

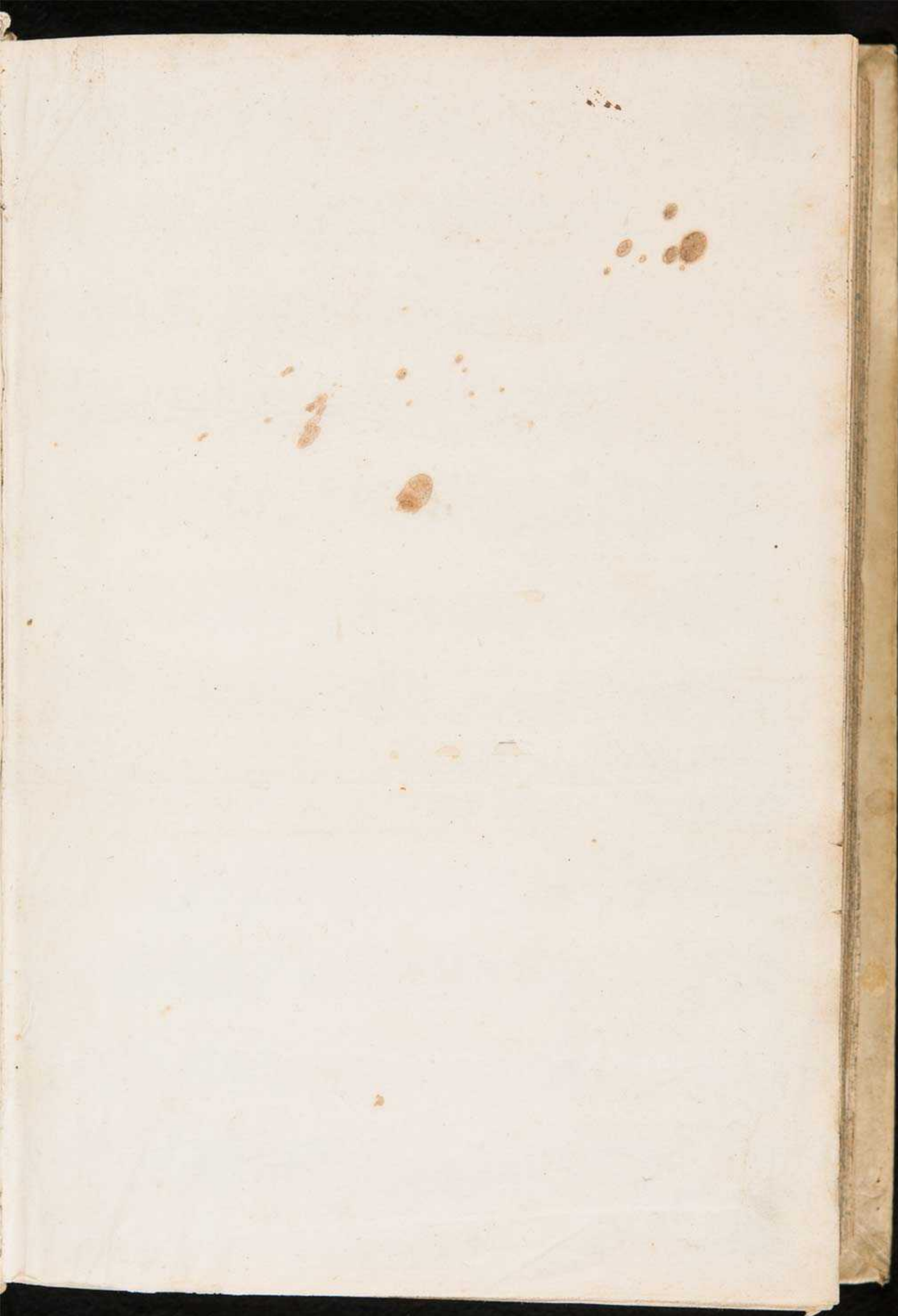

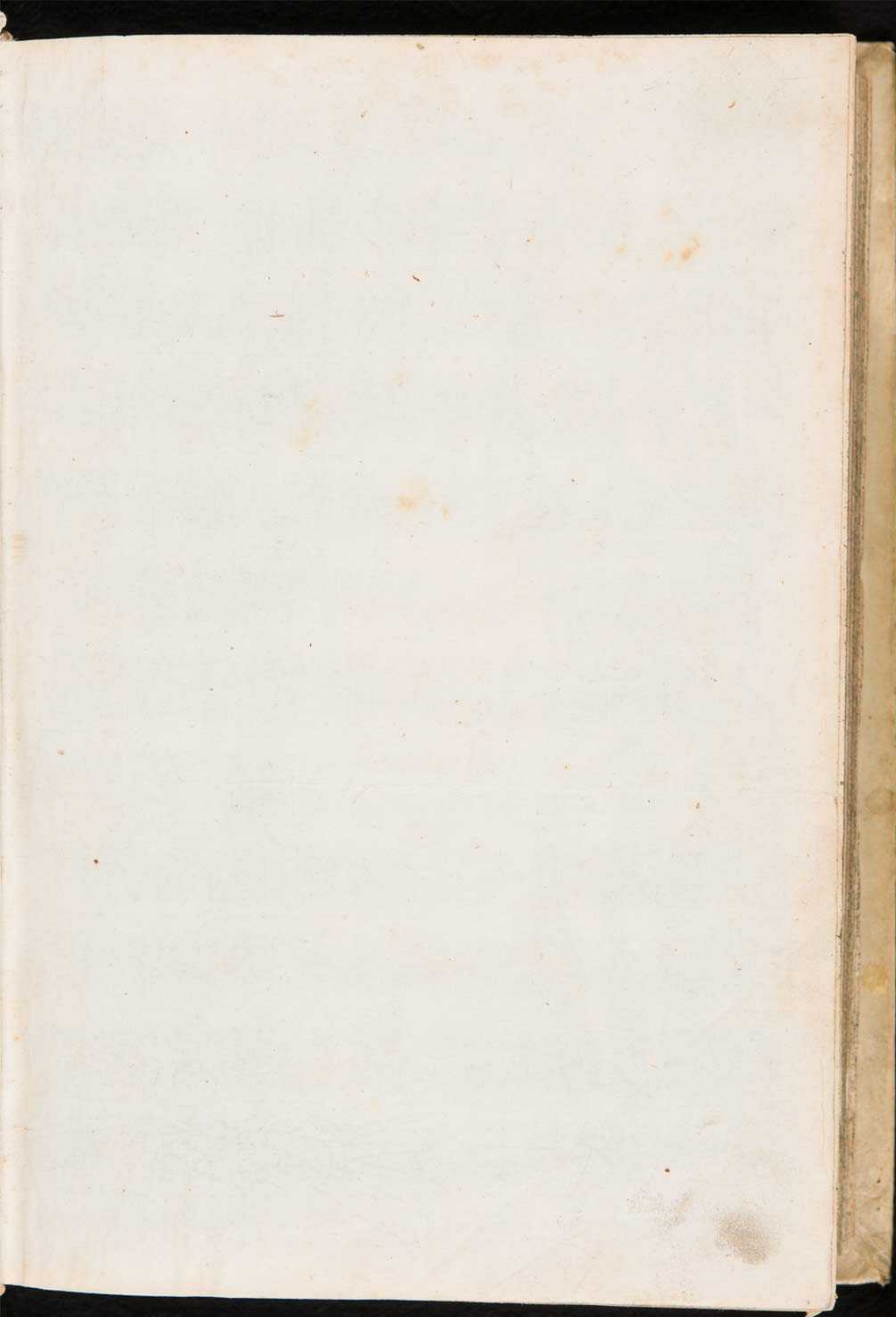
BIBLIOT. ISTITUTO
BOTANICO - PADOVA

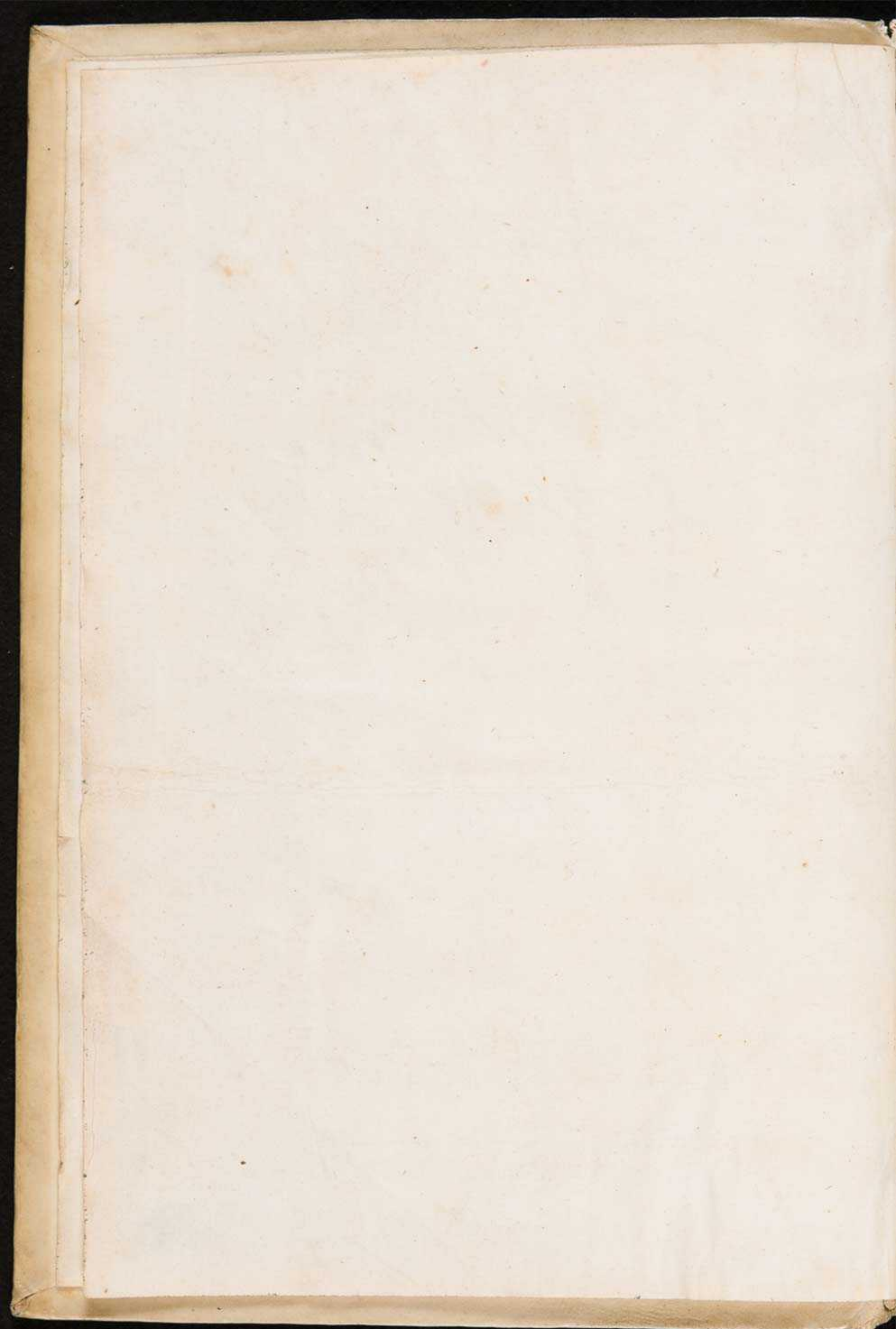
A.P.L.
261

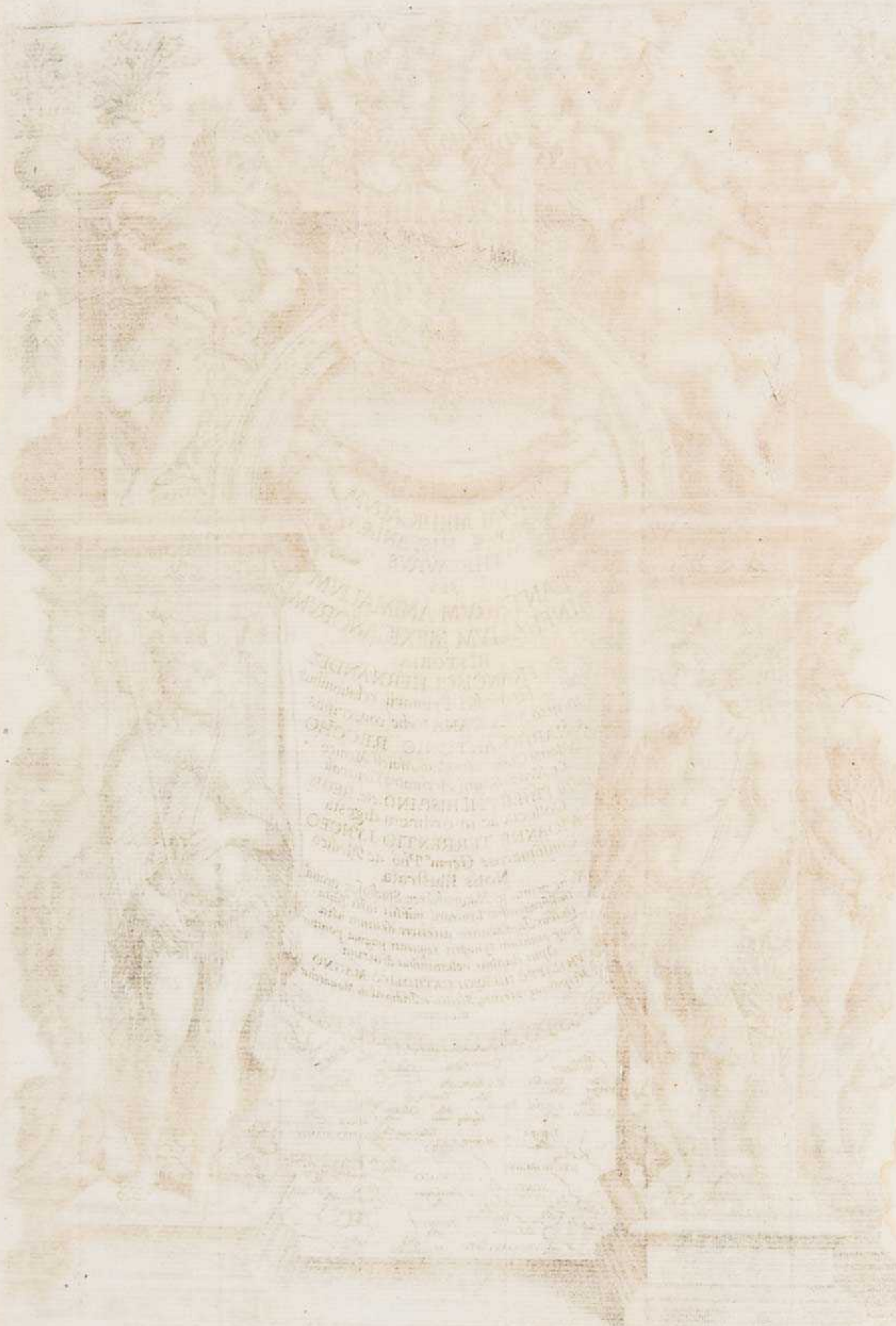
B1

R. ISTITUTO BOTANICO DI PADOVA	
Sala <u>A</u>	<u>1.</u>
Palco <u>g</u>	BIBL. R. ORTO BOTANICO-PADOVA
N. inv.	A.P.f. 261 N. 1525

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM
OF
ART
AND
ARCHAEOLOGY
OF
THE
UNIVERSITY
OF
CAMBRIDGE
1871

PHILIPPO IV. HISPANIARVM INDIARVMQVE REGI

M A X I M O.

ALPHONSVS TVRRIANVS VEMIVS, SALVTEM ET VICTORIAS.

VOS ex America tua auri, gemmarumque thesauros, immensas planè opes, hostium fremente inuidia, Oceanoque gemente singulis annis referunt naues, Potentissime Rex, eos non tantiesse putauit sapientissimus Auus Tuus, vt satis illis beari posset Europa. Intelligebat enim alia multo præstantiora naturæ munera esse, quibus æquus rerum arbiter, ac naturæ parens Deus, regiones amplissimas, & orbi reliquo pares, & ornauit ad pompam, & ad vtilitatem arcanis suæ prouidentiae legibus instruxit. Horum cum pleraque peregrinationem non ferant, reliquum illud erat vnum, ne diutius tam ingenti naturalis scientiæ parte, maximo suo damno careret genus humanum, vt ab eruditissimis hominibus explorata diligenter, & litteris fideliter consignata luci mortalium exhiberentur. Ea gratia Sapientissimus Rex, Ferdinandum Archiatrum suum laboriosissimæ industriæ virum aliosque Mexicum ire iussit, quorum summa contentione factum est, vt cum plantarum saluberrimarum incredibilem vim expictam, accuratèque descriptam, tum volucrum, serpentium, ferarum, pecudumque inuisas, inauditasque nostris hominibus formas in illorum commentarijs haberemus. Hi dum, Romam delati, ab eruditissimis Lynceis, qui tum maximè florebant, expenduntur, expoliuntur, ac multiplici commentatione, Principibus viris etiam adlaborantibus, maturitatem quandam assequuntur, nescio quo facto propemodum interiire. Quod cum eruditissimis

nibus doleret, tum mihi indignum factu videbatur, si sapientissimi Regis Prouidentia, tot magnorum ingeniorum monumenta, tam arcanus naturæ thesaurus fortunæ iniuria nobis periret. Ergo, cum opportunè in Vrbe agitare Hispanensium negotiorum, Neapolis, Siciliae, ac Mediolani Actor, nec laboribus, nec sumptibus mihi parcendum duxi; ut hæc naturæ arcana tandem aliquando euulgata bonorum votis fauerent satis. Quod, ut augustius fieret, in tui nominis luce prodire debuere, ut quæ Aui tui designatione publico mortalium bono debebantur **ea** Te auspice rederentur, eademque opera illius in Te sapientiam respiceremus, & amplexaremur humanitatem. Diu vale, Regum Maxime, Romæ Kal. Octob. 1650.

IACOBVS MASCARDVS TYPOGRAPHVS

LECTORIS.

T summatim nunc quidem ego qui inter Pic^{torum}, & Sculptorum moras, & Com^{mentatorum} obseruationes, scriptionesq; multis annis circa huius Voluminis Ty^{pos} versor, tibi indicauero, ut exantlati huius in thesaurum laboris, cognitionem praesumere queas.

FRANCISCVS HERNANDVS in Mexicana noui Orbis Regia Primarius Medicus, Re^{gis} iussu perquam sedula, & diligenti multorum annorum obseruatione, perquisitione, atq; experimentis MEDICAM ex toto illo Regno, necnon PHYSICAM omnem MATERIAM pluribus libris congeffit ac misit.

Eam NARDVS ANTONIVS RECCHVS in Hispania, eodem iubente Rege DECEM LIBRIS distributam in compendium contraxit, quod Medico, & Philosopho non minus contemplant; quam in humane sanitatis usum reducenti, satis esse possit, & Methodo quidem tam ipsi disciplina, quam vsui perutili, & apprime accomodata.

Vtriusq; labores multis annis fuso per Studiosorum ora nomine, fama, rediitui, & peregrini, imò Mexicani Dioscoridis increbescere sui desiderium praemisereunt Iosephus Acolta Societate IESV de natura Noui Orbis, ita etiam excitauit in suis Americanis lib. 4. c. 29.

De Plantis, liquoribus, & alijs rebus medicis Regis iussu praeclarum Opus Do^{ctor} Franciscus Hernandus condidit in quo vniuersae Plantae ad viuum expressae, describuntur numero 1200. comprehensae. In hoc opus aiunt 60000. ducatos impensos fuisse, cuius compendium Do^{ctor} Nardus Antonius Medicus Italicus magna diligentia concinnauit, quo eos, qui de Plantis indicis plura scire desiderant, missos volumus. Lege & in *Tonis America & Nauigat. in India Occidentalem.* Editi haec indicia ante triginta annos, & quidem pluries.

Cuiusmodi insignis UTILITATIS & admirabilis NOUITATIS OPVS annum iam serè quinquagesimum delitescens, Academici Lyncei iuxta proprium institutum F. Caesij Principis ope, & auspicijs, edendum, illustrandum, & augendum suscipere, ipsiusmet Recchi pictis exemplaribus, apud eius Nepotem doctissimum, omnisque iuris peritissimum Virum M. Antonium etilium asseruatis, aditipulantibus, an intus inde exhibitis.

Et primo **IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS** decem Plantarum, Animalium, Mineralium Nouae Hispaniae libris NOTAS adscripsit Physico, Medico, Chymico succo haud carentes, obseruationibus minimè vulgaribus resperfas.

Plantarum quoque ALIIS IMAGINIBVS plurimis idem Terrentius perutiles etiam NOTATIONES adposuit, quibus praesertim genuini colores partium innotescerent.

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBVRGENSIS Summi Pontificis ab Herbarijs Studijs Medicus, in Romano Athenaeo Professor, luculentissima ALIIS Animalium ICONIBVS DESCRIPTIONES adiecit, & SCHOLIA, quibus praeter confertas de eisdem omnibusque serè congeneribus obseruationes, & eruditiones, Physica, Medica, Anatomica, plura noua habes, quae impensè simul praesint ac delectent.

FABIVS COLUMNA LYNCEVS operi vniuerso ANNOTATIONES, & ADDITIONES adiunxit, in quibus, & Doctrina multiplex, & insignis illa in obseruationibus diligentia, rerum ac vocum acre & perpolitum examen, nouaq; non pauca: suum hunc Auctorem de Botanicis omnibus, pluribus quidem, & praeclaris Voluminibus optimè meritum, perbelè referunt.

Ex Principis **FEDERICI CAESII LYNCEI**, S. Angeli Principis NATVRALIS THEATRⁱ Frontispicijs Coronis primo Tomo constituta, PHYLOSOPHICIS scilicet ipsiusmet Prin-

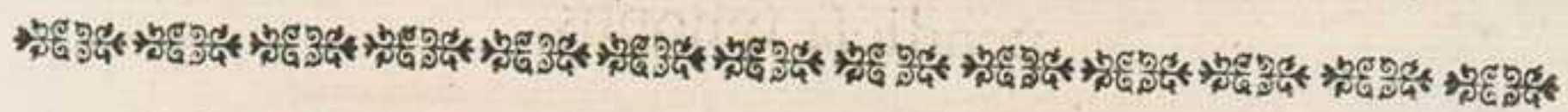
Principis amplioribus TABVLIS in Botanici Studij ac vniuersæ Plantarum Scientiæ insti-
tutionem adpositis, hisce priora præstabit SYNTAXIS illius, qua ad numerum, methodum,
plenissimum conspectum, certamque disciplinam, & Medicis, & Philosophis omnibus, ea
non solum vniuersa perducuntur, quæ à Physiologis quibusq. de Stirpibus hætenus tradita
sunt; sed noua plurima, ab ipso primum adinuenta, exponuntur, simulq. cum veteri-
bus ac Mexicanis Recchi, genuinis omniparentis Naturæ vinculis, veniunt in connexum

Icones Plantarum & Animalium circiter octingentæ paginis circ. mille exhibentur.
Si Herbaria, si naturali Historiæ addictus: si Medicus, si Philologus, si denique Phytoso-
phus: si Florilegus Principum, aut Heroinarum blandiris delicis: vel si nouis è fructi-
bus, aut Pharmacis Mercator, Institor, Pharmacopola, Odorarius, sanitatem, oble-
tamenta quæris, aut, lucrum, nouas hic certe habes Rerum, Imaginum, Vocabulorum
Myriades, quæ & oculos, & mentem, & desiderium omni ex parte explere possint. Vale.

Imprimatur si videbitur Reueuerendis. Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

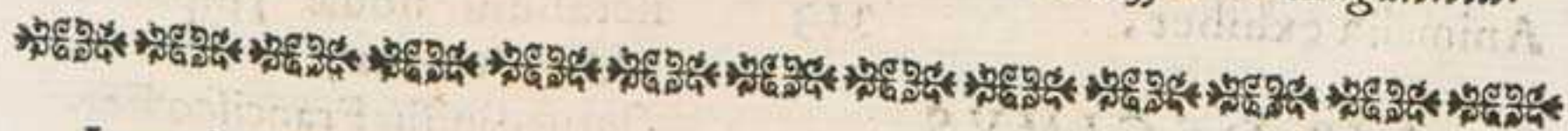
A. Rinaldus Vicesg.

Approbatio P. Balthassar de Lagunilla è Societate Iesu qualificatoris Concilij Inquisitionis Hispaniae, & à confessionibus Excellentissimæ D. D. Ducissæ del Infantado Oratricis, &c.

Librum inscriptum. *Rerum Medicarum nouæ Hispaniæ Thesaurus, seu Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Historia, ex Francisci Hernandez noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipsa Mexicana Vrbe conscriptis; à Nardo Antonio Reccho Monte Coruinatæ Catholicæ Maiestatis Medico, & Neapolitani Regni Archiatro generali, iussu Philippi II. Hispaniarum, & Indiarum, &c. Regis collecta ac in ordinem digesta, à Ioanne Terrentio Lynceo Constantiensi, Germ. Phil. ac Medico notis illustrata.* De mandato Reuerendis. Patris Fr. Vincentij Candidi Sacri Palatii Apostolici Magist. legi attenta consideratione, magnæque voluntate perfusus, miror equidem laborem improbum totius operis in tam diffusa rerum varietate vestiganda, & eruenda illarum natura, & proprietate, quod mira, & nunquam satis laudanda eruditione consequitur ab Auctore, collectore, & illustratore. Opus sanè vtile nouo, & veteri orbi, cui multa in eo contenta cum magna vtilitate communicata videmus, & docet experientia, eaque inuenio consona his, quæ in alijs eiusdem argumenti Auctoribus curiosè obseruauimus, & vidi studiosè per ferè viginti, & septem annos in Regno Peruano, in Insulis, & Prouincijs Mexicano Imperio vicinis. Si Panegiristam agerem, & non censorem in excellentissimi operis laudes diffunderem calamum; sed ne metas transeam officij commissi, illud iudico vtile iocundum, & verum tam in rebus enarratis, quam in naturali sophia. Est certè thesaurus, qui profert noua Europeis, & vetera Americanis pleraque ignorantibus, donec repertus ab Auctore apertus, & communicatus est ipsis. Poterit igitur opus præclarum Typis mandari, quandoquidem nec bonis moribus, nec Catholicæ fidei est contrarium. Romæ postridie Kaledas Augustas, Anni Dominici 1651.

Balthassar de Lagunilla.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendissimi P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

Te-

Totius Historię, de Plantis, Animalibus, cęterisq. me-
dicis rebus, quę in noua Hispania inuentę vtroq.
hoc volumine describuntur com-
pendiosa synopsis.

LIBER PRIMVS.

Prolegomena pręmittit. fol. 1

LIB. SECVNDVS.

Aromata promit. 27

LIB. TERTIVS.

Arbores describit. 44

LIB. QVARTVS.

Frutices, atq. suffrutices ex-
ponit. 101

LIB. QVINTVS.

Acres herbas habet. 131

LIB. SEXTVS.

Amaras herbas continet. 181

LIB. SEPTIMVS.

Salsas, & dulces herbas pro-
fert. 220

LIB. OCTAVVS.

Acervas, & acidas herbas pro-
dit. 259

LIB. NONVS.

Animalia exhibet. 313

LIB. DECIMVS.

Mineralia explanat. 134

SEQVVTVR.

Aliorum nouę Hispanię Plan-
tarum Nardi Antonij Rec-
chi imagines, & nomina,
cum Ioannis Terrentij Lyn-
cei annotationibus. 395

Aliorum nouę Hispanię Ani-
malium Nardi Antonij Rec-
chi imagines, & nomina,
cum Ioannis Fabri Lyncei
Bambergensis expositione. 460

Fabij Columnę Liyncei in
Nardi Antonij Recchi Mon-
tecoruinatis Medici Regij
Rerum Medicarum nouę
Hispanię volumen annota-
tiones, & additiones. 841

PARS PRIMA.

Phytosophicarum Tabularum
ex frontispicijs Naturalis
Theatri Principis Federici
Cęsij Lyncei S. Angeli, & S.
Poli Princ. I. March. Montis
Cęlij II. & c. Baroni Roma-
ni desumpta, In stirpium
scientię, ac studiorum in-
stitutionem, totiasq. Her-
barię Syntaxis prospectum,
nunc primum a Lynceis
edita. 901

Historię Animalium, & Mi-
neralium nouę Hispanię
liber vnicus, in sex tra-
ctatus diuisus Francisco Fer-
nandez Philippi II. prima-
rio Medico Authore.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Primus.

PROLEGOMENA PRAEMITTIT.

Quid in hoc opere contineatur, scribendi occasio, eiusq. utilitas. Cap. I.

QUANQVAM priscorum pleriq. praesertim Aristoteles, Theophrastus, Plinius, Dioscorides, & Galenus, ac recentiorum non pauci, de Medica materia verba fecerint; una tamen omnes nondum ad medium, ne dicam ad calcem, fastigiumque rem perduxere. Quippe adeo speciebus, ac viribus abundans, & ampla est materia haec, ut meritissimo iure ea, quae dignoscitur, pars illius quae ignoratur, minima dici possit, Quod certe quotidie experimur: non enim tantum unaquaeque dies patefactis olim rebus lucem affert splendidior; verum etiam varias materiae huius species ac differentias, in nouo praecipue Orbe detegit. Intellexerant enim Catholici atque potentissimi Hispaniarum Reges, cum primum in eorum potestatem noui Orbis nonnullae regiones, diuino consilio & munere sunt redactae, ex litteris ad eos missis ab his terrarum plagis, & a viris fide dignis acceperant, imò mille rebus ignotis ad eos hinc delatis, re ipsa cognouerant, quot nouus ille Orbis abundaret miraculis: quas nulli priorum visas Medicinas, nec auditas ferret, quaeque possent cum orientalibus merito conferri, forsitan etiam ipsidem praeferrì: quot odores emitteret, quibus Arabiae felicitas cederet: quam varias mirabilesque animalium species educaret: quot metallorum fossiliumque differentias atque thesauros in penitissimis visceribus per tot secula abditos contineret. Cumque expugnatis plurimis regionibus & in Hispanorum imperium redactis, ob restitutas Christo errantes oues atque

A Eccle-

Ecclesiæ Romanæ caulæ inclusas, mirum in modum gauderent; proxima cura erat in id incumbere, ut tantarum rerum historia tam in gratiâ eorum, qui tunc temporis versabantur inter viuos, quàm illorum qui post essent nascituri, æternitati consecraretur; tum etiam ut cunctis præclarissima illa, omniq. admiratione digna Dei Optimi Maximi opera paterent, & fragili mortalium corpori saluberrimis medicamentis repertis, consuleretur. Opus sanè Diuinum: Philippo II. Hispaniarum Regi eiusq. Maioribus solum permissum. Et licet rei huiusce magnum negotium pluries fuerit motum, in eo tamen, quod is, qui verè vtiliter & iactis principijs cõsentaneè scriberet, desiderabatur, necquidquã promotum fuit, quousquẽ tandem Philippus potentissimus Rex D. Francisco Hernando, Medico suo Indiarum primario prouinciã hanc exequendam mandauit. Is igitur huius noui Orbis rerum historiam in vigintiquatuor libros, plantarum verò icones in decem tomos, animalium autem in vnum cõgessit. Inspiciens verò Rex ad Rempublicam iuuandam, hæc nullius ferè esse vñs (quod tamen præter ipsius mentem erat,) tum ob plurimas ibi contentas res medico vsui non inseruientes, tum ob alias indistinctè, incompletè & inordinatè traditas: tandem mihi vni ex suis Medicis rem hanc inspiciendam, ac in medicum vsum redigendam demandauit. Qui licet hoc onus meis humeris longè impar, nonnullis ex causis futurum dignoscã, ut tamen tanti Regis, cuius, quantus sum illius sum, mandatis obtemperem, Diuino consilio auxilio Opus hoc, in quo de Medica noui Orbis materia agetur, magno & ægrotantium & medentium, tum noui cùm veteris Orbis commodo medicæq. materiæ ditadæ, ac antiquorum iuniorumq. nonnullis dubijs dissoluendis, ne dicam erroribus confutandis perutile; paucis prius ad dilucidationem rerum, quæ in opere continentur prælibatis, aggredior.

Medica materia à quibus sumatur, quæq; in Plantarum Historia consideranda veniant, & de Autoribus imitandis. Cap. II.

Lib. de arte
non longe
à prin.

6. Simp.
Med. fa-
cult. c. 1.

6. De hist.
plant. c. 8.

Magnus ille Hippocrates omnium Medicorum, ac Philosophorum primus Medicinam esse, eamq. veram ac necessariam, aduersus artem negantes ac sanitatem fortunæ adscribentes, hoc potissimum medio, nempe Materiæ medicæ viribus ac vñs comprobare nititur: eamq. artis huius essentielle principium, basim ac fundamentum statuit, hoc modo asserens. Omne quod fit, propter quid fieri comperitur, atque etiam in singulis adeo propter quid fieri videtur, ut plantas, animalia, & mineralia, è quibus materia sumitur medica, ad hominum valetudinem tuendam, morbosq. pellendos facta, censendum sit. Quare Galenus medicamenta omnia, partim esse partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut eorum liquorum (quos Græci *σποδες* vocant aut succos) partim verò ex metallis sumi litteris mandauit. Theophrastus verò, medicamēta ex varijs plantarum partibus, (ut sunt fructus, succi, folia, radices, & alia) sumi scriptum reliquit. Nam plantarum tantum historiã ac causas, omisis animalibus ac mineralibus, considerauit ac tractauit. In quorum medicamentorum historia duo consideranda sunt: Vnum, ut eorum differentias, reliquamq. naturã ex partibus, affectionibus, generationibus, vitaq. petamus, partes externas, totamq. figuram, ac etiã internas ita spectando, ut id, quod cuiq. proprium sit, quodq. cõmune, dignoscamus: Alterum verò, si id, quod alicui peculiare videtur, possit quandoq; ob aliquod nō esse.

Nam

Nam contingit aliquando plantarū proprietates, ac figuras ita mutari, vt a nonnullis alia existimentur. Primum optimè explicauit in plantis Theophrastus dicens: Partium differentia (vt formula rem complectar) tribus ferè in rebus consistunt, aut in eo, quod quædam habent, aut non habent, vt folia, fructus, & cætera: aut quod non similia, neque paria habent; aut tertio, quod non similiter habent. Horum dissimilitudo, figura, colore, spissitate, raritate, asperitate, lenitate, reliquisq. affectionibus innotescit. ad hæc, omnibus saporum differentijs disparitas, aut in excessu, atque defectu magnitudinis, multitudinisue: non similiter verò habent, quæ positione ac ordine differunt. Quò verò ad generationem, quasdam sponte, alias semine, alias radice, alias auulsione, ramo nonnullas, aut furculo, alias truncò, lignouè minutatim conciso, prouenire asserit. Quò ad vitam, considerando quibus locis gaudeat hæc magis, vel illa, quantumuè proprijs in locis vnaquæq. viuere possit. Mutationes autem sparsim, quasi obiter tetigit. Dioscorides etiam duo illa considerat; aliter tamen. nam vires, & facultates medicamentorum vsui medico deseruientes docere intendens, idq. fieri non posse, nisi medicamentis prius cognitis, non ab re delineamentis quibusdam ea describens, differentias, partes, generationes, vitas considerat; mutationes, vti rarò euenientes, parum attingens. & si ambo vtrumque inspexerint; diuerso tamen modo tractarunt, differentes in scopo, & ordine. Nam Theophrastus Philosophis, Medicis, Agricolis, & alijs plantarum cognitionem profitentibus, scribit; Dioscorides tantum Medicis. Ille naturam, partes, differentias, ac vires, ad legentium admirationem proponit; hic cuncta eadem, vt facile a posteris dignoscantur, & medico vsui tutò adaptentur. vterque ordinem, ille naturæ, hic doctrinæ, insectatur. Sparsim ille ac varijs in locis plantarum descriptiones, naturas, ac vires disseminat; hic vniuersam earum formam in vnum colligit, mox vires annectit. Theophrastus ita plantas solas examinandas sumpsit, & de eis considerans præ cæteris extremam manum illis imposuit. Dioscorides verò intra medicinæ limites continetur, & non solum plantas, sed quidquid a metallis, cæterisq. fossilium generibus, nec non animalibus ars medica sumit, in vnum opusculum coegit. Quare Galenus cæteri. omnes circa medicaminum examen Dioscoridi primas deferunt: quod quantum ad rem medicam spectat clarius, & exactius omnibus scripserit. At quia opus hoc in medicorum præsertim gratiam editur, in omnibus ferè Dioscoridem imitabimur. exceptis paucis, quæ a Theophrasto sumpsimus, quæue in medicamentorum facultatibus dignoscendis, a Galeno mutuauimus.

r. de hi-
sto. plant.
c. 1.

lib. 2. de
hist. plant.
c. 1.

Quem ordinem in suo de materia Medica Dioscorides seruauerit, quiq. in hoc opere sit obseruandus. Cap. III.

Materiam medicam tractans Dioscorides summa diligentia laborauit, vt non tantum vera, vtilia, & statim principijs consentanea scriberet, sed & vt ordinate cuncta disponderet. huncq. ordinem, & in librorū, & capitum connexionibus, & in vnoquoque capite, differenti tamen modo ab alijs tradito, seruare conatus est. damnans Iuniores, quòd materiam medicā vernaculam, cognitāq. vulgo dignam censuerunt, medicamentorumq. vires, probationesq. cursim complexi nullo experi-

in proem.
non lon-
ge à prin.

mento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum causarum studio verba fundentes, alia pro alijs scriptitando, rem in aceruum, congeriemq. controuersiarum extulerunt; ac nonnulla, reclamante euidentia, prorsusq. veritati refragantia, non certa fide, sed narratione potius ab alijs accepta, cumularunt. In ordine iidem ipsi aberrantes, partim eorum aliqui discrepantes, nullaq. cognatione coniunctas vires colligentes, partim per elementa litterarum scripta in ordinem digerentes, genera & eorum effectus a sua cognatione disiunxerunt. Dioscorides verò libros, & capita connectens, medicamentorum genera, & effectus virium cognatione coniuncta considerat. In primo libro nimirum de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, nascentibusq. ex eis succis, lacrymis, ac seminibus materias, ac materiarum capita virium cognatione coniuncta connectens, pertractat. Sic & in secundo libro. in quo de animalibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate. idq. ideo, ne coniunctorum vires disiunxisse videretur. In tertio radices, succos, semina, herbas, & quæ vernacula, & inter se cognata censentur, ac ea, quæ pluribus scatent remedijs prosequitur. In quarto de radicibus, & eis, quæ restant herbis. In quinto de vinis, & metallis. In sexto & ultimo, facultates medicamentorum, quæ nobis prodesse, aut obesse, possunt, recenset. In singulis autem capitibus primò medicamenti nomenclaturas proponit, deinde species, seu genera recenset, si plura reperiri contingat; mox eiusdem delineationes, ac notas describit, ut illud cognoscere valeamus; postremo facultates, operationesq. nos docet. ita ut vnumquodq. caput in tres diuidendum sit partes, quarum prima nomenclaturam, & genera; altera descriptionem; tertia vires, & vsus contineat. Cūq. medicamenta omnia, quæ in hoc opere continentur, vel sint partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquorum, quos Græci *σποδες* vocant, aut succi; partim verò ex mineralibus sumantur, melius mihi visum est, cum Galeno de plantis ante omnia agere; tum quia numerosissimum illarum est genus, tum quia virium robore præcellentissimum; inde de animalium partibus tractare, ut post plantarum icones animalium successiuè sequerentur, hinc ad mineralia tandem deuenire. Itaque vniuersum opus hoc, tribus præcipuis partibus constabit, illas tamen in decem libros diuisum, absolutissimè compræhendet. Hisce enim Prolegomenis in Primo propositis, in sequentibus septem, de Plantis, non eo quidem ordine, qui in elementis visitur; (hoc enim esset genera, & eorum effectus à propria cognatione disiungere,) sed eo, qui in Plantis genere coniunctis, & qualitatum familiaritate, ac præcipuè cognatione saporum connexis consistit; Dioscoridis potissimum instituto, quandoq. & ordine, seruato perscribetur. Quare in Secundo de aromatibus; in Tertio de Arboribus, & nascentibus ex eis, succis, lacrymis, ac seminibus; in Quarto de Fruticibus, ac Suffruticibus; in Quinto de herbis acri sapore præditis; in Sexto de ijs quæ amaro; in Septimo de his quæ salso, dulciq.; in Octauo de his quæ saporibus reliquis cognatione quadam coniunctis, nempe acerbo, austero, acido, nec non & de insipidis agetur. Si verò inter eas reperiri sit aliquas pluribus, interimuè oppositis, præditas saporibus, has etiam collocabimus inter illas, quæ cum præcellenti cognationem habent: in Nono tandem de Animalibus; in Decimo de Mineralibus prosequemur.

lib. 1. de
simp. med.
facul. c. 1.

*De Rerum, ac Medicamentorum Plantarumq. in genere nominibus, ac eorundem
multiplicitate, & recta impositione. Cap. IV.*

SVperiore capite diximus Dioscoridem, non tantum in librorum, capitumq. connexionibus, sed in vnoquoque capite ordinē seruasse, ita vt quoduis caput in tres dissecari partes possit. prima nomenclaturam, & genera; secunda descriptionem; tertia vires, & vsus contineat. sic & huius capita operis, in tres diuidi partes poterunt. in prima nomenclatura, & genera; in secunda delineatio, ac loca in quibus plantę nascuntur, geographicē ac chorographicē ponuntur; in tertia vires habentur, ac vsus. Cumq. id quod primo occurrit, sit plantarum nomen, ideo de nominibus plantarum huius operis agere operæpretium duxi; quibusdam prælibatis prius de rerum, ac plantarum nomenclaturis in genere. Etsi natura ne an impositione sint nomina non eodem modo antiqui sensere. Nam Hippocrates, nomina lege quadam naturæ indita esse asserit, species verò rerum non lege sanctitas, sed naturæ esse germina. Plato verò natura esse asserit, Aristoteles positione, & ad placitum, conceptus & res denotantia nomina esse statuit. ab eo tamen non dissentit Plato dicens, nomina naturaliter significare, quia a perito artifice imponente, talia imponuntur nomina rebus, qualia illarum naturis conueniunt, vt ex præallegatis Hippocratis verbis rectē intellectis colligi potest. eoq. magis quia solemus artificialia, quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare. Quorsum & illud est Geneseos, omne quod vocauit Lib. de arte non longè à princ. Adam ipsum est nomen eius: sed de hoc hætenus quod alterius est indaginis. At Cap. 2. quia de Plantarum nominibus, rectaq. eorum impositione ad inuestigandas plantarum noui Orbis nomenclaturas, hic agere intendimus, meritò omissis alijs, dicimus: Plantarum nomina nonnunquam suis assignari inuentoribus: interdum regionibus, vel quia in his primum inuentę sint, vel copiosius, aut viribus præstantiores proueniant: Quædam ab effectus excellentia appellationem traxerunt: aliæ ab euentu rei: nonnullæ ex aduerso sua ducunt nomina. Quædam a fabulosis veterum narrationibus sunt; nonnullæ, quæ ab aliarum rerum similitudine nomen mutuuntur; quæ omnia etymon aliquod habent, ac nomen earum, vim quandam, & rationem naturæ exprimit. Cæterarum verò etymo diu ignoto, euenit vt posteriores, naturis plantarum, facultatibus, locis, alijsuè longo satis vsu cognitis, alia illis nomina, horum aliquid in illis indicantia indiderint. quibus a posteris receptis, deletis ac ab vsu reiectis primis nominibus, alia secundo imposita remāsere. Itaque nominum aliquid denotantium nimius creuit numerus, paucis vix relictis nullam sui nominis rationem manifestam habentibus. Quare cum varia hominibus imponendorum nominum se offerat causa, tam illis quæ antiquum nomen seruant, quàm etiam in quibus primum nomen deperditum est, diuersa sunt nomina indita, & sic in vnico medicamento, duo & aliquando plura nomina reperiuntur. Antiquitus plantarum cognitioni magna diligentia in veteri hoc Orbe vacabatur, veluti & nunc, & in veteri & in nouo insudatur, ita vt in diuersis regionibus diuersæ essent nomenclaturæ. atque ab his facultas, ab illis sapor, ab alijs color, vel similitudo cum alijs plantis, vel cum animalibus ab alijs aliquid eiusmodi notabatur. Etsi autem hæc nominum varietas confusionem quandam in professorum

animis generare potest, non tamen est etiam absque maxima utilitate eorum cognitio. Primò, quia peregrinantes, Galeni more, ob exactam simplicium medicamentorum in varias regiones cognitionem, optimum est ut & eius regionis ad quam perueniunt, & nomen illorum quæ quæritant medicamentorum sciant, quia sic facilius eorum notitia reddetur. Secundo, quia ex nominum varietate sapius in cognitionem simplicis medicamenti venimus. Nam quod vnicum nomen non explicat, quandoque explicatur ab altero. Quorum nominum varietas quandoque a Dioscoride in quibusdam medicamentis admissim explicatur; in alijs ex eorum descriptione colligitur, in quibusdam verò neutrum fit, sed sola nominum varietas ponitur, cur autem ita nominentur, non solum non enodatur, sed neque in delineatione includitur. At summa adhibita diligentia, nominum proprietatibus, atque etymo inuestigatis, dubio procul multa nobis simplicia innotescunt, quæ alioqui non innotescerent. Nominis namque proprietas nunc medicamenti formam, nunc facultatem, nunc odorem, & aliquid eiusmodi denotabit, ita ut aliqua nota effatu digna medicamento addatur, quæ faciliorem eius cognitionem reddet.

De Plantarum huius operis nominibus earundemq. multiplici nomenclatura. Cap. V.

IN plantis noui Orbis hoc in opere contentis, plura obseruantur nomina etymon aliquod habentia, ac vim quandam, & rationem naturæ exprimentia, ac nonnulla etiam etymon nullum referentia offeruntur. Plantarum namque quarum nomina etymon habent, quædam a præcipua facultate, effectusue excellentia appellationem traxerunt, ut est herba *Phahuame*, dicta sic a facultate, qua puerperas iuuandi prædita est, a Dioscoride *Aristolochia* nuncupata. sic etiam *Tlahueli locaquahuitl*, arbor insanix dicta, quia dæmones pellendo, & fascinum inhibendo eos curat, qui horum prauitate insaniunt. *Cuispatli* medicina feminarum dicta, quia muliebres morbos, præcipue hystericos affectus curat. *Tetlatia* vrens medicina nuncupata, quia quarto ordine calida est, & vrentis naturæ. *Coaxiuz patli* medicina doloris dicta, quia dolores lenit. *Qualancapatli* irati hominis medicina dicta, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. *Tlaelpatli* dysentericorum medicina nuncupata, quia dysentericos sanat affectus. Aliæ a quadam peculiari proprietate, ut *Pinahuihuitli*, idest herba verecunda, sic dicta quia hominis tactum fugit, & eius flatu tabescit. Quædam a suis inuentoribus nomen duxere, ut *Teuquililtic* herba Principis dicta ab inuentore, qui erat illius regionis Princeps. *Cimatl* quam Hispani incolæ herbam Ioannis infantis, illius primi inuentoris, dicunt. A locis aliæ, ut *Chichimecapatli* quia *Chichimice* gentis est medicina. *Texcalxihuitl*, seu herba saxorum, quia in saxis oritur. *Atcuapatli*, seu medicina iuxta riuos proueniens, quia in fluentibus aquis oritur. A sapore, ut *Cocoxihuitl*, idest herba acris, a sapore acri, quo pollet nomen sumens. *Tlacoichic*, hoc est virga amara, *Cacochichit*, seu herba amara ab amaritudinis sapore nuncupatæ. A colore, ut *Tlilxochitl*, id est flos niger, nomen a nigro filiquarum colore, nam huius plantæ flores mutari videntur in filiquas. *Cocoxochipatli*, hoc est medicina lutei floris, a florum colore sic dicta. A similitudine cum multis rebus facta, ut cum animalibus. quod scilicet vna plantæ pars, vel quod ipsa vniuersa alicui

alicui animali similis sit, vt *Theoquilin*, id est saxei vermes, sic dicta a radicibus capillaribus, vermium figuram referentibus. *Zazacilin*, sic dicta, quia eius semen est simile Cochleis. a similitudine cum alijs medicamentis, vel quod vniuersa, vel quod eius pars emuletur illa, vel vniuersa, vel illorum partem, vt *Tlalahoehotl*, id est infima abies. *Tlacopolin*, hoc est cerasus humilis. a similitudine quam habent cum vniuersa planta. *Ahuapatli*, hoc est querna medicina, a similitudine foliorum, quam habet cum folijs quercus. *Zozoyatic*, seu plāta palmæ similis, a similitudine foliorum, quam habet cum folijs humilis palmæ. *Tautbli*, id est nubilosa medicina, ob flores comantes, qui nubila imitari quadantenus solent, dicta. A medicamenti, seu eius partis figura, vt *Cempalxochitl* a numerosa foliorum multitudine sic dicta. *Tlalquequetzal*, id est penna terræ, sic dicta a folijs pennas auium imitantibus. a nostris Millefolium dicitur. *Nauytepuz*, id est quatuor dorsis, dicta sic quia caules hæc herba producit foliaceis quibusdam appendicibus, secundum eorum longitudinem e partibus quaternis discurrentibus pennatos. *Tezopatli*, sic dicta a radice, duritie & colore in rubeum vergente, imitante lapidem *Tezontli* dictum. *Tetzonxochitl*, id est flos barbatus, sic dictus a floribus comantibus capillis longis & coccineis, qui simul barbæ instar iuncti sunt. *Tzontlahuaqui*, id est capilli rubei: sumpsit hæc planta nomen a tenuitate, colore, & forma comantium in summis virgis florum rubeos capillos referentium. Ab accidente quoque, vt *Copalquahuatl*, id est arbor gummiæra. & licet hoc nomen cunctis arboribus gummiæris commune sit, per antonomasiam ramen huic arbori inditum est. *Hoitzloxitl*, seu affluens resina, eodẽ modo per antonomasiam a copiosa resina quam producit, sumpsit nomen. *Xioquahuatl*, sic dicitur, quia stipes lepra infectus videatur. Quandoque a duobus simul iunctis vnum fit nomen, vt *Axixcozahuitl*, hoc est medicina vrinæ lutea. a folijs infernè luteis lutea dicta, & a facultate euocandi vrinam medicina vrinæ nuncupata, fit nomen compositum a facultate & filiorum colore. *Tztactexcalilacotl*, id est virga candida saxorum dicta, nomen compositum ex colore, & loco in quo oritur. Contingit quandoque vnam & eandem plantam plures sortitam fuisse nomenclaturas, eaq. diuersas. vel quia in vna regione fuerit cognita vna præcipua facultas, a qua apud illas gentes nomen vim illam exprimens fuerit impositum, in alia verò regione facultate altera, ab hac diuersa, cognita alterum nomen fuit inditum, & sic in diuersis regionibus, diuersis cognitis facultatibus tanquam præcipuis vni & eidem plantæ insitis, plures fuerint accommodatæ nomenclaturæ vt est *Texaxapolla*, id est lapidū perforatrix. nam confricato ea madente lapide, vel quinque vncias crasso, admotisq. auersa parte naribus, ita perciperet quis odorem, ac si naribus herbulam admoisset, penetrante vapore saxū durum. Alij eandem plantam *Tzonpolihuitl*, seu sternutamentū mouentem vocant, quia naribus admota sternutamentum excitat. vt est etiam *Tzompilihuitl*, id est medicina, ciens sternutamentum, a facultate excitandi sternutamentum, qua pollet, sic dicta. eadem ab alijs nuncupata *Tzontecompatli*, id est medicina caput expurgans. Obseruatur quandoque nomenclaturarum pluralitas non tantum a varietate facultatum, quæ vni plantæ insunt, sed quia vna erit sumpta a facultate, alia a colore, alia ab odore, alia a similitudine, pro varietate earum qualitatum præpollentium, quæ diuersis impositoribus innotuerunt. vt est planta illa, quam ab odoris prauitate *Cohayellim*,
id est

idest anguem foetentem appellant. alij eandem plantam *Tlilpoton*, seu nigrā, & foetentem plantam, a nigro colore, & foetido odore nominant. eandemq. *Chichic*, seu herbam amaram, & serratorum foliorum, a sapore & figura nuncupant. Alia planta *Ollinbiqui*, a feminis coriandro similis rotunditate. eadem *Coaxihuitl*, idest serpentis herba nuncupatur. tribuunt serpentibus sapientiam & prudentiam, quare sapientum planta appellatur. Sacrifici enim Indi, cum videri volebant versari cum superis, & responsa accepisse ab eis, ea vescebantur planta, ut desiperent milleq. phantasmata, & daemonum obuersantium effigies circumspectarent. tribuit enim id Solano maniaco Dioscorides. quare satius fuisset, herbam desipientium, & maniacorum, & non sapientium nuncupare. Tot ergo diuersis nominibus vnam plantam appellari non penitus absolum duxi, immo non parum commodi, tum ad facilitandam plantae cognitionem, tum ad eiusdem virium & facultatum indagationem, futurum putaui. Namque opus hoc in lucem editum per varias noui Orbis regiones circumferri posset, & incolis illarum, ex peculiari regionis plantarum nomenclatura facilius innotescerent. aut si quis, ob harum plantarum certam notitiam, in varias se regiones conferat, ac plantam peculiari illius regionis nomine petierit, dubio procul planta ab incolis ostenderetur, & erit voti compos. tum etiam ex nominum varietate plantarum facultates & vires (ut diximus) innotescerent. vnum enim nomen, vnam, aliud verò aliam explicabit facultatem. Et si plantarum huius operis nonnulla nomina etymo carere, vel si quod habent ignorari videatur, in posterum etiam, aut innotescere, aut alia nomina, vim quandam & naturae rationem, exprimentia, aut aliquid praedictorum denotantia, imponenda esse sperandum est. ob hoc cuncta harum plantarum nomina ad vnguem adnotare optimum fore existimaui.

*Generum Plantarum nomenclaturae, differentiae, conuenientiae, ac
degenerationes. Cap. VI.*

ET enim dictum est, vnumquodque huius operis caput in tres dissecari partes posse, quarum prima nomenclaturas, & genera, secunda descriptionem, & locos, tertia vires & usus contineat. Cumq. duobus praecedentibus capitibus de plantarum nomenclaturis, rectaq. eorum impositione dissertum sit, in praesenti capite de nomenclaturis generum plantarum, eorumq. degenerationibus, conuenientijs, ac differentijs tractabitur, ne per ignota, tum in ordine tum in descriptione procedatur. Doctrina enim euidentius tradi solet, cum per genera, speciesue diuidimus. Quare recte hunc in modum agatur, ubicunque fieri possit. Genera itaque plantarum prima ac maxima, a quibus omnia penè, aut plurima continentur, ut Theophrastus inquit, quatuor sunt, nempe δένδρον arbor, θάμνος frutex, ὑψύκων suffrutex, ab alijs cremium dictus, ἡβη herba. Arbor est id Theophrasto quod ab radice caudice simplici ramosum, nodosum, surculosum, haud facile dissolubile assurgit, ceu Olea, Ficus, *Tecomahaca*, *Tlahueliloca quahuitl*, *Xochiocotzo quahuitl*, *Copaltic*, *Tamarindus*, *Huacoxe*, *Hoitzil oxitl*, *Mixquitl*, *Sasafras*, *Hoxacam*, & aliae similes. Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramosumq. se extollit, ut Rubus, *Paliurus*, *Tlepatli*, *Hoitzitzilxochitl*, *Tlatlacotic*, *Acuilotl*, *Ecapatli*, *Huitxiqua*, *Nacacul*, *Txicpatli*, *Atlacopillim*. Suffrutex, quod ab radice multis exiguis caudicibus, cauliculisue

culisue exit, ramosumq. est, & in altum assurgens, mediamq. naturam inter herbam ac fruticem habens, vt Rosmarinus coronarius, Lauendula, Hedera, Spartum, *Coatli*, *Xalquahuitl*, *Xiopatli*. sunt qui dicant, suffruticē vno constare scapo lignoso, surculoso, humili minutisq. ornato folijs, vt Abrotanum, Sampsuchum, Serpillum, *Tzontecpatli*, *Tlacoxochitl*, *Tlacoxiloxochitl*. Herba, quod ab radice foliatum, sine caudice prouenit, semenq. caule fert, vt frumēta, & olera. Sunt qui addant, quandoq. caule carere, sepius verò caules ferre, aut culmos minimè lignosos, sed molles, vt Borrigo, Beta, Sonchus, Chondrilla, Melissa, *Acxoiatic*, *(hilmemecatli*, *Cococxihuitl*, *Zozoyatic*, *Epazotl*, *Tauhili*, *Tacuacha*, ac quamplures aliæ. Plantæ omnes quæ ex semine ortum ducunt, conueniunt in hoc, quod sato semine, ex eo radix primo oritur, mox duo foliola. Differunt verò, sola namque herba statim fundit ab radice folia, præter ea bina foliola, prima, quæ cunctis generibus communia illico è seminis pulpa prodeuntia, sunt affinia radici. Arbor, frutex, & suffrutex, continuo ab ijs foliolis edunt stipitem, herba omnis alia insuper folia. procedente verò tempore, quædam etiam stipitem mittit, quædam nullum vnquam, quod de Cynoglossō scribit Dioscor. In nonnullis prouenit, vt in Beta. atque harum vna differentia pro tempore. sunt enim quæ cito, vt Borrigo, sunt quæ ita serò, ita rarò caulē mittant, vt aliquibus sine caule natura sua sint æstimatæ, qualis Tusilago. Altera differentia è Cauliū numero vel frequenti vel singulari, ex eorundē magnitudine, ac perennitate. in alijs tribus generibus egreditur scapus, stipisue vel vnus, vel plures. Si vnus, aut magnus, & est arbor, aut paruus, & est suffrutex. si plures, est frutex. Horū verò affectus proprij sunt, Arboris, vt ne intereat, aut denuò subnascatur; fruticis, & suffruticis, vt aliqui tales sint, aliqui intermorian- tur, id, quod cum herbis commune habent. Omnis ergo suffrutex differt ab Arbo- re magnitudine; aliquis etiam annuo interitu. Agrimonia namque interit, & alia multa vnicaulia. in eo autem conueniunt, quod vtrique truncus est singularis. Dif- fert ab arbore frutex paruitate, in qua ei cum suffrutice conuenit; ab vtroque verò stipitem frequentia. nec necesse est ei perennare, sicut neque suffrutici, seu cremio. nam & Myrtus perennat, & Præonia non perennat. Herba conuenit cum suffruti- ce stipitis vnitæ aliquando, vt Brassica. nonnunquam cum frutice stipitem multi- tudine, vt Fœniculum. alias cum eorum neutro stipitis carentia. Differt omnis ab omnibus alio proprio discrimine, nempe foliatione, modo supra explicato. Contingit quandoque degenerare hæc genera plantarum, vel culturæ mangonio, vel negli- gentia, & incuria colentium, vel aliàs suapte natura, & sponte, ac alia in alia abire, sicut & species. nā Sisimbrij species in Mentam, Triticum in Lolium, & Hordeum in Auenam, sic & genera. Corylus si non colatur frutex est, item Punica, si auel- lantur soboles, arborescunt. Malua quandoque in altum se attollens, atque in ar- borem transiens. quippe ita fit, neque tempore longo, sed senis septenisue mensibus, ita vt longitudine, crassitudineq. instar hastæ possit grandescere. Quapropter com- modè ad vsum baculi venit. tempore verò longiore exacto pro ratione magis quo- que incrementa capessit. simili modo, & Beta. nam ea quoque ampliorem magni- tudinem capit, sed longè magis Amerina, Paliurus, Hedera, vt procul dubio arbores efficiantur, quamquam frutices sint auctore Theophrasto. Arbores è contra ni purgentur, earumq. cultura omittatur, in frutices degenerant, idque fruticare ar- bores appellant. Huius Idææ proportio quædam est in nonnullis alijs herbis, vt in

Lactuca,

r. de hist.
plan. c. 5.

lactuca, cuius stipitem ad hortorum postes quæsitum prodiit Theophrastus. sic in Salvia, Androsamo, Polygonato, Hyoscyamo, Rhododendro, & plerisque alijs, ut Dioscorides inquit, fruticare, & suffruticare contingit.

De Plantarum Partibus. Cap. VII.

Nomenclaturas generum plantarum, differentias, ac conuenientias, degenerationesq. superiori capite ostendimus. Nunc explicationem partium plantarum proficui conuenit. Cumq. planta res varia sit (ut Theophrastus inquit) atque multiplex, ob hoc partes in vniuersum de ea referre difficile est. signum huius, quod nihil penitus est quod commune accipi possit cunctis plantis conueniens, ut animalibus os, venter, & alia proportionem eadem, alia quodam alio modo. Neque enim radicem, neque caulem, neque ramum, neque germen, neque folium, neque florem, neque fructum, plantæ omnes habere videntur. Cortex rursus, aut medulla, aut neruus, aut vena minimè omnibus inest, ut in fungorum, & tuberum genere patet. Quibus rebus, hisq. similibus natura utique plantarum consistit. Sunt equidem arboribus, & fruticibus partes plurimæ, suffruticibus pauciores, quibusdam herbis paucissimæ. quarum quædam primæ maximeq. communes plurimorum sunt, ut radix, caulis, ramus, surculus, ex Theophrasto. quædam perpetuò suis adsunt stipitibus. aliæ non semper adhærent, sed pereunt, ac decidunt. quas idcirco nonnulli partes esse negant, alij annuas appellant. Perpetuæ partes sunt radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, & aliæ. annuæ verò, & non perpetuò præsentēs, flores, calyces, iuli, fructus, semina, capitula, siliquæ, valuulæ, umbellæ, pappi, & multis folia etiam, sed non omnibus tamen. Radix igitur est, quo terræ planta inseritur, atque cohæret, & alimentum allicit. cunctis plantis hæc inest, paucas si excipias, quæ sine radicibus viuunt, & augentur, ut Viscum, Stelis, & Hyphear, arborumq. Fungi. Caulis, id, quod ab radice simplex supra terram assurgit, & in quod alimentum deferretur, scapusq. latinis nominari consuevit. ac in arboribus quidem, & fruticibus caudex, in herbis vero caulis dicitur. Solones. boles illa coliculorum, inutilisq. è radicibus fruticatio, Stolones appellantur. qui iuxta arborum, ac fruticum caudices erumpunt, quiq. euulsi, atque plantati viuunt, & adolescunt. Truncus inferior caudicis pars, quæ radici vicinior est, aliàs quæ truncatis superest ramis. Rami sunt, qui in caudice, aut caule fissi multiplices sparguntur, & veluti brachia quædam se expandunt, quos nonnulli nodos appellant. Surculus, id quod ex ramis simplex, ac indiuiduum oritur, quale potissimum germen annotinum apparet. At quia prædictæ partes cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur, constant, meritò de his dicendum. Est ergo Cortex. cortex pars vltima, ac extrema a subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad tegendum data. quæ si velut ambiens membrana cingat, tunica a tuendo corpore Liber. dicta est, pars tamen corticis interior, quæ ligno præsius adhæret, propriè liber Corium. erit. is quibus scribimus libris nomen dedit. Corium a doctis non tam facies summa, quàm statumen quoddam crassius, cui & aliud subesse potest, nominatur. Sunt Neruus. verò, & partes quædam, quæ per se nomine carent, similitudine autem ex animalium partibus appellationem sibi mutuantur. Quare appellant neruum id, quod

conti-

continuum, fissile, prælongumque spectatur, sed insociabile ac germine destitutum & venas habens. Venæ ipsæ cætera neruo similes, sed maiores crassioresque sunt, & ramulos & humorem habentes. In Ligno item existunt multa: interior pars cortice circumdata, fissilis & dura, ac veluti corpus arborum, & fruticum; cuius exterior & cortici vicinior pars mollior, ac albidior Alburnum à quibusdam dicitur, quæ facile putrescit & teredinibus obnoxia est. Caro est id, quod omnibus dimensionibus diuidi potest, quomodo terra, quæque ex terra constant: Vnde fit, ut inter neruum & venam ipsa media intercedat, ex Theophrasto. Matrix est id, quod in medio ligno residet, & tertium à cortice continetur, velut medulla in ossibus, quod nonnulli cor, alij medullam appellare malunt. Medulla etiam est id, quod in medio ligni fungosum continetur, veluti Sambuci medulla, Salicis, Virgæ sanguineæ, Rubi. Sciendumque etiam, quod herbarum Cauliculi si exigui sunt, cauliculi, aut coliculi dicuntur, quandoque & scapi, aut culmi, ut Fabarum scapus, frumentorum & paruarum Arundinum culmi. Folium est proprie quod ex carne cortice & nervis constat, plantasque vestit atque exornat, quocumque spoliatur plantæ nudæ apparent. Flos gaudium est arborum, herbarumque: concipiunt enim plantæ varijs diebus, & pro sua quæque natura grauidæ partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt, cum florent; flosque ruptis constat utriculis ubi futuri fructus spes est. Sunt etiam quædam alia peculiaria parturientis arboris indicia, quæ neque fructum, neque florem proprie dixeris, καχρυας Græci vocant, suntque sublonga pannicularum modo nucamenta, quæ squamatim compacta prodeunt è ramis, ut videre est in Larice, Picea, Platano, Iuglande, Tilia, Abiete & alijs permultis. Verum quod in Auellana, Nuce, Coryloque compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis singulari pediculo pensile nititur, Iulum tam Græci, quàm Latini vocant. Flores etiam suas partes habent, nempe calycem, stamina, apices, & ungues. Calyx est, quo flos primùm continetur, deinde fœtus clauditur. Stamina, quæ veluti filamenta è calyce erumpunt ab intimo floris sinu. Apices sunt crassiuscula quædam dependentia, in staminum summo in hærentia. Ungues in Rosis cæterisque foliatis floribus veteres intellexerunt imas foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte & ideo Medicinæ damnatæ. Fructus, quod carne & semine compactum est; frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine componitur, accipi solet: non rarò pro ipso semine, ubi nudum & nulli alteri inclusum nascitur. Sunt etiam herbarum permultæ partes, quæ ab humanarum similitudine nomen traxerunt, ut coma, caput, alæ, sinus, genicula, latera, capillamenta, fibræ, vertex, cacumē & aliæ. Coma quidquid hilari venustate, crinium modo, summum ramorum vel coliculorum exornat, ut frondes: cum foliatum est cacumen, sæpe corymbi & flores comati dicuntur. Id, quod in globum extuberat, aut in orbem glomeratur, Caput dici consuevit: si magnitudine cesserit, Capitulum, à quo multa herbarum capitulata visuntur fastigia, ut Papaueris, Nymphææ &c. Causus inter caulem & ramulos anfractus, unde sinuatim noua proles egreditur, Alæ dicuntur, facta ab humanis alis translatione; velut in utrorumque complexu angulus, in quem coierunt, Sinus nuncupatur: sic alarum cauas sinusque idem sibi velle fatebitur, qui rectè inspexerit. Atqui partes, quæ in quosdam nodos intumescunt, tam Articuli, quam

Venæ.

Lignum.

Alburnum.

Caro.

Lib. 1. de
hist. plan.c. 4.
Matrix.
Medulla.Caulicu-
lus.Scapus.
Culmus.
Folium.

Flos.

Cachryas.

Iulus.

Calyx.

Stamina.

Apices.

Ungues.

Fructus.

Coma.

Caput.

Alæ.

Sinus.

Articuli.

- quàm Genicula nominantur, à quibus persæpe & geniculatim & articulatim ramuli prodire dicuntur. Quod inter artus & genicula medium intercedit, Internodium dici consuevit. Geniculatæ quoque radices nuncupantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Partes crassiores nodis conglobatæ, in quas internodiorum extrema coeunt, Vertebæ nominantur.
- Lateribus etiam præditæ sunt herbæ, quibus laterales funduntur rami, aut vtrinque in ordinem digressi prodeunt. Ad hæc, particulæ teretes & oblongæ in capillmodum extenuatæ, Capillamenta dici consueuerunt, qui si contorta crispentur, Cirri mutantur appellationem. Differunt Cirri ab Acerabulis: illi enim tota polyporum flagella sunt; hæc in flagellis cirrisq. rotundæ cavitates sunt. Capillamentis germanæ sunt fibræ, quæ plantarum minutiores sunt radiculæ, in quas veluti extremas crassiores effusæ sparguntur; sic radices multæ fibris capillatæ, necnon etiam capillamentis fibratæ pinguntur, quæ veluti crinibus quibusdam cirratæ comantur. Vertex, Fastigium, Cacumen id esse constabit, quod longissimo à radice distat intervallo, ut crus, quod proximum sit pedi. Oculus dicitur, quod persæpe in huiusmodi alarum sinu videantur oculi; is inoculationi nomen fecit. Cervix pars illa est, quæ à capitis radicibus prodiens, prælonga, teres, in colli speciem figuratur, ut in Cæpis & Porris, & id genus similibus. Umbella est, quæ in plantis summatis insidet, estq. floris seminisq. pedamentum, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti in latius contrauò radiantur, singuliq. florem vel semen sustinent in orbem circumactum, ut in Sambuco, Foeniculo, Aniso ac Dauco, & nonnullis alijs. In orbem quoque radiatas herbarum comas cacuminaq. in falces coacta, Latini Muscaria vocitarunt à flabii similitudine, cuius ventilatu muscæ è conuiuijs abiguntur. Cymæ sunt scaporum delicatiores tenerioresq. coliculi, quas à prima pullulatione præstant. Pappus, lanosus vilus est, qui deflorescentibus aliquot herbis remanet & postea in auras euanescit, ut in Carduis, Senecione, Soncho, & plerisq. alijs fit. Herbæ quædam & arbores quadam lanugine pubent, quæ est lanata quædam hirsuties, qua stirpium aliquot folia, coliculi, termitesq. canescunt. Aculei sunt, quæcunque duriuscula in cuspidem turbinata punctiorem infligunt spiculorum modo. Echinus est, quidquid numerosa congerie aculeorum stipatur siue tegmen, siue caput, siue cacumen: sic dictus, quod globoso spinarum agmine maris Herinaceum mentiatur, ut in Castaneis. Diplaco & Spina alba apparet. Semina multis varijsq. conceptaculis recipiuntur; nempe siliquis, valuulis, folliculis, loculis, vasculis. Folliculus est theca cuiuslibet rei, quæ granum vel semen continet inuolutum. Siliqua tegumentum est, quo vel grana leguminum, vel herbarum semina concluduntur nam non legumina modo, sed quamplures quoque herbæ & frutices siliquantur: Valuuli cum cæterorum leguminum folliculi, tum præsertim Fabarum appellati sunt, quia vallo quasi valuoli grana excutiantur. Vascula reliqua seminum inuolucra, quæ si veluti parvæ capsulæ ea recludant, Loculamenta dicuntur; si pecuniarij sacculi follicularem formam referunt, Vulgæ sibi nomen asciscunt. Circinatus florum vel foliorum ambitus, qui coliculos, aut ramulos herbarum coronat, Verticillū est, ab instrumēti muliebris similitudine dictū, quod fusi vertedi gratia solitū est adhiberi. Omisissis verò partibus Frumēto & Viti dicatis, uti nostro

stro instituto minimè opportunis, alijsq. ad figuram pertinentibus, breuitati studens, huic capiti finem impono.

Saporum in Plantis repertorum differentia inuestigantur. Cap. VIII.

Quippe cum in ordine seruando, in tractandis plantis hoc in opere contentis, connexionem cognatione saporum esse seruandam operę pretium fore duxerim; ad clariorem ideò notitiam de saporum differentijs, quantum nostro instituto conuenit, nunc agere intendo. Etsi hæc inquisitio pertinet in summa ad secundum de anima, in specie ad librum de sensu, & sensilibus, priuatim verò ad librum de saporibus; attamen quia tripliciter sapores considerari possunt, primo in ordine ad gustum, cuius sunt obiecta, secundo secundum propriam naturam, tertio secundum subiectum, cui insunt; primus, & secundus modus ad Philosophos pertinent, quare de his Aristoteles in præallegatis locis differuit, tertius ad medicos; atque ita Galenus considerans mixta, ut ad sanitatē conferant, sapores, ad ipsorum temperies dignoscendas, ordinauit. & sic per subiecta distinguit. Et quamuis nulla qualitate, earū quę secundæ appellantur, firmum satis indicium ad mixti temperamentum dignoscendum, sumi possit (sola enim experientia id assequimur, cui vnice fidendum) ex saporibus tamen non parū iuuamur, cum ad id consequendū, tum ad plantas ipsas dignoscendas. Sciendum ergo, quod de saporū differentijs, ac numero, prisci non pariter sensisse videntur. Plato namque in Timæo, ut refert Galenus, quodāmodo octo posuit, Acerbum, Austerum, Acidum, Salsum, Nitrosum, Amarum, Acrem, & Dulcem; alio modo quinque. primos duos Acerbum, & Austerum, eiusdem ferè speciei esse asserens, solum autem in ratione maioris, & minoris differentes. sic salsum, nitrosum, & amarum. amarus namque ex nitroso provenit intensione: salsum verò aut nitroso imbecillior aut adstrictionis quoque assumens aliquid, ex adstrictione specificam differentiam adsciscere videtur. Alij addunt alium, quem Adstringentem vocant. huncq. Plato eundem cum austero esse intellexit. nihil enim aliud est, quàm austerus remissus, qui in malo Cydonio, & Medico reperitur. Theophrastus addit Vnctuosum, seu oleosum, seu pinguem, qui potius in numero succorum à Platone ponitur. Vnctuosum enim esse non ad saporem, sed ad modum substantię succi pertinet. Alijs nouem dicuntur, acer, acidus, pinguis, salsum, austerus, dulcis, amarus, acerbus, insipidus. tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, postremi è crassa, atque terrena. Nos octo tantū veluti nostro proposito opportunos explicabimus, acrem, amarum, salsum, dulcem, insipidum, acidum, austerum, & acerbum. Acris sapor est, qui linguam, & os acrimonia ferit, cōpungitq. ac fauces mordet, simulq. calefacit, & interdum quasi exurit. is maximè conspicuus est in Pipere, Pyrethro, Euphorbio, Nasturtio, Allio, & Cœpa, *Ahuapatli*, *Chilli*, *Chilpanlazolli*, *Chilmecatl*, *Tazpatli*, *Anchoa*, & id genus alijs. Fit autem ex tenui, sicca, calidaq. materia. quare omne id, quod gustui acre, mordensue se præbet, igneæ naturæ participes est. idem sapor reperitur in edulijs quibusdam, quibus vtimur pro obsonio, multis verò ut condimentis tantum, cum etiam in simpliciter medicamentis, tum in deleterijs. qui si nondum vehemens est, sed infra tertium calefaciendi ordinem

r. simpl.
med. cap.
35. & 36.

subsistit, vim, atque facultatem habet, intro sumptus, penetrandi, meatus aperien-
 di, crassosq. humores attenuandi. extrinsecus corpori adhærens, cutem rarefacit,
 humoresq. elicit, ac rarefacit. Quod verò iam acrius est, tertiumq. caloris gradum
 exuperat, præterque gustus acrimoniam, caput tenui vapore ferit, si crassioris sit
 essentia causticum est, & aut vesicas excitat, aut crustas molitur. Sin tota substan-
 tia animanti aduersatur, septicum, id est putrefaciens, & deleterium est. Amarum sa-
 por insuavis est, ac tristis. gustum diuellit, & linguam corrodit. eo insignis est Aloe,
 Absynthium, Gentiana, Centaurium minus, Colocynthis, *Ciupatl*, *Zenanam*, *Te-
 cpatli*, *Ztomptonic*, *Texompatli*, & eiusmodi alia. Crassa eius est materia atque terre-
 na, quam exuperans calor pressauit, & exiccavit. quare omne amarum calidum, &
 ficcum est. etsi aliter Auerroes sentiat, negans saporem amarum ex calore fieri
 semper, sed ex calore, aut frigore fieri posse, modo calor, aut frigus cum desiccatione
 coniungantur, idq. multis exemplis monstrare nititur, ut est apud eum videre. cui
 se subscribit Valleriola. quorum rationibus satis optimè doctissimus Vallesius re-
 spondet. Hinc sanè præcipua vis detergendi, & meatus expurgandi amaris inest,
 introq. sumptis infarctus expediendi, & admotis sordida vlcera detergendi, & ex-
 purgandi. at quia exiccando, superuacaneos humores absorbent, aut detergunt,
 & dulcedini, quæ putredinis parès est, prorsus aduersantur, putredinem inhi-
 bent, & corpora diu integra tuentur. Salsus sapor est, qui linguam exactè siccando
 corrodit, non tamen admodum calefacit. in mediocri materia consistit cum calo-
 re, & siccitate. aqueæ enim materie (quæ non exquisitè simplex est) partes quas-
 dam terrenas permixtas calor externus tandem præassans, & vrens, atque siccans,
 falsum saporem inducit. fitq. à terreno sicco, quod in aqueo humido caloris vi
 præassatum, attenuatumq. est. neque igitur prorsus terrenus, ut Galenus inquit
 hic totus manet, sed permixtus obtunditur; siccitas verò maior conquiritur, &
 persistit. Itaque quod falsum est, poros contrahit, incidit, detergit, digerit, seu sua
 siccitate potius humores absorbet, sine manifesto caloris sensu. quo fit, ut à putre-
 dine vindicet. a sale nomen accepit. quare hoc genere salis species omnes conti-
 nentur, aqua marina, *Tzatli*, *Tequixquiltl*, & his similia. Dulcis sapor suavis, ac
 iucundus est, nullaq. qualitatis exuperantia molestus. nam materie, & tempera-
 menti mediocritatem obtinet. Hac de re exasperata lenit, maturat, concoquit, &
 anodynus est, ac alimentorum omnium communis. omnium namque nutrien-
 tium communis dulcedo est. quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus est dulce, ex
 Galeno. Conspicuum est hic sapor in saccharo, melle, Glycyrrhiza, *Tzompelichichutl*,
Tatacanaltic, *Cuiztapazollin*, *Coltotl*, & huiusmodi alijs. Insipidus sapor improprie
 dicitur, ut qui saporum potius priuatio sit, nullaq. qualitate afficit, nulloq. gustu
 saporum percipitur. Huius materia tamen quodammodo crassa est, non tamen
 prorsus terrena, sicca, & adstringens, sed humore quodam perfusa. qui etiam non
 exquisitè permiscetur vi caloris. & quia eius materia emplastica est, meatus om-
 nes infarcit, & obstruit, exasperata lenit, & soluta conglutinat. Quamuis autem
 sapor hic dulci sit affinis, distat tamen, quod paulò crassiore, & crudiore constat
 materia. Id saporis genus in aqua excellit maxime, inde in Cucurbita, Pepo-
 nibus, *Omimezeli*, *Quodamolli*, *Thapatl*, & huius generis. Acidus sapor est, qui
 gustum penetrat, & tenuitate ferit, citra tamen vllum sensum caloris. in te-
 nu

5. Collig.
 cap. 17.
 9. lib. contr.

4. simp.
 med. cap.
 14.

nui inest materia, frigida, siccantisque est naturæ, suaque tenuitate ad pene-
trandum, & incidendum nihilo ferè infirmior est acri sapore. quare inci-
dit, attenuat, mordicat, detergit, obstructa liberat, repellit, & siccat. frigo-
ris enim altè subeuntis beneficio fluxiones omnes repellit, siccitateq. quæ pla-
nè valida est, sanguinis eruptiones sistit, ac cohibet. Eius vis in aceto maximè de-
prehenditur, in succo limonũ, mali citri, & in Oxalide *Tomail, Tlatlaucapatli*. Au-
sterus sapor est, qui moderatè os, & linguam costringit, & quadam asperitate coar-
ctat, ac quadantenus refrigerat, & exiccat. Consistit in materia mediocri, quæ
terrenæ, & aqueæ particeps est, in qua non calor, sed frigiditas dominatur, &
exuperat. luculenter refrigerat, extinguit, cogit, atque contrahit. fluxiones mo-
deratè sistit, atque repellit. proprièq. crudus humor appellatur. estq. immaturis
fructibus peculiaris, vt in Mespilis, Cornis, Pomis, & Pyris siluestribus, Vuaq.
acerba, *Gacapolton* fructu immaturo; *Texoil* fructu incompleto; *Copalxochotl* etiam
fructu immaturo. Acerbus sapor austero finitimus est, eo tamen grauior, mo-
lestiorq. ac magis linguam, gustumq. omnem costringit, & exasperat. ac proin-
de magis tum siccat, tum refrigerat. eius materia planè terrena est, & sicca, nec
aquæ, nec humoris manifestè particeps. in qua non calor, sed frigus exactè do-
minatur cum siccitate. Itaque vt frigidus fluxiones repellit, vt adstringens hu-
morum impetum sistit, ac cohibet; vt siccans coarctat, atque densat, vulnera-
cicatrice obducit; vt terrenus humores incrassat. Sapor hic in malicorio, Galla,
Rhoe, & Cupressi nucibus, *Exquahuitl*, & *Mizquitl*, & huiusmodi alijs cõspicitur.
Cumq. corpus acerbum terreum sit, ac frigidum, tripliciter necessario exoluitur,
vt Galen. ait, aut incalescens, aut humescens, aut vtrumque simul perpetuens. 4. Simp.
med. c. 8.
Itaque si caleseat dumtaxat, nec humidius fiat, neque mollius, sed durum ma-
nens, solam acquirit dulcedinem, velut roburneæ glandes, ac potissimum quæ vo-
cantur Castaneæ. si tantum humescat, siquidem ea crassarũ sit partium, & aquea
humiditas, austerum euadet. cuiusque enim saporis vires aquea retundit, atque he-
betat humiditas: si verò tenuium partium, & aërea sit, acescet. ostensum nãque est,
frigidum subtile, acidam efficere qualitatem: at si pariter humescat, & calefiat,
humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò transibit in pinguedinem.

*De Plantarum noui Orbis, ab indigenis veteris huius diuersitate; earundemq. multi-
tudine. & cur de paucis hoc in opere tractetur. Cap. I X.*

Huius nonnullas veteris Orbis indigenas plantas in nouo Orbe ortum du-
cere, fama est; quamplurimas verò noui illius esse proprias, quarum penè
nulla in hoc antiquo visitur. Hanc Indiæ plantarum diuersitatem ad aures Theo-
phrastii peruenisse eius verba, quæ scripta reliquit 4. de Histor. plant. cap. 5. te-
stantur. vbi loquens de Indica ficu, alijsq. Indiæ arboribus, & herbis, ac absoluto
sermone de ficu, & alijs duabus congeneribus plantis, subdit. Sunt etiam alia,
plura ab ijs diuersa, quæ Græcia gignit, sed nomine carent. nec mirum quid-
piam ex eorum proprietate putandum; nam, vt quidam referunt, nulla omni-
no arbor, nullus frutex, nulla herba similis ijs comperitur, quæ in Græcia proue-
niunt, paucis exceptis. idq. etiam ex Iconibus, figurisq. plantarum regijs in libris
contentarum a quouis optimè satis percipi potest. Tanta namque arte, & peri-

tia depictæ sunt, vt tum in illarum partibus, totaq. figura delineandis, tum coloribus punctim applicandis, gens illa nec Apelli, nec cuiquam antiquorum cedere videatur. Imagines, & similitudines plantarum, & animalium ita ad viuum videntur, vt res ipsæ, seu accidentia in rebus ipsis inhærentia appareant, vt ex nonnullis plantis, & animalibus ad nos delatis coniectari potest. Non ab re itaque omnes naturæ præstantiam in plantis admirantur, non tam quod infinitum earum numerum procreauerit, quam quod omnes sic variauerit, vt non sit reperire plantæ speciem, quæ alijs ex toto similis sit. Hanc plantarum specificam diuersitatem cœli, & soli proprietate, ac ratione fieri scriptum reliquit Theophrastus, vbi loquens de generatione plantarum spontanea, a principio statim inquit. Spontè autem alia exeunt (vt simplicius loquar) quæ minora consistunt, & maximè quæ annua, herbaceaq. natura sunt. Cæterum euenit, vt etiam maiora interdum ita gignantur, cum aut imbres frequentauere, aut proprietas aliqua in cœlo, & terra consistit. in fine autem capitis concludens, inquit. Itaque quantum in vniuersum exprimi liceat, generationes huiusmodi fieri necesse est, terra subferuefacta, coactaq. humore admixto, commutatoq. ex solis ardore, quemadmodum & animalia progenerari videmus. Quæ Theophrasti verba, æquo si recipiantur animo, plantarum materiam esse quatuor elementa, inferre videntur. Nam per terram subferuefactam duo sicca elementa, nempe terram, & ignem intelligit; per humorem duo humida, nempe aquam, & aërem, quæ simul cum siccis admixta, & coacta, plantarum materia euadunt. Causam verò agentem solis statuit calorem operantem in elementa illa, vniendo, mutando, ac disponendo ad plantæ formam introducendam, virtutemq. formæ plantæ productiuam infundendo. Elementorum namque virtutes cuiusq. formæ mixti productionem attingere non possunt, nisi sit superior alia virtus. & hæc est à cœlo. Motus itaque cœlorum causa vniuersalis est mutationum inferiorum, vt putà elementorum mixtorum, inanimatorum, plantarum, & animalium, non quia motus per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quædam conditio causæ. nam sol & alstra applicata, & lata per motum in situs diuersos, rerum diuersitates operantur, ex Aristotele. & hæc de plantis spontè nascentibus. Plantis autem ex semine, vel ex analogo ortum ducentibus (corpora enim cœlestia non eodem modo operantur in hæc inferiora) motus cœlorum non totam imprimit virtutem, sed coadiuuat aliam virtutem. Coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem seminis, vel analogi, qui est eiusdem rationis cum cœlesti. & sic cœlum omnium causa est, non solum productiua, sed conseruatiua. non enim consisterent multum inferiora hæc, præsertim plantæ, & alia viuentia, motu hoc, & influxu cœlorum cessante. A syderibus quam magna vis oriatur in plantis, scriptum reliquit Theophrastus. Sed de his hæcenus, alterius est operis. Etsi autem infinitus ferè sit numerus specierum plantarum; noui indigenarum Orbis, de paucis tamen agere in hoc opere visum fuit. nam tantum in his tria illa, quæ Galenus in medicis præceptis, ac cunctis alijs obseruanda statuit, reperiri contingit. quorum id erat in primis, quod ea, quæ tractantur, debent esse vera; secundo vtilia; tertio iactis principijs conuenientia. Cum ergo inter tot mille plantarum differentiæ hæc solæ reperiantur pluribus, ac notata dignis præditæ facultatibus, ac

1. de caus.
plant. c. 5.

9. de gener.
tex. 55.

c. ult. lib.
3. de caus.
plant.

vsui medico vtilibus (in commodum namque artis medicæ professorum præcipuè præsens editur opus, quibus plurimum, vt debeo, præ cæteris proficere, animus mihi semper fuit) iactisq. principijs consentaneis, ac antiquorum, præsertim Galeni, methodo non repugnatibus, non immeritò harum tantum historias, Icones, & Imagines distinctas prælo tradendas, operæ pretium duxi.

Dubia eorum, qui asserunt, Inartificiosum, & Inutile esse tractare de plantis proponuntur, & breuiter causæ, deceptiones in plantis efficientes, narrantur. Cap. X.

Plantarum descriptiones fallaces esse, earumq. virtutes inefficaces, atque euanidas pleriq. medicorum quæruntur, multaq. passim obuia apud veteres, quæ parum apte, si nostris conferantur, suo nomini, ac descriptioni respondere, eoq. diuersas esse herbas contendunt, licet nostro æuo idem nomen obtineant. sic Iberidem, Centaurium minus, Smyrnum, Hippoglossum, Phyllitum, Pentaphillum, Phu, & nonnulla alia diuersa esse existimant, quia veterum descriptionibus non per omnia congruant. ac perinde de plantis noui Orbis opponunt, in illarum descriptionibus deceptiones quamplurimas contingere potuisse. tum etiam experimento satis constare, nonnullas plantas illius Orbis indigenas in veteris huius translatis regiones obijisse; quasdam inefficaces, atque euanidas euasisse; alias mutationes magnas perpessas fuisse. quare ob difficilem plantarum inuestigationem, descriptiones fallaces, magnasq. mutationes, tractare de plantis esse inartificiosum, & inutile opinantur. His vt satisfiat, scire licet, deceptiones multifariam in dignoscendis plantis, ob earum mutationes contingere posse. Variantur namque plantæ quadrupliciter. primo ratione nomenclaturæ, secundo ratione numeri, tertio ratione delineationis, vltimo ratione facultatum. In nominibus enim proprietas eorum, & simplicitas consideratur, quæ tum in plantarum generibus, tum speciebus est. hisq. vel vniuersis, vel eorū partibus. nempe hæc omnia suis, & non alienis, atque improprijs, nuncupantur nominibus, vt quod arbor est, arbor vocetur. sic de fruticibus, suffruticibus, & herbis. pariter & circa species. in quibus non solum proprietas est consideranda, vt scilicet appositis sibi nominibus appellemus, sed etiam vniuocatio; nempe, vt perpetuò vnum nomen, si fieri potest, vni, & non pluribus imponamus. Idem in plantarū partibus obseruandum est, vt quod radix est, radix nuncupetur, caulisq. caulis nomine appellatur. sic de caudice, ramo, cortice, folio, flore, fructu, ac semine. Hæc in nominibus obseruanda sunt. In speciebus autem numerus potissimum spectandus. qui est, vel determinatus, cum dicimus, alicuius plantæ duas esse species, vel tres, vel quatuor: vel indefinitus, vt si plura esse alicuius plantæ genera dicamus. At verò in descriptionibus longè plura considerata sunt. delineantur namque plantæ per substantiam, per quantitatem, tum continuam tum discretam; per qualitatem, quæ est visibilis, odorabilis, gustabilis, & tactilis, quæ etiam vel definitæ, vel indefinitæ sunt; per figuram, ac per similitudinem, quæ etiam ad qualitatem referuntur; per situm, per ordinem, qui quandoque confusus ponitur, nonnunquam explicatur; per tempus, quod aliquando determinatur, quandoque indeter-

minatum ponitur; per locum præterea, & regionem. quæ omnia mutari possunt, ac præter naturam reddi: & sic plantas variari, & deceptiones contingere. Facultatum denique ratione, triplici ex causa in plantis error contingere potest. primo ratione plantarum, scilicet cum planta non induxerit effectum, quem promittit; secundo ratione corporis subiecti; tertio ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. At quia ex dictis quisq. facile deceptiones, quæ in dignoscendis plantis ex mutatione, ratione nomenclaturæ, & ratione numeri contingere possunt percipiet, meritò, ijs omiſſis, ad mutationes ratione delineationis in plantis contingentes deuenimus.

*Modi mutationum in Plantis delineationis ratione euenientium
explicantur. Cap. XI.*

Bifariam mutationes in plantis delineationis ratione eueniunt. nempe vel quia plantæ non accommodantur descriptionibus, vel contra, quod descriptiones non accommodantur plantis. Plantæ quidem auctorum descriptionibus repugnare videntur ob mutatam faciem. idq. pluribus modis euenire potest; primo sui ipsius ratione, secundo ratione Cœli, tertio ratione soli, quarto ratione cultus. Sui ipsius ratione dupliciter est. nam vel ratione substantiæ, quæ in cunctis plantarum partibus consideratur, ut si aliquam quandoque in planta partem deficere, vel superaddi contingit, siue pars illa sit naturalis, siue præter naturam. naturalis quidem, ut capillamenta, quæ Tribuli aquatici caulibus adnascuntur, quæ nec folia, nec caules Theophrasto auctore esse videntur, sed Cauli adnascencia. sic & Viscum, & Stelis, & Hyphear, quæ non nisi in aliena arbore nascuntur. ita & Ledon Cisti species, in cuius folijs pingue quoddam verno tempore contrahitur. Ad substantiam etiam, gummi, lacrymæ, lac, succi, & id genus alia, referri possunt, quæ quandoque sunt, aliquando, cum esse deberent, deficiunt, ut Mastices, iuxta Chamæleonis albi radices; sic & quæ deficiunt, ut Chondryllæ. Alterum genus quod folia fert circumrosa; ut & Othonna, & Chamæleonis nigri radix, quæ interdum exesa est. Quæ præter naturam sunt, huiusmodi esse solent, ut cum Ficui scabies nascitur, ærugo Oliuis, atque eadem in frugibus, ex serenitatibus, flatibusq. austrinis, aqua, & rore in spicis insidente, quibus ex sole feruefactis ærugo creatur. sic & cum præter naturam aliqua deficiunt, ut in Myrto, quæ iuxta balneum sine nucleis exijt. Secundo modo planta sui ipsius ratione faciem mutat ex ætate, quæ in eius pueritia, adolescentia, & senectute consistit. etsi aliqui senectutem diuidentes in marcorem, & senectutem, considerent senectutem in planta dupliciter, primo modo antequam planta à terra euellatur, secundo postquam lecta est; nos tamen hac subdiuisione omiſſa, dicimus, plantas ætatis ratione mutare faciem. quia non eodem modo in pueritia adolescentia, & senectute erit, ut in Tussilagine apparet. quæ luteum florem prima germinatione vere emittit, quo vna cum caule confestim exiit. inde nonnulli his carere existimauerunt ex Dioscoride ac ex hisce auctoribus suam de Tussilagine historiam sumpsisse Plinium credendum est, qui neque florem, neque caulem, neque semen proferre hanc plantam tradidit. sic & in alijs

in alijs quibusdam herbis idem Dioscorides in sui operis præfatione his verbis confirmat; quæ causâ etiâ nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, verbi gratia Gramen, quinquefoliû, & Tussilaginem amittere florem, fructum, & Caulem negant. & hoc non ob aliud, nisi quia non omni ætate herbas inspexerunt; ac propterea Dioscorides loco præallegato hæc verba prius scripta reliquit. Quare cui in animo est horum peritiâ assequi, necesse est, cum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest, neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, vt propter mutatam foliorum faciem Caulium proceritates, florum, seminisq. magnitudinem, & id genus alias peculiâres notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non prospexerunt, magno in errore versentur. & paulò post subdebat: Ergo, qui sæpius ad visendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. At si mutatio cœli ratione contigerit, hæc ob annorum varias constitutiones erit. prout enim cœlum varias reddit anni constitutiones, annus clementior quandoque aut horridior fit, & ita plantas variat. aeris namque inæqualitatem maximè spectandam esse, Theophrastus docet. Alijs enim imbres con-^{3. de caus. cap. vlt.}ueniunt, quibusdam repugnant. ita & flatus, & frigora, & calor. ex quo fit, vt si his adsint, illis desint, non pauca varietates efficiantur. vel enim figuram mutant, vel minores solito, maioresq. redduntur, non solum vniuersæ plantæ, flores, frondes, radices, aliæq. illarum partes, vel tempestiuus, vel tardius proueniunt, vel etiam omnino marcescunt. vnde rectè in prouerbio est, vt Theophr. inquit, Annus fructificat, & non tellus. Soli ratione plantas variare quandoque contingit. ac perinde vt locus varias temperaturas in primis qualitatibus sortitur, ita multas diuersitates in plantis procreare potest. At quia dupliciter locus intelligi potest, vel pro vniuersa regione, vel particulari alicuius regionis loco; si primo sumatur modo, quamplurimas in plantis mutationes efficere solet, ita vt & stirpium indagatoribus, & Medicis, ac Philosophis in earum causis inuestigandis maximum facesserit negocium. Quantum enim naturæ ob regiones varientur ex Hippocratis de aere, aquis, & locis, libris, ac Galeni opusculo, cui titulus est, Quod animi mores temperaturam corporis sequantur, percipi facillè potest. Ex regione homines timidiore, vel audaciores petulantioresq. effici videmus. in vna magnanimi, ac ad viriliter agendum, ac labores quoscunque perferendos aptissimi fiunt; in alia debiles, inertes, infirmique in hac mansueti, & mites, & in illa feri, & immanes nascuntur. Sunt & regionum omnium venti peculiâres, & aquæ. sol etiam sicut vel rectè respicit, vel oblique, vel mediò modo: sic etiam maiorem, aut minorem, aut mediocrem moram contrahit, & ob hoc hominum natura, mores, colores, & corporis habitus diuersissimi euadunt. sic & cæteris animalibus, multoq. magis plantis contingere posse, rationi consonum est, cum hæc leui quauis ex causa præ illis mutatione suscipere aptæ existant. Magnæ igitur ac plurimæ, regionum ratione, diuersitates in plantis esse possunt. amant enim plantæ has, vel illas regiones, ita vt quædam quorundam locorum vernaculæ sint, aliæ in quibusdam nasci nullo modo possint Theophrasto teste, qui Thus, Myrrham, Laser, Cinamomum, & Cassiam plagis ad exortum, meridiemq. vergentibus veluti peculiaria,^{4. de hist. c. 6.} minimè

minimè verò septentrionem versus prouenire recenset. quasdam frigida loca, amare, vt Pinus, Robur, Abies, Taxus, Castanea, Tilia & reliquæ similes. & ex plâ-
tis humilibus nonnullas argentia loca quærere, vt Febrifuga, Absinthium. item
quæ radice, succouè medentur, vt Veratrum agitatorium, Scamonium, & cunctæ
ferè, quarum radix expetitur. propterea substantiæ varietatem ex regione spe-
ciantes, inueniemus multas plantas, omnes partes non posse perficere. Plinius
lib. 16. c. 26. loci vitio quædam fieri infructuosa tradidit, sicut cædua quæ in Paro sylua nihil
fert. Persicæ arbores in Rhodo florent tantum. Galenus in regionibus non admo-
2. de A- dum calidis, Palmas non perfectè maturare, asserit. Theophrastus verò inquit,
lim. facul. cap. 16. si quis Palmam nostratem in Babilones erat, loci illius domestici similem
3. de Hi- reddi fructiferam. Quin & vitia, morbiq. regionis ratione plantis euenire solent:
flor. plant. nam apud Tarentum, vt Theophrastus refert, Oleæ cum florent, quandoque pe-
4. de caus. nuria flatus ærugine infestantur, nonnunquam situ quodam ex mari caliginoso,
plant. 16. & 2. cap. 9. crassoq. cum floribus residente odorem amittunt. Quare etsi arbores maximæ,
& pulcherrimæ illic sunt, fructum tamen minimum reddunt. idque etiam ap-
paret in Ari specie illa, quam eruditiores Ægyptium Arum appellant, quam uè
quamplures medicæ materiæ professores Colocasiam esse autumant. quæ quam-
uis in Ægypto, necnon in Sicilia omnes sui partes compleat, in Italia tamen, &
Hispania neque semen, neque florem, neque caulem, vnguemq. vel certè rarò
lib. 3. de proferre visa est. Idem etiam in Dictamno Cretensi apparet, quod vt Dioscor. ait,
mat. med. neque florem, neque semen proferre deberet, in Italia florem, in Creta semen
cap. pro- proferre compertum est. at id mendosi codicis ratione euenisse, vt inferius dice-
prio. mus, potius censendum est. Qui autem mira circa varietatem in substantia ex
regionum natura scire cupit, legat quartum librum de histor. Plant. Theophrasti
plerisque in locis, ac præsertim cap. 5. & 9. Nascendi tempus etiam a regione va-
8. de Hi- riatur, cuius rei multa leguntur exempla apud Theophrastum. inter quæ mira-
flor. plant. bile illud sanè videtur, quod in medio contingere in frumentorum ortu asserit.
c. 3. Cæterum quod magnitudinem variare possit regio, facile sciet is, qui fructus ex
India ad nos allatos inspexerit. sunt enim nostratibus decuplo maiores. quod cum
lib. 7. c. 1. animaduertisset Plinius, inquit, in India arbores tantæ proceritatis traduntur, vt
sagittis superari nequeant. subdit deinde, Hæc facit vbertas soli, temperies cœli, &
8. de Hist. aquarû abundantia. Theophrastus asserit, quodam in loco Asiæ ultra Bactra fru-
cap. 4. mentum adeo grande fieri, vt oliuæ nucleos æquet. & alibi, Arbores in Corsica,
5. eiusd. magnitudine amplissima, magnoq. discrimine cæteris superare refert. & circa
c. 9. Memphim, Arborem tantæ magnitudinis esse, vt tres homines eius nequeant
amplecti caudicem. idem Theophrastus asseuerat, qualitates etiam variari ex re-
4. de Hist. gione sæpe contingere, vt odorem, colorem, saporem, & omnes alias differentias
plan. c. 3. ad tactum pertinentes, vt duritiem, leuitatem, lentorem, atque his contraria,
mollitiem, hirsutiem, & ariditatem, vt in Ægypto, vbi flores odorati, ob causam
6. de caus. a Theophrasto narratam. Saporem in plantis variari ex regione colligi potest,
cap. 23. ex Dioscor. lib. 2. vbi de Brassica asserit, quod in Ægypto propter amaritudinem
cap. 63. 1. non estur, in Hispania, ac Italia, alijsq. regionibus suauissimi est saporis. De Aro
de Alim. loquens Galenus inquit, Ari radicem, ad Cyrenem minimè esse medicamento-
facul. sam, & acrem, vt Rapis etiam sit utilior & eodem, quo Rapa, modo mandatur.

In Asia magna ex parte esse acrius, & in quibusdam regionibus ita acre esse, ut ad Dracontij radicem accedat. sic de Cappari, de Lupino, de minori Chelidonio, & de Batrachio sæpè obseruatur. Color quandoque ex regione variatur. Taxus enim in Achaia nascens folio nigro, aut puniceo constat, ex Theophrasto, in Ida, flauo, & cedro simili. Quod ad tangendi qualitates attinet, alterationes in plantis fieri, vno ore omnes affirmant. & Theophrastus in Pissotis dictis, frumentum adeo firmum nasci tradidit, ut siquis plus comederit, disrumpatur necesse sit, & plerosque Macedonum ita interisse. cuius causam reddens, agri proprietatem esse asserit, nam si aliò transferebatur, commutabile fiebat. At si locus secundo modo sumatur, nempe pro particulari alicuius regionis parte, duplicem adhuc habet considerationem. nam vel ita est, ut eius ratione figuræ variatio, vel magnitudinis, vel saporis, aut consimilium contingat; vel quod alijs locis oriri plantæ inueniantur ab illis, quas Dioscorides vel alij auctores recensent, nihil immutata facie. utroque enim modo deceptiones contingere possunt. Quædam namque loca sunt pingua, quædam macra, quædam arida, quædam vliginosa, quædam sabulosa, quædam glutinosa, quædam fertilia, quædam sterilia. suntq. montes, & valles, plana, promontoria, lacus, flumina, loca maritima, prærupta, culta. sunt & harum partium particulæ, ut semita, limites, sepes, segetes, & id genus alia. Auctores ergo quandoque in his, aliquando in illis locis herbas oriri tradunt, ac quosdam locos quibusdam plantis peculiare esse. id verò non perperuò verum, esse sciendum est, sed magna ex parte. cumq. in loco eis minus proprio, ut sæpè contingit, planta aliqua reperiat, faciem adeo mutare solet, ut circa eius cognitionem dubium non contemnendum relinquatur. Singulis itaque locis suam esse in producendis plantis proprietatem, scriptum reliquit Theophr. Idemque alibi inquit. Mutationes verò, ut supra diximus, in sapore, odore, & magnitudine tam ipsarum plantarum, quam fructuum, foliorumq. fieri solent; folia enim angustiora, latioraq. redduntur, & ad summam plantæ ipsæ ad hunc modum diuersæ efficiuntur. Quapropter locum vnumquodq. sibi conuenientem quæritat. Conuenit autem is, quo vigere maximè valeat. quamobrem non omnibus solum idem aptissimum est, sed aliæ gracile, macrumq. amant, aliæ arenaceum, quædam etiam sabulosum, ut Brassica. ea enim, quæ sicca sunt, siccum quæritant agrum, quæ humida, humidum, & sic alimentum pro suæ naturæ ratione quæq. attrahunt. Mutationes autem ex cultu contingentes dupliciter fieri possunt, ut puta cum cui debetur, cultus non adhibetur, vel e contra. vterque modus magnam in plantis varietatem efficit, ex quibus fit, quo minus cognoscantur. nam variant magnitudinem, tactilem, qualitatem, colorem, saporem, odorem, formam. atque hanc non solum quia ex cultura diuersæ formæ in fructus, folia, plantas integras imprimuntur; sed etiam, quia quandoque vna species in aliam mutatur. nonnunquam & substantiam ipsam variant, addendo vel diminuendo in planta, ut cum ex fructiferis infructifere fiunt, & e contra. Cumq. in delineandis plantis duplex mutationum genus contingere possit, vnum, quod ex ipsis plantis ortum ducit, cum hæc ob mutatam faciem cum descriptionibus non conueniunt; alterum, cum descriptiones plantis auctorum culpa non accommodantur; propterea habito sermone de primo, restat de altero verba facere.

Descri-

3. de hist.
cap. 10.
8. de hist.
cap. 4.
4. de caus.
cap. 10.

3. de hist.
cap. 3.
1. de caus.
cap. 22.

Descriptiones namque non accommodantur plantis, vel ob ineptam compara-
 tionem, & similitudinem, vel ob multorum signorum defectum, vel nulla appo-
 sita plantarum nota, vel ob mendosum codicem. nam inter alias difficultates,
 quæ auctores omnes de materia medica scribentes summopere fatigant, maxi-
 ma ferè est, plantæ delineatio. vnde cum alicuius plantæ notas, vt posteris cogno-
 scendam relinquerent, describere vellent, nulla meliori via id assequi potuerunt,
 quam plantas plantis comparando. quod si ex plantis assequi non possunt, ad
 animalia sæpius, interimuè ad alia multa confugiunt. Quare si Dioscorides Iberi-
 dem describens, eius folia Liliij folijs similia dixisset, mala esset comparatio, & er-
 roris causam præbuisset. sic si Acori folia, Narcissi folijs similia fecisset, & Mei
 Athamantici folia Ferulæ comparasset folijs. Pariter si quis *Ahuapatlim* describens,
 eius folia Lauri folijs similia fecerit, aut si *Ayoteçtlis* folia Personatæ folijs compara-
 uerit, vel si *Coapatlis* folia, Mali medicæ folijs similia dixerit, deceptionis causam
 præberet. & sic in alijs comparationibus, quas breuitatis causa omittimus. Con-
 tingit quandoque ob multorum signorum defectum deceptio, vt in *Acacalide*,
Arisaro, *Ammi*, *Paliuro*, nonnullisq. alijs, in quarum descriptione pauca notas
 Dioscorides posuit, & multas omisit. Ob id deceptions in his dignoscendis multæ
 contingere possunt. nisi quis diceret, Dioscoridæ posuisse perpaucas notas, ita tamen
 præcipuas, vt rectè intuenti, non sit admodum difficile prædicta dignoscere sim-
 plicia. sic *Tlilxochilt*, seu flore nigro describendo, si notæ ex siliquis desumptæ omit-
 terentur, deceptio contingeret. pariter in *Cozolmecatl*, seu Cunarum fune, si notæ
 ex fructu sumptæ non ponerentur. sunt enim nonnullæ plantæ his similes, sed hi-
 sce notis, viribusq. satis differunt. ita etiam in *Hoitziloxitl*, seu arbore Balsami In-
 dici, signa ex floribus sumpta si in descriptione omitterentur, errandi occasio præ-
 beretur. Interdum in plantarum descriptionibus nulla à scriptoribus ponitur
 nota, vt Dioscorides in Bulbo esculento, Struthio, Siligine, Scandice, Crocodilio, Spi-
 na Arabica, Pulegio, Caro, Stoebe, Lagopo, Epipactide, Chamæleuce, Empe-
 tro, & alijs fecit, quas tanquam suo tempore vulgo notas, suis signis describere
 omisit. temporis postea diuturnitate, & medicæ professorum materiæ incuria,
 harum rerum memoria perijt, & hinc erroris & controuersiarum posteris occa-
 sio orta est. Ob mendosum codicem errores quamplurimi quandoque contin-
 gunt, multæq. reperiuntur in Dioscoride mendæ, quæ plantarum cognitioni sunt
 impedimento; quod librarijs, aut versoribus potius, quàm auctoribus adscriben-
 dum est, vt in Dietamni Cretensis descriptione tradita, in qua neque florem, ne-
 que semen proferri Dioscorides asserit, quod penitus falsum est; contrarium nam-
 que ab omnibus obseruatur. quem locum perbellè Bartholomæus Maranta, sua
 de dignoscendis simplicibus Methodo restituit, à quo nonnulla eorum, quæ di-
 ximus, mutuauimus. sic in Brassicæ Marinæ, tum etiam in Lithospermami, Nym-
 phææ, ac Semperuiui tertij folijs à Dioscoride descriptis apparet. eodemq. modo
 in Agallochi descriptione textus deprauatio in suspicionem venit, dum Dioscor,
 maculatum esse, inquit. qui textus à Matthiolo ex Oribasio, à quo nulla sit ma-
 cularum mentio, emendatur.

Errores in Plantis facultatum ratione contingentes inuestigantur. Cap. XII.

Postremo errores in plantis facultatum ratione contingentes considerare oportet, quos triplici ex causa euenire posse diximus, nempe ratione plantarum, secundo ratione corporis subiecti, ultimo ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. omissisq. postremis, tanquam nostro proposito minus opportunis, de deceptione eueniente ratione facultatum plantæ tantum verba faciemus. quæ erit cum planta, quem pollicetur effectum, non præstiterit, quod pluribus ex causis euenire potest. Primo, si debita plantæ quantitas non ponatur, sed amplior, aut paucior debito; vel si conueniens fuerit quantitas, non autem perseueranter adhibita, ut si per multos dies esset propinanda, aut diutius loco adhibenda, semel tantum fuerit accepta, vel per modicum spatium loco hæserit. Secundo, si planta sola exhibeatur, quam cum alijs admisceri oportebat, quæ eius vim vel retunderent, vel augerent, vel id, quod erat impedimento, ut facultas ad actum exiret, remoueretur. Tertio, si debitam non habeat præparationem, quæ est in ablutione, torrefactione, vltione, trituratione, maceratione, alijsq. permultis. Quarto, ob malum delectum, videlicet, cum Planta, seu eius pars est incompleta, & immatura, aut nimia maturitate exoleta, vel quia non ex ea regione, in qua viribus pollet, sit accepta; aut ex conuenienti loco, aut oportuno tempore lecta, vel si illa plantæ parte, quæ vsui medico non deseruit, quisque utatur, ut si vis sit in folijs, & radix, vel flos, aut semen sumatur. Quinto, cum non debita ratione exhibetur, ut si quid exterius est ad mouendum, intrò sumatur, nempe si deuoretur quod per sedem, aliasuè corporis partes est immittendū, & è conuerso. Derelictisq. breuitatis causa alijs causarum modis, quibus plantarum ratione deceptio in illarum cognitione contingere potest, de quarto modo tantum, qui est ob malum delectum, breuiter tractabitur. Plantarum itaque delectus duplex est, vnus qui fit per vniuersales regulas, quæ cunctis plantis accommodari possunt; alter qui fit per particulares, quæq. quibusdam tantum conueniunt. vtrumque Dioscorides nos docuit, nam regulas in vnaquaque planta seruandas ijs plantarum capitibus, in quibus opus fuit, adnotauit; vniuersales verò regulas, veluti separatam tractationem expostulantes, in sui libri præfatione quam breuissimè perstrinxit. Plantarum namque delectus, vel est ratione temporis colligendi, vel ratione regionis, lociue, vel ratione particularium locorum, in quibus colliguntur. Tempus ad tria referri potest, nempe ad aeris constitutionem, ad ætatem, plantæ dum colligitur, & ad eiusdem vetustatem postquam lecta est. Aeris constitutionem obseruandam his verbis suadet Dioscorides. Serena igitur cœli constitutione demetenda sunt: magni siquidem refert inter colligendum, si vel squallores, vel imbres infesti sunt. Ætatem verò plantarum considerari oportere idem his verbis ostendit. Verum in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula demetantur, & recondantur. certè quod horum ratione medicamenta aut valent viribus, aut euanida sunt, nulloq. munere funguntur. At paulò post, inquit. Plerumque degenerant, ac minus viribus valent. multoq. magis, si non suo tempore, nec oportunè colligantur, aut si per imbecillitatem

In præfatione circa med.

litem tabuerint. & prope præfationis finem, subdit. Quæ verò fruticosa sunt, Stoechas, Trissago, Polium, Abrotanum, Seriphium, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus, semine prægnantia demetantur. flores quoque antequam sponte sua decidant. fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est, & semina ubi sicari ceperint, priusquam defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet germinantibus tum primum cauliculis. lac, & lacrymæ excipiantur inciso per summum adolescentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticesq. ut recondantur, eximere conuenit, cum herbae suis folijs exuuntur. hæc Dioscorides, qui de tempore, ut ad simplicium vetustatem refertur, post eorum lectionem inquit. scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum, multis durare annis, reliqua verò in trimatu inutilia, etsi in hoc vereantur aliqui. A loco, & regione simplicium delectum sumi his verbis exprimit. Magni siquidem refert, si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & ventis exposita sunt, & perflata, frigidaq. & aquis carentia. in his enim locis vires validiores intelliguntur. e contra, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisq. locis à vento silentibus nascuntur, plerumque degenerant, & viribus minus valent. De locis particularibus pro plantarum delectu, ac de varietate, quæ horum ratione contingere potest, satis supra dictum est. Quantum simplicium medicamentorum delectus pro deceptione euitanda conferat, quisque apud Galenum inspicere potest. 1. de Antidotis cap. 20. & c. 12. & lib. de Theriaca ad Pison. ei adscripto cap. 12. & 1. de medicamentis simp. loc. cap. 2. & 7. de med. per genera cap. 4. & 3. eiusdem cap. 2.

Refellitur opinio dicentium, Inutile, & Inartificiosum esse tractare de Plantis. eorumq. dubia solvuntur. Cap. XIII.

His igitur ea, qua potui breuitate discursis, obiectionibus respondetur. & quo ad primam, in qua dicunt, descriptiones esse fallaces; quamplures namque plantæ à priscis descriptæ, nostris si conferantur, esse dissimiles, nostrasq. plantas priscorum delineationibus non accommodari, etsi ex dictis satis responsum sit, dicimus vltius, quod in dignoscendis plantis ex Auctorum descriptionibus, oportet fieri Chorum omnium notarum, quas Dioscorides cæteriue auctores plantis assignant. verum hac lege, ut si quæ non adsint, vel si adsint, mutationem tamen aliquam susceperint, diligentius consideremus, sit ne hoc perpetuò in plantis, an ex accidente aliquo. cumq. sciamus, locum, aliasq. prænaratas causas posse plantæ faciem immutare, num si harum ratione quicquam à naturali forma recedat, vel deficiat, vel superaddatur; ut si sapor, vel odor, asperitas, lenitas, quantitas, maior vel minor, aut flos, vel caulis, vel id genus aliquod, non existat in planta aliqua, cui adesse deberet, cætera tamen signa ad vnum conueniant, nihil nos mouere debet, quin ipsam esse pronunciemus. Dicebant secundo, nostrarum plantarum facultates esse inefficaces, atque euanidas, & vsum, quem ex antiquorum descriptionibus promittunt, non præstare; at quia nihil æquè perfectè, ac certò veras plantas nobis demonstrat, quam earum effectus, facultatesq. quare nostras plantas diuersas esse ab his, quas prisci descripsere, concludunt. huic

obiectioni

obiectioni sic satisfacimus. Etsi plantarum notæ potissimum à viribus, ac vsu sumuntur, attamen quia hæc multifariam, vt dictum est, variari possunt, diligenter propterea num per se, & ex propria natura, an per accidens id contingat, perscrutari opus erit. nam si ex aliqua prænarratarum caussarum plantæ facultates mutantur, hoc erit per accidens, & aliæ notæ non repugnabunt, & plantæ diuersitas re vera non erit: at si ob nullam harum caussarum plantæ facultas mutabitur, cæteræ notæ aduersabuntur, & plantæ penitus diuersæ erunt. Quare non temerè in plantarum facultatibus inuestigandis examen est faciendum, vt perbelle nos docet Galenus sub his verbis. Accedit huc quod ipsa simplicia medicamenta non paruo variant discrimine. at ego cum in præstantissimis virtutem pro vnaquaque specie, ac genere ostenderim, si quis in deterrimo per experientiam examinationem moliatur, examinabit quidem falsò, non autem facultatis eorum ordinem distinxerit. idq. latius alibi admonet. factò ergo diligenti examine in Iberide Centaurio minori, Smyrnio, & alijs prænarratis herbis, si qua reperiatur mutatio delineationi repugnans, ea est ex accidente quopiam ex aliqua prænarratarum caussarum genito. pariterq. de illarum facultatibus asserendum. Obiectionibus verò, quas de plantis noui Orbis afferunt, sic respondetur. Etsi plantarum delineatio difficilis sit, (plantarum namque aptas similitudines inuenire adeo laboriosum est, vt semper aliquid in cunctis delineationibus desideretur) nos tamen venandarum delineationum regulis inhærendo, Dioscoridem insequentes pro viribus plantas, aliaq. simplicia in hoc opere contenta delineare, ac describere conati sumus. Ei autem, quod obseruatum est, nempe nonnullas plantas noui Orbis indigenas, in Hispanicas has regiones translatas, obijisse, paulumq. temporis permanisse, dicimus, id euenisse delectus culpa, vel cultus. Delectus, quia elegerunt plantas, seu earum semina ortum ducentia in regionibus, & particularibus illius regionis locis nullam conformitatem cum hisce regionibus, & locis Hispanicis habentibus, & forsan penitus dissentientibus. Cultus verò culpa, quia, etsi possent eligi regiones, & particularia loca illis congruentia, id neglexerunt, ac illa aduersantibus regionibus, ac locis seruerunt, plantaueruntq. Quantum enim quidam loci quibusdam plantis peculiare sint, quantumuè plantæ ex regionum, & particularium locorum repugnantia variari possint, satis supra explicatum est: Ad illud verò quod opponitur, ob plantarum facultatum magnam mutationem, viriumq. inefficaciam obseruatam in plantis è nouo Orbe in Hispanicas has regiones translatis; responderi potest, inter cæteras caussas plantarum vires mutantis supra narratas, id euenire potuisse ratione mali delectus. quia plantis, vel incompletis, vel nimia maturitate exoletis quis vsus fuerit, vel quia vnam plantæ partem pro alia sumpserit, vel quia plantas in non debita regione, eiusuè particulari conuenienti loco satas expertus sit. Et si quis instaret vltèrius dicens, supra nos Hippocratis, & Galeni auctoritatibus innixos asseruisse, regionis, ac loci ratione in plantis, quamplurimas adeoque magnas fieri mutationes, vt & stirpium indagatoribus, ac Medicis, Philosophisq. maximum fecerit negotium, eoq. magis, quia in plantis, veluti & in quamplurimis alijs, duplicem reperiri naturam, vnam specificam, & innatam, alteram aduentitiam, & ex consuetudine contractam, scriptum reliquit Theophrastus sub his verbis, Thracium Triticum etiam in me-

7. de cõp.
med. per
gen. c. 4.

3. de cõp.
med. per
gen. c. 2.

4. de caus.
plan. c. 12.

liora translatum, nihilò maturius germinare, propterea quod è natalibus aduen-
 titiam naturam adiunxerit speciei. Idem alibi confirmat Androstenis auctoritate,
 ubi ait in Tylo, Insula Rubri Maris, aquas salvas fluentes, plus quam cœlestes iu-
 uare tam arbores, quam omne genus plantarum: & hinc agricolas loci illius ita-
 tim post imbres riuus huiusmodi abluere sata solere, consuetudinem esse causam
 dixerim. hæc enim veluti natura facta in illis est. hæc Theophrastus. Quantū enim
 consuetudo possit, scriptum reliquit Galenus latius libro de consuetudine dicens,
 consuetudinem esse signum, & causam naturalis familiaritatis, ob causas ibi
 traditas latius. Ex quibus concludi potest, plantas noui Orbis in regionibus, & par-
 ticularibus regionum locis, vltra specificam, innatamue, naturam aduentitiam,
 aliam, ex natalium consuetudine contraxisse. hancq. Hispanicas has regiones, &
 loca, tanquam aduersarias respicere censendum est. Huic obiectioni vt satisfiat,
 scire licet, etsi ex natalium mutatione quamplures, ac magnæ in plantis varietates
 fiant, rarò tamen contingit fieri in specifica, & innata natura, ac plantas in alias
 diuersas degenerare, nisi seminis vitio. idq. erit vel eius vetustate (teste Varrone
 asserente ex veteri Brassicæ semine sato, Rapas nasci, & è contra) vel eius imper-
 fectione substantiæ, vt putà si semen fuerit rugosum, imperfectum, aut semipu-
 tridum. veluti de Tritici, Hordeiue granis, alijsq. multis ex patris obseruatione nar-
 rat Galenus, vel ob alias causas à Theophrasto traditas. Quò verò ad aduenti-
 tiam naturam ex natalium consuetudine contractam, dicimus quod inter cate-
 ras causas, quibus coactus fui inter tot mille plantas noui Orbis indigenas, has
 tantum in hoc opere contentas eligere, hæc fuit præcipua, nempe delectus planta-
 rum in regionibus, & locis noui Orbis ortum ducentium, conuenientiam haben-
 tibus cum nonnullis regionibus, & locis Europæ, præsertim Hispaniæ. Quapro-
 pter in cunctarum plantarum descriptione, regionem, & particularem regionis
 locum adnotare curauimus. dubioq. procul, si erit seminum delectus, vt decet, ac
 regionibus, locisq. conuenientibus tempestiue serantur, & decens cultus adhi-
 beatur, erit plantarum habentium cuncta in descriptione contenta, ac viribus, &
 vsu pollentium, optimus prouentus. Cumq. dicunt, inuestigationem plantarum
 esse difficilem, fateor; descriptiones verò esse fallaces, renuo. nam si plantæ expe-
 rimento, & ratione inuestigentur, & descriptiones methodo tractentur dece-
 ptiones euitabuntur, & descriptiones nequaquam fallent. at si casu, & fortuna
 plantarum cognitio inquiratur; sic non res ipsæ, sed rerum vmbræ acquiruntur,
 iuxta illud Platonis in Timæo dicentis. Sicut mechanici perpendiculo quodam-
 vtuntur ad dirigendos parietes; ita & nos methodo quadam vti debemus ad
 quernuis actum necessarium constituendum. subdit. si quis enim scientis nomine
 insignitur, & methodo caret, omnia casu, & fortuna operatur, neque res ipsas,
 sed rerum vmbras prosequitur. Plantarum igitur inuestigatio magna dili-
 gentia, valido labore, & summo studio est tractanda. & ita nulla continget de-
 ceptio, sed perfecta earum acquireretur cognitio, qua nihil in arte medica exer-
 cenda vtilius.

RERVM MEDICARVM

NOVAE HISPANIAE

NARDI ANTONII RECCHI

Liber Secundus.

AROMATA PROMIT.

IOANNIS TERENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNA inter Botánicos; de plantarum speciebus constituendis semper fuit opinionum varietas, omnes tamen in eo conveniunt, eam divisionem quæ species congeneres non seiungit, esse omnium optimam. Hinc enim non tantum facile cognoscuntur, sed & vires quæ plerumque sunt similes, facilius deprehenduntur. Unde videmus Neotericos plerosq. hunc ordinem affectasse, quem fere & Author noster in hoc opere suo suscepit. Totum nempe de plantis opus in tres præcipuè partes diuidendo, cuius prima pars de arboribus, secunda de fruticibus, & cremijs, tertia de ipsis herbis tractaret. Atque hæc quidem prima plantarum divisio, ab omnibus tanquam optima semper fuit habita, quamvis suas etiam patiatur difficultates. Nam, ut multa alia omittam argumenta, hæc etiam divisio sæpe plantas congeneres seiungit, ut patet in Ebulo, qui herba tantum est, & Sambuco, quæ frutex & arbor, & dicitur, & dici debet, cum ambæ plantæ adeo sibi sint similes, ut nec ovum ovo similius dici queat. Sic etiam contingit quandoque ut vnum & verum genus physicum in hisce tribus speciebus reperiat. sic legumen sub se continet non tantum herbas, sed & frutices, ut Genistam, & Anagyrim, & arbores ut est Acacia Siliqua, Cassia, Tamarindus. Sic ex sola locorum varietate, alimenti ubertate, solis calore, videmus easdem plantas hic herbas, ibi frutices, hic frutices, ibi arbores esse. Unde patere puto hanc divisionem nequaquam ita perfectam, ut Philosophis omni ex parte satisfacere queat, sed cum hætenus nulla melior à quoquam sit inventa, hæc utamur. His tamen omnibus præmittit Author Aromata, de quorum genere constituendo non leuior Medicis ac Philosophis controuersia esse possit, cum non tam arbores quam herbas ac frutices in his reperiantur. Quoniam tamen Dioscoridem imitari voluit, qui ab Aromatibus exordium fecit, & hætenus in Medicorum Scholis Aromatum genus receptum fuit, Authori nostro ab eodem inchoare placuit. nec suis ambo rationibus destituuntur. Si enim sensum consulas, quid magis gustum titillat cum suavi iucunditate, aut magis nares demulcet cum iucunda suauitate quam ipsa Aromata? Hinc videas illam prærogatiuam in Culina & Medicorum Officina eadem nata esse, ut sine his cibis palato quasi nullus sapiat, sine his vix vllum medicamentum cordi, cerebro aut Stomacho ra-

tum ac vile iudicetur. Vnde horum miscelam præ reliquis alijs quasi semper adiun-
ctam vehunt purgantia medicamenta, vt videre est apud Galenum, & præsertim apud
Mesuen in Canonibus Vniuersalibus. qui tantum aromatibus tribuit, vt existimaue-
rit non tantum medicamentorum malignitatem his corrigi, principes corporis nostri
partes corroborari, sed & purgantium facultates per aromata ad singulas partes de-
duci, per Nucem Myristicam ad caput, per crocum ad thoracem, per spicam Nardi ad
hepar, per Acorum ad splenem, per Zinziber demum ad iuncturas. quæ tamen non
sunt huius loci examinare. satis est nos causam reddidisse, cur Author Aromatibus in
libris suis concedere primatum voluerit.

De COAPATLI, quam etiam TLAMACAZQUIPAN
vocat. Caput Primum.

COAPATLIS, ab alijs Tlama-
cazquipan nuncupata, herba est,
folia mali Persicæ similia ferens, sed
aliquantò ampliora; primo statim
exortu, hinc inde cauli adhaeren-
tia antica, postica verò parte nudum dimittentia
caules, teretes, & rotundos. flores comantes paruos
in summo, e luteo candicantes. Radix fibrata
est, mustum redolens, amara, & glutinosa, acri-
moniaq. paticeps, calidaq. & sicca quarto ferè
ordine constat natura. Nascitur Tyaubtepeci,
quare febrium frigora tollit, flatum discutit, ossa
consolidat, vrinam euocat, crassos, & lentos hu-
mores attenuat, & dolores quosuis à frigore ori-
ginem ducentes placat. ius decocti dicitur eua-
cuando curare dysenterias; cortex verò radice
typos quartanas. idem semiuncia pondere de-
uoratus per nouem dies continuos, dolores è luc
Indica ortos, curare fertur, præcipuè si totidem
diebus duplum ponderis infundatur. prima,
namque die aiunt euacuare omnes humores, re-
liquis non adeo; plurimumq. corroborare, atque ita mederi exquisitissimè
morbo.

NOTÆ IOANNIS TERENCEII LYNCEI.

Herba hæc in corymbifero genere continetur. id enim non solum coma lutea demon-
strat, sed & odor aromaticus, & sapor excellens euincunt. ad hæc, folia ita cauli ad-
herent in omnibus comosis, vt latitudine sua plerumque sine pediculo, vel saltem folia-
to dimidium ferè caulem amplectantur. Exemplo sunt Ageratum, Costus hortorum, Ca-
lendula, Gnaphalium Americanum.

De COAPATLI TEOITZTLÆ. Cap. II.

COAPATLIS TEOITZTLÆ.

Coapatlis II.

COAPATLIS DETEPEQVAQVILCO

Coapatlis III.

COAPATLIS TEOITZTLÆ, quam alij *Tzetac* *Coapatlin* vocāt, herba est, Limonicæ mali folium habens. cuius caulis, teres, & fuscus, squalensq. est, flos verò luteus, radix fibrata. *Teoiztlæ* prouenit, vnde cognomen est impositum. Cortex radicis trium drachmarum pondere deuoratus, quartanarum horrores tollit, & aliarum febrium frigora, & horrores. Ius verò decocti eius infusum, lenit membrorum dolorem. sapit, oletq. muscum. acris est, calidæq. & siccæ temperiei ordine ferè quarto, & subtilium partium. vrit enim, ac guttur lancinat.

Congener videtur hæc planta priori. nam ex quantis ala folij cuiusuis, exit pediculus florem deferens. vt etiam in Absinthio & similibus videre licet.

Huc affinitate nominis pertinet Coapatlis de Tepequaquilco, Herba est quæ radice crassa, pulli coloris, constat, inde tres caules oriuntur ternis folijs (folij latitudo vnius, longitudo trium digitorum) ad summam vsque vestiti, instar *Lysimachie*, luteæ. in summo flos albus totus, papposus, lineis tamen quibusdam luteis comparentibus.

De TEXAXAPOTLA, seu Ptarmica Indica. Cap. III.

TEXAXAPOTLA, seu lapidum perforatrix, quam alij *Tzimpalihuiapatlin*, seu sternutamentum mouentem vocant, herba est, folia Lini exilia ferens, caules tenues serpentes per terram, purpureos; & flores multos, pallentes, radicemq. tenuem. oletq. tota planta mala Medica mirum in modum, sapitq. acris est. Nascitur calidis in regionibus Quauhnacensibus Tlaquilténacensibus, &

C 3 in agro

in agro Hoaxtepecensi, adhærens saxi. calida, & sicca ordine ferè quarto, subtiliumq. partium. quare admota naribus, inspiratoq. eius vapore, medetur grauedini, & capitis dolori, citato sternutamento, & euocata pituita per os, oculos, atque nares. Mirum est in hac herba, quod nos sumus sæpius experti, confricato ea madente lapide, vel quinque vncias crasso, admotisq. aduersæ parti naribus, ita percipi odorem, ac si naribus ipsis herbulam admouisses. tanta enim est naturæ vis, vt exiles herbulæ durissima, crassaq. saxa, ac ferè mollia, & nulla penetrant. Eadem tusa, illitaq. ante quartanæ febris accessionem, eam curat. vtero confert, menstrua euocat, vrinam ciet, referat obstructa, infrigidata calefacit, sudores elicit, dolores mitigat, ventriculum, cor, & caput, deuorata, vel applicata firmat, hydropem curat, medeturq. impetigini, & scabiei, nec tinea parit confricata.

De XOCHINACAZTLI, seu Flore auriculæ. Cap. IV.

XOCHINACAZTLIS, seu flos Auriculæ, arbor longis, & angustis folijs virore exaturato tinctis, & e pediculo veluti marcido, propendentibus in inferiora. flores in folia diuisos, interna parte purpurefcentia, externa herbacea, auricularum penè forma, iucundo odore. Nascitur in calidis regionibus, nec quicquam est frequentius in Indorum emporijs inuenire, aut maiori habitum in pretio, quam flos: celeberrimæ potioni gratiam summam concilians, suauemq. odorem, & saporem, & salubrem quandam naturam, potioni *Cacaotl* addens. Calidè ordine quarto incipiente est temperiei; siccæ ferè tertio. ex aqua namque deuoratus, flatum dicitur discutere, pituitam extenuare, ventriculumq. frigentem, aut debilem, atque etiam cor, calefacere, & stabilire.

Fructus huius arboris est siliqua, longitudine sex vnciarum, crassitie vero vnius digiti. semina

intus ex mutua compressione fiunt angulosa, suntq. coloris sanguinei.

De XOCOCHITL, seu Pipere Tanasci. Cap. V.

XOCOCHITL, seu flos acidus vocata, arbor est magna, mali Medicæ folijs, floribus coccineis, mali Punicæ forma, sed odore florum mali Medicæ, atque adeo iucundiori, quod etiam folia ipsa vincunt. fructu orbiculari, acinoso, racematim dependente, primò viridi, mox fuluo, ac tandem in nigrum

nigrum colorem inclinante, acri, odoratoq. & ordine tertio sicco, atque calido. Piperis vicem supplere potest, & pro Carpobalsamo, aut Carpesio substitui. Roborat cor, ventriculūq., vtero confert, flatum dissipat, obstructions aperit, vrinam & menses euocat, frigus pellit, cholicis, & iliatis opitulatur, venerem excitat, crassos, & lentos humores incidit, & concoquit. quin additis *Colopatli*, *Coapatli*, *Tzitzicatzli*, & *Ololiuhqui*, & applicata dorso, ex resina, fluxiones alui coercent, appetentiam excitat, iliatis confert, frigoriq. & aneurismatim edetur. Nascitur apud Copitlanenses.

De ACOCOTLI QUAVHNAHVACENSI,
& TEPOZTLANENSI. Cap. VI.

ACOCOTLIS

ACOCOTLIS

alia Icon.

PLANTA, quam *Acocotli* Quauhnhuacenses vocant, & *Chichipatli*, *Tepoztlanenses*, herba est, folia ferens Nardi montani folijs similia, inquina tamen diuisa foliola, quorum aliqua sunt sinuosa. in extremis verò caulibus, qui dodrantes, tenues, ac teretes sunt, stellatos flores è pallido rubescentes, radices binas glandibus pares in totidem fibras desinentes, fuscas extra, intrinsecus verò candidas. hæc ad speciem Ligustici videtur spectare. Nascitur in montibus Quauhnhuacensibus. Radix gustu odorata, amara, & acris est. calefacit & exiccat ordine tertio. eadem vncie vnus pondere deuorata,
alui

ACOCOTLIS
Ligustici facie.

alui dolorem subleuat, flatum discutit, vrinam euocat, sudorem ciet, frigus pellit, ventriculū ob frigus imbecillem confirmat, cholicæ aduersatur, obstructa reserat, & tumores admota dissipat.

Recte quidem auctor ait, hanc plantam similem esse Nardo, quo ad radicem, caulem, & folia. flos tamen nullo modo respondet. Nardus enim, vt & Valeriana, umbellam habet, in qua singulis seminibus flos insidet, papposus. In hac autem planta, flos est (hrysanthemi, vel Bellidis.

Alia tamen figura eiusdem nominis satis congruit Ligustico, vel Podagrariæ dictæ. folia enim eodem modo habet incisa. vnde non incommode huc referri poterit, licet florem non appinxerit.

De ACVEYO, seu OCIXOCHITL, seu OMIQVILITL
(ap. VII.

ACVEYO, quam Ocixochitl, seu Omiquilitl appellant, herba est, folia Ari, mollia, minoraq. producens, caules verò feniculaceos, quatuor cubitos magna ex parte longos, virore interdum diluto, interdum verò exaturatione tinctos, pollice crassos, ac per interualla geniculis interceptos; ac fibratam radicem. caules condiuntur, ac in nonnullos vsus seruantur. crudi quoque edules sunt, gratoq. odore, ac sapore constant. Prouenit calidis regionibus iuxta aquarum riuulos, qualis est Quauhtepecensis. Calida, & sicca ordine ferè tertio prædita est natura, estq. tenuium partium. quare ius decocti foliorum infusum, aut epotum, flatum, aut ab eo creatos dolores lenit. pellit frigus, obstructiones reserat, viscera infrigiditata calefacit, euocat vrinam, renes ac vesicam emundat, expurgat vterum, venerem excitat, ac trahit menses, lentos crudosq. humores attenuat, ac concoquit, sudorem elicit, corpusq. vniuersum perspirabile reddit.

De *APOTOMATLI*, seu *PHATZISIRANDA* Cypero
Americano. Cap. VIII.

APOYOMATLIS, quem alij vocant *Phatzisiranda*, folia fert porrecta, longiora tamen & exiliora, Cyperi, Schoenanthiue similia: ad quorum species videtur pertinere. caules lunci instar, medulla refertos, geniculatos, sesquiulnam longos. Florem paruum, & angustum. Radicem longam, & tenuē, tuberculis rotundis per intervalla nodatam, capillatamq. Huius radices vocant aliqui *Diux Helenæ* precarios globulos. odorata est hæc planta, & acris. calida, & sicca ordine tertio, & quartum circiter attingens, non sine quadam adstringentia, & refinati sapore. Prouenit *Tacambari*, & *Tepocaculci* iuxta riuos, & aquosa. Pectoris dolorem, tusa, ac deuorata sedat. imposita, verò dysenteriam compescit, & ventriculum. cerebrumq. & cor roborat, & vtero confert.

Nicolaus Monardes hunc Cyperum vocat radicem *S. Helenæ*, quod ex portu eius nominis, in Florida sito deferatur. sed in eo differt ab Authore nostro, quod radicem in secundo gradu calidam asserat, cum in tertium, vel quartum gradum vsque huc euehatur. nisi forte in sicca temperamentum mutetur, vel loci varietas eam adferat differentiam. Carolus etiam Clusius lib. 4. cap. 10. eandem admodum similem describit, *Drakenæ* radice nomine. cuius tamen odor euauit vna cum sapore.

De *ATEPOCAPATLI*. Cap. IX.

ATEPOCAPATLIS herba folia producit Amygdali folijs similia, aspera; caules duas spithamas longos; tenues, teretes, ac purpureos; flores pallidos promiscuè, coccineosq.; radicem transversam, è qua aliæ multæ prodeunt, Alphodeli, Rapunculiue similes. quæ gustatæ refinam sapiunt, & glutinosæ non sine quadam amaritudine sentiuntur, præterquam odore, & suaues. temperatis exultat regionibus, montosis, aut campestribus locis nasci gaudet. Septembri floret. radices verò, quarum est vsus in medicina, veluntur a Nouembri vsque ad Ianuarium, & in vniuersum annum reconduntur. Calidæ & siccæ ordine ferè tertio sunt temperiei. atque ita sex obolorum mensura, ex aqua voratæ

vorata, ventriculum, renesq. frigida intemperie laborantes restitunt, atque confirmant. medenturq. sterilitati ab eadem causa obortæ. sunt ex Indis medicis, qui asserant, decoctæ radicis ius, aquæ fontanæ, aut fluuiialis loco bibitum, extinguere febres. quod non videtur rationi consentaneum, ni febrium intermittentium frigora, rigoresq. ita finiri velint, aut alicunde vacuata causa febres cessare. etsi negare non possim, frigidas etiam partes in planta latere, quarum ope id possit, aliquando euenire.

Et hæc herba è *Buphthalmico*, ut ita dicam, sue *Corymbifero*, est genere. unde vi sua aromatica omnia, quæ in humano corpore latitant, humorum vitia expurgat. & sic sterilitatem aufert, febresq. extinguit. ablata enim causa febrium, prauis nempe humoribus, qui tanquam carbones in corpore delitescunt, ipsum accendunt, suisq. exhalationibus in paroxysmum agunt, necesse est ipsam febrem desinere. unde videmus aquam frigidam copiosissime haustam non suo frigore prodesse, idem enim præstat aqua calida, vel vinum, vel quis alius liquor, sed sit expurgatione, vel per vomitum, vel per sudorem, vel utroque modo.

sissime haustam non suo frigore prodesse, idem enim præstat aqua calida, vel vinum, vel quis alius liquor, sed sit expurgatione, vel per vomitum, vel per sudorem, vel utroque modo.

De CARTOPHYLLO. Cap. X.

ARBOR est ramosa, Caryophyllus, Laurus, forma, magnitudine, folijsq. persimilis, sed angustioribus, & copiosis. floribus oblongis, & clauorum instar, sed capitulis trifidis, primo candidis, mox viridibus, deinde rufescentibus, ac tandem in nigrum inclinantibus colorem, & in Caryophyllos ipsos euadentibus. Nascitur Maluccis, ubi fructum fert, cum reliquis in locis sterilis sit. Vires cunctis notæ sunt, formam tantum exprimendam curabimus non adeo perspectam omnibus, ex ramo ornato floribus ad nos ex Maluccis allato. etsi non desint, qui dicant Caryophyllum nihil aliud esse, quam rudimentum fructus, queadmodum in Malis, ac Pyris videre est, floremq. producere quaternis folijs constantem, & fructum huic rudimento insidere multis fibris plenum, veluti Myrti flos.

Eadem

Eadem ferè apud Garciam ab Horto leguntur, & apud Clusium lib. 1. cap. 16. qui similiter iudicat ipsum Caryophyllum, esse rudimentum fructus, in Notis ad Garciam.

DE CASSIA, LIGNEA, CINNAMOMO,
seu Cannella. Cap. XI.

MEDIOCRIS arbor est Cassia lignea. Folijs Lauri Citriue formam referentibus, frequentibusq. ac ternis nerueis discursibus secundum longitudinem procedentibus. Fructu nigro, & albenti flore. folia, corticis ipsius saporem referunt, sed minus acrem, & celerius elanguescentem. ternis quibusque mensibus arborem delibrant, corrasa prius cuticula, quæ amara est. Cortex ipse recens adeo lubricus sentitur, atque glutinosus, ut manus dentibus adhæreat, additusq. ferculis eadem in saluosam quandam conuertat naturam; postea verò qua cernitur substantia constat. de qua in tanta luce nihil addendum putavi, præterquam experimento esse iam notum Cassiâ, Cinnamomum, & Cannellam ex eadem perpetuò arbore, non ex diuersis, (quicquid antiquiores herbarij tradiderint) esse propagata, & varijs nominibus nuncupari. Ob ingens namque precium, maioremq. hominum lucri cupiditatē adulterabantur aromata, & ob hoc (tametsi plerumque eiusdem essent generis) diuersa illis indabantur nomina. In Mindanai, insula Philippica, vnde ramum magnum accepi, & alijs Indiæ orientalis partibus copiosè prouenit.

Historia Cinnamomi admodum eleganter descripta est à Garcia & ab Herbario Lugdunensi, in Appendicis capitulo primo. ex quorum descriptione, manifestum est illud esse Laurum quandam orientalem.

DE COAPATLI QVAVHNACENSIS. Cap. XII.

COAPATLIS, QVAVHNACENSIS.
Coapatlis IILL

COAPATLIS herba est Folia ferens oblonga, aspera, & firma; Caules leues teretes, & purpureos, ac sex spithamas longos; Flores in summis caulibus albos, pilosos, & orbiculares. Radix fibrata est. nascitur in calidis. Radix est acris, amara, & impensè odora; calidaq. & sicca ordine tertio, & subtilium partium. Eadem semiuncia ferè pondere deuorata ex aqua, flatus discutit, tormina sedat, perfrigerationi medetur, sudores euocat, & urinam. medetur egregiè colicis.

Flos huius herbae depingitur luteus, sed in albedinem tendens, similitudinem habens Come aurea. Calyx autem squamosus est aliquo modo sicut in Senecione. folia tamen aliter se habent. nam tria semper ipsum caulem ambiunt, quod admodum rarum est in genere Corymbifero. sic Eupatorium bina ex aduerso habet folia, ut & congeneres.

DE CVRVTZETI. Cap. XIII.

CVRVTZETI vocata planta à Michuacanensibus, ab alijs *Aphatzipuntumati*, aut *Aphatzeirangua*, nos verò *Asarum Michuacanicum* dicimus, seu hædorum oculum, ob foliorum figuram, & prolixarum radicum impensè suauem odorem. herba est, Folia ferens tenuia, mediocria, & vitigineis proxima, sinuosa, serrataq., supernè virentia, ac squallentia infernè. Caules cubitales, leues, lentos, teretes, ac graciles. Flores luteos, exiles, & comantes, vnde generatur semen fuscum, & quamminimum. Radices multas, tenuesq. & fibris similes, Ellebori albi instar. Nascitur in frigidis, ac montuosis prouinciæ Michuacanensis. Radix sola in medicamenta venit, quæ acri constat sapore, & suauissimo Musci odore. Calida est, & sicca in tertio ordine, & partium tenuium. puluis eius ex aqua, vino, Buglossiuè, aut Melissophylli succo, aut stillatitia aqua

aqua deuoratus sex obolorum pondere iliacos dolores sanat, cor roborat, ventriculum calefacit, ac frigore imbecillem confirmat, coctionem procurat, viscerum temperiem frigidam tollit, satietati medetur, obstructions aperit, & quicquid renum, vesicæq. obstruit meatus, emundat. menstrua, vrinamq. prouocat, vtero confert, venenatis potionibus aduersatur, flatum discutit, ac vires restaurat. Ius decocti, succusue idem præstat. nec non puluis addito melle, aut saccharo in confectiones, quas Electuaria vocant, conformatur. Quin radix huius herbæ adiuncta Cacanacæ æquis pōderibus drachmę vnus, humores crassos & lentos euacuat, flatum generantes, & Gallicam luem efficientes. Dignissima hæc planta est, ob iucundissimum radicum odorem, quem cum primum naribus admouentur spirant, vt transferatur ad Hispanos & ad reliquas orbis plagas paulò gelidiores. Aiunt indigenæ febribus magnoperè aduersari. quod euenire poterit, aut rigoribus sedatis, aut pulsus aliqua parte humoribus. sunt qui *Tziphatsiti*, & *Tzipesi* vocent.

Quamuis author hanc plantam velit *Asarum* vocari ob odoris præstantiam magnamq. eius similitudinē; tamen quo ad genus in *Corymbifero* reponenda est. flos admodum similis est flori *Cacaliæ*, è rubro in album tendens, calyx similiter squamosus è luteo rubet.

De HOITZILOXITL *Anethina*, seu arbore resinam manante. Cap. XIV.

ARBOR est *Hoitziloxitl* mediocris, Liquidambaris plantę par, stipitem edit leuem, rectū, extra exsaturato virore tinctum, intra verò candicantē, folia ferrata, acuminata, oblonga, & *Ocyminiis* quadantenus similia; flores pallidos, ex candido in luteum colorem vergentes. gustu arbor hæc, atque etiam odore, quauis sui parte, mirè refert *Anethum*, eiusq. effectus præstat, verum efficaciores, non sine quadam adstringentia. Nascitur in calidis regionibus *Quauhnacensibus*. & vbi cunq; ligni frustum infodiatur, radices statim agit; calida enim, & sicca prope ordinem tertium videtur natura. folia tusa illitaq., frigora febrium arcent. ius decocti corticū vrinam, & sudorem euocat, obstructa aperit, quartanam curat, trahit menses, cor roborat, tumores præter naturam discutit, medetur satietati, firmat ventriculum, & vapor decocti *Scorpionum* ictibus medetur, ac Gummi odoratum fundit. Diuersa est autem hæc arbor ab ea, quæ *Fœniculum* resipit. apudq. Floridam nascitur regionem, & iam apud Hispanos sub nomine *Sassafras* circumfertur. quam, tametsi adhuc reperire apud novos Hispanos non potuerim, audiamq. apud *Michuacanenses* prouenire, ex ramo tamen ad nos a Floridis allato, & descripsimus, & curauimus depingendam, vt latius habetur suo capite inter arbores inferius posito.

De *TLILXOCHITL* seu flore nigro Araco Aromatico. Cap. XV.

VOLVIBILIS herba est *Tlilxochitl*, folijs Plantaginis prædita, sed pinguioribus, & longioribus, viroreque infectis saturato, singulis ex utraque parte caulis alternatim exorientibus; ac siliquis longis, angustis, & penè teretibus, olentibus muscra, aut Balsamum indigenum, nigrisq. unde nomen. Calidis regionibus provenit, humetibusq. Arbores amplectitur, & prædictas siliquas verno tempore profert. Calidæ hæc sunt ordine tertio, addiq. solitæ *Cacaoatl*, & *Mecaxochitl*. siliquæ binæ ex aqua resolutæ, & potatæ urinam cient, menstrua euocant. cum *Mecaxochitl* partum accelerant, ac secundas, mortuumq. fœtum trahunt, ventriculum calefaciunt, & roborant, flatum discutiunt, humores crudos concoquunt, atque attenuant, cerebro vim addunt, & utero auxiliantur. Adversus venena frigida, gelidosq. venenatorum ictus, eadem siliquæ dicuntur esse remedio.

Folium longum est uncias undecim, latum sex, siliqua vero longa uncias sex, crassa digitum unum.

De *AXITLACOTL*, seu Virga Diuretica. Cap. XVI.

AXITLACOTL, quam alij *Quapopolzin*, alij verò *Tztacxihuitl* vocant, folia Anchusæ similia fert, minora tamen, serrata, mollia, exilia, hirsuta, & interuenijs secundum longitudinem procedentibus insignita. Caulis tenues, teretes, & purpureos, è radice fibrata Elleboro albo proxima, mittit. flores per universos ferè ramos exiles ex albo pallescentes, & veluti coacervatos, odoros, acrisq. saporis. Radix, cuius est præcipuus usus, gustu est odora, tenuium partium, calidæq. & siccæ secundo ordine temperiei. Provenit apud Mexicanos montosis, saxosisq. locis. Radices tusæ & applicatæ infixæ extrahunt, potæ verò trium drachmarum pondere urinam mirè euocant, eiusq. extergunt meatus, cholico affectu laborantibus succurrunt, faciei maculas emendant, scabiem capitis puerorum, & universi quoque corporis curant, febres euocato sudore finiunt, minuunt splenem, dolores sedant, flatum cum *Coltotl*, & *Chichit xihuitl* discutiunt, satietati medentur, hydropiq. ac dissipant præternaturam tumores. Et quamquam ita se hæc habeant, ab euocanda urina solum nomen imposuere, aut quia ea est præcipua, aut præcellentior eius dos, aut quia quidam ex Indis medicis, qui unam tantum, aut alteram facultatem singulorum herbarum sibi cognitarum norunt, aut eam per manus traditam, veluti hæreditario iure a maioribus, adeoque a parentibus ipsis etiam medicis acceperunt, urinæ solummodo ciendæ ferebant auxiliari, quod & nomine ipso expressere. quæ omnia de reliquis etiam plantis simul dicta esse volo.

DE HOITZ XOCHITL Arbore Lonchifolia. Cap. XVII.

ARBVSCVLA est *Hoitzxochitl*, comata, folia ferens Myrti longè maiora, sed rigidos, nocuosq. mucrones præferentia: florem Coccineum, orbicularem, & modicum, quem Indi filo transfossam in suis emporijs globulorum pretariorum more venditare solent. Huius est præcipuus vsus tum in medicamento, tum in condimento. Prouenit verò *Cuixci*, & *Tototepeci* calidis quibusq. locis, apud quos cortex ligni curat a Gallica lue ortas eruptiones leuigatus, & inspersus. Nuclei fructus resoluti ex aqua, & naribus instillati, dolorem capitis leuant, & dentibus applicati eorum quoque leniunt dolorem. Flos enim calidus est, & siccus ordine secundo, cum insigni quadam adstringentia, initio dulcedinem quandã præferens, & tandem ostendens amaritudinem. Vterinis subuenit affectibus, cor roborat, & Croci in condimentis parandis, dapibusq. præstat vicem. Exhiberi autem solet prædictorum vsuum gratia ius decocti florum, bibendum, aut infundendum.

Sunt qui *Xochipaltic*, alij *Neuhxchitl*, & quidam *Hoatzinxochitl* vocant. Folia longitudinem habent quinque vnciarum, latitudinem vero duarum. fructus pomo similis, colore Amygdalæ cui florem insedisse videtur.

DE CHICHICPATLI.

Cap. XIX.

HERBA est *Chichicpatlis*, ab alijs *Techichic* vocata, folia Chamædryos ferens, aspera; & luteos flores circa postremos caules coaceruatos, & caliculis oblongis contextos. Caules quaternas ferè longos spiritui, & radicem surculosam. Folia odora sunt, & amari saporis. Radix amaritudinis ferè expers, odora, & acris, calida siccaq. natura, & tenuium partium. Prouenit *Tzotulce* inter sata. Egregium est medicamentum, ab indigenis habitum maximi, nam appetentiam deiectam radices excitant. folia tusa pugilli mensura, atque ex aqua deuorata, tumores discutunt,

D a matu-

maturantur. dolorem alui leniunt, frigori obsistunt, flatu discutiunt, scabiem capitis curant, & pediculos necant.

Quercula species hæc esse videtur.

DE HUCUVIRO Saluifolia.

Cap. XIX.

HERBA est *Hucuuiro* folia habens *Saluiæ* proxima, serrata, infernè subalbescentia, & circa exortum latiora, pediculis appensa prolixis. Flores promiscuè cyaneos atque coccineos. Radix tenuis est, & longa. odor, saporq. est *Itali Nardi*, quam alij *Lauendulam* vocant. calidæ & siccæ est temperiei. medetur dolori ventriculi, & alui. bilemque ac pituitam vomitu pellit, si cocta, aut calens apponatur ventriculo, idemque auxilium altera die reperatur. Nascitur in iugis, & temperatis montibus *Prouinciæ Michuacanensis*.

DE TOLOXOCHITL *Aristolochyea*.

Cap. XX.

ARBOR est magna *Toloxochitl*, folijs *Mali Medicæ*, duplò tamen longioribus. umbilico, ac flore, cordis figura, multis folijs stipato candidis, intrinsecus rubescentibus, pinguibus, leuibus, tenacibus, adstringentibus, glutinosis, & suauiter odoratis. Nascitur temperatis regionibus, qualis est *Mexicana*, campestribus, atque humilibus locis. possetque quantum coniectura assequi valeo, in hortos *Philippicos*, seu *Carpentarios*, seu *Hispalenses* transferri. Floris folia calidæ sunt, & siccæ temperiei, quæ adduntur decoctis, aut ipsi porioni *Cacaoatl* non sine cordis, & ventriculi corroboracione, atque adstrictione fluentis alui (si opus est) eximia. ius decocti cordis eius *Mecaxochitl*, *Mexochitl*, *Xochimacatzlis*, *Tlilxochitl*, & *Cocopatlis*, cum *Cauda Tlacuatxin* ytero infusum, eximium

mium est sterilitatis remedium. Habetur ab indigenis maximo pretio, tum ob medicos vsus, tum ob floris eius aspectum, & odoris præstantiam.

De TZACTLACOCOTIC, seu
Herba candida sudi simili Herba
Lonchifolia. Cap. XXI.

HERBA Tzactlacocotic quatuor drantes longa; folia producens oblonga, aspera. flores candentes, & paruos contextos calicibus; radicem furculosam, cuius cortices fusci sunt. Planta hæc habetur maximi à Tlacotepecensibus, apud quos nascitur. Radix calida est, & sicca, odora, resinosa, & subtilium partium, temperieq. illius Amamaxtlacotl quæ fundit sanguinem. radix tusa & trium drachmarum pondere deuorata mirè sedat dolores.

De ÇAÇALIC TLACOPATLI,
seu Sudis glutinosa medicina Conuolulo
Cinnamomeo. Cap. XXII.

CAÇALIC TLACOPATLIS ab alijs Tlacoçalic, Tzontzololosc, & à quibusdam Apitzalpatlis à fluxu coerendo sic dicta ab alijs verò Hoelitpatlis, & Quabuicxihuitl à nostris verò Cinnamomum, ob radicis eiusq. plantæ iucundum saporem, resinosum, & odoratum. nullum enim horum nominum pertransire decet, aut ignorare, ne nominum aut linguarum diuersitas nobis pariat caliginem. Planta hæc volubilis herba est, folia ferens cordis figura, multis distincta interuenijs, magis acuminata, & prolixiora, glutinosa quadantenus, & saluosam naturam participantia, vnde factum est huic plantæ nomen. Caulles teretes sunt, folijs referti. radix lutea Rafano similis, digitum minimum, crassa non

omninò fibris carens, iucundi saporis, resinosi & odorati. Nascitur in calidis, qualis est ager Huaxtepecensis, & Huacnahuaiaensis. calida enim & sicca temperie constat. Hæc semiuncia pondere deuorata, urinam egregiè euocat, & quartanam curat, ante horrorem sumpta. Hydropicis medetur, dolorem ventriculi tollit, vterum reducit, & conuulsionem enixæ curat, si ex vino sumatur. elicitus feruetur sudor ac inflammationibus oculorum opitulatur. verùm cum calida sit, id non aliter euenire putandum est, quam discussis humoribus.

De TOZONTOLLI, seu Iunco Capillato. Cap. XXIII.

TZONTOLLI Iunci rotundi, & odorati species est, & fortassis ad Schoenanthum pertinens Dioscoridis. radices fundit capillatas, & ex his caules rotundos, leues, & cauos: & in cacumine capitula lutea & oblonga: radices dulces sunt, adstringentes, & odoratæ. tussi opitulatur, urinam euocat, ventriculum, cor & caput roborat, membra debilia firmat, vterinis auxiliatur affectibus: laxam aluum adstringit & fluxus cohibet. Nascitur *Nexpe* Prouinciæ Totonacapensis, montosis ac campestribus locis, pinguibus tamen atque humentibus.

De TOMAHVACTLACOPATLI Aristolochia Mexicana. Cap. XXIV.

TOMAHVACTLACOPATLIS ab alijs *Tochtomahvactlacopillis* dicta, herba est volubilis folia ferens, cordis figura, similia illis *Çaçaliçtlacopatlis*, ad cuius species videtur referenda, sed maiora & tenuiora; caules tenues, prolixos, geniculatos, & purpureos, purpureosq. flores. radicem longam, crassam, & pallidam; fructum vero crassiusculum, Cucurbitis striatis ac pentagonis quadantenus similem, referunt semine. nascitur in montosis ac calidis locis, qualis est Tlachmalacensis, & Huaxtepecensis. Radix est nonnihil amara, calens ordine ferè tertio, odora, gustu adstringenti & resinosa. Mederi dicitur tumoribus præter naturam imposita, dolores lenire, & frigora febrium pellere; cor, stomachum ac cerebrum roborare; emundare pectus ac ventriculum, & fluxum alui cohibere.

Ad Aristolochiæ genera hæc planta referri merito debet. flos eius reliquis congeneribus est similis, sed longus, crassities vero & ambitus non superant calamus scriptorium.

De CANINGA Arbore. Cap. XXV.

CANINGA, quam Arabs Auicenna Rerfe aromaticum vocat, arbor est magna, crassi caudicis, folia ferens Canellæ similia, sed tamen maiora & pinguiora, stipitemq. fuscum. florum & fructus nondum accepimus formam. prouenit in Insulis Cubu vbi descripta est, locis editis, & montosis. diripitur ei cortex veluti Cassiæ, qui tamen crassior est. ad eadem utilis, calidaq. & sicca. quarto ferè ordine natura. sapore Caryophyllorum, acri, sed paulò post euanescente. fercula magnopere commendat, sanguinem veluti Cassia quam vocant fistularem expurgat. venenisq. aduersatur. eius assule dentes aptè extergunt. ventriculum, & cerebrum absumpta in modica humiditate firmant, dolores ventris sedant, & flatum discutiunt. Ius decocti confert articulorum doloribus ortis à causa frigida, si contritus ex vino decoquatur. Cortex non est vt Cassia etiam recens glutinosus, sed arens, atque leuigabilis.

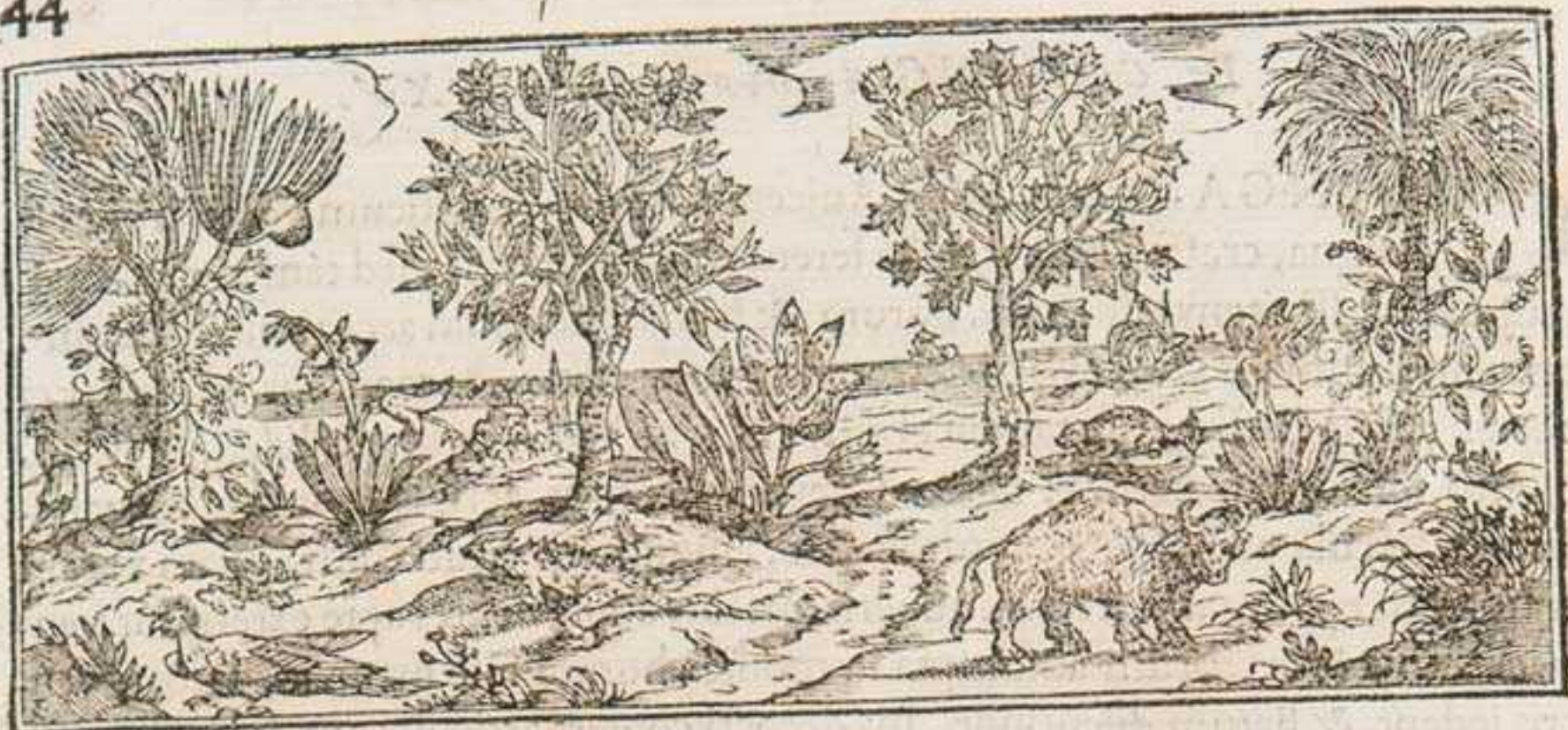
Monardes huius arboris meminit, appellatq. lignum aromaticum, & in Haoana portu Cubæ inuentum esse ait.

Idem lignum etiam depinxit & descripsit Clusius in notis ad Monardum.

De YZTLE HUAYOPATLI Radice Caryophyllea. Cap. XXVI.

ARBOR est Yztle huayopatlis mediocris, folia Limoniæ mali habens similia, inferne tamen candida, hirsutaq., superne nigricantia flores candicantes, & modicos, ac fructum orbicularem, & paruum. Radices candidæ sunt & siccæ gradu tertio, acres & odoratæ gustu, sapiuntq. vocatos Caryophyllos, & possent vicem eorum, tum in ferculis tum in medicamentis compositis, supplere, atque sarcire. cortices stipitum minus calefaciunt, & amaritudinis cuiusdam sunt participes. folia adhuc minus, Stœcada quadantenus odore imitantia. stipitum cortices duarum drachmarum pondere tusi, atque deuorati, dicuntur dysentericis maximam opem ferre. Nascitur in calidis Tilanci collibus.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Tertius.

ARBORES DESCRIBIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

POST QUAM Aromatibus, Dioscoridis more Author noster primum locum assignando (ut superius innuimus) procedere voluit; iure merito ad Arbores hic statim descendit, tum quia in generali illa plantarum, quæ est in summa genera diuisione, primas tenent, siue habitum ipsarum solidiorem spectemus, & præcelsam illarum altitudinem, ut ingentes etiam Colossos, & Ægyptiorum altissimos obeliscos superent, vel superare contendant, siue perennitatem, & viuendi earum diuturnitatem contemplemur, ut singulari epitheto annosa Quercus insigniatur; tum etiam quia vitæ, & victui nostro insignè emolumentum adferre solent. Quam deliciosis enim fructibus nos recreant, seu fami escam velimus obijcere, seu deperditam appetentiam velimus allicere? Ne dicam quicquam de ingentibus illis arborum trabibus, quibus domicilia nobis paramus, quo tutiores à ferarum incursionibus, & tempestatum inundationibus persistamus, & naues ædificamus, quibus nos nostraq. committentes audacissimi homines turbulentissimo, & minacissimo oceano fidimus ignotas Terras, ignotaq. hominum commercia exquirimus. Innumera vero alia lignorum commoda quæ suppellectili nostræ præstant hic tubens prætereo. Medicinales itidem utilitates docebit ipse historiarum harum progressus.

MVNER

De

De COPALLI QUAHVITL, seu Arbore Gummifera
Copallifera I. Caput Primum.

ARBOR est procera, folijs quernis forma & magnitudine similibus, sed longioribus; fructu obrotundo purpurascete, sapore Gummi quod stillat ab eadem. id interdum sponte fluit, interdum euocatur scarificata arbore. appellaturq. peculiari nomine (copalli, & si Indis hæc dictio quodlibet gummi genus significare solet; quo fit, vt Arbor ipsa dicatur Copal Quahuil, quasi Copallis arbor. liquor hic (vt vniuersæ Europæ innotuit) candidus, & traslucidus est, ac concretus in formam assularum latiorum. & si à nonnullis arboribus, prædictis haud dissimilibus, de quibus suo loco dicendum, Xicalani Vmæ Prouinciæ Michuacanensis fluat pallidum aureumq. & Anime perquam simile, adeo vt cõgener possit existimari. Prouenit hæc arbor in calidis Quahnacensibus, & Micuahanensibus, planis montosisq. sed humectis locis. verum nonnihil intercidit

discriminis montanam inter & campestrem, tum forma arboris, tum colore ipsius liquoris. Gummi tertio ferè ordine calidum est, exiccantis adstringentisq. nonnihil naturæ, facultatis discussoriæ, & odoris si in igne proijciatur, adeo suauis, vt mos fuerit eo Thymiamate aut suffimento (quamuis Tecopalli quoque eiusdem rei gratia vsi sint) solo supplicare Deos. eodemq. primos huius orbis expugnatores, quos Teuhtl idest Deos, rudis illa ac imperita gens vocabant, exceperint. Capitis dolorem idem gummi, velut ipse Arboris stipes, veluti radix, si ex frigida causa contigerit suffitui leuat, vteri strangulatu medetur, & vt vniuersim dixerim, morbis omnibus auxiliatur, qui ex frigida humidaq. causa orti sunt. Cortex stipitum Anethum olet, sapitq. ipsum fluens gummi. & adstringenti quadam visentitur pollere.

NOTÆ IO. TERRENTII LYNCEI.

Inter arbores noui orbis primas adnumerandæ sunt merito, Copal dictæ ob insignes vsus quos præbent tum in medicina tum etiam in suffimentis. similes porro admodum sunt Lentisco Balsamoq. figura & viribus, vnde & resina ex eis ad nos delatæ Balsami nomina acceperunt.

De *COPALLIQUAHVITI PATLAHOAC*, seu *Arbore*
COPALLI latifolia, *Copallifera* II. Cap. 11.

QUAMVIS Indis mos sit vocare per
 Antonomasiā *Copal quahuil*, ve-
 luti dictum, eam arborem, quæ
 præcedenti capite est descripta, & eius
 gummi *Copalli*, tamen vniuersim arborem
 gummi manantem odorum eodem modo
 vocant, nostri verò eas solas, quæ candidum
 fundunt. quæ vero in fuscum colorem incli-
 nantem & quæ Thuri sit quamsimillimum
 Indici Thuris aut *Anime* peregrini plantas.
 cum verò animus semper fuerit cum distin-
 ctione loqui, per multaq. arborum genera,
 huiusmodi liquorem fundant, quarum aliæ
 congeneres sunt, aliæ vero longe inter se dif-
 ferentes, de ijs seorsum agemus. & eius
 gummi differentia omnes, & si similis cir-
 citer facultatis esse reperiuntur, cum suis ar-
 boribus erunt nobis percurrendæ. Factoq.
 ab arbore in præcedenti capitulo narrata,
 exordio, de præsentī verba facimus. Hęc ergo
 arbor ob amplitudinem foliorum, quæ cate-
 ras congeneres videtur excedere, ita vocata, mediocri constat magnitudine, in-
 conditaq. folijs serratis, & Rhoi obsoniorum perquam, similibus tum colore
 squallenti tum etiam magnitudine, & forma, sed pennatis stipitibus, & ramis.
 gummi candidum exhibet, nec absimile illi quod stillat è *Copal quahuil*, parcius
 tamen, ac iisdem præditum viribus. Nascitur regionibus calidis, ac præcipuè
 Quahunahuacensibus, vbi eam arborem passim vidimus nascentem etiam intra
 ambitum oppidi, ac curauimus depingendam. possetq. (vt ego quidem conie-
 cto) in Hispaniæ feruentiores agros, non omnino inutili opera per maria depor-
 tata transferri.

Rami huius arboris rubent, baccæ ipsæ ex rubedine in flauedinem tendunt, folia
 alata oriuntur, similiter ac lentiscus non ex virga rotunda, sed compressa in lati-
 tudinem.

De *COPALLI QVAVHXIOTL*, seu
de leprosa Arbore fudente Copalli Copal-
lifera III. Leprosa. Cap. III.

ARBOR est Copal Quauhxiotl excelsa
levis, & quæ facile membranam exte-
ternam exuat, unde nomen. folijs parvis, ob-
longis, & rutaceis, sed maioribus, & longio-
ribus. fructu acinoso, sed singulatim de-
pendente. liquorem & hic resinofum di-
stillat, Copalli colore, & odore similem,
sed parum. Nascitur in calidis Texa-
huaci regionibus montosis, & asperis lo-
cis. Calida arbor est, ac sicca ordine ter-
tio, odoraq. non sine quadam adstringen-
tia. eundemq. liquorem dilutum ex aqua
immiscet Copalli, atque ita aiunt egregie
fistere diarrhoeas.

De *COPALLI TOTOPOCENSE*. Cap. IIII. Copallifera IIII.

ARbor est magna, folijs Mali Medicæ virore tinctis exsaturato. gummi stil-
lat Copalli persimile, quod in assulas quoque candicantes, atque illis si-
miles cogi solet, in eisdemq. recondi usus.

Copallifera V. Montana.

De *COPALLI montana*, seu *TECOPALLI*
QVAVHITL, Copallifera V.
montana. Cap. V.

ARBOR est Tecopallis Quahuatl me-
diocris magnitudinis, folia Vnedonis,
fructum glandibus similem, quendam ve-
luti strobilinum continentem, opertum lu-
brica & resinosa quadam saliva, atque in-
cludentem intra se nucleum candidum, ad
multa utilem. Fluit ab hac arbore gummi
illud, Thuri antiquorum, odore, sapore, ac
viribus adeo simile, ut illi reputem esse
congener. nam & in Philippicis insulis na-
sci copiose audio. quo factum est ut ab His-
panis huius orbis Thus ore pleno vocetur.
quamvis a quibusdam Anime Indicum
dicatur. Prouenit in calidis Papalotepacen-
sibus. possetq. ad feruidiores Hispaniæ re-
giones

giones transferri. calidæ sunt tertio fere ordine, siccaq. & paulisper adstringenti natura, omnes propemodum huius arboris partes, odorisq. gratissimi. ventriculum cor, cerebrum, vterumq. suffitu corroborant. fluxiones coercent, pituitam absumunt, rigores febrium arcent, & fouent membra perfrigerata, vuluamq. procidentem in suum locum restituunt, atque reponunt, deciduamq. confirmant ac veluti affigunt.

Folia habet eo modo quo Fraxinus.

Consulat lector caput primum Monardis de Copal & Anime.

*De CVITLACOPALLI seu Stercore
Copallis, Copallifera VI.
Leprosa II. Cap. VI.*

ARBOR quam *Cuitlacopallim* idest *Copallis* stercus vocant, a quibusdam *Xioquahuitl* quod stipes lepræ infectus videatur nuncupatur, mediocris est magnitudinis, folijs obrotundis, paruis, acinisq. racematim dependentibus, *Oxiacanthæ* similibus, valde odoratis, glutinosiq. Gummi fert candidum, subodorum, ac valde durum. calida ordine fere tertio, & exiccante natura constat. Nascitur calidis regionibus *Yauhtepecensibus* montosis saxosisq. locis.

Folia situ & figura similia sunt folijs arboris Siliquæ Ceratonie.

*De TECOPAL QVAHVITL PITZAHVAC seu tenui folio
Copallifera VII. Leptiphylla. Cap. VII.*

REPERI dum apud *Tepotztlanenses* describendarum herbarum gratia moram agerem, nec non apud *Hoaxtepecenses* arborem aliam mediocrem, stillantem lacrymam *Thuris*ue speciem, in candidum vergentem colorem, sed fusco perfusum, eisdemq. viribus & odore præditam quibus præcedens. sed folijs ex vtraque ramulorum parte ordine compositis, paruis, minime serratis, & rutaceis paulo maioribus. fructu vero paruo. coccineoque. & *Piperi* rotundo forma non absimili, singulis binisue acinis per interualla ramorum appendentibus. Gummi huius arboris permixtum formicarum & puerorum stercore, aiunt vnius vnciæ pondere, bis terue epotum, infanientibus citra febrem mederi.

TECOPAL QVAHVITL TEPOTZTLANI
Copallifera VII. Leptiphylla

QVAHVITECOPALLI PITZAHVAC
Copallifera Leptiphylla alia.

Copallifera VIII.

De XOCHICOPALLI, seu COPALLI
florenti, ab alijs XARAPIZ QVA
Copallifera VIII. Cap. VIII.

ARBOR est mediocris *Xochicopal-*
lis, folia fundens *Menthae*, sed pro-
fundius ferrata ac stipites impense odo-
ros. stillans liquorem fulvum, ac limonum
odorem magnopere referentem, generibus
Thuris Indici annumerandum. nam &
arbor ipsa congener est eisdem gummi
præditum viribus, verum efficacioribus.
nascitur in calidis *Colymæ*, atque etiam
Michuacanensis regionis. Est & alia Ar-
bor eodem nomine & liquore, sed folijs
Xocoxochitl quæ apud *Teocalcinenses* pro-
uenit.

De MIZQVIXOCHICOPALLI. Copallifera IX. Cap. IX.

MIZQVIXOCHICOPALLIS quam alij *Xochicopal Quauhuitl* vocant, arbor est magna, folijs Mali Medicæ, & stipite candicantibus punctis distincto. floribus vero coccineis & modicis. Gummi fundit è fuluo in purpureum vergens, *Anime* vocatum a quibusdam, ab alijs vero *Copallis*. maximi habetur ad cætera quibus alia huius generis inferuiunt præstanda, sed præcipue ad odoramenta, & capitis roborationem. nascitur Copitlani, & Colymæ feruentibus locis.

De HOLQVAHVITL, seu Arbore CHILLI. Cap. X.

ARBOR est *Holquahvitl* cuius duo sunt genera. Alterum stipitem profert magnum, leuem, fuluum, & lenta refertū medulla, floresq. candicantes, folia maxima, & orbiculos stellatos, rubescentes ex pallido, adhærescentes stipiti, & refertos fructu, Ponticis Nucibus pari, candenti luteaq. obducto membrana, & amari saporis. Alterum vero folia Mali Medicæ, sed tamen maiora, vtriusque arboris cortex amarus est. Nascitur genus vltimum apud Michuacenses, vbi *Tarantaquam* vocare consueuerunt. Primum verò *Mecatani*, & *Thualapæ*. Cortex calidus est ordine tertio, & paulisper lubricus. cuius decoctius infusum medetur dysenterijs. Fundunt sectæ gummi, ab Indis *Holli* vocatum, primo lacteum, mox luteum, ac tandem nigrum postquam scilicet colligentium corporibus illitum sit. Adeoque vndecunque resiliens, vt pilæ palmaris,

aut eius, quæ a vento nomen habet, apud vulgus in sphericam aptatum figuram præstet vices, & ad multa præterea vtile est. Nam vrinam mire euocat, emundat vterum, sterilitatem admotum vuluæ fugat, menstrua elicit si digito madenti succo *Toloxochitl*, & *Holli*, vulua, & anus confricetur. dyarrhæis dysentericisq. opitulatur. deuoratumq. per se aut alijs quæ similibus viribus pollent admixtum, aut si adiectum *Pycyelt*, & conformatum in pillulas, digito in anum quantum fieri possit, inducatur. additum cibis impinguat, & permixtum vermibus; *Axin* vocatis, ingestumq. agilitatem quandam, & ad volubiles corporis motiones promptitudinem ingenerare dicitur, & ossa emollire vt facilius homines contorqueri flectiq. huic, & illuc possint, corpusq. more petaurorum iactare. & vene-

rem vehementer excitat, cholicis confert, sedi admodum trahitq. alui excrementa, & dolorem, sitimq. sedat. vltum vero argemata discutit. hoc est gummi illud nobile, quo Indi olim exercere solebant ludum *Bathei*, spectatu mirum, quem cura Cortesij videre aliquot ab hinc annis Hispani. eiusdemq. arboris folia sicca & leuigata, dicuntur leones & alia animalia interficere.

Bathei ludus quid sit, apud Ouetum in historia naturali Indica, fuisse scriptum inuenies.

De HOITZILOXITL, seu de Arbore Balsami Indici. Balsamifera I. Cap. XI.

QUAM arborem Pannucini Chucte vocant, nostri Indici Balsami arborem, Mexicenses *Hoitziloxitl*, seu affluentem resina nuncupare consueuerunt, quia liquorem effundit Syriaco Balsamo simillimum, neque odore aut viribus inferiorem. Arbor est Mali Medicæ magnitudine, folijs Amygdali maioribus, tamen obrotundioribus, & magis acuminatis. floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, sed procedente tempore quorundam veluti foliorum, cæteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cavitae, semina inclusa continentur, candicantia & in quendam pallorem inclinantia, oblonga, & paulisper contorta, seminibus Mali Medicæ similia, aut verius his, quæ Hiadini vocant *Manies*, ac saccharo, veluti strobilinos nostri incrustare solent. Inciso ergo quouis anni tempore huius arboris cortice stipiteue, sed præci-

puè exactis iam atque desinentibus imbribus, liquor ille nobilis, toto orbe celebrer, nec dum satis laudatus stillat, quem Balsamum appellant, è fuluo in nigrum inclinans colorem, sapore acri, paulisper amaro, odore vehemente, sed tamen gratissimo. Regionibus prouenit calidis, qualis est Pannucina, vnde impositum est nomen, & ad Hoaxtepecenses hortos à Regibus Mexicanis, deliciarum & magnificentiæ gratia, translata. vbi eam rursus vidimus editis ac montosis locis. etsi ad campestria hominum cura & diligentia descenderit, cultaq. & Hortensia veluti coacta amet. Vnde sperare aliquis posset loca Hispaniarum calidiora minime fugituram. Sunt alij liquores, simplices atque compositi, quos eodem nomine Hispani qui ad has regiones penetrauerunt appellant, de quibus inferius dicemus. Extrahitur idem liquor decoctis etiã surculis minutatim incisis ex aqua & vitro excepto innatante liquore, sed viribus inferior. Liquor ergo quouis modo extractus quarto fere ordine calidus est ac ficcus, subtilium partium non sine quadam ad-

strictione, & corroboracione, ac innumeris morborum generibus propellendis, atque sanandis utilis. nam tres quatuorue guttæ matutino tempore ante cibos linctæ, ventriculum a frigida causâ imbecillem confirmant, urinam & renum vesicæq. excrementa euocant, pelluntq. è corpore. aperiunt obstructa, ac medentur respirationis difficultati, ventriculi & alui dolores sedant. commendant colorem, ac iuuenilem vigorem diutius conseruant, & tuentur. quin liquor ille in pessulos efformatus, ac obditus vuluæ, secundas emortuosq. infantes trahit, partum accelerat, & sterilitatem a frigidis humidisq. ortam humoribus profligat. dolores ab eisdem causis enatos vbicumque contingant, extrinsecus illitus sedat. flatus & tumores præter naturam discutit, cerebrum corroborat, neruorum origini impositus auxiliatur, paralyfi & eorum gelidis omnibus medetur morbis. Cholicis, Iliacisq. & articularum doloribus mirè est utilis. quin vulnera recentia conglutinat, & sanat inueterata, ac diuturnarum febrium repetentia frigora, ceruicisq. dorsoq. illitus pellit. Idem præstat ab ipso semine expressum oleum, mitius tamen, benignius, ac mollius, quamuis acre quoque sit, gratissimi odoris gustuq. & odorem, & suauem, ac tertio caloricum ordine. quod nos omnium primi curauimus prælo extorquendum. est autem oleo quod ab Amygdalis amaris, aut nucleis Persicorum exprimitur, odore atque sapore simile, sed odoratius, vehementius, & acrimoniæ longe maioris.

Flos Balsami admodum pallet, & Digitali aliquo modo est similis. eandem arbo- rem descripsit etiam Monardes cap. 9. sub finem. eiq. duplicem tribuit corticem, vnum crassum Suberis modo, alterum vero tenuem. fructum ait Ciceris, aut Pisi grano maiorem non esse, inclusum in extrema siliqua, angusta, digitum longa, alba, tenuitate regalis simplicis. quam etiam siliquam eleganter noster Auctor, sed maiorem in pictura exhibuit. Quod vero Balsamum a Monarde primo loco describitur, forte est illud quod sequente 13. cap. exponitur, cum eundem excoquendi modum utrobique inueniamus, & folium Vrticæ cum folio mucronis hastarum non adeo dissideat.

Carolus Clusius lib. 2. exot. cap. 29. describit huius Balsami fructum, siliquam nempe Spadiceam, cum duobus nucleis inclusis. Monardes autem, forte siliquam nondum adultam descripsit. Ego vero puto fructum illum Clusianum potius ex arbore, quam vocant Pecuniæ.

D. Henrico Coruino, Batauo, Pharmacopæo Romano, exoticorum diligentissimo scrutatori, missus fuit nomine Mamey.

De Arbore HVACONE X ex qua paratur vocatum ab indigenis Balsamum. Balsamifera II. Cap. XII.

ARBOR est mediocris altitudinis, & crassitudine femoris, firma materia, & quæ terra defossa diutius duret incorrupta, odora, luteisq. folijs denarij plus minus amplitudine. flore paruo & candicâti, fructu baccis Lauri simili. Cortice huius arboris cōfractō minutim, & quatrīduo macerato ex aqua, ac demum insolato & expresso, liquor extorquetur Balsami præstans vires, ad multa utilis, quique intra mensis vnius spaciū peragatur. contrahitur etiam ex folijs stillatitius liquor, odore perquam iucundus, & multis per sanandis affectibus aptissimus.

mus. quin furculi ipsi extergunt roborantq. dentes. ex quibus, vt hoc quoque obiter dicatur, Indi olim sagittis mucrones addere consueuerunt.

*De Balsami frutice quem indigenæ Hispani MARIPENDAM vocant.
Balsamifera III. Cap. XIII.*

ET SI planta hæc frutex sit, inter arbores tamen, ob similitudinem ac cognationem quam cum arboribus lacrymam ferentibus, præsertim eam quam habet eius liquor cum vocato Balsamo, reponere visum fuit. Est ergo Maripenda frutex, stipites ferens viginti fere dodrantum altitudinem habentes, ramosq. fuscis, ac folia hastarum mucronibus paria, crassa lataq. sed superna parte virentiora, & sparsim purpurascentia è rubeo, & appensa pediculis in coccineum colorem inclinantibus, fructu racematim dependente, & octo pene vncias longo, concinnato acinis vuarum fere similibus, sed tamen rarioribus, initio virentibus, deinde rubescentibus, & tandè è purpureo nigricantibus. Vtuntur Æthiopes folijs eius fistularum loco, ad hauriendum fumum herbæ vocatæ a Mexicanis Yelt, quem alijs per arundinum canales mosest haurire, paratis è folijs conuolutis quibusdam tubulis. Arte vero extorquendi liquoris modus hic est. teneros eius plantæ cauliculos, turionesque, & interdum acinos minutim diffecant, coquuntq. in aqua, donec in defruti densentur crassitudinem, atque ita sinunt considerare. Curat hic liquor mire vulnera, etiam alias insanabilia. & recentium fluentem quoque sanguinem sistit. Sunt qui ex præfatis germinibus aquam stillatiam extorquent, quam aiunt, ardenti seu Vitæ vocata aqua, esse ad quæuis præstantiorem, ac præcipue vulneribus curandis, & dolorem ventris a frigore ortum compescendum, complurimasque affectiones pellendas a prædicta causa ortum ducentes, multorum testimonio affirmatum scimus.

De Balsamo Prouinciæ Tolu Balsamifera IV. Cap. XIV.

AVDIO in Prouincia Tolu, euntibus ab vrbe quam vocant Nomen Dei in Indicam Carthaginem, occurrere arbores mediocris magnitudinis, Pinum generibus haud absimiles, folijs siliquæ toto virentibus anno, cultis in locis prouenientes, cortice tenui, ac tenero vestitæ, quæ liquorem Balsamum vocatum incisæ effundant, ad omnia quibus conferre solet Balsamum Indicum a nobis supra descriptum, æque vtile aut præstantius.

Videtur Auctor innuere ea, quæ de hoc Balsamo latè scripsit Monardes cap. 10. quem videre lector poterit, nam illud mirificis extollit laudibus.

A Peruina vocata regione ad hanc no-
uam Hispaniam, imo ad Hispanias no-
stras, planta quam Molle vocant, iamdiu ad-
uecta est, atque translata. Arbor procera est,
visu pulchra, & ornandis domorum complu-
uijs, locisq. publicis, ac foris aptissima. comata,
in latum pandens vnde quaque ramos, qui è
viridi colore tendunt in purpureum. vbi folia
Oleæ profert, sed longe angustiora, & tenuio-
ra, & quodammodo dentata, ordine vtrin-
que disposita, & oblique versus ramos extre-
mos procedentia. Flores exiles, albos, race-
matim dependentes, qui mox in fructum vi-
rentem, Oxianthæ semini parem, aut paulo
maiores, alit. & cum maturuerit, in colorem
ex albo rubescentem, dulciq. carne prædi-
tum, cum quadam acrimonia & amaritudi-
ne. membranulaq. prædicti coloris contegi-
tur, cui nucleus durus inest. Folia ac fructus
Lentiscum eiusq. lacrymam olent resipiuntq.
sed permixtū Fœniculo. vnde fortasse aliquis
in Lentisci referat species, ni malit esse plantam sui generis. folia & fructus vi-
rent toto anno, alijs subnascantibus, alijs adolescentibus, & alijs maturefcentibus.
Sylvestris arbor est, neque vllis lenocinijs, aut cura vt proueniat opus habet;
quamquā in delicijs iamdiu haberi cœperit, cultumq. & indulgentiam libenter
admittat. Prouenit vbique, seu semine, ramo, aut viui radice feratur. sed in calidis
regionibus assurgit, lætiusq. viuit. Stillat ab hac arbore lacryma, quæ velut folia
vniuersaq. planta, Fœniculi & Lentisci odorem habet, saporem vero acrem, sub-
dulcem, & cum quadam amaritudine adstringentem. calidaq. & sicca ordine
ferè tertio constat natura. Nucleus ventriculum corroborat, calefacitq., ventrem
adstringit & (vt quidam aiunt) Therebinthi vicem præstat. semen vero Carda-
moni, vrinam elicit, flatus dissipat, & membra corroborat. corpora ni mis fluxa
& humecta exiccat. folia lotionibus addita, Oedemata dissoluunt, ore commansa
gingiuas dentesq. confirmant, & vlcerebus oris medentur. Fructus, seu intus as-
sumpti, siue exterius admoti, quemadmodum & lacryma, luculentius prædicta
omnia præstant. In Villa Madritij Prouinciæ Carpentariæ Hispaniæ, tres vidi-
mus huius plantæ tenellas arbusculas, caudicem femoris crassitudine habentes,
cortice subcinereo contectum, Fraxini humilioris, Orni Omeleæq. vulgo dictæ,
magnitudine, ramulos vnde quaque in latū pandentes, iisdem ornatos folijs, con-
stantibus ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, multo tamen minori-
bus, ex viridi nigricantibus, ferratis, sub extremum angustioribus. quæ ab ar-
boribus

boribus decerpta, lacteo succo, lento ac viuido odoroq. scatebant. flores exiles albos, racematimq. dispositos habentes, fructus vndique Indicę prædictæ Molle, similes. pari modo fructus & folia toto anno virent, ac vires, & vsus, omnino sunt pares.

Hæc etiam arbor species est *Lentisci* tum figura tum viribus, cuius primam fecit mentionem *Clusius*. Adoleuit Romæ in horto Excellentissimi Martij Columnæ Zagaroli Ducis in magnam arborem. cuius folia initio ferrata sunt. arbore vero adolescente, omnes incisiones pereunt, vt etiam annotauit subtilissimus rerum naturalium indagator, *D. Fabius Columna Lynceus*, in opere suo de rarioribus quibusdam *Apulię plantis*.

De *TECOMAHACA*. Cap. XVI.

ARBOR est *Tecomahaca* magna, folia ferens obrotunda, mediocri & serrata, ac fructuum in postremis ramorum, flagellis paruum, obrotundum, fuluum, ac repletum semine, nucleo *Perfici* haud absimili. Nascitur apud *Mistecas*, necnon *Tangeri* regionis *Michuacanensis*. possetq. in prouincias nostri orbis paulo calidiores, mediocri negotio transferri. Acris planta est, & odorata, cum quadam adstrictione. calidaq. & sicca ordine tertio. Fluit ab hac arbore, scarificata aut incisa, & interdum etiam sponte sua, lacryma nulli ferè ignota, eadem prædita temperie & viribus, quam plerique loco *Myrihæ* substituunt. dolores a flatuoso spiritu, frigidaue causâ ortos sedans, flatus ipsos discutiens, lentos humores dissoluens, ac frigidam intemperiem corrigens, implastri modo adhibita. vtero amica ita, vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres hystericas illico liberet. Umbilico apposita, menses sistit, & vterum suo loco retinet. distillationes, temporibus, aut post aures adhibita, sistit. dolores dentium sedat, causæ dentibus indita, ipsos a corruptione liberat. neruorum vulneribus opitulatur. coxendici, ac arthritidi a frigida causâ genitis opem præstat. cerebrum, neruos, ac ventriculum apposita roborat. magniq. est ad omnes affectus a frigida causâ ortos vsus.

Describitur a *Monarde*, *Tecamahaca* cap 2. Vsus eius apud *Europæos* permagnus est, ob odoris fragrantiam, præsertim ad catarrhos maturandos, & ad dolores cholicos, flatusq. discutiendos.

De *TLAHVELILOCA*, *QUAHVITL*, id est arbore insania,
CARAGNA nuncupata. Cap. XVII.

TLAHVELILOCA *Quahuitl*, quam Hispani *Caragnam* vocant, arbor est magna, fuluos stipites fundens, leues, nitidos, & odoros, folia oleaginea in Crucis forma composita, orbicularia. Odera arbor est, gustu acris, & non-nihil adstringens. Nascitur apud *Michuacanenses*, & Mexicam inferiorem, Gummi quod ab ea fluit, *Caragnam* quoque vocare audio, eisdem ferè viribus, quibus *Tecomahaca* præditam, sed vehementioribus, ita vt affectus quos *Tecomahaca* curare nequit, *Caragna* pellat. puluis ipsius stipitis deuoratus, mirè ventriculum & cor firmat, flatus discutit, frigidam emendat intemperiem, & vterinos curat affectus. Fama est apud indigenas *Cacodæmones* hanc arborem pertimescere ac fugere, & fascino aduersari. corticem vero ex aqua illitum con-ferre cordi, deuoratum vero *Acaboatl* pectori simul & cordi ferre suppetias.

Resinae huius vsum etiam indicauit Monardes. cap. 3.

De *XOCHIOCOTZO*, *QUAHVITL*, seu Arbore Liqui-
dambari Indici. Cap. XVIII.

ARBOR est *Xochiocotzo Quahuitl* magna, Aceris ferè folijs, in tres cuspides, duosq. finis diuisis, altera parte albicantibus, altera verò obscurioribus, serratisq. Cortex stipitis partim fuluus, partim virens est. Prouenit campestribus, calidisq. locis, & interdum etiam temperatis, velut *Hocycocotla Quahucbinaci*, & *Xicotepesi*. Calida siccaq. natura constat, & odore iucundo. Inciso arboris huius cortice, Indicum fluit vocatum Liquidambarum ab indigenis Hispanis, a Mexicensibus *Xochiocotzol*, suauitate odoris *Styraci* persimile: calenti ordine tertio natura, siccantiq. quod additum Tabacis, caput, ventriculum, & cor firmat, somnum inducit, & capitis dolorem a frigida causa ortum lenit. per se verò humores discutit, sedat dolores, ac impetiginibus cute digitis conuulsa medetur. stillat ab eadem arbore, aut sponte sua aut incisa, oleum haud cedens prædicto liquori, aut odoris iucunditate, aut medicis viribus. & si

aliqui dicant, oleum stillare ex primo liquore, loco congruo posito, aut expresso, vt tenuior eius pars stillare possit; dicantq. esse calidum, & humidum, minus tamen recte. Discutit vtrumque flatum, ac præter naturam tumores dissipat, coctio-

coctionem procurat, ventriculum roborat, vterinis affectibus confert, & alia his similia præstat iuuamenta, seu per se, seu alijs medicamentis permixtum. Sunt qui elixis ex aqua stipitibus, id odoramenti parant genus. sed vilius ita est, ac minus ad prædicta præsidia expetibile, & nisi ad viliores quosdam vsus commodum.

Fructus huius arboris rotundus est, sed instar Polygoni habens multas superficies nigras, angulos vero luteos. vsum huius liquoris admodum copiose descripsit Monardes cap. 8.

De TZTAC QVAVHXIOTL, seu QVAVHXIOTL alba
Galiopifera. (ap. XIX.

YZTAC QVAVHXIOTL
Galiopifera.

YZTAC QVAVHXIOTL
alia Galiopifera.

YZTAC Quauhxiotl, quam alij Quauhxiotl vocant, arbor est mediocris, folijs obrotundis, & stipitibus, atque pediculis rubentibus. Gummi stil-
lat candidum, acris saporis. Prouenit in calidis Tzocani. gummi tertio ordine
calidum esse videtur, quod alutū fluentem cohibet deuoratum ex aqua
scrupuli vnus mensura. dysenterijs mirum in modum opitulatur. quin
dolores illitum sedat, ac discutit præter naturam tumores. aquam, in qua
infunditur, lacteo tingit colore. est & aliud genus eisdem præditum viribus,
formaq. vocatum Tlatlahuic Quauhxiotl, sed gummi manans rubescens, vt no-
men indicat.

In Figura secundo loco posita, folia in ramis sunt bina ex opposito, sed in ramo toto sunt septem, eo ordine quo in Lentisco, sed magnitudine Aurantij. bacca etiam rubra ipsi trunco adnata, quæ magnitudine Pisum æquant. *An ad sequentem pertineat descriptionem cogitandum, præsertim cum idem nomen tribuat.*

De COPALTIC, seu arbore fundente gummi simile
COPALLI. Cap. XX.

EXCELSA arbor est Copaltic levis, epidermide cuticulatè supernè vestita, quæ suapte natura desquamatur, unde nomen. Ocymi folijs, fructu Oxyacanthæ paulò maiori, primo viridi, ac tandè coccineo. Resinam hæc fundit arbor candidam, & paulisper odorem, sed modicam. Nascitur in calidis locis montosisq. Texaxahuaci. suntq. qui Tlac Quauhxiotl vocant. Cortex ligni calidus est ordine secundo, odoratus, & grati saporis, non sine siccitate, & amaritudine quadam. Gummi illud calidum apud Mexicanos circumfertur, habeturq. maximi in compescendis dysenterijs. Ex hac stillans arbore resina est, quæ ex aqua deuorata, ubi statim in lac soluitur, vnius oboli mensura, aut per se solum, aut permixta Copalli, sistit dysenterias, & sanguinem vndecumque manantem cohibet. Vitandum est tamen auctius pondus.

De TZINA CANCVITLA QVAVHITL, seu arbore ferente gummi simile stercori vespertilionum Laccifera. Cap. XXI.

TZINACANCVITLA Quauhuitl, gummi est, quod Laccam officinæ vocant. decedit ex arbore incondita, ac mediocris magnitudinis, quæ folia fert Mizquitl, seu exilia, pennas auium imitantia, breuia, tenuia, ex vtraque parte ramorum serie quadam procedentia. stipites, ac ramos purpureos, obteatos gummi, quod diximus, nequaquam a formicis elaborato, ut quidam per inscitiam putant, sed ab ipsis arborum ramis vndecumque stillante, & eisdem veluti tubuli quidam adhærescente. Nascitur in calidis, qualis est ager Huatepecensis, & Huahnahuaensis, ubi sunt qui Hoeliepatlim, & Quauhuitexibuitl vocent. etsi in nonnullis Indiæ orientalis locis ortum ducat, varijsq. ibi nominibus nuncupetur. De eius viribus Arabes rogentur, ne nos rursus dicta dicamus in tanta temporis pæmura, & rerum describendarum copia.

Illud

Illud etiam notum est, admixta resina, massam ex eo gummi parari quam Lacram corrupta dictione vocant, signandis literis, alijsq. schedis aptissimam: addita verò his arena crassiuscule trita, percoctisq. omnibus in placentulam cogi, quæ admota igni è vestigio emollescat, perfrigerata verò eam duritiem ac firmitatem contrahat, quæ ferrum, lapides, & gemmas exedat, rumpatque, quod nos experimento cognouimus.

Folia huius arboris conferuntur folijs Acatia Aegyptia, rami ipsi sunt purpurascens, & Lacca quasi nigra ramis adheret.

Laccam arborem Acofta c. 8. folio Pruni scribit se ex aliorum relatione intellexisse, id quod parum huic nostræ congruit. Unde vel male obseruatum ab ijs qui parum huic rei studbant, vel alterius erit generis.

Vanum esse rumorem quod Lacca à formicis elaboretur ex auctore nostro patet. vnde licet alæ formicarum in ea reperiantur, non tamen argumentum est sufficiens huius operis. præsertim cum videamus & nostras formicas congerere potius frumenta, Muscas, & similia, quam aliquid apibus simile elaborare.

De EZQUAHVITL, id est sanguinis Arbore. Cap. XXII.

ARBOR magna est Ezquahuil, folia ferens Verbasci, ampla, & angulosa, sanguine stillans, quem vocant Draconis, vnde euenit ei nomen. est enim Ezquahuil sanguinis arbor. Prouenit Quahuchinanci. vis autem huius succi frigida est atque adstringens, corroborat dentes, fluxiones sistit; denique vim omnem, similitudinem, ac effectus eisdem præstat, quos sanguis Draconis nostri vsus, qui a Draconibus Fortunatarum colligi solet. de quibus, alijsq. Fortunatarum arboribus seorsum fortasse dicemus.

Arbor hæc secunda eleganter à Clusio descripta est initio suarum obseruationum, vbi eam Draconem vocat. quam etiam Pisis extare audio in Horto Serenissimi Magni Etruriæ Ducis.

De EZQUAHVITL secunda. Cap. XXIII.

OFFENDI etiam apud Quauhahuacenses agros, qui pertinent ad Tepetlacuilem, arborem Ezquahuil Quahuchinanci per similem, folijs tamen magis orbiculatis, hirsutis, & asperis, crasso cortice, radice surculosa; ac iuxta aquas nascentem. quæ adstringens etiam est, & odorata, amara, calefaciens quodammodo, & ad eadem utilis. Nam eius liquor, qui scarificata arbore copiose fluit, oculis inflammatione laborantibus mirè subuenit. partes enim habet nonnullas frigidas, siccas, & adstringentes. quare non mirum est, si calidas etiam quasdam partes possidens, vincentibus frigidis in ea, id operetur.

De MIZQVITL; seu Siliqua Acatia. Cap. XXIV.

ARBOR est Mizquitl frequentissima Nouæ Hispaniæ, sua sponte in quibusque locis, sed maximè montosis, temperatis, aut frigidis, proueniens. incondita, & spinosa, folijs exilibus, pennas autem imitantibus ordine, vtraque ex parte

parte ramorum dispositis, flore Betulae nostratis proximo, ac filiquis edulibus longisq. & duleis, pergratiq. saporis, refertis semine, vnde sortita est nomen, hinc & inde dependentibus. è quibus placentulas parant *Chichimecarum* gens vicem illis praestantes panis, veluti ex varijs seminibus, radicibus, ac fructibus alijs. Hæc est verissima antiquorum Acatia & quæ germanum Gummi Arabicum fert, cuius hic ingens est copia, & incuria fortassis pudenda adhuc incognita, & in nostrum orbem nondum deportata. neque est vnica eius species, sed plures. frigida, siccaq. & adstringenti constant natura. liquor è tenerrimis huius arboris turionibus defluens, expressusq., aut aqua vbi aliquandiu iidem maduèrint, illita mirum in modum oculorum morbis auxiliatur, aut ius decocti corticum nimium mensium fluxum compescit. qui menses si primiparae sunt (vt hoc obiter attingatur) tinea, & lichenibus medentur. Sunt qui *Hoaxin*, *Hacazcolotl*, & alias nonnullas arbores quæ apud Nouam Hispaniam proueniunt, in Acatiae referant differentias.

Prosper Alpinus inter alias Aegypti plantas, & hanc veterum Acatiam descripsit, cui si non eadem, saltem congener iudicari debet.

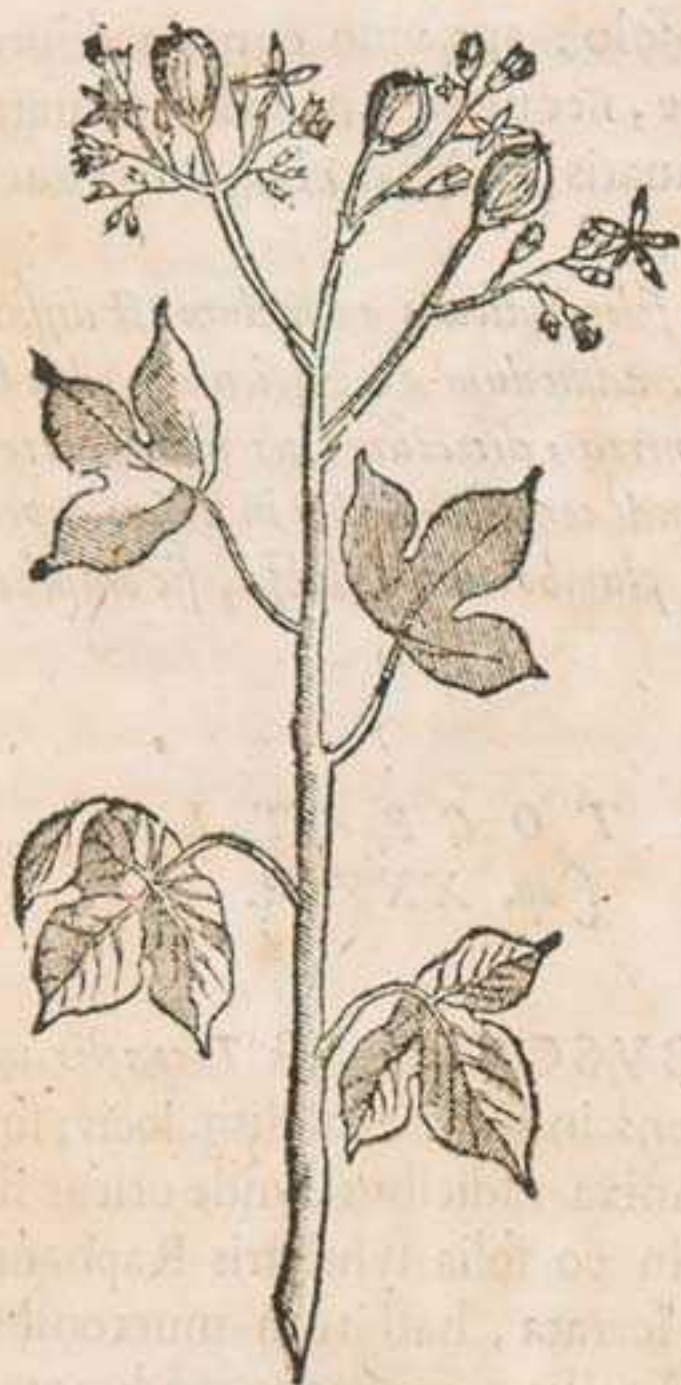
De MIZQUITL MICHUACANENSI Acatia No. Hiss. II. Cap. XXV.

VOCANT Michuacanenses suam *Mizquitl Tzintzequam* spinis carentem, & folijs exilioribus *Mizquitl* vulgari, quæ etiam Acatiae species est, & Gummi vocatum Arabicum quam optime fundit, eisdem habens vsus & vires.

De HUCIPOCHOTL HUAXACENSI Ricini No. Hiss. Cap. XXVI.

ARBVSCVLA est *Hucipochotl Huaxacensis* vitium modo serpens sinuosis, ac tricuspidibus folijs, floribus coccineis paruis, & aggregatis in comam. vnde generantur fructus Nucis penè Ponticae forma, ac magnitudine, sed ternos includentes Ricini more candicantes nucleos. toto anno folia, flores, & fructus fert. Nascitur apud *Huaxacenses*. dulcis est, calidaq. & humida, aut moderate frigida temperie. Liquor stillatitius vires elanguescentes instaurat, reficitq. vt homines pene mortuos ferant exsuscitare. idem refrigerat, & impinguat aut ipsa arboris folia oleris vice deuorata, nitidumq. reddunt colorem. lacryma, stillans & perfractis germinibus, inflammationi oculorū mirum in modum confert. Nuclei quini, aut, si robustior homo sit, septeni emundati a quadam illos tegente membrana, vacuāt egregiè pituitam, & bilem, per superna & inferna, vsque adeo securo euentu, vt vel leuis momenti re ingesta medicamento huius vis si ita expediat, coerceatur. Allata est eadem a Panucensibus, stipite cubitali, subalbido, lento, leui & spinifero, vbi vocant *Tzapeloach Quahuil*. aiuntq. lac eius firmare dentes, & carnem exhaustam instaurare.

Sine dubio inter Ricini genera reponenda est hæc planta, vires tamen ipsius non sunt tam vehementes, ac in America illo de quo Cusius in annotationibus ad Monardem, ait dimidiam tantum partem vnus grani valide per superiora & inferiora purgare. Huius validi Ricini semina Romæ vendidit quidam agyrta magno sanè numero, cuius

S A S A F R A S.

unum semen siue granum sumptum quibusdam vicies aluum mouit, sapore initio dulce est, sed diu vrit instar Cocci Cnidij; potest etiam fieri vt Ricini ab Auctore descripti semen, eandem vetustate induat acrimoniam, sicuti videmus in Zingibere, euenire, cuius radix recens in acetarijs ob multam humiditatem conuulsum editur.

De Arbore à quibusdam SASSAFRAS
vocata. Cap. XXVII.

ARBOR est magna Sassafras, folia ferens crenata, & in tres partes diuisa, stipites leues, subrubeos, & Anisumolentes. nascitur in prouincia Florida, & Michuacanensi. Calida constat, & sicca, natura, ordine circiter tertio, & subtilibus partibus. quare Cholicis, Iliacisq. opitulatur, necnon difficultati vrinae, renumq. morbis, dum tamen à frigida causa contingant. flatum discutit, & obstructions aperit. internas partes roborat, Asthmatis, alijsq. thoracis vitijs à praedicta causa ortis, opitulatur. Vomitus cohibet, coctionem iuuat, aluumq. subducit. Vtero confert, sterilitati medetur, mensesq. mouet. lue venerea laborantibus instar ceterorum alexipharmacorum opem praestat. Dentium dolores sedat, & fluxiones absumpta causa, inhibet. Ius decocti ramorum, trunci, radicisque, praesertim corticum, sumendum octo vnciarum pondere, mane quatuor horis ante omnem cibum, sudorq. seruandus. Decoctum paratur ex media vncia radicis cum cortice assulatim incisarum, ac maceratarum per noctem in duodecim libris aquae fontis. coquanturq. lento igne ad tertias Huius decocti parandi, & vtendi ratio, variatur pro laborantis corporis habitu, natura, temperamento, viribus, aetate consuetudine, & anni tempore. Ratioq. victus attenuans & exiccans fit, vt in ceteris lue Venereae alexipharmacis. vtaturq. pro potu secundo decocto. idque habita prius vniuersi corporis ratione. Sunt

F

qui

attenuans & exiccans fit, vt in ceteris lue Venereae alexipharmacis. vtaturq. pro potu secundo decocto. idque habita prius vniuersi corporis ratione. Sunt

qui simplici decocto vtantur pro potu, aut solo, aut vino cum eo diluto, nulla præcedente vniuersi corporis vacuatione, neque ratione victus seruata. Debilibus, tabidis, & præter naturam extenuatis, huius decocti vñs aduersissimus est.

Ad quod arborum genus referri debeat ex solo folio iudicare admodum est difficile, ex fructu vero qui hic deest facillimum esset. admodum aromaticum est hoc lignum cuiusq. plurimos habet, præsertim in lue venerea; decoctum eius si fiat ad tertias valde multum deperdit olei fragrantissimi, vnde commodius fiet in vesica cuprea superimposito alembico cupreo, intus tamen probe plumbo albo obducto, sic enim eadem opera habebitur, & decoctum, & oleum.

*De TOCPATLI.
Cap. XXVIII.*

ARBVSCVLA est Tocpatlis nascens in planis, calidisq. locis, surculosis innixa radicibus, vnde oritur stipites, & in eo folia sylvestris Raphani, magna, ferrata, hastarum mucronibus haud dissimilia, ac flores candicantes. Radix acris, odora, & nonnihil adstringens est. calefacit, exiccatq. ordine tertio. medetur Gallico morbo ius decocti foliorum & radicum eius, siue bibatur, siue erumpentibus tuberculis applicetur. qua radice ego libentius vterer (modo frigidi essent & tenaces humores, quales solent per eos morbos magna ex parte dominari) quam cæteris plantis, quarum est vñs apud Indos, & Hispanos

ad prædictum affectum curandum. Eadem radix tusa, illitaq. splenem comminuit, & pristinae restituit sanitati.

*De HOAXACAN, seu Ligno Sancto.
Cap. XXIX.*

HOAXACAN vocant Indi eam plantam, quam alij Matlalquauhilt, seu Cyaneam, tale enim est eius cor, seu medulla. arbor est mediocris magnitudinis, strigosis & inconditis stipitibus, ac veluti spinosis, folijs verò paulò rutaceis maioribus, longioribusque, & Cyaneis floribus. Cortex est cinereus, & si qui crassiorem stipitem vestit, sit fuluus. lignum pallet, ac medulla, vt dixerim Cyanea est, vnde sumpsit nomen. cortex est abun-

HOAXACAN, LIGNVM SANCTVM

est abundè amarus . quò fit vt calidus ordine secundo , cum folijs quoque ip-
sis haberi possit, cum manifesta siccita-
te. etsi medullam non senserim amaram,
referre verò quos effectus præstet in curan-
da Gallica lue, alijsq. diuturnis affectibus
capitis, thoracis, ventriculi, epatis, lie-
nis, renum, artuumq. doloribus, aut
quis sit administrandi modus in tanta lu-
ce superuacaneum duxi. Nascitur in ca-
lidis Ytzocanis, & Misticæ inferioris. &
apud Haitinos quoque prouenit.

G V A Y A C A N.

G V A T A C A N est arbor Iuglandis,
vel Ilicis magnitudine cuius cortex co-
lore, extrinsecus cineritio permixtis tamen
multis maculis viridibus intrinsecus verosub-
ruber, non admodum densus, sed immodicè

durus crassitudinis nempe semidigitalis, is ligno recenter cæso, adeo firmiter hæret,
vt vix ferro separari queat, progressu vero temporis facile seiungitur.

Lignum in extremis colore qui in Buxo interne nigrescente conspicitur, & medi-
tullium eius est maximum, totumq. adeo lignum splendida quadam donatum duritie.

Pinguitudo eius resinaceum quid spirat, vriturq. odore non insuauis, & ab accen-
so gummi profluit, quod prædurum est vbi refrixerit.

Pondus eius quale nulli præterea ligno, nulla eius quantumuis minima pars, in
Aqua fluitat, sed mergitur continuo, & subsidit, vnde lignum est fortissimum quod
duritie omne robur superat, & idcirco quam minime hiat, neque facile videas quod
rimas traxerit.

Sapor non ingratus amarus statim, tum acrimonia miti palatum ac fauces com-
pungens, qui semel cognitus, nunquam errare sinit emptorem in cognoscendo.

Decoctum eius æstate vltra tertium diem non perdurat.

Folium crassum, paruum durum viride multis venis distinctum quidam arbuto
comparant, in ramo situm habet ex opposito alterius, vt in Siliqua vel Lentisco videre
licet, quaterna vel sena.

Flores multi quasi Umbellam, vel Corymbum constituentes, pediculis vncialibus
insistunt pallidi lutei, senis constantes foliolis multis, è medio staminibusq. prodeun-
tibus in quorum medio rudimentum, fructus bursam pastoris effigie refert.

Fructus à quibusdam Castaneis ab alijs prunis similis refertur duobus lupinis sibi
coniunctis, aliquando etiam tribus, vt Clusius refert, vel aceris fructibus, sed sine
alis constat, cordis figuram eleganter exprimentibus leuissima porro distractione
vnum ab altero sicut & aceris fructus diuellitur.

Longitudo est transuersi digiti latitudo paulominor, color totius corij Castaneus aliquantulum corrugatus, Pruni instar, in coniunctione cum altero fructu membrana est densitate, colore, duritie persimilis, ei quæ Luglandis semen bisariam diuidit.

Corium externum corrugatum mollius est, internum vero nucis interno putamini duritie, & colore respondet eius densitas, in Icone ad vinum expressa.

Nucleus intus conclusus, apposita figura exhibetur, colore & varijs venarum ductibus Nuci Myristicae, Nuci Muscati, vel Buxi radici admodum similis, hunc si diu in ore voluas, quasi pulpam quandam abrasis, quæ acrimoniam manifestam linguae imprimit, & nucleus in recenti fructu manet coloris Castanei, quasi transparentis, in alijs vero omnino niger.

Nucleum si secundum longitudinem findas, duritiem Dactylorum offendes totumq. osseum flauum in recente cinereum in obsoleto, albæ autem lineæ transuersim parallelos, totum pertranseunt, vt admodum eleganter Lyncurium siue Belemnitem radius splendore referat.

In medio eius cavitatis est longa à summo ad imum pertingens, sed sine vlla fere latitudine qualis in Euonymo etiam conspicitur, vbi seminis duo oualia, sed plana viridia quasi foliola sciuncta in summo vniuntur, corq. extrorsum versus componunt ad modum planè Euonymi, nisi quod cor in Euonymo versus pediculum sit constitutum.

Quæ omnia mihi videre licuit munere D. Henrici Coruini in re herbaria peritissimi, qui fructus hos sibi missis mihi dono dedit.

Crescit hac arbor in Hispaniola, & in continentis regione Nagrando dicta, tanta copia vt numero superent Pinus Hispaniæ.

LIGNVM SANCTVM.

ARBOR est admodum similis Guayaco, sed minor magnitudine Populi stipitibus velut spinosis, cortex magis quam Guaiaci pustulosus, cætera similis, cinereus, maculisq. conspersus, intrinsecus vero obscure rubet, & in recenti ligno etiam facile separatur.

Lignum à Guayaco differt meditullio quod in hoc est paruum & in ramis nullum. Ipsius ligni color magis albicat, & ad luteum quendam colorem vergit; Meditullium parçè nigrum ad viride inclinatur, euidenter, imo Cyaneum est in viridi vt nomen Hoaxacan traxit originem.

Tractanti nullus odor occurrit, æmulatur tamen Guayaci odorem, vt in decocto & oleo eius distillato patet, qui tamen in integronon percipitur, adeo terreis partibus permixta est, vt ne ab inflammato quidem, nisi parum admodum defluat, cum tamen per destillationem plus olei, quam ex Guayaco extrahatur.

Pondus Guayaco idem est, æque enim cito in aqua subsedit.

Sapor

Sapor amarus, sed acrimonia longe maior, & euidentior, adeo ut amaritudo ab hac oppressa non statim percipiatur, ideoque Piperis instar, fauces pungit, mordicat, & pulvis eius naribus inditus sternutamenta ciet, unde longe ab incolis ob vires, Guayaco praefertur, nec enim tantum luem venericā, & quidem facilius curat, sed & multos alios morbos, quibus Guayacum non sufficit, expugnat, & ob miros suos effectus in maiore est usu, & Ligni Sancti nomen non sine ratione obtinuit, quamvis immoderato usu, & caloris vehementia, possit hominem nimium excalescere, decoctum eius, & amarius est, & magis odorum quam Guayaci, flauumq. colorem magis habet intensum.

Folia exigua rutaceis paulo maiora Lentisci modo bina ex aduerso posita, & ordinata sunt, ita ut nullum unicum sit, in extimo quod quidem in leguminibus plerumque euenit.

Flos Vincæ Peruincae admodum similis est colore, & figura, sed sine aliqua longitudine eiusq. foliola quasi duplicata, sibi superposita apparent, florum etiam coniunctio ex pictura videtur ad Corymbum accedere.

Fructum auctor non addidit nascitur copiose in Insula Berichen, quæ nunc S. Ioannis ab Hispanis appellatur.

EX utraque ergo descriptione, & figura manifestum est, has duas arbores, inter se specie distinctas esse, quamvis sub eodem proximo genere contineantur sic enim & Vites, & Pyri, & Mali infinitas sub se species, continentes, suis tamen generibus conueniunt.

Hæc eo dico, quod cum ante octo annos, Lignum Indicum ex Hollandia Romam allatum esset, magna inter medicos, etiam libellis editis altercatio nata fuit, an Lignum illud esset legitimum, an vero repudiandum, quidam enim unam tantum Guayaci arborem esse asserebant, ideoque hoc tanquam Pseudo lignum omnino repudiandum; alij vero autoritate Ouiedi, & Monardis suffulti, duo diuersa genera esse statuebant, illudq. Guayacum, hoc vero Lignum Sanctum, appellari debere asserebant, non obstante nominum, aliquando confusione. Quæ quidem posterior sententia, ut ex supradictis patuit, à quouis veritatis studioso, merito est recipienda; cum ipse plantæ ita quidem distinctæ exhibeantur, ut eas specie differre cuius pateat, merito tamen sub eodem genere reponi debeant.

Cui porro arborum generi hæc due sint adscribende, diu dubitavi, & etiam nunc hæreo. Putavi aliquando, Euonymo illas congeneres dici posse, sed quibusdam argumentis obstantibus ab ea opinione recessi.

An ad Buxum referri possint nondum plane apud animum meum decreui, quamvis multa id videantur suadere. Itaque hac de re, post maturiorem deliberationem amplior aliquando disserendi dabitur occasio.

Plura qui volet Ouiedum adeat in historia naturali Indica, & Monardem ubi ipsam Guayaci arborem cum fructu, & floribus à Clusio depictam inueniet, in qua tamen desidero duorum illorum fructuum seiunctionem à pictore minime expressam videat, & omnes qui de lue Venerea conscripserunt Medicos.

De TOHVALXOCHITL, seu Flore nocturno. Cap. XXX.

YOHVALXOCHITL, quam quidam Cozquaquahuil vocant, alij vero Tahoalxochitl, seu florem orbicularem, arbuscula est, Folia Ebuli,

Sambuciq. ferens (ad quorum species est fortassis referenda, nisi quis malit ad Viris syluestris species pertinere) sed minime ferrata; umbellas Sambuci, e flo-
sculis aggeratas orbicularibus, & pallentibus, interdum (vt ferunt) contractis,
& hiantibus noctu. unde acini sunt racematim dependentes, initio virides,
deinde coccinei, & tandem purpurei. radices verò resinosi saporis, glutinosas, &
gustus nonnihil odori. Nascitur *Chapulceci* non procul ab vrbe Mexicana, mon-
tosis, editisq. locis, nec non in vallibus, planisque. Floret Iunio. Calida, & sic-
ca ordine secundo constat natura, & sapore amaro. tumores apposita discutit,
aut maturat, & rumpit. quibusdam epota ex aqua sudorem euocat, & alijs al-
uum ciēt. puluis eius medetur inspersus vlceribus insanabilibus. & confert
scabiei lepræq. Auxiliatur etiam resolutis, & vterino affectu laborantibus. Sunt
qui edant folia frixa expresse prius succo medicinæ gratia, asserantq. ita corpus
extergere, atque impinguare, & vt carnem instaurat exesam, & casu aliquo
exhaustam, sic superuacaneam citra vllam noxam sensumue doloris, corro-
dere, & absumere. vanos timores pellere pectori imposita folia. & syncopen
inde profectam tollere.

De CATOLIZAN, seu TEPOÇAN. Cap. XXXI.

ARBOR est *Cayolizan* mediocris
magnitudinis, Folia ferens *Saluæ*,
sed maiora, à quibus apud nonnullos indi-
genas Hispanos inuenit nomen, inferna par-
te subalbida, & supernè virentia, pinguis,
& Verbasci modo hirsuta, lubricaque. Flo-
rem in postremis ramis modicum, ac lu-
teum, & in Corymborum formam veluti
compositum. Odorata arbor est, & calentis
naturæ, thus citra distinctionem vllam re-
dolet. Calidis regionibus (nam in his quoque
aliquando prouenit) minoribus ornatur fo-
lijs, latioribus verò temperatis, etsi vbique
nascitur, neque vllum refugit solum, fertile
maximè, & humectum. Ius decocti corti-
cum, stipitis, atque radice ebibitum vterinis
confert affectibus, ac vuluam proprijs resti-
tuit sedibus, vrinam euocat, emundatq. cor-
pus. Ipsæ verò radices, corticesue, aut folia
imposita tumores præter naturam dissipant,
aperiunt, atque extergunt, velut & quæ-
cumque alia vlcera, vltionibusq. medetur.

De NANAHVAQVAHVITL,
seu morbi Gallici arbore.
Cap. XXXII.

ARBOR est magna *Nanahuaqh-
buitl* comata, & excelsa, folia fe-
rens Oleæ similia, paulisper odorata, ama-
raque. Decocti ius matutino liberalius
ebibitum, Gallico medetur morbo. na-
scitur temperatis, humidisq. *Hociaco-
cotla* locis.

*Fructus è Trunco enatus racemos oblon-
gos componit, cuius pediculus quidem ru-
bet, bacce vero sunt virides, flos in ima-
gine non conspicitur.*

De QVAVHTLEPATLI, seu Arbore Ignea. Cap. XXXIII.

QVAVHTLEPATLIS, quam
Miquahanenses Chupireni, seu plan-
tam Igneam vocant, arbor est,
Lauri effigie spectabilis, folia ferens oblon-
ga, maiora, latioraque quam Amygdali;
flores in rosam conformatos. eamq. arbo-
rescentem fruticem esse dicimus, quem
Dioscorides appellat *Rhododendron*. Lac
fundit vrentis naturæ, & tamen aiunt Indi,
quatuor obolorum mensura deuoratum,
perquam commodè vacuare pituitosos
humores cachecticorum, gallicamq. luem
patientium, atque hydropicorum. præci-
puè si à frigida causâ talis euenerit mor-
bus. Verum ego non crediderim, vehe-
mentissimum istud medicamen, citra no-
xam intra corpus posse assumi. Quam-
obrem commodius adhibebitur (quod &
Indi experimento testatissimum esse di-
xerunt.) vmbilico modica quadam por-
tione, atque ita quoque purgabit corpus.

Cuta-

Cutaneis etiam infectionibus, quales sunt Lychen, lepra, scabies, ophiasis, & impetigo, praesentaneo est remedio. Huexotzincenses uti solent eo pharmaco duarum drachmarum penè pondere aduersus febres interpolatas. Nascitur apud Michuacanenses, & Ocoperlayuecenses prope humentia, & aquosa loca. ubi parum absuit, quin meo postremo malo lac eius degustauerim.

Nerium in orbe nostro, quantum quidem lectione, vel auditione cognoui, nullum lac fundit, quamuis congener sit, Apocyno, in quo maxima est lactis copia, unde humiditati, congruoq. calori Mexicanæ Provincia id adscribendum fuerit.

Potens hoc medicamenti genus, etsi apud nos venenum habeatur, tamen & suum usum habet, si debito modo adhibeatur non plus certe periculi ab eo imminet, quam à lacte Esula, vel Scammonio, Ricino Americano, Mezereo, quibus tamen innoxie utimur, debitis cautionibus obseruatis. Nec si bestias necant continuo, & homini venena sunt; nam Vomica Nux, canes luposq. interficit, homini vero ad multa incurabilia remedium est, sic & Asclepias, Apocyni species magnum habet usum in Hydrope alijsque morbis.

De QUAVHYTAC, seu Arbore Fætida. Cap. XXXIV.

ARBOR est magna Quauhyyac, Mali Medicæ folia ferens, sed tamen acuminata. cortex adstringit, grauemq. odorem spirat. Nascitur Ocuila saxosis locis. calidaque & sicca constat temperie. fluxum alui coercescit, ac elicit sudorem. naribus instillatus succus sternutamenta excitat, caput purgat, atque ita febres tollit, & capitis arcet dolorem. quarum rerum gratia in annuos usus recondi consuevit.

Flore Coccineo.

Flore candido.

De XILOXOCHITL. Flore Capillaceo. Cap. XXXV.

XILOXOCHITL; seu flos Capillaceus, arbor est visendæ pulchritudinis, & naturæ. flores coccineos, in capillamentorum formam aptè compositos ante exortum foliorum (quæ obrotunda sunt, virescentia, & quina) proferens è quibusdam veluti glandibus pululantes, quamquam sunt, quæ candicantes proferant. Prouenit in calidis Quabocolanij, multisq. alijs eiusdem temperiei locis. Cortex radice leuigatus, vlcerebus gingiuarum opitulatur. vrinam, ex aqua absumptus, educit. renes, & vesicam à sanie, & quibusuis alijs obstruentibus excrementis emundat atque abstergit. & præcipuè si puluis Xoco-

Xoxocoyolxin peni immittatur. Est autem saluosa, & frigescentis temperiei, saporisque & odoris ferè nullius.

De *CACAPOLTON*. Cap. XXXVI.

ARBVSCVLA est *Cacapolton* folijs Cerasi, aut *Capolis*, stipite purpureo. Floribus in extremis ramis cæruleis, vnde fiunt acini ciceribus pene pares, primo coccinei, ac tandem è purpureo in nigrum vergentes. Folia sunt frigida, & adstringentia. repellunt præter naturam tumores, dyarrheas compescunt, febribus aduersantur, & medentur vulneribus. succus foliorum, acinorumue, curat inflammationes oculorum. nascitur *Ocoituci*, & *Quauhqueculla*, nempe temperatis, & calidis regionibus.

De *YZQVIXOCHITL*. Cap. XXXVII.

YZQVIXOCHITL, seu planta ferens florem similem granis Maizij, quæ igni apposita crepuere, arbor est excelsa, folia Mali Medicæ ferens, florem Cynorhodi formam referentem, nostratisq. rosæ saporem habentem. aspectu pulchra est, & florum odoratissimorum gratia, expetita ab omnibus, & dignissima quæ, nisi amaret loca calidiora, exornaret hortos Philippicos. Nascitur *Quauh-nahuacensibus* agris *Hoaxtepecensibusq.* lætius verò in cultis locis. Temperies est aliquantulum frigida, & adstringens. calidas amat regiones, etsi in frigidas quoque regum diligentia, humanaq. descenderit industria. ac toto floret anno. flos applicatus dentium dolores sedat. ingestus medetur fatietati, & pectoris morbis, coctionemq. iuuat & miscetur portioni *Cacaoatl* commendationis halitus gratia.

TLALAMATL
Arbor Vomitoria.

De TLALAMATL. Arbore Vomitoria. Cap. XXXVIII.

ARBOR est *Tlalamatl* Saluæ folijs pinguioribus, & mollioribus. floribus spicatis, paruis, & coccineis. ex quibus procedente tempore acinit producuntur. Nascitur in frigidis, floreq. mense Februario, & accolæ *Quauhtlalamail* vocant. Folia rufa, & pugilli mensura deuorata ex aqua, dicuntur humores omnes, leniter & citra molestiam vllam euacuare per superna. & tamen frigida, adstringentique, & glutinosa videtur constare natura. aiuntq., radicem leuigatam & inspersam, vlceribus mederi.

Tlalamail vt ex imagine hic exposita conijcitur, videtur species esse leguminis folia quidem terna, vt in *Phaseolis* flos *Vitiæ*, siliqua vt in *Securidaca* arborea ex castaneo colore rubescentes.

De CHATALHVIC Cassia Siluestri. Cap. XXXIX.

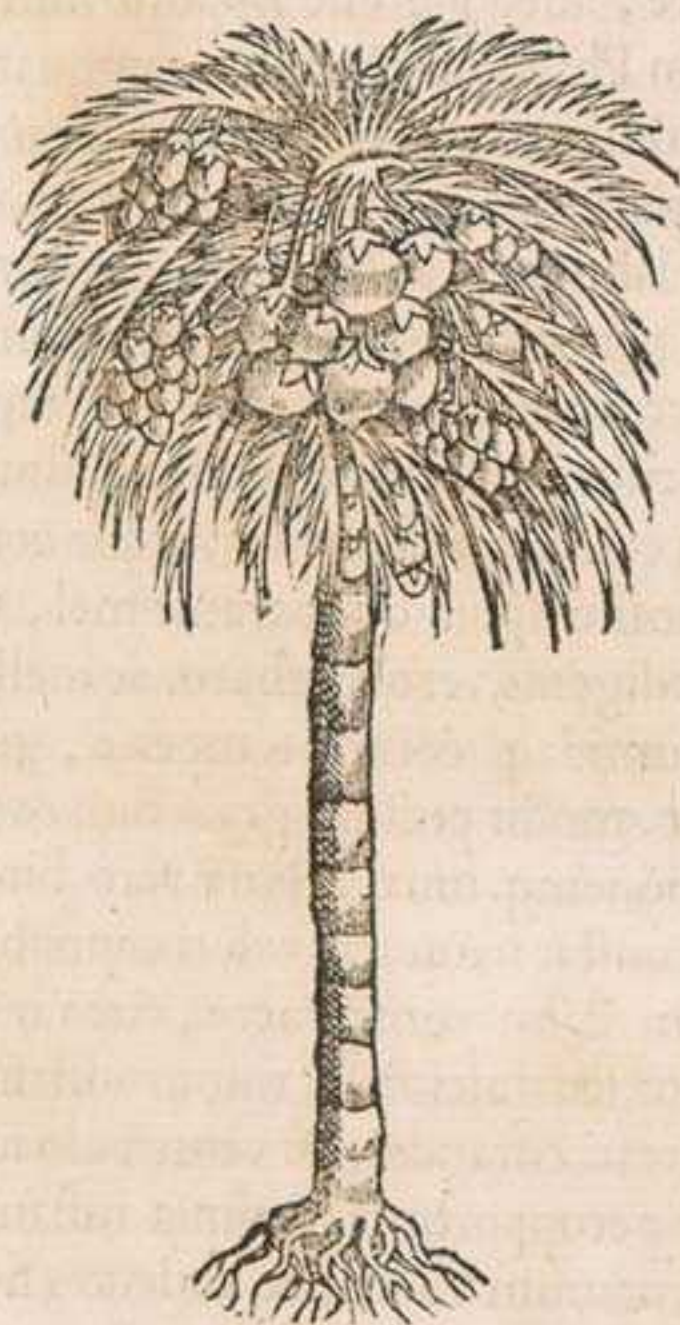

CHATALHVIC, quam alij *Cacaocotl*, alij *Cassiam*, alij fistularem vocant, arbor est magna, ramosaq. & perpetuo virens. stipites proferens tectos fulua lanugine, folia, verò, quæ per modica eorum interualla prodeunt, Limoniæ folijs, aut Cassiæ fistularis similia, sed longiora, & infernè candentia. luteos flores, & fructum, nisi tenuior & asperior esset ac dulcis cortex, parem. Prouenit iuxta fluminum ripas agri *Xocotepecensis*, & *Pumecensis*. Cortex, qui calidus & ficcus est ordine quarto, pulloque & candido variat colore, redactus in farinam, & deuoratus ex aqua matutino duarum drachmarum pondere, vacuat per superna atque interna bilem, & pituitam. lumbricosque ac vermes, si qui forsan in corpore sunt, pellit. egregium habetur ab indigenis

nis pharmacum. Idem cortex permixtus *Axin*, & applicatus post aures, tollit earum dolorem. fructus cortex, qui dulcis est, ac *Catliæ* medullæ saporem referens, eodem modo atque pondere deuoratus, purgat bilem atque pituitam. aluum emollit, ac ventrem leuiter soluit. Idem tritus, & infusus aqua (si pecten ex ea aqua tingatur) capillos breui instaurat, ac prolixam cæsariem efficit. Semen verò intra fructum contentum, tritum atque ex aqua deuoratum placat febres. Quæ omnia, mille patuere experimentis.

Huius meminit Monardes cap. 44.

De NVCIS INDICAE, ET COCCI vocati arbore. Cap. XL.

N V X Indica, quam vulgus Indorum *Maron*, Strabo verò (vt quidã volũt) *Palnam* vocat, à Mexicenfibus *Coyolli*, à Lusitanis ob oculos quosdam *Cercopithec*i similes *Cocum*, à vulgo verò *Perfarum*, & Arabum nuncupatur *Harel*. Arbor est vasta, *Palmae* magnitudine, & figura, in cuius genus citra dubium est referenda. materie densa, fungosa, leui, & ferulacea. fructu orbiculari, aut paulò oblongiore. capitis humani amplitudine, duplici contento cortice, externo villoso, interno nitido. præduro, & nigri coloris vt inferius latius dicetur, racematim dependente, ac menstruo, sed intra trium mensium spatio maturefcente, interdumq. septem, octouè, racemis centum sexaginta libris pendentibus arborem suam onerante: Cuius duo sunt præcipua genera, alterum fructui ferendo, Fructifera. alterum verò liquori euocando, idoneum. Liquoris.

Nascitur passim apud orientales, & iam quoque apud occidentales Indos, ac præcipuè maritimis, arenosisq. locis. feruntur nucibus, & inde enatæ transferuntur plantæ, atque ita breuissimo spatio adolefcunt, exhibentq. fructum. præcipuè si diligenter colantur, & cælo gaudent feruido. hyeme etiam & cinere, & stercore inspergi volunt, & æstate aqua. ampliores tamen proueniunt iuxta ædificia, nam videntur puluere, & luto gaudere. In noua hac Hispania non vnicum obseruatur harum *Palmarum* genus, diuersaq. alia genera obseruantur in alijs locis. Aliud namque littoribus australis pelagi prouenit, fructum ferens longè minorem prædicto eisdem tamen, vt existimo, facultatibus. sunt & *palmae pumiliones* apud *Philippicas Insulas*, vt à viris fide dignis accepi, quæ vix è terra erupere cum edunt fructum. sunt & aliæ vocatæ *Bahei*, & aliæ, quas *Sacfac* vocant. re- Minore fructu. Palmae pumiliones. Bahei. Sacfac.

peritur

peritur & altera Nux, quæ Coccus de Maldiua appellatur, de quo latius inferius tractabitur.

Vniuersæ penè descriptæ plantæ partes, sunt vsibus humanis aptissimæ. nam ex ligno fouentur ignes, splendentq. foci, fabricantur apud nonnullas nationes naues, nauiumq. tabulata, clauī exacuuntur, aptantur mali, construunturq. ædium recta. Stillat succus ex tenerimis huius germinibus atque racemis circa postrema flagellatis & incisis, qui excipitur fistulis arundineis, vasisue alijs, ac vsurpatur pro vino prima die suavis, tribus aut quatuor sequentibus iniucundus, ac deinde prorsus superuacaneus, & inutilis, semper tamen ingratus, virus olens, crassos humores & flatum generans, modiceq. humectans, & calefaciens, & vino nostrati mitior, ac minus feriens caput si vasculis quibus excipitur nihil infundatur quod temulentia sit causa, qualis esse solet *Mangle*. Aiunt autem, id geni vinus phrysicis mire conferre, adeoque esse opportunum vrinae, renumq. vitijs laborantibus, vt vix sit in Philippicis Insulis quemquam offendere, siue ex indigenis siue ex nostris, similibus morbis affectum, emundatis ea potione his partibus, comminutis expulsisq. lapillis. & tamen lædere, aiunt eos, qui obstructione lienis præcipuè laborant, ac hydropem patiuntur. Ex hoc vino insolato, aut alicubi seruato per octo decemue dies, acetum fit acerrimum, sed quod nostrate minus exiccet, ac admotum igni statim omnem acrimoniam amittat. Quamobrem ferculis iam refrigerantibus admiscetur. durat diutius, sed aqua admota, quam celerrimè euanescit, atque corrumpitur. Ex eodem vino carbonibus imposito spissatoq. paratur mel, ac saccharum adeo suaue, vt à multis, præcipuè indigenis, vero saccharo, ac melli, quibus abundant, præferri soleat. Calida humidaq. constat temperie, gustuiq. gratum est, diu incorruptum permanet. mollit pectus, grauedini confert, ventriculum cerebrumq. roborat, coctionemq. iuuat. Nux verò binis tegitur corticibus, nempe externo, qui villosa constat natura, ac veluti cannabinis, stupeisq. filamentis intexta in dulci harum Palmarum genere, circa initia eduli, & Cinaræ spiniferos respiciente acanthos, sed dulciori, & minus adstringente, aptissimoq. cohibendis diarrheis, satietati curandæ, & ventriculo instaurando. Ex hoc eodem cortice parantur peropportuna lychnia inflammando bellicorum instrumentorum pulueri, nauium funes, & rudentes firmissimi, & falsi humoris iniurijs quamminimè obnoxij. materiesq. stupea, præstatur tabularum compagibus infarciendis, & quæ madens intumescat, arctiusq. obstruat rimas, impetumq. maris commodius arceat. Interno altero cortice prædicta operitur nux, nitido, præduro, & nigri coloris. parantur ex eo vasa pulcherrima, auroq. & argento exornantur, utq. fama sit, saluberrimum reddere potum, ac paralyfi, neruisq. corroborandis, (vtcumque se res habeat) valde conferre. Subest callus, nucleusq. candidissimus, edulis, ac sapore referens amygdala dulcia. ex quo confuso atque expresso, lac extorquetur citra ignis operam, vtilissimum necandis vermibus, ac lumbricis, si octo vnciarum pondere, (addito sale) matutino assumatur, & præcipuè à pueris, alijsq. natu minoribus. Miscetur quibusdam cibarijs parandis, veluti Orizæ, candido vocato ferculo, & similibus. verum crassum veluti & ipsa medulla, præbet

præbet alimentum, & concoctu difficile, pituitamq. multiplicat hominibus in quibus abundat, nec tantillum delata noxia; cum tamen robustis, atque illius alimonie assuetis nihil inferat mali, veluti experimento compertum est in his qui Latronum insulas colunt, quibus est præcipuum nutrimentum. & venerem impensè excitat. Idem nucleus solet delibrari, secariq. in frustra, atque ita in loca apud quæ non provenit, vendendus deferri. loco enim Castanearum in usus reconditarum editur. quin ex ramentis nuclei (addita aquæ opportuna mensura) feruefactis, ac multum agitatis, oleum supereminere solet, parandis ferculis, dum recens est, non inutile, Medicinæ verò usibus aptissimum. dulce est, liquidum, splendidum, & oleo amygdalarum dulcium non dissimile gustu. calida, humidaq. temperie constat, & sex, octovæ uncias mensura epotatum, addita interdum aqua ubi Thamarindi aliquamdiu maderint, ventriculum, intestinaq. leniter purgat. & humores, præcipuè melancholicos, atrabiliososque, & pituitosos vacuare solet; cum tamen nucleus alium dicatur coercere. verum recens extractum oportet assumi. Dolorem sedat, & præcipuè ortum à frigida causa, & vulneribus mirè opitulatur. nam & sanguinem sistit, saniem extergit, coercetq. dolorem, & tandem cicatricem inducit. oleo vocato Apariti est efficacius. quin pectus lenit illitum, purgat infusum, & alia huiusmodi innumera præstat auxilia, quæ difficile possent singulatim recenseri. sed ex frustulis, quorum superius meminimus, extrahitur oleum utile lucernis, Orizæ parandæ, nervis contractis laxandis, articulorum doloribus antiquis leniendis, & necandis lumbricis utilissimum. Nec prædictos solum hæc arbor præstat usus, nam vnaquæque nux continet intra se liquoris candidi, sero lactivè similis, trium ferè librarum mensuram, siti, febribusq. extinguendis, caloriq. temperando idonei, medendisq. & extergendis oculis, carni eorum absumendæ, & emundandæ mulierum cuti. eadem aqua frigefacit, & humectat. emundat sanguinem, ventriculum, & vias urinae purgat, sedat dolorem inflammatis oculis, medetur pectori, ac pergrato constat gustu. maximè æstuantibus, ac sitim sentientibus etsi sudore perfundantur, & quantamlibet assumant copiam, etiam matutino, & ventriculo adhuc vacuo, minime videtur officere. plurimum præbet alimentum, & aduersus biliosas febres est potio mirabilis. Quin etiam qua die Pharmacum bibitur assumi potest, etsi flatum generet, sitq. ventriculi laxitatem patientibus, aut diarrhæas meritò vitanda. Eduntur germina, capitaue harum Palmarum, quæ suauissima sunt, sed cum certa arboris iactura. iuxtaq. suborientia folia non omnino sunt superuacanea. eis enim vinum Palmarum percolatur, vicem præbentibus coli, ac calceamentorum interdum parantur soleæ. De Cocco autem, quem de Maldia appellant, ita sentiunt. Maldia Insulas aliquando continentem fuisse, inundatione tandem submersam, has restitisse insulas, in quibus Palmæ fuerint obrutæ, quæ hos protulissent Cocos, qui terra indurati conspiciuntur. An verò plantæ differant à nostris, cum nemo truncum aut folia inspexerit, certo quis asserere nequit. soli namque Cocci, nunc singuli, nunc bini coniuncti in littus eijciuntur, quos nemini colligere licet, nisi cum capitis periculo, eo quia ad Regem pertinet quicquid

Oleum
& eius
vires.

Aliud Oleum.

Liquor lacteus & eius vires.

Coccus de Maldia.

è mari in littus eiicitur. Inueniuntur autem ipsi Cocci interdum exigui, figura ouali, magna ex parte nigro, ac nitido cortice contecti. medulla, seu pulpa interior, quæ ficcata dura est admodum, & candida, ad pallorem tamen inclinans, in superficie rimosa est, nimisq. porosa, nullumq. saporem habens. Magni est huius Cocci vsus, præsertim pulpæ ipsius, apud earum insularum indigenas aduersus venena. aiuntq. aquam in vasis ex hisce nucibus paratis aliquamdiu contentam, ac conseruatam, adiecto medullæ momento, ad coli dolores, pulsa causa per vomitum, assumptam, esse vtilem, nec non ad paralytim, Epilepsiam, aliosuè neruorum affectus. Vlissipone hæc medulla ficcata reperitur venalis, magno tamen pretio, ibique magni æstimatur, omnibusq. alijs Alexipharmacis præfertur. Huius medullæ ad decem granorum pondus, cum vino, aut aqua, pro morbi natura exhiberi solet. etsi eius vsum nullius esse momenti, aut parum conferre quotidie experiamur.

Quamuis author fufus sit admodum in hac arbore, eiusq. vsibus describendis, non tamen erit abs re si lector consulat Garciam de Nuce indica, & Clusij in eundem notas.

De ACHIOTL, seu Medicina tingendo apta. Cap. XLI.

ARBOR *Achiotl* vocata, ab alijs *Chacanguarica*, ab alijs *Pumaqua*, magnitudine est, stipite, atque omni prorsus forma Mali Medicæ, folijs vlmeis figura, asperitate, & virore similibus. colore extrinseco corticis, trunci, & ramorum, fuluo; intrinseco in viridem magis inclinante, & ligno ipso aculeato, & candenti. floribus magnis, stellatis, quinum foliorum, ex albo rubescentibus, & fructu erinaceis simili, amygdalarum viridium, paruarumq. forma & magnitudine, quatuor modicis distincto angulis, qui secundum longitudinem discurrunt. Hi cum maturi sunt, dehiscunt, ostenduntq. intra cauitatem grana quædam acinis vuarum forma similia, admodum rubescentia. Prouenit calidis regionibus qualis est *Huitxocensis*, locis potius siccis quam humidis. Frigida est ordine tertio, & nonnullam siccitatem adstrictionemque participat. Indi maximi æstimant hanc arborem, atq; ideo eam iuxta domicilia serere consueuerunt. folia fert toto anno, ac fructum vere edit, quo etiam tempore colligi solet. Materies vtilis est igni veluti è silice excitando, si lignum ligno fricetur; cortex verò funibus texendis, qui sunt cannabinis firmiores. ac semen pictoribus coccineo colori exprimendo; innatans liquori æque frigido non minus vtile medicis. extinguit enim epotum aut admotum, febrientium incendia, opitulatur dysenterijs, repellitq. tumores præter naturam. quo fit, vt

Epi-

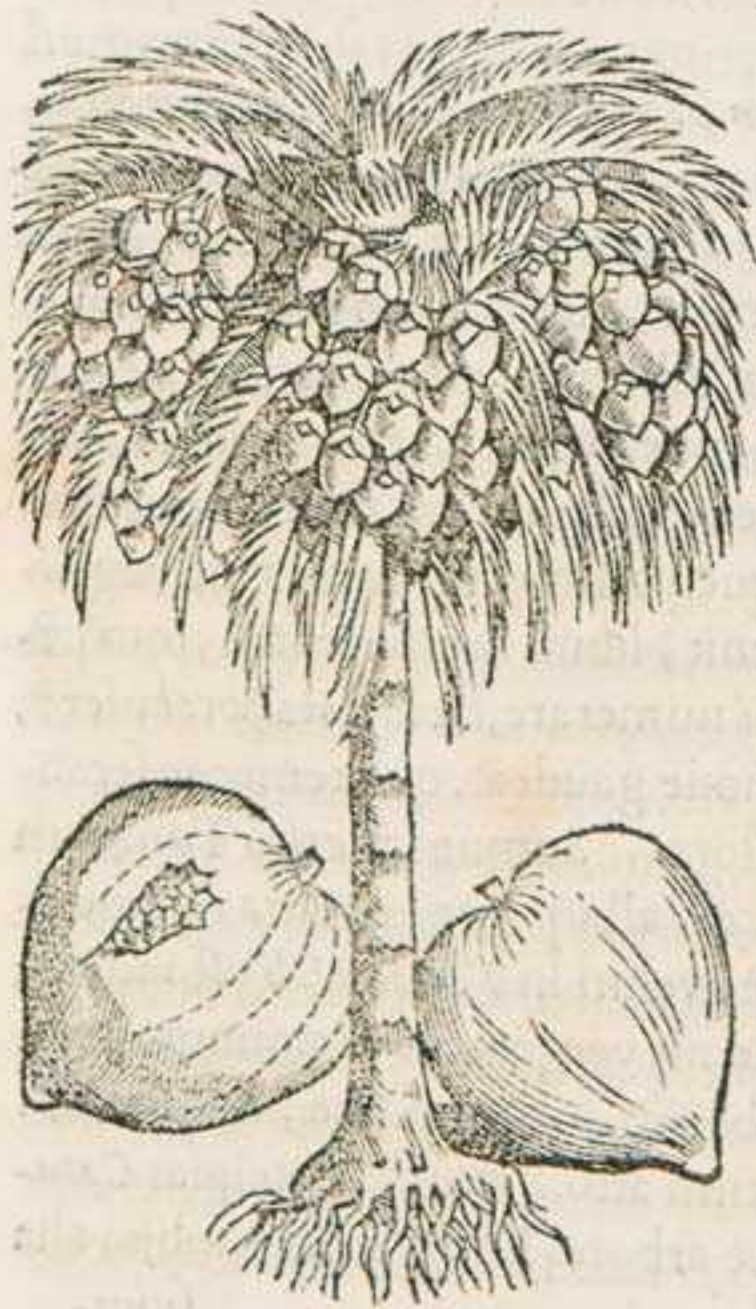
Epithematis frigorificis potionibus, vocatis Iulapijs, & quibuscumque in frigidantibus cibarijs, & medicamentis misceri perquam commode possit. additur semen *Cacaoatl* refrigerij gratia, commendandiq. saporis atque coloris. dentium dolores à causa calida ortos lenit, corroborat, euocat urinam, sitim extinguit, ac Croci apud aliquas gentes gerit vicem. Excipiunt parando pigmento granatam matura, ac in calentem aquam proijciunt, agitantq. continenter eodem modo semper, donec totus penè color aquæ hæreat. permittunt demum subsidere, & in placentulas efformant eodem penè modo, quo diximus *Anil*, seu *Mohuitli* parari, & *Xiuquilitl*, ut cum opus sit in usus euocentur. Est verò adeo tenax hoc pigmenti genus, ut semel illitum, vix etsi vehementer extergas, possit deleri, urinae autem permixtum sit indelebile. Adstringit nonnihil. ideoque cum resina permixtum medetur scabiei, atque vlceribus, ventriculum corroborat, fluxum alui cohibet, lac auget permixtum crustis *Cacaoatl*, quem reddit innoxium quacunque mensura bibatur, eius siquidem gratia, facilè, ac citra satietatis incommodum solet concoqui.

Fructum huius arboris exhibuit Clusius exoticorum lib. 3. cap. 19. & arborem recte conijcit esse Bixam Ouiedi, à colore quo Indi se tingunt, ita dictam ab Ouiedo. eadem arbor etiam à Iulio Scaligero descripta fuit, folio Pruni, fructu qualis Castanea, cum erinaceo in quo coccus ruber. & quia nomen ignorabat, arborum finium regundorum appellavit, quod eo colore Mexicani fines praediorum in tabellis depingerent.

Modum excitandi ignem mutua lignorum attritione describit Ouiedus lib. 6. c. 6. historiae naturalis, speciem autem ligni non nominat.

Quae vero ligna apud nos attritu ignem concipiant, doctiss. vir & in naturae arcanis perquisitiss. solertiss. Io. Bapt. Porta Lynceus lib. 12. suae nat. Magiae c. 1. abunde docet.

*De Palma Bahei COYOLLI dicta.
Cap. XLII.*

COYOLLI arbor est stipitem fundens tenuiorem, breuioremq. Indica Nuce, & columnæ forma, fructumq. ante foliorum diuisionem cubiti vnus interuallo è viridi fuluescentem, qua pingitur forma, magnitudineq. Pyri parua, cortice obductum crasso, calum densum, durum, candidis punctis interstinctum, & è rubeo colore in nigrum inclinantem, intra se continentem. qui adstringentis est gustus, roboransq. Gestant quintam partem illius glandis ore indigenæ, & quocunque se conferunt circumferunt, admixtam folio diuidio volubilis *Bayo* vocati, & calce conspersam. ventriculum enim ita roborat, cerebrumq.

brumque, concoctioni auxiliatur, dentes firmat, vomitiones à frigore excitatas sedat, rubrificat labra, nutrit, & oris arcet fœtorem. Nascitur in locis humidis Philippicarum insularum.

De YCCOTL, seu Palma Montana. Cap. XLIII.

YCCOTL, seu Palma Montana, ab alijs *Quauh tepopopatlis*, seu montanæ scopæ medicatæ dicta, arbor est fruticans, duos tresve ab radice stipites edens, folia longa, angusta, crassa, Iridis ferè similia, sed longè maiora, aceruatim ab extremis stipitibus orientia. flores albos, odoros, racematim dependentes, ac sex constantes foliolis, ex quibus generantur fructus strobolis similes. Nascitur in locis montanis cuiusq. temperiei. frigida arbor hæc, & glutinosa natura constat. quo fit, vt germina tosta, & in læuorem redacta, epotaq. è liquore quopiam adstringente cum Chia, aut Boloarmeno, dysenterijs mirè opitulentur, ac detineant abortum. Ius decocti foliorum, & radice, medetur syncopi, epotum eo tempore quo præsentitur inuasio. Sunt qui dicant fatietati quoque mederi contractæ ab ægritudine aliqua, quod qui fiat, nisi roborato ventriculo, diuinare non possum. Non videtur silendum, è folijs huius arboris fila parari, linteis, storisq. intexendis perquam accommoda, politiora, firmioraq. eis quæ ex Metl passim fieri consueuere, madentibus in primis aqua, mox protrititis, ac lotis, iterumq. & iterum maceratis, & insolatis, donec apta reddantur, vt neri possint, & in vsus accommodari. materies est levis, ac lenta.

De NOCTLI, seu Tunarum genere. Cap. XLIV.

ETSI planta illa, quam Haitini *Tunam*, Mexicani *Noctli*, & antiquiores (vt quidam decepti putant) Opuntiam, seu Pallam, arborem, aut Ficum Indicam vocant, nostro Orbi non paucis ab hinc annis innotuerit, cæperitque esse frequens in maximam admirationem, quæ sui, ob monstrificam formam, & crassorum, spinisq. horrentium foliorum portentosum nexum spectatores traxerit; tamen quoniam nullibi, præterquam apud Indos fructus perficiat, atque maturet, concoquatque, nec possit de ea alibi certius fieri iudicium quam vbi complet poma, & frequentissime in mensas tum ægroantium, tum bene valentium hominum venit, libuit omiſſa forma, toto penè iam orbi notissima, varias eius differentias numerare, facultates percernere, palamq. facere quæ amet loca, qua cœli regione gaudeat, quo tempore serenda sit, & quo fructum maturet, proferatq. flores. Sumuntur ergo Tunarum differentiæ interdum à floribus, qui iam crocei, albiq. per extrema reperiuntur, extra lutei, intra verò ipsius pomi colore, veluti in *Tlatocnoctli* est videre; iam, extra lutei, intra verò ex albo in Coccineum vergentes. & nonnunquam quoque lutei. sumuntur item à foliorum, arborisq. magnitudine, & forma. omnes enim in fruticis magnitudinem tantum attolluntur, si excipias *Cacanoctli*, & *Xonochli*, quæ interdum quoque arbores sunt. Item à folijs, alia

siqui-

*Tlatoc-
noctli.*

siquidem crassa sunt, alia tenuia; hæc spinis stipata, illa raris, breuibusq. hor-
 rentia; quædam rotunda, alia oblonga; & cum nonnulla maxima sint, alia
 admodum parua reperiuntur. sed potissimum ex fructu, vnde & nomina,
 quæ latius prosequemur. Sunt ergo Tunarum species quo adhuc nouerim,
 quæ in Mexicana prouincia reperiuntur, prima *Yxtac nochtli* vocata, quod al-
 bus fructus eius sit, folia fert rotunda, parua, leuia, rarisq. horrentia aculeis,
 florem luteum, fructum spiniferum, & candentem, & in fruticis attollitur
 magnitudinem. Secunda quæ *Cox nochtli* dicitur, quod pallentem proferat fru-
 ctum, folijs constat amplis, orbicularibus, multisque & prolificis, horrentibus
 aculeis, flore Coccineo per extrema pallescenti, & pomo luteo, ac raro. *Atla-
 tocnochtli*, seu Tuna ex albo in rufum colorem inclinans, folia fert angusta, ob-
 longa, impensè aculeata, & nonnihil purpurefcentia, quod est huic tantum
 generi peculiare, cum cæteris omnibus viridia sint; fructum item valde spino-
 sum, florem extra luteum, intra verò ipsius Tunæ colore. Quartum genus *Tla-
 palnochtli*, idest Coccineum, folia fert tenuia, angusta, & oblonga, sed breuio-
 ra præcedentibus, ac minus spinosa, florem ex albo rubescentem, & paruum,
 pomum item non adeo spinosum, sed Coccineo, flammatoq. colore prædi-
 tum. Quintum *Tzapo nochtli* ob similitudinem quam habet cum fructu à
 Mexicanis vocato *Tzapotl*, folia fert squallentia, oui figura, quibusdam hor-
 rentia spinis, & flores in his luteos, ex albo in Coccineum colorem vergentes.
Çaçà nochtli, seu herbacea siluestrisq. Tuna in arboris magnitudinem attolli-
 tur, multis alis concaua est, folijsq. constans rotundis, paruis, & spinosis, silue-
 stri fructu vix iuglandem nucem magnitudine superante, sed spinis horridio-
 re, & pallidis floribus. Est & *Xocoho nochtli* similis forma *Çaçà nochtli*, sed tam
 folijs quam fructu acida, vnde nomen. Frigidæ sunt omnes ordine secundo,
 humentesq. (si excipias grana, quæ sicca, & adstringentia sunt) natura. sunt
 etiam frigida & humida folia, taliuosaque. quo fit, vt foliorum pomorumq.
 succus expressus, ardentes febres maximè extinguat, sitim expleat, & arentia vi-
 scera humefaciat. Poma cum granulis loco cibi sumpta, aluum dicuntur siste-
 re, præcipuè si calor fluxus causa sit. gratum præbet alimentum, refrigerans-
 que, etsi flatuosum, veluti & cæteri horarij fructus, obnoxium corruptioni,
 atque æstuantibus iucundissimum. quamobrem æstatis tempore commodius,
 auidiusq. manditur, præcipuè ab his in quibus bilis, aut calida distemperies
 redundat. Gummi fert renum & vrinæ calorem temperans. succus, aut aqua
 stillatitia mirabilis est aduersus biliosas, & pestilentes febres, præcipuè si cum
 succo *Pitahaye* fructus misceatur. Honorem dedit huic pomo præcellens vir
 Martinus Henricus huius nouæ Hispaniæ Prorex præclarissimus, qui eius vsu
 frequenti à multis morbis ad bilem caloremq. attinentibus, quibus vexari sole-
 bat, est penè liberatus. Auxiliantur radices eius cum Hieranei quadam specie
 Enterocoelis. Erisipelatis medentur, ortum à febre calorem, aut alia quauis ex
 causa extinguunt, & iecinori vehementer concalescenti remedio sunt. Folia
 eadem præstant. & decocta, parataq. cum *Chilli* in frigidorum esculentorum
 veniunt vsum. Vngunt Mexicenses Carpentorum rotas nimio motu æstuan-
 tes foliorum succo, atque ita peruri inflammarique prohibent. Radicem.

Yxtac-
nochtli.Coxno-
chtli.Atlatoc-
nochtli.Tlapal-
nochtli.Tzapoc-
nochtli.Çaçano-
chtli.Xocono-
chtli.

etiam eius, quæ nonnihil amara est, aiunt mirè vlceribus subuenire. Montanis, calidisq. magna ex parte locis proueniunt. & quamquam in frigidis quoque nascantur, in calidis tamen, aut temperatis saltem maturant fructum. florent primo vere, & fructum æstate cum cæteris arboribus proferre solent. Quouis anni tempore, sed vere maximè, defossis vtrumque folijs, aut pedibus conculcatis, proueniunt, nullaq. adhibita cura agunt radices, in iustamq. attoluntur magnitudinem. Ad Tunarum species pertinere videtur *Tetziuaëtis*, quæ cum natura tum etiam forma similis esset, nisi brachia, caulesq. teretem formam & striatam sortirentur, & aliæ permultæ, de quibus fortasse distinctionis gratia proprijs tractabitur locis.

*Tetziua-
ëtis.*

De *NOCHEZNOPALLI*, seu *NOPALNOCHEZTLI*, idest
Cocco Indico in Tunis quibusdam nascente. Cap. XLV.

REPERIVNTVR apud Mexicanos in Tunarum quodam genere *Nocheznopalli*, seu *Nopalnocheztli* vocato hac sola ratione à pecorum armentorumq. iniurijs, quibusdam in locis natura munitis asserto vindicatoq. vermiculi rotundi, extra candidi, intra verò coccinei coloris, interdum sponte ipsius naturæ, interdum hominum industria atque diligentia, semina superioris anni statotempore Tunis admoventium, quæ Indi *Nocheztl*, nostri verò Cochinilla, fortassis à Cocco, seu Grano cuius species sunt, appellare solent. Sunt qui diuersam rem, hos esse vermiculos arbitrentur. Verum etsi non me lateat, Coccum nostri orbis non Tunæ, quæ nullæ ferè ibi reperiuntur, sed Illicis cuiusdam, quam Cusculium recentiores vocant, esse excrementum, folijsq. adhærere, nec fructum esse, neque semen, ideoque facultate pollere minimè adstrictoria, eiusq. interna, præstantiæ & honoris gratia vocari Chermes, exteriora verò, quæ magis sunt vulgaria, adhuc Græcam nuncupationem mordicus tenuisse; quare allucinantur qui Chermes ab infectorio Cocco differre arbitrantur. Tamen cum vermiculi ex hoc excremento gignantur, quibus vt in his qui in Tunæ genere hoc, seu ex eius semine gignuntur, æqua tingendi lanas coccineo colore natura sit atque conditio, & promiscuè sint huiusmodi vermes pictoribus tinctoribusq. vtilis, firmum habeo ad coccineum genus, vnde (veluti diximus) fortassis Hispaniense nomen emanauit, non minus ac eos quos vocatæ Pampinulæ, Teuerijq. radicibus apud Peruvios innasce fama est, esse referendos. Ergo ex *Nocheztl* purpureus interdum, interdum verò coccineus, pro varia parandi forma, conflatur color. fitq. exquisitissimus si teratur ex aqua decocti arboris *Tetzuatl*, addito

Alu-

Alumine, atque subfedito efformato in placentulas. Adstringit ex aceto tritus, admotusq. in forma emplastri vulneribus opitulatur. cor, caput, atq. ventriculus roborat, ac dentes egregiè extergit. Purpurarum sanguine vfa est antiquitas quibusdam in venis gutturis earum contento, dum lanas tingendas curabat, & Tyrio honore decorabat vestes; verum iamdiu eo medicamento vti desijt Orbis, eadem repetiturus cum libebit pigmenta, neque vnquam nouis inuentis satiandus, aut pedem aliquo in tempore fixurus.

Excrementa pluribus adnascuntur plantis, quæ deinde in varias insectorum species transmutantur. sic non tantum Coccus in Ilice nascitur, sed etiam quæuis Galla in Quercubus intra se Muscam gignit. idem obseruare licet in vesiculis Vlni, Terebinthi alijsq. plantis compluribus.

De CACAVA QUAHVITL, seu arbore CACARI Cacauifera. Cap. XLVI.

AT in Cacaui Quahuil, magna de-
teguntur humanæ fortis volumi-
na. in veteri siquidem Orbe, perq. prisca
illa tempora, quæ vitæ hominum erant
necessaria, atque adeo apud alios cum
deessent quærenda, non rependebantur
ære. nondum aureus argenteusue num-
mus circumferebatur, aut pecudum, Re-
gumue, aut Principum simulacra me-
tallis cernebantur insculpta. rerum viue-
batur permutatione, vt olim factum ce-
cinit Homerus, & fructuum quos recon-
debant facta alijs copia, mutuum fere-
batur auxilium. tandem æra percussa,
atque signata sunt, & mille rerum effi-
gies numismatis impressæ conspicieban-
tur. at in nouum hunc mundum nun-
quam auaritiæ signa penetrauerant, aut
caput erexerat ambitio, donec nostri, ve-
lis ventouè deuecti, imperum fecere. non
vsque adeo splendebant illis argentum

atque aurum quibus præcipuè abundabant; auium pulcherrimarum plumæ,
lintea quædam gossippina, & gemmæ, quæ ea fert affatim sua sponte tel-
lus, erat diuitiarum, & copiarum summa. nondum Armillæ, torques, aut
brachialia, nisi fortassis concinnata è floribus, plebi innotuerant, aut Mar-
garitæ erant illis in pretio. nudi penè incedebant, vitam degebant hilarem.
neque vastos congerendi thesauros, aut rei familiaris augendæ, veluti de futu-
ro parum sollicitos, cura euigilabat. in diem viuebatur, indulgebatur genio, hu-
mili sorte, sed tranquilla & felici, & potissimis naturæ bonis magna cum iu-
cunditate potiebantur. Semen Cacaui erat illis pro nummo, & eo præcipua vi-
tæ præmio, cum opus erat, comparabantur. duratq. in hodiernum vsque diem

non

non paucis in locis hic mos. Quid ni? Quando quibusdam orientalium gentium Cochleæ Veneriæ, & alijs folia quarundam arborum, & alijs alia pecuniæ gerunt vices. quin & ex eodem semine, quo commercia inibantur, feruebant emporia, & in varios dominos illius ope mercimonia transferebantur. concinnabantq. potum, nondum vini conficiendi ratione reperta, cum tamen nonnulla Vitium syluestrium, ac genera labruscarum apud illos suapte natura in syluis passim prouenirent, arboresque, & frutices, quibus aduoluebantur, uuis, acinisq. variorum colorum, & pampinis condecorarent, atque grauitate sua incuruarent. De hoc celeberrimo semine, & quod in nostram usque tempestatem, & nummi & vini apud illos subeat vicem, agendum est, ab ipsa arbore sumpto initio. Est ergo *Cacana Quahuatl* arbor, amplitudine, & folijs mali Medicæ, longè tamen maioribus, atque amplioribus. fructu oblongo, Peponi magno simile, sed striato, & rufo, *Cacauacentli* nuncupato: semine *Cacahuatl* pleno, quod semen, ut diximus, Mexicanis pro nummo est, materiemq. potionis eidem genti gratissimè præbet. Substantia idem constat pulpa in dispartes diuisa particulas, sed probè compositas inter se, tenera, multi nutrimenti, subamara, subdulciq. & temperata natura, aut paululum frigida, atque humenti. Sunt ergo quas adhuc compererim, quatuor huius arboris differentiæ. Prima

Quauh-
cacauatl.
Mecaca-
cauatl.
Xochica-
caualt.

Quauh-cacauatl dicitur, omnium maxima, & ampliorem ferens fructum. altera *Mecacacauatl*, quæ mediocri constat magnitudine, folia ac fructum ferens, magnitudine à prædicto secundum. tertia *Xochicacauatl* vocata, minor est, ac minorem profert fructum, semenq. extra rubescens, intra verò cæterorum colo-

Q V A V H P A T L A T H L I

Cacauifera V.

Tlalcaca-
uatl.

Quauh-
patlathli.

re. quarta omnium minima, & ideo vocata *Tlalcacahuatl*, seu humilis, pomum fert minimum, haud alterius quam cætera genera coloris. Quæ differentiæ omnes eadem pollent facultate, atque eosdem usus præstant, licet postrema potionibus magis inserviat, cæteræ verò nummis aptiores, atque commodiores sint. Posset quoq. & *Quauhpatlathli* ad earum arborum genus referri, sed amplior est arbor, & ampliora folia, fructusque, & semina, quæ dulciora quoque sunt cæteris, & pro amygdalis possunt, tosta, aut saccharo condita edi, & usurpari, quamquam parandæ potioni sint incommodiora. Nascitur in calidis, feruidisq. regionibus, locis vliginosis, aquosis, & humectantibus. Acuta igitur ægritudine laborantibus, exhiberi solet ex eo semine parata potio, cui nihil præterea commixtum sit, contemperando æstui, ac feruori placando, & his quos calida intemperies epatis, alteriusuè partis vexat. Si verò quatuor granis

granis vnica vncia misceatur gummi eius, quod vocant *Olli*, bibaturq. dysentericus affectus mirè coercetur. verum sunt gummi ipsum, ipsaq. grana prius torrefacienda. grana siquidem adeo pingua sunt, vt exprimere, si libeat, possis ab eis oleum. gummi verò tenacissima, & valde glutinosa vi prædictum. nimius autem huius potionis vsus viscera obstruit, colorem inficit, & ad Cachexiam, & insanabiles alios morbos ducit. Sed quoniam, & compositæ, & simplices parari ex eo portiones solent, atque hæ non vnica tantum ratione, aut eisdem ex rebus, iam his iam illis floribus, alijsuè plantarum partibus in farinam reductis & adiectis, in eis enarrandis fuerit haud immeritò aliquandiu commorandum. Primum ergo potionis genus ex eo semine parari solitum, *Atatexli* seu madens dicitur. fit hoc simplex ex centum plus minus granis *Cacauatl* crudis, aut torrefactis, sed probe contusis, & commixtis ei portioni frumenti Indici, eo quo diximus modo redditum mollioris, quæ utrisque manibus apertis, coniunctisque, & in capacem figuram efformatis, possit commodè comprehendi. si verò libet parare compositum, addes *Macaxochitl* vocatæ plantæ *Xochinacatzli*, & *Tlilxochitl*, quæ suis describuntur locis, fructus contusos, & commixtos reliquis, mox verò quantum satis sit agitat. transferenda autem ex celsiori loco in aliud atque aliud vas, hæc portio est, donec spuma demum excitata, partibusq. pinguioribus, & ad olei naturam propè accedentibus, ad superiora eleuatis sorbeantur, tantumq. leuiores sunt, & gustui gratiora, vt seorsim maiori iucunditate degustentur. Vis compositæ est Venerem excitare, simplex enim refrigerat, atque impensè nutrit. Aliud genus fit ex quinque & viginti granis *Cacauapatlatzli*, totidem *Cacauatl*, frumenti verò Indici pugillo vno. huic nihil addi solet ex prædictis, illa siquidem calida sunt. ex hac autem portione sola infrigidatio, & nutritio quæritur. Tertium verò *Chocolatl* vocatum, paratur ex granis *Pocholi*, & *Cacauatl* æqua mensura, quod magnopere traditur corpora impinguare, si frequentius ea vti contingat. Ergo contrita omnia in fictili funduntur, agitanturq. ligneo pistillo, donec portio pinguior magisq. spectans ad æream naturam innatet. quam seponunt, ac seorsim collocant, residuoq. immiscent frumenti prædicti emolliti pugillum vnum. Postquam verò in liquorem forbitioni idoneum omnia sunt reducta, id pinguedinis quod separauerant, rursus commiscunt, atque ita demum tepidum potant, aut alijs forbendum propinant. Hæctica febre consumptis, tabidis, atque extenuatis mirè vtile. Aliud genus *Tzene* dictum, paratur ex frumenti Indici, & *Cacauatl* æquis portionibus torrefactis, & modica quadam eiusdem frumenti emolliti parte decoctis, donec forberi possint. quæ demum refrigerantia, nutrimenta, non medicamenti vices gerunt. Seritur iuxta *Quahucacauatl* vmbra gratia arbor *Atlinam* vocata, nullius præterea, quod nouerim, vsus.

Portiones
Mexicanorum.Atatexli
simplex.

Compositum.

Aliud.

Chocolatl.

Tzene.

Atlinam
arbor.

De *AMACOTIC*, seu *Papyro lutea*, seu *TEPEAMATL*
Sycomoro Saxatili Mexicana. Cap. XLVII.

AMACOTIC, quam alij *Texcalamatl*, seu saxorum Papyrus, alij *Tepeamatl* vocant, arbor est, cuius duæ visuntur species. Prima est arbor magna

Sycomor.
Saxatilis
Mex. II.

magna, folia ampla ferens Hedere, obrotunda, pingua, purpurascens, ac cordis ferè figura, corticem altera parte pallescentem ex viridi; altera verò fulvum. in ipsis verò stipitibus, qui ficulnei sunt, & lenes in modum Sycomori, fructum ficibus parvis similem, purpurascens, semine minuto, ac fuluo refertum. adhæret saxi, non mediocriter spectando miraculo. Folia sunt saporis & odoris insignis expertia, frigefacientis naturæ, atque humectantis. Ius decocti radicum linguam febrientium humectat, pectoris doloribus confert, purgatq. nondum excusso lacte pituitam, ac bilem per superna atque inferna, si uncia tres, totidem aquæ libris ad usque medietatis consumptionem incoquantur. Lac eius medetur ulceribus labiorum, cæterisque inueteratis. Est & altera secundæ speciei arbor eodem nomine ac temperamento prædita, quam virgarum rectarum, leuiumq. usum aiunt tantum præstare. Proueniunt *Chietla* montosis asperisque locis, cautes, ut diximus indicare nomen, amplexa.

De *COPALXOCHOTL*, seu arbore Gummosa pruniformi.
Cap. XLVIII.

COPALXOCHOTL, quæ à Michuacanensibus *Pompoqua* vocatur, arbor est, folijs obrotundis, Prunis Hispanicis forma similis, sed fructu Medicis malis. qui prædulcis est, valde adstringens, & saliuam stillans impensè glutinosam. Prouenit regionibus calidis, & præcipuè Michuacanensibus. stillans saliuam illita febres curat, medeturq. dysenterijs, ac diarrhœis. Materies est operibus intestinis aptissima, ac ad simulacra efformanda cæteris præstantior. nam præterquam quod se facilem artificibus præbet, nec findi, neque putrescere, aut corrumpi est prompta. resipit gummi *Copalquahuil* vnde nomen.

Fructus ex viridi est Luteus, rami vero sunt coloris Castanei,

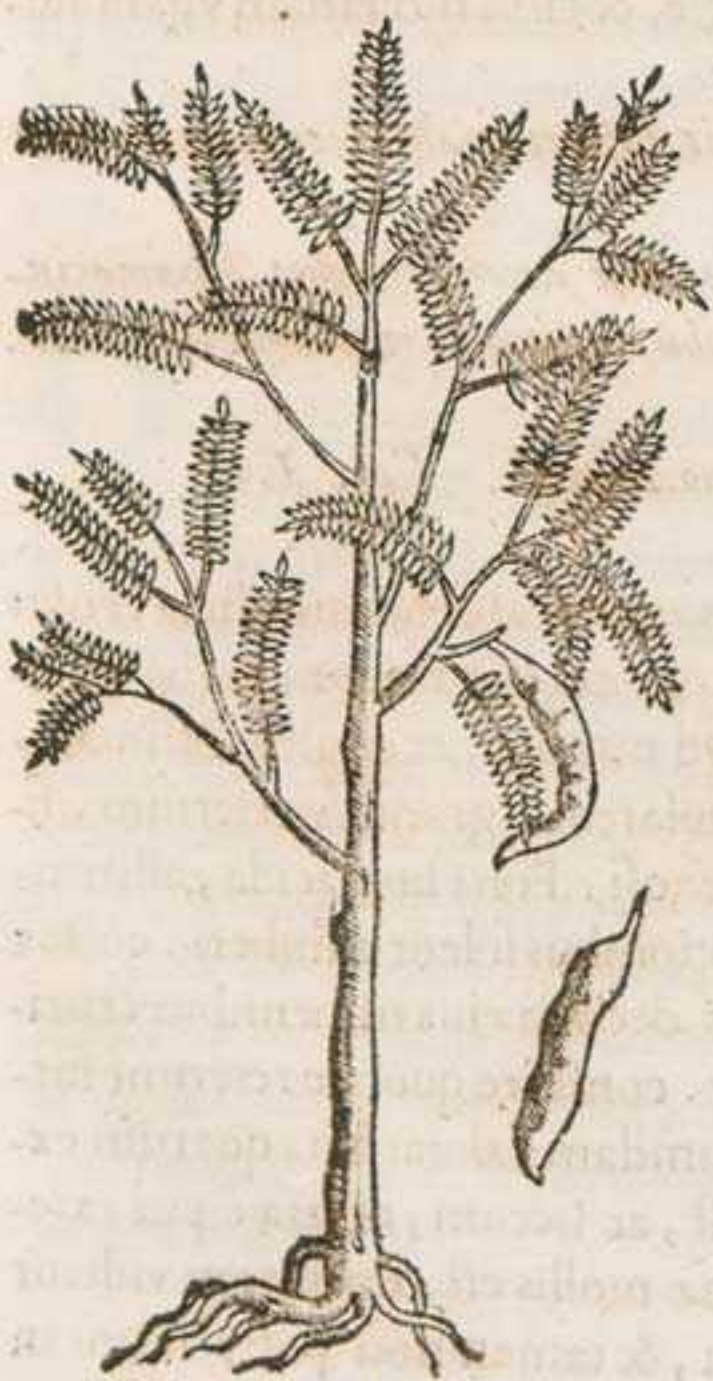
De COPALXOCHOTL altera Pruniformi Gummofa II. Cap. XLIX.

EST alia eodem nomine arbor, sed folijs maioribus, quanquam simili-
ter obrotundis, & in parvam cuspidem desinentibus, fructuq. prunis,
aut nucibus iuglandibus forma, & magnitudine simili. Nascitur *Tlaquitenanci*.
Fructus impensè adstringit, conglutinatque. & est, si decoquatur, dulcis, ac
saporis grati præcedenti par, viribus & forma congener. Ossis nucleus gustu
suavis est, & lepræ curandæ, si eo corpus illiniatur, perquam accommodus.

De THAMARINDO. Cap. L.

CONSVEVERE Indi Orientales, & Occidentales, necnon aliæ
quamplures nationes, contra Græcorum, & Latinorum consuetudinem
plantas ipsas relinquentes sine nominibus, fructibus tantum, & floribus
nomina imponere, quod in *Thamarindorum* arbore videmus euenire. cui
cum nullum contigerit nomen peregrinum, aut fuerit à Mexicanis imposi-
tum (nuper enim est ad eas oras translata) fructus tamen eius non vnicum,
sed plura sortiti sint. Ita fit, vt Malauari, *Puli*, Guzarati, *Ambili*, & apud Arabes
Thamarindi, seu Indi dactili nuncupentur. non quod hæc arbor è Palmarum
generibus, aut Palmis similis sit, seu fructus eius analogiam cum dactilis ha-
beat, sed vel quia ita appellari libuit, vel quod fructus, digitorum quandam
repræsentent similitudinem, etsi crassiores sint, & magna ex parte longiores.

Est igitur arbor Nucis iuglandis magnitu-
dine, aut Fraxini amplitudine, ramis do-
drantalibus, foliolis refertis minutis, pluri-
bus ad vnum pediculum cohærentibus, Ru-
tæ similibus, sed longioribus, aut his quæ
fert *Mizquitl*, vocata, Mexicanis *Hoaxinuc*,
aut *Quahunachatzli*, materie firma, filiquis
in digiti incurui, aut arcus figuram effor-
matis. quarum cortex initio virens, & post
maturitatem est cinereus, & à quo facile
exuatur fructus, nucleis satiuo Lupino pau-
lò maioribus, intus contentis, leuib, &
fului coloris, quibus abiectis callo vtuntur
medici. dulcis, acidiq. & iucundi saporis.
Ea est harum filiquarum natura, vt noctu
folijs conuolutæ, sese à frigoris iniurijs mu-
niant, atque tueantur, interdiu verò suapte
natura explicentur, & è penetralibus folio-
rum erumpant, ac prodeant. folia sunt sa-
poris acidi, & suavis, atque ita vbi earum
arborum suppetit copia, in balsamatorum
vsum

usum veniunt, citra aceti auxilium. Ex descriptione ergo, quam exhibemus, & verâ huius arboris imagine ad viuum expressâ atque representatâ, cunctis patere potest, haberiq. indubitatum, Græcorum Oxiphœnica haud esse censendam arborem *Thamarindorum*, cum dactili non sint, sed siliquæ (ut diximus) digitis incurvis similes, quantumq. aberrant Arabes, & caligent recentiores ad vnum omnes in eius descriptione, paucis exceptis. ex qua iudicare est promptum *Thamarindorum* arborem nunquam eos oculis perpexisse. Nascitur iam iuxta Acapulci portum, & apud *Quauhnhuacenses* non longè ab vrbe Mexicana, vbi eius imaginem exprimendam curauimus. dedimusq. operam ut passim fereretur semen, deferreturq. ad Hispanias, sperantes quamcelerrimè vberem huius nobilis medicinæ prouentum euenturum. Frigida, & sicca constant temperie siliquæ, foliaq. Siliquæ bilem concoquunt, piritam incidunt, sedant calorem, & prædictos humores, sed potissimum bilem expurgant. Sunt qui virentes siliquas corricibus dumtaxat spoliatas, & addito saccharo ægrotantibus præbeant deuorandas, feliciori successu quam si acetato vterentur syrupo humoribus, sed præcipuè biliosis, concoquendis, & ad vacuationem parandis. alij aqua, aut stillatio liquore, in qua cum aliquandiu manserint, & expresse sint, humorem biliosum expurgant, tenuantq. crassiorem. Nec defunt, qui Nacis Indicæ vocato oleo permixtas epotent, atque ita leniter, & tuto vacuentur. aceti quoque usum præbent, præcipuè maturæ, & earum folia tusa Eresipelatis utilissimè imponuntur, quæ in Hispanias, ceterasq. Orbis regiones ab orientalibus deferuntur, sale sunt conditæ. nec puræ asportantur, ne vitari, putrescereuè, maris, longiuè itineris causa, aut iniuria contingat. Fit ex eisdem recentibus adiecto saccharo, confectio, qua egregiè, & citra molestiam vllam humores prædicti concoquuntur, & vacuantur.

In describenda hac arbore author non dissentit à Garcia ab Horto quem vide cap. 28.

Arboribus, quæ siliquas leguminum instar habent accenseri debet Thamarindus, quales sunt Ceratonia, Cassia solutina, quibus etiam in viribus est similis.

De XALXOCOTL, seu Pomo Arenoso. Cap. LI.

XALXOCOTL arbor est magna, *Guayauus* ab Haitinis dicta, cuius tria reperiuntur genera, vnoque omisso de duobus tantum verba faciemus. primum ergo folia fert mali Medicæ, sed minora, ac multis distincta interuenijs, flores candentes, fructum orbicularem, granulis repletum, ficuum granis ferè similibus, vnde nomen arenosi. Folia sunt acida, adstringentia, & valdè odora. scabiem curant, & lotionibus solent adhiberi. cortex frigidus, & siccus est, atque adstringens. Ius decocti eius tumentibus cruribus fert opem, & fistulosis vlceribus medetur. conferre quoque referunt surditati, & dolores ventris tollere, partium quarundam calidarum, quarum expers non est, ministerio. Pomum calidum est, ac siccum, ac præcipuè exterior illius, ac solidior pars: nam interior, quæ mollis est, mitiorem videtur præferre calorem. Cimices quadantenus olet, & tamen non postremum in mensis,

XALXOCOTL
Pomum Arenosum.

mensis, imo iucundum permultis exhibet alimentum, sed non omnino inculpatum, etsi quidam contendunt coctionem iuuare, & calefacere ventriculum ob frigus imbecillum. Secundum genus fructum fert longè maiorem, & horrido illo, grauiq. odore magna ex parte vacantem, & ob id habitum in delicijs, folia verò virentia mali Medicæ similia. Nascuntur in calidis locis montosis, & campestribus, & præcipuè *Quauhnhuaci*, vbi prædicta genera passim videntur.

Pomum
Arenosum
IL. Maius.

Fusus est quoque Ouiedus lib. 8. cap. 19. historia Indicæ in descriptione huius arboris. addit fructum nimis maturum non ita bene sapidum esse, sed vermibus scatere, ac si immaturus decerpatur. Poma etiam intus diuisa notat in quatuor partes, intra quas semina durissima. Cortex Pomi delicatus est, & subtilis: summo fructui insidet corona foliolorum uorundam facile cadentium. Flos odorus est Gelsimini instar. Fructus immaturus comestus re-

stringit diarrheas. Arbor ipsa senium sentit intra tres annos; paulatim enim & saporis bonitate, & magnitudine Pomum decrescit. eadem fere habet Monardes cap. 64. Addit autem fructum maturum aluum soluere.

De Planta CACHOS vocata. Cap. LII.

OFFENDITVR in Peruanis siluis, quemadmodum à viris fide dignis accepi, arbuscula *Cachos* ab indigenis vocata, orbicularibus ornata folijs, tenuibus, ac virore tinctis exaturato, fructu verò *Malis Insanis* haud absimili, edulique referto, exili semine, fusco & compresso, nec ingrati saporis. quod vrinam aiunt euocare, coactos in vesica lapillos comminueret, ac propellere quæcumque vrinæ meatus occludunt. An verò hæc sit aliqua ex his quas apud nouam Hispaniam descripsimus, aut depingendas curauimus, cum illam nunquam viderim, iudicare nequeo. Id facient Peruani, ad quorum manus hi libri peruenerint.

Apud Monardem multa quoque habes cap. 30. de insignibus eius viribus in cienda vrina, propellenda arena, & calculo dissoluendo. Pomum ait altera parte sessile, altera turbinatum, cinerei coloris, acrimoniae expers.

Semen tritum ex aqua aliqua idonea, sua vi Lithonhriptica calculum ferunt in lutum dissoluere.

De HOITZMAMAXALLI Arbore Cornigera. Cap. LIII.

ARBOR est *Hoitzmamaxalli* folia ferens *Mizquitl*, seu *Thamarindi*, flores luteos, siliquas edules, ac cornua taurinis valdè similia, in arboris stipite, ac ramis prodeuntia. Folia, quæ nullum videntur saporem præferre gustata, venenis dicuntur aduersari, venenatisq. serpentium ictibus tusa, & vulneribus prius scarificatis admota, aiunt, sex horarum, plus, minusuè spatio venenum omne inhibere, atque extrahere, & interim nigrum contrahere colorem. Generantur præterea intra corniculos Formicæ quædam tenues, fulvæque, & nigricantes, quarum morsus noxius est, doloremq. integrum diem durantem excitans. harum ova vermiculorum referentia figuram, reducta in pulverem, & auribus iniecta, instillatusuè foliorum succus, dolorem earum sedant. ac dentibus applicatus succus, eorum quoque placat dolorem. Nascitur in calidis *Huasteca*, propinquisq. mari septentrionali locis, siue edita sint, siue campestria.

*Cornua ista colore fere Castaneo sunt depicta.
Arbor ipsa leguminosa est, & Acatie similis.*

De QVAVHAYOHVATLI I. Auellanis Catharticis. Cap. LIV.

QVAVHAYOHVATLIS ab alijs *Quauhlatzin*, seu crepitans dicta, arbor, cuius fructus à nostris Auellanae purgativae nuncupantur, ab ipsa facultate nomine imposito, arbor est magna, stipitem fundens magnum, fuluum, & contortum, ex quo prodeunt vtrinque rami folijs Rhododendri angustis, & longis, fructu obrotundo, Ponticis nucibus simili. Prouenit *Pahuatlani*, necnon *Thualupe* iuxta littora Oceani Australis. Huius fructus nuclei, quini, septeniue, pituitam mirè expurgant, dum tamen paululum torrefiant, ac contundantur, & in vino permittantur aliquamdiu madescere, ac membrana quaedam circumuestiens auferatur.

De QVAVHAYOHVATLI II.

seu *Cassia fistula*.

Cap. LV.

QVAVHAYOHVATLIS, quam nostri Cassiam fistularem, aut siliquam vocant, arbor est magna, stipitem cinereum fundens, laurina penè folia, flores luteos, stellatos, ac racematim dependentes, è quibus siliquae prodeunt notissimae. quae dum tenerae, ac recentes sunt, saccharo condiri solent, atque ita trium vnciarum pondere deuoratae bilem, & pituitam, citra vllam noxam vacuant. De siliquis maturitatem perfectionemque adeptis, earumdem uè viribus, & usu, in tanta luce verba facere superuacaneum esset. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Tauhcepecensis*, & *Hoaxtepecensis* hortensibus, & campestribus locis.

De QVAVHAYOHVATLI III. seu semine arboris Cucurbitinae nuclei Pinus forma, purgante. Cap. LVI.

ARBOR est mediocris magnitudinis, folijs magnis, Lappae similibus, obrotundis, & angulosis, fructu quibusdam prunis, nucibusuè iuglandibus simili, strobilinos ternos continente, totidem secretos cavitatibus, nostratibus pincis nucibus, forma, magnitudine, crusta, & nucleis, pa-

Pinei Cathartici.

H 2

res,

res, sed facultate, viribusque longè dissimiles. quando hi vi pollent per superna, atque inferna, sed maximè per superna expurgare humores omnes, præcipuè crassos, atque lentos. quamobrem aduersus vetustas ægritudines magna ex parte sumuntur, quini septeniue, semper tamen impari numero, nescio qua efficaci ratiocinatione aut causa. verum prius solent reddi torrefactione mitiores, resolui ex aqua vinouè, & in eis aliquandiu macerari. Calida, pinguique natura constant. Nascentur in agris calidarum regionum, qualis est *Tepecuacuilcensis*.

Proculdubio describit author nucleos pineos Catharticos non auellanas purgantes.

Quidam putant inter species Ricini hos nucleos reponi debere, sic fructus Ricini missus fuit D. Henrico Coruino pharmacopola cum inscriptione Pignones purgantes.

De QVAVHTLATLATZIN, seu arbore Crepitanti II. Cap. LVII.

QVAVHTLATLATZIN, id est arbor crepitans, sic dicta quia eius fructus cum maturuerit, strijs aliquot crepitantibus dehiscit, rumpiturque tanto impetu, ac sonitu, ut veluti tormento quopiam bellico iactatus, quam longissimè euolet. Arbor est magna, folijs Mori longè tamen amplioribus, serratis per ambitum, multisque distinctis interueniis, stipite fuluo, fructu orbiculari, ex utraque tamen parte compresso, ac Melopeponis instar striato, includenteque intra se duodecim, aut amplius nucleos candidos, orbiculares, argenteo denario, aut verticillis, quibus fusa torquentur, forma atque magnitudine similes. bini ex his, detracta quadam interiori, mediaque membranula, quæ solet inducere anxietatem, humores omnes, per superna atque inferna, sed præcipuè pituitam, atque bilem detrahunt,

hunt, securum. & felicitis successus medicamen, mediocriter calidum, & morbis à frigore ortis conuenientissimum. Torrefiunt ergo mediocriter, & resoluuntur ex aqua, atque ita matutino epotantur. Nascitur in calidis locis, quibus est admodum familiaris.

An fructus Cholagogus Monardis? valde affinis priori videtur.

*De AHVACA QVAVHITL, seu Arbore Querciformi
butiraceo fructu. Cap. LVIII.*

AHVACAQVAHVITL, seu arbor Quercui similis, cui fructus appendet, arbor est procera, mali Medicæ folijs, virentioribus, amplioribus, & asperioribus. flore paruo, ex albo pallefcenti. fructu oui forma, sed interdum maiore, aut, si mauis, ficuum præcocium forma, & magnitudine, extra nigro, intra virescenti. pinguis qua butyrum æmulatur naturæ, & sapore viridium nucum, folia sunt odorata, calidaq. & sicca ordine secundo temperiei, quamobrem commodè lotionibus adhibentur; poma quoque calefaciunt, gustui sunt grata, & non omnino malæ alimonix, sed pinguis, humenifque, & venerem mirum in modum excitantis, augentisq. semen. Hæc nucleos continent è candido in rubrum vergentes, solidos, duos, nitidos, atque induas fissos, veluti amygdala, partes, quamuis oblongi sint, & columbinis ouis paulò ampliores; ij sapore amygdalarum amararum constant, funduntq. si prælo comprimantur, oleum amygdalino haud absimile, non odore modo sed sapore quoque, & facultate; medetur enim impetigini, stigmatifque. Adstrictione quadam opitulatur dysentericis, ac findi capillos prohibet. Arbos toto anno viret, & quibusvis regionibus, sponte, aut culta adolescit, ac gaudet; calidioribus tamen, planisque locis lætior prouenit, & in maiorem assurgit magnitudinem.

*De COCHITZAPOTL, seu TZAPOTL somnifero.
Cap. LIX.*

ARBOR magna est Cochitzapotl, atque incondita, folijs mali Medicæ, raris, ac ternis, stipite albis næuis distincto, floribus pallentibus, & modicis, fructu verò Cotonei forma, & magnitudine, vocato à nostris Hispanis Albatzapotl, eduli, saporis grati, sed non admodum salubris nutrimenti, & ossis nucleo lethali, ac deleterio. Nascitur in calidis, frigidisq. regionibus. cortex arboris siccus est, ac paulisper dulcis, non sine quadam amaritudine. folia tussa, & apposita nutricum papillis, infantulorum medentur diarrhæis. ossa vsta, & in farinam redacta, opitulantur vlceribus putridis, vitiata carne prorsus exesa, atque absumpta, purgato vlcere, carne generata, ac cicatrice mira quadam celeritate inducta. poma ingesta somnum conciliant, à quo nomen inuenerunt.

De *QVAVTZAPOTL*, seu *Anona*. Cap. LX.

QUAM Mexicani *Quautzapotl* vocant Haitini *Anonam* appellare solent, sub quo nomine apud Hispanos, huius nouæ Hispaniæ colonos frequentius circumfertur, alij verò *Texatlezapotl*, arbor est magna, amplexu, folijs mali Medicæ, sed angustioribus, floribus candidis, tricuspibus, similibusq. pyris musteis, gratia, & suauitate odoris, fructu desuper punctis fuluis, & virentibus variato; melonis ferè magnitudine, nec absimili illa *Matzapotl*, cuius interna, quæ nigro semine paruoq. latent, ferculo vocato ab Hispanis candido, mollitudine, colore, & sapore, similia sunt. non tamen pari gratia, atque nutrimento, quod flatuosum est, neque admodum probati succi; nuclei huius pomi diarrhœas sistunt, etsi acceperim inter *Tzontzonate*, ac *D. Seruato*-
ris oppidum, genus quoddam *Anonæ* provenire, cuius seminis nuclei decem, duodecimue deuorati, leniter, ac sine molestia, bilem, ac pituitam expurgent. Nascitur regionibus calidis, qualis est *Haitina* Insula, & prouincia nouæ Hispaniæ *Quauhmacensis*.

Matzapotl

Anona.
Cathartica.De *QVAVHXILOT*, seu Arbore Cucumeris Moschati. Cap. LXI.

ARBOR est *Quauhxiol* magna, ferens fructum similem spicæ Mai-
 tij iuxta aquarum decursus, folijs ternis ocyminis proximis, sed maiori-
 bus, & latioribus, spinulis vndique horrentibus, candicantibus floribus, cymba-
 lorum figura, fructu Cucumeris falcati forma, viridis coloris, sed in luteum
 vergentis, striato, eduli, crudo coctouè prædulci, & Galliam Moschatam mira
 similitudine olente, quamquam facile is odor euanescat, nec persistat diutius.
 Prouenit in calidis *Tauhtepecensis* locis. ius decocti foliorum medetur surditati
 è frigore prouenienti instillatum auribus. calida enim, siccaq. ordine primo
 constat natura. Vidi aliam arborem fructu, & nomine iisdem, atque natu-
 ra, sed spinis carentem, folijs serratis, pennatisq. ramulis; seu differant specie,
 seu ea diuersitas soli tantum, aut ætatis ratione contingat, si prætermittatur ni-
 hil refert.

Alia spe-
cies.De *COACAMACHALLI*, seu Maxilla Colubri. Cap. LXII.

COACAMACHALLIS à foliorum forma Colubri maxillæ simili
 vocata, arbor est magna, folia qua diximus forma ferens, ac quadan-
 tens similia folijs *Coanenepillis*, etsi volubilis illa est, hæc autem arbor magna,
 semen verò exile, & spicatum iuxta ramorum extrema, & siliquas refertas se-
 mine lentium figura. Nascitur *Hoaxtepecensi* agro iuxta montium fauces. folia
 illa dolores etiam à lue Indica ortos mitigant, auxilianturq. tensioni. sapor est
 adstringens, dulcis, & aliquantisper glutinosus. temperies quodammodo
 frigens, aut moderate calida.

Videtur legumen describere.

De *TLAPALEZPATLI*, seu
fluentis sanguinis medicina.

Cap. LXIII.

T LAPALEZPATLI, id est
fluentis sanguinis medicina, ab
alijs *Ezpatlis* nuncupata, arbor est me-
diocris, folia ferens *Origani*, florem par-
uum, & candidum, *Izquixochitl* simi-
lem, racematim dependentem, fru-
ctumque (vt ferunt) nullum. floret
mense Septembri, gaudetque locis ge-
lidis, montosisque, aut aliquanto cali-
dioribus. Ius decocti corticum eius vri-
nam euocat, & quicquid ei impedi-
mento esse potest. maximè si cum *Tlal-
lacacuitlapilli* misceatur. sanguinem per
colem fluentem cohibet. ipse verò cor-
tex aluum coerces. frigida siccaque &
nonnihil adstringenti constat natura.

De *[CHICHICTLAPALEZQUAHVITL]*, seu de arbore rubri
sanguinis amara, Sanguiflua. Cap. LXIV.

A RBOR, quam Mexicenses vocant *Chichiçtlapalezquahuil* folia fert
oblonga, obtusa, & circa pediculum sensim attenuata. lac primò can-
dens, & tandem rubescens effundit, unde nomen; flore, & fructu, aiunt
carere. Nascitur apud *Quauhmacensem* agrum, temperatis plagis, aut paulò
frigidioribus. calida, glutinosa, resinosa, odoraque, & adstringenti constat
natura. cortex stipitis rufus, ac sex obolorum pondere epotus ex aqua, san-
guineam expuitionem per se cohibet, adstrictoria, quam participat; vi, & in-
flammatis oculis medetur.

De *AHVAPATLI TILACENSI*. Cap. LXV.

A RBOR est magna *Ahuapatlis* spinosa ferens folia, & *Illicis* folijs si-
milia, sed paulò longiora, florem autem paruum, luteum, & orbi-
cularem, ac demum nigrescentem fructum. stipes pallidus intrinsecus est.
Nascitur in collibus, planisque locis, *Mislice* superioris. Stipitis ramen-
torum decocti ius, ictericis dicitur magnopere conferre, & his qui bilis redun-
dantis gratia, cordis vexantur affectionibus.

De

De AVEVETL & AHOEHOETL, seu Tympano aquo,
Abiete Mexicana. (ap. LXVI.

NON ob aliud appellata est hæc ar-
bos à Mexicanis *Auevetl*, &
Ahoehoetl, quam quod iuxta fluminum ri-
pas, ac aquarum fluentia nasci soleat, & ex
ea Indi tympana, quæ *Uuetl*, & *Teponaztli*
vocant, consuecant parare. etsi alij dicant
non ob id, sed quia iuxta aquas ab aere ta-
cta, edat fragorem id nomen sortitam; præ-
cipue cum tympana potius ex materia
Tlacuilolcquahuitl, & *Capolinguahuitl* fa-
bricentur. Hispani, qui ad has oras tran-
fretarunt, & Sabinam, & Cedrum ob ma-
teriei rubrum colorem vocant, at neque
Sabinæ, neque Cedri species est vlla, sed in
Abietum genus citra dubium referenda.
nam præter fructum omnemq. faciem,
quæ nostræ penitus fauent sententiæ, mate-
ries vt diximus, mollis, ac lenta est, corru-
ptioniq. & vitio abunde obnoxia, maximè
si terræ defigatur, cum cedrina dicatur
esse immortalis, intra aquas namque inte-

gra diutius perseverat. quo factum est, vt consueverint Mexicanes Heroes, atq;
Reges, eam veluti basim, & fundamentum, ædibus quas sibi circa hanc palu-
dem fabricant, subijcere. Demum Micuachanenses *Peniamum* vocant. Sunt au-
tem quatuor, quo adhuc intellexerim, huius arboris differentiarum, inter se magni-
tudine colore, & fructu distantes. Quædam siquidem illarum altissimas Pinus
longitudine, atque amplitudine superant, & candidæ esse reperiuntur, earumq.
nonnullæ quatuor & viginti, aut amplius pedes crassitudine æquant. Aliæ,
quarum materia quoque candens est, & rubrum cor, sine medulla, his cedunt
magnitudine, & nuces Pineas resina refertas producunt, sed quæ vulgares
Oleas minimè magnitudine vincant, quas pictas libuit exhibere, quoniam in
his cæterarum omnium formas ostendisse, atque expressisse sat fuit. Aliæ his
quoque inferiores spectantur, sed rubra materie, & orbiculatiore coma. Po-
tremæ & quæ omnium minimæ sunt, vix malos Medicas vulgares vincunt
magnitudine, quibus materies rubra est, & candens medulla. Cortice omnes
teguntur rubeo; foliaq. ferunt Abietina, etsi minora, & exiliora. Ex omni-
busq. resina, si non sponte, at flammis liquata fluit. forma esset eadem quæ
nostrati Abieti, ni folia, vt diximus, tenuiora, rami depressiores, & fastigia
acuminatiora assurgerent; assulæ in vasa fistilia coniectæ, opertæque, igne sup-
positæ resinam effundunt. sed neque ea sponte manat, aut quidquam simili

vocato

Abies Me-
xicana I.
Maxima.

II. Media.

III. Minor.

IV. Mi-
nima.

vocato oleo, quod ebullantibus vesicis, circa stipites Abietum Indicarum (quastamen à nostratibus ne digitum latum discedere quorundam sententia est) erumpere consuevit, stillant. Quibusuis regionibus proueniunt, atque ita facile possent transferri ad Hispanos, si circa fluentia, stagnantisue, aut lentè fluentes aquas, viginosauè loca, semine, talea, aut viua radice sererentur. etsi omnium minima longè ab aquis, & nasci, & seruari soleat. Toto anno proueniunt, totoq. anno resina ab eis euocatur, sed nullo tempore aut loco inueniuntur florere. Ergo sapor huius arboris de qua fit nobis sermo, acris, adstringensq. percipitur, non sine quadam amaritudine, & odoris suauitate. temperies calens est, sicca ordine tertio: nam & resina eius Abietina longè acrior, & calidior est, & viribus, vt diximus, vehementior. Cortex vltus adstringit, sanat ambusta, desquamataq., & exesam cutem, cum lithargyrio, & poline Thuris vlcera curat, ac cicatrice obducit, exceptus cerato myrtino. tusus cum atramento sutorio serpentia vlcera cohibet. Fœtus, ac secundas suffitu trahit, ventrem adstringit, & vrinam euocat. Folia tusa, atque illita crurum scabiei, tumoribusq. medentur. molliunt inflammationes, & ab eis tuentur vulnera, dentium dolores prohibent, si eis colluantur ex aceto. vanos, & citra vllam rationem obortos tumores pellunt. sex obolorum pondere ex mulsâ epota conferunt hepaticis. fructus, tedaq. idem præstant. Resina huius arboris acerrima est, vehementissimi odoris, & quarto ordine calefaciens. dolores ortos è frigore sanat. morbo articulari è frigida caussa profectò mirabili celeritate medetur. flatum discutit. dissipat pituita ortos tumores. laxat neruos, qui ab humoribus crassis sunt distincti, & resolutos purgat, atque roborat. Denique eis omnibus prodesse solet, quibus curandis cætera mitiora medicamenta frustra sunt tentata, aut parum profecerunt.

Resina
Abiet.
Mex.

Resinam Abietis etiam commendat Monardes. cap. 10.

DE BITONCO. Cap. LXVII.

ARBVSCVLA est *Bitoncus* vlnam vnicam longa, stipite firmo, intus candenti, & virenti, subfuscoq. circa exteriora, folijs ternis, sed eo quod medium est acuminato impensius, ac hastarum mucronibus simili, alijs verò binis, minoribus, & orbiculatioribus. Nascitur in Philippicis Sinis. radix alba est, tubaque (de qua suo loco) odora, & calida, siccaq. natura. constat ordine tertio, aliquantisper amara, odoraq. & acri. membra laxa. corroborat, & ventriculum, ac caput firmat. radice tantum est in medicina vsus, quæ licet adstrictionem nonnullam præferat, moderatè tamen vacuat, citraq. noxam & anxietatem vllam, ita vt quam egregium sit, & magnopere commendatum alexipharmacum. inter pharmaca quæ vocant benedicta, posset meritissimè collocari, atque recenseri.

*De TZOPILOTLZONTE COMATL, seu Capite
Aura. Cap. LXVIII.*

TZOPILOTLZONTE COMATL, seu *Tzopilotl*, arbor est magna, folia ferens longa & angusta, fructum magnum & oblongum, nucleos quosdam planos includentem, amaros, pectori amicos, ac referentes amygdalarum amararum saporem; etsi demum Moschi odorem relinquunt, & ingratum saporem. Prouenit *Hoitzoci* vbique, sed præcipuè in collibus; nuclei calidi sunt ordine ferè tertio, & oleagino quodam liquore, atque emolliente manantes. demum vires olei amygdalarum amararum videntur referre; atque ita tumores præter naturam discutiunt. tussi medentur, emolliunt pectus. infusi naribus caput expurgant, & vlceribus conferunt. quin oleum expressum huiusce fructus, faciem fæminarum emollit atque extergit.

*De QUAMOCHITL, seu arbore fructus crepitantis III.
Maizio similis. Cap. LXIX.*

SPINIFERA arbor est *Quamochitl*, folia mali Punicæ ferens, paulò tamen obtusioris cuspidis, & capitula in postremis viticulis Epithymo similia, maiora tamen, ac siliquas è purpureo rubescences, refertas nigricanti semine, quod licet edule sit, & grati saporis, halitum tamen inficit, insuauemque conciliat odorem. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Cuaauhchinancensis* quibusq. locis. cortex radice frigida & adstringenti natura constat, dysenterias, aliosq. fluxus cohibet. folia cum sale ac Siliquaastro medentur satietati, cum folijs verò Palmarum abortum coercent. succus seminis instillatus naribus, humores aquosos à capite affatim trahit. Idem præstat puluis, efficaciusq. cum Ruta, adeo vt vermes vlcerum interiorum pertrahat.

*De CACALOXOCHITL, seu flore Coruino.
Cap. LXX.*

ARBOR est *Cacaloxochitl* mediocris magnitudinis, folijs mali Medicæ, longè tamen amplioribus, ac frequentibus, à dorso in latera venis discurrentibus. fructus sunt siliquæ permagnæ & fuluæ. flores magni, pulchriq. & suavis odoris, quorum magnus est vsus. Floridis namque adhibentur manipulis, torquibus, atque corollis, quæ Indis sunt frequentissima, & tam magno in pretio habitæ, vt neminem quem reuerentur, his in primis non oblatis, soleant adire, aut salutare. lacte manat, frigefacit, cōglutinat, atq; imposita pectoris dolori medetur orto à calore. medulla eius duarum drachmarum pondere deuorata, emundat ventriculum, & intestina. Plura sunt harum arborum genera, floribus tantū distincta. Sunt enim quæ flores ferant Coccineos, vocenturq. *Tlapaltic Cacaloxochitl*. sunt quæ candentes, dicunturq. *Ticaxochitl*. nec desunt aliæ, quæ è varijs colorum differentijs, varia sortiantur nomina, velut *Tlauhquechulxochitl*, *Hoiloyxistl*.

Tlapaltic
Cacalaxo-
chitl.
Ticaxo-
chitl.
Tlauhque-
chulxo-
chitl.

Hoiloyxiti ayotecli, & si quæ sunt huiusmodi aliæ, quæ omnes in regionibus mul-
 ris huius nouæ Hispaniæ offenduntur. Sunt qui species has omnes *Cacaloxo-ayotecli*.
chitl vocare soleant, asserantq. corticem earum cum cortice *Nanexin*, in pul-
 uerem redactum deuoratumq. atque ius decocti bibitum, enixas magnopere
 corroborare, atque firmare, quod tamen videtur absurdissimum.

De CAPOLIN, seu Ceraso dulci Indica. Cap. LXXI.

ARBOR est *Capolin* mediocris
 magnitudinis, folijs Amygdali, aut
 Cerasi nostratis, minutim serratis, flori-
 bus racematim dependentibus, ex quibus
 acini fiunt cerasi nostris, forma, colore,
 magnitudine, ossibus, nucleis, nec non &
 sapore, (nisi is mororū Bati quadantenus
 esset) omnino similis. quo fit vt existimem,
 arbo rem hanc in Cerasorum genera refe-
 rendam. etsi sint quibus videatur ad Lo-
 torum differentias pertinere. Acidī pau-
 lisper fructus sunt, & adstringentes. etsi
 iam tempestiui, & exquisitam maturita-
 tem assecuti, dulces euadunt, & magnam
 austeritatis partem amittunt. gustui sunt
 grati adeo, vt ex quorundam non parum
 sagacis palati sententia, nostris cerasis
 non videantur inferiores. temperatè cali-
 da, siccaque, & nonnihil adstringenti na-
 tura constant. Fit ex eis panis potioq. in
 annonæ & vini caritate. nutrimentum.

præstant melancholicum, & cordi quadantenus inimicum, dentes inficiunt ni-
 gro colore si quis eis diutius assuescat, sed qui, si cura adfit, possit facile extergi,
 ac dentifricijs emundari. & tamen non desunt qui cæteris horarijs fructibus
 etiam vetusti Orbis audeant eos anteponere. Vere floret hæc arbor, fertq. per
 vniuersam pene æstatem fructum. temperato cœlo gaudet, quale est Mexi-
 canum, vbi hæc arbores, in hortis campestribusq. locis, & humana diligentia
 & suapte natura proueniunt. Ius decocti corticis eius insolutum quindecim in-
 tegros dies, ac deuoratum drachmæ vnius pondere, dysentericos curat. puluis
 verò eiusdem, argemata discutit, visum clarificat, oculorum inflammationibus
 opitulatur, ac linguam præ vehementi ardore arefcentem lenit. quod etiam
 germinum liquor, aut succus præstare solet.

Bacca colore flauo depicta sunt.

De CALAMATIO. Cap. LXXII.

Calama-
rium I.Calama-
rium II.

ARBVSCVLAE genus est *Calamium* duas differentias complexum. Prioris radix colore est extra fusco, intra verò rubescenti, binum digitorum crassitudine, & pingui cortice tecta, initio insipida, deinde verò modicum ostendente calorem. Alterius radice color est arentis arundinis, extra intraque sapore, & colore ligni, quod luteum est. folia vtriusque laurinis similia sunt, sed valde aspera, vtriusque etiam radice ramenta ex aqua resoluta, & emplastri modo applicata, tumores præter naturam discutunt, aut maturant, exterguntque, apertos carne implent, & ad cicatricem perducunt. Curant hæmorrhoidum omne genus in oleum iuglandium Indicarum coniecta, illitaque post tertium diem calentia adhuc, nec ante adhibita, quam earundem radicum suffiantur vapore. Exultant Philippicarum insularum fabulosis locis, & mari propinquis.

De COCO QVAUHITL *vaxacensi* Arbore Cardiaca.
Cap. LXXIII.

ARBOR est *Cocus Quahuatl* leguminis folia ferens, & circa eorum exortum exiles flosculos, ac rubescentem succum. frigida, siccaque constat natura. syncopi, & lassitudini dicitur conferre succus semiuncie deoratus mensura, semel aut bis singulis quibusque diebus.

De COCONAM. Cap. LXXIV.

ARBOR est *Coconam* stipite fusco, candidis tamen punctis distincto, folijs Senæ minoribus, floribus in muscarij modum albis, & rubescentibus ex albo. folia tusa, ac resinæ permixta, tineæ, ac lichenibus medentur imposita. Hæc amara sunt & adstringentia, secundoque exiccant & calefaciunt ordine. Nascitur in iugis *Tixtoluce*. Planta insignis est ob duo morborum genera ferè insanabilia, quibus dicitur mederi.

De ENGVAMBA.

Cap. LXXV.

ARBOR est *Enguamba* mediocris suburneo cortice vestita, sed luteo, & rubrescente. ligno fusco, & pallente medulla. folijs oblongis, & sinuosis, quorum nervi quoque è pallido purpurescunt, infernaq. sunt valde subalbescencia. floribus in corymbi formam dependentibus, qui candescunt è viridi. fructu acinoso nigroque. ex quo oleum exprimitur pallens, tumoribusq. præter naturam discutiendis, & persanandis ulceribus mire utile. Nascitur in saxosis locis *Vruapa* provinciae *Michuacanensis*.

Oleum
Enguam-
bz.

De TEPEYZQUIXOCHITL, seu YZQUIXOCHITL

montana. Cap. LXXVI.

ARBOR est magna *Tepeyzquixochitl* folijs *Yzquixochitl*, sed maioribus, floribus candidis, calicibus hirsutis contentis, ac in magna muscaria, compositis, odoris tamen expertibus, *Yzquixochitl* quoque florum forma similibus. Frigida natura, siccaque, & adstringenti constat, & sapore paulisper dulci. cortex tritus dolorem ardoremq. gingivarum tollit, easq. ipsas tumentes residere cogit. dentes firmat commanlus. & deuoratus duarum drachmarum pondere, alui sistit defluxiones. Nascitur *Cocolani*, & *Chietla* calidis regionibus.

De YHVIXOCHITL, seu flore pennas auium referente.

Cap. LXXVII.

ARBOR est magna *Yhuixochitl*, folijs oblongis, incuruis, quin per intervalla prodeuntibus, ac illis *Pinahuitzli* non dissimilibus, flore rubeo, pennis auium simili, vnde nomen. Sunt & alia huius arboris genera, quorum alterum flores fert candentes, alterum verò albescen-
Yhuixochitl II.

tes ex viridi, cætera similia. Aiunt Indi, eum, qui ferat secum eius arboris ramum, gratum fieri & amabilem cunctis cum quibus inierit consuetudinem, gratiamq. apud Heroes, ac Reges aucupari, obtinereq. quidquid petierit ab eis. quod ad temperiem spectat, folia frigida & adstringentia sunt. febres

extinguunt, inhibentque fluxus. floret vere primo, ac calidis humidisque locis prouenit.

De ITZIPEREQUA Lauro Michuacanensi. Cap. LXXVIII.

ARBOR est *Itziperequa* Persico paulò maior, modicam effundens vmbra, folijs Limonis, crassioribus ac minoribus, odoratoribus, ac gustu magis iucundis quam sint laurina; semine Coriandro simili, sed paulò maiore, primò viridi, ac demum nigro. Arbor est fortassis in Lauri species referenda. Nascitur in frigidis *Tancitari* prouinciæ *Michuacanensis*, adeoque in ipsius cœnobij viridario. Folia epota ex aqua duarum drachmarum pondere diarrhœas fistunt, illita verò dolores tollunt. tussiq. dicuntur mederi seu ipsa per se sumantur, siue carnibus incocta iure epoto; ferunt opem. sunt enim calida ordine tertio, & impensè adstringentia.

De TETLATIA, seu vrenti arbore. Cap. LXXIX.

TETLATIA arbor, ab Haïrinis *Guao* dicta, est arbor magna, folijs mali Medicæ, fuluis, hirsutisque, & minime deciduis, pinguibus, mollibus, & è viridi in squalidum colorem tendentibus, insignibusq. interuenijs multis, luteis aut flammeis, fructu virenti, Vnedonis forma, & magnitudine. Lac vrentis est naturæ, quo fit vt iumentis ad eam arborem sese confricantibus, atque scalpentibus fluant pili, aut si eidem accubant. quin homines aliaue animalia sub illius vmbra somnum captantia, incidunt in pilorum defluuium. lac attracta membra exulcerat, tanta est vis huius Mali. quodq. magis mirere, cortex huius arboris frigidus est, & siccus; nulliusvè caloris. & ius decocti eius non modo citra noxam vllam epotatur, sed articulorum soluit dolores, & medetur scabiei bibitum aut illitum, ac diarrhœas, vt quidam Indi medici asserunt; coërcet. quin lac prædictum, lepram, ophiassim, impetiginem, cæterasq. cutis infectiones, si prudenter adhibeatur, exiccat, vlceraq. insanabilia curat. Sunt qui affirmant, corticem duarum drachmarum pondere redactum in puluerem, ac deuoratum, aluum laxare. quod qui fieri possit non est facile iudicare si diarrhœas cohibet, nisi compressione quadam vacuet, aut omnino exuccus adstringat. Nascitur in frigidis montosisq. locis *Tepoztlan*, & calidiora non refugit.

Vix Nerium forte Apocyno congener.

De TLATZCAN. Cupresso fusa. Cap. LXXX.

VOCANT Mexicani *Tlatzcan*, seu materiam fragilem, & vitream, eam arborem, quam Latini antiquiores, & inter eos Plinius, Cupressum fusam vocare consueuerunt. hanc ergo insignem arborem memoratam à grauissimis auctoribus à nullo autem quem nouerim in nostro orbe visam, descri-

describendam statui, tum qua dictum est ratione, tum quod apud hanc nouam Hispaniam, cuius plantas periclitamur, & describimus, est valde familiaris, & frequens quibusq. locis; sed præcipue temperatis, & ad frigus attinentibus feritur viuiradice. Seminavit has arbores, & diligenter curauit excolendas, habendasq. in delicijs *Cuitla Hoatzin Iztapalape* Regulus. Ergo eadem ei forma, quæ vulgari Cupresso inest, sed patulis ramis, & diffusis ad latera, & ad inferiora pene prospectantibus, vnde nomen. eadem etiam natura, sed materies odorator, neque intestinis inutilior operibus. Amat montium cacumina. & accliuia eorundem loca, iugaque, & excelsos colles, iucunda prospectus amœnitate exornat. fructum fert toto anno vulgaris Cupressi, sed paruum, & Ponticis nucibus, quas auellanas quoque vocant, parem. ius decocti bibitum rigores febrium sedat; ac febres ipsas puluis ex aqua epotus. cæteri verò vsus & facultates, sunt quæ cæterarum congenerum arborum.

Thuya siue arboris vite descriptionem habes tum apud *Clusium* tum apud alios auctores.

De XUMATL, seu Sambuco. Cap. LXXXI.

SAMBVCVS nostras, est *Xumatl* vocata Mexicanis, quæ à Michuacanenſibus *Cumtempta* appellatur, arborisq. mediocrem assequitur magnitudinem. cuius folia applicata, aiunt capitis dolorem, à causa calida ortum, tollere. fronti verò & naribus, sanguinis fluxum retinere. deuoratam mederi accessionibus, quæ tertio quoque die, quartoq. repetere solent, vacuato fomite morbi per superna, atque inferna. tussam verò, atque admotam affecto loco, dolores ortos à lue Gallica curare, & enixarum mederi torminibus. aiuntq. aquam colatam in quam eius radices iniectæ sint, purgare corpus, atque ita diarrhœas sistere, & extinguere febres, & alios ventris, stomachiq. soluere morbos, succumq. infusum extergere intestina.

De PAPAYA. Cap. LXXXII.

ARBOR est *Papaya* mediocris magnitudinis, folijs magnis ficulneis, multis cuspidibus insignibus, fructu oblongo magnoq., gustus quibusdam grati, sed parum commendati nutrimenti. hic lacte manat antequam matureſcat, impetigini, ac lichenibus vtili, succoq. qui iam maturi dolorem ventris sedet. Nascitur ea arbor apud Haitinam Insulam, vbi est longè frequentior. etsi eam offenderim quoque apud *Tauhtepenceses*, vbi eam curauimus describendam, atque depingendam.

De ACAPATLI.

Cap. LXXXIII.

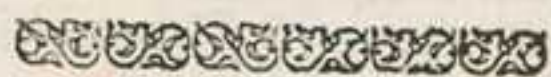
ARBVSCVLA est *Acapatlis*, hominis altitudine, radice firmata, furculosa, vnde stipes insurgit cauus, læuis, & quadratus, folijs Raphani ornatus, sed crenatis per ambitum, serræ, aut vocatæ Dentariæ in modum. Florem album, ac fructum nullum affert. Sapor est amarus, iucundus odor, ac vis calefaciens. folia tusa & applicata, lienem absument, & eius dolorem sedant. Nascitur apud *Panucenses*, vbi etiam vocatur à quibusdam *Quahacapatli*.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Quartus.

FRUTICES ATQVE SVFFRUTICES EXPONIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRAEFATIO.

POST arbores, de quibus superius iam abunde actum est, Natura ipsa, quae per gradus quasi quosdam, in admirabili sua rerum creaturarum omnium scala ascendit & descendit, docet frutices debere reponi. sub quibus cremia, siue suffrutices, & sub his demum herbae collocantur. Quid enim magis arbori vicinum quam ipse frutex? qui inter lignosas stirpes, altitudine & crassitudine planè mediocris, ut arbori humiliter (&) libenter se submittit, sic de inferioribus sibi speciebus, omnium calculo facile triumphat, & quemadmodum caudicum multiplicitate ab arborum ille simplicitate discrepat, sic horum stolonumq. luxuria per abscissionem arte factam coercita, in arborem facile transcendit, cum ipsi praesertim perennitas vita suffragetur. Quare minimè mirum est si Author noster post arbores, statim in hac tertia parte ad frutices adeo ipsis vicinos, & suffrutices simul descendere voluerit. Illud magis mirum videri alicui posset, quod licet ab ipso, fruticum series satis exactè suis circumscribatur limitibus, cremiorum tamen siue suffruticum tractatio, satis multas herbas ex infimo genere, non sine specierum diuulsione notabili, includere simul videatur: nisi hoc ipsum Authorem excusaret, cremium ita ambigere inter fruticem & herbam, ut aliquando ad hanc magis, aliquando ad illum potius accedere comperiatur.

RVTEX est *Tlepatlis* non quod igneus sit, sed à facultate, qua igneis affectibus succurrendi pollet, nomen sumens. radici magnæ infistit, ac fuluo indutæ cortice, è qua proferuntur caules scæniculacei, quadantenus sarmentosi, lineis secundum longitudinem interstincti, ac pleni medulla. amygdalina folia, paulò tamen maiora. flores parui, candentes, oblongique, calyculorum scabrorum forma, in capitula congesti. aeris sunt folia, calidaq. & sicca ordine ferè quarto. Radix videtur principio amaritudinem quandam præferre, quæ demum in dulcedinem finiat acrem. Subtilibus constat partibus, ac dicto citius vim suam gustata ostendit. Prouenit in calidis *Ocpayocani*, iuxta aquarum alueos. Ius decocti eius matutino epotatum, dolores

quosuis tollit, etiam è lue Gallica profectos, si tamen mediocris victus ratio instituat. dolorem ventris ex frigore ortum sedat, flatum dissipat, urinam elicit, cholicos iuuat, & pectoris ægritudinibus mirum in modum confert. folia applicata medentur gangrenis. succus eius, & *Temecatli* iuuant conceptionem.

CHILLAPATLIS frutex est radici infistens fibratæ, folijs roseis, floribus coccineis, binisque iuxta singulos foliorum exortus, vniuerso caulis procursum. Prouenit in calidis *Hoaxtepecensibus*, & *Tacapichtlensibus*, vbi eius explorauimus vires. Calida, & sicca ordine tertio temperie constat. dolorem ventris, si deuoretur, sedat. & cum *Chillatolli* folia pugilli mensura, pectori mirum in modum prodesse feruntur. quin si exhibeantur his qui febrem quartanam patiuntur, breui ab ea liberantur.

De COPALXIHVITL, seu her-
ba COPALLI referente
Cap. III.

COPALXIHVITL frutex est, quatuor dodrantes longus, multos proferens ramos; caules lignosos, paulisper fuluos; folia Ocymi, sed obrotunda, infernè squallentia, supernè verò viridia, rara, & aliquantisper serrata, & baccas rubescentes. odorem suavem spirat, ac Thymi saporem præfert. Nascitur Teotihuacani, iuxta tesquas, asperaque, & saxosa loca. Calidus est, & siccus ordine tertio. febrium arcet typos, ac succus expressus confert oculis.

De HOITZIT XILXOCHITL Origanina. Cap. IV.

HOITZIT XILXOCHITL Origanina, frutex est ab vna radice multos proferens caules, & ramos lignosos, & in his Origani folia, vnde est illi impositum cognomen, flores coccineos incuruos, teli quod Alabardam vocant per similes. Odor est Salviae, saporq. amarus. temperies ordine tertio calens, atq; sicca, partiumq. tenuium. Sunt qui dicant, punctis auxiliari, corde fortassis roborato, & humore per meatus corporis expulso, aut proprietate quadam occulta & incerta. peculiare est eis flatus discutere, iuuare coctionem, perfrigeratis membris mederi, dolores à frigida causa ortos sedare, ac intestinis retentas emundare feces.

IO. TERENTII LYNCAEI NOTAE.

Pleraque herbae Pulegio, Salvia, Origano, Menthe, Thymo, Ocymo similibusq. congeneres sunt aromaticæ, boni odoris, saporis acris, vel amari. vnde etiam ex illis oleum destillatione extrahitur, fragrantissimum, & acerrimum, quod aptum est per sudorem quicquid in corpore noxium est pellere, concoctionem iuuare, atq; adeo cor ab omni veneno defendere.

De

De *TLACOXILOXOCHITL* flore Barbato. Cap. V.

T *TLACOXILOXOCHITL*, quem alij etiam *Xiloxochitl*, alij verò *Tentzonxochitl*, seu florem barbato vocant, alij *Tlamacazcatacol*, alij *Tepexiloxochitl*, & *Tlalxiloxochitl* appellant, suffrutex est folijs *Mizquitl*, floribus comantibus, capillis longis, & coccineis similibus, prodeuntibus ab acinis orbicularibus & rubrescentibus, radice fibrata, extra fulva, & intra, cum secatur, rubra, rubris stipitibus, & fulvis siliquis. Nascitur in planis, montosisque locis, & interdum iuxta aquarum fluentia. Cortex radiceis, siccus, & adstringens est, & nonnihil glutinosus, calidaque ordine tertio constat natura, & sapore acri. Tusi flores, & immixti aquæ, & instillati, oculorum morbis mirè opifulantur. nam inflammationes cohibent, adnascentem carnem absumunt, & di-

& discutiunt argemata. radicis quoque decocti eorum ius, aut infusum, sistit fluentem aluum, & prodest dysentericis, sopitam excitat appetentiam, satietatiq. medetur. Sunt etiam qui dicant, pectus lenire, aluum solvere, bilem vacuare per superiora, & tussientibus quoque esse remedio.

Fila huius floris per totam longitudinem depicta, sunt colore coccineo, in summo autem sunt flauis coloris, siliqua lutea sunt, eius nempe coloris qui in Hedera lutea conspicitur.

De TLACOXOCHITL, quam alij TZONTLATLAVHQUI, seu Capillos rubeos vocant. Cap. VI.

NOMEN secundum inuenit frutex hic à tenuitate, colore, & forma comantium in summis virgis florum. stipites plures à fibrata radice profert, folijs Lini longiusculis, & angustis, ternis quaternisque, per modica interualla ornatos. Radix amara, & odora gustu est, calida siccaque ordine tertio. Ius decocti eius medetur dysenterijs, & confert doloribus articulorum.

Flos rubedini coniunctam habet albedinem.

De XONEQVILPATLI. Cap. VII.

XONEQVILPATLIS frutex est radicibus insistentibus surculosis, è quibus edit caules fuluos, & in eis folia Salicis, sed tamen minora, & angustiora, flores pallescentes, paruos, calyculorum figura. calida natura tertio gradu constat, sicca, & adstringenti, atque vrenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, Glycyrrhizæ sapore, & nullum pene sensum caloris præbens epota. Folia tusa, ac soluta ex aqua, semiuncie mensura, articulorum dolores, & quosuis alios à causa frigida ortos mitigant, & eos qui oriuntur ex tensione. sudores eliciunt, neruos imbecilles corroborant, & omnibus penè morbis contendunt mederi, qui à frigida causa sint orti. & fortassis idem est cum Micuilpatli.

*De TLATLACOTIC TEPOZTLA-
NENSI Scabiosa fruticosa
Mexicana. Cap. VIII.*

FRVTEX est *Tlatlacotic*, qui radicibus firmatur furculorum instar, extra nigris, & intra candidis, multos proferens stipites, teretes, & aliquantisper purpureos, asperos, & prælongos; folia Limonis, maiora tamen, raris per ambitum ornata scissuris, ac interuenijs secundum longitudinem discurrentibus insignia; flores luteos, & orbiculares. Nascitur montibus *Tepoztlanicis* *Tauhtepecensibus*, & *Yacapicthlensibus*. Radix est acris, odora, subtilium partium, calidaq. & sicca ordine tertio natura, & ventrem dolentibus, tumentibusque impensè utilis. flatum siquidem discutit, aluum expurgat, atque ita dysentericis dicitur mederi.

Capitula Scabiosa sunt similia eoq. in genere reponi debere indicant ceteris non reclamantibus, vnde nomen nostratibus deduximus.

*De YZTACPATLI
TEPEXICENSI Hoximo. Cap. IX.*

YZTACPATLIS *Tepexicensis*, quem alij *Tlanoquilonipatli*, *Michuacanenses* *Hoximo* vocant, frutex est folijs paruulis, pennis auium similibus, aut illis si maioribus *Tlalmizquitli*, & luteis floribus. Nascitur in temperatis *Tepexicensibus* locis. acris est, calidaque & sicca ordine tertio constat temperie. cortex radicis tritus, ac drachmæ vnus mensura deuoratus, omnes humores, sed præcipuè pituitosos purgare dicitur; atque ita dissipare bubones, vnde postremum nomen.

De ACVILOTL, seu Volubili Aquatica. Cap. X.

ACVILOTL, seu planta volubilis, prope aquas proveniens, haud præter rationem à Mexicanis *Acuilotl* vocatur, quando humidis aquisque locis nasci consuevit, repatque per terram, aut propinquis arboribus conuoluatur. Sunt verò illius duæ species colore tantum floris, ac nomine distantes, & foliorum amplitudine. prior enim flores fert candidos, & folia paulò minora, vocaturque *Acuilotl*. Acuilotl. alterius verò flores pallescunt, & folia maiora sunt, diciturque *Cozticacuilotl* Cozticacuilotl. à luteo colore florum. Stipites vterque profert rotundos, purpureos, lignosos, fragiles, & tenues, lenta fartos medulla. flores *Izquixochitl* candidos, ut diximus, & pallescentes, nec absimiles odore, & forma, floribus Rosæ illius quæ à recentioribus sub Moschatæ nomine circumfertur, cui hic frutex totus non omnino dissimilis est. Folia

sunt Rubi, sed minimè ferrata, nerueis discursibus recte secundum longitudinem discurrentibus, & odorem Cucumeris ferè præferentia. flores inodoramenta, & corollas veneunt, floridosque manipulos Indis passim consuetos, ac familiares. è quibus ignis beneficio, stillatitia extrahitur, quæ valde odora sit, & iucunda. Temperato aut paulò frigidior Coelo exultare solet. Folia sunt amara, & tertio fere ordine sicca, & calida. quamobrem deuorata pugilli mensura ex vino, flatum discutiunt, rufaque & admota, contracta membra laxant, ac tumores præter naturam resoluunt.

De HVITZ TOMATZIN, seu TOMAL spinosa. Cap. XI.

HVITZ TOMATZIN, quem alij *Huitz Tomal*, alij verò *Neixpopoallo- ni*, seu oculos extergentem vocant, frutex est crassæ & surculoræ radici innixus, unde profert stipites spiniferos, quatuor do- drantum, & in eis folia quadantenus vo- catæ Spinachiaë similia, inferna parte hirsuta, & subalbescencia; purpureum florem non sine luteis quibusdam capil- lamentis, ex quibus fiunt fructus cerasis candidis similes. Nascitur in frigidis, ac humidis regionibus *Temucacensibus*, & *Amaquemecensibus*, in planis, & campe- stribus. Radix est amara, acrisque, & tertio fere calefaciens ordine. eiusdem cortex semiuncia mensura tusus, atque ex aqua deuoratus, omnes humores va- cuat per inferna. atque ita febribus, & difficultati respirationis, & hydropi mi- re confert.

De XIVHQVILITL PITZAHAC, seu Anir tenuifolia. Cap. XII.

XIVHQVILITL PITZAHAC, seu *Anir tenuifolia*, radicem unicam fundit, è qua multi prodeunt stipites, sex cubitos longi, ac minimum digitum cras- si, coloris cinerei, teretes, atque leues; fo- lia similia Ciceris folijs. flores parui ex al- bo rubrescentes. filiquæ aceruatim ap- pensæ cauli ascaridibus crassiusculis, ver- miculisq. similes, plenæ semine nigro. Frutex hic amarus nonnihil est, & legu- mina quadantenus respiciens, acris; cali- daque, & sicca secundo ordine natura. Pulvis eius antiqua vlcera sanat, abluta tamen prius vrina. quo fit, vt *Palanca- patlis* multis vocetur. dolorem & calorem ingentem capitum puerorum folia con- tusa, admotaq. dicuntur extinguere. re- solu-

solutauè ex aqua, atque illita, cerebrum. Fit ex eisdem pigmentum nuncupatum ab Indis *Tlacchoili mehuitle*, quo capillos atro colore tingunt. Nascitur sponte sua in calidis regionibus, campestribus, montosisq. locis. etsi aliqui in herbarū genus referant, frutex tamen videtur duos annos viuens, viuaxq. persistens. Parandi pigmenti, quod Latini Cæruleū vocant, Mexicanī verò *Mohuitli*, *& Tleuohuilli*, hic est modus. Folia incisa, in ahenum cortinam uè feruentis aquæ, ^{Ceruleum quomodo fiat.} sed iam ab igne sepositæ, tepentisque, aut melius, (vt rei affirmant periti) frigescentis, neque ignem expertæ, coniiciuntur. concutiunturq. vehementer rutris. ac paulatim aqua infecta transfunditur in testam, aut dolium. & tandem per foramina paulò sublimiora effuso humore, quidquid è folijs decessit, permittitur residere. Fex illa pigmentum est. siccatur id sole, & sacco cannabino percolatur. mox efformantur paruæ rotæ, quæ catinis superpositis carbonibus, solidantur, vt recondi tandem queant in annuos vsus. Seri quoque apud Hispanos integrum esset, calidioribus nempe regionibus, qualis est Betica, aut alia ex his quas alluit mare, seu campestribus, seu montosis locis, in areas latè puluinatas sparso semine illius, Lactucæ more. mense quidem Ianuario, si clemens sit, aut calidum cælum, solumq. vdum, & irriguum. sin minus, Septembri, Octobri uè & tempestiue in liberiores campos, sicut ipse quoque paruæ Lactucæ solent digesto, atque transposito. sarritis tamen nouellis plantis, vindicatisq. à noxiarum herbarum tyrannide, quoties illæ nimium lasciuiere, & tandem euulsis, & accommodatis vsui.

De XIVHQVILITL PITZAHAC altera. Cap. XIII.

EST & alia eodem nomine planta, *Xiuhquilitl pitzahac* dicta, quæ cæruleo quoque tingit colore, fœminarumq. denigrat capillos. magnitudine tamen & forma, à prædicta diuersa. Frutex siquidem est mediocris magnitudinis, multis insistentibus, surculosis, fibratisque, vnde multi prodeunt stipites cinerei. Folia Piperis longi aliquantò maiora, nerueisq. discursibus, secundum eorum longitudinem discurrentibus. & flores capillacei, candentes. Frigida, & humida constat natura. parandi pigmenti modus est vtriusque idem. & deterior huius tinctura, atque ideo de satū nihil.

De Sacchari Arundinibus, interpolandi ratione, atque satū, ac de modo extrahendi Saccharum. Cap. XIV.

ETSI non tantum Canariensibus, sed Haitinis quoque, & nouæ Hispaniæ colonis, quarum regionum res medicas omnes scribere animus est, Sacchari Arundines aduenescunt, & eorum regionibus frequentes; tamen quoniam apud Canarios sum eas primum conspicatus, libuit inter eorum plantas numerare, atque describere. Prouenit ergo in planis, montosisque, sed fertilibus, irriguis, calidis, ac præcipua diligentia cultis. magnæ Canariæ locis, iuuantem naturam soli, colonum sollicitudine & cura, Arundinum, ex quibus saccharum solet exprimi, ingens copia. vnde vberimus eximij illius liquoris prouentus contingit. Rigandæ sunt hæc bis, teruè singulis quibusque septimanis, neque

Sacchari
conficien.
di modus.

segniter expurgandæ, atque sarriendæ. atque ita post duos integros annos, in debitam assurgunt magnitudinem, quæ rarò denos dodrantes superat. solida intus (à qua saccharum extorquetur) refertæ medulla, nec longioribus ternis vncijs distinctæ internodijs. folijs verò prolixioribus, & virentioribus, cæteris calamis. Seruntur è frustis earundem, germinibusvè transversim iacentibus. & quæ primò assurgunt, plantæ vocantur. quibus ad vsus amputatis, nascuntur aliæ, sesquianni spacio iustam magnitudinem adeptæ. quas vocant *Çocan*. deinde anni vnus interuallo, quas *Reçocan*. & hæ seruari solent ad satum. nisi adeo fertiles esse contingat ob terræ commoditatem, & solertem cultum ut saccharo exprimendo idoneæ sint, atque aliæ quarto demum prodeant, quæ satui videantur sufficere. Contunduntur hæ troclea, binos, striatos, vastosque rotante axes, alterum alteri impositum. & postquam minutim sunt concisæ prælo comprimuntur, haud dissimili ijs, quibus nostri orbis incolæ musta extorquent ab vuis. Fluens succus per appositum canalem procedit in vocatum *Tangue*. quo referto transfertur in ahenum à recipiendo cognominatum. Succo huic mellivè, ius vocato, miscent duo aut tria coclearia magna, quæ *Pombas* vocant, lixiuij fortis, quod in eum vsus paratum habent. feruet paulatim cortina donec rursus *Tangue* ferè referciatur pro capacitate aheni. Tunc despumant, auferuntq. crassas, & immundas sordes, quas *Cachazan* vocant, deinde in reliqua aheni transfundunt. vbi bullire permittitur, donec exquisitè emundet, addito paulatim lixiuio, quo excitetur spuma. Eundem succum iam in mellis naturam coactum, transfundunt in *Tangue* per colatorium, donec impleatur. inde transferunt in dictas *Tachas* paruavè aheni, quæ tria sunt. vbi in maiorem spissitudinem coit, haud aliter quam in tribus prioribus cortinis, in quas paulatim transfertur liquor. augetur sensim suppositus ignis, atque lixiuium. eorum verò quæ *Tachas* vocant, quatiunt solum tertium. & ne ferueat, atque effundatur liquor, butyrum vaccinum, aut oleum inspergunt. Inde postquam in debitam spissitudinem mutatus est, transferunt in vocatas *Formas*. mox implent subsellium arundinum excrementis, collocantq. formas aqua abundè madentes. & obstructis foraminibus, effundunt in singulas formas sextarium liquidi mellis, quod *Lentum* vocant. postrema *Tacha*, siue ahenum in nouem digeritur formas. & has quatiunt artifices spatula lata ligneaque, ac replent paulatim, exhaustum instaurantes liquorem. Sequenti die transferunt formas in loca dicata expurgationi. & amouentes subscudes, eisdem foraminibus saccharum perforant, permittuntq. expurgari decem duodecimvè dies, pro temporis more. deinde malleo quatiunt formam, atque ita si quid excrementi est, extrahunt, experiunturq. an satis sit expurgatum. Quæ exactè mundatæ sunt, reconduntur in formas, addito luto. quod non aliter inuentum est, quam gallinis quibusdam, pedibus eodem infectis, formas conculcantibus, ea parte sacchari, quæ conculcata est, mirum candorem contrahente. Quæ verò non, permissæ quantum satis sit expurgari, tandem illiniuntur luto. & eo tempestiuè detracto, aliud secundo adijcitur. nec additur tertium, ne saccharum vniuersum liquecat, & effundatur. etsi interdum ter lutum adhibere necessarium sit. Saccharum ita paratum, vocant *Lealdado*, & alio nomine *Masculum*.

Nec

Nec maiorem admittit interpolationem; etsi quod minus candidum est *Maz-*
canado nuncupetur. quod tamen, si libeat exquisitius interpolant. Est & aliud
 genus, quod *Spumas* vocant, quoniam ex spumis ahenorum omnium soleat
 parari. Hæ quando extrahuntur, tendunt eas in ahenū *Tanquerre*, aut dolium,
 ac deinde emundant in ahenō, interpolantque, veluti saccharum. Sunt & vo-
 cata *Respuma*, postremumvè saccharum. quod fit ex spumis haud aliter, quam
 reliquum dictæ *Panelle*. *Panelle* verò fiunt melle, quod fluit à saccharo per in-
 ferna. nempe inferiore, atque deteriore respumis. eodemq. interpolatur modo.
 Quæ omnia sacchari genera, soli exposita, demum in vsum reconduntur. Itaq;
 quoddam est genus mellis, vnde fiunt panellæ. Aliud, quod *Decaras* vocant, fluit
 à saccharo, cum iam luti beneficio expurgatum est. Tertium verò, quod fluit à
 panellis. at mellatum dicitur saccharum ipsum, priusquam concreseat. Sed
 ramentum mel est, quod adhæret canalibus quibus expurgatur saccharum, ex
 quibus parant mel, panellasvè, aut, quod vocant *Refinado*. Vasa autem, atque
 instrumenta, quibus saccharum interpolatur, sunt *Pombæ*, seu coclearia ænea
 decem duodecimvè, plus minus, capientia sextaria, manubrijs ligneis annexa,
 quibus melliginem ab ahenis in ahenā transfundunt. *Despumatrices* sunt la-
 minæ Mediolanenses, cribri modo perforatæ, nec sine ligneis manubrijs vl-
 nam longis, veluti illa Pombarum, quibus melliginem extergunt, & emun-
 dant a spuma. *Remillones* sunt quædam coclearia ænea, tres quatuorvè capien-
 tia sextarios, infundendo lixiuio deseruientia, vt ita deinde spatula saccharum
 commisceatur. *Spatula* verò lignum est quatuor digitos latum, & ternas spitha-
 mas longum, quo agitant saccharum contentum formis positis in tendali.
Formæ sunt vasa fictilia, infernè perforata, vbi expurgatur saccharum, accipitq.
 formam. vnde nomen. *Tendalis* est subsellium plenum ramentis Arundinum,
 vbi collocantur formæ. *Viradera* dicitur lignum rotundum, cui ferreus mucro
 additus sit. eo enim excavantur in ramentis sedes, quibus locentur formæ.
Paraluero dolium magnum collocatum prope *Tacchas*, in quod melligo, quam
Mellado vocant, conijcitur, & inde in *Tacchas* rursus extracta transfertur.
Tacchas sunt ahenā modica, & in trianguli formam locata. quarum vltima
 alam habet vbi saccharum agitur. *Nornallas* nuncupant fornaces, quibus im-
 ponuntur ahenā. *Repartitora* cochlear est ligneo insistenti pedi, sesquidodran-
 tem longo, quo transferunt saccharum in formas, cætera Pombis simile. Lutum
 verò quo expurgatur saccharum, vocatur *Mazapez*. quod genus cretæ esse
 aiunt, squallido colore, sed nonnihil in plumbeum tendente, humilibus locis,
 & penè palustribus reperiri solitum. quod expositum soli, in annuos vsus ser-
 uant, ne imbres per anni decursum decidentes, impedimento esse possint. Cum
 verò eo vtendum est, proijcitur in cortinas, lapidibus & calce constructas, ad-
 dita aqua donec ex ea resoluatur. agitantque, atque commiscent pala quadam
 magna, vtrisque manibus mota. & itatim colant, ac per cribum æneum trans-
 mittunt in aliam cortinam. lutum quod primo additur saccharo, liquidius est.
 secundum verò nonnihil spissius, quorum vtrumque ex humoris maiori, mino-
 riq. copia constat. Audio nasci sponte sua apud Argentarium, quod vocant, flu-
 men, Arundines sacchari, arborum magnitudine, quibus (quod dixerat Pli-

I. Saccha-
rum Leal-
dado, vel
Masculum
dictum.

II. Spumæ.

III. Respu-
ma.
III. Panel-
læ.

Refinado.
Instrumen-
ta saccha-
rificum.

nus in veteri quoque Orbe euenire) vi solis expressi sacchari orbiculi, suprema parte adhærescant. Et hæc de saccharo, quoniam video latuisse superiores, mihi obiter dicta sunt.

De *AXIXPATLI TEXAXAHUACENSIS*. Volubili quinquelatera. Cap. XV.

VOLVBILIS frutex est *Axixpatlis Texaxahuacensis*, radici innixus furculosæ. è qua profert caules sarmentosos quinque laterum, & folia viridinea. amaro constans sapore, & calida natura. vrinam euocat succus epotatus, & ictericis mirum in modum confert. Nascitur iuxta aquas calidarum regionum.

De *ECAPATLI*, seu parua Sambuco. Cap. XVI.

ECAPATLIS, quam alij *Tlaloaxin*, alij *Totoncaxi hoitl*, seu calidam medicinam, alij verò *Xomo tontli*, seu paruum Sambucum, alij verò *Xiopatli* vocat, frutex est hispidus, folijs Amygdali. stipitibus lentis, purpureis, tenuibus, & teretibus. floribus luteis, mediocribus, in extremis ramorum flagellis ex quibus filiquæ oriuntur tenues, teretes, longæ, & maiori ex parte purpureis granulis Lenti similibus, minoribus tamen, repletæ. odore est graui, sapore amaro. Prouenit in locis campestribus regionum calidarum aut temperatarum. quamquam intra domos quoque, & viridaria, remedij causa soleat coli. Calida & sicca natura

constat, & nonnihil adstringenti. Tumoribus medetur, vlceribusque. & aurium dolorem sedat. lac euomentibus infantibus auxiliatur eius folia, si contusa apponantur ventriculo. admota verò illitaque, capitis dolorem leuant. & vniuerso corpori applicata horrores febrium, aut pugilli mensura deuorata. Sunt qui dicant sic quoque satietati mederi, & lepræ, testa prius corrasæ, quam Indi *Xiost* vocant, lichenibusq. impositam auxiliari.

De HVITXIQVA. Cap. XVII.

QUAM Michuacanenses *Huitxiqa* vocant, *Mexicenses Xoxocapatli* nuncupare solent. Est autem frutex folia fundens oblonga, ferrata, & amplitudine mali Medicæ; insertis tamen quibusdam minoribus. semina vero, ac flores iuxta foliorum exortus in acervos congesta. Nascitur calidis, atque humidis locis, quales sunt *Mexicani*. folia calida, & sicca, & paulisper adstringenti videntur constare natura, & Stœchadem quadantenus olere. Puluis eorum, medetur nomis, & depascentibus vlceribus. tumidam faciem curat. & impositus capiti, obsistit defluxionibus oculis asfundentibus tenebras. naribus verò infusus fluxum sanguinis cohibet. & medetur dysentericis. tumoresq. præter naturam, aut discutit, aut maturat, aut aperit. Succus infusus confert oculis. suffitus iuris decocti eius, & *Ixtauhial* aduersus articulares dolores, & quasuis alias frigidas noxas præsentaneam fert opem.

De NACAZCVL, seu TOLOATZIN ab alijs dicto;
Datura altera Mexicana. Cap. XVIII.

NACAZCVL, qui ab alijs vocatur *Tolozzin*, est species *Tlapatl huexot Zincensis* Prouinciæ alumnus. estque frutex caules Ficulneos proferens, radices candidas & surculosas, folia vitiginea, odoraque, mollia, pingua, & hirsuta. Fructus aculeatus est, ac demum spinas exuit, obrotundus, & in quatuor portiones, Melopeponis instar, diuisus. Semen est fuluum, Raphanino simile. Nascitur vbique in ruderibus, & maceribus *Pahuathanensibus*, & habetur ab indigenis ad nonnulla incommoda reparanda magno in pretio. Semen siccum, tritumque, & resinæ immixtum, perfracta ossa mire solidat, & conglutinat, ac reducit luxata. Adiungunt Indi supernè aurum pennas, & tabellis coercant, ducuntq. ægrotantes in balneum aeneum, quod *Ta-*

mazcalli patria lingua vocare solent. toties repetentes huiusmodi medicamentum, quoties videtur expedire. quaterna folia tusa deuorantur ex aqua contra totius corporis dolores, è Gallica etiam lue profectos, aut cum *Chilli* luteo illiniuntur. Cauendum autem ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, & variæ, vanæq. imaginationes viderentur obseruari.

Nacazcul est species *Tlapatl* siue *Datura*, quæ ipsi *Hyoscyamo* est congener. vasculum *Datura* videtur quidem diuisum esse in quatuor partes, sed quando semen maturit, duabus tantum partibus membrana hæret ipsi pomo, utrimque vero multa hærent semina in crassa & fungosa substantia, sicut etiam in *Hyoscyamo*, & *Tabaco* videre licet. narcoticam vim Medici plerique adscribunt frigori, non animaduertentes omnia narcotica esse odora & calida, ut etiam purgent. sic *Papauer* etiam purgat, si semina eius non omnino matura deuorentur, ut mihi retulit sibi experientia compertum vir Clarissimus *Theophilus Molitor Lynceus*, professor *Ingolstadiensis* designatus Medicus, rerum naturalium diligentissimus rimator, sicut omnia *Rapacea* facere solent, & nihilominus est narcoticum. nec opus est ad frigidas partes quæ insunt confugere. nam oleum vini utpote distillatum, nihil frigoris continet, & difficile fuerit in *Nicotiana* partes frigidas inuenire. Taceo vini vim Narcoticam quæ omnibus est notissima. Itaque aliunde vis pendet narcotica. ex fumis nempe, qui magna copia è pinguibus istis, & facile fumigantibus, in cerebrum euehuntur, spiritusq. animales ne sufficienti quantitate partibus subiectis influant, impediunt. In lethargo certe caput apertum, & membranae cerebri, eiusq. substantia, inflammata reperiuntur. Id obseruauit non semel tantum, Excellentissimus *D. Ioannes Faber Lynceus*, simpliciariorum summi Pontificis, collega & amicus meus singularis, in cuius adibus & conubernio hi mei commentarij nati sunt. quod euidenter conuincit, somnum illum non à frigore, sed à calore ortum ducere. Vanus autem est ille metus qui à multis seculis *Europæos* corripuit in usu debito narcoticorum, cum uniuersus Oriens & Meridies impune & quotidie utatur *Opio*, *Datura*, *Bangue*, & similibus, & noui Orbis incolæ, quos hodie *Nautæ septentrionales* imitantur, fumum *Hyoscyami*, siue *Tabaci*, creberime hauriant. Noxa vero ex nimia dosi, nunquam est tanto cum periculo, ac si quis in purgando debitam excesserit mensuram. Dolendum est infinitos mortales, dolorum cruciatibus perire vnius huius medicamenti ignorantia, qui orco eripi possent, si medici, consensu totius Orbis persuasi, eo sapius vterentur.

De TOTON CAPATLI Syringa lutea. Cap. XIX.

TOTON CAPATLIS frutex est stipites ramosq. cauos proferens, purpureos, refertos luteis floribus, ac visu spectandis. qui initio, cordis ostendunt figuram, mox verò hiant in stellulas, quinque concinnatas folijs. ex his vascula erumpunt, in quibus semen nigrum clauditur, exileque. Radices furculosæ sunt, & folia Pyri. quæ primo gustu apparent acida, postea verò planè amara sentiuntur. quamobrem, calida siccaq. & adstringenti constare natura, est iudicandum. Illita corpori, frigoribus rigoribusvè accessionum, narrantur mederi, enixas roborare, compescere dyarrhœas, satietatem pellere & dysenterias curare infusa, ventriq. admoda, aut semivnciæ pondere deuorata. præcipuè si cum radice *Tacocoauhqui* permixta sint.

Flos ipsi Blatarie videtur similis, flauus quidem extra, sed versus centrum crubescit.

De TOCIZQUIVH, seu Maizio torrido, & calido. Cap. XX.

FRVTEX est *Tocizquih*, folia ferens Chamædrios, ferrata, pingua, & infernè squalentia, hirsuta, aspera, graui odore. radicem crassiusculam, fibratamque, & sensim gracilesceniem. flores verò longos. Prouenit in vallibus, ac ripis fluminum *Metztlan*. tertio ferè ordine calida, atque exiccanti temperie constat. ori ventriculi si apponitur, vterinos affectus curare dicitur, ac scæminas illorum gratia tabescentes, sanitati pristinae restituere. & ius foliorum infusum, mederi dysenterijs.

Folia ad Urticæ similitudinem vergunt, subtus etiam viridia. flos longissimis pediculis inequitat, corymbiferis quasi similis, color luteus.

De YTZTICPATLI frutice.
Febrifuga. Cap. XXI.

YTZTICPATLIS, quem alij *Teconquilitl* vocant, frutex est radicem fundens crassam, & longam, intus candentem, teneramque, plenam succo, & ex ea stipites purpureos. folia in plures cuspides diuisa, & has ipsas interdum sinuosas quoque. florem candentem, ac paruum. & fructum rotundum, Ponticis nucibus penè parem. Nascitur in collibus *Hoitzocensibus*. Radix dempto cortice, qui impensè refrigerat, in lauiorem redacta, aduersus febres solet deuorari. Ius decocti eius, loco aquæ fontanæ aut fluuiialis, bibitum, eundem usum præstat. præter quod calidas quasuis intemperies emendat, ac corrigit. Nec est planta vlla apud has gentes, quæ in extinguendo calore, maiori in pretio habeatur, aut possit huic aliquo modo comparari.

Ad *Geranium* forte pertinet hæc planta, sed repugnat radix tenera, succo plena quæ obscurè rubet. folium fere *Cannabis*. caules etiam rubent. fructus nodo conclusus non conspicitur.

Exponere hic libuit hanc quoque *Malua* ceæ ut videtur earum regionum imaginem, cui quamuis in autographo nomen inscriptum non sit, a nonnullis tamen affinis prædictæ *Ytzticpatli* censentur. folia quidem sunt *Geraniij*. flos ex ala pediculo longo insidet. calix magnus ferè castaneus. flos luteus, pallidus, radix crassa.

De ATLAT ZOPILLIN, seu aquosa herba appensa. Cap. XXII.

ATLAT ZOPILLIN, aquosamvè herbam appensam, eum fruticem vocant, qui ob loca iuxta quæ nascitur, & pediculos foliorum, quos similes capreolis hinc & inde effundit, sic nominatur. alij *Atlot zopollin xochitl* idest florem *Atlot zopillin* vocare malunt. duas reperies huius plantæ species. alteram à rubeo colore rubram; alteram à paulo albidore, appelles candidam. Radicem utraque crassam, rubescentem, ac fibris refertam fundit. caules lentos, refertos molli medulla, Ficulneis proximos, teretes, quatuor cubitus longos, & minimi digiti crassitudine. Vitis viniferæ folia, in procursu stipitum hirsuta ac rara. florem rubrum, & oblongum. è quo fructus generantur ternis capitulis triangulis constans, corallorum instar rubescentibus, cibo idoneis, ac plenis nigro semine. Temperato, aut paulò calidiori cœlo gaudet, quale est *Mexicanum*, & *Tetzcoquense*, vliginosoq.

& campestri solo. Augusto mense flores erumpunt, quibus, fructuque, ac folijs decidentibus, in annuos usus velli solent, atque recondi. Radix frigida primo ordine videtur, humidaq. & saliosa natura. & ideo, aqua, ubi farina radice, stipitisve aliquamdiu infusa maduerit, loco fontanæ aut fluuiialis epota ab his, qui fluxum ventris patiuntur, aut quemuis alium à calida causa ortum morbum, breui curat. urinae ardori, & retentioni medetur. nec non & oculorum inflammationibus.

Qui stamina, & calicem, & flores in maluaceis diligentius inspexerit, statim hunc fruticem eorum classi, nempe *Altheæ* adiudicabit. vires etiam reliquis probe correspondent.

De *COCOZTAMATL*, seu luteo *TAMATLI*
Vrinaria mirabili. Cap. XXIII.

COCOZTAMATL, quem alij *Cocoztic*, & *Cocoztin*, & *Cocoztli* vocant, frutex volubilis est, crassam, ac palentem radicem fundens, vnde nomen. stipites, laeves, tenues, atque rotundos. folia sinuosa, & in tres diuisa cuspides. flores candidos, modicos, illis *Izquixochitl* perfrimiles. è quibus oriuntur acini cerasis haud abfrimiles, sed colore candentes. Radix palliet. & inodora est. sapor verò saliuosus. temperies mediocris, aut paululum in frigus humiditatemq. inclinans. Vrinam mirè euocat. arenas, & pituitosa excrementa pellit. atque quicquid vrinarios meatus obstruit expurgat, & trahit. carnemq. ibidem supercrefcentem reprimit, si in leuorem redacta semivnciæ mensura ex aliquo liquore aperiente deuoretur. & agglutinato puluere radice ex oui albumine, aut oleo amygdalarum dulcium, Iunco

Xomalli vocato, Gossippino tamen prius filo irretito circumuolutoque, atq; ita penis cavitati admoto. quemadmodum raro quodam exemplo cognitum est apud Mantuam Carpentariam, Philippi Secundi regiam, cum laboraret Episcopus Cordubensis, qui tunc erat Conchensis prælul, & à confessionibus eiusdem Catholicæ Maiestatis, grauissima quadam vrinæ suppressione. eo enim præsidio subdito, veluti per miraculum est liberatus, reseratis vijs, vberri- maq. vrinæ copia penitus effusa, haud sine optima mercede artificis. cum tamen ille, neque vnde sumeretur id genus auxilij nosset, aut quidquam aliud quam se aliosq. permultos, à quodam Indico medico sibi id arcani seruante, ab huiusmodi aggritudinibus fuisse seruatos, atque ereptos. Et quamquam sint qui contendunt, non eo puluere, sed cauda *Tlacuitzin* animalis, cuius etiam effigiem exhibemus, euenisse, quæ eisdem morbis affectis mirabile quoque auxilium præstat; re tamen diligenter considerata, atque inquisita, inuentum est è radice huius plantæ, & non ex cauda prædicti animalis, mutuatum esse, quod narrauimus auxilium. Sunt verò qui dicant alium mouere, ac soluerè. & ea ratione *Chichime capatli* misceri, ad pharmacum quod vocant Chululense, componendum.

De IZTAC COANENE PILLI Volubili Diuretica.

Cap. XXIV.

YZTAC *Coanene pillis*, seu planta folia ferens cordis figura, volubilis frut-
tex est, radici innixus longæ, & fulvæ. è qua proferuntur caules tenues,
teretes, & virides. & in eis folia subalbida, cordis forma ferè. ac flores ex albo
pallentes, & exiles. radix vnciæ vnius mensura tusa ac deuorata, febres dicitur
arcere. mixtaq. *Iztac Quahuil*, aut sumpta per se, vrinam prouocat, semen re-
tentum pellit, nec non sanguinem coactum in grumos, & lapillos. Dulcis est
sapor, frigidaq. aut mediocris natura.

Cum hæc planta sit congener ipsi *Coanene pilli*, & florum colore fere tantum diffe-
rat, ibi de viribus plura videre poteris.

De COATLI, seu Aqueo serpente. Cap. XXV.

COATLIS, quem alij *Tlapalez patli*, seu medicinam sanguinis cocci-
neam vocant, suffrutex est magnus, stipitem ferens enodem, crassum.
materiæ Pyri, & folia Ciceris, minora tamen, Rutaceæ, sed maiora. flore luteo
elanguescente, paruo & longiusculo, composito in spicas. Frigida est, & hu-
mentis naturæ, paululum è temperie recedentis. Prouenit regionibus mode-
ratè calidis, qualis est Mexicana, & interdum etiam feruidioribus, qualis est
Quauhchinacensis. Aqua vbi stipitis eius quædam assulæ aliquandiu maduerint,
quæ cæruleum paulò post contrahit colorem, renes, & vesicam epota exter-
git, refrigeratque, vrinæ acrimoniam temperat, febres extinguit, & cholicis me-
detur. Hæc autem potentius præstat, si radices *Metl* adijciantur, quamquam
ventriculum laxent. quod ego in me ipso sum aliquando expertus, & aliorum
etiam patuit testimonijs. Aiunt quoque gummi eius, oculis inflammatis opi-
tulari, excrecentemq. in eis carnem extergere. Cæpit iamdiu id lignum de-
ferri ad Hispanias, vbi lignum Nefriticum appellant, aquamq. sic parant. Li-
gnum assulatim concisum, in optima aqua fontana maceratur, & in ea relin-
quitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. qua sumpta, altera iniicitur. to-
tiesq. repetitur, donec aqua cæruleo inficiatur colore, dimidiaq. hora post inie-
ctum lignum, cæruleum aqua contrahit colorem dilutiorem. qui sensim pro
temporis ratione intenditur, ita vt miraculum spectatoribus appareat. Est &
aliud genus huius plantæ, eadem præditum facultate, sed aquam minimè
inficiens. Coatli II.

Lignum est Nefriticum aquam cæruleo colore tingens, cuius iam iam crebrior vsus
non solum apud Hispanos, sed etiam Italos Medicos.

E genere leguminum esse colligitur, non tantum ex folijs Ciceris, flore luteo, sed &
ex eo quod apud nos *Genistæ* vim habeant ad calculum pellendum, & reliqua fere om-
nium leguminum genera.

Monardes huius etiam meminit cap. 27. vocans lignum ad renum affectiones, &
vrina incommoda. apud quem idem aquæ parandæ modus.

De

De ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, seu herboſo, ac
pendente flore. Cap. XXVI.

ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, quem alij *Pipilol xochitl* vocant, frutex est folijs *Menthæ*, minimè serratis. floribus coccineis, longis, *Periclymeni* figura, binis candidis apicibus, è singulis intrinsecus prodeuntibus. ad cuius species fortassis pertinet, quamvis viribus differat. Nascitur in calidis *Tzotluca* collibus. Frigida, humidaq. temperie constat. cortex radicis semivnciæ pondere deuoratus, placat febres.

Flores huius *Periclymeni* ex luteo rubri sunt depicti. & quoniam Auctor scribit eius semivnciam febrium accessus placare, necesse est vt sit calidi temperamenti, sicut & reliqua *Periclymeni* genera. Nondum enim compertum est, à frigidis & humidis medicamentis, nisi magna quantitate sumptis, vt sudorem mouere possint, vel vomitum, febrium paroxis-

mos sedari, vt vel ex nostro Auctore sapissimè videre licet.

De CHVPIRI, seu CHARAPETI, aquam rubeo colore tingente
Arcano Venerei morbi. Cap. XXVII.

FRVTEX est *Chupiri*, radici insitens crassæ, & longæ, externa parte pallescenti ex albo, & interna ex albo & luteo purpureſcenti, vnde nomen. Prodeunt ab illa stipites, multiq. rami tenues, prolixi, exaturati viroris, & vergentis in colorem cæruleum, teretes, læues, ac referti mali Medicæ folijs, maioribus tamen, & luteis ac stellatis floribus. sapore, & odore insigni caret. Nascitur in calidis *Michuacanensibus*, aquosis, & humidis locis. Sicca, & adstringenti constat natura. Habent hanc plantam indigenæ in magno pretio, eiusq. vires in arcanis recondunt (quas tamen magna cura atque diligentia, ab illis extorsimus) affirmâtes, plantas reliquas *Michuacanenses*, in sedandis à morbo Gallico ortis doloribus, facilè superare, ac vincere. curandisq. neruorum affectibus, scabie, atque alijs perniciosis, ac rebellibus morbis, & qui leuioribus medicamentis non cedant, si radix vnius vnciæ pondere recipiatur, aquæ vero bini congiij, ferueantq. ad ignem donec tertia pars absumpta sit. iusq. decocti eius, semilibræ mensura, quotidie sorbeatur. eadem victus ratione insti-

tuta,

tuta, quæ *Guaiaci* decoctum assumentibus præscribi solet. Idem decoctum medetur præter naturam tumoribus, vlceribusque, & cæteris symptomatis ex eadem lue profectis. & potatum, & illitum, tumores capitis & brachiorum dilcutit, dylenurias compescit, excitat appetentiam, & impinguat extenuatos.

De *CURAQUA* seu *Brasilio Hispanorum*.

Cap. XXVIII.

QVAM *Curaquam* vocant *Michuacanenses*, & *Mexicani Quamochitl*, & *Vitzquahuitl*, & *Hispani Brasilium* solent nuncupare, frutex est spinosus furculosis candidisq. insiftens radicibus. unde profert stipites, extra fuluescentes, ac intra rubeos, contortos, refertosq. folijs cordis ferè figura, sed mucrone appendentibus, frequentibus interuenijs insignibus, è dorso oblique procedentibus in latera. Nascitur in frigidis *Michuacanensibus*, campestribus ac montosis locis. vbi offenduntur duæ aliæ ipsius species, quarum altera *Pinguica*, altera verò *Vxuqua* nuncupatur. Sapor est adstringens, frigidaque ac sicca temperies. Tingunt eius ligno fila coccineo colore. est enim persimile arbori quam vocant *Santalon*. Ius decocti eius primò fit fuluum, deinde rubescit. quod si amplius decoquatur, cogitur in purpureum pigmentum, aut, si misceatur alumen, in rubeum, & decentius *Cinnabari*. Refrigerat hæc arbor, febrem extinguit, ad-

II. *Pinguica*.
III. *Vxuqua*.

Fructum luteum *Ericæ* similem in libro suo depinxit author. longè aliam Plantam *Brasiliæ* nomine describit herbarium *Lugdunense* lib. 18. cap. 82. ex *Theueto*. arborem nempe magnam, folijs *Buxo* similibus. cuius etiam ligni magnos truncos apud nos videre licet.

De *QVAVH TLEPATLI* Ocymifolia. Cap. XXIX.

FRVTEX est *Quauh tlepatli* radici annixus crassæ, lignosæ, rubræ, & fibratæ. ex qua proferuntur stipites fruticosi, atque ligneæ naturæ, folia Ocymi serrata, flores è candido rubescentes, in supremis ramulis aceruatim congesti, verticillorum fere modo. Prouenit in locis campestribus *Xoxotla*. paulisper frigida temperatauè, sicca, & adstringenti constat natura. Ius decocti eius curat quosuis dolores haud aliter ac illud *Guaiacani*, *China* aut *Zarzaparilla*. quindecim, aut pluribus diebus, si ita expediat, matutinò epotatum dysentericis magnopere confert, & quibuscumque alijs defluxionibus cohibendis.

Venæ foliorum rubræ sunt in hac planta, flores rubri in luteum vergunt colorem.

De *QVAVH TLEPATLI* II. Volubili Limonifolia.

Cap. XXX.

QVAVH TLEPATLIS frutex est stipites fundens volubiles, & fuluos, folia Limonis, florem candentem, & modicum, radicem furculosam, fuluamque, longam & crassam. cortex radicis, quæ frigidæ est, & adstringentis naturæ, redactus in puluerem, atque appositus, medetur eruptionibus, quæ in Gallica lue solent oriri. idem præstare dicitur deuoratus duarum drachmarum pondere, atque ita fugare infectiones cutis omnes. Nascitur in calidis *Texaxahuacensibus*, vbi in maximo habetur præcio ab indigenis ad prædictas ægritudines exterminandas.

De XIVH COCOLIN, seu planta
Contortina. Cap. XXXI.

XIVH COCOLIN frutex est *Hoitzocensis*, stipites ferens tenues, teretes, perque magna intervalla geniculatos, squalentes, & hispideos. folia rara, magna; ex parte altero latere vnico dissecta sinu, hirsuta, & candentia, sed præcipue infernè, oblongaque & Faseoli flores. radicem magnam, è candido vergentem in fuluum. Nascitur in calidis collibus, & campestribus locis. sapor radicis subdulcis est, & quadantenus leguminis, frigidæq; & adstringentis temperiei. cortex eiusdem leuigatus, & bis in die duarum drachmarum pondere deuoratus ex aqua, vomitum præcipue puerorum compescit. medetur vlceribus oris, ac pudendorum. radicis succus, ac flos ex lacte, mirabiliter confert oculis.

De PINAHVIVIZTLI, seu herba verecunda. Cap. XXXII.

PINAHVIVIZTLIS; quam alij (quoniam inducat somnum, soporemq; capiti imposita, aut quia tacti dormire videantur) *Cocochiatl* vocant, frutex est quatuor dodrantes longus, stipites tenues, spiniferosq; ferens, ac folia falcata per intervalla sena, ac manipulorum forma sibi inuicem coniuncta, haud dissimilia illis *Tchixochitl*, radicem surculosam, flores verò, ac fructum forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fuluis racematim dependentibus persimiles. Nascitur in calidis *Tepoztlanicis* *Quauhtlani* quoque & *Hucitlape*, & in collibus *Tacapitl*. Amorem dicitur conciliare. folia saporis Raphani quadantenus referunt. frigida constat, siccaq; & adstringenti natura, necnon & glutinosa. succus radicis medetur tertianis febribus, oculis inflammatis, somnumq; inducit; cortex verò ventris fluxibus. Hic est frutex ille, cuius folia ad quemuis hominis attactum, flatumue, contrahuntur, iungunturque inter se, atque marcescunt. hunc eundem esse existimo, aut eius congenerem, quem Insularum Philippicarum coloni, plantam sentientem vocant. de qua scribunt (vera an falsa nescio) nonnulla, quæ in hac proueniente prædictis in locis, vera esse nequaquam experimur. veluti est stipites re-
ctos proferre, pennæ gallinacæ crassitudine, ex singulis radicibus denos, duodenosue, quorum vnusquisque duodenis ornetur folijs diuisis in quatuor ordines, duarum vnciarum inter se distantes intervallo. foliaq; esse Loto urbanæ similia, flores cyaneos, Linguae similes passarinæ antequam hient, hiantes ve-

Philippi-
caru her-
ba mimo-
sa Acoltq

rò in terna diuidi folia modica . adeo offendi attactu , flatuq; hominum , vt attrectata digitis vltima foliorum serie mœrorem quendam præferat, atque soporem , statimq; decidere reliqua folia , manentibus folis superioribus , quæ si rursus digito tangerentur , pariter decidere . quin stipites , qua parte attrectantur , rumpi , ac in terram procidere , nigrescente incisa parte , veluti si igne fuisset combusta . quin si flatu hominis perfletur , totum procidere , ac rumpi . neque hoc euenire si ligno , baculouè , aut aliter tangi contingat , sed sola humana manu , aut spiritu . insipidam esse , nec vlla quo ad medicos vsus spectat pol-

III. Mal-
uarica her-
ba viua A-
coste .

IV. Perui-
na .

lere vi . Plantam etiam narrant nasci *Maluari* , quæ similiter ad manus contactum contrahatur , folijs Polypodij , ac luteis floribus . Alij aliam apud *Peruinos* , quæ & si tangatur arescat . nec non in nostro orbe , præcipuè apud *Gades* . Verum quæ nos de *Pinahuitzli* scripsimus experimento cognouimus , multiq; alij indubitatum esse millies comperere .

Huius leguminis Iconem exhibuit Clusius in notis suis ad Acoſtam cap. 56. nomine herbe Mimose , quæ missa fuit ex Insula diui Iohannis à portu diuite . vbi etiam fructum erinaceis similem depingit , & totam plantam huic nostræ eandem diligenter describit .

Herba Mimosa Acoſtæ orientalis videtur differre à priore , cum saporem Glycyrrhizæ habeat . quamuis & loci diuersitas eam efficere possit differentiam .

Maluarica Auctoris planta describitur ACoſta cap. 55. & Herba Viua nominatur . estq; similiter è genere leguminum , & prædictis cognata .

De MEXOCHITL, seu Omexochitl. Cap. XXXIII.

FRUTEX est Mexochitl, hominis altitudine , fibratis radicibus , folijs mali *Perficæ* paulò maioribus , floribus paruis , comantibus , & ex luteo rubescentibus , & siliquis *Chilli* similibus , sed luteis , procedentibus secundum longitudinem . odorem spirat grauem , acremque . Prouenit *Hucitlalpa* in humectis vallibus , aut collibus . folia contusa deuorantur aduersus venenatorum animalium morsus . excitata enim vomitione vulnerati solent restitui in pristinam salutem . eadem verminosis vlceribus applicata , noxia animalia fugat , atque necat .

An Apocyni quedam species ? nec enim facile inter legumina comam inuenias , nec inter Solana fetorem cum acrimonia , & vi emmetica .

De ATLINAM , seu Frutice iuxta fluuios aquasue proueniente , Cap. XXXIV.

ATLINAM frutex est stipites ferens plures , & in eis folia in longum producta , angusta , subalbida , serrata , hirsuta , & fere saligna . flores candentes , & magnos . radicem crassam , & furculosam , quæ castaneas inueteratas sapit . folia , quæ odora sunt , resinam . Nascitur in calidis *Quauhnahuacensibus* prope riuos & flumina , campestribus , ac planis locis . herba verò tota calida , & sicca constat natura . folia pugilli mensura tusa , & matutinò deuorata , febres

febres finiunt, vacuata supernè atque infernè pituita, & bili citra molestiam vllam purgata. Infunduntur eadem paulò maiori pondere, ac per inferna humores prædictos trahunt.

De IZONTECPAT LI, seu vulnerum medicina. Cap. XXXV.

IZONTECPAT LIS suffrutex est stipites proferens sarmentosos, tinctos virore exaturato, teretes, tenues, & prolixos, & in eis folia Ocymi, sed non ferrata, radicesq; fibratas. Prouenit *Tenampulci*, seu editis seu planis locis. Germina concisa lac affatim stillant, quod impositum recentes glutinat plagas, ac breui ad cicatricem perducit. Idem tertio ordine calefacit, & exicat. acrisq; est, & amari saporis.

Tithymalis sine dubio adscribenda hæc planta. lac enim ex Cichoraceis, & Campanulis effluens, acre & amarum non est, sed vel dulce, vel amarum. correspondet etiam exaturatus viror, Esularum etiam natura suffruticis.

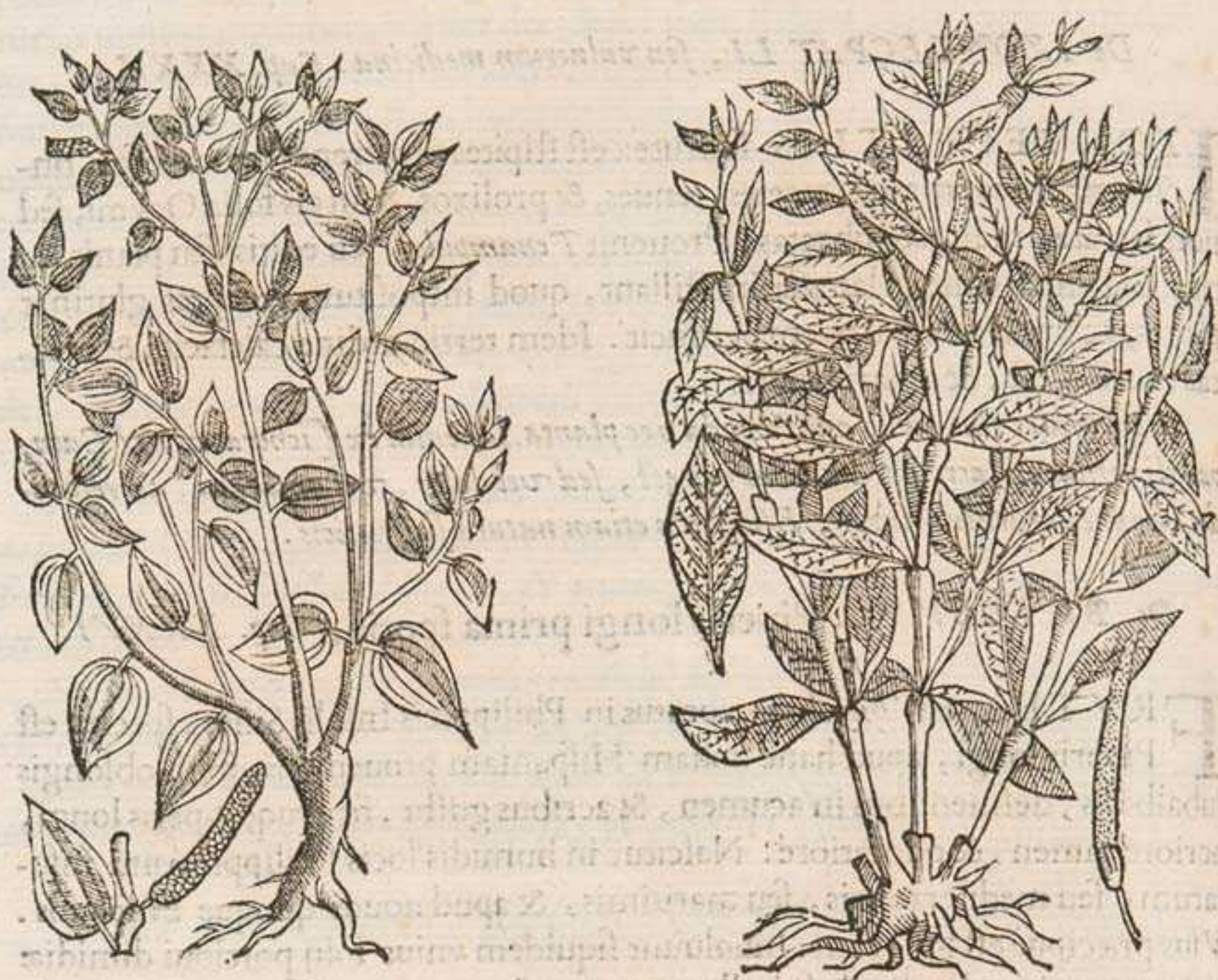
De BYYOBYO. Piperis longi prima specie. Cap. XXXVI.

FRVTEX est *Buyobuyo* vocatus in Philippicis Insulis Sines. species est Piperis longi, apud hanc nouam Hispaniam proueniens, folijs oblongis subalbidis, desinentibus in acumen, & acris gustu, fructuq; Piperis longi, acriore tamen, & odoratiore. Nascitur in humidis locis Philippicarum insularum, seu mediterraneis, seu maritimis, & apud nouos quoque Hispanos. Vius præcipue est foliorum. Intoluunt siquidem vnus folij portioni dimidiæ quintam vnus glandis *Babei* adhuc teneræ (de qua inter species nucum Indicarum sumus locuti) calce conspersam, gestantq; ore, & sic ferunt corpus nutrirî, cerebrum, & ventriculum roborari, iuuari coctionem, firmari dentes, sedari eorum dolores, pituitamq; illos erodere solitam arceri, carnem exhaustam iuxta eorum radices instaurari, ac labia contrahere roseum colorem ruboremq;, ingratum oris halitum fugari, & commendari iucundum. de cuius speciebus, viribus, & vsu, latius in sequenti capite tractabitur. vires namque & vsus narrati in noua Hispania ignorantur.

Huius Piperis meminit etiam Monardes c. 58. de Pipere. & fructum depingit similem Piperi longo, vel spica Plantaginis.

De T L A T L A N C V A T E Piperis longi planta, alijsuè eius generibus.
(ap. XXXVII.

Piperis longi species II.

PIPERIS longi planta, quam Philippicarum Insularum coloni *Buyobuyo*, & *Sabiam*, Mexicanæ verò, apud quos nascitur etiam, *Tlatlancua-ye*, & *Ecapli* appellant, frutex est stipites volubiles proferens, & sarmentosus, & in eis folia Piperis nigri, longiora tamen, & acuminata, ac fructum tere-tem, longum, Piper longum vocatum. folia sunt gustu odorata, acris sapore, calidaq; & sicca ordine tertio temperie, partiumq; subtilium. fructus nullibi plantæ suæ appendens eam assequitur perfectionem, quæ necessaria est ut commode recondatur. ideoq; immaturus, & in fulvum colorem inclinans colligitur, sparsusque exponitur soli, atque ita in vltus servatur. Virens editur, neque ingratum præbet alimentum, aut nimis acre. reconditus verò fercula commendat, dum tamen ignem non experiatur. statim enim decoctione vim, atque saporem amittit. Cortex stipitum redactus in farinam ac deuoratus, atram bilem apte expurgat, & venenatis plagis præclari alexiterij vices præbens medetur. resolutis nervis, aut conuulsis, auxiliatur. flatus discutit, & alios huiusmodi morbos ortos à frigore, crassive & lentis humoribus, profligat. Tres apud hanc novam Hispaniam huius plantæ differentias adhuc offendi, cum quinque, aut plures, audiam apud Philippicas Insulas esse repertas, quarum stipites ad nos sunt missi. nam præter *Buyobuyo*, de quo præcedenti capite dictum est, & eum de quo in præsentis capite sumus locuti, alias tres numerant,

merant, quarum postremam *Buyosamo*, seu *Simia* dictam, *Buyo* quam simillimam fructu esse ferunt; distare verò odore graui, perforatis folijs, & saniosis, acrique, & adstringenti sapore. Alias verò duas à *Buyo* prædicto affirmant differre foliorum paruitate, & asperitate, ac præcipue minorem. Maior enim maiora profert folia, cætera similis, gustu *Piperis nigri* ac præcipue radicis, fructus autem *Piperis longi*, tenuior tamen, & acrior. Minor verò minoribus constat folijs, & ipse frutex minor est. folia sapore & odore carent. radix nigra est, cortex mellini coloris, leuis, fungosus, acris, & roborans. Radices horum binum generum propinantur aduersus venenatas potiones, veluti alexipharmaca drachmæ vnius mensura, in læuorem redactæ, & ex aqua nucis Indicæ resolutæ, aut vino Palmarum recenti. Subueniunt etiam ventriculi frigidis affectionibus ex iure decocti *Chamæmeli*, ortisq; ex crassis humoribus, quos percoquunt roborato etiam ventriculo. subueniunt ijs qui coire nequeunt ob veneficia, additis præcipue alijs ad eundem vsum pertinentibus. Affirmant Mexicenses, qui etiam *Tlatlanquaye* vocant, *Quauhyantli*, & *Temoçotl* oriri in locis calidis passim iuxta aquas, septa, & saxa. succumq; radicum, & germinum expressum, epotum aut infusum, aquam intercutem vacuare. Ius verò decocti crurium œdemata, aut congestos pituitosos humores discutere. menstrua etiam euocare, & flatus, ab eisq; ortum dolorem tollere. folia imposita vlcibus mederi, præcipue venenatis, dolores è frigore, aut lue venerea profectos lenire, faucium tumores discutere, & quosuis alios, sed præcipue adiecta *Centlina*, impeditum motum restaurare, euocare sudores, neruorum resolutioni mederi, & conuulsioni sufficere, iuuare epylepticos, ac pellere rigores, & frigora.

De *Pipere longo* multa scribit *Garcias lib. 1. arom. cap. 22.* ubi *Clusius* eius genuinam proponit imaginem, quam sigillatim describit *lib. 1. cap. 20.*

Guilandinus non male *Piperis fruticem* ascribit *Hedere*, cui & figura, & vires respondent, præsertim purgatorie, & diaphoreticæ, quæ in omnibus fere aromatis reperiuntur.

Differt figura *Authoris nostri* ab *Icone Clusij*, quoad situs foliorum. *Clusius* unifolium unum semper opponit folium, sed *Author* non bina semper habet ex opposito folia, ita ut ex ala folij fructus enascatur. Quæ differentia forte nata est ex differentia quinque specierum, quæ hic proponuntur.

De *EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS*. Sanguinis medicina.
Cap. XXXVIII.

EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS, quem alij *Quauhezli*, seu medicinam sanguinis vocant, frutex est folijs *Verbasci* obrotundioribus, hirsutis, pinguibus, mollibus, & cordis pene figura. manat incisa sanguinem, vnde nomen. odorem *Stœchadis* grauem præfert. Cortex est calidus gustu, odoratus, resinosus, siccus, atque adstringens, & demum amarus. secundo ordine calefacit, aut amplius. Ius decocti radicum, quæ rubræ sunt & furculosæ, infusum, aut potatum, medetur dysenterijs, ac veteribus plagis stillans è præfractis

fractis liquor. Nascitur in regionibus calidis, quales sunt *Quauhnauhacenses*, *Temiltzincenses*, & *Teuhcaltzincenses*, vbi eam conspeximus iuxta saxola loca.

De CEVALCHICHILTIC, seu vite sylvestri, Lambruscae indigena.
(*cap. XXXIX.*)

PROVENIUNT apud nouam Hispaniam Lambruscae, Vitesq; syluestres multis in locis, nec tamen ad nostra vsque tempora ab hac gente excoltae, ac seorsim, seu serie aliqua plantatae. vsum enim Bacchi non nouerant, etsi alijs vini generibus libentissime non modo explerentur, sed inebriarentur, neque parcant hodie nostrati, sed auidissime hauriant. Fructus est crassiusculus, purpureus, durior callo, immitis, gratus tamen, ac dulcis, & qui (vt coniecto) mitesceret cultura, caetera nostris Vitibus similes. frigida, siccaq; natura, folia, ac palmites, & adstringenti constant. appetentiam excitant, impetigines curant, tumores repellunt, calorem nimium extinguunt, oculorum inflammationem arcent, febres placant, vlcera leniunt dolorem, & saniem. exiccant. Sunt qui *Xocomecatli* vocent, seu acidum funtem, tum ob saporis genus, tum etiam ob palmites sese vicinis arboribus conuoluentes.

De HVAPAHVALIZPATLI, seu Conuulsionis medicina.

(*cap. XXXX.*)

HVAPAHVALIZPATLI frutex est, hominis aequans altitudinem, ferens stipites, ac ramos scabros, magna ex parte nudatos folijs, quae longiuscula, & angusta sunt, flores vero exiles, ac pallidi, calicum forma. Nascitur *Hocitlalpae* editis, ac campestribus locis. Ius decocti, cuiusuis partis vniuersae plantae, propinatur mane, vespereq; tepidum, quinum aut plurimum, si opus sit, dierum spacio ad motionem amissam restituendam. Frigida, siccaq; temperie constare videtur. nam sapore, & odore caret. Quamobrem conueniet, hos effectus praestare proprietate quadam occulta, aut siccitate, & adstrictione, quod multis alijs medicamentis huius Orbis videmus euenire.

De YLLAMATLANTLI, seu dentibus vetulae. Cap. XLI.

FRUTEX est *Yllamatlantli* nomen habens a spinarum cum dentibus vetularum similitudine. stipites producent teretes, hispida, & in luteum colorem vergentes, praecipue ea parte, qua sunt teneriores. folia vitiginea, nervis intercurrentibus, qui ex pallido rubescunt, sed hirsutiora, & minora. flores albos, in luteum etiam colorem inclinantes. fructum acinosum, toto caulis procursu racematim dependentem, primo viridem, ac postea luteum, repletum candidis nucleis, multis, parvisque. Amarus est sapor, ac vis calefaciens, & adstringens. Nascitur in calidis, frigidisq; regionibus, conuallibus tamen, campestribusq; locis, & humectis. folium vnicum resolutum ex aqua, atque epotum, medetur satietati. & eodem modo, vacuata causa, feбри. aut si folia

pugilli

pugilli mensura macerentur ex aqua, & liquor epotetur. Aluum nempe leniter subducit. admouetur capitibus puerorum inflammatis refrigerij gratia. modicus est enim eius calor.

De TAMANCAPATLI, seu medicina temperata. Cap. XLII.

FRUTEX est *Yamancapalis* stipites ferens lentos, ac succo manantes, crassos, fulcos, læuesque, unde non exoriuntur ramuli, sed qua parte prodeunt scabros, atque geniculatos, & in eis folia *Portulacæ*, sed quæ senectutis tempore trifurcentur. radicem crassam fibratam, & longam. quauis parte, iectus incisusque liquorem fundit glutinosum, odorem, saporemque *Tecopalli*, patrie *Thuris* referentem. Nascitur Mexici, ubi firmum habent mederi radicis puluerem ulceribus putridis, cachoesibus, atque cancerosis. Prouenit etiam apud *Panucenses*. calida, sicca, odora, & adstringenti natura constat: aiunt, fructus huius liquorem firmare dentes, mederi dolori gingiuarum, vstionique, & articulorum imbecillitati, deuorata qualibet radicis mensura, & laxatis vertebrarum dorfi compagibus opitulari.

De XIOPATLI, seu lepræ medicina. Cap. XLIII.

XIOPATLIS suffrutex est, stipites habens multos, læues, teretes, atque virentes, digitali crassitudine, ac quaternis prolixos cubitis, in eis verò *Mori* folia, longe tamen ampliora, aspera, & ferrata. radices lignosas, furculosas, multas, candentes interne, externe verò fuluescentes. Nascitur *Hocitlape* humidis locis, montiumque faucibus iuxta aquas. frigida verò, siccaque temperie constat, glutinosa, ac nonnihil adstringenti. Tusa folia, illitaque, lepram & lychenas curant, atque absument. præcipue si ægrotus ducatur in balneum post huiusmodi adhibitam curationem, quam *Indi* vocant *Temazcalli*.

De TENAMAZ NANAPOLOA. Cap. XLIV.

FRUTEX *Tenamaz nanapoloa*, ab alijs *Tenamazton*, & nonnullis *Tlamatl* dictus, radicem fert magnam & furculosam. folia *Saluiæ* forma, longa, & angusta, obtusa, terna, subalbida, & aspera. florem leguminis purpurascens ex candido, in corymbi formam compositum, & fructum racematim dispositum, obrotundum, Nucum *Ponticarum* forma. Nascitur ubique in calidis. Frigida, sicca, & adstringenti temperie constat. & ideo liquor defluens ex germinibus tenuioribus, instillatus medetur oculis, si inflammatione tententur. adhibetur tumoribus præter naturam, ac febres extinguit.

De TLACOTE QVILIZPATLI,
seu medicina incisæ sudis.
Cap. XLV.

TLACOTE QVILIZPATLI frutex est stipites multos fundens, binas spithamas lógos, lignosos, teretesque, & in eis folia Origani, serrata. flores verò modicos, candentes. radicem longam, ac minimum digitum crassam, ac lignosam. Nascitur in cacuminibus montium frigidorum Misticæ superioris. Calidus est, & siccus ordine quarto. acris, resinusus, glutinosusque, gustuque impense odoratus, resipit aliquantulum Coriandrum. Ius decocti eius medetur pectoris morbis, flatum discutit, aluique, ac ventriculi lenit dolores.

De XALQVAVHITL stipite punctato. Cap. XLVI.

XALQVAVHITL suffrutex est sarmentosus, stipites ferens geniculis interceptos, punctisq; distinctos, vnde nomen. folia Piperis longi folijs perquam similia. odora est & Tlantlacuaye hac in re quoque similis, adeo ut illi prorsus videatur congener. calida ordine quarto, siccaq; constat natura. Ius decocti eius exhibetur enixis corroborandi, flatu discutiendi, & menstruorum euocandorum gratia. ac satietati medetur.

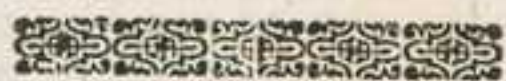
De MINTZINTZIN. Cap. XLVII.

FRUTEX est Mintzintzin stipites fundens fuluos, quaternis prolixos cubitis, folia Persici, atque albos flores. Nascitur in montibus temperatis Vruapæ provinciæ Micuacanensis. amara est planta, odora, gustu non nihil acris, calidaq; & sicca ordine tertio. folia tusa, atque illita ventri, intestinalia à vitiatis emundant humoribus.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Quintus.

ACRES HERBAS HABET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

VANDO QUIDEM cum Auctore nostro Arbores in Syluis, Frutices in Dumetis, Suffrutices in Frutetis conspeximus, superest ut montes conscendamus, ad Valles declinemus, Hortos perambulemus, Prata peragremus, Agros adeamus, ad Paludes properemus, & ut unico dicam verbo ad mare illud magnum HERBARVM nos conferamus, in quo plenis Velis cum Auctore nobis nauigandum fuerit.

Tertium inquam plantarum genus, illudq; abundantissimum quod in HERBIS situm est pertractandum venit. Siue enim iumentis pascua parare, siue hominibus escam subministrare velis, siue sanos iucunditate odorum delectare, siue egros suauitate saporum refocillare malis, HERBAE vberriam segetem & utrum eliges tibi suppeditabunt. Quare mirari desines ubi tertiam operis huius partitionem amplissimam intueberis, quæ MEXICANI orbis Herbas complectitur. in quibus infinita ferme figurarum apparet varietas, copiosa facultatum elucet utilitas, & pulcherrima effectuum se prodit maiestas.

Quæ quidem tractatio cum sit varietate specierum amplissima, necessario in partes quasdam secanda fuit, ne vel omnium confusio nauseam legenti pareret, vel nimis crebra

crebra earumdem rerum repetitio, curiosum lectorem retardaret. Et quoniam physica herbarum diuisio, à paucissimis tentata, à nullo adhuc facta est, (nam diuisiones ex loco, tempore, florum pulchritudine, colore, figura, radicum foliorumq; viribus, purgandi, alterandi qualitatibus elementaribus desumptæ, omnes sunt accidentales, & species nimis seiungunt,) ideo Auctor noster maluit diuisionem herbarum medicam, Dioscoridem nimirum secutus instituere, progrediendo per sapes, qui longe certissimi sunt omnium facultatum indices, vt & Galenus neruose admodum peculiari opere, libro nempe quarto de facultatibus simplicium comprobauit, & ante eum Hippocrates, breuiter, sed accurate attigit.

Omnium medicorum & philosophorum, quorum de saporibus extant monumenta in eo consentiunt, sapes constare ex terrena aliqua substantia, cui humiditas aquea sit commixta. modum tamen non explicant quomodo ea fiat mixtio, aut qua ratione fiat vnius saporis in alterum transmutatio. vnde in hac tractatione multe adhuc supersunt difficultates enodande, in quibus philosophi sua poterunt exercere, & acuerre ingenia. Inter sapes merito primum locum occupat acrimonia, non ob vehementem tantum actionem, sed etiam virium varietatem. In hoc sapore deprehenditur per experientiam magna salis subtilissimi copia. qui sal terreis partibus vnitus, instar ignis in densa materia constituti, & linguam, & partes omnes corporis humani penetrat, diuidit,urit, eoq; modo subtile vaporosum à crasso separat. vnde vires incidendi, per urinam, & sudores purgandi exoriuntur.

Hæc etiam incidendi vis si naturæ humane sit molestior, parit omnes purgationes, quæ in quauis parte euenire possunt. sic acria naribus indita, sternutamenta prouocant, sic acrimonia humorum in capite epilepsiam, & conuulsiones excitat, vbi natura irritata omnibus viribus rem ita mordicantem, cupit expellere. sic acria per os sumpta purgant, & per vomitum, & per secessum, vt infinitis patet experimentis, herbarum, oleorum destillatorum, acrium, venenorum fere omnium, salium omnium, quæ infinitum foret singula persequi. Sic etiam in corpore humano acrimonia urine est causa excretionis, & acrimonia humorum dysenteriam mouet. vnde Galenus ait hypercatharsim, libris de facultatibus simplicium, ab acrimonia humorum, & irritatione naturæ fieri. Sed hæc ab alijs fusè tractata sunt.

De *AHVAPATLI*. Chamedri Mexicana.

Cap. I.

HERBA fruticans est *Ahvapatlis* folia *Quercus* ferēs, multosq; fundens caules purpureos, & in eorum summitate luteos flores, paruos, ac minimè senescentes. radicem longam, crassam, & fibratam. Nascitur temperatis regionibus, aut paulò calidioribus, qualis est *Tacapichtlensis*. Sapor est acris gustu, gratusq; odor. calefaciens quarto circiter ordine, & exiccans natura. Ius decocti depopulatur pediculos, fumus cimices fugat, dolores ventris, à frigida causa ortos sedat, flatum discutit, dyarrheas coërcet, & cholico, ilia-coq; affectui infusa auxiliatur. Præcipuus vsus est radicum.

De *ACXOYATIC*. Herba Nunnij.

Cap. II.

ACXOYATIC, quam alij vocant *Tlachpahuatlic*, seu scopas, alij verò *Tlacocol*, seu humilem radicem, ac undulatam, ob contortæ radicis formam, & alij ob exilitatem *Pipitzahuac*, aut *Yztacpatlis Pipitzahuac*, parua est herba folia ferens abiegns similia, cauliculos spithamam longos, tenues, ternos, atque quaternos. flores in supremis cauliculis in spicam compositos, paruos & exiles. qui principio candentes, in semen demum mutantur fusci coloris. radicem gracilem, triplo tamen ipso caule crassiore, contortam, seu conuolutam, atque candentem. Clementi cælo nascitur, aut paulò rigidior, quale est Mexicanum. quo fit, ut apud Hispanias, si semen eò deferatur seraturq;, sperem nascituram, atq; seruandam. Hæc est herba illa, quæ sub *Nunnij de Chaues* nomine passim celebratur. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, acrem præstat saporem; odorem tamen nullum. & est calidæ, & siccæ, ordine quarto temperiet. eadem contusa mediocriter, & è liquore aliquo conuenienti curando affectui, matutino tempore, atque inani ventriculo, sex obolorum pondere deuorata, humores omnes, sed maximè pituitam atque bilem, tum per superna tum etiam per inferna, citra molestiam aut noxam vacuare solet. atque ita hydropicis, cachecticis, astmaticis, tineamq; patientibus, magnoperè dicitur conferre.

Herba,
Nunnij de
chaues.

M

ferre.

ACXORATIC alia.

ferre. potest autem, siue febriat æger siue febre careat, virens radix, arida uè, tutius tamen arens paulò minori pondere, exhiberi. dum tamen vitiatum succi redundant, quos vacuare sit opus, & cibo, qua die sumitur, ad meridiem, parcatur. Eadem rufa, & resoluta ex lotio humano, & instillata, morbis oculorum medetur, ac discutit argemata.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Acxoyatic, cuius hic imaginem exponimus, non est ea, quam describit Author, sed ei congener. illius namque effigie hucusque caremus. huic vero radix crassa, folia simul multa ex eodem puncto exeunt, ut in *Larice*. Et ex ala quauis flos *Volubili* similis, ruber cum albedine versus calycem. vasculum deinde sequitur, quale in *Volubili*, vel *Bursa pastoris*. Nam an planum, vel rotundum sit diiudicari hic nequit.

De CHILLI, seu Pipere Indico siliquoso.

Cop. 111.

CHILLI, seu Piper Mexicanum, planta est ferens siliquas illas, quæ ab Haitinis *Agies*, ab antiquis, ut quidam volunt, siliquastra, & ab Hispanis Piper Indicum vocatur, & Capsicum ab Actuario nuncupatur. quæ licet diu in nostrum orbem translata sit, ibiq; & in hortis, & in vasis fictilibus, ornamenti & usus gratia feratur, & habeatur in delicijs, tamen quoniam apud Indos multo plura eorum genera reperiuntur, & orexi excitandæ, commendandisq; ferculis suppetias ferat, adeo ut nullam sit reperire mensam sine *Chilli*, atque ideo quotidiano experimento sint illius facultates notissimæ, adductus sum non modo differentias, quæ in noua Hispania proueniunt, de quibus modo agitur, verum specierum fere omnium, quæ adhuc ad manus nostras peruenerunt, exhibere imagines, formas describere, vniuersamq; facultatem, & naturam tradere posteritati. Cunctorum ergo generum folia Solano similia sunt, & pene paria (si *Quauhchilli* excipias, quæ minora eadem fert) & flores candidi. è quibus siliquæ oriuntur, primo virides, mox maiori ex parte in rubrum, & demum in passum inclinantes colorem, refertæ paruo semine, exili, candicante, contuso, atque in orbem efformato, acris gustus, atque vrentis naturæ; quæ ad semen præcipue attinet. Quartum hæ calor gradum attingunt, & tertium fere siccitatis. etsi recentes excrementitio quodam humore abundant,

Vires.

CHILLI, *Piper filiquosum Mexicanum.*

ne, atque iecinore ad nephriticos, phreneticos, pleuriticos affectus, peripneumonias, aliosq; tumores internos, & alia similia symptomata, seu nutri-

dant, qui totus pene vetustate evanescit. unde fit, ut sæpe excitato flatu, Venerem stimulent, ac interim aluum non sine quodam tenesmo, ac sensu doloris, ijs præcipue qui huiusmodi condimento ante non assueuerant, leniter emolliant. Quanquam eius rei acumen nõ immeritò causam esse affirmare possumus. Vrinam, & menses euocant. corroborant ventriculum ob frigus imbecillem. coctionem eadem occasione, labefactatam iuuant. appetentiam temperato ex eis cū uocatis *Tomama* intinctu mire excitant. & pituitosos humores vnde- cumque, potissimū coxæ adhærescentes articulis, discutiunt, & euacuant. Aiunt, hecticorum peropportunum esse remedium, ventrem lumbosq; aculeis *Chilli* madentibus perpungere. nutrimentum item calens, ac siccum præstant, & ut Indi passim experiri testantur, haud modicum. renes tamen excalefaciunt, & inflammato sanguine,

Incômo-
da.

mentum, ut sæpissime Indi solent, seu condimenti vice, immodice, aut frequenter vtantur, perducunt. Tam calidis, quàm frigidis, temperatisq; locis, ac regionibus proueniunt, sed frequentius temperatis, ac fecundius, aut calidis. Prior ergo species (ut singulæ iam membratim enarrentur) Mexicanis *Quauhchilli*, hoc est *Chilli* arboris; Haitinis verò, apud quos minor, orbiculatio, & à minori planta edita profertur; *Chilli* montanum dicitur. minimum est id omnium, & Oleastri baccas, forma & magnitudine repræsentant. cumq; omnia fere genera quarti ordinis calorem attingant, hoc cæteris omnibus sentias vrentius, atque ideo in condimenta, & non in nutrimenta venire, solumq; intinctibus & salsamentis, piperis loco misceri, & toto prouenire anno. Secundum genus *Chiltecpin* dictum, à Culicibus, quos paruitate & colore videntur imitari, ab alijs vocatur *Totocuitlatl*, quod est passe-

Species.

I. Quauhchilli.

II. Chiltecpin.

I.

rinum stercus, ob paruitatem & colorem, ab Haitinis verò (vt audio) *Huara-huac*. quod licet aliquando videatur prædicto virentius, citius tamen colorem

Tlalchilli
II.
III.

III. Zenalchilli.

IV. Chillocoztli.

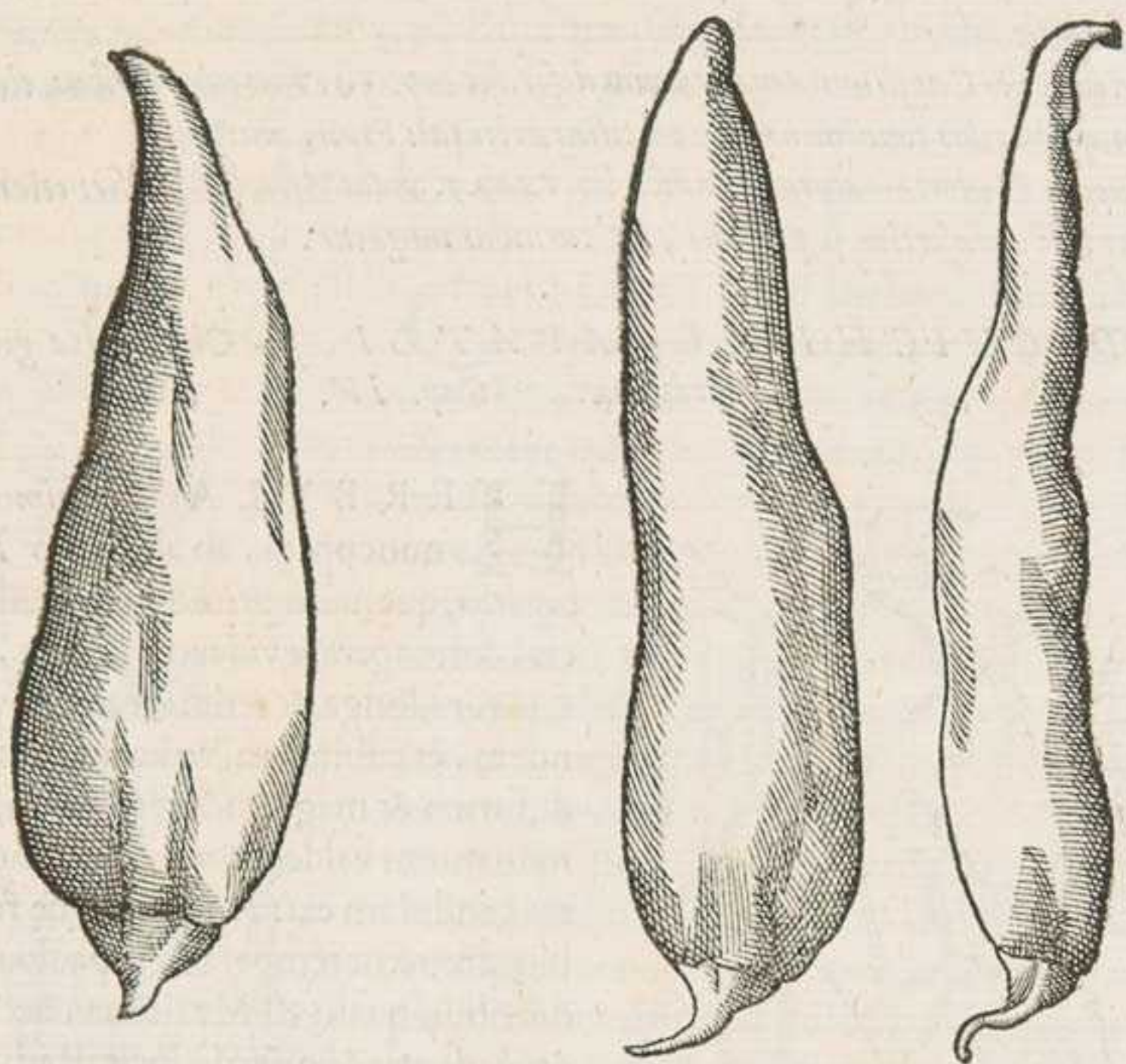
V. Tzinquahuyo.

VI. Tefochilli.

VII. Milchilli.

amittit. At tres videas huius generis differentias natali solum loco, & tempore quo leguntur, distinctas. Prior vulgaris est, altera priori similis, sed solis ratione in atrum inclinans colorem, atque ideo dicta *Tlalchilli*, quod est *Chilli* nigrum. Tertia demum minor est omnibus, & post præcedentem fructum media. omnes enim huius plantæ species triferæ apud Indos sunt. primus fructus maior est, postremus minimus, & natu medius, mediocris quoque est magnitudinis. Seritur Septembris mense, & à Decembri ad Kalendas usque Aprilis colligitur. Tertiū à sole *Zenalchilli* dictum. irriguis enim locis, cessantibus iam imbris, id est Augusto, & Septembri mense solet feri, & producere fructum à Nouembri, usque ad Martium, & ab Haitinis *Chilli* album. viride est primò, mox pallefcit, aut ex pallido rubescens est, & demum in rubrum, vt cætera circiter genera, mutant colorem. Quartum dictum *Chillocoztli* a colore, quo tingit croceo, quæ eo parantur condimenta, & ab Hispanis Haitinam insulam occupantibus, eadem ratione *Agicrocus*. sex septemue digitos longum est, mediocriter tenue, interdum ex albo rubescens, interdum verò inclinans in passum. Seritur Decembri. & ab Augusto in finem usque totius anni fit vindemia. Quintum genus *Tzinquahuyo*, quoniam montanum est, vocatur, ab Haitinis verò, ob similitudinem formæ, & coloris, *Corallum*: gracile est, & quinque digitos longum. Seritur Martio, & totius anni decursu proueniens legitur. Sextum *Tefochilli*, seu *Masseum* vocatum à mollitudine, longum est, amplum, particeps dulcedinis, rubri coloris, atque adeo mitis acrimoniæ, vt cum *Tlaolli*, seu placentis ex Indico tritico paratis, mandi consuescat. multique, & optimi existimatur ab Indis esse nutrimenti. Idem genus fumo expositum exiccatur, vt in annuos vsus commodè recondi possit. alioqui corruptioni valdè obnoxium ob nimium humorem excrementitium, quo redundat. *Pochilli* dicitur, totoq; anno & feritur, & fructum fert. Est & aliud *Milchilli* dictum haud minus præcedenti, sed in acutum, tenuemq;

nuemq; sensim desinens mucronem, tandem quoque rubescens. nec ob aliud ita appellatum, quam quod tempore *Tlaolli* feritur, & metitur, & feri soleat, lectum recondi. Quid memorem cæteras species Haitinis peculiares? inter quas ea occurrit, Hispanis etiam nota, quæ fructum fert *Halicacabi* fructui, aut *Cerasis* dulcibus nostratibus, forma, colore, & magnitudine, persimilem, arbuſto modo innascentem. vocaturq; ab alijs *Strycnodendron*, ab alijs *Pseudo Capsicum*, & ab Hispanis *Guindas de Indias*. Alias præterea duas, quarum alteram *Rostrum Stroboli* hodie vocant indigenæ, alteram verò *Passeris*. utramque ob similitudinem. Item *Maboſam boniacam* corniculatam, *Caçicam* hortensem, & alias quarum historia, quoniam maioris est operis quàm vſus, timeo ne sit lecto-ribus ingrata, atque iniucunda.

VIII.
Strycno-
dendron.
IX. Rostru
Stroboli.
X. Rostru
Passeris.
XI. Mabo-
ſa.
XII. Caçi-
ca.
Aliæ.

Hic ab Auctore multe huius *Piperis* species proponuntur, sed & aliqua omittuntur, utpotè Medica curiositate dignæ minus. Distinctio sumitur à siliquarum figura, & colore ferè tota, ob id siliquarum solummodo imagines expositæ, integræ verò plantæ Icon unica, quod in ea florum, foliorum, aliarumq; partium, non adeò insignis sit differentia. Siliquarum igitur quæ in prima figura à dextris, cornu similis, conspici- tur *Quauchilli* est; Bina *Totocuilatl*, media *Quauhchilto*. Inferiorum acutior dextera *Chichimecachilli* alia *Pochehoachtli*. In secunda maior *Tlalchilli*. longa illa, quæ in ter- tia *Chilcotli*, quæ in eius sinu cordata *Chiltlotl*. Quæ in quarta *Texochilli* est. In quin- ta *Chilcoztli* varietas, quæ exilior; quæ crassior *Chilpatlihoac*. Sed & aliæ, & varijs nominibus appellatæ. Omnes fere nostris iam Regionibus implantatæ, & in condimen- tis vſum habent, & varium in hortis spectaculum exhibent, in celeberrimo præsertim

Eyslettenfi horto ubi (ut audio) plurimæ inter innumeras omnium plantarum differentias coluntur.

Monardes Capsicum Americanum describit cap. 54. una cum viribus. eiusq; saporem, quem cibus condimenti loco conciliat, orientali Piperi anteposit.

Ouetus Historiæ naturalis Indiciæ lib. 7. cap. 7. vocat Asci, & præfert etiam Piperi orientali. præsertim si piscibus, & carnibus iungatur.

De CHICHIMECAPATLI, seu Chichimicæ gentis medicina. Cap. IV.

HERBVLA *Chichimecapatlis* nuncupata, ab alijs verò *Yaman-capatlis*, quoniam primo gustu radix dulcis, & temperata videatur, dicta, folia fert rara, longa, & tenuia, caulem verò tenuem, et cubitalem, radicem nuci Iuglandi, forma & magnitudine similem, lacte manantem valde tenaci, & glutinoso, intus candidam extra nigram. Quæ regionibus provenit temperatis, paulouè frigidioribus, qualis est Mexicana, ac *Tetzocana*, asperis & mōtosis locis. Radix virēs, aren sue (quamquam siccato lacte sit innocentior) ex liquore quoque deutorata scrupuli vnus cum sicca est pondere, humores omnes, per superna & per inferna euacuat, sed maiori ex parte per inferna. Calenti ordine quarto constat natura, viribusq; vehementibus. Quamobrem non cuius temerè exhibenda est, sed eis tantū, qui viribus valent, nec acuta vexantur

ægritudine aut his, quibus leuiora alia remedia tentata sunt. flatum etiam dicitur discutere, & cholici doloribus opportunè auxiliari. Ex huius radice vncijs quatuor, & drachma vna *Cocoztic*, parat Chululēsis medicus, nobile illud, ac tota noua Hispania celebre pharmacum, quo cunctis pene morbis obsistitur, tussis permixtisq; addito saccharo, & ad solē, donec humor abeat, expositis: deuorandum verò drachmæ vnus mēsurā, quod ita esse iuridico paruit testimonio.

Ricinis forte annumeranda fuerit hæc planta, folia enim Cannabis habet, & semen triangulare videtur. gustuq; ut & in Ricini speciebus initio subdulci videtur, deinde vero guttur vrit, unde vix inter Esulas reponi potest. omnes enim statim acrimoniam suam produnt. Et licet Ricinus apud nos non lactescat, apud Americanos tamen lacte manare posse, non est incredibile, cum regio illa quàm nostra sit longè humidior calidiorq;. Sic enim & Nerium apud ipsos lacte abundat, quod in nostro orbe nunquam est visum.

Vsus porro huius medicamenti vehementissimi, non tantum apud Hippocratem, sed & nostro aeo frequens est apud Empiricos, non sine magno commodo & incommodo utentium pro complexionis varietate, & medici peritia.

De CHILPATLI. Cap. V.

CHILPATLI herbæ est folia fundens Ocymi, sed maiora, minimè ferrata, et infernè subalbescencia. caules virentes, & geniculis interceptos, sex longos cubitis, septemue. flores modicos, luteos, compositos in corymbos, & in coccineum inclinantes colorè, è quibus demum compinguntur acini, Piperi nigro, aut baccis Oxyachantæ per similes. radicemq; fibratâ. Provenit in calidis *Pauhtlani*, *Pupalotipaci*, et *Hocitlalpatl* locis planis, & montium acclivibus. feriturq;, & colitur in hortis medicinæ gratia. Acris est, calidaq;, & sicca ordine quarto natura. initio resinam sapit, postea vrentem ostendit vim. quatuor catapotia, paucioraue, quorum singula binis constant folijs, complicatis atque conuolutis, mira velocitate, & efficacia corpus a cunctis expurgat humoribus. plura verò inducerent periculum. dentium dolorem sedant admota folia; vlceribus putridis, ac cancrosis opem ferunt: & infusa aliquandiù *Tlaolli* potioni, medentur scabiei. lac verò verrucas ex-

edit, & tumores præter naturam rumpit. quinque folia deuorata, aiunt, dysenterix mederi, exterso nempe cruore. nam adstrictionis non est omnino expers. scabiei quoque & doloribus articulorum. Sunt qui sagittas eius succo inficiant vice Toxici, atque ita commodius ceruos, ferasue consternant.

Hæc similiter *Tithymalus* esse videtur, cum lac calidissimæ naturæ præbeat, & florem in Corymbo positum habeat. vnde easdem plane vires habet, quas Hippocrates *Peplio*, alij *Authores* *Esulis* ascribunt.

De CHILPANTLAÇOLLI, seu signo Stercoris. Cap. VI.

Chilla-
col.

CHILPANTLAÇOLLI, seu signum ster-
coris, quam alij *Toxcuitlapil xochitl*, alij
Hoitzitzil tentli, alij *Chilpanxochitl*, alij *Panxo-
chitl* vocant, herba est parua, ferens folia Salicis
longa, ferrata, & angusta. caules tenues, & pur-
pureos. flores longos, rubeos, & circa extrema
pallefcētes. radicem longiusculam, & fibratam.
Nascitur *Tototepeci*, & *Itzocani*, calidis in locis.
Radix est acris, calidaq; & sicca ordine ferē
quarto, vrēsque guttur. tusa, appositaq; doloribus
articulorum, etiam ē morbo Gallico oriētibus,
spleni, contractis neruis, atque impedito mo-
tui mirē confert. vulneribus medetur, pituitam
attenuat, & supra infraque purgat radix tusa, ac
trium drachmarum pōdere ex aqua deuorata.
Ius decocti eius infusū auribus saniem exiccat,
dolorem lenit, & audiendi facultatem instau-
rat. Est & alia herba *Chillacotl* vocata, prædictæ
similis, dulcis tamen, sed quò adhuc repperim,
nullius in arte medica vsus.

De CHILMECHATL, seu Ycha.
Cap. VII.

HERBA est *Chilmecatl* folia ha-
bens Solani, sed firmiora, caulem
volubilem, radices multas, tenues, illis Py-
rethri similes, non modo forma sed sapore
acerrimo. calidaq; ordine quarto tempe-
rie. radix admota leuat dolorem dentium,
veluti per miraculum, eosque, atque eorum
radices extergit, & dealbat. laterum dolo-
rem ex frigore ortum, & cuiusuis alterius
particulæ placat: præcipuē si cum resina
Terebinthina admoueatur. auriū lenit do-
lores, inueteratos capitis fronti admota
curat, & venenatis inflicis plagis appli-
cata, vim adimit veneno. Nascitur hu-
midis locis, calidisque aut temperatis *Chi-
chimecarum*, & ab omnibus indigenis in
maximo habetur pretio. qui persuasum ha-

habent, mirabile esse remedium aduersus omnia morborum genera, quæ à frigore habent ortum. & nisi folia diuersam formam haberent, ad Pyrethri species hæc planta referri posset.

Quid si ad Clematides hanc plantam referamus? folia adsunt bina, sibi contraposta, sine pediculo fere cauli adnascencia, Solano similia, sed duriora. caulis etiam repit. & radix summam habet acrimoniam cum aciditate quadam coniunctam, qualem in *Viornæ* folijs deprehendas. quæ omnia simul sumpta, vix in alia herba quam Clematide reperiās. omnem scrupulum nobis exemisset Author, si florem cum fructu, vel in figura, vel in descriptione addidisset.

De C O C O T E M E C A T L, seu fune Volubili acri.

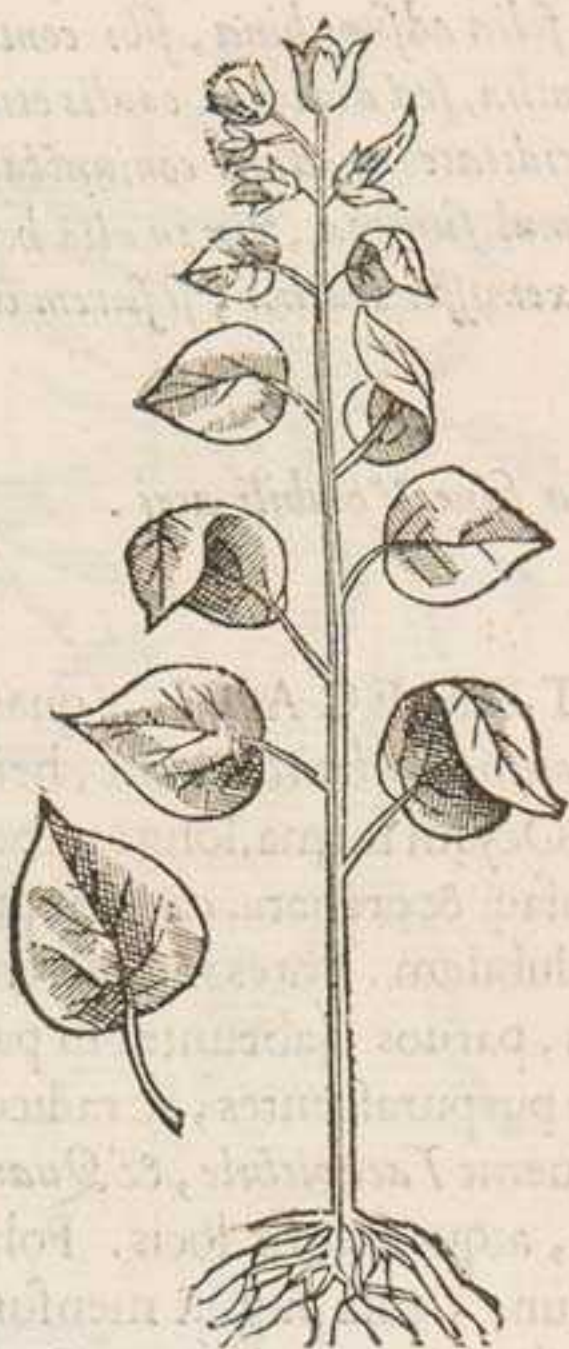
Cap. I I X.

C O C O T E M E C A T L, quam alij *Cocotemecaxihuitl* vocant, herba est folia ferens *Ocymi* forma, longe tamen maiora, angulosaq; & crenata. caulem purpureum, ac volubilem. flores in postremis ramulis pilosos, paruos, abeuntes in pappos, & ex albo purpurascētes, ac radicem fibratam. Prouenit *Tacapichtle*, & *Quauhqueculle* calidis, atque saxosis locis. Folia, quæ glutinosa sunt, tusa pugilli mensura, atque epota, dysentericis medentur. Radix autem caulesq;, quarto sunt ordine exiccantia, & calefacientia, tenuiumq; partium. Medentur ophiassi, & lichenibus. drachmæ duæ radice deutoratæ, dolorem ventris ac tormina sedant, euocant vrinam, enixis opitulantur, earumq; morbis a frigore ortis medentur, placant etiam dolores a flatuoso spiritu genitos.

Hanc esse Clematidem cuius manifestum est. illud unicum dubitationem habet, quod folia dysenteriae medeantur. Sed qui nostræ *Viornæ* folia degustauerit facile huius rei causam percipiet. folia illa primo adstrictionem magnam, cum quadam tamen aciditate, linguae imprimunt; tandem verò acrimonia, sed valde exigua percipitur. nam sal acre permixtum partibus terreis calorem suum amittit, & vim astringendi gignit, sicuti videmus in *Limonio*, *Rheo*, *Galla*, & similibus euenire. vnde contingit, vt infusum vel decoctum eorum, purgare possit, præsertim per vrinam, & sudores. acrimonia enim in ius transfunditur, licet substantia ipsa exhibita, fluxiones omnes sistere queat.

De COCOXIHVITL expurgatoria. Cap. IX.

HERBA est *Cocoxihvitl* folia habēs cordis figura, hirsuta tenuiaque, infernè squalida, supernè viridia. caules rotundos, & hirsutos. flores paruos, & luteos, & in postremis caulibus terna grana nigra ciceris forma, & magnitudine, vasculis contenta prodeuntibus ab ipsis foliorū exortibus. & radicē fibratā, Tota plāta est gustu & odore Thymi, calideq; ordine quarto temperiei. humores omnes, supra infraq; expurgat. sed præcipuè crassos, & pituitosos, drachmę vnius pōdere deuorata. exhiberiq; etiā potest pueris modica portione, p ratione etatis & vigoris.

Inter Conuolulos hanc herbam reponendam puto. Videmus enim in omni volubili grana tria vel quatuor nigra, obrotundis vasculis contineri. Et quāuis folium magnam habeat varietatem, tamen plerumq; ad figuram cordis accedit. Confirmat hanc opinionem vis purgandi vehemens, qualis nempe in Scammonio etiam reperitur.

De COCOCXIHVITL TEVHCALT-zincensi. Cap. X.

HERBA est hęc *Cococxihvitl* folia fundens Menthæ, scabra, oblonga, subalbida, & serrata. caulem fuscum. fructum in summis caulibus capitulorum forma è viridi pallescentem. radicem verò furculosam. Prouenit iuxta cacumina mōtium regionum calidarum. Calida est, & sicca ordine quarto. gustataq; linguam adurit. odorem spirat Cumini, frigori aduersatur, & ab eo ortos flatus dissipat, tormina sedat, appetentiam excitat, seu herba ipsa deuoretur, seu succus iusue decocti absorbeatur. menstrua, et vrinam euocat, referat obstructa, paralyfi medetur, coctioni fert opem, crassos humores incidit, perfrigerata membra instaurat, aliaq; his similia præstat iuumenta.

De COHAYELLI, seu CHICHICA HOAZTON,
seu herba serratorum foliorum.
Cap. XI.

CHICHICA HOAZTON, quam alij (*hichica hoaztic*, alij *Cohayelli*, seu anguem fetentem, alij *Tlipoton*, seu nigram, et foetentem plantam vocant, herba est spinosa, proferens *Cirsij* folia, longa, & angusta, serrata, et spinosa, vnde nomen. caules rotundos, cauos, purpurascens, et in eorum cacuminibus capitula spinifera, et obrotunda. radicesq; fibratas. Prouenit temperatis ac motosis locis, quales sunt *Quauhatepecenses*. Calida ordine quarto natura constat, Sifaris sapore, odorato tamen, et acri. Radix trita, ac deuorata pondere drachmarum trium ex aquae vncijs decem, ventriculi imbecillem calorem roborat, dolores ventris, ac ceterorum membrorum è frigida causa ortos sedat, flatus discutit, cholicæ, et iliacæ confert, vrinam, et menses euocat, satietati medetur, venerem stimulat, ac ventriculum impensè frigescentem confirmat, et fouet, et moribus serpentum venenatorum medetur. Quæ omnia efficacius præstat, si ex vino, liquoreuè alio calenti, et roborante offeratur. quin tumores præter naturam admota dissipat, humores articulis infartos attenuat, ac discutit, et cuius frigidæ medetur intemperiei.

Ad *Dipsacum*, vel *Scabiosam*, forte referri poterit. capitula enim admodum sunt similia, & folia ex oppositione bina, quasi unum sunt, sicut & in *Labro Veneris* licet conspici. quin & vires *Scabiosæ* non abludunt multum. est enim satis vehemens in purgandis omnibus humoribus, ob insignem amaritudinem.

De ÇOÇOTATIC, seu herba Palmæ simili. Cap. XII.

COÇOYATIC herba, quam Michuacanenses *Xahuique* vocant, folia profert Porri, Palmæuè humilis, vnde nomen. et in caule flores longos, et purpureos, caliculorum forma. radicē capitati Porri instar. vbiq; prouenit. radix cōtrita, admotaq; narib. protinus sternutamentum ciet, ac trahit pituitam. quo fit, vt ea Indi Medici, quos vocant *Titici*, veluti certissimo quodam indicio periclitentur, qui nam ex ægris, qui curandi sibi contingere, sint morituri, aut qui sanitati tandem restituentur. eadem drachmę vnus mensura deuorata, vrinam dicitur euocare, et dysentericis mederi. mures necat carni permixta. ius verò decocti pediculos, si caput eo lauetur. Hęc est illa nobilis planta, quæ concisa minutim, et in mulsam cōiecta, muscas omnes pererrantes domū estatisq; præcipuè tempore morosas, atq; molestas, dulci esca inuitatas delet, ac perdit. Acris est, calidaq; et sicca ordine quarto. radix intestino recto postquā in pilulas conformata est admota pectori confert, pituitam trahit, et instaurat ob eius redundantiam contabescentes.

De MECAXOCHITL. Cap. XIII.

VOLVBILIS herba est *Mecaxochitl* binos dodrantes longa, per terram repens, folia ferens magna, pingua, obrotunda, odora, et acris saporis. caules teretes, contortos, et (præterquam vnde oriuntur pediculi) leues, per terram repentes. ac circa singulos foliorum exortus, radices oriuntur fibratæ, capillisuè pares. fructus Piperi longo perisimilis est. Nascitur humectis locis regionum feruentium, qualis est *Quauhahuacensis*, et *Hociacocotlensis*. quarto gradu calida est, et tertio sicca natura. et fortassis ad Piperis longi species attinens. Bibitur cum *Cocaoatl*, gratumq; illi saporem cōciliat. cor roborat, ventriculum calefacit, oris halitum commendat, crassos lentosq; humores attenuat, aduersatur

uerfatur venenis, iliacis, & cholicis confert. vrinam euocat. menftrua, ac partus emortuos trahit cum *Tlilxochitl*, viuosq; accelerat. obftructa referat. frigora, & ex eis ortos dolores tollit. rigoribus febrium opitulatur. & alia his fimilia præftat iuuamenta.

De OLILIVH QVI, feu planta orbicularium foliorum. Cap. XIV.

OLILIVH QVI, quam *Coaxihuitl*, feu herbam Serpentis alij vocant, volubilis herba est, folia viridia ferens, tenuia, cordis figura. caules teretes, virides, tenuesq; . flores albos, & longiusculos. semen rotundum simile Coriandro, vnde nomen. radices fibris fimiles. calida quarto ordine planta est. luem Gallicam curat. dolores è frigore ortos sedat. flatum, ac præter naturam tumores discutit. puluis refina mixtus pellit frigus. luxatis aut fractis ossibus, & lumbis fœminarum laxis, aucto robore mirum auxiliatur in modum. Semen etiam est vsus in medicina, quod tritum, ac deuoratum, illitumq; capiti, & fronti, cum lacte & *Chilli*, fertur morbis oculorum mederi. deuoratum verò, venerem excitat. Acri est sapore, & temperie, veluti & planta eius, impensè calida. Indorum sacrifici cum videri volebant versari cum Superis, ac responsa accipere ab eis, ea vescebatur planta, vt desiperent, milleq; phantasmata, & dæmonū obuersionum effigies circumspectarent. qua in re Solano maniaco Dioscoridis similis fortasse alicui videri possit.

Nata est hæc planta in horto D. Coruini, Pharmacopole in plantarum notitia expertissimi, & curiosissimi; qua inspecta facile cuius erat iudicare, eam Conuoluulis annumerandam esse, unde & vires utriusque apte congruunt.

Smilaces leues phantasmata varia gignere etiam apud antiquos notum fuit. vnde Diosc. ait Conuoluulum cum Dorycnio sumptum turbulenta somnia gignere. quod ei commune est non solum cum Solano maniaco, sed etiam cum Papauere, Hyoscyamo Banguë, Fabis, Nicotiana, omnibusq; alijs narcoticis. hæc enim multitudine fumorum quibus caput occupant, ipsos spiritus animales variè agitant, & diuersas species eis, vt & ebrijs inducunt.

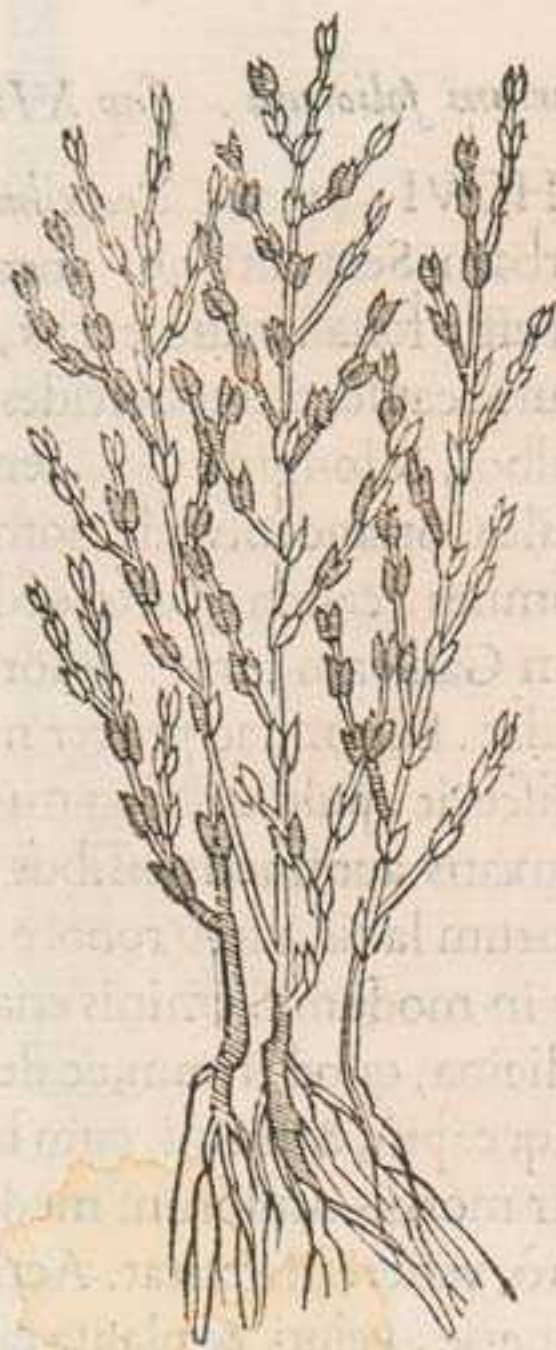
Ad maiorem porrò Authoris declarationem, libuit apponere ea, quæ à R. Patre assistente Hispaniarum Societ. I E S V accepi conscripta ab Americis Medicis, qui inquirunt. Omnem dolorem ortum à calore vel frigore, in quauis corporis parte, grana ista in puluerem redacta tollunt. In doloribus podagricis vsus est talis. Pars dolens ungatur oleo Abietis, vel Liquidambar, vel Melle albo, vel in defectu horum omnium oleo calido; deinde puluerem insperge, & spatio breuissimo videbis miros effectus.

N

Si duo-

Si duodecim, vel tresdecim grana seminis huius in puluerem redacta, cum vino albo sumantur, tollunt dolores e lue venerea ortos, aliosq; in artubus exortos. & licet in capite quædam excitent phantasmata, id tamen non obest. Hactenus illi.

De POZTECPATLI Huaxacensi
Gemmata. Cap. XV.

HERBA est Poztecpatlí folia ferens Rutæ, candida, pusilla, conuoluta, ac arborum erumpentibus gemmis similia, quæ toto anno seruat, ac Nasturcium indistincta similitudine sapiunt. caules lignolos, & fascos, ac radices tenues, fibris similes. Nascitur saxosis locis, & asperis montium fragminibus, regionis Huaxacensis. caules & folia, calida & sicca, ordine quarto natura constant. eadem tusa, & drachmæ vnius pondere deuorata, succurrunt nervis, tendonibusq; aut resolutis aut conuulsis, modo à frigida, & humida euenerit causa, ac amissum restituunt motum. quod est per multis cognitum experimentis.

De TLALATOCHICTL, seu humili
Pulegio. Cap. XVI.

SPECIES est Tlalatochictl Pulegij peregrina, Tragoriganiuè. herba namq; est folia habens parua, serrata, Origano similia, binaq; per interualla, & minora. caules tenues. flores purpurascens ex albo. binos quoque ab ipso foliorum prodeuntes exortu. radicem longam, tenuem, & fibratâ. Prouenit montosis, ac planis Xalatlahij locis, vbi seruari in manipulos redacta in totius anni vsum passim consuevit. Calida, & sicca ordine quarto natura constat. & cum cæteris generibus vrentior sit, linguam tamen, quam primum calefacit, paulò post velut Atochictl species, reddit impensè gelidam. Ius decocti eius discutit flatus. dolorem ventris tollit. cholicis medetur. frigus pellit. vrinam, & sudorem euocat.

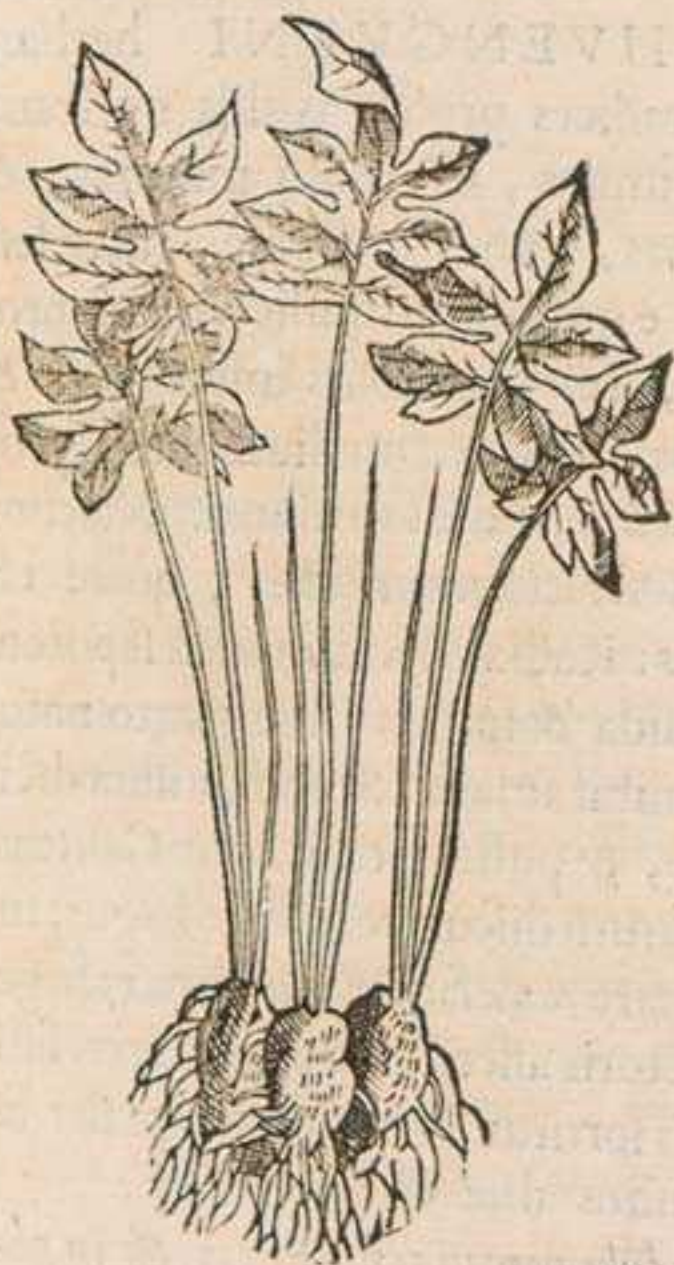
De

De TEPECVITLAÇOTL, seu CVITLAÇOTL montana.
Cap. XVII.

HERBA est *Tepecviltlaçotl* Pyri habēs folia, sed maiora. caules sesquidodrantales, subalbidos. radicem furculosam. nascitur *Anenecuilci*. radix calida est, & sicca ordine quarto. acris gustus, vrēsq;. Hæc tusa, illitaq; dorso, rigores accessionum tollit. flatum discutit. crassos, & lentos humores attenuat. dolores à frigore, aut flatu ortos lenit. vrinam, & mēles trahit. sudores euocat. cōuulsis, & his quibus motus est impeditus auxiliatur. confert resolutis. aliaq; permulta exhibet auxilia, quæ ex simili temperamento solent secundum naturam prouenire.

Folium cordi simile aliquo modo, latitudinem habet trium digitorum. Herba porrò ipsa forte Apocyno adiungi poterit, quod ex fructu, si eum Author descripsisset, facile conijci potuisset. folia bina ex aduerso posita, & sapor ille acris, ad hanc suspensionem aliquem posunt mouere.

De TVZPATLI. Cap. XIX.

TVZPATLIS herba est radicem ferens rotundam, Nucis Ponticæ magnitudine, fibrisq; refertam tenuibus, & cyanei coloris. vnde prodeunt pediculi tenues, & in eis folia sinuosa, & Polypodio penè similia, sed minora, & virentiora. & flos, vt aiunt, nullus. Nascitur in planis, editisue, sed calentibus locis *Totopecensibus*. Radix est acris, odora gustu, calidaq; & sicca ordine circiter quarto, subtiliūq; partium. Curat hæc impetigines, panos, furunculos, & Gallicum vocatum morbum, & alios discutit præter naturam tumores. radix deuorata, atque applicata alijs morbis succurrit, quod facile ex prædictis viribus, quilibet methodo quadam

depræhender. Egregia videtur planta, & qua nullæ deberent carere Officinæ.

Folij longitudo naturalis est septem digitorum, latitudo verò maxima octo, estq; figura folij sinuosa, sicut in Acantho videmus.

Inter steriles porro herbas, cum fructu careat, reponenda erit. Vnde Author, eam Polypodio comparauit. Hanc non puto esse Drackenam, cum radice constet rotunda.

De T ZAHVENGVENI TZATSCVAE, seu Filipendula Michuacana. Cap. XIX.

HERBA est Filipendula Michuacana, radicem fundens glandi simili, intrinsecus candentem, & extra fuscam, desinentem in tenuem, & longum funiculum; vnde prodit caulis purpurascens ornatus folijs in tres partes, quarum media maior est, diuisis serratisq; & floribus circa postremos ramos per ambitum coccineis, ac media parte luteis, cum alba quadam Iride. Nascitur in frigidis montibus, & eorum verrucis *Iacambaci* prouinciæ *Michuacanaensis*. Radix est calida, & sicca ordine tertio completo, & quarto incipiente, acrisq; & subamari saporis. odoris verò *Copalli*, aut *Tecomahace* persimilis. Folia tula & admota, medentur scabiei, & redacta in puluerem vlceribus, & præcipuè pudendorum. radices tula, atque ex aqua deuorata duarum drachmarum pondere, vrinam, & menses euocant. conuulsionem curant. pectori conferunt. frigus pellunt. referant obstructa. opitulantur celiacis, hydropicis, cholicis, iliatis, & cæteris quibus medicamenta calida siccaq; ordine tertio, subtilium partium solent conferre.

De T ZAHVENGVENI, seu Filipendula Michuac. altera. Cap. XX.

TZAHVENGVENI herba est radices proferens illis nostratis *Oenantes* similes, sed paulò maiores, & fibris refertas, quinas, senasue, inter sese connexas. è quarum singulis vnicus prodit caulis, refertus folijs angustis, & longis. floribus circa medium luteis. in ambitu verò purpurascens. Nascitur in frigidis *Michuacanaensis*, quale est *Pusquarum*. Radix *Copallis* vocati saporem refert, calida & sicca ordine quarto natura, & nonnihil amara. Scabiem illita dicitur tollere, & pustulis ortis à lue Gallica mederi, flatum discutere, pellere frigus, sudores euocare, calefacere membra refrigera, & pectoris affectionibus conferre. subtiles partes sortitur, vnde quibus posset facile permultos alios diuinare vsus.

Filipendula nomen generale est, & in pluribus

ribus plantarum generibus inuenitur. quædam enim in ferulaceo genere reperiuntur: alie verò Quinquefolijs adnumerantur. quas verò Author in hoc & præcedenti Capite describit, in alio prorsus sunt genere. nempe Corymbifero, siue Buphtbalmico. florem enim herbe describit similem Asteri Attico. nec vires huius generis abludunt. sunt enim multe, aromaticæ, & calidæ.

De TZOCVILPATLI. Cap. XXI.

TZOCVILPATLIS ALIA.

HERBA est Tzocvilpatlis quatuor dodrantes longa, folia ferens Ocy-mi, parua, crenata, ac nonnihil spinosa, & caules radici fibratæ insistentes. flores verò abeuntes in pappos, summis quibusque caulibus senos, septenosuè appendentes. Nascitur editis, & calentibus locis Papalotispaci. Odo-ra est, & quarto ordine calefaciens, & exiccans. Folia deuorata ex aqua pugilli vnus mensura, dolores capitis ac totius corporis tollunt, purgantq; . quin-glans è radicibus parata, & supposita, ventris mitigat dolores, & extergit in-testina.

YCHATLEPATLIS I.

YCHATLEPATLIS II.

YCHATLEPATLIS III. Tlaliscapan.

YCHATLEPATLIS herba est folia proferens mediocris magnitudinis, cordis ferè figura, infernè hirsuta, albidæq; & viridia supernè. caules multos, ac purpurascens. flores virentes in formam corymborum compositos, obrotundumq; fructum, & capillos quosdam iuxta foliorum exortus, radicemq; fibratam. Provenit calidis regionibus, præruptis locis, montiumq; faucibus. Acris, calidæq; & sicca ordine quarto, & facultatis adstringentis. folia mirum in modum Chrysomelorum odorem, aut malorum Cydoniorum spirant. Ius decocti eorum, dolorem ventriculi sedat, farina radicum inspersa, vlceribus pudendorum medetur. Cortex radicum ex aqua deuoratus, dicitur hydropi mirabili quodam successu mederi, si trium drachmarum sumatur mensura.

Huius Ychatlepatlis tres hic imagines exponi-

ponimus, tres huius generis differētiās exprimentes. Primo loco posita, quæ cincinnis exornatur ex alis prodeuntibus; purpureos habet caules, folia ferè bina ex aduerso sita.

Secunda, ut in autographo depingitur, caules purpureos non habet. eiusq; spica viridis est, figura Ligustri, & flores obscure rubent.

Tertia viridi quoque fœtu notatur, cincinnis orbata, uti & secunda.

De YZCVICUIL, seu Oculo depicto.
Cap. XXIII.

HERBA Yzcuicuil, caules fert exiles, & geniculatos, rutaceis folijs refertos, sed longioribus. flores candentes, & paruos circa singulos foliorum exortus. radicem Peoniæ similem, extrinsecus fuscā, intrinsecusq; albā. Quæ radix, cuius est in medicina vsus, initio sentitur dulcis, sed mox exurit guttur. puluis eius coniectus in aquam atque ita infusus aut deuoratus, ventris aufert dolorem, pituitam detrahit, & vrinam euocat, drachmæ tamen vnus pondere. Calida, siccaq; ordine quarto natura constat, ac vrenti facultate. seruatur radix in annuos vsus.

Flos huius herbæ ex omnibus alis foliorum ex aduerso positorum exit, ut in Anagallide.

De YZTACPATLI YANGVITLANENSI. Cap. XXIV.

YZTACPATLIS herba est, folia producens oblonga, angustaq; & caules tres spithamas longos, tenues, cauos, & geniculis interceptos, coccineosq; flores, ac radicem fibratam, & sensim gracilescen-tem. Prouenit apud Mistecam superio-rem. Radix est acris, & aliquantisper glu- tinosa, calida ordine quarto, siccaq; ead- em in farinam redacta, dicitur ventris tu- mores discutere; & punctis etiam, euocatis humoribus ad cutim, mederi, si bis die drachmæ vnus pondere ex aqua ebibatur.

Ocymastro videtur hac herba similis, tum geniculis, binisq; folijs non serratis, tum verò flore ipso coccineo.

De

De YZTACPATLI Tgualapensi.
Cap. XXV.

HERBA YZTACPATLIS
Tgualapensis radici infistit fibrata,
vnde profert stipites tenues, teretesq; , or-
natos folijs Ocymi, circinatis, & subluteis
floribus in pappum abeuntibus. Nasci-
tur in calidis, planisq; , & humidis locis
regionis Tgualapensis. Radix est acris,
nonnihil amara, calidaq; , & sicca ordi-
ne quarto. folia vnciae vnus pondere
deuorata; aut decoctarum radicum Ius,
ventris dolorem sedant, & pellunt lum-
bricosi.

Flos admodum similis est Virga au-
rea.

De YZTACPATLI Atotonilci.
Cap. XXVI.

Herba
Francisci
Zimbren.

YZTACPATLIS ATOTONILCI
herba est, folia proferens Lini, ar-
gentea, longiuscula, & angusta. caules
sesquidrantem longos, teretes, ligno-
sos, subalbidos. flores, vt dicunt, modi-
cos, & candentes, ac radices furculosas.
Nascitur apud Atotonilcenses, aridis pla-
nisq; , ac frigidis locis. vbi ea Franciscus
quidam Zimbren, à quo etiam habet no-
men, passim vtitur, reputans mirabile
pharmacum, & reliquorum, quæ apud
Indos inuenta adhuc sunt, præstantissi-
mum. calida namque est, & sicca ordine
ferè quarto, odoraq; . Radix semiuncie
pondere teritur, & redigitur in spheru-
lam, mox resoluitur ex vino, & bis, ter-
uè percolatur, ac bibitur succus, qui cor-
pus citra vllam noxam, aut laborem affa-
tim euacuat.

In figura fructus depingitur Mercurialem representans. qui tamen ob paruitatem
rectè diiudicari non potest.

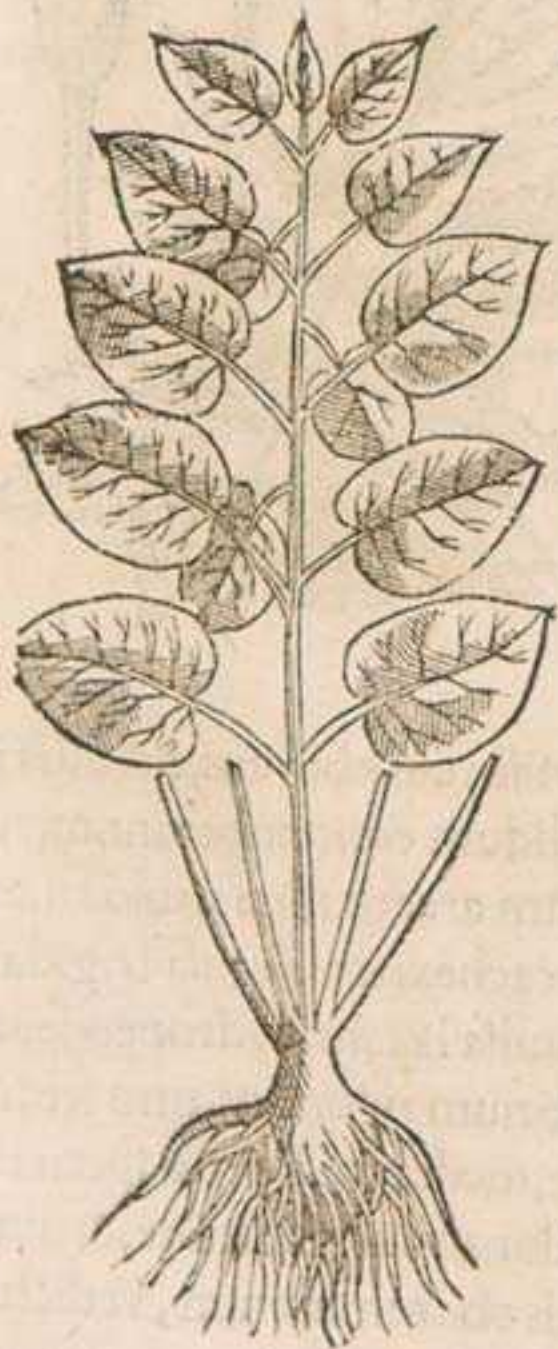
De ÇACATLEPATLI. Cap. XXVII.

CACATLEPATLIS, quam alij *Tetlacian*, seu vrentem medicinam vocant, herba est folia proferens Hordei, Graminisq; , flores luteos, calycibus contextos, ac semen exile, & rotundum, radicesq; multas Asphodelo, similes. Nascitur in frigidis locis, qualis est *Huexotzincum*, & *Xalatlanum*. Radices calci additas, aiunt vetustis vlceribus egregiè mederi, sed præcipuè his, quæ fauorum more multis scatent osculis. dilatatis namque plagis, atque exterfis, tandem eo vitio affecti, sanitati restituuntur. strumas etiam sanare impositas felici semper euentu, tumores præter naturam rumpere, atque patefacere, curare lychenas, & integram (si opus sit) carnem corrodere, & excavare. calida enim est ordine quarto, & vrenti natura, vnde euenit nomen.

Asphodeli nostrates etsi quartum caloris gradum non attingant, tamen ad purgationes, præsertim per vomitum, non sunt inefficaces. quod longe etiam efficacius præstabit acrimonia sua hinc ab Authore descriptus Asphodelus.

De AXIXCOÇAHVIZPATLI,
seu medicina vrine lutea.
Cap. XXIIIX.

HERBA est *Axixcoçahuizpatlis* folia ferens infernè lutea, vnde nomen, scutorum, aut *Hederæ* forma, multisq; distincta interuenijs. caules teretes, longos, lignosos. radicem verò breuem, crassiusculam, fibratam. Nascitur in collibus frigidarum regionum, campestribusq; locis *Tanguitlani* *Mistecæ* superioris. Radix est odorata gustu, acris, calidaq; , & sicca ordine tertio, subtiliumq; partium. vrinam euocat, & dolores renum tollit Ius decocti foliorum, semel quotidie tempore matutino epotatum.

De *CEMPOALXOCHITL*, seu *Indicis Caryophyllis*
Cap. XXXIX.

PLANTA ferens florem, quem Mexicenses à numerosa foliorum multitudinem *Cempoalxochitl*, Hispani *Caryophyllum Indicum*, & antiqui ex quorundam falsa sententia *Othonam*, aut Iouis florem vocant: herba est, cuius septem præcipue (quamquam sint & aliæ) in hac Nova Hispania differentiæ reperiuntur, flore, nomine, & magnitudine distinctæ. folijs omnes constant Tanaceti, floribus autem luteis, aut ex luteo rufescentibus. facultate ordine tertio calida, & sicca. sapore acri, tenuibus partibus, & non sine quadam grauitate,

CEMPOALXOCHITL
Caryophylli Mexicani planta.

CEMPOALXOCHITL, seu
Giubnaxochitl. *Tzneycepobual*.
Caryophyllus Mexicanus I.

Vires. odoris. vi pollet discussoria, & aperienti. Foliorum succus ebibitus, aut folia ipsa contusa, & ex aqua epota, vinouè, ventriculum gelidum contemperant. menles, vrinam, & sudores eliciunt. frigora intermittentium arcent illita paulò ante accessionem. flatum discutunt, venerem excitant, cachexiam à causa frigida ortam vitio hepatis curant, aperiunt obstructa. conuulsa laxant, hydropem leuant. vomitum ex aqua tepida procurant. & tandem febrium rigoribus, imò febribus ipsis, expurgata per vrinam & per sudorem caussa, medetur. Primæ speciei flos est luteus, cæterorumuè generum flores vincit foliorum amplitudine, & numero, & *Cempoal xochitl* propriè vocatur à Mexicanis ob innumeram, vt dictum, mira-

Species.
I. Cépoal
Xochitl.

mirabilemque foliorum congeriem . quorum dispositione & forma , albam Ro-
sam nostratam quadantenus videtur imitari . Huius generis planta cæteris ma-
ior est, & amplioribus ornatur folijs . Secundus flos *Oquichtli*, seu flos masculus

OQVICTLI COCAXOCHITL.
Caryophyllus Mexicanus II.

TLAPALTECACAYATL.
Caryophyllus Mexicanus III.

MACVILXOCHITL, seu Maon.
Caryoph. Mexic. IV.

dictus , ob magnitudinem foliorum & ca-
lycis, ut à primo genere totius plantę, floris,
& foliorum amplitudine longo superatur
interuallo, sic reliqua in omnibus (si folio-
rum numerum excipias , quo cunctis pene
cedit) superat, ac vincit . Tertium florum
genus *Tlapaltecacayatl* ob colorum varie-
tatem dictum, minus est secundo; sed folijs,
ut attigimus numerosioribus , & è luteo in
venetum inclinantibus colorem. huius plā-
ta minor est præcedentibus , & minoribus
folijs constat. Quartum verò dictum *Ma-*
cuilxochitl , tertio ferè est par , sed pallenti
colore . Quintum *Tlapalcoçatli*, vel *Coaxo-*
chitl vocatum , prædictis omnibus minus
est, & non vsque adeo numerosis folijs, ter-
tiumque colore imitatur . Sextum *Cacaxo-*
chitl, vel *Coçatli* dictum, luteum est, & mi-
nus

II. Ocqui-
chtl.

III. Tla-
palte Ca-
cayatl.

IV. Macuil
Xochitl.

V. Tlapal-
cocatl.

VI. Caca-
xochitl.

TLAPALCOÇATLI COAXOCHITL.
Caryoph. Mexic. V.

COÇATLI COZTIC.
Caryoph. Mexic. VI.

TEPECENPOAL XOCHITL.
Caryoph. Mexic. VII.

VII. Tepe-
cēpoal Xo-
chitl.

nus præcedenti. Maiusculum est septimum *Tepecenpoal xochitl* nuncupatum, sed exilioribus, luteisq; floribus, qualia sunt quoque ipsius plantæ folia, quæ sunt omnium minima. Quibusvis locis & quouis tempore sæta video provenire huius genera, sed lætius in calentibus. emicuere iamdiu apud Hispanos, lætosq; exteris quoque nationibus flores præstiterè.

Nascitur hic flos elegantissimus, non tantum in Orbe nouo, sed etiam apud Aphricanos: unde à multis flos T unetanus, vel Aphricanus nominatur.

Dodonaus eius vim veneficam esse prodidit, experimento in se factò, & mures arrosi seminibus mortuos repertos addit, & puero exusu floris os intumuisse, & porcis quibusdam fuisse exitio. Quæ tamen omnia non concludunt hanc herbam venenum esse, & inter species *Tanaceti* referri non posse.

Herba certè corymbifera est, & folio nulli, quam *Tanaceto* in eo genere propior. flos & semen non multum abluunt à congeneribus,

ribus. odor quidem quam in Tanaceto grauior, sed tamen etiam in Tanaceto magna est odoris grauitas. vires porro quod attinet, videmus ex Authore nostro esse medicamentum praestans, tum ad incidendum, tum ad purgandum. nec ea omnia venena iudicanda, quae bestias, praesertim minores, & debiliores, necant. sic enim & Doronicum bestiis mortem infert, hominibus cordiale censetur.

Labia intumescere possunt facillimè à quauis herba calida, & acri. praesertim in puerili corpore, quod à quouis agente multum patitur. Quod si omnino ob praedictas causas venenum quis dicere velit, non minus Tanacetum, vel Absinthium venenum dicendum fuerit. Refert enim Gryllus in libro de saporibus, Medicum quendam Parisiensem, summitates Absinthij deuorantem, in periculum vitae incidisse. Non male autem Lycopersum Galeni esse putatur, quo usus erat Centurio ille Aphricanus ad ingentes articulorum dolores euocandos, sicut & nos utimur Chamemelo, Absinthio, similibusq. plantis calidis.

De CIVAPATLI YACAPICHTLENSI. Coniza Mexicana.

Cap. X X X.

CIVAPATLI YACAPICHTLENSIS, ab alijs Pitzauac ciuapatli vocata, Saluiae profert folia, adeo glutinosa, vt tacta manibus, protinus adhærescant. flores in summis caulibus purpurascens, & in corymborum formam compositos. radicemquè fibratam. Calida constat, siccaq. ordine tertio natura, & acri sapore. adeo Conizæ similis, vt nisi floribus ab ea distaret, in illius species videretur referenda. Ius decocti eius epotum, admotumue, humores imbibitos articulis aut nervis, mirè discutit, ac dolores quosuis (caussa ablata) leuat. Nascitur in calidis Tacapichtle.

Etsi flos huius herbae sit purpureus, & non luteus, id tamen non obstat quin Conizæ sit adnumeranda planta. nam flos saepe variat in eadem specie, non quo ad colorem solum, vt in Tulipis videmus, sed etiam in situ. Sic enim Campanula alia spicam habet, alia Umbellam. Accedit etiam, hanc herbam esse glutinosam admodum, instar Conizæ, & vires esse admodum similes.

De COCOXIHVITL, seu herba acri.

Cap. XXXI.

ETSI Indi plantam hanc herbam vocant, in arboream tamen saepe numero magnitudinem eleuatur, duarum, ac interdum trium vinarum aequans altitudinem. atque ideo vtriusque imaginem exhibuimus apud Regis Tetzocoquensis hortos, vbi rei herbariae aliquot vacauimus dies. ergo à sapore acri, quo pollet, nomen accepit. Folia sunt Polypodio non omnino dissimilia, sinuosa, & magna, distincta venis rubrescentibus è pallido. Flores in postremis ramorum flagellis spicati, ex albo pallescentes. è quibus fructus prodit, paruus, racemosus, & vtrimque desinens in acumen. amaro, & acri sapore constans, multoq; affluens succo. stipites hirsuti, ac teretes, & internè lutei, luteoq; succo manantes. Radix magna & furculosa, qualem exigunt arbores. folia altera parte viridia, altera verò subalbida. Calida est, & sicca intra ordinem quartum, non sine quadam adstrictione. Surculi cortice nudati, albugines atque argemata illitu discutiunt. Succus absumit flatum, curat lychenas, quod & fructus facit, & dolores à frigida causa ortos lenit. Folia medentur veteribus. plagis rufa atque applicata, verrucas corrodunt, & praecipue praeputij & pudendorum, quod certissimo patuit experimento. Sunt qui vocent hanc arborem *Quauhchilli*, a sapore acri & vrenti, Siliquaastroque *Chilli* vocato a Mexicanis, quam simillimo. Prouenit temperatis, calentibusq; regionibus, conuallibus, nec non in cultis, & hortensibus. Sunt etiam qui *Totolinzyochil*, seu Passeris florem vocent. nec desunt qui *Tlacoxihvitl*.

Folia *Acantho*, vel *Botry* similia depinguntur, & venae omnes intercurstantes rubent. in summo spicae sunt flavae, quasi acini *Berberis*.

De *EPAZOTL*, Atriplici odora Mexicana.

Cap. XXXII.

EP A Z O T L, seu planta odorata, herba est odora, folia ferens oblonga, crenata, & rubescentia. caules cubitales, spicatum semen, ac radices surculosas. Nascitur in calidis, temperatisque regionibus, coliturque in hortis nonnullarum commoditatum gratia. Acris est odora, & tertio ordine calefaciens. edulis etiam, cruda coctave. & adiecta condimentis corroborat: pectori, asthmaticis, & obstructis confert, & gratam alimoniam præbet. Ius decocti radicum dysenterias coercet, dissipat inflammationes, & noxia venenis pellit animalia.

Folia rubra sunt, admodum similia Atriplici, vel Borry.

De *ERAHVENI*

Cap. XXXIII.

ER A H V E N I herba est folia. Origanifundens, caules teretes, flores longiusculos, cyaneos, & angustos, ac radicem contortam, glutinosam, & prolixam. olet Coriandrum, sed acrius quidpiam sapit. Nascitur in *Tancitari* temperatis locis. Calida & sicca ordine tertio constat natura, & subtilibus partibus. Ius decocti eius infusum, torminibus medetur, urinam euocat, flatum discutit, & obstructions aperit, crassa corpora extenuat, aliosque huiusmodi usus permultos præstat.

De YAVHTLI, seu nubilosa herba. Cap. XXXIV.

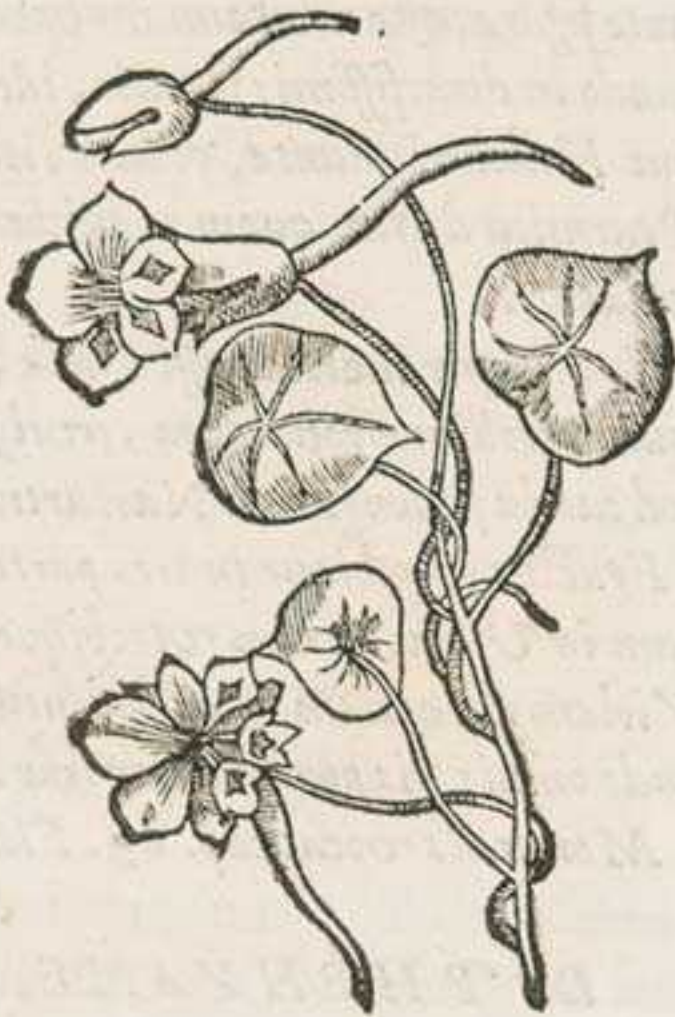

HERBA est *Tauhli*, seu nubilosa planta, quam ob flores comantes, qui nubila imitari solent quadantenus, aut quia nubes oculorum discutit, sic appellant; Mexicanes verò *Ytziqui* vocant; folia fert saligna, serrata, caules cubitales, è tenui radice assurgentes, flores luteos, in umbellam compositos. odorem, & saporem citra distinctionem vllam Anisi, qualem folia quoque, & cæteræ eius plantæ partes referunt. quo fit, vt Anisi speciem quampiam existimare aliquis posset. gustu acri, & amaro, & subtilium partium. Temperata amat loca, quales sunt Mexicanes agri, & calidiora quoque exornat, etsi in montibus solet etiam prouenire. Floret imbrium tempore, id est Maio, vsque in Septembrem, quod tempus Veri nostro respondet. Colligitur semen Nouembri; folia, caulesuè Febuario, sed De-

cembri radix. in orbem nostrum delata, Carpentario, quantum coniectura assequi potest, gauderet solo, hortosq; Philippicos læta exornaret. Calidæ est, & sicca quarto fere ordine temperiei. vrinam elicit, menstrua euocat, abortum grauidis procurat, emortuosq; partus trahit. quæuis eius plantæ particula quocumque modo illam corpori liceat ad mouere, pectori, tussiq; confert, flatum discutit, sistit aluum nimis fluidam, oris halitum commendat, lac generat, venenis aduersatur, venerem stimulat, dolorem capitis leuat, amentibus fert opem, & a fulmine perterritis, atque stupefactis. fluxum sanguinis compescit, sitim hydropicorum extinguit, frigora febrium, suffitu illituq; arcet. & viperino adipi immixtam epotamque, aiunt ruptas venas resarcire. vaporem verò Iuris decocti eius naribus, immodico humore perfusis, ferre opem. & tritam, inspersamq; auribus malè habentibus. tumores præter naturam, tusa atque admota dissipat, ventriculum calefacit: satietati & præcipuè puerorum medetur. renum, ac vesicæ lapillos, arenas, ac crassiorem pituitam ibidem infartam abstergit. humores extenuat. admota cum melle ventriculo vomitum coërcet, pus gignit, vlcera sanat, vtero confert, cimices fugat, arcet hemicranas. Præcipua vtilitas est, aquam, vbi aliquandiu maduerit, nouem diebus matutino tempore sumptam lychenas, & impetigines mire sanare.

Omnes hæ vires, plerisque alijs ferulaceis conueniunt, ob subtilem illam vim penetrandi, quæ in illorum sale subtilissimo consistit, quod in magna quantitate eorum seminibus vna cum oleo extrahitur.

De PELON MEXIXQUILITL, seu Nasturtio Peruino. Cap. XXXV.

TRANSLATVM quoque est ad Mexicanos, quorum viridariorum septa, & fenestras exornat, quod nostri Peruinum Nasturtium nuncupare solent, Mexicanenses verò *Pelon Mexixquilitl*, seu *Pelon Chilli*. folia ferens obrotunda, & Veneris umbilico similia, sed exilia, & angulis quibusdam interdum variata, appendentiaq; pediculo nequaquam media parte sui, sed è loco in alterum circumferentiæ ambitum inclinante, infernè squallentia, & virentia supernè. caulem rotundum, tenuem, volubilem, pergulisque, quibus ornatus gratia adhiberi solet, sese implicantem. florem è luteo rubrescentem, Aquilegiæ, Osiridisue instar, gerentem inferna parte contortum tubulum, superiori vero septem foliolis constantem; quorum duo magnitudine præstant cæteris, ac duo alia minima lineas quasdam rubeas inscriptas gerunt, plagis Christi optimi maximi, quibus cruces passim exornari solent, haud dissimiles, tria vero reliqua, quæ mediocria inter prædicta sunt, tria veluti clauorum capita. Calida & sicca hæc herba est, ordine fere quarto. saporeque, & viribus nostras Nasturtium indistincta æmulatur similitudine, adeo vt in Nasturtij species, etsi longe forma differt, possit impune recenseri. viridaria, pergulasq; & figulinis vasibus sata, fenestras, atriaq; ipsa exornat. Viret toto anno, floresq; producit, nisi frigoris inclementioris afficiatur iniuria. Adhibentur flores acetarijs quæ ex oleribus parantur, gratiamq; ita, & saporis & aspectus addit. Ventriculo ex frigida causa imbecilli, aut flatu dolenti subuenit; tussi au-

O 3 xiliatur,

xiliatur. Tritus idem cum alumine dolores dentium sedat. aufert dolorem, & tumores etiam à causa calida ortos. nempe eadem discussa si frigidioribus adiungatur medicamentis, & vlcera curat inflammata. nam eo contra excitatos à frigore dolores, nostrate Nasturtio admoto, uti mos est. Quibusq. locis, sed præcipue calidis, totoq; ut dictum est, anno, nisi vehemens frigus sit impedimento, & viret, & edit flores.

Herba hic descripta, ab omnibus hucusque inter Nasturtij species est relata, reclamante figura, quæ nihil omnino habet simile Nasturtio, præter solum saporem, qui aliquando in diuersissimis plantis, idem esse potest. sic Cocci Orientales planè radices sapunt Hellebori, plantæ, ut locis, ita natura diuersissimæ. Pyrethrum umbelliferum à Ptarmica distat quam maxime. sic etiam Sassafras sapore, & odore Fœniculum emulatur.

Ego semper iudicaui esse Viola, vel Iacea dicta speciem. utraque herba repit, folium utrobique rotundum, vel figura cordis, flos planè idem Iacea tricolori, nisi quod cauda sit longior in Nasturtio. Lineæ etiã in flore licet differentes conspiciuntur.

Fructus utrobique in tres partes diuisus, extra tamen euidentius in Nasturtio, quam in Viola. Semen utrobique magnum. Tandem & viribus conueniunt. nam si Violam Martiam exactè dentibus masticaueris, senties acrimoniam magnam, unde omnis vis purgans exoritur.

Monardes vocat cap. 69. Florem sanguineum.

De PHEHVAME, Aristolochia Mexicana II. longa.

Cap. XXXVI.

PHEHVAME, seu medicinam ad partum accommodatam, à Michuacanensibus sic vocatam, apud quos copiosè prouenit, Dioscorides noster Aristolochiam Clematidem vocat, atque quia, neque illam apud alterius orbis colonos pictam, aut viuam mihi videre contigit, & huic orbi familiaris est, delineandam curauit, additis præterea ijs vsibus, quos hæc gens, & nunc ego ipse comperi experimento. Ergo volubilis herba est, folia ferens cordis figura, flores purpureos, cæteris generibus Aristolochiæ similes. radicem crassam, longam, & subrubro cortice vestitam. Huius est in medicina vsus præcipuus, ut quæ odora valde sit, acris, calidaque, & sicca ordine tertio temperiei, ac subtilium partium. Ius decocti, si eadem cura, qua China, aut Zarzaparilla paretur, aut
ijdem

ijisdem misceatur, & persimili quoque victus, cæterarumq; rerum, quas vocant, non naturalium, institutione exhibeatur, quemuis frigoricum affectum, aut a lue Hispanica profectum, mire curat. tussi antiquæ, astmatiq; medetur, flatum discutit, comminuit lapidem renum, & vesicæ affectibus ex frigore ortis succurrit. dolores capitis, & quosuis alios, qui inueterati sint, tollit. vitiatum colorem emendat, menses trahit, partus accelerat, referat obstructions, ac frigus pellit. Habetur hæc planta maximi ab indigenis, & computatur inter saluberrimas. Nascitur temperatis, frigidisq; regionibus *Michuacanensibus*.

Apud Clusium in Exoticorum libris, duplex Aristolochia (lematilis) describitur, una vulgaris, altera Betica, quibus hæc nostra annumerari potest. potius tamen ad longam ob radicis crassitiem referri debet.

Flos huius herbae, purpureus quidem est, sed miscetur ei quiddam viriditatis, fructus autem ab omnibus nostris Aristolochijs differt figura, quæ in nostris est rotunda, vel ovalis potius, at hic fructus quasi ex tribus est compositus, ut videmus in Nalurtio Indico.

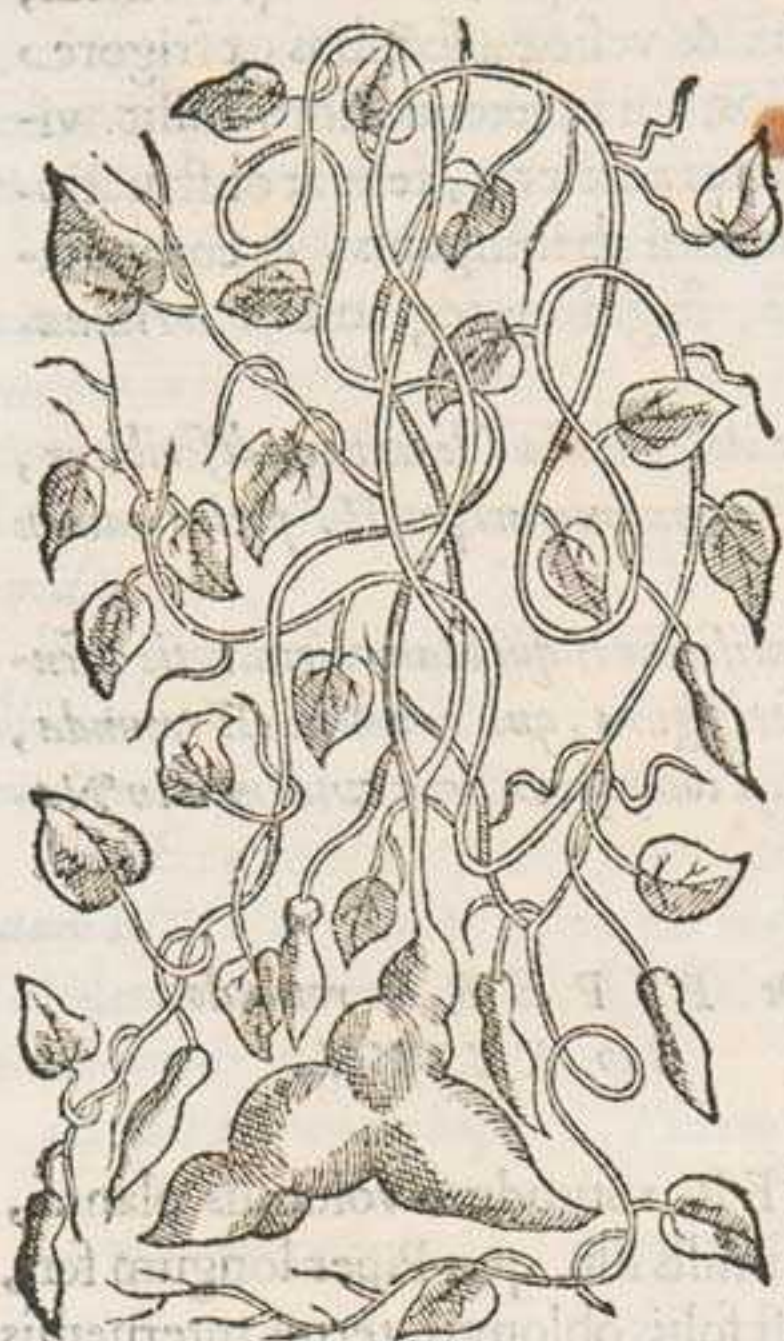

*De P I P E R E rotundo.
Cap. XXXVII.*

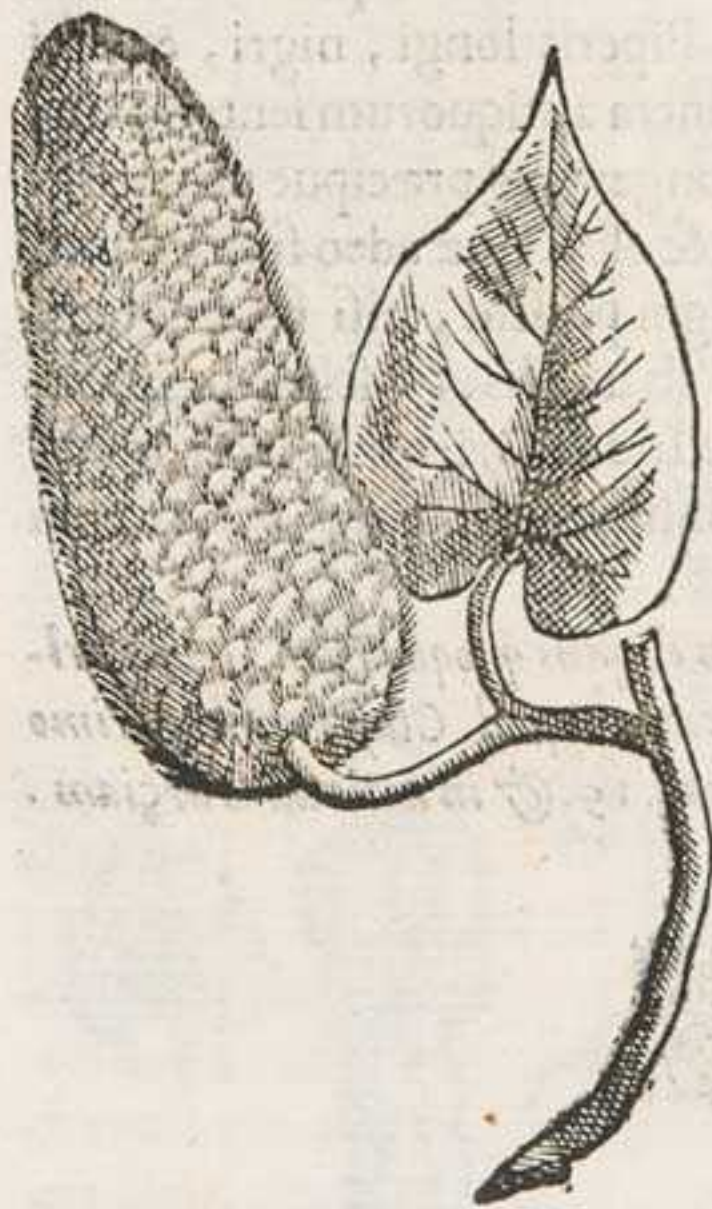
PI P E R rotundum volubilis planta, ac similis illi, quæ Piper longum fert, frutex est folijs oblongis, ternis interuenijs secundum longitudinem procedentibus, distinctis, nullius fere acrimoniæ, aut odoris, & semine racematim dependente. Sunt verò plantæ Piperis longi, nigri, & albi distinctæ, contra antiquorum sententiam, sed tamen congeneres, præcipue plantæ nigri Piperis, & albi. quæ adeo similes sunt, ut vix distingui possint, nisi fructus tempore, etiam ab incolis. Nascitur in multis Sines, atque Indiæ Orientalis locis. in cæteris verò consulas antiquiores, & Garciam ab Horto.

Admodum elegans quoque Icon, & descriptio Piperis extat apud Clusium libro primo Exoticorum cap. 19. & in notis ad Garciam.

FRUCTVS.

TACVACHE est radix Michuacana purgans, quam alij Pusquam, Mexicenses verò Tlalan tlacacuitlapilli vocant. Huius tres reperiuntur species. masculum nos, & foeminam depingi curauimus, forma & viribus valde similes. Vtraque, herba est fundens radicem longam, crassam, & lacte manantem, candidamque, & ex ea caules volubiles, tenues, & ornatos folijs raris, cordis figura, sed minoribus, floribus verò oblongis, & coccineis, ac fructu Peponis forma & magnitudine, lanugine obducto candenti, ac semine albo reposito, tenui, latoque, non sine bombicinis quibusdam filis argenteis, & lentis. Radix calida est quarto ferè ordine, siccaque, guttur deuorata vrens. purgat omnes humores per inferna, sed præcipue pituitam, sesquidrachmæ, duarumue drachmarum pondere, ex aqua, vinoque, iure pulli, aut ex tremulo

ouo voratu facilis, nec admodum ingrato gustu. Sunt qui lacte, aut expresso succo vtantur vice Scammonij. imò qui contendunt, plantam ipsam ad Scammonij genera attinere, addantq; in Electuaria sicca cum saccharo, mirabilemque dicant effectum præstare. Sunt qui radicem læuigatam, per noctem in aqua sex drachmarum pondere macerari permittant, mane percolent, & exprimant, & aquam propinent, atque ita parum iniucundo vtuntur pharmaco. in penuria, aut caritate Scammonij, additur in Electuaria, quæ illud solent recipere, & perquam commodum præstat effectum. Sunt etiam qui radicem illitam, asserant mederi febribus, & liquorem instillarum, oculis. Tertia verò species nigricanti solo saxosis locis præcipuè provenit, & radicem fundit tenuiorem, quæ aptissima sit duarum drachmarum pondere, parando exoluenti Electuario, addito saccharo *Tauhtlique* decenti mensura, aut Tragachanto. quo, ad leniter vacuandam bilem, aut pituitam, nequeas offendere præstantius vllum. Sunt qui ex iure decocti eius syrupum parent, qui trium vnciarum pondere pituitam, bilemque mira facilitate purgat. Nascitur in calidis, planisque nouæ Hispaniæ permultis locis. etsi à Michuacanensibus, vbi primum reperta est, & vis cognita, præcipuum, nobiliusque inuenit nomen. Nam & Temimiltcenibus est familiaris, qui ferunt urinæ euocandæ permixtam radicem caudæ *Tlaquatzin* æquis portionibus, miram exhibere operam. siccanda autem radix, atque ita deinde reponenda, cauendum ab herba quadam per omnia penè simili noxiaque.

Celeberrimum hoc Catharticum Michuacanicum (ut ex Authore nostro ac Monarde colligere licet) plures habet differentias. Monardes Bryonia similem plantam

Michuac.
I I I.

TEOQVILIN.

vidit, nempe cuius fructus bacca quedam sunt exigua, nec ex eius familia inde remouenda quod ea non polleat acrimonia, sapor enim facile augentur & minuuntur ut in Rapis manifestum est. Author noster hic primò quasdam Apocyni affines exponit, tertiam deinde quam fortè eandem cum Bryonoide Monardis existimes. Inferius autem lib. 7. de herbis dulcibus cap. 34. Tlallantlacuacuitlapilli aliàs è conuoluulis. Omnes quidem volubiles sunt, & purgantes virtute. A Monarde descripta mitior est species, sicuti & quæ hic tertia ab Auctore, & inferius posita dulciores quæ potius diuretica. Hæ vero priores mas, & femina acriores ceteris existunt magisque pollentes virtute utpotè quæ Scammonij emule dicantur. habes itaque plenissime Michuacanica hæc medicamina: consule & Monardem qui in huius tum historia, tum usu copiosissimus est.

De *TEOQUILIN*, seu *saxeis vermibus*. Cap. XXXIX.

SPECTANDA constat forma *Teoquilin*. herbula namque est truncos in initio mittens, veluti geniculatos, atque squamiferos, & circulis quibusdam palmarum instar præcinctos, qui capillis vndique prodeuntibus radican- tur statim, terra solum attacta. & ex eisdem prodeunt folia cordis figura, rara, nec non & cauliculi, ni fructus vocare malis, Piperi longo perfimiles. Gustu odora- est, acrisque, calida & sicca ordine tertio, aut fortassis quarto. Læuigata hæc, atque inspersa vulneribus egregie medetur, flatum dissipat, ventris sedat dolo- rem infusa, viscerum frigus pellit, hydropem sanat, vrinam euocat, aliosque huiusmodi præstat vsus. Subtiles fortitur partes, & innascitur saxi locorum humidorum, & calidorum.

Totus caulis est foliolis vermicularis dictæ contectus, & lulus est punctatus, sicut etiam videmus in *Acoro*.

De *TLATLAVHCAPATLI* Alsinifolia. Cap. XL.

HERBA est *Tlatlahcapatl* folia Alsinæ, exilesq; ferens, caules do- drantales, & exiguos, albosq; flores, radicem verò surculosam, intus ac extra ex albo rubescentem. Nascitur in collibus regionum calidarum, qua- lis est illa *Texcoqui*, & *Chietle*. Radix est dulcis, & nonnihil acris, calida, & sicca ordine tertio natura, nec lubricitatis expers. mirabile medicamentum aduersus pectorum, & oculorum morbos, vrinam euocandam, & frigidas alias affectiones propellendas, semiuncia eius matutinò deuorata. quin tumo- res maturat, ac discutit. nec desunt, qui febres curare dicant. fortassis inter- polatas, aut vacuata caussa reliquas.

De TEPEYAVTLI, seu YAVTLI montana. Cap. XLI.

YAVTLI montana, seu *Tepeyautli*, quam alij *Tautli* citra cognomen vllum nuncupant, herba est folia ferens *Tautli* superius descriptæ similia, saligna, sed tamē minime ferrata, ac lōgiora. caules tres altos cubitus. flores coccineos, & calyculorū forma oblongos. radices verò multas, fibratasque. Calidarū, ac frigidarū regionū alumna est, conualliūque, ac montium incola, & Septembri mense floret. gustu acris est, & odorata, ac facultate tertio ordine excalefaciente, tenuiumq; partium. succus dicitur mederi oculorum morbis, aut illitus, aut admotus capiti. vrinā, ac menses euocat, & quidquid in vijs vrinarijs, renibus, vesicaue præter naturam continetur. absument flatum. ventriculum, visceraq; omnia ob frigus languescencia confirmat, colorem vitiatum emendat, aluumq; cohibet. bibitur pulvis eius ex potione *Cacauatl* aduersus tussim, & pectoris frigiditatem.

suffiuntur aulæ ex ea herba in ignem coniecta, contra grauem earum odorem, & potissimum à morbidorum hominum halitu iniucundo profectum. medetur satietati, alui torminibus, ac ventriculo frigida affecto intemperie.

De YZTACTEX CALTLACOTL, seu virga nigra saxorum. Cap. XLII.

HERBA est *Yztactex caltlacotl* folia ferens *Vrticæ*, ferrata. caules purpureos, teretes, quaternos cubitus longos. flores in cacumine comantes, pilosos, non senescentes, & purpurascens ex albo. Nascitur in locis saxosis *Xalatlahucēsum*. Sapor citra vllam distinctionem *Anisum* refert. Temperies calida, & sicca est, & tenues partes. Radix pugilli mensura tusa, deuorataq; ex aqua, seu vino, sudorem elicit dolorem passis, atq; ita eū lenit, vt mirabilē præstet ea in re operam.

Licet hæc herba sapore Anetho sit similis, tamen in genere ferulaceo locū habere nō potest. folia enim Vrticæ præsertim bina, ex opposito; flosque Tanaceto similis, nūquā in ferulaceis reperiuntur.

De

De CAYOPATLI Vaxacensi. Elaphobosco Mexicano:

Cap. XLIII.

CAYOLPATLIS herba, quam alij vocant *Cacapultic*, Michuacenses verò *Caniuhme*, folia serrata producit quina, Angelicæ ferè forma, aut Elaphobolci, cuius speciem esse arbitror. caulem tenuem, fœniculaceum, minime tamen geniculatum. flores in umbellam compositos, & ex albo pallescentes. ac semen, quod orbiculare est, saluosum, odorum, & paulisper acre. radicem verò digitalis amplitudinis, crassoq; cortice vestitam. Planorum, ac temperatorum locorum alumna est, & montium faucium: incolæ agri Vaxacensis, Ytzocanensis, & Michuacanensis. Radix, quæ calida & sicca est ordine secundo, initio Pastinacam sapit, ac tandem acris sentitur, & guttur pungens. tusa, & admota umbilico, dicitur diarrhœas compescere. deuorata verò, tussi & rauedini auxiliari.

De XOXONACATIC. Hyacinthoide capillosa.

Cap. XLIV.

HERBA est *Xoxonacatic* folia habens Cæparum folijs simillima, verum breuiora, & angustiora. flosculos longos & luteos, pediculis appendentes exilibus. radicem orbicularem, succo manantem, Nucis Ponticæ magnitudine, opertam quibusdam nigris capillamentis. Nascitur in frigidis, humidisq; locis, imbrium tempore. Binæ radices tuscæ, atque ex aqua deuorata omnes humores purgant per inferna, citra ullam anxietatem, & laborem. leue, & securum est pharmacum, vt quod exhiberi soleat senibus, & natu minoribus, febrientibus, ac febre vacantibus, iacentibus in lecto, ac solita obeuntibus munera, seu virens, seu sicca. sed frequentius, & commodius sicca. seruatur verò duos, ac, si opus sit, tres integros annos. Aduersatur astmati eodem pondere. calida enim ordine secundo natura constat, lubricaque, ac guttur non-nihil vrenti.

Flores statim exeunt ab radice, vt in Colchico, & Croco.

De ANCHOA, seu ZINGIBERE masculo. Cap. XLV.

ANCHOAS folijs constat asperioribus, & crassioribus vulgari Zingibere, eadem forma tamen. radice quoque maiori, atque crassiore. sapore acriore cum quadam amaritudine. Vfus est apud indigenas aduersus ventriculi, & alui affectiones ortas è frigore, contusi, & oleo Nucis Indicæ conspersi, atque ita applicati mirus. nec non aduersus plagas venenatas parato lychnio eodem oleo intincto, atque ita demum adacto. Addunt, vim medicamenti maiorem participare marem quàm fœminam. quo etiam vina quædam ab Indis Philippicarum Insularum parari solent, quæ ad præsens referre non est opus.

Vina Zingiberina.

De CHILLI Indiæ Orientalis, seu ZINGIBERE fœmina. Cap. XLVI.

QUOD Mexicani Chilli Orientale vocant, Arabes, Persæ, & Turcæ *Gingibel* appellant, officinæ autem Zingiber, aut Zingiber. Duo sunt eius genera, mas, & fœmina. de mare sub *Anchoa* nomine præcedenti capite dictû. Fœmina vero, seu vulgare Zingiber, herba est duas tresve spithamas longa, radicibus tuberosis & transuersis, vnde profert caules arundini similes, & in eis folia longa, & angusta, Iridi, aut Gladiolo paria, & in summis caulibus capitula Stœchadi quadantenus similia. Nascitur in omnibus Indiæ Prouincijs, excultum satumq; semine, aut radice. nam quod sponte prouenit flocci penditur. Nascitur etiam in Philippicis insulis, & translatum iam est ad Haitinos & Mexicanos, vbi id ad viuum exprimendum curauimus. ac ibidem feritur pingui solo, stercoretoque, & pulchre exculto, & humilibus quibus-

Zinziberis cultus

dam arboribus adumbrato, regionum calidarum mense Martio, radice in frusta, pollicis magnitudine, dissecta, quinque digitorum interuallo, ac totidem pene profunditate. tegitur terra, rigaturq; statim à fatu, ac deinde bis per singulas quasque septimanas, aut semel tâtum si vdius sit natura locus. sarriendum etiam est, sed ita vt plantæ nouellæ non conuellantur, aut vlla afficiantur iniuria. est autem terra, ter quateruè repastinanda per singulos annos. Vinde- mia fit arefcentibus folijs; quod iuxta initium Ianuarij accidere solet. vulso verò, vt commodè recondi possit, corradendus exterior cortex est. conijciendumq;

P

dumq; in labellum plenum muria, & permittendum ibi horam vnam, aut dimidiam manere. mox Soli exponendum æquali temporis interuallo. ac demum stragulis sub tecto insternendum, donec humor omnis exhalet. quod si adhuc madens perseveret, Soli rursus exponi oportebit. Si vero transferri conveniat, terra opertas radices servari est necessarium thecis inclusas, dulcique aqua, aut imbribus quoties dictum est irrigatas noctu operiri, atque interdum patere cœlo. De facultate nihil in tanta luce dicere opus est. Illud narrant incolæ Indiæ Orientalis, concisam hanc radicem, permixtamq; alijs herbis, & aceto, oleo, ac sale conditam, in acetarijs edendam non in quibusque Indiæ partibus, præcipuè si humidiores sint, æquè est ac apud nos, acris, & vrens.

De Gingibere plura vide apud Garciam libro 1. arom. cap. 41. qui illud Iridi facit simile, non Arundini. Acosta vero cap. 32. ait esse folio Lachrymæ Iobi. Inde diuersæ plantæ videntur esse, ut etiam Clusius, & Bauhinus annotarunt. Monardes autem cum Garcia consentit, ut & Lobellius, qui Siliquam similem Xyridi depinxit.

De ATZOTATL Mirabili Mexicana. Cap. XLVII.

HERBA est Atzoyatl, folia ferens hirsuta, & mollia, & figuram cordis, quanquam longiora sint, æmulantia. caules numerosos, geniculis rubris interstinctos. flores extra rubeos, intra verò candentes, palmum longos calicum proluxiorum forma, ac radices fibris similes. saporem, & odorem Anisi profert, non sine quadam acrimonia. frigidorum, montosorumque locorum alumna

alumna est, & flores Septembri mense mittere solet. Calida, siccaq; temperie constat, cum adstrictione, & partium crassitie. quamobrem dyarrhœas coërcet, ventriculum firmat, flatum discutit, & dolorem è frigore natum tollit.

Videtur hæc esse quadam species Mirabilis Peruviana. respondet enim & figura totius plantæ, & vires. Acrimonia enim euidens est in nostra Mirabili.

De COCOCAQVILITL, seu Olere Aquatico. Cap. XLIX.

COCOCAQVILITL herba est folia *Ocymi* proferens, sed profundius serrata, ac veluti sinuosa, punctisq; luteis distincta. caules sexangulos, ternos. flores *Veronicae* altis, seu *Cempoalxochitl* sylvestris. quorum folia coccinea sunt, in medio verò apex croceus eminet. Prodeunt ij à calicibus quibusdam squamosis Cyano haud dissimilibus. radices verò fibratas. & planta trium cubitorum assequitur longitudinem. Flos, foliaq; odora sunt, & acris saporis, illum *Nasturtij* paulisper imitantis, vnde evenit ei nomen. Edunt eam pro olere indigenæ. Vrinam, & menstrua euocat, flatum discutit, calefacit ventriculum, crassos humores attenuat, cor roborat, & vtero confert quomodolibet applicata. Seri semine potest, ad species *Cempoalxochitl*, ut dictum, referenda, quod odore etiam eius apparet indicari.

De TETZMITL TONALLAE Sedo Misticæ. Cap. XLIX.

SPECIES videtur Sedi *Tetzmitl Tonallæ*. herba namque est folia ferens longa, & angusta, raraque, & iuxta extrema latiora. caules teretes, flores verò orbiculares, & candentes, ac radices capillis similes. Doloribus vniuersi corporis medetur, appetentiam excitat, extergit varos, vomitum ciet, vstaq; curat. Ad vomitum ciendum bibendus est succus, atque ita longis, & insanabilibus medetur morbis. Lubrica videtur, & nullo insigni prædita sapore. etsi, cum primum linguæ admouetur, nescio quid acrimoniæ sentitur. Nascitur in calidis Misticæ Inferioris, iuxta littora fluuiorum.

Conuenit hoc *Sedum* cum *Vermiculari caustica* in viribus. figura verò potius cum *Sedo communi*. Mirantur aliqui in eodem Sedi genere esse herbas calidissimas, ut est *Sedum vrens*, alias verò frigidissimas, ut sunt reliqua omnia Sedi genera. putantq; in uno genere semper easdem facultates esse debere. hi si diligentius

sapores plantarum examinarent, & inter se conferrent, rem longe aliter se habere deprehenderent. Ut enim pauca è multis exempla proferam, inter Solani species, quædam est insipida, ut Solanum; alia acida, ut Alkekengi; alia acerrima, ut Siliquastrum Americum. Immo inter ipsas Piperis Indici species, Strychnodendrum acrimonia caret. Sic in Rumicis genere, Rhabarbarum nostrum, & Oxalis acent. reliquæ species, vel insipidæ sunt, vel astringentiæ. De Pomorum & Pyrorum varietate in saporibus res est manifestissima. In genere Rapaceo, alia acris, alia dulcis, alia amara, alia ex omnibus istis constat saporibus. Quin & in eadem planta, omnes sapes inuenire licet. sic in Rhabarbaro nostro radix amara, folium acidum, seminis cortex adstringens. Accedit, nos sepe plantam iudicare insipidam, quæ tamen subtiliter examinata, alium in recessu saporem continet. sic Helxine, Noli me tangere, Viola Martie, initio apparent insipidæ, tandem tamen post aliquam moram se prodit acrimonia. Contingit etiam in quibusdam plantis, humiditatem illam excrementitiâ successu temporis euanescere, tandemq; acrimoniam emergere, ut in Zingibere, Anacardo, alijsq; annotauit Garcias. Vnde patet eos errare, qui ob diuersitatem facultatum Sedum causticum reliquis nolunt accedere.

Illud tamen apud me dubium non est, in eodem genere semper easdem esse vires, sed generales tantum. qua de re alibi ex professo dicendum. res enim à nullo tentata, peculiari declaranda est opere.

De CHICHIVAL MEMEYA, seu Planta lacte manante.
Cap. L.

ut cum cætera assumuntur pharmaca, fieri consuevit.

HERBA est Chichival Memeya lacte manans, vnde nomen. & magnæ utilitatis fertur esse medicamentum, seu planta sui generis sit, seu ad Tichymalorum genera pertineat. folia namque profert penè Castaneæ, ferrata, & aspera. caules teretes. flores oblongos, vasculis similes, rubros, sed circa extrema in luteum elanguescences. radices verò longas, teneras, ac fuluas. Nascitur locis saxosis, iuxta frigidarum regionum montes. Vacuat cortex eius febre quartana aut tertiana laborantes adeo felici successu, ut ægrotus statim ab euacuatione reddatur interdum incolumis. Assumendus autem duarum drachmarum pondere, ex aqua resolutus. Sunt qui misceant, commendandi saporis gratia, quatuor grana Cacauatl, totidemq; Ponticas nuces, aut amygdalas, atque ita propinent die quietis matutino tempore, & vitato somno,

Vix in Tithymalorum classē reduci potest hac herba, quantum ex descriptione, & Icone licet conijcere. folia enim aspera, serrata, flos digitali similis, radix longa lutea, inter Esulas non reperiuntur. Quid si ad Campanulas referatur? licet acrimonia illis nulla insit.

De PYCIELT, seu Tabaco. Cap. LI.

PLANTAM, quam Mexicenses *Pycielt*, seu *Yelt* vocant, ab Haitinis appellatur *Tabacus*, à quibus non ad Indos solos, sed & ad Hispanos id defluxit nomen, eò quod suffumigijs admisceretur, quæ *Tabacos* etiam nuncupare consueverunt. à Brasilianis *Perum*, ab alijs *Herba sacra*, à nonnullis *Nicotiana* dicitur. Non est autem una huius plantæ species. alij namque tres in hoc antiquo Orbe reperiri affirmant, ac plantam hanc in *Tabacum* maiorem, minorem, & minimum partiuntur. At quia maioris, minorisq; Tabaci differentia pusilla est (consistit enim in magnitudine, & longitudine, ac adhærentia foliorum sine pediculis cauli, ut in maiori observatur, in minori verò folium est paulò minus, longo pediculo ramis inhærens, ac florum positura; cumq; id ob causas mutationes in plantis efficientes, latius in præmio explicatas contingere potuerit) non immerito duæ

Species.

sunt tantum species, quæ observantur in hac nova Hispania. quarum alteram *Pycielt*, alteram verò *Quauhyelt* appellant. *Pycielt* ergo herba est, folia ferens lata, oblonga, ac Personatæ quadantenus similia. caules, quinque pluresvè dorantes longos, atque hirsutos, inconditos, striatos, & læves. flores *Hyoſcyami* lutei similes, eisq; decidentibus vascula prædicti *Hyoſcyami* æmula, referta semine pusillo, *Papaveris* minore, ac ex rufo nigricantē. radicem brevem, non admodum tenuem, sed fibratam. *Quauhyelt* verò in magnam assurgens altitudinem, *Assyriam Malum*, *Limonē* vocatā, æquat. Caule recto multos emittente ramos, & in eis folia mali *Assyrii* longiora, hirsuta, colore viridi dilutiorē, uti tota planta diffusa. interdumque folia, soli, & cœli ratione variantur. quandoque enim cubitalem longitudinem, ac pedalem latitudinem assecuta sine pediculo caulem amplectuntur. nonnumquam verò folia minora, pediculis inhærentia ramis conspiciuntur. Flores *Campanulæ* instar fert, concavos, ac per extremum sex, septemvè angulis distinctos, candicantes, medio verò purpurescētes, ordine per ramulorum longitudinem dispositos. quibus succedunt capitula *Ocymoidi* similia, maiora tamē, plena semine pusillo ex cinea.

Species I.
Pycielt
herba reginæ.Species II.
Quauhyelt
Nicotiana.

Vires.

Causa facultatis
narcoticæ
in Tabaco.
Celebre.
Tabaci ius
fumigium.

Cōtra venena.

reo nigricante. Radices multifidæ sunt, lignosæ, ac fibratæ. Seritur vt lactuca, neque aliter, cum expedit, transfertur, & colitur, nullum (modò pingue, & humectum sit) solum respuens. Ambæ sunt acri sapore, exiccantis, calidæq; ordine tertio completo temperiei. E quibus intelligas licet errorem eorum, qui arbitrantur frigidas esse plantas, & ad Hyoscyami differentias pertinentes. nam tametsi Hyoscyamo luteo prima species forma dispar haud quidem sit, viribus tamen plusquam ex diametro pugnant. quod si soporem inducunt, non est ob frigus, humoremvè, quorum, citra dubium, sunt ferè expertes, sed ex calore. Excitatis nempe, leuatisq; in caput vaporibus, qui somnum inducunt. Iam facultates quotidiano cognitas experimento accipe. Folia siccari permessa, atque in fistularem conuoluta formam, inclusaq; arundinis cauis internodijs, aut papyraceo canali, altera parte incensa, altera verò ori, naribusq; admota, atque excepto fumo, obturatis ore & naribus, vt ad pectus vsque vapor inspiratus penetrare possit, pituitæ expuitionem mirè euocant, asthmatis, veluti per miraculum, auxiliantur, difficilemq; anhelitum, & inde ortam leniunt angustiam. neque prædictis morbis inspiratus ille vapor, quo diximus modo, tantum remedio est, sed vteri etiam affectibus impensè confert, ac præcipuè suffocationibus, quæ ob eius ascensus solent accidere. admoto siquidem medicamento in dictum sibi locū, dicto citius restituitur ægra, syncope fugatur, & angustia, morsq; magna ex parte in morbidæ mulieris corpus iam admissa, atque excepta, amouetur, caput roboratur, somnus inducitur, sedatur dolor, ventriculus resumit vires, curatur grauedo, laborumq; omnium, casuumq; sensus hebetatur, ac otium facultatis animalis (quod potius ebrietatem quamdam vocare) animo prorsus illabatur, & inducitur. Quin folia ipsa virentia, manibus oleo perunctis emollita, & veluti marcida, concalescunt igne, & ori ventriculi, dorsoq; è regione applicata (ita tamen ne hepar attingatur, quod aliàs incenderent, atque inflammarent) coctionem iuuant, & satietati egregiè medentur. eadem tumorem lienis discutunt apposita, dolores è frigore ortos sedant, vulnera cancrōsa, antiquataq; extergunt, carnem creant, & cicatrice obducunt, si succum foliorum mediocriter contusorum instillaueris vulnere, ac mox arentium puluerem inspergas, & demum folia, ex quibus succum expresseris superponas. Sanant eodem modo capiti inflictas plagas, dum tamen neque nerui, neque ossa, aut læsa aut conuulsa sint. dolorem dentium concalescunt sedant, conuoluta, & loco dolenti, aut dentibus pituita excavatis, perforatisvè admota. Quin & foliorum puluis inspiratus, tractusq; naribus, verbera, & cuiusvis generis supplicia non sinit sentiri. vires addit, augeat animum, & ad labores tolerandos infractam vim. illi verò, qui è certice, quantum capiat putamen nucis deuorauerint, ita inebriantur, vt semimortui, amentesq; extemplo iaceant. Verumtamen qui eo auxilio frequentius quàm deceat, vti assuescunt, redduntur decolores, linguam gestant squallidam, & palpitans guttur, hepatis ardore afficiuntur, ac in cachexim, & hydropem lapsi, morte tandem obeunt. at qui eo præsidio vtuntur moderatius, à multis alijs liberari solent incommodis. nam præterquamquod morbo Gallico egregiè auxiliatur, venenatis sagittarum ictibus mirè obsistit, si mox plaga infarciatur

eiatur puluere, & ita permittatur manere, donec puluis, & venenum in clauicuiusdam forma copulentur, & coeant. Hoc remedij genus desumptum est ab Indis Anthropophagis, Insularum Haitinae propin quarum accolis. qui cum ab hostibus venenatis oppeterentur plagis, hac herba sola sibi cauentes, reddebantur passim incolumes. confirmatumq; est testimonio Insulam D. Ioannis incolentium. qui cum aduersus Indos illos bellum gererent, multisq; eiusmodi confoderentur vulneribus, solo hoc remedio extremum fatum effugerunt, quoties viscera transfigi non contingebat. quin articulares dolores sedari, tumoresq; & flatum eo solo auxilio disenti, & inueteratos rebellesq; dissipari dolores. Pulicum etiam vitatur fastidium, si iure decocti foliorum vniuersa domus conspergatur. Paratur ex eius folijs arefactis atque contritis, decem partium mensura, & vna calcis, medicamentum adeo ab Indis omnibus expectatum, & venale, vt illo ferueant emporia. venditur inuolutum folijs *Maizij* spicae, gestatumq; inter buccas & maxillas, suauem somnum, sensuumque, & mentis tranquillam quietem inducit, & laborum omnium hebetat sensum, redditq; homines ad quauis corporis exercitia promptos, atque agiles, & praecipue ad iter agendum. Dolorem etiam dentium, & ventriculi leuat, praestatq; alia, quae licet a nobis nominatim dicta non sint, possunt ex praedictis facile comprehendere. inter quae illud vulgare non est, oleum. cui sit infrixum, concisum in tenuia frusta, infusum, cholicis mederi. necnon succum eius, & nucleorum *Tilizapoti* vino permixtum, atque infusum. folia, lychnij medo, obdita ano, quartanam arcere, ac reliquarum febrium frigora. Nec desunt qui eius folia singulis diebus mane ieiuno mandi iubent vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, & saluatione tradatur, & ita in artus confluere prohibeatur. Tum etiam folia Strumis vtiliter illini. Sunt etiam, qui conficiant syrupum ex succo foliorum, aut ex decocto, aut stillatitia aqua & saccharo, asserantq; vtiliter propinari ad pellendos ventris lumbricos, vmbilico tamen folio imposito. necnon aduersus asthma, & Orthopnoeam, duorum cochleariorum mensura. Sunt etiam & alij, qui praebent succum, quatuor aut quinque vnciarum pondere epotandum, asseruntq; aluum vehementer supra infraq; purgari. quod minimè tutum videtur, & fortasse rusticis, & robustioribus solum permittendum. Scribit è recentioribus quidam, accepisse ab amico, aqua ex folijs per vitrea distillata organa, se rusticos multos à febribus liberasse, hac pauco tempore ante accessiones propinata. deinde oleum ex relictis fecibus in sacculo suspensis collegisse, quod ad scabiem vulnerumq; curationum singulare fuit, ac eximium. aridarum verò faecum puluere, intertrigines, non modo hominum sed & equorum, cito curari.

Et hic nata est magna inter Authores controuersia, alijs Tabacum inter Hyoscyami species annuerantibus, alijs sui generis plantam censentibus. quibus posterioribus etiam Author noster accessit, vno ex virium diuersitate argumento vsus. At quam id sit inualidum iam supra declaratum est. & vel inde patet, plantarum genera, ex diuersitate figurae totius plantae, singularumq; partium, ab omnibus auctoribus semper distincta fuisse. id enim tamquam primum principium etiam in animalibus, atque adeo rebus omnibus obseruari debet. Hoc vno principio negato, ruit omnis omnium rerum

Medica-
mentū in-
hibens fa-
mem sitim
lasiuū li-
nem.

rerum naturalium scientia, quæ tota ex similitudine, & dissimilitudine externorum accidentium conflata est. Sic omnes stellas indicant Astronomi eiusdem esse generis, quod motu circulari, lumine, figura, &c. conueniant. Et ne longius à proposito abeam, in plantis Persicaria, mitis & acris eiusdem generis censentur. Chenopodium est species Atriplicis, licet inter venena computetur. Lolium etsi viribus differens, tamen inter frumentacea nullo repugnante locatur. Quantum differt Colocynthis, & Cucumis asininus à reliquis Cucumeraceis? quàm venenata dicuntur Ferula, Cicutæ, Coriandrum in genere tamen ferulaceo? Omitto Bursam pastoris speciem Thlaspios, quam frigidam, & sanguinem sistere aiunt. Prætereo Colchicum, & Crocum, & Hermodactylum, item Napellum, & Anthoram. id unum addo, eandem plantam plerumque à se ipsa diuersis temporibus differre, saporibus & viribus, ut elegantissime à Galeno de facultatibus simplicium est annotatum.

Alia sequitur non minoris momenti disquisitio, quanam sit causa in Nicotiana alijsq; similibus, ut soporem inducat animalibus. Qua in re variae admodum sunt Authorum sententiæ.

Plerique in eam abire sententiæ, à facultate frigida vim oriri narcoticam. Quæ quidem opinio non immerito nostro displicet Authori. ob eam præsertim causam, quod in Tabaco summa sit acrimonia, ad tertium nempe gradum vsque, contra quam Monardes qui secundum tantum ponit. hinc enim & fauces urit, & non minore purgat per vomitum violentia, quam ipse Heliborus, ut experientia multorum constat. Addi etiam potest, magna illa pinguedo, quæ in folijs tactu deprehenditur, qualis in Colo lous, vel Conyza etiam percipitur, quæque non est saluosus aliquis humor, ut in Saponaria, sed mera oleositas, quod vel ipso odore & inflammatione facile cognoscitur.

Tandem nullum unquam innotuit Narcoticum, quod non calidum, siue spectus experientiam, siue rationem. Papauer corniculatum, quod inter Erucæ species numero, Galeno purgat. Rheas calidum iudicatur. Commune etiam purgat, si semen adhuc lactescens sumatur. Sapor idem testatur amarus. qui etiam magnus est in Camphora, Opio, Hyoscyamo. De vini natura calida, viq; somnifera, res est nota lippis & tonsoribus. Vnde concludo, vim Narcoticam non à frigore deducendam esse.

Ratio quam Author adducit, hoc modo intelligenda est, non quod Narcotica calore suo vapores excitent ex cibo in ventriculo contento, sed quod ipsa Narcotica calore ventriculi in fumos pingues abeant, caputq; tentent, impleant, inebrient, & spiritus cohibendo somnum inducant. sic enim in distillatione vini, primo prodeit spiritus vini oleosus. sic etiam omnia narcotica & fumosa, varia obijciunt phantasmata, dormientibus & vigilantibus, ut in Datura, Fabis, alijsq; leguminibus rapaceis, Banguæ Ololiuhqui, Opio, vino, Aniso, experientia compertum est.

Vires Nicotianæ infinite sunt, de quibus etiam Monardem potes consulere, ad id ut iure Panacea Americana nominari possit, quanquam omnibus antiquis medicamentis præferri queat. Cedunt enim Nepenthes, Moly, Pancratium, Panax, quibus singulis aut vis narcotica, aut purgans deest, quorum vtrumque in Tabaco reperitur. Modum quendam purgandi Cerebri singularem, quem à Capucino quodam didici, qui se multos à podagra liberasse asserbat, libuit adiungere. Ex Nicotianæ arido folio, quantum Iuglandi possis includere sumitur, digitisq; compressum linteolo mun-

do, vel serico includitur, & in nodulum nucis Ponticae magnitudine figuratur, filoq; compingitur. eum nodulum ori indimus, & lingua ad palatum subleuamus per dimidia horae spatium. Statim effluit pituita tenacissima, fili inſtar ex ore dependens, quæ capite inclinato, in vas ſubiectum excipitur. Et licet aliqua cerebri vertigo ſequatur, ea tamen, niſi cerebrum admodum calidæ ſit naturæ, ſtatim euaneſcit, eſtq; omnibus innoxia.

De TLALCOCOLTZIN, ſeu parua herba, & contorta.
Cap. L I I.

IN V E N I *Tithymali* genus apud *Tetzcocuſenſes*, quod ad *Helioſcopium* referri poſſet, at quia non omnino effigies reſpondebat, deſcribendam curauimus. *Tlalcocoltzin*, ab alijs *Cuculzin* dicta, parua herba eſt, folia ferens *Portulacæ*, tenuiora, longiora, & acuminata, viridi colore diſfuſa per caules alternatim diſpoſita. inter quæ obſeruantur aliqua maiuſcula, *Anagallis* diſ folia æmulantia, trina quaternavè, ea parte, qua rami ortum ducunt, naſcentia ſublutea, extrema verò parte purpuraſcentia. Caules quatuor, aut quinque, prope radicem rubentes, lactis copioſi plenos. radicem longam, extrema ſui parte contortam, ac fibratam, cortice è ruſo nigricanti contectam. Naſcitur ubique, præcipuè locis calidis. Habentur ab Indis radices, & folia in magno pretio ad vacuandos omnes humores, drachmæ vnus pondere, & morbum, quem vocant *Gallicum* curandum, adeo vt in arcanis recondant, nec cuiquam velint facile reuelare.

Tithymalorum uſus magnus fuit tempore *Hippocratis*, qui tamen apud noſtros medicos in deſuetudinem abiit. licet in *Scammonio*, quod plerumque *Tithymalo* adulteratum putatur, aliam perſonam induerit. Apud *Empiricos* autem in maximo eſt uſu, non ſine magno ſucceſſu. præſertim in corporibus humidioribus, eoq; vtuntur, non tantum in puluere, decoctis, infuſione, ſed etiam lactis guttas paucas lacti communi infundunt, hauriendumq; præbent.

De TLANO QVILONI Huaxacensi.
Cap. LIII.

HERBA est *Tlanoquiloni*, folia proferens infernè hirsuta, & alba, Pilosellæ vulgaris similia, etsi breuiora. cauliculos hirsutos, & candentes, & in postremis caulibus capitula, Plantaginis Holostijvè capitulis paria. Nascitur in collibus, & campestribus attinentibus ad temperiem agri Huaxacensis. Aiunt, atram bilem vacuare radicem duarum drachmarum mensura ex aqua deuorata, & splenis obstructions referare. mederi ictero, atque effusæ per vniuersum corpus bili. Initio dulcis apparet, ac paulò post, guttur videtur adurere.

Capitulum depinxit colore caruleo. folia etiam bina, ex aduerso posita, sine ulla serratura. unde ad Plantagines referri non potest.

De NEXTALPE.
Cap. LIV.

NEXTALPE, ab alijs *Tlanoquiloni*, herba est, folia ferens Oliuæ, minora tamen. caules teretes, & lignosos, & fructum Ciceribus similem. radicem verò furculosam. drachmæ vnius pondere sumpta radix, humores omnes purgare dicitur. expertum nempe medicamentum, & perquam salubre. acris est, odoraque, quarto ordine calida, & guttur vrens.

Suffruticem fortè Chameleæ congenerem licebit ponere. vix enim aliud insuenias cretium, quod folia habeat Oleæ, eaque inordinatè cauli circumposita, bacciferum, quod acre sit, & guttur urat, nisi Mezerei aliquam speciem.

De CEMPOALXOCHITIC herba. Cap. LV.

CEMPOALXOCHITIC herba est, folia proferens Cicorei, spinifera, serrata, asperaue, sed circa exortum compressa, ac velut præcincta. caules dodrantes luteosque. & in pappos abeuntes flores. vnde nomen. radicem Raphano similem, forma atque magnitudine. Decoctæ radicis infusum lus, quod amarum est, aluum soluit, vrinam elicit, & ventris dolorem leuat. calida enim est, & acris, subtilium partium, & exiccans tertio ordine natura. atque ita tussi quoque deuorata confert. ciet sternutamentum, & pituitam naribus trahit instillata.

De MACATOLZ QUITL, seu Somno Cerui. Cap. LVI.

HERBA est *Macatolquitl*, folia ferens Lactucæ, serrata, in caulibus cauis, rotundis, cubitalibusque. & in eorum extremis partibus luteos, ac modicos flores, qui in pappos abeunt. ac semen tenue, & fuluum, Symbrium alterum sapit, odoremque iucundum fundit. radicem verò Raphani, ex albo tamen purpurefcentem. quarto ferè ordine calefacit, & exiccat. subtilibusque constat partibus. Neros contractos applicata laxat, atque emollit. vrinam euocat, flatum discutit, & ab eo ortos dolores. euocat menses, ventriculique ob frigus imbecillem confirmat, vlceribus pudendorum medetur.

De MIAHO APATLI, seu medicina spica Maizij. Cap. LVII.

MIAHO APATLI herba est Alsines haud absimilis, arborum truncis innascens, ab eisque fumens alimentum, tenuibus, breuibusque ramulis, rutaceisque floribus, aut paulò minoribus, & candidis flosculis. Acris est, odorata gustu, & calidæ temperiei. Flatus discutit, & dolores à causa frigida ortos tollit, pugilli vnus mēsurā trita, & ex vino deuorata. enixas instaurat, & corroborat. haud aliter ac herbæ vocatæ *Ciopatli* appetentiā excitat, & satietati medetur. quin & illiniri corpori solet. & emplastris admouendis capiti adhiberi. Sunt qui addant *Ahoyacpatli*, *Tancapaz*, *Tetzontequani*, *Tetoalloyabatl*, & *Tchchipnica*.

De TVRBITH. Cap. LIX.

ETSI *Turbith* planta Indiarum Orientalium incola sit, ob frequentem tamen eius vsum, & diuersas ambiguasue Authorum sententias, inter has nouæ Hispaniæ plantas concisè tractare visum fuit. *Turbith* ergo plantæ nomenclatio Arabica semi-Mauræ est. eademque Persis, ac Turcis recepta. in Guzarata verò, vbi frequens est, *Barchaman*, in Canara cuius ciuitas est Goa, *Tiguar* nuncupatur. Magna est inter auctores de hac planta controuersia. Siquidem Serapion, radicem esse Tripolij Dioscoridis asserit, vt ex eius descriptione pater. à quo fortasse non dissentit Auicenna. Mesues verò esse radicem herbæ ferulacæ, lacte turgentis, scriptum reliquit. Hanc plantam peritiores quidam, esse Thapsiam Dioscoridis affirmant. inter quos non desunt qui dicant, plantam à Mesue descriptam, esse Alipum Dioscoridis. Inter recentiores Græcos Actuarius ponit duplex *Turbith*, album nempe, quod idem Author, esse

esse Alipum Dioscoridis asserit, alterum verò Pityulæ radicem esse statuit. nec desunt, qui dicant, esse radicem Tithymali Myrsinitis, minus tamen rectè. *Turbith* verò, quo hac tempestate in officinis vtuntur, recentiores quidam duplex esse aiunt. vnum, quod ex Alexandria affertur, esseq; radicem Scammonij Antiocheni, quod adhuc differt. nam alterum est album & melioris notæ, alterum nigrum, & deterioris notæ. secundum verò officinarum cineritium à colore nūcupatur. estq; cortex radice Thapsiæ vulgaris, quæ Hispaniæ frequēs est. eiusq; radice plerq; officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur, & Apuli ex Gargano monte per vniuersam ferè Italiam afferunt. *Turbith* verò prædictorum Indiarum Orientalium alumnum locorum, longè aliud est à prænaratis. Herba namque est folia ferens Ibisci. caules volubiles, per terram repentes, digito paulò crassiores, duos dodrantes longos, quandoq; verò valde prolixiores. floresq; interdum candidos, interdum verò ex albo rubescentes. radicem neque magnam, neque longam. Vtilis autem est in medicina caulis pars inferior duntaxat, radici proxima. nec desunt qui dicant, corticem illum quem officinæ ostendunt, esse huius plantæ caudicis inferioris, corticem exteriorem, medio exempto. plurimumq; trahi ex Guzarate in Persiam, Arabiam, Asiam, & Lusitaniam. quod an verum sit non satis constat. Nascitur in Cambaya, Surrate, Dio Insula, Bazaim, locisq; vicinis, adeoq; in ipsa vrbe Goa, licet inutilior in maritimis locis, sed quinque ampliusuè milliaribus à mari distantibus. De electione, viribus, ac vsu, prænaratos Authores, aliosq; recentiores consulas.

Varias de Turbith opiniones vide apud Garziam cap. 36. & Bauhinum in Phytopinace.

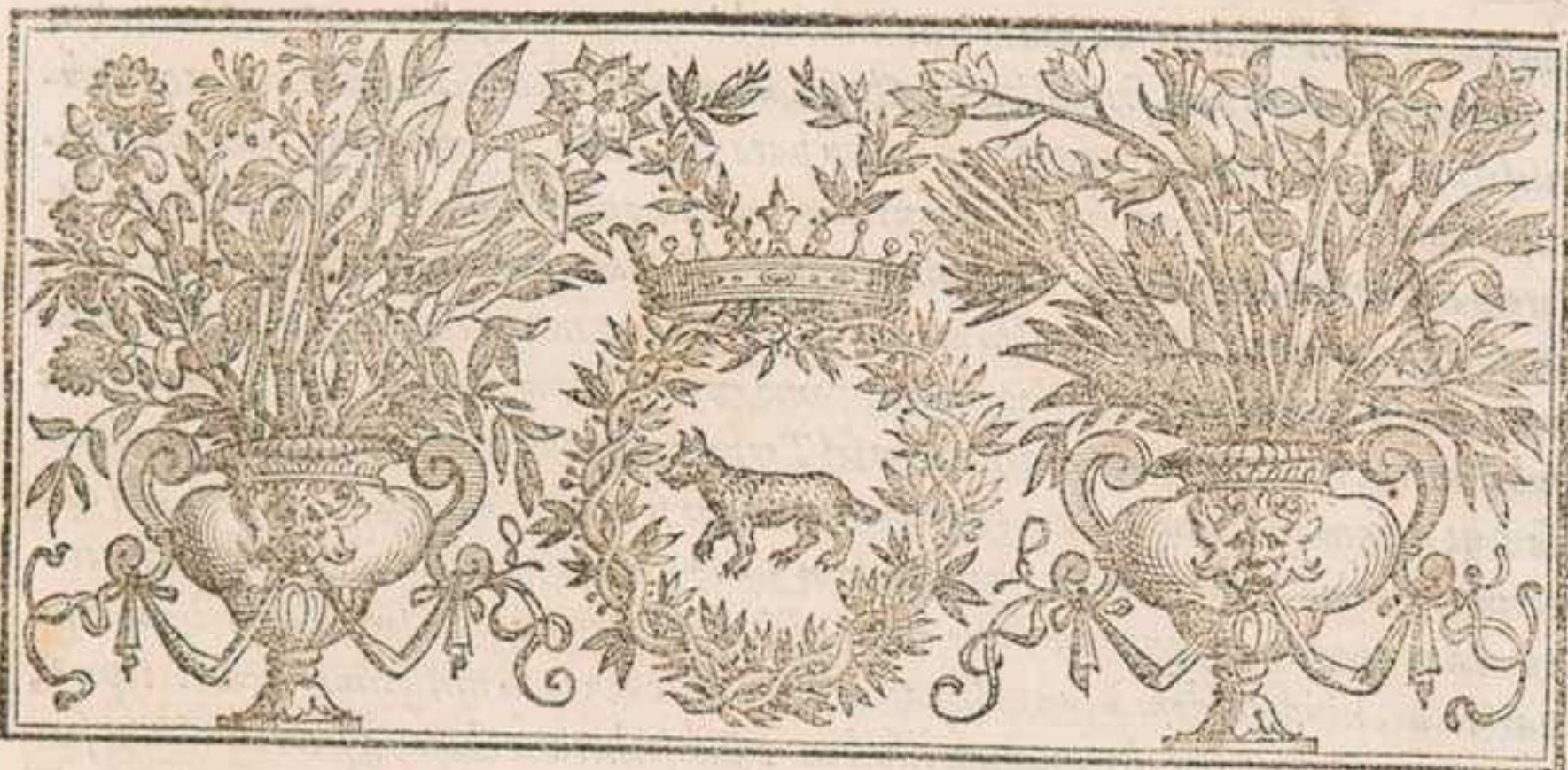
Turbith Indicum videtur inter Conuoluuli species numerari debere. folia enim Ibisci reperiuntur in volubili carulea flos etiam maluaceis non absimilis. tota planta repit. & plerumque parum, in quibusdam nihil lactis reperiatur. Tota herba insipida, in semine tamen quandam deprehendas acrimoniam.

Unde non malè faciunt ij, qui Scammonij, vel alterius Conuoluuli radices pro Turbith orientali medicamenti miscent.

De YXTENEXTIC, seu oculis cinereis. Cap. LIX.

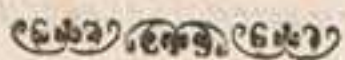
FOLIA fundit Yxtenextic herba, Limonis forma & magnitudine, ferrata tamen, hirsuta, scabra, & subalbescencia. caules tenues, teretes, hispido, purpureos, ac cubitum longos. flores Chrysanthemi. radicē verò crassam, furculisq; refertam. Prouenit in frigida Xalatlauci regione, in collibus, atque vallibus. Radix est nonnihil amara, acris, vrensque, cuius vim è vestigio persentiscit guttur gustu, odora. sicca, & calefaciens ordine tertio, subtiliumq; partium. Discutit hæc tusa, atq; apposita, panos, & extergit lepram, & lychenas, curatq; egritudinem vocatam ab Indis Mexicanis *Tzatzayanaliztli*, in qua vniuersum dehiscit corpus, illita resina, inspersoq; desuper puluere radice huius, & præterea gallinarum pennis. habetur hoc medicamentum à Mexicensibus maximi.

Ad Conyze, vel alterius Buphthalmice plantæ speciem referri potest hæc herba.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Sextus.

AMARAS HERBAS CONTINET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

Acri ad amarum saporem iam noster progreditur. Author, & ratione sic duci. & ipsius exemplo Galeni ita persuaderi sibi visus. Cum enim acrem, calidorum maxime principem, saporem in plantis pertractasset, ad eum nunc venit, qui proximum ab illo gradum est affecutus. quem amarum saporem esse, medicorum schola tota contendit. Galenus autem, si quis alius, in hoc probando copiosus etiam 4. de simplicium medicamentorum facult. videri potest. Ibi enim & Platonis & Aristotelis & Theophrasti testimonio cum acredinem omnium calidissimam asseruisset, huic statim pedissequam annectit amaritiam, cum etiam dulcissimum & nectareum mellis saporem haud amarescere velit, nisi aut externo ignis ardore, aut interno calidi nostri, & viscerum feruore torreatur, exuraturus, atque ampliore sic caloris gradum adipiscatur. Quem ob id saporem, & calci, & cineri, & quicquid exacte perassatum fuerit, & fuligini & ipsius flammæ fauillæ, quæ omnia ait amara esse, assimilare non dubitauit.

Veruntamen, quamuis hic sapor, insignem & salutarem saepe in multis medicamentis præbeat usum, eius tamen essentia naturaq; in tenebrosa adhuc nocte sepulta delitescit. Cur enim tam facile clarissimorum licet Medicorum, Philosophorumque auctoritati subscribamus, amara omnia, mole & substantia crassa terrena combustaq;

Q

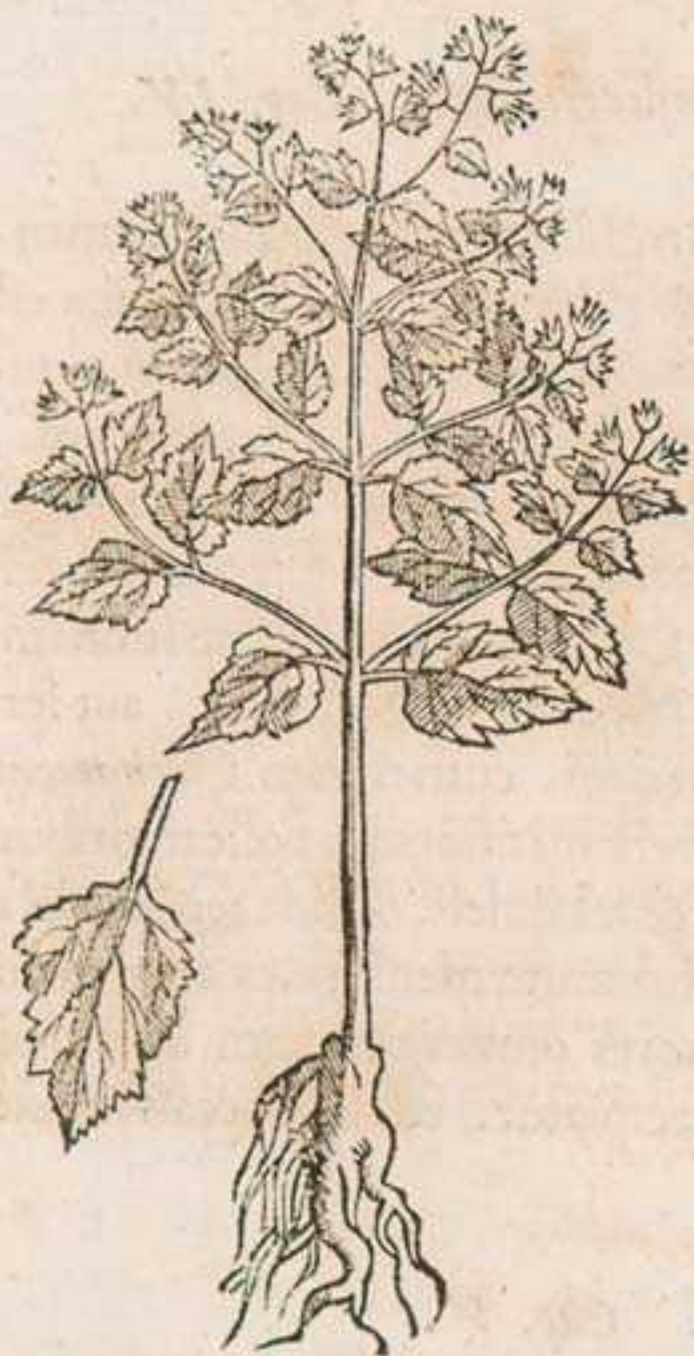
consta-

constare? cum videamus amaritudinem in his quoque præpollere, quæ vel eorundem Authorum edicto sunt frigidissima, & sensuum iudicio leuissima existunt atque subtilissima. Camphoram bona Medicorum pars frigidam, Opium vero maxima frigidissimum, ita ut etiam suo algore interneciuo, benignum illum natium nostrum calorem extinguat, iudicauit. Et tamen in his qui summam amaritatem non sentiet, lingua carere eum planè erit affirmandum. Quæ autem terrena crassities in Agarico non parum amaro, aut in Colocynthide pemo ut leuissimo, molliissimo, & tenuissima substantiæ, ita amarissimo, ut etiam fel Terræ appelletur, unquam fuit animaduersa? ne dicam in Cucumeracei generis immaturis fructibus humidissimis, & Medicorum arbitrio valde frigidis, iniucundum planè & abominandum amarorem reperi. Iam quoque ex sanguine dulcissimo, fel tamen, & aurium sordes amarissima separantur, illud quidem à suauis hepatis calore, hoc vero à mitissimo cerebri tepore, qui tantum abest ut decantatum illud in Philosophorum choro, & Medicorum foro Empyreuma possit inducere & relinquere, ut cerebrum, si eius ad alias animalis partes internas fiat relatio, frigidum etiam statuatur. Et quis non nouit qui Chymicorum saltem limina salutauit, ex combustis herbis terrestrem simul cum Empyreumate substantiam remanere, ex qua illi salem salsum non amarum eliciunt? Itaque huius saporis natura non ita sicco pede transeunda, sed exactius foret inquirenda, quod tamen præsens nec locus nec tempus permittit, id unum habet, ut naturæ nostræ sit inimicus maxime. nec nostræ modo, sed & aliorum animalium, & quod magis mirari licet, plantarum etiam, cum in stagno bituminoso, seu mari mortuo salso pariter ac valde amaro, nec animalia, nec plantæ uiuant si Galeno credimus. Unde amara & vehementer aluum subducunt, et, si quantitas excedat, veneni naturam quoque emulantur. Sic Napellus, Nux vomica, Helleborus, insignem habent amaritudinem, quæ si auferretur, procul dubio omnibus carerent viribus, ut in Hellebori nigri radicibus cuius experiri licet.

De AYOTECTLI, seu Planta Cucurbitæ fusili. Cap. I.

VAM plantam Ayotectli quidam vocant, alij Chichicayotli, idest amaram Cucurbitam vocare solent, est enim Colocynthidis, Cucurbitæuè siluestris species, nostro orbi incognita. Herba itaque hæc radicem fundit orbicularem, septem alijs minoribus, pluribusuè, rotundis quoque hinc inde dependentibus, colore intrinsecus ex pallido purpurascens, extra verò fusco. ramos volubiles, eisdemque cum folijs, ac floribus Cucurbitæ hortensis similes, etsi minori magnitudine. vehementem radix pilulæq; appendentes præferunt amaritudinem. Nascitur in montium Mexicanorum Tetzcocanorum, & Quauhitepecensium temperatis locis. Radix, quæ quartum siccitatis, atque caloris attingit gradum, drachmæ vnius pondere vrinam euocat, & omnes humores purgat, per superiora atque inferiora, sed præcipuè crassos, ac pituitosos, si ex aqua deuoretur, aut paulò maiori pondere infundatur. securumq; reputatur medicamentum. Non est pomum Indis in usu medico, cum tamen nostræ Colocynthidis fructui, magnitudine, forma, atque facultate respondeat, sed hac aliquanto mitiori.

De TZOCVILPATLI altera.
Cap. III.

HERBA est *Tzocvilpatli altera*, folia fundens *Ocymi* similia, sed longè maiora, profundius serrata, hispida, altera parte candescentia, & *Cihua-patli* non dissimilia. caules teretes, hirsutos, subalbidosque, luteosque superiori parte. orbiculares & pilolos flores. ac radicem fibratam. Nascitur in montibus regionum calidarum, qualis est *Panucensis*. Radix est odora, resinosa, amaraque, & calida prope ordinem quartum temperiei. Ius decocti eius ad tertias, semel dumtaxat bibitum, dicitur restituere motum impeditum. instillatum verò naribus, hemicranæ mederi, detracta per nares pituita.

De AXIXCOÇA HVILIZPATLI
Tanguitlanensi. Cap. III.

HERBA est *Axixcoça huilizpatli* folia proferens exilia leguminis. caulem tenuem, teretem, nodis distinctum. flores luteos, paruos. & filiquas paruas, *Cicerum* similes. radicem verò furculosam Amara est. calefacitque, atque exiccat ordine tertio. etsi postremò dulcedinem quandam similem *Glycyrrhizæ* videatur ostendere. Ius decocti eius, pectoris asperitati medetur. ventris dolorem à frigore ortum sedare, euocare urinam, & emundare illius meatus dicitur. vnde nomen.

Inter legumina multa sunt herbe, quæ *Glycyrrhizæ* dulcedinem habent, ut *Ononis*, *Aquilegia*, *Thalictrum minus*, *Tragacantha*. cui tamen aliquando alius sapor coniungitur.

De AYOTIC, seu Proxahac herba simili testudini. Cap. IV.

AYOTIC, quam alij *Proxahac*, seu turgidum ac molle medicamentum, alij verò *Ololtic*, seu rotundum & orbiculare vocant, herba est folia ferens tenuia, longiuscula, & Gramini *Chichimecatl* similia, in cuius species potest referri. caulem sesquidodrantem longum, tenuem, iunceum, & per intervalla geniculatum. flores exiles, & candentes, ex quibus terna generantur granula candentia, & in triangularem coherentia formam, viridi membrana obtecta. radicem nuci Juglandi, forma & magnitudine similem, candentem, solidam, & lacte manantem. Nascitur in temperatis, aut feruentibus locis, veluti *Quauhchinanci*, & *Tepoztlani*. cum tamen *Chichimecatl* nascatur locis frigidis, atque campestribus, & vehementioribus polleat viribus. floret cum reliquis plantis. amara herba est, & subdulcis. ordine tertio calefaciens, atque exiccans. radix tusa duarum drachmarum mensura, ex aqua deuorata, aut infusa paulò maiori pondere, humores omnes perquam commodè euacuat per inferna. siue arida, siue virens recipiatur. etsi leui occasione ciet vomitum.

De ÇAÇANACA. Cap. V.

ÇAÇANACA herba est, quam alij *Coapatli* vocant, ita dicta à lanugine innata radicibus, quæ fouendo igni aptissimæ sunt, & fibris augentur fuluis, luteum tamen, si dentibus conterantur, ostendentibus colorem. Caules proferunt multos, rotundos, & prolixos, & in eis folia oblonga, serrata, ac veluti spinosa per ambitum. licet, cum primum à caulibus oriuntur, præcincta sint, & quibusdam alis vtrimque exortis, nouam quandam foliorum representent figurā. Flores in summo capillaceos, intrinsecus rubrescentes, extrinsecus verò candentes ex pallido. qui tandem abeunt in pappos. Radix est acris, & amara, calidaq; & sicca ordine tertio. flatum discutit. & ab eo ortos dolores, frigoreuè, vacuatis intestinis infusa, aut trium obolorum pondere epota tollit. lumbricos pellit, ac medetur defluxioni alui. idem præstat eiusdem puluis, ex aqua vinouè deuoratus duarum drachmarum pondere. præter quæ satietati medetur. aluum enim leniter soluit, vrinam euocat, finit febres, ac ventris placat tormina. Vo-

cant

cant hanc herbam *Micuachanenses Xararum*. aiuntq; succum radicis mederi doloribus è lue Gallica profectis, semen retentum elicere, enixarum renes roborare, impeditum motum restituere, instaurare eos qui obstructionis, aut cruditatis gratia sensim contabescunt, euocare menses, & lanuginem radici innascentem mederi vlceribus, & ignis aptissimam esse escam. Sunt & aliæ duæ *Çačanacæ* species, quarum alteram *Xiuhotina* vocant, sed de his suis locis. Nascentur frigidis, humidisque, aut temperatis plagis, qualis est *Tezcocum* iuxta montes.

De ÇENANAM TEZCOQVENSIS, seu Matre Spicæ Maizij.
Cap. V I.

CENANAM TEZCOQVENSIS, quam alij *Çenanti*, alij verò *Çentlinam* vocant, herba est folia proferens ampla, & obtusa, oblongaque, & Verbasco, colore, lanugine & amplitudine similia. flores verò candentes, & in muscarij modum compositos. radicem crassam, & longam. & fructum Siliquastro similem, semine plenum, unde nomen. Temperatis, aut frigidis prouenit locis. Calida, & sicca constat natura ordine tertio. Amara est. vermes vlcerum necat, & quadrupedum confert inueteratis plagis. dolores dentium sedat, & tumores præter naturam apposita discutit. sæces induratas infusa educit. medetur cholicis, *Toloxochitl* ophyasi.

Nisi inter *Periplocas* reponatur hæc planta, vix video quo referri debeat. Coniecturam iuuant folia bina ex aduerso posita. siliqua similis *Asclepiadi*, flos in umbella albus. pediculus floris oritur ex ala folij, fructus Siliquastri, & quod præcipuum est, adpicta est & illa lanugo, quæ in omnibus *Apocynis* reperitur. Vires etiam, ab amaritudine deductæ non abludunt. Repugnare tamen videntur folia *Verbasci* lanuginosa. Lactis etiam nulla fit mentio. quod tamen perpetuum non est. nam in *Iasmino*, *Vincaperuinca*, & *Asclepiade*, quæ tamen *Apocyno* sunt congeneres, nullum visitur. Denique an planta per se stet nec ne, ab Authore præteritum.

Pingitur etiam alia species in libro eiusdem nominis, sed folia largiora sunt, venis rubris perfusa, flores albi figura *Ranunculi*. quorum stamina lutea sunt, & siliqua ex omnibus foliorum alis enascuntur, seminibus referta, lanugo tamen nulla apparet.

De ÇIUIPATLI Hemionitica.
Cap. VII.

HERBA hæc, quoniam mulierum medetur morbis, & Hemionitidi foliorum figura est similis, ÇiuiPATLI Hemionitica vocatur. ab Hispanis verò mulieribus herba vterina dicitur. multos à fibrata radice mittit caules, tenues, rectos, teretes, & hirsutos. folia per interualla ab vtraque parte caulis, pingua, hirsuta, oblonga, mollia, & Hemionitidi quadantenus similia, vnde cognomen. floresque albos, in vmbellam compositos. Omni regione, & tempore provenit. calida est, & sicca gradu tertio. ideoque ius decocti eius, aut succus exhiberi solet parturientibus, duarum triumque vnciarum mensura, vt facilius enitantur euentu felicissimo. Qui succus pectori quoque magnificè confert. trita folia, ac pugilli mensura, ex aqua, aut liquore aliquo conuenienti deuorata, placant ventris tumorem, hydropem curant, vrinam, ac menses euocant. Seritur radice, ac semine. habeturque in delicijs, non in hortis modo, ac viridarijs, sed in vasis quoque fictilibus sata, quibus domorum tabulata, atque fenestras matresfamilias illustrare consueuerunt, & hortos pensiles ornare.

Conyze similis videtur hæc herba. folia enim cauli absque pediculo adherent, mollia, oblonga, & hirsuta. Vires etiam Conyze ad vterum apud Hippocratem laudantur.

Alia vero ÇiuiPATLI, quam huc reponimus, folio constat Altheæ, hirsuto. flores Parthenio similes, radijs albis, floccis vero luteis.

De ÇIVIPATLI maiori.
Cap. IIX.

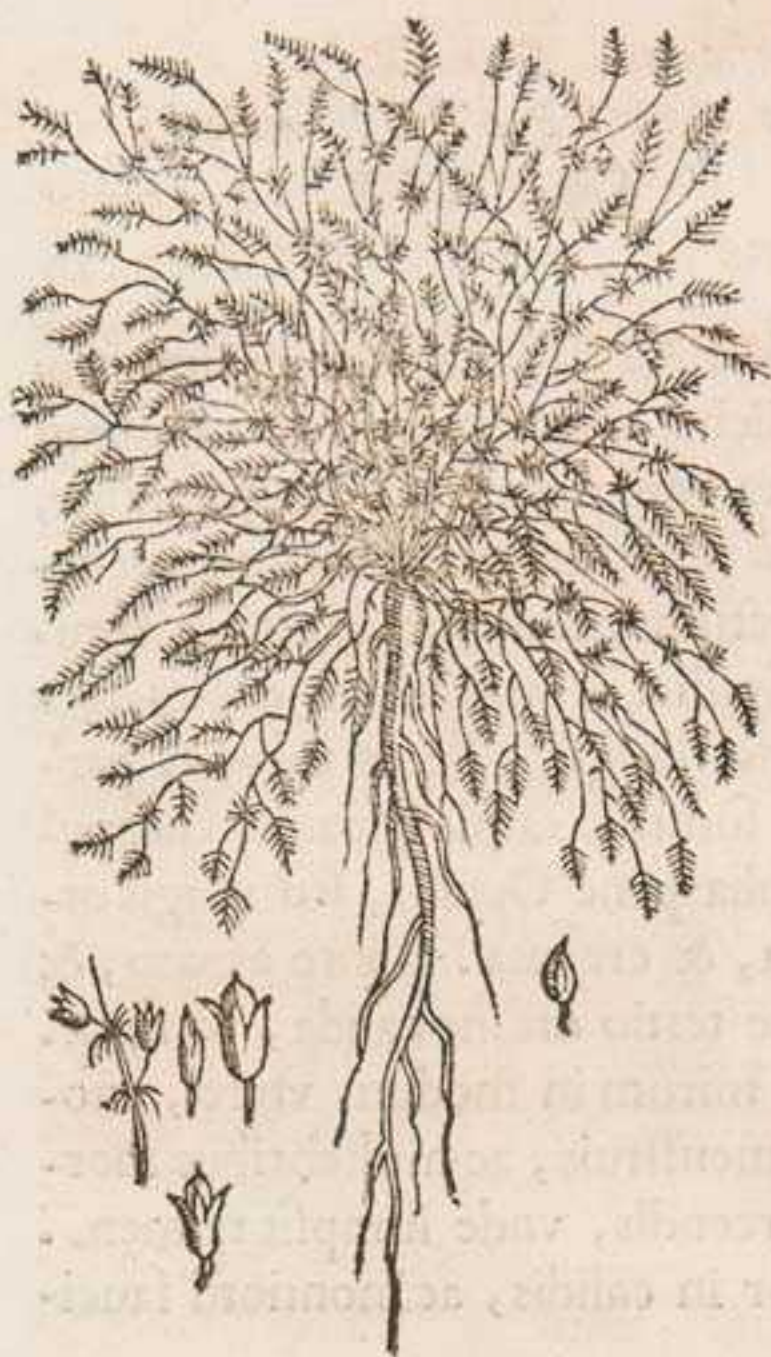
CIVIPATLI, seu fœminarum medicina, vocata maior, quoniã aliam ea minorem vincit magnitudine, Çiuiipatli verò, quoniam vterinis medetur affectibus; radicibus innititur similibus capillis. è quibus edit caules tres spithamas longos. flores rubeos, paruos, in summis ramis spicatum compositos. folia penè Ocymi, sed magis orbiculata, & crenata. sapore amaro, & facultate tertio ordine calida, & sicca. confert mirum in modum vtero, euocandis menstruis, ac muliebribus morbis coercendis, vnde sumpsit nomen. Nascitur in calidis, ac montium faucibus.

De COALQVILTIC, seu olerè Colubri. Cap. IX.

COALQVILTIC, quam alij *Tzatzayanatquiltic*, seu herbam Laro similem vocant, herba est, folia ferens longa, crenataque, aut sinuosa, & Syfimbrio alteri, vnde nomen, quadantenus similia. caules cauos, purpurescentes ex albo, ac fœniculorum semen in muscarijs. radicem verò magnam, & surculosam, candentem, & crasso cortice vestitam, quæ succo madet. amara est, nec sine quadam acrimonia. calida tertio ordine, & sicca natura. Nascitur in montosis Culhuacensibus, benigno ac clementi cœlo. calida, vt dictum, subtiliumque partium est. vrinam euocat, discutit flatum, ventriculum calefacit, aluum lenit, cholicos iuuat, ventris sedat dolores, vterinis succurrit affectibus. deuoraturque aduersus accessionum frigora, ex aqua resoluta. exhiberi etiam solet pueris febre laborantibus, atque natura grandioribus. quibus subuenit, caussa fortassis aut percocta, aut profligata. Ius decocti radice, nutricum emundat lac, cum fortè vitiatum ob satietatem.

Pastinacæ aquaticæ speciem esse asserit ipse Author. unde vires quoque similes ei adscribuntur.

De COAÇUIZPATLI
Dentium medicina.

Cap. X.

HERBA est Coaçuizpatli, caules ferens paruos, exiles, per terram sparfos, tenuissimis refertos folijs per interualla coaceruatis, ac candidis flosculis. radix longa est, & tenuis. quæ amara est, acrisque, & gradu tertio calens, & sicca. Nascitur clementi Huastaca, & Tilanci cœlo. radix dolores, ac præcipuè dentium lenit, & neruorum contractiones soluit, duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata aliquot continuis diebus, singulis quibusque semel.

Videtur inter *Lychnidis* species referri debere.

De COCOZ XOCHIPATLI,
seu medicina lutei floris.

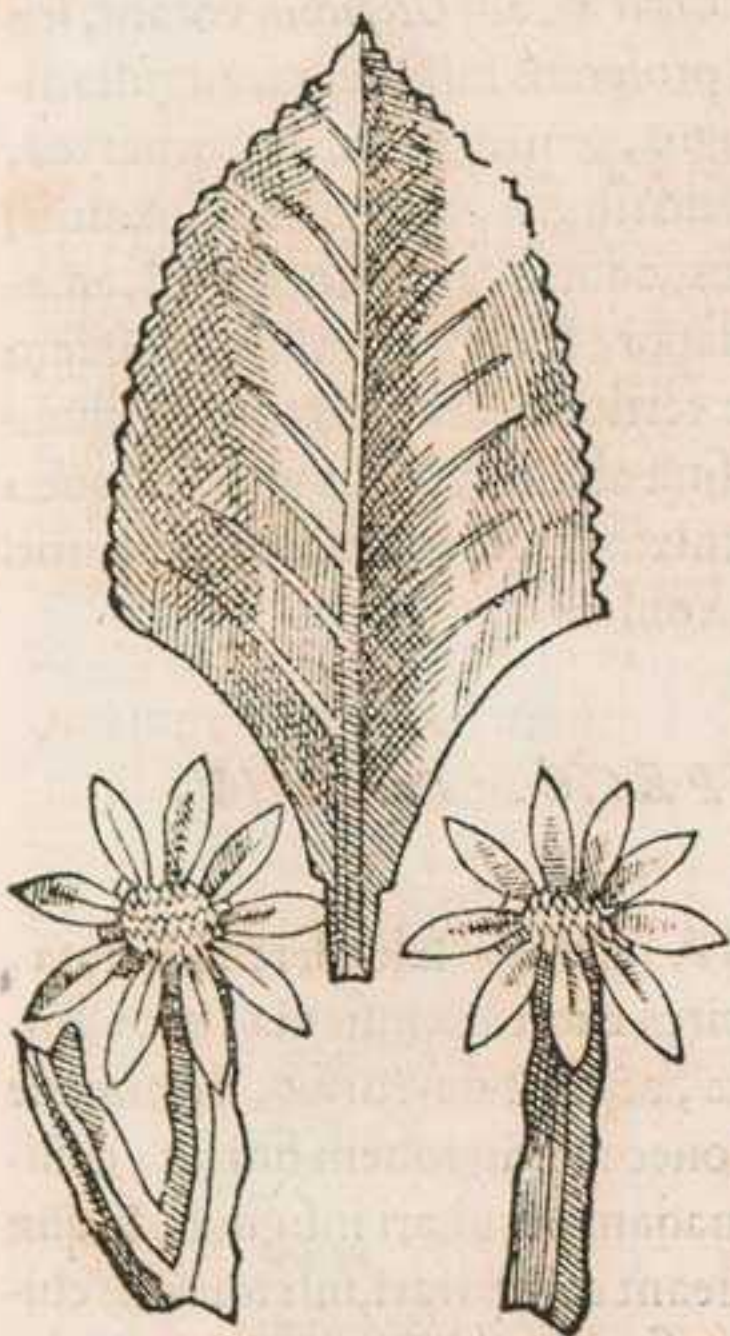
Cap. XI.

COCOZ XOCHIPATLI herba est folia ferens Buglossi vulgaris, & flores Bupthalmi, luteos, vnde nomen, radices Pæoniæ similes. nascitur editis planisque locis, regionum temperatarum, quale est Acatlanum Mistica inferioris. radix calida est ordine tertio, glutinosaque. dysenterijs medetur. viciæ vnius mensura deuorata, vomitum sistit, sanguinemque vndecumque fluentem.

Chrysanthemum hoc *Asteri* non est assimile. flores quidem omnes lutei sunt, flocci autem rubri.

De NAVIYTEPVZT quadrilatera. Cap. XII.

NAVIYTEPVZT, seu quatuor
dorsis herba multiplex est. Prima ab
vna radice crassa fibrataque, multos edit
caules, tres circiter cubitus longos, & mi-
nimo digito paulo crassiores, fuluosque, &
foliaceis quibusdam appendicibus, secun-
dum eorum longitudinem è partibus qua-
ternis discurrentibus pennatos, vnde eue-
nit illi nomen, & in eis folia aspera, spicu-
lorum mucronibus ni longè maiora essent,
similia. flores luteos, stellatos, & Chrysante-
mo maiores. Prouenit regionibus tempe-
ratis, qualis est Mexicana. non tamen odit
calidiores, editauè, aut campestria loca.
Radicum fibræ, calidæ & siccæ sunt ordine
tertio, odoratæ, acres, amaræ, resinosa, &
partium tenuium. hæ semidrachmæ pon-
dere contritæ, atque ex vino vel liquore
aliquo deuoratæ, satietati, vacuatis per in-
ferna esculentis vitiatis, medentur, & pustu-
lis è Gallico morbo ortis inspersæ, si prius

iure decocti *Ahuacatl*, & *Xalxocotl* lauètur. referantque, & abstergunt furuncu-
los. quin eandem radicem drachmæ vnus mensura deuoratam, aiunt bilem
vomitu vacuare, & interdum aluo soluto, ac eiere vrinam. Sunt quibus pla-
ceat, maiori pondere deuorandam. nec non qui asserant euocare sudorem,
perfrigeratis mederi, & vacuata caussa, pleurisi. febres etiam ipsas, & capitis
dolorem tollere. ac oculorum inflammationes discutere. imbecillum ventricu-
lum, ob frigidam caussam, calefacere, firmareque. referare viscerum obstru-
ctiones, menses lentè fluentes trahere, cachexi subuenire, & frigidæ cuiusuis
visceris intemperiei ferre opem. Quin ius decocti enixis infunditur. foliaq; ad-
mota tumores præter naturam, aut coquunt aut dissipant. Secunda species *Yzpaali*.
huius videtur planta quædam flore magno è luteo purpurascens, sed nullo
fere sapore, aut odore constante. quæ frigidam profert, ac humentem natu-
ram, febrientibus confert, & oculis medetur inflammatis. quamobrem *Yzpa-*
ali à quibusdam vocatur. etsi *Chiautle*, vbi nascitur, nonnunquam *Pitzahoac*
cacaxpali, frequentius verò *Cacaxtlacotl* vocetur. Quin & aliam *Nahuyteputz* *Nahuyte-*
vidi differentiam apud *Tzocanenses* radicibus Hellebori, acris calidisque, & *putz*.
siccis ordine tertio, ac fluxibus dysentericis coercendis perutilem. quam quod
folijs careret, quando eam conspeximus non curauimus depingendam. Est & *Frigida*
alia frigidæ temperiei, ac calore Iecoris nimio placando mirabilis. *quædam*.

E Carduorum genere videntur esse omnes prædictæ.

De OCOPIPIN. Cap. X I I I.

OCOPIPIN, quam alij *Coentli*, alij *Copit m*, alij *Ocopichin* vocant, seu plantam resinam stillantem, herba est proferens folia longa, angusta, sinuosa, & crenata. caules tres spithamas longos, geniculatos, & purpureos. flores rotundos & coccineos. radices Asphodelo similes, quaternas quinasuè, resinam olentes, unde nomen. Quarum succus, odor ac glutinosus est, amarus, & sapiens resinam. folia Raphani folijs, sapore & odore similia, & eisdem penè viribus. calida, atque exiccanti ordine tertio natura referante, atque tenuium partium constat. Pulvis radicum resinæ abditus, frigus undecunque pellit, dolores mitigat, ac flatum per se, ac mixta *Tlaltecomaxochitl*, discutit. pediculos necat, tenuat humores, ac pectori confert.

De PEÇO. Cap. XIV.

HERBA est *Peço* folia ferens serrata, alis circa exortum insignia, mox sensim attenuata, ac dilatata rursus, iterumque attenuata, donec in mucronem finiant. denique forma quadam peculiari insignia, & quæ nullis alijs queant comparari, nisi fortassis cuiquam *Soncho* similia videatur. quæ pediculos habent dodrante longiores, è radice crassa prolixaque ortum ducentes. flores verò rubentes, pediculo breui, radici innixo appensos. Nascitur temperatis locis, regionis *Michuacanensis*. Radicis sapor initio subdulcis est, & impensè resinofus, postea verò amarus, & cuiusdam acridinis particeps, ac vis calida, & sicca ordine tertio. Pectori est utilis radix, ventriculoque ex intemperie frigida imbecilli, aiuntque ventriculi dolorem illitum sedare.

DE TECPATLI. (ap. XV.

TECPATLI herba, est quinque cubitos longa. folia habens aspera, sinuosa, & oblonga. caules tenues, teretes, rectos, & sarmentosos. flores circa medium luteos, sed circumcirca purpurescentes ex albo, calycibus contentos scariosis. radicem verò crassam, fibratamque. Radix pastinacam sapit. sed resinosa est, & amara, glutinosaque, unde nomen; calidæque, & sicca ordine tertio temperiei, & iucundi odoris. Succus radice confert pectoris asperitatibus. tussique, & dysentericis miram præstat opem. ex eadem paratur viscum ad auiculas captandas valdè opportunum.

Licet Author herbam conferat Pastinacæ, quo ad saporem, non tamen ideo inter ferulaceas reponenda est. repugnat enim flos Bellidi similis, qui in medio luteus est, circumcirca vero ex candido rubescit. calyx etiam scaber non reperitur in umbelliferis in quibus nuda sunt semina.

De TEZOMPOTONIC, seu Capillis fetidis. Cap. XVI.

TEZOMPOTONIC, quam alij *Tlacoachichit*, seu virgam amaram, alij verò amarum florem vocant, duorum est generum. primum herba est folia proferens serrata, & oblongiuscula, salignaue. caules rectos, pennam anserinam crassos, ex viridi rubescentes. flores in summis caulibus candidos, comantes, odoros, & quadantenus Sambucinis similes. radices fibratas, fibrisue similes. Nascitur in humidis locis iuxta aquarum defluxiones. odora est radix, resinosaque, necnon calida, & sicca ordine tertio, ac nonnihil adstringens, & amaro sapore. Satietai medetur, menstrua euocat, & appetentiam excitat. Sunt qui asserant, pectori, eranthematisque, & pruritu ius decocti eius mederi. Est & aliud genus *Yztacalaco-*

Yzta tla-cochichit

chichit vocatum apud *Huexocincenses*, tenuioribus folijs, & ad eadem utile.

An Virga quadam aurea?

De

De TEPETLA XIVHITL,
seu herba montana.
Cap. XVII.

HERBA est *Tepetla xihuitl* folia fundens Amygdali, longa, angusta, & ferrata. caules tenues, teretesque. purpureos, sed paruos flores, iuxta ramusculorum extrema obrotundos, & vasculis coniectos virentibus. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis, humidisque *Tepoztleni* locis. odora est, calida, & sicca gradu circiter tertio. alui dolorem, ventriculique dicitur sedare, flatum discutere. ac infusa, & deuorata mederi satietati, mundato ventriculo.

De TEPETLACHICHIX XIVHITL,
seu herba amara in montibus proueniente.
Cap. XIX.

TEPETLACHICHIX XIVHITL, quam alij *Chichic xihuitl* vocant, herba est folia ferens Chamædrios, odora, & ferrata, aspera, & subalbescencia infernè. caules tres spithamas longos, tenues, fuscis, rotundos, ac læues. flores in summis caulibus è candido pallecentes, atque pilosos, in stellarum modum. vnde oritur oblongus, ac paruus fructus. radicem verò fibratam, candentemque. Nascitur in calidis collibus. radix est odora, & tertio ordine calens, atque sicca, & subtilium partium, non sine amaritudine, vnde nomen. Herba est magni momenti, & cuius decocti ius satietati, & pectoris affectionibus plurimum inseruiat, semel singulis quibusque diebus matutino propinatum. pituitam enim, atque bilem, per superna infernaque expurgat.

De TEÇONPATLI. Cap. XIX.

HERBA *Teçonpatli* radici innititur Pyri forma atque magnitudine, aut paulò ampliore, dura, & colore in rubeum vergente, *Tecontli* lapidem imitante, à quo sumpsit nomen. Solet autem hæc pendere ab alio tenui, longoq; & simili funiculo. Duplex huius plantæ species. Prima ab hac radice narrata fundit caules ternos quaternosque, læues, rotundos, geniculis interceptos, anserina penna paulò crassiores, ac refertos per interualla folijs longis, pinguibusq; & circinnatis; interdum verò varijs ornatis modis, multis distinctis interuenijs, ac dorso purpureo. Fructus est similis Siliquaastro Indico, semine refertus plano, orbiculari, paruo, ac pediculis appenso. Nascitur montosis *Acolmani* locis. Radix est amara, grauis odoris, calidaque & sicca ordine tertio natura. quæ obstructions dicitur aperire, & putrida vlcera curare. Confert cholicæ, tussi, satietati, expurgandis intestinis, ac flatui discutiendo, si ex vino trium drachmarum mensura, duarum uè, fuerit deuorata. Folia lacte manant, quod impositum discutit furunculos. Altera species similis est radice & caulibus, sed folijs mollioribus, latioribusque, & minus numeroso discursu neruorum, infernè hirsutis, ac læuibus supernè, lac etiam stillans, amaroq; sapore, & simili temperie.

Prima longifolia.

Secunda latifolia.

Nec *Tithymalis* propter *Siliquas*, nec *Conuoluulis* ob easdem & fætorem, nec *Siliquastris*, cum lac habeat, adiungi potest hac herba. Unde meritò inter *Apocyni* aliquod genus collocanda uidetur.

De TLACOPATLI *Malinalcensis* Aristolochia Mex. III.

Cap. XX.

HERBA est *Tlacopatli Malinalcensis*, folia ferens cordis, scutorum uè figura, parua tamen. caules tenues, geniculatos, contortos, & volubiles. ac fructum oblongum, Ponticarum nucum ferè magnitudine. radicem verò fibratam. Nascitur *Malinalci*, *Hoitzoci*, *Tlacmalacaci*, & alijs temperiei similibus locis. Calida est ordine tertio, amara, odora, corroborantis facultatis, & acris saporis. radix surditati medetur. frigus, & ex eo ortos dolores, læuigata ac resina permixta pellit. discutit præter naturam tumores, & clarificat visum. secta in globulos, atque circundata collo, resistit defluxionibus. frigora, horroresq; febrium interpolatarum arcet. pleuritidique vacuatis discussisque humoribus, medetur. ossa perfracta aut luxata, resina permixta roborat, & instaurat. surditatem per se curat, & morbis opitulatur oculorum, flatus discutit, ac vniuersim morbis frigidis penè omnibus auxilio est.

Hæc *Tlacopatli* ex *Aristolochia* genere, primæ *Tomahuac tlacopatli* lib. 2. c. 24. descriptæ similior uidetur.

De TLALQVEQVETZAL Penna terræ. (ap. XXI.

T LALQVEQVETZAL, seu Penna terræ, nomen sumpsit à folijs pennas auium imitantibus, quamquam ab Hispanis Millefolium vocetur, quod Stratioti Millefolio antiquorum sit similis. herba est à radicibus fibris similibus multos caules edens, teretes, subrectos, & tenues, & quatuor, plus minusuè, dodrantes longos, ramulos per interualla hinc inde prodeuntes, refertos folijs, vt diximus, pennis auium similibus. flores in summis caulibus, postremisq; ramis ex albo in luteum tendentes, paruos, & in corymborum formam compositos. Prouenit in regionibus tam calidis, quàm frigidis, totoq; anni decursu spontè emicat. circa irrigua tamen, fecunda, atque campestria loca. haberi solet in delicijs, præcipuè à matronis, quæ vsum maximum, & impensè salubrem ab ea passim vterinorum affectuum oppressæ molestijs suscipiunt. feriturq; ab eisdem in viridarijs, vasisq; ficti-

libus, nigra tamen, pinguiq; terra substrata. nam & crebra aquæ insperione, & sollicita domesticorum cura, latior ampliorq; fieri solet. Amara est gustu, non sine quadam acrimonia, odora, tenuium partium, & gradu tertio cum siccitate calefaciens. Succus eius epotus vrinam ciet, menses euocat, & ventriculū à frigida causa debilem, seu extra admoueat seu in puluerem redactam propines bibendam, corroborat, & firmat. flatūs discutit, dyarrhoeas sistit, viceribus pudendorum medetur, tumores præter naturam soluit, obstructions, & potissimum vteri reseat, coloremque iamdiu elanguescentem corrigit, & instaurat. tusaq; & emplastri modo apposita, scabiem curat, capitibus puero- rum innasci solitam, exiccante, extergenteque prædita vi. confert suffitus eius stranguinationi vteri. Et in pessario obdita, aut è liquore quopiam conuenienti, puluere eius deuorato, partus accelerat, secundas pellit, retinet fluxum alui. tulsimq; infantium, & prouectorum bibita curat. Nec desunt qui asseuerent, succum eius quinque vnciarum mensura epotum, purgare per vomitum omnes humores. quæ omnia adeo sunt a Stratiote Millefolio antiquorum aliena, frigidæ nempe naturæ planta, vt quamuis sit illi forma persimilis, atque ideo ad illius species fortassis referenda, ab ea tamen viribus longè abest.

Sæpe fit vt plantæ eiusdem generis, viribus multum inter se differant. præsertim vero saporibus. sic inter Rumices, multum differt Lapathum commune ab Acetosa. idem etiam contingit inter Tanaceti, Agerati, Millefolij species. quarum vna purgat, alia

alia sistit purgationes. Idem videmus in *Viorna*, cuius folia vehementer astringunt, flos tamen, & semen vrunt. Quod quidem non aliunde oritur, quam ex diuersa salis cum terra mixtione. nam si minus sit salis quam terra, sapor oritur austerus; si plus, acris. Crescit autem copia salis ex humidioris & pingui terra, in qua magnam nitri quantitatem inesse conspiciamus. Vnde non mirum *Millefolium Americanum* esse amarius & acrius quam nostrum, cum non tam cælum ibi humidius & calidius, sed & cultura similis à mulieribus adhibeatur.

De TOTONCAXOXO COYOLLIN, seu Riurum Medicina.

Cap. XXI.

TOTONCAXOXO COYOLLIN

quam nonnulli *Atchuapatli* vocant, seu medicinam iuxta riuos prouenientem, alij *Tetxoxo coyollin*, herba est vnicum caulem proferens, coccineum, cauum, rarisq; folijs rubrescentibus, ac vitigineis refertum, nec palmitibus quibusdam rubrescentibus dissimilem. flores rubeos, & orbiculares, è pediculis longis dependentes. semen verò exile, & quod è luteo colore in coccineum vergat, inclusum vasculis trigonis, papilionum ferè forma, in eamq; figuram compositis, vt si rubrescenti ac orbiculari membranæ, circulum alterum concolorem eiusdem materie, ita vt angulos rectos efficiant, inferueris. radicem verò rotundam, candidam, ac totam ferè capillis inuolutam. Prouenit montanis, saxosisq; locis, regionum temperatarum, qualis est Mexicana, & *Tetzatquensis*. Amarum saporem radix præfert, & nonnullum acorem, tertij ferè ordi-

nis calorem naçta. eadem tusa, & infusa è liquore aliquo eidem rei utili, expurgat intestina, semen retentum pellit, inflammatis oculis confert, & vrinam elicit. deuorata verò sesquidrachmæ mensura, humores omnes per inferna detrahit.

Inter *Lapathi* species hanc reponendam esse, cuius manifestum est. unde vires etiam respondent, quæ similes sunt ipsi *Rhabarbaro*. quod etiam & amarum, & acidum est.

De TRAGORIGANO QUAHUACENSIS. Cap. XXIII.

ET SI plantam hanc, multi ex indigenis Hispanis Pulegium vocant, attamen Tragorigani formæ & naturæ propinquior videtur. quare & hac nomenclatura potius nuncupanda. est enim herba magna, Sampfuci folia proferens, caules purpureos, flores oblongos, & ex albo rubrescentes, calyculorū figura, fibratas verò radices, sapore Origani, Pulegijque. Nascitur montosis locis, humidisq; calentium regionum, qualis est *Quahuacensis*. Ius decocti eius expertum est menstrua egregiè euocare, cachecticis, & hydropicis mederi, obstructions aperire, colorem vitiatum restituere, discutere flatum, euocare sudorem, impeditos motus explicare, splenem minuere, humoresq; penitus infarctos educere, lentos verò, crassosq; extenuare ac pellere, appetentiam intermortuam excitare, & vetustis atque alioqui insanabilibus mederi morbis. quin rufa, & ore gestata folia, instar *Picyet*, celeritatem addunt viatoribus, ac sitim extinguunt. temperie verò, Pulegij aut Origani constare videtur.

De XARARO. Cap. XXIV.

HERBA est *Xararo*, folia terens falgida, sed aspera, serrataque, & inferna facie albescentia. caules teretes, ac fuluos. flores in summo pilosos, & rubrescentes, scariosis coniectos calycibus. radices verò fibris similes, nigrasque. Montium temperatorum alumna, atque saxosorū locorum incola provincie *Michuacanensis*. similis est *Chichianton* & *Malacaxochitl*. Radix est amara, odorataque, atque calida, & sicca ordine tertio. se liquidrachmæ pondere deuorata, cū semuncia *Curitzeti*, aiunt purgare frigidos humores leniter ac secure, mederiq; per se lassitudini. & alia præstare auxilia, quæ facile quis posset ex eius temperie conijcere.

Flos figuram habet similem *Cacalia*. floris foliola in summo colorem habent *Eupatorij* quod vocant *Auicennæ*, sed in imo flauent.

De TOLMIMI QUILIZPATLI. Cap. XXV.

HERBA est Tolmimi Quilizpatli folia fundens angusta, & longiuscula, caules prolixos, ornatos floribus pallentibus, radices verò tenues. Nascitur apud Huaxacenses. radix est amara, acrisq; & calens ordine tertio. eadem trium drachmarum deuorata pondere, syncopæ dicitur mederi, ortæ à crassis humoribus, vnde nomen. pituitam, & bilem euacuare, si bis quotidie deuoretur.

Folia bina ex opposito tota, faciunt geniculum coloris rubeſcentis. vnde videtur inter Lychnides recenseri posse.

De TZPATLI. Cap. XXVI.

HERBA Tzpatli folia profert tenuia, & longiuscula, cauliculos quatuor vncias longos, florem modicum, ac purpureſcentem, radicem verò obrotundam, Pontica Nuce paulò maiorem. est enim Apios Dioscoridis, aut illi congener. Frigidorum, humentiumque, ac campeſtrium Miſticae ſuperioris locorum alumna est, & Huaxacensis quoque agri incola. Radix lubrica est, guttur vrens, subamaraque, tertij ordinis caloris. medetur oculis, & carnem excreſcentem in eis cohibet, & abſumit. hydropem curat. ſyncopemque, & bilem, ac pituitam. per ſuperna atque inferna duarum drachmarum pondere deuorata vacuat, atque ita cordis opitulatur morbis, & dolorem capitis leuat, ac luem Gallicam abigit.

Eadem sunt vires huius Tithymali, quæ in quouis alio reperiuntur.

De YZTACPATLITEPVZCVLLVLAE.
Linaria Argentea Mex. Cap. XXVII.

YZTACPATLI herba est folia ferens Lini longiuscula, & tenuia, ſimilia Thymo, Stoechadiuè. caules dodrantaſtes, tenues, & teretes. flores candentes, piloſos, & abeuntes in pappos. radicem verò longiusculam, tenuem, lignoſamque. Nascitur in campeſtribus, & frigidis locis Tepuzcullula Miſticae inferioris. Amara est, calida, & ſicca ordine tertio, tenuiumque partium. folia tuſa, & vnius vnciæ pondere deuorata, medetur dyſentericis. radix vero toſta, & leuigata, omne genus humoris, vrinæ meatus obſtruentis amouet, & curat, ſi ſemiunciæ meſura deuoretur bis ſingulo quoque die. ſiue ſit ſanguis, ſiue quoduis aliud excrementi pituitoſi, aut arenoſi genus.

Calyx floris Senecioni ſimilis est, & flores oblongi ex luteo candicantes.

De ÇAÇACHICHIT, seu herba amara. Cap. XXIX.

HERBA est Çaçachichit sesquidodrantalis, hirsuta, tota subalbida, & minimis folijs, cauliculis contectis, flosculis obrotundis ex albo rubrescentibus, pilosis, & qui abeant in pappos, promiscue referta, radicibus innixa fibrata. Temperatorum locorum Tepetlaoztoci, & Tetzcoqui alumha, & planorum, atque accliuum incola. Amara est valde, unde nomen, calidaque, & sicca ordine tertio. olet Buphthalmum. Succus, qui exprimi potest ex sesquiuncia illius, omnes humores, sed bilem præcipuè, & pituitam superna parte purgat. securum dicitur esse pharmacum, & nullum angorem ferè inferens. non tamen temerè quibusvis laborantibus febre propinandum. sed ventriculo, citra febrem, viriatis humoribus redundante, satietatem curat, appetentiam excitat, & his quibus acescunt in ventriculo alimoniarum magnoperè confert. pruriginique oculorum medetur. sedandæ tussi, flatui discutiendo aptum est & aluo infusum opem fert.

De ÇACAVITZPATLI, seu medicina Pabuli spinosa. Cap. XXX.

CACAVITZPATLI herba est caules breues ferens, & in stellam modum per terram sparsos, ac refertos folijs paruis, exilibus, & in spherulas aggregatis toto caulium discursu, longiuscula, & candentia iuxta herbæ umbilicum filamenta. radicem verò paruum, & fibratam. Prouenit in frigidis Yaualihcani arentibus collibus. feruanturque illius radices in vsus annuos. Radices tulæ, deuorataque ex vino Metl, aut aqua trium drachmarum pondere, bilem & pituitam, per superna atque inferna, dicuntur euacuare. amaro sapore constat, guttururit, & ordine ferè quarto exiccat, atque calefacit.

De ÇAYOLPATLI, seu Muscarum medicina. Cap. XXX.

HERBA est Çayolpatli, folia proferens Menthae, circinata, terna, quina-
uè. caules fuluos. florem Ferulae, aut Acocotli, & in ambitu Muscarij
semina Piperis nigri forma, & magnitudine. radicem verò crassam, & lon-
gam. ad Ligustici genus videtur pertinere. Nascitur Hoitzoci, & Texaxahua-
ci calidis & montosis locis. Semen est gustu odoratum, & aliquantisper acre.
radix initio dulcis, ac demum amaritudinis sensum præbens, & guttur vrens,
succo manans, calidaque, & sicca ordine tertio. Cortex radicis illitus, scabiem,
aliasq; cutis infectiones curat, & tumores præter naturam discutit. idem præ-
stat semen, minori tamen efficacia. tumentia membra sanat, & ventrem. præci-
puè si vncia vna radicū ex vino deuoretur. ac vlceribus inueteratis remedio est.

De APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI Firmatrice.
Cap. XXXI.

APITZALPATLI TZONTOLOLO-
TLI, seu medicamentum adstringens,
capillos habens rotundos, quam Malinalcen-
ses, apud quos nascitur, quoniam glutinosa
est, Çaçaltzin vocant, herba est folia habens
numerosa, serrata, obrotunda, vnde nomen,
Balloti similia, sed tamen maiora, aspera,
hirsuta, atque cinerea. caules tenues, hirsu-
tos, teretesque. flores pallentes in extremis
caulibus Chrysanthemo similes, mediocres,
ac multos aceruatim congestos. radicem ve-
rò surculosam. Prouenit in collibus regio-
num calidarum. Radix est gustu odora, ali-
quantisper acris, calidæque & siccae ordine
ferè tertio temperiei, glutinosa, nec omnino
expers amaritudinis, ac sapore aliquantisper
resinosa. quæ in farinam redacta, ac Tere-
binthinæ permixta, genuum frigus pellit, ac
sedat dolorem. & si imbecilla ob nimium
laborem sunt, corroborantur, atque confir-
mantur. Ius verò decocti firmat dentes, ad-

stringitq; gingiuas, opitulatur dysentericis, vteri, ac renum laxitati, perfractis,
ac patientibus lassitudinem. Mexicani Reges, ac viri primarij deuorare quon-
dam consueuerant cortices leuigatos ex aqua, semiunciæ mensura, à ludo patrio
Bathei, quod nos vocamus pilæ, vt à morbis, qui vehementes lassitudines sequi
solent, se tuerentur. Est & alia planta, Apitzalpatli à quibusdam improprie ap-
pellata, quæ potius aluum soluit, quàm adstringat. de qua sub nomine Caca-
motie (ea enim est germana nuncupatio) inferius, Deo dante, dicemus.

De

De NANAHVAPATLI. Cap. XXXII.

NANAHVAPATLI, seu morbi Gallici medicina, quam *Palancapatli* nuncupare solent. quoniam vlceribus medetur, herba est folia fundens squalentia, prolixa, & illis Pilosellæ vulgaris similia. florem Chamæmeli in caulis, qui tenuis, brevis, & teres est, cacumine. ac semen acre. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Temperatorum locorum alumna est, qualia sunt *Tepozlanica*. Calida est, & sicca ordine secundo, & amari saporis, gustuq; odora. redacta in farinam & inspersa, vlceribus putridis medetur, vnde est, vt dictum, *Palancapatli* ab aliquibus vocata. melancholiam passos curat, ictosq; ab hemorrhoo *Pamicensi*, quem vocant *Mahuaquilti*. quin etiam tusa ex aqua resoluta, aut pugilli vnus mensura deuorata è liquore quoque congruenti quoties expediat, luem vocatam Gallicam, aut Hispanicam, funditus expurgat, & curat. exiccatis quoque vniuersis vlcusculis corporis, atque tuberculis. Qua ex re luce clarius euadit, quod multos adhuc anxie distorsit, morbum scilicet hunc ab Indis hisce Occidentalibus fuisse profectum, atque in alias propagatum veteris Orbis plagas. quoniam apud eam gentem, patrium germanumq; hic morbus, atque antiquum sortitus est nomen.

Hinc etiam patet, luem veneream, non requirere certum & specificum aliquod remedium, quod tota substantia, vel ex occulta aliqua causa huic morbo medeatur. cum videamus plurimas plantas inter se diuersissimas, ab Americanis ad hunc morbum expugnandum adhiberi. Quæ tamen omnes in eo conueniunt, vt sint acres, vel amarae, habeantq; vim vel purgandi, vel diaphoreticam, vt ab authore nominantur, in hoc opere *Conuoluuli Tithymali Corymbifera* multa.

De TEMECATLI YAUHREPECENSIS Bryonoide. Cap. XXXIII.

HERBA est *Temecatli yauhrepecensis* folia ferens obrotunda, & undulata, mollia, & grauis odoris, foetidiuè caules volubiles capreolis implexos, sarmentososque. ac fructum acinosum, toto procursu caulis racematim dependentem. radicem verò magnam. Calida constat natura ordine ferè tertio, & amaro sapore. cuius gratia quidam *Chichicpatli*, seu amarā medicinam vocant. Folia tusa, impositaque vlceribus, satietati, ventris dolori, & cuius alio ex Gallica lue orto medentur. vrinam deuorata euocant, & flatum discutunt.

An ad Bryonias pertinet? consona enim facies.

D: XIVH TOTONQVI, seu herba calida Totopocensi. Cap. XXXIV.

XIVHTOTONQVI herba est, folia habens ferrata, aspera, & Limonis terè similia, sed maiora, infernè subalbida, & hitpida. caules teretes. ac flores purpureos. radicem verò furculosam, Heliboro similem, lanugineque, aut esca obductam Çaçanace similis tota planta est, adeoque, ut eius species videatur esse. nam viribus est similis, ac tantum differt forma foliorum. quæ etsi aspera sunt, oblongaque, & ferrata, tamen circa exortum non prorsus cum illis Çaçanace videntur convenire. exultat in planis, calidisque locis. Radix est amara, calida, & sicca ordine circiter tertio, & subtilium partium. Ius decocti eius lumbricis propinatur interimendis, & propellendis à corpore. flatum discutit, menstrua pellit, urinam euocat, hydropem curat, humores crassos & lentos attenuat, sudorem elicit, & dolores è Gallica etiam lue ortos sedat, stomachum firmat, ac pectori est valdè salubris.

De TLALLAYOTLI, seu humili Cucurbita. Cap. XXXV.

HERBA Tlallayotli dicta, folia profert cordis figura, mediocria, & acuminata. caules volubiles, geniculatos, & per terram repentes. ac cucurbitulas pollicaris crassitudinis, & longitudinis, maculis cinereis, & viridibus interstinctas, edules, ac refertas lanuginoso semine. radicem longam, teretem, ac fibratam. Nascitur in calidis Tlapichtla, ubi folijs eius confricatis palpebris, usque ad sanguinis extractionem, mederi solent Indi tumentibus oculis. Radix duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata, purgare dicitur per inferna, crassos ac lentos humores, admota verò maturare, ac rumpere tumores præter naturam, atque vlceribus mederi.

De

De ÇAYOLPATLI *Vaxacensi* herba Muscarum.

Cap. XXXVI.

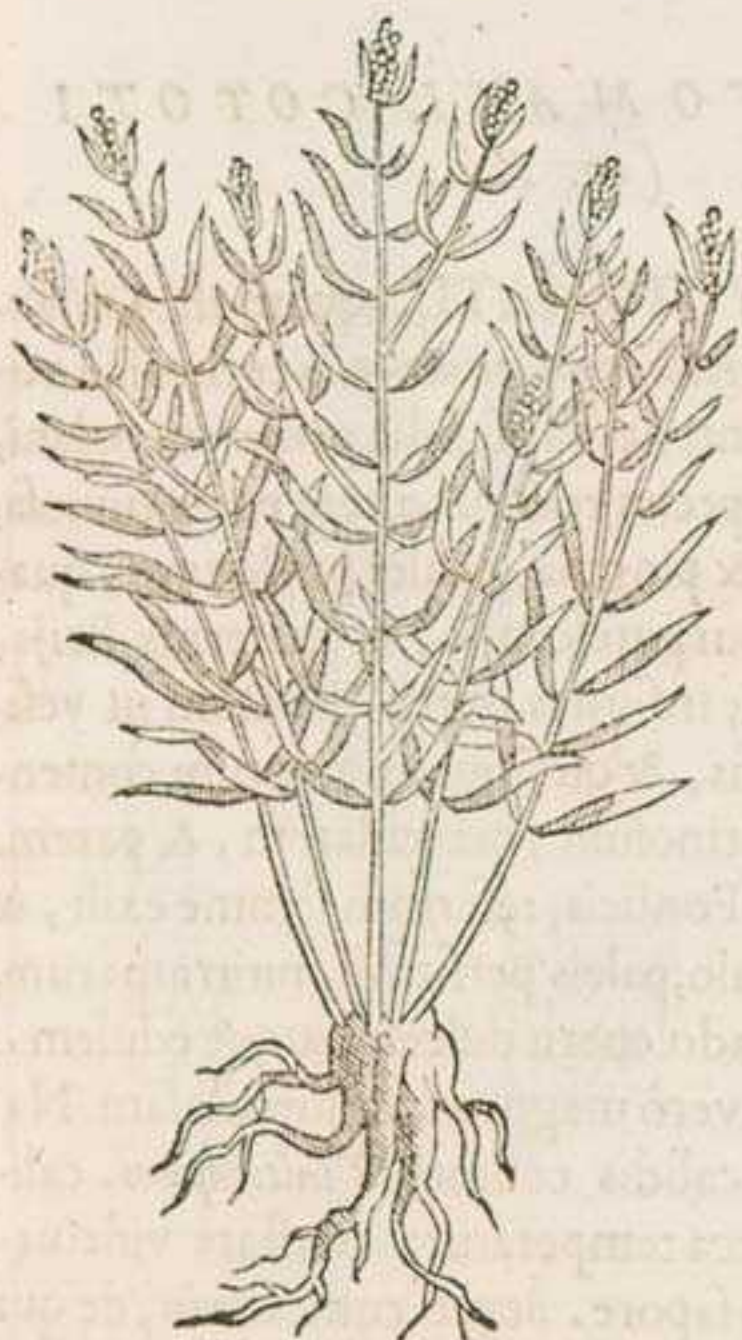
CAYOLPATLIS, seu herba Muscarum, planta paruula est, tota exilis, repens per terram, candidis & stellatis omni ex parte referta flosculis. foliolis, ac radicibus paruis, & tenuibus. cauliculis verò geniculatis. Nascitur calidis, & sabulosis *Vaxacæ* locis. nonnihil calens est, & amara. Ius decocti eius, per superna atque inferna, vacuat pituitam, ac bilem. atque ita appetentiam excitat, & vomitum coerces. fumendum tamen matutino quatuor, aut pluribus, si opus, continuis diebus.

De CHILPAN. Cap. XXXVII.

HERBA est *Chilpan* folia tum è radicibus, fibris similibus, fuluis, multisque, tum ex caulibus duos longis cubitos, & interdum prolixioribus, mittens, longa, saligna, pingua & angusta, & incoccineum quibusdam in partibus colorem vergentia. flores verò in summis caulibus coccineos, & calyculorum specie, qui signa quadantenus imitentur, vnde ei Mexicani indidere nomen, Septembri mense profert. temperatorum locorum alumna, qualis est ager *Tetzocanus*, Mexicensisque, ac in campestribus, montosisq; locis incolata. Radices drachmæ vnius pondere deuorata è liquore quopiam, bilem per superna, & interdum per inferna quoque vacuare solent. alij tradunt, easdem redactas in læuorem, sanguinem è naribus fluentem sistere, deuoratas aut infusas è liquore aliquo conuenienti, adstringentiuè. Amara est, & calida natura. gutturque, dum deuoratur, paulisper adurit.

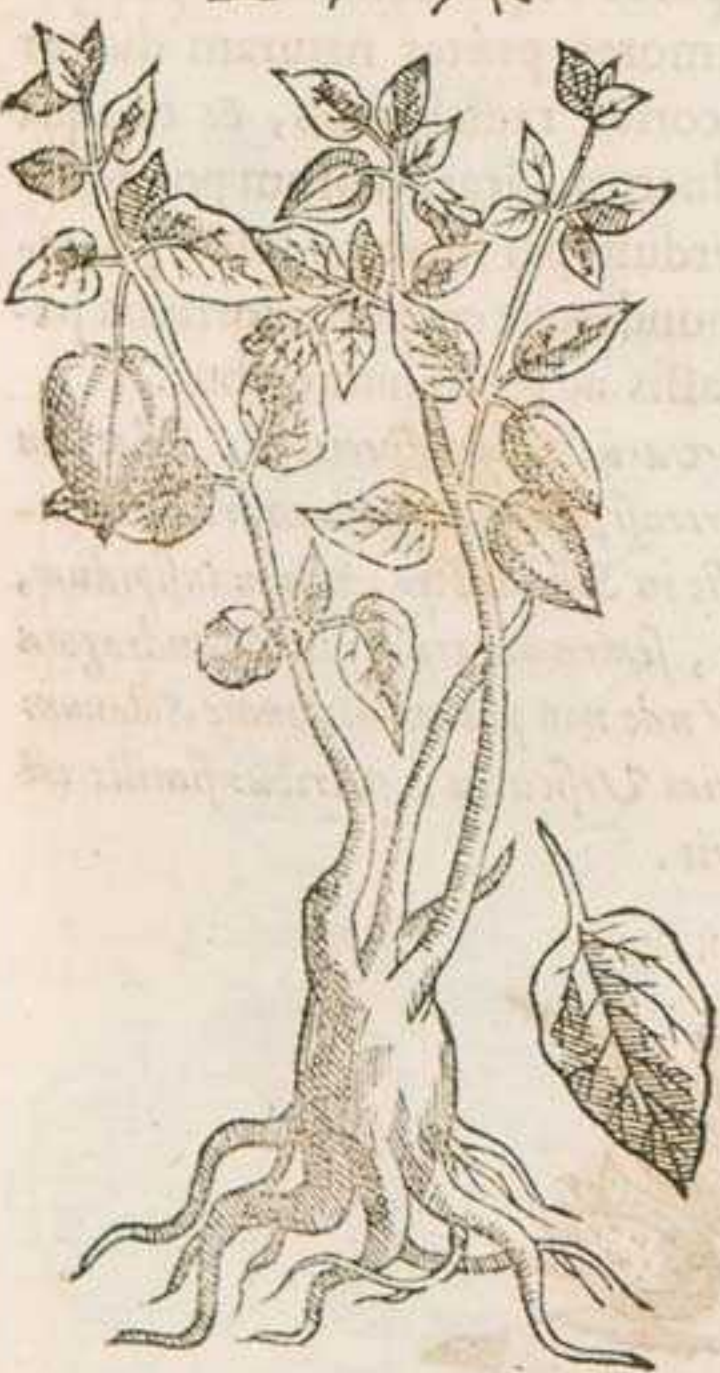

De CHIPEQVA, seu herba firma.
Cap. XXXIX.

PARVULA herba est Chipequa multos proferens caules, tenues, & aliquantisper purpureos, ex radice fibrata, & in eis folia Lini, longa & tenuia, ac flores luteos per singulos foliorum exortus. Prouenit Tacambari prouinciæ Michuacanensis, temperatis aut paulò gelidioribus locis, ubi in maximo ab indigenis habetur pretio. Hæc amaro sapore constat, calefaciente, & exiccante vi. quò fit, ut tusa, resoluta ex aqua, atque epota, sudorem euocet, dolores articulorum mitiget, & quous alios è frigore ortos, & motum viatatum restituat.

De COZTOMATL Solano pallenti.
Cap. XXXIX.

COZTOMATL, seu pallens Solanum, herba est, folia fundens Solani, cuius est species, caules fuluos, luteumq; florem, unde nomen, fructum contentum in vesicis, radicem verò crassam, longam, candentem, & surculosam. Nascitur regionibus temperatis, qualis est Mexicensis, cultis, & humentibus locis. Radix amara, & calentis naturæ. medetur satietati, flatum discutit, vrinam ciet, ac dolorem ventris admixta Siliquastro tollit, siue eadem deuoretur duorum obolorum pondere, siue ius decocti eius calens bibatur. fluxus à calida causa ortos coerces, mammis applicata, lac exiccat, posteraque die ab assumpta Tlacuit laxcolli, de qua suo loco exactè, extersionis,

ac corroboracionis causa propinatur.

Vesica viridis est, sulci verò rubent obscure.

De ÇOYOTOMATL, seu TOMATL ÇOYOTI
Vesicaria Mexicana. (ap. XL.

COYOTOMATL, quam alij Çolcoanepilli, seu Çoanepilli coturnicis vocant, herba est folia proferens Solani, in cuius species refertur, altera parte sinuosa, hirsuta, & pingua. caules prælongos, quadratos, purpurescents, & quaternis strijs, totidemq; insignes dorsis. fructum in vesicis magnis, & quinque angulorum contentum, glutinosum, orbicularem, & parem. Nucibus Ponticis, refertum semine exili, & longiusculo, paleis persimili, initio amarum, sed cum adoleuerit dulcem, atque edulem. radicem verò magnam, & furculosam. Nasceitur in calidis collibus Tlalticapani. calida, & sicca temperatura constare videtur, & amaro sapore. atque cum Axin, de qua suo loco tumores præter naturam dicitur discutere. cortex radicis tusus, & ex aqua deuoratus duarum drachmarum pondere purgat interdum per superna bilem, & pituitam, emundatque corpora, tormina patientium, & quorum ventriculus redundat crassis ac lentis humoribus.

Magna virium est diuersitas, non tantum in varijs Solani speciebus, sed etiam in diuersis eiusdem plantæ partibus. sic in Solano hortensi folium insipidum, radicis cortex ita dulcis, vt Glycyrrhizam deuorata sapiat. sic in Siliquaastro, folium insipidum, fructus acerrimus. in Alkekengi fructus acidus, semen amarum. in Mandragora pulpa pomi quasi insipida, semen tamen amarum. Vnde non putandum omne Solanum frigidum esse, vt quidam arbitrantur. præsens species Vesicaria, viribus similis est nostræ. unde etiam ad renes expurgandos proderit.

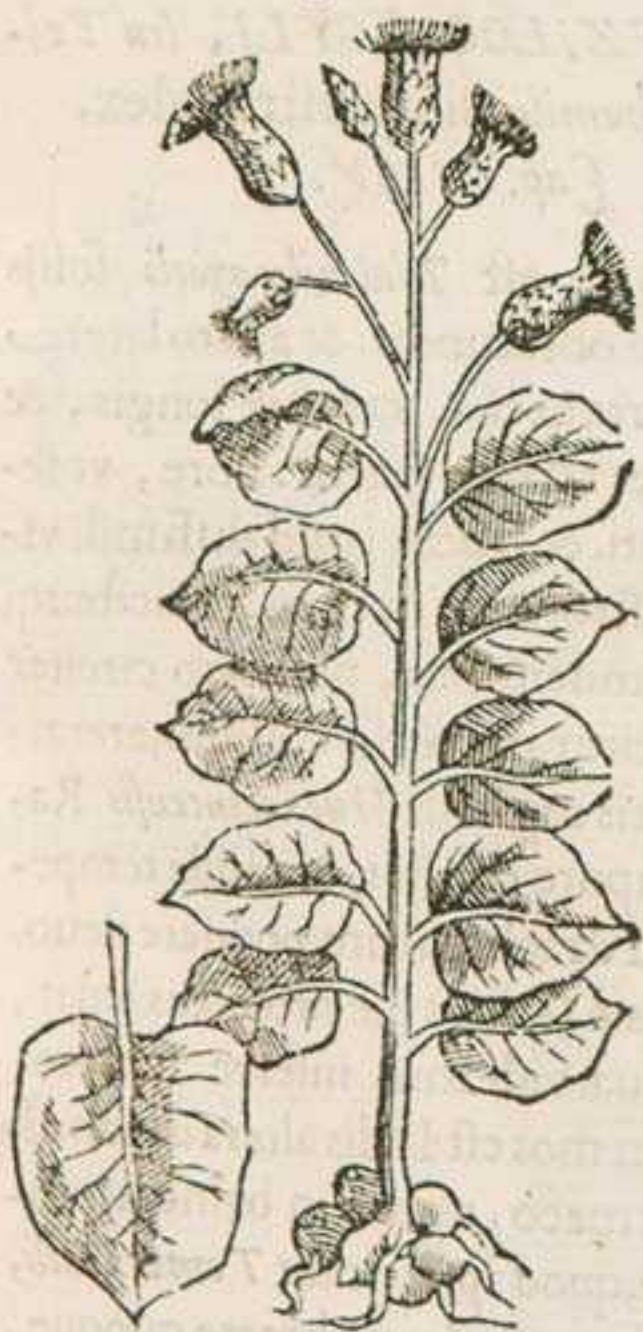
De CURRUNGARIVA.
Cap. XLI.

HERBA est *Currungariva* innitens radici tenui, & longæ, fibratæque. unde profert caules tenues, teretes, & sesquidodrantales, refertos folijs Pentaphylli, longiusculis, & angustis, & circa partes superiores, flosculis cyaneis, ubi generantur vascula orbicularia, referta semine. Prouenit temperatis, humectisq; *Viua* prouinciæ *Michuacanensis* locis. Radix est amara, calidaque, & sicca temperie. tussi, & asthmatis medetur, cæterisq; pectoris morbis, ortis à frigore, aut à crassis, lentisq; humoribus. Puluis florum, cum saccharo & melle inspissatus, si binum cochleariorum mensura quotidie lambatur tempore matutino, visum acuit, unde nomen.

Flos huius Campanulæ, ex rubro in caruleum tendit.

De NANACACE. Cap. XLII.

NANACACE, seu planta angulosa, herba est, folia *Vitis* ferè viniferæ ferens, sed aliquantulum oblonga, & in purpureum colorem vergentia. caulem vnicum, purpureumque. flores iuxta acumen luteos, squamosis, oblongisq; connectos calycibus. radicem verò crassam, & breuem in Ponticarum Nucum quandam similitudinem, velut diuisam, fibratam, obrutamq; lanugine. Prouenit montosis locis, ac temperatis, qualis est *Xochimilecensis*. Radix est amara, & gustu paulisper mordens. quò fit vt calidam, ac siccam esse coniectem, curetque, aliunde vacuata causa, febres, aut rigoribus pulsus. Aiunt etiam Indi Medici, crudam sudorem euocare, aluumq; ciere, coctam verò mederi dyarrhœis, atque dysentericis.

Flos Onopordo ferè similis. unde Carduis accenseri fortè poterit.

Idem medicamentum preparatione adhibita, alias plerumque vires consequitur. sic Rhabarbarum infusione omnem vim nitrosam, & purgantem, in ius deponit, retinetq; vim adstringendi. idem huic herba cocta euenire putandum est.

De TEIXMINCAPATLI,
seu ietus oculi medicina.

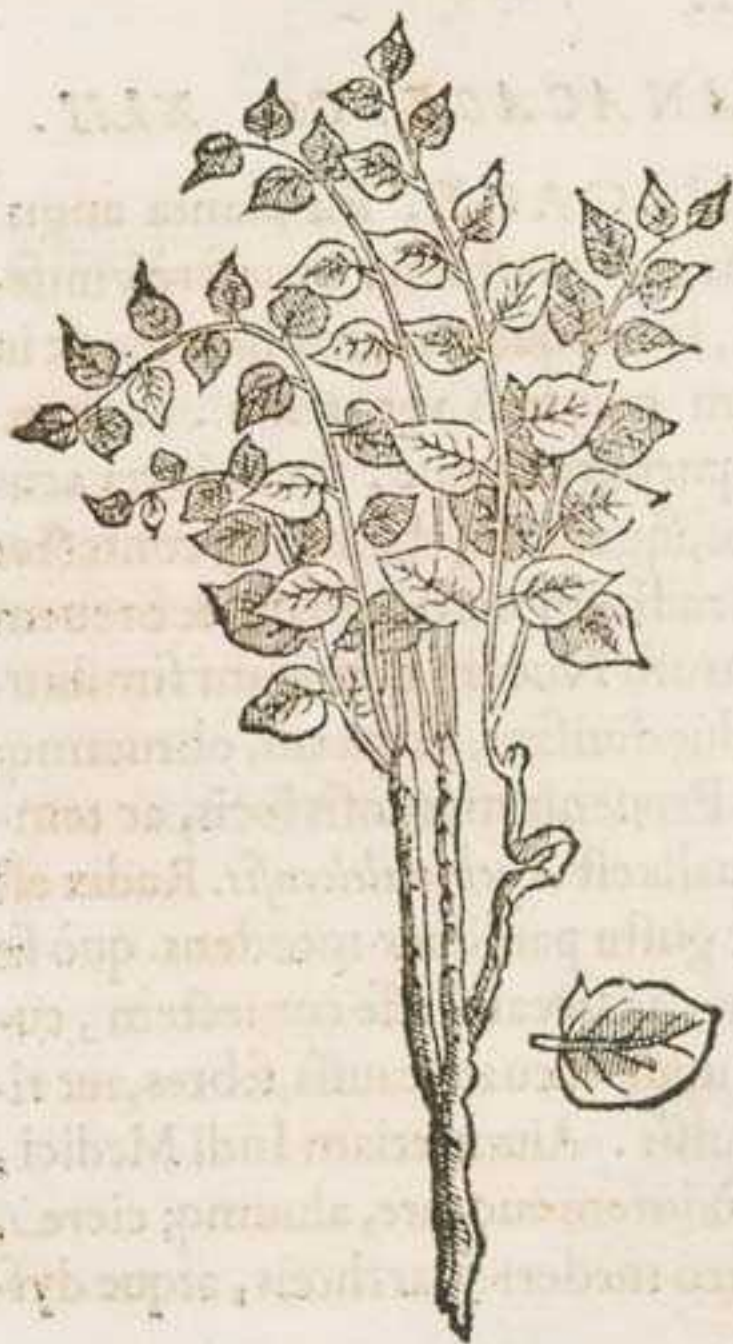
Cap. XLIII.

TEIXMINCAPATLIS folia profert longa, & angusta. caules purpureos. semen geminum, luteum, rotundum, & paruum. radicem furculosam, & paruum, candentemque. Nascitur in calidis, & summis montium iugis. amara nonnihil herba est. calida, & adstringenti natura. vlceribus oculorum medetur, vnde nomen, pudendorumque muliebrium, & virilium, si puluis foliorum, aut radice inspergatur, lotis prius vlceribus, & emundatis aqua.

Rapaceis forte affinis est hac herba. Siliqua enim non est dissimilis Raphanacea. & semen rotundum luteum similiter respondet.

De TLALTZILOCATOTLI, seu Tztlacayotli humili Siliquaastro Mex.

Cap. XLIV.

HERBA est Tlaltzilocatotli folijs ornata obrotundis, & altero latere magna ex parte exesis. ramisq; longis, & tenuibus, per terram sparsis. flore, vt ferunt, candenti. & fructu haud dissimili virenti Siliquaastro, vnde nomen. radicibusq; longis, & candentibus, pollicem circiter crassis. Nascitur in saxosis collibus, arenibusq; frigentis regionis Huexocincensis. Radix amaro sapore constat, & calida temperie. quæ triū drachmarum pondere deuorata, dolores è Gallica lue profectos sedat, quamuis sæua videatur inferre symptomata. verum mos est Indis altera die ab assumpto pharmaco, ægros in balneum vaporis ducere, quod ipsi vocant Temetxalli, intraq; illud aqua calenti abluere quoque.

Sæua illa symptomata, quæ ex hoc medicamento oriuntur, suspicionem mihi inijciunt, hanc herbam, inter Apocyni species referri debere. Confirmant opinionem folia rotunda, herba repens, flos albus, siliqua viridis. quæ omnia in Siliquastris, nunquam simul inuenies.

De TLATLACIZPATLI Fluxionum medicina. Cap. XLV.

TLATLACIZPATLI herba est, folia Origani ferens, minutim ferrata. cauliculos tenues, breuesque. flosculos candidos. exileque semen. radices verò capillis similes. Nascitur apud *Hoetxorzincenses*. amara est, & nonnihil lubrica. atque ideo tussi dicitur mederi, & defluxioni illi, quæ est à capite, si ex aqua drachmæ vnus pondere epotetur, maximoque prædictis morbis remedio esse.

Radix longa, folia *Teucryj*, rami ipsi onusti floribus luteis, quales in *Absynthio* conspiciuntur.

De TOMA. Cap. XLVI.

GENVS est Vrticæ Toma, herba in arboris magnitudinem adulescens. folijs sinuosis, & magnis, spiniferisque, & hirsutis. stipitibus læuibus, ac candidis luteisque floribus. Nasctur in frigidis, calidisque prouinciæ Michuacanensis locis. sapor est amarus, non sine quadam acrimonia. calefaciens, & exiccans vis. Ius decocti eius in spissitudinem coactum, dicitur vetustis plagis mederi, ac dolorem capitis tollere.

De YZTAC CIHVATL, seu Fœmina candida.

Cap. XLVII.

YZTAC CIHVATL, seu fœmina candida, herbula est, folia proferens Sonchi, infernè subalbida, & supernè viridia. caules tenues, tres quatuorvè, quorum summa parte emicant flores, illis vocatis Bellis simillimi; in pappos demum abeuntes, pilosos, & colore candenti. radix fibrata est, atque candens. Copitlani nasci gaudet, in planis. Ius decocti exhibetur enixis. flatu dissipat, menstrua euocat, conuulsioni medetur, tormina tollit, frigoriq; aduersatur. calida enim est, amaraque.

De YZTACCHYATL, seu Sal amaro. Cap. XLIX.

YZTACCHYATL, seu Sal amarum, herba est, forma, & viribus similis Absynthio, ideoque in hac noua Hispania passim pro eo supposita. duorum generum ostenditur, latifolia, & tenuifolia. Nasctur temperatis, calidisque

locis. possetque vel facili negotio in Hispanias asportato eius semine, vt coniecto, transferri. Vtraque à frigore ortos dolores, flatuq; tollit. confert pectori. cholici, iliacisq; medetur, addito præcipuè Quauhyetl, aut Picietl. membra inter-

na roborat. lac euomentibus infantulis, aut patientibus satietatem opitulatur, si ori instilletur. obstructa aperit, cum *Ecapatli*, seu Lauro Indica, medetur resolutis. iureque decocticius debilia, tumidavè perquam commodè lauantur crura.

De *TLAELPATLI ACATLANENSI* Alfinefolia II.

Cap. XLIX.

HERBA est *Tlaelpatlis Acatlanensis*, folia habens Alfine, angusta, & longiuscula. caules spithameos, teretes, ac tenues. semen verò in spicatis folijs. radicemque tenuem, ac prolixam. Nascitur quouis cœlo *Acatlanensi*, iuxta colles. radix trita, & deuorata semiunciæ pondere, medetur dysentericis, vnde nomen. est enim valde adstringens, cum quadam amaritudine, & calore.

De *TLANOQVILONIPATLI YANCVITLANENSI*

Linifolia.

Cap. L.

TLANOQVILONIPATLI herba folia fert Lini, longa & angusta, subalbidaque, & hirsuta. caules teretes, ac subalbicantes. flores luteos, spicatosque, & exiles. radicem verò longam. Nascitur in collibus frigidis *Misticae superioris*. radix est aliquantulum amara, & lubrica, non sine quadam acrimonia. eadem tusa sesquidrachmæ pondere, purgat omnes humores. est autem calida ordine tertio, ac guttur vrens.

Flores Absynthio pinxit non absimiles.

*De CHILPANXOCHITL, seu flore
signi instar pendenti Mortuorum
medicina. Cap. L I.*

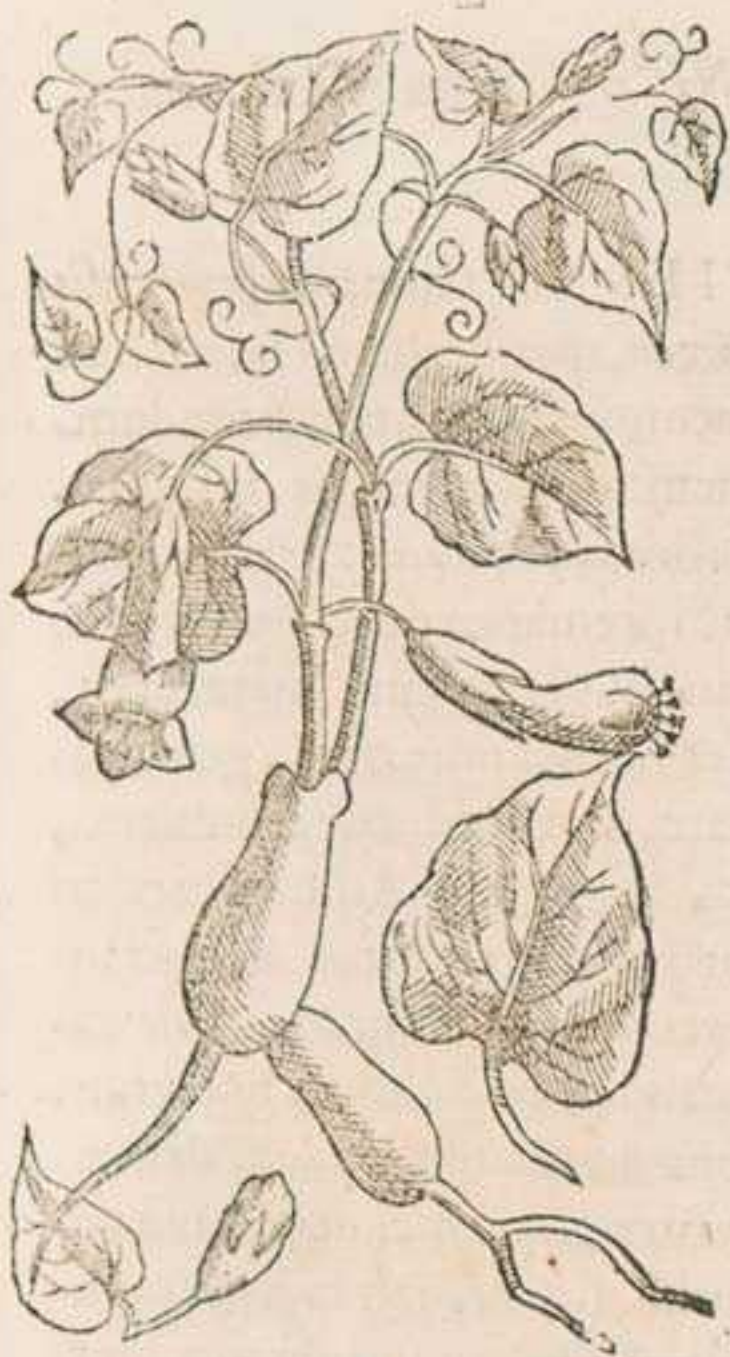
CHILPANXOCHITL, ab alijs *Micaxochitl*, seu Mortuorum medicina nuncupata, herba est, folia Salicis ferens, angustiora tamen, & tenuiora. caules cubitales. flores coccineos in postremis caulibus, qui rubri quoque sunt, calyculorum forma, aut signa, ut dictum est, referentes. radicem verò parvam, fibris candidis, & teretibus plenam. Radix est nonnihil amara, & tamen frigida esse naturæ experimento compertum est: febrem etiam extinguere ex aqua opportunè epotam drachmarum trium, aut plurium, si opus est, pondere, inflammationes mammarum auertere, & epilepticis opitulari illitam, unde secundum nomen.

*De ELOQVILTIC herba Geni-
culata. Cap. L II.*

ELOQVILTIC, quam alij *Tlancuaye*, seu herbam geniculatam, alij *Xotlilitzi*, seu nigros pedes appellant, folia Bliti profert. caules sarmentosos, & nodis per intervalla diuisos, partimq; purpureos. florem, semenq; rubeum, atque minutum, in conorum modum, veluti ex Blito dependentia. radices verò surculosas, & rubrescentes. Regionum temperatarum alumna est, qualis est *Xochimilcensis*, & *Tezcoquensis*, in montibusq; incola. Sapor est nonnihil amarus, sed temperies cum humore frigida. lac vitiatum nimij caloris causa emendat, febrem extinguit, & sudorem euocat, pota illitavè. pleuritidi medetur, & opitulatur tussi. Ius decocti eius, cui Bolus Armena fuerit permixta

confert pleuritidi, quam *Matlaltotonqui*, Mexicenses vocant. lenit aluum, & medetur satietati.

De TEPEHOILA CAPITZXOCHITL,
seu Hoila capitxochitl Saxiuoluula.
Cap. LIII.

VOLVBILIS genus est *Tepehoila capitxochitl*, quod alij *Tztic Micapathis* nuncupant, saxis se conuoluens. folia sunt *Hederæ*. radix succo manat. Duo sunt eius genera eadem facultate prædita, sed primum, ut diximus, habet folia *Hederæ*, Vriticæve similia, serrata; secundum verò sectorum potius undulatorum forma. Nasctur utraque apud Mexicenses agros. frigidaque, & humentis est temperiei, quamuis nonnullam amaritudinem participare videatur, partesq; natura dissimiles. Utuntur ea Indi aduersus calorem, & ad tumores præter naturam repellendos. necnon ad compescendum sanguinem qui è vulneribus fluit, & curandos oculos inflammatione tentatos. præcipuè si misceatur *Toloatzin*.

De AHOATON, siue *Quercu parua*.
Cap. LIV.

AHOATON, seu *Quercus parua*, quam alij *Tlalcapolin*, seu *Capolin humilem* vocant, herba est, folia ferens *Origani*, serrata, *Chamædriosvè*, aut *Ilicis*, minora tamen, vnde nomen, quæ inferna parte dilutior virore nitent, supra verò exaturatiore. stipites rubrescentes, è radice longa, & fibrata, fulua, ac mediocris crassitudinis. flores coccineos, paruos, & longiusculos. acinos primò virides, mox rubeos, ac demum nigri coloris, nucleos fuluos continentes. Radix sapore est adstringenti, & aliquantisper amaro, non sine quadam dulcedine, odore nullo, frigidaque, & exiccanti natura. quæ si vnciarum trium mensura coquatur, è tribus libris aquæ fontanæ ad tertias, & ius decocti potandum propinetur vice potus, enixas corro-

borat, dysenterias compescit, laxatas renum partes confirmat, & acoporum medicamentorum more, labores sedat eorum qui lassitudinem ex longo itinere, cursu, lucta, aut quavis alia simili occasione contraxerunt. Temperatas amat regiones, qualis est *Tenuchtitlana*, frigidaque, & saxosa loca, atque montosa.

De

De OLCACATZAN PAHVATLANICA China Mexicana.

Cap. LV.

SPECIES est Chinæ Mexicensis *Olcaczan*, quæ herba est folia ferens oblonga, acuminata, & lineis secundum longitudinem discurrentibus insignia. caules volubiles, & tenues. fructum acinosum, ac racematim dependentem in summis caulibus, qui cum maturuerit, nigrescit. radicem contortam, geniculatam, fuluam, & Arundinaceæ similem, sed densam, ac grauem. Arborea excellens scandit, atque complectitur. Seritur interdum, excoliturq; vsus gratia in viridarijs, ac hortis. stillat gummi, quo vruntur indigenæ ad corroborandum dentes. idem ferentes atque mandentes ore vocatum *Tziteli*. Ius decocti radice contusa, infunditur aduersus inueteratos morbos felici euentu. idem ius epotant aduersus Gallicam luem, ac chronicos alios, & diuturnos morbos. Differt ab Orienta-

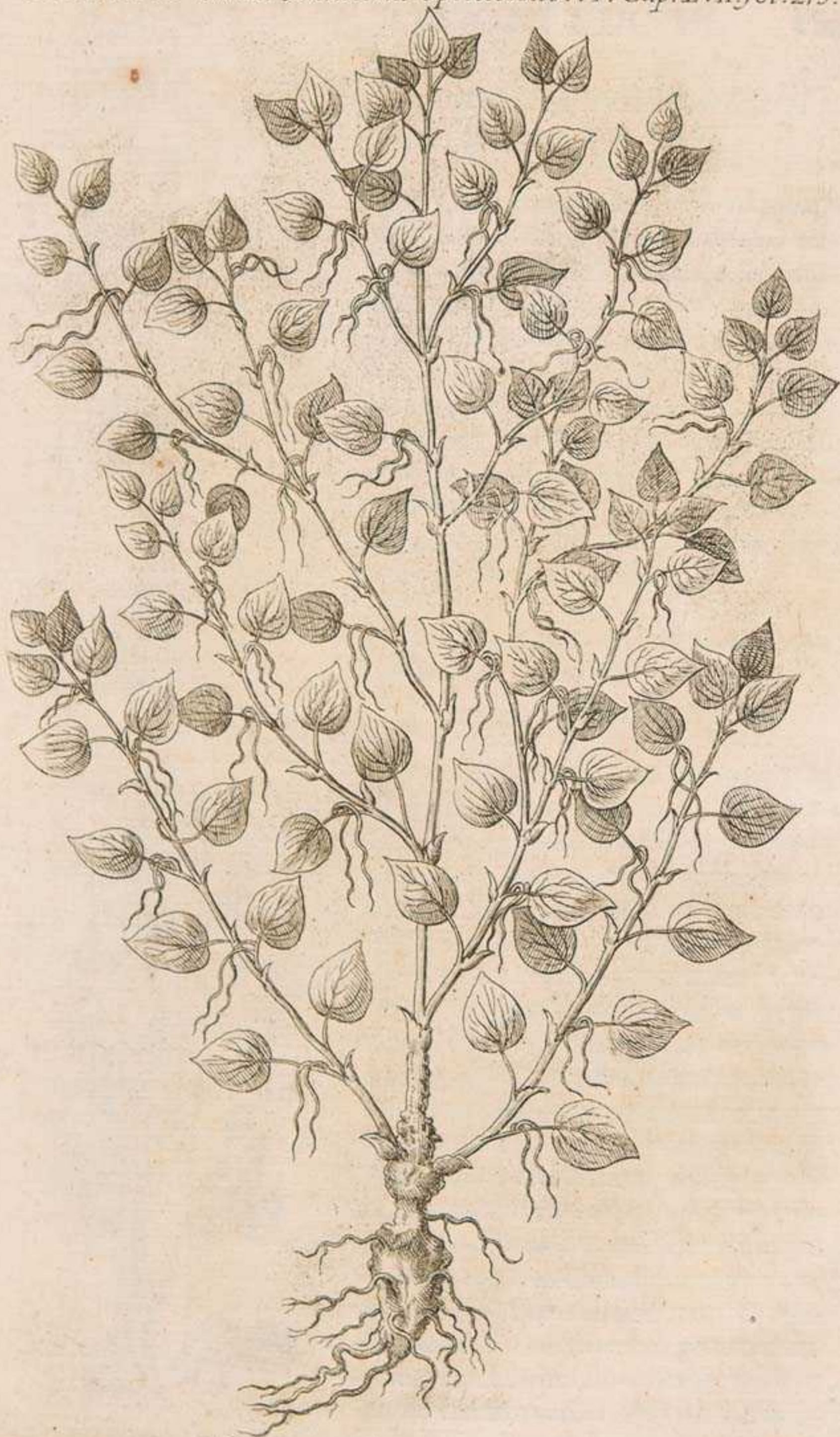
Differt ab Orientali.

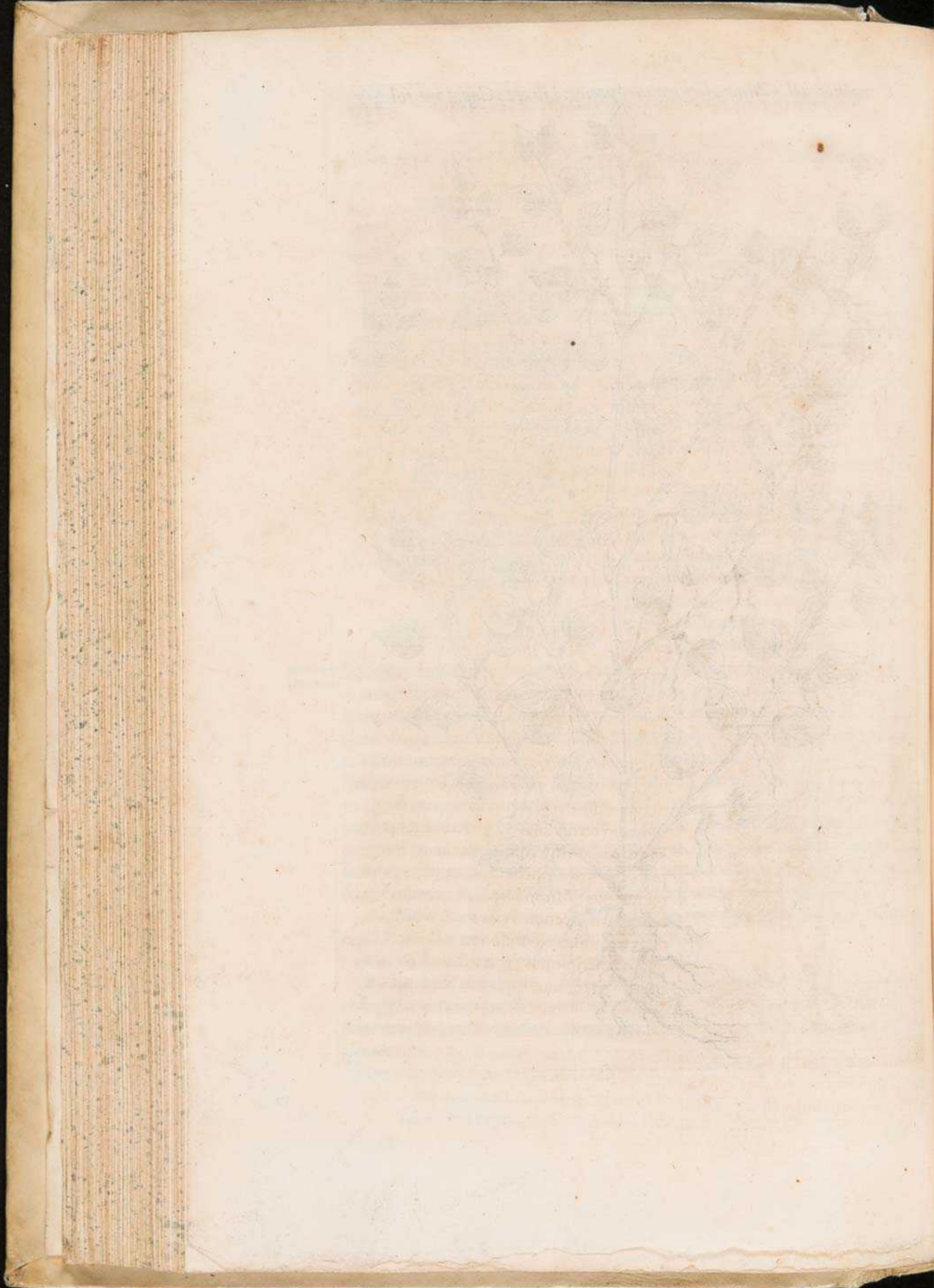
li China, cuius radix leuior est, rarior, albidior, tenera, ac minus adstringens, & tamen eisdem pene vsus præstare periclitatum est, quos illa, Guaiacum, aut Zarzaparilla præstare solent, eadem arte & victus ratione administrata. Quæ de re ijs, quæ à multis ante me scripta fuere, ac pro diuersis regionibus, morbis, ac hominum temperaturis variabilia, nihil hic putavi adijciendum. Est autem hæc de qua loquimur radix, frigida siccaque, & adstringentis naturæ, sed amara, partiumque subtilium particeps. quò fit, vt ius decocti eius, præter iam dicta, ventriculum debilem corroboret, flatum discutiat, absumatque, & vacuet per poros eam atræ bilis, & pituitæ portionem, quæ pharmacorum refugit vim, dolores extirpet, ac leniat, aliaque præstet iuuamenta, quæ in prædictas plantas solent referri. Nascitur *Pahuatlanicis* agris sponte, vnde cognomen.

De China Orientali, eiusq; vsu in lue venerea, morbisque alijs, multus est *Garzias* cap. 38. lib. 1. *historia aromatum*. & *Acosta* cap. 29.

De Occidentali verò scribit *Monardes* cap. 21.

Ex hac descriptione patet, Chinam hanc esse ex speciebus *Smilacis asperæ*, adeoque eodem genere *Sarzæ parillæ*. vnde mirum non est, easdem serè utrisque vires ab omnibus attribui, quas apud eos inuenies qui de morbo venereo multos libros conscripserunt.

De CHINA MICHUACANENSI

Phaco. Cap. LVI.

EST quædam Chinæ species, quam à loco natali *Michuacanensem* vocant. quæ herba est arundinaceæ innitens radici, rubræque, sed densæ, ac graui. è qua caules insurgunt arundinei, læues, ac ferulacei, longi, pollicemque crassi, folijs ornati per interual- la magnis, cordis figura, ac neruis, secundum longitudinem discurrentibus. quod euenit in cæteris, quibus etiam viribus, & hæc similis est. Nascitur *Michuacani*, vbi *Phaco* vocant.

De COZOLMECATL, seu Curarum fume China III. Mex. medicina admirabili. Cap. LVII.

COZOLMECATL, quam alij *Olcatazan* vocant, ad Chinæ Mexicanæ species videtur attinere. radice enim crassa constat, obrotunda, rubra, graui, & fibrata. vnde profert caules iuxta radicem rubeos, geniculis interceptos, tennes, refertos capreolis, volubiles, & arbores propinquas in cacumina vsque scandentes. folia obrotunda, mediocris magnitudinis, & venis secundum longitudinem ternis discurrentibus. fructumq; Myrti refertum semine. Prouenit in oppidis Ioannis Conchenfis, calidis nempe regionibus, *Mecatlanique*, editis humilibusq; locis, necnon *Totonacape*. vbi aiunt, duas esse huius volubilis species. alteram, quam descripsimus, fructiferam & saluberrimam, è cuius stipitibus parantur scipiones pulcherrimi, lineis nempe fuluis, & nigris vicissim variati. alteram fructu ca-

Cozolme-
catl fructi-
fera.Cozolme-
catl steri-
lis.

Vires.

rentem, quæ potius pertinet ad venena. Mira audio, de hac quam delineauimus planta narrari, etiam ab ijs qui eius vsi sint remedijs. sanguinolentos nempe oculos breui illustrari, ac pristino restitui nitori, appposito tamen folio. vlceribus

ribus oris mederi, pudendorumque Gallica etiam lue infectis, radicis puluerem carnem supercrefcentem absumere, & decentem restituere. ad temperiem spectare, & tamen occulta quadam vi, calidis ac frigidis aduersari affectibus. Nec solum admotam, sed deuoratam quoque conferre, siue folia siue radix ipsa referatur in vsus. esseque qualibet mensura, ac pondere, innocentem. vires augere, ac firmare, sarcireq; exhaustas, & defectas, vel solum attritam. & calorem semiextinctum ita reparare, atque emorientes etiam homines reuocare in hanc lucem. admota folia dentium dolores, capitis, articulorum, & cæterarum corporis partium, veluti per miraculum lenire. & his dolenti loco adhærescentibus certissimam salutis haberi posse spem. adhærent enim cum sedandus est dolor, aliter statim irrita cadunt. venerem mirè excitare. iuuareq; capiti impostam, conciliare somnum. & deuoratam ex vino cholicæ mederi, flatum discutere, aduersari venenis, cor roborare, & adesse coctioni. veneris vsu nimio exhaustos, ei incubantes magnopere vires resumere. febres tollere, & firmare gingiuas. Denique vix est morbus aliquis in tam varia, numerosaq; illorum silua, cui neget opem ferre. imò vel hac sola planta inuenta, atque nostri Orbis viris declarata, non fuisse irritos regios conatus affirmant, aut frustra adhibitos insumptus, & historicorum labores. quæ omnia, tempora quæ nos sequentur, rerumque exacta peritia, firmabunt & facient manifesta.

De TLATLAYOTIC, seu Numularia Indica. Cap. LVIII.

HERBA est *Tlatlayotic*, folia ferens parua, & orbicularia, Numularia vocata, aut Veronica fœminæ similia, bina, ordine vtriusque disposita. caules volubiles, tenues, & duos dodrantes longos. & fructum edulem, Cucurbitæ similem, vnde nomen. radicem verò prolixam, ac ferè toto discursu crassitudinis æqualis. Nascitur locis campestribus. Radix est glutinosa, lacte manans. & quanquam aliquantulam participet amaritudinem, vincere tamen in ea videtur cum siccitate frigiditas. bibitur contra febrium ardorem. atque dyarrhœas, & dysenterias compescit. medetur singultui, urinam euocat, & contractos nervos laxat. medetur vlceribus, & oris ampullis. si urina euocanda sit, adiungitur *Cacaoatl* duarum drachmarum mensura; si verò coerceda aluus, idem *Cacaoatl*, sed coctum pariter deuoratur.

De TOÇANCUIT LAXCOLLI, seu Intestinis Tucce Talpæ
Indica. Cap. LIX.

RADICIBVS innititur Toçancuit laxcolli herba, intestinorum instar conglobatis, vnde euenit illi nomen. à quibus fundit caules, & in eis folia Origani, sed asperiora, ac circinata. & circa caulium partes summas coccineos flores, calyculis similes. Nascitur humilibus, & montosis locis regionum frigidarum, veluti Chalcicoatepeci & Xochimulci. Vulgaris herba est, & cunctis nota, tum ob adstringendi efficaces vires, tum ob formam radicum raram, & quæ paucis plantis contingat. Radix est frigida, & adstringens, nonnihilque amara. ventriculum roborat, & eius calorem temperat, si sex drachmarum pondere læuigata deuoretur ex aqua. medetur vlceribus putridis, & cancerosis. impinguat tabidos. & enixis ab Indis Medicis corroboracionis gratia solet exhiberi. fluxum alui, dyssenteriasque, vnciæ vnius pondere deuorata, coerces.

Folia ex luteo rubescunt. flores etiam ex rubedine in luteum tendunt, Digitali fere similes, à petiolo rubeo dependentes transversim. Stamina florum rubra sunt.

De CHICALLOTL, seu Spina.
Papauere spinoso. Cap. LX.

CHICALLOTL, quam alij Chicallotl vocant, herba est spinosa, proferens folia Cardui benedicti, longa, angusta, sinuosa, ac spinifera, cinerei coloris. caules subalbidos, & spinosos. flores orbiculares, luteos, ac interdum candentes, Papaueris haud dissimiles. fructum oblongum, striatū, asperumque, refertum nigro ac paruo semine. Nascitur Mexicano agro, nec vlla refugit loca, montana aut campestria. semen tritum, & duarum drachmarum pondere deuoratum, humores omnes, sed præcipuè pituitosos, & articulos infestantes, vacuat. saporem, & odorem Siseris videtur referre. lac oculis infusum cum lacte mulieris, quæ formellam peperit, inflammationes eorum sedat.

sedat. aduersatur febrium typis. flos verò scabiem curat appositus. amarus est eius herbæ sapor. calidaque, & sicca temperies. aiunt alij, liquorem stillatitium eius, ac germinum *Mizquitl*, nubes oculorum discutere, carnem superuacaneam exedere, dolorem ex hemicrania ortum sedare, alijs eorundem huiusmodi morbis egregiè subuenire.

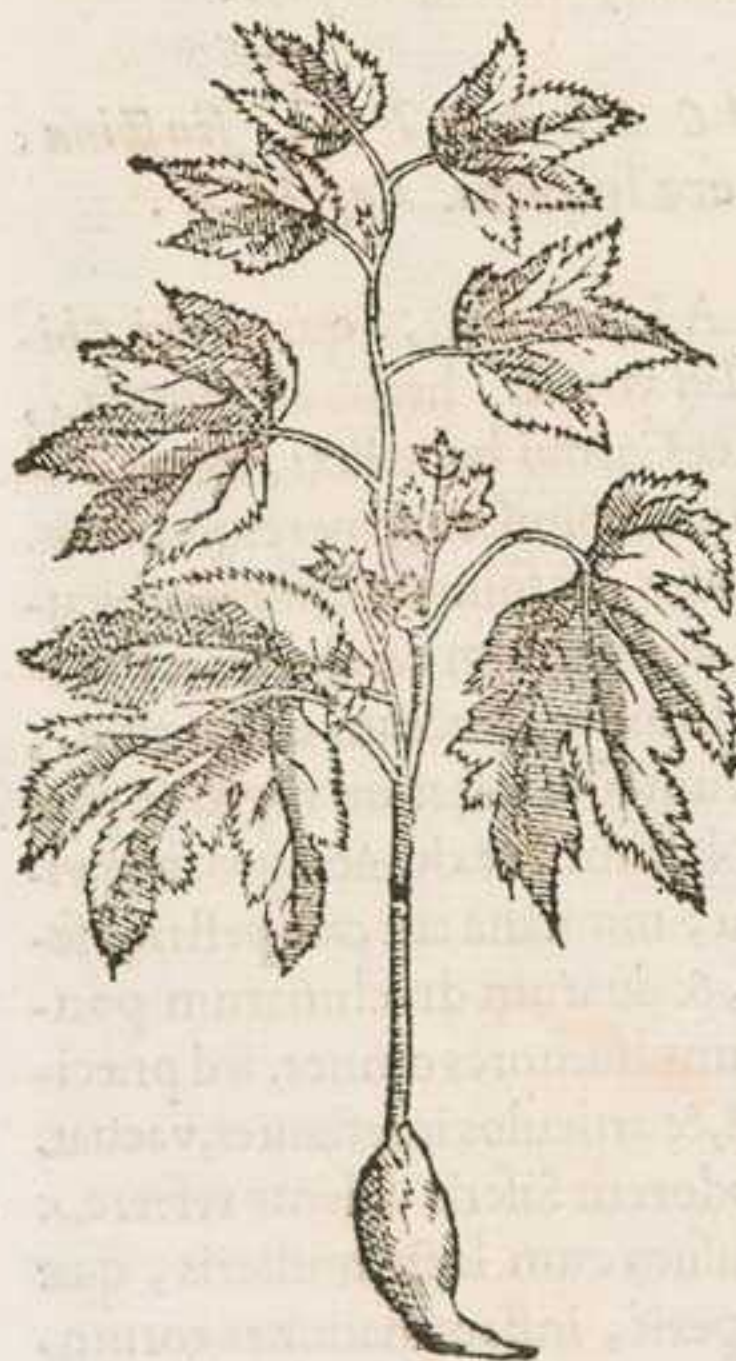
Papauer hoc spinosum, etiam *Europa* iam innotuit, & à quibusdam *Figo d'inferno* vocatur. quamuis hoc nomen potius *Ricinis* attribui debeat.

Primus hanc plantam descripsit, & depinxit celeberrimus *Ferdinandus Imperator Pharmacopæus Neapolitanus* in opere suo Italico, quo multarum rerum historiam tractat elegantissime. sed à nostro *Authore* mutuatus, cum quo magna illi familiaritas fuit. Eandem etiā in *Phytopinace* suo descripsit *Gaspar Bauhinus*. hunc secutus est *Clusius*, qui eandem diligentissimè, ut omnia sua, depictā proposuit, & enarrauit lib. 5. cap. 7. rarior.

Hanc ego prosperè enatam & eleganter florentem conspexi in horto rarioribus plantis ornato *Illustriss. & Excellentiss. Lynceorum Principis & Institutoris Friderici Cæsii primi ex antiquissima Familia sua Oppidi S. Angeli Principis*, cuius *Heroicis auspicijs*, & magnificis impensis opus hoc prælo subijcitur, cuiusq; iussu hæc ego in ordinem meliorem digessi & scholijs illustravi, adnitente *Cl. Ioanne Fabro Lynceo Bambergensi Simpliciario Pontificio*, in cuius adibus hæc exarata fuerunt.

Cum hæc planta sit admodum similis nostro *Papaueri*, vires tamen habeat, ut multi putant contrarias, suspicionem alicui inijcere posset, etiam nostrum *Papauer* non esse adeo frigidum, præsertim cum etiam coniunctam sibi habeat amaritudinem. Nam ubi in eodem genere, & in iisdem partibus sapor est idem ibi & virtutes non multum differre arbitror.

De *QUAHXOCOTL CULLULENSI Oxymalua*. Cap. LXI.

HERBA est *Quahxocotl*, folia minutim serrata ferens, & ternis magna ex parte sinibus diuisa. caules geniculatos, sesquidodrantem prolixos. radicem verò *Napi* forma ex albo rubrescentem, teneram, ac plenam succo. Prouenit in humidis locis provinciae *Chullulensis*. Radix est amara, subacidaque. folium acidum, & edule adeo, ut in species *Xoxocoyollin*, quas nostri *Oxalidas* vocant, videatur ea herba referenda. fructus verò orbicularis, & acinosus, nec vocatis *Toma-me* dissimilis. Radix duarum drachmarum pondere tusa, ac deuorata, ventriculum, & intestina leuiter purgat, atque eorum membrorum grauitatem pellit. eadem exhibetur infantibus, sed vnus tantum drachmæ mensura, matutino tempore, nullo prius assumpto cibo.

Folia Alceæ Americanae similia sunt, sed cum obscura rubedine, ut & pediculi eorum.

De CAQVIZTLI. Cap. LXII.

CAQVIZTLI herba est folia Ocymi, minora tamen, & illis Origani proxima, minimèq; serrata, bina per interualla ordine disposita, fundens. caules quadratos, rectosque. flores Cyaneos, longiusculos, ternosq; ex vtraque parte caulis, binis foliolis circumdatos. radices verò fibris similes, ac rubeas. Nascitur Mexicanis iugis. amara est, acris, calidæque & siccæ, ferè ordine tertio temperiei. Folia contusa, & resoluta ex aqua, scabiei dicuntur mederi, si corpori illiniantur. Ius verò decocti eorundem, sudores bibitum elicit. quin ij, qui sanguinem meiunt, è vestigio restitui sanitati dicuntur, si vaporem vini *Metl*, (quod album *Pulque* vocant) cui herba hæc incocta sit, excipiant. modo à suffitu cubitum eant, pannis se contegant, ac sudori studeant eliciendo.

De AMAMAXTLA expurgante, seu Rhabarbaro vocato Monachorum. Cap. LXIII.

RADIX huius plantæ adeo sapore, & odore, & colore, substantia, & viribus radicem veri Rhabarbari repræsentat, imitaturque, ut nisi folijs ab illo distaret, quæ desinunt in acumen, (nam illa ex angusta origine in latius finire cernuntur) verum Rhabarbarum Alexandrinum à nullo, qui vtramque plantam expendisset, non iudicaretur. quamobrem hortense *Hyppolapathum* congener esse vero Rhabarbaro censemus, posseq; in eius penuria substitui, ac pares penè vices præstare. bilem enim benignè, & cū quadam roboratione, quæ à crassioribus, & adstringentibus accidit partibus, præcipuè vacuat felici successu, quemadmodum nos sumus apud Hispanos periclitati ante hos triginta plus minusvè annos, & Mexici, vbi maximus est eius proventus diligentia Bernardini Castilij, cuius optimis manibus hic honos debetur: viri, dum iuuenis esset, in propugnandis hostibus dexterrimi, atque animosi, à primo verò senio, vsque ad obitum, & postremos halitus, in seminandis atque excolendis quibusque rarioribus, & peregrinis plantis diligentissimi. Quoniam verò partibus constat subtilioribus, quæ sunt expurgantes, alijs verò crassis, atque adstringentibus, consuevere iidem, succo expresso, veluti expurgante pharmaco, sesquidrachmæ pondere vti. fecibus autem eadem mensura, veluti aluum adstringenti medicina. quod si cum totalitate sua exhibere arriserit duarum drachmarum portionem, ab his qui non difficile soluuntur, bilis aiunt quod satis sit expurgari. cuius rei nos certissima fecimus experimenta. Miscetur interdum vnica drachma succi, vncijs duabus electuarij è Cassiæ nigræ fistulis confecti, atque ita bilè primum, & maximè, secundariò pituitam expurgat. Quibusuis locis provenit exculum, sed maximè calidioribus, qualis est *Quauhnahuacēsis* humecto & fertili solo, post quaternos à satū annos. Radix est medicinæ utilis. colligenda verò ineunte vere, mundanda, secanda in frustra, quæ boletos vocant, qua magnitudine illa Rhabarbari vulgaris ad nos consueuerunt deferri ab Oriente, super asseres collocanda, ac sæpe sæpius quotidie, (ne succus, quo abundat, effluat) euertenda. quadriduo transacto, filo traicientur firmiore, ac suspendentur ad ymbra locis apertis, sed quos radii Solis non attingant. namque ita duorum mensium interuallo siccare abundè solent, demumque recondi, & seruari. Hæc mihi de

T Rhabar-

Rhabbaro Monachorum vocato dicta sunt. non quod nesciam apud Hispanos quoque e hanc plantam aliquot oppidis non admodum à Mantua Carpentaria distantibus aliquando fuisse excultam, sed quoniam in hac noua Hispania, apud *Quauhnahuacenses* in horro prædicti viri vberrimus est eius prouentus: ubi patrijs plantis, vel eo maximè opus est, quod medicamèta extera, hunc in Orbem per tot maria translata, emarcida vitiataque tandem accedant: & ut Hispani minerint, apud eos, si cura adsit, quantalibet copia prouenturum, ac in optimi Rhabbari penuria, permittentibus consciisque medicis, suffici pro eo sæpè numero non incommodè posse. Cæterum fabulæ, quas quidam inculcant, ut persuadeant, Rhabbarum hoc Monachorum vocatum, esse Alexandrinum, dicentes, Turcas (cum illis per Henricum Gallia Regem Marsiliae portu, & vrbe potiri licuisset) Gallis quibusdam Monachis semen impertitos veri Rhabbari, vnde nomen defluxit, atque inde deuectum ad Hispanias, & has Indias, nugæ sunt, quibus sit omnino deneganda fides.

Vide Monardem apud Clusium folio 312. Qui Rhabbarum Americum iudicat adeo cum Orientali conuenire, ut si non sit idem, saltem aliam esse speciem parum differentem.

De YXTOMIO, seu lanuginosa herba. Cap. LXIV.

YXTOMIO XIHVITL, quam alij *Tomoxihuitl*, alij *Memeam*, alij *Quapopolton*, & *Quapopoltzin* vocant, herba est, folia ferens hirsuta, spinosa, undulata, & Anchusæ proxima. caulem pallidum, duos cubitus longum. flores candentes, paruos, calyculis contentos, & in pappos tandem abeuntes.

QUAPOPOL.

radices verò multas fibris similes. Nascitur in vallibus, planisque locis regionum frigidarum, & in annuos vsus valsa radix seruator, atque reconditur. radices duarum drachmarum pondere deuoratae, omnes humores concitato vomitu vacuare dicuntur. calida enim siccaque natura constant, & sapore aliquantulum amaro. tussim deuoratae sedant. & pectoris opitulatur morbis. renes, & vesicam abstergunt. vlceribus putridis pudendorum, muliebrium & virilium succurrunt. curant hæmorrhoides. & vacuata prius supernè defluxionis causa, dicuntur quoque mederi diarrhœis.

Quam hic exhibemus Quapopol imaginem, et ab Authore descripta affinem videtur plantam representare. cuius caules purpurei sunt coloris, folia ex aduerso bina sita. Et ex quavis ala folij exit pediculus, cui multi flosculi Echii similes, quasi Umbella insident.

De TLALIXTOMIO, seu Tzxtomio
humili. Cap. LXV.

HERBA est *Tlalixtomio*, folia fundens *Portulacæ* similia, sed aliquanto maiora. caules purpureos, teretesque. flores in summo purpureos. radices verò crassas, & surculosas. quæ tritæ, epotæque ex aqua, duarum drachmarum mensura, pituitam per superna expurgant, emundant intestina, ac cholicis affectibus infusa medentur. Amaræ valde sunt, calidaque, & sicca ordine tertio natura.

Ex radice transversa multa fibræ exoriantur, ex nigredine ad luteum tendentes. rami punctis subrubris conspersi, folia terna *Crassulæ* similia, cauli sine pediculo adherent. pediculus floris obscure rubet; ipse verò flos quinque foliorum rubet.

Vnde inter *Crassulæ*, vel *Semperiui* species reponenda videtur. cui etiam vires vermicularis vrentis admodum sunt similes. succus enim huius epotus vomitiones ciet, & à multis in quartana felici successu usurpatur.

De PARADISEA Herba.
Cap. LXVI.

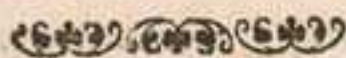
ITA libuit vocare hanc herbam, quod folia ferat auis, quam eodem nomine vocant, plumis similia, in hispidis, fulvisque caulibus à radicibus ortis fibrarum instar. Nascitur inter *Cocandiranum*, & *Atapanum* provincie *Michuacanensis*. Amarissima est, calidaque, & sicca ordine tertio. medetur pectori, lumbricos necat, flatum discutit, curat satietatem, ac reserat obstructa.

Calyx floris cauli adherens est viridis, & punctis conspersus. flos ipse totus est luteus colore *Manuodiata*.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Septimus.

SALSAS ET DVLGES HERBAS PROFERT.

IO ANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

AGNO ipsi naturæ beneficio obstringimur, quod in tantilla corporis nostri particula, lingua inquam, tam ingens vitæ nostræ emolumentum posuit. qua quidem quæ ad sustentandum, & nutriendum nos necessaria sunt, apprime percipimus. Sapo- res enim, quos lingua deprehendimus, indices sunt & alimen- torum, & venenorum. Hinc plerique amara exhorrescimus, vi- potè à natura nostra alieniora, & potius medicamenta, quàm nutrimenta, de quibus superiori libro satis dictum est, nunc ad salsa accingimur, ma- gis nobis amica, & ad dulcia nobis omnium amicissima.

Herbarum autem salfarum, quæ hoc sapore gustui se nostro offerunt, non numerosa, sed pusilla est cohors. exceptis enim Cicerum foliolis, quorum superficies solummodo sal- sa apparet, pleraque omnes sunt maritimæ, vel ad quas salus maris perflatus, quo inficiuntur, pertingere potest. sed neque sal ob gravitatem, & ut ita dicam, corpulen- tiam suam, in intima plantarum interuenia se insinuare, aut ab earum fibris facile attra- hi valet. quin neque multum prodesse plantis videtur, cum, sua acrimonia & acumine necare potius quàm viuificare eas censeari possit. Et tamen plantarum nullam speciem sine sale esse, tam calcinatione earum, & lixiuium ex cineribus parando, salemq; ex il- lo excoquendo, quam ex animalium nutritione plus nimis est manifestum. Homo siqui- dem sine sale, uti neque alia animalia viuere non potest. nutrimur autem ex quibus constamus. quod & excrementa nostra, sudores, vrinae, catharri salsi, palam faciunt.

Quid

Quid quod ex sanguine, carnibus, ossibus, chymica arte, magna salis copia extrahitur, hic autem unde nisi ex herbis, quibus reliquorum more animalium vescimur?

Industrii Naturæ indagatores, qui neglecto cortice, nucleos rerum perscrutantur, iam diligente distillatione in herbis Acribus, Ferulaceis, Tetraspermaticis, & Buphthalmicis, multo plus salis quam in alijs reperiri probe nouerunt. Atque hinc esse existimo, quod salsedo non tam inimica Naturæ, & aduersas vires possideat ut amaritudo, nec adeo vehementes, & sæpe causticas ut acrimonia, sed inter vtramque media quadam via ingrediatur. Hinc etiam est, quod cum sal incidendo simul corroboret, omnes digestionem iuuat, separationes procuret, expulsionem promoueat, quin si maiore quantitate sumatur, omnes humores noxios sursum deorsumque, prout complexionem, vel causarum morborumque discrimina variant, expurget, atque ab innumeris malis hominem liberet, ut videre licet in Skenkij curiosissimis, & utilissimis obseruationibus medicis, transit tamen quandoque in veneni naturam, ut ex libris Nauigationum patet. Vbi mira, quantum aqua maritima potus nocuerit, exempla leguntur.

De dulcedine non est opus longius sermonis filum producere. Dulcia ut nobis omnium sunt amicissima, ita vires, & commoda eorum sunt familiarissima. Hæc enim cum à suauis calore, longa digestionem, hunc temperatum saporem sint adeptæ, non est mirum si nos adeo illis gaudeamus, cum inter omnia animalia simus temperatissima à Natura complexione dotati. Dulcia enim nec adeo terrestria sunt, ut salsa, & amara, nec adeo ignea, ut acrida, sed inter hæc media quadam ratione, tam quo ad substantiæ modum, ut vocant, quam quo ad primas qualitates incedentia, unde statim exasperatas corporis nostri partes leniunt, & moderata corpulentia inanitas easdem replent, & resarciunt.

De NEICOTLALPATLI TOTOPECENSI Vomitoria. Cap. I.

NOMEN habet Neicotlalpatli herba, ab ea quam excitat vomitione. folia, quæ fert Scammonij folijs similia, per longa, distita interualla, atque oblonga, sed circa extortum à pediculo latiora, atque obrotunda. caules volubiles. flores candentes. surculosas verò radices. Nascitur calidis, ac planis locis. Radix est calida, siccaque ordine secundo, & graue virus olens. eadem drachmæ vnus pondere deuorata, dicitur bilē & pituitam, per superna atque inferna, leuiter purgare.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Licet Author hanc herbam Conuulsulis videtur velle adscribere, potius tamen inter Apocyni genera reponi debet. nam folia bina ex aduerso posita, semper in Apocynis reperiuntur, in illis nunquam me vidisse memini. Graue etiam virus in Conuulsulis nullum, sed in Apocynis. Vis tandem purgans, & emmetica, magis est euident in Apocyno, quam Smilace.

De *OCOPIAZTLI* Scorpij spina. Cap. II.

OCOPIAZTLI, quam alij *Hoitz-colotli*, seu Scorpij spinam vocant, herba est spinifera. folia proferens Cirsij spinis horrentia prælonga, & angusta. caules longos, teretes, ac læues, quorum supremis partibus hærent capitula spinis horrida, illis *Dipsaci* haud dissimilia, ac flosculis contecta purpureis. Prouenit *Tonayuca* montanis, humidisque locis. Radix *Eringium*, Siferque, sapore quodam dulci atque odore, videtur imitari calentique secundo ordine, & exiccante constat natura. Liquor, ubi aliquandiu maduerit, iusvè decocti, propinari solet ab Indis Medicis, his qui iam pene à febre conualuerint, ut reliquijs humorum febrem caussantium, per vrinam aut sudorem euocatis, perfectè ab ægitudine liberentur. quin articulari morbo laborantes, eadem ratione iuuat. in aliosque huiusmodi vsus, magna cum vtilitate solet adhiberi.

De *PACXANTZIN*, seu planta subsidente. Cap. III.

PACXANTZIN, quam alij *Tenextlacotl*, seu virgam calcis vocant, alij verò *Tlacocalacam*, herba est fruticosa, caules proferens longos duos cubitos, teretes, lignosos, striatos, & cinereos, inclinantes in purpureum, vnde nomen. folia rara, *Saluiæ* similia, aspera, sed internè subalbescencia, supernè verò viridia. flores luteos, magnos, prodeûtes è calyculis squamosis. radices verò fibrarum instar. Calida & sicca natura constat, ordine secundo, & odore graui, saporeque. Temperato gaudet cœlo, quale est *Tepoztlanicum*, ac mense floret Sepembri. Ius decocti radicum medetur satietati, debilem ventriculum roborat, pectus calefacit. exhibetur quoque ab aliqua ægitudine resurgentibus, & ducendis in balneum. folia tusa, permixtaq; *Chichiantic*, & *Tlatlaoltan* æquis portionibus, ac contuso loco admota, quidquid humoris ad eum defluxit, siccant, atque discutunt. verum tunc temporis consueuerunt Indi Medici infundere naribus puluerem *Tlaoxilo xochitl*.

De TEPEZENTLI, seu spicis Maizij Montani. Cap. IV.

HERBA est *Tepezentli*, folia ferens purpurascens, Limonis forma, sed maiora. caules quinque ferè dodrantes, longos, teretes, purpureos, digitum crassos, geniculatos per intervalla. fructum *Chilli*, refertum semine plane orbiculari, & lanugine comprehenso. radicem verò contortam, & candidam, quibusdam veluti glandibus adhaerescens. Nascitur in frigidis, & saxosis locis. Radix extra intusque candescit. gustata virus minimè ingratum olet, *Pæoniæ* simile. ac calorem, siccitatemque ordine præfert secundo, crassamque substantiam. sensum aliquem caloris, ne dicam vredinis, præbet circa guttur. tusa, ac trium drachmarum pondere ex aqua deuorata, omne humorum genus, supra infraque vacuare dicitur.

Hæc etiam species Apocyni haberi debet, ut cuius descriptionem legenti, & figuram inveniendi patere potest.

De TLACOLCOATLI, seu Coatli humili. Cap. V.

TLACOLCOATLI herba est, quæ caules tenues, geniculis interceptos profert, refertos folijs *Ericæ*, exilibus, ac breuib. flores sunt candentes, longiusculi, ac veluti è flocco concinnati. radices tenues, perlongas, adeoque fibris similes habet. Nascitur in collibus, planisque locis regionum frigidarum, qualis est *Hueyocincensis*. calida secundo ordine constat natura, lubricaque. Ius decocti radicis propinatur, difficile nec sine dolore, urinam reddentibus. dolorem enim lenit, emundat meatus, atque urinam, & quidquid illi obstaculo est, euocat.

Spica florum similis est Iulo Acori.

De

De TLAAÇA CAMECAXOCHITL,
seu flore funis pabuli terrestris.
Cap. VI.

HERBA est *Tlaaça camecaxochitl* sali-
gna folia proferens, oleagineavè,
caules multos. flores ex albo rubrescentes,
comantes, in summo exiles, & modicos.
radicem verò transuersam, fibratamque.
calida est, & sicca radix ordine secundo,
atque odora. medetur eadem semiunciz
pondere deuorata, interpolatis febribus,
mentemq; reducit his, qui eam casu ami-
serunt.

*Caulis obscurè rubet, folia vero ex viridi
tendunt in luteum, flores similes sunt Cacalia,
vel Eupatorio Auicenna dicto, cui forte con-
gener fuerit.*

De YXIATAHOAL CHAPALTE-
PECENSI Nepeta Mex.
Cap. VII.

NEPETÆ, Calamintavè videtur
species nostro Orbi incognita *Yxi-
atahoal* herba, folia ferens parua, serrata, sub-
albescencia, & cordis ferè figura. lignosos
caules, & tres spithamas longos. floresque
multos, candentes, & modicos. radicem
verò prolixam, & fibratam. Montosis, ac
temperatis locis gaudet, quales sunt *Tetza-
quenses*, & *Capultepecenses*, vnde facta est
eis distinctionis gratia cognomen. odora
est, calidaque, & sicca ordine secundo. ra-
dix pota ex aqua, diarrhoeas compescit, tu-
mores præter naturam maturat, & rumpit,
frigori febrium intermittentium aduerla-
tur, sudores, & urinam elicit, & vitiosos
ventriculi detrahit humores.

De *TLAELPATLI TONALLAE*,
seu Medicina dysentericorum.
 Cap. *II X.*

TLAELPATLI TONALLÆ
 herba folia Lini tenuia fert. caules
 exiles, teretes, & longos. flores compo-
 sitos in corymbos. radicem candidam, lon-
 gam, tenuem, & fibratam. Nascitur *To-*
nalla *Misticæ* inferioris. radix est primo or-
 dine calida, graue quodam virus olens, &
 nonnihil adstringens. eadem semiuncie
 pondere deuorata, medetur dysentericis.

De *TLAQVAVHTILIZ PATLI*,
seu Venerea medicina.
 Cap. *IX.*

HERBA est *Tlaquauhhtiliz patli* folia
 longa mittens, & angusta, salignis
 maiora, subalbidaque, & firma, qualia es-
 se solent arborea. caules breues. fuluosque,
 vt ferunt, flores. radices longas, ac tenues.
 Nascitur in montibus temperatis agri *Aca-*
tlanici. sapor est Glycyrrhizæ, dulcis. cali-
 daque, & humida, ordine secundo tempe-
 rici, aut primo completo. excitat venerem
 admota pudendo, ingestaque, vnde inuenit
 nomen. curatque puerorum diarrhœas,
 tosta redacta in puluerem, atque duarum
 drachmarum mensura deuorata.

Planta, qua Glycyrrhizæ saporem habent,
utiles sunt ad expurgandos meatus urinarios,
renumque calculos, vt in Anonide omnibus
constat. & quia omnes genere leguminum con-
sistentur, non mirum si flatus excitent.

De APHATZI PVNTZUMETI. Cap. X.

FOLIA fert herba *Aphatzi Puntzumeti*, rara, longis appensa pediculis, ocymina, & circinata. caulem breuem, rectum, teretemque. ac in summo flores orbiculares, Chamameo similes, è fuluo candescentes. ac semen Aniso simile. radicem verò surculo similem. Prouenit in frigidis regionibus *Michuacanensis*. radix Coriandrum olet. calidaque, & sicca constat temperie. eadem ex aqua resoluta, atque epota, dysentericis medetur, & ijs, qui quartanis circuitibus infestantur. Ius decocti eius confert cruribus œdemate affectis, si eo abluantur.

De APATZI PVNTZUMETI II. seu *Mustella odorata*. Cap. XI.

HERBA *Apatzi Puntzumeti* altera vnicum profert caulem sex spithamas, longum, tenuem, teretem, & striatum, è binis ternisve radicibus, exilibus & tenijs similibus prodeuntem. & in eo folia longa, angusta, serrata, rara, Amygdalivè, & quæ in colorem fuscum inclinant. & nisi paulò breuiora essent, ac serrata, Saligna viderentur. flores luteos, in pappos abeuntes. ac semen in summis capitibus simile Aniso. radix Coriandrum indistincta olet similitudine, sapit verò Pastinacam, simulq; Coriandrum permixta. & calefacientis naturæ esse reperitur. In cacumine montium prouenit, frigidisque locis, quale est *Pazquarum* prouinciæ *Michuacanensis*. radix rufa, atque è liquore quouis conuenienti deuorata, dysentericis, vt aiunt, & quartanis febribus solet mederi.

De CACAVAXOCHITL, seu *Flore Cacauatl*. Cap. XII.

CACAVAXOCHITL herba est folia cordis figura fundens, caules dodrantes, flores purpureos, radices verò crassas, fibratasque. Nascitur *Tanguitlani* Misticæ superioris. Dulcis est radix, & nonnullam præfert amaritudinem, & cum siccitate calorem. eadem lauigata, atque epota semiunciae pondere, dysenterijs medetur.

Ad *Altheas* referri potest hæc planta. radix eius crassa, & lutea depingitur. caules & folia similiter subluteo sunt colore. Calyx Jbisci, flos superiore parte ruber, inferiore verò in album vergit, inspersis rubris maculis.

De CHARAPETI.

Cap. XIII.

HERBA est *Charapeti* folia mittens ferrata, Vrticæ, aut *Ocymi* proxima, sed tamen longiora. stipites multos, prolixos, ac fuluos. & iuxta cacumen flores ex albo rubrescentes, longos, & angustos. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis *Michuacanensibus*, & frigidis locis. at floribus decidentibus apparent vesicæ cordis figura, in quibus continetur semen. calida, & sicca natura radix constat. eadem tusa resoluta ex aqua, & sex obolorum pondere epota, scabiem curat, etiam Gallicam, ac ventris dolorem lenit.

An *Scrophulariæ* congener?De CHICHIA NTIC COATLANEN-
SI China Astringente.

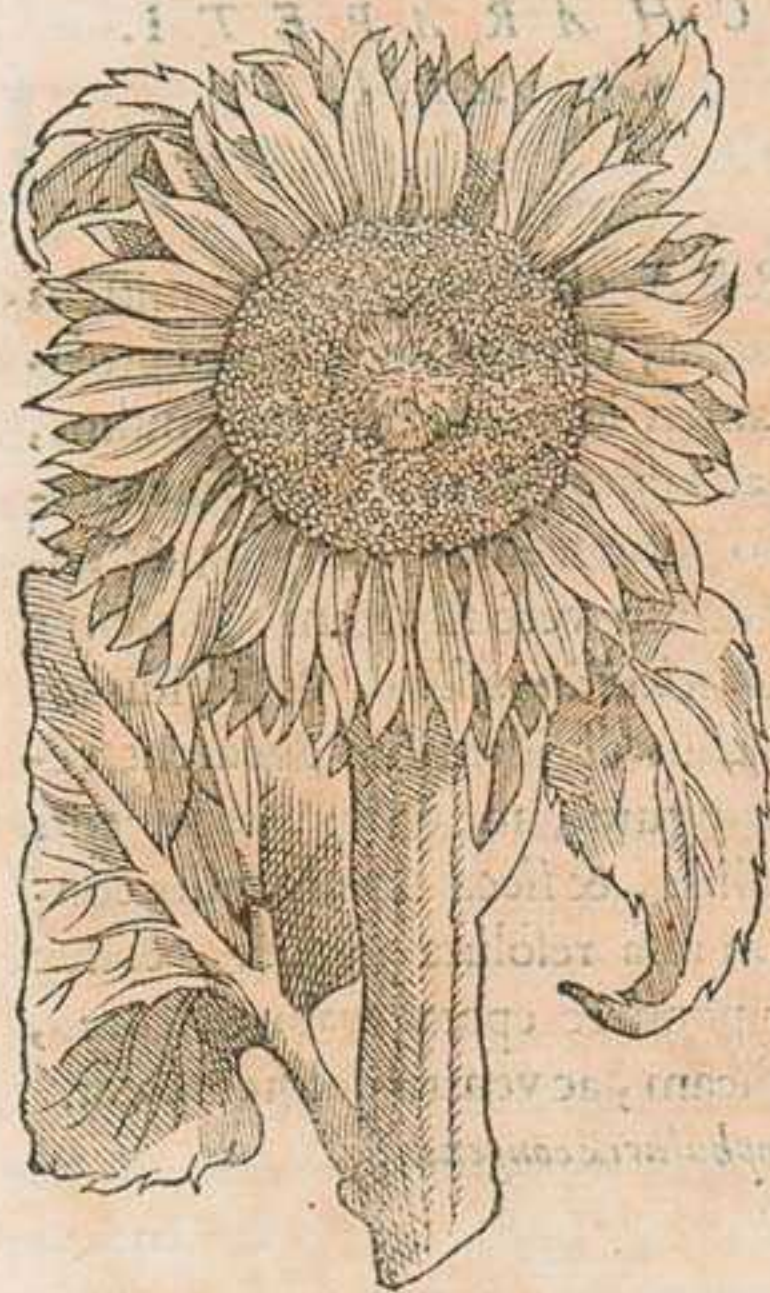
Cap. XIV.

CHICHIA NTIC COATLANENSIS herba est folia Vrticæ proxima mittens, sed pennatis pediculis. caules quadratos, sarmentosos, & hirsutos. flores purpureos, similes *China*, cuius est species. radices verò capillatas. Nascitur feruentibus regionibus, qualis est *Tauh-tepecensis*, & *Coatlanensis*. semiunciæ pondere trita folia, epotaque ex aqua, fluxum alui cohibent. calida, siccaque, & adstringenti natura constant, & odore graui. & fluxum sanguinis prægnantium sollet, quomodolibet admota, retinere.

De CHIMALATL PERVINA Flore Solis. Cap. XV.

Panis.

Flos Solis minor.

CHIMALATL PERVINA, seu Magna, quam *Anthilion*, & Florem Solis appellant quidam, herba est folia ferens magna, serrata, infernè candescentia, & Vrticæ æmulantia formam. caulem vnicum, rectum, decem quindecimvè pedes procerum, brachium crassum, rotundum, cauum, atque exaturato colore virescentem. florem in summo orbicularem, aureo micantem fulgore, speciosis radiantibus per ambitum luteis folijs, media verò orbita quampluribus flosculis flavescentibus refertum, è porulis, faui mellis instar ordine dispositis, ortum ducentibus. ijsq; decidentibus semina insurgunt illis Melopeponum forma (etsi teretia ferè sint) lenitate, temperie, & cætera prope natura similia. radices verò aliquadantenus tuberosas, ac fibratas. Semina, licet liberalius deuorata dolorem capitis excitent, pectustamen leniunt, ardorem extinguunt, & apud aliquas gentes tusa, coacta in panem, assaque, frumenti præbent vsum. etsi non desint, qui dicant, appetitus venereos excitare. maximè pediculos foliorum teneros, absterfis pilis in craticula coctos, sale, oleoq; conditos esui suaues, orique gratos. Huius aliud obseruatur genus, cuius caulis brevior, ac minor est, ac ramos duos, tres, pluresvè ferens, ac in singulorum summo flos insurgit priori similis, multò tamen minor. Nascitur in Perù, alijsque nonnullis Americæ prouincijs sponte, in alijs verò quibusuis locis planis, atque campestribus semine, lætior tamè campestribus, & cultis.

Flos Solis Indicus etiam Europæ à multis annis innotuit. eiusque magna conspicitur varietas in magnitudine foliorum, & floris, in altitudine & crassitie caulis, in colore florum, qui quandoque albus reperitur.

Consulendus etiam Monardes cap. 63. cum notis Clusij.

De CVITLAÇOTL TEPECVAQVILCENSI Napiformi. Cap. XVI.

HERBA est *Cuitlaçotl Tepecuaquilcen-*
sis folia pingua habens, cordis figura,
Pyrivè. caules tres dodrantes longos, volubi-
les, partimq; purpureos. flores candentes. ra-
dicem magnam, obrotundam, candentem,
ac fibratam. Nascitur *Xochimilci* temperato
cœlo, in domibus ac hortis, sed eò translata,
à calidis regionibus. nam & *Malinalci*, & *Te-*
pecuaquilci provenit, planis & campestribus
locis, maximèque iuxta aquarum fluenta.
Radix Napum olet, sapitque, atque pulue-
rem bellicorum instrumentorum, tormen-
torumvè. calore nonnullo prædita est. pe-
ctoris, ac ventris dolorem sedat, ac flatum
discutit vnius vnciæ deuorata pondere. maxi-
mè si è liquore aliquo calenti, additoque
Siliquaastro, assumatur. Quartanis, tertia-
nisque medetur, vacuata per superiora bile, &
humore melancholico, si paulò ante accessio-
nem fumatur.

De MICVI TLAXCOLLI, seu Pi-
scium intestinis. Cap. XVII.

MICVI TLAXCOLLI herbu-
la, nomen inuenit à radicis forma,
vnde profert caules tenues, & in eis folia lon-
giuscula, & angusta, & in summo flosculos
candentes, exilesque. Nascitur apud *Panu-*
censes. radixque calida temperie constat. tusa
& applicata, medetur vlceribus mira breuita-
te, etiam cancris, & alioqui insanabilibus.
Quamobrem maximi habetur ab incolis. fo-
lia verò tusa & potata, medentur ictericis, &
suppressam vrinam euocant. Radix verò, ocu-
lorum carnem excrecentem extergit, si pul-
uis eius inspergatur. aiunt etiam, infusam ita
corpus vniuersum purgare, vt homines alio-
qui pigros, & segnes, impigros efficiat, ac pa-
ratos ad quemuis laborem sustinendum.

Fructum apertum pinxit *Xyridi* similem, idest
in tres partes diuisum. in quarum vnaquaque, duo semina lutea continentur.

De *NEXTLACOTLY YACA-
PICHTLENSI* Limoniphylla.
(ap. XIII.)

HERBA est *Nextlacotly Yacapichtlensis* folia Limonis mittens, sed maiora, asperaque. caules in hominis assurgentes magnitudinem. flores pallentes, coniectos in calycibus squamosis. radices verò surculosas. Nascitur in calidis, & frigidis regionibus, locis humidis, ac montium faucibus. calida est, siccaque, & gustu odorata. Ius decocti eius, aut radices, foliavè duarum drachmarum pondere deuorata, vrinam euocant, & enixis magnopere à partu conferunt.

De *T L A L C A P O L I N*, seu
Chamaceraso Atlapulcensi.
Cap. XIX.

TLALCAPOLIN herba est dodrantalis, folia serrata fundens, oblonga, & per interualla caulium quaterna, quinauè. caules purpureos. flores in postremis ramis paruos, & coccineos. fructum Cerasis nostratibus persimilem, minorem tamen, vnde contingit nomen. radices surculosas, & candentes, longas, & anserinam pennam vix crassas. Nascitur montosis, frigidisque locis *Atlapulci* in ilicetis. calida enim est, & adstringens. seruaturque radix tosta in annuos vsus. hæc herba redacta in puluerem, & infusa, dysenterias curat.

De TLACOXOCHITL Iasminiflora. Cap. XX.

T LACOXOCHITL *Anenecuilcensis*, quam alij *Tlacoxihuitl* vocant, *Hoaxtopecenses* verò *Tlacopatli*, herba est, quæ folia fert saligna, subalbidaque. & è radicibus fibrarum instar, caules fuluos. & in summa, parte flosculos ex albo rubrescentes, longiusculos, & compositos in comam. Nascitur in calidis, planisque locis. audio à mari Australi *Anenecuilcum*, ob remedij præstantiam primò fuisse allatam. Calida est, & sicca, adstringensque facultas. atque ideo propinatur his, qui laxitudinem patiuntur. corroborare enim eos, ac veluti viuificare prædicatur. quin radicum pulvis vetustis plagis dicitur egregiè mederi.

Radix huius plantæ ut ex Imagine conspiciere licet paucas habet fibras, caulis aliquantum purpurascit, folia terna saligna. flores in summo caule rubri, oblongi, nempe figura *Gelsimini*, vel *Quamoclit* dictæ, seu *Conuoluuli Pennati* à

doctissimo & nobilissimo D. Fabio Columna Lynceo in suis *Rariorum ac minus cognitarum Stirpium* libris descriptæ.

De THEVH COPALLI, seu Copalli Dei. Cap. XXI.

HERBA est *Theuh copalli* folia mittens *Acocotli*, seu *Ligustici Indici*. caulem cauum, *Ferulæ* similem, geniculatum per interualla, & candentem. & in extremo caule fructum comantem in muscarij modum, sed exiliorem. & flores lanuginosos. fibratam verò radicem. calida natura constat. atque ideo radice eius in puluerem redacta, additaque *Nanahuapatli Tohoalensi*, tuberculis è Gallico procedentibus morbo, mederi solet.

De T Z O N P O T O N I C.
Helichryso Mexicano.
Cap. XXII.

IT A vocant *Quauhquocullenses* speciem quandam Helichrysi peregrinam, quæ herba est folia fundens Saligna, aut Conyzæ, squalientia, & hirsuta. flores Helichrysi ex albo pallescentes, umbilicumque circa medium rubeum. radicem surculosam, & fibratam. Nascitur in calidis *Quauhqueculla*. calida constat, & lubrica natura, & odorata gustu. Ius decocti eius medetur tussi, flatu, & ventris doloribus. articulos humore obrutos, atque impeditos laxat, & mundat, sudorem euocat, ac flatum discutit.

De YCEL ACOCOTLI (HULLU.
LENSI Rosmarino Ferulaceo.
Cap. XXIII.

Verum
Diosc Rosmarin
fecundum.

HERBA est *Ycel Acocotli Hullulensis*, folia fundens Fœniculi, crassiora tamen, & latiora, iucundè olentia. caules cubitales, multis concavos alis, & in cacumine umbellas. in quibus semen copiosum, candidum, Spondilio simile, rotundum, angulosum, ac resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radicem crassam, longam, & Thus olentem. ex qua descriptione liquet, verum esse Rosmarinum fecundum, descriptum quendam à Dioscoride, neque ab aliquo ante nos vera imagine expressum. nam illa Matthioli, cum descriptione Dioscoridis non videtur omnino conuenire. Nascitur in humidis locis iuxta montium fauces. vires sunt eadem, quas Lybaneti-

dicachrym ferentia tribuit Dioscorides. quanquam *Cullulenses*, & *Tlaxcalteca* (apud quos nascitur) dicant, Ius decocti eius bibitum, exanthematis & punctis, quæ ex sanguine suscitatas febres comitari solent, mederi.

De *Y Z T A C X I H V I T L*.
Bafio Monili. Cap. XXIV.

HERBA *Yztac xihuitl*, quam alij *Tecacapan*, alij *Chichiahua xihuitl* vocant, Volubilis est genus ad Hispanias iamdudum delatum, nuncupatum apud vulgus Bafium monile. calida, & glutinosa natura constat. oculis medetur, vrinam euocat, & semen retentum pel-
lit.

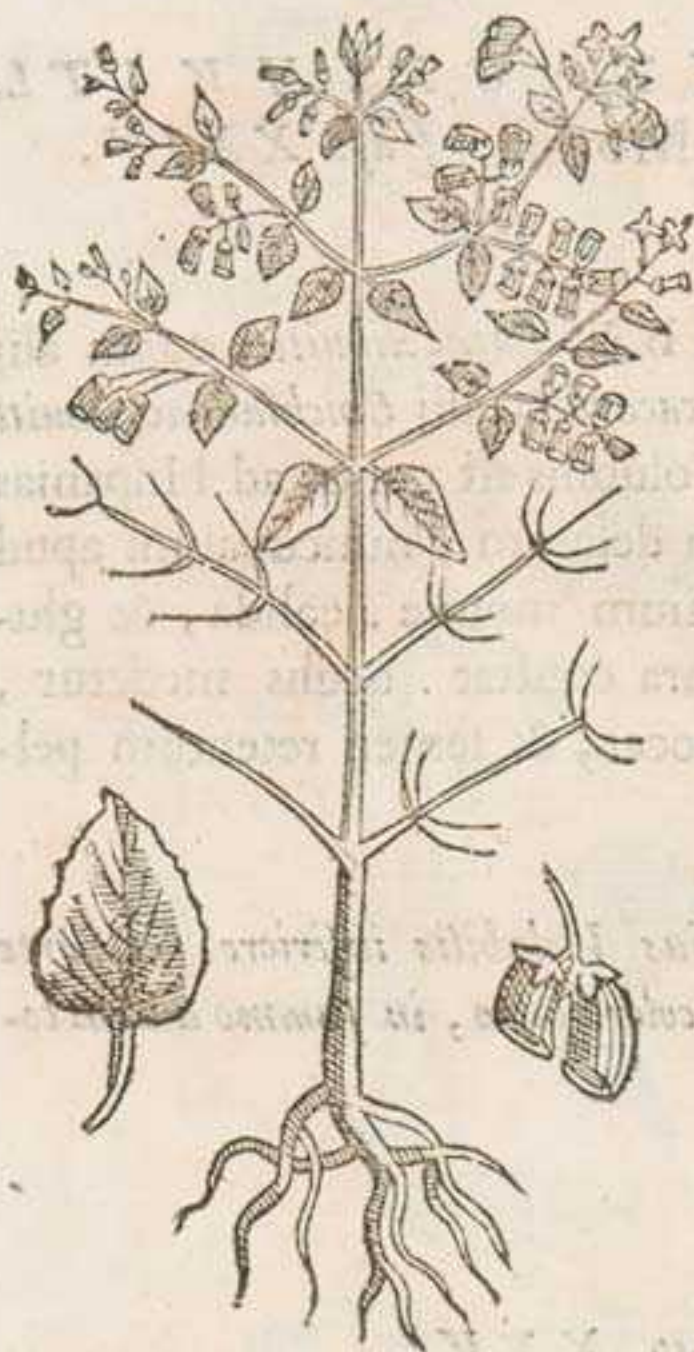
Flos huius Volubilis inferiore sui parte depictus est colore luteo, in summo autem colore Echij.

De *AXIXPATLI*. Cap. XXV.

AXIXPATLIS herba, quam à natali loco *Quauhnaahuacensem* vocare posses, folia profert oblonga, & ferrata, folijs Menthae similia. caules teretes. flores exiles, & purpureos, in spicas tenues, & longiusculas compositos, & à singulis foliorum exortibus prodeuntes circa caulium postrema. radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret, adeoque calore nimio. Nascitur regionibus calidis *Xochitepecensibus*, & *Quauhnaahuacensibus*, planis & campestribus locis. Radices tusæ, & drachmæ vnius mensura ex Glycyrrhizæ decocto, aut alio simili, deuoratae, mirè vrinam euocant, emundant quidquid illius meatus obstruere potest, aut vrinæ reddendæ esse impedimento. Aliam Axixpaili
alia. herbam vidi *Quauhqueculla* eiusdem nominis, sed odoram, & tertio ordine calidam, radice furculosa, folijs salignis, ferratis, & flore modico, & candente. quæ retentam vrinam euocat, si pugilli mensura folia ex aqua deuorentur.

De CHIANTZOLLI, seu planta in humore intumescete. Cap. XXVI.

CHIANTZOLLI ALIA.

Bellaria.

Potiones
nutritivæ.

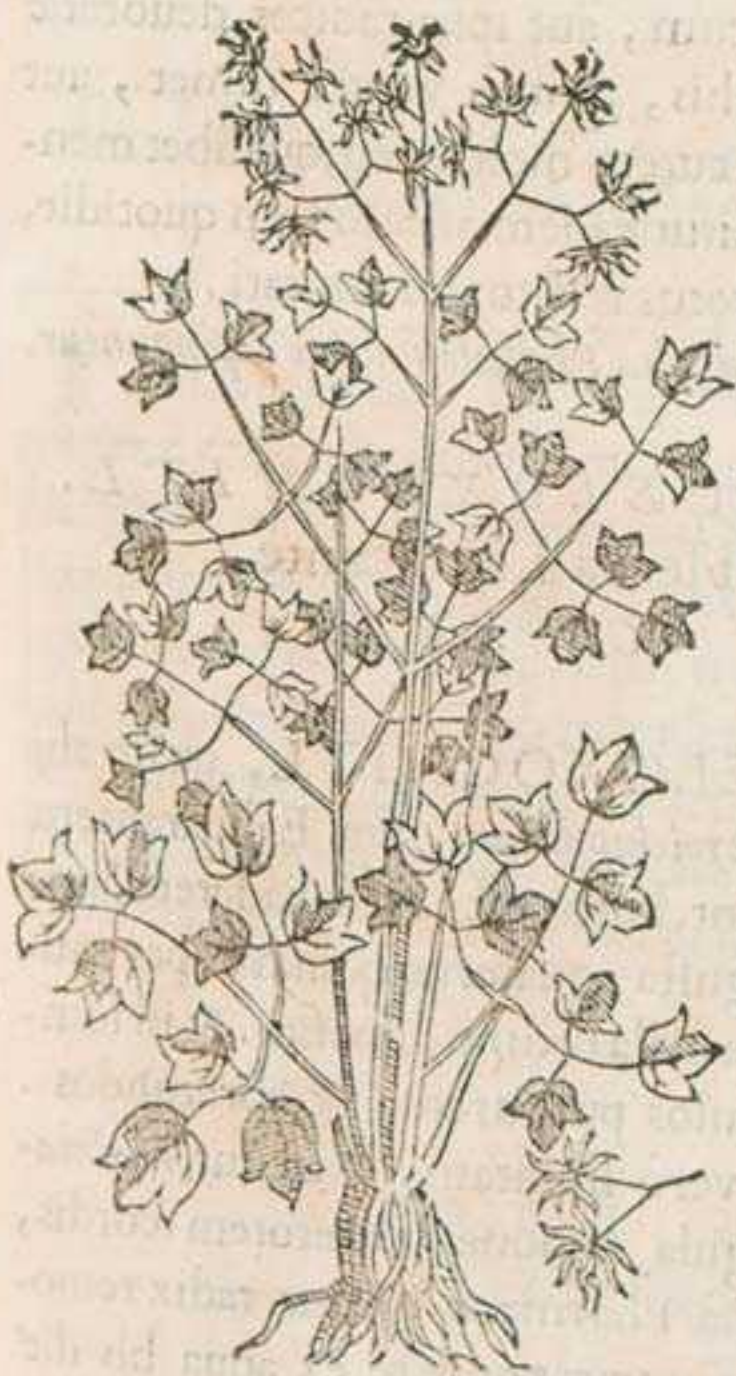
Exponimus & Chiantzulli aliam, cuius flos ruber, & folia in anteriori parte latiora, ut in Pyrola videre licet.

PLANTA Chiantzulli vocata, herba est folia Hederæ proferens. caules quadrangulos, & sesquidodrantales. flores candentes, exiles, vasculis oblongis contentos. in quibus demum semen generatur, atque continetur, candens, compressum, planumve Lentium forma. radices verò furculosas. Olet Thymum nostratem, sed è vestigio odor elanguescit. Folia, & radices omnino videntur expertia caloris, aut cuiusdam adstringentiæ, & amaritudinis. Semen verò frigidum est, aut caloris temperati, non sine quadam lubricitate, & salivola natura. quod deorari solet matutinò, ac postremo vespere, aduersus febres, ac dysenterias, cæterasque defluxiones, ex aqua vnciæ vnius pondere miro successu. dum tamen ventri bis, aut ter applicetur emplastrum, constans araneorum telis, oleo rosaceo, & pariter infusis aliquot ouis. Parantur ex eo, Saccharo aut Melle cōdiro, atque interdum expurgatis Amygdalis, Melonum, atque aliarum plantarum seminibus, pergrata quadam generâ bellariorum, potionumque refrigerantium, qualis est Chiantzollatolli vocata, extinguendis febrium caloribus aptissima, ac bonum, gratumq; præbent alimentum. quibelli tempore maximi habebatur. quo hinc cum secum plenum illo ferrent, nihil, quod nutriendo esset commodû, sibi arbitrabantur deesse. Miscebant verò id semen in farinam redactum Maizio torrefacto, atque contrito, ut diutius integrum, & immune à corruptione seruaretur. Cumq; exposcebat occasio, portionem parabant, cui interdum succum Meli ignem expertum vix Melli nostrati cedentem, & paululum Siliquastri solebant admiscere. Vbique fata hæc planta prouenit, locis præcipuè cultis, irriguis, & aquosis.

Folia Hederæ similia, longitudinem habent quatuor digitorum, latitudinem verò trium.

De COLTOTL. Cap. XXVII.

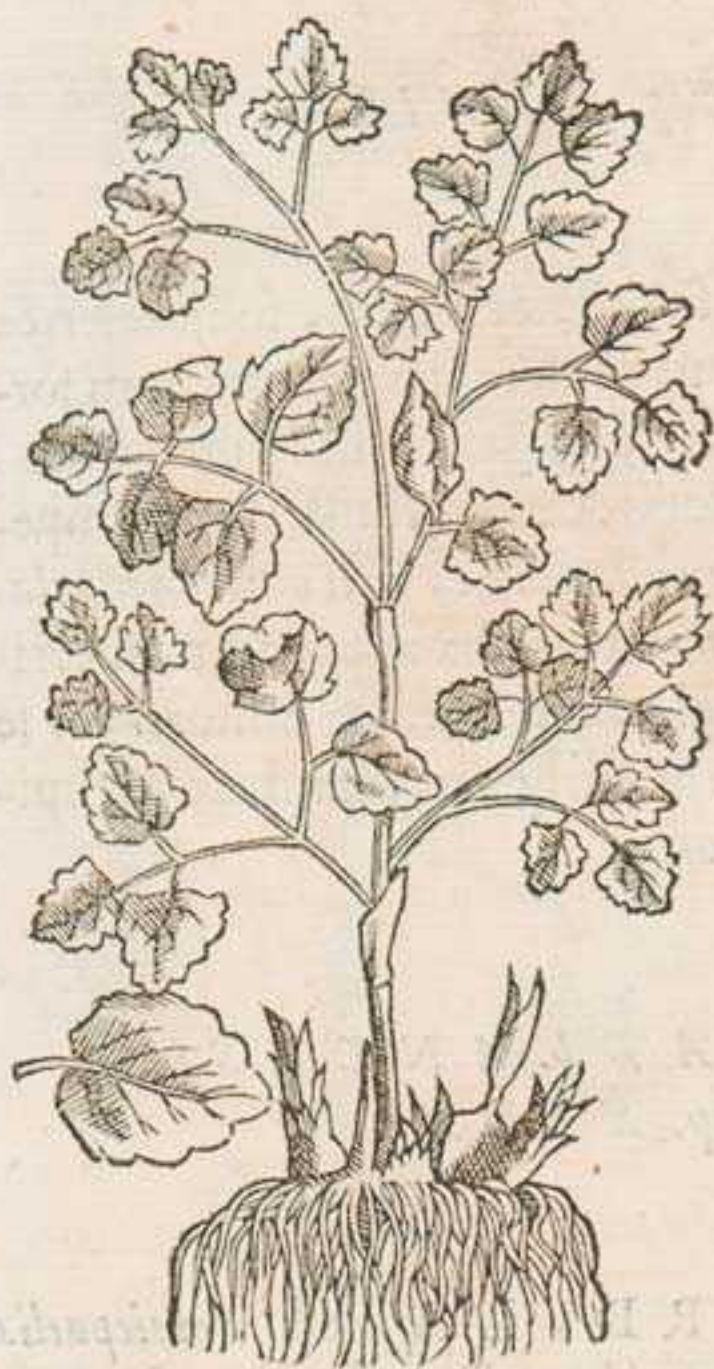
COLTOTL herba est caules fundens flauos, ac tenues, folijs refertos Securidacæ, ac flores in postremis stipitibus proferentes, capitulorum forma, purpurescens ex pallido. radicem pallentem, longam, furculosamque. Mexici nascitur, alijsq; montanis, & temperatis locis. Calida constat, aut temperata natura, & Glycyrrhizæ penè odore, ac sapore. quò fit, vt si cum *Axixtlacotl*, & *Chichi xihuitl* tusa, dolenti alicui loco ob flatum, radix apponatur, aut frigus, illum statim à dolore reddat incolumem, splenemq; admota minuat. per se verò semiunciae pondere deuorata, pectus leniat, & refrigeret, exanthematis opituletur, appetentiam excitet, atque euocet vrinam.

De COZTICPATLI ACATLANENSI.
Thaliëtro Mexicano. Cap. XXX.

HERBVLA est *Cozticpatlis Acatlanensis* Adiantho similis, folia penè Adianthi ferens. caules tenues. flores pilosos, paruos, exilesque. radices verò fibris similes. videtur ad species *Cocoztic* pertinere. Nascitur iuxta flumina, & loca humentia calidarum regionum, præcipuè *Misticæ* inferioris. Radix est dulcis, & amaritudinis cuiusdam particeps, subtiliumque partium. Ius decocti radicum epotum vrinam euocat, & renum calorem, & dolorem mitigat. fluxum verò puero- rum cohibent radices epotæ ex aqua. semiunciae mentura, & succus medetur oculis.

Et si Adiantho sit similis, tamen Thaliëtris annumeranda est. nec enim flores, aut semina, separatim in Capillari- bus conspiciuntur. In hac itaque herbula non solum flores pilosi, foliola bina ex ad- planè idem qui & in Thaliëtro minore per-

COZTICPATLI II.

CVIZTAPAÇOLLIN.

Alia Cozticpatli secundo loco exhibetur, cuius radices crassæ Amethysti colore, ex quibus multa fibræ luteæ exoriuntur. caulis luteus. ramis enascuntur bina exopposito folia ex viridi lutea rubris venis pererrantibus. fructum non appinxit.

De CVIZTAPAÇOLLIN,
seu Nido lacertarum. Cap. XXIX.

CVIZTAPAÇOLLIN herba folia fert Mori, terna. purpureos caules, tenues, & interceptos geniculis. flores rubeos, & paruos. semenq; simile Phaseolis. radicem verò digiti crassæ udine, fibratam. Prouenit apud agros *Tlachmalacacenses*. Radix Glycyrrhizam sapore imitatur, attinetque ad temperiem, aut moderatum calorem, cum humiditate, & lenitione. Ius decocti radicum, aut ipsæ radices deuoratz conferunt his, quibus venter tumet, aut aqua inter cutem molesta est, qualibet mensura. illinitur eadem affecto loco quotidie, donec ægrotus restituatur sanitati.

In figura folia Phaseolo similia depinguntur.

De OÇELOXOCHITL.
Herba Lætificante.
Cap. XXX.

OÇELOXOCHITL, quam alij *Teyolchipahuac*, seu Exhilarantem cor, vocant, herba est Lini folia ferens, longa, & angusta, quaterna quinavè, per caulium intervalla ordine disposita. & in summo flosculos purpureos, & obrotundos. radicem verò fibratam. Nascitur *Tlalnahualli* frigida regione. mœrorem cordis, maximè à Pharmaco dicitur radix remouere, semiunciæ pondere ex aqua bis die deuorata, aut per se, aut cum *Nexamalli*.

De TATACANALTIC:
Chamæbalano Mexicano.
Cap. XXXI.

HERBA est *Tatacanaltic* folia Saligna fundens. flores modicos, atque purpureos. radicem longam, sensimque gracilesceniem: cui per intervalla appendent Orbiculi Nucibus iuglandibus pares. Nascitur in collibus *Tacapichtla*, & *Ocotuici*. nec desunt, qui *Tecauhquilitl* vocent. radix dulcis, & pauci caloris, propinatur ad euocandam vrinam, & febres contemperandas. vetustisque plagis, læuigata & inspersa medetur.

Caulis & folia, Puniceo ferè sunt colore flosculi Erica similes; radices verò Chamæbalano assimilantur, cuius speciebus fortè annumerari potest.

De TLALAPALTIC, seu Cocoztic, seu Tlalaubqui chioyantic, seu Chichiantic rubea Herba Pallida. Cap. XXXII.

TALAVH QVICHYOYANTIC, quam alij *Cocoztic*, seu pallidam vocant, herba est folia fundens oblonga, serrataque. caules insurgentes è radicibus, fibris similibus, multis, teretibusque, atque pallentibus, & Hellebori imitantibus formam. flores verò oblongos, candentes, forma canaliculorum, & fructus glandibus oblongis similes. Nascitur *Temuacacensis* agris, qui ad calorem spectant, necnon *Tepuzcululla* Misticæ inferioris, ubi vocant *Tlatlaubiquipatl* ob rubrescentem è pallido colorem. bibitur aduersus febres. miscetur *Chichimecapatl* temperandi illius caloris gratia. aduersus Variolas duarum drachmarum pondere deuoratur. inflammatis instillatur oculis, et si nonnihil calidæ sit temperiei, & lenis cuiusdam naturæ particeps.

De TLALCHINOL XOCHITL.
Venerea Medicina II. Cap. XXXIII.

TALCHINOL XOCHITL, quam alij *Chiantzotzelto* vocant, alij *Tecamachil acilatzin*, seu medicinā in ore sonantem dicunt, herba est radici innitens fibrata, è qua multos caules fundit, binos dodrantes longos. & in eis folia per interualla quatuor vnciarum oblonga, & parua, acruatim coherentia. interiectis floribus modicis, oblongis, paruis, & ex albo purpurascens, per multis capillamentis luteis hinc inde exorientibus. Nascitur in planis, calidisq; locis *Tacapichila*. Adstringenti, dulciq; radix constat natura, acque ita folia trita, & epota è liquore aliquo adstringenti, aluum fluentem cohibent. radix, quæ subacris est, tusa, & duarum drachmarum pondere deuorata, vomitum ciet, medetur tumoribus præter naturam, vlceribusque. Sūt qui *Cuatilizpatli*, quod venerē excitet, vo-

cent. sunt & qui *Metapatli*. ferūt namque, ius decocti eius morbo Gallico mederi.

De TLALLANTLACV ACVITLAPILLI, seu Cauda parui Tlacuatzin.
Michuacana Diuretica. Cap. XXXIV.

MAS. I.

MICHVAC: DIURET: MAS. II.

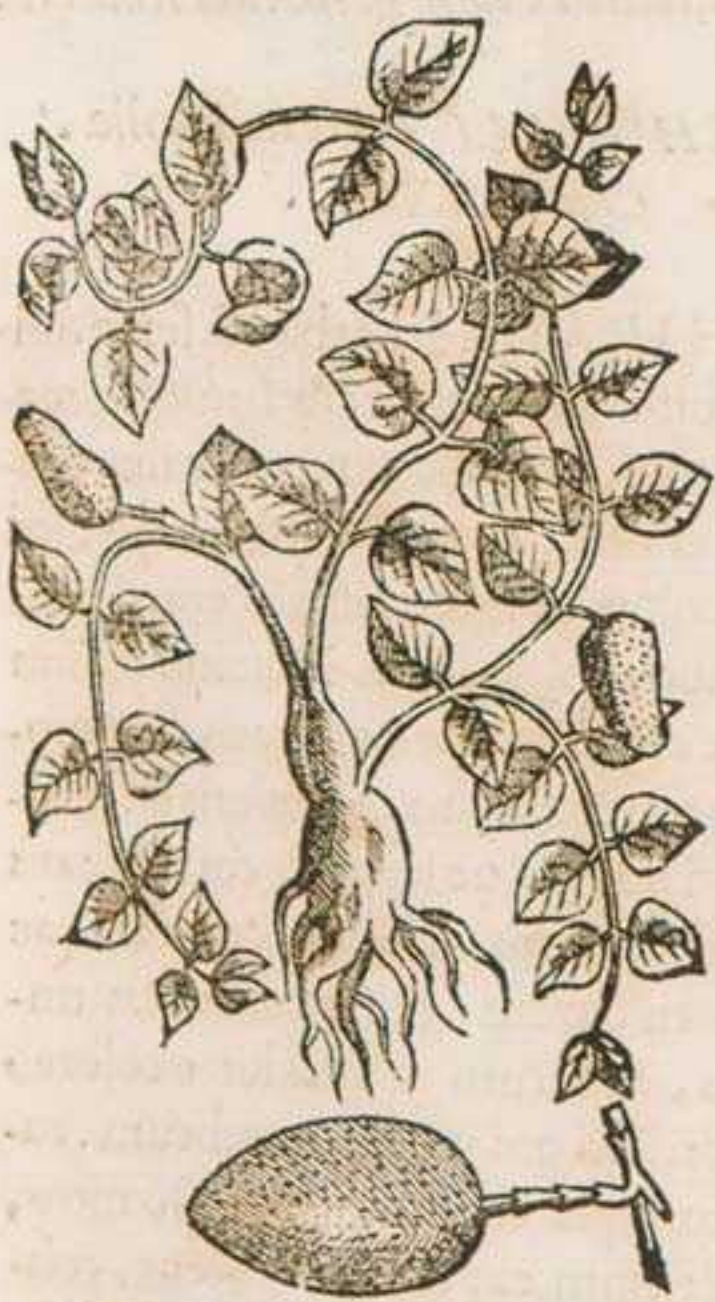

TLALLA-

MICHVAC: DIVRET: MAS. III.

MICHVAC: DIVRET: FOEMINA.

at Peponi similis in Apocyno fructus nunquam, sed siliqua duæ ex uno flore exorta.
Quid si media inter Cucumeraceam, & Apocyni familias statueris?

TLALLANTLACVA CVI. Mas.

TLAPILLI herba est, cuius duæ reperiuntur species, mas nempe, & foemina. mas folia fert Solani mucronata, & iuxta cuspidem contorta. caules volubiles. radicem verò longam, tenuem, fibratam, candentemque. Volubilis quoque foemina est, sed caule cinereo, & geniculato. folijs cordis figura, longè maioribus, ac latioribus. flore per hyemem candenti, & magno. fructuque oblongo, & ampliori, referto luteo semine, ac obducto candida lanugine. eadem constat vtraque natura. Nascitur in calidis *Tlachmalacensis*, *Quauhnhuacensis*, & *Acatlicpacensis*, circa humentia loca, & fauces montium. Radix odore insigni caret, sed initio dulcedinem quandam præfert Glycyrrhizæ similem, postea verò amaritudinis nonnullum sensum præbet. Calida utique, & humida constat temperie. semiuncia illius ex aqua deuorata, vel per se vel addito Siliquastro, vrinam retentam pellit, extergitque vias renum, & vesicæ. Ius decocti radicum, febres euocato sudore finit, ac dolores corporis leuat.

En Michuacanicæ medicamenti posterior classis. Plantas in ea habemus prioribus, ut sapore ita viribus mitiores; diureticas volubiles ut indicatum superius. Imagines quatuor. Mas dicitur quæ primum locum occupat, cui & duas subsequentes adiunge. vltima foemina sit. Mascule secunda maior est. Tertia crassiori è caudice erecta magis. Procumbit foemina pluribus ab crassiori radice flexuosis ramulis erumpens: fructus paruo Peponi similis: Semen luteum sericeis candidis filamētis appensis refertum. folia tamen bina ex aduerso adpicta: unde ambigas cui præcisius plantarum generi adscribi debeant, nam lanugo illa argentea, foliaq; bina Apocynum petunt, cum in alio nullo Volubiliū genere reperiantur;

De

De TZONPELIC XIHVITL Nectarea. Cap. XXXV.

HERBA est *Tzonpelic xihuitl* folia ferens Ocymi similia, forma & magnitudine, bina per caulis interualla, sed alijs minoribus ex eisdem exortibus prodeuntibus. caules teretes, ac tenues. florem candidum, longiusculo pediculo appensum, paruis, oblongisq; spondylis similem. radices verò capillatas, ac tenues. Nascitur in calidis, humidisque locis, iuxta fauces montium *Panucensium*. Huius herbæ folia adeo dulcia sunt, vt mel ipsum, saccharumque, & quæcunque alia dulcedine præstant, longè inferiora videantur. itaque in hac vna sola planta visa est natura periclitari, quantam dulcedinem posset rebus naturalibus impertiri. neque sua caret vtilitate. nam febres sedant folia deuorata ex aqua. tussim, ac raucedinem placat epotus succus, & appetentiam excitat.

Florum vnitum figura, spicam vel lulum Typhæ refert, colore ex luteo in rubeum tendente.

De XOCHIPALLI Artemisifolia.

Cap. XXXVI.

XOCHIPALLI herba est sex prolixa cubitos. foliaq; ferens sinuosa, magna, & Artemisiæ quadantenus similia. caules digitum crassos. flores *Cempoalxochitl*, sed paruos, & colore ex luteo rubrescentes. radices verò tenues, longasque. Nascitur passim in calidis, & est admodum vulgaris cognitionis. Floris tantum est vsus. qui caloris est temperati, graui odoris, ac saporis, corroborans cor, vterinos pellens affectus, & vlcera, ac præcipuè oris curans. maxima vtilitas tingendi lanas, ac rerum formas luteo colore exprimendi, sed qui vergat in rubeum. cuius gratia ex aqua coquitur, adiecto nitro, atque ita demum exprimitur succus, colaturque, quo veluti pigmento vtuntur Pictores, & Fullones.

De ÇACANEL HAOTL CHVL-
LVLENSI Anagallide Mex.
Cap. XXXVII.

HERBA est Çacanel haotl è radicibus furculosis cauliculos edens dodrantem longos, & in eis folia, & fructum Anagallidis. Prouenit in locis siccis regionis Çhullulensis. radix est dulcis, & temperati caloris. eadem tusa resoluta ex aqua, ac instillata peni, dicitur vrinam euocare, eiusque meatus, tractis etiam lapillis, extergere.

De ÇEÇECPATLI ACATLA-
NENSI Glycyrrhizæ æmula.
Cap. XXXIIX.

CEÇECPATLI ACATLA-
NENSIS, herba est, folia
ferens multa, similia rutaceis,
sed minora. radices longas, ac tenues, è
quibus insurgunt caules. Nascitur in
calidis, campestribusque locis, & præ-
cipuè Misticæ inferioris, vbi quidam
vocant eam Charapuehari, alij Xoxo-
patli. nec desunt, qui Querambeni ap-
pellent. Radix est dulcis, adstringens,
& moderatè calida. & tamen referunt,
ventris tineas interficere, mederi dysen-
terix, scabiei, pustulæ, vulneribus, icte-
ricis, vacuare bilem, & pituitam, ac
dolorem ventris sedare, vncie vnus pon-
re epotatam.

Glycyrrhizæ, Ononidiq; affine videtur
hoc legumen, cum eodem constet sapore,
viresq; purgandi habeat. radix eius lutea depingitur, flos verò purpureus.

De COZTIC MECAPATLI
TILANCENSIS.

Crista Galli Mex.

Cap. XXXIX.

COZTIC MECAPATLI herba est, folia habens obrotunda, parua, legumini, aut Numulariæ similia. caules sesquidodrantem longos, & in summo flores spicatos, purpureos. radicem verò fibratam, pallidamque. Nascitur in frigidis quibusque locis *Tilancensibus*. humida videtur constare natura, & moderatè calenti. moribus serpentum, aiunt, illitam mederi, & quorumuis aliorum venenatorum animalium.

Radix longa, tenuis, lutea. in summo herbae flores spicati, purpurei. sed calyx luteus ut in *Crista Galli*.

De TLAOLLI, seu MAIZIO; deq; potionibus, & placentalium generibus ex eo parari solitis. Cap. XL.

QUID mirum, si circa Mundi primordia, atque illorum temporum rudimenta, nondum excogitatis rebus ad vitam commodè transigendam inferuituris, Cerere carentes, mirabili sanè inuento, & naturæ omnium parentis bono, tuendæ sanitati apprimè utili, confugiebatur ad glandes, & Hordeum, quibus modò sues, & siqua sunt sordidiora animalia consuecunt saginari, quando nostra quoque tempestate alij Oriza, & Maizio, alij filiquis arborum quarundam, Iuncz alij, herbæ notæ, radice, alij *Iliantho*, & *Guaiacis*, & (ut cætera, quæ innumera sunt, prætermittam) alij *Tlaolli*, quod nostri Frumentum Indicum, Haitini verò Maizium appellant, vescuntur loco panis? Neque hoc dictum in vilipendium *Tlaolli*, quod tantum abest ut vituperem, ut maximè laudem. mirerq; Hispanos rerum

exte-

exterarum diligentissimos imitatores, ^{Laudes Maiz.} atque translatos, & utilium inuentorum ampliatores, suis vñsibus adhuc non accommodasse, & in suas oras transtulisse, excoluisseque frumentaceum genus, valentibus, & malè habentibus, si decenter eo utamur, impensè salubre, cultu facile, vberissimi & securissimi, in quouis ferè solo, prouentus, siccitatibus & alijs cœli terræq; iniurijs parum obnoxium, & citius satum, fortassis à fame, & mille, quæ inde emanare solent malis, vindicare posset. Sed ne cui miraculo sit, gētes esse, quæ sine tritici vñs vitam transigant, & peregrinis, ac penè ignotis cibis, iucundè & magna cum voluptate, & utilitate uiuant, & vescantur, quale est *Tlaolli*, de quo quoniam Mexici non solum apud Indos incolas, sed apud aduenas Hispanos, est maximus creberq; vñsus, instituitur nobis modò sermo. *Tlaolli* ergo à nobis dictum Maizium (notior

enim, & vulgarior est hæc vox) à quibusdam recentiorum, Frumentum Turcicum, ab alijs verò consultius, Indicum appellatum, ut formam silentio totiam cognitam mundo transigam, multas habet differentias (siluestre enim ^{Differentia.} Maizium seorsim describetur) à colore, magnitudine, & mollitudine granorum, quibus spicæ ipsæ stipantur, desumptas. Reperias enim quamplurimas granis constantes albis, alias pallentibus, nigris multas, quasdam purpureis, nec paucas, flauis, cyaneis, & multorum colorum permixtis; demum alias quæ licet granis candentibus, ut priores constent, longè tamen ea habent maiora, teneriora, ac triplo maiori spicæ inhærentia. Seritur Martio, in singulas scrobes, inter se passum vnum distantes, quaternis quinisque granis coniectis, & reponitur Nouembri, Decembri, & Ianuario, repastinato solo. et si pro varietate regionum, quæ apud hos Indos, ob dierum noctiumq; pene æquale interualum, & varios Solis situs, modicis spatijs mirum in modum euariant, tardius citiusq; solet demeslum trituratq; recondi. Temperatum est, aut ad caliditatem, humiditatemq; paulisper decliue, substantia mediocri, concoctu facile, præcipuè his qui eo victu uti consueuere, non crassa, aut, veluti quidam opinantur, obstruente, & viscosa, quod vel Indis ipsis, qui ex eo pane in placentulas formato viuunt, nec tamen obstruati, aut decolores conspiciuntur, periclitari licet. ijsdem affirmantibus, nullam in ventriculo grauitatem sentire post epulas, imò post paucas horas rursus ac si nihil ingessissent esurire, & magna auiditate, si adsit copia, repetere nutrimentum, nec vel de nomine solo ad aduentum vñque Hispanorum, lithiasim nouisse. quin quod nullus est apud Mexicanos celebrior ægritudinum acutarum, & commodior victus. qui etiam prisana præfertur,

præfertur, quod mille experimentis confirmatum, comprobatumque est. Celeriter siquidem, aiunt, coctum descendere, corpora quantum sat est, nutrire, nullum inferre grauitatis sensum; mollire ventrem, & pectus, calorem febrilem demulcere, præsertim si puluis eius ex aqua permittatur brumali tempore gelascere, quo vti solent Chymistæ, vrinam euocare, viasque omnes extergere. Cumque mille videatur abundare commodis si aptè paretur, nullamque noxam inferre, (nisi quis dicat, sanguinem, & bilis copiam generare, atque augere) non est cur consentiamus dicentibus, frumento esse calidius, difficile & concoqui & distribui, viarumque moliri obstructions. imò cur laudemus Mexicanos medicos, qui posthabita hordeacea ptisana, veluti ingrata gustui, & ægrotantibus inimica

Pultes è Maizio Atolli. pultes è Maizio, quas *Atolli* vocant, permixtas præferunt, huic genti consuetas, & gratas, & quæ citra vllam noxam, suauem saluberrimamque alimoniam præbeant. Quamobrem quot modis soleant parari, qua breuitate potero, tum sanis

Placentæ. tum morbo aliquo affectis, deinceps sum edocturus. Modum placentularum ex eodem frumento parandarum differens in id quod sequitur caput. à *Nequatolli*, idest *Atolli*, cui calx sit permixta, ita vt aquæ sint partes octo, huius frumenti Indici sex, & calcis pars vna, sumens initium. tunc enim carbonibus pauculis impositum, in fictili obturato emollitur. quo tēpore ab igne amouetur, lintheis cooperiendum est, & tandem lapide, *Mailatl* vocato, pinfendum. mox in fictili decoquitur, donec cogi inspissarique incipiat. & eo tempore decima pars mellis *Metl*, de quo suo loco dicetur, permiscetur. tandiuque permittitur bullire, quandiu opus est, vt ad pultem, placentulæve Hispanicæ perueniat modum.

Vires. Refrigerat hoc, humectatque, intemperie calida & sicca affecta corpora. emollit pectus, plurimum nutrit, corroborat, impinguatque corpus extenuatum, & amissas vires instaurat, atque restituit. extergit quoque, & est ægrotantibus conueniens victus. quid quod tabidis exhibitum, ptisanæ hordeacæ gerit vices, & grauissimis morbis resurgentibus manus auxiliares præbet? sunt qui adijciant Piper Indicum modica mensura, sed cum sunt beneualentibus propinaturi, & his, quos calida intemperies non infestat. ita enim gratus palato redditur, & venerem concitat. vtuntur eo alimento Indi quibusuis horis diei, seu valeant, seu ægrotent, sed potissimum mane, potum adijcientes. Cepit iam huiusmodi victus placere Hispanis, sed præcipuè his qui ab Hispanis & Indis, seu Indis & Æthiopibus, aut Æthiopibus & Hispanis (eò turpitudinis deuenere mores, atque is factus est inter nationes tam varias circa vitia consensus) nati sunt parentibus. Parant aliud genus *Atolli*, quod vocant *ixtac*, siue album, eodem quo dictum est modo. quamquam iam confectum, & in vasa, vnde sorbendum est, transfusum, vi renti conspergant *Chilli*, & vocatis *Tomam*, admixta insuper salis debita portiuncula, Solent verò tria hæc aqua dilui (etsi multis sat esse putetur ingenitus illis humor, vt debite inspergi queant) quin &

Xochoa-tolli. acidum vocatum *Atolli*, quod *Xocoatolli* Mexicani nuncupant. Solent quoque parari permixta libra vna fermenti, seu massæ acidæ, libris binis Maizij, quemadmodum diximus, emolliti, atque contusi. fermentum autem parabitur, si

Fermentū. capias Maizium nigrum, & conficias massam ex illo, quemadmodum dictum est, quatuorque, aut quinque diebus seruaueris, donec ace scat, & tunc demum permiscueris, vt *Atolli* gratum quendam contrahat acorem, mox in vas transfusum,

fusum, sale, & *Chilli* conspergatur, atque ita demum ab ægrotantibus matuti-
 nò sumatur, vt corpus extergat, vrinam euocet, atque aluum expurget. Hoc
 eodem fermento, ex aqua frigida resoluta, atque epoto, corpus refrigeratur, aut
 per vehementem æstum, aut cum ex itinere aut labore, quispiam aut defatiga-
 tus sit, aut vehementius concaluerit, aut quando renes ita vruntur, vt lotium
 vrinarios meatus lancinet, atque exulceret. At album *Atolli*, quod Mexican-
 i *Yol Atolli* vocant, ad hunc modum conficitur. Decoctum Maizium, ad eum qui
 dictus est, modum, sine calce tamen aut alterius rei admixtione, in pulim ef-
 formatur, permittitur refrigerescere, ac liquatur aqua, vt bibi commodè possit,
 veluti acetatum, de quo paulò ante sumus locuti. Item hoc dicitur extinguere
 quomodolibet excitatam, atque præcauere, nisi plusquam oporteat epotaue-
 rint, à quo lædantur. at *Chilli Atolli*, *Atolli Chilli* permixto, vt nomen indicat,
 paratum, veluti præcedentia conficitur. sed cum semicoctum est, permiscetur
Chilli in aqua eliquati ea portio, quæ gratum faciat ei qui eo est vsurus. Summo
 mane assumitur contra frigoris molestias, corroborat ventriculum, firmatque
 coctionem, pituitam adhærescentem extergit, & renes, quibusuis euacuatis im-
 pedimentis, emundat. Paratur & *Nechil Atolli*, seu *Atolli*, cui est *Chilli* permix-
 tum, & mel, veluti reliqua genera, sed additis prædictis semicocto, ea portio-
 ne, qua gratum fiat sorbituris. Calidum itaque innatum vigorat, ac venerem
 excitat. Est & aliud genus *Atolli*, *Ayocomoz Atolli* dictum, quod est *Atolli* cum
 Faseolis, fragmentisq; masseis eiusdem Maizij. quod fit Faseolis integris incoctis
 cum iam penè est confectum, & cum semicoctum fragmentis masseis Maizij
Chil Atolli permixtis, adiectaq; herba *Epaçotli*, qua de suo loco. Nutrimenti id
 optimi & pergrati vicem præstat, & *Epaçotli* gratia, sanguinem à crudis hu-
 moribus expurgat. Potuisset *Chian Atolli* ad caput *Chian* differri, sed nomen ferè
 idem, adhortatur vt prædictis differentiis huius potionis, nunc primum interse-
 ratur. Paratur ex semine *Chian* torrefacto in patina, seu vocato *Comalli*, medio-
 criter, ac deinde læuigato, atque ita in annuos vsus recondito. nam cum vti pul-
 uere opus est, permiscet puluerem aquæ, agitantq; donec eam densitatem
 nanciscatur, quæ possit palato placere. Sunt qui hauriant hanc potionem sim-
 plicissimam. sunt etiam qui prius *Chilli* inspergant. absque eo calorem febrilem
 extinguit, aut alia ex causâ suscitatum. iter agentibus, ac præcipuè feruentibus
 regionibus opitulatur. & quibusuis alijs, qui eo nutrimento vtuntur libenter. Fit
 & aliud potionis genus dictum *Chiantzotzol Atolli*, ex semine quodam maiusculo, de
 quo suo loco, eodem modo quo præcedens parandum, & eosdem vsus præstans.
 sed semen præparatum, celerrimè vetustatis solet sentire incommoda, nec adeo
 frequenti est in vsu. Paratur quoque *Michuauh Atolli*, idest *Atolli* sementiferum
 ex *Michibuahtli*, de quo etiam dicato loco, torrefacto hoc semine, & redacto in
 læuorem, cumq; exposcit occasio, in aquam coniecto, ea mensura quæ nullam
 afferat spissitudinem, & densitatem, & insperso melle *Mel* cocto (tria enim
 mellis genera, vt suo loco dicemus, ex eo conficiuntur) extergit renes, & vrinæ
 meatus, puerorum scabiem curat epotum, abstergente, qua pollet, vi. Et est
 frequens hisce gentibus cibus. Fit insuper ex Maizij parua quadam portione,
 maiori autem Siliquastri aridi læuigatiq; commixtis, addita herba *Epaçotli*,
 quod

- Tlatonil Atolli.* quod vocant *Tlatonil Atolli*, admotis igni simul omnibus, & donec herba percoquatur, quod breuè euenit, ingeriturq; calens. Et id potionis genus venerem excitat, euocat urinā, & menses, calefacitq; vniuersum corpus, & roborat. Sed neque silentio præterire decet *Tlaxal Atolli*. quod paratur ex Maizio contuso, & efformato in placentulas, tres digitos latos crassas, in *Comalli* vocato. ijs postquam probè decoctæ sunt, cortex diripitur, mica teritur, ac rursus in frigidam projicitur, in patinam reponitur, agiturq; donec cogi incipiat. tunc extracta, atque in vascula cochleari digesta sorbitio epotatur, quæ deficientes vires mire reficit, ac fouet. Quin & è spica ipsa Maizij, decoctis granis vsta, atque in cineres redacta, *Tollo Atolli* vocatum parari consuevit. teritur etiam hæc, parsq; vna tribus Maizij partibus permiscetur. rursus verò teruntur similiter omnia, atque ex eis ad ignem *Atolli* paratur, postquam ad spissitudinem vsque percoctum sit, & polentæ densitatem. mox enim in vasa digestum, conspersumq; *Chilcozli* sorberi solet, haud inutilis his qui nimio sanguine, aut flamma redundant. Fit etiam ex Maizio, & lixiuio vulgari percocto, quod vocat *Quauhñex Atolli*, quoniam ex arborum cinere conficitur. hoc ab eo extractum ablui expedit (in lixiuio enim quandiu oportet manens emollitur, expurgaturque, & in insolitum, atque à cæteris longè distantem ita mutatur saporem) teritur postea, & vt reliqua, decoquitur, donec iustam adipiscatur spissitudinem. atque ita demum deuoratum expurgare dicitur sanguinem, neque aliud aut medicamenti, aut nutrimenti vsum præbere. Sequitur *Izqui Atolli*, quod è torrido paratur Maizio, contusoque. sed cum iam decoquendi illud tempus est, Maizij decocti modicæ adijciunt portioni, & omnia tandiu agitant, quandiu opus est, vt iustam spissitudinem acquirant. & *Chilli* tandem insperso, potatur ab ijs qui ob cordis imbecillitatem, aut atræ bilis redundantiam, mœrore plerumque afficiuntur. Est & *Vauh Atolli*, quod ex Blitis rubeis fit, ingeriturq; insperso melle. præterea *Michiuahtli Atolli*, quod ex *Michiuahtli* paratur, picturato nempe Blitorum genere, quod Symphoniam, à varietate coloris quidam vocant. De Polentæ verò, Pul-tiumq; generibus, quibus vsa est antiquitas satis dictum est ab alijs. nos enim, quæ nouo Orbi sunt familiaria, nec dum veteri satis cognita, atque perspecta, scribenda statuimus.

De modo parandi panem ex Maizio. Cap. XLI.

EMOLLIVNT, eo quo diximus modo, Maizij grana, mox pinsunt, ac palmis vtrisque admotis efformant tenues, ac ambitus mediocris placentulas, quas statim vt oportet in *Comalli* carbonibus coquunt imposito. & hic est vulgatio, frequentiorq; parandi panem ex Maizio modus. Sunt qui triplo, & interdum quadruplo maiores efficiant. nec desunt, qui & crassiores. sunt qui efforment globulos Peponibus similes, & in dolia iuxta focum posita coniiciant decoquenda, permixtis interdum Faseolis, atque eis, non citra voluptatem, vescantur; molles enim admodum sunt, concoctu faciles, & grati saporis. Alij hos in dodrantes vsque producant, & quatuor digitorum crassitudinem, admixtis Faseolis, in patinis seu *Comallibus* assantes. At Proceribus Indorum placentulæ parari

parari solent, ex colato Maizio, adeo exiles puræque, ut translucent penè sint, & à Papyro interpollatiore, tenuitate minimè vincantur. item orbiculi parui ex- Orbiculi.
colato Maizio, qui etsi crassi, tamen omnino videntur translucent. Verùm hæc ad diuites tantum, Heroasq; pertinent. Nec est insuavis ille panis, qui *Baibacoa* paratur, ac coquitur. Ij enim, quos *Chichimecas* vocant, gens fera, barbara, atque indomita, à Mexicana Vrbe in Septentriones non plurimū recedens, ac per montana campestriaque, pellibus tantum quædam corporis partes recti, errabunda, ac vaga, Scytharum more, aut brutorum pecorumvè, venatuque & aucupio, & quarundam syluestrium, ac sponte nascentium arborum fructu, ubi fors tulit, viuentes; cum carnes libet coquere, scrobes in ipsa terra effodiunt, mox ignitis lapidibus sternunt, medias collocant carnes, frumenti Indici massa obuolutas, ac demum similibus faxis, & terra obruunt, tandiū ibi manere permittentes, quandiū intelligunt sufficere exquisitè decoquendis. decoctas extrahunt, eisque & pane ad prædictum modum parato, non sine magna voluptate atque utilitate, vtuntur in cibis. Defluxit iamdiū ad Hispanos Mexici degentes hic mos, & ut huius rei sumere possemus experimentum, nec nos aliquid lateret quod ad delicias, & gloriam gratiamvè palati spectare, posset. quid quod spicas ipsas torrefaciunt appositas patinis, aut incoquunt carnibus, & utroque modo granis iucundè vescuntur?

De XOCOATL; seu aqua Maizij acida. Cap. XLII.

SOLENT etiam, ex aqua & Maizio iam emollito, ac in massam redactō per noctem simul manentibus, parare *Xocoatl*, seu aquam acidam, inde matutino tempore expressam, vrinæ ardori extinguendo, ac calori. cui vis con- temperando mirabilis, si decem, plus minusvè, vnciarum pondere continuis aliquot diebus ieiuno adhuc ventriculo epotetur. cuius rei admonendum lectorem è re mea fore quoque putavi. nec solum est vsus fructus. nam & culmi eius, arundinesvè torrefactæ, & redactæ in puluerem, *Ophiazi* egregiè medentur, cum *Oxizil*, seu resina misceantur.

*De TRITICO MICHVACANENSI:
Cap. XLIII.*

VIDI apud *Michuacanenses*, nostras triticum, sed tanta naturæ vbertate, ut quævis spica, ternas quaternasvè alias, veluti prægnans producat. quod non iudicaui indignum hac historia. velut nec linum etiam *Europeum* apud eandem gentem provenire, cuius nondum vsus nouerant.

Polyspermon hoc miræ fecunditatis *Triticum*, nostris quoque *Europeis* regionibus adportatum innotuit, satumque uberrimam messem præbuit. unde mirum sit, à nostris agricolis minus coli & propagari, quàm eius insignis multiplicis fructus utilitas postularet.

De CVICVITLAPILLI Glandularia.

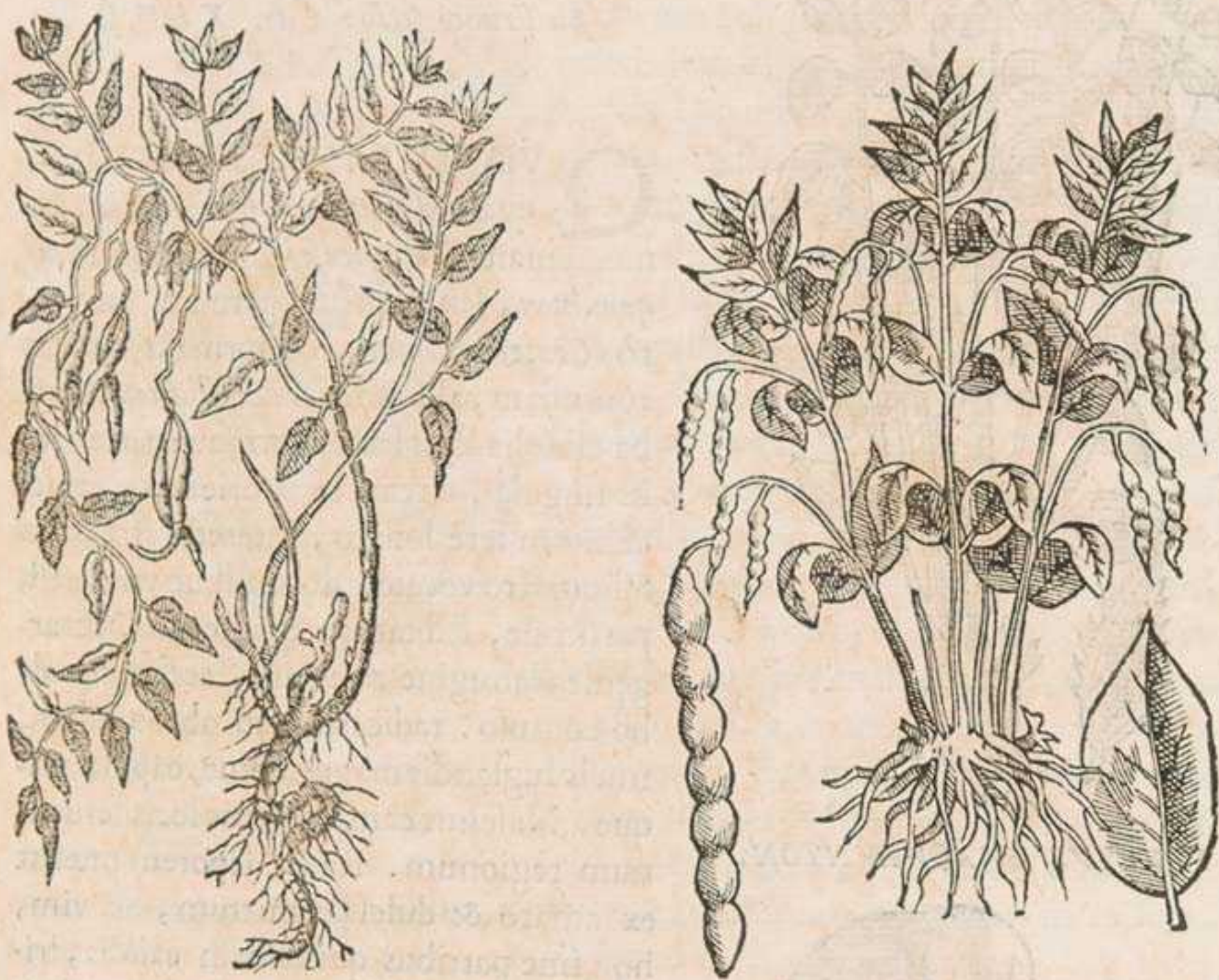
Cap. XLIV.

NON ob aliud herba hæc Cuicuitlapilli nuncupatur, quàm quod radices fundat paruarum glandium magnitudine, & forma, binas ternasvè. è quibus prodeunt fibræ caudis similes. est enim Cuicuitlapilli cauda Tlacuatzin defossa terræ. ergo ex ea radice prodeunt caules tenues, teretes, purpurei, ac dodrantaes. folia per intervalla oblonga, serrata, ac mediocri magnitudinis. semen autem in summa caulium parte, hoc est, bina granula, Coriandri forma, & magnitudine, binisque parvis testiculis similia. Nascitur vnaquæque planta seorsim, in collibus agri Tepetlaotocensis. Radixq; est intus candens, extra verò nigra. propinatur resoluta ex aqua, semiuncie pondere aduersus febres, necnon ad splenem comminuendum. tamen si frigida sit, atque humens, aut saltem spectans ad mediocritatem. dulcis siquidem percipitur.

Hanc ad Mercurialem pertinere, non tantum figura ostendit, sed etiam vires purgandi similes demonstrant.

VOLVBILIS genus est *Cungiariqua*, ac herba lentos fundens ramos, & aliqua ex parte purpureos, teretes, læues, ac tenues. folia longa, & angusta, multis nerueis discursibus insignia. flores purpureos. & siliquas teretes, ac tenues, dodrantemque, & quatuor uncias longas, refertas semine albo, & orbiculari. radicem verò crassam, candentem, longam, & capillatam. Prouenit apud editiora loca, calidaq; *Michuacanensis* regionis, vbi cancrōsis mederi pudentorum vlceribus, aiunt. Semen tritum, atque epotum ex aqua, dicitur, odium excitare eorum, quæ prius summè erant cara. Radix insigni caret sapore, etsi in dulcedinem nonnullam inclinet. necnon & siliquæ, semenque. frigida videtur natura, & ad temperiem attinente.

Huius leguminis duas hic species distinguere poteris. prima quæ imagine promitur descriptioni respondet magis. cuius utpote longa radix, caulesq; volubiles magis, longioraq; folia. Secunda suis ramulis amplius erigitur, lentis quidem. Siliquosæ ambæ, similesq; longissimis illis è Phaseoli classe siliquis, quibus Romæ coctis ex aceto & aromatibus vescuntur.

FRUCTVS QVAHVHTON.

De QVAHVHTZONTIC,
seu Trunco secto. Cap. XLVI.

QVAHVHTZONTIC, quam *Tzacpatli*, seu candidam medicinam *Hoitzocenses* vocant, alij *Quahuiton*, seu truncum paruum, alij verò *Coatzontecomatl*, ob formam radicis rotundam, alij verò *Huehuelicaton*, herba est folia Pyri ferens, utraque parte caulibus singula, circa nodos orientia. caules cubitum ferè longos, & teretes. fructum Siliquaastro vocato, dum adhuc viride est, persimile, sed tamen spiniferum, & argentea lanugine refertum, ac semine albo confuso. radicem verò obrotundam, nucis Juglandis magnitudine, capillatamque. Nascitur campestribus locis feruentium regionum. Radix saporem præfert ex amaro & dulci permixtum, ac vim, non sine partibus quibusdam calidis, frigoricam, & lubricam. succus radicis medetur oculis inflammatione laborantibus. eadem radix, quæ Pepones sapit, in læuorem redacta, potaque ex aqua semiuncie pondere, quater quinquiesve, furunculos toti corpori innascentes curat. tusa & applicata, dolores antiquos capitis mirè sanat, febres mitigat, urinæ calorem temperat, viarum eius vlcusculis mederi solet. & dolores ventris sedat.

Apocyno admodum similis est hæc herba, licet vires eius non sint vehementes. quod tamen etiam in Vincaperuinca, & Asclepiade contingit. quæ tamen absque controuersia eodem referuntur.

De TONALXOCHITL OCOITVCENSI Solis nuncio. (ap. XLVII.

TONALXOCHITL OCOITVCEN.

TSIS, quam alij *Tonocaxochitl*, seu florem cum Sole prouenientem vocant, herba est duas habens differentias. prima, folia fert Ocymi, sed longiora, & minimè ferrata. caules volubiles, ac per interualla duorum palmorum. flores magnos, longos, intus luteos, extra nonnihil candescentes, ac circa labra, quæ fissa sunt, purpureos, luteis capillamentis intrinsecus prodeuntibus. Flores, Cappares vocatos olent, atque dulci sapore constant. radix verò surculosa est. Nascitur quibusque regionibus, ac locis montosis, amplexans arbores. etsi cultura ad campestria, hortensiaq; solet interdum descendere. Temperies est mediocris, aut in frigus paulisper inclinans. quamobrem pugilli mensura, ex aqua hordeacea, Cichorijque epota, extinguit febres, & erysipelatis confert admota. Humida enim quoque est, & glutinosa natura. Alia verò *Tonalxochitl*, II. alba.

quam *Tztac tonalxochitl* vocant, à florum candicante colore, qua in re sola à præcedenti distat, facultate ac cætera forma ei est omnino similis.

De AXOCHIATL,
seu Flore Aquæ.
Cap. XLIX.

AXOCHIATL, quam alij *Tonalxiuhitl*, seu *Tonal axochiatl*, alij verò *Netzahual xochitl*, herba est folia salignis proxima ferens. caules aliquantisper purpureos. florem oblongum, & luteum. & in vasculis longiusculis semen. radicem verò Raphani fibratam. Temperatis prouenit plagis, qualis est Mexicana, aut paulò frigidioribus, qualis est *Amaquemequensis*. Quibusuis in locis, assurgit cū primis aquis, & floret cum postremis, vnde vocata est *Xochiatl*, seu Flos aquæ. Radix est paulisper dulcis, subamara, glutinosaque natura, ac frigescentis humectantisque temperiei. Folia tusa ex aqua, epotaque pugilli men-

AXOCHIATL DECOLAN.

mensura, aut corpori illita, febrem dicuntur extinguere, mederi lassitudini corporis, diarrhœis, vltionibus, vlceribus internis atque externis, renum ardorem mitigare, & corpora fulmine contacta fovere.

Huius Axochiatl non unica est planta, duæ hic depinguntur, quæ ab ipsa ab Authore descripta, facie aliquantulum discedere videntur. Primo loco expressa, radice, flore, & fructu consentit, minime verò folijs. namque Raphani radix est; flos ex rubro in flammam tendit; siliqua longa, qualis Keiri conspicitur, folia verò inferiora Erucæ sunt similia, superiora Drabæ, quæ in extrema parte rubent. Alia verò folijs constat ab Authore descriptis. exigua, quæ in summo flore apparent, rudimenta pallent ex viridi. Radix fibrata quidem, sed Raphano minime similis.

De COEN, seu Coentic.
Cap. XLIX.

HERBA Coentic, caules proferit tenues, teretes, & volubiles. folia per intervalla terna, quorum singula quatuor magnis sinibus diuisa sunt. siliquas quinque uncias longas, ac minimum digitum crassas, refertas granis compressis, Lentium forma. Radices sunt obrotundæ, tres quatuorvè, fibratæ, & veluti funiculis appendæ. Dulcis, & grati saporis, quo Xicamam vocatam videntur imitari, nec omnino improbatum nutrimenti. Frigida temperie constat, & medetur febribus. siliquæ verò tussæ, atque impositæ, scabiei. cortex radicum fluxionibus obsistit. Sunt & aliz herbæ eodem nomine, de quibus alibi.

De *MATLALYTZTIC TETZOCANA*
 Triorchide Mexicana. Cap. L.

MATLALYTZTIC herba est, crassa folia, Plantaginis forma habens, serrata, raraque; & circa exortum haud dissimilia arundineis, minora, & sub-albescentia. caules geniculis singulis quibusque vnciarum spatijs interceptos, teretes, hirsutos, digitum crassos, ac duos dorantes longos. flores cyaneos, calycum forma, & præcipuè iuxta caulium extrema. Triorchidis verò radices, cuius est peregrina quædam differentia, sed paruas, & multas. Nascitur in montibus Mexicanis. Radix discutit tumores præter naturam, à causa calida ortos. tusa ac applicata, aut deuorata duarum drachmarum mensura, humorum impetus coerces, sanguinis reprimat redundantiam, æstumque refrigerat. cortice tegitur crasso. dulcisque est, non sine quadam amaritudine. quò fit, ut flatu excitato adiuuet venerem.

De *TLALCACAVATL*, seu *Tztacixpatli* Filipendula trifolia.
 Cap. L 1.

HERBA est *Tlalcacavatl* per terram repens, radicibus affixa orbicularibus, aut oblongis, multisque quibusdam veluti funiculis adalligatis. unde prodeunt caules, & in eis folia terna, orbicularia, & parua. flosculi in extremis ramulis parui, coccinei, & modicis calyculis contecti. Prouenit temperatis regionibus, ubi sunt qui *Tztacixpatli* vocent, seu candidam oculorum medicinam, quod illis succus plantæ huius sit utilis. radix frigida & humida natura constat. dulcis est, febremque extinguit, vncie vnus mensura deuorata. diarrhoeas infantium compescit, tussim sedat, & vlceribus in puluerem redacta opitulatur. succus verò oculis, inflammatione aut perturbatione tentatis, dicitur prodesse.

De TZICATZON TECOMATL,
seu Capite formicæ. Cap. LII.

HERBA est *Tzicatzon tecomatl*, folia
Lini exilia ferens, per intervalla ag-
minatum exorientia, iuxta quædam veluti ver-
ticilla ad foliorum exortus prodeuntia, flo-
rum vice, quæ lutea sunt. caules tenues, ra-
dices verò longas, tenues, saluasque, ac fi-
bratas. Prouenit *Tlalticapani*. vbi sunt, qui
Tlaelpatli vocent. Radix est dulcis, glutinans,
lancinansque. folia verò frigida, & glutino-
sa. hæc læuigata infusaque, inueteratis me-
dentur plagis. Ius decocti exhibetur enixis,
ac passis lassitudinem, corroborationis gra-
tia. talis est Indorum mos. Sunt qui dicant,
pediculos illitum perdere, ac dysentericis
potum mederi.

De ACVITZE HVARIACVA, seu
herba aduersa venenis. Cap. LIII.

PLANTAM, quam *Michuacanenses*,
apud quos nascitur, *Acvitze hvariacva* vo-
cant. alij à frigida temperie, & radicis candore,
Chipa huacaitic vocare solent. alij verò ab
ipsa facultate, venenorum hostem, antidotum-
vè. nec desunt, qui vocent *Huichocataqua*.
Mirabilis ergo planta hæc herba est, folia Ru-
miciis ab ipsa statim radice prodeuntia ferens.
caules rotundos, sesquidodrantem longos, te-
nerosque. & in eorum suprema parte flores
paruos, ex candido rubrescentes, & in orbicu-
los coaceruatos. radicem verò orbicularem,
malo Cotoneo paruo, forma & magnitudine
simile, sed candido intus colore, extra verò foli-
uescente. Regionibus quibuscunque prouenit
temperatis, aut paulò calidioribus, humidissi-
que, ac planis locis. Radix, cuius est præcipuus
in medicina vsus, æquali aut paulò frigidiore

& humidior natura constat, sapore grato, & dulci. succus eius, stillatitiusue-
li-
quor, epotus qualibet mensura, febrium ardores sedat, cor corroborat. veneno-
rum promptissimum, tutissimumq; est alexipharmacum. venenatorum ictuum,
& maxi-

& maximè Scorpionum resistit veneno, alexiterijq; præstantissimi vicem subit. præsertim si radix quoque ipsa tusa, malagmatis, aut emplastri loco imponatur. renum ardorem extinguit, urinæ obtundit acrimoniam, excitat appetentiam, tumores faucium, ac pectoris dolores sedat, & mira quadam occulta proprietate morborum omnium quocunque modo ea vtare remedium est. Audio, alteram huius herbæ speciem nasci apud *Michuacanenses*, Baccaris folijs, *Vquiro* vocatam ab indigenis; alijs verò *Scorloneram*, quam adhuc mihi videre non contigit.

Vquiro.
Scorlonera
Michuac.

Scorlonera Hispanica inuentionem, & vires huic valde similes, lege apud Matthiolum in Dioscoridem, capite de Barbula Hirci.

De TLALCHIPILLIN
HOEXOTZINCENSIS.

Cap. LIV.

HERBA est *Tlalchipillin* folia *Origani* fundens, nonnihil serrata. caules sesquidodrantales, teretes, ac tennes. flores candentes, è quibus demum vascula progignuntur, quæ hiantia, semen candidum, rotundum, ac exiguum ostendunt. radices verò fibris similes. Prouenit imbrium tempore, circa loca humida regionis *Hoexotzincensis*. Radix est nonnihil calida, & saliuosæ naturæ. eadem duarum drachmarum pondere deuorata, omnes humores dicitur eximiè per inferna purgare. estque huiusmodi pharmacum apud indigenas habitum in magno pretio.

TLALCHIPILLIN ALIA.

Mercuriali videtur aliquo modo similis.

Huc etiam, ob nominis & figuræ similitudinem, referri potest alia, quam hic exponimus, ab Authore non descripta, sed depicta tantum. cuius radix fibrosa, folia serrata *Origani*. ex ala quavis foliorum, exit parvus petiolus, fructum gerens ex viridi luteum, qui biat in tres partes, sicut *Xyris*. & in quavis parte duo grana conspiciuntur, non secus ac in *Micuitlaxcolli* superius cap. 17. obseruatum.

De TOTOYCXITL Pede Passerino. Cap. LV.

TOYOYCXITL vocata herba, quod producat folia Passeris pedibus similia, sinuosa nempe, & in quinque, aut plures cuspides, more Quinquifolij, aut Heptaphylli diuisi, *Atotonilcenses* verò *Caxtilatlan* eandem appellant, quoniam more cæterarum herbarum huius nominis, se se vicinis ramis aduoluat. radicem fundit ouis gallinarum, Pyroue, forma & magnitudine similem, lacte affluentem. ex qua caulem profert teretem, lenum, repentem humi, & in eo, qualia diximus, folia. florem Maluæ, purpureum, sed minorem. Temperato, frigidoque gaudet cælo. Augustoque, aut Septembri mense floret. radix, quæ calidarum est virium, & grato sapore constat, tula, atque ex aqua vnciæ vnius pondere deuorata, vniuersos inferna parte humores, citra noxam vllam, aut molestiam, purgat.

Fructus quasi rotundus & viridis depingitur.

De YZTACOLOLTZIN CHVLLULENSI Scammonio
Mex. Cap. LVI.

HERBA est *Yztacololtzin* radici insistentis *Scammonæ* simili, ad cuius species fortassis pertinet, ac pariter lacte manante. vnde caules eduntur volubiles, & in eis folia prædictæ herbæ haud dissimilia, sed auriculis magis falcatis. flores oblongi, ex albo rubrescentes, & in vasculis quibusdam contenti. Prouenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis est *Chullulensis*. radix dulcem saporem præferre videtur. & tamen semiunciæ pondere deuorata, bilem ac pituitam euocat.

Acrimonia plantarum ita quandoque sub humore

humore viscoso delitescit, ut vel tardè, vel omnino non deprehendatur à quouis. ut fit in Aro, Conuoluulis, Nolimetangere, pluribusq; alijs. Unde sepe plantam iudicamus frigidam, quæ tamen calida esset dicenda si accuratius animum applicaremus. quæ etiam causa est, ut statim, si quid tale vim purgandi, vel Alexipharmacam habeat, ad occultas causas confugiamus, pigritieq; nomine, & inaduertentiæ, vel celestem aliquam vim, vel occultam prætendamus facultatem.

De ÇOCOBVT PANUCENSI.
Cap. LVII.

COCOBVT Panucensis, herba est folia Persici ferens, sed latiora, & crassiora. caules volubiles. radicem orbicularem, parvæ pilæ forma, & magnitudine, teneram, dulcem, ac iucundi saporis. florem, ac fructum, ut referunt, nullum. Radix applicata, bubones maturat, & rumpit, cæterosq; præter naturam tumores. deuorata verò, urinam euocat, pellit lapillos, menses immodicos sistit. apposita fronti, medetur emicranis. pota, aut applicata, resistit venenis, & venenatis moribus. quamobrem maximè habetur ab indigenis, nec facile extorta sunt ab eis eius vires.

De AXOCHIATL altera. Cap. LIX.

AXOCHIATL, quam alij Cuaztalxochitl, seu Florem capitis candentis, alij verò Texoxolin vocant, herba est folia ac radicem Cæparum, Narcisivè, cuius videtur species, fundens. caulem, & flores Omixochitl vere prodeuntes, sed longè maiores. Mexicanis prouenit agris. lubricitatem quandam cum amaritudine participat, ac nonnullum calorem. tumoribus pedum, & lenis aiunt auxiliari, tumores præter naturam pellere, nomasque, & depascencia vlcera. radix læuigata, & semiuncia pondere ex aqua bibita, dysenterias coeret. succus verò eius si tantundem urinæ humanæ permisceatur, & naribus instilletur, sanguinem fluentem sistit. addunt alij, aurium dolorem sedare, mensumque fluxus sistere.

De YCHCACALOTIC, seu Vase Gossipino. Cap. LIX.

YCHCACALOTIC, quam alij Tlapanquipatli, seu medicinam perfractam vocant, herba est folia obrotunda, ac in orbem circumacta, proferens, undulata, fena, subalbidaq; præter alia quædam minora & albidiora.

ra . cauliculos tenues , & breues . & in summa parte exiles flosculos . radices vero capillis similes , quibus faxis adhæret . Nascentur in montium accliuibus , humidisq; calidarum regionum locis , qualis est *Pabuatlanensis* . Lychenis species est peregrina , frigida , humidaq; eodem modo natura constans , verum edulis , ac dulcis saporis . febres extinguit , & tumoribus præter naturam repulsi confert .

De TEXOCHITL , seu Flore Yatl . Cap. LX .

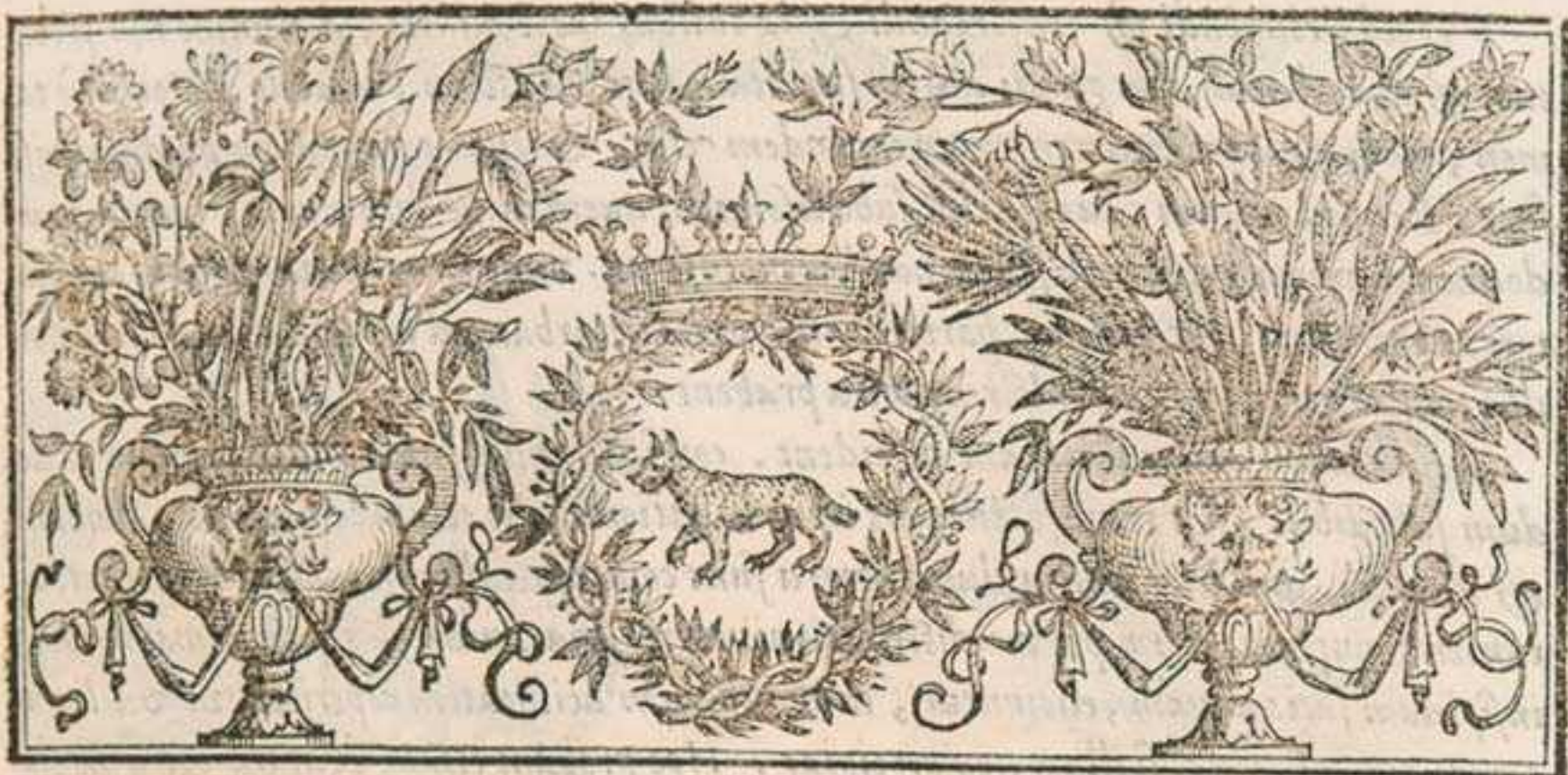
YEXOCHITL , quam alij *Eloxechitl* , seu Florem *Eloti* , alij vero *Cauhquixochitl* , seu *Texochitl pallidam* , vocant ; herba est magnam agens radicem , intraque candentem . cui , velut fanticulis quibusdam longioribus , appendent quinque aut sex radices aliæ , porcinis renibus haud absimiles , sed aliquantò maiores , fibratæque . Multos hæc fundit caules , sarmentosos , quadratos , &geniculis interceptos , striatos , & quaternis distinctos canaliculis . è nodis oriuntur ramuli folijs Blito similibus referti . flos est oblongus , & luteus , unde nomen , quem profert per æstatem fumo redolentem . Prouenit regionibus frigidis , & montosis locis , qualis est ager *Xochitepecensis* . Radix est dulcis , edulisque , ad temperiem pertinens , aut paulò frigidior . succus eius inflammatis oculis dicitur opitulari , ac ius decocti dysenterijs . puluis verò inspersus curat vlcera oris , & reliquorum membrorum . potissimum si distemperies calida adiungatur .

De QVAMIATL , seu Spica arboris . Cap. LXI .

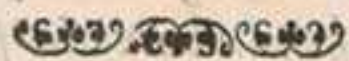
QVAMIATL , quam alij *Tlamacazypapan* , seu Capillum Sacerdotis vocant , herba est radici innixa capillatæ , & rubescēti , unde mittit caules eius Sedi , quod recentiores Vermicularem vocant , cui similis esset , ni folia apparerēt tenuia . Thytimalo paraliō etiam affimilis est , in cuius , vt coniecto , differentias referenda . quamquam rami è caulibus à radice prodeuntibus rursus oriantur , quod in Paraliō fieri non video , cuius gratia & describendam , & depingendam curauī . etsi nō dubitem , aut eandem cum eo esse , solis natalibus distantem , aut saltem congenerē . Nascentur montanis , saxosisq; *Tepoztlani* locis , & in hortis quoque medicinæ gratia serri consuevit . Hæc tusa , admotaq; capiti folia , capillorum vbertatem procurant . quod etiam præstant reliquis corporis partibus admota , in quibus pili solent oriri . omnes humores vacuare narrant deuoratam herbam , ex aqua duarum drachmarum mensura , sed pituitam præcipuè . at-

que ita mederi cachecticis , hydropicis , morbo Gallico , aut articulorum doloribus oppressis , & orbatis motu . sapore caret insigni . etsi virus quoddam spiret , caliditatem ostendens .

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Octauus.

ACERBAS ET ACIDAS HERBAS PRODIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

SAPOREM dulcem in medio situm, ab uno latere salsum, amarum, acrem, calidos omnes; ex altero vero, acerbum, austerum, & acidum, frigidos sapes comites habere, iamdudum communis Medicorum schola approbavit. Horum omnium priuationem voluit insipidum esse. Noster hic Auctor sub vno genere austerum, & acerbum, sub alio acidum, & insipidum comprehendit.

Habent autem austera & acerbula quaelibet, multum terræ, parum salis, cum amara, acrisque, & salsa, sale, qui his nomen dedit, plurimo scateant, qui veluti dextra artificis Chymici operatione, ex his per resolutionem non paucus elicitur. sic eiusdem ingenua genesi austeris & acerbis ingeneratur, implantaturque. Ad oculum hoc facile est demonstrare. Res enim insipida, & emplastica, quæ sicca nempè naturæ fuerint, ut est Corallorum, vel alterius lapidis puluis, vel etiam ferri, quem Ferruginem, & Spagyrici Crocum Martis vocant, si cum sale aliquo subtili, qualis Ammoniacus est, sublimetur, iteratisque id vicibus fiat, tritis, probèq; commixtis, donec sal per minimos sese puluiculis insinuet, nec ab iisdem facile separetur, habebis mixtum, cuius sapor erit acerbus, vel austerus, magis minusvè, pro varia salis quantitate, & diuerso operandi modo.

Vis

Vis adstringendi & confortandi, quæ talibus inest mixtis, à nemine non probatur, & approbatur; purgandi autem facultas, non ita est in propatulo. Non raro tamen, & hæc ex medicamentorum eorundem usu, & cum admiratione quidem, visa fuit. Ecquid mirum? cum sal hic subtilissimus, quem inesse diximus, à Natura quandoque separetur, eiq; molestiam non leuem inferat. unde ea irritata, spiritus auxiliares commouet, & innoxia pariter cum noxijs deturbat. ad hoc non parum confert vis illa confortatrix, quam adstringentia præbent.

Acida longè aliam naturam possident. consistit enim sapor hic in partibus admodum subtilibus, ut manifestum est in destillatione salis etiam communis, Aluminis, & Vitrioli. quæ licet omnia, dum integra sunt composita, diuersos sapores præbeant; ubi tamen tenuiores horum partes, distillationis opera separantur, & post primam, eamq; insipidam satis aquam, eliciuntur, tam insignem aciditatem reperies, ut vel lingua carere censeari possis, si illam non percipias. Hoc probant etiam Naturæ opera in fructuum, herbarumq; digestionibus. Si enim Rosæ, vel Triticum, vel Brassica, aliavè similia in vas ligneum coniecta, in locum frigidum reponantur, post paucos dies plane acescunt.

Acidorum porrò facultas, frigida sit an calida, non segniter in medicorum foro est agitata. Calorem affirmant, qui Vitrioli spiritum acidorum acidissimum, calidum tamen imò calidissimum flatuunt, cum corpus humanum urat etiam, siue intus sorbeatur, siue extra apponatur. Ab eodem spiritu Vitrioli, metalla quoque, & lapides durissimi, veluti & ab alijs acidis benignioribus & plantalibus, seu succo Limonium, & Citriorum pomorum, ijdem lapides, non aliter atque si acria ea omnia essent, corroduntur. Unde vix putant euidentes hos effectus à frigore nasci posse.

Alij è contra, experientiam in hominibus toties factam reponunt, cum ex Vitrioli usu spiritus non leuiter fuerint sapissimè refrigerati. Hinc in tot prouincijs, regionibus, ac Regnis integris, consuetudo obtinuit ut non meri Empirici, sed prudentissimi Medici Galenici & Hippocratici, in febribus etiam ardentissimis, ceu dulce refrigerium suo modo paratum, hunc acidissimum spiritum & laudent & propinent. An forsàn plurima calida exterius apposita refrigerant? tamen ex accidente, ut aiunt. sic Erysipelas, Aquæ Vita seu spiritus vini, perfusione sanatur. An reperiendo id fiet, dum acida ob mordicationem, per quam Naturæ vis aliqua infertur, spiritus ac sanguinem influentem repellunt, & locum affectum sic refrigerant? Intra verò si assumantur, an non possunt incidere materiam, ut à Natura postmodum expellatur, vel concoquatur? acetosis enim quiduis impositum sit magis tenerum. An ipsam expurgant materiam? sic enim multe acidule, salutares sanè aquæ, licet minerales sint, vim purgandi obtinuerunt.

De TEVXOCHITL, seu Flore Herois. Cap. I.

TEVXOCHITL.

TEVXOCHITL ALIA.

HERBA *Teucoxihl* caules fundit multos, tenues, teretes, lentos, virides, & interdum flavescentes, refertos folijs Ocymoidis, hirsutis. & flores purpureos, & exiles, paulò ante æstatem emicantes. radicem verò teneram, & tota planta duplo longiorem, lacte manantem, intrinsecus candidam, & extrinsecus fuluam. Prouenit gelidis regionibus. frigidaq; constat natura, ordine secundo. & ideo trita, epotaque ex aqua, quatuor scrupulorum pondere, sitim extinguit, linguam humectat, ac lenit, & nimium extinguit calorem. æstuantiq; iecinori remedio est. quin etiam aduersus venena pollet, & eorum perfringit vim.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Inspida inter sapida recensentur, sicut tenebrae inter visibilia, & silentium inter audibilia. illis minimum salis inest, quod lingua percipi queat. unde iure inter refrigerantia recensentur. siue refrigeratio fiat percussione caloris, ut fit effusione frigida, siue immixtione cum calidis, ut videmus tepidam feruenti infusam, totam reddere tepidam.

De ACACOTOTL Arundine Vulpina. Cap. II.

ARV NDO VV LPINA.

ARV NDO VV LPINA ALIA.

ACACOTOTL, seu Arundo Vulpis, herba est caulem prolixum proferens, arundinaceum, pollice crassior, & exaturato virore nitentem. folia ampla, pingua, longa, & multis exilibusque interueniis, in obliquum à dorso in utramque partem discurrentibus. flores in Corymborum forma compositos, iuxta caulium cacumina, longiusculos, aurei coloris, & pulchros spectatu. è quorum singulis prodeunt semina fusca, dura, orbicularia, Ponticis Nucibus paulò minora. quorum gratia, nostri ad quos iamdiu ferri cœpit, Lacrymas Mosi nuncupare solent. nihil verò habet insigne præter spectandam amplitudinem foliorum, aureos flosculos, & semina visendæ rotunditatis, atque duritiei. Prouenit temperatis locis, aut paulò calidioribus.

Lithospermum maius arundinaceum Indicum merito appellari potest hac arundo. eius enim fructus longè maior est, quam qui apud nos prouenit.

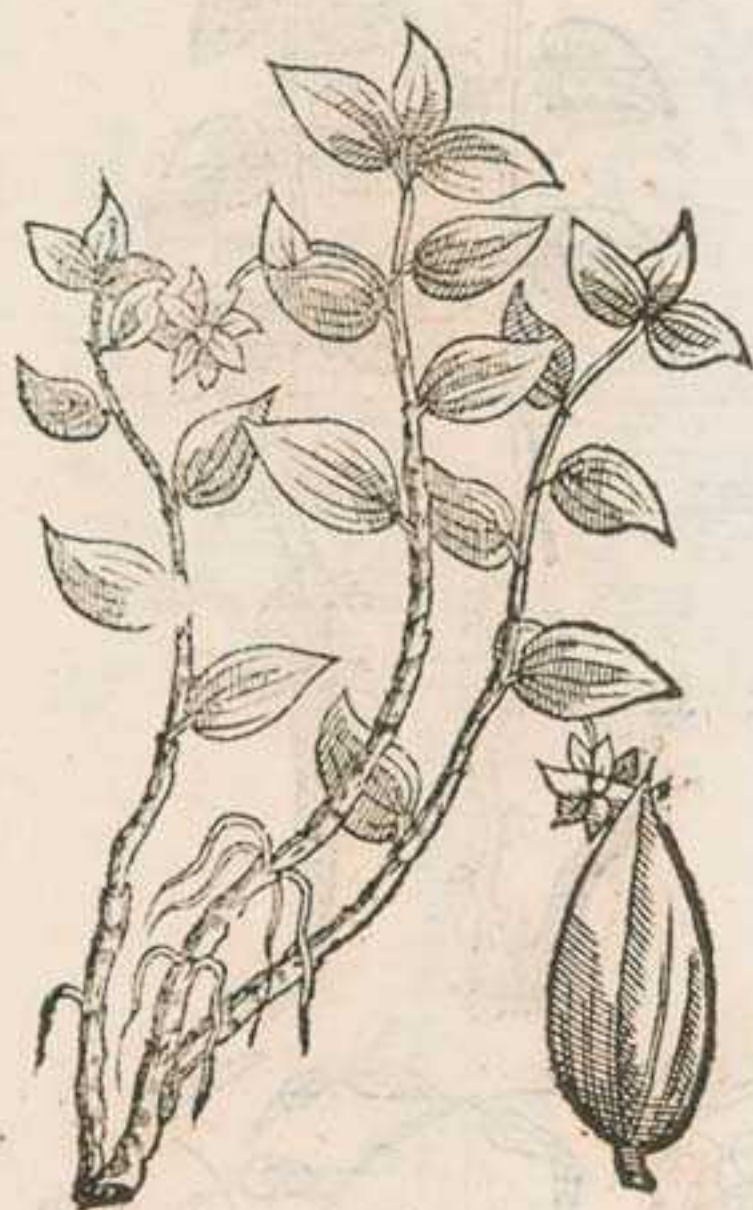
Semen vidi in Museo varijs rebus naturalibus instructissimo, apud Illustriss. & Excellentiss. Principem nostrum Fridericum Cesarem.

De ACAXAXAN, seu Planta palustri, & lenta, qua statim comprimentibus cedat digitis. Potamogeto Mex. Cap. III.

POTAMOGETVM MEX. I.

POTAMOGETVM MEX. II.

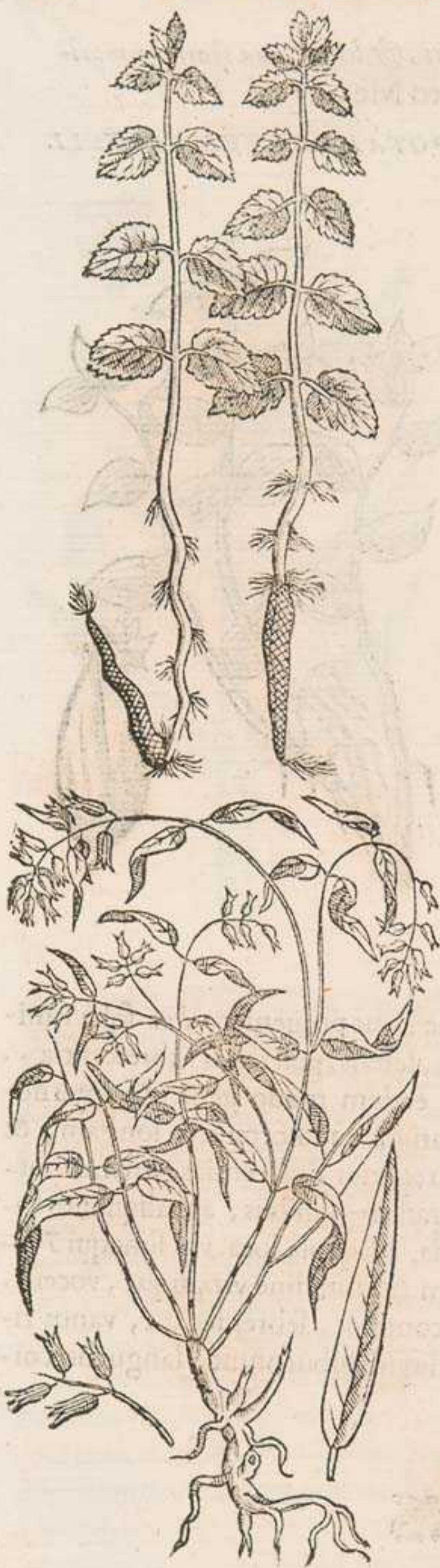

HERBA est *Acaxaxan*, iuxta riuos ac lacus proueniens, ac folia similia *Potamogeto*, cuius videtur species, ferens, postremò rubrescentia. caulem gramineum, arundinaceumvè, & eodem modo geniculis internodijsque distinctum. florem coccineum, & paruum. radicem verò longam, & circa geniculos fibratam. Duas huius plantæ reperiens differentias, viribus formaque persimiles. Prouenit vtraque temperatis regionibus, aut aliquanto calidioribus, qualis est Mexicana, iuxta palustria, & aquosa loca. vbi sunt qui *Totnacaxtli*, seu *Dasy podis auriculam*, è foliorum similitudine vtramque, vocent. ambæque, frigefactoria humentique natura constant. febres sedant, vanos timores pellunt, dysenterias curant, animi deliquio subueniunt, languenti cordi opitulantur, scabiemque sanant.

De

De *ATEHVAPATLI*, seu herba
nascente iuxta riuos.
Cap. IV.

ATEHVAPATLI, quam alij *Ahuatapatli*, & *Tlatlahcapatli* vocant, herba est folia ferens bina, obrotunda, hirsuta, ferrata, inferne rubea, atque squalentia, denique Vrticæ proxima, Papauerque Rhæas sapore imitantia. caules hirsutos, teretes, purpureos, dodrantaes. radicem vero teneram, longam, ac capillatam. cui appendent teniæ quædam iulivæ, Piperis longi formam æmulantes. Nascitur *Quauhchinanci*, & *Copitlani* locis temperatis circa saxa. frigida & humenti constat natura, non sine quadam adstrictione. radix epota fecunditatem procurat, præcipuè si cum vocato *Chilatolli* sumatur, & abortum prohibet.

De *ATLANCANE*, seu Herba
aquosis locis proveniente.
Cap. V.

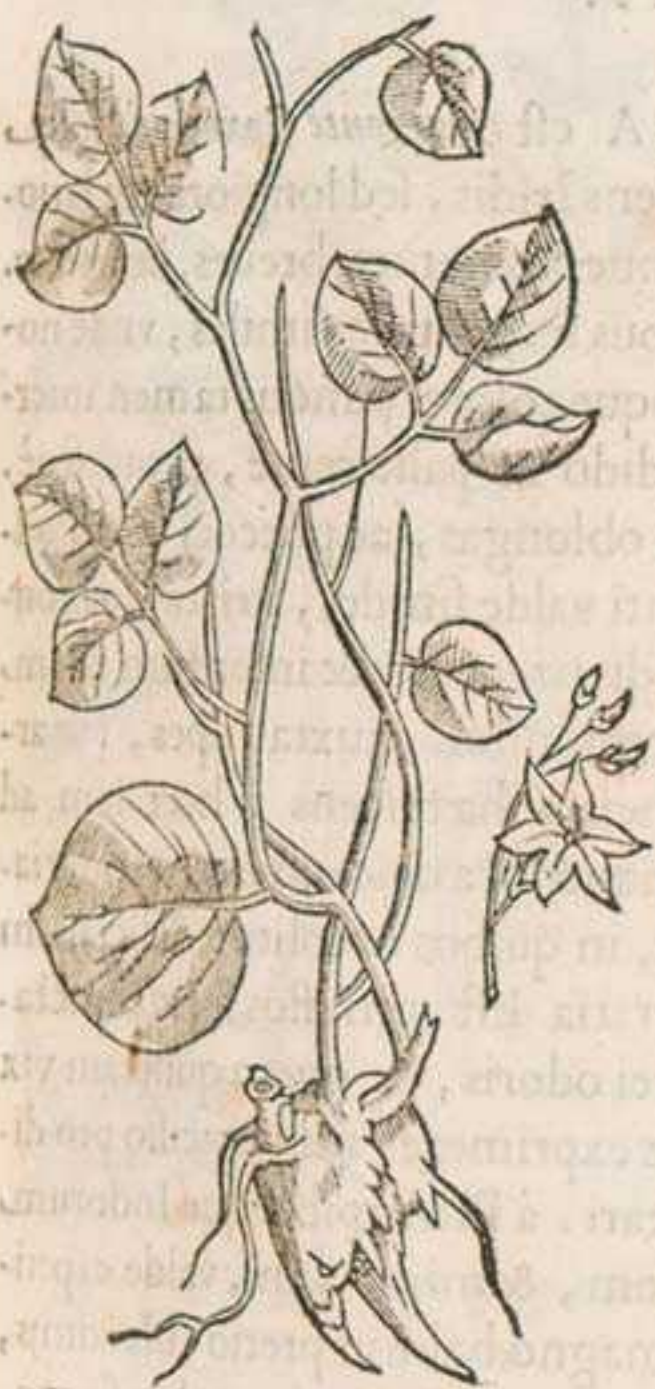
HERBA est *Atlancane*, folia penè saligna proferens. caules longos, teretes, læues, fuluos, cauos, ac repentes humi, nec pennis Anserum crassiores. flores in postremis ramulis oblongos, vasculis fuluescentibus persimiles. radices verò furculosas. quæ frigida & sicca natura constant. laxa adstringunt, dysenterias cohibent, ac cæteras penè defluxiones, eodem modo coercent.

De CICIMATIC, seu planta Cimatl simili. Cap. VI.

CICIMATIC.

CICIMATIC ALIA.

C I M A T L.

CICIMATIC herba est Napo similis. radice fibrata. è qua prodeunt caules volubiles, & rubei, ornati folijs ternis, cordis figura, similibusq; ceteris Faseolis, quorum est species. ac siliquæ mediocres, ex purpureis ac velut racematim dependentibus, floribus. Nascitur in calidis, ac temperatis regionibus, qualis est Mexicana. Temperies est frigida, & glutinosa. Radix trita insperfaque, vlcera curat. abstergit enim illa, & cicatrice obducit. quò fit, vt *Palancapatli*, seu vlcerum medicina à plerisque vocetur. oculis tentatis inflammatione mirè confert. nubes, & supercrescentem carnem discutit, fluxum alui coeracet, tussi auxiliatur, & enixas corroborat. Ius verò decocti radice, opitulatur dysentericis.

Siliquæ longitudo non superat vnciam, latitudo verò quartam tantum partem.

Cimatl, cui præcedens herba comparatur, est legumen, cuius radix ferruginei coloris, caules repentes. omnes ramuli tria habent folia, cordis figura Faseolis similia, inferiore parte subalbida.

Z

De

De COATZONTE COXOCHITL, Lyncis flore:
seu Lyncea. Cap. VII.

HERBA est Coatzonte Coxochitl, folia fundens Iridis, sed longiora, & latiora. caules tenues, virentes, breues, lauesque. flores capitibus serpentum similes, vnde nomen, rubeoque colore, punctis tamen interstincto candido & pallescente, promiscue. radices verò oblongas, ac præcoci Ficui adhuc virescenti valde similes, striatas, ac contortas. Calidis provenit, & interdum etiam temperatis regionibus, iuxta rupes, aut arborum truncis adhærescens. licet iam ad hortos, cultaque loca descenderit, viridariaque exornet, in quibus excolitur, deliciarum ac florum gratia. Est enim flos forma spectabilis, Liliacei odoris, & quem quispiam vix posset verbis exprimere, aut penicillo prodignitate imitari. à Principibusque Indorum ob elegantiam, & miraculum, valde expetitus, & in magno habitus pretio. blanditijs, & cultura non eget, sed vnica radice fecundissimus fit proventus. Ex hisce floribus eque

alijs quarundam herbarum congenerum, & ex rubro Maizio, parabantur Principibus Indorum Placentæ, quas edebant pro temperando ventriculi calore. siue is accidisset à Solis æstu, sub cuius radijs contraxissent moras, siue ab alia quavis, interna externavè, caussa. frigida siquidem, humentiq; constat temperie.

Hic elegantissimus flos, & colorum varietate, & macularum aspersione, quemuis in sui admirationem rapere queat. eum Lyncis, exemplo floris Tigridis, & plantam Lynceam duabus præcipuè de causis appellare libuit. Cum quia versicolore Lynceam pellem varijs pulchrisq; maculis suis æmulatur, tum quia Lynceorum Academia & Florem hunc, & totum hunc Mexicanarum plantarum novum & curiosissimum librum, ut lucem aspexerit, debemus, cui auguror, ut quemadmodum pulcherrimus Flos hic Indorum Principibus, ob elegantiam & Naturæ miraculum in delitijs habetur, & ex varia radice fecundissimus provenit; ita Lynceorum studia, quæ opulentissimos clausæ Naturæ thesauros recludere, & avidis hominum solertium ingenijs subijcere satagunt, & apud hos & apud Principes bonarum litterarum promotores & patronos gratiam mereantur, cumque pauci adhuc eorum sint numero, radices tamen altas agant, fecundaq; litterariorum monumentorum sobole suavisimum Musarum odorem longè, latèq; spargant, plurimos studiosos sibi devinciant, pluresq; ad sedulam Naturæ contemplationem sibi socios excitent.

De COAXIHVITL, Herba Colubrina.

Cap. IIX.

COAXIHVITL, seu herba Colubrina, quam nonnulli *Chalcuitlatl* vocant, folia profert Hyperici, minora tamen, & minimè cribrata. flores purpureos, longos, calyculorum figura, iuxta singulos foliorum exortus toto caulium procursu. caules rubros, tenues, & teretes, duos longos cubitus. radicem verò crassam, fibratamque. Temperato gaudet cælo, locisque montosis, & Septembri mense floret. saporis est, & odoris ferè expers, frigidaque, & glutinosa natura. Ius decocti radicum n edetur dysentericis, asthmatis opitulatur, colorem sedat, febres restinguit, ac naribus instillatum, fluxum sanguinis cohibet.

Campanulis, tum figura tum viribus, est similis.

De COYOLXOCHITL, seu Martagone Volubili Mexicano.

Cap. IX.

Z 2

VOLV-

VOLVIBILIS herba est *Coyolxochitl*, folia habens arundinacea, sed breuiora, aut minori Plantagini similia, eodemque modo distincta nervis secundam longitudinem discurrentibus. caulem teretem, laeuem, purpureum, & pennam anserinam crassum. flores extremo cauli aceruatim adhærescentes, calycum forma, spectatu pulchros, & è rubeo in viridem tendentes colorem, punctisque quibusdam variatos. intra quos latet semen compressum, ac rotundum. Liquor expressus è floribus, qui frigida, & lubrica constant natura, etsi partes calidas, acrosque nonnullas continet, sanguinem narium sistit. radicum verò succus extinguit febres. punctis medetur, ac dysenterias cohibet. vsus est etiam florum in contexendis, & ornandis corollis. Prouenit sub clementi cœlo, quale est Mexicanum, campestribus, cultisque,

& hortensibus locis, vbi solet haberi in delicijs.

De *CUTIRIQVI* seu *Matlacaça*. Cap. X.

QUAM herbam *Cutiriqui Michuacanenses* vocant, Mexicani *Matlacaçam* nuncupare consueverunt. hæc folia Betonicæ altis fert, læuia, sed minora, & exiliora. caules læues, purpureos, teretes, ac per intervalla geniculatos. flores luteos, filiquasque oblongas trigono, refertas semine, haud absimili Synapino. radices verò modicas, obrotundas, candentes, fibratas, Capis paruis similes, & nigra quadam membrana obuolutas. Nascitur regionibus frigidis *Chimalhuacanichalcensis*, saxosisque, & asperis locis. Radices, frigida humidaque constant natura, ac Xicamarum sapore. crudæ, coctæuè edules sunt. coitum dicuntur excitare, ac extinguere febres, zelotypiam amouere, & conciliare coniugum amorem.

De HOAVH QVILITL, seu Oleris seminis in cristam compositi.
Cap. X I.

REPERIES in hac noua Hispania
plura Atriplicis agrestis genera, quæ
vniuersim *Hoautli*, seu *Hoa hoautli* vocare
Mexicenses consueuerunt, & in hortis suis,
atque viridarijs magna cura serere, atque
excolere, qualia sunt *Tlapal hoauquilil*, seu
Tlapal hoauhtli. radice crassa, breui, & fi-
brata, vnde prodeunt caules rubei, & in
eis folia eiusdem coloris, oblonga, & ferra-
ta per interualla. quæ elixa eduntur. suntq;
adeo grati saporis, vt, cum quadam graui
infirmirate Mexici laborarem, nihil cupi-
dius ac id olus assumpserim, eiusvè de-
coctos, conditosque oleo & aceto, cauli-
culos. floribus rubeis, & in comos com-
positis. præterea *Nexhoautli*, viridis tota,
edulisque, & *Chichichoautli*, quæ ob amari-
tudinem, locum non habet inter olera. fo-
lijs è viridi purpurascens. & coccineis
floribus. & alia permulta, quorum nec
usus est, nec rationem vllam habendam.

I. Tlapal
hoauqui-
litl.

II. Nexho-
autli.

III. Chi-
chichoau-
tli.

Potio.
Michi-
hoautli.

duxi, pro oleris magna ex parte eduntur elixa. Nascuntur calidis, ac frigidis
locis, campestribus & humectis, sua sponte, aut in hortis satæ, & cultæ. Frigi-
da, & humenti natura constant. aluum emolliunt. panos apposita discutunt.
Semen cum aqua mulsâ potum, regium morbum sanat, & vocatos morbillos ad-
cutim pulso humore curat. parant Mexicani è duorum primorum generum se-
mine globulos, ac potionem, *Michihoautli* vocatam, qua vtuntur veluti gratissi-
mo cibo. Folia rufa, & *Hoilanqui* permixta, insperlaque, dicuntur vlcera abster-
gere, carnem generare, exedereq; supercrescentem, & cicatrice tandem obdu-
cere. quin Ranam eisdem inuolutam, coctam atque ingestam, prodesse dysen-
terijs ferunt.

De *M E T L*, seu *Magui*. Cap. *X I I*.

Differētia.

Forma.

Cultus.

Fructus.

Sepes.

Tigna.
Imbrices.
Fili.
Vestes.
Claui.

Acus.

Succus.

Mel.

Saccharū.
Vinum.

Acetum.

Vires.

Restes.

METL plantæ, quam Mexicanſes *Magui* appellant, plures ſunt differētiæ, de quibus ſeorſim agemus, incipientes ab ea, quæ folia Aloes fert, ſed longè maiora, & craſſiora, (arboris enim mediocriſ interdum æquant longitudinem) vtrinque ſpinifera, ac in rigidum, acutumq; deſinentia mucronem. caulem duplo maiorem. & in eius parte ſumma flores luteos, oblongos, iuxta cacumen ſtellatos. ac procedente tempore, ſemen Aſphodelino perſimile. radicem verò craſſam, breuem, & fibris ſcatentem. Seritur ex germinibus qui circumcirca matrem oriuntur, quouis ſolo, ſed præcipuè fertili, atque frigido. non enim tempeſtatū, aut inclementioris cœli patet iniurijs, aut per ſiccitatem ſtatim marceſcit. è nulla re proventus eſt amplior. Planta hæc vnica, quidquid vitæ eſſe poteſt neceſſarium, præſtare facile poſſet, ſi eſſet rebus humanis modus. innumeri penè ſunt vſus, qui ab ea deſumuntur.

Tota enim illa, lignorum ſepiendorūq; agrorum vſum præſtat. caules tignorum, folia verò teſta tegendi, imbricum, lancium, Papyri, filique, ex quo calcei, lintea, & alia veſtium genera, quæ apud nos Lino, Canape, Goſſipio, alijsq; huiusmodi parari ſolent. è mucronibus fiunt clauī, & aculei, quibus perforandis auribus, macerandi corporis gratia, Indis vti mos erat, cum dæmonum vacarent cultui. item aciculæ, acus, tribuli militares, & raſtilla idonea peſtendis ſubtegminibus. Præterea è ſucco manante, cuius, euulſis germinibus internis, folijsvè tenerioribus cultis *Tzilinis*, in mediam cavitatem ſtillat planta vnica quinquaginta interdum amphoras (quod dictū eſt mirabile) Vina, Mel, Acetum, ac Saccharum parantur. ſuccus namque deſtillatione fit dulcior, decoctione & dulcior, & ſpiſſior, donec tandem cogatur in Saccharum. Vinum fit ex eodem ſucco diluto fontana aqua, additis corticibus malorum Medicorum, Limonumque, & alijs. quibus facilius inebriantur, quod ea gens maximè affectat quaſi perſaſa rationalis ſuæ naturæ, & auida ſortis brutorum, atque quadrupedum. è Saccharo, quod ex eodem ſucco vt diximus cogitur, parant Acetum, nempe reſoluto ex aqua, & nouem diebus inſolato. idem ſuccus menſes ciet, aluum lenit, vrinam euocat, renes, & veſſicam emundat, lapides frangit, vrinæq; extergit meatus. ſuccus, cui incoctæ ſint *Piltzintec xochitl*, & *Matlaxachitl* radices, referunt punctis mederi. e radice quoque reſtes fiunt firmiſſimæ, ad multas res perquam accommodæ. craſſiores foliorum partes truncusque, decocta

cocta sub terra (quod genus elixandi barbaricum vocant *Chichimeca*) edendo Cibus.
sunt apta, sapiuntque citrea frustra Sacharo condita. quin & vulnera recentia mi-
rè conglutinant. fit enim succus assatione glutinosus. qui suapte natura frigidus
ac humens est. folia quoque assa, & affecto loco imposita, conuulsionem cu-
rant, ac dolores leniunt (præcipuè si succus ipse calens bibatur, quamuis ab In-
dica profiscantur lue) sensumque hebetant, atque torporem inducunt.

Aloe Americana, licet spinis horreat, nihilominus tamen inter *Acanacea* reponi non
debet, ut quidam videntur facere. ab ijs enim non solum viribus, sed & tota facie
differt. potius ergo inter *Frides*, & *Gladiolos* numeretur, quibus flos admodum est si-
milis, & reliqua omnia nil abnuunt.

Eadem fere de viribus huius *Aloes*, inuenies apud *Clusium* rariorum plantarum lib.
1. cap. 48. qui primus hanc proposuit, viresque ex *Gomara* apposuit.

De METL COZTLI, seu Metl Luteo. Cap. XIII.

METL COZTLI, seu *Maguei*
luteum, ab alijs *Coztic metl*, &
Macoztic metl, ab alijs *Hucimetl*, seu ma-
gnæ utilitatis dictum, species *Metl* est, sed
marginibus foliorum luteis, spinis paruis,
& nigris, folijs verò modicis, si cum folijs
Metl præcedentis comparentur. caule bi-
nos cubitos alto, digitumq; lato, & rubro.
cum flore ceruleo pallescenti, cacumen
eius occupante. & radice surculosa. Cam-
pestribus locis Mexici nascitur, quouis
tempore, quamuis solâ æstate floreat. se-
ritur ex germinibus ortis iuxta parentem.
Ius trium, quatuorvè foliorum, additis Sili-
quastris ternis, frigentes ac crassos humo-
res per secessum & vrinam, paulatim va-
cuat. idem propinari solet ab Indis, enixis
mulieribus, aliquot diebus a partu, corro-
borationis gratia. succus expressus, ab se-
miasis folijs, dicitur asthmati conferre.

Frigida verò constat, & lubrica natura.

De MEXCALMETL.

Cap. XIV.

MEXCALMETL, seu *Magui* aptum ut assum comeditur, species est *Metl* parua, valde spinosa, & virore admodum exaturato tineta. cuius folia eduntur assa, & sunt præ cæteris grata gustui. offenditur ea in montibus *Tepozelanensibus*.

De MEXOCOTL.

Cap. XV.

MEXOCOTL, seu *Magui* Prunorum, spinosa etiam planta, & ad *Metl* genera referenda, species est, sed fructu dulci, & acido, multiplici, ac persimili *Prunis*, unde nomen, & in orbem, Indicæ *Pineæ* quadantenus parem, composito, eduli succo pleno, & grati saporis. Folia sunt *Metl*, aut illis potius *Pineæ* Indicæ similia, spinosa, fulua, ac veluti marcida. Caulis verò brevis, teres, ac crassus. Radix fibrata, crassaque. pruna sunt oblonga, glandibus similia, & ex candido pallescencia, obducta membrana. intra quam continetur callus candens, ac, ut diximus, dulcis, & acidus, *Pinearum Indicarum* sapore refertus. semine principio candido, ac postea nigro, obrotundo, & duriusculo. Nascitur in saxosis regionum calidarum *Tepecuacuilci*. Temperies est frigida, & sicca. Medetur oris vlcusculis e calore ortis, fructus commansus, ac gestatus ore.

De NEQVAMETL, & alijs quibusdam Metl speciebus. Cap. XVI.

NEQVAMETL, METL V. Angustifol.

QVAMETL, METL VIII. Montan.

ACAMETL, METL. XI. Arund.

NEQVAMETL, seu Mellis potatrix, species est Metl, alijs congeneribus plantis facultate similis. rara est forma. folia namque digito trasuerso paulò crassiora profert, aspera iuxta latera, ac impensè acuminata circa cuspidem. caulem brachij crassitudine. cuius cacumen fructus occupat oblongus, Pyrorum paruorum forma, vndique sepiens caulem. Nascitur in calidis. sunt aliae quamplures species, quarum quoniam facultate similes sunt, & forma parum differentes, nomina, ac nonnullarum partium differentias subijciam. Prior omnium vocatur Mexoxochtli, seu Metl viride. Altera à cinereo colore Nexmetl, reliquis etiam similis. Tertia Quametl, seu Maguei montanum; squalenti colore fibrata radice, & longo, crassoq; insigni furculo. Quarta Hoitzitzilmetl, aculeis longis, purpureisq; radicibus, & spinis. Quinta Tapayaxmetl, seu Maguei Tapayaxin, praecedenti ferè similis. Sexta dicitur Acametl, seu Maguei arundineum,

Metl viride. VI.
Nexmetl cinereu. VII.
Quametl montanum. VIII.
Hoitzitzilmetl. IX.
Tapayaxmetl. X.
Acametl arundineum. XI.

Metl ni-
grum. XII.
Xilometl
pilolum.
XIII.

neum, albidioribus iuxta radicem folijs, & rubescentibus spinis, atque radici-
bus. Septima dicitur Maguei nigrum, ob colorem atrum, quamquam spinæ,
radicesque ex nigro fuluescant. Octava *Xilometl*, seu *Metl* pilosum, rubeis spi-
nis, & radicibus, quæ rariores præcedentibus quadantenus videri possunt.

TLACAMETL.

THEOMETL.

De TEPEMEXCALLI, seu
Maguei montano alio. Metl. XIII.
Cap. XVII.

TEPEMEXCALLI, seu Ma-
guei montanum aliud, forma *Metl*
constat, sed tenuibus spinulis. contusa,
atque deuorata, illitavè, curat eos, quo-
rum artus motu priuati sunt ob neruo-
rum conuulsionem. Montosis, saxosis;
locis gaudet calidarum regionum, qua-
lis est *Tepoztlanica*.

De TLACAMETL. Metl. XV.
Cap. XIX.

TLACAMETL, seu Maguei lu-
teum, hæc est etiam species *Metl*,
eadem penè forma, & viribus, quibus
cæteræ, & eisdem quoque vñibus. sed in-
ter reliquas, vigorem ac robur addit for-
minis imbecilibus, aut syncope tentatis.
Nomen habet à magnitudine.

De THEOMETL. Metl. XVI.
Cap. XIX.

THEOMETL, seu Maguei di-
uinum, species Maguei inter nu-
merosas alias quæ reperiuntur, eadem
penè facultate, & forma. longa radice,
fibrataque, & exilibus spinis. duas spi-
thamas longa sunt tantum folia. succus
verò epotus, aut illitus, febres extinguit.
Nascitur in frigidis, & calidis locis, edi-
tis, atque campestribus.

De *PATI*, seu *Metl lenissimo*.
XVII. Cap. XX.

PATI, seu *Metl*, ex quo fiunt lenissima fila, similis est *Metl*, sed folijs angustioribus, minoribus, & tenuioribus, magnaque ex parte purpurascens, è radice fibrata, crassaque. Species est vocatæ *Pita*. parantur ex ea, fila tenuissima, in magno habitapretio, pannisque lineis preciosis texendis aptissima.

De *QVETZALICHTLI*.
Metl.XII. Cap.XXI.

QVETZALICHTLI, quam alij *Metl Pita* vocant, ad species *Metl* videtur posse referri. assurgit in arboream altitudinem. radicem fundit crassam, fibratamque, & sensim gracilescens. folia verò spinifera, & *Metl* similia. fit ex ea quidquid ex *Metl* fieri consuevit, quod ex eius filis, delicatiores, & maiori in precio habitæ parantur vestes. Prouenit in calidis *Quauhquechulla*, & *Mechatlani*.

De *XOLOMETL*. *Metl*.XIX.
Cap. XXII.

XOLOMETL, seu *Maguei serui*, species est *Metl*, tribus veluti orbiculis aggregatis, radice constat firmata, & fibris aucta rubrescentibus. vnde proferuntur folia coccineis horrida aculeis, raris, & à medio ad vsque mucronem procedentibus. succus foliorum expressus, ac bibitus decem vnciarum mensura, vniuersi corporis dolores, & præcipue articulorum tollit, ac morum impeditum restituit. Verum quo bibitur tempore, corpus est magna cura operiendum. Nascitur *Huexocinci*, iuxta fauces fluminum.

De OCOLOXOCHITL, seu Flore Tigris. Cap. XXIII.

HERBA est Ocoloxochitl, folia fundens Gladioli, nervis discursibus, densis, & secundum longitudinem procedentibus. Florem rubrum, magnum, ternis constantem folijs, sed circa medium pallentem, albumque, & Tigridis pellis more maculatum, unde nomen. Additur in Corollas, floridosque manipulos ob floris præstantiam. Radix verò Porracea est, quæ frigefacit, ac febrem extinguit, vncie vnus pondere ex aqua deuorata. & punctis aduersatur, quæ ardentes febres sequi solent. Sunt qui dicant, deuoratam, efficere fecunditatem. edulis etiam est, frigentisque, nec omnino iniucundi nutrimenti, lubrica, & pectori conferens. Nascitur clementi cælo, quale foritur Vrbs Mexicana, hortensibus præcipuè, humidisque, & cultis locis.

Dodonaus, & Lobelius florem Tigridis à se nunquam quidem visum, sed à D. Ioanne de Brancion transmissum exhibuerunt. in qua tamen imagine est quod desideres in folijs illis tribus minoribus. quæ non simplicia, sed duplicata esse debent.

De OMIMEZTLI, seu Osse femoris. Cap. XXIV.

OMI.

OMIMEZTLI herba est, folia habens Ocymi penè figura, & nonnihil undulata, ex viridi purpurascens. caules purpureos, tenues, ac volubiles. flores in postremis ramis ex candido pallentes, & exiles, ex quibus vascula obrotunda, semine referta. radicem verò teneram, crassam, longam, candentem, & fibratam, saporis atque odoris expertem, glutinosam, frigidæq; & humentis temperiei. Sunt qui vocant eandem plantam *Otomite tumquiye-ti*, alij *Pozteopatli*, alij *Tlaltinopatli*. Prouenit editis locis, montosisq; *Tomilozincini*, *Ocpayocani*, *Oapani*, & *Totepeci*, nonnihil variante forma. Radix ossa luxata reducit, fracta consolidat. locis corporis, casu aut ictu concussis, applicata fert opem. confert saniem meientibus, dolores tollit, ac repellit præter naturam tumores.

Folia Betæ potius sunt similia, longitudine trium digitorum, latitudine vero duorum.

De OMIZOCHITL, seu Flore osseo. Cap. XXV.

HERBA est *Omizochitl* folia ferens Porracea, virentia, circa radicem tamen rubeo tincta colore. flores in summo caule candidos, oblongos, nostrisque Lilijs odore similes, [quamobrem Indica Lilia quidam vocant] & in foliola, stellarum instar, postrema parte diuisos, ac circa medium nescio quid sublutei præferentes. caules virides, rotundos, & leues. radicem verò bulbosam, obrotundamque. Prouenit in frigidis, & temperatis regionibus. floresque adduntur in corollas, & odores. Radix frigida est, & humida, saliuosæque cuiusdam, lubricæ naturæ particeps. species videtur Narcissi, veteri incognita Mundo. Radix tumores præter naturam apposita repellit, febres extinguit, & fluxus à calida causa ortos, retinet deuorata.

De QVIL AMOLLI, seu herba Amolli. Cap. XXVI.

QVIL AMOLLI herba est folia mittens cordis figura, mediocris magnitudinis. caules volubiles. flores candentes, & prælongos, Cymbali forma. radicem verò tenuem, ac longam. Nascitur in calidis collibus *Tztlani*. Sapore, & odore insigni caret, frigidaque, & humenti natura constat. Folia resoluta ex aqua, illitaque, medentur inflammationibus. dolorem capitis applica-

ta sedant, euocant urinam, calorem nimium pellunt, & oculis puerorum inflammatione tentatis prosunt. Est & alia herba eiusdem nominis, & facultatis, huicque, vt coniectari potest, congener, sed folijs circa exortum à pediculo minimè bifidis, de qua hæc pauca dixisse sufficiat. Quin & Brioniam nostram, *Chichic amolle* vocant Indi. aiuntque, Ius decocti infusum, mirè pituitam purgare, & Gallico morbo, alijsq; ægri tudinibus, in quibus impeditur motus, anti quis, ac rebellibus mederi.

Alter.
Tertia A.
mara.
Bryonia.

De *TEPITZIC XIHVITL*, seu
Herba firma. Cap. XXVII.

HERBA *Tepitzic xihuitl* caules mittit purpureos, & tenues. & in eis folia parua, serrata, & obrotunda, formæ illis *Adianthi* quadantenus similia, quamuis minora. florem, è pallido rubrescentem, oblongum, & vasculo rosaceo penè simili contentum. radicem verò digitalem. *Campestribus*, montosisque prouenit locis regionis Mexicanæ. Radix Septembri mense solet ad vsus euelli, atque recondi. huius est præcipuus in medicina vsus. deuorata urinam elicit, quacumque retentam ex causa. Frigida verò, humentivè natura constat, atq; ideo simili mësura febres extinguit.

De *TLAPATL*. *Stramonio*. Cap. XXIII.

TLA PATL herba folia fert *Vitis* lata, & sinibus, aut profundioribus laciniata crenis. caules virentes. florem candentem, ac longum, vasculorum figura. fructum obrotundum, similem *Erinaceis*. radicem surculosam, & candentem. Nascitur in quibusque locis, præcipue *Tepecuacuilci*, & *Mexici*. frigida temperie constat. ac sapore, odoreque insigni caret. Ius decocti foliorum, aduersus febres, & quartanam præcipue, illini solet, aut lichenij modo obdi. fructus verò, foliave, aduersus pectoris dolorem. eadem aurium surditati ex aqua instillata conferunt. cervicali imposita somnum conciliant peruiigilibus, & si paulò liberalius deuorentur, insaniam. Inter *Stramonij*, vel *Daturæ* species hæc numeranda

vanda est, ideoque Hyoscyamo propior quàm Solanis, id quod etiam ex Viribus conij-
ci potest. In Solani enim genere nullam adhuc vidi, quæ vim habeat Narcoticam.
Nec enim Mandragora, Poma amoris, Alkenkengi, Siliquastrum, Dulcamara, plus
senum inducunt, quam aqua Rosarum temporibus applicata. Hyoscyami autem
omnes congeneres, non tantum vires habent hypnoticas, sed insuper multa, & varia
inducunt, tum vigilantibus tum dormientibus, phantasmata. Exemplo sunt ea omnia,
quæ de Hyoscyamo, Datura, Belladonna, Stramonio, ab Authoribus sunt prodita.
qua de re vide Garciam, & Acoſtam de Datura, & Iulium Scaligerum in exercita-
tionibus ad Cardanum. De Mandragora non ego tantum experimentum fieri perſepe,
sed etiam Excellentiss. D. Ioannes Faber Lynceus, Summi Pontificis simpliciaris, & in
Urbe simplicium Professor, amicus meus colendissimus, & cum quo frequenter hæc mea
studia contuli, coram suis Auditoribus magnum Pomum, vna cum seminibus ieiunus
absumpsit, sine vlllo, vel somni vel alterius mali signo minimo. & vt experimentum
esset certius, ieiunus vsque ad prandium, per aliquot nempe horas permansit, & à vino,
ne vis Pharmaci debilitaretur, abstinuit.

De TLAQUILIN. Mirabili Peruana. Cap. XXIX.

PLANTA Tlaquilin à Mexicenis
nuncupata, alijs Theotlaquilin, à nonnul-
lis Hachalindi dicitur. in villa Madritij Hi-
spaniæ, Marabillas de Indias, ob florum ad-
mirabilem in eadem planta varietatem, appel-
latur. ab alijs Mexicani Iasmini, ob suauem
florum odorem. à plerisque, Solanum
odoriferum, à foliorum cum Solani folijs
similitudine, & florum odoris gratia, voca-
tur. Herba est Solani folia ferens, sed ma-
iora, viridia, satis carnosæ, & succulentæ, cir-
ca basim ampla, per extremum mucronata,
in singulorum ramorum geniculis bina ex ad-
uerso ordine disposita, quæ trita grauem odo-
rem, gustata verò ingratum saporem referunt.
Caulem duos tresvè cubitos prolixum, aut am-
pliolem, pollicari crassitudine, succulentum,
firmum, & ex viridi flavescentem, multis alis
concauum, ac geniculatum, & in frequentes
ramos pariter nodosos diuisum. Flores in ex-
tremorum alis ramulorum singulos, oblon-

gos, concavos, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicatos, at ubi ex-
plicati sunt, Pycnol floribus penè similes, non in mucronatos, sed obtusos angu-
los, Conuoluuli florum instar, desinentes, varijs micantes coloribus, nonnun-
quam saturata purpura nitentes, interdum obsolete rubentes, aut flavescentes,
aliquando flauos, aut pallentes, quandoque puniceos, interdum verò ex pallido
candicantes, sæpius binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo me-
diam

Differētia
colorum
in flore.

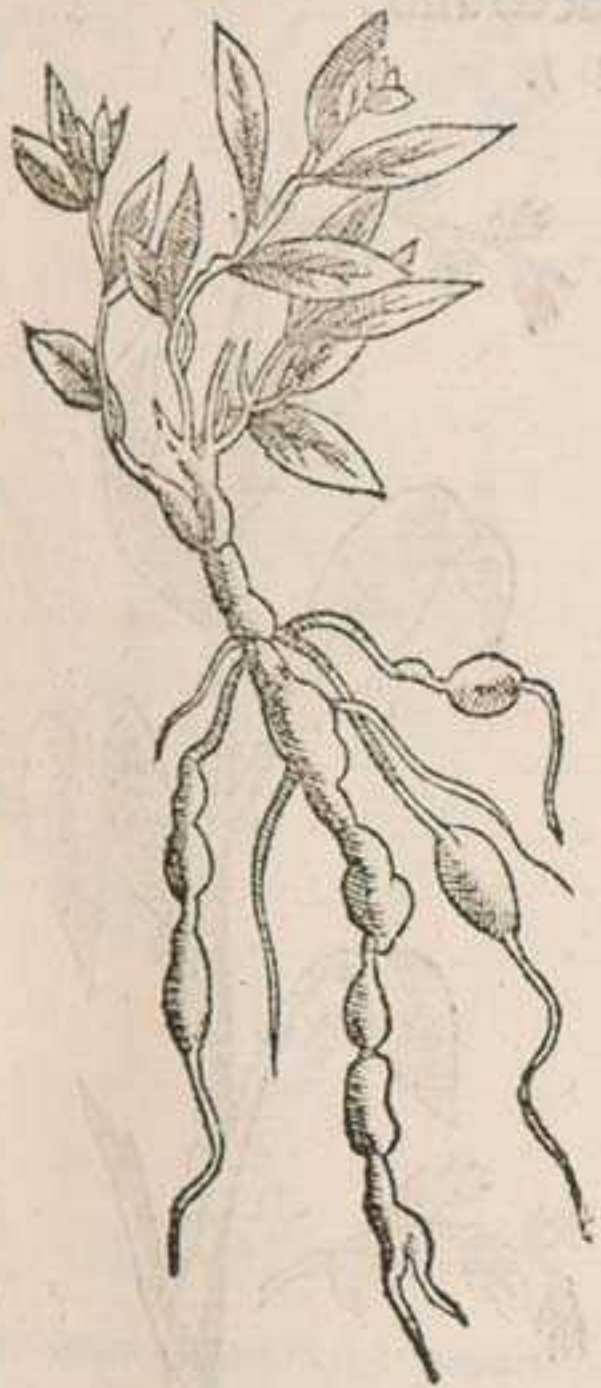
diam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercurrente, vel radijs alternis, modò flauis modò purpureis, totum distinguuntibus, aut interdum magnis purpurantibus maculis, nonnumquam exiguis, vario situ, & mixtura, toto flore vel flauescente, pallescente, aut exalbescente. odoris suavis Narcissum referentis, sex oblongis staminibus, stiloq; paulò longiore, e medio flore emergentibus. Hi enim flores, etsi ephemeris sunt, noctu tamen explicantur, postridie ante meridiem, per æstum præsertim, se contrahere incipiunt, ac temperatiore aura, integro nonnumquam die expansi permanent, & sub noctem tantum contrahuntur, nec ultra diem perdurant. singulis tamen diebus recentes explicantur. qui cum pridie decerptis (quod visu mirabile est) atque inter chartas repositis collati, iisdem quidem coloribus constare, quibus illi deprehenduntur; at eorumdem situ & mixtione ab ijs variare, quisquis diligenter obserauerit, animaduertet. tertio item die, & sequentibus similiter. Diutissime vires, & ab Iulio ad Octobrem vsque mensem, primasq; pruinas, numerosa florum sobole luxuriare solet. Semina fert singula, nulla membrana, seu pericarpio inclusa, mucrone, cui flos insedit, obtuso, infima verò, qua caliculo adhæret parte, tanquam exigua corona ornata, pentagona, baccæ Myrthi fere magnitudine, initio viridia, postea, vbi maturauerint, fusca, nigrantiave, & quibusdam veluti tuberculis obsita, sponte vel leuissima agitatione excidentia. nucleumque continent album. qui tritus, in candidissimam, & Amyli instar, niueam, friabilemque pulpari resoluitur. radix crassa, fibrataque est, foris nigra, intus alba, gustu aliquantisper acris, cui admixta sit superficialis quædam dulcedo. Etsi planta annua appareat, viuax tamen est. Varietas illa colorum, quæ in floribus, eorumque pediculis, ac caulibus, seminumque crassitie, & breuitate visitur, licet sit animaduersione digna, nullam tamen specificam facit differentiam. Prouenit Mexici passim, & in hortis, florum & deliciarum gratia, coli solet. Radix frigida constat, humidaque, & lubrica natura. quamobrem deuorari refrigerij gratia, illinique solet. etsi, vt diximus, tantillum quid acredinis, cum pusilla superficiali dulcedine recipiat. Nec desunt, qui dicant, radicem eius, quæ vario est flore, duarum drachmarum pondere deuoratam, egregie aquas educere.

Consule & Carolum Clusium in rariorum plantarum lib. 5. c. 5.

Non adeo frigidam esse mirabilem Peruvianam, suadet satis magna foliorum acrimonia. Quod si inter Conuoluulos reponi debeat, vt figura floris, & vita eius ephemera, totaque plantæ constitutio, aliquo modo innuunt, maiori iure calida quam frigida statuetur, nec improbabiler aquas subducat.

D: TLALCACAHVATL CHIMALHVACANICHAL-
CENSI. Filipendula IIII. Mexicana. Cap. XXX.

HERBA est *Tlacacahuatl* duos lon-
ga dodrantes, oblongis ornata fo-
lijs, Ocymi, sed crassiusculis, nervosis,
ferratis, binis per interualla. & asperis cau-
libus, teretibus, tenuibus, & nonnihil
purpurascentibus. & circa summos cau-
les floribus cyaneis, paruis, & in oblonga
capitula, Stoechadi similia, compositis. &
radicibus orbicularibus, Ponticis nucibus
forma & magnitudine, haud dissimili-
bus, vnde nomen, non sine alijs capilla-
mentis, hinc inde tum ab ipsis radicibus,
tum ab inferiori caulis parte prodeuntibus.
Nascitur in frigidis, saxosisq; locis, iuxta
aquas. radices sunt frigida, atque humen-
tes. deuoranturque quaternæ illarum ad-
uersus febrium ardores. eadem, addita *Te-
poxonacatl*, aluum sistunt.

De TLALLANTLACA CVITLAPIL-
LI alia, Trifolio Tetraphyllo.
Cap. XXXI.

TLALLANTLACA CVITLA-
PILLI herba est folijs munita
Ocymi, ternis, quaternisvè. caulibus tres
longis spithamas, lignosis, & lauibus, par-
timq; rubeis. fructu glandium forma, spi-
cato, ac partim coccineo, pleno modico
semine. & floribus rubeis, ac stellatis. In-
signi sapore caret, & lubricitatem quan-
dam lancinantem præfert: more earum
plantarum, quas *Quexquic* vocant. Radix
verò fibrata, surculosa, & crassa est. Na-
scitur in calidis *Tepoztlanensibus*. frigida,
& humida est natura. tussi medetur, alijsq;
pectoris morbis. referuntque, enixas, &
lasisitudinem passos roborare, & sedare
dolores. Tragacanthi gummi gustatum
credas mandere.

Quemadmodum in Trifolio pratensi mi-
rum & rarum est cum quatuor folijs illud re-
periri, sic hanc plantam raritatis gratia Trifolium Tetraphyllon appellare placuit,
cum in eadem & tria & quatuor folia conspiciantur.

De TOZCVITLAPIL XOCHITL

Lithospermo Arundinaceo alio.

Cap. XXXII.

HERBA est *Tozcuitlapil xochitl*, quam alij *Coiyotzin* vocant, translata iamdiu in Hispanias, vocaturque ibi, quod folia ferat Arundinis, fructum verò initio candidum, ac gemmantem, ac demum nigrum, & nitidum, & præcarijs vocatis globulis per similem, *Lithospermum Arundinaceum*. Et quamvis in calidis magna ex parte nascatur, frigida tamen, & temperata loca non refugit. repellit præter naturam tumores. frigida siquidem radix, humidaq; constat temperie, grato etiam, & glutinoso sapore.

De TZAVTLI. Glutine. Cap. XXXIII.

TZAVTLI, seu Gluren, herba est folia Porracea mittens, lineis discurrentibus secundum longitudinem. caules rectos, & geniculatos. in eisq; flores è luteo purpurascens, Irinis forma quadantenus similes, sed longè minores. radices verò Asphodelo similes, candentes, & fibratas. Quibusque locis viuit, editis ac planis, sed præcipuè calidioribus. Radix est frigida, humidaque, & glutinosa. ex ea enim præstantissimum gluten, & valde tenax, quo vtuntur Indi, & præcipuè pictores, vt pigmenta tenacius adhæreant, ne rerum repræsentatæ imagines facilius deleantur. Secatur hæc in frusta parua, & ficcata Sole læuigatur, atque ita demum nobile illud glutinis paratur genus. aiuntque, radicem hanc semiuncia pondere deuoratam, mederi dysenterijs. verum cæteris etiam opitulatur morbis, qui e defluxione, nimiaq; laxitate oriri solent.

Bulbi plerique, vt Capacea, Narcissi, Hyacinthi multam admodum in radicibus habet viscosam humiditatem, cui tamen sepe amaror, vel acrimonia mixta. vnde non mirum Viscum ex illis parari posse. Quin etiam vis vomitiua, ex eadem causa suã videtur trahere originem.

De TZTAC ÇAÇALIC, seu Herba glutinosa, & candenti. Cap. XXXIV.
GLUTINOSA ALBA. GLUTINOSA ALBA ALIA.

VOLVBILIS genus est herba *Tztaç çaçalic*, nomen à radice impensè glutinosa habens. quæ internè candida, externè verò rubea est, insigni- que sapore caret. caulesq; mittit longos, tenues, conuoluentes se. & in eis fo- lia Alliarie, Tussilaginisve, læuiter serrata. ac florem, vt aiunt, nullum. fru- ctum verò racemosum, vuis acerbis, forma & magnitudine similem, & ca- preolos hinc inde exorientes. Montanis, saxosisq; locis regionum temperata- rum, qualis est Mexicana, prouenire solet. Radicum eius decocti ius medetur diarrhœis. radix verò epota vnciæ vnius mensura, itinere longo defatigatis suc- currit. medetur fracturis cum *Xochinacaztli*. urinam euocat vnius vnciæ pon- dere deuorata. exhibetur ducendis in balneum post ægritudines. partumque, cor- roboracionis, vt aiunt, causa. applicata verò, dolores lenit, repellit inflamma- tiones, & extinguit febres. frigida enim est, humentique, & glutinosa natura.

De ÇAÇALIC COAPITLANENSI. Trifolio Spicato Mexi- cano. Cap. XXXV.

TRIF. SPICATVM MEX.

TRIFOLIUM SPICATVM ALIUD.

HERBA est *Çaçalic Coapitlanensis*, folia ferens Amygdali, terna per in- terualla. caules lignosos, & tenues. flores coccineos, paruos, in corym- borum formam compositos, & in summis ramulis quasdam veluti spicas par- uas, pallentes, necnon exiguas quasdam siliquas, quæ concinnantur ex floribus, semine paruo refertas. radicem verò fibratam, tenuem, ac longam. Nascitur in calidis. frigida est, & glutinosa. vomitum, diarrhœas, dysenterias, & sangui- nis excreationes sistit. abortum cohibet, tenelimum compescit, exedit carnem excrecentem in oculis, & argemata dissipat, inflammationes repellit, & mem- bra

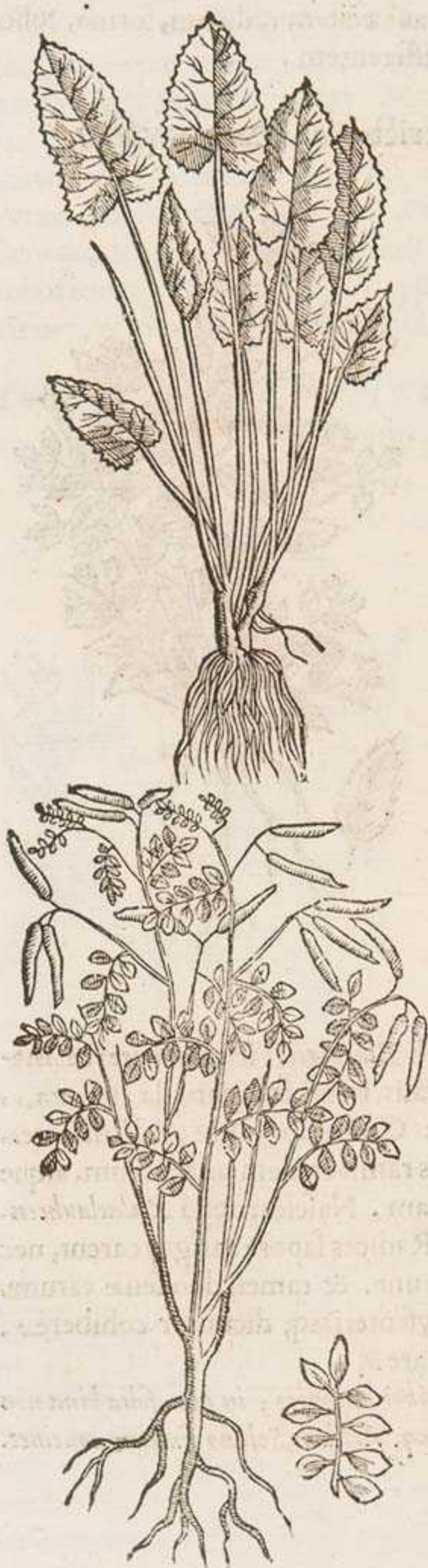
braquecumque ob calidam intemperiem debilia firmat, atque corroborat. Reperi aliam eodem nomine plantam in planis, faucibusq; montium *Quauh-* Alia si-
nahuacensum, & *Tacapichtlensum*, necnon *Ocoituci*, eisdem facultatibus, & for- milis.
 ma circiter præditam, sed ob situm fortasse, aut ætatem radicum, formâ, folio-
 rum latitudine, & summis spicis, paulisper differentem.

De *APITZALPATLI*. Adstrictoria. Cap. XXXVI.

APITZALPATLI, quam nonnulli *Tlaelpatli*, seu Dysenteriae me-
 dicamentum vocant, herba est dodrantalis, folia bina, paruula, serrata,
 atque obrotunda, per longa interualla mittens. Caules dodrante paulò maiores,
 teretes, tenues, & subalbidos. & in postremis ramis caulem purpureum, atque
 exilem. radicem verò orbicularem, & fibratam. Nascitur apud *Xalatlahuacen-*
ses regionibus frigidis, & locis campestribus. Radices sapore insigni carent, nec
 gustatæ effatu dignam adstrictionem præferunt. & tamen duodenæ earum
 rulsæ, atque ex aqua deuoratæ, diarrhoeas, dysenteriasq; dicuntur cohibere,
 febrem extinguere, & laxa membra corroborare.

Huc etiam aliam eiusdem nominis plantam lubet apponere, in qua folia bina non
 sunt in summo. Calyx, qui ex luteo rubet, Baccamq; viridem, Solano similem, continet.

De *ATLINAM* circinata. Cap. XXXVII.

HERBA *Atlinam* circinata, ab alijs *Apatli*, quasi Medicamentum nalcens iuxta aquas, dicta, Folia fert *Saluæ* similia, sed maiora, & asperiora, *Cirsijvè*, quod *Buglossum* quidam vocant. Caules rotundos, hirsutos, rubescentes, & quatuor cubitos longos. Flores toto caulium procurfu è pallido rubescentes, oblongos, & loculis haud ab- similes, vnde folliculus prodit oui figura, ple- nus semine gracili, & fuluo. Radices verò ca- pillis similes. Nascitur in calidis, quale est *Hoaxtepecense* oppidum, in planis, & campe- stribus locis. Radix, ac folia, trita & in fa- rinam redacta, vlceribus putridis, si illis in- spergas, medentur. frigida enim, siccaque constant, & adstringenti temperie. quin- diarrhœas sistunt, dysenterias cohibent, cæterasque defluxiones, maximè si ex calida causa ortum ducant, coercent.

Inter *Campanulas* hæc herba locum sibi ven- dicare potest. in quibus omnibus semen flauum nitens, valde minutum, multum, quinque va- sculi septis inclusum, conspicitur. & flos in figu- ram *Campanæ*, vnde nomen, efformatur.

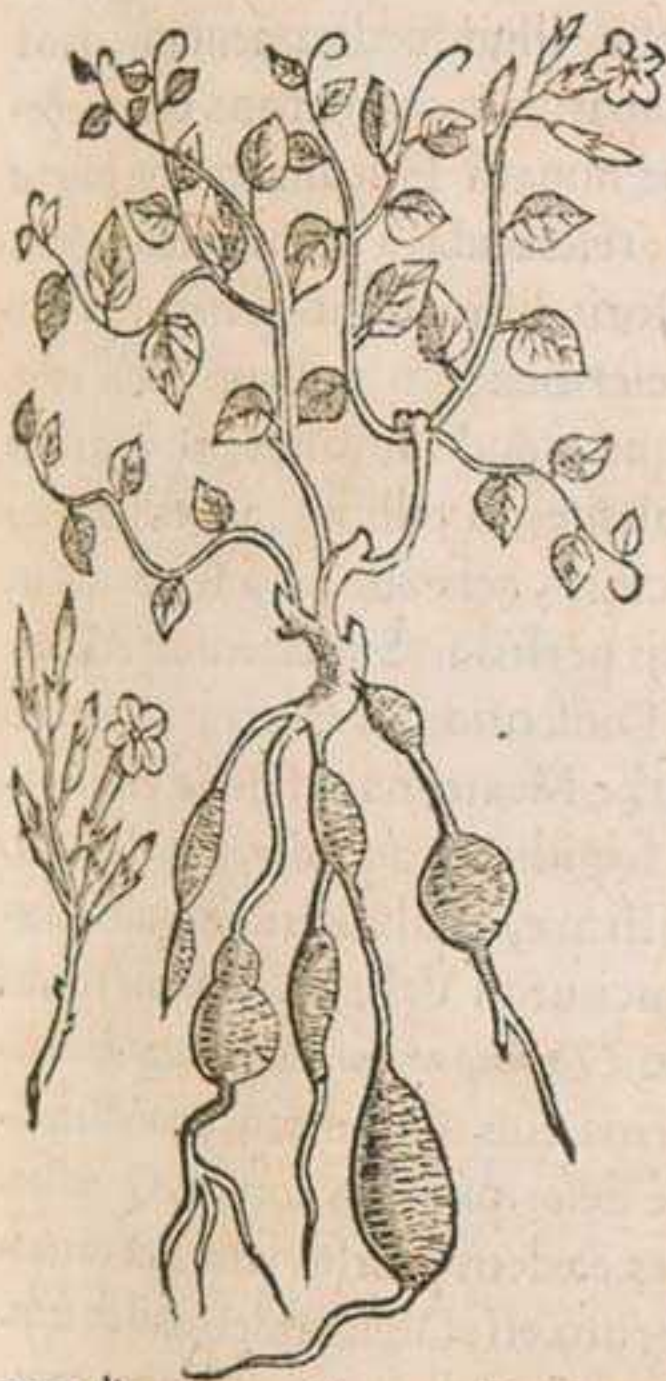
Vires omnibus eadem, frigida nempe, ob sapo- ris inertiam adscribuntur.

De *HOCLICPATLI*, seu suavi medi- cina. Cap. XXXIIX.

HERBA est *Hoclicpatli* duos dodran- tes longa. folijs *Rutæ*, aut *Leguminis*. floribus coccineis, modicis. siliquis paruis, te- nuibus, teretibusque. Nascitur in monti- bus frigidaë regionis *Hoitzilacensis*. Radix est frigida, glutinosa, atque adstringens. sistit dysenteriam. ac lumborum dolores, vi- ciæ vnius mensura deuorata, placat, ac eo- rum, qui longo itinere, aut laboribus im- probis defatigati sunt.

De HOCHOETZONTE COMATL. Capite Senis.

(ap. XXXIX.)

HOCHOETZONTE COMATL, seu Caput senis, quam alij *Çaçanacxochitl*, *Temiltzincenses* verò *Tacanexton*, seu Cuspidem cineream vocant, herba est volubilis, folia mittens ampla, cordis figura. florem coccineum, longum, & fistularem aceruatim dependentem. radices verò numerosas, orbiculares, mediocres, & funiculis per intervalla appensas, intus extraque asperas, & fuscas, *Tecompatli* similes. Nasceitur in planis, & campestribus locis *Te-hoytztla*. Radix frigida, humidaque constat natura. editur elixa. refrigerat verò, atque roborat. olet liquorem stillatitium florum Mali medicæ, sapitque. illinitur tumoribus præter naturam. Insignis planta est, & grato gustu. exhibetur febrientibus, atque ita febrilem calorem compescit. Indis erat olim mos impartendi illam natis, sed ea lege, vt totam non absumerent, sed portio-

nem aliquam intactam relinquerent. persuasum habentes, eos qui illam ingererent totam, obituros nondum assecutos senectutem. quamobrem impostum est illi nomen *Hochoetzonte comatl*. quamvis alijs, vt diximus, *Çaçanacxochitl* dicta est.

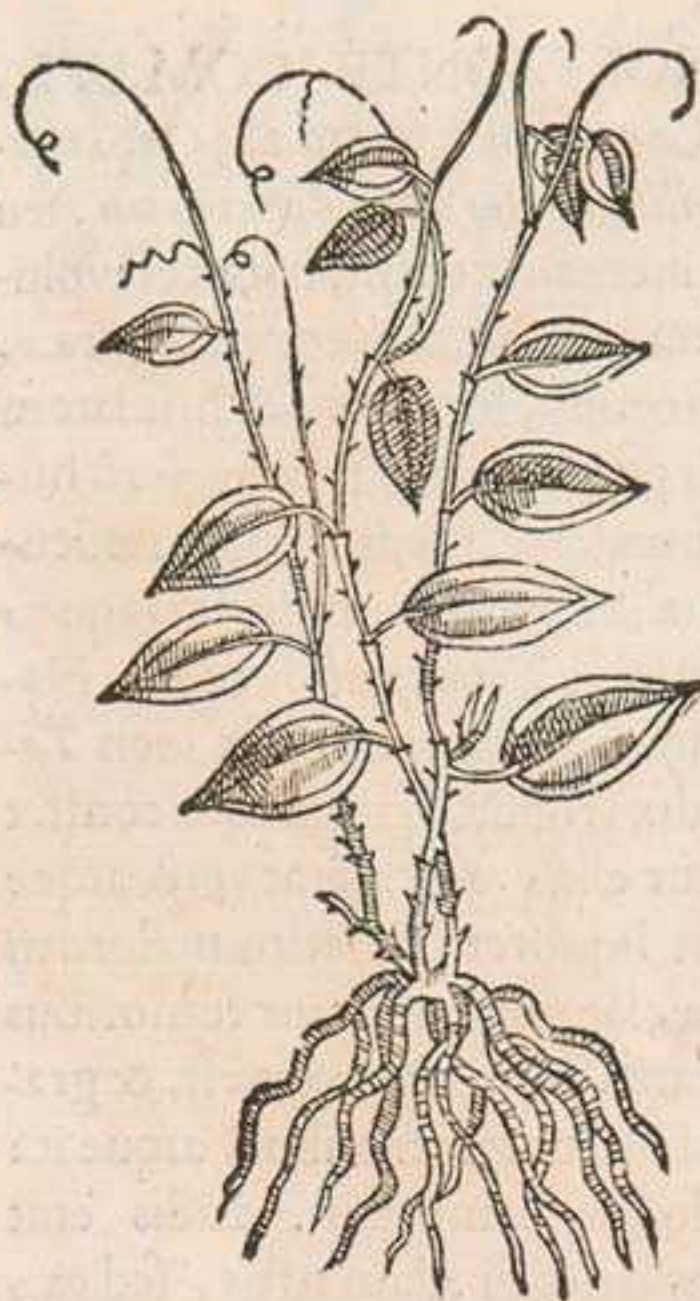
De HVEMBEREQVA. Cap. XL.

HERBA est *Huemberequa*, folia mittens undulata, & terna, sed medium longè maius cæteris, atque obrotundius. caules prolixos. fructum paruum, & racemosum, toto caulis discursu ab exortu foliorum prodeuntem. radicem verò longam, sensim gracilescens, surculosamque. Nasceitur in frigidis, & montosis *Michuacanensibus* locis. Frigida, & adstringenti natura constat, qua febrientibus quoque conferre solet. ius decocti corticis radicum, foliorumque, dentium, si eo colluantur, dolorem tollit, & quemuis alium. quin idem inspissatum, illitumque, vlceribus miram fert opem, è Gallica lue ortis. pruritus, & exanthemata excitat desuper meientibus, colligentibusque.

*De MECAPATLI, seu Zarzaparilla. Cap. XLI.**MECAPATLI PARATLA.*

I. Smilax
aspera cō-
munis.

MECAPATLI vocant Mexicanſes nobile illud medicamentum, quod noſtri Zarzaparillam nuncupant. cuius reperi apud hanc nouam Hiſpaniam non pauca differentias, referendas à nobis ordine, ſeorſimque maioris diſtinctionis gratia. Priorem omnium deſcribendam mihi propoſui eam ſpeciem, quæ apud Hiſpanos, ac præcipue apud Hiſpalenſes, in vallibus, aggeribusque paſſim naſcitur, referturque à Rhizotomis, & Herbarijs peritis in Smilacem aſperâ, deſcriptam à Dioſcoride, repertam à me non longè ab vrbe Mexicana, in Beata Fidei oppido, locis frigidis, & aquoſis, iuxta fontem aquæ dulciſſimæ, ac ſaluberrimæ, quæ aquaductibus ducitur in Vrbem. Naſcitur etiam optima apud *Tzompanum*, & vocatas *Hondarras*. De forma eius nihil dicam, quoniam illam affabrè deſcripſit Dioſcorides. Quod ſpectat ad vires, eadem prorsus ſunt, quæ cæterarum ſpecierum. etſi Dioſcorides nihil de tem-

perie protulerit, aut de vi, qua ſudores eliciuntur, dolores articulorum, cæterarumque partium ſedantur, rebellesque, & inſanabiles proſtigantur & eueruntur morbi, ſed ſolum explicuerit facultatem, qua venenis aduerſatur, & Alexipharmaci vires ſubeat. Cæterum Zarzaparillæ ſpeciem eſſe (quamquam Hiſpani, qui ad has oras non penetrarunt, vix id ſibi perſuadeant) nullo modo tergiuerſabuntur, qui eam cum cæteris huius orbis Zarzaparillæ ſpeciebus contulerit. etſi Indica ſemine caret. Sed mos eſt hominum ita admirari extera, vt nihil putent apud ſe naſci, quod longius deuectum in maximo habeatur pretio. Vis eſt frigida, ſiccaque, etſi partes habeat calidas, atque ſubriles permixtas, quarum gratia ſudores elicit, ventriculi calorem roborat (licet contrarium ſentiant alij) renes, & vrinæ meatus expurgat, & lotium ciet, ac, vt dictum, articulorum, cæterarumque partium dolores ſedat, ac proſtigat, diuturnosque, & rebelles morbos curat.

Smilacis aſperæ vires omnibus notæ ſunt. Poterit tamen curioſus læctor conſultare Fallopiū in tractatu de morbo Gallico cap. 63. ubi ait, ſe per biennium Piſis plurimos à lue venerea ſeſci cum ſucceſſu liberaſſe. idque etiam Guaiaco longe præfert in ulceribus gummatidis diſſipandis. Addit prodeſſe in ſcrophulis, tumore lienis, catharris acerbis, tumoribusque qui diſſiculter diſcutiuntur.

Similia inuenies apud Mathiolum, qui aſſerit, Ghinum Medicum decocto Smilacis aſperæ, multos lue venerea affectos curaſſe.

Vnde etiam cum Authore nostro recte concludi potest, nostram Smilacem asperam, in locum Sarzaparillæ in omnibus morbis, præsertim lue venerea, commodissime succedere posse, maioreq. cum fructu curam successuram, cum recens radix haberi possit.

De QVAVHMECATL Zarzaparilla II. & III. Cap. XLII.

QVAVHMECATL, quam Tam-
guilaneses Cozticuitzi palancapatli
vocant, Michuacaneses vero Ychuanit-
zoz, est species Sarzaparillæ, radicibus
furculosis innixa. unde profert caules vo-
lubiles, & spinis horridos, capreolos mul-
tos, ac semen nullum. folia verò Ocimi, acu-
minata, & nonnullis secta crenis, nervis
verò discursibus secundum longitudinem
discurrentibus. Vis eadem, quæ cæteris. In-
ueni aliam speciem in radicibus Æthiæ, Secundæ
species
Zarzepa-
rillæ. non longe ab oppido Atattaco, per omnia
Quauhmeacaxochitl similem, sed radicibus
tenuibus, nec fibris crassioribus. cuius
etiam vis eadem. nec tamen curavi depin-
gendam. Sunt qui contendunt, has omnes
ad Chinæ genera pertinere; sed quoniam
radicibus longè differunt, sui generis potius
esse plantas existimandum est. Tertia ra-
dice te-
nui. quamvis
foliorum figura, volubilibus caulibus, ca-
preolisq. videantur esse similes, necnon

frigida siccaque, qua sunt prædita natura, etsi non ita adstringenti. Placandis
doloribus articulorum, alijsue à lue Gallica profectis, sunt omnes utiles. sudoribus
item euocandis, curandisue mali moris vlcerebus, morbisq. inueteratis, & insa-
nabilibus, & qui è crassis, lenisq. humoribus habent ortum, aut ad nervos per-
tinent, & tumoribus præter naturam, qui rebelles sunt, discutiendis, curandis vl-
ceribus, & alijs ad hunc modum perlanandis, qui toti penè Mundo innotuere.
Nam iure decocti per aliquot dies propinato, ea mensura quæ à multis iamdiu
præscripta est, cum nora quoque victus institutione, cæterarumq. rerum, quas
naturales vocant, aut puluere radicum, duarum drachmarum pondere, ex vino
aut aqua deuorato, aut euocato sudore, aut insensibili quodam perspiratu, agro-
tantes restituuntur. siue id contingat ob partes quasdam tenues & calidas, per-
mixtas frigidioribus & crassioribus, aut ob siccitatem, seu ob occultam quam-
piam vim, siue ob prædictarum rerum commodam institutionem. Sed huius
rei inquisitio, non est nostro instituto admodum necessaria. sunt qui aiunt, in-
persum puluerem vlcerebus mederi.

Licet Author videatur distinctionem velle facere inter Sarzam & Chinam, id
tamen non de generica aliqua differentia intelligendum, sed de ea quæ est inter conge-
neres

neres. adeo enim amba planta, baccis, folijs, floribus, radice, sapore, viribusq. conueniunt, ut non possint aliter quam diuersa eiusdem generis species, & in viribus secundum magis & minus, differre. sicuti dicimus, oleam domesticam ab oleastro, malum ab alia malo distingui.

De *QVAVHMECAPATLI* altera Zarza III. Cap. XLIII.

Quarta
species v-
lualis.

QVAVHMECAPATLIS, seu Quamecatl hæc, est illa species Sarzaparillæ, cuius radices in nostrum Orbem deferuntur, folijs magnis, cordis figura, caulibus volubilibus, & spinosis & radice furculosa, fructu nullo, & capreolis hinc inde exorientibus. Nascitur Tototepencensibus agris Mexiculanensibus, & Cuauhchinacensibus. sed omnium melior in ea regione, quæ à profunditate nomen accepit.

Sarzaparillam, congenerem esse Smilaci aspera, non tamen eandem plane, ex hæc Autheris patet descriptione. in quam etiam sententiam, plerique rei herbariæ scriptores concesserunt.

In viribus huius plantæ describendis, multus admodum est Monardes, aliq. scriptores botanici. His adiunge magnum illud opus, in quo coniuncti sunt authores omnes, qui de lue venerea unquam scripserunt in

quo videre licet infinitam in ipso usu varietatem.

Illud etiam adiungendum putavi, quod cum Sarzaparilla similis sit multis alijs plantis, & quasi congener, (sicut lupus cani homogenes dici potest) quæ omnes semen in baccis osseum continent, ideo etiam ex his similes vires expectari posse. Sunt autem hæc Ruscus, Hyppoglossum, Laurus Alexandrina, Polygonatum, Lilium conuallium, Asparagus, Corruda, Periclymenum cuius ultimi flores, & figura, & odor plurimum conueniunt.

De POZTECIATLI MECATLANICA, seu Fracturarum
medicina. Cap. XLIV.

POZTECPATLIS ALTERA.

HERBA est Poztecpatli Mecatlanica, folia Mali Persicæ similia ferens, bina per singulos caulis nodos ordine disposita, infernè coccinea. caules digitum crassos, geniculis interceptos, teretesq. flores quinque constantes folijs rubescentibus eadem forma, sed longè minoribus, ac orbiculo circa medium pallescenti. sapore, & odore insigni caret. Nascitur Mecatlanico agro. Frigida, siccaque, & adstringenti, non sine quadam asperitate, natura constat. caules, foliaq. tusa, & ictò loco imposita, tumores arcent. nec minus bibita conferunt. & ut nomen indicat, luxatis, perfractisq. ossibus medetur.

De TEVH QVILITLIC, seu Herba Principis. Cap. XLV.

TEVH QVILITLIC herba est folia Mali Punicæ proxima mittens, aspera, terna, & quouis caulis nodo exorientia. caules multos, coccineos, teretes, tenues, & lignosos. flores circa ramorum cacumina in corymborum formam compositos, quadantenus coccineos. unde siliquæ generari solent paruulæ, includentes granula primo candida, & post maturitatem nigra. radicem verò tenuem, ac prolixam, extra luteam, intus verò pallescentem ex albo. Epota radix ex aqua, trium drachmarum, plus minusuè, pondere, febrilem calorem sedat. Frigidæ siquidem est, sed siccæ atque adstringentis naturæ. quo fit, ut fluentem quoque aluum cohibeat, & ventriculum ob nimium calorem imbecillem, instauret, atque confirmet.

De TLACHICHINO A PATLAHOAC, seu Herba vsta
latifolia. Cap. XLVI.

HERBA VSTA I.

TLACHICHINO A PATLAHOAC
Herba Vsta III.

HERBA II.

TLACHICHINO A, quam alij
Texixiuhli, seu herbam saxorum
vocant, herba est folia Limoniae Mali simi-
lia proferens, interdum paulò minora. cau-
les cubitum longos. & in eorum postre-
mis ramis appensos flores, Scorpiuro simi-
les. radicem verò crassam, fibratamque,
dulcem, & mediocris temperiei, aut cum
frigidityte nonnihil frigefacientis. Nasci-
tur Ocpayocani, Tauhetepequeci, Tlachmal-
caci, & in alijs huiusmodi calidis regio-
nibus. Vniuersam plantam vlceribus aiunt
mederi, dentium dolores tollere, vul-
nuscula oris cicatrice obducere, tumores
præter naturam repellere, febres sedare,
delere scabiem, præcipuè sale & fuligine
admixtis, ophiafimq.

Baccas quasdam virides, alias nigras depin-
xit, florem vero ex albo ad castaneum tendentem

De

*De TLAELPATLI alia, seu medicina
dysentericorum. Cap. XLVII.*

HERBA est *Tlaelpatlis*, multos mit-
tens caules, tenues, spithamam ferè
longos, refertos *Veronicae* folijs, obrotun-
dis, serratis ac paruis, & fructu *Piperi*
longo simili, sed digiti transuersi crassi-
tudine. Radix longa est, digitalis crassitu-
dinis. Nascitur iuxta flumina, calentibus
in locis *Misticae* inferioris. radix est fri-
gida, siccaque, & impensè adstringens.
eadem semiuncia pondere trita, atque de-
uorata, coerces dysenterias, & quidquid ni-
mum fluxile est, & egens adstrictione.

*Spica ei quae in Plantagine similis conspi-
citur.*

De TLATLAVH CAPATLI Oxygeranio Mex. Cap. XLIX.

OXYGERANIVM MEX. I.

OXYGERANIVM MEX. II.

Bb 3

TLAT.

TLATLAVH CAPATLIS species est Geranij, sed Raphani radice ex rubeo candescenti, vitigineis folijs, flosculis coccineis, ac rostris Ciconiæ similibus. Duæ sunt eius species, radicis tantum colore distinctæ. quarum altera in candidius, altera verò magis in rubeum vergit, sed eisdem viribus. Nascitur vtrique in frigidis, ac calidis regionibus, qualis est Mexicensis, & *Quauhnhuacensis*, montanis, ac campestribus locis. Frigida, siccaque, & adstringenti vtrique constat natura. Radix, cuius est præcipuus in medicina usus, & acido aliquantisper sapore, medetur dysenterijs, alijsq. fluxibus, oculorum inflammationi, & satietati. Denique medicamentis omnibus, quæ simul refrigerant, & adstringunt, aptè commiscetur, & lassitudini cuius fert opem. febres refrigerat, & calori nimio, præcipuè cum humore coniuncto, aduersatur. Firmat dentes, gingivas comprimit, ac roborat. trahit pituitam, sedatque dolores, si aqua cui intrita sit, locus colluatur. tumores præter naturam maturat, & rumpit, & conceptionem procurat, vlceribusque oris, & quibuscumque alijs medetur. Sunt qui asserant, cum *Chilli* tussi conferre, & vrinas elicere. bilem verò per se purgare. quod nisi compressione contingat, qui fieri possit non video, cum viribus constet valde adstringentibus.

In Geranijs nostris nullum reperias, excepto uno *Oxytriphyllo*, quod acido sit sapore. radices enim dulces sunt, ut apud *Matthiolum* est legere. hæc autem duæ species ab Authore propositæ, diuersas ab alijs habent vires. vim nempe purgandi, quam ex aciditate, tenues partes alijs vocant, prouenire credibile est. Sic enim folia nostri *Rhabarbari* acida similiter purgant. omnibusq. adeo acidis proprium est, humores corpore contentos incidere, naturamq. ad expulsionem impellere. quo tamen etiam vires adstringentes, quæ supersunt prodesse possunt, sicuti apud *Galenum*, adstringentia post liquida exhibita, aluum sui officij admonuerunt.

De TLALMATZALIN
HOXOTZINCENSI.

Amygdaloides ferrata.

Cap. XLIX.

HERBA est *Tlalmazalin*, folia mic- tens Amygdali, & angusta, serrataque, vnde nomen. caules tenues, quadratos dodrantem, plus minusuè, longos. flores verò per intervalla exiles, atque purpureos. radices paruas, Napis similes. Nascitur humectis locis, ac montium faucibus, regionis *Hoxotzincensis*. Folia sunt odora, & nonnihil calida. verum radix, frigida siccaque natura constat, odoris & saporis ferè expers. eadem trium drachmarum pondere tusa, & cum quatuor granis *Cacahoatl* resoluta ex aqua, atque

atque epota, dicitur corpus leniter purgare, mundare vias vrinae, nimiumque temperare calorem.

Inter cremia aromatica tetraspermata, hac planta locum habet. unde etiam vires habet easdem.

De TOMATL, seu planta acinosa, vel Solano. Cap. L.

MILTOMATL.

TOMATL, seu planta acinosa, inter Solani species connumerari potest, etsi à nostri Orbis Solani generibus differt. reperiuntur namque in nouo Orbe aliae species, quarum fructus, quoniam orbiculares sunt, vocati *Tomatl*, membrana includuntur. Sicca, frigidaque ordine primo constat natura, nonnullumque participant acorem. Verum maiores ex ijs *Xitomamae* nuncupantur, quod est *Tomamae* Cucurbitae forma, rugosaeque; minores verò *Miltomamae*, idest sementini, qui cum *Tlaolli*, seu frumento Indico, serui consuevere. Ex prioribus quidam iucundi sunt aspectus, & nucibus iuglandibus paulò maiores. cumque virides primò appareant, in pallidum tandem colorem degenerant. dicunturque *Coatomamae*, quod est *Anguini*. Alij eadem forma, & magnitudine constant, sed in rubeum demum mutantur colorem. Alij è viridibus fiunt

Xitomang
maiores
poma a-
moris.
Miltoma-
nae mino-
res.

Coatoma-
me An-
guini.

Rubei.

Aurei.

Veneri.

Virides.

Yzhatomatl.

Coatomatl.

Tomatl.

Alij species.

lutei, & Mali Aurancij vocati circiter æquant magnitudinem, utroque latere leuiter compresso, & à parte qua pediculo adhærent, ad mediam vsque orbitam inconditè rugoso. Alij rubri sunt, cum exactè maturuerint, atque in eum quoque colorem è viridi abeunt, postquam pallidum, ac rubescentem prius induerint. eadem penè magnitudine constant, atque figura, etsi rugosis quibusdam eminentijs inconditè extuberantibus, non modo virile pudendum referunt, sed hæmorrhoidas quoque, & quidquid in feminis horridum, & obscœnum potest videri. Ex minoribus quidam, nuces iuglandes æquant magnitudine, & colore virescunt. Alij *Yzhatomatl* dicti, Ponticis nucibus sunt maiores, minores verò iuglandibus, membranulæ vesicæ instar inclusi, unde nomen. qui è viridi pallefcunt. minores verò, dicti *Miltomamae*, prædictis nucibus pares sunt, & eodem, quo præcedentes colore. Tales habentur *Coatomatl*, & *Tomatl*, quem Xatlacensem vocauimus à natali loco, refertum seminibus, paleis exilibus paribus, quæ in medicamenta calore prædita, potissimum referuntur. Sunt & aliae species, de quibus seorsim loquemur, quoniam nomina sibi vendicant certatim, & fortuantur naturas. Quod autem atinet ad prænarratas, ad vnum om-

nes

nes Solano similes videntur, imo eius species. At quæ maiorem ferunt fructum, maiores sunt, & folijs serratis constant. quæ verò minorem, vulgari etiam sunt magnitudine. Europæi Rhizotomi, quos ex ijs norunt fructus, Poma amoris vocare consueverunt. fortassis ob veneream, & lasciuientem, quam diximus formam. Demum adeo plantæ figura, vires, fructus, pelliculæ, & poma quædam, Solani speciebus respondent, ut improbi hominis fuerit, manibus pedibusq. in illorum non ire sententiam, qui *Tomatles* omnes in Solani differentias reterunt. Quibusuis locis proueniunt, sed præcipuè calidis, sponte, aut indulgentia, & cultura. Ex ijs intritis, ac permixtis *Chilli*, intinctus gratissimus paratur, & qui omnium ferè ferculorum, & nutrimentorum saporem commendet, & emortuam orexim exuscitet. Vis eius frigida & sicca, & nonnihil abscindens. Tam folia, quam fructus, ignibus sacris convenientissimè illiniuntur. ægilopas, capitis dolores tusa, atque imposita sanant. æstuanti ventriculo auxiliantur, & parotidas cum sale illita discutunt. Valet eorum succus aduersus gutturis inflammationes, & quæ serpunt vlcera, cum cerusa, rosaceo, & Lithargyrio. ad ægilopas cum pane, infantium adustioni, quam *Syriasim* vocant, cum rosaceo. perfusus proficit in Collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus, aurium dolori instillatus prodest, mensium in vellere subditus sistit abundantiam. idem gallinarum corralium fimo subactus, & linteolo appositus, ægilopijs præsentaneo est remedio.

ALKEKENGİ MEXICANVM.

ed figuram, & colorem, sed minores longe. nec enim Auellanae magnitudinem assequun-

Varias Solani species hic attingit author Poma Amoris, & Vesicarias.

Poma Amoris maiora satis Europa sunt cognita.

Nuper in Horto ad S. Syluestrum in Vrbe, vidi Poma amoris, cuius fructus planè similis erat, magnitudine, figura, colore, Strychnodendro, folia vero adeoque tota planta, Poma amoris communi similia.

Alkekengi Americum viuut in Horto D. Coruini Pharmacopæi, quod à nemine adhuc descriptum video.

ALKEKENGİ MEXICANVM.

(Caulis ultra cubitalem altitudinem exurgit, viridis, rotundus, lignosus. folia non longe ab radice per totum caulem, longo pediculi adnascuntur, admodum Peto minori similia, viridia, crassa. & ex quauis ala, noua foliorum soboles enascitur. longitudo internodij est duorum digitorum. ex alijs superioribus, flosculi multi, exigui, pallidi prodeunt, pediculi breuissimo, ut adnati videantur. Inde vesiculae sequuntur similes nostræ Vesicariae, quæ

quantur. Haec caulem totum quasi circumfistunt, sicuti flores Clinopodij. Bacca vesiculis incluse, Pisum cordatum aquant magnitudine, sed rubent, nostra Vesicariae similes sapor non ita gratus, sed longe amarior. semina alba, plana, renibus similia, ut in nostro Alkekengi.

Huc referri possunt vires eius plantae, quam in noua Hispania vocant Coyopatli Coyotomatli, Chiehec, Quahietl, Hosamipatli. Radix eius est amarissima, & quo amarior, eo citius vires prodit. Vsus eius est, ut drachma vna pulueris, iniiciatur 4. vel 5. uncijs aquae, frigidae potius quam tepidae, & sumatur ventriculo ieiuno, vel sub noctem sine cena. Hauslo medicamento, caue ab aere frigido per unum diem. nam mouet corpus prout inuenit dispositum per inferiora, & quandoque per superiora. duratq. aliquando 4. vel 5. dies. donec videlicet malum tollatur. Sic tollit obstructions, morbos ventriculi, eiusq. dolores, auxiliatur morbis matricis, calculum vesicae rumpit, doloribus cholicis, & Ischiadicis subuenit, mouet edendi appetitum, iuuat & faciliat parium. Potest infantibus vnius anni exhiberi, nam pharmacum est securissimum. Prodest etiam puluis huius radices, doloribus podagricis inspersus, si partes prius ungantur oleo abietis, vel Liquidambar, vel oleo communi, vel etiam sola aqua tepida. Sin huic pulueri addas ana pulueris Obliniqui, tollit quemuis dolorem, a calore vel frigore ortum. sed oportet prius, partem dolentem oleo abietis inungere, & videbis paucis horis miros effectus. Puluis intus sumptus tollit quemuis dolorem Ischiadis, & ventris. & horum omnium veritatem monstrabit experientia in praedictis morbis.

De XALTOMATL, seu TOMATL arenoso
Cap. L I.

XALTOMATL species est Solani peregrina, radice Batatae, Asphodeliue, caulibus multis, folijs Limoniae Mali, sed minoribus, fructuq. hortensis Solani. Vbiq. prouenit, nec vllum refugit caelum, aut solum. Frigida, siccaque constat natura, & iisdem quibus hortense Solanum viribus. quo fit, ut radix tusa, resolutaque ex aqua, ad febrilem calorem sedandum propinari soleat. amaritudinis tamen, & nonnihil caloris participat. quamobrem ferunt, sesquiunciae pondere deuorata, flatum discutere, intestinaque purgare à fecibus, quae ab altero quopiam assumpto pharmaco concitata sunt, nondum tamen vacuata, grauitatem ventriculi dissoluere, atque ita demum dysenterijs prodesse.

Solanum hortense, frigidum ab omnibus recte dicitur. id tamen de folio, & bacca intelligendum est. nam aliae partes, ut fit in plerisque plantis, diuersum habent temperamentum. nam amaritudo radices, & seminis, vim habet planè contrariam.

De ALAHVACAPATLI
LEPTOPHYLLO. seu Lubrico,
& tenui folio medicamento.
Cap. LII.

HERBA est *Alahuacapatli*, folia fundens tenuia, Lini similia, sed minora. flores candentes. radicem vero albam, pellucidam, fibratam, atque contortam. Nascitur regionibus frigidis *Tauahucani*, iuxta accliuia montium loca. Radix trita, & semiuncia pondere, ex aqua Buglossi, aut fontana deuorata, humores omnes vacuat. Est & alia *Alahuacapatli* spinifera, quæ ad Tunarum species est referenda, de qua suo loco tractabitur.

De APARAQVA. Cap. LIII.

APARAQVA herba est radici insistent longæ, lentæ, ac per intervalla tuberosæ. unde prodeunt caules multi, hominis æquantes altitudinem, & propinquas arbores scandentes, folijs ornati virentibus, Mali Medicæ folijs non plurimum dissimilibus. candentes, ac modici flores. & fructus nullus. Ius decocti radicum epotatum, medetur doloribus è Gallica lue profectis. bubonibusque, ac vitiatæ motioni fert opem. Nascitur in calidis, & arentibus *Huacana* locis.

De CACAMOTIC TLANOQUILONI, seu Batata
purgativa. Cap. LIV.

HERBA, quam *Cacamotic Tlano-*
quiloni quidam vocant, alij *Cax-*
tila-lapan, alij vero *Apitzalpatli* solent nun-
cupare, folia fert appellatæ Amazonicæ
forma, Hæderævè, sed angulis quibuldam
insignia. caules exiles, teretes, & volubi-
les. flores maluaceos, & purpureos, caly-
culorum forma, cymbalorumuè. radicem
verò obrotundam, candentem, & tene-
ram. Nascitur regionibus calidis, tempe-
ratisque, sponte sua, ac etiam culta perti-
naci quadam viuacitate, quales sunt *Pahu-*
atlanenses, & *Mexicenses*. possetque in
nonnulla Hispaniæ transferri loca. Ra-
dices, duarum vnciarum mensura, deuo-
ratæ cubitum tendenti, aluum mira leni-
tate & securitate expurgant. tracta etiam
è venis bili, ac reliquis humoribus. quid
quod dulci sapore, & grato constat, nec
macianis, pyrisuè nostratibus cedente?
Clamitet modò improba, & semper quæ-

rula mortalitas mille passim pharmacis excarnificari, in tanta medicamen-
torum blandissimorum fecunditate, & benignitate naturæ.

(Lusus lib. 4. rariorum plantarum cap. 51. tria Batatas describit genera colore
distincta. cortice videlicet purpurascens, pallescente, albo. quæ omnia in alimen-
tum Americanis & Hispanis cedunt. Addit noster Author quartam speciem me-
dicamentosam cuius, florem ait Maluæ similem. unde omnes has species, Cucu-
meraceis, non Sisaro, cuius quidem saporem refert, adnumerandas esse iudico.

Vide etiam Monardem cap. 53.

De COAPATLI *Asphodelina*.
Cap. LV.

COAPATLI *Asphodelina*, herba est radices longas fundens, candidas, *Asphodelinis* non absimiles, unde inditum est cognomen, aut *Malalytzic*. & ex eis folia prolixa, & Porraceis paria. flores in postremis caulibus veluti spicatos, & *Stœchadis* capitibus persimiles. Nascitur *Quauhtla Hoitzilacensi*. Radices sunt molles, & refertæ succo, insigni sapore & odore carentes, frigidaque, & humentis temperiei. tussæ, & admoze auxiliantur ictibus serpentium. idemque præstant ex aqua buglossæ eporz.

De COAPATLI YANCVITLANENSI.

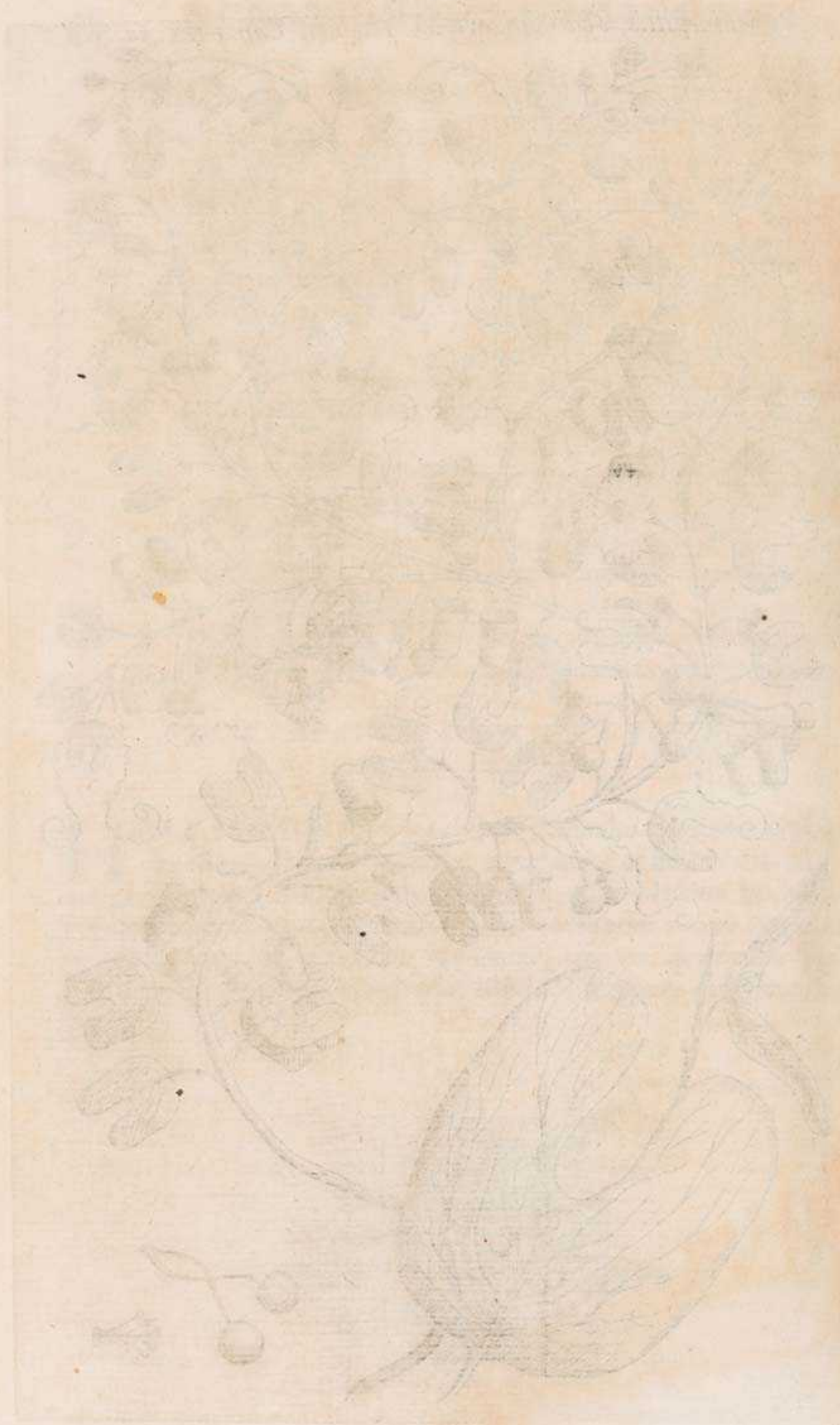
Cap. LVI.

HERBA est *Coapatli Yancuitlanensis*, ramulos frequentes mittens, folijs ornatos longis, angustis, hirsutisque, & infernè subalbidis. luteisque flores. radicem verò longam tenuemque. Nascitur in collibus frigidis *Mythicæ superioris*. Frigida videtur, & lubrica natura. Medetur venenatis potionibus, ictibusque serpentum, ter aut quater per singulos dies admota vulnere, aut semivnciæ mensura, è liquore congruenti resoluta, atque epota.

Coanenepillis, seu Contrayerua. Lib. VIII. Cap. LIX. fol. 301.

De COACIVIZPATLI, seu Medicina doloris. Cap. LVII.

COACIVIZPATLI herba est folia Buglosi, statim ab ipsa radice fundens. caules folijs paulò altiores, tres. quatuorue, læues, teretes, tenues, ac rubeos flores in summis eorum partibus, è viridi rubescentes. radicem verò minimum digitum crassam, fibratamque. Nascitur in calidis regionibus *Papalotipaci* inter saxa, præruptis cauisque locis. adeo autem est mirabile sanandis doloribus medicamentum, ut inde inuenerit nomen. Insigni sapore caret, & tamen nonnullum calorem participat. Aiunt, ius decocti illius, mirabile esse aduersus Gallicam luem. mensura foliorum esto manipuli tres, & aquæ totidem libræ. Decoquenda verò sunt ad tertias, & sorbendæ singulis diebus decem vnciæ matutino, velut ius decocti *Guayaci* assumi solet. Quin etiam interdiu potandum est. ita quosuis dolores, ac præcipuè articulorum, placat.

Flos fere similis *Limonie*.

De COANENEPILLI seu Contrayerua. Cap. LIX.

COANENEPILLIS, quam alij *Tztac Coanenepilli*, alij *Coapatli*, alij *Coatli Xochitlanensem* vocant, herba est folia ferens lunæ crescentis in modum, aut solearum quibus calceantur iumenta, signata quoque clavis luteo colore. caules volubiles, teretes, exiles, ac ornatos per intervalla prænarratis folijs. item capreolos, & flores multicolores, *Vetonicæ* ferè forma, sed longe minores. radicem verò prolixam, & conuolutam, minimum digitum crassam, fibratamque, cuius est usus in medicina. Nascitur multis in locis agri Mexicani, sed præcipue *Xochitlani*, ubi eius vires sunt primò exploratæ, atque repertæ.

Cc

Radix

Radix namque est nonnihil dulcis, calidaque & sicca ordine fere secundo, & odora. quam tusam atque deuorata trium vnciarum pondere, aiunt mederi spleni, restaurare motum impeditum, sedare dolores, appetentiam excitare, euocare vrinam, calorem temperare, ventris dolorem lenire, semen retentum pellere, ac per somnos insomniare, à suis iam penè sedibus diuulsam, viperarum obfistere ictibus, venenatis potionibus, venenisq. alijs vim omnem adimere, expurgatis statim per inferna. præseruare etiam à meretricum veneficis insidijs, nocuisq. cibarijs, qua die fuerit deuorata. demum venenorum omnium perniciosam vim hebetare. Sunt qui flores idem præstare existiment.

Flores similes quidem sunt colore, Vetonice Altili, sed minores, & Bryonia forte potius comparari possunt, inter cuius species reponi possunt. Bacca colore ex Castanea ad nigrum tendente pinguntur.

Contrayerua tantopere contra omnia venena celebris, est vel hæc ipsa herba, vel saltem congener. id enim mihi confirmarunt duo Monachi, qui in Mexico multis annis habitauerunt. Et patebit amplius ex his, quæ de viribus huius herbe à Reuerendo Patre assistente Hispaniæ acceptis subiiciam, ex Hispanico translata. Hæc Radix est contra omnia venena, pestem, & speciatim eius mira effecta videbis in sequentibus. Drachma vna, vel sequidrachma, si persona viri sufficiant, & grauitas morbi requirat, in quinque vel sex vncijs aquæ tepidæ, mane vel vesperti sumptas, deinde sudor procuretur, seruit per Tauadello. repetere bis, vel ter. Et licet videatur incendere, & augere calorem, tamen eum potius expellit. Similiter ad dolorem lateris, ventriculi, artuum, capitis, Ischiadis, matricis prodest. in morsu araneorum, viperae, serpentis, & aliorum venenatorum animalium, est mirifica, nec est quidquam quod tam cito suos præstet effectus. Et tandem est vnicum remedium in omnibus morbis usurpata ut supra. Radix quidem varias habet figuras, omnes tamen ex planta sunt eiusdem speciei. referuntq. quasi omnium animalium venenatorum effigies, ut inde cognoscamus earum esse antidotos. Aqua vel vinum, in quibus radix sicca imposita fuerit, si bibatur quotidie ad prandium, præseruabit à peste, Melancholia, iuuabitq. digestionem, & dissipabit flatum, ventriculum confortabit. Et qui usus fuerit hac bibendi ratione, nunquam ad morbos erit procliuus. Hæc radix melior est quam Bezaar vel Theriaca, vel Unicornu, in suis effectibus. Vocatur hæc herba Contrayerua idest contra venena, item Cocuanenepille, Cocuapatli, Hecelematzi, hætenus ille. Hæc nomina videmus etiam à nostro Authore huic plantæ tribui.

De Planta, quam Cocam Peruinam vocant. Cap. LIX.

HERBA est Coca Peruina, ut audio, quatuor spithamas, plus minusve longa, folijs Myrti, sed paulò maioribus, mollioribusque, diluti viroris, & in quibus alterius minoris folij imago est expressa, semine verò racematim dependente, & Myrti instar, cum maturescere incipit, vergente in rubrum colorem, & tandem nigricantem. quo tempore folia colliguntur, in cratibusq. exiccantur, ac reconduntur in usus. Quod spectat ad culturam, semen in primis ferendum est in seminarijs, deinde transferendum, atque ordine veluti fabæ,

fabz, & ciceres, disponendum, repastinato & culto solo. miscent folia dentibus commansa, pulueri tellinarum vstarum, in catapotiaq. conformant, exiccantque, atque ita illis sunt vsui. Ore siquidem gestata, atque hinc inde conuoluta, sitim dicuntur extinguere, egregie nutrire corpus, famem sedare, vbi cibi, & potus copia non est, & tollere per longa itinera lassitudines. Quin eisdem catapotijs vti solent permixto, deliciarum gratia, Yelt, in oppidis domicilijsq. suis manentes, ad somnum conciliandum, ebrietatemq. inducendam, & laborum, curarumq. omnium obliuionem, atque quietem. Est etiam illis pro nummo, & eius plantæ commercio feruent emporia.

Vide & Monardem cap. 52. Consule etiam eos, qui historiam Peruanam conscripserunt, & (lusi) notas ad Rete, in Garciam.

Extra dubium est, hanc plantam Rusco vel Hippoglisso esse congenerem, cum folium alteri insidere scribatur, & reliqua in descriptione posita non contradicant.

Eius folia vidi apud D. Henricum Coruinum Pharmacopæum, Rusco omnino similia, insidentem tamen linguam non habuere, id quod etati plantæ adscribendum puto.

De COZTIC XIHVITL.

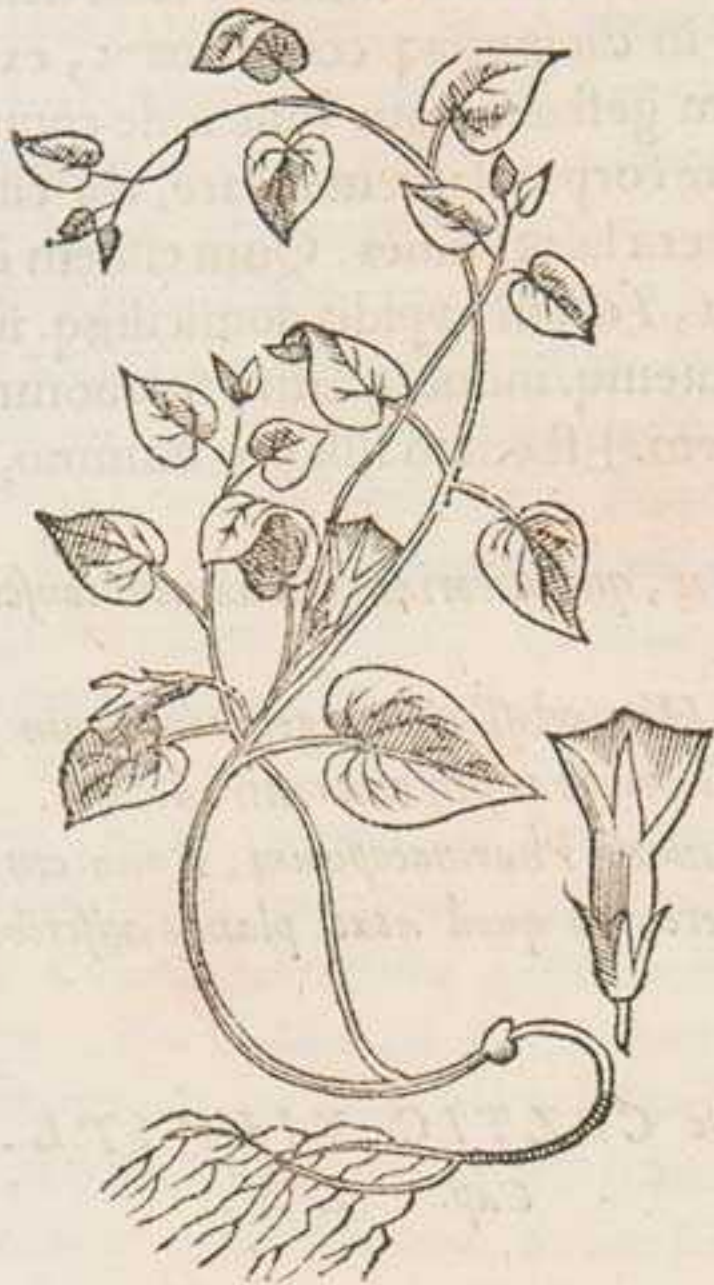
Cap. LX.

HERBA est Coztic xihuitl folia Lini ferens longiuscula, & angusta. caules, tenues, dodrantes. semen orbiculare in summis ramis. radicem longam, tenuem, & fibratam. Nascitur Chalci, frigidis locis ac collibus. Radix tusa, & deuorata ex aqua, semiunciæ mensura, vacuat omnes humores.

Semen in summis ramulis depingitur viride. & in eo apparet linea quedam nigra, qualis in Christophorianaë baccis conspicitur.

De HVACVIQVA, seu somno animalis HVACVIQVE nomine. Cap. LXI.

HVACVIQVA volubilis herba est, folia mittens rara, Hederæ figura, sed angusta, & longa. floresque coccineos. caules, exiles, teretes, hispidique. Radicem verò tenuem. Nascitur temperatis locis, planisque, & humectis Viuapæ, vbi in magno habetur precio. Insigni videtur sapore carere. & tamen ius decocti eius infusum, aluum lenit, aut puluis eius duarum drachmarum pondere deuoratus, eiusque dolorem, contractum præcipue ex albore, leuat.

De *MECAPATLI MECATLANENSI*. Cap. LXII.

HERBA est *Mecapatlis*, folia habens cordis figura. caules volubiles, luteos, unde nomen. florem purpureum, *Caxtilatapan* similem, in calycibus luteis contentum. radicem verò longam, ac tenuem. Prouenit in calidis *Mecatlanensibus* syluosis locis. Ius decocti eius humores crassos, ac frigidos purgat, ac ventris noxia pellit animalia. Decoquenda est adhuc virens, & matutino potio propinanda. sicca enim inutilis est.

Hanc conuoluuli speciem vidi in Horto D. Coruini. flos eius est elegantissimus, sed caducus vt in reliquis speciebus. semen nigrum vasculis membranaceis concluditur.

Huic alia ibidem nata, fuit admodum similis, sed flore caeruleo, eiusdem magnitudinis. semine admodum simili, sed folia cordis figuram non habent, sed similia sunt Gossipinis vel Hederaceis. hirsuta, caulis ruber.

radix admodum subtilibus fibris constat. cetera omnia, vt in prædicta.

De *MOTINENSI* herba expurgante. Cap. LXIII.

MOTINENSIS herba, folia parua, cordis figura fert. caules rubros atque volubiles. flores rubeos, calycibus similes, vasculaque obrotunda, vbi includitur semen. radicem verò fibratam. Nascitur *Xiquilpa*, & *Tharimbari* prouinciæ Michuacanensis. Semen tritum, atque ex aqua deuoratum, drachmæ vnius pondere, omnes humores citra noxam vllam expurgat.

Et hæc admodum similis priori modo descriptæ. cui etiam vires purgandi respondent.

De *QUALANCAPATLI*, seu irati hominis medicina.

Cap. LXIV.

HERBA est *Qualancapatlis*, folia saligna proterens. caules contortos, teretes, tenuesque. Nascitur *Hucitlalpa*. Frigida est, humidaque, ac saporis & odoris prope nullius. Propinantur folia tusa, atque resoluta ex aqua, homini qui ob iram, acceptamue iniuriam malè habet. unde nomen.

De

*De TEMECATL expurgante.**Cap. LXV.*

TEMECATL expurgans, herba est folia rara, triculpidia, ac modica mittens. caules tenues, lentos, repent per terram. flores orbiculares, modicos, luteosq. iuxta singulos foliorum exortus, toto caulis procursu, & tandem vascula referta semine, infernè hirsuta, & subalbida. radicem verò Raphano similem, sed tenuiorem. Nascitur Alcomani vbique. Radices semiuncia pondere potæ ex aqua, bilem & pituitam per superna atque inferna, vacuant.

Et hæc herba species est Conuoluuli. unde etiam vim purgandi obtinuit.

De TLACOHICHIC OCAPETLAVCE seu Saluifolia. Cap. LXVI.

HERBA est *Tlacoichic*, furculosæ radici innixa. unde profert stipites tres cubitos longos, teretes, & purpureos. folia serrata, *Saluiæ* similia, sed aliquantisper latiora, infernè subalbida, ac virescentia supernè. & flores in supremis caulibus candidos, & in pappos abeuntes. Succum vnciæ vnius radicis potatum ex aqua, aiunt, pituitam per inferna vacuare, mederique ventris dolori, ac scabiei, splenemque minuere.

De TLACVITLAXCOLLI, seu visceribus terræ. Cap. LXVII.

TLALCVITLAXCOLLI, ab alijs *Tauhuacapatli* dicta, herba est folia habens *Origani*, sed longiora, & angustiora, circinataque. & fructum rotundum, toto caulis procursu vtrinque, iuxta foliorum exortum. Radices verò albas, tenues, & longas. Prouenit *Atlapulci*, vbi vtuntur succo eius instillato naribus, ad pituitam è capite euocandam, & leuandum eius dolorem, tumoresque faciei discutandos, & in magno habent pretio. Radices namque duarum drachmarum mensura epotæ, omnes humores pur-

Cc 3 gant,

gant, citato vomitu, & aluo soluta. Securus est atque innoxium pharmacum, etsi anxietatem aliquam nonnunquam excitet. mitius tamen est arens viridi, atque è calida aqua deuoratum.

Radix crassa, non tenuis, ex rubro in album tendens, depingitur. caules geniculati, ut internodium quoduis ipsi nodo insertum videatur. folia bina sibi opposita in nodis.

De TLALAMATL morbi Gallici sedante dolores, & Herba Ioannis infantis. Cap. LXIX.

HERBA est *Tlalamatl*, ab alijs nuncupata *Tlalcimatl*, seu *Cimatl* humilis, ab alijs herba *Ioannis infantis*, à Michuacanensibus *Turipitaquam*, ab alijs verò *Cureci*, quæ folia fert obrotunda, terrena, Nummulariæ similia. caules purpureos per terram serpentes. purpureos, spicatosque flores. semenque paruum, & rotundum. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Nascitur temperatis locis, aut paulò frigidioribus, quales sunt Mexicani, ac nonnulli ex Michuacanensibus. Frigida, siccaque natura constat, & adstringenti. medetur vetustis, ac recentibus plagis. diciturque maturare, ac rumpere præter naturam tumores, & abortum coercere. quin & tusa, ac duarum drachmarum pondere deuorata dolores è morbo Gallico ortos sedare, & vacuare humores omnes. illita verò oculis, eorum inflammationi mederi, ac pediculos interficere.

Folia parum rubent iuxta petiolum in pictura.

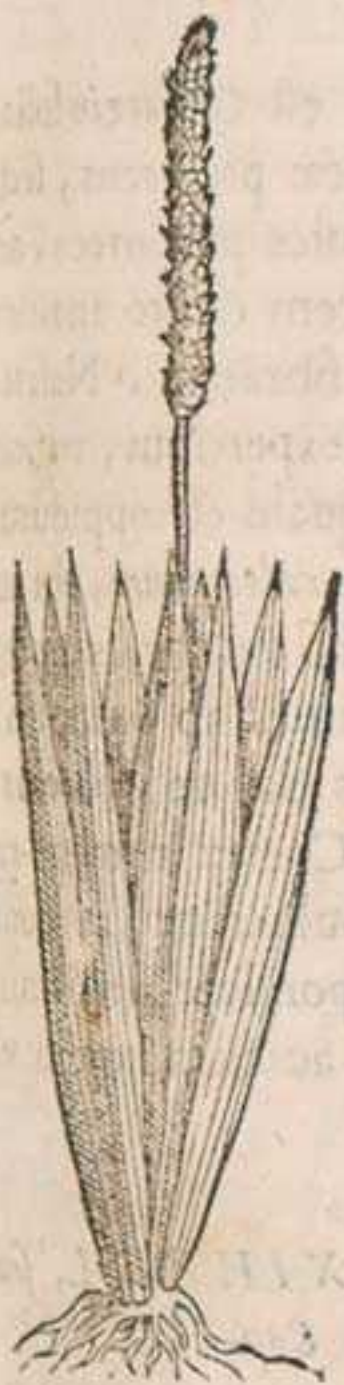
Aliam videtur sub eodem nomine describere herbam Monardes, folio Oxalydis, iisdem tamen viribus ad vulnera sananda præditam.

Vide cap. 16.

De TZAGVANGVENI III. seu Hæmorrhoidali Mexicana. Cap. LXX.

TZAGVANGVENI, quam alij à natali loco *Çaqualpensẽ* plantam vocant, alij *Totolycxitl*, alij *Comalquitl*, & Michuacanenses *Xeretz*, herba est folia habens angusta, & proluxa, magnaque ex parte quina, & similia *Yztauhyatl*, seu Indico Absinthio. caules sex dodrantes longos. coccineosque flores. Radicem verò fibratam. Prouenit *Quauhnhuaci*, campestribus vtilique locis. Admota hæc hæmorrhoidibus, aut brachio appensa, eas exiccat, atque corrugat.

De YTZCVIMPATLI, seu Canis interfectore, vel
Hordeolo. Cap. LXX.

YTZCVIMPATLI, quam alij *Qui-*
mehparli vocant, Hispani verò Hordeol-
um, herba est, cuius tria reperiuntur gene-
ra. Primum folia fert oblonga, & angusta, li-
neisque secundum longitudinem procurren-
tibus insignia, è radicibus fibrarum æmulis.
caulem verò tres dodrantes longum, ac mi-
nimum digitum crassum. cui hærent granu-
la hordeaceis similia, spicatim composita, vn-
de nomen. Nascitur in regio ibus frigidis.
Semen vermes extinguit, vlceribus quorum-
uis animalium carnibus ingeneratos, si tun-
datur, & redigatur in puluerem. vlcera pu-
trida, & mali moris, egregiè curat, carnem
supercrefcentem absumit, pisces inspersum
necat, muresque, (vnde quidam *Quimichpatli*
vocauerunt) & carnibus permixtum canes,
vnde nomen. quin si puluis idem aquæ com-
misceatur, linteolumq. eodem humore ma-
dens, articulis applicetur dolentibus, mirum
præstat auxilium. eadem aqua vlcera oris sa-

Prima.

nantur, colluta pediculi necantur, grauis anhelitus emendatur. & ius decocti
spicarum, adiecto alumine, firmat magnopere dentes. Secundum genus apud
Michuacanenses nascitur, eisdem viribus, sed radice Cæpis fibratis persimile.
Est & tertium apud eosdem, folijs angustioribus, orbiculari radice, sapore ferè
nullo, & quo ad cætera simile.

Secunda.

Tertia ra-
dice orbi-
culari.

Describit hanc herbam etiam *Monardes*, sed sub *Ceuadille* nomine. & nisi men-
tionem faceret vaginularum quibus semen includitur, putarem non in frumentaceo ge-
nere hanc herbam reponendam, sed in genere *Ranuncularum*, vel *Anemonum*. Vix enim
in frumentaceis tanta acrimonia reperitur. & *Author* noster ait, folia oblonga, nec
addit hordeo similia. vnde forte alterius generis fuerint, quali in lingua *Dalecham-*
pij videas. addit caulem c. assitit digiti, quem in frumentis non inuenias. spica tan-
dem etiam inter *Ranunculos* & *Anemonum* genera reperitur. in quibus etiam filamen-
ta illa, forte hordei aristæ representare possunt. sed in hac re nil assero. Plantam
quam *Lugdunensis* depinxit, ex descriptione tantum, ut mihi videtur, expressa est.

Sequentes vires accepi à *Reuerendo Patre Societatis IESV* *Assistente* *Hispa-*
niarum ab Indis exploratas. Puluis huius herbe vlceri *Cancroso* impositus, necat *Can-*
crum. sanat vlcera quantamcunque sint antiqua & maligna. interficit vermes in vul-
neribus natos, tum in homine tum in bestiis. tollit omnem scabiem inspersio pulueris.
Confirmat dentes, si eos aqua in qua puluis fuerit bis terue abluis. Tollit etiam dolorem
dentium licet computruerint. Lauando cum aqua hordeoli scabiem e. d. m. die liberat.

De

De ÇAÇATZIN, seu parua
ÇACATL. Cap. LXXI.

HERBA est Çaçatzin folia Ma-
li Punicæ proterens, sed lon-
gè maiora. caules purpureos, ac fru-
ctum orbicularem cicere maiorem.
Radicem verò fibratam. Nascitur in
iugis arborum expertibus, regionum
frigidarum, quale est oppidum *Tli-
lyuquitepece Tlaxcaltecarum*, vbi in ma-
ximo habetur ab indigenis pretio, pu-
rantibus incolumes ab omnium mor-
borum iniurijs degere, ob eius her-
bæ copiam. Cortex namque radice
redactus in puluerem, ac duarum
drachmarum pondere deuoratus, al-
uum leniter, ac citra noxam vllam
subducit.

De TCHCAXIHVITL, seu Gop-
sipio. Cap. LXXII.

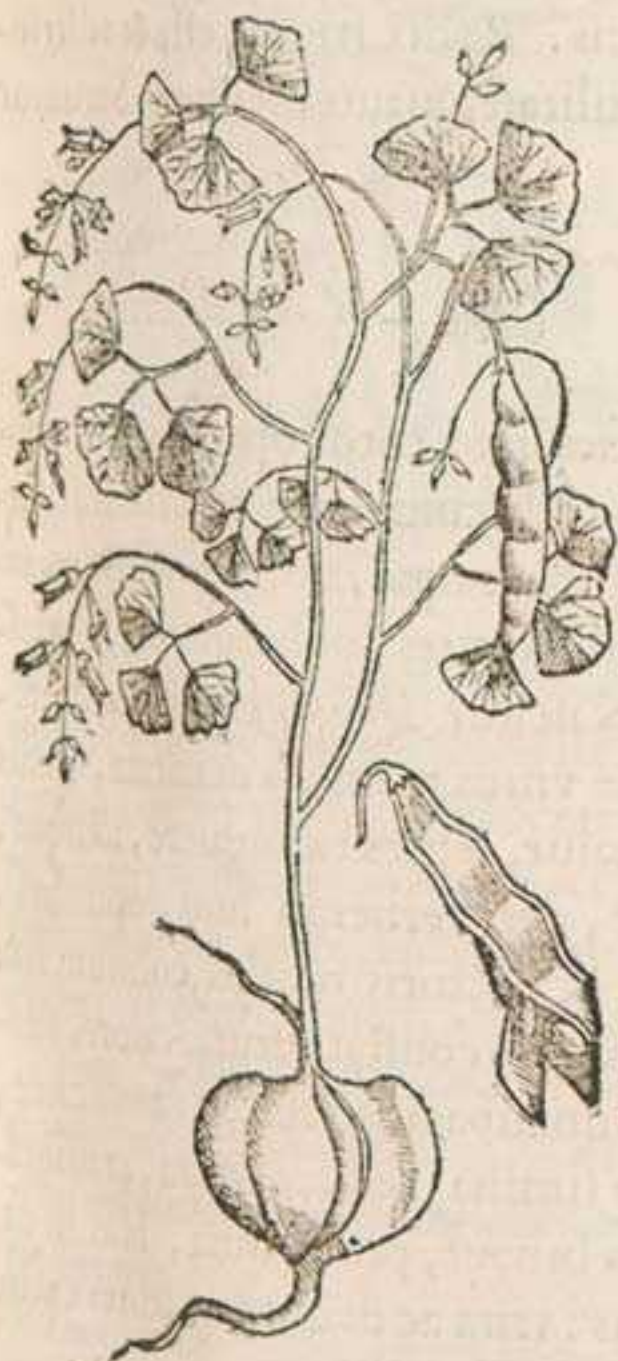

HERBA est Tchcaxihvitl, Goss-
pium à nostris nuncupata, quæ
est huic nouæ Hispaniæ frequentissi-
ma, & cuius per singulos annos mes-
sis fit vberissima. Nascitur in calidis,
humidisque, cultis præcipuè, locis. Ger-
mina tula, atque epota ex aqua,
aiunt, mirè resistere puncturis Scor-
pionum, Viperarum, cæterorumque
animalium venenatorum. caulis vide-
tur frigidus, siccusque, & adstrin-
gens. & vlceribus medetur leuiga-
tus, & admotus. folia verò glutinosæ
naturæ.

Gossypium Europe notissimum, cuius
descriptio vberior extat apud *Matthio-
lum*, *Herbarium Lugdunense*, & alios
Botanicos.

De *ATLYCHIPINCA*, seu *Aque gutta*. Cap. LXXIII.

ATLYCHIPINCA herba est paruula, folia fundens Solani, Piperisvè, neruis secundum longitudinem procedentibus, molliora tamen, & magis acuminata. caulem breuem, tenuem, ac tenerum. Radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret. Prouenit in calidis *Pahuatlanensis*, circa loca humentia, amplexa cautes. Frigidaque, & humenti constat natura. Propinatur vnciæ vnius mensura, ex aqua fontana, Buglossiuè, aduersus cordis affectus, quos vehementi ardore laborantes pati solent. Sedat enim calorem, arceat animi deliquium, omnemq. angustiam, atque anxietatem fugat.

Ee *XICAMA*. Cap. LXXIV.

HERBA est *Xicama* vocata, volubilis, quam Mexicenses *Catzotl*, seu radicem succo manantem, vocant, radicis crassæ, in orbicularem formam magna ex parte vergentis, candidæ. gratiq. nutrimenti, & impensè refrigerantis temperiei. vnde prodeunt rami tenues, teretes, longi, & per terram sparsi. è quorum singulis per longa interualla, terna oriuntur folia, composita in modum crucis, ac veluti per medium orbiculariter secta. siliquæ etiam mediocres, quibusdam infartè lenticulis. Vbique prouenit, sed præcipuè hortensibus locis, sata atque excolta. Vsus est radicem, vt quæ in mensas postremas subinde veniant, gratamque, & frigentem, & flatui generando aptam, præbeant æstuantibus alimoniam. neque admodum malam, si prius aliquandiù pendeant perslabili loco, ac permittantur ibi emarcescere. Sitim eadem extinguunt, linguæ ca-

lori, & siccitati aduersantur, febricitantibus peropportunum alimentum præstant, corporaq. refrigerant, humectant, & alunt. Saccharo conditas aliquando audio radices, aut arena obrutas, delatas fuisse in Hispanias, nec priusquam eò peruenirent vitium aliquod contraxisse.

Flores purpurei depinguntur in hoc legumine, siliqua vero nigra.

De *COZAMALO XIHVITL*, seu herba *Iris*. Cap. LXXV.

COZAMALO XIHVITL herba est radici tenui, & longiusculæ iunixa. vnde profert caules. & in eis folia rutacea, stipantia vtrinque caulem

caulem ordine quodam . floresq. albos , & candentes, forma *Hoaxim* . Nascitur in calidis temperatisq. collibus, Mysticæ inferioris . Frigida est, siccaque, & adstringens . extergit dentes , gingiuas carne explet , ac putredinem omnem dissipat . qua in re præstanda mirabile est medicamentum , si tusa ipsa commanfaue , aut eius succus applicetur . vlceribus etiam pudendorum succurrit .

*De TETZQVIXOCHITL, seu TZQVIXOCHITEL
saxea. Cap. LXXVI.*

HERBVLA est *Tetzquixochitl*, folia mittens Lini. caules teneros, teretes, purpureos, ac lignosos. florem Chamæmeli in summis caulibus, sed candentis ambitus, umbilici verò lutei, qui aliquando in purpureum vergit . radices verò furculosas . nec omnino videtur distare à nostrate minori Belli vocata . Prouenit in saxis, saxosisq. locis . Radix frigida est, & adstringens. exhibetur hæmoptoicis cum maxima utilitate, quauis mensura . Seruatur verò radix in annuos vsus .

De YOLOPATLI Irina. Cap. LXXVII.

YOLOPATLI Irina, (sic dicta à facultate cordi opem ferenti à foliorum figura Iridis folijs simili) herba est, cuius duæ reperiuntur species . prima, folia fundit Iridis minora, angustioraque . flores similes *Omixochitl*. radices verò Pyris paruis similes, subrubescences, oblongiores, fibratæque . Posset in Narcissi species referri . Nascitur *Quauhchinanci* calida regione, iuxta montium fauces . Radix vnciæ vnius mensura deuorata, cordis dolorem, aliosque eius affectus, curare dicuntur, febres extinguere, ictisq. & ijs qui ex loco quodam excelso cecidere, aut verberati sunt, opitulari . Sunt qui asserant syncopi mederi, mœrori, ac pectoris morbis, cubitum iam euntibus deuoratam . Frigida enim, humentique constat natura. caloris, odorisque expers est . Alia *Yolopatli Pitzaohac* nuncupata, herba est carens caule, flore, & fructu . folia verò fert Plantaginis similia, sed tenaciora, crassioraque, & angustiora, ex vnica radice, singula binauè, prodeuntia . Hæc in calenti prædicta nascitur regione, saxosis locis . trita ac deuorata, febres extinguit . frigefacit enim quoquomodo corpori admoueatur .

De MATZATLI, seu Pinea Indica. Cap. LXXIIX.

MATZATLI, seu Pinea Indica, dicta sic ab Hispanis huius orbis colonis, ob fructum, similitudinem Pineam habentem, planta est folia Iridis mittens, sed spinosa. radicem fibratam, crassamque. & vnicum pomum, germinibus circumcirca exorientibus, ac altero in culmine Pomi. detractis his ac satis, radices statim aguntur, alterumq. producit pomum Pineis nostratibus magnopere, ut dictum est, simile, similibus stipatum germinibus. initio hoc apparet rubrum, sed procedente tempore, ac rubescente adhuc germine, pallescit. Alumna est *Haitina* Intulæ, huiusque nouæ Hispaniæ calidarum regionum, montosisq. in locis incola. Sapor est dulcis, acidusque. temperies frigida, atque sicca, ac succo manans natura. Exhibetur febrientibus refrigerij gra-

tia, & ad excitandam appetentiam. retineturque ore, ut sitim mitiget, & linguam humectet. quamquam in bilem facile conuerti dicatur. Sapor est eius fructus, quem vulgus Malocotoneum vocant, non sine quodam, ut dictum est acore. condita aliquando saccharo, atque ita delata in Hispanias, gratissimo succo placuere. at recentia secantur in frusta, ac muria permittuntur immadescere, ut pars in bilem apta nata conuerti, exiccetur, ac velut euanescat.

Hunc Carduum sub Ananas nomine describit *Acosta* cap. 44. aitque ex Occidente in Orientem esse translatum. Addit, cultellum, si per noctem in vulnere Pineæ illius relinquatur, corrosus esse. quod quidem à re quauis acida fieri cuius manifestum est.

Quiedus lib. 7. cap. 13. *historiæ naturalis Indicæ*, iconem excepta radice proposuit eleganterq. descripsit, sub *Tatama* nomine. cuius versionem lege apud *Clusium* in notis ad *Garciam* lib. 2. cap. 9. de *Mangas*.

Citatur etiam *Theuetus*, qui *Nana* vocari ait ab Americanis.

Eadem habet *Herbarium Lugdunense* lib. 18. cap. 75. ubi etiam Icon exhibetur, differens tamen paululum.

Monardes cap. 63. *Strobilium*, & *Nucem Pineam* vocari ait.

De *TEPARI*, seu crassa planta. Cap. LXXIX.

TEPARI herba est folia ferens lata, ferrata, oblonga, & mucronibus hastarum ferreis similia, spinifera, & pungenti lanugine insignia, veluti illa urticae. caules longos, teretes, cauos, geniculis per singula quatuor vnciarum spacia interceptos. Radicem verò sensim gracilescientem, fibratamque. Nascitur *Pazcuari*. insipida est, odore carens, frigidaeque temperiei. folia arida, tusaque, mederi dicuntur ulceribus, haud aliter ac ius decocti radicis eius, quod epotum dolores quoque sedat, febres placat, & arthriticis medetur cum adipe applicita.

De *TABACIS* Haytinorum, quos Mexicani vocant
POCTELT. Cap. LXXX.

TABACOS vocant, Arundinum caua perforataque fragmenta; sesquidodrantem longa, puluere carbonum extrinsecus illita, intrinsecus verò *Telt*, liquidambra, *Xochicoçotl*, & interdum alijs quibusdam calcentibus plantis, atque odoribus referta. horum incensorum, ea parte qua pleni sunt, fumo ex altera tracto, deuoratoque velut quodam suffimento, somnus inducitur, & omnis laboris, atque lassitudinis hebetatur sensus. Quin etiam dolores omnes, ac praecipue capitis, sedantur, pituita fluens ad pectus expuitur, iuuantur asthmatici, & corroboratur ventriculus. Cauendus tamen est nimius eorum usus, alioqui iecur distemperiem calidam contrahit, in cacheximque & alias affectiones inciditur incurabiles.

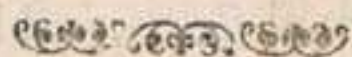
Eadem serè habet Monardes cap. 15. de Tubulis ad asthma perutilibus. quamvis compositionem non addiderit.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Nonus.

ANIMALIA EXHIBET.

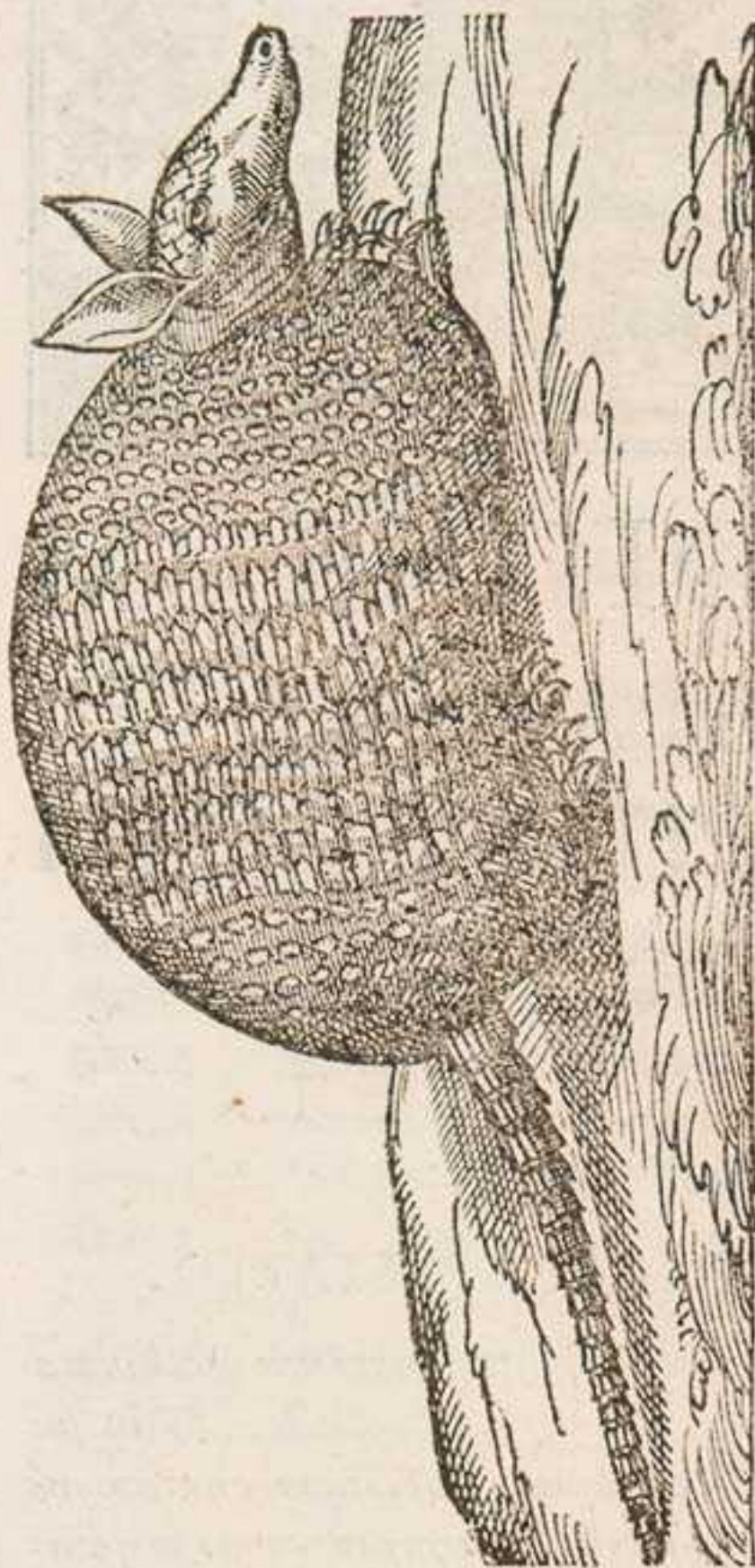
IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

ERA X Rerum ac Polydædala Natura, quæ non machinata est, ut hominem cuius vnicè studiosa est, oblectet, & in sui admirationem allectet? Quam multas hic Plantas, quarum ne nomina ad nostri orbis prius incolas pervenerant, quas occidentalis illa Mexicana regio copiosas fert, genuina sua icone expressas exhibuimus? Non ideo diues illa Natura in his vires suas euacuavit. sunt & animalia non pauca quæ Author his subiungit, facie, usu, moribus, mirabilia, ut eorum historia declarabit, quæ longè ab Europæis nostris, Africanis, & Asianis differunt, adeò ubique omnipotens Deus, summam suam bonitatem humano generi palam facere voluit. Et licet animalia nobis inserviant ad parandum cibum, ad æconomiam, & varias alias exercendas artes, non minimam tamen Philosophia in his sibi partem vendicat. quæ suavi animum contemplatione, in tam varijs eorum speciebus, & varijs magis eorundem organis corporeis, & animi moribus adhuc magis varijs, pascit & recreat. Quare ad animalia nunc transimus. selecta quidem à Medico, & rara. qui & alia volet, legat Ouedi Naturalium Indicorum historiam, qui summa eadem diligentia describit. Libri etiam historiarum & navigationum, operam suam egregiè præstiterunt in horum enarranda varietate.

Dd

Ee

*De AYOTOCHTLI, seu Dasypode Cucurbitino, ab alijs Taton,
vel Armadillo dicto. Cap. I.*

AYOTOCHTLI, seu Dasypus cucurbitinus, animal est monstrificum, & suapte natura duris armatum laminis. canis Melitensis magnitudine, sed cauda valdè lōgiori. Pedes sunt Echini terrestres, rostrumque, sed gracile, & oblongum. armatur vnde quaque crusta, bellico equorum tegumento persimili, in laminas connexas atque mobiles diuisa, qua se conuoluit, & vnde quaque tegit, vbi opus est. quare ab Hispanis Armadillo, quasi cataphractum, aut armatum, à Lusitanis Encobertado appellatur. Auriculæ sunt murinæ, sed longiores, nimisque graciles. Cauda longa, teres, ac geniculata, eodemque modo laminis circumuallata crustatis. Venter candet, & pelle operitur molli, humanę haud absimili, longiusculis, exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur cubans supra dorsum, & cauda ori admota, quæ rectè procedentes incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt monstro. vix enim est vllum animal, qua se tueatur alarque, arte & industria destitutum. Cum fugit

in præceps, caput caudamque ventriculo applicat, ac tuetur crusta, ac sese in spheram conuoluens rotatur. Quod si pertinacius quispiam insectari persequeretur, sese in hominem contorquet, & interdum ictu vehementer dorso suo, pectore exanimat. Versatur in vliginosis lacubus. lumbricis, piscibusque, ac vermiculis vescitur, nec non & quibusdam arborum baccis, ac pomis, & formicis, vt diximus. Caro est impensè pinguis, dulcis, & pituitosi alimenti, & excrementis redundans. Vtebantur antiqui cauda, ad eas quas Zebretanas vocant, (quarum erat apud illos vsus frequens) roborandas, & muniendas, crusta verò ad multa, quę tū ad bellicos tumultus, tum etiam ad pacem tranquillam spectarent. Aiunt, crustam illius tritam, ac dragmæ vnus pondere deuoraram ex iure decocti saluæ, euocato sudore, magnopere morbo Gallico curando conferre. Versatur in locis calentibus, qualis est Yauhtepecensis, lacustribus, vt diximus, & vliginosis.

NOTAE IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

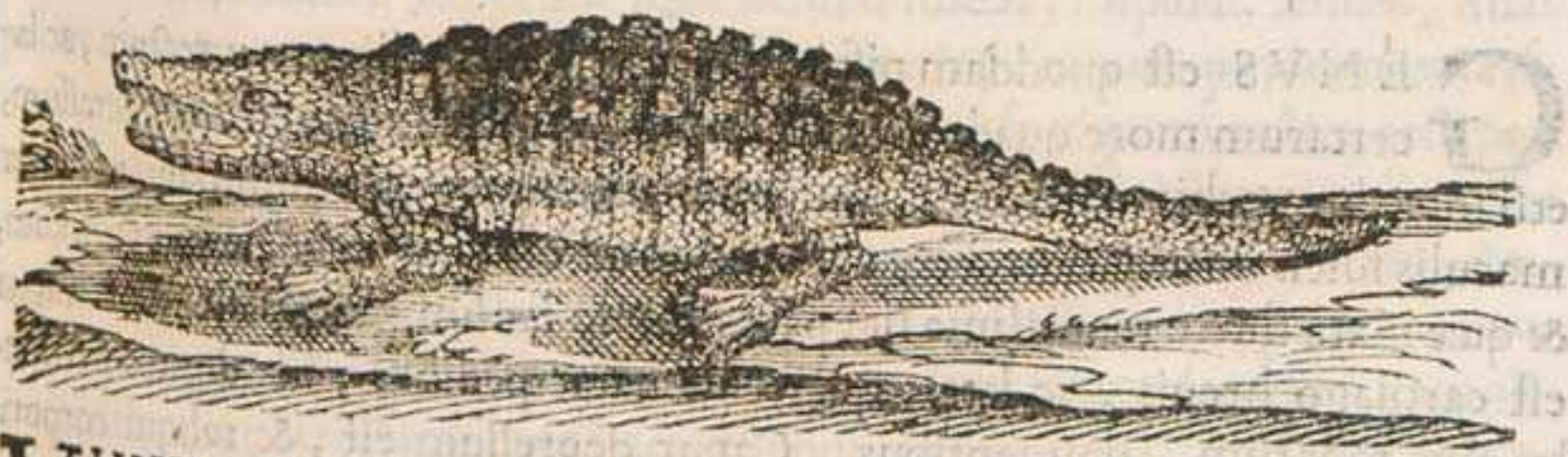
*Animalculum hoc, describitur, à Monarde cap. 3. qui illud Armadillo nominat. reli-
quos Auctores vide in notis Clusij ad prædictum caput.*

*Describit etiam tria huius animalis genera Clusius in Exoticis cap. 15. quæ apud
Iacobum Plateau Tornaci in suo Museo animalib. præsertim aibus instructissi-
mo, magna cum delectatione conspexi.*

*De ACALTETEPON, seu Monoxillo mucronato, quod priuatim
Temacuilcabuya vocant, Lacerto Nouæ Hispaniæ. Cap. 11.*

VERSATVR in Quauhnhuacensibus agris, alijsque feruentibus huius
nouæ Hispaniæ locis, lacerti terrificum quoddam genus Coloto nostrati haud
absimile, nuncupatum ab indigenis hispanis *Scorpius*, duas longum spitha-
mas, prolixa cauda, breuib. cruribus, lingua, quam interdum versat, ru-
bra, lata, ac bifida, toruo capite, incessu graui, tardoque, & crusta intectum
dura, fuluis candidisque punctis, paruulas margaritas imitantibus, aut litho-
spermi semina, variata. quæ à cruribus posterioribus vsque ad extremum
caput in varias digeruntur formas, ab eisdem verò ad extremum caudæ in li-
neas annulis similes, cingentes transuersim corpus per interualla, etsi fuluæ lon-
gè sunt numerosiores. Huius animalis morsus, noxius est sed minimè lethalis.
quò fit, vt visu quam ictu sit horridius, nec quemquam impetat nisi læsum,
& concitatum. Lumborum caro ingesta duorum obolorum pondere, venerem
mirum in modum dicitur excitare, neque ea in re Scincis cedere, crustam ve-
rò Scorpionum aduersari moribus. Nec desunt gentes, quæ arcus suos eadem
operiant, muniantque, putantes, ita venenatorum animalium noxiam natu-
ram hebetari, atque coerceri.

*De AQVETZPALIN, seu Crocodilis, quos alij Caimanes vocant.
Cap. 111.*

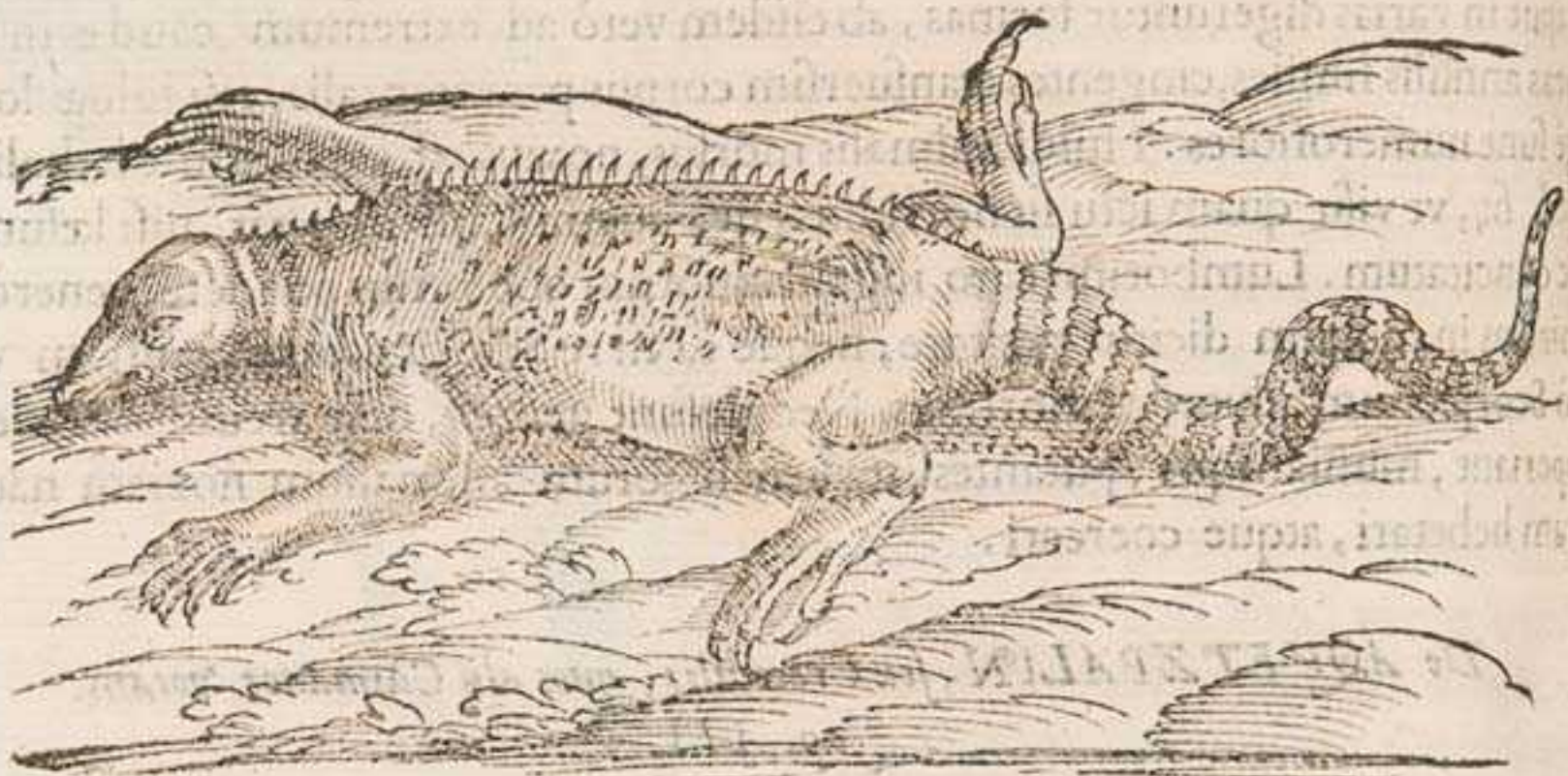
VIVVNT in quamplurimis paludibus huius nouæ Hispaniæ, alijsuè
aquis stagnantibus, *Crocodili* miranda corporis magnitudine, rostro proli-
xo, ac dentato, corpore crusta prædura, ac velut in conchas assurgente con-
tecto, ac forma coloris nostratibus simili. mira eorum natura, truculenti mores,
teritas in timidos, fugientesque, & formido (namque fugiunt audentes) iam diu
ab alijs auctoribus sunt enarrata, nos nonnulla alia, experimento & pere-

Dd 2 grina-

grinatione comperta, adijciemus. Illud in primis admirari, adeoque immanis vastaque bestiae, ut quæ sex septemue passuum longitudinem excedat, à pueris Indorum collum alligari, atque ita pertrahi ad littora, non valente, ut inquiunt, monstro alioqui rardo ac segni, caput nocendi gratia contorquere, si non è contrario, sed lateribus, & transuerso occurſu inuadatur. Nec minus mirabile est, per famem ac alterius alimenti inopia lapidibus vesci, & hos ipsos in illorum ventriculis corrosos, & penè absumptos reperiri, redactosque in puluerem ac deuoratos, conferre lithiasi. præterque offendi iuxta *Crocodilorum* fauces, glandulas quasdam, fabis penè pares, suauissimum molci spirantes odorem. & has ipsas, febres egregiè sedare, ac prorsus extinguere. Quin eorundem ventriculus, ablutus emundatusque, probè sole exsiccat, & cum occasio offertur tritus, & deuoratus, lapidem renum, ac vesicæ frangit, ac pellit, & vrinam promptissimè euocat.

Horum lapidum meminit Monardes capite 33. eosque contra quartanæ paroxysmos, temporib. alligari ab Americis asserit.

De AXOLOTL, seu Lusu Aquarum. Cap. IV.

GENVS est quoddam piscium lacustrium, molli cute intectum, ac la-
certarum more quadrupes, do drantis longitudine, pollicemque crassum,
etsi interdum cubitum excedit. Vuluam habet muliebri simillimam. ac venter
maculis fuscis distinguitur; à corpore medio ad caudam vsque nempe prolixam,
& quæ iuxta finem tenuissima sit, paulatim ac sensim gracileſcit. Pro lingua
est cartilago brevis, ac lata. quaternis natat pedibus, in digitos persimi-
les illis ranarum, desinentibus. Caput depressum est, & reliqui corporis
proportione magnum. hiscens rictus, aterque color. Huic menstrua singulis
quibusque mensibus fluere obseruatum sæpe sæpius est, haud aliter ac mulieri-
bus, & ingestum venerem excitare haud secus ac Scinci facere solent, quos ter-
restres *Crocodilos* quidam vocant, ad quorum fortasse genus pertinent. Salubre,
ac gratum præbet alimentum, nec dissimile anguillarum carni. multis parari
modis solent, frixi nempe, assi, elixique. verum ab Hispanis magna ex parte
ex

ex aceto, multo addito pipere, caryophyllis, atque filiquastro Indico, à Mexicanis verò filiquastro solo, seu intrito seu integro, familiarissimo illis, ac prægrato condimento. Nomen accepit à rara, ludicraque, qua præditus est forma.

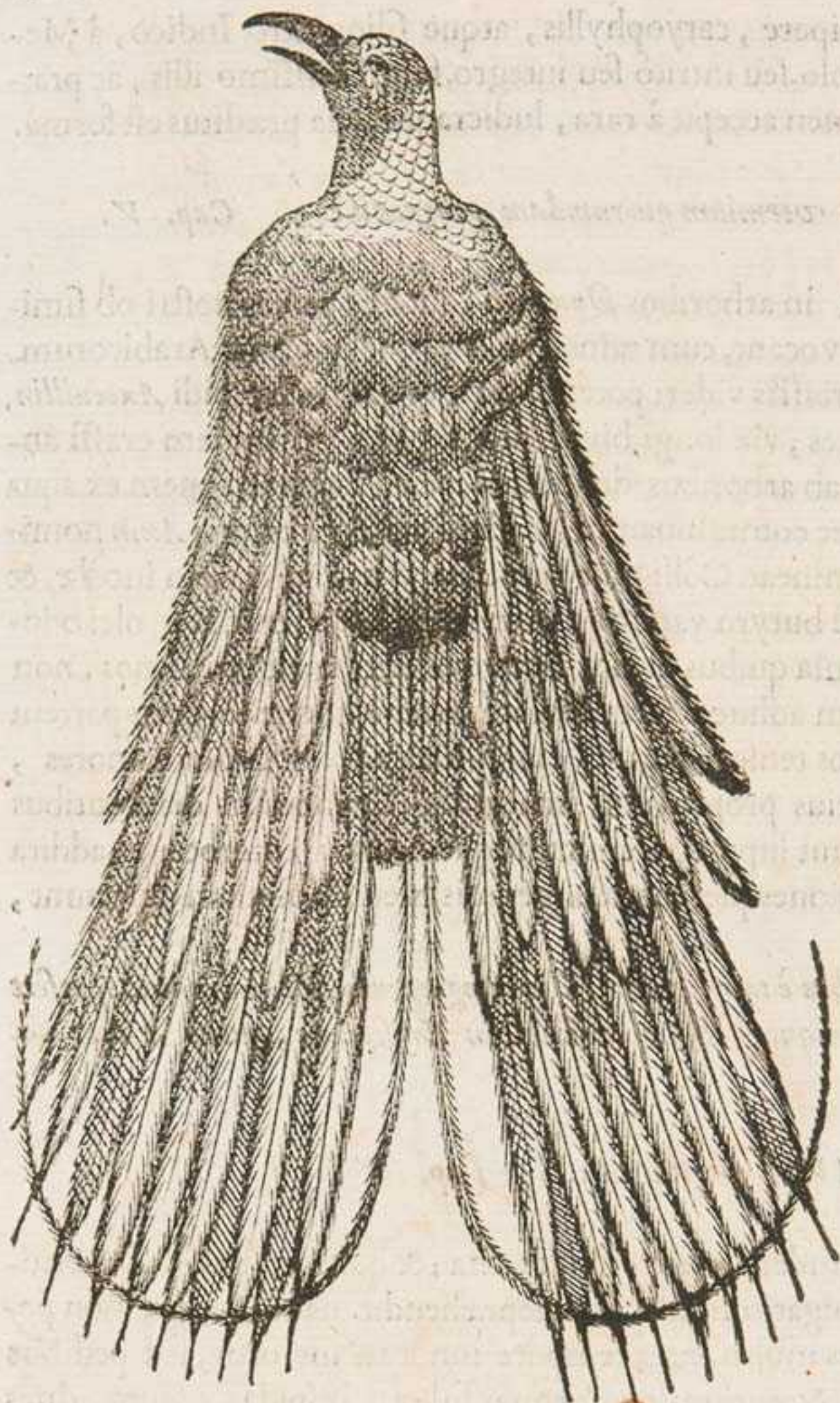
De AXIN, seu vermium quorundam pinguedine. Cap. V.

NASCUNTUR in arboribus *Quapatli*, aut alijs, quas nostri ob similitudinem Prunos vocant, cum tamen ad Myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortassis videri poterit, vermes quidam hispidi *Axocuillin*, seu ferentes *Axim*, pallentes, vix longi, binos latos digitos, ac pennam crassi anserinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos, permittunt ad ignem ex aqua elixari, aut discoqui donec comminuantur, & adeps eiusdem coloris *Axim* nomine supernatet, atque emineat. Colligunt hunc ad vsus multiplices incolæ, & conformant in globulos, è butyro vaccino parari solitis haud absimiles; olei odore, & lenitate, & ad omnia quibus oleum conferre solet, præstantissimos. non tamen in nutrimenti vsu adhuc venere. Dolores quæcunque corporis partem occupantes sedant. nervos tenfos laxant, emolliuntque. discutunt tumores, aut, si natura ad id potius propensa sit, maturant. Erysipelatis desinentibus conferunt. vlceribus ferunt suppetias, conuulsisque, necnon enterocœlis, addita resina, ac *Picielt*. collectionesque cuiusvis generis breui admodum minuunt, atque discutunt.

Simile quid de vermicibus è terra erutis, & in unguentum coctione mutatis, refert Monardes Cap. 52. eundemque effectum adscribit in Erysipelate, quem Author noster huic vermium oleo.

De AVE paradisea. Cap. VI.

OFFENDIT tandem veras Apodes vita, & quæ per tot secula homines latuerant, nauigatio in Malucas depræhendit. nempe aues, non pedum tantum vsu, quales multo antea tempore innoruerant orbi, sed pedibus ipsis omnino carentes, & eorum loco pennas fulvas, hispidas, tenues, duas spithamas & quatuor uncias longas, à medio circiter corpore prodeuntes, crinium crassiorum instar, fortitas. quorum vsus est (si vsquam volatu cessant) arboribus appendere, quando consedendi sunt impotes, & alligari inter se, marem & feminam, cum foueæ dorsi maris imposita oua, cavitare antica, foemina incubat, fouet, & amplectitur. Sunt enim qui affirmant, perpetuos volatus edere, ac sublimi semper pendere cœlo. & si in solum deturbari casu aliquo contingat, à pueris facili opera deprehendi. neque enim difficile est in tanta corporis paruitate, ac pennarum amplitudine in aere ipso veluti in arborum ramulis, aut in infimo collocari solo, ac veluti iacere. vix enim Carduelem, ac Anthillidem vincunt magnitudine, cum pennarum ambitu, quæ duas spithamas & uncias quinas prolixæ sunt, aquilis non cedant. Sunt hæ magna ex parte tenues, rufescentes ex albo, & è scapulis & reliquo corpore, non ab humeris, brachijsque, cum eis careant, procedentes. Rostrum est nigrum, binas ferè pro-

lixum uncias, ac medio-
criter incuruum. Colu-
binum caput collumque;
sed caput partim aureo,
& partim pauonino co-
lore præditum; collum
verò infernè pauonino,
aureo verò supernè.
pectus, ac dorsi pars
quædam aurea est, sed
fulvis hemiciclyclis ve-
luti undulata. dorsū ve-
rò ad extremum usque
caudæ, quæ admodum
brevis est si cum reli-
quarum pennarum
prolixitate cõparetur,
fuluum, sed vergens in
fuscum. Rore viuit,
vaporibusque, & for-
tassis animalibus par-
uulis, ac penè nullis, ni-
si quæ fortè sunt in æ-
ris parte excelsiori. pro-
vidente natura, ut quæ
nonnisi in aere pende-
re poterat, nullo, aut
ibidem tantum parato
vteretur alimento. &
cum perpetuò ieiuna
intestina sint, carno-

sum, & quantum satis est, & pinguedine redundans, corpusculum referiri. Or-
nant indigenæ hac aue desiccata caput, vbi ea cristæ loco, ob pennarum pulchri-
tudinem, colores varios, & eiuldem auis raritatem, ac formam spectandam.

Solertissimus rerum naturalium indagator *Vlisses Aldroandus*, historiam huius
auis vna cum speciebus diligentissime, & copiosissime in Ornithologiae opere suo prosecutus
est. Huic accessit *Carolus Clusius*, qui in *Auctario* suo ad exotica, opinionem illam
iam ab omnibus receptam, has *Manucodiatas*, nempe pedibus carere, planè refellit,
auesque in *Hollandiam* vna cum suis pedibus delatas esse asserit.

De CERCOPITHECIS. Cap. VII.

OFFENDUNTUR iuxta calidiora nouæ Hispaniæ loca, *Cercopitheci*,
quos Mexicanes *Ocumatli* vocant, varia magnitudine, atque colore. Re-
peries nanque nigros, pallentes, fuscosque, magnos, mira paruitate, ac me-
diocres,

dioces, alios capitibus caninis, ac omnes penè filiorum amplexu graues. Mirabile est, arborum ramos, quas conscenderunt, in viatores torquere, & iaculari; transilire flumina caudis inuicem apprehensos, & ab arboribus fluuijs vicinis vibratos. ac super omnia, sagitta aliouè telo vulneratis, quantam possunt ne dicam quantam solent homines hominibus, opem ferre, admotisque folijs, aut arborum musco vulnere, sanguinem fluentem sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educant filios singulos, pariuntque, & circumferunt, amplexu tenaci adhærescentes mira pietate, & amore erga prolem. atque id iuxta montium verrucas, & summa cacumina, vbi venatores pyram construunt Maizio circumdatam, adiecto lapide *Cacaotetl*, seu coruino, cuius est natura, igne calefactum, tonitruum edere, atque desilire. Concurrunt *Cercopitheci* ac iuxta incumbunt, edentes sparsum *Cacaotetl*. sed perterrefaciente eam gentem subito lapide, obliti filiorum, ac veluti expertes luminis aufugiunt, deferentes sobolem carissimam, relinquentesque in prædam venatorum. Cæteraque ad eorum naturam spectantia, adeò nota sunt cunctis, vt à me rursus hac in parte referri fuerit superuacaneum. Illud non est prætermittendum, *Cercopithecorum* ossa tusa atque deuorata, dolores à Gallica lue ortos, sudore euocato, tollere, atque sedare.

De *Cercopithecis* vide plura apud eos qui animalium historiam conscripserunt. quib. adde *Clusium* in *Auctario* suo ad exotica, vbi noua quadam describit genera

De *COZCAQUAHTLI*. Regina *Aurarum*. Cap. VII.

REGINAM esse aiunt *Cozcaquauthli* auium, quas Mexicenses *Auras* vocant. Gnosiarum aquilarum æquat magnitudinem. corpus vniuersum, præter collum, & eas partes quæ sunt iuxta pectus (ex nigro nempe purpurascens) fuluum est, ac pullum. alæ subtus circa exortum nigræ, cætera cineræ, desuper verò mixtim, fuluæ, nigræ, & vergentes nonnihil in purpureum. crura rubra sunt, & vnci ungues. rostri extrema, quæ pſitaci esse iudices (tam est indistincta similitudo) alba sunt, cætera sanguineo colore tincta. amplum est narium foramen, oculi nigri, Iris fulua, rubræ palpebræ, sanguineo colore perfusa frons, & plicatilibus rugis torua, quas tamen nonnunquam explicat. qua in re vocatos *Gallopauos* viderur æmulari, & pilis quibusdam veluti retorridis, rarisque, & *Aethiopum* pilishaud absimilibus. Cauda est Aquilæ, infernè cinerea, foris verò nigra. Anguibus, muribus, ac lacertis, quos rapit, victitat, sed morticinis maximè, humanoque cum fortè paratum illud offendit, stercore. Sublimipeta avis est, & nimium extensis, expansisque volat alis, vix volatum intermittens. Indigena est huius prouinciæ. Veris educat tempore. obſistit vi incredibili ventis, contraniturque aduersantibus, eisdem sedibus perſtans immobilis. Caro est inutilis, & nutrimento à nemine (quod adhuc compererim) nisi medicinæ gratia degustato. Fertur huius auis plumis mederi *Indos* vlceribus admotis, carnibusq; elixis alimonix loco, durate affectu deuoratis, quas aiunt etiam morbo Gallico, præsentaneo quodam remedio mederi.

Inferius cap. 19. huius speciem *Auram* ipsam *Tzopilotl* describit.

De

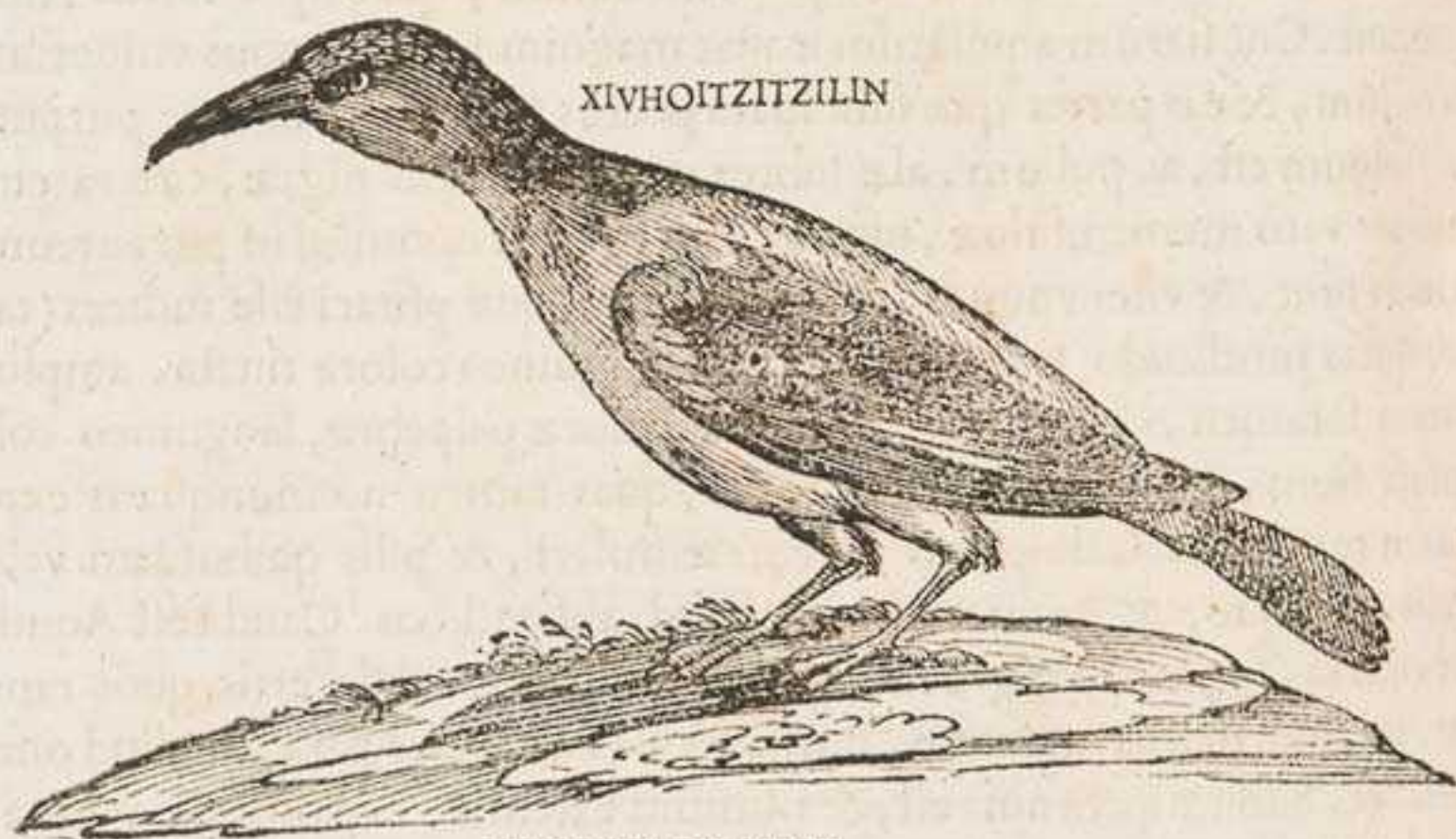
De COYARAOAL. Seu Ichcaton. Cap. IX.

VERMIS est genus prædurum Coyayaboal, ab alij Tzinehuil, & ab alijs Ichcaton nuncupatum, supernè fuluum, pedibus autem ex albo purpurascens, numerosisque. quorum gratia forassis posset in scolopendriz differentias referri. Arefactus hic, tritus, & ex aqua resolutus, illitusque maxillis bis quibuscumque singulis diebus, dolores dentium sedat.

De HOATZIN, seu aue similem nomini edente vocem. Cap. X.

AVIS est, Gallinæ Indicæ penè magnitudine, incuruo rostro, pectore candido in luteum inclinante, alis, caudaque maculatis per intervalla pollicis, colore candenti pallidoque, dorso fuluo de suprema parte colli, sed utriusque in fuscum colorem inclinantibus, præterea etiam & temporibus visque ad rostrum & oculos, unguibus nigris, ac fuscis cruribus. cristam gestat constantem plumis è candido in pallidum colorem vergentibus, sed dorso earum nigro. vescitur anguibus. Vox est magna, & ululatum quendam representans. Apparet autumn. inauspicata habetur ab Incolis. Ossa eius dolorē cuiuscumque particulæ humani corporis a lancinatione sedant. suffitus quoque plumarum, mentem restituit his qui è morbo aliquo, ea parum constantes euaserunt. Pennarum cinis deuoratus medetur morbo Gallico affectis ope mirabili. Viuit in calidis regionibus, qualis est Yauhtepecensis. magnaue ex parte arboribus iuxta flumina confitis infidet, vbi nos eam auem conspicati, capiendam ac delineandam curauimus.

De HOITZITZIL, seu Aue varia. Cap. XI.

ETSALHOITZITZILIN

AVICVLA

YZTACHOITZITZILIN

TENOGHOITZILIN

QVETSALHOITZITZILIN

TOZCACOZHOITZILIN

XOEHOITZITZILIN

A VICVLA est minima, plumis variorum picta colorum, quibus intextis, mira quadam inter se subtilitate compositis, ac artificis industria coherentibus, duorum figuras, & quarumvis aliarum rerum indistincta similitudine, Indi artifices exprimunt imagines. Ea est ei natura, ut non diutius viuat, quam

quam flores herbarum quarum alitur melligenæ, durent superstites. postquam verò marcuere, ad pinus, aliasque arbores sese quadam naturæ providentia conferat (quod est fide dignissimorum virorum testimonio compertum, & scribarum fide non vno comprobatum in loco,) eique rostro affixo se seruet appensam, donec sex plus minusuè transactis mensibus, ac decidentibus iam pluuijs, agris vernantibus, ac gratis herbis rursus ortis, atque floresentibus, de nouò reuiuiscat, similes vices sæpius subitura. Nec nugæ sunt, aut cuiquam debet esse dubitatum. seruata quippe est non semel aus stipiti affixa intra cubiculum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura comparatum est reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit. Aiunt præterea, eius puluerem deuoratum, mederi epilepticis. Plures sunt harum auicularum differentię, colorum varietate, ac corporum distantes magnitudine. quales sunt *Quetzal hoitzitzillin*, *Zochio hoitzitzillin*, *Xiuh hoitzitzillin*, & *Tozacoz hoitzitzillin*, *Totac hoitzitzillin*, *Tenoc hoitzitzillin*, & *Hoitzitzillin*.

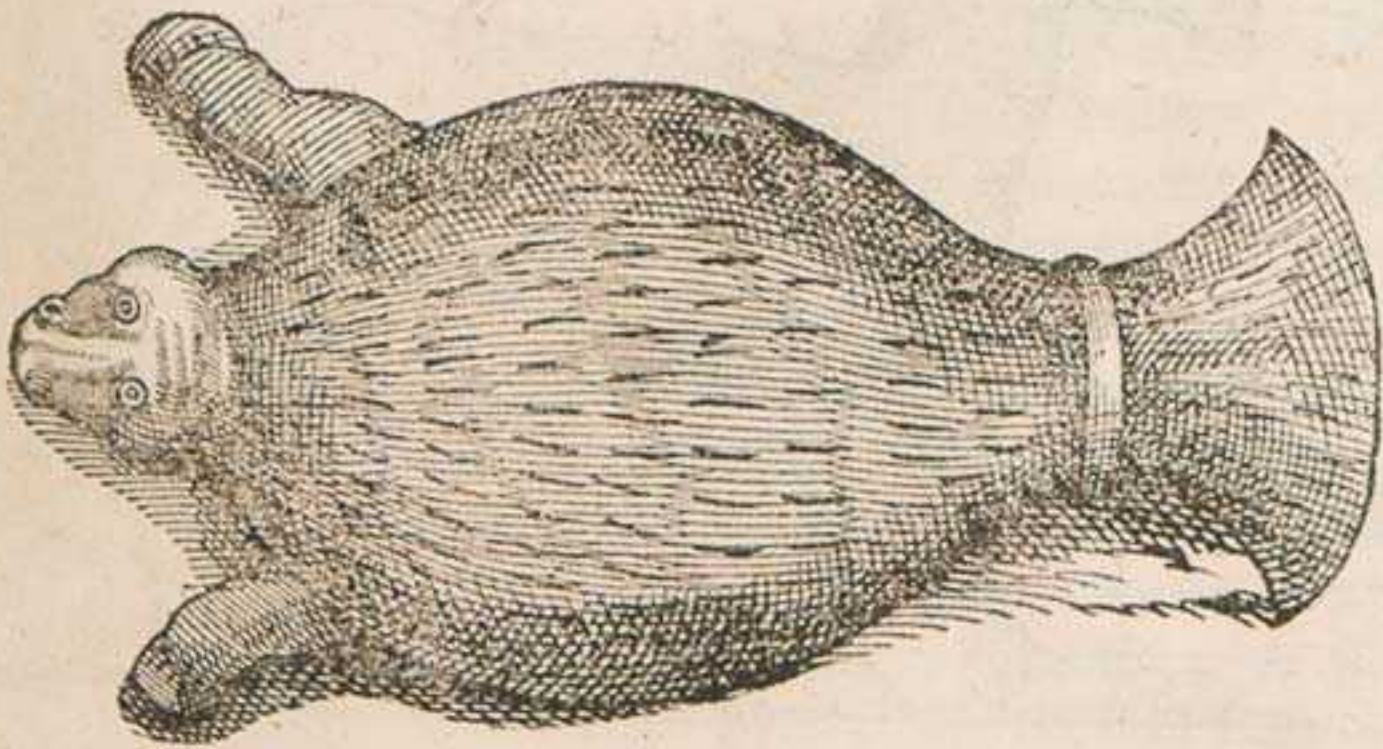
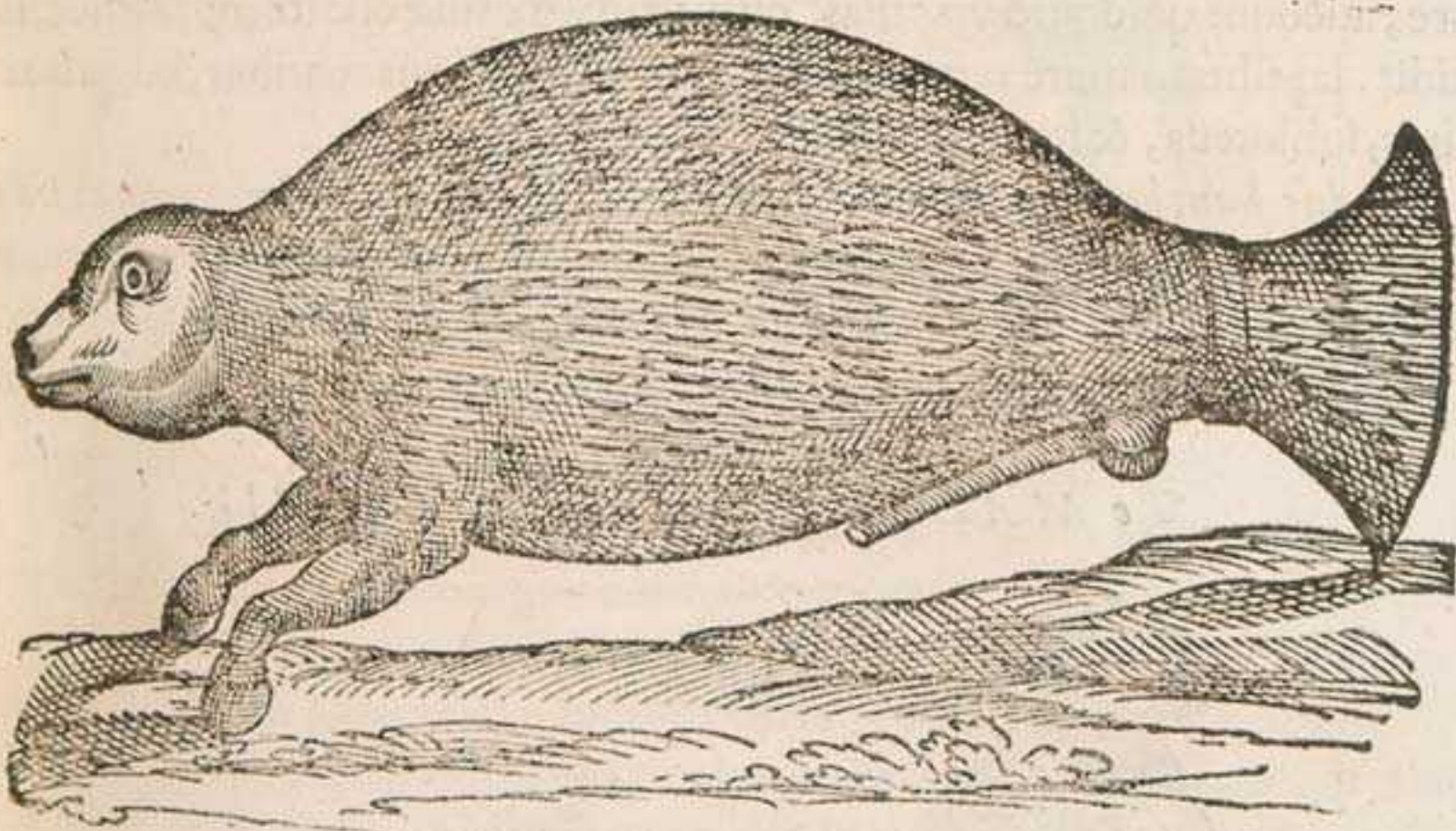
De HOITZTLACVATZIN, seu Tlacuatzin spinoso
Hystrice Nouæ Hispaniæ. Cap. XII.

ANIMAL est *Hoitztlacvatzin*, canis mediocris magnitudinem æquans, colore nigrum, Melis aut *Tlacuatzin* forma, à quo trahit nomen. tegitur idem spinis canis, acuminatis, tres uncias longis, & hystricis spinis aculeisque perquam similibus, pilis tamen quibusdam mollibus, si caput excipias, interfectis, atrauè lanugine, sed circa exortum candenti. Iaculatur eas in canes insectantes, nulla eorum industria, aut conatibus excutiendas. nam sensim magis magisque irritatione defiguntur, donec viscera perforent quadam naturali vi, trahantque corporis innatum humorem, atque ita transfixum confossumque canem tabefaciant. Seruant Indi hos aculeos, aiuntque nouem horum, si leui igne calefiant, & exiccentur ita vt eorum vis non euanescat, in renumque puluerem redigantur, ac ex vino aut aqua propinentur, lapides renum frangere, emundareque vrinæ vias, ac velsicam, appetitusque venereos excitare, tum etiam dolori capitis sedando opem ferre, esseque vtilissimos. nam fronti, aut temporibus admoti, sponte sua adhærent figunturque, nec

nec prius decidunt, quam hirudinum more, cavitare sanguine referta, vacua-
taque causa excitante dolorem, ægri fiant incolumes, liberenturque à morbo.
Vilendum animal, ac non minus miranda aculeorū vis, & summis laudibus ex-
tollenda sapientia atque potentia opificis summi, qui tanta rerum varietate,
tamque varijs naturę donis, hunc ornauerit mundum. Sunt verò aculei canden-
tes, luteique, tenues, ac tres uncias longi, sed mucronibus nigricantibus, &
peracutis. Cauda breuior illa *Tlacuatzin*, paulò tamen crassior, & aculeorum
à media parte vsque ad extremum expers. Pedes sunt quales *Quauhpeçotli*, sed
latiores. Rostrum canis simile, sed resimul. Dentes supra infraque bini, ve-
lut illi vocatæ *Tuccæ*. Venter spinarum expers est, ac tectum pilis, quemadmo-
dum & externa parte crura atque brachia. Cicurari potest, viuitque in calidis
Toroile, & *Tezotzocalci*. viueretque, quantum coniectura assequi possumus, apud
Hispanenses, calidiusuè aliud Beticæ oppidum, si eò portaretur. Vescitur fru-
ctibus fugacibus, ac montosis gaudet locis.

De MANATI. Cap. XIII.

EDVCAT vterque oceanus, stagnaque, piscem vocatum ab Haitinis *Ma-*
nati, bestiam penè informem, vitulo parem, & caprino capite tumentem, cum
ante-

anterioribus brachijs. forma fuscum, & pilis tectum raris, & quamquam furiosum, nullo tamen nocuum morfu. vitamque, & mari, & littore (ita tamen ut nonnunquam deferat aquas) agentem, & herbis littoralibus, ac Phicorum marinorum vescentem genere. Cauda est illi obrotunda, ac transuersim sita. Caput, & os vitulinum. magnæ nares, mammaeque. auriculæ parvæ, necnon & oculi. parui dentes, aspera labra, & corium taurino crassius, ac firminus. brachia bina anteriori parte sita, quinis distincta vnguib, humanis similibus, ac pinnarum formam referentibus. umbilicus patulus est, anusque. vulua muliebris, penis equinus. & caro, pinguedoque, veluti saginati suis, iucundi gustus, seu recens comedatur seu salita. & gallica laborantibus luc in primis noxia. costæ visceraque respondent taurinis, & monstrificam præferunt molem. Humano more coit, fœmina supina in littore ferè tota procumbente, ac celeritate quadam superueniente mare. vnicus verò generatur fœtus. prægandis enim est ille, & ea magnitudine, qua non soleant plures, nisi monstrificè generari. Offenduntur in huius animalis capite bini lapilli, quos leuigatos, ac decoratos ex aqua aut alio liquore aperiente, fama est, vrinam retentam euuare, adeoque quidquid vias illas quæ vrinæ peruiæ esse solent, obstruit, recludit. lapillus in mare repertus, albus est, & confrens maribus, sed qui in fœminis, subluteus, & fœminis utilis.

Quiedus hanc bestiam eleganter descripsit lib. 13. cap. 10. historie naturalis India quam translata[m] videre potes apud Clusium lib. 6. exoticorum cap. 18. Plura etiam inuenies apud eundem Clusium in notis ad Monardem cap. 32. de lapidibus Tuberorum. Rondeletius etiam lib. 16. c. 18. historie piscium hoc animal descripsit, sed sine leone.

Te MAZAME, seu Ceruis. Cap. XIV.

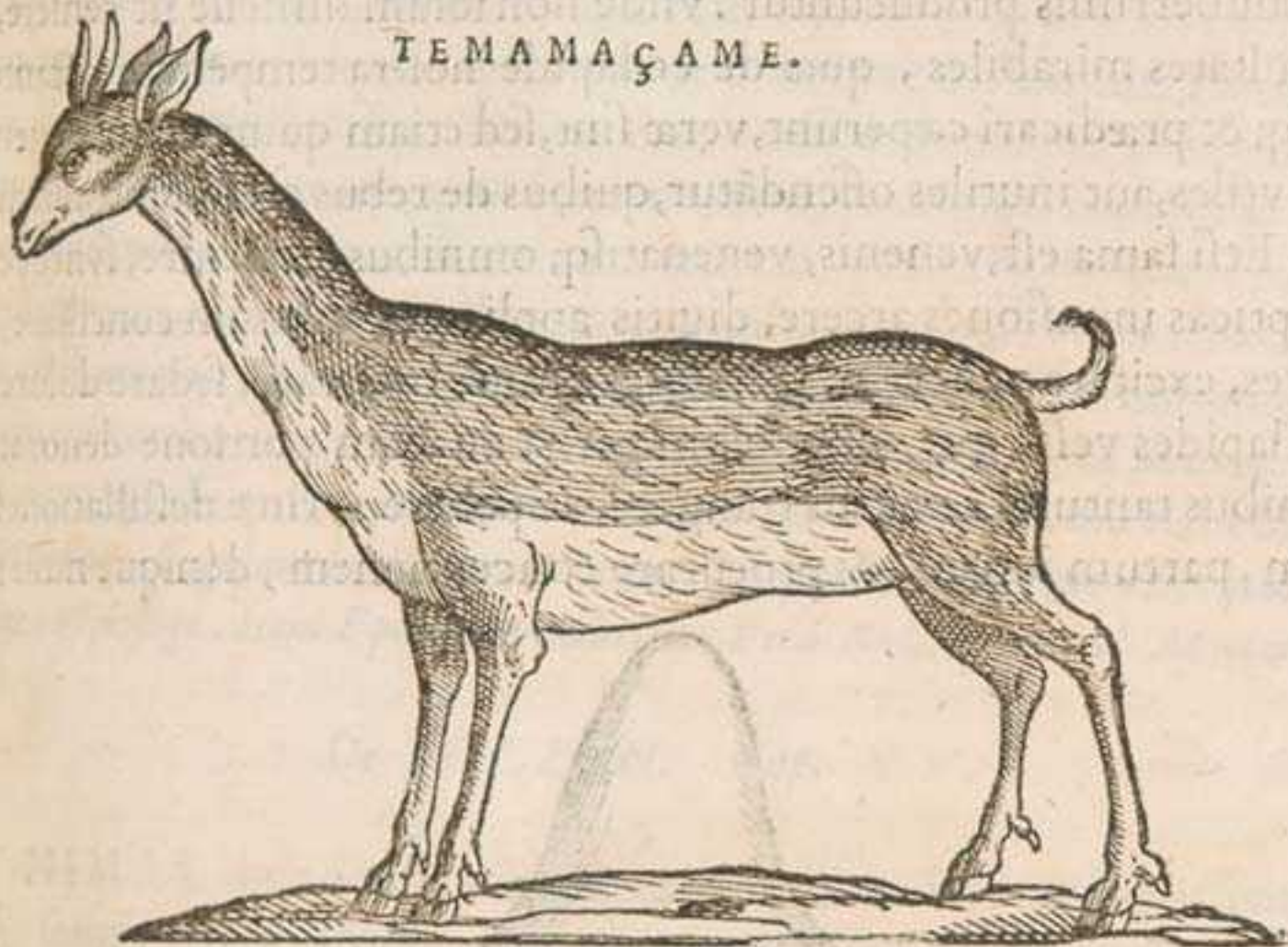

INTER ceruorum genera, quæ apud nouam hanc Hispaniam adhuc mihi videre licuit (præter candidos toros, quos reges ceruorum esse Indi sibi persuasere, nuncupantque à colore *Iztac mazame*, & vocatos *Tlamacaz* quæ *mazatl*)

macatl) primi sunt, quos vocant *Aculiame*, Hispanicis omnino similes forma, magnitudine, ac aliqua natura. Minores his apparent *Quauhila macame*, sed usque adeo à cæterorum timiditate alieni, ut vulnerati, homines ipsos adoriantur, ac sæpenumero interimant. Hos sequuntur magnitudine *Tlalhuicamacame*, qui forma & moribus essent eis omnino similes, ni timidiore viderentur. Minimi omnium *Temamacame* sunt. Sed hos, ac reliqua

Ceruorū
No Hi p.
genera.

TEMAMACAME.

genera, inter quæ numerantur *Teuthlalmacame*, *Temamacame*, & huiusmodi alia permulta, ego potius computauerim inter Capreos. Nunc quinam Ceruorum, Dorcadumue, lapidem vocatum Bezoar, aut dominum veneni generent inter se, erit ut opinor narrare opportunum. Accepimus à peritis venatoribus, & qui in dissectis hisce animalibus prædictos lapides non semel inuenerunt, reperiri in ouibus illis Peruinis, cornuum expertibus, quas *Bicuinæ* vocant; (sunt enim aliæ cornutæ *Taruca* vocatæ, & aliæ, quas dicunt *Guacanas*) præterea in *Teuthlalmacame*, quæ caprarum mediocrium, paulouè maiori constant magnitudine. Pilo teguntur cano, & qui facile auellatur, fuluoque; sed lateribus, & ventre candentibus, vnde Berrendos indigenæ Hispani vocare solent. Cornua gestant iuxta exortum, lata, ac in paucos, paruolque, teretes ac præacutos ramos diuisa, & sub eis oculos, quorum imaginem exhibemus. Deinde in quodam Damarum genere, quas *Macatl chichiltic*, aut *Temamacame*, appellant, breuissimis cornibus, acutissimisque; coloris fului, fusci, & infernè albi, quarum quoque præstita est imago. Necnon in Ibicibus, quorum hic redundat copia; ut Hispanos & apud hanc regionem frequentes ceruos taceam, in quibus quoque est lapidem, de quo præsens est institutus sermo reperire. Capreas etiam cornuum expertes, quas audio passim reperiri apud Peruios. & ut summatim dicam, vix est ceruorum caprearumque genus vllum, in cuius ventriculo, aliaue interna parte, sua sponte, ex ipsis alimoniarum excrementis lapis hic, qui etiam in Tauris, vaccisque solet offendi, non paulatim con-

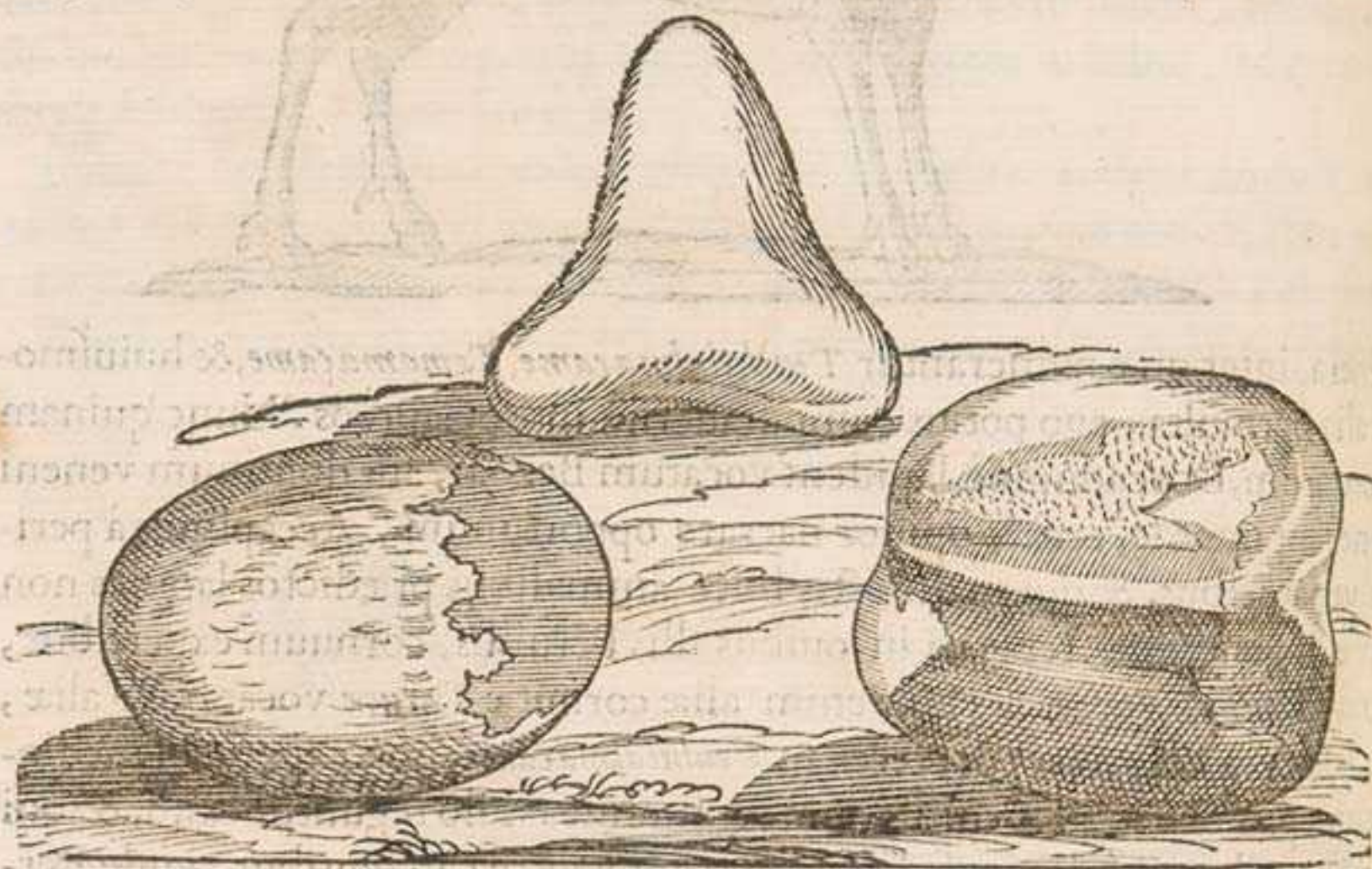
Caprei
No. Hisp.

Bezar la-
pidis hi-
storia.

Ec crescat,

crescat, & generetur, multis sensim additis, & cohaerescantibus membranis, quales sunt ceparum. ideo non nisi vetustissimis, & senio penè confectis, lapides hi reperiuntur. neq; ubique, sed certis, statisque locis, ubi ea suppetit materia. qua ratione fieri posset, ut apud Hispanos, gentesue alias, non ita facile offendantur. Verum non omnes hi lapides salubres sunt, tuendæ sanitati, aut morbis profligandis apti, sed soli illi, qui depastis herbis saluberrimis producuntur. unde non solum difficile sit censere, an illæ facultates mirabiles, quæ de eo lapide nostra tempestate iactantur, narrariq; & prædicari caperunt, veræ sint, sed etiam quinam sint eligendi, aut qui utiles, aut inutiles offendatur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit. Etsi fama est, venenis, venenatisq; omnibus subuenire, syncopem, & epilepticas inuisiones arcere, digitis applicatos somnum conciliare, augere vires, excitare venerem, facultates omnes roborare, sedare dolorem, renum lapides vesicæq; , non solum parua quadam portione deuoratos, sed manibus tantum retentos frangere, ac pellere, urinæ destillationi ferre opem, partum iuuare, & procurare conceptionem, denique nulli fere

Bezar
vires.

non auxiliari morbo. adeo ut sint qui solius huius lapidis præsidio, medici sententia sua euaserint consummati, pro talibusq; se se impudentes venditarint. Varijs eos reperies formis, & coloribus. alios nempe candescentes, fuscos alios, alios luteos, quosdam cinereos, nigrosq; & vitri, aut obsidiani lapidis modò micantes. hos oui, illos rotunda figura, & alios triangulari. quid? quod nonnulli eorum, basis centriue loco glandem habent (& concussi sonant, nucleo intra crustam crescente, coactoq; haud aliter ac hi quos Actites vocare solent, aut ipsi Actites sunt, quos Aquilæ fortassis rapiant, & in suos transferant nidos) alij puluerem, alij lapillum. Tot verò reperies apud nouam hanc Hispaniam, ut iam vili veneant precio, ac vel unico aureo singuli, & interdum etiam bini emi & commutari soleant, cum non paucis ante annis, vnicus & mediocris, ducentis, aut amplius au-

reis

reis extorqueri non posset a mercatoribus. Id dictum est a me, atq; admonitum, ne deinceps reliquus sit locus ipsis impostoribus ex rapto viuentibus, iusq; omne, dum rei familiari student quomodolibet augenda, atq; cumulanda, violentibus. quibus opus non est in tanta copia, & numerosa redundantia, arte illos aut adulterio parare. quamquam & adhuc modum non pauci conflati reperiantur. Verum lapides illi fossilij, quos quidam Arabum, ab infringenda venenorum vi, eodem appellant nomine, reperiuntur per hæc tempora apud nos, ac præcipue in fluminis *Tetzhuatlan* ripis, varij, multiformesq;, influentibus vndis e montibus redundantibus bolo armeno, sed minime, quos ferunt iidem, in angulis oculorum prædictorum animalium concrelescere, cum remedij gratia postquam deuorauerunt serpentes, ab antris vi halitus, aut occulta alia facultate tractos, se mergunt in flumina. Monstrati sunt nobis etiam lapilli, quos aiunt deuorari a femineo ceruorum sexu, vt facilius enixus contingat, & in eius ventriculo reperiri, de quibus omnibus suo loco, deo dante, sermo habebitur.

Bezar
Fossil.

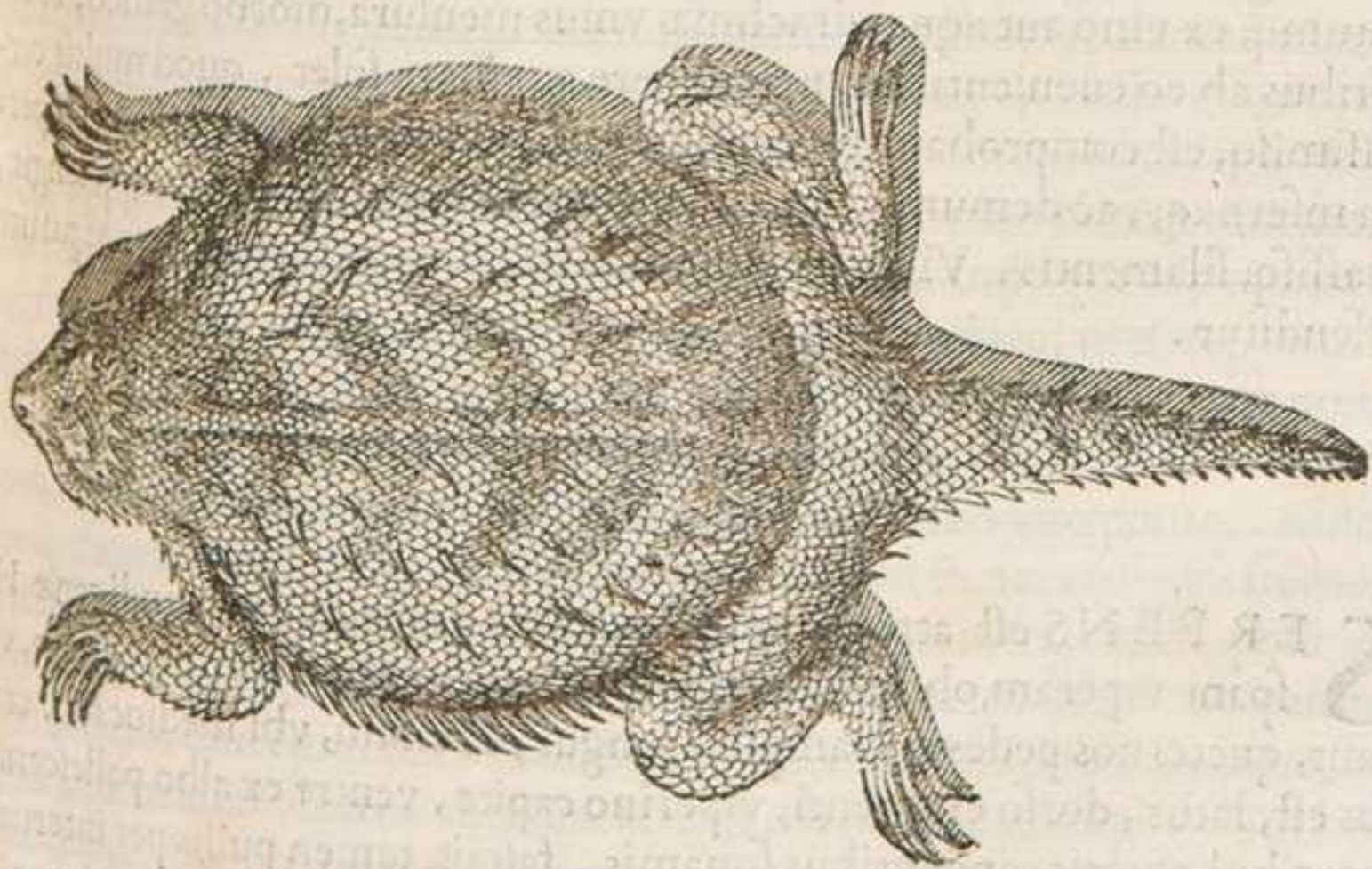
Monardes singulari libello vires Bezar Orientalis prosecutus est. cuius etiam Caput 34. perlege. Item Epistolam militis ex Peru conscriptam ad Monardem.

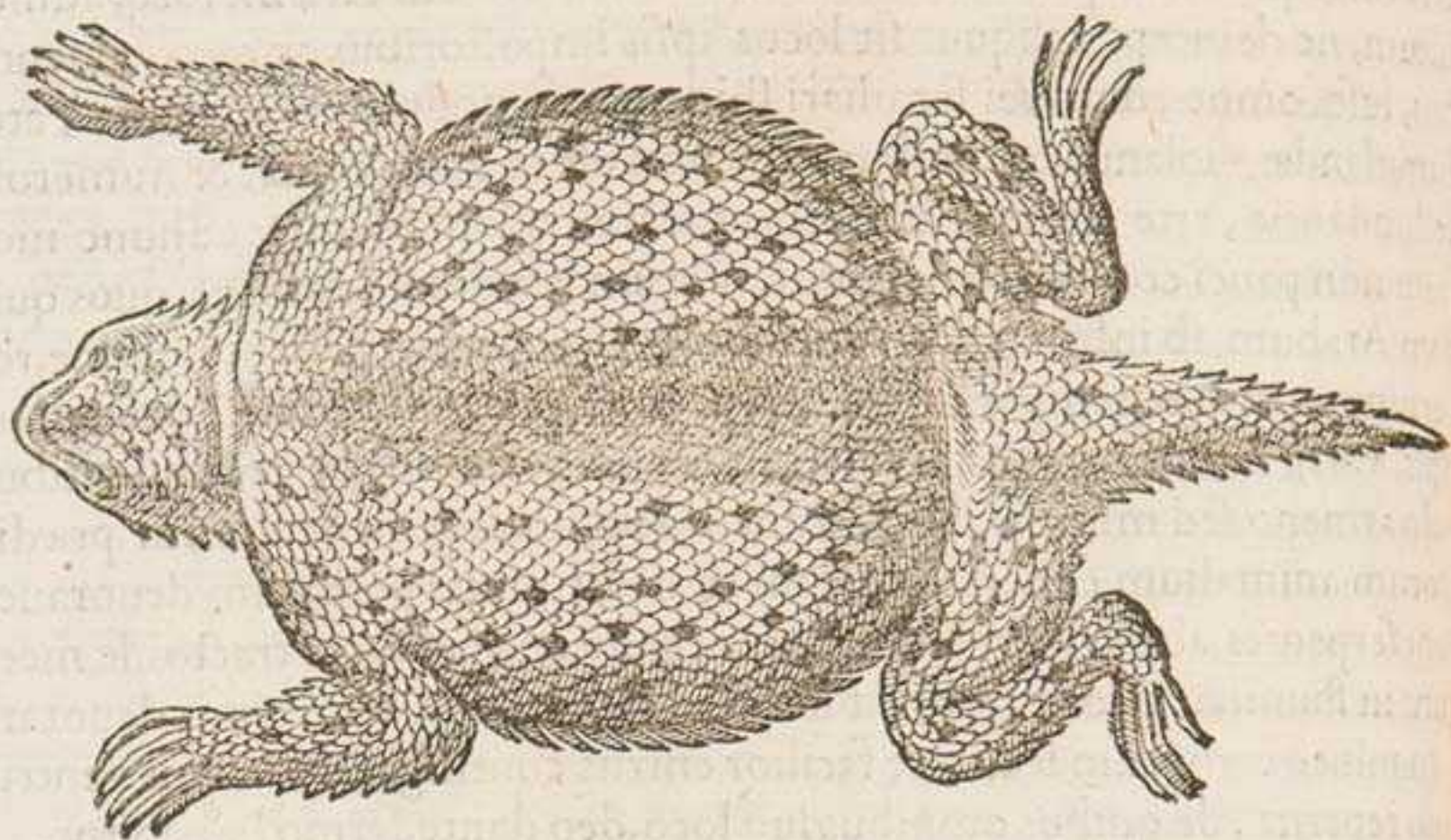
De POLLIN. Cap. XV.

ANIMAL quoddam est paruum Pollin, insectumq; Centipedis forma, minus tamen, quod tritum atq; impositum, infixos aculeos, atq; sagittas mira celeritate extrahit.

De TAPAYAXIN lacerto orbiculari No. Hispaniæ. Cap. XVI.

AD lacertæ differentias videtur pertinere *Tapayaxin*, quamquam orbiculari penè, planoq; constat corpore, ac *Raiæ* vocatæ quadam te-

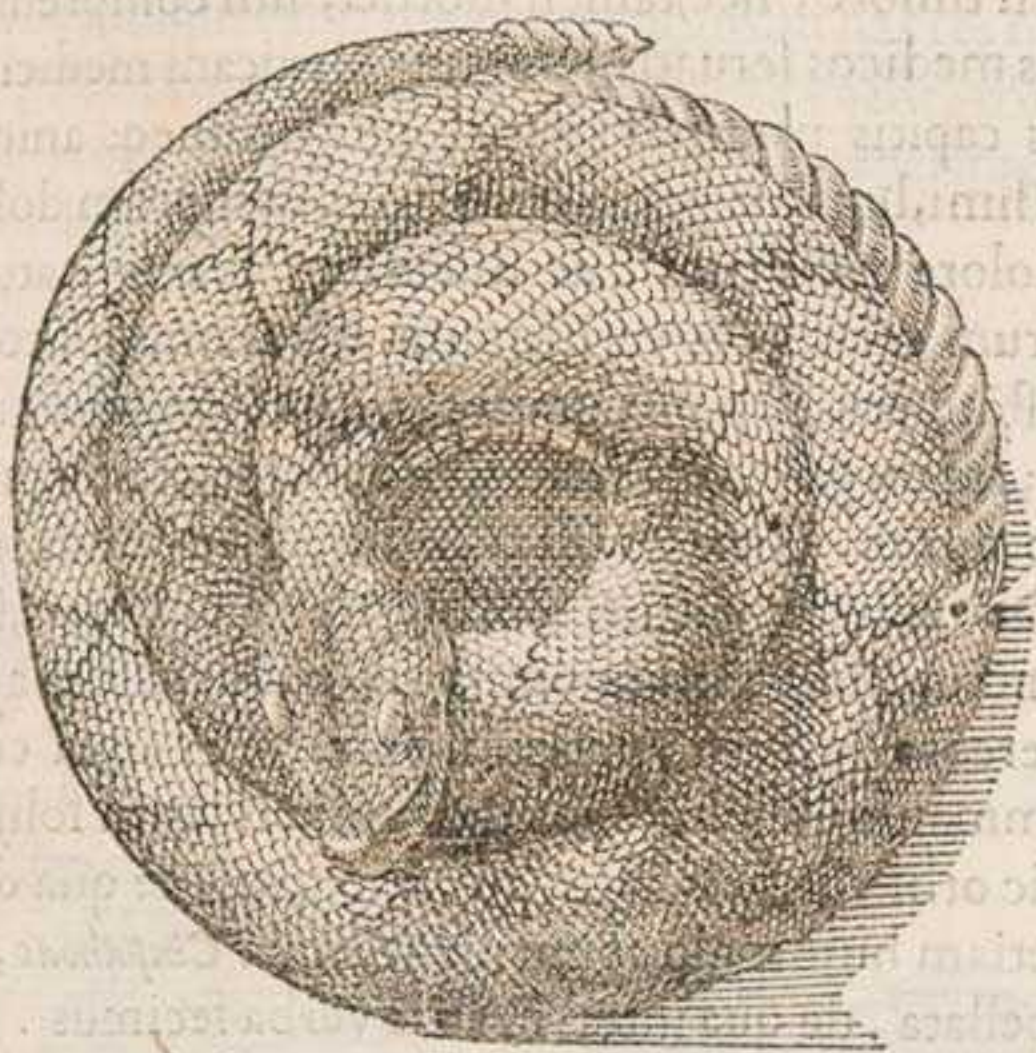

nus forma, ni longè minor esset, nec uncias quatuor, longitudine aut latitudine, equans. cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehensum. Sed caput est durissimum, & quibusdam eleuatum horrensque aculeis, corollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contrectarique, placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis. quamobrem amicus hominis ab indigenis nuncupari solet. Illud est in eo mirabile, & nulli alij quod sciam commune, compressis, vexatisve oculis, aut capite; aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine temperatissimo, & sana fruenti valetudine. tanto interdum impetu, ut ad trium passuum distantiam, contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, reductum in leuiorem, deuoratumque ex vino aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnopere auxiliari solet, quod multis certissimisque est comprobatum experimentis, vacuata morbi causa per superna infernaque, ac demum euacuata vrina permixta pituitæ, alijsque longis, crassisque filamentis. Viuit in montibus frigidarum regionum; vbi passim offenditur.

De TEVHTLACOT ZAVHQVI, seu Domina serpentum.
Cap. XVII.

SERPENS est atrocissimus *Teuhtlacot zauhqui*, quem indigenæ Hispani viperam ob lethalis morsus immanitatem atque sæuitiam, vocant, quaternos pedes aut amplius longus, & vnum, vbi mediocriter crassus est, latus, dorso eminenti, viperino capite, ventre ex albo pallecente, lateribus opertis candentibus squamis, fascijs tamen pullis per intervalla inter-

interstinctis. dorsum fuscum est, luteis tamen lineis se se in ipsa spina secantibus insigne. Multae sunt eius serpentis differentiae non plurimum inter se distantes, & ictu mortem inferentes, nisi celerrimè praesidijs occurratur. Conuoluitur in sphaeras irritatus, aut contrectatus, ac inaequaliter caput contorquet, sed ita sibi vndiq; cauet, ut nulla non parte se vindicet ab iniuria. Excogitatum est, icta humare membra, terraq; obruere, & ita finire donec omnino cesset dolor, aut morbus sit curatus, prospero (ut audio) magna ex parte euentu. Per saxa fertur celeri cursu, ac per terrestria, plana; quod mirum videtur, non adeo. ob quem Mexicanorum quidam, a vento nomen indidere, vocantes *Ecatatl*. Quot annos natus est, tot accedunt caudae perstreptentia sonalia, in postrema parte caudae vertebrarum instar connexa. Oculi sunt nigri, mediocris magnitudinis. Binos habet superna maxilla dentes, caninos, incuruos, quibus iaculatur venenū. utroq; autem latere oris, quinque parui dentes supernae maxillae insunt, sed qui facile conspici a quolibet aperto ore queant. Et sinuosè graditur. Ictus toto corpore hiantibus rimis fatiscit, & vigintiquatuor horis a morsu tractis, animam dicitur agere. Apprehensos cauda Indi qui eos venantur, tuto tenent, appendentes, sed tamen torquentes collum, perstreptentes sonalibus, corpus huc atq; illuc iactantes, ac nihil non molientes ut poenas de venatore sumant. Audio a multis, qui cum serpentem domi alere solent, atq; educare, annum integrum durare absq; cibo vlllo potuq;. Abscisumq; caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses, in foemoris crassitudinem, & longitudinem adulescere. Norunt cicurari posse per multi, qui domi alentes habent in delicijs. Venenum iaculatur caninorum tubulis, caui enim sunt. Nec desunt qui affirmant, viuum parere, etsi falso, quemadmodum ex aliorum veriori narratione percepi. Cum laesus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstreptit, erigitq; collum, non

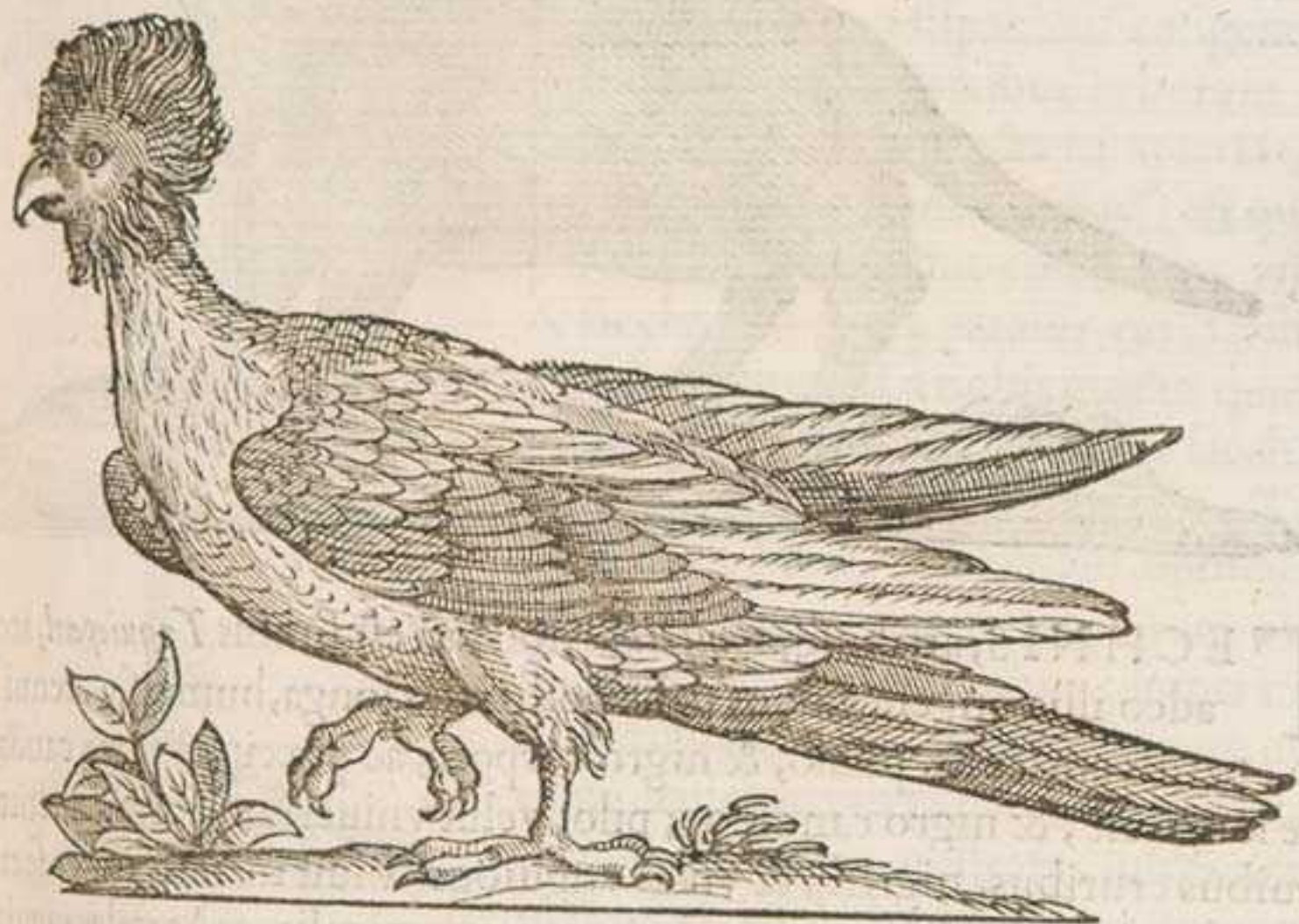
sine adstantium timore, nec tamen mordet, nisi compressus, & irritatus. Caninis in vsus medicos seruatis, pungunt Mexicani medici, collum, ceruicemue dolores capitis placandi gratia. pinguedineq; animalis ferè omnium nocentissimi, lumbos perungunt sedando illorum dolori, aliasq; corporis partes dolore infestatas. ac discutiunt præter naturam tumores. edunt Indi eorum carnes, ac verissimum esse statuunt, cohortalium caribus esse præstatiores, ac gustu gratiores. Linteo conuoluta quantum velis tenui raroq;, ita torpescit illa feritas, vt a puero deferri quolibet, citra formidinem, aut noxam vllam possit. Aiunt, caput huius serpentis alligatum collo, instar viperini, gutturi morbo ferre suppetias, febrientibusq;. Medentur puncturæ serpentium omnium, quibus natura appendent sonalia humano stercore duarum vnciarum pondere ex aqua congruenti propinato, aut commanso *Picyelt*, & admoto vulnere; item folijs arboris *Hoire mamaxalli* huic orbi vulgaris, tussis, atq; applicitis, de qua dictum est inter arbores. Est etiam huic malo conuenientissima *Chipahoac*, ab alijs *Acuire huariracua* appellata, de qua inter herbas verba fecimus. Prouenit in calidis locis huius nouæ Hispaniæ.

De TLAQUATZIN. Cap. XVIII.

ANIMAL est *Tlaquatzin* canis parui forma & magnitudine, binos dodrantes longum, rostro tenui, prolixo, atq; depili. exili capite, tenuissimis, mollissimisq; auriculis, ac penè translucentibus. pilo longo, & candido, sed circa extrema fusco, aut nigro. cauda tereti, duos dodrantes longa, ac persimili colubrine, fusca, sed postremo candida, quæ mordicus, firmiterq; quidquid apprehendit retinet. corpore verò, ac pedibus Melis. Quaternos, quinosue parit catulos, quos vtero conceptos, editosq; in lucem alui cauitate quadam, dum adhuc paruuli sunt, claudit, ac seruat, intra scilicet locum a natura huius rei gratia fabricatum, dilatata, ac sponte naturæ velut excoriata, iuxta mammarum sedem, externa pelle, tanta æqualitate, ac vi, vt coaluisse cutem omnino putes, miro, visendoq; naturæ artificio, & quod in nullo animali, quod eadem generauerit, vsquam sit conspiciere. Oculi sunt nigri, parui, viuidi, atq; exerti. Scandit arbores incredibili pernicitate. diù in cauernis latitat. vescitur cohortalibus, quas, vulpecularum mustellarumvè siluestrum more iugulat, illarum sanguinem absorbens. Cetera innoxium, ac simplicissimum animal, quamquam versutia quadam congenita se interdum mortuum simulet. cum scilicet non est aliter hominum manus effugere, aut cum delusos apprehensores mordere est animus. Cauda huius animalis egregium est medicamentum. trita enim dragmæ vnus mensura, atq; ex aqua aliquoties deuorata, nullo præsumpto alimento eo die quo hauritur, urinæ meatus mire abstergit, eadem euocata, tractisq; Lapillis, & quacumq; alia re meatus obstruente. venerem excitat, generat lac, & præfractis medetur, & cholicis, partu accelerat, menses elicit. extrahitq;, tusa & imposita, aculeos qui sunt infixi, ac ventrem emollit.

emollit. & fortassis nullum extat medicamentum ad has res omnes peragendas præstantius. Viuit enim in calidis, ac pascitur carne, fructibus, pane, oleribus, frumentaceis, alijsq; generibus, veluti nos experimento cognouimus, alentes illud domi, ac in delicijs habentes.

De TZOPILOTL, siue Aura. Cap. XIX.

QVAM Mexicani *Tzopilotl* vocant, Auram alij vocare consueverunt. Avis est magna, tota nigra, Aquilæ mediocris, aut corui, cuius videtur species magnitudine. Ungues sunt vnci, atq; crura fusca, rostrum psitaci, eodem fuscum modo, frons deplumis, plicatili cute obtecta, nec dissimili *Quauhpecorli*, aut *Cozquauauhli*, quem pili rari, nigri, illis Æthiopum capitibus innascentis solitis persimiles, circumstant. Morticinis tantum carnibus victitat, stercoreq; humano. Nō satis cōstat, ubi avis hæc nidificet, aut educet filios, cum sit vniuersæ prope nouæ Hispaniæ frequentissima. Sublimipeta est, grauem ingratumq; odorem spirat, coruorum odori persimilem. Gregatim confident arboribus, & cadaueribus permultæ vescuntur insimul. Audio, pennas eius, vstas & in cineres redactas, pilos renascenti prohibere, nō minus ac sterces formicarum, & sanguis vespertilionum, & semiambusta cutis vulneribus mederi admotas, si pariter edatur caro, quæ etiam gallico morbo opitulari solet. Cor sole exiccatum, impense esse odorum, sterces verò drachmæ vnius mensura bibitum, melancholicis conferre.

De Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Maiziura torrefactum emulatur colore.
Cap. XX.

TECHNIS, artibusq; *Vulpecula* nostrati est similis *Yzquiepatl*, atque adeo illi congener, duos pene dodrantes longa, humilifq; . tenui rostro, paruis auriculis, piloso, & nigro corpore, ac præcipuè iuxta caudam, quæ longa est, & nigro candidoq; pilo, velut vniuersum corpus vestita. breuib; cruribus, nigrisq; & vncis vnguibus. Viuit in antris inter saxa, vbi prolem educit. Vescitur scarabeis, atq; vermiculis, cohortales iugulat, solaq; eorum deuorat capita. fundit cum ventris crepitu halitum foetidissimum. pedit autem cum quis eam infectatur, his se muniens armis. quin ipsa tota teterrimum exhalat odorem, & vrina stercoq; est foetidissimum, atq; adeo pestilens, vt nihil sit reperire in nostro orbe, cui in hac re possit comparari. quo fit, vt in extremo constituta periculo, reddita vrina, aut foecibus deiectis ad octo plurimuè passuum intervallum (tanta vis est huius excrementi) se se ab omnibus vindicet iniurijs, ac vestes inficiat indelebilibus luteisq; maculis, & nunquam satis perspirante putore. alias innoxium animal, eduleq; & hac sola ratione horrendissimum. Editur eius caro, stercoq; saluberrimo euentu, ab his qui Hispanica lue, aut Indica potius (vnde citra dubium in alias nationes irrepsit) sunt affecti, & contra articulorum dolores. Fit ex ea oleum Vulpinum, non minus efficax eo quod ex nostrate Vulpe parari consuevit apud Hispanos. Sunt & alia duo huius *Vulpeculae* genera, eadem penè forma, & natura. quorum alterum *Yzquiepatl* vocatum, fascijs multis candentibus distinguitur; alterum vero, *Conepatl*, seu *Vulpecula* puerilis, vnica tantum vtrinq; ducta, perq; caudam ipsam eodem modo delata.

II. Yz-
quiepatl.

III. Co-
nepatl.

De APVM, Mellisq; Indici generibus.

Cap. XXI.

YZAX ALASMITL.

MICATZONTECO MIMIAOATL.

M V L T A mellis genera in noua Hispania mihi adhuc obseruare licuit, non loco solum, veluti veteri orbe, verum ipsa materia, & apum diuersis generibus distantia. Primum est Hispaniensi per omnia simile. idemq; & quod ab apibus Hispanicis congeneribus sponte in cavitatibus arborum fabricetur, quas Indi secta in apiaria reponunt, ac congerunt. Secundum est quod parari ex arundinibus consuevit, vnde & saccharum quoq; paratur, cuius conficiendi traditus est a nobis modus quarto huius operis libro, cum reliqua sacchari omnium generum parandi ratione. Tertium fit ex Metl, cuius etiam opificium in huius plantæ capite proditum est. Quartum fit in regionibus temperatis, aut feruidioribus, a quodam apum minimè aculeatarum genere, simili formicis alatis, minori; nostrate, suspendente in saxis, & arboribus, sed maximè quercu generibus aluearia, globulosuè quosdam, vocatos *Micatzonte camimiaoatl*, similes saccharinis, interdum hominis æquantes amplitudinem, constantes e corijs permultis, refertos vasculis, minoribus, densioribusq; nostris. Colore fusco, ac permulto, optimoq; affluètes melle, & numerosa sobole, atq; fœtura candida, & margaritifera. qua assa, & sale conspersa, nec ab amygdalis dulcibus distante sapore, quoties occurrit id genus examinis auidè vescuntur indigenæ. nec tamen castrantes aluearia, sed ore sugentes. dum verò editur mel non adhæret cera dentibus, sed quidpiam paleis simile. Conficiunt huiusmodi apes mel haud aliter ac nostræ. pariterq; floribus, ac rore viuunt. Septembri mensè impensè fœcunda, & onusta mellaria reperiuntur. Quintum genus prædictis paulisper cedens, fit ab apibus

Mel No.
Hisp. I.

Mel II.

Mel III.

Mel IV.

Mel V.

apibus quibusdā aculeatis, nostratibus longē minoribus, fulvisq; . Hæ enim oblongo orbe fabricato, quem *Acomimiaatl* vocant, mellificare consueverunt. Inuestigare vix potui, an regem habeant, seruentq; in opere, aut in administrandis rebus, civilem ordinem. sed verisimile est, hac in re nostrates apes imitari, quamquam adhuc ab hac rudi gente & imperita, obseruatum non sit. nisi satius sit putare, natura magis arrisisse; barbaras quoq; & siluestres extare apes, veluti & inter homines ipsos, quos eadem intellectus illustravit lumine, gentes incultas, & ab omni ciuilitate, & apæ instituta republica prorsus alienas. Et vt prædictis nonnulla apum, vesparrumq; ac pseudomellissarum genera adijciam, a me in hac noua Hispania obseruata, non est prætereundum silentio, Genus aliud paruuarum apum expers aculei, subterraneis locis mellificans, & fauos construens orbiculares vocatum *Tlalnehutli*, sed non adeo iucūdo opere, aut grato mellificio Est enim acidum mel, & aliquantisper amarum, etsi in probatiorum generum penuria solet substitui, condimentisq; immisceri. Mellificat quoq; in foraminibus parietum, riparumq; , Vesparrum quædam differentia, vocatarum *xicotli*, quæ aculeatæ sunt, nigræ, sed palleſcenti dorſo. Quid memorem *pseudomelissas* aculeatas, tetras, & cavitates lignorum, quas eadem effodiūt incolentes, *Quauhxicotli* a Mexicēſibus vocatas? aut faluas alias, noxiō venenatoq; armatas aculeo? aut *Tlalpioli* inerme apum genus, nostratium magnitudine, nigroq; & luteo colore varium? aut *Cuicalmia hoal* computandam inter vespas, noxiij, ac venenati aculei? aliasuē eiūſdem generis minores, aut *Quauhxicotli* pseudomellissam, quæ tota nigra est, alas si excipias, quæ rubræ sunt, venenatissimi, & prælongi aculei, & saccharinas arundines, adeoq; ligna ipsa punctura a summo ad imum vsq; (quod est a nobis perspectum, atq; obseruatum) findentis? Verū velle naturæ singularia mirandaq; nominatim perſcendere opera, fuerit insolentiæ, ne dicam stupiditati vehementi adſcribendum.

Mel VI.
acidum.

FINIS LIBRI NONI.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Decimus.

MINERALIA EXPLANAT.

~~~~~

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

BENIGNA illa & ferax rerum parens, Terra nimirum, non plantas modò germinat, & animalia procreat, sed ingentem insuper in ventre suo thesaurum recondit, quem nostro tandem suoq; labore feliciter parturit. Metalla inquam, Gemmas, Mineralia, sales diuersos, variosq; succos, quorum omnium Mexicanus Orbis non minus atque aliæ Mundi partes fertilis prædicatur. Decimus hic liber aliquem eorum nobis gustum prabet, & inter hæc, lapides præsertim, terrarum, ac salium aliquot genera explicat. Inter lapides verò triumphant, & meritò principatum gemmæ obtinent, quæ tantam nobis admirationem varietate sua, coloribus, materia, decore pariunt, ut non abs re Plinius solertissimus Naturæ perscrutator, exclamauerit, in Gemmis fuisse in arctum coactam rerû Naturæ Maiestatem, & plerisq; hominibus ad summam absolutamq. Naturæ contemplationem satis esse vnam aliquam gemmam. Quamquam autem, qui rerum Indicarum historias ediderunt, particulatim aliquid de petris gemmisq. simul scripserint, & Anselmus Boetius, Cesarius olim Medicus, mihiq. familiaris, generatim & bene materiam hanc tractauerit; Recchus tamen noster plurima alijs aut omninò intacta notauit, aut minus certè obseruata curiosus disquisiuit, quæ tuis studiosè Lector commodis, Lyncei nunc euulgarunt.

DE

DE APOZONALLI Succino Mexicano. Cap. I.

ITa vocant Succinum nostrum, cuius duas indicat species. Alteram, quæ in flauum colorem magis inclinat, quæ vocatur *Tletic*, seu flammeum *Apozonalli*. Alteram verò dilutiorem, quam *Quetzal Apozonalli*, seu plumæ Succinum vocare solent. Ad huius genera videtur pertinere *Xochipalizli* vocatus, lapillus luteus, & obscurus. quamquam ad Succinū potius, quem vocant coagulatum, aut Chalcidoniā gemmā pertinere quispiam putare possit. Easdem cum Succino vires habere censetur.

Tletic
Succin.
Mex. I.Quetzal
Succin.
Mex. II.Xochi-
palizli
Succin.
Mex. III.

DE CHAPOPOTLI Bitumine littorali nouæ Hisp.

Cap. I I.

MInerale quoddam est *Chapopotli* ex atro fuluescens, ab antiquis bitumen Iudaicum nuncupatum. Purpureo siquidem colore splendet, ac Trifolij, *Asphaltitidis*, Rutæuè, grauem quendam odorem spirat, & eisdē facultatibus pollet. Septentrionali scaturit oceano, & liquidum fluens statim in huius Hispaniæ nouæ littora decurrit. In laminas cogitur, bina passuum milliaria quandoque longas; crassas verò, duas, tresuè (vbi fors tulit) spithamas. Vili (tanta est eius in his regionibus copia) venditur precio. Utuntur eo mulieres Mexicanæ commanso, ac passim non sine voluptate quadam ore retento, ad extergendos, & nitori antiquo restituendos dentes.

IO: TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Plurima sunt Salium species, sed plures Bituminum creduntur, quæ fecunda Natura parens, terraq. mariq. profundit partim, partim ex varijs artificiosamānus mixtis destillatione elicit. Simile quoddam huic littorali Monardes cap. 3. describit, quod in CVBA fontes circa litus maris emittunt, quem Lector videre poterit.

DE CHIMALTOZATL, seu lapide speculari.

Cap. I I I.

Species est *Chimaltozatl* lapidis diaphani, & candescentis, qui in laminas tenuissimas, numerosasque phyluras facili opera dirimitur, vnde nomen. Est enim *Chimaltozatl* minerale candicans, & in laminas sectile, quod antiqui vocauerunt speculare. Combustum speciem gypsi præstat, pigmentiq. candido tingentis colore. Est & alius lapis huic non dissimilis, à Mexicanis *Mezcuitlatl*, seu sterco Lunæ vocatus, qui in prætenues quotque secari consuevit laminulas, ex aureo colore purpurascens. quæ quantumuis in igne commorentur, neque exuruntur, neque (quod dictum mirabilius est) incalescunt. Verum de hoc fortasse alibi latius.

Gypsum
Mex.Mezcuit-
latl. Tal-
ch. Mex.

De COZTICTECPATL Cornerina Mexicana. Cap. IV.

ITa vocant, quas nostri Cornerinas appellare solent, seu lapides luteos, aiuntque, cordis affectionibus sanandis magnopere inferuire. Quam facultatem, & ceteras omnes aliorum lapidum aiunt, Mexicani ab Hispanis accepisse, cum ante aduentum eorum solum essent eis ornamentis, & lusus gratia, haud aliter ac aurum, aut argentum (si quod eo tempore erutum erat) cocchleæ, ac pennæ.

De EZTECPATLI Iaspide obscuriore no. Hisp. Cap. V.

Ostendunt & aliam gemmam rubram, & obscuram, sed viridi colore maculatam, eamque vocant *Eztecpatl*, affirmantes, sanguinis obsistere fluxui. quam ego inter Iaspidis collocarem genera, etsi Chalcidoniæ quādamtenus videatur similis. Illa verò, quam *Eztetl* vocant, & eiusdem visus esse asserunt, viridior est, & minus rubra, de qua in sequenti capite dicemus. Hæc verò magis rubra est, & minus viridis.

De EZTETL, seu Lapide sanguinis, Iaspide Mex. II. Cap. VI.

Virentis Iaspidis videtur species, sanguineis tamen guttis respersus lapis ille *Eztetl* à Mexicanis nuncupatus. Aiuntque, alligatum metacarpo dynteriam compescere, aliasque sanguinis fluxiones. Sunt qui alligent collo, & puluerem eius naribus inspergant, fluente inde sanguine, aut cuius alteri, cui effusio contigerit.

Lapidem sanguinalem vocat Monardes cap. 36. quod sanguinem videntis fluentem manu detentus, vel alligatus, vel in anulum conformatus, & gestatus silar.

De ITLIBAYOTEA QVETZALIZTLI, idest obscura smaragdo, ac Nephritico nuncupato lapide, Iaspide Mex. III.

Cap. VII.

Est alia Iaspidis virentis species huic plagæ frequens, & vulgaris, sed albis cinereisve distincta punctis, quam *Yelibayoteam Quetzalitzli* vocant, seu obscuram smaragdum ad genus siquidem smaragdorum ipsi referunt. Aiuntque, brachio appensam, aut dolenti reni admotam, nephriticis mederi doloribus, renumque lapides frangere, urinam euocare, cunctaque excrementa urinam rehorantia expellere. hac tamen lege, ut dolore infestante dolenti loco admoveatur, quo sublato, metacarpo appendatur è directo renis affecti. Sic enim urinæ vias emundando, lapidem conflare prohibet, artnaturumque cumulum tenaci compactum flegmate dissolvit, ac disgregat, atque per urinas expellit. Hic varijs effigiatas formis reperitur

Ff

ritur

ritur. Nempe piscium forma, auium capitibus similes, psittacivè rostris, ac plerique rotundi observantur spherularum instar, perforatique. Indi namque hos appensos gestare consueverant. Præfertur viridior, magisq. splendidus, lacteisq. punctis conspersus.

De hoc lapide Nephritico similia vide apud Monardem sub dicto titulo cap. 31.

De TLYLAYOTIC, coli, iliorumq. dolores sedante.

Iaspide Mex. IIII. Cap. VIII.

E T si non admodum dissimilis à prædicta specie reperitur alia species virentis Iaspidis, vocata ab indigenis *Tlylayotic*, differt tamen pondere, colore, maculis, figuris, ac viribus, hic namque lapis grauior est, obscuriorq. viridi colore præditus, maculis (& non punctis, veluti prior) cinereis conspersus. Varijs etiam effigiatur figuris. nempe humana effigie, idolivè, nec non longa & rotunda columnarum modo, tum etiam plana rotunda, & quadrata, interdum rotunda spherularum instar. Qui saluæ conspersus humana, ac aliquantisper manibus confricatus, vmbilico, dolentivè loco appositus, coli iliorumq. dolores, flatibus expulsis per superna atque inferna, curat. tum etiam metacarpo alligatus, ac gestatus hosce affectus fieri prohibet. Sunt & alij lapides subalbidi, quos *Tztec payoquet* vocant, ad viliorum smaragdorum differentias referendi, colicis quoque & iliicis vtilis. Alius quin etiam circumfertur lapis prædictis, meo quidem iudicio congener, sed virore longe dilutiori, aut cinereo, ac paucis viridibus distinctus maculis, ad Iaspides virides pertinens, aut smaragdos viliores, quem *Xoxouhquitepatl*, seu viridem capillum vocant. Huius nondum insignis aliqua dignoscitur facultas. His etiam venit annumerandus lapis virens, & ad prædictorum pertinens differentias, sed maculis obscurioribus respersus, quem vocant *Cuicuiltic tecpatl*, seu depictum lapidem quam in quibusdam partibus, magis translucidus, cuius nihil narrant insigne.

*Tztec payoquet
vocat
litzli Smaragd. Mex.
vilior.*

*Xoxouhquitepatl
Smaragd. vil. l. l.*

Cuicuiltic tecpatl

De lapide Philippicarum. Cap. IX.

M Ittunt iam ad nos Philippicæ Insulæ, mira artificum opera, & spectanda alia, quæ sponte sua profert natura, de quibus pro dignitate dicere aliud opus. verum præter cæteras omnium generum gemmas ostendit nobis inter alias nauclerus quandam, casu, ut opinor, reperi- tam, crystallina forma, candida, & translucida, sed in cuius medio agnus cyanei coloris, crucem gestans humeris mirando naturæ opificio. nisi hisce euentis prælagire iam fas est, cæleste euangelij præconium ad eas oras penetraturum, ac fortassis eius rei occasione eam adeò immensam orbis plagam subiiciendam imperio Philippi II. Regis invictissimi, cuius iussu hæc scribuntur.

De *QUETZALXOQUYAC*, seu pluma foetida. Smaragdo viliori
Mex. IV. foetid. Cap. X.

Smaragdi genus est valde virens *Quetzalxoquyac*, vile tamen, & minime translucentum. cuius pulverem testantur mederi vetustis plagis, ac praecipue pudendorum. Nomen inuenit à foetido odore, quem dum interpolatur, spirare solet.

De *TLACUYLOLTECPATL*, seu lapide picto. Cap. XI.

Candido lapillo similis est *Tlacuyloltecpatl*, sed purpureis maculis, coccineis, ac virentibus, translucentis, quem, referunt, augere lac vberibus appositum, gestatumque, at sui generis esse autumo.

De *TLAPALTEHVILATL*. Cap. XII.

Ita vocant Amethystum nostram, ac conferre aiunt renum, & vrinæ ardoribus, si renibus alligetur.

De *TOLTECAYZTLI*. Cap. XIII.

TOLTECAYZTLI, seu lapis nouacularis, varius, species habetur *Tztl*, de quo sequenti capite, variata nigro, ac minij colore, cuius pulverem admixtum crystallo ferunt argemata discutere, acuerè visum, & carnem eisdem supercrescentem absumere.

De *TZTLI* lapide. Cap. XIV.

Cultri, quibus Indi vtuntur, nouaculae, enses, pugiones, quamplurimaeque huiusmodi ad scindendum apta instrumenta, quibus quondam (nondum ferri vsu reperto) vti mos erat (è lapide patria lingua *Tztl* vocato) solebant parari. Triplici hi colore distinguuntur, cyaneo scilicet, candenti, & nigro, etsi translucenti omnes. Fiunt ex eis apud Hispanos auro ornatis, atque argento, aræ maximo in pretio habitæ, referentes (adeo sunt teresi, ac lucidi, si semel expoliantur, interpolenturque.) rerum appositarum formas mira perspicuitate. Effossi ergo è venis, quarum multas apud Mexicanos reperies, secantur in frusta mediocria, & suapte sponte angulosa, confricanturque alijs asperioribus lapillis, vt mox eminenti ligni cuiusdam naso, pixidi vocati, arcabuzij haud ab simili, lapide, vtriusque pedis digitis maiusculis, incuruatis in latera cruribus, comprehenso, artifices quadam industria, ac impulsu mirabili, laminas crassiusculas excutiant, vtrinque quadam eminentiori planitie, binis dorsis, ancipitiq. insignes acie, ac spithamas plus minusuè longas, gladijs nostris paulò crassiores, &

Nouaculae enses
cultri ex
lapide.

paulò ampliores lato digito, adeoque penetrabilis aciei, vt nihil acutius excogitari possit, sed fragiles, & quæ vel facilè hebetescant, defiliantq. ictu, ac minutim conterantur. Ex his cultris ligno quatuor lato digitos, vulgarisq. ensis longitudine affixis, & gummi illo genere, quod indigenæ *Tzinacancuitlatl* vocant, ferruminatis, efformant enses adeo immanes, & atroces, vt vel vno ictu homo integer in duas partes secari contingat, modò primus ille sit; reliqui enim cassi penè sunt, atque inanes, ea est huius teli acies, atque fragilitas. quo tempore præfractos gladiolos detrahentes, atque acuentes rursus, addunt, præfiguntq. sagittis, quibus excussis arcuum flexu, ac vi transfigant hostes eminus pugnantes, adeoque exaniment, neque enim est harum in bello Indis minor vsus, quam ensium nostratibus, aut in iaculandis inferior dexteritas. Huius lapidis pulvis admixtus crystallo eodem modo in leuorem redactò, mirè extergit oculos, & leucomata, argemataq. dissipat, exacuitq. visum.

De YCHCATETL, seu lapide Gossippij. Cap. XV.

TErræ est genus candentis *Ychcatetl*, quod febrientibus mirabili successu solet deuorandum propinari ex aqua, aut liquore alio frigido. Generatur hæc in saxorum cavitatibus *Xonotla*, iuxtaq. flumen ab excello loco datum in præceps. Sunt huius complura, certissimaq. testimonia, nec est difficilis deuoratu, aut si non profuit, nocuit nunquam assument.

Boli Margæ Argillæuè species hæc fuerit, quibus omnibus inest subtilissimus sal, qui per sudorem, & febres, & venena, & alios morbos expellit.

De YZTACXALLI, seu candida arena Mex. Cap. XVI.

ARenæ genus est *Yztacxalli Huitalpa* proueniens, vbi aqua ex edito quodam præcipitatur loco, quod febrientibus egregiam, ac propriè diuinam fert opem, si drachmæ vnius mensura aliquoties deuoretur. Est autem *Yztacxalli* arena candens.

De YZTEHVILOTL, & lapide CrySTALLINO. Cap. XVII.

ESt apud nos lapis quidam delatus à Misteca superiori, quem *Yztehuilotl* vocant, ad *yzeli* differentias citra dubium referendus, nigerrimo, ac nitenti colore, nec alia ratione, quod adhuc compererim, commendabilis. Nec non alius Crystallo simillimus, cuius nomen adhuc non accepi, facultate, si vera narrant, mirabili præditus, vt qui dæmones fuget, serpentes, & quiduis venenatum arceat, & principum gratiam soleat conciliare.

De HOITZITZILTET Helitropio Mex. Cap. XVIII.

L Apillos hos, aut, si mauis, gemmas, quas *Hoitzit ziltetl* Indi vocant, alij verò *Æluri* oculum, *Helitropias* nostrates esse autumo. Harum magnam copiam reperies apud *Tototepecenses*, sed paruulæ sunt, & quarum non admodum utilis poterit esse prouentus. Earum vires tanquam ad magicas superstitiones potius quam ad medicos vsus spectantes omittimus.

De TAPACPATLI, seu hepatis medicina. Cap. XIX.

M Inerale quoddam est *Tapacpatli* atri coloris, inter duo saxa *Tapoyolani* proueniens oppidi *Hocitlalpe*, nec alibi scaturit. Ergo quo diximus loco, cogitur iuxta fauces, vnde colligi solet ab Indis, ac deuorandum præberi duarum drachmarum pondere, tritum, ac resolutum ex aqua, tussim antiquam atque difficilem passis, bis, teruè, aut quoties amplius expedierit. Informis verò quædam res est, ac hepatis contuso persimilis.

De TECOÇAHVITL Ochra Mex. Cap. XX.

E Mitur Ochra, terreuè pallentis quoddam genus *Tecoçahuil* vocatum, quo pictores luteum colorem imitantur. Cuti hæc frigore dehiscenti opitulari consuevit. Sunt ex hisce mulieribus, quæ faciem ex illo fucunt. Viri autem corpus vniuersum eodem inficere consueuerant, cum olim essent in hostes impetum facturi, aut adituri bellum. ita enim illis fore terrori habebant persuasum.

De THICATLALLI, seu Terra alba. Cap. XXI.

E ffoditur etiam è vena lacustri *Thicatlalli*, seu terra alba, lutiq. in modum subigitur, ac conformatur inglobulos, igniq. admota sensim candentem contrahit colorē. estq. Cerulæ nostrati adeo similis, vt mineralem Cerulam appellare meritò possis. Nam tamen illa ex plūbo aceto desuper pendente parari solet, hæc tamen quibusdam huius nouæ Hispaniæ locis sponte quoque candidissima prouenit. Frigida est, & exiccanti, ac citra morsum extergenti natura, & quæ puerorum intertrigini non minus quam illa, inspersa medeatur. Quid? quod vlceribus pudendorum mirum in modum confert, & quibusuis rebus candido tingendis colore ex vsu est. Tantamq. præbet lenitatem, vt Mexicanæ mulieres inspersis ea digitis, eum concilient leuorem, qui gossypio facilius nendo sit aptissimus.

De TLANEXILLO. Cap. XXII.

TLANEXILVM gummi lutei genus est, molliissimi, ac lubrici, quod saxi inuenitur adhærescens, ab infilienti sæpè verberatis vnda, pectoris asperitati, tussiq. vtilissimum. nec dissimile ab eo, quod è Poterio stillari solet. Sunt qui eiusdem rei causa addant *Tapachpatli*. Prouenit *Hocitlalpe*.

De TLALYAC, seu terra fætida Myfi Mex. Cap. XXIII.

Tlalyac
I.

Tlalyac
II.
Atramẽ-
tum Mex.

ERuuntur apud nouam Hispaniam Myseos, quod iidem *Tlalyac* vocant, nostri verò ac Arabes Zeg, & Zagi, duæ differentia, altera forma terræ, sed laminulis argenteis, aut aureis interstincta, altera ad lapidis naturam magis accedens, nigraque. Ambæ sunt calidæ, & siccæ, & adstringentis naturæ, & acris gustus. Conficiunt ex eis indigenæ atramentum. quamquam idem è Thedarum fumo in fictilia excepto vasa, ac postquam in glebulas coactum est derafo, veluti antiquos etiam fecisse constat, solent interdum parare. Quandoque etiam eo medicamento Brasilij colorem, est enim extra dubium antiquorum Myfi, aut illi veluti Chalcitis, & Pfori congener.

De TLALXOCOTL, seu terra acida, & Alumine Mex. Cap. XXIV.

NEc venis aluminis noua caret Hispania. cumq. hoc orbi nostro scissile, rupeum, & squamosum cognita sint, item è vini fecibus, & herba, Kali vocata ab Arabibus, confecta, cuius herbæ quinque in nouo hoc orbe compertæ sunt mihi species, & quod de pluma ob similitudinem vocant, si modò id verum est alumen, & antiqui meminerint scissilis, nobis cogniti, rotundi, item & liquidi, nobis ignotorum, meritò dubitare aliquis posset ad quod aluminis genus Mexicanum debeat referri. At ego liquido potius, ac stillaritio, quam alteri cuiquam generi putauerim annumerandum, atque adscribendum, persuasus à parandi modo. Terunt siquidem in primis aluminosam terram, ac in magna quædam, ac rostrata fictilia profundunt, mox aqua effusa liquant. quod stillat vtile est. Coquunt hoc quantum videtur expedire, sed priusquam in debitam duritiem percoquatur, in frustra parua diuiditur, discinditurque, & exquisitè coactum, venundatur in emporijs candens, lucidum, diaphanum, & acri, adstringentiq. velut nostrum, sapore. Temperant illo pigmenta sua artifices, & coccineis adiungunt coloribus. Dentes adstringit, siccat, atque extergit vlcera, & excrecentem carnem exedit, abraditque. Vtile est tinctoribus, & fullonibus, ac demum totidem vsibus, quot nostrum accommodari potest.

De T Z T A T L, seu Sale. Cap. XXV.

Reperies apud nouam Hispaniam omnia circiter salis genera, quæ in reliquo proueniunt orbe. Nam nec marinum *Tztaxalli*, nuncupatum, cum suo flore, & spuma, fluuiatile, lacustre, fontanum, aut puteale, deficit; neque in generando fossili fuit alibi liberalior natura. Quid? quod aliud insuper genus nõ paucis in locis è terra percolatur. Lymphis paratur, inferior reliquis, formaturque in crassiores placentas, nuncupatum patrio nomine *Tztayaholli*. Quid dicā de sale vocato Indo, quod Saccharum antiquorum esse constat, aut de Muria, Alatrone, & Alaxatro vocatis? qui sales sunt factitij, & familiarissimi omnes huic orbi. Naphtico tamen Amomiaco, quod etiam Compassi vocant, & similibus falsis venis (nostra, ut opinor, incuria non plagæ huius omnium ferè rerum feracissimæ culpa) nondum in hunc usque diem adinuentis? Omissisq. cæteris ad narrata salis genera attinentibus, de fontani gignendi modo nonnihil adijciendum putauit. Generatur ergo ex quibusdam falsis fontium aquis; multis erumpentium locis, coniectis in cavitates quasdam arte paratas, salis genus optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò ad naturam terream potius accedentibus, cū nonnulla aque portione coactis. Sal verò, aut nitrum, quod colligitur deraditurue ex aluco palustri, pluuijs cessantibus arefcente, ut à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra liquata, tenuior pars cum lymphâ fluit per canales ad hydrias. è quibus desumpta in cavitates prædictas dispertitur, ubi vi solis in salem coit.

Sal Fontanus no. Hisp.

De TEQUIXQUILITL, seu Nitro Mexicano. Cap. XXVI.

Nitri verissimi prouentu Haurac Arabibus vocati, Indis verò *Tequixquil*, haud vlli terrarum noua cedit Hispania. Verrunt id è terra arefcente lacu, aut è muris deradunt, antrifusè, roseum, ac candidum, plerumque leue fistulosum, & fragile, percolatumq. formam, & splendorem nostratis repræsentans. Quo fit, ut mirari subeat illorum sententiam, qui vulgare nitrum, quod liquandis, dissoluendisq. metallis inseruit, ac fert opem, tormentisq. bellicis plumbeas pilas excussuris, ab antiquorum nitro differre enixius contendunt, aut spumam nitri, quam in antris potissimum in spumæ formam, raram, & mirum in modum candescentem, & in specubus, alijsuè subterraneis meatibus conspicias, nesciant ab Aphronitro, quod mediam quandam nitri, & spumæ nitri naturam participet, distinguere atque separare, & contra ab Aphronitro Aphrolitrum diuersum esse contendentes. Nouæ ergo Hispaniæ è lacubus æstate arefactis verritur scopis, aut colligitur manibus nitri verissimi, & candidissimi Aphronitri in granula veluti vulgaris salis coacti, copia non mediocris, ac in usus reconditur. Abundat eo totus Mexi-

Mexicanus lacus. Paulò acrior vulgari sale est Nitri natura, sed adeo ei vicina, ut si crassiores particulas sæpius percolando separes, verissimum sal sis è nitro extemplo habiturus. Additur quibusdam ferculis, & obsonijs iucundius, atque commodius ipso sale; nec tamen omnino similem præstat effectum. Siquidem nonnihil adijcit gratius, & extergit ex aqua, aut vino caput, amouetq. furfures, & alias sordes ei innasce solitas. roboratque, & exiccat; eleuat ampullas, spumasq. non minus ipso smegmate, vocatouè sapone. Propinatur ab Indis Medicis permixtum alijs medicinis, quas iidem *Patli* vocant, frigidumque esse aiunt. Quo minus mirer Caphuram adeo mordentem, & quam celerrimè abeuntem in flammam, frigefactoriæ esse naturæ assertum à multis. nitrumq. in vinum, aut lympham coniectum, mirum in modum eos refrigerare liquores, ipsumq. grandinem, gelu, ac niuem in hac re præstanda vincere. Emollit præterea Maitij spicas, aquæ cui incoquantur additum, gratiamq. addit non mediocrem. Abluuntur eodem aquæ insperso, & perquam accommodè exterguntur crura, ac pedes, & tuetur ea à frigore, & fixuris ab eo consuetis proficisci, corroboratone, & adstrictione quadam. Tineas, ophiafimue mirè curari accepi à medicis mulieribus, si caput nitrata vrina vehementer abluatur, extergaturque, & mox menstruo primiparæ ad eam rem referuato sanguine perungatur.

Nitri vsus in Germania, & Vngaria contra febriles calores, & lingue nigritiem, quam Prunellam vocant, ex caufa oriundam valde increbuit. Illud per se fundunt, vel momento sulphuris iniecto. Alij etiam salem ammoniacum addunt, huius placentulas typo efformatas, vel ore detinent, vel in aqua solunt, osque probe præcolluunt, indeq. mirum sentiunt leuamen. Quin etiam hanc aquam per totum febris decursum loco Ptisanæ, vel Oximellis bibunt, multumq. inde refrigerantur. Imo quandoque purgantur. Vnde non mirum quibusdam frigidum visum fuisse. Milites eius defectu Pyrium puluerem eodem successu ebibunt, in aqua solutum, unde quandoque, & per inferna, & superna expurgantur. hæc autem non tam frigori, quam acrimoniæ adscribendum esse, is negabit, qui salem communem, vel Ammoniacum, vel spiritum salis, vel vitrioli idem præstare nesciuerit.

In quouis Nitro salis puri aliquid separari norunt ij, qui Nitro ex terra conficiendo nauant operam. Vbi cauendum ne lixiuium sapiat, vel amaritudinem coniunctam retineat.

FINIS LIBRI DECIMI.

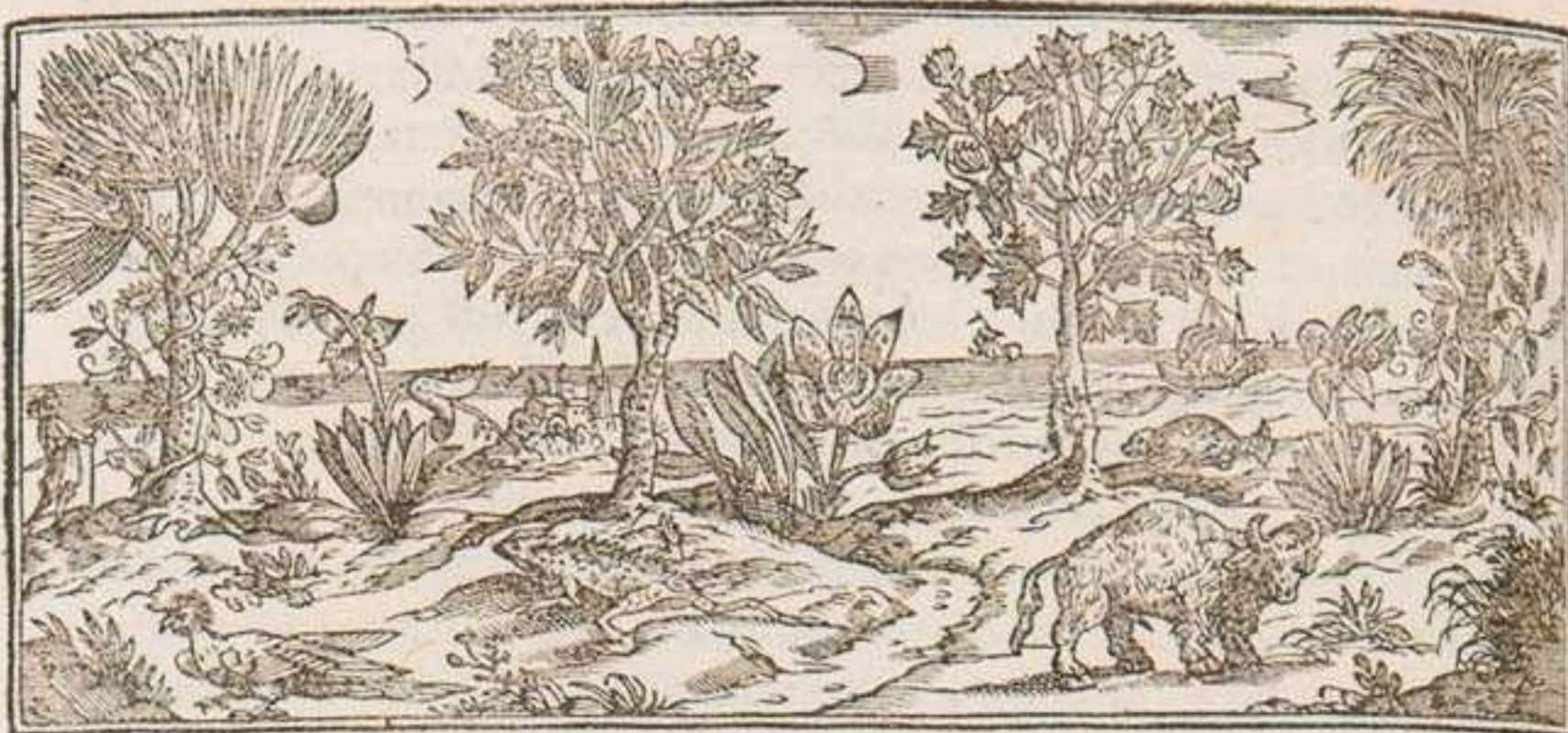

ALIARVM
NOVAE HISPANIAE
PLANTARVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES, ET NOMINA
IOANNIS TERRENTII LYNCEI
NOTATIONE.

IOANNES TERRENTIVS
LYNCEVS
LECTORI

HABES & hic, curiosè Lector, quibus oculos saltem, si minus animum satiare valeas, plantas inquam à nostri orbis flore præcipue & fructu differentes stirpibus, ad eò multa & mira adhuc in arario suo abscondita claudit diues Natura, quæ indies Europæis nostris cum voluptate ostendit. Frue interea nuda plantarum harum figura & partium delineatione, & colorum descriptione, quam ego ex Autographo diligenter excerpti. Vires ab Auctore non additæ fuerunt, quod forsàn adhuc Mexicano populo nondum cognita essent. Non omnia simul & semel Natura profundit. Multa nunc patent quæ olim latebant, & harum non dubitandum quin stirpium ali. quando vera experimenta habituri simus.

ALIARVM
NOVAE HISPANIAE
PLANTARVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES, ET NOMINA.

ACAXAXA.

ACAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

ACAXAXA.

Ex singulis geniculis inferioribus
fibras in solum demittit folia
Gentianæ similia in nodis sin-
gulistorum caulem ambiunt in
summitate ex tribus folijs exit
iulus longus, colore ex viridi fla-
uescente.

ACAXOCHITL.

Limonio similis, vel Echio; caulis
ruber, folia longa Bistortæ figu-
ra, flores rubei calycis foliola
longa, flos barbam habet lon-
gam trium foliorum.

ACXO.

ACXOYATL.

Radix coloris castanei, ramuli sanguinei, folia minutissima alata in ramis, Pino similia.

AHATE DE PANVCHO.

Vel Ate Pannicensis, aut Tzypipatlis fructu apud Mexicanos præcellenti arbor nobilis. Folium Aurei Pomi, fructus cæruleus, sed in nigrum tendens, ferro polito similis, rotundus totus quasi ex glandibus constans, Pineæ nucis figuræ. Ramus vero coloris castanei, folia iuglandis.

AMACPATLI.

Coralli species, rami sunt argillæ colore, puncta e nigro rubent, fila omnia rubra.

AMACPATLI.

NOTATIONES.

AMOZOTL.

ACATZAN AYCXITL.

Similis Equiseto, radix meris capillis
ex flauo nigrantibus constat. cau-
les vero amethistini coloris.

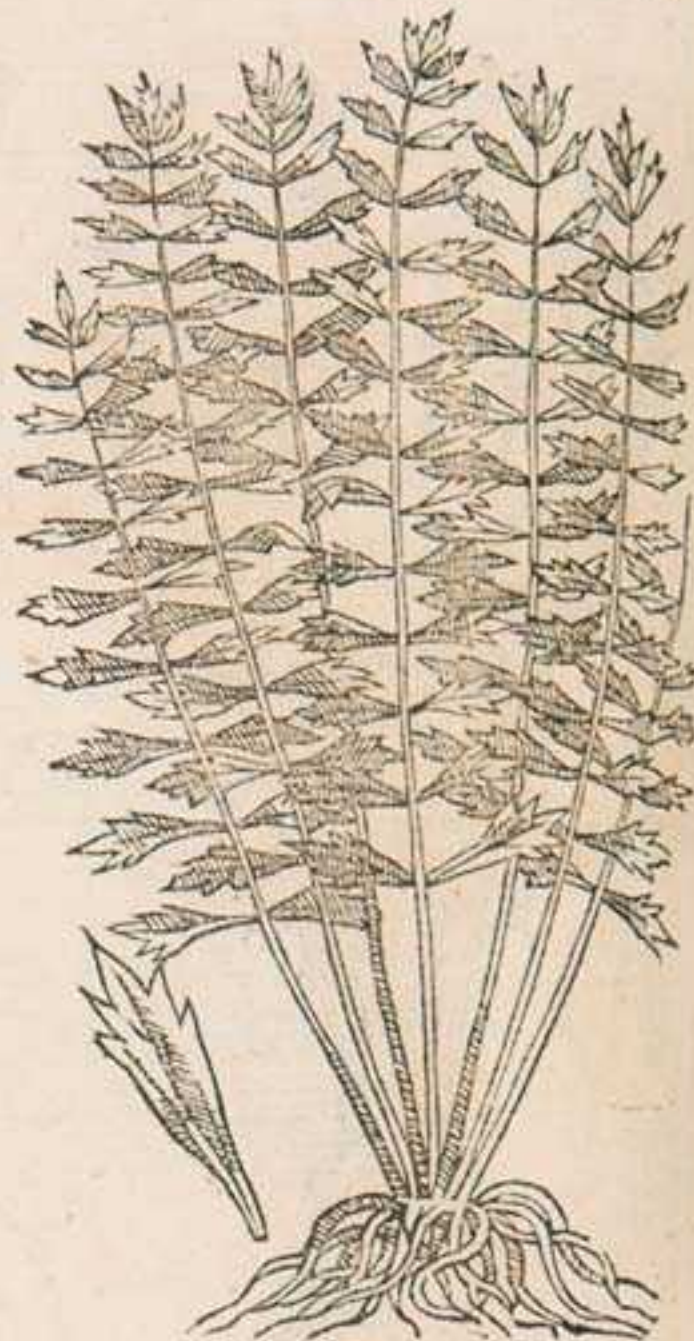
AMAZAVHTLI.

Vel Amutzauhli, bulbacea è radi-
ce. folia crassa, Tulipis similia.

AMOZOTL.

Folia plerumque bina, Crithmi, lon-
ga, digiti latitudine. in summitate
vua. Ligustro similes bacca, qua-
rum color viridis ad obscuritatem
tendens.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA MECHV. II.

AMAZQVILITL.

Videtur esse arbor. stipes pullus. rami habent folia Phyllireæ latifolia, unde oriuntur baccae virides, breui annexæ pediculo.

ANONYMA MECHVAC I.

Radix constat multis fibris nigris, caules lutei, folia latitudine sua adnascuntur. serrata sunt, ut Sideritis ferme. in summitate quid viride triangulare conspicitur.

ANONYMA MECHV. II.

Rami habent folia duo, parva, una cum magno in quouis exortu. flores in summitate oblongi, quasi in umbella compositi sunt.

ANO-

ANONYMA III.

ANONYMA IV.

ANONYMA V.

NOTATIONES.

ANONYMA VI.

ANONYMA MICHVACANENSIS III.

Surculos multos virentes emittit, folia Menthae quadamtenus æmula, ex atro vire-scentia, serrata. Luteos flosculos oris pur-purascentis. Calyces virides. Radicem habet fibrosam, ex flauo ad fuscum ver-gentem.

ANONYMA IV.

Hæc in pictura, longa, & crassa radice con-spicua est, ex fusco flauo rubente. in qua extuberant partes nonnullæ, & à latere fibræ demittuntur. folia quasi Coluteæ.

ANONYMA V.

Radix oblongæ est crassitudinis, spadicei co-loris. folia saturate virent, venis albican-tibus. flores fere purpurei.

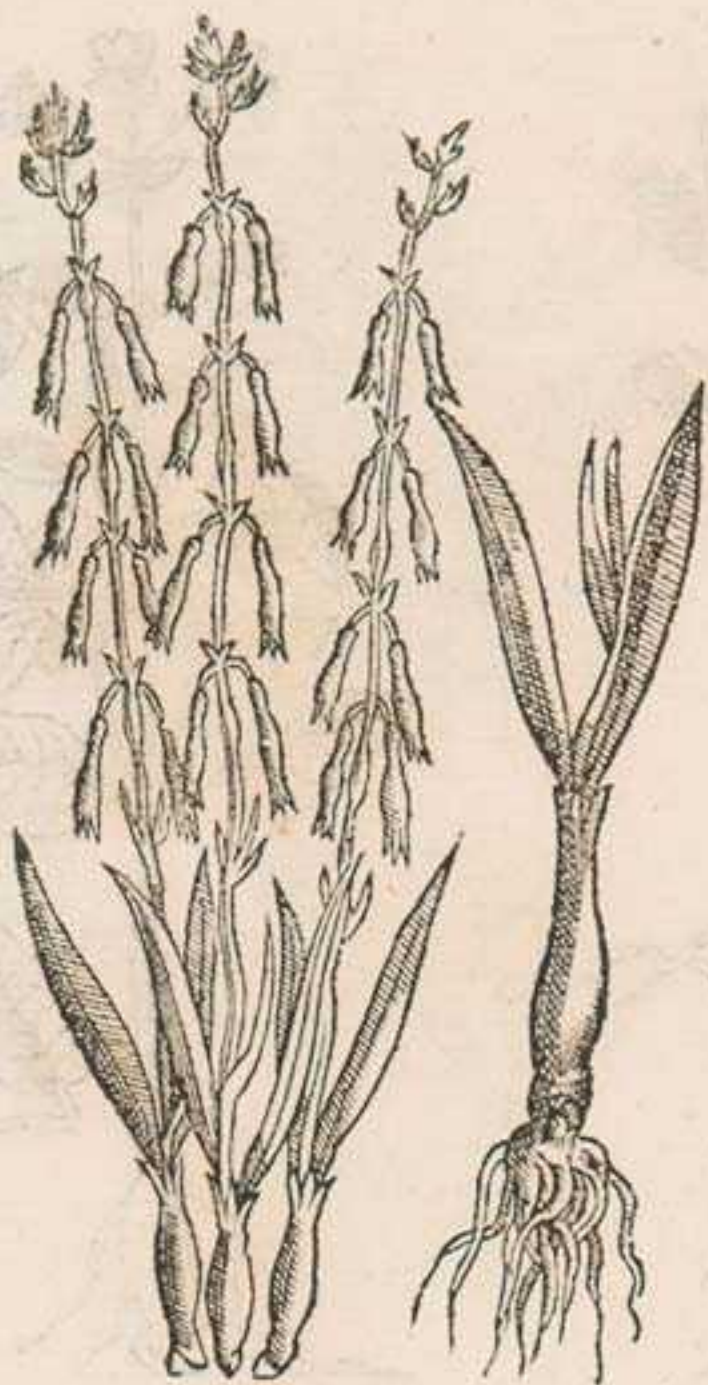
ANONYMA VI.

In ramulo omnia oblonga. folia, flores, pedi-culi, calyculi florum suaue rubent. ora lu-tea, exertis quasi linguis. folia fere Serra-tulæ ex saturato virent.

Gg 2 ANO-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA VII.

Bulbosa videtur, fibroso è capite subflavo. folia breviora, sed Gladioli ferè. cauliculum promit geniculatum, longum, purpureum. bini ad nodos flores purpurei pariter pendent.

ANONYMA VIII.

Ex Maluaceo genere Anglicanum Bammi æmulari videtur colore, & venis. folia respondent, magis tamen cordata. Rubent flores, & ad oras dilutius ad calycem albicant.

ANONYMA IX.

Ramus tantum vt in superiore pingitur, concolor. namque flores & folia pariter virent.

ANONYMA X.

APANXALOA.

NOTATIONES.

AOCOXOCHITL.

ANONYMA X.

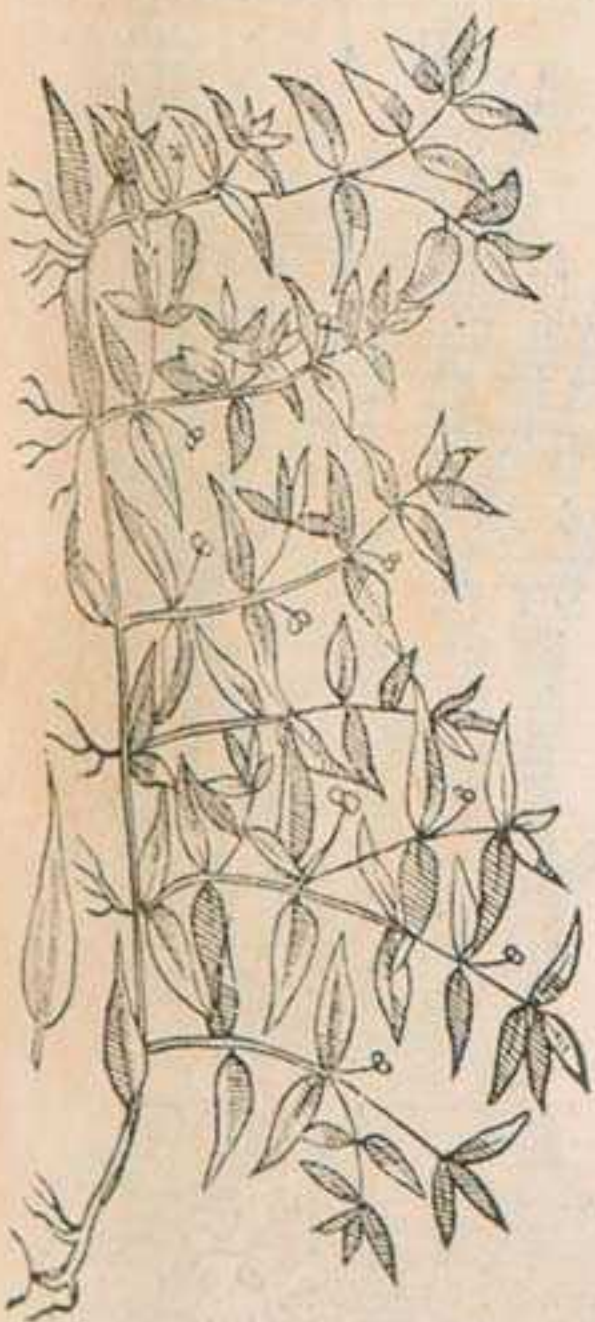
Radix crassa, & rubra, in flauum vergens, caulis ruber, folia bina, eminent flores in summo, similes Plumbagini.

APANXALOA.

Folia bina in quouis exortu foliorum apposita, Saponariæ similia. Caules rubri. flores longi, rubri aliquantum, cærulei Vaccariæ similes.

AOCOXOCHITL.

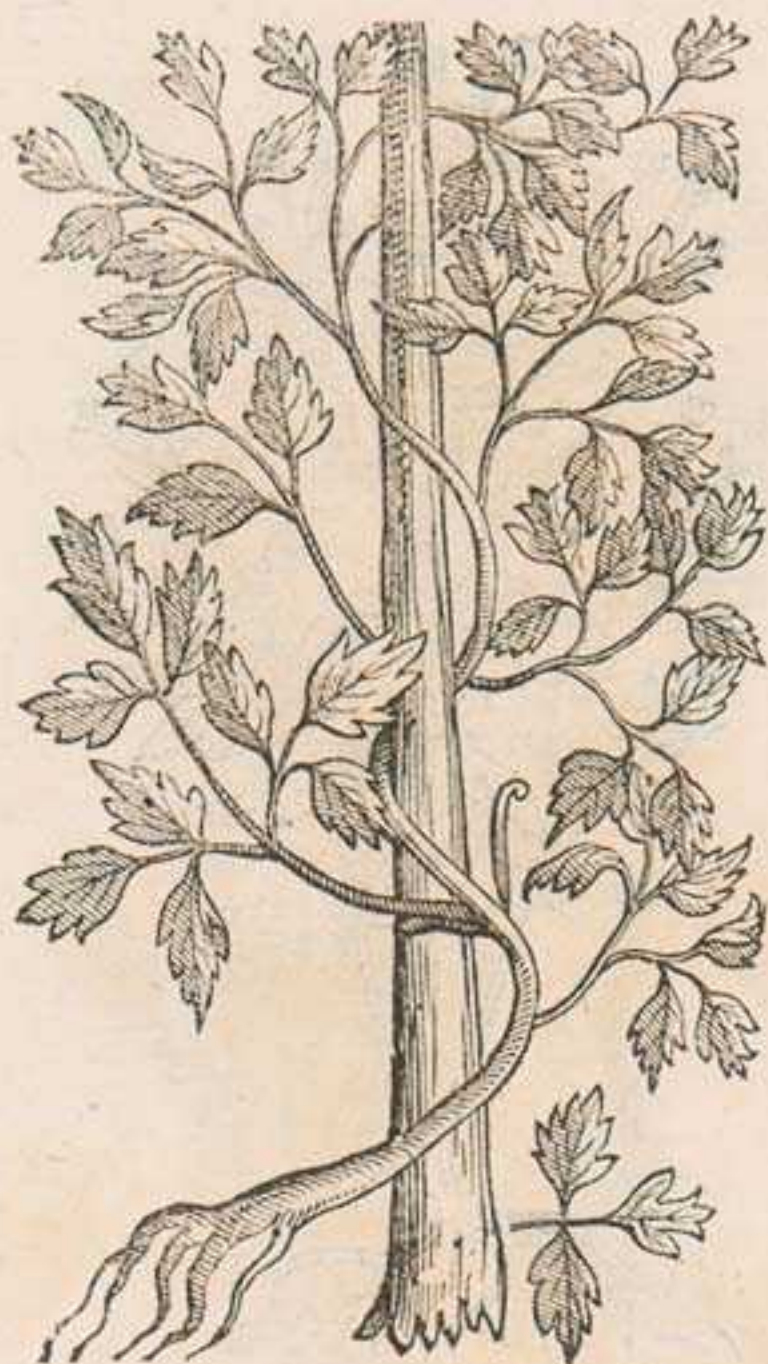
Serpit hæc herba, & ex quouis nodo emittit fibras in terram. folia bina Vaccariæ similia. exoritur quid rubrum ex quauis ala, sed quid sit, non conspicitur.

AQVITZTLI.

ATEHVA PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AQVITZTLI.

ATEXCAL QVAHOITL.

Scandit hæc herba, Caule rubro, maculis nigris consperso. quilibet ramus tribus constat foliolis, instar Clematidis. folia etiam obscure rubent.

ATEHVA PATLI.

Radix rotunda est Aristolochiæ instar, folia bina, figuræ ovalis, nervi tantum tres, in longitudinem folij excurrentes: reliqui vero in transuersum diuaticatæ, ex quavis ala folij quid enascitur.

ATEXCAL QVAHOITL.

Rami quasi lignei, coloris obscuri. Superis. adnata sunt, excrementa illa marina alba, punctis rubris, nigrisve variè conspersa.

ATEN-

NOTATIONES.

AXIXPATLI.

ATENXIHVITL, seu HENXIHVITL.

Trifolia humilior planta, ferratis folijs, fibrosa radice ex fusco pallida. pediculi foliorum rubent dilutius.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

Crassa, magna, magnisq. fibris radix, & spadicei coloris. folia longa, & ferrata. flores Conyzæ lutei.

AXIXPATLI.

Folia bina, quamvis sculptor aliquantum in hoc defecerit. Flores lutei, calyculis virentibus. Radix dilutius rubet.

ATZI-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AXOCHIOTL.

ATZIZICAZTLI.

Folia Vrticæ non bina, rami omnes rari habent folia, Vrticæ similia; & ex quavis ala enascuntur alia.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

Folia bina ex aduerso posita, pediculo satis longo hærentia. foliorum tum longitudo tum latitudo sex digitorum est.

AXOCHIOTL.

Hæc herba videtur serpere, rami folia cordis figura, & repanda habent situ liguminum, siue alato, ita ut in extrema tria sint folia.

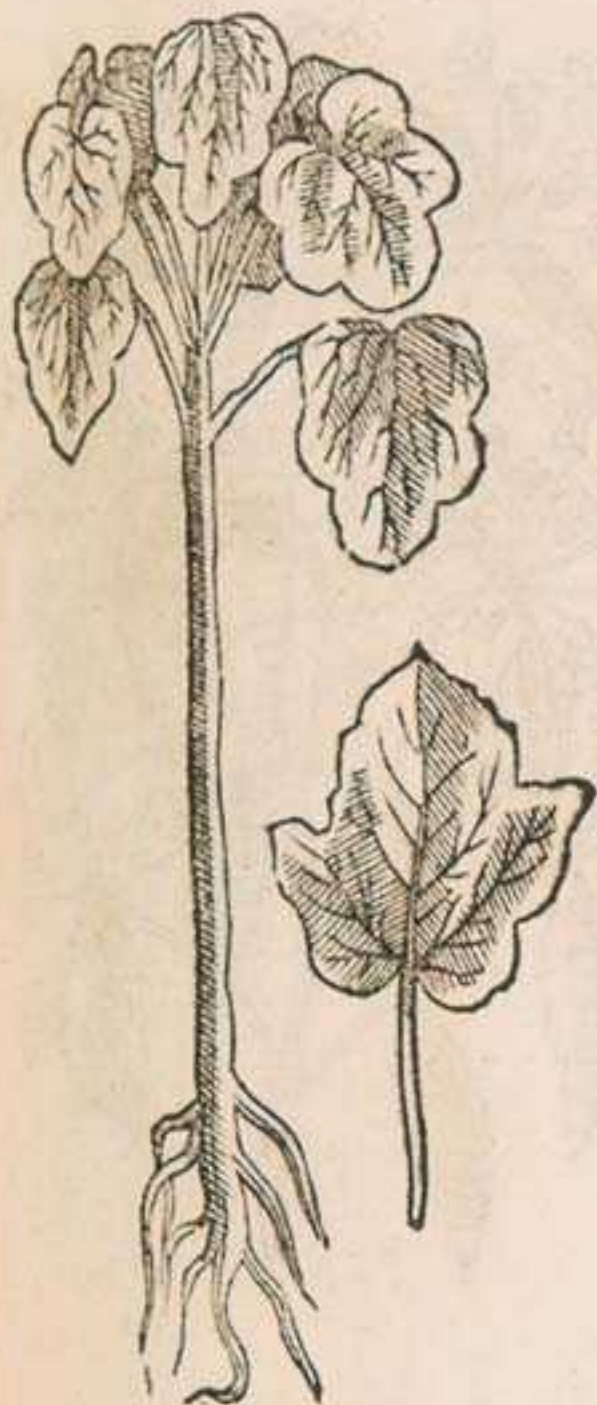
ISTA

AYA-

AYACACHQVAHOITL.

AZTAXOCHITL.

NOTATIONES.

BANAICXITL.

AYACACHQVAHOITL.

Folia Gossipio similia, sublutea, in summo multa simul congesta.

AZTAXOCHITL.

Quiuis ramus habet tria folia Vrticæ similia alte incisa ordinata vt in Phascolo Flos colori Maluæ, figura vero Anemonis, folia octonæ lineæ rubræ perieptant.

BANAICXITL.

A Napi radícula oriuntur quinæ. caules rubri. rami omnes alati, Glycyrrhizæ modo ac figura. vltimum ramen foliorum Thaliætro, vel Adianto simile.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CACACILI.

CACAMILXOCHITL.

Radix longa, subnigra. caules foliati
Conyzae instar, sine pediculo in sum-
mo botri Oxalidis foliorum viridis
diluti albicantis.

CACALIC.

Folium Cannabi simile, serratum instar
Crithmi. nodi caulis magni. flos fla-
uus. calix squamosus.

CACAMILXOCHITL.

Vel *Thlacamilxochitl Quauhquiculle*.

Huic radix grumosa, Thoræ instar, co-
lore suberis. caulis bina habet folia,
sibi opposita, Verbenæ similia. Flos
coccineus, in medio luteus, Rosæ si-
milis.

CA-

CACAPATLI.

CACATLAOL XOCHITL.

NOTATIONES:

CACHRVIAQVA.

CACAPATLI.

Pediculi longi ab radice orti, quibus infident folia tria serrata Fragariae instar.

CACATLAOL XOCHITL.

Folia Castaneae modo ferè serrata. incisione tamen non ita frequenti.

CACHRVIAQVA.

Ad Campanulas pertinere videtur, calix floris luteus, flos ipse ruber.

CA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CAHVAZTITZIQVI.

CAMATOTONCAPATLI.

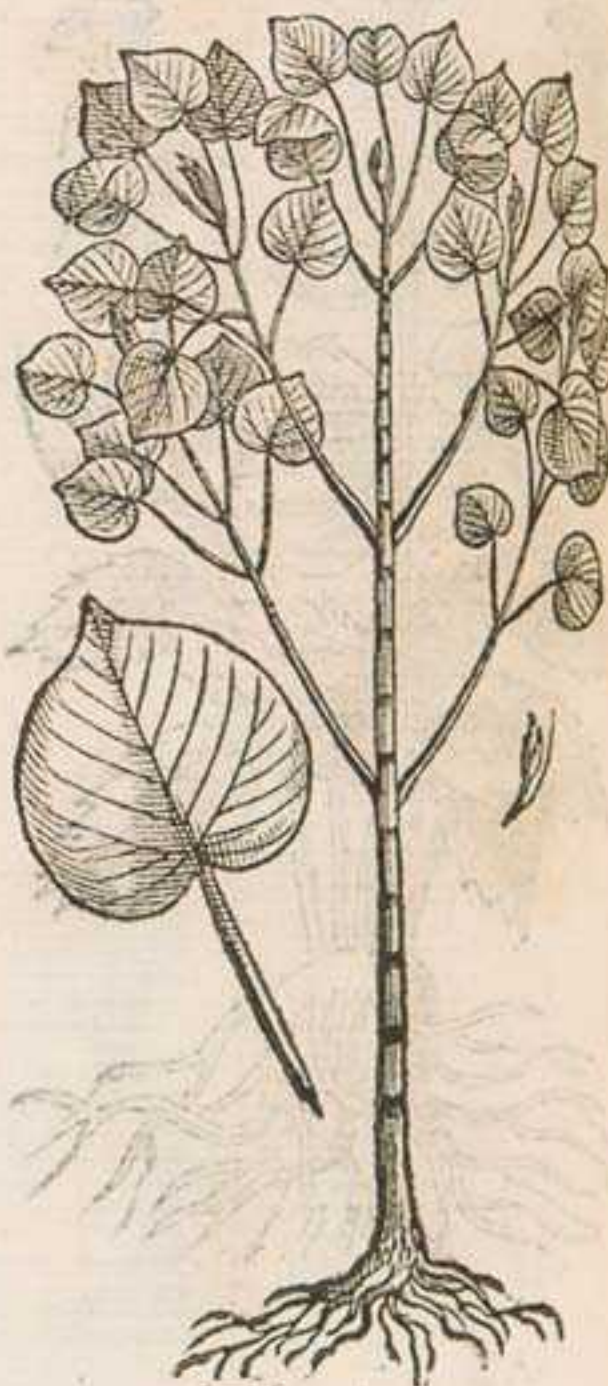
Radix longa, rubet instar Rhabarbar.
flos longus carnei coloris, stamina lu-
tea. herba est calida, & sicca, excessu
tertio, & styptica.

CAMOPALTIC.

Caulis rubent. in summo flores multi
simul, quibus in superiore parte di-
uisi in quinque partes. inferiore ta-
men sui parte videtur esse vnicus.

CAMATOTONCAPATLI.

Caulis nigris maculis conspersus. folium
cordis, cuius longitudo, & latitudo
fere eadem, quatuor nempe digito-
rum.

CAMOL-

CHACHALACAMETL.

CAMOLXOCHITL.

NOTATIONES.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

CHACHALACAMETL.

Est arbor baccifera: folia Pyro similia longa 4. lata 3. digitos: baccae sunt quales Ribium.

CAMOLXOCHITL.

Arbor leguminosa, folia in alas componit. Flos Cassiae similis ex rubro flauus in 8. partes diuisus, filiqua. Piso similis.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

Foliū Nerio simile, & foliolis ad maiorum alas erumpentibus, venisque in transuersum euntibus, Orae foliorum & vena media rubent. Baccae in vuam congestae virides sunt, vt in Solano.

Hh

CE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CENANAM TEZCOQVENSIS.

Folia Periplocam græcam angustifoliam ad amissim æmulantur: coloris dilutioris viridis, venulis valde conspicuis rubentibus, directè sibi ex opposito respondentibus. Fructus & ipse ad latus exsculptus, Periplocæ fructui haud absimilis. Flores quinque albicantibus, cum sunt expansi, foliolis, & staminibus pallidis constant. Radix fulvi coloris, lævis, crassa & nodosa.

CECECPATLI.

Folia Costi hortorum, vel Menthæ S. Mariæ vocatæ similia: radix Raphani instar oblonga, & fibris horrida.

CECECPATLI ALIA.

Radix Filipendulæ similis: caulis ad exortum foliorum parum rubet. Folia ad Lysimachiam luteā accedūt.

CELICPATLI.

CENTZOMECATL.

NOTATIONES.

CHARAPETL.

CELICPATLI.

Folia Vrticæ similia & bina sibi æqui distantia. Radix flauet & fibras altè demittit.

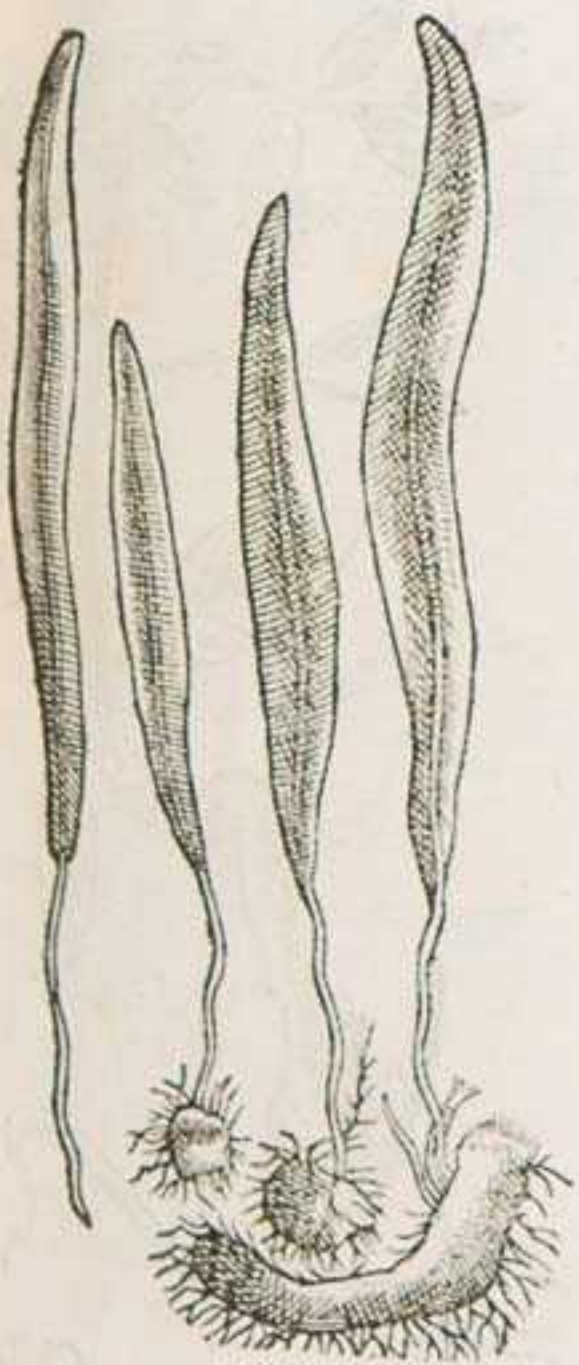
CENTZOMECATL.

Folia rara tribus tantum venis constant, plantaginem acutam imitantia, sed subtus sunt sublutea; in calyce apparet quid viride Absinthio simile. Hispani vocant quatrocientos cuerdas.

CHARAPETL.

Radix rotunda fibrosa coloris castanei. Pediculus initio rubet, folium Bistortæ simile nigricans longum 12, latum 2. digitos.

Hh 2 CHIA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHIAVHXIHVITL.

CHICHICPATLI.

Parmicæ species, quam satis adumbrat
flos luteus, sed in medio flocci sunt
colore Ochreæ luteæ. Radix nihil
singulare habet.

CHICHICA QVILITL.

Folia bina in exortu purpurascunt: flos
flauus, stamina verò lutea. Nodi
vbi folia erumpunt valde protube-
rantes.

CHICHICPATLI.

Folia, qualia Anagallis habet, læuia vt
apparet non ferrata, dilutioris viri-
dis coloris. Flores nulli apparent.
Radicis media portio valde crassa,
superior longa & erecta, inferior te-
nuis per terram serpit, coloris fusci
vniuersa.

CHI.

NARDI ANT. RECCHI.

365

CHICHICPATLI ALIA.

CHICHIC TEZPATLI.

NOTATIONES.

CHICHI HOALXOCHITL.

CHICHICPATLI ALIA.

Radix magna, folia Pomi aurei, bina
sibi è regione aduersa: qua nota à
priorè multum distat.

CHICHIC TEZPATLI.

Radix magna & tuberosa tota, Ochrae
luteæ colore. Folia bina Ocymi
angusti folij: videtur planta ipsa
scandere.

CHICHI HOALXOCHITL.

Folia Chenopodio, vel Stramonio si-
milis: fructus oblongi, alij virides,
alij lutei: flos albus, Stramonio si-
milis.

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

CHICHICEZQVAHIVTL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHIC TZONPATONIC DE
OCOPETLAYVC.

Vascula Paronichiae similia, & viridia:
Folia bina, tenella, subviridia. Plan-
ta tota humilis.

CHICHICEZQVAHIVTL.

Mirus in hac Planta florum ortus
conspicitur. Trifolia tota est.

CHICHILTICPATLI.

Caulis coloris Castanei: fructus ex vi-
ridi ad rubrum tendit. Radix satis
crassa & diffusa.

CHI-

NOTATIONES.

CHILPATLI.

CHICHILTICCIHVAPATLI.

Planta ut apparet serpendo prorepat.
Folia Calaminthi folijs non ab-
similia; ex una parte virida, venis
rubentibus distincta, ex altera
purpurascunt. E radice tenui fi-
bræ capillares exeunt, ex cæruleo
& luteo mixti. Cauliculus ad ru-
bedinem tendit.

CHICHIPILTIC.

Rami rubent. Flores verò ut in Vi-
cia ex cæruleo rubescunt. Et ut
planta integra præfert, ex legu-
minoso genere est.

CHILPATLI.

Folia sunt Alfinæ maioris. Flores
constare floccis videntur coloris
flavi. Radix subrubet, & copiosè
per terram diffunditur.

CHI-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

Flos est pulcherrimus, ut etiā sine coloribus Icon monstrat, & duplex dici potest. Internus prima facie Iridem representat, rubri saturati coloris, reflexis utrinque floris fimbriis, quae autem ex huius medio prodeunt stamina, luteoli sunt coloris. Hunc quinque folia tanquam alter flos ambiunt florem, suave rubentis coloris. tenella valde, & venulis rubellis plurimis post haec discurrentibus. Pediculus cui flos infidet, rubet totus: hic inter duo folia compressus emergit, quae ex radice bulbosa prorumpunt. & haec radículas seu barbudas suas, bulbaceorum aliorum more, coloris fusci, & laeves demittit. Maiorum cortex bulborum undulatus, albis & viridibus distinctus lineosis. Minores bulbuli rubent, & albicant venusta varietate. Folia Tulipae foliis similia sed crassiora, quae & ipsa ex viridi rubent.

CHICOMECATL.

Folia obscure virent, longitudo cuius est 10, latitudo 4. digitorum. Florum nulla vestigia comparent.

CHVCVNGARIQVA.

Videtur natura hic ludere, cum folia in caulibus sint oblonga, in ramisculis vero breviora, & cordis figura. In his bina directè sibi respondentia, & in illis bina inaequaliter sita. In ramulis denique luteola in caulibus viridia, in utrorumque tamen summitate flores emergunt pallidi, & compressi. Radix fibrosa satis.

CHV-

NARDI ANT. RECCHI.

369

CHVCVNGARIQVA ALIA.

CICIPENI.

NOTATIONES.

CIHOAPATLI.

CHVCVNGARIQVA ALIA.

A priore differt, quod minor & tenuior sit tam folijs, quàm caulibus & radicibus, in reliquis planè conuenit.

CICIPENI.

Foliorum sex vt Anagiris: videtur ad Lyfimachiam luteam accedere, si plantam totam spectes.

CIHOAPATLI.

Radix crassa radículas hinc inde longas dispergit coloris subrubri: caulem album concolorem gerit; Flores nulli conspiciuntur. Folia Persicariam æmulantur.

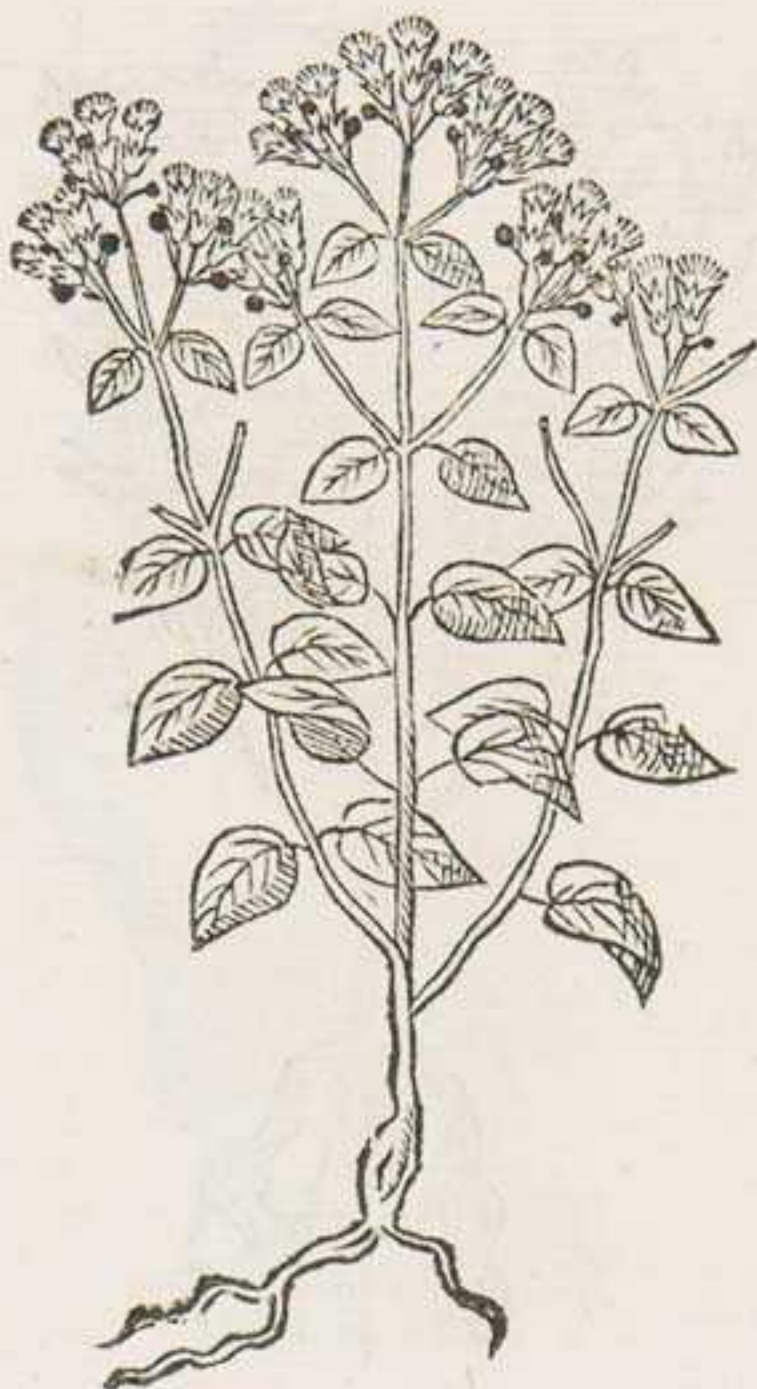
CI-

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

Radix mediocris, longa, subrubra, caules promit albos: folia, quæ bina æquidistantia exeunt venis albicantibus, variè pinguntur. Flores conjunctos plurimos gerit quinque foliolis constantes, calicem ex viridi & flauo mixtum habentes.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

Caulis obscure rubet. Umbellæ Caciae florem habent similem parum rubentem. Folia crebris sed non profundis incisuris notata.

CIHOAPATLI AXITZALPATLI.

Nudi Caules, nisi prope summitates; circa quas ramos ambiunt ex quinque aut sex folijs coronæ, idque vbi flores erupturi sunt: qui lutei stæchadi similes. Folia pentaphylli sunt, non tamen ferrata.

CI-

CIMAPATLI.

CITLAL XIHVITL.

NOTATIONES.

COAHVILXOCHITL.

CIMAPATLI.

Rami vna cum folijs Lentisco similes.
Radix in profundum descendit;
vnde lignosa & fruticosa planta esse
arguitur.

CITLAL XIHVITL.

Folia Vrticæ similia sublutea, sed ali-
quantò maioribus incisuris prædita
& folia cauli propiora.

COAHVILXOCHITL.

Hæc planta spinosa est. Folia habet
Solani, & videtur cum ea planta
conuenire, quam Rosam Hiericun-
ticam vocant; flos enim admo-
dum est similis.

CO-

COCAYH CAPATLI.

COCOCHIHOITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COCAYH CAPATLI.

COCOCHITL.

Radix Napi castanea, vt & rami: fructus strias habet quatuor, colore ex viridi in castaneum tendente.

COCOCHIHOITL.

Caulis rubet obscure. Flos flauus Narcissi, foliolis tantum quatuor compositus.

COCOCHITL.

Folia Aquilegiæ. Flos violaceus magnus, in cuius medio quid flauum conspicitur.

COIN.

COINIQUI CVMANCHV QVA.

COLLOTEMECATL.

NOTATIONES.

COLOTZITZICATZTLI.

COINIQUI CVMANCHV QVA.

Spica lutea: an sit floris vel seminis,
conijcere ex imagine non est.

COLLOTEMECATL.

Radix longa, crassa, colore Suberis:
Caulis rubet; folia viticæ, venis ru-
bris ornata. Tota planta videtur
serpere.

COLOTZITZICATZTLI.

Caulis videtur repere. Flos luteus in
calyce integro latitat nódum aper-
tus. Folia vitis modo incisa.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COYOXOCHITL.

CVECHILIZ TOMATL.

Folia bina cordis figura, rubent vt Botrys .

COZTICACVILOTL XOCHITL.

Flores flauī ferè Ranunculo similes:
Videtur tamen integer flos, superiore sui loco in quatuor diuisus partes.

CVECHILIZ TOMATL.

Radix magna; caules colore castaneo.
Folia sua latitudine, quasi sine pediculo adhærescunt, de quo bacce pendent virides figuræ oualis. Nomen Tomatl, quod Solani est: cum eo fortè similitudinem vel affinitatem quandam dicit.

CVE-

CVETLA XOCHITL.

CVEYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

CVPI TRI.

CVETLA XOCHITL.

Fructus, an flos sit botrus ille flavus, dijudicare nequeo.

CVEYAVH QVILITL.

Portulaca quadam flore rubro. Hanc enim crassities foliorum probè æmulatur.

CVPI TRI.

Longissimi ab radice petioli, folium Plantaginis gerunt. Caulis in summo quasi aphyllus, habet spicam Plantagini similem.

ECAPATLI ALTERA.

ELOXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ECAPATLI ALTERA.

HACOYUCHITL.

Valde similis est Sophoræ Aegyptiæ.
Fiores multi lutei Cassiæ; siliquæ
longæ subluteæ vt Phascoli edules.

ELOXOCHITL.

Videtur arboris ramus esse. Folia Mu-
sæ ex vna parte saturati, ex altera
valde diluti coloris, vt in folijs Oleæ.
Ramus est nodosus vbi folia deci-
derunt, quemadmodum in Palmæ
trunco apparet. Venæ frequentes
in inferiore foliorum parte: In sum-
mitate rami folia valde congloban-
tur.

HACOYUCHITL.

Flos longus ruber in calyce vt Altheæ.
Folium longum serratum Trache-
lij figurâ.

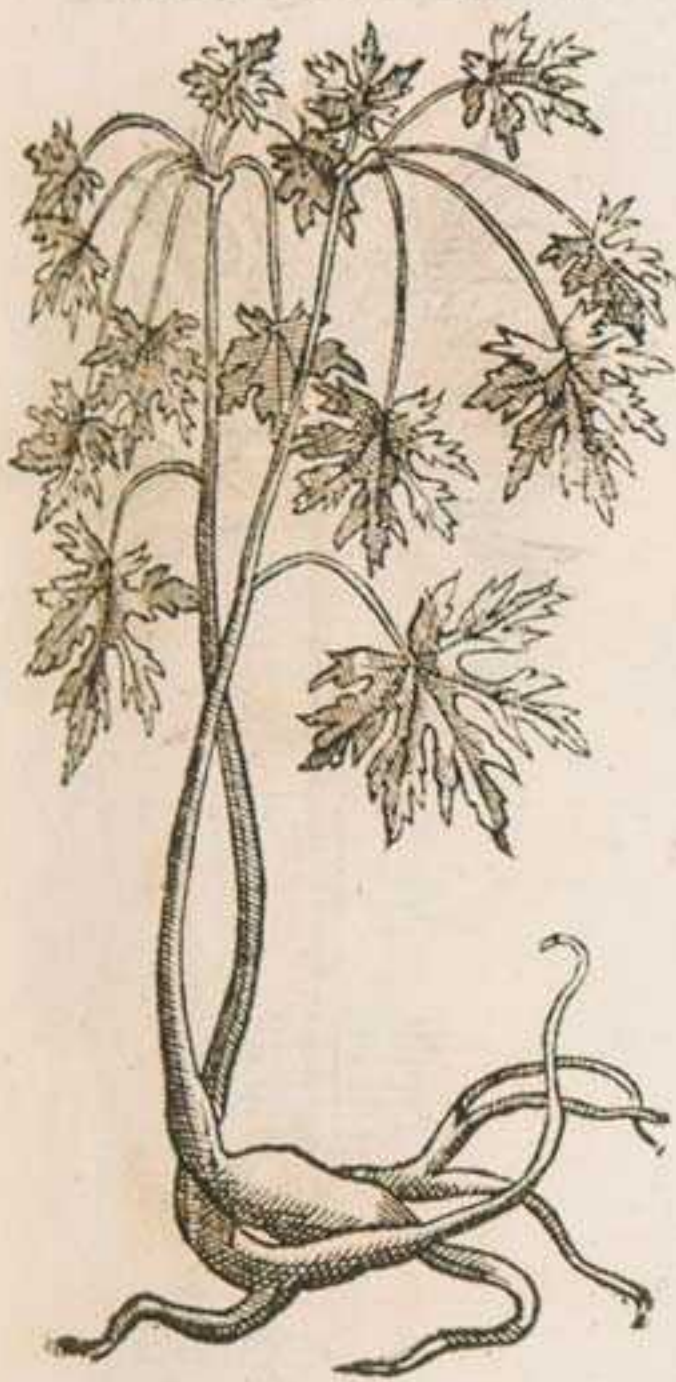

HEZ.

HEZ MAYTL

HOACALT LAIOTL

NOTATIONES.

HOACA XOCHITL.

HEZ MAYTL.

Radix crassa & longa; ex ramis folium vnum Ranunculo simile; videtur dependens à longo pediculo.

HOACALT LAIOTL.

Folia Androsæmo hircino sunt similia, ex viridi in luteum tendentia. Flos coloris est amethystini.

HOACAXOCHITL.

Vix differt hæc herba à nostro Aro: radix certè prorsus similis est.

HIVCA seu MIZMAITL.

HOATZIN QVAXVITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HIVCA seu MIZMAITL.

HOITZITZIT TENTLI.

Planta hæc haud parua, vt in margine folij ipsius imaginis notatum est. Oritur in territorijs Ocopetl Yuca, vocata Mizmaïtl. Calida, sicca, aromatica est cortice præsertim & fructu: curat vlcera. Folium palmaris mensuræ. Vt verò ex icone ipsa depræhenditur, caulis nitidus ad colorem tendit castaneum: folium septifariam partitum habet. Vua ex albo ad flauum tendit; admodum similis esset maiori Serpentariæ, si baccae essent rubræ. Vide Monard. cap. 53. qui vocat Cazauï, & alios omnes noui Orbis Historicos, præcipuè Ouiedum. Nullus tamen eorum quidquam de fructu scripsit.

HOATZIN QVAXVITL.

In geniculis internodia sibi inferuntur, ibiq. bini vel terni rami enascuntur.

HOITZITZIT TENTLI.

Caulis rubet; baccae in summo nigræ. Folia vt Salicis incisa & bina.

HOIT-

HOITZILZILTENXOCHITL.

HVAPAHVIZPATLI.

NOTATIONES.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

HOITZILZILTENXOCHITL.

Ranunculi quædã species videtur. Folium magnum, flavis venis compositum. Flos luteus, staminibus rubris.

HVAPAHVIZPATLI.

Caulis coloris castanei, ab imo usque foliatus: folia Ocimo similia.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

Caules omnino foliati. Flores lutei, videnturquè hiare instar leguminis alicuius.

HVA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HVAPA QVILTIC

ITZCCVN PATLI.

Caulis hirsutus ex nigro rubet, foliū
ferè Sonchi. Flos albus integer in-
ferius, superius diuisus in sex partes:
calicis radij longitudine sua florem
longè superant.

HVAZIVM

Radix Ochrae luteae colore: ramuli
Galegae similes. Folia ad Ciceris
nostri folia accedere potius videtur.

ITZCCVN PATLI.

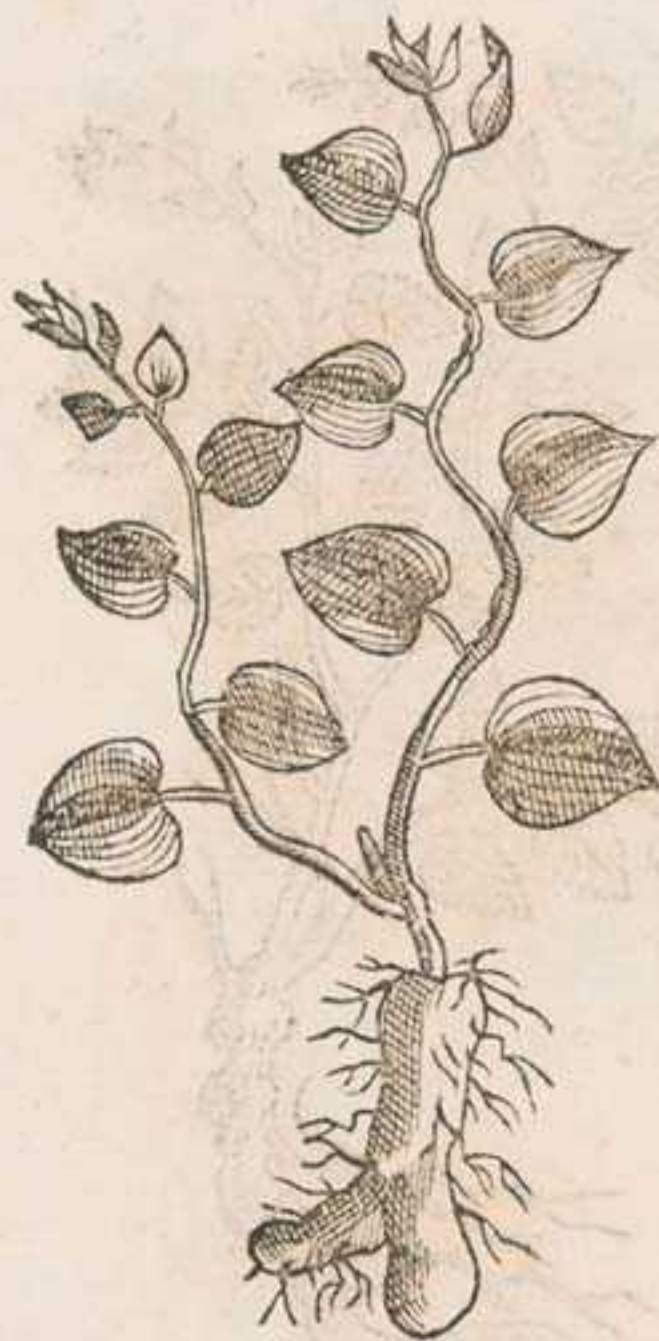
Radix crassa, caules videntur scandere.
Folium quoduis duabus incisio-
nibus, ferè vt in Gossypio diuisum;
vnde inter Clematides fortè nume-
rari poterit.

ITZTICAPITLI.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

NOTATIONES.

IZTACTLATLAVQVI.

ITZTICAPITLI.

Radix fulva, crassa & oblonga. Folia Chamænerij alterna, & subluteis venis conspicua.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

Radicem habet Aristolochiæ longæ, & folia Pistoriæ similia: nisi quòd hæc rectis magis venulis ornantur. Viderur planta serpere potius, quàm recta adolescere.

IZTACTLATLAVQVI.

Radix crassa & carnosâ valde, intus rubra, extra rufa; caules etiam rubescunt, folia ad flavedinē quandam accedunt. Aspectu tota plantula iucunda est.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

LOQVILTIC.

MACPALXOCHITL

Radix longa colore castaneo: calices in
iuba parum rubent.

MACAYXTLI.

Est spina quædam leguminosa & ele-
gans; flores eius rubri mixta flau-
dine: Ipsæ siliquæ ex viridi nigri-
cant, latæ 1. longæ 12. digitos: gra-
na intus tria, unde ad Anagrym
referri potest.

MACPALXOCHITL.

Plantæ huius radix ex albo subrubet.
Folia sunt Maluæ rosea, sed luteis
venis pulchrè subducta.

MAC-

MACPALXOCHI QVAHVITL.

MAMAZTLACOTL.

NOTATIONES.

MATLAL XOCHITL.

MACPALXOCHI QVAHVITL.

Arbor est. Flor comomano ab Hispanis vocata. Folia Mori sunt. Flos undevis in ramis nascitur habetq; figuram quasi Tulipæ, colore maluaceo; & pro stamine exit quasi manus, vel potius pes avis, coloris sanguinei: cui à latere luteum, quid coniunctum est. Flos admodū magnus est, pro ratione arboris.

MAMAZTLACOTL.

Caulis foliosus & alatus. Flos Chrysanthemi luteus. Folia minutim incisa: Radix verò subnigricans.

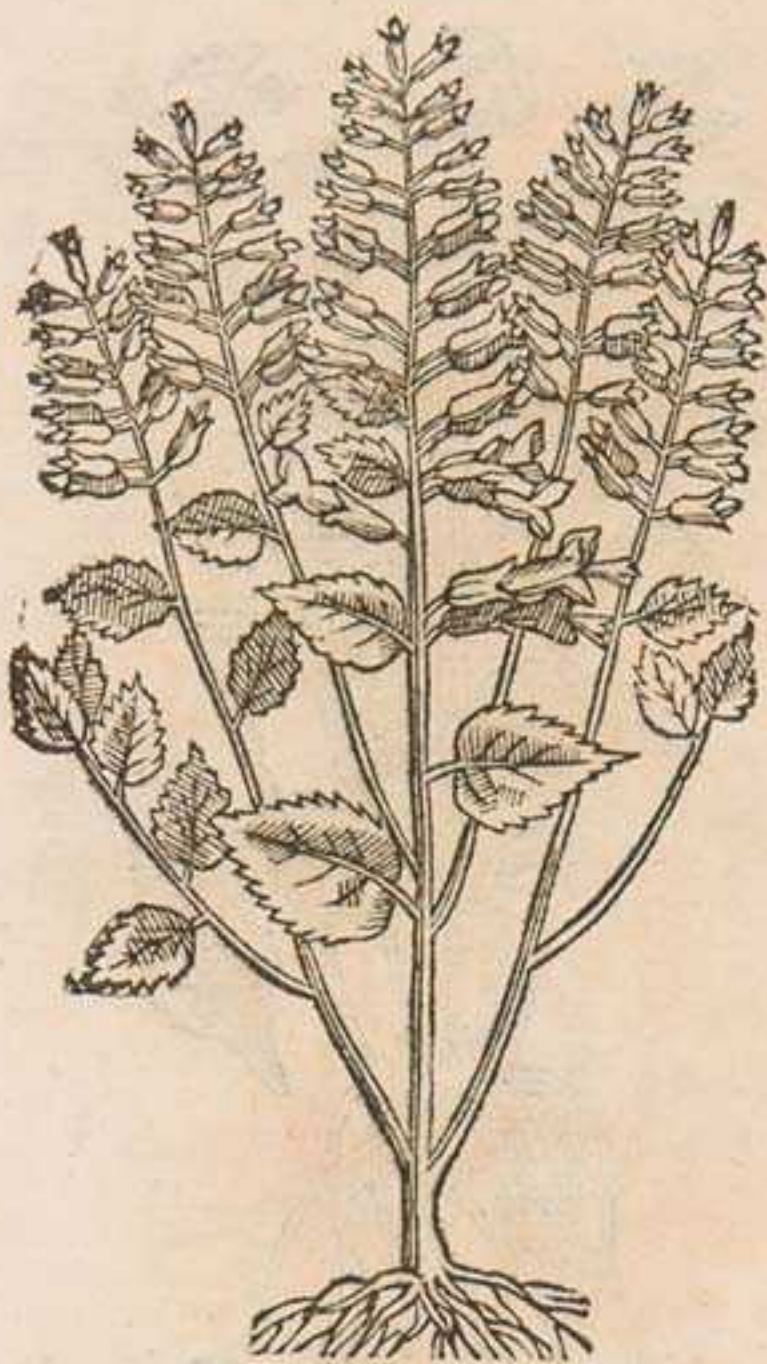
MATLALXOCHITL.

Folia vt Valerianæ græcæ, & flos ex luteo ruber, quinque vt mihi videtur, foliolis constans. Stamina lutea sunt.

MA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MATLALXOCHITL ALIA.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

Folia Vrticæ. Flos ex ceruleo viridis cum staminibus. Calyx qualis ni Sclarea.

MAZAXOCHOTLI.

Arbor videtur. Rami alati omnes pleni fructu rubro Berberis, qui longus, & latus dimidium digitum.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

Caulis virore diluto pediculos longos habet, quibus folium adnatum ex tribus constat. Siliqua Viciæ similis. Flos quasi Periclymeni constans tribus magnis albis foliolis: reliqua verò sunt stamina.

MEM-

NARDI ANT. RECCHI.

385

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

NOTATIONES.

MIAXIHVITL.

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

Caulis totus ruber: Folia Helxines, ex
alis flosculi rubri enascuntur.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

Truncus videtur parum spinosus & vi-
ridis; ramuli Lentisco sunt similes,
nouenis binorum foliorum oppo-
sitorum constantes ordinibus: vlti-
mum tamen solum vni ferè adnatū,
folia etiā adhærent latitudine qua-
dam vt in Lentisco: Vascula sunt
coloris carnei, flosculi cærulei colo-
ris, qualis in Gentianis conspicitur.

MIAXIHVITL.

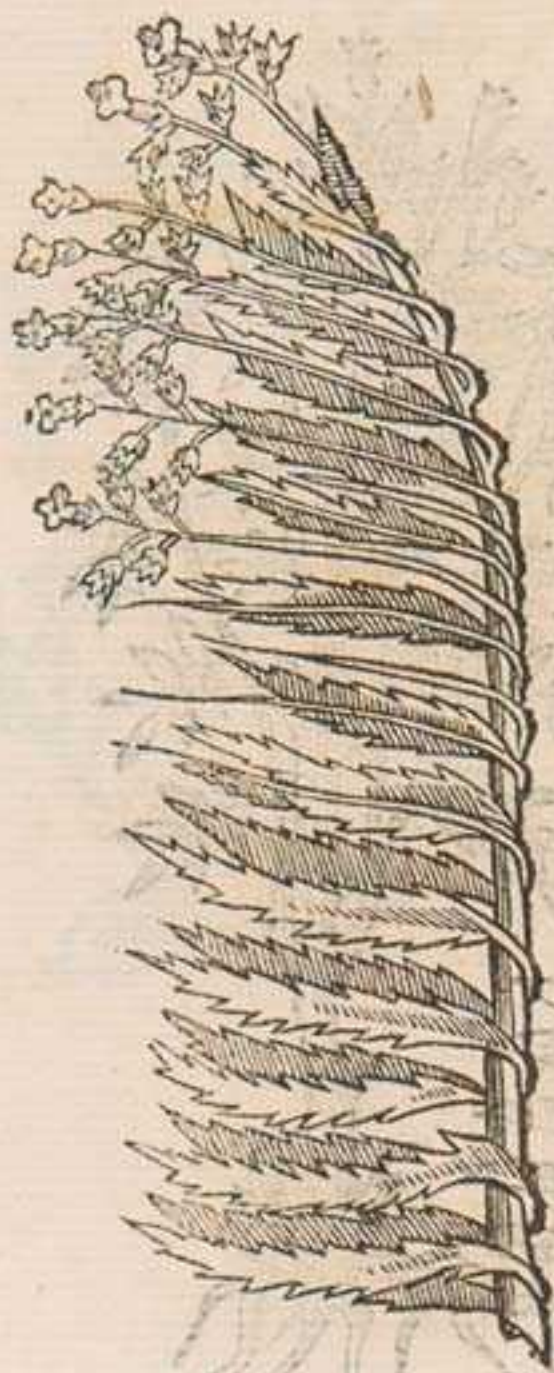
Rami flauī, flos colore Keiri, foliolis
constans quinque: flocci rubent, se-
men verò Clematidi simile. Folia
Cinerariam referunt, ex viridi albi-
cantia.

K k

MI-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MICA XIHVITL.

MICA XOXO COYOLLIN.

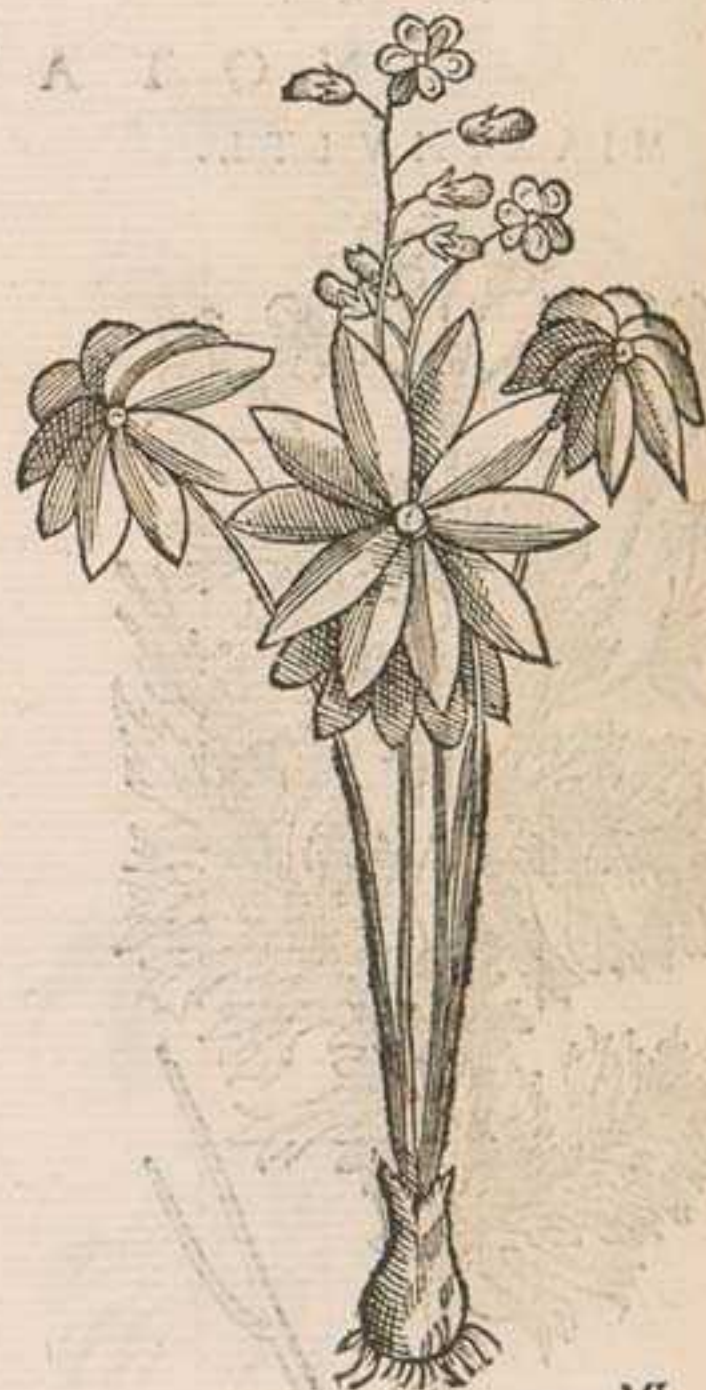
Caulis flauet, folia omnia versus vnā partem torquentur. Flores ex luteo rubri, figura Hyacinthi: petioli: lutei. Aspectu mira planta.

MICATLACHPAHOAZTLI.

Rami coloris castanei & folia minuta instar Acaciæ. Radix fibrosa cum cauliculis rubet.

MICA XOXO COYOLLIN.

Radix bulbacea & rubens ex albo vt & caules: flos rubet matronali Violæ similis, constatque quinque foliolis. Calyx integer superiore sui parte in quinque radios diuisus. Folia stellam pulchrè referunt.

MI-

MIMIYCA HVATZIN.

MOHVITLI.

NOTATIONES.

MOLON CAPATLI.

MIMIYCA HVATZIN.

Radix crassa & nigra: flos violaceus quidem, sed non explicatus depingitur.

MOHVITLI.

Radix tota fibrosa, oblonga, flavescent. Caulis & ipse flauens, in binos & binos diuiditur oblongos rectosque ramulos. Folia directè sibi opposita. Rubicundos oblongos & pulcherrimos, siue flores haud explicatos, siue filiquas (discernere enim hoc difficile est) ex vno pediculo duos semper emergentes habet, vnum altero dimidio longiorem.

MOLON CAPATLI.

In ramis sunt folia bina sibi opposita Origano similia. Radix flauet: foliorum venæ albicant.

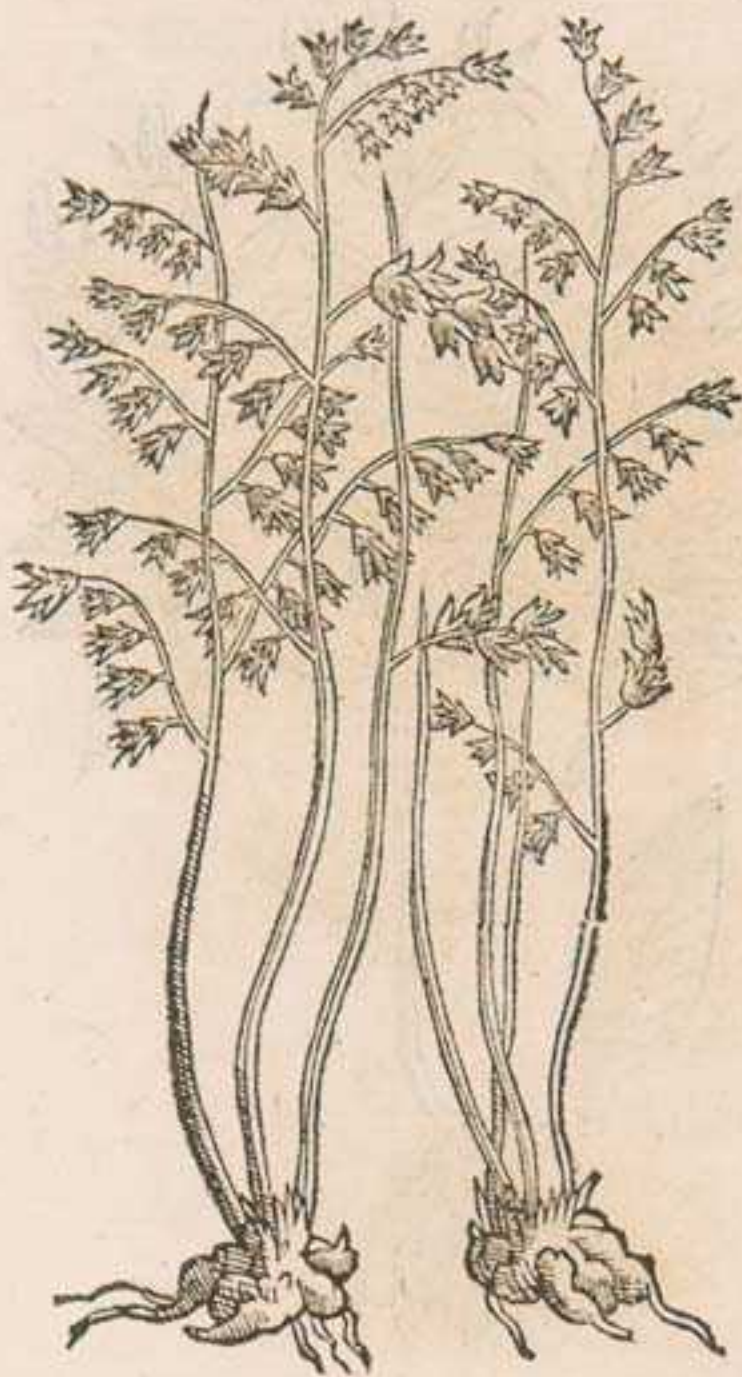
Kk 2 MY-

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT
ZOCHITL.

MOYOTLI AYACATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT
ZOCHITL.

MACAZPIPILLOLI.

Planta hæc, ex radice tuberosa flavescente sine folijs cauculos glabros protrudit, ex quibus ramuli floridi prorumpunt. Flores rubelli ex calyce viridalicante, vel in foliola distincti sex, ex vno calyce integri quasi & in summitate crenati emergunt, in quibus stamina subtilia rubescencia conspiciuntur.

MOYOTLI AYACATLI.

Folium simile ipsi Lilach; in summitate plantæ flores rubri ex longis & rubris petiolis enascuntur, quinque foliolis cum staminibus suis intermedijs distincti.

MACAZPIPILLOLI.

Color radicis tuberosæ est subnigricans. Cauliculi repentes, ex quibus longo satis intervallo, viridia folia saturati coloris cum venis albicantibus exeunt. In summitate congesta plurima foliola, à iam dictis maxime differentia rubicunda videntur. Et quod mirum, ex horum medio foliorum hinc inde flores enascuntur mirabili Peruianæ similes, sed rari; ex quorum medio eiusdem coloris stamina eriguntur.

NANA HVAPATLI.

NANAVH QVILTIC.

NOTATIONES.

NANAHOA QVAHOITL.

NANA HVAPATLI.

Caulis luteus punctis rubris conspersus & venæ rubræ in folijs. Vrticæ folium longum 4. latum 3. digitos. Planta videtur repere: Radice Aristolochiam rotundam imitatur.

NANAVH QVILTIC.

Radix Præoniæ similis; lobi Phaseoli modo: terna tantum in quouis ramo folia, & ad latera radicum cauliculi enascuntur.

NANAHOA QVAHOITL.

Radix rubet, stipes recta surgit, ex quo iulorum simile quid floridum dependet. Folia bina & Galegæ non dissimilia.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NENEXTON.

NEXPAYAN.

Caulis rubicundus . Folium longum
9. latum 3. digitos , figura Citri .
Radix oblonga ex rubro albicans
& trifida .

NETLAXOCHITL.

Videtur species Amaranthi . Folium
habet Atriplicis : pediculi sunt ru-
bri ; stipes ipse satis crassus & pror-
sum rubicundus .

NEXPAYAN.

Fructus ex quavis ala enascitur flauus,
figura Mercurialis ; quamuis gemitus
non appareat , videturque hirsutus
esse vel asper . Folijs color est
ex viridi luteus .

NEX

NOTATIONES.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

NEX XIXVITL.

Folia sibi opposita Costo hortorum
similia, serrata, sublutea.

NEYCOTLAPATLI.

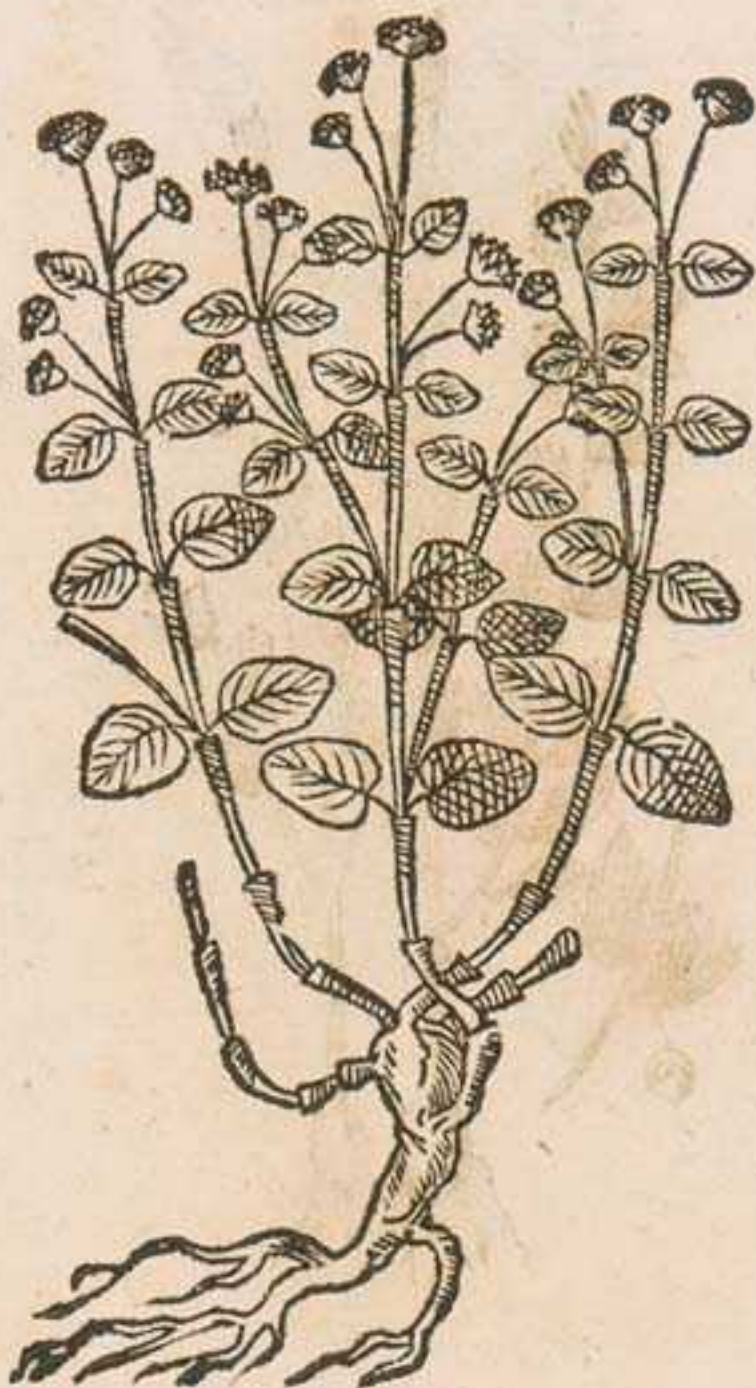
Radix oui figura fibrata; in cauliculis
tenuibus sena folia ex eodem loco
exoriuntur: ex quavis ala exit pe-
tiolus brevis, baccam flavam Ana-
gallidi similem sustinens.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

Folia serrata & oblonga saturati viro-
ris. Radix lutea, fibrosa.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI
NOCHEZTIC.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

Capitulum Scabiosæ simile florum
rubrorum. Folia cordis figura su-
pra virentia, subtus albicantia &
bina ac rara.

NONOCHTO.

Folia Portulacæ similia. Flos carnei
coloris Matronali Violæ similis,
in calyce satis crasso. Caulis etiā in-
star Portulacæ crassus & carnosus.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

Planta hæc similis est ferè Sedo Port-
landico apud Lobelium depicto:
prouenit vñ Tune vel Aloe. Flos eius
obscure ruber, figura Caryophylli
maximi pleno flore, stamina ipsa
lutea, apices crassiusculi. Calyx au-
tem floris squamosus ex rubro lu-
teus. Elegantissima planta.

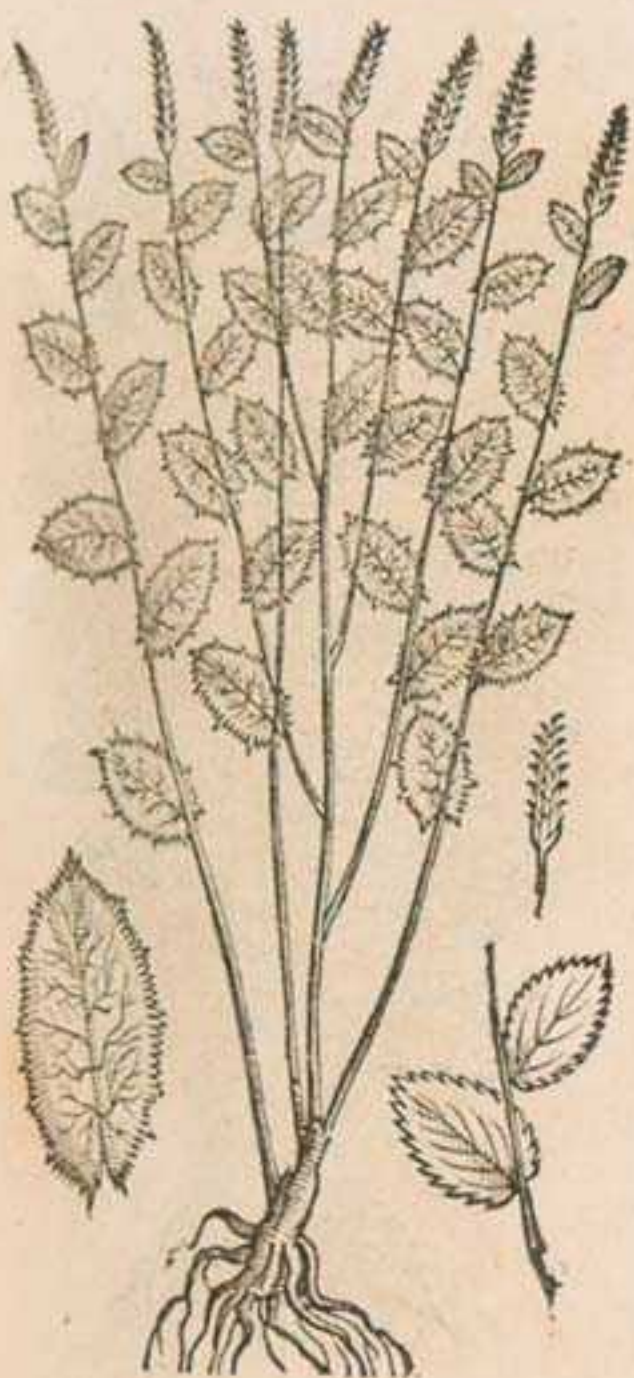

OAT.

OATZONTIC.

OCOPETLAL.

NOTATIONES.

OCOQVILTIC.

OATZONTIC.

Folium ita ferratum, ut spinosum videatur. Spicas videtur Veronicæ erectæ similes gerere ex viridi flauescentes, qui color & in folijs conspicitur.

OCOPETLAL.

Rami alati folijs Gelsimini. Ex ala oritur spica longa instar Piperis longi vel Plantaginis, coloris subfusci; cuius coloris & radix apparet.

OCOQVILTIC.

Radix Napo similis colore carneo. Folia Pomi aurei, sed multò tenuiora.

OCO

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

OCVILPATLI ALTERA.

Folia bina sibi opposita *Lyfimachia*
 similia, in exortu rubent obscurè.
 Radix in longas fibras diffusa.

OCVILPATLI.

Folia serrata *Pseudodictamn*o similia,
 cum ipsi cauli adnascantur. Radix
 copiosissimis fibris fuscis onusta.

OCVILPATLI ALTERA.

Caulis coloris castanei. Folia *Salici* si-
 milia subtus flava. Radix longis fi-
 bris rubet.

OLOM.

OLOMPATLI.

OLOXIHVITL.

NOTATIONES.

PALAN CAPATLI.

OLOMPATLI.

Inter folia exit flos luteus vt in Acana-
ceis. Radix pulchrè rubet.

OLOXIHVITL.

Rami vestiti folijs Lauri in sūmo. Flo-
res Scorpionis caudam efficiunt vt
in Heliotropio, colore rubro.

PALAN CAPATLI.

Folium viride nigricans, figura Pomi
aurei in ramo nodoso.

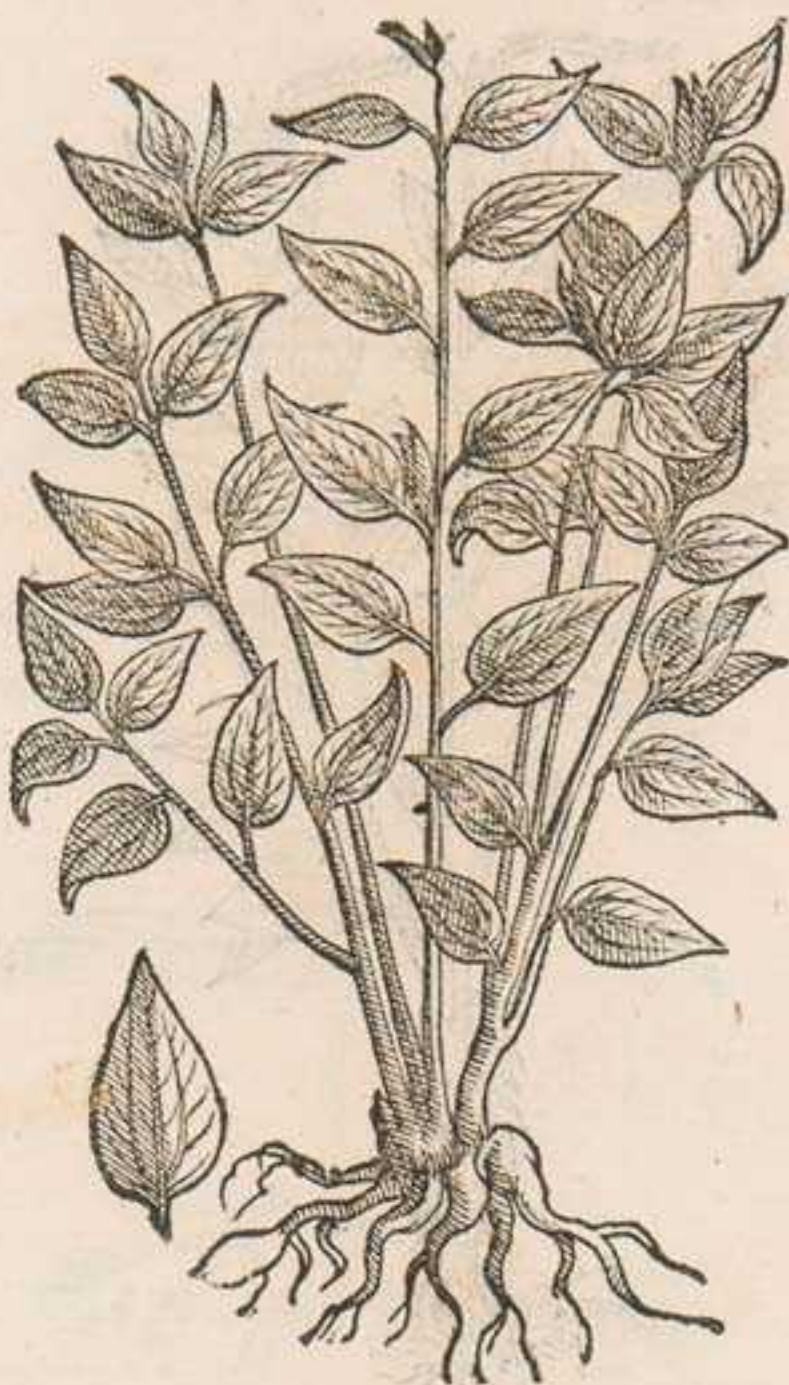
...
...
...
...
...

PATLA HOACXIHVITL.

PERPENA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

PATLA HOACXIHVITL.

PHACANI.

Folij longitudo nouem, latitudo quinque digitorum, figura Coccygræ.

PERPENA.

Tota herba similis Trachelio, sed folia videntur esse bina sibi opposita, & ex quauis ala oritur flos Campanæ ceruleæ figura.

PHACANI.

Phascolus. Radix contorta: caules diluti viroris. Folium superiore superficie attrorubente, inferiore virore albicante tingitur, eiusque longitudo 4. latitudo totidem ferè digitorum, figura cordis.

PIL-

NARDI ANT. RECCHI.

397

PILTZIN TEVHXOCHITL.

POPOYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

PILTZIN TEVHXOCHITL.

Flores rubri Bellidi minori similes.

POPOYAVH QVILITL.

Folia Sanguisorbæ similia : filiquæ
sex grana continent. Flos luteus
Cassia similis.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

Radix coloris carnei figuræ ovalis.
Caulis inferior plenus fibris totus-
que rubet. Folium Atriplicis cum
venis rubris.

3AY9

LI PO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

POCAYO.

POZAHVALIZPATLI.

Radix tota rubra. Caulis scandit: folia cordis eiusq. venæ longæ; capreoli ex eadem qua folium, ala enascuntur. Habes in prima imagine folia & caules, in secunda radicem.

POZAHVALIZPATLI.

Vesicula Lychnidi similis, florem continet flauum quatuor foliorum.

PYAZ

PYAZTLACOTL.

QVAVH CHIAN.

NOTATIONES:

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

PYAZTLACOTL.

Folia Alchimillæ similia: in summo herbae spicæ luteæ, sicut in Lagopo.

QVAVH CHIAN.

Caulis coloris castanei nigricantis; fructus ut in Absinthio coloris castanei.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

Radix subfusca, ex qua omnes cauliculi, & ex his nulli ramuli erumpunt. Folia attrorubentis coloris, eiusdem & seminum capsulæ rutaceis planè similes.

QVAVH COYOLI CHIETLA.

QVAVH CHICHIC PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH COYOLI CHIETLA.

QVAVH CHILPAN.

Folia quasi bina opposita ut in Lentisco: baccæ virides sunt à lentiscinis non ablucentes.

QVAVH CHICHIC PATLI.

Folium longum quinque, latum tres digitos figura Juglandis. Radix lutea & longa.

QVAVH CHILPAN.

Radix crassa: caulis ruber & folia quasi Lapathi intorta sine pediculo adnata. Flos in summo ruber, figura Nicotianæ.

QVA-

NARDI ANT. RECCHI.

401

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

QVAVHCOYOLLI.

NOTATIONES.

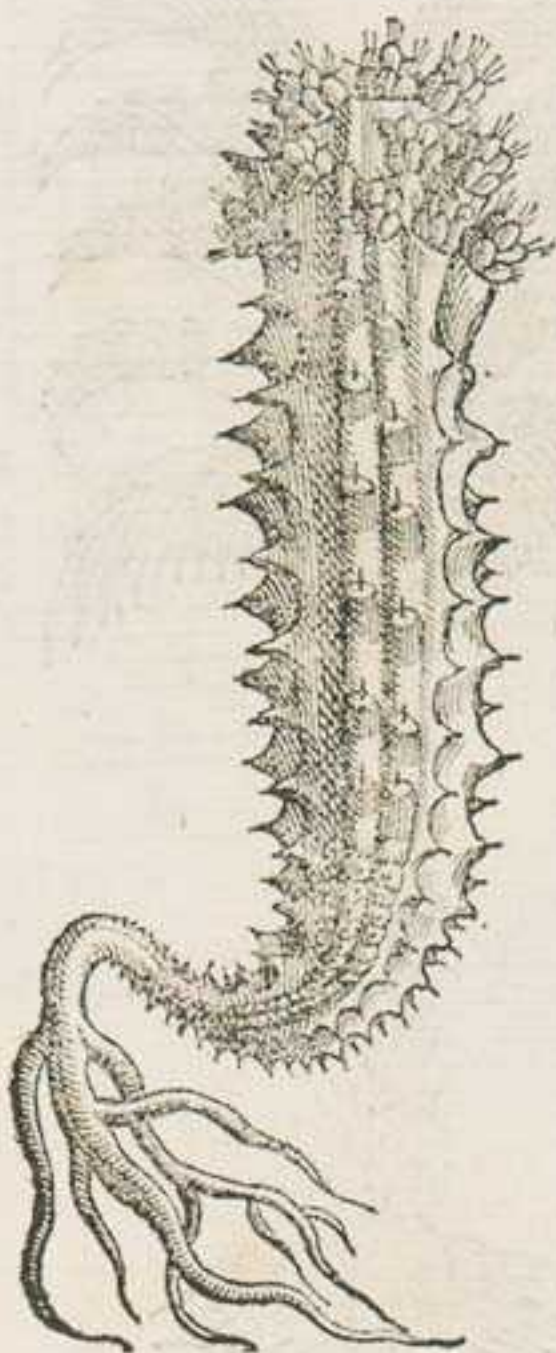
QVAVCHOLOTL, vel
GVACIMO.

QVAVHCOYOLLI.

Folium diluti viroris, & circa extre-
mitates albidum. Frutex videtur,
cuius fructus adeò Asinini Cucu-
meris dicti, fructum asperitate fi-
gura & viriditate æmulatur, vt
nec ouo ouum sit similis. Stipes
& radix nigricant.

Ex Palmarum genere esse non est du-
bium. Radicis ad arborem hanc
vix est proportio. Multiplex quidem
hæc, sed nec crassa nec longa admo-
dum, est cinerei coloris; subfusci
verò stipes, in quo præter manife-
sta abscissorum ramorum vestigia,
adsunt plurimi etiam ijq. subtiles
furfum tendentes adhærent. Folia,
ramorum, quàm in Palma quam nos
colimus, multò teneriora & subtilio-
ra & pennata cernuntur. Fructus
vuarum rubellarum & albicantium
racemis planè similes.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

QVAVHCHILPA CVITLATON-
PIZIXOCHITL.

Radix ex nigro pallida: Reliquum totum ex hac emergens vnum corpus est, ex compactis quasi folijs constans, fissuris in longum diductis distinctum; quæ striæ viridis saturati sunt coloris; dilutioris verò foliorum dorsum quod vndiq. tuberculis spinosis horret. Flos ex conglobatis tuberculis, ex quibus spinæ lenes exeunt eiusdem coloris, qui in Cynaræ flore conspicitur, constat. Calyces sunt virides aculei fusci.

QVAVCZICTLI.

Radix Napi forma. Caulis Amethysti colore scandens: folij figura ovalis longitudo quatuor, latitudo duorum digitor.

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZIXOCHITL.

Radix albicat & crassiuscula est; Caules erecti, ex quibus ramuli directi sibi oppositi. Flores carnosiores quales in Hyacintho, integri & caui ex caruleo dilutiore colore.

QVA:

NARDI ANT. RECCHI.

403

QVAVH ELOXOCHITL.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

NOTATIONES.

QVAVHYETL.

QVAVH ELOXOCHITL.

Folia laurina subtus flava sunt; in summo ex calyce exiguo prodeit quid lutei coloris Auenæ figura.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

Rami bini & folia bina sibi opposita figura Pyri. An cum Auellanis catharticiis illi sit aliqua affinitas, suspicari licet.

QVAVHYETL.

Est Nicotianæ species alia.

QVA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH TLAYE XOCHITL.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia Hederæ arboreæ similia.

QVAHVIZ QVITZTLI.

Caules rubent: Folia Teucrij adnata.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia rara: pediculi longi ex quavis ala
exeunt. Bacca Solano sunt similes,
flores verò lutei. Herba est valde
mucilaginosa.

QVA-

QVAVH TEZHOATL.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

NOTATIONES.

QVETZALYZTIC.

QVAVH TEZHOATL.

Rami castanei coloris. Folia Lauri serrata. Flos Neri carnei coloris, in medio cuius quid luteū. Purgat superiora & inferiora, drachmarum duarum dosi exhibita planta.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

Baccæ sparsim in ramis breui pediculo exoriuntur, primum virides: maturæ coccineæ: maiores Pilo.

QVETZALYZTIC.

Radix ad Filipendulæ speciem accedit, annexis globulis ex quibus aliæ radiculae fusci coloris: planta Polemonij æmula, vt Lychnidis species esse videatur. Flos in flore pallidus, qui in duas partes hiare conspicitur.

QVA-

QVAVXIOTL.

QVAXOXOVHQVI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVXIOTL.

QVIL POZOLLI.

Huius arboris stipes rubes ramosus est
admodum: foliū figura Coccygriæ,
& color rubeus. Fructus totū ramum
occupat, quaterni decussatim ex eo-
dem loco prodeuntes. Figura cuius-
uis fructus renem refert rubrum ex
viridi: folium est venis rubris per-
fusus, ut merito hæc planta inter
Lentiscos referri debeat.

QVAXOXOVHQVI.

Capitulum Canabinæ aquaticæ simile,
& colore & flore.

QVIL POZOLLI.

Folia inferiora rubent ut in Beta, venis
tamen flavis percurrentibus; supe-
riora folia virent, sed in aduersa par-
te albicant: vnde videtur ad Atri-
plices referri posse.

QVA-

TANCAPAZ.

TAREPENI.

NOTATIONES.

TLATECOMAXOHVITL. Seu
TEALTECOMAXOCHITL.

TANCAPAZ.

Caulis coloris castanei: rami obscure
virent inspersis rubris punctis. Plan-
ta tota similis Adiantho nigro Lo-
bellij.

TAREPENI.

Folia Teucris maiori similia; flos ru-
ber, sed inexplicitus.

TLATECOMAXOHVITL. Seu
TEALTECOMAXOCHITL.

Radix Pyriformis & folium Saniculæ.
Fortè ferulaceis adnumeranda.

TE-

TECECEQVI.

TECAMILIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TECECEQVI.

TECOMAXOCHITL.

Radix crassa coloris castanei. Rami reptantes, & in quavis ala quid album capillorum instar. In summo flos Ranunculi; colorem non addidit Pictor.

TECAMILIN.

Radices luteæ ex rubro, & folia Lauri. Discutit hæc herba tumores præter naturam.

TECOMAXOCHITL.

Flos longus & luteus figura Mirabilis Peruvianæ, superius in quinque oras diuisus: interna superficies ex rubro cærulea; folium verò plantæ est Citro simile. Radix lignosa & nigricans.

TECO-

TECOMAXOCHITL ALIA.

TEHOAXIN.

NOTATIONES.

TEPEAMATL.

TECOMAXOCHITL ALIA.

Videtur arbor. Folia Circeæ ex viridi
lutea; flos similis Ori leonis dicto,
totus luteus.

TEHOAXIN.

Apparet esse arbor leguminosa: folio-
la Acaciæ similia, filiquæ Piso: qua-
rum longitudo duodecim, latitudo
duorum digitorum.

TEPEAMATL.

Folia cordis, quarum nerui rubent: in
summo quid rubrum, sed conuolu-
tum conspicitur.

Mm

TE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEMEICAXIHVITL.

Hæc planta videtur scandere: folia nigricant.

TEPEHOAXIN.

Flos huius leguminis rubet. Fructus ex alis exit siliquosus Pisi modo, sed pendens; grana insunt duo.

TEPENEXCOMITL.

Quæ a Pena olim & Lobelio, tum à Clusio in Exoticis suis diligenter descripta planta Echinomelocactus dicta fuit, videtur ea esse quæ hic representatur. Est tamen differentia non levis, quam iam assignabo. Viderant viri illi doctissimi ex America tantum allatas, nec domi illas suæ aluerant, quæ res excusare eos poterat. Verum celeberrimus Eystettensis Hortus (qui liber regijs planè sumptibus excusus & affabra elegantissime depictus manu, apud Ioannem Fabrum Lynceum Bambergensem, Horti Pontificij Præsidentem, Illustrissimorum Dominorum Fuccarorum donum exstat) hanc ipsam plantam in scitili per annum coluisse memorat, & cum viris doctissimis iam dictis planè concordat. Hæc igitur nostra, radice & fructu plurimū differt: cuius plures fibræ in radicem vnicam, crassam satis ac lignosam coalescunt: ex qua folia Opuntia similia, sed arctè coherentia sphaeram quodammodo constituunt frequentibus spinosis, stellulis horridam, quam Pena pro fructu quodam Cucumeraceo, & tomentum pro flore descripsit. Tomentum hoc quod omnes in suprema sphaera huius parte assignant, in nostra nullum conspicitur, ex quo Clusius folliculos seu vaginulas sanguinei coloris emergere scribit floridas; quæ Lobelio Capsici, tū Indici dicti piperis fructus æmulantur. Qui autem in nostra fructus reperitur, ex folijs enascitur & non aliter ac in Opuntia seu Tuna ficus conspicitur: in quo eodem prorsus modo flos superstat. Flos hic & ipse rubet, & rubescenti ac maculis quibusdam virescentibus ornato fructui pulchrè insidet. Folia plantæ crassa illa Opuntia æmula (nam alia frustra querit folia Clusius) ex colore viridi albicant mixto, ac luteis aculeatis stellulis constant. Et quoniam Clusius nomen anxie desiderat, hoc curioso Lectori libenter communicamus, TEPENEXCOMITL.

TEPENEXCOMITL.

NARDI ANT. RECCHI.

411

TEOCOPALLI.

TEPEYZQVIXOCHITL.

NOTATIONES.

TEQVA NIYTZONCAL.

TEOCOPALLI.

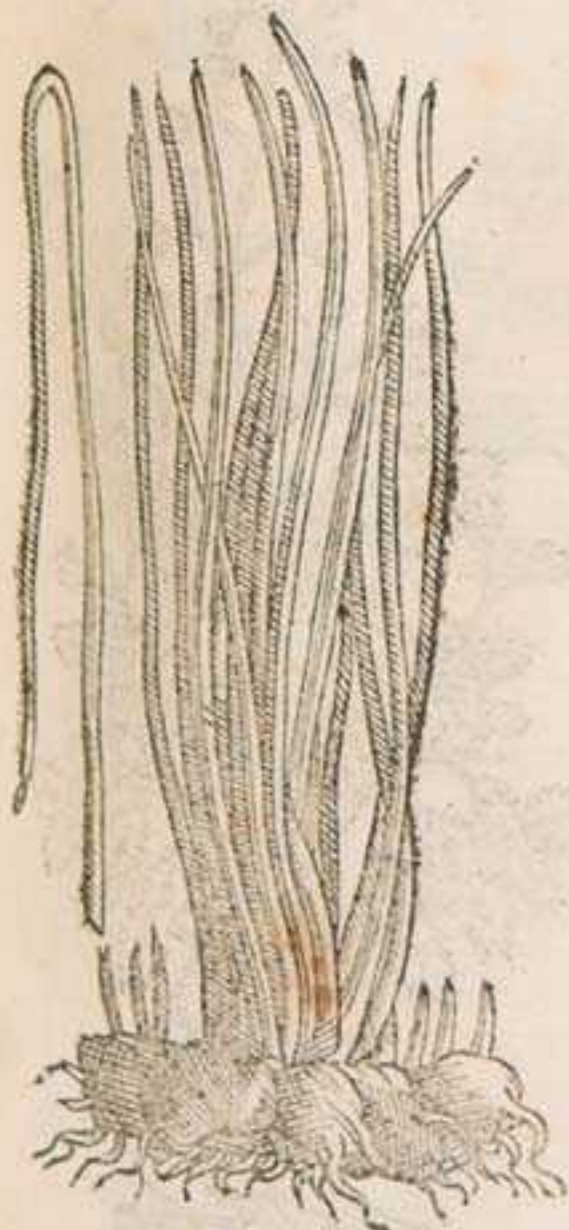
Caulis geniculatus albus; folia ad internodia semper bina Nasturtio aquatico non absimilia. Flores lanuginosi comantes.

TEPEYZQVIXOCHITL.

Radix crassa & lignea: Rami spadicei sine castanei; folia verò Pyri. Pediculus non longus.

TEQVA NIYTZONCAL.

Radix transversim posita, massam quãdam constituit; folia longa Cypero similia, ad cuius speciem videntur accedere.

Mm 2

TE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEQVAN MECATL.

TEXCALXIHVITL.

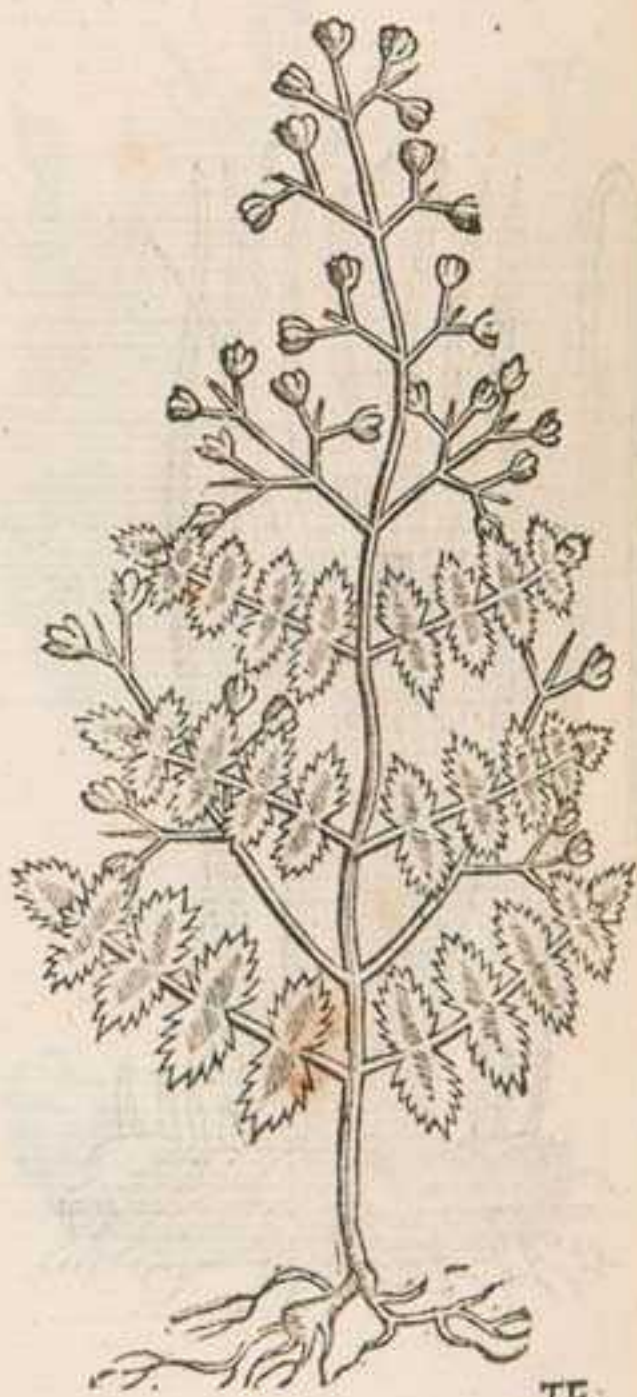
Folia vna tantum parte incisionem habent. Flos ex rubro est luteus; fortè inter erectas Clematides numerari potest.

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

An Cacalia aliqua? Flos enim similis & carneus. Folium tamen ad maluacea accedit.

TEXCALXIHVITL.

Rami viridis obscuri, flos albus. Folia quodammodo Filipendulae emulata.

TE-

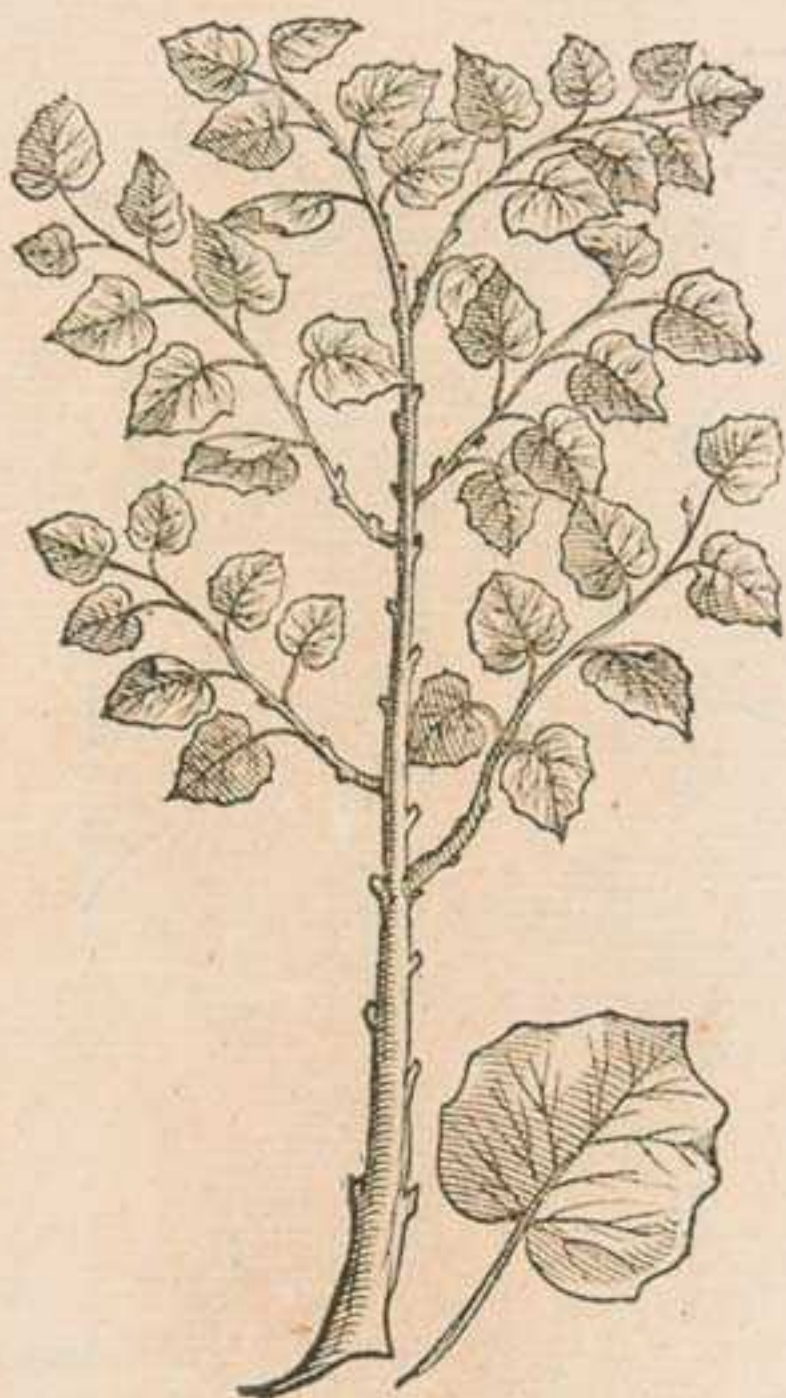
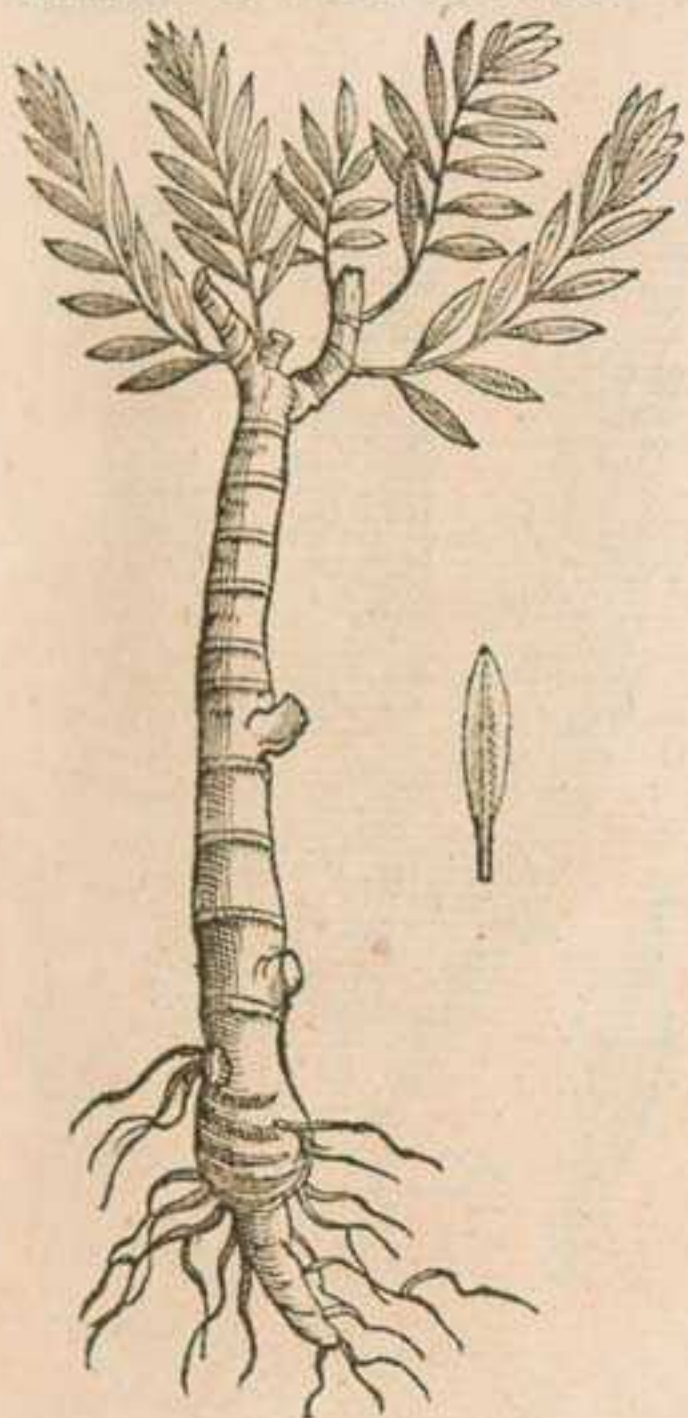

NARDI ANT. RECCHI.

413

TEXIOQVAHOITL.

TEZCAPATLI.

NOTATIONES.

TEXHVATL.

TEXIOQVAHOITL.

Radix rubra & crassa, indequè similis
crassitudinis caulis nodosus: Philly-
reae folia, sed colore viridi dilutiore.

TEZCAPATLI.

Omnes rami nodosi, vnde fortè arbor.
Folia Tussilaginis similia.

TEXHVATL.

Folium pulchrum crenatum: bini ner-
ui in vtraque folij parte in longum
protenduntur, reliquis omnibus in
latum excurrentibus. Omnia folia
ex viridi sublutea sunt.

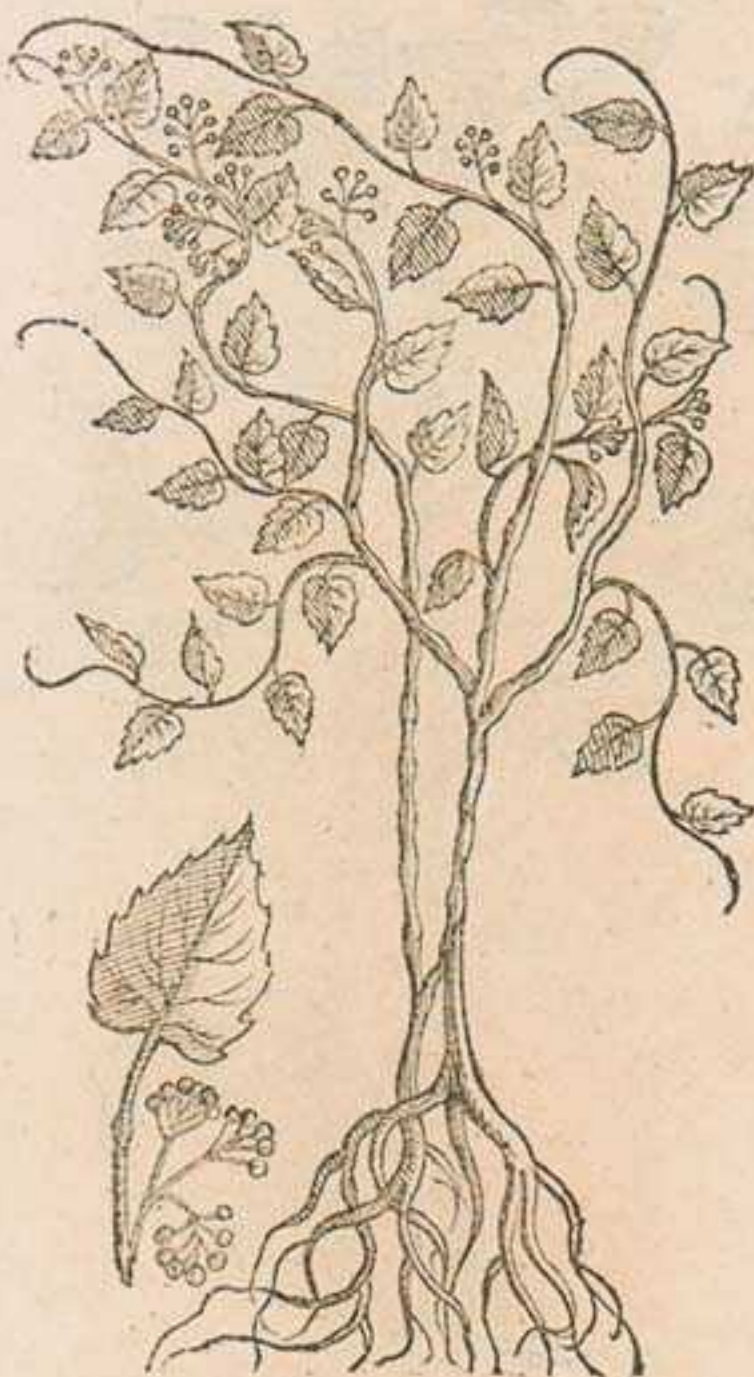
Mm 3

TLA-

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

TLAMACAZQVI Y PAPAN, vel COAPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

TLAC CECEC, vel TLALIZTIC.

Radices longæ, tenues. Caulis scandit;
folium figura cordis longum quin-
que & dimidium, latum verò qua-
tuor & dimidium digitos, serratum
Vrticæ instar.

TLAMACAZQVI Y PAPAN vel COAPATLI.

Caules teretes condensis vestiti folijs
vt in Esula Myrtite; Flores coman-
tes ex albo lutei.

TLAC CECEC vel TLALIZTIC.

Radix crassa Napiformis; ramus Car-
damines.

TLA-

NARDI ANT. RECCHI.

415

TLACHINOL XOCHITL.

TLACOCAVHZTLI.

NOTATIONES.

TLACOCHILTON.

TLACHINOL XOCHITL.

Flos similis Linariæ aureæ Tragi. Folia minuta. Exilis planta.

TLACOCAVHZTLI.

Radix flauet : flos omnino croceus, oblongus, non diuisus. Folia inferius tria magna; ex his ramusculus, in cuius summitate foliola adeò subtilia, vt videantur Limonij maritimæ plantæ flores æmulari, nisi quòd bene viridis sint coloris.

TLACOCHILTON.

Folia situm & figuram Rutæ obtinent: in summo calyculi rubri Lychnidi similes.

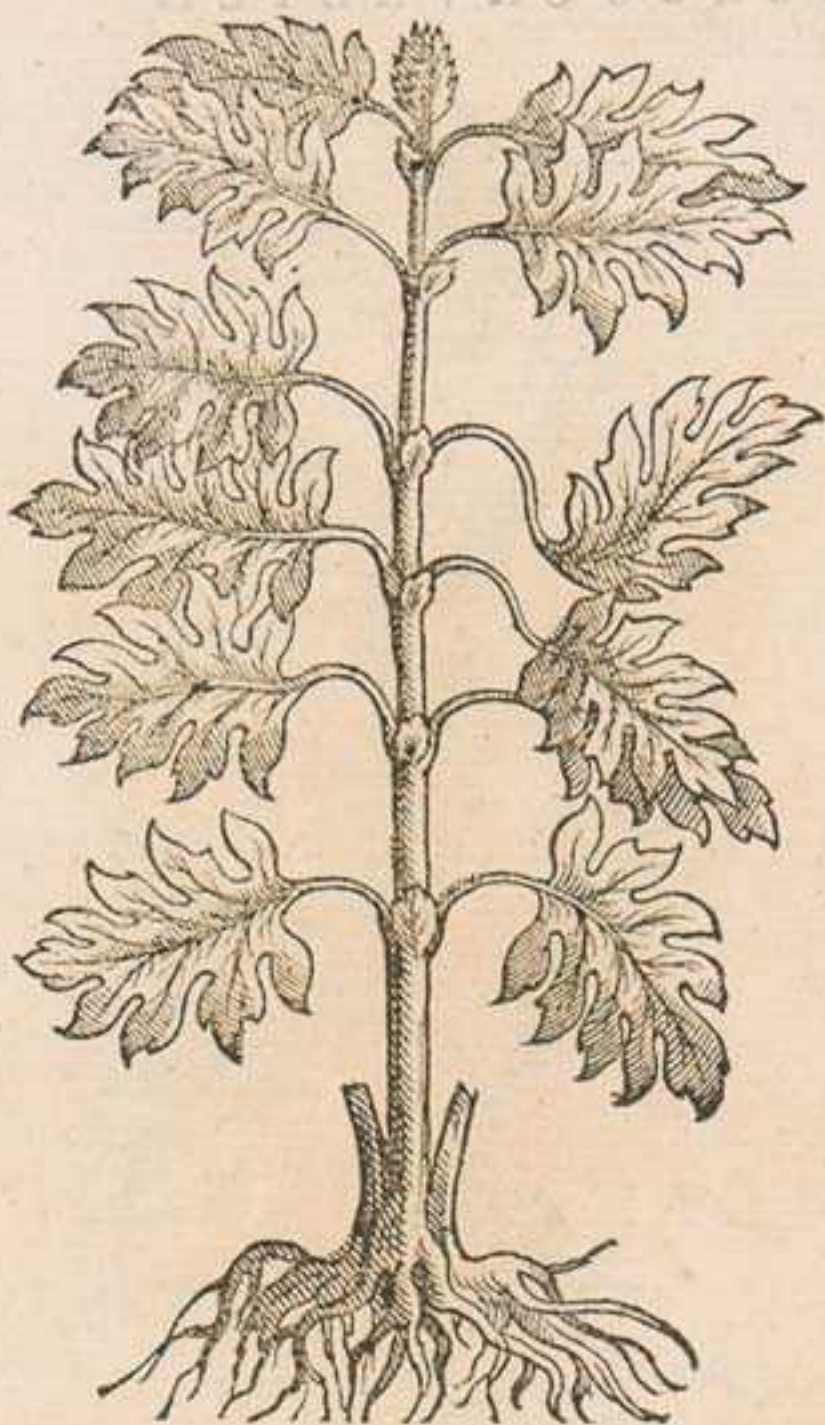

TLA-

TLACOXIHVITL.

TLACOTEQVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOXIHVITL.

TLACOTL.

Tota planta cinerei coloris, folia Artemisiæ marinæ, seu Cinerariæ similia. Caulis nodosus: radix magna & flava.

TLACOTEQVIZPATLI.

Ramus arboris videtur. Cæterum nihil, nisi quòd folia Oleam quodammodo repræsentent.

TLACOTL.

Multi rami ex eodem nascuntur principio. Folia Gossipio similia.

TLA-

NARDI ANT. RECCHI.

417

TLACOTIC.

TLACOTIC ALIA.

NOTATIONES.

TLACOMTIC.

TLACOTIC.

Radix fibrosa; caulis & rami quasi rubent ex luteo. Folia Millefolij; in summo tres flores rubri, qui in altera icone designati, in qua angustioribus folijs, densisque magis radicibus planta exprimitur.

TLACOMTIC.

Radix ferè nigra: inde surgunt tres caules rubri. Folia insunt figura Gnaphalij.

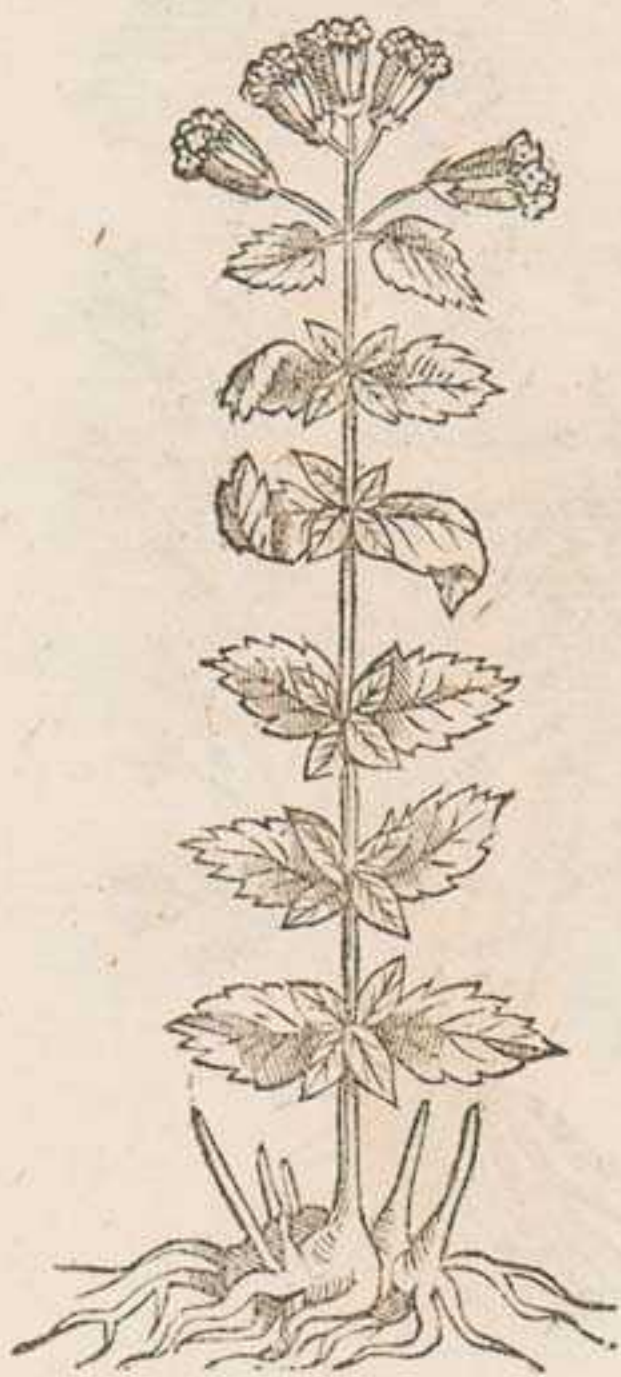

TLA-

TLACOXOCHITL.

TLACOXOCHITL ALIA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOXOCHITL.

TLACOZAZALIC.

Radix flavescit, caules rubri & folia Teucrij. Flos Armerij rubri: foliola semper sunt quatuor parva inter duo magna.

TLACOXOCHITL ALIA.

Herbula caules habet rubros: vasculū in calyce rubrum rotundum, sed in summo habet foliola flava, ita ut fructus sit figura similis Malo punico.

TLACOZAZALIC.

Caules rubent. Folia bina sibi opposita Pyro similia: ex quavis ala vasculum, vel baccula emergens apparet Anagallidis instar.

TLA.

TLALLAALA.

TLALLAALA ALIA.

NOTATIONES.

TLALACXOYATL.

TLALLAALA.

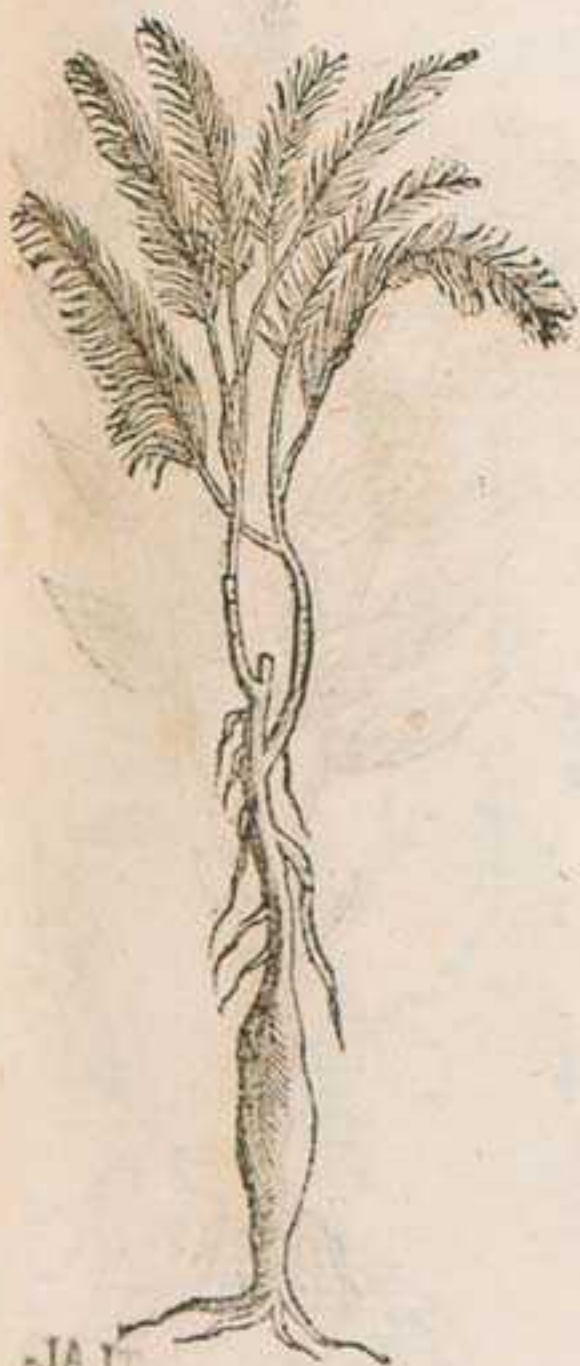
Folia Betonicæ; caulis purpureus. Flos
Medio similis ex quavis ala enasci-
tur, sed coloris ex rubro albicantis.

TLALLAALA ALIA.

Folia Ricino Americano similia: in
summo spica quasi glandium viri-
dium, ex quibus exit flosculus ru-
ber albedini permixtus, folijs con-
stans quatuor, longoquæ insistens
pediculo.

TLALACXOYATL.

Radix longa; quæ inferiori parte fit
maior: ramuli admodum foliati ut
in Esulis.

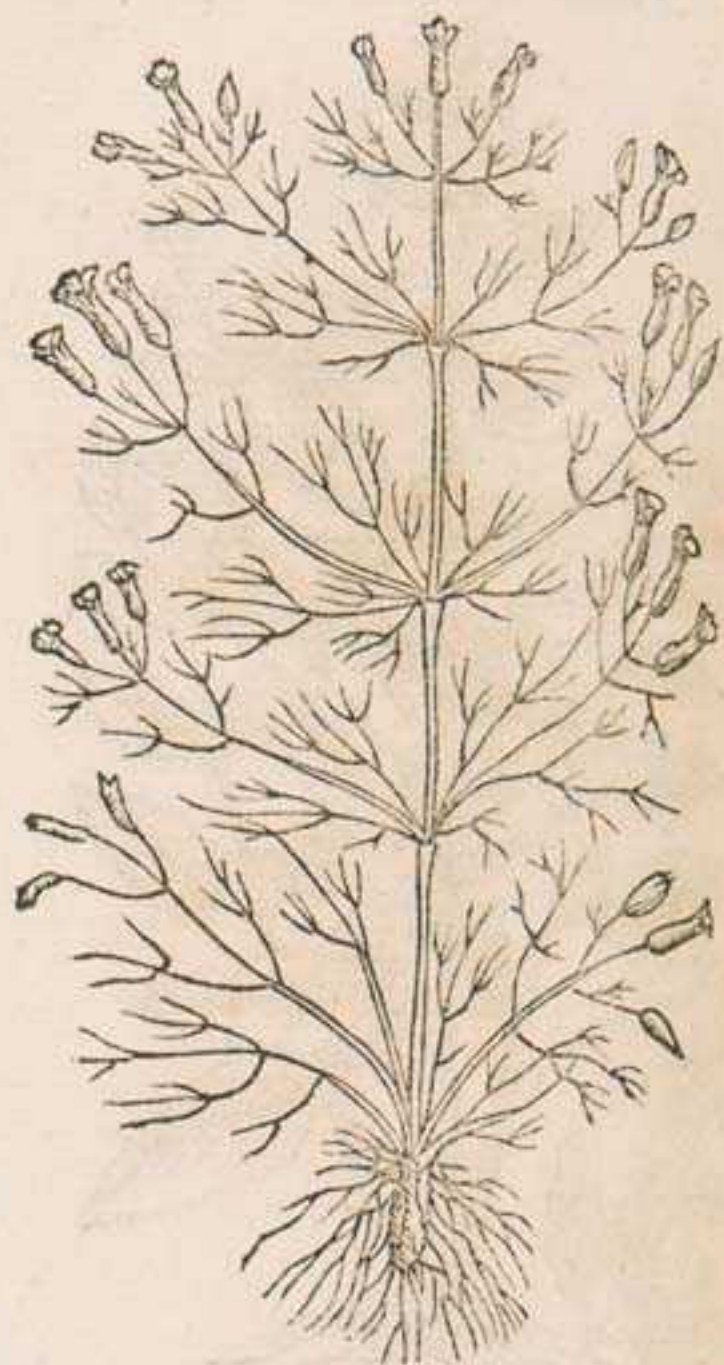

TLA-

TLALAMATL.

TLALAHOCATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALAMATL.

TLALCHAMALLIN.

Radix furculosa, crassiuscula, flaua, vnde scandentes caules. Folia bina ad internodia eaque cordis figurâ apice ferè recuruo, inferius subalbida: in summo tria. Fructus inuersæ fici figura apice deorsum viridi, superiore ventre croceo, exiguo calyce appenditur, petiolo ad alam breui sustinente. Flos comparet nullus.

TLALAHOCATL.

Flores habet luteos Senecionis instar. Folia Anethi: Radix lutea est & fibrosa.

TLALCHAMALLIN.

Radix longa, crassa & quasi squamosa lutea. Folia sinuosa: in summo quid rubri conspicitur, vt in Trifolio pratensi.

TLAL

TLALCHICHICPATLI.

TLALCVITLAPILLI.

NOTATIONES.

TLALHVAPATLI.

TLALCHICHICPATLI.

Longissima radix Glycyrrhizæ similis; folia parua Galegæ: flos luteus. Siliquæ longæ tres, latæ verò digiti octauam partem, cui grana insunt vnum supra viginti.

TLALCVITLAPILLI.

Pediculi & foliorum venæ rubent: cauliculus, qui repere videtur rubris guttis conspersus est.

TLALHVAPATLI.

Caulis rubet; folium longum quatuor, latum sesquidigitos. Ramus in fine habet capreolum.

Nn

TLA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALIZTA PATZIN.

TLALOCELOXOCHITL.

Radix Filipendule. Caulis cinereus nodosus, vnde fortè arbor fuerit. Foliū longum quatuor, latum duos cum dimidio digitos figuræ oualis, eiusquē venæ rubent.

TLALIZTA QVILITL.

Cauliculi rubri, cuius folia Vermiculari similia. Flosculi albi sex foliolis constantes, cū Ocimastri vtriculo. Conglomerata radicū, ad Hastulæ regię effigiem fermè congeries.

TLALOCELOXOCHITL.

Caulis sanguineus videtur repere. Folia bina cū nodis vt in Ocymo. Foliū venæ rubræ; in summo flos Alteris, cuius centrum obscure rubet: radij flauī sunt, binatim verò folia calycem attingunt; vnde non iniuria siue Lychnis, siue Bellis iudicari potest.

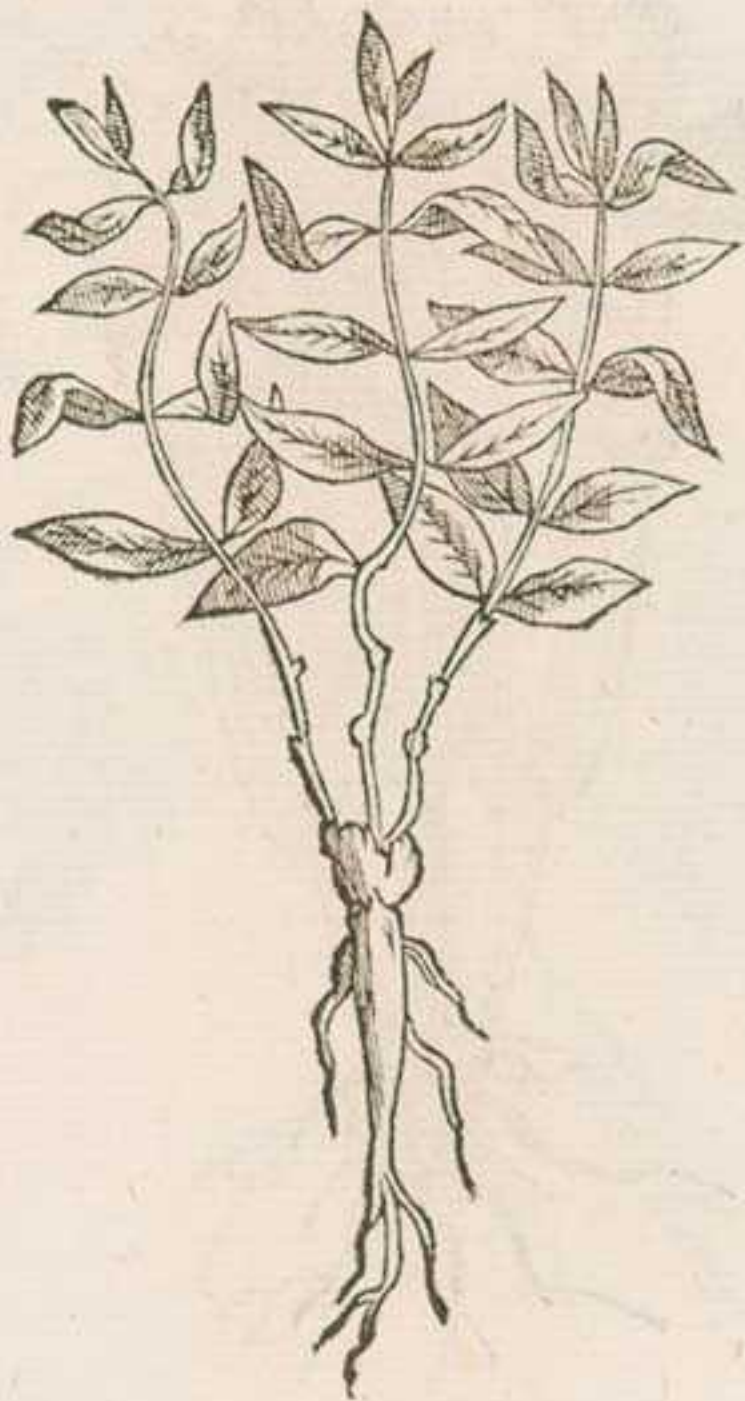

TLA-

TLALOCO.

TLALPAT LACHTLI.

NOTATIONES.

TLALLY YETL.

TLALOCO.

Videtur repere . Folia quaterna Lysimachiae luteae similia ; ex quavis ala exit pediculus Anagallidis modo, cui infidet flosculus albus .

TLALPAT LACHTLI.

Radix longa . Caulis colore Suberis videtur repere .

TLALLY YETL.

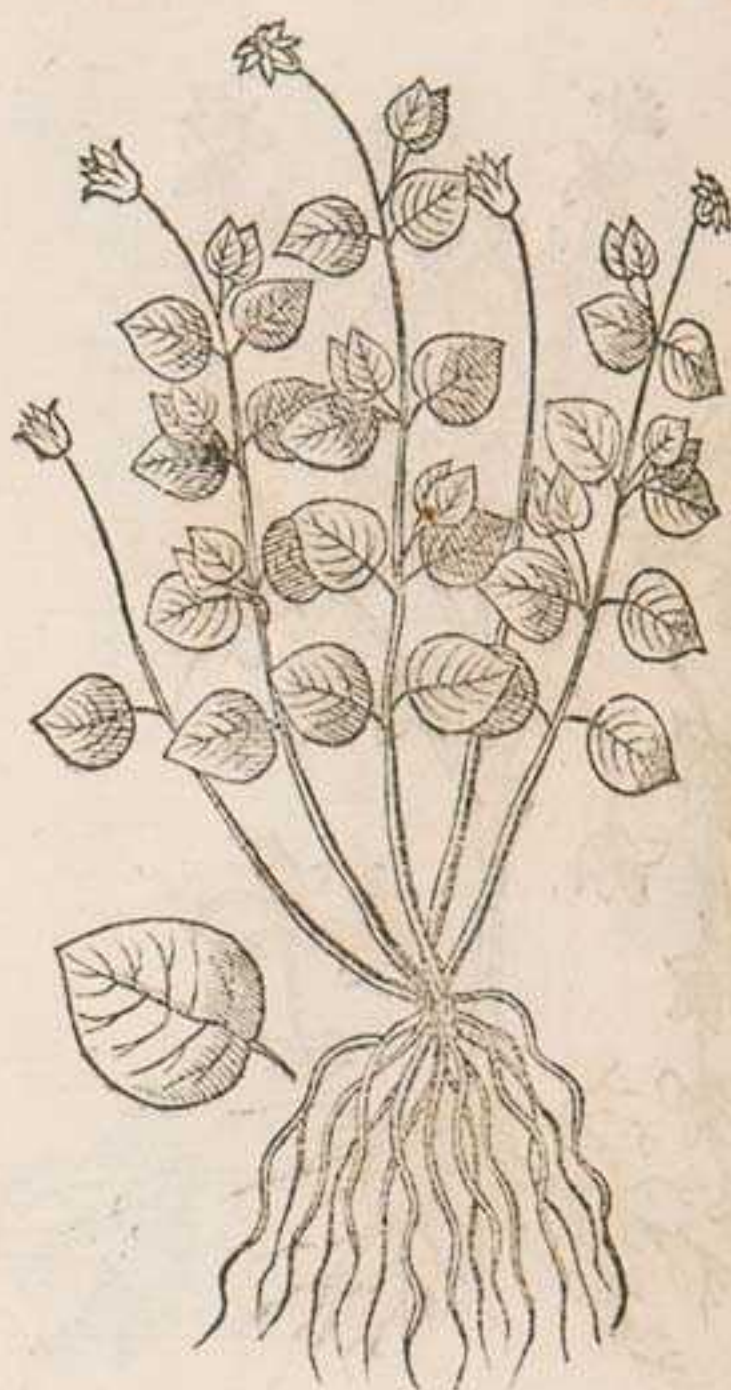
Caulis parum rubet . Folia Doriae & flos Bellidis , cuius medium flauet ; radij autem sunt albi .

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

TLANATOA HVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

TLANCA CAHOATLI.

Caules plures nudi, qui circa summum cauliculos multos siue potius pediculos prælongos sustinent, è quorum summo apice foliū emergit figura cordis, serratum adinstar Vrticæ Romanæ. Spectabilis certè planta.

TLANATOA HVIZPATLI.

Folia bina ex breui petiolo neruis luteis: longo pediculo insidet flos Calthæ luteus.

TLANCA CAHOATLI.

Radix tota lutea; folia verò Crassulæ similia, non tamen ferrata; quæ latitudine sua multū caulis ambiunt.

TLA-

TLALHOAXIN.

TLALHOAXIN alia icon.

NOTATIONES.

TLANCVIPATLI.

TLALHOAXIN.

Legumen folijs Galegæ. Flores colore Vicię, filiqua verò longa & tenuis Astragaloidi similis. Huius duas habes icones, in quarum prima flores & filiquas, posteriore verò folia melius dispicies.

TLANCVIPATLI.

Radix longa & nodosa: folia verò caulem ambiunt, vnum tamen reliquis longius.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLANPANXIHVITL.

Folia Gossipio similia habent quid
purpurei. Flos Asteri similis in me-
dio luteus, radij verò carnei colo-
ris existunt.

TLAYOYOMOCTLI.

Caules ex viridi in luteum vergunt.
Folium longum duos, latum sesqui-
digitos. Flos albus ut in Virga pa-
storis.

TLATLACOTIC.

Caulis geniculatus ita, ut internodium
ibi inferi videatur.

TLA-

TLATLA LAMATIC.

TLATLAPACTZIN.

NOTATIONES.

TLATLAVHQVI.

TLATLA LAMATIC.

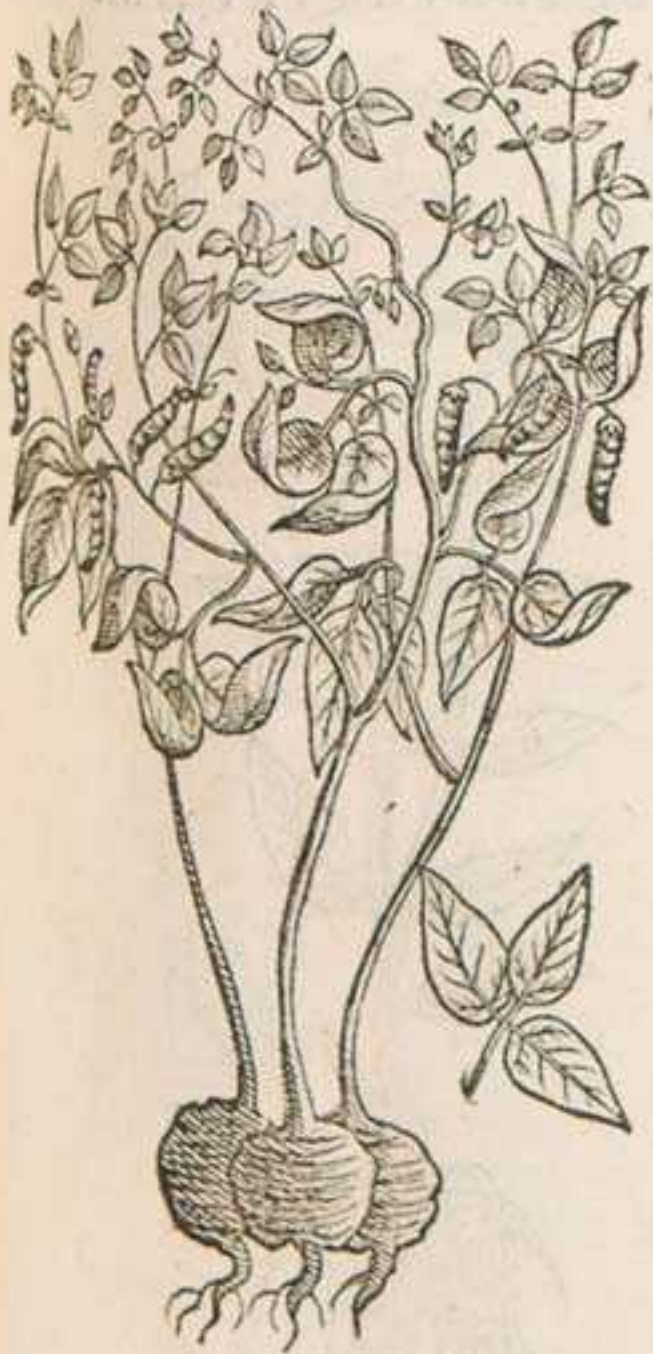
Radix Napo similis : folia bina ex alis
purpureis enascuntur longa octo,
lata vero dimidium digitum . Va-
sculum Polemonio simile striatum :
flos caruleus .

TLATLAPACTZIN.

Folia Lauri pediculo hærent breuissi-
mo .

TLATLAVHQVI.

Radix rotunda ; caulis scandit : folia
tria Phaseoli modo sed longiora .
Flores Fabæ .

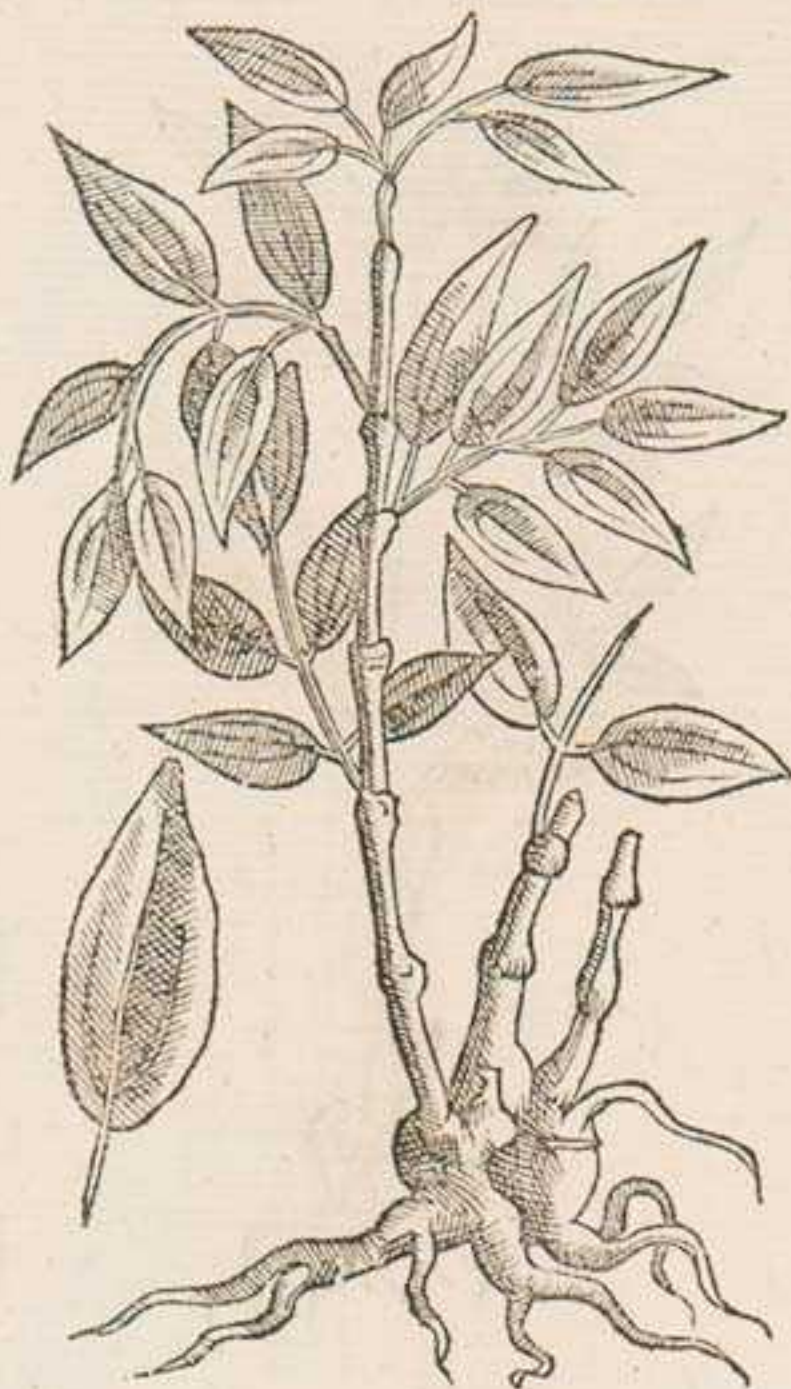

TLA-

TLATLA QVAYE.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLATLA QVAYE.

TLATLAVHQVI PATLI.

Radix subfusca, caules geniculati virides. Folia Rusci folijs haud absimilia acuta valde, sed interna parte diluti sunt viroris: pollicem verò lata, & tres transversos digitos longa.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

Radix Minij colore; flos in summo ruber: folia Ocymi non ferrata, nec bino ordine è directo sibi opposita.

TLATLAVHQVI PATLI.

Calyx Ecchio similis radijs quinque constans rubris, quid flauum inexplicatum continentibus.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

NOTATIONES.

TLIATEPECE MITZTLIT.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

Folium longitudine duos, latitudine ferè dig-
gitum componit. Caules flani: flores cro-
cei Chrysanthemo similes.

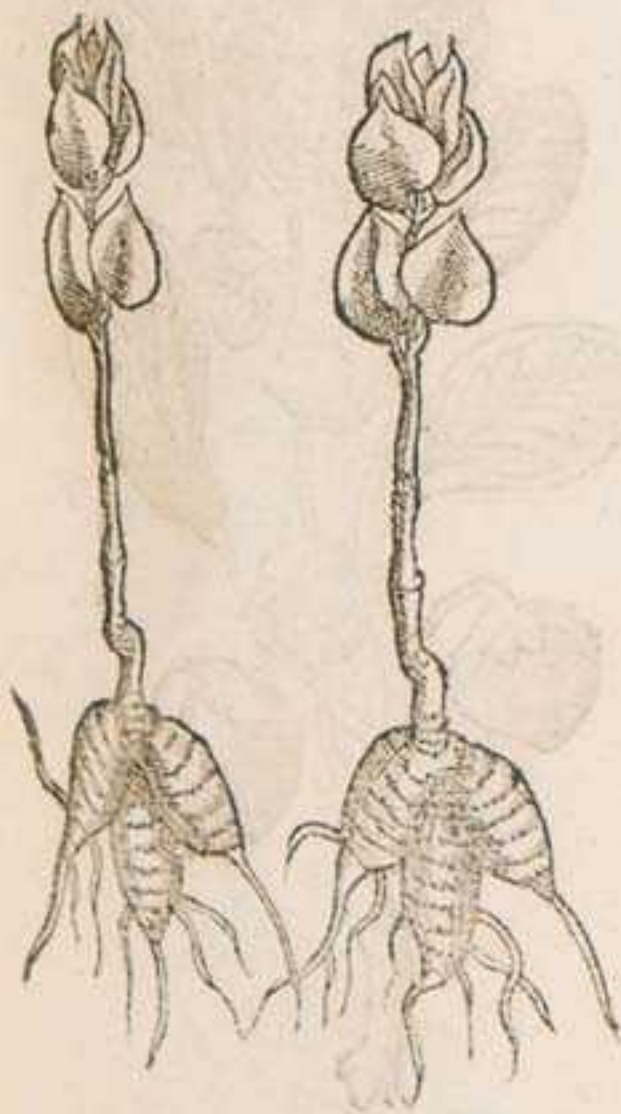
TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

Radix satis crassa profundas radículas demit-
tens, subrubra vt & caulis. Folia Sefeli
Aethiopico colore & figura respondent,
neruulis albescentibus distincta. Flores Car-
ryophyllacei sex foliolis albicantibus con-
stant, sed calix rubet. Folium duos di-
gitos latum, & quatuor longum.

TLIATEPECE MITZTLIT.

Radix talis qualis in Doronico illo cum ra-
dice Scorpij figura, non tam frequentibus
tamen radiculis fibrisq. abundat: ex albo
ruber. Caulis geniculatus & vsque ad
summum ferme glaber: folia sibi bina,
opposita cordis figura, diluti viridis. Exi-
gua sed perennis planta videtur.

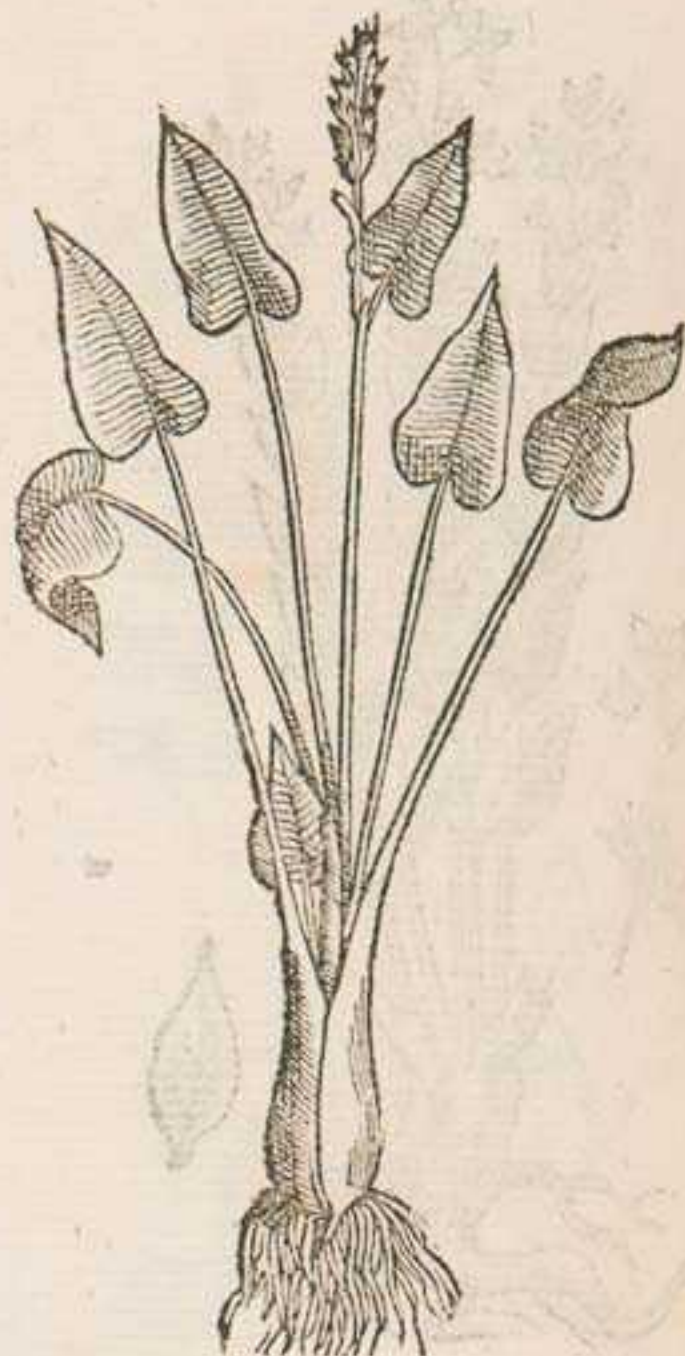
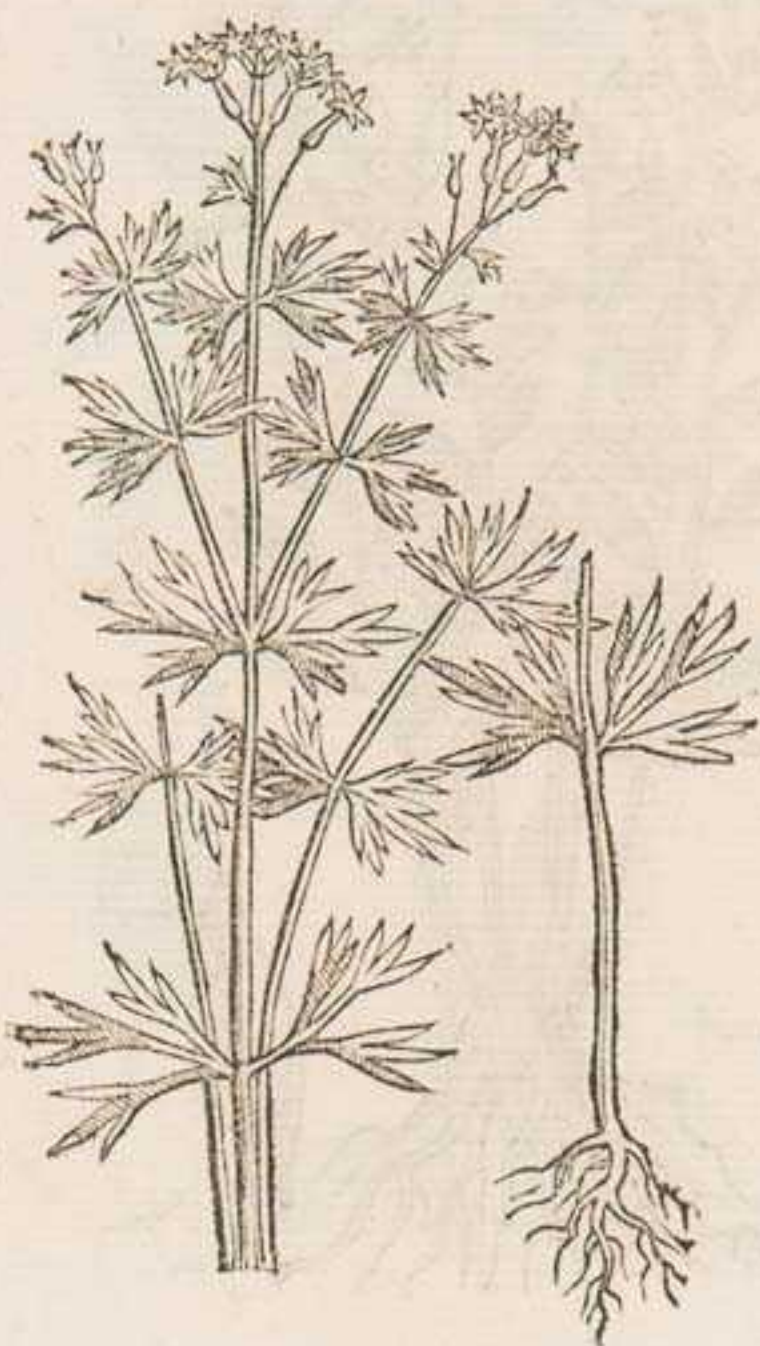
TLI-

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC
OTEQVA XOCHITL.

TLILTOLLIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC
OTEQVA XOCHITL.

TLILZAPOTL.

Exigua, ut radix tenuis monstrat planta est & quidem umbellifera, quod folia & flores præferunt: hi in umbellam compositi albicant: illa cum caule dilute virescunt. Folia hæc in trina & trina diuiduntur, sibique ubi emergunt, opponuntur.

TLILTOLLIN.

Aron peregrinum: eius caules rubent obscure. Flores rubri quasi in spica.

TLILZAPOTL.

Fortè arbor. Pomum adnascitur breui pediculo simile Cydonio sulcis aliquod conspicuum, colore ferè Castaneæ.

TOCAPOTLE. TOT

TOCHACAXIHVITL. T

NOTATIONES.

TOCHONXOCHITL. OT

TOCAPOTLE. TOT

Folia bina Laureolæ: filiquæ Pifo si-
miles.

TOCHACAXIHVITL.

Folia Vrticæ bina opposita oriuntur
ex geniculis rubris.

TOCHONXOCHITL.

Radix lutea: ramuli purpurei & folia
Nepethæ subtus albicantia. Calyx
Lauendulæ: flos longus, ruber, in-
curvus.

TO-

TONALXIHOITL.

TOTE CY XOCHIVH.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TONALXIHOITL.

TOTOCAPOLLIN.

Folia profundè secta & alicubi denta-
ta, bino quidem ordine geniculis
cauli apposita. Flos rubet.

TOTE CY XOCHIVH.

Tota plâta similis est Heliotropio ma-
iori. Flores albi.

TOTOCAPOLLIN.

Videtur arbor. Rami virides punctis
albis conspersi: in quavis ala vide-
tur latitare quasi bacca viridis.

TOTO.

TOTOCVIT LAXIL.

TZATZEQVA.

NOTATIONES.

TZAVXOCHITL.

TOTOCVIT LAXIL.

Siliquæ multæ, longæ, graciles & flauæ
ex eodem loco enascuntur. Cum
planta quæ Asclepias appellatur, ali-
quam similitudinem obtinet.

TZATZEQVA.

Radix figura Raphani; folia verò
Lyfimachij lutei, satis lata pedicu-
lo longo, lato, rubro adnexa. Vaf-
culum est quale in Cisto reperitur.

TZAVXOCHITL.

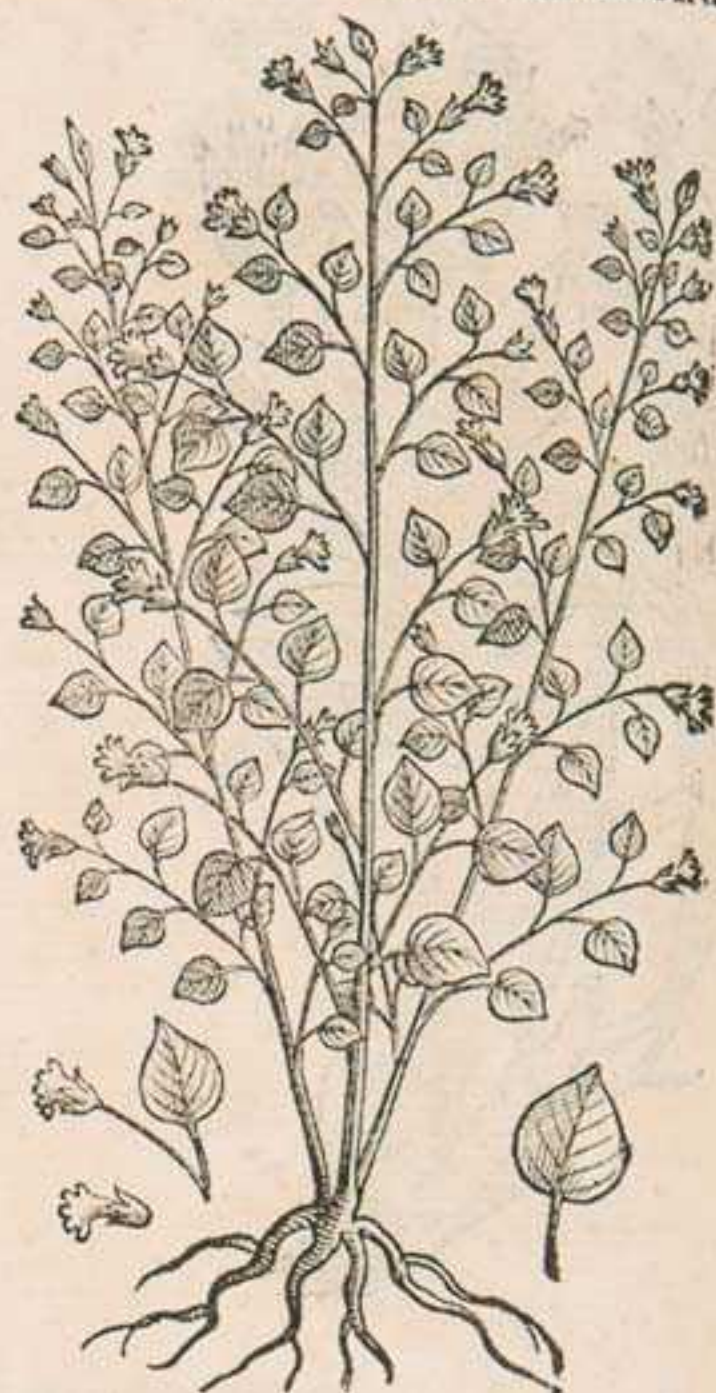
Bulbus est Moly quasi similis: folia
vt in Gentiana aut in Allio Vrsino,
Flos viridis punctis rubris immix-
tis, figura quasi Orchidis alicuius.

TZAZALICPATLI.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZAZALICPATLI.

TZINOMA.

Ex multiplici radice erecti cauliculi
assurgunt: folia serrata inferna par-
te dilutioris viroris. Flores sub ru-
bentis coloris ex octonis constant
foliolis, ac vbi conclusi sunt cum
lacea conueniunt.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

Flos albus in calyce Lychnidi simili.
Folium cordis figura neruosum.

TZINOMA.

Caulis coloris Hepatici, folium verò
Pyrolæ: in summo flores Cacaliæ
flau; calyx est bene longus.

YOCOL.

TZINACANATLAPATLI.

TZIPIPATLI.

IN NOTATIONE SUMMA

TZITZIQUI.

TZINACANATEPATLI.

Folium vt in Nasturtio Indico annexum non ita rotundum, sed latum, oblongumq. figuræ nauiculæ ex viridi luteum. Tota planta repit, quod Capreoli indicant & Leguminosam esse suadent.

TZIPIPATLI.

Flos Bellidis, vel potius Hieracij luteus: folium Vrticæ profundè satis ferratum.

TZITZIQUI.

Caulis purpureus: flos Asteris, radij purpurei vt in Amello Virgilij, flocci verò in medio lutei. Radix calida in quarto gradu, vrinam euocat.

Oo 2 TZIT-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZITZIN.

TZOCVILPATLI.

Videtur arboris ramus. Folia bina Castaneæ similia : fructus non bene conspicitur. Folium saturati coloris valde, & latum duos digitos transversos, longum quatuor.

TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

Oblongam fuscamq. & multis ex latere fibris exeuntibus radicē demittit. Cauliculos rectos, folijs non ordinatim positos subrigit, quæ parva sunt & minutim serrata. Ramulos in summitate floridos emittit, sed flosculi qui ex viridi lutescent, non sunt explicati.

TZOCVILPATLI.

Folia Gossipij emula, sed longè maiora; longitudine nempe quinque, latitudine trium digitorum, serrata; hispida, subtus incaua. Flos luteus orbicularis & pilosus: radix odorata, amara, calida in quarto gradu.

TZOPELIC QVAVHITL.

TZOMPILI HVIZPATLI.

NOTATIONES.

XAHVALYZTIC.

TZOPELIC QVAVHITL.

Videtur arbor. Folia attrouirent & multum inflectuntur: rami flauī ex viridi.

TZOMPILI HVIZPATLI.

Flores lutei quasi papposi: folia subtus parum rubent.

XAHVALYZTIC.

Flores Viciæ similes. Folia tria instar Phaseoli. Radix cyclaminis inilar.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XAXAHOACTLI.

XICOXIHOITL.

Folium longum quatuor, latum duos digitos: nervi quasi tres apparent. Ex quavis ala exit iulus Acori longissimus, sed viridis. Aquaticam plantam esse credimus.

XIXYOPATLI.

Radix Glycyrrhizæ similis: siliquæ multæ incurvæ. Foliorum minutissimorum rara forma ut in Kali quodam.

XICOXIHOITL.

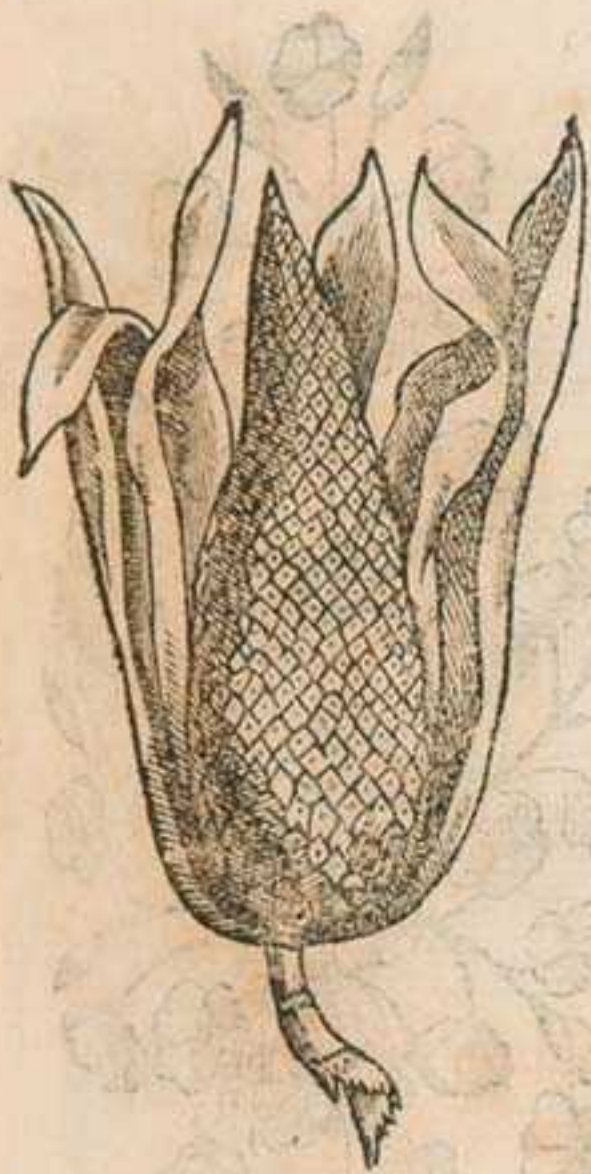
Caulis turgit multis locis: Flores Salviæ similes, ex cæruleo in album vergentes.

XOCHI PALCENTLI. OXOX

XVCHIPATLI.

NOTATIONES.

XOMILACOTL.

XOCHI PALCENTLI.

Est species Maiz absq. dubio fructus, qui longus est sex digitos transversos & latus tres, rubelli diluti coloris est. Petiolus flauet: folia interna parte rubent, externa pallent.

XVCHIPATLI.

Folia bina figuræ oualis: nerui transversi.

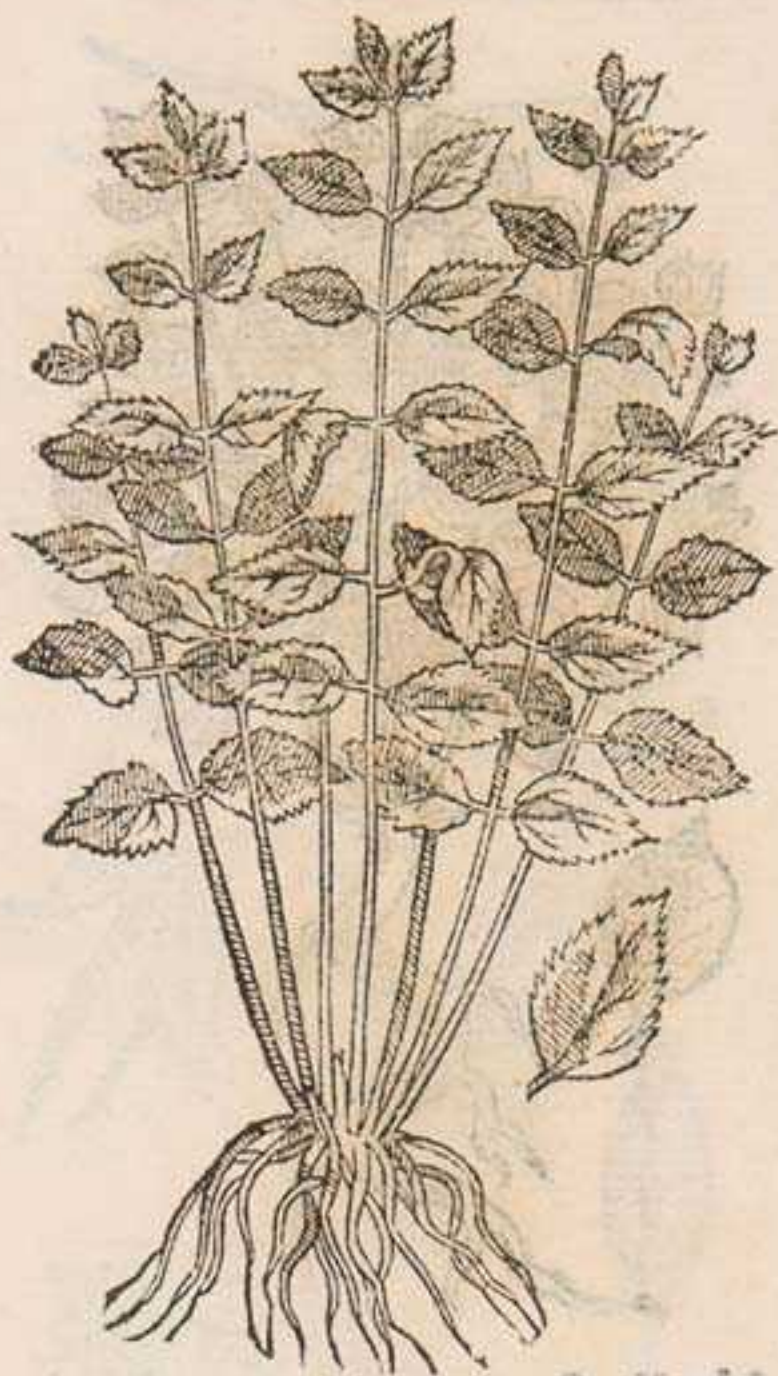
XOMILACOTL.

Caules rubent: folij longitudo trium, latitudo sesquidigitorum.

XO-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

X O P O T O .

XOXONAZATIC.

Folia Trachelio similia, flauent ex vi-
ridi. Ex multifida radice plures
etiam caules assurgunt.

XOXOCOYOL HOIHOILAN.

Est Oxys flore rubro. Nostram flore
luteo ceterum omnino æmulatur.

XOXONAZATIC.

Radix crassa rubelli coloris plurimas
ex se minores demittit. Cauliculi
tenues & luteoli: folia vt in ferula
subtilia. Flores amœnè rubescentes
Antirrhini flores imitantur, ex qui-
bus stamina flaua emergunt. Semi-
na in fructu oblongo & rotundo
clauduntur.

XOXOTLATO.

XOXOTLITO.

NOTATIONES.

YACATOMAC QVILITL.

XOXOTLATO.

Folia Artemisiæ flauent ex viridi. Flos Scabiosæ sed elatior. Ex Scabiosarum forsan genere est.

XOXOTLITO.

Caules rubent: flores Mirabili Peruvianæ, aut Caryophyllo simplici similes, rubei coloris. Folia cum Serratula quid simile habent.

YACATOMAC QVILITL.

Geniculos habet radix Equiseti instar, vnde enascuntur fibræ. Planta ut apparet serpêdo prouehitur. Caulis nodosus ut in Persicaria Matthioli, sed hic bina folia & gemini nodi.

YCE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

Radix hepatici coloris emittēs nigros
quasi capillos vel fibras. Caules Sa-
xifragiæ marinæ similes.

YCHCAXOCHITL.

Folia satis oblonga. Calyx floris Mal-
uaceis similis: flos magnus crocei
coloris admixta multa rubedine:
stamina exet n pistilli instar vt in
Maluaceis, vnde inter species has
recenferi debet.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

Caulis purpureus: folia cordis infra
hirsuta & albida, supra verò viri-
dia in corymbo. Fructus obro-
tundus.

YC.

YCCOTLI.

YHOATEN.

NOTATIONES.

YLLAMATLANTLI.

YCCOTLI.

Videtur arbor hæc primo aspectu Clusij in rariorū Plantarū opere Draconem arborē, aut Chamberiphē representare, à quibus tamē multum differt: sunt enim in hac venæ foliorum nigre, flos Nerij luteus, vasculū verò Bursæ pastoris simile, eiusq. diuisio in duo vascula apparet; vnde inter Rhododendri species forsan reponenda.

YHOATEN.

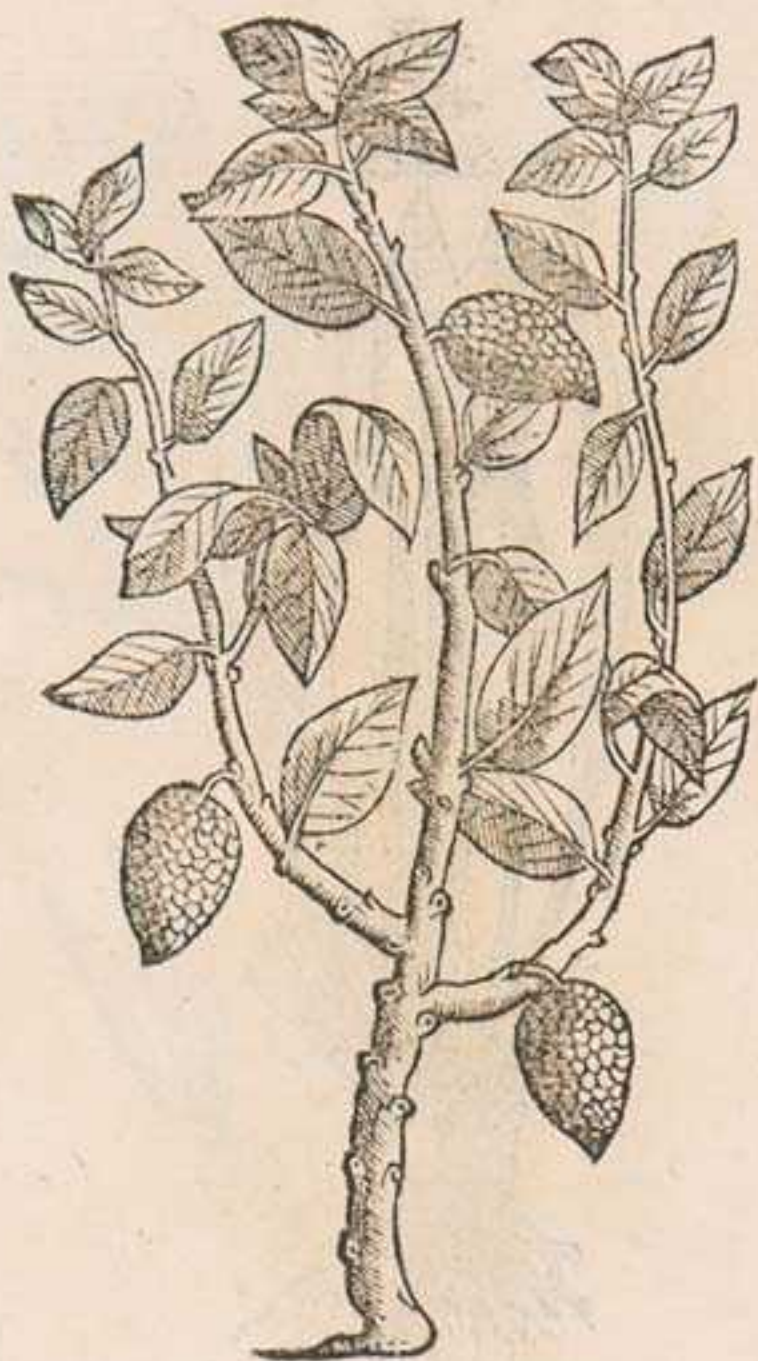
Folia Limonio similia & æqualiter diuisa à vena rubra folium bissecante: stamina floris lutea.

YLLAMATLANTLI.

Folia vt Botrys flauent venis rubris intersecta; flores albidī sunt, calyx verò Maluaceus: Flos Campanula; fructus pomula viridia. Videtur Solano spinoso, quod Hierichuntica poma vocant, apprime affinis esse.

YL-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YLLAMATZAPOTLI.

Y L L I.

Videtur arbor. Cortex cinereus: fructus cono Pini similis, squamosus, longus tres & dimidium, latus verò duos similiter cum dimidio digitos. Cum nostratium nulla convenit.

YLLAMAXOCHITL.

Radix rubra ut & folia. Flores rubri figuram ferè Trachelij habent, sed quasi intortam. Folia ut in Ifatide.

Y L L I.

Rami colore castaneo. Nerui foliorum ferè transversi; folij longitudo sex, latitudo duorum digitorum.

NARDI ANT. RECCHI.

445

YOCOL XOCHITL.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

NOTATIONES.

YOLO CHICHILTIC.

YOCOL XOCHITL.

Folia Peruinæ. Flores in umbella car-
nei coloris, quinque constantes fo-
liolis.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

Folia longiuscula & bina Lychnidis, in
summo flores flavi, pallidi.

YOLO CHICHILTIC.

Caulis castanei coloris: folia Mori.
Florem non explicavit Pictor, cuius
color obscurè rubet.

YTZECVINPATLI.

YXOCVILPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YTZECVINPATLI. OITAYXOPATLI.

.OITAYXOPATLI.

Folia Artemisiae candicantia. Flos
quasi Artemisiae viridis.

YXOCVILPATLI.

Folia Linariae. Flores oblongi non
aperti.

YXPATLI.

Radix flava, caules rubri, folia bina
Asclepiadis. In extimo quid viride,
non explicatum.

NARDI ANT. RECCHI.

447

YXPATLA HOAC.

YXPATLI alia.

NOTATIONES.

YXTLATLATZCAN.

YXPATLA HOAC.

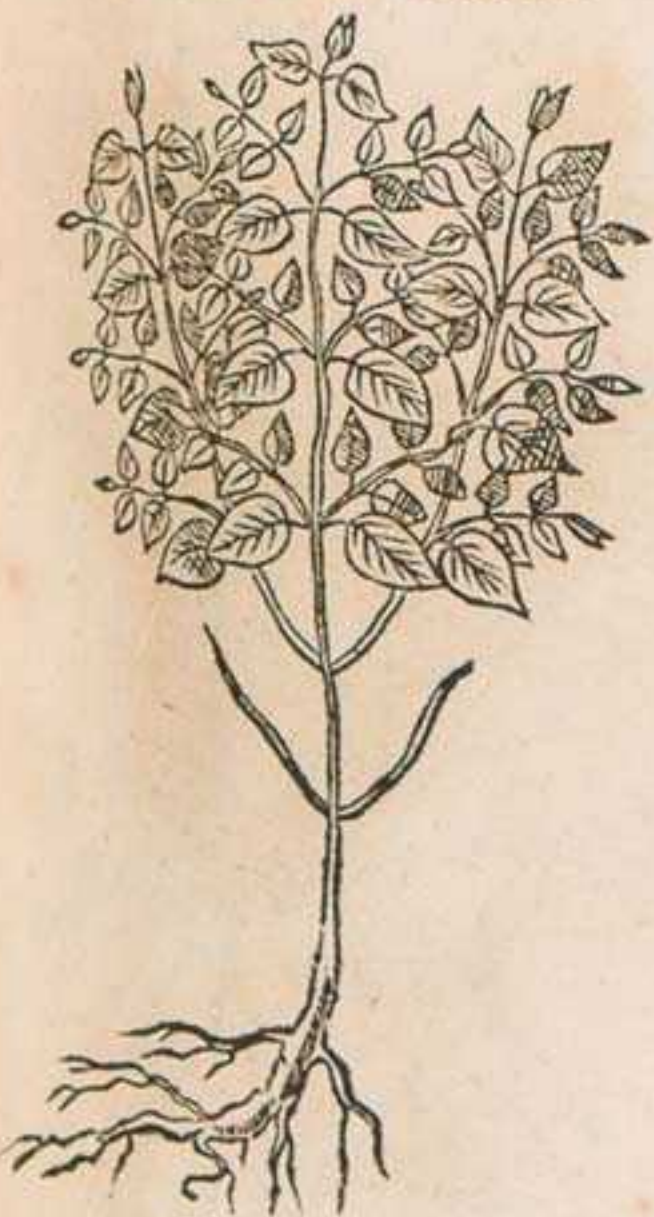
Radix Rhabarbaro colore similis. Folia ex radice nascuntur Limonio similia & obscure virentia.

YXPATLI alia.

Caulis flauus Cannæ similis: folium Hederæ arboreæ: ex ipso geniculo fibræ circum circa exoriuntur.

YXTLATLATZCAN.

Folium figura cordis, cuius longitudo duorum, latitudo verò duorum cū dimidio, digitorum.

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

YYACXIHVITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

YYAVH CENTLI.

Radix magna per transversum repens
fibris scatens cineritij, cū caulibus
quamplurimis, coloris: folia bina,
ex quorum exortu ramuli exeunt
foliati (quod hic non satis obser-
vatum) cordis figura & serrata non
leuiter. Maiora instar Cochleariæ
concaua sunt, subtus diluti supra
saturi viroris.

YYACXIHVITL.

Rami pauci: folium Aurantij. Fru-
ticis alicuius ramus videtur.

YYAVH CENTLI.

Species Maizij, colore obscuro ad cæ-
ruleum tendente. Folia pallescen-
tia. Petiolus flauer.

NARDI ANT. RECCHI.

449

YZQVIEPAPATLI.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

NOTATIONES.

YTZTACATZOYATL.

YZQVIEPAPATLI.

Folij lógitudo duorum, latitudo vnus
digiti, Flos rubescit.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

Radices pulli coloris, fibræ ex genicu-
lis oriuntur flauæ: Flos & calyx Cal-
thæ: in medio flore est capitulum
viride Anagallidis, ex alia ala exit
spica quasi piperis.

YTZTACATZOYATL.

Folia longissima octo, lata verò me-
dium digitum figuræ Oleæ: subtus
albent omnino.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTAC COCOTLACOTLI.

YZTACPATLI VII.

Folium longum quatuor, latum vnum & dimidium digitos: flores albi fortè papposi; capitula videntur Helichrylo similia.

YZTACPATLI VI.

Nodosa est; bina folia opposita gerens, longa quatuor & dimidiū, lata mediū digitū, quæ figura Salicis nō tamè serrata flauet ex viridi: ex ala dependent filiquæ Asclepiadis longa quatuor, lata duos digitos. Radix Pæoniæ, vel triū Naporum similis.

YZTACPATLI VII.

Lignosa est: folia bina Vrticæ vel cordis figuræ subtiliter serrata: fortè est Vrtica. Quæuis ala gignit. In summo baccae virides Ligustri. Alius pediculus portat quasi Melonem vel quatuor semina.

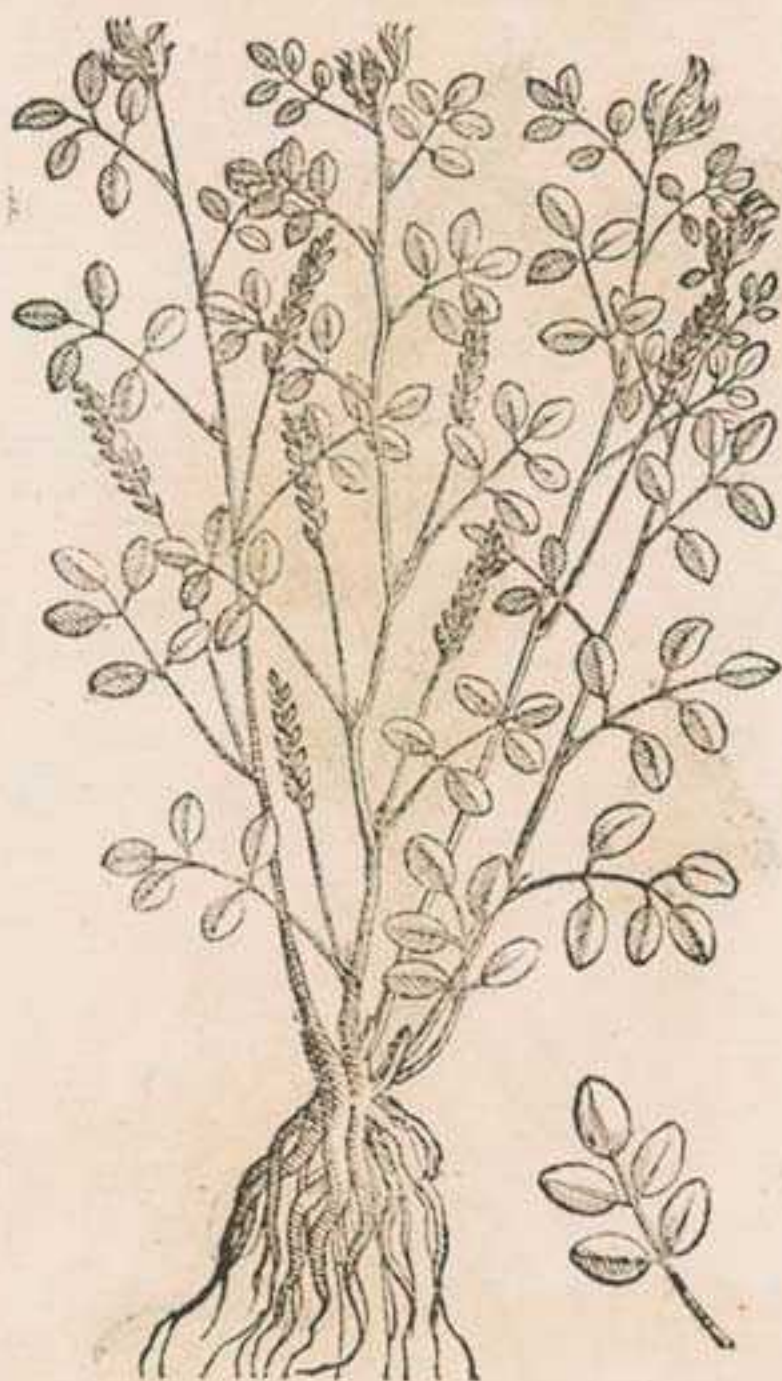

NARDI ANT. RECCHI.

451

YZTACPATLI VIII.

YZTACPATLI IX.

NOTATIONES.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS.
alia Icon.

YZTACPATLI VIII.

Radix Napi viridis, & quinque ex ea
caules. Ramulus quivis quinque
folia gerit.

YZTACPATLI IX.

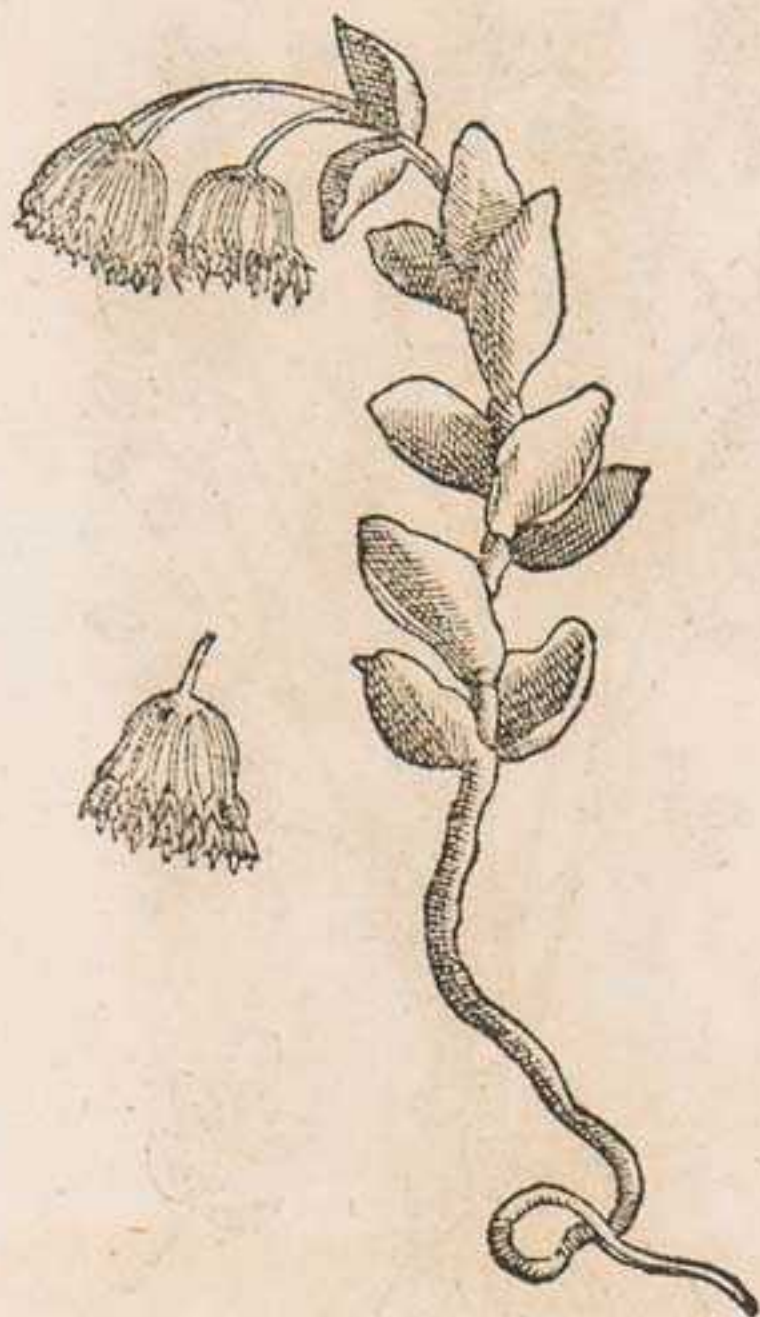
Radix instar Hellebori nigri & nigri-
cans. Rami omnes quinque habent
folia oblonga & rotundiuscula.
Flores spicati ex viridi lutei conspi-
ciuntur.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

Huius historiam cum viribus descri-
ptam, videre est supra libro tertio,
capite nono. Quare studiosum Le-
ctorem illuc amandamus.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTACPATLI MANALISMI X.

Folia Telephij seu Crassulæ habet supra bene viridia, subtus cana. Radicem glabram & profundè mersam. Flores in umbellam formatos gerit; qui in vna umbella albi (signum recentium florum) in altera rubent, orsan semè denotant. Videtur omnino ad Telephia pertinere.

YZTACTLALAMATL.

Phaseolus trifolius, venis foliorum rubris; flores carnei papilionacei: siliqua Securidacæ arborecenti similis.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

Folia bina sibi ex aduerso posita, figura Iuglandis. Sed herba est, non arbor.

YZTAVHYAPATLI.

YZTLACATINIPATLI.

NOTATIONES.

ZEZEPATLI vel CECEPATLI alia.

YZTAVHYAPATLI.

Radix ouata & ferruginea: folia Salicis sunt quaterna, longa non ferrata, subtus cinerea; quorum longitudo sex digitos, latitudo verò dimidium non excedit.

YZTLACATINIPATLI.

Caulis flauet cum lineis vt pedes Aquilarum. Folia magna Aurantij: ex opposito semper videtur spina.

ZEZEPATLI vel CECEPATLI alia.

Radix fibrosa & longa. Folia ferrata, Menthae Græcæ similia.

ACAXOCHITL, alia Icon.

ATE vel AHATE DEPANNVCO, alia Icon.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ATEPOCAPATLIS, alia Icon.

Omissa nonnulla hîc habes. Icones siue elaboratiores, siue aliquantulum diuersas & quas non ab re vel iterum conspicias.

ACAXOCHITL quam pagina 347. aspexisti, diligentius hîc delineatam cernere potes.

Frucliferâ pariter illam Pannucensem AHATE dictam, quæ pineam illam conglobationem promit, superius pagina 458. expositam.

Sed ATEPOCAPATLIS hæc, quæ hîc pingitur simplicior, ramulis est & folio rariori, magisq. & acuto & angusto quàm ea, quæ lib. secundo capite nono ab Authore nostro descripta est, vt pagina 34. videre est.

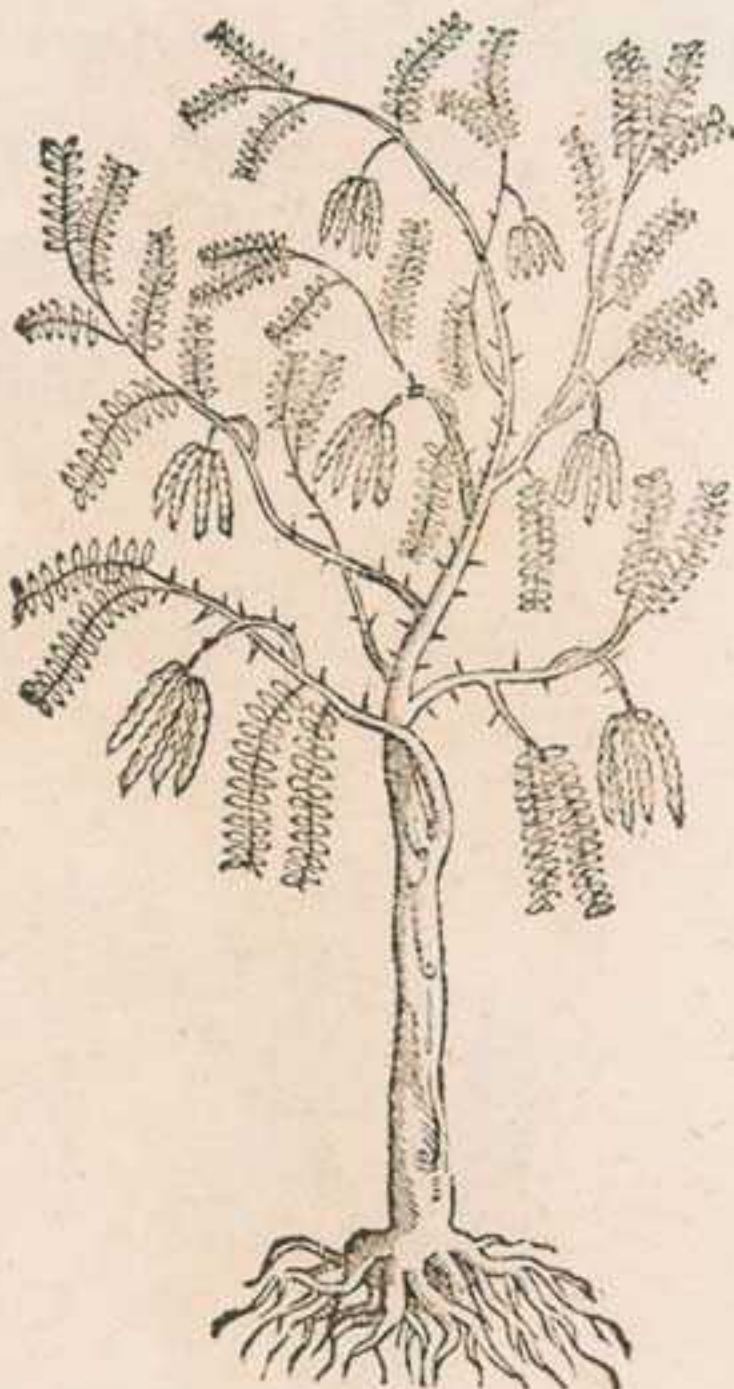

NARDI ANT. RECCHI.

455

COPALLIQUAHVITL TEPOZTLANI.

MIZQVITL vel ACACIA.

NOTATIONES.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

COPALLIQUAHVITL TEPOZTLANI.

Copalliferi generis arbor. Copal quahuitl vniuersim vocant, idest Copallis arbores, sed hæc præcisius ad latifoliam cap. 2. lib. 3. pag. 46. descriptam racemoso, scilicet fructu spectare videtur.

MIZQVITL vel ACACIA.

Acacia hæc est Mexicana de qua capite 24. lib. 3. pag. 59. agit author noster, & diuersa quidem aliquantulum prolixa foliolorum serie filiquorumq. nodis magis expressis, ab ea specie, quæ Italiæ hucusq. illata Romæ & alibi colitur. Mechoacanensis vero de qua proxime agit imago, superius est pag. 417. sub Tlacotic nomine primo loco, quod à nonnullis Tlacotic etiam vocitata fuerit & fruticosa potius ideatur.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

De hac quæ Caragnæ nomine innotuit, agitur lib. 3. cap. 17. pag. 56. Arboris hic stolonos vides non absq. fructu, obrotundis siquidem baccis.

The first part of the history of the Commonwealth of Massachusetts is divided into three periods. The first period is from the discovery of the country to the establishment of the first colony. The second period is from the establishment of the first colony to the establishment of the Commonwealth. The third period is from the establishment of the Commonwealth to the present time.

NOTES ON THE HISTORY OF THE
COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS

The first part of the history of the Commonwealth of Massachusetts is divided into three periods. The first period is from the discovery of the country to the establishment of the first colony. The second period is from the establishment of the first colony to the establishment of the Commonwealth. The third period is from the establishment of the Commonwealth to the present time.

NOTES ON THE HISTORY OF THE
COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS

The first part of the history of the Commonwealth of Massachusetts is divided into three periods. The first period is from the discovery of the country to the establishment of the first colony. The second period is from the establishment of the first colony to the establishment of the Commonwealth. The third period is from the establishment of the Commonwealth to the present time.

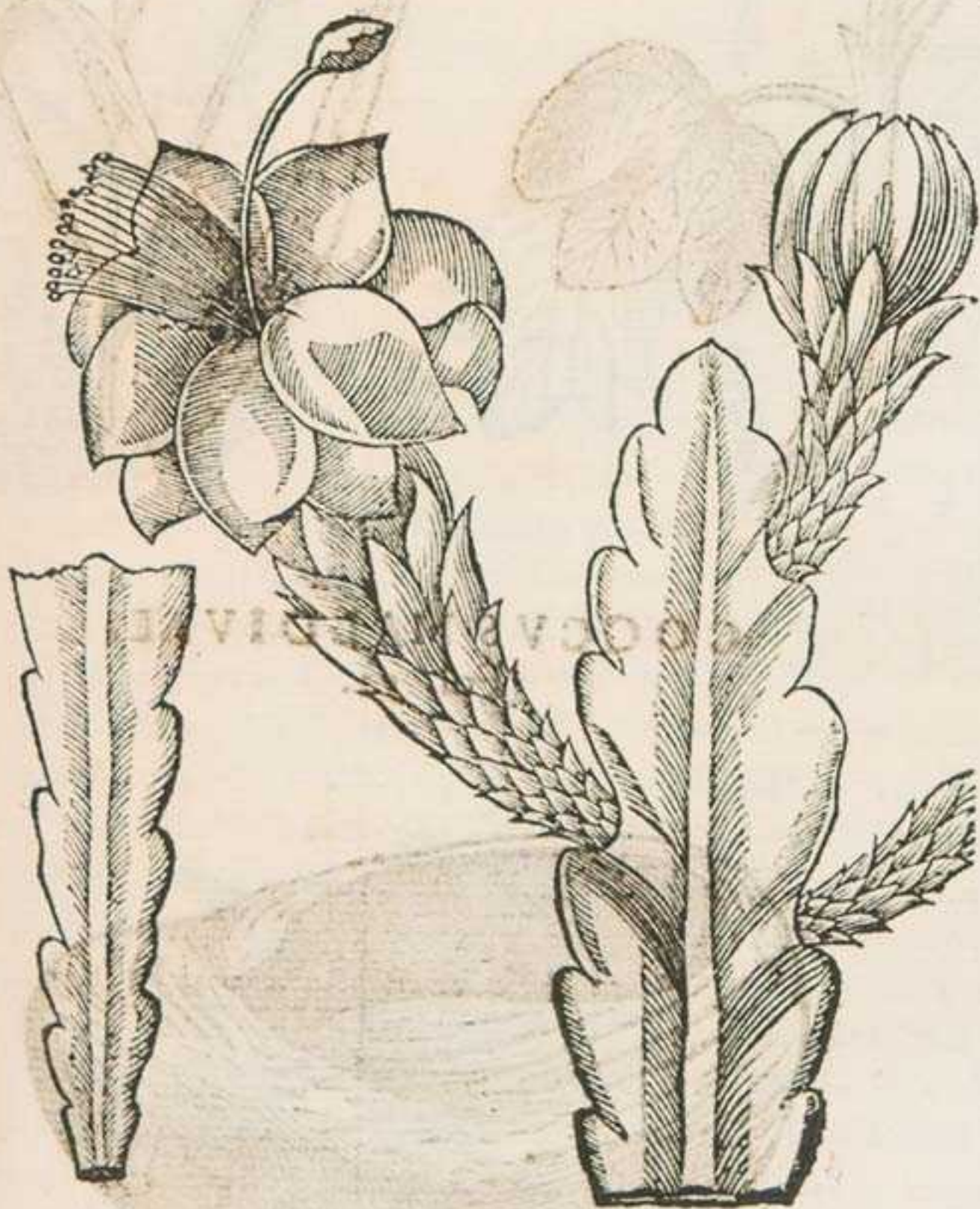
NOTES ON THE HISTORY OF THE
COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS

The first part of the history of the Commonwealth of Massachusetts is divided into three periods. The first period is from the discovery of the country to the establishment of the first colony. The second period is from the establishment of the first colony to the establishment of the Commonwealth. The third period is from the establishment of the Commonwealth to the present time.

Subsequentium Plantarum Icones adiecimus,
 eò quod accuratius delineatæ sint,
 quam eadem plantæ suis
 locis appositæ.

NEPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI,
 Fol. 392.

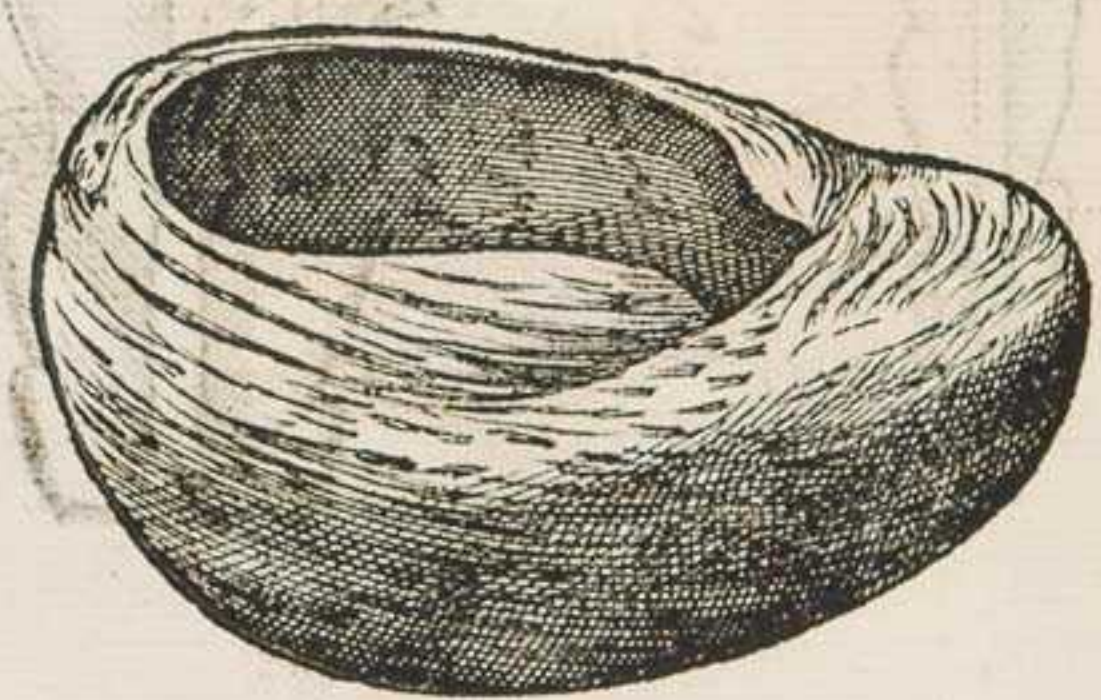

FRUCTVS GRANADILLÆ
SEV FLORIS PASSIONIS
Fol. 889.

AMAZOTL Fol. 349.

COCCVS MALDIVAE.
Fol. 72.

NOCHEZNOPALLI, SEV
NAPALNOCHEZTLI
IDEST COCCVS TVNE.
Fol. 78. Lib. 3. Cap. 45.

MACPALXOCHIQVAHVITL.
Fol. 383.

ALIO-

A L I O R V M
 N O V A E H I S P A N I A E
 A N I M A L I V M
 N A R D I A N T O N I I R E C C H I
 I M A G I N E S E T N O M I N A.
 I O A N N I S F A B R I L Y N C E I
 B A M B E R G E N S I S.

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani,
 & Summo Pontifici ab Herbarijs studijs

E X P O S I T I O N E.

QUOTIESCUNQUE ad amena Diogenis Laertii
 vireta, & Sapientiae confita floribus prata illas inquam
 philosophorum vitas animi gratia diuerto; admirandus
 Amice Lector, planèque obstupefcens harenis ita
 mecum contemplari, ac colloqui soleo. Et quid rei est, Deus
 immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, ut
 inter vasta philosophorum volumina, inter tot, tantisque
 praeclarorum ingeniorum fœtus, partusque nullam persus
 similitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nul
 lam apparere; sed omnium horum scripta inter se dissona, dogmata discrepantia,
 absona, & sibi inuicem, repugnantia, dispariaque reperiri?

Atqui hic de barbarica multiplici philosophantium secta exordium sumam, quae
 per contemptum Graeci isto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quidquid boni
 habent Plato praesertim, Pythagoras, & Democritus, difficillimis quidem, sed qua
 stuosis sibi tamen maxime ad hos discendi gratia itineribus profecti veluti a matris
 suae vberibus suxerunt: in qua floruisse norimus Atlanticos Africae philosophos,
 Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnosophistas, & Bra
 chmanes Persarum Magos, Caldaeos, Scythas, Hispanos, & Gallorum Druidas:
 Quos magni omnes nominis Philosophos extitisse D. Augustinus praeter ceteris, &
 Clemens Alexandrinus attestantur; & ipse etiam in suo proëmio Diogenis Laer
 tii inuitè quamvis hoc fatetur, qui inconsideratè, an maleuolè magis non difficile
 dixerim, haec ibi habet. Philosophiae munus quidam à Barbaris principium
 habuisse aiunt: sed non vident se Graecorum à quibus nedum philoso
 phia, sed hominum genus initium habuit rectè inuenta ad Barbaros tran
 sferre.

ferre. *Vt inquam, de his omnibus sibi non usque adeo convenientibus nihil dicam: Vixit profecto Italica in magna illa Græcia à Pythagora, qui primus non Sophum, aut sapientem, sed Philosophum potius, & sapientiæ studiosum amantemque appellari se maluit, olim instituta celeberrima, & à Barbarorum diuersa disciplina.*

Hanc Græcanica in ordine tertia excipit secta, non parum, & ipsa à prioribus diuersa, quoniam, & hæc ipsa Græcanica in Poeticam rursus, Ionicam, & Eleaticam fuit discriminata. Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos; & si Varro nem apud D. Augustinum audimus ad ducentas, & octuaginta octo sectas peruenire poterant, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facile potuissent, & quod mirum amplius cupiam videatur, tam variæ hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeo classes vniuersæ reducebantur: Dogmaticam, Academicam, & Scepticam, à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus, & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.

Dogmatici certa quedam admittebant decreta, annuebant, & abnuebant. Academici incerta omnia statuebant, probabilia tantum quedam concedebant. Sceptici & illa ipsa probabilia tollebant, nihil definiētes, atque hoc ipsum quidem nihil defini non permittebant.

O vanas hominum mentes, o pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè sit quod Plato Theæteto suo, hoc est doctissimo de scientia dialogo, vel Socrates ibi potius scientiæ definitionem à Theæteto anxie querat, & longis vix tandem in interrogationibus, Obstetricis animorum munere fungens, pastum hunc mentis extorquendo acquirat. Cum modo scientiam grauissimorum testimonio Philosophorum Theætetus vtens nihil aliud quam merum sensummodò opinionem, modò hoc, modò illud esse asserat, quæ omnia à Socrate probabilissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quam obscurè illa scientiæ scintilla, quæ post Adami nobis lapsum remansit, nunc luceat, & quàm altà ignorantie caligine, & denso errorum cinere sepeliatur.

Verum cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando admirabundus magis, magisque harum causas, & exeundi simul viam indagarem, ecce tibi obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam dialogo, mea leniter apprehensa manu, bono sis animo inquit amice, eò te ducam, quo abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, & præter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimò mihi assuecrauit.

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter disputandum cum Socrate non intelligeret, diceretque. Per Deos ò Socrates magnopere quid ista sint admiror interdumque ipsa inspiciens tenebris offundor. Respondet Socrates. O amice Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ principium.

Admiratio igitur tot nobis philosophorum familias, sectasq. genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat querit, qui querit ignorat, qui ignorat scire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerum causas indagat, & forte fortuna earundem quâ sensibus, quâ ratione utens, unam atque alteram in spissa hac Natura miraculorum silva venatur, atque hoc modo Sapientia amans iure merito Philosophus appellatur.

Et mirabimur adhuc ullam orbis partem esse in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurimæ admirationis, adeoque philosophici principj causa praequantissima oculis sese nostris ingerunt, & vel lumine captis palandas manibus se ipsas obtrudunt, & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Diuinum, minus quidem admiramur, quia quotidie intuemur, quod & Lucretius.

— Nemo fessus, inquit, satietate videndi,

Suspiciere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, hei quam sollicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, novas subinde stellas oriri, non tam ut diem lucere aduerterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, deprehendisse memorat; propterea famam volasse cum Luna amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos, perpetuisque honoribus cultum huiusmodi novarumque apparentiarum inuectores non prosequamur. Non sumus profectò, ait, grati erga eos, qui labore curaque sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymionille tuus in Lune facie novitatis obseruavit, si cum hoc beati illi Florentini ciuem suum GALILÆVM GALILÆVM Lynceum comparare velint? qui non Lune aut Solis (quem falsè Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui Sol Deus Maximus, inquit, est eorum qui in Cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi, ac Regi.) Sed tamquam Christianus veri trini, & vnius Dei astrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore plectus, tam mirabilia TELESCOPIO suo, ut non LYNCEIS oculo in cælo primus animaduertit & seculi nostri hominibus propalavit ut mortalium omnium ingratis simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.

Magna, noua admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem sciamus mortalium etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignauit. Innumeras nimirum alias supra iam cognitæ existere Stellas fixas, nobisque per tubum opticum apparere Lunare etiam corpus non leui, & perpolitum, ut creditum hæcenus superficie, sed profundis asperum lacunis, & ingentibus vaiegatum tumoribus, ceu montibus quibusdam eminere. Solem calefacti lucis fontem, ac ducem, principem, moderatoremque luminum reliquorum cæl

Cæli, & Ætheris, oculum limpidissimum creditum, maculis tamen obnubilari. Nugator veteres insigniter Astronomos de Galaxia, & nebulosis stellis fuisse, qui scilicet partes cæli crassiores dixerunt. Nam stellis innumeris confusis constare detexit Galileus: Cometarum diuersum planè locum motumq. materiam quam hucusque ex Aristotelis & vulgarium decretis Astronomorum, credidit Mundus videri & esse: Sed, quod humanum propemodum captum superat omnem, nouos quatuor iuxta septem planetas veteres detexisse certumq. horum motum & periodum primum demonstrasse Saturnum duabus insignitum auriculis, ac Venerem corniculatam Lunæ instar aspectui nostro subiecisse.

Felices animæ quibus hæc cognoscere primum,

Inque domos superas, scandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc nostro etiam seculo fornitem nouis philosophiæ sectarijs, materiamque amplissimam subministrari?

Longum esset admirandas aeris impressiones, & sublimium phænomena evaporationum dinumerare: Pluisse nempe lacte, sanguine, carne, ferro, lana, saxisq. non Romanorum modo seculis, sed nostris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda sua Thaumatombrina, quæ mirandarum causas euoluit & effectus pluuiarum, Illustrissimus, Excellentiss. idemq. Doctissimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæsius Lynceus Romanæ gloriæ Nobilitatis, demonstrabit.

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum sonitus è cælo auditos fuisse. Fulgora exausisse vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumque liquasse illæsis sacculis, & ferream gladij cuspidem (miki visum) illaso vaginæ corio, emolitam fuisse, partum exanimasse viuente matre. Ego me hercle his ipsis meis oculis vidi.

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorsus oris, oculorum, cæterorumq. immobili situ locoq. membrorum, in ipso celeberrimo totius Europæ Nosocomio S. Spiritus Romano, in iclu oculi à fulmine extinctum perstitisse, in quo Anatomæ postmodum subiecto, viros sulfurei fetoris colorisq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impressas summo cum stupore conspeximus.

Aquarum Terrarumq. considerantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terræ vndique homines, conuersique inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cæli verticem? Pendere ipsam ac non cadere nobiscum, cum in medio grauissima, aere fluctuet, nec sponte sua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in summis tamen montium cacuminibus, nec alio copiosius loco affluere? Antra subterranea reperiri, quæ plurima centena passuum millia excedant: illud præcipue in Cæsariensi Mauritania, vbi per viginti dies se Nilus abscondit, & dissipto alibi spatio erumpit? Nihil hic dicam de suauissimis, & odoratissimis insipide Telluris fructibus, de prætiosissimo metallorum, gemmarum, & mineralium thesauro in terræ visceribus latitante, & ad nostros continuo usus pullulante. Nihil de tot calidissimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemque loco erumpentibus. Quod vel Ætnei raontes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim.

hic plurimus ignis

Sem-

Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam portentis locoliteris consignauit: In agro (inquit) Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdium, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia per multa, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuij incendium, Titi Vespasiani sub imperio, cuius cineres non Romanis tantum, sed ultra mare in Africam perlati & Egyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere vero volucres suffocauit.

Nemo igitur amplius hisce cognitis desiderabit philosophicarum controuersiarum originem ac fontem, quæ homines otiosos ac maxime negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cælum nimirum Terramque legunt, impellere potuerunt.

Verum enimuero hæc omnia magna, noua & admiranda ut videantur, sunt ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa, & Astronomica, ut quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, sic cum vilissimo quoque animalculo, quod uiuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in animalibus Sapientiæ, Bonitatis, & Potentiæ mysteria & insculpta digiti Dei signata.

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia habet. Quod sensibus utantur, utilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à Sapientia. Quod fœtus foueant alantq. ab inimicis defendant id demum à Bonitate Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur spontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fatificationem? Luscinia cantum artificiosissimum? Et cum inopi metuit Formica fenestæ fugacem huius maxime providentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & utilissima hominumque meræ salutis destinata mellis opificia? ut verè in has illud Virgilij quadret.

Diuinitus illis

Ingenium & rerum fato prudentia maior.

Si igitur Amice Lector, aliquod etiam nouum, & admirabilem Naturæ, artisque factum in hisce meis in Mexicani Orbis Animalia commentarijs conscriptis, oculis, auribusque tuis se se obtulerit, ne mireris, nam mirabilia sunt opera omnipotentis Dei à quo cuncta procedunt.

Opella hæc mea Illustriss. & Excellentiss. Federici Casij Lynceorum Principis iussu edolauit, cuius sumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipublicæ litterarum bono communis est factus. Hunc autem quanti semper ob eruditionem, & reconditam quandam Matheseos, & veræ ac, ut ita dicam, realis philosophiæ scientiam aestimetur, non opus hic recenseri. Vale interim, & frui. Roma è Museo nostro ad Pantheon Agrippæ ipsis Kalend. Ianuarij Anni solemniss. 1625.

A L I O R V M
NOVAE HISPANIAE
ANIMALIVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI
BAMBERGENSIS

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani,
& Summo Pontifici ab herbarijs studijs

EXPOSITIONE.

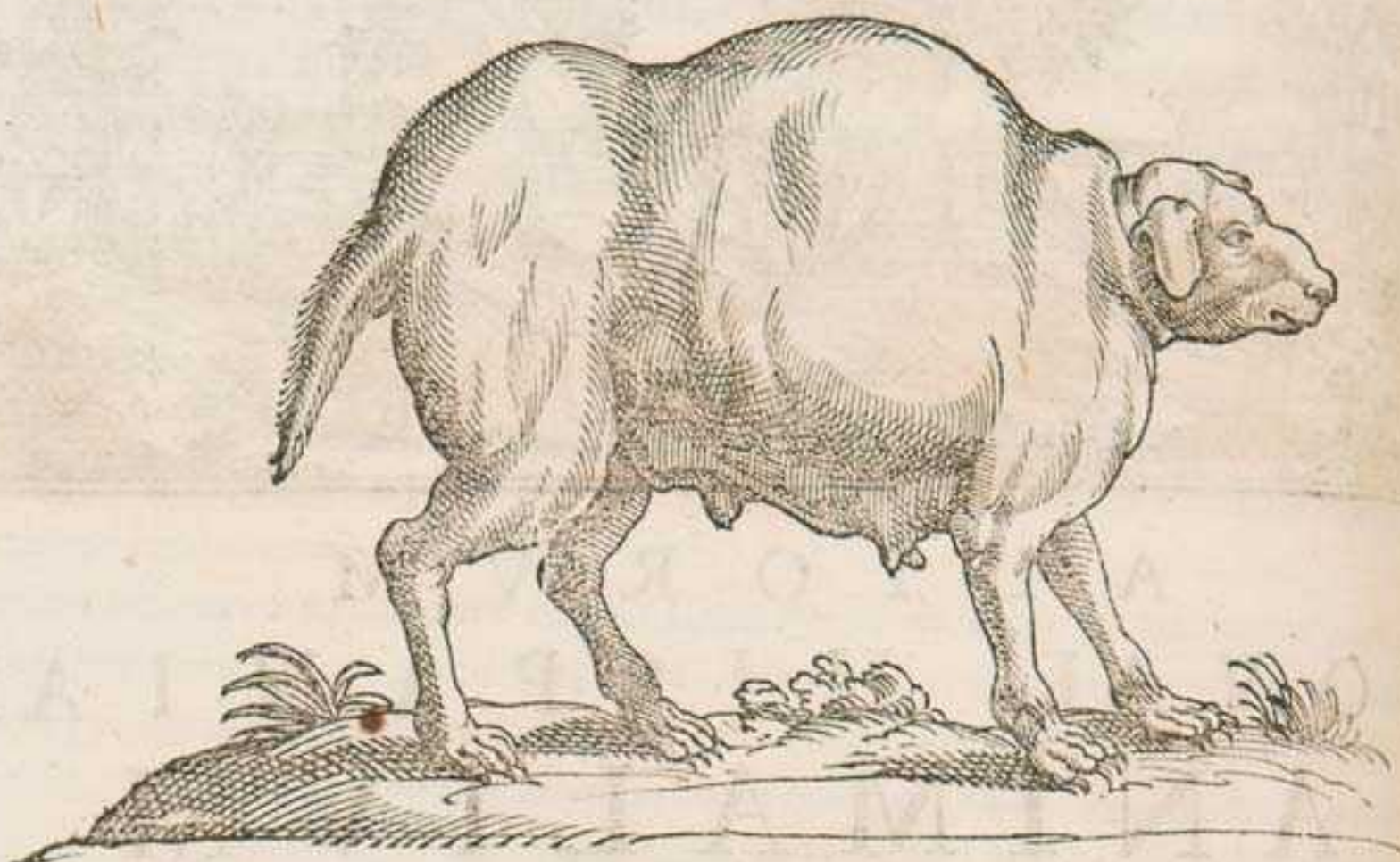

Hic mihi, amice Lector, antequam Alto vela committam, prosper optandus est ventus in limine statim, ne si ad scopulum aliquem forsitan appellere videar, id putes mea negligentia effectum fuisse. Non itaque sis nescius hos in animalia, quos modò commentarios edimus, mera nostra conscriptos esse industria ac coniecturà, ad quasnam animantium nostrarum species illa reduci possint, cum in Autographo præter nudum nomen & exactam picturam, de Historia ne gry quidem reperiatur. Quod quidem & in præcedentium aliquarum imaginibus plantarum vsuuenit, quas Ioannes Terrentius Lynceus Amicus & collega meus ex Prototypo fideliter descripsit. Fuerunt igitur nostris primùm verbis animalium horum Icones graphicè delineandæ, quorum quædam nominibus suis insignita, alia yisdem carent. Ex quorum etiam descriptione Scholia porrò confecimus, naturalium admiratoribus & amatoribus rerum nec inutilia ut spero, nec iniucunda. Quare quisquis hæc lecturus in manus sumis, sin minus incondita dictioni, anxio saltem te iuvandi studio nostro favere digneris.

Docetur le-
ctor quid
in hoc opu-
sculo aga-
tur.

T T Z C V I N T E P O R Z O T L I

Canis Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc monstroso quodam corporis habitu, si probè in pictura figuram intueamur, apparet. Caput cum primis ad reliquū si corpus referas, adeò est parvum ut pars hæc toti suo mediocri vix proportionem respondeat. Oculi feritatem nullam spirant, sed mites potius ac mansueti videntur. Rostrum quod gibbum est & canino simile, totum albicat veluti & frons ac supercilia. Aures cum subiacente versus rictum parte fulvi coloris sunt & pendule. Collo est brevissimo & obeso valde, ipsique statim thoraci caput annectitur. Dorsum Cameli instar gibbosum, post collum subito ad pectus acclive, sed coxas versus declive coloris itidem fulvi. Cauda brevis adeò, ut primis haud crurum articulos contingat, albetq. tota; sub qua vulva & hæc prægrandis conspicitur. Turgentes quoque magnasq. per ventrem utrinque conspicuas mammas, quæ sex numerantur, gerit. Pinguissimū ventrem monstrat, quæ pellis plurimis ijsque nigricantibus variegata maculis & pèdula ornat. Crura ac pedes albicant digitis caninis divisi, & unguibus valde exertis prostant.

SCHOLIA EIVSDEM.

HÆc fidelissima est suisque coloribus ex ipso Autographo excerpta delineatio, qua probè perspecta, facili quemvis assequi coniectura exultimo, hoc animal *Canem* & quidem domesticam *Mexicanam* esse. Docent hoc præcipue *Caput*, *pedes* ac *mamillæ*.

Libuit autem hunc nobis ab hoc animali Commentarium auspicari, quod *Canis* apud veteres naturæ interpretes ac gentes plerasque, ijs honorum titulis superbiat, ut ceteris facile anteeat animantibus cunctis. Et quo maiore obsecro ipsam encomio Plato afficere potuisset, quàm quòd secundo de Repub. Dialogo saltem non Philosophum proclamauerit? Ciuitatis conseruatorem, profecto & custodem Philosophum esse debere præcipit; hunc autem ad *Canis* ingenium efformat, & docilitate quidem, ferocitate, notitia, velocitate & amore qui in Cane elucet effectus, præditum esse æquum censet. *In hac* sanè, inquit, *bestia hoc admiratione dignum est, quem enim ignotum viderit grauitè fert, nisi nihil mali ab ipso sit perpeffus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab ipso susceperit. At enim videtur hic naturæ ipsius effectus ingenuus ac verè philosophus esse.* Atque hinc minus certè mirari subit, veteres *Cyrum* Regem maximum Canino lacte enutritum effinxisse. Rex enim vigilans, potens, sagax & philosophus esse deberet, ut rectè Academiae Princeps aut Regem philosophari, aut philosophum regnare voluerit. Ex eodem nisi fallor fonte profluat, licet ridiculum planè, quod Plutarchus aduersus Stoicos memorat: Gentem fuisse apud *Æthiopus*, inter quos *Canis* regnasset, quem nullus interfecisset *Æthiopum*, sed cui in amplo sedenti folio honores regios detulissent adorassentque. Et Plin. lib. 6. *Ex Africa* inquit, *parte Ptoembari & Ptoemphane* qui *Canem pro Rege habent, motu eius Imperia augurantes*. Ex quo facilis quoque habetur causa, cur per Canem Socrates iuraret, quod perinde faciebat ac si per ipsam iurasset *Philosophiam*, cuius symbolum, ut modò ex Platone deduximus, *Canis* præferebat: ob id nimirum, quod ignorantiæ ipse *Canis* pessimè oderit, cum hominem ignotum dentibus inuadat, notitiam verò carissimam habeat, adeoque notum blandimentis demulceat, licet in hoc penitus nihil mutatum fuerit. Sola itaque ignorantia ipsi displicet, quam odit: hominem verò eà depulsa non odit, quod ut philosopho proprium, ita maximè in ipso laudabile existit.

Cur à Cane principium sumatur.

Canis à Platone Philosopho & Ciuitatis custodi comparatur.

Canis *Æthiopi*bus pro Rege honoratus.

Socrates per canem quasi per philosophiam iurabat.

Canem itaque sic admirati sunt veteres, ut alij quemadmodum in superstitiones prona erat fatua illa Gentilitas,

Canes Gentiles pro Deo venerati.

(Prodigiosa loquar veterum mendacia vatum)

Diui nos etiam huic bestiae honores decernere non dubitarint. *Mercurium* suum qui Ethnicis animorum custos credebatur, canino dictum capite & eodem insignitum *Anubim*, quod *Isidi* & *Osiridi*, vel ut alij falsò credebant, toti custodiendæ vniuersitati assignatus esset, exstare voluerunt. *Ægyptij* autem præ reliquis *Canis*, nec huic solum, sed surdis etiam quamplurimis alijs & sensus expertibus rebus diui nos pendebant honores, quos rectè propterea lib. 5. *Satyr. Iulianalis* & falsè ridet.

Ægyptiorum de Dijs ficticijs fatua superstitio ridetur.

Quis nescit, inquit, qualia demens *Ægyptus* portenta colat? *Crocodilon* adorat
Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus *Ibin*.
Effigies sacri nitet aurea *Cercophitei*.

illic

Oppida tota Canem venerantur, nemo *Dianam*,

Porcum

*Porrum & Cape nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!*

Plutarchus
Ethnicorum
superstitionem
fano modo in-
terpreta-
ti nititur.

Sed operæpretium fuerit hic Christiano etiam homini ob oculos ponere, quam Ethnicus licet Philosophus Plutarchus inquā, in suo de Iside & Osiride opusculo de Dijs his fictitijs mentem habuerit. *Quidam enim, inquit ille, penitus aberrantes in superstitionem sunt lapsi, alij deuitantes veluti paludem superstitionem in impietatem quasi in locum præruptum, nec opinantes incurrerunt. Quare obrem debemus præcipue doctrinam ex philosophia myslagoga nobis adiungere, atque ita singula quæ dicuntur & aguntur, pensare pie; ne ut dixit Theodorus, sermones suos quos dextera porrigeret, auditorum nonnulli acciperet sinistra: Et posterius paulo. Itaque non debemus in his colendis requiescere, sed per has in Numine Diuino veneranda quasi per clariora & ad id naturæ comparata specula. Res enim illa quæ spirat, videt, & motus ex seipsa habet fontem, notitiamq. conuenientium & alienorum, hæc intelligente (quo regitur authore Heraclito Vniuersitas) rinulum & portionem trahit. Quare non minus in his adumbratur Numen Diuinum, quam in ereis & lapideis opusculis, quæ interitum æquè recipiunt & insecturam colorum, sensu omni & intellectu naturæ vacant. Verum nos, quos Dei misericordia Christianos nasci & in sancta Filij eius lege immori voluit, missa hæc faciamus, & Ethnico philosopho relinquamus, qui aliquem saltem colorem dicere voluit, cur præ cæteris animalibus plus Canem Aegyptij coluissent, quod tam mirabili nempe inter bestias naturali instinctu à Conditor suo donatus fuerit, ut satis ipsum Plato, Aristoteles, Plinius alijq. Naturæ Mystæ laudare & admirari nequiverint.*

Canis Ety-
monè lin-
gua Cim-
brica peti-
tum.

Hic continere me non possum, quin Ioanni Goropio Becano viro eruditissimo & de antiqua ac veneranda Theologia summè merito assentiar, qui magnum illum *Leuinum Torrentium* laudatorem inuenit, quidquid aduersus ipsum Critici quidam blaterent, quod & otio, & literis abusus fuerit, calumniantur. Hic tum in *Hermathena* sua, tum in *Hieroglyphicis* ac *Hispanicis* Canis Etymon probabilissima sanè coniectura à lingua *Cimbrica* radice Germanicæ deriuat. His enim *Can* & *Con* nihil aliud sonat, quàm *Scio* aut *possum*, quorum vtrumque in eo consistit, ut is qui potest vel scit, id quod potest vel scit, ante apprehendat & complectatur. Canis autem, ut supra iam ex Platone deductum, notitia plurimum valet, sed & animosissimum simul est animal. A Cimbrico igitur vocabulo *Can*, Latinis *Canis* & Græcis *Κύων* sunt nata, quarum vocum nec hi nec illi rationem vllam assignare possunt. Vult quidem Plato *Κύων*, olim Canem Phrygibus significasse: docuerunt autem longè ante natas in Græcia Athenas, Linus & Orpheus Philosophiam apud Thraces, à quibus ad Phryges: ab his serò tandem ad Græcos (qui non immerito ob id forsan ab Aegyptio Sacerdote pueri appellabantur) peruenit. Sed quid *Κύων* ut peregrinum vocabulum Græcis denotet, Plato non assignat, ut idem Goropius notauit. Vnde miror non parum Cælium Rhodiginum, qui *Κύων* pro Cane Græcanicum facit & cum Eustathio *κατὰ τὸ Κύν*, hoc est ab amare deducit.

Et de Canis quidem animositate hic nihil dicere attinet: videri hæc possunt

possunt apud Aristotelem, Plinium, Plutarchum Ælianum aliosq. qui & fidelitatem ipsius varijs simul encomijs & exemplis celebrarunt. De notitia, sagacitate & docilitate, quæ mihi nota sunt breuissimè hic proferre non grauiabor.

Viuius in hac luce orbis terrarum ROMÆ nempe æterna vrbiū VRBE, in qua plurimos quotidie oculorum vsu priuatos ostiatim stipem colligentes contemplamur, quorū pleriq. Cane mediocris magnitudinis catenulæ ferreæ alligato vtuntur: hic ipsis dux & magister viarum: hic diluculo eos ad varia Urbis loca educit, & sospites vesperi domum reducit: hic fidissimus tota ipsis die socius alsidet, & loco etiam solutus vbi parumper expatiatu fuerit, longè tamen haud discedit, & ad minimam heri sui vocem recurrit, collum sine vlllo renisu catenæ adaptandæ subijcit, & inter medias populose Urbis turbas longissimè ab ædibus etiam dissitus, rectam viam sine vlllo diuerticulo, absque vlllo in foueā aliquam præcipitandi magistri sui metu domum pergit, ac pensum laboris sui diurni, panem nempe mucidum & aquam gelidam ab hero accipit. Et quod mireris amplius in hac docili bestia (quod ipsi mihimet mendici cæci fassi fuerunt) ad quæcunq. etiam longissimè distantia & aliquot milliaribus ab VRBE remota, vt est S. Pauli Basilica in via Ostiensi, loca eos deducit. Vbi enim Cæcus à sua in qua habitat platea remotior paululum ad biuium aut triuium aliquod peruenerit, & aurium iudicio quo maximè Cæci pollèt, siue hoc ex fontium aque cuiusdā lapsu, siue fabrorum & artificum strepitu collegerit se tali quodam loco constitutum esse: Et si ad SS. Petri aut Pauli, aut Ioannis Lateranensis Basilicas, quæ pluribus passuum millibus & in triangulo quodammodo collocatæ à se inuicem absunt, properare desideret, absque eo quod vllum mortaliū, quo loco sit interroget, loro suo Canem semel tantum vel hac vel illac, & Ecclesias dictas versus dirigit, tum securus ad harum aliquam, quam ipse in animo habet perducitur, vesperiq. saluus sine vlllo diuerticulo reducitur.

Quod si in longissimo quodam vico sex septemve Cæcus domos habeat, quas bisterue in septimana Eleemosynam postulaturus, ibique preces suas adire sit solitus, vbi ad huiusmodi platearum aliquam, quas optime Canis cognoscit, peruenerit, nisi singulas & iam sibi notissimas ædes prius omnes accesserit, ex ea minimè discedit. Vbi autem precatiunculam iam mendicus inceperit, decumbit interea Canis quietemq. fessus capit, & quando ultimam precationum voculam prolatam audiuit, confestim sine vlllo magistri monitu nutuque surgit, & ad alias consuetas ædes gressum dirigit.

Vidi profectò non sine maxima animi mei iucunditate simul & stupore, dum Cæco cantanti & stipem petenti nummulus ex superiori domus parte ante pedes projiceretur, industriū adeò ipsius Canem fuisse, vt illum quæsiuerit, & ore è terra sublatum arreptumq. in ipsam heri sui capsulam seu pyxidē reposuerit: & si fortè fortuna eundē non protinus reperisset, baculo ab hero suo monitum & comminantibus verbis adactum, vt omni adhibita diligentia proiectum nummum indagaret. Si verò panis ex fenestris deiectus

R r fuisse,

Canes Roma Cæcorum mendicantium duces, & mira horum docilitas.

Rarum industriæ Canis exemplum.

fuiſſet, Canis hic famelicus licet, niſi cum domino ſuo prius porrexiffet & ab eo portiunculam accepiffet, eundem minimè arroſit. Antequam autem ſuo Cæci famulatio Canem ductorem adaptent, bimembre aut ad ſummum trimembre diſciplinæ huic ſpatium impendunt, prout nimirum flexibior Canis natura, eiufque *meliore luto Titan præcordia finxit*. De domesticis & amicorum relatione hæc non iniucunda, ut ſpero, promam. Solebat ædes meas amicus frequenter inuiſere, qui cum ingentem ex Molofforum ferme genere Canem ſecum duceret, ipſique ego ad ſuperiores ædium partes aditum præcludi iuſſiſſem, penderet autem prope oſtium inferius mearum ædium Pes Capreoli ſiniculo illigatus, quo campanulam aduentantes & intrare cupientes pulſare docebantur, idque à domino ſuo iam ſæpius factitatum Canis conſpexiffet, ubi admiſſo hero inuitus excluſus fuit, paulo poſt tintinabulo pulſato puer deſcendit, & præter Canem neminem offendiſſet, qui pedibus ſuis Capreoli pede arrepto, intromitti geſtiens hominis inſtar funiculum traxerat; nec id ſemel tantum, ſed reiteratis alia die vicibus tentauit, nobis omnibus conſpicientibus, ridentibus & beſtiæ ingenium admirantibus.

Mirum Canis ingenium in pulſando

Hic ipſe Canis cum in ollam prægrandem vngvine illitam lingendi cauſa caput immiſiſſet nec reuocare poſſet, ubi diu multumq. luſtatus ſed fruſtra, & ut ne vas illud figulinum rumperetur, leniter tractaſſet, tandem impatientia fractus, maximo cum impetu terræ impegit, in fruſta comminuit, & ea ſe mox moleſtia liberauit.

Quod autem Zonaras in Iuſtiniano miraculi veluti loco aſſert, Canem Byzantium fuiſſe adductum, qui ſpectante populo cuiuſque ex aſtantibus nominatim ore veſtes arripuerit & ſuum cuique annulum in cumulum prius compoſitum attulerit. Et ante Zonaram Plutarchus ſe ſpectante totū Theatrum & Cæſarem (interfuera enim Pater Veſpaſianus in Marcelli Theatro) obſtupuiſſe ait, cum à Mimo Canem quendam introductū vidiffent, qui mortuum ſe effinxerat, trahi retrahiq. permiſerat, donec ad vocis cuiuſdam articulum peruentum fuerat; qua audita tanquam è profundo expergefactum ſomno, ad illum ad quem oportebat, ſe contulerat. Hæc ita, inquam, trita ſunt & vulgaria, ut *Roma* à Circulatoribus in *Circo Agonali*, quò honeſtam populo & ludicram recreationem præbeant, quotidie ferme agitentur. Obſeruant enim Canes nutum, obtutum & ſermonum momenta Maſtrorum, ex quibus longo iam tempore edocti, quid facto opus ſit optime callent.

Mimorum Canes quid olim Byzantij & Romæ præſtiterint hodieq. præſtent.

Credendum omnino cenſeo *Alberto Magno*: Canem fuiſſe, qui cænaturis in menſa conuiuiis ſtabili veſtigio lumen tenuiſſet: cum Nobiliſſ. S. Stephani Eques *Caffianus Puteus Lynceus* amicitia mihi perueſta coniunctiſſimus, bonarum & amæniorū literarum ac Philoſophiæ præcipue, Chymia & Antiquitatum apprime doctus, *Florentiæ* non ſemel ſe vidiffi mihi affirmant quendam Sereniſſimæ illius *Mediceæ* familiæ Principem Canem aluiſſe, qui ad nutum Heri ſui imperium omne reciperet, menſæ continuo inferuiret, cribes apportaret, patinas reportaret & ore arrepto argenteo diſco, in quo calicem vitreum vino repletū ſtantem gerebat; ita affabrè Domino ſuo porrigeret,

ret, ut ne tantillum vini effunderet, cui & equum conscendenti fideliter stapedem infixis dentibus arctissimè firmaret.

Enimvero ridiculi fortassis simus, inquit Plutarchus libello de Animantium comparatione, si docilitatem venditemus bestiarum, quarum Democritus nos summis in rebus discipulos esse ostendit. Araneæ in texendo & sarciendo, Hirundinis in edificando, in suauiter modulando Oloris, & Luscinia in cantu & voce fingenda. Et in arte medica, cum videmus Canes felle laborantes certa quadam herba se repurgare. Inedia curantur Lupi & Leones quando carnibus nimium sunt oppleti cubantes fouentesque se quiescunt. Caprae (retenses, quæ Dictamo gustato faciliè sagittas expellunt, mulieribus pragnantibus monstrauerunt huic herba vim elidendi partus esse.

Bestiæ videtur quædam homines opificia docuisse, & medicamenta inuenisse.

Doceri præterea Canes posse, ut ex profundo etiam aquæ aliquid foras portent; Arrepta ore pecuniâ ad macellum properent & à noto sibi Lanione carnes, vel à Caupone etiam vinum emant domumque reportent: Rem perditam omni diligentia requirant & inueniant: Currui aptati pueros trahant, Clitelis impositis sarcinulas gestent: Gladijs accincti hastati & erecti incedant; Tympanum pullent: Equorum ritu ad numeros saltent: In rota versatili ambulantes, vel trusilem molam agant, vel carnes in veru ad ignem voluant: in venationibus & aucupijs ea demum præstent, quæ vix homines norunt, partim nos cum voluptate vidimus, partim amici nobis experti retulerunt.

Canes plurima doceri possunt.

Hactenus ego bona fide exoticum hoc animal Canem esse affirmavi, quod viuis nunc rationibus demonstrare conabor, ex Capite nempe, pedibus & mammillis. Et à capite initium capiam; Nam etiam Plato in Timæo caput membrorum corporis diuinissimum reliquorumque membrorum princeps dixerat. Et in Physiognomicis Aristoteles eos qui hanc artem exercent, ex vultu maxime prædicere, & ad Canum figurâ detorta si homines capita sortiti fuerint (quos Plinius Cynamolgus vocat) Canum quodammodo moribus imbutos esse fatetur. Ex capite igitur quod Canino valde simile est, hoc animal Canem esse facile arguemus. Diffiteri tamen non possum, adhuc certius signum præter rostrum auresque Caninas fuisse, si dentes hîc ferrati & Canini conspicerentur, verum in mitioribus qualis hæc bestiola fuit, illa dentium sentas etiam vix latrantibus apparet. Hoc interim lectorem monere debeo, rostrum à Sculptore paulò gibbosius & eminentius quàm in pictura est, effectum fuisse.

Rationibus astruitur hoc animal Mexicanum Canem esse.

Si crura & pedes inspiciamus, quin omnes nobis manus daturi sint, nullus dubito. Habent inquit Aristot. 2. de hist. Anim. in principio statim, Quadrupes omnes vice brachiorum crura priora, sed præcipuè quæ multifida sunt, hæc manibus suis digitato pede respondent, hoc enim ad plura, quasi manu, utuntur. Quæ autem animalia digitatos habeant pedes, inferius paulò declarat dum ait: Quadrupes autem quæ sanguine constant eademque animal generant, aliæ multifidæ sunt, quales hominis manus pedesque habentur. Sunt enim quæ multiplices pedum fissura digitentur, ut Canis, Leo, Panthera. Iam autem probè noui, ex multifidis etiam Leonem, Lupum, Vulpem, Felem, Lupum Ceruarium & si quæ alia esse: Verum his nostra figura non magis respondet, quàm pomo ouum. Quot

Multifidarum quadrupedum crura brachijs & pedes manibus respondent.

autem in digitis Canum pedes sint fissi, operæpretium hic addendum cenleo. Iulius Cæsar Scaliger vasto illo suo super Aristotelis Historiam Animalium volumine laudatum modò Aristotelis locum declarans hæc habet. *Canibus non quini digiti omnibus, sed maiori parte quaterni, quintus aliquibus verè extra seri-
riem aliorum altiùs appensus. Venatores olim secumimus, leduntur enim ibi multum
& sepè.* Hæc ego & falsa & dubia ex ipsa Natura & magistro Aristotele alsero. Non clarum satis quod ait: *Canibus non quini digiti omnibus.* Cum nec inter posteriores & anteriores discrimen hic vllum faciat, quod ad lucem huic lo-
co asserendam plurimum conferre poterat. Audiamus communem præcep-
torem. Hic cum præclare admodum lib. de partibus Animal. 4. cap. 10. de
Hominis manus vlu & officio philosophatus esset, homini nempe non quia
manum haberet, ideò prudentiam tributam; sed quia prudentissimus esset,
ideò manu tanquam instrumentorum instrumento à Natura donatum fuisse:
Atque ideo in Naturam iniuriòs planè esse (inter quos & Plinium numerare
soleo, qui Naturam non matrem sed nobis Nouercam extitisse conqueritur)
quod deterrimè nobiscum agi existiment, quia nudi & inermes nascimur,
quid inde? Cætera enim animalia vnum auxilium habent, idque nullo pacto
permutare possunt, & ita calceata cum ijsdem semper armis, eodem perpetuo
vestitu dormire coguntur. Homini verò manus pro vngue, vngula, cornu,
hasta, ense & quouis altero instrumentorum inseruit. Hæc enim sibi ma-
nus omnia fabricare, in seipsa tenere ijsque aptissimè aduersus bestias vi no-
uit. Cum ita inquam, Aristoteles Philosophatus fuisset, subdit tandem:
*Flexus brachiorum homini tum ad cibum adinuendum, tum ad ceteros vsus contra,
quam quadrupedum generi aguntur. Illis namque introrsus poplites flecti necesse est ut
ad gressum utiles sint. Vsum enim pedum præstant artus priores, quanquam illi
etiam generis ea, quæ digitata sunt, non modò ad gressum vtuntur prioribus cruribus
& repugnant, quod solipedes posterioribus faciunt, non enim crura eorum priora cubitis
manibusq. proportionè respondent, ut nonnullorum ex ijs quorum pedes in digitos fis-
duntur, ob id pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis ut Le-
nes & Canes, atque etiam Lupi & Panthera, quintus enim eorum quinto magnæ
manus respondet.* Quæ omnia Scaliger vel oscitanter legit, vel ut Canum more,
ex qua familia oriundum se gloriatur, morderet & noui quid afferre videret-
tur, nauci fecit, ipsique adeò Naturæ vim intulit. Quod si vel Canum Ana-
tomen vllam vidisset, vel ea quæ de vnguibus hic attulit Aristoteles ad vn-
guem pensitasset, nobiscum certè conuenisset. Sunt enim in omnibus omni-
no latrantibus Canibus quaterni saltem in posteriorum singulo pede digiti
vnguesque, & quinque in prioribus, quorum recta sanè ratione quintus mi-
nor ac maior dici potest, quod de pollice nostro, cui is respondet, affabre Ari-
stoteles dixerat. Minor si figuram & magnitudinem spectes est pollex, sed
maior si vsum ac valorem consideres, quia enim in apprehendendo maxime
pollet, ideò *Pollicem* Latinis dictum existimo. Hunc Aristoteles tanti fecit,
ut manui veluti toti, aut ceteris quatuor digitis in animalibus æquipararit.
Veluti enim, manus si non esset, apprehensio nulla fieret, sic vbi hic deficeret,
non eadem illa facultas proba daretur. Hic enim à parte inferiori sursum
premit

Natura ho-
minibus nō
Nouerca,
sed beni-
gna mater.

Canes in
pedibus an-
terioribus
quinque, in
posteriori-
bus qua-
tuor habet
digitos.

præmit, ut cæteri à superiori deorsum, ob id brevis crassusque formatus est.

Atque hic tam omnibus animalibus quibus apprehendendi facultas concessa fuit necessarius videtur, ut in Avibus etiam & Crustaceis quin Insectis plerisque longè à multifidorum tamen genere discrepantibus reperiatur. Vidimus & ad miraculum usque obstupuimus ante pauculos dies domi meæ per Tubum opticum miræ perspicuitatis artificiosissimè elaboratū, à duobus Germanis huius artificibus fabrisq. nobis allatū donatumque; quem à Telescopij imitatione, & rerum minutarum conspectu *Microscopium* nominare libuit. In

Novus & mirabilis
Tubus opti-
cus seu *Microscopium*.

pediculo scædo quidem animalculo, hominis tamen non raro socio, non os modò oculosque, barbam & præterea duo in fronte cornicula, sed pedes in super ex utroque latere ternos prælongos & articulatos, qui omnes vngues habebant recurvos duos, longum vnum, breuem alterum, & pollicis apprimè locum suppletem, quibus & cutem apprehendit & serpendo gradum figit: tantum huic pollicis aut cuiusdam particulæ simili huius loco, industria & nunquam deficiens Natura in minimis etiam & abiectissimis animalculis studere voluit! Et quoniam tam admirabilis hic instrumenti optici, per quod remotissima ut maximè propinqua intuemur, mentio incidit, operæpretium esse duxi suam Inventionum gloriam nulli invidere. *Ioannem Baptistam*

Pediculi
abiectissi-
mi animal-
culi non
visi prius
effigies.

Portam Lynceum primum huius Theoriam ac compositionem in ipsa sua Naturali Magia, necnon Mathematicas ipsius, ut ita dicam, radices in libello suo *De Refractionibus* ante quadraginta & plures annos ad amissimè descripsisse, adeoque primum Auctorem extitisse sicuti huius ita & aliorum plurium mirabilium, quæ siue in Mathematicis siue in Physicis inuenit & ipse agnoscit & candidè ac libenter omnibus declarat *Io. Keplerus Germanus Mathematicus Cæsareus*: Primum verò diligentissimum artificem Germanum vel Batavum quendam executioni dedisse & vel casu tubum construxisse libentissimè fatemur: *Galileum* deinde ubi Patauij Mathemata professus de hoc inaudisset saltem, sua sponte non viso prius Tubo similem construxisse, primoque & Venetijs & Patauij à se repertum ostendisse, ut in illius libro Italico idiomate perscripto, cui titulus *Il sagggiatore* expositum est. Hic sanè Galilæus, quidquid siue strepant siue obstrepant invidi, non solum vix audito rumore confecit, sed eo usque perfecit, ut primus hunc cælo Tubum inferret & admiranda illa omnia, quæ iam in proemio descripsi, mortalibus cunctis patefaceret.

Tubi opti-
ci Inuentio,
& Construc-
tio.

Eodem Romæ tempore Lynceorū Princeps Illustriss. *Federicus Cæsius* rumore tantum à Belgio audito, id ipsum instrumentum composuit & inter complures in vrbe Magnates distribuit, nomenque *Telescopij* excogitavit & indidit: quod nomen etiam, cum non multis post mensibus Galilæus Romam venisset, ipsumq. dictus Princeps & Antonium Persium, Ioannem Demisianum, Ioannem Terrentium, Franciscum Pissierum Camaldulensem Mathematicū, Iulium Cæsarem Lagallam Peripateticorum in vrbe corypheum, & me quoque cenā (ut aliàs sæpe, qui delicias nullas nisi cum literis & literatis agnoscit) in Ianiculo post cælestia terrestriaque nonnulla spectacula & Philosophicas disceptationes exceperet, in ipsissimo huius Instrumēti usu pluries repetijt & ita

Illustriss.
Princeps F.
Cæsius Tu-
bo nomen
indidit.

omnibus placuit acceptumq. fuit, ut deinde per urbem orbemque passim increbuerit. Ab hoc nobis alterum *Microscopium* appellare visum fuit, per quod minutissima animalcula, & horum ea quæ visum planè subterfugunt acutissimè cernuntur: illo quidem omnis generis remotissima, hoc vero minutissima quæque perspicimus sed maximè propinqua, quod quidem à Galilæo in Italia confectum, & ab eodemmet etiam anno proximè elapso in urbem allatum, nunquam tamen ita diligenter elaborari ab ullis artificum manibus vel ipsius vel collegarum iussu potuit, quam ab istis Germanis, qui sedulam in hoc nobis operam præstitere, nec pauca huiusmodi Microscopia, quæ Urbem totam in admiratione pertraxerunt, elaborata nobis exhibuerunt.

Probat
tertio a mā
nis Canem
esse hoc a
nimal.

Superest ut *Mammarum* argumento hoc animal Canem esse comprobemus. Et cum Arist. cap. 1. lib. 2. de hist. Animalium differre mammas in quadrupedibus docuisset, duas nempe datas Elephanto tam mari quā fæmine sub armis, easque pro corporis vastitate valde exiguas: ac eodem loco sitas quaternas Ursæ: alijs inter fæmina binas binisque saltem papillis donatas ut ouibus & Vaccis, sed his quaternas datas papillas: quibusdam nec in fæminibus mammas esse sitas, verum in ventre ut *Canibus* & *Suibus* & his quidem esse plures, verum non omnes pares esse subiungit. Ex his nisi fallor pathognomonicum signum sumi potest, non posse aliud animal esse id quod Icon nobis exhibet, quàm Canem, cum in pictura sex mamillæ, sterne nimirum in utraque ventris parte numerentur. Tot equidem & ego eodem sitas ordine in mea domestica canicula reperio, (& forsitan aliæ caniculæ plures habent) quibus duæ adhuc tamen adduntur in pectoris regione collocæ sed exuccæ planè & ad lactandum ut censeo inutiles, nam & mares exiguas & lactis expertes obtinent. Licet si Scaligero credimus, hæc etiam valde aliquando intumescant, qui Leporarium se habuisse tam grandibus papillis scripsit, ut ex solo genitali mas esse nosceretur. Hæc autem nostra *Mexicana* fæmella est, quod vulva sub cauda protuberans ostendit.

Mamillæ
etiam in
maiculis

Ac postquam huc pertigimus, non inutilis planè de mammis hæc quaestio moveri poterit, *debeantne his numero fetus respondere?* Quam enodasse libello de *Semine genitali* qui interijt, Scaliger profitetur. Falsum tamen axioma esse in suis iam sæpè laudatis Commentarijs innuit: cum duos ut plurimum Vacca edat vitulos & quatuor tamen papillas habeat. Sus etiam sexdecim, nec tamen mammis scateat: Mulier ternas sæpè proles pariat, cum duabus saltem mammis gaudeat, imò septem quandoque enixam esse, ut de familia inquit, *Porcellorum* Patauij res clara est. Ego hic Scaligero neutiquam refragor, & quam ipse historiam Patauinam & quidem veterem citat, ego nostrorum fidem temporum appello. Vidi hic Romæ (quæ ante tres demum menses, hinc ad plures septuagenaria maior è viuis abiit, & cuius filium ego ante viginti annos à Pleuritide liberaui) *Florentinam* mulierem, quæ cum unico suo marito *Florentiæ* triginta sex filios masculos omnes, & semel unico etiam partu viuos septem enixa est, qui omnes sacri Fontis lauacro abluti & à Serenissimo tunc Hetruriæ Magno Duce *Cosmo primo* (ut memorabile hoc simul factum nobilitaret) ex eo subleuati fuerunt, qui lepidis his Patrem verbus

An mam-
mæ fœti-
bus nume-
ro respon-
dere de-
beant.

Florentina
mulier tri-
ginta sed
fili masculo-
rum ma-
ter, & uno
partu septē
edidit.

allocu-

allocutus dicitur: Maeste tua virtute mascula: si tali quo cepisti modo pro-
cesseris, de alio mihi Principatu dispiciendum dubito: periculum enim fore
metuo, ne tam numerosam sis Sobolem progeneraturus, quæ bellum mo-
tura, his meis mihi sedibus demigrandi necessitatem imponere possit. Sep-
tem hi filij, tribus adhuc omnes diebus vixerunt & lac maternum luxerunt.
Tres etiam non raro vno partu editos & hic & in Germania vidimus. Ad-
dam & hoc Naturæ insolitum factum. Viuit iam Romæ honesta fæmina &
iuuenis, quæ cum marito suo plures quidem filias filiosq. sed singulos omnes
procreauit, & tamen quatuor hæc à Natura mammis quæ lac omnes habent
 dotata fuit. Atque hæc licet parerga alicui videri possint, quin tamen recense-
rem supersedere nolui, quod nobis mirabilem omnipotentis Dei virtutem,
& benignæ fecunditatem Naturæ nunquam satis laudandam & memoria
 æternà colendam ante oculos proponere possint.

Nunc siquid nobis in hoc animali Cane videlicet, quod Aristotelem vel
 præterijt vel ab ipso omissum, sedulo animaduersum est, Naturæ Mystis mi-
 nimè inuidendum. Rectè quidem ille 3. de partib. Animal. cap. 14. Quæ in
 sanguineo genere viuiparo vtrique dentata & multifida sunt, hæc sim-
 plicem habere ventriculum; non simplicem illa, quæ cornigera, solipeda aut
 bifida. Sed non rectè, dum eodem Capite Caninum ventriculum paruum
 esse, nec ampliorem multo intestino & laeuem intus, scriptum reliquit. Hoc
 enim & naturæ rei & ipsimet Aristoteli repugnat, siquidem hic 1. de hist. An.
 cap. 16. *Ventriculus, ait, humanus Canino similis est.* Humanus autem non exi-
 guus, sed amplius planè & plurimarum sæpè tam esculenti quàm poculenti ali-
 menti librarum capacissimus est, quod quidem non ex libris ego sed fideli in
 cadaueribus humanis (quorum centena propemodum secui) autopsia expertus
 scribo. Et amplo admodum vidi ventriculo canem exenteratum, cui Arse-
 nici drachma vna data fuerat Antidoti probandi gratia, quod ex serpentum
 puluere certo modo conflatur & multum prædicatur, quod quidem exhibitum
 nihil profuit: post plurimas enim vomitiones, vlulatus & gyrationes, Canis
 tandem mortuus concidit & sectus fuit, cui forsan magis pingua profuissent:
 memini enim me Romæ robustum iuuenem curasse, qui cum Risagalli pul-
 uerem in chartula quadam repositum cinamomum esse ratus pulmento suo
 inspersisset, torsiones passus est & vomitus molestissimos, cui ego Philonium
 Romanum ac Mythridatium cum iusculis pinguibus & lacte copioso exhibui
& sanitati feliciter restitui. In canis autem ventriculo rugas ac veluti vibices
 sanguine atro subductos ob insignem Arsenici ardorè vomitus causam mani-
 festam, conplexi. Atque hunc Aristotelis lapsum ipse etiam Scaliger aduer-
 tit, & Caninum ventriculum quadruplo intestino vel maximo etiam maiorem
 libenter concessit. De genitali Canis hoc erat ab Aristotele docendum, in
 Cane scilicet penem osseum esse, quod ipse non scripsit, nos non raro vidimus.
 Genitalis, inquit, 2. de hist. An. cap. 1. *Verò ipsius differentia numerosa est, alijs*
 enim cartilaginosa carnosumq. est vt homini (At cartilaginem nemo Anatomi-
 corum vnquam in hominis pene etiam per somnium vidit, est enim hæc sub-
 stantia sui generis nec carnosam planè, multo minus cartilaginosa) *quod vt*
 parte

Romana
mulier qua
tuor mam-
mis lacte
fecundis
prædita.

Aristotelis
lapis de
Canis ven-
triculo.

Canis post
Arsenicum
sumptum,
quæ acci-
dentia sic
passus.

Iuuenis sa-
lari restitui
tus à sum-
pto Arseni-
co.

Canis ven-
triculus ab
Arsenico
mortui.

In Aristote-
lem ani-
maduersio
de Genita-
li hominis
& Canis.

Officulum
in pene ca-
nis.

Aristotelis
lapsus in
Canis Cal-
varia de-
scripta.

Calua Ca-
nis pluri-
bus quam
hominis su-
turis distin-
cta.

Quadragin-
ta dentes
canis obti-
net.

Costas ha-
bet tredecim.

Partus Ca-
nis.

Carnes à
quibusdam
eduntur.

parte carnosâ inflari nequit, sic parte cartilaginosa intumescit excrescitq. Alijs nervu-
sum ut Camelo & Ceruo, alijs osseum ut Lupo, Vulpi, Mustela, Ictidi seu Uiverra.
Vbi canem prætermisit, si nō ad Vulpium aut Luporum forsitan speciem eū-
dem referri putavit. Et fieri sanè potest, ut ob hoc officulum (quod in Canē
duorum longitudine palmorum, quatuor transversos æquat digitos, & geni-
tali ita concinnè annexum hæret, ut sulcum etiam qui meatus urinarius
sibi fixum excipit, incisum satis constituat) canes dum urinam reddunt,
crus alterum sublevent, ut Cardanus conjicit, ne eā ventrem conspergant,
& ut ego autumo, diutius etiam in coitu hæreant; hoc enim officulum fieri
ne ita genitale citò flaccescat: Quamvis hæfionis huius alia & non incongrua
ratio afferri possit, glandosa nempe corpora quæ penis radicem circulariter
ferme ambiunt & in coitu plurimum intumescunt. Tertium, quod in Ari-
stotele corrigendum censeo, hoc & non leue est: Calvaria, inquit lib. 3. de
Hist. An. cap. 7. non simili modo in quoque Animalium genere habetur. Alijs enim
osse continuo calua perficitur ut Cani, alijs compacto ut homini. Vult nimirum Ca-
nem sine futuris ullis osse continuo caluam suam sortitum esse. Quem Scali-
ger errorem non vidit, saltem non correxit in expositione sua. Haud vidi
maiores magis in utroque oscitantiam. Canis enim quod ex meo discere
Sceletto Canino poteris, futuras omnes quas homo, & plures etiam in Calua-
ria sua impressas tenet. Est huic Coronalis, Sagittalis, Lambdoides, est in-
super in Canibus os frontis sua diuisum commissura etiam in adultis, quæ in
recens natis hominibus apparet quidem, in ætate verò prouectis plane obli-
teratur: quæ res fecit ut tam Aristoteles quam Medici omnes huius frontalis
diuisionis in homine non meminerint. Adesse eam tamen in Abortu & nu-
per natis infantibus manifestè conspicitur, & tam longè progreditur ut &
nasi & maxillæ utriusque ossa per medium rectè diuidat. Vnde ut credam,
facile adducor & ipsum bonum quandoque dormitasse Homerū, Aristotelem
hominem quales nos sumus fuisse, & labi potuisse & aliquando ex chartaceis
potius libris sapuisse, quam utrumque Naturæ folium Cælum inquam, & Ter-
ram penitus inspexisse.

De dentibus etiam, de quibus aliquam apud Authores controuersiam inue-
nio, hoc quod dicam habeo. Vndiq; hi in utraque maxilla sibi correspon-
dent. Sex numerantur anteriores quos incisivos dixeris, sequuntur duo ob-
longi & erecti verè Canini ex utroque latere singuli: tum sex molares in
utroque ibidem latere. Ita ut Canis cum socijs suis superioribus toto suo in ri-
ctu seu ore dentes quadraginta obtineat: Costas numero tredecim, claviculis
enim caret. Nec Talum habet: quid autem hic sit, alibi dicendi locus erit.
Solent post partum, qui Canibus longè difficilior est quam felibus, matres
subito Chorion siue secundinam ut vocant, catulorum suorum, quod ipsæmet
vidi, deuorare & sic etiam obstetricis munere fungi, & mordicus umbili-
cum, cum nullo hic ipsis amplius vsui esse possit, abscindere.

Antiquitus catulorum carnes frequentes in cibis & medicamentis fuisse et
Hippocrate etiā discimus, quin & hodie in Sinarum Regno cum alijs à Ianioni-
bus in macellis vèduntur carnibus, & populis eisdem quotidianus sunt cibus.
A fide

A fide dignis accepi, tabidis nullum præsentius remedium esse, quàm si frequenter in cibis suis Canino adipe vtantur. Stercus Caninum, quod *Album Gracum* forsan melius *Dracum* pleriq; vocant, his libenter relinquimus, quibus adeo animalium fimeta pro medicamentis placent: quasi ex ditissimo Nature thesauro non millena nobis & meliora & gratiora suppetant. Felem vidi, quæ aduulorum Canum non attigit carnes, catulorum libenter edit; quod illæ ob coitum hircum olerent. Sic nobis etiam exectorum carnes vt pecudum & caporum magis arrident. Vidi & catulum à felis vberibus pendentem, quæ pluribus ipsi diebus lac præbuit, ac probè enutriuit.

Atqui nō deerunt nasutuli quidam, quos iam mihi etiam se opponere audio, animal hoc de quo iam longam satis texui historiam, canem minimè esse, quod nec figura huic admodum conueniat, nec in *America* (quæ ipsis ego arma ministro) ante Hispanorum in illas partes aduentum Canes ulli conspecti fuerint, quod ex descriptione Tertiæ in Americam & in specie quidem in Brasiliam Nauigationis clarum euadit. Quod & Gomara in generali sua Indiarum Historia testatur. Cum enim Brasilienses primùm ex Venaticorū genere Canem in *Villagagnonis* aduentu nostris etiam hominibus applaudentem vidissent, obstupuerunt valde; quod hic aliquam similitudinem cum animali ipsis *Ianouare*, Leone quouis ferociore gereret. *Christophorus Columbus* quoque, vbi primum ad Insulam *Toriquen*, quæ S Ioannis nomine insignitur, peruenisset, *Indi* illi qui cum Hispanis bellum gerebant, vehemèter Canem subrubidum peregrinum sibi timuerunt, qui duorum etiam ferè balistariorum stipendium merebat, acerrimus vt Barbarorum hostis, ita strenuus Hispanorum defensor. Et *Valboa* Hispanorum Centurio fortissimus, cum primum Australem patefecit Oceanum, Canes quos secum habebat in Indos emisit, qui fuga sibi consulentes, non minore ab his damno, quam à præstantissimis *Valboæ* militibus terrore affecti fuerunt.

Hic ego ab eruditissimo philosopho & Theologo *Iosepho à Costa* è Societate IESV suppetias mihi postulo, qui ea de Noui Orbis Natura ingenij sui acumine & experientia ipsa edoctus aperuit, quæ Veteres philosophi friuolis persuasi sine sensu rationibus (qui error & hodie plurimum contingit in scholis) pertinacissimè negare ausi fuerunt. Hic enim lib. 4. cap. 33. *Tria ait in India occidentali Animalium genera reperiri*, vnum soli *Indiæ* natium & proprium, alterum Hispanicis siue Europæis simile, tertium ab Hispanis primum in eam Orbis partem illatum. Et ex his vltimis quidem esse oues, vaccas, capras, sues, equos, asinos, *Canes*, feles & his similia. Probat autem hæc noua omnia Americanis fuisse, quoniam nulla propria nomina, quibus iam enarratas bestias appellent, nouerunt, sed meris Hispanicis & his corruptis admodum vtantur.

Atqui hic ipse meum magis iugulum peto, dum Canes illuc aliunde illatos vltro fateor. Sed litem hanc facile & tribus vt aiunt verbis ipsiusmet Iosephi, quibus laudatum iam caput concludit, componam & finiam. In initio inquit, *India* Canes nullos nouerat præter genus quoddam pumilum, quod patria voce *ALCO* nominabant. Iam propter similitudinem Canes ab ipsis Hispanis illati maiores

Obiectio-
nes quæ fie-
ri possent
non esse
Canē hoc
animal.

Audi Hispa-
norum in
Americam
aduentum
ibiq; nullos
fuisse Ca-
nes conspe-
ctos.

Iosephus à
Costa lau-
datur.

Responde-
tur obie-
ctionibus.

Tria ani-
malium ge-
nera, nunc
in America
reperiuntur.

Canes Ame-
ricani no-
stris non per
omnia simi-
les.

Canis Iap-
ponicus ter-
restris in Pi-
scem abit.

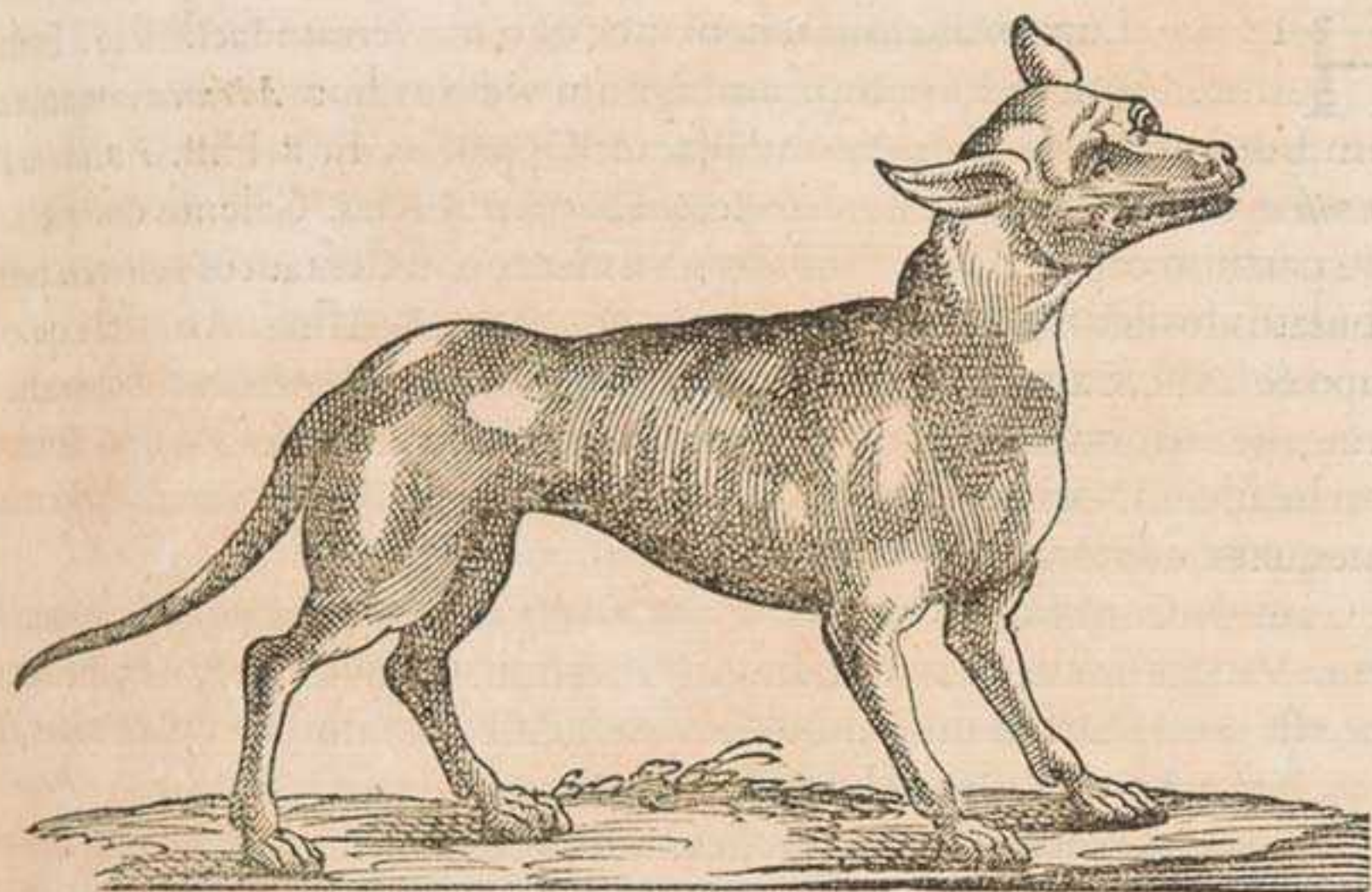
*diore hoc nomen quoque obtinent. Pumilos hos Canes Indi tantopere amant, ut sibi demant, illis quod obijciant, Peregrinantes eosdem aut dorso, aut sinu receptos secum ferunt. Aegri non secus ac congerrones, aut consolatores eosdem secum habent, conuersione ipsorum dolores sibi minui credentes. Ex quibus statim sanioris iudicii quis, quid de hac nostra Icone statuendum sit, colliget. Ad vnguem enim animal, quod hic prostat nanum, pingue & mansuetum effigiatum, mihi videtur illud esse, quod Americani nomine communi ALCO vocabant. Erit igitur Canis, sed non Europæis nostris per omnia similis. Quandoquidem in Regni *Guineæ* descriptione, Parte Indiæ Orientalis siue volumine sexto Canes à nostris multum etiā discrepantes reperiuntur, qui nec latrant nec mordent, & magna à populo illo copia aluntur ouiumque instar in forum venales aguntur, cibis valde expetiti, apud quos nostri Canes in magno pretio habentur, propterea quod latrare possunt, audito enim Canum latratu *Nigritæ* illi loqui eos posse existimarunt.*

Libuit Coronidis loco & hæc ex cap. 170. Benedicti Pererij adiungere, & si vera sunt quæ ipse ex auditu refert, monstrosam quendam Naturæ lusum, ac metamorphosin admirari. *Est inquit, apud Iapponios animal terrestre corporis magnitudine figuraque non dissimile Cani, mollissimo pilo, suauissimisque ad edendum carnibus: Hoc certo quodam tempore incipit vehementer appetere & frequentare ipsum mare, in quo identidem natans & sese mergens particulatim & membratim piscis fieri incipit. Tandem exuta prorsus terrestris animantis figura totum in piscem similitudinem, & naturam commutatur. Sed 2. Tom. in Genesis cap. 152. refert se Romæ hoc animal sed mortuum vidisse, non tum ex toto, sed aliquot tantum partibus piscem factum: ceterum naturam animantis terrestris figuram retinuisse.*

In Insula etiam *Hispaniola* Americæ Historiographi notant, Canes paruos exoticos repertos fuisse, qui partim Indis illis domi in delicijs, partim foris in Venatione vsui erant ad animalcula quædam ipsis propria cuniculorum instar capienda, qui similiter vocem nullam edebant ad necem vsque etiam verberati. Et cum Plinius lib. 8. cap. 58. scripserit: *Cyrenis mutæ fuere rana, atque è continenti vocalibus durat genus earum: mutæ sunt etiam nunc in Seripho Insula, hæc tamē alio translate canunt.* Fuerunt qui hoc ipsum tentarunt, & huiusmodi mutum Canē ex *Nigaragua* ad Ciuitatem *Panamam* trecentis Leucis distantem asportarunt, sed æquē hic atque ibi mutus remansit. Hæc ego eius solum gratia adferre volui, ut fidem huic meæ coniecturæ adiungerē, Mexicanum hoc animal *Canem* esse licet non vndiquaque nostrorum figuræ Canum respondere. De rabie Canum subsequenti sermone agendi locus dabitur. Atque hæc fortassis plus satis.

X O L O I T Z C V I N T L I

Lupus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMAL hoc ex figura depicta ferocitatem toto Corporis habitu præfert, & terrorem quendam ex visu spirat. Rictum nempe voracis bestiae, toruos & lucentes oculos cum truculentis supercilijs, gingivas & oris labra cruenta, dentes exsertos, caninos nempe duos valde conspicuos, posteriores verò serratos ac prægrandes ostentat. Ex superioribus labris hirti admodum pili retrorsum flexi, mol-

lioribus Histricis aculeis non absimiles ex cinereo alboq. colore variantes erumpunt. Totum caput cinerei coloris, lineis quibusdam transversim arcuatis subnigricantibus conspicitur. Aures erectas gerit longas satis, cinereas rotas, quarum inter spatium maculae latae coloris fulvi, quæ & integram frótem interstinguunt. Collum obesum crassumq. laxiore pelle, longa fulvaque macula præditum, cui similem in pectore gerit. Cinereo totum corpus colore constat, quod maculis tamen subinde fulvis maiusculis passim intermixtis ornatur: Lineis etiam ceu tænijs & fascijs subnigris à dorso ad latera deorsum hinc inde deductis. Ventre toto est cinereo excepta parte anteriore, ubi insignis eaq. vnica ac fulva macula visitur. Cauda huic est satis longa non villosa, cinerei coloris, in medio tamen subfuluam obtinet maculam paulatim evanescentem. Crura ac pedes cinerei & nigricantis coloris, lineis à summo ad imum deductis firmi crassiq. prostant, quorum priores quinque ungues, sed retractos admodum; posteriores verò quatuor exhibent.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hic ego Lupum auribus teneo, nec quo me vertam facile scio. Etenim inter Canem Lupumq. ambiguum videtur hoc *Mexicanum* animal: cum Lupum Cani pastorali simile faciat Oppianus. Et 8. Hist. An. 18. *In Cyrenensi agro cum Canibus Lupos coire* scribebat Aristoteles. Galenus quoque 3. de Vsu partium cap. 1. Cum Pindarum risisset, quod Centauros generari posse fabulatus fuisset, mixta tamen animalia ex Equo & Asina, Asino & Equo, ex Lupo & Cane, Cane & Lupa, imò Vulpe nasci non inficiabatur. Lupum hunc tamen potius, quam Canem esse animus inclinatur. Cuius rei argumenta dicam luculenta, prius quam de Luporum partibus, natura, ac proprietatibus quicquam afferam.

Hoc animal Mexicanum Lupum potius, quam Canem esse afferitur.

Cum de Cane superius agerem tria retuli esse in America animalium genera: Vnum ipsi exoticum, nativum alterum, tertium inter hæc medium, hoc est, nostri Orbis animalibus non dissimile, cuiusmodi sunt Leones, Tigres, Vrsi, Apri, Vulpes, Lupi & feræ aliæ.

Qua via modoque animalia ex nostro orbe in Americam abierint.

In Anglia nulli Lupi esse dicuntur.

S. Augustini de proposita questione opinio.

Andreas Celsipinus sumus Romanæ Medicinæ Professor.

Sed qua ratione viaque terrestria nostris similia in novum Orbem, qui immenso Oceani spatio à nostro dispescitur, perlata fuerint, non levis est controuersia. Hanc Iosephus à Costa enodat & imprimis quidem apud eundem S. Augustinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 7. miratur, quomodo in nonnullis nostri quoque Orbis Insulis Lupi, Pantheræ & feræ immanes aliæ, quæ generi humano, præterquam quod vsui nulli sunt, damnum etiam notabile inferunt, reperiantur? nam in quibusdam, inter quas Anglia numeratur, Lupi nulli inueniuntur. Quod enim ad Canes, Equas, Boues, Elephantes & huius generis proficua animalia attinet, fieri potuit, ut deliberato hominum consilio nauibus eò perlata fuerint, quod de ijs, quæ feritate & sua atrocitate nobis formidabilia sunt, nec nisi dolum hominibus struunt, vix est probabile asserere. Quod si idem D. August. Antipodes cognouisset, quid ipsi de hac difficili admodum quæstione statuere animi quæso fuisset? Neque enim verosimile ego existimo, credere ipsum voluisse, per ingens marium spatium ex nostro hæc orbe illa transnatare ad Antipodes potuisse, quod ipse in Insulis quibusdam nostris contigisse persuadere sibi visus fuit. Vult etiam Diuina procreatione, post vniuersale diluuium ex terra hæc enasci potuisse æquo ferme modo, quo in principio Mundi, quando Deus dixit, producat terra animam viuentem &c. Hoc quidem minimè Diuinæ potentia, attamen eius ordinationi aliquo modo repugnare videtur. Quoniam omnis generis animalia in Arca Noe conclusa fuerunt, quæ egressa postmodum seipsa per semen propagarunt. Si autem nuda Naturæ lex consideretur, minus adhuc concedetur ex Terra & putredine perfecta huiusmodi animalia, non aliter ac Muscæ & Ranæ solent, ortum sibi sumere. Quamuis *Andreas Celsipinus* acutissimus Peripateticus, & qui summus fuit in hoc *Athenæo* nostro Medicus, olim Magister meus hoc fieri posse Aristotelicorum vi principiorum in suis quæstionibus Peripateticis facile deducat, quod de homine quoque affirmat. Sol enim

enim & homo hominem generant, hoc est, Sol absque homine, ut ipse ex Aristotelis & verbis & mente conuincit. Adeo misere obscura Aristotelis verba ab ipsius asseclis tractantur, & dogmata ceræ instar ad quamlibet opinionem parata obediunt. Quare Iosepho hic laudato iam loco, facile assensum præbeo, nouum hunc Orbem à cætero nequaquam quoquouersum auulsum & separatum esse, aut saltem quod mihi videtur, si iam licet separentur, non ita olim fuisse & tempore post Cataclismum in quibusdam omnino extremitatibus coniunctos hæsisse, quibus pedestri itinere tam homines quam animalia utrobique commeare facile potuerint. Nam & nostrorum memoria patrum didicimus, in multis iam locis mare, ubi olim terra, & solum nunc esse, ubi olim Salum fuit, & Siciliam à reliqua nunc Italiæ parte per mare interiectum distractam, cui quondam adhæserat, historiarum fide nouimus. Nam fieri quidem posse, quinimò euenisse, quod feræ periculis incitatae totos sæpè dies noctesq. in undis ad Insulas qualdam vicinas pernatarint, sed tantam itineris intercapedinem, quantà noster à nouo distat orbe, emetiri potuisse, id demum à vero absolum & *ad uerum* planè esse videtur. Cum & aues concitatissimo volatu mille & quingenta stadia superare non possint. Erunt igitur Lupi, Vulpes & similia cæteris bestiis etiam exitiosa animalia, non de industria huc perlata, sed sua sponte ac naturali quodam instinctu, postquam ex Arca Noe egressa fuerunt (Nam etiam ex plantis quæuis suo nativo gaudent pabulo, aere & solo, atque adeo, *hic segetes, ibi veniunt felicius* *ruæ*) huc facile concurrere seseque multiplicare potuerunt.

Iam autem hoc animal Lupum potius quam Canem esse sic probare aggredior. Capitis cum primis totius aspectus facile hoc euincit, qui ferocissimi animalis intuentibus imaginem præbet, ac tantum non depictum etiam, terrorem incutit. Inter animantes autem quæ perpetuò cicures sunt, Mulum; quæ cicures fieri possunt, Elephantè; at quæ semper feræ permanent, Pantheras numerat & Lupos Arist. 1. Hist. An. 2. Quamuis non ignorem ex mansuetorum genere fera quædam ipsius sententiâ, esse posse, inter quæ Canes ponit. Non tamen quæ fera natura suâ sunt, mansuescere vice versa omnino posse. Cui Scaliger eius interpres ibidem consentit. Hoc ipsum Plinius lib. 8. cap. 17. probare visus fuit de Lupa Romuli & Remi nutrice verba faciens: *Nam quæ de infantibus, inquit, ferarum lactibus nutritis, cum essent expositi, tradantur, sicut de conditoribus nostris à Lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quam ferarum naturæ arbitror.* Attamen ipsemet sui forsitan parum memor Aristoteles 9. Hist. 36. Lupos cum piscatoribus amicitiam inire & ex eorum præda viuere dixit. *Apud Meotidem paludem, inquit, Lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terram expansa ressecantur, lacerare.* Idem planè Aelianus annotauit. Albertus magnus profecto, quod re ipsa nunc expertus fui, optimè scripsit, *Catulum adhuc cicurari posse & Canis instar ludere, non tamen deponere odium ad venatores & agnos aliaq. minora animalia, quæ à Lupis vorantur.* Quod de domestica mihi Lupa retulerunt, ubi hæc agnum videat, appetitum ipsi excitari & palatum prurire. Dicamus igitur mansuescere quidem hanc bestiam posse, non tamen Lu-

Probatur hoc animal Lupum potius esse ex capitis aspectu.

Quæ fera, quæ natura suâ sint mansueta animalia.

Aristoteles sibi contradicere videtur.

pinam omnino deponere naturam, adeòq. (vt verbo fertur) pilos non animū mutare. Antipathia enim quæ inter agnum & Lupum viget, in viuientibus haud cessat, quam aliqui post mortem quoque remanere crediderunt. De viuientibus Ouidij versiculi existunt,

Antipathia
inter ani-
malia vig-
et cōciliatur.

- - - Sic agna Lupum, sic Cerua Leonem,

Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columba.

Nulla. n. vi inquit Nazarius possunt coire, quæ naturali diuortio dissident, nec vlla tam fidelis est copula, quæ in diuersum tendentia nexu suo teneat. Vnde & in adagiū abiit: Lupus prius ouē ducat vxorem, quā inimicis conueniat. Cicurari tamē, quod Aristot. inficiari videtur posse, certus sum. Cum ante hos octo dies quā hanc scriberem, domi & in Musæo quidem meo Lupam adeò mansuetam viderim ac tractauerim, vt ipsius magister etiam eius ori manum infereret & me gratia dentes numeraret. Ego sanè & collum & pedum digitos impunè vt libuit contrectaui. Didici autem Lupi dentes pedesq; tam posteriores, quā anteriores cum Cane adeò conuenire, vt nisi capitis aliquantisper figura differret, ipsissimum fuisse Canem iurassem. Trux enim erat in hac capitis vniuersi, oculorum nempè toruitas, dentiū & pilorum circa rostrum alpestris, quæ in hac nostra pictura ad amussim omnia respondebant, veluti legendi descriptionem meam patebit.

Lupus cum
Cane in pe-
dibus & de-
tibus cōue-
nit, sed ca-
pitis aspe-
ctus distat.

Oculi scin-
tillantes in
Lupo.

Singularem quandam in hac pictura oculorum scintillationem animaduertere licet, quæ apprime cum Plinianis congruit verbis lib. 11. cap. 37. *Nocturnorum, inquit, animalium, velut felium in tenebris fulgent radiantque oculi, vt contueri non sit, & Capræ Lupoque splendent, lucemq; iaculantur.* Et Aelianus, *Acerrimis, inquit, atque acutissimis præditus Lupus est oculis, intempesta nocte, vel Luna ipsa silente lucis usura perfruitur.*

Lupus retrahit
vnguibus incedit.

Accedit vnguium situs positusq;: Hi enim, non vt in præcedenti animali exserti, sed retracti fuerunt depicti; quod quidem omnes, qui animalium naturas indagarunt, in Lupo obseruarunt. Voluerunt enim aliqui, quod Lupus dictus sit quasi *Leopus*, quod Leonem nempè in pedibus vnguibusque imitetur. Siquidem hi non aliter ac feles retractis vnguibus incedant, ne audiantur. Quare Albertus scripsit, *Lupum cum fraudulenter incedit, pedes lambere ac lubricos facere, ne strepitus audiat.* Addunt alij, si lepem transiliens occultè ouibus insidiaturus pede forsan strepitum excitauerit, mox pedem quasi reum mordere. Si tamen Isidoro credimus: dictus est Leopos, quasi vt Leoni in pedibus, ita huic sit virtus quicquid pede presserit, non viuat. Veruntamen de hac nobis Etymologia nulla lis sit; certū est, Lupū conclusis potius, quā explicatis ambulare vnguibus, quod in Icone probè insinuat.

Qualis color sit Lupi cōis.

Color etiam, si & hic aliquid nobis argumenti præbere valet, in hoc animali talis reperitur, qualem Lupis cōmunem magis esse omnes fatentur, canis nempè nigricansq;. Nec mirū fuluas huic aliquot maculas intermisceri. Neq; enim Europæum, sed Americanum hic animal describitur. Et in Noruegia quoq; Moscouia, Lithuania, Samogitia (ne quid de magis Septentrionalibus dicam prouincijs,) candidissimi lupi, vrsi, lepores, ac vulpes reperiuntur. Quare nec hoc cuiquam alienum videatur, quod pilis curtis, & non villosis, vt in

vt in

ut in nostris, cauda depicta appareat. Hæc enim rei naturam non mutant. Et Rubum sine spinis; nec ideo minus Rubum, vidimus. Et Canes tam hirtis quàm mollibus, longis curtisq. pilis, imò excepta capitis aliqua particulâ, toto corpore glabros & pilis nudos conspeximus. Et si quis ad rem aliquid hoc quoque facere putauerit, addam, vero valde simile esse, cùm sub præcedente Icone author libri huius Canem nobis Americanam depingeret, hic quoque non Europæum animal subiungere voluisse, sub Canis tamen generica & laxiore latitudine comprehensum.

Aliud argumentum hoc animal Lupum Mexicanum esse.

Nunc Animalis huius mores partesque breuiter nobis perstringenda restant. Capitis figura, quæ Canino haud absimilis est, iam satis delineata patet. Oculi sunt lucentes ut dictum; rostrum quoq; pilis crassioribus ceu fetis horridum. Aures in Lupo multò quàm in Cane erectiores & longæ latis. Dentes in Lupa illa cicure, de qua supra, quadraginta numeravi, eodem ordine & loco sitos, modoq. formatos uti de Cane iam scripsi. Canini tamen illi in Lupo quàm Canibus longiores & è labris erectiores eminent. Incisores prægrandes: molares magni & fortissimi, ut non malè Oppianus dixerit Luporum quoddam genus esse, dentibus adeò validis, ut lapides ac metalla vincere & perfringere possint.

Partes huius Lupi explicantur.

Dentes describuntur.

Hic æquum omnino censeo, quid Galenus lib. 11. Capitibus 8. & 9. de usu part. de numero & usu dentium senserit, minimè filere. Ait autem Naturam vnum tantum in Homine, in vtraque parte caninum dentem produxisse, quòd sciret se animal ciuile ac mansuetum effinxisse, cui robur ac vires ex sapientia, non ex corporis fortitudine essent. Cum Leonibus, Canibus, Lupis ac ijs quæ *καρχαρόδοντα*, hoc est ferratos habentia dentes appellantur, multos vtrinque dederit. Quod Horatius innuere voluit, Lupo in dentibus, in calce Boui arma esse,

Galenus opinio de dentibus examinatur.

Mirum, inquit,

ut neque calce Lupus quenquam, neque dente petit bos.

Ego verò, quod & cum de Cane agerem, insinuauit, tam in hoc quam in Lupo, non nisi vnum vtrinque dentem caninum illumq. prælongum & exterum valde reperio. Sex autem incisores, quorum duo illi caninis viciniore, paulò quidem reliquis sunt longiores, quos ob id caninos ipse forsan appellauit, non labra tamen egredientes, sed eodem cum reliquis incisorijs ordine siti, eandem quoque meo iudicio, vtilitatem præstant. Superant igitur tam Canis quam Lupus hominem numero dentium, quod hic ad summum non nisi triginta duos; illi quadraginta possideant. Sex nempe in maxilla inferiore molares dictos in vtraque parte, totidem in superiore ferratim respondentibus oppositos. Caninos tam supra quàm infra vtrinque vnum, & sex incisores, in vtrauis maxilla singulos. Cùm Homo tantum quatuor habeat incisores, molares quinque, at plerumq. quatuor, etià in adultiore ætate. Solent autem (ut plurimis amicis meis vluvenit) vltimi illi molares ætatis anno vigesimoquarto & octauo non rarò, erumpere cum ijsdem planè dolorificis accidentibus ac molestijs, quibus pueruli dentientes affliguntur. Hos in Caluarijs quibusdâ, suis in præsepiolis adhuc latitantes bene grandes conspexi.

Homo ad summum triginta duos, Lupus quadraginta possidet dentes.

Ex quo patet falsum esse, quod libello de Anatomia viuorum, qui Galeno adscribitur, memoriae proditum fuit, Lupo multiplicem esse dentium ordinem concessum.

Aristotelis
error de Lu-
pi collo de-
tegitur.

De collo Lupi facere non possum quin ipsissima Aristotelis verba 4. de Partibus Anim. 10. adducam: *Collum*, inquit ipse, *Arteria* (scilicet asperza) *gratia habetur*, quippe quod eam atque etiam gulam protegat, *amplexuq. suo tuta- tur*, hoc ceteris animalibus flexile & *vertebris compactum est*, at Lupo & Leoni *osse perpetuo riget*, commodius enim ad robur quam ad alios usus collum ijs effe- tura voluit. Plinius lib. 11. cap. 37. Aristotelis vestigijs probè insistit. *Qui- bus Cervix est* (inquit, nempe animalibus) *è multis vertebratisque orbiculatis ossibus flexilis ad circumspectum*, articularum nodis iungitur, *Leoni tantum & Lu- po & Hyenæ ex singulis rectisq. ossibus rigens*. Cetero *spinæ annectitur*. Hæc Ari- stotelis doctrina adeò ipsius sequaces commouit, ne dicam decepit, vt Aelianus hoc etiam figmenti addiderit: *Lupi collum in eas breuitatis angustias com- pulsum*, atque *vehementer compressum esse*, vt *retorqueri*, retroq. *versari non queat*, & *si retrò velit aspicere, totum corporis truncum retorqueat necesse esse*. Quæ ita ve- ritati è diametro repugnant, vt vel ipso Cane agiliorem ferme Lupam, col- lumq. in quamuis partem faciliùs vertere, & ludicris cum magistro suo gesti- culationibus quaquauersum ceruicem volutare in meo nuper Musæo & vi- derim & riserim plus satis. Collum quinimò arctè contrectaui & Aristote- lem miserè hic hallucinatum fuisse probè didici. Et cum à Lupæ huius he- ris plures exenterati Lupi fuissent, vbi hanc ipsis Aristotelis opinionem de ceruicæ rigida vnius continui ossis proposui, & ipsorum sensum exquisui, & me ac ipsum *petulanti splene cachinno* exceperunt. Sed quid hæc mirer

Aristot. lap-
sus in Ca-
nis calua-
ria.

aut exagitem? Cum idem Aristoteles in Caluaria Canis, vt supra monui, eun- dem errauerit errorem, illamq. osse continuo nullis contextam commissuris diu nobis persuaferit. *Atqui*, vt Lucianus ait, *ipse res melius loquuntur quàm verba*.

Sola Testu-
do verte-
bris in spi-
na dorsi ca-
ret.

Inter centena & plura animalium tam reptilium quàm volatiliū, qua- drupedum & aquatiliū sceleta, quæ ego partim domi asseruo, partim im- perfecta reliqui, vnum solūm reperi, quod os continuum loco vertebrarum sortitum est, nimirum Testudinis, siue hæc aquatica siue terrestris fuerit. Os autem hoc rigidum nullis mobile vertebris in sola dorsi & lumborum spina reperitur, peruium tamen æquè, & spinali medulla repletum. Collum interim & cauda æquè vertebris (vt reliqua omnia habent animalia) articu- latis constant, quasi Natura has collo minimè denegare debuerit, cuius mo- tus ad vitam admodum est necessarius: Quod caput nempè collo imposi- tum, in vtrumque prorsus latus, antrorsum, retrorsumque verti debuerat, cum in hoc ceu in specula quadam sensuum organa omnia collocata fue- rint. Vertebris autem in dorsi spina eas carere voluit, vt ceu fornice ac domuncula, & vt Plinius vocat, putamine durissimo præditæ, sub hoc tu- tæ lateant, nullo modo siue ingredientes, siue procumbentes incuruare & conglobare se valeant, id quod Erinaceis facillimum est, qui hoc etiam præ- ter Naturæ rerum & aliorum quadrupedum animalium seriem obtinent, vt Clauiculas habeant, quæ soli alioquin Homini, & Simiæ, singulari quo-

quodam priuilegio concessæ fuerunt. Et ideò forsan quod Erinaceus adeò in globum se colligat, vt nec caput nec caudam, principium & finem eius inter- noscere queas. Hoc cum Testudo præstare non valeat, neque vertebrae in dorso habere debuit. Id quod fortassis & ipsum Aristotelem præterijt 3. de Histor. Annal. cap. 7. *Initium vero, inquit, in omnibus, quæ ossibus constant, spina est, quæ compacta ex vertebrae à capite ad coxas porrigitur. Vertebrae omnes foramine medio peruiæ sibi iunguntur.* Vides quam omnia Natura ad numerum, pondus, & mensuram necessaria moliatur, nec quicquam frustra faciat. Huic ego me malim, quam *Authori* vlli astringere, hanc sequi, cum hac inuenta mea omnia sedulò conferre. *Qua duce, vt Cicero ait, nullo modo errare possum, & vt Iuuenalis,*

Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dicit. Atqui nec ratio Aristotelis quicquam persuadet, cum ait, ideò Lupo & Leoni, vnico rigens osse collum à Natura concessum fuisse, quod animalia hæc robore potius, quam alijs prædita visibus voluerit. Neque enim facile Aristotelem mihi assensum præbiturum æstimauero, si persuadere ipsi conari velim, manum, vt probè suo fungatur munere, & fortissimè quicquid apprehendit, contineat, non viginti septem, ex quibus composita constat, sed tribus solummodò maioribus ossibus contextam esse debere.

Galenus meherclè, acutius rem introspectit, & colli partes vsunque sedulò magis nos docuit in libris *de usu partium*, quos aureo dignos elogio censeo, cum in his Conditoris nostri sapientiam, ac prouidentiam in procreandis tam brutorum, quam humanæ fabricæ partibus diuinis planè, vt æquum fuit, hymnis celebrauerit. Libro itaque 12. Cap. 10. 11. & 12. hunc in modum philosophatur: Spinam à Natura, ceu carinam quandam, animalibus datam esse, cuius nos beneficio recti ambulemus, illa suo quæuis modo ingrederentur. In qua duo erant necessaria: primum, vt intus excavata esset, hunc nempe in finem, vt ex cerebro, ceu fonte animalis facultatis, portio aliqua, spinalis medulla dicta, tanquam fluuius per ipsam ad motum subiectis partibus communicandum descenderet: Secundum, ne vno simplici & incomposito osse rigeret, quanquam ad Sedem tutam id longè utilius fuisset, neque enim tam facile spina hoc modo luxari, ac distorqueri potuisset. Veruntamen Scopum Natura hic alium in constituendis partibus antiquiorem habuit. Non enim lapideum vel ligneum effingere animal, sed vita motuq. præditum voluit. Si enim motu destituatur, parum abest, quin pro lapideo illud luteoque habeamus. Quapropter cum motus animali secundum ipsius substantiam maximè insit, ob id satius fuit, ex multis fuisse partibus conflatum. Si enim totius spinæ os vnicum fuisset, an non immobile, ac veluti verum quodam confixum aut palo affixum appareret? Miror profectò Aristotelem Lupo non cornua addidisse, huic enim ad arietandum illa colli rigiditas, quàm ad venandum conferre amplius potuisset. Iam autem cur tam collum, quam *Μετασπέρων* seu dorsum, quam Lumbus, & os quibusdam *ῥαχίς* hoc est Sacrum seu magnum, ab alijs vero *πλευρά* id est latum nuncupatum pluribus spondylis & vertebrae, non autem tribus quatuorve ossibus maioribus ceu Tibiæ & Brachia, constent, & Gale-

Cornua Lu-
po conueni-
ent, si col-
li os rigidū
haberet.

nus loco iam dicto enucleatè satis explicat, & ad Medicorum potius, quam nostrum forum hoc longius prosequi pertinet.

Ecce quantum possit præoccupata & diu nutrita de magni cuiusdam viri doctrina, opinio! Nam

- Cui quisq; ferè studio deuinctus adheret, hunc laudat, hunc imitatur, præ hoc omnia aliorum dogmata ipsi frigent sordentque, & sic semper itur in antiquam uiam. Quilibet denique sequitur priores malè iter ingressos, & exculationem mereri videtur, quod publica via errauerit. Vt enim Seneca ait, Multum dare solemus presumptioni omnium hominum; apud nos veritatis argumentum est, aliquid in nobis videri. Sed & idem Seneca: Tritissima quoque via & celeberrima maxima decipit, nihil est magis præstandum, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur. Ac reuera nunquam tam bene cum rebus humanis actum est, ut optima plurimis placuerint.

Et quod deplorandum magis, res eò iam redacta est, ut temerarium æstimeretur, velle aliquem in naturalibus præsertim studijs profiteri scireq., quæ alij hæc nus ignorarunt, odiosum verò etiam, ea immutare conari, quæ longa iam consuetudine recepta, & ceu legibus quibusdam sancita & optima iudicata videtur. Hinc consumimus plerumq. totum vitæ tempus, in aliorum sensibus (nunquid etiam forsitan ab ijs authoribus pensitatis) eruendis & dilucidandis, Natura & rerum magistra experientiâ longè interim valere iussit. Non certè Platonem Aristoteles interpretandum, aut hunc Theophrastus explicandum solum suscepunt, sed vterque suo modulo philosophari, vetera impugnare, & noua, quæ ipsis veriora videbantur, substituere voluerunt. Atqui rationem rationem conuincere, inclamant omnes; quam & ego si vera sit, admiror & exosculor.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Verum & hoc ex communi Præceptore Aristotele 3. de Generat. animal. cap. 1. didici, *Rationi fides est adhibenda, inquit, si quæ demonstrantur, conueniunt cum rebus, quæ sensu percipiuntur.* Cuius si rationes eiusmodi essent, proh Deum mortalem! quam tardiosis nos laboribus in rerum naturalium perscrutatione liberasset? in qua & opes, & sæpè vitam conterimus, antequam veritatem in pateo latentem expiscamur. Sed audendum & nobis erit, ut adagio enim fertur,

Et Græci non nisi tentantes ad Troiam peruenerunt. Sequamur hic Senecæ filius, consilium: *Faciamus, ait, bonum patrem familiæ, faciamus ampliora quæ accipimus, maior ista hereditas à nobis transeat ad posteros, multum adhuc restat operis, multumq. restabit, nec ulli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adijciendi.*

Iam mammillarum quoque situs & numerus, quas in hac Lupa māsuerat conspexi, certo mihi persuadent cani valdè affinem Lupum esse, quod & osin genitali masculi, pluries, ut in Cane visum, ostendit, & ab Aristotele quoque notum. Reliquum igitur est, ut & ossium, costarum præcipuè & vertebrarum conformatio ac numerus cum Cane conueniat. Erunt igitur colli vertebrae septem, quæ

in meo Canino sceletro numerantur: tredecim verò dorso, quibus totidem affixæ costæ tam veræ quam mendosæ (clauiculis enim caret Lupus & Canis) haberent, & in lumbis septem. Post has omnes os sacrum sequitur cum reliqua cauda, quæ simul septemdecim vertebris seu ossiculis absoluntur. Omnis igitur

Deplorandum, quod nos neglecta plerumq. rerum magistra experientiâ, nudis Authorum verbis declarandis immorimur.

Quæ ratione nos amplexari debeamus.

Senecæ Cōfiliū studio sis omnibus cordi habendum.

Māmarum situs ac numerus Canem Lupo simile monstrant.

Ossium in Lupo enumeratio præcipuorum.

à capite ad vltimum caudæ officulum numerus erit quadraginta quatuor separatarum particularum.

Accedit huc in pedibus etiam luporum cum canibus conformitas. Quinque enim in prioribus pedibus digitos, & quatuor in posterioribus eodem prorsus modo quo in canibus, vt Arist. 4. de part. animal. cap. 10. rectè scripsit inueni. Galenus etiam 3. de vlu part. 7. *Luporum, Leonum, & Canum pedes medios inter humanos & equinos facit quod nec planè articulati sint, vt humani, nec simplices adeò vt equini, ad omnem apprehensionem inepti, sed utiles illis feris ad venationem & cibationem, anteriores præcipuè manibus proportionem quadam respondentes. Cum & natura in humano pede manum hominis imitari quodammodo voluerit, qui & ipse apprehensory instrumenti loco inservire possit. Quod equidem verissimum esse in Heluetio quodam hic Iuvene vidimus, qui brachijs destitutus pedum operà omnia illa perageret, quæ alius vix manibus perfecisset. Solebat autem pede cibum carpere & capere, ori poculum admouere, pileum deponere, taxillis ac chartis ludere, Tympanum ad numerum percutere, suere & nere, & similia plura peragere. Eleganti etiam scripturam charactere ab alio simili pedum ope exaratam conspeximus, quos à multiplici pedum officio ποδωργους quis rectè appellare poterit.*

Pedes Luporum ex Aristot. & Galeno.

Quidā pedum operà omnia manū opera præstitit.

Lupum Canis modo ventriculum sortitum, & quidem satis capacem esse, & vidi ipse & oculatorum testimonio didici, quorum aliqui pro certo mihi asseruerunt, nonnunquam Lupos terram deuorare & reuomere, cuius autem id gratia fiat, non ita planum est. An vt famem compeleant? quod Plinius voluit, & ante hunc Arist. 8. Histor. anim. cap. 5. quod huic animali peculiare esse ait. Vulgus tamen Bufones quoque terra victitare autumant, de quibus alio loco. An vt Albertus arbitratur, Lupos famelicos non vt famem sedent, terra se replere, sed vbi grandia aggressuri sint animalia, boues, ceruos, equos, alces, idtentent, quo pondus sibi addant, & infixis dentibus harendo bestiis, grauitate illos humi prosternant ac dilanient? Et cum certum sit tandem illos terram vomitu reijcere, credi vix potest hanc illis alimento esse. Retulit pro certo Amicus mihi, se non rarò lupos apertis faucibus rictuque hiantes, in maximis frigoribus ambulantes aerem anhelantes auideque trahentes conspexisse, quod ipse eius gratia factum existimauit, vt ventriculum inanem saltem aere, cum carnes deessent, expleret. An vt longissimè distans cadauer olfaceret? odoratu enim vix Canibus cedunt. Quod in Congiani Regni descriptione docetur, vbi hæc verba habentur: *Lupi quoque eius regionis singulariter oleo palmarum delectantur, quod, cum vt canes sint sagaces, quamuis remotum indagant, & noctu nisi in tugurijs accuratè custodiatur, vel etiam in campis portatoribus ibi pernoctantibus & dormientibus, furantur. Oileum quod ex palmarum fructu exprimitur, crassum est & butyri in modum ductile, quod cucurbitarum corticibus excipitur, male reseruatur, & mirum est, quam dextrè hi fures dentibus vasa comprehendant, & humeris, vt lupi nostrates oues furati iniiciant, vt cursus tanto sit expeditior & persequentium verbera effugiant.* Alij in euiscerati ventriculo non nisi frustum ligni putridi sesquilibram pendens, hoc enim in extrema fame sæpe vorant: alius caprinas vngulas ingestas, at non digestas: alius equina stercora, & alius demum non nisi gramina

Lupi ventriculus.

Cur Terrā deuoret.

Quid in Lupi ventre repertum.

gramina quædam se reperisse mihi narrauerunt. Quamuis quod ad gramina at-
tinet, hæc tantummodò Aristoteles ad purgandum vomitu ventrem Canes inge-
rere solere, loco iam dicto affirmavit.

Lupus stre-
nuè fame-
re potest.

Viginti duas
carnis li-
bras Lupus
vorat.

Quibus ci-
bis Lupus
victetur.

Canes Lu-
porum car-
nes nisi per
coctas non
deuorant.

Theophi-
lus Moli-
tor Lyn-
ceus indu-
strius uiuo-
rū & mor-
tuorū ani-
malium per-
scrutator.

Voracissimum autem ut hoc sit animal, inedia tamen strenuè tolerare po-
test. Recensebant mihi Lupæ iam sæpius nominatæ educatores, se singulis mo-
dò tertijs, imò quinquenis diebus (*Exsaturatus enim* inquit Aelianus *Lupus lon-
gum temporis interuallum inedia fert*) huic pabulum præbere, (interea tamen
temporis sæpius bibit) nec præter carnem aliud quicquam, cuius viginti duas
libras vna vice esse potest.

Attamen parcior longè illam portione cibant. Et ob id quidem fame ma-
cerant, quo obedientiorem illam sibi habeant, & ululare seu, ut ipsi dicunt *Can-
tare* cogant. Hac enim arte, dum populo lusum faciunt, collectis pecunijs, & se
& Lupam, vel Lupa potius hos ipsos sustentat. Licet Aelianus contrarium in-
nuere videatur: *Lupum nempe, ut famem multo cibo depulit, similiter occurrentibus,
atque agnum mansuetum existere*. Panem edere ipsam nolle addebant: alij tamen
luporum catulos eundem, pulmenta, & farinam, & pleraque quæ canibus proij-
ciuntur deglutiuisse viderunt. Sed nec Canum carnes gustare vnquam voluit,
cum lupus tamen non raro lupum deuoret. Quod Aelianus quoque fatetur,
sed hæc præ summa fame lupos coactos facere, cum venationis facultate desti-
tuuntur, ubi enim ut Poeta ait,

Viuitur ex raptis, nec hospes ab hospite tutus, ibi

- - - Et fratrum quoque gratia rara est.

Nec mirum hoc, cum in longis arctisq. obsidionibus homines etiam Anthro-
pophagi euadant, atque in acerbissima fame aliqui morsu suis metipsis carni-
bus vim intulerint. Sic & Canum carnes à lupis in venationibus aut fame in-
gurgitari facile crediderim. Nam & Canes à luporum carnibus (experimento
ut audio sæpius tentato) etiam sale & fumo siccatis, coctisq. omnino abhorrent:
Vbi tamen valde percoctæ fuerint, & ferinum illum deposuerint factorem, tum
adduci demum possunt, ut comedant; cum homines interim sæpius decipian-
tur pro bouina illas sumentes. Tantum nos à bestijs, quibusdam in sensibus
superamur: Ita, ut dum Caniculæ meæ domesticæ lupi stomachum à duodecim
iam annis exiccatum olfaciendum proponerem, statim hæc odore percepit re-
tro ire cepit.

Theophilus Molitor Lynceus Hassus (cuius Animæ benè sit) diligentissimus Na-
turæ animalium perscrutator fuit, olim familiaris meus, à quo & lupi stoma-
chum, Intestina, sinistrum oculum & genitalis lupini portionem memorie, &
si quid profunt, etiam medelæ causâ asseruo, cuius & industria manu omnia
animalium, atq. hominū quoque sceleta fabricata possideo. Hic sæpè mihi narra-
re solebat, in Hallsia contigisse, dum lupi ad caulas aliquot accessissent, magnâq.
in ouibus stragem fecissent, ac semielas non paucas reliquissent, pastores reli-
ctam carniū partē custodibus canibus proiecisse: Vnde factum, ut post ali-
quot inde dies Canes illi luporum more in cōmissum sibi gregem irruerent, ma-
ximâ illius partem occiderent, carnesq. lupina auaritate deuorarent. Ex quo
rursus colligo à Lupo Canem non multum distare. In America profectò re-
ferunt

ferunt Europæos iam canes adeò multiplicatos esse, vt horum plures silue-
stres effecti, homines non aliter ac Lupi adoriantur.

Ventriculus autem quem ego ex Lupo penes me habeo exiccatum, substan-
tia sua Vaccinæ vesicæ omninò similis & liquoris septē librarum ad minus ca-
pax est. Quamuis vt verum fatear, eiusdem capacitatis, sed substantiæ tenuioris
ex Gallo Indico *maximo* (cuius sceletum adhuc custodio) ventriculum habuerim
iam situ planè detritum. Intestina superiora nempè a stomachi substantia pa-
rum variant, nisi quod subtiliora magis in substantia sint, & pedes nouenos su-
perent. Ex quo clarè perspicitur, quam vulgus hallucinetur, qui vnico re-
ctoque à ventriculo ad podicem vsque hoc animal esse præditum intestino cre-
dit, vocitatem incusans, quæ faciat vt quamprimum cibum ingessit, recto
tramite egerat, sicq. nouam semper ingluuiei materiam suppeditare nitatur. Si
enim his tenuioribus sua quoque crassiora adderentur, non dubito quin ad pe-
des fermè viginti excurrerent. Humana certum est, viginti octo, triginta &
plures sapè pedes superare. Et cum Canes Lupis magnitudine pares reperire
liceat, nec minus etiam forsitan voraces, iterum clarum fiet, horum ventricu-
lum non tam paruum esse, vt intestino maiori paulo amplior sit, quod in histo-
ria Canis Aristotelem credidisse scripsimus. Credo equidem fabulam hanc de
simplici Intestino indè natam esse, quod *Olaus Magnus* de voracissimo quodam
animali in partibus *Suetiæ* Septentrionalis scripsit, cui ob vorandi auaritatem
Gulonis nomen datum fuit, magnitudine Canis; quod hoc nimirum, vbi cada-
uer reperit, tam violenter se cibo repleat, vt tympani instar venter extendatur,
& ob id angustia inter duas arbores inuentà se stringat, & violentius, quod
ingestum est, egerat, atque sic extenuatum, ad gulam & cadauer redeat, do-
nec totum absumat. Sit fides penes Authorem. Nam qui in *Noruegia* fuerunt &
eiusmodi animal preciosa munitum pelle viderunt, de hac re se nihil quicquam
inaudisse pro certo mihi affirmarunt. Iul. Cæsar Scaliger Exercit. 203. ad-
uersus Cardanum huius etiam meminit belluæ & *Rosomacham*, Vulturem qua-
drupedem, ac Germanicè *Vildfras* (potius ego *Vilfras* à plurimum deuoran-
do) appellat. Atque vt omnibus pateat, quam libenter arrepta etiam vtrò oc-
casione Vir bonus hic integras Nationes mordeat & calumnietur, concepta
eius hic verba subiungam. Non enim vult consequi, homines Indigenas si-
miles mores animalibus habere, quæ apud ipsos frequentia viuunt, quod *Car-*
danus crediderat; Siquidem *Voraces esse Anglos* ait, licet hoc animal gulosum An-
glia non alat. Præterea *Vulpes in Italia pauca*, inquit, *esse tamen Italos cautos, om-*
nium consensus Nationum persuadet. In Germania nostra (Germanis nempè Prin-
cipibus sanguine iunctum se facit) *in Suizeris, in Allobrogibus infinita. Tuscis nihil*
simplicius. Eluctis nihil inconsideratius. Sabaudianis nihil stolidius, inertius, stupidi-
us. Hæc Scaliger: Quem tanti tamen hodieque plurimi faciunt, vt ultra hominum
etiam sortem ipsum extollant.

Ventricu-
lus Lupi e-
xiccatus.

Ventricu-
lus Galli
Indici.

Intestina
Lupi sicca
ta.

Humana
intestina
triginta pe-
des supe-
rant.

Gulo ani-
mal Suetie
voracissi-
mum.

Scaliger
pater etiā
integras
Nationes
libenter
mordet.

An Lupi in
coxis sint
adeò debi-
les.

Nec minus hoc fabulosum, quod plerique Lupum coxas & posteriora cru-
ra debilissima & fermè paralytica habere existimarunt, vndè illud forsitan Plau-
ti natum est: *Quasi Lupus ab armis valeo: illos infractos fero.* Quod vel inde redar-
guitur, cum Lupi æquè ac Canes cursu valeant velocissimo, quos nec facile
Canes

Consensus
caudæ ani-
malium cū
cerebro.

Spinalis
medulla in
vita & mor-
te maximū
momentum
habet.

Vlulare &
latrare qui-
bus pro-
prium.

Canes assequuntur. Hoc egregij tamen quidam mihi venatores persuadere conati sunt, si quis non auribus, ut verbo fertur, sed cauda Lupum apprehendere queat, stringat ac trahat illam fortiter, tum vires Lupum omnes perdere, nec ad mordendum se posse vertere. Ego quidem hoc alios tentare, quam semet subire periculum malim. Si tamen vera narrant, non ita in promptu forsan respondere fuerit. Hoc interim causæ afferre haud mihi incongruum videtur. Caudam extremum Spinæ esse, in qua nobilissima illa ex cerebro derivata substantia, medulla nempe spinalis latet. Quare in consensum facile per hanc, nervorum principium ipsum videlicet cerebrum, trahitur & patitur, motus quoque animali consequenter imminuitur. Consensus istius experimento arguitur. Si enim ex equina cauda crines illi longiores lapsus euellantur, equi visu debilitantur, eoque non raro priuantur. Felis etiam quæ diutius vi quocunque ipsi modo illata moriendo cunctatur, ubi caput ipsi premitur, & cauda multum trahitur, facile mortem, ut audio, opperit. Sic vbi grandioribus quibusdam bestiis acutus in nucham, ut spinalem contingat medullam, stilius adigitur, motum facile & sensum omnem perdunt. Tantum momenti in vita & morte hic cerebri funiculus obtinet. Iam autem non est eadem in præcisâ cauda ratio, animalia enim plurima, si ipsis hæc decurteretur, non ideo moriuntur. Atqui & punctos saltem nervos lethalia inferre symptomata videmus, cum penitus præcisi vix mali quicquam afferant. Et fors etiam in lumbis Lupus vertebrae habet quam in collo & dorso laxiores. Verum omnium horum rationes & momenta afferre, quæ peritos non fugiant Medicos & Anatomicos, nec locus nunc nec tempus permittunt.

Quare cum & externa figura & interna structura Canes & Lupi tam se invicem conveniant, an non & Lupi latrabunt, & Canes vlulabunt? De his res certa est, nemo enim nostrum Canes persæpe non vlulare & eiulare audiuit. Latrare verò Lupos plerique negant: *Albertus* affirmat. Ego nuper domi meæ herum Lupæ suæ vlulatus voce præcinere, hanc eodem tenore sequi, cum volupate percepi, latrare non audiui. Credo tamen Nobilibus Polonis amicis, qui Luporum catulos, quod & vulpes faciunt, latratus voces, non tam acutas tamen, sed raucifonas emisisse, non raro audiuerunt.

Arbitror igitur à Deo & Natura Architecta vocis organa in utroque animali non eodem prorsus modo fabricata fuisse. Latrantes enim Canes firmioribus longè pectoribus ac pulmonibus valere necesse est, cum aerem latratu fortissima expulsionem percutiant. Lupi verò, ut vlulantem aspicienti manifestum fit, aperto rictu sine multa thoracis agitatione flebile illud carmen emittunt, & idem Canes, ubi ipsis ægrè est, facere assolent. Sit aliqua Laryngis itaque in utroque differentia necesse fuerit. Dum olim enim recurrentem Cani nervum Laringi destinatum incideremus, latratum quidem posthac Canis, sed raucissimum & auribus vix perceptilem edidit. Ecce in quam angustam lthmum utriusque animalis, formæ essentialis discrimen conclusum latet, cum vna latret, altera vlulet bestia. Quibus accidentibus, seu proprietatibus imperfectabilem formam philosophi discriminarunt.

De coitu partuque, eodem se res modo habet, ut de canibus. In coitu enim hærent

herent, quod visum dum caperentur. Numerosam prolem sex nempè & novem catulos eosque cacos pariunt, tenerè hos amant, & rumen cunctis præbent, decem enim mammillis famellæ scatent, quæ à canibus etiam ineuntur. Laudare possum hic Nobilem Polonum, qui *Græti* paucos ante annos, Lupam trium annorum intra domesticos in ea Vrbe, parietes educatam, & cicurem adeò, ut cum pueris quoque luderet, excussis tamen caninis dentibus, ex cane domestico concepisse vidit, quæ catulos seu lyciscas septem peperit, matris formæ similes, colore tamen variantes, qui omnes paulo post enecti fuerunt.

Lupæ cum
canibus
coeunt &
pariunt.

Ingenio Vulpibus vix Lupi cedunt, quod in nidis suis & cauernis in loco remoto sub arbore quadam dextrè fabricandis & in venationibus maximè monstrant. Ex compacto enim loca in silvis diuidunt: hic retrò hanc, ille aliam post arborem se abscondit, tertius ceruæ inhiat, eamque cursu fatigat & còpropellit, ubi occultatos socios nouit, quam ubi in occursum habuerint, prorumpunt ex latebris, insiliunt miseræ, quam prosternunt facilè & dilacerant. At si quæ flumina gelu obducta ibi nouerint, studio omni addibito in glaciem adigunt: cum enim ibi cerua pedem figere non possit, statimq. procumbat, præda petitâ potiuntur. Est & hoc ingenioso matris amoris adscribendum, quod catulis suis hædos, porcellos, agnos aliaque huiusmodi minuta animalia ore arrepta viua deferat, eosque ad rapinas & latrocinia tyrones instruat, quæ omnia certissima esse noui.

Ingenio lu-
pi vix vul-
pibus ce-
dunt.

Lucundum æquè ac mirum auditu est, homines reperiri *Luparios* dictos, qui luporum vlulatum non aliter ac si humana loquela vterentur, ad vnguem intelligunt, ipsisque vlulantes respondent (sed interim laqueos & insidias ponunt) siue illi ad prædam socios stimulent, & huic iam insiliant ac lanient, siue ad coitum se prouocent, aut plurimi conuenticula & quasi consilia agitent. Nam & Illustrissimus & Excellentissimus D. Princeps sæpenumerò in opido suo *Montis Calij* ex silvis subiacentibus huiusmodi luporum ad plures noctis horas durantem conuentum, ac diuersarum vocum conuentum, & ut cum Virgilio loquar,

Homines
luparij di-
cti.

aliè

Per noctem resonare lupis vlulantibus Urbem

audiuit, lupinam musicam hanc lepidè appellare solebat. Musicum hunc chorum si impunè ipsi liceret, voce sua ornare posset infausta illa auis, quam *Vlulam* & alio vocabulo *Huba* vocant, ex funesto Noctuarum genere oriunda. De qua Poeta,

Musica lupi-
na.

Infelix Bubo dirum mortalibus omen.

Cum itaque Lupum & Canem adeò congeneres esse hætenus ostensum sit, ut aliqui Lupum dixerint canem siluestrem esse, quamuis reuera cum Scaligero aduersus Cardanum censeam nec canem omnino lupum, nec hunc vlla metamorphosi canem euasurum: non verò miror à fatua illa Gentilitate paribus utroque & diuinis propemodum honoribus affectos fuisse. Quemadmodum enim *Ægyptij* Canem pro Deo, sic *Lycopolitana* Thebaidos ciuitas, ut *Macrobius* *Saturnal. lib.* habet, lupum venerata fuit. Sed & *Ægyptios* olim lupos co-
luisse, ex *Aeliano* discimus. Proximè, inquit, *Nilum herba nascitur, quæ non sine causa*

Lupus pro
Deo à stul-
ta Gentili-
tate cul-
tus.

causa *Lycoctonos* appellatur, quod eam *Lupus calcans conuulsionibus* moriatur. Propterea *Aegyptij* in terras suas eiusmodi herbam importari prohibent, quod hoc animal veneretur. Habeant quæso ipsi suos, & nostros etiam si velint, *Lupos Aegyptij*, & nobis ad extirpandos nostros *Lycoctonos* remittant. *Macrobij* autem de *Lyco-*
politana vrbe hæc sunt verba: *Quæ pari religione Apollinem itemque Lupum, hoc est*
λύκος coluit: In utroque solem venerans, quod hoc animal rapit & consumit omnia in
modum solis, ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit. Ipsos quoque
λύκος ἀπὸ τῆς λύκως hoc est à luce prima appellatos quidam putant, quia hæc fera maxime
id tempus aptum rapiendo pecori obseruant, quod antelucanum post nocturnam sanem
ad pascuum stabulis expellitur. Ex quo loco etiam clarum euadit, cur Apollo mo-
do Lycius, modo Lycophos à veteribus appelletur. Homerus ipsum Lycigenem
vocat, quod ex Latona in Lupæ speciem conuersa editus esse credatur.

Lupi com-
parantur
Soli.

De rabie
Luporum.
Præterire hic nefas duxerim, nisi de *Luporum rabie*, (quam plurimi negant)
eademque *Canum* aliquid dixerim, quod locus hoc ipsum permittat & *Medi-*
cinae studiosorum utilitas efflagitet. *Galenus* 6 de locis affectis cap. 5. hæc ha-
bet: *Cum enim reliquorum Animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affligi*
corripitur. Atque tanta fit in ipso humorum corruptio, ut solum eius sputum si huma-
num corpus contigerit: rabiem excitare possit. Hic *Galenus* duo dicit. Primo homi-
nem à *Cane rabido* concipere rabiem posse, quod *Aristot.* 8. de Hist. an. 22.
negat, qui nec hominem à *Cane rabido morsum, rabie infici, nec mori* (quod utrum-
que falsum est) audacter scripsit. Secundo solum canem sua nempe sponte ra-
bie corripitur, quod & ipsum veritati repugnat. Nam nos *Luporum rabientium*
non pauca apud authores exempla legimus & à fide dignis auditu accepimus.

Aristot: ne
garfed ma-
le, homi-
nem corri-
pi rabie.

Mortuus
quidam ra-
bie à Lupo
contracta.

Alia histo-
ria Lupi ra-
bientis.

Reperio in meis aduersarijs siue obseruationibus Medicis & Anatomicis, (has
quinquennio illo collegi, quo *Medicæ praxi* in *Nosocomio S. Spiritus* addi-
scendæ operam dedi & *Principium Anno seculari M. D. C.* feci) quas *Iuuentutis*
mea appellare soleo, Anno *Sexcentesimo* nempe tertio supra *Millesimum*,
Mense *Septemb.* nobis relatum quendam in vicinia tertio post decubitus
hydrophobiam die mortuum fuisse, qui ante *Sesquiannum* à rabioso *Lupo*
morsus fuerat. *Vltimis* hic igitur & extremis vitæ suæ diebus, cum reliquum
à morsu tempus incolumis egisset, adeò à vino & aqua abhorruit, ut in ma-
xima siti bibere non posset, nisi per canaliculum, (contacto poculo, ne liqui-
da videret) trahendo & sorbendo. Hic iteratis sepè vocibus, ut *Lupus* vula-
bat & mentis planè compos affidentes rogabat, discederent à lecto paululum, ne
dentibus ab ipso impeteretur. Ante annos nondum decem *Velitris* (quod à mul-
tis eius *Vrbis incolis* mihi relatum est) *Lupus* adeò rabie percitus sanie, ut ip-
sa *Ciuitatis mœnia* etiam interdum ingrederetur, plurimosq; læderet, qui simi-
li omnes rabie capti perierunt, præter vnum forsan & alterum, qui multo-
rum spatio mensium *Vulnera* aperta tenuerunt, quò sanies illa & aura vene-
rata paulatim exhalaret. Exempla plurima, ne longe abeas, apud *Lu-*
nem Schenkium reperies, quæ sunt *Fernelij, Petri Salij, Palmarij* & aliorum.

Ne & hic desit *Canum Luporumq; Naturæ genericæ* quædam *Communi-*
tas: Præter rem minimè me facturum existimo, si, quæ tam mihi in *praxi*
Medica & Anatome rabie correptorum, quam alicui meo Collegæ occurre-
runt,

runt, hic breuiter enumerauero. Cum ante annos septem ad plebeium quendam virum accerserer, cui iam alius etiam Medicus operam præsiterat, reperi ipsum hydrophobia laborare, & secunda post accessum meum die, ad plures è viuis abire. Fuerat hic ante quadraginta dies à Cane cuiusdam Lanionis demorsus, quem rabidum fuisse non constabat. Quare vulnere, more solito, iam per conuenientia medicamenta à chirurgo probè consolidato, reliquum temporis prosperè exegit, donec febricula quadam & stomachi dolore nauseaque correptus, medicum vocaret: hic purgante potioncula præscripta, cum aliud nihil aduerteret, elunium illam ventriculi se facile expurgare ratus, sanitati restituendæ insistebat. Veruntamen, cum matutino tempore Pharmacopœus portionem in scypho vitreo pellucido satis, ipsi porrigeret, statim concussio capite, & furens similis, (cum prius tale nihil quicquam in ipso animaduersum fuisset) Apage inquit, cum liquore isto, quem nec bibere, nec intueri æquo animo valeo. Redit medicus, agrum increpat, iusculum carnis saltem adferri iubet, sed ab hoc similiter mirum in modum abhorruit. Tum demum aliquid diuini, (vt Hippocrates loquitur) in morbo hoc inesse suspicatus, interrogare cœpit, vnquamne à Cane morsus fuisset? Annuuit ipse, & domestici res itaque clara rabie ipsum detentum esse. Hic ipse quoque, non raro mentis compos familiares rogabat, ne si quæ forsan indecentia loqueretur, male interpretarentur: se enim aliter facere non posse, quin potum omnem auersaretur, & mente non nunquam vacillaret. Gemitundam & ululantem simul vocem per interualla edebat, quin & mordentis in morem, ora lodicibus admouebat. Crescente demum febre, nec vllis proficientibus remedijs, intra triduum à concepta febre & secuta hydrophobia obiit. Voluerant autem prius fratres ipsius ad mare cum vicinum deportare, in illud bis terue mergere, hoc enim vnicum illi & præsentissimum restare remedium autumabant, quod tamen renuente ægro, & temporis inopia effectui haud datum est. Sed & non ita dudum est, quod Baiulus quidam hic eodem veneno & symptomatibus afflictus, vltimis tribus diebus, inuoluntarijs ac perpetuis pollutionibus, spiritum & semen effundendo, animam simul efflauit. Audio & rabiosum Canem hic Nobilis famina vestis simbriam solummodò trahentem, suum huic miseræ & virus & mortem intulisse.

Historia à
Cane rabio-
so morfi
& mortui.

Alia histo-
ria similis.

Alia.

Aliam mihi Historiam ante annos viginti tres recensibat *Angelus Colius Senensis* Philosophus & Mathematicus eximius, & primariæ dignitatis Romæ Medicus, quem tunc temporis in eodem S. Spiritus Nosocomio Collegam habui, strenuum in Anatomicis meis exercitationibus socium, cum ambo centena ibidem humana cadauera (vel propter illud maximè γὰρ οὐδὲν σπασθὲν) secuerimus. Hic à Cane rabido plurimos morsos breui tempore interiisse omnes, solam prægnantem faminam quinquaginta quinque dies saluam perstitisse, tum peperisse, post duos à partu dies in ea omnimoda symptomata incidisse, quæ ceteri demorsi pati fuerant soliti, tertio porro die obiisse. Questio inter nos ciebat: An infans à matre hoc malum contraxisset? quamuis adhuc tale nihil quicquam perciperet. Videbatur nobis hoc argumento stabiliri posse, immunem

Alia curio-
sa.
Angelus
Colius Me-
dicus insi-
gnis.

à rabie futurum puellum, quod venenum hoc animale potius & vitalem, quam naturalem inficere facultatem solitum esset; Cum Plinius lib. 29. cap. 5. ipsum Canis rabidi Hepar naturalis fontem facultatis, siue coctum siue crudum, non aliter ac antidotum aduersus hoc virus laudauerit. Attamen res in dubio relicta & Scephsis locum habuit, cum fœmina tunc nulla reperiretur, quæ puero huic lac præbere, ob contrahendi veneni metum, vellet. Quare (quod sæpius vidi) ex Capra ad aliquot dies enutriti debuisse illum omnino existimo.

Prosper
Cichinus
Romæ pri-
marius Chi-
rurgus.

Quid in
cadauere
humano ex
rabie mor-
tui sit re-
pertum.

Historia
huius.

Addam & hoc in Medicorum gratiam. Cum anno supra millesimum sexcentesimo & vndecimo, Mensis Octobris die vigesima in Nosocomio ad *S. Ioannem Lateranensem* à primario huius vrbs & eiusdem loci Chirurgus *Prospero Cichino* (cui & ego & Theophilus Molitor & Clariss. *Petrus Merrettus* eiusdem modò Nosocomij Medicus, aderamus) cadauer ex rabie mortui humanum secari iussu fuisse, hæc in ipso animaduersa & reperta fuerunt. Nigerrimus in dextro Cordis ventriculo sanguis, quo omnino carebat sinister. Erat autem hic per pulmones mirè accensos & tumidos plurimus dispersus. Ventriculus, Oesophagus & Intestina ex inflammatione rubescebant. Contractæ rabiei, & superuenientium accidentium hæc fidelissima & memoria digna est historia. Cum hic triginta sex annos natus robustæ habitudinis & pilis nigris, agricola summo mane versus hoc ipsum Nosocomium in aliqua ibi vinea operaturus, pergeret, reperit in via Canem dormienti similem, quem ubi ut sibi cederet, pede percussisset, hic in faciem ipsi subito insilijt, labrum apprehendit, ex quo particulam abstulit. Mansit æger in hoc ipso Nosocomio ex vulnere propemodum sanatus. Post triginta demum dies sitire maximè, timere tamen aquam & ad liquida omnia nauseare cepit, quare nec carnis iuscula assumere voluit. Vehementer & sæpè vomuit, aliquando mente motus fuit. Hoc sane mirabile est, cum speculum ipsi ut intueretur, oblatum fuisset, ut vidit ut fugit, nec posthac videre amplius voluit, Canem, à quo morsus fuerat, contemplari se in ipso, exclamans. Hic quater toto vitæ suæ cursu à Canibus morsu petitus fuerat. Quare an hic vltimus rabie laborauerit, dubitare non pauci ceperunt, quod in hunc dormientem potius, quam furem incidisset. Posse autem Felem non rabientem homini sua salua saltem, dum cutem lambit & forsan sanguinem contingit, rabiem inducere lib. 11. cap. 37. scripsit his Plinius verbis: *Leonibus ac Pardis omnibusque generis eius etiam felibus, imbricatæ asperitatis ac limæ similis (videlicet lingua) attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuesacta (alii legunt mansuefactorum) ubi ad vicinum sanguinem peruenit salua, inuitat ad rabiem.* De morsu sanè Felis domesticæ extat illa celebris in *Aede Diuæ Virginis ad Populum de Vrbe* sepulchralis inscriptio.

Ex Felis
morsu mor-
tuus.

Hospes disce nouum mortis genus: improba Felis

Dum trahitur, digitum mordet & intereo.

A Gallo gallinaceo mulieri Germanæ hic vulnus illatum vidi tantæ malignitatis, ut lecutum indè fuerit cacoethes; ac tantum non omnino lethale vulnus.

cus. Quare credere forsitan non abs re fuerit, Canes nondum ipsa rabie infectos, sed ad hanc iam dispositos humano cruori suum facile virus, ceu fermentum quoddam ac tincturam, ut Chymici loquuntur, communicare posse, quod paulatim vires acquirat eundo & spiritus vitales atque animales maximè petat. Disce hinc pariter dormientem Canem non temerè excitandum esse.

Est & hoc consideratione dignissimum, in eodem *Lateranensi Nosocomio* mortuum fuisse, qui quidem olim semestri post mortem Canis spatio ab hydrophobia immunis fuit, ubi tamen interea temporis ab operis & laboribus diurnis vesperi domum redijt, vicini omnes Canes longè prius quàm ipsum viderèt, latrare ceperunt ex solo eù olfactu animaduertentes, ex quo latratu vxor ipsius certissimum signum aduentus mariti sui capere solebat. De medicamentis quæ rabiosorum morsibus aduersantur, tam multa Galenus præsertim & Plinius nobis scripta reliquerunt, ut si hic omnia illa referre atque examinare animus esset, iustæ magnitudinis mihi volumen exiret. Hoc dixisse suffecerit, plurimum hæc difficultatis includere, & plura opinionem potius, quàm veritatem sapere. Sed de venenatorum morsibus & ictibus animalium, cum de serpentibus acturus ero, plura dixerò. Hoc nunc monuisse satis fuerit, vulnera & vlcera hæc tardissimè consolidanda & igne citissimè extirpanda, adeoque mihi Hippocratis hic Aphorismorum coronidem mirè arridere; *Quæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat ea ignis sanat: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet.*

Canes olfactu rabie infectum cognoscunt.

De Medicinis similiter, quæ ex Lupo petuntur, nec hinc nobis animus est lliadem condere. Videri possunt Animalium Historiographi. *Galenum* solum adducam, qui 6. de Compositione secundum locos ad Hepaticas affectiones Hepar Lupi tam per se sumptum, quam cum Eupatorio mixtum prædicat. Qui tamen de simplicium facult. 11. scripsit. *Iecur lupinum sæpe in medicamentum indidi hepaticum, quod ex Eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine illo componitur.* Quo in loco experientiæ magis, quàm friuolæ ut existimo, rationi credidit, quæ plurimis iam persuasit, partes animalium quandam cum humanis sympathiam & Antipathiam hoc est, iuuandi aut nocendi inclinationem & appetitum habere, ut Cor cum Corde, Pulmonem cum Pulmone, cum Hepatè Hepar: qua de controuersia alio loco disceptandi occasio dabitur. De stercore Lupino cholica passione laborantibus potando, vah quàm copiosus & propemodum odiosus est Galenus. 11. de Simplic. facult. Vbi longa verborum serie, quid & quantum in hoc affectu possit, commemorat. Vbi non deglutitum modo, sed suspensum etiam iuuisse testatur. Et illud maximè laudat, quod terram haud attingit. Utque admirationem augeat, etiam ex vinculo è lana ouis à Lupo laniatæ confecto, suspendi illius sententià, qui plurimos ex hoc Symptomate liberauerat, præcipit. Concludit demum non voces hinc aut characteres, verum substantias naturales suspendi, & maiorem ob id fidem illi adhiberi debere censet, cum ipsemet etiam Galenus effectum non satis admirari potuerit. Eodem in loco stercore canum, humanum quoque suo modo usurpatum, caprinum, bubulum,

Medela vulnerum ab animalibus rabiosis inflictorum.

Medicamentis ex Lupo petitis quæ fides adhibenda.

Galenus stercore Lupinum præcipuè in usu medico laudat.

Matthio-
lus etiam
ex fimo
humano pa-
rat medica-
menta.

Intestina
Lupi, an-
adeo pro-
fuit in dolo-
ribus cho-
licis.

Ioannes Ba-
pista Por-
ta Lynceus
scriptis suis
celeberri-
mus.

Lepida hi-
storia doce-
tur quantum
in morbis
opinio pos-
sit.

bulum, ouillum, columbinum, gallinaceum, murium, crocodilorum & stur-
norum mirè celebrat, estque (sit venia verbo) totus ibi in stercore. Matthio-
lus etiam commento suo in Dioscoridis libri secundi caput trigesimum septi-
mum, oleum ex oieto seu humano stercore (quamvis hoc ob foetorem abomi-
nandum prius dixerit) & aquam vitreis elici organis dicit, quæ nescio quæ
admirandas, tam intus quam extra adhibita, effectus præstent. Sed *Coprope-*
his sua nos balsama, aut maleolentia potius medicamenta relinquamus, qui
ex principijs chymicis intellexissent, qua ratione hæc omnia vim suam exer-
cerent, Salium nempe & Sulphuris ope, quæ in alijs gravioribus & suavis-
sime lentibus quoque substantijs pretiosiora & efficaciora reperiuntur, iam abius-
dis illis pharmacis longum vale dixissent.

Intestina tamen Lupi recentiores quidam Medici in Cholico dolore plu-
rimum prodesse vociferantur. Ego, quid in Medica mihi praxi & cuidam
collegæ meo contigerit, recensere hic minimè grauabor. Medebamur ante
hos duos elapsos annos Illustri cuidam personæ in hac ipsa Vrbe, quæ in-
gentibus vexata cholicis simul & renalibus doloribus, ad insaniam quasi ag-
batur. Post varia medicamenta, cum dolor etiam secunda die non omnino
cessare videretur, ab amicis propositus fuit hic ex Lupi Intestino & forsan cum
ipso stercore resiccato, ab Idiota passim offerri solitus pulvis, quem, ut æger
noster assumere posset, anxie à nobis efflagitavit; quod huic plurimum fidei
idem ex aliorum commendatione haberet. Nos, ut voluntati ipsius satisfacere-
mus facile assensum præbuimus, quod periculum saltem ex hoc nullum ti-
meremus. In vino itaque albo dissolutus & ebibitus fuit, non grati certe odoris
aut saporis, quod ego pitissando expertus fui.

Postquam exhaustus, statim ægrotus melius se habere & non satis Nepen-
thes hoc laudibus extollere valuit. Horæ enim vnius ferme spatio quiescere
ibi visus fuit. Redierunt postmodum iidem & acerbiores dolores. Unde ad
alios clysteres & olei Amygdalarum dulcium cum vino generoso & calido
mixti potum, fomenta anodyna & vnctiones denuo est deuentum, donec ter-
tia die, exhausta omnino sentinæ & arenulis grandioribus per vrinam emissa,
fæuiores illa accidentia mitigarentur, quæ post alui lenitionem ex leuiores
medicaminibus paratam, radicitus sublata fuerunt. Hic, quin semel concepta
fiducia de stupenda huius medicamenti & ab amicis decantata virtute, impetu-
tum impetum & agitationem aliquomodo quietauerit, adeoq. dolorem remi-
serit, nullus dubito. Hoc enim ego sapissime ægrotis meis vsuuenisse obseruaui.

Lepidam sanè & minimè hic tacendam historiam, coronidis loco inferam:
qua confirmatur, quantum in nobis imaginatio de medicamento habita va-
leat, quam *Ioannes Baptista Porta Lynceus* (vir ille, cui sua iam immortalitas
famam scripta conciliarunt) Excellentissimo Principi Cæsio nostro Neapoli
enarravit. Cum ibi Illustrissima quædam femina partus difficultatibus plu-
rimis iam horis molestata, ac penè debilitata eniti non posset, tentatis ferme
omnibus remedijs, media tandem nocte ad ædes dicti *Portæ*, quem in arcanis
remedijs ceu Oraculum quoddam suspiciebant omnes, missum, importune
pulsatum, & remedium efflagitatum fuit. Ipse Medicinam minime profiteri
& som-

& somnum sibi turbare conquerens, abire famulum iussit. Hic magis magisque instare & sacram illam anchoram implorare. Quare, ut ea se *Porta* molestia, & portam suam à continua simul pullatione liberaret, aquam nescio quam, Capillorum puto Veneris, in chartula præscripsit & subito potandam parturienti esse, seruo præcepit. Ne autem à vento papyraceum folium agitatum aliò transportaretur, in parte enim domus superiore habitabat, obuias ex pavimento sordes, ac quisquillas collegit, chartæ inuoluit, ut pondus eidem adderet, & ex fenestra deiecit. Famulus ratus, se medicamentum iam ab ipso *Porta* præparatum domum ferre, iussit ut ebiberet Hera, quod attulerat. Quare mulierculæ assistentes ex vino puluerem illum sordidum confestim sorbendum præbuerunt, & bono simul animo parturientem esse iusserunt. Et ecce, quadrantis horæ spatio enititur illa pulcherrimum masculum. Dum mane è lecto in Musæum se recipit *Porta*, in ædibus suis plures Principis illius famulos siue Anteambulones vino nobilissimo Campano, carnibus, volatilibus, piscibus, fructibus, ac mensæ secundæ bellarijs ac verè lautijs onustos reperit: miratur rei nouitatem. Atqui isti, donaria hæc esse, quæ Princeps ipsorum ei mitteret pro arcano & quasi diuino sibi concessio medicamēto, puluere nimirum illo, quem ante aliquot horas parturienti Dominae uxori suæ transmississet, quo ebibito cum pauxillo vino, statim illa felicissimè peperisset. *Porta* rem simulare, gratias agi interim Principi iussit, se post meridiem illum accessurum & de fausto utriusque euentu gratulaturum. Quod & fecit, simulque quantum opinio semel animo impressa de medicamento & Medico, siue bona siue sinistra efficere possit, hinc disci monuit. Cuius & ego gratiā hæc afferre (licet parerga alicui censerī possint) simulq. innuere volui, sæpe numero nos effectum per se esse credere in nostris medicamentis, qui tamen ex accidenti potius, ut loquuntur, prouenit, atque hinc regulas illas, contraria contrarijs curari, quamplurimas falsò poni, & à scholis approbari, non intellectis medicamentorum viribus. Sed manum è tabula: nam & hic forsitan nimis aliquibus fuisse videbor.

Quare ne nunc, quidem, cum possem plurima, de *Lycostono* Luporum Veneno quicquam dicam. Nec de Hominum in Lupos metamorphosi. cuius Plinius cap. 22. libri 8. meminit, fuisse, qui crederet, & Græcum authorum *Euanthem* hoc scribere, ad quod Plaut. in *Amphit.* alludit,

Nam verum est, quod olim est auditum

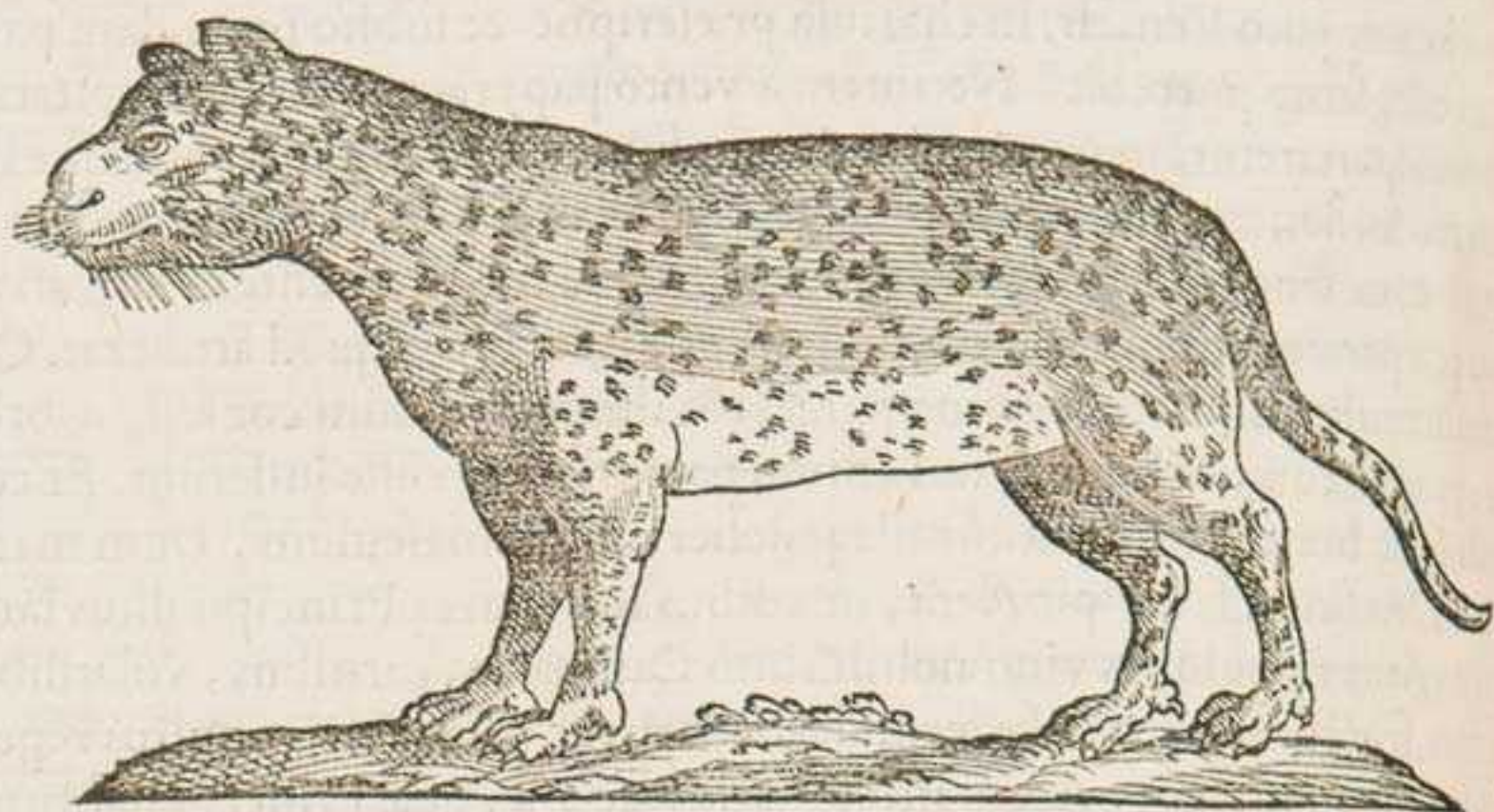
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines,

Et sauas belluas mansitasse, nec vnquam denuo parentibus cognitos.

Mirum est, inquit Plin. quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, ut teste careat. Quod ut verissimum est, hominem neque corpore, neque Anima in bestiam verti posse; Theologi tamē nostri, inter quos primo loco nominandus ac venerandus D. *Augustinus* lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. sanoid modo explicat, ludificatione nepe dæmonum fieri posse, ut tam subiipsi phantasia persuadeat, quā alijs ita appareat, hominem Lupi, seu alterius bestie corpus induisse. Et si forsā onera viribus suis maiora portet, hæc à Dæmonibus ferri, ut hominibus illudatur. Verū hæc Theologis relinquamus, & finiamus.

T L A T L A V H Q V I O C E L O T L, seu
Tigris Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

APV T, Felis nostratis figuram quodammodo repræsentat, uti & reliquum corpus non multum ab Animali hoc diffidet. Caudam habet, quàm in Icone expressa fuit, paulò longiorem; aures curtas ac patulas, oculos conspicuos & lucentes, rotundosque. Oris rictum satis magnum obtinet; superiores Canini bene eminent dentes ita longi, ut interiorem ad latera maxillam excedant. Barbæ pili pauciores

sunt, quàm figura hæc ostendit, & hi versus pectus reflexi, nigricantes. Sunt & alij non multi ad rictum fixi, collum versus retorti. Nasum crassum valde habet. Tibias crassas valde, & mediocriter altas: In pedibus anteriorib. ungues acutos, quatuor longiores, & quintum breuiorem. Vniuersum corpus pulchro roseo-fubruber colore, excepto inferiore ventre, qui albicat potius. Maculis rotarum effigie, sed grandioribus multò, quam præsens exhibet figura, nigricantibus omnibus intra suaue rubentem colorem, totum ita corpus, pedes & cauda ordine quodam distinguuntur, ut elegantem planè huic animali acu pictum captem, seu peripetasma impositum crederes. Sunt autem maculæ hæ in dorso & capite rotundiores, maioresque; versus ventrem verò pedesque oblongiusculæ, & multò minores.

Animaliū
maculoso-
rum con-
trouersa
valde no-
mina.

Aristoteles
Alexandri
Magni libe-
ralitate plu-
rimum in
Animaliū
Historia ad-
iutus.

Non scio profectò an *Tigris*, *Pardalis*, *Pantheræ*, *Pardi*, *Leopardi*, *Thois*, *Variarum*, *Lyncis*, *Africanarum*, & *Chai*. pluribus pelles maculis scateant, an horum natura animalium & nomina, plures nobis & maiores dubitandi causas suggerant. Ego Plinij consilio & imitatione, Aristotelem Naturæ vestigijs insistentem, in hoc meo opusculo libentissimè sequor. *Alexandro enim Magni Rege*, ut Plinius habet, *inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegata hac commentatione Aristoteli summo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Asia, Græciæq. tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, pila-*

tusq. alebant, quibusque viuaria, armenta, aluearia, piscine, auaria in cura erant, nequid vspiciam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando quinquaginta ferme volumina illa praeclara de Animalibus condidit. Hic igitur 6. Histor. animal. 35. *Panther*, inquit, parit cecos *Luporum* ritu. Theodorus Gaza *Panther* seu *πανθηρ* *Lupum Canarium* vertit. Hoc Iul. Caesar Scalig. commentario suo, saepe iam laudato, improbat, *τὸ πανθηρ Pantheram* interpretatur, Gazæ interpretationem mirans & reprehendens. Sed rursus *Niphus* utramque hanc versionem, dum alatum Aristotelis locum declarat, refutare aggressus *πανθηρ*, inquit, à *vetere interprete* (à quo Scaliger suam mutuatus est) *Panthera* vertitur, sed Theodorus *Pardalin* vertit *Pantheram*, *πανθηρ* verò (seu *Pantherem*) *lupum Canarium*; Sed quid sit *lupus Canarius* non satis constat. Et rectè quidem *Niphus*; aliqui enim *lupum Canarium* putant esse animal voce vulpina, cum Leonibus congregiens: alij ex Cane & Lupa natum; alij genus *Lupi* longis asperisque pilis. Quid igitur propriè sit *Panther*, forsitan ignoratur. Hinc Oppianus hunc inter feras ignobiliores uti *Feles*, *Glires*, *Sciuros* numerat. Quare si huic credimus, neque *Lyncem*, neque *Thoen*, neque *Pardalin*, aut *Pantheram* esse patet, quod hæc non vilia & imbecillia sint animalia: neque *Pardus* siue *Panthera* masculerit, cum aliam *Pantheri* ab hoc vocem, adeoque indiuidualem quandam (vita loquar) assignet proprietatem Author *Philomelæ* hoc versu,

Panther caurit amans, Pardus hiando felit.

Et Aristoteles equidem, vnico solùm loco *Pantheris* mentionem facit, & quidem non vbi de Leonum (ad quos referretur, si *Panthera* esset) sed *Luporum* partu loquitur. *Pantheræ* verò vocem Plinius latinitate donauit, quam Græcæ illi *πανθηρ*, apud Aristotelem frequenti, substituit, quod post hunc Gaza quoque fecit: *Pantheræ* enim Aristoteles vocabulum nusquam posuit, sed saepissime *Pardalis*, quod semper Gaza *Pantheram* interpretatur, quod & ipse Scaliger imitatur Coment. suo in 9. Histor. cap. 8. sed 6. in versione Gazæ *πανθηρ* inquit Aristoteles, hoc est *Panthera*, deuorato veneno, quod idcirco vocant *Pardaliches*, quærit hominis stercus. Iuuat enim. Eodem planè modo 2. Hist. 1. *Panthera* ipsi ex *Pardale* vertitur, dum ait Arist. *multisida quædam esse, ut Leonem Canem, Pantheram*. & 8. Hist. 28. Quando Leones potius in Europa, *Pantheras* vero in Asia, in Europa nullas esse scripsit. Quin etiam, quando neutro genere *πανθηρ* *Pardalia* idem Scaliger *Pantheram* ponit 2. Hist. 14. dum Aristoteles *Chameleontem* pallore lacerti, & perinde atq; *Pantheræ* nigrore variatum asserit. Hic tamè Gaza pro *Pardalia*, *Pardum* non *Pantheram* reddit; sed nulla est differentia, ut iam videbimus. Concludamus igitur Aristotelem, quotiescunq; *Pardalis* & *Pardalia* habet, animal velle maculosum intelligere ferum, & ex Leonum genere. *Panther* autem ad *Lupos* potius, quam *Leones* pertinere videtur, nec an maculis careat, an illis aspersum sit, ex Aristotele patet. Non miror ideo quosdam *Lupum Canarium*; alios *Canem Luparium* pro *Panthere* interpretari voluisse.

Iam autem *Pardales*, *Pantheras*, *Pardos*, *Varias*, *Africanas* vnum idemque animal esse, luculento Plinij etiam testimonio docebo. Hic lib. 8. cap. 17. Cum de *Pantheris* ageret, dixit, *Pantherarum* mares *Pardos* appellari, & *Pantheras* simpliciter

Panther an
sit Lupus
canarius.

Hoc ait
Gaza.

Negat Ni-
phus.

Dubitatur
quid sit
Panther.

Pantheræ
vox latina
reddita ex
Græca Par-
dali.

Pardalis &
Pardalia
apud Arist
à Latinis
panthera &
pardus ver-
tuntur.

Panther ad
Lupos po-
tius, quam
Leones vi-
deretur ac-
cedere.

Quibus no-
minibus
Plinius Pa-
ntheras ap-
pellet.

simpliciter *Varia*s ob varium nempe & maculosum colorem. Absoluto etiam nomine *Pantheras*, *Africanas* appellabat, quod ex Africa nimirum adueherentur. *Senatusconsultum fuit vetus*, inquit, *ne liceret Africanas in Italiam aduehere*. Locutus autem hic de *Pantheris* fuerat: propterea Varro dicebat, si à Lybia *Luce boues dictæ essent, fortasse Pantheræ quoque & Leones non Africanæ bestiae dicerentur sed Lucæ*; quod in Lybia nempe plurimæ tales nascantur. Per *Pardalem* vero etiam Plinium intelligere *Pantheram* ex sequenti fit capite clarum, ubi de *Camelopardale* sermonem instituit, quod *Capite nempe sit Camelino & maculis albis, rutilum colorem distinguuntibus*. Maculosum igitur cum sit animal, *Pardalis* siue *Panthera* Latinis merito nominis compositionem ingredi debuit. Est quidem & *Tigris* etiam maculosum animal, verum hoc Plinio non orbiculatas, quales in *Camelopadale* sunt, sed oblongas sortitum est maculas.

Camelopardalis maculosum est animal apud Plinium.

Aduersus Vlysem Aldrouandū de Camelopardale disputatur.

Ac postquam huc pertigimus & *Camelopardalis* quoque meminimus, spatio-
sus se campus aperit de nomine saltem bestiae huius aduersus *Vlysem Aldrouandū* disputandi. Hic igitur, ut & *Cornelius Vteruerius Belga* successor ipsius rerum Naturalium *Bononiæ* olim Professor, libro de *Quadrupedibus Bisulcis*, Cap. de *Camelopardali*, errare eos dicunt, qui *Camelopardalem*, quod ex *Camelo* & *Pardale* generata sit, ita appellari censeant. *Illud autem longè est falsissimum*, inquit, *Cum & Pardus ipse, siue Pardalis qui Græcè πᾶρδος dictus, generare non possit, est enim Hybrida, ut præter naturalium rerum scriptores, cultissimus Claudianus:*

Paulus est Hybrida claudiano.

*Obuia fulminei properent ad vulnera Pardi,
Semine permixto geniti, cum fortè Leænæ
Nobiliorem vterum viridis corruptit adulter.
Hi maculis referunt patres, & robore matres.*

Perperam Panther, Pardus, & Pardalis confunduntur.

Hic ferme tot dubia & hallucinationes, ne dicam errores, quot voces reperio. Et imprimis supra dilucidè iam probaui, longè ex Arist. & Plinij mente, *Pantherem* à *Pardo*, seu *Pardale*, aut *Panthera* distare, quæ omnia hic sub vno animali nomina confunduntur. Nam Aristoteles sæpè *Pardalis*, siue *Pantheræ*, maculosi animalis; *Pantheris* verò ignoti animalis, & quod nescitur, utrum atrum an album sit, semel tantum meminit, quod *Gazæ Lupum Canarium* nominare placuit. *Pardum* etiam *Pantheræ* marè planè à *Panthere* diuersum ex Plinij autoritate deduximus. Porro quomodo *Hybrida* est *Pardus*, & Muli instar generare non potest? Cum Plinius tamen dicat lib. 8. cap. 16. *Odore Pardi coitum sentit in adultera Leo, totaque vi consurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluatur, aut longius comitatur*; *Leænæ* nempe adulterum *Pardum*. Verum, inquit, coabit cum *Leænæ* *Pardus*, non ideo generabit filium ex matre alium. At quæram ego, cuius patris hic *Pardus* sit filius?

Pardus non potest esse Hybrida Plinij autoritate.

Nobiliorem vterum viridis corruptit adulter, inquit Claudianus.

Et quis hic viridis adulter? Huic poeta nullum hætenus nomen assignauit. An *Pardus* simul pater & filius? ut friuola de pullo & ouo est quæstio, *utrum horum prius fuerit*. Atqui ego, ex eodem Pliniano loco, cum *Leænæ* non coire modo *Pardum*, sed ex eadem etiam catulos *Leoninos* non iubatos tamen, *Leonum* more procreare, reperio. *Leoni præcipua generositas*, inquit, *tunc, cum colla armisq; vestitur*

vestiunt iube. Id enim aetate contingit, è Leone conceptis. Quos verò Pardi generauere, semper charactere hoc carent. Simili modo feminae. Magna ipsi libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hac maxime spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus feris. Ideò multiformes ibi animalium partus, variè feminis cuiusque generis mares aut vi, aut voluptate miscente, vnde etiam vulgare Gracia dictum, semper aliquid noui Africam asferre. Hæc Plinius: qui mixtum quid ex Pardo & Leona procreari non negat, Pardos tamen hos partus non vocat. Qui Pardos minimè ex permixto semine ortos, sed suæ speciei determinatum animal & quorum feminæ Panthera sint, appellat. Solinus etiam cap. 29. de Leonibus loquens. At ij, quos creant Pardi, inquit, in plebe remanent iubarum inopes, pariter omnes parant à sagina. Iam si hoc etiam Aldrouando donem, Pantherem cum Pardo siue Pardale aut Panthera vnum idemque animal esse, quod paulò ante negavi, nihil tamen Vlysses hic euincet. Nam Panther, etiam Aristotelis autoritate non infecundus aut sterilis est, femina enim cecos parit Luporum more, numero vt plurimum quatuor. Et, vt quid amplius concedam, Pardos scilicet à Pantheris differens animalium genus. Et hi tamen generant si Solinum cap. 20. his verbis loquentem audimus: in his siluestribus & Pardi sunt, secundum à Pantheris genus, noti satis: quorum adulterinis coitibus degeneratur partus Leonarum, & Leones quidem procreantur, sed ignobiles. Non sum tamen nescius Pardum & Leopardum vocari aliquando ab Authoribus adulterinum hunc Leonaæ foetum, ex Pardo seu Panthera masculo progeitum, qui, vt Philostratus habet, maculosus est. & propterea non est mirum, si Claudianus hunc etiam Pardum appellauit poetica quadam licentià, cum adeò Pardo seu Pardali maculae propriae esse videantur, vt etiam 13. Hieremiæ legatur: si mutare potest Aethiops pellem suam, aut Pardus maculas suas; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Quamuis de maculis Plinius nihil dicat, solumque iube defectum in spuria hac progenie insinuet. Maluit itaque hic Aldrouandus & Vteruerius elegantis ingenij poetæ Claudiani, quam solertium Naturæ interpretum Aristotelis & Plinij fide vti. Atque huius solius hæc gratià adducere volui, vt demonstrarem Pantherem à Panthera longè differre. An verò Camelopardalis ex permixto sit semine genita & quale sit animal, vbi locorum reperitur; hæc pertractare huius minimè sunt instituti. Videri potest Petrus Bellonius 2. lib. obseruationum, & apud hunc Strabonis verba, qui in colore describendo plurimum variant. Hic enim ait, cum Pardale similitudinem nullam habere, & coloris varietate Hinnulo simillimam Camelopardalim esse. Ille Pardi maculis varijs infectam adstruit. Ego saltem, aliquam nominum ambiguitatem è medio tollere volui, reliquam sequenti capite prosequemur. Nunc ad animalis præsentis Mexicani effigiem declarandam, & Naturæ eiusdem proprietatem enucleandam me confero.

Hoc autem priusquam exequar, Tigridi etiam examen subeundum est, cum non leuis hic dubitatio oriri possit, Tigridumne, an Pantherarum cohorti Animal hoc sociare se velit. Plinius equidem lib. 8. cap. 17. Cum Pantherarum considerationem instituisset, Tigridis pariter, maculosi animalis, recordatur. Panthera, inquit, & Tigris macularum varietate propè sola bestiarum spectantur, ceteris vnus, & suus cuiusque generis, est color. Pantheris in candido breues macularum

Parduscoit
cum Leona
& ex hac
generat
Leones nō
iubatos.

Panther si
etiam cum
Pardo idē
esset, tamē
generare
ex mente
Aristote-
lis potest.

Pardus &
Leopardus
quandoque
pro quouis
maculoso
animali
sumuntur.

Camelo-
pardalis à
Bellonio
describi-
tur.

Tigridis
examen.

Reprehen-
ditur Pli-
nius ab *Vter-
uero*, quod
Tigres so-
las & Pan-
theras ma-
culosas
scripserit.

Defendi-
tur Pli-
nius.

Canes Ro-
mæ pul-
chris ma-
culis infi-
gniti visi.

Petrus Epi-
scopus A-
dramytte-
nus Theo-
logiæ, &
humanae
prudentiæ
peritissi-
mus.

Quales in
Tigris sunt
maculae.

Mensa Ti-
grinae apud
Plinium &
Senecam.

Mensa Ci-
trea.

Germani
Tigrinas &
Pantheri-
nas ex Ace-
re & Fraxi-
no mentas
pulcherri-
mas cōcin-
nant.

Itali ex In-
dicis lignis
idem fa-
ciunt. Sed
pretiosio-
res ex ver-
sicoloribus
marmori-
bus consi-
ciunt.

macularum oculi. Noui hīc non leuis Plinium lapsus ab *Vteruero* argui Cap de *Ca-
melopardale*, quod solo Tigres & Pantheras macularum priuilegio gaudere scri-
pserit, cūm *Lynxes* tamen, *Leopardi*, *Vri* & *molossi* eodem fruuntur. Atqui hīc
ego Plinio suppetias fero, tūm quia non absoluto planē sermone à macula
bestias omnes exclusit, cūm *propē solas* dixerit, non *simpliciter solas* Pantheras &
Tigres; tum quia forsā Canes ea macularum varietate ornatos minimē vi-

dit; quales & nos, non multos ante annos, quacunque tandem ex regione
primū inuectos conspeximus. Fateor equidem me talium insignes duos cum
admiratione, Pantherarum maculas apprimē referentes ex molossorum genere
Romæ vidisse, quorum vnum ante elapsi anni finem *Augusta Vindelicorum*,
eiusdem Urbis Episcopi Suffraganeus *Petrus Episcopus Adramyttenus* vir morum
integritate ac suauitate, sacrarum literarum cultu & humanarum prudentia
rerum conspicuus: alterum Illustriss. D. Nicol. Danielouiz, Regis Polon. The-

aurarij Filius, vterque amicitia mihi iunctissimus in hanc Urbem adduxerat.
Et quamuis Tigridem describat Plinius *tremendæ animal velocitatis esse*, qua-
les tamen maculas, oblongasne an orbiculatas habeat, ibi non declarat, quas alio
ex loco eiusdem collegimus Cap. 16. nempe lib. 13. vbi de *Cedrinis*, an *Citris*
mensis hæc leguntur. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs*.
Non moror hīc siue alij legant, in *vertices sparsis*, in *vertice paruis* aut *prauis*, aut
in *Cortice varijs*. Hoc enim quod sequitur, ad rem nostram facit: *Illud oblongo*

euēnit discursu, ideoque Tigrinae appellantur; hoc intorto, & ideo tales Pantherinae
vocantur. Habebunt igitur Tigres non intortas siue orbiculatas, sed oblon-
gas maculas, ad quarum similitudinem *mensæ Tigrinae* appellationem accepe-
runt. De huiusmodi *Seneca* mensis loquebatur libello de animi Tranquilla-
te: *Placet, inquit, mensa non varietate macularum conspicua, sed in vsum posita, qua*
nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat inuidia. Et idem 7. de Be-
nificijs: *Video istas mensas & æstimatum lignum Senatoris censu eò pretiosius, quod*
illud in plures nodos arboris infelicitas torsit. Ex Citri nempe ligno, & quidem par-
te nodosa, illæ maculae in mensis elucebant. Hinc venustè Petronius Arbiter:

- - - - - *Ecce Afris eruta terris.*
Citrea mensa, greges seruorum, ostrumque renidens
Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Hic ad Germanos nostros nunc *Luxus* translatus est, sed ligneus verè *luxus*,
cūm plurimas ex *Acere* & *Fraxino*, & ex harum quidem arborum frequenter
radicibus venarum discursu pulcherrimè variantibus, atque vt Plinius ait,
undatim crispis maiore gratia & fermè Pauonum oculos imitantibus mentas elabo-
rent, quæ vngvine seu pigmento, *Vernice* dicto mirè coruscant. Nec apud Ita-
los ex varijs & elegantibus *Indiarum* lignis mensulae confici desierunt, verū
quæ Senatorium censum pretio suo haud æquent; in quarum locum lapideæ
suffectæ, & ex versicoloribus marmoribus, lapillis pretiosis, gemmisque quas
Orientales plagæ subministrant, confectæ in delicijs habentur. Visa nobis fuit
ante paucos annos in Romani cuiusdam Mercatoris ædibus lapidea eiusmodi
mensa, intertextis artificiosissimè lapillis nobilioribus, duodecim aureorum
millibus æstimata. Illustriss. tamen Princeps *Cassius* noster, non *luxus*, quem
nisi

nisi in literis folis agnoscit; sed luxuriantis Naturæ Thesauri recludendi gratiâ, mensas nobis nuper *Urbi*que toti ad miraculum usque stupenti ex ligno fossili ipsi dicto, assabre concinnatas fieri curauit. Hoc ipse Primus non procul ab Vrbe sua *Aquaspartana* detexit & erui curauit, tam varijs venustisq. vndarum maculis conspersum, ceterisque compactioris substantiæ dotibus ornatum, ut cum *Arundine* leu *Canna Indica* venarum elegantia certare, vel potius illam superare valeat. Verè *Tigrinus* dicere mensas possis, cum fuluo ferme colore & vndis distinctæ luceant. Nam *Solinus* de Tigris. *Fuluo nitent*, inquit, *hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum varietate apprimè decet*. Sic

Vsus & impigre simul experientia mentis;

- - - - - veteres tellure recludit

Thesauros

Ut Poeta ait.

Verum hæc omnia luculentius ex scriptis ipsius, propediem lucem aspecturis (in quibus noua plurima ab ipso detecta & obseruata sunt) curiosus Lector docebitur.

Hicidem Princeps *Therebinthini* simul ligni ad antiquorum morem elaborandi, ex quo mensæ, scrinia, capulæ & varia supellex conficitur, usum nobis reuocauit, ac denuo *Romanis* suis ostendit. Abundant verò hac arbore montes sub ditione ipsius gemini, *Scopulosus* vnus in *Vmbria*; alter altissimus *Iani*, *Genaro* appellatus, in *Latia Albunea* illius *Tyburtinae Sybillæ* olim sedes, quem omnium nunc primum candentem, & vltimò eadem spoliatum ex VRBE contemplamur.

Proh quanta in hoc plantarum varietas! Quanta in eodem circa finem Maij florum amœnitas! Quæ auræ ibidem tum spirantis suauitas! Quàm spatiosa in summitate eius adinstar Amphitheatri cincta planities! Quàm copiosæ limpidissimarum aquarum ibi scaturigines! Apud hos fontes *Albuneos* sic à Sybillæ nomine dictos, ante XIV. annos, dum magnam diei partem non sine dulci labore lustrandis eruendisq. plantis, cum Principe nostro, uti aliarum scientiarum pene omnium, ita quoque rei Plantariæ & amantissimo & peritissimo, operam dedissemus, confedimus vespere, & *fracti membra labore* Anticeno nos refocillauimus *Ioannes Terrentius*, *Theophilus Molitor*, *Henricus Oruius* & Ego, Herbarum studio omnes addictissimi. Sub noctem tandem in Arce & Oppido Principis, quod dicto monti incumbit *Sancti Poli* nuncupato, ut corporis vires basilicæ excepri epulatione collegimus, ita dulci animum pabulo, suauissima nimirum confabulatione, ac philosophicis symbolis recreauimus.

Profectus est ad eundem nunc Montem eiusdem Principis *Cesij* Medicus *Ioannes Bapt. Vindhierius Bauaro-Schonganus* ad *Lycum*, Vir præter medendi artē, politioribus etiam litteris bene cultus, & Anatomies ac Herbarum scientiâ non leuiter tinctus; ut selectioribus & tam virtute quàm raritate præstantioribus plantis Principis sui penum & Hortos, ac nostrum quoque Viridarium *Vaticanum* luculentiora & auctiora faciat.

Porro, ut in viam reuertamur, Aristoteles 8. Hist. Anim. 28. Cum non locis omnibus animalia quælibet aut nasci, aut translata viuere docuisset: *Pantheras in Asia*

Princeps
Cæsius in-
uenit lignū
fossile pul-
cherrimū.

Ex There-
binthino li-
gno varia
& venusta
supellex.

Montis Ia-
ni Genaro
dicti enco-
mium.

Ioan. Bapt.
Vindhie-
rius Germa-
nus Medi-
cine & po-
litiarum be-
ne doctus.

in Asia potius reperiri, in Europa nullas. Tigrides verò Africae & Lybiae prae-
cipue tribuere videtur. Adiunxit in Asia bestias esse efferaiores, fortiores in
Europa, & in Africa multiformiores; unde prouerbum, quod ex Aristotele.

Canes La-
conici &
Indici vn-
de nascen-
tur.

Diuersorum
animalium
coitus.

An Tigri
cum Cane
sit similitu-
do.

Leones &
Tigres ad
Feles po-
tius, quam
Canes ac-
cedunt for-
ma sua.

Tigres à Pa-
theris rari-
tate & no-
bilitate dif-
ferunt.

Inter qua-
dringentas
& decem
Pantheras
vna olim
sola Romae
Tigris com-
paruit.

Tigris à ve-
teribus val-
de negligē-
ter descri-
pta.

Quod in-
ter Aues
Pauo, hoc
inter qua-
drupedes
Tigris est
pulchritu-
dine, ex Gil-
lij descri-
ptione.

Tigres in
aliquibus
locis du-
plo sunt
Leonibus
maiores.

Plinius desumpsit *Semper aliquid noui asserre Africam*. Nam ex varia animalium
commixtione nouae animalium formae videntur, vt Canes, inquit, *Laconici*
ex Cane & vulpe, Canes Indici ex Trigide & Cane. Quae si vera sunt, debet Ca-
ni Tigris similis esse, nec plus ab eo, quam Vulpes aut Lupus distare. Idem
ipse enim Aristoteles 2. de Generat. Animal. cap. 5. concepta haec verba habet
*Coeunt animalia generis eiusdem secundum naturam. Sed ea etiam, quorum genus di-
uersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora
aequant grauiditatis, raro id fit, sed tamen fieri & in Canibus & in Vulpibus, & in
Lupis certum est. Canes etiam Indici ex bellua quadam simili & Cane generantur,*
siue, vt in Graeco est *ἐκ δούλης τῆς καλῆς*. Hanc autem belluam cani similem pon-
tò ante dicto loco explicauerat Aristot. Tigrem esse. Ast ego hic non video,
quae Tigri cum Cane similitudo existat, nisi & Felem sic Cani similem dicas,
à quo multum aberrat. Tigrem enim ad Feles, & minimè ad Canes pertine-
re, posterius probabo. Nemo siquidem inficiabitur facilè, Tigrem Leoni minime
propinquiorem, quam Lupo esse: hic autem ad Canes magis, ille ad Feles
accedit.

Tigres porrò à Pantheris raritate & nobilitate differre, vel ex Plinio disci-
mus, cum enim Romae quadringentae & viginti, vna vice Populo Pantherae osten-
derentur, non nisi in Cauea Tigris sola comparuit, libet ipsum Plin. 8. Histor.
Naturalis cap. 17. audire: *Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas (hoc
est Pantheras) in Italiam aduhere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribu-
nus plebis, permisitque Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus Aedilis
sua Varias (hoc est Pantheras, siue mares siue feminas) centum quadraginta vi-
uersas misit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Augustus qua-
dringentas viginti. Idem Q. Tiberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Martias Theatrum
Marcelli dedicatione Tigrin primus omnium Romae ostendit in Cauea mansuetum.*
Diuus verò (Claudius simul quatuor. Hic noto Plinium Pantheras vocare, *Afri-
canas*, quòd creberrimum hoc genus vt ait, *sit in Africa & Syria*. Aristoteles in
Asia reperiri eas dixerat. An in Africa, nec ait nec negat: in Europa tamen
illas produci negat.

Sed dolendum planè est, quod nec Aristoteles nec Plinius Tigridis nobis fi-
guram coloremque exactius descripserunt. Petrus Gillius vir eruditissimus,
Æliani interpres, ex suis ad hunc accessionibus à Porphyrio, Heliodoro & Oppia-
no desumptis, haec nobis de Tigride scripta reliquit: *Tigride nihil, inquit, ex om-
nibus feris ad spectandum iucundius Naturae solertia finxit. Nam forma pulchritudine
tam valde inter feras eximia est, quam longè ceteris auib. Pauo excellit. Leona om-
nino similis videtur, praeter solam pellem, quam variam maculae purpurascentes &
efflorentes exornant. Ad cursum omnibus feris praestat. Megasthenes scriptis man-
dauit, in Prasijs Tigres gigni Leonibus duplo ferè maiores, eo robore, vt si de ma-
suetis vnus à quatuor hominibus ductus, Muli posteriorem pedem comprehenderit, ad
se trahat.*

Hic ego duo obseruanda existimo. *Primum*, maculas purpurascens non ni-
gras describi, quæ etiam an orbiculatæ, an oblongæ sint, haud patet. *Secundum*,
eius magnitudinis Tigres esse, ut vel Leænâ æquent, vel in *Prasijs* Leones duos
corporis habitu superent. Quæ notæ faciunt, ut de illis, quas in Italia non raro
videmus Tigres, quarum non paucas semper Serenissimi Hetruriæ Magni Du-
ces (apud quos admiranda Naturæ opera quamplurima alia conspiciuntur) An omnes
aluerunt, dubitare quis possit, Tigres potius an Pantheras nominare libeat, il-
las præcipuè, quæ Leonibus multo sunt minores, & nigris orbiculatis non vir-
gatis maculis colorantur. Scaliger Excercitat. CCVIII. aduersus Cardanum
non procul ab hac opinione abit, quamuis alia persuasus ratione. *Tigrem dicunt*
animal ferum Indi hi, inquit, *quos equidem iure ac merito orientales voco. At cum ego*
Pardum puto, quandoquidem & cursu minus valet, & ex insidijs victum querit. Ete-
nim saltu in arborem quampiam ij cum se dederint, in ea latitant; Vnde in viatores, aut in
alias insiliunt feras. Id quod de Pardo quoque prodiderunt. Eligitur Pardus Indus.
Scaliger
potius Par-
dos putat,
quos in Ita-
lia Tigres
vocat.

In hac ipsissima Excercit. duo adhuc sunt alia, quæ minimè mihi reti-
cenda videntur. *Primum*, quod circa finem legitur, & hoc est: *Non est obseruatio*
contemnenda si παρδαλις est Panthera, quid sit apud Xenophontem in Commentario de
Venatione, cum utrumque statuit separatim παρδαλις & πανθηρας. Hic Scaligerum ite-
rum confundere aduerto Pantherem cum Panthera siue *Pardale*, cum tamen su-
pra apertè docuerim, longè diuersum animal esse, quod Aristoteli *Panther*, ab
eo quod Græcè ipsi *Pardalis* siue *Pardalia* dicitur, quod Latini, Plinius præ-
sertim, & posteriores omnes Latine loquentes *Pantheram* vocarunt, & ipsemet
hic Xenophon inter *Pardales* & *Pantheres*, ut Scaliger monet, discrimen facit,
quod huic solum sufficere potuerat. *Alterum* quod moneam, circa principium
legitur. *Duo erant ait, Neraci inter Clathros Regis Nauarræ Leones: horum unus*
cum obisset, eius collum ab alijs visum: à quibus accepi non esse unico, sed vertebri con-
stare. Nunc nuper alterius effosso cadauere, idem nobis compertum est. Maeste tua virtu-
te mi Scaliger, sic itur ad secretiore Naturæ veritatēq. adyta. Fateris tandem
oculatis cōuictus testibus, magnum Aristotelem dum opinabatur collum Leo-
nis unico osse rigere lapsum fuisse, quod ego supra de Lupo aduersus eundem
longa quoque sermonis serie pertexui, eiusq. hallucinationem demonstraui. Et
forlan hinc Iul. Solinus Polyhistor errorem suum hausit, cum cap. 28. de Hyena
hæc scribit Hyenam quoque mittit Africa, cui cum spina riget collum continua vnitate:
flecti nequit, nisi toto corpore circumactō. Hoc ego enim, licet Hyenam nunquam vi-
derim, aut visurus sim, ex animalium Anatome adeò non dicam incertum, sed
fallum esse æquè certus sum, atq. nomen meū calleo. Sed de hac controuersia,
dum de collo Lupino agerem, plura ante dixi. Sæpè etiam meo periculo didici,
difficile esse aliquid probare,

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa,

Ut Lucretius optimè loquitur.

Atqui, dum in hoc dubitationum inuolucro hærerem, accedo Illustrissimum
Dominum Ioannem Ciampolum Lynceum Florentinum fautorem & amicum
mihi colendissimum, ut si quid ipsi de Tigribus perspectum foret, explora-
rem: cum similia sæpius animalia in *Theriotropheio*, seu ferarum viuario, Serenissi-

Ioannes
Ciampolus
Secreta-
rius Ponti-
ficius.

fimi Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ, sua nempe in patria, vidisset. Est autem vir hic non solum in Historia sacra & profana exercitatissimus, Philosophiæ reconditoris, & verioris Matheleos Condus ac Promus, à Galilæo Galilæi V. CL. æstimatus, sed ea etiam Ingenij amœnitate ac felicitate præditus, ut in prosa verlaque oratione, Ciceronis ac Pindari æmulatione, Latino & Hetrusco stilo ita polleat, ut vix hodie reperiatur facundior alter; summis proinde ob eloquentiam Pontificibus carissimus, cum iam secundò in scribendis ad Principes Christianos literis Apostolicis, quas *Brevia* dicunt, ab ipsidem adhibeatur: eius etiam domus ab omnis scientiæ & elegantiae cultoribus, tam indigenis quàm aduenis, quasi Oraculum quoddam vel Eruditionis Templum quotidie frequentetur. Verum perspectis ipsi lectisque rationibus meis, eodem mecum in dubio mansit, an reuerà, quos hodie Florentiæ *Tigres* appellant, Tigres sint, an Pantheræ potius antiquorum existimandæ, si summo rigore & Plinij præsertim autoritate lis esset decidenda. Et ecce, dum sic hæremus, commodum ipsum salutaturn aduenit Reuerendus admodum Pater F. Gregorius de Bolivar Hispanus Placentinus, Ordinis S. Francisci de obseruantia dicti, qui annos XXV. integros in *America* vixit, Regnum utrumque *Peruanum* & *Mexicanum*, plurimasque adhuc incognitas alijs, nec descriptas noui orbis prouincias peragrauit, verbo & exemplo infideli illi populo (cuius tres diuersas linguas optimè callet) CHRISTI Euangelium annunciando, & ad veram ac Catholicam fidem illum inducendo: cuius rei gratià ad *Molucas* quoque Insulas & *Orientem* ipsum penetrauit. Hic nostram facilè diremit litem, eaque de animali proposito nobis enarrauit, quæ ad rem maximè facere videbantur; Tum ego, hoc inquam,

Hic mira
nobis de
nouo orbe
& huius
Animali-
bus retu-
lit.

Hoc placet, hæc dubiam vincit sententia mentem.

Mirabilia, & alia quàm plurima de nouo nobis orbe recensabat, quorum post hac nonnulla scriptis meis inferam, quæ tunc auidi, & ab ore ipsius pendentes excipiebamus. De *Tigribus* autem *Americanis* (inter quas istud animal, cuius hic effigiem exhibemus, vlla absque controuersia collocabat) quæ dehinc sequuntur fideliter ab ipso nobis communicata, scribemus.

Hic breui
Historiam
Americana
editurus
est.

Ne verò quis retulisse ipsum existimet, quæcunque in buccam ac mentem venerint, sciat industrium ac Religiosum hunc virum à *Generali* ordinis sui Antistite magni fieri, & Historiam *Americani orbis* non modo adfectam in scriptis, sed penè iam confectam habere, qua, Deo volente propediem fruemur. Hic enim autopsia plurimorum mores animalium, proprietates ac membrorum constitutiones exactè adeò didicit, ut iustè ac meritò pluribus ipsum prætulerim Authoribus, qui

- - - *Sapiunt alieno ex ore petuntque
Res ex auditis potius, quàm sensibus ipsis.*

Hunc autem in sensum Tigrem nobis Americanam delineabat, eiusque proprietates describebat.

Tigris Ame-
ricana à F.
Gregorio
Bolivar Hi-
spano de-
scripta.

Tigris ferocissima ac fortissima est omnium animalium, quas India occidentalis producit. Reperitur in plurimis Americæ regionibus tam *Nova Hispania*, seu *Mexicani*, quàm *Peruani Regni*: Et ibi copiosius, vbi extensi ma-

gis, atque impenetrabiles montes sunt positi, qui, quò horridiores & magis alperi sunt, eò terribiliores & efferaiores hæ bestia reperuntur. Rarò autem in planitie stabulantur vaganturque, exceptis tamen *Peruanis* prouincijs quibuldam, quales sunt *Chicas, Lipes, Atacama, Tucuman & Paraguay*. Et hanc maximè ob causam, quòd siluæ passim hîc sint vastissimæ, densissimis confixæ arboribus ad plurimas Leucas extensæ, & asperrimis subiacentes montibus, in quibus vllò absque impedimento filiorum procreationi & educationi operam dare facilius possunt. Accedit, quòd prouinciæ istæ copiosissimis abundant animalibus, quæ Tigribus in victum & horum filijs in pastum cedunt. Sunt autem, *Viaccæ & Tauri* siluestres, *Equi & Equæ* feræ, *Alces, Cerui, Dorcades* seu *Capreoli, Gamos, Guanacos, Vicunnas* & plurimæ aliæ bestia, quæ in Tigrum sustentationem ibi procreantur.

Vbi reperitur.

Pastus Tigridum in America.

Propter hanc pastus abundantiam, ac Climatis eius proprietatem maiores efferaioresque ibi Tigres generantur, quàm in vlla orbis vniuersi parte, & tales profectò, vt cum quouis etiam ferocissimo Africæ Leone duellum committere, & indubitata reportare victoriam possint. Vnde iure ac meritò in *America Tigridi regale sceptrum*, quod apud nos *Leoni* debetur, & dominium in omnes omnino belluas assignatur.

Tigridi in America, & nō Leoni sceptrū regale debetur.

Magnitudo talis est, vt altitudine sua ordinaria quatuor aut quinque palmos attingat, faciliè etiam excedat: longitudine ad sex vel septem extenditur. Formosissima, & colorem benè maturi Aurantij pomi referente pelle à Natura Tigris ornata est plena maculis, quarum extremus circulus punicei siue spadicei (*Lionato* dicunt Itali) est coloris: vicinior & interior albicantis; & centrum ipsum nigricat, & quò maculæ hæ, quæ tot oculos repræsentant, capiti dorloque sunt viciniore, eò florent rotundiores; oblongiores verò reduntur, quò magis ad ventrem & crura belluæ accedunt.

Magnitudo huius.

Pellis formosissima.

Aspectu truci horrendum est animal. Oculos scintillantes ac penè ardentes ostendit. Pedes tam grandes ac robustos, anteriores præcipuè, quibus manuum vice vitur, ob id in quinque ungues diuisos, vt ad reliquum corpus collati vix aliqua appareat proportio. Hinc mirū minimè est, quod Taurum per medium ferme diuidere, armum eius certè, aut coxam vnica tantum percussione vnguibus suis acutissimis maximisque detrahare valeat.

Aspectus trux.

Pedes fortissimi.

Est animal agile valde seruat tamen in motu suo decore, & quadam vt dici solet, morū grauitate. Vnde velocitatem suam vix aliter prodit, quam tribus primis in saltibus maximè præcipitibus: his enim, dum ad animal capiendū collinat, vitur, vt ferè quicquid gestit, capere possit; qui si minus ex desiderio ipsi succedant, ab incepto desistit. Verum hoc rarissimè contingit, vt quod intendit, non allequatur. Ac propterea, antequam aggrediatur, considerat opus, ac veluti consilio in arena capto, prius stationem certam, vnde possit ex insidijs erumpere, exquirat. Perspectas suas maximè vires & valorē habet: quare, vbi ex dictis animalibus aliquod occiderit, vt primum sanguinem omnem suxit, dentibus atreptū humerisq. impositum, retorquendo versus animal caput, trium etiā spatio miliarium ad filios aut faminam suam lactantem illud deportat; & si viuum sustollere possit, adfert, simulque venandi & bestias adoriendi filios ar-

Agile animal cum decore quodam.

Prædam quomodo ferat.

Docet filios suos artem venandi.

Duos saltem parit Catulos.

Imperfectos abijcit filios.

Humana carne valde delectatur.

Hispanis magis parit.

Ignem terretur.

Modi Tigres capiendi.

Non potest nisi crassas admodum arbores ascendere.

Pelles Tigrii consumuntur alias iuxta positas.

tē edocet, assistendo omni que procurando diligentia ne praeda aufugere possit. Ordinariò duos saltem catulos partu edit, nec pluribus famina lac præbet. Partum habet molestissimum. Et si ex filiis aliquem cum aliqua imperfectio- ne & naturali defectu nasci contigerit, genitores illum vel occidunt, vel em- trire nolunt.

Est Tigris infestissima omnibus armentis, hominem, nisi prius ex carne eius comederit, timet potius. Huius autem ubi semel sanguinem & carnem degustavit, mirum, quàm palato ipsius arrideat; ita ut ab ea postmodum ab- stinere non valeat; persequaturque ipsum ad quadraginta etiam miliaria, summa cum attentione, vigilantia, & patientia, donec tandem incautum, nocturno præsertim tempore, & dormientem adoriatur.

Hoc maximè animadversione dignum est, si dormientem in cubiculo Ca- nem simul & hominem offendat, occidet primò Canem, post hominem lace- rabit: sin verò hic Hispanus fuerit & mancipium aliquod ex *Nigritis* & *Gai- nea* secum habuerit, & hoc primò interficiet. Sin hominem Americanum, hunc primò similiter adoriatur. Ita, ut hoc planè *Hispani* privilegio ijs in par- tibus gaudeant, quòd his quàm maximè Tigres parcant, nec nisi ultimo de- mum loco deuorent. Quod si plures, omnesque Hispani fuerint, ex his primo illum, qui pusillanimis magis & excors fuerit, trucidabit.

Non est securior ab hac bellua se defendendi modus, quàm ignem ipsi oppo- nere, hoc est, vel faculam ardentem, vel titionem accensum, & ego ipse (in- quit F. Gregorius) altera manu gladium, facula tenens altera, Tigrem profugavi.

Modus verò capiendi & interficiendi eas, talis est. Ponuntur *decipula* exfor- tibus compactæ asseribus, quibus intus Canis funiculo illigatus aptatur, sicq. ubi deprædatum Tigres Canem eiulantem accesserint, decidunt muscipularum instar asseres; qui, cum impositum ex lapidibus pondus mille & quingentarum librarum habuerint, aut Tigrem occidunt, aut semiuiuam saltem relinquunt. Subinde retro aliquam se arborem Venator recondit, Tigrim sagitta aut plum- beo globo traijcit ac confestim arborem ascendit, iisdem in bestiam armis de- nuo fulminaturus. Veruntamen, si arbor crassæ admodum sit magnitudinis, celerrimè in eam Tigris salit, & inimicum suum occidit. Quare Venator aut bipennem aut acinacem secum fert acutissimum, quibus salienti animali, vel manus vel truncum saltem cui ungues figit, detruncet, atque humi sic pro- sternat. Si verò arboris truncus nō sit crassior, quàm v.g. mediū hominis medio- criter crassi corpus, ascendere bestia minimè valet: sic enim, dum truncū ample- xari satagit, unius manus ungues alteri infigit, ac sibi ipsi impedimentum creat. Erit igitur securior venatori arbor tenuior, quàm crassior, dummodo satis alta sit; alioquin vnico in eam saltu, quo plurimum valet, prorumpet & vnguibus arreptum venatorem detrahet.

Evidentissimum & hoc signum est, cæteris Tigrem bestiis in America dominari: quòd nimirum, si plurimarum detractæ pelles cum hac ipsa in arca quadam concludantur, facilè omnes reliquæ depilabuntur & eò citius illæ, quo huic iacent viciniore, solà Tygrinà pilum suum firmum fixumque retinente.

Est Tigris tolerantissimum famis sitisque animal, hanc ad quindecim, illam

illam ad octo facile dies suffert. Leonis modo Tertianam febrim patitur, eamque sex saltem diebus in qualibet Luatione; tribus diebus nempe ante, & totidem post Lunæ conjunctionem. Tunc temporis ad remotiora loca recedit, & quasi elanguescens animi ferocitatem deponit. Ex rapina viuit, nec præter carnes quicquam comedit: quare indifferenter animalia quæuis adoritur, nulli parcat; quin arbores quoque dexterrimè conscendit, & magnarum auium, nidos vastat, pullosque earum deuorat: verum id summa præcauet diligentia, ne plumas deglutiatur, quæ presentissimum ipsi venenum forent. Quod si aues illas deplumare non valeat, solum exsugit sanguinem, auibus ipsis abiectis.

Pinguedo huius animalis, non aliter ac Leonis aut Pantheræ subtilians valde, magnamque penetrandi vim possidet. Retractis inseruit nervis, siue in collo illi fuerint, siue in manibus pedibusque, & propterea nisi dextrè hæc vinctio applicetur, periculo non caret.

Viuntur *Americani* corollis ex dentibus Tigris confectis, quas filiorum suorum collis circūdant, easque aduersus Anginam, destillationes ex capite & alia, quæ asperam Arteriam infestare valent accidentia, plurimum momenti habere sibi persuadent.

Summā, hoc animal plurimas alias proprietates quin obtineat, nullum est dubium; quas nobis tamen cognoscere minimè licet, quod indomitum sit, ac homini parum sociabile, quodque domesticum etiam quodammodo redditum, horrorem tamen intuentibus incutiat.

Atque hæc hæctenus *F. Gregorius de Boluiar* partim Hispanico, partim Italico idiomate non sine voluptate auscultantibus nobis recensuit, latinè utique à me expressa, eoquæ libentiùs, quod maximam eorum partem cum veterum enarrationibus conuenire reperio.

Et imprimis quidem esse Tigrem animal ferum, indomitum, sæuum, atrocissimum, ex his *Ouidij* verbis discimus.

*Neque enim de Tigride natus,
Nec rigidos filices, solidumue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit; nec lac bibit ille Leæne.*

Et *Virgiliana* Dido in maritum, ut fingitur, sæuum ac crudelem *Æneam*.

Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.

Nec mirum, quod antiquis tantum in *Taprobane*, *Hyrcania* & *Armenia* maximè celebrarentur Tigres, cum *America* nulla adhuc notitia esset, in qua cum habeant Tigres, qua suam exerceant feritatem, magnam bestiarum copiam, crudeliores etiam alijs perhibentur. Quamuis & Romanorum in spectaculis *Martialis* Tigrem introducat, qui Leonem laniauera, quod in siluis, inquit ille, ausus non fuisset. Martialem ipsum audire libeat.

Lambere securi dextram consueta magistri

Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo.

Sena ferum rabido lacerauit dente Leonem,

Res noua, non ullis cognita temporibus.

Ausa est tale nihil, siluis dum vixit in altis,

Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

Suffert egre
fame & sitim.

Patitur Ter
tiamam.

Medicamē
ta ex Ti
gre.

Nō omnes
Tigris pro
prietates
adhuc per
spectæ.

Explicatur
allata histo
ria.

Ferocitas
Tigris.

Rome olim
in specta
culis exhi
bita.

Maculae in
Americana
Tigre non
oblongae.

formosissima pelle ornatam esse ex nostra, P. Gillij, & P. Gregorij descriptione patuit; qui tamen à Veterum maculis hac ratione distinguit, quod hi in Tigribus suis oblongas & virgatas, nos orbiculares agnoscimus. Ut partim ex Plinij mensis Tigrinis partim ex Oppiani 1. de Venatione verbis colligitur, dum *Equorum quos Orynges appellat, aliquos floridis decorari maculis multis, siue tigrinis oblongis Tigrium instar; alios vero rotundis, ut Panthera, scriptura reliquit.* Et Solinus: *Tigres, inquit, bestias insignes maculis notae, & pernitas memorabiles reddunt; fuluo nitent, hoc fuluum nigricantibus segmentis rotundatum varietate appropinque decet.* Color hic fuluus cum nostro valde coincidit, maculae discrepant.

Tigris animal, & flumen à velocitate dicta.

Verum hæc macularum varietas (quæ tamen circa ventrem in nostra quoque Tigre sunt oblongiunculæ) earum Naturam forsitan nihil immutat, quemadmodum nec velocitatis defectus, cum veterum Tigres velocissimæ habeantur: unde *Tigris* vocabulum, Armenæ originis, *Sagittam* significans, quod huic bestiae ob agilitatem, & rapacissimo illi flumini ob cursus velocitatem fuit impositum. Quare celeritatem summam indicare volens lib. 5. Lucanus dicit,

Ocyor & celi flammis, & Tigride feta.

Idem animal in diuersis regionibus natum posse differre in aliis quibus.

Nostre autem Mexicanæ, non nisi primis tribus saltibus sagittæ instar in bestias inuolant. *Gonzales* profecto de *Ouiedo in Historia sua Indie Occidentalis*, Carolo V. inscripta, Tigrem describens, non mirum esse ait, si eiusdem etiam speciei animal sub diuerso climate natum, non eodem planè mores & proprietates habeat: Hoc enim in plantis & quam plurimis alijs rebus sæpè viuere se tamen non obstinatè huic sententiæ repugnantibus obistere, nec Americanas has bestias veras esse Tigres adstruere velle.

Tigris Americana vera Tigris.

Ast ego omninò veras esse Tigres arbitror, nam quod mox describendum sequitur animal, à præsentem multum differens, Pantheræ vel Leopardi potius nomen & naturam exprimere videtur. Cuius historia hanc ipsam magis dilucidabit. Cæterum in depingenda sua non variat *Ouiedus* Tigride, à nostra descriptione: ait enim, caput ei magnum esse Leonis instar, & hoc cum toto corpore maculis scaterere nigricantibus, colore suauerubente easdem plurimo ambiente amæno adeò, ut picturæ respondeat pulcherrimæ; vel, ut mihi videbatur, peristroma artificiosè elaboratum & acu pictum referente.

Flos Tigridis.

Mirari itaque desinant curiosi plantarum cultores, quod *Mexicani* florivultissimo, quem studiosè in Hortis suis alunt, lingua sua *OCOLOXOCHITL* dicto, *Tigris* appellationem dare voluerint.

Hic enim *Flos Tigris*, (etiam à *Dodonæo* & *Lobelio* exhibitus, sed nec visus ipsis, nec bene satis delineatus) ruber est, magnus, ternis constans folijs, sed circa medium pallens, albusq. & Tigrinæ pellis more maculosus; unde & nomen traxit. Insigniemus igitur Tigridis nomine hoc nostrum animal, utentque *Ouiedus* se minimè repugnare dicat, si quis nec Tigrem nec Pantheram, sed ab utroque differens aliquod animal dicere malit. Splendorem in oculis, ignis instar rutilantem *Oppianus* agnoscit: & pedum robur maximum, supra etiam insinuat, ubi dictum, quod Mulum quamfacillimè trahere possit.

Alius interficiendi Tigres modus.

Præter dictos iam duos modos interficiendi Tigres, tertium *Petrus Martyr* addit in sua *Occidentalis Oceani descriptione*, cum meminit in excauata scrobe cre-

tibus

tibus strata, & sudibus acutis in fundo fixis, Tigrem incidisse, ibique hæsisse, & quendam qui ex illa carne comederat, retulisse, quod bouina non deterior esset. Improbatur tamen Galenus 2. de Alimentor. facultatibus eos, qui Vulpium, Canum, Pantherarum ac similibus bestiarum carnes vorant. Et fors non incongruum fuerit, cum carniora sit bestia, deleteriam herbam escæ ipsius immiscere, quemadmodum Aconitum Lupos necat. Americanæ Tigres ardentibus facibus; Veterum illæ Tympani sonitu abiguntur & ad insaniam ferme adiguntur ut Ælianus & Plutarchus testes sunt. De partu nihil ferè apud antiquos: de Conceptu hæc fabula exstat: *Cursu similis est*, inquit Oppianus Zephyro genitori suo, nam à vento eos concipere falsò creditur. Putarunt nempe aliqui Tigres omnes fæminas esse. At nos supra ex Aristotele docuimus, ipsum credidisse Tigrem marem cum Cane fæmina coire, indeque nasci Canes Indicos.

Quem saporem carnes Tigrina habeat.

Tympani sonitu nostras Tigres terrentur.

An à vento Tigris concipiat.

Partus cur molestus.

Molestia, quam in partu Tigris experitur, forsitan ad præacutos catulorum vngues erit referenda.

Deijs, quæ Plinius de raptu foetuum habet, ubi raptor catulorum appropinquante matre abijcit vnum, quem illa tollens paululum moræ trahit, dein iterum consequitur, donec in nauem ingresso raptore, irrita sæuiat in littore feritas; Americani nihil sciunt. Interfecta enim prius matre, aut absente, facile foetus rapiunt.

Quod autem Americana Tigris Canem prius, aut mancipium, aut vilioris saltem animi hominem dilaniet; habet nescio quid occulti Naturæ miraculi. An forsitan quod Canes impares sint congregiendi, & repugnando, illi citius metuant, nam ut Virgilius,

Cur Tigris ultimo cordatos deuoret.

Degeneres animos timor arguit.

Et ideo minus resistunt. In hunc puto censum illa sunt, quæ Scaliger exercit: CCVIII. aduersus Cardanum de Tigre an Pardo? habet: *Indam fæminam, cum inter duos Hispanos somnum caperet, neglectis illis ac relictis, in mulierem inuasisse.* Contrarium in Leone docet, hunc nempe dormientem Virum, & eius solummodo cor ac nasum abstulisse, relictis coxarum musculis quibus pinguis pasci potuisset, & si liolo prope cubante.

Contrarios mores Leo dicitur habere.

Quod huius pellis aliarum pellibus bestiarum iuncta, eas depiles reddat; simile quid in Aquilarum pennis narratur, quæ Anatum pennis commixtæ, has omnino perdant.

Hanc ita egregiè famere & sitire posse, forsitan rapacibus omnibus commune erit bestiis: certè in Lupis hoc ipsum vidimus, quod ubi præda in promptu est, ita se ingurgitent, ut pluribus postea diebus habeat stomachus quod digerat, si victus, quod sæpe accidere potest, deficiat.

Cur possit diu famem ferre.

De medicamentis non est quod addamus quidquam, cum in Historia de his abunde sit annotatum.

TLACOOZELOTL. TLALOCELOTL.

Catus Pardus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

SI, quod nunc in Theatro comparet, animalis figuram spectemus, cum antecedente nonnihil corporis delineatio congruit: si colorem & maculas, quibus pingitur, plurimum discrepat. In hoc totius color corporis non rubicundus, sed subniger aut obscure cinereus apparet, præter ventrem tamen, qui albicat. Maculae nec ordinatae adeo, nec ita rotundae, roseae coloris & figurae, sed oblongae, nigricantes omnes, in medio verò albicantes sparguntur. Crura non ita fortia, pedes anteriores albescent. Dentes exerti hic nulli terrent, & pili ut in prægresso, aut circa barbam aut rictum vix vlli conspiciuntur. Caput quod Felinum est, in hac effigie paulo minus, quam in autographo representatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

Obscura
Antiquorum
scripta sum-
mam nobis
difficultate
pariunt.

Quanto ingenio ac studio Zoographi maculorum naturas animalium non penicillo, sed calamo depingere conati sunt, tanto mihi & ampliore forsitan labore, eorum vel sensum indagare, vel ubi à via veritatis deflexerunt, intento, ut dicitur, digito ad eandem eos reducere euincendum fuit: Ut Augiæ stabulū quis citius Herculeo planè labore expurgare anniti debeat, quàm Veterum discordantes plerumque sententias conciliare. Aliquid iam in Tigre præstitisse mihi visus sum. Iam alterum, à priore non multum dissimile animal sequitur, quod *Pantheræ* fortassis nomine cuiuspiam insignire libebit.

Julius enim Solinus cap. 20. Pantheræ quoque numerosae sunt in Hyrcania, inquit, minutis orbiculis superpietæ, ita, ut oculatis ex fuluo circulis, vel cerulea vel alba distinguatur

linguatur tergi supellex. Cum paulo ante Tigris fuluum colorem, nigrantibus segmentis & non orbiculis interundatum obtinere scripsisset. *Distinctio hæc* Tigridis & Pantheræ è maculis, ex Plinio quoque clara est in mensis Pantherinis & Tigrinis, ut capite superiore disputauimus. Erit igitur hoc præsens animal Pantheræ multò, quam Tigri viciniùs, si positam rectè descriptionem contempleris.

Animal hoc magis cum Panthera, quàm Tigre convenire videtur.

At enim hæc bestia ferocitatem, quæ Pantheris æquè atque Tigribus innata est, vix ullam ex aspectu minatur, cum ad Felis potius similitudinem accedat, quam Tigris, à qua Panthera non multum abit. Et cum, ut Petrus Gyllius in Aeliano ait, *velocissimè currant & recta via ferantur Pantheræ, ita ut diceres sagittam nervo expulsam*; Ventris profectò crassities, quæ in hoc animali nostro conspicua est, agilitatem haud tantam arguit.

Cur nò sit Panthera nostri orbis.

An igitur, quando hic Americanum, & minimè nostri orbis animal describimus, Mexicanam Pantheram indigitabimus? Hoc autem ex ipsa descriptione exactissima, quam idem *F. Gregorius de Bolivar* Hispanico nobis idiomate communicavit, & Latinis ego totidem verbis expressi, manifestum euadet.

An sit Panthera Americana.

Est itaque Panthera Americana, inquit ipse, tam figura, quàm natura sua Tigri valde adsimilis, nisi quod viuaciore & elegantiore macularum colore Tigrem longè superet, quamvis multo sint minores & rotundæ minus, quam in dicta Tigre. Caput huic minus est, & pili ubique delicatiores mollioresque. Oculos verò maiores, sed minus scintillantes: collum & crura graciliora & magis cetero corpori, quam Tigris, habet proportionata.

Pantheræ Americane descriptio F. Gregorij de Bolivar.

Color in Panthera pulcherrimus.

Et, ut Tigre est longè velocior, ita minus ferox est Panthera. Altitudine ad quatuor palmos ascendit, non rarò sex longitudine superat. Ventrem, à costis nempe ultimis ad coxas usque gracilem habet, qualem in canibus venaticis cursoribus videmus: caudam etiam quam Tigris longiorem, ut ferme terram attingat.

Caput.

Corporis constitutio.

Et quamvis animal sit voracissimum, & homini, ubi huius semel carnes gustavit, planè infestum, timidum tamen, & à quo citius quam à Tigre se homo defendat, abigat & interficiat.

Timida, magis quàm Tigris.

Non descendit ad plana & frigida loca, sed in montanis plerumque & regione calidiore habitat, qualis est Brasilia, in qua plurimæ Pantheræ reperiuntur.

Locus habitationis.

Non audet cum Leone duellum committere, nec maioribus ut Tigris, sed minoribus saltem animalibus insidiatur. Timet plurimum Canes, & à parvo aliquo horum facilè in fugam vertitur, & subitis in arborem proximam saltibus recipit, ubi à Venatore sagitta vel globulo plumbeo traicitur & deijcitur. Si tamen arbori Venator stat viciniùs ad viginti etiam passuum distantiam, summa, quod mirum est, velocitate in hunc se Panthera præcipientem fundit, cum dilacerat & in arborem denuo recepta tamdiu ibi perseverat, donec à Canibus latratu fessis liberetur.

Quæ animalia adoriatur.

Timet Canes.

Longissimè saltat.

Non patitur Tertianam ut Tigris, nec tanto famem sitimque tempore suffert. Propter solam ferme pellem capitur, quæ aspectu pulcherrima est, ideoque quæritur maximè, ut ea ornentur tam Ephippia, quàm sedilia: Carnes tamen eorundem locorum Barbari deuorant.

Non patitur febrem ut Leo Tertianam.

Pellium usus.

Animal

Alacre
animal.

Non terre-
tur ab igne.

Quomodo
Simias ca-
piat.

An noui &
veteris or-
bis Pa-ther-
ae conue-
niant.

Rodul-
phus Secun-
dus Impe-
rat. pul-
cherrimas
aluit Ti-
gres.

Posse Ti-
gres dici,
etsi non
adeo in ma-
culis cum
veterum
descriptio-
ne conue-
niant.

Discrepan-
tia inter
Pantheras
nostras &
Americana-
nas.

Animal est valde inquietum complexionis calidioris. Visu ac facie sua alacritatem summam, quod in Tigre omnino est contrarium, semper spirat. Magis ipsi sanguis placet, quam carnes, quo sustentatur. Ab igne non terretur. Plerumque in spissis arborum ramis dimoratur, dormitque, in quibus etiam à venatoribus quaeritur ac capitur: & non raro cum fames ipsam stimulat, si in alijs arboribus *Simias* aut *Cercopithecus* conspexerit, se mortuum similem in ramis hisce supinam componit, extensis omnibus leniter pedibus. Tum *Simia* illa, prout curiosum est animalium genus, ex vna in alteram saliendo arborem, suisque indulgendo gesticulationibus, ubi periculosa sua ignorantia *Pantherae* viciniore facta fuerint, olfaciunt eam, & an spiritum trahat, exquirunt, quam si mortuam iudicant, iam metus omnis expertes corpori ipsius insiliunt & insultant. Haec autem occasionem, famem suam abigendi, tam praesentem nata ex inopinato veluti expergefacta, vnguibus suis modo hanc, modo illam *Simiam* corripient & dentibus dilanians, ex arbore in terram praecipites dat, descendit, viciniorem lacerat, quod vult vorat, reliquias vero vel socijs vel filijs affert. Et ita stolidi *Simiarum* curiositas *Pantherarum* fami succurrit, ac nutrimentum optimum praebet. Summa, *Panthera* est animal astutum, velox, formosum & in illis regionibus ceteris specialissimum quid aestimatum. Haec ex F. Gregorij nostri accurata non minus, quam vera relatione.

Commodum hic primo indagare fuerit, conueniantne noui orbis cum veteris mundi *Pantheris*? Et quidem quod dictum est, *Pantheram* *Tigri* admodum similem esse, non abs re est, cum etiam in plerisque nostra haec ambo animalia concordent, excepta macularum figura, quae in *Tigris* virgata, in *Pantheris* orbiculata ab Antiquis describitur. Quamuis ut semel, quod res est, dicam, hodieque verae *Tigres* ex nostro orbe allatae in Aula Augustiss. *Rodulphi* secundus Caesaris semper inuictissimi (quo seculi spatio nec curiosior, nec rerum naturalium intelligentior Princeps vixit) visae fuerint, quae magnitudine Leonem superarunt, pulchritudine Pauonem adaequarunt, suo nempe in genere quadrupedum eminentes. Tales non dubito, quin Serenissima & Florentissima *Medicea* Domus saepe etiam aluerit, ut ut fiat, saepe ut *Pantheras* minores *Tigris*, harum nomine vulgus honestet. Nec refert multum, si oculorum potius circuli, quam virgarum segmenta in his etiam nostris videantur; nec color usquequaque cum antiquis congruat. In Canum etenim, Lynceum vulgo dictarum, Equorum & Leonum, quae non varietas coloris & macularum pro regionum diuersitate quotidie à nobis conspicitur? Retulerunt autem mihi, qui ante hos triginta annos *Rodulphi* Imperatoris *Tigres* viderunt, quous Leonem illas maiores, insigni capitis magnitudine, pilis mundissimis, orbiculis ex fuluo nigricantibus ac pulcherrimis ornatas fuisse.

Est & haec inter nostras & Americanas *Pantheras* discrepantia: quod Antiquorum *Tigris*, ut perhibent scriptores, pulchritudine sua hoc inter quadrupedes existat, quod Pauo est inter volucres. Atqui Americana *Panthera* *Tigrem* suam colorum venustate longè superat, quamuis utrumque animal speciosissima sit pelle praeditum. Veterum certe *Pantherarum* pelles non illa amoenitate placent, cum dicat Aristoteles *Chamaeleonem* habere pellem pallidam nigris

gris distinctam maculis ut *pardalis* hoc est Pardus ut Gaza vertit, Pardus autem & Panthera Plinio idem sunt animal, sexu solo distincta. Et hunc quoque ab Aristotele dictum colorem in Pantheris nostris reperimus, minoribus nempe illis animalibus, quam sint veræ Tigrides, quæ certè & pilo, colore, figura, statura, decorem longè præferunt Pantheris nobiliorem.

Quæ de capite, oculis, collo, cruribus, ac cæteris membris maiorem ad reliquum corpus proportionem habentibus, in enarrata iam historia scripta sunt, inutili planè repetitione porro recensere haud opus est. Operæpretium tamen videtur, hic integrum Aristotelis locum ex cap. 8. physiognomicorum inferere, ut ex utraque genuina descriptione, æquus Lector convenientiam & differentiam inter utriusque orbis Pantheras animo concipere queat. Sic igitur Aristoteles habet: *Pardalis autem inter ea, quæ fortia videntur femininæ formæ magis est, nisi secundum crura, his autem operatur, & opus aliquod fortitudinis facit. Habet enim faciem parvam, os magnum, oculos paruos albos, concauos ipsosq; circumuagantes magis. Frontem longiorem, versus aures rotundam magis quam planam. Collum longum valdè & gracile, pectus expers costarum, & longum dorsum. Coxendices & coxas carnosas. Quæ verò sunt circa ilia & ventrem, leuia magis. Color autem varius, & totum inarticulatum & incommensuratum est. Forma corporis talis est. In his autem quæ circa animam, pusillum est & furax, & in summa dolosum.*

Pantheræ
delineatio
ex Aristotele.

Et hæc de Antiquorum Pardale, quæ in quibusdam cum nostra Panthera congruunt, in plerisque discrepant. Et ut ea, quæ ultimo loco ab Aristotele allata fuerunt, primo dicam; benè hic monet, quod ex insidijs potius quàm aperto Marte cætera animalia adoriatur, quod Aelianus lib. 2. cap. 23. diligenter annotauit, & eundem ferme decipiendi Simias modum, quem in Americana recensuimus, enarrauit. In hoc tamen variat, quod dicat Pantheram non arborem conscendere, sed sub illa in qua Simias videt, se abijcere, nec supinam sed pronam. Cæterum etiam remissè tibias porrigere, oculos claudere, spiritu compresso se se ab anhelando continere & vero mortuam videri. Tum Simias illas ex audacioribus vnâ semel, bis terue, demittere, & ad Pardalis examinandum affectum præmittere, oculos mirari clausos, & vbi spiritum nullum perlentit tractum vel emissum, iam propius omni leposito metu accedere. Hoc vbi sociæ in arbore conspiciunt, fiduciam & ipsæ colligunt, frequentes ex arboribus decurrunt, saltant, ipsique Pardali ceu hosti suo insultant. At qui tripudium hoc dui non durat, & caro ipsis nimium constat. Nam vbi Panthera, inquit, Aelianus omnia sustinens, ipsas insultando & illudendo defatigatas intelligit, ex inopinato exiliens, earum partem unguibus lacerat, partem dentibus distrahit atque opimum & apidale ex hostibus prandium sibi abundè comparat, & tanquam Ulysses ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetitur, ut hostes vlcisci queat,

Pantheræ
fraudes in
capiendis
Simijs ex
Aeliano.

Atque dum ex Aeliano hæc ita cum voluptate exciperem, animaduerti Aesopicam illam Vulpeculam apud Plutarchum libello *Animi an corporis deteriores sint agitudines*. Et altero de septem Sapientum conuiuio, non tantopere suam aduersus Pantheram iactare verlutiam debuisse. Cùm enim coram Iudice ambo

Aesopica
Vulpecula
cum Pan-
thera de
varietate
litigat.

ce ambo hæc animalia de sua disceptarent varietate, & Pardalis pellem tot picturatam maculis ostentaret, hanc Vulpes flocci pendens sordidum id, nec aspectu gratum esse dixit: *Me verò, inquit, si introspexeris index præ ista pelle variam magis videbis*, morum significans versutiam, multis modis pro re

Panthera
Vulpi va-
frutic vix
cedit.

alternantem. Hoc inquam Vulpi parum suffragatur, nam veluti iam audimus, ut Pantheræ varia est pellex, sic Vulpina non deest astutia.

Fragrantia
odoris in
Panthera
predicatur
quæ tamen
ipsa per re-
tros odo-
res capi-
tur.

Eadem, ut idem Aelianus habet, vasfrutic utitur Panthera in captandis Dacodibus, Hinnulis, Capris silvestribus. Nam admirabili quadam odoris suavitare, qua diuino quodam munere prædita esse dicitur, eiusmodi animalia allicit, ubi sub folijs aut arborum frondibus delitescit, ex quibus tanquam è latebris exiliens, ea postmodum capit. De hac odoris fragrantia Americani nihil sciunt. Et mirum sanè est, si vera modò sunt, quæ plures alij de hoc optimo narrant odore Authores, Pantheram per fragrantiam alias decipere bestias, se ipsam tetro odore ac fetore quodam inescari, & capi permittere. Nam ipsemet Aelianus ultimo dicti Libr. Cap. hæc habet: *Pardales cum Mauri venantur, eiusmodi insidias collocant, ut intra edificatiunculam lapidibus, quam prius struxerant, putrescentis iam carnis frustum ex longiore funiculo appendant. Deinde ex arundinibus ianuam raram structura imponant, per eas ut fatida carnis odor emanet, & longè latequè vagetur. Hunc inclusum fetorem fera bestia sentiunt, nam quodammodo tetricis odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione huc illic circumferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attractæ, & incidunt in laqueos, & infelici esca constrictæ tenentur, atque sic illaqueatæ pœnas dant liguritionis & belluinationis importune.*

Vino dulci
Pantheræ
inescantur
& capiuntur.

Verum & vino dulci admodum duci & inebriari is ipse Aelianus docuit, quod venatores animaduertentes prope fontem, ubi bibere solitæ conueniunt, scrobem excavant, dulciq; Lyæo replent, & miseras suavi esca fallunt. Sed quid mirum, si vino Pantheræ delectantur? (Quamuis ut vulgaris habet versiculus,

Vina bibunt homines, animantia cetera Lymphas)

Pantheræ
Baccho sa-
cræ.

Bacchus
eur Nisæus
dictus.

Cum Baccho olim eæ sacræ fuerint, Nam ut Philostratus lib. 3. de vita Apoll. habet, à Rege Armeniæ *Arface* eidem dedicatæ fuerunt. Capta enim in *Pamphylia* fuit Panthera circa collum auream torquem habens, cum hac Armenica inscriptione, *Deo Nysæo Rex Arfaces*. Bacchus enim ab Indis *Nysæus* à Nisæ quæ in India est, non solum, sed & à populis omnibus orientalibus ita appellatur, solent autem, eodem scribente Philostrato, aromatum maximè odore trahi Pantheræ, in India frequentissimorum. Tales enim feræ, inquit, aromantibus gaudent & ex longinquo odorem sequentes trahuntur: & ex Armenia per montes profectæ ad *Storacis* lachrimam feruntur, quæ tiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent. Sed quonam modo hæc iterum cum illis, quæ supra Aelianus de tetro odore, quo eas delectari dicebat, conueniant; non video.

Pantheræ
bonis aroma-
tum
etiam odo-
ribus tra-
hantur.

Alia con-
tradictio
authorum
ex toruitate
& alacritate
vultus Pa-
ntherarum.

Neque insigni caret controuersia, quod apud Solinum cap. 20. legimus: *Tradunt, ait, odore Pantherarum & in contemplatione armenta mirè affici, atque eas persentiscant, properatò conuenire, nec terreri, nisi sola oris toruitate. Quam ob causam*

nam *Pantheræ* absconditis capitibus, quæ corporis reliqua sunt, spectanda præbent, ut pecuarios greges stupidos in obtutu populentur, secunda vastitate. Plinius etiâ lib. 8. cap. 17. Ferunt odore *Pantherarum*, inquit, mirè solitari quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terri. Cum tamen Petrus Gillius in Aeliano dicat: *Alacrem Pantheræ vultum esse*, & nostra hoc ipsum Americana, ut iam relatum fuit, comprobet. Sed de bono animalium odore, in sequente forsitan capite disputandi locus dabitur. *Panthera* itaque, ex Græca Etymologia, à *παρὰ τὴν θύραν* ut aliqui existimant, ita dicta erit, quod omne animal ad se alliciat, siue hoc odore, aut corporis decore, qui Americana nostræ mirus inest; siue astu demum & solertia quacunque eueniat. Atque hoc demum sensu à *παρὰ τὴν θύραν* fortè melius dicentur: quemadmodum, apud eosdem Græcos *παρὰ τὴν θύραν* vocatur illud filamentum seu retis genus, quo animalia diuersa concluduntur: *θύρα* enim ferarum capturam, seu venatum, significat. Quæ de velocitate diximus, hæc vtriusque orbis *Pantheræ* maxima inest.

Etymologia Pantheræ.

Ceterum de Antiquorum *Panthera* plura non adfero. Concludo enim, quod nos hic impressum exhibemus animal, *Pantheram* haudquaquam esse: non veterum quidem, cum Aristotelis ex physiognomicis allata descriptio huic minime competat, si caput præcipuè & ventrem in vtraque delineatione probè intueamur. Corpulentum hoc nostrum est animal: Aristotelis autè *Panthera* circa illa levis, & gracilis, quod & in *Americana* animaduertimus, ut quasi hoc signum pathognomicum dicere possis. Multò minus *Americana Panthera* fuerit, quæ pelle adeò formosa vestitur, ut non minus homines in sui admirationem, quàm Antiquorum illa bestias, allicere possit.

Præfens animal non est Panthera.

Exstat quidem graphica huius, & viuis suis depicta coloribus Icon, in Nar-di Antonij Recchi autographis: non quidem ut alia, quæ nunc exponimus animalia separatim posita; sed maiestatis Regiæ Motazumarum, Mexicani Regni olim Dominorum, imagini supposita. Horum enim Regum effigies, suis illustrata coloribus, in iisdem libris repræsentatur, varijs rarisque indumentis condecorata. Regium solium integit *Pantheræ* pellis, & ipsum animal regijs pedibus substratum cernitur, eodem prorsus modo depictum, quo à F. Gregorio affabrè descriptum antea exhibuimus. *Salomonis* sane ad exemplum, de quo 3. Regum cap. 4. cum Regina Saba ipsum visitaret, hæc legimus verba: *Fecit etiam Rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat sex gradus, & summitas throni rotunda erat in parte posteriori, & due manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo Leones stabant iuxta manus singulas. Et duodecim Leonuli stantes super sex gradus hinc & inde.* Credo equidem, eum Reges isti argento auroque adeò abundarent, ut hæc, (quod de Salomone eodem loco legimus, tantam fuisse ipsi argenti copiam, quanta lapidum) vilescerent planè pretiosissimis eos his metallis, venustissimâ *Pantheræ* pellem, suæ adornandæ sedi regiæ, præferre voluisse. Nec defuerunt, qui Salomoni aurum ex *Ophir* allatum, ex quo hoc orbe petiit fuisse dixerunt; qui tamè multis argumentis, sed hoc præcipuè refutatur, quod veteribus magnetis usus in nauigationibus omnino incognitus fuit, abique cuius directione tam vastum peragrarè pelagus, quantum inter nostrum & Americanum orbem interiectum est, transmittere tuto minimè potuissent.

Effigies veteris Pantheræ Americane, qualis, ubi sit.

Motazumæ olim Reges Mexicani.

An hoc ani-
mal possit
Leo Ame-
ricanus di-
ci.

Atque dum hæc anxie ita peruestigo, alia quædam animo dubitatio incidit: An scilicet *Leonem*, non *Africanum* quidem, sed *Americanum*, hoc ipsum animal appellare liceat? Hic enim ab Africano non tam virium fortitudine, quam corporis staturâ plurimum superatur, & Indis *Puma* appellatur. Hunc autem in mei, imò commodi publici gratiam, ita nobis *F. Gregorius* delineavit: *Puma* est Leonis species, & in aliquibus à Leone Africano rebus differt, quem communiter animalium omnium Regem nominare solemus.

Descriptio
Leonis A-
mericani à
F. Grego-
rio de Bo-
liuar no-
bis conce-
ssa.

LEO AME-
RICANVS

Reperitur *Puma*, seu Leo Americanus in omnibus ferme occidentalium Indiarum regionibus, exceptis tamen prouincijs (quarum non pauca sunt) ubi frigora plurimum dominantur. In illis autem, quæ moderatè frigida sunt, hoc animal minimè deest, & damna nō exigua infert. In temperatis itaque locis præcipuè *Pumæ* stabulatur, vel quia à locis mōtuosis calidioribus ad hæc subinde descendūt, vel quia deserta & frigidissima fugiūt, & in hæc se recipiunt, quod hic non desiderentur valles aliquæ, & loca augustiora ac conclusa, ob idque calidiora, in quibus prolem suam commodè procreare valent, & ad quæ hominibus vix vllus accessus patet. Ex his subinde ad terras habitatas se conferunt, & maximum armentis damnum inferunt.

Magnitudo qualis
Canis ma-
stino.

Color.

Caput.

Crines.

Cauda.

Vngues.

Rapacitas.

Frequens
est in Ame-
rica.

Quomodo
capiatur.

Medicamē-
ta ex hoc.

Pellis v-
sus.

Hæc F. Gre-
gorius.

Est huius ferè eam magnitudo, quæ magni Canis Molossici, quæ Mastinum dicimus, sed crura minus habet eleuata. Color est inter gryseū fuluumque medius. Caput obtinet crassum ad eam ferme figuram, qualem in Catto Pardo maximo est cernere. Os magnum, & dentibus firmis; præcipuè quatuor illis caninis bene stipatum: Oculos paruos, ardentes, ac tristes: nasum crassum, naribus bene patulis: amplam frontem, rotundas ac curtas aures, barbam longam, in Thorace crines lōgiores quàm in reliquo sint corpore: superius labrum diuisum aliquatenus; in aspectu ferociam habet. Caudam gerit crassam, & æqualiter pilosam: fortes crassique tam anteriores quàm posteriores ei sunt pedes, & vnguibus armati fortissimis, acutissimisque.

Vbi Mulam forsā (cuius maximè carnibus afficitur) aut aliud maius animal, siue Vacca, seu Taurus fuerit, reperit; dorso eius insilit, & vnguibus veluti hoc harpagibus, carnibus affixus hæret, donec humi prosternat, dilaniet aut per medium nonnunquam discerpat, & quantum volet, rabidam hinc famem expleat.

Et quandoquidem multò hic Leo in America communior est, quam Tigris; maiorem inde domestico pecori noxam infert. Quare omni adhibita diligentia earum prouinciarum incolæ ipsum occidere conantur. Hic igitur canibus circumuallatus derepente arborem quærit, quam velocissimè scandit, ex qua sclopetis aut sagittis impetitus, vel viuus vel mortuus deturbatur. Potest itidē laqueis vel scrobibus in terra excauatis capi. In multis domibus pinguedo eius adseruatur ad plurima utilis, ad membra præsertim paralytica. Omnes mirū in modū obstructions aperit, & efficaciter relaxat, vti molliens & resoluens medicamentū. Pelle vtuntur incolæ aduersus solis æstum, & sua ex his sedilia exornant. Animal hoc calidæ naturæ est, ac valde vorax, quare suæ vix vnquam fami satisfacit.

In hac verò descriptione licet nonnulla comprehendantur, quæ animali huic picto vtcunque conueniunt; capitis nempe Felini, & aliqua pedum constitutio, ac corporis statura; plura tamen sunt in quibus variant. Maculosa scilicet pellis,

rotundatis, rotundulisque maculis insignita, quæ in Leone seu *Puma* non elucent. Nec ferocitas illa hic, siue oculorum, siue dentium, eminet. Quare nec Americanum Leonem esse facile sibi quivis persuadere poterit. Hæsi aliquantisper in ea dubitatione, an *Lyncem* seu *Lupum ceruarium* vulgò dictum appellare hoc animal rectius possemus? Vidi enim nonnullas ad viuum exemplar depictas Lynceum Leones, iisdem penè coloribus, ac maculis, præditas. Caput in Lynce quoque, capiti huius belluæ non multum est dissimile. Auxit suspicionem, quod apud *Ouiedum* in *Summario Indie occidentalis* lego, animal sub nomine *Gatto Cerniero*; vocatur autem à plerisque hodie Italis etiam *Lynx Lupo cerniero*. Est igitur nominis aliqua saltem similitudo. Atqui huius nos rei certiores fieri poterimus, ubi ex Veterum scriptis genuina *Lyncis* historia pressius fuerit examinata. Quam tamè rem dum aggredior, magnis me iterum tricarum & opinionum difficultatibus inuoluo: cum & nomen & figura *Lyncis* cōtrouersa magis sint, quam vllius alterius maculolarum bestiarum. *Lyncem* quidem non Itali modò, sed Latinè plerique loquentes *Lupum Ceruarium* (Germani verò *ein Luchs* quasi *Luchsam* à Lynce deriuantes) appellant. Atqui & *Lyncis* & *Lupi ceruarij* nomen, non idem passim apud scriptores animal designare videtur.

Cur nostrum
hoc animal
non sit Leo.

An possi-
mus Lynce
esse, asse-
re.

Res & no-
men Lyn-
cis pluri-
mum con-
trouersa.

De nomi-
ne Lyncis.

Aristotelis
loca.

Plinij loca
de Lynce.

Plinio Lyn-
ces in Ae-
thiopia na-
scuntur.

Ut à *Lyncis* nomine auspicemur, hoc ter apud Aristot. quando ex professo de animalibus agit, bis nèpe 2. & semel 5. de *Hist. Anim.* reperio, quod æquè Latino, atque Græco est, *Lyncis* vocabulo ab Interprete exprimitur. Sed quale animal sit, nō idèò claret, cum de hoc Aristot. aliud nihil habeat, quàm quod *ex auerso vrinam reddat*, hoc est, non fæmina solum (omnes enim bestię fæminæ hoc faciunt) sed mas etiam; quod & Leonem & Camelum, ac Leporem assolvere idem docet. Secundò, quod *auersi Lynces coeant*, hoc est admetis inter se clunibus, quod iidem Leones & Lepores facere ait. Et demum quod *Semitalum habeat. Talum* enim propriè bifidum habent Aristotelis autoritate, multifida nō habent, excepta Lynce, quæ semitalum habet; & Leone, qui anfractuosum possidet & tortuosum; homo minimè habet. Ex quibus omnibus hoc solū colligimus, ex multifidorum genere animalium *Lyncem* esse, hoc est, pedes in digitos diuisos obtinere. Quid autem propriè *Talus* sit, alio in loco exponemus.

Ab Aristotele ad Plinium nos transferamus, videamusque, si quod certius ab hoc argumentum eruere valeamus. Hic itaque lib. 8. cap. 21. *Lyncas*, inquit, vulgò frequentes, & *Sphingæ* fusco pilo, mammis in pectore geminis, *Æthiopia* generat, multaque alia monstra similia. Et lib. 28. cap. 8. *Peregrinae sunt Lynces*, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficacissimè in *Carpatho Insula* tradunt. Hoc cinere poto (fortasse legendum, propudia) præputia (alij legunt præputia) virorum, eiusdem aspersu fæminarum libidines inhiberi. Item pruritus corporum, vrinæ, stillicidia vesicæ. Itaque eam potius terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & iugulorū dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertamur ad nostrum orbem; primū cōmunia animalū remedia, atq. eximia dicemus.

Ex huius loci vltimis, & principibus prioris verbis, hoc colligo: Plinio *Lynce* animal nō modo non fuisse Italicum, sed ne Europæū quidem. Quandoquidem supra in *Æthiopia* dixerat generari; nunc alterius quàm nostri orbis (Europam puto intelligit) facit, Africanum insinuans, minimeque in Italia natum.

Ouidio
Lynceſ ſunt
Indicæ.

Ouidius etiam 15. Metamorph. Lynceſ hiſ verſibus Indicæ facit :

*Viſta racemiſero Lynceſ dedit India Baccho .
E quibus , vt memorant , quicquid veſica remiſit ,
Vertitur in lapides , & congelat aere taſto .*

De Vrina
Lyncum in
lapide co-
cicta .

Plinius certè Lyncum humorem , ſeu vrinam , glaciari in gemmas carbonu-
liſ ſimileſ , *Lyncurium* vocatæ , lib. 8. cap. 38. ſcripſerat , ſed qua id in regione
aut mundi parte fieret , non addiderat . Hic ipſe lib. 37. cap. 2. fabularum de
Succini generatione authoreſ adducens , inter alia hæc habet : *Demonſtratuſ Lyn-
curion id vocat* (nempe Succinum) *& fieri ex vrina Lyncum beſtiarum , e mari-
buſ ſuluum & igneum , e feminis languidiuſ atque candidum . Alij dixere Languriam ,
& eſſe in Italia beſtiæ Langurias . Zenothemiſ Langæ vocat eaſdem , & circa Padum
iſ vitam affirmat .* Quod ſi , vt non nemo autumat , *Langæ & Languria* , cum
Lyncibuſ idem ſunt , erunt & in Italia Lynceſ ex Plinij ſi minus , aliorum ta-
men , conſenſu . Huc etiam facit Virgilij locuſ Eccloga 5. In qua (vt Seruiuſ
exiſtimat) Iulij Cæſariſ moſ ſub Daphnidis nomine deploratur .

Ex Virgi-
lio & Co-
mentatori-
buſ ipſi
aliqua de
Lyncibuſ .

*Daphni , tuum Pænoſ etiam ingemiſſe Leoneſ
Interitum , monteſque feri , ſilvæque loquuntur .
Daphniſ & Armeniæ curru ſubiungere Tigreſ
Inſtituit .*

Hoc , ait Seruiuſ , propriè ad Cæſarem pertinet , quem conſtat primùm *Sacra Liberi Patriſ*
tranſtulſiſſe Romam . Et recentior Virgilij Commentator , eodem loco , Man-
cinelluſ : Lynceſ , inquit , & Tigreſ curruſ Bacchi trahunt , vt & Statiuſ ſcribit . Sed
videntur Baccho assignari , teſte Probo , vt per earum colorem , in vino variæ eſſe ho-
minuſ menteſ intelligamus : vel , vt per eaſ ſenſitia demonſtretur , quod quidem potiſ
inſinitam excedant crudelitatem . Ex quo ruſſum loco colligo Baccho Indiſ ce-
lebri , beſtiæ Indicæ Pantheræ , Tigreſ , Lynceſ ſacraſ fuiſſe .

Oſtautam porrò hiſ verbiſ Ecclagam incipit .

*Pæſtorum Muſam Damonis , & Alphiſiboei
Immemor herbarum , quoeſt mirata iuuenca
Certanteſ , quorum ſtupefaſcæ carmine Lynceſ .
Et mutata ſuoſ requierunt flumina curſuſ .*

Vbi Poëta , vt Seruiuſ explicat , quando non ſolum Iueneſ ſuauiſſe carmi-
niſ ductæ , vt manſueta animalia , à palcuſ abſtinuiſſe ; ſed feraſ admodum
etiam , qualeſ Lynceſ ſunt , & ſenſuſ expertia flumina obſtupuiſſe , fingit , vum
carminiſ horum pæſtorum inſinuare voluit . Primo Aeneidoſ etiam Venuſ
Aenææ filio & Achari in ſiluiſ , Venatriciſ ſub habitu , ignariſ ,

Nuda genu , nodoque ſinuſ collectæ fluenteſ

Occurrit , hiſque alloquitur verbiſ :

*Heuſ , inquit iueneſ monſtrate , mearum
Vidiſſiſ ſiquam hîc erranteſ forte ſororum
Succinſcæ pharetræ , & maculoſæ tegmine Lynceſ ,
Aut ſpumantiſ Apri curſum clamore prementem ?*

Vbi Seruiuſ iterùm : *Lyncuſ Rex Scythiæ fuit* , qui miſſum à Cerere Triptolemuſ ,
vt hominibuſ frumenta monſtraret , ſuſceptum hoſpitio , vt in ſe gloria tanta migratiſ
interi-

interimere cogitavit; ob quam rem irata Ceres cum conuerit in Lynceum feram, varij coloris, ut ipse varia mentis extiterat. Hæc fabulosa ut ut sint, aliquam tamen semper veritatis umbram includunt, quam hic signari autumo; & ferum hoc animal, crudele, ac technis plenum esse. Scio *Ascensum* hanc loci huius explicationem, quæ minime displicet, adducere, poetam significare voluisse, Venatores & venatrices, pelles plerunque Lynceum, quas interfecissent, ab his detractas trophæi quasi loco circumtulisse; id quod hodièque faciunt illi, quibus

Insidijs cursuque feras agitare volupe est.

Veruntamen, ut peregrinum & exoticum hoc animal esse veterum testimonio credere propemodum cogamur, rarum tamen non adeò fuisse, ut monstri loco haberetur, vel ex Galeno 6. de *Administratione Anatom.* cap. 1. discimus. Suadet is siquidem, si quis se Medicus in exemplo Anatomico exercere velit, ut accipiat Simias, si hæc defint, Cynocephalos, & Lynces, aut vno verbo, ea animalia quibus artuum extrema in quinque discreta digitos fuerint. Adducor etiam ut credam, ipsum non rarò Galenum Lynces secuisse. Nam 11. de *usu part.* Cap. 2. omnia examinat animalia, quæ paruos, magnos, neruosos, imbecilles habent musculos temporales. Vbi Lynces adducit; neque cum Lupis, Leonibus, Canibus, quibus maximi & neruosissimi sunt, sed cum hominibus & Simijs collocat, quæ debiles habent & exiles. Quo in loco de Lynceum etiam maxilla inferiore verba facit, atque nullum animal minorem hanc habere, quàm hominem, maiorem quàm equum & asinum. *Cur autem, inquit, maxima omnino maxilla inferior, Porcis, Asinis, & Equis fuit, minima autem hominibus, Simijs, Cebis, Lyncibus; media verò magnitudine inter utraque animalium aliorum fuit; antea diximus, cum ostenderemus ijs animalibus nihil opus esse; ut prona cibum ore sumerent, quibus autem manus essent, quomodo hominibus, aut velut manus, quomodo Simijs, quibus verò hæc non essent, ut Equis, ea & collum maius, ob idque ipsam maxillam etiam habere maiorem.*

Lynceum ut ex Galeno discimus, non potuisse esse rarum adeò inuentu animal.

Quales maxillas Lynces habeant.

Ex quibus Galeni dictis colligo Lynceum ex multifidis esse, quod Aristoteles quoque dixerat. Deinde vel Romæ, vel in Græcia, quibus in locis Galenus vixit, frequens hoc animal fuisse, quod Romam attinet, videtur forsan hoc Plinius laudato iam sæpius loco lib. 8. cap. 21. voluisse dicere, quando scripsit *Lyncas vulgò frequentes in Æthiopia generari*, quæ tamen verba: *vulgò frequentes*, non nihil ambigua sunt, cum nesciatur an illhic ubi Plinius degeret, an in ipsa Æthiopia vulgaria essent. Magis tamen in illam sententiam inclino; cum ea quæ alibi rara, Romæ, ciuium potentiâ & industria vulgaria essent. Galeni enim temporibus, qui sub Antoninis Principibus in Vrbe vixit, non infrequentes fuerunt: ut modò diximus. Et sanè quod ad huiusmodi peregrinorum animalium Romæ frequentiam spectat, vel vnicum insolentissimi Imperatoris Heliogabali exemplum nos doceat, qui vna in cæna *Sexcenta Struthionum capita*, ex quibus cerebella tantum assumerentur, conuiuiis proposuit. Phœnicem etiam se appositurum pollicitus: ut nihil Romanis *ἀδύνατον* tanquam orbis ac Naturæ Dominis, iactare pro fastu videretur. Et quoniam supra iam diximus, Lynceum à plerisque hodie Nationibus *Lupum Ceruarium* appellari, videndum por-

Ex Aristotele discitur Lynceum esse multifidam.

Lamprid. in Heliog.

De Lupo
ceruario
Plinij præ-
fertim lo-
ca adducū-
tur.

Italicus Pli-
nij inter-
pres nota-
tur.

Plinio
Lynx &
Lupus cer-
uarius non
idem sunt
animal.

Chai & Ra-
phij nomi-
na.

Cur Lynx
Plinio non
sit Lupus
ceruarius.

An Thoes
Aristotelis
sint Lupi
ceruarij.

Gaza la-
pius.

rò an huius Veteres etiam mentionem aliquam fecerint, & idem planè ani-
mal, quod Lynx est, esse crediderint.

Ludovicus Dominichi, qui Latinum Plinij textum Italico, non infelicitè om-
nino, Idiomate traduxit, ubicunque in Plinio *Lyncis* fit mentio, *Lupi ceruarii*
(*Lupo ceruiero*) voce exprimit. Qui meo quidem iudicio non leuiter errat, cum
Plinius de Lupo Ceruario & Lynce varijs vti Capitibus, sic diuerso etiam ser-
mone pertractet.

Et libro quidem 8. cap. 22. de Lupis agens, quibus *Lupum Ceruarium*, ceru-
ex eodem genere (vt sibi persuadet) annumerat: *Sunt in eo genere* (Luporum
nempe, inquit) *qui Ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompei Magni harena*
spectatum diximus. Huic, quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi su-
repere aiunt, digressumque querere alium. Et lib. 11. cap. 37. *Insatiabilia*, inquit,
animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt Lupis Cerua-
rijs, & inter aues, Mergis. Et quandoquidem Plinius dicit, *Lupum Ceruarium*
illum Pompei magni ex Gallia fuisse allatum, paulò ante dicto lib. 8. huius
mentionem fecerat, verum non sub *Lupi Ceruarij*, sed *Chai* aut *Raphij* appella-
tione his verbis: *Pompei magni primum Ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Ra-*
phium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis. Vbi obiter hoc noto: Italicum
Plinij interpretem iterum lapsum fuisse, cum hoc animal (*chaum* dictum, *Gal-*
liraphium appellatum scripserit; cum dicere debuisset, *Gallos* hoc *Raphium* vocasse.

Erit igitur Plinij *Lynx*, minimè ipsius *Lupus Ceruarius*, non tam quòd hic
Galliam, illa Æthiopiam pro patria agnoscat (poterat enim, dicet quispiam,
ex Æthiopia ad Gallos, & ab his ad Romanos transferri; quamuis hoc si fuisset,
Plinius non tacuisset:) quàm quòd nominibus discrepent; & hic semel tantum
in Ludis Pompeianis vilis, illa vulgò frequens fortè Romæ fuerit; hic à voraci-
tate memorabilis, illa à vidèdi acumine celebris extiterit. In iisdem Pompei lu-
dis comparuerunt alia animalia *Cephi* appellata, ex Æthiopia allata, quorum
pedes posteriores pedibus humanis, priores manibus fuerant similes. Quod ani-
mal postea Roma non vidit, vt idem Plinius habet; quod si *Lupus Ceruarius* id
ipsum natale solum agnosceret, non Gallia, cuius inquilinus saltè fuisset, sed
Æthiopia, hoc in loco nominari quoque debuisset.

An ab Aristotele igitur, quid *Lupi Ceruarij* sint, discemus? Hic lib. 9. cap. 44.
Histor. Anim. de Thobus loquitur, quos Gaza *Lupos Ceruarios* vertit. Hæc sunt
præceptoris verba à Gaza Latinè reddita: *Thoes igitur, quos Lupos Ceruarios*
diximus, inquit Gaza, hominem diligunt, & neque offendunt neque metuantur;
pugnant cum Canibus & Leonibus, quò fit, vt nè eodem loco sint Ceruarij (sunt Thoes)
& Leones. Optimi Ceruarij qui minores sunt; genera huius alij duo, alij tria sinunt;
plura ijs esse non videntur. Sed vt piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita
Ceruarij quoque per tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme & æstate trahunt,
atque æstate nudi, hyeme hirti redduntur. Hic Gaza malè ait, *plura ijs genera non*
videntur, sufficiebat dicere, *plura non videntur*, cum reuerà nec sint diuersa
genera, nisi quodlibet accidens statim speciem distinguere putaueris, qualia
sunt pilosum, & depile esse.

Hic singulariter ego animaduertendum censeo, cum dicitur *Thoes cum Leo-*
ne pu-

ne pugnare ferox & generosum aliquod animal insinuari, quod ex genere Luporum esse videtur, cum *quia pilum*, quod etiam in proverbio est, *non animum* mutat; & propterea plura esse genera videntur; videntur inquam, at non sunt, ut iam dictum, cum solo pilo & colore variant: tum quia idem Aristoteles lib. 3. cap. ultimo, Lupis annumerare Thoës videtur, cum inquit: *Quin etiam Thos* (quem *Lupum ceruarium* appellamus ait Theodorus Gaza) *interna omnia similia Lupi habet*. Ex quo iterum loco deduco, Thoëm non posse esse illud animal, quod propriè à Plinio *Lupum ceruarium* vocari diximus. Hic enim suo Ceruario Lupo vnicum & rectum, à ventriculo ad podicem concessit intestinum, quod in Lupis quibus Thoës interiora omnia similia possident, minime verum esse supra in Lupi Historia demonstraui. Nisi dicere velis, etiam Lupum habere vnicum non interruptum, aut ex varijs separatisque nexum, intestinum; quod quidem in omnibus animalibus & homine quoque ipso verissimum est. At non istud hic agitur. Licet enim in omni animali varia nomina intestinis indantur, hæc tamen omnia non contiguitatem, sed contiguitatem habent, & sola crassitie ac tenuitate siue, ut Medici loquuntur, substantie modo, distinguuntur, suntque simul sumpta longissima & anfractuosa, non recto tramite (ut Plinius in Ceruario Lupo contingere ait) à Pyloro ad podicem descendunt.

Thos videtur esse ex genere Luporum.

Thoëm non esse Lupum ceruarium ex intestinis probatur.

Sed quid coniecturis certare opus est? quando ipsum Iudicem, Plinium inquam, qui certò litem hanc dirimat, adire licet? Hic quæ de Thoëbus Aristot. habet, probe in suos retulit Commentarios lib. 8. cap. 34. Nam Thoës, inquit, *Luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu uiuens, innocuum homini; habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi*. Vbi minimè hic, quod Gaza ausus est, Thoëm Lupi ceruarij nomine extulit, sed Thoës nomen Græcum relinquit, quale apud Aristotelem reperitur, quod alioquin Plinio insolens est, cum alibi ex *Pardale* voce Græca, *Pantheram* Latinam quasi vocem fingat. Quin lib. 10. cap. 74. *de illis, quæ inter se conueniunt & dissident, animalibus: Dissident Thoës & Leones*, inquit, *& minima æquè ac maxima, nempe animalia*. Quid autem propriè sint Thoës, non huc pertinet explicare, satis nobis est nec *Lynces*, nec *Lupos ceruarios* dici debere.

Ex Plinio ipso deducitur Thoës non esse Lupos ceruarios.

In his itaque angustijs constitutus, Iulium Cæsarem Scalig. consilij petendi gratia adeo, & quæ Exercitat. sua 210. aduersus Cardanum adfert, diligenter lego; reperio eam subtilitatem, quæ cuius è triuio obuiam se præbeat: *Lynces* nimirum nihil formæ Lupinæ habere; *Lupos* vocari tamen, quod Luporum sint aueritate, & *Ceruarios*, quod Oppianus scribat, eos maximè Ceruis insidiari: ceterum maculis inter se differre, quarum aliæ breues orbiculares, aliæ productas habeant. Sed id, quod nos quærebamus, & in quo rei cardo versatur; an nostræ nempe Lyncees sint Antiquorum vel Lynces, vel Lupi ceruarij, hoc tacet, & nos sub cultro relinquit.

Iul. Cæs. Scalig. nihil subtile pro hac lite affert.

Debemus tamen aliquid Scaligero, quod lib. 2. cap. 47. Commentariorum suorum in *Histor. Animal.* Aristotelis hæc verba explicans. *At verò utraque dentata maxilla vnicum ventriculum habent, ut Homo, Sus, Canis, Ursus, Leo, Lupus. Quin etiam Thoës omnia viscera Lupo similia obtinent*. Debemus inquam, hoc Scaligero

Scaliger Thoëm à illo elis et am. Thoëm, & bene vocat.

ligero quòd verbum verbo reddens pro *Thoë Thoëm*, & non *Lupum ceruarium*, ut Gaza facit, substituerit. Explicatio eius hæc sequitur: *Aristoteles mentionem hic facit animalis, quod Thoëm vocat, de quo in Historia nostra satis scriptum est, Lupum ceruarium vocat Theodorus, nos vulgò Lynceum ceruarium dicimus. Plinius in Capite de Lupis, ceruarij facit mentionem, neque eius figuram ostendit nobis, cum tamen spectaculorum memoriam proderet, vnius è Gallia Romam allati. Thoës verò, quasi aliud animal; Græca voce appellat & alibi eiusdem libri, & decimo.*

Modo sui
oblitus Lu-
pi cerua-
rii appel-
lat.

Sed ridiculum meherclè, quod tam subito suipfius Scaliger oblitus, eodem vasto suo volumine lib. Hist. Anim. cap. 35. prout ipse ea diuidit, particulam hanc explicans: *οἱ θῆες δὲ ἐμὴν οὐκ οὐκ τῶν κυνῶν. Lupi Ceruarij* (inquit ipse in translatione) *implentur coitu & Canes.* Pro *Thoës* non, ut prius, verbo verbum reddidit, sed ipsum, quem reprehenderat tamen, Gazam secutus, *Lupos ceruarios* interpretari, contra suammetipsius & Plinij mentem, voluit. Audiamus tamen commentum ipsius: *Alibi docuimus, inquit, quare Lupi, cum tamen nihil Lupi præter auaritatem habeant, vocentur. Ceruarij autem, quia ceruorum hostes accerrimi Lynces sunt, & Oppianus Thoas vocat, quos etiam Plinius Luporum genus ait. At videtur neque Lupos ceruarios, neque Thoas, neque Lynces, nisi ex aliorum p. de, nouisse.*

Ab Aristotele & Plinio ad alios transferitur.

Quæ Solinus de Lupis ceruarijs habeat.

Solino Lynx & Lupus ceruarus non idem animal.

Cum Aristotelis igitur & Plinij (quantumuis hi Antesignani nostri sint,) authoritatibus nihil hætenus effectum sit, inferiores æquum est scriptores consulamus, & Solinum inter hos primùm cap. 7., qui *Lynces* inter *Luporum* genus reponit. Prima igitur in classe *Lupos* reponit ordinarios & vulgò notos, in quibus hoc est naturæ miraculum, quòd in cauda eius villus, ut ait, *amatorius* perexiguus reperiatur, quem spontaneo damno abijcit, cum capi metuit, neque enim hic potentiam habere, nisi viuo detrahatur, stulte creditur. Secundo succedit loco, *Ceruarus Lupus*, qui hoc singulare obtinet, ut post longam etiam ieiunia carnes mandens, si respiciat, obliuiscatur præsentis copiz, & quæsitum eat aliam, quam reliquerat, satietatem. Terriò in hoc genere animalium, inquit, *numerantur & Lynces, quarum urinas coire in duritiem lapidis faciunt prætiosæ.* Erant igitur teste Solino *Lynces* in genere *Luporum*, in quo & ceruarij sunt: sed cum his non iidem erunt, sed suæ propriæ speciei *Lynces*. Quare nec hoc euincemus Authore, *Lupos Ceruarios & Lynces* idem animal esse. Fuerit tamen hæc authoritas in causa, ut iuniores Scriptores *Lynces* etiam *Lupos ceruarios* vocare voluerint.

Aelianus de Lynceis nihil habet.

Gillius Oppianum non bene citat.

Aelianus *Lyncum* non meminit: *Petrus* tamen *Gillius* huius interpres ex *Oppiano*, sed malè, *Lynces* facit *Pardalium*, seu *Pantherarum* generis, cum inquit: *Pardalium duplex est genus, aliæ enim Lynces nuncupatæ, parue quidem contra Lepores comparantur, aliæ maiores in ceruos atque Oryges facile insiliunt; eiusmodi ambo corporis figura similes sunt, & similiter utrisque oculi suauiter fulgent. Facies utrisque alacris perlucet, paruum utriusque caput. Solus color dissimilis. Minores quidem rubro, maiores verò crocco sulphureoque flore distinguuntur.* Quæ omnia verè esse videntur ex mente poetæ *Oppiani*, præterquam quod *Lynces Pardalium* species facit. Sunt enim animalia sui generis, & cum *Pardalibus* siue *Pantheris* nihil magis habent similitudinis, quàm cum plurimis alijs differentiis;

mis, pellem præbet maculosam. *Albertus Magnus* præter ea, quæ de *Thoe* scripta sunt, nihil singulare affert. Et *Isidorus* illa, quæ *Lupo Ceruario* conuenire diximus. *Lynx dictus est*, inquit, quia in *Luporum* genere numeratur, bestia maculis in tergo distincta ut *Pardus*, & similis *Lupo*. Data hic operâ etiam illa, huc inferam, quæ in libro *Horti sanitatis* titulo, ex lib. de *Naturis rerum* citata reperio, & hæc sunt: *Lynx adeo perspicaces oculos habet, ut subtilitate visus etiam solida corpora penetret. Constat enim, quod oculus in humido situs est, iuxta Philo-* Liber de
Natura re-
rum quæ
dicat.
*sophum. Tria vero sunt in aqua, scilicet aquea humiditas, diaphaneitas, & lucis perspicuitas, & hanc ultimam communicant cum natura celesti. Lynx habet linguam serpentis similem, sed maiorem, quam in longitudinem porrigit, & collum circumagit: ungues habet grandes, unicum fetum facit, & vrina eius in gemmam durecit. Ex qua descriptione liquet, quàm miserè non rarò decipiamur, dum nudis authorum verbis fidem habemus, nec res expendimus ipsas. Quod & hoc in loco vluuenit, cum *Lyncei* serpentis lingua tribuitur, quæ *Iynge* auiculæ & non *Lyncei* quadrupedi à Natura concessa fuit. Est autem *Iynx*, si *Bellonio* assentimur, ex *Picorum* genere, & *Aldrouando Torquilla* vocatur: lingua huic longa est insigni culpe præmunita. Hanc autem ferunt linguæ aculeo velocissimè exerto transfixas formicas venari. Eodem prorsus modo, emissa instar sagittæ prælonga lingua muscam transfigere *Chamæleonem* vidi, uti suo loco dicam. Iam similem velle sibi in *Lynce* quadrupede linguam imaginari, hoc potius somniare, quàm philosophari esset.*

Quid igitur? *Lyncem* in rerum Nature Vniuersitate nullâ reperiri, sed *Sphingis* instar, *Gryphis*, *Pegasi*, *Hippocentauri*, aut alicuius modo *Chimære* à poetis fictâ, ab otiosis hominibus pictam bestiam autumabimus? Eique non *Æthiopiam* cum *Plinio*, sed cum *Aristophane* *τεφελκοκκυζαν*, aut cum *Thoma Moro* *Vtopiam* pro patria assignabimus? Vel in solo mentis Intellectu, instar *Entium* rationis, ut *Scholastici* loquuntur, existentiam obtinere credemus? An Lynx
pro mera
Chimæra
sit habenda.

O quàm optare ego nunc mihi *Icaro-Menippi* illius apud *Lucianum* alas dari! Non ut his ad Lunam eueherer, sed quò dextræ alæ, quæ aquilina erat, virtute suffultus, eam cernendi vim & acrimoniam acquirerem, quâ, ut *Menippus* in *Lunæ* orbe constitutus, repente factus *Lynceus*, cuncta quæ in terra sunt, dignoscit homines, feras, ac propemodum etiam culicum nidos; ego *Aquilæ* instar *Lyncem* reperire meam, ac intueri queam; à qua *Lynceos* postmodum mutuando oculos, in cætero qui mihi restat Animalium labore, perspicax magis fiam, verequè *LYNCEVS*. Sapièter certò, *Plutarchus* opusculo de *Iside & Oriside* omnia bona à *DEO* petenda esse monet, sed præcipuè *Veritatem*, quòd nihil homo accipere grandius, vel largiri *DEVS* ipsâ possit augustius. Cætera enim, inquit, *DEVS* hominibus quidem, quorum sunt indigi, donat. Hanc possidet ipse peculiarem, eaque vitatur. Et quid ni? Optantur
Aquilæ ocu-
li ad Lyn-
cem repe-
riendam.

DEVS omnia nouit,

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Siquidem *DEVS* ipsa est *Veritas*, cuius nos in rebus naturalibus præcipuè, vmbra quamdam possidemus, & ad eam contentis quidem oculis ceu sagittarij ad scopum collinamus, at sapiùs aberramus. Id, siquando mihi euenire contige-

Veritas
apud solū
DEVM. qui
ipsa est ve-
ritas.

contigerit, minimè perturbor, cum & illos qui doctrina sua nobis praeluxerunt, adeoque Duces nostri, sed non domini ut Seneca ait, fuerunt, tale quid sapius passos nemo Philosophantium ignoret.

Etymon
Lyncis.

Cum igitur nomina sint umbræ rerum, & sæpe vocis Etymon habeat nescio quid reconditæ rei, non miror *Lyncem* à plerisque recentioribus *Lupum ceruarium* dictum fuisse: videntur enim *Lynx* & *λύκος*, id est *Lupus*, aliquid in vocabulo conuenientiæ habere. Germani etiam multi *Lyncem* non *Luchs* modò, sed etiam *Thierwolf* appellant, hoc est animalium quadrupedum præsertim, *Lupum* ac deuorantem; ut *Lucium* etiam *piscium Lupum*, leu vastatorem, nominamus; quod in ijs stragem non leuem facere soleat. Volunt aliqui etiam *λύκος*, hoc est *Lupum*, et *τὸς λύκος* id est à luce, ut in *Lupi* historia me explicasse memini, dictum: quod Etymon, cui conuenientiùs quælo quàm *Lynci*, animalium omnium perspicacissimo, adaptari potuit? Sed relinquamus tandem has Veterum tricas, quas extricare non ita est facile, non in animalibus modò, sed plantis quoque, ab illis adeò breuiter & obscure descriptis, ut in plerisque quid voluerint, penè ignoretur. In qua *Fabius Columna Lynceus* spectata Generis Nobilitate & Doctrina conspicuus iam triginta ferme annis defudauit, eoque ingenij sui acumine processit, ut genuinæ *Theophrasti* ac *Dioscoridis* insitens menti, innumeras ab alijs perperam nominatas plantas, speciei, loco, ac nitori suo non modò restituerit, sed plurimas insuper nouas penitus nobis antea incognitas, publici nunc iuris fecerit.

Fabius Columna pluribus veterum plantis vitæ restituit plurimas nouas prodidit.

Ego itaque animal illud, quod hodie *Lupum ceruarium* nominamus, com-
LYNX
NOSTRA. modissimè *Lyncis* nomine insigniri posse censeo. Præditum enim omnes fatentur oculis splendentibus, & igneo quodam fulgore coruscis, cum longissimè distitam prædam oculis viuam speculetur, non *Vulturum* more putridum naribus cadauer olfaciat. Hinc ad venationem se accingit, *Leporibus*, *Dorcadibus*, ac *Ceruulis* insilit; nè quid de minorum gentium animalibus dicam. Non igitur mirum est, si vtrique ex proprietate & *Lynx* ob Visus præstantiam, & *Lupus ceruarius* ob gulæ auiditatem & rapacitatem sit dictum.

Lupus ceruarius Lynceis nomen optime meretur.

Et quamuis ego hoc animal viuum nunquam viderim, tres tamen è vniuersis expressas Icones obtineo. Quarum prima ad Illustriss. & Excellentiss. Principem *Casium Florentinam*: Altera ab Illustrissimo *Ioanne Casimiro Comite de Erbach*, ex Serenissimi Saxonie Electoris Theriotropheio: Tertia à *Theophilo Molitore* & *Carrinthia* ad me transmissa fuit, quæ omnes corporis quidem figura & partium symmetria satis conueniunt, coloribus verò mirè variant. *Florentina* illa quæ magnæ staturæ, ut ex membrorum proportionem colligi poterat, fuit, colorem planè ferrugineum ad fuscam rubedinem vergentem, habebat, nullis penè maculis, præterquam in cruribus & ventre (qui simul albicabat) raris ac fuscis. *Saxonica*, non multo minor, colorem talem referebat, qualem nunc putamina viridia aquæ incocta exprimere solent, pectus tamen, venter inferior, & crura pedesque omnes albebant, maculis vniuersæ pelli interspersis nigricantibus. Tertia *Gratiensis* minor ceteris apparebat, pellem fortita subrufam splendicantem, pectus tamen & ventrem ac crura ex rubro albenia habebat punctulis vndique tam in capite quam dorso plurimis non nigris illis, sed atrorubentibus commaculatam. Ad huius planè modum coloremque, nuper

Icones tres diuersæ Lynceis seu Lupi ceruarij dicti.

Florentina.

Saxonica.

G. azensis.

apud

apud Pellionem quendam Romanum decem pelles *Lyncum* non ita dudum detractas, sanguine adhuc sicco suffusas & maxillæ inferioris superiorilque dentibus etiam inhærentibus, conspexi; quas in *Liguria* captas affirmabat.

Et quantum ex relatis Iconibus, visis pellibus, & diligenti Lyncis descriptione quæ in *Theriotropheo Silestaco* extat, conijcere possum, *Lynx* siue *Lupus Cervarius* noster, animal est acerrimi morsus, quod dentes insinuant, qui Leonini sunt, ut postea probabo. Est oblongum satis, sed cruribus breuibus, quod integræ detractæ pelles monstrant, & Icones præferunt. Pellis plerunque est albicans, ex fuluo purpurascens, sed maculis oculorum instar variata, ut plurimum nigricantibus. Hic tamen color, ut Italicis ferme semper est communis Lyncibus, sic in alijs variat. Nec mirum est idem animal in Australibus, occidentalibus, Septemtrionalibus aut Orientalibus locis natum colore plurimum differre, unde Asiaticarum Lyncum pelles, nostras quoque pilorum pulchritudine, vbertate, longitudine, & maculis plurimum superare animaduerti.

Oculos etiam fulgentes & ferme radiantes, qui eos viderunt, ipsi attribuunt: Capite apprimè Felem representat, atrocitate nequaquam formidabili. Auriculæ curtæ sunt, curvæque, & signo quodam proprio Lyncem ab alijs omnibus quadrupedibus separantes: suntque apices illi villosi, conferti, instar holoserici nigri splendentes, molles & venusti ex summitatibus auricularum enati, ac sursum trium forsân digitorum transversorum longitudine elati, & acuminati. Linguam ego non vidi, quam spinosam & aculeis refertam referunt, & ferme limæ similem esse, quod observantia dignum censeo, & in Felibus etiam cernitur. Dentes ipse numeravi tres ex utraque parte tam superioris, quam inferioris maxillæ molares, serratim se se recipientes. Duos saltem prælongos Caninos in utraque maxilla, & incisores sex utrobique intra duos illos Caninos comprehensos.

Acutissimos etiam huius animalis lustraui ungues, ex cinereo albicantes duos & recurvos, quinos in anterioribus quidem pedibus, & quaternos in posterioribus. Caudam habet valde breuem; sex forsitan transversorum digitorum longitudine, cuius plerumque extrema nigredine inficiuntur. Scribunt qui per Anatomen animalis huius interna scrutati sunt, patellam osseam oblongam amygdali figura in posteriore flexura inesse, anteriori verò deesse; in huius vicem subire ossiculum minutum fabæ magnitudine & figura. Hæ ego patellas itidem reperio in meo Felis sceletto (Feli autem iam dixi putare me similem Lyncem esse) in cruribus nempe posterioribus forma Cordis ossicula, quorum acutior pars sursum, latior deorsum vergit; in anterioribus autem cruribus ossicula nulla inuenio.

Ventriculum quoque amplissimum ac rotundum Lyncibus asserunt: quod credi facile potest, cum voracissimum animal perhibeant, in cuius exenterati ventriculo aliquando reppererunt Venatores Porcellorum ferorum, & Leporum carnes, quas pellibus ac ossibus tantum confractis deuorant Lynces. Hæ (ut dixi) non raro inuadunt Ceruulos & Capreas, sapissimè Lepores & Porcellos siluestres, aiuntque (quod etiam suo Lupo Cervario Plinius attribuit) his intestina minus tortuosa & anfractuosa esse: ob id animalia hæc voraciora,

Descriptio
nostræ Lyn-
cis.

Diversorum
locorum ani-
malia co-
lore va-
riant.

Oculi.

Aures quid
singulare
habent.

Lingua.

Dentes.

Ungues.

Cauda.

Crura.

Ventricu-
lus.

Cibus Lyn-
cum.

ciora, quod ingesta citius transeant, meritò haberi.

Mores Lyn-
cis.

Astutia.

Rapacitas.

Vngues ali-
quibus ad-
uersus Epi-
lepticos
laudantur.

Pelles Lyn-
cum orien-
talium ca-
riores.

Carnes
Lyncum &
Felium in
cibis repro-
bantur.

Olaus ma-
gnus no-
stras pro
Lyncibus
recipit.

Quid ad
Aristotelis
& Plinij
prius alla-
ta loca di-
cendum.

Ad Plinij.

Ad Aristo-
telem.

Nec ideo
succenden-
dum vete-
ribus si la-
psi sunt, ait
Quintilia-
nus.

Ut vno dicam verbo, hæc bestia agilis est valde, & in longum saltus suos ex-
tendit: Rapax ut Lupus, sed multò eo calidior. Tam hominibus quam pecudi-
bus pariter insidians, in quos ex arboribus, quarum umbris furtim latitat, præ-
tereuntes desilit, adiuuante maximo oculorum acumine: quo cæteris animan-
tibus præcellit. Afferuerunt mihi fide digni, maximo in pretio apud Germa-
nos Lyncum Vngues haberi, & auro inclusos à pueris aduersus Epilepticos in-
sultus gestari: Verùm, ut certum huius rei experimentum non habeo, ita qui
vngues, & ex quo pede capi debeant, ignoro.

Pelles harum sunt magni pretij etiam apud Magnates, si præcipuè orienta-
libus sint Lyncibus detractæ, nostrates enim nō illam habent speciem, & Luxus
ostentationem. Carnes non eduntur, nisi ab ijs forsan, quibus Felium carnes
arrident, quorum inter Italos nonnullos vidi (quas ego carnes ut non probò,
ita ab ijs abhorreo valde) qui eas deprauato quodam gustu inter delicias
habent. Axungiam conuulsis luxatisque conuenire articulis, haud impro-
babile est.

Olaus magnus, ut in eius Epitomes lib. 38. cap. 9. videre est, Lyncem
vulgatam nostram pro Lynce item & Lupo Ceruario agnoscit. Et quoniam
præter illa, quæ iam attuli, alias quasdam Lyncum proprietates insinuat, eius
hic verba recitare volui: *Lynxes in septentrionalibus siluis non adeò frequentes generan-
tur ut Lupi, licet impares haud sint in auditate prædatorum. Natura igitur Lynxis est,
ut non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu præcipitet cursum. Cibus illi sil-
uestrium cætorum frequentior aut suauior est, quia sicut illis libentius vescitur, ita
eorum latibulis, ut rapiat, insidiatur. Pelles harum mollioribus plumis & pulchriori-
bus maculis præditæ satis carè venduntur, præsertim in asperrima hyeme prædata, tunc
enim in virtute & colore sunt aptiores, uti æstate viliores, imò deteriores.*

Sed quid ad Aristotelis interim & Plinij, grauissimorum Scriptorum autho-
ritates respōdebimus? vel quomodo e dubijs eorum locis aliquā opinionis certi-
tudinem, aut ex obscuris aliquam sententiæ lucē eruemus? Plinium tamen quod
attinet, non adeò moror, qui pleraque ex Aristotele *de Animalibus* excerptis, imple-
autem Aristoteles in multis idem fecit, & obscurissima (quod & nos non raro
facere solemus) sicco pede transiit, notissima verò, ne tempus inutiliter te-
reret, largiore descriptione declarare renuit; veluti si quis hodie nec lactucam,
nec Mulcas, aut Mures, longiore verborum serie depingere dignaretur. Acque
hinc factum est, ut quæ vetustas tacuit, temporis progressio *dias in lunas au-
ras* eruerit. Nec tamen veteribus subito est succensendum, si quando ipsis, quod
humanum est, labi contigerit: quin illud potius Eloquentiæ Magistri probus
ac modestis Ingenijs semper ante oculos habendum: *Neque id statim legenti per-
suasum sit, inquit, omnia quæ magni authores dixerint, utique esse perfectæ, nam &
labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec
semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Modeste & circumspetto iudi-
cio de tantis viris pronuntiandum est, ne (quod plerisque accidit) damnent, quæ non
intelligunt.*

Optimè sanè Quintilianus. Quidam enim libidini ac prurigini sui ingenij
indul-

indulgentes in rebus sæpe minutulis magnos viros carpunt: hoc est, dum singulis pene cum syllabis commorantur, nullum calumniandi finem faciunt. Quod idem alibi Quintilianus disertè sic improbat: *Omissa rerum (qui nervi sunt in causis) diligentia, quodam inani circa voces studio senescunt.* Si igitur rei studiosus res præ manibus ipsas habeat, consultius longè faciet, si verba rebus aptet, quam si extrinsecus res alias arcessat, quibus hæc verba conueniant.

Notantur
recentiores
quidam Cri-
tici.

Nos interea Lynceum nostram habemus, quam hoc nomine ab VRBE & orbe hodie condecorari nouimus, nec tanti refert, si vel ab Aristotele minùs exactè descripta fuerit, vel ei de natali solo cōtrouersia moueatur. Hæc duabus maximè pollet facultatibus quæ in Lynce quoque laudantur, vidēdi acumine & voracitate. Nec nouum est Aethiopicum animal posse simul & Europæum esse, cum plurima eadem animalia in nouo & vetere orbe nascantur. Ex Galeno profectò docuimus, non fuisse adeò rarum in Italia & Græciâ Lynceum; ut monstri loco haberetur. Et quid, si forsân Plinius ignorauit, Lynces in Italia reperiri; certe non sunt adeò in hac mundi parte frequentes, nisi in *Liguria* Sabaudis finitima, & apud *Rhætos*. Et forsân quod animal Plinius *Chaum*, aut *Raphium* vocat, aut *Lupum Ceruarium*, Lynx fuerit Gallorum, ab Aethiopica non parum discrepans, cum & ego duas Germanicas iam suprà notatas ab eodem colore, differentes sufficienter ostenderim:

Lynx nostra meretur hoc nomen.

Lynx Galeni tēpore videtur frequens fuisse.

Hic alias poteram, & plures subnectere causas,

Quibus *Lupum ceruarium* nostrum veram Lynceum esse, astruerem: quamuis supra propositis, ex Plinio præsertim, dubijs respondere, qui rem ipsam fortassis minus bene intellexit, non adeò de nihilo sit. Libet itaque totum negotium paucis verbis proponere, & si licet, arbitrario etiam iure componere, auctoritate maximè, & sententia Illustris viri *Ioannis Bougar de Baliz Liberi Baronis* quæ in Gesnerianis descriptionibus Animalium exstat. Vbi idem Baro monet Lynceum Indicam vel Africanam, cuius Plinius meminert, multum à nostro Lupo ceruario differre. Qui noster cum sit maximus, inquit, vix attingit mediocrem *Lupum* magnitudine. Ista verò Constantinopoli depicta ferocem atque ingentem bestiam ostendit. Præterea istorum nostrorum *Luxorum*, qui in *Moschouia*, *Lituania*, *Russia*, *Polonia*, *Hungaria*, *Germania* capiuntur, vari sunt admodum insignibus maculis in dorso conspersi, sed in ventre tantum: *Scotia* tamen & *Suecia* mittit omnium pulcherrimos. Isti verò de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso, quàm ventre, aliisque membris pleni; nec sunt adeò villosi & delicati, uti nostrates; cum habeant pilos asperos, setosos & breues. Insuper nostrorum maculae sunt rotundæ: istorum verò triangulares & similes folio vocato *Kleblat*, hoc est *Trifolio*.

Respondetur ad Plinium.

Atque hæc, de dubijs concessa est optio nobis.

Si cui verò hæc minus arrident, virum se præstet ac meliora reponat; quæ tantum abest, ut aspernatori simus; ut grato ea nos animo acceptaturos promittamus.

Sed quando absolutis tricis tandē concludendum est, in quâ animantium classe Lynceum ego collocandam existimem; more meo atque instituto id deinceps explicabo. Lynceum plerique *Lupum Ceruarium* esse, & in *Luporum* genere reponendū audacter pronūciant & credunt. Ego tamen cū *Lupo Lynceum* non magis congenerem statuo, quam cū *Cane Felem*. Ut enim superius cū *Cane Lupū* coniunxi,

In qua animalium classe Lynceum ponenda.

Dentes mō
strant in
quo gene-
re anima-
lium Lynx
sit collocā-
da. sic cum Fele nunc Lynce. Congeneres, quin etiam animalibus hisce & Leonem & Tigrem facio. Quò ita ferocia, dentium situs, numerus, figura inducunt, quod Achillæum mihi quoque in Lupo & Cane argumentum fuit. Est tamen exigua etiam in his dentibus differentia, alioquin Felem pro Leone, & Tigrem pro Lynce venditare possemus.

Dentes Fe-
lis.

Philippus
de Liano
insignis Pi-
ctor Roma-
nus.

Dentes Leo-
nis Lynce
& Tigris.

Felis itaque, cuius exactum valde sceleton habeo, tam in superiore, quam inferiore maxilla duos obtinet dentes Caninos, superiores inferioribus paulò longiores: hoc ipsum apparet in Lynce nostra, in Tigre, & Leone; amborum enim horum animalium ultimorum Caluarias politissime à carnibus liberatas & filo æneo connexas nunc domi adleruo, non meas quidem, sed proprias *Philippi de Liano*, è prima classe Pictoris non modo Romæ, sed & alibi æ præcipue in Aula olim Serenissimi Magni Ducis Hetruriæ Cosmi Secūdi, ob artem celebrati. Cui & hoc laudis debeo, quòd nostra omnia animalium sceleta, doctissima pridem manu delineauerit, & in ære expressa naturalium rerum studiosis publica facere voluerit. Intra Caninos, qui in Leone prægrandes sunt, sex incisores reperiuntur; eiusdem omnes magnitudinis in Fele; non ita in Lynce, & Tygre, atque Leone. In his enim tribus inferior horum sex dentium series paritatem habet, superior verò duos Caninis viciniore paulò longiores & crassiores ostendit, Caninis tamen minimè annumerandos, quod superius & in Lupo demonstratum.

Quod verò tam visu pulchrum, quam notatu dignum videtur, hoc est, quòd dentes Canini in Leone, & duo illi ex incisoribus, Caninos quodam modo æmulantibus, sunt omnino per longum fissi, & in duas æquales partes diuisi, uti linea diuisoria manifestè ostendit. Hoc idem, sed non tam euidenter, in Tigris dentibus quatuor verè Caninis, minimè verò in duobus illis superioribus incisorijs, obseruatur.

Molares
quomodo
se habeant.

Quomodo
Felis dentes
ab alijs dif-
ferant.

Post Caninos ac incisores, molares veniunt, quorum tres, tam suprà, quam infrà, in vtraque maxilla & latere existunt, qui simul numerati ad duodecim pertingunt. In superiori maxilla tam Tigris quam Leonis ultimus molaris maximus est omnium, tribus eminentijs ac veluti cuspidibus conspicuus; secundus & is tribus eminentijs insignis, sed multò minor succedit; demum versus dentem Caninum est adeò paruus molaris, ut vix vnam ex minimis illis cuspidibus æquet. His correspondent tres inferni, quorum ultimus non tribus, at duabus tantum cuspidibus, sed fortibus planè, videtur, socio superiori suo multò minor. Secundus eiusdem cum socio superno magnitudinis & figuræ. Tertius suo compari longè maior, tribus & ipse eminentijs clarus. Nam hac ratione inferiores sua mole æquant superiores. Mirum est quam solida candidaque substantia, quam reciproca aptaque insertione dentes hi superiores & inferiores ferratim se se excipiant, ut imaginari sibi facile quivis possit, nihil esse in animalium corpore siue cartilagine, siue ossa sint etiam, quòd Leonum, Tigrium ac Lynceum morsus effugiat. Quæ de Leone iam dixi, ad Vnguem ita omnia in Tigre videre licet & Lupo Cernuario. Felis tamen aliquo modo variat. Quæ tres quidem in maxilla inferiore, duos verò tantum in superiore dentes molares, sed adeò magnos obtinet, ut tribus infe-

inferioribus æquales cenferi possint.

In Caluarijs porro horum animalium non eadem prorsus est proportio. Frontis ossa Leoni & Tigri, media inter oculorum orbitas sita, plana sunt omnino & depressa. Syncipitis ossa in medio elata, & ad latera caua. Occipitis os triangulare ordinem Caluariæ claudit, primæ colli vertebræ insidens; quæ omnia futuris affabrè distinguuntur. Felis caput tamen à naribus non plano & recto, sed curuo & gibbo, ad ossa lyncipitis, tramite ascendit; cum totum alioquin ad orbicularem figuram conformatum sit. Cætera persequi nimis tædiosum foret. In vnguibus tam Lynces quàm Tigres & Leones cum Felibus apprimè iunguntur, quas omnes vidi & probè examinaui, quinque nimirum in anteriores pedes, & quatuor in posteriores distributis.

Cum itaque in capitis structura, præsertim dentium numero, & figura, & pedum forma Lynces cum Felibus conueniant, ad harum certè classem, quam Luporum, iustius reposuero. Nam si secundum internorum saltem viscerum similitudinem congenera sociare volueris, compones seiunctissima, segregabis coniunctissima. Feles enim, Canes, & Porci, Hepatis, Lienis, Ventriculi, Cordis, ac Pulmonum, nec situ nec figura multum discrepant; non ideo tamen eiuldem hæc sunt siue generis proximi, siue speciei bestię: manifestissimam enim in dentibus differentiam demonstrabunt, si capitis horum anatomen probè excusseris.

Est & hic ex occasione, Galeni de dentibus Leonis doctrina sub incudem reuocanda. Is enim 11. de *Vsu partium*, cap. 8. de dentibus hæc habet. *Quod autem fortibus animalibus acuti multi dentes ac fortes sunt comparati, ne id quidem possunt reperire* (illi scilicet qui omnia fortuito ex atomis fieri putant, vt Democritus & Asclepiades, aduersus quos Galenus disputat) *cur motus temerarij opus sit habendum. Quod si Ovis & Leonis dentes nunquam vidisti, discrimen ut arbitror, agnouisti: verum quod Caprarum dentes ouium dentibus sint similes, Pardaleon verò & Canum Leoninis, quo pacto id non est admirandum?* Hactenus Galenus, qui Pardalium siue Pantherarum (dicam ego Tigrium quoque) & Leonum dentes Caninis, adeoque Lupinis, similes facit. Si ad figuram, non ad numerum potius similitudinem referat, bene dicit: si hunc includat, fallitur. Superat enim Canis ac Lupus Leonem, rapacissimum ac fortissimum animal, duodecim dentibus: neque enim Leones, Tigres, Pantheræ, ac Lynces pluribus à Natura dentibus donati fuere, quàm plerique homines, viginti octo nimirum; quin homo, cum sæpè triginta duos acquirat, mansuetum animal & sociabile, Leonem, tamen, voracissimum & ferocissimum, in hoc superat; Ex quo discas velim, non dentium numero, sed maxillarum & muscutorum temporalium robore mandendi valorem æstimandum esse.

Sed audio non neminem mihi nunc nimiam in Lynce perplexitatem & morum exprobrantem. Posset quidem mihi iure quispiam succensere, nisi hoc me purgaret: Lyncei nempe adeo me deditum esse, vt huius ferè solius gratia, totum hoc scriptoris opus & onus in me susceperim. Lyncei profectò non minimè debetur, quòd *Liber hic Mexicanorum medicamentorū*, veluti alter Dioscorides noui Orbis, in lucem prodierit. Sum enim & Ego Studiosissima huic Lynceorum à

Caluariæ etiam in his animalibus variant.

Vngues horum animalium conueniunt proportionem quadam.

Lynces non ad Lupos, sed ad Feles, Tigres, & Leones accedunt.

Vnde conuenientia & differentia animalium deducenda.

Galenus doctrina de dentibus Leonis exanatur.

Lyncei non parum debetur quod nouus & utilissimus hic liber de plaris Mexicanis luce videat.

sæpè laudato Principe *Friderico Cæso* institutæ Academiæ & Cõfessui iam dudum adiunctus, & hoc vnum cum socijs annitor, vt Lynceis instar animalis perspicacissimi, non præmeferam quidem plus alijs sapere & videre; sed conatum omnem adhibere, vt si quid forsitan tot sæculorum doctissimos viros, vel temporum iniuriâ, vel experimenti inopiâ impeditos præterijt; vel nimia de superiorum hominum auctoritate, cõcepta opinio credulos magis reddidit; ego saltem alijs iudicium faciam, & ad Veri nucleum facilius eruendum, detectis & reiectis corticibus, aditum liberis hominibus; & nullo sectæ alicuius Philosophicæ præiudicio addictis, parem.

Quando Lynx (siue nostra, siue Antiquorum tandem ea sit) clarissima & acutissima videndi acie præditum animal, huic LYNCEORVM Academiæ nomē dedit; illa inquā, à qua perspicacissimus is siderum speculator & subterraneorum detector *Lynceus*, & cõplures alij nomē mutuū ceperunt. Hoc enim Academiæ Lyncei solū satagunt, vt non tã corporis, quàm mētis oculis eò progrediatur, vt in Phisicis præsertim ac Mathematicis studijs nō plus, sed melius quid scire possint.

Qui olim
oculorum
acie plurimum
valuerint.

Nescio tamen an fabulis annumerem, an Veteres reuera credidisse mihi persuadeā, quod *Plutarchus libello aduersus Stoicos* memorat, *Lynceum* illū oculorum acie *Quercus* & *saxa* penetrasse. Et *Plinius*, *Strabonem* quendā nomine ex Promontorio *Stiliæ Lilybeo* exeuntis è portu *Carthaginis* classis, nauium numerum vidisse, & dixisse. Qui & de *Callicrate* habet, quod ex ebore formicas tã paruas fecerit, vt earum partes à cæteris discerni nō possent. De *Myrmecide* quoque, qui ex eadem materia quadrigam fabricarit, quam ala *Muscæ* integeret. Ego quousq; *Telescopio* suo *Galileus Galilæi Lynceus* in nouis astris reperiendis penetraverit, *Elegia* quadam mea olim cecini, quam hoc conclusi epiphonemate.

O audax factum, penetrasse adamantina celi

Mænia, CRYSTALLI tam fragili auxilio!

Historia,
ferè incre-
dibilis, ve-
rissima ta-
men de vi-
sibus acumi-
ne in quo-
dam Ger-
mano.

Osvvaldus
Nerlinger
Tornator
artificiosis-
simus.

Granū pi-
peris Tor-
no excava-
tū recipit
mille sex-
cētos alios
caliculos
ex ebore
Torno la-
boratos.

Quæ verò *Microscopium* præstare possit partim dixi; partim iã dicturus sum. Veruntamen hæc omnia oculorum adiumenta dici possunt. Habemus tamē & nos *Germani* nostros *Myrmecides* & *Callicrates*. Rem memoria vti dignā, ita fide penes carentem hic narrabo. Fui ante quatuor hos dies in ædibus Domini *Ioannis Caroli Schada Mittelbibrach* antiquæ nobilitatis & prisce fidei ac virtutis viri, Serenissimo Electori Palatino Duci *Bauariæ Maximiliano*, post Celsarē Patrie cõmunis Germaniæ nostrę Patri, à Cõsilijs & intimo Cubiculo; hic de nouo quoddā *Myrmecide Osvaldo Nerlingero Sueuo* Torni artificis, ea artis miracula narravit, quæ cum ego audiui (vt verū fatear) inter credendi temeritatē, & explodēdi negatidique pudorem medius planè hæsi; donec manus meæ oculatæ factæ crederent tandem, quod videbant. Monstrauit is nobis granum piperis, magnitudine suæ paruulum vix Pisum adæquans, innixum pediculo, & clausum operculo artificiosè ex ebore laboratis. Erat autem poculi instar ipsum quoque granum subtilissimo ferro ad tornum excavatū. Et hoc vna ex parte mensa stabat. Altera ex parte cumulus iacebat caliculorum seu scyphulorum ex ebore itidem per Tornum lynceorum acumine oculorum fabrefactorum, ad formam inquam calicum. Superior enim pars lata & caua, pes similiter latiusculus, pars inter hæc posita gracilis ac tenuis. Horum aliquot caliculo-

rum

rum meo *Microscopio* supposui, illi nempe tubo optico, qui res minimas, quasi maxima essent, apparere mentitur. Et quilibet horum scyphulorum sub craf-
sitie & longitudine extremi articuli, auricularis digiti, qui in viro est medio-
cris staturæ, nobis visus fuit. Consumpsimus duas integras numerando horas,
donec ad mille ad ducētos caliculos peruenissemus, quos omnes ad vnum grano
isti piperis excavato indidimus, nec cauitatem illam impleuimus, quæ proqua-
dringentis alijs suffecit quos idem *Dominus Schad* postmodū cōmodè immisit.

Memini adhuc puero mihi hunc decantatum iocum, in nouo scilicet orbe
Apes eiusdem cum ouibus nostratibus magnitudinis reperiri. Tum ego, &
quanta, inquam, ibi aluearia esse debebunt? Eiusdem, respondit fabulator,
molis cum nostris. At quī, inquam ego, egredi & ingredi Apes tantæ poterunt?
Hanc ait ille, curam ipsis relinquo. Hoc ipsum nunc aliquis mihi forsan obie-
cerit disquirens, quomodo mille sexcenti caliculi, quorum quilibet minimi di-
giti articulum sub *microscopio* æquabat, aut imponi, aut extrahi potuerint.
Verū hic hallucinatio visus dubitationem excusat. Nam reuera tam minuti
sunt hi scyphuli, vt aciem nostram ferè effugiant; magistri verò & artificis il-
lius Germani obtutui maiores patuerunt, cum omnibus his certam ac legitti-
mam suam formam calicis attribuerit: imò (quod mirabilius) limbum singu-
lorum auro etiam obduxerit. Confecit & aliud simile è grano piperis pocillum,
pede & operculo ex auro ornatum, in quod indidit pocula alia parua, seu simi-
les caliculos ex purissimo auro ad tornum politos, non mille quidem, sed tre-
centos; auri enim materia, non similiter vt eboris artificiosæ manui & in-
strumentis obedit: quod ipsum *Sereniss. Elector & Dux Bauariæ* in *Pinaco-*
theca sua, cum alijs Naturæ & artis thesauris, custodit. Crediderim hinc faci-
le, nostrum *Microscopium* rem sibi subiectam plusquam triginta mille vicibus,
in triplici illa corporum dimensione, multiplicare, & oculo nostro spectandam
exponere. Neque enim viginti grana piperis eius magnitudinis, quæ in hoc ex-
cavato fuerat, simul iuncta æquabunt illam, quæ oculo nostro, ex minimo atq.
vnico caliculo supposito illi *Microscopio*, apparet. Hunc ergo *popularem* nostrum
Tornatorem non *Myrmecida* & *Callicrati* parem modò, sed longe præferendum,
& dignum planè cuius nomen immortalī famæ consignetur, existimo.

Et quoniam curiosum lectorem sum nactus, non metuo, nè mihi succenseat,
si rara quædam Naturæ (vt ita dicam) miracula, quæ in hoc nobilissimo viro
Ianne Carolo Schad obseruaui, hic in Medicorum saltem gratiam recēseam. Agit
hic ætatis suæ annum iam sexagesimum & septimū, isque ad annum ætatis sexa-
gesimum quintum vini abstemius vixit, iamq. à duobus annis illud nec cū vo-
luptate, nec cum nausea, bibit. Consuetum huic est, vt integris sæpe octo aut de-
cem diebus, à potu omni absteineat. Hoc mirum magis, cū ante annos quinq.
iterū Romam venisset, & medio Septēbris *Monachi. sm* ab VRBE proficiscere-
tur, quò ad finem tandē Octobris peruenit, toto ipsum exacto sesquimense, nū-
quam omnino bibisse, nec sitim quidem vnquā passum fuisse. Hoc autē ego fru-
ctibus, qui eo anni tēpore frequentes sunt, & quibus ipse mirè delectatur, pluri-
mum elatatis tribuo. Et, à vino etsi toto vitæ suæ curriculo ferè abhorruit, ab-
stinuitque; tam rubicunda tamen est facie, & sanguine ita florido vegetus, vt ad

Aliud
granū pipe-
ris, quo tre-
centi cali-
culi ex pu-
ro auro tor-
nati clau-
debantur.

Microscopium mul-
tiplicat rē
obiectam
trices mil-
lies.

Germanus
Tornator
superat *Cal-*
licratem,
& *Myrme-*
ciden.

In Nobili
viro rara
quædā Na-
tura dona.

annū vsque ætatis sexagemū quintum, bis in anno, autumnō scilicet ac vere semel à vena basilica dextra, semel à sinistra, sanguinem sibi extrahi curauerit; id quod nunc quoque facere assolet, verū semel tantum in anno, & ad vnius libræ ferme semper quantitatem. Quæ eò magis mihi cognita sunt & explorata, quod duobus hisce postremis annis ipsi medicinam facio.

At neque *Lyncem* siue Antiquorum, siue Recentiorum esse expressum hoc animal, sole clarius est. Tum quia enarratis, quæ in *Lynce* iam descripta fuerunt, signis & proprietatibus haudquaquam respondet; tum quia in *America F. Gregorius* huiusmodi *Lynces* siue *Lupos* (*ceruarios* (quorum ipsi, ut varias pelles, ita coloribus aliquot depicta ectypa commōstrauimus) minimè reperiri, mihi profus affirmavit.

Quo tandem igitur nomine hoc animal rectè nuncupabimus? *Arduum est*, inquit Seneca, *de ijs quæ coniectura sequenda sunt, aliquid certi promittere*. Ego tamen non esse aliud animal certus sum, quam illud quod communiter nos *Catum Pardum* appellare solemus, qui Americanis *Catus montanus* nominatur: non paruum illum Catum siluestrem ferumue intelligens, qui illis ac nobis æquè frequentissimus; sed corpore prorsus maiorem, & pelle differentem maculis item quamplurimis nigricantibus conspersa, quem & *Pardum* ac *Leopardum* quamplurimi appellant. Habet is colorem talem, quem suo quoque Hispani idiomate *colorem Pardum* dicunt, & est ex griseo, fusco rufoque mixtus; frequentibus etiam nigricantibusque maculis distinctus apparet. Ea magnitudo plerunque ipsi est, ut altitudine duos superet palmos, longitudine quatuor attingat, & rarò excedat. Hoc etiam à Pantheris Tigribusque distinguitur, quod pilum non hirtum, sed mollem ac lanosum, nostrarum instar Felium ferme habeat, ex qua commodè hic confici manicas illas vidimus vtrique apertas, brumæ tempore inferendis ac confouendis manibus aptas (*manichotti* vocant Itali) quæ pretio suo ad pelles *Lyncum* Orientalium nunquam ascendunt; quod colore minùs grato non adeò probentur.

Animal hoc *Americanum*, cum *Africano*, quod in Italia non rarò visitur, apprime conuenit. *F. Gregorius* noster de *Bolivar* ait, non illa esse crudelitate, qua *Tigres, Leones, & Pantheræ* sunt *Americanæ*: nec maiores bestias aggredi, sed minores tantum; arbores etiam confestim ascendere, magnis ibi alitibus insidiari, imò ad villas & rusticorum tuguria accedere, Vulpiumque instar gallinas suffurari. A lædendis verò hominibus, nisi incitatum, abstinere: quos maxime potius timet, & ab his in fugam facilè vertitur. Frequens in siluis reperitur, & Cati, ut domestici quoquomodo effigiem, ita Felinos mores aliquatenus videtur imitari.

Inuenio in *Ioannis Leonis nona descriptionis Africæ* parte. *Leopardos* in *Barbaria* siluis reperiri, & esse bestias fortes ac crudeles (sic enim *Africani* quoque *Leones* ferocitate *Americanos* superant) homini tamen nequaquam nocere, nisi contingat (& rarius quidem) hunc aliquo angusto loco bestiae obuium fieri, ubi ei non possit de loco cedere; aut si illam prouocet, aliamue illi molestiam inferat; tunc enim humanam in faciem, quod nostræ quoque *Feles* factitant, insiliunt, & vnguibus tantum carnis abripiunt, quantum comprehendere il-

In America nulla sunt Lynces seu Lupi ceruarij.

Animal de quo ià tractamus, est Catus Pardus Americanus.

Magnitudo maioris sed non maximi Canis.

Pili lanosi.

Non ea est crudelitate qua Tigres, Leones & Pantheræ.

Homines timet potius, quam offendit.

Leopardi Africani.

lis possunt. Armentis vix damnum vllum inferunt, acerrimi tamen Canum hostes habentur. Fatetur in Itinerario suo *Ios. Barbarus Venetus*, se in *Ecbatana* Ciuitate maioris *Media* Metropoli, nunc *Tauris* dicta, *Leonzam* catena vincitam à magistro suo ad spectaculum ductam vidisse, animal *Leænæ* simile, sed pilo purpureo, virgis nigris transversim distincto, capite similiter rubro, maculis nigris albisque variegato, ventre albo, cauda Leoni simili, ferocia non vulgari: ita, ut cum in eius præsentia *Leo* comparuisset, in hanc quin *Felis* instar alacri saltu prorumperet, à custode vix prohiberetur.

Ex hac descriptione eam forsitan quis non ineptam coniecturam duxerit, *Leonzam*, Italico vocabulo sic dictam, Antiquorum Tigrem esse, cum non orbiculatis maculis, sed *Virgatis* (quod Tigrium veterum proprium esse diximus) fascijs *Leonza* dicta pingatur.

Leonzas etiam *Aloysius Cadamustus* à *Leopardis* separat, quando à Regno *Senega*, apud *Nigritas*, reperiri ait *Leones*, *Leonzas*, & *Leopardos*. Quid autem per *Leonzam* authores propriè intelligant, non ita manifestum est. Iam diximus videri Antiquorum Tigrem: *Americam* tamen incolentes *Europæi* *Leonzam* vocant, quæ proprie *Panthera* est, & non *Tigris*. Et si *Leonzæ*, seu *Onzæ*, vel *Vnciæ* figuram in Gesnerianis descriptionibus intuemur, videtur etiam illud animal esse, quod iam *Catum Pardum* diximus, si verò descriptionem *Ioannis Caij*, quæ ibi exstat, legimus, diuersum adhuc animal ab eo, quod in Icone deformatum, videbitur. Alij non dubitant *Lyncem* esse *Lonzam*, quasi hoc vocabulum barbarum ex *Lynce* sit deriuatum. Ita omnia confusissima apud varios auctores, nomina varia & vocabula pro arbitrio suo usurpantes leguntur. Et Veteres quidem præter indagandi laborem, & sedulum posterorū iuuandi studium, *Lynceis* vix aliud quicquam affirmati reliquerunt.

Huiusmodi *Catum Pardum* ante annos quindecim in *Cardinalis Cesij Patris* iam sæpè laudati *Principis Cesij* Aula, eiusdem scilicet *Principis* prope *Vaticanum* palatio, pulcherrimarum Antiquitatum, Inscriptionum & statuarum copia celeberrimo, conspexi magnitudine molossi Canis cauea minime inclusum, sed catenæ illigatum, quinimò non rarò eadem solum cicurem adeò, ut prætereuntibus, ad ipsumque accedentibus nihil detrimenti inferret. Erat hic pilo pelleque (præterquam quod plurimis nigris maculis esset conspersa) & facie *Felibus* nostris omnino simili. *Ludouicus Cescharinus* ætate & aspectu venerandus, moribus amabilis, doctrina conspicuus, iudicio & longa medendi experientia præstans, quo ægrotans ego Medicus, Medico feliciter vtor, sæpè mihi narrauit, dum in Heri sui comitatu, *Cardinalis scilicet Sfortiæ*, Serenissimos *Medicos* Principes non rarò in Venatione sequeretur, *Leopardum*, siue huiusmodi *Catum Pardum* vidisse adeò mansuetum effectum, ut eodè cum Magistro suo vel custode equo veheretur, qui cum in siluis *Capreolum* aut *Leporem* obuium habuisset, demissum tribus maximis saltibus bestiam plerumque asscutum: ubi autem illa elapsa fuisset, perstitisse hunc, nec Canis instar ulterius progressum fuisse, sed ad equum ac dominum suum spe frustratum redire consueuisse.

De *Lyncurio* quin Corollarij loco aliquid addam, præterire minimè possum.

Lyncurij

León, a quale an mal.

Videtur cū veterū Tigre conuenire.

Panthera vocatur León, a Hispanis in America.

Videtur etiam ad Catum Pardum posse reduci.

Alijs à Lynce videtur deriuari.

Cati Pardi feritatem plerumque deponunt.

Ludouicus Cescharinus celeberrimus Romæ Medicus.

Catus Pardus Venationi inservit.

Lyncurij itaque voce Theophrastus & Diocles gemmam adeò duram nobis descriplerunt, ut exsculpi etiam possit. Apud Plinium *Demonstratus* Succinum ita appellavit. *Lyncis Lapi.* tertio est loco pharmacopolis omnibus hodie notissimus qui fractus tanquam ex centro ad peripheriam deductos radios ostendit. Ad demum *fungiferum lapidem* nobis pro Lyncurio venditant. Omnes hi ferme ex Lyncis vrina in terram defossa nascendi principium sumpsisse creduntur.

Andreas Cæsalpinus, lib. 2. Metallicor. cap. 45. Ex *Euace* lapidem Lyncis dicit illum esse, quem hodie fungiferum appellamus, cum Theophrastus quoque dicat Lyncurium fungos ferre. Hunc Euax, ut ait Cæsalpinus, ex vrina Lyncis micta in montibus, & in lapidem coagulata originem trahere scribit: valere contra dolorem stomachi, Ictericam, & fluxus ventris. De hoc *Hermolaus* ita habet: *Oritur fungus & e saxo, id est lapide Lyncurio siue Lynceo vulgari voce dicto, admirabili natura: praciditur hic in esum, & alius subnascitur anno toto: pediculi paratur in silicem, atque ita semper crescit lapis restibili fecunditate, nec credimus aut equam domi natos ita manducaremus.* Idem Cæsalpinus plantarum lib. 3. cap. 45. Fortè huiusmodi lapis, inquit, ex corticibus Populi sit aliquid conferente vrina Lyncis. Tradit enim Dioscorides corticem tam alba, quam nigra Populi, segetibus stercoretis inspersum fungos utiles innocentesque toto anno ferre.

De hoc quid mihi perspectum sit fungifero lapide, vel in Germanorum filitem meorum gratiam libenter edisseram. Eius generis tres mihi prægrandes donauit *Adamus Melfus*, ad Insigne *Pinea Nucis aureæ* prope Pantheon Romæ Pharmacopœus, annis iam & experimentis grauis, vir probus & frugi, & propter fidem & peritiam, qua in arte sua præstat, non tam vulgo quàm Romanis quam plurimis Principibus carissimus. Hos ego in Hortulo meo domestico ad semestrem ferme spatium custodiui, terre illos paucillo obruens. At, non nisi semel tantum, fungos mihi protulerunt, & circa vernum quidem tempus ternos, ingentes, spatiosos, ex luteolo rubicundos, odore gratissimo, quorum maximus palmari diametro erat. Hos, ut verum fatear, nec in cibos aptaui, nec radicitus euellere volui. Quare, ubi plurimis fungi isti diebus ibi perstitissent, in lignam tandem substantiam transiere. Certior tamen sum factus, in cella vinaria collocatos, & superficie tenus terra opertas, aquà interim tepida irroratos, toto anni tempore saluberrimos, & qui difficultati vrinæ succurrerent, fungos protulisse.

Laelius Laurus Signinus celebris Romæ Iuriconsultus, Lyncuriorum siue lapidum fungiferorum patriam & originem ad vnguem mihi declarauit. In monte nempe illo, qui in *Tusculano* agro initium sumit, ac versus *Neapolin* porrigitur, circa *Sermonetam* præcipue, ac Ciuitates *Coranam* atque *Signinam* plurimos eiusmodi fungos ex Lyncurijs pullulare, eo maxime loci, ubi arbores istæ confertim reperiuntur, Quercus nempe, Aceres, Fagi, Ilices, Castaneæ; nullas tamen ibi Populos exstare asseuerabat, nè ex harum corticibus, ad Dioscoridis mentem quis, eos enatos forsitan suspicaretur. Nec Lyncis ibi vnquam visas, quarum ex vrina lapidum illorum (si modò lapidum nomine sunt digni) generatio fieri potuisset.

Et quamuis *Euax*, non contemnendæ authoritatis Scriptor, dicat esse *Lapidem*

Lyncurij
lapis vi-
res.

Fungi Lyn-
curij lapi-
dis in li-
gni abest.

pidem

pidem, ex quo fungi dicti confurgunt, & Hermolaus relictam pediculi partem ex fungo in *silicem* durari adstruxit; Pace tamen ipsorum nec siliceam nec lapideam hic duritiem animaduvertere potui, sed terream quandam ligneamque substantiam, communem, vtriusque tamen duritiem excedentem & topi quodammodo naturam æmulantem. Friabilis enim horum est substantia, & quæ manibus facile teri possit, vbi præsertim extra terram aliquot septimanis adseruantur. Hoc etiam mihi vsuuenit, cum prædictos tres Lyncurios Germano cuidam Principi optimè reconditos, arboreoque musco ac terræ paucillæ inuolutos in capsâ lignea transmisissim, post bimestre itineris spatium eò delatos, præter terram friabilem & infæcundam massam, aliud nihil ostendisse.

Tophacæa
durities in
his pedi-
culis fun-
gorum.

Possit itaque non nemo facile credere, Lyncurios nihil aliud, quàm putrefactas arborum radices, terris obseptas esse: ex veterum enim arborum truncis non rarò fungos surgere videmus. Atqui hoc si esset, accidere nonnunquam posset, ut is Lyncurius, ex quo fungi pullulant, adhuc radici arboris aliqua saltem in parte non putrefactæ hæreret, cum ex viuæ arboris etiam trunco quotidie fungi nascantur. Veruntamen Lyncuriorum tanta aliquando frustra è terra fuerunt egesta, ut vnū Equo onerando suffecerit, absque vlla radicis vel substantia vel figura eminente. Accedit quòd rotunda plerunque, rarò longa figura Lyncurij reperiantur; & quòd hæ separatæ quoque ab arborum radicibus distat, nec adeò profundæ delitescant.

Lyncurij
etiam in
maxima
mole repe-
riuntur.

Et ut semel dicam, videtur fungorum seminium eorundem, in certa sua terra latere, quæ eosdem protrudit; quemadmodum & *Tubera* terræ (*Taratufoli* Itali vocant) non omnis fert tellus; nec illa quæ fert, vbiuis locorum eos producit. Odore ea Porci deprehendunt, & rostro latentia eruunt. Sic vbi Lyncuriorum periti indagatores eiusmodi è terra surrectos fungos aduertunt, fossione facili Lyncurium subditum reperiunt, extrahunt, & aliò distrahunt. Fieri itaque ego autumo, ut vbi fungifera illa terra vnum atque alterum extruserit fungum, qui euulsus non fuerit, radículas eiusdem terræ hæsisse, & in lignosam quandam substantiam cum ipsa sua terra coaluisse, quæ multiplicata ad maxima etiam frustra deuenire æquè potuerit, atque in minima sæpe portione inuenitur. Videtur huic meæ coniecturæ Hermolaus fauere, cum inquit, *Pediculi pars duratur in Silicem*, duratur, inquam, sed non in Silicem; in hoc enim deceptus Hermolaus fuit, sed in lignosum quid. Habere autem fungos suas quoque radículas nullum est dubium, quamuis vulgò dicatur, quod adeò quid imperfectum sit in natura plantali fungus, ut pro solo folio æstimari debeat.

*Semini-
um
fungorum.*

Verum de fungis ego plura non addam; hos exactè satis in Rarioribus Exoticisque suis *Clusius* descripsit. Longè tamen his exactiora tam in Historia, quàm Theorice & Physiologia expectamus, ex Libris *de imperfectis Plantis* Illustrissimæ & Excellentissimæ Principis Cæsij, propediem lucem visuris.

ZIBETHICVM ANIMAL AMERICANVM.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

LIQVALEM & hoc Animal, cum proximè præcedentibus duobus iam descriptis convenientiam habere videtur, si maculas spectes. Veruntamen plures differentiarum notæ in reliquis sese corporis membris offerunt. Caput imprimis non crassum, sed tenue, & acutum habet, ut rostrum Caninum potius, quàm Felinum esse iudicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum, albicant. Ceterum subcineritij coloris est caput, & pili in barba vix vlli. Collum quoque longius, quàm in Tigre aut Catolardo, quod pulchro quodam ordine alternis nigriusculis & albicantibus fasciis, veluti totidem torquibus arte adpictis exornatur. A Capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valde distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & ovalibus ordinatis secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita ut superiores, dorso quippe viciniore, sint maiores, mediocres paulò inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim evanescent. Caudam gerit alternis similiter, ut in collo dictum, fasciis nigrescentibus ac cineritijs distinctam, ac satis longam. Sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur & extrahitur, ac vulva: medium tamen cæteris duobus maius apparet.

SCHOLIA EIVSDEM.

Libethicà *F. Gregorij nostri de Bolivar* veridica non minus, quam curiosa Animalis huius Zibethici historia auspiciari, quam ex Hispanico idioma te totidem hic verbis latinis efferam.

Animal Zibethicum à *F. Gregorio* describitur.

Hoc animal inquit ipse, nascitur in multis Indiæ orientalis atque occidentalis partibus, cuiusmodi in Orientali sunt prouinciæ *Bengala, Ceilan, Sumatra, Iava maior & minor, Malipur* ac plures aliæ.

In quibus locis reperitur in India Orientali.

In *Nova Hispania* verò sunt prouinciæ de *Quatemala, Campege, Nicaragua, de Vera cruce, Florida* & magna illa *Insula Sancti Dominici* aut *Hispaniola, Cuba, Matasno, Guadalupe* & aliæ.

In Nova Hispania.

In *Regno Peruano* animal hoc magna copia reperitur, In *Paraguay, Tucuman, Chiraguana, Sancta Cruce de la Sierra, Yungas, Andes, Chiachapotas, Quizos, Timana, Nouo Regno* & in omnibus prouincijs magno flumini *Maragnone* confinitibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura eiusmodi animalia nascuntur in *Brasilia* vbi mercatura vel Cambium Zibethi siue Algaliæ exercitatur.

In Regno Peruano.

In Brasilia.

Magna horum abundantia quoque est in *Guinea*, in prouincijs nimirum de *Loango, Congo, Manicongo*, circa flumina *Angola*, usque ad *Cafres* & finem *Bona spei*, maximè autem in grandissimis & extentissimis montibus qui ibi prostant quos *fragosus Cuspides* appellare solent. Et ex parte quidem *Cafres* montium de *Torea*, aut de *Luna* vbi maxima Algaliæ quantitas existat, quæ tali modo acquiritur & præparatur.

In Guinea.

In hisce montibus quos animalia hæc pererrant omni adhibita diligentia, Nigritæ siue Mori illi perquirunt veteres arborum aridosque truncos, & vbi aliquas maculas magnas easque oleosas obseruauerint, eò se conferunt, & globosam quandam materiam truncis iisdem adhærescentem, nuculas aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue & oleosum remouent, mundioribus vasis infundunt, vsuique reseruant. Atque hæc est omnium optima ac purissima Algalia.

Quomodo Zibeth colligatur.

Iam si cui dubitandi animus esset, legitimumne an adulteratum id Zibethum esset, quod empturus est, infundat hoc in vas, in quo aqua bullit; & statim quod heterogeneous & Algaliæ admixtum fuit, fundum petet, Zibethum autem sincerum aquæ superficie innabit.

Quomodo sincerum ab adulterato dignoscatur.

Hæc autem pilæ siue globuli Zibethici arborum truncis adhærent, quoniam à tali humore hoc animal maximè vexatur, cum ex intimis corporis partibus ad emunctoria, vt vocant Medici, prorumpat & sudoris instar sub axillis præcipue, & oculis intra clunes sitis colligatur, non procul à genitali membro.

Vbi humor hic in animali reperitur.

Alius colligendi Algaliæ modus talis est. Ex huiusmodi Animalibus aliquo modo domi cicuratis, quod nempe in caueis magnis adseruentur, cum enim humore hoc quasi onerata molestantur, tunc velociter per caueam ambulant, donec terne sudor ipsis prorumpat. Tum enim auriculario, siue minimo quodam cochleari oculos emundant, humorem illum abstergunt & collectam Algaliæ

Quomodo Zibeth in cicuribus colligatur.

Algaliā in vasa appropriata reponunt.

Exigua hu-
ius anima-
lis cum Fe-
libus simi-
litudō.

Corporis
quæ sit pro-
portio.

Pellis qua-
li colore
prædita.

Mamillas
sex habet.

Vbi habi-
tet.

Victus qua-
lis ipſi.

Temperatu-
ra. Et re-
media ex
hac.

Quidā hu-
ius carni-
bus victi-
tate.

Habet hoc animal exiguam cum Felibus nostris, si corpus saltem spectes similitudinem, quibus tamen multo maius est. Altitudo ad tres palmos & longitudo ad sex pertingit. Elongatum habet & caput & collum, crura autem breviora omnia. Ungues quoque obtritos brevesque. Pellem obtinet cineritij coloris cum maculis tam rotundis, quam longioribus tæniarum instar, sed coloris obscurioris ita, ut e reliquo totius corporis colore maxime eluceant. Pili pectoris ac ventris albescunt magis, sed non tot maculis conspersuntur.

Est hæc bestia Cholericā multum, ac inquieta. Sex habet mamillas vntas ac minutas & totidem fetus, mamillarum nempe pares numero edit. Enutrit suos Catulos in magnarum arborum cauernulis, vbi sibi suisque filiis tutam stationem esse putat, quamvis sæpe capiatur cum filiis, domique facile educetur. Vorax est & ex aliorum animalium rapina viuit, animum præsertim; quarum captura gaudet, cum velocissimi sit cursus. Temperatura est calidissima. Pellis ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectionibus: Ventrículum præcipue roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur & quotidie gestetur. Nigri illi *Guinea*, & *Brasilienses* barbari, huius quoque animalis carnibus vescuntur, utcumque sit pessimi odoris, & digestionis durissima, quam ad venerem tamen præstare maximum stimulum affirmant. Naturalium rerum Professores alias quamplurimas Animalis huius proprietates norunt, quarum ego minus curiosus indagator fui. Hæc ille.

Hucusque
F. Grego-
rius qui te-
nacissima
est memo-
ria.

Miror profecto F. Gregorij nostri summam in Animalium perquisitione industriam & tenacissimam, eorum quæ vidit vnquam, memoriam. Iuro tibi mi Lector, hæc omnia quæ hæcenus ipsius ab ore & scriptis hausi, & posthac dicturus sum plura rarioraque, absque vltius ipsum ope libri memoriter descripsisse & per compendium quodammodo (cum inter colloquia protractiora etiam plura afferat) tantum contraxisse.

An Vete-
res hoc ani-
mal noue-
runt.

Meretur sane hoc animal, ut non minus diligenti, quam in præcedentibus factum est, examine, Veterum de hoc thesauri, si quid modò de tam odorifero ipsis animali inoluit, excutiantur.

Putant ali-
qui Pânthe-
ram Vete-
rū esse hoc
animal.

Admirabilem quandam odoris suauitatem olet Pardalis, inquit Aelianus 2. Hist. An. cap. 22. *quam bene olendi præstantiam diuino munere donatam cum sibi propriam planè tenet, tum verò cetera animalia hanc eius vim præclarè sentiunt.* Et longe ante Aristoteles in problematis quærit, cur sola Pardalis siue Panthera inter animalia bene oleat? Ex his, nisi fallor, locis aliqui, atque inter hos Petrus Gillius Aeliani Interpres, in hac olim opinione fuerunt, hoc nostrum Zibethicum animal Antiquorum Pantheram esse, cum alia huius apud Aristotelem ac Veteres reliquos memoria nulla exstet: & odoris quidem vnico argumento ducuntur.

Improbatur hæc opi-
nio.

Sed enim haud certum est Antiquorum Pantheram gratum hominibus odorem, qualem nunc Zibethum spirat, præbuisse. Nam idem Aelianus hunc e ceteris solummodo animalibus iucundum odorem, a quo veluti ab esca incitantur,

rentur,

rentur, fuisse, his verbis eodem loco insinuauit. *Hinnuli, Dorcades, Caprae sil-
uestres, atque alia eiusmodi animalia quadam suavis odoris illecebra attrahuntur. &
proximè accedunt.* Animaduertimus etenim, quod, quemadmodum homi-
nes, si bile suffusos oculos habeant, omnia quæ vident flaua existimant, &
si eandem lingua imbiberit, quæcunque edunt amara arbitrantur, ita pro
varia cerebri & mammillarium processuum olfactus organorum dispositione,
modò gratum odorem ceu foetentem abominari, modò pessimum pro iu-
cundissimo posse habere.

Homines
pro varia
organorum
sensus di-
spostione
varie de
obiectis iu-
dicant.

Vidi sceminam, quæ adeò à Casei odore abhorrebat, vt si cultro saltem,
quo Caseus incisus fuerat, improuidens panem sibi diuississet, in Lipothy-
miam ferme incideret: vbi tamen hæc prægnans fuit, bis terue ita Ca-
sei odore oblectabatur, vt absentem etiam, veluti præsens esset, olfacere con-
tinuò diceret, & quod mirum magis, auidissimè semel atque iterum eundem
comederet. Ex viris etiam plurimos, non nisi putrido cloacam spirante ollari
illo Caseo, quem alij ceu fimerum stomachabantur, vesci non aliter, ac si *Iouis*
ipsis *cerebrum* appositum fuisset, & vidi & videndo nauleam concepì. Poterit
itaque bestiis etiam aliquid in Panthera, quod nobis foetet, bene olere.

Quæ Ca-
seum femi-
na abhor-
rebat, gra-
uida mire
appetebat.

Aristoteles profectò lib. 9. de Hist. Animal. cap. 7. *Pantheram*, inquit,
*sepe abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelli-
gat, propius enim ita accedunt, quas corripit.* Vbi quidem Aristoteles bestias
ceteras Pantheræ odore capi, at non ideò iucundum hunc esse hominibus,
affirmabat. Nam & eadem Panthera abominando humani fimeti foetore,
ceui suauis quodam odoramento capitur, & eidem veluti remedio, suum
aduersus venenum *Pardalianches* dictum, inhiat, deglutitque. Verba eius
hæc sunt: *Panthera cum venenum, Pardalianches ab angore dictum, ederit; quo
Leones etiam intereunt, stercus hominis querit, eo enim ipso iuuatur, quocirca
venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua
abiat petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi per-
seuerans in se efferenda immoritur.*

Pantheræ
odor be-
stias tantum
gratus.

Panthera
foetori hu-
mani ster-
coris in-
hiat.

Et licet ipsa hoc quærat, vt medicamentum, medicamenta autem
(quod obijcere quis mihi posset) omnia ferme nobis ingrata sint, pro-
babile tamen existimo D E V M ipsis animalibus medicamenta quoque
sub specie quadam iucunditatis proponere voluisse, ad quæ naturali appe-
titu, illecebræ veluti ducta, non aliter ac nos ad pabulum, ferrentur.
Neque enim ego ipsa bruta hoc intellectus discursu vti existimo, quod
nempe velint etiam eligere medicamentum sua natura ingratum quidem,
modò gratissimam sanitatem summum ipsis bonum recuperare valeat. Ve-
luti & nos sæpè hoc medio amarissimo, medicamento inquam, ceui quid
dulcissimum esset, vtimur: quia finis, propter quem assumitur, hoc est ip-
sa sanitas (sine qua & diuitiæ & liberi, & Principum fauores & coniugum
amores sordent) dulcis & iucunda existit.

Bestiæ iu-
cunditatis
specie ad
sua medi-
camenta
feruntur.

Et propterea quando iam laudatum Aristotelis locum Iul. Cæs. Scaliger ex-
plicans, *Mirum verò, dicit, Pantheram carniuoram, herbam* (pardalianches nem-
pe) *decurare, prudentia remedium nosse, nocumentum non præuidere!* Duplex ipsi re-

sponsum oppono. Primum, animalia bruta insitis quibusdam, ut Schola loquuntur, speciebus tam venena quam auxilia sua cognoscere, ut fugit Agna Lupum, & pullus gallinaceus Miluum, quem prius nunquam conspexerat. At tamen hæc æquè ut nos decipi posse, quis dubitabit? Si quis enim voracissimus Lupo Lycoctonon, aut Cani famelico Nucem vomicam in pulvere carnis inspergat mandenda, an non eodem prorsus modo fallentur, ut nos? quibus aliquando incautis per fraudem, loco salis aut Sacchari, *Arsenici* pulvis in cibis offertur, aut per inaduertentiam & bona fide præbetur: ut contigisse mihi erranti Seplasiarij puero, qui loco farinae ex oryza confectæ magnam *Arsenici* puluerizati copiam dedit, quod & cum lacte ceterisque aromatibus coctum plurimos, qui ex pulmento hoc esitauerant, è vita sustulit; alios antidotorum ope, vix tandem semiuiuos, reliquit. Certus sum vaccas, ut alias taceam bestias, quamplurimas venenosas herbas, ne olfactu quidem dignari, si solæ ipsis offerantur, incautas tamen sæpe eas cum reliquis herbis, uti & *Bubrestim* esitare, vnde adeò inflantur, ut nisi fascijs obuoluantur, per medium crepare videantur, plurimæ etiam moriantur.

Secundum responsum tale esto: Non absurdum videri, carniuorum bestiam herbis quoque subindè victitare, id quod supra in Lupo vidimus. Et ego domi Feles duas teneo, quæ Melopeponum, quorum hoc Augusti mensis tempore elus nobis frequens est, pulpâ seu carnibus adeò afficiuntur, tam auidè è manibus meorum familiarium eripiunt, ac si animalium veræ carnes aut pisces essent. Domestica in Canibus ac suis exempla quoque habemus varij cibi voracitatis, lucundum certè spectaculum sæpe mihi præbuerunt tria diuersorum generum animalia, quæ domi olim meæ alebam, *Felis* satis magna, *Cuniculus*, & *Sturnus*. Hæc prudentibus nobis diligenter præsto erant, & quoscumque è mensa ipsis cibos proieciabamus, gnauiter ore excipiebant. Vnanimè quiniò ex vna eademq. patina comedebant. *Cuniculus* tamen timidissimum animalculum creditum, reliqua duo morsu non rarò abigebat. Ut vel hinc discas, diuersum cibum ut eadem animalia, ita eundem diuersa sumere. Plurima huiusmodi omniuora animalia Græcis dicta *πανόρθη* tam aquatilia, quam terrestria, cap. 11. libro doctissimo suo *de continentia, vel de sanitate tuenda* recenset *Marsilius Cagnatus* Medicus Romanus, quo olim ego Doctore & Medicæ Laureæ Collatore, postmodum collega, quâ in docenda Medicina in Athenæo hoc Romano, quâ in curandis ægrotis nostris sæpissimè usus fui.

Et quandoquidem nunc euicimus Pantheram non esse Zibethicum nostrum animal siue *Algaliæ*, cum corporis totius figura, capitis cumprimis maximè reclamet, an Petro Bellonio assentiamur, qui Antiquorum *Hyænæ* nam potius substituit? Hic enim lib. 2. cap. 20. suarum obseruationum, ait se Alexandria *Ciuettæ*, hoc est animal Zibethum fundens vidisse ita cicur redditum, ut cum hominibus colludens, nasum illis, aures ac labra sine morsu prehenderet, quod ab ineunte ætate humano lacte enutritum fuisset. Hoc autem Antiquorum *Hyænæ* esse. Non dubito quicquam feritatem suam eiusmodi bestias deponere solere, quod in Lupa quoque videmus, sed humano id lacti attribui debuisse assensum vix præbeo. Nisi

Lupinos

Iul. Cæs.
Scaliger.Responde-
tur Scalige-
ro miranti
Pantheram
herbas vo-
rare.

Primò.

Incautæ be-
stia equè a
venenis. ut
nos ipsi de-
cipi pos-
sunt.Secundò
responde-
tur.Marsilius
Cagnatus
eruditiss.
Romanus
Medicus
fuit.Cum Pan-
thera non
sit Zibethi-
cū animal
an sit Hyæ-
na veterū.An lacte
humano pa-
sta bruta
māfuescāt.

Lupinos confestim mores ex Lupino lacte *Romulo* ac *Remo* dare velimus. Quod enim alter horum Fratricida fuerit, non quidquam probat; Nam & *Cain* *Abel* fratrem, optimo *Eue* primæ Matris nostræ lacte altus, occidit. Et catelli sæpius mulierum vberibus applicantur deplentes abundantiam lactis, qui in ferino suo ingenio ob id nihil mutant. Solet feritatem hanc potius continua, quædam cum hominibus conuersandi assuetudo mitigare. Memini mihi à *Francisco Stelluto Lynceo* Fabrianensi viro, vt ob animi candorem omnibus est carissimus, ita ob Matheseos sciētiam tam *Clauio*, *Valerio*, & *Magino* olim amicissimus, quàm à *Galileo* nunc æstimatissimus, oculato teste narratum fuisse, cum Serenissimi *Ducis Parmensis* Bestiarius Leoni maximo Diaria præberet, & manibus ioculari ipsum palpo demulceret, ausum etiam fuisse caput suum Leonis rectui inferere, quod ludibundus Leo leniter dentibus ardebat, nec vllam ipsi noxam inferrebat. Dux, vbi hoc ipsum stupens pauensque conspexisset, globo plumbeo Leonem quam celerrimè traijci & interfici iussit. Ne iteratis vicibus tentaturæ idem bestia, non iocandi, sed laniandi subiret dira libido. Et *Bellonius* quidem certò sibi persuadet, vt dixi, si cum veterum descriptione, quam *Hyæna* assignant, *Cinetta* (vt ipse hanc bestiam Zibethicam nominat) conferatur, prorsus vnum idemque animal esse.

Franciscus
Stellutus
Lynceus
Vir ob ani-
mi candore
& Ma-
thesin esti-
matissimus.

Et quandoquidem hic Veterum authoritatem implorat, Aristotelem, ipsi maxime suffragari censere quis poterit. Hic enim de Hist. Anim. lib. 6. cap. 32. de *Hyæna* agens, Lupi colorem ipsi tribuit, qui etiam in nostro est animali Zibethico. Secundo præter genitalia & excrementorum meatum, alium adhuc assignat loculum Aristoteles non peruium, qualis quidem omnino in *Cinetta* conspicitur, ex quo odorem Zibeth dictum, colligitur & extrahitur. Et hunc meatum ait Aristoteles, tam in masculis quam fæminis reperiri, & hic in Zibethica bestia eodem prorsus modo se habet. Atqui hæc non sic sunt pede transcunda. Aristotelis enim testimonio *Hyæna* habet iubam per totum dorsum, quæ *Algaliæ* nostræ deest. Vnde locum hunc paulò supra Aristotelis laudatum *Scaliger* declarans. *Iubam habet Hyæna quemadmodum Equus, ait, sed seta duriore. Iubam autem in fronte tantum habet Hircus, in fronte & collo Equus, in collo & armis Leo, in toto dorso Hyæna.* Quæ ex 8. de Hist. Animal. cap. 5. didicerat.

Bellonius
confutatur
Hyæna,
putans esse
Zibethicā
bestiam.

Ad Aristote-
lis dicta
contraria
opinionem
Bellonij.

Primò.

Est & aliud huic aduersum opinioni, non parui momenti argumentum. Cum enim Antiquis persuasum fuisset, promiscuum esse in eodem animali sexum, ob tria nempe illa iam dicta foramina: Vnde *Ouidius* quoque 15. Metamorph. inquit

Secundò.

Et quæ sit femina tergo

Passa marem, nunc esse marem miretur *Hyenam*.

Aristoteles eos confutat, & vtrumque separatim sexum dari in *Hyæna*, vereque feminas ac mares esse, asserit. Deceptionis hanc causam assignans, quod ex tribus illis foraminibus vnū perpetuo imperuiū sit, nec intra corpus, (quod in putandis fieri tamen solet) penetret. Et quidem imperuium meatum, tam in mare quàm in femina sub cauda statim collocat, sub hoc excrementorū exitū, sub quo genitale. Quæ *Iul. Cæs. Scalig.* Cōment. suo in hunc locū, optimè vidit & egregiè

Cur pute-
tur *Hyæna*
mas & fœ-
mina esse.

Scaliger
modò dex-
trè expli-
cat Aristo-
telem de
Hyæna.

Modò fini-
strè.

Hyæna à
veteribus
allata fabu-
las sapiunt.

An inter
animalia
sint Herma-
phrodita?

explicauit, à situ argumentum capiens, meatum seu rimam illam imperuiam non posse esse pudendum, siue matricem, esset enim supra podicem collocata, id, quod animalium nulli contingit: Hæc ipsiusmet verba ibi leguntur: *Est autem inutilis meatus ille femina nature facie, tum quia est imperuius: tum à situ. Quomodo enim matrix supra rectum intestinum sub dorso esset, si meatus excrementorum inter illam rimam & veretrum est?* Ingenue satis hæc, verum quæ minimè concordant cum ijs pauculis, quæ de Hyæna aduersus Cardanum scribit Exercitatione 217. particula septima. *Negat, inquit, Aristoteles in masculo (Hyæna) eam rimam, quæ sub excrementorum exitu est, peruiam introrsum esse.* Dicere debuisset, quæ supra excrementorum exitum est, si Aristotelis mentem declarare, nec sibiipso contradicere voluisset. Sed labi humanum est, quod mihi, si aliquoties vsuenerit in hoc scripto, vt culpam libens fatebor, ita non illibenter castigacionem recipiam, vt posteris meo errore etiam melius sapere, & aliquid discere valeant.

Atque his ita positis concessisque, Zibethicum animal ab Hyæna differre planè colligimus, in Zibethica enim bestia inuerso quodammodo ordine rimæ hæc imperuia situm suum obtinet. In fæmina namque sub cauda immediate excrementorum exitus, sub hoc rimæ, seu locus Zibethi, & demum vulua conspicitur. In mare verò eundem primum sub cauda locum podex, post hunc rimæ & demum veretrum siue masculinum genitale situm habet. Cum in Hyæna utroque in sexu, rimæ illa pudendum fæmineum mentiens imperuia illa statim sub cauda collocetur. Taceo nunc alia quæ ab *Aristotele, Plinio, Solino, Alberto Magno* alijsque Scriptoribus de *Hyæna* corporis constitutione moribusque afferuntur, quæ cum *Algalia* nostra commune nihil habent, quin potius aliqua monstro similia & fabulis proximiora videntur. Quod nempe spina ipsi dorso adeò rigeat, vt collum continua vnitæte flecti nequeat, nisi corpore toto circumactò, quod falsò etiam Leoni & Lupo Aristoteles attribuerat. Quod voces item, singultus ac vomitus mentiatur humanos, vt tam homines quàm Canes fallat voretque. Quod varietatem in oculis colorum omnimodam ostendat, in quorum pupillis lapidem gerat *Hyenium* dictum illa potestate præditum (si credere fas est) vt, cuius hominis linguæ subditus fuerit, prædicet futura. Quod animal ter ab hac lustratum amplius se mouere non possit. Quod in Aethiopia cum *Leæna* coiens monstrum generet aliud *Crocota* dictum, cui adhuc magis monstrosas affectiones affingunt. Quæ si vera essent, hæc nobis innotuissent, cum Itali iam, Hispani, Germani, Galli, Lusitani, Angli, Belgæ, Poloni vniuersum orbem, quæ maximè, quæ terrestribus itineribus paragarint, & plurima alijs aduata putata publicarint.

Sed hinc ad secretiora Naturæ mysteria penetrandi lata patensque se via aperit. An inter animalia etiam Hermaphrodita reperiantur? habent enim nescio quid reconditi sensus, hæc quæ ex Aristotelis lib. 3. cap. 6. de Generatione animalium verba subnecto: *Quin etiam de Trocho & Hyæna fletu, magnoque errore narratur, Hyænam enim complures aiunt, Trochum Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac femine, & Trochum seipsum vni-*

Hyænam

Hyenam inire & iniri annis alternis: sed visa est Hyena mas & altera femina sui discrimine genitalis.

Quid Aristoteles per *Trochum* suum, quem nec describit exactius, nec alio in loco eius meminit, intelligat, equidem cum ignorantibus plerisque ignoro. Sunt qui ipsum *Melem* animal putent, quod Plinius lib. 8. cap. 38. illa solertia præditū scripsit, *ut in metu agitatum, sufflata cutis distentu totus hominum & Canum morsus arceat*, quod nos hodie *Tasum*, vel *Taxum* appellamus. Et *Melem* aliqui dictum volunt à melle, cui auide inhiat. Hoc enim nonnulli utroque sexu polere crediderant, & *Zibethum* siue *Algaliā* dicebat Cardanus *Meli* seu *Taxo*, quod ad caput præcipue, similem esse. Sed hæc meræ coniecturæ sunt; forsā enim Aristoteli nec *Meles* cognitus fuit, de *Zibetho* certè parum sciuisse videtur, cum odorati liquoris circa pudenda colligendi nullam mentionem fecerit. Plinius lib. 8. cap. 30. *Hyenis inquit, utramque esse naturam, & alternis annis maris, alternis feminas fieri, parere sine mare vulgus credit, Aristoteles negat*. Hic ego Aristotelem oscitanter à Plinio lectum animaduerto, neque enim vnquam negavit Aristoteles *Hyenas* sine mare parere, qui nec quemquam mortalium hoc docuisse voluit, nec vulgò hoc creditum fuisse. Hac enim ratione seipsam *Hyæna* inire debebat, nisi à vento (quod in alijs bestiis fieri posse aliqui somniant) forsā concepisset. De *Trocho*, & non de *Hyæna* hoc ex mente Herodoti Heracleotæ scripserat. Hoc solum negavit, alternis annis tanquam marem feminas inire, & alternis à maribus seu feminam superueniri, hoc est non esse *Hermaphroditas*, non habere nempe utrumque sexum; cum feminæ æquè acque mares rimam quandam præter consueta genitalia loca habeant, quæ ad conceptum ac initum nihil faciat, cum intra corpus non penetret.

Hermaphroditos tamen in rerum natura existeret, viam reclamare, ut existimo, experientiæ propterea non voluit. Siquidem lib. 4. cap. 4. de Generatione Anim. Vtriusque sexus genitalia membra in animalibus esse posse, his verbis admisit: *Quibus autem gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum femine; ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum subinde delitescat, quoniam præter naturam est. Agnatum est enim modo abscissus, nam & abscissus assumunt aliquid nutrimenti, quamvis post geniti sint, & præter naturam.*

Plinius similiter lib. 11. cap. 49. *Hermaphroditos* concessit etiam in quadrupedum genere. *Hermaphroditos* ait, *quadrupedum generi accidisse primum Nerontis principatu arbitror. Ostentabat certè Hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Gallie agro repertas, seu planè visenda res esset, Principem terrarum insidere portentis.*

Ego quid in hoc portentorum genere, ut Plinianis dicam verbis, mihi vel visum vel auditum, ingenuè fatebor. Eodem, quo ex patria mea carissima, nimirum *Bamberga* Romam proficiscerer, hoc est Millesimo quingentesimo & nonagesimo octauo à Christi Natalibus anno, puerum ibi pauperculum quinquennem vidi, cui inter pudendi muliebris labra veretrum grandiusculum propendebat, ex quo urinam quoque profundeabat, ut masculus vestiebatur, *Iacobi* nomen in sacro Baptismate nactus.

Ignoratur quid Trochus sit apud Aristotelem.

Aliqui putant Taxum seu Melem esse.

Et hoc animal quidā Hermaphroditum credunt.

Plinius Aristotelem oscitanter legit.

Aristoteles explicatur.

Aristoteles concedit Hermaphroditos.

Plinius etiam concessit.

Bamberga Hermaphroditus visus ab Authore.

Rome puel-
la a natiui-
tate credi-
ta, in pue-
rum tran-
sit.

Historia
dictæ Me-
tamorpho-
seos.

Ante annos triginta Sedente feliciss. recordationis *Clemente Papa Octavo*, Ro-
mana puella mirabili Metamorphosi in masculum transformata fuit. Est autem
hæc fidelissima rei transactæ historia, quam ab ore *Antonij Belmisij* peri-
tissimi Pharmacopoei, ad Beatæ Virginis Lauretanæ Aedem *Romæ* habitantis
excepi, qui eodem ipso tempore, quo hæc fierent, in ædibus dictæ puellæ
Hermaphroditicæ habitabat.

Possidebat hæc puella utriusque sexus genitalia, veruntamen, cum mentu-
la vix appareret, & testium rudimenta saltem aliqua adessent, ipsaque ex pu-
dendo muliebri, quod sub masculino collocabatur, urinam excerneret, ad
ætatis suæ annum decimumtertium fæmina credita, acu pingere, nere ac flere
muliebres edocta artes, fæmineo quoque habitu vestita incessit, donec repen-
te vrina per biduum ipsi suppressa dolores cieret ingentes; de quibus apud ma-
trem conquesta. Hæc locum muliebrem indagans, quidpiam cartilagineum in-
tus enatum reperit, quod profundendæ ex solito foramine vrinæ remoram fe-
cit. Hoc ubi Chirurgo perito indicasset, & hic simul virile membrum longiu-
sculum solito factum aduertisset, fomentis emollientibus adhibitis, illudque
digitis sæpiusculæ & leniter tractasset, effecit, ut maxima vrinæ copia per ipsum
penem stupentibus omnibus proflueret. Quare superiorum iussu & imperio,
primarij VRBIS Medici & Chirurgi vocati, rem ubi probè totam exploratam
habuerunt, posthac vestitu virili indui adolescentem iudicarunt. Hunc ego à
viginti quinque annis novi, nam postremis his duobus annis, ut vir *Cl. Ludovi-
cus Cescharinus*, qui ipsi medicinam facit; nuperrimè adhuc mihi retulit, domi
se continet, cum in eam crassitiem ac pinguedinē illi corporis moles excreuerit,
ut vix se amplius mouere possit. Fuit autem fæminei semper habitus & com-
plexionis pituitolæ, imberbis, quamuis altæ satis staturæ. Celibem hætenus
vitam duxit, neutro enim in sexu quicquam valet. Apparent tamen adhuc pu-
dendi etiam muliebris vestigia labra vuluæ nimirū, & mascula vasa productio-
ra. Artem Pharmaceuticē à Patre didicit, & nomine eodem, quod in sacro
ipsi fonte donatum fuerat, adhuc gaudet ANNÆ nimirum. Atque hæc non
prætereunda hoc loco, & in hac ipsa qua viuimus Romana vrbe, Historia mihi
visa fuit.

Dixerat Aristoteles quibus gemina sunt pudenda, unum ratum, alterum irritum
esse. At hic noster in neutro quicquam potest: An hunc non verè Hermaphro-
ditum dicemus; sed talem, cuius prædicto capite circa finem Aristoteles memi-
nit his verbis? *Pueris etiam quibusdam genitalis postremum, & meatus qua excremen-
tum vesicæ transit, non eodem tetenderunt, sed infra meatus ille transegit, quam ob rem
demissis clunibus minzunt, qui testibus paulò in partem superiorem retractis, videntur
à longè simul & maris habere genitale & fæminæ.* Verum utrumque hic sexum re-
ctè habuit, cum per utriusque pudenda urinam emisserit. At neque hoc verum
Aristotelis decretum, Hermaphroditos vnum genitale saltem ratum, alterum
verò irritum habere. Certorum enim mihi fide testimoniorum constat, fuisse
egregia staturæ & venusta facie iuuenem, qui modò gladium cingebat, modò
colum tractabat & agere patique posset. Nisi Aristoteles intelligat, qui fecun-
dum virile profundit semen, concipere non posse: aut vice versa, quæ grauida se
gene-

Aristotelis
locus de
quibusdā
qui Herma-
phroditi
creduntur.

An verum
sit in alte-
ruto tan-
tum Her-
maphrodi-
tos sexu
pollere.

generare in alia femina nequeat. Quod an verum sit, ignoro equidem.

Si tamen meis aliquam oculis fidem dare cogor, adducor ferè vt contrarium Aristotelis dictis credam. Exenterauit Theoph: Molitor domi meæ ante annos quatuordecim murem domesticum maiorem illum quem *Rattum* appellare soleamus, viuis autem hic captus fuerat, ne ossa cōminuta sceleti confectioni obessent. Etece rem miram! Hermaphroditus erat, & prægnaus nouem masculos in vtero conclusos gerens, non maiores, quam magna aliqua formica esset, viuos omnes, & in quibus cor manifestissimè pulsare videbamus. Erant huic omnia, feminam constituentia genitalia, & semen præparantia, conficientia, testes nempe, ac deferentia vascula cum sua matrice. Altera ex parte aderant similiter dicta omnia vasa semen facientia & iaculatia masculina, cum ipso veretro, testibus quoque ac vesiculis semine denso & optimè cōcocto onustis. Vidit & obseruauit mecum hæc omnia iam sæpè laudatus *Princeps Casius* noster, qui & Leonem statim à pictore confici, ego sceletum parari, iussimus, vtrunque adhuc domi meæ curiosorum voluptati asservuo, & singulis ostendo. Cum itaque Natura nihil moliri frustra perhibeatur, quin *Mus* hic in vtroque pudendo sexuque potens fuerit, facere non possum, quin assensum præbeam.

Mus domesticus maior verus Hermaphroditus ab Authore viuis & adseruatus.

Lucunda & mira visu in hoc mure obseruata.

Vnico hic & luculento, pace Lectoris mei curiosi, Naturæ miraculo & argumento probabo, quam facillè nos in diiudicandis Hermaphroditis subinde falli possimus, si externa saltem membra intueamur, nec diligenti post mortem animalium sectione interna rimemur. Reperio in *Iuuenilibus* meis, hoc est quinquennialibus Medicis illis Observationibus, quas in *Nosocomio S. Spiritus* olim collegi, ante hos viginti tres annos inter proiectitios illos infantes (quos veluti magnis locus hic sumptibus educat, ita amore materno prorsus suscipit) susceptum & pro Hermaphrodito iudicatum puellum, vt Sacerdos de imponendo in baptismo, nomine etiam dubitaret, inclinauit tamen animus *Ioannem* appellare. Hic infans itaque in inguinum regione tres sanguine suffusos tumores ostendebat, quorum medius erat productior & similitudinem aliquam cum pudendis virilibus, quæ in Cynocephalo Simia illa maiore visantur, gerebat. Sub hoc vuluæ putatæ labra, sed imperuio foramine conclusa latebant: Vnde an mas, an femina, an Hermaphroditus potius esset, exactius cognosci nō potuit. Plurima alia monstrosa in hoc cernebantur corpusculo, quæ alio loco, si quando DEVS otium, vires & suppetias dabit, vt post tot alios de *prima Hominis vita* aliquid mediter & Medicinæ saltem studiosis promam, exactissimè describam. Decimoquinto hic à natali suo die obiit: cum enim vesica careret, & anum clausum haberet, atque ideo vtrumque excrementum ex vno illorum in inguine tumorum tertio die reſerato effunderet, viuere diutius non potuit. Hic Anatome à D. Angelo Colio Senensi & à me subiectus, in stuporem ferme nos ambos egit. Reperimus enim tumores supra nominatos sanguine suffusos ex intestino Colo eo loci prolapsos erupisse, computruisse, faeces indè profluxisse. Ad eundem locum vnus vreter desinebat, siquidem Vesica vt dictum, carebat, qui serum suum ibidem deponebat. Et cum genitalia membra & spermatica siue seminalia vasa indagaremus, masculina prorsus nulla reperire potuimus. Sed ecce mirabile dictu, duos intra ventrem conclusos offendimus

Docetur quā facile in diiudicandis Hermaphroditis fallamur.

Monstruosus infans pro Hermaphrodito habitus.

Quid in huius cadauere repertum.

Nec mas nec femina nec Androgynos, sed duplex fuit femina.

vteros,

vteros, cum annexis utrobique testiculis, sed vnico tantum testiculo vnico suo vtero adhærente ac vasis deferentibus semen, vti & præparantibus. Harum vna matrix intus penitus abscondebatur, nec ceruicem ad externa porrigebat: altera in dextro nempe latere exterius collum suum producebat & vuluam dictam, (quæ visa quidem, sed haud penetrans iudicata) constituebat. Erat enim foramen, seu ductus ille adeo angustus, vt vix aciculæ caput admitteret. Et sic, qui infans nec mas, nec fæmina, nec Hermaphroditus cognosci verè poterat, duplex fæmina fuisse inueniebatur. Atque hæc eius gratia libentius adducere volui, cum legissem apud Clementem Alexandrinum eruditione varia & morum sanctitate conspicuum Scriptorem, Pædagogicæ suæ lib. 2. cap. 10. Hyænam nunquam mutare naturam, idem enim animal non habere simul ambo pudenda masculi & fæminæ, quod nonnullos existimasse ait, Hermaphroditos prodigiosè narrantes, & hanc ex mare ac fæmina naturam innouantes. Et quod ad Hyænam attinet, hanc habere sub cauda quid simile quidem pudendo fæmineo, verum neutiquam in matricem desinens, quoniam Hyæna nimirum, animal sit salacissimum, & in hoc foramine tam fæmina post conceptum, quando auersi sunt meatus à Natura ad concipiendum destinati, quàm masculus etiam, qui similiter agat & patiat, suam expleant libidinem. Vult igitur, vt concludam demum, Clem. Alexandrinus Hermaphroditos non dari aut produci à matre Natura, quod manifestæ tamen, quam modò produximus, experientiæ repugnat. Sed mittamus tandem Hyænam peregrinum scilicet animal, forsitan hoc nobis tempore ignotum; vtunque non desint, qui Lupum putent esse Africanum, quod hic villosus sit maximè, & vespere, suæ nocturno tēpore ambulet (quod quidem Hyæne proprium esse scribunt) cum interdiu lateat ac Leonem tunc non minus, quàm ouis ipsum Lupum timeat. Et nunc ad Zibethicum nostrum animal regrediamur.

Postquam igitur tam *Pantheram* quàm *Hyænam* Zibethicum animal esse negauimus: videndum porrò, à quibus tandem scriptoribus primò id nobis innouerit. Sed antequam hoc agam, facere non possum, quin de Hyæna exploratiora & iucunda quadam ex *Augerij Busbequij* Epistola prima, quam de Legatione sua Turcica scripsit, hic afferam.

Hic igitur, cum *Amasiam* proficisceretur, & *Ancyram* Galatiæ, Turcis *Anguridam*, peruenisset, scribit ibi locorum plura Turcarum sepulchra ingentibus onerata saxis se offendisse, idque fieri duplici de causa. Prima vt si accusante Damone & defendente bono Genio vitæ antea actæ rationem redditurus sit mortuus, in eo sepulchro commodiorem sedendi & causæ suæ dicendæ locum inueniat: huic enim ridiculo, miseri illi Turcæ figmento credunt. Secunda, vt à bestiarum iniurijs, *Hyænarum* præcipuè furtis, quæ mortuis corporibus inhiant, cadaueribus suis prospiciant. Ait enim *Busbequius* in ijs regionibus *Hyænas* frequentissimè sepulchra suffodere, ad suas ossa speluncas congregare, tam humanorum, quam ferinorum cadauerum. Et ob id *Hyænas* facile inueniri ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto.

Describit autem *Hyænam* (id quod à paucis oculatis testibus factum memini) Lupo aliquantò humiliorem, sed nihilò breuiorem esse. Pellem habere

Lupi

Clemens
Alexandri-
nus nega-
bat dari
Hermaphroditos.

Busbe-
quius de
Hyænis cer-
tiora quæ-
dā habet.

Hyæna se-
pulchra
suffodiunt.

Descriptio
Hyæne ex
Busbequio
Teste ocu-
lato.

Lupi similem, nisi quod pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Et (quod maximè hic notandum censeo) caput Hyænæ dorsi spinæ contiguum sine vllis vertebrais esse, vt cum respicere velit, totam se vertere necesse habeat. Ex quo discere libet verissimum esse, quod iam bis terue superius monui, fieri non posse, vt quod animal collum habet, non itidem in eo vertebrae sit nactum, quod de *Lupo & Leone & Hyæna* à veteribus fuit falsò proditum iisdem illa carere. Ait enim *Busbequius* collum huic animal minimè esse, & caput dorsi vertebrais immediatè adhærescere. Pro dentibus etiam os continuum habere, creditum esse. Quæ quidem omnia sæpè ex aliorum relatione scribuntur, cum in ipsa Anatome longè quid diuersum subinde deprehendatur. Fidem tamen viro Nobili doctissimoque derogare minimè voluerim, cum duas ipse Hyænas Constantinopoli viderit. In amatorijs, inquit, etiam magnam Turcæ, vt etiam veteres, tribuunt: cumque essent due eo tempore Constantinopoli, mihi tamen vendere grauabantur, quod se Sultana, hoc est Principis uxori, eas reseruare dicerent, quippe quas phileris & magicis artibus animum mariti retinere, recepta in vulgus, vt dixi, opinio est. Fallitur verò *Bellonius* qui Hyenam putat, quem *Cattum* siue *Felem* *Zibethum* vocant. Hæc *Busbequius*. Ex recentioribus etiam *Ioannes Leo* in Africa suæ Notia descriptione, hoc ait ab Arabibus *Dabhu*, ab Africanis vero *Iele* appellari, esse forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maximè cadaueribus delectari, quæ ex sepulchris auferat. Animal esse minimè astutum, & cum cantu ac Tympani sono maximè recreetur, fieri, vt interea venatores adeò ad Musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque.

De vertebrais colli in Hyæna quid sentiendum.

Turcæ Hyæna ad amatoria philtera frustra viuunt.

Ioannes Leo Africanus huius quoque recordatur.

Redeamus igitur eò, vnde digressi sumus, & dicamus *Ioannem Ruellium* de materia medica, plantis præcipuè, plurimum meritum, Lib. 1. de Naturali Historiâ cap. 27. Cum de Mosco locutus fuisset, de *Zibetho* hæc subiungere: Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod *Zibethum* recentiores Græci nominant, peregrino sermone. Ea autem *Feli*, quæ veteribus adificiorum ruinis oberrat, non absimilis; è cuius natura sordes manant odoratissima, quæ solet præcipuè purgari, cum pars ea hac scateat vltigine, tum vase vitreo, vel alio recipitur. Græci hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, *Zapetion* appellant. Hæc ex *Ruellio* in suos dein commentarios iisdem ferè verbis *Matthiolus* transtulit, nisi quod *Catos* hos ex Syria allatos sæpè Venetijs viderit. *Ruellius* quoque addere debuisset, qui essent illi recentiores Græci, qui primi *Zibethicæ* huius bestię meminerint, apud quos nihil tale inuenio.

Ioannes Ruellius de re plantaria plurimum meritis.

Sed longè ante *Ruellium*, circa annum nempe Christi 1478. *Alexander Benedictus* egregium suo æuo Medicorum decus, Lib. de curandis singillatim morbis hæc de *Zibetho* reliquit? Esse animal nempe haud veteribus cognitum, in *Felium* genere haberi, lingua tamen haudquaquam aspera, id quod mihi illud ex *Felium* genere eximit, pilo duro esse, atque odorato: barbam habere atque oculos noctu lucentes. Sunt autem & hæc eius concepta verba: Odoramentum ex eo colligitur, fœmina intra genitale & aluum, maris intra genitale membrum & testes, auriculario veluti instrumento offeso. Est autem excrementitius quidam lentior, primò butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachma pondere.

Alexander Benedictus insignis suo tempore Medicus.

Hic *Zibethicum* animal delectabit.

Carnibus

Carnibus duntaxat vescitur crudis, in silvis mures sectatur. Vix mansuescit Mas. Ferri odoris atque ingrati est ipse liquor, & eo plus praesertim, cum propius iusto naribus subiicitur.

Quid Cardanus & Scaliger sentiant.

Cardani verba de Zibetho.

Scaligeri opinio.

Ex qua determinata corporis pars Zibethi eximatur.

Matthioli opinio.

Quae refutatur.

Cardani opinio.

Fabius Columna li- tem hanc dirimit.

Fabij Columnae epistola de Zibetho ad Authorem.

Nec Cardanus hic nobis, & strenuus eiusdem Antagonista Scaliger indich- abibunt: Et Cardanus quidem lib. 10. Subtilitat. ait: Zibethicum animal ab Hispania mitti, dentibus armatum ac ferum esse, nunquam mitescere, pilo si- mili vt in Taxo animali. In huius tam masculi quam femellae genitalibus fol- liculum genitum esse, ex quo semen argenteo cochleari excipiat, adeo odo- ris fragrantis, vt vel grana tria pondus librarum plurium cuiusque arboris vin- cant. Scaliger verò Exercit. 2. 1. 1. Liquorem hunc odoratum Smigma facie, mi- nimè semen, sed strigmentum esse, nec ex oculis genitalibus exactum docet. Nec verum, quod nunquam mitescat, & quod patriam habeat Hispaniam, cum India potius sit; sed nescio an Cardanus voluerit hoc in Hispania nasci, cum dicat Hispaniam illud nobis transmittere (siue Lusitaniam) quod verum est.

Verum propius hic accedendum, & non tam ipsum animal, sed pars illa cor- poris certa, ex qua tam fragrantis excrementum odoris elicitur, indaganda. *Matthiolus, Gignitur, inquit, in exteriori testiculorum vtriculo cuiusdam animalis Feli, qui vt ribus edificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Est autem Zibethum tan- quam sudor inter huiusce animalis testiculos concrevens, calidae humidaeque facultatis.* Quae si vera sunt, ex solo masculo hic liquor odoratus colligetur, soli enim mares testiculos extra pendulos, faminae intra reconditos habent, tam in bru- tis omnibus, quae mihi videre contigit; quam in humana specie. Colligitur enim Zibethum in parte exteriori &, ex Matthioli scripto, in Vtriculis testicu- lorum. Veruntamen in feminis aequè atque maribus succum illum reperiri, non est vt quis dubitet. An igitur ex genitalibus oculis eruitur, vt Cardanus habet, & est semen potius, quam quidquam aliud? Atqui hoc Scaliger improbat. Hanc litem (vt spero) facile *D. Fabius Columna Lynceus* sedulus maximè rerum naturalium perscrutator diremerit, qui non modò in Iuris scientia plurimum pollet, sed in Mathesi, Optica praecipuè, ac Plantarum Animaliumque cog- nitione, Neapoli nunc ab omnibus, ceu oraculum consulitur. Hic, vbi me operam quandam Mexicanorum explicationi Animalium dare rescivit; vltro, vt Insti- tuti nostri Lyncei fert consuetudo, iuuandi me occasionem arripuit, & quae in Zibethico animali ipse oculis usurpauerat, ea omnia hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Quamprimùm Vir clarissime, & communium studiorum Collega, ab Illustrissimo & Excellentissimo nostro Principe *Casio* certior fui factus, te ope- ri huic egregio insudare, & symbolam quoque tuam Mexicano isti libro con- ferre, gaudis non parum fui, opellà mea licet exigua, tam commoda oblata occasione, te iuuari posse. Et cum in Zibethico iam commentando te animali occupatum intellexissem, accessi statim hic Neapoli *D. Bernardinum de Cer- duba*, virum, vt antiqua Nobilitate clarum, ita Musis amcenioribus, & Naturalium studijs rerum addictissimum, qui ob id plurimas tam bestias exoticas, quam res Indicas alias adseruat. Hic licet lecto affixus, ac Po- dagrae molestijs distentus haereret, ea tamen, (quae viri est erga omnes beni- gnitas)

gnitas animi) alacritate & promptitudine subito famulis iussit, ut tam masculum quam fœmellam Zibethicam, viua animalia afferrent, & me inspiciente illum, odoriferum lentorem detergerent, ut ego nimirum rem totam oculis aspicerem & ipsam ad te veritatem perscriberem.

Primò itaque allatus fuit masculus: qui, quāprimū in cubiculo, in quo eramus, varios caniculos, Cercopithecum, prægradem & ruberrimū psittacū, aliaque animalia conspexit, fremere quā maximè, & setas pelli dorsi spinę infixas eleuare capit, quæ minimè erectæ quidē apparent, præterquā in cauda, nisi animal iracundiā percitum illas commoueat sustollatque, quæ caudā versus magis magisque vbertate ac lōgitudine crescūt, & in quiete etiā manifestè apparent elatę.

Affirmabat mihi diuerforum hæc animalia morū existere, quod aliqua nempe cicurarentur, alia minimè; hæc videlicet, quæ non iuuenula, sed grandiore iam ætate caperentur domiq. custodirentur. Et fœmina quidem, quam humeris impositā ac māsuetissimā famulus inferebat, iunior omnino ipsi donata fuerat.

Color varius est, plerunq. tamen cinereus subnigricantibus distinctus virgis, quamuis in fœmina albidior erat ad flauum tendens, & pluribus maioribus nigriculis Cati Pardi maculis notatus. Effigies ad Canum quā Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum non harum ritu obtusum, sed illorum formā oblongum habeat. Aures ipsi sunt paruæ ac rotundiusculæ, pilus qualis in *Mele* siue *Taxo*, sed nec mollis, nec asper admodum. Corpus porcinum ferme apparet, & à dorso ad imum ventrem palmaris diameter est; pedes potius parui quam magni, breues quā alti, & à Cane altitudine superantur. Corporis proportio totius quasi Mustelæ, quæ Martes dicitur, respondet. Et cum cruribus valde sit breuibis, nec vnguibus multum valeat, argumentari licet nec velocem admodum, nec rapacem multum bestiam esse, quamuis morſu facilè irruat.

Cum odoriferum liquorem illum ex masculo detrahare pararent, ex famulis vnus eorum seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat. Tercius testiculos siue vtriculos potius reuoluebat, qui medijs inter anū ac pudendum prominent, tã in mare quā in fœmina. In mare tamen duplò grandiores apparent. Hi vtriculi interna sui parte, vbi pili curti hærent, capacem satis cavitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus & cartilagineus. In hac cavitare seaturiginem suā liquor ille Zibethicus, cōsistentię prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso auriscalpij maioris simili instrumēto, quod per cavitatē quaquaversum sæpiuscule reuoluitur. Hoc vbi in vno atque altero folliculo seu vtriculo (duo enim in quolibet animali Zibethico prostant) præstitisset, & liquorem illum extraxisset, gossipio vtriusq. pilos abstergebat. Ac vbi sexies forsan cochleari illo paruo vtrumq. vtriculum emundasset, tantum fermè Zibethi collegit, quantum auellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de *Corduba*, æstate liquidior, quā hieme succum colligi, ita ut in caloribus illis, singulis binis diebus semiuncia corraderetur: hiberno verò tempore vix semel in septimana succum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex fœmina postea minus Zibethi educebat, quæ nullatenus repugnabat, cicur scilicet facta, cum mas tamē dētibus se defendere pararet, fremensq. voce obrusa aliquoties morsum in famulum vel in aera iaciens, *Chrach* sonitum exprimebat eo modo, quo

Masculi Zibethici descriptio.

Māsuescit vbi iuniores capiuntur.

Color animalis.

Figura.

Pilus.

Pedes.

Modus colligendi Zibethum.

Vtriculorū in quibus hic succus latet delineatio.

Æstate plus quam hieme colligitur.

Minus liquoris ex fœmina educitur.

Dentes po-
tius Cani-
ni quam
Felini.

Victus.

Fœmina
caput cras-
sius habet.

Retrò si-
ue auersa
coeunt.

Nisi colligatur, per-
ditur hic
liquor.

Dubia quæ
dam exa-
minantur.

Solutio.

Fœminæ nō
habent pro-
minentes
testes.

Vericulo-
rum situs
tam in fœ-
minis quā
maribus.

do, quo homo viscosam pituitam excreatu difficili è gutture & vi expellere so-
let. Dentes horum animalium ad Canum omnino dentes formā accedūt, & pro-
priè illi Canini dicti duo, tam supra quā infra satis manifestè exseruntur. Cani-
bus, pulmentis, varijsq. horarijs fructibus vescuntur. Et hæc ambo quidē sua
similiter diaria, vt ipsi famuli Domus, carnes nimirū & obsonia, accipiebāt. In
Hispania piscibus vesci illa asserebant: inde maiore succi prouentū fieri. Hæc au-
tem, quippe illi haud assueta cibo, à piscibus abhorrebant. Matthioli figura, siue
animalis huius Icō in Edit. Valgrif. An. 1581. melior est, quā Gesneriana. In hoc
tamē erratū est, quod pedes nimis explicati pingūtur & rostrū nimis acutū. Fœ-
mina corpus caputq. crassiora habet quā mas: tempora quoque latiora obtinet.
Sub dictis vtriculis, folliculis, siue testiculis (nam alij testiculi haud apparēt)
maris Genitale sitū est, qui illud retrò emittit, nec superuenit in coitu fœminam,
cū huic inequitare non valeat, quod veretrum nempe suum antrorsum sub
ventre ex porrigere nō possit. Fœmina fissuram siue vuluā suam sub dictis folli-
culis collocatam habet, quibus immediatè adhærescit, ita vt coeant hæc ani-
malia posterioribus initis, *Bombicum* more.

Nisi suo & solito tempore liquor hic euacuetur, cauearum, quibus inclusa de-
tinentur, lignis sese affricant, & illis odoriferum hunc succum illinunt, qui faci-
lè euanescere & deperdi solet.

Hæc D. Fabius Colūna: cui ob exactā ac fidelē planè animalis huius descriptio-
nem non parū etiā posteritas debet. Sed nō omni nos scrupulo idē liberati su-
mus. Quid enim illa sibi verba volunt, cū ait *ex folliculis illis, vtriculis siue testiculis*
Zibethū eximi? Habebūt ne igitur fœminæ quoq. extra prominētes Didymos, vt ali-
quis forte inde cōijceret, quod prius nos audacter negabamus. Ex fœminis enim
nō minus atq. ex maribus odorem hoc corraditur. Sic ego aliquantisper
in hoc hæsitauī dubio, & interea (donec à D. Colūna nostro rē accuratius per alium
Nuntiū intelligerē) F. Gregoriū adij vtpote qui sæpe sapius huiusmodi animalia
viderit & obseruauerit. Hic igitur mares solos foras eductos & cōspicuos testes,
intus conclusos fœminas gestare & ipsemecum sensit. Decipi autem omnes afir-
mabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vuluā & anum sitas, testi-
culos esse sibi persuaderēt. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos & vtricu-
los a Natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethū paulatim colligitur, & inde
euacuatur. Et cū duo sint (vt graphicè hos Doctiss. Columna noster descripsit)
imponere facilè possent etiā valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexperis,
vt testiculos esse ad credendum adducerentur. Qua ratione tamen è testiculis, qui
sunt compacta corpuscula, nec cavitatē vlla prædita, strigmentum siue odorem
illum, vt vocant, quisquam eliciet? Et quoniā iidem vtriculi in eadē regione, vbi
maris testiculi hærent, positi vidētur, illosq. veluti inuestiunt & cooperiunt, hinc
fieri posset, vt crederēt aliqui testes esse. Ac propterea Colūna scripsit, vtriculos
siue marsupiola hæc, in quibus succus hic latet, in maribus duplo esse maiora,
quā in fœminis, quod, vt ego cōijcio, præter hæc vascula, etiā ipsi ad sint testiculi,
qui molem augent. Et hoc est, nisi fallor, quod Alexātri Benedicti superius lau-
datis verbis diximus, *Odoramentum hoc colligi in fœmina intra genitale & alium in*
mare vero intra genitale membrum & testes. Non autem ex testibus, sed propè hos.

Alteri

Alteri, nec minori ferè dubio satisfaciendum hìc restat. Ex *F. Gregorij de Bolivar* descriptione scilicet, Zibethicum succum non tam ex his vtriculis elici, quàm sub alis & inguinibus bestiae huius colligi assertum fuit: cuius rei nominati Scriptores nequaquam meminerunt. Non est levis planè momenti hæc obiectio. Attamen audiendus imprimis ipse *F. Gregorius*, qui sapius hæc, quæ de modo colligendi Zibethi scripsi, suis oculis usurpauit. Veridicum etiam adducere testem possum, *Ioannem Leonem* in nona Africae suæ parte, qui his verbis *F. Gregorio* probè patrocinator: *Zibethi Feles naturaliter siluaticæ sunt, atque in Æthiopiæ siluis reperiuntur. Mercatores Catulos saltem comparant: quos lacte fursure ac carne nutrientes in caueis alunt: excrementum vero bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris ictibus percussum frequenter per caueam agitur, donec erumpat sudor, quem sub coxis, brachijs, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur.*

Aliud dubium proponitur, an alibi quam in his vtriculis reperitur.

Responsio pro *F. Gregorio*, ex *Ioanne Leone* Africae.

Non est mirum, inquam, si Zibethicæ Feles, quæ tamen malè sic appellantur, in Æthiopia caueis inclusæ, verberibus agitæ, in dictis locis sub alis nempe, inguinibus &c. sudorem hunc odoriferum exprimant, cum id ipsum in siluis magis, ubi sua sponte & libertate donatæ hinc inde discursitant, facere soleant. Et cum sit nemo, qui molesto eas excremento illo & dubio procul, acrimoniâ prædito, ob idque partes, quibus insidet, vellicante ac titillante, liberet; vicinis se arborum ramis truncisque applicent affricentque, necesse prorsus habeant. Nam & ex *Fabij Columnæ* relatione percepimus, hic in Italia hiberno tempore parum, plurimum verò æstiuo Zibethi colligi, quod argumento nobis sit, necessario natiuis ac calidissimis hæc animalia regionibus, uberrimo hoc liquore excrementitio, locisque corporis varijs abundare.

Cuc afficiunt se arborum truncis hæc animalia.

In qua animalium specie sint collocanda.

Ad Canes potius quàm Feles pertinent.

Illustriss. Card. Farnesius mare ac foeminam in palatio suo aluit.

Pellis mortuo animali detracta describitur.

Iam, in quam Animalium specie sit reponenda hæc bestia, disquirendum. *Felem & Catum* Zibethicum plerique appellat. Pellis etiam, tum suo hirtiore pilo, tum maculis nigricantibus ad Pantherarum, non Americanarum quidem pulcherrimarum, sed Africanarum pellem accedit: Pantheram autem ad Feles pertinere, prius docui. Verum dentium figura ac numerus planè reclamationem, qui Vulpium, Canum ac Luporum potius est. Hoc me docuit *Franciscus Leo Illustrissimus ac Reuerendissimus Odoardi Cardinalis Farnesij* à Cura suppellectilis rarioris, apud quem & pellem integram huius animalis vidi. Solebat autem ipse Cardinalis, prout est inter cæteras Heroici animi dotes rerum Naturalium studiosissimus, marem & foeminam Zibethicam domi suæ tenere: ubi bis terue foemina peperit, & tres ac quatuor adeò Catulos aliquantisper lacte suo aluit: brevis tamen vitæ sobolem ac caducæ. Solebant item hæc animalia cibari modò carnibus, modò ouis: quorum quadraginta singulis diebus vtrique simul præbebantur. Pellis, quæ foeminæ detracta supererat, palmos longa erat quatuor, maculis distincta pluribus nigris, cui cauda adiungebatur & ipsa palmari fermè longitudine. Totius pilus corporis horridior multò erat, quam in Cato Pardo: & tam colore quàm duritie sua Luporum, aut Melis pilos æmulabatur. In dorsi spina quoque, manifestissima illa adhuc fetorum surrectio (quæ tamen longè manifestior est in viuente & iracundia per-

cito animali) conspicitur. Eiusmodi animal viuum, sed Farnesiano hoc multo minus, in ceteris simillimum ante annos hos viginti in circo Agonali hic mihi quoque visum, ex quo subinde Zibethum eximebatur.

Cum Matthiolus in Dioscoride commentando arrepta leui *Musci* arboris occasione, ad *Muscum* siue *Moschum* odoratissimas illas deliciarum potius illecebras, quam medicamentum se cōferat explicandum, atque ab hoc ad Zibethum & Ambarum transeat: non mihi à quoquam vitio verti debere existimo, si post Zibethicum animal, ad moschiferum etiam descendam, ac de *Ambaro* demum aliquid dicam. Idque eo facio libentius & audacter magis, quod videam Antiquis *Moschum* incognitum, Græcis inquam, illis proceribus nostris: ab Arabibus dubiè tractatum: à Iunioribus litibus implicitum ac controuersum adeo redditum, vt quid de hoc æquus Lector censere debeat, cum ignaris illis penitus ignoret. Nitamur autem hac ego in re, more meo solito, fauore & autoritate *F. Gregorij de Boluiar* amici mei, oculatis cuius experimentis in Moschi confectione fidem derogare, nefas duxerim.

M O S-
CHVM.

Inter antiquiores, qui de *Moscho* dilucidius scripserit, reperio neminem præter *Serapionem*, non illum inquam, Empiricorum patrem, de quo *Cornelius Celsus* in proæmio suo: *Serapion*, inquit, *primus omnium nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in usu & experimentis eam posuit*. Verum illum, qui ex Dioscoride, Galeno, Paulo Aegineta & Arabibus plerisque, & ipsemet Mauritanæ scholæ non ignobilis scriptor, septem de simplicibus medicamentis libros congeffit. Inutilem propterea laborem sumptero, si quæ ipse lib. 3. cap. 41. longa satis serie de moscho pertextu, concepta nunc verba referam. Summa igitur rerum capita innuere libet. *Gazellas* itaque vocat animalia illa ex Caprearum genere, quæ moschum pretiosissimum odoris genus ex vmbilici vomica quotannis expromant, in conterminis Tumbasci ac Senitarum plagis. *Gazellas* hæc alijs Capreis omnino facit similes, dentibus caninis solummodo, quod palmi nimirum longitudine *verrium* modo emineant, exceptis. Vomica folliculum, in quonempe hæc sanies reconditur, à Venatoribus sagittis aut missilibus decuti (malunt hic legere aliqui ipsas potius *Gazellas* missilibus decuti) aut Capreas laqueis capi, suspendi folliculos, vt teter ille fætor, qui saniei inest, primum in aere exhalet, & suavis moschi odor puri illi concilietur: nam & arborum fructus acerbos & maleolentes maturitate dulces & suauolentes reddi. Alio accidere modo posse insinuat, vt vomica sua sponte in animali mature scat, lancinante illud humore noxio deinde titillatum, coribus ac faxis se affricare, vomicam aperire, maturum humorem puris instar, illa effundere: vlcus dein cicatrice obduci, denuò sanguinis impetum eo ruere, nouum apostema fieri, rumpi, refarciri, & sic moschum nullo artificio colligi. Ab indigenis effusum hac ratione moschum accipi, & in vtriusque earundem captarum ferarum asseruari.

Que Ruellius habet.

Ioannes Ruellius lib. 1. cap. 27. de Nat. stirp. de Moscho plurima habet, & horum quædam ex *Actio* descripta laudat, quæ apud hunc tamen authorem non comparent, sed Simeonis Sethi esse potius videntur. Quod Moschus nimirum omnis in vmbi-

umbilico cuiusdam animalis gignatur Capreae similis, unico cornu armati; cum bicornem tamen hoc fecerit Serapio aliarum more Caprearum. Et quod huic bestiae umbilicus intumescat eo tempore, quo in Venerem ruit, quo faculento se liberet sanguine ac sanie, in terram crebro se voluendo, quae purulenta materies iucundum cum tempore odorem acquirat. Matthiolus praeter ipsissima Serapionis & Simeonis Sethi ex Ruellio descripta verba nihil aliud noui affert.

Vlysses Aldrouandus copiosus magis est lib. 1. de Quadrupedibus Bisulcis cap. 9. & 20. qui videri poterit, ne & nos, quod in alijs reprehendimus, transcribere pleraque videamur. Tamen non dedecet, ubi dediscendum nobis est, veterum recentiorumque errores, totidem ipsorum verbis recensere, & melius si fieri potest, adferre. Et ut semel dicam, totus est in hoc, ut animal id quod moschum praeberet, ex Caprearum specie esse constituat. Hoc ex Cardano quoque & Scaligero deducit, quorum is *Mediolani* hoc animal mortuum Capreolo simile se vidisse scriptis reliquit: hic verò Exercit. aduersus Cardanum 21. simile Gazelae animal moschum gignens depingit in *Regno Pegu*, cuius inferiore mandibula aequè dentes utrinque singuli exerantur. Sub eius ventre sanguinis collectionem in tumorem, apostema vocatum, fieri. Nolo hic addere, quae de collectione huius sanguinis ac saniei, ut sibi persuadet, odoriferi enarrat. Et Exercit. 203. partic. 3. sibi hoc animal Capreoli facie *Messanae* visum esse, ea planè formà, qua Arabes, Serapio & Auicenna describunt, affirmat. Ibidem tamen à suis didicisse affinibus, qui in Syria fuerant, memorat Gazelam penitus esse figurà Caprae, non autem Capreoli. Cum hi earum in Syria multos greges viderint. *Vbi vides*, inquit, *Cardane scribendi periculum, quando fides nostra ex aliorum saepe numero pendeat mendacijs.*

Brauaolus quoque testatur fuisse, qui Ferrariae Duci *Alfonso* Gazelam vendere voluerint, moschum in ventre gerentem. Verum de dentibus aliis apud varios authores se offert controuersia, quam hic enodare inconueniens esse iudico, cum de ipso animali nondum quid certi constet. Poterit & Bellonius legi lib. 2. obseruat. cap. 51. Ne memorem hic *Albertum Magnum*, *Isidorum*, *Alexandrum Benedictum* & alios non paucos, qui *Serapioni* subscribunt. Recentissimum quoque adiungam testem *Franciscum Calceolarium* Iuniorem Veronensem, qui à Patre, quam opimam rerum naturalium creuit hereditatem, non amplius modo reddidit, sed ante annū demum elegantibus tam Iconibus, quam Latinis descriptionibus publici iuris fecit. Hic itaque primus solusque, quod equidem sciam, moschiferi illius animalis imaginē in es incisam nobis delineauit libro illo, quem *Musei Calceolariani* Titulo insigniuit. Hoc animal anno MDCXXI. Venetias aduectum, indeque Veronam transfuectum, ut effigies exprimi posset, nunc unicum in tota Italia, sed mortuum ut puto, exstat. Hoc Capreoli figuram statuatque satis aemulatur, duobus praeditum corniculis erectis, nec ramosis, ut apparet, dentibus etiam duobus Caninis superioris maxillae oblongis, & infra maxillam inferiorem recurue inflexis. Ceterum qui pili, quique horum color, ibi non explicatur.

Disputat eo loci *Calceolarius* aduersus *Catelanum* primarium *Monspeliensem* Phar-

Lis inter
Calceola-
riū & Ca-
telanum.

Cōtra Cal-
ceolarium
deciditur.

Epistola
Ioānis Ter-
rentij ad
authorem
ex China
scripta, in
qua de plu-
rimis natu-
ralibus agi-
tur.

Pharmacopœum, quod hic *Scaligerum* increpet dicentem Moschi animal Ca-
preolum esse, cum Capra sit potius, ut *Bellonius* testem laudat. Hic *Calceolarium*
minimè *Scaligerum* erroris damnari, sed *Catelanum* negligentia in simulari de-
buisse potius censet, qui vel oscitanter, vel non omnia illa, quæ *Scaliger* de Gaze-
la habet, legerit: cum disertè *Capram* esse profiteatur id animal, quandoquidem
dicat hoc à suis affinibus, qui in Syria fuerant, inaudisse. Verum cum ego hunc
Scaligeri locum probè examinassẽm; in ea ipsum potius sententia hæsisse com-
peri, *Capreolum* esse, non *Capram*; licet hoc ipsi affines persuadere conari
fuerint. Subiungit enim, sæpè scripta nostra eorum fide, qui historias singu-
lares nobis enarrant, suffulta de mendacijs periclitari: cum paulo scilicet,
antea dixisset se animal hoc *Capreoli* facie vidisse, & reuera *Capreolum*
esse. Et cum ipse etiam *Calceolarius* Moschiferam illam bestiam suam,
Capreoli effigie nobis depingat, & cum vna esse debeat veritas, quam
Scaliger profiteatur cum Arabibus, quibus illa bestia nota est, erit ex
mente *Scaligeri* *Capreolus* potius, quàm *Capra*; quicquid affines ip-
sius eum docere demum voluerint, quorum dictis videlicet minus crede-
re, quàm oculis suis debuit. Vide mi lector, quantum ego nunc pro hoc
animali depugnem, ut ex *Capreolorum* genere illud esse demonstrẽm,
ut vel in tui gratiam bonam eorum partem, quæ ad me perscribit *Ioan-
nes Terrentius* meus, ex meditullio *Regni Chinesis*, ubi modò commo-
ratur hic referre & tibi minimè invidere velim, cum inter alia natura-
lia auditu iucunda ac rariora de *Moschifero animali* mentionem quoque inij-
ciat. Sunt autem hæc eius ipsissima verba.

Excellentissime D. Faber. Pax Christi.

Heri 21. Aprilis anni 1622. accepi primam ab E. V. epistolam bene longam,
scriptam anno 1620. Mense Ianuario, quæ me non parum exhilaravit,
tam quod prægnans esset multis optimis novis, quàm etiam quod diu deside-
rata fuerit. Integrum biennium hæsit in itinere, quod hisce temporibus tam
turbulentis mirum videri minimè debet. Vnus enim annus abijt antequam
Goam deferatur, alter annus antequam *Amacum*, & ad interiora Regni ad
nos perferatur, & difficultas *Amacao* ad me non minor, quàm *Roma Goam*,
ob difficultates itinerum, ac magnam distantiam. Nunc ad epistolam
paucis tantum respondeo, forsitan pluribus alia vice responsurus. Accepi he-
ri literas ex *Manilia*, *Maluca*, *Goa* de varijs rebus, quas mihi curavi de-
ferri. Amicus meus *Mozanba* Italus, qui *Goæ* moratur, scripsit in *Arabiam*
ad quendam Regulum, qui illi transmisit tres arbores *Thuris*, illarum duæ
succreuerunt *Goæ*. Ramus mihi mittitur, quem nondum accepi. *Murham*
scribit ex *Æthiopia* haberi, nec in *Arabia* inueniri. Ex *Magor* expecto *Co-
stum* verum, & *Asam fetidam*. Miserunt nuper mihi *Acorum* verum,
pro *Costo*, legentes in mea epistola *Pacho*, ita *Magorès* vocant *Aco-
rum* pro *Pucho*, ita vocatur *Costus*. Animal illud pigerrimum *Malaca*
inuenitur, picturam expecto. *Sandali* albi & citrini flores & fructum
habui ex Insula *Solor*. Lignum *Aloes* expecto ex *Cochinchina*. *Rba* na-
scitur in meo horto, sed nondum floruit, putabam initio *Betam* esse

Camphora folia iam alias mihi, fructum & florem expecto anno sequenti. *Zedaira*, *Zurumbet* inueniuntur in *India*, sunt similes *Gingiberi*. Flos *Gingiberis* nondum comparuit, vix inuenitur, puto esse congenerem *Acoro* vero. *Cubebe* in *Iaua* tantum crescit, nondum vidi. *Benzoin* expecto ex *Borneo*. *Galanga* nascitur copiose in *Macao*, & in *India*, folia similia vt & tota plantæ magnitudo *Cannacoro*, sed flos ferè similis *Digitali*, remanet fructus rotundus, ruber, magnitudine *Moscata*, intus trifariam diuisus, vt in *Asphodelis*, semen sapore *Cardamomi*. Iconem vnā habeo, nec est qui depingat iam, mihi enim non vacat cum vix habeam tempus scribendi hanc epistolam. *Animal*, in quo nascitur *Moschus*, est ex *Cervorum* genere, vel *Capreolorum*, sed in remotissimis locis. Vidi picturam in libris impressam, est similis *Dorcadi*, sed sine cornibus. *Fabam Ægyptiam* quotidie edimus æstiuo tempore, est congener *Nymphaeæ*, cui flos omnino similis, fructus autem planè *Fabam* refert, & optimè quadrat descriptio *Theophrasti*, fortè iam accepit delineationem in alia mea epistola. Est quoddam genus febrium hic, planè nobis inauditum, valde lentum, in quo moriuntur, qui aliquid edunt, dant illis pauxillum aquæ, in qua orizæ quid decoctum est, est instar Aquæ hordei, sustentant per octo, imò quatuordecim dies, nec quicquam aliud gustant, & sic euadunt. Sit E. V. paucis his contenta, donec mihi plura nascantur. Ex *Hiatim* prope magnam urbem *Sutschē*. 22. Aprilis Anno 1622. Hanc vnicam epistolam iam scribo in Europam.

Arabibus tamen, & horum omnibus assedulis intrepidè vnus ex iunioribus Medicis opponit se *Amatus Lusitanus*, quem virum bonum nescio qua ratione fabularum conditorem plures indigent. Hic itaque, vt *Vlysses Aldrouandus* ex *Fuchso* ipsum adducit, *Moschiferum* animal *Capreoli* minimè, sed *Leporis* formā facit, quod viuum adhuc virgis cæsum necetur, & exenteratum contundatur, caro optimè pista in globos redigatur, pelle occisi animalis obuoluatur, & vesicarum illa forma (nos vtriculos appellamus) ad nos feratur. Idem *Aldrouandus Albertum Magnum* quoque & *Isidorum* carnem totius animalis, præter apostema, quod odoriferum magis & præstantius carne creditur, odore optimo præditam concedere affirmat.

Sed quoniam plurimum hætenus fidei F. Gregorio nostro tribuimus, qui Orientis & Occidentis Solis regna perlustrauit, & lineam Æquinoctialem septies incolumis nauigando transiuit, rerumque naturalium curiosus non minus indagator, quam indefessus verbi DEI buccinator fuit: æquum prorsus existimaui, si & huius de *Moscho* veram sententiam, vt quæ nostram facile dirimere litem possit, huc adducerem, quam Hispanico ipse idiōmate hunc in sensum mihi communicauit.

Vt illas, inquit, iam diuersorum, qui de *Moscho* (Hispani vocant *Almisqu*) scripserunt, opiniones omnes recensere supersedeam, hæc certè conficiendi *Moschi* verissima est Historia, quam oculis meis vt vidi, ita sæpè experientia confirmata fuit.

Quod in certis nimirum Regni Chinenſis Prouincijs, quales sunt *Xantien* & *Quinay*, aliæque, animalcula quædam reperiantur, quæ in siluestribus locis, vbi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & forma

Amatus Lusitanus opponit se prædictis authoribus.

F. Gregorij veridica moschi descriptio.

Forma moschiferi animalculi.

sua mediocrem Canem ex paruorum illo genere æquant. Colore sunt pardo, vt Hispani dicunt, siue ex obscuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigrisque maculis signantur: pilos raros, dissitos ac duriusculos habent. Pedes ipsi sunt largi, vnguibus canis instar armati, sed longioribus acutioribusque, quibus facillè sibi speluncas in terra fabricant. Rostrum oblongum, Caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiusculas, oculos paruos & minimè alacres, similes illis, qui morti vicini sunt. Non quidem multum agilia, sed vafra admodum sunt, vbi abscondendi sub terra necessitas illa vrget. His artibus autem ab illis, qui moschi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in subterranea loca profugere compellunt, quæ postea subfodiendo, vel alia industria extrahunt, in tanto sæpius numero, vt ad trecenta etiam capiantur. Hæc subito iugulant, sanguinem, qui in ipsis maximè abundat, in vase aliquo mundo (*Porcellanam* vocant) colligentes. Tanta autem, quod mirum est, sanguinis copia in quouis horum animalculo inuenitur, vt sæpenumero, quando extractus fuit ac concreuit, videatur totius reliqui corporis molem superare.

Modus capiendi illa.

Modus parandi moschi pretio foris.

Posthæc pelles ipsis abstrahunt, exenterant, & ab omni illuue intestina emundant. Quamuis aliqui, vt maiorem moschi quantitatem nanciscantur, impura cum puris relinquunt. Qui verò priore modo procedunt, cum sanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum musculosam carnem, cor ac hepar simul in lapideo mortario vnâ in massam contundunt, ex qua folliculos, siue ex pelle horum, siue aliorum animalium paratos inferciunt, loco vmbroso suspendunt, siccantque. Et vbi iam semiaridi fuerint, sub terra defodiunt, ibi nempe, vbi quotidie vrina proijcitur. Post tres inde quatuorue dies refodiunt, omninoque in vmbra exiccari permittunt. Et hic est præstantissimus moschus, qui pro Rege ac Principibus saltem conficitur.

Modus conficiendi minus nobilem moschum.

Sed ille, qui communiter circumfertur moschus, crassiore Minerua elaboratur. Contunditur enim totum simul animal cum omnibus suis partibus, obibus, intestinis, & pellis quoque portione, donec ad massam tenerrimam redigatur, ex qua vtriculi illi ex eiusdem animalis pelle confecti implentur, & intestini aliqua parte obuoluntur, paulisper siccantur, loco vbi vrina effunditur, sub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in vmbra suspensi exiccantur.

Odoris in moscho de perditis recuperatio.

Differentia inter primum & secundum moschum.

Et sic quoque, si quis vesiculas illas moschi plenas, quæ ob temporis diurnitatem odorem perdidisse videntur, haberet, has linteolo prius obuolatas eo loco sepeliat, quo ab hominibus vrina reddi solet, post quatuor aut quinque dies refodiat, vento, non Soli exponat, redibit pristina odoris præstantia. Atque hæc veridica confectionis moschi est Historia, cum aliæ omnes fabulæ mihi videantur. Velim & hoc sciri, maximam inter primum ac secundum moschum esse differentiam, cum tanta prioris ex sanguine ac carnibus cum Corde & Hepate confecti sit odoris præstantia atque fragrantia, vt vnica drachma plus virium habeat, quàm vncia tota alterius. Quare prior ille Regni Chinenfis Proceribus tantum cedit; posterior extra regnum per varias regiones à mercatoribus

ribus distrahitur, & maximæ loco gratiæ habendum, si ex primo quis à Chi-
nensibus aliquid extorquere valeat.

Narrant aliqui de nescio quo alio animali, quod eodem in Regno Chinæ, ac
nouo quoque Mexico inueniatur, figura *Mustela* altius longiusque paulò, quàm
sit *Sciurus*, testiculis oneratum adeo enormibus, vt suspensios minimè gerere,
sed terram contingentes trahere cogatur, quique æquali cum toto reliquo cor-
pore sint pòdere, quibus oppressum, cum à Canibus agitur & euadere non po-
telt, ipsosmet dentibus illud mordicus detruncare & liberrimè postea aufu-
gere. Hos vero à Venatoribus colligi ac contundi testiculos, qui optimum ipsis
Moschum præbeant. Hoc ego, cum nunquam viderim, nec quicquam propte-
rea de eo certi affirmatiue asserre possum.

Alij ani-
mal aliud
moschite-
rum descri-
bunt.

Ex huius
testiculis
moschum
confici di-
cunt.

Alij non desunt, qui animal quoddam ex Ceruorum genere prædicant, ex
quo folliculi illi moscho pleni auferantur, quod pro mera similiter fabula ha-
beo. Atque sic denuo primam moschi, quam attuli historiam, confirmo, quip-
pe quam oculi mei, quibus credere possum, conspexerunt. Hucusque F. Gre-
gorius noster.

Alij aliud
esse credunt
ex Ceruo-
rum gene-
re.

Hæc F.
Gregorius
AUTORIS.

Atque dum huic opusculo meo ita inuigilarem, nonnunquam me visum ve-
nit Rochus Ezechiel Bauthschner. Hic decennium integrum in Hispania ex-
git, qui ex milite quem in Africa egit, Medicus effectus, Salamanticæ Hispa-
niarum illis Athenis non contemnenda Galenicæ doctrinæ fundamenta iecit,
& Arte, quàm Marte clarere maluit. Hunc ego percontatus sum, quid de Mo-
scho sibi apud Africanos & Lusitanos innotuisset, Qui cum ea mihi respondi-
set, quæ cum F. Gregorij historia valde conueniunt, hic adscribere illa non
grauabor.

Animalcula illa, inquit, ex quibus Lusitani suum conficiunt moschum,
ego ipse in certis Lusitaniæ locis desertis, quæ peragraui, non semel tan-
tum vidi, quæ paulo sunt maiora, quàm illa, de quibus supra F. Gregorius
historiam suam pertexuit. Figura sua non Cani tamen, sed Feli sunt persimilia.
Habitant in locis saxosis plerumque ac siluosis, vbi Oleastri præsertim & Quer-
cus confitæ viuunt, quæ glandes ferunt dulciores castaneis nostris, quæ ob id
ab incolis magni æstimantur, diligenter colliguntur, ac vicinioribus amicis do-
no mittuntur. His se animalia ea libenter sustentant, & vbi necessitas premit,
in iisdem arboribus etiam se abscondunt, quibus laquei ac pedicæ ex filo æneo
parantur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. Horum sanguinem Ve-
natores extrahunt, carnes separant & loco perflabili, vbi nec Sol, nec humidi-
tas dominantur, resiccant.

Animalia
ex quibus
Lusitani-
c. s. Mo-
schus fit,
Felibus sunt
similia.

Aues deinde capiunt quasdam, ab ipsis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen mi-
nimè sunt, sed Accipitribus nostris forma similes quidem, mole verò duplo
maiores. Harum itidem carnes ac sanguinem reponunt siccantque, & ad Apri-
lis mensem vsque reseruant; quo tempore viret, vigetque maximè herba-
quædam, ab Incolis *Pico di Grulla* dicta, hanc quoque tunc demetunt. Est au-
tem planta hæc tam fragrantis moschati odoris, vt certò affirmare possim, me
longinquis è locis eandem crescentem olfecisse, euulsiße non rarò, & pro mea
recreatione in itinere mecum detulisse; Ab hac planta odorifero plena humore
deter.

Auium qua-
rundam ca-
ro & san-
guis ad mo-
schum ad-
hibetur.

Moschi cō-
fectio Lu-
sitani.

Odor ex
fatore ipsi
concilia-
tur.

determinatam quandam succi quantitatem exprimunt, & cum prædictis car-
nibus ac sanguine commiscunt, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam,
vt memorauerat F. Gregorius, ad vnguem adhibent operam. Tum in loco, in
quo sæpe vrina euertitur, bene inuolutam pastam sepeliunt; vel vtriculorum
aliquot horum in vase illo, *oxasior* vocant Græci, in quo (sit auribus honor) hu-
manorum tam siccorum, quam liquidorum colluies recipitur excremento-
rum, suspenduntur, ad tres quatuorue dies detinentur. Exemptos inde & in
vmbroso cubiculo bene siccatos externis mercatoribus diuendunt. Locus
animalium horum natiuus est in Portugallia Confinibus, imò magna pars
in ipsa est Portugallia sita. Termini Lusitaniam attingentes vocantur *Serra
de Gatta*. In ipsa autem Lusitania existens locus dicitur *Serra de Stela*. At-
que hæc est succincta moschi Lusitanici parandi narratio. Moschi quidem
opificium ipse ego non vidi; animalia tamen & plantam moschatam sæpius
vidi. Reliqua curiositatis gratia ab Incolis didici, quibus fidem denegare pi-
culum duxi. Hæc Rocchus Ezechiel Bautschner Medicus.

Apprimè hæc omnia cum F. Gregorij enarrationibus congruunt, quæ si ve-
ra sunt; non erat, quòd tantopere Amatus Lusitanus à plerisque scriptoribus il-
lis, qui ex libris, quam rerum vsu & magistra experientia discere malunt, explo-
deretur. Neque enim Arabum de Moscho scriptis tradita documenta eam
vim & energiam habent, vt nullum dubitandi locum relinquant, neque ea
verisimilitudine mihi videntur, vt omnium subito animos capiant, & contra-
rium sentientes refellant.

Quid in
hac con-
trouersia
statuendū.

Qui mo-
schum ex
Capreolo
petunt, nō
satis sibi
constant.

Quid igitur in hac nobis controuersia statuendum? Certitudine forsitan om-
ni destituti in ambiguo hucusque versabimur? Aut conuenire putemus, vt tot
clarissimis animalium Scriptoribus vnicum tandem *F. Gregorium* nostrum, &
Amatum Lusitanum opponamus? Atqui nec aduersariorum argumenta Hercu-
lea mihi penitus esse videntur. Legat cui placet, *Aldrouandi* cap. 20. de Quadra-
pedibus Bisulcis. Reperiet miram eorum, de ortu moschi varietatem: quando-
quidem horum aliqui vmbilicum huius animalis moschum faciunt; aliqui ve-
ficam circa eundem; alij in inguine abscessum: *Scaliger* sanguinis collectionem
siue apostema in ventre: alij folliculum certum esse in hoc animali constituunt,
qui si semel excindatur, non producat amplius moschum: alij vt *Alexander Be-
nedictus*, simile quid euenire, quod in mulieribus menstrua patientibus opina-
tur. Et ferme quot homines, tot sententiæ.

Non miror itaque *Fuchsius* apud *Aldrouandum* suspectum esse *Arabum* hoc
decretum, quoniam in moschi descriptione plurimum variant. Hic itaque
moschifero animali tumores tales esse autumat, quales in *Castore* & *Leporibus*
reperiri inquit, quos vulgus testes nominat, & ob id Lepores omnes simul ma-
res ac feminas esse credit, à quibus ipse odoratum illud pus emanare arbitra-
tur. Sed & hunc non minus erronea duci opinione existimo. Cum enim mo-
schi animal capreolum æmulans, tam rarum ac peregrinum sit, ex quo illud
extrahi tam nobile odoramentum creditur, vt in hodiernum vsque diem à quo-
quam vix rectè descriptum aut depictum videatur (neque enim æquè notum
est atque Zibethicum, familiare iam penè nobis effectum) vnde quæso tam
odora-

Cur mo-
schum nō
possit esse
tumorem
excremen-
tum.

odoratissimi huius siue puris, siue saniei, ex vno atque altero tumore, siue sanguinis coagulati quantitas eximatur, vt cunctæ non modo *Europa*, *Asia* & *Africa*, sed *America* etiam toti sufficiat? Cum in solo *Peruano* Regno *F. Gregorius* mihi certò affirmet plus moschi in cibis, potu, dulciarijs, vestibus, alijsque delicijs consumi, quam in *Europa* vniuersa. Neque enim in singulis ferme poculis potus sui moschum tantummodò soluunt & abligariunt, sed in integris quoque vinorum dolijs compositionem ex charyophyllis, Cinamomo, Citri & Aurantium corticibus, cum plurimo moscho in sacculos congestam suspendunt. Quam & ad Epithemata cordis confectionem in stillatitia florum Citri atque Aurantium aquis macerant, & in virium debilitate applicant, intingentes pexum, sed nondum in fila contortum, in hoc ipso liquore sericum, & cordi admoventes.

In solo Regno Peruano plus moschi consumitur quàm in tota Europa.

In cibis potu & medicamentis maxima moschi copia in Peru absumitur.

Cibus etiam sine hoc vix parari posse censetur, siue pulmenta fuerint, siue illuctus, intrita aut panis dulciarius, crustulata, liba, placentæ aut artocrea, coquantur. Addebat *F. Gregorius ex China* locisque vicinis vbi Moschus paratur, quotannis mille *Arrobas*, hoc est viginti quinque librarum millia vehi vèdique, ac per varias orbis partes distrahi, sed maiorem huius portionem in *Nouam Hispaniam* ac *Peruanum Regnum* portari, vbi cum minoris argentum aestimetur, quam alijs in regionibus, plus ibi Mercatores propterea lucrantur. Tantam autem moschi copiam quomodo vix nomine etiam nota bestia nobis subministrabit?

Vltra viginti quinque millia librarum moschi ex China quotannis extrahuntur.

Fauent huic non coniecturæ, sed veritati, nostri Vnguentarij & Chirothecarij Romani, qui mihi certissimò attestatur, moschum sibi aliud nihil videri, quàm sanguinem & carnes tufas, se enim dum in aquis illum odoriferis soluunt, filamenta sæpius reperire, ac veluti neruosa & carnosæ quædam corpuscula, pelliculas quoque, quæ vbi diutius aqua fuerint macerata, etiam in tumorem aliarum instar membranarum attolluntur. Nec mirum adeò videri debet, carnes ac sanguinem moschum olere, cum alui retrimenta etiam quorundam animalium, illius præcipuè quod *Martes* siue Martorellus dicitur, moschum odore plane amuletur, id quod sapissimè in Germania expertus fui, vbi animal hoc non cicuratum quidem, sed sua sponte per domorum tecta, gallinarum oua, suffurans sorbensque vagabatur.

Argumentum efficax pro F. Gregorij sententia.

Excremēta Martorelli moschum spirant.

Ne autem *F. Gregorium*, omni quis destitutum scriptorum autoritate existimet, laudare hic possum *Odoardum Barbosa* Lusitanum, qui in *Summario suo Regnorum ac populorum Orientalium*, verba faciens de Regno *Aracam* inter *Bengalam* & *Pegu* posito, his vicinos ait montes *Capelangam* dictos, cuius habitatores inquit, ferre Rubinos & Moschum ad magnam ciuitatem *Aua*, ex qua in *Pegu* & hinc in *Bengalam* & *Narsingam* & *Pacem* per *Malacam* transportantur. Moschus, addit ipse, ex animali simili *Capra* conficitur. Animalia hæc excoriantur & caro cum sanguine contusa in vesicæ siue utriculos ex eadem pelle confectos aptatur, quos nos vocamus *Papos*. Et hæc est veritas moschi, & non est apostema sicut communiter fertur, & qui bene examinat moschi massam, in illa ossa contusa reperit. Hæc suffragari *F. Gregorio* & *Amato* plurimum possunt, vtunque dicat *Barbosa*, *Caprarum* formâ animalia illa, & non *Catulorum* aut *Felium* figurâ reperiri.

A varijs authoritatibus F. Gregorij relatio confirmatur.

Odoardi Barbosa de moscho verbo pro F. Gregorio.

Verun-

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hausisse, quàm oculis perlustrasse planè mihi persuadeo, cum hic ipse alio in libro eodem hoc primo Navigationum volumine collectoris *Ramusij*, de iisdem agens locis *Aracam* & *Pegu*, contraria quodammodo dictis suis afferat proprijs. Quæ finem la penè verba in suas aduersus Cardanum Exercitationes Scaliger transtulit. Exercit. nempe 21. non facta *Barbosa* tamen mentione, cum eo tempore libet hic nondum impressus quidem, per doctorum tamen hominum manus iret. Huiusmodi historias Indicas cum plures prælo nondum commissas Scaliger possideret, & in suos subinde Commentarios aliquid rari nouique, quod Cardanum latuisset, infereret, magnam sibi nominis inde celebritatem conelauit. Ait autem vterque, Animal moschi in Regno *Pegu* simile esse *Gazela*, album, dentibus Elephanti sed paruis, sub ventre & pectore ei apostema nasci, quod ubi sectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo sanguine, animali admoneri, has postea ficcari, contundi, prioris sanguinis per apostematis sectionem extillati, & viribus efficacissimi pauxillo, hos pulueres vigorari, & adulteratum ita moschum præparari. Hæc inquam, omnia quanto auribus minus, quam oculatis fidendum sit testibus, indicium non leue facere possunt. Vt verum sit, quod supra etiam ex Scaligero monui, scribendi periculum sæpenumerò ex aliorum pendere mendacijs.

Vide Scaliger non raro Indica noua afferat.

Nimis faciles quidam sunt in causis reddendis.

Authores quidam F. Gregorij sententiæ fauentes.

Rodericus Lusitanus.

Aldrouandus.

Petrus Iarricus Soc. Iesu.

Sed lepidum mehercule est, non deesse, qui iam causas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moschum cōtinentes in Capreolo vel Capra fabricauerit, ut videre licet in Calceolarij Iunioris musæo impresso, has nempe quod animal hoc paruo Liene præditum, in huius subsidium eiusmodi tumores nasci tuerit, ut per eisdem humor ille faculentus expelli posset. Cum tamen, qui eo modo philosophantur, nec animal viderunt, aut si viderunt, an illud verum moschum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experti nunquam fuerint. Scilicet adeò in proclui est Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propositum problema sæpenumerò etiā data operà fictum, rationibus respondere, atque imber quādo pluit: sed rationibus profecto plerumque plumbeis & elumbibus. Adstipulantur & F. Gregorio hæc in Gelnerianis descriptionibus Roderici Lusitani verba: *Moschi verò compositio ex multis potius, quam naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam Dapsico, id est, Cuniculo similis, sanguis est, qui ex India præcipue Pegu prouincia ad nos, tanquam pretiosissimus odor affertur. Nec recentissimi desunt nobis fauentes authores. Aldrouandus dicto loco, cum Denominata moschi recenset, & circa finem hæc verba adiungit: Regnum præterea China animalia generat magnitudine Canum, quæ moschum producant. Incolas autem, ea occidere atque sepelire, ut sic putrefactorum carnem sanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in India generari animalia moschi plane odore, quibusque hic adulteratur.*

Et demum quid clarius his Petri Iarrici Iesuitæ verbis? qui è postremis vultus est, qui res Indicas descripsit Lib. 2. cap. 17. *Thesauri sui Rer. Indic. Est in China inquit, aut non procul inde animal, quod moschi materiam suppeditat, quod odoramenti genus veteribus tam Græcis, quam Latinis incognitum fuit, nares tamen quam iucundissime afflat: & sanè Chinense moschum ceteris præfertur. Animal est Vulpis magnitudine*

gnitudine, siluas incolere solitum: hoc assiduus virgarum fustiumque verberibus eneant, ut toto sanguis diffundatur corpore. Cadaver putridum & iam aridum frustatim, non detracta pelle discindunt, sacculosque inde parant, quos Lusitani Papos nuncupant. Pantoia Verò è ventriculo animalis cuiusdam feri, quod Fele paulo grandius, educi moscum credit, nec in China ipsum, sed in regione proxima reperiri. Cibettam haud dubie intelligit: vel si idem omnino animal cum eo quod descripsimus, credendum nobilius ac pretiosius moscum ventriculo alioque educi, utque maior illius sit copia, verberibus ipsum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; Chineses tamen Lusitanis ipsum, quamvis alio eductum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porrò manum Chinensis Regni descriptioni addidit, est Nicolaus Trigautius amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus annos, Romam postea veniens, non semel me tantum inuisit, & Ordinis sui Societatis Iesu sacerdotes ad idem nunc Regnū plures reduxit. Hic libro, cui *Christiana Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo describit res naturales, quarum ferax est Sinensis ager, inter reliqua hæc habet: *Medicas herbas alit, quas alie regiones non nisi importatas norunt, maxime Rhabarbarum & Muschum, quæ ab occasu Saraceni Asia vniuersæ, & exinde Europa inferunt incredibili commercij lucro: cum hic vilissimo pretio distrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, Senis septemque aureis in Europa diuendes.* Hoc ipsum mihi F. Gregorius confirmabat, moschi sibi vnciam quarta parte aurei venire, quæ hic Romæ sedecim Philippicis, siue Scutatis venum datur. Verum hoc non satis capio, quod Trigautius *Muschum* inter medicatas herbas reponit, nec ex animali desumptum meminit, quod ipsum fugisse tamen vix credi potest. Neque enim per *Muscum*, tomentum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexisse putare illum quis possit, quod à Sinis ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His itaque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis assentientes authores exactam moschi confectionem, qualem ex F. Gregorio habemus, nobis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nō Capreoli, sed aut Canis, aut Felis, aut *Vulpecula* effigie moschiferum animal esse. Ne tamen tot Arabibus & Latinis iunioribus pertinacius obistere velle videar, non absurdum duxerim, posse & hoc odorem ex Dorcade, siue Capreolo etiam aliquo colligi. Veruntamen, cum omnes, qui de simili animali monumentis aliquid suis consignarunt, ex aliorum potius relatione, quam propria nixi experientia & visâ moschi ex apostemate illo extractione scripserint: ego sanè reprehendi minimè debeo, si illi magis fidem adhibeam, qui moschi ipsemet fabricam pluries vidit, & clarorum autoritate scriptorum testimonijs defendere se potest, quàm qui ex varijs quidem libris, sed omnibus vnum tantum authorem sequentibus, discere maluit. Neque enim absurdum esse sibi quis persuadeat, iucundissimum moschi odorem tam herbis quàm animalibus, & fors etiam mineralibus communicari potuisse. Plantæ notissima sunt inter plures *Geranium moschatum* & *Isamuschata*, & flores bulbi illius, qui Vomitorius Dioscoridis aliquibus esse creditur & *Dipcadi*, *Muscari* & *Moschio Greco* ob id Italis dicti. Inter fructus numerare licet *Pyra moschatellina* & *moscharola* dicta, vnas quoque *moschatellas*, quamuis à sapore potius, quam odore hoc nominis acquisierint. Ex animalibus *Polyporum*

Nicolaus
Trigautius
Societ. Ie-
su.

Posse for-
san etiam
concedi ex
Capreolo
aliquo mo-
schum pe-
ti.

Odor mo-
schi in va-
rijs rebus
reperitur.
In plantis.

In anima-
libus.

lyporum speciem vidi Moschum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *fr. pentes* quidam, & *Muris* quoddam genus, cuiusmodi sibi à Ludouico Gozadino donatum scribit Aldrouandus, Moschi odorem fragrantia. Quod idem, D. Hieronymum, dum *moscum peregrini muris pelliculam* esse dicit, huius odorati muris pellem intellexisse arbitratur: utcumque alij interpretentur, potuisse S. Hieronymum intelligere potius folliculum illius animalis moschiferi, ex cuius pelle adhuc pilosa vtriculi fiunt & moscho implentur, qui muris pellem quodammodo imitari videntur, unde forsitan *Moschi*, seu *Musci* Etymon a *Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Incunda
narratio de
Elephanto
rū sudore
Moschum
olente.

Deessem hic partibus meis, nisi, quod cum animi delectatione mihi auscultanti idem F. Gregorius narrauit, recensere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus suauissimum moschi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, si cubacula eorum, ubi in vmbra detinentur, ingrediantur. Quotiescunque autem operis adhibiti in sole versari coguntur, sudor ipse erumpit tam suaueolentis moschati odoris, melleæque consistentiæ, ut à longè muscas omnes ad se deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes, miserum malè animal diuexant. Cum enim nec cauda breuiore, nec proboscide se satis defendere queat, extendit quàm potest maximè & explanat pellem suam rarissimis & longè à se distitis pilis confitam, adeoque glabram planè, ac molestissimis muscarum suctibus expositam: ac ubi ingentem bestiam muscarum Myriades obsident & moschatum melleumque depascuntur sudorem, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis plicisque illis ebrias veluti bestiolas ex inopinato comprimit, occidit, sicq. earum sese molestia liberat. Si quis autem sudorem illum cōchyliorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corruet, moschi odori minimè cedentem & suaueolentem naribus succum lucratur.

Aristoteli
plurima
animalia
ignota fuerunt
odorem optimi
spirantia.

Hæc, si Aristoteles nouisset, cui Elephantis ignoti nequaquam fuerunt, non quæsiuisset Sect. 13. problemate 4. *Cur animalium nullum suauiter oleat, excepta Panthera?* Iam enim plura odorem optimum fundentia, non bestiis tantum alijs, quod in Panthera ipse fieri putauit, sed hominibus etiam gratissimum spirantia animalia descripsimus, Et quod mirum quidem est in sudore & facibus earum illum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditis aliquid participantia, ex mente Aristotelis eodem loco, foetere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Aristotelis, in Problematibus, placitis odorum essentiam causasque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur imposito, *Algaliæ* & *Moscho*, sine ad *Ambra* odoratam griseam & *Ambra* plurimis dictam, me accingo.

Hucusque
de Zibetho
& moscho.

AMBRA
GRISEA
seu odorata.

Multorum, Disquisitio Ambra, clarissimorum Naturæ Professorum, Medicorum ac Historiographorum ingenia hætenus torfit. Quare, ne actum agam, plerique horum cōtrouersias præteribo, vel summa saltem rerum capita delibabo: ubi tamè quod F. Gregorio de Boluiar & mihi probabilius videtur, propoluero prius cunctum & sui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus hæc suam patrio, ut solitus est, sermone de *Ambra* grisea seu odorata, non de *Succino* inquam,

quam, antiquorum *Electro* sententiam mihi scriptis consignavit.

Et de Ambra inquit ille, non desunt qui diuersimodè opinantur. Alii qui semen esse statuunt Balanæ, qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum, qui & ipsi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus expleta cibus cum bestia patiat. Quod æquè illis vsuuenit, qui excrementa esse alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum esse contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementicia est momenti, ut decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambra vncia vincantur.

F Gregorij
verba &
mens de
Ambra
odorata.
Errant qui
putant esse
Balanæ ex-
crementi.

Hoc igitur certissimum est, Ambram non esse aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiusdem visceribus in maris abyssu vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim constat, immensam huius quantitatem ibidem generatam & expulsam non tam terræ ipsi, quam scopulorum & cauium radicibus spongiformi quidem, sed molli admodum substantiâ adhærescere. Huius autem substantiæ mixtura talis est, ut cuncti omnimodò pisces magis illam, quam vllum alium cibum elcamue appetant.

Ambra est
Bituminis
species.

Piscibus
laucus vi-
bus est.

At quoniam hæc ut diximus, in mari imo stabulantur, quò omnibus indifferenter piscibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud est concessum; hinc fit, ut non nisi Balanæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter gressilia ac reptilia, alia arbores altissimas & montium culmina conscendunt, alia in superficie terræ gradiendo corio eius adhærent: cursus aliqua sunt velocissimi, & alia tardiùs incedunt: & inter volatilia vix humo se aliqua tollunt, ut *Hirundines*: alia etiam ad supremam aeris regionem contendunt ut *Aquila*, & alia media volant via: ita in mari prorsus euenire putandum est, ut piscium aliqui in suprema dominantur huius regione, alij mediam sulcent, & Balanæ demum infimam attingere valeant. Est autem inter *immania Cete* species quædam, quæ corporis mole reliqua ut omnia superat, ita in profundissima pelagi descendit, ibique hac bituminosa viscosaque materia, siue Ambra velsitur. Esse autem pinguem Ambra aliorum instar bituminum substantiam, vel hinc discas, quod nec aqua nec aceto, sed oleo dissoluitur, cum simile simili gaudeat, eique libenter adhæreat.

Ad maris
profundū
non omnes
pisces pe-
netrant.

Balanæ ad
maris ima
descendit.

Ambra pin-
guis est.

Cum ingens igitur hæc belua ad imum se maris fundum demisit, tanta in Ambram gulæ auiditate inuolat, ut cum maximam eius partem vorare tentet, partim rostro, partim caudâ se hinc inde motitando, & fors etiam toto se corpore cautibus, quibus Ambra adnascitur incumbendo, ne à mari interea dum appetitui suo satisfacit, sursum pellatur; immensam eius molem separet ac distrahat, quæ ad centena aliquando librarum millia ascendit. Hæc ubi iam suæ satisfecit voracitati, superiora petit, & non rarò ubi maiori quam ferre possit, se onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ si ita confestim haberi posset, satis adhuc præstans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci sunt & Ambram parum redolentia.

Balena ma-
ximâ Am-
bræ molem
à terra &
scopulis se
parare va-
let.

Balena vo-
mit aliquā-
do Ambra
partem.

Perfectissima verò Ambra illa est, quam Balana non deglutiuit, sed

Optima
Ambra quæ
fit.

Ab omni-
bus indif-
ferenter pi-
scibus co-
meditur.

Nec à Câ-
cris & Aui-
bus tuta
est.

Quid sit
Ambra
grisea pro-
priè.

Vbi F.
Greg. illam
reperit.

Hucusque
F. Grego-
rius.

Scaliger
Ambram
plantale
quid facit.

quæ sua sponte ad maris superficiem eructavit, id quod ipsi haud difficulter cue-
nire potest, cum naturâ suâ pinguis ac levis existat. Vbi itaque ad supremam il-
lam maris regionem emerit, eiusdem incolis piscibus præda fit optatissima. In
hanc enim maximâ illi copiâ se accingentes irruunt, massam discerpūt, & qui-
libet ex tam opiparo sibi cibo particulam abripit, eam tam diu agitant, donec
ad maris littus adiuuante ipso vndarum reciprocantium motu, propellant. Fie-
ri tamen non rarò solet, ut procellarum æstu & ventorum propulsu maxima
etiam frustra antequam piscibus esca fiant, extra mare projiciantur. Vbi au-
tem iam littori vicina aliqua massa reperitur, ibi minorum gentium pisces
turmatim congregantur, & quantum volunt possuntque, exsaturantur.
Quod vbi in sicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc præ-
datoribus tamen Cancris auiibusque tuta remanet, quæ tam diu huic insistant,
vorantque, quamdiu à sole non penitus exiccatur. Et nisi his subiaceret
periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuende-
retur.

Solent verò Cancri illi magis *Ambra* portioni inhærere, quæ *grisea* dicitur.
Est autem hæc nihil aliud, quam partes *Ambra* magis fibrosæ. Videtur
enim hæc per nervos seu venas ac quodammodo radices suas scopulis ac ipsi
sub mari terræ adhærere, per quos neruulos seu densiores particulas
Ambra suum ex terra originem & incrementum adipiscitur. Et hanc ob
causam *grisea* *Ambra* densior, grauior adeoque efficacior etiam existi-
matur.

Atque hæc vera & realis *Ambra* est, qualem ego vidi in oris & littoribus
Brasilie & *Mosambique*. In Oriente quoque in littore *Angolæ*.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes sunt absque fundamento, ob id
dubiæ, & nihil causarum afferunt, cur ijs credatur. Quod si tamen non-
nemo meis velit fidem verbis denegare, sua ipsimet libera maneat phan-
tasia & opinandi potestas, hunc enim ego certum securumque redditum
velim, a nemine mortalium ob id, ullam hæreseos suspensionem ipsi impingi
debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præscriptio statim meis præli-
bare Lectoribus, ne in hoc *Ambra* pelago controuersiarum vndis plenissi-
mo, dubitabundi diutius fluctuarent, sed certum in prospectu portum
haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuersis scriptori-
bus, *Ambram* tam *Plantarum*, quam *Animalium* ac *Mineralium* in clas-
se collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum si-
lij materiam medicam deriuant.

Plantis *Ambram* Scaliger accenset Exercit. 104. cap. vel particula 10.
his verbis: *Facilius inclinât animus Ambram esse fungi speciem. Cortice siqui-*
dem obductam massam vidimus, nec sine squammularum vestigijs ut in Fungo
vetulo. Intus globulorum cohesionibus potius accedit ad Tuberum naturam quo-
rundam, quæ papillatim concreta sunt. Si quid ad persuasionem facere possit, aliud
huc adducendum. In Rutenis fungillos nasci perpusillos, valde odoratos, ad Pyre-
neos etiam odoratiores, quos Mossifrones vocant. Verum hæc, quæ vltimo affert lo-
co de odore argumenta, parum perluadent. Iam enim supra Moschi odorem
quoque

quoque tam in Plantis & Mineralibus, quàm Animalibus reperiri probauimus. Spongiformis substantia etiam, cum è viuentis cranio & cerebro laeso hominis, vt planta ex terra crescit. Quin è metallicis tam Naturæ sponte, quàm artis industria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc substantiæ formam arte ad- ductum, & exiguu labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum est, inquit, *Libanius* in suo de Ambra tra- ctatu. Videtur autem ipsi hæc opinio duplici de causa explodenda: tum quia vi- dendum esse iubet, an sub mari fungi planta nasci possit: tum quia in tãtam mo- lem, quanta reperta fertur trecentarum librarum, imò Insulæ magnitudine, non videatur possibile excrescere fungum posse. Veruntamen priori Libanij obie- ctioni facillè satisfit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas, aliasque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à se in mari obseruata- rum, in suo de *Imperfectis plantis* Lib. mentionem faciet *Princeps Cæsius* no- ster. De perfectis hæc habet *Pigafetta* ex *Odoardi Lopez* nauigatione ad Con- gianos instituta: *In parte Insulæ Loandæ continenti opposita, nascuntur in locis humi- lioribus sub aqua arbores post defluxum maris conspicuæ, quarum radicibus magnæ ad- herent ostree, carne pugnum humanum æquante, sapore iucundo.* De mole ingenti hu- iusmodi fungi respondendum foret, maris vastitatem non dedecere vastissi- mam plantam imperfectam, & fungosam præsertim, quæ minerale terræ excre- mentum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; si organorum & partium distinctionem saltem intueri velis. Considerare quoque poterat, nul- lum vnquam terrestre animal marinas belluas mole attingere, cum *Plinius* me- moret *Balenas* quaternum iugerum, & *Prisles* ducenum cubitorum. Idem *Ale- xandri Magni* classium Præfectos retulisse scribit, huiusmodi bestiarum ossa, quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuisse. Quare minus mirum, si etiam marinus, quam terrestris fungus maior existat.

Andreas Baccius, quem inter classici iure ac merito scriptores collocare pos- sumus, quo ego primo vt *Romam* veni sesquiennio, magistro vsus, secundo vix elapso Cathedram ipsius in rerum naturalium professione adeptus sum, in opere suo de *Thermis* celeberrimo, lib. 5. credidisse visus fuit *Ambra* esse Animalis excrementum. *Non dissimile autem veri sit* inquit, *quod relatum ab Indis audiui a vi- ro Principe: Ambar piscis quoddam esse excrementum, vt Zibethum Catti Indici, & Mo- schi & Castorium, qui quarundam adnascenrium herbarum pabulo satur, gignat ali- quando abscessum in ventre intimo. Quo disrupto tria habentur Ambaris genera. Aut li- quor emanans supernatat aquis, idque optimum: aut à pisce sponte euomitur, quod vilius, nec satis digestum: aut pisce mortuo ac eiecto ad littus inuenitur promiscuum partim can- didum partim nigrum.*

Huic opinioni valde illa quadrant, quæ *Carolus Clusius* in Annotationibus suis ad *Ambari* caput *Gazie ab Horto*, adfert: intellexisse nimirum se à *Servatio Marel* Burgundo, qui *Ambari*, *Moschi* & *Gemmarum* cognoscendarum causa pluri- mas peragrauerat regiones, *Ambarum* nihil esse aliud, quam recrementa in veræ *Balæ* ventriculo collecta. Plurimos autem in hoc decipi, quod pro vera *Ba- læ* mas. *Physeteres* & similes Cetaceos magnis dentibus præditos pisces habeant, cum vera *Balæna* dentibus careat, pisces integros voret, inde viscosa in stoma-

Scaligeri
Libanius
impugnat.

Responde-
tur Liba-
nio pro Sca-
ligeri.

Maris va-
stas ve in-
gentes be-
stias, ita
maxim os
fungos pro-
ducere pos-
se videtur.

Andreas
Baccius
Medicus
Rom. cele-
berrimus
Ambram
animale
quid cen-
set.

Alia argu-
menta ex
Clusio
quod ex
Animali sit
Ambra.

Quæ vera
dicatur Ba-
læna esse.

cho & indigesta massa congeratur, in qua sapius deuoratorum rostellæ Poly-
porum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus
Ambram nullam repererint, si hanc ideo opinionem, Ambar animale quid esse,
reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas secuerint.

Opportunissimum nunc accidit, ut de hac vera putata dentium experte Ba-
læna, vel in *Romanorum* nostrorum gratiam ea hic scribam, quorum partem ipsi
mecum viderunt, partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præ-
cipue ad hanc nostram aliquid facere controuersiam, & lectorem ipsum non
parum delectare videantur.

Vera puta-
ta Balæna
descriptio.

Circa Februarij mensẽ elapsi sexcentissimi vigesimi quarti supra millefi-
mum anni, eiusmodi Balæna non procul à Castro S. *Seuera* maritimo triginta
foras ab VRBE miliaribus distante, inter duos scopulos sed iam extincta ap-
pulit. Erat hæc bellua longa palmos LXXXI, crassa L. Os longum XVI. la-
tum X. in quo aperto & trabibus suffulto, commodum equo insidens homo
spatium habere poterat. Lingua longa XX. palmos, quæ ex neruosis crassili-
misque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Mirabilis
dentium
forma in
hac Balæ-
na.

Dentes hic nulli, sed horum loco videre erat corneas laminas nigriusculas,
splendentes & oblongas, veluti si tot retortorum gladiatorum, quos Acinaces
appellare solemus, vaginæ coriaceæ essent, eo ordine positas, ut fistulæ illæ stan-
neæ in Musicis disponi organis solent. Harum breuissima (quarum duæ ex re-
centibus gingiuis, si modò gingiue dici merentur, abscedi, domique conseruo)-
semipalmari longitudine erat, ceteris paulatim accrescentibus, ut longissima sex
palmos etiã superaret, sed crassitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudi-
ne verò ad quatuor vix digitos ascenderet. Hæ omnes subtiliore & tenuiore sui
parte secundum totam earum longitudinem pilos etiam semipalmari longitudine
adeò hirtos promittebant, ut meras porcinas setas esse iurasses. Quæ tamen,
ut probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila siue productæ fibræ
ipsissimam illam materiam corneam (si tamen corneam appellare licet) consti-
tuentes. Vbi enim alimentitio glutine hæ cõpingebantur, ibi cornea siue cor-
nea illa substantia resultabat, & vbi hæc finiebat, pili iidem soli longius excurrerent.

Cur den-
tes hi cor-
nei porius
quam ossei
esse debue-
rint.

Et quoniam Natura non voluit, ut hæc tam mirabilis dentiũ forma ac series,
instar aliorum ossea tota ac durissima esset, quippe cum dentes hi sub palato fla-
tuarent, nec alueolis ut alij comprehenderentur, ideo debuerunt superiore
quæ palatum cõtingunt parte, molliores ac veluti pilosi esse; inferiore dura, cor-
nea, coriacea ac quodammodo ossea, utcũque appellare libeat, substantia præditi, ut
alimẽtum, quod deuorat bestia, aliquam ibi saltem resistantiam reperiat. Sunt
enim hi dẽtes diuerso planè modo situque, quam in alijs contingit, ordinati per
oblongum videlicet palati fornicem porrecti, & minimè ex imo sursum erecti.

Rondele-
tius in hu-
ius Balæna
dentium
descriptio-
ne videtur
lapisus fuis-
se.

Aduertendum hic tamen moneo Doctissimum *Rondeletium* lib. 1. cap. 1. de
Piscibus, vel hallucinatum fuisse, dum Balænas huiusmodi describit inquit:
*Dentes in ea nulli, sed horum loco in vtraque maxilla corneæ sunt laminae nigrae, sensim
in pilos suillis similes, desinentes: quæ anteriore & posteriore siue interiore oris parte bre-
uiiores sunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, inde
educta, vel abscessa ita diffunditur, ut in eundem locum recipi postea non possit.* Vel reue-
ra Ba-

ta Balænas tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiusmodi dentes fortitæ sint, id quod vt credam, difficulter adducor. Nostra enim iâ descripta in solo palato siue superiore maxilla mirabilẽ illum dentium ordinẽ, figurã & cõstructionẽ monstrabat. Inferioris verò maxillæ labrum osseum, nigrum, obrotundum, maximæ crassitie, fertis illis respondebat, quibus murorum summitates coronari solent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni siue parmæ, pupilla verò tornato ex finissimo Ebena globo similia cernebantur. Cutis mollitiæ & colore Anguil-
læ pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ siue alæ, siue pinnae pal-
morum X. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat la-
titudo palmorum, quæ finem versus semper decrefcebat. Cauda bifurcata la-
ta X. & longa VI. palmos; circa hanc caro mera neruosaque nec pinguis: supe-
riora autem versus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei
copia lucernarum vsui seruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac
rubicunda caro latebat. Ossium, propter horrendum putrefacti cadaueris facto-
rem, non potuit tunc temporis examen institui.

Tota illa dentium ferme compositio suis adhuc connexa ordinibus Romam
delata, ac Illustrissimo & Reuerendissimo Principi *Francisco Cardinali Barberino*
(cuius felicibus auspicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobilissimo
Equite *Cassiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs thesauris rerum na-
turalium, studiosè conseruatur.

Similis, sed ingentior bellua Anno MDCXX. circa *Corficam* & ipsa iam mor-
tua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, siue carnea pinguedo pen-
debat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo intestino
recto nisu maximo & coniunctis viribus septemdecim viri fortes operam suam
impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt insidentem caballo suo equitem fa-
cillimè admitteret. Triginta duabus spina dorsi vertebrae constabat, ex quibus
varia sedilia conficiebantur. Et cum hæc fæmina esset, vtero fatum conclusum
gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex
huius mensura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio si cui mi-
nus accuratè eam descripsisse visi fuerimus, facilè æstimari poterit.

Erit igitur hæc vera Balæna, cum dentibus eiusmodi, quos nos plerunque
dentes osseos albosque alueolis suis infixis dicimus, careat, si *Seruatio* illi apud
Clusum credimus, & ex hac sola pretiosum illud odoramentum *Ambra* scilicet
extrahetur. Verumenimverò hanc belluam minimè antiquorum Balænam esse,
rectè quidem meo iudicio Rondeletius autumat. *Aristoteles* enim lib. I. de Hist.
an. cap. 5. *Alia animal gignunt, inquit, perfectum, alia ouum, alia vermem. Procreant*
animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere
aquatili, quæ Cete appellamus, vt Delphini & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alte-
ri fistula data est, branchiæ desunt vt Delphinis & Balænis. Habent Delphini fistulam in
dorso, Balæna in fronte. Et *Plin.* lib. 9. cap. 6. *Ora Balæne habent in frontibus, ideoque sum-*
ma aqua natantes in sublimis nimbo efflant. Huic autem iam à me descriptæ beluæ,
cum branchiæ adsint & fistula desit, qua ratione esse *Aristotelis* & *Plinij* Balæ-
nam asseuerabimus? Confirmavit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & Cen-
tumcellarum (Vulgò *Ciuità Vecchia*) Architectus, fistulam in hoc Cataceo pisce

Descriptio
oculorum.

Cutis.

Pinnarum.

Caudæ.

Carnis.

Dentium
hæc seriem
conseruat
Nobiliss.
Cassianus
Puteanus.

Alia simi-
lis Balæne
delineatio
maioris.

Cõtrouer-
titur an de-
scripta bel-
lua sit ve-
ra Balæna
antiquorũ.

In hac Ba-
læna no-
stra nulla
fuit siltu-
la.

Videtur
Antiquorū
Musculus
esse.

Cur non
sit Muscu-
lus hæc Ba-
læna.

se nullam reperisse, cum diligenti tamen examine cadauer bestię perlustrasset, & designatum ære quoque euulgasset. Existimat igitur Rondeletius hoc nostrum Cete, cum Balæna neutiquam sit, potius Aristotelis & Plinij Musculum esse, quē Græci *μυσκούριον* dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Musculus*

marinus, qui Balenam antecedit, nullos habet dentes, sed pro ijs setis intus os birtum, & linguam etiam ac palatum. Aristot. verò lib. 3. de Hist. An. cap. 12. *Musculus etiam piscis ait, pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similis.*

Rectè hæc omnia Rondeletio adstipulari videntur, Balenam neganti & Musculum esse affirmanti. Et tamen non leuem mihi scrupulum iniecit: quod Aristoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enasci, cum in nostra hac bestia ex corneis illis laminis, quæ probè a palato separari possunt, originem sumant. Accedit Plinij autoritate creari debere, Musculum non magnum piscem, saltem non ex Balænarum classe esse, cum dicat lib. 9. cap. ultimo: *At è contrario amicitie exempla sunt præter illa, de quorum diximus societate Balæna & musculus, quando prægravi superciliorum pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculorumque vice fungitur.* Hunc Oppianus & Ælianus *Ducem Balæna* appellant, & Claudianus his versibus parui corporis facit:

*Si ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas qui præuius edocet undas,
Immensumque pecus parua moderamine cauda
Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.*

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piscibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipsius paruum hunc piscem attribuit:

*Pondere magnorum membrorum tarda feruntur;
Et lentè aequoreo circumuoluuntur in æstu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Musculus est paruus visu, sed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo semotus ab illo
Præcedit, monstratque viam, ducitque per æquor.*

At quoniam idem Plinius lib. 32. cap. ultimo Musculum non inter paruos pisces sed belluas marinas, ut *Physeteres, Balenas, Pristes, Orcas* & similes numerat, putat Rondeletius eundem lapsum fuisse, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Musculum assignauit.

In huiusmo-
di Balænis
aliquando
Ambra re-
perta fuit.

Scribit quidem Rondeletius, in huiusmodi edentulorum musculorum, siue Balænarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam esse: sed hoc, ut ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digestorum piscium viscosa massa enatam fuisse, cum idem ipse affirmet in eorundem stomachis nihil præter aquam, spumam, mucum, & færentem Algam sine vllis piscibus, aut piscium frustis reperiri, ut vel hinc clarum euadat, eam minimè carniuoræ bestiam esse. In nostra certè belua, quam ad nostrum hoc mare mediterraneum appulsam iam satis delineauimus, nostri homines præter malè olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et hanc quidem bestiam, & quæ in ipsa continebantur pleraque, exacta disquisiuit diligentia ex famulis quidam Illustrissimi Principis Cæsij nostri; quem, cum ipsemet (quod maluisset hic rerum Naturalium curiosissimus Spectator & Obseruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaspartæ* in vrbe sua retentus, coram adesse non posset, eò ex *Ciuitella Cæsia* Castro suo à Maioribus Cæsiae Gentis in *Tulcia* edificato, nec longè à *S. Seuera* distito, ablegauerat. Qui cum exquisitam partium omnium proportionem mensus esset, dentes etiam aliquot secum abstulit, qui in Principis Musæo hodieque inueniuntur.

Princeps Cæsius per famulum missum Balenam hanc perlustrari curauit.

Non defuerunt tamen nostra quoque memoria aliæ Balænarum species, dentibus non coriaceis aut corneis, sed veris ac ossibus præditæ, quarum vna *Aspura* loco non multum ab antiquissimo *Neptuni* maritimo oppido distante, in maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & obseruandarum simul quarundam maritimarum gratiâ raritatum, fortè fortuna idem Princeps Cæsius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Balæna nactus est, non absimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hic *Roma* instructos vidimus.

Prope oppidum Neptuni alia Balæna veris dentibus instructa reperitur.

Et pauculos ante annos demum, similis cetaceus & dentatus quoque piscis, sed paruius &, vt apparebat, iunior prorsus *Maccaresium* Arcem mari contiguam, Illustrissimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis iam & maris æstu confectus appulit. Hic etiam Marchio; qui non tam nobilitate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematicarum præcipuè scientiarum laude clarescere discupit, & ob id *Principi Cæsio* amicissimus, mihi beneuolentissimus, Costam huius piscis Principi trāsmisit, quæ cū rarioribus plurimis Naturæ artifque donis, atq. inter alia cū *Valculo* quodā ex ipsiusmet Cetacei piscis *Vertebra* cuiusdā interiori spōgiola & medullæ cōtigua parte faberrimè elaborato, in Musæo suo ab eodem Illustriss. Principe asseruatur.

Alia huiusmodi dentata Balæna Maccaresium appulit.

Hieronymus Matthæus Marchio Iouij.

Castagneda in Orientali Historia sua friuolam adhuc magis opinionem fouet, excrementum hoc *Ambarinum* in Balænis repertum stercore esse auium quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis vescantur herbis, in rupes & scopulos Insularum earundem sua recrementa deponant, quæ mari innatantia à Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu postea reijciantur.

Castagneda vult Ambram esse auium stercore.

Garzias ab Horto verò loco iam supra dicto, Terram quandam esse putat: Ceterum hæc mea est opinio, inquit, veluti pro regionum natura terra interdum rubra est, vt *bolus Armenus*, interdum candida vt *Creta*, nonnunquam nigricans: sic verisimile est aut insulas, aut terras similis cum *Ambaro* formæ inueniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humane magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli se integram ex *Ambaro* insulam vidiisse, quam cum postea requirerent, nunquam comparuisse.

Garzias ab Horto ait Ambram esse Terræ speciem.

Ingentes Ambre moles aliquando reperiuntur.

Verum de insulis eiusmodi *Ambarinis* *F. Gregorius* nihil sibi vnquam visum nec auditum fuisse sanctè mihi affirmavit. Posse ingentia *Ambræ* pondera interdum mari innatare non absurdum putamus, quæ hyperbolicè Insulæ dici queunt. Nam & illi, qui iam descriptam vulgò Balænam seu potius Musculum appel-

appellatum ante sesquiannum ex Turri maris, vbi aduersus pyratas excubie aguntur è longinquo conspexerunt, insulam primo rati esse fuerunt. Et cum, vt
 Ambra, quasi tota est pinguedo.
 experientia clarum est, Ambra quasi integra sit pinguedo quædam, iam autem nec animum facies, nec Balenarum stercorea aut viscosus earum in ventriculis humor adipiosus sint, nec vlla vnquam insula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo fermè mera, qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terra solent, soluitur, fuerit; consequens erit vt in nulla horum classe Ambra locum dare valeamus.

Nicolaus Monardes magis nostræ sententiæ fauet.
 Multò nostræ sententiæ vicinior accedit Nicolaus Monardes de medicam. noui orbis. Cap. 7. *Varia est critica Ambari originem, inquit, opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum illico densatur, vt solent pleraque quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, & aqua exempta durantur vt corallium & succinum.* Et paulo inferius: *Verum est meo tempore Balenam circa Canarias, quas Insulas Fortunatas putant, captam in qua inuenta sunt plus quam quatuor Ambari arrore (ponderis apud Hispanos genus, quod viginti quinque libras pendet) siue centena libra: postea tamen infinitas Balenas cum suis Catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.*

Matthiolum de Ambra ignorantiam suam fateatur.
 Matthiolum titubat, & quid certi determinet, ignorare se ingenuè his verbis fatetur. *Ceterum ex antedictis quæ sit Ambari historia vt verior accipienda, non equidem ausim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam.* Adfert tamen Simeonis Sethi & Serapionis (quamuis hunc non nominet) opinionem & ipsissima ferè verba, quorum ille Ambra non minus ac sulphuris & Bituminis fontes in terra statuit: hic ipsam in maris aluedo non secus atque in terra fungos orti existimat. Nos postremæ huic sententiæ libentius, quam vlli alteri subscribimus. Non ob id tamen in plantarum, sed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Aurum aliquando plantarum instar germinasse.
 Fortunius Licetus optimus peripateticus.
 Posse autem mineralia non in Fungi tantum forma siue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti stirpes fabricare addiscit, sed perfectioris etiam alicuius plantæ figuræ à terra germinare, varij varia documenta authores addunt, quæ summam collegit Fortunius Licetus acerrimus Peripateticæ sectæ propugnator Lib. 4. cap. 72. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex Petro Martyre in noui Orbis Hispaniola Insula Aurum è terra surgere, & vitis modo circa arbores serpere. Ex Fulgoso apud Firmium Pannoniæ urbem, interdum in vitibus Capreolos inesse repertos verè aureos, ex ijs auream cusam monetam fuisse. Ex Aristotele de Admirandis, Aurum defossum, aut in terram proiectum excreuisse, Æs comminutum & seminatum, vbi aquæ illud irrigarunt, aucta exiisse, adducit.

An mineralia vegetentur.
 Poterat igitur vitalem quis in metallicis sibi spiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè seponere. Seminari enim, crescere, germinare non posse videntur, nisi quæ ex vegetantium sunt genere. Veruntamen Licetus huic illico satisfacit dubio, vt plerisque facillimum est Aristotelicis ad quodlibet propositum problema, & ad eius contradictorium si placet quoque, rationibus respondere. Ait igitur supponendo ea omnia vera esse, quæ de auri ærisque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici posse non verè
 Responso Liceti ad hoc dubium.
 Capreo.

Capreolos sed æquiuocè fuisse; vel eodem modo creuisse, vt cornua in ceruis, in quibus vita nulla sit, imò veros etiam in vitibus Capreolos se habere vt vngues & cornua, hoc est, sine vita; vel vites per radices suas è terra attraxisse humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio esse aquea & generationis eorum materiam humorem esse fluidum, adeoque facile obsequentem. Vel demum hoc fieri posse ex natali mollicie, ab angustia loci, materiam vi pullam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale solum. *Quod si verò, inquit, aurum defossū alicubi, posse renasci concedamus; dicimus id renatum fuisse, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum sibi consimile geminauerit: sed quia vetus illud aurum materiam sibi propinquam, ad quam auri naturam dispositionis quomodocunque, & vndeunque adeptam in nouum aurum commutauerit, ea ratione prorsus, qua ignis ligna in ignem nouum conuertere consuevit, & aqua vetus aerem in aquam nouam physicè transmutare solet.*

Atqui hoc mihi modo dubium obscurum per obscurius solui videtur. Metallorum gnari rerum philosophi & artifices, hæc non sicco ita pede transirent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, seminium quoddam latitare certa sciant experientià, per quod metalla certis determinatisque locis maturantur, facundantur, se instaurant ac propagant, adeoque suo quodam modo crescere & germinare dici valeant, id omne operis sine vegetatione aliqua non posse accidere videtur. Sed hæc alterius loci fufius explicare fuerit.

An valida
sit Liceti
responsio.

Et quid si Ambram forsan inter minerale & plantale medium quippiam astruamus? An Naturæ hoc insolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non nisi per medium transire est solita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo est medius, ita inter hunc & abiectissimam bestiam Simia interiacere videtur. Inter perfectæ bruta & plantas perfectissimas se interponunt Zoophyta, *Plantanimalia* philosophis appellata. Certè quid supra plantarum naturam *Spongia*, *Lorica*, *Pulua* & *Mentula* cuncta marina & informia prorsus animalia, præter obscurum constrictionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri possunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ immobiles manent, nisi quod homine accedente ipsasque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud *Malabaros*, altera in *Pudofetania* esse à Recentioribus memoratur: quæ ob id *verecunda arboris* nomen meruit: His terra accedit mirabilior in Insula propè *Cimbubon*, cuius folia in terram lapsa humi repunt, & sub tangente manu diffugiunt. Quibus si placet *Agnum* adde *Scythicum*, animalis formæ, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis instar depascentem, quem etiam Scaliger describit. Iam *Tubera* terræ cum nec radices nec folia nec flores ramosue habeant, quis in plantarum classe facile reposuerit? vegetante tamen anima prædita esse, quis dubitabit? Non igitur adeò absolum fuerit *Ambram* inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod si substantiam spectes, bitumen sit; si pullulandi è tellure morem, plantas imitetur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam primus inuenit & detexit Illustrissimus & Excellentiss. Princeps Cæsus noster: de qua

Ambra videtur quid medium inter plantæ & minerale.

Natura ab vno extremo ad alterum per media incedit.

Mirabiles plantæ sensu tactus præditæ.

de qua ex professo in suis libris de *Metallophytis* inde à se cognominatis agit, quorum Specimen & species diuersas anno præterito ad Illustriss. Principem *Franc. Card. Barberinum*, Aqualpartà Romam transmisit.

His ita stabilitis, quid ad Scaligeri opinionem, qui fungum esse Ambram voluit, dicendum sit, iam liquet: non esse plantam nimirum veram, quales reliqui sunt fungi terrestres, horum enim nullus pinguedine tanta, quanta in Ambra est, pollet. Dici tamē fungus potest, tum quia fungi facie germinat, cum qua inter stirpem & terræ excrementum minerale fortassis intermediat. Quod autem fungus hic immensus, si quando maris turbulenta ingruit tempestas, & ut Scapio loquitur, *seuientibus procellis agitatū pelagus, cum prouolutis impetuosè saxa expuatur in littus Zing vocatæ regionis: tum homines, quæ præsentunt maris insulas, ad vada se quam citatissimo cursu conferant, unde & apud illos Michere seu Micheres cursoresue appellantur, & quod cructatum est Ambarum, congerant.* De hoc inquit F. Gregorius, à neutris quicquam Indis compertum haberi. Quin fallum esse, si ventorum etiam turbine adeò mare intumescat, ut cælum terræ misceri videatur, aquam in fundo maris vlllo modo conturbari, multo minus quæ ipsi inhærent terræ, Ambræ inquam & ingentia saxorum volumina è mari exturbari. Placidissimam enim in fundo stationem Vrinatores, siue illi qui margaritarum piscationi operam dant, tunc experiuntur, cum maris superficies etiam inquietissima furit.

Et qui in Naui illa, admirabili *Cornelij Trebelij* Hollandi ingenio excogitata, & *Londini* in Anglia, vbi hodieque visitur, fabricatà sub mari nauigarunt, sanctè mihi iurarunt, furentibus æquore ventis, nullam in imo maris molestiam percipi. Recipit autem hæc nauis viginti quatuor homines, quorum octo remos agunt, reliqui suis in cubiculis persistunt, qui viginti quatuor horarum spatio aere alio nullo indigent, soloque illo in nauis concluso contenti viuunt, quibus exactis, superficiem maris petunt & reſerato nauis operculo ac paulisper aperto nouum aerem hauriunt, quo postea clauso operculo sub aquam denuò tam profundè merguntur, quam nauis Rectori ad Orgias etiam si vellet quinquaginta, vilum fuerit. Et quod mireris magis, ibi quoque magnetico indice cursum dirigunt, vbi locorum sint norunt, remisque facillimè nauem agitant. Quodque fidem ferme omnem subleuat, est, quod eo loci vbi remigantes morantur, nauis absque fundo est, ut aqua ipsi continuo aspiciant, ab ea verò minimè sibi timeant: cum in scamnis suis paulo altius sedentes pedibus haud quaquam ipsam contingant. Sed non libet nunc omnia persequi, quæ ab ipso Artificis Genero mihi non ita dudum relata fuerunt.

Nec vero simile mihi videtur *Azelum* maiorem, aut alias etiam minores pisces deuoratà Ambrà, ab ingesto veluti veneno interire. Præterquam enim, quod experientia hoc minimè constat, ratio etiam reclamatur, cum Ambra non aliorum instar Bituminum nauseosò & acri chalchantino spiritu ac sale, sed ex suauiore quadam minerali tamen, pinguedine componatur, quæ non dicam piscibus Pamphagis illis Neptuni pecudibus, sed nec hominibus exitio esse comperitur. Pingua autem terrestribus quibusdam particulis mixta, ab animalibus & appeti valde, & eadem nutrire multum, in carne maximè porcina & caſeo

Fungiformem hanc Ambram non a maris agitatione cum saxis eijci.

Mare supra agitatū infra quietū est.

Describitur mira quædā sub aquis nauigatio.

Ambram piscibus non venenū sed cibū optimum esse.

& caseo pinguiore Rustici experiuntur. Nec absurdum est, mera etiam mineralia nostra licet minus congrua Naturæ, à piscibus tamen deuorata digeri posse, cum viderim sapius in exenteratorum ventriculis piscium maiorum, minores pisces modò integros adhuc, modò semilíquidos contabuisse, & conchyliorum testæ in humorem quoque chylosum abeunt, non vt vulgus Medicorum ac Philosophorum credit à magno stomachi ipsorum calore, noster enim longè potentior nunquam hoc efficeret, sed ab alio principio, à quo videmus & vnio- nes & corallia durissima in limonum succo & aceto, frigidis ab ipsis creditis humoribus, facile liquefcere: Quis enim intensus sit in ventribus piscium gelidis in vndis semper degentium calor? cum multis ego vicibus in Testu- dinum tam aquaticarum quàm terrestrium etiam viuentium sanguine, & cor- de palpitante extracto, nullam non dicam calorem, sed ne teporem quidem quin merum frigus ipso Iulio Mense, & Syrio ardente senserim, quod & in piscium mihi sanguine, in quo præcipuus animalis calor situs est, vsuuenit. Sed hæc altiori & quam hæc tempora non capiunt, speculationi referuantur.

Neque hoc filere debeo: *Monarden* in *Ambra* sæpe *Auium* rostra, ac conchy- lia, & ostrearum testas reperiri scriptum reliquisse. Veruntamen *Clusius* hæc non *Auium* sed *Sepiarum* rostellæ, aliorum ex mente esse annotauit. Non est omnino de nihilo hæc dubitatio. Vidi enim hic Romæ non rarò, vbi sepia quam plurimæ venduntur, earum rostellæ *Auium* adeò rostris similia, vt incauto facile *aium* illa fuisse imponere potuissent. Et *Clusio* quidem ego libens assentior, sapius hoc accidere posse. Attamè nec hoc dissimulare volo, me verù & genuinum *Auiculæ* rostellum oblongum, angustum, & acutum, integrumque in magna satis *Ambra* odoriferæ optimæ massa, quâ iam sæpe laudatus *Eques* no- ster *Puteanus Lynceus* (vt pretiosorum huiusmodi medicamentorum, quâ na- turalium, quâ arte paratorum instructissimam habet supellectilem) *Venetijs* transportari huc curauerat, vidisse ac manibus tractasse. Solent autem, quæ ex *Sepijs* sumuntur non oblonga & tenuia ac compressa, sed crassa, breuia, ac lata valde esse, qualia vel in *Pisce Orbe* Nilotico meo, vel in *Auicula Coccothrauste*, & ob id ab *Italis Frisone & Grossobeco* vocata, inueniuntur: vt affabrè hanc cum plu- rimis alijs in suo *Auiario* æri incisus & euulgatis *Ioannes Petrus Olina* l. V. Doct. egregius, sub faustis *Puteani* nostri auspicijs delineari curauit, luculento ad om- nes addito commentario, qui si ita perrexerit, herbam ipsi, vlla absque con- trouersia, ornithologi alij omnes & *Aldrouandus* porrigent. Atque hæc de se- piarû & *Auium* rostellis adducta sint, vt magis *F. Gregorij* sententiam cõfirmet, qui non tam maris bestias, quam cæli volucres *Ambra* esui maximè inhare te- statum voluit. Quod si tamen vllam ex *Ambra* pastu *Balanam* vnquam inte- riisse contigit, id copiar potius ingestæ, quam deleteriæ pretiosi huius odora- menti facultati tribuendum arbitror. Nam & vini ac panis, quorum hic cor- pus, illud *Animæ* vinculum spiritus maximè refocillat, nimia quantitas vene- ri vicem subit.

Atque hucusque candide Lector, *Zibethi Moschi & Ambra* disquisitio, longiusculum forsàn, quam voluisses, teque meque tenuit. Sed cum in- certa illa Authorum varietas, qui vt *Lucretius* ait:

Pisces no-
bis indige-
stibilia cõ-
coquunt,
non à ma-
ximo calo-
re.

Testudinû
& piscium
sanguis &
cor ad ta-
ctum frigi-
da.

Auium &
sepia-
rû ro-
stra in *Am-
bra* repe-
riuntur.

*D. Cassia-
nus Putea-
nus* pretio-
sissima me-
dicamenta
asseruat.

Cur pro-
tracta he-
rit longius
hæc disqui-
sitio.

Sapiunt

Sapiunt alieno ex ore, petuntque

Res ex auditu potius, quam sensibus ipsis.

Haecenus nos caeca caligine merfos omnes traheret, puto aliquam saltem per me, disputatione hac lucem controuersijs illis allatam fuisse: nempe

Sic unumquodque paulatim protrahit aetas

In medium, ratioque in luminis eruit auras.

Cum itaque tam Moschi quam Zibethi exoticorum Animalium, dilucidam, ut spero, historiam dederimus; contraria verò iuxta se posita magis elucescant, poteram his admirabile animalculum quoddam adiungere, in quo Natura omnem mundi corriuando veluti factorem commiscere voluisse videtur

Anna Tuya
faetidissimū
animal Peru-
uanum.

Peruanis dictum, à *F. Gregorio* graphicè mihi descriptum. Veruntamen cum & *Nardus Ant. Recchus* noster in hoc ipso opere suo, similis propemodum meminisset *Mexicanis Tzquiepatl*, nobis nomine *Vulpecule, quæ Marzum torrefactum* emulatur colore, vocatum, eo vel lectorem nunc remittimus, vel ubi otium nobis supererit, in eodem commentando capite, aliquid de nostro addemus.

In Ambra
electione,
probatur
Romani &
Augustani
collegij
medici as-
sensu.

De Electione *Ambrae* & quid aliud dicā faciamus, quam ut Nobilibus his Medicorum Collegijs, *Romano* inquam meo, subscribam & *Augustano*? Quorum hoc in *Germania*, illud in *Italia* ceteris facile præcellit. In hoc autem concordant am-

Grisea ce-
teris præ-
fertur.

bo voce ac calamo, probari odoratissimam, leuem, sordibus carentem, grisei coloris, venis modò cinereis, modò albicantibus & notulis quibusdam rufis, croceum colorem imitantibus distinctam, ac pinguem ita, ut si aeu candenti perfodiatur, olaginei aliquid succi refudet. *Romanum* Collegium griseam ac ni-

gram tantum agnoscit: hanc verò reiecit, & vnguentarijs ac Chirothecarijs relinquit. At neque hi, si griseam nancisci possunt, nigram emunt fragrantia à grisea longè victam. *Augustanum* tamen etiam albam nouit & reiecit, quæ & ipsa nostris Chirothecarijs nō est ignota, sed ob odoris debilitatem grisea ignobilior

rem repudiant. Scio à plerisque hanc *Struthiocameli* ouum candore emulantem, ceu quæ imposturam sapiat, reprobari: volunt autem aliqui hanc gypso admisto talem concinnari, quod vix crediderim, ponderosior enim, quam est, inueniretur.

Ludouicus
Coltrius
materie me-
dicæ experi-
entissimus
pharmacopœus.

Ludouicus Coltrius exercitatissimus & rerum naturalium maximè gnarus Pharmacopœus, qui è regione *Panthei Agrippæ* ad insignia *S. Georgij*, instructissimam quæ factis, quæ infectis pharmacis tabernam habet, & *Theriaca* præsertim ac *Mythridati* confectione ceteris facile palmam præripit, sibi non semel tantum contigisse affirmavit, quod grisea illa optima *Ambra*, ubi senio confecta

Grisea Am-
bra senio
albescit, si-
cut & vi-
triolum.

fuiſſet, albelcentem colorem, id quod & mihi in *Ambra* octo annorum quam domi detinui, vsuuenit, æquisiuiſſet, euānidi prorsus ferme odoris. Hoc multoties nos in caruleo *Vitrioli* experti fuimus. ubi diutius aeri exponeretur albedinem planè contraheret. Attamen & albam quæ recentior apparet, inueniri certus sum, sicut & nigram recentem, quod quidem in plantis & mineralibus non est ab earum natura absonum, ne de animalibus quicquam dicam,

In vna &
eadem ma-
gna massa
Ambra pos-
se esse dif-
ferentes co-
lores.

etiam si esse partes prorsus homogeneæ essent, posse tamen in aliquibus particulis colore differre. Quid igitur mirum, si in massa ingenti adeo, quantæ fungorum more è terra, cauitibus, rupibus, ac scopulis maris emergit *Ambra*, color

color simul sit albus, nigricans, & cinereus siue griseus, cuius differentiæ rationem supra etiam F. Gregorius aliquam rationem probabilem attulit. Quod *Augustanum* verò Medicum Collegium illam etiā, quæ auium rostris, conchyliorum & ostreorū testis permixta cernitur, refutat, id demum non omnino admit-
 tendum iudico, nisi sordes aliæ terrestres cōiunctæ ipsi hæreant. Supra enim in Ambra optima auiculæ rostellum me reperisse monui.

Ambra auicularū rostris immixta non est omnino reijcienda.

Fungitur autem dignissimè iam laudati Collegij *Romani* Medici hoc anno M.DC.XXV. Archiatri siue *Protomedici* munere *M. Antonius Lucianus*, acutissimus præter medendi artem Philosophus, & Medicinæ, quæ Theoremata explicat, Professor publicus, ac meus ante hos XXV. annos in *Nosocomio S. Spiritus* collega & amicus. In edolanda verò ac promulganda, quæ Galenicis quæ Chymicis medicamentis locupletissima *Augustana* Pharmacopœia, primariam contulisse symbolam suam mihi videtur *Raymundus Mindererus*, qui ea in scribendis libris suis, quorū complures vtilisque edidit, & praxeos Medicæ felicitate donatus fuit, atque *Cæsari* ob id *Matthiæ* acceptissimus, ut suum *Suevia* præcipuè *Augusta Vin-*
delicorum amcenissima Ciuitas *Hippocratem* iure ac merito appellare possit.

Raymundus Mindererus Sueviæ suæ Hippocrates.

De optimi Moschi signis Lectorem similiter consulere iubeo vtramq. pharmacopœiam siue *Antidotarium Romanum* & *Augustanum*. Esse debere nimirum siccum ac perodorum, substantiæ mandendo friabilis facilè, & fragrantia cerebrum nonnihil ferientis, colore modò subflauo, aliquando subnigro, & ferè ferrugineo. Quod non est mirum, cum sanguinem cum carnibus contusum ac torrefactum, ex quibus constat, imitetur. De Zibetho demum medicamentis rarius addi solito, pierique qui de Animalibus commentati sunt, authores videri poterunt. Nobis ob temporis angustiam (plurima enim adhuc dicenda restant) non licet singulis his diutius & minutius immorari.

Electio Moschi.

De Zibetho alij videantur.

O quam ego nunc vellem per suaueolentes illos odorum campos latius expandi, odorumque naturam penitus explorare! Cur sceminarum præsertim vterus cum gratis odoramentis *Zibetho*, *Moscho* & *Ambra* tantam habeat cōuenientiam ac sympathiam, cum factoribus verò tam insignem discrepantiam atque antipathiam, ut his reluctari, illa animalis alicuius viui instar amplexari velle videatur? quæ hystericas interim, si harum naribus percipiantur, tanto fastidio mulieres afficiunt, ut & animo linqui & mortuis similes iacere videantur. Vidi eiusmodi sceminam de *Ambra Moschique* odore delibutis Chirothecis grauissimè conquerentem, cum & ignara eius qui illas gerebat, aduentus viri esset, & multis ab iplo passibus remota in suprema domus parte resideret, cum per inferiores hic interim gradus ascenderet.

Variae fieri possent de odoribus speculationes.

O quam itè optarè ex interiore Principiorū Physicorum medulla, non calidi inquam, frigidi, humidi & sicci miscela, quæ omnia ad hanc rem nihil aut parum faciunt, rationes disquirere! Cur odorifera illa bene olètia, cordiq. ut aiunt, proficientia adeò, balsamica pharmaca, vigorem, gratiam suam ac fragrantiam à fatidissimis tamen hominum recrementis, vrinis ac pestifero latrinarum halitu recipiant, illamq. diutius conferuent? Et quomodo spiritibus nostris odores consociari, & per hos illos nutriri dici queat? si quando ad nares admotis odoriferis rebus in syncopè lapsi refocillamur. Cuius gratia ex Ambra, Moscho, Xyl-

An odores spiritus nutriant?

aloe, Cinamomo, Zibetho & similibus pilæ *Poma Ambra* vocata, concinnantur, quæ Pestis etiam tempore circumferuntur. De hac enim spirituum nutritione dubitandi ansa illis præbetur, qui frigida in vultum asperione aquæ, eodem Syncope affectos restitui, absque vlla spirituum nutritione vident. Sic, qui tactu molliore, ac Musices sono longè spiritus magis exhilarari nostros animaduertunt, ut sono etiã à nobis grato percepto, inuiti quasi ad tripudiandum incitentur.

An odores
per species
intentiona-
les propa-
gentur.

An per spi-
ritus po-
tius corpo-
reos se dif-
fundant.

Nō si quid
nos non
videmus
aut olfaci-
mus, idem
fit in be-
stijs.

An odora-
tissima
ideo sint ca-
lidissima.

Quomodo
res quæ se-
paratim po-
sitæ sint in
odora cō-
mixta ve-
ro fatidif-
simæ.

Est & hoc occultum non minus: an per species ut vocant, intentionales, tam longè se Moschi odor diffundat, ut vnica huius drachma decem duret annis, & decem sufficiat ciuitatibus odore suo imbuendis, si ab vno ad alterum continuò locum deferatur? quemadmodum fieri videmus, dum lumen à lumine accenditur, absque prioris substantiæ deperditione, ubi non rarò patrem filij, siue progenita genitores suos superant. An substantia potius verè spirituosæ & corporea, licet admodum exigua, adeoque exilis à corpusculo illo Moschi prodet, ut ponderi sensibile nihil dematur? Veluti & ex *Antimonij Vitro* ac *Regulo*, ut vocant, non qualitates intentionales, sed veri spiritus corporei, aluum laxandi ac stomachum subuertendi obtinentes potentiam, in vinum aliumue liquorem, quibus infunduntur, iteratis sæpe vicibus abeunt, sine vlla, quæ sensu percipi queat molis ac ponderis diminutione. Et si per species intentionales vix intellectu comprehendendas, odores dilatantur, quomodo hæ tam fixæ hæreant, ut solo canes odoratu non ferarum tantum, quæ ante horas plurimas transcurrunt, vestigia insequantur: sed aliquot etiam post dies, viæ insistentes, quæ patroni ipsorum inceserunt, locum ubi ipsi commorantur, ad vnguem inueniant? quod fieri posse aliter haud videtur, nisi quod odorata corpuscula per ipsas quoque calceorum soleas, & corneam vngularum ferarum substantiam, ipsi impa-cta diutius perseuerent telluri, quæ nostro olfactui quidem statim obliterantur, Canum verò odoratu ceu recentia odorum semina insinuantur. Nam neque *Mures* per obscuram nos noctem contruemur, quos *Feles* & vident & captant, argumento certissimo, plurima animalium sensibus esse obuia, quæ nobis occultantur, cum sensuum organa constructione partium & tēperamento plurimum varient. Sic multis distantia passuū millibus cadauera *Vultures* odorantur, & prædā quam capturæ sint, *Lynces* longissimè distitam oculorū acie specularunt.

An summus præterea & acutissimus odor in mixtis insignem, leuem, aut nullum etiam ipsis inesse calorē arguat? cum Moschum certè & Ambra tam acrem, amarum, aut falsum saporē caloris latentis maximi sobolem & signa, lingue non communicent, quæ odore tamen præ reliquis maximè pollent mixtis. *Campora* quin etiam & *Opium* si vulgo Medicorum credimus, frigida sunt, & simul tamen odoratissima. An vice versa calidissima vehemētem vibrare odorē debeat? quod in *Mercurio* sublimato ac præcipitato, plurimisq. alijs metallicis & Cauticis haud quaquā succedit axioma. Est autē ex Aristotele & Galeno odor caloris soboles.

Quomodo demum fieri posse autumemus, ut res duæ, si ambæ separatim examinentur, prorsus sint inodora, quamprimum autem commiscantur abiq. vilo humore, calore, & igne externo, tam horrendum fateant, ut illis nemo assistere valeat? Huius autem rei experimentum non semel capi in *Calce viua*, ac *Sale Armoniaco* in puluerem reductis, quorum vtrumlibet sibi relictum, fatui est & m-
lius

lius odoris, manibus verò commixta, mirum est, quam dirum & in momento temporis quidem iaculètur factorem. Quod si hos *Retortæ* ut vocant Chymici, va- si destillatorio indas, ac per ignem vrgeas, tam pestilentis putoris aquam elicies, ut præ hac Cloacæ omnes, ac latrinæ ballamum tibi spirare videantur. Quæ si na- ribus admoueat, cōtinuò cerebrum penetrat, eiusdemque meninges ita ferit ac vellicat, ut cum imprudens puer meus attracto vehementer spiritu illam olfe- cisset, clamore furentis instar sublato, in terram præ dolore concideret.

Quæ quidem omnia, an per quatuor primas illas adeò in Medicorum ac Phi- losophorum Scholis decantatas qualitates, quibus se problematibus qualibus- cunque physicis satisfacere promittunt, expediri possint, auidus audire deside- ro. Nisi forsàn quintam illam incognitam & occultam qualitatem adiungant, doctæ ignorantiaæ asyllum, & à sexto, si placet, sensu perceptibilem. Si enim eiusmodi Philosophus aut Medicus quidam fossorem aliquem interroget, cur

Parum dif- ferunt ab Idiotis qui pleraque quasi quæ- sita per oc- cultas qua- litates sol- unt.

purgantia medicamenta exempli gratia, humores, eosque determinatos è corpo- re deturbent, ut in fide parentum credimus; hicque se ignorare hoc statim in- genuè fateatur; tum philosophus: atqui, parum philosophus es, inquit, nescis hoc esse à qualitate occulta? à proprietate totius substantiæ, à Forma rei? Et à philosopho fossor denuo petat, quid sit illa occulta igitur qualitas? quæ facies illi sit proprietati totius substantiæ, & quæ forma rei Formæ? ille verò musset, nec quid respondere possit inueniat, nisi hoc vnicum, formas rerum nobis ignotas esse: an sibi non poterunt ambo coniungere dextras, & cæcus cæcum ducere? Non quod ego nunc plurima in Natura latere, & nobis ignota diffite- ri velim; hoc ipsum enim est, quod sæpius reprehendendo inculco, nos nimis es- se in reddendis rationibus faciles, quæ non rarò nullæ aut friuolæ sunt. Sed quod hic aduertendum censeam: non si quid quatuor illarum potestate quali- tarum, nobis non subito in soluendis quæstionibus naturalibus ex animo succe- dit, ideo ad occultas confestim fugiendum qualitates esse. Neque enim, si inue-

Nō si quid per primas & secundas qualitates non solui potest subi- to ad for- mas rerum est fugien- dum.

Difficilia problema- ta quædā.

nire non possis, ex quatuor elementis & horum calore, frigore, humiditate ac siccitate, neq. ex secundis appellatis qualitatibus, ortum à prædictis sumentibus, cur res duæ frigidissimæ, diu prius in niue nempe refrigeratæ, quamprimum se contingunt, absque vlllo actuante externo & alieno calore, ignis instar, tempo- ris monumento incalescant? Cur duæ res insipidæ prius, coniunctæ postea sapi- dissimæ, & separatæ ambæ inodoræ, similiter odoratissimæ fiant? Cur *Aqua sty- gia* siue fortis dicta, rem mollissimam, ceram nempe laminæ æneæ aut ferreæ in- ductam, minimè consumat, sed subiectū potius metallū durissimum erodat? Cur eadem illas in librum aliquem ex atramento scriptorio maculas emaculet, ipsos tamen impressos characteres minimè deleat? Et cur argentum viuum sollem, chartaceam aut ligneam capsulam in qua asservatur, non perforet: ar- genteam tamen, auream, plumbeamue vlllo sine igne non perforet tantum, sed terne deuoret? Horum inquam, & similium problematum, etsi tibi per vulgaria principia solutio nō succurrit, non ideo ad arcana statim Naturæ mysteria, quæ Angelis ferme solis nota sunt, confugiendum. *Non omnia nouimus omnes*, inquit ille, & multa alijs patent, quæ nos latent. Sed manum iterum è tabula.

Nō omnia nouimus omnes.

Atque hic tandem finis mihi odoriferis illis tribus, siue ægrorum medica-

Icones Ani-
malis Zibethici Ma-
sculi & fæ-
minæ à Fa-
bio Colū-
na transmi-
ssæ.

Nova Co-
lunnæ ad
Authorem
epistola de
Zibethico
animali.

mentis siue delicatulorum blandimentis sit imponendus. Verum dum ego in hoc sum, aliæ ecce ab eodem *D. Fabio Columna Lynceo* literæ mihi Neapoli adierunt, & ipsæ ad viuum vtriusque Zibethici animalis, masculi ac fæmellæ expressæ icones; quas nisi hîc insererem, putarem me in studiosorum naturalium rerum commoda peccare, cum præsertim sciam, à nemine geminas has adeo graphicè depictas fuisse. His autem me verbis iterum *D. Columna* compellat.

Nosti amicissime *D. Faber* quantum te amem, quanti æstimem, & quam tibi gratificari cupiam. Quamprimum igitur rescivi aliquod tibi ex victimis meis literis dubium de loculis illis, ex quibus Zibethum extrahitur, hæsisse, essentne testiculorum nomine dignandi? testiculi autem in solis maribus promineant, in fæminis tamen Zibethicis ex similibus quoque locis, vtriculis scilicet testiculorum more apparentibus humor siue succus ille odoratus extrahitur: volui denuo eadem reuifere animalia, illa ipsa diligentius inspicere, fidelemque eorundem à *D. Bernardino de Corduba* antiquæ Hispanæ nobilitatis, ac viro humanissimo promptè exhibitorum delineationem tibi transmittere.

Animalis Zibethici Maris Icon

D. Fabij Columnæ Lync.

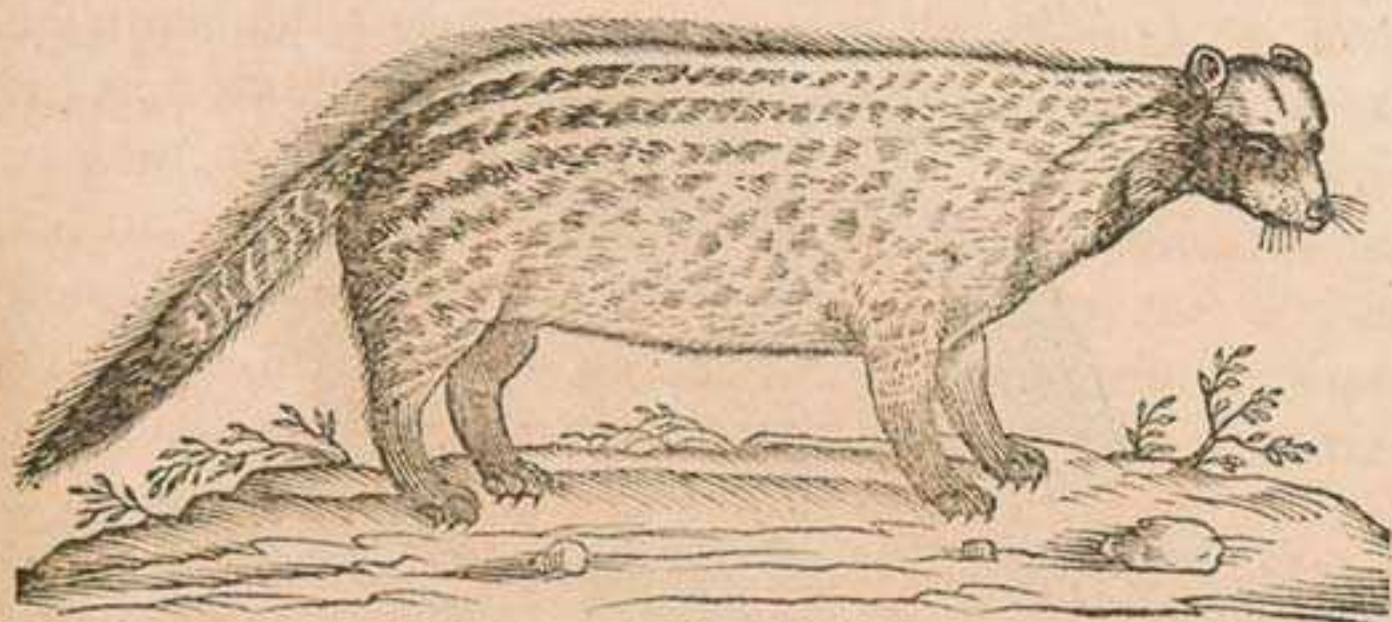
Quæ copia
Zibethi
colligatur
ex his ani-
malibus.

Mitto icones expressas, & illà qua potuere diligentia, exceptas, cum animal sit inquietum, semperque in clathris suis ligneis deambulet, nisi defessum humi quiescat. Maculæ in mare, quia nigriore pilo est, minus conspicuæ & minores sunt, quam in fæmina. Testes ex lateribus folliculorum cum manibus euerfi, tam magni eos atrectanti manifestantur, quàm ab ipsius folliculis contineri possunt. Humoris illius verò odoriferi seu liquoris ex mare plus extrahitur quàm ex fæmina, quod sesquidupla magnitudine folliculos maiores, eisdemque liquore hoc non minus turgidos & repletos atq. fæmina possideat. Alternis diebus eximitur liquor æstiuis temporibus: hieme verò, quia minus est fluidus, bis in hebdomade. Figura iuxta adpicta describit regionem, vnde humor exhauritur, folliculosq. ipsos manibus inuersos spectabilius proponit, quibus folliculis ad latus foraminum (quà instrumento humorem exempto ingressus datur) in externa parte testes adhærent.

Animalis Zibethici Fœminæ Icon

D. Fabij Columnæ Lync.

In fœmina testes illi perquisiti, non inueniuntur; molliores enim sunt illi utri-
culi seu folliculi, nec ut in mare grumofitas illa & durities oblonga testium per-
cipitur. Afferit D. de Corduba se olim in ædibus *Illustrissimi Card. Farnesij* fœmi-
nam Catulos duos enixam vidisse. Mammillæ in nostra quatuor inuentæ sunt,
plures enim, quamuis adhibita summa diligentiâ, horum animalium Custos non
potuit obseruare: quia animal euerti se non patiebatur, nec in ventre manuum
attactum admittebat, utcunque alioqui in clunibus & sub brachijs, sine vlllo mo-
lestiæ sensu se palpari permetteret. Cætera fœmina cum Mare communia habet.

Oculorum pupilla nigricans oblonga, parum supernè rotunda, internè
in acutum terminatur. Oculi verò nec albidus sunt, ut Felium; sed nigrio-
res ex colore castaneo & flauesciente mixto: nec hilares, sed potius tristes, & de-
pressi magis, quam eminentes. Rostrum pilis denudatum, & nares nigrican-
tes ut Canum, fissura satis infra rictum. Pedum digiti quinque omnes simul
cum paruo pollice internè sito, nec longe distincto ut in Fele. Ungues nigrican-
tes, breues, crassosque obtinet, sed parum aduncos. Si animal gradiens in con-
spectum veniat, potius depressum apparet, ob pedum siue crurum breuitatem,
quæ non excedunt semipedem, cum totum animal ad dorsum vsque non exce-
dat altitudine sesquipedem, sed satis longum. Quare depressius est Cane ple-
beio & Vulpe, ac magis Fele, ad *Martis* siue *Melis* proportionem satis acce-
dens. Corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superat.

Quantum hæc icon ab illa *Mexicana* & ab alijs nostri orbis differat, ipsa pa-
gina ostendit. Ego regionis & climatis differentiam plurimum posse non nego:
cum & hominum facies Orientalium & Occidentalium, ut vocant, *Indiarum*
plurimum varient. Noui tamen & hoc: non leuem sæpenumerò à Pictoribus
errorem committi, quod & ego aliàs expertus sum, & Plinius quoque retulit
lib. 25. cap. 2. *Verum & pictura fallax est, inquit, & coloribus tam numerosis, præ-
sertim in amulatione Nature multum degenerat transcribentium fors varia.* Hæc tamen
nostra, cum aliarum iam pridem impressarum cõparatione existimari omnino exa-
ctior potest. Atque hæc tantum notare amplius potui: quæ boni ut consulas pre-
cor, & optimè ut valeas, voueo. Neapol. Calend. Octob. Anni M.DC.XXV.

Partus &
mammillæ
huius ani-
malis fœmi-
næ.

Oculorum
descriptio.

Rostrum.

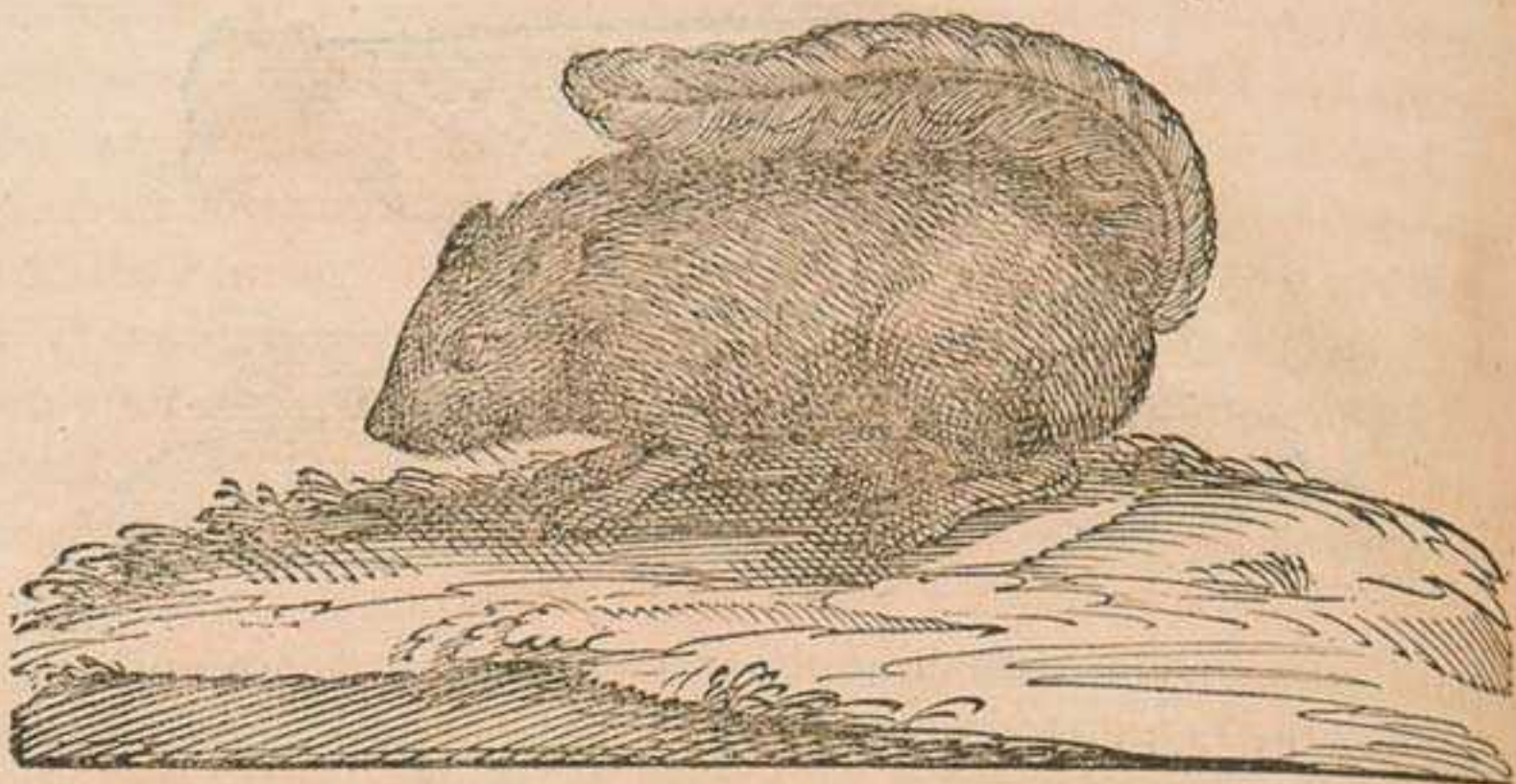
Ungues.

Crura bre-
uia valde.

Corporis
proportio.

Cur icones
horum ani-
malium ab
Americana
nostra non
parum va-
rient.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMALIS huius color ipsam ferme nigritie fuliginem refert, & nostratē apprimē Sciurum repræsentat. Sitamen ex icone aliquid conijcere licet, grandiusculus hic magis est nostris. Caudam habet pilis valde obstram & villosam, latamquē à dorsi postrema parte ad collum usque reflexam & protensam. Inferiores caudæ pili minus nigricant. Ungues erectos & plurimum acutos quinque possidet.

In auribus ac barbula cum nostratibus conuenit.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hoc vbi *F. Gregorius de Boliuar* animalculum, tam in lignea tabula sculptum, quàm in Autographo coloribus suis expressum vidit, statim *Sciurum Americanum* esse pronuntiauit, quod Hispanis *Hardilla* dicitur, & his mihi id verbis delineauit.

F. Gregorij de Boliuar descriptio Sciuri Americani.

Color pro regione variat.

Cauda.

Vivunt anterioribus pedibus pro manibus.

Sciurus est quoddam animal paruulum, visui valde gratum pulchrumque, magnitudine parui *Cuniculi*. Proueniunt communiter hæc animalcula in omnibus *Indiæ Occidentalis* siue *Americæ* regionibus. Et illa quidem, quæ locis valde frigidis nec admodum montuosis generantur, coloris inter cinereum subrufumque sunt, ac minus pulchra; ea verò, quæ in solo calidiore & montano simul procreantur, formosa sunt, colore aurum imitantia. Cauda horum pilis maximè abundat, aspectu placens, tam longa & larga, ut totam corporis molem cooperire possit; siue enim stet, siue sedeat, erigit illam ac versus caput reflectit.

Tam sunt agilia & ad motum prompta hæc animalcula, ut vix ea unquā quiescere conspicias. Dum comedunt, cibum tenent manibus, siue anterioribus pedibus.

dibus Simiarum more. Cicurari facile, ac domi asseruari pro recreatione possunt, & placent præcipuè propter munditiem. Caput usque ad collum *Muris* Caput. maioris capiti haud est dissimile. Digiti manuum ac pedum longiores quam illi in muribus, qui ad quoduis arripiendum facile inflectuntur. Ungues, quales in *Noctua* sunt, similes. Catulos suos vel in rupibus, vel in altissimis educant Ungues similes illis in Noctua. arboribus, quos si transportant aut ad victum quærendum educunt, dorso lumbisque suis imponunt, cauda tegunt velantque, ne videantur: illi interim vnguibus suis parentum pellibus leuiter infixis, ne decident, firmiter adherent. Calidissima & venerea sunt animalia. Sunt animalia venerea valde & calidissima, ideoque ferme nunquam quiescunt, nisi quando dormiunt. Hæc omnia apprimè cum Europæis nostris concordant.

Alui ego triennio integro *Roma* eiusmodi animalculum nigri similiter coloris, & cicur adeò effectum, ut quouis illud modo manibus tractarem, in iram tamen interim valde pronum, ut me non rarò etiam morderet, nec ab alijs quam domesticis meis tangi se permetteret, adeoque verè cicuratum, ut Feles aut Canes solent esse, dici non potuit. Reperio tamen in *Theriotropheo Silesiaco Genitale* mari osseum esse: *Lienem* ruboris sanguinei; *Hepar* pallidiusculum, in cuius sima parte hæreat vesicula fellis subflaua exigua. In *Ventriculis* dissectis repertos nonnunquam fungos fuisse, quos credi potest depellendæ famis causâ (cùm consueti cibi, qui sunt Castaneæ, Interna viscera qualia. Nuces Iuglandes & Auellanae, Amygdala, Piceæ & Abietis strobili ac Pineæ nuculae deessent) ingessisse. Meum etiam fructibus horarijs vescabatur & pane: carnes respuebat. Dicunt etiam aliqui *Glires* & *Sciuros* cæcum intestinum Victus eorum. tantum habere, quod magnitudini ventriculi facile respondeat, idquæ *Vesalijs* autoritate probant. Mihi hoc difficulter creditur, qui tale quid in nullo animali viderim, licet & de Lupo hoc ipsum asseratur voracissimo Gulone, quod supra tamen falsum esse demonstravi. De dentibus hoc habeo: non dissimiles esse illis, qui in muribus reperiuntur, superiores nempe & inferiores utrinque anteriores duos, prælongos latiusculos & acutè incidentes. Vnde non est mirum, quod durissima Nucum & Amygdalarum putamina tam facile erodat. Caro huius non est insuavis, quam ego in *Germania* & quidem in *Franconia*, ubi rufi coloris frequentiores sunt *Sciuri*, quàm nigri (licet contrarium alij asserant) assam comedi. Galenus 3. de Compos. med. secundum locos, *mirabiliter in excellenti aurium dolore prodesse*, asserit, *Sciuri adipem in Strigili tepesactum instillatum*. Alia, quæ ego sciam ex hoc animalculo remedia peti, nulla sunt: nisi Medicamentum ex Sciuro. pellicularum ope ventriculo humano applicatarum calorem eiusdem foueri dicamus, quod aliæ plurimæ quoque animalium pelles præstant.

Inuenio in Epitome *Olai Magni* Cap. 13. lib. 18. contrarium asseri illi, quod *F. Gregorius* dixerat. Hic enim in America animalcula hæc colore formosiora esse dixerat, quò degerent in locis calidioribus, ut pelles etiam auricomæ viderentur: *Olaus Magnus* verò & ipsorum copiam, & colorem amceniorum frigori maximo tribuit his verbis: *Vna adiecta infallibilis sit regula, quod quanto magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores (frigore causante colorem) sunt harum bestiarum pelles, sub elevatione Poli scilicet, 77. graduum* Controuersia de coloribus Sciuri. Olaus Magnus de Sciuris Septentrionis.
inci-

incipiendo, versus supremum Polum: in quo spatio Venatores magis fatigantur, quam satiantur, hac infinita prædâ ubique in arboribus veluti grege piscium in aquis, abundante, ea præsertim commoditate, quod arbores non sint sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quanto magis reditur ad Austrum, tantò deteriores, & magis fusca occurrunt pelles. Caro huius bestiola assinatoribus est pro esca suavi.

Eadem animalia in Germania & Italia colore variat.

Et videtur fanè de coloribus res ita se habere. Nam Italia, quæ regio est calidior, ferme Sciuros omnes educat nigriusculos; frigidior Germania verò rutilos plures, paucissimos nigros, quæ & vaccas habet plerunque rufas, & porcos albicantes, paucos nigros, qui tamen sunt frequentissimi in Italia ubi paucæ quoque vaccæ rufæ, pleræque grisei & nigrioris coloris, quicquid iam de Americanis animalibus sit dicendum.

Proprietates Sciuri.

Notat Olaus tres præcipuas Sciuri proprietates. Prima harum est, quòd eriguo insistens ligneolo, caudâ villosâ pro velo expansâ facillè amnes tranare possit, quæ si alioquin aqua imbueretur, natationi impedimento foret. Secunda, quòd miros in arboribus & super congelatis niuibz ludos, pulcherrimo spectaculo ostendat. Tertia, quòd sagacissima bestiola caloris tempore, longæ metuens hiemis, in nidos varios & sufficientes cibos reponat, quos claudat dextrè & aperiat nidos, pro flatus asperitate. Ego natationem nunquam conspexi, sed in silvis iucundam in arboribus agilitatem, & varias domi gesticulationes cum voluptate sæpè contemplatus sum. Et prouidum simul animalis ingenium rursus & admiratus sum, ubi ciborû copia ipsi oblata fuit, quam auidè amygdalas exempli gratiâ, non deuoraret quidem, sed utraq; adeò buccas ac genas intericeret, ut plurimum tumerent, & in capsulam quandam vicinam, pro vtu suo reponeret.

Ioannes Demisianus Lynceus

Ioannes Demisianus Lynceus Cephallenienſis, vir Latina & Græca poësi facundus: Platonicæ, Aristotelicæ, Sacræ veræque Philosophiæ Christianæ ap- prime gnarus, & ob id Romanis Purpuratis quampluribus Principibus charus, inter doctorum colloquia virorum, ceu Polyhistor magni æstimatus: & post seueriora studia, miris animalculi huius, quod ipse cicuratum plane ita assuefecerat, Natura & lufibus delectabatur, quod postmodum Excellentissimæ Principi Cæsari Principis nostri Coniugi, ex Illustrissima illa & antiquissima Saluiathorum familia prognatæ donauit. Hoc tamè certis temporum intervallis (ut referebat Illustris Princeps) Epilepticis insultibus corripiebatur, id quod post coitum (quæ parua nonnullis Epilepsia dicitur) Cuniculis non rarò viuere scimus; quare Sciurus ille Epileptico eo tandem symptomate periit.

Ad quod genus animalium pertineat.

Nunc more nostro ad quodnam animalium genus Sciurus sit reponendus, disquirendum. Georgius Agricola in suo de Animantibus subterraneis libello, videtur Gliri Sciurum associare. Eodem enim capite de utroque agit, & post Glirum hæc verba subiungit: Ab eo differt bestiola paulo minor, quam alij Græci hæc de causa

Agricola ad Glirum videtur referre.

Καυλοπούρι vocarunt, quod vertat & sursum versus flectat caudam: aliqui verò δεινόν, quod cauda sua villis vestita & conferta, quasi flabello corpus soleat inumbrare: alij δὲ Μῦν οὐλοπούρι, quod præerea similitudinem quandam gerat, speciemque muris. Et nescio an non hæc quoque Flinij verba Agricola fauceant, Cap. 38. lib. 8. Prævident enim

peſtatem, inquit, & Sciuri: obcuratisque, qua ſpiraturus eſt ventus, cauernis ex alia parte aperiunt fores: de cetero ipsis villoſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hiemes alijs prouiſum pabulum, alijs pro cibo ſomnus. Ex hoc loco aliqui voluiſſe Plinium etiam Sciurum dormire hieme, coniecturam fecerunt, vt Glires etiam Ariſtorelis teſtimonio 8. de Hiſt. animal. cap. 17. in eo maximè genere recenſentur, quæ latent, dormiunt & pingueſcunt. Glires etiam latent in ipsis arboribus, inquit, pingueſcuntque per id tempus (hiemem nempe) vehementer. Nec facie multum à Gliſibus Sciuri diſcrepant. Non deſuere etiam, qui hunc ipſum Ariſtorelis locum ad Sciurum potius, quam Glirem vi vocabuli Græci ἐλαφὶς torquere maluerunt. Ad uerſus quos tamen rectè quidem Scaliger 210. partic. 4. inſurgit ſequentibus verbis: Sciurum Gliremque temerè quidam conſudere. Nihilo verius quod aiunt: *Ελαφὶς ab Ariſtotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam inuertat; hoc enim eſt κάμνιν, id eſt flectere, non autem ἐκελίξειν, id eſt uertere aut uoluere; ſed quia in cauis arborum inuoluit ſeſe, ubi dormiens pingueſcat. Sciurus autem ab umbra caudæ & a flexu καμνίονος.* Addo ego, nec Sciurum de ſe illud Martialis affirmare poſſe,

Coniectu-
ræ pro A-
gricola.

Non perti-
nere ad Gli-
rem bene
Scaliger.

Tota mihi dormitur hiems & pinguior illo

Tempore ſum, quo me non niſi ſomnus alit.

Cum æquè hiberno atque æſtuo tempore, diurnis horis vigilet, & vix aliquot paucis nocturnis inquietiſſimum animal dormiat.

An ſit ex
Muſtelarū
genere.

An potiore igitur iure Muſtelarum generi Sciurum accēſebimus? Vnde & non pauci Animalium Scriptores (cum Sciuro Latinum nomen nullum ſit hætenus conceſſum) Muſtelam Quercuum illum appellāt, quod & Germanica vox nominis ipſius dicere videtur, dum vocāt *Eichhermlein*; cum corruptè poſtea alij *Eichhornlein* dixerint. Nam *Hermelein* aliquæ Germaniæ prouinciæ Muſtelam domesticā (Italis dicitur *Donnula*) vocant: hinc *Armellini Muſtele* illæ omni niue candidiores, excepta caudæ extremitate: quæ nigra ſemper reperitur. Huiuſmodi pelles præcioſiſſimæ cum *Zebellinis* ex *Moscouia* & gelidiſſimo *Septentrione* ad nos mittuntur. *Armelinorum* enim pelliculæ (quarum ego quam plurimas integras oblongas & anguſtas, vt Muſtelæ ſunt, Romæ vidi) ad tam altum honoris faſtigium penetrarunt, vt non tam Imperatoris & S. R. I. Principum Electorum, quàm Summorum Pontificum & S. R. E. Cardinalium Epomides condecorent. Non parum huc facit, quod Ariſtorelis etiam teſtimonio, oſſeum maſculo Muſtelæ, non aliter, atque Sciuro genitale eſt.

Armelinorum
pelles
pretioſæ.

Suadent, ſed non perſuadent proriſus hæc argumenta. In hoc ego enim vim maximam facio ad reperiendam animalium affinitatem, vt dentium ſcilicet conformitatem in agnatis inueniam beſtijs. Atqui, Muſtelæ non habent anteriores dentes binos in ſuperiore, & totidem inferiore maxilla latos & longos, ſed breues, quod ſignum tanquam inſeparabile & inſallibile, Sciurum ab ipsis diſtinguit: hic enim quatuor illos admodum longos & recuruos obtinet, quales in muribus planè omnibus obſeruau; veluti Sceleton meum oſtendit, quod habeo probe conſectum & diligenter cuſtoditum, magni illius Muris Androgyni, de quo in Zibethico animali aliquid dixi: quem *Rattum* etiam vocant & falſò Glirem antiquorum eſſe (quo nomine à pluribus audit) exiſtimant. Glires enim, qui filuas incolunt, & hieme in excauatis arboribus dormiunt,

Non eſſe
Muſtelam
quia den-
tes repu-
gnant.

non

Mustela
capit mu-
res unde
forlan ipsi
nomen da-
tum.

Sciurus nō
vescitur
muisibus.

Mustela
Etymon ex
lingua Ger-
manica.

Lis pendēs
in hoc ani-
mali.

Mus Mo-
scardinus.

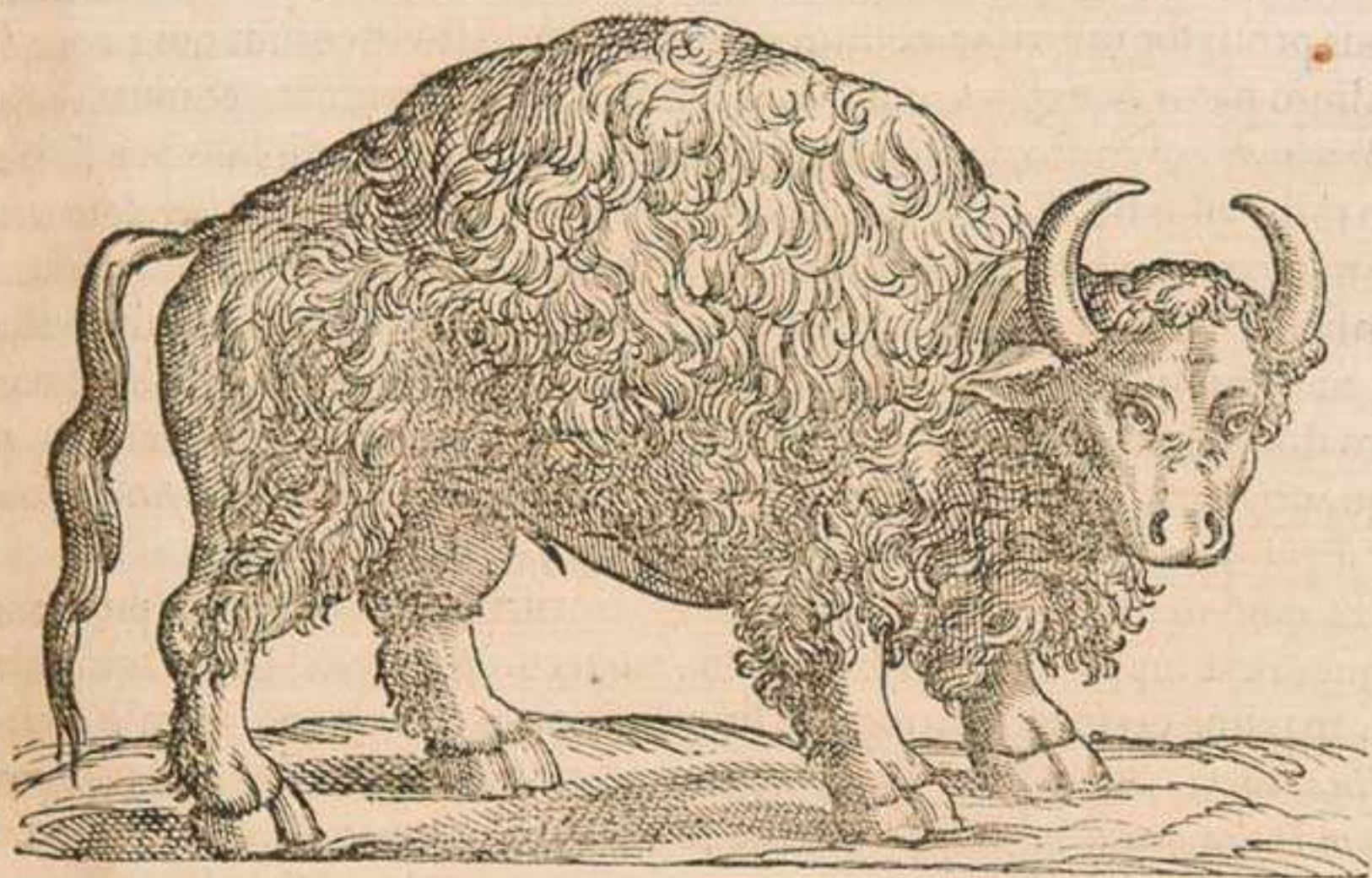
non raro *Romae* venales & cibis aptos exponi vidi: *Rattos* autem ferculis inferri absurdum omnino est. Est praeterea *Mustela* adeo *Muribus* infesta, ut tam maiores quam minores, & tam domi quam foris venetur *Mures*, cauernas etiam subeat & *Talpas* occidat, maioremque utilitatem rusticis in frumentorum horreis, quam *Cati* solent, praestet. *Sciurus* autem *Mures* nec aggreditur, nec illis velcitur. Et *Carolus Figulus* quidem *Mustelae* nomen *Græcum* ob id facit, ex *Mūs*, id est *Mus*, & *στρίμο* surripio, quasi *Mustela* fur sit *Murium*, quamvis hoc alijs non placeat: ut nec illud, quod alij à *Mūs* & *τῆλε* hoc est longe, quasi dicas *longus Mus*, deducunt. Quin igitur, si cuius in re obscura coniectura licet uti; nos *Goropiano* more ex *Germanica lingua* totam vocabuli essentiam & genuinam significationem deriuamus. *Mus* enim *Latinis*, idem *Germanis* animal eadem voce, vel *Maus* aliquibus signat: *Stelen* furari significat. Vtramque si vocem in vnam *Mustela* contrahas, habes *Murium furem*, quæ huic bestiolæ essentialis est proprietas.

Quid igitur in hac controuersia determinandum? Ego profecto non tantum ausum componere lites. *Lupus*, *Vulpes*, *Canis*, *Mustela* ossea habent ex *Aristotele* & rei veritate genitalia; at cum nullo horum in dentium seu figura, seu numero & structura congruit. Accedit magis ad *Mures*, *Lepores*, *Cuniculos*, *Erinaceos* & *Histrices*, quibus oblongi illi dentes conspicui, omnibus sunt, incisores nimirum, in molaribus tamen non parum discrepant singula species. Nisi itaque interna probe viscera examinauero, certi nihil statuere valeo. Hoc tamen filere non debeo, *Muris* speciem pulcherrimam, quæ *Roma* non infrequens est, & *Moscardinam* vocant, cuius memini, dum de *Moscho* agerem, *Sciuro* in colore, figura & cauda villosa plurimum assimilari. Est autem parvus valde musculus, vix medium manus digitum longitudine æquat, rutili & pulchri coloris, adeo cicur, ut finum etiam & hominum caligas libenter subeat & planè sit *μικρόν ποτος*. Quare si cui interea placuerit *Muribus* (nam & in ciborum quibus delectantur, ferme qualitate conueniunt) *Sciurum* annuntiare, quod & *Matthiolus* facit, cum ipso nolo nunc tædiosius rixari. Atque de *Sciuro* tam *Europæo* quam *Americano* hæc satis sint. Neque enim plura ex *Veteribus Græcis* adferre liber. *Aristoteles* nusquam huius meminit: semel *Galenus* & *Oppianus* inter antiquiores *Græcos*: *Plinius* semel inter *veteres Latinos*. Cetera iuniores *Græci* & *Latini* adiunxerunt, quæ à quouis videri possunt.

T A V R V S M E X I C A N V S.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

TERRIBLEM Animalis huius Icon, & feri quidem Tauri alicuius speciem repræsentare videtur: licet in autographo nec Latinum nec Mexicanum nomen compareat. Totum corpus fulvi siue rufi illius, quem Itali *Lionato* dicunt, est coloris, exceptis cornibus quæ albescunt, & in cuspide nigricant. Ungulæ cinerei sunt cum nigricante mixti coloris. Villis densis longis & in cirros magnos conglobatis tota bestia horret, propendente longâ à collo ex iisdem cirris ad tibias implicatâ iubâ. Tibiæ quæ humiles sunt, siue quatuor crura in posteriore sui parte, & ipsa villis eiusmodi vestita; in anteriore glabra apparent. Tota capitis anterior pars glabra est, præterquam in intercilijs, ubi pilosa quædam congeries prominet. Oculi non multum truces, sed viuidi potius & alacris aspectus. Aures magnas valde non erectas, sed ad latera protensas ac pilosas gerit. Maxillæ longis admodum pilis collum versus vergentibus, vestiuntur. In ventre inferiore, qui pilis omnino denudatus est, prope genitale, quod masculinum est, aliquid, quod nolarum aut tintinnabulorum aliquot formam refert, coxæ internæ sinistræ alligatum conspicitur. Caudam longissimam, eamque oblongis adeo densam pilis obtinet, ut Equinam potius, quam Bouinam dicere queas. Tantæ gibbum magnitudinis habet, ut Camelum prorsus imitari videatur.

SCHO.

SCHOLIA EIVSDEM.

Cur lon-
gior in hoc
animali au-
thor quam
prolixior
rat, esse
cogatur.

PRorsus iam cum animo meo, in his quæ sequuntur, conscribendis Animalium historijs breuiloquum me fore constitueram: quod in antecedentibus prolixior iusto non nemini visus fuisset. At ubi eorum qui ante me Animalium naturas explicarunt, Iuniorum dico scriptorum, & inter hos *Plinius* *Aldrouandi* Polyhistoris illius ingentia volumina inspexi, infans præ istis plane ego mihi visus fui. Ea enim, quæ de solo Bubulo hic pecore habet, de quo & nobis modò aliquid dicendum incumbit, si separatim edidisset, iustæ molis librum conficere poterant. Quid igitur restat? inter clamores soli ne mihi silentium: an mei quoque Bous mugitibus aer verberandus? Verum ego hic Romanorum doctissimum *Varronem* & re ipsa si potero, sin minus, verbis saltem, quæ sequentia sunt, imitabor: *Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim scientiam, ut si quis quid ignorat, discat, si quis scit, ubi nunc labar, obseruet.*

Prima
causa quod
prolixior
sit author.

Italia à bu-
bus nomen
habet.

Et quid ni hoc faciam? An non prægnantissimæ mihi quoque præ ceteris rei huius causæ suppetunt. Scribo hæc in *Italia*, cui *Bos*, quod ipsi nomen præbuerit, maxima certè estimatione ut sit, omnino par est: quod idem *Varro* de *Rustica* docet. Nam *Bos* in pecuaria, in maxima debet esse autoritate, inquit, præsertim in *Italia*, quæ à bubus nomen habere sit æstimata. Gracia enim antiqua, ut scribit *Timæus*, *Tauros* vocabat ἰταλούς à quorum multitudine & pulchritudine & fetu vitulorum, *Italiam* dixerunt. Alij scripserunt, quod è *Sicilia* *Hercules* persecutus sit eò nobilem *Taurum*, qui diceretur *Italus*. Quam ob rem, cum idem *Varro* dixisset Gallicos boues ad opus, *Ligusticos* ad iugum adhiberi; voluit *Italicos* his amplitudine præstare, & ob id ad victimas farciri, atque ad Deorum seruari supplicia. Qui sine dubio, inquit, ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis & coloris sunt preponendi.

Secunda
causa.

Cæca Gen-
tilitas Ro-
mæ à Vac-
ca dominii
orbis sibi
sponder.

Altera causa est, quod hæc *ROMÆ* scribam; cui, ut *Vrbs Urbium* clueret, & Orbis tum cogniti ferme vniuersi Dominatrix euaderet, vna *Vacca*, ut stolidi illa sibi Gentilitas persuadebat, in *Auentino* monte *Diana* olim immolata effecit. Libet ipsum Romanum *Patritium Valerium Maximum*, patria & elegantissima sua lingua hac de re orantem audire. *Seruius Tullius* regnante, inquit, cuidam patrifamilie in agro *Sabino* præcipue magnitudinis & eximia forme vacca nata est, quam *Oraculorum certissimi authores* in hoc à *Dijs immortalibus* editam responderunt, ut quis eam *Atheniensi Dianæ* immolasset, eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret. Letus eo dominus, bouem cum summa festinatione *Romam* actam, mandantem in *Auentino* ante aram *Dianæ* constituit, Sacrificio *Sabinis* regimen humani generis daturus: de qua re *Antistes templi* certior factus, religionem hospiti intulit, ne prius victimam cederet, quam proximà se aqua abluisset, eoque alueum *Tyberis* petente, vaccam ipse immolauit, & orbem nostram tot ciuitatum, tot gentium Dominam pio sacrificio reddidit. Hæc eadem à *Plutarcho* in *Quæstionibus Centuriatis Romanis* memoria prodita fuerunt. Cum enim quæsiuisset, cur in ceteris *Dianæ* templis Ceruorum cornua, Bouum verò in *Auentino* figerentur? id ob iam dictum ibidem peractum vaccæ sacrificium, quod *Romæ* in reliquas orbis gentes, *Italiam* præci-

præcipue totam imperium spondebat, contigisse affirmavit.

Accedit huc maximum, quo ad vberiore de *Boue* scribendi materiam instigor, momentum. Quod eodem nempe *Varrone* authore, ex *Boue putrescente* nasci dulcissimas *Apes mellis matres*, à quo eas *Græci* *συγγράς* appellant, didicerim. Vnde & indubitata nos spe lactamur, Rempub. Christianam bonis aubus, imò felicibus *Apibus*, gubernatum nunc iri sub *VRBANO. VIII. PONT. OPT. MAX. Urbis & Orbis Arbitro*, ac militantis in terris Ecclesiæ *CHRISTI Præsides*, quem nobis *Pastorem*, qui *Popello* suo *Mel* præbiturus esset Euangelicum, Gentilitijs ipsius Armis tres *Apes* insidentes iam dudum augurabantur.

Et quarto demum loco: proxima, quam animo concipio & voueo, de Illustrissimo Principe meo *Francisco Barberino* Cardinale, reditus in *VRBEM, Letitia*, quæ mihi currenti etiam calcar addit, ut obsequentem ipsi voluntatem demonstrarem in enodanda *Vituli Bicipitis* Anatome, cuius benignissime mihi prouinciam ante sesquiannum delegauerat. Cum idem Vitulus primo ab *VRBE* lapide in Villa quadam Illustriss. *D. Marcelli Sacchetti* Apostolicæ Camerae Quæstoris, mense Aprili anni *M.DC.XXIV.* natus, ac veluti insolens quoddam Naturæ molimen, ipsi (ut haberet quod miraretur) Principi Cardinali, à Villæ Domino oblatum fuisset. Liceat mihi cum *Coropio* meo 4. *Hermathene* lib. serijs nunc ludere iocis, & ridentem dicere verum: *Vitulum* nimirum, à *Vita* dictum, & non diminuentium more formatam ideo hanc dictionem fuisse, quod minus vitæ hoc animal; sed quod gratiorem & delictiorem illam, minoribus nempe omnibus animalibus communem habeat: ut dum corculum, ocellos, basiolum, & similia lōgè, quàm sint voces primitiæ, gratiora nominamus. Vnde & *Vitulus* exultantis, gestientis ac tripudiatis vox, ut ab os osculum & osculor deriuantur. *Vitula* etiam pro *Letitiæ Dea*, quam alij non bene *Victoriam* interpretantur, iam olim sumebatur. Tunc enim nobis iucunda peragitur vita, dum gaudijs indulgemus. Si quis tamen etiam pro *Victoria Vitulam* habeat, ego minimè moror, qui utramque, & *Letitiam* & *Victoriam* Illustriss. Cardinali huic nostro exopto: quibus ambabus se ut *Pax* quoque iungat, ipsum bonum simul *DEVM* veneror, *Pax* illa *Italiæ* nunc tam ardētibus votis, imò *Europæ* vniuersæ desiderata, quam ipse inter duo illa præcipua Regnorum potentissimorum, in hoc Orbe Christiano, *Capita* stabilire omni conamine tentat. Ut eo modo *Letitia* populorum, *Pax* Principum Christianorum, & *Victoria* sanctorum Pontificis nostri desideriorum, tres illæ *Apes* sint *Barberinæ* immortalitati consecrandæ, quæ ex Vitulo natæ, originis suæ memores, gaudeant, latentur, & quàm diutissime ac felicissime vitulentur.

Est tanta profectò *Apis* ac *Bouis* intrinseca quædā & cognata sympathia, atque societas, ut nō modò in rebus eluceat ipsis, & ex mēte *Plinij* lib. 2. 1. cap. 14. adeo *Apibus* etiā simū bubulū prodesse cōstet, ut illo suffiri aluearia sepe cōueniat, quod innascentes bestiolas necet, *Araneos*, *Papiliones*, *Teredines*, ipsas verò *Apes* mirè excites, sed in voces illa quoque conueniētia transierit. Quod *Apis* nēpe *Bos* ille apud *Ægyptios* vocetur, quē illi cū multis alijs absurdis & ridiculis maximè rebus, quas supra in *Canis* historia insinuavi, Numinis vice colebāt, & vafis *Cacodæmonis* artibus delusi, auguria ab hoc ipso & responsa capiebāt, dum è manibus confu-

Tertia causa.

Ex Boue Apes nascuntur.

Felicitatem Orbi Apes Barberinæ pollicentur.

Quarta causa.

Vitulus i cept non procul ab VRBE nascitur.

Vituli Etymon spem letitiæ promittit.

Vitula olim letitiæ Dea.

Authoris votum de tribus Barberinis Apibus.

Apum ac Bouis sympathia in rebus.

In vocibus quoque.

lentium ille cibos capiebat. *Germani Caesaris manum auersatus est*, inquit Plinius, *haud multo post extincti*.

Magni fie-
bat Bos a-
pud Roma-
nos.

Non ea dementia *Romani* erant, ut *Aegyptiorum* more *Bouem* adorarent, tanti ipsum tamen faciebant, prioribus illis temporibus, in ipsa *VRBIS* adolescentia, ut Plinio teste fuerit inter exempla damnatus, qui occiderat *Bouem*, actusque in exilium tanquam colono suo interemptio. Est enim, ut *Aristoteles* ait 1. *Polit.* cor. cap. 1. *Bos pro seruo pauperibus*. Et *Varro* iam supra laudato loco. *Hic socius hominum in rustico opere est*, inquit, *& Cereris minister*. Ab hoc antiqui ita manus abstineri voluerunt, ut capite sanxerint, si quis occidisset. Neque hoc absque iustissima,

Causa cur
estimaue-
runt Boue
Romani.

ut ego iudico, ratione factum: cum *Populo Romano* & honores, & diuitiae, & ue-
tigalia à cultis per boues bene agris tunc temporis solummodo prouenirent. Nā
ut *Cato* refert: quem virum bonum colonum dixissent, amplissime laudasse existimabant.
Et locupletes dicebant loci, hoc est agri plenos: veluti à pecore pecuniam appella-
bant, quam in aere primus *Seruius Rex*, ouium, bouumque effigie signauit.

An exiguo sibi Boues quoque honori ducere poterant, quod ab ipsis Impera-
toribus, hoc est Triumphalibus exercituum Romanorum Ducibus acti, laurea-
to terram vomere proscinderent? *Aranti* inquit *Plinius*, quatuor sua iugera in *Uti-
cicano*, quae praeta *Quintia* appellantur, *Cincinnato* viator attulit *Dictaturam*, & qui-
dem ut traditur, nudo plenoque pulueris etiamnum ore. Romanis ita ex agris sepius
per viatores suos, siue nuntios Senatui Ducesque arcessere mos erat.

Honorifi-
cum Bobus
quod in
arando ab
Imperato-
ribus Rom.
duceren-
tur.

De Animali hoc in autographo nec Latinum, nec Mexicanum nomen extat
nostra igitur coniectura hic merà utemur; adiuti tamen non integrè quidem, ut
in praecedentibus factum est, *F. Gregorij de Bolinar* descriptione, sed aliqua-
saltem, & conformi ex libris Navigationum Americanarum desumpta, quae
nostrae opinioni faueat, attestatione. *Taurum* autem nobis potius, quam *Bu-*

F. Grego-
rius hoc
animal no-
bis non
descripsit.

uem appellare libuit. Tamen si enim *Bos* communi quadam notione omne bu-
bulum genus adultius maximè, designet: qui tamen accuratius loqui voluerunt,
inter Latinos Authores *Valla* praecipuè, hoc inter Boue *Taurum*que discrimi-
nis posuerunt: quod Bouem voluerint dici, qui castratus est; ut ideo aprior ara-

Cur Tau-
rus potius
quam bos
nobis vo-
cetur.

tro fieret, aut opimiùs saginaretur. *Taurum* verò, qui procreationi reueraretur,
dux & maritus vaccarum. Quam etiam differentiam *Columella de re rustica* cap.
20. agnouisse videri potest, dum ait: *Neque enim alio distat bonus Taurus à ca-*

Taurus pro
Boue &
Bos pro
Vacca ali-
quando ac-
cipiuntur.

*strato, nisi quod Tauro torua facies est, vegetior aspectus, breuiora cornua, torosior cervice,
& ita vasla, ut sit maxima portio corporis, ventre paulò substrictiore, qui magis rufus,
& ad ineundas feminas habilis est*. Quae verba aptissimè Tauro nostro congrue-
re mihi videntur. Quamuis non sim nescius, etiam Boues grandes aratro com-
modos à *Virgilio* Tauros vocari 1. *Georgicorum*, cum ait:

Ergo age terra

Pingue solum primis extemplo à mensibus anni,

Fortes inuertant Tauri.

Et Boues pro Vaccis ab eodem acceptos esse, me mouent sequentes 3. *Georg. ver-*
ficuli, in quibus docet quae Vaccæ sint eligendae pro Iuencis ad aratra gignen-
dis: *Sen quis velit*, inquit,

Fortes ad aratra iuuenkos.

Corpora præcipuè matrum legat, optima toruæ
 Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
 Et crurum tenuis à mento palearia pendente.
 Tum longo nullo lateri modus, omnia magna,
 Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
 Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo
 Aut iuga detrectans interdumque aspera cornu.
 Et faciem Tauro propior, quæque ardua tota
 Et gradiens ima verrit vestigia cauda.

In quibus postremis verbis *Tauri* significatum propriè pro *Vaccæ marito* sumit, cuius faciei aliquatenus *Vaccæ* *πρόσσωπον* simile esse debet.

Cum autem *Varro* loco iam supra dicto, quatuor in bubulo genere gradus faciat ætatis, *Virulorum*, *Iuencorum*, *Bouum nouellorum* & *vetulorum*: in tertio ac quarto *Taurum* ac *Vaccam* reponit. Et castrare non oportet, ait, ante bimatum, quod difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutilis sunt. Quæ sterilis est *Vacca*, *Taura* appellatur: quæ prægnans, *Horda*: ab ea in *Fastis* dies *Hordicalia* appellantur.

Quatuor gradus ætatis in bubulo genere.

Videor in præfenti hac nostra icone talè mihi *Taurum*, viua veluti sub imagine repræsentari, qualem vitæ suæ prodigus *Thessalorum* aliquis è gente olim in pugna exoptabat; vel nunc audacissimus *Iberus* quispiam in ludis *Taurorum*, etiamnum apud *Hispanos* vñtatis expeteret, & qualè inter alios his *Plinius* verbis depingit: *Tauris in aspectu generositas torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota commotio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans spargensq. in altum arenam & solius animalium eo stimulo ardescens. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice Tauros necare: primus id spectaculum edidit ROMÆ Cæsar Dictator.*

De Ludis Taurorum apud Veteres.

Et spectacula quidem ferarum, quæ inter se committerentur matutinis horis *Populo Romano* exhibita fuisse, ex *Senecæ Epist. LXX.* veluti crudeles hominum pugnas meridianis agitatae fuisse, ex eiusdè *Epist. VII.* discimus: illa ad voluptatem, hæc ad omnem tollendam humanitatem præparatæ. De his ille ultimo hoc loco. *Casu in meridianum spectaculum incidi, inquit, lusus expectans & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est: quidquid ante pugnatum est, misericordia fuit. Nunc ommissis nugis mera homicidia sunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt. De prioribus verò in fine lib. 3. de Ira, hæc quæ iram cuiusvis indomiti animi compescere valeant rectissime, dicta leguntur. Quid seruo? quid Domino? quid Regi? quid clienti tuo irasceris? sustine paulum, venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina harena spectacula, *Tauri* & *Vrsi* pugnam inter se colligatorum: quos, cum alter alterum vexarit, *Sus* cōfector expectat. Idem facimus. Aliquem nobiscum alligatum laceessimus: cum victo victoriq. finis equè maturus immineat. Scio quid hic *Iustus Lipsius* seculi nostri eruditorum Lumen, coniecturæ moueat, pro *Sus*, *suus* legendo: ac mihi finis magis arridet, quod finis nepe cōfector siue mors animalia hæc non minus post diuturnam pugnam expectet, ac victo victoriq. homini finis equè maturus, quem mors excipit, immineat: ut ibi quasi seipsum *Seneca* explicat. De pugna &*

Romanorum spectacula à feris & hominibus exhibita.

Senecæ loca.

Iustus Lipsius.

natura Taurorum plura habes in *Æliani* lib. 4. cap. 37. ex *Gillij* accessione.

Nunc examinandum an rectè *Taurum* hoc animal & quidem *Mexicanum* appellauerimus. Poterat nonnemi videri ad *Bifontes* potius ablegandum esse, de quibus *Solinus* cap. 22. *In omni Septentrionali plaga Bifontes frequentissimi sunt*, inquit, qui boues feris similes serosi, colla iubis horridi. Ultra Tauros perniciatē gentes capiti assuescere manu nequeunt. Horridus & villosus nostræ bestiae habitus, & iuba cirrosa nonnihil persuadent. Sed reclamant *Gillius* in *Æliani* prædicto libro, ubi ad Ceruorum potius similitudinem accedere illos scribit, & cuius a media fronte inter aures vnum cornu in excelsitatem magis dirigatur, quam ea, quæ nobis nota sunt cornua.

Verumenimvero hæc *Gillium* non satis consideratè de *Bifonte* pronuntiasse, quæ ex *Cæsaris* lib. 6. nulla huius facta mentione transcripserat, & bene mouit *Aldrouandus* & ante ipsum *Germanus Zoographus*, qui *Cæsarem* non *Bifontem* sed *Rangiferum* potius descripsisse eò loci affirmavit. Esse tamen villosum animal & *Seneca* in *Hippolyto* scripsit.

Tibi dant varia pectora Tigres,

Tibi villosi terga Bifontes,

Latifque feri cornibus Vri.

Putauit etiam *Aldrouandus* à *Calphurnio* *Æglog.* 7. certissimo *Bifontem* his versibus designari, quamuis nominis *Bifontis* nullam ibi mentionem faciat:

Vidimus & Tauros, quibus aut ceruice leuata

Deformis scapulis torus eminet, aut quibus hirtæ

Iactantur per colla iuba, quibus aspera mento

Barba iacet, tremulisque rigent palearia setis.

Tamen quale nā hodie, & ubi terrarum id animal sit, nō facile demonstratur, & id eo mirum magis, quod Romanis olim in spectaculis indomitū & ferox ut vixit, quam fuerit, ab Orbis domitrice penē vniuersi, Roma in quā, tamen productū, & Equi instar ad currū adhibitū fuerit. *Martialis* id docet lib. 1. Epig. quos versiculos animalia varia cōprehendentes hic referre elegantia & necessitas laudet.

Picta quod iuga delicata collo

Pardus sustinet, improbeque Tigres

Indulgent patientiam flagello,

Mordent aurea quod lupata Cerui,

Quod franis Lybici domantur Vrsi,

Et quantum Calydon tulisse fertur,

Paret purpureis Aper Capistris,

Turpes eseda quod trahunt Bifontes,

Et molles dare iussa quod Choreas,

Nigra bellua nil negat magistro.

Quis spectacula non putet Deorum?

Et quamuis hæc nostræ bestię imago aliquam cum *Bifonte* similitudinem, si gibbum dorsi & iubam colli aspicias, habeat, discrepat tamē in alijs, quod in nostra nempe tota corporis pellis vndique sit villosissima & cornua satis exigua, quæ à *Laurentio Surio* *Carthusiano*, cuius authoritatē *Aldrouandus* laudat, tā deducta

An ad Bifontes hoc animal sit referendum.

non est
ad hunc
modum

Putauit etiam
Aldrouandus
à Calphurnio

Dubium
valde ubi
veri hodie
sint Bifontes.

Roma orbis
domitrix etiam
feros Bifontes
domuit.

Non esse
Bifontem
hæc nostrā
bestiam.

& por-

& porrecta describuntur, ut in ijs tres bene corpulenti homines insidere queant.

Nec facile *Vrum* esse mihi persuadere possum. De *Vris* autem duo apud *Plinium* (apud *Aristotelem* nihil) existant loca lib. 8. cap. 16. *Paucissima Scythia* An ad vros
potius re-
feratur. gignit (animali nempe) inopia fruticum, pauca contermina illi *Germania*: insignia tamen *Boum* ferorum genera, iubatos *Bisontes*, excellentique & vi & velocitate *Vros*, quibus imperitum vulgus *Bubalosum* nomen imponit, cum id gignat *Africa*, vituli potius *Cervine* quadam similitudine. Et lib. 28. cap. 10. Nec *Vros* aut *Bisontes* habuerunt *Græci* in experimentis, quamquam *Boue fero* refertis *Indiæ silvis*, portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est. Ex *Cæsaris* commentarijs discimus *Vros* esse quidem *Boum* similitudine, verum *Elephantis* paulò minores. Et cornuum, eorundem amplitudinem figuram ac speciem, longè à nostrorum *boum* cornibus differre. *Solinus* ait hac ob capacitatem dempta inter regias mensas potuum gerula feri. Meminit & *Virgilius* 1. *Georg.* eorundem his verbis.

Cui super indignas hiemes, solemque potentem
Silvestres *Vri* assidue capreaeque sequaces
Illudunt.

Et 3. *Georg.* de pestilentia boum

Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæstas ad sacra boues *Iunonis*; & *Vris*
Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Dubitatur an veros hoc ultimo loco *Vros* *Virgilius*, an magnos quoslibet *Boues* accipere voluerit. Certum est *Vros* non habere illum, quem in nostro conspiciamus *Tauro* gibbum, & incertam valde huius animalis, tam apud recentiores nostros, quam veteres *Scriptores* historiam & delineationem esse, quod nisi ad necessaria magis pergerem, & discordantibus eorundem verbis hic liquido demonstrare possem, sed alteri loco referuo.

De *Vris*
etiam du-
bia plera-
que.

Nunc an *Bubalis* potius accenseri debeat, & ipsum nō inutiliter planè examinandum. Cornua aliquam cum *Bubalorum* cornibus convenientiam habere apparet. Et cum peregrini animalis iconem hanc ostenderem cuidam *Religioso viro Familie S. Francisci Hispano* quidem natione, verum qui annos triginta integros in *Peruano* Regno vixerat, & maximam quidem partem in Ciuitate illa amplissima *Quito* sub *Aequinoctiali* linea sita sanior longè & minori cum caloris molestia, ut mihi affirmabat, quam nunc *Romæ* transegerat, interrogaremque.

An ad *Bu-
balos* per-
tineat hoc
animal.

quo ipse hoc terrificum animal nomine insigniret? Hoc solum respondi accepi, *Bubali* sibi videri. Cū enim simile animal in *Peruano* Regno nunquam conspexisset, neque ad *Mexicanos* vnquam, quemadmodum *F. Gregorius* fecerat, penetrasset, *Bubalis* quam maximè assimilari existimauit. At neque in *Hispania*, neque in *Orbe Novo* toto vitæ suæ curriculo, septuagenario iam paulò minor, *Bubalis* prius viderat, quàm in nuperrimo itinere *VRBI* vicino, quod ipse ex *Cen-*

In *Quito*
sub *Aequi-
noctiali* op-
timè degi-
tur.

Nec *Hispa-
nia* nec
America,
Bubalos
alic.

tum cellis (Ciuità *Vecchia* vocant Itali) *Romam* eundo conficiebat. His enim in locis, in quibus celebre illud *S. Spiritus* *Romanum Nosocomium* non pauca oppidula possidet, *Equorum* ac *Bubalorum* ad amplificandam eorundem procreationem, centena aliquot vagantur & sustentantur eam quidem solā ob causam, ut *Domus* huic verè piæ, plurimumque *Charitatis* operibus intentæ

Vestigal
vberimum
ex his pro
*Nosoco-
mio S. Spi-
ritus*.

In hoc No-
tocomio
duodecim
millia egro-
rum vno
anno fue-
runt.

Cur non
sit Bubalus.

Non rectè
Bubalum
nostrum Bu-
balum vo-
cari.

Bubalis &
non Buba-
lus ex Gre-
co verten-
dum erat.

Quid Buba-
lis veterum
fuerit, for-
san adhuc
nescitur.

Buffelus no-
ster non vi-
detur ex-
pressè ab
antiquis de-
scriptus.

vberius inde vectigal proueniat, ad tot millia ægrorum, puerorumque pro-
ctitiorum alenda. Memini enim, nos toto *Anni Secularis* M.DC. curriculo, quo
ibi mansi, ultra duodecim millia ægrorum suscepisse, & necessaria alimen-
torum ac medicamentorum ope cunctis succurrisse.

Veruntamen *F. Gregorio* maiorem ego fidem habeo renuenti, qui certissi-
mè, neque in *Peruano* neque *Mexicano* Regnis *Bubalos* vlllos reperiri mihi asse-
ruit. Et licet cornua in hac nostra bestia non teretia omnino, sed latiora & prel-
sa aliquantulum vt in *Bubalis*, se habere videantur, reliqua tamen corporis,
capitis maximè proportio *Bouem* perbellè refert. Est & hic *Taurus* noster villo-
sissimus: Bubalorum pellis ferme depilis & *Elephantorum* instar glabra, auris
certè pilis conferta.

Et quandoquidem Romanus ager præ ceteris Italiae locis hoc animali terri-
lis & nobilis est, ex quo non minora forsitan commoda, quam ex ipsis *Bobus*
incolæ capiunt, & de his locus ac tempus me aliquid dicere adhortantur.

Inter Europæ Nationes *Italici* præsertim, nec his omnibus tamen notum est
animal illud, quod hodie quidem *Bubalum*, sed nescio qua autoritate ducti
omnes appellamus. *Buffelum Itali* vocant, & vulgari voce *Busala* tam marem,
quam fæminam comprehendentes. An ab Italico Etymo Latinum, an ab hoc
illud descendat, æquè ignotum. Et si à Latinis etiam *Bubalus*, & à Græcis, *βουβάλος*
effertur, aliud tamen & longè diuersum à *Buffelo* animal designari voluit, qui
ante me animalium historias nostri xui scripserunt. Ego quidem superius mo-
nui à *Plinio* imperitum *Vulgus carpi*, quod *Bubalorum* nomine & *Vros* & *Bifon-
tes* ferorum illa bouum genera vocet, cum *Africa Vituli* vel *Cerui* facie, *Plinio* teste,
Bubalos gignat. Hanc ipsam *Bubali* dictionem apud *Aristotelis* interpretes tam
Iul. Cas. Scaligerum, quam *Gazam* inuenio 3. de Hist. Anim. cap. 16. vt *Scaliger*
textum secut, cuius hæc ibi verba leguntur: *In plurimorum animalium in sum sangu-
ne, (fibræ nimirum) in Cerui, Damae, Bubali, aliorumque quorundam non in sum.*
Vbi in Græco non τοῦ βουβάλου, sed τῆς βουβάλιδος *Bubuli* voci respondet. *Bubalis* igitur
potius, quam *Bubalus* dicendum foret. Et eò miror magis, *Scaligerum* in ver-
sione hac *Bubalum* pro *Bubali* aut *Bubali* describere voluisse, cum differentiam
hanc tamen minimè ignorauerit. Exercit. 206. enim, tacitè *Plinium* reprehen-
dit, quod vsus voce *Bubalus* pro *Bubalis* fuerit: ait enim ibi *Scaliger*, quod *Pli-
nius* legisset aliquando *Bubalin* esse *Africae* peculiarem, quando scripserat *vul-
gus Bubalorum* voce *Vros*, ac *Bifontes* efferre.

Quid autem propriè sit *Bubalis*, nolo modò anxius inquirere: cum in vec-
ribus, *Aristotele*, *Plinio*, *Oppiano* explicandis Iuniores nostri haudquaquam con-
ueniant. Aliam sibi fingit *Scaliger*, aliam *Bellonius*, aliam *Horatius Fontana* apud
Aldrouandum, alij aliam: vt ferme quot capita, tot sententiæ sint. In hoc tamen
probè omnes concordant, vulgarem nostrum *Bubalum*, *Busalum* aut *Buffalum*,
expressis nusquam verbis ab antiquis descriptum fuisse, nisi quis sub his *Ari-
stotelis* cap. 1. lib. 2. de Hist. anim. designatum putet, quando scribit: *Apud
Acharotas etiam Boues siluestres sunt, qui differunt ab urbanis, quantum inter Sues
urbanos & siluestres interest. Sunt colore atro, corpore robusto, victu leniter aduocati,
cornua gerunt resupinatoria. Quæ non malè in Busalis nostris signa elucet.* Cor-
nua

nua enim ita resupinata ac retrò reflexa gerunt; ut, cum tantum illis non possint in hominem, cui infesti sunt, impetum facere, quantum Boues eorundem cuspidibus, qui etiam abdomen alicui lacerare ac intestina extrahere valent (id quod hic misero cuidam lanioni ante hos duos menses contigit) non frustra tamen illa sibi à natura concessa norunt, sed & illis depugnant, tundunt, contundunt, ac iteratis calcium pressionebus etiam quem sub pedibus hominem habent, conculcant donec trucidant. An autem *Martialis* hoc versu suo.

Plus valent
cornibus
Boues quàm
Bubali.

Illi cessit atrox Bubalus atque Bison.

Intellexerit vulgarem nostrum, illis etiam *Romanorum* temporibus hic frequentem, quod non improbabile est: an *Vrum* potius Boum maximum siluestrium, ut alij credunt, nolo iam importunius disputare. Ferocitate mehercle nec *Vris*, nec *Bisontibus*, nec feris ullis quicquam bestiis concedunt, ubi ad intuitum rubrarum fortet fortuna vestium exasperantur. Tum enim tantà furoris rabie abripiuntur, ut eorum incursum aliquando vix purpurati etiam Principes declinari potuerint. Quamuis *Gillius* ex *Oppiano* idem facitare *Boues* scribat, cum ait: *Qui ad Boues accedunt, rubram vestem idcirco non ferunt: neque item splendidam qui ad Elephantos appropinquant, quod certè eiusmodi colore constet eas bestias efferari.* Seneca quoque lib. 3. de *Ira* hoc nouerat. *Quod accidere vides in animalibus multis, inquit, idem in homine deprehendes: friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad umbram Aspis exurgit, Vrsos, Leonesque mappa proritat. Omnia que natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana.*

Martialis
iocus de
Bubalis.

Bubali &
Boues ru-
brarum ve-
stium obie-
ctu exasperantur.

Senecæ lo-
cus de ira
cohibenda.

De hoc eleganter in *Metamorph. Ouidius*:

Haud secus exarsit, Circo quam Taurus aperto,

Cum sua terribili petit irritamina cornu,

Pumiceas vestes, elusaque vulnera sentit.

Obijciabantur enim in circo ad irritandos Boues vestes rubræ fæno suffultæ hominum formæ, *Fænei homines* & *Pile* appellatæ, quod ceu *Pilis* Boues illis luderent & cornibus impositas in aerem proijcerent. Hinc *Martialis*:

lactat, ut impositas Taurus in astra pilas.

Lippus hic *oppositas* legit, & meo iudicio conuenientius. Et ut ferocissimi sint etiam *Bubali*, ductorum tamen atque magistrorum suorum imperio facile audientes se præbent, fæminæ præsertim; quibus nomina sua imponunt propria. Vbi enim à Curatoribus suis nomine quæuis sibi indito ad mulctra vocatur, hæc dicto obediens, ex numero etiam grege discedens, accurrit illico, & semungi permittit. Ex quo lacte, pilæ lutoriæ aut ouali forma moleque, caseoli concinnantur sapidissimi (*Prouatura* vocant *Itali*) nec alio loco quam *Romæ* frequentiores. His miram lactis copiam, si à nutricibus esitentur, generari fæminæ nostræ experienciâ, ut asserunt edoctæ, sibi persuadent.

Bubalæ ad
muliebra
vocatæ ac-
currunt.

Caseus Bu-
falinus.

Portandis in curru ingentibus oneribus, bigis quadrigisque facile, & naui- bus quoque trahendis, difficilius aratro tamen aptantur. Vidi & *Equi* instar solum traxisse currum, & equitatum fuisse. Ut autem facilius cicurentur, ferrei vitulorum ætate, annuli naribus inferuntur cum funiculis, quibus à ductoribus suis trahuntur & reguntur. *Saturnaliorum* quoque diebus, ut ludicra Populo recreatio

Onera in-
gentia tra-
hant.

Cur sui de-
certant.

recreatio exhibeatur, post Equos, Equasque & Asinos, ipsi quoque Bufali cuius
 su pro præmio decertant non liberi tamen, sed funibus ab Equitibus tracti.

Alexander
 Petronius
 Romanus
 Hippocra-
 tes aestima-
 tus.

Caro Bu-
 falina.

Cornuum
 Bufalinorū
 quis vltus
 sit.

Spasmo fla-
 tuoso dicti-
 tur aduersa-
 ri.

Restat igitur
 ut Taurum & Me-
 xicanum
 quidē voce
 mus hanc
 bestiam.

An Boues
 ad ferenda
 onera sint
 conditi.

Aldrouan-
 di gibbo-
 sus Taurus
 non est no-
 ster.

De Bufalina carne hoc habeo quod addam ex *Alexandro T. Petronio de Vita Romanor.* quem fama hodieque ceu *Urbis* huius *Hippocratem* commendat al-
 quem, hæc sunt eius lib. 3. verba: *Bubali Caro visu pulchra, albida, tactu lenta &*
crassa, egrè concoquitur. Recens comesla, præter id quod ingrata est, alui fluorem mo-
uet: salita minus ledit, magis sapit: Iudeorum cibus est: lumbaris eius musculus, he-
par, lingua, & mamma in seminis adhuc lactantibus mirificè commendantur. Neque
solum apud Hebræos, sed apud Romanos Nobiles plerisque in pretio esse videntur. Ex
cornibus Bufalorum, quæ in alias etiam longinquas regiones distrahitur, mirum
est, quàm varia politissimaque Romæ supellex præparetur, Annuli, Globuli præca-
rij, Cruces, Capsule variæ, Pectines, Auriscalpia, cultrorum Manubria & similia,
quæ nitore & valore finissimum Ebenum superant, ut etiam his solis elaborandis
sui opifices & tabernæ hic instructissimæ inueniantur. Qui flatuoso illo Spasmo
ac conuulsivis motibus detinentur, annulorum eorundem gestatu se ingens be-
neficium percipere affirmant. Vidi principem virum eiusmodi molestis sym-
ptomatibus etiam nocturno tempore tentatum, qui hoc solo se remedio libera-
ri mihi fatebatur, quando in ipsa Spasmi accessione & paroxysmo, integrum
Bufalinum cornu exactissimè politum, quod sub cervicali continuo cum in fi-
nem seruabat, manu statim amplexatus fuisset.

Iure igitur ac merito *Tauri Mexicani* nomine hanc bestiam condecorabi-
 mus. Tametsi verò *Petrus Gillius* in *Æliano* ex aliorum mente Boues ad fe-
 rendam onera haud idoneos ait, cuius hæc sunt verba: *Quid inquit Cicero de*
bobus loquar? quem ipsa terga declarant, non esse ad onus suscipiendum figurata:
cervices autem natæ ad iugum, tam vires humerorum & latitudines ad ardua
extrahenda. Is ipse tamen paulò ante de Bobus Scythicis hæc habet: Scythi,
in quorum dorso gibber est, & procerissimi & ex omni parte albi perparvis cor-
nibus sunt & minimè acutis: similiterque ut Cameli eminenti dorso existunt,
simul & cum dorso clivella imponuntur, perinde ut Cameli genuflectunt, rursus
que suscepto onere surgunt, quod ipsum hominum, qui ijs ad gravissimum on-
rum vectiones utuntur, disciplina facere solent. Hæc eadem cum in Gelsnerianis Al-
drouandus historijs legisset, quærit ex quo Authore descripta hæc fuerint, qui
si Ælianum à Petro Gillio latinum factum vidisset, ut videre potuerat, scivisset.
Nec difficultatem negotio facit, quod, ut ipse inquit, Iulius Pomponius Sabina in
Comment. Virgilij ad Georgica de Scythicis bobus loquens, nullam gibbi faciat
mentionem. Nam & ipse fatetur Aristotelem 6. Histor. 28. scribere: Boues Syri-
cos more Camelorum nodos flectere scapularum. Cum Ælianus abique gibberis men-
tione eos ipsos describat.

Uterius hoc indagandum: an, quam gibbosi Bouis *Aldrouandus* proponit
 Iconem, ad nostram sit referenda? In *Madagascar*, ait, *insula, tantam bouum esse*
copiam tradunt navigationum in novum orbem Authores, ut bouem cochleari, aut alia
re viliori commutarent. Gibbum habent in dorso ex mera puraque pinguedine. Iconem
adieci ex Diario nautico Batauorum in Indiam Orientalem. Atqui nostrum quicum
illo bouem conferet, reperiet præter solum gibbum, similitudinis nihil appa-
tere.

rere. Nec cornuum figura eadem est, nec animal villosum est, nec usque adeo gibbus respondet. Quæ *Scaliger* habet de Gibbosis Bobus Exercit. 206. cap. 6. Sunt eadem ferme ipsa, quæ paulò superius ex *Gillio* citavi, solis immutatis verbis, & quos *Gillius* in Scythia, hic in agro *Comandiano* Tartarorum reperiri scripsit, & nouo ipsis indito nomine *Bocamelos*, veluti *Cameloboues* diceret, appellauit. Verisimile tamen est, ex M. Poli lib. 1. cap. 17. hæc ipsum descripsisse, qui & Ciuitatem nominat *Comandu* in regione *Reobarle*, ubi eiusmodi boues gibbosi pilo albissimo, exiguo & plano nascuntur, & Camelorum more Agaloni obediunt.

Veruntamen hæc omnia aliena adhuc à nostro *Tauro Mexicano* existunt. Propius accedit *Petrus Hispalensis*, qui Boues ait esse in *Quiuera* Orbis noui prouincia, gibbum in humeris habentes ad ferenda onera, & anteriora horum villis prælongis obiecta esse. Adhuc vicinius appropinquat icon illa, quam ego perlustrando noui orbis nauigationum volumina, inueni in *Hieronymi Benzoni* *America* parte quinta, & quidem in Tabula Chorographica *Nouæ Hispaniæ* in India Occidentali: ubi ære incisam hanc nostram bestiam ad vnguem nostræ respondentem videre est: hoc solo tamen discrimine addito, quod nostra figura *Taurum*, vt ex genitalis masculini signis conspicuis patet, illa vaccam cum luculenta vberum ostentatione repræsentat. Huius bestię gibbo auis insidit cum *Psittaci* inscriptione. Recte igitur & ordine factum est, vt huius historia præclaro huic operi de *Nouæ Hispaniæ* plantis, Mineralibus atque Animalibus infereretur, *Mexicanus* potius, quam generali vocabulo *Americanus Taurus* vocitaretur.

Petrus Hispalensis magis consentanea nostra Tauro dicit.

Adhuc magis consentanea figura Hieronymi Benzoni.

Sed proximè omnino, & vt verbo fertur, rem acu tangit, *Theuetus*: & ex hoc *Ambrosius Pareus* lib. 24. cuius hic libet verba recitare. Proditum apud *Theuetum* legimus, inquit, in noui orbis *Florida* ingentes cerni *Tauros*, Butrol Barbarorum lingua dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamque in dorso *Cameline* similem, pilo promisso & fuluo, cauda *Leonina*: non est ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur, nisi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduersum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduersum venena se muniant. Exstat hoc ipso *Parei* libro *Tauri* huius tam ferocis satis ferox imago, in qua, hoc quod reprehendam, habeo, quod rictum nimis apertum versus aures *Pictor* produxerit, qui in nostra figura nostratium bouum oris diductionem minime excedit. Reliqua membrorum proportio, & crinium colli, ceterorumque corporis pilorum promissio cum nostra satis congruit. Ex hoc iam iterum, quod supra monuimus, luce clarius patet, non *Peruanum*; sed *Mexicanum*, siue *Floridanum*, siue *Nouæ Hispaniæ*, hoc est illius noui orbis partis esse animal, quæ à *Peruano* separata & suos olim separatos Reges siue *Motazumas* habuit.

Omnino cum nostro Tauro conuenit *Theueti* icon descripta.

Est tamen in rictu peccatum.

Non possum, quin vel curiosi Lectoris gratia non contemnendam hic questionem expediam: Sitne hæc bestia *Nouæ Hispaniæ* indigena, an ex *Europa* condelata? Audiamus *Ioseph. à Costa* in sua generali *Indiæ Occident.* historia, an nodum hunc nobis dissoluturus sit. Certa animalia ait ille, *Nouo orbi* sunt soli familiaria, nobis æquè peregrina, atque orbis ipse incognitus olim fuit, vt erit exempli gratia *Canis*, quem primo loco descripsi: alia cum nostris conueniunt,

An hæc bestia sit *Nouæ Hispaniæ* aduentitia?

Hac ex ip-
so à Costa
enodatur
quælitum.
Mirum ve-
tigal &
provenit
ex corijs
vaccarum
boumque
noui Orbis.

niunt, ut Vrsi, Leones, & similia. Alia illis incognita planè gentibus, à nostris primum eò delata fuerunt. Qualia inquit Iosephus lib. 4. cap. 23. sunt *Oves, Vacca, Capra, Sues, Equi, Asini, Canes nostrates ac Feles*. Boues & Vaccas ait, mirum in modum propagatos fuisse & ita multiplicatos, ut millenario per se numero in montanis diuagentur. Hæc à seruis æquè ac liberis petuntur, occiduntur, excoriantur, & commercia inde coriacea in *Nova Hispania* celeberrima agitantur. *Tergorum enim*, inquit ille, *innumerus numerus in Hispaniam effertur. Anno 87. ex Sant Domingo 35444. corijs bouinis, vaccinisque naues onerabantur. Ex Nova Hispania autem 60350. iungebantur, quæ pretio æstimata 96532. pæsi suæ Regales octonorum reddunt. Merces hæc, qui in Seniliæ littoribus expostas lustrat, in spectaculo in stuporem datur.*

Bubulum
pecus inu-
merabili-
ter crevit
in nouo Or-
be.

In hunc sensum & hæc sunt, quæ lib. 1. cap. 21. habet. *His adde, ait, quod ante hæc tempora nec vitulum pecorum greges inibi fuerint, qui tamen postquam Hispani hæc Insulas (Cubam nimirum, Hispaniolam, Iamaicam, Margaritam, Dominicanam) occuparunt, nunc numerosis gregibus oberrant: siue Tauros, siue Equos, siue Porcos, siue Canesque. Vaccarum greges tot tamque frequentes sunt, ut nullo dominio priuatum adiectæ quoquoque cumulatè vagentur, & ab incolis ferarum modo indiscretè figantur capianturque saltem corij causa, quod detractum exiccant, & merce istiusmodi negotiantes suas agitant.*

Quæstionis
decisio.

Volui hæc Authoris pluscula licet, verba recitare, ut quid in hac controuersia decidendum lector velit, ipsemet iudicare possit. Videtur is bubulum pecus ab *Hispanis America* illatum fuisse, concludere velle. At, ut ego *Mexicanum* nostrum *Taurum* prius *Hispanicum* fuisse credam, nulla ratione adduci queo. Reclamat peregrina animalis facies, nec *Asiaticis*, nec *Africanis*, nec *Europæis* visa prius in Urbibus aut saltibus. Ut enim, quos supra proposui diuersimodos Boues aliquam cum hoc Tauro partem similem habeant, siue iubam, siue caudam, siue cornua, siue colorem pilorum rutilum, siue gibbum aspicere velis, nullum tamen reperies, qui omnia hæc coniuncta obtineat. Nec nisi temerè credi potest, nostratium aliquem Bouem ab *Americano* siue solo, siue celo, post plures etiam prolium propagationes tam mira metamorphosi mutari potuisse.

Dicendum
potius illi
regioni na-
tuum hunc
Taurum ef-
fe.

Huc facit, quod *Indicæ* titulum *Vacca* illa *Tauro* nostro persimilis in Chorographica, ut dixi, tabula expressum habeat: quasi Scriptor ille dicat, gentili *Indiane* hoc animal proprium ac natuum esse; cum & *Theuetus* *Taurum* hunc *Florida* veluti incolam, & natuum adscribere voluerit. Nisi Iosephus non omne forsan bubulum pecus, sed illud solummodo ab *Hispanis* ad *Indos Occidentales* transportatum voluit, non quod ferum & siluestre, sed cicur & urbanum fuit, multiplicatū tamen ob regionis fertilitatem opima pascuâ, calique clementiam, innumera prole filuas postea repetere coactum fuerit. Maneat igitur hic *Taurus* verè *Mexicanus*, & forsan Iosepho à *Costa* minus cognitus, quod in *Pernam* potius hic Regno vixerit, cui regioni hæc bestia minimè familiaris est.

Potuisse
Indos etiã
harum sil-
uestrium
vaccarum
lacte viue-
re.

Existimo quoque, ut ferocissimum sit animal, *Indos* tamen, priusquam nostræ *Vaccæ* eò transferrentur, siluestrium harum lacte vaccarum victitare potuisse, & adhuc ibi viuere, quò nostræ nondum peruenerunt; quod distenta, quæ in icone tabulæ chorographicæ illa apparent, vbera insinuant. Et mani-
bus

bus ereptos vitulos domari potuisse *Theuetus* quoque meminit. At nescio quam argumenti huius speciem mihi præbet subligaculum illud coxæ annexum, cum sex rotundis pilis inde dependentibus quasi nolis sonantibus, ac tinnabulis aut alijs quibusvis ornamentis nolarum defectu studiosè illis Tauris vaccisque alligatis, veluti & nostris campanulas in collo vaccis adaptamus. Nam quòd nonnemini, qui hanc mecum in autographo picturam bene miratus est, viderentur esse verrucæ eiusmodi, quales sæpe in Equis innasci ac Mulis cernimus, non habet multum verisimilitudinis. Sunt & iidem illi *Americani* non omnes adhuc ab *Hispanis* domiti, semiferi & agrestes homines, eodem quasi cum bestijs domicilio gaudentes, quos sibi ut pareant, difficili haud negotio conficere possunt. Atque hæc de Tauro hoc Mexicano, quæ mihi dicere licuit: siue paucula, siue nimia æqui bonique lector consulat.

TAVRVM tollit, qui vitulum sustulerit, antiquum erat prouerbum. Et ego qui *VITVLVS*. Taurum iam tuli, an vitulum non sustulero? An quid de Boue non pauca dixi, de Vitulis non pluscula etiam commentaturus ero? Et quidem cum tam opportuna se offerat occasio *Principi* meo *Cardinali Barberino* me sistendi, & *Anatomen* monstrofi ac *Bicipitis Vituli*, quam benignissimè mihi curam iniunxerat, enedandi: & *Summi* simul *Pontificis* *VRBANI VII* nutui subiectissimè obediendi. Cum enim *Sanctitas* sua eiusdem *Vituli* partium ichnographiam, & breuem earundem explicationem sibi à me exhibitam vidisset: rem non indignam censere visa est, quæ publicis etiam typis committeretur. Id quod ego, non ut ad nutum hunc quàm obsequentissimum me non præstarem, in hunc usque diem distuli; sed ut tempori potius inferuirem.

Occasione
Bicipitis
Vituli ali-
qua de Vi-
tulis dicē-
tur.

Erant autem cum Summo Pontifice tunc in *Vaticanis* curæ meæ cōmissis *Horatius*, qui ab amœnitate aspectus pulcherrimi, siue *Calliopeiorum* (*Itali Belvedere* dicunt) nomē meruerūt, *Ioannes Ciampolus Lynceus* supra memoratus, *Iulius Mancinus* intimus & Cubicularius Pontificius *Archiater*, vir non Aristotelicā modo philosophiā & Hippocraticā Medicinā eminentissimus, sed Chymicarū quoque rerum gnarus, Anatomicus insignis, & liberalium plurium aliarum artium non tam amator, quàm exactissimus iudex & æstimator. Hi dū varia mecū de monstro hoc confabularentur, accessit tertio loco *Augustinus Oregius* ut suæ Sanctitati adhuc Cardinali, ita nunc quoque à Theologicis studijs, & à dispensandis secretionibus Eleemosynis, vir doctissimus & probissimus: qui omnes variarum nobis controuersiarum campum aperuerunt. Et in primis quidem: An animal hoc simplex, an duo potius dici meruisset, ob duo exactissimè formata capita? siquidem *Cerebro* & non *Cordi*, quod *Aristotelici* faciunt, primatum *Medici* attribuunt. An aer à pulmonibus haustus cor ingrederetur, quod vulgò creditur? cum in hoc monstro hi per tubulum inflati, soli absque corde intumuis- sent. An, cū in hoc *Vitulo* gula deesset, & vnus idēque meatus aeri in pulmones, & cibis in ventriculos deferendis inferuiret, diu hoc monstrū superstes esse potuisset? De quibus in historia sigillatim aliquid, si tēporis permittet angustia, philosophabor. Et si quos hætenus scripta nostra solūmodo forsan delectarunt: spero nunc eadem vtilia ijs maximè fore, quod quandam animalis huius partium anatomicam lucem allatura sint; quæ vel ab alijs neglecta, vel non detecta fuit.

Iulius Man-
cinus Ar-
chiater Pō-
tificius, plu-
rimarū li-
beralium
disciplina-
rum periti-
tus.

Augusti-
nus Oregi-
us Sancti-
tatis suæ
Theologus
doctissi-
mus.

Quæ de
hoc vitulo
monstroso
in questio-
nem veni-
re possint.

Nec

Principes
etiam vi-
ros in aspe-
ctu vilium
rerum phi-
losophari
debere.

Nec indecorum prorsus est, Summos quoque Principes ad hæc aspectu quidem vilia, philosophica tamen, & nescio quid reconditi præferentia Naturæ conamina interdum se dimittere, & magnam in parvis rebus admirari DEIPientiam. Non aliter certè, ac Amplissimo *Cardinali* huic nostro, ita *Carolo V. Biceps* olim *Vitulus*, ut quod miraretur, haberet, oblatus fuit, *Nicolaus Villagus* his verbis id testante: *Carolus V. expeditione Africana cum in Largheram nobiliem Sardinia urbem appulisset; eadem nocte res insolita contigit. Bos enim vitulum bicipitem peperit, quem mulier cuius bos erat, videndum Cesari obtulit.* Ingredimini amici: nam & hic *Dij* habitant, dicebat *Heraclitus*, dum in vili quadam casula, foras se calefaciens & opera diuina admirans, sederet. Nos veriores Philosophi, qui Christiani sumus, infinitam & impenetrabilem *Creatoris* nostri sapientiam in omnibus etiam abiectissimis creaturis, ne dicam insoliti quippiam habentibus, quod in hoc nostro *Vitulo* elucescet modò, non satis superque vnquam admirari & laudare poterimus. Aggrediamur igitur opus, & historico saltem filo nunc vituli huius, tam internas quàm externas diligenter partes delineemus: & illa, quæ controuersiam facere videbuntur, ampliore etiam sermone postea enucleemus.

Vituli hu-
ius bicipi-
tis descri-
ptio.

Die igitur XVIII. Aprilis, Anni M.DC.XXIV. iam sæpe memoratum bicipitem *Vitulum* domi meæ præsentibus ferme omnibus *Romanae vniuersitatis* nostræ Medicinæ studiosis, secui. Natus autem fuerat mortuus, licet iam maturus partui, & vi quasi à matris utero abstractus, quem forsitan ob duplex caput commodè illa parere minimè potuerat. Longus erat spithamas, siue palmos (pro vna eademque mensura hæc ego vocabula sumo) quinque, & satis extensos.

Magnitudo.

Caput.

Dentes &
huius &
vaccini.

Vtrumque caput perfectum, satis magnum, & proportionem corpori responderebat. Dextrum tamen sinistro paulò maius: hinc dexter & posterior pes etiam nonnihil erat contractior, quasi scilicet ob maioris capitis molem latus illud abbreviatum atque retractum fuisset. Singula suos dentes capita quoque ostendebant: quatuor enim in quolibet anteriores incisores erant in maxilla inferiori, quibus in superiore nulli respondebant. In vtraque tamen maxilla tam superna, quàm inferna, sui erant molares ordine siti, quotamen non numeraui. Hoc scio interim, in perfecto atque adulto hoc animali Boue, siue Vacca; hos dentes determinatos reperiri: octo nempe anteriores incisores omnes eiusdem prorsus figuræ in maxilla inferiore: sed desunt illi, qui canini in alijs animalibus dicuntur. Ex vtroque latere eiusdem maxillæ decem in superiore nulli adsunt, qui cum incisioribus correfpondeant, nec vlli canini. Molares nouem numerantur, tam ex vno quam ex altero latere. Erunt igitur simul sumpti omnes numero quadraginta sex vaccini dentes. Oculos, nares, aures & cetera omnia perfecta inueni in hoc vitulo monstroso. Cerebrum quoque integrum, quod in vno saltem capite peruestigare volui: sanguinolentum hoc tamen conspiciebatur, quod ipsi ex conatu forsitan ac nisu matris, ob partus difficultatem, & compressionem accidit.

Oculi, na-
res, aures,
& cerebrum.

Vertebrae
colli & to-
rius spinæ
dorsalis.

Vtrumque etiam *Caput* hoc suæ particulari vertebrae infidebat, & vtraque hæc vertebra tertiæ cuidam in medio sitæ, quæ & suprema colli dici potest, laterali-ter adhærescebat. Priorum vtraque vnico tantum foramine prædita erat, per quod

quod spinalis medulla ex capite egrediens transibat, & vtrinque in tertiam vertebram ingrediebatur tribus donatam foraminibus, duobus nempe lateralibus quæ iam dictam medullam admittunt, & tertio inferiori, per quod medulla egreditur, & in suppositam sibi vertebram ingreditur. Hoc tamen hic aduertendum, vtramque medullam, ex vtraque occipitis basi seu foramine egressam in hac tertia vertebra (quæ ob id longè maior est, quam duæ sociæ laterales) vniri, coalescere, ac vnicum tandem medullæ truncum per totam dorsi spinam descendere, simplicem dico, ac non duplicem, quod quis suspicari forsitan potuisset.

Medulla spi-
nalis primo
bifida, po-
stea sim-
plex.

Erat autem priorum vtraque dictarum vertebrarum, quàm arctissimè con-
nexa tam capiti, quàm vertebræ illi, quæ inter vtramque media sedebat, & triangu-
laris erat, cum priorum vtraque plana potius, & per transversum oblonga esset. Huic tertiæ postmodum triangulari, & ut ita dicam, triforata vertebra, quinq.
aliæ ordinariæ & his sexta adhærebat, quæ spinam siue appendicem valde elatâ
habebat, quod in alijs non videre vertebris fuit. Ex hac eminètia candicans fir-
missimus vtrinque tendo, nihil ferme musculosæ carnis possidens, instar albi ali-
cuius ligamenti enascebatur. Hic autem in vtrumque occiput inferebatur, pro ca-
pitum videlicet eorundem extensione, mira vterque Naturæ sagacitate fabrefactus.
Has aliæ ordine ad caudæ usque finem vertebræ sequebantur. Notandum hoc ta-
men velim, dorsi spinam non lineâ prorsus rectâ, sed arcuata veluti processisse.
Atque hæc de capitibus & spinali medulla dicta sunt.

Musculus
tendinosus
biceps in
vtraque ca-
pita infer-
tus.

Internæ oris partes lingua nempe & larynx, figuram suam ex omnibus con-
stituentibus particulis integrâ in vtroque capite sortitæ fuerat. Aspera etiam Ar-
teria ex quolibet capite singula exoriebatur, quæ ambæ paulo post ortû in vnâ
coalescebant. Verû quod nunc sequitur monstruosum magis est, quam quod vel
vnuquam viderim, scriptû legerim, aut ab alijs mihi recenferi audiuerim. Immis-
so enim alterutri asperæ arteriæ canaliculo, pulmones inflari iussi: elati fuerunt
vehementer in vtroque latere, vtrobiq. in tres lobulos diuisi, maior erat inferior
tres longus latusq. digitos transversos, alteri duo superiores pollicis magnitudinē
haud superabant. Sed cor ne tantillum quidem vel mouebatur, vel eleuabatur. Id
quod mihi quidem nouum minimè visum fuit, rapuit tamen in admirationem
non leuē Auditores meos & spectatores, quibus aliud longè persuasum erat. Cre-
debant enim præceptorum à Magistris suis traditorum persuasione, aerem à no-
bis & alijs animalibus in pulmones receptum, aliquam sui portionem sinistro
cordis ventriculo per arteriam venosam pro spirituum vitalium fabrica commu-
nicare. Quod falsum tamen esse nō tam animalium maiorum minorumq. alio-
rum, quàm humanorum etiam cadauerum pulmones per follē etiam inflati, ut
experiēti patebit, commonstrant: cum ne tantillum quidem cor ex inflato aere
intumescat, quod tamen si meatus vlli occulti forent & oculo nostro inpercepti-
biles, iam per fortem aeris impulsione aperirentur. Nam & invisibiles & alijs
medijs impenetrabiles arteriolarum cum venulis anastomoses in *plexu Choroide*
& *Reti mirabili* Cerebri, hoc ego solo medio, flatu nimirum, sæpe detexi. At cre-
pent potius ac disrumpantur propemodum pulmones violentiâ intrusi flatus,
antequam cor aerem admittat, necesse est. Veruntamen hoc quod iam di-
xi, mihi admirationem nullam mouit, sæpius enim eiusmodi spectacula spe-

Internæ o-
ris partes.

Inflatis pul-
monibus
per asperâ
arteriam
cor non
moue-
batur.

Non vide-
deri mea-
tus vllus
dari intro-
mittendi
aeris ex
pulmoni-
bus in cor.

Quod iam
requirit
mirabilis
longe est.

Nōstra ossi-
finum quid
in aspera
arteria.

-mā, pā
-mā, pā

zuloaga
zuloaga
di. pā
-mā, pā
-mā, pā

Aspera ar-
teria in
Oesopha-
gum tran-
sit.

Curiosa
quæstio.
An ali hoc
monstrum
potuisset.

Responde-
tur quæstio
ni.

ctaueram. Ast quod nunc dicam, id demum me extra me ipsum quasi rapuit. Cum enim iterum iterumque pulmones inflari curarem, ut preconceptam ipsius opinionem de cordis simul motu facto ex mente eradicare; toties sub ipso Diaphragmate utris instar aliquid subleuari, distendi, animaduerti. Hæsi diu quid hoc rei, aut monstri potius esset: cum ea in regione nec ullum ex pulmonibus foramen factum, & stomachorum seu ventriculorum ibi sacculos sitos esse nollem, deferri autem ad ciborum marcupia aeris substantia per asperam arteriam, ea re denique totam invertere rerum naturam, ac partium animalium seriem mihi videbatur. Quare immisso stylo per asperam arteriam, incepti per longum descendendo illam cultello diuidere, ad mediam thoracis regionem usque penetrando. Et ecce mirabile visu eundem ductum siue canalem in ventriculum sub diaphragmate positum definere animaduerti, quod equidem nisi manibus toties palpatum & ipsis quoque nostris usurpatum oculis fuisset, nec à nobis adhuc etiam crederetur. Sed & hic Naturæ industriam & admirabile omnipotentis DEI artificium satis superque stupere non potui: quod hoc ipsum asperæ Arteriæ corpus suo non probe modo instructum esset capite Larynge, nimirum Epiglottide, osse Ypsilonde dicto, & reliquis nodum hunc pneumaticum constituentibus partibus, sed & illud ipsum cartilagineis suis annulis constaret, & aliquò usque ad spatium quatuor forsan transversorum digitorum eadem substantia protenderetur. Tum idem ductus in alia substantia omnino mollem ac carnosam, & ut vno dicam verbo, ipsissima Oesophagi substantiam mutabatur, quæ in ipsum ut dixi ventriculum descendebat ac definebat. Hic iterum non potui non suspicere & laudare mirabile providæ Naturæ ingenium. Hæc enim aspera Arteria non (quod in alijs omnibus fieri tamè videmus) bifurcata diuidebatur, unum in hunc, & in alterum pulmonem alium ramum demittendo, sed recto statim tramite porrecta in gulam, siue Oesophagum transmutabatur. Ut tamen & pulmonibus aerem impertiretur, cuius gratia est effecta, fistulares tubulos ex sese in utriusque pulmonis lobos superiores, qui ipsi asperæ Arteriæ agglutinabantur, demittebat, per quos & aer in omnem pulmonum substantiam porro ingredi & egredi liberrime poterat. Hi omnes tubuli siue bronchia asperæ Arteriæ per omnes postea lobos disseminabantur, quod nobis patuit, dum inflarentur iidem & denuo detumescentes.

Atque hic per transfennam saltem, illius quæstionis quam supra mihi motam dixi, meminero: *An hic vitulus diu superstes esse, cibumque ac potum per eandem asperam Arteriam, aeri in alijs animalibus destinatam, transglutire potuisset?* Id enim nobis quotidie usu venire nouimus, ubi quid inter prandendum siue ex cibis siue potibus ad pulmones illabatur, tussim illico cum suffocationis metu excitari: quare quid hic sit respondendum, facile patere videtur.

Atqui ego inconueniens minimè censuerim, per aliquod etiam tempus hoc monstrum lacte materno lacto ali potuisse. Neque enim respirationi obstaculo esse debuerat, cum aer ad latera per sua se diuertacula in pulmones recipere, cibus recto interim itinere in ventriculos descendere facillime potuerat. Et quid si aeris etiam portio non parua cum cibo descendisset, inde mali secutum fuisset? hoc enim nobis frequenter euenire, dum ex angustioris orificij vitro bibimus, experientia testis est, & Hippocrates hoc monuit libello de Flatibus: *Omnia que eduntur & bibun-*

ur, inquit, spiritus in corpus inferunt, aliquando plures, aliquando etiam pauciores: id autem inde manifestum fit, quod plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent. Redit enim inspiratus aer foras, quia si eidem Hippocrati libello de Corde credimus, nullum neque ipse, neque aqua homini aut animali alimentum præbent.

Merito autem, inquit, recurrit spiritus & aqua, non enim humana nature alimenta hæc sunt. Quomodo enim hominis alimentum sint ventus & aqua cruda? Idem tamen Hipp. libello de Flat. (vt hoc obiter dicam) contrarium asserit, sic enim ibi ait:

Hippocratis loca controuersa.

Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium à triplici nutrimento sustentantur, horum autem nutrimentorum nomina hæc sunt: cibus, potus, spiritus.

Ac spiritus quidem qui in corporibus sunt, flatu vocantur: qui verò extra corpora existunt, aer. Qui sanè maximus est in omnibus quæ corpori accidunt, & auctor & dominus. Sed & vice versa, vt in ventriculum aerem, ita in pulmonem potum descendere voluit idem Hipp. eodem de corde libello.

Hipp. dicit pulmonem & cor bibere.

Etenim homo multò maximam partem in ventrem bibit: gula enim siue stomachus velut infundibulum potus copiam & quacunque volumus, excipit. Bibit autem & in guttur ac arteriam, minus verò & quantum latere possit per rimam illapsus. Ait etiam ibidem aquam in pericardio contentam ex potu scilicet in pulmonem labente, veluti urinam cordis esse. Quam mirabilem suam philosophiam his verbis concludit: Hunc itaque humorem cor de pulmone vna cum aere abducit: aerem quidem igitur, ubi in medulam cessit, necessario oportet retrò per eandem viam qua abduxit, reijcere. Verum humorem partim in culeum ac vaginam suam expuit: partim rursus vna cum aere foras propellit. Solidiorem tamen cibum ceu fenum, herbas, frumenta, legumina, non puto ab hoc vitulo deuorari potuisse. Cum dicto iam loco dicat Hipp. quod operculum Laryngis, Epiglottis, lingua siue minor lingua appellata, ne permiserit quidem aliquid amplioris potus penetrare. Vnde, cum credi facile potuisset, quandoquidem duo capita essent, singula suum habere Oesophagum & asperam arteriam, adeoque quatuor vasa esse debuisse. Hic natura tamen adeò defecit, vt pro quatuor vnum solum fabrefecerit, quod cibo nihilominus liquido, aerique detrudendo satis fuisset.

Historiam porro persequamur. Ventriculi igitur post pulmonem, vt iam annotatum fuit, qui quatuor sunt numero, & ipsi ex immisso flatu attollebantur. Quæ autem horum omnium & nomina sint, & officia, inferius expediam, quando de Ruminatione tractaturus dubia quædam authorum loca explicabo. Hoc interim hic nouisse satis fuerit, in tertio ventriculo plicatiliū serie quadā membranarum conferto, nihil præter sesquiunciam fortè mucaginis cuiusdam reperit fuisse. In quarto autem & ultimo ventriculo vbi chylus absoluitur, & coagulum in lactantibus colligitur, inueniebatur semilibra pondere humor chylolus quidam, adeò tenax, viscosus, sibiq. cohærens & albicans, vt gluten Taurinum probè amularetur, ita vt ab ipsa etiam madefacta spongia non imbiberetur, sed aqua elui ac manibus deturbari necesse haberet.

Quæ excrementa in ventriculis reperiuntur.

Dubium profectò non leue ea mihi res mouit, quibus in hunc ventriculum vis tanta huius humoris copia perducipotuerit: sicuti & illud, quod totius animalis huius caro omnino acidi lactis odore spirabat. An dicendū, dum in utero ex sanguine materno fœtus nutritur, sæpe cum sanguine lac misceri? Est enim facilis gressus & regressus ab utero, sanguinis ad vbera & ab his ad uterum,

Tota caro lactis acidi odorem emittebat.

quod fœminæ etiam nostræ philosophicas has minimè edoctæ speculationes, nouerunt. Sed hæc patientiorem contemplandi campum desiderant.

Huic igitur ultimo ventriculo *intestina* eiusdem propemodum cum ipso substantiæ, annectebantur; quæ ego haud diffecare volui, cum ex recto intestina sua sponte eiusdem coloris ac consistentiæ excrementum efflueret, quale illis esse videmus, quæ iam pasta fuerunt. *Vitulus* autem hic nec lac quidem à matris vberibus suxerat, cum mortuus editus fuisset.

Dum autem ventrem inferiorem aperiri iuberem, simul *venam Nutriculam* ex umbilico hepatis insertam constringi curavi, quo illa postmodum proinflando hepate inferuisset. Quæ ubi ex tubulo flatum recepisset, visu iucundum & mirabile dictu, confestim inflatum est *hepar*, *pulmones*, *cor*, *lien* atque ipsi *omnes Ventriculi*: qui, cum vna communi tunica inuestiantur, imponunt alicui vnicum sacculum & non plures esse, existimanti. Hæc autem, qua ratione contingat, in Medicinæ studiosorum gratiâ ex *Iuuenilibus* meis paulo post subiungam.

Quatuor Cordis vasa nec tempus, nec opus examinare fuit, quæ ego alijs vicibus in perfectis ac imperfectis vitulinis fœtibus quam exactissimè fieri potuit, perquisiui & descripsi, Corde tamen aperto, & sinistro eius ventriculo inspecto, globulum quendam nigrum, durumque reperimus, carniæ substantiæ similem, adnatum internæ huius ventriculi cavitati, quem ubi discidi, effluxit

sanguis nigricans remanente pelle duriuscula: sanguis ille autem magnitudine nucis moscatæ exquisitè sphaericus, ac rotundus prorsus globulus erat. Sed neque in hoc, neque dextro ventriculo sanguinem vllum inuenimus alium, id quod notatione dignissimum censeo. *Vesica* urinaria liquoris sui expers & parua admodum erat. Incisâ illâ, per stylum vas *Vrachon* dictum indagavi, qui meatus manifestè peruius erat. Sumit autem *Vrachos* initium suum ex fundo vesicæ, &

urinam in vesicam ex *renibus* corruatam, dum adhuc in utero vitulus concluditur, deportat ad membranam quandam *Allantoidem* dictam, cum in finem à Natura fabrefactam, ut instar alicuius vtris excrementum illud serolum colligat, donec partus tempore ex utero excernatur. Est autem *Vrachos* ex quatuor illis vasis umbilicis constituentibus vnum. *Secundum* est *vena Nutricula* quæ sanguinem maternum in hepar refundit, *tertium* & *quartum*, sunt ambæ illæ *arteriæ umbilicales* appellatæ, quæ in descendētis *Arteriæ magnæ* ramos illos

vitalē matris spiritum transportant. Quæ omnia vasa hic probè conspiciantur. *Lien* perexiguus erat, nec singulare quicquam obtinebat. *Reνες* discissi non carnem, sed merum potius congelatum sanguinem referebant. Cohærebant tamen fibris carneis, ita ut quid medium inter carnem seu parenchyma, & sanguinem coagulatum existimarētur. Ceterum interna omnia viscera perbellè se habebant. *Testiculi* etiam (masculus enim hoc mōstrum fuerat) qui tamen lateantes & parui erant, vix Auellanam nucem superabant. Atque hæc fidelissima est *Monstri* huius *Anatome*, quæ summâ, quam adhibere & potui & debui, diligenti

trium horarū spacio à me administrata & ab soluta fuit. Qui merito labor meus illi dedicatus sit *Principi*, qui eūdem mihi benignè cōmisit. Et cui soli à *Medicorum filijs* gratiæ sint habendæ, si quid utilitatis nacturi sunt, tã ex enarrata historia, quam ex sequētibus meis vberioribus disquisitionibus, quas nūc subnectam,

quæ

Intestina.

Avena nutritricula inflata quæ partes internæ inflata fuerint.

Cor & quid in hoc inuentum.

Sanguine cor caruit.

Vesica & Vrachos.

Quatuor umbilicalia vasa.

Lien.

Reνες.

Testiculi.

Soliis Principis Cardinalis Barberini honoris hic labor dedicatur.

quæ in meis forsan aduersarijs alioquin delituissent ac computruissent.

Sed priusquam has obseruationes meas *Iuueniles* quidem, Naturâ tamen dirigente & dictante scriptas, publicas faciam; rogandus mihi est docilis & studiosus lector, ne ita facile Philosophastris quibusdam fidem adhibeat, tam audacter quiduis negantibus, quod ipsi nec manibus tractarunt, nec oculis vnquam vsurparunt: eam solam ob causam nimirum, quod Veterum illud scriptis aduersari, infringere eorum dogmata, & ob stare authoritati videatur: qui DEO ipsi, & Naturæ leges præscribere, & vim inferre præsumunt, dum misselli hi omnia suo arbitratu, cogitatione, & temerario iudicio fieri debere sibi persuadent. Nos æquum est Naturæ, & non hanc nobis se accommodare. Quare triuolæ omnes eorum sunt rationes, quas rerum magistra experientia impugnat.

Experientia potius quam nudis imaginationibus credendū.

Descripturus sum itaque iam *Vitulinam* Anatomen, quam ante hos annos viginti, ea quâ fieri potuit industriâ, exercui, vt fideliores quarundam controuersiarum enodationem inde nanciscerer. Vtar autem hic iisdem penè verbis, quæ in meis *Iuuenilibus* scripta reperio; ad quæ si opus sit, etiam lectorem prouoco, ne quis me in alium ea sensum detorquere voluisse, censere possit, vt quæ in *Monstro* hoc euenisse dixi, propterea magis confirmarem. Eadem enim nunc Natura est, quæ ante tot millia annorum fuit: sed nos mutamur, & alia subinde de eadem nobis imaginamur.

Vitulina, alia Anatomie.

Cordis igitur *Vasa* hanc sortiebantur constitutionem. *Vena Cava* ex Hepate ascendens Cordi, non aliter in ostium quoddam ante dextrum eius ventriculum, atque in nobis aperitur: & iuxta dextrâ cordis auriculam cum *Arteria venosa*, quæ ad sinistrum cordis Ventriculum pertinet, per manifestum admodum rotundumq. foramen continuatur, per quod ex *Cava* sanguis in hanc *Arteriam Venosam* transfluit, minimeq. in dextrum ventriculum influit: & ne in *Cauam* regrediatur, membranula subtilis operculi vicem subiens, foramini siue ostiolo illi apponitur. Prope hoc ostiolum, foraminulum longè adhuc minus reperitur, ex quo vena producit *Coronaria* cordis dicta, per cordis basin disseminata. Dexter autè ventriculus humano erat similis, tot carnosus tamè ac fortibus fibris haud præditus. Hæc ambo vasa eiusdè sunt substantiæ; venosæ nimirum, non arteriosæ.

Cordis vasorum venosorum descriptio.

Vena Cava.

Arteria venosa.

Vena coronaria cordis.

Arteriosa autem duo hoc modo se habebant. Et quidem, quod ex his primò in oculos incurrit, omnibus imponit *Arteriam magnam* esse, & ex sinistro cordis sinu ortum ducere arbitrantibus: cum tamen planè contrarium existat & sit potius *Vena Arteriosa* ac superincubabat ipsi *Arteria magna*, quæ reuera in exortu atq. egressu suo ex sinistro ventriculo, non est tam magna lataq. atque hæc ipsa vena arteriosa. Cū igitur *Arteria magna* enascitur & egreditur ex Corde, progreditur ad latitudinem transversæ pollicis (in hoc vitulo saltem ita conspiciebatur) deinde in duplo ampliorem truncum, quam ab exortu fuerat, definit. Ex hoc alius ascendit truncus tã amplius, vel paulò minor quam ille fuerat, qui ex Corde emergebat, atque hic est truncus *Arteria magna* ascendētis. Magnus autem dictus truncus partim ad spinam dorsi deflectens, constituit *Arteriam magnam descendentem*: partim versus cor reflexus illudq. subiens, per dextrum nempe ventriculum, *Venam* facit *arteriosam*: quæ tamen, antequam cordi inseritur, bifurcata singulos ramos in utrosq. pulmones spargit. Dico autem *Venam* hanc *arteriosam* ingre-

Vasa arteriosa cordis.

Arteria magna.

Vena arteriosa.

di cor si exortum eius inspicias, quem ab *Arteria magna* siue *Aorta* nanciscitur: quamvis si officium spectes, melius ex corde egredi dici queat, cum ex dextro ventriculo sanguinem educat in pulmones nutriendos, in nobis iā in lucē editū.

Vena arteriosa quis
vult in fœtu.

Paradoxo.
Spiritus vitales & sanguis in fœtu cor non ingrediuntur.

Inflata per
tubulum.
Aorta quæ
partes fuerint tumefacta.

Obiectio
adversus
hoc paradoxon.

Responsio.

Alia Anatomie Vitulina.

Ex inflata
vena Nutricula, Hepar
cor & pulmones inflati.

Si *fœtum* verò considerare velimus, iam alium prorsus vsum hæc *vena arteriosa* habet. Hæc enim cum magna arteria in ductu quodam omnino communicat. Vbi etenim Spiritus materni per umbilicales arterias in Iliacos ramos infusi, per *descendentis Aortæ* truncum ascendunt, & cordi iam vicini sunt, tunc duas ibi statim vias reperiunt; vnam quæ ingreditur *Aortam* partim cor subeuntem, partim ascendentem & caput petentem, in quam quidem viam communem spiritus subeunt, sed cor neutiquam ingrediuntur. Altera via est in venam arteriosam dextro cordis ventriculo insertam, quæ ex eadem magna illa Arteria siue *Aorta* enascitur. Itaque spiritus hi vitales & sanguis arteriosus maternus, ad superiora partim sibi viam parant, partim per venam arteriosam in ambos pulmones disperguntur, in cor verò minimè illabuntur. Evidens autem rei huius ratio in propatulo est, quod valvulæ obstant semilunares, vel *Sigmoideæ* dictæ à figura, quam obtinent. Quare dum inflari curarem magnæ Arteriæ descendens truncum, inflabantur subito & pulmones ambo, & illa ipsa extra cor sita vena arteriosa: cordis interim dexter ventriculus neutiquam movebatur.

At neque hac flatus impulsione sinister cordis ventriculus attollebatur, cum eadem semilunares pelliculæ hic obstarent, quæ egredienti quidem materiæ patent, ingredienti sese opponunt. *Statuendum* itaque (licet plurimis visum paradoxum fuerit) hoc erit: *in cordis ventriculis nec spiritum nec sanguinem vllum in fœtu contineri*. Nam cur ex *Vena caua* in dextrum ventriculum sanguis refluenderetur, cum in eodem existens *Arteria venosa* illum recipere & ad pulmones (quod tamen in adultis semper fit) deferre haud valeat? quæ spiritu vitali ex *Aorta* sibi communicato, ut diximus, turget.

At inquires dextro cordis ventriculo *Vena Caua* sanguinem infundit: manifestissimè enim ante illum panditur. At verò aliud autopsia conuincit: *caua* enim non in ventriculum per pelliculas siue valvulas illas tricuspidales sanguinem suum deponit (quod tamen fit postquam animalia nata fuerunt) sed in cauernulam illam ante dextrum ventriculum positam, quam ego *Antecauernam* non satis Latina voce, appellare soleo: qui statim in *Arteriam venalem* & foramine satis grandi, & substantiâ eadem sibi proximam, continuam, similemque recipitur, & ad pulmones utroque ablegatur. In *sinistro* etiam *Ventriculo cordis*, nullus spiritus stabulatur: neque enim ex *Arteria magna* in cor aditus patet, semilunaribus impeditus à valvulis, sed spirituum pars *Arteriæ magnæ ascendenti*, pars *Venæ* committitur *arteriosæ*, ex qua in pulmones fit transumptio.

Atque hic, ut firmiorem verbis meis fidem adstruam, ex alia *Vitulina Anatomie* non minus claras, quam iucundas demonstrationes promam. Eodem ipso die, quo iam scriptam confeceram administrationem anatomicam, aliam ex Vaccino utero *vitulum* exemptum artificiosè secui. Hic autè vix spithamam siue palmum sua longitudine superabat. Huius ego cum imprimis venam curassent inflari *Nutriculam*, inflatum simul est *Hepar*, *Cor* & *Pulmones*. Ex *Umbilicali* enim hac vena in *Portam*, ex qua in *Cauiam*, ex *Cauiam* in *Cordis* dextrum non quidem *Ventriculum*

triculum, sed huic *antepositum sinum*, ex hoc per foramen in *Arteriam venalem* extra cordis sinistri sinum positam, è qua demum in *pulmones*.

Iussi inflari similiter *Vmbilicales* arterias: statim intumuit *Hepar*, inde *Pulmones*, sed *Cor* minimè motum. *Hepar* quidem propter arteriam satis grandem ex descendenti *Aorta* truncò sibi communicatam; *Pulmones* verò propter *Venam arteriosam* ex *Aorta* originem sumentem: sed *Cor* haudquaquam, quia, neque ex *Aorta*, neque ex *vena Arteriosa* in hoc aditus ullus patet.

Inflatis arterijs vmbilicalibus non cor sed Hepar & pulmones inflati.

Præcepi demum vt *Aspera arteria* & ipsa inflaretur, & statim mirè elati fuerunt *Pulmones*, qui cum aliàs rubri admodum essent, & carne potius solidiore quam spongiformi præditi; iam albicantes tamen subitò, & spongiosi fuerunt effecti. Tumefieri & *Cor* visum est: cuius sinistrum ventriculum datà operà incidi paulisper, ex cuius foramine cum spumoso quodam sanguine aer exiliit. Quod ego quidem contigisse existimo, non quòd sanguis in sinistro illius ventriculo ullus contineretur; vt nec in alijs visus est fœtibus, sed quòd vi quadam insufflationis in tenello adeò corpusculo, ex *Arteria venali* rupta, quæ à *Caua* sanguinem receperat, in cordis hunc sinum cum ipso aere compulsus fuisset. Cum tricuspides præsertim illæ membranulæ siue valvulæ sint duæ tantum, & tam extra quàm intrò meanti humori non multum obstant. Dexter autem ventriculus, quantum ego animaduertere potui, nequaquam inflabatur.

Inflata aspera arteria pulmones inflati & cor parum & cur hoc

Hic commodè admodum illam *Venam arteriosam* cum *Arteria magna* communionem notare potui. Si quis enim in huius descendentem truncum dextrè stylum immittat, sursumque porrigat, tres reperiet vias: quarum vna in ascendente *Aorta* truncum pertingit: altera sinistrum cordis ventriculum ingreditur, & est ipse magnæ *Arteriæ* exortus: tertia versus dextrum cordis ventriculum abit, & *venam arteriosam* constituit. Qui tamen tertius hic ductus exiguus cum sit, in natis iam animalibus facilè coalescit; atque sic spiritus, cum non possint amplius postea per hunc meare, sursum ac deorsum saltem, dum ex corde per *Aortam* scaturiunt, per huius truncos ferantur necesse est. Memini me hunc ductum in adultioribus hominibus ita vietum & euanidum reperisse, vt ligamenti instar *Aortam* & *venam arteriosam* colligaret: Videre simul in hoc corde erat *venam coronariam* & *Arteriam coronariam*, quæ statim ex *Aorta* enascitur, vbi hæc ex corde egreditur.

Communio venæ arteriosæ cum Arteria magna.

Arteria coronaria.

In neutro cordis ventriculo sanguis aut spiritus ullus visebatur. In primo fœtu aqua in pericardio contenta instar loturæ carnis erat: in hoc ultimo nulla obseruata fuit, nisi forsan iam effluerat. Est autem de sanguificatione & spirituum vitalium vt in fœtu peragitur, procreatione & distributione hæc mea philosophia: quam in Iuniorum gratiam saltem Medicorum, qui in Anatomis minus sunt versati, proponam, & prouectorum in hac arte simul calculum expectabo. Nec vitio mihi verti velim, siquid in scriptione hac vt difficillima, ita vtilissima repetiero, non satis enim dicitur, quod bene dicitur. Ex diligentissima igitur hac autopsia non in Animalibus modò, sed Infantibus quoque habità, sic ego speculari soleo. Sanguinem venosum ex materni vteri venis per *Nutriculam* ad *Hepar* in *Portæ venæ* ramos per ipsum dispersos conuehi: ex his in *Cauam*, ex *Caua* in partes inferiores per descendentem truncum aliquam

Nullus sanguis in cordis ventriculis.

Authoris speculatio de sang. & vital. spirit. generatione in fœtu.

Quid de sanguine agatur.

aliquam huius sanguinis portionem pro nutriendis illis partibus, alteram vero ad superioris corporis membra euehi, & in itinere hoc quidem, Venam eandem cordi aperiri, & sanguinis partem in ostium illud, cauernam, siue antecameram iam dictam effundi, reliquum sanguinem thoracem, caput & artus petere superiores. Nullum autem sanguinem cordis dextrum ventriculum ingredi, cum nullus ipsius ibi usus sit. Neque enim ut hic attenuetur, veluti materia pro spirituum vitalium in sinistro ventriculo generatione; spiritus enim in foetu corde nulli generantur, sed à matre subministrantur. Neque ut cor hoc sanguine nutriatur, huic enim usui Coronaria dicta vena seruit, quæ per cordis substantiam dispergitur: quin neque in nobis iam sanguis in sinu cordis effusus, nutriendi officium habet. Is autem iam dictus ex venæ Cauæ aperture sanguis in ostio hoc collectus, statim per foramen iam supra descriptum in Arteriam venalem Cauæ non contiguam hîc, sed continuam prorsus transcendit. Et licet hæc Arteria venalis ad sinistram cordis sinum pertineat, sanguis tamen hic receptus eundem sinum minimè ingreditur: est enim hic foraminis coactus extra utrumque cordis ventriculum, & Arteria hæc venosa bifurcatur, & in ambos pulmones statim ramos emittit: quare immediate receptus in hanc sanguis, pulmones nutriendi causa subit. Quis enim eius in sinistro ventriculo usus esset, cum spiritus vitales in hoc neuti-quam conficiantur? Arteria autem *Vmbilicales*, ubi maternum spiritum vitalem ad *Iliacos ramos* conuenerunt, suo satisfecerunt officio. Hic autem per Arteriam magnam descendentem ascendit, & ad ascendentem Aortam supra Diaphragma peruenit: huc ubi delatus, iam cor, quod verum est vitalium spirituum domicilium, ingredi ipsam æquum foret. Veruntamen huic ostium cordis sinisterum pulsanti, accessus denegatur; valvulæ enim sese opponunt illæ semilunares, quæ egredientibus quidem sanguini & spiritui aperiuntur, ingredientibus clauduntur. Quapropter pars horum peregrinorum, & à matre fabricatorum spirituum, per Aortam ascendentem superiora petit, pars in Venam illabitur arteriolam, quæ & huius Aortæ propago est, & eundem cum ipsa substantiæ modum (ut Medici loquuntur) obtinet.

Quid de
spiritibus
hic mater-
nis.

Cur Aortæ
corpus in
adultis sit
durius quàm
in foetu.

Obiectio
aduersus
dicta.

Responsio.

Non sum tamen nescius: Aortæ in adultis corpus paulò durius esse, quam in Venæ arteriosæ; quod inde provenire credibile est, quoniam illa, in animali extra uterum matris constituto, perpetuis non motibus modò agitur, sed spirituum vitalium quoque copia repletur, & partes obambulat non rariores frigidioresque, unde durefcit magis quam Vena arteriosa, quæ extra pulmonum & cordis situm non protenditur. In foetibus certè & recens natis ego nullam horum differentiam vasorum, si duritiem spectes, animadvertere potui. Hæc autem vena arteriosa & ipsa in ambos pulmones ramos diuidit, maioreque & vero suo trunco, in dextrum Cordis ventriculum implantatur. Itaque spiritus illi aduentitij similiter pulmones subeunt, in dextrum autem Cordis ventriculum nulli descendunt, quia & hæc non aliter Vena arteriosa, atque Aorta, habet valvulas immissioni oppositas, emissioni patentes.

Attamen cor inquit, vivere cum debeat, vitali haudquaquam spiritu frustrari conueniens fuerit. Neque hoc ego inficior. Ast huic usui arteria sufficit.

ficat coronaria appellata, per cordis basim probè dispersa, quæ riuulos suos etiam ad intima transmittit, & ipsa instar venæ huius nominis, extra cordis ventriculos ortum suum nanciscitur ab Arteria magna. Et quæ necessitas quæso cogit, ut per magnam Arteriam in sinistram cordis sinum spiritus vitales intromittantur, cum iam fœtui ab utero illos materno sufficienter subministrari, nec in corde fœtus elaborari debere, probauerimus? Sed neque per Venam arteriosam in dextrum cordis ventriculum spiritus ullus penetrare, aut debet, aut potest. Non potest, quia obstant valvulæ, quæ ab interna cavitate foras aperiuntur, exterius verò ad interna eunti cuicumque rei clauduntur. Nec debet, in dextro enim hoc sinu spiritus vitalis non habet locum, in quo si ullus est spiritus, hic naturalis potius est ab hepate huc transmissus, qui tamen in animalibus an detur etiam, & à Galeno & alijs viris doctissimis hucusque dubitatum scimus.

Atque postquam huc peruenimus, quod in alio quodam vitulino fœtu memoratu dignum animaduerti, ut studiosis Medicinæ meis gratificer, nec hic referre pigebit. Cum igitur abscissis umbilicalibus vasis ex Vaccæ recens matre utero fœtus extractus ut mortuus propemodum, in terra iaceret, Lanio noster duas ex umbilico propendentes nobis & quidem pulsantes arterias demonstravit, quas ubi stupens latusque admirabar, aperiamus inquam, thoracem, ut quâ ratione cor pulsui huic respondeat disquiramus. Appenso igitur per posteriores pedes ad parietem fixum clauum fœtui, & ventrem & thoracem per lineam rectam discindendo quàm citissimè aperui. Et ecce mouebatur tunc cor, & quidem eodem quo arteriæ umbilicales, rhythmo; nulla tamen seruata inter systolem ac diastolen proportionem vniuersali. Solebat videlicet aliquando ter quaterue, ac pluries etiam cor pulsare, deinde ad sex octo vel decem quocunque pulsationes subsistere, rursusque ad pulsus redire, tamdiu postmodum quiescere, donec ego illud solo cultri cuspide tangendo, excitarem, quem ut primum tactus sensum percepit, moueri capit, atque sex vel plures pulsationes reiterans, ad quietem demum redijt: iterumque vel cultro vel digito saltem meo contactum ad dilatationem fuit excitatum. Quinimo intra meam contentum palmam, hoc corculum pulsauit, qui motus post apertum omnino sternum ad horæ quoque quadrantem durauit, diutius forsitan duraturus, nisi cordis superficiali vulnusculum leuiter inflictum fuisset. Cum autem *Cordis mucro* hoc situ deorsum penderet, in ipsa cordis diastole siue dilatatione ipse ad superiora retrahatur. *Respiratio* quoque, quod hic simul notandum censeo, nulla fiebat, cum pulmo maneret immobilis, & Diaphragma ad apertum ac dilatatum pectus ipsum quoque disruptum esset.

Nolo hic contentiosius controuersiam illam. An cor in fœtu pulset, agitare, quæ commodiore à me loco expediatur. Qui interea vtrarumque partium rationes nosse velit, legat Andreæ Laurentij Anatomen & Ioannis Riolani filij Anthropographiam, quorum hic cordis motum in fœtu probat, ille negat.

Ex his nisi fallor, facile quiuis rationem indagabit, cur in monstroso hoc nostro vitulo inflata *Nutricula Pulmones* & *Cor* eleuarentur: non ita facile tamen, cur simul & *Lien* & *Ventriculi* ciborum receptacula dilatarentur. De *Liene* hæc causa

Lucunda
de motu
cordis in
fœtu obser-
uatio.

Cor ad sen-
sum tactus
tam immo-
tum iterum
pulsabat.

Mucro cor-
dis in motu
superius tra-
hitur.

An cor in
fœtu ad-
huc con-
cluso in
utero pul-
set alibi ex-
pediatur.

causa assignari poterit, quod vena nimirum hæc vmbilicalis siue *Nutricula* pars sit manifesta ipsius *Venæ Portærami* autem illi *Splenici* siue venę Lienem adeuntes, & ipsæ ad *Portam* pertineant: utrobique igitur flatus non difficulter permeabit. Obscurius adhuc, cur quatuor illi ventriculi seu stomachi inflarentur. An hoc fieri potuit per venam insignem quæ ex Liene in ventriculum defluit *Vas breue* appellatam? quam ego tamen hic non ita ut in humanis olim cauteribus exactissimè feceram, indagavi. An verò hoc etiam non extra omnem est improbabilitatem, flatum hūc in hepate ex *Nutricula* receptum, per meatus illos *Cholidochos*, siue Bilis flauę expurgandę vias in *Duodenum* appellatum intestinum fuisse conductum, & ex hoc *Ventriculos* subiisse? Et hoc ut suspicer saltem, quam in *Bouis hepate* exercui Anatome, mouere me potest, quam nunc describam.

Quomodo
bilis ex he-
pate ad
duodenum
feratur.

Cū in bouino itaque hoc hepate bilis flauę ductus obseruarem, notavi quam plurimas eorundem in hepatis superficie, versus vesiculam fellis excurrentes, ex interna tamen hepatis substantia originem suam desumentes apparere. Hæc autem differentia notari poterat: quod ex parte hepatis crassiores profundiores magis ductus scaturirent, in tenuiore verò eiusdem portione magis essent superficiales. Hi omnes demum coeuntes prope collum seu ceruicem vesiculæ Fellis in ramum vnum desinebant, qui per obliquum latus in *Duodenum* intestinum, non inter tunicam ac tunicam, sed in ipsam intestini cavitatem hians ferebatur. Erat autem manifestissimus hic instar fistulæ protuberantis ductus, qui magnitudine quemuis crassissimum scriptorium calamus superabat; valuula huic nulla tamen adiacebat: verum ipsa protuberantiæ huius substantia conuiuebat, quæ turgente intestino obstabat quo minus bilis ad hepar remearer, non autem quin noua semper ex Hepate huc corrueretur bilis, impedimentum vllum procreabat.

Alia quæ-
stio de Bi-
lis ductu
ad duode-
num alio
loco deci-
detur.

Ratio pro-
babilis cur
ventriculi
inflati à Nu-
trricula in-
flata.

Animalcu-
la circula-
ria vesicu-
læ fellis ad
nata.

Poteram hic forsitan illas Anatomicorum rixas sopire, quibus altercantur inter se plurimum, an ex hepate potius via recta ad intestina, quam ad *Bilis* prius cystim, & ex hac postea in eadem flauus ille, amarus & acris naturæ proquodiano datus clystere humor fluat? Sed tædiosus nimium essem: hoc igitur satis nobis iam probasse ex anatome fuerit, meatum manifestissimum in *Bubulo* saltem genere ex hepate in intestina dari, in quæ flatus receptus, forsitan ventriculos ipsos replere ac distendere in hoc monstro nostro potuit; nisi quis hoc ipsum non minus, quam reliqua quæ memorauimus, monstrosam dicere maluerit.

In hoc eodem bubulo hepate insoliti quidpiam simul conspexi, quod tale fuit. Inuenimus in ductibus illis bilem, ad suam vesiculam vehentibus, animalcula quædam plana, circularia, magnitudine & figurâ *Vlmis* florem referentia, coloris liuescentis, crassitie vnguis substantiam æquantia. Hæc circumferentia ad centrum se contrahabant, in quibus nec cauda, nec caput apparebat manifestum, contracta ita manebant, duplo quidem crassiora, sed simul tamen minora ac restrictiora efficiebantur. Hæc nostro optime nota *Lani* ni erant, qui eadem *Italice Biscoli* nominabat, & quando adessent, prauæ in vaccis & bobus dispositionis signum esse, & ob id nec hunc bouem à tribus iam diebus fænum comedere voluisse, nobis affirmabat.

Sed quod ego hic admiratus valde fui, hoc est, quod Galenus in libris *de simplicium medicam: facultatibus* docuerit, amarum saporem adeò viventibus omnibus inimicum atque contrarium esse, ut in *Lacu Asphaltite*, ob eius aqua amariciem, nec animalia, nec plantæ etiam vivere velint. Hæc tamen animalcula amarum hunc adeò aueant trahantque succum biliosum, ut ex illo generari, simulque nutriri & vivere ament. In alijs enim hepatis venis, ubi dulcior est sanguis, nulla reperiiebantur: sed sub ipsa vesicula, ad ipsius ceruicem, quò pertingit internus quidam ductus, tam copiosa viscebantur, ut pulicum instar suam ibi prolem gignerent, alerent, & quinquagenarium numerum excederent. Ex maioribus autem illis viventibus & sese mouentibus vermiculis septem pluresue numerabantur. Sed & hoc obseruauit. In *Vena* scilicet *Cava* sanguinem calentem quidem adhuc, veruntamen iam grumofum, vibrantem ac palpitantem quamdiu caluit, motum habuisse; qui ubi refriguit, & ipse motus cessauit. Quod forsitan alicui argumento esse poterat, & in ipso sanguine venoso non deesse spiritus naturales, id quod in dubium à multis tamen reuocatur.

Iam quibus tam iuniorum, quàm veterem authorum paradoxon aestimari queat, quod de corde hætenus asseruimus, porro demonstrandum fuerit. *Hippocratis* quidem hic fidem implorare, aut contrariam eius metem indagare superfluum iudico: rudis enim adhuc ipsius tempore anatome fuit, quare tam exactè hæc explorata apud eundem minimè reperimus. *Galenus* primus dilucidum valorum in fœtu quæ cordi & pulmone seruiunt, nobis doctrinam reliquit, quem tanti *Andreas Laurentius* in *Anatomicæ suæ Historiæ* lib. 8. quæst. 25. fecit, ut vesano quodam contradicendi studio, aut ambitionis stimulo agitari censeat illos, qui hic saltem eidem reclamant. Cum tamen is ipse Galeno 6. de usu part. cap. vlt. cor in fœtu dilatari & constringi asserenti, egregie aduersetur. Fateor mehercle præclare Galenum in plerisque de *Vsu part. hum. corp.* libris philosophatum fuisse: hic tamen experientiam à nobis allatam omnino ipsi refragari existimo, siquidem Arteria magna inflata cor minimè attollitur, quod signum est, nec flatum quidem, nedum sanguinem spirituosum, seu vitalem in sinistrum cordis ventriculum penetrare, quod *Galenus* tamen facile, & cum hoc ipse *Laurentius* crediderunt. Hæc autem concepta sunt Galeni verba lib. 6. de usu part. cap. 21. *Quocirca mirari amplius non oportet, si, cum cor neque sanguinem neque spiritum mittat pulmonibus, neque totius corporis arterijs suppeditet, ut perfectis, ad solam propriam vitam quam paucissimo spiritu indiguerit: quem maxime quidem ut opinor, ex ipsa etiam magna arteria ducere poterat: nam membranarum epiphysis (ut antea ostendimus) non ut nihil omnino, sed ne multum neue repente ac simul in ipsum quippiam immigret, à natura fuit iuuenta.* At ego neque repente, neque pedetentim spiritum cor ingredi, flatum (cui omnia patent occulta quoque, maxime oscula) argumento deduxi. *Simonis Petrei & Francisci Rossati* nobis aduersantium medicorum Gallorum opiniones, iam dicto libro ipsemet *Laurentius* confutat. Cuius tamen ratio non satisfacit, aliquam adeò spiritus vitalis portionem ex Aorta in cordis cauitatem migrare, ut hoc & vita & nutritio ipsius fomentetur. Hæc enim à vena & arteria Coronaria sufficienter præstan-

Mirum quod
in humore
amarissimo
nascantur
& nutrian-
tur.

In humore
dulciori
vixisse
invenitur
etiam

In humore
dulciori
vixisse
invenitur
etiam

Quibus no-
stra senten-
tia de gene-
rat. spiritus
vitalium sit
paradoxa.

Quanti fa-
cienda sit
Gal. autho-
ritas in
hoc nostro
paradoxo.

Petreus,
Rossato &
Laurentio
nostra quo-
que senten-
tia est pa-
radoxica.

Laurentij
ratio refel-
litur.

Constant.
Varolius
exactiss.
Anatomi-
cus.

Huius opi-
nio nobis
opposita
de vasis
cordis in
fœtu.

Hæc auto-
psia refuta-
tur.

Galenij
Laurentij
& Varolij
error vn-
de ortus
sit.

Conclusio
huius no-
stra cōtro-
uersia.

Conclusio
huius no-
stra cōtro-
uersia.

tur, quæ per cordis substantiam disseminantur. Nam neque sanguis in cor-
dis ventriculis, ut dictum est, inuenitur; neque extra venas iam & arterias
elapsus; iterum in substantiam cordis imbibi & dispergi debet, nec sanguis &
spiritus in cavitatibus illis inanibus, cum cor publico haud munere tunc fun-
gatur, ut reperiantur, necessitas vlla cogit.

Sed longè paradoxa magis Constantio Varolio hæc nostra sententia visa fuisse.
Cuius ego de *Resolutione corporis humani* anatomicum libellum tanti aestimo, ut
in hoc non Tyrones modò, sed prouectiores quoque in hac arte, quod addi-
scant, reperturos esse non dubitem. Hic igitur singulari suo quodam de qua-
tuor cordis vasis modo philosophatur, & omnia hoc officij præstare affirmat,
ut contrariò motu, tam inferant, quam efferant ex corde materiam. Per *Aor-*
tam, ait ille, *sanguis incutus sinistram petit sinum, mox absolutus inde reuertitur*
cum alio sanguine per totum digeritur. Neque hoc in auram hanc vitalem solum-
modo spirantibus, sed in vtero quoque latitantibus adhuc animalibus, fieri aucto-
mat, ut lib. 4. cap. 5. eiusdem videre est. Si ergo, inquit, ut omnes concedunt,
sicut negare non possunt, in fœtu sanguis arterialis, extrinsecus à matre transmissus, per
lumborum arterias sursum ascendit, cordisque sinistram cavitatem ingreditur, quæ
causa in nato hoc modo non procedet? Vbi quidem pro confessio scribit Varolius,
quod Natura tamen negat, sanguinem arteriosum in fœtu sinistram cordis
sinum ingredi, cum nec flatus quidem ab hoc per magnam descendentem
Aortam inflatam admittatur.

Galenus lib. 6. de Vsu part. cap. 20. partim ignoscendum, partim succensendum
illis esse scribit, qui eundem valorum cordis usum esse arbitrantur ani-
malibus in vtero gestatis, qui in lucem iam editis præstò est. Ignoscendum
quidem quod hic sophistas non agant, nec verbis ludant: succensendum, quod
in dissectionibus fuerint negligentes. Atqui nolim ego exercitatissimos ambos
hos in sectione Anatomicos Galenum & Varolium hac culpa implicari, & ne-
gligentia in ipsa secandi sedulitate argui, quos ambos tamen lapsos fuisse supe-
rius ostendi. Non quòd sectione non omnia rimati sint, sed quòd, ut ego
conijcio, insufflationis industrià vñ non fuerint, quæ sola Varolium docere
potuerat, non confertim per descendentis Aortæ truncum sanguinem ar-
teriosum ex matre haustum, sinistram cordis sinum petere: Galenum quo-
que ac Laurentium admonere, non paulatim spiritum vitalem subire, quod
valuuulæ nempe in Aorta opponerent se etiam flatui, nedum crassiori ali-
cui corpori. Sed in sectione quoque fortassis hallucinati fuerunt, cum in
neutro cordis sinu, in fœtibus ipsis, sanguis reperiatur siue venosus, siue
arteriosus.

Quid igitur nunc aliud agam, dicamue aduersarijs meis, quàm ut ipsius
met Galeni verbis, laudato iam loco scriptis, respondeam ipsidem, & longiore
hanc tandem controuersiam finiam? At natura, ait ille, sine tumultu & cla-
moribus suam indicat æquitatem: quam certò scio omnes, qui vel audient, admiratos
quidem, at non aequè magnam certè aures præbent admirationem, ac oculis: prænde
faciendum est, ut non hac modo, sed quæ etiam memorantur alia, nostrismet oculis in-
tuentes experiamur.

Libet nūc ad arcaniora Naturę penetralia properare, hoc est: Vterum ipsum contemplari, in quo veluti domicilio suo, vitulinus foetus cōcipitur, gignitur & conformatur. Quę quidem, quò secretiora & mirabilia sunt, DEI & Naturę opera, eò à plerisq. negligūtur magis, aut minus certè peruestigātur. Satiū enim esse non paucis etiā Medicis videtur, omīssa rerū (qui nerui sunt in causis) diligētiā, quodam inani circa voces studio cōsenescere. Cum autem animi gratiā vacuos subinde vteros inspicere mihi cōtingeret, vt simul quę esset cum humano discrepātia, & an Duces nostri in arte Anatomica, probè omnia annotassēt, addicerem: accidit, vt diligenti sectione hęc animaduertērem. Clem. enim Alexandrini consilio, non medo cibum, quod Hipp. suāsit, sed etiam cognitioni existimaui debere laborem pręcedere. Reperi nimirum, tres manifestissimas in vitulino foetu tunicas, *Allantoiden*, *Chorion*, & *Amnion*. Et Allantois, quam vterem quendam dices aqua plenum, nō aliud erat quam membrana oblonga, transparent, peritonæi instar subtilissima, nullis vsquam vasis, aut spongiosis illis carūculis (de quibus mox dicturus sum) (*chorio* alligata: sed sibi omni ex parte libera, aqua limpidissima repleta, Hęc autē aqua nihil est aliud, quā serum vrinariū, quod ex vesica foetus per *Vrachō*, siue vrinaculū dictum vas, in hęc deriuatur. In hac enim *Allantoide* foramē mihi visum est, postquā vmbilicum abruptissim, ex quo effluxit aqua siue vrina illa, veluti per fistulā aliquā prorumpē: hac incisa tunica, omnis illa effusa est aqua, quę librarū forsan septē pōdus superauit. Erat autē pilis carēs foetus, & lōgus spirithamas siue palmos tres, quē periri huius rei laniones septimestrē fuisse iudicabāt. Sed & pręter dictam hanc *Allantoidis* aquā, inciso (*chorio* & *Amnio* prius alia effluxerat, quę duas facillē libras æquabat.

Verum, priusquā vterius progrediar, hoc nouisse non abs re fuerit, apud Hippocratem de *Allantoide* vrinę in foetu capsula, nihil reperiri. Galenus diligentior Sene nostro Anatomicus, hanc perbellē cum duabus alijs descripsit tunicam 15. de Vsu part. cap. 4. Toti enim animāti, inquit, dum adhuc vtero geritur, membrana tenuis vndiq. est circumiecta, quam *amion*, id est, amiculum appellant, fetus velut sudorem excipiens. Huic autem extrinsecus tenuior alia incumbit, quam *amion*, id est, intestinalem nuncupant, in ipsius vesicam perforata: quę & hęc in se ipsa colligit, vsq. ad partum, ipsum veluti fetus lotium. His autem extrinsecus in orbem *chorion*, id est, Secundę, sunt circumiecta, matricem totam intrinsecus subcingentes, vt quod ipsis subest, nullo pacto matricem contingat: per easque medias fetus matri connectitur. Et subsequente capite circa initium, eadem de *Allantoide* affirmat, quam intestinalem ideo appellatam voluit, quod similitudinem, cum *amion*, id est, intestinis figurā suā gerat.

Quę quidem, cum Galenus de omnium animantium foetibus audacter pronunciet, humanum certè, de quo maximè in his libris ipsi sermo est, nō excepit. Atqui nos *Allantoide* carere humanos foetus *amion* didicimus, in quibus pręter *Amnion* & *Chorion*, membranā reperire aliam non licet. *Placenta* enim illa vterina, mera potius carnosā massa est, quā membrana, & quę vrinę continendę minime inferuit. Et quid? cum nec omnia animalia *Allantoidem* habeant. Solis pene cornigeris eadem tributa esse cognoscitur. Ex quo non incongrua forsitan, coniecturā deduci videtur, Galenum bouinos & ouillos foetus cum sæpius fecuisset, in quibus prædicta tunica manifestè locum habet, in animum sibi suum induxisse, eandem in humanis quoque reperiri debere, quos sectione, vt mihi

Arcana Naturę opera diligentius essent peruestiganda.

In vtero vaccino & foetu quę sint visa.

Allantoidis descriptio.

Hipp. de Allantoide nihil. Gal. plura habet, sed fuit deceptus.

Allantois in humano foetu nulla est, quod Galenus ignorauit.

persuadeo, nunquam attigit. In his enim illam, quæ farcimen seu intestinum tenue, aqua repletū referat, nemo Anatomicorū, si probè inquisiuit, unquā vidit. Et hanc quidem coniecturam meam firmiter stabilit eiusdem. Lib. De semine cap. 10. Galeni autoritas: cum enim quæreret, cur *Allantois* non à natura lator similiter, ut *Chorion*, effecta fuisset? respondet hoc ideo cōtigisse, quia fæmineum semen, ex quo hanc *Galenus* membranam fabricat, sit longè minoris quantitatis, quàm maris. *Non poterat igitur, ait, & in latitudinem, & in longitudinem extendi intestinalis, sed longa necessariò, cum utriusq. vulvæ cornibus appensa sit, extitit, atque, & meritiò, & necessariò angusta evasit.* Vbi ad vnguem cornigerorū nobis animalium, cornibus similiter præditum vterum, & exactam in illis intestinalis huius tunicæ situm figuramque depinxit.

Capiuac-
ceus cum
Galeno er-
rare vo-
luit.

Miror equidè exactissimum *Capiuacceum* ita mordicè hanc *Galenus* sui sententiam arripuisse, ut cum hoc errare, quàm cū Natura bene sentire, maluerit. Hic enim *Præctices* suæ lib. 4. cap. 5. quæcūq. dicto loco de triū harum ex semine generatione membranarum, *Galenus* in humano sibi fœtu finxit, ipse ambabus, ut dicitur, vlnis est amplexatus.

Aquapen-
dens cele-
berrimus
Patauius
Anatomi-
cus.

Oculatior fuit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, celeberrimus *Patauius* olim Scholæ Anatomicus, quæ vix ipsi parè hac ætate reperiet. Hic igitur egregio suo de *formato Fœtu* opere, Parte secunda, cap. 5. & *Homines, & Canes, Felines &* omnia prorsus animalia vtrinque. dētata *Allantoide* destituta esse optimè animaduertit. Veruntamē excernendę vrine; cum vasculum quoddam necessariò itidē, à Natura fabricari debuisse æquum fuerit; hoc autē non sit intestinalis illa tunica, quæ ut iā probatum est, non cunctis cōcessa animatibus fuit, data autem omnibus illa fuerit, quæ *Chorion* dicitur: in hanc *Aquapendens* sententiā inclinat, *Chorion* in ijs animalibus vrinæ cōceptaculum esse, quæ *Allantoide* destituuntur. Et libro quidē iā laudato, cap. 4. suum ingenuè errorē fatetur, diutius se credidisse, sudorē & vrinā cōmixta, à tunica quæ *Amnios* dicitur, excrementa contineri, in vtrinque. dētatis, donec tandē anno 1592. in *Cambus* certior factus fuerit, sudorem quidē sub *Amnio*, sub *Chorio* autem vrinæ serum adseruari. Hoc idem in homine fieri, testem etiam *Fallopium* laudat. De *Canibus* quidem hoc experimentum affert Parte prima, cap. 10. *Si Catulum*, inquit, *capite apprehenso suspensum teneas, lapidō apparebit duo excrementa, ut puta vrinam & sudorem in distinctis tunicis locisque contineri, vrinam quidem in Chorion inferius, sudorem verò in Amnio superius.*

Aquapen-
dens sen-
tentia de
loco vrine
& sudoris
in fœtu hu-
mano.

Verumenimvero, sint vel non sint vera, quæ de catulis *Aquapendens* affert, in humano certè fœtu ego meos quoq. oculos habui. Cū enim anno supra millesimum, sexcentesimo octauo, in *Noscomio Beatæ Mariæ de Consolatione* dicto, in Vrbe, inter cæteros præsentē eiusdem loci primario Chirurgo, nunc Medicinæ etiam Doctore *Prospero Cichino*, octimestris & omnino perfecti, verū cū matre mortui fœtus masculi Anatomen instituerē, & pictoris operā diligentia in designandis puelli situ, tunicisq. vterer, hæc de fœtum obuoluentibus membranis, & inter has, aquam continentibus mihi haud oscitanter obseruata fuerunt, nam ut omnia hic persequar, nec locus nec tempus permittunt.

Experien-
tia aduer-
sus Aqua-
pendentem
ab authore
producta.

Afferā autē hic eadē penè scripta, quæ in meis *Iuuenilibus* legūtur. Neq. multis verò nunc verborum ambagibus, quid per *Chorion* & *Secundas*, siue *Secundinam* intelligendū apud authores veniat, disputabo, quæ partim apud *Aquapendentem* videri

videri possunt, partim, si DEVS vitam prorogauerit, in meo de prima Hominis vi-
ta, opusculo discutiam. In conspectum igitur mihi primò venit, inter secundinæ
partes, placenta illa *uterina* appellata, quæ in hoc fœtu quasi quadrata erat, obtu-
sis tamen formata angulis, æquè lata ac longa, septem circiter transversorum
digitorum, in quam umbilici vasa desinebant. Videbatur autem massa quædam
hæc esse, ex venis, arterijs & coagulato quodam sanguine composita, magis
quidem Lienis carnem, quam Hepatis; sed magis adhuc virilis pudendi sub-
stantiâ discissam æmulans, crassitie, quæ est auricularis digiti, coloris rubicundi
& plumbei, propter vasorum congeriem. Placenta hæc veluti scutum anteriori
fœtus parti obtenditur, à collo incipiens, manus, brachia & pedes omnino con-
tegens nam fœtus ferme totus cooperitur, cū incuruatus sit, ideoque brevis ad
modum existat. Ex anteriore itaq. fœtus parte, sola facies, nec illa omnino libera
cernebatur. Superficies illa, qua vteri lateribus placenta adhærescebat, aspera, ru-
bra, carnea ac, ut iam dictū, sanguinea erat, nulla enim ibi mēbrana adest, sed ar-
teriarum ac venarum orificia, in hac placenta vasorū vteri osculis agglutinaban-
tur. Altera autem, quæ fœtum respicit superficies, lævis ac polita apparebat, quia
membrana obducitur, quæ vasa ex umbilico per placentam disseminata conne-
dit, & veluti in ordinem redigit. Hæc autē mēbranula, portio est secundæ mem-
branz fœtus, quam paulo superius dicto loco, *Galenus* malè *Allantoidem* vocat;
quæ verè *chorion* appellari meruit. Et fortassis ad hanc (quod tamen vñ nō pror-
sus assero, sic nec planè nego) placentæ tunicam, *agnina* siue *Amnios*, intima scili-
cet, fœtus tunica immediate fœtum vestiens etiam concurrat. Nam quando
umbilicalia illa ex ventre fœtus egredientia vasa in placentam inferuntur, acqui-
rere statim ambas mēbranas fœtum obuoluentes, probabile est, quæ vasa illa nō
aliter cōcomitatur, & obducunt, atq. *Pia* ac *dura mater* spinale medullā, & nervos
ipsos: intertexto simul tamen glutinoso quodā humore, ad roboranda umbili-
calia vasa, quæ spiritū & sanguinē vehunt, ne inter se cōplicentur, aut collabatur.
Hæc itaq. placenta, hoc vteri iecur, ut nōnullis nominare libuit, *Primum* est fœ-
tus inuolucrū, si exterius numerare incipias, nō totum tamen infantē, sed ante-
riore saltē ex parte, ut monui, cingit, & præter nutrimenti vsum, quod per venas
atq. arterias huic infixas defertur, calorē simul fœtus, non aliter atq. in nobis vē-
triculo impostæ pelles atq. panniculi, conseruat, auget, fouetq. *Secundum* humani
fœtus inuolucrū, est iam dicta mēbrana *Chorion* totū prorsus corpus inuoluens,
albicās, non multum pellucida, nō subtilis admodum, quæ facillimo negotio ab
Amnio *Tertia* tenella admodum membranula, digitis etiam separatur.
Hoc primum iā notari velim, si *Chorion* ab *Amnio* sit vndiq. detracta pellicu-
la, tūc singula fœtus mēbra ita apparere, ac si intra clarissimū crystallinū vitrū
aut per rarissimæ texturæ velū splēdida inspiciātur. Sin autē adhuc tertiæ secūda
mēbrana adhæreat, mēbra illa haud translucēt, excepto solo capite, vbi etiā per
strāq. tunicā subtilissimi quiq. caluæ pili trāsparēt. Est enim præter modū secū-
da tunica ibidē subtilissima. An ideo hoc natura industriè, ut omnia facit, machi-
nata est, cū caput primū esse deberet, quod à nouimestri se carcere liberare, & vi-
tales prius auras rupto utroq. molesto indusio, aspicere, easq. haurire cōueniebat?
Secundariō & hoc notandum, hanc secundam cum tertia tunica immēdia-
tē adeo adhærescere, & conglutinari (vtrunque facillē vna ab altera deglubatur)

Quæ mem-
branz in
humano
fœtu ab au-
thore sūt
reperitæ.

Placenta
uterina.

Huius cō-
positio si-
tus & vñs.

Hæc pri-
mum & ex-
timum fœ-
tus est in-
uolucrum.

Chorion
secundum
est inuolu-
crum.

Amnios di-
cta tunica
subtilissi-
ma est.

Nulla Vri-
na inter
Chorion &
Amnion
existit.

vt ne guttula aquæ inter vnam & alteram intercipiatur, tantum abest, vt secunda hæc, ad vrinam continendam in homine effecta fuerit.

Succedit ordine tertia membrana *Amnios*; omniam, quas in humano mibi corpore videre contigit, subtilissima, vt ob id laceretur facillime, & maxime pellucida. Intra hanc & ipsum tenellum fœtus corpusculum aqua sudori, aut vrinæ, colore & substantia persimilis stabulatur. Vrinam hanc ego vix dixerim, per quod enim vas eò refunderetur? An per membrum virile, aut pudendum muliebre? At tot sunt, quæ rei huic fidem denegant, vt præter euidentissimas rationes, authorum quoque scripta, & ipsa se opponat rerum magistra Experientia. Cur enim non æquæ in vtero matris suæ constitutus infans, ipsam picem zmulantia alui quoque excremenea excerneret, cum post natiuitatem mox hæc, & vrinam copiose non raro profundat? An per ipsum vas vmbilicale *Vrachon*, siue vrinaculum hoc ipsum fieri quisquam autumat? Atqui hoc non in *Chorio* dictam tunicam, sed intra abdomen delitescens ad abdominis ostium, vbi vmbilicus siue ingreditur, siue egreditur, fertur, ambabus ibi arterijs vmbilicalibus, & venæ Nutriculæ arctè alligatus. Intestinalis autem, siue farcimenti similis tunica, in vitulo vrinæ receptaculum quidem, in humano hoc fœtu verò nulla, vt iam toties inculcatum est, conspiciebatur. Et quæ pro Herculeis ego argumentis habeo, hæc duo fuerunt: aquam nimirum hæc ad libræ pondus, manifestissime intra *Amnion* & cutem fœtus huius visam fuisse, & vesicæ fundum, cui *Vrachon* siue ligamentum illud, ad vmbilicum pertingens annectitur, in omnibus humanis infantibus me imperuium semper inuenisse.

Huic meæ non opinioni, sed ipsissimæ veritati, exercitatissimus in sectionibus *Varolius* fauet, cuius paucula, sed rei naturam explicantia dicta lib. 4. conclusio: nis loco subnectere haud grauabor. *Meatus autem ille, ait, quem ferme omnes confixerunt, & vrachon dixerunt, reuera non est perforatus, per ipsumq. vrina nequaquam ad spatium inter Amnion & Allantoidem accedit, vt plerique dicunt: imò illa membrana eodem pacto inter se sunt connexæ, quo varia intestinorum & ventriculi tunica sibi mutuo adherent, nullumq. prorsus humorem inter seipsos admittunt. Sed vt vesica commodè tantam liquorum quantitatem contineret, ex illius fundo ligamentum veluti tendonem ad vmbilicum inter arterias vmbilicales transmittit, qui ibi firmiter connexus detinet vesicam extensam, & adeo suffragam, vt suo pondere minimè huc atque illuc agitetur, disruptionis sue periculum incurrat: extra autem infantis corpus, nulli huius ligamenti vestigiū per vmbilicale intestinum progreditur.*

Galenus *Allantoidem* in humano sibi fœtu imaginantis error, prolixior me paulo reddidit: nunc *Chorij* vt in vitulino apparet fœtu, à me visi descriptio breuius expedienda. Quod itaq. hic veluti singulare aliquid & nouum inspexi, hoc fuit. Corpora nimirum, vndiq. vaccino intus vtero quædam adhærescebant, quæ vltra sexaginta erant, piscium illorum (quos Germani *Carpas*, siue *Carpiones*; Romani verò *Rainas* & *Burbaros* vocant, cum sint potius *Cyprini* veterum) massulis ovarum simillima, coloris lutei & porosa, quibus alia quædam inhærebant corpora, quæ in ipso sita & fixa erant *Chorio*, rubra omnino ac sanguinea, ad priora substantiæ suæ modulo satis alioquin accedentia, similiter quoque porosa, sed paulo minora: quorum talis erat nexus ac colligatio, ac si quis arte quædam duas sibi spongas affabrè ita conglutinare posset, vt vnus substantia in

Serosa materia sudori aut vrinæ similis sub Amnio continetur.

Non videtur esse vena, & quare.

Duo potissima rei huius argumenta.

Authoris sententiæ Varolius fauet.

Chorij in Vitulino fœtu delineatio.

Spongiosæ quidē sed diuersæ carnes in vtero & chorio.

in alterius poros latiores ingrederetur, & suis item foraminibus alterius substan-
 tiam exciperet. In his corpulculis *Cotyledonum* & *Acetabulorum*, rixæ variæ, atque
 authorum controuersia omnes versantur, quas præter rem existimo huc addu-
 cere: videri apud *Aquapendentem* possunt, & consopiri. In hæc spongiosa & præ-
 rubra, quæ per *Chorion* videlicet, fixa sparguntur, corpora desinunt vasa omnia
 umbilicalia, non aliter ac *Polypus* piscis brachia hinc inde sua expandit, quæ re-
 ducta demum ac coeuntia, ambas illas perreptant tunicas, *Chorion* & *Amnion*. Et
 per hæc ipsa corpora ex vtero fit attractio sanguinis ac spirituum. Sed reuera,
 tamen in hac spongiosa carne, quæ in vtero hæret, non licet videre vasa vteri
 adeo propagari, vt cum alterius carnis rubræ existentis in *Chorio*, vasis vnian-
 tur: per quam tamen *Chorij* carnem rubentem, vsque ad vltimum eius termi-
 num, vasa progrediuntur, & in spongiosorum vteri corporum cavitates inse-
 runtur; vt rectè dici non possit, Symphisia osculorum in vrisque carnosus il-
 lis corporibus fieri, & sic arterias fœtus pullare propter vterinas, quibus strictè
 adeo hæreant & connectantur: quæ quidè alio accuratiùs loco sunt examinan-
 da. Solent autem spongiosa hæc vteri corpora, in prægnantibus *Iuglandium* ma-
 gnitudinem æquare. In non prægnantium matricibus quoque reperiuntur; sed
 tam exigua, vt aliqua maiores vix *Lentes* superent, aliqua fœminarum *Papillis*
 vix tandem assimilentur, substantiæ minimè raræ, ac porosæ, sed duriuscu-
 la potius & compactioris. Est autem inter vtramque hanc tunicam exigua ad-
 modum in vitulino fœtu differentia: cū *Chorion* nimirum, membrana sit nonnihil
 crassior, asperior & nigricantior, *Amnios* autem læuissima, albissima, & aliquan-
 to tenuior, Peritonei substantiam apprime imitans, multoque oblita humore, &
 ambæ suis fibris donatæ. Diffiteri tamen nequaquam debeo, me plures aqua,
 plenas vesicas in *Chorio* & *Amnio* reperisse; quæ aqua, an sub amnio, an inter hanc
 & *Chorium* collecta fuerit, equidem vt verum fatear, discernere exactius tunc
 non potui. Detracta vtraque igitur tunica, reperimus fœtum dormienti similiter
 iacentem, nisi quod reuoluto collo, caput dorso applicaret, vt minus nempe spa-
 tium occuparet, capite autem vteri orificium spectabat, pedes contractos,
 ac diuicatos habebat. Vteri Vaccini talis erat constructio. Nequaquam enim
 eiusdem cum humano est figuræ & constitutionis. Orificium vterinum quasi
 triplex apparet; vt facilius, quod ego existimo, claudi posset: tam arctè enim in
 hoc coalescebat, vt vix communis styli cuspide penetrari posset, cum in grauida-
 rum interim fœminarum vteri osculis calamus scriptorius, & absque omni reni-
 su ingrederetur. Pugnum etiam sua magnitudine equabat, & substantia decuplo
 crassior, quam reliqui vteri tunicæ, existeret: hæ enim nullo modo crassæ & car-
 nosæ, sed ambæ vix soleæ calceorum crassitiem referebant.

Penetrato igitur interno orificio, quod nec membranosum, nec carneâ refert
 substantiam, sed dura quædam, & albicâs, ac mera potius glandula videtur, vni-
 ca quidem vteri cavitates subito conspicitur, sed mox pariete quodam in dextram
 ac sinistram partem discluditur, vbi duo illa cornua sunt, quorum finis acutus
 valde, & in quæ semen deferentia vasa implantantur: quibus externis vaccarum testi-
 culi nexi adhærēt. Interna & reliqua vteri substantia, quæ spōgiosis dictis corpo-
 ribus carebat, granulata, vt ita dicā, erat, hoc est, tuberculis siue glādulis quibus-

An fiat Sym-
 phisia vtero-
 rum vteri
 & umbili-
 calium.

Quæ differe-
 rentia sit in-
 ter Cho-
 rion & Am-
 nion in fœ-
 tu vituli-
 no.

Situs fœtus
 vitulini.

Vteri vac-
 cini con-
 structio.

Orificium
 ipsius.

Cavitas si-
 ue capaci-
 tas interna.

Conclusio
ex utero
Vaccino &
tunicis fœ-
tus.

dam minoribus & albicantibus scatebat, quæ gravidationis tempore, in maiora illa spongiarum similia corpora succrescunt & intumescunt, & tanquæ benignæ naturæ penaria loca, Spiritum & sanguinem in se recludunt, fœtuique posthac alimentum suppeditant. Plura licet cōmodè possem, non addam; ne tadium Lectori pariam: quem tamen rogatum obnixè volo, ut & ipse experiēdo nitatur superare maiores. Cum enim ut Quintilianus ait, difficile, imò impossibile sit imitando alterius similem fieri, studendum potius esse arbitratur, ut superemus: sic enim fortassis æquatuos nos esse, quos imitari conamur. Experientia etenim facit artem, ut inquit Arist. in Metaph. in experientia casum.

Quod Epictetus olim de morali, hoc de physica ego nostra philosophia statuendum quoque censeo. *Non debet quis verbis, inquit ille, ostendere subitò, si quid in philosophia profecit, sed opere: sicut oves lacte & lana ostendunt, quantum comederunt.* Id quod omnium nostrum, qui naturalem hanc scientiam profitemur, in Scholis, aureis ac sesquipedalibus literis scribendum foret: sic enim superuacuis tot contentionibus, & digladiationibus, quibus ingenij quidem acumen acquirimus, temporis autem pretiosissimæ rei, iacturam facimus, nec res ipsas lucratur; abstinemus, & in magis necessarijs operam cum fructu nostram locaremus. Video ego hanc, quam nunc præ manibus controuersiam examinandam habeo, *Ruminationis*, adeò perplexam & perturbatam esse, ut neque veteres, *Aristoteles & Galenus*; neque Iuniores, *Mercurialis, Aldrouandus & alij*, qui de hac aliquid commenti fuerunt, eadem dicant. Et *Aldrouandus* quidem vel *Thomas Dempsterus* potius, Baro Scotus (quem virum Græcè & Latine doctissimum, Iurisque consultissimum, ars medica mea amicum mihi conciliauit, cum ante quatuor hos annos grauissima ipsum febre oppressum Romæ liberafsem) ubi lib. de Quadruped. Bisulcis eruditissimè & grauiter de *ruminatione* disputasset, his demum verbis varias authorum de hac opiniones concludit. *Utcunque sit, diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Quare nec veritus, nec verundatus sum, Lanionum etiam officinas ingredi, & quæ Natura in vitulis & vaccis *ruminationis* organa molita esset, quibusque ventriculi ipsorum ductibus & esculenta onusti materia fuissent, non sine admiratione inspicere. Id ipsum enim Aristotelem factitasse, vel facere debuisse saltem, mihi persuadeo, cuius æquum est nos vestigijs insiltere, nisi à Porphyrio nos notari, & inter illos recenseri velimus, quos

— *Genus ignauum, quod tecto gaudet & umbra:*
appellare solebat.

Cum igitur hac plerique ætate in Aristotelis Castris militemus, huius veluti Antesignani nostri, statim sub initio verba proferenda esse, fas iudicauit, ad quæ veluti normam quandam, cæterorum sensum authorum examinare possem. Is igitur de Hist. anim. cap. 17. lib. 2. hæc scripsit: *Sed Ventris dissimilitudo primum, quod quadrupedes viui paræ, cornigerae, altera maxilla dentate, quatuor eius modi habent sinus: quæ quidem & ruminare dicantur. Gula enim incipiens ab ore dorsum tendit ad pulmonem, septumque transuersum: hinc se ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore asper, interceptusque est, ac propè gulæ commissuram, sinum sibi adnexam habet, quem ex argumento reticulum vocant: est enim ventri extrinsecus similis,*

lis, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo quam Venter, minor. Hunc excipit Omasum parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblongior, cancellis intus & crustis multis, magnis, & leuibus inormatus: mox intestinum iam sequitur. Et paulo inferius. Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte viraque dentes. Hæc ex Gazæ versione.

Iul. Cas. Scaliger in suis ad hunc locum commentarijs, paulo aliter Aristotelem vertit: Primum quidem, cum Gaza sinum hunc, ventrem magnum vocat, & conuenienter, cum & Arist. κοιλίαν τὴν μεγάλην, cum appellet: Italis la Trippa dicitur. Secundum, cum Gaza Reticulum dicit, nec quicquam hic peccat: quod faminarum reticula, vnde nomen Græcis κερέφαλος, referat, & Italis ob id la Scuffia nominatur. At in Tertio describendo, toto, vt aiunt, cælo aberrauit. Omasum quidem & ipse cum Gaza interpretatur, & ab asperitate, cum Græca vox ἰχίρος sit, dictum censuit, sed cum ait similis est sauis alueariorum, cellulis differtus in spongiæ modum quas πλάκας vocat Aristoteles, vnde Latinum nomen plaga: miserè fallitur. Hæc enim interna, fauorum mellis distincta cellulis similis facies, non tertio sed secundo iam descripto Reticulo nempe appellato, est ventriculo. Tertius autem ventriculus ex pluribus pelliculis sibiipsis superpositis constat, vnde & Itali illum Centopelle, quasi ex tot pelliculis constaret, & Germani aliqui eleganter atq. congruenter Librum, veluti pluribus compactum folijs, appellarunt: in quibus pelliculis cum sint vndique quidam eminentes cuspides, spinarum acuminibus similes, ideò Græci ἰχίρον nominarunt. Hic solus propemodum ventriculus Romæ in vsum & esum hominum, non cedit, sed à Lanionum pueris, matutinis totius anni horis, per VRBEM, pro Felium ferculis diuenditur. Iucundum præbetur spectaculum, cum cateruatim ex ædibus Feles ad horum puerorum voces euocatæ accurrunt, & Diaria ab heris suis lamentabili voce postulant.

Aquapendens tamen, suo de ventriculorum varietate opusculo, Omasi hinc vocem præter genuinam suam positam fuisse significationem conqueritur, cum hæc Latinis vel crassum & pingue intestinum, vel pingue & distentum abdomen significet, vnde Horatius 2. Serm. Satyr. 5.

Ceu pingui tentus omaso. Obscuratam itaque vim vocabuli Græci autumat, cum veteres ἀπὸ τοῦ ἰχίρου id est ab Erinaceo spinosæ pellis animali, hunc vocare voluerint. Scaliger alijs iterum verbis, quam Gaza fecerat, quartum describit ventriculum: Post hoc, ait, est, quem Asellum vocant, omaso quidem minor est (Gaza dixerat magnitudine amplior omaso) sed prolixior (Gaza formā oblongior) refertus multis simibus grandibus & leuibus. Hunc cum Rusticis suis, vt ait, Asellum appellare maluit, cum præci Latini bellorum, quam culinæ scientiores, nomen illi nullum dederint, quare Gazam Abomasum dicere conatum esse, nisi quis ait, cum Varrone Faliscum vocitare velit. Sed cur Asellum dicat, rationem nullam affert. Itali nostri longe conuenientius Il Quaglio, quasi Coagulum, quod in hoc ventriculo in lactantibus illis bestiis, coagulum reperiatur, appellant. Nec placet, quod Scaliger hæc Aristot. Verba ἰχίρ δὲ ἵερὸς πλάκας ποτὶ δὲ μεγάλας, & λεῖας, ita reddat: refer-

us multis sinibus dicendum erat potius, multis plicis, nam reuera rugosa plurima in hoc sunt plicæ, & veluti pelliculæ, quare eadem voce *πλακιδος*, vsus est in tertio ventriculo, *Centipelle* dicto, ubi plicarum siue pellicularum illa congeries reperitur.

Abomasi *Aquapendenti* nec ipsi placet *Abomasi* vocabulum, cum *quartus* ventriculus ab Aristotele *ἠνυπόδον* vocetur, hoc autem ex Græca sua origine *perfectibile* signet. Et *Ioannis Grammatici* 4. *Analyt.* auctoritatem hic implorat, qui vltimum ventriculum nominat illum, qui cibum perficit, ventrem: quod putet in quatuor his sinibus, semper magis magisque à primo ad vltimum transeundo, cibos laeuigari, concoqui, ac in chylum conuerti. Picturam horum videre poteris in dictis *Scaligeri* commentarijs, sed adeò malè concinnatam, vt nec vmbra ipsorum exprimat.

Eadem prorsus, quæ eruditissimum Italiae Medicum *Hieronymum Mercurialem*, me quoque incessit cupiditas, de *Ruminatione* posteris aliquid scriptum relinquere, cum huius absoluta nondum à quoquam quod sciam, tractatio in vulgus edita fuerit. Verum ego, quæ ad anatomiam attinent potius, quam illa, quæ philosophica obscuraque ratione erui possent, indagabo, cum & in his quæ oculis intuemur, Talparum more, ne dicam in dubijs illis ratiocinationibus, non rarò occæcemur. In duellum igitur *Mercurialis* lib. 5. cap. 13. variat. lection. *Aristotelem* & *Galenum* adducit: quod is lib. 3. cap. 14. de part. animal. in cornigeris ventrium quatuor munus hoc modo expleri dixerit, dum alius ab alio cibum recipit (remanens per ruminationem, vt ait *Mercur.*) scilicet, primus *inconfectum*, secundus *aliquantulum confectum*, tertius *pleniùs*, quartus perquam plene *confectum*. Verum *Galenus* 6. de Anat. administ. cap. 3. inquit dicto loco *Mercurialis*, cibum ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in *Omasum*, tandem in *abomasum* mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima labatur; sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cum sit crassior & solidior adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus, & mollior ita factus est, vt iam transire queat. Attamen hanc vtriusque contentionem probè sopiri posse existimat, si dicatur *Aristotelem* loqui de animalibus, quando non ruminant: *Galenum* verò de tempore ruminationis, neque enim perpetuò ijsdem animalibus ruminationem accidere.

Aldrouandus hanc controuersiam vidit & fugit, quid enim responsurus esset, suspendit. Vel *Aristoteles*, inquit ille, foramen, quod ait *Mercurialis* pertingere in reticulum, non aduertit: vel falsum est, viam ab ore ad reticulum dari, quæ non prius ad primum ventrem pertingat. Mibi eam viam minimè necessariam esse videtur. Rationem assignat, vt sibi videtur, probabilem: primum videlicet ventrem, cum intus asper sit, non mirum esse, cibum crasso modo in ore incisum, prima vice retinere; iam remansum verò per ruminationem, vtpote laeuigatum & lubricum, non amplius amplexari, sed in reticulum facile elabi permittere. Vtunque tamen sit, inquit, diligens *Anatomici* inspectio controuersiam dirimet.

Ego mehercle apud *Mercurialem* & *Aldrouandum* hæc vt legi, vt risi. Cum neque eorum quicquam, quæ de *Galeno* & *Aristotele Mercurialis* comminiscitur, eorum

Abomasi
vox non
placet A-
quapenden-
ti.

Cur de ru-
minatione
porro ali-
quid sit di-
cendum.

Mercuria-
lis in duel-
lum addu-
cit *Arist.* &
Galenum.

Aldrouan-
dus nititur
hanc diri-
mere con-
trouersia.

Sed frustra
hoc facit.

eorum scriptis legatur, neque allatae aliquid rationes valeant. Meræ potius hæc mihi de *Lana Caprina* rixæ videntur, & ut vno dicam verbo, hæc

Maxima de nihilo nascitur historia.

Et *Aristotelem* quidem, quod spectat, hæc ne somniauit vnquam, quod *Mercurialis* ipsi imponit, cibum remansum & ruminatione in ore magis detritum, iterum ad primum, & consequenter cæteros deuolui ventriculos, ut magis magisque eliquetur. Hic enim loco iam laudato 3. de part. anim. dicit ruminantibus animalibus quatuor propterea ventriculos datos fuisse; ut, cum officium suum os in molendo non satis præstat, ob dentium defectum, hoc multiplicitas ventrii compenset; id quod rectissime fieri quoque potest, si primus loco dentium inseruiens venter, cibos crassos recipiens comminuat eo modo, quo equus exempli gratia, faceret in ore, cui vtrique dentes adsunt: qui ubi postea

Mercurialis Aristotelem aut non bene legit, aut male intellexit.

cibus in ruminantibus ad palatum per Oesophagum recurrit, molarium operâ dentium comminuitur melius, atteriturque. Nec ait *Aristoteles*, hunc ita remansum debere ad primum denuo ventriculum descendere, neque ad secundum, quod vult *Mercurialis*, neque ad tertium, aut quartum, sed de hoc prorsus tacet. Verum nos, quid de eodem remanso fiat, paulo inferius indicabimus.

Ast operæpretium est, ipsissima *Aristotelis* verba hæc recitare, ut æquus lector de lue hac ipse iudicet. *Ruminat etiam Camelus*, inquit, *more cornigerorum, quoniam ventres similes cornigeris habet. Habent hæc singula plures ventres, ut Ovis, Capra, Cervus, & similia: ut cum officium oris non satis in molendo cibo adhibetur, propter inopiam dentium, munus ventrii expleat, dum alius ab alio cibum recipit, primus scilicet inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus perquam plenè confectum. Ita fit, ut genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, quibus nomina hæc aut indita sunt, aut indere licet; venter, arsinicum siue reticulum, omasum, abomasum. Hic de cibo remanso nihil. Iam autem quis ex sequentibus Galeni verbis conuincet, id quod *Mercurialis* persuadere nobis voluit, primò ex ventriculo reuomi cibum in os, deinde ab ore in reticulum, inde in omasum, tandem in abomasum mitti? Vult quidem Gal. cibum ruditer concisum, ex primo ventriculo ad os conscendere, hic remansum in alium sinum siue ventrem descendere, sed neque reticulum nec omasum hunc nominauit. Galenum ipsum audiamus loquentem. Porro quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, quedam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias machinata est. Si itaque animans nonnunquam videas siue ex India, vel etiam Lybia, siue Scythia profectum, quod antea non conspexeris, alimentum ligneum, spinosumque assumere, magnum huic & asperum noueris constructum esse ventriculum: si autem superiores etiam dentes non habeat, ventriculos huic necessario plures existere, ut in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat, deinde rursus in alium ventrem deglutiat: ex hoc rursus in alium statim transferat. Sed *Mercurialis* nempe hic falsus est, quod cibum remansum non aliò, quàm ad secundum ventrem reticulum nimirum, delabi posse, existimauerit.*

Aristotelis mens melius ex ipsis verbis capietur.

Ne igitur auidum meum diutius suspendam Lectorem, rem ut se habet, ob oculos ipsi ponam. Solebat autem eiusmodi in artibus controuersias, *Galenus* Comment. suo in Hipp. de nat. hum. duobus iudicandas esse criterijs asseuerare:

*Neque Galeni verba id dicunt, quod *Mercurialis* insinuauit.*

*Causa erroris à *Mercuriale* commissa.*

Quomodo
de varijs
cōtrouer-
sijs in arti-
bus sit iu-
dicandum
opinio Ga-
leni.

rare: *sensu* videlicet, ac *demonstratione*. Et vbi de ciborum quidem concoctio-
ne, & humorum generatione veterum opiniones sunt iudicandæ, rationes lo-
cum habere: vbi verò in quæstiones venit, an ruminantia animalia quatuor
sint ventribus, an vnico saltem prædita, tunc sensum prævalere, & ad corpo-
rum dissectiones prouocandum esse, inculcabat. *Vt enim*, inquit, *si quis Cretam*
esse insulam negauerit, statim ab omnibus, qui id audierint, despicitur, quippe qui pro-
bè nouerint eam esse insulam. Sic, si quis canibus quatuor esse ventres affirmauerit, cum
verò ruminantibus; hunc illi, qui ruminantibus quatuor, & vnum in canibus in-
spexere, facile deridebunt. Sed hic optarim ego Lectorem simul mecum specta-
torem fuisse, sic enim facilius ipsi, quod probare mihi est animus, persuaerim.
Quare eodem Gal. loco in hunc sensum hoc scripsit: *Igitur, cum scriptis cogimur*
cum his contendere, qui de aliquo dissectionis theoremate, quod sensum imprimis inducere
habet, impudentissimè pariter ac imperitissimè pronunciarunt, fieri nequit, ut ignari co-
rum, quæ in dissectionibus videri solita sunt, possint mendaces à veridicis discernere.

Nostri &
vera de
quatuor
ventribus
ruminan-
tium obser-
uatio.

Sed agedum, dicamus modò quæ nos ipsi non rarò in eiusmodi ventribus
obseruauimus. Hoc igitur indubitanter est credendum, Oesophagum vbi de-
finit, non vnico tantummodo orificio siue foramine in ventrem maiorem
pertundi, ex quo aditus pateat in *reticulum*, ex hoc in *omasum*, & ab hoc in *abo-*
masum, vt facile sibi quis imaginari posset; verum *duplici* statim ductu ferri,
vno quidem in *ventrem* iam dictum *maiolem*, altero in *omasum* siue tertium
ventriculum, *Italici Centopelle* dictum, à quo in quartum est transitus. Et satis su-
perq. hinc Naturæ beneficium & artificium mirari haud potui. Non enim hæc
ambæ viæ, vt idem vnusque cibis in primum ac tertium ferretur ventrem
constructæ, sed quia animal non semper vno eodemque cibo vescitur, diuersi
ideo ductus fabricati fuerunt. Incipit autem animal, postquam vitali hac aura
frui ipsi conceditur, lacte materno vesci. Hoc verò in primum haudquaquam
ventrem, sed in vltimum, *il Quaglio* ob id dictum *Italici*, descendit. Cum enim
hoc alteratione minima, vt in chylum cederet, indigeret, non opus habuit
præcedentium calore, & subactione ventriculorum.

Aquapen-
dens pro-
pè quidem
sed non
omnino ad
veritatem
accedit.

Diligentissimus *Aquapendens*, dicto suo de ventricul. varietate opusculo, hoc
sciuisse mihi visus est: *Siquidem*, inquit, *hic quartus tantum lac suscipit, nequaquam*
alij: & coagulum quod nihil aliud est, quam lac concoctum & coagulatum, non nisi in hoc
quarto reperitur. Sed viam tamen hanc particularem ab Oesophago subito per
tertium ad quartum ignorasse, argui forsitan posset ex sequentibus eius verbis:
Lac igitur, ore exuctum statim in quartum ventrem tantum descendit per viam, qua
etiam ceteris ventriculis communis est. Qui etsi superiores quarto sint, in eas tamen lac
non intrat, quod à tribus nequaquam propter sui dissimilitudinem, sed à quarto tantum,
tanquam sibi simillimo attrahatur. Hactenus vera retulit *Aquapendens*, in solo
quarto lac reperiri, attamen reuera in hunc via nulla lactantibus alia est, quam
per tertium, in quo quidem minimè moratur, sed aditum solummodò liberum
nanciscitur. Vt autem Natura hoc in loco hac arte fuit, & industria. In fine
nempe Oesophagi, quem *Itali il Grumale* vocant, hoc est in superiore stomachi
orificio, duo oblonga & teretia veluti labia, meatum illum oblerant, clauduntq.
ita, vt si cibis crassus densusque, fænum, sarmenta ac paleæ, aut similia tenui-

commansa descendant, hæc labra carnosâ nimirum & membranosa facillè cedant, & aditum grauiori ac ponderosiori cibo in saccum maiorem, *primum* nempe *ventrem*, permittant. Vbi verò lac ipsum liquidum delabatur, conuiuentia reperit hæc oblonga corpora, quare super hisce tanquam super canali quodam decliui currens, ad tertium immediatè ventrem labitur, & ex hoc ad quartum illico decliuorem suo pondere ruit atque delabitur, vixque guttula huius in secundum ventrem, *Scuffiam* dictam, tertio suppositum, aut in primum saccum destillat. Sed est quod summopere mireris oculatissimum Naturæ mystam *Aristotelem*, inexcusabili prorsus errore se induisse, quem vel à quouis e triuio pastore, vel quauis anicula caseorum fabra edoctus, emendare potuerat: *Coagulum* videlicet, ut is credidit, non in *quarto*, sed in *tertio Ventriculo* colligi & adseruari, clarissima eius sunt verba 3. de partib. animal. cap. 15. *Habent, ait, quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres, carent, quæ vnum habent, excepto Lepore: habent, quibus hoc datum est, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in ultimo, quod abomasum appellamus, sed in eo, qui inter vltimū & duos primos positus est, quod omasum vocatur.*

Oesophagi
& superioris
orificij
ventriculi
cōstitutio.

In alium.
ventriculū
lac, in aliū
fenum de-
scendit.

Aristotelis
inexcusabi-
lis est er-
ror, quod
coagulum
in tertio &
non quar-
to ventre
putarit ad-
seruari.

Per verioris philosophiæ amorem te precor amice Lector, paulisper tuam mihi aurem hic commoda, & quid doctissimus, de hoc *Aristotelis* loco, *Mercurialis*, quidque de eodem ego sentiam, æquo animo ausculta. Ille cap. 16. lib. Variar. lect. errorem errore cumulans, quasi re præclarè gestâ iam sibi rationes etiam inuenisse applaudit, quibus magistrum suum tueatur. *Ego*, inquit ille, si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in secundo mutari quidem atque incallescere, sed non adeò, ut possit in casei formam crassescere: in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per Meseraicas in corpus distribui: in tertio vero solum crassescere posse, atque ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, ut facillè crassescere queat: tum quia sic crassifacitum non facillè per foramen abomasi & omasi commune, in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi causa effectrix, nimirum calor, magis crassifacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, ut in omaso retineri nequit.

Mercuria-
lis non ve-
retur Ari-
stotelis er-
rorem alio
errore tue-
ri.

Credo equidem, nec vana fides prorsus, *Clem. Alexandrinum* nostri seculi philosophorum mores dudum præuidisse, quando scripsit: *Aliqui à philosophia Græcorum, non aliter ac Vlyssis socij à Sirenibus, detinentur, ut nunquam possint reuer- ti.* Ita enim nostrorum aliqui philosophantium, rationes antiquorum, *Aristotelis* præcipue, imbibebunt, ut purpureum colorem lana, è qua nūquam dilui potest:

Clem. Ale-
xand. de
quibusdam
philoso-
phis sensus.

Difficile
est opinio-
nes relin-
quere, quas
à teneris
vnguiculis
imbibimus.

Non si Neptuni fluctu renouare operam des,

Non mare, si totum velit eluere omnibus undis.

Ut *Lucretius* cecinit. Nec mirum est; nascimur, alimur, & cum hac philosophia peripatetica, adulescimus & senescimus.

Adeò in teneris consuescere multum est, ait Poeta.

Rationem ego laudo, proboque, quæ auriga dominaque est omnium humanarum actionum, sine qua nil agi, dici, aut cogitari potest. Sed & hoc simul notui: rationibus nullis, absque longa examinatione credendum esse, ut *Marsilius Ficinus* me monet, & in physicis nostris problematibus verum esse quotidie ego experior. Ita *Dogmaticis* nonnullis, hodie, rationibus quæque probare proclive est, atque imber quando pluit, nec ea modò quæ nunquam viderunt, sed fal-

falsissima quoque pro veris venditant (quod Mercurialis hic noster facit) quibus non aliter, atque Pythagoreis olim illa magistri autoritas pro veritate est, & sufficit illud : *Ipse dixit*.

Aquapendens Aristoteli se opponit, quia sensui magis credit.

Non ita *Aquapendens* simplici *Aristotelis* dicto assentitur, nec magni facit quod causam huius de coagulo opinionis, in problematibus suis se dixisse affirmet, quæ quandoquidem in ijs, quæ ad nos peruenerunt, nulla exstat, putat *Mercurialis* in illis scriptam fuisse, quæ physica problemata erant, & nunc desiderantur, à *Plutarcho* verò *Apollonio*, *Athenæo* & *Laertio* citantur. Ego autem, inquit, *Aquapendens*, aio reperiri coagulum in quarto, non in alijs, quia sic comperi, & sensui multiplex quoque ratio consentit.

Quare Aquapendens ratio-nes & ipse parum valent.

Verum ut, quod res est, dicam, nisi veritatem hanc sensus ipse, cum quilibet tactu ac visu in quarto vetriculo, & nequaquam in tertio coagulum esse cognoscatur, approbaret, *Aquapendens* aduersus *Aristotelem* vix quicquam rationes impetrarent. Non enim quia tertius ventriculus asper est, ac veluti tuberculis spinosis plenus ideò lac minus amplecti potuit, sed ad quartum læuigatum ac perpolitum lacti similem, debuit ferri, ut *Aquapendens* arguat. Imò, quò in *Lienteria* vilitate præternaturali *Ventriculus* peccat, cibus est mollior, eò minus retinetur, quare me in simili vitio cremorem hordei, eo ipso momento quo bibulus fuit, per podicem euacuatum vidisse recordor. Et vteri læuitas retinendo semini molli corpori, valde obest. Et quartus demum ventriculus plurimis rugis, plis-que scaber est, & inæqualis. Nec maioris est momenti altera hæc ratio, tertium ventrem exiguum admodum esse, nec lacti recipiendo sufficere. At inquam ego, paruitas non inde accidit, quod non possit maior esse, sed quia natura hunc non pro lactis receptaculo habere voluit. In non lactentibus enim, hic tertius quarto longè maior est, & primus in lactentibus minimus, tum tertium ac quartum quoque magnitudine superat, quia natura aliter planè hoc, in herbis fæno ac paleis vefcentibus, quam in lac sugentibus vitur. Vnica hic igitur meo iudicio, & sola ratio sufficit: Naturam voluisse quartum ac vltimum hunc ventrem, pro lactis receptaculo usurpare, quoniam lac aliorum ventriculorum coctione nulla indigebat, & iam propemodum à matre alimentum debitum, recens natis præparatum fuerat. Sed de benigno hoc liquore, nunc plura non addam, in mellifluum enim ac lactifluum adeò flumen immerger, ut longo vix post tempore inde emergerem. Quare, vna iam à Natura quidem, sed singulari adhibito studio & artificio, tendens ab Oesophago per tertium in quartum ventriculum, à me iure *via lactea* dicta, fabricata ac demonstrata fuit: cum per hunc recens natis vitulis lac solum ad quartum, vbi *coagulum* reperitur, & non in tertium ut *Aristoteles* credidit, fluat, ibique moretur & cogatur.

Vera ratio cur lac in quartum solummodo ventrem feratur.

Via lactea ruminantiu bestiarum cornigerarum.

Qua via cibus durior in ventrem eat.

Altera via ab Oesophago rectà ad primum fertur ventrem, & per hanc omnis alius cibus qui à lactentibus assumitur, præter vnicum lac descendit. Didici enim ex frequenti ventrium siue stomachorum eorundem dissectione, tam vitulos quam Hædos aliquando solo lacte frui ab vberibus maternis sucto, aliquando etiam, si fæni & herbarum copia detur, & hæc non illibenter carpere: atq. ita partim cibo tenerrimo, lacte scilicet, quod non ruminant, partim etiam duriore

duriorē alimento, quod remandunt; velci, & hoc quidem in primum sacculum, illud in quartum ablegare, nullo itineris impedimento facto. Est autem primus venter in lac solum sugentibus paruus valde, & tam exiguus quidem, vt simul cum secundo ac tertio sibi iunctis, quadruplo à quarto sua magnitudine superetur. Neque hoc cuiquam admirationem mouere par sit, siquidem horum omnium trium primorum in lactantibus vsus, aut officium haud vllum existit. Vbi verò simul animali herbis ac feno victitare placet, primus ac secundus venter intumescunt magis, tertius tamen mediocriter se habet.

Ventrium
horum in
lactantibus
& non la-
ctantibus
proportio.

In lactanti-
bus.

Iam verò vice versa in illis, quæ lac non sugunt amplius, animantibus ruminantibus, *Primus* venter amplissimus est, cum sibi adiuncto secundo: & tertius admodum turgēt, quartus exiguus plane si cum prioribus conferatur, apparet. Nec sua hic ratio deest. Hoc enim tempore cibus crassior omnis in primum detruditur sacculum, tanquam in promptuarium quoddam, vt ex hoc denuo ad os regurgitet, comminuetur & aliò postmodum conuehatur. *Secundus* autem ventriculus *Reticulum* dictus, vt verum fatear, primi quædam potius proles dici potest & additamentum, quàm distinctus venter quidam. Quinimò videbis, si exactè examines, etiam primum ventrem circa fundum suum diuiduum ac quasi bifidum esse, quem tamen ita duplicatum pro vnico omnes habent numerantq. ventriculo. Hæc sola differentia conspicitur quod in fundo primi ventris substantia non tantum sit attrita, quantum est in Reticulo, vt supra quoque insinuaui. Ab hoc secundo ventre patens ad tertium via datur, ad *Omasum* videlicet, *Centopelle Italica* dictum, qui & ipse venter non parum tunc turgēt.

In non la-
ctantibus.

De horum omnium ventrium vsu sic mihi, probabili saltem cōiecturâ, quam alijs diiudicandam ac recensendam libentissimè subijcio, philosophandum esse visum fuit. Cibus primoribus labris, ac inferioris maxillæ dētibus apprehensum ac ruditer cōcileum, per Oesophagum in primum detrudi vētriculum, eoque ibidem tantisper emollitum, redire (quocunq. id demum modo fiat, quod haud dispuo) ad palatum & molarium operâ dentium moli magis, comminuique, eadem regredi viâ, & succum quidem qui ex continua attritione dentium cum pituita ex capite in palatum destillante, aliundeque affluente salinâ mixtâ oritur, non ad primum quidem ventrem, sed more lactis supra labra illa superius descripta deferri, & in tertium ventriculum, atq. in quartum ab hoc subito influere. Masticata autem & exucca veluti cibi reliqui massa, iterum in primum, & ex hoc in secundum propè orificium primi situm ventrem subit, vbi paulisper maceratur, & in tertium ex hoc sibi vicinum orificioq. connexum intrat; ibique denuo magis eliquatur, donec in quartum & vltimum deuoluatur.

Auctoris
coniectura
de horum
ventrium
vsu.

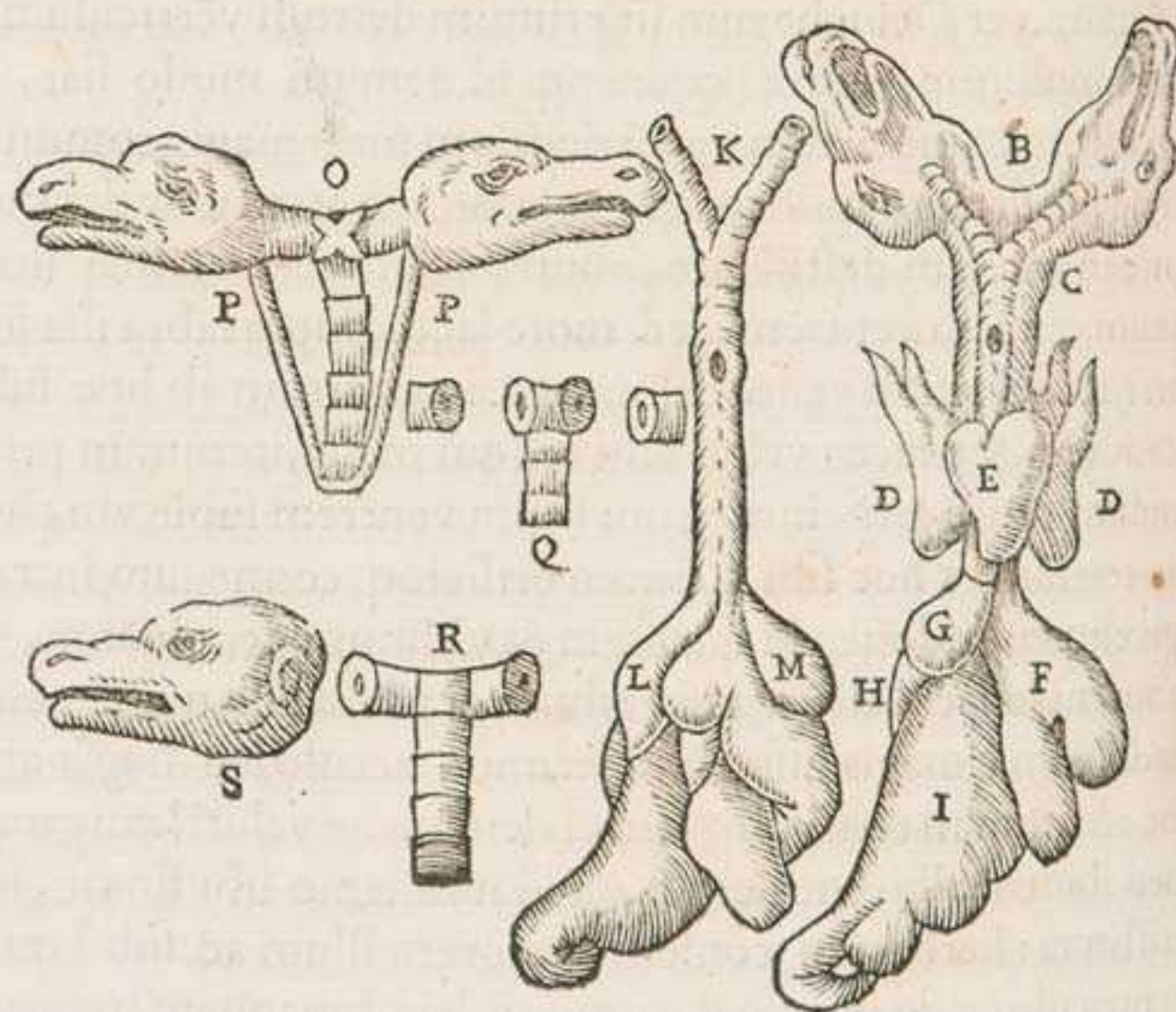
Videbis autem in sacco illo maiore cibum crassum esse, magis comminutum in huius fundo, adhuc magis insuper in secundo sacculo seu *Scussa* attenuatum, magis adhuc attritum in tertio, liquatum demum ac veluti laeuigatum in quarto. Ne tamen ibidem albicantis chyli, quod nonnemo sibi finxit, substantiam te videre existimes; herbarum comestio colorem illum ac substantiam, quam nostro in ventriculo ex carne ac pane intueris, haudquaquam inducit: vtcunque ex hoc bouino Chylo idem rubicundus in hepate ac venis sanguis generetur, & in carnes postmodum ac ossa transmutetur.

Qualis sit
Chylus in
quarto ven-
triculo.

- a Vitulus monstruosus biceps, mense Aprili, Anno M. DC. XXIII. prope Romam in Villa quadam Illustris. D. Marcelli Sacchetti, natus, detracta pelle hic studioso Lectori exhibetur. Cuius alterum caput ut paulo fuit elongatius, ita pes alter & coxa fuit retractior. In quo quid monstrofi repertum fuerit, partim ex historia iam supra data clarum est, partim in sequenti etiam figura delineatur.

- b Duo capita cum sua Aspera arteria, Pulmonibus, Corde, & Ventriculis quatuor.

- c Vtriusque capitis asperæ arteriæ in unum truncum coalescentes.
- d Pulmones Cor amplexantes, quorum tres in utroque latere lobi, inferior maior, superiores duo minores.
- e Cor inter pulmones utrinque ambientes unicum sedens, sed pro animalis proportionem maius.
- f Primus ciborum ventriculus, Italis la Trippa, dictus.
- g Secundus Ventriculus, Latinis Reticulum, Italis la Scuffia, vocatus.
- h Portio hic tantum tertij ventriculi apparet, qui Omasum nobis, Italis Centopelle, appellatur.
- i Quartus Ventriculus Abomasum vocatus, Italis il Quaglio. Hic in lac sugentibus omnium est aliorum maximus.
- k Duo asperæ arteriæ rami in unum desinentes, substantiæ modum cartilagineorum annulorum obtinentes, usque ad designatum in medio hoc canali punctum: hic enim asperæ arteriæ substantia in Oesophagum (Itali vocant il Grumale) transmutatur. Ut per eundem ita ductum & aer & cibus transire debuisset, quod est omnium, quæ hic visa sunt, monstruosissimum, ut in historia notatum fuit.
- l Hepar adumbratur, de quo reperies in historia, quomodo varia animalis viscera, huius inflata Venâ nutricula, inflata & ipsa fuerint.
- m Lienem denotat, qui & ipse inflato hepate fuit eleuatus. Reliqui in medio sacculi, quibus litera (n) apponi debuerat, sunt iidem in superiore descripti figura ruminantium animalium quatuor ventriculi.
- o Duo capita, ut quæ mediantibus duabus vertebra, singulo in latere singula; tertie cuidam, quæ suprema est colli, vertebra adnectuntur.
- p Duo admodum tendinosi muscoli, qui ducentes ortum in septima cervicis vertebra processum valde elatum habente, in occipitia utraque inseruntur, ad maiorem firmitudinem & caput horum extensionem, miro Naturæ artificio fabricati.
- q Vertebra illæ duæ separate, & adnexæ tertie cuidam & suprema colli vertebra: quarum utraque portionem spinalis medullæ ex occipitis basi seu foramine egredientem, secum ferebat. Hæ ambæ medullæ postmodum in maiore illa tertis (hæ enim multo grandior est, quam sociæ duæ laterales) & media vertebra uniuntur. Et sic unica medulla & non duplex, per totam dorso-spina descendebat.
- r Distarum iam vertebrarum sibi unitarum designatio.
- s Protuberatio Ossis occipitis, quæ à vertebra sua excavata excipitur. Verum hæc omnia benevolus lector, si historiam consulere dignabitur, exactius cognoscat. Quæ ego videri possum amplius forsitan omnia dilatare, & limites egressus esse, intra quos Mexicana solummodo animalia coercenda erant. Verum quoniam internas monstrorum partes pauci attigerunt, erit fortassis ut apud nonnullos, gratiam etiam hac ratione initurus sim.

Ex Museo Principis Cæsij.

In Principis Cæsij Museo hoc monstrum caput videtur.

Cur Author de ruminatione aliqua dicere cogatur.

Aristotelis quædam rationes examinantur.

QUæ hîc prostat Icon, delineata fuit ex eiusmodi vero & monstroso capite, quod in iam sæpè laudati *Principis Cæsij* Museo, variæ ac curiosissimæ rerum naturalium supellectili, ipsiq. Musis potius quàm pompæ dicato, adseruatur. Hic videre est, ex vna ceruice duo esse enata capita, aut vt verius dicam, ex vna ceruice ac simplici calua, gemina rostra, cum quatuor suis oculis, sed duabus solummodo auribus. Vbi autem locorum, & quo tempore hoc monstrum in lucem prodierit, id nos latet. Videbis similem omnino figuram lib. 1. de Quadrup. Bisulcis apud *Aldrouandum*, quem ipse vitulum ex *Euagrio* in Hist. Ecclesiastica, circa *Nisibin Persiæ* urbem natum, & plurimas portendisse calamitates scribit. Et in huiusmodi monstris Vitulinis tam describendis quam depingendis, planè copiosus est *Aldrouandus*, quem adire & consulere potes.

Et libet nunc summam addere manum: reliqua enim quæ ad ruminationem attinèt, apud *Aquapendentem* in citato iam sæpius opusculo videri possunt, in quo plurima *Aristotelis* de hac re axiomata, acri perstringit examine, quæ passim in lib. de Histor. & part. Anim. exstant. In quibus tamen, cum non desit, quod Ego quoque vel addam, vel mutem, vel explicem; mihi etiam, si paucula hæc adiecero, vitio verti minimè debet, sunt quidem in his

Longæ

Ambages, sed summa sequar fastigia rerum.

Atque primo dicam loco, non ideo (quod *Aristoteles* tamen & *Galenus* pro confesso recipiunt) cornigera animalia dentibus carere superioribus mihi videntur, quòd materia horum in cornua digeratur. Quia dentium substantia durissima, à Cornuum substantia molliore & spongiola, quod & *Aquapendens* notauit, diuersa, statim à quouis iudicatur. Et quæ proportio quælo, fingi potest inter vastissima *Ceruorum* cornua, quæ toties ab ijs etiam abijciuntur, ac renouantur, ad eorundem exiguum pauculorum dentium in superiore dentitium maxillâ, magnitudinem? Estque hoc omnium potentissimum, *Aristotelem* impugnans argumentum, quod supra ego cum dentium numerum attuli, ad oculum demonstraui dentes illos superiores incisores, qui quatuor esse debeant.

bebant, superiori deesse quidem maxillæ, adesse tamen inferiori duplicatos, cum in hac loco quatuor, qui in non ruminantibus solūmodo numerantur, octo reperiantur. Materia igitur horum non in cornua cessit, ut illi sibi persuaserunt, cum dentes omnes adsint, & tantummodò transponantur.

Nec causam cum *Aristotele* in superiorum dentium defectum quis conijciat velim, quòd à Natura plures in eiusmodi bestiis vètres generati fuerint, quamvis hoc ita semper eueniat. Neque enim vllis omnino carent dentibus, & molares æquè Bobus, atque Equis ad mandendum, frangendum & molendum cibos, id quod in ruminatione videmus contingere, adsunt. Non igitur *Aristotelis* ratio concludit, plures ventres in ruminantibus dentium defectui succurre- re, & horum veluti vicariam operā præstare. Huic statim consequens & hoc est, ruminationē non ideo institutā fuisse (ut *Arist.* voluit) quia dentes superiores de- essent. Hic ipse enim *Mures Ponticos* & *Pisces Scarum*, vtrinq. dentata anima- lia, ruminare scripsit: & in *Leuitico* habetur, *Leporem* & *Cuniculū*, integris vtrinq. dentibus cibos remādere. Neque hoc perpetuū & vniuersale est decretū, propte- rea plures inesse vètres animalibus illis, quòd cibum integrum veluti, & parum cōcūm deglutiāt, ut successiue in varijs illis sinibus magis magisq. elaboretur. Vidi enim sæpenumero hic *Roma*, piscē quē *Romani Merluciu* vocant, quasi dicas maris *Luciū*, veteribus *Græcis* & *ῥόδος*, & *ῥόδοις*, *Latinis Asellus* dictus, vnde & *Ouidius*.

Et tam deformi non dignus nomine Asellus.

Vidi inquam, hunc piscem, alios sui generis & integros, & semicoctos in ventre pisces habere, qui tamen vnum saltem ventrem obtinet; nec cibos mandit, licet dentibus probè quoq. non in vtraq. maxilla modò, sed in palato duplici ordine acutis sit instructus, nec eos postmodum remandit. Sic tres semidigestas, & qua- tuor teperi integras *ranas* in vnico *Ciconiæ* nigrae ventriculo, cuius *Auis* palu- stris *Sceleton* adhuc domi asseruo.

Minus hæc *Aristoteli* concedimus, quòd quæ cibum lignosum, aridum ac spi- nosum, durumq. assumunt animalia, ea ob id vètres plures sint sortita, quæ causa ipsi assertur, quod *Camelus* cornibus carens, plures nihilominus ventres neces- se sit habeat, quoniam dicto iam cibo nutriatur. At nos *Equos* scimus eodem modo ut *Boues*, stramine sænoq. vesci. Et sarmenta vidimus, ac portas storeas ab *Asinis* deuoratas fuisse; quibus *Cardui* pungentissimi, non rarò quoque sicci, ut similes scilicet habeant *labra lactucas*, delicatum in esum cedunt. Hinc spinosi *cardui* species *Onopordon*, hoc est *Asini* crepitus appellatur. *Onopordon enim*, ait *Plinius*, *si comederint Asini, crepitus reddere dicuntur*. Hi tamen vnico saltem ven- tre cibos, & recipiunt, & absoluunt. Has cum *Aquapendens* perplexitates secum ruminaret, ut illas tandem concoqueret, plures in *pennatis* ac *cornigeris* ventri- culos hanc ob causam constructos fuisse excogitauit: non quòd hæc operā den- tium, illa rostrorum duritie carerent, quo minus in ore etiam conterere ci- bos valerent, quod ruminando molaribus dentibus *cornigera*, rostellis verò suis *Aues* semina decorticando, & si vellent etiam comminuendo conficere possent. Non igitur in dentium aliquorum, eorumq. pauculorum inopiam, ruminationem esse referendam. Sed quod vtraq. animalia, non mansos prius & masticatos cibos deglutiant. Non mandi autem eos ab *Anibus* ob metum, ne si diutius illis

Non ideo plures esse debent ven- tres, quia superiores iucisforij dentes ad- sunt.

Nec pro- pter horū defectum ruminatione esse debuit.

Nec plures esse vètres necesse est, quia cibus quasi inte- ger deglu- titur.

Merlucius & ciconiæ nigra cibos haud man- dunt vno tamen ven- tre saltem prædita.

Nec pro- pter cibum duriorum deuoratum plures esse vètres de- bent.

Aquapen- dentis sen- tentia de ruminationis neces- sitate exa- minatur.

rapiendis insistant, ab hominibus capiantur. Quare raptim ac festinanter eadem, modò in aere mulcas, modò in aquis pisciculos capere, modò in terra semina colligere, atque hæc omnia non fracta, sed integra deglutire.

De pennatis plures habentibus ventres.

De Cornigeris.

Aquapendentis rationes cum Aristotelis doctrina, haud congruunt, & sibi ipsi repugnant.

Alia loca Aristotelis & Plinii Aquapendentis aduersa.

Plinius & Albertus non satis Aristotelis sensum affecuti sunt.

Albertus explicatur.

Cornigera verò interdum vult cibos mandere, interdum minimè. *Mandant* quidem, inquit, cibum, cum collectum & congregatum habent, neque enim indagare, aut pro indagando multum laborare est opus, ut in stabulis hordeum, & senum. Non mandunt autem, cum sparsum habent, & motu indagant. Tunc assumptum atque excerptum protinus deglutiunt, propter eandem causam, ne in eo mandendo tempus & alimentum ipsis tunc frustra pereat. Etenim mandere, & indagare cibum, alterum alteri moram facit. Ex his *Aquapendentis* verbis ac rationibus, hoc ego colligo dogma: tunc animalibus, quibus ruminatio concessa fuit (Aues autem, licet plures ventres habeant, minimè ruminant) maximè cibum ad os regurgitare, eaq. in quiete ruminare, cum illum in pascuis, quasi furtim ingerunt, minimè verò, cum in stabulis ad libitum eodem fruuntur. Atqui hoc rursum communis magistri doctrinæ aduersatur, quæ luce clarior est, 9. Hist. an. cap. 50. *Iacent*, inquit, cum ruminant omnia, & hibernis præcipuè mensibus solent ruminare, septem serè mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur, gregales leuius, minusque temporis ruminant, quoniam foris pascuntur. Quæ quidem *Arist.* verba, *Aquapendentis* pronunciatio plurimum refragantur, deberent enim gregales bestię, quæ in pascuis carpit, raptim ac festinanter, ut ipse ait, cibos deglutiunt, non leuius sed fortius, atque intensius ruminare, quàm ubi abundantia ipsis suppetit; intra tecta, domosque: quod tamen haud exequuntur: Quod ipsemet eodem opusculo *Aquapendens* fateri coactus est, cum dixit: *Vnde conuertitur propositio, quod quando animalia valde asperum & lignosum cibum sumunt, & ipsum quoque ruminant: quando verò mollem ingerunt, nequaquam ruminant.* Mollis autem in pascuis plerunque, durus in stabulis suppeditatur. Aduersatur eidem *Aquapendentis* inuento, adhuc clariùs eodem loco, idem *Aristoteles*; qui vult præter *Ceruum*, reliqua cornigera siluestria omnia, minimè ruminare, cum tamen æquè quatuor obtineant ciborum sacculos, & non ex delectu, sed, ut ita dicam, ex raptu viuant: *Ruminant*, ait, quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ, ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exiguunt, ut ceruus, hunc enim ruminare certum est. Eundem in sensum hæc apud *Plinium* lib. 10. cap. 73. leguntur: *Ruminant præter iam dicta siluestrium, Cerui cum à nobis aluntur.* Omnia autem iacentia potius quam stantia, & hyeme magis quàm æstate septenis serè mensibus. Nota hic *Plinium* non satis *Aristotelis* mentem percepisse, neque enim hic ideo *Cervos* ruminare scripsit, quod à nobis alantur, ut ipsum legenti patet. Neque *Albertus Magnus* 7. de Animal. cap. 4. ut optimè *Mercurialis* obseruauit, *Aristotelis* sensum est affecutus, cum scripsit: *Ruminantia post septimum ætatis mensem ruminare*, cum *Aristoteles* septem cuiuslibet anni menses significare voluerit. Quamuis ut ego iudico, *Alberti* quoque dictum verum esse possit, utcumque sit præter *Aristotelis* intentionem; videlicet, cornigerarum filios posse ac velle, septem à partu mensibus à matris vberibus pendentes lac sugere, & duriorē ita cibo abstinere (ex lacte autem solo hausto, probabile est animalia haudquaquam ruminare) postea ad cibos solidiores transire & ruminare.

Quid

Quid igitur nobis in hac caligine rerum, verborumque tricis restat? Si rationes ab *Aristotele* & Iunioribus propositæ, cur animalia ruminant, pleræque videntur vacillare? An dicemus (*Id quoque enim non ab nulla ratione videtur*) ea omnia, quæ cibum remandunt, frigidiora longè, aut ut melius dicam, minus illis esse calida, quæ vnico prædita sunt ventriculo? Ut quod in his vnus & calidus valde perficit venter, in illis tepidioribus, plurimum opus sit elaboratione. Non aliter planè, ac si *Veneris* efficturus statuam sculptor aliquis, bipennibus crassiores ligni partes primò dedolet, rudioribus postea scalpris, tandem scalpellis minoribus totam statuæ superficiem læuiget, atque perpoliat. Videtur huic fauere argumento, ipsa rerum magistra experientia, quod ruminantia pleraque videantur frigidiora, id non obscurè inde elucet, quod sint meticulosa, degeneres autem & minus feruentes animos timor arguit. Notissimum hoc est, in *Cervis* ac *Leporibus*, quorum ambo ruminant, & mirè timent.

Author in his tenebris rerum aiquid probabile dicere conatur.

An quia animalia ruminantia sunt minus calida.

Videtur huc facere *Plinij* autoritas iam paulo supra dicto loco: *Cornigera*, inquit, una parte dentata, & qua in pedibus talos habent, seu pinguescunt. *Bisulca*, fissus in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Frigidius autem esse adipe seuum, ex hoc elici potest, quod à frigore facile seuum concreseat, & adeps tam intra quam extra animalia, magis liquidus maneat. Vtrumque ex *Aristotelis* fonte hauritur axioma.

Authoritate *Plinij* videtur hæc ratio stabiliri posse.

Sunt hæc fateor, mira quadam probabilitati specie conspicua. Est tamen, quod ijs opponi potest, inter ruminantia calidissima quoque nonnulla reperiri, si actiones modò temperamentorum indices esse solent. Et ut de *Bubalis* nostratibus, *Bisontibus* & *Uris* ferocissimis, animosissimis & iracundissimis bestiis nihil dicam, *Tauros* videbis, qui cum fortissimo quouis *Leone Lybico* congressuri nihil pensi habeant. Qui furor, veluti ab atra & adusta bile, ut nostri Medici dicunt, in *Maniacis*, ita à nimio arbitror calore potius, quam frigore in beluis illis subministratur. Volui hic solius *Tauri*, cui *Hircum* petulantissimum potes adijcere, mentionem facere, ne mihi ex *Aristotele* quis obijciat, siluestres feras cornigeras, præter *Cervum*, nullas ruminare, quod etiam an verum sit, admodum dubito. Cuius enim gratia illis Natura quatuor ventres dedisset? quos quæ habent animalia cetera, etiã non cornigera, omnia ruminant, ut in *Camelo* apparet.

Non videtur intellectui satisfaccere prædicta ratio.

Si dixeris *Hepar* horum animalium ut calidissimum, in quo retorrida illa bilis coquatur, ventriculos verò frigidissimos (id quod Medici sæpius nobis accidere contestantur) esse posse; & propterea cibos plurimum opus receptaculorum habere, quæ cum vicissim illi subeunt, magis paulatim, magisque attenuantur. Responsio in promptu est, non caloris semper energiã cibos elaborari. Quis enim ex nobis, cum magno ventriculi calore, quem possidemus, crudos, incoctos, integrosque pisces digereret? Et quidem breui ita temporis spatio, id quod me in hoc ipso libro bis iam innuisse memini, & idem nunc affirmo ex quotidiana, imò hodierna experientia in *Merlucio* dicto pisce, in quo non integros modò alios *Merlucios* minores, sed *Sepias* quoque inueni integras, qui paulisper pisces ingesti, in mucum contabescunt & per angustum, idque postea ventriculi foramen in proximum intestinum descendunt: in quibus tamen viventibus piscibus vel nullum crediderim inesse actualem calorem, vel certè teporem

Corroboratur prædicta de calore ratio, sed denuo infringitur.

Maximus humani ventriculi calor haudquaquã præstat quod minimus in piscibus potest.

Ventricu-
lus in Mer-
lucio ut se
habeat.

reporem potius quam insignem aliquem feruorem. Est autem *Pylorus* in hoc pilce, siue infernum ventriculi orificium, non in fine ventriculi (qui oblongus est, & infra acuminatus) situm, quemadmodum in alijs animalibus plerique reperiri solet, sed propè ipsum superius orificium, ubi *Oesophagus* nempe desinit, collocatum.

Aut igno-
ratur cur
fiat rumina-
tio, aut quo
modo ci-
borum co-
coctio pe-
ragatur, ne
scitur.

Existimo igitur, aut nos prorsus hoc ruminationis mysterium, quod Natura in similibus moliri animalibus voluit, ignorare: aut aliter profecto de calore ac frigore, ipsaque ciborum concoctione (quam sibi etiam non satis notam fuisse *Cornelius Celsus* Medicorum [*icero* ille, in aureo suo proæmio innuit] philoso- phandum esse, quàm hactenus philosophorum & Medicorum plerique (quos ad *Hippocratis* interea de *Vetere Medicina*, libellum ablego) docuerunt. Id quod in problematibus quibusdam meis paradoxoteris (quæ aliquando DEO vitam prorogante, lucem visura sunt) disputabo. Et si nodum hunc non prorsus enodabo, doctioribus tamen eundem dissoluendi materiam non contem- nendam communicabo. Interea temporis, hinc ego vel *Academicum*, vel *Scepticum* omnino agam, donec meliora ab illis, in quos (si vera esset falsa illa Veterum quorundam credita *Metempsychosis*) *Aristotelis* anima transuolasse videri possit, subministrantur. Hoc vnicum ego scio, & experior: difficile admodum esse, aliquid probare, ut *Lucretius* ait,

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa.

Adhorta-
tio ad can-
didum Na-
tura studio-
sum.

Et tibi ex animi mei sententia affirmo, quisquis in hæc mea lecturus inci- deris, non me tam mihi ipsi placere, aut palpum hunc obtrudere cupere, qui *Cornicum* velim oculos configere, mortuos iugulare, & ex depressa veterum autori- tate, nanem mihi gloriam conciliare: exquirat mecum quisque prius ipsam re- rum¹ *Naturam*, antequam se cuius mancipet Authori: cõferat postmodum DEI, Naturæque opera, cum nostris friuolis non rarò ratiunculis, & quid demum statuendum sit, secum ponderet atque stabiliat, & si posteris non inuidet, veri- tatem physicam ipsam quæso nobis, eiusdem sitientissimis pleno poculo pro- pinet, nec *Zoilos* vlllos & Criticos pertimescat.

Homines
etiam rumi-
nasse Aqua-
pēdens ob-
seruauit.

Memoratu dignissimum est, quod *Aquapendens Patauij* obseruauit, duos ho- mines, quorum alter ex Nobilium ordine *Patauinorum* fuit, qui ambo rumina- bant. Et hinc quidem licet in vtraque maxilla dentes omnes sortitus esset, cibos tamen absque horum officio deglutiebat, eosque in os retrahere, non absque infi- gni oblectatione, & rem andere cogeatur. Dum verò contigisset eum a morbo quodam conflictari, & lecto decumbere, ruminationem solitam prorsus inter- mittere cõpulsus fuit, quod in morbofis quoque bobus rustici fieri affirmant. Sed risum, ne dicam cachinnum, mihi penè sequentia ipsius verba excusserunt. Qui- bus, inquit, omnibus addendum omnino est, quod eius pater paulo supra frontem in capi- te corniculum durissimum, crassitie digiti manus minimi, longitudine verò olivæ *Hispa- næ* habebat insculptum & extuberans, substantiæ ungui persimile; ex quo forsè datur nobis intelligi, parentes ferme aliquam habuisse affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuisse, genitum filium simile quid à parente contraxisse. Mira hominis Philosophia! qua docetur, quomodo *Corniger Hesperidum* hic filio suo ruminatio- nem implantauerit.

Ridicula
ruminatio-
nis causa
in hoc No-
bili Pata-
uino.

Ioan. Baptista Vindthierius Principis *Casij* Medicus, quem supra quoque laudauimus, ex proprijs ac Physicis obseruationibus, vt curiosus est Naturalium studiorum indagator, hanc mihi communicauit, quam fufius ipse in suis ad *Q. Serenum* Varijs Lektion. dilatauit. Fuisse in *Germania* virum quendam, *Sueuum* natione, qui cum tam cænæ quàm prandio cæteris lætus conuiuia assedisset, re-motistamen epulis, post mediam horam à conlessu in angulum cænaculi se solus composuit, & ingestum, quam citissimè potuit, cibum deruminauit. Quæsitus quonam id modo facere coactus esset? Respondit, sibi quidem à puero acidus exurrexisse ructus. Postquam verò trigessimum attigisset annum, tum demum neutiquam euitare potuisse, quin cibum resurgentem in ipsum os admitteret. Rogatus dehinc, an quid ex iterata cibi illa tractatione voluptatis caperet? Equidem, inquit, mel videor mihi merum lingere, ita dulci perfundor suauitate. Iam memorati viri filius, viginti quatuor annos natus idem præstare potuit, quoties voluit. Honestà tamen & iuuenili verecundià, in hominum conuentu cohibitus, repotia hæc remandere, ceu turpe quid, auersatus est. Alium autem prædicti Ruminatoris secundum filium, nulla ruminandi necessitas sollicitauit. Corniculatos tamen hos, qualis ille *Aquapendentis* erat, minimè fuisse asseuerauit *Vindthierius*.

At quid mirum existimemus, homines hoc siue vitio, siue libidine, siue con-nata quadam necessitate tentari & vrgeri? Cum non desint, qui *Celestibus* quo-que signis, *Arieti*, inquam, *Tauro*, *Capricorno*, eandem conuenire *Ruminationem* pueriliter credant. Lepidam hanc mihi sed seriò, non fabellam, verùm histo-riam pauculos ante dies verissimam *Franciscus de Almeida Lusitanus*, Medicus do-ctissimus, & Indicarum regionum ac rerum experientissimus, recitauit. Accidit se sibi, vt purgantem aliquando potionem, docto cuidam viro, sed Astrologiæ plus æquo addicto, præscriberet. Ast, heus, inquit hîc, ad Medicum, ne ita me amicum, & literarum omnium, Mathematicarum præcipuè disciplinarum ex-pertem autumes, vt velim catharticum hunc potum, crastino diluculo ebibe-re, eumque cum nausea postmodum euomere: Cum *Sol* hodie *Taurum* sit in-gressus, vnum ex ruminantibus animalibus, quæ caula fuerit, vt secum & ipse ego pharmacum ruminem, illudque per os eijciam. Bene se habet, mi Domine, ait medicus, ideoque author tibi fuerim, vt non nisi duabus post diluculum ho-ris, iam claro sole exorto, illud ebibas. Tum enim temporis nostri eiusmodi animantia, quæ ruminant, pascuis intenta, cibos deglutire & haudquaquam ruminare; cum ipsis noctu præcipuè quiescentibus ac iacentibus, *Aristotele* ac *Plinio* testibus, regurgitatio illa cibi contingere soleat, & sic quidem, quod de medicamento ruminatione timeas, nihil habebis. Placuit Astrologo Medici consilium, & mane exhausto pharmaco minimè ruminauit.

Haud vidi profectò vanum magis genus hominum, quam tales, qui vt *Iu-venalis* ait

Quicquid

Dixerit Astrologus, credunt à fonte relatum

Amonis.

Cum in nulla equidem disciplina probabiles minus coniecturas, quàm in Astro-logia

Alia obser-
uatio homi-
nis rumi-
nantis à
Ioan. Bapt.
Vindthie
rio sugge-
sta.

Puerile
quorundã
figmentum
qui rumi-
nationem
etiã in Tau-
ro celesti
agnoscunt,
& lepida
huius hi-
storia.

Franciscus
de Almeida
Medic. Lu-
sitanus do-
ctissimus.

Quam pa-
rum fiden-
dum sit va-
nis Astrolo-
gorum præ-
dictioni-
bus.

logia iudiciaria reperire liceat. Id quod præter quotidianas experientias, à tribus etiam seculi nostri Mathematicarum Coryphæis scientiarum didici, *Adriano* inquam *Romano*, summo & Medico, & Mathematico, scriptis clarissimo, *Herbipoli* olim magistro meo: cuius filius *Iacobus Romanus* nunc *Louanij* egregie peritizat. *Galileo Galilei Lynceo*, amicitiae & Academiae nostrae arcto mihi vinculo iuncto: & *Christophoro Clauio* demum, ciue meo ac populari, *Bambergeni* mirum, qui omnes vel verbis mihi, vel scriptis publicis, quam parum iudicij, ex astrorum situ desumptis, fidendum sit, palam sæpe fecerunt. Possum & ego verè contestari, in hac ipsa, qua viuimus VRBE, & orbis LVCE, sub ipsa solaris, eiusque insignis Ecclipsæos hora, plus quam septuaginta personis, febribus acutissimis laborantibus, sanguinem non scarificatu, sed ex maioribus detractum venis fuisse, diligentiq. adhibita obseruatione, vix tres vel quatuor postmodum, non *Solis* defectu, sed febrium periculosissimarum affectu, obijisse. Nec vereretur ego hoc ipsum in me periculum tentari, adeò nihil, certà iam experientia doctum, vel Ecclipses, vel aliæ maleficarum (vt maleuolè blaterant Astrologi) stellarum positiones, me terrerent. Non ignarus interea sum, quid temporum mutationes principales in morbis possint, quæ *Canis* solummodo &

Etiam in Ecclipsæos solaris hora, plurimis sanguinem detraxisse nō nocuit.

Quā Astrologiam in morbis Hippocrates professus fuerit.

Non sufficere Astrologis, aliquot seculorum obseruationes iactare.

Tophus Iuencarum ex proprijs ac Plinij obseruationibus describitur.

Æturi, Pleiadumq. ortu vel occasu, vt meris signis, non effectricibus causis ab *Hippocrate* indicantur ac designantur; quid item Aquiloniorum & Austrinorum flatuum, pluuiarum deniq. copia, vel defectus valeant, de quibus solis, & non de Planetarum, aliorumque tot astrorum concursibus, oppositionibus, varijsq. alijs sitibus, & cælestium domorum Chimeris bono huic *Seni* nostro sermo est, vt non habeant quod Genethliaci, alijque maleferiati Medici, ab hoc auxilium & consilium implorent, & ex astris veluti remedia petant, quæ vt *Plinius* ait pauperrimi cuiusque plerumque hortulus suppeditat. *Lunæ* phasæ variæ, quid in debilibus nonnullis tam sanis, quam aduersa valetudine oppressis, virium habeant hominibus, & ego noui, & habent hæc forsàn causas suas physicas, quas Astrologi deducere haud norunt, solà cæcà, cum *Chaldeis*, experientia & complurium seculorum vt asserunt, obseruatione contenti, quæ si sufficiunt, cur non, vt opinemè in suo de *Augmentis scientiarum* libro Doctis, idemq. & Nobilibus. *Franciscus de Verulamio* scribit, cur, inquam, quis non eadem operà, & *Auguria* reuocet, & *Auspicinam*, & *Extra*, & omnigenas fabulas deglutiat. Nam & hæc omnia, vt diuina experientia, & per manus traditæ *Discipline*, dictamina fuisse asseruntur. Atque hæc obiter, licet vt spero, opportuno loco.

De *Topho Iuencarum*, quem coronidis loco huc inferere æquum est, hæc apud *Plinium* lego. Et in *Iuencarum* secundo ventre, pila rotunditate nigricans tophus nullo pondere. Singulare (vt putant) remedium agrè parientibus, si tellurem non attigerit. Huiusmodi tophos duos prægrandes à *Ferdinando Imperato* rerum naturalium *Como ac promo*, cum plurima alia naturali, maritimarum præcipue rerum, supellectile dono accepi, cum anno supra millesimum sexcentesimo octauo eiusdem *Museum* iam dudum celeberrimum, & deliciosissimam, simul *Neapolitanam Urbem* inuiserem, eò à *Paulo V.* missus, vt *Horto Vaticano* de plantis rarioribus prospicerem. Verum *Tophus* hic, non in *Secundo*, vt *Plinius* voluit, sed in *Primo* tam *Vaccini* generis, quam cornigerorum aliorum domesticorum

corum

corum animalium stomacho *Italica Trippa* dicto, reperitur, quod ego in varia eorundem sectione animaduerti. Cum enim lactantes tam *Hædi*, quam *Vituli*, sese matresq. suas sæpius lambant, plurimum pilorum, cum lacte, & absque ipso deglutiunt. Quod si rariores illi ac pauculi pili fuerint, cum lacte ad quartum ventriculum delabuntur, & incolato *Coagulo* quoque reperiuntur. Vbi verò plufculi conglobantur, in primum rectà descendunt ventriculum, quos ego *Auellanæ* nucis magnitudine, tam in lac solum sugentibus, quam simul iam feno vesci incipientibus, in hoc eodem sacculo siue primo ventriculo, & non alio inueni. His magis magisq. alij pili aggeruntur, donec massam eam rotundam, perpetuò in stomacho illo mansuram efforment, quæ nunquam cum cibo postmodum ruminando ascendit, nec vllum grauedinis interea, aut molestiæ ipsi sensum procreat.

Quomodo
geritur.

Est autē substantia hæc discissu difficilis, & rariori pileorum ex pilis textura ac compositioni simillima, quò verò maior eius quātitas, diutiusq. in animantis ventre hospitata est, eò difficilior acutissimo etiā cultro discinditur ac separatur.

Qualis ipsi
sit substan-
tia.

Cui verò vsui seruiat, equidem cū ignaris ignoro. Quòd enim *Plinius* ait, *agere parientibus prodesse*, id neque in quaquā femina expertus ego sum, nec experies me quisquam docuit alius, nec qua ratione cōtingat, *Plinius* explicauit. Nisi forsā eiusmodi sit medicamentum, quale *Cap. de Lupo* dixi, in partu enitēdo profuisse, illas *Ioan. Bapt. Porta*, *Lyncii* quisquilias & pauimēti sordes. Est tamē ratio aliqua, quæ persuadere possit, partui conducere promouendo, si in subtilissimum pol- linem contundatur, aut cremetur hic tophus, & puluis ille, cum vino aut alio liquore exhibeatur. Tunc enim acuti, quem in se continet, *salis* ratione, cum sero & sanguine ad matricem delati, irritare non leuiter facultatem expultri- cem poterit, & partum sollicitare, quod idem *Boracem* acutissimum salem præ- stare nouimus. In pilis autem plurimum sulphuris ac salis esse norunt, qui Chymico cultro, igne inquam, eius *Anatomen* vnquam administrarunt.

An vsui ali
cui seruiat.

Quod autem *nec terram prius contingere debeat*, hoc ridiculum demum est, ac fabulosum, vt plurima alia huius farinae apud *Plinium* ac *Dioscoridem* leguntur: quæ verorum ignaris principiorum imponunt, vt vel occultas rerum causas, vbi nullæ sunt, somnient ac implorent, aut superstitionum lernam, cum maxi- mo fidei nostræ Christianæ scandalo ac dedecore introducant, foueāt, ac tuean- tur. Poteram de natura monstrorum, vt promiseram, & de alijs internis vitu- lorum partibus à me obseruatis, scitu iucunda plura dicere. Sed ista ego vel al- teri loco, vel alijs relinquo: & hæc nonnemini fortè nimia videbuntur, quare abrumpo, & ad reliqua animalia accingor. Sed hic temperate mihi non pos- sum, quin animo meo, vt benigno prosim lectori, nunc morem geram: & quod ipsi forsā incauto imponere posset, mendum detegam. Mantissæ igitur oco hæc paucula superaddam.

Si partum
accelerat,
qua id ra-
tione fieri
possit.

Supersticio-
sum vide-
tur quod
terram nō
debeat co-
tingere vt
partui sub-
ueniat.

Causa hu-
ius appen-
diculæ est
locus Ari-
stotelis de
intestino
recto.

Dum superius, quatuor in ruminantibus bestiis ventriculos ex *Aristotele* descripsi, hæc ex *Gazæ* versione lib. 2. Hist. anim. cap. 17. addidi verba. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes*. Hunc eundem *Scaliger* Pater *Arist.* locum paulo aliter vertit. *Sunt, inquit, quibusdam appendices intestinalium: neque enim recta intestina vlli, quod vtraque maxilla dentatum non est.*

Gazæ & Scaligeri versio in quibus di-
scordant.

Et

Et in commento hæc habet. *Theodorus* (scilicet *Gaza*) incurrit imprudens in ambiguum orationem: ait enim *intestinum rectum* nulli: at hoc falsum est: habent ea quoque *intestinum*, quod *rectum* vocatur. Eam perplexitatem ut vitaremus, transferremusque ad *Aristotelis* sententiam, plurali numero posuimus.

Sine intestinum rectum siue recta veritas, utrimque lapsus & error est.

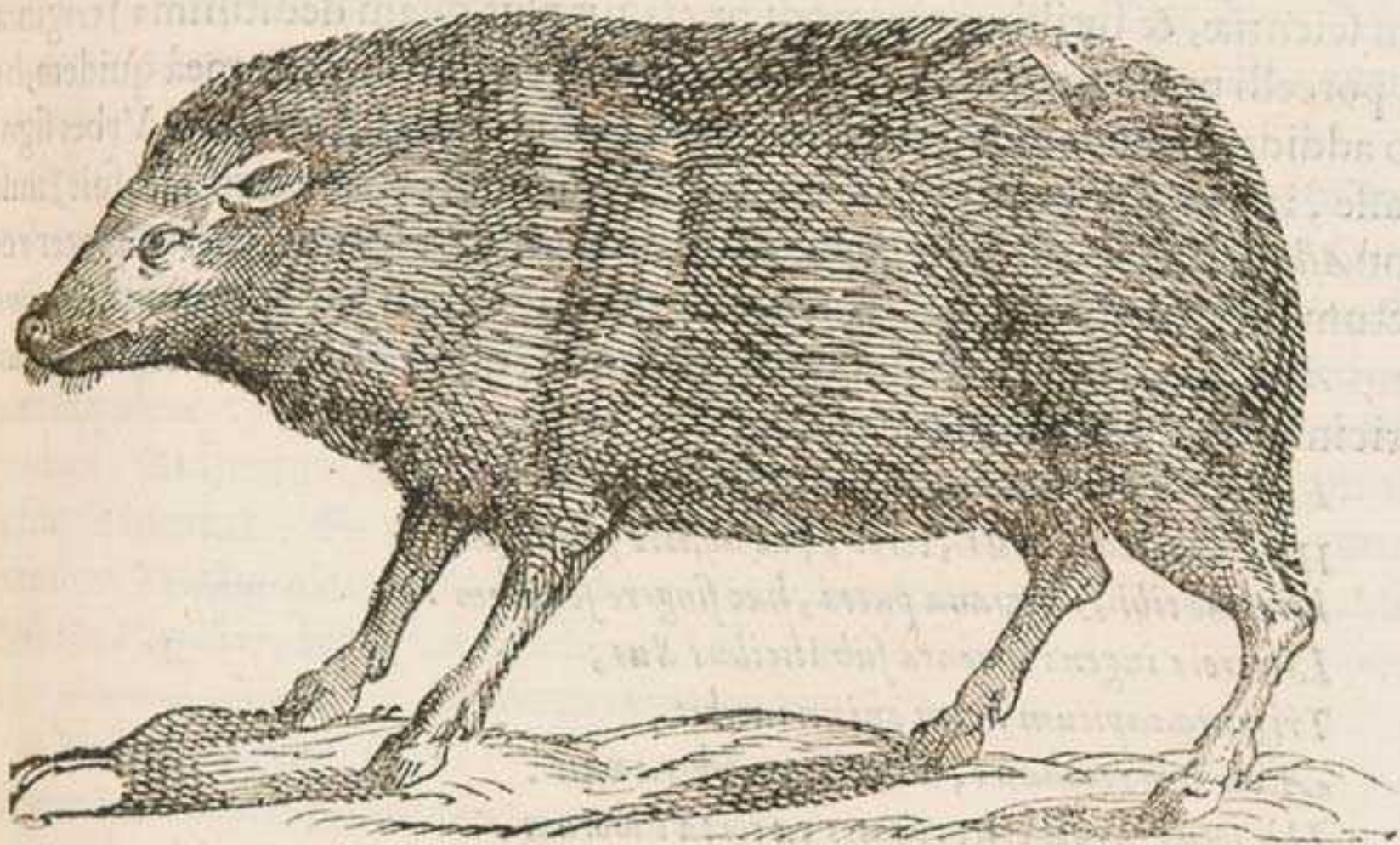
Ignoratur cur Arist. dixerit solis animalibus utrimque dentatis esse intestina recta.

Narratur historia de vitulo mortuo, in quo aliqua adhuc partes movebantur.

Bene monet *Scaliger*, pluribus erroris ansam esse potuisse hunc Latinum *Aristotelis* textum, arbitrantibus *intestinum ultimum*, quod *Rectum* soleamus dicere, nulli animalium concessum fuisse, cui non æquè supra atque intra dentes adsint. Quod equidem est falsissimum. At quid *Gaza* faceret? qui verbum verbo, quod ingenuum decet interpretem, reddidit, & singularis numeri vocem Græcam *Aristotelis* *ἰνδοῦντες*, & ipse singulari numero protulit, & *Intestinum* potius, quam *Intestina* exprimere maluit. Ast ut etiam hoc *Scaliger* donemus, satius esse *intestina recta* quam *intestinum* hic interpretari, ut amphibologia euitetur. Nescio tamen, quam & hoc verum esse possit. Quasi vero *intestina* potius *recta*, quam ut sinuosa volumina, in spiras collecta, sint illis animantibus, quæ dentibus superna infernaque maxilla decorantur. Suam si velis, inspicias, utrinque dentata hæc bestia est. Et in qua alia plures quæso *intestinatorum gyros*, aut minoris illa *rectitudinis* tamen inesse conspicias? Quod enim hic *Aristoteles* innuere velle videtur, alijs, quæ sunt ruminantia, & non utrimque dentata, animalibus appendices, quas ipse *ἄντικτα* vocat, in intestinis esse: eoque forsan minus *recta*. Ego mehercule, quid ipse his verbis insinuare voluerit, non capio, neque enim *appendices* tales in *Vitulis* aut *Hadis* unquam deprehendi, aut magis curua *intestina*, quam in sue essent, animaduerti. Æquum fuerat à *Scaligero* eadem nobis potius *appendices* explicari, quam in vocularum quarundam, Grammaticorum more, enucleatione hære, quæ plerisque legentibus tedium, Naturæ verò studiosis etiam incommodum, & temporis iacturam adferre sit solita. Ignoro igitur, & mecum, ut existimo, *Scaliger*, quid *Aristoteli* in mentem venerit, quando sola animalia utrinque dentata habere *intestinum* vel *intestina recta*, scriptum reliquit. Verum de hac re supra etiam, dum de *Lupo* & *Gulone* sermo nobis esset, aliquid diximus: quæ ob voracitatem animalia falso à nonnemine putantur unicum *rectum*, à ventriculo ad podicem protensum *intestinum* obtinuisse. *Appendices* in intestinis haud alias facile reperies, nisi *Cecum* sic dictum *intestinulum* has suppleat. Verum hoc, ut nec *rectitudini* aliquid addit, sic neque spiris gyrisque, quæpiam detrahit. *Intestinum* autem illud, quod trita iam voce *Rectum* appellamus, non tam in utraque, quam una parte detatis certo certius existit, & *Scaliger* quoque falsus est. Cum interfectum enim nuper à lanione vitulum, exhausto prius omni sanguine, visceribus postmodum cunctis atque intestinis exemptis, quadrante etiam post mortem horæ contemplerer, non musculosam tantummodo ventris inferioris carnem trementem ac vibrantem conspexi, sed *intestini* quoque *recti* vocati portionem eam, quæ relicta fuerat, manifestissimo, recalcante ac conuulsiuo motu descendentem & ascendentem, musculo sphinctere se ipsum motitante, in mortuo & exenterato iam animali prorsus sum admiratus.

QVAVHTLA COYMATL. QVAPIZOTL.

Aper Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

Vex figura coloribus inducta videre licet, Aper hic est: non Sus domesticus: Setas enim habet (si coniectura & pictura aliquid valent) hirtas valde, hirsutosque pilos, colore ad fuscum spadiceum tendentes. Inter collum dorsumque albicans linea, adinstar fasciæ seu collaris circumducitur. Ab hac usque ad oris apicem sub collo albicantes setæ, sed circa aures nigriores. Rostrum ipsum cruentum, & rictus rubet, non eminentibus tamen illis, veluti in nostratibus Apris conspiciuntur; recurvis dentibus. Cetera rostri pars nigricat. Dorsum & clunes quoque nigri, albens pectus & latera. Bisulci, sicuti in Vrbanis suis, pedes. Cauda vix visibilis. Sed quod maximopere admireris, ac præter Naturæ seriem contigisse dicere queas, nec ullis alijs in bestijs animaduertas, est: quod animal hoc protuberantiam quandam in dorso sortitum fuerit, eminentem apprimè, & detruncati formæ intestini conspicuam: & hanc in dextra quidem sui parte, prope spinam dorsæ sitam, clunes scilicet versus, perpendiculariter genitalis masculini potius, quàm umbilici regioni, in ventre adesse porcis soliti, respondentem.

SCHOLIA EIVSDEM.

Si præcipuæ magnitudinis illa, & eximiæ formæ *Vacca* in *Sabinis* nata, *Ser-* Cæcæ gentilitatis ex
uio Tullo regnante, atque in *Auentino* monte *Diane* immolata, *Romano* va- Vacca &
luit *Populo* totius *Italiæ* Imperium promittere, vt superius etiam ex *Valerio* Sue vaticinia.
Maximo recitavi; non miror, si *Scrofa* quoque longè prius *Æneæ* cum socijs
H h h circa

Sus Alba
originem
Albe lon-
gæ dicitur
dedisse.

Vaticiniū
Aeneæ in
somno da-
tum de
Sue alba.

circa *Laurentem* agrum, cum eandem ibi triginta enixam porcellos reperisset, augurari potuit, tot errorum ac laborum suorum requiem, & futurum tam sibi in *Italia* regnum, quàm *Ascanio* suo elapsis triginta annis *Albam longam* edificandam. Quos illi annos, ut Poeta habet (erat enim cæca Gentilitas vaticiniorum scientiæ, & futilibus eiusmodi præfagijs plus quàm deditissima) triginta isti porcelli præfagiebant. Non ineptà forsan coniecturà, & meà quidem, hoc ego addidero: eundem porcellorum numerum, triginta *Latinorum* Vrbes significasse, in quas singulas *Albani* Colonias (quas inter *Roma* quoque fuit) miserunt: *Alba* tamen *longa* à *Roma* postmodum destructa legitur, ut non præter rem dictum fuerit, à filia matrem interemptam esse. Sic autem per Somnium *Tyberinus* Deus *Aeneam* 8. *Aeneidos* alloquitur, idemque, quod *Aeneid.* 3. olim *Helenus*, vaticinium de Albana sue recantat.

*Expectate solo Laurenti, arvisque Latinis,
Hic tibi certa domus, certi, (ne absiste) penates,
Iamque tibi, ne vana putes, hæc fingere somnum.
Littoreis ingens inuenta sub Illicibus Sus,
Triginta capitum foetus enixa iacebit,
Alba Solo recubans, albi circum vbera nati.
Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis Urbem redeuntibus annis,
Ascanius clari condet cognominis Albam.*

De hac re *Propertius* quoque lib. 4. Eleg. 1.

*Et stetit Alba potens, albæ suis omine nata,
Hæc, ubi Fidenas longa erat ire via.*

Cur Sus il-
la Iunoni
sit immola-
ta.

Quemadmodum autē *Vacca* illa opima *Dianæ*, sic nobilis hæc Sus *Iunoni* sacrificabatur, *Æn.* 3. ex *Heleni* item *Vatis* imperio. Testatur Poeta in 8. *Æneid.*

*Ecce autem subitum, atque oculis mirabile monstrum,
(andida per siluam cum foetu concolor albo,
Procubuit, viridique in littore conspicitur Sus:
Quam pius Aeneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
Mactat, sacra ferens & cum grege sistit ad aram.*

Primo ut
ipsam Aeneas
placaret.

Secundò
ut terram
eam sibi
proficuum
per quam
Iuno deno-
tatur, red-
deret.

Duplici autem ratione *Iunoni* hanc hostiam importatam à *Troiano* Vate crediderim, tamq. seriò Lib. 3. eius Poëmatiss inculcatam. Imprimis ut eius, *Troianis* semper infensæ benevolentia conciliaretur: deinde ut Terram illam, ad quam post tot discrimina rerum appulerant, propitiam sibi ac frugibus ferendis vberem & idoneam redderent. Per *Iunonem* autem Terram significari notius est, quàm ut hic demonstrem. Vnde *Virgilius* *Iouem* per *Æthera* designans, in coniugis *Iunonis* gremiū *Tellurem* inquam ipsam, descendere ita canit.

*Tum pater omnipotens fecundis imbris Æther
Coniugis in gremium latus descendit, & omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore foetus.*

Terræ autem porcæ facere solebant antiqui, quod *Goropius* quoque lib. 9. in suis *Venetis* & *Hyperboreis* observavit, quò fecunditatis illam admonerent, & ipsa non minùs benignam se cultoribus, quàm Sus nutricantibus se præberet.

Cum

Cum hoc animal ex immundo, vilissimoque victu, copiosissimam, ac suauissimam (humanæ quoque sua temperie æmulam, si *Galeno* credimus) carnem reddat: semen similiter tam multiplici restituat fœnore, ut plures, quam vix vllum aliud animal, fœtus producat. *Aenea* certè *Scrofa* triginta vno partu ciecerat. Quocirca *Terram* veteres precabantur, ut pro stercore & seminibus, quæ ipsi committuntur, vberissimam semper messem refunderet, & auaris agrorum votis hilariter responderet.

Quid si euicerim ego, primam ab *Aenea* in suo ad *Laurentem* agrum atque in *Latium* aduentu, urbem ædificatam *Troiam* fuisse appellatam? non tam ad destructi *Ilj Troiaque* memoriam conseruandam, & spem socijs noui fundandi imperij conciliandam, quam ad huius ipsius *Porcæ albæ*, quæ laborum finem imposuerat, celebrandum honorem, & agri præsentis fertilitatem indicandam. Ridiculus forsitan videri potero, non tamen importuna non omninò & friuola locutus. *Aeneam* imprimis statim post suum in *Laurentinum* agrum accessum, *Troiam* ædificasse nouam, præter quamplurimos alios authores sunt *Linus* & *Virgilius*, hic quidem lib. 10. vbi *Venus* ad *Iouem*.

Cur prima in latio ab Aenea condita vrbs Troia dicta fuerit.

Muris iterum imminet hostis

Nascentis Troiæ.

Et mox *Iuno Veneri* respondet,

Indignum est, *Italos Troiam circumdare flammis*

Nascentem?

Linus verò lib. 5. *Troianos, Ab Sicilia*, inquit, classe *Laurentem* agrum tenuisse. *Troia* huic loco nomen est. Ibi egressi *Troiani*, ut quibus ab immenso prope errore nihil, præter arma & naues, superesset, cum prædam ex agris agerent, *Latinus* rex *Aborigine*sq. qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim aduenarum armati ex vrbe atque agris concurrunt. Vult autè *Philippus* (*Clauerus Germanus*, (cui neq. nostra tēpora, neque priora seculatulerunt *Cosmographiæ* studio magis addictum) in sua *Italia antiqua*, hanc nouam *Troiam* non fuisse aliud, quam quod nos *Ostienſe* vocamus opidum antiquissimum nempe, & minimè ab *Anco Marcio*, ut pleriq. tradūt historici, extructum: si modò non sit fabula penitus, quod ipse & *Goropius* arbitratur, de *Aenea* in *Italiam* aduētū, & rebus ibi gestis, ad similitudinem rerum *Euandri* conficta. Vult igitur *Ostia* originem esse antiquissimā, multis sæculis ante Romanorū Regem *Ancum Marcium*, ab *Euandro* potius primo Romanorū Rege conditā, postquā is pulsus *Siculis* Romā Urbē occupauerat, cui tunc Portū hunc struere voluerit.

Philippus Clauerus exactissimus Cosmographus.

Hic probat Ostiense opidum fuisse illam Troiam.

Sed quam verisimilitudinē habeat, *Aeneam* suam nouam *Troiā*, ad *Scrofa* illius memoriā ita vocare voluisse, nunc videamus. Quæ non alia certè erit, quam ipsa vtriusq. nominis cōmunitas & cōgruentia. *Troia* enim tam *Cimbricā* illa antiquā *Phrygiāq. Troianorū*, quā adhuc *Belgicā, Gallicā*, & (quod mireris etiam) vulgarissimā *Italicā* linguā hodieq. aliud nihil sonat, quā *Scrofam*. Et qui se falso *Messale Coruini* titulo ornauit, quò sua Lectoribus veluti antiquiora imprudētibus obruderet. Suam apud *Latinos* antiquitus *Troiam* quoq. fuisse dictā, ab occultioris antiquitatis perito aliquo homine probè didicit, quāuis antiquissimam veramq. vocis originē ignorauerit. De quā, qui plura velit, *Goropiū* suadeo adeat, inuenietq. *Trou* dictione *Cymbricā* & *Germanicā* linguā, *fidum* significari;

Troia hæc ob Scrofae nominis agnationē conditam fuisse.

Troia enim in pluribus linguis idē sonat quod Scrofa.

cumq. nullum animal beneficium fidelius restituat, quàm *Sus*, ideo *Troiam* vocatam fuisse. Qui autem veriore *Troie* huius tot linguis adhuc vstratissimam Etymologiam asserre nouerit, id per me licebit, audacter faciat, cui fideliter gratiam reponemus.

Macrobij
locus de
Terra &
magna ma-
tre.

Fieri itaque non sine maturi consilij ratione potuit, vt *Troiani* triginta annis prius quam *Albam*, ab *alba* sue denominatam, conderent: *Troiam*, primam suam mansionem ab ipsamet hac *Scrofa* siue *Troia* denominatam, exedificarent, simulq. *Scrofa* eadem *Terræ* immolatâ, hanc precarentur, vt sibi & pro-
pitia foret ac fecunda. Quantum autem honoris prisca illi gentiles veriore Euangelico lumine cassi, *Terræ* impenderint, ab eaque emolumenti, dum *Suem* prægnantem ipsi immolarent, sperauerint, & ideo *Magna matris* & *Bona Deæ* titulo ipsam insigniuerint, *Cornelius Labeo* apud *Macrobius*, *Saturnal.* lib. 1. cap. 12. nos docet, cuius verba, cum hoc meum egregie illustrent argumentum, huc adferre necesse duxi. *Affirmant quidam*, inquit *Macrobius*, quod *Cornelius Labeo* consentit, hanc *Maiam*, cui mense *Mai* res diuina celebratur, terram esse: hoc adeptam nomen, à magnitudine: sicut & mater *Magna* in sacris vocatur, assertionemque extimationis sue etiam hinc colligunt, quod *Sus* prægnans et mactatur, quæ hostia est propria terræ. Et *Mercurium* ideo illi in sacris adiungi dicunt: quia vni nascenti homini terræ cõtactû datur. Scimus autem *Mercurium* vocis & sermonis potentem. Author est *Cornelius Labeo*, huic *Maiæ* id est terræ, *Ædem* (calendis *Maij* dedicatam sub nomine *Bona Deæ*, & eandem esse Bonam deam & terram, ex ipsorum occultiore sacrorum doceri posse confirmat. Hanc eandem etiam Bonam, *Faunamq.* *Opemq.* & *Fatuam*, *Pontificum* libris indigiari. Bonam quòd omnium nobis ad victû bonorum causa est, *Faunam*, quòd omnium vsui animantium fauet: *Opem*, quòd ipsius auxilio vita constet: *Fatuam* à fando, quòd (vt supra diximus) infantes partu editi, nò prius vocem edunt, quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc Deam potentiam habere lunonis: ideoq. regale sceptrum in sinistra manu ei additum. Eandem alij *proserpinam* credunt, porcæ quæ rem diuinam fieri: quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depascit.

Loca circa
Albam lon-
gam. Alba-
num præci-
pue & Ca-
stellum
Gandulphi
amanissi-
ma & fer-
tilissima.

Vina hic
suauissima.

Veteribus
celebratissi-
ma.

Næ isti *Æneadum* Soboli *Iuno* seu *Tellus*, pro mactata sibi *alba* sue cum triginta filiis, vberimum fructuum omnium & vinorum maximè cornucopia in *Latio* vniuerso, *Albano* tamen præcipue agro, hætenus rependit. Sunt enim duo hodieque loca, *Albanum* nunc dictû opidum, & *Castellum Gandulphi* appellatum, vinorum suauitate celeberrima, *Dionysius Halicarn.* lib. 1. his verbis depinxit. Subiecti autem urbi (Albæ longæ nimirum) sunt campi, amenitate admirandi, omnis generis frugum fertilissimi, nec cedentes ulli agro *Italice*, præcipue bonitate vini suauissimi, & pulchri coloris, quod *Albanum* vocant: præcellens omnibus reliquis, si *Falernum* excipias. Atqui, cum *Falernum* nunc nobis forsitan desit, primas *Albano* & *Castelli Gandulphi* iure, dederis, quæ ipsum etiam superiorû nectar si vllum esset, superare mihi videntur. *Martiali* sanè, *Iulæo* in monte, hoc est *Albano*, in quo *Iulius Ascanius* *Albam* suam extruxerat, *Vinum Albanum* his versiculis celebratur.

Hoc de *Cæsareis* mitis vindemia cellis

Misit, *Iulæo*, quæ sibi monte placet.

Et *Horatius* *Carm.* lib. 3. ode 11. quæ *Phyllidem* inuitat ad epulas die Natali *Macenatis*,

Est mihi nonum superantis annum

Plenus Albani cadus.

Dioscorides etiam lib. 5. cap. 10. primas *Falerno*, secundas *Albano* dat, inter Italica vina. Et *Plinius* lib. 14. cap. 4. Diuum Augustum, *Setinum* cunctis prætulisse, secundam nobilitatem *Falerno* tribuisse, in tertiam palmam *Albana* venisse, vrbi vicina, prædulcia, ac rara in austero. Sed prioribus hoc tempore vel abrogatis, vel dignitate & excellentiâ illâ orbatis, sola *Albanis*, vicinisq. locis, natis gloria remansit. Hæc enim tam ad conseruandam, quam recuperandam valetudinem, reliquis omnibus præferuntur. (*Castelli* præsertim *Gandulphi* vina nectareâ suauitate, laudabili substantiâ, gratissimo odore, nec tenuia planè, & exilia, nec fortia admodum, aut cerebrum obnubilantia, tam Principum hoc tempore omnium mensas ornant, quam lapsum fractumq. conualescentium appetitum prouocant, instaurant, confirmant.

Et sanè *Albano* primas deberi, vel hoc me mouet: quòd cum ante complures iam annos *Neapoli* ab Illustriss. *Bartholomæo Pofinski*, veteri mihi familiaritate iuncto, Sereniss. tum *Poloniae Regis* ibidem *Internuncio*, prandio exciperer splendido & opiparo: summa ibi gloria *Albano* vino, conuiuorum omnium calculo delata fuerit. Hoc siquidem ipse, honoris ac saporis iucundioris gratiâ *Neapoli* *Româ* quotannis itinere maritimo conuehi iubebat, quod eius quoque temporis *Prorex* *Dux Beneuentanus*, libentiùs quam vllum *Campaniae* felcis vinum, ex memorati *Internuncij* instructissima vinaria cella petitum quotidie mensæ adhibebat.

Hoc enim nò *Asperinum* modò, lōgis post se parafangis relinquebat, illi vino simillimū *Aricino* nepe, quod nò sine ratione & ioco Regis *Pyrrhi* olim legatus *Romam* proficiscēs, ob acrimoniâ & austeritatē meritò tam altâ cruce (vltimorum, in quibus pendent vites, proceritatē intuens) dignum dicebat, sed principibus illis quoque vinis inuidiâ conciliabat. *Græco* nimirū *Campano Vesunij* filio, *Magnoguerro* *Campano*, *Beluedero* *Calabro*, *Syracusio* *Siculo*, *Vernaccio* acriū dentium, & minacis vultus, *Calabrorū* illi fortissimo, *Chiarello* auricommo, & *Centule* huius forori, *Græco Pausilypo*, *Lachrimæ* *Coccineæ*, purpuræ illi potabili & roseo nectari. Ne quid de minorum gentium, & dictorum pedissequis memorem, *Græco* *Ischia* domino, *Scalea* *Chiarelli* simia, *Massicanis*, *Vernoticis* & *Surrentinis* de quibus vltimis hæc *Plinius* lib. 14. cap. 6. *Surrentina* conualescentibus maximè probata propter tenuitatem salubritatemq. *Tiberius* *Cæsar* dicebat consensisse Medicos ut nobilitatem *Surrentino* darent, alioquin esse generosum acetum. C. *Cæsar* qui successit illi, nobilem *vappam*. Et demum de *Falagnina*, *Putcolorum* incola, quod vini genus tamen ad mirabilem *Albani* nostri suauitatem vtrunque accedere mihi videbatur. Vina profectò in eo conuiuio omnia erant præstantissima,

Sed Latio huic nostro tantum celsura Lyæo.

Atqui loca illa, circa quæ nunc *Castellum Gandulphi* situm est, non vinorum modò præstâtia, sed duabus alijs prerogatiuis celeberrima mihi semper visa fuerunt. Quarum primam dicam, quòd *Romani Imperatores*, periti voluptatū Architecti, *Nero* præsertim ac *Domitianus*, his ceu secessu amenissimo vti fuerint. *Dio* & *Suetonius* in vita huius referunt, ante imperium dum patrem metueret,

Albanum
sapore Nea-
politano
Siculis, &
Calabris,
præstat vi-
nis.

Bartholo-
mæus Po-
finski Re-
gis Polo-
niæ Neapo-
li Internun-
cias.

Catalogus
præcipuo-
rum in Re-
gno Nea-
pol. vino-
rum.

Putcolanū
vinum Fa-
lagnina,
vulgò di-
ctum, Al-
banum ali-
quo modo
annulat.

Castelli
Gandulphi
encomiū.

Hic locus
ab Impera-
toribus
olim Ro-
manis affi-
natus.

Nunc quo-
que ab VR-
BANO
VIII. Pont.
Max. ama-
tus.

Magnum
sui pre-
conem inue-
nit.

Laurēti-
us Card. Ma-
galottus,
eminentis-
simarum
ingenij do-
ctum Prin-
ceps.

Melle Bar-
berino au-
thoris sty-
lus dulco-
randus, &
simul Ca-
stelli Gan-
dulphini
laudes de-
cantanda.

Ex diuino
Maffei Car-
dinalis Bar-
berini poe-
mate se-
quentia
lunt de-
sumpta.

hic eum sapius egisse. Post adeptum verò Imperium hunc locum sub *Albano monte*, ceu arcem, sibi delegisse, *Quinquatria* hic magnificè celebrasse, *Minerva* hic collegium instituisse, certamina poetarum, oratorum, & gladiatorum exhibuisse: venationes agitasse: centenas, varij generis feras, sæpe in hoc secessu *Albano* confecisse: & scenicos ludos libenter spectasse. Quare & *Amphitheatrum* Colo-
seo vulgò dicti, non parvæ quædam ruinæ non ita pridem eo loci visebantur.

Altera, nec minor, *Castello* huic *Gandulphino* dignitas accessit, ex prætorio seu *Villa*, nō sumptuosissima quidem illa, sed amœnissima, quam ibi *Maffæus Cardinalis Barberinus*, iam pridem extruxit. Ad quam non rarò ab *VRBE*, ut animum grauioribus, publici boni causâ, studijs curisq. distentum relaxaret, & in secessu illo DEO magis sibi que vniretur, recessit. Iam verò *Summus Pontifex VRBANVS VIII.* Orbis felicitati natus, *Romane Urbis* & Dominus, & totius Christiani Imperij Fideique *Arbiter* datus, eandem amare pergit me-
ritò, & nitidissimè instaurare.

Sed quem præstantiorem ego locorum eorundem, antiquæ præsertim *ALBÆ* reliquiarum, Encomiasten, quàm hunc ipsum *Principem* indagauerim? Qui inter Poëmata sua diuina, nouo ausu non adfecta & tentata modo, sed fe-
lici ad eò conamine (quod ante ipsum Latinorum poetarum nemo est assecu-
tus) ad *PINDARI* æmulationem perfectâ, ut viam quidem posteris strauerit, sed qui pari cum ipso passu eandem decurrat, reperturus sit neminem: Inter poemata inquam hæc (curantibus omni eruditione clariss. viris, Amicis meis, *Ioanne Baptista Lauro*, *Sanctitati suæ ab interiori cubiculo* & *Ioanne Bardaio*, ut pu-
blici iuris fierent) elegantissimo carmine epico ad rusticandum secum in ea-
dem Villa inuitat *Laurentium Magalottum*, tum vtriusque Signaturæ Referen-
darium, nunc verò ob excellentissimas animi dotes, numero Purpuratorum Patrum adlectum: cui & ego religiosum me cultorem profiteor, quod etiam mearum aliquas prælectiones publicas in *Athenæo Romano*, cum non paucis alijs, quos iam *sacra Purpura* vestit, præsentia suâ cohonestare voluerit. Vi-
gitur *Melle Barberino* acidiusculum & amarum hunc meum scribendi sty-
lum leniam, adeoque *γλυκύπικρον* quoddam condimentum efficiam; *Apis* ut-
star, ex poemate illo cedro auroque dignissimo, paucula quædam delibabo, & beneuolo Lectori ita saluam mouebo, ut libellum hunc ipsum, non mi-
nùs, quàm ego feci, auidis percurrat luminibus, animumq. hoc neectare pascat,
gratias mihi, ob indicium, certissimò debiturus:

Arua madent pluuijs, & amabilis aura calores

Iam fregit, celerisque fuga se proripit æstas,

Rura vocant, latisque patens in collibus æer.

Hic recreor, spatiorque libens, ubi libera longis

Lumina metiri gaudent obtutibus agros:

Hic reficit corpus vires, seniumque moratur,

Hic bona sollicitam tranquillat otia mentem.

Si MAGALOTTE placet, tristes deponere curas,

Quà lacus Albanus vitreis diffunditur undis,

GANDVLPHI Pagus veteris pars altior ALBÆ,

Exijet

Excipiet lare nos modico, qui sufficit usus,
Quos paruo contenta petit Natura; superba
Non ades, animi requies facit vna beatos;
Hanc, tibi quæ cordi, solum parat ardua virtus.
Huc igitur secede, bonis quæ detulit anni
Hora, parensque suâ tellus dat sponte, frueris.

Atque vbi hic varias, quibus oculos simul spectator, & animum exhilarare
posset, enumerasset delicias rurales; ex alto veluti prospectu vicinarum di-
uitias vinearum camporumque, & circumiacentia, veteribus Historicis decan-
tatissima loca, ostendit, & oculis quodammodò spectanda repræsentat:

Mox gradiens vario quæ tramite diuidit hortus
Areolas, mistoque olerum florumque colore
Pingit humus, nemoris gratas ascende per umbras,
Est tibi montis Apex, capiet te mira voluptas:
Si circumspicias, aspectu videris uno
Oppida, camporum tractus, sylvasque comantes,
Pascua, clementes colles, vineta, lacumque,
Et maria, & montes, augustaque mœnia ROMÆ.
Nunc age, solertes protende per omnia visus.
En propè subiectis vites in collibus vuam
Obiiciunt oculis, ostro quæ certat, & auro,
Et latices fundit, referunt qui vina Falerni.
Ostentat Pomona suos ex arbore fetus,
Queque fluant musto promit sua præla Lyæus.
Aspice planitiem, gregibus quæ gramina passim
Exhibet, & latè campos quos præbet arandos,
Vt largâ Tyberis ditescant horrea messe,
Que populum referata beant sub PRINCIPE PAULO.
Hinc etiam diffusa procul maris æquora cernas,
Queque ferunt celeres albentia carbasa puppes:
Longius a surgunt alta fastigia rupis,
Quam Circe tenuit: pelagi se prodit ab undis
Pontia, nunc dumis horrens & inhospita; quondam
Christi dum exilijs celebris, cum dira premebat
Seuities CHRISTI cultum, vicinus in auras
Prominet Albanus vertex, ubi caca Quiritum
Est atas operata Iouis Latialis ad aram:
Ardua Soraëtis ceruix, ut in aëra fertur?
Apparent Cimini montes, collesque Sabini,
Et iuga Samnitum summas equantia nubes.

Locorum
circa Al-
bam lon-
gam amœ-
nitas & fe-
cunditas.

Cumque gratissimas frondosarum arborum umbras, & siluarum commoda
descripsisset, pergit porrò ligata strictaque oratione illa enarrare, quæ amplo
diffusoque sermone *Liuius*, *Dionysius*, alijque Historiographi de *Albanorum* prin-
cipijs, gestis, & successibus pertexunt; quæ quoties lego, denuo relego, im-
men-

mensamque inde alacritatem haurio, quam nec Lectori inuidebo, cum hoc præsertim Poëma non omnium manibus teratur:

Eorundem
ex antiquis
historijs
descriptio.

——— Nemus hac petitur, speculumque, Diana:

Hoc lacui nomen fecit, quæ pura liquentis

Lympha vitri speciem referens sinuatur in orbem.

Abditus hic inter sylvas est creditus ævum

Hippolytus duxisse, novo de nomine dictus

Vibulus, auxilio Trivia reuocatus ad auras

Æthereas: arcebat equos hinc vana vetustas,

Quod pauidis abreptus equis per devia letho

Sit datus Hippolytus. Valeant insomnia Pindi,

Vt veterum quæ vera virum iucunda recurrant

Mentibus apta facem rebus præferre gerendis:

Hinc oriens primum Romana potentia fluxit,

Post varios casus, dubijque pericula Martis:

His Pater Æneas profugus consedit in oris,

Quem tandem rapiens absorbit unda Numici.

Filius Ascanius constructis mœnibus Alba

Dat Regum seriem, quorum de sanguine felix

Romulus auspicijs æternam condidit urbem.

Linquimus Ægeriæ lucum, quo prouida virtus

Aucta Numa, populumque rudem, belloque ferocem,

Formauit studio pacis. Non funere fratrum

Territus hic ternos prostravit Horatius hostes.

Immodicis Albanus aquas lacus auctibus olim

Extulerat, nullis manantibus æthere nimbis:

Si ripis emissa, maris non influit æquor

Unda lacus, Delphis inquit consultus Apollo,

Romani capient obseſos milite Veios:

Permeat hinc subiens caesi per viscera montis

Iugis aquæ riuus. Species ambeſa Theatri,

Stirpibus innatis squallet, quater hostibus Alba

Ludibrium iacuit, densis en obsita dumis

Regia, quam posuit Romani Flavius heres

Tertius imperij, fastu qui turgidus egit

Hic annos epulas inter, mimosque loquaces,

Delicijs fractus. Lactet nunc stemmata gentis,

Ignotos extrema dies insignibus æquat:

Ingentem subitus sylvam cum corripit ignis,

Confundunt Cineres quercus, humilesque myrica:

Mitte superuacuum cultum, curisque solutus

Eripe te rerum strepitu. Sibi viuere dulce est.

Viue DEO, tibi sic viues, te sola sequentur.

Post cinerem benefacta, rapit reliqua omnia lethum.

O infigne & DEO, & tanto Principe dignum epiphonema: *Viue DEO, tibi sic* *ruinas!* præter hoc enim omnia momentaneus quidam fumus sunt: & inanis umbra rerum.

Ad Campos autem illos sub *Alba longa*, Cereris, Pomonæ & Bacchi diuitijs ac delicijs affluentes, opidum illud maximè spectat etiam, quod nunc *Albanum* appellamus, non procul ab *Aricia* veteribus nominatissima, & 13. circiter millia passum à *Roma* distans: quod non nostri modò æui homines (vt *Cluuerius* obseruauit) sed iam inde CCCC. circiter annis post natum IESVM, *Eutropius*, tum *Seruius*, & alij idem esse opidum, quod *Ascanius* relicto *Lauinio* olim extruxisse dicitur, & *Albam longam* nominauit, existimarunt. *Hodie etiam*, inquit *Cluuerius*, *ipsi Albani opidi incolæ* adeò persuasum habent, opidum suum esse *veterrimam illam ALBAM longam*, vti etiam super portam, quæ *Romam* versus emittit, lapidem imponi curauerunt, cui *Sus* illa cum 30. porcellis incisa. Verùm *prisci illi mortales*, & nostri huius seculi homines, præcipuum opinionis sue argumentum, ex his *Liuij* sumpsisse videntur verbis; *Vrbera sub Albano monte condidit. At vnus hoc tradit Liuius, reliqui omnes in monte conditam affirmant.* Hæc *Cluuerius*, qui nescio an picturâ potiùs, quam sculpturâ porcellos illos 30. expressos, & portæ impositos dicere debuit. Caterum suam pluribus fulcire, mihi videtur & rationibus, & authorum testimonijs, opinionem.

ALBA-
NVM nunc
dictum opi-
dum & nunc
& olim ab
aliquibus
creditum
fuisse id
quod AL-
BA LON-
GA dice-
batur.

Cluuerius
hoc in sua
Italia anti-
qua lucu-
lenter co-
futat.

Dionysius certè *Halicar.* lib. 1. *Albam longam* exstructam esse testatur iuxta montem, & lacum Albanos, ita vt medium inter vtrumque obtineret spatium; ac veluti muri vterque urbem tuerentur, ne facillè caperetur. Nam & mons admodum altus est, inquit *Dionysius*, & lacus profundus ac magnus. Quare ex his verbis situs *Albæ longæ*, non potest esse nisi omnibus notissimus, quæ dici potuit à *Liuiio* sub monte fuisse edificata, quòd reuera ab his tumulis, siue montis dorso, in quo erat *Alba*, adhuc montis iugum altius ascendat: & tamen rursus in monte eadem dici potuit fuisse collocata, si ad circumiacentes, & dorso hoc longè humiliores amœnissimos campos respicere quis velit. Cum verò hodierni *Albani opidi*, quod ad *Viam Appiam* est positum, non sit hic situs, quia *Alba* olim ad orientalem lacus ripam supra prædictum *Albanum* opidum collocata erat; iam quilibet facillè cognoscet, hic vbi *Albanum* nunc est, ibi *Albam* olim veterem minimè fuisse.

Argumen-
ta Cluue-
rij.

Probat item *Cluuerius* luculentis *Ciceronis* aliorumq. fide dignissimorum testimonijs, vbi nunc *Albanum* est, ibi quondam CN. POMPEII VILLAM, ALBANVM (nempe rus seu prædium) POMPEII dictam, stetisse: & supra hanc POMPEII villam versus lacum, & *Albæ longæ* vestigia siue templa, P. CLODII villam & ipsam dictam ALBANVM; quæ omnia clariùs ex oratione *Ciceronis* pro *Milone* habita elucescunt. Quòd si quis existimet rudera illa, quæ circa recens hoc *Albanum* opidum reperiuntur, *Albæ veteris* reliquias esse, nã ille egregiè decipitur: Cum *Alba longa* *Tullo Hostilio* regnante, eodem *Dionysio* authore, solo æquata fuerit, cum 10. post ædificationem annos, XIII. demptis, stetisset, & triginta opidorum *Latinorum* mater fuisset, templis tantum Deum ex ea ruina seruatis. Idem hoc *Strabo* lib. 5. affirmat, qui addit, post

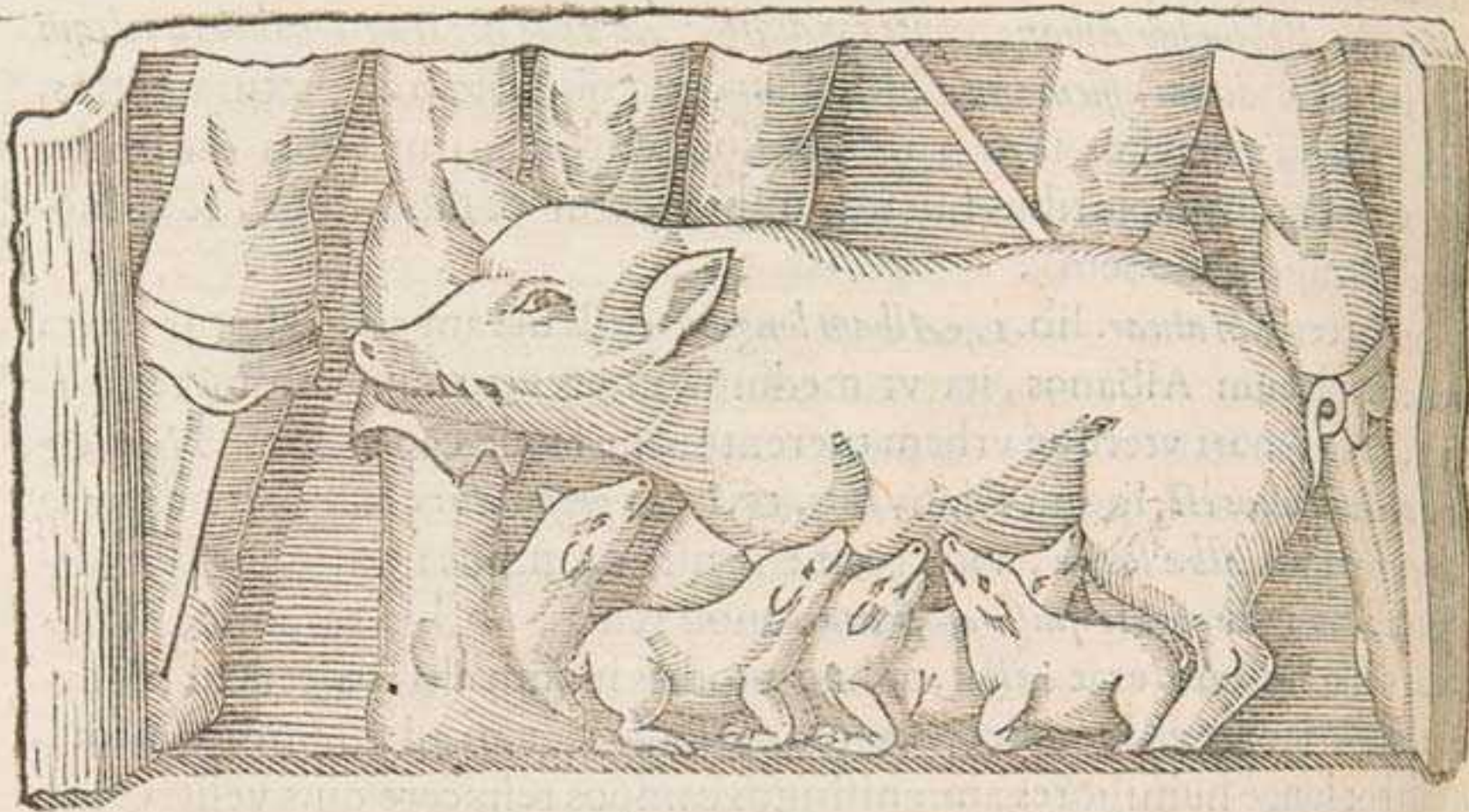
Vbi nunc
Albanum
est ibi olim
CN. Pöp.
Villam fuit
se.

post dirutam *Albam*, excepto templo, *Albanos* ciuibus Rom. adscriptos fuisse. *Plinius* quoque inter *Latij* opida, quæ eius atate interierant, sine vestigijs, *Albam* nominat. Si alia, huic assertioni ex alijs scriptoribus, obijci posse videntur, his probè omnibus *Cluverius* respondet, qui commodè adiri potest.

Dominantur autem nunc *Albano* huic opido, & veterrimæ *Aricia*, *Paulus ac Bernardinus*, ex antiquissima illa Illustrissimaq. *Sabellorum* familia, pater ac filius, quorum hic *Aricia* primus *Dux*, ille verò Primus *Albani Princeps* audit, & FERDINANDI II. Verè Pij ac Catholici CÆSARIS AVGVSTI, apud *Summum Pontificem* Orator, vt Natalium claritudine, ita munificentia splendidissimus. Quem & ego, ob insignem eius erga me affectum & benignitatem, meritò colo ac veneror.

Sed hic non incommodum erit, si *Scrofa* illius *Albanæ* Sciographiam cum aliquo saltem porcellorum numero (vt enim omnes adderentur, tam exiguum marmoris spatium prohibebat) expressam repræsentem.

Hanc ego *Iusto Ryquio Lynceo Gandauensi* debeo, viro in omni tam *Græcorum* quàm *Latinorum* Scriptorū antiquitate versatissimo, quod præter alia *Capitolium* Romanum ab ipso scriptis erutum, restitutum, & vulgatum contestatur: & ob elegantiam tam versæ quàm prosæ orationis celebratissimo, nunc verò Romæ *Federico Principi Cæso* nostro, à cura Bibliothecæ. Hic enim primus antiquissimum hoc marmor, cui *Scrofa* hæc insculpta est, mihi demonstravit, simulq. monuit: figurâ hac *Suem* illam *Albam Æneæ* fatalem denotari; sibi que videri, hunc eundem lapidem fragmentum esse, cuiusdam *Arcus triumphalis*, qui vni ex *Cæsaribus* illis Romanis à *IVLIO* originem trahentibus, ad antiquitatis *ALBÆ* veteris, *Romanæ Urbis* matris, & nobilitatis ac stemmatis sui gloriam contestandam, erectus & dedicatus fuerit. Quapropter circa *Scrofam* hanc trium ocreatorum caligatorumq. militum, *Æneæ* puta sociorum, vestigia comparent, qui in *Laurente agro* hanc *Suem* primi circumstant, & tantam porcellorum sobolem veluti rem insolitam, & *Vaticinij* exitum admirabundi contemplantur. Exstat hoc marmor è regione *Ecclesiæ S. Ioannis in Pineâ* vt vulgò dicunt, & an-

& angulum domus fulcit *Iulij*, ex antiquissima illa *Porcariorum* Romana familia oriundi, cuius maiores magnam similibus fragmentorum veterum supellectilem olim possidebant.

Nolo etiam Lectorem elegantissimo eiusdem *Iusti Ryquij* fraudare epigrammate, quo Suem illam Albanam luto penè obrutam, nitore & candore suo pristino reddidit. Neque hac tantum de causa *Ryquio* meo plurimum debeo, quàm quod ab annis iam sexdecim amicitiam meam sanctè coluerit, cui rei & literæ ipsius ad me scriptæ, iamque in Centurijs eius Epistolice editæ, & alia sparsim in eius scriptis amoris erga me testimonia, abundè fidem facere possint. Epigramma autem hoc est.

Quisquis adhuc prisca te Maiestatis amore

Obletans, refugas, queris in Vrbe notas.

Adspice in hoc saxo Gradiue exordia ROMÆ,

Atque ALBANORVM condita sceptrā PATRVM.

Nimirum hæc illa est inuenta sub ilicibus Sus

Littoreis, Phrygio quam cecinere Duci;

Alba, solo recubans, ter denos nixa, labores

Finiit, & longæ dura pericla via.

Stans humili contempta loco, ROMAM atque QVIRITES

Arguit, & Latia condita signa LVPÆ.

Debit hæc potius TARPEIA sede locari

Aut meriti iuxta parte micare poli.

Nec tamen alterutras optet contingere sedes,

Cum FABER, in Scriptis se videt esse tuis.

Ita profectò est (vt ibi tandem incipiam, vnde longo satis tramite diuertam) quemadmodum *Plin.* lib. 11. cap. 3. scripsit. *Mihi contuenti se persuasit rerum Natura, nihil incredibile existimare de ea.* Hoc est, vt ille ibidem insinuat vilis est, & toties huicque ego inculcaui, non subito rationibus, quæ bella etiam sæpe vt nobis blandiuntur, sic imbelles non rarò reperiuntur, fidentum; sed quantum Natura valeat, videndum, & æqua prius lance ponderandum. Hoc, quod præ manibus habemus animal, rei huic fidem fecerit. Vtunque enim hoc monstrum maximum videri possit, vt paulo post probabo, monstrorum tamen è classe eximendum videtur, quod non *indivium* (vt Scholæ loquuntur) solummodo aliquod, quod in monstris contingit; sed totum *genus* seu species huius, monstrositate illa per successivas *singularium* procreationes ita afficiatur. Legat, cui placet, *Aristot.* lib. 2. cap. 1. & *Plin.* lib. 11. cap. 42. vbi longo vterque sermone animalium omnium partes pertexit, quæ tam Naturæ ordine eueniunt, quàm eiusdem limites excedunt, & nihil tale, in nostro hoc quod animali conspicitur, ab ipsis obseruatum fuisse comperiet. Optimè *Aldrouandus* lib. de Bisulcis: vix vllum animal esse magis diuersum, quàm Suem animaduertit. Hunc imprimis enim *Aristot.* & *Plin.* non bisulcum tantum, sed solipedem quoque esse annotarunt. Locus *Aristotelis* iam citatus clarus est. Nam & in terra *Illyriorum* & in *Paonia*, inquit, & nonnullis alijs locis Sues solipedes gignuntur. *Aelianus* lib. 6. in *Macedonia* mutos esse, in

Æthiopia

Aper Mexi-
canus tan-
dem expli-
cari inci-
pit.

Dici po-
test mon-
strum &
non mon-
strum.

Vix in vllò
animalium
genere ma-
ior est dif-
ferentia,
quàm in
suis.

Aethiopia cornua habere, apud *Clazomenios* alatum exortum fuisse, qui agros illos vastauerit, scriptum reliquit. In Prouincia *Darieni* inter *Mexicum* iacente & *Peru*, caudis carent. In eodem nouo Orbe & in Insula *Cubagua*, nominatum vngulae sesquipedali mensura excrefcunt. In *Brasilia*, in vtroque elemento viuunt, id est, gramine pascuntur, & in aquis degunt. Eadem in regione *Hermaphrodite* sunt Sues & sexum commutat insuper. Reperiri aiunt similiter Leonum colore, Leporinis dentibus, & qui molares palato quoque infixos habent. In *Asia* & *Perside* *Europais* nostris bobus maiores esse, quorum vnus dens molaris quatuordecim quandoq. pondo penderit. Ne hic diuersorum mentio colorum fiat, aut piaculares recenseantur, qui superstitiosis olim Aruspibus diuinandi ansam praeberunt, dum pedibus, manibus, capite, aut alia humanis membris simillima parte nascerentur. Hæc videri apud *Aldrouandum* commode possunt magis, & latius explicata, quæ ipse ex *Indicarum* Nauigationum, & terrestrium itinerum tomis collegit.

Quæ sequi
tur descri-
ptio est F.
Gregorij
de Bolliuar
qui sæpè
hunc Aprum
vium &
mortuum
vidit.

Nunc, quem nos præ manibus habemus *Aprum*, si minus coloribus, verbis tamen *F. Gregorij* nostri de *Bolliuar* potius depingamus, qui eiusmodi bestias & viuas & mortuas sæpissimè conspexit, & earundem tam interna viscera, quàm externam cum admiratione effigiem, veluti nobis fassus est, contemplatus fuit. Sequentem autem animalis descriptionem mihi fideliter communicauit.

Nomen
huius A-
pri.

Locus vbi
vixit.

Magnitudo
eius.

Victus ip-
sius.

Mirum,
quid nulli
animantiū
alteri con-
cessum in
hoc repe-
ritur.

Modus ca-
piendi ip-
sum.

Porcus montanus siue *Aper*, quem Americani *Zaino* vocant, in montosis syluosisq. locis generatur, calidam tamen & humidam magis temperiem nat. Nostratibus paulo minor hic *Apris* est, ferox admodum & damnosus. Pascitur radicibus plerunq. in locis humidioribus paulo, nascentibus: & maiore qua potest solitudine cuiuscunq. generis serpentes, ac bufones venenatos indagat. Atque vbi horum aliquod animal reperit, prioribus illud pedibus apprehendit, capiti morsum dentibus infert, & vnguibus pellem serpentis aut viperæ quàm dexterrimè, à capite ad caudam vsque dilaniando, excoriat, detrahit, carnemq. auidè vorat. Postea radicem, aut certæ arboris corticem sibi notum quærit; quem comedit, ne veneno inficiatur, & hac ratione optimè nutritur, crescit & augefcit.

Mirum & singulare, quod *Aper* hic obtinet, est: quòd intestina & ventris viscera contrario prorsus alijs animalibus situ obtinet, renes versus nimirum reuoluta. Ita vt, quæ in ventris parte inferiore ac prona esse annexa deberent, superiori eadem potius ac supinæ, vbi spina excurrit, adhaereant: & quæ spinæ dorsi contigua esse nata sunt, hæc eadem inferiori in parte ventris situentur. Umbilicus exit per spinam circa clunes. Et vnicuique satis arctè sit clausus, per ipsum tamen graucolens quidam halitus transpirat. Quare si quod animal eiusmodi mactatur, necesse est prorsus, vt confestim ipsi umbilicus excindatur, quod nisi mediæ horæ spatio fieret, esui haud amplius aptum animal foret, tam teter enim inde fætor efflatur, qui vix suffert potest, & reliquam carnis massam omnem inficit. Venatores *Aprum* hunc & canibus capiunt, & sagittis conficiunt, qui acerrimè tamen se defendit & venatores æque ac canes grauiter offendit. Eorum incolæ locorum huius

huius carnibus libentissimè vescuntur, lapida enim valde est, & pinguitudinis minimum obtinens, cum ex quatuor partibus, tres omnino macilentæ exstant. Minimè pinguis est.

Hæc F. Gregorius non auritus, sed oculatus testis. Huic proximè accedit Ioannes Lerus in Nauigatione sua in Brasil. cap. 9. *Aper autem Americanus*, inquit, quem illi *Taiassou* vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque ijs qui apud nos gignuntur, formà valde similis est, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnosus: tamen cum macilentior existat & gracilior, frendeatq. terribiliter, illa quoque deformitate insignis. Habet à natura foramen in dorso, quemadmodum in capite. Suem marinum habere dixi, quo spiritum emittit, admittitq. Ne quis verò illud prodigiosum existimet, Author Generalis Indica Hist. memorie prodidit, apud Nicaraguenses, qui non multum à Nova Hispania distant, Sues nasci, quibus umbilicus in dorso est, qui procul dubio ad idem genus cum ijs de quibus hic trado, reuocandi sunt. Præter F. Gregorij alij auctores de hoc scribunt. Lerus in Brasilia sua.

Huic Hieronymus Benzonus America suæ Parie 5. adstipulatur, qui cum à portu Achlensi ad Panamam terrestri itinere cum socijs mercatoribus pergeret, & in monte aliquo ad mapalia quædam peruenisset. Ab illis incolis, inquit, pane, pisibus fructibus, & aprugna carne (Apri autem illi Indici, seu agrestes Sues umbilicam in dorso gerunt) donati, vicissim illos cultellis aliquot, & salis paululo remunerati sumus. Benzonus huius Apri meminit.

In annotatione ad hoc caput hæc leguntur. Idem confirmant qui in Nova Hispania agrestes Sues viderunt. Idem de Nicaraguensibus Apri scribit Gomara Hist. gen. ral. lib. 5. cap. 204. Neque dispares Brasilienses sunt, quas Barbari *Taiassou* vocant, de quibus Lerus in Nauigat. Brasiliensi. Apud Ramusium ubi à familiari quodam Ferdin. Cortesi, Nova Hispania describitur, reperio hoc ipsum, ibidem Sues umbilicum ad spinam dorfi sortitos esse. Apud eundem Ramusium eodem Vol. 3. Ouedus in Summario Occid. Ind. hæc habet. Gomara idem facit, & Cortesi familiaris.

Apros ab Hispanis ad Insulas S. Dominici, Cubam, S. Ioannis & Iamaycam ab Hispanis conductos, multiplicatos quidem esse, verum in Terra firma, vix audere nostros transportatos eò Apros, in syluis comparere, quod à Tigris, Leonibus & Ceruarijs Lupis subito dilaniètur, esse tamen quosdam etià illarum regionum Apros indigenas, qui cum turmatim incedant, de eiusmodi animalibus rapacibus nihil pensi habeant. Qui tamen caninis illis exertis dentibus careant, quales in nostris nouacula instar acuti, hominibus bestiisque terrori sunt, mordacissimos nihilominus esse, & Canes sæuè dilacerare. Sunt nostris paulo minores, pluribus tamen pilis lanæ instar vestiti, umbilicum in medio dorso gerunt, ungulas nō partitas siue bisulcas habent, in cæteris cum nostris conueniunt. *Indiani* tam laqueis capiunt, quàm sagittis interficiunt. Hūc porcum *Chuchie* appellant. Quando Christiani mandram & agmen horum forte obuiam habet, subito in cumulum aliquē lapidum, aut arboris truncum, trium modo spithamarum sit altitudine, se recipiunt, ex quo transeuntes hos Apros lancea aut iaculo feriant, quorum aliqui à canibus postmodum superati nostris præda fiunt, sunt autem damnosissimi, nisi venatores habeant, ubi se tutos fiant. Reperiuntur aliquando post partum absente matre eiusmodi porcelli, carne valde sapida, & magna eorum inuenitur ibidem copia. Hæc ex Ouedo.

Accedunt huic quoq. condimēti loco, quæ diligentissimus Iosephus à Costa à Societate IESV, quarto loco Hist. America libro annotauit. *Saynos animalia sunt*, inquit, *Apri formà umbilicum in dorso gerentes. Horum in motibus integri greges. Feroces admodum & frendentes nulli homini cedunt, sed obuios inuadentes quantum possunt, be-* Iosephi à Costa testis de hoc eodem testimonio.

dunt. Irritati setas ut nouacula, acutas erigunt, quibus insectatores suos sauciunt periculosissime, nisi ictus declinent. Hac arte capiuntur. Saynis se quis spectandum offert. Vnum illi rapide insectatur. Tum hic in proximam arborem suffilit, & ad pugnam se instruit. Interim Sayni arboris radicem mordicus infestantes, rodentesq. laborant, ut eam decutiant sternantq. Qui in arbore est, telis aut missilibus extortis eorum quot vult, conficit. Vult prædam occupat. Caro eorum commodissima esu est. Priusquam tamen in cibum detur, Umbilici tumore in tergo prominente præfecto, abiectoq. opus est. Nisi hoc fiat, vno die caro putrescet ac corrumpetur. Fatemur quidem Saynos porcis similes esse, sed iuxta minores.

Hæc omnia
cū F. Greg.
ferè descri-
ptione con-
ueniunt, in
paucis di-
scerpant.

Atque hæc sunt omnia, quæ ex varia ego rerum Indicarum Occidentalium historia, colligere testimonia potui, indubitata narrationi nostræ fidem adstruentia: *Zaino*, siue ut Iosephus ait, *Sayno* esse *Aprum* illum, cui umbilicus non in ventre, sed in dorso prominet, quæ inter se tamen non nihil variant: quamvis in hoc omnia conueniant, umbilicum circa dorsi spinam existere. Nos interea F. Gregorij nostri viginti quatuor annorum *Americæ* Incolæ, & vltarum non minus solitudinum, quàm cultarum urbium habitatoris, relationi plurimum tribuimus, qui eiusmodi animalia pluries vidit. De dentibus & cauda quauis nullâ iniecerit mentionem, apparet tamè quod paulo ante ex *Ouiedo* docui, in hoc *Apro* nostro etiam caninos illos minaces dentes abesse. Et cum caudæ vestigium vix vllum in hoc ipso appareat, erit ex illorū specie forsità, de quibus *Petrus Martyr* in Summario suo Occid. Ind. loquitur. In *Uraba Hispanos* tamen adeò oppressos fuisse, ut & ex palmarum fructibus, & *Aprorum* carnibus se sustentare cogeretur, quas magis nostrorum porcorum carnibus sapidas esse affirmabant: erat tam exigua autem eiusmodi *Apris* cauda, ut prorsus abscissa iudicaretur. An verò etiā in dorso umbilicum ferètes porci, aliqui solidipedes sint, quod Scriptorū nonnulli asserunt, ego haud disputabo. Noster *Aper* certè bifidus est, talisq. à F. Gregorio hæc lco visa, & vera iudicata fuit. Si autem nostri orbis etiā Sues hanc differentiam, ut prius Aristotele docui, nacti sunt, quid ni hoc ipsum in nouo orbe contingere possit, ubi pleraque animalia, si cum nostris conferantur, monstri quid simile alunt?

In dentibus
& cauda
variant à
nostris Me-
xicani.

In eodem
animalium
genere cau-
data & cau-
dis priuata
esse mini-
mè nouum.

Absurdum equidè minimè est, in eodè animatum genere caudata & caudis orbata reperiri. In exemplum nobis solæ *Simie* veniat, inter quas illæ quæ generis nomen retinent, caudis carènt. *Cercopithecis* verò & *Cynocephalis* dicti, longulimas eas habent. De horum vltimis nimirum refert *Petrus Martyr* apud *Ramusium* Tom. 3. Aliquos tam forti & prælonga esse caudam donatos, ut *Americanum Aprum* ab ipsorū vno præfocatum viderit, dū arctissime suā is gulæ porci caudam implicaret, strangularetq. Et hominū genus apud *Britannos* memorant, quibus tam importunè coccyx excreuit, ut Belgæ illos *Stertmenner* linguā suā, hoc est, caudam viros appellirèt. Adeò Naturæ plurima licent, quæ nobis etiā cogitatu videtur illicita.

Verum hoc momenti parum habet, quædam sine cauda animalia nasci, atq. ita porrò propagari; veluti in hoc *Apro* nostro videre licet. Id demum quoddam Naturæ vel ludibrium, vel miraculum, arguit integrum aliquod animalium genus seu speciem, præpostero viscerum imi ventris ordine, & contraria *Umbilici* collocatione situq. prædita, procreari.

Miraculum
in natura,
umbilicum
in dorso ef-
fe.

Hippocrates Lydius Medicorū lapis, ad quæ verū ab adulterino aurū, in nostris cōtrouersijs Physico-medicis dignoscere solemus, Libello de *Natura pueri*, se geniturā à fidicina illa, cū ipso iubente hæc septies in terrā desilijset, excussa vidisse, affir-

affirmat, quæ sexto post cōceptū die, pelliculā inclusa apparuit, illi prorsus simili membranę, quę in ovo interna est: *In cuius medio*, inquit, *tenue quiddam extabat*, quod mihi umbilicus esse videbatur, & per illum primum respirasse. Veruntamē an dorso, an abdomini fœtus huius umbilicus respōsurus esset, idē author minimē assignavit, qui nec adhuc vllā ibidē membrorū discretionē, ut puto, viderat. Hic ut obiter hoc notē, Hippocrates iusiurādum suum mihi violasse videtur, quo sanctē promiserat, se neque venenum vlli porrecturū, neque ut porrigeretur, authorem futurum, neque ad corrumpendum fœtum vlli se operam pręstaturum, id quod Christianis quoq. legibus, ut conforme, ita meritō sancitum est ac puniendum.

In medio
geniturę
umbilicus
ab Hipp. vi
sus.

Hipp. con-
tra iuram-
iusiurandū
egit, dum
abortum
procura-
uit.

Sexto autē à cōceptu die nō fuisse adhuc discreta corpusculi mēbra, Constantij Varolij autoritate moueor ut credā, qui in abortu viginti dierū hominē confusē figuratū, sub magnitudine grani hordei se vidisse scripsit, in quo caput & alij ventres extra collū prominentes, formā minimi phascoli repręsentabāt, exterius verò brachiorum, & crurū nulla prorsus vestigia apparebāt. In abortu quadraginta dierū sub magnitudine Apis, oculos, nares, oris cavitatē, cor, pulmones, costas, dorsū, hepar, diaphragma, vētriculū, renes, intestina, mēbrū virile, omnesq. partes cōspexit. Extremitates autē pullulare inceperāt, minimē tamē, ut crura parui grani magnitudinē nō excederēt, brachia duplo maiora essent. Vidit similiter sub magnitudine Fabę, Scarabę, Ranae & alia quauis maiore forma, in quibus semper tamē extrema minora erāt, quā reliqui corporis proportio requirebat.

A Varolio
& authore
varij ac mi-
nimi abor-
tus visi.

Mihi quoq. duorū, triū, quatuor, quinq. & sex mensiū abortus visi: horū Icones aliquorū penes me adhuc habeo, aliquorum etiam anatomē exercui, in quibus ritē omnia formata viscera inueni. Sexaginta dierū abortus demptis extremis, (quę breuia valde erant) vix primum articulum indicis digiti longitudine æquabat, caput solum longius, crassiusq. quam thorax & integer simul inferior venter. Nonaginta dierū fœtus formata magis ad corporis symmetriā extrema habebat. Totius lōgitudo, auricularē digitū vix superabat. Caput grādius similiter, quā proportio expetebat, virile mēbrū valde conspicuū. Reliqua nō addo.

Hippocratem tamen in abdomine, & nō in dorso umbilicū collocasse, & vbiq. agnouisse, vel ex hoc solo eius libro de Alimento claret: vbi cum docuisset principium alimenti spiritus, esse nares, os, guttur, pulmones & reliquā respirationem: alimenti verò ficci & humidi, esse os, gulā ac ventrē, Verum antiquius, ait, & primordiale alimentum per abdomen umbilicus. Hoc idē Aristoteles sentit 1. de Hist. An. cap. 13. Venter, ait, infra pectus est parte priore, eiusq. radix umbilicus est, & supra umbilicum hypochondrium est. Hęc ad umbilici sitū in parte fœtus anteriore positum adstruendū, satis sint. Nā per eundē augeri etiā Embryonē, ut vocāt, idē Arist. 2. de gen. anim. cap. 5. asseruit cū inquit. Augētur fœtus qui formā animalis nascuntur, per umbilici annexum: cum enim vis quoq. in animalibus insit, umbilicum statim quasi radicem agūt in vterū. Et eodē capite inferius paulō. Qui infantes ali in vtero aiūt, sugēt carunculā quandām, nō rectē dicunt. Idem enim & ceteris animalibus eueniret, quod tamen nusquam videmus, atqui facile per dissectionē videretur, si esset. Omnes enim fœtus tum volucres, tū aquatiles & pedestres, pari modo membranę tenues ambiūt, separātes ab vtero & humoribus admissis: sed nec in ijs ipsis tale quicquā inesse videmus: neq. fieri potest, ut per eorū aliquod alimentū hauriant. Itaq. nō rectē aiunt, qui ita dicunt, ut Democritus.

Hippocra-
tes umbili-
cum sem-
per in ab-
domine ef-
se scripsit.

Aristoteles
idem sentit.

Aristoteles
Democri-
tum impu-
gnat qui fœ-
tus in vte-
ro sugere
scripsit.

Suctionem
hanc etiam
Hipp. agno-
uisse vide-
tur.

Ab hoc ipso *Democrito* veluti congerrone & amico suo, haud scio, an non-
simillimum hoc dogma suum hauserit *Hippocrates* lib. de Carnibus, cuius hic
inferere verba, minimè pigebit, ut magnos etiam quandoque viros, diuersis
in libris dissonantia docuisse palam euadat. *Ceterum* puer, ait, in utero con-
primens labra ex utero matris sugit, & tum alimentum, tum spiritum cordi introtra-
hit, ubi sanè mater respirauerit. Est enim hoc calidissimum in puero, & hoc calidum
etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum praebeat. Si vero quis interro-
get, quomodo hoc quis sciat, quod puer in utero trahit & sugit: illi sic respondendum
est. Pueri nascuntur sterces in intestinis habentes, & ubi nati fuerint, celerim ex-
trem, tum homines, tum pecora exonerant. Atqui non haberent sterces nisi in utero su-
xissent, imò neque mammam statim ut natum est sugere nosset, si non in utero suxisset.

Hippocra-
tes à ple-
risq. ab hac
absurda
opinionem
absoluitur.

Prosper
Martianus
Medicus
Romanus
doctiss.

Hipp. sibi
adueria-
tur.

Epicurus
apud Pla-
tarchum
etiam hanc
suctionem
sed minime
Plutarchus
agnouit.

Non ignoro & re plerisque Hippocraticis, ob hunc rextum esse, & variè
respondeant, se torquere. *Andreas Laurentius* certè lib. 8. quaest. 23. Hist. Anat.
sua ait, hæc vel adiectitia esse, & à Senis mente aliena, qui modus responden-
di omnes veterum nequos facile abstergit, vel rudè *Hippocratis* seculo Anatomem
fuisse. Atqui memini ego hunc eundem me locum, sapientius cum *Prospero Mar-
tiano* olim agitalse, Medico Romano doctissimo, viro probò, & mihi familia-
rissimo; atque acerrimo Hippocraticæ doctrinæ propugnatore, cuius posthu-
mum nunc opus sub prælo est, (curantibus *Angelo Colio*, & *Alexio Alexijs*,
Medicis Romanis pariter maximè conspicuis, eius mensq. amicis,) *Commen-
taria* scilicet in plerisq. *Hipp.* libros, in quibus ipse meris ac consimilibus Hip-
pocraticis dictis, obscura eiusdem Senis loca explicare conatur, ubi sicut ope-
ram haud penitendam lufit, ita insignem apud posteros laudem est meritus.
Hic igitur genuinum hunc Hippocratis textum esse, sapientissimè mihi affirmabat,
quem nec experientià destitui confirmabat, qua de re si qui quâ in hoc ipsius
opere extabit, libentissimè ut audiam, ita auidissimè amplexabor. Hoc interim
scio: *Hippocratem* libello de *Natura pueri*, contrariū asseruisse, cū inquit. *Ex delapso*
(in uterum) & concreto materno sanguine caro gignitur, ex cuius medio umbilicus exat,
per quem spiritum & incrementum recipit. Nisi quis verū esse velit, quod ab *Hip-
pocrate* *Sceptice* additum lecte fuisse, inter quos Philosophos cum in vita *Py-
rthonis Laertius Diogenes* numerat, quod humanè scilicet & ambiguit locutus fuerit.

Epicurus & ipse, si *Plutarcho* 5. de *Placit. philo'soph.* credimus, hanc de suctione
papillarum in utero sententiā fouit, unde edoctum puellū prius voluit, ut Na-
triciis postea mammam apprehenderet. Ipse tamē *Plutarchus* opusculo suo de na-
tura in progeniem suam charitate, sanguine per umbilicū nutriri potius fecit vo-
luit. Cum enim matricem mēstruis imbribus sæpè irrigatam agro compararet.
Postquam genituram verò excepit, ait, amplectens vterus eam obvoluit ac tēdē. Siqui-
dē umbilicus primò in utero auctore *Democrito*, ut iacta anchora aduersus fluctuatio-
nem, ne iactetur fœtus, d. figitur pedamentū. & palmes cōceptui iam nato & ei qui expe-
ctatur. Iamq. mēstruas & purgātes fistulas natura obstruit, sanguinemq. arripere manu-
tem pro alimento eum usurpat, partemq. qui iam structuram accipit, & conseruationem
rigat, dū solennibus numeris interno incremento motus alia incunabula & locū offlagitet.

Sanè hæc de utero, qui agri instar se habeat, & de fœtu, qui planta assimile-
tur, ideoq. radicibus in uterum, veluti terram suam delixis, ad umbilicū tan-
quam

quam ad truncum corruatis, denuo in ramos, per vniuersum foetus corpus dispersis, alatur, nutriatur, augeatur, non recēs sed antiquissima Hippocratis & Aristotelis fuit sententia Huius quidem lib. 2. de gener. animal. cap. 4. *ed cum foetus quidem potentia animal sit, inquit, sed imperfectum, aliunde accipiat alimentum necesse est, quamobrem & parente, & terra planta vititur ad cibum hauriendam, donec perficiatur, & iam sit animal potentia gressile.* Et paulo infra: *Incrementum igitur foetus per umbilicum contingit, eodem quo plantis modo per radices.* Hippocrates autem vteuq. suo semper Laconismo vtatur, laudato tamen de Natura pueri libello, luculentā certē & diffusa oratione, hanc feminis animalium, cum plantarum germinatione comparationem prosequitur, quam his demum verbis concludit; *Quae ex terra nascuntur ea omnia ex terra humore viuere assero, & quemadmodum terra humor habet, ita & se habere quae ex ipsa oriuntur.* Sic & puer in utero ex matre viuit, & ut valet mater, ita & puer. Quod si quis quae de istis dicta sunt, ab initio ad finem vsq. secum reputare volet, is eorum quae ex terra nascuntur, & hominum naturam per omnia similem esse comperiet.

Iam autem cur in abdomine potius, quam in dorso umbilicus figi debuerit, hoc cur nemo dixerit, consideratione dignissimum censeo. An quod censuerint veteres illi doctrinarum duces nostri, id quod aliter à Natura fieri haud poterit, id extra quaestionis aleam esse debere? Nouimus autem (vt tandem intimius hoc meum thema agitem) & ex Hippocrate & ex ipsa rerum vniuersitate, radices arborum alimentum primò in truncos conuehere, ab his ramos & folia exoriri. Manus item ac pedes animalium, ramis arborum, umbilicum radicibus respondere, truncum esse venam maximam portam & cauam, in quarum utramque, (si exactiori Aquapendentis, quam Galeni & aliorum Anatomie eorum plerorūq. sectioni fides est adhibenda) Nutricula siue umbilicalis vena pertunditur. Hae ambae autem ubi insertio est, non in gibba sed in caua hepatis parte ortum suum nanciscuntur. Gibba autem dorso, caua abdomini obuertitur. Debebat igitur Umbilicus in ipso situari abdomine, vt huius pars nutricula vena, trunco suo esset quā vicinissima, sicut & ipse plantarum stipes siue truncus, in corio terrae haeret, radiculis suis quampropinquissimas. Quare minimè mirum est, si Natura animantibus cunctis, in abdomen potius, quam dorsum, umbilicum inseruit; tam piscibus inquam, siue hi ex femine in utero vt Delphin, ac vitulus marinus, siue ex ouo extra uterum, vt ferre alij omnes, siue ex ouo intra uterum generantur ac formantur, id quod hic Romae in Galeorum genere sapiusculè vidi, quā pennatis, ac serpentibus, quae intra ouum excluduntur, quod & ipsum multoties conspexi, & umbilicum probè indagavi; quā in quadrupedibus tandem perfectis. Hoc enim & commoditas loci & nutrimenti compendium, & ipse partium ordo, quem Natura inuiolabiliter obseruat, requirebant.

Quapropter non satis admirari possum, quod Aristoteles 6. de Hist. anim. cap. 3. umbilicum in pullis gallinaceis, in cor, & non in hepar definere, scriptum reliquerit, inquit enim. *Cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit, quod punctum salit iam, & mouetur vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguiferi, duo tortuosi, ad tunicam ambientem utramque dum augetur.* Paulo item post,

Vterū rer-
um, umbili-
cum radi-
cibus asse-
milari an-
tiqua est
opinio.

Hipp. in
hac fulus
est.

Cur vero-
rum nemo
causam ob
quam um-
bilicus in
ventre esse
debeat as-
signauerit.

Hae ab au-
thore affer-
tur: a situ
hepatis.

Aristoteles
ex corde
& non ex
hepate ve-
nas umbili-
cales de-
ducit.

Huic Scali-
ger assen-
titur.

Meatuum quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut umbilicus. Quod quidem dogma Commentario suo Scaliger Pater approbat. *Ut & hinc Galenus discat, inquit, ab ipsius cordis vi cerebrum constitui, & Hippocrates falsò putet iecur prius corde generari.* Quas ambas ego controuersias neutiquam hic dissertabo, veluti nec illam: an ex albumine pullus generetur, & ex vitello nutriatur? id quod idem *Aristoteles* eodem loco asseueranter docuit, *Hippocrates* autem contrarium planè credidit. Hæc enim alio à me loco, & hoc ipso forsàn in libro disputabantur, & viuà, vt spero experientia, hic nodus à me dissoluetur.

Author ad-
uersus Ari-
stot. auto-
psia didi-
cit, non
in cor sed
hepar nu-
triculam
definere.

Pullorum
gallinaceo-
rum anatomi-
æ hoc co-
stat.

de pulli
anatomia
et de
veneribus

Hoc filere haud debeo, si oculis ego meis fidem quoque, non vno verum multiplici experimento corroboratam, adhibere valeo: umbilicum minime ex corde, sed ex hepate scaturire, vel in idem terminare assero. Cum enim ante hos sex annos, plurima gallinis oua supponerem, eademque quotidie fere aperiendo, subinde inspicerem, vt formationem pullorum, internamque horum viscerum conformationem, addiscerem, vnum præcipue vigesimo secundo post incubationem die, diligentius examinaui. Aperui hoc autem parte eius obtusiore, reperi ibidem cavitatem (retractà nempe internâ ouâ pelliculâ) qua apertâ, ichorosa quædam materia siue aqua loturâ carnis similima effluxit, quæ ex reliquijs non vitelli sed albuminis remanserat. Apparuit posthæc luteum ouâ suâ pelliculâ inclusum, ne effluere posset, & in duas quidem partes distinctum didymorum, siue duorum testiculorum instar, ex quibus ambobus communis ductus umbilicus nempe, in ventrem animalis penetrabat, & quidem in parte admodum internâ, podici planè vicina. Erat autem prominens hic umbiliculus intestinuli formâ, crassitudine calami gallinæci maioris. Discissâ igitur vitelli pelliculâ, & tenuiore ligneo cuspidè, meatui umbilici immisso, in ventrem penetraui, quo aperto, venulam omnino sanguineam, rectâ in hepar tendentem offendi, quod hepar cum sua vesicula fellea conspectui se manifestè offerebat. Corculum quoque ipsum vidi, veruntamen umbilicalibus venulis destitutum, rubicundum hoc valde erat, cum hepar è diuerso minus rubrum ac potius pallidiusculum appareret.

Aristoteles
sibi aduer-
sari vide-
tur.

Occurrit iterum hic aliquid, quo *Aristoteli* litem intendere valeamus, estque ipsiusmet authoritas 4. de part. animal. cap. 12. *Umbilicum omnia habent, aut, quæ vel vtero viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur, sed auiibus iam adultis hic delitescit, incertusque est, vt patet per generationem eorum. Intestini namque coarctati umbilicus auium consistit, & non venarum pars ulla est, vt in viuiparo genere.* Hæc nescio, quomodo cum supra dictis concordent, quando ex corde meatus venales languigeros duos tortuosos, ad umbilici regionem ferri scripsit. Neque enim intestinum, hosce ductus, sed meatus venales, quales reuera sunt, appellauit. Est tamen rursus quo *Aristoteli* suppetias ferre valeamus, quod instar intestinuli meatus hic se habeat prorsus, vt iam ex propria obseruatione notavi, ex qua hæc quoque addiderim. In regione umbilici, non satis adhuc perfecti pulli, foramen satis magnum mihi vilum fuit, per quod commodè quis calamus adigere scriptorium, per idemque foramen in ventrem facilè inspicere poterat, quare umbilicalia etiam vasa hæc mobilia erant, nec ventris cuticu-

Quid pro
Aristotele
responderi
possit.

le agglutinata. In alio tamen *Anatrino* pullo iam perfectissimo, foramen di-
ctum haud amplius comparebat, sed nec vestigium vllum rubrum, nec ex
vitello luteum, nec vas vsquam vmbilicale apparebat. Quare verissime scripsit
Aristoteles in adultis vmbilicum delitescere, cum in pullis omnia consumantur
vulvorum orificia, nec vt in nobis, aut quadrupedibus sit, signa & eminentiae
relinquantur.

Alia pullo-
rum anatomo-
me.

Sultam ac vesaniam *Paracelsi* opinionem, qua scripsit primos parentes no-
stros, genitalibus in *Paradiso* caruisse, nec nisi postquam ob peccatum eiectioni
fuerunt, eadem nactos fuisse, recte *Libanius* Parte prima *Singularium* suorum
confutat. Quae causa enim instituti coniugij, aut quae generationis ratio fuis-
set? At non minus hic mihi ridiculus, atque *Paracellus* delirus, fuisse videtur,
cum inquit: *De vmbilico tamen coniectura est, Adamum eo caruisse, licet de Eva*
non sit manifestum, cum modus creationis non sit explicatus. Et licet in arcana DEI
inquirendum non putet, existimat tamen pie cogitari posse, cum Terra ma-
gna matrix sit, ex qua homo factus, hunc eiusdem glebae quae reliqua terra
affixa erat, haesisse; ita vt in ventrem stratus fuerit, tergo verso ad caelum: per
Umbilicum itaque matri suae, telluri nempe coaluisse, postea a DEO versum,
& spiraculum vitae ipsi inspiratum fuisse. Quasi vero is Creatori vel confi-
liarius, vel spectator astitisset: aut DEVS, vt *Umbilicum* efformaret, actuali
illa haesione ad terrae glebam opus habuisset, qui vt hominem primum vndiq.
perfectissimum, & non tam visceribus, quam minimis ac singulis particulis
(quas nos spermaticas dicimus) absolutissimum creauit, cur non venas & ar-
terias vmbilicales, & seminales quolibet partes postmodum in generatione &
humani generis propagatione maxime necessarias, eidem simul omnipotente
verbo suo, vt pie credere licet, indiderit? Sed luxurians nonnunquam, delirans
aliquando, & non raro famelicus intellectus noster, necesse est habeat, quam
subinde offam ingerat, coquat, recoquat & deprauet.

Delira Pa-
racelsi &
ridicula Li-
bani opi-
nio de ge-
nitalibus
& vmbili-
co Adami
& Euae.

Verumenimvero, si penitus rem introspeciamus, forsitan non tantum erit
Naturae miraculum, *Apros* hos *Americanos*, insculptum dorso vmbilicum ge-
tere, vt dignum illo sit epiphonemate, quo aliquando *Galenus* exclamauit,
cum per angustum adeo ceruicis vteri spatium, tam insignis magnitudinis
foetum prorumpere videret: *hoc humanum superare ingenium, & nos id mirari qui-*
dem posse, intelligere haud posse. Sunt enim *Suibus*, cum in vtero adhuc latitant,
peculiares quaedam, paucis alijs concessae bestiis, proprietates, quas *Aqua-*
pendens suo de Formato foetu opere diligentissime obseruauit, annotauit, &
figuris aeneis delineauit. Et imprimis eodem lib. cap. 1. duas illis saltem tuni-
cas in vtero concessit, non tres, veluti Oues habent & Boues, *Allantoide enim,*
ait, desistuntur. Quamuis parum sui memor illo ipso opere figura 49. porcinum
foetum depingat cum *allantoide*, & conceptis verbis ipsum tres habere tu-
nicas dicat.

Suibus
vmbilicum
in dorso ef-
le, videtur
non esse
prater na-
turam insti-
tutum ob
sequentes
causas.

Prima.

Secundo in omnibus ferme animantibus, dictas praeter tunicas, carnea qua-
dam adest substantia, per quam vasorum vmbilicalium radices matricum ve-
nulis adhaerescunt. Hanc carnem nos in humano foetu nunc placentam vte-
rinam, *Galenus* vero adnatas carnes adenosas nominare potius voluit. Ego in
omnibus

Secunda.

omnibus viviparis, ait, *Aquapendens* dicto lib. cap. 3. quæ scui, carneam hanc materiam ac substantiam comperi, porcis exceptis, & equis, & piscibus, utrumque fecerunt gestantibus, hoc est, oviparum & viviparum. Adde his pennata, quæ ijs similiter carnibus carent.

Tertia.

Tertio Cotylidones non habet porcini fœtus, & uterus. Hos enim *Arist.* lib. 3. Hist. anim. cap. 1. cornigeris saltem concessit, & una parte dentatis, & præter hæc etiam Lepori, Muri, ac Vespertilioni. Nam cæteris utrinque dentatis, veluti porcis & Equis, vulvam ait non asperam sed lævem datam esse. *Galenus* lib. 15. de usu part. cap. 4. huius rei causam reddit, quod ad faciendum procluvia sint cornigera, ideoque cotyledonibus, quibus umbilicalia vasa matri fortiter hæerere debeant, opus habere. Equa tamen salit, & lævem interrim, ut Anatomicis patet, uterum habet.

Quarta.

Quarto membrana Chorion dicta, propterea plurimis intertexta vasis, venis inquam, arterijsque scatet, quibus utero pertinaciter affigitur. Hæc ideo tunica carnosior multo est, crassiorque quam in plerisque alijs animantibus evenit. Quæ cum vasa æqualiter & indifferenter tam sursum quam deorsum discurrant, quid mirum est, si æque in fœtus dorsum, quam eiusdem abdomen insculpi possint, & ibidem umbilicum constituere? Neque enim adest hic placenta illa, quæ ut in homine, sic in quamplurimis alijs animalibus, scuti instar pectus semper & abdomen integit, sub qua umbilicus ceu radix in ventrem figuratur. Quia porculus suo Amnio potius, Chorioque cinctus undique, nec admodum incurvatus, sed pedibus haud ita retractis liberior latitat, ipsique perinde est, siue per aqualiculum, siue per lumbos alimentum recipiat, modo opinio a matre sua habeatur, & vel in utero materno etiam (quod huic animali proprium & proclive est) saginari addiscat. Atque hæc causa est, cur neque tam longus in porco, atque in homine umbilicus extra corpus fœtus, ad matricem protrudatur. Quod enim plures sunt in utero fœtus, eo necessario breviores umbilicos existere par est. Plurimos autem Porca gestat, cuius uterus gyris & anfractibus suis, intestinis nostris haud multum est dissimilis, ideoque fœtuum capacissimus.

Porcus cupit saginari, siue per abdomen, siue per dorsum nutrimentum capiat.

Cur porca plurimos fœtus pariat.

Arterię umbilicales per dorsum ingredientes viciniores sunt suæ insertioni.

Addo hoc etiam, arterias umbilicales multo viciniore esse insertioni suæ, si in dorso ingressum nanciscantur, ad *Iliacas* nimirum arterias constitutæ: cum per lumbos & dorsum descendat arteriæ Aortæ truncus, quam si ventrem perundant. Cum enim si per abdomen introeant, non rectè ab Umbilici regione in dorsum eas ferri conveniat, ne intestinis, ac Mesaræo impedimentum concitent, ideo necesse fuit, utramque arteriam, ad vesicæ latera glutinari, propagari, & ad *Os sacrum*, ubi descendens arteriæ magnæ truncus, propinquare: hac ratione enim arteriæ hæc nec nimis pendulæ, nec minus tutæ incedunt. Cum inquam, tot adminiculis Natura indigeat, ut arteriæ hæc securius ab abdomine ad dorsum perveniant; per compendium potius, & ex consilio atque de industria egisse censei poterit, si ibi ingressum molita est, ubi cura ambages viam insertionis suæ inuenit immediatam.

Vena autem nutricula, etiam si intra gyros intestinorum inserta, in ligamentum postea degeneret, eorundem tamen anfractibus haud quidquam obstat,

obstat, cum neque in ventre sita eosdem impediatur, & Hepatis caua parti dorso obvolata, in hoc Apro rectè infigatur, illudque non aliter suspensum teneat, quam in nostratibus vsuuenire solet. Atque hæc fusius forsitan alicui à me deducta fuisse videbuntur, sed rei nouitas, ordinis peruersitas, & anatomes necessitas maiorem quoque lucem desiderabant. Verum non omnia simul & semel.

Hoc autem speculatione philosophicâ & anatomicâ dignissimum censeo, quod nisi exiguo post mortem tempore, animali huic vmbilicus exscindatur, tam terro carnes fæore corripiantur, vt nares etiam, nedum os illas longè horreant & abominentur. Ego hic mei imbecillitatem ingenij ingenue profiteor, & quid certi de hac re statuam, in ambiguo verior. Nisi alicui hoc arrideat, fetorem illum per vrinaculum à Vesica ad vmbilicum tendens, seu *Vrachon* vas dictum, erumpere, & viciniae implantari: quod animal hoc pessimi forsitan odoris vrinam habeat, cuius vapor in mortuo retentus, nec vt in viuientibus fieri solet, in auras à calore dissipatus, integram carnis massam, per partem post partem, vt dici solet, inficere queat. Vrinæ enim quorundam animalium tam horrendum fatent, vt à nemine tolerari possint. Et quod mirum est, si quid semel imbuerint, id tincturam earundem radicibus impressam seruat. Cōtigit mihi tegumentum cuiusdam libelli à *Felis* semel vrina cōspurcari: quod licet abluissim sapius, odoris optimi aromatis conspersissim, aeri diutissime exposuissim, imò plures post annos aliâ Chartâ Pergamenâ cooperiri iussissim; nihil tamen egi: tam pertinaciter virus illud inhæsit, vt à reliquis planè libris is separandus mihi postea fuerit. Hoc autem salis *Ammoniaci*, qui vrinæ inest, fætori est adscribendum, quem qui experiri volet, hic salem & calcem viuam in puluerem reducta absque igne, & absque aqua, quod supra quoque monui, misceat, & co ipso temporis momento puluerem qualibet latrinâ fatentiorē experietur.

Sed & fors etiam ad hunc vmbilicum componendum ex intestinis portio quædam deriuatur: quod licet monstruosum sit, in hominibus tamen subinde quoque accidisse Medicorum obseruationibus docemur. Simile quid *Beniuennus* 6. de abditis refert: puerum octimestrem se curasse, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis similitudinem, ex quo subinde spiritus erumpebat: unde medici iudicabant, intestini inde portionem enatam fuisse. *Beniuennus* carnem eam vinciens, ac singulis diebus arctius deligans, stringensque, non prius destitit, quam præmortuam partem feliciter abstulisset, illaque puerum excreſcentiâ liberaſſet.

Parem ac geminam ferme historiam pauculos ante dies ad me perſcripſit *Petr. Paulus Calorus* doctiſſ. *Tiferi Tyberini*, quod nunc *Ciuitatem Caſtelli* dicunt, non autem *Tiferi Metaurenſis*, quod vulgo nunc appellatur *S. Angelo in vado*, Medicus, cuius arctiorem mihi amicitiam conciliauit *Carolus Gratianus* ex primaria nobilitate eiſdem vrbiſ, vir & morum iucunditate, & agendorum negotiorum dexteritate *Romæ* plurimis cariffimus (à quo nec filius eiſ *Pallas* degenerat) *Ant. Mariæ Gratiani* Episcopi olim *Amerini*, ſcriptis clariffimi Nepos. Is igitur *Calorus* adſtipulante *Gratiano*, literis referebat, Menſe Maio anni 1625. Nobili cuidam *Tiferi natum*, natum eſſe filium, cum excreſcentia carnea quadam

Nec absurdum adeo venam nutriculam in dorſo ingredi.

Cur, niſi poſt mortem huic Apro vmbilicus ſubito exſcindatur, tam horrendæ carnes fæteant.

Prima cauſa huius poſſe eſſe vrinaculum, ſeu *Vrachos*.

Vrina quorundam animalium, peſſime oſent, & vnde hoc fiat.

Sal Ammoniacus maxime ſequetur.

Secundâ cauſa forſan à portione inteſtini ad vmbilicum deducta.

Petri Pauli Calori Medici *Tiferi* doctiſſi obſeruatione, de inteſtini portione ad vmbilicum de lapſa.

Ant. Mariæ *Gratiani* *Episcopi* olim *Amerini*, ſcriptis clariffimi Nepos. Is igitur *Calorus* adſtipulante *Gratiano*, literis referebat, Menſe Maio anni 1625.

dam ad umbilicum sita, quæ intestini recti extremitatem probè æmulabatur.

Puer hic prima die per anum, intestinorum excrementa in utero collecta, secundo verò per umbilicum tantummodo reddidit. Fuerunt qui hunc minime vitalem prædicerent: cum, quia rupta, lacerataque ea in regione intestina existimarent: tum, quòd stylo ferreo podicis foramen tentatum, ultra trium digitorum transversorum spatium, penetrationem non admitteret. Calorus tamen ad curam vocatus, diuersum sensit, sibi que videri dixit, Naturam hic luxuriasse, & aliud *intestinum rectum* ad umbilicum direxisse. Primò, quoniam ventris crepitus (sit venia verbis, & auribus honor) præter fæces, ex umbilico prodirent: deinde, quia puer nec doloris indicia vlla præberet, nec ventrem tumidum haberet, quæ in intestinorum laceratione adesse signa debebant: postremò, quia nec mater in partu quicquam præter solitum passa fuisset. Quare se iudicare, ubi excrescentia illa paulisper consumeretur, ductum hunc prorsus oblitteratum iri, & per locum à Natura retrimentis destinatum, eadem deiicienda fore. Voluit igitur, ut arctè fasciolà sericeà, omnis illa umbilici prominentia stringeretur, eaque ignito ferro inureretur, id quod feliciter cum successu peractum fuit. Post aliquot enim à natiuitate dies, puellus hic, absque eo, quòd intestini recti occlusio interior vllò instrumento chirurgico aperiretur, per idem, veluti naturæ consuetum locum, fæces deposuit, lacrimæ per alacriter suxit, nutritus feliciter fuit, hodieque cum annum ferme post natalem suum diem compleuerit, viuit valerque, oblitteratà illà omnino excrescentià. Hæc ex *Calori* datis ad me literis excerpta, Medicorum filijs proponere libuit.

Probabile
esse facto-
rem hunc
umbilici
ex vase
Vracho
prouenire.

Mihi tamen magis persuadetur, virulentum illum vaporem, Apricarnem contaminantem ex urinaculo potius exhalare. Cui enim vsui in omnibus prorsus *Apris* illis *Americanis*, intestini portiuncula ad umbilicum annecteretur, cum neque intra uterum alui excrementa (quod tamen vesica præstat) neque extra eundem, per hunc meatum excernantur? Hoc autem ut credam, alique persuadeam, mouent me, quæ apud *Ioannem Lerium* in Nauigatione Brasiliensi lego cap. 9. ubi de fatido quodam animali *Sarigoy* appellato loquitur, quod ob factorem, inquit, à *Barbarts* non comeditur. Nos autem hoc comedimus, extractis prius renibus, unde fator ille manabat. Ecce ut renes per quos veluti vrina destillat, omnem similiter animalis huius carnem putore imbuere possint, quod & in nostro *Apro* contingere potest. Ceterum benignus lector non hoc solummodo miraculum Naturæ suspiciat, plura suo loco sequentur in alijs *Americæ* animalibus, quæ in summum nos stuporem rapiunt. Notat enim idem *Lerius* eodem loco, nullas in quadrupedum genere animantes, figurà nostratibus omnino similes in toto Brasiliensi orbe reperiri. Neque solere *Tououpinambaultis* ex istis aliquas, nisi perquam raro cicuratas domi educare. Atque de *Apro* Mexicano hæc satis.

Postremo
loco de
dentibus
aliquid
dicendum.

Locus nunc exposceret, ut de nostri quoque orbis *Apris*, Siuisque miribus, aliquid produceremus. Verum hæc abundantissimè *Aldrouandus* vel *Dempsterus* potius collegit, qui adiri potest. Non possum mihi tamen temperare, quin de *dentibus* saltem aliqua ex scriptoribus delibem, cum hos præsertim minaces

& emi-

& eminentes in *Americano* hoc nostro abesse dixerimus, ut utriusque animalis probè magis differentiaretur.

Et imprimis quidem ex *Arist. Hist. anim. cap. 5. Elephantes habent dentes deorsum* *vergentes, qui proni deuiant.* His omnino contrario sunt situ positi *Aprini*, cum hi exertitam superioris quàm inferioris maxillæ, quatuor planè sursum vergant. Propter hos pugnacissimum dicitur animal, ac canibus maximè formidandum, quibus etiam ne lædantur, grauitèrque vulnerentur, lorica & Millum, à venatoribus indui, adaptarique solent. *Aprum, priusquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt.* Cui rei testimonio est *Homerus cum ait, Album acuens dentem.* *Ælianus lib. 5. cap. 10.* Et *Gyllius apud eundem ex Oppiano lib. 3. de venatione.* Cum ad terram procumbit, ait, canibus & multis hastis debilitatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere ignescere dicunt, ut si quis de ceruice setam detractam ad eiusdem etiam inspirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur, & aduratur, ac si in dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimantur. Atque hinc est, nisi fallor, quod antiquitus eodem modo locoq. fulmine afflatus, & *Aprini* dente fauciatos haberent. Hinc *Venus apud Ouidium 10. Metamorphoseos.*

Elephantorum & Aprorum dentes contractio profusè sita sunt positi.

Fulminei antiquitus Aprini dentes dicebantur.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Aprini,
Inuisumque mihi genus est.

Nec sine ratione, si fabulis fides esset habenda: cum *Adonis* tantoperè, ob præcellentem formositatem, à *Venere* adamatus *Aprini* dente sub inguine percussus, interierit, qui in sui postmodum nominis florem commutatus, hodieque *Flos Adonidis*, herbula illa *Chamæmelon* facie æmulans flosculo suauiter rubente prædita, à Botanicis appellatur. Quapropter iure merito *Martialis* dixit.

Dente timetur Aper.

Atqui, utcumque canibus mortem minetur hæc bestia, quos lethaliter non raro ferit, hoc mihi tamen ab amicis venatoribus relatum memini: visam sibi aliquando siluestrem scropham, à pluribus canibus in ventre fauciatam, ex quo intestina longo tractu prolapsa in terram decidissent, quibus alius canis mordacem interim dentem intulisset, eorumque bonam portionem dum ipsa partim cum canibus luctaretur, partim cursu sibi consuleret, deuorasse. Est enim inter *Canes* & *Aprorum* irreconciliabile odium, quod neque in *Cervos*, *Lupos*, *Vulpes*, aut alias feras illi tam infensè exercent.

Canum & Aprorum summum est odium.

Aristoteles citatò iam libro cap. 3. *Maribus dentes*, inquit, *plures quam faminis, ut in genere ouium, suum, caprearum patet.* Quæ suo à me loco perpenduntur. Hoc tamen rectè noui, multò in famellis. Suius, quàm maribus minores dentes, illos præcipuè quatuor, qui foras exeruntur, reperiri. Ego inter *Scæla* mea *Scrophæ* agrestis caput probè perpolitum teneo, in quo præter dictos iam quatuor exertos, sursum vergentes, aduncos, atque intus haudquaquam solidos dentes, hos quoque numero. In maxilla inferiore incisores quatuor prælongi, & duo laterales dimidio breuiore, septemque in utrolibet latere molares prostant. In superiore verò, non nisi quatuor incisores, molares verò in utroque latere octo, serrati omnes, & pectinatim inferioribus molaribus respondent, visuntur. Erunt igitur dentes omnes simul sumpti, quadraginta quatuor.

Minores sunt in faminis dentes quam in maribus.

Quot dentes in Sue siluestri numerentur.

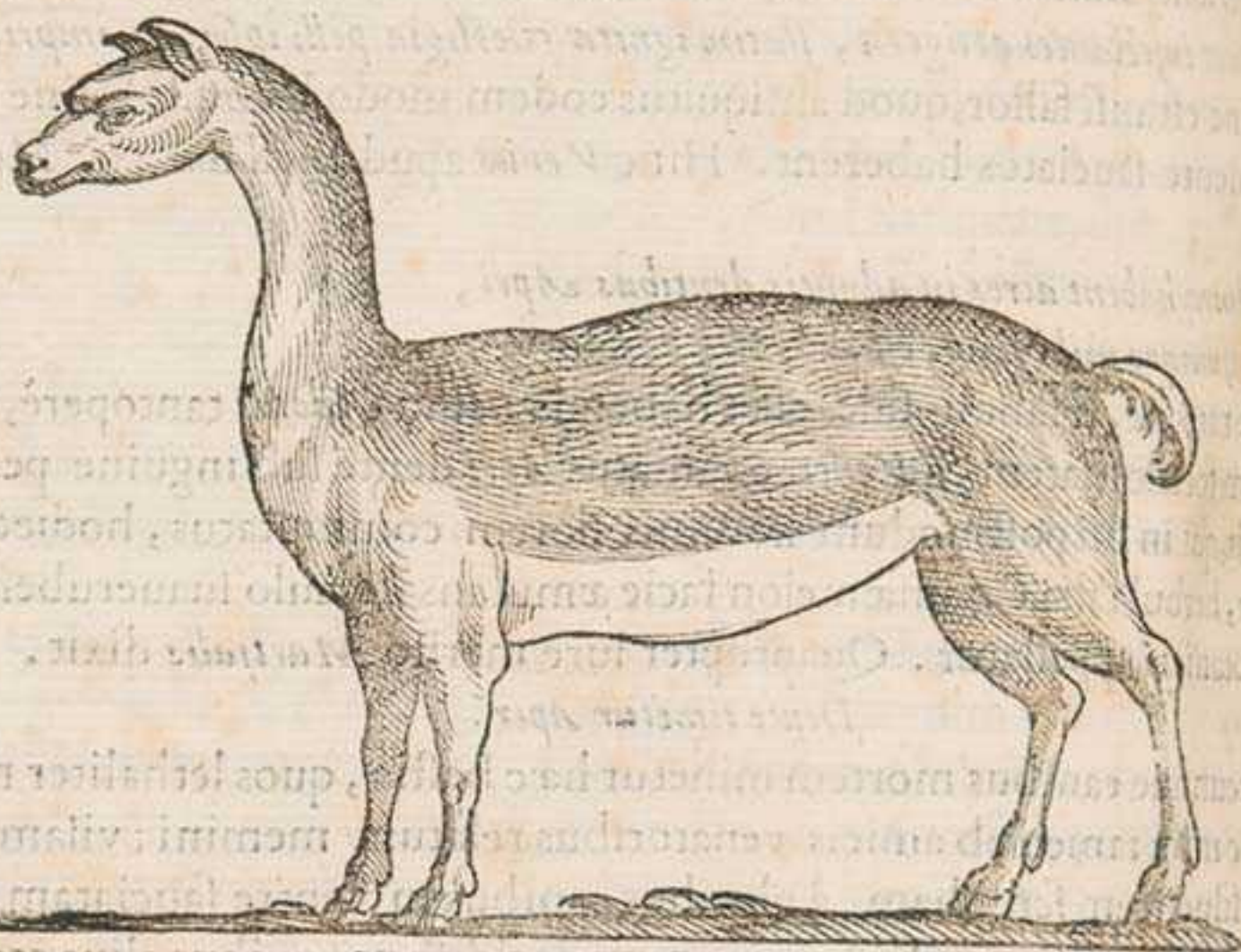
Animam
fui pro sale
datam ait
Cicero, &
Chrysippus

Galenus &
Pliniusque
alimēta &
medicamē-
ta ex por-
cis petan-
tur, descri-
bunt.

quatuor. His voracissimum hoc animal molæ instar omnia alimenta attritum, ut pinguescat, & humano generi non prolificum modò, sed nutritivum maxime existit. Hinc rectè *Gyllius* apud *Ælium*: *Sus*, inquit *Cicero*, quid habet præter escam, cui quidem ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse *Chrysippus*. Quam autem salubris sit porcina caro, *Galenus*, &, quæ inde medicamenta peti possint, *Plinius* consulantur, ne pleraque transcribere videamur, & ut peno nostro, quod in pluribus adhuc Americanis nobis animalibus restat, latis- ciamus.

PELON ICHIATL OQVITLI

Ovis Peruana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EXPRESSA hæc ouis Peruanæ Icon, picturam facis bene imitatur, nisi quòd collum hic paulo elongatius, & productius sculpi debuisset, ad Camelorum similitudinem. Caput equinum propemodum videtur. Aures erectas antrosum porrigit. Totius color corporis subflavus est, magis tamen in ventre albicat. A capite ad caudam per dorsum linea nigra ducitur. Collum nigricantibus similiter maculis variat. Cauda brevis subfusca, & femora versus falcata, atque recurva est. Pili non crispì ut ouilli, vel lanæ similes, verum equini potius, ac plani, & veluti ex pictura conijcere licet, molles ac delicati. Pedes biluci, ungulæ nigrescunt.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hunc priusquam Commentarium auspicer, visum fuit *F. Gregorij de Bolivar*, exactissimam animalis huius descriptionem & historiam, quam mihi ad *Americanos* denuo abiturus, reliquit, præponere: quæ ex Hispanico in sermonem latinum versa, ita habet.

F. Greg. de Bolivar Auctori hanc Ovis huius descriptionem communicavit.

Aries, siue *Ovis Peruana*, animal est, quod maiore ex parte, in *Regno Peru*, veluti in propria, ac naturali sua terra, suoque magis temperamento conueniente, ac vera patria, nascitur. Conducuntur hæc oves ad alias quoque regiones, ut est *Nova Hispania*: sed curiositatis magis, quam gratiæ utilitatis. Verum in *Peruano Regno* omnibusque eius provinciis, quæ quatuor milliariorum millium includunt spatium, à *Potosi* ad *Caracas* usque, numerus prorsus excedens, & infinita ferè eiusmodi animalium multitudo inuenitur, adeò ut 4000000. siue quatuor milliones, ut dicitur, singulis annis absumentur: & ita paulatim numerus usque ad Civitatem *Cusco* in pluribus provinciis, quæ includunt spatium quadrigentorum & quinquaginta milliariorum, gradatim decrescit usque ad *Caracas*.

Locus.

Numerus maximus.

Animal hoc utilissimum tam indigenis, quam aduenis existit. Incolæ enim omnes suas prope opes ex hoc solo lucrantur. *Hispani* verò breui temporis intervallo, adeò huius operà ditescunt, ut in *Hispanias* inde locupletissimi redeant. Quia præterquam quod esui sit valde commodum, omnis etiam generis merces ex vno in alterum locum transportat. Imponitur autem ipsi communiter centum & quinquaginta librarum, quarum quælibet sedecim pendet uncias, onus: & quod robustius paulo est, ducentas ac quinquaginta ferè non recusat.

Utilitas huius.

Quantum oneris potest.

Singulis diebus decem milliariorum iter absoluunt, idque ad quinque dies hæc oves continuant, quarto enim vel quinto die plerunque quiescunt, & sic itinera etiam longiora ad quingenta milliaria perficere solent. Firmo ac securo admodum, passu incedunt, ita ut haud necesse sit, sarcinas diligentius ipsis alligare, quando præsertim iam bene cicuratae fuerunt. Occupantur maximè in transportandis mineralibus, præcipuè verò ex *Monte Potosi Oppidi Imperialis*, ubi continuo trecenta millia horum animalium vecturæ adhibentur, ut ex monte illo infectum argentum, siue venas metallicas argentiferas, ad illos artifices conuehant, qui argentum à petris ac facibus separant. Reuehant postmodum ad eundem montem commeatum, & alimenta, pro eorum qui fodinis præsumunt, & operam suam ibi insumunt, sustentatione.

Quantum itineus conficiant.

Securè incedunt.

In mineris portandis valde occupantur.

Hæc Oves post tertium ætatis annum portare valent, & ad duodecimum usque perseverant, quo exacto, iam senio confectæ moriuntur. Est hæc bestia valde pituitosa, cicur, domestica, & ad Indorum naturam seu consuetudinè maximè accommodata. Quando iter conficit, eique alicubi mora diutula stando transigenda est; tum cautissimè genua demittit, tenditurque corpore suo ad terram deorsum directè secundum longitudinem, ne ipsi quod portat onus, de dorso decidat, non secus planè, atque Cameli facere consueverunt. Quod si sibilo

Quanto tempore laborare possint.

Cicur est valde hæc bestia.

Camelum in decumbendo imitatur.

à suo ductore moueatur, erigit se in pedes statim, suumque decenter iter per-
 agit, nec in alterutrum magis latus declinat. Comedit autem modò hic, mo-
 dò illic, vtcunque & vbicunque potest. Noctu verò nunquam comedit, ma-
 xima licet fame conficiatur, sed solum illud quod interdum dentibus ruditer
 commolitur ingessit, nocte ruminat. Dormit directè, reflexis tamen pedibus.
 Plurimum hæ pecudes laborando sufferunt: si quando ultra modum
 fatigantur, oneri succumbunt, nec ratio vlla, quò resurgant, compellendi
 eas reperitur, etiamsi percutiantur, vel ipsis testiculi, quod vltimum est reme-
 dium, comprimantur. Vt aliquando propter colli longitudinem, ex viroque
 latere caput terræ illidant, nec cessent prius, quàm foras ipsis oculi, ac ce-
 rebrum erumpant, atque ita miserè moriantur.

Non habent, quibus se defendant alia arma, quam sputum, quo sibi vicinos
 conspuunt, quod etià *Camelus* facit, cui, auribus & dorso exceptis, ouis hæc valde
 est similis, nisi quod lanam hæc habet & circa ventrem quidem longiorem, va-
 de aliquando ad dimidiæ vlnæ longitudinem, ex vno atque altero latere depen-
 det. Sunt hæc in colore similes nostratibus ouibus, albi, nigri, pardi, vel ex om-
 nibus mixti, quæ vltimi coloris oues, vocantur ab incolis *Moromoro*.

Longitudo ipsarum octo palmorum, siue spithamarum (quæ Romanis *Canna*
 est mensura) excédit, altitudo ad quinque vel sex palmos ascendit. Collum solum
 quinque in aliquibus est spithamarum. Caput habent bene figuratum, oculos
 magnos, os aliquantulum eminens seu longum, labra crassa, inferius autem
 nonnihil pendulum. Dentes solummodo in parte inferiore, anteriores nempe
 seu incisorijs adsunt, quibus superior caret maxilla, in qua soli sunt molares, qui-
 bus & sui in inferiore respondent. In hac inferiore duo præterea, in viroque la-
 tere singuli nimirum, acutiores & longiores. Aures medijs palmi longitudine
 rostrum versus porrectas gerunt, quas ad auditum facillimè mobiles habent. Pe-
 des ad vaccæ pedum formam sunt. Cauda est lōgitudine vnus palmi erecta pa-
 rumper, pauxillum lanæ obtinēs. Stercus, caprinum æmulatur. Genitale mascu-
 lum tenue est, & recuruum, posteriores pedes versus declinās, ita vt inter famo-
 ra meiando, eodem loco, quo fæces cadunt, urinā profundat. Est autem luxurio-
 sum valde, & turpius in exercendo Venereo actu, quam vllum Mundi animal.
 Famina enim vuluam habet nimis paruam, quæ in terra iacens ita se componit,
 vt mas illi superuenire queat, qui tunc temporis gemitus specie maxime vocife-
 ratur, nec aliud tūc quasi fit, quàm quod vnū alterū conspuat, & non raro diem
 integrum consumant, antequam actum ipsum Venereum incipiant, & absol-
 uant. Ita necesse sæpe est, vt pastor siue curator earum, ipsa ad inuicem accom-
 modet, & adaptet, si modò velit, vt pecudes se suæ multiplicent. Pariunt
 postea nostratium more.

Sunt autem harum duæ species, & cuilibet speciei sua denuo differentia. Pri-
 mum genus seu species illa est, de qua modò diximus, & in hac aliqua collum
 habent ac pedes subtilia, & infirmarum virium, vt sic non nisi pro lanæ & vi-
 ctus quotidiani gratia educentur. Aliæ sunt parvæ & pygmææ, & curtos qui-
 dem pedes obtinentes, sed fortes interim, vt quæ ad portanda omnia domi-
 necessaria onera, prout est aqua, frumentum &c. adhibentur.

Noctu nū-
 quam etiā
 in summa
 fame come-
 dit.

Patientes
 sunt in la-
 borando.

Pertinacis-
 simæ aliqñā
 do succum-
 bunt oneri.

Spunt in
 vicinos.

Lanarum
 color.

Longitudo
 & altitudo
 ipsarum.

Collum.

Caput.

Dentes.

Aures.

Pedes.

Cauda.

Genitale.

Luxurio-
 sum est ani-
 mal sed dif-
 ficulter
 coit.

Species ha-
 rum duæ.

Debiles ali-
 quæ.

Fortes al-
 teræ.

Sunt hæc ita robustæ, ut quælibet harum pondus ferre possit ducentarum & quinquaginta mercatoriarum librarum. Aliam speciem vocant incolæ *Pacos*, quæ non sunt ita corpulentæ, ut iam dictæ. Hæc minores omnes corporis partes, caput præsertim, ac aures, habent, & exigui ob id roboris: nunquam se onerari permittunt, nisi harum aliqua iuxta onerarias educentur, & paulatim ferre affuescant, quæ cibum postmodum ac vestimenta *Indorum* portant, quando hi ad Campos proficiscuntur. Ita lanæ abundant, ut in solo collo, ac capite plus eius singulæ habeant, quam tota nostra Ovis, & maximam eius proinde copiam ex toto corpore *Indi* detondent. Sunt aliqua ita nigra, ut ex sola lana, nullo adhibito alio artificiali colore, pannum conficiant, qui cum aterrimo quouis serico comparari facile possit. Aliæ sunt alterius coloris, ut pardi, albi, nigri diluti, subruffi & similium colorum, ut apud nos quoque videre licet: estque ipsarum lana ita mollis, subtilis, tenuis ac delicata, ut ex hac pretiosissimi parentur panni, ex quibus aulæ, siue peristromata, stragulæ, quibus lecti, mensæ & animalia insternuntur, ac vestimenta demum varia concinnantur, serico bombycino haudquidquam cedentia. Diutius quoque, quam vlla lanæ alia ac sericea supellex, durat. Quin ex hac lana panni quoque texuntur, qui Damascenos nostros & undulatos imitantur, & qui floridum suum colorem, post centesimum etiam annum adhuc conservant.

Solent hæc *Indis* delicatiores, quam reliquæ, pro cibis estimari. Quamuis utraq; solitum & quotidianum ipsis alimentum præbeant. *Bezoardici* lapilli speciem in se procreant, verum parvi admodum, & vilius vix efficaciam, aut æstimationis. Plerumq; vnum pro vice factum edunt, raro gemellos. Proles ubi nata est, subito matrem sequitur. Vbera tantum duo habent, & perpusilla. Complexionis sunt pituitosæ, & propterea quò magis regiones ad frigidum celum tendunt, eo magis generatio earum multiplicatur: peius se habent in calidioribus provinciis, quia statim moriuntur ex pruriginosa, & combusti sanguinis quadam scabie. Quinimo in propria sua patria, infirmitate hac, scabie videlicet, per se pe vexantur, in qua curanda *Indi* maximam curam adhibent, ex sulphure & pinguedine mixto linimento, eas inungendo.

Opportunè maximè hic accidit, ut post *Taurum* & *Suem* de *Oue* nunc quoque tractatio suscipiatur. Hæc tria enim animalia sunt, quæ celebratissima antiquis illa *Suouetaurilia*, siue *Solitaurilia* constituebant. Horum cum primis *Romane* conditor historiæ *Liuius* lib. 1. in gestis *Seruij*, meminit, qui Rex censum *Populi Rom.* tanto futuro Imperio, rem primus instituit saluberrimam. *Censu autem* perfecto, inquit ibidem *Liuius*, quem maturauerat metu legis de incensis latæ, cum *vinculorum minis*, mortisq; edixit, ut omnes *Ciues Romani*, equites, peditesq; in suis quisq; *centurijs* in campo *Martio* prima luce adessent, ibi instructum exercitum omnem, sue, *oue*, *taurilibus* lustrauit, idque conditum *lustrum* appellatum, quia in censendo finis factus est. Et cum hic census populi, quinto quoq; exacto anno fieret, ac *lustrum*, siue expiatio illa nouaretur: sic pro quinquennali tempore, quod erat Græcis *Olympias*, *Lustrum* dici *Latinis* capit. Peracta autem fuit illa lustratio in *Campo Martio*, & forsitan hac ipsa, quæ ego nunc habito *VRBIS* regione, ad *Agrippæ Pantheon*. Erat enim, ut apud eundem discere *Liuium* licet lib. 2. *Ager Tarquiniorum*, qui inter

Alia species *Pacos* dicta.

Lana maxime abundat.

Lanarum color & utilitas.

Vera panificia ex eiusmodi lana.

In cibis.

Bezoar ex his.

Vnum factum ferunt pro vice.

Bina vbera.

Complexionis sunt pituitosæ.

Scabie laborant.

Hucusq; historia. *Gregorij*.

Suouetaurilia à *Sue*, *oue* & *Tau* ro dicta.

Census *Romanus* quando institutus.

Lustrum, cur significet quinquennium.

Vbi fuerit
campus
Martius.

VRBEM ac *Tyberim* fuit consecratus *Marti*, *Martius* deinde *Campus* dictus. Ex quo liquet, quicquid inter *Capitolium* & *Tyberim* interiacet, (campum fuisse) *Martium*. Nam *Vrbs* prima ad *Capitolium* finiebatur. Ne quis forsan existimet *Campum Martium* solummodo illum censer, qui flumini vicinior, hodieque quasi solus id nominis apud *Romanos* nostros adeptus est.

Marti tria
dicta ani-
malia im-
molabatur.

Verba Ca-
tonis de
hac re.

Vetustissimum autem institutum fuisse, *Marte* dicta hæc tria animalia im-
molari, ex *M. Catone* summo antiquæ *Romæ* Imperatore, Senatore & Oratore,
de re rustica doceri possumus, cuius hæc verba, quò priscam magis redolent la-
tinitatem, eò delectant magis: quæ *Lectori* etiam grata fore existimo, ideoque
subiungo. *Agrum* lustrare sic oportet imperans *Solitaurlia* (sive *Suouetaurlia*)
circumagi cum diuis volentibus. Sic dicitur. *Mars* pater, te precor, quæsoque, vi si
volens propitius mihi, domo, familiaque nostræ, quous rei ergo agrum, terram, sun-
damque meum, solitaurlia circumagi iussi, vi in morbos visos, inuisosque trauer-
tatem, vastitudinemque, calamitates, intemperiesque prohibeas, defendas, auer-
runcesque: vineta, tu fruges, frumenta utique, virgultaque grandire, beneque cre-
nare sinas, pastores, pecuaque salua seruassis, diisque bonam salutem, valetudi-
nemque mihi, domui, familiaque nostræ. Et paulo post, vbi porcum, inquit, im-
molabis, agnum, vitulumque. Plura de *Suouetaurlibus*, *Soli* & *Solitaurlibus*
reperies apud *Dionys. Halicarnas.* *Cornelium Tacitum*, *Quintilianum*, *Festum*,
Asconium Padianum, & alios, qui etyma etiam rationem, quam hic lubens re-
linquo, afferunt.

An hostiæ
antiquæ
gratæ an-
imicæ
falsis suis
Dijs fue-
rint.

An verò hæc tria animalia *Marti* accepta, an inimica fuerint, quod de
similibus hostijs dubitare licet, non est longioris indaginis hic locus. Supra
certè ex *Labeonis* mente apud *Macrobius*, *Sus* Terræ videbatur ideo oblata,
quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depasta esset: ideoque in-
uisa potius Deæ, quam grata fuisse, asserabatur. Quare in *Metamorphosi*
Ouidio prima putatur

Quid ouis
meruerit
vt hostia
fieret.

Hostia *Sus* meruisse mori, quia semina pando
Erueit rostro, spemque interceperit anni.
At *Goropius* meus lib. 5. *Gallicorum*: *Egregium* verò, ait, epulum *Cereri* apponunt,
qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, si ludæo ad conuiuium vocati,
solam suillam dent comedendam. Ne verò & pacatissimæ *Oui* deesset, quam culpam
affingerent, vt ad sacrificium raperetur *Ouidio* 1. *Faltor*. *Verbenas* carpsisse dicunt,
Pauit ouis pratum, verbenasq. improba carpsit,

Improba-
tur hac o-
pinio.

Quas pia Dijs ruris ferre solebat anus.
Aft mihi hostiæ gratæ semper, puræ, sinceræ & immaculatæ esse debere vi-
sa fuerunt. Et propterea à *M. Varrone* de Re rust. cap. 11. porculi non nisi de-
cimo iam die mundiores facti, sacrificio adhibebantur, & ob id *Puri*, *sucum* &
Sacres appellabantur. Qui etiam loci *Plautini* in *Menachmo* meminit, cuius face-
tissimi Poetæ hæc verba sunt.

Adolescens quibus hæc pretijs porci veneunt
Sacres, sinceri? nummos eos à me accipe,
Iube te piari de mea pecunia,
Nam ego quidem insanum esse te certò scio,

Qui

Qui mihi molestus homini ignoto.

Sic oves in sacrificijs *lectæ* vocabantur, vt *Virgilius*

Mactant lectas de more bidentes.

Hostiæ nō
debent esse
inuile.

Porcæ etiam *eximij* epitheton merebantur, quod præstantiores ex armentis eximerentur, & *Boues egregij*, quod è grege seligerentur. Et quis nescit hostias acceptas, & minimè inuileas esse debere, & cum ijs, quibus offeruntur, similitudinem aliquam & congruentiam habere? Hoc apud *Aldrouandum Dempsterus* quoque obseruauit, cum caderentur *Boues fordæ*, idest, prægnantes in Curijs 17. Cal. Maias, *Telluri*, ipsa similitudine placituræ, vt annus proueniret fecundior: Terra enim hoc tempore grauida quoque conspicitur. *Pordicalia*, & *Fordicalia* vocabantur istiusmodi sacrificia: & *Hordicalia*, quia *Vacca* prægnans *Varroni* *Horða* dicebatur. *Ouid.* 4. Fast. hæc habet.

Nunc grauidum pecus est, grauida quoque semina terræ,

Telluri plenæ victima plena datur.

Et veris principio, propter pabuli præstantiam, pinguiissimi quoque agni immolabantur, vt videre est 1. *Georg.* *Tibullus* eò alludit 3. Eleg. 1.

Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes

Clamet Io messes, & bona vina date.

Quæ in ho-
stijs gratis
requirebā-
tur.

Vtique acceptiores victimæ essent, non claudæ solummodo, morbosæ atque vitiosæ excluderentur, sed floribus insuper coronabantur, & cornua auro inducebantur. Sic *DEVS Opt. Max.* apud *Hebræos* offerri sibi iussit meliora, pulchriora, & robustiora holocausta: *Et odoratus est odorem suauitatis.* E diuerso *Gentiles* etiam *Plutoni* suo nigram pecudem dedicabant, vt *Tibullus* habet:

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Ovis olim
paci offe-
rebat.

Ita *Terra* etiam aliquando ceu nigræ, nigram: & *Soli* albam pecudem offerebant, & *Neptuno Arietem* ad collaudandam maris placiditatem. Quæ causa fuerit, credo, vt apud *Aristophanem* *Paci* victima *Ovis* fieret. Hanc quoniam *Pacem* tam obnixis nunc precibus *Orbis* (*Christianus* vniuersus exoptat, & profusis à *DEO* lacrimis implorat, concedat illam nobis *Ovis* illa purissima, & immaculata *Hostia* *DEO Patri* in *Cruce* pro peccatis olim nostris oblata, de qua *D. Ioannes Baptista*; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ad hoc sacrificium quæcunq. præcorum oblationes non referebantur, eæ vanæ, mendaces, idolomania plenæ, ad mortem, & non ad vitam comparatæ erant.

Hæc nobis
desideratissimam im-
maculatam
Agnus
Christus Ie-
sus largia-
tur.

Ouium esus, & vltus tam antiquus est, vt *Varro* de re rust. putauerit has ex feris primas fuisse, ab hominibus comprehensas ac mansuefactas. Hic enim lib. 2. cap. 1. inquit, summum gradum fuisse naturalem, cum viuerent homines ex ijs rebus, quæ inuolata vltro ferret terra, ex hac vita in secundam descendisse pastoritiam, e feris atque agrestibus, vt ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaque colligerent ad vsum: sic ex animalibus; cum propter eandem utilitatem, quæ essent siluestria deprehenderent, & concluderent ac mansuescerent. In quæ primus sine causa putant oves assumptas, & propter utilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæc natura quæta, & aptissima ad vitam hominum: ad cibum enim lac & caseum adhibitum: ad corpus vestitum, & pelles attulerunt. Tertio demique gradu, à vita pastorali ad agriculturam descenderunt.

Pastoriti-
studium ab
ouibus ce-
ptum esse.

Huius cau-
sa & ani-
malis pla-
citas &
utilitas
fuit.

Et quid ni hoc factum existimemus? cum Oves ferarum omnium (feras autem has quoque existisse grauiissimi scriptis prodiderunt authores) placidissimæ sint, ac quietissimæ, & facillimæ curâ mansuescant. *Ælianus* profecto libro 6. cap. 35. *Omnia maximè animalium oves ad parendum faciles sunt*, inquit, *Enim ad verba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & Capras sequuntur, simul & inter se amant. Luporum insidijs minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant, quemadmodum singula Capra à gregibus suis segregantur.*

Utilitatem autem pastoribus suis maximam viuentes, dum lanam præbent, & varia lactis opera ministrant, & plurimam in cibis quoque occisæ afferunt. Non ignoro tamen nonneminem vix agninam carnem commendare, ex hoc *Horatii* loco lib. epist. 1. epist. 15.

An caro a-
gnina olim
fuerit in-
pretio.

Patinas cenabat omasi.

Vilis & agnini.

Fuisse tamen *Agninum caput* inter gulæ cupedias, ab *Athenæo* olim repositum, & à *Plauto* exta agnina, veteribus in delitijs habita esse obseruatum, *Aldrouandus* refert, *Plautinis* his in *Pseudolo* verbis.

Pseudole arcesse hostias;

Victimas, lanios, ut ego huic sacrificem summo Ioui:

Nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter, quam Iuppiter.

B. A. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

C. Propera, quid stas? accerse agnos, audin', quid ait Iuppiter.

Caro ver-
uecina lau-
datur.

Hispanica
præsertim.

Et nos certè hic *Romæ* tam ægrotantium nonnullis, conualescentiumq. plerisq. quam sanorum omnium mensis, *Veruecinas* siue castratorum arietum carnes tam assas quàm elixas non sine palati delectatione apponimus. Qui in *Hispanijs* egerunt, non satis superque mihi hanc carnem, per *Antonomaliam Hispani Carnero* dictam, ob saporis excellentiam, nutriendi præstantiam, & copiarum animalium horum abundantiam, laudare & deprædicare potuerunt. Vescuntur enim ibi *Thymo*, *Serpillo*, *Satureia*, *Libanotide* coronaria, quam *Rosmarinum* vocant, *Cytiso*, *Lotoq.* & alijs aromata propè olentibus herbis & fruticibus, aere quoque gaudent liberiore, quibus omnibus, & carni nimia admittitur humiditas, & odor acquiritur gratissimus, compactior denique substantia ad alendum commodissima roboratur. Tradit autem *Damianus Gues* Eques *Lusitanus*, hac etiam tempestate in *Hispania* regulos multos, quos pastores, inquit, *Hispani* vocant, tricena & quadragena millia ouium possidere. Proximam ab his reor, dignitatem meretur nostra hic veruecum caro, qui in *Ostiensis* agro, eique finitimo *Portuensi*, consimilibus ferè pascuis saginantur. Inueni enim ad maris illa littora, decimo ab vrbe lapide, ad quæ non semel ante plusculos diuerſi annos, ut *Hortum Pontificium* nostrum *Varicanum*, maritimis inde petitis plantis ornarem, plurimam *Rosmarini* illius copiam spontè nascentem, in siluulis illis & dumetis campestribus. *Bernardinus Gomeſius* quidem lib. 1. *De sale*: vix in vlllo alio locorum se suauiores, teneriores, ac pinguiiores veruecinas carnes, quàm has Romanas seu *Ostiensis* gustasse affirmavit, quas dotes eisdem præter dictas herbas, ipsi præcipuè salis tribuit. Circumfusi enim sunt hi agri multis paludibus atque Salinis. Salem autem pecori maximè

Postea Ro-
mana.

maximè prodesse *Plutarchus* & quærit, & prægnantes quæsi huius rationes deducit.

Non improbabili igitur coniecturâ duci quis cum *Varrone* possit, si asserat pastoritium studium, quod apud Veteres adeò viguit, ut non Reges id modò exercuerint, sed etiam Deos suos immortales *Homerus*, *Apollinem* scilicet, *Mercurium*, *Minervam* pastores fecerit. Et apud *Apollinium* *Orpheus* Nymphas *διοπόλεις*, hoc est, ut scholiastes interpretatur, ouium curam gerentes, appellauit. Non errabit igitur, si quis inquam, dicat, primos omnium pastores ouium facillè parabilium pecudum greges lociare & curare capisse, ad maiora postmodum armenta transisse.

Reges & Diij gentium pastores olim habiti.

Verùm ad nostras nunc oues *Peruanas* redeamus. De quibus quid alij etiam Scriptores memoriæ prodiderint, volupe est hic memorare, ut nostra magis historia vel dilucidetur, vel si aliqua se ingerit varietas, dextrè eadem explicetur. Et quoniam non omnes mihi nunc ad manus libri sunt, ex *Aldrouando*, quæ capite de Ouium loco habet, pauca huc transcribam. In *Perù*, inquit, regione, quod sit calida, oues ad asellorum magnitudinem crescere aserit *Cardanus* in opere de Rerum Varietate, longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi Cameli, carne optima, agnorum maximè, castratos aratrum ducere, & dorso ferre ligna, & alia, non clamare nec molestos esse, colore esse albo, nigro & cinereo. Et *Leuinus Apollonius Gandeburgensis*, in opere de *Peruie* regionis inuentione & rebus in ea gestis, de hac ouibus diligenter in hæc verba scribit. Equorum gentiam quanquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouium copia supplet, quæ equis magnitudine pares, & cetera formâ præter torosi pectoris strumam Camelis persimiles, quinquaginta oneris ponao sustinent, & virum in terga sublatum ad aliquod passuum millia vehunt. Vesci tamen si urgeantur, sedentes ore conuerso, ringentes fædo odore conspurcant. Si onustæ sint, tum humi se acclinant, nec inde ullâ verberum vehementia ipsas asinis contumaciores, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Utile præsertim animantium genus, non ad supplendam modò absentiam equorum in sarcinis, virisque vehendis commoditatem, sed ad alimoniam etiam, & optimi lactis usum. Læne enim tenuitate, longitudineq. & copiâ facillè nostras superant, & ipsius carnis suauit gratitudine veruecum atque iuencorum nostratum, delectabilem saporis adæquant. Frumento vescuntur, sed paucissimi cibi sunt, usque adeo verò exigui potus, ut illo triduo, quatruiduo abstineant. Hæc ex *Aldrouando* seu *Dempstero*. Hic *Cardanus* cum *F. Gregorio* nostro minimè congruit. Existimauit enim is *Peruanas* oues magnitudine asinis æquales, quod in calidiore degant regione: cum hic contra referat, perire has oues, si ad calida deducantur loca, & vice versa in frigidioribus non meliùs modò habere, sed mirè etiam proliferare. Et nostras similiter oues ait *Arist. 9. Hist. animal.* frigoris patientiores esse, quam sunt capræ.

De Oeibus Peruanis aliorum auctorum loca laudantur.

Cardanus.

Leuinus Apollonius.

Cardanus examinatur.

Quod autem *Leuinus Apollonius* scribit, asinis illas esse contumaciores, & quandam ita fatuitatem ipsis attribuit, non aberrat. Nam & *Aristoteles* iam dicto loco, nostratibus ouibus amentiam assignat, & mores stultissimos. Ouis enim genus quadrupedum omnium ineptissimum, dicit, cum sæpe stent oues nec abire velint, nisi mares à pastore ducantur, ita enim reliquus grex consequitur. Miratus ego meherclè,

Idem fit de de Leuino Apollonio.

Oves Canem pelle arietina vestiti sequuntur.

Sapere imus qua iter non qua eundem esset.

Homines stupidi cur pecudes vocentur.

Sopitur alia qua contra dictio Aeliani.

Alia authorum loca pro nostra historiae confirmatione.

Oves Peruanæ duorum generum.

Pacos primas dicunt obstinatissimas & lanigeras.

Secundæ minus lanigeræ.

mehercle, non semel harum ruditatem cum risu fui, dum laniones, ut quò vel lent perducere oves, possent; si arietem, quem illæ sequuntur præeuntem, forsitan ad manus non haberent, cani Molosso alicui pellem arietinam induerent, & eundem, tintinnabulo simul e collo suspeso, præmitterent, quem stultus grex reliquus non aliter atque ductorem solitum arietem, sequebatur. Atque vnam nos quoque Naturalium nostros duces ac magistros scientiarum, non sæpiusculè pecudum more, ut aliàs monui non quæ eundem esset, sed quæ iter, improvidè sequeremur. Hæc pecudum stupiditas etiam in proverbium cecidit, dum

Verucum in patria, crassoq. sub acre natos,

Dicimus, quibus ingenium non ita perspicax est, sed subtiliore spiritu animali minùs irradiatum, quos itidem minimè emundæ naris homines appellamus, quòd ouibus nares semper muco quodam diffuant. *Ovis & asinus*, inquit, *Alianus* lib. 5. cap. 20. *ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis*. Non sibi tamen ideò contradicit, cum de Ouibus loquens (ut paulo supra memini) ad parendum eas faciles dixit. Ferocitatem enim tantum, atrocitatem & vafritiem ceteris fermè communem feris, ab illis remouere, & placidam quandam potius simplicitatem, aut stupiditatem inesse, innuere voluit: quæ in comparatione versutiae & fraudis Vulpium & Luporum manifesta fit, quam imbecillam rationem vocat *Gryllus* apud *Plutarchum*, *Vlyssi* de ingenio bestiarum respondens, & inesse ouibus voluit, si cum Vulpe conferantur. Reliqua quæ *Linus* habet, non attingo: cum quilibet facile perspiciat historicam *F. Gregorij* relationem multo ampliorem esse, & quæ ouium harum naturam magis ac intus rimetur, & ob oculos ponat.

Non desunt tamen alia authorum testimonia, quæ conclusionis loco hic breuiter interserenda existimo, si quid præsertim habeant, quod nostræ defectum narrationis supplere queat. *Iosephus à Costa* imprimis lib. 4. cap. 41. ait, DEVM pauperula huic genti, de iumentis simul seu onerarijs bestiis, & cabis atque amictu, in hoc vnico animali prospicere voluisse. Hoc enim *Indi* oblique vlla ferme cura, sine victus certè delectu, cum obuiò vbique gramine velcatur, nec soleis ferreis calceetur, nec frænibus aut ephippijs cingatur, maximè cum utilitate uti possunt. Recenset autem duas species seu genera, laniferum vnum, & alterum quodammodo lanis carens, oneribus aptius, ex quo nisi filor, nostrum in *Icone* propositum est animal: lana enim ut apparet, exigua ipsi appingitur.

Prioris generis Oves vocat *Pacos*, quæ obstinatissimæ sunt, ut inde proverbio pertinacissimum & duræ cervicis hominem *impatatum* dicant. Hæc ubi in terram semel ira percitæ prouolutæ, iacent, remedijs vix ullis inde dimoueri & erigi possunt. Aliquando tamen placantur, ubi Barbarorum quispiam illorum, trium vel plurium horarum spatio eis assideat, blandiatur, & suauibus ipsarum iram verbis deliniat. Ex lana huius, duplicis differentiae, pannos texunt incolæ: viliores *Hauasca* vocant, delictiores *Cumbi*: & quod mirum est, ex vtraque panni parte, ita lana prominet, ut nulla filorum vestigia emineant. Tinguntur colore ex herbis expresso.

Secundi generis, quæ breuioris nempe lanæ sunt, hoc habent, quo risum mouent,

gent, cum aliquando erectis capitibus diutissime actores suos aspiciant, quasi admirabundæ, imperterritæ quodam, & nec metus nec gaudij particeps animo, elatæ. Nonnunquam tamen perterritæ fugam arripientes in scopulos se cum onere recipiunt, unde ut dimoveantur, arte nulla effici potest, nisi sclopetis interfectæ decident, ut argentum, quod plerunque gestant, recuperetur. Addit *Iosephus* insuper non semel se miratum, cum videret ex Monte *Potosi* usque ad *Aricam*, septuaginta spatio leucarum, aliquando 2000. *Barras*, siue argenteas quadras, quæ ad minimum 300000. ducatis censi possint, ab his ouibus gestatas fuisse, nullo comitatu aut satellitio stipatis. Nam præter pauculos *Indos*, qui viam præirent, & onera moderarentur, vix unus atque alter *Hispanus* congredebatur. Tantam esse ait viarum in *Peru* securitatem. Ita ut etiam sub dio dormirent, ubi actores tentoria erigebant, & succensis lignis potu ac epulis viarum radio medebantur. Si iter longum conficere coguntur, quatuor singulis diebus leucas absoluunt: sin vnus solus iter diei aggrediantur: octo vel decem etiam leucas emetiuntur. Quæ sequente capite de *Bezoardicis* lapidibus, quorum ex his ouibus, *Pacis* nempe, aliqui extrahuntur, sed, ut supra quoque dictum, minimæ efficacix; ea ad alium à nobis locum reseruantur, ubi datâ operâ forsitan de *Bezoar* fuerit disputandum.

Hæ habent
quid ridi-
culi.

Securitas
viarum in
Peru.

Quæ de
his ouibus
Ioan. Ba-
ptista Cor-
tesius ha-
beat.

Ioannes Baptista Cortesius Medicus Messanensis in suo laborioso, ingenioso tamen *Miscellaneorum medicorum opere*, Decade 8. *Bezoar* lapidis historiam describens ex *Iosua Ferro* duorum meminit horum animalium, *Glamæ* & *Paci*. Et *Glamam* ait esse maiorem *Paca*, & ubi cum onere ceciderit illa & forsitan irritetur, tanta nonnunquam bile commoueri, ut mordeat, & simul quicquid comederit accibere, ad os reuocet, & huius partem violenter in hominum faciem inspuat. De *Paco* nihil aliud addit, quam obstinationem ipsi summam, quæ vocabulo *Pacos Indis* designatur, inesse: carnem etiam habere sapidam, & utilem.

Videantur
alii etiam
scriptores.

Dubitatur
an ad oues
an ad Ca-
melos po-
tius perti-
neant?

Si quæ adhuc restant, ad ouium harum naturam explicandam attinentia, ea apud alios rerum *Indicarum Occidental.* Scriptores legi possunt: non lubet huc omnia transcribere. Hoc vnum interim non leue alicui dubium ciere possit: An reuera inter oues hæc animalia censenda veniant? Ego profectò, quid hic certi constituam, non habeo. Formæ hæc oues, si gibbositas, & strumofitas in dorso essent, cum *Camelis* haud difficulter conuenirent. Bisulcæ imprimis sunt, paruo capite, elongato collo, ruminant, & non sunt cornigeræ: quod *Aristoteles* nulli excornium, excepto *Camelo* & pisce *Scaro*, concessit: qui, Idem lib. 5. *Hist. anim. cap. 2.* ait, quod uterque mas & femina *Camelus*, totam diem coitu transigant, quod supra de nostris his quoque *Indicis* ouibus asseruimus: Cruribus quoque *Camelorum* more, onera aut deposituræ, aut recepturæ, se humi componunt.

Atqui hæc non prorsus euincunt argumenta, licet enim excornes sint hæc oues, fors hoc non mutat speciem subito. Cum *Boues* etiam in *Scythia Hippocrates* lib. de aere, aquis & locis, absque cornibus nasci testatum reliquerit, quod præ frigore regionis cornua eis non enascantur. Et ceruæ *Arist.* & sensu teste, cornibus carent, & pleræque in *Gallia*, quod *Scaliger* quoque aduertit, & in *Germania* sine cornibus feminae oues sunt: non ita in *Italia* tamen, ubi arietes mirè quoque præ alijs regionibus cornibus luxuriant. Vidi hic non bicornes modò,

Ex denti-
bus signa
veriora su-
mi potuis-
sent.

modò, sed tricornes, quadricornes, quinecornes, & secornes. Vnicornes nondum conspexi.

An sui ge-
neris sint
animalia.

Aristotelis
error circa
zonam tor-
ridam.

Nostræ o-
ves cum
Peruanis
eodē mor-
bo vexan-
tur & ijs-
dē reme-
dijs curan-
tur.

Henricus
Corvinus
miram stir-
pium no-
ticiam ha-
bet.

Albularum
aquarum
origo &
progreſſus.

Quod si mihi capitis earum, aut solorum copia dentium concessa fuisset, iam ad Oves, an ad Camelos accederent, magis perfectè, quod in alijs quoque præsti-
ti animalibus, diiudicarem. Carere eas dentibus incisorijs in superiore ma-
xilla, & in inferiore duos grandiores & erectiones ex incisorijs, eminere, iam
in historia notatum fuit. Horum occasione hic plura de Bidentibus dicere pos-
sem, quæ rixa tamen ad politioris tantum literaturæ viros pertinet, quamque
apud Aldrouandum, ubi de Ove tractat, videre poteris, satis bene enucleatam.
Quid? si quis hanc Glamam, & hunc Pacum, nec Oves, nec Camelos, sed sui gene-
ris animalia appellaret? non video cur grauitè ideo peccaret. Neque enim
Aristoteli propterea error affingendus foret, quod præter cornigera solum in-
ter quadrupedia Camelum ruminare scripsit: hæ autem Peruanæ nostræ pecudes,
nec cornigeræ sint, nec Cameli, & ruminant tamen. Ignoti enim nulla scien-
tia, aut dementia est: Aristoteles autem nec animalia Novi mundi esse scivit,
nec ibi viuere posse vnquam credidit, intra Tropicos præsertim, à quorum torri-
da regione & bruta, & homines, & plâtas ipsas longè exulare, ob infirmas ratio-
nes quasdam, à sensu & experientia funditus iam euerſas, & solo datas, voluit.
Sunt autem in America plurima animalia à nostris essentiali quadâ ratione, non
externo saltem habitu discrepantia, vt aliàs quoque monui, quorum in numero,
si quis Peruanas has Oves collocare velit, per me licebit: sin minùs, Oves sui gene-
ris appellitet, vtrarumque enim historiam, mores, ac proprietates si intimè
examinet, quid ipsi iudicare ac credere opus fuerit, probè & cõfestim intelliget.

Quæ autem F. Gregorius de Ouium earundem scabie, & huius medela ex sul-
phure monuit, cum nostris ea planè ouibus conueniunt. Quandoquidem &
nostræ contagiosa hac lue, vnde Morbida facta pecus totum corrumpit ouile, non
rarò corripuntur, & sulphure etiam rectè percurantur. Cum enim ante annos
hos viginti quatuor, Tibur animi gratiâ, & ad môtē inde Ianuarij dictam, Prin-
cipis Casij nostri proprium, videndarum, & colligendarum ibidem stirpium causâ
proficisceremur, Ego & Henricus Corvinus, solertissimus Romæ pharmacopœus,
& mirus phytognostes, amicus mihi percharus: vidimus per Albulas Aquas,
sapore non satis grato, odore sulphureo, coloreq. albo & corrupto præditas, in
in via Tiburtina, oves quamplurimas sæpius transigi. Et cum rationem huius
ab Vpitionibus sciscitaremur, oves scabie laborare respondebant, cui sulphu-
reus hic & breuissimus fluuius mederetur. Distat autem hic à Tiburtina Vrbē
quatuor passuum millibus, quod olim Martialis quoque 1. Epig. 13. notauit.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque sulphureis Albula fumat aquis.

Rura nemusque sacrum, dilecta q. iugera Musis,
Signat vicinâ quartus ab Urbe lapis.

Hæ ex Lacu sulphur olente (quem simul vidimus, & in eo breues insulas her-
bis confitas, quæ sæpe aliquot paria boum sustinent, fluctuare admirati sumus)
effluentes, ad Anienem vsque delabuntur. Has Virgilius 7. Aeneidos, his
versibus designauit.

*At rex sollicitus monstribus, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucosque sub alta
Consult Albunea, nemorum quæ maxima sacro
Fata sonat, seuamque exhalat opaca mephitis.*

Quem sulphuris putorem, *Martialis* itidem innuere voluit 4. Epig. 4.

*Quod sicca redolet palus lacuna,
Crudarum nebulae quod Albularum,
Malles, quam quod oles, olere Bassa.*

Sed pro DEVM immortalem, quàm rerum omnium est vicissitudo! Vbi nunc sunt quæ ad *Albulam* olim fuerant, *Albunea* nemus? *Fauni* oraculum? dilecta *Camœnarum*, siue *Mularum* iugera? & *Sybille Tiburtinae* fanum? Hæc omnia eo loci in pastorum nunc tuguria, & bestiarum stabula commutata, gementes admirati sumus. Vt verè *Seneca* scripserit, de Consolatione, vel quisquis ille poeta fuit,

*Omnia tempus edax depascitur, omnia carpit,
Omnia sede mouet, nil finit esse diu.*

Et quo nunc quæso earundem dignitas aquarum recessit, quæ *Strabone* scribente lib. 5. ad multos salutiferæ morbos, tum potu, tum lauationibus adhibita laudabantur? Atque ut *Andreas Baccius*, quem in hac professione mea Antecessorem habui, opere suo non satis laudando de *Thermis* testatur, illæ in *Augusti Caesaris* & *Neronis* quoque vsum cesserunt. Hæc à primarijs priscorum temporum Medicis approbatæ fuerunt, *Antonio Musa*, *Andromacho*, *Asclepiade Archigene*, *Calio Aureliano*, *Galeno*, *Aetio*, *Paulo Aegineta*, alijsque, ad neruorum morbos, coxendicum dolores, feminis profluuium, muliebres fluxus, sanguinis vomitum & tardas vesicæ passionēs. Recentiores etiam ad urinæ ardorem, vesicæ vlcera, callos, arenulas, lapides extenuandos, ad calidas hepatis intemperies, & manantia vlcera pustulasque mirè commendarunt.

Sed quotusquisque nunc *Romanorum* est Medicorum, qui *Galenum* suum lib. 1. de simpl. facult. cap. 7. secutus, in vsum hæc reuocare, vel tentet ipse, vel consulat solummodo?

Tantum cui longinqua valet mutare vetustas!

Ut vetera plerisque & præsentia sordeant, longinqua & noua mirificè placeant.

Et sic, quæ olim Imperij *Romani* Principibus medebantur, nunc abiectæ ac neglectæ, vilissimarum vix ouicularum ad scabiem medicina remanserunt. Cum tamen nunc eadem sit Natura,

idem cælum, tellus illa, quæ olim fuit. An

igitur medicamenta, quæ quondam profuerunt, nunc eadem

obfutura existimemus?

Sed, ne hic iterum nimietatem accusēs

meam lector, hæc de *Onibus*

Peruanis satis sunt.

Tempus inducit magnam rerum Metamorphosin.

Albulæ olim in vsum medico laudatissimæ nunc in desuetudinem abierunt.

Recentia & absentia veteribus & propinquis præferuntur.

A T O T O T L

ALCATRAZ.

Onocrotalus Mexicanus dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRUM in hac Aue crocei est coloris, dentes albi, lingua rubescit, quæ non satis porrecta apparet. Sacculus, quem piscatoriam perâ dicere queas, inferiori rostro nexus ex rubro flavescent pendet, plurimis ijsque rubellis fibris, venulisq. distinctus. Superioris acumen rostri, vnguis instar recurui, ad inferiora prominet. Oculorum area flauet, quorum albumen croceum, pupilla rubet, cuius centrum citrinescit. Circulus verò tunicas oculorum ambiens, albus est admodum, ut hæc colorum varietas, miram intuenti hos oculos delectationem præbeat. Totam hanc peripheriam alia adhuc exterior linea ambit, carnei coloris, à naribus incipiens (quæ oculis sunt vicinissimæ) ad aures recurrens, & ab his ad oris rictum pertingens. Cæterum caput albicat, crista ad collum reflexa, alba croceaque, & densa conspicitur. Collum integrum, & venter inferior totus ad caudam usque albens sunt, & suauerubentis coloris. Alarum principium candicat, postea nigret, dein iterum albet, extrema in longum denuo nigrent. Cauda capiti ac cristæ, colore respondet. Pedes trifidi distincti apparentes, intermedia tamen membrana cohærentes, vngues conspicui, at recurui, calcar in posteriore pedis parte, crocei coloris omnia, rubedine intermixta. Totus animalis huius habitus magnam avem repræsentare videtur, in qua hoc etiam valde mirabile est, quod dentes, vel dentata rostra habeat, quibus illæ, quas nostris in regionibus vel captas vidimus, vel descriptas legimus, prorsus carent.

ATOTL

A T O T O T L

Onocrotalus Mexicanus non dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIS hæc ut clarè patet, priori congener est: hæc sola inter utramque differentia conspicitur, quòd dentes in hac nulli adsint. In superiori rostri parte membranaceum quid eminet, eiusdem cum rostro coloris, rubri nimirum, quo sacculus etiam venis hinc inde discurrentibus tinctus apparet. Oculi in hac omnino minores, quorum medium nigricat, circulus autem & veluti halo, ipsos ambiens, est croceus. In crista plures, subtiliores, ac longiores sunt plumæ. Reliquum corpus & alæ, à priore aue non differunt colore. Pedes autem non flauent, sed rubent. Sacculus in utraque alite principium suum à gutture desumit, & ad rostri usque inferioris extremum protenditur, & ut apparet, cum hoc ipso pertuso ac peruito continuatur. Lingua in hac tota rubra, quæ conspiciendam valde se præbet. Adest tamen adhuc insignis in utriusque collo discrepantia, ut inueniunt manifestum; quod illud in priore cygnæum quasi ob longitudinem, hoc columbaceum veluti, ob breuitatem existat.

SCHOLIA EIVSDEM.

Admiranda magis, abstrusiora, & pluribus inuoluta controuersijs, non puto in vniuerso animantium genere, quàm quod *Auium* est, à naturalium Scriptoribus historiarum, literis consignata fuisse. Causam hanc ego esse facile conijcio, quod à nostra, in qua nos viuimus regione, pleræque aues diffusissimæ volent, quæ aerias habitare domos, ut plurimum assolent. Quare & Psaltes dixit: *Benedicite omnes volucres celi Domino*, per cælum aerem ipsum intelligendo. Hinc mirum minimè est, si minorem earundem, quàm aliarum

Cur tam
perplexa
sit Auium
historia.

rum bestiarum quæ terram & aquas incolunt, notitiam possidemus, si non tam exterum corporis habitum, quàm mores atque ingenium earundem consideremus.

Quibus
authoribus
plurimum
debemus
in avium
historia.

Maximam itaque gratiam debemus *Aristoteli, Plinio, Solino, Æliano & Alberto Magno*, qui avium diffusam nobis cognitionem reliquerunt: nec minorem ex Iunioribus *Vlyssi Aldrouando*, qui tribus suis Ornithologiæ voluminibus ea posteritati consignavit, quæ antiquorum non modò scripta dilucidarunt, sed & veteribus nova plurima adiunxerunt.

Cassianus
Puteus Lyn-
ceus & Ca-
rolus Ant.
fratres lau-
datissimi,
in animal.
hist. enu-
cleanda.

Verumenimvero, cum Naturæ campus tam sit amplus, ut rectè *Plinius* dixerit, *Nos omnem experimentis naturam assequi non posse*, nedum ut vnius hominis vita, brevis illa & ærumnosa, pervideat omnia; commendandi sunt quorumcunque etiam conatus, qui antiquis recentia, & non rarò veriora addere moliuntur. Ex horum ego numero laudare possum Illustriss. Equitem *Cassianum Puteum Lynceum, & Carolum Antonium* ipsius Germanum, nobile par fratrum.

(*Quæis non desidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec somnos animus permittit inertes*)

Ioan. Pet.
Olinæ avia-
rium lauda-
tur.

Qui animi scilicet, gratià ad iucundissimam animalium contemplationem, à gravioribus subindè negotijs studiisque divertentes, nullis parcunt sumptibus, ut ex peregrinis etiam regionibus *Aves* conquirant, & præsertim domi suæ detineant atque examinent, per proprium ad id operis deputatū pictorem delineari quoque curent, hunc solum ob finem; ut veritatem, quæ tam profundo latitat *Puteo*, ex hoc eodem, qui ipsis pro nomine, & armis Gentilitijs est datus, expiscantur, & Naturæ studiosis libentissimè communicent vniuersis. Id quod nuper quidem simili cum ipsis stadio decurrens, *Ioan. Petrus Olinæ* l. v. Doctor familiaris eorundem, in præclaro suo Romæ euulgato Aviaro comprobavit.

Cur avium
tractatio sit
perplexa.

Fabulosæ
aves.

Perplexam autem esse avium historiam, vel hinc saltem dignoscere licet. Ut enim iam nihil dicam de avibus illis, quas etiam *Plinius* lib. i. o. cap. 49. pro fabulosis habet, alatos esse *Pegasos* ex volucrum genere, & *Gryphas* aurita rostri aduncitate, licet idem lib. 7. cap. 2. ex *Herodoto & Aristea Arimaspos* ad Septentrionem sitos populos, (sine vlla fere hæsitazione) cum gryphis ferarum volucrum genere, ut aurum his custodientibus eripiant, bellum gerere scribat. Et fabula quoque sit, ex *Democriti* mente aves esse, ex quarum confuso sanguine serpens nascatur, quem qui comederit, alitum colloquia sit intellecturus. Ut inquam, de his ac similibus nugis nihil memorem; an non æquum fuerit, de alijs nonnullis dubijs non minùs, quamvis pro certissimis à nonnemine creditis, inquire, & quid firmi statuendum sit, semel tandem explorare?

Præter fa-
bulas me-
ras sunt
multa du-
bia in avi-
bus explo-
randa.

De Phœni-
ce.

De Vultu-
re.

Et de *Phœnice* quidem quid referam? de qua licet *Plinius* dubitet, *Manilius* tamen apud eundem, hanc annis vivere dixit centum & sexaginta, & senescen-tem, ex Casia & Thuris furculis construere nidum, rogamq. replere odoribus, & superemori: atque ut *Herodotus Mela, Solinus*, pluresque fide digni scriptores contestantur, inde renasci quoque. Quid de *Vulture*? num verum sit, omnes in hoc avium genere esse fœminas, ut *Ælianus* affirmat, quæ ex vento concipiant, ideoque nec nidificent, nec ova ponant & excludant, sed statim alatos & volatiles

iles pullos pariant. Quid de auibus illis? quas *Bernecas* quidam doctissimi vi-
ri, *Bernestas* alij vocant, & Anates Scoticas in *Scotia* & *Hibernia* ex putrido li-
gno in mare delapso nasci scribunt, quas ideo quadragesimali ieiunio efiles cen-
sent, veluti ab animantibus non procreatas è sanguine. De his *Fabius Columna*
Lyneus noster circa finem *Phytobasani* sui, doctissime disputat, & *Balani marinae*
speciem esse arguit. Quid de *Isida* aue? cuius detractam cum plumis pellem, &
parieti affixam Libro de *Natura rerum* Author, & alij tradunt, quotannis pen-
nas mutare, ac si auis viueret. *Albertus magnus* hoc negat, *Simon Maiolus* verò in
diebus suis *Canicularibus*, adhuc Neapoli id videri asseueranter affirmat.

De Anati-
bus Scoti-
cis.

De Isida.

Simon Ma-
iolus col-
loquia
dier. can-
icular. scri-
psit.

Apud hunc
plurima de
auibus mi-
ra leguntur.

Apud hunc eundem *Maiolum* sexcenta alia de nostri etiam Orbis auibus re-
peries, quæ lecta vel audita miraculi instar animum concutiunt, & Authoribus
tamen suis fidem his astruentibus, minimè destituuntur. Esse nimirum aues
cornutas, deplumes, pilosas, noctu lucentes, solo aere victitantes, ferrum deglutien-
tes & digerentes, humanas voces tam Latine quam Græcè imitantes, in deferen-
dis epistolis nuntiorum loco seruientes, perpetuo volatu vitam finientes, nidos
suos mari soli credentes, supinas etiam, cum pleræque pronæ hoc faciant, volitantes.

Sed ut propius ad instituti nostri rationem accedam, controuersia minimè
caret, quid sit *Pelicanus*, adeo à veteribus decantatus, à pictoribus delineatus, &
à plebecula, veneratione ferme quadam cultus & æstimatus, quem aliqui *Ono-*
crotalum (de quo in præsentiarum nobis sermo est) esse voluerunt, alij negarunt,
alij eiusmodi auem quæ, veluti depingitur, pectori vulnus suo infligat, & ex
sanguine proprio semimortuos suos pullos resuscitet, in rerum vniuersitate
reperiri audacter pernegarunt.

Pelicanus
etiam du-
bius.

Quare nec ego operam omnino lusero, nec me labor iste grauabit, si eandem ad-
hibuero diligentiam in *Auibus*, quas præ manibus nunc habeo, quàm in *Quadrupedi-*
bis à me historico stilo expeditis, vel præstiti, vel præstare saltè annulus fui, cum
à *F. Gregorio* præsertim in his parum adiutus fuerim: operi itaque me accingo.

Commodum certè euenit, ut *Ouem Peruanam* ruminantem scilicet bestiam, *Auis*
nunc insequatur inter omnes forsan volucres, hæc sola illud admirationis habes,
ut ruminanti quid simile moliatur, *Onocrotalus* nimirum, de quo *Plinius* lib. 10.
cap. 47. hæc concepta verba habet. *Olorum similitudinem Onocrotali habent, nec dista-*
re existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius ceteri genus. Huc omnia inex-
plebile animal cogerit, mira ut sit capacitate. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddi-
ta, in verum alui ruminantis modo, refert. Gallia hos Septentrionalis proxima Oceano, mittit.

Onocrota-
lus quasi
ruminans
auis, aliam
ruminantem
bestiam hic
sequitur.

Atqui ut sit, *Cygnus* in multis *Onocrotalum* esse similem, cum utræque aues sint
maiores siue palmipedes, & aquas non modò ament, sed in his ob pedum
præcipuè structuram, etià natent; quod *Ciconiæ*, *Ardeæ*, & *Grues*, licet frequen-
tissime aquis adsint, facere tamen rarò solent, quibus volatus quam natatio ma-
gis congruit: & ut corporis staturâ, & pennarum colore vix etiam differant
(nisi quod *Cygni* candidissimi, *Onocrotali* alterius coloris esse possint, qui etiam, ut
mihi videtur, *Cygnis* longè maiores excrescunt) ut ob dictam iam similitudi-
nem, *Aldrouandus* etiam in tertio suæ *Ornithologiæ* volumine (*Cygnus Onocrota-*
lus subiungere non dubitauerit. Differunt tamen haud parum, non ob ingluuiem
sed ut *Plinius* vocat, vterum) solummodo rostro subnexam, sed ipsâ etiam formâ

Conueniunt
& differunt
inter se,
Cygnus &
Onocrota-
lus.

tam rostri, quod longius multò est in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice versa in *Cygro* longitudine præcellit. Hæc mihi utramq. gnauiter inuenti auem comperta sunt, non solum cum politissimum ex *Cygro* (quem fel. mem. *Virginius Casarinus Lynceus* mihi donauerat) sceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ asseruo; sed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. Romæ Anno Iubileo 1625. visum accederem.

Quæritur
ad quodnā
genus autē
Onocrota-
lus perti-
neat.

Verumenimvero, antequam de proprio hîc ego quicquam dicturus sum, pro mei ratione instituti disquirendum erit, sub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum censeamus. Et an communi præceptori nostro *Aristoteli* is innouerit? De hoc enim plurimum inter se *Aldrouandus*, & Germanus Ornithologus (a quo *Aldrouandus* pleraq. in suos desumpta commentarios transtulit) altercantur. Et est hæc non omnino de nihilo disputatio. *Aldrouandus* igitur in vestibulo statim suæ de *Onocrotalo* tractationis, sed priusquam ait, huiusce alius historiam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potissimum qui Ornithologi (hoc autem nomine Gesnerum intelligit) de auibus lucubrationes legit, ne vna cum ipso *Onocrotalum* diuersum à *Pelethane Aristotelis* existimet. Ornithologi enim *Pelecan* (sive ut vocant recentiores, *Pelicanus*) *Ardea* genus est. Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Aristotelem*, nusquā *Onocrotali* vox reperiatur, quotiescunq. *Pelecan* apud ipsum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem suam firmissimis probari posse argumētis, sibi persuadet. Interpretes *Aristotelis* *Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro *Pelethane Plateam* reponunt. Cum enim *Arist.* lib. 9. Hist. animal. cap. 10. dixisset. *Platea* (Græcum verbum est *πλάκα*) fluuiatilis conchas maiusculas lauesq. deuorat, quas ubi sua ingluvie coxerit, euomit, ut hianibus iam legat, testis exuens, atque edat. Et hæc ex *Gazæ* versione. Hæc ipsissima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit. *Platea*, ait, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentas legit, testas excernens. *Plinius* igitur, quod *Aristoteles* *Pelecani* tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerso etiam capite de *Onocrotalo* locutus est, quem locum supra attulimus, cum *Cygro Onocrotalum* simillimum fecit.

Aldrouandus putat
Aristotelis
Pelicanem
esse *Onocrotalum*.

Videntur
huic repu-
gnare *Aristotelis*
interpretes.

Hi potius
Pelicanem
vocant *Plateam*.

Scaliger
consultur,
sed amphi-
bologicè
loquitur.

Volui porrò ad vasta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, ut ipse æquum se iudicem inter litigantes hosce interponeret, & rixas has tandem componeret. Verum nihil extorssi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos sub cultro relinquit. Cum enim *Arist.* lib. 8 cap. 14. ut ipse textum *Scaliger* diuidit, dixisset, Et *Platea* locum mutant, volantq. à *Strymonis* fluuii ad *Danubium*, atque ibi pariunt. *Scaliger* hæc in commentario. *πλάκα* *Platea* ex *Plinio* Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non apposuit. Qui *Plateam* & *Onocrotalum* putant esse easdem aues, *Plinii* autoritate suam si velint, tueri possunt opinionem: videtur tamen eas diuersas facere. *Onocrotalum* quidem *Gallia septentrionalis* facit incolam: at *Plateam* *Aristoteles* *Strymonis*, & *Danubij*. Hic idem *Scaliger* tamen ad iam *Aristotelis* laudatum locum 9. Hist. *Plateas* quæ in fluuijs degunt, deuorant magnas conchas, easque laues &c. Hæc in commentario adiungit. *Plinius* in Decimo *Plateam* *πλάκα* vocat. Puto esse *Onocrotalum*, quoniam etiam nonnulli *Italorum* *Tarabusum* dicunt. Huic prolobus, sive ingluuius vastissima, Conchas quia non potest frangere, integras deuorat. Ex calore coacta hian-

na euenit ut carnes exeant. Vides, vt dormienti similis modò annuit, modò abruit.

Aldrouandus interim pertinacissimè sua in opinione persistit, *Pelecanem Aristotelis* esse nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia*, *Anser Cochlearius*, ab Italis *Cu-chiarella*, à Germanis *Löffelgans*, appellatur; quòd rostrum huius auis Cochlear apprimè imitetur, hanc inquam *Aldrouandus* *Ardeam* potius *Albam*, siue *Albardeolam*, & λευκορῶδιον *Aristotelis* firmissimè credit, vt quæ cum *Aristotelis Pelecane* commercij, prorsus nihil habeat.

Aldrouandus suam adhuc tueretur opinionem.

Argumenta suæ huius opinionis duo promit planè *Herculeæ*, quorum primum, sed minoris vt ait, ponderis hoc est: *Pelecanem Aristotelis* τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς γινώσκον, id est, in fluuijs agentem, hoc est, palmipedem esse. *Leucorodius* uerò, siue *Platea*, & Ornithologi putatus *Pelecanus*, prope tantum fluuios & aquas versatur, ergo *Aristotelis Pelecan* minimè esse poterit. Alia ratio est, ait, eaque longè maioris momenti: capacissima illa ingluuiens, quam vt diximus, *Plinius* tribuit *Onocrotalo*, nam & *Aristoteles* suæ *Pelecani* eam attribuit, nimirum τὴν πρὸ τῆς κοιλίας τόπον. Quod nempe *Arist.* dixerit *Pelecanem* suum ingerere conchas in ingluuiem &c.

Duo Aldrouandi argumenta.

Veruntamen hæc, vt quod res est, dicam, non talia sunt, quæ si Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant, Neque etiam Ornithologi rationes eiusmodi sunt, quæ, vt ipsis assentiar, me cogere possint. Euenit huic planè, quod nonnullis Iuris & æqui peritis accidere solet, qui bonam dum causam & actionem, non bonis latis, firmitq. legibus tueri moliantur, sine suo haudquaquam potiuntur.

Hæc tamen parum mouent.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficaciae argumentum, & primo loco, quod maximum tamen est, se asserre dixit, hoc fuit. Plateam, siue Ornithologi *Pelecanum* esse *Ardeæ* speciem, *Ardeæ* autem nō sunt palmipedes, est autem *Aristotelis Pelecan* palmipes; consequitur igitur facilè victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hinc sibi obsequentissimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex *Ardearum* familia facit. Videtur sanè mihi *Pelecanus* noster, *ardearum* generi adnumerandus, in quo non tam alio insigni, quàm rostri latitudine differt, quamquam *Aristoteles* etiam *Ardeæ* albæ rostrum latum & porrectum attribuit. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouando* suffragantur. Si enim hic *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, siue *Pelecanum* Ornithologi, siue anserem hunc *Cochlearium* ex *Ardearum* esse genere, iam merito de sua causa triumphabit.

Primum argumentum efficax est, & examinatur.

Duo igitur hic pro indubitatis sunt præsupponenda, priusquam priori huic obiectioni respondeatur. Primum nempe, *Pelecanem Aristotelis* auem esse aquaticam & palmipedem, quod superius quoque probatum est. Palmipedes autem eodem teste *Aristotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipsarum membranà coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum uti valerent. Fidipedes uerò illæ appellantur, quarum pedum digiti sunt diuisi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi solent, & ex harum genere sunt *Ardeæ*; *Aristotelis* textus lib. 8. cap. 3. hist. anim. clarissimè hoc docet. Omnium serè auium aliæ victum è terra petunt, aliæ à fluuiis, aliæ à lacu, aliæ

Vt questio hæc resoluitur, duo sunt præsupponenda.

Differentia inter palmipedes & fidipedes.

tam rostri, quod longius multò est in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice versa in *Cygro* longitudine præcellit. Hæc mihi utramq. gnauiter inuenti autem comperta sunt, non solum cum politissimum ex *Cygro* (quem fel. mem. *Virginus Caesarinus Lynceus* mihi donauerat) sceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ asseruo; sed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. Romæ Anno Iubileo 1625. visum accederem.

Quæritur
ad quodnā
genus auiū
Onocrota-
lus perti-
neat.

Aldrouan-
dus putat
Aristotelis
Pelicanem
esse *Ono-*
crotalum.

Videntur
huic repu-
gnare Ari-
stotelis in-
terpretes.

Hi potius
Pelicanem
vocant Pla-
team.

Scaliger
consultur,
sed amphi-
bologicè
loquitur.

Verumenimvero, antequam de proprio hîc ego quicquam dicturus sum, pro mei ratione instituti disquirèdum erit, sub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum censeamus. Et an communi præceptori nostro *Aristoteli* is innouerit? De hoc enim plurimùm inter se *Aldrouandus*, & Germanus *Ornithologus* (a quo *Aldrouandus* pleraq. in suos desumpta commentarios transtulit) altercantur. Et est hæc non omnino de nihilo disputatio. *Aldrouandus* igitur in vestibulo statim suæ de *Onocrotalo* tractationis, Sed priusquam ait, huiusce alitis historiam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potissimum qui *Ornithologi* (hæc autem nomine *Gesnerum* intelligit) de auiibus lucubrationes legit, ne vnâ cum *Onocrotalum* diuersum à *Pelecano* *Aristotelis* existimet. *Ornithologi* enim *Pelecan* (sive *Ardea* vocant recentiores, *Pelicanus*) *Ardea* genus est. Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Aristotelem*, nusquā *Onocrotali* vox reperiatur, quotiescunq. *Pelecan* apud ipsum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem suam firmissimis probari posse argumētis, sibi persuadet. Interpretes *Aristotelis* *Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro *Pelecano Plateam* reponunt. Cum enim *Arist.* lib. 9. *Hist. animal.* cap. 10. dixisset. *Platea* (Græcum verbum est *πλάκα*) fluminalis conchas magnas lauesq. deuorat, quas ubi sua ingluuie coxerit, euomit, ut hianibus iam legat, testis exuens, atque edat. Et hæc ex *Gazæ* versione. Hæc ipsissima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit. *Platea*, ait, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentas legit, testas excernens. *Plinius* igitur, quod *Aristoteles* *Pelecani* tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerso etiam capite de *Onocrotalo* locutus est, quem locum supra attulimus, cum *Cygro Onocrotalum* simillimum fecit.

Volui porrò ad vasta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, ut ipse æquum se iudicem inter litigantes hosce interponeret, & rixas has tandem componeret. Verum nihil extorxi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos sub cultro relinquit. Cum enim *Arist.* lib. 8. cap. 14. ut ipse restum *Scaliger* diuidit, dixisset. Et *Platea* locum mutant, volantq. à *Strymonis* fluminis ad *Danubium*, atque ibi pariunt. *Scaliger* hæc in commentario. *πλεκαίς* *Platea* ex *Plinio* Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non apposuit. Qui *Plateam* & *Onocrotalum* putant esse easdem aues, *Plinii* autoritate suam si velint, zueri possunt opinionem: videtur tamen eas diuersas facere. *Onocrotalum* quidem *Galliæ septentrionalis* facincolam: at *Plateam* *Aristoteles* *Strymonis*, & *Danubij*. Hic idem *Scaliger* ramentum ad iam *Aristotelis* laudatum locum 9. *Hist.* *Plateas* quæ in fluminibus degunt, deuorant magnas conchas, easque laues &c. Hæc in commentario adiungit. *Plinius* in Decimo *Plateam* *πλεκαίς* vocat. Puto esse *Onocrotalum*, quem etiam nonnulli *Italorum* *Tarabusum* dicunt. Huic prolobus, sive ingluuies vastissima. Conchas quia non potest frangere, integras deuorat. Ex calore coacta hian-

Hæc omnia adducta simul loca, nescio quomodo nos cogant, ut potius externam, quam internam, vel ingluuiem proprie in aibus dictam, vel ventriculum, vel aliud huic annexum, concharum receptaculum intelligamus. *Plinius* manifestis inquit verbis, *calore Ventrīs* (qui intus est, & non extra propendet venter, quem non ventrem in *Onocrotalo*, sed alterum veluti vterum appellauerat,) conchas prius macerari, & postea euomi. *Augustinus Niphus* quoque dictum *Aristotelis* locum ita explicat, ut de interno aliquo, non externo sinu loquatur. *Æliano*, inquit Niphus, *eluuies, & ingluies, & receptaculum gulæ appositum idem est, quam Albertus perperam pappam appellat, quoniam pappa secundum Latium sensum est puerorum cibus, tamen Albertus consuevit accipere pro receptaculo auis, in quo primum cibus reponitur, scilicet antequam deducatur in ventriculum, ubi concoquitur*. Viden' ut huic non de illa determinata *Onocrotali* pera, quam aliæ non habent volucres, sed auium plerarumq. aliquo ante ventriculum posito receptaculo, sermo est? Et est quidquam *Æliani* verbis clarius? qui lib. 15. cap. 46. *Pelecanes*, ait, *quæ alio nomine Plateæ, siue Platiæ appellantur, fluuiatilibus se conchis complent, easque cum stomachi calore concoxerint, euomunt, atque testis iam alui calore diductis, eligunt ex his, quæ sunt esculenta*.

Quid per
ingluuiem
possit intel
ligi.

Augustin.
Niphus A-
ristot. com-
mentator
in lib. de
animalibus

Sed quid amplius nos authoritatibus pugnamus? ipsummet *Aldrouandum* confitemur reum habemus, reperiri prope *Plateæ*, siue *Cochleariæ* nostræ quoque ventriculum, intus scilicet, ingluiei loco, magnum aliquem sinum; in quo, quin *Platea* hæc conchas possit reponere (id quod *Aldrouandus* soli proprium *Onocrotalo* putabat) reuomere, carnes scernere, & ad verum postea ventriculum demittere, atque digerere, quis amplius dubitabit? Cum is enim auem, hanc, quam minimè cum Ornithologo *Aristotelis Pelicanem*, sed huius *Ardeam* albam esse contendit, sectam examinasset, ait se præter alia, quæ ibi describit, sequentia reperisse. *Ventriculus*, inquit, *nullis sinibus aut asperitatibus inæqualis, sed levis & simplex intus, Lucij piscis frustra quatuor semicocta continebat. In-
gluiei loco, quam nullam habebat* (cum sint plurimæ aues, quæ hanc obtinent) proxima ventriculo pars, seu orificio superiori imminens, amplam satis habet capacitatem, seu sinum. *Vorax enim auis est, & integra omnia esculenta deglutit, & in ventrem demittit, traiecitq.*

Aldrouan-
dus ipse no-
stram tunc
sententiam.

Qualis ven-
triculus sit
in Platea.

Ex his iam in utramque partem, agitat, duo hæc elucere manifestissimè arbitror: *Primum*, *Aldrouandi* argumenta, hoc vltimum præcipuè, non id quod præferebant, probare: *Secundum*, apertum simul fieri, quàm arduum sit, quod initio quoque dixi, ex antiquorum scriptis aliquid certi eruere. Incertum igitur est, an *Aristoteles Onocrotalum* nouerit: Incertum pariter, ad quodnam auium genus eundem referre æquum sit. Hoc interim ex dictis certum est, *Pelecanem Aristotelis*, non esse *Onocrotalum*, ut *Aldrouandus* sensit. Obscurum autem, an *Pelecan* sit *Platea* illa, siue *Cochlearia* Ornithologi, & Recentiorum. Neque enim hæc sola, *Pelecan* nempe, cibum deglutit & reuomit, facit hoc idem *Æliano* teste, *Ciconia* & *Ardea*: nec *Pelecan* tamen ideo *Ciconia*, aut *Ardea* est. Nunc itaque ad *Onocrotalum* properare libet.

Quæ certa
quæ incerta
in hac di-
sputatione
sint.

Principium hic ab epistola sumam *Francisci Stelluti Lyncei* nostri, viri non tam ob Mathematica & Poetica studia spectabilis, quàm ob moderatioris ani-
mi

à mari. Sed palmipedes in ipsa aqua partem maximam versantur, & aliquae ingurgitantes se, quarunt quod comedant. Fidipedes circa aquam, earumque nonnullae terrae contentis altilibus vescuntur, quae scilicet carnem non tangunt. Petit lacus & fluvios *Ardeola* & *Albardeola*, quae magnitudine minor est, rostro lato porrectoque.

Secundum
praesuppo-
nitur.

Secundum verò, quod tanquam concessum pono, & iam ex Aristotele probatum existimo, hoc est: *Ardeas* non esse palmipedes, nec in aquis (quod tamen *Pelecan* facit) ut plurimum agentes. Cum enim ait Aristoteles: *petit lacus & fluvios Ardeola & Albardeola*, iam praesupponit eas non esse ex fluviatilibus, de quibus paulo ante locutus fuerat. Et eò magis, quia de his mentionem facit, cum iam de fidipedibus deservisset, quod his potius *Ardeas* associaret.

Ornithologus

quoque de *Ardeis* in genere agens, haec habet verba. *Digiti pedum terni, longi, membranis modicè juncti, & quartus retro pro calce similiter longus.* Quae ipsissima verba *Aldrouandus*, *ardeas* in genere explicans, repetit. Non igitur *Ardeae* fuerint palmipedes. Accedit huc, quod uterque pictura & iconibus ostendant, quantum *Ardearum* pedes liberi, explicati, nullà fere membrana connexi, differant à *Cygni*, *Onocrotali*, *Anseris*, *Anatis* & similium palmipedum volucrum pedibus, qui non aliter ac vespertilionum alae tenaci & coriaceae membrana compinguntur. Et ego, qui *Ardeae* sceleton adhuc inter alia habeo, & olim etiam *Plateam*, siue *Cochleariam* secui, quod discrimen in harum pedibus repererim, adhuc bene memini.

Pelecan non est ex *Ardearum* genere.

Non igitur, quia apud Aristotelem *Pelecan* scribitur fluviatilis avis, qualis *Onocrotalus* est, ideo *Onocrotalus* est *Pelecan* Aristotelis, ut iam *Aldrouandus*, hoc probare tentanti, cum rationibus firmis refragati sumus. Neque Ornithologo me addico asserenti, *Plateam* sibi dictam, siue *Cochleariam*, esse ex *Ardearum* genere: certissimum enim est, longè differentem *Ardeis* magis faciem esse, quam huiusmodi *Plateis*, quod ex supra dictis itidem deduximus. Ego itaque existimo *Plateam*, siue *Cochleariam*, ad *Anserorum* ferorum speciem potius reducendam, non modò quia *Anser cochlearius*, *Germanis* (quod idem est) in *Laf-felgans* nominatur, sed quia rostri, colli, alarum & pedum constructio ad anserem multo viciniùs, quàm *ardeam* accedit.

Ut *Pelecan* Arist. non est *Onocrotalus*, sic neque *Cochlearia* est *Ardea*.

Cochlearia videtur ad anseres accedere.

Videndum modò, an secundum *Aldrouandi* argumentum tantæ sit efficacia, ut in ipsius nos manibus pedibusque cogat ire sententiam. Est autem hoc, quod *Pelecani* suae *Aristoteles* velit inesse *ingluviem*, in quam conchas nonnihil coquendas, indeque recomendas coniiciat: hanc autem *ingluviem* non esse in alia aue, quàm in *Onocrotalo*.

Respondetur secundo *Aldrouandi* argumento.

Sed hic *Aldrouandus* pro vero supponit, quod probandum priùs fuerat, per *ingluviem* *Pelicanis*, sacculum illum *Onocrotali* externum intelligendum esse. *Gaza Aristotelis* textum ita vertit: *Quas conchas, ubi sua ingluvie coxit, euomit, ut hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat.* Paulo aliter *Scaliger*: *Quas cum receperint eum in locum, cui ventriculus subest, euomunt, ut hiantibus illis, exempta vescantur carne.* Scio quidem *Scaligerum* hic prolobum, siue peram illam externam designare velle. *Plinius* loco citato, hunc locum suis ita verbis retulit: *Eadem Platea, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentum legit, testas excernens.*

Variae interpretationes *Aristot.*

promisit, quod prætermisum tamen fuit. Atque hæc quæ obiter obseruare potui, boni fac contulas: felicissimum interea tuorum tibi studiorum progressum apprecor. *Fabriani* 10. Decemb. 1625.

Euenit prorsus ita, vt *Stellutus* prædixerat, anno enim proximè elapso, qui fuit post *Christum* natum millesimus, sexcētesimus & vigesimus quintus, isque *Subileus*, *Roma* eundem *Onocrotalum* aliquoties cum voluptate vidi, & eadem singula, quæ ad me *Stellutus* perscripserat, annotaui. Miratus autem in primis sum, cum amplissimè diducto rostro, in vastam illam *prolobi*, siue ingluuiei voraginem, à viro magnæ staturæ caput integrum abscondi viderem, in quam postea triginta ferme librarum aquam fundebat, & effundebat, adeo sacci illius membrana distenta, vt transparens etiam plurimis intercurrentibus fibris venulisque, appareret.

Idem Onocrotalus Romam delatus ab auctore viuis.

Prolebus caput viri magni abscondebat, & triginta libras aque recipiebat.

Duo recentes pisces *Merlucij* dicti, qui quatuor facillè libras pendebant, funiculo colligati, aui præbebantur, quos vlla absque mora non in sacculum suum recondebat, sed per Oesophagum repente in ventriculum deglutiebat. Paulo post deducto denuo animalis rostro, vir is cubitum cum manu integrum in gulam demittebat, & apprehenso funiculo pisces minimè fractos extrahebat. Tenenter ipsum Dominus suus, & vilioribus piscibus nutrebat, quod si mediocri pretij pisces offerre voluisset, aureus vix vnus in singulos dies nummus suffecisset. Vorax enim, quod alij omnes quoque annotarunt Scriptores admodum hæc volucris est. Addebat idem avis ille ductor, naturalis quodammodo loco miraculi, hanc solam reperiri bestiam, quæ narium foramina non in capite, sed intra rostrum ad gulam sita haberet, ibi enim foramina duo manifesta monstrabat. Sed fallebatur vir bonus: erant enim illa non *Narium*, sed *Asperæ arteriæ* foramina, membranulâ quadam intermediâ disclusa, quæ principium laryngis constituiebant. Nam in capite quoque duo manifesta, quamuis exigua valde foraminula, ad cerebrum penetrantia deprehendi, quæ olfactui seruebant.

Gula quantum dilatari possit.

Voracissimum est animal.

An mares habeat intra rostrum.

Asperæ arteriæ foramina pronaribus credita.

De *Lingua* (quæ in altero ex nostris *Mexicanis* clarissimè perspicitur) hoc verum est, hic eam me sedulo perquisuisse, reperire minimè potuisse. Ornithologus in anatome huius avis, quam in suo opere describit, mecum sentit, *Linguan nullam esse*.

Linguanulla in hac avis.

Solius igitur Laryngis organo, absque linguæ opera, absque illam rudenti *Asino* similem vocem edit, à qua ipsi nomen, cum inde *Asinum* signet, impositum arbitrantur. Ego hanc non audiui, verum magister huius avis, ad iram cum ipsam prouocaret, & rostrum percuteret, hæcque mordenti similis facta, manum ipsius aliquando apprehenderet, stridorem & sonum.

Quem sonum edat.

Ciconiæ (de cuius voce auctor *philomelæ*, *Gloterat immenso de turre Ciconia rostrum*) aut anseris instar emittebat, cumque satis exilem, & raucum, *Bellonius* vult, illam dum volat, sonum alarum ictu ciere instar *Cygni*. Et quamuis videri possit, hanc grauem, tardam, melancholicam, & ad volatum ineptam prorsus esse; sunt tamen qui mihi referunt, *Florentiæ* in Serenissimi *Magni Ducis Theriotropheio* visam esse, quæ valde in aerem se libraret, & in eundem se placide postea locum demitteret. Hæc autem, quam ego diligenter contem-

Quis ipsis volatus sit.

plabar, mensulæ cuidam quiescit semper insisteret, quam cum ipsius curator in terram deponeret, iuberetque, vt ad eundem locum, qui vix sex erat palmorum altitu-

mi virtutem amabilis, de quo aliàs quoque memini. Hic itaque ex patria sua *Fabriano*, ante sesquiannum sequentia de aue hac ad me perscripserat.

Amicissime & doctissime Domine Faber.

Epistola in
qua Franci-
scus Stellu-
tus Lyn-
ceus auem
hac descri-
bit, ad au-
thorē mis-
it.

Non dubito, quin iam aliæ tibi meæ redditæ sint literæ, quibus felicem meum, DEO fauente, reditum in patriam significavi. Cum autem iam novæ scribendi se offerat occasio, quam tibi non iniucundam fore spero, propter annotationes, quas in libri *Mexicani* Animalia meditaris, hanc prætermittere nec volui, nec debui.

Scias itaque, cum ab amicis hic inaudiissem, auem peregrinæ formæ, & staturæ non solitæ, huc perlatam esse, ego absque mora, qui eiusmodi rerum naturalium curiosissimus sum spectator, eo me loci contuli, ubi ostendebatur. Et ex primò statim picturæ, quæ præ foribus prostabat, intuitu, *Onocrotalum* esse cognoui, cum plures ante annos, in celeberrimo *Ferdinandi Imperati*, tibi olim amicissimi, Museo *Neapoli*, eiusmodi auem sed mortuam, suâ tamen formâ integrâ conseruatam, vidissem. Volupe mihi est, hac in re opellam tibi meam, vltui esse, & libro simul *Mexicano* symbolam meam conferri, cum non ignorem, in ijs animalibus, quæ doctâ tuâ indigent explicatione, *Onocrotalum* quoque reperiri.

Statura *O-*
nocrotali.

Color.

Pedes.

Rostrum.

Ingluies.

Capacitas
ingluiei.

Locus na-
tiuus.

Vitus.

Est autem auis hæc, longè maximo *Anser* maior, *Cygnio* vel par, vel magnitudine etiam superior: coloris albicantis, verum nō candidi omnino, sed qui fuscedinē & rubedine aliqua obscuratur. Nec vniformis hic etiā totius est color, cum alarum pennæ reliquis totius corporis plumis sint magis fuscæ. Tribus digitis membranâ quadam connexis, & retro calce, pedes constituuntur. Rostrum brachialis fere est lōgitudinis, sed minimè dentatum: superior rostri pars ad extremitatē instar vnguis alicuius auis, recurua deorsum flectitur. Non posui linguam videre. Conspexi tamen, ubi alioquin linguæ radix fixa hæret, corpusculum quædam perforata. In Capitis vertice eleuata quædam pennæ emicabant, cristam æmulantes.

Bursa, quæ sub rostro pendet, & quæ ab alijs *Onocrotalum* alitibus differentem admodum efficit, membranacea est, quam ita nonnunquam auis hæc rostrum versus retrahit, vt ampliùs ferme non sit conspicua, eandem postmodum ita sibi dilatari permittit, vt plurimarū etiam aquæ librarū capax reddatur. Imo is ipse, qui auem hanc circumducebat, totum planè huic caput proprium inferebat, & in aliquam etiam Oesophagi partem penetrabat. Hanc etiam saltitare, & in spectatorum gratiam ludos alios exercere iubebat. Sed quoniam mihi certò persuadeo, eandem sequente anno, qui *Iubileus* erit, *Romam* deferendam fore, ideo reliqua breuitatis gratiâ, quæ ibi obseruare poteris, data hic operâ, relinquo. Hoc solum adhuc mihi dicendum restat: dum, ubi locorū *Onocrotalus* hic captus fuisset, inquirerē, hoc me retulisse respōsi, in *Germania* captū prope *Danubium*, dum adhuc iuuenculus esset: quâuis postea intellexerim, quod ab *Indijs* allatus esset, ductorem eius aliquibus persuasisse. Piscibus nutrebat recentibus, quando ad manus erant, sin minus, sale saltem conditis. Quæ ratione in fluminibus piscaretur, & ingluuiem suam inferebat, se monstraturum pro-

minis ratio huic nostræ Aui hic præfixi *Nouæ Hispaniæ* incolam esse similiter conuincit. *Ouedus* quoque in Summaria sua *Indiarum Occident. Historia*, & illius præcipuè tractus, qui *Terra ferma* Hispanis appellatur, animalia enarrans, Auis recordatur *Alcatraz* ibi dictæ, similis planè *Onocrotalo* eiusmodi, qualem ipse *Bruxellis* prandente *Carolo V.* ad iocum productum viderat, magna ex pelui piscibus & aquà plenà, rostro suo piscantem, & pisces integros deuorantem; Auem ait esse aquaticam & marinam, anserinos pedes habentem. Horum *Americanorum* autem *Onocrotalorum* scribit maximum sæpe numero gregem conspici volantem, circa *Panamam* præcipuè, vbi mirum, & iucundum ad fluxum & refluxum maris habitatoribus spectaculum præbeatur.

Ouedus
Onocrotalos in India Occident. Terra firma ait esse.

Cum enim Oceano intumescente, & ad *Panamam* appellente, ingens piscium *Sardorum* aceruus & alluies simul congregetur, infinita *Onocrotalorum* eorundem multitudo aerem ibi obnubilat, qui in mare se modò præcipientes dant, ut pisciculos suffurentur, modò in aera se subleuant, ut illis tutò vescantur, idque toties repetunt, donec diræ suæ fami satis parentauerint. Sed quod adhuc magis ad spectatorum voluptatem facit, hoc est: quod aliæ ibidem grandes admodum, & rapacissimæ volucres dimorentur, *Caudæ infurcate* dictæ, quæ mirum est, quam *Onocrotalos* holce persequantur, ut coacti etiam sint piscium prædam eromere, quam aues rapacissimæ illæ priusquam in mare decidat, inter volandum in aere piscantur. Subiungit demum tantum ibi *Onocrotalorum* numerum reperiri, ut *Christiani* ad scopulos, & insulas *Panamæ* vicinas subinde mictant, pullos volatui adhuc ineptos deprædatum, quibus nauiculas & Canoas suas impleant, domumq. reportent. Verùm cum propter nimium hi adipem haudquaquam esui sint idonei, eundem liquant & lucernarum vsui adhibent. No- uitaque & veteri Orbi haud defunt huiusmodi volucres. Ita ut *Onocrotalus* iure merito dici possit *Cosmopolitanus*, hoc est vniuersi orbis terrarum ciuis & incola.

Quomodo
ibi pisces
iussurur.

Insignes adeò duæ in *Onocrotalis* Mexicanis notæ elucescunt, ut per has à nostratibus primà statim facie, à quouis etiam internoscantur. Intuere si placet, *Secundum*: quid huic cum *Oloribus* similitudinis quæso est? à quibus *Plinius* tamen vix *Onocrotalos* distare aiebat, nisi illo è faucibus altero veluti vteri generis propendente. Habet enim *Cygnus* collum longum: secundus hic *Onocrotalus* noster breuissimum, nec rostrum adeò erectum, quod supra quoque insinuauimus. Primus autem à secundo, & nostri similiter Orbis *Onocrotalis*, rostro suo denticulato, manifesto satis discrimine separatur.

Onocrotalus est Cosmopolitanus hoc est vniuersi orbis ciuis.

Duæ notæ quibus Mexicanæ à nostris Onocrotalis distinguuntur.

Aldrouandus in sui anatome *Onocrotali*, conspectam sibi fuisse ait superioris rostri mandibulam *Plantaginis* angustifoliæ, quinqueneruiæ dictæ, intus exacte figuram expressam gerentem, excurrentibus per eam quinque lineis, quæ cum asperæ fuerint, ac veluti oblonga tubercula, se credidisse eadem huic aui ideo data, ut comprimendo pisces ad inferiorem mandibulam, totidem veluti dentibus illos interimeret. Ast nostri huius *Onocrotali* longè diuersior est figura rostri, quod euidentibus sanè dentibus est conspicuum, tam supra enim quam infra, rostri margines dentiformibus apicibus insigniuntur.

Nostri Onocrotali habent tubercula quædam loco dentium.

Similes dentatas aues apud eundem reperio *Aldrouandum*, *Mergum* nimirum *Cirratum*, in quo dentes esse scribit duos, firmos, serratos & retrorsum flexos.

Aliæ dentatæ aues apud Aldrouandum.

Hoc

Hoc ipsum in aue *Fibro Bellonij* reperitur. *Anseres* quoque ferratis esse dentibus scimus, quos elegantissimis apud *Petronium Arbitrum* verbis, *Encolpius* ille fabularum dux, nobis descripsit. *Vix ad casæ*, inquit, *hostiolum procefferam, cum ecce tres Anseres sacri, qui ut puto, medio die solebāt ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt, fœdèq. ac veluti rabioso stridore circumstunt trepidantem, atque alius tunicam meam lacerat, alius vincula calciamentorum resoluit, ac trahit: unus etiam dux ac magister sentitæ non dubitat crus meum serrato vexare morsu.* *Cardanus* tamen lib. 10. *subtilitatum*, inter omnia animantia minimo esse capite aues ob volatum voluit. Ad huius paruitatem duo ait sequi: primum, ut stolidæ essent, alterum ut dentibus carerent.

Hunc Scaliger refutat.

Hunc *Scaliger* Exercit. 241. more suo falsè ridet. Et ne de paruitate capitis hanc quicquam aduersus ipsum ex eodem *Scaligero* afferam, dentes ait esse & auibibus *Diomedæis*, & *Anserino* generi, & alteri illi *Cornicis* magnitudine Oceani incolæ, quæ *Balanæ* os hiantis ingrediatur, venterculum erodat, cor petat, & tam vastam belluam interficiat, quæ à fluctibus eiecta postmodum & secta, aues eiusmodi viuas intra se nutritas plures habeat pinguissimas, & in cibis gratissimas.

Cardanus à *Plinio* defenditur.

Non destituitur suo interim patrocinio *Cardanus*. *Plinius* enim gravissimus author lib. 11. cap. 37. *Volucrum nulli*, inquit, *dentes præter Vespertilionem*. Veros autè, & alueolis suis infixos *Vespertiloni* dentes esse, meum inter murem & auem ambigentis huius animalis *Skeleton* ostendit, quod maiore ideo est industria filo argenteo connexum; quia subtilissimis à Natura fuit officulis compactum. Sed quid *Vespertiloni* cū auibibus commune est, si solum excipias volatum? Huius enim nec pænæ, nec veræ sunt alæ, nec pedes habet auium. Ad sunt præterea vbera, & est viuipara bestiola, & caudam insignem trahit, quæ quoniam non nisi in *Sceleto* videtur, aliquibus deesse fuit credita. Estque ut vno dicam verbo, *volans*. Poterat igitur absoluto potius sermone *Plinius* nullam auem dentatam esse pronuntiare. Nam eiusmodi veros dentes in nulla adhuc volucri inueni, quarum plures tamen & vidi, & aperui. Quid igitur? monstrane Naturæ fuerint, si quas aues dentibus minaces exhibemus?

Vespertilionis meū *Skeleton* monstrat huic cum auibibus nihil esse commune.

Aues veræ non habent dentes veros.

Quid ad hanc controuersiam respondendum.

At non libet hic omnem dentium notionem excutere, fiet id alio magis commodo loco. Hac sola puto, controuersiam hanc distinctione interea locupitum iri: si dicamus nempe, analogicè quosdam dentes dici, quod aliquum cum veris similitudinem; tam si ipsam figuram intuearis, quam si actionem respicias, gerant.

Natura nonnunquam metaphoratur.

Dentes igitur quoque nominabuntur, licet haudquaquam alueolis infixi per gomphosin, ex illis vel arte eximi possint, vel morbo verustate excidere soleant, quemadmodum in perfectis plerisque quadrupedibus vsuuenit: sed ex ipsa vel maxilla, vel rostro exorti non contigui, sed continui illis, Serræ autem cuius denticulata figuram exhibeant, non formæ ut in nostris sit dentibus, distincti, nec ad determinata ac varia masticationis officia distributi. Concedenda enim nonnunquam videtur Naturæ etiam, non Oratoribus solummodo & Poetis metaphoræ vsus, si loco hæc verorum dentium præferim, pinnis quibusdam dentiformibus abutatur. Quinetiam absque his solâ laborum acutie ad frangendum, & scindendum in nonnullis tantum pollet, ut dentibus nihil

nihil concedant. Noui, cum quidam temerario prorsus ausu, ex *Testudinis* marinæ maximæ ore, pressum adhuc, fixumq. *Trutta* caput (nam plurimis hæc alijs *Truttis*, capita saltem, in piscina quædam morsu præsciderat) extrahere satageret, nec dentes eius, quod nullos haberet, pertimesceret; huic semipollicem subito à bestia hac præmorsum fuisse, sine dentibus quidem, aut non sine vicario dentium instrumento, nouaculæ instar ferme incidente. Habet enim hæc rostri margines præacutos, itaque artificiosè compositos, ut inferiores simplices à superioribus bifidis, pyxidibus modo recipiantur, & arctè adeo claudantur, ut quicquid apprehendant, diuidant necesse sit, atque comminuant. Sunt mihi tam marinæ, quàm terrestres exquisita sceleta *Testudinum*: in quibus hoc mirabile valde extiterit, quòd *Pulmones* nō in medio ventre seu thorace, verum sub diaphragmate, inusitatissimo Naturæ ordine, repererim. De quarum anatome alia vice. Hoc meum magis magisque *Paradoxon* interim corroboret, nullum à pulmonibus receptum aerem cor ingredi, de qua re supra aliquid, dum de vitulo bicipite agerem commentus fui.

Rostrum acutissimū loco dentium *Testudine* datum.

Pulmones in ventre inferiore *Testudinibus*.

Sed hic mirari subit, cur *Onocrotalo Mexicano* dentes dati fuerint, qui ad tria in plerisque alijs animantibus inseruiunt officia, ad vocem inquam explanandam, masticationē iuuandam, & vim aduersus alia animalia propulsandam. Atqui vox nostris etiam edentulis est *Onocrotalis*: masticatio molaribus potius quàm serratis, quales hic conspiciuntur, sit dentibus: defensio verò exercis tributa est, *exerti autem nulli sunt, quibus serrati*, Plinio teste: nec avis hæc nostra multum est belligera, ut exercis egeat dentibus. At natura nihil frustra molitur. Quid igitur stabiliendum? *Plinius* idem lib. 11. cap. 37. *Præterea in os vergentes sunt dentes*, ait, *ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum*. Huiusmodi planè sunt dentes huic *Onocrotalo* exotico in os recurui, ut his capiat commodius, retineat facilius, deglutiat perfectius.

Cui vsui esse possint dentes *Onocrotali*.

Et tales prorsus in os vergentes dati sunt dentes etiam inter pisces voracissimos, & anthropophago, *Lamie* inquam seu *Carchariae*, veluti cum admiratione in capite carnibus denudato vidi sesquipedalis tantum longitudinis, quod in *Cassianæ Putei Lyncei*, iam sæpius laudati musæo adseruatur. Hoc quatuor solummodo dentium ordinibus est instructum, & ob id ut conijcio iuuentulæ alicui fuit ablatum, cum sex alioquin ordines habeat, & ad eam, bestia hæc *Cerberum* infernalem rictu suo terribilissimo æmulans, immensitatem excrescat, ut *Rondeletius* scripserit, aliquando *Massiliæ Niceæ* captas fuisse *Lamias*, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus fuerit. Quinimo seipsum, ait, in *Santonico* litore eam oris gulæq. vastitate *Lamiam* conspexisse, ut hominem etiam obesum facillimè capere potuerit, & canes ventriculum eius, piscium reliquias voraturi subire cœmodè valuerint. Quare existimare se *Ionam* in eiusmodi piscis ventriculo, diuinā prouidentia viuum triduo cōseruatum fuisse. Sunt igitur huiusmodi serrati dentes, non ad masticandum, sed rapiendum potius, & elcæ suæ vulnera raptim infligendum, a Natura effici. Hinc non est mirum, alicui ex *Onocrotalis* etiam *Americanis* nostris, voraciori quippe animali, ex rapto furtim, & ut diximus in fluxu ac refluxu maris *Sardarum* prædā viuenti, tales etiam dentes concessos fuisse. Et sic finio, plura qui velit *Aldrouandum* adeat.

Terribiles dentes & rictus in *Lamia*.

ACITL
Mergus Americanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MERGORVM familiæ aggregari hanc avem debere, totius videtur corporis habitus præferre. Penitus enim ad *Anates* pertinere eam, rostrum refragatur, quod minime largum, sed omnino acutum longumq; hic existit. Nigricat autem, nisi quod extremitatem versus luceolum sit. Oculi flammantes cum nigerrima pupilla. Superior pars capitis cum crista ad collum reflexa, ad fuscedinem tendit, quo colore superior quoque pars corporis tingitur. Alarum penna maiorem in marginibus albicant. Cauda, quam reliquum corpus, dilutioris nigritudinis est coloris. Inferior tamen colli, ventrisque regio plumis albescentibus vestitur. Instar *Anatis* pedes gerit, tres in digitos quidem diuisos, (calce sua addit a sed hos membranâ simul coriaceâ, & latiusculâ coniunctos natationi idoneos. Crura pedesque eiusdem sunt coloris, castanei nimirum. Notandum hic, rostrum longius paulo, & acutum magis, quam sculptum est, in pictura proflare.

SCHOLIA EIVSDEM.

QUO penitus in hoc aquaticarum avium pelagus, piscandi illas, capta diq; gratiâ me promoueo, eò in Syrtes magis incido laboriosas, & obsecrato cælo meras palpo tenebras. Hanc enim, quam præ manibus habemus, coloribus suis egregiè depictam, & membrorum proportionem suam aptè scriptam, in *Mergorum* genere reponendâ esse Avem, animus diu suavit, nec adhuc penitus dissuadet. Ast cum *Mergis* interim ipsis, & ego mergor, & dū auxilium à veterum nostrorum monumentis imploro, auxiliatricem quidem hi manum mihi porrigere tentant, verum ambo demum à vorticibus illis obsecratum, & perplexitatum involucribus, quæ oscitantia nobis antiquorum in describendis avibus peperit, prorsus absorbemur.

Videatur
hæc avis
ad mergos
pertinere.

Sed de Mer
gis apud
veteres ma
xima est
difficultas.

In primis enim, cum *Mergi* vocabulum haud Græcæ sit originis, & à Græcis illis scientiarum culminibus *Aristotele* præcipuè, nos pleraq. nunc temporis mutuemur, variæ Iuniorum qui *Græcos* interpretati sunt, natæ fuerunt opiniones, quænam vox Græca, *Mergos* significare debeat. *Mergos* enim ubiuis in aquis obuias volucres quin veteres Græci nouerint, extra omnem contro- uersiam esse debet. Sed cum & *Anates* aquis se mergant, & *Mergis* vulgò, hoc tempore ita appellatis, in pluribus signis sint simillimæ, hinc non leuis & hæc dubitatio orta fuit: an *Mergorum* etiam nomine *Anates* donare æquum esset.

Dubitarur
quæ vox
Græca la-
tinis Mer-
gū signet.

Aristoteles lib. 2. cap. 1. ubi aquaticorum animalium differentias assignat, inter ea, quæ in aqua quidem degunt, in hac victum, sed non aquam pro victu capiunt, nec ibi pariunt, etiam *Mergum* collocat, Græcà voce *Aethiam* eum ap- pellans: hanc enim vocem & *Gaza* & *Scaliger* ita vertunt. Et hic quidem eo lo- ci, *Mergum*, inquit, Latini, quoniam mare agat: hoc enim est mergere, Græci à colore fusco *ἄνυρ*. Est autem sub vno summo genere cum *Ardeis*. Atqui hoc ipsum *Scaligeri* argumentum, *Aethiam* *Aristotelis* esse *Mergum* à colore fusco quæ *Mer- gus* obtinet, desumptum; vnde & nomen *Aethiopibus* datum, persuasit forsan *Edoardo Vuotono* Anglo cap. 144. lib. 7. de different. animal. pro *Aethia* *Aristotelis* *Cornicem marinam* potius reponendam esse. Eandem esse, inquit, *Aethiam* cum *Κοράνη* *δεξιῆς*, id est, cū *Cornice marina*: *Authores* sunt *Hesichius* & *Suidas*: Quauis rursus *Aethiam* & *Cornicem marinā* separet *Arrianus*, ut apud eundem legere est *Vuotonum*.

Putant ali-
qui Mergū
esse Aristo-
telis *Ae-
thiam*.

Alij per
Aethiam
alias aues
signant.

Aldrouandus & ipse audiendus: *Ornithologus*, inquit, ex cuiusdam eruditi *Hispani* relatu *Mergum coruum marinum* (*Cueruo marino*) *Hispanis* appellari as- sent. Sed hoc nomen apud eos unam tantum fortè *Mergi* speciem significat; il- lam scilicet, quam *Mergum magnum*, nigrum, & *Carbonem aquaticum* *Albertus* vo- cat, & multi *Aristotelis* *Coracem* seu *coruum marinum* esse volunt. Idem de *Anglorum* *Cormorant* est dicendum. Sed idem *Aldrouandus* ait postea, hic more suo cuique suum se relinquere iudicium, cum nihil certi hic statui posse videatur. Quid? quod aliqui, ut *Perionius*, credunt *Virgilium* *Fulicas* appellare, quas *Aratus* *Aethias* dicit. Alij, inter quos *Scaliger* quoque, existimant *Mergos* ad *Ardeas* per- tinere. *Bellonius* aliam ac peculiarem auē producit, in *Creta* vrinari solitam, di- uersam à *Cormorant* & reliquis *Mergis*, eamq. *Aristotelis* *Aethiam* esse arbitratur.

Modum
vnde
vnde
vnde
vnde

Huc facit non exigui momenti argumentum, quod *Aristoteles* lib. 5. cap. 9. *Hist. An.* dixerit, *Mergi* (hoc est *Aethia*) & *Gauia* saxi maritimi oua bina, ter- naue ponunt. *Plinius* verò lib. 10. cap. 22. *Mergos* suos in arboribus nidificare scripserit. Ex quo loco cogere nonnulli volunt, *Mergos Latinos* non esse *Aethias* apud *Græcos*, cum aues quæ in marinis scopulis nidos fabricant, quàm maximè differre videantur ab illis, quæ in arboribus pariunt. Quamuis hoc ego tanti non faciam, cum *Plinij* hæc ibi verba legantur. *Gauia* in petris nidificant, *Mergi* etiam in arboribus. Quasi dicere velit, *Mergos*, & in saxi, & in arboribus nidum ponere solere. *Anates* certè siluestres siue lacustres, à quibus *Mergi* non mul- tū differunt, licet cōtinuò in aquis degant, fide dignissimorū tamen, partim rela- tione, partim experientiā ipsa edoctus noui eas non modò turmatim in *Germa- nia*, ex locis illis, ubi aque gelu rigescunt, & corio durissimo clauduntur, discedere, calidiora loca petere, & in itinere sepe integros agros herbis satis luxuriantes

Argumen-
tum ex *Pli-
nio* *Aethia*
& *Mer-
gum* esse
différentes.

Huic argu-
mento re-
spondetur.

Aquaticæ
aues etiam
in sicco
oua ponūt.

denudare, & herbam illam ad radicē vsque demetere ac deuorare: sed sua semper oua in proximis arboribus veteribus ponere, ibique, ne à maribus reperiantur, abscondere. Mares enim harum vbi oua inuenerint, frangunt, & deuorant, vt suis cum fæmellis denuo coire queant. Exclusis verò pullis, vnum post alterum ore arripientes in vicinum deportant lacum, donec omnes cōgregauerint. Deinde matres per totum diem pullos comitantur, donec pennis hi corpore tecti liberè natate, securè auolare, & cibum sua sponte quærere valeant. Interea tam ardenti suos amore pullos prosequuntur, vt licet fugantur, redeant tamen subitò, ipsosque imbelles filios sub alis, ab omnibus cutos insidijs tegant, & quantum licet, tueantur.

Gallina ter-
restre vo-
lucris etiā
aquas pe-
tijt.

Sed non est mirum aquaticas aues etiam ad sicca concedere. Nam *Virgilius* etiam lib. 5. *Aeneidos* ipsos gaudere *Mergos* locis siccis nouit, cum *apricis* eos his verbis, & *apricis statio gratissima Mergis*, vocat: licet hoc ita *Alarouandus* interpretetur, quod ament loca ideo aprica, vt siccescant, cum aquis continuo fere immergantur. Mirum hoc magis est, quod mihi iucundum simul & ridiculum præbuit spectaculum: cum viderem *gallinam*, terrestrem volucrum, quæ pullos *Anatinos* excluserat, quæq. eos ceu mater ascititia comitaretur, quando iam ad paludem forte fortuna anaticulæ illæ prima vice peruenissent, & relictis pullis gallinaceis socijs suis, *Natura* duce, aquas petijissent: cum viderem inquam, *gallinam* eam hæsitantem diu, gemebundam, glocitantem, & anaticulas suas euocantem: tandem, quòd plus apud has *Naturæ* motus, ceu veræ matris amor & instinctus posset, quàm affectus quo in nouercam veluti suam, *gallinam* inquam nutriculam, ferebantur, redire noluisse comperi. Vnde & *gallina* aduersus naturalem suam inclinationem, materno potius amore, quàm nouercali odio commota, aquam ingressa & ipsa, & aliquouſque anaticulas illas natando comitata fuit.

Authoris
nouus Mer-
gus ex O-
uidio alla-
tus.

Verumenimvero nondum de *Mergo* sopita hæc lis tota est: nouum hic ego ex *Ouidio* argumentum, & nouum simul emergere *Mergum* procurabo. Cum *Æsacus* regia progenie satus, nymphen adamasset *Hesperien*, hæcque insectantem fugisset, & à *Colubro* morsu interiisset, *Æsacus* dolore motus, vt mortem suam simul conscisceret, è scopulo in mare se præcipitem dedit. Sed huius *Tethys* miserata cadētis, molliter ipsum excepit, & plumis texit, & in *Mergum* vertit. Quod dū ille agrè ferret, & mori continuo tentaret, sub mare repetitis vicibus mergebatur. Huius descriptionē ex *Ouidij* libri vndecimi sine *Metamorphoseon*, cum ad nostrum iuuentum mirè faciat, huc adferre planè necessarium est. At igitur:

Hic ex li-
bris Meta-
morpho-
seon de-
scribitur.

Indignatur amans se inuitum viuere cogi,
Obstariq. animæ, misera de sede volenti
Exire, utque nouas humeris assumpserat alas,
Subuolat, atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus, furit *Æsacus*, inque profundum
Pronus abit, lethiq. viam sine fine retentat,
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput est à corpore longè.
Acquor amat, nomenq. manet, quia mergitur illo.

Confi-

Considerandi hi quoque diligenter sunt, qui in principio huius fabulæ leguntur versus:

*Protinus aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem substrictaq. crura gerentem.
Aspicis, (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies, &c.*

Hæc profectò verba, nisi omnia me fallunt descripta signa, minimè nobis eam depingunt auem, quam hoc tempore pro *Mergo* venditamus. Quare locus hic *Ovidianus* etiam *Aldrouando* negotium facebat: ob id inquit, *peculiarem hic Mergum describi: quis autem ille sit, unicuique ex his Ovidij verbis hariolari licitum esse*. Certum enim est, nostris vulgaribus *Mergis* collum nec adeò productum, nec longa internodia crurum esse, quin ab *anatum* cruribus non multum ea recedere. Et propterea *Ornithologus* dicebat, veteres non plura *Mergorum* genera fecisse, quòd cum *Anatibus* ea confuderint. Sunt enim *Mergis* nostris crura non admodum absoluta, & breuiora potius, & non eodem situ, sed posterius: quamobrem incommodè ingrediuntur. Et ut lib. de *Natura rerum* legitur: *pedes habent in cauda, ita, ut in terra stantes instar hominis pectus erectum præferant*.

Ovidij Mergus non potest esse ille quem nunc ita vocamus.

Rationes afferuntur.

An autem *Ovidianus* hic *Mergus* tam affabrè descriptus, sit idem cum *Virgiliano* & *Lucretiano* (hi ambo Poetæ enim non corporis figuram, sed clamorem potius designant, varium pro varia tempestate) adhuc valde est ignotum. Et *Virgilius* quidem *Georgicor.* lib. 1.

*Iam sibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore Mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marine
In sicco ludunt Fulicæ.*

Dubitatur an Virgilij & Lucretij mergi sint iidem cum *Ovidiano*.

Lucretius autem lib. 5.

*Accipitres atque ossifragæ, mergiq. marinis
Fluctibus in salso victum, vitamq. petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant prædaque repugnant;
Et partim mutant cum tempestatibus vna
Raucifonos cantus.*

Hæc cum animo meo probè consideranti omnia, in mentem venit; nullam ex illis auibus, quas *Aldrouandus*, & ante hunc *Ornithologus Germanus* pro *Mergis* descripserunt, verum *Ovidianum Mergum* esse. Quare quouis contendere pigrore ausim, nulli aptius aliti, carminibus supra delineatam formam, quam illi, quæ omnibus nunc *Ciconia nigra* vocatur, conuenire. Videtur hanc meam coniecturam *Oppianus* quoque ratam habere, cuius verba (cum is ad manus mihi iam haud sit) ex *Aldrouando* recitabo. *Æthiæ* (has mergos plerique vertunt) *insatiabiles sunt*, ait, & *maximè voraces, pisces ingestos mox alio reddunt, atque etiam viuos nonnunquam*. Sole inter amphibias aves volitando piscantur, ita ut simul, utrumque faciant. *Congros, Anguillas, & alios lubricos læuesq. pisces deglutiunt*. Alios quoque pisces *Delphinorum* & *Canicularum* in-

Probabile valde est *Ciconiam* nigram dictam, esse *Ovidij mergum*.

Rationes huius afferuntur.

star persequuntur. Ex his luce clarius est meridiana: *Æthiam*, siue *Mergum* hunc in magnarum subfellijs auium volitare, cum *Congros Anguilla*sq. possit & viuas deuorare, & viuentes per aluum reddere. Hoc autem *Ciconias* albas factitare (quibus *nigræ* magnitudine respondent) *Germani* norunt, quibus auis hæc est communissima. In vulgò dictis *Mergis* tam maioribus quàm minoribus, tale quid hætenus minimè est animaduersum; vt qui corporis mole longè à *Ciconijs* superantur. Noui, qui autopsiâ didicerunt, *Ciconias*, & *Pauones*, cum sa-

Ciconijs
& pauoni-
bus saepe
per podi-
cem viui
deglutiti
serpentes
exerunt.

Quæ diffe-
rentia sit
inter Cico-
niam nigrâ
& albam.

pius serpentes, quos deglutierant, per podicem viui illis exissent, erecto vropygio adparietem, tam diu anù applicui se ne inuitis elaberentur, donec sensissent nempe intus serpentem demortuū fuisse. Vocamus autem *Ciconiam* commu-

Ciconiæ al-
bæ in Ger-
mania fre-
quentissimæ,
in Italia ra-
rissimæ.

Vnam solâ
author Ro-
mæ vidit
in viginti
octo annis.

Ciconiæ,
nescitur vn-
de veniat,
& quò a-
beant.

ni nomine *Albam*, licet nigris quoq. pennis vestiatur. *Nigram* verò *marinam* hanc *Ciconiam*, quam *Ouidij Mergum* credimus esse, quòd excepto ventre, tota nigret: albis vero nigrisque alarū pennis altera illa *Germaniæ* & *Galliæ* communis-

sima, in *Italia* verò rarissima, adornatur. Ego sanè viginti octo his annis, quos *Roma* egi, non nisi semel, & vnicam quidem albam in culmine *Turris Comitum* (*Torre di Conti* vulgò) conspexi *Ciconiam*, nescio quo vento huc perlatam. *Albi-*

uandus quoque *Italus* se nondum, iam tamen senex capularis, *Ciconiam* (quòd ager hanc *Bononiensis* non alat) vidisse fatebatur. Sed mirandum proflus cum certum sit *Ciconias* ante hyemis aduentum, ex *Germania* ad loca tepidiora, & calidiora migrare; *Italia* autem *Germaniæ* sit contigua, & calidior, quòd huc non peruolent. Quare optimè *Plinius* dixit lib. 10. cap. 20. *Ciconia quoniam à loco veniant, aut quò se referant, incertum adhuc est. E longinquo venire non dubium, eodem quo Grues modo, illas hyemis, has æstatis aduenas. Aristoteles quoque lib. 8. Hist. anim; cap. 16. inter aues quæ hyeme latent, & Ciconiam numerat. Verum apud Aristotelem capitis huius sensus adeò latet, vt neque Gazar, neque Niphus, neque Scaliger illum satis hætenus eruere potuerint, quos adire poteris interpretes. Atque de Ciconia alba hæc obiter dicta satis sint.*

Nigræ Ci-
conia, siue
Mergi Oui-
diani ex-
acta descri-
ptio.

Author ha-
bet Scele-
ton huius.

Nigram verò *Ciconiam*, siue *Mergum* hunc nostrum *Ouidianum* diligentius describere lubet, cum hunc domi meæ & exenterari, & perpolitum ex hoc *Sceletone*, integrum inter alia plura adhuc existens, erigi curauerim. Huius longitudo à rostri cuspide ad pedes vsque, sex cum dimidia, est spithamarum, quam eandem mensuram expansæ alæ conficiunt. *Rostrum* solum, (in quo lingua subrubens & brevis conspicitur,) *Romanum* pedem est longum, duarum vero spithamarum crura sunt. Capacitas gula tanta erat, vt aue per pedes appensa, ex eadem sua sponte rana grandis excideret, & adhuc quatuor integræ in eius *ingluvie* reperirentur. In *stomacho* verò ex duriore carne compacto, ossicula erant plurima *ranarum*, & exucca quædam massa, fimo haud absimilis. *Cerui* etiam sesquispithamam erat longa. *Pedes* & *crura* macilentia. Quæ omnia *Ouidianæ* descriptioni apprimè quadrant:

Ouidij de-
lineatio
examina-
tur.

————— *substrictaque crura gerentem,*
Hoc est, non in brenitatem contracta: sed macra, & exilia, veluti *substrictam*, hoc est, aridam pellem & cutem dicimus. Dixerat enim postea *Ouidius*: *Fecit amor maciem*. Et addit, *Aspicis (ostendens spatiosum in gutture mergum)* Hoc est, tantæ capacitatis gulam, vt & *ranas* integras, easque plures, & vt *Oppianus* vult

vult, viuas quoque *Anguillas* & *Congros* ingurgitare valeat. Hunc *Mergum* quoque nostrum, siue *Ciconiam nigram*, vt iam à me annotatum est, insinuare voluit, vbi dixit, idem *Naso*: *Longa manet ceruix, caput est à corpore longè*. Ad sunt demum *longa internodia crurum*. Solum pennarum colorem *Ouidius* nobis haud depinxit, qui talis est, vt & ipsum ego examinaui, & ad viuum artifice pictoris sui manu, coloribus exprimi curauit saepe iam memoratus *Cassianus Puteus* noster *Lyneus*. Alarum, dorſiq. totius color subniger est, vsque ad ventrè imum. Hæc tamen nigredo subæruleo, purpureoq. licet obscuriore, colore est mixta, sed prædominante fuscèdine, in maioribus præcipuè alarum pennis. Collum à dorſi colore iam ampliùs recedit, & gratissima quadam subærulei, purpurei, rubescentis, subuirescentisq. miscela oculos mirè delectat. In *Columbarum Anatumq.* collo eundem repereris florentem colorem. Et quoniam non nisi inferior ventris regio longè sub pectore incipiens, plumas habet albicantes & molliores; auis tota, nigra potius propterea, quàm alba appellatur. Gracillimus est in oculorum orbita, in toto rostro, in cruribus, pedibusq. puniceus, & *Minium* antiquorum, siue *Cinabrium* nostrum æmulans rubor: quæ omnia simul iuncta, hoc est, magnifica corporis totius structura, & ex varijs iucundisq. coloribus composita symmetria, auem oculis nostris exhibent elegantissimam. Non est quidem omnino *palmipes*, vt *Anates*; sed tres pedum digiti tenaci tamen ad medietatem vsque membrana cōnectuntur, calce sua retro satis longa, & vngue forti roborata. Quare non sine ratione *Oppianus Æthiam* hanc *amphibiam* dixit, quòd nempe volando, & natando sibi victum indagare possit. Et *Ornithologus* ideo in *Heluetia* hanc reperiri in siluosis, montanis, simulq. in fluuiatilibus locis, bene animaduertit.

Vocatur nigra & tamen non est verè nigra.

Cur vocetur amphibia.

Ciconia, nigra à veteribus non reperitur descripta.

Hæc circa paludes & loca maritima reperitur.

Caro habet piscosum odorem. Varijs cibis vescitur.

Huic nostræ opinioni robur addit, quòd à nullo veterum *Ciconia nigra* hæc designata fuerit. Vnum enim genus solum *Ciconiarum*, album illud, quod in vrbibus agit, in summis tectis, fumariorum cuspidibus, & turrium apicibus nidos ædificat, ab *Aristotele* & *Plinio* proditum fuisse, animalium historię ab ipsis editæ probè nobis contestantur. *Albertus* tamen hunc *Mergum* nostrum, *Ouidianum Ciconijs* associat, dorſo omnino nigram, ventre subalbam, & in locis non habitatis ab hominibus, sed in paludibus deserti nidificare eam voluit. At si colorem acutiore oculorum acie perlustres, non est niger, qualis in veris *Ciconijs*, sed ex varijs mixtus, qui *anatibus* nonnullis, *Indicis* præsertim dictis, est vsitatus. Atque, vt ex aucupum nostrorum mihi fide constat, paludibus, lacubus, & maritimis ripis hæc assident aues, in has volant aquas rapinæ inhiantes, & saepe sub has sese mergentes piscando vitam sustentant. Non est admodum frequens *Roma* hæc auis, quæ nonnunquam tamen cum alijs maritimis alitibus in *Campo Floræ* venû exponitur. Tã verò piscosum caro habet fœtorè saporemque, vt etiã *Felis* nostra illã sibi proiectam auersaretur, nec attingere vellet.

Neque est quod mihi obijcere quis possit: veros *Mergos* piscibus potius, quibus insidiantur, vesci; in hac autem *Ciconia nigra* nos nihil piscium, sed ranas meras reperisse: Insuper *Ornithologus* in sua dissecta hæc *Ciconia nigra* inuenerit quiquillas quasdam stercorosas, cum reliquijs *scarabæorum*, vel *locustarum*, eorundem nempe capita & vaginas; vnde conijcit eam tum herbis, tum crusta

inte-

intectis velci *infectis*. Existimo enim non inter quadrupedia solummodo, sed quoque in volatilibus pamphaga quædam reperiri animalia. Nouimus *Ciconias* *albas* serpentibus, lacertis, ranis, non modò intentas & infensas; & ob id lege in quibusdam regionibus cautum esse, ne interficiantur, cum à venenatis illis purgent animalibus: sed nouimus hoc quoque, inuisas simul esse illis, qui alueria plurima habent, & mellificio dant operam: mirum est enim, quàm ingens *Apibus* damnum inferant, cum floribus insidentes incautas adorianur, & confestim deglutiant, vt in earum ventribus myriades *Apum* non rarò repertæ fuerint. Quare huius gratià nocumenti, non arcentur modo à pratis, sed solo- petis etiam petuntur nonnullis in locis, & prorsus necantur.

Cogēte fa- me anima- lia non ra- rō edūt in- fuetissima sibi. Verum quid magis mirabile, quàm cogente fame aliquando ab hominibus non solum, sed vilissimis quoque animalibus ea deuorari alimenta, quæ nunquam prius gustauerunt? *Talpas* sub terra viuentes solo radicum esu vitam tra- ducere certissimum est. Nuperrimè tamen binas viuentes captas, vigin-

Exemplum de Talpis, quæ carnes etiam vo- rant. ti quatuor horarum spatio ex pede suspensas domi habui: ac cum iuberem vt puer meus alteram viam aperiret, vt internorū viscerum structuram in ea, & cordis rectiūs motum intuerer; vbi primū alteram huic dilaniatæ famen- tem admouerem, tam rapido motu, tam auido morsu in mortuam viua inuo- lauit, vt non cessarit, nisi & intestina, hepar, ventriculum, cor, pulmonesq. prius, quin carnem omnem musculosam, sola pelle & ossibus integris remanen- tibus, quàm citissimè absumpsisset, atque ita integrum ferme animal in alium suam recondidisset. Quæ & ipsamet *Talpa* viginti alijs suspen- sa horis vixit, & post mortem vix quicquam in ventriculo suo chyli, ex tanta carnis portione reliquum habuit. Instruxit profectò *Natura* hoc cæcum animal pulcherrimo dentium ordine, cui similem prorsus in nullo adhuc alio conspexi. Valde autem (quod vix credideram) murium dentes ab his variabant. Habent enim *Talpa* in vtrauis maxilla sex incisores, binosq. caninos, & hos superiores triplo lon- giores inferioribus, & quinque vtrinque molares pectinatim, & ad amulim seiplos recipientes, atque durissimam quamq. materiam comminuentes molen- tesq. ita vt tota dentium series, ad triginta sex ascendat, & tam abiectum, he- cifugum, cæcum, subterraneum, pusillumq. animalculum, hominem *Natura* magnum miraculum, quaternario dentium numero etiam superet.

Atque hæc mea de *Ciconia nigra*, est sententia: quæ si cui minus arridet, ve- riora nos doceat, & auem cum primis producat, cui *Ouidiani Mergi* notæ com- petant magis, & ad quam speciem similiter auium, hæc eadem *Ciconia nigra* fit reducenda, astruat Non ignoro placere nonneminis, hanc *Ciconiam* *nigram*, *Ibin* facere. Sunt enim *Ibes* ex *Aristotelis* testimonio lib. 9. Hist. anim. cap. 27. *Alba* & *nigra*. Sed obstat imprimis: quòd hic nempe author *Ibes*, siue *Ibides* *Aegypti* incolas facit, quam mirè amari ab illis scribit *Ælianus*, propter humiditatem, lib. 15. cap. 20. Si quis enim, ait, vi atque impetu *Ibin* ab *Agypto* exportet, illa quidem ab insidiatoribus ultionem capit, vel cum magna sua perniciem: tem enim sibi fame consciscens, raptoribus studium in se exportanda extra *Agyptum* va- num esse ostendit. Et idem *Plinius* lib. 10. cap. 28. Inuocant & *Aegypti* *Ibes* suæ contra serpentium aduentum. Hanc alij timent rursus auem, vnde *Iuuenalis* Sat. 11. (re-

An Cico-
nia nigra
sit Ibis.

Ibis Aegy-
pto est pro-
pria tantū.

Crocodilon adorat

Pars hæc, illa paret saturam serpentibus Ibin.

Per Ibin puto rapacem diramq. volucrem intellectam ab Ouidio fuisse, quod Elegia sua in Ibin mordacissima demonstravit, cum detractorem, inimicum & calumniatorem suum, suppresso proprio, Ibis saltem nomine dire proscindit, & mala huic simul omnia imprecatur.

Secundò repugnat, quod Ciconia hæc nigra, siue Mergus Ouidij rostrum habeat rectum, Ibis verò aduncum. Plinius enim lib. 8. cap. 27. Simile quiddam, inquit, & volucris in eadem Ægypto monstravit, quæ vocatur Ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maxime salubre est.

Post tam varias igitur disceptationes hæc tandem subiit mentem sententia, posse forsitan non incongruè Gallis Anglisq. Auem dictam Cormorant, antiquorum Mergum appellari, de qua necesse prorsus iudico hic illa enarrare, quæ Carolus Antonius Puteus observauit in piscatione, quam auis hæc exercebat in Gallijs, præsentibus huic ludicro spectaculo Christianissimo Rege, & Illustrissimo Cardinale Barberino; hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Solent in Anglia assuefacere Coruos marinos ad piscium prædam, nō aliter atque nos in Italia volucres rapaces ad auium rapinam edocemus. Venduntur autem ita edocti Corui marini pretio nō exiguo. Huiusmodi piscatoriam venationem in gratiam Legati Cardinalis Barberini exhibitam, & Coruos seu Cormorantes simul piscantes in Fontebellaquensi, Gallicè Fontenablo, dicto loco quatuor vidimus, qui omnes cum vulture quodam maximo Galliarum Regi ab Anglia Rege dono missi fuerant, vnà cum harū auium magistris & instructoribus. Corui hi sapius in canali ibidē in Truttarum piscatione exercitabatur. Dum autē è cubi- culis suis ad piscinas transportarentur, capita & oculi ipsis obuelabantur, ne in transitu perterrescerent. Detractis igitur vbi ad flumina peruentum erat, obuolueris illis, & ima colli parte prius per ligulam coriaceam leuiter astricta, ne deglutire quos cæperant pisces, valerent, in torrentē præcipitabantur. Hi repente aquis se immergebant, diuque sub his pisces velocitate mirabili sequebantur fugientes, quas vbi assecuti rapuissent, ex aquis emergebant, piscemq. quilibet rostro suo leuiter compressum deglutiebat, donec quatuor vel sex pisces hoc modo quiuis ingurgitasset. Tum demum à magistris suis Anglicanā linguā ad manum seu pugnum vocabantur, ad quem obedientissimi conuolabant, & paulatim pisces omnes, vnum post alterum nempe, eosq. tantillum saltem rostri pressurā laesos euomebant. Finita autem piscatione, loco eminentiore his coruis collocatis, ligulam ex collo soluebant, viā ipsis ad ventriculum liberā permittā, & pro cibo, prædæ partem cuiuslibet piscem vnum inquam, proieciabant, quem dexterrimè hi per aera descendente hiantē rostro excipiebant. Voces autem quibus ad manum vocitabantur hi Corui, erant Con, Con, (Germani dicerent Kum, Kum) quod linguā Anglicanā, nihil aliud sonat, quam Veni, veni, Hæc Carolus Antonius Puteus, cuius supra quoq. industriam in explorandis animalium plerorumque, Auium tamen præcipue proprietatibus, iure ac merito laudauimus.

Immensi laboris esset, si nunc eas quoque controuersias componere auissem, quæ de hac ipsa aue Cormorant occurrunt. An sit Corax nimirum, siue Coruus.

Aqua-

Ibis ad rapaces videtur pertinere.

Quid Ouidius per Ibin suam intellexerit.

Cur Ciconia nigra non possit dici Ibis.

Videtur Cormorant Gallorum esse Mergus antiquorum.

Carolus Antonius Puteus piscatione quā auis cormorant dicta exercebat ad auhorē exactè perscripsit.

Superfunt
plurimae de
hac aue
cormorant
corruer-
unt quas a-
lij decidat.

Aquaticus (vt *Gaza* vertit) *Aristotelis*? Et an *Aristotelis* hic *aquaticus* *Corvus* idem sit cum illo, qui à *Plinio* sub hoc nomine producit? An verò *Plinianus* hic *Corax* sit *Phalacrocorax* Iuniorum Græcorum? Et an hic idem *Phalacrocorax* idem sit cum *Aristotelis* *Corace*? Has lites, quas neque *Ornithologus*, neque *Aldrouandus*, nec alij plurimi decidere hætenus doctissimi viri potuerunt; cõponant, quibus maius est otium. Hoc solum dicam, productam à nobis auem piscatricem hæc *Cormorant* *Gallis* & *Anglis* dictam, prorsus esse illam, quam *Albertus* *Carbonem aquaticum*, & *Mergum magnum* vocat. *Aues palmipedes sunt*, ait, *Mergus varius* & *Mergus magnus niger*, qui à quibusdam *Carbo aquaticus* vocatur. Et cum hic niger sit, vt paulo post subiungam, ideo nonnullis, inter quos *Ornithologus*, non inepte *Acthia* esse *Aristotelis* existimatur. Alij potiùs *Coracem*, quàm *Aethiam* esse volunt eiuldem *Aristotelis*. Adeò *Cimmerijs* obruta omnia sunt tenebris in veterum monumentis, vt veritatis tibi sol nusquam illuceat. Nobis certè non licet esse tam beatis, vel placet esse tam laboriosis, vt in abstrusis veterum sensibus, aut possimus semper veritatem eruere, aut velimus subinde quod hodie plurimi conantur, dum Naturam negligunt, tempus perdere.

Sapius al-
tercãdo, &
subtilius ve-
terum sen-
sus inquire-
do verita-
tem & tem-
pus perdi-
mus.

Cormorant
eur hodie
Scharbus
dicatur.

Hoc interim quod affirmem, nunc vnicum habeo: hunc *Carbonem aquaticum* seu *Corum marinum* siue *Cormorant*, plerisq. nunc *Scharbum* dici, vt coniecturam non absconam prorsus *Ornithologus* ducit; *Vel*, inquit, à *Coruo*, qui *Italis* *Carbo* & *Coruo* dicitur, vel ab atro carbonis colore: nam vicini nobis *Galli* carbonem vocant *Scharbon*, ipsi *charbon* scribunt: (pronunciant nempe aliter quam scribunt) in qua sententia etiam *Albertus* fuisse videtur, carbonem aquaticum hanc auem nominans, vel ab acumine marginum rostri eius, nostri Germani enim acutum dicunt *Scharpf*. Hæc ille.

Cormorant
Gallis fo-
nat *Coruus*
moriens.

Claudius
le Feure
doctiss. &
humanissi-
mus vir.

Atque ob hanc reor causam *Galli Cormorant* quoque, quod nihil aliud sonat quàm *Coruus moriens*, appellant, id quod etiam ab eruditissimo, & reconditoris doctrinâ philosophiæ pollente, suauissimorumq. morum viro, amico meo *Claudio le Feure Parisiano* mihi approbatum fuit, quod ob colorem nempe luridum, nigrumq. morti dedicatum, hoc nominis auis hæc sortita fuerit. Hic mihi idem affirmabat, dum *Sequana Parisijs* inundaret, eiulmodi *Cormorant* non paucos comparuisse, qui & ipse eorundem piscationem paulo ante delatam in patria sua sapius conspexerat.

Vera de-
lineatio
Scharbi si-
ue Cormo-
rant à Cas-
siano Pu-
teo autho-
ri cõcessa.

Hanc similiter auem idem *Eques Puteus* noster, genuinis suis coloribus, & vera partium magnitudine in *Gallijs* exprimi curauerat, quam penes me iconem habeo apprimè *Ornithologi* & *Aldrouandi* descriptioni competentem. *Longitudo* quatuor & amplius est spithamarum, corporis crassities *Anserem* ferme æquat. *Color niger*, nisi quod capitis vertex capillatus, colli supremi mediocri portio, & sub capite ad rostri principium plumæ albescant, maculâ inter hanc albedinem nigriusculâ & non parua interclusâ. Sub ventre quoque ad crurâ præcipuè candidæ sunt pennæ. Reliqui corporis pennæ omnes nigrent, verum non tam saturo atroq. colore vt in *Coruis* nostris, sed aliquid cinerei sub obscuri, atroq. rubentis & in collo subcærulei admixtum habeat. Oræ pennarum in cauda quoque albent. *Crura* quæ breuia sunt, & *pedes* valde nigrent, quorum *digiti* perpetuis circulis annulati, crassa coriacea membrana nigraq. ad extre-

mos, vsque ungues validè satis compinguntur. *Rostrum* (quod longum erat quinque digitos, & luteolum) hoc peculiare obtinet, quod superior eius pars in fine acumen habet, quo vneo veluti harpagone acutissimo, ad extrahendos firmandosq. pisces dexterrimè utitur. *Gulam* patentissimam habeat oportet, cum hæc quatuor, & sex etiam mediocrium pulcium priusquam in ventriculo detrudantur, capax existat.

Tot igitur relictis alterationibus, hanc quam hic exhibemus aquatilem, quem *Mergum Americanum* asseueremus, quæcunque tandem avis illa sit ab *Aristotele Aethia* appellata, quam *Gaza Mergum* vertit. Si namq. omnia argumenta pro vtraq. parte ad lancem exegerimus, silentium tamen indicetur. Pauca enim admodum sunt sine aduersario, cetera etiamsi vincunt, litigant, ut *Seneca* hic verbis & ipsa rei veritate utar. *Mergum* hanc auem voco, non quod *Mergis* nostratibus, quorum & icones & descriptiones apud *Aldrouandum* & *Ornithologum* videre licet varias, in omnibus sit similis, si *rostrum* præsertim consideres (quod huic *Americano* est acutum magis, longiusq. & *Collum*, quod productius quam *Europæis*) sed quod authoritate *Americanorum* hominum hoc ita esse edoctus nunc probè fuerim.

Mergus Americanus esse hæc avis attruitur.

Non est tamen omnino nostris *Mergis* similis.

Non ignoro à *Carolo Clusio* in *Exoticorum* suorum lib. 5. *Mergum* similiter *Americanum* proponi, verum is cum nostro hoc similitudinis prorsus parum habet. *Mergum* autem eam auem esse *Jacobus Plateau*, à Nautis ex *America* redeuntibus acceperat, nautarum eorundem solo fretus testimonio, & *Clusio* ita persuaferat. Hos ego nec laudo, nec vitupero testes. Possunt enim in *America* æquè, atque penes nos diuersæ *Mergorum* species existere.

Carolus Clusius alium *Mergum Americanum* producit.

Veluti autem anno proximè elapso à *F. Gregorio de Bolivar* plurimum cognitionis & auxilij in hac mea componenda historia accepi, ita nunc iterum à Reverendo admodum *Fratre Petro de Aloayla* maximè fui adiutus. Est autem vir hic doctissimus, *Ordinis S. Dominici* localis, in *America* & quidem in principatissima *Peruani* regni ciuitate *Limana* natus, qui adfectum etiam librum habet de *Americanis* sui ordinis negotijs, prælo propediem commitendam. Huius amicissima confabulatione, cum sæpe hic *Romæ* de *Americanis* rebus colloqueremur, mirabiliter fui recreatus. His autem mihi verbis *Mergum* hunc delineavit.

Frater Petrus de Aloayla Limesinensis pluribus auctorem iuuit.

ACITLI ad speciem illarum avium accedit, quæ Hispanico nomine *Pato* dicuntur, & *Mexicana* hæc vox *Acitli* aliud propriè non significat, quam hanc auem, quæ quoniam in aqua & subtus aqua continuo commoratur, ideo hoc nomen accepit. *Acit* enim idem dicit, quod *Aqua*, & *Li* rem aliquam, ad aquam nimirum pertinentem. Vocatur autè avis hæc *Peruana* lingua, *Nunnuma*, & duplex earum differentia reperitur. Una earum est quæ longissimè volant, sunt enim corporis mole graciliores, & sapore in victu excellentiores, cum carnem habeant absque onerosa pinguedine. De his compertum est, quod pullos suos statim ut eos natare vident, derelinquant, ut ipsi pulli cibum sibi quætere cogantur inter *Iuncos* præcipuè, ubi procreantur. Sunt hæc in natatu præstantes, & sub aqua quidem velociore, quam supra eadem; ita ut nullus eos facile piscis effugiat. Submergunt se aquis, diuq. valde sub ipsis dimorantur.

MERGVS AMERICANVS.

Avis hæc nostra *Mergus* esse *Americanus* à *F. Petro de Aloayla* approbatur & describitur.

Vocis *Acitli* explicatio.

Visu

Visu pollent acutissimo, ita ut turbata etiam aqua, & longè & acutè cibum suum speculentur, capitantq. *Indi* varijs has modis capiunt, sed præcipuum dicam. In *Palude Mexicana*, ubi harum plurimæ stabulantur, *Indus* aquam intrat, suumq. caput in *Angaram* aliquam immittit, quæ similitudinem habet cum quadam cucurbita rotunda, ibique ad collum usque submersus manet, eminente solo capite vasi eidem infixo. Vas itaque tantummodo supernatare conspicitur, quod cum aibus imponat, securæ lignum illud esse putantes, circumstant. Quare *Indus* arreptis auium pedibus, capit eas submergit, enecatq. donec ceteræ insidias olfacientes diffugiant.

Secunda species earum est, quæ nunquam volant, licet alis haudquaquam destituantur, sed quoniam ab his grauior corporis moles, haudquaquam sustentari potest. Propria harum imago auium hæc est, quæ hac in tabella profertur. Sunt *Mergi* hi in natando admodum veloces & promptissimi ad piscium raptum se submergunt. Ponunt oua sua in terra, & pullos suos non aliter ac gallinæ procreant. *Indi* has aues immundas censent, ideoq. ab earum elu abstinere, nescio qua vana persuasi opinione, quod eas cum *busonibus* sub aqua coitu commisceri censeant. Penis in his est longus valde & retortus. Nescio etiam an non superstitionem sapiat, quando *Americani* tantopere aduersus fascinationem laudant auium harum pedes & rostra, quæ subinde infantulis suis è collo, ceu certissima quadam amuleta, suspendunt, ne ipsis maleficus aspectus noceat. Hispani dicunt *Aoiar con mal ojo*. Unde & *Virgilius*.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.
Pinguedo harum quoq. laudatur ad tollendas maculas, in facie oriri solitas, *Hispano* sermone *Pecas* dictas. Pennis quoq. earundè vtuntur ad medendum mulieribus vteri dolore vexatis. Harum enim combustarum penarum fumus naribus ab ipsis hauritur, quamuis hoc commune sit alijs rebus facientibus crematis, lanæ præsertim sordidæ, si ab hysteris fumus incensæ recipiatur. Verum *Indi*, qui vera CHRISTI fide nondum sunt imbuti, existimant Deorum suorum furilium nutu, iussuq. auem hanc mulierum vuluis, & infantium morbis delatam atque dicatam fuisse. Hæc *Frater Petrus*, de *Americano* suo *Mergo*.

Nos etiam nostros habemus maiores, minoresq. *Mergus maior* aliquibus etiam *Colymbus maior*, à *κολυμβήν*, id est, natare, & *Vrinatrix maior* vocatur. Minorem solumus *Mergulum* appellare. Talibus *Franconia* nostra in stagnis suis, ac piscinis, quarum plurimas & utilissimas habet, abundat, & in fluminibus etiam euidenter *Pegnitio* & *Moeno*, ubi non rapidè feruntur, sæpius cum volupate mergentes & emergentes, veluti ludibundos eos conspexi.

De maioribus *Mergis* referebat mihi olim *Theophilus Molitor Lynceus*, hos semper in aquis degere, in littore rarò sedere, nidificare in lacubus, in folijs nempe *lunorum* ac *Typharum* inclinatis, in hisque tam artificiosè nidum construere, & erigere, aquis innatantem, ut à vento hinc inde villo absque periculo moueatur. Quinque etiam aut sex oua ponere: *Minores* aiebat frequentius sub aqua se abscondere, quando præcipue sibi insidias strui aduertunt, & post longum denuo interuallum, alio in loco erumpere. Quare à piscatoribus sub aqua interdum in retibus capi.

PICVS AMERICANVS

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

OMEN hic nullum adscriptum est. Rostrum in aue nulla maius reperiri existimo. Superior autem huius pars rostri, inferiore dimidio latior est, variegantibus multa, cum venustate coloribus ex viridi, albo, caeruleo, croceo, rubro, flauo versus extrema tamen, & acumen ipsius, magis magisque rubello. Est & hoc cum admiratione quadam spectandum, medietate capitis, adeoque frontem integram in rostrum absumi. Oculorum pupilla nigerrima, reliqua tunicarum pars flaua circulus has ambiens puniceus, & extra hunc area alba est. Colli inferior pars crocei diluti coloris, pectus vero castanei saturati, inter hoc tamen & collum rubedo levis apparet. Dorsum nigriusculum. Alae ex triplici colore constant, fusco nempe, subfusco & castaneo mixtae, qui in extremis magis diluitur. Inferior ventris & posterior pars niuea, & caudam versus rubello colore scintillat. Cauda autem nigerrima simulque solito longior, id quod a sculptore hic non obseruatum fuit. Pedum digiti ante ac retro bini, ijque duplo, quam in haecenus descriptis auibis videre licet, longiores, coloris subalbidi sunt, & recuruis unguibus. Crura per intervalla caeruleo colore notantur.

SCHOLIA EIVSDEM.

A Ntequam de meo hic quicquam addam, operae pretium esse censeo, eam prius breuiter delineationem similis ferme auis subnectere, quam Carolus Antonius Puteus mihi libens communicauit ex viua aue desumptam, quam

Regē Gal-
liae vidit,
cuius ico-
nem autho-
ri dedit.

quam ipse apud *Galliarum* Regem in *Fontebellaquensi* atrio, loco *Gallis Fontaine-bleau* dicto, videtur. Quantum autem ex effigie coloribus suis inducta, mihi animaduvertere licuit, hæc eius facies, hi colores fuerant.

Avis hu-
ius in Gallijs
visa deleri-
ptio.

Avis hæc *Pica* ordinariâ paulo maior est. Rostrum quod latum est admo- dum, superiore sui parte, vbi capiti adhærescit, viridiusculo colore tinctum ex eodem virore ad acumen ipsum lineam producit, inferiore vero parte ca- piti quoq. commissa cæruleo lucet colore. Totum reliquum rostrum instar li- gni serpentini atro rubentis, intercurrentibus nigris maculis ac lineis quam- plurimis est pictum.

Magnitu-
do.

Rostrum.

Rostrum autem eidem vacuum fuit & concavum, & adeo propterea leue, vt vires exiguas haberet, & neque moribus acrioribus rem apprehenderet, neque perstringeret. Hocque interna sui parte croceo, versus extremitatem tamen illius cæruleo, fulgebat colore.

Lingua mi-
rabilis.

Lingua gerebat compressissimam, non multum formâ suâ dissimilem præ- longis pennis illis, quas in collo galli gallinacei habent, hanc per rostri lon- gitudinem deducebat, & extendebat; eratq. coloris verè carnei, & quod mi- ratus esses, ex vtraq. sui parte quibusdam veluti plumulis filisq. minutissimis distinguebatur, quæ eandem veræ pennæ faciem æmulari faciebant.

Pennæ in
collo.

Pennæ autem in collo vsque ad pectoris medietatem, vt albicantes erant, quarum extrema fuliginis terminabat color, sic in dorso & capite erant ni- gricantes.

Oculi.

Reliqui
corporis
pennæ.

Aræi rotunda oculos ambiens, nuda pennis, crispata tamen aliquantulum pilis, violacea tenebatur, prout in *Psittacis* quoque videre licet. Reliquum corporis coopertum erat pennis multælini coloris. Caudam non habebat, ve- rum in procinctu erat, eandem emittendi, aut potius delapsam remittendi. Cuius initia quidem ex pennis constabant obscure albicantibus, nigri, multe- lini, & cinabrium æmulantis coloris. Hæc etiam caudæ suæ præludia, aus- sepius eleuabat, ac demittebat, quemadmodum facere *Reguli* auctæ- minimæ, aut *Motacillæ* assolent.

Pedes.

Vox.

Vitus.

Pes quilibet in binos erat filius digitos, tam retro quam ante, & coloris qui- dem superius violacei, inferius cinerei. Saltitabat frequenter, & cantum huius- garrum picarum non absimilem voci, edebat. Hanc minimè caueæ inclam, sed ligatis alis, in quodam asserculo parieti infixi, seruabant; ibi garriebat & spatiabatur. Rebus omnibus ferme, vti & *psittaci* faciunt, velcebat, au- dissimam tamen erat acinorum, ex vuarum racemis decerptorum, quos eui- fos sibiq. proiectos dexterrimè per aerem delapsos raptabat. Caro totius cor- poris saturatum violaceum referebat colorem. Hæc *Carol. Ant. Put.*

Alia rela-
tio de simi-
li Aue Fra-
tris Petri
Aloisij.

Et cum in hoc sim, vt eorum qui similem auem viuam aliquando conspex- runt, testimonia producam, non prætermittendum censeo quod *Fr. Petrus de Aloisa Americanus*, quem supra etiam cum laude nominaui, de eadem mi- hi narrabat.

Vocatur
hæc avis
Hispanica
lingua
Carpintero,
& Pe-
ruana Ta-
catata.

Quæ de hac aue, inquiebat, vernaculo ab Hispanis sermone *Carpintero*, & lingua *Peruana*, *Tacataca* dicta, commemorantur, hæc sunt. Quod caput ve- delicet habeat rubrum, & illius proprietas sit arborem excauare, multique in

in partibus perforare, ut nidum ibi pullis suis conficere valeat.

Peruasi sunt sibi habent *Indiani*, huic aui notitiam esse cuiusdam her-
bz, quæ vim habeat, ferrum etiam dirumpendi, aperiendiq. omnes se-
ras. Ut autem herbam illam *Indiani* consequi valeant, aiunt se pessulo ni-
dum occludere, & ad arboris pedem aliqua lintamina apponere: tum ad
herbam istam confugere auem, eandem apportare, claustro admouere, quod
statim frangatur & dissoluatur; quo effracto, herbam dimittere, quæ in ter-
ram cadens ab istis colligatur. Vocatur autem *Peruanis* herba hæc *Pyto*, ex qua
similiter auem *Pyto* quoque appellare consueuerunt. Si eos quæras, ubi loco-
rum herba ea reperiatur, omnes ad vnum se hoc ignorare fatentur.

Indis per-
suasum est
hanc auem
reperire
herbâ quæ
claustra
ferrea etiâ
aperiat.

Vocatur
etiam *Pyto*
America-
nis.

Cerebrum huius auis si dentibus applicatur, qui iam mouentur & calum-
niantur, tam firmiter iterum consolidat, ut nunquam laborasse videan-
tur. Hæc *Fr. Petrus de Aloysa*.

Nondum quicquam hic à me determinandum est, priusquam aliorum quoq.
historiæ Americanæ, scriptorum de simili aue testimonia producam, ut quan-
tum cum nostra conueniant aut discrepent eorundem descriptiones, unicuiq.
clarum euadat. Placuit autem primo loco ipsissima *Ioannes Lerij* verba recitare
quæ cap. 10. leguntur historiæ nauigationis suæ in *Brasiliam* factæ. Inter reli-
quas aues inquit, *Americanorum*, primus locus cuidam *Toucan* nomine, dabitur. Is
columbus est magnitudine, colore ceu *Coruus*, excepto pectore, quod crocei est coloris, torque
munitus ab inferiore parte circumducto, detracto *Barbari* ad genarum, aliarumq. par-
tium corporis ornatum utuntur. Tum verò maximè apud illos est in pretio, quod salta-
tori ea utuntur. Nomen inde est sortitum *Toucan tabourace*, hoc est, plumæ ad saltan-
dam. Nihilominus tanta illis earum auium suppetit copia, ut mercibus nostratibus
permutare eas non grauentur. Auis istius rostrum reliquum corpus longitudine superat,
cum quo *Gruis* rostrum minimè est comparandum. Ita que pro monstruosissimo totius orbis
rostri est habendum. Ergo non immerito *Bellonius* unum cum nactus esset sub finem
tertij libri descriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, ac ea om-
nia quæ ab illo narrantur, de isto rostro necessario sunt intelligenda.

Quæ *Ioan-*
nes Lerij
de simili
aue scripta
reliquerit.

Color.

Nomen.

Hic idem *Lerij* eodem libro capite 7. se magis his verbis de pelle detracta
explicauerat. Partis illius pellem (quæ circa ingluuiem est nimirum) detractam
siccam (auis nomen retinet) siccata utriq. genæ applicant cera agglutinata, quam
Trayic nuncupant. Quibus ita aptatis dicas *Umbones* lupatarios ex ere inauratos ab
illis gestari.

Volupe fuerit lectoribus meis huc ea similiter interferere, quæ in *Summ.*
Ouidi historiæ *Occident. Indiæ* Italico idiomate scripto, & quidem capi-
te 43. reperio. Ait autem in *Terra firma* auem reperiri, quæ à Christianis
Picuro appelletur, quod rostrum obtineat admodum grande, si cum corporis
reliqui paruitate hoc compares, & quod valde graue sit, & plus omnino quàm
reliquum corpus totum ponderet. Hanc enim auem non maiorem aut certè
paulo maiorem esse *Coturnice*, plurimistamen pennis vestitam, ideoque minus
carnis habere quàm plumarum, quæ venustæ planè sint, ac diuersorum colo-
rum. Rostrum ipsi datum maximè longum, & tellurem versus recuruum,
ubi capiti adhærescit tres digitos transuersos latum. Linguam quam obtinet, &

Quæ *Ouidi*
de
eiusmodi
aue scripta
reliquerit.

Rostrum.

Lingua penna videtur.

Cur sit mirabilis avis.

Quomodo resistat Cercopithecis pullorum suorum rapitoribus.

Que Aldrouandus de hac aue habeat.

Cur vocet Picā Bressilicam.

Vocatur etiā pipieriura.

Qui scripserit alij huius minerint.

Vix vlla icon ab alijs producta cum nostra congruit.

Theuetus duas habet species.

Rostrum in aliqua harum auiū denticulatum depingitur.

Quomodo intelligendum sit quod tenuissima substantia rostro arborem excavit.

qua sibilum edit, pennam videri potius. In arboribus foramina excavare in qua intret, ibique sibi nidum fabricet. Auem esse profectò visu mirabilem, quoniam plurimum ab alijs differat, tam quod linguam attinet, quæ ut dictum, potius penna sit, quàm si rostrum ad reliquum corpus, ubi ferè nulla videatur proportio, metiaris. Nec vllam reperiri auem, quæ securior de suis pullis sit, nec *Cercopithecus* insidiantes plerisque auium pullis, pertimescat. Siquidem non possunt ipsi pullos suffurari ex nidis, quoniam vigilantissima hæc avis sit, nam ubi inimicorum aduentum animadvertit, iam ita se in nido suo componere, ut ex eiusdem foramine rostrum exferat, atque eo modo *Cercopithecus* excipiat, ut confestim discedant, & gratiam etiam aui habeant, ne peius quid ipsis contingat.

Sed nolo iam diutius illis immorari, quæ de hac aue alij recensuerunt, solum ex recentioribus *Aldrouandum* adducam, qui lib. 12. capite 19. Ornithologiae suæ historiam huius breuiter perstringit, sub nomine *Pica Bressilica*, quod *Pica varia* sit similis, si rostrum demas, & quod in *Bressilia* reperiatur. Scripserat olim ad Ornithologum *Ioannes Ferrerius* hanc latinis *Piperiuram* dici, quod piperis nempe esset voracissima, & ubi hoc ingessisset, egeret cistimè, quod postmodum eius regionis incolis maximo esset in pretio. Verùm *Americani* amici mei, quibus hæc æstate hic familiariter vsus sum *Rome*, de hoc ne verbum quidem, quare non leuem hac de re dubitandi ansam habeo. Describunt hanc similiter *Theuetus* in sua Gallica Antartica historia, & *Ambrosius Pareus* in opere suo chirurgico, *Boterus* demum sed breuissimè, in suis Relationibus.

Hoc monere satis nunc habeo, duas ab *Aldrouando* proponi icones, veluti ab ipso quoque Ornithologo; sed neutram cum nostra vsquequaq. conuenire, sicut nec illa quæ in *Gallijs* à *Carolo Ant. Puteo* visa fuit, cum nostra quadrat profus. Id quod me, ut credam mouet, non vnicam tantum huius speciem esse. *Theuetus* certè ut ipsum Ornithologus citat, duas agnoscit, vnā quæ magnitudine pipionem seu pullum columbinum, alteram quæ *Picam* referat. Et qui harum nobis depinxerunt effigies, in rostro non paruam dissimilitudinem ostenderunt. In altera enim denticulatum siue ferratum hoc faciunt: alteri alperitatem eam omnino adimunt. Nostra profectò effigies dentibus ceteris manifestè cernitur.

Sed animaduersione dignum censeo, quod *F. Petrus* & socij ipsius *Americani Hispaniq.* diu Noui orbis incolæ, pro certo mihi affirmauerint, hanc auem rostro suo arbores perterebrare: illa autem in *Gallijs* visa tenuissimum & leuissimum rostrum habuisse asseratur, quo vix molliusculam materiam, nedum duriores arboris corticem lignumque perforare potuisse iudicata fuerit. Et *Aldrouandus* tale sibi rostrum in suo *Mulao* adseruatam fuisse scripsit, tenuissimum membranæ instar, sed ossea tamen substantia, splendida, leuissima, caua, atque aeris intus capacissima. Vbi rectè obseruandum existimo, quod licet tenuissima fuerit substantia, ossea tamen extiterit: qua si animal viuam dextrè vtatur, mirandum minimè est, si repetitis tot vicibus atque percussionibus, corticem etiam arborem, & lignum forsan putridum, (hoc enim

instat.

instinctu quodam ab hac aue quæri crediderim) forare ac penetrare valeat, cum gutta etiam leuissima sæpe cadendo lapidem cauet. Et vel formicarum pusillorum exemplo animalculorum docemur, quid labor improbus possit. Cum enim *Plinius* lib. 11. cap. 30. miram earum diligentiam cursum ac recursum descripsisset. *Silices*, inquit, itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacumq. assiduitas. Quare non inuenusto *Hispani* vernaculo sermone suo; hanc auem *Carpintero*, hoc est fabrum lignarium, & *Peruani* à continuæ percussione sono, qui tac tac est, *Tacataca* appellarunt.

Atque hæc me causa mouit ut *Pici* potius, quam *Pica* nomine insignire eam voluerim, contra omnium eorum, qui ante me de hac aue quicquam commentati sunt, sensum ac mentem. Assentietur mihi, qui nidi fabricam considerauerit, quam *Pica* non in cauis arborum, sed in arboribus altissimis sibi concinnare studet. Lege si placet apud *Aldrouandum*, & oculis intueri depictum mirabilis artificij nidum, quem *Pica* in media arbore *Malo*, ex enascentis visci ibi ramulis construxerat, spinosis plurimis ramis ex *Oxyacantho* & *Pyrastr*o obleptum, atque ita arctè clausum, ut nec vnde exiret, nec ubi *Pica* ingrederetur, obseruare quis facile poterit.

Pici verò nidos sibi construunt omnes in cauis arborum, ut rectè *Plinius* lib. 10. cap. 18. monuit: sed non item rectè, quod *Picos* omnes *Martio* cognomine insigniuerit, adeoque specie pro genere (ut scholæ loquuntur) usus fuerit: cum *Picus martius* determinatam *Picorum* formam signet. Nisi quis hoc ipsum modotueri velit, quod *Pici* forsitan omnes, veluti animosæ aues, cum integram etiam crebra rostri percussione arborem deicere posse credantur, *Marti* ideo factæ fuerint; vel quia auspiciatæ sint aues, & in bellum sine *Martem* abituri *Romani*, non nisi auspiciatò *Urbem* egrediebantur. Libet *Plinium* ipsum audire. Sunt & parue aues, *Uncorum* unguum ut *Pici*, *Martio* cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subreptum felium modo, illi verò & supini, percussu corticis sono, pabulum subesse intelligunt, pullos in cauis educant, animum soli. At neque solos *Picos* in arborum cauis nidulari, sed *Upupa* quoque hoc facitare, ex *Aristotele* discimus lib. 6. de Hist. animal. cap. 1. *Upupa una*, inquit, suo in genere non nidificat, sed stipitem arborum subiens, parit sine ullo stramento in cauis. Miror hoc in loco *Aristotelis* interpretem *Augustinum Niphum*, quod *Albertum* reprehendat, inquiens: *Hac quæ Aristoteles ait de upupa Albertus mentitur de pico marino*. Licet enim *Aristoteles* non dixerit, *Picos* in cauis arborum nidos ponere, sed supra arbores, & non humi considerare veluti perdices faciunt, & coturnices: verissimum tamen est, quod *Albertus* dixit, cui & experientia, & *Plinius* adstipulatur. Erit igitur ob nidi structuram, lo- rumq. Auis hæc nostra *Americana*, *Picus* potius appellanda, quam *Pica*.

Et quoniam in *Picorum* varietate enumeranda, non conuenire reperio, qui de his aliquid memoriæ prodiderunt, addam breuiter illa, quæ olim mihi scripta reliquit *Theophilus Molitor Lynceus*, non auritus, sed oculatus testis, in auium enim natura atque proprietatibus indagandis, perspicacissimus fuit. Hic igitur septem omnino *Picorum* species obseruauerat. *Primus*, aiebat

N n n 3 ille,

Formica
continua
ambulator
ne silicis
attolunt.

Pici in ca-
uis arbo-
rum nidos
suos struunt

Cur *Pici*
Marti sine
facti.

Non soli
Pici nidifi-
cant in ca-
uis arboru
ut *Plinius*
vult.

Niphus ma-
le reprehē-
dit *Alber-*
tum.

Ratio pri-
ma cu no-
stra auis sit
potius *Pi-*
cus quam
Pica.

Authores
In Picorum
speciebus
variant, de
quibus cer-
iora reru-
lit Theo-
philus Mo-
litor Lyn-
ceus.

Prima spe-
cies.

Secunda
species.

Pici apibus
insidiatur.

Tertia spe-
cies.

Quarta spe-
cies.

Quinta spe-
cies.

Sexta spe-
cies.

Septima
species.

Hucusque
Theoph.
Molitor.

ille, est *Picus niger*, de hoc multa fabulantur chymici, de radice quadam nem-
pe, quam ore ipse apportet, & nidi sui foramen ligno per vim intruso, clausum
referet. Hic *Pica* maior longiorq. est, capite rubro, rostro longo & nigro, lin-
guam non latam (quam falsò *Aristoteles Pici* tribuit) sed teretem & in acumi-
ne corneam habet. Pennas in cauda acutas obtinet, quibus in ascensu arbo-
rum quoque vitur. Excavat arbores durissimas, in quibus oua sua locat.

Secundus est *Picus martius*, seu viridis notissimus, & hic in cauis oua quinq.
sex & octo etiam, sine ullo stramine ponit, pullos suos vermibus & mulcis edu-
cat. Hic ramos aridos hyeme excorticat, sub illis vespas, ac vermes quærit, quos
comedit, his deficientibus ad aluearia conuolat (quod plerisq. *Pici*, *Paro*, *Ra-
becula* & *Ciconia*, *Apiperdis* illis auibus est familiare) rostro illa aperit, apes eno-
cat & deuorat. Maio mense in silua arborem quærit interius putridam, ascen-
dit, rostro percutit, audito sono violenter ferit. Corticem & lignum quere-
num viride etiam, interdum ad quatuor vel quinq. digitorum transuerforum
crassitudinem perterebrat, donec ad lignum putridum perueniat, quo intro,
dimidia etiam vlnæ profunditate arborem excavat, in qua oua sua excludit.

Tertius & in ordine primus, ex maculosis (triplex enim maculosus est)
Picarius etiam vocatur. Hic niger est & albus, per corpus totum macula-
tus. Plures tamen nigras pennas in tergo habet, quam albas. *Pica* paulo est
minor. Sub cauda rubet vti & in capite. Rostrum huic longum & lingua
teres est. Apibus valde est infensus. Oua ad plurimum septem ponit.

Quartus est *Merula* paulo minor, priore adhuc maculosior. Pennæ in
cauda mediæ sunt nigrae, & acutæ. Oua sex ponit.

Quintus & in maculosorum ordine tertius, & inter hos minimus, circulos
habet in pennis per integrum corpus, quorum vnus albus, alter niger est. Hic
Passer domestico paulo est minor. Carne *Rubeculum* ferè æquat. Linguam
prælongam habet ac corneam: pedes paruos, sed ungues longos.

Sextus *Cinereus* vel *Ceruleus* dicitur. Hic rostrum quidem longum sed lin-
guam breuem habet. Non est ei cauda acuta, in qua tamen veluti in aliis quo-
que & capite cinereum ac cæruleum, in pectore, collo & sub cauda luteum,
vel ex luteo rubrum; in gutture album obtinet colorem. Pedes ipsi breues
sunt. Nidum hoc exstruit modo. Inuento aliquo sibi congruo foramine sed
ampliusculo, circumlinat illud luto, vel terrâ madidâ, quam rostro adducit, nō
aliter ac *hirundines* facere solent, & foraminis eam relinquit capacitatem, quæ
sibi ac famellæ suæ ad ingressum sufficiat. In hoc oua locat & pullos educat.

Septimus *gryseus* vix *Carduelem* magnitudine excedit, ascendit & descendit
per arbores victum quæritans, maculis eiusdem coloris in nigro conspersus
est, vt *Perdix*. In rimis arborum aridarum nidificat, intra cortices ac lignum.
In cavitatibus etiam murorum inter lapides oua sex plerumq. ponit, vna ex
parte rotunda, ex altera verò oblonga valde, & acuta. Non canit, quamuis
nec reliqui *Pici* cantillando aliam vocem exprimant, quam Ghik, Ghik. Hæc
Molitor noster, qui exactissimam plerarumque nostrarum auium hitoriam
vllò absque libro (adeò ipsi familiaria hæc erant) mihi reliquit.

Accedit huc alia, & potior quoque coniectura, ad *Picum* potius, quam

Picam referendam esse hanc avem *Americanam*. Quod pedes nimirum hæc binos in digitos, ante ac retro diuissos gerat. Id quod solis *Picis* peculiare esse *Albertus* annotauit, si *nocturnas* tamen quasdam *aves*, *Psittacum* etiam, & *Lynga* excipias. Quamuis & *Pico murali* & *nigro* tres ante, & retro vnum, esse alij scribant. Et scimus nos etiam *Cuculo* binos ante, & retro totidem digitos concessos esse. Sed quoniam & in cæteris proprietatibus, tam aptè cum *Pico* magis quam *Pica*, quæ tres ante, & vnum retro habet digitos, cõgruit, ad *Picum* libentius eã retulero. Vnde maximopere miror, plerumque *Ornithologos*, & inter hos diligentissimum nostrum *Aldrouandum*, rostratæ huic aui *Americanæ* siue *Picæ Bressiliensi*, vt ipsi vocant, in suis omnibus Iconibus, tres digitos ante, & vnum pro calce appinxisse, cum tamen & nostra pictura, & sculptura, & ipsum animal viuum in *Gallijs* visum & depictum, reclamant, vt ex supra datis descriptionibus, cuilibet manifestum euadit.

Nomen autem illud *Picuto*, quo ipsum *Ouiedum* hanc insignisse, supra monui; neque à *Pica*, neque à *Pico*, sed à rostro deriuatur, quod *Hispani* suo idioma- te *Pico*, & Itali *Becco* appellant. Sub huius *Picuti* nomine, hanc etiam *Cardanus* lib. 10. subtilitatum descripsit, cum inquit. *Rostrum maius est toto corpore, corpus autem coturnice paulo maius. Rostrium igitur longius, latum ubi capiti iungitur, tribus digitis, aduncum quo terebrat arbores, atque ibi à caudatis Simijs arte ac rostro, quanquam pusillum se tuetur pulchrè. Illud in eo mirum quod pennam habeat pro lingua, unde à natura aliorum omnium multum diffidet, sibilat vehementer.*

Ridet hæc omnia falsè *Scaliger* pro ingeniosa subtilitate sua, Exercitatione 234. In maxima omnium coturnice, ait, *pectus nunquam vidi latum digitos binos. Quantum igitur caput, cui affixum sit rostrum sesquialterum? Rostrium etiam debebat pectus rectum fuisse, quam aduncum, ad perterebrandam arborem, & inferendos ietus.* Sed cur risu dignus sit *Cardanus*, si ipse hæc ad verbum ex *Ouiedo* oculato teste, (licet hunc non nominet) tranferipit? Et cur non reprehendit *Ouiedum* potius *Scaliger*, quem ipse dubio procul vidit, legitq. cum non rarò ex hoc, & ipsemet suppresso *Ouiedi* nomine, *Indica* naturæ quædam miracula narret? Et cur accusandus *Cardanus*, si *Natura* in monstruoso hoc ludere rostro voluit? quod cum reliqua aue non eam habet proportionem, quam in plerisq. nostris videmus alitibus. *Koquor* hic mundus noster est, in quo polydædala *Natura* pro varietate sua, pulchritudinem inducit, & vt *Plinius*, ait, *quæ nobis miracula, ipsi ludibria sunt.* Præterea cum auis hæc non terebri modo arborem directè perforet, sed bipennis loco rostro suo ad excauandam arborem, & ibi nidum suum collocandum vtatur; non video cur non æquè aduncum, quam rectum volucris rostrum, hoc præstare & fortasse commodius possit.

Sed finiamus tandem, & admiremur simul, idem nunc, & olim persuasissimum fuisse figmentum, barbaricæ isti *Americanæ* genti, claustra aperiri nido huius auis applicita, ab herba quadam, quam ea ore apporet, quod *Plinius* etiam de *Picis*, ad quos hanc nostram retulimus, scriptum reliquit, loco paulo supra laudato. *Adactos*, inquit, *Caueris Picorum à pastore cuneos, admotà quadam ab his herbà, clabi creditur vulgo. Trebius* autor est, *clauum cuneumue adactum, quanta libeat vi, arbori, in qua nidum habet (Picus) statim exilire cum crepitu arboris,*

Alia ratio ex pedibus desumpta cur Picus potius quàm Pica sit hæc nostra auis.

Aldrouandus & alij male huic aui Americanæ digitos in pedibus tres ante, & vnum retro appingunt.

Cur dicatur Picuto.

Cardanus hanc sub Picuti nomine intellexit.

Scaliger Cardanum hic ridet sed absque vlla causa.

Quæ naturæ ludibria, hæc nobis miracula censentur.

Miram est, quod Americanis etiã hæc fabula de herba claustrum apertente sit persuasissima.

Plinius hanc
olim scrip-
sit.

Mirum me-
gis quod
Matthiolus
similia fri-
uola credi-
dit.

Authori
difficillimè
hæc persua-
dentur, qui
similia nec
vidit nec
audivit.

In huiusmo-
di miracu-
lis superna
ruralibus
res sepe su-
specta est
de diaboli
commer-
cio.

boris, cum insederit clauo aut cuneo. Hoc ipsum quoque *Democritum* & *Theophrastum* credidisse *Matthiolus* in nūcupatoria sui Herbarij epistola scripsit: quem ego miror magis, hæc ibi verba addidisse. *Quin etiam* *Aethiopide* herba tactu claustra omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis: id quod mihi miraculo non est. Memini enim dum superioribus annis *Venerijs* agerem, me quendam suspendamnatum vidisse, cui fores omnes patefierent disiectis feris, vna tantum herbæ admittat, signaculis quibusdam decantatæ. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in *Italiae* montibus proueniens, qua ab equis calcata, continuo ferri soluntur calcei.

Ego vt ingenuè fatear, potiore vitam meam partem herbarum quoque studiis insumpsi, & plurimorum simul familiaritate rhizotomorum sum usus. Verum eiusmodi naturalia plantarum miracula, nec vidi vnquam; nec à fide digno quoquam audiui.

Quod si admurmuratis verbis cantilenisq. res agitur, iam illa de diaboli commercio, auxilio, & suggestione suspecta sit. Scio equidem, plerisque hominum non facile contentos esse, ijs, quæ vbiuis obuia, & quotidiana sunt. Sed *caputina* illa libentissimè credere, appetere, & amplecti. Adeo fabulæ, deliramenta anilia, & superstitiosæ, *Cacodæmonis* astu excogitatae ceremoniæ, per vniuersum orbem facillimè disseminantur, vt ad *Americanos* & *Antipodes* nostros quoque iam olim penetrauerint.

Et quidni? Cum enim luce Evangelica variæ orbis nostri cogniti regiones essent illustratæ, & fraudes *Sathanæ* idco detectæ migrandum sibi putauit ad gentes noui orbis barbaricis ritibus plenissimas & veri *DEI* cultu orbatas. His cum superbiam, arrogantiam & tyrannidem suam diu misere exercuit, apud has idololatriam perfidè fixit, vt licet iam bona pars earum *CRISTI* doctrinam amplexata fuerit, remanserint tamen antiquarum superstitionum fomites quidam, è quibus continuo adhuc idolomania igniculi exhalant. Et quantum apud illos *Americanos* perditissimus hic humani generis hostis possit, partim historiæ eius orbis nos docent, partim ab ipsismet ego *Americanis* sed iam *Christianis*, partim ab illis etiam qui ad infidelium loca penetrarunt, vt miseros illos & à dæmone dementatos homines *CHRISTO* sacrificarent, edoctus fui. Sed legat hac de re qui velit, *Iosephi à Costa* quintum librum historiæ suæ occidentalis *Indiæ*: mirabitur simul & gentis illius mirebitur. Atque de *Pico Americano* hæc satis sunt.

HOITZITZILTOTOL

Auis picta Americana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRUM oblongum, acutum, tenue & tantisper curvatum nigricat: cum hoc caput, collumq. quod longum satis, in magnitudine proportionem obtinent. Colores niger, viridisq. saturatus, adeo per minima commiscentur, ut oculis se quasi nostris ambo occultent, qui tamen parvorum instar punctorum ex croceo, aureoq. pulcherrimo colore effulgent. Ex nigro vndiq. sed diluto magis, inferiorem colli partem color, usque ad pectus, idemq. dorsum venustat, nisi quod in hoc albæ minimæq. maculæ quædam apparent interspersæ. Putares in hac elegantissima & exotica aue, merum superbi *Pauonis*, aut *Phasiani* masculi, aut variegatum rutilantis *Columbæ* collum intueri. Alæ nigricant, sed anteriores harum partes candidis maculis lucent. Cauda subfusca ferme tota, principium huius tamen virescit, albescit extremitas. Pedes habet longos, nigricantes, subiles, tribus ante distinctos digitis, cum quarto posteriore, ex brevibus cruribus enatos.

SCHOLIA EIVSDEM.

P Arum est, quod commentarij loco hic adnectere possum, & iam nonne mini diffusior paululum visus fui. Adponam tamen hic primo loco quæ *Fr. Petrus de Aloaysa* mihi reliquit. Hæc auis, inquiebat ille; quam *Mexicani* *HoitzitzilTOTOL*, *Peruani* verò *Pilleo*, appellant, non comedit frumenti grana, nec corpusculum quicquam, nisi tantum substantiam & medullam florum, sed præsertim

Fr. Petri de Aloaysa Americani de hac aue verba.

Alimentum
huius avis
melleus li-
quor.

fertim florum spinis armatorum. Habet autem pulcherrimas pennas, quarum
usus est imagines conficiendi picturis simillimas, & alia huiusmodi precij
magni opera.

Recchus
nostre huius
confinis
alio loco
describit.

Nardus Antonius Recchus noster, hoc ipso *Mexicani* voluminis sui, quod
nunc primum mundo publicamus, libro 9. cap. 11. Auiculas plurimas sub
Hoitzitzil nomine, & pictas exhibet, & calamo describit, cum quibus magnam
hæc nostra ut corporis effigie, sic nomine similitudinem gerit. Hæc sola in-
ter utraq. est differentia, quod nostræ præter utrisq. communem appellatio-
nem *Hoitzitzil*, additur vox hæc *Tototl*, quamvis & illis septem differentiis
vnius speciei auibus, sua differentia etiam nomina dentur à *Reccho*, quæ tamen
in hoc omnes videntur convenire, quod sint *Hoitzitzil*. Quapropter fere adi-
gor, ut credam, hanc nostram avem quæ sine historia hic prostat, ad illas re-
ferri posse, de quibus loco laudato singulare caput *Recchus* scripsit. Licet enim
ibi colores non enumeret, sed varios solummodo esse dicitur, quare & avem
illam latinè *variā* nominat: credi tamen potest, eas huic nostræ haud absi-
miles esse, cum & ex illarum, & nostræ pennis ac plumis, artificum *Indorum*
industria, imagines elegantissimæ construi dicantur. Et cum his verbis caput
illud concludat: *Plures sunt harum auicularum differentia, colorum varietate ac cor-
porum distantes magnitudine.* Equum est credere & nostram hanc, licet picturā
grandiusculam, in illarum classe locum habere. Confirmat hanc opinionem
meam, quod *Fr. Petrus de Aloaysa* dixerat, hanc nostram sola florum me-
dulla nutriri, & *Recchus* asserat, suas illas tamdiu solummodo esse sus-
perstitas, quamdiu melligenarum herbarum flores ex quibus aluntur, per-
durent.

Quæ diffe-
rentia in-
ter nostrā
& illas sit.

Rationes
eius conue-
niant.

Prima.
Secunda.

In mentem itaque venit, an non affinitate quadam hæc nostra avis & à
Reccho enumeratæ *variæ* seu *pictæ*, attingant illam, quam *Carolus Clusius* Exoti-
corum lib. 5. cap. 2. describit, quæ *Ouirissia*, siue *Tominejo* appellatur. De hæc
enim sequentia apud ipsum leguntur. *Franciscus Lopez de Gomara* in *Historia*, quæ
de *Mexicana urbis expugnatione* scripsit, *Vicicilin* eam auiculam (quæ alijs nempe
Ouirissia, & *Tominejo*, & *Passer mosquitus*, & *Gonambuch* dicitur) nominat. *vide-
tur. Maximè inquit, admirabilis est in nova Hispania auicula incolis dicta vicici-
lin, corpore non maiore quàm Crabronis, oblongo & gracili rostro: melle xore & florum
succo alitur, rose tamen non insidet. Eius penna valde exilis, elegantis mixti coloris
à Phrygionibus admodum expetita, ut aureis flaminibus intertexant, præsertim illa
quæ in collo & pectore nata. Expirare, siue obdormiscere creditur Octobri mense, pedibus
ex aliquo ramo appensa, aprico loco: renasci autem siue expergisci Aprilis multis flori-
bus iam vigentibus, propterea Renata vocatur. Qui plura de hac nosse velit, ipsum
adeat Clusium, vel ipsos potius oculatos testes consulat, quos ipse citat (Ca-
salium, Ferdinandum Ouiedum cap. 48. sui Summarij. Augustinum Caraten lib. 1.
cap. 8. Hist. Peruanæ. Iosephum à Costa lib. 4. cap. 37. Thevetum cap. 48. singu-
larium Franciæ Antarcticæ, & Ioannem Lerium cap. 11. Hist. Americanæ.*

Videntur
hæc nostræ
aves cum
paruula il-
la Tomine-
jo Clusij
conuenire.

Hæc dicitur
sex me-
sibus arbo-
ri affixa
dormire.

Conueniunt mehercule omnia quæ modò retuli, cum *Recchi* nostri historia,
quæ suis ille *Hoitzitzil*, siue auibus varijs tribuit, de somno præcipue illo quo
arbori affixa pluribus detentæ hærent mensibus, nec nuge sunt, inquit, aut
eniquam

eniquam debet esse dubitatum, seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cucululum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi patura comparatum est, reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit.

Sed de mirabili hac & pusilla auicula, ea quoque commemorare libet, quæ Fr. Gregorius de Boluiar mihi pro certissima historia communicauit. In multis, aiebat ille, prouincijs ac Regionibus Indiarum tam *Nouæ Hispaniæ*, regionis *Peruanæ*, *Brasilis*, & *Guineæ*; quam *India Orientalis*, in *Insulis Philippinis*, & alijs, numerosa est diuersitas magnarum auium & paruularum, varijs coloribus distinctarum. Quapropter cum de paruulis agamus, quas in suo libro refert *Nardus Antonius Recchus*, quæ in *Noua Hispania* reperiuntur, dico relationem eam quam de illis habet, quæ sub nomine *Hoitzitzil* depinguntur, à veritate nequaquam alienam esse: excepto tamen, quod illæ omnes, quarum septem sunt, ibique à *Reccho* referuntur, eam proprietatem non habent, ad arborum concaua confugiendi, ibique per sex menses hyemis mortuas, vel quasi mortuæ videantur, latitandi, rostellisq. suis in arborem defixis, firmiter inhaerendi. Ineunte autem vere, reuiuiscere, alimoniamq. sibi quærere ex melle, quod in arborum, plantarumq. floribus delitescit. Quoniam primum hoc, quod dictum est, videtur tantummodo verum esse, in illa specie auium, quæ minima est omnium, & à *Peruanis Tomin*, vel *Tominejo* appellatur. Reliquum vero, quod de illis commemorat, certissimum est, quodq. ex earum pennis præciosæ vestes & imagines conficiantur & elaborentur. *Tomin* itaque auicula est adeo parua, vt nulla in orbe vniuerso minor reperiatur. Eius magnitudo est instar *Crabronis*, varijs perfectissimisq. depicta coloribus. Pedibus admodum pusillis & curtis. Est ex his aliqua, quæ caudam curtam habet, & rotundam pipionum more; alia verò tam longam & completam, vt bis, teruè longitudine sua reliquum totum adæquet corpusculum: In hac tres vel quatuor sunt pennæ colore præcioso variegatæ. Rostrum habent longum, tenue ac delicatum, & linguam instar acus, quam dum proferunt, duplo est, quam rostrum, longior. Hac mel extrahunt ex occultiore & profundiore centro florum, etiam si sit *Lilium album*, vel flos etiam oblongior.

Et quemadmodum *DEVS* & *Natura* neque in minùs vtilibus abundantiam, neque in necessarijs defectum monstrare voluerunt, sic etiam huic auiculæ idonea pro alimentorum suorum acquisitione, instrumenta procreauerunt, linguam inquam, longissimam, qua ad intima florum penetrare posset; & mirabilem hanc facultatem concesserunt, vt ipsa rei nulli inhærens, in aere saltem libero volitando, persistere tamen & ex floribus; sursum deorsum vbi velit, illis haudquaquam innitens, linguâ exertâ melleum lambere rorem, pro illo temporis spatio, quo indiget, valeret.

Alas autē tāta pernecitate mouet, vt visu percipi motus minimè possit; quin alis potius carere videatur, & vel tam exile corpusculum, absque alis subsistere appareat. Sic autem in aere suspensa, & ad partem inferiorem superioremq. floris conuersa, liquorem illum rostello colligit, & linguâ suâ quam deducit eò vbi necessarium est, suffurat. Tanta autem velocitate ex vna arbore ad aliam, ab vno loco ad alterum se confert, vt in hoc reliquas aues antecellere

Somnum huius auis etiam in suis cognoscit. Recchus.

Fr. Gregorius de Boluiar de hac parua auicula, historica relatio, auctori communicata.

Sola illa parua auicula ita dormit.

Hac graphice describitur.

Linguam longam, valde habet, qua mel exugit.

In aere hærens nec floribus innitens, ex illis mel sugit.

Alas celerimè mouet.

tecellere & superare longè videatur vniuersas, & ipsa volans oculis sapissime percipi minimè possit.

Hucusq. F.
Gregorius.

Hæc sunt præcipua quæ de huiusmodi auiculis *Tominejos* nuncupatis, dici possunt. Reliquæ species dictum hunc modum insequuntur plus vel minus pro earum corpulentia vel natura, quamuis maxima etiam illarum, crescendo nunquam attingat medietatem minimæ auiculæ, quæ in *Europa* inuenitur. Hæc Fr. Gregorius.

Quæ de
hac aue
amplius
examinari
possent.

Duo sunt, quæ ampliorem hîc disquisitionem mererentur. *Primum*, quomodo hæc auis solo melleo florum liquore pastuq. cibetur? *Alterum*, quæ ratione tot mensium inediâ macerata, superstes tamè adhuc arbori adhærescat? Veruntamen hæc cum altiora sapiant principia, quæ hoc loco examinare operæ minimè est pretium, ad alia transeamus æquum existimo, cum præsertim de mellis ex floribus haustu, naturâ, & fabricâ, succinctè quidem, sed neruosè, & solidè disputauerit *Princeps Cæsius* noster, in *Apiario* suo *Roma* typis expresso, quod consuli potest. De fame verò diuturna, quam varia sufferre innoxie animalia possunt, si temporis permiserit angustia, aliquid inferius, ubi *Chamaleontis* dederò historiam, delibabo.

Aristoteli
notissimū
fuit aues
quasdam
hyeme oc-
cultari.

Hoc vnum nunc reticendum haudquaquam censeo, *Aristoteli* minimè ignotum fuisse, aues quasdam hyemè abdi, & occultari, inter quas lib. 8. cap. 6. de hist. An. præcipuè *hirundines* numerat. *Iam enim visa sunt*, inquit, *multæ hirundines in angustijs conuallium nude, atque omnino deplumes*. *Scaliger* ad hunc locum. *Sed & in cauis arborum*, ait, *deprehense sunt alie aues apud nos nude, idque hyeme*. *Mutant enim quotannis aues plumas, idque æstate*. *Natura sapiens, cum plumas aduersus frigoris incommoda condidisset, non abstulit eas per frigus*. Atqui nos scimus eas quæ hyemè se abscondunt, hyemè plumis spoliari. Hunc eundem *Aristotelis* textum explicans *Augustinus Niphus*, hæc habet. *Vnde ut Albertus inquit, iam visa sunt hirundines, quæ in concavis arborum se condiderunt, & spectatum est in Germania in sylua quadam, ubi quercu putridâ incisa inuentus est cumulus hirundinum deplumium*. *Nec solum Albertus hoc probauit, sed Pompeius Columba vir maximus rerum naturæ rimator, se idem in Germania reperisse in concava cuiusdam arboris in imo fluminis exortæ, testatus est mihi*.

Scaliger
hoc idem
probat.

Hoc ipsum
Niphus do-
cuit.

Et quando iam *Germaniæ* facta est mentio, prætermittere haud debeo, quia pro rei huius confirmatione, & illa producam, quæ *Fortunius Licetus* lib. 3. cap. 10. de his quæ diu viuunt sine alimento, annotauit. *Afferenda hæc sunt*, inquit, *quæ de natura hirundinum Germanicarum mihi retulit Mathematicus insignis Galilæus, fratrem nempe suum in Germania stagnis hyemè vidisse retibus à piscatoribus captas congeries multarum hirundinum, pedibus, rostro & alis mirum in modum ad inuicem consarcinatarum, quæ in thalamis tepidioribus comportata, quasi reuiuiscere mouerentur primum, sese expedirent postea, mox etiam auolarent: audissetq. ab incolis aduentante hyemè, quotannis hirundines in ea regione, aeris inclementiam fugientes, non in remotissimam inde *Aphricam* (quod efficiunt *Italicarum* plurimæ *Lyria* rariiores) sed multas, ut dictum est, in vnâ congeriem colligatas, sub aquas demergi, ubi minus fauit hyemis, atque ibi latere ad vernum tempus simianimes.*

Hirundines
sub aquis
latescere
Galilæus
in Germa-
nia vidit.

Addam & ego aliquid ex *Germania* nostra ab oculato teste *Theophilo Mo-*

Idem Lynceus de Cuculo mihi relatum, finiamque. Hoc itaque sibi domi suae contigisse affirmabat. Cum famuli etenim aui paterni sui in prato quodam *Salices* vetustas, aridas & arboreas eradicassent, domumque vexissent, & duo earundem capita in fornacem, pro calefaciendo hypocaulo coniecissent, audiuerunt in eodem hypocaulo tertiâ vice *Cuculum* cantantem. Admirati hâc *Coccygis* hyme vocem, exeuntes, & capita *Salicum* è fornace extrahentes, in altero se quidpiam moritare animaduertunt: quare arreptâ securi foramen aperuerunt, & immisâ manu primùm pennas meras extraxerunt, postmodû viuum quoque animal arripuerunt, hoc est ipsissimum *Cuculum*, vegetum quidem, sed nudum ac pennis omnibus exutum spoliatumque. & commeatu planè destitutum: quem pueri gesticulantes, per biennium integrum in hypocaulo enutrierunt.

Theophilus Molitor Cuculum penes spoliatum in arbore latitantem vidit.

AVIS MEXICANA

Psittaci colore.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

HÆC avis statim in rostro, (quod aduncum nonnihil & cineritium est totum) inferiore parte ad caudam usque, hoc est in ventre toto minij colore rubet: qui idem color sursum per vropygium, ad dorsum porrigitur, nisi quod alarum versus principium cum virore rubor confunditur, qui ad ipsum ita collum protenditur, quod omnino virescit. Caput autem amethystino, aut hyacinthino colore diluitur. Circulus qui pupillam ambit, valde albet, orbita verò oculi est carulei saturati coloris. Vbi suum sumunt principium alæ, color est subluteus. Sequitur primus pennarum in alis ordo cum secundo & tertio dicti hyacinthini coloris. In medio tamen harum pennarum circumferentia intercurrit lineæ nearis subviridis usque ad finem. Cauda tota est amethystini coloris absque viriditate, dilutioris tamen versus finem. Pedes, qui tres ante & vnum retro digitos habent, inter cinereum ac violaceum ambigunt.

Ooo

AVIS

AVIS ANONTMA.

Nova Hispania.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRUM imprimis aduncum satis, & nigri admodum coloris est. Nigerrimos quoque oculos ostendit. A rostro ad verticem caruleus color emicat. A collo vero per dorsum integrum, ad caudam usque ex nigro & viridi commixtus scintillat. A rostro autem inferiore per ventrem luteolus color cum albicantibus quibusdam maculis hanc avem venustat. Alæ sunt viridis saturationis coloris, maculis tamen eiusdem coloris, sed longè dilutioribus, hinc inde pulchrè intercurrentibus. Cauda similis cum alis est coloris. Tibias pedesq. fuscis habet; & ungues digitosq. prælongos, tres anteriùs, & ponè vnum.

SCHOLIA EIVSDEM.

QUod ex sacratissimo suo ore salutis æternæ reparator nostræ Christianus Matthæi sexto capite pronunciauit inquiens: *Et de vestimentis quid solliciti estis. Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque metunt. Dico autem vobis, quoniam nec Salamon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis.* Hoc æquissima nos ratione de avibus quoque prædicare possumus, quas Deus in nouo præcipuè orbe, tam speciosis ornauit pennis, tam varijs distinxit coloribus, tam splendidè & superbè vestiuit, vt Peruanii olim atque Mexicani Reges, ex pulcherrimis earundem plumis, regalia sua parauerint indumenta, easq. argento, auro, gemmisq. longè prætulerint, & hodieq. illius orbis habitatores, perizomata, & insignia capitis ceteriq. corporis sui ornamenta,

Aves splendide à Deo vestitæ.

Auium pulcherrimæ pennæ in nouo orbe auro præferuntur.

menta ex his elaborata gestent, aulae & tapetes texant, clypeos, gladiosq. suos ornent, & miro artificio utensilia ex his varia construant. Quin in locis quibusdam mercatura publica plurimum dierum ex hisce exercetur, & apud Mexicanos nundinae ex auibis instruuntur, quae cum ad victum, tum ad operaplumaria coemuntur.

Varia parantur ex his utensilia.

Ex his publica mercatura exercetur.

Et imagines pulcherrimae concinnantur.

Sed & quicquid pictores penicillo tentare valent, hoc ipsi Apellae plane arte, paruis plumulis aemulantur, & ex his variarum icones rerum, plantarum, inquam, animalium, hominumq. effingunt, quae ad nos quoque deferuntur. Veluti & magni valoris, elegantisq. decoris tabulas aliquot, ex pennis elaboratas vidi in Summi Pontificis cubiculis, quae Christi & Sanctorum imagines repraesentant, tam ab Occidentis, quam Eois Indijs huc transmissas.

Verum & ad Germanos quoque plumatilis haec ars iamdudum transijt: quandoquidem domi meae habeo ex minutissimis plumulis, auiumq. villis, varij generis auiculas, tam concinnè compositas, tam veris expressas coloribus, inter quas & Psittacus triumphat, ut ipsas te viuas contemplari, & tuis palpari digitis putares, gestiresq. volucres, non quidem in pictura adumbratas, sed statuarum ritu solidè exstantes. Has cum ego olim Scipioni Cobellutio Cardinali amplissimo, doctissimoq. Bibliothecario Apostolico (cuius ut ego semper religiosus cultor exstiti, sic ipse me vnicè amavit) monstrarem, proh Deum immortalem! inquebat, & quò non humani ingenij industria peruatit? In quo artificio Europaeis, imò Americanis quoque omnibus palmam longè praeiungunt, industrij & dexterrimi Augustae Vindelicorum incolae, Urbis Germaniae totius, dixero, nitidissimae, amoenissimae, & ingeniosorum opificum feracissimae, ne quicquam nunc dicam de literarum bonarum, variarumq. linguarum, quibus habitatores eius plurimi pollent, cultu & exercitio: de splendore nobilitatis, in qua praeter ceteros Illustrissimi Comites Fuccari religionis Catholicae assertores ibidem florent: & de regimine Reipub. illius, in qua non ita dudum M. Velferus Lynceus eiusdem Duumvir sapientissimus, Urbi & orbi notissimus, & rei literariae illo seculo Triumvir dominatus est.

Germani quoque norunt hanc artem plumatilem.

Author habet varias auiculas arte ex plumis elaboratas.

Scipio Cardinalis Cobellutius.

Augustae Vindelicorum encomium.

Ex eadem igitur Vrbe praedictas dono accepi auiculas, cum raris alijs minutulis à Gregorio Aichingero ibidem Canonico, ob musicisq. praestantiam Germaniae Orpheo, & ob incorruptam triginta annorum amicitiam nostram, vero meo Pylade.

Gregorius Aichinger Germaniae Orpheus.

Sed misso antilogio ad rem accedamus. Hanc itaque, quam praemanibus habemus avem in earundem venustissimorum colorum classe volucrum collocandam esse autumo: ex quarum pennis & olim se Americani ornauerint, & eas nunc quoque maximi faciant. Quae autem haec avis sit, & quo nomine decoretur, cum ignarissimis equidè & ego ignoro. Cum huius nec nomen, nec historia in nostro autographo vlla existat. Malui tamen Psittacis eam, quam alijs associare alitibus, si colorem saltem spectes varium & pulcherrimum. Nam si rostrum aduncum magis haberet, & pedes in duos tantum, ante retroq. digitos fissos gereret, iam quin omnino Psittacum appellaremus, nulla penes me dubitatio exstaret. Hoc enim Psittacis omnibus, at non solis competit. Ast notavi ego hoc sedulo, quod à nemine scriptum reperio, ipsos nempe

Cur avis haec nostra ad psittacos pertinere videatur.

Quomodo psittaci modo duobus modo tribus pedum digitis videntur.

psittacos, quotiescunque gradiuntur, ascendunt, descenduntq. per clathras sunt duos pedum digitos ante retroq. porrigere, vbi verò cibum capiunt, & ori ad- mouent, tribus hunc digitis carpere, stringere & ita strictum tenere, donec rostro comminuerint, & deglutiuerint. Et quod mirum videri queat, maiorem posterioremq. digitum tam dextrè antrorsum, retrorsumq. flectunt, & mouent, vt te nescire fatearis, an Natura illum magis ad gradiendum posteriùs, an ad vescendum anteriùs, vtendum voluisse creauerit.

Quòd autem tam minores quædam, quàm maiores *Psittacis* aues, ob similes ferè colores ad *Psittacos* referri soleant, licet tales minimè sint, ex *Ulyssis Aldrouandi* lib. 11. Ornithologiæ disco. Nam cum in vtraq. India, inquit, quam plurima auicula minutiores reperiantur, & multiplici colorum varietate haud seruatæ, atque *psittaci* picturæ, certè harum specie prima fronte multas ab initio descriptas fuisse constat, quod eas à *psittacis* minusculis agrè dignoscerent. Tales suo loco sub nomine *passerum Indicorum* aliquot describentur. Et paulo inferius subiungit. Ad *psittacos* etiam, quàm ad aliud auium genus potius referendæ sunt, quas in India testè *leopoldo à Costa* *Guacemaias* vocant, aues *psittacis* maiores, sed colorum diuersitatis tenuitate illis per omnia similes. Operam hic ego prorsus luderem, & post *Apelem*ingere velle viderer, si quæ idem *Aldrouandus* à *Ioanne Bittnero* Germano (vt ipsemet ingenuè fatetur) egregiè adiutus, exquisitissimè, tam in *psittacum* differentijs enodandis, quam in capitis totius & linguæ præsertim atque loquelæ organis eorundem anatomicè explicandis, posteritati consignauit, vel renouare, ac veluti *Crambem bis coquere* hic tentarem, vel plura nouaq. magis at- texere existimarem. Si præcipuè *Carolus Clusius* in *Exoticis* suis quoq. consulta- latur, qui nonnihil post *Aldrouandum* adiunxisse visus est, ad quos ambos be- nignum ego lectorem meum ablego.

Ne tamen mori nostro morem non geramus, hoc est, omnino nobis dissi- miles atque *Laconici* prorsus iam fiamus, quæ hic *Romæ*, de pulchritudine saltem, & humani sermonis imitatione, nobis in *Psittacis* quibuldam obser- uare licuit (à duabus enim his dotibus, animi, vt ita dicam, ac corporis, verè laudantur) & nos proferamus, æquum iudico.

Egregiæ magnitudinis sanè ac pulchritudinis, cæteros, quos *Romæ* videre potui, antecellit *Psittacus*, ille, quem S. R. I. Princeps, & S. R. E. Cardinalis *Ma- drutius* omni cultu à me honorandus alit, *Phasianum* masculum non adæquans modò, sed superans etiam. Quatuor enim spithamas, seu mediam cannam, vt *Romani* nostri vocant, quæ quatuor est palmorum, ferè superat, si à summi- tate rostri, ad imum caudæ mensuram extendas. Hic coloribus tam variè bel- lèque pictus est, vt octo diuersos in toto eius corpore facillè numerare valeas, rubrum nempe, viridem, luteum, subluteum, albicantem, nigrum, cæruleum, subcæruleum, quem etiam colorem venetum, siue marinum appellamus.

Hic ipsissimus est, quem *Aldrouandus* inter *Psittacorum* species, secundo loco enumerat, & *Psittacum maximum* alterum vocat. Rostri pars superior alba & adunca valde, inferior nigra est. Circa oculos, qui subviridem colorem ostendunt, campus apertior & tempora albicantia. Caput, gula, pectus, dor- sum, venter, femora, alarum principia, omnia pulchro ac puniceo colore rutilant.

Aues psittacis in America plurimæ similes, maiores & minores.

Aldrouandus in historia psittacorum exactissima à Ioanne Bittnero Germano maxime adiutus.

Quæ Romæ ab autore in psittacis obseruata.

Maximus & pulcherrimus ab autore visus fuit Romæ apud Cardinalem Madrutium.

Descriptio huius psittaci.

lant. Et vt reliqua *Aldrouandi* potiùs aptissimis, quàm meis verbis dicam. Denique cauda, inquit, tota supernè pulcherrimo colore puniceo decoratur. (Addo ego extrema subcæruleo, mixtoq. ex rubro ac cæruleo elucere) Sed & remiges penna interiore parte simili colore puniceo rubent. Remigum tegetes, secundo in alis ordine luteo sunt, puniceis marginibus, cæruleo velut ocello prope apicem ornata. Remigum exterior superficies, & uropygium infernum saturo cæruleo colore tinguntur. Crura breuia ac pedes, digitis oblongis, vncis unguibus armatis composita, fusca seu cineritio obscura. Psittacus hic heri sui nomen, quod *Carolus* est, sæpe ingeminat, sed præter hoc & *Papagalli* vocem, pauculas profert alias. Olim plura loquebatur, musicales notas proferebat quoque, vt, *re, mi, fa* &c. nunc ætate prouectior, viginti nempe duorum annorum, pleraq. obliuioni tradidit.

Ad hunc coloribus & corporis mole (nisi quòd caudà iam, quæ prælonga erat, mutilatus sit) accedit ille, qui apud Illustriss. Cardinalem *Carolus Emanuel* Pium Principem verè magnificum, & præter prudentiam, qua maximè pollet, physicis quoque, mathematicis & alijs amœnioribus studijs excultissimum, conspicitur. Veruntamen virium robore priorem hic superat. Cum enim liberrimè nuper in cubiculo quodam deambulare, paucis rostri sui durissimi moribus ligneum quendam sedis pedem ita vulnerauit vt illum mordicus quasi diruperit. Vnde *Oppianus* etiam monet, non in ligneis caueis, quas rostro corneo suo exedit, sed ferreis eũ seruari debere, quæ nec ipsæ quandoque illæ sæ permanent. Hic ob loquacitatem olim heri suo charus, nunc nescio an ob senium, an ob desuetudinem plurimas, certè humani sermonis, voces deditic.

Cardinalis Pij encomium.

Hic magnum & robustum valde psittacum habet.

Et his similis planè Psittacus apud Ampliss. Cardinalē *Scipionem Burghesium* videtur, qui varia alia in amœnissimo Suburbano prædio suo ali curat animalia. Hunc cum liberè expatiari permittat, coerceri tamen ferreà catenà sesquilibræ pendente pedi affixà, mandat, quam facilè trahit nò solum, sed non raro etiam perrumpit. Quod & ipsum insignem auis fortitudinem demonstrat.

Apud Cardinalem Burghesium varia animalia exotica.

Sed cum hi omnes veterum psittacum ab *Aristotele*, *Plinio* & *Solino* memoratum, coloribus & facie sua haudquaquam agnoscant: hinc fit, vt aliqui potius *Cornos Indicos* (nescio quàm bene) quàm *Psittacos* appellare maluerint maiores hos, & versicolores. Antiquorum enim ille viridis totus fuit, torque tantum miniaceo in collo notatus, quod præter *Plinium* etiam *Apuleius* monuit his verbis. Sed color ille est viridis, ait, & intimis plumulis, & extimis palmulis, nisi quòd sola ceruice distinguatur. Enimuero ceruicula eius circulo minea velut aurea torque, pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur. Vnde & *viridis auis*, quasi per antonomasiam olim à poetis dicebatur.

Veterum psittacus ab enumeratis iam distat.

Describitur veterum psittacus.

De hoc psittaco *Statius* lib. 2. Syl.

Psittacus ille plage viridis regnator *Eos*,

Quem non gemmata volucris *Iunonia*, caudà

Vinceret, aspectu gelidi non phasidis ales.

At hoc encomium longè verius, nostri temporis, & à me iam commemoratis Psittacis, quàm veterum illi toti viridi conuenire queat.

Sed audio *Aristarchum*, *Iulium Cæsarem Scaligerum*, in *Exercitation. suis*

Scaliger Cardano, mihi, illisq. omnibus qui in *Psittacis* pulchritudinem agnoscunt, ob-
negat psit-
tacum esse
pulchrum. strepentem. *Avis enim hac*, inquit, *non admodum pulchra. Nihil inquam pulchri*
præter oculos. *Caput excrevit supra modum indecora magnitudine. Rostrum fœdum.*
*Crura fœdissima. Lingua nihil turpius. Quin etiam fuscus siue cineritius color. mî-
nitor nullus: ne à colore genus commendes uniuersum.* Sed æquum fuit hæc quoque
Scaligerum quærere, quod reprehenderet in Cardano, ne scilicet Scaliger non
esset. Quare Aldrouandus laudato iam supra de *Psittacis* loco, huic Momo respo-
det his verbis, & Cardanum simul ac nos tueretur. *Attatè hoc postremum. vltat ta-
cite occurrens obiectioni adiecit Scaliger. Sabotebat enim neminem fore tam fœdum,*
qui non statim ipsi responsurus esset, pulchrum esse psittacum non rostro, aut pedibus, sed
colorum variorum decore, quæ etiam procul dubio Cardano mens erat. Sed laudat Scali-
ger, non disputat. Multa a viris etiam doctissimis sepe extundit contradicendi, aut fir-
san exercitandi ingenij studium, quæ alioquin, utpote non undequaq. satis firma præ-
cul dubio tacituri erant.

Scribendi
& contra-
dicendi sca-
bie multi
pruriunt. Quod si hoc viris, doctis vsuuenire solet, quid de indoctis censetur? qui-
bus minimè pensi est, in philosophia & rerum naturalium historia, sicut
deque omnia habere, & pro libitu suo, quicquid in mentem ipsis, in buccam,
ac pennam venit, chartis illinere, modò viris se magnis opponendi cam-
pum sibi dari, & aliorum crescere, atque clarescere se nomine posse, na præue-
iudicent. Adeò scripturiendi hoc à meris calumnijs natum, forumq. cæcoe-
thes, ceu scabies quædam, multorum nunc animos occupat, misere torquet,
maceratq. Verùm ad Scaligerum redeamus, qui eodem reor, argumento for-
mosissimam auium omnium, non Europæ modo nostræ, sed orbis, ut ego na-
dico, vniuersi, turpitudinis arguere poterat, *Pauonem* inquam, quod caput in hac
alite, pro reliqui proportionē corporis minutum nimis, & pedes luridi tristisq.
coloris appareant. Attamen cum suas explicat alas, & furrigit vropygium,

Poterat Scali-
ger etiā
Pauonem
sic turpem
dicere. *Quam non gemmat à volucris Iunonia caudà*
Vinceret?
Pauo tamē
est pulcher-
rima avis. In quam hos aureos fudit Oppianus versiculos. lib. 2.
Non secus ac fœles Iunonis Pauo superbus,
Caudà versicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipsa Iouis prudentia & alma voluptas,
Pulchrius aspectu mortalibus ante creauit.

Et lib. 3. idem
Quippe feris tanto præstat formā inclyta Tigris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.
Si tam excellentem igitur veteres *Psittaco* suo, viridi prorsus & vnius coloris
aui, formam gratiamq. tribuerunt, ut neque à *Phasiano*, neque à *Pauone*, illum
vinci putarent, quid de maioribus his nostris pulchricoloribusq. quos tam Oc-
cidentales, quàm Orientales nobis iam Indiæ mittunt, dicturos fuisse eos, si
vnquam vidissent, existimabimus?

Habemus
& nos ve-
terum Psit-
tacum. Sed neque adhuc desijt ad nos adferri *Alexandri magni* ætate notus, & Ro-
manis olim non infrequens, *Psittacus* quem appositisimis profectò verbis de-
scribit Aldrouandus, cuius delineationi ad vnguem vidi similem hoc ipso tem-
pore,

port, quo hæc commentaria edo, apud Excellentissimam *Principis Casij* nostri coniugem, quæ suauiter aus huius garrulitate, dum aduersâ naper affligebatur valitudine, recreabatur. Hanc *Perroquet*, & si minor paulo sic etiam *Parachino* vulgò, nominant. Non sum tamen nescius, maximos illos versicolores, & bicubitales ob vocis sonum, quem plerumque edunt, ab alijs quoque *Perroquet*, appellari. Nolo hic omnia ex *Aldrouando* repetere. Hoc saltem in minore tali *Psittaco* de torque miniaceo monebo. *A rostro* (quod *superne rubet, inferne ex rubro nigricat*) *sub mento linea ducitur deorsum nigra ad pectoris usque initium, quæ vtrinque ad colli latera abit, donec cum circulo seu torque illo miniaceo, qui posteriorem ceruicem & collum cingit ad latera coeat*. Loquitur psittacus hic totus viridis, non paucas voculas hominum sermonis; *Classici*, seu tubæ militaris clangorem, sed & canem latratu, eiulatu felem articulatissimè imitatur. Puellarum, puerorumque aspectu & præsentia mirè afficitur & delectatur.

Atque hæc de forma satis videri queant. Neque enim ego tot nunc Romæ species, quot *Aldrouandus* aliquando vidit, obseruare potui, quæ in toto *Psittacorum* genere adeò variant, si colores & magnitudinem præcipuè inspicias, ut is dicat *admirator* planè esse, omnes pennæ exprimere, sed penicillo potius delineandos fore. Visus mihi tamen etiam ille fuit, quem idem *Ornithologia* suæ lib. 11. cap. 10. describit, à se *cinereum, siue subcaruleum* appellatum.

Est hic columbæ domesticæ magnitudine & non maior, quare rectè *Bellanium* falsum fuisse *Aldrouandus* notauit, dum is cinereos omnium maximos putauit. *Rostrium* huic nigrum, lingua valde crassa ac brevis: *Papilla* oculorum nigerrima, *Iris* lutea, circa *Oculos* area largior candida. Totius corporis color est *Cinereus*, vertex tamè albicat, & venter dilutioris quàm dorsum, est coloris. Et nisi *Cauda* quæ pulcherrimi cinabrij est coloris, breuiorq; obstarer, *Acupitrem* potius, quàm *Psittacum* dicere liceret. Neque enim in hoc caput tam deformiter excreuit, ut supra de *Psittacis* *Scaliger* conquirebatur, sed pro reliqui proportionem corporis iustæ satis est magnitudinis. Hanc alit nunc Illustrissima Domina *Constantia Gonzaga, Asdrubalis Matthæi Marchionis coniunx*, quem ex *Germania* dono sibi missum, à *Gaudenzio Madrutio* acceperat. Vnde adhuc *Germanici* aliquid callet sermonis, & non paucas hic quoque *Italicas* voculas addidit.

Verum vnus, (qui hic agmen claudat) instar omnium mihi sit, quem cum admiratione non rarò loquentem & ludentem conspexi, apud *Balduinum Breyel Antuerpiensem* morum honestissimorum & suauissimorum virum, qui negotia & mercaturam Romæ agit, amicum meum hanc vulgare. Non quod hic penarum pulchritudine, primos à me descriptos vel superet, vel æquet *Psittacos*; sed quod mores, ingenium & loquela fermè humana, huic infint. Hunc esse illum existimo, quem *Aldrouandus* citato libro cap. 5. depingit, & *Psittacum* vocat *viridem alarum costâ supernâ rubente*, quamuis descriptio eius cum hoc non per omnia quadret.

Maior hic est quam modò dictus *Cinereus*, quare *pullastrum* etiam anniculum corpulentia vincit. Totus ferè est viridis, absque miniaceo colli torque. *Caput*, & prior inferiorq; colli pars pulchrè flauent. *Rostri* cuspis albicat, nigrescit

Plurimæ sūt species psittacorum.

Cineritij Psittaci descriptio.

Mirabilis psittacus non à forma, sed ab ingenio & sermone describitur.

Forma huius adunbratur.

grefcit tamen versus narium foramina quæ capiti valde sunt vicina. Oculi *pilla* similiter nigra, sed *iris* aurantij est coloris. *Oculos* circulus ambit albus exiguus. *Venter* dilutiore viridante, quàm dorsum, & alæ, est colore. In *alis* hoc singulare eminet. Quod in his nempe costæ illæ, vbi hærent pectori, & vbi dorso sunt contiguæ, rubellæ florent plumulæ. Maiores etiam & remiges pennarum, atropurpureæ, circa finem micant. *Cauda* præterea triplici colore interstinguitur. Vbi enim podici hæret, cinabrinus, paulo inferius luteolus, & in extremis pennarum viridis, per transversum cernuntur colores. Verumtamen hæc exactè haudquaquam videntur, nisi auis hæc alas explicet, caudam distentam surrigat. Hoc autem facere assolet humanum quasi afflicta sentiens, quando ipsi palpum obtruditur. *O' quàm pulcher est noster, hic psittacus, & sponsus* idque linguâ *Belgicâ*. Tunc enim alas distendit, caudam dilatat, collum torquet, deambulando conspiciendum se præbet, ac veluti cristas præ gaudio atcolens, & nescio quæ secum immurmurans, laudatori applaudit, atque de sua sibi forma mirè gratulatur.

Videtur humanum sermonem non callere modo, sed etiam intelligere.

Sermo & intellectus hominibus propria.

Sed quid dicturus fueras, si mecum sæpiusculè vidisses, audissesque, quæ modo subiungam? An non summam Creatoris nostri sapientiam, & omnipotentiam laudasses, & admiratus esses, qui etiam in aue hac umbram quandam intellectus humani, diuinitatis nempe suæ radium illucere voluerit, humanum sermonem, inquam, & rationalem quandam ingenij sagacitatem, quæ duo nos à bestiis omnibus longa intercapidine distinguunt.

Historicè docetur, hunc psittacum aliquid intelligere.

Loquitur autem hic *Psittacus* tam articulatè *Belgicum* sermonem, ut etiam superioris *Germaniæ* incola aliquis, hunc facillè (quod ipsi tamen difficile est, si *Belgas* properanter, ut solent, loqui audiat) intelligat. Et quod mirum magis est, auis ipsa loquētes intelligere, & ad rhombum respondere videtur. Cum enim hoc ipso quo hæc scribo, manè, ex *Balduini* familiaribus quidam auem hanc me præsentem increparet, vrgeret, & virgulâ ligneâ, nisi cantillaret, minaretur, respondit auis, *Relinquas me, iam iam* scilicet cantatura sum, dicere volebat. Has enim voces ingeminabat, *lat my gan, ter stunt, ter stunt*, quod idem est, quod iam latinè expressi. Audiui hæc & penè præ admiratione non obrigui.

Alio exemplo probatur.

Eiusdem farinae & hoc sit. Cum nuperrimè puerum quendam, qui in fenestra *Psittacum* hūc stantem, è platea ad loquendum prouocabat, in cubiculum vbi auis morabatur, accerferemus: *Seyt Vvilkom*, ait, *psittacus*, hoc est, *gratus aduentus vester*. Et cum per quadrantem horæ, puer illum loquentem detenuisset, & abire simularer, *Vvaer gaed ghy*, ait auis, id est, *quo abituri estis?* Cum postmodum ad caueam eius digito pulsasset. *Vvye clopt daer?* hoc est, *quis ibi pulsatur*, interrogabat.

Et adhuc alio quod auctori cōtingit.

Hæc plures mecum *Belgæ* & *Leodienses*, qui tunc aderant & audierunt omnia, & obstupuerunt, & in alite hac præter brutam naturam, aliquid simul excellentius inesse debere, affirmarunt. Ego quoque cum ipsi caput subinde scalperem, quod facillè patiebatur, ob pruritum forsitan, quem ibi percipiebat, appositissimè mihi dixit, *crau, crau*, hoc est *scalpe, scalpe*. Sed hæc omnia leuia & exilia adhuc sunt, præuit *Cantilenas* modulatur in-

regas

tegras, deprimat & exaltat vocem, veluti musicalibus characteribus mox easdem expressas dabo. *Cachinnū* tam verum variumq. sustollit, ut si auem haud videas, certissimè hominem esse, qui rideat, iures, cum ipsam quoque longè absentem audias. *Tubæ* sonitum & ipsum diuersis exprimit modulis. *Peregrinantiū*, qui ex *S. Iacobi* in *Galitia* itinere reduces cantando stipem colligunt, cantus modulationem artificiosè imitatur. Multis mirisq. modis *canum* latratu effingit, *gallinas* in plateis spatiantes cum videt, certa voce conuocat.

Mira alia hic psittacus prestat.

Canit, ridet, tubæ sonum, & canum latratu imitatur.

Dumquē sua solus secum spatiat in oede;

Nescio, quæ tacitè modò murmure, garriat, rideat, & quasi cum altero loqui, loquentem audire, & audientem interrogare videatur.

Ast hoc pulchrum magis iucundumq. auditu est. Avis cum famet, & herus pranderet, mirum quibus illi blāditijs se infinet. Matrē ac seruam tunc implorat, ut alicuam saltē ex ferculis buccellam misero *Papagallo* (sic se ipsum nominat) præbeant, vel offam ex pane & vino, quam vocat *Vinsuppe*, ingerant, & hæc omnia linguā *Belgicā* petit. Solet tamen iam etiam *Italicum* addiscere sua sponte idioma, ab illis præsertim, qui Romam perambulando, & ædes ipsius pertransiendo, quæuis venditant victualia, & suo quolibet nomine proclamant. Itaque expressis nunc clamat verbis *Sal bianco*, *Finochio* & similia.

In mensa cibum petit.

Didicit sua sponte Italica quædā vocabula.

Mirabatur & rectè quidem, olim *Plinius* *Luscinia* cantum, tantam in tam paruo corpusculo vocem nimirum, tam pertinacem spiritū, ita pusillo in gutture tam varios sonos, plenum, grauem, acutum, crebrum, extensum, vibrantem, concisum, inflexum, contortum. *Deinde in vna*, inquit, *perfecta musica scintilla, modulatus editur sonus*. Et licet artis esse, dicat, cum plures singulis *luscinijs* sint cantus, nec iidem omnibus, sed sui cuiq. Breuiterq. reperiantur omnia tam parvulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiæ tormentis ars hominum excogitauit. Habet tamen *lusciniæ* à primævis suis exordijs, propriam & vocis dispositionem, & abique hominis disciplina canit. Atque vel solà naturā ducente, vel matre docente, tam aptè cantillat, quod meditata est, & cantillando se ipsam emendat ac perficit. Ast quid hæc habent miraculi, si cum *psittaci* nostri cantilenis comparentur? Quandoquidem hæc non ab alia aue, sed ab hominibus excogitata sunt variæ varijs, & musicalibus hic notis quoque designata. Has igitur nunc subiungo.

Plinius rectè lusciniæ cantum mirabatur naturalem.

Sed psittacus cum non à natura, sed ab arte habet.

Possem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* iam expressimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quoquo modo sensum explicando, gratiam forsan amitteremus, quam quærimus; ideo hæc intacta, & lectori potius indaganda relinquemus, ubi hoc solum monuerimus.

Sola cantio Gallica hic explicatur, & quare. In *Gallica* cantilena scilicet, *Papagallum* insinuare velle. Quod ubi *num claretum bibo*, inquit, tunc mihi caput vertitur, vertiturq. atque ut poeta ille ait.

Totum vertigine tectum

Ambulat, & geminis insurgit mensa lucernis.

Ast ubi aquam poto, ait, tunc agrè *Papagallo* est, nec aliud nosse cupio. Quasi Italicè diceret, *Quando beuo l'acqua, non voglio sapere altro*. Reliquæ duæ *Belgica* cantiones de amasijs potius, quam vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim fictum reticere non debeo, cum tritissimo apud *Germanos* nostros proverbio, *Papagallos* illos homines appellemus, qui multa sæpe blaterant lecta, vel ab alijs audita, cum ipsi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquissimo nunc iure dicere posse, *Psittacum* hunc nostrum, pueros illos *Italos* in vicinia habitantes *Papagallos* reddidisse, quod illi nempe cum *Psittacum* toties cantantem audiuerint, & cum ipso confabulati fuerint, non paucas *Belgica* & *Gallica* cantilenarum vocolas tam probè addidicerint, ut conceptis eisdem verbis cantent, quid autem dicere velint, prorsus ignorent.

Psittacus hic efficit quasi Papagallos, pueros Italos.

Recensentur insignes psittacorum mores.

Ex Ioanne Lero.

Ex Carolo Clusio.

Ex Vlyse Aldrouando.

M. Antonius de Prosperis rediit Diogenes.

An fames sit in causa, ut Psittacus discat.

Scio probè, quæ *Ioannes Lero* sua in *Brasiliam* nauigatione, de *Psittaco* quodam ita bene edocto memoret, ut ad heræ suæ nutum ac imperium, in pertica subito saltauerit, sibilauerit, cantauerit, & à cantu cessare iussus, dicto obediuerit, quem ipsa tanti aestimauerit, ut nec æneo illū belli tormento permutare velle dixerit, quemq. ob id *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum suum appellabat.

Noui quoque, quæ in *Exoticis* suis *Clusius* de alio scriptum reliquerit, qui *Gallicè* ridere linguā iussus, riserit quidem, sed & hæc subito verba eodem idiomate reposuerit. *O te stolidum, qui me ad risum prouocas!*

Legi demum, quæ *Aldrouandus* habet omnia, de auis huius loquela, moribus & ingenio, ubi inter reliqua hoc mirabile ex *Calij* antiquis lectionibus narrat: *Psittacum* fuisse *Romæ*, *Cardinali Ascanio* centum aureis emptum, qui veritatis Christianæ symbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit. Hunc *Ascanium Cardinalem* ex nobilissima & antiquissima *Sforzarum* familia fuisse; verum non integrum, sed plurima saltem symboli Apostolici verba recitare *Psittacum* consueuisse, mihi postmodum contestatus est *M. Antonius de Prosperis* vnus ex primarijs amicis meis, polyhistor, & ob memoriæ dotes mirabilis, omnisq. ita philosophiæ gnarus, ut in Vrbe per antonomasiam, *Philosophi* nomen iam adeptus sit. Rediuium in ipso te *Diogenem* videre, & audire arbitraris.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam scriptoribus enumerata, & ex auditu potius, quàm visu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Psittacum* nostrum vincere valeant. Disputat idem *Aldrouandus*, qua ratione, artificiosa hæc in *psittaco* loquela compareretur. *Persius* eam fami, in suo proloquio tribuere visus est, cum ait.

*Quis expedit psittaco suum χαίρε ?
Coruos quis olim concauum salutare ?
Picasq. docuit verba nostra conari ?
Magister artis, ingeniq. largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos poetas, & poetrias Picas
Cantare credas pegaseum melos.*

Persius ait.

Auidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis versibus *Italicis*, & luculento suo commentario, explicaturus sit *Franciscus Stellutus Lynceus*, qui iam adfectum, & sub prælo dispositum habet à se *Italico* sermone versum, & loquentem eundem *Persium* poetam.

Attamen *Aldrouando* videtur, necessitatem ab inedia inductam, vix posse præcipuam esse causam industriæ & loquelæ in *psittaco* conciliandæ. *Cuculum* enim, quantumque inediâ domes, inquit, assiduò instruas, ut humana efformet verba, nihil unquam præstabis, est enim *Cuculus*, non *psittacus* aut *lusciniæ*. Et ego in hoc ipsi assentior, Nam

*Parifios siquis stolidum transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.*

Hoc tamen etiam pro *Persii* honore reticere non debeo, ipsum non huius fuisse mentis, ut quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, ut humanas addisceret voces, sed illas solùm, in quibus idonea ad loquendum Natura struxit instrumenta. Quare hic *psittacos* solos cum *picis* & *coruis* nominat. Verùm nec hæc quidem, nisi præmio alerentur, fameq. tantisper macerarentur, frugi quicquam facerent.

Hoc enim certissimò affirmare valeo, hunc nostrum, quotiescunque famet obedientiorem suo instructori esse, saltare, gesticulari, ridere, loqui, cantare, & ut vno dicam verbo, omnia concinnius, ad hominum voluptatem præstare, quàm post epulas, quando somniculosus quasi torpet potius, ipsiq. accidit, quod de senectute extrema affecto dicitur,

*At exēplo
nostri Psit-
taci probatur.*

Ut lauit, sumsitq. cibum dat membra sopori,

Verè itaq. de se *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit:

Et laris & fundi paupertas impulit audax

Ut versus facerem.

Et *Epicurus* tam insignis philosophus, solus à *Luciani* scōmatis non tactus, plus puto olei quàm vini absūpsit, vnde & lucerna ipsius tãto precio æstimata fuit.

Non sum tamen nescius, ut ingenium, duris in rebus egestas acuit, ita in philosophia præsertim naturali, remoram eam esse longe maximam. Cum ad veriorum veritatem assequendam experimentorum, nummi plurimi, & *Cræst* etiam thesauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* suo liberalitatem *Aristoteles* est expertus, & magnus inde quoque ipse euasit.

*Paupertas
ingeniū qui-
dem acuit,
sed in qui-
busdā scien-
tijs magno
est obstacu-
lo.*

Sint Mecanates, non deerunt Flacce Marones.

Itaq. cum apud neminem adhuc scriptum reppererim, quod oculis ipse meis vrpau, & his auribus hausi, quæ *psittacus* hic noster præstat, is certè omne tulit

tulit punctum, & meritò ab hero suo ita amatur, ut ducentis etiam aureis venum illum haudquaquam daret.

Heliogabalus profusus in dā pib. ex psittacorum capitibus.

Næ, si nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monstrum, & luxus omnium magister reuiuisceret, ac Palatinis suis, quod olim facere consuevit, ex *psittacorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noster est) *psittacorum* capitibus, ingentes iterum dapes instruere vellet, næ, inquam, ille *Cleopatra* quæ luxoriosissimæ faminae lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vnā in cena profusas, sumptibus hisce superaret.

An psittaci puellarum & puerorum amore libidinoso capiuntur?

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *psittaci*, verissimum est, quod plurimi annotarunt, & *Albertus* quoque nouit. *Amat hæc auis loqui cum pueris*, ait, à quibus etiam ceteræ aues facilius loqui addiscunt.

Hic etiam noster *psittacus* puerum decennem puo, præ reliquis elegit, cum quo totis è fenestra garrit horulis, hunc ut videt, ut ridet, gesticulatur, contabulatur. Hoc an libidini sit adscribendum ignoro equidem, licet *Sealiger* alitem hanc libidine flagrare scriptum reliquerit.

Oscula à psittacis prebentur.

De moribus eius (*psittaci*) hoc compertum quoque nobis est, ait. *Fuscū medicum magnitudinis obseruauimus, cū ei affectata ab blandiremur attrectatione, accendi libidine solitum, mihiq. ultro offerre osculū, adeoq. obturbari, ut ex ingluvie cibis in os redundaret.*

Hunc profectò *Balduini psittacum* sapissimè pedē petenti porrigere, & osculum postulanti præbere vidi, cui dā ex eiuldē *Balduini* familiaribus iuueni, qui cū hoc *psittaco* ex *Belgio Romam* venit, & ipsi sapius cibū ministrare solitus est.

Cardinalis Barberini duo psittaci.

Sunt & *Cardinalis Barberini*, cui has inscribimus vigilias nostras, duo eiusdem cum hoc nostro commemorato coloris & magnitudinis *psittaci*, quorum alter ridiculus valde est & garrit plurimū, & præterea puerorum præsentia & colloquio adeò capitur, ut ex fenestra (veluti mihi relatum est) ad vnum ex illis se præcipitem dederit, etiam, & cerebrum saltem non illiserit. Hos ille à matre sua Excellentissima Domina *Constantia Magalotta*, prudentissima & pijsima Heroina, dono acceperat.

Nouū & peregrinū libidinis genus in Simia erga psittacum.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hic *Romæ* nempe fuisse Dynasten quendam, qui lasciuum & pulcherrimum *Cercopitheculum*, ac *psittacum* simul alebat speciosissimum. Illam autem *simiolam*, ad *psittacum* sæpius accessisse, & obscæna nescio quæ coitus exercere genera cum illo tentasse: Herum autem vtriusque animalis turpitudine illa turbatum, iussisse ut *Cercopitheco* testiculi excarentur. Hoc ubi factum, refrixisse in illo Venerem, illecebras desisse, & omnem ludendi simul voluntatem, cum aliquo etiam heri mœrore extinctam fuisse.

Finis historię de psittaco.

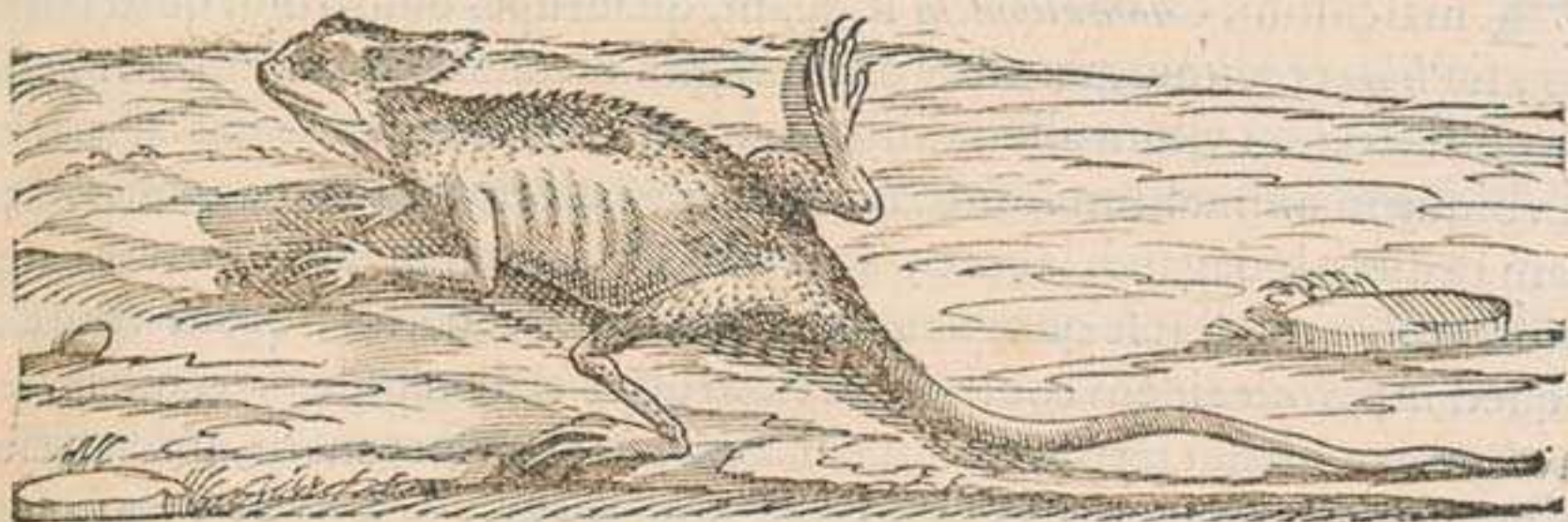
De altera aue nihil nec noui, nec ab alijs relati adferri potest.

Atque hic ego *psittaci* metas pono, qui plurā de his nosse desiderant *Altruandum* & *Clusum* consulat. De sequente *Aue*, quam *anonymam*, siue innominatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam. Cum nec ad quā speciem ex nostratibus faciliè reducenda sit, diuinare queam. Si quid tamen posthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem celare haudquaquam volo, in secundo operis huius vniuersalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, statim, hoc euulgato, manus admoueant.

C V A P A P A L C A T L.

(*Chamaleo Mexicanus.*)

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMAL hoc lacertam utcumque æmulatur. Cuius superior pars capitis, cum auribus coloris est subfusci. Aures longas, latas, patulas, crenatasque seu in ambitu sectas, habet. Oculorum pupilla nigra, iris lactescit, flavescit albo. Orbita extra oculum albicantem constituit circum. Cutis, quæ utraque maxillas vestit, subflavi est coloris. Palearia, ut ita dicam, siue pellem ab imo mento ad pectus propendentem, linea ferrata interstinguit. In collo ad aures radicem, ovalis figuræ macula est cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis à collo, per dorsi spinam ad caudam usque protensa similiter crenata, hispida & aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac subluteo colore constat. Colli tamen & ventris latera subnigrent. Animal ita macilentum apparet, ut costæ etiam transparere videantur. In collo versus usque medietatē dorsi, & in femoribus, ac circa eadem, minuta quædam punctula, siue grana squamola veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in posterioribus, quam anterioribus pedibus, digitos habet, sed hos in posterioribus longiores, mediosque longissimos, ex quibus ungues prominent, ceu felibus nostris acutissimi, sed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem est sesquialtera, & spithamæ quadrantem superat. Utriusque verò longitudo est spithamæ seu palmi maioris. In dorso renum versus regionem, magnæ & quadratæ eminent maculæ quædam. Prima in scapulæ superiore parte, versus spinam dorsi. Secunda iuxta spinam, in lumborum regione. Tertia in osse sacro versus caudam acuminata. In his præcipuè squamosa illa punctula, ut & in dorso & femoribus, (quæ in principio sui sunt carnosæ) conspiciuntur.

SCHOLIA EIVSDEM.

AB admirabili aue *Psittaco*, ad non minùs admirandum transimus animalculum, *Chamaleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, si *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine existimavit. *Aristoteles* profectò, non vllum aliud diligentiori descriptione declaravit. Quod idem si vbiq; in animalium historia studiù præstitisset, nã ipse nos posteros suos, tam tædioso indagandi labore, & per coniecturas non rarò inveniendi conatu liberasset. At ipse quoque non pauca auditu potiùs, quàm visu didicit (quod in *psittaco* eidem contigit) & sicco ob id eadem pede pertransiit. *Chamaleontem* autem, cum dubio procul sæpius oculis vsurpauerit, non mirum est, si luculentà eundem magis historià sit prosecutus.

Arist. diligētissimus fuit in describēdo Chamaleonte.

Verùm quoniam & post *Aristotelem* fuerunt, qui plura in *Chamaleonte* sunt commentati, & Naturæ rerum inexhaustus esse thesaurus videtur: forsitan & nobis eiusdem relictà portiuncula fuit, quam vt aliquem lectori nostro gustum præbemus, hìc quoque attexemus, cùm & nobis viuum hoc animal, cum animi stupore quodam videre sæpiusculè concessum fuerit.

Post Arist. tamen alia adhuc de Chamaleonte dici possunt.

Et quid ni in tam mirandi fabrica animalis expatiaremur? *Curiosum enim nobis natura ingenium dedit*, inquit *Seneca* libro de otio sapientis, & *artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia, spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formosa solitudini ostenderet. Hæc qui contemplatur, quid Deo præstat? ne tanta eius opera sine teste sint.*

Franciscus Nydermaier authori Chamaleontem viuum & mortuū describit.

Præmittam autem hìc epistolam, quam vir bonarum literarum studijs, præxiq; medicæ præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias, Hispanias, Italiam, & Germaniam* vniuersam consummatus *Franciscus Nydermaier* Monacensis, Serenissimi *Landgrauij Georgij Hassiæ* Medicus primarius, hoc anno ad me perscripsit, & *Chamaleontem* tam viuum quàm mortuum anatomicè descripsit, cū eundem prius nos ambo *Romæ* vidissemus apud *Ludouicum Hassiæ Landgrauin, Georgij* patrem, cum hac iter faceret, & viuum hoc animal à Sereniss. magno Magistro Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani in *Melitenis* Insula dono accepisset. Sic autem eius habet epistola.

Huius epistola.

Admodum Illustris Domine, & fautor obseruandissime. Quod vestris beneuolentià & amore plenissimis literis, subitò vt animus mihi erat, & acceptorum gratitudo beneficiorum iubebat, non responderim, benignè apud Dom. vestrâ me purget absentia mea à *Darmstadio*, vbi Princeps nunc meus clementissimè commoratur. Eò igitur vt perueni, lapidem omnem moui, vestro vt quæsito satisfaceret.

Ludouicus Landgrauius Hassiæ Romam viuum tulit Chamaleontem.

Chamaleontem itaque eundem, quem Sereniss. *Hassiæ Landgrauini Ludouicus* anno 1619. *Melitâ, Romam* tulit, quemq; nos vnâ viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eadem in *Insula Melitensi* verlarer.

sæpius conspexeram. Fuit autem *chamaleon* hic summa industriâ, in cauea quadam conclusus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, Hunc author quoque vidit. Nō patitur frigus. quando eò appulimus adhuc asperum erat, præmunitus & custoditus. Quoniam in frigidiusculo magis aere, animal hoc torpidum; & quasi immobile persistebat.

Sed & diuersissimo situ, mirisq. posituris, apparebat: modò pedibus anterioribus sursum prorepens, seq. appendens, posterioribus insistens: modò autem contrario ordine pedibus vtens, quod ad stuporem vsque sæpissimè intuebamur.

Sereno verò tempore & calidiusculo, splendescenti soli, suo cum claustro exponebatur, vbi aliquem motum reptilem, sed tardissimum edebat, vnum post alterum eleuans pedem, & nisi firmiter vni innixum insistebat, alterum haudquaquam mouebat. Claustrum illius illinebamus nonnunquam melle, aliquando eidem sacharum inspergebamus, vt muscæ allectarentur, quarum Muscæ capiunt celerissime. vbi vna forsan eidem appropinquabat, quatuor insistens tunc pedibus suis, corpus commouebat, linguam exerebat longam, flauī coloris, exilem, sed in apice latam ac rotundam, caputq. aciculæ magnitudine & formā adæquantem. Et tamen in omnibus actionibus suis animalculum hoc esset tardissimum, in sola tamen muscarum venatione, mira præstabat agilitate. Nam temporis quasi momento linguam vibrabat, & eiusdem extremitate muscam agglutinabat, quam illico deuorabat. Lingua in viuo descriptio.

Os ad tam paruum collatum corpusculum satis grande habebat, quod ipsum alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, nisi quando muscā capiebat, quod equidem quatuor aut quinque mensium spatio, sexies vel septies, ab eo factitatum fuisse arbitror. Propterea non absurdà omnino coniecturà diuersi authores ducuntur, cum *chamaleontem* ex aere viuere autumant. Quod equidem, vt absolute non est verum, cum & Serenissimus Princeps meus, & ipsemet ego, multiq. mecum alij, magnò sæpiusculè cum risu venationis illius muscarum spectatores fuerimus: sic consideratione dignissimum iudico, quomodo hoc animal, ex vnica muscā, tanto temporis tractu plurimum non solum dierum, sed vnus atque alterius etiam mensis spatio, sufficiens haurire nutrimentum potuerit, Os habet magnum.

Nares constituebant duo foramina paruula, sed patula. Attractionem aeris tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduertere potui. Quomodo dicatur ex aere viuere. Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interiùs & minores exteriùs apparebant. Et quod mirum est, hos in gyrum & rotationem omnimodam ad libitum versabat. Nō videtur thoracē dilatare aut contrahere. Oculos in gyrum voluit.

Caudam satis longam trahebat ad ventrem inflexam, quā in rependo utebatur, siquidem nunquam proreptabat, nisi illam bene affixam, & caueæ suæ firmiter inflexam teneret. Caudā inflexam habet.

Quod ad colores attinet, nullos alios, quos assumeret obseruare mihi licuit, quam nigrescentem, cineritium, albumq. & aliquando ex his omnibus mixtum, modò maculis nigris, albisq. punctatim, modò iisdem in lineas transuerias non longas diductas. Qui colores in hoc aduertantur.

Alios colores verò, viridem præcipuè, ac rubrum, quorum animal hoc capax & susceptibile affirmant non pauci nec vulgares scriptores, ego equidem diligenti adhibita observatione, videre haud unquam potui. Et indubitata velim Domin. vestram his verbis meis fidem adhibere.

Internarum
ipsius par-
tium descri-
ptio.

De interioribus ipsius partibus, hoc quod subiungam habeo: non quidem me post animalis mortui sectionem earundem spectatorem fuisse, hæc tamen quæ sequuntur, ex *Darmstadiani* Medici, & Principis nostri veridica relatione Chirurghi vobis communicare posse. Dictus igitur *Chamaleon* paucas septimanas, postquam *Darmstadium* perlatus fuit, superuixit, an incertum, si hoc illorum acciderit, quorum concreditus custodiæ fuerat, an aeris potius inclementiæ, qui tunc temporis frigidiusculus, pluuiosus, ac ventosus erat, affirmare non aulin.

Parum san-
guinis ha-
bet.

Aperto igitur per incisionem *ventre*, nihil quasi sanguinis profluebat, ad latera *costarum* tamen, quæ costis, siue spinis piscium assimilabantur, venulae quæ minutæ conspiciendas se præbebant, quæ ubi apertæ fuerunt, sanguinis instar quidpiam stillabant.

Huic pul-
mo, hepar
& cor par-
ua.

Pulmo parvus fuit, cum mea tamen quoque opinione praevalidis censeretur, quod aeris plurimi attractione sola plerique hoc animal diutius absque cibo vivere posse sibi persuaserint. *Hepar* item paruum, in quo aliquid sanguinis repertum, observabatur. *Cor* verò minutissimum apparebat.

Intestinum
quasi omni-
no rectum.

Intestinum à gutture usque ad anum aut excrementorum exitum, unicum, album, non admodum crassum, & circa ventris medium nonnihil curvatum conspiciebatur, & ob id longius paululum quam totus corporistractus erat. In hoc aperto, & secundum longitudinem scisso, aliquid instar materiae excrementitiæ nigricantis ad viriditatem tendentis, absque ullo tamen foetore, reperiatur. Vtrum fuerit excrementum ex muscis, quas præteritis mensibus comederat, & paucis illis quidem relictum, an ex humidioris aere attracto collectum, atque compactum, hoc ego alijs enucleandum relinquo. Circa ventris medium intestino, huic *ovorum piscium* simile quid adhærescebat.

Linguae in
mortuo de-
lineatio.

Lingua post mortem animalis in oris cavitate acutissima, & parva prorsus delitescerebat, cum illam tamen ego, quando muscas venabatur, longiusculam fatis, & in apice specilli globulum siue caput referentem, viderim. At in promptu ratio videtur, evanescentibus nimirum vitalibus & animalibus spiritibus, post mortem plurima, quæ in vita tumescebant, collabuntur. Sub lingua porro *venula* humore quodam flavescente turgens videndam se præbebat. Vtrum veneno hæc scatuerit, non vlla absque ratione prorsus dubitandum existimo, cum non pauci *Chamaleontem* venenatum perhibeant.

Humor sub
lingua fla-
vescens la-
titat.

Sceletum hu-
ius, Saxo-
niae Sere-
niss. Electo-
ri transmis-
sum.

Sceletum huius *Chamaleontis* postmodum, cum sceletis unius ex duobus illis animalibus *Gazellis* vocatis (quæ simul mecum Dom. vestra Roma vidit) ab eodem quoque magno Magistro Equitum *Melitenis* Landgravo Ludovico donatis, imò cum altero viro masculo nimirum, transmissa ad Sereniss. Saxoniae *Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alia animalia, & sceleta diversissima

tum adseruari iubet, *Leonum* videlicet, *Tigrum*, *Equorum*, *Camelorum*, *Simiarum*, aliorumq., & in hoc Musæo vestro, in quo sceleta quamplurima quoque prostant, nihil conceditur quin prorsus superetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnà esse-
mus, voce etiam me explicasse memini. Quæ omnia boni velim con-
sulat, & pro ingenij sui perspicacitate, cum reliquis Academiæ vestræ
doctissimæ Lynceorum socijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius
me fauori & beneuolentiæ committo. *Darmstadij*, duodecima Decembris
1626.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi similiter animalculum in cauea, cui
auiculæ includi solent, viuum est visum, dum *Princeps* supra laudatus *Romam*
veniret, meaq. operâ in adeundo, ac venerando PAVLO V. Pont. Opt. Max.
viretur. *Longum* erat, si caudam cum cætero corpore metireris; spicha-
mam vnâ, siue palmum maiorem, *Cauda* nempe medietatem, hoc
est eandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam sem-
per recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam situ pedes diuari-
cabat.

Hucusque
Franciscus
Nydermaier.
Auctor
queque vi-
um hanc
vidit be-
stiolum.

Hoc capere semel *muscam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi
alacritate vidi, & risi. Cum enim forte fortuna propè illud hæc conuo-
lisset, & fraudis nescia confedisset, hoc oculi ictu celerius, sagittæ instar
linguâ, digiti indicis longitudine, eiacularâ *muscam* arripuit, ac deuora-
uit. Veruntamen plurimi solent elabi dies, antequam simili præda fruatur,
quo tempore ex aere solo, vt sustentetur, credibile par est.

Quomodo
chamæleo
muscam ca-
piat.

Narrabat idem, *Franciscus Nydermaier*, (*chamæleontem* hunc nunquam bi-
bile, nec vocem vllam edidisse. Et cum inquit, nunquā bibat, rarissimè edat,
mirū videri tamen debet, in cauea illa excrementa semper aliqua reperiri, par-
ua, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab aluo sub-
inde egesta.

Nunquā bi-
bit rarissi-
mè edat, &
excrementa
tamen alui
emittit.

Motum quoque tardissimum perficit, vt longiusculo etiam temporis tractu,
vix spatium octo pedum ambulando emeriat. Quare cum è suo semel effu-
gisset clauustello, & per fenestras egressum, lacertarum more, per muros repa-
ret, & ascenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quo-
que idem *Nydermaier* referebat, quòd cum (*chamæleon* hic aliquando pilum cū
musca fermè deglutiuisset, in ipsaq. deglutitione tantum pateretur, vt sal-
tem non suffocaretur; se aperto bestioli ore, digitum interuisse, pilumq.
extraxisse: os autem tam amplum se reperisse, vt primorem pollicis articu-
lum capere facillè potuerit. Attestari hoc ego & ipsum valeo, colores ipsi di-
cto *chamæleonti* eisdem fuisse, qui supra memorati fuerunt. Vbi enim pel-
liculæ albæ insedit albicantem, vbi panno nigro impositus fuit, nigricantem
assumpsit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipsi suppo-
nerentur.

Tardissimè
edit motu.

In quos co-
lores se
vertat.

Inter iuniores rerum naturalium observatores reperio diligentissimū fuisse
Bellonium, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quàm internam
anatomem reliquit, veluti totidem ipsius concepta verba ex Gesnerianis Com-

Bellonius
anatomem
huius fecit.

mentarijs, si opus foret, huc transportare possem, mihi enim ad manus nunc non est *Bellonius*.

Ex huius
descriptione
ne quid di-
scere valea-
mus.

Quod autem nostrae descriptioni deesse videtur, hoc mihi sedulo annotare placuit. Quod duplicem nempe *Bellonius* describat (*Chamaleontem*, sed neutrum cum neutro nostrorum, hoc est, neque cum *Mexicano*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij* *Chamaleon* pullus est, vix *viridem* excedens *lacertam*, colore albicante, subfulvis ac rubentibus maculis distinctus. *Aegyptius* verò, duplo maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fulvum variè commutare solet.

Variarum
partium eius
dem descri-
ptio.

Quae sequuntur, cum nostris quae conveniunt, quae discrepant. *Oculus* hoc proprium nimirum esse inditum, ut vnum sursum, alterum deorsum flectere, & res diuerso collocatas situ, intueri possit. *Famem* ait, ab ipso octomensibus, aut integro etiam anno tolerari posse. *Nam cum pulmonibus magni per ventris latera exporrectis sit*, inquit, *ventum intro magno impetu attrahit, etque intumescit*.

Præter foramina *narium*, etiam ad auditum sua adesse ait. Et *maxillas* dicit dentibus serratis præditas. *Linguam* esse longam sesquipalmum. *Palmum* autem, hic minorem intelligit, qui quatuor est transversorum digitorum. *Hanc*, inquit, à longè in insecta, muscas scilicet, scarabæos, locustas, formicas, includatur, & mucore suo, quem in extremo lingua spongiosum habet, arripit, & in os deducit. In pedibus naturam luisse memorat (quod *Aristoteles* quoque novit,) cum in anterioribus sint terni digiti intra, & bini extra, contrario in posterioribus se res habeat. Duodecim insuper ait, ova excludere lacertarum more. *Hepatis* lobos duos esse, & *cor* muris domestici magnitudine.

De sanguine nihil addidit, qui ubi reperiatur in hac bestiola, supra memoravimus. An verò *Splene* careat, quod *Plinius* voluit, haud scio. *Aristoteles* hoc sensisse vilis est, cum inquit. *Lienem conspicuum nusquam continet*. Nec noster dissector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Aristoteles* de *Intestino* aliquid latius consignavit memoriae.

De pulmo-
nibus res
cōtrouersa
est.

De pulmonibus res mira prorsus est, cum noster *Anatomicus* dicat pusillos in hoc *chamaleonte* fuisse. *Bellonius* verò magnos eosdem descripserit, per ventris latera exporrectos, qui in causa sint, ut fames diutius ab hac bestiola feratur. Quasi hi aere repleantur, & hic alimenti postea vicem eidem præbeat. *Aristoteles* nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11. cap. 37. *Chamaleonti*, inquit, *pulmo portione maximus est, & nihil aliud intus*. Et ob id nisi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. *Ipsè (chamæleo) celsus hians semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento*.

Plurimi
scriptores
maximum
ipsi pulmo-
nem tribu-
unt.

Solinus hunc ipsissimum iisdem ferme verbis cap. 43. expressit. *Hians enim æternus ait, ac sine ullius usus ministerio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm haustu aeris vivat*. Sed longè ante *Solinum*, & *Plinium*, ipsi pulmonem maximum & aere humidum *Theophrastus* concessit, ut videre est apud *Plutarchum* lib. de animantium comparatione. *Vertit se (chamaleon, ait Plutarchus) non quò quicquam struat, vel tegat se se* (sicut facit *Polypterus* pilcis)

Solinus &
*Theophras-
tus* quoque
pulmonem
magnum in
chamaleo-
ne agnos-
cunt.

filis) verum metu, nullaq. alia de causa variat, natura trepidus ac timidus. Consequitur etiam venti vis, ut est author Theophrastus. Corpus enim huius animalis penè uniuersum est vento (vel ut alij legunt pulmone) refertum. Et ob id Ouidius 15. Metamorphos. cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aurâ,

Protinus assimilat, tetigit quoscunque colores.

Scaliger præterea in exercitationibus suis aduersus Cardanum, hæc habet: *Quod aer Chamaleonti pro cibo sit aliquandiu, ex eo patet: quod & annum integrum aiunt in ediam tolerare: & ubi excipit hiatu auram, & occlusit malas, turget ei venter.* Quod si venter turget, non exiguo, sed maximo constare pulmone hunc par est, eoq. per ipsum ventrem descendente, qua enim alia quæso ratione adeo ipse intumesceret?

Videtur hoc ipsum Scaliger ad huc.

Hic ego in biuio hæreo, & quò me vertam nescio, An sprete veterum auctoritate, anatomico nostro assentiar? qui autopsiâ minimum in Chamaleonte pulmonem se inuenisse affirmat. An potius hallucinatum hunc esse dicam, Plinio autem Solino & Bellonio subscribam? Vtrumuis statuam, vix culpâ vacare videar. Venit nunc in mentem mihi, ne (si modò venter attracto aere in hac bestiola turgidulus sit) similis hinc sit pulmonum constitutio, quam præter omnem rerum seriem in testudine inueni. Habet enim cum testudine nescio quid conformitatis Chamaleon. Vtrumque animal est quadrupes ouiparum. Et ut Aristoteles ait, vivit Chamaleon dissectus aliquandiu, ut testudo, & ut hæc similiter tardè incedit. Addo ego, quod vtrumque egregiè famere potest animal.

Dubitat utri opinio ni sit adhaerendum.

Dubitat ne eadē sit chamaleontis & testudinis pulmonū constitutio.

Subiungam igitur vel in curiosi naturæ perscrutatoris gratiam, quæ mihi non vna tantum vice in testudinis anatome obseruare, cum quodam animi stupore, licuit.

Cum ante septem annos insignis magnitudinis mihi testudinem marinam ex Neptuno oppido maritimo submisisset Illustriss. Virginus Casarinus Lynceus, quem aliqui Pico illi Mirandulano æqualem, multi etiam superiorē agnouerūt, ut ipsum de internarū partium ordine postmodum, (qui nostræ Academiæ Lynceus mos est, mutuis se se iuuare studijs) edocerem, perscripsi ad ipsum ea, quæ omnia sibi visa fuisse paradoxa respondebat. Quare Romam redijt, & aliam huc paulò minorem testudinem perferri ex mari curauit, voluitq. ipse in ædibus meis anatomæ huic præsto esse, eamq. manibus proprijs, Democritum magnum imitans philosophum, adiuuare. Veruntamen ex ea huc transferre solimmodo illa placet, quæ respirationis organa attingunt. Ut ipsum itaque certiore redderem, quod promiseram, pulmones non in thorace hinc, sed in ventre inferiore sub ipso sitos esse diaphragmate, rem totam hac ratione demonstraui. Curavi asperam arteriam, aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine immisso, eandem insufflari. Statim ambos pulmones in ventre imo conspicuos habuimus, ad extremum eiusdem, ubi intestini recti exitus habetur, pertinentes, & versus thoracem surgentes, in latitudine valde crescentes, rubicundos, ac plane coloris elegantissimi.

Testudinis anatome, quod ad organa præcipua attinet.

Hanc Virgin. Casarinus Lynceus cum auctore exercuit.

Pulmones in hac testudine fuerunt in ventris.

Hoc ita esse, Casarinus suismet digitis explorauit, comprimendo pulmones à parte inferiore ad originem ipsorum, quæ sub ipso est septo transuerso. Tota autem

Quomodo
situs pul-
monum in
testudine
hac se ha-
berit.

autem ita se res habet. Descendit à larynge in thoracem *aspera arteria*, quæ in eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & ubi ambo hi rami Diaphragma perforaverunt, sub hoc in pulmones ingrediuntur. Hi sua substantia sunt subtilissimi, ita ut inflati vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantiam obtinent, & parte illa, qua dorsum respiciunt, firmiter adhærent, ita tamen, ut digitis, non cultro auferri, & à dorso libera-ri valeant.

Quid in
thorace re-
positi fue-
rit.

In medio ventris verò, siue thoracis cavitare, cor nobis conspicuum fuit, suâ intra capsulam siue pericardium conclusum, quo discisso, aqua effluxit, & cor erupit, hocq. ad corporis totius comparisonem perexiguum. Aderant verò ad cordis latera, duo corpuscula tam magna, ut ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima statim fronte, imponere alicui potuissent, ut pulmones crederentur, nisi hoc unicum obstitisset, quod intra capsulam cordis hæc scilicet reposita fuerant. Erant autem hæc corpuscula *cordis auricula*, quæ veluti duæ vesicæ, non corpora planè solida comparebant, sanguine ambæ prætumidæ. In utramque deriuabatur *vena*, una ex dextro hepatis lobo in dextram, ex sinistro in sinistram altera. Ambæ postea auriculæ inuicem communicant, & sanguinem in dextrum cordis sinum re-fundunt.

Cordis, au-
ricularum
eiusdem &
ventriculo-
rum descen-
sus.

E dextro autem ventriculo manifestus fuit in sinistrum aditus, sine ullo in-termedio pariete, ubi vero sinister incipit, crassior tantummodo quæ-dam ac nervosior substantia, & formâ foraminis manifestam se præbuit. In sinistro hoc sinu duo erant vasa arteriosa substantiæ, quæ ubi paululum ex cordis ventriculo sunt egressa, in alia duo diuidebantur, quod autem porro abirent, penetrare satis haud potui. Reperi interim, in hoc specu diuersa illa ostiola semilunaria nempe, & tricuspides referentia. Mirum etiam fuit, quan-tum in aquatico hoc animali sanguinis nigricantis inquam, ac crassi venosi, te-nuis itidem, & rubicundi valde & arteriosi contineretur.

Pulmones
cum corde
hic nullam
videtur ha-
bere com-
munionem.

Sed quid me cæles de *pulmonibus* dicatur? Hi verò non in *thorace* (ut sole cla-rius patuit) sed in ipso ventre collocati sunt inferiore, hac saltè in maritima te-studine. Quomodo enim hi aerē cordi subministrabūt, si ipsi cor minimè am-plexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *asperas arteriolas* com-munionem ullam sortiuntur? Cor enim in medio ventre reclusum, & per diaphragma à pulmonibus, sub hoc latentibus seclusum existit.

Insigne ar-
gumentum
aerem ex
pulmone in
cor non
ferri.

Quin & hoc cōsideratione dignissimum autumo, quod non solum pulmo-nibus & corde intra animal suo in situ remanentibus, cor nullo modo elatum motumve fuerit inflatis pulmonibus, verum hi etiam euulsi, & extra animal inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllā in partem exitum permise-rint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento esse potuit, quam minima *cordis cum pulmonibus in testudine* esset, per vasa pneumatica, aerem ex his in illud de-ferendi ut creditur, consensus atque connexio.

Authoris
speculatio,
cur in ven-
tre imo sint
testudini
pulmones.

Atque hoc ego philosophica medicaq. trutinâ dignissimū arbitror, & illis præcipue, qui *respirationis usum* anxie magis enucleatiusq. perscrutari molitur. Ego tūc *Virginio Cesarino* nostro mentē ita meā explicavi, & valde ipsi sententiæ arrisit.

verisimile. Videri nimirum mihi, cū *testudo* hæc sit animal aquaticum, propter domū, quam inhabitat terrestrem, & grauissimum, sibi periculum esse, ne in profundo maris semper stabuletur, nec diu in luminis auras emergat, ibiq. ad tempus quoddam cōmoretur: huic à natura pulmones fuisse concessos adeo grandes, aerisq. ita capaces, ut thorax ijs capiendis haudquaquam sufficere potuerit. Debuisset ergo in ventre poni eos inferiori, & semel inflatos, animal in aqua superficie sustinere. Non aliter atque pueri, dum natare addiscunt, vesicas aere plenas, vel cucurbitas exiccatas axillis supponunt, ne profundentur. Ne quis autem existimet, pulmones hos esse meras vesicas quasdam, sciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, substantiam obtinere, & asperis arterijs simillimis, quæ in nobis sunt, præditos existere. Neque tales vesicas esse, quales in *Barbis* alijsve piscibus aere semper tumefactæ reperiuntur.

Verum enimvero dum ita mecum ipse philosophari soleo, & *Casario* nostro mihiq. placeo, hæc interim quoque subit sententia mentem. Debere igitur in terrestri testudine contrario modo pulmonem in thorace, & non sub thorace collocatum esse, quod terrestris testudo videlicet amphibia non sit, aquam non petat, & si in eandem ponatur, exitum citò quærat, maritimam quoque ad tempus solummodo aliquod liberiore aere fruatur, & tunc præsertim, quando somnum fereno cælo, & splendente sole captare desiderat. Tunc enim suauiter dormiens, diu in maris superficie fluitat haud dubiè pulmonū foliis aere distentis subleuata. Hoc se vidisse non modò mihi affirmavit *Alexander Rindinus* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentiæ usu vir præstans, & ob botanicū studium mei amantissimus; sed & in eadem qua vehebatur naui, talem, & maximam quidem testudinem à nautis captam, ac dormientem ita in nauem depositam fuisse, vni pedum iniectis vinculis, ne elabi posset, quæ ubi è sopore emerit, seq. illigatam sensit, vi maxima, & ingenti strepitu aduersus nautas pugnavit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori suo post coacta dedit. Similem ferè piscationem testudinum narrat *Plin. lib. 9. cap. 10.*

Ut itaque huic me dubitationi eximerè, *terrestrem testudinem* aquæ immerfi, quam ubi multum reluctantem, exitumq. quarentem animaduertentem, id facile ob pulmones in thorace sitos euenire coniectare capi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima est dictum, sub diaphragmate ad pedes usque posteriores descendere, per insufflationem tumefactos vidi. Sunt hi ex substantia rarissima, ac meris quodammodo vesiculis, & pellitula subtilissima compositi.

Iam itaque philosophandum foret, quem usum hi in terrestri hac testudine obineant. Hoc sanè persuasissimum cuius est, nullam horum cum corde connexionem existere. Exciso enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipsi retento in se aere, nec per spiracula siue aperta, siue cæca erumpente, optimè insurgebant. Et prius inflatis pulmonibus, corde præsentem, hoc nec tantillum quidem attollebatur. Habebat autem *cor* systolem suam, atque diastolen, absque ullo pulmonum motu, hi enim depressi remanebant, nec infla-

Alia dubitatio de pulmonibus in terrestri testudine.

Testudo marina dormiens & mari innatans capta.

In terrestri testudine, quod mirum, idem pulmonum status.

Pulmones cum corde nullam habuerunt connexionem.

Sanguis &
cor in hac
testudine
viva sunt
actu frigi-
da.

Hæc sine
capite &
corde, &
hoc sine
animali vi-
xit.

An Arist.
hunc pul-
monem suum
nouerit?

Aristoteles
& Plinius
in describē-
do hoc pul-
monem dis-
crepant &
conueniunt.

Arist. putat
e pulmoni-
bus aerē in
cor trāsire.

inflabantur ab illa aeris attractione, quod fieri potuisset tamen ab animali ad-
huc viuente, licet capite truncato, quod ego subito antequam aperiri curare,
abscindi iusseram. Hoc autem huius maximè gratiā tentaueram, ut sangui-
nem tam arteriosum, quàm venosum probarem, calidus ne actu, an frigidus in
vivo animali hoc existeret. Quem vola manus exceptum, frigidum reperi,
non quidem ut est glacies, sed ut aqua erat fontium illius temporis, sub men-
se nempe Augusto. Viuit itaque hoc animal actu & tactu cum sanguine fri-
gido. Imò & cor ipsum eodem modo actu erat frigidum, quod similiter exi-
mi iussi. Vitales autem hæc testudo actiones habuit horæ spatio absque cor-
de (quod etiam Aristoteles nouit) sed & absque capite, nam pedes mouit ad
tactum nostrum, & sine eodem quoque retraxit. Tamdiu similiter cor iam
exemptum & mensæ impositum, vibrante suo motu vixit. Sed iterum parer-
ga hæc esse exclamabis, quæ tamen Medicinæ studiosis non ingrata fore augu-
ror. Reliqua de testudine marinā non addo, quæ iustæ etiam magnitudinis
libellum efficere possent.

Adduci non possum, ut credam hunc pulmonum situm, oculatissimi *Aristo-
telis* industriam effugisse, in animali tam noto præsertim, & ipsi vbiuis obuius,
licet hunc non expresserit. Lib. enim 3. de part. anim. cap. 6. hæc habet. *Que
viuipara sunt maiorem & copia refertum sanguinis habent pulmonem, propter calo-
rem suæ naturæ. Quæ contra ouipara sunt, exiguum & siccum, sed aptum ampliari
& extumescere, cum inflatur; qualis eorum est, quæ ex terrestribus, quadrupes ouipara
sunt, ut lacertorum, & testudinum, & cæterorum generis eiusdem. Nisi quis ex hoc
eodem capite Aristotelem hoc ipsum insinuasce autumat, cum ait, ad cordis pal-
pitationem nihil pulmones conferre, cum quia in homine spes rei futuræ ean-
dem ciere queat, tum quia in pluribus animalibus (& hic intelligere testudinem
potuit) cor laxo intervallo à pulmone distat, situmq. superius tenuit.*

Attamen propius ad nos accessit *Plinius*, qui hunc *Aristotelis* locum dubio
procul vidit, & ut plurima alia quoque, in sua commentaria retulit. Nouisse
videtur pulmones in testudine sub diaphragmate totoq. sub tegmine compre-
hendi. Lib. enim 11. cap. 37. hæc habet verba. *Sub corde pulmo est, spirandi-
officina, attrahens, ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus canus.
Pauca eum (ut dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumo-
sum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu rana ac
phoca vrinentur. Testudo quoque quamuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat,
sine sanguine tamen habet.* Videntur eadem & diuersa dicere *Aristoteles*, ac *Pli-
nius*. Hic magnum in testudine, ille paruum agnoscit pulmonem. *Aristoteles*
tamen, ex paruo magnum fieri vbi inflatur (quod verissimum est) non diffre-
tur modò, sed pro confesso quoque ponit. Vterque non multo sanguine
turgere, quin eum exanguem quasi statuit, quod ipsum quoque experientia
attestatur.

Hactenus rectè *Aristoteles*. At quod mox sequitur, naturæ minimè respon-
det. Lib. 1. enim cap. 16. Hist. anim. Cor etiam, ait, arteriæ (asperam semper
intelligit, nam quam nos dicimus nunc arteriam simpliciter, ille venam aortā
appellat ibidem) obesis, cartilagineis, fibrosisq. vinculis: & qua annectitur canum
est.

est. Spiritus dum arteria inflatur, an subeat cor? minus in nonnullis constat, scilicet minutis. At in grandioribus animalium, spiritum cor subire ipsum apertum est.

Atqui marinæ testudines, in quibus nos probauimus minimè aerem è pulmonibus cor subire, non minuta sunt animalcula, cum Plinius dicat, in mari Indico tantæ magnitudinis reperiri, ut superficies earum singula, casas integant habitabiles, atque inter insulas rubri maris his cymbis nauigent. Nicolaus Trigautius quoque, qui primus è Iesuitis ex Sinarum Regno Romam redijt, aliosq. socios (inter quos Ioannes Terrentius meus fuit) eodem, ad prædicandum Christi Evangelium traduxit, hic inquam, cum aliquoties domi meæ esset, certo mihi asseueravit, in mari illius Regni testudines vidisse se, tantæ magnitudinis, quantæ est cubiculum meum, quod passus est longum decem, latum septem. Licet autem hic Theodorus Gaza ex suo potius addiderit, scilicet in minutis, cum textus Græcus Aristotelis, hæc non habeat, nihil tamen impedit, quin hoc Aristoteles voluerit, cum dicat statim, in grandioribus animalibus spiritum ab arteria inflata in cor subire. Scaliger hunc locum explicans, hoc Aristotelis, atque adeò totius scholæ medicæ dogma ratissimum habet. Necessariò in cor dimittitur aer, ait. Quid enim ageret in arteria nisi prorsum subiret? Porro altera ratio est. Non eget arteria aere ad refrigerandum, exanguis est. Frigida est sua natura. Cor calidum. Igitur eget inspiratione. Item expiratione ut exoneret se fumis.

Sed hoc Aristoteli statuisse nō satis est, vias quoque cap. 17. & meatus docet, quibus aer in pulmonibus contentus, ad cor corruetur. Et quoniam limpidiore hic Scaliger oratione mihi vltus videtur, quàm Gaza, eius potius latina verba adducam, quæ sic habent. Meatus autem qui à corde in pulmonem ferunt, ij eundem scinduntur modo, quo arteria: & arteria fistulas totum per pulmonem assequuntur. Sunt autem in parte cordis superiori. Neque verò vnus communis est, sed inter se coaptati recipiunt spiritum, quem ad cor transmittunt. Alter enim in dextrum firum: alter in sinistrum meatum. Horum nisi fallor, verborum hic est sensus. Non communem vnum meatum esse, qui aerem ex omnibus arteriæ asperæ fistulis recipiat, sed anastomofin fieri meatuum, ex corde prodeuntium in pulmonem, & cum minimis fistulis arteriæ coalescentium, hinc introire aerem, exire fuligines. Verum hunc textum declarans Augustin. Niphus ita concludit. Animaduerte tamen hæc, quæ dixit de meatibus, & de colligantia meatuum, esse obscura, nisi per dissectiones, quæ visu constant, innotescant. Rectè profectò, præterquam enim, quòd Arist. hic vult aerem ad dextrum quoque cordis ventriculum deferri, nulli vsui ibidem futurum: sectiones, mihi credas, nihil quàm minus obscurum hoc axioma dilucidabunt. Quam enim anastomofin non detegit, per tubulos intrusus flatus in vasis minutissimus, eandem minimè scias, per diligentissimam etiam sectionem manifestatum iri. Sic equidem mihi sapius, hoc solo insufflationis medio visa fuit venularum & arteriolarum, in plexu choroide intra cerebri ventriculos existente, subtilissima- rum symphisis, quam frustra quamuis faberrima dissectione indagare quis potuisset.

Nec moveat quemquam communis obiectio in mortuo corpore omnia col-
labi & occludi oscula, ideòq. aerem penetrare haud posse. Fallum id esse ip-
siusmet

Reclamat
experientia
in marina
testudine.

Nicolaus
Trigautius
Iesuita, pri-
mus, ex re-
gno Chinæ
Romam
venit.

Hic ingen-
tes ibidē te-
studies vi-
dit.

Scaliger cō-
firmat aerē
inspiratum
ad corde
ferri.

Arist. etiā
huius tran-
situs vias
reperit.

Nunquā va-
sorum mi-
nimorū cō-
nexionem
sectio dete-
get, quam
insufflatio
non pate-
fecit.

fiusmet pulmonis per tubulum inflati extrema tumefactio ostendit, & venularum arteriolarumq. in cerebro minutissimarum relesio.

Natura in alio dogmate Aristoteli est contraria.

Doctiss. Rō delectus pulmones in testudine male observavit

Sed hic Aristotelem quam naturam sequi maluit.

Sed eadem reprehensione qua Aristotelem mactat dignus videtur.

Relicta testudine chameleontem prosequimur.

Agitur de longa ab omni alimento abstinencia.

Necdum hic quiescit natura, quæ in alio quoque Aristoteli filio suo reclamatur dogmate. Hic enim hoc ipso & capite & lib. 7. supra septum transversum suum pulmonibus subsellia assignavit. Sub pulmone septum, ait, transversum pectoris est, quæ præcordia & cinctum appellant &c. Nos tamen in testudine tam terrestri, quam marina, contrarium demonstravimus. Miror mehercle, exercitatissimi in piscium anatome Rondeletij manum hæc non observasse, vel saltem tacuisse ipsum, quin lapsu maiore ruisse. Hic enim lib. 16. de piscibus cap. 3. sic habet. Pulmones in testudine maiores sunt, & multò densiores, quam in terrenis animalibus, ne ut opinor aquæ maior copia, una cum alimentis hausta in tenues meatus se penitus insinuans, reijci tota non posset per foramina illa, quæ narium loco in superiore rostro habet, quibus aquam reijcit non aliter quam delphini per fistulam. Miror magis hoc ipsum ab Aristotele, quem Rondeletius ceu communem præceptorem neglectâ autopsiâ secutus est, statutum fuisse. Cum etenim Arist. lib. 3. cap. 7. & 8. de partibus animal. decrevisset quadrupedibus ouiparis omnibus fungosum esse pulmonem, & ob id vesicam illis deesse, excepit tamen ab hac regula testudinem marinam. Vesica enim omnia carere, ait insecta, pisces, penna, squama & cortice instructa, tum propter humoris assumpti exiguitatem, tum quia quantum excrementi contrahitur in ea ipsa absumatur, excepta testudine inter corticata, in hac enim tantummodo natura castrata est. Cuius rei causa est, quod marine testudines pulmonem habent carnosum, sanguineum & similem bubulo, terrestres autem proportionem maiorem, superficies etiam quia obtenta præduraq. modo silicis est, facit ne humor diffari, evaporariq. possit per carnem laxiorem.

Possem hic eadem ego Rondeletium excipere compellatione, quæ in Aristotelem inuehitur, quod hic splenem admodum exiguum in testudine lutaria videre potuerit. Renes autem & vesicam videre non potuerit, quæ lutariæ inesse negavit. Quare inquit Rondeletius, cum maiorem re autopsiâ, quam cuiusdam hominis auctoritati fidem adhibeam, affirmo testudinem lutariam & vesicam manifestam ac magnam & renes carnosos habere prope testes. Quod si bene igitur Rondeletius oculis suis in terrestri, marina, & haud dubiè lutaria testudinibus usus fuisset, in his pulmonem non densum & bubulinum, sed flaccidum, ac tenui substantiâ præditum reperisset.

Reuertamur modò ad Chameleontem, de cuius diuturna ab omni alimento abstinencia, & longissimo hominum quorundam ieiunio, ex iunioribus medicis, ac philosophis variè varij philosophati sunt. Quorum omnium opiniones, cum in cumulū vnum congesterit, & perspicacissimi ingenij sui acumine examinaverit atque explanaverit Fortunius Licetus, doctissimis quatuor libris De his quæ diu vivunt sine alimento: eò lectorem meum ablego, qui si plura scire aueat, Paulum Zachiam consulat censeo Medicum Romanum in lib. tertio Questionum suarum Medico-legalium, quem propediem prælo committet, cum in prioribus duobus, egregium ingenij sui specimen exhibens, vtilissimam tam Iurisconsultis, quam Medicis operam navaverit. Equidem non plurimarum solummodo bestiarum, Testudinum inquam, Glirium, Vrsorum, Hirundinum, & In-

& *Insectorum plerorumq.* ad multos etiam menses nutrimenti carentia, iam scriptis & experientia certa est: sed miram & insolentem eandem quoque in hominibus quibusdam, tam nostris, quam aurore nostrorum temporibus, animaduersam fuisse fidelissimorum monumenta historicorum nos docere possunt.

Hippocrates noster lib. de carnibus seu principiis probare volens hominis vitam septem dierum numero circumscribi: Quod tot diebus genitura eius ad uterum perueniens omnia acquirat quaecunque ex corpore ipsi accedere par sit. Id ex hoc quoque fonte deducit. Quod plerique quidem ex his qui septem diebus nil edere aut bibere volunt, in his moriuntur. Quod si qui eos superauerint, nihilominus tamen moriuntur. Nonnulli etiam ne per inedia[m] à vita discederent, sed ut comederent, & biberent persuasi sunt: verum venter non amplius admittit. Ieiunum enim intestinum in his diebus cohaerescit, quibus etiam illi moriuntur.

Quare mirari subit tam crudeles olim quosdam medicos extitisse, quorum *Gal. 8. Methodi* cap. 6. meminit, qui *Diatritariorum* sectam introduxerunt, quod non nisi tertio exacto die aegris suis cibos primum exhiberent. Et *Cornelius Celsus* inter priscos illos fuisse memorat, qui quinque etiam & sex dies ab omni alimento abstinere aegrotis suis imperitabant. Longè mitiores & indulgentiores sunt hodie Medici, nostri praecipue *Romani*. Quamvis *Neapolitani* hos ipsos ceu parcos adhuc calumnientur. Quare cum ante plures iam annos *Neapolim* urbem pulcherrimam visum iuissem, & à primario quodam eiusdem Medico (claruit autem ea praestantissimis semper & opulentissimis Medicis) libellus dono mihi oblatus fuisset, de modo cibandi aegros in urbe *Neapolitana*, hoc mihi is circumstantibus nonnullis iunioribus Medicis improperavit. Velim hunc legas libellum, discasq. ait, qua ratione aegri sint cibandi, cum vos *Romani* Medici stricta ac tenui nimis diæta maiorem aegrotantium vestrorum partem perdatis. Tortam, tortam, hoc est ex carnibus contusis succum ipsis praebere oportet, & liberaliter magis egregieq. nutrire. Ego longiori non esse locum disputationi concessum aduertens, cum eidem, ceteri ridentes omnes applauderent. Bene mones, inquam, mi Domine, & magnam tibi gratia[m], quin forsitan statuam quoque ex auro *Philippeo Neapolitani* tui, pro tam salutifero ipsis documento relicto debebunt. Semel profecto saltem, dum aura hac fruimini vitali, vobis sufficienter & bene est comedendum. Id quod integrè dum sanitate estis, haud facitis, cum vix alio tunc cibo, quam *brassicà*, (vos *bruocoli* vocatis) victitetis. Aequissimum igitur est, aegrotis vestris opimiori magis cibo prospicere. Atque ita reciproco risu rixæ nostræ, quæ nullæ erant, solutæ fuerunt. Veruntamen posse & mori & mortem euadere, qui septem dierum spatio inedia[m] etiam in morbis periculosissimis tolerarunt, ego ipse testimonio suffragari possum. Ante annos viginti tres, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus* in Vrbe perlatus fuit, qui mania percitus, per nem & ambos sibi testiculos ad vnguem absciderat, & cum ad ripam *Tiberis* habitaret, in idem flumen & hæc & cultrum proiecerat. Qui cum non solum in suametipsum carnem iniurius fuisset, sed in Deum quoque ac *Diuos* eius, contumelias iaceret: reprehendit ipsum acriter, qui illius loci Prior dicitur, & num *Symboli* no-

Hipp. septem dierum inedia[m] in homine mortale[m] censet.

Crudeles veteres quidam Medici qui egris triu[m] & sex dierum inedia[m] praescribunt.

Hodie sunt liberaliores Romani praesertim.

Hos Neapolitani adhuc pro parcis proclamant.

Author defendit Romanos iocose aduersus Neapolitanos.

Moriuntur & vivere non possunt qui septem dierum ieiunium tulerunt.

Mirabilis casus eius qui pudenda sibi abscidit, & decem diebus ab omni alim[en]to abstinit.

stri Apostolici articulos veraciter crederet, obtestabatur. Credo, inquit ille, hæc omnia, *Et credo di più, che chi non fa, come hò fatto io, che non va in Paradiso.* Hoc est, & hoc amplius credo, quòd nisi quis meo exemplo ita seipsum caltrauerit, regnum cœlorum ingredi non valeat. Cui ego, atqui tu paucos certe ita socios habebis.

Hic decem integris exactis diebus, nec cibum, nec potum vllum assumpsit.

Dena illum noctes, totidem redeuntia Solis

Lumina, viderunt inopem, potusq. cibiq.

Hic inedia
spontanea
se occidere
voluit.

Decem dies
absque om-
ni cibo vi-
xit.

Famina
quædam a-
grota vi-
decim die-
bus nihil
potus aut
cibi sumens
conualuit
tamen.

Quin etiam ubi per vim ipsi aliquid ingereretur, aut in faciem præbentium expuebat, aut de industria prouocato sibi vomitu id eructabat. Redierat enim, per ingentem illam sanguinis arteriosi & venosi profusionem, ad mentem saniores, & se ipsum, turpitudine facti, & verecundiâ ductus, inediâ interficere cupiebat. Vndecima demum die persuasi ipsi, ut vitellos ouorum duos assumeret, quod factum, & post hos eadem die, binos alios capiebat. Sequentibus porrò diebus paulatim cibari & pauxillum vini sorbere perrexit. Decima septima verò die non ex vulnere, quod omnino perlanatum fuit, sed ex obstinata illa inedia obiit.

E regione eiusdem Nosocomij faminam quandã mea sub cura habui, perculam ac vetulam, miris vexatam symptomatibus, nunc epilepsia, modò cataphora, iam lethargo, mox singultibus, & ventriculi succussionibus, horrendisq. motibus agitaram; ita ut vndecim dierum spatio nonnisi vnicum oui vitellum sorbuerit. Quæ cum siti ingenti vexaretur, & aquam avidissime peteret, ori quoque adiuueret, hanc tamen ob conuulsivos stomachi motus, ac gulæ læsionem transglutire haud potuit. Dixisses illam *Tantali* penâ affectâ, quærebat enim aquas in aquis. Siquidem is ut *Ouidius* ait,

Semper eget liquidis semper abundat aquis.

Quare, & hi *Ouidiani* versiculi miserculæ illi faminae quadrare poterant.

Oraq. vana mouet, dentemq. in dente fatigat,

Exeretq. cibo delusum guttur inani.

Euasit tamen Dei gratiâ, ex periculosissimis illis accidentibus omnibus, & continuo vndecim dierum ieiunio, quam biennio post, pleuritide laborantem feliciter denuo curavi.

Licetus re-
censet histo-
rias illorum
qui ad plu-
res mentes
& annos
absque ali-
mento vi-
xerunt.

Memorabi-
lis historia
Nicolai Hel-
uerij etiam
ob sanctos
vitæ mores
conspicui.

Verum non his similia modò plurima, sed vnus, duorum, quinque & sexdecim mensium abstinentiam, quin ad annos quoque duos productam, ad tres & quatuor similiter protensam, ad duodecim durantem, & ultra duodecim demum proractam, reperies apud eundem *Licetum*, & cum quodam animi stupore lectitabis. Memorandum hoc factum est, quod *Nicolai Heluetij* (hunc *Bruder claus* vocant iidem *Heluetij*, & ob vitæ transactæ sanctimoniam in veneratione habent) post susceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud longè post ab oppido solitariam vitam ageret, peracto decimoquinto anno sine villo cibo potusq. decesserit. Ut apud *Eborenses* legimus. Hunc ut Beatorum catalogo adscribatur, *Episcopus Constantiensis*, in cuius Diocesi is vixit, iam *Romæ* adnuitur, productis quæ in vita, & post mortem edidit, miraculis.

Neque hic consarcinare placet, singulorum opinantium, & tam portento-

se inediae causas & argumenta dicentium seriem, neque sub incudem reuocare, quas de hac re disquisitiones idem *Licetus* exquisitissime examinat. An animalia videlicet & homines illi interea, dum alimentis abstinent, inspirantur aere? an exhalatione magis per aerem sparsa? vel pituita intra corpus ante congesta? aut succo melancholico potius in nutrimentum postea cedente? an pinguedinis colliquamento? an sanguine menstruo benigno tantisper in homine latitante? an sit diuinæ virtutis & Dei opus, tam longa inedia? an ad Angelos, Cacodæmones aut astra rectius referenda? num sympathia & individualis proprietates quædam, ecstasis, cataphora, cutis constipatio hic aliquid valeant? aut viscerum constrictio, tabes, atrophia, ventriculi stupor sint in causa? an pharmacum assumptum hoc possit præstare? an demum hoc ipsum consuetudini sit attribuendum?

Varij varias causas tam diuturnæ inediae afferunt.

Hoc interim filere haud debeo, eundem *Licetum* nullatenus permittere, aerem inspiratum in alimentum cedere. Quod alimenti requisita aer non habeat. Non sit tangibilis scilicet, sapore careat, nec animatus sit, nec exanimato desumptus, & proximâ careat potentiâ ad induendam animam. Sed neque mixtum perfectum sit, quod necesse foret, cum ex ijs nutriamur, ex quibus constamus. Et cum *Hippocrates* lib. de *Corde*, alimentum intra corpus retinere velit, aer autem inspiratus denuo expiretur, hanc ipsi quoque conditionem deesse.

Licetus nullo modo vult aerem nutrire posse.

At neque spiritus etiam solos, licet retineretur aer, ab hoc ali pugnat *Licetus*. Si dicas *Galeni* placitum hoc fuisse, spiritus nutriri & cibari aere, ut in opere de *usu partium* videre est. Respondet, *Galenum* communiore nutritionis vocabulo usum, adeoque metaphoricè & æquiuocè locutum fuisse. Quemadmodum *Virgilius* quoque fecit, dum 1. *Æneid.* ait.

Quomodo *Gal.* intelligat spiritus aere cibari.

*Quem si fama virum seruat, se vespitur aurâ
Aetheriâ.*

Nam neque aerem posse verti in præexistentis spiritus substantiam vult, quod esset eos alere, neque in novos spiritus commutari, quod propriè generatio foret, quod fieri tamen posse *Galeno* placet, *Liceto* displicet. Et quoniam huc perueni, atque *Licetum* meo egregiè fauere paradoxo comperio, quod est, ex aere inspirato gignendis in corde spiritibus vitalibus, nullam præberi materiam posse: cum hic illud minimè ingrediatur. Operæpretium est, philosophiæ & artis duo culmina nostræ, *Aristotelem*, inquam, & *Hippocratem* ipsum in theatrum producere, & quid ipsis animi de hac re fuerit, ex dicto *Liceto* referre, ac cunctis æqua lance ponderandum proponere.

Licetus fauet auctori neganti ex aere spiritus fieri.

Hic itaque philosophus præten dit *Aristotelem* cap. 8. de *respiratione*, minimè velle respirationem fieri alimenti gratia, quasi calor internus (hoc est spiritus) alatur aere inspirato, qui ceu igni succenso, velut fomes per inspirationem adijciatur, absoluteque nutritione foras quæ supersunt excrementa per expirationem detrudantur, finiumque esse calorem ex aere fieri, quem ex alimento, nimirum ex sanguine fieri conspiciamus, caloris & ignis interni nomine spiritum appellans.

Probatur hæc sententia ex *Aristotele*.

Hippocratis autem verba, nisi candidè explicentur, vulgari Medicorum erroris suppetias adhuc ferre videntur. In libro enim de *Flatibus*, *Animantium*

Probatur ex *Hipp.* quoque licet hic pri-

ma fronte
contrarium
sentire vi-
deatur.

corpora à triplici nutrimento sustentari inquit: nempe à cibo, potu & spiritu. Spiritum vero in corpore animalis contentum appellari flatum, extra corpus dispersum esse aerem, qui maximus sit in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & dominus. Accedit ex lib. de Alimento Hipp. adhuc clarior sententia. Pulmo, inquit, contrarium corpori alimentum trahit, reliqua omnia idem. Principium alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio. Principium alimenti & humidum, & siccum, os, gula, venter. Verum antiquius & primordiale alimentum per abdomen umbilicum.

Explicatur
Hippocratis
loca.
Alimentum
duplex vni-
re, alterum
solo nomi-
ne.

Hucusque ex Hippocratis autoritate deduci videtur, spiritus aere inspirato, seu vero suo pabulo nutriri. Sed quoniam hic eodem opusculo, paulo ante dixerat: *Alimentum non alimentum, si nutrire non potest, nomen est alimentum, non opus: opus & res est alimentum, non nomen.* Obscurioribus his verbis dilucidat magis priora Licetus. Duo nimirum apud Hippocratem alimenti nomine insigniri. Vnum reuera cum nutriat, alimenti nomine re & opere dignum est: alterum cum verè non alat, solo nomine contentum est, & æquiuocè alimentum appellatur. Hoc ita intelligendum esse asserit. Cum cibus & potus conferuent viuientis substantiam, re ipsa præstant, quod Aristoteles ab alimento requirit, & Hippocrates opere ac re ipsa alimentum nominat. Et hæc est vera nutritio. Ad quam cum & hoc requiratur, ut calor temperetur, ne ipsius æstus subitè ac vehementi sua operatione consumat humidum, hunc autem æstum aer inspiratus moderetur, qui ut ingreditur, ita egreditur, propterea hic non opere, sed nomine solo alimentum vocatur.

Quid intel-
ligatur per
contrarium
alimentum.

Atque hinc est, quod Hippocrates ait, per pulmonem (quod etiam per nares, os, guttur, & reliquam respirationem fit) contrarium corpori alimentum trahi. Non contrarium autem per os, gulam ac ventrem deferri. Quasi dicere velit, pulmonem attrahere contrarium alimentum, quoniam aer ad contemperationem æstus, qui in spiritibus residet, ductus, contrarius dicitur, quoniam calorem refrigerat: quicquid enim excedentem quancunque qualitatem remittit, id rectè illi contrarium statuitur. Alit cibus & potus, cum in substantiâ corporis veri debeant, sunt idem ipsum corpus in potentia, quemadmodum sanguis est potentia caro, licet & ipsi cibi ac potus, antequam concoquantur, actu corpori dissimilia dicantur. Tamen siue concocti, siue non concocti, merentur veri alimenti nomen, quod re ipsa tale esse possint. Si enim aer quoque in spiritus ex Hippocratis sententia commutari valuisset, non illum utique contrarium alimentum dixisset, esset enim is potestate spiritus vitales, qui corpori nequaquam sunt contrarij, sed ad eiusdem constitutionem pertinent. Quare æquiuocè tantum erit alimentum, quo sensu, alio loco, Hippocrates, ubi de principijs videlicet, dixerat, *Alimentum calidi frigidum est.*

Cibus &
potus re ip-
sa, aer tan-
tū nomine,
& contra-
rium ali-
mentū dicitur.

Ego hanc Liceti ingeniosam explanationem non modò non repudio, sed am-
bibus etiam vlnis amplexor. Et tantum abesse autumo, ut aer inspiratus vel in spiritus, vel in animalis vllam corporis particulam conuerti valeat, ut quasi pronunciare ausim, nullo unquam tempore vllam aeris atomum, vel in aquam, vel in ignem, vel vice versa aquam in aerem (quod strenuè tamen à plerisque philosophorum, Peripateticorum præcipuè scholis, propugnatur) commutatam fuisse. Possem clarissima ad placitum hoc meum παραδόξον τερον corroborandum, argu-
menta,

Authori Li-
ceti expli-
catio pla-
cet.
Audax au-
thoris pro-
nunciatum
nec aerè in
aquam, nec
hanc in ae-
tem verti.

menta, & saltem non demonstrationes producere. Verum hoc alio à me loco, fiet, factumq. iam est in vna ex meis prælectionibus, quas tempore studiorum, renovationis, in hoc nostro *Athenæo Romano* quotannis, præmittere in publico doctissimorum confessu, & Illustrissimorum corona virorum, eram solitus.

Hoc interim, ne prorsus nihil dicam, æquus sibi lector persuadeat. Quod si ullus exstaret aerem in aquam cōuertendi modus, is dubio procul esset summa aeris compressio. Nam veluti, si ita aer rarefiat, ut amplius sub forma aeris consistere nequeat, ignis efficitur, quemadmodum contingere aiunt illi, si aer exempli gratia, inter silicem ac chalybem interceptus subtilissimè attenuetur, & ignis euadat: sic ubi adeò compingitur, adigitur, cōstringitur, & incrassatur, atque in locum quendam, ubi exitum nullum inueniat, arctissimè compellitur, aer esse desinet, & aqua fiet. Id quod existimo in nubibus, ex mente ipsorum, yfluuere, quando aerem in aquam densatum guttatim decidere credunt.

Atqui *Vincentius Vincentij Vrbinas*, quo ego familiarissimè vtor, subtili ingenij sui speculatione, & dexterrimà manuum operatione nouo planè ausu, ante hos quinque menses, in hac ipsa *Vrbe Româ* inuenit, qua ratione *Bombardam manuariam* fabricaret, quæ globulum ex argilla durissimum, aut glandem etiam plumbeam, ea celeritate, impetu & violentiâ expelleret, illaq. ferme omnia præstaret, absque vllò igne & puluere fulminali, sed solâ aeris dynami & agitatione, quæ præstare est solita vsitatissima nobis *bombarda* fulminea & igniuoma dicta. Atque hoc inquam, mero fit aeris in illam cōpulsu, ad actione, & vt credere par est, constrictione violentissima, quem ibi ad vigintiquatuor pluresue horas detinere, secumq. hinc inde deferre, & ad libitū postea, data aeri viâ, glandes illas explodere, atq; ad scopum quam directissimè collineare solet. Res, quæ doctos, indoctos, magnates æquè ac idiotas ita in admirationē rapuit, vt cateruatim ad ædes ipsius quotidie peruolent hoc artis miraculū spectaturi,

Sunt verò multi, qui primum inuentum & excogitatum instrumentum tribuunt, & merito, *Io. Baptista Porta Lynceo*, quod etiam suæ Nat. Magiæ 1.9. librum non segniter legenti clarissimè patet. Et iamdiu retulit mihi Illustriss. Princeps *Casius* noster (qui apud hunc eundem *Portam* antequam penè ætatis crepundia reliquisset, auspicatus est seueriorum scientiarum primordia) cui tum adolescentulo Auditori suo dictus *Porta* significauit, se inuenisse & exposuisse lib. suæ *Taumatologie* modum conficiendi non solum *Sclopetū* pneumatizatum, sed & alia similia sine aeris aut ignis auxilio. Ita mirabilia inuenta huius in omni scientiarum genere excellentissimi Viri, velut superius quoque cum *Telescopio* accidisse commemoravi, à posteris fideliter praxi commissa suum effectū quotidie cōsequuntur, Vt vt ea initio multis visa hyperbolica, ac velut à tumultuario philosophantis entusiasmo profecta, impossibilia iudicata fuerint,

Atqui nunquam compertum fuit, inclusum hic aerem in aquam resolutum fuisse. quin hoc diligenter est annotatum, quotiescunque in loco humido, vel subterraneo, vel ubi fontes & stagnantium aquarum essent receptacula, aere bombarda solo sine glandibus impleretur, & manus foramini, unde erumpere in explosione ille aer solet, opponeretur, volam manus paulisper quod mihi quoque contigit, madefactam fuisse. Vbi autem eadem bombarda aere in-

Placiti huius aliqua probatio.

are his own.

Design
March 1960

0 129 752
01010 045
15-2010-01

• 2001-2002

Vincentius

Vincētijs Vrbūnas, no-
no 2011. gada 1. janvāra

bis bōbar-
dam pneu-
matici car-

fecit Romae
anno 1627.

In hanc cō-
pellitur ma-

xime aer
qui in aquā
nunquam

abit .

[illegible]

Plurimi

hoc aris
miraculum
yifum eſt.

Joan. Bapt.
Porta Lyn-

gens antiqui
nos, credi-
qui primus

Vocatur ab

mathore do
bafda pneu
metica 7 10

Our paper
our name
is

177 - 178

Ninguna
 10. hac

conclusus
in aquam
dixit.

• **2001**

aperto loco, aut solaribus illustrato radijs, vaporibusq. ob id minus secatente, oneraretur, humiditatem illam minimè post viginti etiam quatuor horas ammaduerlam esse. Quo spatio & ampliore paululum præterlapso, non amplius effectum aer ille inclusus, in extrudendis adeò fortiter globulis præstare solet, non quòd in aquam is abierit, sed quòd per poros forsan etiam orichalci, ex quo *sclopetum* hoc totum est confectum (est enim aer *Plinio* teste, *per cunctarum permeabilis*) & per occulta commissurarum spiracula expirauerit. Amplius quiddicam, hic artifex in fontes quosdam portatiles, vi, aeris maximam copiam impellit, & sex ac octo dierum spatio ibi detinet, cui vbi laxamenta data fuerint, mirum, quo impetu aquam is eiaculetur, sed quod hic interea in aquam abeat, nec visum, nec auditum est unquam.

Est autem pars, ac veluti cistula illius bombardæ, in quam aer quasi per *phonem* compellitur, longa duodecim transversos digitos, & lata quatuor, quæ eandem duodecies multiplicatam per impulsum, portionem aeris recipit, cuius simpliciter, per se, & naturaliter capax est. Non arbitror profectò, in illa aeris regione, in arctum magis locum, & compressius aerem compingi posse, quando ex hoc pluvias generari aiunt,

(Cum ruit æthere toto

Turbidus imber aqua, densisq. nigerrimus austris,
vt poeta Latinus loquitur, cum aeris regio sit fluida, & mollis vt ita dicam, nec parietes habeat aut ligneos, aut lapideos, multò minus metallicos, quibus tam duriter aer, veluti in carcere quodam densatus concludatur. Neque hic frigus in aeris regione existens, mihi obijcias, quod ad aeris condensationem & aquæ generationem plurimum iuuet. Nostra bomba in media & crudissima hyeme eundem effectum præstitit, quem iam in æstate experimur. Et videmus in Chymicorum ergasterijs, sæpissimè *Capellum* vt ipsi barbarè vocant rei distillandæ superpositum calidissimum, vt ne contingere quidem manibus absque harum læsione illud valeas, & tamen quod ex re subiacente, in forma vel aeris, vel vaporis ascendit, vbi eò pertigerit, condensari probe & per rostrum in aquæ forma delabi conspiciamus.

Harum vna bombardarum potentiss. *Hispaniarum Regi*, alia *Polonia Regi* fuit hinc transmissa. Curaui & ego vnā fabricari pro *Sereniss. Leopoldo Archiduce Austria* Principe magnificentissimo, & benefactore meo munificentissimo, subiectissimè semper à me colendo.

Atque hæc alio sine à me adducta non fuerunt, quàm vt partim inde hoc paradoxon meum, *nec aerem in aquam, nec hanc in illam verti*, probarem: partim artificis huius amici mei nomen immortalibus, si fieri à me posset, chartis consignarem.

Nunc ad colores quoque esset transeundum, in quos *Vertumni* instar se mutuat varimodos hæc bestiola, vt inde prouerbio hominem versipellem & varum si notare velimus, dicamus *Chamaleonte mutabiliore* esse. Et *Tertullianus* libello de *Pallio* scripsit, propriè *Chamaleonti* datum esse, quod vulgo fertur, *de suo corio ludere*, hoc enim animalculum, si *Polypum* & *Tarandum* excipias, pene solum in sua pelle, dum variè coloratur, egregium hominibus lusum exhibet.

Verum,

Expirat succellu teporis hic aer.

Detinetur tamen inter per octo dies in fontibus artificiosis.

Hæc bomba recipit duodecies plus aeris, quàm naturaliter est capax.

Nunquàm cū pluuie sunt, ita arctè aer cōstringitur videtur.

Frigus non est præcipua causa vt ex aere fiat aqua.

Immo hæc tenus huiusmodi bombardæ constructæ & pro quibus præcipue.

Cur hætenus author de hac bomba egerit.

Reddenda causa esset variationis coloris, sed hoc difficile limum est axioma.

Verum, si villo in axioma physico & mathematico inscitiam meam professus vnquam fui (ego enim quàm pauca sciam, multa. me fugiant, & plurimos socios habeam, qui multum tamen sibi sapere videntur, iam toties inculcaui) in hoc, illam quæ de coloribus est, audacter omnibus denuncio. Noui equidem, si quæ à philosophis circumferuntur, sub rationis incudem reuocentur, & experimentorum malleis probè contendantur, haud diu subsistere posse. Si præcipuè à quatuor in mixtis persistentibus elementis dictis, (quorum cuiuslibet, sui quilibet colores attribuuntur) hos eisdem venari voluerint.

Solus Mercurius, & plumbum solum, pro diuersa tantum digestionem, coctione & alia quauis chymica elaboratione, quàm varios quæso & elegantes sortiuntur colores? Plumbum vltum enim modò virescit, modò flavescit, modò citrinum, rutilum, & cineritium euadit, idq. ex sola sæpissimè contusione contingit. Ita vt persuasissimum haberes, toties iam formas suas vtrumque inuasse, quoties faciem & vestitum externum ceu laruas quasdam singulares, in totidem coloribus mutarunt, & in idem tamen plumbum sine qualitatibus, ne dum substantiæ noxa, & in eundem Mercurium seu argentum viuum, quod magis quàm Chamæleon

Fateatur autem
thor spore
ignorantiā
suā, & plu-
rimos ha-
bet socios.

Argent. vi-
uum & plū-
bum colo-
res maxime
mutant.

Omnia transformat sese in miracula rerum
pauillo artis auxilio, imò sua sponte postliminio reuertuntur.

Aristoteles noster 2. de Hist. an. cap. 11. Mutat suum colorem Chamæleo, inquit, inflatus. Et 4. de part. anim. cap. 11. ad metum hanc colorum variationem refert. Est, ait, omnium ouiparorum p. desirium tenuissimus Chamæleo: quippe qui omnium maxime inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est, quæ nimio namq. metu multiformis efficitur, metus enim refrigeratio per inopiā sanguinis, calorisq. est. At hinc Arist. dissona sibi docere videtur, cum supra per inflationem, hinc per constrictionem, colorum variationem effici scripserit. In metu enim animalium habitus non intumescit, sed comprimitur.

Mercurius
inter metal-
la miracu-
lum.

Aristot. sibi
contradice-
re videtur
in variatio-
ne colorū
in Chamæ-
leonte.

Plutarchus hoc dilucidissimè argumentum, quomodo per contractionem nempe cutis, & non eius eleuationem id fiat, in Questionibus suis naturalibus explicat, quem philosophantem audire operæpretium fuerit. Quærit ibi, cur polypus (quod quæsitum æquè ad Chamæleontem transferri debet) colorem variet? Vtrum, inquit, ut Theophrasti opinio fuit, quod animal natura meticulosum sit? Ergo ubi percussus est, vnà cum spiritu conuerso, vertat hominis more colorem. Hinc in proverbio est, vertitur ignaui color. Sed non satis esse, addit, variati coloris causam indagasse, quærendum restare, cur similem exprimat ei rei, cui se applicat. Vt si Polypus videlicet illius saxi marini colorem repræsentet, cui proximus adstat. Vnde Theognis,

Plutarchi
philoso-
phia in hac
varietate
colorum,

Polypodis mentem cape versicoloris, adæquat
Qui corium petra, cui sese adiunxerit omni.

Videtur res
quælibet ef-
fluua pati.

Quare altius Plutarchus penetrat, & ita ex mente Empedoclis speculatur,
Esfluum nesciens res natas mittere cunctas.
Non enim, ait, ex animantibus modò & plantis, & terra & mari multa assidue effluunt, sed & ex saxis, are, & ferro. Intercunt enim cuncta, & exolescunt, quod perpetuò resoluatur ex eis aliquid, & pereat continenter. Vult igitur à petris marinis (ut has nunc

nunc in exemplum ducat ramēta, & fragmēta minuta frequentia deciditō-
tinuō, quæ alijs, atque alijs infecta coloribus, non cuilibet corpori, sed deter-
minatis quibusdam adhærescant. Nam quæ animalia spiramenta habent ad-
modum adstricta, ab his dilabuntur, quæ admodū spongiosa, per hæc effluunt
& perlabuntur. *Polypi autem caro, ait, est aspectu fistulosa & fungosa & effluens*
patens. Quoties iam in trepidatione est, spiritus varians & profugiens, ex timore con-
stringit corpus, contrahitque: ut capiat & retineat rerum, quibus adiunxit se, in sa-
cie corporis effluvia. Huiusmodi cause indicium est magnum, quod non omnia, quibus se
applicat, referat, neque colorem Chamæleon albus: sed sola uterque, quorum effluvia re-
spondentia habet spiramenta.

Plerique
antiquorū
tribuit va-
riationem
colorum in
chamæleo-
te ipsi me-
tui.

Solinus sibi
cōtradicit.

Quæ diffe-
rentia sit in-
ter cutem
Crocodili
& Chamæ-
leontis.

Alia varia-
tionis colo-
rum causa.

Francisci
Gualdi Mu-
seum.

Ratio ali-
qua, cur in
ventre pul-
mones sint.

Cui hæc arridet philosophia, is eam per me acceptet licebit. *Plinius* *Stri-*
ctoteli & Plutarcho de timiditate subscribit, cum dicat nullum animal panis, &
ideo versicoloris mutationis esse. In hoc censu est Solinus quoque, qui cap. 32. Ta-
randum, Polypum & Chamæleontem vertere metu habitum, scribit. Sed in his po-
stremis duobus, aliam adhuc causam addit, quæ ipsi hæc, mihi nulla est. Fa-
ciunt hoc idem in mari, ait, Polypi, in terra Chamæleontes (scilicet colorem variare).
Sed & Polypus & Chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis lauitate, speculi-
modo proximantia emulari. Et mox sui oblitus tamen cap. 42. non laue, sed aspe-
rum, quale reuera potius est, in Chamæleonte coriā agnoscit. Corpus in Chama-
leonte, ait, asperum est, cutem qualē in Crocodilis deprehendimus. Ait in Crocodilis ma-
ioribus, tuberculis vndique prona pars corporis maximè exasperatur. Quamvis
nec hoc usquequaque verum sit, in minimis Crocodilis etiam, cum ego
paruulum admodum habeam, qui semispithamā saltem (Chamæleontis longitu-
dinem superat, estq. certè, utriusque corij summa differentia, cum eminentias
illius & protuberationes, quæ in hoc sunt, in Chamæleonte nequaquam vi-
deas, ut qui absque his asperam cutem nactus est.

Aliam sibi causam Gelsnerus excogitavit. *Ego tenuissimam, ait, cutem (qua-*
lem esse in sceleto animaduerti) instar tenuis laminæ corneæ colores facile reddere puto,
præsertim, cum neque sanguis impediāt, neque viscera admodum, cum solus serpens pulmo
manifestus in eo sit. Sit fides penes auctorem. Ego tamen in duobus mortuis
& exiccatis Chamæleontibus, hanc pellis transparentiam ut ut probe illam inda-
gauerim, videre non potui. Quorum vnum planè integrum habet in physica
sua suppellectili sæpe laudatus Princeps Cæsius noster: alterum sed caudā muti-
lum adseruat Eques Franciscus Gualdi Ariminensis in Museo suo, varijs Antiqui-
tatum reliquijs, numismatis, & curiosis industriæ artis operibus instructo. In
utroque asperitatem quandam exiguam, & cineritium colorem reperit, non
pallecentem, ut Aristoteles in mortuis designabat.

Miratus tamen non parum fui, dum ventrem adhuc tumidum, atq. post
mortem annis, vidi & contrectavi, quando viscera ibi reperiri solita hæc mi-
nus efficere queant, cum hepar non admodum magnum habeat, & ut aliqui
volunt, liene careat, vel pusillum valde obtineat, & unico intestino recta potius,
quàm in gyros reflexo constet, quæ res me cogit ferme, ut pulmones in ventre
inferiore ipsi assignem.

Videtur & Seneca in *Questionum suarum natural. lib. 1. Aristotelis ac Pto-*
lemy.

sententiam ratam habere. Agit autem ibi aduersus eos, qui nubes tanquam specula se habere, in arcu caelesti asseriebant. Colorem igitur ab illis tantum recipi, & non imagines, quod erat speculorum proprium, affirmat: id quod etiam fieri ait in ceruice pauonum, & quando

Seneca de
coloris mu-
tatione ra-
tio.

Colla Cytheriacæ Splendent agitata Columba.

Nunquid ergo dicemus, ait, *Specula eiusmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colores novos transit?* Non minus nubes diuersam speculis naturam habent, quam aues, quas retuli, & Chamaleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipsis mutatur, cum ira aut cupidine accensa cutem suam variant humore suffuso, aut positione lucis, quam prout rectam vel obliquam susceperint, ita colorantur. Atque hæc de coloribus satis sunt, quos enim nos in nostro viuenti animali, alij in suis quondam repere- rint, abundè dictum est. Differunt igitur, ut credi potest, hæc bestiolarum inter se, & colore & aliquo etiam corporis habitu, cum nostro Mexicano (Chamaleonti cauda nec ita longa sit, nec in sui extremitate in spiram conuoluta, ut Africani præ se ferunt).

Hæcenus
de colore.

Hunc denique impigro Aristotelis mei sectatori nodum proponendum, & dissoluendum duxi. Cum itaque is lib. 1. cap. 4. de *Generat. animalium*, probare cogitaret, ad generationem non esse necessarios testes, quod serpentes & pisces his careant, & tamen coeant, & copiosum ac prolificum semen emittant. Utq. in ratione cibi, ait, voraciora, auidioraq. sunt, quibus intestinum rectum: (non conuolutum nimirum) sic ea quæ testibus carent, meatusq. tantum habent, aut non carent, sed intus habent; omnia propensiora, celerioraq. ad venerem sunt. Hæc confirmata sunt 3. de part. animal. cap. 14. cum ait: Cetera etiam omnia, quibus intestina sunt recta, ciborum auida sunt, cum enim cibus celeriter egeratur, proindeq. breui usus fruendi sit, breui repetant cibum auida necesse est. Hæc eodem capite paulò infra adhuc magis explicat cum dicit. Quæ igitur animalia continentiora esse ad cibi desiderium conuenit, hæc sua in aluo laxiores sinus non habent, sed anfractus, orbesq. plures continent, nec recto intestino utuntur. Laxitas enim intestini auiditatem auget cibi, rectitudo accelerat auiditatem. Quamobrem animalia quæ vel simplex habent intestinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copiosum capiunt, aut celerius repetunt.

Scrupulus
de intesti-
nis chamæ-
leontis ex
scriptis Ari-
stot. natus.

Hæc si vera sunt Aristotelis dogmata, & Chamaleo noster, ut ex anatome ipsius ad nos perlatum est, intestinum rectum & vnicum obtinuit, nã ille non colorem solummodo suum, sed naturam prorsus omnem & essentiam proprietates mutabit, hoc est vel Leo, vel Lupus potius euadet, voracissima & auidissima bestia ab Ouidio depicta.

Oblitus & spumis & crasso sanguine rictus,

Fulmineus rubra suffusus lumina flammâ.

Lupo enim, ob voracitatem vnicum saltem à stomacho ad podicem, illudq. rectum vulgus tribuit intestinum. Et Plinius lib. 11. cap. 37. ita in Lupo ceruaria esse voluit, *Insatiabilia animalium*, inquit, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, ut Lupis ceruarijs & inter aues Mergis. Quod supra ego in Lupo meo Mexicano ad oculum falsum esse demonstraui. Leonem autem imitabimur, cum & hic ex Aristotele lib. 8. de Hist. animal. *Cibo incontinenter admodum*

Si Chamæ-
leon habet
unicum in-
testinum &
rectum, erit
voracissi-
ma bestia
ex Aristot.
dogmate.

utatur,

viatur, multaq. deuoret solida sine vlllo dissectu. Verum in hoc non imitabitur, quod Leo postea biduo aut triduo in ediam ferre potest. Quia nimirum ventrem prius vltra satietatem etiam inferciuit, & quia intestina eius gyris conuoluuntur, in quibus diutius alimenta moram facere consueuerunt.

An igitur animalculum hoc *Chamaleo* veteribus nostris non iusta abque ratione aliqua dictus fuit, quasi paruus, pumilus & *hamilis* leo. Veluti herbas quasdam *chamacyparissum*, *chamadryn*, & *chamapityn* dicimus, ab arboribus, quas vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cyparisso*, *Quercu* & *Pinu*. Volunt autem sic appellatum aliqui *paruum leonem*, quod capite *leonem* æmuletur, quod tamen

Aristoteli haud placuerit, cum dicat huius rostrum esse *simia* & *porcarie* simile. Alij vt *Gesnerus*, à cauda deriuant nomen. Cauda sanè animalis huius *leoni* *alcaam*, ait, quodammodo repræsentat. Licet magis placet ita dictum à rapina & venatione, quam in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalechampsius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamaleo* menses tolet,

linguà tamen sesquipalmum minorem longè exsertà, ac vibratà, mucosq. obliquo *cusctas*, *formicas*, *muscas*, *scarabæos* & alia insecta, quibus vescitur, cum corrumpere, retinere, & ad se adducere. Hæc si quis *Aristoteli* aliquo modo suffragari possit crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris semper dicta & facta tueri valeam, habebit.

Et tamen adeò *Plinij* aliorumq. opinio, qui solo aere victitare *Chamaleontes* sibi persuaferunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentissime orientalium nationum, & animalium mores descripserunt, & loca eadem ipsa adierunt, ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in *Regni Congiam* descriptione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiusdem regni sex prouincijs principalior est, ibi reperiri *Chamaleontes* quoque, qui habitent in altissimarum rupium cacuminibus. Non autem nutriri vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructibus è terra nascentibus, sed solo aere sustentari.

Lintschotanus quoque, in quarta *Indiæ orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Chamaleonum*, quos solo aere victitare famà fertur, ibi numerus frequens est, qui tamen innocui, & nullis infestis oberrant. Miror magis *Bernardinum Paludanum* in annotationibus suis ad hunc locum, hæc adiunxisse. Solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris & roris vapidi alimento vititur. Adeò difficile est, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magistrorum, veteribus in manifesta etiam re falsis obloqui, vt hoc tentantes aduersus quodammodo stimulum calcitrare sibi videantur. Et *Paludanum* fugisse, quòd *Chamaleontes* *muscas* saltem venarentur, easq. deuorarent, vix credideram, virum in animalium & plantarum historia versatissimum, quique apud *Enklisiam* suos, animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam orientalium quàm occidentalium, penum habuit instructissimam: quorum omnium catalogum ad Illustriss. Cardinalem *Barberinum*, transmissum nuper cum voluptate perlegi.

Ioannes Leo præterea, in 9. sua *Aphricæ* parte, etiam ex radijs plantarum nutriri hoc animal scripsit. Ex hoc scriptore *Scaliger* in fine *Exercitationis* suæ centesimæ nonagesimæ sextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chamaleon* ex ore, filo saliuæ transmissio in caput venenati serpentis, hunc occidit, omnia

Cur chamaleo hæc beftiola vocetur.

Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina dixerunt paruum leonem.

Serpuli sunt præpositi aliqua solutio.

Adhuc recentiores non defunt qui hoc animal solo aere viuere putant.

Alij scriptores credentes Chamaleontem vel ex aere solo viuere, vel ex vapido etiam roris.

Vel ex solaribus quoque radijs.

omnia transcripsit. Qui amplius quid de hoc nosse cupit, Tomum primum navigationum *Ramusij* adeat, & Relationem *Andrea Corsali Florentini* consulat, in qua *Sucorram* Insulam & *Chamaleontem* bene describit, deq. coloris variatione suo modo argumentatur.

Hucusque *paruum leonem* metaphoricum dedimus, quod ob exiguam nempe similitudinem aliquam, ita *Chamaleo* vocatus fuerit, nunc verum autem *paruum leonem* describemus, quem longè magis *Chamaleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, uti & plurium aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ singula aliquando publici iuris faciam) descriptiones mihi lubens communicavit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomæus delagarza Hispanus*, ex Ordine *S. Dominici*, qui septennis in *Americam* delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertilissimum, *Potosi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquisitissimam habet peritiam, cuius doctissimis colloquijs anno proximè elapso aliquot etiam mensibus, recreatus fui. Sunt autem hæc F. Bartholomæi verba.

Chameleo
hactenus
descriptus
est parvus
leo meta-
phoricus.

F. Bartho-
lomæus de
Ygarza ve-
rum nobis
parvum leo-
nem Ame-
ricanum de-
scripsit.

In montibus del *Cuzco* quædam species est *leonum parvulorum*. Quidam enim albi sunt & nigri, alij vero rubei, varijsq. distincti coloribus. Verum tamen in omnibus sunt *leones* verissimi, coronam in capite gestant, iubaq. è collo pendente decorantur. Unguibus parvulis leoninis acuminatis sunt præditi. Ad iram non aliter, atque si magni essent *leones*, se quoque componunt & efferantur. Generantur verò tantum in huiusmodi paribus, quæ montuosissimæ quidem sunt, sed in extremo tamen quasi gradu calidæ & humidæ. In quibus hac de causa omne genus arborum, & animalium nociuorum, ac venenosorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* istiusmodi leonuli, (ut sic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi aestimantur & amantur, ut mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimescunt, quod ubi aliquo in excessu sentiunt, moriuntur. Qua de causa usque ad Civitatem de *Lima*, quæ distat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidissima, per quæ necessario iter est habendum. Hinc factum est, quod ad manus *Regis* pervenire hactenus non potuerint, qui sanè dignissimi essent, ut Regiæ suæ Maiestati præsentarentur.

Verba Fr.
Bartholo-
mæi.
In Cuzco
reperiuntur
pulilli ad-
modum leo-
nes.

Gaudet hu-
midis &
calidis lo-
cis mon-
tuosis.

Frigore
perculsi fa-
cile mori-
untur.

Hucusque
F. Bartho-
lomæus.

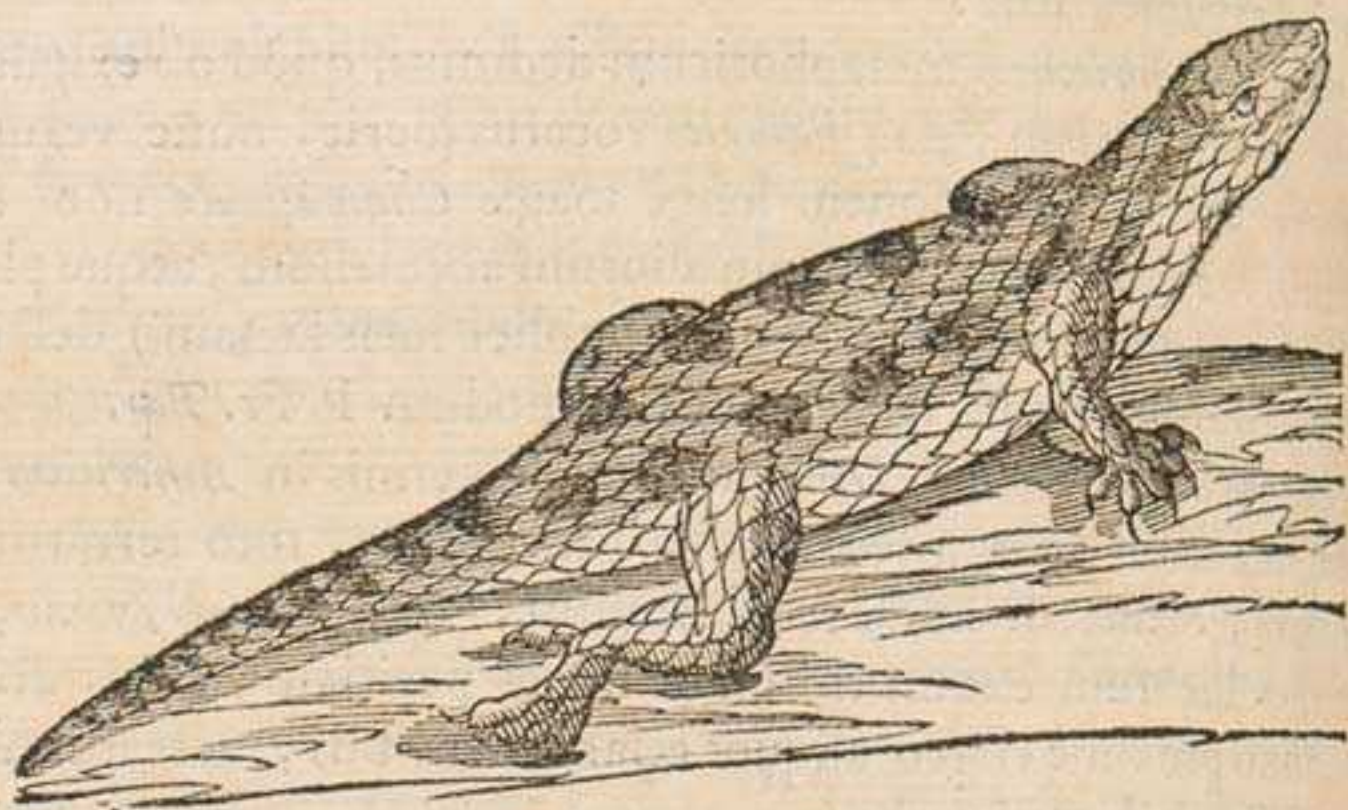
Atque sic Deo gratiam suam conferente, optatum *Chamaleontis* etiam hi-
storiæ finem imposui. Hic Colophonis loco, de remedijs ex hoc desumptis
aliquid annexere tempus moneret: sed deliborantur me & experimentorum
ab iplo sumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs
credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recensuit, ut ipse & lectores inde
voluptatem potius, quam utilitatem caperent. Quis enim tam bardus est,
ut credat Chamaleontis ipsius iecur combustum imbres & tonitrua cedere? Lin-
guam viventi exemptam ad vincendas lites, cor vero alligatum ad quarta-
nas pollere? Dextram maxillam (quam scilicet non habet) contra formide-
nes & pavores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud *Plinium*.

Finis histo-
riæ de Cha-
maleonte.
Cur de re-
medijs ex
hoc depro-
ptis nihil
dicamus.

Vanissimæ
& risu dis-
igna sunt,
quæ Græci
pro re-
medijs ven-
dicant.

TECHICHICOTL.

Stellio Nova Hispanie.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

X Lacertorum genere quin sit hoc animal nulli ignotum esse potest figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totum ventrem inferiorem cærulei diluti valde est coloris, qui in parte crurum interna quoque etiam. A rostro superiore per tergum ad radicem caudæ, cum externa crurum parte, color viridis saturior, cum maculis utrobique plurimis cæruleis se pulchrè manifestat. Totum corpus est squamosum. Squamæ porro sunt diuersorum iam assignatorum quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque finduntur) diluti virides. Cauda cum rubro lutescit, quæ eandem cum toto corpore, excepto capite, dimensionem habet, & non paucis ex viridi saturiore colore maculis ornatur. Oculus oblongus est, ut in lacerta, quod in alijs album, hic cæruleum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Author pet-
it veniam
si forsan nō
commodè
fatis hæc
animalia
latinis no-
minibus
donet.

Hic iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à beno-
lo lectore meo, æquioris animi sui aura mihi imploranda est. Vt for-
san in assignandis animalium *Mexicanorum* latinis nominibus hæsem, id,
quod ignarus sim idiomatis *Mexicani* potius, quàm ut oscitantia mea, tri-
buat, rogitem.

Videtur ali-
quo modo
Yguana
quadrare,
quâ F. Pe-
trus de A-
loaysa de-
scripsit.

Et cum lacerta hæc sit, atque venusto smaragdino simul colore decoretur, &
similis in *Yguana* enitescat, dubitavi primùm, an non huius nomine insignien-
da foret. Huius autem *Yguana* descriptionem exactam & historiam cum mihi
iam supra laudatus quoque F. Petrus de Aloaysa Americanus Limanus reliquit
set, subnectere huc eam placuit. Non sum tamen nescius Carolum Clusium
quoque

quoque in *Exoticis* suis hoc ipsum animal ex *Ouiedo* totidem latinis nobis verbis descripsisse, & ex suis aliqua quoque addidisse. Veruntamen, quia nostra historia vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc nequam intactam relinquam, quæ sic habet.

Yguana lacertæ figurâ animal est aquaticum & terrestre, quod in *Regno Mexicano*, & præsertim in *Terra Firma de Panama*, in magna quantitate reperitur. & in illis regionibus huiusmodi animalis carnibus (quia dicunt piscem esse)

F. Petri ab Aloaysa verba.

diebus prorsus omnibus vesci licet, etiam in *Quadragesimali ieiunio*. Generat hoc in ventre suo copiosam ouorum multitudinem, quorum aliqua *pipionum* ouis sunt maiora, & aliqua minora, egregij saporis, sicuti sunt oua *gallarum*.

Huius animalis carnes saporis simæ etiam in Quadragesima estimantur.

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ se sustentat, cursuq. aptum, velox ac pernix est, sed magis in ascendendo arbores valet. Est coloris *viridis*, & sub gutture ingluuiem ac veluti strumâ habet, longa ipsi ac pinguis est cauda, in cuius fine seu acumine inuenire licet lapides *Bezoares*, sed hi non ita sunt albi, nec ita duri, ut in alijs animalibus *Bezoar* generantibus. Admirabilem hi vrinæ vitij medelam præstant. Calculos renum & vesicæ lapides exterminant, viscosumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retardantem humorem dissoluunt.

Vescitur herbis & fructibus. Gerit lapides Bezoar in cauda, qui mirè præstant in affectibus vrinæ.

Est hæc præterea animalis huius proprietas. Cum capitur, viginti etiam dierum spatio vix quicquam comedit, etiam si ei cibus præbeatur. Contristatur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non moritur, quia (ut communis fert opinio) proprijs suis visceribus alitur, vitamq. propagat, hoc est suo ipsius *hepate*. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, quamdiu *hepar* perdurat, & euidenti comprobatur experientia esse, quod aliqua horum animalium, post occisionem sine hepate reperta fuerint, alia dimidia saltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, prout plures, paucioresq. dies à tempore capturæ eorum præterierint.

Hoc animal capti diu à cibo abstinet.

Lapis Bezoar istius animalis, quem dixi vtilem esse ad vrinam, & ad tollendos lapides de renibus, aliasq. viscositates, quæ in his partibus procreantur, dissoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de *Azabar*, & cum est ieiunus infirmus, bibit eam, & statim sanus euadit. Ego non paucos habui ex istis lapidibus, sunt aliqui parui sicut *Auellana*, alij magni veluti oua columbæ, & omnes tam parui quàm magni albi sunt coloris, qui facili negotio dissoluantur in aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos istius animalis, & ex ijs factâ malsâ componunt lapidem magnum *Bezoar*, quem adseruant, profuturum huiusmodi malis, ceu indubitatam medelam. Vidi meis oculis huius medicinæ efficaciam, nam plurimi accipientes eam, sanati fuerunt.

Hi lapides in vino præcipue dissoluantur.

Atque hæc *F. Petrus de Aloaysa*, qui *Yguana* suæ viridem adscribit colorem, qualis nostræ huic præsentis est lacertæ. *Scaliger* tamen, nigrum corium *Yguana* assignat, aut maculis interstinctum, & *Higoanam* appellat, malè *Hyuanam* ab aliquibus vocari innuens. *Sub terra latet is*, inquit, *lacertus qui niger est, aliorum more lacertorum*. Est capite cristato, serrato dorso, ad cristam usque. Pro delictissimo cibo, venalis est in mercatibus. *Carolus* (lusu lib. 5. *Exoticorum*, post lacertum Indicum, & lacertum peregrinum alium, etiam *Yguanam* (quam ipse tamen

Scaliger & *Clusius* non viridè sed nigrum, fuscum, & cineritij colorè *Yguana* tribuunt.

Iuanam nominat) & verbis & iconè representat. *Tota cutis*, ait, *partim citrea*, *et partim fusci coloris*; *veluti squamis testæ*, in dorso quidem cruribus & cauda *maioribus*, in ventre autem *minoribus* &c. Ceteturum ferratum & dorsum, & cauda depingit. Cui *palearia* sub mento, *sive ingluviens* ad pectus quoque propendit. Ex quibus allatis notis adducor, ut nostrum hunc quem præ magnitudine habemus *lacertum*, vix affirmare audeam *Iuanam* esse. Magis adhuc cum *Claspi* pictura convenit illud hoc opere *Mexicano* à *Reccho* descriptum animal, & forma sua, cum ferrato dorso in tabella exhibitum, quod is *Axolotl*, *sive Lulum aquarum* vocat. Sed neque hoc *Iuana* est, ut historiam eiusdem perlegenti patet.

Cum autem *Reccho* licitum videretur fuerit, plantas *Mexicanas* latine donare nomine, à levi aliqua similitudine, quam cum nostratum plantarum aut folijs, aut floribus vel fructibus participant, desumpta, id mihi hic quoque privilegium minimè denegari velim. Audebo igitur *lacertacum* hoc animal *Stellionem* appellare, ob maculas, quibus tam in cauda, quam dorso conspersum esse descriptio nostra indicavit. Volunt enim auctores, inter quos *Dalechampsius* quoque ad lib. 11. cap. 26. *Pliny Stelliones* ita vocatos fuisse, quod terguum eorum *veluti stellis esset notatum*.

Est autem *Stellio* à *lacerto* quid differens, si *Aristotelem* audimus lib. 8. hist. an. cap. 17. quando cortice intacta maxima ferè sui parte secessus, suo tempore latere, & senectutem exuere scripsit. Et inter hæc *Tesludinem* minimè recenset, ut quæ corticem seu testam suam nunquam exuit; Verum hoc accideret ait *Stellioni*, *lacerto*, & *serpentibus*. Quod paulo superius cap. 15. nempe, expressis magis his verbis quoque docuerat. *Sanguinei generis multa se condunt, ut ea quæ intacta cortice sunt, serpentes dico, lacertos, stelliones, crocodilos, fluviatiles*. Hic ut ego reor, *Aristoteles* *serpentum* nomine genericè, & *lacerti* vocabulo specificè usus fuit, ut ab utrilque excluderet *Stellionem*, quem neque *lacertum*, vel *lacertam* in specie, & non communiore significatu ita dictam esse vellet, nec in *serpentum* genere comprehenderet. Quale autem verè animal, veteres per dictum suum *Stellionem* intellexerint, adhuc sub iudice lis est.

Vetus glossographus apud *Anicennam* & *Brasavolus*, volunt, *Stellionem* esse *lacertum viridem*, *Ragano* vocant Romani. Hoc improbat *Ponzettus* Cardinalis de Venenis agens, & aliam substituit *lacertulam*. *Stellio* multas maculas parvas in dorso habet, ait, *similes stellis*. Non enim est illa *lacerta*, quæ aspiciunt homines, illa enim est *viridis* (*Ragano* nempe Italicè dicta) illa habet colorem *aruginis aris*, & ferè est de genere earum, quæ versantur in edificijs, & domibus antiquis, & variis de quibus dicitur, quia habet dentes tortuosos, quos relinqueret in vulnere. Putat *Gesnerus* *Ponzettum* hic non de alia sentire *lacerta*, quam de illa, quæ Romanis ac Tusculi *Tarantula* vocatur. Quod si hanc intellexit, mendum haud vulgare in eo commisit, quod dixit, hanc colorem *aruginis aris* habere, cum autem *ærugo aris* sit adeo viridis, ut absoluta voce *viride aris* dicatur: profectò sic *Stellio Ponzettus* viridis esset, quæ ipse colorem tamen repudiavit. Dicere itaq. is potius, & scriptor magis scribere debebat, *aruginis ferri*. Hunc enim colorem luridum ferruginis æmulum, *Tarantula* habet, & neutiquam illum *smaragdinum*, *aruginem* seu *viride aris* referentem. *Matthiolus* noster *Ponzettus* suffragari videtur, commentario suo in caput

Nostrum hoc animal non videtur esse Yguana.

Cur author hunc lacertum vocaverit Stellionem.

Quomodo stellio à lacerto certis & serpentibus varietur.

Aliqui dicunt Stellionem esse viridem. Ponzettus Cardinalis hoc negat.

Videtur Ponzettus per Stellionem intelligere vulgo dictam Tarantulam.

Matthiolus videtur sub Ponzettus.

caput 59. Dioscoridis libri secundi, ubi *Seps* describitur, hæc autem ipsius verba sunt. *Verum minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia, quoddam lacertarum genus Terrantola vulgo dictum (alij Tarantolam vocant) quoniam sub terra delitescat. Quæ cum homines morsu perimat, secit, ut mecum quandoque cogitauerim, an ea fortassis Nicandro & Dioscoridi chalcidica esset lacerta, aut Stellio, quod Stellis maculata insignitaq. cernatur.* Hic idem lib. 6.

Dioscoridis cap. 4. ubi de Salamandra agitur, denuo *Stellionum* mentionem iniicit. Et ubi multis argumentis deduxisset, magnos illos lacertos, quos aliqui vocant *Ramarros*, alij *Liguros*, nos ut dixi, hic *Romæ Raganos*, non esse *stelliones*, quod minimè homini sint inimici, sed amici, nullum autem animal homini inuideat fraudulentius *stellionibus*, Plinio teste. Quod item virides illi *Ragani* in campstribus degant, *stelliones* verò in sepulchris & domibus oberrent.

Probat magnos virides lacertos non esse stelliones.

Et cum secundum eundem Plinium *stelliones* non aliter ac *Chamalones*, rore tantum viuunt, præterquam araneis, magni autem & parui lacerti nostri, cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorent, quin apes quoque furentur ut Columella, & 4. Georgicon Virgilius monent,

*Absint & picti squalentia terga lacerti,
Pinguibus à stabulis.*

Hoc est, ab alucarijs, ne apes deprædentur. Concludit demum, non aptius ullis lacertis *stellionum* nomen & proprietates conuenire, quàm illis, quas nos *Roma* & in *Hetruria* *Terrantulas* appellamus, quod & hæ araneis vescantur, & in Italia præcipuè proueniant, veluti *Arist.* de *stellionibus* asseruit, quod venenū etiam in morsu relinquant, & quod maculis tandem stellarum modo radiantibus niteant. Hic ut obiter hoc addam, nescio equidem an rore & araneis solummodo *stelliones* victitent, cum Virgilius iam citato loco hos etiam alucarijs inhiare hisce verbis innuerit:

Sed illos potius qui Terrantolæ vel Tarantolæ Romæ & in Hetruria vocantur.

*At suffire thymo, cerasq. recidere inanes
Quis dubitet? nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio.*

Scio quidem præter Plinium etiā 9. Hist. an. cap. 1. *Aristotelem* hæc scripta reliquisse. *Inter stellionem etiam & araneū bellum est, deuorantur enim aranei à stellione.*

Atqui hoc non arguit, *stellionem* cibos alios ideo non assumere. Et deplorandum est, bonas illas apiculas à duobus simul inimicis inuadi, qui & ipsi inter se hostes sunt. Nam eodem Virgilio autore, & ipsa aranea ad alucarium rete suum expandit ut capiet miseras. Sic enim ibidem canit:

*Aut inuisa Minervæ,
In foribus laxos suspendit aranea casset.*

Sed ut ingenuè fatear, neque me *Matthioli* argumenta tantum mouent, ut *Tarantulas* has nostras, *stelliones* veterum esse credā, cum has neque hominibus adeò insidiari, nec hos à Tarantulis demorsos, & periculū passos fuisse qui frequentissimas illas viderim, hætenus obseruauerim: neque ipsummet *Matthiolum* hoc ita prorsus esse, iuraturum mihi persuadeam. Dubitat enim eodem in loco, an *stelliones* etiam ad lacertarum genus sint reducendi: Sed an lacertarum generi legitimè *stelliones* adscribi possint, ait, profectò non ausim decernere.

Matthioli argumenta hoc non conuincunt & ipsemet quoque hæc stat.

Itali timē:
valde Ta-
rantulas hu-
iusmodi, &
quare.

Hoc interim negare non debeo, vbi Itali nostri *Tarantulas* in cubiculis suis, in quibus libenter, quando muri vetustiores sunt, perambulant, conspexerint, horrore quasi percelli & timore affici, quasi magni quid mali, ex iisdem immineat illis, cum tamen fanaticus quidam potius motus hic videatur, & magis ipsos coloris foeditas atque deformitas, quam animalis ira & malignitas perterrefaciant.

Parum sci-
mus praefer-
tim quādo
ex obscuris
veterū scri-
ptis hario-
lari volu-
mus.

Ecce iterum ad *Democriti puteum* rediimus, demittimus hamum, piscamur, spe nostra frustramur, & plerumque non nisi verba capimus, rixarum fomenta, & perpetuarum irritamenta controuersiarum. Cum hucusque nemo nobis ex veterum historiis legitimum demonstrare *Stellionem* potuerit. Vt ita nec mirum propterea alicui videri debeat, si nos *Novi orbis* hunc *lacertum* nostrū, *Stellionis* nomine insigniuimus, quod eadem conuenire ideo putauimus, quia maculis quamplurimis (quod *stellioni* proprium esse volunt inter *lacertos*) interstingitur, & quia aliquo saltem Latino à nobis nomine donandus erat.

Causa etiā
ex Ouidio
affertur cur
author hoc
animal stel-
lionem vo-
carit.

Hoc autem ut facerem, ingeniosissimi poetæ *Ouidij* fabula, quam *J. Musaeus* *morphos.* de puero in stellionem versō reliquit, me impulit, & quæ vnicuius ferme ex tota antiquitate stellionis magnitudinem monstrat, & sufficit forsitan, ut credamus eam ipsam, quam paulo supra *Tarrantula*, aut *Tarantola* nomine descripsimus, veterum *Stellionem* esse. Siquidem hic stellio fertur maculis plurimis depictus fuisse, & minor lacerta communi, quæ semper parua est. Vtrumque in *Tarantola* nostra vulgo sic dicta, elucescit signum. Cum itaque *Ceres* fessa labore in quærenda filia sua *Proserpina* à *Plutone* rapta, fuisset vehementer, & ab anicula rustica potum peteret, hæcque polentam paulo ante coctā præberet, eamque auidē illa biberet & ab æstante puero rideretur, *Ceres* irā percita in *stellionem* illum commutauit, Libet autem, ut duriusculam hanc proliam meam orationem molliam, lenissimos & elegantissimos *Nasonis* versiculos hic interserere.

Fabula Ce-
reris quæ
filiam Pro-
serpinam
quærebat
inducitur
ex Ouidio.

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risitque, auidamque vocauit.
Offensa est, neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas: & quæ modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris.
Inq. breuem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, paruaque minor mensura, lacerta est.
Mirantem, stentemque, & tangere monstra parantem,
Fugit anum, latebramque petit, aptumque colori
Nomen habet, varijs stellatus corpora guttis.

Adamus
Elshaimer
Germanus
nobilissim⁹
Romæ pi-
ctor.

Vix partes hinc meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interposuero: Vt elegantius hanc nobis fabellam repræsentauerit, *Ouidius* ne eloquentissimis versibus, an venustissimā picturā suā *Adamus Elshaimer Francosurdianus*, frequentissimus olim domi meæ hospes, qui eandem fabulam in tabella cuprea selachiamam longā & vnā latā, tam solerti, graphica, docta & ingeniosa manu depinxit, & in æs postmodum incidi permisit, ut fuisse nunquam artis picto-

pietoriae opus *Romae* visum fuerit, & ob id plus quam ducentis *Philippicis* diuenditum. Hic, ubi pusillae figurae aliquae animatae veluti, ac spirantes, eaeque vel sub obscura nocte adumbratae, vel *solis* in ortu, aut occasu propalatae, vel pluuiae, maris aestus, aut similis aliqua tempestas fingenda ac pingenda forent, pictoribus sui temporis palmam omnibus praeripiebat. In sylvarum & arborum amoenitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo repraesentandis, ita Naturae genium & ideam est assecutus, ut non coetaneis modo suis, sed (hac in re praecipue) posteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel solus *Paulus Brill Belgae* praestantissimus nuper *Romae* pictor docere potuit, qui *Adami* modulum postquam fuit secutus, his ultimis viginti vitae suae annis, ea in hoc genere picturae, (*Paesi* vocant *Itali*) opera nobis reliquit, quae plane aurea sunt, sed aerea illa (uti ita dicam) quae ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque fama floreret, mundo is ipse communicauit. Verum haec verba esse inquires. Quare ad ipsa te opera *Adami* contemplan- da prouoco, quorum aliquot, sed pauca, domi meae quoque conseruo.

Hic in par- uulis figu- ris ad viuum exprimendis parem vix habuit.

Posteror- suos picto- res Paulum Brill pra- cipue verum modum ar- bores pin- gendi do- cuit.

Rationes cur hoc animal pos- set Salamandra vocari.

Impugna- tio earun- dem ratio- num.

Verumenimvero non deerunt, quibus conuenientius longè facere visus fuisset, si *Salamandram* potius, quam *Stellionem* hoc animal indigita- ssem. Est enim *Salamandra* haud dissimile, quae *Plinio* scribente lib. 10. cap. 67. animal est lacerti figura, *Stellatum*. Et *Dioscoride* lib. 2. cap. 54. ad stipulante lacerti genus & varium. Quale apprime nostrum esse, Figura quoque quam Zoographi, *Matthiolus* praesertim, posuerunt, non multum refragatur. Ast quoniam *Salamandra* non magnum est animal, nec in molem insignem excreuit, quod in lacertis ta- men alijs euenire solet, nec squamis vnquam operitur, veluti in *Germaniae* locis subterraneis non raro inuenta fuisse mercurii, & grande satis caput *Salamandrae* est, quod in nostra non apparet, ideo *Stellionem* libentius, quam *Salamandram* hoc nostrum appellauero. Color quoque reclamationis, in *Salamandra* abomi- nabilis niger & luteus, qui ambo in serpentibus reperti horrorem intuenti- bus incutiunt, viridis autem cum caeruleo in nostro mixtus magis longè est placidus.

Errores alii quot, qui in historia Salamandrae occurrunt.

An Salamandra ignem exstinguat, & muscae quaedam in igne nascuntur, ut Aristoteles voluisse visus est.

Quoniam igitur *Salamandra* mentionem quoque iniecit, non abs re forsan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces nostros & antesignanos animantium historicos, reperio, posteros admonere. *Aristotelem* ex horum numero eximam, qui *Salamandram* forsan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 19. Hist. animalium. Nonnulla corpora esse, quae igne non absumantur, *Salamandra* claro, ait, documento est, quae ut aiunt, ignem, inambulans per eum, exstinguit. Hoc puto aequè forsan verum est, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, de muscis quibusdam maioribus, quas in fornacibus, inquit, aeternis Cyprijs nasci, quae per ignem innoxie saliant atque ambulant. Haec *Matthiolus* ridet, & si vera essent, inquit, Galenum quoque diligentissimum aeternarum fornacum Cyprii inquisitorem, harum aliquam facturum mentionem fuisse. Cui ego assentior, qui sciam quam energiam ignis habeat, ut omnia etiam metalla, excepto au- ro, nedum animalia destruat. Nisi tales fortassis muscas fuisse credibile fuit, quales nuper à *Claudio Menetri* Gallo antiquitatis, numismatum maximè, pe- nitissimo confectas ex chalybe vidi. Has ubi operculo pyxidis cuiusdam, in

Verumque
hoc ridet
Matthio-
lus.

Rationes
pro Mat-
thio.

qua certo modo magnetis frustula quædam disposuerat, imposuisset, hæc occu-
simè, quasi volarent, ad locum ubi subitus magnes occultatus fuerat, transcur-
rerunt. Sed & *Dioscorides* lib. 2. cap. 56. frustra creditum ait, ignibus non vi-
Salamandram. Et *Matthiolus* facto periculo, breui eam ab igne combustam
vidit. Est enim ignis non aliter, ac *tempus edax rerum*. De hoc *Plinius* etiam
lib. 2. cap. 107. *Quæ est illa natura, inquit, quæ voracitatem in toto mundo audis-
simam sine damno sui pascit? Excedit profectò omnia miracula, vllam diem fuisse quo
non cuncta conflagrarent.*

Plinius tam-
en *Aristo-*
teli credi-
dit.

Hoc ipsum
fecit *Seneca*.

Tantum nihilominus potuit apud hunc siue *Aristotelis* autoritas, siue vulgi
persuasio, ut lib. 11. cap. 37. ut *Pyraustas* quoque admiserit. Gignit, ait, aliqua
& contrarium naturæ elementum. Siquidem in *Cypri arariis* fornacibus, ex medio
igni, maioris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes, appellatur *pyralis*, &
quibusdam *pyrausta*. Quamdiu est in igne vivit: cum euasit longiore paulò volu-
emoritur. Nollem magnum illum *philosophum*, *Senecam* meum, hunc ipsum
induisse errorem, qui libro 7. natural. quæstionum hæc habet. Ignis qui om-
nia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen
verum est, animalia igne generantur.

Author ma-
ior e habet
ratione ef-
fentia rerū
& experi-
mentorum,
quam tot
authorum.

Atqui ego malim hic ipsis Naturæ essentijis, & viuis rerum experiētijs ac-
quiescere, quam plurimis *Cathedrariorum* decretis, absque vllis experimen-
tis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam *Quidius* fe-
cit, cum scripsit:

*Nec tu aliud Vestam, quàm puram intellige flammam,
Nataq. de flamma corpora nulla vides.*

Reditur ad
Salamandram
in cuius li-
storia *Pli-
nius* sibi nō
constitit.

*Matthio-
lus* etiā in
hac expli-
canda *Dio-
scoridi* suo
aduersatur.

Verum ad *Salamandram* reuertamur. *Plinium* primò mirari licet claudican-
tem nec sibiipsi consentientem. Libro enim 10. cap. 67. *Salamandra* tantus,
inquit, rigor inest, ut ignem tactu restinguat. Libro 29. verò cap. 4. hoc negat.
Ex ipsa, ait, (*Salamandra*) quæ *Magi* tradunt contra incendia, quod ignes sola ani-
malium extinguat, si forent vera, iam esset experta *Roma*. *Sextius* quoque apud
eundem probat, Venerem quidem ab hac comesta accendi, sed ignem restin-
gui negat. Alterum est, quòd *Matthiolus* *Dioscoridi* suo repugnare, & huius
mentem atque clarissima verba non satis capere stupeas planè. Hic enim
lib. 6. cap. 4. respondens aliquibus, ut ait, dubitationibus: Quomodo *Diosco-
rides* hoc in capite potuerit aduersus venenum *Salamandræ*, eadem probare an-
tidota, quæ *cantharidibus* resistunt? cum *Salamandræ* venenum sit frigidum,
cantharides autem calidissimæ & siccissimæ existant. Conciliat hoc ipse, ut si-
bi persuadet, commodissimè, & talibus verbis respondet. Quod ubi *Dioscorides*
Salamandris *cantharidum* commendat medicamenta, de generalibus quæ in vniuersum
fiunt, duntaxat, intelligit, nempe ut quàm citò fieri possit, venenum è ventriculo &
intestinis extrahatur, crebris vomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordiq. praefi-
dium dentur, *Theriaca*, *Mythridatum*, aliæq. generosa antidota, quæ pota eorū ipsum à
venenatis omnibus tuentur. Siquidem in *cantharidum* capite, quod omnium primum
habeatur, generalis methodus *Dioscoridi* tradenda fuit, ne eadem per singula capita se-
pè frustra, & ineptè repeterentur. Quare scitè, cum ad *cantharidum* remedia legimus
reijcit, de generalibus tantum intelligit. *Auicenna* eandem *Salamandris* adhibet cu-
rationem,

rationem, quam opio, quod tam hoc, quam illæ frigidissimæ sunt temperamento, præfertq. ceteris, Theriacam, Mythridatis antidotum, resinam therebinthinam, styracem, corticem semen, & cupressi frondes. Hæc debui necessario ex ipsis Matthioli commentarijs transcribere, ut quam qualitatem (frigidam scilicet) is Salamandris adscribat, proprijs verbis conuincatur. Iam velim autem Matthiolus considerasset attentius, quæ Dioscorides, quem ipse interpretandum, & explanandum sumpsit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit. Cuius hæc sunt verba. *Vim habet (Salamandra) erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur ut cantharis in medicamenta, quorum vis est exesse, & lepras abolere, similiq. modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedibus & capite in melle seruatur ad eundem usum.* Qui ex apertissimis hisce Dioscoridis verbis, non colligit, calidissimam esse Salamandram, quemadmodum cantharis est, & non frigidissimam, veluti esse opium creditur, is aut oculis orbus est, aut quæ videt, ac legit, hæc negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur opus fuit, ut Matthiolus paraphrasi tam longa, & exultatione hac vteretur, non quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generaliter tantum Salamandre competere? At si mihi hariolari liceat, rem acu certè tangere, & Matthiolum dubio omni procul, ex duobus capitibus permotum & adactum fuisse affirmare ausim, ut Salamandram frigidissimam esse sibi persuaderet. Primum ex ipsomet Dioscoride sumere potuit, quando Salamandre venenum tale esse monuit, ut in homine id accipiente mentem & sermonem præpediret, tremorem etiam cum torpore aut horrore quodam induceret. Sunt autem hæc omnia perniciosi potius frigoris, quam caloris soboles, si Medicorum axiomatis assentimur.

Matthiolus indicat Salamandram esse frigidissimam.

Dioscorides contra, statuit calidissimam.

Ergo erat opus ut Matthiolus nouo modo Dioscoridem explicaret.

Author diuinare videtur, quomodo Matthiolus deceptus fuerit.

Primo ex verbis Dioscoridis.

Alterum est clarissima Galeni authoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6. Dicant igitur si lubet, ait, papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram esse calida. Verum nemo id dicit, sed velut vno ore omnes frigida pronunciant. Nec est quod mihi hic opponat aliquis, Galenum in subsequentibus verbis, non negare, etiam calidam esse Salamandram, sic enim ait. *Atqui animal est Salamandra, quod & nutritur, & crescit & mouetur, quæ sanè calido in mixtura vincente prouenire asserunt.* Hoc enim & non aliud vult hic dicere. In se quidem consideratam calidam esse, cum frigus naturæ opus non ingrediatur, & vita in calore consistat, ad hominem verò collatam, frigidam: quippe quem frigefacere strenuè possit. Idipsum ergo de cantharide asseruero, ut animal, hanc à calore aliquo vitæ munia obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in excessu quodam calefacere valeat, calidissimam iudicari. E contra frigidissima homini fuerit Salamandra si modò vera sunt, quæ Galenus pro confesso posuit, cum hanc sociam faciat papaueri, cicutæ, mandragoræ frigidis per ipsum venenis, quod 3. de Temperamentis cap. 1. quoque reperit & lactucam insuper adiungit.

Secundo ex authoritate Galeni.

Galenus diuerso respectu Salamandram aut calidam, & frigidam esse.

Attamen ut huic, quod posteriore loco dictum fuit, primò respondeam. Nescio quomodo Matthiolus doctorem suum Dioscoridem, quem tantis euexit laudibus, cuius singula ferè verba, singulis illustrare commentarijs voluit, à cuius gloria & ipse immortalitatis sibi famam quaesivit, nescio inquam, quem iam fronte polihabeat, ipsiq. discipulum Galenum præponat? qui boni quic-

Respondetur postiori argumento.

Galenus ni-
mis tempe-
ramentorum
gradus nos
se prae-
sumit.

Gentilitas
Dij quibus-
dam mix-
tionis offi-
cium tribuit.

Responde-
tur primo
argumento.

Plinius quo-
que Sala-
mandram
credidit ef-
se frigidam.

Videtur etiam
hanc etiam
calidam esse
admittere.

Et probare
hanc idem
posse quod
catharides.

Lepida hi-
storia, quo-
modo can-
tharides ve-
nerem mo-
ueant.

Quomodo
pro Plinio
respondere
posset.

Sed Diosco-
rides & Ma-
thiolus hoc
non per-
mittunt.

quicquid in suis de medicamentorum simplicium libris collegit, ex *Dioscoridis* fontibus ferme totum hausit. Atque utinam intra limites *Galenus* se continuisset, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque divisiones siue, ut medicamentorum compositores vocant, *mansiones*, tam prope accedere tentasset, in quibus assignandis tam securè, & audacter decernit, elementorum miscelas, & proportionem tam rectè callere prae-sumit, ac si socios, vel magistros habuisset Deos illos fictitios, siue *Dionysium*, siue *Vulcanum*, siue quemvis aliū, quos *Plato* in *Philebo* suo mixtionis officium sortitos fuisse, iam olim commemorauit. Non est autem de nihilo prorsus hoc argumentum, quod primo loco ponebatur & fortasse *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem, horrorem, tremorem, sermonis & mentis praepreditionem, & quandam corporis exolutionem, à *Salamandra* induci, quæ omnia à frigore originem trahere vero haud ab simile erat. Nam & idem *Dioscorides* capite de *Cicuta*, refert hanc consimilia accidentia inferre, oculis nempe caliginem offundere, mentem turbare, artus extremos gelidos reddere, & conuulsionem demum concitare. Est autem omnium consensu Medicorum, *Cicuta* frigidissima. *Plinius* lib. 29. cap. 4. Inter omnia venena memorat *Salamandra* scelus maximum esse, quod non singulas, ut alia venena faciunt, personas, sed populos etiam improvidos necare possit. Nam si arbori irrepsit, ait, omnia poma inscit veneno, & eos qui edunt, necat frigida vi nihil *Aconito* distans. Et paulò tamen inferius hæc habet. *Sextius* ait Venerem accendi cibo earum (*Salamandarum*) si detractis interantibus, & pedibus, & capite, in melle seruentur. Hic quis non contradictoria statim emergere aduerit? Quomodo enim *Plinius*, si *Sextio* modò credidit, Venerem accendi, & frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare ausus fuit? Atque ut verum fatear, hæc vltima *Plinij* verba, videntur mihi *Dioscoridis* illa corroborare, quando *Salamandra* venenis *cantharidum* antidota opponit. Nam & ipsæ *cantharides* Venerem quoque non urinam solummodo promouent. Lepidam hanc historiam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui præceptorem olim suum, nimis sibi forsitan durum & seuerum, veneno tollere constituerat: cumq. hoc effectui dari posse, per ipsas *cantharides* existimaret, empris harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas tresue, in cantharū siue lagenulam, in qua præceptor potum suum asseruabat, immisit, & quod in votis habebat, sibi successurum certò sperabat. Sed cum hic neque prima, neque secunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer destitit. Interea vir ille bonus, tentigine maxima vexatus, & Venere æstuans, nec vnde hoc proveniret, diuinare valens, remedia etiam spiritualia, ut probis moribus erat, ab illis, quibus in confessione conscientiam suam credere solebat, postulare coactus fuit. Res hæc multo post tempore manifesta euasit. Et ne quis hic *Plinio* se fore auxilio existimans dicere possit, venenum quo *Salamandra*, siue aquam, siue poma conspurcat, frigidum esse, cum carnes tamen animalis calidæ venerem sollicitare queant (heterogeneas enim eiusmodi partes frigidæ inquam & calidas, in quouis ferè mixto Medici facillè ut statuunt, ita quibusvis obiectionibus per has facillimè respondent) ne inquam, sic quis tueri *Plinium* putet, ipsemet *Dioscorides* renititur, qui supradicta symptomata, non à spurco solum anima-

animalis, sed ab ipsamet hausta Salamandra superuenire posse, clarissime scripsit. Et Matthiolus ibidem: *Non solum, inquit, veneno inscit & necem affert, Salamandra sicca & in puluerem pota, vel clam cibus admista, sed & morfu viperarum modo, ceterorumq. serpentum venenum ei aculantium.*

Est & aliud quod non leuem hic Plinio controuersam facit, quod hic Salamandra venenum frigidae facultatis, cum Aconiti tamen veneno comparauerit. At Aconitum nemo vnquam mortalium, quod equidem sciam, inter frigida venena enumerauit, si modò hæc quoque in rerum natura reperiuntur. Galenus expressissimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicament. facultatibus*. Aconitum, ait, *septica & deleteria facultatis est*. Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 15. non frigida, sed calida admodum sunt. Quare ibidem Aconitum cum sequentibus calidissimis enumerat his ipsis verbis. *Verum nouisse expedit, ea medicamina quæ septica & septica nuncupantur, ut sunt auripigmentum* (ἀρριπύον Græci vocant) *Sandaraca, Chrysocola, Dryopteris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, tum colliquare, ac potissimum carnem tenellam, idq. absque dolore. Ego equidem repereram iam id, quo ab hac manifesta quasi contradictione magnum hunc scriptorem Plinium vindicarem, si dicerem, ipsum inter velocitatem, & violentiam, qua tam Aconitum, quam Salamandra energiam suam exerunt, instituisse comparationem potius, quam ad frigidam vtriusque qualitatem respexisse. Est autem hic Plinij locus minimè obscurus, lib. 27. cap. 2. Sed antiquorum, ait, curam diligentiamq. quis possit satis venerari? Cum constet omnium venenorum ocysimum esse aconitum. Et alio loco, inter venenata omnia Salamandra scelus maximum prædicauerat. Atqui Ludouicus Dominichi non permittit, ut Plinium excusum, qui hunc ex Latino in Italicum idioma transtulit, & verba ipsius ita interpretatur, ut velit Plinium innuere planè voluisse, Aconitum & Salamandram, inter se conuenire in vi veneni frigida. Hæc enim ipsius sunt Italica verba, quando ait, Salamandram conscendentem in arborem, veneno frigido (in quo Aconito similis sit) poma corrumpere. Percioche, inquit, *je ella monta sù vn albero, lo corrompe tutto di veleno, & con la sua fredda forza, la quale non è punto differente dall' aconito, uccide tutti quelli, che ne mangiono.**

Siquis aliam Plinio medelam adhibere velit, ac possit, id ut faciat per me licebit. Ego ut hoc semel hic dicam, non maledicendi studio adactus, veterum subinde errores detego. Pessimè enim maledicum odi, & Quintiliano adhæreo dicenti: *Maledicus à malefico non distat, nisi occasione.* Cuius & hoc prudentissimum monitum magnifacio: *Nos multas ad discendum commoditates habemus præ antiquis. Illis enim inuenienda fuerunt, nobis cognoscenda. Tot nos præceptoribus, tot exemplis instruxit antiquitas, ut possit videri, nulla sorte nascendi atas felicior, quam nostra, cui docendæ priores elaborauerunt.* A quo tamen & hoc subinde nobis inculcari aduerto, & verissimum reperio, quod supra me quoque monuisse memini, sed non satis dicitur quod bene dicitur, quare denuo repeto. Neque id statim legenti persuasum sit, ait, omnia quæ magni authores dixerint utique esse perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Quod si hoc Classicis etiam authoribus ysuenire solet, quid de me, de te, mi

lector

Plinius contradicere sibi videtur qui Salamandram eundem cum aconito qualitatis facit.

Aconitum calidissimum est, & septicum.

Quomodo Plinius defendi posset.

Hoc tamen ipsius interpres non concedit.

Author nō studio maledicendi aliquando veteribus resistit.

Loca pulcherrima ex Quintiliano quid de antiquis sit statuendum.

Ridiculum
esse nobis
persuade-
re, nos fal-
li nō posse.

lector futurum putas, qui tyrones adhuc sumus? An nos extra humanam po-
sitos conditionem censes, & errare à nobis alienum arbitraris?

Scribimus indocti, doctiq. poemata passim.

Quomodo
decipiatur
nonnulli qui
effectus
quoddam
frigori ad-
scribunt.

Nunc *Matthiolo* quoque ut satisfiat, tempus monet. Ego mehercle ut sincere,
quod sentio, eloquar, non capio hunc arguendi modum, quo tam veteres ple-
rique, quàm horum asseclæ recentiores plurimi utuntur. Cum vident forte-
fortunà, à frigore actuali effectum aliquem manifestum subsequi, siue hic
torpor sit, siue tremor, siue virium prolapsus, siue membri alicuius resolutio,
siue somnus præcipue; quotiescunque eadem symptomata in humano alio
postmodum corpore suboriri animaduertunt, statim à frigore, & non aliunde
profluxisse, conclamatis quasi votis iurent.

Huius rei
historia ab
ipso *Mat-
thiolo* po-
sita.

Verùm vna hìc nobis contra *Matthiolum* & dicta ratione philosophantes,
ab ipsomet *Matthiolo* posita hìstoria sufficiat, & agmen claudat. Hæc autem
in Commentarijs ipsius in *Dioscoridi* librum 4. & caput 73. habetur. Is igitur
post *Aconiti* tractationem, *Napelli* vires enumerans (quod aliqui inter
Aconiti species recensent) hoc cum *Auicenna*, exalfacere & siccare ordine
quarto non negat. Et tamen hæc subsequencia symptomata ab eodem oriri
affirmat, quæ si à *Cicuta*, *Mandragora*, & *Opio* frigidissimis putatis venenis
emanarent, quin omnes à summo frigore originem ea ducere sibi persuade-
rent, nullus dubito.

Datur cui-
dam drach-
ma *Napel-
li*, quid in-
de secutū.

Huius immanitatem ait se *Romæ* vidisse Anno salutis reparatæ 1524. Mense
Nouembri in *Capitolio*, in quodam ad furcam damnato, ut *lapidis Bezeardici*
virtus aduersus venena exploraretur. Misero igitur huic *Napelli* drachma ex-
hibita fuit, quam ubi lumeret, asserebat sibi videri, merum piper deglutire.
Accidentia autem hæc fuerunt. Post vomitum biliosum ac porraceum, aura
frigida in caput percipiebatur ascendens, stupor quidam paralyti similis, &
quasi motus extinctus: ita tamen, ut dum alterutrum brachium attolleret, al-
terum eleuare non posset. Dicebat sibi venas omnes quoque refrigerare.
Accessit & oris & oculorum conuulsio, facies liuida, labra nigra cernebantur,
& venter hydropicorum in morem attollebatur. Mente etiam mouebatur,
vnde modò cantare, modò plorare, modò de vita desperare, post septem tan-
dem à sumpto antidoto horas, ad se redijt & conualuit. Vides nunc ut ali-
dissimum venenum, frigidissimæ etiam ab alijs existimatæ causæ effectus re-
liquit? Ast *opium* hanc nobis controuersiam lucidissimè declarabit. Hoc
omnes vno ferè ore frigidissimum statuunt, quia sensum tollit, motu priuat,
& somnum inducit. Fateor ego à maximo frigore hæc fieri posse. Nam &
plurimos inter niues consedisse, dormiuisse, obriguisse, & mortuos fuisse per-
noui oprime.

Accidentia
hæc dici
potuissent
à frigore
emanare.
Quid de o-
pio sit sta-
tuendum.

Ex nimio
vini spiritu
hausto, ea-
dem omnia
accidentia
quæ ex
opio.

Ast conspexi his meis oculis ante hos triginta annos *Herbipoli* iuuenē quen-
dam, cum magnam spiritus vini (quem *aquam vitæ* appellant, & aqua mortis
dici potest malè vrentibus, quos mori similiter ex superfluo huius vlu vini) co-
piam absorbuisset, septem horarum spatio perstitisse absque loquela, immobi-
lem, ac veluti lethargo correptum, cui licet capillitium velleremus, eundem
verberaremus ab vno ad alterum locum transportaremus, mortuo tamen simi-
lis,

lis, nisi quod respiraret placide, nobis visus fuit, donec exactis septem horis
 villo absque remedio ipsi exhibito, ad se rediret, nec eorum quae ipsi accide-
 rant, memoriam ullam haberet. Qui vino generoso *Maluatico* maxime, in-
 dulgent, somniculosi quoque sunt, & morbis frigidis plurimum, paralyti in-
 quam, & Apoplexia tentantur. Et qui Naturalium rerum enarrationes legit,
 is nouit *Crocum* calidum alimentum & medicamentum simile quid prestare.
Amatus Lusitanus, ut apud *Schenkium* videre est, recenset *Pisaurensem* quendam
 Agatonem, super duabus *Croci* sarcinulis dormientem, eadem nocte obijisse.
David Otto ex principalioribus mercatoribus *Heneticis*, & amicis meis, hoc mihi
 pro certo retulit, cum *Romam* redisset ex *Aquitana* vrbe, in qua quæstum fa-
 cere solet maximum ex *Croco*, quod ibi & copiosissimum prouenit & precio-
 sissimum contigisse nimirum, ut præteritis annis, ex *Mulis* illis clutellarijs,
 quibus sarcinae ex *Croco* imponi solebant, plurimi interierint, ex solo illo stupe-
 factiuo *Croci* & potentissimo odore, donec tandem antidotum ex *Allio* contuso,
 & ut reor, aceto permixto, & naribus *mulorum* apposito, nihil tale amplius in-
 terueniret. Et quis ignorat, qui in *Germania* vnquam fuit, in temperatissimis
 eisdem tepidarijs, siue hypocaustis, facilius longè sibi somnum ex calore ob-
 reperere, quam sub rigido Aquilonis frigore? Et quid de *muscan* dicemus & *cuna-*
rum motu? quibus non infantibus modò, sed adultioribus quoque in morbis
 quibaldam & vigilijs pertinacissimis soporem conciliamus? Atque hæc om-
 nia quæ calida, quæ frigida, partim nec calida nec frigida sunt, & eundem ta-
 men cuncta diuersa licet, effectum in nobis producant. Concludendum igitur
 existimo, hæc vniuersa aduersissima licet, in vino quodam conuenire oportere.
 Cum *vnus effectus*, qui *somnus* est exempli gratia, *vnam* tantum esse ne-
 cesse sit *causam* immediatam, si modò Metaphysicorum axiomata vera esse perhi-
 bentur. Intelligis ergo, non solum & simplex *frigus* esse debere, quod somnū
 producit, id quod Medicorum tamen schola quasi tota hætenus stabilivit.
 Verum hæc de re forsitan commodiore loco plura dabimus. Quid igitur hinc
 discimus? hoc, quod iam dudum inculcaui & improbaui, nos ad pauca, scilicet,
 respicientes, nimis esse properos in rerum causis reddendis, quæ longiori &
 doctiori plerunque indagine perscrutanda forent. Disputationem hanc, quæ
 paulo acrior nobis cum *Plinio* & *Matthiolo* fuit, *Gesnerus* quoque olim attigit,
 apud quem & veterum loca complura videre licet, quæ & ipsa non carent du-
 bijs. An videlicet, *Salamandra* lactescente sua sanie, quam ore euomit, quæ
 cunque humani corporis parte contacta, capillorum defluuium molitur?
 quod *Plinius* quidem annotauit, an hoc potius eueniat ex cinere combusti
 animalis? ut *Galenus* & *Paulus Aegineta* voluerunt, an magis ad hoc præstan-
 dum hæc bestiola in oleo macerari debeat? ut *Dioscorides*, & *Plinius* similiter
 alio loco censere visi sunt.

Crocus
 id præstat
 quod opia
 in somno
 producen-
 do. *sidon*

Calor pro-
ducit som-
num.
 Hoc idem
 facit *mus-*
ca & *mo-*
tus.

Hæc omnia
 in alio con-
 uenire de-
 bent, quam
 in frigore.
Vnus esse
quis vna ca-
usa est cau-
sa imme-
diata.
Sumus ni-
mis propi-
 ad reddend-
 das causas.

Aliud du-
 bium, quo-
 modo *Sala-*
mandra in-
 ducat ca-
 pillorū de-
 fluuium.

Est autem opinio hæc, quod capillos erodat, ab antiquis adeo recepta, &
 approbata, ut *Q. Serenus* quoque in versibus suis eandem decantauerit, qui hi
 ipsissimi sunt.

*Defluit expulsus morbo latitante capillus,
 Seu rarò lauitur, seu raris epota veneni,*

Sen

Seu Salamandra potens, nulliq. obnoxia flammis,

Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus
de fluuium
capillorum
etiam à Sa-
lamandra
fieri scribit

Ioan. Bapti-
sta Vidthio
rios Q. Sa-
renu emen-
datiorem
nobis da-
bit.

Videtur hic per contactum venenosi illius humoris, defluuium capillorum fieri concedere velle. Veruntamen tot mendis scater, tot vulneribus laucius est Serenus, ut quoniam hactenus à Medicis illectus & neglectus fuit, nò absque iustissima ratione, huic Medicam, & Criticam simul manum adhibere statuerit Ioannes Baptista Vindthierius Philolophus & Medicus doctissimus, quem supra quoque laudauit. Expectamus igitur propediem sanatum, ac restitutum hunc Poetam Medicum, varijs lectionibus ex Codicibus Vaticanis, ac commentariis succinctis quidem, sed neruosis, & vtilissimis tamen illustratum.

Si esset fri-
gida Sala-
mandra de-
beret po-
tius capil-
los firma-
re.

Error vete-
rum qui di-
xerunt Sala-
mandras se-
xu carere.

Hoc vnum ex tot veterum autoritatibus colligo; cum Salamandra ex philothris sit, hæc autem insigniter calida esse deceat, cū radices quoque pilorum erodant, mirari iterum me non satis posse, quomodo viri doctissimi nonnulli eandem frigidissimam esse scripserint, quæ hac ratione firmare & corroborare potius capillos debebat.

Est & hoc in Salamandris, non satis rectè ab antiquis obseruatum, quòd has sexus nimirum expertes sibi persuaserint. Plinius lib. 10. cap. 68. *Quedam verò gignuntur, aut ex non genitis & sine vlla simili origine. Ex ijs quedam nihil gignunt ut Salamandra. Neque ex ijs genus masculinum femininumue, sicut neque in anguillis omnibusq. quæ nec ouum nec animal ex sese generant. Neutrum est & ostreis genus, & ceteris adherentibus vado vel saxo.*

Recetiores
quidam Sa-
lamandras
viperarum
instar catu-
los viuos
parere vi-
derunt.

Verum de Salamandris eruditissimus Medicus & Criticus Dalechampius hunc eundem Plinij locum recensens, oculari inspectione edoctus, contrarium nos docuit. *Ex grauida Salamandra, ait, mense Martio, disrupto ventre plus, quam triginta fetus ad huc palpitantes, & in aqua nantes, ac plus quam triginta oia produxerunt. Ego quidem feminam vidisse memini pregnantem tum ouis, tum catulis plenam, alijs inchoatis tantum, alijs iam perfectis gradientibus & in aqua natantibus, ut falsum esse, quod tradit Plinius, nihil eas gignere manifestum sit.* Huic assentitur Bellonius, & alij, qui volunt Salamandram ex ouis primùm in vtero conceptis, catulos sine vilo inuolucro excludere, quod huic proprium hoc sit, in genere lacertarum, quemadmodum proprium est viperis in genere serpentum, viuos parere.

Rationes
cur dubite-
tur quoque
an iostreis
sit sexus
defectus.

Hæc testimonia faciunt, ut neque in ostreis facilè Plinio & Aristoteli fidem adhibeam. Voluit autem hic, ut gnauiter caput 15. lib. 5. de Hist. animalium perlegenti patebit; Cum purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa è limbo fore & materia putrescente oriri. Cum enim hæc omnia saluam quandam veluti sanguinem emittant, ait, hanc ubi rupta est, humorem quendam in terram demittere & ibi gigni purpurulas.

Niphus &
Scaliger cõ-
tra Aristot.
sentire vi-
dentur.

Veruntamen fidelissimi duo Aristotelis Cõmentatores Augustinus Niphus, & Iul. Cas. Scaliger, magistri sui decretis non vsquequaque subscribere videntur. Hunc enim Aristotelis locum, *Purpuræ igitur verno tempore eundem in locum congregatæ faciunt id, quod vocant sanguinem; Explicans Scaliger: Est igitur, ait, quasi modus coeundi si conueniunt, ut quasi à mare & femina emittatur salina genus.* Quapropter hunc sensum Aristotelis latinis verbis enūcians ita expressit Plinius lib. 9.

lib. 9. cap. 37. *Purpure congregantur verno tempore, mutuoq. attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant.* Hunc attritum agnouit, hic autem quid est aliud, quam quædam forma coitus? Coitus autem inter marem & feminam datur. Quomodo ergo idem scriptor lib. 10. feminas aut mares in ostreis, hoc est, in omni genere testa indutorum animalium, negare potuit? Et quando Aristoteles ait, *Ex humore illo in terram effuso gigni purpurulas exordio admodum exiguo consistentes. Et per angustiam veluti vuae specie fœtum formari.* Niphus hæc verba ita declarat. Hic igitur ex saluatione emissa tanquam ex seminario mucore purpurule gignuntur. Et paulo post. Concludit demum Aristoteles qua forma formetur fœtus (purpurarum) sui initio, & vult illum formari similitudine racemi vuae, ut etiam de apum fœtificatione poeta dicit: *Confluere & lentis vuam demittere ramis.*

Unde dicit Aristoteles. Itaque per angustiam fœtus formatur specie vuae. Id est ad similitudinem vuae, quando inuoluitur in se ipsa propter loci stricturam. Hic igitur perspicuum est, fœtus testaceorum non fieri, nisi facta congerie prius ex mucore illorum tãquam ex Seminario (ecce seminalem vim admittit) & ad modum racemi vuae, cum vua incipit fieri.

Ego prorsus nihil dubito, si quis Microscopio, hoc est, à me hoc nomine donato perspicillo uti vellet, quo res minutissima triginta mille vicibus & amplius grandiores, quam in se sunt, apparere solent, veluti supra, cum de Lyncei agerem, ex Arithmeticis & Geometricis principiis deduxi, & fauaginem hanc examinare posset, quin in hac, ova testaceorum manifestissima reperturus esset.

Hoc oculorum præsidio Princeps Cæsius noster plurimas plantas hætenus à Botanici sine semine creditas, distinctissimis feminibus luculenter turgentes per Pictorem suum ad hoc operis designatum in cartis delineari curauit. Mirareris in Polypodio minutissimos eos puluisculos foliorum dorso adhærentes piperis grani magnitudine spectabiles, existimatos hætenus à Natura tantum cõcessos esse in herbulæ ornatu, quos Princeps quidem ante Microscopij vsum iamdiu in libris suis seminis nomine donari debere celsuit, & ita huius generis plantas Tergifætæ merito nuncupauit. Sed huic similes innumeras alias Observationes, ac nouas penè dixerim, naturas à Principe detectas habebimus, cum olim imperfectarum Stirpium libri sui & lucubrationes lucem aspicient.

Hoc eodem microscopio Franciscus Stellutus Lynceus, tam mirabile nobis anatomem præbuit partium omnium externarum, quæ in Ape sunt minuto animalculo, oculorum inquam, linguæ, cornuum, iube, aculei, pedis, digitorum aliarumq. & nuper in æs incidi commisit, atque felicitati VRBANI VIII. dedicauit, ut hæc omnia malim te oculis tuis intueri, quam rudi meo calamo adumbrare.

Accedit hoc maximum probabilitatis indicium, ostrea & conchas genitalia semina terris committere, & fluminibus, ex quibus noua soboles sublatis matribus paulatim renascatur. Experti sunt id Germani nostri in conchis margariferis. Licet enim Sinus Persici perla omnium præstâtissima celebrentur, quibus cedunt illæ quæ in Insulis Zeilan, Sumatra, Barneo & Indijs Occidentalibus reperiuntur; habet tamen Europa suos quoque vniones, veluti in Historia gemmarum enucleatissima Anselmi Boetij, Rodulphi secundi, olim Medici eminentissimi videre est, ubi perlarum feraces nominat Scotiam, Silesiam, Bohemiam, Lotharingiam, Voilandiam, Frisiam, oblitus nisi fallor pretiosarum margaritarum.

Siquis microscopio in fauagine purpurarum vteretur, forsitan hac ova reperiret.

Princeps Cæsius plantas sine semine creditas, semine scatere demonstrat.

Tergifætæ plantæ Principis Cæsii.

Franciscus Stellutus Lynceus mirabilem Apis anatomem nobis dedit.

Coniectura quædam ostreacea non ex putri humore nasci.

In illa pro-
pe Passauum
op. in e
margaritæ
reperiun-
tur.

Io. Caro-
lus Liber
Baro à Kir-
chberg vir
doctus. &
nobilis.

Videntur
côchæ mar-
garitifera
feminum
in aquis re-
linquere.

Marquar-
dus liber
Baro à
Schvendi
Passaui-
ensis Episco-
patus &
Principa-
tus digniss.
Admini-
strator.
Cur author
ad ouorum
considera-
tionem hic
transseat.

Considera-
da sunt pri-
mò oua gal-
linarum, ut
notiora.

Exactissi-
mè de ouo
& pullo
scripsit A-
quapédès.
Hunc librum
Aquapen-
dents Io.
Prauotius
doctus. Me-
dicus pu-
blicavit.

garitarum, quæ in *Ilfa* fluuio inueniuntur, prope *Passauum* Germania Ver-
bem percelebrem & vetustissimam. Veluti mihi iam retulit eiusdem Urbis
Ecclesiæ Cathedralis Canonicus & *Officialis* generalis, Græcè & Latine doctis-
simus ac iuris peritissimus *Ioannes Carolus Liber Baro à Kirchberg* nuper ad *San-*
ctitatem suam à Serenissimo *Archiduce Leopoldo Guilhelmo, Ferdinandi secundi filio*
missus, quem ex antiquis meis amicis & fautoribus honoris causa nomino.
In hoc itaque fluuiolo *Ilfa*, ob subiectum puto solum, nigricante semper aqua
conspicuo, ad determinatum ac trium solummodo milliariorum spatium,
Conchæ eiusmodi *margaritiferae* nascuntur, quæ *uniones*, in candore, laeure, ma-
gnitudine & orbe, aliquando etiam Orientalibus vix inferiores, producant.
Cum autem ante complures annos, sedem ibi exercitus quidam fixisset,
tam nobilis prædæ audissimi milites, *Conchas* per totum illum fluuij tractum
expiscari sunt, ut vix pauca adhuc ibi superfuerint. Quæ tamen aqua *concha-*
rum earundem denuo copiâ abundat. Quod euenisse à seminio relicto, &
temporis progressu ad maturitatem perducto, an non rationi valde consonum
est & probabilissimum? Locus autem hic tam religiose custodiatur, ut nemini
licitum sit hic piscari, præterquam *Episcopo*, qui idem est *Sereniss. Archidux* iam
supra cum honore laudatus, & eiusdem *Administratori*, qui est Illustrissimus &
Reuerendissimus *Marquardus liber Baro à Schvendi*, *Cæsari & Imperij Princi-*
pibus ob summam prudentiam carissimus, quem ego ante hos triginta annos
Romæ colui, & nunc quoque benefactorem liberalissimum experior.

Commodum accidit, ut de *Ovis* hic simul sermonem aliquem instituamus.
Est enim hic *stellio* noster *Novæ Hispaniæ* ex *Lacertarum* genere. *Laerte* autem
Aristotele lib. 5. cap. 33. *Hist. animalium* teste, per ova generationem suam propa-
gant, quæ sponte in terra aperiuntur, vitam enim earum annum non compleri, sed per se-
messem finire aiunt. Ego autem sæpissimè harum oua in vasis terræ aridæ ple-
nis, sed stirpibus destitutis in hortulo meo domestico, reperi, examinaui, &
modò recentia, modò intus nascentia animalcula vidi, atque depingi curavi.

Et quoniam curiosum hic quoque lectorè ut opto, ita ut nanciscar, tunc spero,
in huius gratiam expatiabor nonnihil, & quomodo in ouis animalium gene-
ratio peragatur, aliquid saltem delibabo. Veruntamen quia raro *Lacertarum*
atque *Serpentum* oua nobis in conspectum sese offerunt, quæ animalia latebras
quærunt, à manifestioribus verò & notioribus ad occulta magis, & obscuriora
nos procedimus, *Gallarum* autem nobis oua & inspicere frequentissimè, &
pullorum natales ubique intueri conceditur, ex horum notissimorum cogni-
tione abstrusiora, veluti quodam parallelo factò, indagabimus.

Attamen hic iterum, quod supra de *Aldrouando* quoque in *Psittaco* iudicium
tuli, post *Apellem* pingere viderer, si quod accuratissimè profecutus est argu-
mentum, de *Ovi & puli formatione Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, im-
mortale *Patauinae scholæ* ornamentum, nunc ego vel renouare, vel innouare
attentarem. Quia tamen ante hos septem annos, priusquam cum librum
posthumum *Ioannes Prauotius Germanus*, ex eloquentissimis & primarijs vni-
versitatis *Medicinæ practicæ Patavij* professoribus, & Horti simplicium Antikes, *Caroli*
Medicei Cardinalis Amplissimi honori dedicaret, ego quoque in hac pale-
stra

stra excercuissem, ut fami meæ, qua in rerum naturalium studia innato quodam impetu feror, satisfacerem: non vereor ex meis etiam laboribus, hic aliquid. & fortassis ab alijs indictum attexere, & *Aquapendenti* modò suffragari, modò veritati addictior, eidem, & si res ita ferat, *Aristoteli* quoque refragari.

Duo autem sunt, quæ ego præ omnibus examinanda suscipiam. *Primum*, an reuera *ouum*, dum *Gallina* id parit, tenero seu molli cortice exeat, & ubi quamprimum aerem expertum est is, indurescat? *Secundum*, ex luteo nè, an ex albimine *pullus* nascatur? Video enim his de quæsitis doctissimorum hominum rixas, & publicis consignata monumentis argumenta pugnancia agitari. Id quod satis stupere non possum, hætenus nihil ferme certi, in re tam leui & mulierculis propemodum ridenda, à summis philosophis decretum fuisse. Sed his nempe magis placet sub vmbra veterum scripta euoluere, quam DE I & *Naturæ* opera curiosa indagine in propatulo reuoluere.

Duo in o-
vis author
examina-
bit.
Primum an
ouum mol-
le edatur.

Supina de-
sidia no-
strorum
philoso-
phorum.

Et *Aristoteles* quidem lib. 6. cap. 2. *Hist. animal.* ex *Gazæ* versione hæc sentit. Vbi perfectum est (ouum) absoluitur, atque exit putamine, dum paritur, molli: Sed protinus durescente, quibuscunque emergit portionibus, nisi morbo *vulvæ* defecerit. *Scaliger* hunc *Aristotelis* textum Græcum his paulò alijs verbis interpretatur. Cum vero perfectum fuerit, absoluitur atque exit. Quo tempore è molli mutatur in durum. Cum enim egreditur, nondum concreuit: & simul atque prodijt, spissatur, ac durescit, nisi morbo quopiam præuentum sit. Ad hæc nihil aliud *Scaliger*, quàm, quòd *Gazam* reprehendit, qui de suo addiderit, quibuscumq. emergat portionibus. Quæ quidem ex *Plinio* huc transtulit etenim lib. 10. cap. 52. Exeunt (ait *Plinius* oua) a rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine, sed protinus durescente quibuscumq. emergant portionibus.

Quid Ari-
stot. de
cortice oui
sentiat.

Hic vult cor-
ticem intus
mollem,
& extra in
durescere.

*Plinius A-
ristoteli
subscribit.*

Aquapendens laudati sui opusculi capite secundo hæc scribit. Etenim *Aristoteles* cum eo *Plinius* dicit, corticem non intus gigni, sed cum ouum editum est: atque prius exit, ita ab aere externo obdurari. Calore externo euaporante humorem. Et quandoquidem hic *Aristotelis* tutelam & suffragium implorat *Aquapendens*, & hunc in publicum producamus oportet, videamusq. quàm æquus sit ipsi *Aquapendenti*, & quam sibi ipsi constet. Sic itaque, primo de *Gener. anim.* cap. 8. decernit. Aues & quadrupedes oua edunt perfecta, quæ ut seruari possint, duro iam constant putamine oportet. Sunt autem quamdiu increseunt, molliora. Testa autem efficitur, calore externo euaporante (hoc est consumente) humorem. Itaque calidum esse locum, in quo id fiat, necesse est. Talis autem locus septi transversus est, quippe qui cibum concoquendo perficiat. Quod si oua contineri in *vulva* necesse est, *vulvam* eorum, quæ oua edunt perfecta, sitam esse ad septum necesse est, eorum autem quæ imperfecta, infra. Ita enim in promptu erit. Et suam verò naturam *vulva* propensior ad situm inferiorem, quàm ad superiorem est, nisi quid aliud opus natura impedit, infra est enim exitus eius officium.

*Aquapru-
dens Ari-
stoteli suf-
fragatur.*

*Aristotelis
verba.*

Augustinus Niphus hunc locum ingenuè explicans, ait ouorum cortices indu-
ti ex *Aristotelis* doctrina quam hoc loco protulit, non extra *Gallinam*, sed in-
tra hanc ipsam, & loco quidem illo, qui *Septo* siue *succincto* est vicinus, sub
ipso nempe pectore, ibique foueri à calore nō extimo aeris, sed intimo anima-
li. Hic enim internus calor ut *Aristoteli* videtur, consumit huiusmodi, quod

*Augusti-
nus Ni-
phus vult
Aristoteli
docere,
ouum intra
gallinam
induresce-
re.*

in molliori adhuc testa consistit, hancq. indurat, cum terreum quasi solum relinquitur. *Aquapendens* ergo, ex hoc adducto philosophi loco, opinionem suam parum feliciter fulcire poterit. Aliam igitur machinam mouet, no-

Alins Aristotelis locus in quo vult ouum non intra, sed extra gallinam corticem durum acquirere.

Aristoteles scit, quo in loco ouum acquirat suum corticem.

Et lapsus est in veri gallinæ assignatione.

Aquapendens primo contra opinionem Aristotelis disputat.

Sed author graui argumento defendit Aristotelem ex ouo in Testudine reperto.

uasque copias ex 3. de Generat. animal. cap. 2. adducit, vbi hæc leguntur: *Perfecto ouo, durum ac rigidum euadit, ita modice, ut exeat adhuc molle, dolorem enim moueret, nisi ita exiret, egressum statim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exiguus inest, reliæque portione terrena.* Nihil hic in latino suo textu non ponit *frigus*, qui si à *frigore* voluit indurari oui corticem, oblitus est se supra à calore sub septo transuerso vigente, hoc fieri pronunxiâsse. Et quicquid demum de *frigore* sit, contradicit sibi *Aristoteles*, quod modò extra *Gallinam*, modò intra eandem corticem obdurefcere docuerit. Et in hoc hallucinatur turpiter, quod *ouum* cortice obduci, sub *Septo transuerso* existimauerit, cum hoc in loco non reperitur, nisi merus, purus & putus oui *vitellus*, absque vilo *albumine*, nedum *cortice*, quem infra circa podicem, in vtero suo ad hoc muneris destinato acquirit: quem quoque vterum, vuluam, siue voluam, idemmet *Aristoteles* in *Gallinis* hoc inferiori loco consistere pernegauit, & animalibus saltem illis assignauit, quæ oua parum imperfecta, quæ omnia veritatis lucem, ignorantiarum nubibus obscurare mihi videntur.

Quid igitur hic faciat, tentare *Aquapendens*? diu multumq. in vtramq. se partem versat torquetq. Ac imprimis ratione & experienciâ Aristotel. aduersatur, aitque oculata se fide, durum in ouo corticem intra ipsam *Gallinam* reperisse. Fæminas etiam hoc fateri, dum digitis duritiem oui, quod mox *Gallina* emissura est, in abdomine pertentant. Præterea durum valde esse creditu, in partu, tam citò, ac momento veluti temporis, duro cortice ouum rigescere. Et quando *Gallina* molli cortice quum peperit, quod non rarò euenire assolet, haud ideò corticem illum indurefcere. Friuolum etiam *Aristotelis* argumentum esse, quod de dolore mouet, qui *Gallina* inferretur, nisi hæc molle ouum extruderet. Mulieres enim in partu, longè quid mirabilius præstare, cum fetus bene corpulentos, per angustum adeò claustrum propellant. Sed ego ex mea parte pro communis honore Præceptoris, hoc argumentum addidero. Est mihi domi *terrestri* sceleton *Testudinis*, semispithamæ longitudine, in qua emortua, ouum reperimus columbino paulo minus. Hoc si per medium secundum longitudinem secuisses, possibile haudquaquam fuisset, ut medietas huius siue intrasset, siue exisset per illam capacitatem, quæ ad caudam & podicem est animalis, inter superiorem inferioremq. testam, carne omni membranisq. iam denudatam. Quâ ratione igitur hoc integrum ouum, per angustissimum eundem isthmum intestinis oppletum, carnibus cinctum, & membranis obseptum penetrare potuisset? ne quicquam nunc dicam, de ossa vtriusq. corticis, arctè loca illa stringentis, duritie, & renitentia. An non igitur meritissimè dicturus fueras, hoc ipsum *ouum*, ut per meatus illos angustissimos erumperet, si durum fuisset, aut rumpi, aut mollissimum certè ac ceræ instat flexibile euadere debuisse?

Aquapendens tandem & ipse posthabitis omnibus à se allatis rationibus, præ-

tribu-

tribunali sedens æquus sit *Aristoteli Index*, & hunc in modum tulit sententiam. *Hæc ut dixi, ita probabiliter diu sustinebam, quia tamen ratio omnis quiescat oportet, ubi experientia refragatur. Ideo concedo quoque ego ouum cortice obductum, & constitutionem inter molle & durum adeptam, iam in exitu statim impensius obdurari, crescente circa putamen è vestigio propter humoris euaporationem, ut ait Aristoteles, viscosa ac tenaci quadam humiditate: cum qua madefaciens in tota superficie ouum nascitur, & recenti cortici adherescens exiccatur, obduraturq. frigido ambiente nonnihil interea conferente. Id quod facile intueberis, si Gallinam domesticam domi habueris, & ouum ei in exitu dextrè manu arripueris. Hæc Aquapendens, qui absolutissimam tamen nobis historiam, de pullo & ouo anatomicè, & physiologicè enucleatam tradidisse visus est.*

Aquapendens tandem pro Aristotele fauorabiliter concludit.

Laudibus extollit veteres *Plinius* lib. 2. cap. 46. In ventorum indagatione, quod his orbe etiam discordi, & in regna, hoc est, membra diuiso inter bella præferim, & infida hospitia, cordi fuerit, rerum naturalium, obseruationes prodere. Sui verò temporis defidiam deplorat, quod pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum, artiumq. principe, omnino nihil addisceretur noua, inquisitione, immò ne veterum quidem inuenta perdicerentur. Hoc nos de nostri seculi hominibus conqueri non possumus omnibus. Plurima iam patient, quæ olim latebant. Regnat tamen, nescio quæ socordia, aut inuidencia dicam, in nonnullorum pectoribus adhuc, quæ nouarum rerum inuentoribus detrahit, pro sciolis hos, & ardelionibus venditat, quasi *Natura* inexhaustos suos thesauros, iam olim omnes profudisset, & veterum inuentis standum, quiescendumq. esset solis, nec his amplius quicquam adiungi possit profuturum. Magna fateor, apud me veterum est autoritas, & existimatio, plus tamen *matris*, hoc est ipsi *Nature* vetustissimæ, quam filijs huius tribuo ponderis, & venerationis. Quapropter cum experimentis crebris, aliquid, quod à veterum decretis dissonat, in rebus ipsis reperio, hoc ego pro *Nature* lege habeo, huic me addico, hoc alijs pro veritate vendo.

Plinius veterum diligentiam laudat in rerum naturalium inquisitione. Sed sui temporis socordiam vituperat.

Nunc nouarum inuentores à non paucis culpantur.

Nunc igitur argumentum dicam euidentissimum, cur *Aristoteli* & affectis ipsius in hac, quam de cortice oui agamus, controuersia, applaudere vsquequaq. non valeam. Id præmonere autem conuenit, quod si quispiam, in aliqua problematum physicorum opinione pertinacior manere, in animum suum induxerit, tot ipsi effugia præstò esse, ut illum còuincere vix vnquam valeas. Et ut ouum hoc nostrum, in exemplum nunc ducamus. Siue hic aduersus *Aristotelem* dicas, & vidisse, & suppositis manibus, quod mulierculæ aliquor mihi factæ sunt, excepisse gallinæ partum, hoc est ouum duro cortice tectum, siue in gallina mortua & calente adhuc te tali reperisse. Facillimè respondet, ut hoc à frigore, vel expirante, atque debilitato, animalis calore, ita illud ab aere ambiente temporis momento contingere. Sic corallium sub aqua molle, ab hac extractum confertim obrigescere. Et quandoquidem ita volunt, iuventque; ita opinantur & insaniant, ne similis ipsis euadas, tempus differendo teras, & ut dici solet, aquam verberes, vel ipse des manus illis, aut disputare cum eis cesses oportet. At quam nunc probationem dabo, nisi & ego mente labor, conuincer illos solidissimè.

Maiores est habenda Nature matris, quam filiorum eius autoritas.

Vix aliquis obstinatis ingenijs satisfacere potest.

Pertinaces missi sunt faciendi.

Argumen-
tum Hercu-
leum quo
probat
ouum intra
gallinā ha-
bere durū
corticem.

Aristot.
ignorant
vterorum
gallinae ana-
tomen.

Hanc ego
rudioribus
rudem sal-
tem dabo.

Vbi & quo
modo ouū
formetur.

Ovarium.
Infundibu-
lum.
Vteri supe-
rior pars.

Inferior
vteri pars
vbi ouum
corticem
durū acqui-
rit.

Vteri vbi
ouum per-
fectum de-
lineat, de-
scriptio.

Vbi ouum
excit.

Contigit domi meæ, ut vna ex meis gallinis quæ cum ferocior paululum esset, & alarum partem ipsi, ob id familiares mei detruncassent, arrepto irruo volatu, ex alto admodum loco, in vicini cauædium præcipitem se dedit, & mortua subito remanserit. Hanc vbi aperiri iussissem, reperi ouum, quod intra horæ spatium deponere forsitan debebat, in vtero inferiori dispersum, albumen & luteum per totum vterum dispersum. Ego corticem diligentissime contemplans, inuenio illum adhuc quidem calentem, sed plus, quam in centum particulas, vitri instar fragilissimi, diffractum, pelliculæ tamen illi, quæ immediate eidem subtenditur, pertinacissime adhuc hærescentem. Viden, ut nullus tibi amplius diuertendi aut elabendi angulus relinquatur? Qui hic cortex durus, ac ruptilis fuisse dicatur necesse est, non enim aliter vitrorum more, frangi in tot minutas portiunculas potuit. Sed neque vteri gallinarum situm & locum, in quo ouum formaretur, Aristoteles nouit, nempe in animali (quod miror) domestico, vbiuis locorum prostante, & mensarum omnium amico. Ut vitio nobis vertendum minimè sit, si nos quoque in illarum bestiarum partibus declarandis cæcutiamus, quæ aditus colunt inaccessos.

In tyronum autem Medicinæ saltem gratiam, gallinarum vteri anatomen, ut is se meis manibus aliquoties obtulit, adumbrabo, neque enim exactiorem descriptionem tempus & locus hic mihi permittunt.

Sub thorace igitur, aut sub septo, ut ait Aristoteles, ovarium est, aut vitellarium, siue vitellorum racemus, qui ex meris constat neciturque vitellis ouorum minimis, mediocribus, maioribus. Et in hac quidē gallina maiores, qui semper in fundo sunt loco, fiti, rucis auellanae magnitudinem æquabant. Horum vnus post alterum abruptitur à petiolo suo, quo hæret, & per tubulum quendam infundibuli formæ effectum, ac longum auricularem digitum, tenuioris substantiæ, ovario hærentem, descendit in aliam cauernosam partem, siue vas quoddam oblongum, instarque intestini conuolutum, habens forinsecus capillares tuas, ac veluti venas mēlaraicas adnexas. Huius substantia interna candida est, & rugosa. Rugæ autem vermiculorum formam non per transversum, sed per oblongum positorum referunt. Est huic longitudo, si extendatur, spithamæ & mediæ, capacitas tanta, quæ facillè digitum indicem admittat. Per hunc ductum, siue vteri partem (Aquapendens secundum vterum appellat) vitellus paulatim descendit, & forsitan etiam albuminis portionem in itinere hoc assumit, donec tandem per alium ductum instar parui intestinuli, in ipsum vterum detrudatur, vbi tam diu persistit, donec cortex illi durus & perfectus inducatur, & ex hoc demū loco à gallina excludatur. Vterus hic extēdi insigniter, tantusque, quantus ad capiendum ouum sufficit, fieri potest, quem si exterius intuearis, pellem esse dices, non septam eiusmodi, mēlaraicas æmulantibus venulis, sed his per corpus eiusdem disseminatis. Interna superficies tubulici est coloris, & plurimis inæqualitatibus non vermium formæ variegata, sed tuberculis copiosis grana milij aut canabina, imitantibus exasperata, & hoc loco, ouo datur exitus per canaliculum quendam, paulo maiorem quàm illum esse dixi, per quem ingressus eidem fuerat. Estque finis huius prope podicem, vbi sphinctere clauditur musculo; qui in hac gallina admodum conspicuus erat, annulum

lum apprimè referens, qui auricularem digitum informare potuisset. Prope hoc foramen, vicinissimum erat aliud, ipse nempe *intestini recti* finis, & ostia- rius musculus, sed præ altero vix conspicuus. Quod si stylum per hoc adigas, in ipsum *intestinum rectum*, & non in *uterum* penetrabis, quod facies tamen, si per prius foramen illum ipsum intrudas. Hoc interim studiosè hinc monere volo, in illis *gallinis*, quæ oua non pariunt, tam *ouarium* quam subsequentem *uterum* (*Anteuterum* à me vocatum) & ipsum *infernum uterum*, perfecti oui receptaculum adeò delitescere, ut vix appareant. Quare hac in re licet friuola, eo verbosior paulo fui, quò magis mihi displicet *laconicos* nimium Præceptores nostros fuisse.

Vbi excre-
menta emit-
tantur.

Gallinæ
quæ oua
non pariunt
vix conspi-
cuos habet
vteros.

O quam desiderarem ego nunc, quod toties iam optavi, ut philosophi nostri simul, cum veterum, *Plinij* præsertim & *Aristotelis*, verbis, res ipsas, an hæc cum eorundem dictis congruerent, in *animalibus* saltem considerarent.

Votum Au-
thoris ut
quilibet eū
verbis, res
ipsas con-
sideret.

M. Ant. Vli-
mi de Ari-
stotele cen-
sura.

Sed prohi dolor! hæc vota sunt solummodo, & vereor ne verissima sint, quæ *M. Antonius Vlmus* phil. & Medicus *Bononiensis* doctissimus, quondam in sua, acri ingenio elaborata, *physiologia Barba Humana* conquestus est his ipsis ver- bis. *Næ fuit mortalium sapientum Aristoteles homo felicissimus, qui vniuersam po- tēritatem catenatum habuit mancipium. Vnusquisque satagit & miscet mare calo, ut saltem verbum ipsius exponat, quouis machinarum genere adhibito. Iam sapiunt omnes serè illius cerebro, adeò suavis est desidia.* Atque ego hæc, solo hoc fine refe- ro, ut magnum hunc virum, in quem ut multi censent, *Natura omnes suas vide- tur dotes effudisse*, quiuis imitari tunc studeat, cum illū videat, rebus ipsis manus admouisse, & non vniuersaliores, remotas, & longinquas causas attulisse, quod ipse etiam in antiquis philosophis nonnunquam reprehendit. Hæc enim ratio- ne Logicè potius, & Philologicè, quàm physicè & realiter philosopharemur.

Arist. mag-
ni facien-
dus ubi res
ipsas cum
verbis con-
gruentes
habet.

Solet autem *Vlmus* ratione & experimentis plurima, hoc libro aduersus ve- terum dogmata agitare, quæ ad *Barba humane* naturam, finem & vsus spectat, vix ab alio quoquam cogitata & animaduersa. Hunc adeat Lector, suadeo, si causas nosse velit, cur *Barba in mulieribus* aliquando erumpere sint solitæ. Ve- luti hesternæ ego die, quæ fuit vigesima Iulij anni huius salutiferi 1627. In hac ipsa *Vrbe Romana* in circo siue *platea agonali*, & plurimi mecum cum admira- tione viderunt feminam quandam, viuam sanamq. 48. circiter annos natam, cui *barba nigra*, densa semipedem longa, ex mento dependebat. Labia quoq. tam superius quam inferius, maxilla utraque, & submentum, pilis nigris lon- gisq. obsita erant.

Vlmus
dum natu-
ram inda-
gat, pluri-
ma aduer-
sus veteres
docet.

Romæ visa
mulier be-
ne barbata.

Est autem hæc femina rustica, ex *Castello* quodam *Cumuli* dicto, *Ajculana* Dioceseos oriunda, quæ suum quoque maritum secum ducit. Estque hæc to- tarii historia, sicuti ipsamet mihi falsa est. Cum annorum esset quatuorde- cim, coniugium iniit cum hoc suo marito, cum quo octodecim annis sana, ve- geta & menstruis bene procedentibus, sed sine grauidatione vixit, quibus ex- actis, impleta à marito fuit, & filium peperit, lac quoque præbuit, & alium post biennium genuit. Cum verò uterque moreretur, ipsique paulatim menstrua subsisterent, sexto post horum suppressionem mense, capilli sub temporibus plures ipsi enati fuerunt.

Historia
huius mu-
lieris bar-
bata.

Barb. scire
capit. pri-
mo sub te-
poribus.

Et pari-

Et pariter mollem malis demittere barbam incepit, vt *Lucretius* canit. Postea in *mento* & dictis iam locis consimiliter pili eruperunt, hirsutaq. facta est in pectore, intra mammæ, quas nobis fæmineas iam dudum sororiantes, & bene turgidas ostendit, qui pili omnes cum capitis crinibus nigri sunt, veluti, ac facies subfusca apparet. *Cumq. ita vernarent dubia lanugine mala*, & mentum hirsutum quoq. fieret, verecundari caput, & simul, non semel tantum, pilos sibi abradi procurauit, qui importunius magis magisque repullularunt.

An olim
Romane
mulieres
frequenter
fuerint bar-
bæ.
Videtur
hoc doceri
ex Plinio.

Posset nonnemo ex *Plinij* loco lib. 11. cap. 37. arguari, hoc ipsum frequentissimè olim *Romanis matronis* contigisse, sic enim illic scribit: *Infra oculos mala homini tantum, quas prisce genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à feminis eas vetantes.* Pudoris hæc sedes, vbi maximè ostenditur rubor. Moner enim *Ulmus*, non defuisse, qui existimarent prohibitum fuisse *Romanis* mulieribus, ne genas nouacula raderent, & strictim pilos tollerent, ne barba illis succresceret. Atqui malè hos, legem hanc, *Mulieres genas ne radunt*, interpretari, ex *Ciceronis* lib. 3. *Tusculanarum questionum*, liquidissimum euadere, quando ait. *Ex hac opinione sunt illa vana & detestabilia genera lugendi, pudoris muliebres, lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones.* Volebant igitur *Romani* vetare pessimam illam veterum consuetudinem, etiamnum apud barbaras fæminas qualdam, seruata, qua in morte suorum, capillos sibi vellunt, & faciem vnguibus lacerant, aliaque indecora præstant, quæ radendi verbo, olim omnia significabantur.

Respondetur
ex Ci-
cerone.

Non est igitur neque nunc, neque olim adeò fuit frequens, vt barbam luculentam fæminæ promitterent. *Aristoteles* lib. 3. cap. 11. Hist. an. ait: *Fili in mento mulieris non prædeunt, nisi interdum pauci, cum mensuri cursus subsisterunt.* Et *ut in terra Caria mulieribus Sacerdotibus euenire aiunt, quod diuinationis indicium interpretantur.* *Plinius* *Aristoteli*, vt solet, subscribit lib. 11. cap. 39. his verbis. *Inuenta tamen quadam defluuio capitis inualida, vt & lanugines oris, cum mensuri cursus steterit.*

Exempla
duo ex Hip-
pocrate.

Apud *Hippocratem* nostrum sexto Epidem. in fine, non nisi duas eiusmodi historias legimus. *Vna* fæminarum harum fuit *Phaethusa Pythæ* vxor, quæ vbi prius fæcunda fuerat, postquam maritus in exilium abiisset, huic menses steterunt, dolores & rubores ad articulos suborti, corpus virile euasit, & tandem produxit barbam, facta est hirsuta, & vox reddita aspera. Non potuerunt reuocari menses, nec multo postea tempore vixit. *Altera* fuit *Nanyssa Gygæ* vxor, cui nec ipsi suppressi menses potuerunt restitui, & paulo post obiit.

Constitu-
tionis, &
morum de-
scriptio in
nostra hac
fæmina vo-
cata Mag-
dalena Ven-
tura.

Nostræ autem nomen est *Magdalena Ventura*. Optima valetudine tota vitæ suæ cursu vixit, neque quicquam detrimenti ex suppressis mensibus sensit, nisi quod priore à cohibitione, tempore, dum periodus prius solita euacuatio- nis rediret, sibi mammæ tantisper impleri & lumbos doleri, percepit. *Munia* hæc obiit semper virilia, cum bobus suis arando, agros colendo, maritum quoque in exilio sequendo, & inimicis resistendo, erat autem iam tum barbata, quamuis vestibis semper muliebribus veluti nunc quoque vteretur. Vocem non habet asperam, nec faciem valde virilem. *Laryngis* caput, quod in vis- ris prominet, in ipsa planum est. Quadrati est habitus, & iusta statura.

Barbam

Barbam quam semipedem iam longam gerit, ab vndecim tantum mensibus, ita nutriuit, cum eam prius semper abradi sibi permetteret. Non sum tamen nescius, plures eiusmodi mulieres, tam in *Germania*, quam *Italia*, hac etiam nostra ætate, visas fuisse. Extat apud *Vlmum* epistola *Gisberti Vuossij* Inuictissimi *Ferdinandi* secundi, *Archiatri* præstantissimi, qua describit *Helenam Antoniam* virginem prolixa admodum *barbâ* donatam, quam plurimi, *Græcij*, ex amicis meis viderunt, & apud *Serenissimam Ferdinandi Matrem* in *Gynecæo* nutriebatur. Hic iterum limites excessi, sed nec inutilia, nec prorsus iniucunda, ut spero, dedi.

Gilbertus Vuossius Caesaris Archiatraliâ describit.

Parerga, hæc videntur esse vitia & iucunda.

Ad ouum à *barba* reuertamur. Sed priusquam secundæ controuersie nodos enodemus, dubio, quod supra aduersus nostrammetipsam conclusionem attulimus, satisfaciamus oportet. Idque hoc fuit. *Qua ratione duri corticis ouum ita bene magnum, ex Testudinis vtero, duabus cornibus testis, seu carceris parietibus, arctè compresso egredi potuerit?* Fateor mehercle, antequam *Testudinis* anatomen vidissem, hoc mihi non nouum solummodo, sed insolens quoque apparuisse, cum aliquando *Testudines* fæminas grandioribus his ouis, alsidentes, ac veluti flatu & anhelitu suo fouentes, contemplatus essem. Veruntamen res ita se habet. Inferior huius bestię tabula, seu testa, quæ ventrem integit, vnā habet per totam sui longitudinem ferme, & tres per transversum positas futuras, siue commissuras, illis quæ in caluarijs videntur, haud quaquam ab similes: vnā prope caudam, tertiam prope collum, tertiam in media ventris regione collocatam, ad hunc solum, ut existimo, finem vsūque, cum *Natura* nihil frustra, sed omnia in numero, pondere, & mensura procreauerit, ibidem impressas, ut si animal hoc aliquem duriores maioremque bolum per os transglucire, vel infra aliquid sibi molestiam creans emittere vellet, hæc ipsa cornea, atque ossea substantia, non aliter, atque mollis quædā cartilago cederet, aperiretur, extendereturque. Conuenientiùs huic obiectioni responderi posse, nec per plurimas quidem acutasque philosophorum rationes easque friuolas, quàm nunc factum est per simplices ac pauculas has, verasque Naturæ demonstrationes, prorsus autumo.

Ad ouum fit regressus. Respondetur obiectioni ab authore mora.

Quomodo exitus datur ouo duri corticis, ex vtero Testudinis.

Hoc fit propter Saturas in testa inferiori testudinis.

Est autem inter futuram mediam, illamque quæ caput versus extat, alia triangularis, quæ ossiculum parte interna, figura simili quoque exhibet, externa autem parte, rotundum nummulum repræsentat. Quem vsū hoc habeat, adhuc ignoro, nec scio an hic ludere *Natura* voluerit, errare certè non voluit. Eiusdem prorsus formæ triangularia ossicula, in aliquibus humanis caluis, in vertice inueniuntur, præstantissimum, ut aiunt, Epilepticis remedium.

Alia & mira est in testudine Satura.

Nunc alteram ordiamur litem, quæ inter *Aristotelem* & *Hippocratem* voluitur. An ex luteo oui formetur pullus, & albumine nutriatur, ut hic censuit: an contrarium fiat, ut ille voluit. Libuit autem hic paradigmatis loco, ouorum tam gallinæ quàm lacertæ, icones subijcere, mox declarandas, quas ex ipsismet ouis olim, à me examinatis, & à pictore delineatis, viuæque experientiâ comprobatis, desumpsi; ut hinc constare valeat, vtri nos calculum nostrum adijciamus.

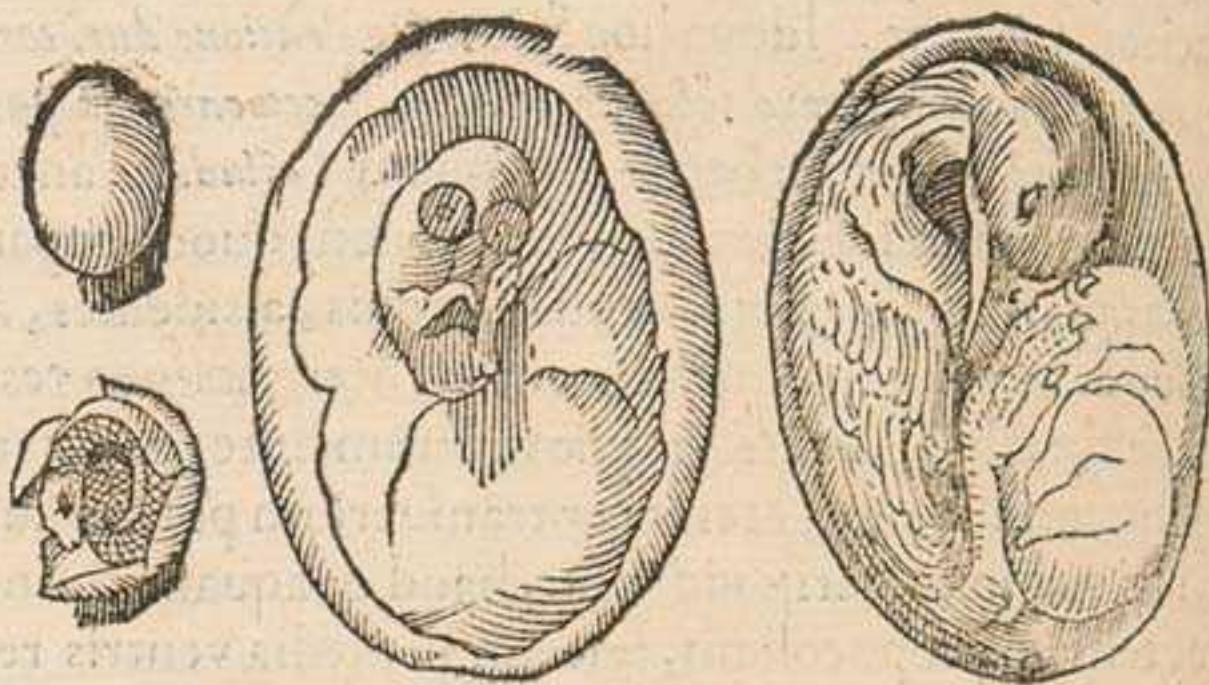
Ad Secundam controuersiam fit transitus.

Hippo-

Hippocra-
tes vult ex
luteo autē
generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad *Cynosuram*, in fluctuante opinionum mari, *Medici* vela nauesq. dirigunt suas. Hic igitur libro de *Natura pueri*, cum diceret fœtum deficiente alimento, quod à materno illi sanguini haud ampliùs suppeditatur, seipsum iactare, repagula solvere, membranas disrumpere, & exitum quærere, vel hoc argumento probaret, quod simile quid *pullus* in ovo teteret, cum alimento orbatur, quod *albumen* esse, ex luteo verò eundem natum fuisse, assererat. *Procreatur autem*, inquit, *avis ex luteo*, *alimentum autem & incrementum continet*, quod in ovo est candidum. Quod omnibus qui animum advertere poterunt, conspicuum esse potest.

Hanc suam
opinionem
nullis pro-
bat argu-
mentis.

Quæ pro
iplo Aqua-
pendens
dicit.

Prosper
Martianus
acriter pro
Hippocra-
te pugnat.

Aduersus
quem sæpe
author pu-
gnauit.

Martianus
miratur in
re sensibus
obuia Hip-
pocratem
& Aristote-
lem dissen-
tire.

Author cur
hoc fiat
causam af-
signat.

Pro stabilienda hac *Hippocratis* sententia, nullis fulta probationibus, has ipsæ *Aquapendens* suppetias mittit. Imprimis quidem ex *Athenæo* liquere, ita *Anaxagoram* sensisse, qui ideo *albumen* *ἐπιθροσ γάλα*, hoc est *lac avis* appellauerit. Hoc ipsum quoque *Alcmaeonem Crotoniatem*, imò plerosq. tunc temporis, homines sensisse, ut *Aristoteles* innuit 3. de generat. an. cap. 2. Posse & hinc deduci, quod quæ oua duo lutea, siue *vitella* habent, duplicem quodammodo pullum procreent, duobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantum adsit *albumen*.

Verum *Prosper Martianus*, cum quo aduersus *Hippocratem*, sæpe hanc pugnam pugnavi, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis credere sim solitus, quàm nudis authorum verbis; ne & mihi scilicet, quod pluribus accidit:

Scribere sic liceat, iubeat quodcunq. voluntas.

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obscuram *Hippocratis* præterit, quam non vel locis ex eodem consimilibus, vel à se excogitatis rationibus corroborare satagit, & hic quoque *Hippocratem* suum mordicus tuerur.

Admiratione tamen dignum esse ait, primos secretorum *Naturæ* interpretes, *Hippocratem* & *Aristotelem*, circa materiam, quæ sensus iudicio determinanda videtur, in contrariam sententiam omnino abiisse.

Hoc ego non miror modò, sed deploro penitus, quod veteribus nostris, & addictis horum cultoribus plerisque, magis speciosæ quædam & argutæ ratiunculæ, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotusquisq. nostrorum *Medicorum* iam est, aut *Chirurgorum* (ne de alijs

pulli examine facillimo, neglecto tamen, nihil dicam) qui utilissimam, suam
 totique humano generi proficuum operam, studiumq. in fœtus humani, ex
 vero cum salute educendi, artificio & industria ponat, doceatur? Cum *ars* hæc
 simul cum mandi origine nata, nobilissima, summe necessaria, communissi-
 maque, ad solas *obstetrices*, ineptas plerumque, iam omnis proh dolor! transie-
 rit. Nec (*chirurgi* nec *Medici* sint) quibus nimirum ex officio hoc muneris incum-
 beret) qui eadem, antequam manum huic periculi plenissimo negotio adhi-
 beant, vel examinent scientes, vel instruant nescientes, vel ipsimet demum,
 in extremis vitæ periculis, in doloribus acerbissimis, parturientibus misericulis
 succurrat. *Lachrimis* hæc ego, non atramento nunc scribo. Cum nudiustertius,
 quæ fuit 27. Iulij anni 1627. ut infortunium maximum à non satis perita *obstetri-*
ce, domi meæ in mortuo filiolo, sacro tamen baptismo donato, sum passus, ita
 salutarem manum à *Francisco Mambriano*, Chirurgo Romano, peritissimo & vni-
 co huius artis operatore, *Pompilij Tagliaserri Parmensis*, Medici & Anatomici
 celeberrimi, discipulo, vxor mea amatissima, morti, ob vitiosum partum vici-
 nissima, accepit, & ab hoc ipso viro secundam veluti vitam recepit.

Ad *Martianum* redeamus, qui mauult *Aristotelem*, & huius asseclas à sensu
 ratiocinantes deceptos esse, quam *Hippocratem*, qui in ouorum inspectione di-
 ligentissimus fuerit, veritatem non percepisse. *Hippocratem* autem his potissi-
 mum rationibus moueri potuisse adiungit. *Primò*, quod *luteum*, ut quid nobi-
 lius, ante *albumen* generari considerarit, quod veluti opifex & principium
 animalis in medio, ceu tutissimo ideo loco, fuerit collocatum, huic postea al-
 bumen superuenerit alimentum, utpote frigidius, quod tamen *Aristoteles*, præ-
 ter omnium Medicorum mentem, calidius luteo esse scripserit. *Secundò*, pi-
 scum oua solo luteo constare, & albuminis loco aquam ceu alimentum subire.
Tertio, deceptos illos fuisse, qui *umbilicalia vasa* in luteo conspicientes, puta-
 rint, propter alimenti attractionem facta fuisse, cum *natura* in ouo hæc su-
 bito condiderit, ut per hæc *efficiens* & *materia*, pro prima *pulli* fabrica tradu-
 ceretur. *Quartò*, quia *Hipp.* vidit exorto pullo, nihil *albuminis* superesse, *lutei*
 tamen adhuc portionem aliquam restare, ideo hoc pro materia, illud pro nu-
 trimento assignarit. *Quintò*, quia ubi *gemina* sunt *lutea*, lepto separata, ibi
 etiam *gemini pulli* enascantur. Reliqua apud eundem *Martianum* in *Nota-*
tionibus suis ad *Hippocratem*, videantur.

Aristotelem nostro egere patrocinio haud arbitramur, ut qui seipsum satis
 superq. tueri valeat. Et 3. quidem de *Generat. anim. al.* cap. 1. hæc habet. *Pars*
igitur eius (oui) quæ calida est propius ad formam in membris constituendis accedit, quæ
autem terrefior est, corporis institutionem præbet, & remotior est, quamobrem in bicolo-
ribus ouis, animal initium suæ generationis in candido sumit. Initium enim ani-
male in candido est, cibum à luteo capit. Secundo verò capite, deceptum fuisse,
Almazonem Crotoniatem, ait, quod ideo putauerit *albumen* esse alimentum pulli,
 quia lacti simile apparet. *Vitellum* autem oui quia per calorem gallinæ incu-
 bantis fit humidius, ideo esse potius alimentum *Aristoteles* statuit, cum ad huius
 naturam spectet, ut sit humidum, cum è diuerso *albumen* per calorem crassef-
 cat, & induretur. Cum enim naturam quoque contrariam, ait, habent candidum &
 luteum

Deporat
 author, à
 Medicis &
 Chirurgis
 hodie tam
 vilipendi,
 nobilissi-
 mam artem
 obstetriciæ

Authoris in
 fortunium
 in filio mor-
 tuo.

Sors bona
 in recupe-
 rata vxoris
 vita quasi
 deplorata
 in partu vi-
 tioso.

Hæc resti-
 tuta fuit à
 Francisco
 Mambriano
 obstetriciæ
 omnium
 magistro.
 Martianus
 suū tueretur
 Hippocra-
 tem quinq.
 præcipue
 rationibus
 Prima.
 Secunda.
 Tertia.

Quarta.

Quinta.

Arist. pro
 seipso ar-
 gumenta-
 dicit.
 Quæ à na-
 tura candidi
 & lutei de-
 lumit.

Hæc exami-
nat, quid a
calore &
frigore pa-
ti possint.

Luteum. *Luteum* namque gelu duratur, & coit, calore contra humescit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humescit, atque ita pro cibo animali-
bus nascentibus est. Nec verò cum ignitur, assaturque, durefcit, quoniam natura terrena
est, ut cera. At candidum gelu non concrefcit, sed magis humescit, igitur solidescit.
Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crassescit, ex hoc enim con-
stitit animal; luteum autem pro cibo est, & membris subinde instituendis hinc incremen-
tum administratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter se distinguuntur,
quasi materiam habeant diuersam.

Luteum.
Aristoteli
quid ter-
reum & fri-
gidum est,
albumen
verò cali-
dum & spi-
rituosum.

Est autem hæc veriusq. diuersitas, in hoc sita; quod *Aristoteli*, & huius ex-
positoribus *luteum* le habeat ut terra inter reliqua Elementa, imo nimirum lo-
lo subsidens, & frigida qualitate donatum. *Albumen* autem, altiore loco collo-
catum, & spiritibus scatens caliditate sit donatum. Quapropter dicebat simi-
le quid in ouis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accidit, quando acescit.
Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ouis itidem ob terrenam conqua-
satam partem, id ipsum contingere. Et hoc quidem calidioribus potius,
quàm tepidioribus diebus vsuvenire.

Authoris
excusatio,
qui inuitus
Aristotele
oppugnat.

Hic iterum inuitus cogor, & verecundiâ quadam moueor, tanto me totius
viro opponere. Vbi tamen hæc monita apud *Quintilianum* lego, animos relu-
mo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus consideranda & cen-
fenda. Inquit autem hic eloquentiæ magister: *Verecundia est amabile vitium,*
virtutes facile generans. Sed sæpe nocet. Et iterum: *Valde difficile, imò impossibile*
est, imitando alterius similem fieri, quare potius studere debemus, ut superemus, sit
enim fortassis æquabimus. Nec qui maximè imitandus etiam solus est imitandus.

Si luteum
cere com-
paratur nõ
erit terreũ
à prædomi-
nio.
Ex vitellis
ouorum ex-
primitur
oleum.
Ergo debet
potius aer
in his quã
terra domi-
nari.

Verum nolo iam, quod iure possem tamen, cum *Aristotele* acriter dimicare,
quod commodiore loco fiet, qua ratione dicere potuerit *oui luteum* terrenam
eius partem esse, & tamen *cere* comparari? At nouimus omnes nos *ceram* habe-
re maximam cum igne potius, quàm terra symboleitatē, & in quem cum con-
uertatur, iugiter profectò illum nutrit, & ab ipso demum consumitur & dissi-
patur. Rectè hanc instituit *Aristoteles* comparisonem, at non rectè fecit,
quod *vitellum* & *ceram* terrea, à prædominio pronunciauerit. Ex *vitelli* ouorum
namque, in sartagine frixis & expressis, bona olei bene pinguis copia elicitur,
oleum autem philosophi nostri hæcenus bona fide crediderunt, plurimum
aeris possidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philosophia suo
quoque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quod *Terebinthina resina* pin-
guis & inflammabilis, non cum aqueo aliquo liquore, aut cum terrea substan-
tia vniatur, liquabili forma compareat, & talis perseueret; sed cum *luteo* *oui* pro-
bè commisceatur, talisq. reddatur, ut sorberi facillimè etiam possit, quod peri-
tis pharmacopoeis notissimum est. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum
est, quàm quod hic pingue suo pingui societur.

Similia si-
milibus cõ-
iungi ma-
ximum est
axioma in
philoso-
phia:

Atque hoc ipsum axioma *similia similibus coniungi*, friuolum proflus reddit
Aristotelis argumentum, quo probare tentat, *luteum* *oui* terreum esse ideo, & gra-
ue, quod rupto ouo, & albumine cum suo luteo mixto, cocto que, *luteum* tamen
locum petat medium, centro ceu *Terræ* destinatum. Sic enim cap. i. circa
finem scribit, candida enim pars *oui* naturâ humida est, caloremq. animale
intra

Intra se continet, quamobrem circum ipsa discernitur lutea, & terrena intus maret. Et si plura ova coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne motus caloris citatior sit, quam ouorum distinctio, idem in vniuersis ouis, quod in singulis euenit, vt lutea cuncta in medio constituentur, candida circiter ambiant. Hoc enim ideo accidit, quia oleosa oleosis, aquosa aquosis, salia falsis ex constituto

Responde-
tur Arist'o-
telis expe-
rimento
probatum
luteum esse
quid ter-
reum.

Natura, & à DEO rebus indito ordine, tanquam similia similibus copulantur. Atque hoc est, quod philosophi decantant: Calorem congregare homogenea & separare heterogenea, quæ prius ita erant inuicem permixta, vt ea oculis carneis minime peruerderes, lumine tamen mentis optime perciperes, si cultro præsertim anatomico chymicorum, igne in qua, easdem separare non raro studuisses. Quis enim in aridissimo ligno aqua, in siccissimis pilis & cornibus, oleum inesse dicturus fuisset, nisi utrumque ex vtrisque. Vulcanus eliciuisset, & prius oculis tuis manibusq. obtulisset?

Chymico-
rum Vulca-
nus verè
separat he-
terogenea,
copulat ho-
mogenea.

Neque scio quam verum sit, candidum oui gelu minus, quam luteum concre- scere. Noui certè, aquam facilius quam oleum congelascere. Ita plurima prius viuis essent experimentis tentanda, & probe examinanda, quam vt fidei adeo facilem prisca artium doctrinarumq. magistris nostris adhiberemus, & sæpe pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in absurdiora lapsus longè grauissimus consequitur.

Difficile est
credere can-
didum oui
minus gela-
scere quam
luteum.

Verum vt vt rationes vtriusque Scriptoris antiquissimi, tales sint, quæ horum discipulos ad idem prorsus sentiendum suauiter inducere, ne dicam vafre se- ducere potuerunt; vna tamen sedula observatio, ex pulli nascentis in ouo ana- tome facta, has omnes pessundat atque prosternit, quæ hæc ipsa est, quam inter quamplures alias Aquapendens quoque adducit, mihi autem semper sola satisfecit. Per albumen videlicet æquè, atque luteum venulas dispersas sangui- fluas esse, quæ omnes in ramulos maiores desinentes, in truncum cunctæ de- mum ampliorem, qui ductum constituit umbilicalem, terminentur, per quem sanguis in animalculi hepar deriuetur. Quid igitur dicet quispiam, tibi aduersus tantos viros animi est, quid uè statuendum æstimas? Hoc ipsum, inquam, quod ego iam dudum, antequam de Aquapendentis opusculo, hæc de re conscrip- to; quicquam mihi innotuisset, diligentissimè observaui. Pullum nempe ortum suum ex chalaza ducere, quam Itali la Galladura, Germani aptissime den Vogel, hoc est Auem vocant, quod ex hac auis enascatur. Quæ particula inter & vitellum & albumen, grandinis, aut margaritæ maiusculæ, & oblongiusculæ formæ, colloca- tur, & diuersam paulo ab albumine sub tanciam, durior nempe, & te- nacior adepta est, & quam ob id, qui cibis parandis student, dum aut insculum cum ouis miscent, aut aliud quidpiam esculenti, ac liquidi ex ijs- dem parant, ne impedimento sit, separare satagunt, quippe quæ sedula, etiam agitatione, vix dissoluatur, nisi salem huic aut sacharum aut acetum adijciatur.

Vnicà expe-
riencia Ari-
stotelis, &
Hippocra-
tis rationi-
bus respon-
detur.

Quid au-
thor in hac
controuer-
sia sentiat.
Pullum ne-
pe ex chala-
za ortum
ducere.

Atque ex hac, & non alia parte, siue albi siue lutei, auem seu pullum generari conspexi, quando gallinæ subditum, tertio post incubitum die, ouum effregi. Reperi enim ibi, vbi chalaza fuerat, carneam quandam massulam, formicæ gran- dioris magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & distin- guere poteram, quam humores oculorum, crystallinum maximè, instar minutissi-

Quod viuo
experimen-
to compro-
batur.

Forſan caput
primò
formari in
cipit in
pullo.

Quid in
pullo re-
pertum
tredecim
diebus sub
gallina
fuit.

Declara-
tio primi
oui quod
ſupra in
icone ex-
hibita fuit.

Secundæ
iconis ex-
planatio.

Pullus
huius oui
vixit & om-
nia mēbra
formata ha-
buit & erat
octo dierū.

Aristoteles
male a ge-
neratione
pulli cha-
laza ex-
cluſit.

Author ad
finem pro-
perat.

mae *lenticula* iam condensatum quoque, ac transparentem. Ita ut forſan abſur-
dum haud fuerit, ſi quis dicat, in *anibus* ſaltem, *naturam* à capite ac cerebro prius,
quàm à corde fabricam ſuam ordiri. Quamvis, quia etiam in bene formato
pullo, cor puſillum admodum eſt, hic forſan adumbratum, ſed nondum ita perfe-
ctum fuit. Erant autem in hoc *albumen* & *vitellus* integra adhuc, ac prius
incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaza* natum vidit.
Quod iam de corde ac oculis dixi, ex *pulli* ſectiōe confirmatur, ex *ovo* erui, quod
tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membra,
interna, & externa conſpicua fuerunt, *pulli* longitudo auricularem digitum
æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus fetus* ſexaginta dierum, alias à me
viſus & picturà apud me expreſſus. Humor *crystallinus* in hoc magnam etiam
lentem referebat, & mole ſua cor ipſum duplo ſuperabat, hoc enim habebat exi-
guum valde, ac rubicundum, quo paulo maius ſolummodo, *hepar* erat.

Quod autem in icone ſuperius, *ouum*, cum ſuo *pullo* perfectiore proſtat, illud
ipſum eſt, cuius deſcriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vm-
bilico Apri Mexicani*, ſermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipſum
onerem, mitto. Inueniet enim ibi, *albumen* æquè atque *vitellum*, ſanguinem
in ſe continuiſſe, cum rupto *ovo*, ſtatim (ceu lotura carnis eſſent) *reliquia albu-
minis* effluerent. Situs etiam *pulli* huius, cum oculis ſubijciatur, hic pluribus
haud verbis eſt explanandus.

Alterum verò, quod hic ſub imagine expreſſum eſt *ouum*, *pullum* huius
planè magnitudinis propoſitæ, in ſe gerebat, poſt hoc eſt primum articulum
ſaltem auricularis digiti longitudo attingebat, incubitum, quem non niſi octo
diebus gallina ipſi præſtiterat. Rupra oui obtuſiore parte, ſimile ſpatium
vacuum fuit viſum, quale in altero iam ouo perfectioris *pulli* fuit deſcrip-
tum. Laceratà etiam, quæ ſub hoc ſpatio eſt, pelliculà, duo in conſpectum
confeſtim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, oculi vide-
licet huius *pulli*, in capite valde magno, & quod magnitudine ſua, reliqui
totius corporis molem æquabat. Et cum eſſet tam minutum animalculum,
mirabile tamen fuit, hoc ipſum vixiſſe, pedesque, & alas iam bene figuratas
mouiſſe. In hoc quoque *ovo candidum* erat ſanguineum & *luteum* venulis ru-
bentibus conſperſum, ſed maiore hac quantitate, & veluti permixta, nec ita
diſtincta bene apparebant, ut in perfectiore videre contigit. Debebat proſectò
Aristoteles pullorum ex *ouis* primam formationem acutiùs introſpicere, ſic enim
chalazis, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus ſuum quod in generatione obeunt
præſtantiſſimum, non inuidiſſet, quod tamen his verbis 6. *Hiſt. an. cap. 2. fecit*,
Grandines autem dictæ, quæ initio vitelli adherent, nil ad generationem conferunt,
quanquam aliqui ita non exiſtimant. Fuerunt ergo *Aristotelis* tempore quoque
qui hanc nobiſcum veritatem agnouerunt, quos ipſe deceptos potiùs autuma-
uit. Sed quia *chalazæ albuminis* ſubſtantia ac colori ſimiliores ſunt, quàm *vitel-
li*, ideo forſan quis *Aristoteli* magis, quàm *Hippocrati* hac in lite fauere poſſit.

Ab ovo uſque ad mala, antiquum eſt verbum, hoc eſt à principio ad finem
nunc tendimus, quod priſcis uſus eſſet hominibus, ab *ouis* plerumque cibos
ſuos auſpicari, & *malis* ſeu *pomis* cænas claudere. Et nos enumerata adhuc
vna

vna oui & pulli historia à gallina perfectè exclusi, ad finem quoque properabimus.

Est autem hæc: quam non ingratis fore existimo rudioribus, qui similia experimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque ouum quoddam, in quo pipientem audieram pullum, aperirem, & quidem parte oui obtusiore, ubi generatio in *chalazæ* corpusculo institui solet, reperi imprimis aliquantisper ab interna parte foras ruptum corticem, non tamen, ut ibi vllum foramen, per quod aer intromere potuisset, appareret. Notandum autem, hoc loci spatium à cortice ad ipsam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus existere plenum, unde absque externi vllius aeris ingressu, auis ex hoc respirare, & vocem emittere valet, quando rostello suo, illam, qua clauditur, pelliculam rumpit, & in hoc spatium rostellum suum protrudit.

Completi
generati
pulli histo-
ria.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ouo*, durum & externum corticem vndique deglubere: quo detracto, & cum hoc ea ipsa, quæ immediate eidem subtenditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, ubi ipsum animalculum cubat, hoc est, post illud spatium inane, non potui cum duro cortice molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, detrahare, ut quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhærescebat, quæ totum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, ut ne minimum aeris exire, aut penetrare ad pullum valeret.

Chorion
in quo iace-
ret pullus.

Hæc autem interna, ipsum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem iudicio fabricata fuit, ex ipso oui *albumine*, non *vitello*: hic enim ab hac remotus & separatus semper, suâ inclusus membranula cernitur. Hæc itaque obuolvens membrana, ac veluti *chorion*, ut dixi, sine vlla læsione integra erat, & intra hanc constitutus pullus suo situ naturali iacebat: capite nempe, intra alas & pedes recondito, nisi quod in hoc nonnihil à suo loco dimotum caput esset, rostello nimirum versus illam partem, ubi spatium vacuum est, protracto. Pertuderat itaque dictam pelliculam apice rostelli sui pullus, ut ex spatio illo aerem sufficientem attrahere, pipire, & corticem oui interiùs pulsare, rumpere, ac sibi exitum parare posset. Non est autem dubium, quin cum hoc motu, & capitis atque rostri agitatione & impulsu, subsequi debeat pellicula fœtum inuestiens, alioquin debebat largius multo foramen auicula moliri, quò posset & rostrum suum, & tam magnum caput exerere, ut ad corticem pertundendum penetraret, cum ab hoc distet caput pulli spatium transversum digiti.

Vnde hæc
pellicula
sit genera-
ta.

Vnde aer
in ouo pul-
lustrahat.

Et ut ad membranulam hanc, quæ fœtum circundat, redeam, effracta hac, reperi pullum situ illo iam descripto, sine vlllo commatu cubantem, hoc est, absque *vitello* & *albumine*, absque sanguine, & vllis humoribus, & excrementis. Hæc membranula intus solummodo fuit sanguine oblita; *umbilicus* illi adhuc adhærescebat, sed tam crassus, ac longus minimè erat, ut in altero pullo reperi- tus fuit. Hic enim pullus iam maturus & idoneus erat, ut exiret, & ob id totum suum nutrimentum absumpserat: alter autem duos forsitan dies adhuc nativitati suæ destinatos reliquos habebat, quæ quidè pullum vltimum vix vitam existimaui, quod violento quodam modo, detracta ipsi veste in qua latebat, eum enasci curaveram. Vixit tamen, & superstes diu fuit, quod iam iam sua sponte

In hoc
ouo nec al-
bum nec lu-
teum post
perfectum
pullum fuit

Inegro e-
tiam ouo
pipiunt
pulli.

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen non præstant, in quibus nutrimentum omne nondum est absumptum. Pipiunt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus exclusionis pertigerunt. Posset forsan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione planctus & vagitus puerorum nonnunquam in utero materno auditus fuerit, cui speculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forsan de hoc aliquid commentabor.

Anatrini
pulli quot
diebus per-
ficiantur.

In anatrini ouis ac pullis hoc notavi (solent autem hi pulli post quartam, heptomadem & gallinacei post tertiam excludi) post quartam etiam septimanam emortuos in suis ouis, absumpto omni penitus albumine remanente luteo in forma parvæ pilæ seu globuli, adhærente umbilico, consistentiæ non multum tenacis, & obducto suâ propriâ membranula, qua discessa effluxit vitellus.

Quas par-
tes nutriat
albumen,
& quas vi-
tellus.

Hoc ideo contigisse arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis, & absolutæ periodi tempus, & priusquam intra corpus alimentum omne à natura sibi destinatum absorbuissent. Et si aliquâ coniecturâ hic mihi vi fas est, dicerem, albumen prius vitello absumi, quod in aliquot etiam gallinaceis comperi verum esse, quoniam albumen cum spermaticis partibus, ossibus dico, cartilaginibus, nervis, membranis, atque huiusmodi minùs sanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet convenientiam, quas necessitas requirit, primò omnium veluti bases totius animantis, nutriri, & augeri, quàm cum illis sanguineis, quas carnes & parenchymata vocant Medici, veluti sunt musculi, hepar, cor, renes & similes, quæ postremò tandem accrescunt & augmentantur, ex affluxu vitelli, qui faciliè in sanguinem convertitur, & propterea ultimo demum loco intra corpus succedit. Verùm hac de re liberè quæque philosophari permitto.

An spiritus
vitales in
ouo extra
pullum ge-
nerentur.

Sed quod iam subiungo, consideratione dignissimum cenleo, quod in his pullis viderim, ex vasis umbilicalibus aliquot, intra ventrem ad arterias iliacas furculos suos porrigere. Quid igitur hic dicendum erit de spiritibus vitalibus? Signum enim ita aliquod elucet, quasi hi extra generentur, ut fit in humano fœtu, & ad arterias illas descendentes elaborati deferantur, altera autem portio sanguinea ad hepar corriuetur. Luteum, quod hic simplex erat, in alio pullo diuisum offendi: an autem ouum ob id geminos vitellos habuerit, ignoro equidem. Hoc interim scio, neque duplicem pullum, neque quatuor pedibus alisve, quod contingere in bipartito luteo asserunt, propterea enatum fuisse. Quin pro certissimo mihi relatum fuit, gallinam quandam, oua omnia sua cum duobus vitellis peperisse, ex quibus simplicissimi saltem pulli procreati fuerint.

Quid fiat
si phasiani
eti nostris
gallinis co-
eant.

Oua diuer-
sarum for-
marum ex
eadem gal-
lina autho-
ris.

Noui & hoc ex fide dignorum relatione, quod ubi Phasiani masculi, gallinis nostratibus in coitu superueniunt, ex earum ouis phasianos quidem excludi, sed omnes eiusdem prorsus coloris, qui in gallinis fuit. Hos phasianos hinc enatos, tam masculos quàm fœminas, mulorum instar, steriles euadere, neque amplius fœtificare. Habui domi meæ gallinam nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, luglandem nucem vix æquantia, modò tam grandia, ut anserina esse censuisses, aliquando ouiformia, non raro omnino rotunda, in medio sui subinde contorta, simul quoddâ naturalis formæ, & magnitudinis, sed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, instar intestinuli, longitudine & crassitie minimi digiti alicuius infantis, in medio etiam caui,

cauam, ut prorsus intestini particulam credere aliquis potuisset. Et ab amico quodam pro certissimo habeo, se à gallo gallinaceo quatuor oua enata, instar columbinorum conspexisse & vnum horum in acutiore sui parte contortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperturum, verissimum tamen, hinc Romæ duo in diuersis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta oua, durum vnum, & alterum molle, ac sorbile, & in utroq. scorpionem repertum fuisse, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculos testes, etiam equestri ordinis in primo, in secundo verò familiares ferme meos; de his non est locus, nunc latius euagari, in aliud hæc omnia tempus reseruo.

Oua gallus peperit.

Atque hæc hæcenus de gallinarum ouis. Quod in icone superiore hinc adiunctum est tertio loco, lacerta nostræ communis est ouum, tam integrum, naturali suâ formâ ac magnitudine, album & molliusculi corticis, quàm apertum quoque, cum sua lacertula intus enata, conspicuum, vbi adhuc portiunculam tam albuminis, quàm lutei videri fuit, signum manifestum, eam nondum penitus absolutam fuisse. Et quia hæc oua à serpentum ouis vix differunt, in sequente forsân capite, vbi de duobus serpentibus acturus sum, aliquid de generatione & horum, & lacertarum simul commentabor. Interea si quis vtilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucusque laboribus attuli, desideret, is præfatum Aquapendentis opusculum adeat suadeo, & Encomium oui legat Eryci Puteaui Regij apud Louanienses historiarum professoris, viri Latine ac Græcè eruditissimi.

Paruū ouū in icone exhibitum est lacertæ.

Hæc nondum fuit perfectè genita.

His nondū contentus videat Aquapendentem & Erycium Puteanum de encomio oui. Author de stellione nil addit amplius iā pleraq. ab alijs dicta.

De stellione præterea quid ego hinc dicam, quod dictum iam pridem non fuit? Reperio de hoc animali eadem prorsus apud omnes. Sic libri & sinuosa volumina crescunt, quæ à plerisque transcribuntur potius, quàm proprio Marte componuntur. Inter recentissimos tamen videri potest Ioannes Buslmantinus de Apulibus sacre Scripturæ. Nos qui naturalia hinc potius, quàm alegorica, analogica & alia, quæ fabulas sæpelapiunt, prosequimur, ab ouis nunc ad mala peruenimus. Et si non cibum solidum philosophis consummatis dedimus, lac saltem Medicinæ nostræ alumnis instillauimus.

Atque ne paginæ quod reliquū est, nobis pereat, & ut dici solet dies sine linea abeat, hinc corollarij loco, hoc mihi olim à puero problema propositū subiiciam.

An facere nimirū possem, ut ouum obtusiori sui acumini insistent, erectum in mensa staret?

Nota est historia Columbi noui orbis reparatoris, cum æmulis hoc ipsum suis, proposuisset, cumque nemo ipsorum hoc effectui dare posset, impingens ille ouum ea parte mensæ, & planum ex rotundo reddens, præstitit, quod promisit. Verum tamen, quod iā dicā, ouo integro, & in sua forma naturali permanēte fieri debebat.

Cumq. ego hinc me victū faterer, arrepto puer ouo, egressus cubiculū, regressusq.

ait, (ioci causa) se nescio quæ carmina ouo obmurmurare debuisse, effecitque,

ut hoc erectum, nec vllam in partem inclinans persisteret. Hoc ut vidi, ut, quæ

id ratione fieri deberet, speculatione sum assecutus. Quare aliud ouum petēs,

exiui similiter, illudq. ipsum multoties motu agitans, donec existimassem, tam

album quàm luteum eius ex illa conuassatione inter se confusa & commixta,

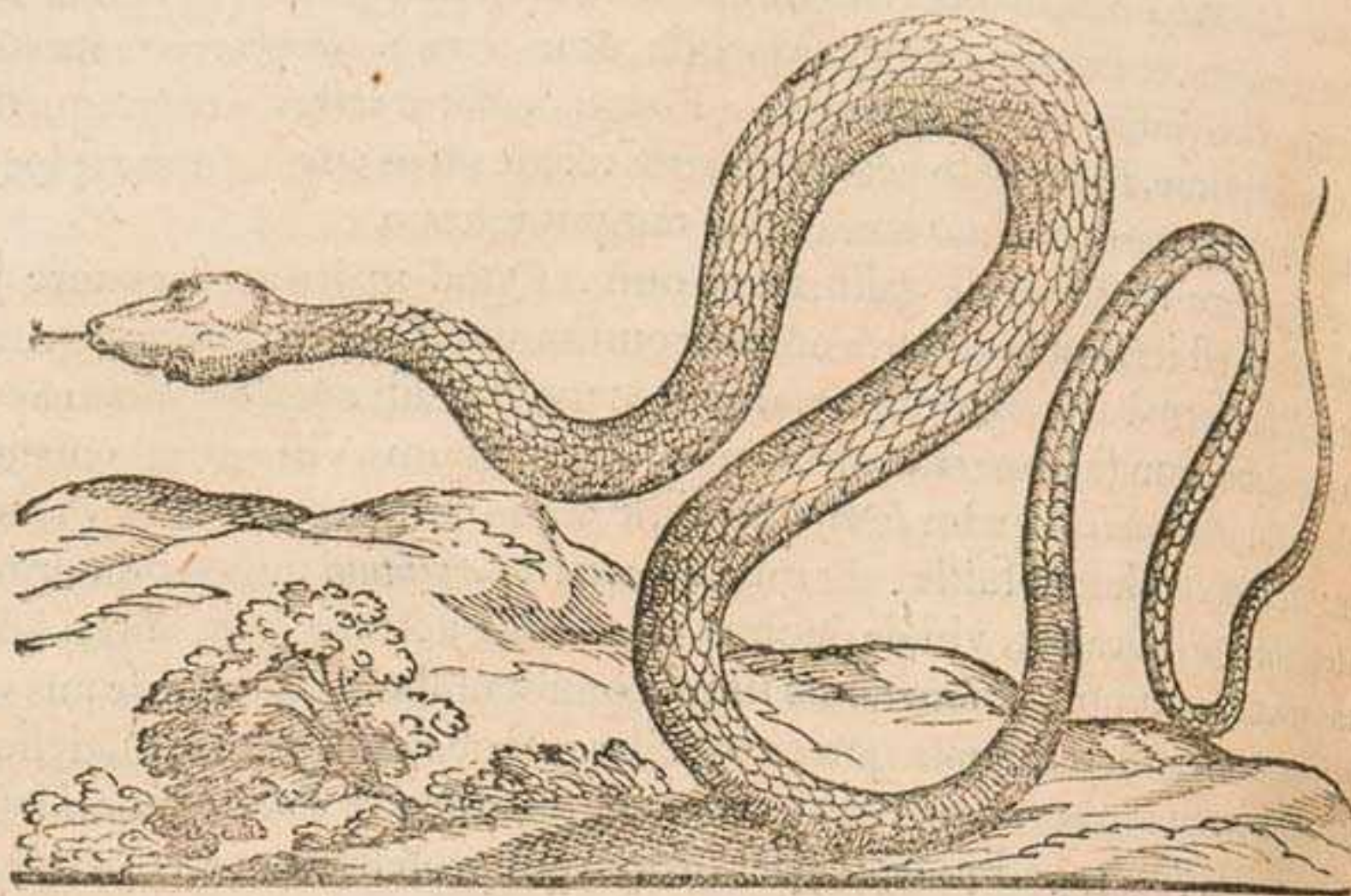
fuisse, cum aliorum admiratione & pueri risu, idem quod puer fecerat, probè

fui imitatus. Causam huius rei si velit quis, facile indagauerit.

Problema rarum & iucundum de ouo erecto stante. Columbus idem olim proposuit. Sed hoc nostrum plus habet artis. Author quomodo hoc fieri deberet mente penetravit. Et effectui statim dedit.

I Z T A C

Serpens nova Hispania quadricolor.

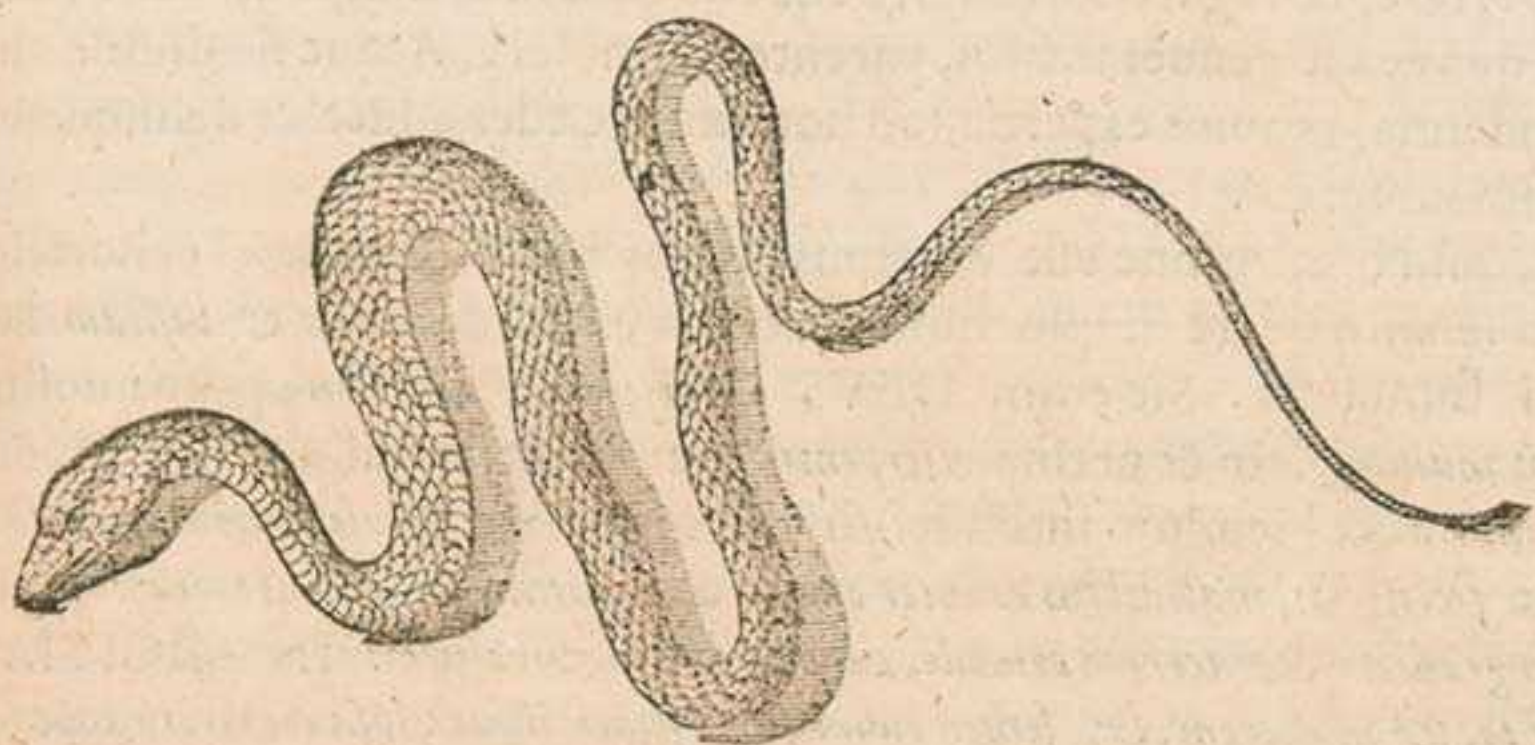
IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MAGNVS hic esse serpens videtur, in quo quatuor vulgò dicta elementa propemodum repræsentata elucet. Ignis in squamis caudæ, quæ tota ignea, seu rubra est, quæque partis quartæ ad totum corpus, proportionem obtinet. Subsequitur ventrem versus portio arca, alba nempe, quæ & ipsa quarta totius animalis est portio. Postea est pars aquea, hoc est, quæ cæruleum maris colorem, marinum vocatum, æmulatur. Sed hæc vix quartam reliqui corporis partem constituit. Demum terram referre, ipsum caput videtur, minor, breuiorq. totius portio, coloris subfusci, cum cæruleo quodammodo mixti. Atque in capite quidem cum exigua colli parte, sunt omnes quatuor denuo colores mixti. Nam tempora sunt flammea. Occiput constat ex tribus magnis squamis, seu loriciis quibusdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliæ duæ squamæ, aerei & marini coloris apparent. Omnes hæ squamæ, lineâ quadam nigricante, per medium dorsi, ad caudæ rubedinem vsque, eaque fusca excurrente diuiduntur, secanturque. Circa os subfuscus est color. Oculi lucentes admodum, ex luteo colore conspiciuntur. Nares sunt apertæ, & biceps lingua exerta terret.

NE XBOA de Quanquecholla

Serpens bicolor Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIDETVR non parvus esse serpens. Annotatio enim, quæ in autographi margine prostat, hoc ipsum lingua Hispanicâ innuit. Quod serpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis verò siue crassitie duos. Additur autem, quod plùs adhuc crescat. Color duplex saltem est, ex *subfusco* & *albicante* commixtus. Caput satis est magnum. oculos ostentat viuidos, nigricantes, & quod in alijs album est albumen, hìc viridem præsefert colorem. Linguam itidem exerit bifidam, quam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit.

SCHOLI EIVSDEM.

Horrendus aspectus, dirum venenum, fœdissimus color, tremendus sibilus, linguæ vibratio, dentium exertio, oculorum fulgor, capitis iactatio, caudæ flexio, motus agilitas, squamarum asperitas, corporis totius denique, in gyros, atque orbes conuolutio, & immanis quædam eiusdem non raro immensitas, abominabilem nobis non visu modò *Serpentem* reddunt, sed menti quoque nostræ, hæc saltem cogitanti, terrorem incutiunt, & paurem quodammodo phanaticū imprimendo, cor ipsum lancinant, configuntq. Quapropter res mira adeò videri non debet, si *terra* quoque (vt *Plin.* lib. 2. c. 62. habet) sensibus licet destituta, quam supra in *Apro meo Mexicano*, ex *Macrobio* magnam matrem & bonam ideò *Deam* à priscis illis Gentilibus appellatam docui, quoniam hæc nascentes nos excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper, & nouissimè complexa gremio suo, à reliqua natura abdicatos cooperit. Si *terra*, inquam, creaturis alioquin omnibus benigna, & benefica, *Serpentem* homine percusso non ampliùs recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit. Atque vel hinc puto, maternæ venerationis cognomen adepta fuit.

Serpentum facies etiã virum fortem perterrefacere videntur.

Terra benigna mater, vbi hominem percussit serpens, non ampliùs intra sua hùc viscera recipit.

Aelia.

Præter Plin-
ium hoc
Aelianus
quoque re-
stat.

Aelianus hoc ipsum ratissimum habet, & *Lybicis* atque *Aegyptijs* testibus confirmatissimum: *Serpentem*, quæ hominem interfecerit, idcirco terræ gremium ac latebras subire non posse ulterius, quod hæc in exilium illam eiecerit, unde errare, & vagari eam cogi, neque amplius à coniugibus adiri, neque ab illis, quos ex se genuerat, filijs, parentem agnosci. Atque sic diuina annuente prouidentia, rationis expertia, ob hominum cædes, aduersus delinquentes vindictam sumere.

Inimicitia
hominis cū
serpente ex
sacris Bi-
blijs clara
est.

Beatiss. Vir-
go MARIA
contriuit
per semen
suum caput
serpentis.

Et quid? mirumne esse putemus, si nos hodie *serpentem* exhorrescimus? Cum *inimicitia* hæc in ipso mundi exordio, inter *hominem* & *bestiam* hanc initium sumpserit. Sic enim *DEVS Genesios 3.* Cū *Eua* prima nostra mater malū *malum*, astu & persuasū *serpentis* comedisset, nobisque filijs suis omnibus *malum* morte luendum intulisset, *serpenti* maledixit. Et ait Dominus ad *serpentem*: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super petrus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. INIMICITIAS ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius. Scio hinc quoque, ac firmiter credo, per *famam* hanc, maximè *Beatissimam Virginem MARIAM* æquiores nobis *Eua* intelligi, quæ per *semen* & cum *semine* suo *IESV CHRISTO*, contriuit caput *Diaboli*, antiqui illius *serpentis*, hostis nostri infensissimi. Verum hæc extra cancellos meos presentes. Quæ veneror & fileo.

Quomodo
de venenis
sit tractan-
dum.

Plinius ma-
le putat ve-
nena à Tel-
lure pro-
ducta ideo
fuisse ut
nos sponte
interfici-
mus:

Seneca vi-
detur hoc
ipsum sen-
tire sapien-
tē sibi pos-
se vitam
eripere.

Poteram igitur & ego hanc de *serpentibus* scriptionem ob antiquissimum odium missam facere, & venenosis his bestiis longum vale dicere. Verum quoniam *venenorum* doctrina non ideo scienda est, ut damnum, vel nobis, vel proximo nostro hinc inferamus, sed ob id magis addiscenda, ut noxam per hostes nobis illatam, aut inferendam auerruncemus, ideo & hic per *venenorum* campos non nihil expatiari licebit. Quamvis *Plinius humano* minimè, nec *Christiano* more hoc intellexerit, propterea existimans à *tellure venena* nobis producta, & subministrata fuisse, quasi hæc nostri miserta, etiam maioris euitandi doloris, & vitæ in angustiis collocatæ nostræ, abbreviandæ causâ, per *venena* ipsa, miseris hominibus remedia generare, & solatia voluerit. Sic enim loco iam laudato ait. Quin & *venena* nostri misertam (terram) instituisse credi potest, ne in tadio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret, ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pæna præpostera, inclusis spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsitâ morte, sepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius facillima haustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sentibus similes: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret: terræque seruetur, qui sibi ipsi perisset. Seneca noster ab hoc *Pliniano* decreto non facit alienum sapientem suum, epistola LXX. Vbi cum vitam nauigationi comparasset, & de annis nostris, non aliter fieri dixisset, atque in mari, vbi terræque vrbes præcedunt, & tandem nobis ventum sit ad generis humani finem. Scopulum illum esse, inquit, dementissimi putatis? Portus est, aliquando petendus, nunquam recusandus. Itaque sapiens viuit, quantum debet, non quantum potest. Si multa occurrunt molesta, & tranquillitatem turbantia, emittit se: nec hoc tantum in necessitate ultima facit, sed

sed cum primum illi ceperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die desinendum sit. Nihil existimat sua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, an citius, non tanquam de magno detrimento timet. Epistola quoque LXXII. Mortem inter indifferentia collocat. Et epistola itidem LVIII. At si inutile ministerijs est corpus, inquit, quid ni educere oporteat animum laborantem? & fortasse paulo ante quam debet, faciendum est, ne cum fieri debeat, facere non possis: & cum maius periculum sit malè viuendi, quam citò moriendi, stultus est, qui non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit. Verum qui in CHRISTI seruatoris nostri schola fuerant educati, sanio rem de Morte mentem & doctrinam sunt adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & Naturæ ordo nos vocant. Sed nec temerè quoque sibi ipsi eandem inferendam, & suimetipsum homicidam euadere, si etiam fortuna diris nos omnibus exagitare suis tentaret. Cum quæ nostra non est, sed à DEO nobis cōcessa, vitā perdere haud valeamus debeamusq. Insignis profecto DEI benignitas, & non nisi ipso, ceu summo bono dignissima in nos miseros homunciones collata elucescit, in quos, cum minimis etiam venenosis animalculis vis sit, iram si velint, suam exercendi,

Dum læsa venenum

Morsibus inspirant, & spicula ceca relinquunt;

Dei in ho-
mines sum-
ma benefi-
centia.

Atque è vita non rarò nos ipsos tollendi: eadem tamen morti, quam nobis virulentia suā inferre tentant, remedijs postea succurrant, & antidotum aduersus venena sua, sic iubente diuina gratia, porrigant.

Non defuerunt enim præstantissimi viri, qui cum sedulò magnalia DEI, & Naturæ secreta perscrutarentur, in hanc venerunt opinionem. Nullum venenatum esse animal, quod veneni sui antipharmacum simul secum non circumferat, & in suo genere bonum sit, dumque homini est venenum, alteri sæpe animali alimētum præbeat, & remedium, quin ipsi homini quoque aduersus suimetipsum virus, salutarem medelam adferre possit. Prius confirmant aranei, qui galinas alunt, cum nos interficiant, & ab alijs auiculis ægris deuorati, humoris maligni, & morbifici purgationem, cum salute moliuntur. Bufones, qui tactu omnia sedant immundo à serpentibus tamen vorantur, Attamen,

Quod ani-
malia quæ
venenant
etiam anti-
dorum præ-
beant.
Horum ani-
malium ca-
talogus.
Horum ali-
qua nu-
trunt alia
animalia.

Hi quorum furiale malum, citò membra pererrat

Omnia nostra; à Ciconijs & Ceruis innoxie rursus deglutiuntur.

Posteriora ad exempla Apes pertinent, quarum aculeum mel sanat. Bufonius lapis in capite bufonis vt aiunt repertus, huius venenum infringit. Et siccus bufonis aduersus virulentam bufonis vrinam impositus iuuat, quem etiam pestilentibus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque intumescit. Sic prouerbio tritum est, non nisi pilis rabidi canis, vulnere ab hoc illato impositis, rabiem arceri posse. Iecur huius tostum & comestum, valde in eiusdem morfu laudant, ne æger aquam timeat. Ne murium vrina facultate septica, carnem exedat, eorum cinerem inspergunt. Crocodili adeps huius morfus per sanare dicitur. Os ex corde cerui, aduersus venenum, quod in cerui cauda laet, si quis hoc improuidens degustasset, præstare volunt. Serpentem axungia, & horum capita contrita, & vulneribus à se homini inmissis, imposita prodesse perhibentur. Scorpionum oleum, vel ipsum contusum Scorpionem, huius

Alia homi-
ni etiam
sunt reme-
dio.

vene-

venenosa punctura occurrere posse, lippis notum est, & tonsoribus. Et vnde obsecro celebritatem suam *Andromachi theriaca*, decantatissimum antidotum, nunc æquè atque olim *Imperatoribus* carissimum, nisi à *viperina carne* adepta fuit? Quæ non *viperarum* moribus tantummodo, sed omni prorsus veneno, siue ex *plantis*, siue ex *animalibus* alijs, siue ex *metallis* inferatur, summo iam *Medicorum* consensu, & applausu propinatur.

Quid au-
thor per
Theriacam
præstiterit.

A vipera
morsus
quomodo
restitutus
ab auctore
fuerit.

Et quamvis vino vendibili non sit opus suspensà hederà: attamen, quoniam huc pertigimus, quid ego per *Theriacam* præstiterim, in syndrome morborum quadam propemodum deploratorum, in depellendo nimirum *viperino veneno*, vel in iuniorum gratiam medicorum huc referre non pigebit. Venerat anno 1603. circa finem Iunij, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus*, vespere, ex messoribus quidam, quem circa meridiem extra *urbem Vipera* momorderat, in sinistra manus digito prope medijs articuli nodum. Miser hic perterritus, cum nec quid factò opus esset, consideraret, subito ori digitum admouens, virus exugere tentat,

Et sic pestifero sua polluit ora veneno.

Vnde labra illico, atque lingua mirè intumuerunt, quin febris ipsa hominem apprehendit, factumque quod *Virgilius* cecinit:

Ac dum prima lues, vdo sublapsa veneno,

Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem.

Orvietani
theriacalis
confectio
quid possit.

Horrenda
accidentia
in hoc æ-
gro.

Quare *Orvietani antidoti* portionem cum aceto hausit, sed nihilo melius inde valuit, nisi quòd bis terue *vitellinam bilem* euomuerit quam quidem confectio- nem plebei homines plerumq. secum ferunt, à circulatori quodam huius nominis, sic appellatam, *Theriaca* longè inefficaciorem, vulgo tamen vilitationem, ceu viliori pretio emptibilem. Itaque messor hic equo impositus, circa vespertum ad nos defertur, & lecto committitur. Vocor ego, faciem rubicundam, & prætumidam intueor, linguam adeò excreuisse stupeo, ut os ipsam ægè amplius capere posset, vnde nec verbum quidem eloqui tunc valuit. Ego de ipsius animæ salute, non minùs, quàm de recuperanda corporis valetudine sollicitus, peccata ipsum sua, ceu perniciofa animæ venena, si quæ haberet, euomere priùs iubeo, ob idque confessionem impero, quam *Sacerdos* ad nuntium factam interrogando excepit.

Remedio-
rum series
quibus sa-
natus fuit.

Interea hæc ego remedia procuro. Imprimis *Theriaca* drachmam vnam, & scrupulum vnum *cornu ceruini* præparati, cum vncijs quatuor *aqua Scorzonæ* sorbendam præbeo. Verùm hic scypho argenteo opus fuit eiusmodi, cui rostrum satis longum prominet, per quod violenter quasi, gula intrusum, liquorem infundi iussi alexipharmacum. Et cum lingua iam iam etiam putrilagine corripere, atque ulcerata appareret, hanc & palatum cū labijs continuo inungi curavi ex *Theriaca* & aceto bene inuicem agitatis, per famulos nostros ad hoc muneris à me destinatos. Cordi similiter inunctionem præscripsi, ex vncia vna *olei corticum citri*, per infusionem facti, & drachma vna *Theriaca*. Et quoniam manus in tumorem erat eleuata, brachioque simul venenum communicabatur, præcepi, ut manus tota vulnuscule pluribus, per *lancettam* Italici di- etiam, siue gladiolum, quo venas incidunt, fauciaretur, & *hirudines* aliquot affi- geren-

gerentur, quæ saniosum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum sanguinem exhaurirent, cui postmodum affectæ parti hoc fuit inductum linimentum, ex maiore parte *olei Scorpionum*, mediocri *Theriaca*, & minore *aceti* compositum. *Brachio* autem, ne venenum sursum magis, magisque serperet, & limpida *vitalis fontis* vndas tetra ac funesta sua labe pollueret, ex *Bolo Armenia*, & *albumine ouorum* simul agitata, linteamina infula, imbibita & imposita fuerunt.

Atque hæc cura, nocte integra, per constitutas, ut eo loci fieri solet, vicarias famulorum vigilias, repetitis sæpissime prædictis medicamentorum vnctionibus ita transacta fuit, donec manè ægrum nostrum inuideremus iam hilarem, & sibi nobisque redditum. *Infantium* enim more balbutire incipiebat. Fuerunt quatuor tunc *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ, ob haud exiguum febrem, qua adhuc vexabatur. Vesper bene loquebatur, comedebat, exacto triduo conualuit, lecto surrexit, ad solitosq. labores suos, rus concessit, & gloriam DEO, pro immensa sua bonitate dedit, qui morti vicinum, per saluberrima remedia vitæ ipsum postliminio restituisset.

Subiungam & sequens medicamentum, ex *viperina* carne similiter concinnatum, non ut minorum gentium medicis solummodo, sed primoribus quoque, & qui *Principum* sanitati conseruandæ præstant, gratificer. Hoc autem Illustrissimus *Franciscus Maria Cardinalis de Monte*, qui nobiliorum, & pretiosiorum, ultra quadraginta annos, medicamentorum non modò collector indefessus fuit, sed ubi per occupationes ipsi publicas licuit, proprijs etiam manibus, *chymia* nempe magnus amator, & admirator, qui & me quoque aliquoties de his dissertantè libentissimè audiuit, & honorificè excepit, eadem elaborauit, & gratis postmodum pauperibus æque, atque ditioribus ægrotis, dispensauit. Hic inquam antiqua remediū secretum, nec auro redimendū, ante annos hos quatuordecim communicauit Illustriss. & Reuerendiss. *Ioanni Godefrido ab Aschhausen Episcopo Bambergensi*, postea quoque *Herbipolensi*, atque ad PAVLVM V. *Matthiæ secundi Imperatoris* Oratori, Patriæ meæ *Principi*, à quo etiam *Romæ* beneuolentissimè fui habitus, de cuius laudibus iam historiæ loquuntur. Ab hoc in mandatis mihi relictum fuit, ut quoniam *Franconia* nostræ *viperæ* desunt, ut singulis annis, harum carnes certo modo præparatas ipsi transmitterem. Interim compositionem hanc, donec vel ipse, vel *Cardinalis* viueret, occultam haberem, & alto silentio premerem, quamverò publico nunc libentissimè committo, cum vterque hic *Princeps* meliore vita fruatur. Sunt autem hæc ipsissima compositionis verba, modulq.

Recipe *viperas* quot vis, cum sunt in magno vigore, ijs caudam & caput simul amputa, ne torqueri possint, & statim projice in aquam, ibique mori finito. Deinde excoria & exentera (aduerte autem, ne cystis fellis rumpatur, quod si rumperetur, abijce totam *viperam*, nam felli venenum inesse volunt) cum exenteraueris, exolla, carnem quæ restat, linteis bene sicca. Postea recipe panem, ex furfure tritici, in furno bene coctum, non vstum, & tessellâ crustæ eius sublatâ, excava, tantum medullæ extrahens, ut carnem *viperinam* capiat, mox repone tessellam corticis panis eò, vnde extraxisti, & glutine facto

Diligentia quæ ab assistentibus huic fuit, ægro adhibita.

Hic DEO agnitas pro secunda veluti vita.

Narratur aliud ex viperæ medicamentum nobilissimum. Hoc Cardinalis de Monte Episcopo Bambergensi donauit. Cardinalis huius encomium.

Episcopi huius Bambergensis egregia facta historiæ loquuntur.

Medicamentum supradicti compositionis verissimum.

ex farina & aqua, rimulas diligenter illine, & repone in furnum, donec *viperina* caro siccetur ita, vt contundi & in puluerem redigi possit. Cum caro bene sicca erit, abijce panem, carnem serua, & pulueriza, & ex hoc puluere fac pilulas, ciceris magnitudine, cum *opobalsamo* orientali albo liquido, & optimo, secundum artem Aromatariorum. Has pilulas tanquam rem pretiosissimam, seruato in lignea pyxide, in puluere *Cinnamomi*, vt humiditas arceatur. Harum pilulas tres qualibet septimana, stomacho ieiuno, quatuor horas ante prandium sumi possunt, quoniam vitam producant, bonam valetudinem, visum, iuuentutem conseruant, renes & vniuersum corpus iuuant. Mirè venenis, putredinibus, catarrhis, & podagris resistunt.

Explicatur
modus quo
carnes vi-
perinae pa-
rantur &
eduntur.

Et quoniam non Medicis solum in arte & praxi prouectis, verum & tyronibus maximè scribimus, quibus vel librorum copia deest, vel vsus inopia officit, ideo modum, quo carnes *viperinae* in quotidiano victu, si necessitas cogat, exhibeantur, paululum delineabo. Est autem hic facilis nec magno apparatu indigens, quo Illustrissimos quosdam viros, in affectu cutaneo *lepra* non absimili, felicissimo cum successu, vfos fuisse noui. Vt vernali nempe tempore, vel autumnali, *viperæ* captae, detruncatis capite, & cauda, & detracta pelle, exemptisque interaneis, sale nonnihil fricentur, in frigidam proijciantur. vbi tam diu relinquantur, donec moueri cessent, & moriantur. Hæ in frustula dissectæ, vt in paruis factitari nostris *anguillis* solet, quas *Romani* vulgò *cericle* vocant, in aqua simplici cum tantillo salis, & si placet *petroselino*, si anethum fortè displicet, elixantur. Ex iure harum, iuscula cum ouis, vel panis tritus, aliaue fercula præparantur, & carnes *anguillarum* more, simul comeduntur, semel vel bis quotidie, idque ad dies quadraginta plerumque continuatur.

Alius mo-
dus pro de-
licatiori-
bus.

Scio & hunc modum, *Principibus* quibusdam fæminis maximè delicatioribus, vsitatum esse, vt ex iure & carne elixa, cum pulpa panis subacta, *pulli* & *capi* nutriantur ad plures dies, qui in cibos postmodum illis cedunt, & omnia propemodum, quæ carnes comestæ, præstare solent.

Quem esse-
tum vipe-
rinae car-
nes elu pre-
stiterint.

Fuit autem hic *Roma* quidam, qui oculorum vsum perdidit, ex carnis *viperinae* elu liberatus, alij ab impetigine & leprosa prurigne emundati, alij seniores præcipuè, acutiorem videndi aciem iterum adepti, alij reiuuencere sibi visi fuerunt. *Dioscorides* certè, *viperinae carnes*, ait, si coctæ edantur claritatem oculis asserunt.

Hoc reme-
dium con-
tra elephā-
tiasin casu
dicitur in-
uentum.

Sed res prorsus admiranda est, quod remedium hoc contra *Elephantiasin* præstans, casu quodam inuentum sit, vt *Galenus* lib. 11. de simplicium facultatibus nobis persuadet, quod in messorum vinum ruri expositum, cum esset *viperæ* vini auarissima, ijs inscijs illapsa, ibique mortua, & extracta messores perterritisset, hi misericordiâ moti, elephantiasin correpto homini, in vicinia habitanti, illud obtulerunt, rati expedire illi, potius mori, quam in illa miseria viuere. At ille ubi bibisset, inquit *Galenus*, admirandum in modum sanitati restitutus fuit: Nam tuberosum omne illud cutis totius, non aliter quam animalium à testæ mollitie nuncupatorum *malacostracon*, tegmen decidit: quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit inslar cutis cancerorum & locustarum, ubi extrema testæ fuerit detracta. Hoc si verum est, & vnius illius vini potio, non repetitis itidem vicibus, hunc, & alium

aliud elephanticum, sanitati restituit, cui scortum suum domesticum, eiusmo-
di vinum viperatum, ut interficeret eum potius quam sanaret, propinauit, ut
idem Galenus memorat: miror mehercle, non parum, cur hodieque non utan-
tur Medici nostri, tali libetius quæ vnica die expediri potest, curâ, quam ut qua-
draginta dierum spatio, & carnes, & Trochiscos sæpe viperinos quoque exhibeant.
Et quomodo lethale virus suum *viperæ*, quod promptum in ore gestant, vino
non communicauerint? Neque enim hic imaginationis potestas, spernentis
energiam veneni, quicquam præstare potuit, cum miserrimi hi homines, ne-
scientes venenosum animal vino mixtum fuisse, illud ebiberint. Voluit enim
Libanius prima singularium suorum parte, *Tractatu de venenis*, animosum illum
Catonem, animi generositate superasse venenum, quod dubio procul, aquæ illi
serpentibus scatenti, inesse debuerat, quam ipse intrepidus bibit tamen, cum
per desertam, arenosam, & siticulolam *Lybia* partem, militem suum ducendo
forte fortuna vnicum inuenisset ibi fontem, quod lib. 9. *Lucanus* elegantissi-
mis his nobis hexametris describit:

Cur Medi-
ci non vti-
tur potius
vnica vini
viperati
potione,
quàm tot
diebus car-
nes præbe-
do.
Quomodo
Viperæ vi-
no suum
venenum
communi-
cent.

An confi-
dentia pos-
sit elidere
veneni vi-
res?

Videtur
hoc Caro
præstitisse.

----- Inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aquæ: sed quem serpentum turba tenebat,
Vix capiente loco stabant in margine sicca
Aspides: in medijs sitiebant dipsades undis.
Ductor ut aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur, vana specie conterritæ lethi
Ne dubita miles, tutos haurire liquores.
Noxia serpentum est admixto sanguine pestis:
Morsu virus habent, & fatum in dente minantur:
Pecula morte carent dixit, dubiumq. venenum
Hansit, & in tota Lybies fons vnus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
Libanius, loco dicto, Non ego certè bibissem illam aquam, inquit, refertam ser-
pentibus. Aut confidentia Catonis tantum habuit roboris, ut debile dilutumq. aquis
venenum infirmauerit, aut sitibunda natura potentiùs mutauit.

Ego, ut de me hic aliquid quoque addam, ante biennium, æstiuo tempore
sitiente sub canicula, cum siti vexatus, gelidam ex æreo vrceo aquam auidissimè
haurirem, *Scorpionem* simul in os mihi illapsum magnum sanè, sed mortuū per-
fensi. Quem ubi expui, nihil propterea animo turbatus, aqua nec reuomui, nec
antidotum vllum sumpsi: cum certus quasi securusq. essem, tantillum animal,
aut minime aquam veneno suo, quod pungendo potius, quàm eandem diluen-
do, emittit, polluisse, aut sufficiens haud quaquam certè fuisse, per tantam pu-
realis aquæ copiam dispersum, ut interimere me potuisset. Existimo tamen,
si verè aqua illa venenata fuisset, nihil, aut parum saltem, animi mei confiden-
tiam suffragari mihi valuisse. Eoque minus timore perculsus fui, quòd olim,
cum *Matthioli oleum Scorpionum* dictum, componeremus, vidissem intrepidè
Rusticos nostros, qui *Viperarum*, & *Scorpionum* venationi dant operam, aliquot
centena *Scorpionum* viuorum, manibus suis apprehendendo, digitisq. reuol-
uendo,

Authori
Scorpio cū
potu aquæ
frigida in
os illapsus.

Hic nihil
ipsi obsuit.

Quidā in-
noxie scor-
piones vi-
uos mani-
bus tractat

uendo, non aliter nobis numerasse, atque si tot nummos aureos contrectassent. Ego tunc vnicorum viuentium *Scorpionum*, caudam amputavi, eiusq. *aculeo*, in *superna indicis digiti* parte, vulnusculem mihi ipsi infixi, experimentum hinc desumere cupiens, an reuera *Venenum* suum eodem modo, quo ipse *Scorpio* pungendo facit, mihi communicaret, iam enim, si quid sinistri accidisset, de presentaneo quoque remedio ipso *Scorpione* contuso & superposito, securus eram. Verum noxæ nihil, præter exiguam rubedinem, *lentis* magnitudine, quæ sequenti die disparuit, inde contraxi.

Quapropter parum absuit, quin in hanc deuenirem sententiam, *Venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad obiectum*, & eius quidem *naturam, modumq.* inficiendi imperscrutabilem nobis ferme esse: cum sciam, venenosa animalia, quæ pungendo, aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeoque, vel à nobis, vel alijs, vel à seipsis, ad iram

eadem prouocata fuerint. Id sæpè in *felibus, canibus & gallis gallinæis*, iracundiâ flagrantibus contigisse animaduerti, vt vulnera tunc infligerent: cacoethea prorsus, & ægrè sanabilia, cum tamen, quando placidè nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. Sic in hac

ipsa *Urbe* pharmacopœi cuiusdam famulum intellexi, à capite *Viperæ* iam post tertium diem abscisso, & inter sordium quilibet iacente, cum is hoc pedeprius protrussisset, deinde manibus quoque apprehensum proijcere tentasset, lethaliter in digito morsum, & efficacissimis vix tandem theriacalibus medicamentis sanatum fuisse. Quod caput autem hoc tam diu vixerit, mirabile est, sed mirabilius longè, quod *Recchus* noster, hoc ipso in opere *Mexicano*,

de *Serpente* atrocissimo *Teuchelaco Zauhqui*, quem *Hispani* indigenæ *Viperam*, ob lethalem morsum vocant, commemorat. *Audio à multis*, inquit, qui eum *Serpentem domi alere solent, atque educare, annum integrum durare, absque cibo vltimopotuque. Abscissumq. caput, decem aut amplius dies ferunt apud Pannenses, in femoris crassitudinem & longitudinem adulescere. Est & hoc non minus insolitum alijs Serpentibus, huic verò proprium, ac naturale: Quot annos natus est, ait idem Recchus, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, in postrema parte caudæ, vertebrarum instar connexa. Huiusmodi sonalia perstrepentia, & connexa, sed à Serpente separata tamen, ante pauculos dies monstrauit mihi in Museo Illustrissimi*

mi *Cardinalis Barberini* (in quo publici boni gratiâ, tam noui, quam veteris orbis naturalium miraculorum gazam recondere hic *Princeps* cogitat) *Thobias Aldinus*, Spagyricus, Botanicus, & gnarus rerum naturalium perscrutator, qui eiusdem *Musæi* curam gerit. De huius *Serpentis* admiranda prorsus natura, & propagatione, plurima habeo à *F. Gregorio* meo de *Boluiar* mihi communicata, quæ ad secundum operis huius tomum referuo.

Et vt semel simulque dicam, in tota arte medica vix quicquam magis controuersijs implicitum, quàm *Venenorum naturam*, existimo. Cum nondum constet, quibus rebus etiam *Veneri* vox propriè competat, adeò inter se digladiantur doctores, atque ductores nostri, *Dioscorides, Plinius, Galenus, Fernelius, Capiuacceus*, & qui de *Veneris* ex iunioribus Medicis scripserunt. Cum quidam *Alexipharmacis* virulentam hanc quoque labem aspergant, alij è contrario, mu-

Author
seipsum pu-
guit inno-
xie cum
scorpionis
aculeo.

Videretur di-
cendū nul-
lum abso-
lutè vene-
num dari.

Vnde hoc
probetur.

Caput vi-
peræ post
tertium diem
abscissum
adhuc le-
thaliter vul-
nerauit.

Mira res de
Serpente
quodam
Mexicano,
sonagliero
vulgo di-
cto.

Talia ser-
pentis so-
nalia in Mu-
sæo Card.
Barberini
videntur.

Nihil ma-
gis perple-
xum vide-
tur, in tota
arte medi-
ca, quàm
natura ve-
nenorum.

rium ac muscarum venena lambenda nobis, ceu salutifera remedia suadeant. Crede mihi, citius balneatorem, qui sudore haud vnquam perfusus, aut Carbonarium, qui nunquam fuligine tinctus fuerit, quam prædictos inter se conuenire Scriptores offendes. Exemplo nobis vnico, instar omnium, sit venenosus, vt creditur, è terris, rebusq. varijs expirans vapor, non post menses, aut hebdomades, nec horas multas, sed momento ferè temporis, nos, & animalia quauis interficiens. Inter terrarum miracula Plinius lib. 2. cap. 93. hæc annotauit. Spiritus lethales alibi, ait, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi velueribus tantum, vt Soracte vicino vrbi tractui: alibi præter hominem ceteris animalibus: nonnunquam & homini, vt in Sinuessano agro, & Puteolano: Spira cula vocant, alij charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansanæ, ad Mephitis ædem, locum, quem qui intrauere moriuntur, simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantum magnæ Sacerdoti innoxium.

Huius quoque Puteolani antri, aliarumq. pestiferarum scrobium, ex alijs authoribus mentione similiter in suis Antiquitatibus Puteolanis inijcit Iulius Caesar Cæpaci, vir eruditus à se cõplurculis euulgatis libris celebris, ad quem vbi Neapolim cõcessi, non rarò quoque eiusdè tunc vrbs Secretarij officio fungentè inuisi, doctissimo ipsius colloquio libèter fruens, non tralatitio insuper ab eodem honore mea præter merita affectus, quod nominis mei, suo in libro de Illustribus viris ac feminis, memoriam extare voluerit, hic quamuis funestam hanc scrobem & quoduis animal ingressum eandem, mori attestetur, noui tamen ante hos viginti duos annos, Ioannem Baierum Iuris & Matheleos peritissimum in comitatu & cura tunc temporis Illustriss. Caroli Fuccari veteris amici mei, Baronis, & Canonici nunc Salisburgensis & Constantiensis doctissimi, noui hunc inquam ingressum illam atque egressum, incolumem, cum audaci quadam curiositate victus, dimetiri hoc antrum baculo quodam, vlnaris longitudinis omninò, vt fecit, pruriret; qui præter calorem insignem, quem in pedum plantis percipiebat, incommodum aliud se minimè sensisse mihi candidè asseuerabat. Hoc idem prorsus, iam dudum antea iuuenili quadam audacia tentauerat. Corona Pighius, qui postmodum Caroli Ducis (Iulie, Iulie & Montium, formandis moribus, & dirigendo per Italiam itineri præfuit, & auro dignum librum scripsit, cui titulus, Hercules Prodicus, quem adolescentes ex illustri stirpe orti, nocturna atque versare diurna lectione deberent. Pighius hic elegantissimis dicto in libro, verbis idem antrum, & prolixè satis describit, quem aliqui ex Italis, cum illæsum & sanum redeuntem ex hoc conspexissent, vetitæ magiæ peritum clamant, nec aliud sibi persuaferunt, quam secretis quibuldā incantamentis, præsentissimam pestem illam eundem auerruncasse. Et tamen, neuter Germanorum horum magnæ matris sacerdos fuerat.

Locum hunc ipsummet bis ego quoque non inij quidem, sed adij, naturæ hoc miraculum, ad stuporem vsque sum contemplatus. Cum enim periculum in cane villatico faceremus, fureq. illigato, nostræque pecuniæ, veluti mox lethum subituro, ab illis qui non procul ab hoc antro habitant, coempto, & in hoc ipsum intrusissemus, semimortuum paulò post extraximus. Hunc vbi herus ipsius proximum in lacum dimisisset, paulisper vitæ redditus, surrexit, & orco

Probat
hoc vnico
exemplo
vaporis pe
stiferi, ex
varijs re
bus exha
lantis.
Ex quibus
terris ex
pirat.
Præcipue
propè Pu
teolos.

Iulij Cæ
saris Cæpa
ci enco
mum.

Hoc antrū
Io. Baierus
Germanus
illius in
gressus est.

Corona Pi
ghius idē
fecit.

Author
hunc locū
cum stupore
vidit, &
quid in ca
ne immisso
fieret ad
uertit.

qui fuerat vicinissimus, aufugit, sæpius in eadem postea adhuc tragedia compariturus.

Animaduerti autem hoc præterea, intrusum antro illi *canem* hunc, tenasse cupidissimè caput sustollere, & auras lambere altiores, quasi proximè solo exhalationes, molestiam ipsi afferrent maximam. Mortuos quoque fuisse *canes*, diù in hoc specu detentos, veluti *bufones*, *ranas*, *serpentes* aliaque venenata animalia, huc coniecta, idem passa esse infortunium, illius loci incolæ nobis memorabant.

Memini quando ante annos plures quam viginti, hinc *Roma* noua platea quam *Rasellam* vocant aperiebatur, domusque nouæ construebantur, cum puteus recenter esset excavatus, & in hunc *gallus gallinaceus* fortè decidisset, vnum ex operarijs illis, per funem se demisisse, vt *gallum* extraheret, verum nondum aquam attigerat, & ecce mirabile dictu, mortuus in puteum concidit, subsequitur alius operarius, vt & socium iuuaret, & animal leuaret, qui & ipse mortem subito oppetit. Tertius descendit, sed rogauit, si signum daret, confestim extraheretur. Quare vbi medietatem putei attingit, statim ab aura quadam vertigini quid simile patiens, clamore educto semianimis, reliqui verò duo non nisi mortui educti fuerunt. Puteus terræ mole statim oppressus & impletus, alioque in loco aqua inuestigata fuit.

Et quot miserè quæso, ex *fumo carbonum*, non probè accensorum, in cubiculum aliquod clausum delatorum, perierunt? Vidi olim in ædibus *Bernardini Paulini*, *Clementis VIII. Datarij*, mei & *Germanorum* plerorumque, apud magnum hunc *Pontificem* fautoris benignissimi, Sacerdotem *Calabrum*, in lectulo suo dormienti prorsus similem, manibus pedibusque placidissimè compositis, ob carbonum fumum, quos in ipso suo lecto, sibi ipsi sudorem prouocaturus, adaptauerat, extinctum.

Sed & spectabiles viros, qui *puteis* illis subterraneis, quibus frumentum conseruatur, improuidè viciniore facti fuerant, quando aperiebantur, & methitum exhalabant mortiferam, vitæ non leue incurrisse periculum noui. Verum quodnam obsecro, venenum *Tritico*, ex quo optimum homini alimentum coquitur, inesse dixeris? Hoc enim ex eodem puteo sublatum, non mortem, sed in pane vitam nobis largitur.

Dicam quid amplius, ne terræ hinc fœtorem aliquem culpes. Pretiosissimus, suauissimus, ex vino halans spiritus, vitali nostro adeò congener & sociabilis spiritui, hunc deficientem refocillans nonnunquam, & instaurans tam amabiliter, vt sensum, motum & loquelam deperdita, omnia restituat & redintegret. Hunc nihilominus ex *musto* per fermentationem suam bulliente, exspirantem vbi clausum aliquam cellam vinariam abundantissimè impleuerit, homines illic ingredientes, non temulentis modò similes efficere, sed stupidos & attonitos reddere atque in terram mortuos prostrernere, qui non norunt, vim huius atque potestatem parum norunt. I nunc, & hoc viuificum nectar, hoc vitæ Elixir, hoc cæleste donum, mortiferi toxici, & dirissimi veneni etiam, quia homines necat, si placet, argue. Domi meæ ante annos complusculos, cum

etiam venenata animalia in hoc antro coniecta moriuntur.

Historia Romana vaporis mortiferi ex putei spiraculis exhalantis.

Historia fumi mortiferi ex carbonibus accensis. Bernardinus Paulinus Germanorum fautor.

Putei frumentorum exspirant similem methitum.

Mustum etiam fermentatione bulliens suo odore interficit.

Non est probabilis hunc vaporem mustum esse venenosum.

dolium

dolium semiplaustrum mensuram, ruptis circulis ligneis crepuisset, vinumque totum effudisset in loco non satis spatiofo, subeuntem & nihil tale suspicantem, puerum meum, fragrantissimus ille vini spiritus eiusdem cerebrum ita improvisè, & repente oppleuit, ut clamore sublato, in terram concideret, & à nobis efferri, aqua quoque frigida perfundi cogeretur.

An igitur dicendum existimemus, eiusmodi vapores raro esse venenatos, sed pinguedine quadam, cum acrimonia mixta constare? quemadmodum in hac musti exhalatione manifestissimum deprehenditur. Totum enim illud, quod perit & ex musto expirans, per ambitum loci illius, ubi vinum seu mustum ebullit, si colligeretur, quod *Ioannes Baptista Porta Lynceus*, libello suo de *Distillatione*, quod id fieri queat ratione, dilucidè monstrat, in nobilissimum & suauissimum vini spiritum inflammabile, quod amici mei quidam factitarunt, abiret. Huiusmodi igitur vapor venenatus frustra est creditus, cum impetu quodam cerebrum ipsum subiens, retrocedere versus suum centrum ipsos facit spiritus. Et quoniam est materia oleosa, quæ est continua ut patet, & non retis instar undique pervi, sed instar linteoli strictissimorum foraminum, ut ita loquar, unita, causa est eadem, ne spiritus illam possit permeare, sed ut quasi uniti cogantur eousque retrocedere, quousque hic vapor procedit. Ita ut demum vapor is (addo quod narcotica eiusmodi pinguedine omnia constantia, statim torporem inferunt, sed fortassis propter hanc eandem causam, quam modò assignavi) eo compellat spiritus, ut hi uniti, in aquam abire cogantur, & sic consequenter homo, vel quodvis animal, ex eorundem defectu, atque alias ad partes influxu, sensu mentisq. labatur, motu destituatur, concidat demum ac moriatur.

Argumenta demonstrationi meæ, hæc dicam clarissima, quod videlicet qui vel laui vini halitu perculsi, vel tetro carbonum fumo obnubilati moriuntur, hi omnes placidissime obdormiuisse videantur. Quod canibus etiam ex antro illo, dicto *la Grotta de' cani*, eductis vsuvenit, & in puero olim vidi fulmine occiso, dum dormiret, qui nec digiti inde articulum movit. Inuenimus autem cerebri panniculos in secto huius cadauere, sulphureis tam odore, quam colore, maculis tinctos. Si enim horum quisque, ex *pulmonum* ac *cordis*, & non *cerebri* potius, atque animalium spirituum suffocatione moreretur, nam ille brachiorum iactatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione, atque labore molestaretur. Arguit & curatio ipsa hoc meum dogma, quæ est aquæ frigida perfusio. Verum de hac re hæc satis, & forsitan nimia.

Et cum contraria sub eodem genere *Philosophis* nostris esse dicantur: *Alexipharmaca* autem cum *venena* destruant, horum contraria esse dicantur; non est mirum, si in his quoque debile intellectus nostri lumen, æquè ut in venenis cæcutit. Quamvis & hoc probè sciam, *scholasticis* nostris *contrarietatem* non nisi in *qualitatibus* dari, *venena* autem *tota substantia* agere Medicis dicantur. Quæ tamen enucleatius omnia examinare non sunt huius loci, & temporis.

Superius innui, in omni ferme animali venenato, eiusdem veneni antidotum reperiri, unde & *Theriaca* ex *viperinae carnis* virtute, *viperarum* toxico adversari creditur. Solent & *Serpentium*, & alijs venenis auerruncandis, in *Germania* præcipuè, pulverem ex *Serpentibus* componere, & mirè deprædicare.

Quid auctori probabiliter dicendum videatur de vaporibus illis interficiendis. Io. Bapte. Porta Lynceus modum docet colligendi vaporem musti in vini spiritum. Modus quo nos spiritus tales interimere possint.

Argumenta pro auctoris opinione.

Cerebrum & non pulmonem in eiusmodi morientibus pati.

Ut venena ita etiam contraria alexipharmaca habent vim occultam.

Pulvis ex serpentibus certo modo paratus dicitur venenis resistere.

Sic à fide digno mihi narratum est, litterarum studiosum ibi quendam quinque *Serpentum corda*, in umbra prius exiccata & in puluerem redacta, vna vice deglutijſſe, ex quibus hoc fit consecutus, quòd nullum ipsi venenum amplius nocuerit, serpentes nullos timuerit, quin hos amauerit, & tractare manibus semper voluerit, & inter rudera eos, ac laxa latentes, odorari potuerit, serpentes tamen hunc valde metuisse, & fugisse. Varij puluerem hunc variè componunt: hanc mihi tamen, ceu optimam compositionem donauit, & commendauit *Ioannes Dauidowiz Polonus*, pharmacopoeus non vulgaris notæ, sed & chymicis exercitijs, & literis latinis optimè tinctus.

Hæc autem sic habet. *Serpenti* viuenti lingua extrahatur, hæc iuncta eiusdem cordi & hepatis, quæ ambo filo transfixa in bullientem aquam tantillum immergantur, postea nouem dorſi adiunctis vertebis, in umbra aut prope ignem placidè siccentur, puluerizentur; capiatur tantum, quantum cultelli cuspis admittit. Hunc puluerem *Praga* olim in pestis præseruatione, & curatione, plurimum valuisse mihi seriò affirmavit. Fides sit penes authorem. Ego similis pulueris *Serpentini* (cuius tamen compositionem ignoro) ex *Germania* allati doses aliquot, ut vocant Medici, canibus post arsenici elum propinatas, nihil prorsus profecisse scio, cum tamen scriptum fuisset hunc omni prorsus veneno aduersari.

Duo adhuc valde aduersus quæuis venena & febres malignas laudantur hodie *Alexipharmata*, *Scorzonera* præsertim *Hispanica* inquam, & *lapis Bezoardicus*. De ambobus quid frequenter & quotidiana medica in praxi, mihi innouerit, licet haud ignorem, volui tamen aliorum quoque mentem explorare. Quapropter interrogavi virum Cl. *Thadæum Collicolam*, primæ classis *Vrbis* huius, & præstantissimum Medicum, quid ipsi de utroque hoc auxilio certum expertumque esset: plurimam autem huic fidem adhibendam censui, quod in utroque ut difficillimo, ita maximi momenti itinere, primo ad *Christianissimum Galliarum*, secundo ad *Catholicum Hispaniarum Reges*, *Cardinalem Barberinum Patrum* suum, cui Medicinam facit, fidelissimè secutus sit, eique vel hoc nomine plurimum debeamus, quòd hunc nobis *Principem Italiae pacis procuratorem*, & sanum, & incolumem ex tanto discrimine rerum reduxerit, cum in hoc posteriore itinere plurimi ex familia, & comitatu *Cardinalis*, febre maligna sublati fuerint. Hic igitur verè mihi contestatus est, apud *Hispanos Medicos* non eo *Bezoardicos* lapillos in precio & æstimatione haberi, ut nobis imaginamur, neque ab his ea in febribus & venenis depellendis, miraculè, ut hæctenus creditum fuit illis, qui exotica sæpenumero supra fidem humanam extollunt: in quo me facilem assensorem habet. Ita neque eximiam illam, *Aquæ Scorzonerae*, vim inesse, ut huic non æquipolleat ea, quæ ex *Ruta caprarum* nobis elicitur, eoque magis *Hispanicam aquam Scorzonerae* displicere sibi, quod in vasis plumbeis sublimatio illa, & deliquium chymicum ibi paretur. Quare ut is sinceriores haberet, datà operâ, in *Hispania*, ex vitrò eadem concinnari, & inde aquam destillari iussit secum Romam auferendam. *Ciuitellæ* verò *Cæsæ*, cum Princeps *Cæsius* noster ibi cõperisset *Scorzonerae*, *Hispanicae* sanè nihilo inferioris, magnum prouentum, aquam, ut ne longè ab *Vrbe* peteretur ejusdem organis

Quidā per
os sumptis
quinq cor-
da serpen-
tū & quid
ipsum tu-
uerint.

Authori cō-
positio hu-
ius pulue-
ris commu-
nicata à
Io. Dauidow-
iz.

Vires huic
pulueri tri-
butæ.

Non resis-
tit omni
veneno.

Quam præ-
rogatiuam
Bezoar &
Scorzone-
ra aduersus
venena ha-
beant.
Iudicium
de his Tha-
dæi Colli-
colæ Medi-
ci eminenti-
ssimi.

Hispani
Medici nō
tantum Be-
zoardicis
lapillis tri-
buunt, quā
tum nos
credimus.
Aqua Scor-
zonera.

ganis elici præcepit, in priuatæ & publicæ salutis Romæ, dispertiendam vsum. Nolo etiam nobilissimam illam compositionem chymicè paratam, quam *Elixir vite* appellant, sua laude fraudari, qua in minima quantitate hausta, spiritus nostri ita animantur, corroborantur, & instaurantur, vt ad propugnanda venena, Herculeis viribus insurgant. Huius nuper nobis quatuor Libris, modum conficiendi & vtendi appositè descripsit, & vasa chymica graphicè depinxit *Fr. Donatus de Heremita*, Ordinis *S. Dominici*, antiqua mihi familiaritate iunctus, qui instructissimum *Neapoli*, pharmacopolium, & post famolum *Francisci Imperati Museum*, primas in asseruanda ibi supellectile exotica, tenet. Restat nunc, vt quales sint *Serpentes* hi nostri *Mexicani*, enodemus, quod à non nemine hic quæri, & auide à me expectari non dubito. Verùm hinc in vltimis animalibus, *Religiosorum* eorundem virorum, à quibus in prioribus adiutus fui, historica relatio me destituit, vel quia præproperè nimis *Roma* discesserunt, propriis in negotijs suis valde occupati, vel quia forsitan hos *Serpentes*, ex nuda pictura non satis internoscere potuerunt. Quin tamen ex mediocri magnitudinis numero sint, & icones & descriptio ipsa indicare videntur. Nam vt ex maximis hos fuisse mihi persuadeam, adduci non possum, quos ad incredibilem quodammodo magnitudinem peruenire, in vtriusq. *Indijs*, illi qui nauigationes suas in vtrumq. orbem factas descripserunt, publicis tabulis consignarunt. Sed quod mirum est, barbari illi populi carnes eorundem *Serpentum* in delicatioribus quoque cibis reponunt.

Ioannes igitur *Lerius* in sua *Brasilia* hæc habet. *Comedunt*, inquit, *Brasilienses* etiam serpentes crassitudine brachij, quinque serè pedum longitudine. Has immanes anguillas terrestres frustatim conscindunt, apparantq. insipide tamen sunt & perquam tæqui saporis. In sexta parte *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ*, ad *Africam* pertinentis, descriptione à *Batauis* perlustrati, reperio, *Serpentes* ibi viginti palmorum longitudine, & quinque latitudine inueniri: aliquem quoque ibi captum fuisse, triginta pedum longitudine, cui sex viri portando, vix sufficere potuerint. Fauces eisdem habere capacissimas, vt gallinas & anseres integros deglutire valeant. Vbi ventrem cibis distentum habent, ebriorum hominum more, somno indulgere, ita interfici, & à *Nigritis* deuorari carnes eorum, quas gallinis ipsis præferant, *Philippus Pigafetta* in *Regni Congi* descriptione his assentitur, sed plura ac mirabilia addit, quæ in curiosi lectoris mei gratiam huc inferere non abs re duxi. *Serpentes ibi sunt*, ait, *magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus & præcipuè palustres*, quorum aliqui longitudine viginti quinque & in latitudine quinque spithamas excedunt, ventre tam capaci vt totum ceruum, aut aliud eius magnitudinis animal, vna vice deuorent. Ex aquis egrediantur, & postea eo redeunt, unde & ab incolis magna *Natrices* appellantur. Ascendunt quamuis altissimas arbores, in quibus circumeuntia animalia quasi in specula spectant. Et ubi victum quarentia accesserint, summa vi se in ea demittunt, atque ita mole & morsu occisa, & in solitudinem aliquam tracta tota cum pelle & ossibus carnibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, vt cibo nimium repleti quasi ebrii reddantur, & in somnum maximum incidant, ita vt vel puer eos occidat. Durat hæc satietas & somnolentia vel quinque vel sex dies continuos, post quos demum experrecti ad consuetas

Elixir vite multum ualet in corroborandis nostris spiritibus.

F. Donatus de Heremita huius compositionem & usum optimè descripsit.

Cur author de his nostris Serpentibus Mexicanis parum dicere queat

Indici serpentes plerumque sunt magni & edules.

Brasilienses Serpentes à *Lerio* descripti.

Serpentes *Guineæ* à *Batauis* uisi

Serpentes *Regni Congi* à *Pigafetta* memorati.

Hi ceruum integrum deuorare possunt.

Ascendunt altissimas arbores.

Post satietatem in soporem maximum incidunt.

suetas suas venationes redeunt. Pellem statutis temporibus mutant, aliquando etiam nimia dilatatione ex cibo nimio rugosam ante tempus exuunt, quæ inuenta homines in admirationem belluæ magnitudinem inde cognoscentes, rapit. Aethiopes has carnes, quando inueniri possunt, in delitijs habent.

Aethiopes
his liben-
ter uescun-
tur.
Ulricus Fa-
ber Germa-
nus ingen-
tem serpen-
tem prope
flumen Pa-
renau vi-
dit.

Ulricus Faber Straubingensis meminit in septima parte descriptionis Americae vidisse, ad dextrum latus fluminis Parenau ingentem Serpentem, longum pedes viginti quinque similiter, & crassum instar alicuius viri, qui tormentis bellicis interfectus fuit, quiq. lauantes in flumine plurimos prius Indianos, caudâ circumuoluens, deuorauerat: cuius & ipsi Indiani postea carnem assam, & elixam in ædibus suis comederunt. Hic nigro & flauo colore lucebat.

Et quoniam coloris hic mentio incidit, silentio præterire non debeo, colorum varietatem, quam in hoc primo Serpente nostro obseruavi, dum ipsissima Recchi nostri exemplaria perlustrarem, in quibus Animalium horum, & plantarum icones sunt depictæ, proprijsq. ac venustissimis coloribus illustratæ. Dum autem in hoc sum; ecce Recchi nepos magna animi attentione has mecum considerans, an non, inquit, quatuor elementorum hoc in Serpente adumbratos, & quadam veluti proportionem distinctos colores animaduertis? Est autem is M. Antonius Petilius, vir totus literarum ac virtutum studijs deditus, qui quantum prudentiâ polleat, cuius Symbolum apprimè Serpentes existunt, non illâ solummodo inquam, quæ Iuris, Aequi & legum est, sed Politicæ maximè, demonstrant amplissima, & doctissima eius de Exarchia iam dudum euulgata volumina, in quibus Regnorum, Monarchiarum, & Rerumpub. leges ac regulas, statuta, & decreta perpendit, ac trutinat. Philologus quoque est, & Historicus insignis, atque Antiquitatum, tam sacrarum, quam profanarum mirus propterea indagator, quod libri aliquot adhuc penes autorem detenti, docere luculenter possunt, qui de prima Mundi lingua, non minùs eruditè quàm dextrè, ut ego de his indicare potui, scripti deserviant. Debeo & hoc eximio erga me amoris ipsius, quod nō paucas studijs suis horas, mei gratiâ subtraxerit dū prædicta volumina mihi exhiberet, ostēderetq. quod figuras illas peruiderem, atque diligentius examinando describerem. Sed plurimum profecto Auunculus ipsius Recchus nimirum, eidem obligatur, cuius nomen, ut immortalitati consecraretur, opus ipsius tantopere dignum, ac nobile, non vltius sopitum iaceret, sed publicæ utilitati donaretur, meritoque cum Authoris honore lucem tandem adspiceret, omni Petilius vrgendo affectu, desiderio summo, & perquam sollicitè contendit. Et meretur, mehercle, plurimùm huiusmodi viri industrijs, qui nil aliud cogitant, nil aliud quarunt, præter ipsam virtutem, qui in hoc soli sunt, & studijs atque vigilijs suis, in hoc vnum incumbunt, ut posteritati, suis suorumque laboribus prodesse valeant, qui demū verbis, scriptis, atque exemplis proprijs, literarum studiosis ita prælucent, hos ita mouent, atque inducunt, ut & ipsi dignissimos ingeniorum suorum fructus producant, & humano eos generi lucentes relinquant.

Nos itaque, qui à Lynce, studijs nostris proposita, nomen sortimur, præterquam quod totis animi neruis, in hoc ex instituti nostri primaria ratione in-

M. Anto-
nius Peti-
lius Recchi
nepos uir
doctissi-
mus & lau-
de dignissi-
mus.

Huic mul-
tū author
debet.

Sed pluri-
mū illi Re-
chus auun-
culus debet
quod huius
per nepotē
scripta lu-
cē uideant.

cumbimus, ut studiosæ posteritati rectè consulatur, si præsertim aliquid noui, & reconditi per nos afferri queat: etiam propter hunc præstantissimum virum, qui sui tantopere erga nos affectû amoris ostendit eò libentiùs, ac promptiùs, præter ipsas à nostro *Principe* collatas expensas, & operas, nostros quoque cum *Principe* labores, vigilias, & sudores proprios, hosque non exiles & nauci, contribuimus, ut tandem aliquando haud exiguo Philosophorum beneficio, opus hoc minimè sepultum ampliùs, aut cassum, perditumq. remaneret, cum vltra quadragesimum ab ipsa conscriptione annum, litteraria respublica eo caruerit; utque *Recchus* demum ipse, debitam sibi iam diu gloriam & honorem indispiceretur.

Et de colore quod ait *Plinius* lib. 8. c. 23. *Quod ad Serpentes attinet, vulgatiù est, colores earum pleraq. terras* (sic enim legant quidā) *habere, in quas occultentur.* Quasi velit dicere, & quasi nemo hoc ei facillè credat, serpentes terris, quas inhabitant, vel colorem quem ipsi habent dare, vel eisdem ab eadem mutuare. Nouimus enim, suos cuique serpentû generi proprios, determinatosq. esse colores, siue hi atram, siue albam, gryseam seu rubram incolant terram. Et noster hic *quadricolor serpens* domicilium suum forsan in vnicolore fixit tellure. Videmus quoque iisdem ferme in rudibus varios, & ex eodem erepere antro. Et *quadricolore* longè magis versicolorem depingit nobis *Virgilius* 5. *Aeneid.* serpentem, dum *Aneas* patris *Anchise* manibus sacrum faceret anniuersarium, ibi enim dicitur, quod

Plinij dictum de colore serpentum expenditur & refutatur.

adytis tum lubricus anguis

Septem ingens gyros septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumultum, lapsusq. per aras,
Ceruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso Sole colores.

Serpēs Virgilianus varicolor.

Hic *Virgilius* indicare voluit serpentibus omne coloris genus inesse posse, ob id *tridi* siue cælesti arcui, ex pluribus composito coloribus variegantibus, hunc suum *Serpentem* comparauit. Quamuis non sim nelcius, *Donatum* *Virgilij* Commentatorem, hoc loci hanc expositionem afferre. *Color eius & splendor idcirco speciei cælesti comparatus est*, ait, ut ostenderetur, non ex illis esse quorum detestanda natura est, & saluti hominum infesta, sed hæc parum suffragantur *Virgilij* mentis, & rerum nature ingenio, quæ sub venustiore etiam splendidiorq. anguium colore, diuini, infestius, & atrocius nonnunquam abscondere venenum potuit, sic poeta ait:

Huius exposito a Donato facta.

Hec non videtur esse ad mentem Virgilij & nature.

O formosæ puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Quando etiam sub pomi cortice elegantis coloris, sæpe vermis latet corrosus, & virulentus. Atque ut vnico dicam verbo, ut vnico in hortulo trecentorum flosculi colorum (exemplo nobis sint *Tulipæ*) ex vniuersi coloris terra emergunt, sic vnius coloris solum, variorum genus serpentum coloribus distinctorum, generare, nutrire, & procreare valet.

Vnius coloris terra diuersorum colorum flores, & serpentes potest alere.

MAQVIZTETZAVHVATL

Amphisbena Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

APVT & caudā versus in hoc serpēte animali, partes maxime squamosæ apparent In capite hoc singulare, ne dicam monstruosum, quod hæc nimirū bestia ab illo incipit tenui & subtiliore, atque per integrum corpus, caudam versus, crassitie semper crescit, ita ut cauda duplo sit capite crassior & corpulentior. Squamæ coloris violacei diluti, sunt & nigricantis, in medio tamen corporis, cineritij diluti, ac penè argentei. Si ex pictura est ducenda coniectura, animalculum potius, quam animal grande appellarem, illudq. ex corporis fōrma & constitutione virino progredi valere, faciliè asseruerim.

SCHOLIA EIVSDEM.

Mirabile
quod homi-
nes odio
habeant
serpentes,
& tamen
veneretur.

Aliqui ser-
pentes pro
Dijs ha-
bent.

Res insolens profectò & admiranda videtur, quod homines nimirum, cum non viſos modò sibi *Serpentes* exhorrescāt, sed ubi hos mente, & cogitatione, imò per somnum solummodo comprehenderint, adeò paueant subinde, & contremiscant, ut saltem non animo linquantur, & extra se toti rapiantur. Esse tamen interea alios, (quales *Troglodytae Aethiopes* sunt) qui his velantur libenter, & non deesse alios, qui in veneratione illos habeant, ac veluti Deos adorent. Atque *Romanos* præter, qui olim *anguem Aesculapium Epidauri* *Romani* attulerunt, colueruntq. sunt hodieque *Calecuti Reges*, ut *Gillius* est author, qui tanta *Serpentes* in religione habent, ut qui eosdem occidat, pœna eadem, ac si hominem interfecisset, plectatur, quod illos è cælo delapsos ob immedicabile vulnus, quod inferunt, perperam arbitrentur. Quin in ipso quoque cælo, ut maius ipsis decus accedat, inter sidera etiam serpentes reponi meruerunt. *Stellarum signa*, *Serpentum* titulo ab antiquis astronomis fuerunt indigitata. Et qui magni olim *Duces*, atque *Imperatores* audire voluerunt, nonne honori sibi

sibi duxerunt, à *Serpente*, qui matri eorum concubuerit, progeneros se fuisse, palam profiteri? hoc de *Alexandro Magno* & *P. Scipione Africano* ferebatur. Ipsi quoque futiles & inutiles Ethnicorum Dei, à serpentibus celebritatem nominis sui, & immortalitatis, ut ipsi putarunt, adipisci adorem voluerunt. *Apollo* de *pythone* serpente occiso celebratur. *Aesculapius* huius filius, *Draconem* aluit, qui ipsi appingitur. *Hercules Hydram* trucidavit. *Minerva Gorgonis* angues gestat. *Mercurius* in caduceo suo serpentes duos, *Herculeo* implexos nodo extollit. *Ceres* *Draconibus* vehitur, *Saturni* *Currus* *Serpentibus* trahitur. Quid multis? ipsemet *Iupiter* in *Serpentem* mutari, & libidinari voluit.

Et hoc insuper cum stupore quodam observamus, quod inter creatas à Deo Opt. Max. bestias, vix vllum earum genus reperiamus, in quo varietas maior, virulentia sauior, Naturæ potentia vnior elucescat. *Isidorus* dicere solebat, *Serpentum tot sunt venena, quot genera, tot pernicies, quot species, tot dolores, quot dolores*. Stupenda planè, si vera quoque hæc sunt, quæ de *Basilisco* à *Plinio*, *Solinio*, *Aeliano*; *Alberto* & alijs referuntur. Hunc nimirum extinguere herbas, necare arbores, corrumpere auras, rumpere saxa, sibilo fugare serpentes, solo intuitu hominem miserè perdere, & neci dare. Et quæ de *Aspidis* astutia prædicantur, hæc ut euitet incantantis verba *Marsi* alicuius, aurem vnâ terræ allidit, alteram caudâ obturat, ne eius vocem audiens, cauernâ suâ egredi cogatur. Diuini vatis talia sunt hæc de re *Psalmo* 57. verba: *Furor illis* (peccatoribus) *secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surda & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium venefici incantantis sapienter*. Ut de *Iaculi* interim, *Dipsadis*, aliorumq. serpentum miris venenorum viribus nihil dicam. Est & hoc inter Naturæ miracula annumerandum: *Serpentes* reperiri *anferinis* pedibus, tripartitis linguis, ut *Plinius*, aut bifidis, ut *Aristoteles* annotauit. Duas similiter aliquos caudas habere, & in nonnullorum caudis tintinnabula sonare. Ne repetam nunc, tam monstrosas serpentum magnitudines, ut horum aliqui *ceruum*, sed quid dico *ceruum*? hominem etiam integrum sedentem in equo, si *Possidonio* fides est habenda, deglutire potuerint. *Noruegicus* certè ille *Olai magni* *Serpens* magnus, ducentos pedes longus, viginti crassus, vitulos, agnos, porcos vorabat, & maria transmittens, homines quoque in sublime columnæ instar se erigens ex nauigijs raptabat, ne obstupescat forsitan *Aulus Gellius* lib. 6. c. 3. & putet se solum inusitata magnitudinis serpentem, ex *Tuberonis* libris descripsisse, cum ait: *Bello primo Punico Attilium Regulum Consulem, in Africa Castris apud Bagradam flumen positis, prælum grande atque acre fecisse aduersus unum Serpentem, in illis locis stabulantem inusitata immanitatis, tumque magna totius exercitus conflictatione, ballistis, atque catapultis diu oppugnatum, eiusque interfecti longum corium, pedes centum & viginti, Romam misisse*.

An non & hoc mirabile? quod in *Brasilia* serpentes esse dicuntur, quorum geminati morsus minùs sint noxij, quàm vnicus? & hic nouo felicitatis genere secundi sint expetendi, ut primi persanentur. Simile quid ipsis anguibz accideret creditum est, quibus prior arundinum percussio plerunq. sit lethalis, si verò secunda accedat, priori hæc salutem afferat. Et quid dicemus de eisdem planè generis *Serpentibus*, qui aliquibus in locis sine veneno sint, in alijs verò pesti-

Horum etiã
patres fuisse
perhibetur.
Gentilium
dii celebres à Ser-
pentibus
esse voluerunt.

Maxima in
Serpentibus
varietas re-
peritur.

Quid Basilis-
cus possit.

Quæ sit
Aspidis as-
tutia.

Quid mon-
strosi sit in
Serpenti-
bus.

Maximi Ser-
pentes ab
Olao magno, & Au-
lo Gellio
descripti.

Morsus se-
cundus quo-
rundã Ser-
pentum cu-
rat primũ.

Amphisbena & Draconem admodum miri sunt Serpentes.

Duo capita habere, & horum alterum, ubi cauda esse solet, valde est insolens.

Nec minus naturæ videtur aduersari Serpentem esse, & pedes ac alas habere.

Amphisbena ex antiquis descriptionibus.

Qui duo in ipsa capita statuunt.

Matthiolus refragatur prædictis authoribus. Fabulosa hæc duo capita facit.

Aliquando biceps visus fuit Serpens, sed monstrum ex Aristotele.

Amphisbena non inter monstrum recēsetur.

pestilētissimi: & in *Africa Psyllos*, in *Italia Marsos* fuisse populos, qui odore suo serpentes lapiuerint, sputo solo, aut sudore eosdē occiderint, atque à nocentissimorum veneno ita tuti fuerint? Sūt hæc fateor, omnia mira in oculis, & mirabiliora in animis nostris. Verum non mirandā minùs hanc esse dixerim, quam naturæ declarandā proponā, bestiolam *Amphisbenam* scilicet, & quam huic eidem subiungam, *Draconem* vulgo dictum, siue *Serpentem* potiùs *alatum*, atque *pedatum*. Quid enim magis *Naturæ* limites, & rerū ordinem creatarū excedit, quam pingere, aut fingere etiam, nedum viuum intueri animalculum, duobus capitibus, non vno in loco, quod in monstris satis frequenter visitur, sed vnum ubi caput naturaliter situm est, alterum ubi cauda esse solet, nexum ac posueram suam obtinuisse? idque non fortuito & siue ludentis, siue errantis *Naturæ* vitio, aut ioco, sed serio consilio, in tota illa animalis specie, atque progenie, ita semper obtingere solitum esse: quod in *Amphisbena* euenire, grauissimi authores contestantur. Aut quid absolum magis censeri potest, quàm *Serpentem* procreatum esse, qui pedibus suis incedat, & alas adeptus sit, quibus in aera se sustollere valeat? Id quod nostro in *Dracone* euenisse, clarum faciemus.

Et ut à priore exordiar: *Plinius* quidem noster, lib. 8. c. 33. *Geminum*, ait, caput *Amphisbena*, hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venenum? *Galenus* quoque de *Theriaca* ad *Pisonem*, *Amphisbena* animal est biceps, inquit, quemadmodum sanè & nauigia utrimque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ duo capita est largita. Quod ab *Aeliano* & *Solino* quoque confirmatur, & *Lucano* lib. 9. cum ait:

Et grauis in geminum surgens caput Amphisbena.

Liber qui *Hortus sanitatis* inscribitur, authorē citans *Iorach*, talibus iam dicta verbis rata habet: *Amphisbena* Serpens frigori committit se vigil & sollicitus de omni re, valde cum eis cubat. Nam dum quadā pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum per semitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc posterius subsequitur.

Atque hæc antiquioribus nostris Scriptoribus, habita pro confesso, & firmiter credita fuerunt. Verum enim uerò *Andreas Matthiolus* ad caput 48. lib. 6. *Dioscoridis*, qui *Amphisbena* hic non formam, sed venenum describit, fabulosa hæc omnia asserit, quæ de duobus capitibus veteres in hoc Serpente commenti fuerunt. Posse quidem etiam ex *Aristotelis* mente lib. 3. c. 3. de *Generatione anim.* aliquando duobus capitibus animalia nasci, præsertim ex illis quæ numerosam prole edunt, veluti sunt aues, & id etiam in serpente contigisse his verbis fuit: *Iam serpens etiā biceps visus est, videlicet eadem de causa, nam id quoque genus parit, & multa numero.* *Amphisbena* autem non ex monstrorum est numero, nec ibi nexa duo capita gerit, ubi *Natura* caput locare solita est, nam talem bicipitem Serpentem reor ego hunc monstruosum *Aristotelicum* fuisse, quandoquidem etiam pulli gallinacei duobus contiguis capitibus nonnunquam ita monstruosè nascuntur. Ex *Naturæ* autem præscripto, semper duobus capitibus, in vtraque extremitate positis, edi *Amphisbena* perhibetur. Hæc longe ante *Matthiolum*, *Aetius* ambo capita improbavit, qui homines ideo deceptos putauit, *Seytala* & *Amphisbena* Serpentibus, bina capita affingentes, quod hæc non

non à crassiori capite, in tenuiorem caudam desinere viderent, ut solet reliquis *Serpentibus* euenire, cum sint in vniuersum æqualis crassitudinis *Amphisbena* & *Scytale*, & propterea discernere haud quaquam potuerint, iuxta vtram partem, caput aut cauda sita fuerint. In hoc autem *Scytale* & *Amphisbena*, Actio arbitro, differunt, quod hæc, non illa, ex vtraque parte progrediatur, unde hoc nomen ipsi *Græci* indiderint, ut Etymologiam scrutanti non est obscurum. *Hesychius* quoque in eandem sententiam hæc scripta reliquit. *Amphisbena* species est *Serpentis*, porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea sæpe incedens, ita ut quidam, num duo habeat capita, dubitent.

Hesychius, Actius, & Marthiolus negant duo capita in Amphisbena esse.

At libet hic paulisper quoque philosophari. Ego meherclè mirificam hanc duorum caputum constitutionem ac situm non parum *Nature* ordini refragari, & animalis saluti obistere, vel ex ipso *Aristotele Nature Genio* demonstrare conabor. Hic itaque lib. de partibus animalium cap. 10. hæc duo ceu verissima proponit & præsupponit. Primum, ait, in omnibus vita præditis, & perfectis partes maximè necessarie due sunt. Altera qua cibum capiant, altera, qua excrementum emittant, non enim fieri potest, ut sine cibo vel seruentur, vel auquantur. Secundum, eodem capite. Duo sensus, id est audiendi & videndi maximè in capite positi sunt, propter sensoriorum naturam. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. de Capitis dignitate verba faciens. Hanc habent sensus arcem, ait, huc venarum omnis à corde vis tendit, hîc desinit, hîc culmen altissimum, hîc mentis est regimen, ab eo proficitur somnus. Quæ cerebrum non habent non dormiunt.

Rationibus ex *Aristotele* & *Plinio* monstratur, in hac non posse esse duo capita.

Ex his, nisi fallor, perspicacissime lector, hæc de necessitate consequi facile indicaueris. Cum per vtrumq. os, (quod in capite quoque positum est) cibi nempe receptaculum, alimentum capiatur, vtrique horum suum excrementorum emissarium, vel ad alterutrius oris capitisq. terminos, vel in medio certè corporis, subnixum & collocatum esse debere, quo enim alio in loco cloaca illa, & excrementorum sentina statuatur non video. At indecens videtur, prope locum, ubi cibus ingreditur, alui sordes ac faeces egredi, & ignobilius atque absurdius longè, in medio corpore, ubi viscus locari debet dignissimum, cor videlicet, officinam hanc stercoream sedem sibi fixisse. Cum *Aristoteles* laudato iam loco, tantæ nobilitatis honore, cor ipsum condecoret, ut sensuum quoque principium, aduersus illos determinet, qui dignitatem hanc *Cerebro*, (quod *Medici* plerique faciunt) concedi debere autumant. Quod si verò auditus & visus sensoria animalibus ideo concessa fuerunt, ut his mediatoribus & adiutoribus, speculatoribusq. vel caueant sibi ab infortunio impendente, vel quod utile ipsis & volupe est, amplexentur. An non fieri facile quiverit, ut cum ex vno capite cibum sibi prospiciat proximum, hunc prosequi, ex altero verò parem siue coniugem suam audiat *Amphisbena*, hanc itidem amplecti gaudeat, vel si vtroque etiam visus organo hostem prospectet, atque huc, vel illuc fugere, anxia satagat, an non inquam contingere facile poterit, ut vnum idemque animal motibus contrarijs, eodem temporis momento, agitetur, varias in partes locorum distrahatur, sibi que ipsi vim & molestiam inferat maximam & tediosissimam? Ne dicam nunc hanc nonneminem necessitatem torquere velle, cum duo sint formata, & non monstrosa Capita, duo his su-

Primo propter excrementorum exitum.

Secundo propter sensum visus & auditus.

Videretur etiam hic duo corda debere habere.

bessè *corda* simul oportere. Veruntamen hæc per *transennam* potius attingere, quàm ad *medullam anatomicam*, & *philosophicam*, quod hic tentare commode possem, penetrare libeat.

Quapropter ego quoque *Hesychio*, *Actio*, & *Matthiolo* assensum facile præbuerim, fabulam hanc esse de *bicipite Amphibena* æquè consentibus, atque illa est, de *Septicipite Hydra* à poetis excogitata. Possè tamen *Amphibenam* nihilominus vnico capite progredi, & retrogredi, non habet quicquam à naturalium constitutione animalium alienum. Solemus nos ipsi erecti ambulantes hoc præstare, & infantes nostri humi reptantes hoc ipsum facitiant. Brutis multis hoc frequentissimum est. *Vermes* quidam centipedes, & unicipites, ut ita dicam, *Amphibena* modo gradiuntur: *Camaris* & *Caneris* hoc vñtissimum est, ut illos *Camarorum* gradu ambulare per adagium dicamus, hoc est retrogredi, non progredi, quibus negotia non ex animi sententia fluunt. Miratus sæpe sum tam dextrè *equos Romanos* nostros institutos esse, qui currus illos heriles seu bigas, quarum maior in VRBE, quam alia in ciuitate est copia, (carrozze hic vocantur) eadem facilitate, retrorsum agunt, qua prorsum vir alij alio locorum propellerent. Eoque magis *Amphibena* hoc præstare potest, quòd ex *vermium* hanc ego genere potius, quam *Serpentum* existimem. Cum autem vtrorumq. motus non parum inter se variet, de hoc paucula quædam in curiosorum gratiam dissertare placebit.

Quæ *Aristoteles* duobus libris, vno *de communi animalium gressu*, altero, *de communi eorundem motione* inscriptis, doctè quidem sed laconicè, & obscuriusculè disputat, hæc opusculis aliquot suis, dilatauit magis, & explicauit neruose sanè, & anatomicè, *Hieronymus ab Aquapendente* iam supra à me quoque laudatus, ob *Patawinam Scholam* nobilis, vel hæc propter ipsum etiam celebris. Et libello quidem *de Reptatu*: Tametsi omnia talia animantia super terram, & terræ innixa eamque contingentia repant, tamen reptationem multipliciter contingere posse affirmat. Cum alia vñdis, seu vñdatim, siuè vñdando procedant. Alia partim se contrahendo, partim extendendo. Et quæ vñdosc repunt, bifariam hoc denuo faciant, vel quod vñdæ per dorsum eorum fiant, appareantq. & supernè incuruentur, veluti *Eruca* repunt & *Hirudines*, in alijs vñdæ obliquè per terram fiant, quæ communiter spiræ appellantur, ut in *Serpentibus*, quæ per spiras mouentur, & ut poeta ait.

ima per orbes

Squameus intortos, sinuat vestigia Serpens.

Quæ verò repunt se contrahendo partim, & partim extendendo, siue *vermes terræ*, siue *lumbrici*. Quibus quarta demum species accedat eorum quæ articulatim procedunt, quali motu illa incedat *Eruca*, quæ *Geometra* appellatur.

Nunc quid de nostra *Amphibena* statuendum sit, diligenter est peruidendū. Si *Actio* credimus, ab vtroque animali *Amphibena* & *Scytale* demorsis, contingit morsus obscuros esse, ac vix apparere, veluti muscarum punctura sunt. Hinc ego cum *Matthiolo* non ineptam coniecturam duco, *Amphibenam* esse *vermibus terræ* non multo maiorem. *Nicander* nobis fauet, qui eam *lumbrum* aut *intestino terræ* non crassioris his verbis scriptum reliquit.

Etiā cum vno capite posset progredi & retrogredi.

Hoc homines & alia multa bruta faciunt.

Præsertim equi Romani.

Quomodo Serpentum motus fiat.

Aquapendens Aristotelem explicat de motu Serpentum.

Quam variè reptantia & serpentina incedant.

Quali motu procedat Amphibena.

Hæc lumbrico similis est, cuius ad modum mouetur.

Præterea occurrit gracilis, pariterq. pusilla
Amphisbena biceps, semper cui lumina nube
 Caligant densa, nam palpebra nutat utrumque
 Ad caput obtusum, verum color æquus arenae,
 Robusto in corio variato stigmate multo.
Amphisbena tamen similis est vermibus, vda
 Quos genuit terra eiusq. intestina vocantur.

Cum autem *Serpentes* habeant ossa, vel spinas, & musculos, quibus *vermes* carere, vel certè analogum quid illis obtinere videntur, perplexum valde est, & difficile cognitu, quomodo hi terræ innitatur, seipsos cōtrahāt & promoueant, cum hæc omnia sine ossium & musculorū ope fieri haud quaquam cernantur. Quod ex *Aristotelis* nimirum doctrina, vndosè & tractim moueri, denotet aliquid, quod trahitur & mouetur, aliud quod trahit ac mouet, & aliud demum, cui innititur illud ipsum, quod trahitur ac mouetur.

Pleraq. animalia ope musculorū & ossium mouentur.

Relicto igitur hīc motu, quo *Serpentes*, & illo, quo *Eruca* serpunt, de hoc solo mihi sermo nunc fuerit, qui *Amphisbena* competit, & idem prorsus esse censetur, qui in vermibus terrestribus manifestatur. In quo non leuis se iterum prodit difficultas, quæ ut pulcherrima, ita solutu ardua est, & obscurissima, quam his ipsissimis *Aquapendentis* verbis proponam ac soluam. Etenim dum *vermis* anterior corporis pars quæ ad os & caput spectat, reptatu anteriùs procedit, tantum abest ut contrahatur, crassior fiat ac breuior, quin potiùs extendatur, tenuior & prolixior reddatur. Quod si dum aliqua pars mouetur, non potest nisi musculorum ministerio moueri, actio autem musculi est, ut perpetuò contrahatur, breuietur & crassior reddatur, cur contrarium sit dum *vermis* progreditur, cum anterior pars potiùs subtiliatur? Respondet appositè valde *Aquapendens*, vult igitur duplex esse genus musculorum, in vermibus, unum longorum per totum vermem, hinc inde positorum, cuius beneficio fiat contractio & vermis abbreviatio, quod fit maximè, dum vermis aliquod triste obiectū percipit, tunc enim contrahitur & crassescit. Alterum est orbicularium musculorum, quos *Sphyncteres* vocare possumus, qui in orbem per totam vermium longitudinem excurrunt, quique tot sunt, quot anuli seu incisuræ, (hæ autem sunt numerosissimæ) in vermibus inueniuntur.

Difficultas de motu vermiū & *Amphisbenæ*, ex *Aquapendente*.

Qui appositè sibi respondet. Duplices sunt musculi in vermibus longi & orbiculares.

Iam sibi imaginetur aliquis, omnes hos musculos vnum post alterum, vermium corpus constringere, continget profectò antèrius tum produci, tum subtiliari corpus vermium. Ratio in propatulo est, quia corpus molle crassumque, si in orbem constringatur, tum tenuius redditur, tum prolixius euadit.

Dubium ratione & experientia soluit.

Atque hæc nisi fallor commoda iam ratio reddi potest, cur hæc nostra siue *Serpentis* siue *vermis* icon, caput versùs multo tenuior, quàm ad caudam sit depicta & in tabula quoque expressa. Quod haud dubiè nimirum, dum à pictoreuium hoc animalculum delinearetur in motu id fuit, & ad partem se anteriorem rependo agebat, vnde constringentibus se musculis orbicularibus ad caput sitis, pars ea longior & subtilior de necessitate fieri debebat.

Ratio cur hoc nostrū animalculum ad caput sit tenuius depictum.

Atque dum in hoc totus sum, ut fabulis potiùs, quàm rei veritati *bicipitem Amphisbenam* asseram, & rationes quoque comminiscor non contemnendas. Ecce præter spem omnem, atque opinionem meam Illustrissimus Eques

Cassianus
Puteus Lyn-
ceus veræ
amphisbæ-
næ iconem
authori
subiecit.

Cassianus Puteus Lynceus noster, verissimam *Amphisbænæ* imaginem, seu iconem coloribus suis etiam proprijs depictam mihi ostendit, quam hac ipsa, quo superiora hæc scripseram, & typographo iam imprimenda commiseram, hebdomade, *Parisiis* allatam, & ab amico quodam suo exoticarum rerum apprimè curioso, atque ex ipsomet animali delineatâ fuisse, attestante, sibi transmissam affirmavit. Haud scio profectò, exhilaraverit me magis, an ruborem quendam potius mihi verecundiamq. incusserit penè puerilem. ut qui partim tam rarum animal, à veteribus toties decantatum, hucusq. à zoographorum nemine vere effigiatum, nisi iam tandem cum voluptate vidissem: partim palinodiam canere, qui duo nempe in hoc capita negaueram, quodammodo coactus fuissem.

Author, ut
veritas re-
rum natura
lium pateat
libenter re-
prehendi-
tur.
Velle ut
alii etiam
se naturæ
accommo-
darent.

Ast qui me norunt, hoc pariter non ignorant, mortalium nemini fortasse minùs displicere, suorum errores studiorum agnoscere, eos libenter faceri, & agnitos retractare, atque raihi ipsi, qui hæcenus nihil aliud scribendo, disserendo, perorando, & inclamando ingeminaui, quam hanc vnicam, tremodiam, iniquum esse nimirum, *Naturam* efficere ex libera serua, famulam, & phantasiarum nostrarum pedissequam, ut nostrum hæc admodum geniumq. inuita se componere, fingere & efformare cogatur, æquum potius fore eidem nosmetipsos, quæ à DEO non errante ducitur, regiturque, subijcere & accommodare. Quod si mecum eorum nonnulli, qui hodie *Philosophi* ferme soli audire audent, factitarent, quos veterum anticipata, & medullitus mentibus eorum impressa autoritas propemodum fascinauit, ne in animalibus, plantis, & metallicis saltem, iam præstantiora haberemus, & maiorem earundem rerum partem sciremus, quam proli dolor! ignoramus.

*O fortunatos nimium, sua si bene norint,
Agricolæ!*

Dicebat olim poeta. Et ego fortunatissimos illos censuero, quorum hodie *doctiorum* nomine, molles gaudent auriculæ, si haud philautiâ inflati, non tam quod sciunt exiguum cognoscerent, quàm quod in scientijs illis deest maximum, agnoscerent. Hoc enim modo felicitati sibi ducere possent, illud acquirere, quo carent, & non damnare, quod ipsi assequi vel nolunt, vel non possunt: nec ex illis reuera essent, quos acriter *Terentius* perstringit inquitens:

*Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.*

Multi ho-
die liberè
philoso-
phantur.

Et ut semel dicam, magnus non est, nec sapientiæ amator, qui illud *scire* mentis, & verè hanc philosophicâ Latini oratoris sententiâ, nusquam non cordi habet. *Optimus, ac grauissimus quisque consuetur se multa ignorare, & multa sibi etiam esse discenda.* Quamvis hoc sæculo nostro, detractum non paucis vultum ab oculis fuerit, & plurimi iam in clara *Naturæ* luce atque philosophiæ libertate collocati, plura videant, quàm illi olim in antro cyclopium latitantes, qui ex auditu magis, quàm visu *Naturæ* thesaurum discernebant, ponderabant, atque utinam etiam non parum cæcutiebant.

Amphisbænæ verè de-
scriptio.

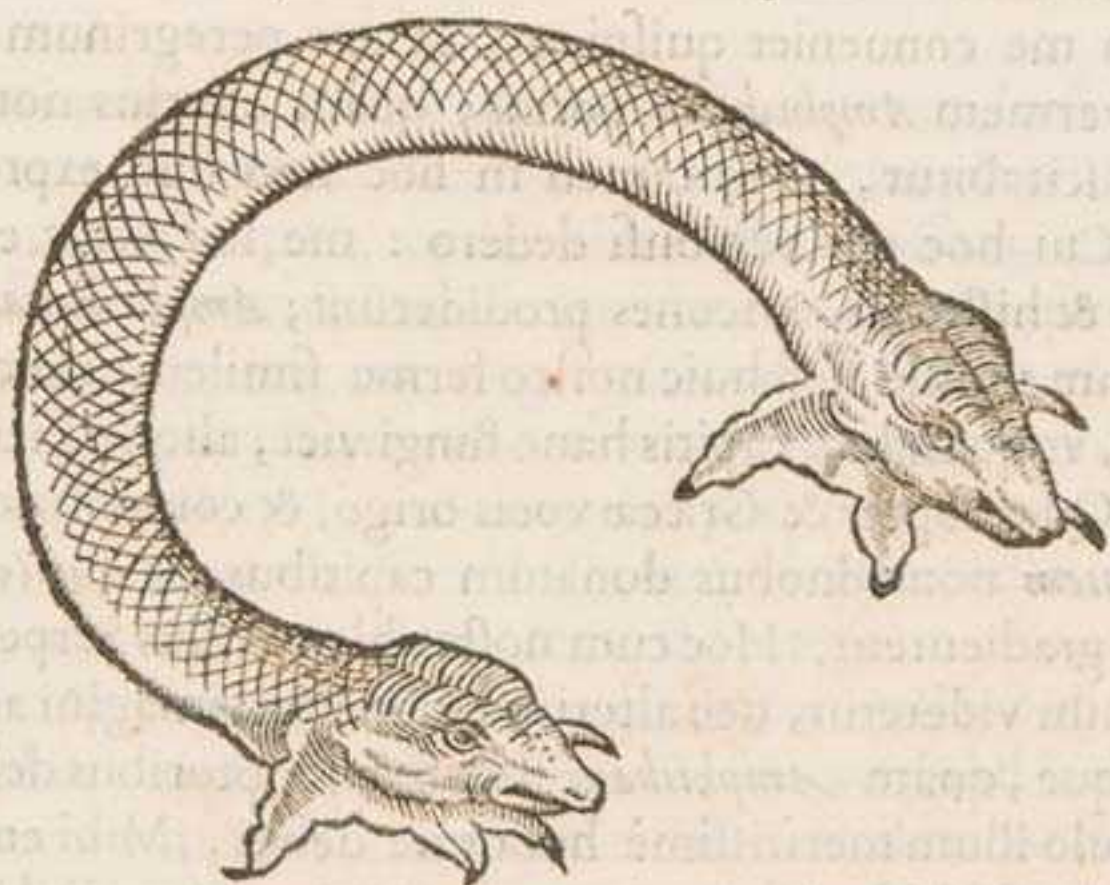
Totum hoc animalculum, si pictura non mentitur, ad spithamæ longitudinem vix accedit, crassitudinis eiusdem est, quam digitus minor habet. Squamis sed minoribus vestiri apparet, color dorso bene luteus est, ventris albicans.

Caput

Caput peculiare quid obtinet, quod alijs vllis in *Serpentibus* nec viuis, nec mortuis, nec fictis, nec pictis me vnquam videre memini. Hoc caninum aut arietinum imprimis rostrū æmulatur, appendices sub capite cutaneæ aut carneæ potius, non pisciū pinnis similes, sed *gallorum* palearia ac veluti barbam (*Aristoteles* vocat) æmulantes propendent, longæ latæque adeo, & quodammodo tricuspides, eiusdem cum toto corpore coloris, vt ad reptatum nihil prorsus hæc conferre, quin eundem probè impedire etiam posse videantur. Sed vt delectatiunculā aliquā lectorem meum aspergerem, hanc bestię figuram artificis manu in lignea tabula incisam, atque hic impressam dare volui.

Amphisbæna Europæa.

Quod si reuera tale animal in rerum vniuersitate reperitur, quid ego iam aliud faciam, dicamue, quàm illud poetæ?

Omnia nunc sunt, fieri quæ posse negabam.

Quamuis vbi tot veterum illustria sunt testimonia, iniustum quasi sit, si dem ipsis derogare, inter quos non exigua authoritate pollet *Iulius Solinus*, qui cap. 29. *Amphisbæna*, inquit, *conspicitur in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte quæ cauda. Quæ causa efficit, vt capite vterque sexus nitibundo serpat tractibus orbiculatis.* Valeant igitur (si hæc ita se habent) & meæ, licet plausibiles, & *Cardani lib. 9. Subtilit.* in contrarium adductæ subtiles rationes, cum ait, esse omnino monstrificum, animal vnum habere plura motus principia & capita: tum quia, quod paucioribus absolui potest, natura pluribus haud perficit: tum quia idem animal sibi ipsi posset dissentire, aduersari, & quod ego monui, cōtrario velle gressu moueri. Ex *Solino* enim apparet vtrumq. caput pro vnico eidem seruire, & pari passu incedendo, corpus reliquum in semispiræ, & orbiculi modum trahere. Quod si hoc in nullo alio animali hucusq. animaduertimus, quid tum postea? ita *Creatori* placuit *Amphisbænam* effingere, & *Apro* nostro *Mexicano* inculpere *umbilicum*, non in ventre, sed in dorso, & varias alijs figuris, modisq. *Noui orbis* bestias producere, quæ omnes ad nostras comparatæ, monstrosæ viderentur. De vsibus autem partium tam

Author
hoc animal
reperitur
in relietū
cauatur
suum.
Solinus de-
scribit *Am-
phisbæna*.

Hinc facilè
elicitur
quomodo
duobus ca-
pitibus pro-
grediatur.

Deo nihil
impossibi-
le.

Amphisbæ
na non vi-
deretur in
eadem clas-
se cum hy-
dra esse lo-
canda.

externarum, quàm internarum, nisi animal ipsum videro, examinauero, & dissecuero, superfluum & inane esse iudico nunc amplius quicquam disceptare. Atque ita nescio quàm sit *Matthiolo* assentiendum, qui in iisdem subfellijs fabularum poeticarum *Hydræ* & *Amphisbænæ* locat, de qua *Hydra Nic. Erythraei* *Hydræ septicipitem* esse, ait, tam verum est, quàm *Castorem* & *Pollucem* ortos esse, *Plutonem* in inferno regnare, natos è *Serpentum* dentibus armis instructos homines: & quæ præter alia primus finxit *Homerus*, arma à *Vulcano* *Achilli* fabricata, vulnerata à *Diomede Venerem*, perlatum vtribus *Vlysem*. Verùm de *Septicipite* aliquo *Serpente*, non omnino fabuloso forsan, sed *Indico*, aliquid inferius, quando de *Dracone* mihi sermo futurus est, subiungam. Nunc quæ de *Amphisbænâ* superflua breuibus expediam.

Cur au-
thor hoc
animal Me-
xicanum
vocaue-
rit
Amphisbæ-
nam?

Hic statim me conueniet quispiam, & cur peregrinum hunc siue *Serpentem* siue vermem *Amphisbænæ* potius, quàm alterius nomine appellare maluerim sciscitabitur, cum tamen in hoc non duo expressa capita conspiciantur. Cui hoc ego respondi dederò: me hætenus eorum in libris, qui *Serpentum* & historias, & icones prodiderunt, *Amphisbænâ* nusquam bicapitem depictam vidisse, sed huic nostro ferme similem, cauda nempe præditam crassiore, ut quandoq. capitis hanc fungi vice, aliquis facile sibi imaginari potuisset. Quapropter & Græcæ vocis origo, & compositio, ex vi sui nominis non *Serpentem* notat duobus donatum capitibus, & ἀμφίπαις, sed ἀμφίπαις seu vtriusque gradientem. Hoc cum noster hic pusillus *Serpens* prestare commodè posse mihi videretur, nec alterius cuiuscunq. imagini accederet propinquius, veriùsque, quàm *Amphisbænæ* à nostris scriptoribus delineatæ assimileretur, hoc titulo illum meritissimè honorare debui. Mihi enim perpetuò in his animalibus, suâ historiâ, & non rarò *Mexicanis* nominibus quoque destitutis, coniectandum, & hæriolandum fuit, ut vatem hic magis, quàm medicum promittere debuerim. Ut enim *Hirudinem* siue *Sanguisugam* potius nominarem, quod non nemini placuit, mihi displicuit. Licet probè nouerim, in hac etiam vix à cauda caput discerni, & retrogradam quoque esse atque caput suum attenuare maximè posse, quod *Aldrouandus* similiter lib. 7. de Insectis obseruauit, cum inquit. *Elucetatur corpore suo etiam per angustissima loca, si vas non obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatem se extendere, & os acuerere potest, maior præsertim, ut per linteum etiam rariùs contextum euadat.*

Dioscori-
des & Ae-
tius dissen-
tiunt de ve-
neni viri-
bus in Am-
phisbænâ.

De veneni, quod *Amphisbænâ* fundit, viribus non vsquequaq. conueniunt *Dioscorides* & *Aetius*, hic obscurum ab hac morsum fieri similem muscarum puncturis, neque enecare, sed inflammationes duntaxat inducere, ille eadem læsis ab ipsa euenire, accidentia scribit, quæ à *Vipera* demorsis & eadem antidota quæ viperino veneno debentur, conuenire. Hanc ego controversiam non facillè diremero. *Aristoteles*, quod miror, huius nunquam meminit, quam tamen *Plinius*, qui in animalibus pleraque sua à *Philosopho* mutuatus est, & in *Serpentibus* recensuit, & nò adeò innoxiam fecit, cū de *Natura* more suo solito, conqueitus dicere voluerit, parum ipsi fuisse quòd animalia procreauerit, quæ ab vno ore venenū fundant, nisi etiam *Amphisbænâ* produxisset, quæ ab utroque capite virus eiacularetur. Et lib. 30. cap. 14. cum *Vipera* quasi in veneno, per vapo-

Author hic
nihil deter-
minat, vi-
detur tamē
potius Dio-
scoridi as-
sentiri.

vaporem saltem illato, parem facit, ait enim: *Viperam mulier prægnans si transenderit, abortum faciet. Item Amphibenam mortuam duntaxat.* Verùm de hac si quid nobis amplius innotuerit, in secundo operis huius tomo, si vires & vita suppetant, libenter promulgabimus. Hoc interim non tacebo, Reuerendum admodum Fratrem *Petrum de Aloaysa Americanum Limensem*, cum ante annum hic *Rome* iconem huius Americani nostri animalis apud me vidisset, hæc mihi statim subiecisse verba, *Ille serpens quem apud nos vidi anno 1623. non valde huic dissimilis, potius est coluber habens duo capita, reliquum verò corporis atratis, & rubris tessellis discriminatur. Admodum est terribilis, cuius ferientibus dentibus medela nulla est.* Erit igitur quod perluadeam mihi, *Amphibene* etiam nostratis, quod *Dioscorides* monuit quoque, morsus non leue inferre periculum posse.

Petrus de
Aloaysa
Americana
nam Amphibenam
describit.

Ad umbilicum volumen hoc meum perducturo, vna deest *Scarabeus Mexicanus*, quem mox subiungam, & scriptionem hanc meam tandem abripiam. Verùm hunc priusquàm describā, moderari mihi non possum, quin aliud quoddam admirandæ formæ animal, & quale sanè hucusquā nullo, quod ego sciā, animalium scriptore ad vnguē, atque ita exactè, ut ego facturus sum, depictū, & descriptum est, delineē, explicem, & cum veterū monumentis diligenter conferam. Est autem hoc, *Draco* siue *Dracunculus* quidam *monoceros*, quem *Cardinalis Barberinus*, cui has vigilias nostras dedicamus, inter exotica sua reconditum seruat animalia, non viuum hunc quidem, sed integrum tamen, nec ullis suis membris mutilatum, verùm à tempore edaci rerum gulone corrosum, ita tamen, ut veritati hac ratione situ squalidus, & cute nonnihil laceratus, fidem adstruat multo maiorem, cum interiora eius ossa, vertebræ & costæ detectæ pateant, quàm si pelle sua incorrupta existeret, & sic nonneminis fucum facere velle videretur. Non desunt enim qui fabulosos eiusmodi *Dracones*, non aliter æque *Sphynxes*, *hippocentauros*, *Syrenes gryphes*, & similia poetarum somnia, chymæras, atque phantasmata arbitrentur. Eò verò libentiùs de hoc ut aliquid commenter permoueor, quod videam inter *Hispaniarum* & totius orbis potentissimi *Regis*, atque inter luminorum optimorumq. duorum *Pontificum Romanorum*, *Gregorij* dico *Decimertij*, & *Pauli Quinti* insignia, siue arma gentilitia, *Draconem* talem triumphare, hoc est *Serpentem* quendam *alatum* atque *pedatum*, quem vulgò nunc homines *Draconem* appellare sunt soliti; quàm autem rectè hoc faciant, posterius erit considerandum.

Author ad
finem pro-
perat.

Sed prius
Draconem
Card. Bar-
berini de-
scribet.

Hic non est
fabulosus.

Causæ quæ
ipsū ut de
hoc tracta-
ret, permou-
erunt.

Nescio profectò an de vlllo animalium genere opposita tot epitheta affirmentur & contrariæ magis passionēs (ut scholæ loquuntur) prædicentur, quàm de ipsis *Draconibus* fieri apud veteres scriptores reperio. Nunc hos enim memorant ingentissimos, ut cum *Elephante* quilibet non pugnare modò, sed eius sanguinem ebibere vniuersum valeat, nunc adeò exiguos dictitant, ut ab æue *Ibide* occidantur. Nunc pulchriformes & decoros laudant, nunc deformes maximè & abominandos vituperant: modò rictum, & hiatum oris ipsis ingentem tribuunt, modò tam pusillum scribunt, ut veluti per fistulam quandam alimentum sugere cogantur: modò venenosissimos & nocentissimos proclamant, modò domesticos, & mansuetissimos prædicant. Iam per terram serpen-

Discrepan-
tissima de
Draconi-
bus sunt au-
thorū opi-
niones.

serpentes & apedes constituunt, iam iterum pedatos, & alatos adstruunt. Nunc triplici dentium ordine tremendos pingunt, nunc edentulos ferme efformant. Aliquando armis, telis & balistis depulsandos & interficiendos suadent, quandoque sacros, adorandos, & deorum loco venerandos statuunt.

Pro recon-
ciliatione
eorum quo
remedio
opus sit.

Vt ergo authorum dicta hæc inter se contraria, ritè, quod decet, explicetur, hoc ante omnia pro confesso asserendum & stabiliendum censeo. *Dracōnis* nomen non vno significato apud quosvis innotescere, aut rem eandem denotare, quod tam ex sacra, quàm profana historia manifestum reddam. Illustrium testimonia scriptorum *Virgilij*, *Plinij*, & *Senecæ* fuerint, sacra Biblia hoc idem conuincunt.

Plinius quo
modo dra-
conis no-
men iumat.

Priore loco *Plinius* prodeat qui lib. 36. cap 5. vbi nobilitates operum, acque artificum in marmore exponit, hæc habet. *Deinde multorum obscurior fama est, quorundam claritati in operibus eximijs obstante numero artificum, quorum*

Laocoontis
statua nunc
& olim ce-
lebratissima.

nec unus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari possunt, sicut in Laocoonte, quæ est in Titi Imperatoris domo, opus omnibus, & pictura & statuaria artis præferendum.

Ex uno lapide enim & liberos, draconumq. mirabiles nexus de consilij sententia summi artifices Agesander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Hic Dracones vocat Plinius duos serpentes horrendos, & ingentes, qui Laocoontem cum filijs duobus miserè interfecerunt, quos Virgilius, modò angues, modò serpentes, modò dracones quoque appellauit. Et postquam Laocoontis hic iniecta est mentio, quemcunque vrbis illius quondam triumphantis, atque orbiterarum imperantis, nunc Fidei Christianæ caput tenentis, ROMÆ inquam, antiquarum monumenta lustrandi auidum aduenam inuito, suadeoq. Hortos adeat & Pa-

Hæc in Hor-
tis Vatica-
nis cū ad-
miratiōe
visitur cum
plurimis al-
ijs.

latium Vaticanum, in quo oculis suis cum voluptate intuebitur, necumq. admirabitur, hanc ipsam tantopere à Plinio celebratam Laocoontis statuam, inter ruinas ædium Titi Vespasiani, tot annis, quod stupeas, conseruatam, è rudibus extractam, & in his ipsis Hortis cum Appolline, Venere, (Leopatra, Antium

Gestus in
vultu Lao-
coontis ar-
tificiosissi-
mè a scul-
ptore ex-
pressi.

*Hadriani Imperatoris Genio, Nili ac Tyberis fluuijs, alijsq. raræ artis, & pulchritudinis antiquissimis statuis collocatam. Non possis quodammodo lacrymis temperare, dum videas Troianum hunc Laocoontem Neptuni Sacerdotem, lacrymante vultu, gemebundo ore, nitente, sed necquicquam proficiente corporis motu, & brachiorum flexu, infantium filiorum adolescentium, draconibus implexorum, & opem frustra implorantium, cruciatibus subuenire conantem. Sed operæpretium est artificiosissimos & elegantissimos Virgilij versus 2. *Æneidos*, de miserabili hoc casu huc transcribere, non tam vt famulosissimam hanc Vaticanam statuam celebremus, quàm vt scopum hunc nostrum comprobemus.*

Artificio-
sius a Vir-
gilio de-
scripti.

*Hic aliud maius miseris multoq. tremendum
Obicitur magis, atque improvida pectora turbat,
Laocoon ductus Neptuni sorte sacerdos,
Solenneis taurum ingentem mactabat ad aras.
Huc autem gemui à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues,
Incumbunt pelago, pariterq. ad littora tendunt.*

Pectora quorum inter fluctus arrepta, iubaq.
 Sanguineæ exuperant undas, pars cetera pontum
 Pone legit, sinuatq. immensa volumine terga.
 Fit sonitus spumante salo, iamq. arua tenebant:
 Ardenteisq. oculos suffecti sanguine, & igni
 Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 Diffugimus visu exangues, illi agmine certo
 Laocoonta petunt, & primum parua duorum
 Corpora natorum, serpens amplexus uterque
 Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
 Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
 Corripiunt, spirisque ligant ingentibus, & iam
 Bis medium amplexi, bis collo spumea circum
 Terga dari, superant capite & cervicibus altis:
 Ille simul manibus tendit diuellere nodos
 Perfusus sanie vittas atrox, veneno.
 Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
 Quales mugitus, fugit cum saucius aram
 Taurus, & incertam excussit ceruice securim.
 At gemini lapsu delubra ad summa dracones
 Effugiunt, seuque petunt Tritonidos arcem,
 Sub pedibusq. Deæ, clypei. sub orbe teguntur.

Et quamuis non ignorem Seruium ad hunc ipsum locum commentando dixisse:
Angues aquarum sunt; serpentes terrarum: Dracones templorum. Hoc tamen hic
 minimè obseruasse poetam, qui eosdem omnino serpentes his diuersis nomi-
 nibus vocauit, iam apertissimum euasit.

Seneca etiam *Dracones* vocat serpentes quosdam, qui minimè immensi illi
 sunt, quos antiqui hoc nomine quasi proprio insignierunt, cum dicat hos adeò
 mansuescere, ut in mensis inter pocula & sinus obrepant, atque id libro quidem
 de Ira, quando hominis iracundiam his verbis increpat. *Illud ante omnia co-
 gita sedam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cuius beneficio
 etiam saua mansuescunt.* Aspice Elephantorum iugo colla submissa, taurorum pueris pa-
 riter ac feminis persultantibus terga impunè calcata, & repentes inter pocula, sinusq.
 innoxio lapsu *Dracones*. Pudebit cum animalibus permutare mores. Eruditissimus
 Lipsius ad hunc locum: *Haud abnuam ait in mensa etiam repisse.* Quidam tamen
 libri *Ocula*, ex quo aliquis *Oscula*. Porro *Dracones* istos femine in delicijs habebant
 ut apud Martialem: *Sic gelidum Collo necit Gratilla Draconem.* Et hodie fit
 in Italia.

Quid hic
per Draco-
nes intelli-
gat.

Ego prorsus nihil dubito hos à Seneca insinuos *Dracones* eiusdem planè ge-
 neris fuisse, cuius sunt *Serpentes* illi, qui à Romanis nostris hodie, vulgari idio-
 mate suo *Ceruoni* dicuntur, quique duos, tres & ampliùs sunt cubitos sæpe lon-
 gi, brachiali etiam crassitudine, adeò cicures, innoxij, & mansueti, ut hos pueri,
 colla sibi & corpora cingentes palam circūgestent, femine in sinu foueant, plu-
 rimique æstiuo tempore, ad tactum gelidos secum in lecto cubare permittant,

Seruius
quid ad
hunc lo-
cum co-
mentetur.

Quomodo
Seneca Dra-
cones vo-
cet.

ut ab

vt ab ijs probè perfrigerentur. Ager noster *Romanus* his satis abundat, quod audio, *ranis*, dum ruri vagantur, *muribus*, *lacertis*, *anulis*, & harum pullis ouisque victitare, dum nidos earum visitant, dextrè arbores conscendendo, vbi autem domi detinentur ad plurimos menses sine omni cibo vivere possunt.

Natura & proprietas horum manustorum serpentium.

Hos frequentissimè circulatores nostri circumferunt, quorum color in prima parte albet, & dilutè flauescit, in supina cinereus est, per totum tamen dorsum, à capite ad extremum caudæ, lineæ virgæque nigricantes quatuor, valde conspicuæ decurrunt. Caput potius paruum, quàm magnum, dentes plures spineos, & reflexos habet, similes illis qui in *Vipera* visuntur, prioribus atamen illis duobus maioribus, sub pelle & sacculo veneni pleno, latitantibus exceptis. Quare venenum nullum, etiam si mordeant, imprimunt, quod *Vipera* subinde ex primis dentibus infundunt.

Hos putat auctor à Seneca nomine Draconum notatos. Videtur ipsi nomen latinum Anguis cōpetere.

Hos igitur à *Seneca* denotari serpentes, sub nomine *Draconum* existimo, licet *Dracones* minimè sint. Verùm tam *Seneca*, quàm *Plinius* & *Virgilius* generico hîc vocabulo, quàm specifico vti maluerunt, & quemuis etiam serpentem, *Draconum* titulo honorare voluerunt. Diu hæsi, quodnam latinum, mantissimis his *Serpentibus*, nomen tribuerem. Non inueni aptiorem quàm *Anguis* appellationem: Interea non sum nescius, etiam *Anguem* omne genus *Serpentum* veteribus significare. Superfluum iudico, hoc loci id pluribus demonstrare. Est tamen *Anguis* etiam specificum, & quidem terrestris *Serpentis* nomen. Quamuis vt paulò ante scripsi, *Seruius* placuerit magis, *Angues* esse aquarum

Anguis nomen aquiuocum est.

proprios, veluti *Serpentes* sint terrarum, & *Dracones* templorum, quod non moramur. *Plinius* mihi testis sit, lib. 29. cap. 4. qui *Anguem* propriè & specificè, *Serpentem* illum, *Æsculapio* sacrum determinauit. Neque *Anguis* venenatus est, inquit, nisi per mensem *Luna* instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, & foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, & ideo *Æsculapio* dicatur.

Æsculapij Serpens à Plinio propriè anguis vocatur.

Democritus quidem monstra ex his conficit, vt possint auium sermones intelligi. Atque *anguis* *Æsculapius* *Epidauro* *Romam* aduectus est, vulgoque pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere. *Titus Livius* lib. 29. ex *Græcia* quondam, valerudinis populi causâ, *Æsculapium* accersitum memorat lib. 10. cum *Romæ* portento similis clades pestilentia esset, libros aditos, quodnam remedium daretur. Inuentum in libro, ab *Epidauro* *Romam* *Æsculapium* accersendum. Quare in Epitome sequentis libri vndecimi hæc leguntur. Cum ciuitas pestilentia laboraret, missis Legatis *Æsculapij* signum *Romam* ab *Epidauro* trāsferrent, *Anguem* qui se in nauem eorum conrulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq. in *Insulam* *Tyberis* ingressi, eodem loco sedes *Æsculapio* constituta est. Hæc exactiùs adhuc, & elegantiùs *Romanâ* eloquentiâ suâ *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 4. annotauit, huncq. eundem *Serpentem*, etiam *Anguem* appellauit.

Authores qui referunt hunc esse Romam delatum.

Macrobius hunc Æsculapij Serpentem potius Draconem appellat.

Quamuis *Macrobius* lib. *Saturnaliorum* 1. cap. 20. *Draconem* potius quàm *Anguem* vocet *Serpentem* illum, qui *Æsculapio* appingitur, & pro ipso colitur, quemq. in valle *Pelethronia*, quæ sita est ad *Pelij* montis radicem, Deus ille educasse dicitur. Cum igitur *Macrobius*, longa satis doctaq. oratione ostendisset, omnes deos Gentilium, referri ad vnicum *Solem*, idq. de *Apolline*, *Libero* patri seu

seu Baccho, de Marte, & Mercurio, argumentis euinentibus probè deduxisset, de Æsculapio id ipsum probare conatur. Hinc est, ait, quod simulachris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quòd hi ad Solis naturam Lunaq. referuntur, & quia præstant (hæc sidera) ut humana corpora velut infirmitatis pelle deposita, ad pristinum reuifcant vigorem: ut reuifcant Dracones per annos singulos, pelle senectutis exuta, propterea & ad ipsum Solem species Draconis refertur, quia Sol semper velut a quodam ima depressionis senectæ, in altitudinem suam, ut in robur reuertitur iuventutis.

Ait præterea quòd Draco Solem imitetur, quod is acutissimè omnia peruideat, ideo ædium, adytorum, oraculorum, thesaurorum, & puto ego hortorum ob id Hesperidum, custodiam Draconibus assignari.

Iam autem non esse obscurum quoq; Æsculapium eundem esse, atq; Apollinem, non propterea solummodo, quòd ex hoc ille natus dicatur, sed quòd etiam Æsculapio diuinationis ius adiungatur. Nec mirum id esse, cum diuinationis & medicinæ consociatæ sint disciplinæ, ut etiam ex magni Hippocratis præcepto, Medicus scire teneatur.

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura sequantur, in morbis inquam præstigiendis, dignoscendis, & persanandis. Hinc Æsculapius æquè, atque Apollo, Medicinæ inuentor perhibetur.

Æsculapium autem diuinationibus non minùs, & vaticinijs præfuisse, atque Apollinem, festiuissimus nos docet apud Lucianum Dialogus, qui Alexander, seu Pseudomantis inferibitur, ubi mira leguntur, de sceleratissimo impostore hoc, & astutissimo præstigiatore Alexandro, qui Podalirij filium sese postquam vendidisset, cum sceleris & fraudis socio quodam, cui cognomen Cocconas erat, sellam abiit, quæ ciuitas olim sub Macedonicis Regibus floruit, & Alexandri Magni patria fuit credita. Ibi, inquit Lucianus, cum conspicerent immani magnitudine Dracones, placidos admodum ac mansuetos adeò, ut à mulieribus alerentur, & cum pueris vnà cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, siquis stringeret, premeretque: denique perinde atque infantes lac è papilla sugerent, (nam sunt id genus apud illos permulti, unde verisimile est olim illam de Olympiade fabulam increbuisse, cum Alexandrum conciperet, huiusmodi Dracone quopiam opinor, cum ea concumbente) mercati sunt ex his Serpentibus vnum, qui esset pulcherrimus, obolis sanè paucis. Inde ad populares suos abiit Alexander Paphlagon, homines minimè emunctæ naris, crassi ingenij, ac stolidos, quibus & cor, & cerebrum exemptum videretur, quique præter solam figuram nihil à pecudibus distarent, his egregiè impostuit, apud hos mirifica arte vatem promittens, & prophetam agens, responsa pro Æsculapio reddidit. Sciebat enim, nihil æquè mortalium animos obsidere, quàm spem & metum, hæc duo scilicet in hominum vita tyrannidem obtinere, hæc ambo semper lubricæ fortunæ rotæ assidere, continuò hanc voluere, & reuoluere. Si quis igitur præscientiam profiteretur, hunc deniq. facillimè dicescere. Sic Delphos olim, Clarum, Delum, ac Branchidas, non tam ad famæ, quàm diuitiarum culmen pertigisse.

Fecerat autem iam priùs paraueratq. è linteis cōfectum Draconis caput, quod speciem quandam humanam, coloribus additis, præ se ferret: tum pilis equinis sic aptauerat, ut & os per holce aperire, claudere, linguam exerere bisulcam, atramq.

Hic vult probare, oēs Deos vanos ad Solem referri.

Draconem ob vitæ acutiem quandam cum Sole similitudinem gerit. Cur Æsculapius sit idem cum Apolline.

Medicus debet esse valde præuidens.

Æsculapius etiam diuinationibus clariuit.

De hac re legatur Lucianus qui mirum præstigiatoris describit.

Dracones placidissimi.

Spes & metus quid in hominibus possint.

Quomodo
Æscula-
pius ex o-
vo anseri-
no sit na-
tus.

atramq. illi valeret. Imò adaptatà ori fistulà, per hanc aliquando ut à capite
vox ederetur, procurabat.

Postea *Ouum anserinum* excavatum, & in hoc recentissimum *Serpentis* factum
concludens, occlusumq. ad non ita dudum excavata templi fundamenta, no-
cte quadam sepelijt. Manè furibundo similis, & veluti à *Cybele* Deorum ma-
tre afflatus, nudusq. eò concurrit, & totam ciuitatem permouit, dixitq. pro
concione, *Æsculapium* Deum, suo aduentu ciuitatem illam beaturum. Qua-
re postulans phialam, vnà cum aqua lutoq. piscando ouum illud hausit, in quo
Deum suum condiderat: quo rupto *Serpentulum* populo viuum ostendit, digi-
tis suis eundem obuolutum. Omnes alta tum Deum voce consalutantes, feli-
cem illam, ac terq. quaterq. beatam ciuitatem dictitarunt.

Præstigia
pseudoua-
tis Æscu-
lapij.

Hic iterum iocosè *Lucianus*, *Æsculapium bis natum dixit, cum semel duntaxat
nascantur homines. Atq. non ex coronide per louem, id est cornicula (nam id matris
nomen fertur) neq. ex cornice, verum ex anseris progenitum.* Et quid multis? cum
ciuitas intra paucos dies aduenis esset plenissima, *Alexander Pellæum* suum *Dra-
conem*, qui maximus, pulcherrimusq. erat, totum collo circumdedit, caudam
foras solum prominere sinens, sub alis caput cicuris bestiae obditum reconde-
bat, Linteaceum verò illud, humanoq. simile factitium *Draconis* caput, altera
in amictus parte dexterrimè contextum ostendebat. Nec fucus à populo atto-
nito, tumultuanteq. in loco non satis capaci, nec admodum lucido, facili ani-
maduertebatur. Stupefacti autem inde omnes magis fuerunt, quod viderent
tam pusillum *Serpentulum*, pauculos intra dies, in tam immanis magnitudinis
tractabilem, placidum ac mansuetum *Serpentem* creuisse. Hac arte præsti-
giator, effectus est *vates Æsculapij*, (qui Deus *Glycon* ab eo vocabatur) & vo-
ta omnium excepit, & pro *Glycone* suo, secretò hunc in adytis consulere simu-
lans, responsa tulit fraude vtens mirabili, qua obsignatas chartulas, in quibus
vota inscripta offerebantur, aperuit, legit, iterumq. absq. læsione vlla obsigna-
uit. Denique merces erat *unicuiq. responso præstituta*, inquit *Lucianus, nempe dra-
chma cum obolis duobus.* Ne verò exiguum aut pusillum quis huncque-
fuisse existimet, ait in annos singulos ad septuaginta, aut octuaginta millia
rediisse, vsque adeo auidis, & insatiabilibus hominibus, ut singuli supradecem,
aut quindecim rogationes traderent.

Lucrum
huius vatis
ex responsis
pro Æscu-
lapio red-
ditus.

Causa cur
author ali-
quantū sic
lōgior fue-
rit.

Nostri Ser-
pentes ci-
cures & in
noxij vidē-
tur esse si-
miles Dra-
conibus
Æsculapij.

Hæc omnia longiusculo nonnihil sermone protrahere volui, ut tum *Ma-
bio* fidem facerem, vaticinijs quoq. celebrem olim *Æsculapium* fuisse, tum quod
Anguis ille, à *Plinio* dictus, *Æsculapio* sacer, etiam *Draco* vocatus fuerit, com-
probaré. *Lucianus* certè, ut laude summa dignissimus est, quod fictitios Ethni-
corum suorum Deos, falsè risit, egregiè & facerè semper perstrinxit, ita culpa ac
scelere non caret, quod *Christianis*, quos hoc in dialogo impios non raro dicit,
impijssimus ipse potius, infensissimus hostis fuerit. Apparet ex hoc præterea *Lu-
ciani* scripto, *Serpentes* illos, siue *Dracones Pellæos*, *Romanis* nostris anguibz beni-
gnis, & innoxijs, qui ut dixi, hic *Ceruoni* appellatur, non ab similes forsitan fuisse.
Nam & nostræ *Romanæ* famine quedā, hos sæpe in sinu, aliqui in lecto fouent,
plurimi etiam eorum carnibus, non aliter, ac si *anguille* essent, vescuntur, ter-
reum tamen quid sapere, mihi attestati sunt, qui aliquoties hos esurunt.

Recordor probè mihi puero in patria mea narratum esse sæpissimè, de *serpentibus* quibusdam domesticis, qui cum rusticorum infantibus multoties in cunis reperti, cum his panem lacti intritum etiam, ex eadem communi patina comederint, nec hos vnquam offenderint, domosq. illas valde reputatas ab incolis fortunatas fuisse, in quibus hi *serpentes* oberrauerint. Hoc idem fermè, apud *Olaum Magnum* lib. 21. cap. 30. hic verbis postea legi: *Sunt etiam domestici serpentes, ut penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino, vel ouino nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunque in cunis ut fidi custodes dormire videntur: quos ledere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino suscepta catholicà fide interdicti.* Habet igitur hic placidus *serpens*, nescio quid cum *Aesculapio* commune, cum vbique honoretur, & apud barbaros quoque, gentesq. dissitissimas, veluti sacer genius quidam religiosè, imò superstitiosè, colatur.

Huiusmodi serpentes etiam in regionibus frigidis reperiuntur.

Si quis adhuc plura de *Dracone Aesculapij*, & huius templo, olim *Roma* in *Insula Tyberina*, vbi nunc *S. Bartholomæo* ædes sacræ sunt, condito, scire percipit, is doctiss. *Vvinthierij* nostri *Q. Serenum* consulat propediem lucem aspecturum, quando Poëtæ huius, & Medici vtilissimi proæmium explicat, in quo *Serenus*, Poëtarum more, *Aesculapium* inuocat his versibus:

Vvinthierius plura de dracone Aesculapij in suo Sereno habet.

*Tuq. potens aris, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in calum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegæum, qui Pergama, quique Epidaurum.
Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpeias arces, atque inclita templa petisti,
Depellens tetros presenti numine morbos,
Huc ades: & quicquid cupido mihi sæpe roganti
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.*

Hactenus ex profanis scriptoribus deduximus, *Draconis* vocem non proprio semper, stricto, veròq. suo significato acceptam venire: sed latiore nonnunquam liberalioreq. sensu serpentem quemlibet denotare. Imò quidlibet, licet animal haud sit, quod in gyros saltem, & volumina contorquetur, significare. Sic idem *Seneca* lib. 3. *Naturalium questionum*, *Dracones* dicit, vasa quædam in thermis, & canales, per quos aqua calefieri solet, à forma serpentina ita vocatos. *Facere solemus*, inquit, *Dracones & miliaria, & complures formas in quibus aëre tenui fistulas struimus per decliue circumdatas: ut sæpe eundem ignem ambiens aqua per tantum fluat spatij, quantum efficiendo calori sat est.* Quinimò in Cœli firmamento, stellarum congeriem quandam, quod contorti funis instar, hæc posituram obtineant, *Draconem* maiores nostri appellarunt. Legat, cui placet, *Hyginij poëticon astronomicon*, reperietq. veteres scriptum reliquisse: *Draconem* hunc cælestem, inter duos *Arctos* collocatū, aurea mala *Hesperidum* custodijisse, & ab *Hercule* interfectum, à *Iunone* inter sidera collocatum. Ab alijs verò confectum ita fuisse, hunc *Draconem* à gigantibus *Minervæ* obiectum esse, cum hæc eos oppugnaret, *Minervam* verò arreptum *Draconem* contortum ad sidera iecisse, & ad ipsum axem cœli fixisse, itaq. adhuc etiam implicato corpore videri, ut nuper ad sidera perlatum. Tempus monet ut genericà quoque notatione in *Sacra pagina*,

Dracones etiam res inanitates significant.

De his Seneca.

Veteres etiam ad stellas draconem applicarunt.

Ex sacra-
Scriptura
quoque pa-
ter Draco-
nem sapē
genericē
sumi.
Virga Aa-
ron conuer-
sa in ser-
pentem.

Draconis nomen acceptum esse, demonstramus. Et *Exodi* quidem septimo capi-
te, ut Deus induratum cor *Pharaonis*, per seruos suos *Moysem* & *Aaron* miracu-
lorum igne, & efficaciam emolliret, hæc facta & scripta legimus. Dixit Dominus
ad *Moysem* & *Aaron*: Cum dixerit vobis *Pharao*, ostendite signa: dices ad *Aaron*:
Tolle Virgam tuam & proijce eam coram *Pharaone*, ac vertetur in colubrum. Ingressi
itaque *Moyse* & *Aaron* ad *Pharaonem*, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulit
Aaron virgam coram *Pharaone* & seruis eius, quæ versa est in colubrum. Vocavit au-
tem *Pharao* sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes *Aegyptias*
& arcana quedam similiter. Proieceruntque singuli virgas suas quæ versa sunt in
Dracones. Et deuorauit virga *Aaron* virgas eorum.

Ioannes Bu-
stamantinus
quomodo
hunc sacrae
Scripturae
locum ex-
plicet.

Ioannes Bustamantinus Medicus *Hispanus* ut doctissimus, ita sacrarum litera-
rum peritissimus, lib. 4. de *Reptilibus Sacra Scriptura*, hoc modo præcedentia ver-
ba explicat. Virgam *Aaron*, in verum *Colubrum* conuersam fuisse, *Colubrum* in-
quam, sic propriè dictum, postea in veram virgam, vel numeralem vnā, vel spe-
cie vnā rediisse. Virgas verò maleficorum, in *Dracones* specificè quidem voca-
tos tales, apparentes tamen, mentitos atque fictitios commutatas fuisse. Propre-
rea sacrum textum habere, quod malefici illi, per incantationes fecerint simi-
liter, quasi dicere velit, non verè ac realiter, sed similitudine quādam ab illis
Dracones productos, (quod in *Colubro* re ipsa, Dei operà tamen, *Aaron* præfite-
rat) existisse, atque deuoratos fuisse.

Considera-
tur sacrae
Scripturae
explicatio
à Bustamā-
ntino facta.

Addit idem *Bustamantinus*, cū *Dracones* sint vasti corporis, & debilis venenii:
Coluber verò paruus quidem, sed potentissimæ virulentiae serpens, *Diabolo* longè
factu facilius fuisse, molem cumulare indigestam, & grandem, virium tamen
expertem, quæ in *Draconibus* est, quàm dynamini producere efficacem, quæ *Co-
lubri* præpollent. Atque huc alterum veluti miraculum accessisse, quod paruus
Coluber magnos deglutire *Dracones* potuerit.

Hæc refu-
ratur ex ip-
sis Scriptu-
rae verbis.

Puto ergo per *Colubrum* hic ego, & per *Dracones* non determinata hæc ani-
malia, ab alijs omnibus *Serpentibus* distincta intelligi; verum tam *Draconum*,
quàm *Colubri* voces in latissima *Serpentum* significatione accepta fuisse. Quod
vel ex sequentibus septimi capituli huius verbis conijcio, & elicio. Cum
enim hoc miraculo minimè permotus *Pharao* esset, iussit Deus, ut *Aaron*
adhuc aliud ederet, hoc est percutiendo flumen, cum illa eadem virga sua,
aquas omnes, quæ in tota *Aegypto* essent, in sanguinem verteret, quod &
ipsum subsequutum est. Verba sacri textus sic habent: Dixit autem Dominus
ad *Moysem*: Ingrauatum est cor *Pharaonis*, non vult dimittere populum. Vade ad
eum manè: ecce egredietur ad aquas & stabis in occursum eius, super ripam fluminis
& virgam quæ conuersa est in *Draconem*, tolles in manu tua &c. Viden? ut hic de
eadem virga illa sermo est, de qua superius paulò Scriptura memorabat, quod
conuersa esset in *Colubrum*, iam in *Draconem* & non in *Colubrum* mutata fuisse,
affirmatur. Pro vno igitur, eodemque *Serpente* sacrae literæ, hoc in loco
saltem, *Colubrum* & *Draconem* habuerunt. Et quid ni hoc ita fuerit? Cum
de vna, eademq. virga loquantur, quæ *Aaron* in digito Dei, miracula illa patrā-
rat. Consequens igitur fuerit, ex sacris etiam *Biblijs* patere, aliquando *Draconum*
nomē æquiuocè & genericè (quod hic probare instituiamus) sumi, & maleficorum
Draco.

Draconis
nomen ali-
quando est
genericum
in sacris *Bi-
blijs*.

Dracones, nō ad legitimos *Dracones* referēdos esse, sed pro cōmuni *serpentis* genere acceptos fuisse. Qualis autē is *serpens* fuerit, hoc ignorare me libenter fateor.

De *colubro* idem dicendum iudico, vocem huius quoque esse largā, & genericā

Idē dicē-
dū de co-
lubro.

significationis, ut mox demonstrabimus. Videtur etiā ad literā *sacra Pagina* pro-

Malefici e-
iusdē spe-
ciei serpē-
tem produ-
xisse vidē-
tur quem
Aaron.

bari posse, eiusdē speciei *serpentes* illos fuisse, quos *magi* in medium produxerūt,

cum illo, quem *Aaron Pharaoni* commutationis gratiā ex commutata sua virga

ostendit, licet diuersis nominibus in primo textu appellentur. Scriptū enim est,

quod *malefici* fecerint *similiter*, hoc est similis, talisq. figure, ut ego opinor, *serpen-*

tes exhibuerint, qualis ille *Aaronis* fuerat. Ne viderētur *Pharaoni* suo, in vi & ener-

gia miraculorum inferiores fuisse, quā *Aaron* erat, vnde *Pharaonis* etiam cor

similia credens miracula, magis magisq. aduersus Deum exacerbatum, & indu-

ratum remansit.

Nunc quod promisi exequar, docendo nimirum *Colubri* vocabulum non ra-

rō pro quouis *serpente* à multis authoribus accipi, ut quando *Iuuenalis Sat.* 6. ait.

Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?

Loca aucto-
rum quod
Coluber
pro quouis
serpente ca-
piatur.

Et *Virgilius lib.* 7. *Aeneid* ubi iustificam *Alecto* furiam describit.

Tam seuæ facies, tot pullulat atra colubris.

Hanc *Iuno* adiit, postquam

Flectere non posset superos, Acheronta mouebat.

Et aduersus *Aeneæ* surgentem meliorem fortunam, atque connubia cum *Latini*

filia incunda, commouit, cum sciret *furiam* quoque

Hanc posse vnanimes armare in praelia fratres.

Imperauitq. ut *serpentem* iniiceret in sinum *Amatæ*, futuræ *Socrus Aeneæ* discor-

diam inde domus procuratura, & futurum filia huius cum *Aeneæ* matrimo-

nium dissolutura. Hunc autem *serpentem* nihil pensi *Poëta* habuit, ut modò *Co-*

lubrum, modò *Anguem*, modò *viperam* elegantissimus versibus hisce appellaret:

Iuno insti-
gat furiam
Alecto ad-
uersus *Ae-*
neam.

Virgilius
eundē ser-
pētem vo-
cat, *viperā*,
anguem, &
colubrum.

Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis,
Principio Latium, & Laurentis tecta tyranni
Celsa petit, tacitumq. obsidet limen Amatæ,
Quam super aduentu Teucrum, Turniq. hymenæis,
Femineæ ardentem, curæq. iræq. coquebant.
Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq. sinum præcordia ad intima subdit.
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter vestes & leuia corpora lapsus
Voluitur, attractu nullo, fallitq. furentem,
Vipeream inspirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longa cænia vitta:
Innectitq. comas, & membris lubricus errat.

Nam quid reuera sit ipsissimus *Coluber*, quem aliqui *aquaticum anguem*, alij

terrestrem serpentem mala gramina pastum, alij paruum, alij ingentem, alij breuē,

alij longum dicunt, adhuc sub grauissimis authoribus lis pendet, quam decide-

re, ut difficile, sic neque mei nunc fori est. Quare diuinare non possum, qualem

serpentem Ambrosius Pareus indicare voluerit *lib.* 20. cap. 23. quando remedia-

Non satis
cōstat quis
sit verus
coluber.

Ambrosius
Pareus an-
tidota ad-
uersus co-
lubrum de-
scribit.

His olim
ipidem fer-
me aduer-
sus viperæ
venenū v-
sus erat.

Quis verus
Draco sit
indagatur.

Draconis
vox multis
linguis cō-
munis, res
dubia est.

Aristotelis
Draco cū
Aquila dis-
sident.

Huius pu-
gnæ descri-
ptio.

Aristotelis
Draco par-
vus sit o-
portet.

Alij autho-
res hūc ma-
gnū faciūt.

Nam Dra-
co cū Ele-
phante pu-
gnat.

theriacalia adhibuit salubria, coquo cuidam, quem *Coluber* momorderat, in-
ter *sepes lupulos* legentem. Gaudius tamen non parum fui, eandem, parem, ac ge-
minam prorsus medelam, huic à *Pareo* doctissimo suppeditatam, quam olim
ego mellori meo, (de quo superius in primo *serpente*) à *vipera* commorso, appli-
cueram. Videri poteram, omnia à *Pareo* mutuatus, cuius tamen eo tempo-
re nomen nec auditione acceperam, nedū quod ipsius libros etiam legissem. Ex
quo simul clarescit, sæpenumero vnum idemq. inuentum à differentibus per-
sonis, tempore diuerso, & distantissimis locis propalari posse. Posteaquam igitur
sufficiens nobis tam sacri, quàm prophani codices suffragati sint, *Draconis* vo-
cem, serpenti nō rarò cuius obuiō accommodari solere, æquum cenſeo ad pro-
prium m̄gis genus accedere, & speciem ipsam (vt cū scholis loquar) specialissi-
mā indagare, in qua *Dracunculus* hic noster domicilium sibi constituere valeat.

Et mirari comprimis licet, quod linguis tot nationum varijs, vno eodemq. vo-
cabulo, tam conformiter *Draconem* appellari, incertissimum tamen adhuc esse,
quis verus sit *Draco*, videamus. Qui enim Latinis *Draco*, is *Græcis* *δράκων* *Italijs* *Dra-
gone*, *Germanis* *Drach*, eodem fermè sono, & ethymologiā vocitatur. At interim
veteres de re ipsa non ita facilè conueniunt. *Aristoteles* lib. 9. cap. 1. de Hist. ani-
mal. *Dissidet Aquila*, ait, cum *Dracone*, vescitur enim *Aquila anguibus*. Hoc dissidium
Plutarchus quoq; & *Ælianus* confirmarunt, & mirabilis *Poëta Latinus* 11. *Ænei-
dos* pugnam hanc, dextrè, concinnè, & venustè, vt omnia sua expreſsit, compa-
rans cum certamine, quod inter *Tarchontem*, & *Venulum* egregios præliorum
ductores gestum est:

*Viq. volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuit pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens, sinuosa volumina versat,
Arrectisq. horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus urget adunco
Luctantem rostro, simul æthera verberat alis.*

Ex quo clarū est, cū *Aquila Draconem* hunc in altum ferre possit, non illā in-
gentissimā bestiam esse, quam *Plinius* nobis lib. 8. cap. 11. memorat, tantæ ma-
gnitudinis, vt ipsi nihil p̄ſi sit, cū enormi bellua *Elephante* in arenā descendere,
& duello cōmisso, de vita dimicare, circumflexu nempe facilè illū ambire, ne-
xuq. nodi perstringere. Sequentē capite *Dracones* esse ait tantos, vt totū sanguinē
Elephantis exhauriant. Et quam quis aliam, inquit, tantæ discordiæ causam attulerit,
nisi *Natura spectaculum sibi paria componentis*? Quasi innuere velit, *Naturam* non
aliter, atq. nos solemus, hos magnos duos gladiatores, in mundi theatro, vires
suas committentes, cum voluptate spectare voluisse.

Hoc idē *Solinus* cap. 27. confirmat, qui à *Draconibus*, *Elephantos* non nisi potu
grauatos inuadi, scribit, vt venis propensius irrigatis, maiorem sumāt de oppres-
sis, hauriendo frigidū eorū sanguinē, satietatē. Nec aliud magis quàm oculos petūt,
inquit, quos solos expugnabiles sciunt. Vel interiora aurium, quia is solus locus defendi nō
potest proboscide. Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, *Dracones* obruantur,
sic vtriusque susus cruor terrā imbuat, sitq. pigmentum quicquid soli tinxerit, quod *Cinna-
barin* vocāt. Hæc omnia propemodū *Solinus* ex *Plinio*, trāscripsit, qui in *Æthiopia*
Dra-

Dracones Indici pares generari asserit, vicensū cubitorum. Sed hoc par est, prout *Ælianus* & *Onesicritus* hos depingunt, quorum ille *Æthiopicos Dracones* triginta passuum longitudine, hic verò duos memorat *Indicos*, vnum sex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum. *Strabo* adhuc maiores facit, octoginta vnum nimirum, atque centum & nonaginta cubitorum alterum, *Pierius* verò, *Maximi Tyrj* testimonio, tradit *Alexandri Magni* temporibus, apud *Indos Draconem* quinque iugerum magnitudine fuisse. Quæ si fabulosa non sunt, reuera maiora animalia non reperiuntur super terra, vt *S. Augustinus* in enarratione Psalmi 148. ait. *Lucanus* quoque immanem quandam *Draconibus* magnitudinem adscribit his versibus.

Immensæ
magnitudi-
nis Dracones.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armenta q. tota secuti
Rumpitis ingentes, amplexi verberare tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Lucani
Dracones.

Videntur igitur *Pieris* asserente, *Dracones* illi propriè vocari, qui corpore sunt immaniori vastioreq. hoc est, serpentes annosi valde, & qui multa ætate in magnitudinem excreuerunt inusitatam. Vnde & prouerbiū natū, *Serpens nisi ederit serpentem non fiet Draco*. Ad quos *Dracones* referri debent illi, quos *Strabo* ex *Iphicratis* authoritate, nasci scribit apud *Hespericos Æthiopes* adeo magnos, vt herba illis innascatur, de quibus paulò infra.

Dracones
videtur esse
serpentes
maximi &
annosi.

Quare longè æquius *Draconum* nomen merentur, *Aristotelis* prægrandes illi angues, de quibus lib. 8. cap. 28. *Hist. anim.* quàm eiusdem paruus, cum *Aquila* pugnans serpens. Sunt autem hæc *Aristotelis* verba. In *Africa* magnitudo anguium mira, sicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa bouum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibz, nō dubitarent, cū triremes productas in altum, quamprimum angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent.

Tales etiam
Aristoteles
descripsit.

Verū hic mihi scrupulus iniicitur hæretque, an *Lucani Dracones* sint illi similes, quos iam ex *Plinio*, *Æliano* & alijs dedimus. Prædicti enim sine pedibus, alisque, in arbores serpunt, implicantq. se illis, ad quas passū veniunt *Elephantes*. *Lucani Dracones* autem alarum remigio altum in aëra tendunt, & verberare, caudarum puto, *Elephantes*, taurosq. trucidant.

Cū *Lucani*
dracones sine
alati, dubita-
tur, an huc
pertineat.

Quapropter *Draconum* nomine, serpentes illi veniunt quoque, quibus *Natura* alas, ioco an serio, vix dixeris, adaptare molita fuit. Verorum *Draconū* due sunt species, inquit *Greuius*, Quidā enim alati sunt, quidam verò sine alis. In ceteris nāq. prorsus similes sunt. Liber, qui *Hortus sanitatis* inscribitur, antiquus satis, hæc ex *Phyfiologo* adducit. Draco super omnes serpentes maximus: & super omnia terra animalia. Qui quandoq. super aërem, fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo. Item sequentia. In abyssis terra (sicut dicit *S. Augustinus*) aliquando Draco moratur, & cum in aere sentit humiditatem, egreditur, & super aëra fertur, magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens. Alis quādam pelliceā volubilitate extantibus: & secundum corporis sui magnitudinem late diffusis: ubicunque moratur, aërem inficit.

Distingui-
tur Draco
in alatum
& non ala-
tum.

Erunt igitur Draconum titulo decorandi serpentes alati quoque, qui & ipsi non vnica in classe tantummodo coercentur. Et Aristoteles quidem, lib. 1. cap. 5. *Hist. anim.* ex auditione potius, quam visu, tales serpentes adstruit. Volucrum autem alia pennâ volant, ait, ut aquila, ut accipiter: alia membranâ sicca, ut apes, ut scarabæi: alia cute, ut vulpecula, ut vespertilio. Volant pennis, aut cute, quæ habent sanguinem. Membranis siccis, quæ sanguine carent, ut insecta. Sunt porro, quæ pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi. Ex quo loco ego deduco, Aristotelem quidem non improbare, serpentes alatos reperiri, sed non statim ex hoc authore certum esse, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextâ voluerit. Quandoquidem tam apeda, quàm bipeda, hoc est tam serpentes, quàm aues, æquè pennis, ac cute volare posse, non inficiatus est. Et quamuis Lucanus, pennis hos magis, quàm cute vti, in volatu dixerit,

Lucanus videtur Draconibus pennas dare.

*Vos quoque qui omnibus innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis.*

Poeticè tamen magis locutus esse potest.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipsum hîc loqui voluisse, facilius crediderim, quàm ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipse enim lib. 6. simpliciter huiusmodi serpentes, volucres, siue volantes appellat, cum ibi mulier venefica quædam necyomantiâ vtens, omnis generis venena pessima pro mortuorum vmbis euocandis conquireret, quibus hos serpentes quoque addere

Volucres alio loco simpliciter hos serpentes dicit.

voluit.

*Huc quicquid sætu genuit Natura sinistro,
Miscetur, non spuma canis, quibus vnda timori est,
Viscera non Lycis, non dira nodus Hyenæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volucer serpens, inuenta q. rubris
Aequoribus, custos pretiosæ vipera conche.*

Volantes hîc serpentes & parui, & cute potius, quàm pennis volare videntur.

Probat hoc ex Herodoto.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet physiologus, & Liber de natura rerum, atque ipsemet Lucanus, apertè affirment, alatos serpentes maximos esse, hos tamen pusillos potius, aut reuera tam immanes minimè existere, ut Elephantas aggrediantur & tauros. Idque ex Herodoto scriptore antiquissimo colligo, qui & paruos, & cute hos volare memoriæ simul prodidit. Est Arabia locus, inquit lib. 2. ad Butum urbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quod audierim volucres esse serpentes. Eò cum perueni, ossa serpentum aspexi, & spinarum multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni, & hîs alijs atque alijs minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiusmodi. Ex arctis montibus, exporrigitur in vastam planitiem, Ægyptiæ coniguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos, ineunte statim vere, in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiæ occurrentes aues Ibides, non prætermittere, atque ipsos interimere, & ob id opus, ibidem magno in honore ab Ægyptijs haberi. Serpentes porro figura, qualis hydrarum, alas non pennatas, sed glabras gerit, & alis vespertilionum valde similes.

Idem

Idem author lib. 3. hunc in sensum, consimilia sequentibus verbis nobis reliquit. *Atque vipera per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati vero serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certe non adeo frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic. Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt fere alata, vespertilionibus similima stridore diro, & viribus prævalentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic Casiam metunt. Ex quibus ego hariolor, serpentes hos alatos, cum oculos præcipue impetant, & ab his arceri queant, exiguo esse corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet Herodotus corroborat, hoc ipso in libro, serpentes hos alatos, siue Dracones, Colubrorum etiam subalatorum nomine pronunciando. Ad meridiem, ait, vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium, nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ladanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes storace sufficit, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hæc suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores observant colubri subalati, exiguo corpore, discoloris specie, permagno numero, circa singulas arbores, iidem videlicet, qui aduersus Ægyptum factò exercitu tendunt. Nec vllò alio ab arboribus, quàm storacis fumo, submouentur, vniuersam terram oppleturi, (vt Arabes aiunt) nisi, vt iidem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod nouimus contingere viperis, idq. (vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentiâ. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra quæ fœua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt iepus quem omnia venantur fera, ales, homo, tam ferox sit: sola quæ ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero piliis pilis vestitum, alium nudum, alium tantum non formatum, alium concipit. Etlepus quidem talis est.*

Alia similis
Herodoti
authoritas.

Alio loco
hos vocat
colubros
subalatos.

Hos ait esse
exiguo
corpore.

Animalia
esculenta
magno numero
procreantur,
sed maligna contra.

Causa cur
author sit
prolixior.

Error Herodoti.

Et huius
contradictio.

Herodoti
propria
verba quæ
in errorem
multos induxerunt.

Volui hæc datâ operâ, paululum prolixior esse, in enarrandis hisce Herodoti verbis, cum, vt opinioni meæ fidem adstruerem, tum vt eundem scriptorem, vera partim, ac partim falsa nobis persuadere tentasse, manifestarem. Existimauit enim hic animalia noxia, viperas præsertim, & alatos serpentes, dum nascuntur, matris suæ vterum erodere, matremq. interficere, & ob id pauculas eiusmodi bestias inueniri. Neutrum verum est. Hoc norunt, qui viuente, ac salua matre vipera, vnico partu plurimas eiectas ab hac viperulas viderunt, quod inter alios Ferdinandus Imperator Neapolitanus à se obseruatum, olim mihi confirmauit.

Præterea sibiipso refragari in hoc Herodotus videtur; cum aliàs scripserit, hos alatos serpentes, magno numero thuriferas arbores obseruare, & factò exercitu eosdem in Ægyptum tendere, & horum ossa atque spinas multitudine supra fidem ad enatrandum se conspexisse, quorum acerui magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Verum ipsummet libet Herodotum loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius sui admiratores inuenit. At Leana, ait, validissimum ferocissimumq. animal, semel in vita vnum parit. Nam vna cum fœtu vterum emittit. Cuius rei causa hæc est, quod catulus leoninus, vbi moueri in vte-

Fabulosa
sūt quæ de
Leone &
vipera par-
tu narrat.

ro incipit, cum habeat ungues longè acutissimos, ex omnibus feris, uterum lacerat, au-
gescensq. magis & magis, ungues imprimendo exulcerat ita ut ad postremum, dum
partus adest, nihil uteri relinquatur incolume. Quare si vipera & alati Arabie ser-
pentes ita gignerentur, ut ipsorum natura fere, non esset hominibus vivendi facultas.
Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, femina collum maris in emit-
tenda genitura comprehendit, sorbensq. non prius dimittit, quàm deuorauerit. Et mas-
quidem hoc modo perit. Femina verò talem luit masculo poenam, quod filij dum adhuc
intra uterum sunt, patrem ulciscunt, matricem ambedunt, eiusq. alio ambeja, ita
partum faciunt. Ceteri serpentes, qui non sunt hominibus perniciosi, ova pariunt, &
magnam vim fatuum excludunt. Atque vipera per uniuersum orbem terrarum vi-
suntur, alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia aut certè non adeò frequentes.

Herodoto
assensur
Aristot. &
Plinius de
leporu fec-
cunditati.

Atque ut in coitu vipera, & huius atque Leone partu, Herodotus turpiter la-
psum est, ita in leporis fecunditate, cum rei natura & Aristotelis saniore doctri-
na rectè consensit. Hic enim lib. 6. cap. 33. de Hist. animal. Lepores aues coeunt,
ait, ut expositum est, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque tempore,
dumq. utero ferunt, supersatant, & singulis mensibus generant. Sed fetus edunt non
uniuersos, interpositis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet semi-
na lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concepti
fatum. Plinius lib. 8. cap. 55. huic planè consentanea scribit, & quod vulgus ho-
dieq. pro verissimo habet, ex Archelao adducit, in leporibus nullum sexus discrimen
esse. Archelaus author est, inquit, utramque vim singulis (leporibus) inesse, ac
sine mare aequè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & esculenta animalia, se-
cunda generauit. Lepus omnium praeda nascens, solus præter dasypodem supersat, &
aliud educans, aliud in utero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pa-
ritur. Et mirari subit, quòd lepus innocuum, ut ait Plinius, animal, timidum, &
iucundum, omnium tamen praeda nascatur. Ut hic non immeritò de venatori-
bus his verbis conqueratur:

Archelaus
putauit in
quolibet le-
pore esse
utrumq. se-
xum.

Ego paruum lepusculus,
Quid feci hominibus?
Quod me sequuntur canibus.

Dubium
an lepores
omnes her-
mophrodi-
ti existant.

Diu me torset hæc de leporibus dicam dubitatio, an persuasio? omnes ad
vnum hermophroditos esse. Et cum hoc ipso elapso proximè mense Ianuarij an-
ni huius 1628. Princeps Cæsius noster ex suo Oppido S. Angeli, ubi tunc in arcis
nuper à se constructæ ædificio animum refocillandi gratià morabatur, lepus
mihi submisisset viuum, & prægrandem, ut hunc per sectionem, quam Vm-
berius noster exercuit, diligentius examinarem, videremq. an quæ ego ad-
uersus Aristotelem capite de Lupo Mexicano, hoc ipso in meo opere disputaueram,
veritati conformia essent? quæ mox subiungam. Incessit me cupiditas, ab eo-
dem Principe viuos, aut mortuos aliquot lepores non exenteratos tamen postulan-
di, ut huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, ut eo ipso me
tempore, aliquoties visum veniret, Nobilis & strenuus vir Iulius Sinibaldus, ar-
mis & venationibus deditissimus, qui eodem cum diu desiderio mecum flagras-
set, vno anno ultra centum lepores domi suæ, hoc est in oppido Montis Leonis
Spoletanæ Dioceseos, cepit, omnesq. accuratè sectione perquisiuit, seriq. mihi
conce-

Hoc solui-
rar a viro
strenuo Iu-
lio Sinibal-
do, ocula-
to teste.

contestatus est, inter hos vix quatuor se masculos reperisse, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus distinctissimum tamen sexum agnouit, & fœminea quidem vasa genitalia in fœminis, virilia in masculis, in hisq. nerueum *penem*, & *testiculos* bene luculentos, extraque corpus, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidissimo anni tempore meliores & habiliores esse. Atque hoc est, quod *Plinius* dicebat, *esse animal intolerandi rigoris alumnum*, cum tamen quia timidissimum est, frigidissimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce ut *Natura*, in procreandis tot fœminis, quæ singulæ sæpius implentur, fœcunditati inesculento & sapido animali, de quo *Martialis*:

Habent distinctis singuli sexum plures tamen sunt fœminæ.

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

sedulo studere voluit.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Aristotelem* 4. de partibus animal. 10.

& *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregie deceptos fuisse, dum *Lupo* vertebrarum mobilium loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum substituerunt. Et licet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc supra folio 484. satis expugnauerim, & septem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos assignauerim, hos tamen ipsos iam nec plures, nec pauciores in ipsamet colli quoque inspectione & sectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc sibi quispiam facile imaginari potuisset? qui mecum vnquam, vel visu vel auditione accepit, *Lupos* ubi oues furati fuerint, has arctè dentibus arripere, & humeris suis iniicere consueuisse, id quod absque vertebrarum flexura fieri haud quamquam potest. Sic fide carent plurima, ut inquit *Plinius*, priusquam facta aut visa sunt. Et ut *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum est occupata, qui ante nos fuerunt, non domiti, sed duces sunt, multum ex illa etiam futuris relictum est*. Neque hoc dedecori statim veteribus nostris fuerit, si deprehendatur, aliquando ipsos hallucinatos fuisse. *Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est*, inquit *Demosithenes*, *ut non aliquando erret à scopo?* Melius equidē omnibus, quā singulis creditur. Et digressit qui inuenit, inuenit qui querit, querit qui putat se ignorare. Verum his nostris temporibus, quod sua tempestate etiam *Aristoteles* conquerebatur, *Quibusdam magis est operæpretium, videri sapientes, & non esse, quam esse, & non videri*.

Aristot. & *Plinius* nesciuerunt *Lupum* vertebras in collo habere.

Lupus habet septem in collo vertebras.

Veteres non omnia sciuerunt, notis etiam aliis quid reliquerunt.

Sed nolo te studiose lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum partium anatome hausimus, gustu priuare, hunc igitur accipe, hoc frui.

Recensentur *Lupi* partes internæ.

Ventriculus plenus rugis internè, & loculis, in quo tertio à die, postquam captus esset, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, surculi arborum, & dimidij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ.

Ventriculus.

Intestina in spiras conuoluta, ad totius corporis truncum mensurata, tamen eius longitudinem continebant, tantum abest, ut vnicum rectumq. hoc, à ventriculo ad podicem (ut nonnulli credunt) protenderetur.

Intestina.

An cæcum intestinum veluti succenturiatus ventriculus sit, dubitari potest. Nam certè cum cetera intestina haberent plicas intus rectas, & paucas, intestinum cæcum habuit multas perplexas, velut ipsemet ventriculus, quæ confusæ & strictæ, plenæ tamen erant mucos, ut ipse ventriculus.

Intestinum cæcum.

Valvula post intestinum cæcum, similis erat ei, quæ in homine, & quæ in *Lupi*

Valvula in intestinis.

lupi pyloro, hoc est, ruga tantum transversa, siue orbicularis, non autem sacculus, sed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obferare.

Bronchij musculi non aderant.

Bronchij musculi decrant in larynge, aderant vero bronchiotyroidei.

Nervi recurrentes. Vuula non erat.

Nervi recurrentes per sinistram partem reuolvebantur in musculos laryngis, inter Tyroidem & Cricoidem.

Iecoris maior pars in sinistro latere.

Gargareo seu Vuula defuit.

Iecur in sex lobos fissum, quorum tres planè, & maiores in sinistra parte, sub ventriculo iacebant.

Lien.

Lien exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo splenico, per totam longitudinem.

Musculi epiglottidis.

Duo musculi epiglottidis euidentissimi, ab ossis hyoidis basi exorti. Vnde patet quamuis in homine videatur esse ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, musculi tamen vicem subire, ut rectè *Vesalius* contra *Galenum*, musculos erigentes epiglottidis statuatur.

Apophysis stylois. Annuli tracheæ.

Apophysis stylois coniungebatur cum osse hyoide in basi.

Annuli tracheæ arteriæ, squamatim & imbricatim sibi committebantur, interuentu membranæ, ut ita sufficerent, à naturali situ in alium, multæ distensionis, & amplificationis.

Atque hæc omnia me præsentè *VVinthierius* obseruauit, & pro solita diligentia inter aduersaria sua retulit.

Sed qui iam per Dracones & serpentinos meatus, à tramite recto diuertimus, redeamus in viam si placet, ut tandem *Dracunculum* nostrum, cuius gratià diutiùs euagati sumus, describamus.

Plinius Herodoti historiam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à vespertilionibus cudiatur.

Videtur *Plinius* lib. 12. cap. 19. quam ex *Herodoto* auctoritatem attulimus, fabulis potiùs annumerare. *Cinnamomum*, ait, & *Casiam* fabulosa narrans antiquitas, princepsue *Herodotus*, auium nidis, & præsertim Phœnicis decuit. Item *Casiam* circa paludes propugnante vnguibus diro *Vespertilionum* generi, aligerisq. serpentibus his commentis augentes rerum pretia. Quamuis haud sciam, volueritne *Plinius* fabulosos aligeros serpentes innuere, an hoc inter fabulas solum ponere quod serpentes hi cum *Vespertilionibus* (*Casiam* & *Cinnamomum* reuera aduersus homines, à collectione, & sectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quæ ratione *Vespertilio* non nisi noctu volantes, has arbores defendunt, ait *Plinius*, Non cedit hunc fruticem nisi aut ante ortum Solis, aut post occasum. *Theophrastus* lib. 9. cap. 5. fabulis quoque accenset, à serpentibus mortiferis *cinnamomum* defendi.

Garzias ab Horto de historia cinnamomi consultatur.

Cicero etiam aligeros serpentes esse dixit.

Hoc ipsum attestantur Strabo, Melas, Solinus. Recetiorum de eade re testimoniorum.

Garzias ab Horto lib. 1. cap. 15. exactissimè *Canellam*, & quæ inter *Cinnamomum* ac *Casiam* conuenientia, aut discrepantia sit, describit, qui aromata hæc locis illis ab *Herodoto* & *Plinio* assignatis, nunquam nata fuisse, apertissimis ibi argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, quæ cum huius loci non sit examinare, is ipse adiri poterit. Interea *Cicero* quoque de *Natura Deorum*, de aligeris his serpentibus testem laudare possumus. *Ibes* auertunt, inquit, pestem ab *Ægypto*, cum volucres angues ex *Æthiopia* (alii dicunt ex *Arabia*) vento *Africo* inuictos interficiunt atque consumunt. Inter veteres his accenset *Strabonem*, *Melam*, atque *Solinum*. Nec seculi nostri, quo plurima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fidelissimis testimonijs

nijis destituimur. In sexta parte descriptionis India Orientalis, & quidem Auri-
feri Regni Guineæ ad Africam pertinentis, à Batavis perlustrati, hæc reperio. Sed
& aliud Serpentum genus ibi reperiri dicunt, quos Dracones vocant, alis & caudâ ro-
striq. bene longo, & dentibus acutissimis, quibus pecudes & carnes crudas quasunque
conficere facili possunt, formidabiles. Colore sunt caeruleo & viridi, & ab Æthiopibus
pro Fensso habentur. Odio Elephantis prosequuntur maximo, quos etiam calliditate suâ
interimere possunt. Vlnarum sunt in his regionibus plerumque decem, quamvis alibi
inuenti sint Dracones centum pedum longi, qui volando consueque ascendere & attollere
se se potuerunt, ut vel aues in aëre comprehendere potuerint.

In Regno
Guineæ sūt
tales Ser-
pentes, siue
Dracones.

Philippus Pigafetta ex Edoardi Lopez acroamatis, in Regni Congi descriptione
hæc habet. Reperitur præterea etiam ibi animal auis magnitudine, formâ verò
Draconis, alatum enim est, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum
ere pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat.
Cutis glabra quasi subviridibus squamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo
& in hodiernum diem magnâ curâ, & admiratione educatur à primatibus, qui pro-
pter vberem ex oblatiis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.

In Regno
Congo ta-
les simili-
ter repe-
riuntur.

Apud Ramusium in primo tomo, hæc Odoardus Barbosa annotata reliquit,
cùm de monte quodam Regnum Narsingæ à Malabaribus diuidente, sermo-
nem iniiceret. In hoc monte, ait, sunt serpentes alati & volantes, admodum ve-
nenosi, de quibus fama fert, quod halitu suo, & intuitu solo interficiant, si quis
ad eos propius accedat, ab arbore in arborem conuolant.

Similes sūt
circa Re-
gnum Nar-
singæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem Ramusium inter alios serpentes
prouinciæ Malabar, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat,
longitudine cubiti, alis vespertilionum, & septem capitibus præditos, vnum
post alterum secundum corporis longitudinem habentes positum. Hi maxi-
mè, ait, sunt venenosi, qui arboribus insident, nam solo etiam anhelitu & spiritu
suo interficere hominem sunt soliti.

Idè apud
Malabares

In tertia parte Nauigationum dicti Ramusij asseritur, in Regno Palimbotræ
esse serpentes, duorum cubitorum longitudine, & cum alis vespertilionum, noctu hi
volant, & ubi guttulas aliquot vrinæ emittunt super aliquem, hunc ipsum occidunt.

In Regno
quoq. Pa-
limbotræ.

Atque hæcenus à me producta, tam iuniorum, quàm veterum testimo-
nia historicorum, facili quæuis (nisi cui durum circum præcordia ferrum hæ-
ret) inducere poterunt, ut credat, Naturam Dracones siue Serpentes alatos pro-
duxisse, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conspiciuntur.

Certū igi-
tur est, esse
Dracones
alatos.

Verum quod nunc propositurus sum animal, nescio equidem, an fidem con-
festim apud quosuis reperturum fuerit, adeò enim à reliquorum modulo, con-
stitutione, & forma exorbitat, ut dubitem, ne ad ceterorum protinus mon-
strorum poetarum stabulum, quispiam id ablegare voluerit.

Sed iâ de-
scribendus
Card. Bar-
berini Dra-
cunculus val-
de aliorum
Draconum
limites ex-
cedit.

Ast quamvis ratio reclamet, vera negetq.

Credere posse animum, victus fateare necesse est,

Id tamen ita esse, si hoc mecum oculis tuis perlustraueris, manibus palpa-
ueris, & mente denique ipsa comprehenderis.

Difficile est ratione docere, & vincere verbis.

Veruntamen non potest de veritate dubitari, quoties cum incensis experimenta con-

Non negā-
dum subitō,
si quid
ratio tua
non com-
prehendat,
sēlus tamē
approbet.

sen-

sentiunt ait Quintilianus. Et pluris, inquit Plautus, est oculatus testis unus, quam auriti decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè sciunt. Hoc ego animal iussu & permissione Ampliis. Cardinalis Barberini in cuius Pinacotheca idipsum ossibus herens, & corio suo tectum integrum ferè adseruatur, in gratiam auidissimi naturalium miraculorum scrutatoris, graphicè prius in tabella expressum, istamq. suam magnitudinem repræsentans exhibebo. Postmodum ad vnguem, pro virili mea describam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte confectum esse, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum sit, dissertabo.

Dracunculus Monoceros

ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI!

Dracuncu-
li Cardin.
Barberini
accurata
delineatio.
Huius lon-
gitud.
Caput &
rixtus.
Dentes.

Habet duo-
decim mo-
lares, duo-
decim in-
cisores &
quatuor ca-
ninos.

SI totum extendas dimetiarisq. hoc animal, cum capite & cauda, spitha-
mam tibi eius longitudo, & digitos quatuor transversos constituet. Caput
oblongum & rostratum obtinet, quinimo rostri cuspis merè est cornea. Rictum
quoque pro bestiae exilitate, iusto maiorem habet. In utraque mandibula utrin-
que *dentes* tres numerantur molares, sed eminentijs & cuspidibus quibus-
dam elatis exasperati, seiplos tamen egregiè excipientes, ut simul sumpti duo-
decim existant. Sunt & canini in utraque mandibula bini, terribiles, sed non
exerti, superiores tamen inferioribus paulò grandiores. Inter hos videre est lex
alios dentes incisores, & superiores quidem longè inferioribus maiores. Nec
hi quidem æqualis prorsus longitudinis, cum duo illi qui vicini sunt caninis,
paulò sint productiores quatuor alteris medijs, eiusdè planè magnitudinis. Sex
incisores autem in maxilla inferiore, tam sunt exiles, ut vitreis oculis opus ha-
beas,

beas, si rectè hos discernere cupias. Quare *microscopij* nostri auxilio vsus, eodem numeravi, qui omnes simul sumpti viginti octo constituunt.

Foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna satis, & *auriculas* adhuc cutaneas, collapsas tamen, acutas & non exiguas conspiciere licet. In apice capitis *Corniculum*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum longum, recuruum, & collum versus reflexum. Hoc pelle squamosa obducitur, versicoloribus punctulis venustà, quæ cum aliquantulum lacera sit, sub hac ipsa cornea substantia perbellè elucet. Totum caput duos transversos digitos longum, & pollicaris crassitie est. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, siue quatuor digitorum est longitudine, donec ad primas thoracis vertebrae pertingat. Crassitie talis in sui initio, quæ digiti est indicis, & pectus versus, quæ pollicis est. Situs & positura eadem huius colli est, quæ in aubus, elatum enim hæc bestia illud, & non rectà lineà exporrectum gestat.

Thorax post collum sequitur, cuius principium duæ claviculæ ordiuntur, finit sexta costa: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluribus, quàm sex costis & claviculis, quæ in brutis rarissimæ sunt, excepta *simia* & *erinaceo*, ut ego vidi, circumscriptam fuisse, videtur enim sterni os inter has sex costas interseptum. An autem sequentes octo ab utroque latere costæ, cartilagine in medio sui cohæserint, ignoro equidem, vetustate enim hæc quodammodo collapsæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale ostendunt. A thorace *venter* incipit, & caudam versus octo adhuc *costæ* numerantur, ut omnes simul sint quatuordecim, præter claviculas. Venter est triplo thorace longior, & in medio sui duplo latior, ad caudam accedens paulatim angustatur. Cum *cauda* detruncata appareat, tota eius longitudo ita exactè mensurari haud potuit, exiguum autem quid deest. Ab ultima tamen cauda incipiendo, *vertebras* triginta vsque ad os sacrum dinumeravi, quod ad ultimi ventris costam definit. Politissimæ certè sunt istæ vertebræ, & à sua carne probè denudatæ, itaque arde ac firmiter connexæ hærent, ac si glutine quovis tenacissimo, aut filo argenteo, veluti in sceletis meis factum est, compactæ fuissent, in spiram quoque eleganter conuolutæ.

Ad claviculas *femoris ossa* articulata hærent, duos longa digitos transversos, quibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in quatuor digitos, acutis satis vnguibus armatos fissi atque diuisi, æqualis ferme longitudinis, & nullà, quod ego animaduertere potui, membranà connexos, quibus demum quintus accedit digitus pollicis instar, breuior prioribus scilicet, internà parte locatus.

Alas gerit hæc bestiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, quadratas quodammodo, nisi quòd cuiuslibet oræ, seu fines in tres cuspides arcuatim desinunt, inter quas, semilunares duæ incisiones intercurrunt. Extremas principij harum, suprema sui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. Infima pars earundem ventri proxima, bene breuior est supremà: Inter septimam autem & octauam, hoc est in medio quatuordecim harum costarum, eadem annectuntur. Extensæ verò hæc, oras suas seu cuspides extremos non in altum erigunt, sed caudam versus porrigunt, id quod diligenter hic notari

Oculi.
Aures.
Cornu in
capite.

Collum.

Thorax.

Costæ sex
in thorace.

Et octo in
ventre.

Venter.

Vertebræ
in cauda.

Ossa femo-
ris & tibiæ.
Pedes.

Alæ & quæ
in his dili-
genter sūt
obseruandæ

velim, atque hic mos est omnibus, quod ego scio, veris auibus. Apparet autem has non ex pennis esse compositas, verum ex mera quadam cute constare, tribus tamen in qualibet alarum nervis, & satis robustis per longum fibris transcurrentibus, pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter pusillos & vix conspicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui *vespertilionibus* sunt proprii potius, quibus parietibus, muris, & arboribus fixi hærent.

Alarum substantia & color

Transparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internâ parte palearum est, sed obscurior, externâ caruleo, & aliquantulum rufo atque nigricante relucet. Multis quoque hæ extrâ orbiculis oblongioribus, & ovatis, quasi pavonum oculis, distinguuntur, quæ oculis nostris delectationem magis quam terrorem incutiunt.

Ossa vera in hoc sunt non spinæ ut in piscibus & serpentibus. Cutis seu corium. Totius animalis color.

Maxillarum & femorum ossa, thoracis ac caudæ vertebrae, & pleræque costæ, carne ac cute suâ denudata omnia, non spinas piscium atque serpentum simulant, sed vera quadrupedum, aut avium ossa æmulantur. *Pellis* tamen siue cutis, quæ totum animal obducitur, serpentina potius videtur, quam alterius ullius bestię, licet squamosa non multum sit. *Color* varius, præcipuus est viridis cum caruleo, subluteo, & nigricante mixtus. In dorso, & supinâ corporis parte magis virescit, sub collo, ventre, & prona parte magis flavescit. Atque hæc succincta quidem, genuina tamen, & verissima animalis huius, non à circulatorum aliquo artificiosè compositi, sed à Deo, ac Natura realiter in lucem producti, est expositio. Quod sicuti verbis in charta, ita lineamentis suis in tabella expressum, curiosi lectoris oculis, & menti exhibere volumus, idq. collibentius præstitimus, quod certissimè sciamus, à nullo Zoographo, ita exactè descriptum, atque concinnè eiusmodi *Draconem* depictum, veluti hic factum, vnumquam fuisse.

Similis & tam accurata animalis huius descriptio vix à quoquam alio est facta.

Artificiosus Draco à Calceolarij proponitur.

Prodiit nuper magnum satis opus, cum figuris pulcherrimis in æ incisis, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronensis* museo iamdudum conservantur, in quo dum verum *Draconem* nunquam forsitan scriptor vidisset, nedum habuisset, coactus fuit falsum, ut ipsemet *Calceolarius* fateatur, nobis proponere ex *Raja* pisce, à circumforaneo, nisi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monstruosum hoc animal, quod spectandum exhibetur, formam illius virulentissimi Basilisci imitari dices, verum scias, ne quid mendacij hoc nostro in Nomenclatore reperiatur, Basiliscum non esse, nec Draconem, sed esse piscem maris alumnus, Raiam nimirum leuem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Aristoteles nunquā serpentes bipedes admisisset.

Quod si ex *Aristotele* sciscitatus esses, an *Natura* vnumquam serpentem bipedem produxisset? per omnia tibi sacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri posse iurasset, hic enim, *Gaza* interprete, ipse lib. 1. cap. 5. hist. animal. scripsit: *Enimvero alijs pedes Natura dedit, alijs negavit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, ut homines ut aves, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, ut lacertæ, ut canes: aut plures ut Centipedes & apes.* *Augustinus* Niphus ad hunc locum ait, non esse alia bipeda, quam homines & aves. *Iulius Caesar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quadam pedes habent, quadam non habent, & illa quidem aut binos, ut homo & avis sola.* Rectè *Scaliger*, ita enim

enim Græcè Aristoteles loquitur. καὶ τῶν ἰχθύων τὰ μὲν δύο πόδας ἔχει οἷον ἀνθρώπος καὶ ἑπταπόδα. Erit igitur hic *Dracunculus* noster, cum homo non sit, & *Serpens* ex Aristotelis doctrina, esse nequeat, erit, inquam, ὄφεις, hoc est *avis*. Nam eodem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum ut pisces*. Idem lib. 5. hist. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent, inquit, & longo sunt corpore ut Serpentes, ut murena, ijs coitus complexu mutuo supinarum partium agitur*. Et licet hic ex aliorum sententia *Serpentibus* alas quoque dare voluerit, *pedes* tamen nusquam concessit.

Ex Aristotelis mente *Draco* noster esset potius *avis* quam *serpens*.

Quamvis enim *pedes* *lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *apedes* perpetuò dixit, separavit. Itaque 2. hist. animal. cap. 17. ait: *Genus Serpentum omnia ferè proxima lacertis, ex terrestri oviparo genere habere species, si pedes ijs demas, longitudinem addas*. Et ut demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* genere quodammodo esse, quatuor tamen his semper, veluti & *Crocodylis*, binos verò *pedes* nunquam assignavit.

Serpentes ubiq; *apedes* nō pedatos, minime bipedes *Aristoteles* statuit

Veruntamen hic aliquis Aristotelis sensum mentemq. explorare meritò posset, quomodo solam *Auem* cum *Homine bipedem* esse statuerit? Cum tamen *Vespertilio bipes* quoque sit, & *avis* tamen minimè censetur, est quidem *volucris*, sed non *avis*, hoc est ὄφεις. Aristotelis hæc, non mea doctrina est, sic enim loquitur lib. 1. hist. animal. cap. 5. *Scaligeri* versione: *Volucres autem aliæ pennis prædita sunt, ut aquila, & accipiter: aliæ earum loco membranas, ut apes, & scarabæus: aliæ corium habent, ut vulpes & vespertilio, pennatorum igitur genus avis vocatur, (ὄφεις καλέεται) reliqua duo genera unum nomen, quo dicuntur, non habuere*. *Vespertilio* igitur cum pennis careat, *avis* non erit, hoc est ὄφεις, & *bipes* tamen est, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Scaliger*: *Mirum animal, inquit, bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce utitur, in luce luce caret, cum dentibus, sine rostro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit*.

Vespertilio an *avis* sit.

Vespertilio mirum animal.

Possem & ego ad *vespertilionem*, cuius exquisitum sceleton inter alia colligatum teneo, symbolam meam conferre, nisi parergon censerem. Hoc interim reponendum illis volo, qui arguere possent, *vespertilionibus* pedum nullum usum esse, cum dixerit contrarium Aristoteles lib. 1. hist. animal. cap. 1. *Animal quod volucre tantum sit, ut piscis natatilis solummodo est, nullum novimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi possunt, unde vespertiloni etiam pedes sunt, & vitulus marinus pedes habet minutos*. *Pedes* igitur *vespertiloni* ad ingrediendum concessit *Philosophus*. Verum de *avē Paradysæ* quæ *apes* esse, & semper volare creditur, de qua noster hoc libro author etiam, nos fortè in secundo tomo disputabimus.

De *vespertilione* etiā rari aliquid author asserere posset.

Vespertilio pedibus suis utitur.

An dentur *aves* *apedes*?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem esse cum confiter, *hominem* autem dicere nefas sit, & *avis* esse nequeat, quod pennis non sit vestitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *vespertilionem* ut facias, ex Aristotelis decretis, solum restat. Atqui *vespertilio* plurima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & ut alia taceam, cutis sola reclamation, quæ in hoc est squamosa, & glabra, in *vespertilione* pilosa, &

Nescitur ferme ad quod animalium genus noster *Dracunculus* sit reducendus

sa, & villosa, qualis fermè in muribus esse solet, sic vndique sunt angustia.

At nos, ut ut Aristoteli cōtrariū id visum fuerit serpentes esse bipedes, ex diligenti tamen itinerum atque nauigationum lectione, vtriusque orbis tam occidui, quàm surgentis solis, comperimus *Dracones*, seu mauelis dicere, *Serpentes alatos*, atque *pedatos* simul, & duobus quidem solis pedibus ingredientes, non rarò visos fuisse. Huiusmodi *Dracones* memorabilis ille pirata, qui vniuersum terrarum orbē circuiuit, & in vastissimo Oceano, infinitas propemodum naues deuorauit, hoc est prædam immensam, opimamq. domū reduxit, *Draco*, inquam, iste *Anglicus*, in secunda itineris sui parte *Gallico* idiomate *Parisijs* excusa, pagina 109. quando de *Regno Congi* loquitur, hæc habet. *Ibidem* conspiciuntur etiam *animantes altitudine Arietis quæ alata sunt, quemadmodum Dracones. Caudam habent, & rostrum oblongum, pluresq. dentium ordines. Vescuntur crudis carnis duosq. tantum pedes habent. Pellis est illis rubra, viridibus & ceruleis maculis conspersa. Iisdem coloribus cernuntur ibidem chamaleontes.* Fuit autem hic *Draconi Anglo* sermo de Serpentibus, viperis, & huiusmodi venenosis ac nocentibus bestiis.

Inuenio hæc præterea in decima descriptionis *Americæ* parte, & illa quidē nauigatione, quam primā in *Pariam Americus Vespulius Florentinus* tentauit, & regionem hanc à suo nomine sicut hodieq. remanet, *Americam* appellauit. *Ibi populum quendam offendit piscationi operam dantem, & complures ibi casas Hispani conspexerunt, quas piscationem exercentes (hi populi autem qui erant ad quatuor millia conspectis Hispanis aufugerant) ac varij generis feras piscesq. elixantes atque torrentes ibidem construxerant.* Inter alia serpens alatus craticula lignæ erat impositus, qui in maximum stuporem *Hispanos* conuertit. Paulò longius progressi, in reliquis tugurijs complures eiusmodi *Serpentum* viuos offenderunt, quorum pedes vinculis alligati, fauces funibus constrictæ erant, ne quid hominibus damni inferre possent, quemadmodum *Ursis, canibus, equis, alijsq. feris capistra inijcere solemus.* Usque adeò immane tuebantur, ut abs contactu illorum prorsus *Hispani* abstinerent. In pictura, quæ hoc in libro conspicitur & bestiam hanc exprimit, pedes bini saltem appinguntur. *Petrus Bellonius* observationum suarū lib. 2. cap. 70. *Habet Ægyptus, inquit, multos præterea Serpentes, quorum non meminimus: quæ de nocentioribus dixisse satis est. Quoniam porro condita atque integra quorundam Serpentum alis & pedibus prædatorum (quos ex Arabiæ parte in Ægyptum aduolare ferunt) corpora vidimus, vnius ex ijs leonem leclorum oculis, subijcere volumus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi.* Veruntamen, ut diligentem omnem etiam curam adhibuerim, hunc *Bellonij* librum tamen de *Serpentibus* conquirere non potui, quare quæ de similibus *Draconibus* scripserit, me fugit. Hoc scio, cuius figuram in his obseruationibus suis proposuit, ad nostri *Dracunculi* imaginem proximius accedere, quàm ad aliarum vllam à nobis ex alijs authoribus, excepto *Herodoto*, alatarum.

Confimilē prorsus figurā *Ambrosius Pareus* lib. 1. depinxit. Verū quid *Dracones* sint, & vnde veniāt, nō docuit, sola illa quæ *Plinius* habet, attulit, quæ ad rē nostrā nihil faciūt, hic enim de *Dracunculo* nostro ne sōniauit quidē, verū magnos serpētes quosdā, ut supra memini, *Draconum* nomine afficere voluit. Addit *Pareus* aliū maiorem tricornem, monopodem hunc, aut multipidē dicas, haud

Dantur serpentes pedati & quidem bipedes aduersus Aristotelis decreta. Draco Anglicus celeberrimus Pirata orbis vniuersi maria nauigauit.

Americus Vespulius Florentinus in America Dracones bipedes vidit.

Bellonius depingit Dracunculum nostrum valde similem.

Huic non absimile Pareus proponit. Plinius de nostro Dracone nihil habet.

leias, vno verbo monstrosam potius quam naturalem bestiam. Hi ambo *Dracones* ab alijs omnibus animalium scriptoribus, quos ego vidi, vt delineantur, ita minimè explicantur, vt probabile valde sit, vnum scriptorem ab altero hos mutuos accepisse. Quod autem inter nostrum verum & hos discrimen intercedat, posterius paulò declarabo.

Dracones à diuersis scriptoribus idem mutui videtur propositi.

Cardanus tamen lib. 9. *Subtilit.* se nobis opponit & serpentes alis, ac pedibus priuat. Rationem hanc assignat: quia sic pernices & perniciosi maximè simul forent, quod *Natura* benignitas non permittit. *Ea de causa*, ait, *nul- lam autem venenosam Natura fecit, aut si fecit faciet, debile venenum illi erit, vt vespa, aut non magna, aut diuturna, aut non frequens & pusilla, aut in desertis locis habitabit. Manifestum est igitur ex fine ipso, cur Serpentes sine alis & pedibus sint.* Sed & finis huius rationem adduxit, quòd putauerit nimirum, venenum horum ex siccitate nimia esse siccissimæ substantiæ, quare æquum fuisse, vt cornua, ungues, ossa, & plumæ venenosorum carnibus animalium immisceretur, vt hæc sicciora ita efficerentur & nocentiora. Quæ *Scaliger* in *Exercitationibus* suis aduersus hæc disputauit, videre possunt, quibus otium commodum magis est. Ego verò eundem *Cardanum*, vel hoc ipso in loco, nō satis sibi consentanea docuisse mihi

Cardanus alas & pedes serpentibus adimit.

Rationem huius adducit.

persuadeo, quando adhuc venenosiores *Serpentes* illos, quibus ungues & cornua non carnibus immixta fuerunt, sed extremitatibus eorū adnata, scripserit: *Serpentem verò*, ait, *quicumque etiam vel in cauda ungulam vel in fronte cornu habent, immodicè sicci sunt, atque ideo perniciosissimi. Ut igitur Serpentes veneno præditi essent, pilis, plumis, cruribus, alijsq. carere debuerunt, & parum etiam bibere his necesse fuit, & ut oculi ruberent. Hac de causa nulli ferme pisces venenosi: quod si sint, siccissima parte tales sunt, vt lepores marini selle, & spinis aranei pisces.* Hæc omnia, & quæ *Scaliger* contradicit, sub incudē ad longū referre, nunc nō licet, nec libet, alio id loco fiet.

Cardanus contraria suis decretis docet.

Scaliger aduersus Cardanum.

Hoc solum pro asserendo, confirmando, & à dolis fraudibusq. omnibus eximendo *Dracunculo* nostro, ex alio *Cardani* lib. de *Rerum varietate* nempe, cap. 29. lib. 7. attulisse, & *Cardanum* nolentem volentem veritati assensum præbere debuisse, mihi sufficeret, huiusmodi prorsus, vt ego opinor, *Dracunculos* ab ipso *Parisijs* visos, qualis noster est, iam dudum fuisse. Hæc cōcepta ipsius, dicto iā loco, sunt verba. *Sed de Serpentibus alatis, dum Lutetie essem, quid viderim apud Gulielmū musicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc describam: qui cum omnes diuersis temporibus habitati essent, formæ verò eadem penitus, indicabat non fuisse commentitios: neque enim diuersi homines, eadem ad unguem, & maximè diuersis temporibus fingere possunt. Erant autem bipedes alis exiguis, vt vix volare posse crediderim. Caput paruum & Serpentum capiti simile: Color lucidus, plumæ nullæ, nec pili. Magnitudo eius, qui præcellebat alios, cuniculi. Præstitisset si confecti fuissent, alas tam grandis addere, vt posse volare existimarentur: delatos ex India constat: Dracones vulgus vocat. Hos ego, vt iam scripsi, nostro *Dracunculo* congeneres fuisse conijcio, quamuis notas omnes, quæ in nostro sunt, non expresserit *Cardanus*. Pedes verò *Draconibus* quoque *Scaliger* dedit *Exercit.* 189. *Draconibus autem crura esse, & notum est, & puerili illa esse, inquit, vt Serpentes veneno præditi essent, oportuisse eos carere cruribus propterea, pilis, plumis, & parum bibere.**

Cardanus tamen alatos & pedatos & morbo ferme similes Dracones quinque Parisijs vidit.

Scaliger quoq. pedes Draconibus concessit.

Inuenio præterea in *Gesnerianis* notis sequentia verba ex *Brodæi Miscellan.*

Zzz 3 lib. 3.

Prodeus
alati Dra-
conem in
Gallia vi-
sum esse te-
statur.
Hoc testi-
monium la-
tis est con-
tra Carda-
num.

lib. 3. cap. 1. *Esse porro Serpentes quosdam membraceis pinnis alarum instar utentes, memorie proditur: quod etate nostra ita esse compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gal-
lorum Regem Draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cum in eum inuolaret, ligone
casus: hunc multi eruditi, spectat. e. q. fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Puta-
bant autem ex transmarinis regionibus, vento pulsum, in eam provinciam emigrasse,
nam Gallia monstris eiusmodi caruit. Hic licet pedum nulla fiat mentio, volui
tamen Cardano auctoritatem hanc oculatorum testium opponere, quia præter
crura serpentibus, etiam alas ipse iniquo iure adimere conatus fuerat.*

Autor
pugnat se a
prolixitate
& arrogan-
tia.

Aurea di-
cta Seneca
& Clem.
Alexandri-
ni philoso-
phæ stu-
diosius con-
sideranda.

Hic benevolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in-
enarrandis authorum dictis accuset, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet.
*Ipforum enim dogmatum consuetas, dum inter se conferuntur, veritatem conciliat, unde
sequitur cognitio, inquit Clemens Alexandrinus. Est quidem una via veritatis,
sed in eam tanquam in fluuium, alia aliunde fluentia influunt. Et cum Seneca
meo, ad posterius, hoc regero. Non me cuiquam mancipavi, nullius nomen fero,
multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo iudico, nam illi quæque
non inuenta, sed querenda nobis reliquerunt, & inuenissent forsitan necessaria, nisi
superflua quævisissent. Multum illis temporis, verborum cavillatio eripuit, & capiosa
disputationes, quæ acumen irritum exercent. Nescimus nodos, & ambiguum signifi-
cationem verbis alligamus, deinde dissolvimus. Quare alio idem loco indignabun-
dus, in has querelas erumpit. Pudet me, in re tam seria senes ludimus. Mus syl-
laba est, mus autem caseum rodit. Puto nunc me istud non posse soluere, quod mihi ex
ista sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne
quando in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior fuero, caseum
liber comedat. Nisi forte acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem ca-
seum non rodit, mus ergo caseum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc supercilium subdu-
ximus, in hoc barbam demisimus, hoc est, quod tristes docemus & pallidi. Hæc studio-
se rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta sunt. Tempus, cuius exigua
nobis relicta est portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, sed & frugiteris
rebus impende, & cum eodem Clem. Alexandrino, nulli te sectæ addicas, Philo-
sophiam non Stoicam, non Platoniam, non Epicuream, non Aristotelicam, sed quæcum-
que ab his sectis recte dicta & facta videris, hoc totum selectum Philosophiam dicas.
Et quæcum sacris magis literis congruit, hanc toto animo exosculare.*

An Dracū-
culus hic
ad serpen-
tes perti-
neat?

Verum & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem
properemus oportet. Ad quem priusquam perveniamus, explorare operæ pre-
tium fuerit, sit ne Dracunculus noster ex Serpentum progenie oriundus? Ad hoc
quæsitum, si Aristotelis, & Plinij doctrinam sequi velis, negando, si Naturam
consultare malis, affirmando respondebis.

Ex Plinio
probat, non
ad serpen-
tes illi
attinere.
Idque eo
argumento
quia cornu
verum ha-
bet.

Cornu in primis corneum, non carneum obstat, ne Serpentem ex horum de-
cretis authorum esse credas. Quamvis enim Herodotus lib. 2. dicat: *At circa
Thebas sunt sacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, huius præditi
cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt, huic enim
Deo illos sacros esse prædicant. Et Plinius lib. 11. cap. 37. Cornua quoque reterat,
multis quidem & aquatiliū, & marinorum, & Serpentum data esse modis. Ait ta-
men, quæ verò cornua intelligantur, quadrupedum tantum generi concessa esse. Idem
Cochleis*

Cochleis ad pratentandum iter (scilicet data sunt cornua) corporea hæc sicut *cerastis* (hoc est serpentibus huius nominis) aliquando & singula. Itaque ex *Plinij* historia, habemus quidem *Serpentes cornutos*, verum non duris ossibusque, sed molli-
libus, & ut, ipse loquitur, corporeis cornibus insignitos. Noster autem *Dracunculus*, vnicam omnino corneæ, & durissimæ substantiæ, in apice capitis ge-
stat, cornu inquam verum, non *Cristam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt.
Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *unde Dracones cristatos Iu-
ba crediderit*. Et laudato iam supra loco, cum de animalibus, quæ cristas ha-
bent egisset, *Draconum enim cristas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Aristoteles autem lib. 2. *Histor. anim.* cap. 1. Cum de animalibus, quæ cor-
nua gerunt, sermonem institueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *bisulca*
quidem sola facit, ut plurimum cornigera. *Oryx* ipsi quoque *bisulcus* cum sit, non
bicornis tamen, sed vnicornis existit. Et *Asinus Indicus*, solipes non bisulcus,
monoceros est. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. Quæ autem
cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est, ait, nisi quid per translatio-
nem cornu habere dicatur: quemadmodum *Ægyptij* de *Colubris Thebanis* perhibent,
quasi aliquid illis veluti vestigium cornu exuberet. In nostro verò bipede *Drac-*
cunculo, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & translationem,
sed realem essentiam, atque existentiam, non molle, ac tenerum, sed durum &
osseum prominet. Quin & *rostri cuspis* merum quoddam cornu existit. Et
quod mireris planè, ac præter *Aristotelis* doctrinam accidisse dicas, animal hoc
nostrum superioribus incisorijs dentibus, cum iure carere debuisset, quia cor-
nigerum est, hoc tantum abest ut ita sit, ut hos etiam inferioribus comparibus
suis & correspondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit.

Hoc ipsum
ex *Aristo-
telis* do-
ctrina disci-
tur.

Hoc ipso enim, & libro & capite *Philosophus*: *Sunt alia utrimque dentata*, inquit,
alia altero dentium ordine carent. Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata utrimque
sunt, quippe quæ primoribus maxilla superioris careant dentibus. Quamquam sint non-
nulla, quæ cornibus vacent, & utrimque dentata non sint, ut *Cameli*. Non igitur
mirum est, si in *Camelo* contra Naturæ legem & *Aristotelis* regulam, hoc eue-
nit, posse ipsdem aduersari decretis *Dracunculum* etiam nostrum, qui licet cor-
niger sit, dentibus tamen nullis in superiore maxilla sit destitutus. Verum de
cornibus plura in sequente, & ultimo capite hoc nostro, ubi de *Scarabeo cornige-
ro* seu *Tauro volante* agemus, suppediabitur. Hoc interim pro more, & amo-
re meo, *Philosophiæ Tironi* meo inculcandum denuo censeo, plurima vera esse,
quæ parum sunt credibilia. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non
qualitatem. Et interdum ita perspicua est veritas, ait *Seneca*, ut eam infirmare nulla
res possit, interdum tamen est adhibenda vis veritati, ut eruat. Quod si nos quan-
doque aduersus *Veteres* hoc ipsum disputando præstamus, id non calumniandi
illos, per quos plurimum profecimus, sed ab erroribus eorum, si qui irrepsent,
iuniores tutandi sit gratia. Tantam enim, ait *Cicero*, semper potentiam veritas ha-
bit, ut nullis machinis, aut cuiusq. hominis ingenio, aut arte subverti potuerit. Et licet
in causa nullum patronum aut defensorem obtineat, tamen per seipsam defenditur.

Contra *Ari-
stotelis* de
creta cor-
niger *Drac-*
cunculus est,
& dentes
omnes ha-
bet.

Adhorta-
tio ad *Phi-
losophiæ*
studiosos.

Probat
argumento
dentium non
pertinere
ad *Serpen-
tes*.

Videamus ulterius si placet, an dentes in hoc *Dracunculo Serpentine* sint nec
ne? *Aristoteles* 2. *hist. anim.* cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus sunt*,
ait,

ait, *Serpentibus*. Scaliger ad hunc locum, *Illud nequaquam excusatur*, inquit (in-
 idq. ex di- *Gaza videlicet*) cum *Kαρχαπιδοντας* interpretatus est *exertos dentes*. Nam neque id so-
 nis Aristo- nat *vox Græca*, neque verum est, neque exerti sunt duo illi, quos longissimos tradit Pli-
 celis, nius, quanquam præ cæteris exsistent. Bene hæc Scaliger, sed ante ipsum prius hæc
 Niphus aduerterat, hæc enim in explicatione textus huius, verba eius legun-
 tur. Deinde quales sint dentes narrat (scilicet *Aristoteles*) & dicit dentes *Kαρχαπιδοντας*,
 id est serrati omnibus sunt. Nescio cur *Theodorica* (hoc est *Gaze*) translationes habent
 exertos? cum hoc sit contra sensum. Patet *Serpentes* habere dentes serratos, & non exertos.
 Est etiā contra verbum Græcum, nam *Kαρχαπιδοντας* interpretamur dentes serratos, siue
 asperos, vel inflexos, siue vallatos. Sed ambo hi tam *Augustinus Niphus*, quam *Iulius*
Cæsar Scaliger, à *Plinio* hoc ipsum discere iam olim potuerunt, qui lib. 11. cap.
 37. *Dentium tria genera*, ait, serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatum
 Plinij do- coeuntes, ne contrario occursum atterantur, ut *Serpentibus*, *Piscibus*, *Canibus*. Quales
 strina de dentibus ser- reuera in *Viperis* & alijs *Serpentibus* inueni, non erectos tamen, sed recuruos. At
 pentum. narro tibi, mi lector, *Dracunculi nostri dentes* non *Canum*, sed *Felium*, vno verbo,
Leonum dentibus simillimos esse, quibus ad vnguem comparantur. Ad quos acce-
 dunt etiam illi, qui in *Tigre* & *Lynce* videntur. Quare ne *crambem bis coctam*
 tibi apponam, & eosdem *Leoninos dentes* hic denuo repetam, depingam, atque
 enumerem, remitto te ad operis huius mei paginā quingentesimam & trigesi-
 mam, vbi sufficienter eos enarratos, atque delineatos offendes. Igitur nec den-
 tes, ut vides, *Dracunculum* *Serpentibus* associabunt, neque ad *Nicandri* *Dracones*
 pertinebit, his enim ille triplicem *dentium* ordinem hisce verbis assignauit, &
palearia appendit.

Formosa apparet species, pulchro illius ore,
Triplice conspicui se produnt ordine dentes;
Magna sub exigua scintillant lumina fronte,
Tinctaq. felle tegunt mirum palearia mentum.

Quid de *rictu* huius, de *auribus*, *collo*, *pectore*, *costis*, *ventre* dicam? *Rictus* huic be-
 stiola pro exiguitate maximus est, ut si verum est, quod *Plinius* monet, quæ il-
 lum grandem habent animalia, laniatu viuere, hunc etiam *Dracunculum* rapa-
 cem, & laniatorem dicas necesse habeas. Et quamuis haud nesciam, *Serpenti-*
 bus plurimis, adeoque *Draconibus* supra à me traditis, apertissima ora esse, ut *ceruos*
 quoque integros deuorare valeant: *Solinus* tamen cap. 32. veris *Draconibus* ri-
 ctus nequaquam magnos, sequentibus verbis attribuit. Porro veris *Draconibus*
 ora parua, & ad morsus non dehiscencia, sed *arctæ fistula*, per quas & trahunt spiritus
 & linguas exerunt. Quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, & verberare
 potius, quam rictu nocent.

Auricula præterea nulli datæ sunt *Serpentum* generi. Hoc *Plinij* est edictum,
 loco iam nuper citato. Sed *auricula*, inquit, omnibus animal duntaxat generanti-
 bus, excepto vitulo marino, atque *Delphino*, & quæ cartilaginea appellauimus, & *vipe-*
 ris. Hæc cauernas tantum habent, aurium loco, præter cartilaginea & *delphinum*, quem
 tamen audiri manifestum est, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono,
 quoniam modo audiant mirum. Simili modo *squamigeris* atque *Serpentibus*, scilicet
 cauernæ tantum ad auditum. Hæc *Plinius* more suo solito, ex *Aristotele* complauit,

idq. ex di-
 nis Aristo-
 celis.

Gaza à Sea-
 ligero re-
 prehēditur
 & bene qui-
 dem.

Plinij do-
 strina de
 dentibus ser-
 pentum.

Dracuncu-
 li nostri de-
 tes nō sūt
 serpentini,
 sed merē
 Leonini.

Draco hic
 habet rictū
 magnum.

Solinus cō-
 tra Draco-
 nibus ora
 parua attri-
 buit.

Serpētibz
 deiont au-
 riculæ.

laui, qui & ipse meritò est audiendus. Lib. 1. cap. 11. hist. animal. Eorum quæ sensum obtinent audiendi, alijs auriculae sunt, alijs desunt, meatusq. patent ipsi audiendi, ut ipsi quæ pennæ, aut cortice, squamæve integuntur. At ea quæ animal generant omnia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarijs. Vitulus ergo marinus continet manifestos, quæ audit: at delphinus audit quidem, sed nulli cauernis, quæ vicem præstent aurium. At Dracunculus noster, tantum abest, ut serpentum more auriculis careat, ut Apuleianis etiam termè pares gerat, & subrigat.

Dracunculus noster auriculas magnas habet.

Vituli marini cum vterque scriptor hic meminerit, de hoc quid mihi comperit sit, simul apponam. Nudius tertius cum Principe nostro Casio, hunc vitulum in clathris ligneis prægrandem, decem circiter pedes longum, hic Romæ visum iuimus, extra aquam (nisi quod eadem subinde perfundatur,) ultra mentes duos conseruatum, in mari Neapolitano captum, & huc perlatum. Est autem hic quartus, quem à triginta annis in VRBE vidi, & priorum omnium maximus: & is ipse planè, quem Rondeletius lib. 6. cap. 6. priori loco describit, ad posteriorisq. differentiam (qui maris Oceani est) maris Mediterranei incolam facit. Hunc Princeps diligenter depingi curauit, cuius in secundo nostro tomo, Deo fauente, mentio fiet. Quod hic innuam, aliud non habeo, nisi nos omnes miratos maximè fuisse, cum auricularum nulla, imò cauernarum, & foraminum vix vlla vestigia apparerent, per quæ vox intimius penetrare potuisset, hunc tam exactè tamen heri & magistri sui vocem audisse, & tam promptè ad hanc obedijsse, ut quoties illum Cola, cola vocitaret, hoc nomine audito, confestim toto contorto ad hunc corpore, perrexerit. Græcis βάλων à boatu, quem edit, Virgilio Phoca, alijs ferè omnibus Vitulus marinus appellatur. Hunc præcipue boatum edit, cum ipsi esca sua, hoc est, pisces monstrantur, quorum triginta & plures libræ vix singulis ei diebus sufficerent. Qui hunc circumferunt, & populo monstrant, Lupum & Draconem marinum, quàm Vitulum, appellare malunt. Draconem quidem, licet cum hoc similitudinis nihil habeat, ut nouitati pretia addant, Lupum autem, ut Rondeletius quoque refert, quia inferior maxilla lupinam refert, Vitulum verò, cum ob boatum, tum quia naribus est vitulis terrestribus affinis, & ut ego iudico, capite ipsis quoque non valde dissimilis, si auriculas haberet; reliqua non persequor.

Vitulus marinus satis magnus ab authore Romæ visus.

Hic auriculis carens exquisitè tamen audit.

Hic herus suus vocat Draconem & Lupum marinum. Cur vitulus vocetur.

Quis autem verus sit Draco & Dracunculus marinus, ego quoque eò inclino, non esse Serpentem marinum, qui Græcè ὄφις θαλάσσιος appellatur, quem errorem aliqui ex Plinio haurire potuerunt: non esse Hippocampum, quem pro Dracone Matthiolus nobis substituit: non Trachurum, quem Iouius de Piscibus Romanis agens, nobis persuadere conatur: verum esse illum, qui ὄψων Græcis antiquis, recentioribus verò Dracena, Romanis nostris hodie Tragina, Latinis & Draco marinus & Araneus nuncupatur. In harum mare controuerfiarū, plenis nunc velis inuolare mihi non est animus, adeat suadeo, si quis his studijs capitur, ut veritatem nanciscatur, 10. cap. hist. anim. aquat. Hippolyti Saluiani Medici olim Romani nostri, quod incomparabile opus, ita ingenij sui fecunditate, atque figurarum ære excusarum venustate illustrauit, ut palmā, qui in hoc stadio cucurrerunt, cursuriq. sunt, præripuerit facilè omnibus. Eòq. magis egregius ipsius cona-

Quis sit verus Draco marinus

Hippolyti Saluiani scriptoris de piscibus enco-mium.

conatus est laudandus, quòd dispendiosum quidem, aſt vtiliſſimum hoc opus à magnis etiam *Principibus* ipſi inuidendum, ſed imitandum tamen, proprijs ſumptibus, adiutrice indutriorū artificū manu, domi ſuæ edolauit, veluti filius ipſius *Gaſpar Saluianus* adhuc in viuis, & illis qui amcenioribus Muſis delectantur omnibus chariſſimus, mihiq. amiſſiſſimus, nuper nobis eſt conſtatatus.

Collum in
hoc Draco
ne autē po-
tius quam
ſerpēte re-
praſentat.
Nec coſtæ
ſerpentum
cū Draco-
ne conue-
niunt.

De *Collo Dracunculi* noſtri, quid aliud dicam? quàm quod ſupra quoque inſi-
nuauit, hoc è *thorace* ſuſum elatum, non autem rectā lineā antrorſum protra-
ctum *autem* iuſtiùs longè æmulari, quàm *Serpentem*.

De *coſtis* hoc habe. *Ariſtoteles* lib. 3. hiſt. animal. cap. 17. *Serpentibus*, ait, *coſtæ*
totidem, quot dies menſem integrum complent: ſingulis enim tricena: In vtrouis autem
Draconis noſtri latere, quatuordecim *coſtas* inuenio, quibus ſi duas addas *clauiculas*,
habebis tricenarium numerum, erit igitur *ſerpens*. Bene habet. At-
tamen exiſtimo ego, *Ariſtotelem* in quouis latere voluiſſe tot *coſtas*, quot dies
ſunt in menſe, atque ſic omnes ſexaginta eſſent. Hoc ex capite 15. lib. 1. hiſt.
anim. eruo. *Dorſum pone pectus eſt*, cuius partes *ſcapulæ*, & *ſpina*, infraq. è regione
ventris, *lumbi* habentur, communes autem partis ſuperioris, inferiorisq. *coſta octona*,
nam de hominibus gentis *turdulorum* (*Scaliger* legit *lygniorum*, *lygnior* enim *Ariſto-
teles* habet, alij *Ligurum*) quos *ſeptenis coſtis* ferunt creari, nullius idonei authoris teſti-
monio conſtat. Recenſet igitur *Ariſtot.* non vtrorumque, ſed ſingulorum tan-
tū laterum *coſtas*, quomodo enim omnes hominis *coſtæ octonæ* ſaltem
eſſent?

Probè *Ariſtotelē* *Plinius* imitatus eſt lib. 21. cap. 37. *Pectus*, ait, hoc eſt *oſſa* (alij le-
gunt *coſtas*) *præcordijs* & *vitalibus* natura circundedit, at *ventri* quem neceſſe erat in-
creſcere, ademit, nulli animalium circa *ventrem* *oſſa*: *Pectus* homini tantum latum, reli-
quis carinatum, volucris magis: & inter eas aquaticis maximè. *Coſta* homini tantum
octona, ſuius *dena*, cornigeris *tredecim*, ſerpentibus *triginta*. *Dalecampius* ad hunc
locum hoc optimè animaduertit. Lego verò *coſtæ* homini tantum *duodena*, niſi
fortè *ſuperiores* (quæ excuſatio in *Ariſtotele* forſan quoque locum habebit) *octo-
nas* tantum intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor ſpurys.

In Draco-
ne hoc co-
ſtæ non in
pectore lo-
cū, ſed in
ventre etiā
inferiore
exiſtunt.

Verū, & alia ex hoc *Pliniano* loco animaduerſio ſuboritur, cum ait: Nulli
animalium circa *ventrem* *oſſa*. Quam legem dudum prius *Ariſtoteles* decreue-
rat, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7. his conceptis verbis: *Pectus* etiam *coſtis* impoſitum eſt,
quæ quidem aduerſæ inter ſe coeant, cum reliquæ breuioribus ſint, quàm ut ſacere idem
queant, nullum enim animal eſt, quod circa *ventrem* *os* habeat. Paulo aliter hæc
vertit *Scaliger*, ſed quæ id, quod nos intendimus, non mutant. Aſt noſtro in
animali certiffimum eſt, dictas vtrimque quatuordecim *coſtas*, non *pectus* lo-
lummodo regione comprehenſas, ſed per *ventrem inferiorem* quoque diſpoſitas,
uſque ad *os ſacrum*, ubi *coccyx* & *cauda* incipit, pertingere, & has quidem, ve-
ra *oſſa*, non *ſpina*s quales in piſcibus ſunt, apparere, & eſſe, ſole metidiano cla-
rius patet.

Determina-
tur ad ſer-
pentes po-
tius quam
alia anima-
lia Draco-
nem eſſe
referendū.

Hiſtamen omnibus modò allatis obiectionibus non obſtantibus, & haud
quicquam proficientibus, ſi quis me iudice, decernendum iubeat, ad quod-
nam animalium genus *Dracunculum* reducendum cenſeam? Ego inter *Ser-
pentes* potiùs, quàm vlla alia in ſpecie animalium ipſi remanendum iudico.
Hoc

Hoc enim mihi concedat æquissimus lector, nullus dubito, tam insigni-
bus instructum membris, tam varijs ornatum organis animal, ex *putredine* mi-
nimè emergere potuisse. Ex *verme* etiam quòd oriatur, vix est probabile, ex
quo igitur excludatur, aut *viuum* è matre sua euascatur oportet.

Rationes
huius de-
creti.

Ovipara autem vel *exanguia* sunt, vel *sanguinem participantia*. Illa aut mollia,
testacea, crustacea vel insecta sunt: nullum ex his, *Draco* est. *Sanguinea* autem
ovipara vel volant, vel natant, vel incedunt. *Volatilia* solæ *aves* sunt, quæ non
sufficit, quod alas ad volandum possideant, sed plumis insuper ac pennis vesti-
ri necesse habent, horum in *Dracunculo* nihil est. *Natatilia* omnia *pisces* sunt,
vel *Serpentes* etiam *natrices* dictæ, verùm hæc omnia pedibus nullis egent, nisi
amphibia sint. *Ovipara terrestria*, vel *pedata*, hoc est sine pedibus, vt *Serpentes*,
sunt, vel *pedata*, eaq. quadrupeda, quæ cum *Serpentibus* plurima communia ha-
bent, & pleraq. sunt *amphibia*. Sunt tamen ex aquaticis hisce aliqua, quæ ouum
quidem intra se generant, & ex hoc postea factum viuum edunt, quòd & *vipe-
ra* cum paucis quibusdam *Serpentibus* molitur.

Diuisio ani-
malium.

Inter *viuipara* solus *vespertilio* volat, reliqua incedunt omnia. Iam autem su-
prà probauimus, *Dracunculum* non esse *vespertilionem*, cum *cutis* obstet, quæ *Ser-
pentis* est in *Dracone*, *muris* verò est in *vespertilione*. Addo caudam in *Dracun-
culo* longam, in *vespertilione* viuo vix visibilem, in sceletto tamen, carne probè de-
nudato, satis conspicuam.

Concludi-
dicitur dra-
conem hunc
esse serpē-
tem.

Iam autem quid indè incommodi nascetur, si dicamus *Dracunculum* esse
Serpentem pedatum, adeòq. *bipedem* & *alatum*? licet Aristoteles hunc nusquam
viderit, auditione nunquam acceperit, & in rerum natura haud esse crediderit,
neque ideo etiam descripserit? At inquires, hoc implicat omnino contradictio-
nem quandam, scilicet *Serpentem* appellari, qui non serpat, sed volet, atque pe-
dester, auium instar ingrediatur.

Nec obstat
quod hoc
fortè Ari-
stotelis do-
ctrinæ ad-
uerferur.
Obiectio.

Hunc igitur per me licebit, vt lubet, voces, & nouæ animalis formæ, no-
tum, si placet, nomen affingas, ego non moror. Nam reuera etiam ad Serpen-
tes potius, quàm ad quadrupeda animalia perfectiora, *lacerti* pertinent, licet
pedibus quatuor incedant. Et quid mirabilius est, quàm *pisces* natare, & volu-
tres simul esse? quod in *Miluo* nostro, *Hirundine marina*, quarum mihi vna est
latissimis membranis alis, & piscibus illis *Indicis*, quos Hispani *Boladores* ap-
pellant, quotidiana experientia testatur. Quid si igitur *Dracunculus* serpat,
incedat, & volet, si opus fuerit, an hoc absurdum existimemus? Volare autem
illum, tot præclaris scriptorum veterum, ac recentiorum testimonijs, iam supra
adstruximus. Hoc tantum adiungo, qui nobis hunc *Draconem* depingunt, sole-
re alis erectis id facere, atque vt *pinne*, & oræ extremæ non caudam versus re-
spiciant, quemadmodum in nostro reuera videre est, sed sursum erigantur,
eundem delineare. Quod an reipsa inter volandum ita eueniat, an ex picto-
rum potius excogitatione hoc ortum duxerit? anxius valde adhuc hæreo.

Responsio.

Rationes
pro opinio-
ne autho-
ris.

Quæ sit dif-
ferentia po-
situræ ala-
rum in ve-
ro & picto
comunitur
Dracone.

Huiusmodi *Draco* alis ita extentis, & in altum sublatis, *Aquile* subiectus, ar-
ma gentilitia decorabat PAVLI V. P. O. M. Hunc cum *Draconem* *Scipio*
Card. *Burghesius* PAVLI Nepos, in prædio suburbano suo, quod extra *Portam*
Pinciam amœnissimum, raræq. artis statuis, atque picturis ornatissimum extru-
xit,

Pauli V. ar-
ma gentili-
tia Draco-
nem habet.

De hoc
Dracone
Card. Mas-
sei Barbe-
rini erudi-
tissimi car-
men.

xit, *Viridarij* eiusdem frontispicio præfixisset, lusit in hunc olim Epigrammate eruditissimo & venustissimo, tum Cardinalis *Maffæus Barberinus*, nunc & ipse *Sum. Pontifex*, & *Optimus Princeps* VRBANVS VIII. quod ex pluribus ipsius poematis, immortalis gloriæ dignissimis deprompsi, ut lectorem meum exhilararem, atque post amarissimum, tot *Serpentum* & *Draconum* fel, eidem (bono tamen animo) à me hætenus pleno poculo propinatum, dulcissimo *Apum mel- le* refocillarem, hic iure subijcere debui.

Draco Aereus in Fronte Laureti in Virid. Ill. C. Burghesij.

*Non sedeo custos, adsito venientibus hospes,
Non magis hæc Domino, quam tibi villa patet.
Hic requiem captare licet, passimq. vagari,
Aëris hic haustu liberiore frui.
Nec species animum turbet metuenda Draconis,
Non ego, quæ flammis Hydra perempta, cadat.
Non ego sum Python, seriant quem spicula, lauros
Ecce mihi credit Cynthius ipse suas.*

In qua or-
bis parte
tales Dra-
cunculi na-
scantur.

Arabia his
patria est.

Cur Car-
danus hos
Indicos vo-
cauit.

Aestima-
mus ple-
runque ma-
gis exter-
na quam
nostra.

An hic Dra-
cunculus na-
turaliter
maior esse
possit.

Non vide-
tur multo
gravior de-
bere esse.

Porro si quis ex me sciscitetur, quæ huic *Dracunculo* sit patria, quique penates? respondeo ex coniectura quidem, sed probabilissima, hunc non esse *America-num*, non *Europæum*, non *Africanum*, sed *Asiaticum*, & quidem *Arabicum* indigenam, *Bellonius* enim, quem supra adduxi, ait, se tales in *Ægypto* vidisse *Dracones*, quos ex *Arabia* parte, in illam aduolare narrabant.

Congruunt hæc mirè cum illis, quæ ex *Herodoto* in hunc sensum attulimus, utcumque *Plinius* fabulatorem hunc nominet, quo nomine & ipsemet apud non paucos inclaruit. Figurà siquidem, quam *Bellonius* nobis exhibet in suo *Dracunculo*, si non proximè omnino, prope tamen ad nostrum accedit, veluti utriusque iconem consideranti palam fiet. Huius farinæ & formæ sunt illi quinque *Dracunculi*, quos *Cardanus* se *Lutetia* vidisse meminit, qui licet hos ex *Indijs* allatos suspicatus sit, parum refert, solemus etiam nos hodie plerasque res exoticas, prius haud nobis visas *Indianas* appellare, quòd *Indiarum* nomen, incogniti Orbis, & mirabilium rerum plerunq. nobis memoriam retrahit. Et omnia quasi ex longinquis allata locis, vel magna credimus extollimusque, quia parui sumus, cum multis rebus non ex natura sua, sed ex humilitate nostra magnitudo accedat: vel incredibilia ducimus, quia rara & exotica sunt, cum quotidiana, licet maximè mirabilia negligamus. Adcò naturale est magis noua, quam magna mirari. Et quid, si etiam aliqua à communi naturæ lege, quandoque exorbitent? non ideo confestim sunt explodenda, ignorat enim *Natura potentiam*, qui illi non putat aliquando licere, nisi quod sapius facit.

Si quis præterea me interroget, an pullum hunc existimem, fuisse alicuius magni *Draconis*? An verò naturalis hæc corporis sui magnitudo, & constitutio fuerit? Ego quouis deposito pignore, certare ausim, vel veram hanc corporis proportionem esse, vel certè paulò maiorem saltè existere debere. *Bellonius* nec magnū, nec paruum dixit, cum tamen, ut ex icone ipsius patet, nostro congener, & similis fuerit, credi etiam fas est, paruum fuisse, quoniam ex quinque istis,

istis, nostro & *Belloniano*, similibus, maximus eorum ad *Cuniculi* saltē, parui animalis, longitudinem & altitudinem accessit, quos *Cardanus Parisijs* obseruauerat. Hoc aliā confirmo coniecturā, quoniam *Herodotus* ait, *alis esse Vespertilionum* illos *Dracunculos*, qui ex *Arabia* in *Aegyptum* conuolant, & ibi ab auibus *Ibidibus* seu *Ibibus* nō maioribus, ut reor quā *Ciconia* sunt impetuntur, debellantur ac trucidantur, parui igitur hi *Dracones* fuerint. Roboratur hoc ipsum aliā quādam ab experimentis anatomicis desumptā ratione, quæ hæc est: Omnia ossa, quæ hic detecta cernuntur, vetuli, nō iuuentuli animalis sunt, quæ albissima, durissima, siccissima esse conspicias, cum, si tenellorum fœtuum sint, ossa post mortē celerimē denigrentur, contabescant, & computrescant, hoc in alijs animalibus sæpē expertus fui. Argumento insuper irrefragabili, hoc comprobauero, ex dentibus, qui integri, perfectissimiq. hic omnes comparent, quod in recentissimō pullo haudquaquam eveniret.

Ratio huius prima ex Herodoto affertur.

Secunda ab ossium natura.

Tertia à dentibus petita.

Quæ si ita se habeant, ut ego mihi persuadeo, non erit hic noster immanium illorum filius *Draconum*, in quorum, ut supra ex *Strabone* memini, dorso & tergoribus herba innascuntur. *Bustamantinus* lib. de rept. sac. script. lepidē profectō de plantis hisce philosophatur, vult enim *Dracontem* & *Dracunculum* herbas, ita vocatas esse, quod ex *Draconum* substantia vitam & vigorem nanciscantur, conseruent etiam per semen terræ immissum, conceptam ex *Dracone* virulaginem, & corrosiuam suam acrimoniam, atque colorem luridum, varium, & horrendum, quem *Dracontæ* fustis ostendat, ideoq. senectam magis *Serpentis* alicuius illum, quā plantam representare. Huic similiter animali deberi, vult, plantā, quæ *Sanguis Draconis* vocatur, quod sanguine *Draconis* cū prius fuerit nutrita, eundem postea colorem auulsa licet, & terræ cōmissa rediuuium in filijs plantis, rubicundū ac floridum imitetur, iterumq. producat. *Folijis* imō *Draconem*, inquit, *sculptum formā & effigie tenent exorta illa, dictū mirabile nimis, norunt Indi Hispanie nouæ, & nos vidimus, communiter plantis aduectis, & 2. lib. 7. cap. hist. Indiar. occident. inuisitur. Hæc enim planta altissimas radices immittit, pertingentes intima vasa seminaria animantis huius, lumbis adnata, per quos seminis ductus decurrunt, semen ut trahere possint formatum, prolificum, efficere potens *Draconem verum*, formetq. ut illum folijs primo: *Draconibus inserta ortu acceptā virtute: seruataq. imposterum terra commissa, loco fruticis, quæ nullum alium fructum gerunt unquam, quā folijs *Draconem* efformatum (mirabile satis!)**

Non est ex genere illorum ingentium *Draconum*, in quorum dorso herba nascuntur. De his herbis curiosa *Bustamanti* philosophia.

Quomodo plantæ sanguis *Draconis* consideratur. Quare effigies *Draconis* in huius folijs insculpta videatur, mira speculatio.

Hæc si cui rationes philosophicæ placent, acceptet eas, sine meo periculo, ego hic tantisper iudicium suspendo, & scepticum ago. Interea non possum intermittere, quin *Nicolai Monardis* ipsissima de *Sanguine Draconis*, herbā nempe ita appellatā, & fructu *Draconis* effigiem representante, huc verba adducam, quæ cum *Bustamantino* non viquequaque concordant.

Quid de herba hæc sanguinis *Draconis* *Monardes* commētaus fuerit.

Hic igitur cap. 38. fructum arboris describens, *lachrymam* illam fundentis quæ *Sanguis Draconis* dicitur: *Est autem*, inquit, *hic fructus admirandus, nam sublata, quæ integitur pelle, illicō Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, ut à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur: collo oblongo, ore hiantē, spinā aculeis horridā, caudā oblongā, & pedibus conspicuis. Ab eo fructu denominationem procul dubio sumpsit arbor & eius lachryma, quæ ex illa, per incisionem legitur, quā ex*

(*arthagine Peruana selectissimam aduehunt, unde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorabant. Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui facile incidi potest. Ea vuln- rata, liquor ille effluit, quem sanguinem Draconis in lachryma dicunt, ab eo differens, quem sanguinem in pane vocant, quod in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.* Haftenus *Monardes*. *Carolus Clusius* annotationem hanc sub- dit, sibi ab hortulano Regis Hispaniarum missos fuisse fructus quosdam nomine *Dragonatis*, qui *Bruxella* terra commissi prodierint, folijs *Iridis* oblongis, viridibus, per oras ru- bris. Fructus *Cerasi* magnitudine fuisse, sed pelle sublatà, animalis nulla, nedum *Dra- cunculi* effigies visa fuit. Verum de hac re innotescet fortasse nobis aliquid cer- tius cum secundo tomo manum admouerimus; interea non putamus præter in- stitutum nos egisse, si admirabili huic animali, admirabiliorem plantam sub- iunxerimus, lectoriq. ansam præbuerimus, laudandi *DEVM*, *Naturæ* *Domini*, qui pro bonitate sua, tam admiranda, & vix ab intellectu nostro compre- hensibilia opera creare, nobisq. contemplanda, & fruenda donare voluit.

Quid de
eadem pla-
ta Carolus
Clusius di-
cat.

Hec omnia
dubium
plena alio
loco excu-
tientur.
Omnipotē-
tia Dei su-
spicienda &
laudanda.

An Draco-
nes veneni
habeant?

Res dubia
apud au-
thores.

Plinius ri-
diculosa re-
media ex
Draconi-
bus petit.

Antiquita-
tum studio-
sis etiā ef-
fer nūc sa-
tisfaciendū.

Dracones
cohortium
bellicarum
erant apud
Romanos
insignia.
Erant quo-
que vario-
rum genti-
lium Deo-
rum simu-
lacræ.
Plurima a-
lia de his
dici possēt

De *venenis* nunc & *remedijs*, quæ à *Draconibus* desumuntur, aliquid coroni- dis loco adiungendum esset, at *Plinius* lib. 28. cap. 4. *Draco non habet venenum*, ait. Cui *Aëtius* adstipulatur: aliqui aërem tamen à *Draconibus* infici memine- runt. Hoc alteri ad meteora retulerunt, *Dracones*, inquam, ignitos atque volan- tes. Quidam hæc ita conciliant, vt dicant ex sua natura innoxios esse, hinc *Luca- nus* eos *innoxia numina terris* proclamat, pro locorum verò constitutione noxios fieri, quare idem *pestiferos ardens* facit *Africa*, inquit. Verum & hæc regula fallit.

Et quoniam potior veterum authorum pars existimat, morsus magis à *Dra- conibus* impressos timendos esse, quàm venenum illatum nocere, ideo de antido- tis quoque parum solliciti fuerunt. Quæ autem ex *Draconibus* remedia, alijs utilia malis petantur, ex *Plinio* colligantur, quæ absque risu non legi. *Caput Draconis* nempe ianuarum limini subditum, fortunatam domum facere. *Oculos* huius in- ueteratos, cum melle tritos, humanis inunctos, ab imaginum nocturnarum pa- uore, homines immunes reddere. *Cordis* pigritudinem conferre iudiciorum- victoriæ. *Dentes*, mites præstare dominos, potestatesq. exorabiles. *Hæc credat Iudeus Apella, non ego.*

Nunc quicquam superesse amplius non video, nisi hoc vnicum, vt illis nem- pe etiam gratificarer, qui amœnioribus litant *Musis*, & aliquid, quod antiquita- tum amatores quoque delectatione afficeret, in medium adducerem, & in pri- mis quidem, de *Draconibus* commentarer, scriberemq. qui *insignia* erant *cohor- tium Romanarum*, & à *Draconarijs* ad prælium ferebantur, qui hastis illos illiga- bant, vasto hiatu, & caudarum voluminibus tremendos. De *simulacris* deinde dicerem, quibus varij gentilium *Dij Draconum* effigie efformabantur, veluti *Apollo*, *Mercurius*, *Minerva*, *Æsculapius*, *Serapis*, *Ianus* alijsq. & quinam horum, metamorphosi quadam in *Dracones* mutati falsò credebantur. De fabuloso etiam *Dracone hortorum Hesperidum custode*, ab *Ouidio* depicto,

Qui *crista*, *linguisq. tribus præsignis*, & *uncis*

Dentibus horrendus, *custos erat arboris aureæ.*

De *auspicijs* itidem, *prodigijs*, *ostentis*, *portentis*, *diuinationibus*, *oraculis*, *cultu* etiam

ac *venerationibus*, ab antiquis huic bestiae exhibitis, & si quae alia sunt, quae veterum loca. authorum obscuriora, quando *Draconum* meminerunt, illustrare poterunt. *Nobis qui Musas colimus seueriores*, & tristibus agrotantium querelis plerumq. aurem accommodamus, aut necessarijs crebro negotijs occupamur, non licet esse tam felicibus, vt in hac amcenissima *Musarum* vireta, nisi per diuerticula subinde quaedam, & furtim quasi exspatiari valeamus, quamuis id maxime libeat. Quare haec amicis meis commendo, non quibus otij quidem plus sit, quam mihi, sed qui tanto me interuallo in humanioribus literis, historiarum peritiâ, & antiquitatum indagine anteuertunt, quando ego ipsos desiderio assequi, quod maximum est, anhelō. Hi sunt illustres viri *Gaspar Scioppius*, *Confiliarius Regius*, qui sua laude iam claret, mea non eget, quem ego seculi nostri lapidem *lydium* lingua latina iure appellare soleo. *Hieronymus* deinde *Aleander Card. Barberino* nostro, à secretioribus latinis epistolis, quem alio elogio iam non decorabo, quam eodem, quo *VRBANO VIII.* illum idem *Scioppius*, in suo virorum eruditorum indiculo, his iamdudum verbis laudauit: *Hieronymus Aleander Iuriconsultus, & Poëta politissimus, gracè & latinè bene doctus, & antiquitatum Ecclesiasticarum, & secularium non paucis gnarus.* *Lucas* praeterea *Holsenius* *Germanus*, eiusdem *Cardinalis* familiaris, qui praeter linguas *Græcam & Latinam*, quas elegantissimè scribit, & vtriusque nunc opuscula sub praelo habet, in *Cosmographia* adeò excellit, vt sibi vix vllum iam parem habeat. *Petrus Paulus Rubenius* demum, *Antiquitatum* in marmore, & ære comus ac promus, qui & ipse *Germanus*, cum fratre *Philippo* libris editis claro, ambo olim *Lipsij* discipuli, digni ipsius Cathedrae successores esse poterunt. Sed & in hoc quoque rarissimæ fortunæ *Petrus Paulus* exemplum est insigne, quod arte pingendi, per *Germaniam*, *Belgium*, *Italiam*, *Galliam*, *Angliam* & *Hispaniam* adeò inclaruerit, vt viginti circiter annorum spatio *Antuerpiæ* sibi, vltra ducenta aureorum millia, ex hac ipsa nutricula sua lucri fecerit. Hunc cum olim *Romæ* pleuritide grauiter laborantem, per *DEI* gratiam, sanitati restituissem, *Gallum* mihi depinxit gallinaceum, cui iocosa hæc verba, erudita tamen subscripsit.

Authoris
excusatio
cur his im-
morari nō
possit.

Amicis suis
hæc se lo-
gè doctio-
ribus relin-
quit.
Gaspari
Scioppio.

Hierony-
mo Alean-
dro.

Lucæ Hol-
stenio.

Petro Pau-
lo Rube-
nio.

PRO SALUTE

V. C. Ioanni Fabro M. D.

Aesculapio meo,

olim damnatus

L. M. vorum soluo.

Verum quoque effigiem meam mihi simillimam, in magna tabula, coloribus expressit, quæ ob artis præstantiam magni à pictoribus æstimatur.

Atque sic cum Bono DEO ad finem optatum tandem peruenimus, quem *Serpentibus & Dracunculo* feliciter imponimus. Restant adhuc nobis duo *Scarabei Mexicani*, quos leui brachio perstringemus, & tandem hoc opus nostrum, æquissimo curiosi lectoris iudicio commitemus.

T E M O L I N

T E M O L I N I C H C A T Z I N.

*Scarabæus Mexicanus unicornis.**Scarabæus Mexicanus bicornis.*

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

QVÆ & qualia hæc sint animalia, si quis vnquam *Scarabæos* nostrates domesticos, pratenses, aut sylvestres est contemplatus, non amplius in hoc dubio hæsitabit. *Scarabæi* sunt, & quidem *Mexicani*, nigri coloris ambo, & quod in his iconibus album apparere vides, id totum castanei ad rubicundum vergentis coloris esse scias, quem *pedes* sex in ytroque animali pilis refertissimi probe æmulantur. In prioribus pedibus distincti *quatuor unguiculi*, seu digituli veriùs conspiciuntur, & vnus in medio radij, calcaris instar appositus. *Unicornis* est *primus* *Scarabæus* cuius recuruum è capite enatum cornu retrò flectitur. Ad huius radicem & ad capitis simul cum reliquo corpore connexionem lusit Natura, triplicem figuram semicircularem appingens. *Alter* duo cornua gerit *taurorum* more, & prorsum quidem protensa, ramis nullis exasperata, verùm interna eorum parte fibrosis complusculis excrecentijs, vt pictura indicat, ornata. Inter duo hæc cornicula, è medio capite cuspis quidam protuberat, cornu tamen minimè est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Casus ali-
quando ar-
tem supe-
rat.

CAsu profectò non pauca quandoque, quàm consilium efficere potuisset, eueniunt meliora, perfectioraque. Sic, vt *Plutarchus* author est, pictor ille, cum equi *spumantia labra* arte & penicillo imitari haud posset, spongia varijs imbuta coloribus in equos coniecta, fortuitò expressit, quod ingenium subministrare nequibat. In *Corinthiaco* pulcherrimo are efficiundo, similiter casus lusit.

Mihi hic idem contingere animaduerto, appositissime enim *Scarabeus* ultimum operis mei animal existens, *Draconem* subsequitur, cuius tractationem satis longam, extra limites etiam meos, & animalia Mexicana institueram. Siquidem tam conformiter *Draco* atque *Scarabeus* inter se congruunt, ita à concordantibus veteribus pro vno eodemq. falso numine culti fuerunt, ut ambos hos dixeris, non discrepantia esse animalia, sed gemellos prorsus ab eadem matre progenitos fratres. Voluerunt enim ethnici illi, scientiâ veri Dei orbati, *Solem* tam à *Scarabeo*, quam *Dracone* significari, horum imaginibus eundem representari & honorari. *Macrobius Saturnali* lib. 1. cap. 19. In *Mercurio solem coli*, inquit, etiam ex caduceo claret, quod *Aegyptij* in specie *Draconum maris* & *feminae coniunctorum* figurauerunt *Mercurio consecrandum*. Et quoniam *caelum*, *Sol* & *Luna* ad generationem maximè faciunt, ad quam summopere *Amor* requiritur, hinc osculum in duobus *Draconibus* caduceum amplexantibus additum fuit. *Necessitas* quoque horum *Draconum* nodo subindicatur.

Casu accidit ut *Draconem* *Scarabeus* sequatur, sed bene satis. *Draco* & *Scarabeus* pro eodem falso Deo olim colebantur. *Draco* pro Sole celebratur.

Pinnae adiectæ sunt, quæ principis huius fideris velocitatem demonstrant. Ad huiusmodi, ait idem *Macrobius*, argumenta *Draconum* præcipue volumen lectum est, propter iter utriusque sideris flexuosum. Atque hinc est, quod simulacris *Æsculapij* & salutis *Draco* subiungitur: quod hi ad *Solis* naturam *Lunæq.* referuntur. Et est *Æsculapinus* vis salutis de substantia *Solis*, subueniens animis, corporibusq. mortalium. *Salus* autem naturæ *Lunaris* effectus est: quo animantium corpora iuvantur, à salutifero firmata temperamento.

De *Scarabeo* similiter non desunt testimonia, nam *Plinius* lib. 30. cap. 11. Propter *Scarabeum*, inquit, qui pilulas voluit, *Aegypti* magna pars *Scarabeos* inter numina colit, curiosa *Apionis* interpretatione, qua colligat, *Solis* operum similitudinem huic animali inesse ad excusandos gentis suæ ritus. *Diogenes Laërtius* præterea in proœmio suo, hanc de *Dijis* & iustitia philosophiam *Aegyptiorum* fuisse scribit, ut materiam dicerent principium ex qua quatuor essent discreta postmodum elementa, tum animalia quædam effecta, Deos esse *Solem* & *Lunam*, quorum hæc *Isis*, ille *Osiris* appellaretur, & *Scarabæi* *Draconis*, aliorumq. animalium nomine obscure significarentur.

Scarabeum pro *Sole* similiter *Aegyptij* venerabatur.

Cur autem pro *Sole* *Scarabeum* coluerint, docet nos *Plutarchus* opusculo suo de *Iside* & *Osiride*. Iam *aspidem*, inquit, *mustelam*, & *Scarabeum* colunt, in quibus imagines quasdam obscuras sibi, sicut in radijs *Solis* *Deorum* potentie considerant. Siquidem *Scarabeorum* genus feminæ carere aiunt: *Mares* omnes emittere semen in materiam, quæ fingitur in globum eamq. voluunt aduerso gradu propellentes, ut videtur cælum *Sol*, dum ipse ab Occidente in Orientem conuertitur, in contrarium contorquere.

Huius ratio à *Plutarcho* attestatur.

Accedit huc, nescio quæ alia congruentiæ ratio, ultimarum horum animalium quæ agmen claudunt, cū primo à quo librum meum auspicatus fui, cum *Cane*, inquam, qui & ipse ab *Aegyptijs* olim adorabatur.

Primum huius libri animal, canis nempe habet etiam quid simile cum ultimo *Scarabeo* nimirum.

Dracone demum ex eodem *Macrobij* lib. cap. 9. *Ianum* quoque adumbrabant, siue per hunc *Solem* demonstrare vellent veteres, & ideo geminum pingebant, quasi utriusque ianuæ cælestis potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat: siue *Mundum* potius innuere cuperent. *Ianumq.* ab eundo dictum (verba sunt *Macrobij*) quod *Mundus* semper eat, dum in orbem voluitur: & ex se initium faciens, in se refertur. Vnde *Cornificius Ethym.* lib. 3. *Cicero*, inquit, non *Ianum*, sed *Eanum*

Draco non pro *Sole* tantum, sed pro mundo etiam sumebatur.

nominat, ab eundo. Hinc & Phœnices in sacris imaginem eius exprimentes, Draconem finxerunt in orbem redactum, caudamq. suam deuorantem, ut appareat, mundum & ex seipso ali, & in se reuolui.

Draco &
Scarabeus
huius ope-
ris nostri
finem figu-
rant.

Draconis itaque tam peripherica figura, quàm *Scarabei* globus, in quibus neque principiū, neque finis cernitur, completū nostrum opus denunciabunt. Aut si terminus vltimus, atque initium in his appareat, finem nobis à principio feliciter huc lapsum denotabunt, & coronidem diu nobis optatam, diutissimè ab alijs expectatam, libro huic nostro laborioso saltem & curiolo, si non docto & ingenioso, faustis sub auspicijs Barberinis, impositam tandem fuisse contestabuntur.

Recensetur
absurdi
antiquorū
Dij

Si quis præterea nouisse exoptet, quantā animorum insipientiā, & quā absurdas res antiquitas coluerit, is calcem adeat librorum omnigenā eruditione refertissimorum *Alexandri ab Alexandro*, reperiet ibi, mirabitur & detestabitur, inauditas superstitiones & nefanda gentiliū sacrificia, quibus res absurdissimas honorabant & pro Dijs venerabantur. Non inquam *Dracones* solos & *Scarabeos*, sed *testudines* quoque, *hircos*, *lupos*, *boves*, *vaccas*, *cercopithecos*, *crocodilos*, *ibides*, *feles*. Atque ut de celo, astris & elementis nihil dicam, res abiectissimas alias, & inanimatas, eodem numero, & cultu habuerunt, ut *hastas*, seu ligna corticibus suis delibrata (vnde *Romani* antiquissimi singulis Deorum simulacris hastas dabant) *arbores*, *enses*, *ventos*, *montes*, *colles marinos* & *meandros*, vilia horum *olera* insuper, ut superius diximus.

Verū antilogio hoc misso, audiamus si libet, quæ *Fr. Gregorius de Boluvar* noster, de *Scarabeo Mexicano* mihi scripta reliquit, hæc autem ex *Hispanico* idiomate translata ita Latine sonant:

Fr. Greg.
de Boluvar
hanc Scar-
abei noui
orbis de-
scriptionē
authori de-
dit.
Prima spe-
cies unicor-
nis.
Ale qua-
tuor.
Caput ma-
gnum.

Scarabeus linguā *Peruanā Acatanac* vocatur, in vna ex duabus speciebus cornu in superiore capitis parte erumpit, retròq. æqualiter vertitur, cuius acumen ad humeros fertur. Habet *sex pedes* cum multis vnguibus in quolibet pede fortibus, & incuruis. *Ale* sunt quatuor, subtilis atque transparentis telæ siue substantiæ, quarum duas bene inuolutas, & vndequaque custoditas inferiore & intimiore sede tenet, reliquæ duæ pro tegumentis, ac munimentis eisdem inserviunt, duræ hæ admodum sunt & nigræ. *Caput* proportionem totius non seruat, hoc enim æquè magnum est, atque medietas vniuersi corporis, totumq. coopertum est, eodem duro cortice seu corio, siue crustam appellari malis. Quando *volat*, maiorem strepitum ac murmur edit, quàm rota alicuius currus, non vngvine perlita. *Damnosum* & fastidiosum est animal, quandoquidem eò volatum præcipuè dirigit, vbi lumen accensum videt, huic vbi appropinquat, vel extinguit, vel in terram illud deijcit, atque ita, quousque non interfectum, aut expulsum fuerit, haud sine timore perferri potest.

Streptus
in volatu.

Secunda
species bi-
cornis.

Secunda species eiusdem naturæ & magnitudinis cum priore est, nisi quòd duo habeat cornua antrorsū porrecta, & cuspidibus siue extremitatibus suis sibi opposita. Crustam adeptum est, siue tegumenta sua veluti *encausto* quodam ressellata, adeoq. venusta sunt nonnulla, ut cum quouis viridi certare *smaragdo* valeant. Obtinet præterea *cingulum* iustæ æqualitatis, circa alarum iuncturas, luteoli coloris. Qui naturalium rerū indagandis proprietatibus student, magnos in his

Crustā ha-
bet coloris
pulcherri-
mū.

in his *Scarabæis* abusus committunt, quandoquidem, ut horum in volando strepitum ac rumorem perceperunt, statim aliquam nouitatem prædicunt, & subito, atque alicui eorum aliquis vicinior factus fuerit, aut in ipsum volitando impetum fecerit, bona vel mala eidem noua denunciant. Quin his vtuntur quoque pro fascinationis quodam genere in conciliando fœminarum amore viris, & virorum fœminis. Neque ullus *Scarabæus* ad magnitudinem illam quod ipse viderim accedit, quæ in iconibus hisce cõparet, verum sunt tertiâ etiam parte minores.

Hæc amici mei *Fr. Gregorij* exquisita & veridica est *Scarabæorum* descriptio, quam vltimam huic operi meo annecto, reliqua ab ipso mihi communicata, varia & iucunda, tomo secundo inferenda referuo. Ex allatis tamen ipsius verbis hoc mecum quiuis facile deprehendet, non *Mexicanos* sed *Peruanos* ipsum solummodo *Scarabæos* descripsisse, nam hi, quos icones nostræ exhibent, neque colore, neque magnitudine, cum iam dictis conueniunt, tantum enim abest, ut *Mexicani* tertia parte, nostris in tabula & charta hac expressis, sint minores, ut ego meis oculis, hinc *Romæ* in *Araceli* monasterio ita dicto, his ipsis duplo grãdiorem *Mexicanum Scarabæum*, verum & non depictum, anno proximè elapso *Iubileo 1625*. viderim, manibusque tractauerim, quem ex *Franciscanorum* familia *Frater* quidam *Hispanus* ex *Mexicano* orbe secum tulerat. Vidit eundem mecum iem *Boliuar* noliter, vnicornem, & apprimè iconem primam nostram, si ipsi ad magnitudinem aliquid addas, referentem.

Promiseram hoc loci vberiore de cornibus physiologiam instituere, sed vrget me Typographus, alia atque alia subripiuntur negotijs tempora, quare hanc mihi beneuolus lector veniam dabit, si abrumpo, & fidem modò non soluo, cum interim, quo animum pascat, ipsi non desit, atque vtinam, ne meam sic etiam nimietatem accuset.

Hoc tamen silentio haudquaquam est inuoluendum *Fr. Gregorium* nostrum, non totius generis *Scarabæorum* diuisionem, sub hac bimembri sua partitione nobis dare voluisse, sed illam solummodo speciem quæ cornigera est, quã vel vno, vel duobus saltem, non tribus verò præditam corniculis censuit. Ab hoc *Aldrouandus* lib. 4. de *Insect.* non dissentit, quamuis alicui primà fronte contrarium videatur. Huius diligentissimi scriptoris, in hoc maximè animalculo verba necesse est, ut hinc producam: *Suprema Scarabæorum genera duo facimus, ait, ob partium varietatem: alia enim cornuta: alia absque cornibus: quæ verò cornuta sunt, aut unicornem habent cornu: aut duo, aut tria, quæ rarò videntur: rursus quæ vnicum, nuncupantur, apud Ægyptios nobiles: quæ duo, aut sunt Lucani siue Tauri, quorum nimirum cornua sunt dentata, ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cum apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodosa sunt, ad prætendendum iter facta: Tria, quæ habeant in capite nulla, (optimè ergo *Fr. Gregorius* hæc non posuit) nisi improprie habere dixerimus. Reliqua quæ sunt sine cornibus, differunt inter se multifariam. Poterunt igitur præcipuæ *Scarabæorum* differentię apud eundem *Aldrouandum* videri. Nam si quis ex *Aristotelis* se putet scriptis has haurire posse, egregiè decipitur, *Aristoteles* enim, inquit idem *Aldrouandus*, quod sciam, *Scarabæorum* genera nulla expressa constituit, sed inter ea insecta, quæ *Coleoptera* dicuntur, *Cantharum*, *Milomihen*, *Carabum*, & *Cantharidem*, præcipua connumerat. Sed horum nullam quod sciam,*

Ad superstitiones & fascino-
nes Americanis ser-
uit.

Hucusque
*Fr. Grego-
rius*.

Peruani nō
Mexicani
sunt hi iā
Scarabæi
descripti.

Author Ro-
mæ magnū
valde Me-
xicanū Scarabæū cõ-
spexit.

Quæ de
cornibus
hic dici
possent ad
secundum
tomū rei-
ciuntur.

Fr. Greg.
de cornige-
ris saltem
Scarabæis
locutus est.

Aldrouandi
verba de
*Scarabæo-
rum* diffe-
rentijs.

In *Aristo-
telis* scri-
ptis nihil
determina-
ti de *Scara-
bæis* extat.

corpo-

Plinius Ari-
stotele dili-
gētior fuit,
sed nec hic
sine contro-
uersijs le-
gitur.
Ex hoc di-
scitur in-
plurimis ve-
teres man-
cos fuisse.

corporis notam suis, quæ extant, scriptis Philosophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza
modò Taurum, modò Fullonem vertit ineptè) ait cornua prætendi, vt Papilion. Plinius
plura Scarabæorum genera, & distincta magis commemorat, sed nec hæc quidem
controuersijs vacant. Ex quibus hoc, amice lector, discere vales, difficilem adire
prouinciam illum, & arduum opus aggredi, qui ex veterum monumentis om-
nia in naturali philosophia expedita se dare, nobis promittit, Non enim pluri-
mos solummodo hodie Scarabæos notissimos nobis, nescias quibus Aristotelicis
vocare nominibus valeas, sed nec illa ipsa ab eodem posita nomina, quibus ac-
commodes Scarabæis nostris, facillè reperiās.

Cornigeri
Scarabæi
nobis tan-
tùm descri-
bentur.

Unicornis.

Relictis igitur excornibus illis, de cornigeris his nostris paucula hæc tan-
dem dicamus, & finiamus. Quem nos unicornem vocamus, Græci Monocerotem di-
cerent, & Ferdinandus Imperatus in hist. sua nat. Rhinocerotem libentiùs appel-
lat à similitudine cornu, quod huius nominis quadrupes gestat; Is modò si nasum
Rhinocerotis habet. Volatum huius non vidi, quem idem Imperatus adeò pigrum,
tardumq. esse scribit, vt quasi vltro in manum eius, qui eundem apprehendere
velit, inuolet.

Bicornis.

Bicornem Mexicano nostro similem, nec Imperatus nec Aldrouandus depingūt,
hoc est cornibus quodammodo glabris, & quæ nullis dentibus, ramisq. ex illis
protuberantibus asperentur. Talem igitur calamo & picturâ, omnes proponūt
auctores, & nos sæpissimè vidimus, qualem ob ceruinorum cornuum similitudi-
nē Cardanus lib. 7. cap. 28. de variet. rer. Scarabelaphū non ineptè, siue Scarabaum
ceruum nominat, cornua enim hic gestat pulcherrima, nitentia, ramosa, ceruinis
similima, in hoc tamen longè ab illis discrepantia, quòd Scarabæus ea moueat,
stringat, & arctè adeò, si quid ipsis medium interferatur, claudat, vt puerorum
improvidorū digitos profundo fauciatos vulnuscule sæpe conspexerim, atque
prorsus idē præstant, quod chelis suis cancri. Quare Iul. Cas. Scaliger exercit. 194.
de his corniculis aduersus Cardanum pro subtilitate sua: Tametsi, inquit, apud subti-
liores, qualis tu es, chelæ potius illæ, quàm cornua dici queant, harum enim usus, vt can-
cris brachiorum. At nescio, quare ideo cornua esse desinent, si moueantur, quod
priuilegium alijs etiam veteres concessisse animantibus cornutis memini.
Huiusmodi Scarabæi, cerui volantes à Gallis, Germanis, & Italis quoque non
paucis nominantur. Romæ hi non sunt frequentes, multò frequentiores in pa-
tria mea, Bambergæ nimirum, maiori præsertim, vernali, ac iucundissimo tem-
pore, qui in sylua quadam capiuntur, quæ Vrbi amœnissima præiacet, pina-

Bambergæ
frequentis-
sima sunt
huiusmodi
Scarabæi
cerui volā-
tes.

stis, piceis, ac quercubus, (ex quarum hi aridis lignis nasci creduntur) refer-
tissima.

Hunc magnum & cornutum Scarabaum omnium minutissimè, perfectissimè
& elegantissimè descriptum reperiēs in Theriotropheo Silesiaco, quo te remitto &
tempori hic ac chartæ parco.

Germanis
vocantur
Schröter,
& quare.
Caput ab-
scissū etiā
cornua
stringit.

Germani nostri hunc Schröter vocant, quo eodem nomine baiuli isti, homines
robusti & lacertosi, ad quosuis Herculeos labores nati (Romæ dicuntur Facchini)
à Bambergensibus appellantur. Schroten enim nihil aliud significat nobis Germa-
nis, quàm comprimere, arctè stringere, & propellere aliquid, quod corniculis
suis Scarabæi illi probè moliuntur. Et quod mireris, abscissum horum caput diu-
tius

nus viuit, & cornua etiam tunc constringit, quæ si quid ipsis interponas, fortiter comprehendunt.

Hoc præterea monuisse, non debeo prætermittere, inter vnicornem & bicornem, nostrates *Scarabæos*, hoc esse discriminis, quod vnicornis caput statim ventri adnectatur, in bicorni verò alia pars corporis inter caput & ventrem intercedat, quæ thoracis portionē constituere videtur, & quidē mobili suā iuncturā ab utroque distinctā. Picturā hanc meliùs *Aldrouandus*, quàm *Imperatus* exprimit, propterea bicornis longior est quàm vnicornis, hæc tamen differētiā in Mexicanis non apparet. *Carabus* Aristotelis, quem *Imperatus Taurum* vocat, habet longa valde & nodola cornua, quæ *antennæ* rectiùs dicentur.

Discrimen
inter vni-
cornem &
bicornem
nostratem.

De medicinis ex hisce desumptis, certi nihil promittere valeo, vidi tamen quosdam perpetuò aduersus falcinationes duo amuleti loco secum circumferre, *hydrargyron* inquam, siue *argentum æuium*, nuculæ *auellane* excavata inclu- sum, quod contagium pestis similiter auertere: & *Scarabæi* huius cornicula, quæ calui ab alto etiam conferre, sibi persuadebant. Et hæc cornicula quidem in- fantibus quoque auro argentoq. conclusa, è collo non rarò suspenduntur. Qui- dam aiunt ad eorum vrinam, quæ præter modum excernitur, cohibendam: alij ad timorem ipsis eripiendum: alij ab epilepticis insultibus eisdem præca- uendū. Refert enim *Imperatus Scarabæos* hos *Lombardiæ* familiares, *Italiam* magno esse in pretio, & ad neruorum dolores, contractionesq. feliciter vsurpari, quod malū tam *Neapolitani*, quàm *Romani*, *il Granchio*, *Germani den Grampf* appellant, & reuera, vt hæc remedia vana & nulla etiam omnia sint, venustatis tamen gratiā, non aliter, atque *corallorum* ramuli, *cornicula* hæc pulchrè rubentia, vitri instar splendentia, denticulata, & ramis paruulis, quasi arte dextrè elaborata, ornataq. *infantulos*, cū reliquis delicijs suspensis decorare possunt, & delectare.

Quæ medi-
camēta ex
Scarabæis
sumantur.

Inseruiunt
pro amu-
letis ple-
rumque.

Ad neruo-
rum dolo-
res & con-
tractiones
præcipue.

Infantibus
cornicu-
la propter
elegantiā
appendi.
Plinius a-
muletorū
pater.

Plinius plerumque horum amuletorum pater & author est, vel ex propria sua inuentione, vel ex *magorum* certè mendacijs, atque relatione. Sic lib. 30. cap. 15. *Vrina infantium cohibetur*, ait, *muribus elixis in cibo datis*. (Huius experimenti praxin ego aliquoties vidi) *Scarabæorum* cornua grandia, denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent. Et eodem libro cap. 11. *Magos*, ait, *ad quartanam adalligare Scarabæum*, cui sunt cornicula reflexa, *sinistrā manu collectum*. Videmus igitur *Scarabæum* animal esse, quodammodo ad superstitiones, amuleta, falcina- tiones, & artes magicas exercendas natum, tam in nouo orbe, quàm nostro vsi- tatum. Verū omnia hæc nos mendacijs & erroribus plena missa faciemus, & si quæ naturalia, quæ non desunt, ex *Scarabæis* remedia vera comperiemus, studioso lectori tempore suo largiemur.

Scarabæus
vbique ad
amuleta
adhibetur.

Hei quanta nobis hic sese dissertandi messis offert, ex *Scarabæorum* satū, ac generatione suborta? Verū hic campus tam latus est, materia ipsa, in tam nauici animalculo adeò fecunda, vt nouus mihi non sermo tantum, sed liber integer quoque subnasceretur. Atqui ego iam fessus labore sum, lectores meos pariter tædio affectos subuereor, quare hæc omnia vel alijs, vel mihi ipsi, alio in loco disputanda relinquo.

Plurima di-
ci possent
de *Scara-
bæorū* na-
tæendi mo-
do.

Hæc alio
in loco ex-
plicabuntur.

Promittit
sibi apes,
hoc est be-
nignos le-
ctores.

Apes hic opto & spero, hoc est beneuolos lectores mihi fore auguror, qui in- nato animi candore, industriā & benignitate suā, *mel* saluberrimum à *veneno*, si quod

si quod esset, quod DEVS auertat, separare possent, vellentq. Mihi quidem satis est, vni atque alteri (quicquid alij blaterent) viro bono, & docto placere, nam, vt Seneca dicebat, *si de me bene vir bonus sentit, eodem loco sum, quo si omnes idem sentirent, par illis idemq. iudicium est; vir bonus enim, ait Menander, bonum nunquam odit*: Est miserorum, vt maleuolentes sint, atque inuideant bonis. Qui inuidet, illi, quibus inuidetur, rem habent, dicebat Plautus. Quamuis fortasse mihi adhuc non tam bene sit, vt inuideatur, est tamen, quo me mordeat forsitan aliquis, quod acriore subinde, & ipse censurâ, veteres notauerim, ego quidem Seneca consilium non aspernor, quo ait: *Veteres excusandi sunt, si in quibusdam errant, nec omnia simul inuenerunt. Excusandi, inquit, non laudandi, ne & nos simul cum posteris in errores eorum trahamur. Et verè quidam ex antiquis: Mirum est, ait, quòd homines cum seipsos magis, quàm quemq. alium diligant, tamen suam de se existimationem minoris ducunt, quàm aliorum. Sed facilis responsio: Nos magis laudamus illa, quæ tunc fuerunt, quàm quæ nunc sunt, non quia si eligendi facultas esset, semper illa habere mallems, sed quia vsitatum hoc humane mentis vitium est, cum intueatur illa, semper magis velle, quæ desunt.*

Inuidia in-
uidis nocet.

Excusatio
sua quod
veteri scri-
pta nonun-
quam acu-
tius perui-
deat.

Cur pleri-
que vete-
res magis
quam seip-
sos asti-
ment.

Adhorta-
tio ad rerū
naturalium
studiosum.
Enitendum
ad summa.

Non timē-
dum à vul-
go & mul-
titudine.

Vetera
examinan-
da, noua
non repu-
dianda.

Authoris
peroratio
ad benemo-
lum lecto-
rem.
Causa cur
ipsi sitigno-
scendum,
si humane
forti subie-
ctus ali-
quando la-
pius fue-
rit.

Quapropter mi tyro, & rerum naturalium studiose, reuerere quidem præceptores tuos antiquos, & benignum, atque ingenui plenum pudoris existima, fateri, per quos profeceris, non tamen in his imis subsellijs tibi sedendum semper, sed ad summa quoque enitendum, nilq. desperandum puta, etiam si citra consistendum sit. *Non differendum est tyrociniū, ait Quintilianus, in senectutem, nam quotidie metus crescit, maiusq. sit semper, quod ausuri sumus, & dum delibet, quando incipiendum sit, incipere serum est.*

Nec deterrearis, si quis à multitudine te aberrantem, recto quidem, sed angusto tramite, cum paucis in rerum naturalium inquisitione, & in via veritatis constitutum, derideat. Idem olim Seneca in morali philosophia contigit: *Omniem operam dedi, ait, vt me multitudini educerem, & aliquà dote notabilem facerem, quid aliud, quàm telis me opposui, & maleuolentiæ?*

Quid inde? Tibi contingat iste derisus, æquo animo ferenda sunt inceptorum conuitia, & ad veri indagationem vadenti, siue vetera rimeris, siue noua inquiras, contemnendus est ille contemptus, nec refert, si inuicator voceris.

Nam gaudere nouis rebus debere videmur,

Cum veteres obsunt, aiebat Lucretius.

De me verò non habeo nunc aliud, quod subiungam, nisi hoc vnicum, quod in exordio huius operis quoque feci, denuo præstem, orem, inquam, atque exorem lectorem beneuolentissimum, vt si quem à me commissum, fortè errorem comperiat, me candidè moneat, amicè corrigat, & humaniter ignoscat, atque animo suo prudenter perpendat, quàm periculi plenum mare, hoc biennij spatio sulcauerim, eiq. nauiculam meam sine velis & remis, & absque clauo ac gubernaculo committens, illam solà meà industrià rexerim, hoc est, animalia hæc sine vllis historijs, ac descriptionibus, quin imò, nominibus non rarò quoque suis destituta, meo tamen Marte describenda susceperim, dilucidauerim, ac proprijs incunabulis, quantum per me fieri potuit, restitue-

rim. *Res ardua est, ait, Plinius, vetustis nouitatem dare nouis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia. Quæ si non præstiti, omnia præstare certè volui. Tu vale & diuturniorem mihi à DEO vitam precare, ut in tuæ quoque vitæ commodum, meos tibi labores aliquando, quod voueo, valeam largiri. Ex Museo meo ad B. Virg. super Mineruam, 16. Mart. anno Redemptoris nostri, 1628. ætatis verò meæ quinquagesimo tertio.*

Gratiæ DEO, DEIPAREQ. Virgini MARIAE.

LVCAE HOLSTENII HAMBVRGENSIS E L E G I A.

In Naturalem noui orbis historiam Cl. V. Ioannis Fabri Lyncei, Bambergensis Medici Romani.

DVM FABER aternis complecteris omnia chartis.
 MEXICA quæ clauso condidit ante sinu.
 Cerula dum bifidi penetras & scrimina Mundi,
 Ausus inaccessam primus inire viam:
 Ignotumq. oculis lustrando Lynceus Orbem,
 In lucem quæ nox prefficit aura, trahis:
 Nec conspecta prius cuiquam, nec nota animantum
 Secula, das scriptis conspicienda tuis:
 Atque Anazarbæum studio, Ciuemq. Stagiri
 Doctrinâ nobis ingenioq. refers.
 Dic, quibus extollat sese inclita gloria terris?
 Quæ pateant laudi digna theatra tuæ?
 Ille animo intrepido, cepitq. ingentibus ausis
 Clarius, Solis iter nomine vtrumq. replet:
 Quo duce perrupti patuerunt claustra profundi,
 Augustiq. orbis meta remota fuit:
 Qui bene diuisi iunxit commercia Mundi,
 Intactasq. noui retulis Orbis opes.
 Materiamque noui sceleris mortalibus amplam
 Subdidit, & vitijis larga alimenta nouis.
 Sed qui cuncta animo querens lustransq. remoti.
 Innocuus primus protulit Orbis opes:
 Omniaq. exhibuit nullo spectanda labore,
 Lumine vicino, sepositoq. metu:

Que

*Quæ procul à nostris oculis subduxerat æquor
Immensum, & longæ mille pericla viæ:
Illi angusta nimis gemini discrimina Mundi,
Nec satis ad laudes Orbis vterq. patet.*

S*I quis Naturæ penetravit mente recessus,
Scitq. quibus Mundus voluitur ordinibus.
Si quis contractum parua sub imagine Mundum,
Diuum opus agnouit artificemque DEVM.
Si quis Democritus varijs animantia formis
Vidit, & internas dissecuit latebras.
Si quis prima animo speculatus semina rerum,
Pluribus ocultas comperit inde vias.
Si quis & abstrusis quæ terra recondidit antris
Dona metallorum callet, & arte polit.
Si quis Apollineâ miracula præstitit arte,
Multa herbis, succi multa potentis ope.
Si quisquam Aonidum latices de fontibus hausit,
Queis condire animi Dia reperta queat.
Si quis Principibus charus, si quem ordine quinque
Summorum fouit Gratia PONTIFICVM.
Si quisquam omnigenæ doctrinæ copiam abundat.
Virtutumq. omnes pectore claudit opes.
Impavidus numen testor, mentesq. heatas,
Omnibus his tibi par nemo, priorue FABER.*

*V. Cl. Ioanni Fabro Lynceo honoris, & gratitudinis mo-
numentum in Vrbe æterna ponebat Ioan. Baptista
V Vinthierius Vindelicus, Ciu. Rom. Ph. & Med. D.
Illustris. & Excellentis. Principis Cæsij Medicus.*

FABII COLVMNAE
LYNCEI

IN NARDI ANTONII RECCHI

MONTECORVINATIS MEDICI REGII
RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE

Volumen.

ANNOTATIONES, ET ADDITIONES

FABII COLVMAE
LYNCI

IN HADI ANTONI RECCI

MONTICORVATIS MEDICI REGII

REVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE

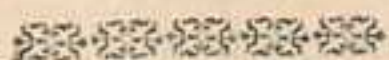
Volumen.

ANNOTATIONES ET ADDITIONES

ΦΑΒΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΛΟΥΜΝΙΑΔΟΥ,

ΑΤΤΙΚΕΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΥ.

ΟΥΝΟΝ Φοῖβον ἀνακτὰ τέκεν ποτὲ πότνια Λητώ,
 Ηματίη Φαίος ἱερὸν ἔν' εὐτερον αἶον
 Διχθὰ δ' αἰζομένην καθαρείς σελάσσι φαίην·
 Οφρα τίτυσκόμηνος δ' ἄντα φερέσσιον ὄμμα,
 Αἰδέεσθαι τ' ἀτρυγέην, καὶ ἰχθυόεντα κέλευθα
 Θάλαττ' ὠκυγόνις ὄρμαϊς, καὶ βένθεα γαίης·
 Καὶ Μισσάων μεδέων μέλ' ἡ φέρμιττι λυγρῇ
 Ἀντίλυρον ζαθέην μῆλ' ἡς χαρίσασθαι αἰδέω.

Οφρα καὶ ἀσπόμενοισι θεοπεπίας ἀνελίξῃ,
 Ηπια τ' ἐλομένων πορείῃ ἀλκίηρα νέσων·
 Ἀμφότερον ζοφὸς ἱππὴρ, καὶ μάντις ἀμύμων·
 Αὐτὰρ ἔπει σέ λ' ὀχέωσι, φίλον κέρε, νήδυμον ἄστυ
 Παρθενόπης, ὅρπηκα Κολομνιαδῶν μεγαθύμων,
 Μίσσας, καὶ αὐτῷ πεφιλημένον ἔχοντα Φοῖβον,
 Ἡ ῥα τοῦτ' ἀδρήσαντο βροτοὶ διδυμάονε Φοῖβον·
 Τὸν γε μὲν ἐλύμποιο καθίσκιστον, ὄμμα τὲ κόσμῳ,
 Καὶ ζωῆς περὶ τανιν· τὸν δὲ χθονίοις μέγ' ὄνειρα,
 Καὶ γλυκερὸν ζοφὸς φάος· οὕτως πάντῃς ἔοικας
 Ληϊσίδῃ, γενεῇ τ' ἐρικυδέα, καὶ φρένας αἰνῶς.
 Ος καὶ μήκιστον περαπίδων σοὶ Πλάτων ἐνῆκε·
 Ἀτρεκέως τ' ἐσορᾶν δῶκεν, καὶ πάντα νοῆσαι.
 Οἷος γὰρ χερσὶν αἰσιν ἡλιώμενος ὄσσοις
 Οξεία πανδερκὴς ἀναδρεῖ λυγρῇ, ἔνθα καὶ ἔνθα
 Αἰγλήν παμφανώσας ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀναπέμπων,
 Αἰδομένοιο πυρὸς, καὶ ἀσέρες ἱκίλον αὐγῇ·
 Τοῖα σοὶ ὀξύτατον πόσιδιέκεται ἔμμα καρδίᾳ.

Τῷ δ' αὖ ἐσορᾶν νῶτον παμφήτορος αἴης,
 Ἀγνώτας τὲ φνῆρ δυνάμεις καὶ δύσκριτα φῦλα
 Εἴητος, καὶ δ' ἄν' νόσφιν ἐκρίνασθαι εἶδος ἑκάστων·
 Πῇ μὲν περὶ τῆς δαίης πάντεσσι κρυφαῖα,
 Πῇ δὲ παλαμότερον ἐνρήματα θεῖα πεφάνον·
 Οἶσα δ' εἰς πολυπύργους Ἀναζαυδῶς στήθεσσι,
 Οἶσα τὲ νῆγαθέοισιν εἰς κατεβάλλετο βίβλοισι
 Εὐκτιμένης Εὐρείᾳ κλέος, μέγα κῦδος Ἀθηνῶν.
 Τῶν μὲν κατὰδὲς μυχίῃ ἐς βένθεα πόντου
 Πάντοσε παπῶνων, κυανώπιδος Ἀμφιζήτητος
 Αργυφιδόν τε μέλαθρον ὀπωπίας, καὶ φιλερίθης
 Νηρῆος κέρας Ἀλιανθεῖα φάρμα χερσὶν
 Σπινδρομένης ῥέξαν, νεοτόχῃα κόσμον ἀνάκτων·
 Ἐνθα δὲ νεισόμενος φέρεται ἐς φάος ἠέλιος,
 Τηλὲ ἀπ' ἀναλίων Τυρῶν ἐυδαίμωνος ἀκτῆς,
 Αἰμοβαφῶν πληθὺς κόγχων· μέγα θαῦμα ἰδέσθαι.

Σοὶ γὰρ καὶ ἑσπέρων καθαρείς δι' ὧτός ἐγενετο
 Κύκλων ἀρμονίη θηκίητος· ἥν' κελαδῶσιν
 Εὐ μάλα θρηνητικὴς χέλυσος φθάσει ζυγῶδον,
 Ἀντὶς ἀστρόνως ἐπὶ πύργους, οἳ τε κατ' αὐτῆς.

Εγραφε γὰρ
 πρὸς τοὺς βι-
 βλία διάφορα.

Ἰστορήματα
 εἰς τὴν Διοσκο-
 ρίδου καὶ Θεο-
 φραστον.

Περὶ περὶ-
 ρας.

Σημειῖται,
 ὅτι ἔργον
 μουσικῆς πάν
 αρμόνισ.

Μισσηγίς

Μεσηγύς τε βαρυγυῖα περὶ Τροχονίδος ἄλγος,
 Ἐπὶ πτόρεσι γύρῳσι ἀλήμονες ἀμπλύνονται.
 Οὐχ οἷον δὲ κένδιδας ἐν ἑσσι καὶ ἀραπίδασιν
 Ωδὴν σαρῶων, ὡς ἴζανεν αἰθέριος Ζεὺς
 Κύκλῳ εἰς ὑπάτας· χερσὶ δὲ τοῖ ἄρματι πηλῶν
 Αὐτῶν δ' ἑρμῆας λυγρὸν εὐμολπὸν ἱστίδες.
 Ἡποτε ὠγυγίας φήγες Ροδωπῆος Ορρεῖς
 Τυφικόμας τε δρύας, συστειλὼν τ' ἀποκόμματ' ἀπὸ πύλων
 Ἠγάγε, καὶ ποταμῶν φιλήκουσ' ἤσει ῥέεθρα.
 Θῆρας τε συγερούς φέλξεν, καὶ ἀμείλιχον ἄδλω.
 Ἡνδε χαριζόμενος μάσας ἐς ἐμήγυριν ἄσπερον
 Στήριξεν Κρονίδης, ὁλοῦν μετὰ μύσαν ἀοιδῶ.
 Κείνης Σαμβύκῳ ἐναλίγκιον ἄρμιν ἐτόλμω,
 Ουρανίης Ἰνδαλμα λύσης, καὶ γνώμονα φθόγγων.
 Τῷ δ' ἄρα καὶ ποταμῶν κελύων τε δυσπηχέα ῥοίζον
 Ράμασιν ἀλσμάσις ψίδυρον ῥύθμισας ἐς ἡλῶ.
 Ἡδὼν ἀδομήλῳ, ἢ ἐπὶ ποταμῶν ἀγῶν
 Ἀμβολαδῶ ὕμνοις ἀνῆσιν ἱερῶν νύμφῳ.
 Οἷα τε ἡῦρα φῶ ἀθρόως κατέδυσεν ἐν ἀσκήῳ
 Αἰόλος ἀντομήων ἀνέμων βαρυήκων ἵνα,
 Καὶ ξένιον δῶρον ἑλασίφρονι δῶκεν Οδυσσεῖ.
 Τοῖα δὲ σωλῶν πολυαδέϊ μήχεϊ πῆξας
 Πνοῖας ἱλλομήδας, καὶ φανοπτόρεσι κηρύδοις.
 Ἡδυμῆος τε ῥέειν, καὶ ἔργματ' ἀπιστα τήξασαι.
 Τσατίον δ' ὀπιβάς χρυσωγῆϊ ἄρματι Φοῖβε
 Ἀντιπόδων πένοντοσας Ἀτλαντίδα γαῖαν.
 Ἡν δαυδὸν κλέοντα Ποσειδάων ἐνέπασσι
 Ἀντιβίῳ δ' ὕβρειν εὐγλώχινι θείῳ
 Νόσφιν ἀφ' ἐσπερίων συφειζέμεν, αἶδμ' ἀκέλῳ
 Ἀσπίτι ὠκειαῖο παρὲμβάλλοντα μέγ' ἔχ.
 Τέτ' δ' ἀμειβόμενος, γαῖης ἀντίχρονος ἔδας
 Δέργματι λυγρῶν δ' ἀφ' ἑρῆσας· πάντα νοήσας,
 Δαυδαλέων τε φυὰς βοτάνων, δένδρον τε γένεθλα,
 Ζῶα δ' ὅσα χθόνα διὰν ἑσπέρηται· ἢ δὲ μέγ' ἄλλα,
 Οἷα γε παμμήτερά βαθεῖ κρύψασθ' ὑπὸ κόλπῳ.
 Ενδόμυχον φύσειως πλῆτον, καὶ ὄλβον ἄδηνον.
 Τὸν δ' ἡ σὺ κρυφίῳ μύσῃ, κεδνός δ' ὑποφῆτης,
 Περσένης ἀνθρόποις ἀειδήλως ἰδμεν ἔθνης.
 Χαῖρε Κολομνιάδων βαθυδόξων κῦδος ἀγαθόν,
 Τηλαγῆς ῥοφῆς φάος· ὅρμασιν ἀπλανέεσσι
 Λυγκός τ' ὀξύτερον, καὶ δεινωπῶς δ' ἑρῆκος
 Πάντα διοπτόμενος, τ' ἀφανῆ τε σαφέστατα φαίνων.
 Χαῖρε μὲν αὖτις, χαῖρε· σέθεν κλέος ἔποτ' ἐλάττω.
 Αὐτὰρ αἶψ' αἰετὶ δ' ἄρματι, καὶ οἶμα θαλάσσης,
 Ἀργυρεῖοι τε ῥοαὶ πηγῶν, ποταμῶν τε ῥέεθρα
 Οὐνομα φέγγονται γερασθ'· καὶ ἀφ' ἑσπέρων εὐχος
 Ωκείας πτερυγίαισι λιγυπνεύοντες ἀῖται
 Ενθα καὶ ἐνθα οἴσκει δι' ἡέρος ἡπῶν ὕψος.
 Χαῖρε, σέ γὰρ σφειτέρω ὁμόφοιτον ἐφ' ἄρματι Φοῖβος
 Ἡμετέραν τε καὶ Ἀντιπόδων δνοφερῶν πᾶσι γαῖαν
 Εὐκλείης σφάνῳ μὲν πᾶσι τέλει μὲν ἄχ'.

Τδραυλικά.

Τπομνήματα
 εἰς τὰ Ἡρώων
 πνδματικά.

Τῶν ἐξωτικῶν
 ζῶων καὶ φυτῶν
 ἱστορία.

ILL.^{MO} ET REV.^{MO} PRINCIPI

FRANCISCO

BARBERINO

VRBANI VIII. PONT. MAX.

EX FRATRE NEPOTI

S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

FABIUS COLUMNÆ LYNCEVS FEL.

N telis, ait *Seneca*, eadem ferri vis est: sed infinitum interest; vtrum excusso lacerto torqueantur, an remissa manu fluant. Scin' quid dicam *Illustrissime Princeps*? Quicunque hinc studia tractant, & variarum scientiarum pelagus nauigant; hi, quem in litteris quæstum fecerunt, & profectum, eum apud *Tuam Celsitudinem*, ceu litterarum, litteratorumque Arbitrum & Patronum, velut mercem in portu exonerant. Verum multum interest, quàm id quisque faciat feruente animo: Ac vt de alijs nihil iudicem, cum ob animi Tui excellentes dotes, & Heroicas virtutes notissimas mundo tantum non vniuerso, multos in amorem allicias, multos in obsequium; mihi soli constat, quàm non solum Te ego, sed *Lyncei* omnes obseruantissimè colant, cultu quantumuis meritistuis adhuc inferiore. Quare cum nuper *Excellentiss. Princeps Casus Litterarij nostri Instituti Auctor*, ingenij vela me erigere, & ad noui Orbis plantas, ac Medicinæ materiam lustrandam iusserit iter capeffere: rediens modò ex alto, quem huic nouo operi *Annotatiunculis* succinctis illis quidem, sed Botanicijs, vti spero, non penitus inutilibus, quæstum acquisiui, eum apud *Te Academiæ Lynceorum præcipuum Patro-*

num deponere, tuoque honori, & nominis celebritati inscribere commoneor, qui memini aliàs tum *Lynceorum* cæterorum, cum meas quoque lucubrationes, ab acerrimo Tuo iudicio retulisse benignam, & albam fabam. Munus, fateor, paruum est, & opusculum non quàm vellem satis elimatum, sed quod hoc solo nomine placitum sperem, quoniam à Typographi pralo inter forensium litium molestias tumultuario expetitur, & compositum, atque à calente animo ad Te veluti excussum, & directum est. Illud enim *Senecæ* etiam mihi insusurro: Placere solent quædam, etiam non diu duratura, dummodo præproperè nata. Sic nempe gregalia poma etiam post paucos dies itura in fastidium, delectant, si prouenire maturiùs; Vale *Illustrissimo Heros*, & meos & *Academiæ* laudabiles conatus, quod facis, promouere perge. *Neapoli Kal. Iunij 1628.*

845
ILL^{MO} ET EXCELL^{MO} PRINCIPI

FEDERICO CAESIO

L Y N C E O

S. ANGELI, ET S. POLI

PRINC. I.

MARCH. M. CAELII. II. &c.

B A R O N. R O M.

FABIVS COLVMNA LYNC. FEL.

ITER AE tuæ vix acceptæ excellentif-
sime Princeps, meam inclinarunt adeò
voluntatem, vt quod poscebas protrahe-
re nè dum potuissem per exiguum horę
spatium. de isto opere Mexicano iam lu-
ce donando quid sentirem, dum rogares
vna imperabas: postulationem enim tuam iussum in
me validum semper habui; ergo autem vtpotè Platonis
institutionibus enutritus, quo pacto ipse extulit amo-
rem in suo conuiuio commendare ratus fui præsens opus,
præsertim quod secum trahit tantum opus omnium,
virtute prædicatorum effectus. Laudabo igitur, & ab
ijs quæ antecedunt: & ecce nobilitas, & quæ sunt, &
ecce magnitudo, & quæ sequuntur, & ecce vtilitas,
quæ ante iuerunt sit ipsa natura, quæ vt omnium anti-
quissima cuncta præstat nobilitate: quod si nobilitas de-
finita fuerit ab Aristotele, vt sit antiquæ diuitiæ; &
quæ opes vetustiores ijs naturæ thesauris, quos aperit
superiori orbi ab inferiore sublato liber hic tua cura
fabrefactus? continet ergo quid magnum, equidem.

magnum, noui orbis nimirum nouos soli fœtus, & ante
 hac nostræ tectos agnitionis, cætero qui ad medendum
 languoribus nostris, quibus opplemur præstantissimos,
 & ad multorum explendam curiositatem. Quapropter
 à magnitudine ad vtilitatem gradum fecimus; & ego
 ad finem factus proximior, dum putarem esse initiodi-
 cendi: reliquum est ergo, vt si studuerim hisce meis
 annotatiunculis respondere desiderio excellentiæ tuæ, &
 non fecerim satis, enixè rogem excellentiam tuam, vt
 post habita tenuitate ingenij mei, ac iudicij, arguas po-
 tius (modo sit carpendum, quod summam meretur lau-
 dem) tanti opus magnitudinem, quæ si peracutam,
 aciem altiore quoque iudicij formam poscebat, vale
Excellentiss. Princeps, & meos, & *Academia* laudabiles co-
 natus, quod facis promouere perge. Neapoli Kalend.
 Iunij 1628.

847

FABII COLVMNAE LYNCEI

In Rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ
NARDI ANTONII RECCHI
MONTECORVINATIS
MEDICI REGII VOLVMEN.

ANNOTATIONES ET ADDITIONES.

Libro primo. cap. 1. pag. 2. Ad lin. 7. Post verbum permissum.

LET ER I sanè Magno Pompeio: imò Maximo existimando. Qui non modò suum auxit Imperium, sed & sublitat sibi Indicas nationes, ut etiam Romanum Pontificem agnoscerent, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ parerent, effecit. Illudq. magis, non repertis Commentarijs, ut hominum omnium saluti consuleret, conscribere rerum medicarum volumina, quæ illis regionibus experimento utiles prædicarentur, demandauit, Quæ nunc in manus omnium Illustriss. & Excellentiss. Federici Cæsij sancti Angeli Principis & Montiscælij Marchionis, omnium scientiarum genere ornatissimi, Lynceorum Institutoris ac Principis liberalitate, magnificentia, ac sedulitate perueniunt, Principis tantæ Regis imitatoris: cuius etiam iussu hæc nos quatuorcumque sint, libenter notauimus, ut pro virili laudatissimam litterarum culturam promouentes, nostro Principi obsequium præstaremus.

Quo opere
re Medica
noui Or-
bis volu-
mina publi-
ci iuris sa-
cta.

In fine cap.

Laudandus profectò est Auctor noster, qui non modò eruditè ac methodicè, sed elegantior ac facile noui Orbis medicamenta, non pauco labore concinnata, latinè descripta reliquit. Opus quidem ipsum Auctoris doctrinam, & plantarum cognitionem non vulgarem ostendit, ut meritiò huius operis describendi munus, à tanto Rege ipsi demandatum fuerit.

Auctoris
laudes.

Pag. 9. cap. 6. lin. 18.

Ab ipso tamen Dioscoride in cap. de Tussilagine, & in Proëmio, florem ante foliorum eruptionem, vel cum ipsis folijs proferre dicitur, ut quotannis primo vere obseruari potest, qui facile in pappo euolans, & marcescens, folia toto anno vidua relinquit.

Pag. ead. lin. 31.

Supplendus est Auctor noster hoc loco, foliorum differentias, quibus non modò Arbores, sed Plantæ omnes facilius dignosci possunt exponendo, ex nostris in Dioscoridè Commentarijs excerptas. Foliorum summa differentia est, quod alia sunt læuia, à Græcis λευία dicta: Alia hirsuta, lanosa, quæ δασέα: Alia aspera quæ τριχέα. Alia spinosa vel aculeata, quæ ἀκανθώδης: Alia in totum spinosa, ut spina sit pro folio: Alia iuxta folium habent spinam, quæ ὀφθαλμοειδής. Læuia sunt, ut Beta habet, Lappathū. Lanosa vel hirsuta, ut Verbascum, Lychnis. Alpe-
ta ut Buglossum, Echium. Aculeata vel spinosa, ut Carduorum folia, Aquifolium, Alia in totum spinosa, ut Myricantha, scorpio. Alia iuxta folium habent spinā, ut Capparis, Malus medica: Alia in ipsa spina folium gerunt ut Rhamnus vulgaris, Spina sancta denominata. Differunt etiam, quod alia sunt lata & rotunda, quæ πλαταία, ut quæ Petasites habet, Per-
sona

Differentie
Foliorum.
Varietas
spinis.

In latitudi-
ne.

sonata, siue Arction. Alia angusta, quæ *σείρα*, Quinqueneruia, Scorzonera, Arisarum angustifolium. Alia tenuia admodum, ut Capillaria, quæ *ὑακίνθος*, ut Pinifolia, Feniculacea, & Graminis species folijs angustissimis capillaceis, à doctiss. Gasparo Bauhino dicuntur species 37. 39. 46. & alia in suo Prodro-mo Theatri Botanici. Alia magna & ampla, ut quæ Petasites, Nymphaea, & maxima, ut Aegyptij Ari folia, & Musa: Alia parua ut Aristolochia, Viola martia, & minima ut Chamaesyces. Ex angustis, magna ut Quinqueneruia: parua ut Olea minima ut Herniaria. Differunt etiam, quia alia longa, & plana, ut quæ Iris, Gladiolus, Alia longa, & canaliculata, ut Porracea, & Arundinis. Alia intus caua, ut Ceba & Geibij. Alia solida, & farta, ut Iuncifolia. Alia arundinis modo nodis interfecta, ut Graminis species aquatica, & arundinaceo folio Lobelij, quæ à Gasparo Bauhino Gramen iuncum articulato folio dicitur in suo Prodro-mo Theatri Botanici. Differunt etiam, quod alia sunt carnosa, & in latitudinem aut Orbem expansa, ut quæ Beta, Coyledon, Cymbalaria nostra, & Portulaca, quæ *σικυδών* dicuntur. Alia in rotunditatem & longitudinem, quæ pulposa & *σείρα* dicuntur, ut quæ Vermicularia, Kali, & Iuncus Aquaticus.

Ex magnis & prauis folijs, latis vel angustis, longis aut breuibibus, alia sunt circumferrata in magnis, ut in flore Solis, Vite, Acere. In minoribus, ut folio Castanea, Mentha, Vrtica. In longis, Ptarmica. Eufragia sylvestris in breuibibus. Alia sunt leniter sinuosa, ut habet Chondrilla tuberosa, Sonchus leporinus, Leucoion. Alia leniter incisa, ut Quercus, Blastaria. Alia profundè, ut Eruca, & Rapacea. Alia profundius ad neruum vsque, ut Agrimonia, Fraxinus, Sorbus, Scabiosa sylvestris. Alia in summo tantum folij diuiduntur, quæ *ἀκροφύλλον* dici possunt, ut Plantaginis aquatica species bifida in summo à Lobelio depicta: Phyllitis laciniata, Ononis non spinosa, Telephium à nobis propositum. Alia in imo folij tantum, ut Acetosa, Sagittaria, Arum. Alia ex medio folio laciniam proferunt, ut Hyppoglossum, & Brassica species crispata, quæ non modò folium, sed & Thyrsus è medio folio profert.

Ex profundè ad neruum vsque infectis rotundis ambitu sunt, quæ Dracontium, Elleborus niger, & Cannabis habent. Profundè tantum incisiss, Platanus, Ricinus. Ex longis profundè incisiss, Cichoreacea. At profundius ad neruum vsque infectis, alia simplici constanti petiolo, ut quæ Agrimonia, Fraxinus, Ebulus, quæ pennata dicuntur, à Græcis *τεταρσύνη* ut in Ebullo Dioscorides dixit. Et etiam *μυρὸχα*, ut in Filice, qui unicam pennam infectione imitantur, & *χρῆσται* dici possunt. At quia sunt & alia folia non simplici petiolo, sed in ramos, & in alias alas diuisa, ut in Filice fœmina, Fœrulaceis, Apio, Cicuta, quæ *πολυφύλλον* dicuntur, non alio nomine distinguenda putauimus. Et quamuis Theophrastus vir doctissimus, quæ pennata sunt, ut Sorbi folia, Fraxini, & Hippofelini, in historia plantarum *μυρὸφυλλα* denominauerit, ad differentiam Apij hortensis cuius folia *μυρὸφυλλα* dixit: non tamen ita propriè nobis dictum hoc videtur, ut non exactiùs atque distinctiùs dici possint illa folia, quæ raro folio sunt, & ab illo *μυρὸφυλλα* dicta, ad illas pertinere tantum plantas, quarum ramulis alternatim singula folia hærent. Et quæ denso sunt folio, & *μυρὸφυλλα* dicta, ad illas referri debere plantas, quarum ramuli, siue nodi, aut genicula pluribus exornantur folijs, ut in Pino, Larice, Rubia, Osyride, Equiseto, & similibus. Eoque magis, cum non propriè folia sint illa, quæ plura in Hippofelino & Apio conspiciuntur, sed veriùs partes, & Lobi folij, illius scilicet, quod unum habet initium ab radice vel ramulo, à quibus profertur. Idem enim Theophrastus nos docuit, illud totum appellari folium, quod scilicet omne cum petiolo decidere solet, ut Luglandis, Fraxini, Sorbi, Apij, Ferule, & similitum, non enim partes decidunt vetustate, sed totum illud foliatum ab origine ramuli, vel radice. Igitur partes illæ folij, lobi sunt, & laciniæ, non propriè folia; quamuis in multis folia videantur distincta, sicuti alias diximus in nostro volumine cap. de Ceratia in prima parte, & cap. de Smirnio in secunda minus cognitarum Stirpium Romæ impresso.

Folia igitur quæ non unicà pennà, ut Filix mas, sed pluribus ut Filix fœmina, sicuti Dioscorides notauit, diuiduntur, vel alio modo multiplici diuisurà fissa sunt, ut ramosum filium dicat: quæ latos habent lobos, laciniæ, siue partes quamplures, *πολυμυρὸφυλλον*, folia dici possunt, ut Apij, Cicute, Angelica, Sphondylii & similitum. Quæ verò angustioribus lobis diuiduntur, *πολυμυρὸφυλλον* vel *πολυμυρὸφυλλον*, ut Ligustici, Thapsie, Ruta. Alia verò quæ longè tenuioribus lobulis & lacinijs diuiduntur in capillorum serè effigiem, *πολυμυρὸφυλλον*, ut Ferulae

lacea, Ammi, Millesolium, & similia: nam simpliciter *ῥυχόφυλλον* dici potest Pinus, Graminis species, Crocus, quarum folia ex uno principio, radice, vel geniculo multa exoriuntur: atque illa sunt folia simul exorta, & non lacinia, siue lobi, & scissura foliorum, ut supra diximus de Rubia folijs, & similibus, quarum plura folia simul ramis, vel trunco haerent quae *πυρρόφυλλα* dici debent: & quae in capillares lacinias diuiduntur *ῥυχόφυλλον* appellanda diximus; non *ῥυχόφυλλον*, quod simplici, & capillari folio conuenit, & sine scissura, ut de Gramine Peristis. Gaspari Bauhini & similibus retulimus.

Alia foliorum numero distinguuntur: ut Vnifolium, Lingua serpentina, Moly luteum. Alia bifolia, ut Bifolium dictum. Trifolium, cuius plures species, *Lysimachia lutea*. Quadrifolia, ut Herba paris, Cruciatia, Rubia leuis. Quinquefolium, omnibus notum. Alia Heptaphylla, ut Heptaphyllum sic dicta, Tormentilla, & lacinijs diuisa Vitex & Lupinus. Octophylla, ut Mollugo, & Asperula. Nouenis lacinijs, ut Elleborastrum &c.

Est & alia foliorum diuisio ex ipsa germinatione desumpta, quod alia statim à terrâ simul iacentia producantur, ut quae *ἑνὶ ῥυχόφυλλον* dicuntur, & quae ab radice exeunt, *ῥιζόφυλλον*: quae uel etiam sine pediculo sunt, ut in Lactuca, Tragopogono, & Bulbaceis: vel cum longo petiolo, ut in Malua, Geranio, Cyclamino: vel breui, ut in Lychnide, Ocymoides, & similibus. Alia non ex radice, sed ex supite, & ramulis: & illa uel sine petiolo haerent, ut Mentha, Hyssopus & *καυλάκη* & *ἑνὶ καυλόφυλλον* dicuntur; vel longo insident petiolo, ut Betonica, & Geranium. Alia foliolū pro petiolo habent, quia illi insident, & nodo haerent, ut longè differat à lacinia, & infectione, quae sine nodo diuiditur à petiolo ipso, in his peculiare, ut sunt Mali Aurantij siue Arantij folia, quae geniculata dici possunt. Alia alio modo, & centris ipsis foliorum stipiti haerent, & ab illo perforantur, ut in Periclymeno obseruatur, Persoliata, Centaurio luteo à Lobelio depicto. Differunt etiam foliorum positu, & ortu, nam alia ordinatè caulem cingunt, ut quae bina haerere solent, uel alio numero, ut in Myrto, Rubia, singulis geniculis. Alia inordinata, & singula haerent: quamuis nec ista tam inordinata dici possunt, ut non aliquo numero, quino, aut maiore, uel minore in circuitu ramuli ordinem aliquem obseruent, ut in Vermicularia, Tithymalo, & similibus.

Differunt etiam, quia alia colore sunt virescente, ut maior pars foliorum, tam herbarum, quam Arborum, alia colore in luteum languentia, alia obscure virescentia, alia ad ceruleum vergentia, alia candida, & incana, alia rubentia, alia mixta ex viridi, luteo, & rubente colore, alia maculosa. Hilari virore videntur folia Graminis in Pratensis, folia Vitis, Lactuce, Senecionis, & similitum. Obscure virescentia, folia Lauri, Aurantij & Ari. Ad ceruleum vergentia, sunt folia Rutae, Cariophyllorum vulgarium, Vermiculariae & Telephij. Ad luteum languentia, sunt folia Ellebori albi, Nardi Celticae, & similitum. Candicantia folia habent Dictamnium album, Creticum, Salvia, Marrubium album. Incana sunt folia Stachidis Flandrorum dictae à Lobelio, Laccæ motanæ à Gasparo Bauhino in suo Prodomo depictae, Polij marini siue Gnaphalij luteo capite, Polij veri syluestris. Supernè virescentia, & infernè candicantia sunt Oleae folia, Tussilaginis, & multarum. Rubentia, Lapatii species, Bliti, & Lactuce. Mixto colore, & vario Bliti species illa Symphonia dicta & Amaranthus tricolor. Albis maculis variegata aut insignita, Cardui lactei folia Leucographidos, Cyclaminis, Lamij, & Vrticæ mortuae, Pulmonariae, Echij, Borraginis syluestris, & hortensis in Apulia, Cerinthos recentiorum, & Ari maioris. Nigricantibus maculis, Ari montani minoris, Orchidis digitata, & bulbosae etiam, Persicariae missis, & Trifolij pratensis speciei. Rubentibus maculis aspersa sunt folia Ocymi simbriati, Lactuce agrestis spinosae. Neruulos habentia candicantes, Isatis, Lysimachia virginea, & maior pars herbarum. Rubentes neruulos, Lapatii species & syluestre Cicorium. Spinosis neruulis infernà parte, Lactuca agrestis, Smilax aspera, Rubus, & Rosa.

Est & alia in tempore differentia, nam alia quotannis prodeunt, & decidunt, uel marcescunt, alia diuturniora sunt, & perpetuò virere dicuntur, quamuis aliquando singula decidant, & alia proferantur, ut in Lauro, Aquifolio, Malo Aurantio, in herbis: Polio, Adiantum, Semperui-magno, quae *αἰφύλλον* dicuntur.

Differunt etiam prater innumeram ferè foliorum effigiem varià eorum magnitudine, ac diuisurà, quod alia varias exprimunt animalium effigies, eorumque partes: alia aliarum rerum. Animalium quidem referunt, scilicet ut quae, Dioscorides ait, Delphini modo sunt incisa & ob-

Distinctio
foliorum
numero.

Germina-
tione.

Positu &
ortu.

Colore.

Maculis.

Tempore.

Plato, quis
animalium
& partium
illosum fi-
guras re-
praesentet.

longa, ideo sic appellata planta, quia Delphinum referunt. Scolopendram imitantur folia Asplenij, Scolopendria dicta. Linguam, Atzot maioris folia singula, & Cymbalaria, Veneris secunda speciei, teste Dioscoride, sicuti eadem cūpacta oculum referre dixit. Linguam agninam, Arnoglossum. Linguam Bouis, Buglossum. Linguam ceruinam, Phyllitis. Linguam equinam, Hypoglossum. Pennas Auicularum, Stratiotes, Millefolium. Pennas, siue Avium alas, Filix. Struthij pennas Struthium. Pennas, quæ galeis imponuntur, folia Musa. Auriculam Vrsi, planta sic dicta à recentioribus, & à nobis pro Alismate proposita in Phytobasano. Auriculam muris, Myosotis, & Alsine. Canos hominum, Polium. Capillos, Faniculum, Cuscuta, Epithymon, Muscus quernus dependens, & Aquatica Conserua. Cordis figuram Aristolochia, Smilax aspera. Lichenis effigie, Lieben dicta, sicuti Hepar, Hepatica. Lien, Galios, & Lamiū. Pulmonaria à pulmonis maculis, sicut ab effigie muscus pulmonarius. Umbilicū, Coryledon, sicuti Cotylā, siue acetabulū. Pedē Leonis, Leontopodiū. Pedem Cerui siue Milui, Coronopus: quæ & Cornu Cerui dicitur ab effigie. Pedē Anseris, Atriplex, & Eryngium marinum à Porta nostro. Pedem Vrsinum, Acanthus Paderos. Pedem Columbinum, Geranium sic dictum. Ungulas. Equorum ungulam, Tussilago. Pedem Asini, Alliaria. Serpentiū maculas, Dracunculus, Maculas. Anchusa, Cerinthe, & Buglossi species, quæ etiam extuberantes tumores representant: item Arum, Pulmonaria, & Orchis palmata. Dentem Leonis sic dicta planta à recentioribus inter Cichoreacea. Equinam caudam Equisetum siue Hippuris. Cristam gallinaceam, Horminum species sic dicta, Centrum galli. Vermes, Semperuium ab effigie dictum, Vermicularia, Sedi secundæ species. Sagittam, Sagittaria Aquatica, Scammonium, Oxalis. Lanceam, Ruscus. Gladium Xiphium, Xyris. Galerum Petasites, quæ & Fungum imitatur. Cymbam siue Cochlear, Cymbalaria nostra, & Cochlearia Batava Lobelij. Lunam in defectu, Lunaria Botrytis, & Hemionitis. Minus plenam, quæ orbiculata sunt, Viola, Asarum. Rotæ speciem, Cirsij folie, & aliarum stratarum. Ellychnium, Lychnis. Tomentum, Gnaphalium. Cutis poros, Hypericon. Labrum siue Alueolum, Dipsacus: sicuti peluiculas, folia Thymali in Umbellulis. Cingulum siue Fasciam Alga.

Harum rerum signa in folijs, pleraque ad plantarum vires dignoscendas conducere videntur, ut ea quæ ab effectu nomina plantis indidere, sicuti Pulmonaria, Hepatica, Milzella recentiorum, vel ab imagine, ut Vermicularia, Dracontium, vel maculas representant venenosorum, ut Arum, Dracontium, Anchusa, Cerinthe, quibus venena propelluntur. At signa, vel rei inanimata similitudo, ut Cymbalaria, Muris auricula, ad nomen retinendum, & plantæ notionem profunt. Multa possent cumulari, sed hæc sufficere nunc visa sunt.

Pag. 9. lin. 35.

Grauis est testis: nos autem auctoritas non cogit. Has mutationes non alio modo accipimus, nisi ut quandam congenerum degenerando similitudinem primæ facie ostendant. Nec enim credimus herbas cultu, aut neglectu, loci mutatione in alias transire plantas, sicuti asseritur Lolium à Tritico, hoc enim non affirmat Theophrastus, nasci verò solitum inter Triticum, & Hordeum, nulli est dubium. Transire Sisymbrium in Mentham ob alimenti inopiam, similiorem scilicet fieri: vel aliàs ob alimenti copiam adulescere, ut fruticare, & arborescere, quod per antonomasiam dicitur, non autem frutices, aut arbores fieri. Hoc experimento affirmare possumus ex Indicis plantis, semine, aut radice ad nos translatis, in quibus hucusque vix aliquis mutationem aliquam obseruasse similem, referre audebit. Degenerare in magis & minus adultam, foliorum incisuris, hirsutie, lauitate, bilaritate & similibus, concedimus: non autem in aliam transire plantam vel speciem, omnibus notum putamus.

Pag. 10. cap. 7. lin. 21.

Differentie Radicum adde differentias, quarum alia, quæ simplex est, à Græcis ἐνδιήρητος dicitur, & cum sit etiam unica, μία & μονήρητος. Quæ aliquando est parua atque tenuis, & dicitur μικρά & μικρήρητος. Quæ magna est & crassa, παχέα & μεγάληρητος, ut Bryonia radix. Sed quæ simplex est & longa μικρά & μικρήρητος, ut Rhabdani, Lapathi & Pastinacæ, quæ cum etiam sit profunda βαθύα & βαθύρητος dicitur. At quæ contrario modo brevis est & tenuis, ἀπλή dicitur, & βραχέα, ut Holcistum, & Britannica. Quæ verò longa est & non profunda, quia obliquè per summam terram repit, ut Gramen, ὀπίσθιος, & ἐπιπλάγιος dicitur. Ex longis quæ lignosa est, ut Nerium, & Equisetum, ὑπόλειος. Et quæ neruosa, ut Tragacantha.

vacantia, νεφεδνινύδν. E contrario, quæ mollis est, ut Myrrhidis, ἀπαλὴς. Harum
 alia corticosa, vel crassi corticis, ut Panax, Mandragora, quæ ολοιώδης, & παχύφλοιος di- Cortice;
 citur ex longis. Ex rotundis Crocus Colchicum, & Cyclamen. Quæ molli pelliculâ sine cor- Figura,
 tice, ut Ari, & Dracontij, atque Orchidum dicitur ἀφλοῖον. Carnosarum vero quæ σαρκώδεις 3
 ζες dicitur, est ex longis Rhabbanus, & Brionia. Ex crassis rotundis, & tuberosis, Rapa-
 Arum, Cyclaminus, & Bulbacea. Ex rotundis, bulbos; bulbosis, & capitatis, radix uni-
 ca, quæ σελυγλή, aut σελυγλόρριζος dicitur, ut Cotyledonis, Arisari, & Cyclaminis. Ex ca-
 pitatis, quæ κεφαλόρριζος; ex bulbosis, quæ βολεώδν dicitur, est Capà, Scilla, & Narcissus.
 Et harum alia est squamosa, quæ λεπτερώδης, ut Lilium: alia multiplici tunica, quæ
 ολοιώδης, ut Capà, Scilla. Alia sub tunica lanam habet, & dicitur Eriophorus bulbos. Alia Sectione,
 scinditur, ut quæ Fissilis dicitur, & Ascalonia, à Græcis χιτὴν in oblongos pares bulbos eodem
 anno foliosos. Alia scissilis est, sed non nisi post annum diuisibilis, ut Allium, quod non rotundos
 bulbos distinctos, sed trigonas sectiones, & simul coniunctas proferi, ut unus bulbos, non plures
 videantur; nisi post annum terræ commissa, nucleatim diuisa extuberent, & folia proferant: so-
 lo Allio proprium: cuius partes scissiles Theophrastus proprio nomine γέλυας appellauit, &
 naturalem illam vegetationem cum diuisione sobolum, γηγιδῆται dixit: quod verbum nisi à
 diuicatione sit deductum, ignorare fatemur, & comprobatur idem Theophrastus, cum ait
 διυγῆται πάλιν εἰς τὰς γέλυας. Dioscorides verò Allij diuisiones illas, quas nucleos latini, &
 Plinius non nimis propriè, cum nuclei sint officuli à carne fructus obducti, ut in Oliuis, & simi-
 libus per verbum ῥῆγας ἀγλίδας expressit ῥῆγαι quidem scissurae sunt, & ἀγλίδαι Allij no-
 men est Doriensum lingua, ἀγλίδν dictum, quod verbum littera λ, si praeponebatur γ, ἀγλί-
 δνν, Allium uti Italicè appellatur, exprimeret: & sic describit soboles illas in unum idem
 caput compositas in Allio. Quare à Columella, & alijs spica nomine soboles illa trigona con- Quid in
 iuncta, sed diuisibiles sint denominata, nisi spica verbum ab effigie teli, spiculi dicti, sit spica in
 deductum, nec propriè ita dici videbuntur: spica quidem non sub terram, nec in radicibus, radice.
 sed in summo plantarum, & aëre circumscripta obseruantur, semina ad perfectionem, &
 plantæ propagationem sic Naturâ proferentes. Magis quidem proprium vulgare Neapoli-
 tanum nomen, & ferè latinum, Spicolo di Aglio appellatum. At σάχος nomen, græcum, quod Spica ne-
 Latinis est spica à nullo Auctore pro radice, aut radicis parte describitur, & frumentaceis tan- men.
 tum conuenire docet Theophrastus de frumentacris loquens, Tritico, & hordeo, & congeneribus
 neque alijs herbis, quæ alio modo fructum ferunt, conuenire, quæ flores non lanugineos, sed fo-
 liosos edant, & siliquas aut iubam etiam. Minus verò improprie Dioscorides Betonica fru-
 ctu spicae modo, & Satureia similem, quia in summo Plantæ, in longam seriem, spicae modo,
 esset dispositum, quamuis à frumentacea spica differat. Quam igitur Analogiam poterit spica
 habere, quæ in summo plantæ producitur, cum radicem lobis nullam inuenimus, nec ijs assenti-
 re possumus, qui Nardi Indici oblongas, foliosas illas germinationes, spicas appellant, quia lon-
 gè differunt à spicis ipsius Nardi, quod satis ex ipso Dioscoride liquet, Nardi Indici genera- Nardi quæ
 radices, comā spicas, & caulem enumerante, quæ omnia in eadem planta diuersa sunt adinuicem. spica.
 Et Plinius lib. 12. c. 12. ait, foliū habere paruum, densum, cacumina in aristas spargi, & spicas &
 folia celebrari gemina dote Nardi, & in initio dixit: De folio Nardi plura dicere par est, ut
 principali in vnguentis. Ergo radix non erat in usu, & diu controuertitur à posterioribus vo-
 lentibus, ut pars illa ima plantæ sic densata, quam alij radicem dicunt, sit & appelletur Spica De Nardo
 Nardi, cum nihil aliud sit, quàm ima plantæ villusa pars supra radicem, ex veterum germi- pluſcula.
 num, & nouellorum foliorum gramineorum postremae sobolis, sic dense coacta, in quorum me-
 dio, ut obseruauimus, & penes nos habemus, & quilibet etiam obseruare poterit, caules rotun-
 dos, iunceaos, binos habebat, in quorum summo non erit dubitandum, quin spicuum quid profera-
 tur, ex natura plantæ media inter Gramen, Luncum, Spartum, & Algam. Radices habet exi-
 guas, fibrosas, lignosas, nullius usus, saporis expertes. Cur autem à posterioribus Dioscoridis
 & Plinij Nardostachis vel Nardi spica, sit dictum Nardum Indicum, si diuinare liceat nobis,
 illud in causa fuisse putamus, ut non, quia partes illæ ima Nardi foliosæ, & coactæ sint spica Nardi di-
 vel similes, sed ad differentiam aliorum Nardorum, Celtici, scilicet, & Montanæ, quibus nulla stinctio.
 spica tribuuntur, cum in umbellam floreant, hoc Nardum Indicum spicam ferens, intelligatur,
 & accipiat. Pars quidem illa Indici Nardi foliosa, simul coacta, potius pro coma accipi pos-
 set, quàm pro spica; cum Comæ nomen possit plantæ supra terram effusa, illamque operienti,
 tribui

- tribui, ut de Peplo, & alijs ait Dioscorides, qui Syriaco suo Nardo multā comā, verbo πολυκαμμή, & etiam Gangitidi tribuit, ut non sine causa diuinare voluerimus: cum planta hec, ut in Gramineis, & Iunceis obseruatur, satis supra humum copiosis, densis germinibus se effundere possit. Sed ad Bulborum differentias in radicibus reuertamur. Alia paucas emittit ab imo latere soboles, ut omnes fere Bulbosa, sic Narcissus, Hyacinthus, Tulipa & similes. Alia plurimas, ut fere totus Bulbus in bulbillos dissoluatur, ut in Ornithogalo vulgari, & paucis obseruatur, & in Ampelopraso prolifero siue inter flores bulbifero, siue potius Allio: nam capite est rotundo, non oblongo Porri: imas sub bulbo capillares fibras, siue radices pilos, in bulbis omnes extuberantes Maio mense obseruauimus, prater ipsius bulbi extuberantias intra corticem ipsum. Alia duplex δῆλόν, ex longis est Mandragora. Ex bulbosis parum oblongis, quæ δῆλόν dicitur, Orchis, Nardus montana, & Anthora, quæ lateribus herent. Alia est, quæ aliam sub se gerit, & alteri insidet, ut Gladiolus, & Crocus syluestris. Est quæ triplex etiam, ut Mandragora non raro, ut traditur à Dioscoride: ex bulbosis est Triorchis dicta, & Nardus montana & Circea non semel. Refertur etiam à Dioscoride quadruplex, ut Circea, quintuplex, & sextuplex radix Alcea, & Graminis Parnassi. Sed quia radices huius multiplicitas à loco potius aptiore, quam à Natura producit, cum varietate sub multiplici numero radicum relinuemus. Multiplex igitur radix est, quæ in plures aequales fere radices diuiditur, πῶλον, & πῶλον dicitur, ut est Elleborus, Aristolochia, Pistolochia dicta, & Clematis, Baccharis, Ranunculus, & similes ex fibrosis tenuibus. Ex crassis, Asphodelus, Ranunculus Paeonia femina, & similes. Radicum etiam alia est, & dicitur, æqualis, ὁμαλὴ, quæ etiam Aequalitate. lata, & ὁμαλὴ à Dioscoride, ut Radix Tragacanthæ, Altheæ. Alia sunt anomalæ, & inæquales, ut fibrosæ radices.
- Colore. Est & alia coloris differentia in radicibus, nam alia sunt in totum candidæ, ut Rhabbanus, Rapa, & similes. Alia intus albæ, foris nigræ, ut Cyclamen, Scorzonera, Tragopogon Apulus verior, & similes. Alia foris rufescentes, ut Iris nostras, Colchicum, Nardus montana. Alia foris nigræ, intus virescentes, ut Smirnum, Polypodium. Alia virescentes ex lacteo, ut Phalangium, Asphodelus luteus montanus. Alia ruffæ ut Xyris, Zinziber. Alia flauicantes, ut Rhabbarbarum. Alia luteo colore, ut Chelidonium maius, Lapsidum rotundifolium, Curcuma. Alia intus rubræ, ut Centaurium magnum, Anchusa, Pastinaca rubra, quæ etiam foris rubescit, & similes.
- Lacte. Alia lac fundunt dulce, ut Scorzonera, Erinus, Tragopogon. Alia amarum, ut Lactuca syluestris, Cichorium, Papauer. Alia acre, ut Tithymali, Thapsia. Alia croceum succum, ut Chelidonium maius, Argemone, Alia rubentem, ut Centaurium maius, & Atractylis. Alia vesicæ sunt, & ori gratæ, quæ ἐδωδιος ut Rapa, Siser, Pastinaca: Alia, amaræ, & ingustabiles, ut Gentiana, Aristolochia, quæ ἀλεπτος & κακὸς. Alia sapore acerbo, ut Dryopteris; austero ut Polypodium: subadstringente, ut Filix mas: adstringente, ut Quinquifolium: falso sapore, ut Nerij radix. Feruenti, ut Pyrethri. Alia sunt gummosæ, ut Tragacantha, Chondrilla, Chameleon albus. Alia mucosæ, ut Acanthus, Symphitum maius. Alia medicamentosæ, quæ φαρμακώδης, ut Gentiana, Rha, Elleborus niger, Alia morbifera, quæ νοσώδης: Alia mortifera quæ θανάσιμος. Alia inutilis, & superuacua, quæ ἀχρηστὴ, ἀχρηστὰ, ut Senecio & maior pars suffruticum.
- Odore. Differunt etiam odore, nam alia est Aromatica, ut Iris, Asarum, Baccharis; alia inodora, ut Blitum. Alia Rosæ odorem refert, ut radix Rhodia. Alia aromatica, sed cum grauitate odoris, ut Valeriana, siue Phu. Alia grauis odoris, ut Polygonatum, Scammonium. Alia terram olet, ut Pycnocomon, Lunaria, & similes.
- Nodis. Differunt etiam, quia alia est geniculis distincta, ut Arundo, Iris. Alia articulis siue nodis distincta, ut Gramen, Cyperus. Alia denticulata, ut Dentaria. Alia strumosa, ut Scrophularia, Leontopetalon, & Cymbalaria; à nobis descripta.
- Imaginum signis. Hominis. Alia alias imagines referunt, quas Phytognomici maximè perquirunt; ut quæ hominis quodammodo figuram imitari videtur, quæ ἀνδρὸς ὁμοιωμένη dicitur, ut Mandragora. Cuius radicem tripedalem vidimus Neapoli apud quendam Chymicum distillatorem, puellæ imaginem equantem, corpore in umbilico extuberante ac etiam in posterioribus, à quibus femorum, & tibiæ modo in acutum desinebat, supernè verò brachijs elatis crassis, in quibus flores emiserat, Dryadum & Daphnidum iconem representantem. De qua aliàs in phytognomicis, Deo dante.

Alia quæ Hominis vel Canis & Hirci testes imitatur, & quæ Orchis, Cynosorchis, & Tragorchis dicitur, & similes. Quæ cum erumpunt, etiam velut Genitale referunt germinem, vel ipsa radice, ut Triorchis dicta. Alia Manum imitatur ut Orchis palmata. Alia Digitos tantum, ut Hermodactylus. Alia Cordis figuram, ut Nardus montana, Anihora. Alia Pulmonem, ut Radix caua. Alia Rostrum suillum, ut Systrychium à nobis descriptum. Alia Murem, ut Napellus murinus, sic dictus à radicis effigie. Sicuti Scorpium, Cammarum, vel Squillam imitatur Doronicum dictum, & Scorpio Theophrasti atque Dioscoridis Pardalianche. Insectorum, & Serpentium tabellatum corpus imitatur Iris, Gentiana, Acorus, Galanga, & similes. Alia Pedes Auium, ut Radix Phu. Alia Polyporum acetabulos, ut Polypodium. Alia Malum cotoneum, ut Lotus Aegyptia. Alia Malum, ut Cyclamen, quod Malum terrestre vulgò dicitur. Alia Oliuæ figuram, ut Orchis, Arisari radix, & Umbilicus Veneris parvus. Alia Tritici grana, ut Chelidonium minus. Alia Pyri fructum, ut Apios. Alia Glandes, ut Asphodelus. Alia Clauam, ut Nymphaea. Alia Folliculum, siue Sacculum, in quo includitur, ut Nardus montana, quæ Thylactis dicitur. Alia Muris caudam, & Trigonis marinæ, ut Passinaca nigra, siue rubens. Alia Rete, ut Napellus reticulata radice, & Gentiana cruciata. Alia Dentes, ut Dentaria, Alabastrites dicta. Alia Calculos, ut Saxifragia bulbilli. Alia Scrotum, ut Porri radix. Alia Vterum siue Umbilicum ut Cyclamen, & Aristolochia rotunda.

Testium & genitalium.
Manus.
Digitorum.
Cordis.
Pulmonis.
Rostrum.
Muris.
Scorpii.
Insectorum.
Pedum.
Malorum.
Oliuæ.
Tritici.
Pyri.
Glandium.
Clauæ.
Folliculi.
Pecoris.
Dentium.
Calculorum.
Scroti.
Vteri.

Pap. 11. Cap. eod. lin. 18.

Florum differentias omisit Auctor noster, sed quia ad plantarum differentias noscendas non parum conducere videntur, hoc loco asserere voluimus. Florum alij folijs tantum constant, quos Theophrastus ἀνδρὶ φύλλων lib. 1. cap. 21. appellat, sed quia verbum φύλλα pro frondibus plantarum propriè acceptum putamus, quæ etiam latine folia dicuntur, nos floris foliola, ad differentiam foliorum, plantæ frondium scilicet, ἐντάλα dici magis propriè censuimus: sic enim Dioscorides Rosæ floris foliola denominauit in cap. de Vnguent. rosac. & etiam Isopyri floris folia, ad differentiam frondium plantæ, quas verbo φύλλα distinxit. Sic etiam Alcman Poëta Chrysanthemi floris folia umbonem coronantia denominauit his verbis,

Florū differentia.

Χρυσέον ὄρεον ἔχον, ἐνδὲν περὶ ῥοισι καὶ χλαν.

Aureum torquen habens, teneram * petalis Cachlam.

* Sine baculis.

illaq. ut de Bellide flore lib. 21. cap. 8. Plinius ait, Barbulas latine appellare possumus. Grammatici Braçteam siue Lamellam interpretantur. Vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap. 1. de Isopyro, & in 1. part. minus cognitar. stirp. de Soncho montano tetrapetalo cap. 92. Alij pilosi sunt, & lanuginosi, ut Gaza vertit verba illa Theophrasti, & δὲ χυώδης Flores scilicet lanuginosi, ut flos Vitis, Mori, Ederæ. Foliati verò, ut Amygdali, Pruni, Pyri. Alij foliati sunt & simul lanuginosi vel lanosi, ut qui bini sunt, & bicolores, ut scilicet sorts foliati sint, & interne pilosi: ut alter alterum medium florem gerat, ut in Rosa obseruatur, quæ intus pilorum congeriem luteorum habet ἐντὸς ἀνδρὶ ἐν τῷ ἀνδρὶ ἔχει καὶ μέσον ὡπαρὸς τὸ ῥόδον, καὶ τὸ χυώδης. Sic etiam Dioscorides de Rosæ flore in cap. de Rosa, medium illud floris pilosum ἀνδρὶ, appellauit, sicuti Theophrastus alias languinosum, nec mirum, cum verbo illo ἀνδρὶ, flos, & efflorescentia quæuis lanosa dicatur, sic ἀνδρὶ ἀνδρὶ, flos Salis, Chalcanthum, Alumen scissile, quod quasi flos globosi intelligitur & βολιτῶδες ἀνδρὶ, quod pilosum, siue plumosum Alumen dicitur: est enim efflorescentia, sicuti Ammoniacum, & Sulphur capillare, in specubus igneum fumum eructantibus Putcoli obseruatur. Sed adde quod omnes flores præter externa folia, & interna stamina, quæ cellularum, vel fructuum, ut plurimum numero sunt, medium habent stylum, siue fructus apicem, quem Theophrastus (ut Gaza vertit) Colum appellat, quo si flos careat, sterilis est omnino, ut in quibusdam obseruatur floribus, qui non insident eorum fructui, & nunquam illum pariunt, sic in Malo medica Theophrastus obseruauit lib. 1. cap. 22. cuius florem si colo illo medio careat, decidere, & infructiferum esse asserit, quod experientia comprobatur. Alij non habent medium stylum, siue apicem, sed numerosa illa tantum stamina, ut in his, quæ multiplicem habent fructum coacervatum, veluti Anemones, Ranunculi, & quæ capitata sunt, ut Papauer, Nymphaea, quorum fructus medius imminet, & sine apice est deciduus: vel ut in siliquosis, idem fructus & siliqua stylus est. Alij qui multiflori, & quorum flos insidet numeroso fructui siue semini, totidem habent apices, quot flores, & fructus, ut in Cichoreaceis, Carduis, Chrysanthemo, Anthemide, & similibus. Sed & sunt flores, quorum stamina non semina, sed

Colus floris pars.

Cccc

floris

floris diuisuram sequantur, quæ ex ipso originem trahant, ut in Tabaco siue Pyciæ, Caryophyllis sylvestribus, Datura, Verbasco, & similibus, quorum fructui stylus imminet. Sunt & qui longum habent medium stylum, quia in imo occultum habent fructum. Alij habent in summo magis crassescentem, ut flos Ari. Alij contra in acutum desinentem, ut Arisari, Dracontij flos, qui etiam, quia multiplici fructu est internè, multis densis flosculis ad imum exornatur. Alij stylum habent in summo bifidum, ut Caryophyllorum genus, Gentiana, & similes. Alij trifidum, ut Crocus sylvestris. Trigonum, & capitatum, Tulipa, Lilium. Latum & cauum, Crocus satiuus. Quadrifidum & capitatum, *Lythymachia siliquosa* noua species ex Virginea, cuius siliqua ima in quatuor cellas diuiditur, & debet perfecta: & Cynoglossarum genus, quamuis primo aspectu unicum; sic quinquefidum, quamuis in initio acutum, Geraniorum rostra & similia. Ab initio conspicua diuisura, sed in se intorta, Viola mariana, Trachelij, & congenerum: & regulariter iuxta fructus diuisionem, illius apex capitatus diuidi solet, & debet.

Est & Maluacearum genus, quod stylum siue colum verius habet in summo pilosum sui generis, & serè comatum, nullis alijs in imo staminibus, cuius summum se perficiente in tot diuiditur filamenta, quot futura sunt semina, quod in Malua rosea simplici obseruauimus. Similem habent, Cucurbita, Viola mariana, & congeneres. Sunt & flores qui bini, & extra foliati, intus pilosi, qui tot apices habent, quot sunt semina, ut in Anemone, Ranunculo, & similibus, quorum præter varium & omnimodum colorem, alij sunt unicolores, ut Chondrilla caeruleo; Alcea fruticosior purpureo; & luteo colore in Ranunculis, quorum omnium exempla quisque sibi afferre poterit.

Differentie
in flore ex-
terno.

Differentias nunc prosequamur alias, quæ florem externum distinguunt ab alijs. Alij vno tantum folio constant, & illo conuoluto, ut Dracontij, Ari, Arisari: Cucullato folio, vel pilei modo Dioscoridi, ut rotunda Aristolochia. Cauo, & oblongo, ut Cerinthes, Solani semiferi, Digitalis, Symphyti maioris, Viola mariana, & Tracheliorum, Gentianella. In imo magis angusti, & in summo ampli, ut Scammonij, & Conuoluuli. In imo tubulosi, ut Rabani, Iasmini, Narcissi, & similia. Orbiculati, ut Lilium conuallium, Vneda, Erica, Hyacinthus botryodes montanus caeruleus, Scrophularia montana. Alij acinosi effigie quamuis distinctis folijs sint compacti, ut Ellebori nigri nostratis, & vulgaris à Dioscoride sub nomine *Cologodon*, scilicet figura acinosa, nam & Acinus, & Racemus eodem nomine explicantur, & racematim acinosi flores insunt. Aperti, & latiores absque tubulo imo, ut Soldanella, siue Brassica marina Dioscoridis, & Conuoluuli minoris, Helxine, Cissampelos Herbariorum. Planiores, & expansi, ut Sambuci, & Verbasci flores, qui integri decidere solent, & perforati. Binis foliolis rariores sunt admodum, ut Cuminum siliquosum Matthioli, pro legitimo Hyperico à doctis. Clusio propositum, Circea Lutetiana Lobelij, Alsines facie noua planta, à nobis in Phytobasano proposita. Ternis foliolis, non minus rariores, ut Plantago aquatica, & Sagittaria palustris, Militaris Aizoides. Quaternis folijs frequentissimi, ut Brassicarum, & Congenerum Leucoia, Papauera, & Clematis cerulea, Crucata Pannonica Lobelij, & Clusij, Sonchus purpureus, à nobis descriptus, Gentianella fimbriata, & purpurea à nobis proposita in nostro volumine minus cognita. Stirp. Quaternis Ruta, sed quod mirum quinis primus, & medius flos, qui solus emicat inter alios posteriores. Quinis, ut Maluacearum genus, Quinquefolium, Ranuncolorum simplicium, Rosarum, & Caryophyllorum familia, Geraniorum genus, & maior pars florum. Senis foliolis, ut Liliorum, Ornithogali, Moly, Iridum, Xiridum, Tuliparum, & Capaceorum familia, Elleborum album, & similes. Septenis non naturaliter, sed ob defectum obseruauimus. Octonis foliolis, Trifolium Hepaticum, siue Trinitas dicta. Nouenis foliolis, ut Caryophyllus Mexicanus tubulosus floribus, ac etiam simplici flore à nobis descripti in minus cognita. Stirp. part. 2. & similes. Alij denis folijs, ut Granadilla Mexicana. Alij pluribus foliolis siue barbulis usque ad quinquagenas quinas, quas Plinius Bellidi tribuit, quos nimis molestum esset, longumque referre: ut Chrysanthemi, Bupthalmi, Bellidis, Parthenij, Calendula, & similia umbone medio prædictarum. Alij pleno sunt flore, & ita natura multiplicibus foliolis, ut Hieracium, Chondrilla, Cichorium, Tragopogon, Scorzonera, & similes. Alij pleno sunt flore natura vel cultu, qui etiam simplices inueniuntur, ut Rosa muscata, Damascena, & alia: Pæonia, Anemone, Ranunculus, Papauer fimbriatum, & cristatum, Primula veris, ut Caryophyllorum genus. Alij

Alij pleno sunt flore, ac multiplici, sed foliolis tenuibus, & admodum dissectis, ut pilosi videantur, & capillares, ut Carduorum, Scolymi, Chamæleonis albi, Centaurij medi, & Iacearum, squamoso capitulo præditarum plantarum ut plurimum. Alij pilosi sed in globum siue sphaeram compositi, ut Globularia cærulea dicta, Cuscuta, Cumini sylvestris Matthioli, Spina alba, Eryngij, Platani, & Acaciæ Aegyptiæ.

Alij varias imagines imitantur, & horum alij pileati, ut Aristolochia, Arisari latifolij, Nappelli, & Aconiti. Alij nutantes imitantur Nola, ut Campanula dicta à Recentioribus, Scammonium, & Conuoluuli. Sed ijdem resupini, & erecti, Calathos, & Cyathos, ut etiã Viola martiana, Tracheliorum varietates, & Viola Calatbiana dicta inter Gentianelas, & Pneumonanthe. Alij galericulati, ut Salvia, Verbascum salisfoliū dictum, Calamintha, Lamiū, & Verticillata omnes plantæ. Alij Comicos hiantes representant, ut Lonchitis prima Dioscoridis. Alij Tubā, ut Caryophyllus Mexicanus tubulosus floribus à nobis, ut supra, descriptus. Alij Vespæ, ut Caryophyllus Mexicanus polyanthos, etiam à nobis descriptus. Sed orbiculata effigie non planā, ut sicut illi Poculum imitentur, siue Scyphum. Alij sunt caudati, ut Viola martiana omnes, Pinguicula Recentiorum, & Delphinium, siue Consolida regalis vulgò dicta. Aquilegia siue Iso-pyrum, Osyris & Linaria, Nasturtium Indicum, Fumaria, Orchidum genus, Staphisagria. Alij Columbā effigie imitantur, ut Aquilegia, quæ vulgò Columbina dicitur, à Græcis *κασσιόλον*, non *κασίολον*. Auiculam imitatur Viola purpurea martiana, & Staphisagria. Delphinium conspicitur in Consolida regali strigiflore: ideo Delphinium putata, Osyride, & Noli me tangere. Elephantis caput cū auribus magnis dependentibus in Elephante Planta, à nobis proposita in 1. part. minus cognita, stirp. Papilionæ Leguminosarum flores, Genista, Anagyris, & similes ostendunt. Os Leonis, aut Vituli Antirrhinum. Os Lupi Lycopsis. Alaudam Fumaria bulbosa. Pavonis penniculum in capite, Umbellifera omnes. Alij Oculum Umbone imitantur, ut de Buphthalmum dicitur, Chamæmelo, & similibus. Alij Stellam ut Semperuium, Aster Atticus. Alij Solem ut Flos Solis dictus, Chrysanthemum & similes. Alij Lunam in defectu ut Tithymalorum flores lunati. Alij Arcum fœderis versicolore comuexum, ut Irides geniculata, & bulbosa. Sed effigies quamplurimæ aliæ eaq. variæ, veluti Hominis maris, & fœminæ, Cercopitheci, Apis, Vespæ, Ranæ, Auiculæ, Galeri militaris, Culicis, Cimicis, Delphini, Lacertæ, atq; aliarum rerum in Orchidum familia conspiciuntur, à Cornelio Gemma, & à nobis obseruata, præsertim Hominis utriusque & Cercopitheci, quas in nostra minus cognita stirp. Ecphrasi videre poteris in 1. & 2. par. propositas & delineatas. Item alij Cirros Polypi, ut Vrtica fœminæ. Alij Umbellam, ut quæ Umbellifera sunt. Alij Laternam ut Ari, Arisari cū Candela interna. Alij Vterum cum foetu, ut Ari ventriosa ima pars, fructum continens adhuc imperfectum. Alij Columnā, Flagella, Clauos eodem flore, ut Granadilla Mexicana, quæ Flos passionis dicitur. Alij Flagella, ut Amarantibi species spicatis paniculosis floribus, à Lobelio proposita. Alij Flabellū, quæ fœminæ utuntur, effingūt Amarantibi scilicet species latis floribus, reticulatis Lobelio, veluti in Myrto, Myrtidanum. Alij Corniculos cū primū erumpunt, ut Rapuntium corniculatum, à nobis descriptum, & Trachelium minus petræum, à doctiss. Ioanne Pona Veronense in sua Baldi montis descriptione, nostro Rapuntio congener. Ille florem hunc ampullæ distillatorie, Ciconiæ dictæ, vulgò Storta similem fecit, & rectè cū primū erumpunt, sed postea quia finduntur Coli nostratis, Conocchia vulgò dicta, effigiem representare videntur, ut in ipsa biflora nos retulimus. Alij Cordis figuram floris folijs, ut Lychnis, Ocyroides. Alij Auripigmenti colorem & splendorem imitantur, & vim habent, ut Ranunculi lutei flores. Alij alias Imagines &c.

Differunt etiam, quia alij proliferi, ut Calendula, Scabiosa, Lobelij & Bauhini & Plantaginis Caroli Clusij. Alij alijs infidentes oriuntur, ut Primula Veris Anglica, Ranunculi species, & Tatula nigro purpureo flore. Alij in spicam dispositi florent, ut Agrimonia, Plantaginis, Mercurialis fœminæ, Oleæ, Hyacinthi aruensis, & Frumentacearum. Alij in paniculam, ut in graminum species & Amarantibi. Alij singuli oriuntur inter folia, ut in Cucurbita, Asaro. Alij plures, ut in Aquifolio, Chamædaphne. Alij in summo tantum caulis, ut Tulipa, Primula veris thyrsoïdis, Capacearū. Alij subtus folia, ut in Peplide, Peplo, & Chamæsyce. Alij ex medio folio, ut Hippoglossi, Rusci, Lauri Alexandrina. Alij auersa parte folijs, ut Phyllitis, Aspleni, Filicis, & aliarum capillarum Plantarum.

Alij simul conferti & inordinatè, ut Chrysocoma, Sabuci, Agerati. Alij ordinatè, ut Corym-

bosi, Umbelliferi, & Verticillati. Alij in curvam & longam spicam, ut Heliotropij maioris, Anchusarum, & congenerum. Alij in rectam spicam, ut Agrimonie, Plantaginis. Alij verticillatim inter foliorum geniculos, ut Clinopodij, Marrubij. Alij in summo tantum, ut Menthae, & Viticis. Alij semper surrecti, ut Chrysanthemi, Buphthalmi. Alij deorsum spectantes, ut Aquilegiae, Loti, Hormini, & Leguminosarum plurium. Alij singuli singulis ramis, ut Chrysanthemi. Alij plures, ut in Galega, Vicia, & Leguminosis, quorum alij in summo cōferri sunt, ut in Meliloto coronata, Colutea, Coronilla. Alij erecti, ut Lupini, & Genistella infectoria.

Alij fructui siliquoso insident, ut in Lysimachia siliquosa, Chamenerio. Alij fructui vasculo incluso, ut in Hyoscyamo & similibus. Alij nudo fructui, ut Cucurbitae, Cucumeracearum, & Acanaceorum genus, & quorum semina pappo euolant, ut Carduorum, Chondrilla, Hieracij Helenij, Parthenij, Chrysanthemi, & quorū capita squamosa sunt. Sed & sanguisorbe Pinipinella, Psyllij, Plantaginearum, Frumentacearum, Spicatarum, & Umbelliferarum. Et ex Bulbaceis, Colchici, Orchidum, Croci, Narcissi: in Arboribus Pomiferarum, Mespili, Mali Punici, Rosae in Fruticibus, & similibus. Alij fructum continent, aut proferunt in umbilico, ut in Aurantio, Assyrio pomo, Ex Herbis Malua, Brassica, Ranunculo, Anemone, Geranio, Papauere, Thlaspidi, Leguminosis. Ex Bulbaceis, in Ornithogalo, Tulipa, Asphodelo, Iridum specie, & Capaceis. Aliae Plantae florem habent supernè, & fructum longè à flore pariunt, ut Milium Indicum, Lachryma Iobi, Ambrosia, Xanthium, Ricinus, & pargantium, Heliotropium minus, & simile. Aliae è latere floris dependentem gerunt fructum, ut Tithymalorum genus. Aliae fructum supra terra, & etiam sub terra proferre traduntur in radicibus, ut Arachyda, quae Amphicarpa dicitur. Aliae radices suae bulbillos cum ipsis floribus, & fructu, ut Saxifraga bulbosa, Ampeloprason carneo flore, siue Moly serpentinum Lobelij.

Et pag. ead. lin. 34.

Fructuum dif-
ferentia ex
forma.

Fructuum verò alij sunt orbiculares, ut Cerasus, Aurantium, Praecocia mala. Alij oblongi pyriformes, ut ipsa Pyra, Colocynthis, Aristolochia, Ficus, & Prunorum quaedam species. Alij ovales ut Glans, Olea, Cornus, Limones. Alij oblongi admodum, ut Cucumis, Cucurbita anguina. Alij oblongi, & Iuli modo, ut Piper longum & Betre. Alij Coni figurati, ut Pinus, Abies, Lupulus, Cynara, quorum figura squamosa. Alij rotundi, & squamosi, ut Cupressus, & horum alij edules, alij minimè.

Alij pulpā, osse, & semine constant, ut Armeniaca malus, Pruna, Olea, Cerasus, quorum pulpā edulis est: alij non, ut Nucis Juglandis. Alij pulpā, & semine sine osse medio, ut Mala, Pyra, Cucurbita, quorum semina cortice tantum vestiuntur. Alij echino cortice semina condunt, ut Castanea, Fagus, Ricinus. Alij echino tantum, ut Caucais, & aliae Umbelliferae, Echinophora à nobis descripta. Alij osse, & cortice, ut Auellana. Alij semine tantum in globum conferto Echinum referunt, ut Butomum, Platanus, Spina alba. Alij siliquis in globum densis, ut Glycyrrhiza. Sed & fructuum simplicium alij rotundi pyriformes, aut oblongi pulpā sunt edules, quae extima est, ut Mala, Pyra, Cucumis. Alij ingustabiles, ut Colocynthis, Cucumis sylvestris, & etiam Cucurbita species quaedam amara ex oblongis.

Ex racemosis edules sunt Vuae, Ribes, Cerasa, non edules Hederae, Liguſtri, Ari. Alij amaro cortice atque acri fructu intus pulpam habent inspidam, interius verò acidum succum, ut Limones, Poma Adami, Citria, & id genus. Alij lignosum habent corticem, & osse continent semèn, ut Pinus. Alij fungosum, & squamosum etiam corticem tantum, ut Cupressus. Alij Cartilagineum, ut Abies. Alij non squamosi, sed laevi, & vasculi modo fructu semina continent, ut Papauer, Nigella, Lychnis ex rotundis. Alij in Poculi amplius effigiem, & Vespargum faui cartilagineo modo in cellulas excavati, ut Fabae Aegyptiae verae. Ex longis quos & siliquosi in arboribus, Cassia Cathartica, Siliqua vulgaris. Ex Herbis verò Leucoton, Papauer corniculatum, Leguminosa, Pisum, Lupinus, Anagryis. Item Siliquosi fructus. Alij sunt laeves, ut Pisi, & similiū. Alij nodosi ut Rhamni, Acaciae, Orobi, Scorpioidis. Alij simplici siliqua, ut Genista. Alij vètriosa, & rotunda siliqua, ut Pisi. Alij depressa planā, ut Securidaca. Alij multiplici, ut Meliloti. Alij leui siliqua, ut superiorū. Alij aspera & multiplici, ut Calēdula, Glycyrrhiza, Ranunculi echinati. Alij sine cortice, & in totū dura semina sunt, ut Piper, Cubebe ex rotundis. Ex longis Caryophylli, & Piper caudatū. Reliqua nuda semina nō ita. Alij paleaceo aceroso cortice semina continent, ut Thapsia, Angelica, Panax asclepium, Lapaethū, & Thalictrum Cordi, siue Ruta pratensis. Alij fungoso, ut Hippomarathrū, & Cachrys. Alij vtriculis semina cōdunt,

ut ver-

ut *Verticillatae plantae Vitis*. Alij infra utriculos fructum habent inclusum, in quo semina, ut *Hyoscyamus*, *Tabacum*, *Agrimonia* à nobis descriptum *Triffago* *Apula*, *Elephas* *Compelarensis*, & similes. Alij glumis, ut frumentacea. Alij folliculis, ut *Gentiana*, *Rheseda*. Alij calyce fructum, ut *Quercus*, *Ilex*: Quorum calycum alij laeves, alij asperi, ut *Ceris*. Alij vesicâ semina occludunt, ut *Staphylodendron*, *Pisum cordatum*. Alij sub vesicâ pulposo fructu semina continent, ut *Alkikengi*, *Solanum Somniferum*, & *Lebale*. Alij pulpâ tantum, ut *Solanum hortense*, *Solanum manicum*, *Bella Donna*, *Bryonia*. Alij pulpam habent internam, & semen in superficie parum exsertum, ut *Fraga*. Alij lato, & rotundo compresso fructu fungoso semina continent, ut *Paliurus Herbariorum*. Alij rotundo, & orbiculari, ut *Cupressus*. Alij alato, & expanso, ut *Acer*. Item alij singulares, & rotundi, ut *Malus punica*, *Solanum Manicum*. Alij duplices rotundi, & bini, ut *Mercurialis*, *Cynocrambe*, *Coriandri spurij*, *Galij*, *Rubia*. Alij duplices oblongi, ut *Seselis*, *Myrrhides*. Alij duplices, lati & compressi, ut *Thlaspeos*, *Leucoij Alyssoides* à nobis descripti, *Veronica*. Alij trifidi, ut *Iridis*, *Gladioli*, *Ricini*, *Heliotropij minoris*, *Capaceorum*, & *Bulbosarum*, *Cisti*, *Aconitorum* & similium. Quadrilateri, ut *Sinapi agrestis echinato semine* à doctissimo Gasparo Bauhino pro *Eruca Monspeliensi quadrangula siliqua* proposita in *Prodromo Theatri botanici*. *Tatula* siue *Datura*, *Euonymi*, *Cynoglossae*, & *Rutae præter Medium*. Quinquepartiti stellati, ut *Semperuiui*, *Cotyledonis*, *Crassula*, *Nigella*. Sexanguli, *Corona Imperialis*. Decanguli, *Nigella Constantinopolitana*, reflexis, & planis apicibus, quæ aliâs imperfectior ex ramulis septenis, octonis, nouenis & denis in perfectioribus, *Semperuiuum rubrum* *Gnaphaloides* à nobis descriptum. Alij plurium, ut *Alcea species*, *Abutilon dicta ab Herbarijs*.

Sunt & fructuum differentiae ab effigie varia, quæ res alias imitari videntur. Alij similes *Caluariae*, ut *Antirrhinum*. Dentiû congeriæ *Pinea nucis fructus* exprimit: *Molaris Dētis Iconem* *Hyoscyami cytinus coronatus*, qui etiam semina denticulata continet. Alij similes *Linguae*, ut *Isatis*, *Glastum*. Alij gutturis longam annulorum effigiem, ut *siliqua Cassia Cathartica*. *Disco*, ut *Thlaspi*, *Tordylion*, *Leucoion lunatum*. Duplici *Disco*, *Alyssum*, & *Leucium Alyssoides* à nobis proposita. *Bursa*, *Bursa Pastoris*, & *Polygala Lobelij*. *Vesicæ* *Staphylodendron*, *Colutea vesicaria*, *Pisum cordatum*. *Testes hirsutos* representat, *Mercurialis mas*. *Ollâ* cū operculo, *Hyoscyamus*. *Ampullâ*, *Valeriana*, & *Nardus montana*. Vel potius pilosam araneam siue *Phalangium*, aut *Polypum*. *Vasculû* siue *Alabastrû*, *Papauer*, *Nymphaea lutea*. *Calathû*, *Caryophyllus*, & *Lychnis*. *Araneam* imitantur semina *Atractylidis*, *Carduorum*, & *papposarum*, sicuti, & canos capillos *Senecio*, ob id sic dicta. *Taurinum caput Acetosa Neapolitana*, & *Tribulus*. *Locustam bipedem* imitatur, *Auena fructus*. *Vituli narices simile Antirrhini fructus*. *Clauam asperam Sinapi agrestis*, & *Ranunculorum fructus*. *Cristam*, *Coronopus echinato semine*, *Nasturtij species* nobis, perperam à *Matthiolo* pro *Ambrosia* propositus, & *Hedysarum Clypeatum Lobelij siue Crista galli*. *Galeam*, *Cassida* à nobis descripta. *Infundibulum Moluca syriaca*. *Pileum*, *Scabiosa hispanica*. *Barbam hircinam hispida Tragopogon Apulum*, à nobis descriptû. *Caput Viperae* & *Auiculæ*, *Echium*, *Borrage*, *Symphytum maius*, *Cerinthe*, *Anchusarum genera*. *Caput Viperae cum lingua exserta*, *Cynoglossa* à nobis descripta. *Lucernarum modo caui sunt*, & cum *Ellychnio*, *Cynoglossa*, *Lychnoides* à nobis descripta. *Pedem Anseris*, *Borrage quædam Apula* à nobis descripta. *Vmbilicû Aparinae fructus*. *Alarum speciem*, *Aceris fructus*. *Cornu erecti figuram* imitatur *Fœnum Græcum*. *Cornu contorti*, ut *Arietis*, *Cytisus nostras* à *Maranta Venusino* propositus. *Astragali siue Hedysari species* à *Lobelio depicta*. *Soleam equinam*, *Ferrum equinum* à nobis descriptum *Polycheraton*. *Cochleam*, *Medicæ variæ*, *Kali cochleato semine*. *Polyporum cirros*, *Clymenum*, sed ipsum *Polypum Nardi fructus*, & *Valerianæ*, ut diximus. *Caudam vulpinam*, *Graminis species*, eodem nomine, scilicet, & *caudam murinam*, *Cauda muris* ab effigie. *Caudam Equinam*, *Equisetum*. *Iubam effusam scilicet comam*, *Milium*, *Bromos*. *Pedes Auium*, *Ornithopodium*. *Linguae serpentis similes*, *lingua serpentina*. *Pectini*, *Pecten Veneris* sic dicta. *Rostro grui* *no*, *Geraniorum familia*. *Spiculo anguloso*, *Trifolium acetosum*. *Gladio*, *Securidacæ siliqua*, nam illius semen ancipitis securis imaginem refert. *Angui Cucumis anguinus*. *Canino Peni Siliquastrum siue Piper Indicum*. *Testes imitantur Mercurialis*, *Cynocrambe*, *Morsus Gallinae* à *Lobelio depicta*. *Tribulos æreos*, *Tribulus terrestris* & *aquaticus*, *Stella Calcitrapa*. *Echinum marinum*, *Chamaleo albus*, *Caryophyllata*, *Arction siue Bardana Personata*. *Echini*.

Verticilli.
Caudæ scor-
pionis.
Vermes.
Lunæ.
Cordis.
Favorum.
Verrucarum.
Sphæræ.

Differētia,
& effigies
seminum.

Fructus
quid vo-
cetur la-
tius.
Semen p-
cise.

Seminum
varietates.

Verticillum *Paliurus vulgaris*, Nidum *Auis*, *Pastinaca sylvestris Umbella*. Caudam scor-
pionis, *Scorpioides*. Vermes *Phyllitis*. Lunam *Sene folioli*, & *Lunaria Græca dicta*. Cor-
dis figuram, *Citria mala*, & *quadam pruna*. Vespærum *Favos*, *Faba Aegyptia*. Cornuco-
piam, *Valerianella Cornucopioides*, à nobis descripta. Verrucas, *Heliotropium minus*, & *Esula*.
Lappas *Arction*, *Xanthium*, *Pastinaca species*, *Caucalis* & alia *Echinophora* congeneres, *Pa-
nicum*. Sphæræ in modum rotundi, *Spargani*, *Platani*, & *Cupressi*, & simili modo echinati,
Stramonij.

His addenda visa sunt seminum etiam differentia, eorumque varix effigies. Semen in-
Plantis ita nos accipimus, ut illud sit, quod fructu obductum interna eius parte continetur, ab
eodem fructu suo cortice vel libro separabile; ad Plantæ novam germinationem propagandum
aptum satione. Fructus verò dicitur, id quod è medio flore solet emergere tuberosus, ut in
Citrij, *Papavere*, *Brassica*, & *Leguminosis*: vel in imo floris subest, ut in malo *Punica*, *Rosa*,
Cucumeraceis & similibus, & infra plura: vel unicum semen continere observatur, suo libro
vel cortice vestitum. Fructuum varietates iam supra memoravimus, qui vel carne externa
osseum putamen, in quo semen, ut in *Præcoijs*, *Amygdalis*, *Ceraso*, *Pruno*, & similibus: aut
osseo externo cortice semen continent, ut *Corylus*: vel carneo tegumento concretum, sive
gelatum succum, in quo semina, ut in *Aurantij* & congeneribus: vel cartilagineo tegmine
carnem, & interius semen, ut in *Cucumeraceis*: vel succolos acinos, & in illis semen inclu-
sum, ut in *Punica*, & *Flore Passionis Indica* planta: vel succola carne vel pulpâ semina con-
tinent, ut in *Vuis*, *Ebulo*, & similibus. Alias varietates *Coniferarum*, & *Verticillatarum* su-
perius retulimus, nec repetere est opus, cum hoc loci seminum varietates tantum, & eorum simi-
litudines in animo sit referre, quas obiter observasse nunc meminimus: Iamdiu est quidem,
quod plantis, & similibus caremus, domesticis alijs obnoxij negotijs. Semina igitur nascuntur
aut carneso, vel lignoso, aut corticoso fructu inclusa, acino, conc, siliqua aut viriculo contenta,
quæ idæωατῆρα & ἐμϕλῶνατῆρα suo tantum cortice vestita, quæ nuda, ad differentiam appel-
latur γυμνωατῆρα & ὑποατῆρα, ut sunt *Piperis Cubebe*, quæ singula distincta, vel bina, ut in *Umbelliferis*,
tam rotunda, quam oblonga, vel plana, ut in *Coriandro spurio*, *Rubia*, *Galiorum familia*, & *fe-
rulaceis*. Vel singula, & distincta, ut in *Valeriana* & *Nardo montana*: vel etiam in *Agri-
monia*, cuius semen asperum deorsum nutans, ut à *Dioscoride* notatur, sub nomine Græco
αἰέρα, quamvis non minus rectè dici etiam potuisset Fructus; quia post florem emergit suo
cortice hirsuto aspero tectus, & distinctus: & non raro *Dioscorides*, quod vere semen est, &
αἰέρα folliculis inclusum nomine, Fructus κατὰς græcè de nominat, ut in *Cap. de Xyride*, &
Circea, *Staphide agria*, & similibus: quæ de re potius semen dici debebat, græcè αἰέρα &
verius. Non negamus nudum semen, ut in *Umbelliferis*, & *Agrimonta*, & similibus, non-
minus semen, quam fructus appellari posse. cum Fructus generalissimè illud denominari pos-
sit, quod marcido vel deciduo flore quoquomodo erumpit, & perficitur postremo, proprius plan-
tæ complemento & perfectione, ad aliquem usum aut plures, vel ad suæ plantæ tantum propaga-
tionem procreatum. Et semen illud sit, quod suo tantum cortice vestitur, vel in aperto produ-
ctum, aut aliquin amplius circumductum, & inclusum. Cuius medulla sua substantiâ, vel
est mollis, & humida, ut in *Cucumeraceis*, *Amygdalo*, *Nuce*, & alijs, quæ potius in massam,
quam in pulvere confusa tegitur. Vel est dura, sed friabilis admodum, ut facile in pollinem, vel
pulverem abeat, ut in *Fruentaceis*, & similibus. Vel est omnino dura, & ossea substantia, ut
cum difficultate tundatur, & in pulverem ducatur, ut est seminis *Rusci*, *Smilacis aspera*, *Xyri-
dis*, & similitum.

Seminum varietates plures observantur, nam alia levi cortice sunt obducta, ut quæ fru-
ctui præsertim inclusa reperiuntur, ut in *Pomiferis esculentis*, *Cucumeraceis*, & capitula geren-
tibus: vel nullo modo inclusa fructu, suo tantum cortice vestita, ut in *Umbelliferis* quibusdam
ferulaceis, ut etiam paucis *racemosis*: quorum alia rotunda, ut in *Racemosis Piperis*, & *Cubebe*
Fumaria: in *Umbelliferis Coriandro spurio*, & similibus. Alia depressa, & plana sive, ut in
Ferula, *Sphondylia*, & similibus, quæ à *Theophrasto* ἐλλῶδῃ appellatur, à *Dioscoride*
ἀχρεῖδῃ, quia cartilaginosa. Alia canaliculata, & striata, ut in *Libanotide Cachryfera*, *Hippo-
marathro*, & similibus, quæ à *Theophrasto* γερμῶδῃ, à *Dioscoride* γολυαῖ habere dicuntur. Alia
canaliculata & pilosa, ut in *Cretica* planta *Libanotidis* nomine ab *Honorio Belli* *Carolo Clu-
sio* missa. Alia magis aspera, ut *Pastinacæ vulgaris*. Alia in totum echinata, ut in *Caucali-
de*, &

de, & Echinophoris à nobis descriptis. Alia Cylindri effigie oblonga, & rotunda, ut secunda securidaca Lobelij, Galega siue Rute capraria appellata. Alia ovalia, & rotunda, ut Olea, Alia ovalia, sed depressa, ut diximus Ferulaceorū, & Cucumeraceorū. Alia ovalia, sed altera parte acutiora, ut Mali, Pyri, & similiū. Alia incurua & contorta parum, ut Phaseolorum familia, & Ferri equini. Alia rotunda, sed altera parte rostrata, ut Ciceris, Buglossi, & congenerum. Alia parum depressa, & similiter rostrata, ut Psyllij. Alia triangula coni effigie, ut Cicercula Harmala, Bulbosarum, & Staphidis agræ. Alia utrinque acuminata, ut securidaca vera Dioscoridis. Alia trigona in cuspidem acuminata, ut Polygoni, Lapatii, & similiū. Alia quadrata sed depressa, ut Heaysari. Alia rhomboide quadrato, ut Pimpinelle sanguisorbe à nobis pro sideritide secunda proposita. Alia alia effigie, quarum quadam, quæ quibusdam rebus referri posse videntur non iniucunda Phytognomictis, & nunc in promptu se offerunt notare non pigebit. Cerebri medullam imitari videtur, Iuglandis siue Regiæ Nucis semen suo putamine detectum. Dentium congeriem, Hyoscyami semen asperum pineæ modo denticulatum. Ipsos dentes ovali Punici semen carne obauctum ostendit. Oculi pupillam, Lenticulæ semen, sed dimidiata lenticulæ modo Phalangij semen, teste Dioscoride. Cordis figuram Citrij & Aurantij semen cum similibus. Umbilicum, Valerianellæ, umbilicato semine à nobis descriptæ, & Aparinæ Dioscoride teste. Renes exprimunt Phaseolorum familia, & alia nonnulla leguminosa: sed ex alijs generibus Solani, Halicacabi, & aliorum, Genitalis caput, siue Glans Faba dicta, Fabe semen. Genitale cum testibus gerentibus, Cicer album vulgare, quamvis etiam rubro colore Cicer magis Arietinum Caput naso crassiore incumo prominente exprimat, oculis & cornibus intortis e regione utrinque expressi, quapropter Arietinum Cicer à Dioscoride dici refertur, non addita causa: quæ omnia in alio Cicer inesse obseruantur, naso exiguo tantum variante. Sed si quis atramento illius oculos extuberantes circumscribat e regione nasi, rostrum imitantis Nocturæ caput satis expressum videbit. Ventris extuberantis ima pars supra muliebria, etiam Ciceris albi aduersa pars ostendet. Testes imitantur Rubiæ & Galiorum semina duplicia contuncta, Coriandri spurij, Smirnij Cretici ab Herbarijs putati. Cimices, & Blattas, siue Cantharos, Ferulaceorum, Sphonazij, & Cucumeraceorum semina. Araneam imitatur papposa omnia semina *ωανπωριγυα* dicta, sed Phalangiorū maxime & pilosarum Aranearum Valerianæ, & Nardi montanæ, & congenerum piloso pappo semina, Pulices imitantur, Psyllij semina, teste Dioscoride. Viperæ caput cum lingua exerta, quia rostro sunt retuso & plano Cynoglossarum semina à nobis descriptarum perbellè referunt, quamvis aliorum Serpentium acutiore rostro, à Dioscoride referre dicantur Echij, Anchusarum, & congenerum semina: quæ etiam ad Auium rostratum caput accedere non minus quis cense-re possit, ut in Cap. de Cynoglossa montana in nostro minus cognitarum stirpium volumine retulimus. Polypum, aut Leporem marinum exprimere non ineptè dicitur, semen Valerianellæ stellato semine à nobis descriptæ, & Scabiosarum. Echinum terrestre Passinace vulgaris, & Caucalidum asperum. Erucam asperam, & pilosam Tragopogi, & Scorzonera semen detra-cto pappo. Ricinum Animal, denudatum suo cortice Ricini semen, siue à Dioscoride descri-ptum. Insectum bisulca cauda Asteris, & Buphibalmi, & congenerum semen. Cochleam in-tortam, Medicæ semen, sed Cochleæ Animalis effigiem potius Kali semen cochleato semine dicti. Insectorum tabellatum corpus, siue insectum Maluæ semen compactum antequam dis-iungatur oblique inspectum: quod etiam integrum Echinum marinum spinis denudatum exprimere videtur. At singula semina depressa lunata sunt. Securitatem imitantur, Cicercula vulgares Dioscoridis, Lathyrus dicta. Ancipitem securitatem emulantur Peluini, & Aselepiadis semina, teste Dioscoride, unde nomen inditum plantæ fuit. Sagittæ modo in cuspidis fornam Lunci semina, quæ Theophrastus *ἀνὰ δὲ δὴν* dixit. Triquetram cuspidem imitantur tri-gona Polygoni, & Lapatii semina, & Lonicitidis teste Dioscoride. Quadratâ Pimpinelle semen. Chirurgorum incuruum cultrum, vulgò Gammaut, exprimere videntur Trifolij Asphalutidis siue Bituminosi seminum extrema pars, quæ non minus Falcem, aut Serpentium dentem, Fe-lium vnguem imitari quis dicere potest. Contractos vngues Milui, Vulturis vel etiam Polypi flagellos, Calendulæ semina incurua in se conglobata, Margaritas siue Vniones candore, splen-dore ac lapidea duritie, Lithospermi semina, teste Dioscoride ac Plinio.

Sunt & in succis herbarum differentia, quæ signaturam habent, tam conspicuam in virenti-bus plantis, quam in succis extractione per infusionem, & decoctionem manifestatis, tam in herbis,

Seminal hy
tognomi-
cis obserua-
ta, quas par-
tes referat.
Cerebrum.
Dentes.
Pupillam.
Cor.
Umbilicū.
Renes.
Genitale.
Caput arietis.

C. Noctur.
Ventrem.
Testes.

Cimices.
Araneam.

Caput vi-
peræ.

Polypum.
Echinum.

Erucam.
Ricinum.

Cochleā.

Securim.

Cuspidem.

Falcem.

Vngues.

Felium.

Milui.

Vulturis.

Margari-
tas.

Differentiæ
in succis
herbarum.

In caudici-
bus, in effi-
gie.

herbis, quàm arboribus, & eorum partibus, de quibus aliàs.

In superfi-
cie, in rami-
ficatione, in
foliorum di-
spostione,
& numero.

Sunt & differentiae aliæ in plantis, tam in caudicibus, caulibus eorumq. effigie rotunda, trigona, quadrata, vel angulosa, nodosa, & geniculata: in eorum superficie laui, aspera, corti- cosa dura vel fungosa, spinis horrida, & maculosa. Tum etiam in ramificatione ordinata, vel inordinata, cum in foliorum circa illos dispositione ordinatè vel inordinatè & eorum numero bino, terno, quaterno, quino vel alio numero, illoq. simplici, aut multiplici, pinnatim, cruciatim, coactim, quæ & aliæ differentiae adhuc minus digestæ, amplum volumen requirerent, quod notarum modum & breuitatem longè latèq. excederet.

Pag. 11. cap. 7. lin. 36.

Coma quid sit, & quomodo intelligatur ex Dioscoridis mente, diffusè in nostro volumine minus cognitarum stirp. retulimus in cap. de Hyssopo, quare hic repetere nolimus.

Pag. 12. cap. eod. lin. 25.

Corymbus.

Omisit Auctor noster Corymbi descriptionem, & notas in quo differat ab Umbella, & Capitulo: quare nos addemus tanquam utiles ad plantarum figuram dignoscendam. Corymbus igitur generalissimè acceptus, pro quouis summo cacumine vel fastigio cuiuscumque rei sumitur. At in plantis, ut apud Plantarum scriptores, quos hoc loco sequi oportet, Corymbos appellasse, propriè racemos Hederae reperimus. Auctorem habemus Plinium lib. 16. cap. 24. Hederae descriptionem prosequendo dicentem: Racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. Quorum Dioscorides in cap. Hederae remedia tradens pluries mentionem fecit, & in cap. de Hippophae nobis apertè illorum effigiem declarauit cum ait, Flores Corymbis Hederae similes veluti racemi coherentes inter se. Itaque Corymbus racemus est quidam orbicularis ex cau-

Corymbi
descriptio.

Umbellæ
distinctio.

Capita
quæ.

liculi summo se diffundens, multis in orbem petiolis circumactis in quorum extremo singuli flores, singulis petiolis, & deinde totidem fructus continentur. Nec alio modo ab Umbella differunt, nisi quo pars à toto. Umbella quidem ex pluribus corymbosis petiolis ex cauliculo diffusa constituitur: singuli quidem petioli Umbellarum corymbosis conspiciuntur: diuiduntur enim in summo plures in orbem dispositos flores, & fructus substantes; quos Plinius dependere dixit, de Elaphobosco loquens ibi, semina in Corymbis dependentibus Silis effigie. Sed Dioscorides Cap. de Hippofelino, illius comam flore plenam in Corymbos, priusquam efflorescant, compa- Etam dixit: & tamen Umbellam propriè deferre, nemo ambigit. Capita etiam sub Umbella nomine Plinius appellauit cap. de Smirnio ibi, Capitibus caulium orbiculatis ut Anethi. Et Dioscorides de Dauici tertia specie ait: Caput & semen Anethi simile habere; & tamen Anethum Umbellam propriè, non caput proferre quisque fatebitur. Quapropter ob quandam orbicularem formam Umbellarum præsertim adhuc non diffusarum, capita dicuntur habere, ac etiam Corymbos quamuis capita verius dicantur, quæ compacta sunt, ut Thymi, Stoechadis, Poly, & Chrysanthemi, & similitum, & hæc quia ex pluribus constant floribus & fructibus ab eo initio exorientibus, & in Caput simul extuberantibus. Capita Corymborum specie Poly capitula dixit Dioscorides. Addendum etiam hoc loco, Umbellas alias esse ordinatas ex uno principio, & basi, ut in Pastinaca, & ferulaceis, alias esse inordinatas, & Umbellarum speciem referentes non propriè: quamuis ob quandam primo aspectu similitudinem sic appellata sint, ut Sambuci, Achillea, & similitum: quarum veluti Elichrysi, Chrysocome, & Origani, Onitidis atque Agerati flores ex coniunctis Corymbis composita in Umbellam esse dixerit Dioscorides. Harum Plantarum comæ ex pluribus petiolis plures flores singulis continentibus ad similitudinem Corymborum, & simul coeuntibus Umbellæ similitudinem exprimere prima facie videntur, in summo tantum Plantæ comam habentes floridam, quare comantes flores habere dicuntur planta illa, & similes, ut de Chrysocome dixit Plinius.

Pag. 12. Cap. eod. lin. 24.

Adde Chamæleonem album, cui à Dioscoride caput Echini marini modo spinosum tribuitur, de quo, & eius gummi Ixia multa retulimus in Cap. 1. nostri Volum. minus cognitar. stirp. Quorum capita spinis horrent, Acanacea à Græcis appellata, quasi Acanthacea, vide Theophrast. lib. 6. histor. Plant. cap. 3.

Pag. 20. Cap. 11. Lin. 1.

Sic de nostro Tripolio obseruauimus in australi tantum plaga prouenire, ut in histor. minus cognitar. stirp. c. de Tripolio. ubi de similibus plantis propria loca diligentibus etiam sit mentio.

Et Lin.

Et Lin. 19. ibidem.

Aegyptium Arum Neapoli annis praeeritis floruit, & sequentibus, & nobis etiam ex Plan-
ta in Salernitano agro à R. P. F. Donato de Eremita naturalium rerum studiose reperta, & al-
lata, ubi spontanea: de quo in nostra hist. minus cognitar. stirp. 2. par. cap. 1. ubi & quid sit Co-
locasia, & in quibus à Faba Aegyptia differat, differitur: & distinctè Aegyptij Ari florum dif-
ferentia ab Ari vulgaris floribus notatur, odoris praesertim, quæ ab horti etiam Pisani Prae-
feto Casaubono fuit observata, & odoratissimum fuisse florem Aegyptij, cum aliorum Arorum flores
fœteant: sic refertur à doctiss. Bauhino in suo Theatro Botanico lib. 5. sect. 6. cap. de Aro. Et
curiosi non pauci Neapoli anno 1626. Aestatis fine obseruauerunt in horto Clarissimi viri D.
Bernardini de Corduba Equitis Hispani, prater Politicam, Militarem & alias disciplinas, qui-
bus ornatissimus est, Exoticorum studiosissimi, tam Animalium, quàm Plantarum, qui prateri-
to etiam anno floruisse testatus est: cumq. à nobis audiuisset adhuc esse, qui minime florere pu-
tent, cum ipsi non viderint, risu non potuit se continere. Fabam autem Aegyptiam ibidem à no-
bis memoratam, frequentem esse in cibo apud Indos Aestate, anno 1622. ex Hiatis propè
magnam urbem Sutschem in Chinesis regione doctiss. Io. Terrentius Lynceus litteris ad
D. Io. Fabrum Lynceum Collegam testatus est, quas in hoc volumine fol. 557. videre po-
teris, Theophrasti descriptioni respondentem, cuius effigies eidem antea missa ab eodem Terren-
tio, utinam longo itinere in Fabri manus, & non in alienas incidisset, quæ nunc exhiberetur, ut
nihil amplius in dubium Recentioribus veniret.

Lin. 20. ibidem.

Dictamni Cretici Neapoli florem, & semen collegisse meminimus Ferdinandum Impe-
ratorum naturalium rerum studiosissimum, & surculo facillimè seritur, ut nos fecimus lignoso.
De illo autem & Pseudodictamno aduersus Recentiores in nostro Dioscoride, si DEO placuerit,
veriora tradentur.

Lin. 35. ibid.

Magnitudine variare Plantas, & Fructus ratione cultus, loci, & Cæli, non autem hic her-
bas, alibi arbores, sed arborum similitudine praegrandes fieri posse concedimus. Arborem in-
telligimus mutatà specie, ut sit perennis, & al. as habeat arboris proprietates, quod minime pos-
se fieri credimus, at diuersas specie Plantas, ab eodem genere variantes, quæ etiam translata ean-
dem seruent naturam, concedimus.

Arboris caudices praegrandes ita nos Campoclari in Matefij radice obseruauimus, ut non
solum tres homines, sed quatuor vix amplecti potuissent, Castanearum, & Nucum Iuglandium,
ubi non rarò in tabulas sexpedum latitudine diuidunt ferrà, nec ibi ullo pacto mirum videtur,
frequens enim est spectandaq. pariter cum praegrandi magnitudine, & ipsa multitudo.

AD LIBRVM SECVNDVM

Post præfationem pag. 28.

Diuisionis Plantarum ratio alia est, quàm Plantæ in arbores, frutices, cremios, & herbas di-
uidi solent: Alia quàm in genera, & species. Alia quàm in Aromaticas, & illas in medicatas,
vel gustu suaves, & condimentarias. Alia quàm in Catharticas, gustu insuaves; Alia quàm in-
Alexipharmacas, vel Venenatas, & sic de alijs qualitatibus. Primà, & secundà diuisione fa-
cies Plantarum distinguuntur, Herbarijs opportunè. Tertià cum reliquis odores, sapores, & qua-
litates, quarum cognitio medicis, ut plurimum, est necessaria.

Nec immeritò de Nouæ Hispaniæ re medica tractaturus Auctor noster, Dioscoridis vestigia
secutus, à sapore, & odore præstantibus initium sumere voluit, tanquam ab illis quæ impressius
percipiuntur tam gustu, quàm olfactu, ut sunt Aromatica, & Acria de quibus agit. Facilius quidè
est cognitio excessus odoris, & saporis ab alijs rebus minus sapidis, vel odoratis, aut in totum sa-
pore, & odore destitutis. Sic in Mathematicis linea facilius à puncto, & centrum à circumse-
rentia, quàm punctus à puncto, vel circulus à circulo, & in Herbis arbor ab herba, quàm
à frutice, vel cremium ab herba distinguitur. Reliqua doctissime Collega noster proposuit.

Pag. 28. Cap. 1.

Adde, radix castaneo colore, folia obscure virentia, & floribus in summo albicantibus:

ita

Plantæ, &
fructus ma-
gnitudine
variant.Diuerse
plantarum
diuisiones.Auctor
Dioscori-
dem secu-
tus est in
nouo Or-
bis histo-
ria descri-
benda.Compatit.
Tlamarac.
quifan.

1 ita ex pictura colorata ex ipsa Mexico, & in duobus voluminibus distincta, quae apud Auctoris Nepotem Iuriconsultum Virum doctissimum non solum legum peritiâ, sed & Politicis omnibus disciplinis, & priscarum linguarum recondita eruditione refertum M. Antonium Petilium observare licuit, dum Romae ageremus, ipsius scilicet Recchi exemplaria.

Pag. 29. Cap. 2.

Coapatlis.
Tesiçila.

Vide duas alias Plantas, Coapatli nomine frigida temperie infra lib. 8. cap. 55. & 56. Theriacales. Tertia verò Coapatlidis folium in Recchi exemplari depingitur duos pollices longum, & unicum ferè latum. Radix colore cinereo nigricante carnosâ. At quia in prima Coapatlidis Synonymum est, Tlamacazquipan, quod nomen invenimus in alijs plantis, quarum imagines, & nomina tantum in exemplaribus extant sol. 414. in alia parum variante figura sub nomine, Tlamacazqui, y, Papan, vel Coapatli, quae figura tertiae descriptae Coapatlidi quodammodo affinis videtur: an Picloris varia fors, vel Plantae varietas sit, proponitur expendenda.

Pag. 30. Cap. 3.

Texcapo-
sla. Piarini-
ca Indica.

Vt herba vis in lapide permeando ipsius odore sine fallacia dignosci possit, in latissimo lapide, vel potius exiguo, sed parieti amplo alicuius domus compacto, ut ex altera lapidis parte, in qua herba succus impositus fuit, nullo modo aer vicinus permeare possit, periculum est faciendum, alioquin aer ille circumfusus odore repletus, astantium nares feriens, fallax experimentum reddet.

Pag. 32. Cap. 4.

Rechin-
pazli.

Huius flos rarâ figurâ quodammodo similis videtur flori Plantae Toloxochitl sol. 40. Cap. 20. sed huic simplex est, & colore extra lutescente, intus parum purpurascens, & diametro pollices duos cum dimidio aequat, folia verò longa sunt pedem, & lata pollices tres, ut in Recchi exemplaribus.

Pag. 32. Cap. 6.

Acocotlis.

Prima & secunda Iconis huius capituli historia delineationem tantum habet, nam Auctor ab alia seiunxit hoc modo dicens: Hæc ad speciem Ligustici videtur spectare, nascitur & Dioscoridis Ligusticum est, potius Matthioli. Iconem alteram Libanotis latifoliae Recentiorum similem Auctor accepisse videtur, cuius folium integrum in Recchi exemp. quatuor pollices aequat longitudine. Ex his hasitandum, quanam sint vires superiorum.

Pag. 33. Cap. 9.

Atopocapat-
lis.

Radicum color est ex fusco purpurascens: foliorum figura vix historiae accedit, cum aspera & Amygdala similia esse describantur. Floris umbo prominens virentibus est foliis, reliquum lutescens, ut Barbula coccinea ex Recchi exemp. Asteris vel Baccharis potius familie adscribenda Planta.

Pag. 35. Cap. 10.

Caryophyl-
lus. Arom-
aticus.

Caryophyllorum Icones doctissimi. Carolus Clusius in sua Exoticorum historia ramulis, folijs, & fructibus exactius delineatas ante hunc exhibuit sol. 181. & 267. & quam idem maxime probat sol. 376. quam postremo habuit; Iudicium tamen sit eius, qui sicca Planta ramulum saltem viderit, & contulerit.

Pag. 35. Cap. 11.

Cannella,
Cassia. Ci-
nnamomum.

Quid alij de Cannella, siue Cassia, & Cinnamomi historia, & differentia sentiant, vide Garziam, Acoftam, & Monardum latine à Carolo Clusio in suo Exoticorum volumine: qui aliorum etiam Recentiorum historias refert, & notat. Insuper, & Lobelium qui nervosum filum exactè delineatum expressit in Plantarum observationibus. In Recchi exempl. folium obscurè viret, longum pollices quinque cum dimidio, & latum duos: pluribus quam tribus nervis depictum. Non desunt, qui veram Cassiam, siue Cannellam, & forsitan ut alij dubitant Cinnamomum habere se censeant: eo quod baculus aromaticus cum tenui libro leui sit illis allatus, sapore Cannella acutissimo. Sed quia tenui sit cortice, quo delibrari nequit, & Cannella siue Cassia sit cortex delibratus à ligno, ideo ab Antiquorum Cassia alienus. Alijs quia baculi cortex tenuis est ad delibrandum minimè aptus, nec cortice aliâ delibrato, ut in Subere, non parum accedere videtur ad Cinnamomum, nisi quia unciali sit crassitie baculus, & pedali longitudine. Nos talem baculum, quem non vidimus, decorticatam Cassiam, tenui libro interno relicto, si fides Garziae est adhibenda, qui duplicem habere corticem asseruit, cesseremus: aut Pseudocassiam à Dioscoride descriptam, quae medulla siue ligno harentem corticem habet. Nec enim quia sapore sit Can-

Pseudocassia.

Cannella acutissimo, & lignum cum cortice Cinnamomum esse debet. Dioscoridis Cinnamomum quidem longè à crasso, longo, enodi baculo differre iam satis omnibus notum putamus: qui tenues habere virgellas dixit, illis verbis, *λεπτὸν ῥαβδίου*, tenue ramulis, *ὅστις συνεχὴν κατὰ μῆκος*, continuis per totum ramis siue nodis: qui à radice detrahendi essent ad electionem, & probationem. Et alio nomine inferius dixit, vellito à radice surculum, per verbum, *δαλνῶν*; quod nouellum germen significat, minimè baculo respondens. Sicuti & inferius Cinnamomi ramulum eligens, similem probat *Mosylitica Cassia*, cuius ramulos, ut tenues, & nouellos, germina denominauit verbo, *βλάστης ποσυλάντις*. Et quidem apud Græcos verbum *βλάστης*, non baculum crassum lignosum, sed germen, & nouellum stolonem, aut saltem silignosum, nouella virgæ parem pro Planta natura, & magnitudine, quæ ex Antiquorum descriptione brevis erat admodum, ut minimè talem baculi crassitudinem absque maxima longitudine posset emitte. Ex quibus, ut supra diximus, decorticatam Cassiam potius, quàm Cinnamomi ramulum putandum. Non tacendum hoc loco Garziam Suberis modo suam Cannellam duplicem habere corticem, sed non tam crassum, & distinctum retulisse: verum nos vulgaris Cassiæ, fistulæ partem habemus, cuius cortex extimus manifestè videtur, scaber enim est extra, nodum, & rugas, ramulique vestigium indicans, & paulò superius colore est cinereo albicante: & non abrasum, nec intumum esse corticem quisque facillè diiudicat, sapore & odore Cannellæ adhuc vegeto. Habuimus etiam Cannellæ aliam speciem rariorem cortice crasso, duro, denso, eodem colore, saturo, dulci sed ipsius Cannellæ sapore, cuius arbor non describitur, quæ Cassiæ antiquorum varietas est, præter alios aromaticos cortices similes.

Cinnamomum Dioscoridis.

Cassia Mosylitica.

Cannella citreosa.

An Cannellæ diuersæ species.

Nec mirum, nam Recentiores qui de Cannella hætenus scripserunt, adhuc inter se minimè conueniunt. Garzias Cannellæ fructum Oliuæ, vel Lauro similem facit, & calycem habere negat. Alij glandulas calyce suberino ligneo apud Acoitam, cuius imaginem Clusius posuit è regione folij Tamalapatræ, siue Indici folij dicti: tribus neruis per longum dispositis, quibus Zeilanica Cannella, quæ magis aromatica est cæteris, carere, & glandiferam esse arborem sui generis, idem Garzias dicit. Sed Acoita pro Cannella vera illam asserit. Alij Citri (Mali medicæ) simili folio esse cum Garzia, ut Lobel. Lugd. Historiæ Plantarum Auctor, & Bauhinus in suo Matthiolo depinxerunt, cum baculis corticosis. Auctor verò noster tribus etiam neruis, ut Acoita, describit: sed folium in Recchi exemplar, obseruatum pluribus neruis inæqualibus depingitur, ut è regione expressum est. Quare in hac controuersia quid sit asserendum, ignoramus: Aut dicendum calycem in fructu alios non obseruasse: aut aliam Zeilanicam orientalem Citrij folio venoso magis aromaticam: aliam tribus neruis distinctam Malauaricam: aliam vel eandem in alijs locis, ut Auctor noster ait, in Insula Philippica, in Mindanai: aliam Oleæ fructu Zeilanicam: aliam Glandiferam modo calycem in fructu habentem, quæ in Malauar, & Peru oritur: aliam sui generis Cannellæ similem fructu Pilei vel Petasi, à Monardo descriptam, ex nouo Orbe. Quæ omnia non ab Historicis, vel Medicis, sed à curioso, & diligenti quopiam doctore, Botanico, qui utramque Indiā peragrasset, describi cuperemus. Foliū quidem tribus neruis distinctum latitudine variare obseruauimus, atque laurino carnosius, & durius eodem sapore, quod pro folio Indo exhibuerunt. Cannellæ verò folium aliud tribus neruis, sed minus, & Cannellæ sapore, aliud Citrij folio simile venosum, quod Cannellæ acuto sapore prædicatur. Sed nos foliosum ramulum peruidere optaremus, ut aliquid asserere possemus. Denique certum est, ramulos tenues, siue nouella germina, ut in Citrio notauimus, sapore, ac odore lignosos, & vetustiores longè superare. Quapropter mirum non est, si à Dioscoride tenues ramuli, & non baculi crassitie probarentur. Sed quod à radice ad probationem vellerentur, quæ nec crassa, siue magna esset, ut in quarto genere, nec densa radice, ut in quinto: Si verum est, ut Recentiores asserunt, quod non aliud Cinnamomum nostro æuo paruus frutex reperiatur natura, ut ab Antiquis refertur; in animo est, quod arboris cespitem, siue caudicis nodum aliàs recisum, & iam nouellis germinibus emissis, ut in Silice, Vlmō, Balsamo, & demersilibus arboribus fieri solet, auulsum Dioscorides obseruauit, & pro radice forsitan descripserit. Sed adhuc desideranda est similitudo multorum ramorum, effigie fruticis Corallij amula à Dioscoride relata, & in cap. de Corallio repetita. Plinius fabulosam Antiquorum de Cinnamomo, & Cassia historiā arbitratur. & nos Recentiorum minus accuratam, & variam, ut quæ aliorum etiam relationibus nitatur, qui non harum Plantarum veritatis eruendæ, sed potius negotiandi, & acquirendi gratiā in ea loca inciderunt. Et quod sit verum, foliosum ramulum cum floribus, & fructibus Cassiæ, aut Cinnam-

Cinnamomi nemo adhuc depinxit, ut Piperis, & Caryophyllorum, & similiū, ob difficultatem, & loci distantiam, in quo nascuntur. Vtinam noster Collega Ioannes Terrentius Lynceus, vir cunctis doctrinā ornatissimus, ac naturalium studiosissimus, ut ex eiusdem in hoc volumine scholijs siue notis quisque certior fieri potest, qui in internis Regni Chinenſis nunc reperitur, in animā concipiat, Cassia, & Cinnamomi veritatem eruere, ut de alijs indagare cōpiter, non amplius profecto de illis dubitandum esset.

Similitudo
cum Tamalapatra.

Sed ecce vulgaris Cannella folia ex Orientali India allata, & nobis communicata sunt, quorum iconem apponi curauimus ex folijs mediae magnitudinis expressam, quae Cannella saporem in breui illo petiolo, quo haerebat, habere cōperimus, in reliquo folio percipi non potest: nec à folio Tamalapatra vix dignosci, nisi sapore petioli, & quod folium Tamalapatra magis in medio latum videatur, nervis illis tribus, & folij reliquis signis similibus, ut non ouum ouo magis simile sit, & ut diximus, sapore tantum differret, quare nisi fructu differre dicatur, eiusdem generis esse, sit iudicandum. Garzias tamen Cannella folium tribus illis nervis, per medium folij, ut folium Indum habet, carere dixit. Ex quibus, ut supra meminimus, nec illi credendum adeo firmiter est putandum. Obseruandum esset à nobis folium Cannellae Citrij effigie oblique venosum, ut ab eodem describitur, & à Lobelio, & Bauhino receptum depingitur, an eodem sapore Cannella vulgaris sit, vel maiore, ut aliquid amplius in medium assereremus, sed quia Exoticis caremus, & vix est qui Neapoli audiuerit, nedum habuerit tale folium, ideo tacendum nobis est, donec, DEO dante, aliquid ultra obseruare contingat. Hae verò folia attulit nobisq. dedit clarissimus genere, omni-
varia doctrina, virtutis praecipue strenua, peregrinationisq. splendore D. Petrus de Valle, inclytus Romanus Eques, qui antiquos illos Heroes nostrā tempestate representare valet. Si quis enim variorum euentuum historiam, qui ipsi maritimo, & terrestri itinere acciderint, perceperit [plura forte ex ipsis, quod graphice descriptum itinerarium expectamus, percipiet] hunc

Vlyssis amulum, imò alterum Vlystem dicet, qui multarum gentium mores vidit, & Vrbes; ut enim menti suae curiosius satisfaceret, proprijs ijsq. magnis impensis non patrio conclusus, nec contentus solo Orientalem propemodum omnem plagam peragrauit: linguarumq. plantarum cognitione praeditus, Arabicam praesertim, & Persicam coluit multos annos, non modicum illius regionis Regulis, Optimatibusq. versatus, atque honorifice ab illis exceptus; sed & magno Persarum Regi, ob virtutum praestantiam hospes acceptissimus. Rediens porro ex Naturalibus rarioribus, quae collegit, & mihi haec folia, atque alia quae suis locis, & sui amantissimo clarissimog. D. Mario Schipano Medico Neapolitano exhibuit, in cuius gratiam haud pauca amoris ergo consulit.

Pag. 36. Cap. 12.

Cappatlis
Quandina-
ceris.

Huius nominis tres alias Plantas in initio proposuit huius libri, facie variantes, sed hinc ter-
na folia exprimuntur tertiae quodammodo respondentia, illius autem circa petiolos lunata.

Pap. 37. Cap. 13.

Cunizeti.

Radix colore castaneo fibrosa à capite carnoſo, folia dilute virent, & pollices quatuor diametro: flores purpurascens ex calycibus viridi-flauicantibus. Flosculorum series in imo plantae à dextris, & corniculum non videtur huius, sed flores tantum à regione sinistra. Huius leon, & historia nisi caulem habuisset ad Cortusae Plantam non parum accedere videretur, cuius con-
generes nos ad Dioscoridis Alisma referendas proposuimus.

Pag. 39. Cap. 17.

Heizgebi-
el.

Flores bini, aut terni ex basi quinque foliata, qui antequam pandantur ex luteo rubescunt apicem habentes medium luteum, & maculas quinas intus lutescentes, ex Recchi exempl.

Chicki-
patlis.

Pap. 40. Cap. 18.

Radix carnoſa obliqua longis fibris nigris villosa: folia dilute virent diametro pollicem su-
perant,

perant, vix descriptioni congruentia, flore vidua depicta est in Recchi exempl.

Huius nominis due alia reperiuntur icones. varia sine historia fol. 364. & 365. quarum folia minime respondent, & alterius videntur generis.

Pag. ead. Cap. 19.

Folium depingitur latum pollicem unum, & tres longum cum petiolo tantundem longitudine. Radix colore fusco, & parum exuberantibus partibus. Hucniura
salusfata.

Pag. 41. Cap. 20.

Radix in Recchi exempl. colore castaneo obsoleto, caudice vestigijs petiolorum infecto. Flos rolovesthi externa parte media virens, circa ora ex cinereo lutescens: diametro quatuor digitorum. Floris verò folia interna parte caua sunt, & purpureo rubentia, & in extremo lutescentia. Umbonem habent medium virentem, & singula pollicem aquant. Huius floris effigies non parum similis flori Xochinacazilt; descripto fol. 30. cap. 4. Aristolochia
Mexicana.

Pag. 42. Cap. 22.

Ex genere longa Aristolochia vident posset, sed quia floris, & fructus descriptionem Auctor omisit, nihil certi asserere possumus. Zitallia
copal.

Pag. 42. Cap. 24.

Folia huius longa pollices quatuor, lata ferè tres. Flores dilutè virent, ut in Clematide. Radix extra colore castaneo. Aristolochia
Mexicana.
Convolvulus
Cinnamomus.

AD LIBRUM TERTIVM.

Pag. 48. Cap. 5.

Folium imminens alijs pennatis duplo maius reliquis ex Recchi exempl. ut sit digitali longitudine. Non praterat Lector notas Clusij post illum in lib. Exotic. fol. 297. qui Xolochopalit, & Copalcubuit & Copalyua recenset. Copallit
rana.

Pag. ead. Cap. 6.

Non parum effigie accedere videtur ad Balsamum de Tolu gummi duro, sed hoc candido colore describitur. Cuietac
pallit.

Pag. 49. Cap. 8.

Folia longa pollices quinque cum dimidi, lata pollices duos obscurè virentia, & ramulorum geniculi magis rubescunt. Flores ex longis calycibus dilutè virentibus, densis staminibus luteis compacti. An Balsamum folio & rursu simili, de quo Monardus cap. 9. ab Indis Xilo, alijs Zilo dictum? Cepallit
rana.

Pag. 50. Cap. 10.

Huius arboris durum nobis, vel aqua cum nomen, & copiosi stellati fructus stipitibus frequenter aabarentes, satisque nostro iudicio, privata arboris nota, in mentem reuocauit, ut molliore firmitoreque denominatione illam decoraremus, & ob id, Stellutam arborem, copiosis scilicet refertam stellis appellaremus, in mutui amoris signum, quo maxime deuincimur ab immensa erga nos beneuolentia non modò genere, sed omni virtutum, ac disciplinarum varietate clarissimi Viri D. Francisci Stelluti Lyncei Collegæ nostri, cuius laudes, quamuis à nobis hoc loco taceantur, ex varijs doctissimi viri scriptis tam omnibus ferè satis nota sunt. Hocquah
il.
Stelluta
Arbor.

Pag. 55. Cap. 15.

Nos potius Terebinthum quam Lentiscum referre putamus, tam habitu floris, racemo, & alijs, ac gummi præsertim primum lacteo, deinde ad caruleum vergente paucos post menses: ac viribus etiam. Quapropter angustifolium Terebinthum diceremus: eoq. magis, quia ventrem mollit non minus ac Terebinthum, ut Dioscorides de Terebintho refert. Et à Recentioribus ob id Molle appellata planta: ut à clarissimo D. Gaspare Bauhino refertur in suis in Matthiolum Synonymis, ubi pro Cathartico ab incolis regionis usurpari scribit, quo blandè humores omnes vacuentur, & hydropicorum aquæ educantur, drachmæ unius pondere dissoluto cum aliquo liquore decenti, vel decocto, vel aqua epoto. Terebinth
Angustifol.

Pag. 56. Cap. 17.

Huius icon prætermissa, reposita fuit fol. 455. quam vide. Catagua.

Pag. 57. Cap. 18.

Radix ex luteo obsoleto flauicat, sicuti caudex. Folia tres pollices aquant diametro, & fructus veluti aculeatus, flauicantibus aculeis circum tuberculos nigro-caruleos, in Recchi exempl. Xochicastro
quahuitl.
Liquidambar
Tetacuum
hucil et al.

Pag. ead. Cap. 19. & 20.

An sit congener Antiquorum Balsami, sicuti sequens planta cap. 20. scilicet succus in aqua soluitur in lac album, ut quidam Copallifera congeneres. Huius folia lata sunt pollicem unum

cum dimidio, longa pollices duos, Terebinthi serè paria, & in ramulis extuberantes globuli, colore rubescerentes, qui pro Baccis habentur à nostro Collega, quarum icones etiam optari possunt ad sequentem descriptionem. Pag. 59. Cap. 21.

Exinacui
stagnant
laccifera.

Folia Abietis modo, & ordinata hilari virore depicta. Radix cinereo colore, sicuti caudex, gummi in trunco oblongum, veluti Erucarum effigies, in summo caruleis capillamentis comatum in Recchi exemplar. Pag. 59. Cap. 22.

Exquahuitl
cagunis ar-
bor.

Draconis arboris binas plantas tenellas, sed folijs palmaceis potius, ut à Clusio depinguntur è Canarijs Insulis aduectas Neapoli biennio aluit R. F. Donatus de Eremita aromataria praefectus in monasterio S. Catharina à Formello dicta, apud quem vidimus inter alia rariora, quorum est studiosissimus, quae post biennium mala cultura perierunt, in cado enim ligno, in quo aduecta fuerunt, nihil sub radice terrae, quam cum lignea ima parte cadi putridam reperimus. Pag. 60. Cap. 24.

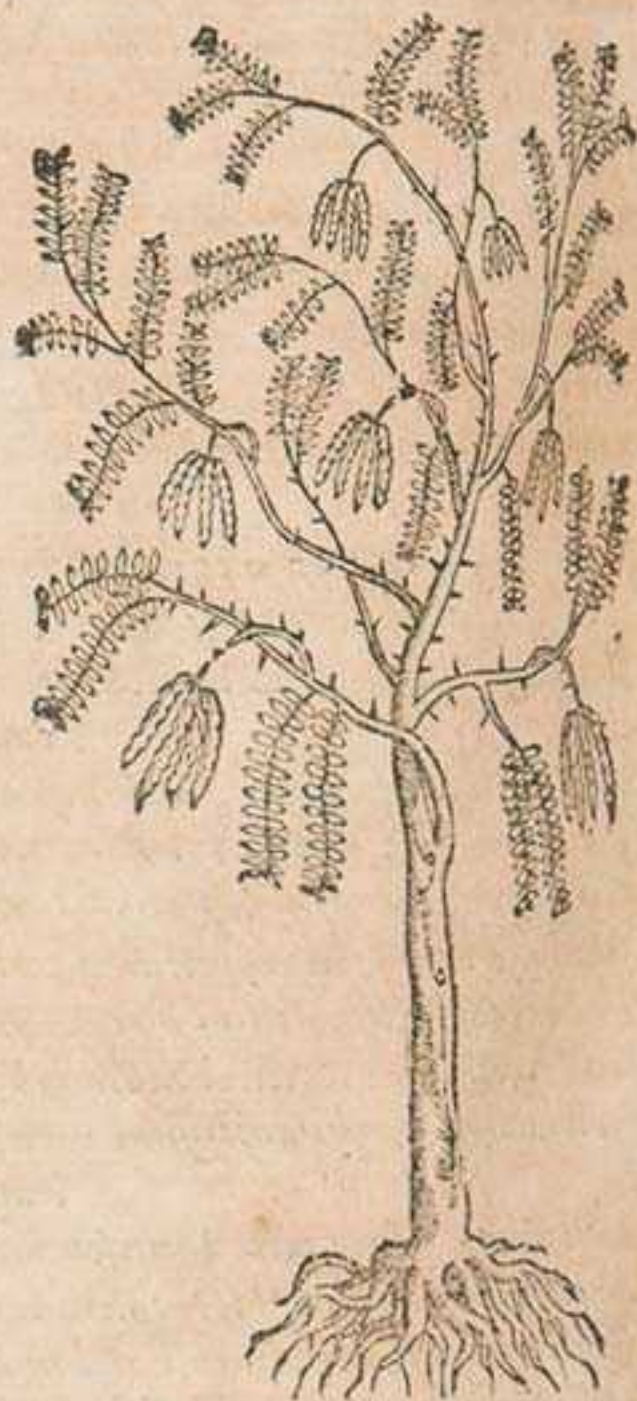
Mizquitl.

Acacia.

Plantam ex semine natam triennio aluimus Neapoli, sicuti & Ferdinandus Imperator noster, iam fama & scriptis clarus, à quo semina accepimus: adoleuit tripedali longitudine caudice rufescente, sicuti ramulis Vlmis similibus, in quibus folia pennata quaternaria in singu-

Acacia Aegyptia.

Mizquitl Acacia Mex. Recchi.

lis petiolis, ex virgarum geniculis alternatis prodeuntia, in quibus bina spinulae haerent: folia verò ex denis, vel pluribus lobulis Ruta serè magnitudine densè dispositis, pennarum ritu constructa sunt, quae manè & sole haemisphaerium illustrante, vel etiam nubilo meridie debiscunt, occidente verò adeò simul cohaerebant, ut absque lobulis folium unicum censeretur, sed primò ex semine bina crassa lunata foliola sibi aduersantia prodire, deinde unicum folium pennatum, octonis lobulis instructum, cauliculusq. in quo spinulae binae, & folia quaternis pennis diuisa, ut diximus. Florem non protulit, quem utinam dedisset, nam post triennium ambobus etiam adultae planta hyemis seuitia perierunt. Ex huius siliquis Imperator noster prius madefactis, eliciebat succum acidum, adstringentem, rufescentem, pellucidum, in placentulas coagulatum pro optima Theriaca conficienda. in qua omnem adhibebat diligentiam, ut vix vno, vel altero retetur succedaneo, ut merito Theriacae Instauratoris nomen sit adeptus. In sicco semine ex siliquis

Ferdinandus
Imperator
Theriace in
Instaurator.

liquis nodosis compressis exempto, adherens reperitur succus concretus, veluti illitum gummi rufescens, aridum, splendidum quod madefactione colligitur liquatum, & exsiccatione conglobatur. Hanc Dioscoridis Acaciam secundo loco descriptam referre censemus, quia semen Len-
Acacia 2.
Dioscor.
 ticula modò compressum, & latum, sed minus, in siliqua depressa tribus, aut quatuor distincta cellulis, inclusum habet, ut in Lupino observatur. Huius Icon omissa fuit à typographo, quam inde fol. 455. emissam commodius hic prope nostram ad differentiam reposuimus. Illustris. & Reverendiss. D. Card. Odoardus Farnesius rariorum stirpium exoticarum studiosissi-
Acacia Far-
nensiana.
 mus, aliam Romæ similem folijs, & spinis Plantam in suo viridario alebat præteritis an-
 nis, sed pluribus pennis senis, vel septenis in singulis petiolis utrinque observauimus, tenuio-
 ribus lobulis infectis, & flores edebat rotundos in globulos pilosos luteo colore, alijs plantis le-
 guminosi, seu siliquis proferentibus dissimiles: nam & siliquas protulit crassas, ventriosas Pi-
 si modo, & magis etiam, nullo modo depressas ut in Lupino, rotundis ovalibus seminibus inordi-
 natis repletas, nec gummosas siue succosas, ut in vulgari Acacia orientali, siue Aegyptiaca, nec
 latis, & depressis, suis cellulis distincte, & ordinate inclusis, ut in Lupino, & supradicta vulga-
 ri Acacia observatur. Nec etiam sapore simili, sed acri admodum, & Allij foetido odore,
 quare à Theriaca ableganda. Radice longâ admodum singulari, nec ramosâ. Plantam sibi sub
 nomine Sarzæ missam fuisse dixit, quia Sarzæ appellant Exotici Plantâ, quæ sit spinosa. Pro-
Acacia All-
ij.
 sper Alpinus in libro de Plantis Aegypti, Acaciam depinxit, & descripsit floribus globosis, pilo-
 sis, luteis, siliquâ verò compressâ, & effigie Lupini, & semine intus simili Carobis, ut est
 siliqua, quæ ab Imperato exhibebatur, & ex qua succum eliciebat, ut diximus, quæ nunc
 vulgaris est doctis & curiosis Pharmacopais. A Lobelio depingitur Acacia, cuius Icon Plantæ
Acacia Len-
cei.
 à nobis observata respondere præ cæteris videtur, folijs quaternis ex singulis petiolis, sed minus
 diligenter expressis, siliquâ autem diligentius, sicut etiam in Matthioli Epitome à Camerario,
 & ab Alpino quoque, ast folia hic non observauit, nec à pictore effigies rectè depicta est, cum
 è regione in ramulo, & in ipsa arbore vario numero, & inordinate disposuerit, à nobis ve-
 rò quaternæ ex singulis spinarum ramulis, ipsaq. pennata observata sint. Ex annali plantu-
 la icon excerpta, à nobis exposita est.

Acaciæ folijs frutex Mesopotamicus.

His addenda visa fuit elegans, & rara planta, alia, Acaciæ folijs, & ramulis adsimilis, quæ nec amarorem, acrimoniam, aut Allij foetorem, ut de proximè relata Farnesiana asseritur, refert: sed nec manifestam adstringentiâ in hac, ut in Acacia Aegyptiæ vulgari experti sumus, observare gustu potuimus. Ramulum, cuius picturam exhibemus eadè quæ est magnitudine, folijs, siliquis, & seminibus, unâ cum pluribus rarioribus plantis, radicibus, succis, mineralibus atque alijs ex Oriëte redux, ut superius indicauimus, attulit doctissimo D. Schipano, clarissimus, ac liberalium artium, linguarumq. cognitione ornatissimus, & Arabicæ præsertim studiosus, Vir optimus, Romanus Eques, nobilitate Familiæ, propriaque virtute conspicuus Petrus de Valle: à quo deinde nos etiam liberaliter, ut studiosis exhiberemus, accepimus. Folijs est pennatis, & senis pennarum ordinibus utrinque dissectis: ac lobulis ferè viginti utrinque admodum exiguis, ut vix picturâ rectè exprimi potuerint, incis. Spinæ ex lignosis ramulis ulmeo cortice vestitis, non simul binas in exortu foliorum, sed distinctas habet, & unicam tantum in illorum exortu. Semina pauca profert effigie Pyri, sed maiora, minora parum Aegyptiæ Acaciæ, compressa, leuia, nitida, & colore

spadiceo, siliquis siue crassis lobis contortis, obessis, medullâ pallente, fungosâ turgidis, oblique disposita, inclusa: nec ut in *Acacia Aegyptia* vera, cuius siliqua est depressa, latitudine contenta. Florem ignoramus cuius sit generis, nâ in sicco ramulo non aderat. In *Mesopotamia* itinere cum alijs quibusdam rarioribus Plantis fuisse tunc temporis collectam, Incliti eiusdem Viri manu inscriptum erat, prout & in alijs plerisque missis. Fruticem amplum, non arborem sublimem esse ut veram *Acaciam*, deinde certiores facti sumus ab eodem D. Petro de Valle, qui humanam altitudinem non excedere, & iuxta flumen *Tigridem* in *Mesopotamia*, & in deserta *Arabia*, iuxta *Euphratem*, vel parùm dissito loco reperiri asseruit, cuius siliquam ab incolis ad sanguinis fluxum cohibendum utilem usurpari accepit, & vulgariter, siliquam hanc, etiam ut *Ceratoniam* *Charnub* dici, generico forsitan nomine siliquarum.

Pag. 61. Cap. 26.

Hucipochetl
Huaxacensis
Ricini Indici
Plantam
Folia diametro quinque pollices quoquoersum hilari virore, venulis ramosis, & flores quinquepartiti, staminibus etiam quinis luteis à centro prodeuntibus, ex Recchi exempl. Arborecentis *Ricini Indici* Plantam vidimus nouellam in horto Illustrissimi D. Card. Farnesij magni silijs, & maioribus nostrate, carnosiss, obscure virentibus, & multis incisuris, sed non ita profundis, rotundiore ambitu.

Pag. 62. Cap. 27.

Sassafras
Sassafras historiam non minus diligenter prosequitur Monardus, qui folia ficulnea in angulos desinentia describit: Nouella forte *Pyri* magnitudine, & formâ, quæ angulorum vestigia habeant, semper virentia ob subcrecentiam nouellorum in locum decidentium vetustorum. Odorata sunt, & obscure virentia. Vires, facultates, modumq. utendi prolixè describit, quæ ob breuitatem videre poteris simul cum Clusij scholijs in eius *Exoticorum* volumine fol. 320. & 21. Antwerp. impress. for. folij.

Pag. ead. Cap. 28.

Peperallia
Folia depinguntur longa dodrantem, radice crassiore, & flauicante in Recchi exempl.

Pag. 63. Cap. 29.

Huaxacan
lignum sanctum
Guaianum
Aliam Iconem foliorum paucitate, & florum in globum compactorum multitudine variantem exhibuit Clusius in lib. *Exotic.* & scholijs ad Monardum fol. 314. & fructibus multis racematim dependentibus: & folijs siue lobis quaternis, vel senis in singulis petiolis rotandis ferre: quam ibidem vide: nam similibus etiam fructibus à Collega nostro depingitur, & describitur, cui floribus, & fructibus non parùm accedere videtur, sed non folijs planta *Tziquioxchil* fol. 69. cap. 37. ut icon ostendit.

Pag. 66. Cap. 31.

Tziquioxchil
Canolizau
Huius Radix iterum radices emittens in Recchi exempl. depingitur, caules geniculati, & folia serrata, pollices quatuor latitudine, & dupla longitudine.

Pag. 67. Cap. 32.

Nangban
quahuitl
An idem sit nomen, & in O tantum mutata, cuius Icon adest fol. 389.

Pag. 68. Cap. 35.

Quauhile
passit
Nerium
Nerium nostro Calo, non lac, sed copiosum luteum succum *Apocyno* similem, quod alij pro *Asclepiade* usurpant, habet, in radice tamen albū copiosum lac emittit, quod *Amicis*, & *F. Donato* de *Eremita*, in cuius horto radicem, & ramulos excidimus, ostendimus, & hic annotati volumus, ut quid amplius diceremus. Sic etiam in *Periplocis* obseruatur, & vulgari *Asclepiade*, ut in nostro *Phytobasano* exposuimus multis abhinc annis; ut & in *Conuoluulis*, nam pennatis *Conuoluulus* sub nomine *Quamoclit* à nobis depictus, in nostro Volumine minus cognitus, siquæ copiosum flauicantem, & acrem, aliæque Plantæ dilutum succum habent, cum nouella ante culis perfectionem, deinde crassescantem, & albicantem, ut in *Cichorio*, *Lactuca*, & alijs obseruare licet. A nostrate *Nerio* magnitudine differt folijs longitudinis pedalis, & latitudine pollicum trium cum dimidio, & quod neruuli foliorum circa folij ora coniungantur. Notandum etiam non tantum à *Dioscoride*, sed & à *Nicandro* contra serpentium venena vtile hominibus predicari, quamuis Animalibus noxium, sed ut Collega noster doctissimè animaduertit, debita dosi, & modo utendi.

Pag. 69. Cap. 35.

Kiloxochil
Folia, ut in *Agno casto*, & *Castanea Equina*, sunt composita quina, quorum summum maiusculum, media minora, reliqua minima, ut dupla parua à maioribus superentur, ut in Plantis, quibus comparata sunt, obseruatur. Huic latiora, & in summo magis lata, neruuli obliqui, & circa foliorum ora coniuncti. Maius & medium folium longum est pollices sex, latum quatuor. Flores pilosi in summo lutescentes, reliquum coccineum: basi includuntur quinque foliata calycis vice, ex viridi coccinea in imo, & lateribus. A *Ioanne Pona* Verpoensis Naturæ lium

lium studiofissimo, in suo monte Baldo italica lingua edito Planta depingitur herbacea trium cubitorum altitudine, flore veluti ex hac Icone excepto, adeo simili, verum folijs siue lobis septenis non quinis, reliquis in totum eandem Plantam, & figuram referre videtur. Nomen ci italicè Bambagio Indiano imposuit, quod idem est, quod Gossipium Indicum latinè.

Bambagio
Indiano.

Pag. 69. Cap. 37.

Similitudo floris duplex ab Auctore refertur, quam ex Recchi exempl. sic expressam vidimus. Flos basim habet virentem magnam quinque foliatam, ut est ipse flos, qui albus exiguo flauicante umbilico, ex quo stamina plura virentia prodeunt. Fructum habet in acutum desinentem, distinctionem valvularum per medium ostendentem, ut Guaiaci ligni, à Collega nostro depictum, colore ex viridi purpureo fusco luteis punctis inscriptum. Folia longa pollices quatuor, lata pollices duos.

Ygualze
chil.

Pag. 70. Cap. 38.

Si Auctor pro acinis siliquas posuisset, facile ad Anagyrim referri possent Icon, & Vires. Siluit (Auctor) foliorum numerum ternarium in pictura expressum: & Salvia similitudo vix aptari posset, nisi quoad magnitudinem intelligere voluisset.

Tlalamati.

Eiusdem nominis est alia Planta longè differens ab ista, fol. 420, sed fol. 431. adest alia Icon similis sub Synonymo vocabulo Tzactlalamati.

Tzactlalamati.

Chatalenia.

Cassia syl.

nefrit.

Pag. 71. Cap. 39.

In Recchi exempl. Siliqua bipedalis depingitur Cassia solutiva modo, & folia pennata senis lobis utrinque, unico in summo, obscure virentibus, & latis pollicem, sed longis pollices duos cum dimidio.

Pag. 75. Cap. 41.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, in flore stamina sunt coaceruata lutea, apicibus coccineis, & floris diameter aequat pollicem unum cum dimidio.

Achint.

Pag. 75. Cap. 42.

Huius arboris caudex ab Auctore Columna forma describitur, idcirco Illustrissimus & Excellentissimus Princeps Federicus Cassius, Lynceorum Institutor & Princeps Columniam arborem nobis dixit, vocariq. iussit, quapropter hoc loco adnotauimus, ne non tanto Principi obsequi videremur.

Palma Ba.

huicayoli.

Columnia.

Princ. Cass.

Pag. 76. Cap. 42.

Yccotl, seu Palma montana. Huius Icon prætermissa, sed fol. 443. reposita est.

Yccotl.

Pag. 79. Cap. 46.

Prima Iconis fructus maturi rubescens, & sanguinei, Punica fructibus æmuli longi pollices septem, lati tres cum dimidio, strijs undosis. Secunda verò radix flauicat, sicut & caudex. Folia obscure virent in superna parte, inferna verò candicant. Flores quinque partiti colore dilute carnei rosei. Fructus longi pollices quinque, lati tres aut magis, rotundiores primis obscure flauicantes maculosi & venenosi. Vide quæ Clusius Exoticorum de Cacao fructu & Cacauate montana eiusque arbore tradit lib. 2. fol. 57.

Cacauate

huic.

Quahpau.

ilathli.

Pag. 82. Cap. 47.

In Recchi exempl. fructus in summo colore rubente per longum hians, & ostendens quinque stamina ex cinereo carulea per ordinem digesta, & in imo rotundus flos nigro purpurascens ex calyce virente, ac purpurascente prominens. Huius autem nominis Amacoztic siue Tepeamati due describuntur species, alterius iconem, fol. 409. reperies.

Amacoztic.

Pag. ead. Cap. 48.

Folia longa pollices quinque, lata pollices tres cum dimidio in Recchi exempl.

Cepalxo.

chil.

Pag. 84. Cap. 50.

Nobis ex semine nata Planta folia protulit ex aduerso bina oauli opposita, illaque pennata, an hoc eueniat dum parua est, ut in plerisque obseruauimus, incompertum est, cum adultas non viderimus, quia nostro Calo hyeme perierunt. Vide Alpinum, qui historiam, & Iconem Plantæ à nobis obseruata respondentem proponit, & Garziam cum Clusij notis in lib. Exotic. fol. 271.

Tamarica.

du.

Pag. 85. Cap. 51.

Gomara eadem habet ferè in historia generali cap. 67. qui varietatem in fructu hispanicis Xalxum pomis Camuelas appellatis similes referens, modò rotundos, modò alia forma omnino viridi, forisq. Mespili modo coronatos esse ait; quæ Clusius in suis Exoticorum scholijs addidit ad Moardum fol. 346.

Pag. 87. Cap. 54.

*Quauhaya-
huatlis 1.* De Auellanis purgantibus vide Monardum, & Clusium in suis Exoticis fol. 334. qui etiam
fructus depinxit.

Pag. 87. Cap. 55.

*Quauhaya-
huatlis 2.* Vide Acoftam, & Clusium fol. 271. Exoticorum, & etiam Garziam. Sed ab his dissentit
*Cassia fistu-
la.* Monardus, qui folio Pyri esse resulat. Aliam foliorum Iconem ponit Lobelius & Bauhinus, sed
simplici flore. Meliorem historiam, & Iconem ex Alpino petendam esse censemus in libro de
Plantis Aegyptiacis.

Pag. 88. Cap. 56.

*Quauhaya-
huatlis 3.* Radix dilute ex flauo ad carneum colorem declinat in Recchi exempl. fructu longitudine
*Pinci Ca-
thartici.* pollicis unius cum dimidio, & latitudine unius colore lutescente. Appellatur in Mexico purgati-
*Purgatiua
de S. Domin-
go.* ua de santo Domingo.

Pag. 89. Cap. 57.

*Quauhila-
latzin.* Folium longitudine dodrantali, latitudine pollices octo, & circa petiolum lunatum, sed fru-
ctus, ut depingitur, non videtur descriptioni respondere.

Pag. 90. Cap. 60.

Anona. An sit eadem cum Anona Ouiedi, quam refert Clusius Exoticorum lib. 2. fol. 229. ad cap.
de Mangas.

Pag. 93. Cap. 66.

*Auehil,
Abies Me-
xicana.* Rami purpurascens ex fusco obsolito; foliorum petioli palmum longi; fructus squamosi, veta-
ti Pinus, qui perfectiores, reliqui globuli rotundi vesica sunt, in quibus oleum solet reperiri.

Pag. 95. Cap. 71.

Capolim. Flores ex pallido candicantes quinquepartiti, in Recchi exempl.

Pag. 97. Cap. 76.

*Tepeyzqui-
xochitl.* Huius nominis Tepeyzquixochitl pratermissam iconem habes folio 411.

Pag. 99. Cap. 82.

Papaya Orientalis, siue Pepo arborescens.

Eiusdem nominis Planta ab Auctore nostro proposita
est in Occidente, & ut ex ipsius historia, nisi eadem sit, eus-
dem generis esse videtur: quare hanc rariorem orientalem
addere visum fuit, iconem appositam, quae in occidentali Pa-
paya defuit. Ex semine nata anno 1626. Neapoli apud
doctissimum D. Marium Schipani Virum omni doctri-
narum genere praestantissimum, obseruare contigit. Ex fi-
brosa radice candicante caulem protulit diuini dodrantem
longitudine, digitali crassitie, leuem, candicantem, fungo-
sum, rotundum, non absimilem Ricini cauli, eodem modo
intersectum ex deiectione foliorum ex imo deciduorum:
folia longo petiolo alternatim oblique ingrum barbantur
a medio ad summum, illaq. lata quoque uersum quatuor,
vel quinque uncias, quinquepartita veluti Ficulna, sed
partes illae profundis admodum sinibus dissecta, ut non pa-
rum accedant illis Anguria, siue Citrulli officinarum Lo-
belij, leuia, dilute virentia hilarique aspectu: quae hierno
frigore omnia deciderunt, & caulis deinde paulatim a
summo tabescens, cum radice tandem una perijt. Huius
Planta semen ex Oriente cum alijs rarioribus Natura do-
nis post duodecimum suae peregrinationis annum ad nos
tulit Nobilis ille Romanusq. animi peregrinus D. Petrus de
Valle, de quo supra. Ab eodem, quae nos per epistolam de-
huius Plante naturam accepimus, nunc proferemus. Arbo-
rescentem esse Plantam, & aspectu non dissimilem nostrati

Ficui, hilariorem vero: illius flores non uidisse in India: fructum vero esse vulgari nostrati
Melopeponi similem, ouali effigie, minorem, leui & virente cortice, nullis autem vix apparentibus
strijs.

frijis: Internâ parte carnem habentem Aurantij colore saturo, sapore dulci nostratibus simili, sed quid amplius aromatici præ se ferentem, ut gratius quid sapiat: Fructiferam etiam satis esse asseruit, & semen colore nigrescente, dum recens, & postea, ut ex seminibus allatis didicimus, ad castaneum dilutum inclinans exiccatum, quod Coriandri semen æquat crassitie, verum oblongius, & dense asperum. Sectum medullam ostendit parum candicantem, sapore dulci ad oleosum accedens, ut in rancidis nostratibus Melonibus euenit diuturnitate, nam biennale, & magis erat. Addit etiam fructuum petiolos ante maturitatem Fici modo lactescere, ex quibus eadem cum illa ab Auctore nostro descripta videtur, eò magis cum in Oriente aduena. Planta censeatur. Ramosa non minus quam Ficus, sed quia nos non nisi nouellam ex semine quadrimestrem Plantam obseruauimus, qualem vidimus depinximus. Fructum verò ex relatione ouali formâ.

IN LIBRVM QVARTVM.

Pag. 102. Cap. 1.

Folia lata pollicem, longa duplum. Tlepatlis alia florida icon, est fol. 429.

Tlepatlis

Pag. ead. Cap. 2.

Folia lata pollicem vnum cum dimidio, longa duos. Flores ex squamosis calycibus exigui compacti, veluti in plantis corymbiferis.

Chillapa-
tilis.

Pag. 103. Cap. 4.

Huius flores Herbarij Galerikulatos appellant ab effigie, sicuti in omnibus similibus odoratis, & acris plantis coronarijs, & condimentarijs.

Huitzil-
xochitl.

Pag. 104. Cap. 5.

Folia in Recchi exempl. veluti oblique squamosa lineis depinguntur, quia forsitan coniuncta vespere erant, ut in Acacia, & alijs obseruatur. Florum summum veluti capilli lutescentes, reliquum coccineum. Siliqua dependens ex illis, deinde plures simul extuberantibus intus seminibus crassis, colore flauicantes.

Tlacoxile-
xochitl.

Pag. 105. Cap. 6.

Huius nominis alia est Icon latifolia, & altera tenuifolia multum fol. 418. ex his, quæ sine historia sunt. Sed aliam cum historia vide fol. 231. cap. 20.

Tlacoxi-
chitl.

Pag. 106. Cap. 8.

Folia longa pollices quatuor cum dimidio, lata ferè duos. Flores lutei squamosi ex calyce virente nostratē Diaboli morsum dictam Plantam refert. Tlacocotie alterius generis, ut videtur Icon sine historia est fol. 426.

Tlacocotie

Pag. ead. Cap. 9.

Radix flauicat, ramuli geniculati, & alas habentes in imo petiolo Geraniorum modo, vel Leguminosorum ritu. Flosculi veluti galericulati. Vide aliam similem Iconem, & eiusdem nominis, & cognominis fol. 451. quo loco alias plantas eiusdem nominis Tzacpatlis plures reperiunt inter se longè differentes, vide alias cum historia, fol. 151. 152. & 197.

Tzacpa-
tilis.Tzacpat-
lis.

Pag. 107. Cap. 10.

Folia longa pollices duos, lata vnum. Flores valde similes Arabico Iasmino, siue Sambac Aegyptio ab Alpino descripto, octonis foliolis, siue angulis quaternis, decussatim super alijs insidentibus, staminibus intus luteis ex calyce cruciato virente prodeuntes.

Aquilat.

Pag. 108. Cap. 11.

Folia longa dodrantem, lata pollices quatuor: Floris folia violaceo colore, apicibus luteis in medio. Planta videtur ex genere Solani, vel Mandragora species ferulacea, fructu racemoso Theophrasti.

Huitzil-
marit.

Pag. 112 Cap. 15.

Eiusdem nominis, sed diuersi generis est depicta, fol. 355.

Axixpatlis.

Pag. 113. Cap. 16.

In Recchi exempl. summa folia bina in singulis petiolis latiora sunt, & maiora reliquis de crescentibus circa ramulos, lata pollicem, & longa duplum. Flores septem foliolis constructi ex flauo rubescens, stamina intus habentes crassa, & obliqua. Ecapatlis imago altera maior est expressa, fol. 376.

Ecapatlis.

Pag. 114.

Pag. 114 Cap. 18.

Wasaycui.
Datura. De *Datura* in nostro *Phytobasano* multis abhinc annis, quæ scire potuimus retulimus, & quid apud Antiquiores esset, proposuimus in Cap. de *Solano mónico*, & infra lib. 8. cap. 28.

Pag. 115. Cap. 20.

Tecizquih. Radix flauicans, folia longa pollices tres cum dimidio, lata duos, vel amplius. Flores lutei veluti *Phiala* angusta, & oblonga.

Pag. 116 Cap. 21.

Xticipatlis. Secunda Iconis foliorum similitudo etiam ad *Malua* speciem siue *Alcea* laciniatis folijs referri potest, non enim foliorum imago tantum sed potius floris & fructus speciem Plantarum designant, ut diximus in 2. par. minus cognit. stirp. à nobis edita cap. 27. *Geranios* Auctor noster sub nomine *Tlatlaubcapatli* rostratis fructibus infra descripsit lib. 8. cap. 48.

Pag. 117. Cap. 22.

Atlatzo-
pillin. Folia pollices septem diametro quoquoersum, obscure virentia flores ex basi foliata, & calyce prodeuntes oblongi coccinei saturi, capitatum apicem habentes effigie *Maluacea*, vel *Althea* modo, ut Collega noster rectè notauit, cuius varietates videntur *Bammia* *Aegyptia* *Alpini*, & *Sabdariffa* *Lobelij*, quarum folia magis vitiginea, vel cucurbitina, ut etiam *Abdelmoseb* Ioannis *Ponæ Veronensis* in suo monte *Baldo*. Differunt verò fructus cacumine acutiore, & flore luteo.

Pag. 118. Cap. 23.

Escotla-
maul Vri-
caria. *Bryonia* congener non tantum ex effigie, & descriptione, quam ex viribus videtur. Folia in *Recchi* exempl. quinque pollices æquant diametro quoquoersum, neruulis siue venis crispis ramosis pallentibus, colore sunt diluto ex viridi, petioli contorti, radix verò oblique rugosa.

Pag. 120. Cap. 26.

Cacapipilol-
uodul. Radix colore inter carneum dilutum, & flauum fuscum. Folia longitudine bipollicari obtusiora in summo. Flores veluti pulposi ex flauo rubescentes nostratis *Periclymeni* ex carne rubescunt externè, sed in valle *Campoclarensum* luteis floribus, & vulgari maioribus obseruasse meminimus Iunio mense.

Pag. 121. Cap. 28.

Euraqua
Brasilium. Radix in exempl. *Recchi* magis fibrosa depingitur, colore castaneo diluto, & maculosa, ramuli geniculis purpureis, & flores veluti lutei vitriculi: folia atro virent.

Pag. 123. Cap. 31.

Xiucheco-
lin. Folia longa pollices tres, lata duos, & contorta summitates, sint ne flores, fructus vel siliqua, vix ex *Recchi* exempl. colligere potuimus, omnia namque viridi sunt colore, & indistincta, ut tenera potius videantur germinationes.

Pag. 124. Cap. 33.

Mexachitl. Ad *Nerij* speciem etiam referri posset.

Pag. 127. Cap. 37.

Tlatlan-
cuaye.
Piper lon-
gum. Prima Icon longè differt à secunda, nam illius folia sunt quinqueneruia parua, longa pollices duos tantum, & rotundiora geniculis ramulorum rubentibus, quod in fructus Icone tantum à regione est expressum. Secunda Icon folium habet longum pollices octo, latum duos cum dimidio, venulis crispis admodum. Clusius aliam Iconem expressit fructus tantum ex *Monardo* in *Exoticorum* volumine fol. 342. similem *Lulo*, siue *Spica* plantaginea, cuius sapor & odor orientali magis iucundus, & validus percipitur.

Pag. 128. Cap. 40.

Huapahu-
lizpatlis. *Huapahuizpatli* si eadem sit cum *Huapahualizpatli* hoc loco descripta, duas alias Icones reperies fol. 379. quarum secunda floribus respondere videtur.

Pag. 128. Cap. 41.

Yllamatlan
elis. Huius Iconem habet fol. 443. quam vide, & hoc loco reponere.

Pag. 129. Cap. 43.

Xiopatlis. *Xiopatlis* nomine Icon est fol. 418. sine folijs, & siliquis in summo multis, quæ non describuntur in hac historia, quare alterius sit generis ambigitur.

A D LIBRUM QUINTVM.

Pag. 134 Cap. 2.

Flores villosi, in extremo purpurei, in imo candicantes, ex calyce virente, & folia quina, *Acayatis* ramulis simul hærentia, fructu rotundo, & in apicem non desinente. Planta proposita à descriptione, ut Collega noster notauit, non parùm abesse videtur.

Pag. 138. Cap. 3.

Primæ Iconis fructus à dextris, Quauhchilli, colore est sanguineo coccineo: à sinistris sunt, *Chilli Cap-* Totocuilatl exigui fructus, quorum dexter colore rosaceo saturo: alij simul à sinistris cocci *ficam Me-* neo saturo. Fructus inferior à dextris Chichimechacilli colore roseo saturo: sinister verò nomine Pochehoachtli colore purpureo violaceo parùm. In secunda tabella maior fructus Tlal- *xicanum.* chilli, colore roseo, saturo, fusco.

Pag. 139 Cap. 4.

Potius ad Tithymali speciem, quæ Apios dicitur, referri censeremus, radice tuberosa, fructu *Chichime-* ex pelui prodeunte, cuius semen non obest, quod dulce gustu percipiatur, nam Latbyridis semen, *capatlis.* Dioscoride teste, sine cortice dulce gustu esse dicitur. Et quamuis huius Plantæ folia longa, sint, atque tenuia, & plura ex geniculis simul prodeuntia, quod alijs Tithymalis videtur alienum, nisi in summis ramulis, ex quibus comæ, & umbella producantur; vires tamen præter effigiem, & usus cum reliquis notis illam ad tale genus remittere videntur. Nerium verò nobis lac habet in radice, & luteum succum in reliqua planta, ut Apocynum, veluti supra diximus.

Pag. ead. Cap. 5.

Alia eiusdem nominis Icon reperitur fol. 367.

Chilpatlis.

Pag. 140. Cap. 6.

Sub vocabulo Synonymo Hoitzitzitenli exactior Icon adest fol. 378.

Hoitzitzitenli.

Pag. 141. Cap. 7.

Folium longum pollices tres, latum duos, obscure virens non modò, ut Collega noster ait, ad *Chilmecha-* Clematidem Cruciatam præsertim, sed etiam ad Periclymeni speciem referri posset ex Icone, *il.* nec minus ex viribus, quàm ex effigie Asclepiadis, nisi acrimonia summa prohiberet.

Alio nomine dicitur etiam Tcha, ut ab Auctore refertur, cui Tchatomac dicta, cuius Icon *Tchatomac.* fol. 441. non videtur absimilis.

Pag. ead. Cap. 8.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, obscure virentia: ex Recchi exempl.

Cecotemp- catl.

Pag. 142. Cap. 9.

Aliam eiusdem nominis, sed alterius generis cum sua historia reperies fol. 158.

Cecexihuitl.

Pag. 143. Cap. 11.

Viribus acribus, & natalibus cum reliquis accedere videtur ad Crocodilij vires, ut etiam *Cebayelli.* ex Galeno, sed effigie ad Dipsacum, veluti iam Collega noster animaduertit.

Pag. 144. Cap. 12.

Folia lata pollicis dimidium, longa pollices septem. Flores Rapuntio similes, latiores quàm *Cecoyatli.* in Icone ex Recchi exemplar.

Pag. 145. Cap. 13.

Folia longa pollices quatuor, lata duos cum dimidio. Iuli ex viridi-flauo purpurascunt, pi- *Mecaxo-* losi, & longi pollices tres cum dimidio. Radix ex viridi-nigro purpurascit nodosa, fibris albis. *chul.*

Pag. 146. Cap. 14.

Folium obscure viret in Recchi exemplar. magis lunatum circa petiolum, Flores pallentes ex *Olliniqui.* albo-virente, nec hiantes.

Pag. 148. Cap. 18.

Planta Cæsia.

Tzapatlil Cæsia.

Exhilarans animos intuentium Cyaneus color, siue Cæsius in huius rarissima Plantæ radice. *Cæsia radice* ab Auctore nostro obseruatus, qui in nullis alijs tam veteris, quàm noui Orbis Plantis, quod *tata.* sciamus, huc usque fuit notatus: ac etiam eximia, & aromatica facultates plures, quas Auctior *noster*

noster refert, ut hisce denique verbis concludere voluerit: quamobrem nullæ officinæ hæc egregia herba carere deberent: ansam nobis præbuerunt illam Illustrissimo, & Excellentissimo nostro Principi Cælio dicendi, ac illius cognomine eandem nobilem Plantam decorandi. Sicuti enim ista Planta hoc ipso, quoniam in radice huius coloris una præ alijs sumpsit privilegium, dici debet, & haberi rarissima, & è tota herbarum familia in primis observari: ita Illustris. Cælius Princeps noster, quoniam iuxta Natales antiquissimos Illustrissimi generis, in quo post regium, & clarissimum Pontificiæ dignitatis fastigium, ceteri gradus dignitatum, & honorum in belli, & pacis usu, summis, & clarissimis viris, atque etiam vitæ innocentia, & sanctimonia præsignibus, semper claruerunt, ac præter vulgarem tum exteriorum, cum animi dotum excellentiam, quæ omnem Principem exornare debent, priuatim alia quoque superiora innumera prerogatiua accepit, tum id præcipue quod, veluti iam nemini ignotum est, ei parum videbatur liberalium artium studia amasse, nobiliores scientias, & disciplinas tractasse, imò omnium naturalium rerum, & hyperphysicarum sapientiam pectore suo comprehendisse, nisi harum persequendarum, in alios quoque corruaret amorem non solum, sed & promouendarum nouo instituti genere omnibus Principibus admirandum daret exemplum. Vt ita meritisimò Cælius alter, quasi Iouis filius & Ἰουλιανός, Cælia Minervæ frater dici possit, si antiquo, mythologico quidem more, laudes exprimere velis, ad quem adeò huius versus scribendi causam olim habuimus:

Dux tibi Lynceidum Cæsi, Lynx, Cælia Pallas,
Cedunt: mente, oculis nam tibi cuncta patent.

Neque hæc tantum Cælia Planta optimo iure, sed & reliquæ quæcunque istius ampli voluminis, & ipsam Volumen, Cælium ferre nomen, Cæliumq. dici debet, dum nostri Principis Cælii sedulitate, magnanimitate, ac liberalitate, studijsq. simul ac sumptibus, & quidem ingentibus, quibus ipse latè prospicere publico omnium voluit bono: in mortalium manus editum produciatur. Parum autem hoc tanto Principi! Plura Lynceorum namque volumina varia, eiusdem liberalitate, ac paterno erga suos Lynceos affectu, & effectu iam impressa multis abhinc annis per Orbem vagantur, nec liuor, aut inanis latratus obstat vel minimum, prorsus enim illi post habentur, (si quosdam habent:) multa etiam sub prælo sunt: nullis parcat ille expensis, ut ex Lynceorum studijs respublica litteraria iuuetur. Quapropter omnes Orbis Vrbes tanto Principi veròq. Mecœnati Cælio, & huiusmodi studij Promotori plurimum scuti debent, ita eius imitatoribus, eiusque operibus ipsis, nullo modo carere deberent, quod & de Planta ipsa Cælia Recchus Auctor noster affirmat. Quid autem nos ulterius impulerit, ut hanc potius Plantam, quàm aliam, quæ cyaneo siue cælio colore in flore præcipue micaret, aspectuq. forsitan gratior videretur, elegerimus tanto constituendam Principi, paucis dicemus.

Ceruleo siue Cælio colore florentes plantæ adeò sunt vulgares, ut nullus sit olitor, qui in suo orto, vel saltem Cichorium non habeat: rarioremq. in floribus cyaneis effigiem nullam, quæ nos ad hoc excitare posset, adhuc cognouimus. Hanc etsi non floridam, quod & obijci posset, id ab Auctore nostro potius dubitanter his verbis asseritur, & flos, ut aiunt, nullus: quapropter nullà observatione contrariâ existente, quod flore omnino careat, nō desperandū existimamus, quin florida esse possit, quamvis Cælius in flore non adsit color. De Plantis ex Filiceorum, & Capillarium genere, quod flore, & fructu careant, iam diu recepta est opinio, etiam teste Dioscoride: sed ut maximum medicæ materiæ Virum illum omnibus præferendum, defendere videamur, cui præcipue mortales omnes debent, & nos priuatim, illud intelligendum existimamus, quod scilicet conspicui vulgò sint, non quod doctis, & curiosis naturalium indagatoribus sint occulti, & ignoti: Et quamvis Auctor noster Plantæ folia similia Polypodij folijs minoribus, sed virentioribus posuerit, illud virentioribus differentiam parit, ut non ex Polypodij, sed ex alterius genere esse possit: ex quo noster doctissimus Collega, ad Acanthi foliorum diuisuram accedere dixit, atque ob id florida Plantæ affinem: sed quod non modò effigie sit Polypodio similis, foliorum scilicet diuisura concessa est, sed etiam ipsa substantiâ, & naturâ, quod ab Auctore, si ita fuisset, esset expressum, & sic ex genere Filiceorum. Floridam, & fructiferam esse adhuc Plantam hanc, asserendum duximus, & mirum in modum, quod etiam non modò à nobis iam multis abhinc annis est obiter annotatum, sed etiam ab Illustris. nostro Principe Cælio inter multa alia præclarissima cogitata, & scripta in volumine illo, cui ut nobis relatum, titulus: De Plantis imperfectis, elegantissime atque doctissime differitur, & demonstratur.

Cælia mirè
florida, ac
fructifera.

Quid enim vetat, quod omnium mater Natura plantis tribuerit alio vel alio loco utrum & factum gerere, & excludere magis, minusq. conspicuum? Et si Rusco, Hypoglosso & Lauro Alexandrina flores, & fructus in summo foliorum constituit conspicuos quia mirum; in Filiceis & Capillaribus, si in eorum dorso non tam conspicuos, sed paruos adeo nasci voluit? quos nullo in his diligenti examine, vel anatome preposita, à iuventute adesse animaduertimus. Hæc ab Illustris. nostro Principe Cæsio non modò iam diu obseruata sunt, sed nunc apertius demonstrata parui illius Telescopij adiumento, quod mirum magnumque in modum obiecta, vel minima ob oculos distendis magis quidem, minusq. iuxta artificis præstantiam, & lentis exiguitatem, & illius varietatem, imò exigua, vel Atomoparia obiecta, ita magna oculis obicit, ut quisque in admirationem incidat, ac Polypodij, & congenerum semina Piso, vel Ciceri paria, offert oculis, quæ arenæ exiguo grano paria simplicioribus existimantur. Qui autem suo tempore pilosam illam extuberantiam in similibus Telescopio paruo obseruauerit, & flores virescentes magnos, & semina, ut diximus, conspiciet, & insuper in semine umbilicatam partem etiam qua hærebat, & alimentum, & incrementum capiebat, clarissimè obseruabis, qui absque Telescopio vix nigram arenulam splendidam conspiciet: in hac scilicet pilosa flauesciente in folij dorso extuberantia bino ordine dispositos corymbos deprehendet quinquagenos circiter flores suorum fructus cum seminibus in singulis. Ex his non imperfectam plantam, sed sua natura dorsiparam existimandam, & sic perfectam, si etiam hæc nostra planta ex eo esset genere; unde & rarissimam ob Cæsij coloris in radice obseruati, & ob aromaticas facultates dignissimam nostri Principis cognomine decorare malimus, illique omnino dicare.

Planta quidem, ut & Theophrastus etiam lib. 1. cap. 1. adnotauit, non solum vario loco fructum gerunt, & subtilius folia, quarum plantarum, non inuenimus expressum, an de Capillaribus, & Filiceis, uti diximus, intellexerit; quod potuit fieri: ut supra folia, ut de Lauro Alexandrina expressit supra terram conspicuum; sed etiam infra terram occultum, ut defodi tellus oporteat si queratur, ut in planta Arachyda, quæ Amphycarpa etiam dicitur, & obseruata, & descripta fuit à clarissimis Carolo Clusio lib. 1. Exoticorum, & à Ioanne Pona in suo monte Baldo italicà linguà Venetijs impresso. Et quia locus videtur, addendum censuimus, quod ab alijs memoriæ adhuc proditum non est, à nobis autem obseruatum multis abhinc annis, plantam non modò fructum edere, & perficere supra terram intra mensem, bimestre, vel trimestre interuallum, aut quoduis, sed plantam quoq; esse, quæ integro anno utrum cum sætu gerat infra terram ebrutum, nec nisi post annum supra terram proferat, & perficiat. Hoc in planta euenit à nobis dicta in nostro Phytobasano, Epimedium, & vulgo Lunaria racemosa, quæ Maio mense exit supra terram foliosa tantum, vel foliosa cum racemo etiam, sic enim à terra assurgit, & quæ ab initio caret racemo, illo semper carere est obseruatum; si enim ab initio natam produxit, nec amplius racemum apta est proferre. Et nos obseruauimus in quamplurimis Plantis in Aequicolarum montibus omnes plantas in imo petiolo supra radicem folliculum habere quendam, veluti Ari florem exiguum, in quo plantulam exiguum veluti sætum, complicatum extare vidimus intra folliculum uteri vicem gerentem, integram foliosam tantum, quæ racemo vidua erat post annum proferenda, & quæ racemosa, cum ipso exiguo, sed integro racemo conuoluta: & hic mirum Naturæ institutum! Alias plantas simili modo infra terram utrum gerere agnouimus, & suo tempore proferre, sed non anno integro, & forsan nec medio, verum à noua radicis ipsius extumescencia, ut in bulbosis quibusdam, in quibus intra bulbum ipsum spicatum cauliculum obseruauimus suo tempore proferendum.

Epimedium
partus mirabilis.

Plantarum
folliculus.

Pag. 149. Cap. 21.

Huius nominis icon tertia omissa fuit, cuius folia vix apparent serrata, lata pollices duos cum dimidio, longà tres cum dimidio, crassis dentibus, & inordinatis parum circumscissa, altera parte obscure virentia, altera candicante, radice crassa, obscure flauicante, cauli ex viridi candicante. Flores in summis ramulis copiosi, stellati, flauicantes, staminibus fuscis in medio, ex Recchi exemplar. Vide fol. 183. cap. 2. lib. 6. ubi reposita est, & describitur. Alia etiam eiusdem nominis reperitur icon fol. 436. cum qualitatibus nota, ex Recchi picto exemplari desumpta, quæ margini aderat.

Pag. 150. Cap. 22.

Huius nominis Tchatlepatlis, alia est icon fol. 442.

Tchatlepatlis.

Pag. 151.

Pag. 151. & 152. Cap. 24. 25. & 26.

Tztacpatlis Eiusdem nominis Tztacpatlis præter descriptas, & depictas fol. 106. & 197. alias varias sine historia reperies fol. 450. 451. & 452.

Pag. 153. Cap. 28.

Axixaca *huizpatlis* In Recchi exempl. Radix videtur tuberosa, in imo latior, colore flauicante, folia lanata, pollices tres cum dimidio, & tres lata.

Pag. 157. Cap. 29.

Cempoalxo *chill* Tubulosi floribus plantas variores, atque aspectu iucundiores in nostra 2. part. minus cognit. stirp. proposuimus, alteram simplici flore, alteram multifloram. Polyanthon verò degenerare in magis, & minus debiscentibus tubulis, ore scilicet magis hiantibus, & barbulis longioribus, alijs verò rotunda, tubuli recisione sine barbulis; atque domesticas gallinas autè aliorum congenerum simplici flore folia pluries sine noxa estasse, obseruauimus.

Pag. 159. Cap. 32.

Epatol Vera Atriplex latioribus est folijs serè trigonis, fructu foliaceo, ut aliàs diximus, viribus serè contrarijs.

Pag. 162. Cap. 35.

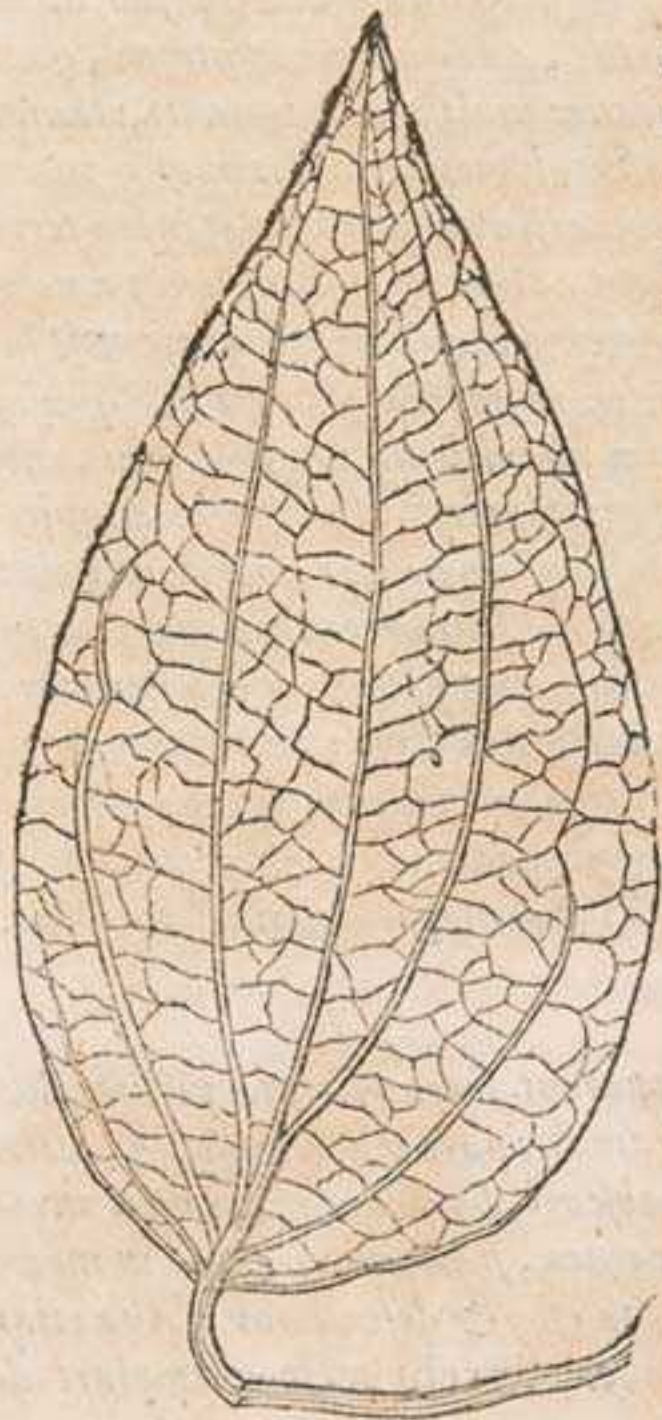
Pelonmexia *agullih* Tricoccoos fructus quos notauimus, acrimoniâ præditos esse reperimus, præsertim quibus singula semina, ut Tithymali, Chamelææ, Ricini, & similia. Camerarius huius planta iconem exactiorem habet.

Pag. 163. Cap. 36.

Phobuame Dioscorides ad longæ Aristolochiæ speciem refert Clematidem, nec ob radicum longitudinem, sed viticularum Clematidem dici putamus, sicuti quæ propriè Clematis Planta dicitur. Radix flauicans, & rugosa est. Folia tripollicari diametro. Flores virentes punctis obscure purpureis intus & extra depicti.

Pag. ead. Cap. 37.

Piperis iconem hæcenus elegantiorē, ut Collega notauit, doctiss. Clusius expressit, non modò Exoticorum lib. 1. cap. 19. sed iterum in notis ad Garziam cap. 22. At etiam videndus est Christophorus à Costa cap. 17. de Pipere, in quo similitudinem, atque differentiam refert foliorum Piperis, & Betle, quam nobis anno præterito obseruare contingit, munere clariss. D. Petri de Valle nob. Rom. supra memorati; cuius humanitate inter alia Exotica rariora, Piperis, & Betle folia accepimus. Horum folia quanquam inter se magnitudine vix differant, similique modo sarmentis arbores scandentibus bareant, effigie, atque alijs non parum disjungi videntur. Piperis enim folia quæ non tribus tantum, sed quinque neruis per longum folij serè plantagineis distinguuntur, carnosiora & solidiora sunt folijs Betle; magisq. ad ovalē figuram accedentia, & inde in acutum desinentia. Betle verò ijsdem neruis tenuioribus molliora, & delicatiora sunt admodum, & circa petiolum latiora, atque in summo sinuosa, ut ipsius Coni potius quàm vllam Oui effigiem exprimere videantur. Piperis folium maius, quod habuimus, latum in medio erat uncias quatuor, & duplâ longitudine, quamvis aliqua oblongiora, ac etiam obforsa reperiantur, non tamen in imo ita lata, ut in Clusij pictura, sed acutiora circa pediculum, qui non lignosus, sed neruosus est, dimidiâ folij longitudine, Piperisq. sapore, si dentibus teratur. Item ex ipso folio expressam adijcere voluimus, ut cum obexiguitatem plantæ arborem scandentis depictæ, quadam minus rectè

Pipere
tundum

Betle & *Pi*
peris folio-
rum diffe-
rentia.

Ant expressa, in hoc maiore folio curiosus lector magis adspicere possit.

Pag. 165. Cap. 38.

Tacnacho
delichuacan

Huius plantæ fructus nulli nostratis plantæ fructui similis est: non Cucumeri a sinino non Colo-

Colocynthidi, quamvis flore cum dictis, Scammonio & Conuoluulis conueniat semine interno cum Apocynis, sed non fructu. Nulli planta à Monardo proposita, nam prima illius Bryonia, secunda Scammonio, & Conuoluulis accedit, sicuti tertia magis syluestris, quæ fructum habet cartilagineo cortice conuoluulis similem. Quod autem radice tuberosa varient non mirum, cum alijs eueniat: quare hucusque sui generis, vel media inter illas esse plantas videri potest. Folium iconis cum fructu longitudine quatuor pollices aequat, latum tres, colore viridi-ceruleo obscuro: fructus ex albo flauicat obsolete. Est & alia icon in Recchi exempl. eiusdem nominis Tlalantlacuacuitlapilli, cuius radix crassa est, & carnosæ, sed in fibras multas densa, colore castaneo pallente, viticula longæ nodosæ, folia rotunda lunata, fructus veluti ouum, longitudine pollices quatuor, crassitie pollicum duorum cum dimidio, exiguis maculis ut punctis depictus, colore obscure virente.

Tlalantlacuacuitlapilli.

Pag. 166. cap. 39.

Tecoquilin.

In Recchi exemplar. caules squamosi virentes, folia lata bipollicaria: Iuli, sue siliquæ, aut fructus ex dilute viridibus-flauicantibus punctis notati.

Pag. ead. cap. 40.

Tlalantlacuacuitlapilli.

Aliam iconem vide fol. 428.

Pag. 167. cap. 42.

Tlalantlacuacuitlapilli.

Radix intortis fibris, colore castaneo. Flores terni in summo ramulorum colore purpureo, violaceo, calyce albicantes.

Pag. 168. cap. 44.

Xoxonatastie.

Si quis nostrates bulbos acrimonia præditos experiretur, facile catharticas vires inueniret, Colchico meliores atque innocentiores. Græci vim Scillæ ventrem emolliendi tribuerunt ex bulbaceis, non esculentis, nam Capa, & Allium bonam facere aluum tradunt.

Pag. 171 cap. 47.

Atzeyatl.

Hirsutis folijs adhuc nobis inuisa congener, fieri tamen posse arbitramur loci varietate, nam Cicorium dulce à nobis in nostro volumine propositum in montano natali loco, & frigido hirsutum est admodum, translatus, & cultum Neapoli omnem hirsutiem deposuit, sic etiam in Sanguisorba, & alijs obseruatur, & maritima Brassica oleracea. Congenerum verò flores varietate eleganti obseruauimus, nam alijs sunt longo tubulo, alijs amplo, & patulo ore, alijs rubentes, alijs purpurascens, alijs albi, alijs lutescentes, alijs mixti ex duobus coloribus distincti, in quibus aliquando alius magis albicat medietate, alius magis rubet, sic alijs coloribus, alijs inscripti lineis, & variegati versicolores.

Mutatio in plantarum hirsutie.

Florum in hac varietas.

Pag. ead. cap. 48.

Cocoquiquil.

An voluisset Auctor describere plantam vulgatiorem nobis, Fior Velluto appellatâ ab Herbarijs, ex Caryophyllis hispanicis, ignoramus; folijs non parum congeneribus accedit, flore verò si ita sit minus recte depicto; obest etiam Nasturtij odor. In Recchi exempl. non fuerunt folia omnia depicta in ramulis, sed tantum initia, ubi erant apponenda, quare sculptor etiam hic mutilam expressit figuram.

Pag. 173. Cap. 50.

Chichinalmomeya.

Folia dodrantem longa sunt, & lata pollices duos. Radix veluti nodosa, castaneo colore diluta; & flores, qui describuntur vasculis similes, non sunt expressi, sed tantum Siliquæ modo, Cbilli, Siliquæstri scilicet in acutum desinentes rubentes, & in summo ad luteum vergentes cum virore, & aliæ minores in summis ramulis virides sunt, ad rubedinem parum inclinantes, nec aliquo modo blant, vel floris imaginem referunt, quare adhuc cuius sit generis nos ignorare fateamur.

Pag. 177. Cap. 51.

Pyelit Tabacus.

Planta proposita, ut ex icone colligi potest, minori speciei similior videtur, quæ ab Herbarijs dubius Hyoscyamus dicitur, pallentibus floribus: in alijs maioribus, & vulgatiorebus flores ex candido, vel pallente rubescunt. In hac planta, ut Recchi exemplar habet, pallente sunt colore flores, & folia rotundiora in summo, quæ in vulgaribus angustia sunt admodum circa flores: Vide Monardum cap. 14. & Clusium, qui in suo Exoticorum volumine duas elegantes icones proposuit, & depinxit.

Pag. 178. Cap. 53.

Tlancoquin.

Potius ad coronarias plantas capitatas, ut Stoechadis, Thymi referenda: flosculi depinguntur ex capitulis prodeuntes cerulei, ut in similibus obseruatur.

Eccc

AD

AD LIBRVM SEXTVM.

Pag. 183. Cap. 2.

Tzeenilpa-
tis altera.

Radix in Recchi exempl. flauicans obscure, folia lata pollices duos cum dimidio, longa tres cum dimidio, crassis dentibus inordinatè serrata, altera parte candicante, flores stellati flaminibus fuscis. De hac quoque verba fecimus in lib. 5. cap. 21. ubi duæ aliæ describuntur. Vide etiam fol. 436. aliam iconem eiusdem nominis, & facultatis, floribus inter folia in iconibus alijs cum nominibus.

Pag. 183. Cap. 3.

Axixococ-
huilipatis

Hæc flores habet à leguminosis alienos, quinquepartitos, flaminibus intus multis nigris, & siliquas oblongum semen unicum continentes, ut ex Recchi exempl. figura colligitur, quare vix inter leguminosas reponenda, non enim omnes plantæ siliquas proferentes leguminoſa idcirco cenſeri debere videntur, nos enim potius à flore dijudicaremus.

Pag. 185. Cap. 6.

Cenanam
Tzecoquen-
sis.

In Recchi exempl. flores depinguntur coccineo colore ex calycibus virentibus, altero verò ramulo basis coccinea, & flos insidens luteus: forsitan coloris varietatem in flore ostendere voluit. Siliquæ semine flauicante, lanugine candida oblonga dependente refertæ. Pictura non habet folia obtusa, nec maiora longitudine pollicum quinque, & latitudine vix digitali: Quare non parum Nerium vel eius speciem, aut congenerem hirsutam plantam folijs, ut in siliquosa, *Lyfimachia* dicta obseruatur, in palustribus nostratibus, binis hirsutis folijs referre possit: Nos in Vinca peruinca vulgari caruleo flore Neapolitana succum lacteum, ut in *Asclepiade* lacteum sicuti in Nerio, amicis Herbarijs ostendimus perpetuò obseruandum, ut ab opinione contraria discederent. Huius nominis Cenanam, reperitur altera icon cognomine Tzecoquensis fol. 362. Et altera de Quahunahoac fol. 361. quæ similes, & congeneres videntur.

Pag. 186. Cap. 7.

Clutpallis
Hemionit-
ida.

Nullam ex Dioscoride nos Hemionitin agnouimus pennatis folijs, & ignorare fatemur de qua noster Auctor intelligat, nisi *Trichomanen* accipiat, quam alio nomine pro Hemionitide acceptum non reperimus: nisi pro Hemionitide Dioscoridis, *Asplenii* delineationem intellexerit folijs Polypodij. Nam Hemionitidis veræ folia lunata *Dracunculi* modo describuntur (quibus secunda iconis plantæ magis accedere videntur) & descriptioni respondentia, bina cauli barentia, & reliqua.

Pag. 188. Cap. 8.

Cocexochi
patis.

Nouum est in Asteribus radices tuberosas dependere, ut in hac planta depinguntur, quæ an alijs Buphthalmicis sit affinis, difficile est asserere: sed minimè mirum congeneres plantas alias radice fibrosa, altas tuberosa obseruari, nam & Peruanum Solis florem ex Indijs tuberosum habuimus, de quo in nostra 2. par. minus cognitar. stirp. verba fecimus, & iconem proposuimus: inde alia postmodum obseruata in hisce Annot. inferius addemus. Et etiam in nostratibus *Gerania*, & *Ranunculos* præsertim radice tuberosa, & fibrosa variare, omnibus notum speciemque distinguere non genus.

Pag. 192. Cap. 17.

Tepetlaxiu-
huil.

Folia longa pollices duos ex Recchi exempl.

Xararo.

Pag. 196. Cap. 24.

Folia longa pollices septem, lata vnum cum dimidio, & ad Iaceas dictas plantas capitulis, & folijs accedere videtur.

Talmimiqui
lixpatis.

Pag. 197. Cap. 25.

Yzatepatlis
Tepuzcul-
tula.

Huius iconem prætermittam reperies infra fol. 445.

Pag. ead. Cap. 27.

Huius plantæ icon, & vires non parum conueniunt *Conizæ* minori Dioscoridis, quam nos Mesues *Eupatorium* diximus, Matthiolo minimè cognitam, sed Lobelio, & Petro Penæ: Affili folia non sunt candida, sed lutescentia potius. Eiusdem supradictæ plantæ nominis varias effigies inter se genere differentes reperies fol. 450. & 451.

Pag. 199.

Pag. 199. Cap. 31.

Folia latiora: & lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio.

Nanabua-
patli.

Pag. 200. Cap. 32.

Eiusdem nominis Nanabuapatli est icon sine historia fol. 389, quæ minimè huic bifloria
respondet.

Xiuhitoten-
qui.

Pag. 201. Cap. 34.

Folia lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio ex Recchi exempl.

Pag. ead. Cap. 35.

Ad Cucumeris sylvestris aliud nouum genus referri posset, licet viribus purgantibus, & fa-
cie differat, quia fructus edulis dicitur ab Authore, & semen lanuginosum.

Tlalays-
ti.

Pag. 202. Cap. 37.

Digitales appellatae plantæ, ut Lobelius Anglorum experimento refert, non parùm facie, &
viribus accedere videntur, de quibus in nostro volumine cap. de Ephemero Dioscoridis verba
fecimus.

Chilpan-
qui.

Pag. 204. Cap. 40.

Radix flaua, maculis castaneis, nisi sint cauitates. Folia altero latere dentata, lata pollices
duos, longa pollices tres. Fructus siue folliculi pollicari diametro, sed oblongiores.

Coyoto-
matl.

Pag. 205. Cap. 42.

Vinifera vitis folia minimè referre videtur planta depicta, nisi fortè magnitudinem non
formam referre videatur.

Nanacast-
li.

Pag. 206. Cap. 43.

Folium longum pollices sex, latum dimidio minus. Flores pilosi veluti Amelli, ex flauo ru-
bentes, in Recchi exempl.

Teixmin-
capatli.

Pag. 208. Cap. 47.

Radix castaneo colore diluto, longioribus, & crassioribus fibris elleboraceis, flores in calyci-
bus squamosis, flauicantibus. Cardui mitis species videtur.

Xtaticihua
tl.

Pag. 209. Cap. 49.

Ad Symphyti petraei species referri posset, ni parùm amaresceret; radice castaneâ, fusco co-
lore, folijs rotundioribus, digitali longitudine sesquipollicem, latis in Recchi exempl.

Tlalpatliti-
li.

Pag. ead. Cap. 50.

In Recchi exempl. flores calycibus Rutæ colore rubentes pilosi, radice pallente: folium è re-
gione latius, oblongum, non extenuatum in medio, colore rutaceo.

Pag. 210. Cap. 51.

An Anthirrhini species.

Chelpanzo-
chitl.

Pag. 213. Cap. 66.

Huic similem iconem absque historia reperies fol. 398. sub nomine Posayo.

Phaca-
li.

Pag. 216. Cap. 61.

Folia longa, & lata quoquoersum pollices quatuor cum dimidio, in Recchi exemplar.

Pag. 218. Cap. 64.

Quia in pappos semen abit non erit ex genere Anchusa, vel Echij: propter alias partes simi-
les, aut florem tantum, nisi fructu, vel semine quoque respondeat, ut suo generi, referri pos-
sit. vide de his quæ scripsimus in nostra minus cognit. stirp. 2. par. cap. 27.

Quanhua-
coit Cullu
lensis.
Txcomia.

AD LIBRUM SEPTIMUM.

Pag. 226. Cap. 12.

Flos est cauus, integer, Campanula, vel Trachelij colore carneo, coccineis punctis depictus, &
in summo apices tenet saturiores. Reliquis non multum abest, sicuti & viribus astringentibus,
& exsiccantibus. Ampla huic familiae addenda visa fuit rarior sequens spectabilis Planta;

Cacahuac-
chitl.

Planta Cardinalis Barberini.

Herba Car-
dinalis Bar-
berini.

Inter Rapuntia maximum coccineo spicato flore.

Exotica nobis, & inprimis elegans planta nuper studiosis aduecta, cum peculiari patrioq. no-
mine carere videretur, atque coccineis copiosis, ac diuturnis esset floribus, aspectu iucundissimis,
in crassam & longam spicam confertis, Cardinalitiam vestem colore referentibus; herba Cardi-

Eccc a salis

nalis denominatione ab Herbarijs insignita, & euulgata fuit, ut conijcere potuimus. Ob elegantiam igitur nos, & nouitatem illam obseruantes, atque ad proprium genus reuocantes, ex notis alijs a nobis pro cognitione specierum plantarum in minus cognit. Stirp. 2. part. traditis, illius tam praeclarum Cardinalis nomen delere, aut immutare nullo pacto volumus, imo potius clarius reddere, atque sub generico nomine ad suam speciem, vel proprium individuum referre. Itaque Cardinalis appellationem in genere sumptam, praestantem proculdubio benèq. conspicuum Caranalem exprimere palam est, unde profectò in Vrbe, hoc praesertim quo innotuit tempore felici Barberinum Cardinalem subindicare voluisse, sicut existimare debuimus, ita omnibus decreuimus declarare, qui praterquam quod omni scientiarum genere in hac sua virenti aetate praeditus, sanctissimisq. moribus perornatus existit, prudentia quoque maxima, ac erga omnes humanitate, pietatisq. summa studijs nemini unquam secundus, ac meritò quidem Nepos Sapientissimi ac Beatissimi Pont. Max. Urbani VIII. quapropter Cardinalis, ut diximus denominatio, tali de purpurâ conuestito Pontificis Summi Nepote plerosque intelligere, ambigendum non est, qui cum naturâ, cunctisq. animi conatibus Apum Regum, reliquarumq. sedularum inter mysticas illas, nobilesq. volucellas, praeclaras virtutes in subditis rectè regendis, omnibusq. benignè fouendis abundè prae se ferat, non sine mysterio Apum Insignia trino numero, tribus angulis disposita à suis maioribus delecta fuerunt, mirabili quodam, ut ita dicam, praesagij spiritu, quasi praescijs hunc futurum qui Maximum propè Patrum in magno totius Christiani Orbis onere sustinendo, regendoq. leuamen asferret, quorum praeclarissima gesta cum Amicis litterarum cultoribus non rarò commemorantes, debitisq. laudibus prosequentes synoptics, emblematicisque encomijs ab Illustriss. & Excellentiss. Principe Federico Caesio Lynceorum Institutore, ac Principe doctissimo, in Apiario ex naturalis sui Theatri Frontispicijs deprompto, non minus aptè quam eleganter in Barberinas Apes prolatis, plenius recolimus, ad quod Romæ annis praeteritis impressum, lectorem ablegamus. Non abs re interim plantam hanc suo Cardinalis nomine simpliciter receptam, posthac addito Illustriss. Barberini cognomine proferendam producimus: Eoque magis cum hanc hucusque à nemine descriptam, nos primùm obseruauerimus, illiusq. hystoriam, plena cum iconè publici iuris fecerimus: tuoq. cognomine, Amplissime simul & doctissime Barberine, decoratam, tibi dicare humiliter atque offerre ausi sumus. Sit illius in plantis nomen, qui inter omnimoda studia illarum quoque & scientia, & nominibus non parum oblectatur, eaq. speciosos suos Apibus Barberinis exhibeat flores, vigente semper atque nitente purpurâ, quibus fouentibus diutius reliquas inter fulgere poterit. Ex radice igitur hac perenni, vegeta, fibrosa, candida, repente lateribus, cespite facillè se propagante, tenera, lactescente, dulci, cum pauca caliditate, plures caules, siue soboles, iuxta radice vetustatem, & vberitatem promente Aprili mense, sed primo vere folia in terra strata erumpunt, vulgari Rapuntio non dissimilia: nisi quia minora, & angustiora, laui, obscure virentia, & in orbem iuxta radice caput expansa, quae deinde in laui candicante rotundo, sed anguloso caule (tripedalem obseruauimus, & aliquando multis alis diuisam) qui crassior, & vegetior est Rapuntio vulgari, minimi digiti crassitudine, maiora & latiora fiunt, illi alternatim haerentia, & cochleatim quinò serè ordine circumdantia, semperq. maiora, ut in medio caule semipedalia fiant longitudine, ac duarum uncularum latitudine, parùm incurua, per ambitum dentata, illaq. disrupta lacte manantia, sicuti tota planta, verum non ita copioso ut in cogenerebus, sed exiguo. E medio caule folia decretere incipiunt ad summum usque, in quo flores coacervantur in spicam crassam, longam, dodrantalem, & in summo duplici veluti umbellâ coronatam Iunij initio obseruauimus.

FLOS CARDINALIS BARBERINI.

auimus: illisq. se perficientibus spica producit, & flores rariore ordine inter foliorum alas dense exeruntur, breui petiolo bærentes, & ex calyce quinquefoliato Rapuntij modo, tubulo oblongo sesquiunciali, & in summo colore saturè coccineo, hilari admodum, paulatim debiscentes circa finem Iunij, in quinque foliola diuiduntur nouo quodam ritu in hoc genere, ut tria foliola dependant effigie barbularum, bina alia superiora, & angustiora veluti ala obliqua, tubulum medium exiguum ex illorum centro siue medio emicantem amplexentur, colore etiam coccineo, in cuius summo caput ceruleum, siue violaceum auicula cuiusdam rostrum incuruum, æmulans, profertur. Ab alijs congenerum floribus hi variant, ut non Campanulas, sed galericulatos potius flores imitari videantur, non parum ad Gladioli flores accedentes, quanquam natura sint tubulosi: at in summa dissectione differentes: quod in nullo alio plantarum siue florum, nisi in hoc Rapuntiorum genere, hucusque obseruauimus, ut in corniculato montano Rapuntio diximus, in nostro minus cognit. stirp. Volumine suo capite: ac etiam in 2. part. cap. de Rapuntio umbellato, & sequentibus, & in Cretico Rapuntio, Petramarula dicto, etiam variante. Huius floris medius tubulus, ex quo caput exeritur violaceum, supernam externi maioris floris tubuli partem disrumpit, relicto canali, sicuti, & medius internus stylus fructui insidens. In floris externa parte ima supra fructum si tubulus eximatur, melleus liquor non paucus reperitur, qui etiam in Viola Mariana dicta congeneri conspicitur. Huius flores non modò in hortis, & scitilibus summo studio coluntur, & expetuntur, quia copiosi, & hilari coccineo colore conspicui, oculis asserunt voluptatem, sed etiam, quia diutius immarcescentes permanent, ut tota spica sit florida, & in phiala reposita cum aqua pluribus diebus seruentur, paulatim debiscentes. Fructus in calycibus extuberantiores obseruantur perfecti, semina flauicantia minuta, ut in congeneribus continentes: Iulio & Augusto mense perficiuntur, & ab imo planta denuò regerminat. Sapor dulcis in tota planta cum quadam caliditate, ut in Viola Mariana obseruatur, quæ etiam ad Rapuntiorum genus refertur. Vires Rapuntio similes, atque validiores esse propter maiorem acrimoniam dulcedini mixtam, non dubitandum arbitramur, de quibus aliàs plura diximus in nostro Phytobasano cap. de Erino Dioscoridis, & Nicandri, inter quas Alexipharmacas cõsineri, ex Nicandri sententia retulimus. Hanc obseruare licuit ex humanitate reuerendi admodum & doctissimi Viri Ioannis Baptistæ Serfalis Clerici Regularis Neapolitani Theatinorum, rariorum florum cognitione præstantissimi, à quo & alia præclara, rarioràq. nobis communicata sunt, de quibus suo loco.

Pag. 228. Cap. 15.

Chimalatl.

De alia specie rariore, tuberosà radice, quam Peruanū Asterem & Farnesianum florem (quia in horto Illustrissimi Card. Farnesij Romæ primùm cultam vidimus) nuncupauimus, in nostra minus cognit. stirp. Ecphrasi in 2. part. verba fecimus, iconem cū historia apponentes, sed nunc ex ipsa viua planta apud nos culta, obseruationem proponimus. Radice nititur tuberosà, foris flauicante, intus albicante, succosà, dulci, aqueo sapore, foris veluti geniculata in vetustiore, sed in nouella radice rotundiore aspectu, & in acutum candicantem extumescens, & multos bulbulos emittente: ex qua post annum caulis unicus, vel plures enascuntur, folijs primùm binis rotundis, deinde oblongioribus, cruciatis ordine ex aduerso caule bærentibus usque ad caulis sesquipedalem altitudinem, postea alternatim hæere incipiunt singula, & alas inter illa edere: sed post adeptam caulis magnitudinem ferè arboream, in conij effigiem floridam plantam aspicias, stellatis floribus, luteis, tripollicari diametro, squamosis capitibus insidentibus, ut iam depinximus: oculos hilari aspectu recreantibus. Semine simili seculi minore admodum, nigrescente cortice, medulla ingrata sapore & odore, minimè ut vulgaris e. duli: quo tempore radix in imo caulis fibrosa, & lignosa reperitur, in extremo fibrarum bulbulos exiguos proferens, ad nouam sobolem propagandam: reliqua ibi vide.

Pag. 229. Cap. 17.

Trigono fructu, calidà temperie obseruatur, præter Irides, Xyrides, ut Collega noster annotauit, Chamelæa tricoccus, Tithymalorum genera, Heliotropium minus, Ricinus, Bulbacea non paucà, Elleborus albus, Aconita cum quibus Staphis agria, & alia.

Pag. 230. Cap. 18.

Ex genere Medij siue Iacearum vulgò videtur, calyce squamoso.

Pag. ead. Cap. 19.

Mexilassily.
Tlalcapa-
lin.

Florum positus in geniculis plurium simul, Galij vel Rubia genus exprimant, fructus Cerastis adsimilis, at exiguus & coaceruatus, à nobis obseruatus est in nouo quodam Galij genere, è Sicilia misso: rubescens, mollis, quo marcescente, semina bina remanent etiam coaceruata, rubescere.

Eccc 3

& Ga.

& Galij ritu, de qua, Triuno adspirante, cum alijs rarioribus suo tempore plura.

Pag. 231. Cap. 20.

Tlaxochi-
li.

Folia terna simul harentia, longa pollices tres, & minimum digitum lata, in Recchi exempl. & vires adstringentes, *Lyfimachia* familiam referunt, quamvis flores *Viscaria* dicta sint si-
miles calida, frigida ve sit *Lyfimachia* ex Galeno non habemus: vide quæ notauimus fol. 105.
& alias figuras fol. 418.

Pag. 232. Cap. 23.

Tlaxoco-
lis.
Libanotis
Rosmarini-
nus Cachry-
fer Apulie.

In Cerignolano Apulie agro copiosum, spontaneum, *Cachryferum* Rosmarinum, siue Liba-
notidem, totoq. caule resinosa crusta, veluti scabie infecto, resinam emittentem obseruauimus an-
no 1600. multamq. ex caule collectam (ut Plinius etiam retulit in caule proferre) Imperato no-
stro tunc temporis misimus in admirando suo naturalium rerum Museo reponendam. Nomine &
figurâ similem reperies planta iconem fol. 442.

Pag. 233. Cap. 24.

Tzaxi-
buitl.

Radix lutescens, folia longa pollices duos, lata dimidium vel amplius in Recchi exempl.

Pag. ead. Cap. 25.

Axixpatlis
Cozicpatlis

Due planta *Axixpatlis* describuntur, est tamen icon eiusdem nominis fol. 355. sed quæ huic
descriptioni minimè respondeat, an pictoris fuerit culpa, ignoramus.

Pag. 235. Cap. 28.

Tlallantia-
cuacuita-
pilli.

Thaliæ nostratis, & sic ab Herbarijs dicti, radices cathartica, experimento dicuntur:
Rhabarbari colore, & viribus.

Pag. 239. Cap. 34.

Michuacan
diureticum.

Quoad primâ iconē; Radicis color fuscus obsoletus; folia rotundiora in Recchi exempl. lata pol-
licem cum dimidio, longa duos, & dimidium. De quarta icone locuti sumus in cap. 38. lib. 5. supra
de *Tacuache*.

Pag. 241. Cap. 38.

Cecocpatlis.

Eiusdem nominis alia reperitur icon fol. 453. longè differens.

Pag. 250. Cap. 46.

Quaquahut
Zontic.

Eiusdem nominis alia est icon longâ radice, & alijs differens fol. 399. sed sub synonyma ap-
pellatione *Tzicacpatlis* fol. 450. sub numero sexto huius varietas reperitur.

Pag. 252. Cap. 48.

Lyfimachia
Virginiana

Lyfimachia Americana.

Primæ iconis plantam, ni fallimur, vel illi ad-
modum similem, satam habemus ex Virginia No-
ui Orbis allatam, & sub nomine *Lyfimachia* latea à
doctis. Ioanne Pona Veronense nobis cum alijs ra-
rioribus dono missam, cuius flores (pictoris forsitan
incuria in summo non dense depicti) siliquis infi-
dentes apparent, longo lobulo prodeuntes lateri, qui
crescente caule paulatim inter foliorum sinus alter-
natim, & in spicam disponuntur: marcescentibus
verò illis crassescunt siliquæ quadrata, duas uncias
longæ, duræ, & perfectæ, in quatuor partes debiscen-
tes: copiosa intus, parua, angulosa, fusca, insipida
semina continentes, & facili, vento agitata planta,
decidentia, ut necesse sit cum incipiunt debiscere,
colligere. Augusto floret, & Septembri perficitur.
Folia sapore insipido, quæ primâ facie *Keiri* siue
lutea *Viola* similia videntur, simbus leuibus exca-
uata, quæ in caule vix sinuosa apparent, ut facili
salignis equiparari potuerint. Flores fructui in-
sident longo tubulo, foliato capite, qui est quatuor
foliolis constructi sint, non tamen ideo cum *Keiri*
aliquid commune habent, siliquâ non bivalui, non
capitata, nec semine compresso: nec etiam cum
vera *Lyfimachia* folijs inordinatis, non ternis, nec
adstringentibus: fructu diuerso cum siliquosa di-
sta si-

Ela sue *Chamanerio* non parum, nisi semina huic non papposa essent. Planta est leuifolia, radice longâ parum, & fibrosa, lignosa, quæ regerminare solet. Iconem expressam addimus. Aliam eiusdem nominis plantam bulbosâ radice, infra reperies alterius generis sol. 257.

Pag. 255. Cap. 54.

Secundæ iconis planta ad *Violarum* speciem referenda videtur, quia fructu trigono, semine turgido eodem modo, quamvis non flore, sed radice cathartica ponatur.

Pag. 256. Cap. 55.

Conuoluulo laciniato *Alibæa* folio *Clusij*, similis videtur, ast radice hæc tuberosa differt.

Pag. 258. Cap. 61.

Sub synonyma *Tlamacazquiypapan* vel *Coapatli* depingitur alia icon, & florida sol. 414.

AD LIBRVM OCTAVVM.

Pag. 261. Cap. 1.

An ex genere *Rapuntij*, siue *Erimi*, vide de his in nostris voluminibus.

Pag. 263. Cap. 3.

Potamogeton vulgare spicam edit plantagineam, ut in lacubus montanis obseruauimus, hinc illam potius *Plantaginem* lacustrem diceremus, hæc autem alio modo florida est, quare sui generis videtur. Depingitur alia nomine, & genere similis sol. 247. sed quæ lulum, siue *Spicam* nostratis vulgaris *Potamogetonis* fortè similem exprimere voluerit.

Pag. 264. Cap. 4.

Folia duas uncias lata, & parum oblongiora, in *Recchi* exemplar. *Atehuapatlis* alia icon est sol. 354. folijs *Vrtica*, verum radice variat rotundâ.

Pag. 265. Cap. 6.

Primæ iconis flores non sunt leguminosarum, sed potius *Conuoluulorum* colore puniceo; Secundæ verò spicæ vel capitellæ, ex cinereo-purpureis squamis conflata, ex quibus prominent, an flores vel fructus, vix dignosci potuit, sicuti siliqua è regione depicta, colore cinereo, maculis ad purpuram inclinantibus.

Pag. 266. Cap. 7.

Huius flos, ut ex icone in *Recchi* exempl. coloribus expressa, colligere potuimus, ad prolificum *Orchidum* genus referri posset, quamvis non in spicam, ut in illis, sit dispositus. Colore sunt extima petala carneo, colore pallente, maculis inscripta purpuro-rubentibus, media candicantia, rubentibus punctis puniceis: interna verò ad violaceum inclinant. Radix non testiculata, sed bulbos coniunctos refert, quod mirum in planta talem *Orchidis* florem emittente: quorum genus fecundissimum utinam sempiternam prolem *Lynceis* pronunciet & ferat, quemadmodum ipsa sibi planta proferendo perennat.

Pag. 269. Cap. 11.

Huiusmodi plantas, ut diximus in 2. part. minus cognit. Stirp. cap. 27. ad *Bliti* genus potius referendas putamus, quia flore, & semine non sunt *Atriplici* similes, sed ipsi *Blito*. A clarissimo *Clusio* similis pro *Atriplice* baccifera syluestri exhibetur: Huius bacca coccineo colore inficiunt, nec post annum euanido, ut in alijs plantis.

Pag. 271. Cap. 12.

Romæ, & Neapoli iam multis abhinc annis caules (arbores certè dixeris) istius generis planta protulerunt, bene scilicet grandes eos, & viginti ac triginta pedum longitudine pluribus circa summum ramulis, floribus in condensas gradatim eruptiones onustis, cuius iconem peritissimus *Camerarius* cum suo Horto medico, & *Hercynia* *Thalij* ante alios omnes anno 1588. num. 5. proposuit, accuratamq. ad eam *Cæsalpini* descriptionem indicauit, præter ea quæ in suo Horto pag. 19. de ea adnotauit, ut iam nec picta, nec verbis descripta facies ullo pacto deesse possit, quapropter non opus erat ab alijs multos post annos iterum proponi. Quam verò hoc capite imaginem habemus, alterius humilioris quidem species est ab ea, quæ arborecenti caule nostris in regionibus reperitur, & floribus magnitudine potius, quam multitudine conspicuis, unde nostra inter sequentes erit, quæ absque flore proponuntur.

Mexicocoll.

Pag. ead. cap. 13.

Cathartica hæc & lutea, quæ à virium utilitate in toto hoc genere, quasi insignior notatur, absque flore hic est, nec ab hospita nostra reliqua figurâ multum differt.

Mexicocoll.

Pag. 272. cap. 14.

Asperior hæc aculeis, & minor ab omnibus non parum distinguitur.

Pag. ead. cap. 15.

Mexicocoll.

Hæc verò sui, vel alterius quidem à reliquis hisce Magueis esse generis, tam ex icone, quam ex historia apertum videtur, non enim ex folijs, & alijs, sed ex flore, & fructu, vel semine plantarum species, & genera dignoscuntur, ut plenius in nostra rar. stirp. 2. part. diximus cap. 27.

Pag. 274. cap. 16.

Mexicocoll.

Plures hic species, tres icones habemus, prima à reliquis differt, quæ inter se conveniunt magis. Elegantior illa, & singulari floris productione spectabilis, necnon tenuissimo inter alias omnes numerosoq. folio. Plures profectò desideramus, quæ vix indicantur.

Pag. ead. cap. 17.

Tepemex-

callis.

Caremus hucusque icone, sed 8. fortasse accedet, cum montana pariter dicatur, sed tenuibus spinulis, facultate quidem baud spernenda.

Pag. ead. cap. 18.

Tlacamest.

Hæc lutea pariter dicitur, ut 5. cui & figurâ similis est.

Pag. ead. cap. 19.

Thecomest.

Paruitate hæc distat, titulo autem eius aduersus febres facultas extolli videtur, quæ certis satis ampla videri potest si omnes comprehendit, & intus extraque adhibita idem præstat.

Pag. 275. Cap. 20. 21. & 22.

Pati.

Quetzali-

chili.

Xolamest.

Harum quas habemus duæ imagines faciem aliquantulum ab alijs diuersam in foliorum ratione ostendunt, sed flores desunt; priores ambæ pannorum gratia expetuntur, dum fila exhibent preciosa tenuitatis, ac nerui, præsertim quæ inde lenissima dicitur, deliciariorumq. ex ipsa facie inter omnes constitutionem ostendit. Vltima medicina potius gratia. Vt utrumque asferantur, ut suis omnibus cum partibus obseruari à nobis possint; & frequentior hic usus habere simulque & hortos nostros exornare, siquidem genus hoc, specie perquam eleganti, & numerosa varietate ita oblectare valet, sicuti & præcipuis viribus, multisq. & multiplici usu prodesse atque iuuare.

Pag. 276. Cap. 23.

Otoloxochi-

si.

Flos tigris.

Faciat una hæc Mexicani nostri Thesauri planta, quominus quispiam à naturalibus semotus studijs, aut illis sobrie addictus, Natura vires restringere audeat, & illa duntaxat quæ ipsemet proprijs oculis viderit, admittere velit. Proximè elapsi seculi Botanici, in ò illi etiam qui ad hanc usque peruenierunt ætatem, visâ huius Tigrini floris imagine, imposturam timuerunt, simulque cum florilegis omnibus baudquaquam reperiri huiusmodi florem in rerû Natura existimant, quasi verò defuissent Natura industria, facultates, instrumenta, quibus elegantiora, quæ videntur nobisq. spectanda magis, concinnare potuerit. Dum igitur, qui edidere, potius malè audiunt, nemoque voces, aut suspicionem compescere, allata ipsiusmet plantæ notitia potest: En prodiit flos ex occidentali ipsius penu, prodiitq. ipsa præmissa (quæ perturbata aliquantulum exierat) imagine pulchrior, nomenque patria lingua secum fert ab ipsa Tigridis similitudine. Et quid magis? pulchriorem multò eodem in bulbofo genere, & maculoso disperforum, & colludentium colorum ornatu Lyncis nostra subsequitur florem, in quo spectanda magis non macularum tantum varia perfusio, sed & figuræ ipsius ratio. Animalia certè ipsa cū suis nominibus, & varietate habes fol. 498. & 512. à doctissimo Fabro Collega exposita. Nō abs re igitur Dodonæus iconē dedit, nec improbandus est quamuis patriam nesciuerit, licet icone pictoris defectu minueret. Et expressa, ad Dracunculos à Bulbis amandauerit, nec enim plura, aut alia accepit à D. Brancione (qui dicitur ei misisse) quæ proferre, & dignoscere posset, & ditandi, si quis huius studiij gratia ea dederit, quæ conquirere potuerit, licet non omni ex parte explorata, ei tamen grates à studiosis habendæ sunt, non enim omnia ab ipsius Naturæ plenius largientis manibus excipere possumus, nec alias atque alias remotas, ut opus esset regiones vixitare ad minustiores usque obseruationes pro desiderio, cuique datum est. Bene ita protulit inde Lobelius, & cum Dodonæo de Dracunculi affinitate dubitauit, radicis præsertim, nec non floris longius rudisque producti occasione, si verò ambobus illis videre, & obseruare minimè datum est, certè misse

Lobelij
quoque
corrigē-
da.

nuncio iconē qualicūque edita alijs saltem desiderium habendi excitant, ut facilius multis simul querentibus, & indagantibus, res tandē ipsa comparere inde posset. Iam igitur iconē nostrā restituenda ea est, ut non solum in flore ea fiat emendatio, quam Collega noster Terrentius indicavit, sed etiam in bulbo, ac foliorum ab eo productione, ut ceteros ad bulbos reducat. Plenior porro conspectus ipsius viventis plantæ ad nos translatione exquirendus est, cum alijs compluribus, quorum & nomina, & historias, & icones habemus hoc in volumine, plenoq. cognitionis iure non iam ad Indos tantum, sed ad nos quoque Auctorum, & Promotorum operis beneficio spectant. Hæc porro à Lynce & Tigride appellata, præter ceteras dotes, pulchritudine complures præcellere ex illis poterunt, quæ a florum prærogatiuis in pretio hodie summo, ac in delitijs habentur, si non primas prorsus inter eas omnes habere. Quamvis enim multa in hoc libro ex bulbosarum classe plantæ non sint, quod Auctor noster (ut a plerisque hodie fieri consuevit citra ullam Naturæ, aut virium proprietatumq. considerationem, citraq. historicam ipsam, vel sedulam saltem observationem) flores sibi perquirendos in deliciis minime proposuerit, sed tantum medicas res in sanitatis emolumentum, peculiareq. proprietates in naturalis scientiæ additamentum, nobis seligere congerereq. voluerit: illæ tamen quæ ex bulbosis adducuntur, si pulchritudinem, & elegantiam, si vires ipsas respicias, multarum ad instar esse poterunt, & pro multis satisfacere, selectissimis licet floribus, vel etiam illis, qui aliud hoc in genere ab ipsis floribus desiderant nihil. Secundas ferat à Lyncea Tigridis hic flos, cui & Indicam aliam & maculosam & è bulbis pulchritudinem subnectamus, non sine raro quodam interim ac mirando, præter consuetum in bulbis, Naturæ opere.

Narcissus Indicus Serpentarius.

μαχρόφυλλος, siue πολύκαρπος.

Cum enim non longè absmilis sit, maculis non in flore, sed in caule, & hæc Indica bulbosa, planta nuper nostro sub Cælo aduecta, nec ab aliquo hucusque descripta, inter has Mexicanas in studiorum gratiam libuit reponere Excellentiss. Principe nostro Cæsio annuente. Hæc sub nomine Narcissi Indici missa fuit, à quadam forsitan cum Narcisso similitudine, radicis nempe bulbosæ, & magnæ, foliorum duorum, quæ plana

sunt, æqualia, & minime carinata, quinque unciarum latitudine, & bipedali longitudine, carnosæ admodum, ut meritò inter ea quæ Theophrastus folio pulposo, siue carnosæ cōstare ait, græcè, φύλλα σαρκώδη sit cōnumera & ideo plāta μαχρόφυλλα. Certè pulposamagis nō nouimus, nisi quis Aloës folia in mediū adducat, quæ dorso sūt crassiora. Huic humi ex opposito strata iacent suo tempore folia, quæ ut in autūnali Narcisso, & Colchico euenit, post floris amissionē emergere solent. Autūni initio, caulem promit pedalem, aut maiorē, nō rotūdū sed depressū, ex viridi pallentem, maculisq. distinctū, ac variegatū, obliquis purpurascens ex castaneo colore Serpētariæ, siue Dioscoridis Dracūtij caulis æmulum, unde cognomen nobis interim inditum. In eius summo flos emicat nudus ipsis floris folijs in coni effigiem siue spiculi conuolutis post primas Aestatis fine pluuias, qui debiscens magnus fit admodum, trium, ferè unciarum diametro, magnis folijs carnosis, duris, parum striatis, septem externis, & tribus minoribus internis, colore sanguineo rubente, internā verò parte dilutiore, magnum calycem efformans; in quo (veluti in Carduorum capitibus obseruatur, quæ flores habent singulis seminibus insidentes) copiosi fructus densiuales, Oliuæ nuclei magnitudine tunc temporis, vi-

rentes

ventes continebantur, ut *πολύκαρπος* dici possit, nulli bulbosae similis. Hi singuli prater medium stylum oblongiorem oblongo candicante capite micantem, sena exilia stamina rubentia capitibus luteis definita, quinque angusta rubescentia foliola ex breui candicante petiolo è summo fructu prodeuntia, staminula, & apicem continentia deferunt: ut magnam pilorum congeriem rubescentem cum capitellis luteis calycem floris replentem, (quod bucusque in nullis bulbaceis est observatum) oculis offerant non ingratam, vel potius novitate admirandam, & contemplandam. Sic iste rarior flos, verius dici poterit duplex, cum foliatus sit magnis folijs externis, & internis etiam exiguis foliolis, quae stamina cum stylo supra singulos observantur fructus, quod in Rosa, & Lilio non observatur, cum tantum pilosam congeriem staminum intra se contineant, & tamen à Dioscoride dicitur, Flos, qui in medijs Rosae inuenitur, *τὸ δὲ ἐν μέσῳ τῆς ῥόδου ἐπιπλέον μόνον ἄνθος*. Florem appellans pilosam congeriem, siue stamina lutea interna. In nostro flore verius alij flosculi foliati exigui, stamina & stylum continentia observantur.

Duplex
flos.

Alia in floribus
differe-
rentia.

Datura ternis
flori-
bus.

Narcissus
binis flori-
bus.

Quapropter in diuisione illa florum à nobis in initio proposita ex Theophrasto, qui ait, Flores alij sunt foliati, & simul lanuginei, siue pilosi, ut qui bini sint, & bicolores, ut scilicet foris sint foliati, & internè pilosi, ut alterum alter contineat velut Rosa, & Lilium &c. Addendum sit, & sic distinguendum: Quod alij flores sint extrà, & infrà foliati, & insuper internè pilosi: quorum alij terni, ut in noua Daturae specie nigro-purpureo flore, atro virentibus folijs observatur, à doctiss. Io. Pona in suo Baldo Italico, & ab Alpino in lib. 2. de Exoticis descripta. Alij verò bini, ut in flore Narcissi candidi marini, & congenerum lutescentium terrestrium: Et in alio genere in Primula Veris, cui alter flos alteri insidet. Alij bini, quia proliferi, ut in Calendula, quae perfectos alios flores foliatos, & pilosos ex primo producit. Alij bini, extra scilicet foliati & intra pilosi, ut de Rosa ab Antiquis traditum fuit. Alij singuli & in totum foliati extrà & intrà, ut de Primula Veris multiplici siue pleno flore & similibus. Hanc alij vnico folio integro, diuisuram tamen in summo habent, ut Viola Mariana, & congenerum, Cucumeracea, quae colum habent comatum. Alij vnico folio nec diuiso in summo, sed tantum lineis siue plicis coniunctionem distinguunt, ut in Brassica marina, Scammonio, & similibus habent stamina, & haec satis.

Anno praterito in scitilibus floridam obseruare licuit apud Illustriss. D. Bernardinum de Corduba Catholicae Maiestatis à Consilij Status, & Neapolitanae Arcis nouae iuxta mare Gubernatorem, qui ut diximus, prater alias disciplinas, naturalium est studiosissimus, iam Sole Libram ingressuro, imaginem excepimus, nec amplius ob aduersam valetudinem fructus, & seminis perfectionem obseruare licuit, cum recisum etiam florem dono amicis miserit. Ex fructus quidem contemplatione, ut aliàs diximus, an sui, vel alterius generis planta fuerit, statuere potuissemus, quod nunc affirmare nequimus, nisi iterum eiusdem Domini humanitate, mea gratia, fructum, si edat, perficere permittat, atque alia circa saporem, & vires obseruare. Quae, ut speramus, si antequam volumen praelo dimittatur, obseruare simul cum alijs rarioribus contingat, in appendice ad libri calcem addendam proferemus.

Tlapatl
Stramoni-
um.

Stramonij
Egyptium
flore ple-
no.

Stramonij
quinque
species.

Flaquilin.

Pag. 279. Cap. 28.

De Datura vide quae in nostro Phytobasano diximus cap. de Strychno Manico: & Caroli Clusij scholia in Acoctam volumine Exoticorum cap. 53. Sed aliam addi speciem flore pleno sub nomine Stramonij Aegyptij à doctissimo Ioanne Pona Veronense in suo Baldo monte, italica lingua descriptam, & depictam, quam superius proximè indicauimus, cuius semen nobis ab eodem communicatum, & satum flores protulit triplices: altero alteri insidente, ut primus, & exterior binos alios contineret, parum, & digitali ferè gradu exsertos. Secundum à primo, & tertium à secundo flore. Externà parte nigro-purpureos, internà verò candicantes, ut gratum oculis reddant aspectum. Ex his igitur quinque differentias nouimus. Primam vulgare Stramonium fructu rotundo deorsum spectante, & aspero. Secundam flore albo etiam, & fructu rotundo, sed folijs incis per ambitum Xanthij modo, ut ab Acocta describitur. Tertiam similiter albo flore, & Xanthij folijs, sed fructu oblongo spinoso, & in quatuor angulos distincto, & sursum spectante, à nobis pro Solano manico propositam in Phytobasano, & à Clusio probatam. Quartam speciem flauo flore, & circa petiolum rubente. Quintam sub nomine tertiae speciei ab eodem Acocta flore Hyoscyami colore.

Pag. 280. Cap. 29.

Aliam speciem Mexicanam depinxit Auctor noster lib. 5. cap. 57. radice fibris tenuibus di-

uisa.

uisa, odore, & sapore Anisum referentibus, viribus disparibus, cuius semen tacuit, vel non obseruauit.

Pag. 281. Cap. 30.

Sub nomine Tlancacaboatli parum variante à Tlalcacabuatl: Planta est depicta adeo simili, ut eadem videatur, fol. 424.

Tlancacaboatli.

Pag. ead. Cap. 31.

Trifolia planta alia sunt spicosa, ut pratenses equorum pabulum, alia leguminosa & filiquosa, ut Phaseolus, Medica, Cytisus; quarum flores imitantur Papiliones: alia quamuis terrena folia emittant, sui vel alterius generis sunt, ut Trifolium acetosum, Hepaticum, Melilotus italica, Trifolium bituminosum, & hæc, de quibus alias.

Tlallanila
cacuitlapit
li alia.

Pag. ead. Cap. ead.

Mungo, siue Phaseolus orthocaulis.

Mungo, apud Indos orientales à Persis, ac etiam à Turcis dicitur Masc, quod ab Hispanis diceretur Max. Planta est tripedalis, hirsuta tota, folijs Phaseoli nostratis effigie, & magnitudine, albicante hirsutie obsitis, caule erecto, nec procumbente, angulis quinis distincto, singulisq. geniculis auriculatis, ut in Phaseolo, nunc in dexteram nunc in sinistram inflexo, alternatim longis petiolis harentibus, & ad cacumen usq. semper decrecentibus. In summo ex foliorum alis breues

producuntur petioli Septembri mense, in quibus flores parui ex viridi lutescente colore languido, Phaseolo similes, ex quibus Siliqua hirsuta triunciales in rostrum incuruum desinentes, per maturitatem rufescentes, in quibus dena semina distincta continentur, primum virentia oblonga, teretia, ut in Phaseolis latere harentia, in quibus est linea alba; sed non incurua, & perfecta nigrescentia, exiguis castaneis maculis variegata. Apud orientales in cibo frequens elixum semen, & butyro conditum, uti alia legumina, quibus hoc in delicijs habetur, & suauius ac iucundius alijs videtur. Sato semine post aliquot dies germen extra terram exurgit, turgidum capite bifido serè ex petiolo purpureo-rubente, ut in icone ima è regione. Postea hians emittit parumper foliola in summo seminis corticem deferentia; tertio, magis emissa foliola coniuncta ostenduntur, adhuc seminis corticem habentia: quarto expansa foliola ex germinis medio erupta: deinde caulem emittit, & in singulis geniculis terna folia, plantaq. perficitur. De Mungo Garzias ab horto lib. 2. cap. 21. hæc refert. Est Mungo semen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri sicci magnitudine, pabulum est equorum, interdum etiam ab hominibus editur. Guzarate, & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur.

Febricitans cibo abstinere per decem, nonnunquam per quindecim dies: post quos huius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice delibratum Mungo, & instar Orizæ coctum febricitanti exhibent; Panem verò triticeum non nisi post multos dies. Nasci etiam ferunt in Palæstina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna lib. 2. vocatq. Meisæ. Bellunensis eius interpret, Mens. Mex autem dici debere ab eruditis medicis Arabibus edoctus sum. Et nos à peritis Arabica lingua tam Mex, quam Max, interpretari posse: Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 499. sub nomine Meisæ, hæc habet. Integrum paululum ficcari cortice detracto in siccitate, & humiditate temperatum: cætera proximum naturæ Fabæ. Minus inflat, & deterget quàm Faba: citius per aluum descendit; minus refrigerat quàm Lenticula: & addito Cardamomo in cibo salubrius est. Bonum succum

succum gignit præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abie-
cto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius addito Rhoe cum acidi Puni-
ci succo. Cum vino aut sapa, & Croco leuat cruciatus articularum, & tussis, vulsis, ruptisq;
auxiliatur.

Pag. 282. Cap. 32.

*Trochila-
pichchil.*

*Gladiolus
Indicus.*

Hanc Pena & Lobelius Cannacorum appellasse videntur, quia ipsi Cannam, quæ est Arun-
do, & Acorum, referre videbatur, sed alij, inter quos Camerarius in suo Matthiolo, potius
Xyphium, sive Gladiolum Indicum denominarunt; quia flore, & fructu trigono magis conue-
nire existimarunt, & melius nostræ etiam sententia, donec plenius observare contingat ex viva
planta. Lachryma lobi dicta, & Lithospermon maius ex genere miliaceo censetur: hæc autem
potius bulbofo, & tuberoso accedit, nec aliò, nisi seminis duritie cum Lithospermo convenire potest.

Pag. 287. Cap. 39.

*Hochotzon
recomatl.*

Folia obscure virent, longa pollices quinque, lata vero quatuor in Recchi exempl.

Pag. 288. Cap. 41.

Mecapatlis

*Sarza-pa-
rilla.*

Smilacis asperæ speciem aliam folijs non ovalibus, nec iuxta petiolos lunatis, vel sinuosis
cordis figuram emulantibus, sed ventriosis, & latioribus circa petiolos, a superioribus viticulis
densitate spinarum, nec duplices capreolos habentibus, singulis foliorum exortibus, aut alio mo-
do, ut in Mexicanis iconibus exprimitur, in Zacyntho Prosper Alpinus observavit, & in libro
suo de Plantis Aegyptiacis depinxit cap. 43. de qua vide illum affirmantem, esse Sarzam-pa-
rillam, vel congenerem viribus respondentem.

Pag. 290. Cap. 43.

*Quauhme-
capatlis.*

An fructum ferant Sarzæ istæ quarendum est, etsi ab Auctore nullum proferre dicantur,
quod potius inobservantia tribuendum censeremus. Nostrates Smilaces fructum facile ferunt
racemosum, rubentem, alia verò nigrum, ut doctissimus Clusius observavit rar. stirp. lib. 1. c. 80.

Pag. 292. Cap. 46.

*Tlachichi-
nea.*

Sine dubio Heliotropium Dioscoridis maius refert prima icon, & reliquæ quodammodo, sed
radice tam crassâ, ut in tertia icone hucusque nostris regionibus inobservatum.

Pag. 294. Cap. 48.

*Tlatlah-
capatlis.*

Radix primæ colore fusco, purpurascens, secundæ verò coccineæ.

Pag. 297. Cap. 51.

Xaltomatli-

Solanum bortenensis nostratis folia commanducata calorem aliquem in fine imprimere visa sunt
potius, quam frigiditatem, quare potius emolliendo calore expirante pars refrigeratur.

Pag. 300. Cap. 56.

Coapatlis.

Tres plantas nomine Coapatli lib. 2. Aromaticas cap. 1. & 2. retulit.

Pag. 301. Cap. 57.

*Coatitix-
patlis.*

Auricule vrsi Herbariorum, & Alismati nostræ congener, vel eadem: cuius decocto luxati
articuli fouentur: nostras verò manifestè calefacere, sapore, & effectu colligitur, quamvis à
Matthiolo frigida sitputata. Vide quæ in cap. de Alismate in nostro Phytobasano, & in cap. de
Paralytica montana cap. 98. minus cognit. stirp. in prima parte retulimus.

Pag. 301. Cap. 58.

Granadilla Hispanis. Flos Passionis Italis.

Cum sarmentis, capreolis, & flore non admodum distare videatur hæc rarior aspectu iucun-
dissima planta, & exotica; hoc loco opportunè addi posse existimauimus, addita eius icone cum
partibus eius, quam à Monardo primum descriptam, sed non depictam habuimus: nec priua-
tim adeò observatam. Granadilla dicta fuit hæc ab Hispanis, qui primum illam nostris detule-
rant Orbi: à similitudine quadam cum fructu Mali Punici, cum interna, tum externa; nisi
quod minor sit, & careat summa illa corona. Ab Italibus, qui floris venustate potius alle-
cti partes illius observarunt, Fior della Passione, nominata: Flos scilicet Passionis; eo quod non
paucæ instrumentorum signa referat, quibus in Passione Domini nostri IESV Christi vti fue-
runt Iudæi, ut infra notatum. Quo nomine à Peruanis appelletur, & incolis regni de Quito, ubi
spontanea dicitur, ignoramus. Ibi frequens, & duorum generum, plantas scilicet esse admo-
dum

dum sarmentosas, magnumq. iter in sepibus implere, legisse meminimus in quodam Historico & Geographico manuscripto libello regni de Quito, multis abhinc annis tempore, quo Prorex erat Neapoli Illustris. Comes de Lemos, qui illius regni Praeses antea fuerat. Vtinamque iterum in manus pervenisset libellus ille, ut generis differentiam, & descriptionem excipere in studiosorum gratiam licuisset. Planta Neapoli culta apud R.P. Fr. Donatum de Eremita, naturalium rerum studiosissimum, inter alias peregrinas quas alit, radice nititur vivace, perenni, fibrosa, repente, fractu facili, colore albicante expallido, sapore subdulci, recentem Fabam imitante; natura Vitiginea, more Clematidis, sarmentis multis tenuibus, praelongis ex viridi rubentibus,

GRANADILLA FLOS PASSIONIS.

terramque tangentibus facile sese propagantibus ex geniculis, siue alis foliorum radicem demittentibus, repentibus siue scandentibus quacumque proxima fulcra, frutices, vel arbores reperiat, quibus incumbat. Capreolis ex singulis foliorum sinibus illas amplexantibus, aut alioquin in sese contorquentibus, funiculos imitantibus. Folijs trifidis lanceam imitantibus, alternatim dispositis, quatuor uncias quoquoersum magnitudine, per ambitum dense incisitis, minutis serrae dentibus, nervosis, venosis, rigentibus colore virente, & circa petiolum binas quasdam extuberantias habentibus magis virentes, & Mili magnitudine, quod in aliorum folijs vix observatur. Odore gravi Xyridis, & acri parum sapore. Floribus ex singulis foliorum alis, quotidie tota Aestate ad Autumnum usque emicantibus, odore iucundo Mellis vel Hyacinthi: effigie primum antequam pandantur Nigellae fructus folioso virente calyce imitantibus, oblongis, angustis, longo petiolo ferè trigono insidentibus, in quinos apices desinentibus, totidemq. folia non rostrata claudentibus: quibus deinde debiscen-
tibus, candida intus, & caua foliola conspiciuntur. His insident rota densarum fimbriarum

fili crassitudine, duplici ordine dissecta, purpureis maculis suffusa, quibus flagella imitari videntur, sanguineis guttis aspersa, quarum superiores rectis filamentis brevioribus parum expanduntur, inferiores verò rota longioribus, illisq. in extremo aduncis uno cursu, quia ob maiorem illorum longitudinem, cauis calycibus foliorum comprimebantur. Ambae quinquagenis, aut sexagenis circa filamentis dissectae, observauimus in nouella planta. Ex harum & internarum aliarum breuissimarum umbilico stylus siue colus, effigie columna cum basi, vel imo tortulo, longitudine ferè unciali assurgit erectus, rotundus, laevis, dilute virens, globulum parum oblongum pro capitulo eodem colore sustinens: hic verò parte imà, qua haeret columna luteis quinque lamellis pendulis circumdispositis coronatur: ex obliquis crassiusculis, maculosis petiolis parum incuruis rigidis dependentibus, radiatum diadema rotundum amulantibus. Ex globulo verò summo tres capitati clavi erecti oblongi assurgunt; ex viridi albicantes, trigono positi inter se distantes in summo, & parum contorti, litteram S, oblongam imitantes capitibus crassis, saturiore colore distinctis, & superna parte leni incisura diuisis, ut bifida capita videantur, quanquam eorum ambitus sit rotundus, & veluti quinque partitus. His similes in Liliorum floribus at singuli observantur, huic planta naturà terni: verum aliquando ob nimium humorem quatuor, & quinque non raro conspiciuntur. Manè, ut annotauimus, Augusto mense hora decima quarta debiscebant flores: tota die hiantes manent, noctu clauduntur, nec amplius aperiantur, sed flavescent & decidunt; nisi, quod raro, nostro Caelo fructum gerunt extuberantem Mali Appij magnitudine rotundum, colore cinereo tribus distinctum cellulis, quae etiam in integro fructu ani-

mauertuntur, ob lenem quandam extuberantiam, & trianguli effigie in summo circa apicem. Acinos intus continet oblique dispositos, centrum petentes, non à summo dependentes, ut quidam depinxerunt: similes quodammodo illis Mali Punici, vulgo Granato dicti (unde nomen huius Granadilla, quasi paruum Granatum) duplo maiores, basi caua, quā petiolo haerent, in acutum desinentes, minimè anguloso & lato capite, ut in Punico sunt, candicantes, diaphani, & molliores. Semine intus Mali formā & nigro, quod intra carnem acinorum diaphanam, succosam, & mollem apparet, effigie quadam cordis amula, & exceptum ab illa, cauis punctis impressis asperum cernitur, medullam habens candidam, & ferè inspidam: Augusto mense habemus. Exiccato fructu, semina intus, ut in Cucurbita, si agitur, crepitant. Inueniuntur etiam dissecto fructu semina adhuc nigra, carne illā obducta, exueta, viscosa, nigricante, dulcique sapore, veluti Cassia fistula, & alia detecta, & soluta ex flauo candicante, asperiora, osseo veluti cortice, datā proportionē Persici Mali ossibus similia, non enim cortice ut in Pyro, vel Malo, sed osseo ferè tegumento obducuntur. Huius plantae cortex est veluti coriaceus, ut Colocynthis, intus cartilagineus candicans, odore suauissimo, & gratissimo, sed remisso. Acinorum recentium sapor in maturo fructu ex dulci ad acidulum vergit, admodum gratus, & iucundo odore palatum feriente inter Fragam & Melopeponem. Aiunt multum comesum alui lenire, & subducere potius quā grauari. Flos ipse ob signa Passionis Domini deuotè in eius memoriam habitus, & gestatus, immundos spiritus arcere existimatur, atque contra incantamenta, & veneficia valere. Aprili mense erumpit, & Autumno perficitur. Fluminum ripas adamare Petrus de Cieza in historia Peruana part. 1. cap. 28. his refert verbis. Amplam istam vallem de Lile dictam, in qua oppidum Cali, medium secat flumen, cuius ripae abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum saporis, & iucundi odoris est Granadilla nuncupata. Monardus, in historia simpl. med. noui Orbis ait, in montibus oriri sponte, & historiam narrat, quam latine redditam vide in Exotic. volumin. doctiss. Caroli Clusij. Vanum est denique interimi Muscas supra folia insidentes, quae diu sine noxa in illis morantur, & aliquam ab Aranea interceptam inuenire facile fuit. Huius iconem, & breuem historiam aeneis typis expressam,

GRAN. F. PASS. FLOS ET FRUCTVS.

nobisque dicatam, cum floribus, fructu, & semine obseruatis, primus omnium in Italia publici iuris fecit anno 1622. R. P. Fr. Donatus de Eremita, supra nominatus. Florum fructus, & seminum iconem maiorem, sed naturalium minorem adiunximus, ut facilius sit cognitio, & maior aspectu delectatio in alia tabella, in qua deinde quid amplius à nobis, quod bucusque à nemine fuit obseruatum: praesertim fructum, non ex imo flore, vel floris basi, in imo petiolo in quo nudus est, supra illa exigua foliola bina, nec ex columna siue stylo floris, qui etiam torulo distinctus apparet, & striatus more columnarum Ioniarum, colore etiam distinctus rufescente, sed ex globulo illo superno clauos proferente perfici, ut ex pictura liquet efficta ex fructu cum ramulo nobis misso, ex summa viticula dependente ab Illustriss. & Excellentiss. D. Andrea Matthæo Aquauiuio Casertae ciuitatis Principe, atque clarissimo aurei velleris Equite, ac Regiae Maiestatis Catholicae consilij status, ex horto suo Casertano rariorum amantate florum instructissimo: quibus, prater alia virtutum exercitia delectatur adeo, ut pro illis adipiscendis nullis omnino parcat impensis, quod iam non solum Floripolis, & Bulbipolis Belgicis, sed & alijs quibuscumque satis notum est.

Pag. 303. Cap. 59.

Alterius folij imaginem, non folium alterum insidens habere, tam Auctor noster quam Coca Pa-
ruina.
Monardus scripsit.

Pag. ead. Cap. 60.

An potius ad Thymelaeae speciem referenda? Cezatezi-
buit.

Pag. 304. Cap. 64.

Qualancapalis Mexicano nomine dicta haec planta, nostra vero lingua ab ipsemet Auctore Qualanca-
patis
Pacifica.
lib. 1. cap. 5. irati hominis medicina, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. Qua potius ad
animum, quam ad corpus pertinere videntur: Sicuti quae Oceloxochitl lib. 7. cap. 30. hilarita-
tem asferre dicitur: sed haec ablata causa intrinseca, quae à contrario natura pharmaco erat illa-
ta. In nostra vero planta, nihil de intrinseca, sed potius de extrinseca iniuria refertur. Quare
quod planta haec homini non modo ab intrinseco humore irritato, sed vel ab extrinseca etiam cau-
sa irato medeatur, & sic animo potius quam corpori, maxima eius virium efficacia est tribuen-
dum, quia vesanum illum, ac furem in hominibus ignem restinguere possit, impetusque ad
blandam temperiem reducendo sedare, unde Pacificam libuit vocitare.

Pag. 305. Cap. 66.

Huius icon sub nomine Tezompotonis reposita est lib. 6. huius voluminis folio, 191. cap. 16. Tlacochi-
chil.
cuius folia effigie maioris Conizae serrata, longa pollicestres, & lata unum, venis lutescenti-
bus, colore dilute virentia, sicuti florum calyces, flores vero dilute ex albo violacei depingun-
tur in Recchi exempl. atque pappos. Radice longa, fibrosa, & fibris flauicantibus, non parum
effigie, & viribus Conizae respondens, & Barbarorum Tharalhan, de qua vide cap. 42. de Eu- Tharalhan
Barbarorum.
patorio in nostra minus cognit. stirp. historia part. 1. Romae impressa.

Pag. 307. Cap. 70.

Reclè Collega noster putat Ranunculis congenerem, eoque magis quia radice variat tubero-
sa, & glandulosa, nostro Ranunculo bulboso leptomacrophyllo gramineo folio affinis fortè, in nostra
1. part. minus cognit. stirp. cap. 141. descripto. An autem hanc, vel congeneris simili folio, vel Arisarum in
gustifolium
Cichorii
venenatum
Samnitum.
potius angustifolium Arisarum, quod Samnites, eo quod angusto, & oblongo virente folio exeat,
primis Cichorii folijs amulo Cichorium venenatum appellant, frequens in monte Maiella, in-
tellegerit Theophrastus in cap. de Aconito, quod frumento simile dixit, breuem herbam folio
cichoreaceo, radice nuci proxima tuberosa, nisi quia semine ait esse non spicoso, viribus tamen
putrefactorijs, siue causticis simile non parum hastandum, si textus, ut iacet, sit incorruptus.
Vide quae in cap. de Scorpione, siue Thelyphono Theophrasti diximus in 2. part. minus cognit. An Aconi-
ti frumen-
to simile
Theoph.
stirp. cap. 19. Arisari quidem fructus potius racemosus, quam spicosus dici debet, folia vero tam
Cichorium non incisum, quam frumentum possunt referre, & in tactu obseruatur à feris.

Pag. 309. Cap. 74.

Plantam hanc virentem vidimus praeteritis annis in cultissimo Exoticarum stirpium horto
Romae ad aedes Illustris. Cardinalis Farnesij, & edulem esse accepimus. Xicama.

AD LIBRUM NONVM.

Pag. 315. Cap. 1.

Χελόινον, siue testudinati Porcellionis nomine animal depinximus, atque descripsimus: scus Autho- Cheloni-
scus Autho-
ris.
rarum profecto animal, nec nostro Caelo visum, in nostro Plantarum volumine, cui titulus, mi-
nus cognit. stirp. Ecphrasis, in Aquatiliu, & Terrestrium obseruationibus cap. 7. Ex qua no-
stra exactiore tegminis animalis, ni fallimur, icon, in quibus differat ab illa proposita à do-
ctissimo Clusio in suo Exoticorum volumine lib. 5. cap. 15. & hac Mexicana, quamvis ex ipso
aspectu dignosci possit, ad faciliorem tamen eorum cognitionem paucis exponemus. Differt qui- Differentia
imaginum
Taroni Au-
toris, &
Clusij.
dem nostra icon ab illa Clusij, medijs illis tabellis, quibus animal contrahi, atque produci potest,
nam in illa Clusij tres in animalis medio depinguntur aequales zona, siue fasciae totum corporis
ambitum cingentes: in nostra vero illae non aequales, sed in tegminis claviculis, siue articulis
utrinque in acutum desinunt nouellae Lunae modo, & in medio in elatiore parte latiores sunt ad-
modum, ut cum animal conglobatur, superna tegminis pars circularis diametri longitudine
amplius extensa dorsum contegere possit, & quia cartilagine quadam coniunguntur, cum ani-
mal se exerit, & producit, illae contrahuntur, ita ut illa ferè proportio, quae est diametri ad se-
micir-

1. Tatou
Monardi.

2. Tatou
minus an
Recchi?
3. Tatou
Authoris,
& Clusij.

Aquetzpa-
lin.
Crocodi-
lus Mexi-
canus.

micirculum, chorda scilicet ad arcum. Amplius in nostra quatuor sunt fasciae siue tabellae, non tres, atque fimbriarum modo depictae, quarum pars media latior, & ut magnitudinem exprimamus, singulis lata est sesquiuncia, & iuxta claviculas in acutum desinunt, & imbricatum dispositae, & cum animal exertum graditur, occultantur in totum, cum alias conglobato animale tertia animalis partem cooperiant. De reliquis non ambigitur, quin idem animal voluerit pictor ille exprimere, quamuis minus recte, nisi fallimur: ex qua pictura Clusius suam tabellam exaravit. Hoc animal tertium Tatou genus constituere, ex iam sibi cognitis idem Clusius retulit: nam primum genus illud esse statuit, quod primum innotuit, & a Monardo fuit descriptum omnium antiquius, & vulgatius, quod videre licuit in diuissimo Imperati nostri Museo, & maius est omnibus alijs, corpore, & cauda oblongiore, squamis contectum. Secundum genus quod est minus & simile, ut ait Clusius, idem forsitan cum hoc ab Auctore nostro descripto breuiore statura, & cauda, sed simili. Tertium est a nobis descriptum, & depictum. Pictura ex testa mortui, & animal descriptum coniectura: cuius cortex non squamosus, ut in superioribus duobus, sed testudinato, bivaluo, osseoque tegmine, cauda breuissima, & alijs differens miro Naturae artificio, ut diximus, quo se in globum contorquet. Animal vero a doctissimo Clusio, ex colorata icone ad ipsum a studio Iacobo Plateau in epistola adiecta, unde breuem historiam concinnasse refert, sic describitur. Habebat porro id animal pedis vnius, & quatuor vnciarum longitudinem: corporis vero ambitus, erat quatuordecim vnciarum, binis videlicet minor longitudine: eius tegmen durum, & testaceum, fuliginosi coloris, quem forte vetustate, & manuum tractatione contraxerat, quodammodo tessellatum, a collo ad medium, corpus quasi orbiculatae figurae tessellis varie pictis distinctum, medio autem corpore, ternis ordinibus quadrangularum tessellarum varie etiam pictarum insignitum; postrema tegminis pars similibus orbibus distincta erat, qualibus pars anterior: totum etiam caput ad nares usque similibus testis rectum, aures patentiores, nec adeo mucronatas habebat, ut illud quod in scholio ad Monardum exhibitum: cauda brevis erat, duobus digiti humani articulis extremis non maior; tota etiam orbiculatis tessellis tecta: ventrem nulla crusta tectum fuisse, sed villis duntaxat obsitum, pictura representabat, quemadmodum etiam crurum posteriorem partem, atque guttur, & nares: posteriores pedes ternis digitis, & calcari praeditos fuisse pictura fidem faciebat, anteriores vero duntaxat binis, & calcari, nisi a pictore fuerint praetermissi: penem satis longum, & exertum habebat. Huius animalis testudinem bivaluam, a nobis Romae repertam, curiose seruamus, tanquam rarum quid Naturae, & admirandum, osseum, tessellatum, testudinato, compositum, quod, ut diximus, & oblonga, & rotunda figura sit ad animalis libitum. Huius singulas tessellas crescente animale crescere oportet quoquoersum, quamuis ossa sint duritie, & substantia, & non cornea, ut in terrestri Testudine, in qua singulis tessellis extremae ambientes lineae illud augmentum ostendunt, quod in hoc animale minime observatur, cum varijs tuberculis, non lineis sit depictum, & asperum. In testaceis clarum est incrementum fieri tessalim extremis oris per additionem, in crustaceis vero per totam crustam, & sic per dilatationem. Hoc animal, ut post nostram editionem, ab Exoticorum Clusij volumine, quod postea Romae venale fuit, didicimus, Brasiliiana Tatou, Hispanica Armadillo, Mexicana vero voce Aiotochili, id est cuniculus cucurbitinus appellari, quod nomen magis huic, quam alijs congruere videtur, licet conglobentur. Vide Theuetum ultra Monardum. Pag. ead. Cap. 3.

Hic nostra confirmatur propositio, in loco ubi sit materies apta, & eadem Caeli constitutio siue similis qualitatis materies, & Caelum, indeque eadem temperies; eadem similibus locis generari posse. Nec nisi Maris qualitas, & similis Caeli temperies supra montem adsit, posse supra montem oriri maritimum, quamuis posse alibi genitum aqua ipsa prouehi, sicuti nec in lacustribus terrestria, nec in terrestribus, & siccis lacustria, nisi loci conuersione prius acta.

Pag. 315. Cap. eod.

Nostram sententiam adiuuat etiam Plinij auctoritas, qui lib. 5. cap. 1. refert, flumen Darat, in australi Aphrica parte post promontorium Solis Crocodilos gignere: ac etiam ultra post Aethiopas Daratitas flumen Bamborum, Crocodilis, & Hippopotamis abundare: & praeter fluuiatiles inueniri quoque Crocodilos marinos, cum in aqua dulci & salsa fuerint obseruati. Terribilis hac belua est contra fugaces, & fugax contra insequentes. Haec Plinius recenset lib. 8. cap. 16. cuius mores, & vires etiam medicas apud eundem vide.

Pag. 318.

Pag. 318. Cap. 6.

Aliam nouam speciem describit, & depingit doctiss. Clusius in Auclario ad Exoticorum volumen cap. de Manucodiatarum, siue Paradiscarum auium Rege credito, cuius pisluram, & historiam refert, & prater alias notas quamplures, magnitudine, colore, & alijs, hanc precipuam differentiam notauimus, quod scilicet rotunda illa penna siue Cerdonum filis similes tenuitate, pilosa, & admodum longa, quibus suspendi asseritur vice pedum; in hac specie, prater breuitatem, & tenuitatem, laues sint, & in summitate tantum ad uncie longitudinem in orbem conuoluantur, ab vno duntaxat latere tenuissimis villis prædita, prona parte coloris viridis, saturi, splendentis, & elegantis, penè instar pennularum, quæ Anatis fera maris collum tegunt, magnam sanè venustatem addentes, supina verò parte fusci coloris. Inueniri etiam tradit alias aues, quæ setas habeant alteram super alteram versus extremum decussatim sitas.

Pag. 327. Cap. 14.

Algazel ex Aphrica.

Quia ab Auctore nostro inter animalia Bezoarifera nouæ Hispaniæ prater Ceruorum speciem Mazame vocatam, ceruinis cornibus præditam, aliæ minores species, quarum aliæ feræ, aliæ mitiores, & timide, ac aliæ minime pluribus etiam differentijs distinctæ referuntur, quas non inter Ceruorum species ut priores, at inter Capreas potius recensendas iudicauerit, ut possimam Temamaçame dictam breuibus, nec ramosis cornibus, & toto reliquo ferè corporis habitu non parum animali à nobis nunc exhibendo, nisi maioribus esset cornibus (quod forsitan ex ætate) respondens illud depictum, & à nobis obseruatum hoc loco addere non ingratum studiosis fore putauimus. Animal est exoticum à quodam Turca diuite ex Aphrica Neapolim muneris loco Principi viro missum, magnitudine Capræ, Capreoli dicti, cui toto habitu prima facie simile, nisi quod cornibus nulli magis quam Hirco similioribus sit præditum, quare arabicè Algazel dicitur, ut à D. Gasparo Principe Fez, cui notum hoc animal est, relatum fuit, quod idem quod Capra sonat, nam cornibus, & statura Capram prima facie videtur amulari, ut

Hirco-caprea, vel αἰγός βορας dici possit. Pilo est breui, leui, flauicante, at in ventre, & lateribus candicante, sicuti in internis femorum, & brachiorum, illoq. Capreolo molliori, Altitudo illius in posterioribus, quæ sublimiora sunt anterioribus tibijs, tres spithamas æquat. Corpus ohefius, & collum crassius habet, cruribus, & tibijs admodum gracile: ungulis bisuleis admodum dissectis, illisq. tenuibus, & hircinis oblongioribus, & acutioribus similitudine Alces, &

nigricantibus. Caudam habet dodrantem ferè pilosam, hircinam, & è medio ad extremum usque nigrescentem. In exteriori posterarum tibiærum iunctura quid callosum extumescens observatur, quia cum residet forsitan comprimitur, vel alia de causa, nam & in anterioribus genibus depilatum quid cruriosum, propter genuflexionem, conspicitur. Hilaris aspectu facies, oculi magni, nigri, lucidi, lati, aures longæ, magnæ, patulæ, in prospectu elatæ, illæq. insus canaliculatæ quinquesido strigium ordine nigricante, extumentibus circa illas strigis pilosis candicantibus, & linea tenui circumducta; quod in hoc animale observare contingit. Cornua pedem romanum longa, retrorsum inclinata hircina, ex nigro castaneo colore cochleatim striata, & interno situ adinuicem sinuata, & post dilatationem reflexa, atque deinde in extremo parum acie resupinata. In his rotundum, quod à fronte ad medium usque stria illa in cornibus elata scissura quadam laterali hinc inde diuisa, aut intersecta apparent, & quod magis striges strigis opponi videntur, ut interruptus ordo cochleatus appareat: donec post medium illorum scissura deleta, siue coniuncta ad summum usque iterum seruetur. Hoc autem accidere putamus, quia cornibus incrementum internè prouenit, & siccior externa pars veluti excrementitia iam facta, nec ad illud recipiendum amplius apta, findi oportet, ut in Quercus, & Vitis cortice observatur, & similibus. Nasus colore magis ruffo, sicuti ex oculis parallelo ordine linea nigricans dependet ad os usque reliquis candicantibus. Nares, & labia, os, & lingua nigrescant: quod satis, dum ruminabat, observauimus, dentibus ouium modò exiguis, & vix conspicuis, vocem edit non absimilem suillæ. Animal est omnium, vescitur quidem herbis, herdeo, pane, ferculis quibuscunque ad hominis etiam usum paratis, nec non & dulciarijs. Dum mingere, vel corpus exonerare sit opus, è solito loco mansionis secedit, & ubi rimam in aula paumento conspicit, in illa mingit, & paulò post longè excernit, nec locum mansionis vult deturpare. In minctionis actu renes deprimis se inclinans, ut quadrupedibus mos est similibus, deinde se erigens ad secessum vadit. Mansuetum est animal, quia forsitan ab ineunte ætate assuetum hominibus à quibus cibis ministrabatur: cornibus tamen tactis, suam in illis fortitudinem induit vim faciens, & illa minimè decidua esse putamus. Dum de loco in locum migrat festinanter succursitans, domus angulum petit, ubi posterioribus versis illico quiescit, indiq. aliqua de causa discedens, simili modo alium alterius cubiculi angulum petit, ne forsitan imparatè auersa parte ledi contingat, nam & tactis posterioribus calcitrans aufugit, & in angulo positum, arrectis auribus hinc inde prospiciens consistit: quod etiam Ceruæ expauescenti natura innotum est, ut simili modo aures in prospectu patulas erigat, ut postea observauimus. Quare timidum, & suspectum est animal, & hæc observare licuit apud clariss. D. Marium Schipanium naturalium studiosissimum, Philosophique demonstratiuæ ex Chymia profectæ, præter logophysicam illam scholarum dominam, observatorem diligentissimum, à cuius manu hoc animal, quamuis parum timidum, non semel dulciaria etiam accipere vidimus, & hilariter deuorare, cui dictum animal ob scientiarum, morumque præstantiam dono & amoris ergo fuit oblatum.

Scriptores
de Bezoar.

De Orientalibus, & Persicis lapidibus, & animalibus illos generantibus vide quoque Garziam ab horto in lib. Aromaticum cap. 45. qui ex quadam Hirci specie illos erui assertit: cuius cornu effigies tuberculis circa ima coronati, & eiusdem ungula à clarissimo Carolo Cluſto post doctissima scholia exhibetur. Verùm nos eiusdem animalis cornu, quod parum illius iconem superabat striatum oblique, sed absque tuberculis illis apud doctiss. Franciscum Imperatorem Ferdinandi filium simul cum rufescente lana breui eiusdem animalis, & ouium modo molli observauimus. Videndus est etiam libellus clarissimi Gasparis Bauhini de Bezoar orientali, occidentali, atque germanico, in quo diffusè cum breuitate, quæ ab Arabibus, & Recentioribus de prædicto lapide scripta sunt, singulari methodo referuntur.

Alia animalia Mex.

De Quadrupedibus alijs nouæ Hispaniæ ab Auctore nostro non descriptis, sed nuda pictura exhibitis, adeundus est doctiss. Collega noster Io. Faber Lynceus, qui diligentissimè illa descripsit, & scholijs etiam luculenta eruditione refertis illustrauit fol. 465. ad finem usque.

Pag. 333. Cap. 21.

Apes. Mel.
Ind.

De Apum generibus, speciebus, differentijs, moribus, ingenio, virtute, mellificantium, vel non mellificantium, generatione, sætura, & alijs: De mellis differentijs, ipsarumque vniuersa historia doctissimè, & elegantissimè in suo Apiario egit Illustriss. & Excellentiss. itemque omni scientiarum genere præstantissimus D. Federicus Cæsius Princeps S. Angeli, & Montis Cælij Mar-

Marchio Lynceorum Institutor, ac Princeps, cuius exemplum ex Frontispicis naturalis sui Theatri ab eodem Illustriss. descripti, depromptum, & impressum, à Lynceorum Academia, S. D. N. Papæ Urbano Octauo in perpetua deuotionis symbolum oblatum fuit anno 1625. cum nostratis Apis imagine accuratissimè à clariss. D. Francisco Stelluto Lynceo, viro præterquam in alijs omnibus, ut supra diximus, scientijs in naturalibus etiã studijsimo, nouo quodam Microscopio obseruata; ut qui illam viderit, in admirationem incidat, dum tam multas partes organaq. ipsa aperte depicta discernit, quæ ab intuentium oculis in ipso animalculo omnino absconduntur. Theatrum porro, & aliæ varia supradicti Excellentiss. Principis doctissima lucubrationes quamprimum, in studiosorum gratiam, prælo subiicientur, ex quibus quantum scientijs varijs acquirendis insudauerit, & quantum in ijs profecerit, omnibus palam fiet; tantique Principis scientiam eruditionemq. summam, ac rempubl. litterariam adiuuandi studium, solertiam, ac liberalitatem, quam nos superius & hic attigimus, summis laudibus in toto Orbe extollendam existimamus.

AD LIBRVM DECIMVM.

Pag. 336. Cap. 1.

De Succini, & Bituminis generatione, varietate, natura, splendore, colore, piscatu, tempore, modo, & loco, atque herbis marinis in ipso vigentibus usu medico vide Goebellium, Bellonium ac Ferdinandum Imperatum in sua historia naturali italica lingua Neapoli impressa lib. 14. cap. 5. usque ad 9. & Franciscum Imperatum eius filium in lib. de Fossilibus.

Pag. ead. Cap. 3.

Differentiæ huius lapidis Mezcuillat, tam in substantia, magnitudine, colore, & ad ignem mutatione, vel contumacia doctissimè referuntur à nostro Imperato hist. natural. lib. 25. usque ad cap. 4. Qui flamma vento in laminam irruente, Luna dimidiata iconem argenteo colore, atque splendore in medio excitabat, flammam intra limites signata Luna effigiei paulatim circumferendo, sic enim eo loci flamma vento illata, lapis mutationem coloris acquirit argentei amittendo translucentitatem. Id facillè quisque facere poterit, si artificem vitreorum, monilium, & iocalium adierit, qui simili flamma mollit vitrea; aliàs si tota igni exponatur lamina, tota simili colore afficeretur, si rectè sint ignita.

Pag. 337. Cap. 5.

Iaspidis Antiquorum varietates, & natura à doctiss. Ferdinando Imperato referuntur lib. 22. cap. 39. qui in ea est opinione illum longè differre ab Iaspide Recentiorum, qui vulgò Diaspro dicitur. Nam Antiquorum Iaspis, alius est Smaragdo similis, alius Crystallo, alius aëri, alius Pblegmatis effigie, alius veluti fumo permixtus, alius lineis cinctus albis, splendidis, alius Terebintbinæ, Resinæ similis, & lapidi Callaidi. Quæ differentiæ ab ipso Dioscoride referuntur. Ex Plinio verò comprehenduntur etiam Heliotropium Chalcedonium, & Corneolarum varietates, quorum varietas in colore, nullam affert substantiæ lapidum varietatem, similis quidem, immò eadem est eorum substantia & ortus. Ex eodem genere censetur lapis, quem Recentiores Turchesam appellant, cuius ortus & substantia longè variat, & ab Antiquis, quia colore sit aëri similis, Aerizusa dictus fuit: quorum ortum intra cerulei saxi mineralis cauitates obseruatum ab amico scimus, & varij coloris, saturi, & dilutionis, varij gradus, & magnitudinis, ut scilicet exigui reperiantur Milio paulò maiores, & magni Fabam excedentes, splendidi, sed non transparentes.

Quem verò Recentiores Iaspidem siue Diasprum appellant, Achatem Antiquorum noster Imperatus putat, atque eius ortum in Sicilia copiosum, magnitudine enormi, atque multicolorem esse, ait: & alium colore palumbino, alium corneo, alium sardo, alium sanguineo, alium candidante, alium arborum iconem representantem distinguit. Est & alia species Corallio similis, quæ igni imposita & vsta Myrrhæ odorem refert: alia quæ aureis punctis, ut in Sapphyro, distinguitur in Creta frequentissima. In India verò maiores varietates habere, ut quæ flumina representet, nemora, quadrupedes, equorum ornatum, & alia varia; atque in tali lapidum specie, vitri translucentitatem maximi estimari scribit.

Pag. ead.

Apexonal-
li.
Succinum
Bitumina.Chimalte-
zatl. Mex-
cuillat.Extrepa-
tis,
Iaspis no-
Hisp.

Enteil,
Iaspis 2.
no. Hisp.

Pag. ead. Cap. 6.

Diaspri nomine apud nos est lapis iste, & vulgò stagnasangue appellatur, quia sanguinem sistere adalligatum, docuit experientia, & vulgaris est.

Pag. 338. Cap. 7.

Tylayotia,
Hesada.

Hunc lapidem sub nomine Hesada nouimus, sed qui maiore sit fama, experimento, vidimusq. magnitudine duarum unciarum diametro, effigie faciei hominis Aegyptij apud R. P. Fr. Sixtum Ordinis Predicatorum Neapoli in Conuentu S. Catherinae de Formello, qui magni aestimabat, verum pro sua infirmitate ad alia medicamenta potius recurrere opus erat; an autem quia lapis non esset illius regionis, vel alterius speciei, vel genuinus, & minus efficax, ignoramus. Virium efficaciam in hoc lapide ex loco, in quo nascitur habere apparet, nam alij huic lapidi maxime confidunt, eiusq. vires extollunt, se illo liberatos affirmantes, alij nequaquam. Euenit etiā modo illius utendi, & loco in quo detinetur, sicuti à fide digno accepimus, qui cum maximis doloribus diu fuisset vexatus, neque medicamentis Cassiae catharticae, & alijs remedium ullum sentiret, tandem hunc lapidem ab amico nactus, ad brachij sinistri media alligauit, deiecitq. cum urina lapide, & magna arena copia, à morbo liberatus fuit; sed quod admirandum, cum postea soror eodem malo laborans, lapidem ab ipso mutuata fuisset, & per mensem illo careret, iterum morbo correptus, à eodem recepto, & alligato spatio duarum horarum, deiecit iterum duobus lapillis, & arena copia, pristinae sanitati restitutus (lapide semper brachio adalligato) & nunquam posthac tali morbo afflictus fuit. Lapidis huius effigies quadrata plana, colore ex cinereo obscurè virente, nullis maculis, sed tantum inconcinnis quibusdam lineis varijs, quandoq. densis pluribus, alibi raris utraque parte inscripti, ut liuorem minuunt. Aëri expositus lapis, vel Soli, Alabaastro obscuriorem transluciditatem, veluti fumosam, ostendit. Quare non mirum si alij lapides, ut ille supradicti Monachi, qui erat longè virentior, solidior, & splendidior, sed non transparent, ut diuersi generis, nihil auxilij attulissent. Vidimus, & alios eodem nomine insignitos, maculis albis magnis distinctos, & liuore lucentes, an dictis viribus sint praediti, ignoramus: quare experientia prius comprobandi sunt, quàm emanant. Lapis verò à nobis descriptus, crassitie quartam unciae partem aequabat, latus unciam, & sesquiunciam longus.

Talli.

Pag. 340. Cap. 14.

Imperatus noster hunc lapidem ad siliceam, vel potius vitream accedere naturam putat lib. 22. cap. 2.

Pag. 341. Cap. 18.

Holixtil-
zit.
Heliotro-
pium Mex.
Tecozahuil
Ochra Me-
xicana.

Heliotropium nostrate inter Iaspidis species enumerat Imperatus noster lib. 23. cap. 10. Auctoris lapidem, quia exiguus refertur, ab Europeo differre putamus.

Pag. ead. Cap. 20.

Ochram, Dioscorides ait, habere vim vltam & lotam, adstringendi, erodendi, collectiones, & tubercula dissipandi, excrecentias in carne reprimendi, cavitates cum cerato explendi, & articulorum topbos comminuendi. Imperatus noster eius varietates lib. 5. cap. 24. & seq. enumerat, quem videre poterit lector curiosus.

Pag. ead. Cap. 21.

Thicatal-
licetra Al-
ba Mexica-
na.

Alba terra varia apud Dioscoridem describuntur, nam Eretria, Samia, Chia, Selinuntia, Cimolia; an autem Cimolia congener, quia liuorem digitis asferre ait Auctor noster, & Cimolia teste Dioscoride, sit pinguis, asferere nequimus, nam & inuenitur alia terra alba, qua vulgo Calcimonia dicitur, quia Calcis modo alba sit, friabilis, & solubilis, & vsum prabet, cuius vis est refrigerandi, sed si vratur, acquirit acrimoniam. Est & Agaricum fossile vocatum, quia terra leuissima sit & candida, & aqua soluta lac reseat, Lunæ lac appellari dicitur: & viribus Samia similibus praedicatur. Vide quæ Imperatus noster lib. 5. cap. 40. & 41. refert.

Tlalyac.

Pag. 342. Cap. 23.

Vide de his omnibus congeneribus, quæ Imperatus noster in sua hist. naturali lib. 13. tradidit.

Pag. ead. Cap. 24.

Tlaxacoll.
Alumina.

Præter has species à Dioscoride traditas, Aluminis scissilis, siue trichitidis liquidi, & rotundi, sunt & naturales aliæ, crustosi nempe, & crustosi botryoidis, quod in acinorum extuberantium modum, tumidum apparet. Quas species omnes in foro Vulcanio nos Puteoli obseruasse meminimus. Vide Imperatum nostrum in sua naturali historia lib. 13. cap. 10. 20. & 21. De factitio Alumine, quod rupeum est, vulgò de Rocca, sic enim rupes italicè dicitur, scribit Matthio.

Matthiolus & idem Imperatus; & non solum fieri potest ex lapidibus, & ex terra aluminosa, sed etiam ex ipsis Aluminis naturalis speciebus, infusione, & coctione facilius elicitur. Vires diffusè Dioscorides docuit, & in Plinio etiam leguntur. Liquidum Alumen appellatum à Dioscoride, non est illud vulgare factitium, translucentum, sed naturale, pingue tactu, molle, opacum, & ita Puteoli reperitur.

Pag. 343. Cap. 25.

Salium genera, differentia, ortus, natura & vires elegantissimè à nostro Imperato in sua hist. natur. lib. 13. cap. 4. sicuti & aliorum succorum mineralium proponuntur. Sed Salium diuersa nomina, & genera parum esset scire, nisi illorum etiam varia qualitates & vires nota sint, nec enim quia omnia genera Salium salsa sapore, in eodem salso sapore nulla est differentia, nam præter illud magis, & minus salsum, inest vel acrimonia, vel amaror, vel acerbitas, aut aciditas coniuncta, quæ omnia differentiam paruum in sapore, viribus tamen magnam ostendunt. Quocirca aliquid hoc loco de illis placuit referre. Sal igitur omne compositum est ex Terra, Sulphure, & Mercurio, sed quia Sulphur & Mercurius non conspiciuntur, ut postea dicetur, Sal appellatur quod est duplex, fixum & volatile. In Sale sapor exeritur, in Sulphure odor, in Mercurio potissimum colores. Et quamuis tanquam principium firmum, fixum, & substantificum rerum omnium, comparetur elemento Terra puro, non tamen ut illa Terra pura elementaris, est frigidum & siccum (quæ qualitates sunt mors rerum compositarum, & sterilitas in non compositis) sed est calidum qualitate actiua præditum, inseruiens generationi rerum cunctarum. Diximus compositum ex Sulphure, nam Sulphur confertur Igni, quia pabulum est illius, sicuti alia bituminosa, oleaginea, pinguis & resinosa. Item ex Mercurio, qui respondet suæ naturæ Aquæ & Aëri, non enim de minerali Argento viuo credendum est, sed ita dictum, quod humidum sit, & in vaporem siue Aërem dissipetur calore admoto. Terra igitur & Aquæ, siccum & humidum si misceantur, non cohererent, nisi ad sit quoddam medium inter siccum & humidum, inter fixum & volatile, quod est pars pinguis sulphurea, quæ participat de utroque & natura sua tenax & efficax ad gluten faciendum, iustamque eorum trium mixtionem. Sulphur igitur siue oleaginea substantia, Salis & Mercurij est mediator, & utrumque copulat, Salisq. acrimoniam, & Mercurij aciditatem, quæ ut plurimum in eo reperitur, reprimat & temperat, haud secus ac spiritus & humidum illud viuificum seu radicale; animalem incorpoream substantiam, cum corpore, quod toto genere distat, coniungit. Sed ad Salium diuersitatem redeamus. Salium aliud est commune, quod Mare per secretos Terræ meatus toti Orbi communicat, quod tanquam aliorum saporum magis expers, hominum & animalium cibo aptum est, alimenta distribuens, & condimentarium. Aliud Sal gemma amarum, vim habet extergentem, euacuantem siue purgantem, ut aliæ herbæ amaræ, item omnia fellea, quibus Sal amarum inest, & nitrosum. Sal aluminosum saporem habet acerbum, & communicat acerbicatem. Vitriolum quod etiam ex genere Salium est, saporem habet adstringentem, stipticum. Armoniacum habet aciditatem, quare Sal quod aliquam supradictorum mixtionem tenet, participat de illa qualitate, sicuti de sapore, diuersos ex illo sapore pariens effectus, idque beneficio duorum Salium volatilium, quæ omnium optimè commiscantur propter subtilitatem atque substantiam spirituosam. Armoniacum acidum, copiosum in Vitriolo, eiusdemque fermentatio, est coagulationum, & dissolutionum omnium rerum causa. Atque aciditas illa Salis Armeniaci, seu Sal Armoniacum spirituale, reperitur non tantum in Vitriolo, & Vegetabilibus acidis, sed etiam in Sale communi, in Nitro, Sulphure, & rebus omnibus. Nam illa aciditas illud ipsum est, quod Sulphur coagulat, & copiosè in eo inuenitur, nam aliàs Sulphur ipsum fluidum esset, & non cohereret, ut liquores oleaginei, quod longè diuersum est à natura Sulphuris, imò contrarium, cum non modò ignem non concipiat, sed etiam pulvis pyrius ne accendi possit, præstet, habeatque vim quoque acidam dissoluendi margaritas, corallia, corporaq. solida, coagulandi verò spiritus ardentes, qui inflammationes in corpore internas vel externas excitant, singulare remedium, ac proinde ad febres extinguendas præstantissimum. Si plura & clariora desideras, vide clarissimum D. Iosephum Quercetanum in lib. de priscor. Philosoph. veræ Medicinæ vera materia, & in tract. de simpl. signat. intern. ubi maximè delectaberis.

Pag. 344. Cap. vlr.

Nitri generatio, substantia, qualitas & differentia à nostro Imperato distinctè traduntur in sua nat. hist. lib. 13. cap. 10. & etiam à Francisco eius Filio in lib. de fossilib. ubi omnia

Y. 211.
Sal.

Salium nat.
tura.

Salium dif.
ferentia.

Sal Gémæ.

Sal alumi-
nosum.
Vitriolum.
Armonia-
cum.

Teguiqui.

Nitrum.

nia

nia in Museo Imperati contenta obseruantur, & diligentissime traduntur.

Notatur à doctis. Collega nostro, ne in separanda Salis portione à Nitro è Terra confecto, lixiuū vel amaritudinis pars aliqua relinquatur. Hinc occasionem nacti, addendum existimamus, Nitrum siue Sal nitrosum habere quandam amaritudinem coniunctam, & propterea comparari inter alios corporis humani succos, amara bili, sicuti Sal aluminosum pungens, & Stipticum, pituita vitrea; Sal vitriolatum, eruginosum, bili eruginosa; Sal Armoniacum, acetosum, pituita, & melancholia acida. Sal commune simpliciter salsum, pituita salsa: Sal dulce saccharinum pituita dulci, Sal verò Arsenicale & stipticum malignis, & pestilentibus moribus, ex quibus anthraces, ulcera cancrofa & similia. Quæ Salia omnia, si spagyrica arte medicamenta fiant, & spiritualement induant qualitatem, pluribus, omnibus quidem dixerit, morbis remedio fore, ne dubites. Vide Quercetanus locq citato, & medicamina mira comperies.

Appendix ad Serpentarij Narcissi descriptionem.

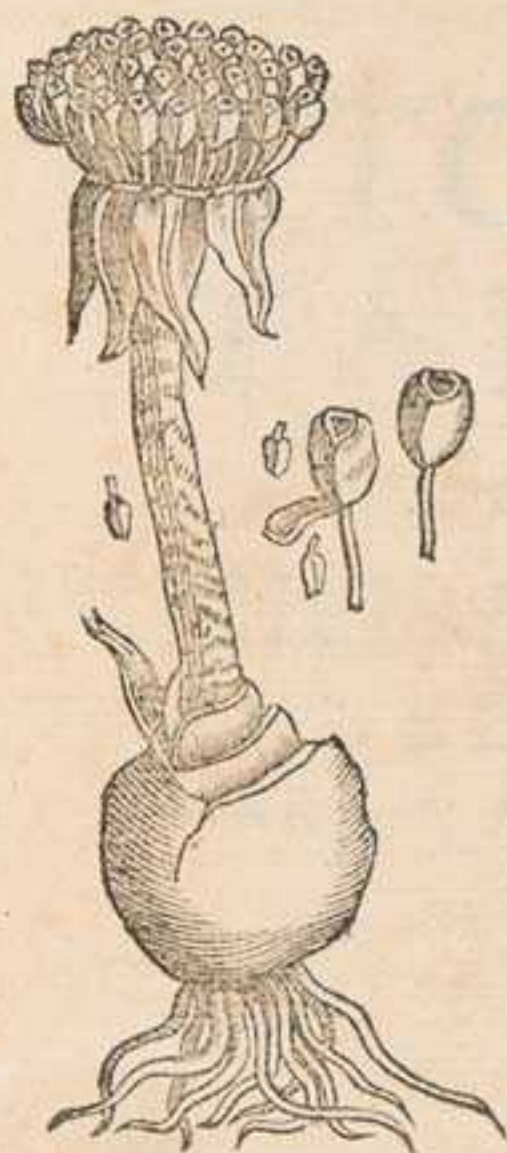
Ne immemores verborum in calce descriptionis elegantis huius nouaeq. planta videamur, & ne quis nobis ignauiae notam inurere forsitan possit, pro virili enixi sumus, ut quid amplius huius planta historiae adderemus. Hoc anno mense Septembri floruit. Illustriss. autem D. Bernardinus de Corduba (de quo supra) ut & nos, & rei herbariae studiosos solito fauore prosequeretur, florem iussit custodiri, donec fructum perficeret, quem etiam si minus ad maturitatem protulit, ex eodem tamen imperfecto multa licuit obseruare, & notare, ita ut plantam

NARC. SERP. BVLB. ET SEM.

hanc rarioris, nouiq. plane generis existimare debeamus, nullis nostri Orbis plantis nec fructu vel flore, nec specie similem.

Proprium habet, ut fructu ferat copiosum in summo caulis, & floris ouali plana basi, duabus uncis longa, & paulo minus lata. Post Solis in libram ingressum marcescentibus, & dependentibus floris folijs, & longis petiolis ex albo virentibus, & maculosis etiam nonnullis semunciam & plus longis, fructus profert Oliuae nuclei magnitudine trigonos, quibus flosculi insidunt, ut diximus, copiose numero plusquam centum. Flosculis decisis, quod euenit in fine Septembris, quo tempore hoc anno 1628. notauimus, dum hac imprimenda erant, rubescunt, aream trigonam in summo eorum deferentes, ternas cellulas habentes, in quibus singula semina ab imo ex breui petiolo trigona dependebant, & quia adhuc immatura, & ex albo virentia, an plura emittat nescimus: sapore erant ex acerbo amaro. Bulbus, ut ablata parum terra licuit obseruare, (non enim ultra permissum, ne bulbo vis auferretur) iam folij cacumen vix exerebat extraterram ex bulbo: magnus est, Alabastri modo candidus, solidus, & squamis crassis tribus distinctus, quae, ut existimamus, ora fuerunt, ex quibus alias caulem, & folia producat. Vtinam propagata in sobolem planta ulterius obseruare permississet, plura sane cum exactiore historia proferre nunc nobis licuisset. Iconem quidem, quoad

fieri potuit, accuratam exhibere voluimus, ut pro viribus Botanicae studiosis satisfaceremus.

PHYTOSOPHICARVM TABVLARVM

Ex Frontispicijs Naturalis Theatri

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI

S. ANGELI, ET S. POLI PRINC. I.

MARCH. M. CÆLII, II. &c. BARON. ROM.

desumpta

Prima Pars.

In Stirpium Scientiæ, ac Studiorum Institutionem,
totiusque Herbariæ Syntaxis
Prospectum:

Post Mexicanas Recchi, quæ cæteris cum omnibus
Plantis in ea copulam inire debeant

NUNC PRIMVM A LYNCEIS EDITA:

Imprimatur, si videbitur Reuerendis. Patri Magistro Sacri
Palatij.

A. Episcopus Bellicastren. Vicesg.

Plantarum, reique herbariae Phytosophicas tabulas Illustrissimi, & Excell.^{mi} Principis Federici Cæsij Lyncei, à Reuerendis. P. Fr. Nicolao Rodulfo Sacri Apost. Palatij Mag. recognitionis causâ ad me transmissas accuratè legi, diligenterque recensui, & earum sum admiratus industriam: in his enim ex naturalibus principijs inuestigata Sophia, ad plantarum essentias, facultates, ac vires cognoscendas viam planè aperit; & (quod magis est) artificium ipsius Naturæ in gignendis plantis, in extendendis illarum nervis, in venis intertexendis, in musculis earumdem adaptandis, in coloribus exprimendis, sub methodo philosophica omnia tanta sedulitate locantur; vt vel quo nam lacte, quibus aquis, quovè aëre plantæ nutriantur, augeantur, atque infirmentur, ex usu harum Tabularum minimè ignoretur. Omnia quidem ea eruditionis sacræ, ac prophanae vbertate conspersa, vt me lateat, eruditio ne, an philosophia in eximio viro magis laudanda sit: vtrumque certè tam in Auctore, quam in opere summè conspiciendum existimo. Quapropter ad Italicam gloriam id plurimum facere arbitror; vt quamprimum & Tabulae istæ, & reliqua eiusdem Illustrissimi, & Excellentissimi Viri egregia monumenta in lucem emittantur. In quorum fidem ex nostris ædibus Vaticanis xv. Kalendas Nouembris M. DC. XXVIII.

P. F. Fortunatus Scacchus Augustinian. Apostolici Sacrarij Præfatus.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Socius Reuerendis. P. Mag. Sac. Pal.
Apost. & Vicarij Ord. Prædicatorum.

EXCELL.^{MO} DOMINO

903

D. RODERICO

DE MENDOZA

DVCI DE INFANTADO, &c.

EXTRAORDINARIO

REGIS CATHOLICI

LEGATO,

AD SUMMVM PONTIF.

INNOCENTIVM X.

FRANCISCVS STELLVTVS LYNCEVS

FABRIANENSIS S. P. D.

ABVLAE Phytosophicæ, seu Viri-
darium hoc omni Plantarum genere
refertum, tuam *Excellentiss. Princeps* petit
umbram ne Solis iaculis ardentibus are-
scat. Frontis tuæ instar Cæli serenitatem
amat; etenim tuorum stellæ luminum

utpotè nullis obductæ nubibus, puros, secundosque
emittent influxus. Huius solum, in quo perennis ver-
nat Aprilis, tuam exoptat assiduam præsentiam, ac de-
ambulationem, ut pes tuus.

Quicquid calcauerit hic rosa fiat.

Aqualque benignitatis tuæ fitit, ut si labore summo
Principis Cæsij Academiæ nostræ institutoris peritissimi constitum
fuit,

Gggg 2

Perf. Sa.
tyr. 11.

fuit, adeo fecundo patrociniij tui imbre irrigatum, in
tui, & sui nominis gloriam semper vire scat. Quod cum
enixè ego curem ad tuam confugio humanitatem,
cui meæ pignus seruitutis do, & subijcio æternum,
dum tantum *eruditissimi Cæsij* opus tibi exhibeo, & di-
co: quapropter Plantarium hoc, quod iam diu con-
clusum, & à nemine visum sub tenebris latebat; nunc
tutelæ tuæ iubare, ac auspicijs irradiatum, cultoribus
omnibus gloriæ tuæ, & Principis liberè pandetur. Vale.
Romæ 1651.

ILL.^{MO} ET REV.^{MO} PRINCIPI 903
FRANCISCO BARBERINO
VRBANI VIII. PONT. MAX.
EX FRATRE NEPOTI.
S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

LYNCEI ACADEMICI FELICITATEM.

HORTORVM, Illustrissime Cardinalis, antiquissi-
mæ sunt deliciae, & insignibus quidem illis ab omni parte
instructis, & ceu ad Polycleti regulam concinnatis iam ac-
cedere, aut adimi nihil potest, quando suauitientium flo-
rum, herbarum læto consurgentium virore, frondentium
Arborum infinitas pulcherrimis distributa ordinibus,
amcenissimorum insuper fontium aspergine gratam moram neclente, nec non
decurrentibus limpidissimarum, & saluberrimarum aquularum mæandris
velut iter nonnihil interrumpentibus copiosè irrigatur, & interstinguitur.
Dignissimum tamen studium; præstantissima Plantarum scientia, quam
Cheirones, Apollines, Anazarbei, Plinij, & ab omni æuo literatissimi quique
Viri, & Heroes laudatissimi, tractarunt vsque in hanc diem; non solum adeò
perplexæ, laboriosæque fuit, nulla vera methodo, nullo genuino ordine à quo-
quam inuento & subministrato, unde quid in ea secundum naturam primum,
aut vltimum fuerit, quis perspicere posset; sed mirum etiam in modum, in-
que dies magis, pro Historicorum in observationibus sedulitate, crescente in-
condensum stirpium multitudine, turbata, & confusa; ut qui scientiam hanc
pertinaciùs persequendam suscepissent, velut in Sylua inuia, aut potius inex-
tricabili quodam labyrintho, sine physicorum principiorum, & naturæ filo ve-
stigia studiorum regente, errantes, deberent non tantum immorari; sed immo-
ri: præsertim verò nunc Mexicanis hisce additis agminibus, quæ à nostris
plurimum discrepare viderentur, & in molem superapponi indigestam.

Principi autem Cæso huius Academiæ Institutori nihil vnquam fuit an-
tiquius, aut carius, quam abseuerioribus studijs, negotiorumque curis, suas
in hortis delicias habere, sua in hortis otia, quibus recrearentur vires, sumere:
nec quidem Viridarijs illis temporum afficiendis iniuriâ, quæ prodigiosis
sumptibus, Magnates extollere, naturæque & artis rarioribus longissimè
quæsiis (vtcumque minus notis) fœtibus complere solent; sed & immortalibus,
& chartaceis, ingenio compositis, pictisque, naturam planè referentibus
ipsam. Quàm itaque in naturalis sui Theatri parte, quæ virentibus am-

Infinitum. Creator. CAUSARVM CAUSA.

Conti-
nens.
Fons.
Cōser-
uant.
Beati-
cans.
Vivifi-
cans.
Illa-
stans.
Cōpre-
hens.

ANGELVS.

ANIMAE SEPARATAE.

EMPIREVM
CAELI SUPRA
NATVRAM.

PERFECTIO.

Absque
corpore,
spiritus,
spiritua-
le, intel-
ligibile
Physio-
logis.

Senties,
proprie
magis
Animal.

Corpus sen-
satū Physio-
logis, exter-
na globu-
li radens,
& occu-
pans.

Duplicis
naturae
quodāmo-
do, Ani-
mal viues,
multiplici
organo ex-
mouente,
& moto
constatū.

Animalium eua hic in consideratiōem
venient Physico, quod compeditā co-
cludant vegetādi vim, & sepiā ad-
huc, vel potius complicita sentiendi
exordia: hisce analogice succedunt
plantarum semina, inde resurgenda
bulbillorum gemmantium in noua
germina caruncularum initia. Ossaq;
& plures partes, quae in sentientibus
vegetant ipsos prope sensus.

Vegetum, sensus expert, tribus primis [nutrien-
di, augendi, semetipsum propagandi] vegetati-
um Physicis, globuli tegmen, ami-
ctus, monita: ornata: fusus ille omnivorus
vires, si propinquum viventibus loco, & na-
tura: si pro ipsis sit, & primum iuvandis omni-
ex parte: si ipsa Caeli, Terrae, respectu diuer-
simode primum positione, considerate volueris:
haud inepie PRONIMAL vocatueris.

Plan-
ta.

Idea abstractiones animi.
Prima materia Peripateticorum.
Rationis Entia plura, quae hu-
mani capitis, calce concluduntur,
quibus homo se supericendere co-
tendit, & immaterialia entia.
Moralis via hic, a Sapienibus ad
Amulos, a ciuib[us] (ciuib[us] quidem)
ad Agrestes descendens, ultimo Si-
mias, Plutarchi, Socratici, Canes
respexeris.

Perfectius.
Minus perfectum.

Tellurifera carent facultate
se loco mouendi.
Phytosorum Animal plantae nō
nihil retinent.
Zoo-phyti Plantarum animal duabus
naturis.
Zoonthophyti lapidei animal
constitit tribus a nobis inuentis.

Sensiplanti quodāmo-
do ad Animam accedens
a nobis considerata.
Perfectior: quam hic
vniuersum in duas clas-
ses distribuimus, & Ma-
thematicae, & Physicae
primis compendimus.

Minus perfecta, quam
primo spectamus ad in-
venimus, & in historia
physica adduximus.
Metallophyti anceps
inter stirpes, & metalla
a nobis inuentis, quod
pluribus libris explica-
uimus.

Lithophyti: Planta
ad lapidem accedens, a
nobis primo in historia
physica adductum.
Lapisurgens: ad Plantam vergens
lapis, siue platalia nobis considera-
tus, cui in inferioribus proximior

Figulapis.

Solidius,
firmiusq;
cōcretū,
ferre
magis.
In-
ter-
ra-
neū
Eluxum
versati-
le, Aque-
um ma-
gis, &
succo.

In quibus perfectionis mul-
tiplex gradus, beneq; minu-
tus, & lubricus, si vel concre-
tionis ipsius, & excretionum
ab ea: vel qualesque ad ignem
succos incedit, calidiores, &
contingentia mutationes, si-
ue ipsissimas inde solutiones,
circa vel infra focorum,
candentium loca, respiceret,
atque examine volueris.

Prometeorum, siue Abielementum.
Insolens, admirandum, perfectius ad co-
plexum mixtorum conditiones accedens, ac
veluti artificis Naturae, reliqua aut re-
semina, & fragmenta ex ipsis operibus
decepta, peculiariter a nobis Taumarom-
bia volumus explicatum.
Solutū, ab Elementorū discordia conditio-
ne parum discedens, primordij, aut rudimen-
ti quādam in ipsa similitudine.

Terra
Aqua
Aer
Igne
Quorū natura & differentia pla-
rimum in ipsis conceptacu-
lis & lateribus querenda.
Et Tellus quidem quamuis sic-
ciat succos reddit.
Aquam, Aerem quibus fugacē
hunc, hunc illa consequeris.
Minus quidem facile quamuis
clouem stratis ignem allequi,
& conuenire poteris.

Collectū
Stellae.
Lux
Calor
Hic porro quam
multa, quam ma-
gis, quam exata
natura: non
desunt certe de
calore, deque obli-
vis, de puratio-
ne, de ratione, ar-
tibus, quibus ca-
la illa nobis tribu-
it nos cognoscere
illius, quae mo-
do, quae natura.

Firmius
constitu-
tū, cōple-
to opere:
perfe-
ctum,
Physio-
logis.

Huius loci, quae a Physiologis, historicis praesertim, ob-
seruata PETREFACTA sunt, quae in Muscis asser-
uari solent, si in natura officina considerentur, in qua
opere receduntur iterata pariter METALLIFACTA,
quae ipsi primum adinuenimus, cum plena observatio-
ne adhaere Physicis in anacipit Petrefacta, asseruimus,
artificis Naturae gradum ab una in altam conditio-
nem ipsiusmet processum effedentes quo ipsam in opere
inchoato ad medium ad umbilicum perductos, compe-
rire licuit.

Simplicis Naturae: Inanimae: primariae Terrae proles: orbiculi ipsius,
& viscera, & vena. [Mineralis] Physiol. vel magis latine, minusq;
proprie [Fossile] dictum, aut diffuente vocabulo [Metallum.] No-
bis verò a Terrae, eiusq; interius, & interaneorum quadam in glo-
bulo analogia dicere si non licuit, saltem liquit

Partes: cadaueris: Artium materiet: segmenta: quaecumque Na-
tura corrumpuntur, vel nostra auferuntur iniuria, aut a naturali
statu exturbantur. Miscellae: extricata: exicata: preparata: exco-
cta: vitra, & huiusmodi: hic obiectantur contemplant, conditioni-
bus: mutilata, scilicet imperfecta.

Vix mutatum impetu quodam violenter, ut ita dicam agentis, tumultuario in-
Natura opere constatum. Infirmitatibus illis praedictis, & quidem in
maioribus officiis, imperfectum mixtum; Physiol. Vap. fere aeris proles
instabili conceptum suum. si autem, ut conitum rationi esse videretur compre-
hendere latius volueris ampliorum corporum primas inclinationes primas
proles PROLEMENTVM dixeris, & ad alto humilia etiam, mo subterra-
nea agnosces. Vltiores profectio in insolentibus excessus habes.

Pluuia certe ab aqua nisi loco, modo, non differuntur, minus ab aere
ventus, aut ab igne, qui infra terram, aut in altioribus ardore: are-
na, argillaq; a terris parum multo differunt.

Nobis primum mutabile: corruptioni, mixtionisq; maxime subditum vel ipsis in-
schola. Elementorum Physicis: Cōglobatio potius ex duobus prioribus elemen-
tis in primum rudem scantum sit: euegentum, variegatum globulum primo,
contumeliat. Maiora certe ex homogeneis corpora, vel saltem nudi ad ocu-
los consimiles.

Non pauci hic potius cometas a Meteorum grege sublato accedere, vel
potius illud aere voluerent: quae pariter alij natura vires ad nouas etiam
stellas distenderint. confusio quidem caelestia inter corpora, atque Eleme-
ta haudquaquam albis discretis columnis apparuit, nequa multa absque
luc consistant.

Stellae a nobis remotius. Corruptioni aut mutationibus illis praeterea loci apud coele-
res. Physicis minime subditum. Sed Quantum corpus, seu Quanta esse. nec prae-
immutatum, aut e natura vires extimptum: Mixtionem tantum quibuscumque elementum.
Quibus quantum Elementum ex vris, qui Elementum stellatum agnouit. Amplius
eius corpus unum comprehensione vix seculo, aut potius in se cluso globulo nullo,
& proxime ambientibus, hoc in nostro Caeliticio in contemplationem plene adiecit,
& excellentem asserendo Naturam, pro viribus impicere conati sumus plura in libris.

Ce-
lum
nata
fale.

Expansū
Orbis
Aether
Physio-
logis.

Cōpo-
situm,
Mixtum
magis,
replica-
tis variē
mixto-
nib[us] he-
teroge-
neum.
Elemen-
tatū Phy-
siologis,
Disse-
ctum.

Benedicite omnia opera
Domini Domino.

simpli-
cior, am-
plior po-
tius, sim-
plex Phy-
siol. ma-
gis cō-
grega-
tum.

Corpo-
re cō-
cretū,
corpo-
reū, sen-
sibile,
Physiol.

Finis
Cre-
aturae

DEO, & in DEVM, qui A & Ω. Ad ealum, & lucem sicut & oculos hic, ita in altum mentem elui: lumen a PATRE ET MINVM. Hic
unde per gradus, quos vndeque multiplices facies exhibent scale. Pyramis hac per admirabili opifici creaturata ita se ad illum suum apertum, ita in SP. S. M. M.
C. E. A. C. I. S. se pertrahat, ac perducatur, ut bona illa dicitis sapientia, cuius opera mirari semper, & admirari debet, in ipsa gloria.

Exordij vel potius
præliudij modo.
In genere simul,
ac specie.
Præmissio quadam.
Supra centrū.
Indicatio causa-
rum, & historic.
Theoricis, ac pra-
cticis signis præ-
iunctis.

Studium circa
stirpes, omnisque
Plantarum Scien-
tia præscribitur.

Circumscriptio.
In genere.
Agitatio quadam.
Circa centrū.
Cause vniuersa-
les & historia.
Seiunctis Theoria,
& Praxi.

Enumeratio, ac
expositio.
In specie.
Diuisio, ac finitio.
A centro.
Cause, & historia
peculiare.
Iunctis Theoria,
& Praxi.

A PVNCTO, ipsius scilicet primi, summi-
que *Plantæ* nominis Centro, per tuculorum om-
nium LINEAS, in capitum SVPERFICIEM à
quibus corpus deducatur pertractas, præsigni-
adumbratione præmissa, quæ *Obiecti & Tra-*
stationis circa illud indicia summam ex om-
ni materia præsumi possint, vnde *Plantæ* pro-
ferendæ ad omnifariam cognitionem.

& integri
& scissilis
corporis
facie.

Circa vllam præci-
sam applicationem,
aut discretionem
ampliori prout la-
te funditur, cun-
ctaq; completitur
collectione, in ve-
geti corporis no-
tionibus genera-
libus ab istius do-
ctibus, affectioni-
busq; cunctis insum-
ptis, vnde vniuer-
sim comprehensa
stirpes exhibeantur.

indiscisso
corpore.

Mole *Obiecti*
tota in COR-
PVS subsequen-
te, vt sua cū
materia ad
enucleationem
vsq; omni ex
parte in præ-
nunciatorum
implemētum
exposita re-
maneant, mo-
dis videlicet
quibus ab In-
tellectu sumi-
tur.

Discisso,
secto cor-
pore.

Discernendi, ac di-
uidendi applicatio-
ne, indeq; TOTVM
considerandi prout
ex PARTIBVS cō-
stat in qua discin-
di debet, mox ad
partes illius poli-
carum, scilicet tam
in specie planta-
rum finitionibus,
discretim sumēdas
observationes p suis
causas, inde pra-
xet per singulas.

THEORETICIS
prægressionibus
illorū omnium,
quæ ex Plāta ve-
nire in contem-
plationem pos-
sunt, quibus ma-
teriam perlustra-
mus.

PRACTICIS stir-
piū perquisitioni-
bus, tam in na-
tura, quā in char-
tis, ad plantas
considerandas, &
cognoscēdas le-
gitima norma,
indeque exerci-
tiji, quibus mo-
les tota in obte-
quū intellectus
pertractatur, ad
certioris, vel sin-
gularum notitiæ
opera.

Comunes
adhuc
ampliori
bus par-
tibus Na-
turas ge-
neratim
per gra-
dus deli-
cēdo,
Plantarū
classes, ge-
nera, ac
species
medias
apta di-
uisione
ē Natu-
ræ plati-
ficis offi-
cinis de-
ductas,
cōstituē-
do, latius
secula
cōtēpla-
tione.

Vltimus præci-
sius partes infi-
mas species, ipsas-
met scilicet Plā-
tas, à suis origi-
nis vitæ figuræ
virū fortibus, in
terre Mathematici
cō, physice, medi-
cæ deriuando.

Vago
Intellectus
in hōte
prospe-
ctante.

PHYTICHO-
GRAPHIA quæ-
dam designatur.

Representatio
Plantæ ad plenā
cognitionem.

Intus, &
in cute
versanda
per om-
nes cōiū-
ctas par-
tes indi-
stincte
collectim
agnosce-
re.

Percur-
rent

PHYTOSCOPI-
CA omnis contē-
platio influitur.

Quæ consideran-
da in Plantis, &
cognoscenda.

Perhen-
sante

PHYTOGNO-
STICAE regulæ ex-
citantur.

Quibus Plantæ
consideranda, &
cognoscenda.

Cōfi-
dēte

Separan-
te

DIGNOSTICA di-
stinctione partes
sumuntur.

TRIPHYTO-
LOGIA summi
explicati planta-
rū generis Tri-
partitio.

Diuidēte

LOGANATO-
MIA procedit ad
partes partiū mi-
nuendo.

Priorum mē-
bra, & quæ à su-
mis interdiuidū-
tur cognita et sub
sequentibus Ta-
bulis distributa.

Infi-
dēte

Displicā-
te, ac di-
scernēte

PHYTOTOMIA
imprehēdendo ad
illa vsque conti-
nuatur, quæ nume-
rum dūtaxat con-
stituant.

Postremis
paulatim discre-
tionibus Homony-
ma ferē contenta,
& vix exigua
quodam varietate
seclitūculis mo-
dum exhibentia,
quæ Individuorū
completur nume-
ro in Syntaxi cō-
plementum ordi-
natis ostensa.

Mente.

Ad

Ad stirpium scientiam latior præsignatio in vniuersæ Syntaxis indicationem.

Theoricis potius meditationibus, ac doctrina institutionibus.

Præcticis quoque additis, nec sine contemplatione complementis.

Plantæ Aspectus, Partes, Compositio, Structura, & quæ Quântitatis sunt, Dispositionis, ac Loci.

Vita, & Causæ, quæ ipsius Naturæ.

Vires, & Vfus Applicatæ, quæ Actionis, Qualitatis, & Conditionum: Nosq; præcipuè respiciunt.

Moralia nobis signa.

Tituli ex Nobilitate, Pulcritudine.

Nomen, Nominis rationes, ac re cū ipsa Coniugia, Auctoritas, Cōtrouersia.

Perfectio Gradus.

Tractatio ipsa, quæ à Scriptoribus, Historicorumque obseruatis.

Similitudinis quibus Plantæ conueniant.

Propinquius.

Copulatio.

Genus eiusdem nominis.

classe superiores ampliores inferiores subducte angustiores

Varietas proxima ab Antefignis.

Affinitas.

magis

hinc

interstitiis

minusq.

Respectus.

aliquatulum

etiā iungēs

Remotius.

Differētiæ, seu distinctionis; quibus ad inuicem recedant, ac disiungantur.

Plantam intus, extraq; cunctis partibus totam, Ex libro Natura.

eiusq; vicarijs exemplaribus iconis

coloribus.

lineis

notisq;

obiectam expositum

dictis

scriptis

inscriptionibus

Natura ipsius quasi loquentis euidētia. Nomen legitimum certo congruens aq; additum.

Suis successiue inscriptas nominibus plantas, Prout à Natura proprijs statuuntur agminibus, a primis ad vltimas vsque ordine representatis ac per suas describendo differentias diuisis similitudine adiunctis, indeque simul definitis, ac locatis ut ampliora genera per medias species ad infima, quæ proximè indiuidua comprehendunt, explicentur.

Reiectis interim discordibus illis familiarum titulis, quibus reuente Natura antiqua forsā contubernij necessitate cogebantur, remanentibus duntaxat ex consuetudine signis rectis.

Genuina ut distributa constitutq; Platanota no cōstet.

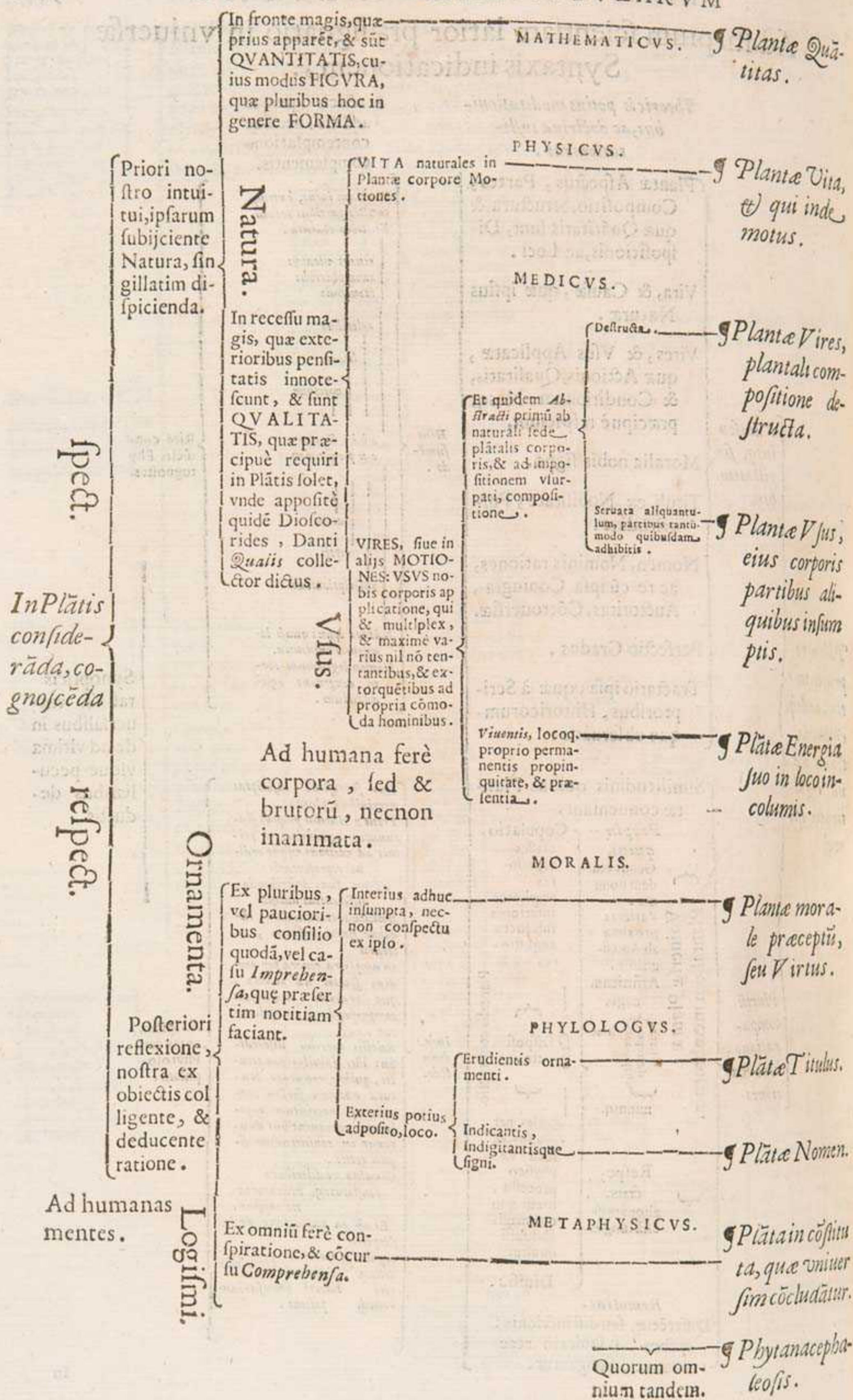
Et ab ea quacunque de stirpibus cognita, quomodo distaq; aq; huius vltē haberi omniariam recteq; possint.

Ritè cōiunctis Phytognosis.

Synopticis tabulis vniuersalibus inde ad vltima vsque peculiaribus deductis.

Ad ipsam, vt tandem Phytosophiam.

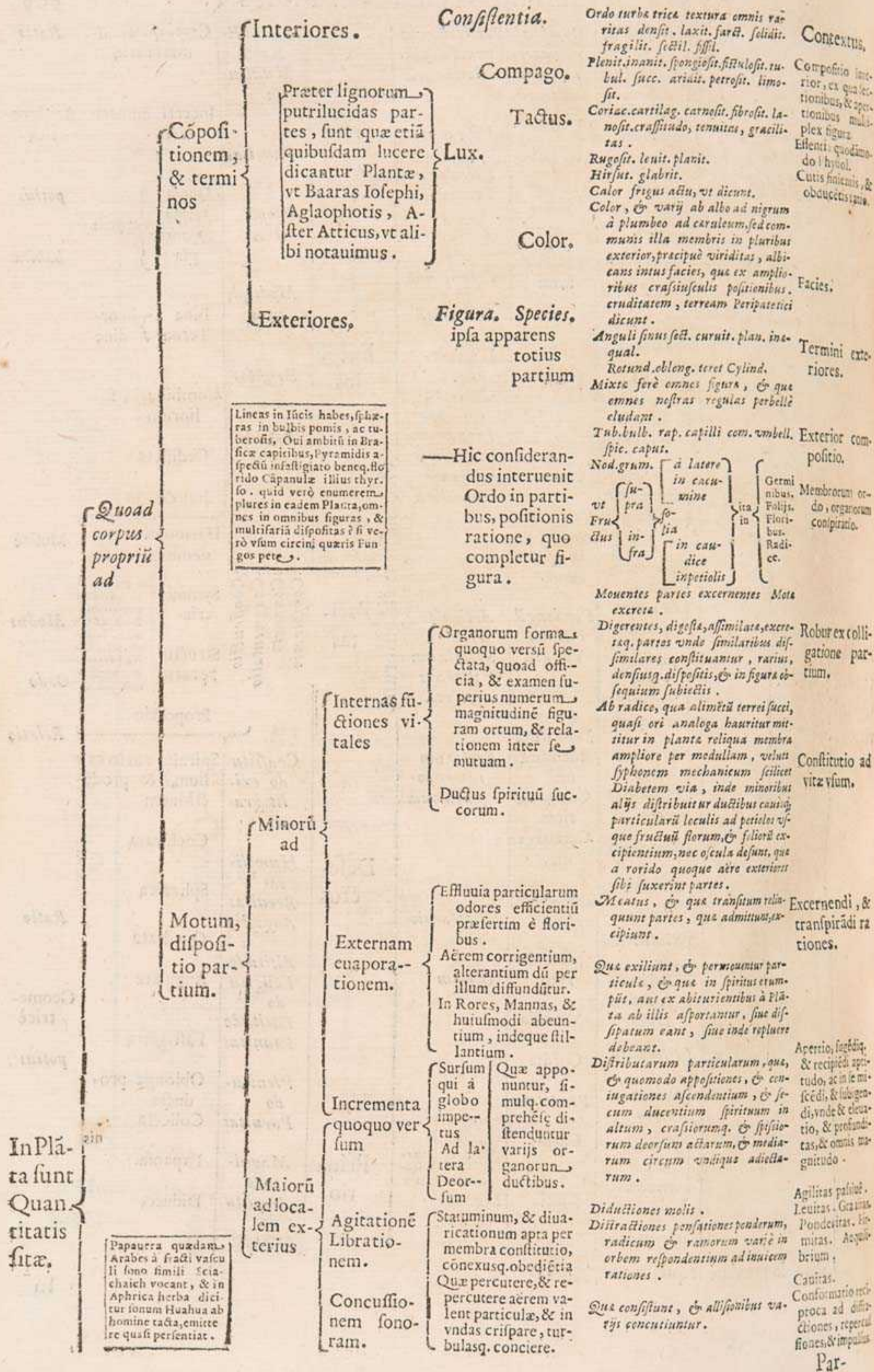

		PARTIVM	Membro- rū præci- puorum cōstituen- tium	Particularum peculiarium Membrorū		NVME- RVS Multitu- do	Certi quoti nu- meri ratio	Ratio
			Constitu- tium Comple- tium	Fibrarum	Habi- tus	Paucitas	Incerti numeri varia	Arithme- ticæ
			Internu- rum Eternu- rum	Radicis Folij Alarum		Simpli- citas	Dupla Tripla Quadrupla	ratio potius habita
	Discre- tæ.		Formaliū, ut aiunt, & Acciden- taliū.	Caulis, & rami Petiolorum Ramulorū	Excef- sus	Multipli- citas	Bina Terna	in or- dine
			Genuina- rum Adsciti- tium	Floris Flosculo- rum Concepta- culorum Loculorum Vasculorū		Densitas	Combinatio fo- liorum	
			Certarum Ambigua- rū, ut scir- pi radij	Seminis Componen- tium, & iungen- tium.		Raritas	Ordinata Inordinata	
	Simplici- ter con- siderata.		Propria- rum Communi- um	Per longū Nervorū Venarū	Organorum singulorum	Conspira- tio Conexio Constru- ctio Cognitatio	Harmonica quo- dammodo ratio	Musicæ
			Simila- rium Dissimi- larium	Articulo- rum Staminum Villorum Apic. col.	Pari- tas	Symme- tria Structu- re ratio	In coordina- tis partibus præfinita floris ad se- men, Semi- nis, & corcu- li ad Plantā, & productio num ordine.	Modus Ordo
			Differen- tium Conueni- tium	Per latum Membra- na Cutis, cor- ticis Cartilagi- nis.		Proportio	Spiralis ratio cau- lium, & produ- ctionum	Relatio
			Similium Dissimi- lium	Septorum interstin- guentium	Defe- ctus	Crafsitu- do exi- lit. gra- cil.	Cochleata Sphærica Quadrata	Ratio
			Simili mo- do Dissimili se haben- tium	Pericarpio- rum Osium		Humili- tas Breuitas Angustia	Angulata	Geome- tricæ
			Fluentiū	Musculo- rum Medullæ		Altitudo Longitu- do Latitudo Inanitas	Fastigiata	potius
	Conti- nuatæ.		Solida- rum	Cordis		Plenitu- do Paruitas	Oblonga pro- ducta Collecta	
			Peren- nium Annua- rum	Per totum Carnis Succi	Priua- tio	Magni- tudo Amplitu- do	Expansa Diducta	
				Fungo- sarum Spōgio- sarum Ligno- sarum		MOLES		
		TOTIVS						

Sita, in proximè sequentibus paginis.

In

Partium. Positio. Prout scilicet in loci occupationem distenduntur, ac respiciunt	Et ambiens totum, & circūpositas partes, coniuncte.	Erectio. rectitudo. declinatio. obliquitas. flexus. supinitas. Prostratio.	Nec satis modorum habeas, praesertim si ad singulas stirpes respexeris.	Prout interueniente partium nexu impetug. inde spirituum, missis in musculos succis sustinentur, aut incurvantur moles, vel pōdere, siue superiora petant, aut inferiora magis & quę grato circūliāt cōtubernio.	Qua robore suo presurgunt, ut Protenso. Cupressus, Pinus. Qua contorta vario nisu sustinentur. ut Vitis. Qua congenito statumine carent & alicuius fulciuntur, & scandunt, & aduoluntur, ut Hedera volubilis. Qua procumbunt, & humi amplexa supina iacent, vel reptant humiliter, ut Chamacissus Nummularia.	Conuoluio. Scausio. Accubatio.	
Quo ad cōtermina corpora respectu	Siquidem diuersæ, diuersis habitibus exurgunt Plantæ. Aluminosis Agrifoliū gaudet cuius plantæ indicio alumina in Thuscia Græcus inuenit, quæ suis in regionibus eiusdem Plantæ syluulis subessent.	Seipsas innicē, si diuersis portionibus diuinctim insumantur, & dispositione referantur.	Plures. Aliquæ. Quodcumque segmentum.	Ad totam plantam. Vel similes partes. Aliquantas diuersas. Extra latius, pressiusq.	intus Ad circumstantia.	Qua, & quibus mensura rationibus. Quomodo. Inter quas. Quibus { Ante: retro. Ad quod latius. Supra: infra.	Collatio. Respectus. Collocatio.
Totius. Locus. Qui quidem si cum producendi, & conseruandi natura cōsideretur, à quantitatē modis, mensuræq. rationibus ad eos, qui qualitatē sunt vergit.	Latius lumen do ab ipso corpore retinente.	Ampliori fuso magis, quod	Rarius	Quasi Nouerca quodam modo se habeat, vel potius hospitii	Aqua { com-merfa emer-gentes Vaganantes, ut Hayha-lem Stratiotes terra nixa, ut Tribulus. infra superficiem sepul-ta. in superficie ad aëre Terra { salsa dul-cis fluit fæta oper-fusa minervæ fiatibus	Mare. Stagna marina. Lacus. Palus. Fons. Riuis. Fluuius. Viginosa rigua fontium. Humida. Limosa. Littora. Scopuli. Cretosa, arena-sa, glareosa, fabulosa. Petrosa, saxosa, arida, sterilia, macra, gracilia.	
respectu obice reflexione	Angustiori. parafitico quodam abusu	Interdum: Planta reflexione quadam, qua stirps stirpi, & locus, & venter est, & ortu, & alimonij præpositis.	Frequentius Quæ mater.	Arbores, a- liq. etiam humiliores planca ramis strumosis muscosis radi-muscosis cibis terrosi cor-ticibus.	Prærupta. Pinguia, glutinosa, fertilia. Participazione vicinarum, platarum efflantium. Conuersantium animalium. Diuerso Solis, cælique præcisus aspectu, & aeris ambientis. Ventis variè perflari Zephyris, beneque scitis, & corpulentis Ausiris.		
Sedem ipsā inter contermina	Varijs quo ad	Solem Vēros Alia corpora	habitudine varia, præferim humano ab opere	incul-ta	Testua Prata -Rudera, parietes, maceria. -Via, semita, limites. -Sepes, margines. Arua segetes, satiatione varia. Horti plantatione varia. Cōstia Vineæ, Pomaria, Oliueta. Muscosa, fronda tellis. Sylas, variæ opaca.	Aura maritima. Turbis diuersis Cōclusionibus, quibus aër, quādoq. stagnare videtur.	
A corporis retinentis affectione exteriori præcisus, cælestiū, terreno-rumque respectu quoad	Cæli, folique ampliores plagas, & seiunctim.	Quæ Patrie regiones, aut tractus, latius, angustiusque erata, & quæ difficilia hortorum hospitia, & diuersoria.	Tegens calum patrium per climata, variisque partes.	Regio. totius, aut plage foto fixo diuersis perfuso permixto.	Quæ ab Occidente Canario ad Orientem, quæ longitudo dicuntur aut ab Aequatore ad utroque Poles, quæ latitudinis ratio: ut vna simplex, vel utriusque simul.	Diuerso vertice cælesti variè distributa lumina, radiosque infundente, imprimēte permouente.	

Germinet terra her-
bā virentē & facien-
tem semen, & lignū
pomiferum faciens
fructum iusta genus
suū, cuius semen in
semetipso sit super
serram. Gen. 1.

Exter-
nis cau-
sis.

Influentijs cælestibus, caloque ipso
alternis ritē, rectēque vicibus, &
sido, & madido inde Sol pater
Anaxagora, & Aristoteli, scilicet,
Generationis initium.

Hum-aqueis substratis partibus aptē
ad spiritus, succosque constitutis
inde Terra mater Aristoteli, vtpo-
tē alimēti initium, & subministra.

Radij, lumina syderum, im-
missio particularum.
Imbrū, vorulentaq; asper-
gines, & Nivū fomenta
Nonnunquam diuersarum
plantarum seminis forte
pluvia faciēdiores, ut pi-
cosa illa, ex quibus laser-
pitium, & sylvæ Cyrenis.
Aggerendorum, increscen-
dorumq; putri-lata sub-
ministratio.

Superiorum Elementorum, aut potius
partium cū inferioribus rebus,
& copula.

Concitus fermentum ex permixtis
corpusculis, quæ cōfusi quodā
veluti cōputrum feruore in
seminum coeunt, & semina
aquipollentes granulosa.

Generatio. Sponte Naturæ sibi
mina præstante
quāvis obducunt
nobis.
A semine inferius
planta.

Excitatio.
Eductio germinis.
Pullulatio.

Conformatio.
Figuram inducens
vis.

rotius } produ-
partiu } ctio. Figuratrix
Tempora: dicta.

Viuens corpus. Viriditatem
Sanum. Vitalitatem
dicunt.

Inflante anima.
Variē talia
ac dissimila.

Educatum.

Tempora Nutritiva.
Membrorum. Alimenta succo ex a-
Officia. qua, & terra simplici.

Partiu om-
nium. stercore, additionem
pinguib; plantarū ad
silibusq; robora, &
spicinas succos.

Extensio quoque uerum.

Augmentativa.

Perfectio complexio
corpore.

Sexus, & Hy-
meneæ Plant.
in Palma cele-
brata, in Mer-
curiali obser-
uata a nobis.

Conceptio. Spirituum florida eruptio cōceptio-
nis præputa.

Vterus. Sopor Plantarū in so-
mine.

Receptio. Embryon plantarū.

Cōclusio totius plantarū in semine
ouo an nutritio,
an incrementum.

Exclusio. incunabula Seminis in omnibus
ferē, a reliquis folijs diuersa ē
seminis ipsius pulpa.

Infurgentium in plantarū particu-
larum series.

Partium a matre in nouas proles
cessus ex collectionibus vamps.

A iunctiones, appositiones.

Nona ē membris, membra in
rum corporum constitutione.

Ab ani-

Vita
Plantę
natura
les mo-
tus in
ei corpore.

Functio-
nes vita-
les, quę
a vitę,
& fa-
nitatis
gradu.

Cōserua-
tionis.

Comple-
mēti, seu
perfectio-
nis.

Multipli-
cationis.

Nutri-
tio.

Incre-
men-
tum.

Fœcū-
ditas.

Multipli-
cationis.

Alimen-
ta.

Excere-
menta.

Excere-
menta.

Excere-
menta.

Excere-
menta.

Excere-
menta.

Excere-
menta.

Excere-
menta.

fa-
cul-
ta-
te.

fa-
cul-
ta-
te.

fa-
cul-
ta-
te.

fa-
cul-
ta-
te.

fa-
cul-
ta-
te.

fa-
cul-
ta-
te.

fa-
cul-
ta-
te.

fa-
cul-
ta-
te.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

attrahendi,
retinendi
cōsequendi
superfluum
reiciendi.

Ore ipsius ra-
dicis.

Ore ipsius ra-
dicis.

Ore ipsius ra-
dicis.

Ore ipsius ra-
dicis.

Ore ipsius ra-
dicis.

Ore ipsius ra-
dicis.

Ore ipsius ra-
dicis.

Ore ipsius ra-
dicis.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Subiu-
gatio.

Et ea vis indita semini
ut complicit plantulam
emittēda per multos an-
nos, per turbationes mul-
tas cōseruet ad vna: im-
mo ad terrę vterum cur-
rat sponte sua. xliij. anno
mōtanaū quarundā stir-
pium semina prouēisse
scimus, & Altheę a na-
bis ad Nephriticōs vsus
contusa, diuq; stillatitij
aquis macerata, germina
in ipsa phiala per angu-
stū os emisērūt. Per ster-
cu. quęque nō iudicorū,
sed quorū gallinaceo-
rū, aliūmq; & fruges,
& Gith. alijsq; enatas
scimus. De Lupini seme-
ne quāvis inter vepres
suspecto radicibus missis
terram petē. scriptum.

Quis autem nexus, quamve robustus in semine vltimus cognosce. Meditatio in reditu illis a rogo, & confusione plantis fit, quæ è cineribus faleque; quæ è coneritis profurgunt ad figuram, ad vitam corporibus; quæ in salis micis, fusque laticis, ipsas figuras repetunt pericacius. Iam consignati a Natura interius, exteriusque plexus firmitatem spectato, si ea confringentis Tuditis, si de struentis camini, vel ipso in busto, & fragmentis immanem violentiam frustraue, irrefragabilis prorsus, & inuisa speciem inde redderit in suam, membraque reddiderit illa, quibus ad prioris vite functiones, officiaque constituitur; quid unquam pertinacius impressum, quid mirabilius obliatum, obseruaueris? Adde breuissimum operis cõpendium, & surgendi impetus, ac reuigendi repetitas pro calore admirandas vires.

Vita Plantarum naturales in eius corpore

Ab animæ ipsius spiritu, & energia, eo completo.

Affectiones, & Mutationes.

Tab.
6.

Actas longior, aut breuior vite duratio, & peculiaris partium, mutatio habitus figuræ.

Inuentus
- Vigor
Senectus

Contractio
partium
Apertio

Consignati nexi in
persistendo vis longi-
tudo qua pluri-
mum in

Soliditate
Succo multo
bene con-
dento, & le-
to
Radicibus lo-
gis
Cultu puta-
tione
Sicciori lo-
co
Cito nimis
procreta
Imbecillo
corpore
Radicibus in
superficiem
actis

Annua
Terrestris
Perennis

Radicem

Caulis ra-
mos

Folia

Flores

Semina
fructus

Conditio, &
varia logio-
ris, aut bre-
uioris aut.
Que nunquam
amittunt, ra-
mus quæ,
aut cre-
brius pro-
ducunt, unde
vire, & per-
fectionis or-
ganorum ra-
tio, non pa-
rum inno-
scit.

Morbi

Intrinfeci
Extrinfeci

Communes
Proprij

Generis
- Specierum
Partic.

Totius
Partium

Compositione
Intemperie
Solutione con-
tinui

Peri-
cula
cum

Remedia

Subsidia

Præcautiones

Debilitas breuitas
qua

Nutri-
tio-
nis

Alimen-
ti

Ger-
minatio-
nis

Ortus

Facili-
tatis

Vermiculatio

Fungus
illius & vul-
nera

Venenum ut menstruum, eiusque
vel halitus tantum.

Ariditas, & mors.

Computridis partibus in Vescis Vi-
mi, Terebinthi: in cornibus Hei-
mamaxalli Recchi.

Transmutatio qua varia legitur
potius quam compareat, & notari
in ea posset defectus à propria vir-
te quo non sufficiant ad propriam
speciem preferendam, & ad affines
transire, ita ut si inopia virtutis,
& alimentis sit, & putrefactio, aut
resolutio seminis, vel herbe magis,
minusque in inferiores descendant;
si copia spirituum, & alimentis af-
fuerit in superiores conscendant, scilicet perfectas magis, & pleniores.

Sphacelus
Sideratio
Roratio in vite, in frugibus
nostri Mannam virentem
dicunt.

Articulatio
Hirculatio

Scabies
Rubigo

Foliorum, &
fructuum la-
psus

Citrois ruu-
rum

Vermiculatio

Fungus
illius & vul-
nera

Venenum ut menstruum, eiusque
vel halitus tantum.

Ariditas, & mors.

Computridis partibus in Vescis Vi-
mi, Terebinthi: in cornibus Hei-
mamaxalli Recchi.

Transmutatio qua varia legitur
potius quam compareat, & notari
in ea posset defectus à propria vir-
te quo non sufficiant ad propriam
speciem preferendam, & ad affines
transire, ita ut si inopia virtutis,
& alimentis sit, & putrefactio, aut
resolutio seminis, vel herbe magis,
minusque in inferiores descendant;
si copia spirituum, & alimentis af-
fuerit in superiores conscendant, scilicet perfectas magis, & pleniores.

Tritici in Lo-
lium Theo-
phrasto.

Hordei in Aue-
nam.

Brassicæ in Ra-
pumet & co-
tra Varroni.

Raphanus in
Brassicâ ve-
tustate.

Caprifici in
Ficum.

Populi albæ in
nigram.

Cassia in Cin-
namomum.

Hederæ Heli-
cis in fecun-
dam.

Sylvestris in
Mentham.

Ocymi in Ser-
pillum.

Frumentorum
in ea, quæ in-
de dicuntur
Frugum Vitis.

Linum in alias
quibusdam.

In solis porro
quæ de Quer-
cu dicitur,
quæ ab imo
excelsa dege-
neret in Ge-
nillam.

Partes à nexu exorbitan-
tes ad solutionem, con-
clusionum focalis in-
putres vique turbulas
rebelles.

Et quæ meatus impediunt,
& particularum con-
spirationem interrur-
bant, continuatq. in-
terstinguunt.

Fermenta spirituum for-
ta, ad altiorum viu-
entium gradum superbi-
entium.

Excessus, vel defectus ma-
teria, vel virtutis, vel
iniuria quæpiam, aut
superadditum fomen-
tum. Quod ars quoque
edocta, ut gulæ, ut mar-
supio satisficeret, mul-
tiplici opere prestat,
magnatum, dum volu-
ptates herbarijs quo-
que legibus vim facit,
& stirpium etiam natu-
ram in sui deturbant
obsequium.

Transformatio plantalis
Metaphytosis quædam
per particularum à ne-
xu, cuique signis ef-
fluxiones, lubricosque
in proximiora motus.

Hhhh

Animalia in Plantis
genita.

Abortus.
Perseueran-
tia.
Degeneratio

Monstra ut cornucopia Cardus Im-
perati, & forsitan Quauhcuetz
placuit lapilli Recchi.

Plananthisa nostra, & huius-
modi.

Cardus nuperi olitoris in gibbum
contortos turgere cogunt. Inty-
bum Lactuca crispant, & in can-
dor, & succos cum Cichorio Soncho
& Asparagis ducunt. Brassica car-
nosâ vim à flore in villosam spif-
so germine cerebrum præuertunt.
Cypriam, scilicet illâ. Cerebrassi-
cam nos, nec abludent colore
nuncupamus.

Comparatur hæc Theophrasto
transmutationi vermium in
Aurelias indeque Papiliones.

Transmutatio qua varia legitur
potius quam compareat, & notari
in ea posset defectus à propria vir-
te quo non sufficiant ad propriam
speciem preferendam, & ad affines
transire, ita ut si inopia virtutis,
& alimentis sit, & putrefactio, aut
resolutio seminis, vel herbe magis,
minusque in inferiores descendant;
si copia spirituum, & alimentis af-
fuerit in superiores conscendant, scilicet perfectas magis, & pleniores.

Metaphytosis nec obseruau-
mus, nec vidimus quod verò ve-
geta alia, atq. alia, diuersi etiã
generis ex se producat, visum ip-
sū præter ceteras Parisienses cui,
dedit cuiuslibet dedit: corruptio
ne deinde ea absoluta profertur
quæ in perfectis partium loco se
habere solent, fungi enuncet, qui
flaminum in floribus promissoriū
ad instar erumpunt & compueri-
bus ad humum stirpibus. Vltimus
certe Tubera resolutarum in cõ-
pactum ferè frondium, in syluicis
tractibus non sine halitu colle-
ctiones, seminio nō solum nepo-
tantur pertinaci; sed robustius
interdum constringuntur in to-
phos illos, nec vita cassos, qui
fungos etiam iterato opere eger-
minare non cessant, perenni cõ-
plexu scaturiginem fouentes.
Porro in fungis vis mirabilior,
& maior, fungiferis, ad tertium
vsque supernatos vidimus: vidi-
mus à fungorum fructis putridis
iacentibus missos fungulos, par-
te suum totum, ita in potestate
habente, ita continente, ut pro-
pugnare valeat, de quibus om-
nibus suo loco.

Externa. pag. sequenti.

Naturæ moti-
bus, siue con-
tingentibus va-
rijs.

Iuvantibus foun-
tibus in hilario-
rem semper va-
letudinem

Terreis aqueis, alilibus, succis bene diffusis,
Radijs Syderum propitijs.
Fauente per anni tempora Cælo.

Vegetior, prosperior
habitus, et
cuiusque se-
racitas.

Iniurijs, aduersis-
que.

Calore, frigiditate, humiditate, siccitate, calore ip-
so, & radijs.
Contrarijs è solo succis.
Humanis ferro, & manibus, animalium dentibus de-
struentibus. Et præter maiores inuadentes, mine-
resque vel in ipsis latitantes; sunt mures & talpa,
talpa quoque inter inscila peiores multo, quæ vel in
ipsis matris gremio iniquissime deuorant, depu-
lentur, radicibus extirpantes.

Grigorior, im-
becillior, infelici
proventu.

In solo materno.

Aratione, fossione, pascinatione, sarculatione, abla-
quatione, occatione, exossatione illa Perij abla-
tis lapidibus.
Rigatione, Stercoratione, facibus ad fecunditatem im-
mendis, cineribus, salitisque alijs ad salacem
Venetrem.
Miscellis uariè temperatis, uariè subactis inperfora-
tionibus, mangonijsque diuersis, unde mutationes exqui-
runtur.

Figuræ, & quali-
tatum mutatio-
culæ.
Multiplicitas in
floribus, ubi-
tū exagere
latioribus suc-
cis.

Multiplex flos, quæ
magis placere possunt
hinc. At sibi planas
congruere videtur,
rarioraq. semper in-
florum coloribus ex-
quiruntur. Quæ flos-
tem flammæum diue-
re fludet, ut candidum
habeat, hoc scilicet
pactis, & pavones al-
bi in delicijs rariori-
bus habentur: folia
quandocumque commac-
ulant, ut præter tricolo-
rem, amaranthum, &
stratum Granæ, Ocy-
mum violaceum, ru-
benque Blitum, &
Beram, incanæ etiam
Menthæ viderimus.
Vix certe de violaceo
Cariophyllo cogita-
uerant, cum prodigi-
am & umbellam in
Chatalonici. Inimici
floribus expectamus,
ut componendi seduli-
tate Florilegi liberen-
tur. Tulipæ certe &
Anemones in & hry-
gones quousque, &
pictiores omni ex par-
te occupatum, & de-
uicerunt.

—Vitione illa quidem execranda: qua Virgilio sæpe pro-
fuit incendere agros; sed sissimè necuit, pomarjs
vinctis, casis, domibus, castris combustis, consum-
ptisque, & brutis, imo hominibus in discrimen
adductis.

Satione præuia maceratione, decorticatione, apertio-
ne, pericarpij detractione, exsiccatione fructus,
aut recentis, vel integri, simplici quoque commissio-
ne. Et vel ardeat aqua Palmula maceratum se-
men celerius nascitur.

Semina præterea non tantum medicare, & perfunde-
re ferentes, ut apud Virg. quandoque solent; sed
& radices, bulbosque, aliasque plantarum par-
tes unguinibus, ac tincturis appetitis.

Plantatione } totius aut
Translatione } partium.
Peregrinatione }

Nō ab-
scisso. Traduclione in seramine
per terebrationem.

In fissura scissi caudi-
cis, inter corticem, &
lignum.

Surcu-
lis va-
mo. Abscis-
so. In caudice ad medul-
lam terebrato.

Corti-
ce. Empla-
stratio. Aperto exsiccante cer-
tice. Detraclio, alioque gem-
ma so-
la. mato ad pactum, quæ
astatis dicuntur.

Inscio-
ne

Trunco appposito

Est Paliadij, quæ Ramo Salicis brachij
magnitudine perforato, Planta Persici
omnibus ramis stoliata immissa, coque
infecto fit.

Se-
mine

In Ramis ut Lentisco in Ficus
cortice, Ruta in varijs, ad-
tingentes, simulque foun-
tes fimo, ut fertur de Vise,
& Turdis sibi mortem, &c.

Cap-
ribus

Bulborum ut in Cæpæ,
Linu in Seylla nonnulli.
Radiceum, ut Bras-
sica, Rapi.

Putatione, Pampinatione.

Multiplex diuer-
sitarum conquisi-
tarum plantarum
proventus, vici-
rior, facilius
additis nostris
ministris Na-
turæ operi.
Exotica plantæ no-
strates sunt, &
gresses, mona-
na, marina, ci-
uitate donatur.

Plantarum diuer-
sitarum in vnum
cortis, fructus
inde utrinque
participes, vel
maiores, vel di-
uersis lapori-
bus proceres,
ac ad lunares
mensas multi-
gis adueniunt,
locupletant, qui
multifaria para-
to additæ ur.

Felicitas diuer-
sitarum plantarum
diuersimodæ ex-
quisita, coquo-
gis varijs.

Præcocia, & lico-
rina in pomis,
& fructibus ad-
inuenta, om-
nifera. Rola
composita.

Sapores etiam
odores, a colo-
ribus aliquan-
tum in mutati-
one, et in
viciat.

Cultus operis, quæ
diuersas regu-
las, & tempo-
ra agnoscunt,
facileque cir-
ca mites, sed
circa agrestes,
difficile, suum
finem conse-
quantur.

Jam temporum quo-
que inurias floribus
vicinus, hyemat non-
quam, vernat semper.
Decembris toto Hy-
acinthis, Narcissis, An-
emonibus, Violis, Ro-
lis, Aurantijs floribus
impetente bruma
scatent Romana viri-
daria; sed & Aqua-
partia nostra ab Um-
bræ montanæ quam-
uis rigentibus medi-
tullijs misit. Ridet
natura obuios nixis
insperatis flocculis in-
surgentes ipsos nixeos
propellens flores, can-
doreque gelidos ru-
bentibus, ispirantibus,
distinguens igniculis.

In Plantis ipsi.

Ad vitæ gradum in Plantis, &

cuius ab eo qui in sentientibus, diuersitatem.

Quæ plenissima in cultu observatio, & penetralia ad usque pertingens, ea nobis stirpium, quæ de vitæ gradu sunt ostendat ulterius, ut scholio quodam hic subnotemus. Animalis eam agnouimus ab eo secto trifariam, ad stipulante cum pluribus Philosophis Peripato. Sui autem peculiaris generis, & ingens à Brutis ad Plantas, perfectis, perfectas, intervallum. Vt uacitas à spiritu est paulo supra Interraneorum halitus promotus, superioribus radijs. Corpus vitæ motum si cum ferino comparationem subeat, Vniuersi membris, scilicet terrena cutis parte, imò aëre, & aquis integratur. Bene nimirum Anaxagoras ventrem ipsi, seu ventriculum potius à terra substrata agnoscit, & circumfusa. Vterum in conceptione dicamus, & appensione radicis quasi ab umbilico alimentum, & deinde à perpetua quasi nutrice: sinum præterea quo semet tuto recipit aduerso calo: matrem titulis pluribus. Hinc os est, nec ullis opus est organis, crassioribus ingerendis, concoquendis, excernendis: si purum putum chilum, cibos scilicet omnes in succum redactos, ab radicis osculis exugunt. Rectè ex Galeno Epar. quid Cardane stercorea hinc expectas? potius ut Scalliger falsè à te urinas platis exoptulet in iudicia febriū. Musculosa, nervosa, venosa traductio ab Epate eoque. & capite in ramos est: in vicarios inde flores, & partus. hoc vegetum animal. Excrementa, sudores, verruca, tubercula: ultimariè utpote digestionis: nō crassū quid, aut fœculentum. Quid alia queritis mēbra? ane splenem quoque in his, & pulmonem? respirant ne & illa præstant, quæ nos cum reliquis sensu præditis eiusmodi organis. Diuersis indigent instrumentis functiones diuersæ: indigebunt talibus stirpes ad functiones non suas? Ramosa illa traductio à radicis capite, & cor, & cerebrum, & viscus omne est: & membrum, & membra transferri nō debet Animal, nec artubus illis permoueri, nec ita sentire. Quid de appetitu? Imbres terra appetit, brutum eseam: medium infra hoc, supra illud, loces appetitum, qui de stirpibus dicitur, nec erraueris. Id ipsum de odio, fuga, amore credideris. Sensuum modo affectiones, altioris indaginis. Tactum vult Guilandinus obscuritatem excusat nostrorū bebetudine sensuum, stirpium ruditate. non tamen facile ut ut obscurum quis coniectare poterit, nedum cōparentem unquam. Siquidem disjungere à sentientiū membrorum motibus aquum minime videri potest. Tacta retrahitur Spōgia ut superioris gradus. In planta excisa, aut percussa, quo talis innotescat conditio, motum habemus nullū. Scimus plures videre quā referre rusticos, arborem coram vibrata bipenne, antequā ipsum adactū sit nutare ferrum. Cur nō potius in nutrimenti arrabonem affusorū liquorum gustatus quidam, & genitalibus in operibus spirituiū conceptione, & emissionem quasi venereæ latitæ nōnihil suspicandum, indagandum in stirpibus, pro organorum, & analogia modū quod sentientibus respōdeat, citra tamen sensum, dum haud quaquam pro saporum ratione eligere, aut iucundis titillationibus in Venerem duci debent; nec voluntate, aut instinctu, sed vegete determinatione naturæ in semen parturiant: affusum nō quasitum, succum cōbibant. Cōtactus similitudo ab internis quidem, in alimenti augmenti partus ipsius, & sanitatis, necnō excretorum modo, lauiuscula profert indicia. Potiora quæ ab exterioribus, nullam ferè vestigiū referunt. Quæ tactu patiuntur animalia licet infima, nunquam membrorū abscissionibus gaudere, ac prosperiora reddi solent. In Plantis insitio facilis, grata putatio, pāpinatio opportuna, faciliora in vitā germina à ressecatis radiculis, à contortis, attritis, scissis, contusis ramulis; nedum dissectis ab omnibus; & lesionem ferè omnem à sectione excludere videntur, & quemuis huiusmodi tactus dolorem, & sensum. Si quis autem eo quo diximus modo inest, is ab vitione feruentium radiorum, aut rigentis brume inturijs, intrinsecus etiam peruentibus in spirituum, & complexus perniciem, sumendus est. Nec sexus à sterili semina mare fecundo, ut perperam, & præter nascendi quæ in Animalibus leges, fit; sed à diuersa, quæ ab eodem semine profurgit prole, & maris, ac femina connubijs quasi, & coniunctu; uti in suis inferius ostendemus locis. Porro diuerso in genere sumus, ea utere analogia quā eius diuersa exigit ratio, & quæ præcipuè eam sequantur diuersitatem cape.

Vegetantis huius Animalis vita affixa est. Terra fovetur gremio, aëris sinu, aqua latic, corporis partem, mundi ipsius partem habens, conuiuunt elementis, accedit tellus ipsa in membrū, vniuersi spiritus fouens. Constat inde non vna, nec facies, nec totum simul & semper; abscere, amittere membra potest, & recuperare renouatione quadam. Contrahere se, & in radice; vel radice se abscondere, & bulbo, reliquis amissis omnibus; vel in radice, & candice reducere, frondibus nec dolenter dimissis. Exerere, vel sese Superficie dicta tota scilicet ab radice resurgentibus omnibus: [renouatis dixeris, & renatis iterum, atque iterum] vel nouas frondes promittere, quod diuersimodè, aut eodem ferè conspectu semper perferunt, diuersum datum, ut suis patebit locis. Omnibus carie nouella erumpunt germinatione, quæ propria.

Partes in suum ita ire totū valent; & in id vertantur si abscissa à parente, magna Telluris parentis cōmittantur sinu, siue illum demissa contingat, in quo ventriculum obtineant. Quæ semini virtus Vni radice dicta efficacit, satis ostendit animam ipsam vegetam ita in qualibet parte diffusam esse; ut diuidi sine ullo reliqua præiudicio possit, & plenitudine, ac multiplicitate longe eam, quæ in Brutis est sentientibus superare, quæ inseparabili unitate continetur.

Alij etiam appensa membra imò membrorum particulæ coniungunt, & coalescunt insitione, meliusque prorsus habent. Vterius censatur ipsa alligatio, & compositione cum mundi membris, quod abscissa etiam artubus viuere possunt, diuq; illi seruari: ramuli, & fasciculi suis cum floribus diu certe vident in aqua, sed & semina proferunt, & reperiunt. Nō raro Lilia ab excitatione etiam, & ab aqua semina resurgere solent.

Admiranda in Pulegio prorsus decennium [ut ipsi obseruauimus] iam exsecato, florem bis in anno singulis festis rursus aperiente, & emittente, & vita vii & syderum ratio; in nullo iam remanente succo, arenti penitus corpore. Nouit hoc forsā Cleera, cause alibi à nobis aperienda. Notius commentum ipsiusmodi plantarum liquores in vasis, dum sui generis, planta in flores, fructusque aguntur; colore, & partibus; quoniam in commadescentis etiam, & peritaciis maculis consentire.

Conculeata, & contusa plura in hoc agmine latius eriguntur. Hispanicum exemplo sit Chamamelum. Triticum à Septentrionali frigore percussum miram nauiscitur à nivalibus gelidissimis abellis, à scythicis pruinis vberitatem. Nec Taxi tantum Aquilone, & frigidibus exhilarantur; sed ea in quibusdam in seruando nexu vii adhuc tenellis à semine missa [contra quam vllis sentientium pullis permissum sit] ut gelidas etiam compressiones exuperet. Ita Tunc nobis plantula vix vnciali foliolo, benèque succoso exprorecto resisterunt nocturnis bruma iniurijs, quibus hoc anno ampliores eiusdem generis, benèque lignosa arbores plurimum conciderunt.

Ea virtus est, ut annorum oueribus multo minus quam sententia succumbat; siquidem longissima in multis ætas, in multis fecunditas; vix finem, vix sterilitatem tangat. Et annosa Iliaca, Herculeæ, Quercus, vel vna amplum præbeat exemplum.

Ve extensio ipsa, & crescenti impetus, quæ vagandi libertati Brutorum respondere videntur; cum hæ ramis magis, magisque distendantur, illiusque telorum etiam superare contendunt, surgendi spiritu indolente. Nec in Pino tantum Abiete, ac Cupresso, Fagis, Populis, sed & in alijs, etiam quandoq; superbiuntibus, ut in Aquaspartana nostra Vimo.

Est ad bruta emittenda, quæ stentē profurgere dicuntur vii particularum in connexum cōuenientium extenditur. tam planta, quæ infra consistunt, nec mirum, ortum duplicem, ortum multiplicem, & propagationes sortita sunt; cum ab illis omnipotentis compulsi opere; cum à seminali virtute per illarum corpora pluribus in locis in prolem, & satum cum germine præsertim effusa.

At præterea non ita Natura iura in brutis in variam multiplicandis speciem miscere potest, & temporum leges præterire, ac in his ferè ad arbitrium inque diu magis facere videtur.

Superauerint ea propter reliquas in Natura rerum classes quascunque, varietatis, & familiarum numero. Luserit ea in his primo ferè in figuras, sermo, resque eas, & benè impressas, ducens, pictura in copiam luxuria simul, & licentia.

Vires
Platae,
eius com-
positio-
ne de-
structa

Simplicis
alicuius
plantae se-
iunctim.
Compositi,
scilicet ex
pluribus
plantis.
Quandoq.
alijs etia
ex mate-
ria Medica
vniuersa a-
ditumtis.

Peculiari plantae
in illis nexu, nil
ferè aut parum
immutato; vt
eadem seruen-
tur plantae vi-
res, ab ipsis im-
primementibus.

Duci-
bus, vel
Cruri-
bus me-
dicinae,
vnde
inde
primo

totis varijs te-
partibus pore
collectis loco,
seruatis ope
pharmaco-
paeo-
rum vnguenti-
tis. riorum.

TEMPE-
RIE S
Radix
Funda-
mentu
Pranti-
cia
Facul-
tatum

Par-
ticu-
lis co-
minu-
tione
cofsu-
sis.

Receptis
va-
ria
Coiun-
ctione
Pene-
tratio-
ne
Conta-
ctu
Gesta-
tione,
que A-
mule-
ta.

Appositis
Siue puluere, siue li-
quore ducente, aut
iungente, componen-
te multiplici Phar-
macopaei artificio,
& aquae, & ignis
ope.

Colores qui in plantis
numeras, vt inde non tim-
gendi quidem, sed & qual-
cunque teneas, & qualita-
tes, & vires, quod tot esse
virtutes in ipsarum quali-
bet, quot colores audisti,
difficile sane opus tentas
difficile iudicium. Nimis
enim in vnaquaq. multi-
tudo pariter experimeta no-
felicius addes, pauca hic
proptus notat, & plurimum
falli solet. Concoctionum,
cruditarum, affationum, in-
puritarum rationes a colo-
ribus, siue superficiei con-
trectatae notis, deducit in-
incerto habentur. Interim
dum ad numerum redigere
contendis, si minutius in-
spectare volueris, cõstiteris
omnino necesse erit, omnes
illos in vnaquaque parte, in
vnoquoque comparere cor-
pusculo. Vnde multo com-
modius redieris ad quæ su-
perius indicia, vel ex ipsis
natalibus, aut etiam signifi-
cantibus figuris.

Penitiori ferè nexu im-
mutato. pag. 920.
Solutis ferè part. pag. 921.

Experimento. Hac prima quidem, & certior quaedam Praeceptio qua
temperies, & qua inde emanant facultates patenti, nec alia
ille innotescunt, quæ aliqua saltem in tanto doctrinae sa-
pientia hodierno praesertim luxu diffusibus auro
serico, multicoloribus multisonis, pompis humana ignora-
tionis multo quidem latius fusa, cõfessione, occulte dicun-
tur qualitates. Sed quævis periculum facere periculosum
suscipere, tamen aliena ope periculis vti iucundissimum, &
absq. vilo periculo; ita in hac medicina frequentissimè est.
Dioscoridis, Galeni, Recchi, & huiusmodi scriptorū benefi-
cio, quos potius quam naves, aut linguæ, vel peritiores Me-
dici consulere solent: nec solum rationes, indicia, faculta-
tum, & qua inde dogmata posterius habere, sed hac omnia
periculis illis antiquis, eleganti, addita ratiocinatione su-
perstruere consueuerunt; dum ab his usum, à ratione forna-
menta dumtaxat disputationum sibi adumere queunt.
Qua si vera esset, vel potius veram nosceremus, & nihil
imponeremus nostri, primas ferret; sed non raro, & plau-
sum, & pulchritudinem potius habet; quam veritatem.
pulehra profectò rationis est si eam in stomacho hilarita-
tem facere sericum dicamus, quam oculis exhibet colo-
re, eamque aurum voratum, quam detentum marsupio.

Ratione

Huius Indicium

Odor

Odores saporibus
proximi non confusi,
nec fortiores ab illis
nisi voluptas distin-
xerit. pleniores a-
lios, ac diuturniores
spiritus fecerit spif-
sus, & pinguedo. Inef-
ficaces illos ne cre-
das, Texaxapota mo-
neat quæ lapides re-
rebrat: Maru Cortu-
si, quod cerebrū per-
cutit: Cape quod in
lachrymas oculos li-
mulat. Sarcire nutri-
mento quod spiritus,
indeq. virēs, dicant
vel syncope correpti

Indicium, &
arrha.

Sapor
In plerisque
platis diuer-
sus, in pau-
cis tota pla-
ta similis.

Per-
stas Ma-
muri-
tate
lis Aere
LOCO
Arte

Nec tamen
insignes sa-
pores insi-
gnis conse-
quuntur plan-
tarū vires.
Scorzonera
illa mirabi-
lis Alexi-
pharmaca
& Catharti-
ca Michua
capica vix
quidquam
sapiunt: &
summa in-
fugo virule-
tia cibi co-
sueti, & gra-
ta à specie
regitur. Leti-
fer ille Na-
pellus insi-
pidus est.

Cõplexio

Conditio in alterius corpo-
ris ingressu, & subactio-
ne partium adinuicem.
Qualitates po-
steriores à Me-
dicis variè, pri-
marum è com-
plexu grada-
tim deducit;
distantia ab il-
lis, operosiusq.
magis, minusq.
efficitur, ratio-
ne habita.

quoque similia nomina cõquisit,
potius autem pari obscuritate, &
multitudine, & dicitur, & latere so-
let, & quoad Platas in floribus se-
re praeignis est, reliquis autem in
partibus omnibus, in eadem plata,
vt plurimum sibi similis, quod
raro in saporibus contingit. In-
numeros certe potius animo desi-
gnaueris res per ipsas discurrens.

Acutus, Acer, Aromaticus, Vitiosus, teter, Asper, Dilutus, Suauis, Luctuosus, Liguor, Grauis, Putridus, siccum refert, Inodoros

Ma-
gis
partium
Crassiorum
Minus, & pro
diuersa tenuitate,
ac humiditate di-
uersus.

Calidus, Tenuis, Acris

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Crassiorum, Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.

Sed illis huc em-
plastris, vt opus
inde deducatur
sufficiat, aut
notas habet, in-
scriptos scilicet
sunt, vt si qua
ratiocinatio, con-
sideratio, obser-
uatio, quædam
debet Docere,
vt obnoxia sunt
pluribus excep-
tionibus, quam
maticorum repa-
las, nec cõtra-
ne firmata, ac in
dicia nōnulla
in his esse pos-
sunt. Hæc
que præcipue
ne quidam
subministrat
malicia, natura
cõtra Chelidoni-
pelle, ad oculi
offendentibus
rundibus. Dicit
monitum, huc
ratiocinatio, vt
illa, quæ de
co, & vna
runtur, pla-
bulam sapientia
impossibilem.
Hæc præcipue
vnde à tegero,
& conditionibus
ingre habet.
Falsis scilicet in
hallu particula-
rū receptione o-
dore habemus,
quædam remissi-
me illos percipiat
tates non tam
catis, pulcra, &
valutatum, & hi
cadavera prela-
tione antiqua
fiant, sed & agri-
tudine longa em-
aciorum, quibus
expedita magis
instrumeta aper-
teque vix; mini-
me tamen dicer-
nere, proprioque
nominibus diffin-
guere tā multas,
tā remotas diuer-
sitates valeamus.
Huc pleniorē ge-
nium in preme-
sq. pag. 920. li-
cedit, vt perenni-
rū in plantis digno-
scimus, vt de pluri-
mo, & pla digno-
sci possint; quæ
p cõtra hūc im-
piti in lingua par-
ticulis attritione
in liquorem fere
destruit, sapor-
re dum habemus
haud parum nobis
cõsistens que-
que par im-
mutat. Porro ex
terrena substantia
aqua humidita-
te mista delectat
omnes solum, dum
ad summū, & re-
gulas, sed ager
quæ redolent.
Quæ à saporibus
proxime pag. 920
in altera ma-
nifestat examini
cere volumus.
Hæc verò quæ de-
inde deducit in-
plicius certe po-
tius, ratione
tiam tū recipit
ta rei, cum in il-
lam aduenimus
pro receptione
concoctionum
do habemus, &
viringue vel quæ
te, vel mortui
eandem, & peno-
tandi viciū; &
gressu aut re-
trone, ab huius
ue relicti huc
inde particulas
alio, atq. huius
concoctionem
corpore ita
pant.

Sapores, quibus scilicet Planta tibi sapiant, tu illas plurimum sapias.

ACRIS

seu Acrius, cal.
sic. imò igneus subtilis.Ex Aqua,
& Terra,
tenuissi-
ma par-
ticula.

fimo sale terreis in ferui-
da, atque vrentem concita-
tionē vnto, vehementer citoq.
agit, penetrat, aperit, à longinquo
atrahit, incidit, separat, rodit, at-
tenuat, calcificat, imò vrit & inflamat,
resoluit, discutit, fardū liberat, exco-
riat, vlcera, crusta facit, perumpit, moleste q.
var. incitare ad expurgationem, & perurgatio-
nem quoque vnto valet. Somniam ad vique
siccitatem, & calorem, sed varijs gradibus promo-
uent, prout tenuior, aut crassior, & diuersa corpū
lentia materia accenditur.

est in.

tenuioribus praesertim Diureticis	crassiusculis causticis
Intensior in siccioribus.	Remissior in humido aqueo
Pipere Euphorbio.	aliquantulum perfusis Allio, Capis, Porro, Nasturtio, Sinapi, vnde Chilli, & arte per aquam temperari so- let, si bis, terve ea fiat decoctio. Thapsia.

Ipsissima
prope ig-
nem aciem
ad perfol-
uendum
cōcitat.

ten.

ACIDVS

Anceps, & qui nō parū con-
trarij qualitat. indeq. facul-
tati estimatib. Medicos an-
gat. Nobilit. Vttriole controuer-
so. Nobilit. crassiuscula apud val-
gares Philosophos caloris, & frigoris
obscuritate. Frig. & siccū dicit ad a. v. s.
partib. subtilis, substantia aquosa indige-
stis cōstituunt. quasi indigesta humida nō sit
aqua, nec calida: si aquosa subtilitas, quasi in-
digestio igniculus addere possit citra calorem.
Inde gustu ferit, nausit, tollit, appetit. citra, pe-
netrat, mordicat, rodit abiq. calore, pariter den-
sare, repercutere dicitur, quod frigidū est apud
Medicos, nec solū sed & aperire, abstergere, exa-
sperare, attenuare, fardū liberare, perurgare.
Alijs interim nō solvere, nec dissipare quod substa-
tia, frigiditas obicit, imò alte subleuatis frigoris bene-
ficio fluxiones sistere. Mundare omnibus & incidere
catenus vt rodar, & penetrando sape in cōspirationis
refrigeria sedare, & sanguinis eruptiones siccitate va-
lida putred. resistere, a calore denique, calcoq. infra
ferri, sed frigidū finiri. Colligamus & vire & petrifi-
gerare, siccare quauis ab humore. Vel potius ignis
esse & aquae caloris & frigoris, contrariorum omnium
vt facile dubites an à se quoque differat. est autem in.

Aqua ignita.

Tenuissima
scilicet aqua
in quem vi-
que ad inci-
dendum per-
cisa cu hali-
tu terreo.

AMARVS

Terra vlla.

crassiusculē

in terra in

quem vique

ad

abstergendū

Opij, & fructum ante maturationem frigidita-

tas in confesso esse pariter possit. Chilpanco-

chil, bloquiltie, Oleaceae, & aliz Reo-

cho, & frigidz, & amarz sunt. aqua potius

quam terrea Colocynthis est. Ineptum nutri-

tioni solum omnes fatentur, aperire plures scri-

bunt, ita vt officina venarum referat, haemorrhagi-

am, & sitim exciter, sanguinem fluere faciens.

tenuare, incidere, mordere, exasperare, abster-

gere, liquare, attrahere; minus tamen vehe-

menter adurere & siccare, & consumere, putredini

tamen resistere, superuacuos humores absorben-

do, & dulcedine aduersando: calidum tamen & siccum

ad secundum vique gr. volunt. notatur in

Abinthio

Colocynthide que

inde in sacris pag.

mors in olla.

Melle Sardo

antiquo.

Opio.

Aloē.

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Chilli,

Anchoa

Quali-
tas

Passio

Quanti-qualitas

LVX

Imminutio.

Compositio.

Partitas
Motus.

Ratio-

ne

Ignis;

Solvit.
Vrit.
Percurrit.
Penetrat.

Tenue.

Humidum.

Peruium.

Liquidum.

Molle.

Siccum.

Cedens. Ductile. Durum.

Parū ob-Siccatur. Resistit.

secundat. Arefacit.

1. ....
1. Totum hic ex compo-
1. nentium, siue motu, si-
1. ue sedata dissectione,
1. & apertione, qua vel
1. in perat, vel transmit-
1. tat magis, minusque;
1. aut in solutum, siue
1. compactum, concur-
1. rat, vel conueniat.

Quæ affa- Ocludunt Leni, quæ Interposi-
ix confun- quæ & quæ irroratio- ta, quæ
duntur par- si dilutio- ne motus vias suc-
tes, & inua ne quædā teporari, & co indu-
fione, vel humore in- acriores in co le-
inudatione finuat, ob solutionē nunt, lu-
porius, om- tundunt, lā particulas bricasq.
ne suffocāt guidosq. in nexa vin partes,
excitatio- & onulos ciunt, duri reddunt.
nem. spiritus tiq. ab a-
reddunt. rido rela-
xant.

Hos Matthioli cum
alijs pluribus non
agnoscit gradus.

Aquofo ultimo, excedere gradu, medijs, initijs liquoris. Siccant aliquantulum, manifestius, stridit in vltimo.

Concilio

Calidum.

Calefacit. Subtiliat.

Digerit. Aperit.

Maturat. Rarefacit.

Ingressum ha-
bens motum fa-
ciat, partemque
hinc inde di-
sp. nit, & recte
appondit, mo-
tas rite collo-
cat, dum modū
ad æquilibrium
habet, ut deinceps.

Naufca.	Flatus.	Motus mē- br. imbe- cil. reddit.	Lenitio.	Temp.	Firmior. & vege- tior in corpore conditio.	Colliga- tio.	Cōstrictio meorum Tranfit, & exeret, im- precum. Expellit, & fuit, & cor- poris. Tabificatio.	Haemorrh. alium. p. inter- p. affice- re. Tabificatio.
Caloris, ut ignis aqua venenosa extinguit.	Oppilatio. Oculus a- ritus crass. Pigrities. Languor.	Sang. & spi- ritus crass. Acrim. hu- mori ob- tusa. ratio.	Lubrica- tio.	Aequa distrib- utio.		Additi- tio.		
Cucumeraceorum succus N.		Blitum. Violz. Lens pal.	Malua. Intybu. Cicorij Flores N.		Verbascu. Brassica. Beta.	Cassutha. Amurca. Verberna.	Piper. Acacia. Sabina.	Linapi. Nallatru. Ianus lat.

Moti-qualitas

Et seruido im-
petu, cōstans
concreta, rior,
qui varie di-
sp. nit, accen-
dat, destruat.

A cōmōtione
agmen & tur-
ba, quæ discor-
rat diffunda-
tur digeratur
ad terrorem
yique.

Partium in te-
nuita tem di-
ductio, & cō-
motio.

Prima quædā
ex penetra-
tione partiu
excitatio ad
motus expe-
ditores.

Inflam. Rubef-
catur ad bul.
ves pustul.
Cōsup. mortif.
Attractio.
Acuitas.

Inflam. inie col-
liq. in sud. At-
tractio mod.
Mordic. incif.
Matur. coctio.

Meat aper. ab-
lata obstruct.
Rarefactio.
Attenuatio.

Innati humari
caloris adau-
ctio.

Oliliuhqui
Thapsia
Euphorbiū

Afarum
Tomehuat-
lacoparlis
Anisum

Hoaxacan
Apium
Ezpaclis

Chamæ-
mel.
Tussillago
Thaelparlis

Sedatio par-
tium

Motiones,
que natura
congruunt
obseruare;
motus que-
si attempe-
ratus.

Inflam. cal. dimi-
nuitio.
Modica per te-
porē reitige-
ratio, magisq.
deinceps.

Inflam. calo-
ris obtusio.
Incrassatio.

Meat, coarct.
occl. oppil. pro-
hib. distribut.
Expellit nāli
succu. stupescit.
sentiu ad plu-
beum colore.

Cōgel. morri-
fic. interfectio
venenum.

Attriplex
Myrtus
Parietaria

Teuxochiel
Pylidium
Lactuca

Mala iunana
Mala Au-
rea N.
Madradora

Stramoniu
Meconium
Papauer.

Confractio.

Glacies.

Quies
torp.

Infrigidat, digestionem impedit, compingit, inspissat.

Physica pensatione Medica

absoluta.

Complexa.

Tab. 7.

Scholasticū certe est ut quæras, an Formæ vel materiz sit, quod inde aduersarium, vel amicum habetur. Nec facile certe diiudicaverit quispiam; cui prius disjunctim eas attrectare, & commodius quidem non licuerit. Meo interim cōsilio ita composueris tutius, nec importune; ut formatæ materiz, ab hac scilicet vel illa planta tibi petas, & a partium nexu rem habeas; qui adap- plicari alijs corporibus diuersimode possit. Unde & momenta perpendas medicaminum. Certe in Reccho nollro, ut saporis in Tzonpelixthuid odor in Texaxapolla ita virium pōtus in Co- zolmecatl habes, quæ potius quam materiam, quam formam ad opus, ad solidam contempla- tionem pensanda.

Media quædam, minusque violente, per

in ci- bus totis- que Mede- las illu- ras ar- tium plurimū tiperat coque- aqua, vi- no, oleo, melle, diuersis succis. Ari, quæ in nostris cōvoda disponit.

Succi
recentes
concreti
Vina
sang. ter-
ra
Presio
nē, ma-
ceratio
nē quæ
ab arte
citra,
vel vl-
tra i-
gnis ad
iumenta,
hinc

Olea

Cereuisia
Germanorum
Sycera an-
tiquorum
Hebr.
Cia Sinen-
sum
Cahue Per-
larum
Crenores
diuersi

Mel
Manna
Saccharum
ex omni-
bus Flo-
præ-
cri-
puè Arū-
dine
Cera-
ria
Metl
Musa
Ce-
ra
Fra-
xino
Re-
finē
Gummata
lachrymæ
dictæ.

FACULTAS
SALVBRIS

Se-
xui
Acta
ti
Com-
ple-
xioni
Mem-
bris
Tempo-
ri
Loco

Electio
Notæ me-
lioris
Modus
Dosis
officina-
rum
Cautio
Correctio

Remedia
NOXIA
Exitialis

Al-
tilis
hinc—Na-
& que tri-
cum-
tia
que ve-
nire
solent
in ci-
bum

vnici aurea gra-
te & stripibus de-
umptum alimē-
tū. vnici Pytha-
goræ, & sectato-
ribus notati, sed
& vbiuis tēporū,
& locorum, quid
supra panē quid
supra vinūnone
& plantis hæc, &
pluribus si Panis
& Tritico fugi-
bus leguminibus,
glādius Casta-
neis Aquatico Tri-
bulo; sed & ra-
tibus, & alij: Vi-
num & Vice Pal-
mis, Pomis Lupu-
lo frugibus ipsi
alijsq.

Alimenta
medica-
mentosa
Medica-
menta ali-
mentosa

*Aromata hic medio sapore, odore, ac spiritu inter plantas velut gemma
inter lapides præcellunt, quæ & medicamenta, & cibis locum inter ha-
bentes condunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiaris quoque mem-
bra singillatim respicere videntur.
Immutans Alterans dista, ut Hordeum refrigerans Zarza exieccans,
humeflans Cucurbita, calefacientia tā multa, Potonia caput præcipue
roborens, fumos noxios dissipans; & alia, quæ peculiaribus sanent
membris, ut Mentha ventriculo, Capparis Spleni, Eupatorium ietori,
cori Crocus, Chamæpitys articulis, Betonica capiti, Hyssopus pectori,
Artemisia vtero.
Cathartica. Purgantia seu euacuātia, quæ nec peculiaribus ita hume-
ribus trahendis tuto destinata, ipsorumq. limitibus fini-
tas, sicut nec ipsos numero & finitionibus comprehensos
omni ex parte facile crediderim. Pariter non obscure, &
occulta, ut aiunt qualitate omnia; sed plura manifesta
vi Naturam intrinsecus quoquoersum quasi aciculis
perpungere, & prurire, inde humores acrimonia im-
pellente in expurgationem elicere, unde prout medio
ad nos modo se habere videntur, ita viribus amicis do-
res, sapore, ipsaq. agendi molestia, aduersa natura digno-
scuntur. Vnde cauendum maxime ne modum excedant,
& vim effrenatius inferant. Niger Helleborus, quæ Vi-
ru ab atro nomen obtinuit, venenatum præter ob vhe-
mentia apud Hispanos, conuulsiones excitat, & languo-
res. Mitiore, quæ partes solummodo peculiare stimulat,
superioribus accedant. Sicula Scylla non parū descendit.
Deleterica, venenata, vira inimica, quæ summa frigiditate, vel
summa caliditate, vel potius occulta itidem cere-
bri nostri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omni-
bus crediderim; nam veneni opus destructio est. scilicet
penitissima partium diuisio, & signati nexu dissolutio;
hoc a summa concitatione quæ caloris est, hoc a summa
constipatione, quæ frigoris, prouenire potest. & pluribus
occultum, & dici, & esse. Septica vero illa, quæ putrefa-
ciunt dicuntur, in quibus multiscam vim facile di-
xeris. Sunt quæ peculiaribus membris obstant, quatinus
alijs prodesse possint. Mezereū ietori, Alois hamorrhoi-
dibus, Erum venibus, & vesica, Hyoscyamus capiti.

Bezoartica in oppositum ad hæc accensur, quæ vira amica
venenis obstant, ac destruentibus, siue hæc simplicia, siue
composita e multis addente semper conseruationis dis-
derio, copys quasi in venenatos hostes conseruatis, auxi-
liaribusq. vndiq. vel in numerum conuulsis, in qui-
bus siue apertis, siue reconditis, prima qualitates haud-
quaquam satisfacere videntur; nec enim aqua tempe-
rier, quæ extremis obstat videntur satis esse potest, quæ
ad nutriendum potius apta videatur; sed magis quæ
aquam illam in nobis teneant, aut reddant, & a cor-
trarijs liberent quoquoersum; & quæ aduersa quæq. siue
inacilis sedare compedibus, siue protinus extrudere, vi-
ribusq. atque, vel fortis conuulsione valeant.

hinc—Na-
& que tri-
cum-
tia
que ve-
nire
solent
in ci-
bum

vnici aurea gra-
te & stripibus de-
umptum alimē-
tū. vnici Pytha-
goræ, & sectato-
ribus notati, sed
& vbiuis tēporū,
& locorum, quid
supra panē quid
supra vinūnone
& plantis hæc, &
pluribus si Panis
& Tritico fugi-
bus leguminibus,
glādius Casta-
neis Aquatico Tri-
bulo; sed & ra-
tibus, & alij: Vi-
num & Vice Pal-
mis, Pomis Lupu-
lo frugibus ipsi
alijsq.

Alimenta
medica-
mentosa
Medica-
menta ali-
mentosa

*Aromata hic medio sapore, odore, ac spiritu inter plantas velut gemma
inter lapides præcellunt, quæ & medicamenta, & cibis locum inter ha-
bentes condunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiaris quoque mem-
bra singillatim respicere videntur.
Immutans Alterans dista, ut Hordeum refrigerans Zarza exieccans,
humeflans Cucurbita, calefacientia tā multa, Potonia caput præcipue
roborens, fumos noxios dissipans; & alia, quæ peculiaribus sanent
membris, ut Mentha ventriculo, Capparis Spleni, Eupatorium ietori,
cori Crocus, Chamæpitys articulis, Betonica capiti, Hyssopus pectori,
Artemisia vtero.
Cathartica. Purgantia seu euacuātia, quæ nec peculiaribus ita hume-
ribus trahendis tuto destinata, ipsorumq. limitibus fini-
tas, sicut nec ipsos numero & finitionibus comprehensos
omni ex parte facile crediderim. Pariter non obscure, &
occulta, ut aiunt qualitate omnia; sed plura manifesta
vi Naturam intrinsecus quoquoersum quasi aciculis
perpungere, & prurire, inde humores acrimonia im-
pellente in expurgationem elicere, unde prout medio
ad nos modo se habere videntur, ita viribus amicis do-
res, sapore, ipsaq. agendi molestia, aduersa natura digno-
scuntur. Vnde cauendum maxime ne modum excedant,
& vim effrenatius inferant. Niger Helleborus, quæ Vi-
ru ab atro nomen obtinuit, venenatum præter ob vhe-
mentia apud Hispanos, conuulsiones excitat, & languo-
res. Mitiore, quæ partes solummodo peculiare stimulat,
superioribus accedant. Sicula Scylla non parū descendit.
Deleterica, venenata, vira inimica, quæ summa frigiditate, vel
summa caliditate, vel potius occulta itidem cere-
bri nostri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omni-
bus crediderim; nam veneni opus destructio est. scilicet
penitissima partium diuisio, & signati nexu dissolutio;
hoc a summa concitatione quæ caloris est, hoc a summa
constipatione, quæ frigoris, prouenire potest. & pluribus
occultum, & dici, & esse. Septica vero illa, quæ putrefa-
ciunt dicuntur, in quibus multiscam vim facile di-
xeris. Sunt quæ peculiaribus membris obstant, quatinus
alijs prodesse possint. Mezereū ietori, Alois hamorrhoi-
dibus, Erum venibus, & vesica, Hyoscyamus capiti.

Bezoartica in oppositum ad hæc accensur, quæ vira amica
venenis obstant, ac destruentibus, siue hæc simplicia, siue
composita e multis addente semper conseruationis dis-
derio, copys quasi in venenatos hostes conseruatis, auxi-
liaribusq. vndiq. vel in numerum conuulsis, in qui-
bus siue apertis, siue reconditis, prima qualitates haud-
quaquam satisfacere videntur; nec enim aqua tempe-
rier, quæ extremis obstat videntur satis esse potest, quæ
ad nutriendum potius apta videatur; sed magis quæ
aquam illam in nobis teneant, aut reddant, & a cor-
trarijs liberent quoquoersum; & quæ aduersa quæq. siue
inacilis sedare compedibus, siue protinus extrudere, vi-
ribusq. atque, vel fortis conuulsione valeant.

Aequa ad brutorum coag-
mentum

& compagem nostram cōpo-
sitione, partibus in tempera-
tum, in similem salū, in per-
gratā inde dulcedinis mix-
turam dispositis, quæ infanti,
quæ apponi cū nobis possint
A similitudine, quæ nostra pa-
rumper recedat, & multo cū
nutrimento aliquapulum
immutant.

Ad similitudinem quæ nostrā
aliquantulum accedunt, & ali-
quo cum nutrimento mul-
tum immutant.
Spiritus quæ abundant in-
deq. facilius ingrediuntur,
imprimuntur, permiscetur,
citiusq. & efficacius a vni-
uerse, & quæ vniuersum ro-
borant multi nominis, ac co-
gitationis. Quibus tā nume-
tus deesse prius videtur. Cæ-
gehit Mesues: ipsarum nu-
peri Pharmacopæia Antido-
tarijs, & Medicis, & Chymi-
cis.

Hæc acie nō carent, quæ pe-
netrationem habeant, & ab
ingressu secum ducendi per
motas, naturæ graues, par-
tes, in succum adas possint
quæ vero suis pro ingredi-
di, & iungendi modis diuer-
sos humores & corpore pro-
pellant, & vulgatum quidem
duci.
Bilem, Rhabarbaro, Aloë,
Pruittam, Turpeto Agarico,
Atram Bilem Veratris
Sanguinem ignota Galeni-
ca illa, & rno quibusq.,
aut potius omnibus, vel
nullis.

Potius & mixtor, & diuersos,
& nondum affatim, aut di-
stinctos, aut nominibus do-
natos, disciuntur per mem-
bra humores, & per Phar-
macea ipsa, quæ diuersos sin-
gillatim nec forsan numero
comprehensos, & agant, &
agent. Res plena, & pe-
riculi, & salubritatis.
Acutissimi in his quæcones,
immo multicez nouacula;
nec quæ vndequeq. scda,
infarciant, compicentq. de-
sūt ipsa quæ prout furore,
hinc veneficia, lurida illa.
Aconita, Taxica & Taro, &
Fungi peior multo perni-
cie, quæ dolore gulam ex-
tra, intra, aggreditur. nec
nomina id tacent.

Et contra Mecepharmaca illa
quæ occurrunt, siue simpli-
cia, Coactopilli, Coccum
Maldivæ, Gentiana, Napam;
siue composita, ut Theriaca,
Mitratum, & nostrū Lyn-
ceorum Alexipharmacum,
Antidotaque alia, quæ siue
torpentem oneribus naturæ
liberent, & vniuersum robo-
rent, & ad insurgendum, &
expellendum quicquid mor-
bolum, ac inimicum moueat;
siue spiritus addant, eoque
vniat, partes adstringendi
moderate vi firmant, vel glu-
tino quodam obduco quos-
uis aditus hostilibus occu-
dant; aut cū floribus in ce-
pitis excipiendo eas res red-
dant, vel inanes, vel potius
hos compescit reclusio op-
portunis facis igneo furo-
re; aut pluribus simul ob-
stant.

Penitiori ferè nexu immutato
pag. sequenti.

Seq. 920.

Vires destructae Plantae

Particulis comminutione confusis

Nova vegetantia inferioris gradus, quasi in hoc genere vermes; praesertim in malis Lapidibetis sigiferi Lynceus quibusdam dicti.

Fungos frondigenas, arte quoque addente diuersos.

Cosmetica decorans, faciens, mangoniis mulieres praesertim iure merito venenis proxima, quod multiplex veneno mentes circumueniat, praecipueque immunitas reddat: quod ipsum ex veneno, & ventre Venescit.

Inficiens tingens, quae omnisfaria rerum facies immutare valet, innumeros appingendo colores insignis in Luto Isatide Rubia Xechipalli Achio: inde quae obducit, & nitida reddit. ut Simensis illa bituminosa resina Cie ex arboris corticibus in speculi nitorem, & Sandaraca Vernigonebis dicta, obducuntur ad leuitatem plura, & arcendas aqua iniurias, & aeris; pie, resins diuersis, ceraque & huiusmodi alijs.

Limundans fullonia smegmatis, quae partibus sese inferere inde asportare abstergere detrahit saltem, ut struthium saponaria.

Spirans quae rerum spirationes incundas in humanum usum suae sanitatis, suae deliciarum vnguentarijs subministrat.

Glutinans quae varia conestis, iungit, in unum diffusa, interitis tenacibus collis varijs, gummatibus resinisque.

Resistens igni, ut inunctis manibus succus Portulacae, Mercurialis Viser, vel potius ex Viser radice.

Quae scilicet deest partes, aut mollescunt, diuersoq; inducunt, aut educta colores, & auctores.

Colores, quae inferis, aut se, aut sunt diffusis, aut parum corporis, quod ingrediuntur in aliam faciem praeruptam, vel exterius in lappidibus appinguntur.

Teniter quae sese inferunt, & mordicans, do purgata cu de- teris abstergentes, sordibus relinquunt. Spiritu quae polent halitu, quae aequa nostris interitosis, sibus abundant.

Aequae iunctis, quae partes in visum nexum habent facile quae applicari queant.

Conspicuae, & occiduae, quae crassam valent.

Variis quae diuersis, aut componere, & conlocare possunt, & in alia, aequa alia cuagmra formant, quae ad opaco ad diaphanum transire.

Quae violenter per- mouere, stringere, creduntur, & partes in nouam conuersionem humare.

Putrefactione naturali fere ad

Animalia feruido, confertoque in altiore gradum plantali spiritu, triplici saltu.

Araneos
Vermes
Erucas
Chrysalides
Nymphas
Papiliones
Scarabeos
Merulae similem.
Albertianae Salvia volucellam nescio an habeas.
Certe Rutaceam omnem ab Eruca per Chrysalidem a D. F. Columna L. diligentissime habes.

Aqu.
Tinctur.

Aq. ardent.

Arcan.
Magister.

Essent.
vbitandem.

Quintā,
sive de-
cimam

neicias.

Aquici

Liquoris.

Extractione, seu educatione la-
tentium

Oleofi

Extracta succo
crasso, glutinoso
concreto.

Salis

Elici, vel potius excoqui ē plantis Metallica alia illi bene norunt qui ē Punicis, aut Berberis, acinis, & Aronia Mespilo Vitriolum habent: inesse qui rodentem aeruginem in ipsorum folijs, ut Oxalidis, & Rumicis obseruant, & qui Cretica illa Ida montis auro mandentium dentes obducunt.

Productione noui corporis plantali euerso, & ad alium compositionis, & consistentie gradum protratto.

Vitrum

Penitiori fere nexu, opere vario immutato, & magis minusque perturbato.

Percoquente igne ad motum, varijs conclusionum ergastulis

Nec pretiosa requiras, aut quae abscondita, reconditaque magis medicamina vel deperdita, & pluribus exoleta iam anorum circulis hominumque aetatibus. Scilicet alijs, atque alijs regionibus, ac saeculis, quam opportune plantas distribuit Omnipotens, signisque commodis nobis indicauit, nostrasque & exoticas abunde exposuit.

Solutis fere particulis. pag. sequenti.

Tab. 7.

Abdills hic particula longe lateq; si-
tu ipso nemo
qui ingruerit at-
que diuersis parti-
bus congruere, im-
primis possunt, non
parum tribue, nec
omnia a nobis sen-
tiri posse credas:
sed multa sua se-
paritate abscondi-
tioneque fuge, quae
minime intra latet
in rerum natura.

Habet Recchus noster
Qualitatem suam
cificam, quae ut tem-
perat, quaeque quae
Zelocypium innotat
aliam auctorem quae
edictam, non tunc
huius loci haec esse
crediderim, & oc-
cultis virtutibus. Re-
tingat prima igni-
colos circa cor, cir-
ca lumbos alia mil-
lis facit, quae Venetis
sent, quos tertius in-
stimulauerit: omnes
Coccyphus, quae
cordi mirabiliter
prodest, & quae ho-
minibus, blandis spi-
ritibus suauiter ip-
sum refectent, &
scaturumque fulgore
disperit. Nec quae
gratiam facit Yuo-
xochitl alio ex-
mouem quam so-
rida hilaritudo.

Craesus. Fumida
exhalatione tā-
tum, quod ab
ipsa Natura,
tū arte varia,
multis modis
usurpentur e
stirpium gene-
re, partes ad
suffimenta, in
multiplicem
Capnurgiam,
in quibus scili-
cet vis

Effu-
mans

E simpli-
ci planta

Herba ipsarum partes, ut Rose, Rosmarini, ligna, ut
Agallochi, Santali, Nardis. Germanis autem
Juniperina ligna ad hoc, vel vulgo usurpata.
Gummata, & resina Thus, Myrrha, Styra, Laser
Balsam. Copall. Animo.

Verbenasq. adole pingues, & mascula Thura.
En herba, & resina Virgilio fumantes. Thus primas
inter hac habere, vel ex ipso nomine videtur, sine
a suis glebis, sine a frequenti in sacrificiis usu,
nomen deducere velis: certe quod ad odoratos fu-
mos incendatur Incensi nomen apud Italos pra-
sertim, per antonomasiam obtinuit.

E cōposi-
tis, e plā-
tis ipsa-
rūq. par-
tibus.

Cypri Dioscoridi, Thymiamata, Pastilli diuersi Aui-
cular Cypri, odoras nō canoras; Carbocandelas,
Lusitani inuicem praesentes, quae a carbone
citra flammam in odoratum fumum paulatim
abunt, & candela bra occupant, quae non oculis
sed naribus pergrate famulentur.

Rudimentum illud praeferatur, dicitur praefiguratam lucem; dicitur
leuisculam eius adumbrationem si placet. In putridis illis li-
gnis [nos in Populi obseruauimus] in Aleionio illo inquam, quod
a faui marina similitudine nomen habet; Si qua de Baara, &
Aglaophotide de Aslere, vel de Ponia apertis in grana vasculis
dicuntur, recondita admittit potius videntur, quam explorata.
Lunaribus hanc innoxiam, frigidamq. compares, si signeam Sola-
ribus radijs, sicut enim minus multo, quam existimari solent
caloris ipsa acies ab acuto distat frigoris gelu; ita quod a concita-
tis mittitur lumen haudquaquam longo distat inter-
uallo ab eo, qui a placide, vel in ipsa quiete discit habetur: ut
lucis, & ignis consortia sint, diuortia, & de quibus suo egimus
loco, nec in ipsa nix, chrysalidumq. glacie modicum emittat lucis.

Luminis pluribus. De cera, & olei amulatione, indicauimus in
nostro Apiario. Tedas, Facesq. varias ab Antiquarijs petas. Co-
drinas candelas, aliaq. e ligno, aut ligni stirpiumq. succis, &
quacumque luculentius lucent e resinis, plantisque e Physica hi-
storia, ligneas certe facies si nescis hodie, accipe, & vide. Obola-
rias adstante ad id officina paratas, Neapolitana crypta dabit,
qua ananissimum Pausilythum perforat. Scilicet nunc quo-
que spiraculis caret, ut Seneca tempore, & talibus e virgulis sti-
pulis, sarmentisque auertenda puluerosa illa, & obscura suis
molestia, de qua infelix ille morum: praepitior conquirebatur.
Sunt ex Quernis vtilitatis flagellis, quibus Aquaspartani nostri
clangores inter ac strepitus, nubentibus viduis turbulenta, atra-
taque luce rumoribus intermixta multiplici debacchatione emi-
nentur. Ostendunt venatores, quibus halucinat ferat, misel-
los praecipue lepuseulos capiant. Primordia hic innuere satis
esset in fungosa primum Ferula,

Clara Prometheo munere ligna sumus

Sed & a fungis esca illa potatur ignis, malleo etiam diducta,
qua primo, concipit, allicit, nutrit. Assula folia, & huiusmodi
fomites, & suscitabula.

Sulcepitque ignem folijs, atque arida circum

Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam

Elychnia certe e plantis ad lucem plura, ut inferius; hic autem
ab ipsis somitibus ignarius subnectatur funis. Miccio vacitant,
e Cncori Casalpino (Sannumunda Clusius neminat) ramulis exie-
catis, inque resim ductis; e villosa Cecci Indica Nucipalma
cortice Mexicanis quo serpens igniculus ad tormenta sine ma-
naria sine muraria incendienda, & continetur, & detineatur
vehemens quamuis obscurus delitescens in insidijs.

Festuos accensamus ignes, nelliucos illos in later varie discurren-
tes splendor, varie distributos; qui huiusmodi succis qui resi-
nosus, picis, pinguisque corporibus, lignique bullis carbonibusq.
stirpibus materia plurimum agnoscat.

Militares festiuis quidem socij, nec tamen ludicro, sed serio, ni-
misque multo excitantur; dum perniciem destructionemque ip-
sam pernicius ministrant, & inferunt. Sic fulmina quaeque uer-
sum amulantur, & ac terramotus, quae incendunt, quatunt, ape-
riunt, vorant horreas terribiles facies; Chastata horreas. Prae-
sertim a Physico, a Mathematico Duce, qui figuris, qui materijs
apte uti nouerit, ut in nostra militari Philosophia scripsimus.

Fabrilis artificum. Pyrotechnia vniuersa ministrante Vulcano; qua-
cunque ab arte, aut natura fiunt, praesertim vero metallariorum
lapi colorum, omniumq. artificum, qui formacibus utuntur, qui
ustrinas obsident. Quid si omnes nostris cum cibis incalescimus
stirpium adiumentis, & rigentis bruma repellimus iniurias? Di-
cant Germanorum Hypocausa, dicant praesertim Patrum in Vr-
be Thermis, Thermopolia, ipsiq. qui hodie videntur Thermopota.

Nec tepores praetermisimus, qui ex herbarum cumulatissimaden-
tibus adhuc partibus concipiuntur, & in furentes usque ignes
erudunt. Norunt Agricola, imò non raro eiues, quae ab huiusmodi
fano, ac paleis mala proueniunt, & Chimici, & exiq. non pauci
suis cum medicis, quam benigni fomenta caloris ab vinaceis,
fractibusq. imò ipso fumo, qui ab ingestis, egestisq. sumat stirpibus,
& stirpes coquit, inque guttas cogit coactus in ergastula.

Sed haec ita & ignis, & lucis a qualitate redire videntur ad modos
quantitatis, quod superioribus indicatū esse potuit, & alibi fasius.

Lavante igne vincula conclu-
sa, colligataq. particula di-
uersos, quae nobis aequa ap-
ponantur, aut opportune, in
halitus abeant. Modos pro-
cerebri ratione, & affectio-
nibus quae generationis potius
quam sigillatim vnam co-
gitauerit.

Medicis autem vltis praesertim
aeris corrigendi, & praeser-
uandi a corruptionibus erit,
iuuandi mox, & roborandi
praecipue caput fumis, necnō
uterum, & pulmones haustu-
his Tabaco fumantes apud
Neandrum respice, & sic-
quentiora infumibula.

Deliciarum quoque capsa si
floridis aerem odoribus res-
pergimus soluti in halitus
praeciosos praecipuis aroma-
tibus resinas praesertim.

Particularum in maxime,
equa apertione sedata tamē
dispositio, solutione quada
praesertim ipsius succi, ut
frigida nobis videatur, &
nomina a putredine etiam
habeat, ac pingui constitu-
tione, ignis certe amula.

Solvente quae aguntur ad di-
latationem, & aequale aper-
turam igne, & vapore reclusa
magis, siue ea laxiori pin-
guitudinis suspensa contex-
tu; siue inanisatibus dum
exaruerint abscedente ab
humore remanentibus velu-
ti in spongiosum rarum, ac
diffusile corpus foraminosa:
hac excussis liquoris
vinculis; illa diffusentibus
a composito inuicem parti-
culis; introrumpentibus hū-
tia: Aut quae vi quidē con-
strictis, sed in apertū iturū-
tibus illis consistat. Talia
inquam omnia, quae ad solu-
tionem igneam lucidamque
dum procliuia sunt, ad lu-
cem ipsam promoueri, &
eam alijs inferre queant,
nobis dispellere tenebras;
fulgetras, & coruscas pra-
ferre valeant.

In ardores per concitationem
tabidam, ita prouocet par-
tes, ut imperens eorum de-
structa multitudo destru-
tionem faciat. Habeas inde
praeter deuastationes har,
ad pacis etiam, & conuictus
omnis vltim

Collisiones, excoctiones, suble-
nes, ad patiora simpliciora
que reductiones: Ex par-
tium in ignem aditum in-
gressu.

Calores quoscunque, & quae
inde absumunt, ab ipso
ad modum distributis.

Halituum particularum om-
nium in exolutione licet
ab incompositis, destru-
tisque rebus morarum, con-
clusa, comprimantibus ob-
structionibus in concitatio-
nem usque praefocatio, unde
diuersi caloris modi.

Subtilius. Flam-
mea exolutione
penitiori ex ip-
sis carbonibus,
prunis, stipu-
lis, pinguis-
que, succis igni-
tis excitata; in
Ignariam vn-
de qualitas

Ardens
hinc i-
gnes

Tab.8.

Vfus
Plan-
te eius
pecu-
liari-
b⁹ par-
tibus
nonul-
lis su-
ptis.

Animalcu-
lorū arro-
sione, inde
excoctio-
ne, & di-
ductione,

Discer-
ptis in-
ternis
præci-
puè ner-
uosis
parti-
bus, ad
villos,

Humana
arte mace-
rationis,
excussio-
nis, expli-
cationis.

Nervosis segmentis de-
tractis, seu in Phyluras,
aut prætenues, & quam
latissimas lamellas, vel
potius membranas, acu
[ut vulgari codices, po-
tius lato ferro, ut con-
cludit Guilandinus] di-
scissis: è medio Plantæ
scapo.

Bombycum Serica, præstiosam il-
lud, ac splendidum repertum,
mirabile, musuo, & nature, &
artis, hominum, & vermium
opere.

EX MORO

Erucarū, & huiusmodi plurium
diversa fila nentium è quibus
varios folliculos, minimosque
videmus.

EX DIVER-
SIS, se-
rèque
omni-
bus stir-
pibus.

hinc

Araneorum etiam sylvestrium
quorundam Aranea.

Cannabis
Vrtice
Iunci
Maluæ
Lini
Tribuli
terres.
Mori
FicusSimplici
exempto
nervorū
villo in-
de expli-
cito.Ramulis,
cortice ipso.

Folij

Bulbo

Theophrasto teste
extincta nuperis
arte, villo licet
conspicuo, eoque
prætenus, & co-
pio.

Metl Rec
chi præ-
fertim

Pitæ.

Eriopho-
ro inde
dicto, in
hortis
etiā, sed otio-
se vigē-
te.Replica-
ta in cō-
nexionē,
commu-
necatio-
ne, &
pressionē
ad char-
tam, no-
strosque
libros.

Pannorū fracidis di-
laceratis reliquis in
pultē redactis, inde cra-
ticulis in folia excerptis,
& exsiccatis, qua ex va-
rijs varia, præ in cō-
mixtione etiam admit-
tuntur, ac digeruntur,
seccantur, aut iunguntur;
diversa, aqua poro plu-
rimum in opere habet.

Similiter redactis pā-
norū aliorum frustis.

Reftis inde [ut multi
quidem operis, sed plu-
rimi fructus rem intel-
ligamus] in stratum ap-
positis, latumini coriū,
suo flaminis, & trans-
uersis alijs subtegminis
dicti secundum, ut du-
plex scilicet charta, am-
putatis resegmentibus in
plagulas, folia scilicet,
antiquis consisteret. iū-
gebat ipsa Nili aqua,
vel turbidi liquoris pin-
guendo, aut flos pollinis
in glutinum: constringe-
bat prælum: complana-
bat malleus: sicabat in
solatio, vel ipse humoris
exitus: laugabat Co-
chlea, quominus scabri-
ties, contumacia, lenti-
go, aut tunc officere scri-
ptoribus possent. ita qui-
dē operosa præscis char-
ta, nec scio an satis cō-
moda: quod fungosa
quodammodo, & conti-
nuitatis nervo imbecil-
lior, integrisque rudior
fibris, diversi poro ge-
neris, & nominis, ut in
sequenti.

E Lino,
Canna-
be, aut
alijs,
quæ su-
perius.E Gossi-
pio, aut
Serico.E Papy-
ro, &
Sari, præ-
signi in-
de fami-
lia prio-
ri char-
tificio.

Fila variè pertracta,
& contorta magis,
magisque à simpli-
tate deducta.

Fruis, multiplicatis sci-
licet, & convolutis
in unū diverso nu-
mero, ac ratione fi-
lis.

Retia quibus apertam
quādam texturam
habemus, vel po-
tius textura rudi-
mentum, aut ima-
ginem.

Pani quorū
species a lu-
xus sa-
cunditate
uberrimè
prodeutes,
non facile
multiplo-
nisque pa-
ginis diu-
mæraue-
ris quan-
do plus in
illis orna-
menti, quā
tegumēti,
& plus cer-
tè Phrygi-
quā Lati-
ni habem-
us.

Lintea-
mina
quæcū-
que &
manu-
tilia.
Tēo-
ria.
Vestes
diversæ
gene-
ris, ac
modo-
rum,
pro lo-
ci, tē-
poris,
ac ce-
rebro-
sa ra-
tione.

Nostras

Orientaliū.

Charta
de qua
in sequē-
ti pagi-
na.Præscorum
Patrum.

Nervuli plantarū tenuius, et
suisque producta convolutio
in longum complicati.

Et a vermiculis indumenta pe-
rimus nudi, ac miselli vincuntur in
de tenuitate, nitore filis, aque,
opere, nec tantum æquo animo in-
linemus secundas, sed & interire
huiusmodi bestiolis ad operam
vique solemus incubatum, quæ
vel delicatula toto pedine huius-
modi fouere non dedignantur. ac
cur potius nostra non relinquantur
quæ mentis sunt, & villis, & coar-
ret, & quæcunque puerilis, quæ-
cunque verum sunt, sunt illa puer-
li facimus omnia?

Inde transversa multiplici ad
positionem, interpositionem, &
flexu alternatim designa in
contextum confecti.

Pluribus artificibus hinc materia
non minus amplius, quam variae
necessitate primum magistra inter-
commodo, tandem peritissimo in-
maius peritissimo lusu. Non
fuit in nitidos fiores, in
spicos cincinnos fiores, & quæ
omnes sericum misce, varietates
colore, nitore, figuræ patens
expandisse, itum est ad mensuram
eaque in fila in obsequium dedit,
pannisque interducta sunt, autem
scilicet, & argenteam in fulgorem
interdum & superbo mentis lusu,
pretiosa qui fastidire, ac tene-
ret, ipse in fila mollescent, valde
ficus chalcibus, ipse in vestes pro-
digiose interpositus, pudor qui pa-
rentes, qui artifices, fortius erat.

Contextus confectio, & con-
fessione plurima in contextu
presti, ut plurimi nervi
complicati in nervosum bene filis,
benèque aquam dependant,
& explicentur.

Ut ceteris ostendamus, & fron-
des lituris excolendis, quæ mini-
mè marcescant, Plantas adimas,
a Plantis petimus: in liquorem
conterimus pulvis, in madent
squamas comminuit, quæ te-
nuissima in omne succedant, du-
rescant ævum.

Contextus naturalis partes exem-
ptæ, & in se replicatæ, itæ in
plagulas, nervulorum plurimis
adiunctionibus firmat præscis.

Virum quorū habemus filia ab
ipsa, quæ folijs plurimum caret
Planta; & ut magis, utique,
non minus vulgata, quam antiqua
illa eludat regulas. Quæ tra-
ctus ab ea, quæ fructus experti
dicuntur? Siquidem iure in
filia, servaverit, peremptis
fructus: imò in te parte pona
illa erit. Hec enim præscis
si in aleas demerit, primo ad
perditionem fructus atollit.

Varia quæ amplius, & scilicet
filiis, & altitudine est, &
situm inde Phylarum
more, quibus leani filium
varie sit: tenuitas, duntaxat,
candor, lenu, & mami, &
artificij paritate, huiusque
ligentia.

Antiquis Romani totius Orbis, Aegyptio plurimum emittente, multo ante ipsum crediderim Alexandrum, & aliunde quam a Charta illa Tyri, quibus celebrior potius. Nec enim Homerum, Hesiodumque traxeris, quamvis à Sarpedone, & Sybilla, infusisque desumere noluisset Num libris. Papyri hinc etiam à stirpe nomen, quod omnibus inde Chartis.

Quale hic charta stirpium, munus, quod gratia plenis e Chartarum manibus ne facile nedum in huius charta angulis, sed nec chartis in omnibus explicauerim, ipse de se, vel tacentes loquantur chartae. Plinium laudare laudant reciproca testimonij auctoritate. Illi chartae via humanitas vix constat, & memoria, imò ipsa hominum immortalitas. En Plinij viuum chartis nomen, viua memoria, vim superat saeculorum. Comparatum verumque, & quod non minusculorum tantum ignium, sed & leuisculis digitorum, iniurijs prius destruitur: id infiniti quadam imagine, & spatia transiunt quaeque, & aetatem metas, numerosque transigere potest; supra quam aera, in memoriamque supra quam lux per aethera patet, aut quibus carentium valeant impetus. Charta nimirum humana praesentia, quoque ueterum funditur, necdum commercia, frustrata remanent quaeque nos dirimunt intervalia, & locorum, & temporum; & quasi ex uno multi, multis reddamur chartis, opera simul multa praestare eius multiplicibus promptisque ministerijs valeamus; quae amplissima studij nostri, & per accommodata supellex: quae litterarum basis, proma scientiarum, & condita, artium omnium theca, atque scriptum, exillis; quae mentis nostrae conceptus vniuersos in distillum veluti thesaurum, ac promptuarium excipit, summaque seruat, suggerit, exhibet fide, promptoque, siue conclusos, siue apertos velis obsequio, ad nutum quemlibet habere possit; vel hoc vnum ab herbis, colatum beneficium, quo doctiores quo amphiores, & perennes effecti, & vel cum posteris ipsis loquentes, atque audientes saeculis; non affectu, non studiis omnibus, cultuque, in Plantas perquam diligenti, quod stirpibus quae omnes proueniunt, stirpibus aliquantulum reddant chartae; satis vnum repend possit. Ea dignitas, ea huius admirandi Phytoccharismatis magnitudo est.

Nobis iam omnem ferè per Orbem Christianum praesertim, absque ulla Papyri, aut Aegypti ope amplius, & frequentibus efficitur.

Macroclum, seu Macroclum chartae genus antiquius pedem, aut sesquiped. habens in latitudine à maiori corio nuncupatum Regio quoque titulo donatum.

Augusta prior ex Hierati } optime xiiij. digitorum.

Lilia secunda dignitate. Hieratica iij. praecise à sacris scriptis dicta nomine ab adulatione demisso, vel à potiore Hieratica Papyri stirpe, hac Straboni Papyrus, & dig. xi praestantior utilior.

Fanniana x. quam & Grammaticos, & Charitopolis Fannius ex inferiori elegantior reddidit. Amphitheatrica ix. Aethibiticam à Nomo Aegyptio corrigi Gaillardius. mauius primum ab Alexandrino Amphiteatro Scalliger.

Saitica ix. ex villoribus prope corticem ramensis à Sai Oppido, nō potius à Sari minori, & corticosa quasi de genere Papyro Saiticam deducere velis.

Emporetica vi. segetibus cucullis, involucrique varijs mercium in Emporij praestantior tributa. huc Cucullaria, & Cerulea e nostris successerunt.

Tanotica, Hermolao, vel Tanitica, Gaillardino, Tanotica alijs, cortici propior venalis pondere non bonitate.

Claudia xiv. vel xv. densata triplici corio, & aucta, nec mirum Imperatore Grammatico. Nominatur ab alijs Lybiana, & Thebaica, porro Aegyptia, Memphisica, Nilitica, & Mellonit pagioz, & Melitica chartae varie dicuntur.

Studij dicta, candida amplior quam prima merito fecerimus, Graphici, Pictorijque omnibus exercitijs interueniens. Philosophica apte diceretur. Gallicam Regalem, Imperialem diuersas, scilicet ab amplitudine, soliditate nostri distinguunt. Addita, & Papalis in gratiam Concilio-nistiarum excogitata, quibus iam nulla ratio erat charta, vixit trans omnes mensuras solis ierant trophais.

Epistolis praecisus tributa, cuius plura genera candoris tenuitatis, & amplitudinis ratione, optima apud nos Fulginea, inferior Interamnas, Nucetina, Proiacensis, & aliae Tiburtina otium illud crassum sapienter respondere videtur hac salutaritaci auctoriorum, quae calamus inanibus plurimum praestant in Aulis teritur.

Computis, abacisque, mercimoniisque omnibus destinata plenior, & rudior.

Alba Typographis, librariisque opportuna plenior, Fabrianensis primas tener frequentissima, inde Interamnas à puritate discendens magis, mensura triplex erat, amplior nimirum media, ac parua, sed media in maiorem quoque, & minorem distincta est.

Cerulea ex ipsis caruleis lineis, confecta, villor esse solet, & involucri destinata, sed praestantior, maiorque non raro praestantior, quod quibdam oculis gratior facilius fit.

Feneclaria, quae siciores quidem repellat aeris iniurijs e tabernis pauperum. Cucullaria si placet varia, quae crassiuscula à Rote, alijsque signis notatur.

Bibula interpolationibus foliorum à celeriter in aduersarij scribentibus ad excipienda, sicendaque lituras praestantior oeconomicis adhibita.

Inima rudior, villor à laceris vulgo suaz, quae habet etiam in oeconomicis partes.

Craffior, rudior, varia corporum, tegumentis non inscriptionibus destinata, Cartone, Cartoncino vulgo.

Nitida, quae maior minorque amplitudine, crassitie densitate colore quoque variant. Bisina, quae dicitur toto perfusa est candidior corium etiam soliditate quadam, amulatur est: & tenuissima translucida velaminis modo, quod adamusum lituras utrinque referat admittuntur, & arborum ad quasdam cortices.

Indorum magis litterati Sineses, qui litterarij nos etiam typis saeculis praecesserunt, & frequentia praecellunt, cedunt quidem charta, sed peculiaribus quibusdam eius generibus non carent. Norum de Golsipina quoad materiam. Amplitudine Quadrata est, quae passum aequat. Amplissima, neruosa solida quatuor vinarum: quae huc affertur. Porro in alijs regionibus, ciuitatibusque, vel similes, vel amplitudine, alijsque dotibus magis, minusque diuersas facile quis chartas offendere poterit.

Quae non sibi patris folia e quibus, e rebus non sumere conati sunt, ut quicunque ab humana mente proueniunt, darent litteris, scriptisque, & mitterent, & seruarent. Ab Interamnis arenti primo, & cineribus praestantior Geometrice exaratis, areas, metallasque diuersas tabulas, lateritias, saxatas, lapideas habuere, imò Gemmas. Ab animilibus Elephantino elore, atque omentis Draconum usque, & aliorum intellinis usi sunt: scitale: ex corio, & membranis, quae à Pergamo non prime, antecedentibus saltem hebraicis, sed copiosa magis Italicijs, & Ptolemaicisque regibus influentibus Bibliothecis. Ab herbis tandem nostris à pomis, fungisque rarijs incisis, & libror corticosos, & digniores, quae à cedro schedas, tabellas: [vix inferius] sumptere addita, & Cera necnon Maltha, Gypsosque delectilibus quibusdam. Folia multo aptius, quae & nomen dedere perpetuum, lineamina nonnulli vixit iuncta minus, scabraque magis. Ventum tandem est ad Papyri feliores candido, neruosoque viscerum alliciente contextu: inde multi iugo, quo supra labore purior, secundiorque dedulta calamo coniux, conquisita, & Principibus & Plebi charta: & vulgatis, & areanis: & litteris, & mercibus diuersis, ut videt nominibus, & apparatu. Dignissimis ea quidem si recolis portenta calamis. Quae Homeros nobis, & Virgatos, quae Platonem, Aristotelem, Theophrastum, Cicerones, Virgilias, Ouidios, Plinianos Theophrastos, Hebraeos, Graecos, Romanos explicat, & pandit: Romanam rem omnem tanta moles undequaque representat.

Candidior nobis, & fortior, commodiusque paratur Charta, propagatur Germanicis typis scriptio. Quinimo ligneis Sinesibus vetustissimis pleno stirpium iure: iam & facili librorum copia, nec amplius curata, sed & multa & facili quavis studiorum supellex: perennat mens perpetuum: exstinguitur obliuio, obliuatur omni ex parte, litterarum fecunditate immortalis. Tantum sobolis a charta, calami quoque coniugio: tantum in plantis est potestas. Subministraverunt haec pariter fumosum, resinosum, oleum, laticem, qui ipsius etiam administris ignis, furentes euincere possit iniurias. Dummodo velutatum otia altum nobis non iniecerint soporem non excesserint rationes e mentibus, amouerint ab oculis paginas, à digitis calamos.

Loquitur certe stirpigena hac candida proles virantis matris, & sine ulla vocis molestia, imò ita tacet, ut simul audiat ab ipsis etiam absensibus, nec quicquam interpellat inuitum. Vices humanas subdit & superat, & semper, & ubique, imò, & Regias, & Philosophicas. Animos pascit: mentes reficit: peragit negotia Regnorum, Ciuitatum, domorum: iussa fert & sententias, & oracula: ferit, excitat, agitat, & virtutes, & vices. Ab ea testimonij fides, & memoria obliuio quicunque sunt hominum. Quia inuentum, praecceptum, testatum vnumque, quod in ea deest, ab ea seruatum, redditum non sit? Quid absque Charta, aut Princeps, aut Cuius, aut negotia, siue ea belli, siue pacis? quid ipsa moderatio? Viden ut calamo instructa manus, mentis per chartam ministra, multo quam imago quavis atteritur, quam lingua ipsa, & potior, & promptior, & res, & sermones exprimat, imprimatque: cogitationes, concludat, & referat: temporum quicquid profernat sentientes impetus: laui aut pluma, aut tubulo, vniuersum, aeternumque spectat? & mirari potes vnam in tumultu fuisse Charta sub Tiberio deficientem, & à Senatu diffundendi arbitros fuisse praesidentes.

Quis inquam non debere, aut possit, aut velit, & plurimum quidem plantis per Chartam scientias, arteque omnes ministrantibus, nostrae rationis vsum longe, lateque diffundentibus? Quis eas non amet? non hac amplexissima colat studia? si inde praeter propriam Herbariam, & libros quocunque habemus, & litteras; si virtutum, disciplinarumque omnium temina? nisi ingratus prorsus, & qui huiusmodi indignus spernat, nec agnoscat gratias.

*lungendarum par-
tium ratione.*

In co-
tum cu-
mulata
colatio-
ne.

Serata Anaclynteria, quæ præter paleam ac senum; à sparto, & Alga, ipsa exhibet, quam inde lanam appellant Veneram. Fulvini succedant eadem materia, necnon Typhina lanugine Gossipij, pappo, ipsiq. frondibus. Eodem conferenda & lana Aethiopicarum arborum, quæ villo ipso à Natura demisso exhibetur. Arboris quoque Gossipij, & plurium ex apocyni floccigera familia villus.

In con-
stritum.

Falsiculi, scopæ ad verrendum, ac flagella, quibus tantum nascitur Tamarix Plinio.

Panicula verò, siue ex Melica dicta, siue Arundinibus, necnon è graminis pluribus, Erica quoque virgula, ita præsto sunt ad opus, ut vix adiunctione villa opus sit. Nec enim superius Arundinis coma notatur Plinio, quæ pro pluma strata caponatum explet, durior contra, intericitur, navium commissuris in ferrum.

Pinnati pariter exhibentur flocci ad caputum leuitatem, & volitantium æmulo spiritus.

Vimina ad vincendum, inde ad vitium netus, ex Amerina præsertim Salice, nolrate Genista, & Iunco qui maxime iungit. Salici certe tertium in altitudine ruris locum attribuit Caro ex ea, enista, Populo, Vimo, Sanguineo, Betula, Corylo, Vite quoque parata vincula.

Spongia, & eius loco Læu Muscus Hebræorum ad aspersiones, ut alibi ostendimus.

Muscosa inde, & corticosa plura. Suber primas tenet corticis arbor, in quo scilicet fructus, plurimum nobis siue leuitatis officij inferuens. is præcrassus, ac renascens Plinio teste nostri gratia, iterum atque iterum sese conuellit, deglubique se permittit, quasi sponte offerat spolia: piscantium tragulis, eorum obrutamentis, hyberno laminarum calcatu ad vsum, ut ille ait: nostris tamen diebus mulierum pedibus grandiora ligna submissa sunt, altius ut Venus immeret.

Rupea & hic adscribenda materies ex arboribus corticibusque, præsertim ea quæ ad Nucipalmæ Indicæ fructum, de qua superius.

Diplaci aspersiora capita ad pannorum villos subexcitandos.

In toto
ferè cor-
poris co-
agmen-
to.

Fecit hic compen-
dia nostris artibus
Natura, præsertim
verò ad scribendu
inuitans. iners ille
sit, vel torpeat po-
tius, qui hæc, & quæ
huiusmodi plura,
nobis parit, ac par-
turit, & monte, &
calamo attingere
reuerit.

Et Elychnia hic quoque absque quod nectere debeamus confecta, præpara-
ta possunt è Sambuci medulla, exueca, bibula, langosa, candida, produ-
cta, quæ flammam aduque inuitent.

Et alie iidem partien-
la, quæ in usus vo-
niant.

Sine in stipulas festucas,
tentasq. siue in villas,
floccosque, aut ramules,
virgulasq. disposita of-
ferantur.

Et quæ nervosa in li-
gulas,

Aut nervulorum fora-
minosa, apertoque con-
testu, in spongiis

Sine spongiosa produ-
ctione in funiculos, ob-
neciant.

Vel excavata capaci-
tate ventricosa ad ex-
cipiendum.

Vel producta cavitare,
& nodis obturata, aut
in cucullis aliquantulum
concrepta, aut apte
excavanda, ducentis, &
preparante nobis in fi-
guras natura.

In cortices quoque ob-
sequiosos, volubiles, pli-
catiles.

Aut in viuas compri-
mente pagellas ad ho-
stra mentis literas ex-
cipiendas, ut non se so-
lum charta nobis cum
Papyro, & lino mate-
riem didisse, sed etiam
chartam ipsam osten-
deret, & in nitorem
esset nullo rã dente
lenigaret, ad scriptio-
nem vndeque inui-
tando.

Vestes, seu tegmina di-
ficiendo.

Bacat usque ternando,
& preparando, quasi
præmiorum signa.

In præptu & sim-
plici ferè abscis-
sione ad vsum pa-
tione collectis,
Natura ipsa ita
nostrum ad opus
elaborata pro-
mente; ut vix
quidquam supra
ipsius ministeriū
addendum sit

Sumendam ferè sin-
gillatim figura mo-
do.

In exte-
rioribus
terminis
potius.

Lagenaria Cucurbita. Antiquum quod nobis nascitur vasis genus. inde
Plinio in balinearum vsum vicecorum vice, & iam pridem etiam eorum
ad vna condenda. ficcantur eidem condendis hortensium seminibus
rusticæ supellestij. struere saltem concipiunt.

Nucipalma, quæ Oenophoros dat lignosus, eoque perpulchro fructus corti-
ce. Indicorum fructuum cœceptacula, quibus Balsamæ etiam excipiunt.

Arundo, tubulos, calamos, vascula ex articulis vtrinque nodo conclusis,
quam multa thecæ cuculli? Maizij folia, quæ spicam complecti solent
non raro Copalli, Caragna, & huiusmodi receptant ac seruant. Arun-
dinea supellex Plinio principem inter Aquatica Arundinem fecit. Bel-
li, pacisque experimentis necessaria, atque etiam delicijs gratam re-
gulas, cameras, sagittas, calamos, plura ex ea in pompam producit.
Porro quod de singulis Germaniæ arboribus cauatis, quod nauiculas
prædonibus exhibeat, ut aliq. triginta ad vsque homines deferant,
id amplius mirabilisque internodijs indicæ Arundinis celebratum,
quæ singule nauigij præstent vicem ab ipsa natura ad opus cauata. Ti-
bias, ac fistulas illas canoras, morosas, præciosas multo deinceps, sed
multo potius adnotaueris, siue è Syringia, siue ex Auletico.

Corticum libri ex Betula præcipue Tilia, Phylira, Thyra, Citro, membrana
Iauæ papyrifera inde dicta arboris panni, subpunicisq. illi, & Tidore li-
beri, plicatili substantia nucifera Palmæ Indicæ. nobiliores ex Fago.
Religiosum huius corticem in quodam vsu sacrorum, ait Plinius, Tiliæ
quoque, betis, & Picæ in magno vsu, scripturis in recentibus ab ex-
ploratoribus ad Duces incisus à succo litteris, vasis quoque & coribus
ad vsus agrestes & ruriorum.

Folia iam vnde folia dicta nostrorum librorum, in quibus & à Sibylla &
antiquissime scriptum. In Maluarum ait Cuiandinus, quod in Palma-
rum libentius legitem: incommodum illud, hoc frequens. & præter an-
guistiores lamellas vulgaris Palmæ, ampla Musa Palmæ Guayabara,
Tal, Santor, Copey Brasilis, latifolia. Amplissima, quæ deferendum te-
stis ministrat viatoribus, & illa quæ singula abolit vice cubile tegere
possunt pulcherrimæ arboris à Platani nomine (latiora certe) Ameri-
canis dicta. Crassiora certe Merl, & Tunc. litoras Indis excepere.
Angustissima Oleæ, & Antiquis idem præstitit. At Malux ut v. a Cinna,
verius habeant, & à Pythagora laudes (quæ forsitan viribus, vnde,
omnimorbis quibusdam, vel à cibo vti, & enodus) libhirsuta, & in tra-
cidam lacernam crispata folia sunt, ni forsitan e congenere Gossipio ac-
ceperis. habes Pelagicam chartam, Fuco Gyganteo imperati Algam il-
lam latam nervosam, corticem qua Oceanicis, ut Emporetis Saeca-
ri conouoluunt, nescio an & calamo percurrant. Sunt quæ à Pa-
pyro apud Recchum nomen habent, ut Tepcamati, forsitan a chartæ si-
militudine, aut vsu quopiam.

Accense & folia, quæ & homines, vel humani saltem corporis partes con-
tegebant, nescio an aureo, antiquioribus certe leculis.

—Iam & pluribus seminibus monilia nobis comparat natura Aurea pilula
coccineum illud, nitidumque legumen, & corticosi, ac nitidi, lereq.
ossei globuli, Coco dicti, quam pulchra si transiamur ornamenta exhi-
bent, quam latis coloribus?

Arbores, sylvarumque summum munus ho-
mini datum (ut ex Plinio stricim arri-
pias) ipsi notatur. Hinc primum alimen-
tum, harum fronde mollior specus, libro
vestis, ex ijs recreant membra, olei li-
quor, viresque potus vini; tot annui sa-
pores: mensque etiam secundæ. Nulle
vires earum sine quis vita degi non possit.
Arbore sulcamus maria, terrasque ad-
mouemus: arbore exalificamus cœda:
ex arbore & simulacra Numinum tuere.
Quid igitur mirum si arboris ramis: si
floribus, frondibusque & ornamenta su-
mantur, quæ honorem, quæ latitiam, quæ
præmium nobis dicant.

Tab. 9.

Inferio-
ribus
nimirū
radici-
bus.

Interfluis non solum liquoribus terra assempatur ariditas; sed & intermixtis radicibus, atque radiculis quasi ligamentis labiles in compositum colligantur partes, ne in hiatu fatiscant, conueniuntur in unum. viuis terra palis. viuis fulcitur trabibus. apprimē Dantes ita arbores dixit; nec abluſis acernis, itidem trabibus præceptor Virgilius. Quid vero possint gleboſi cespites resistendis ictibus, qui muniunt, qui defendunt, probè milites sciunt. Quæ autem exiccatio viginosa Hydropis in terra ab ebibentibus radicibus, Agricola.

Imme-
diatè
quidem
apposi-
to, par-
tibusSuperio-
ribus.Perpetuis,
seu peren-
nibus mem-
bris.

Protenſis scilicet in condensum ramis, sempiterna, vel alterna fronde, te-
gumentum non parum habemus. Habent bruta: terra habet. Huic ve-
ſtis plenissimo viridario: varia radiorum dispensatio, varia stillicidij
vel morosi ratio. & illis & nobis umbra gratior quam præstant, ipſam
temperies, fontiumq; vindicata, importunis ab aſtibus refrigeria.

Parietum inde, vel à syluis plenioribus; vel non tantum mortuis; sed vi-
uis etiam, & armatis sepibus, quibus repellantur iniurijs quicumque,
sive ratione careant, sive ea abutantur; quinimmo altiores illæ, vel etiam
ipſis colluſantur ventis, eorumq; frangunt vires, diſciunt agmina, in
auras tandem molliunt amicas. Porro pacem & regionibus faciunt
ſtatutis, ſeruatis non ſaxeis, sed viuientibus in teſtimonium terminis,
quod & in agris ſepiuſcule, & agellis præſtuerint.

Pergamus in Aedistipium. extollimur brachijs quasi ſcalis, ne aqua, ne
dentes deſtruant, obruant. Cunas priores hominum, miſellique, vel bea-
tiores potius ſuſpendunt: nidos auicula ab humere, ab inſidijs anha-
bitantes longius. Fuere qui turtitis arboribus ſigna in conuictum, No-
lasque proſerrent in altum.

Fructuū à
ſortu abſo-
luto diſpen-
ſatione.

Nobis ſcilicet pariunt, colligendosq; porrigunt nobis fructus, quos abſque
iniuria planta vlla uſurpare licet.

Cor-
pore
agens
ipſo.

Ve Calampac [præſtantisſ. ſcili-
cet Agallochum] & radix Pau-
zarghent Mauritani quæ non
alio igniculo in ſuſtinenta, sed
proprio inhalitus ſpiritu ſoluere
ſolentia replent odore particu-
larum effluuio. Arabiz felicitas
multiplici huiusmodi perfunditur
ſpiciu, quæ vel ſupra annuos
proventus exſpirat, vno vt ad-
leret in die Popocæ ſua Nero ille
qui laudatorem Cardanum ſor-
tutus eſt, compilauiſe cœremat.

In circumſuſum
rêrem

Salubrem ipſum red-
dendo, noxamq;
eius, & præſtan-
tem corrigendo, vt

—Odoribus reſper-
gendo bene fuſis,
ſive etiam minus
gratis, indeq; ſec-
toribus.

Corrumpendo, vi-
tando, vt

Olea.
Vitis.
Roſmarinus.
Laurus.
Aurantiorum omne genus.
Elegno florenter Paradifcam
vocat.
Azadarach, itidem, & No-
burniſora, inde Triſti diſta.
Alapathus rotata, Irinis ad
inensurabilem vſque ſua-
uitatem Plinio. Imbribus
Roſa illa odorifolia vna.
Neglenſis Belgæ vocant.

Cicuta.
Cannabis.
Buxus.
Oryza.
Frumentacea plura.
Pinus, Iuniperus, Acer, Fra-
xinus, cuius umbræ venenatis
ſerpentibus inimicam dicunt.
Taxus ad mortem vſque, vt
ſcribunt, Sorbus, Buxus, Nux,
Iuglans, vt vulgo quoque no-
tum. Cupreſſus denhor.

Magis, minusq; ſo-
nando, iuuando-
que, vt

In adſtantia corpo-
ra umbra, ſcilicet

Nocendo, perturban-
doque, vt

Hæc in domo, aut villa ſata arbore Aquifolij veneficia propulſantur, Plinio
ramis fulgura, & ſaſcinationes, Ruſſicis apud Matthiolum. Hæc Scylla in
veſtibulo viuis [cuius præſentia omnes plantas iuuari ac tueri ſcripta]
arcere maleſcia dicitur, quod albo Chamaleoni Carlina diſta, etiã dum
floret exiccato tribuitur, eadem Phu in plantata, domeſtica concordiam
facere, Aphodellus ante portas Villarum ſatus contra Veneficiorum no-
xam antiquis. Ramis terij ramus valuis ac ſenſtris impoſitus: Be-
tonica à piaculis omnibus domum in qua ſita ſit immunem reddere.
Alius porro Ficus & Laurus fulminibus obſiſſe. Huiusmodi ſorte ſpi-
rationibus Palma mas ſeminã cum obices altitudine ſua tranſcenderit
reſpicit, atq; ſœcundat, quod tamen multò facilius receperis. nec Pul-
bum aut Ficum vel pœuaribus ſuaſus contra fulmina quaritaueris.

Diffuſione, ac
euaporatione
ſolita partiū.Emissione oc-
cultæ partiū,
inſoliti, rara,
ac mirabili
efficacia.Eminus miſ-
ſis particu-
lis.

Quæ deſcendunt ſimul, & præſent ſue forma, ſua odoratis ſpiritibus, & Natura vel artis miniſterio exhibita plu-
res erunt in hoc genere. Mouebit ſorum gratia non naves tantum, & oculos, ſed & mentem ipſam. Ea vel
hyemali, vt adnotauimus tempore Ver tibi pleniffimum in Bulborum familia, & Anemonum effundet ſi à
Colchicis, Crecisq; inceperis. Omnimeſtres plures, kalendas ornare poterunt, concurrente Roſa, plurimam anni
partem Geſſimina floribus copioſè promiſſis. Omni tempore fruſtibus Aurantia. Florum & fruſtum mira in
multiſeris vbertas. Succoſo inordinata in dies effuſione Ephemerorum, Hemerocallium, aliorumque. Context-
us in Conuoluulis quaſi appenſis aulicis, anreis in Aerinela floribus, pomis in Baſaminis, carneis veluti
gemmulis in Lazura, lacteis calathis in Smilace, triquetris marſupijs in cordato Piſo. Pyramidalis in Cu-
preſſo viror, comatus in Pino, crucibus eleganter decuſſatus, diſtributus in Abiete, in ſaſtigiatam denſitatem
lepidè protractus in Beluodere inde vulgo diſta. humiſparſus in Nummularia capillatus in Cuſcuta, ſqua-
moſus in holoſerici nitorem in tapetis inſtar in Lycopodio. Quid porro multiſpora & proliſera? Quid ſpica,
umbelle, racemi, corymbi? Aſter Sol ille inter Plantas? Quid caſſis Iridis niter, & colorum in Amaran-
tho illo Pſittacorum amula concertatio, ſrons in tam multis ſempiterna, & Elychriſi aurum marcoris ne-
ſcium? nonne omnia excitare, recteare nos valent?

Agminatim inde ſi inuſſerint, quæ in conſpiratione illa, quæ elegans quoquoſum effunditur ſpecies? Vilior ſe-
ges, & ſimplicior, & frequentior pulchritudinem habet multa vitæ equalitate: Linū & quæ calcantur grami-
na replicata denſitate. Minutus in Vineis obſcurior aſpectus, Ruſtilus in Laureto, incanus in Syracetis noſtris,
quam iucunde ſeſe obijciunt? placet vel ad cinerem dilutus in Tyburtinis, & Interamnatibus oliuetis, ſua in-
ter Fabeta per lymphas ſcapis, thalamiſq; ſubeuntes conuiuari, deliciari ſolebant Aegyptij, grauiſſimis & um-
bris & viroribus inuitati ac retenti. Cymbula inter Roſſifloras Nymphetas, adoleſcentes nos quandoque in neſtro
ſuburbano Ceſia villa lacu non parum oblectati ſumus. Placent herboſa, placent virentia quæcumque.

Quæ collectioni natura eſt, ea
replicatis firmatur in vnum
nexibus, cōprehendit ea cor-
pora, vincit, roborat, vnit.

Interiecta quæ plurifariam
iuuat, quæ impediendo mo-
dum faciunt, & locum, aut
in diuerſa adiutoria pro-
tenduntur, ſuſceperunt, &
circumduci diſponuntur.
Primas habet Platanus, Lo-
tus, Ficusq; illa multæ per-
ſe iratur Plinius vmbra tan-
tum gratia Platanū ex alle-
no per maria petitam orbe,
vinoq; nutritam inſuſo: ce-
lebrata in Athenienſi Aca-
demia, magis in Lycia ad
gelidum fontē Lucinij Mu-
ſici Conſilio intra eā
& theros præbent cū xlix.

Domus. Veliterra inde Calj
Princ. conuſa capaci eri-
clino. monumentis nobilio-
Cretica, ſemper vitæ Gor-
rynica, quæ Ioui adeo pla-
cuit, vt ſub ea thalamū ſibi
ad Europā comprimendam
elegerit. Lotus autē domi-
bus expetit Plinio ramo-
rū petulantia breui caudice
latiſſe, expatiantū vmbra, &
in vicinas domos ſapē tran-
ſilientium, nulli opacitatem
breuiorē quæ nec Solem au-
ferat hyeme decidētibus fo-
lijs: nulli corricē ſuendio-
rem eſſe quondæ blandius
oculos excepiaſſet, ſolgi-
res, validioresq; ramos aut
plures, vt dixiſſe toridæ ar-
bores liceat. Denique Ficus
illa ſe ſemper ſerens demis-
ſis ad terra ramis in multi-
plicem propaginē, opere, vt
ait Linus topiario, decora
ſubter intviti ſpecie procul
ſornicato ambitu cōtextum
exhibet concludentis cir-
cumſpectis nemuſculi. In-
ſuria illa fuerit quæ deſtri-
muntur arbores ne altiores
nobis diſſiles videantur in
fruſtibus porrigēdis vt pul-
crū Chamæplatanos alioſq;
in hoc genere pumilio-
nibus habere.

*Poma, Noces, Bacæ, Acini, &
quæ legenda offeruntur le-
gumina. In nos mittit Oxifa-
perts protinus exhibet mar-
ſupijs Baſamina vix tactu
prouocant, etacular ſim-
patiens illa: ventis diſtri-
buenda credant, quæ pap-
pum in pennas habent.

Particulæ à plātis excreta, &
in halitus ſuæ, quæ æri in-
termixta vel diſſiciant, ac
diffundant, vel torpidum ac
cralluſculum reddant: &
ſue odorum, ſue ſcitum,
& graue. Longius autem,
latiusq; effuſi, vel à gra-
uiores diſcimus, ſiquidem
Dracunculi cucullas, &
Phalli canoſa illa excretio,
quæ longiſſimè ſentit, &
mufcas prouocant, & con-
uocant; Tuliparum & Roſæ
ſpiritus, quæ ſuis ſuaſis
Scarabeos, quid ſi Vea ip-
ſa quæ ſuis parum odore à
nobis ſentiat, Apes, Ve-
ſpas, & huiusmodi Volucel-
las à longe ad ſe trahit?

*Particulæ, quæ ſolaribus ra-
dijs pertrāſeuntibus miſceā-
tur, eoſq; ita qualitatibus
infectos reddat, imbutosq;
vt ad corpora cum illis ſi-
mul ſeriat, & impingantur.

Ignorēs hic facile, & occultū
proſus dicas, an mirantur
particulæ à plantis, & om-
& quomodo; pariet an
aliquid ita fit, vel fiat.

Facies, ſpecieſq; mirum, &
quæ ex coloribus, figuris,
odoribus quæ in nos mittun-
tur, vel in ſingulis ſtepiam
familijs, & conſitis ſeu cō-
plantatis. Nec humus ipſa,
noſtrique, aut Natura pa-
rietet, & quæ rigus peruer-
runt, aliud præter ſurda-
mentra, aut diſſinuationes
quidquam apponunt. Pro-
ſpectus decet, omniſq; hila-
ritas multitudine ſtepi-
um ex vegetantis motus
opere, vnde quæq; conſurgit.

Aſpectu pag. ſeq.

Permax naturæ vis, lubrica,
vicissitudo rerum. imponunt nu-
per hortos rudibus iacentis
antiquæ Maestatis; presertim ab
arte natæ. & deinde succumbit
herbæ, quæ superbiebat in vallibus.
herbæque porrigitur victici, quid
herbæ in eam porrigitur autu-
mo, si & hanc a natura habet?
ergo, ut scilicet ait, vnde quæque
in natura ite ministeria quæve
illi sunt, præter quæ nihil ha-
bet, restituit omnia.

Regionum ora, quæ specie, ac amœnitate splendent, ridentq.
nemorum obscuriuscula, conclusaque facies, aperta renti-
densque pratorum, ornatq. tractus terreni corticis, quales
in Belgica felicitate plures, in Neapolitano, Florentino,
nostraq. Umbria agris præcipuè. Sed nulla ferè regio sua
pulchritudine caret, quæ pluribus si non omnibus placere
possit, præsertim incolis multiplici nexu adalligatis. Pec-
liares verò, & Tempe amule partes, Naturæq. hortii, siue
montes, siue valles sumas, & nemora, siue ad fontes, ri-
uosque declivia, & ad mare, littora; plura inuenies, quæ
siue Studiosum; siue Amusum reficere valeant. Scis lau-
datum Tybur, & angulum illum Horatio præter omnes ri-
dentem. Scis doctas ad Tusculum amœnitates, Romanasq.
supra aliâs Baianas, quæ à Marone condito, redituus
Arcades per lepidas Sannazarij Veneres obtinuerunt. At
quæ tum multo honore plantarum, cultuque pereleganti tum
fluuiorum, montium, ipsiusque tota facie soli, Urbibus,
Oppidis, villulis, ædificijs simul distributa, præsigni Na-
turæ, spectabiliq. artis spectaculo diffulget: Umbria vallis
illa est, quæ à Perusio per Asisium, Fulginiūq. deducta
Spoleio concluditur, cui medijs partibus ad Propertianam
vetustam Meuaniam nostris ita Psychogogijs imminemus;
ut pericundis totam luminibus, æstimare liceat.

Ipsius-
met Na-
turæ o-
pere
dunta-
xat.

Cōstitis, varie-
que distributis
diuersis stirpi-
bus, agmine, se-
rie, ordine, va-
rio, sexcuncia-
li &c. Varieg.
locatis, ut ipsa
cōpositio, & di-
stributio, viror
multi-variis di-
uersimodè fu-
sus, florumq.
gēnulis, omni-
farijs colori-
bus, ac figuris
interstinctus,
odoratis auris
respersus bila-
ritatē, sanita-
tēq. faciat, ve
sanus exterior,
interius corda-
tos viros, & stu-
dio, & contem-
platione, & spe-
cie oblectet.

Plantæ inter-
mixtæ diui-
sæ.
In areolis, lo-
cellis, angu-
lis, vasculis
locatæ.
Parietibus ap-
positæ.
In parietes ex-
citæ, & cō-
densos qui-
dem Cupres-
si, ac Iuni-
peri.
Incuruos in-
Fornices cō-
cameratæ.
In Sepes con-
nexæ.
Opere Topia-
rio, vario-
que in figu-
ras hominū,
navium, ani-
malium con-
textæ, vel
morosa Cu-
presso, tri-
stiq. Iunipe-
ro in obse-
quiū ductis,
hinc mixtio-
ne quadam
architecturæ
cum agricul-
tura, in vi-
uentia, ac
virentia ædi-
ficia.

Ipsam ad humum ia-
centes.

Fornicibus
in areas ex-
tollentibus
parietibus.
Pisiles hor-
ti.

A solo
elevantur.

Erecta nona
hortuli pa-
rietarij spe-
cies, quam
ipsi addidi-
mus. Ad-
mœnianiq.
huiusmodi
specimē de-
dimus no-
uo ex mu-
ro accubē-
tibus horti
spectaculo.

Testacis, ligneis vastis,
areolisque.

Adonidis hortulos di-
cunt leuisculos, indeq.
Adonium Abrotanum
fenestrale scilicet, bre-
uiculus leuisculus in
proverbiū vsq; Veneri
non fructus dicunt.
Rus in fenestra habes
apud ludem Martialem.
exuccos si-
tientesque crediderim
qui Tantalū dicuntur.
exterum non testulas
iū sed quæ prægantes
dolia imitata arbores
vsque enutrire possint;
quæ fructibus etiā onu-
sta in speciem ac luxū
porticus & ambulaera
exornant; insuper Deli-
ciarchæ [scilicet] ha-
bent, ut nemuscula
hinc inde constituere,
& deducere possint.

Sylux.

Luci.

Viridaria.

Horti.

Vineæ.

Vlmium.

Pomaria.

Oliueta.

Segetes.

Arundineta.

Glasteta.

Lineta.

Cannab.

Card.

Diuersarum
stirpium hu-
iusmodi plā-
taria, aut sin-
gillatim cul-
tus, & no-
strarum ex-
ceptiones,
exoticarūq.
traductio-
nes, & ho-
spitia.

Terræ naturæ ornatu omnia, qui vultum
est; varietate, coloribus, pictura, hominū
mitæ reficit ab oculis, montes, interdu-
bus nimirū omni-generis stirpibus, variis
dispositione, ac situ Naturæ ita suas habet
uitas, delicatq. representat, ut æger
plurimum pingentibus, calambus, non
faciliat, dum omnem lapidem moueat, ut
vel imagine pigris illata cubitalis, illi
liceat, quæ efficit, quoque specie, plu-
rimū iuuare queant.

Similior sibi nec pulchra minusque Ciminis
Etruria Dodonæ in Chaonia, Arctura in
Gallia, sed amplissima Germanica Hercu-
litis dierum eo intacta rursus robora pre-
rate congenita stundit, quæ & collis rigi-
tollat spiritu ipsiusmet herbosū ite car-
velut & speculo mensurā plantularū speciei
Coralia inter & Villos & Squamulas de-
tuberata Alcione, Algas Phycas, omnes re-
presentat. Pelagica nimirum natura hinc
quaquā virentibus speciebus ceteri indit.

Quæ vegetant & Parentem personant, im-
las ut facies hinc inde suis cōstituit facies
colentū non tantū agros, sed montes, op-
nita, cupiditates, mores, sed multa pueri-
diorum celestium receptationes, inde po-
iectiones umbrarum, discurrentes Læp-
gentiles vitales illos Thaleses hinc,
qui insuli in lac iulcula chlam ipsū in-
tent, nutrit, augeant. Aegyptij Nilū per
aliois indigent nullis. Salubres tamen
ri vel in rigidis regionibus hinc, inueniunt
aquis. Amalphitani marinis sacris, in-
lientibus & saxi fontibus, hinc gaudet
Mare propendentibus supercollis, laues
ficcorem naturam ad plenitudinem delin-
instimulant, vberem, & præstem fru-
ctum. Porulenta ea aura ac soli rursus
quæ affunditur, mira ad Panopæi Cetera
oras pulchritudo. Syluosi ac in alijs cum
elegans per Græcia Acquetæ, & videret
contingerit aspectus.

Periunda species, ac dispositio,
Olor fufus, ac viror, quibus animi exal-
rantur.

Flyx hinc antiquis delicia.

Pisiles quoque vineas Tiburtini habent, eand
Romanorum ædificiorum amplissimam illud
ciuitatibus distinctam, Adriani scilicet illa
vastissimo iam rudere Agrius ceteri, po-
riter arcuæ & Mæcenatis extruditiones. Ut
vineales ita fornices, nec paucis monti
illi nepotes fortiaur.

Quæ maximi in Vrbe Circi olim magnificen-
in hortentem, hodie efficit vberem: & pa-
ducta cōstiporum Partum ad olitores ho-
mum hinc inde conseribillantes lignosus
iura. profusa circui Sabocia: Brigit
Obeliscos vice, replet non densis humis
Romanus ille Populus, sed vrens Populus
eaq. & frequens & alta: ora hinc inde quæ
magnis olim Senatorum capibus cōpita
erant, iam non alij, quam bene rursus
glomeratisq. bracteis occupant. Iste
per totum varia bractea circum. Immo
exetis & Palatij rudibus superis mini-
elata comis feruleta, in miderandam pro-
fio amœnitatem: antiquæ Maestatis sep-
creta nec in Vrbe rara, non hodie specta-
la, sed sapores in celestibus & Circi, et
multis Syrorum olibus; ut Campani
liatis dapibus minus inuidentem sit.

Hortorum certe amœnitates inter præcipu-
Romanorum Imperatores hinc ipsam de
Diocletianū Bocentis tunc Notarcha ma-
gnitudinē vultuæ præstat.

Scilicet mira oblectationis ergo ipsius
biculis additi sunt hortuli, & aduerti,
qui transferri possint, ipsi ab humi
sumptu parietis; ut videret plantæ, vel in
to Phyllo Locomotum [scilicet] obti-
nuerint.

Hortorum amplitudo maiestatem ipsam
xerit, plenus sibi exigit idos, iam si ad
aspectum hic provocauerit, idem & hinc
nisi, aut Hesperidū, aut Thetidis illi
meritis Alcinoi non habet, Iulianus, Iu-
lustianos, Mæcenatis Omni Læti & ni-
gillitri hortorum si vides in eas, videret
Florentiam, pete & quæ Principes, Ma-
tumq. sedibus gaudent ciuitates, in
diderit Italicos nostros, vel tota in-
tate superari. Neapolitani viridaria
nos ornare solent, id præstante Natura
inibi vniuersus fere apte amœnitatem
viridarium. prope Tyburni hinc
gones sunt ad prodigium vsque. in Viri-
met si receperis Pontificios ad Quiræ,
& Vaticanum, Mediceos ad Vaticanum,
fios ad Palatium, ad Viminale, Perma-
Borghesianos ad Pontij suburbanos, hinc
ad Cælium, & eruditiores Bartholomæ
Pincium, & Quirinali omni ex parte
mirari poteris, nec satis. Scripsit ad
iam olim de Cælij nostris ac videret
tiquioribus, immo antiquioribus hinc
simis a nostris Auctulis Cardinalibus
ditionem, ac delicias compendit, hinc

Tab. 10.
Iasi flores, fru-
tusque legere
volueris; Ne tu
pericundū, peru-
lemque intelle-
ctui pabulum, co-
nam animo, la-
ribus perennem
fructum tibi con-
tilues.

Hie-
rogly-
phi-
cū.

[Simplici
signi ex-
pressionē
& prae-
sentatio-
ne, inde

Sym-
bolū.

Monitu
etiā pag.
seqq.

Flores immaculati candoris, & omnium instar Albi Lilij [antiquis Iunonis lae] quod etiam antonomastice floris sibi nomen adscuit, & inde dicta Florentia semper florens, suis ostendit insignibus, quamvis mutato colore, salsinaque iam olim praeferebat Regia; Puritatis incontaminatae decorem. Pudicitiam, virginem pulchritudinem, Regia clemem- trare satagas, nec frustra spectaueris.

Succedant Rosaria, quae spinas inter flores habent in gratiam & Veneris vsque sanguine Priscis; quae nobis vberiores multiplices & vulnere fructus, & circumdatas asperioribus laticibus, eligenda quae sint ostendant, & odore magis dum ap- positis Allijs, Capisque absonis pollent spiritu somendas ab inimicis vires dicant; Quae ephemero decore fragilitatem referant humanam. Aenimne postmodum ventoso, flaccidoque Crenio, labili Scolymi, & huiusmodi flosculis mor- borum impetus, viresque labiles corporum. Amaranthinis contra, vel potius Helichrysi omnis marcoris nescijs, perseue- rantiam in sanitate imperturbata, & bonorum vigore. Iuuentute omnes, ac spem, & hilarem pulchritudinem, & si ci- sta colligantur, aut fasciculo ver ipsum multiflorum, & decorum commonstrare poterunt affluentiam. Porro non mor- bosos tantum, sed & qui funesti habeantur flores interuenire, ut Fabae atram litteris, & Smilacis obscuris vaporibus non ab re erit; si obiecerint animo commissa semper huius vitae moribus gaudia, honoresque periculis.

Iam si tam multis decerpendis fructibus avidus inhiat, cur non & mente persequaris salubri? Grossos, poma, racemos, bac- cas, ne tantum retuleris ad palatum. Si glandem non rufas amplius, Balanophagos, Arcades, Tegeates, Tegos, & quid- quid inde petitur obscenum simul & respue: duraque ab arbore, antiquis ramis & cauitatibus priores, quae exhibuit casus, non rusticam feritatem; sed robusto siue rubris venis, siue incorrupta materie fortitudinem robore, perpetem- que ab annosa planta intellige Principatum; non exoletis in cariem vsque augurijs illis, sed principe stirpe, & Iouis apud Celtas signo: Inde stabili sceptrom imperio, & ciuibus corona seruatis, Herculeam quoque clauam virtutis in- dicem, iram quamvis remoram si adiungatur Oliuz; officiosamque pluribus agnosce. Poma quae placent magis, quae colore, odore, gratia, figura; Veneres, amores spirant, horaria simul accipe, lubricam felicitatem voluptates, intus ero- dentibus vermiculis marcidas, caducas, & Persici nucleo plagis diuulnato plusculis, damna quae imprimuntur. Puc- tilia prorsus ni ad stellam cogitatum transuleris, quae Hesperides noctis filias, quae auro rutilant poma. vide quam- bene & malis voluptatum coronam deposuerit Apollo, ut virtutum lauream infunderet. irritum ne demiseris exemplū.

Reijce quae a Vitis cruore nimio titillationem, Lampascenum Bacchi, & Veneris prolem referat: libertatem, hilari- tatem, laticiam cum modo sume, a succo, ab aspectu non forente; sed heroicis expectato laboribus Baccho. Vinde- mia haudquaquam inani flore, sed multiluo copiosa fructu: felicitas, fertilitas confertim. Vineae, Vitis cum palmiti- bus; cultu, nexibus, charitatis complexu sacram christianam congregationem tibi in mentem reducerint. Ficulneus ne ita sis ut abutaris Ficu; illius Throni folio, aut fructui nihil imponas obsceni. Syctem agnoscat Bacchum Syctem, fructus Ambrosia & Nectare sipatos, & quid aliud nisi dulcedinem, delectationem cibum? traduc ad veritatis mel- la, quibus Mercurio antiquis litatum.

Seder Prudentia in Moro, tantum abest ut a stultitia deducas nomen, nec a colore, sed a moris ipsius laudibus quod se- ro germinet, prunxque praemissas deuit in iurias, contra quam fiat in Amygdalo testinante, & pericula aperiente pra- cocium ingeniorum. Brevis in hac iuuentus floribus cito deperditis, fenili inde xate folijs expressa remanente.

Olex nomina multa a stirpe, & succo. Mansuetudo in statuis. Ramulis ad Cornucopiam, clemens animus, a Mercurio Agricultura, cum caduceo felicitas, ex abundantia, pace, utilitate, quae priora. unde elemosyna, misericordia, & amaritudine addita correctio. Vitore perpeti lustris arumnas inter imperturbatus, & quae fructu compleatur spes: obsonio parsimonia; puritas quod a castis colligeretur: hilaritas bacca numerose profusa: pinguitudo liquore: Aeternitas materie nisi ab igne inuicta: Pax a Numa, ab Urbis, verius ab Orbis initijs: Victoria a Coronis Trophais, praefensione quadam communi.

Palma festiua Olex socia. brachia in summo distendit, & manus a collectione, quae cerebrum, quibus nec non nuptijs, & semine recepto, amoreque a Philostrato Diophante Pontano, pluribusque celebrato referatur ad hominem. Vitore perpetuo, & ramorum ac fructuum xquilibrio incorruptam designat iustitiam, & florentem iustum. Religiosam, Chri- stianam vitae rationem, quod in altum se ab humo retrahat. inibique vigeat, iplendat in summo tota. Solem radijs corona in orbem annu, mensem ramis ad singulos lunae circuitus missis, dies illa quae 360. praefare dicitur, ab his- see tempus, cuiusque longitudinem, potius ab expectato partu. tudnam frequentem incolato, damnum ab amissione era- dicata. Corona porro vniuersalis, siue etiam ramulo, nedum historijs Augusti, & alijs victoriam semper celebravit, & fortitudinem quae contra quouis immania resurgit, pondera inuicta simul & vincens.

Descende per fructus & fruges. Lege, & collige in bonam frugem. Vberiores certe praefertim Triticum [summe in hu- mano conuictu utilitatis pica illa sua] tumentibus onusta granis, eoque magis in racemos quandoque coaceruata pro- le luxurians, ad feracem te virtutem excitare videtur, & pleniores siue ethicas, siue etiam sacras menses. Pacemque, & Victum, astatemque & Cererem, & praecipuos cum Vna anni prouentus indicauerit.

Cerealis Papauer antiquis Cererem, Terramque vniuersam globo signauit, dissindis etiam plagulis pariter, & Ciuita- tem dispersit sedibus multis, xqualibus inde interstitijs iustitiam: Caput dum in summo, nec absque Corona capi- tatum hinc & gentem, coque magis quod substitutione facta, humana a periculo eriperit. quomodo & Punica non Carthaginensem tantum, sed omnem Populum. A semine multo Venus: a percussu amor augurio. Nobis autem & Papauer, & quae huiusmodi multo referta semine consurgunt capita, praeter fertilitatem, conclusaque plurima quae in- dicant, hypnotica etiam vi consopita capita ludere videntur, quae praefertim cogitationibus pluribus sibi propositis oppleta, eas citra vllum opus somniculoso conceptaculo conclusas retinent. Contra in Milio spargitur in effusum nu- merus, nec vel minimum retinetur quod conceptum est.

Sinapi quae a minimo principio magnitudo: quis numerus? quantitatem dicat vitamque amplitudinem ab humilitate & contemptu: desiderium rerum exprimat quae in alto sunt, ut mirabiliter extollitur. Valida spirituum vis cerebrum, acutissime percussens, firmiorque impressio: intellectus designet energiam, expergefactionem, doctrinae quoque firmi- tatem multiplici propagatione.

Nec careant fructu quae vicia non sunt. Impellat Laureus ad lauream, absterreat a Veneris Myrtus delicijs ludicra hae Coniugula perforatis apud Trescentios folijs amoris vulnera notauit. Harpagij in Chalcide Myrtetis Ganymedem; & Paderastis. Genium & voluptates figura, & vitore delicatulo; iouesque & gratias & laticibus saltante in conuuijs Venere, sed opplente funebri mactitudine, ruinis serias exornauit, & quae sine clade victorias.

Solidas autem Laureus non quidem contentiosa illa Bebricia in Amyci portu, sed quae celitus a Columba nobilē medelam ac Phylacterium, quae purgationem odora; insidijs aduersa custodiam; a fulmine securitatem; diuinationem crepitu, & excitatis, ut olim creditum infomnijs: Quae profecto victoriam & Virtutem armis & litteris triumphales hono- res, siue a Veientanz syluz Gallina ad Aug. Liuiam: certe omnium consensu: Quae Imperij auctoritatem, Bacchum, Apollinem ornauit: Poeticam cum Hesiodi scepro, & Hederz furore vim adiunxit, hac qua liberatores coronati, qua occulta vis condesta perniciēs, inuoluta in ea potentis Thyrsi culpe.

Cupressus tristis, imbecillique in membris virtute mortis trophaea confluere videtur, lugubris, atrato virore, funebri, omnium consensu, non vlt tantum antiquo, aut quod Cyparissix implantata se pulchro, quod Diti dicata, quod Seueri alijsque augurijs inumbrata, quod lecta ad id materie. Horret Plinius natu morosam, fructu superuacuum, bacis tor- uam, folijs amaram, odore violentam, nec umbra gratiosam. Magnates hac crescenti quidem Pyramide sua complent viridaria citra vllam imminētis cogitationem mortis. Accense Populum, iterumque & Myrtum ut Herculeos labores, Veneresque iocos & morti, & luctibus obnoxios, vel opinione hominem agnoscat; mortisque plenas & voluptates & vires. A Picea, eiusque proverbio cum Pino concludit. Hae celitudine proceriores, & vel ipsos notat Reges, fructu Ae- sculapium ornat: lugubris & mortis Medicis & Monarchis superextollit imperia, ut siue Regnorum, siue medicaminum eludat vires. Dicitur & Cybeles & Natura Pino, seminis conspiciendo sane, ut ita dicam adificio: Dicitur paritas Cu- pressio protrahit in vnum brachijs; Inuile dicitur pulchritudinis spectaculum inani fructu, perennis notatur natura, materie incorrupta, ut ex morte hac dumtaxat dicas immortalitatem.

Quae & saepius occurrit, & spernitur frugiperda Salix casto a semine, & in florens disiecto homunciones nobis referat absque fructu. Alijs quod frigida insuper, quod vberem laqueis materiam praebeat, & casum Viticem collegam for- tiatur, suspensa retinuerit Hebrorum organa; Sterilitatem, Caliditatem, Temperantiam vincula, resecationemque a Lampasceni falce, praeproperaque quasi salientis incrementa, torrentiumque propinquitate confluentes in otiosos il- los, inutilesque hydropotas hereditates dixerit. Compar Populus Herculeis nobilibus coronis bicoloribus folijs; tem- pora diurnis, nocturnisque distributa partibus. Platani caelebs pulchritudo, reprobis spatiosas desideria; bonis exempla referat intaminati decoris.

Afferant & ad perficiendum subsidia, & illa quoque quae imperfecta sunt. Fungus amplo, sed putrido pileo labilem & ri- diculam Mundi huius auctoritatem deridet. Moriones & credulos refert, necnon repente factos, cuiusmodi ovis in Au- la haud pauci indices excludi solent. Galla spuria & subilens proles inanem in Mundi fructibus, & hilaritatibus leui- tatem, maxime verò in choris & ridiculis saltationum iocis ob oculos ponere videtur.

Porro in omnibus figura non pauca designauerit. Riferis Egyptijs Lunam cum suis figuris in lachrymosi Cepis sedjo- nibus, & voluis vive prophana re a Diuidis morte: Solem in solido vniuersae eiusdem superficiei Rapo. Dignus Ina, ip- sius orum Loro mysterijs plena; obrotundis, & in solis obedientiam, & motum apertis, indeque contritijs folijs. Schor- no vix progressus, & filo. Inde Lino farum, candidisque ex eius neruis contextis puritas, volatus Felicis folijs dictus, quod ea alas fingant & penuas, inde Pterigz nomen.

Non ita praesto A-
nimalia ad conde-
cendum fuerint;
non ita nobis ges-
serint merem. Ab-
condita quae terra
intrusa visceribus,
aut altiorum qua
sublata in aetrem,
utrinque difficulta
obueniunt. Plan-
ta in asperum in
conuictu nobis, sem-
perque ad manum,
nec fuga, nec nullis
propinquantur lati-
bulis.

Singulari si
plantas con-
siderare suis
cum proprie-
tatibus dili-
gentias vo-
lueris, mul-
tiplicis docu-
menti, inci-
tamenti, sti-
muli, virtu-
tes elicies; si-
ue ex inter-
nis proprie-
tatibus: siue
in cate, pri-
maque ex fa-
cie desumere
velis, alias
atque alias,
prout diuer-
simodè, insu-
mere

Mytho-
logia.

Auieno flexibilibus quamvis irritis, venti vim maximam declinantibus, illis vero robustis resistentia penitus confractis, prudentia exponitur, modesta inclinatione violentos impetus eludentium, temeritas vi obfistentium maioribus. Quae verò abrix Vulpis racemos dum consequi nequit acerbiter acinorum comminiscitur, illa necessitati leniter subiugandam voluntatem docet. Herbas denique implantatas infelicius genitis habere in terra, optimae matris, & noueræ differentiam apud Aescopum statuunt: & ciuium ac aduenarum in ciuitate locum, & Pyrum quæ cito transiit, inde, quæ excidit Cucurbita prouectos repentino fortunæ motu labiles ocyus ostendunt, contraque suo cum robore permanentes illos quos Virtus ipsa valido firmavit statumine meritorum.

Paræ-
mia.Prouer-
bium.
Adagiū.

Arbor certe homo, beneque arborum in morem Genealogi gentes ducunt stirpesque dicunt Antiquum homericum, nimisque verum illud. Genus Hominum sicut foliorum. Quam multi inde a folijs, siue stirpibus ipsi morum characteres? Videas corticofos leuiore subere, Phellinas suberinos dixeris, qui & alios cogant ad leuitatem, stultiores Terebintho, clamosiores ardente i. auro, proceriores Alno, Kubo arcifasto praxiastiores, crispiores, molliores Apio & spongia, easque bibaciores. Clematide Aegyptia graciliores, Moro maturiores, Cucurbita saniores, similiores Ficu, viliores Corchoro. Quot cruribus vel mutuatitijs scipionibus nivos arundineis, vt perlepe vitem decipiat vallus? Quot Pepones potius, molles, aut stupidos Fungos, quam viros dixeris? Betizat ille, ille lachryxat, Capas alius edit ærumnosus, Cyparissi fructum reterunt complures. Non satis est quibuldam Ficus diuidere, sed Cuminum vique secare, Milium terebrare conantur. Vitijs varijs, at vitæ ratio multo magis. Terrestres & sine sanguine Czna, Cicernus Bacchus, & philosophica illa Lens, & ad ollam, & ad vnguentum, & omnia, sycorumque in oleribus diuitiæ ac additamenta. Azanea mala, i. ampiana v. d. itare, & Cappari illos iouerit dumtaxat, quibus hortus altera iuccidia est, neque igne gent; vel quibus agrestibus oleribus, & Carduis vesci placet, reliquis vt egenis etiam non paucis Eruum. simia pro corona non multi certauerint. Rari Ficum cupiunt, Alliumque in retibus, dum multi aluntur Ambrosia, qui Feno potius deberent, satis Quercus dicent, ad lautiora ventum iam est. Locum irretiti gustant plures, Thymo, Thymbra, immo & Sinapi sunt qui acris velscantur. Iarus qui Origanum tuetur æqua mente, comperias Mandiagoram & Strychnum vique bibentes somno veterano, spissaque correptos infania, feraci vitiorum melle a crasso, beneque stupenti otio. Mandrones quæque a Ficulnea nauicula. Quid potius huius farina hominibus condixeris Anticyra, ne nauigent. Helicorum bibant, vel cyllas a sepulchro vellant, Nasturtium comedant? Laconicum ne Tithymalum illis obtuleris, qui proprijs ira lippiunt in rebus? Callamne bibendam nepotibus, non quibus nil Bulbus profuerit, sed quibus nullo opus est Bulbo amara nimis glande. Et qui risu profunduntur Sardonio bene petulant? Quid Fabarum Arroforibus, & qui cum his Allia comedunt ad extremam vsque fabam incassum reclamante silentij præceptore? scilicet illos qui Cuminum serere, Ocyma quoque & cantare, spinas colligere, linum nectere, in syluam ligna ferre: Amorum inter flores in Anthemula dormire, Rosam cum nemone conferre, Anagyrim ad lectorem vique commouere, miseroque in agro Filices enutrire inculti solent rudes inepti; vel extra omnes Oleas, intraque aleas irrequieti petricosi, quibus puculuta certe saxa, nullo vspiam Musco obduci possint; frustra Byssinis ad vitem compellaueris verbis: frustra vel Cecto digna loquutus, leguminum nunc mensem indicaueris, flores Viticem misisse, maruisse botrum, dandam sedulo operam litteris, nec cum præterierit quærendam aut e Scylla Roiam, vel Hederam post Anestheria, Mentham bello colendam non esse. Moly nigram, & difficilem radicem lacteum florem: dulcem tandem fructum arduum, sed perutile opus. Satis Biblo vbertatis spicam non ferre grauem nec postulare. Quippe ne intra quidem Apia vnquam admitti, non vitiata Nuce doctrina sibi, vel tantillum vt Mydas in Fabâ comparauerit: tale mque ex herbis fasciculum, in quo plus sibi Aloës, quam Mellis sibi crumenam vinciant prodigenteria perdit. Oblitterat potius ficulneo muniti contenti gladio, dum minime sciunt quantum distent zra Lupinis, quid vile sit, quid pretiosum, non secus viris intermixti, ac Corchorus inter olera. Similes habeant labra i. actucas, nullo tale gramen mansuescit aratro, nullo fere petis iydere, nec facie radicis extirpatur. Operæpretium sit nonnulli pulcilent; anguilla ficulneo folio retinenda, nec mirum si, non e vite i. ubus, sed e fortidij folijs odoros Flos, e vepribus Rosa, sique ipsofium in prato aliquid quod avertendum, pauula interim spina ni bona fuerit; haudquaquam mala. Surculus furculum fert, botrus oppellus botro maturefcit. Quercus multis deijctur i. tibus utrumq; it fungus in horam, & Asparagi, vel in Augusticulina celerime coquantur: alia, atque alia, subinde quærenda Quercus. Qui aliud nequit, Cupressum simulet. Aut flos denique, aut Cucurbita. Cedri quidem, at numquam eadentis altitudinem, pulchritudinem, odorum spiritum heroica quæ virtus superauerit fastigio, bona arbor fructus dabit bonos, mala malos excidenda, & igni committenda, vt quæque ab eis quæ protulerit dignoscatur.

Moni-
tum.

Dogma.

Quid modò Sycorum, quid Blitum, Betamque insula tibi, stupida stultitiz nominibus dedecoras? Sapient alijs viuentibus, Bliteus fueris tu si quæ ori potius quam cordi sapiant perquisieris, dum & acris admonuerint, quæ vite sapida minus, obsonia tamen suppleant, tu non inutilis tantum, sed damnosus absumis.

Olea dum confudentem vitem suis cum racemis horret, Prudentes a vino abstinere monet: Vltimus quæ etiam postquam aruerit sustinet Vitem, & e contra, quæ aridam Vltimum adhuc contegit, & complectitur Vitis, Amicitiam vitæ mortem protrahendam. Quercus ramos quæ non protollit in altum, nisi pariter radices in imum dimiserit, firmitati simul ac incrementis dandam esse operam.

Humiles plantæ, quæ calcata, & compressæ non minus virent, sed etiam lxtius insurgunt, sumendos in afflictione animos, auctoresque toleranda esse monent. Id præter vndique fufum Gramen præstiterit Fœnum Græcum Chamæmel, hispanic, & muscosa fere omnes, quæ nobis vias pulchre sternere solent.

Qui conferto à lumine sese contrahunt flores, vt Tritis inde dicitur arboris Laxuræ i. admirabilis, inflatos, tumidosque dimittendos esse vultus a superna luce, summaque veneratione ac humilitate.

Meti, quæ multos post annos cum superbissime multiflorum caudicem, supra adstantes etiam arbores emiserit inde exficatur, Triumphos Mundi, & pleniora illa extrema coarguit gaudia, quæ subsequens occupat luctus. Putrigena inde Fungus venenata, qui maxime allicet esca, immanem præsentis, vel leuiculi boni vim, quo præoccupante, futurum omne quamvis in, entis molis, & emolumentis, vefanis nil prospicitur.

Phallus, qui inhonesta facie, putridusque sua vi frangitur, dum impetuosè promittitur infanos Veneris impetus mole, qui sua ruentes nos rumpunt, demonstrando; absterere nos valet ab huiusmodi effleratis motibus.

Quid multirepa Hedera præterea? Bacchum ea, siue Oliridem refert, a quo lata, nebrians, & ipsa commansa, concidens inde, annosque accumbens arboribus, parietibus quasi baculis firmata, in reciprocam ruinam, senectutis ostendit silicernium, quod & in vino. ab hærendo fortè dida, nexu tenaces, multiplici scribens complexu, quibus male sani Lico correpti mente ligantur. Labile atque aridum, quod in Mundi fauoribus, ac fortunis notat, & eam beneficijs rependi gratiam, qua sustentens, diuque sustentens, nutritesque arbores in aridam vsque mortem ducit, simulque ruitura proflerit. Poetas interim expresseris, qui pertinacius famæ subnixi humeris exurgere conantur, viret ea ac pallet, cum ipsis, labore nimirum ac nomine.

Arundine iam sagittas vides, & calamos, fragilitatem imbecillo adiumento: & inania, & nodos, confringe, calamitatem habebis, vel nomine, vel abscono fragore dicentibus: fasciculos interim litterarios. Quid hic omnis? & litteris, & armis aduersi plurimum imminere, ni firmitatis, & munimenti ab ipsa virtute quod opportunum fuerit apponatur. Vtinam calamis nulla interesset vanitas, nulla obueniret calamitas.

Vitcum, quod sua non seminat arbor, nec nutrit, aliaque parasiticæ plantæ, quæ aliena quadra, alieno succo videntur, dum nutrices ipsas exhauriunt; quam arcenti sint a dorso nostro Parasiti, curra, goatones, inutilesque homunciones præmonere videntur, præsertim Cuscuta, & pithimum, quæ e terra subsistentes Linum, aliasque plantas complexu plurimo deuincunt, & stringunt, maternaque humo prorsus relicta illis inuidentes absumunt, & strangulant. Meretricum complexus, illasque perplexas tricas apprimè representant; quibus tam illæ, quam assentatores versuti, subdoli que in aulis plures nos vndique circumveniunt, ardèque comprehendunt circumplexos, reiectisque, & quammaxime absconditis proptrix originis nidulis nos, nostraque omnia in se petrauentes disperdere, consumere, assidue consuntur, vt nisi caueamus, nisi cane peius & angue fugiamus, bardi, blenni, fungique profecto simus, mileram incassum spectantes malorum effigiem.

En quæ commoncant agminatim. Terram ramis quæ petunt, & in multarborum confurgunt sumendas ab humilitate, viret, figendas alias, atque alias radices, vt firmiora subsequantur incrementa. Quæ tardius præluæ prodeunt fructus, vt Palmaceum omne genus, paulatimque, beneque perficienda opera. Remouendas laboribus difficultates, aperienda quæ obfistunt, illa præmonuerint, quæ in alium proferunt nobis, multoque & prædura occidunt cortice, vt Coccum, Nux, Amygdalus, Pinus. Vulchra inde minus, sed perutili fruge, & quæ asperum & pulverosum quamvis elegantem producant, & speciosum; formæ haudquaquam credendum; nec gratia, quæ iucundo lapore noxam perniciofa inferunt voluptate: expectandum potius graui a labore, & insignem fructum illz docuerint, quæ amarum ab radicibus prædulcem ferunt. Perutiles dicunt lachrymas, Balsamifera, & Copallifera Omus, & ty-rax. Patientia famæ odorem longe, lateque diffundi, quæ in suffitis viurpantur; & splendorem vsque illius per adueria quæcumque, quæ a concisione lucent ligna; & quæ ferrum ferrea superant medulla, heroicum etiam spiritum interiora induere. Quæ floribus, frondibus, nullo, aut perexiguo fructu abundant, pariter ac verbosos, & elegantes, minus tamen operi deditos viros contemptui esse, vt Italorum Belvedere, quæ virenti clara, sed superuacua Pyramide, ad scopas tandem, & deuerrenda pavimenta dæmatur vilissimo ministerio, quo & illi arcerere Magnatum Aulas solent. Huiusmodi autem omnia, quæ vitoris coma, aut colorum sterculis nimirum luxuriant, indeque concipiunt nihil, bene quidem illos redarguerint, qui deliciarum, diuitiarum, nugarum pleni inter iactantia, semper inuti-

ruboremque

ex ipso viro-

re contrahas,

& abieclis

vitijs, ani-

misque agri-

tudinibus,

virtutū om-

nium amici-

mine decora-

tus in opifi-

cis summi

Dei Optimi

Maxima-

morem ascē-

dens perfe-

ctionem, se-

licitatem,

beatitatem,

ipsam viren-

tem perpe-

tuò, ac flo-

rentem in-

sempiterni,

veris, &

incorru-

Paræne-
sis.

Plena concione
excitatio.

*Audisti loquentes
chartas: antiquius lo-
quutas, nec arte, aut
mangonio adiecto,
sed sponte sua stir-
pes, scito. quippe fo-
lia hæc, ita exscripta
inueniunt, ut abunde
perutilis doctrina
fructibus mentem
ipsam perficere, & cō-
plere valeat, nec alio
ea, quam Summi Opi-
ficis sapientissimi ca-
lamo notata sunt, ut
secū undique in rem
tuam colloquantur.*

Iam perterunt vitam, cuius a virore breuitatem, solstitialis illa, quæ repente exorta, repente occidit Ephemerum, & huiusmodi. Suauissimam porro etiam illis virtutem, qui initio minus oblectationis ab eis cupiunt, præsertim Mu-
sarum studiis ipsius Musæ fructus admonet, quibusdam cum primò gustauerint minus gratas, qui deinde eo repleti
nequeant affatim. Pomum ex Arbore vnicum Cacho referunt, sed prægnans pomis, Troianum dixeris pomum: i
submonuerit cumulat viribus ab eodem Viro plura Virtutis opera, quæ disunctim à multis, vix fierent patra-
ri posse.

Profecto quocumque amena per hæc vireta diuertere, animoque excurrere volueris aliquid arripere erit, quo iuvari
in moribus possis. Iam autem ad virtutum summam, & complementum quo perficiaris, vel te nolentem & inani
impellant Plantulæ, & pertrahant. Tribulus ita te bene tui ipsius consilium [liceat quæso] tribulet, ut aquas fan-
das, ut in illis eam conspicis fluctuantem, ex oculis inquam quibus plurimum, ni fallor, deceptus es. Aprillimè
quidem à Tribulo mente nostra ipsamet tribulata. Asperi corticis fructus est medulla ad cibum, ad panem usque,
dulcis, gravior succus præfractis aduersis atque exantlatis. Inter aculeos cibus absconditur, paruulus, caducique
insidet qui appareat flosculus; non enim rerum facies aut speciosa quæ videntur, ac desuunt, sed quæ reuera confi-
sunt curare debemus: quæ inania, quamuis pulchro, obueniant aspectu, ea minime morari nos possint, quominus
ad solidiora properemus. Circumstat Lacustris aqua, totam ne obruat, conceptis illa superius spiritibus exerto se,
vertice sustinet: frustratur fluctuum impetus ima solo innixa radice, nec sibi se credit per aquam sparsis. Ita,
obuersemur Nos in huius vitæ fluctibus, ut quamuis nutrant, circumflent undique, submergere tamen nequeant,
spiritu fultos, & superiori eminentes parte, supraque firmam fundatos petram. Repente si succreuerit aqua,
hæc admirando erigitur nifu, & elongatur ad æris retinenda continua, ut nullo pacto superata remaneat. Dece-
lente retrahitur humore, fumendas ita nobis vires, & modos, ne tenebræ, ne aduersa nos comprehendant, aut sub-
mittant, refringendos statim superbiebant spiritus, ne inani vilo effeamur impetu: contrariis prosperis æque rebus
seruanda temperatio, hisce ut mitiores, illis fortiores fieri possimus. Vterius. Aquarum hæc alumina medijs in illis
visitat, nec tamen aliquid fert, nec concipit nisi celestes impluerint. Quæ certè inferius circumstant bona, po-
tius bonorum imagines quamuis alant, retineant, absque vilo tamen fructu steriles nos, miserisque semper habent;
ni e supernis viuis illis fontibus inexhaustis imbres descendant, qui nos beare valent, fructuque felicitis gratta per-
petuum ditare, ac implere, ne iterum sitiamus. Quos dum iam animo fontes desideras, respice nostræ huius felicitis
Tribuli faciem, ut amplius, ampliusque te prouehere possit. Triquetra dico folia, triplicem costarum diuisionem,
triquetrum fructum & vnicum, immò vniuersalis indiuisi seminis, interiori cordis figura. Lege hoc in plantis, vel
Trifolijs innumeris, & Trinitate inde dicta, additis, admirabile mysterium; ut ad sacrosanctam Triadem cor totum,
& mentem erigere queas. Recole Creatoris summi erga te in hisce notis beneficia, vel in hisce minimis admirandi
opificij signa. Ut quocumque tempore plurimum proficere possis, dum quauis die Tribulum cum flosculo, & fructu
inchoato medio completo, tenello, & solidiori, respicias. Potentiam recole ineffabilem. Sume & Nati ex San-
ctissima Virgine Redemptoris figuras, quæ ipsius exortum, quæ passionis illius [quæ in tui gratiam in Olea Facis,
Palma victoris; veri roboris Quercu, in multiplicis trophæi arbore, in victoris Cruce triumphali, in ligno vitæ
deuicta mors est] sacra instrumenta subinducunt. Vniuersis Tribulus conclusio vasculo, è purissimi candoris nu-
cleo, ita germen mittit, ut illud semper integrum permaneat. En Virginei partus figuram, quo Natus Vniuersus
habituavit in nobis, exprimente id in herbulis natura quo ipsa superatur vniuersa, quo omnifariam extupescit ingen-
ti miraculo. Iam & Tribuli aculei diras illas pœnas, sed & clauos ipsos & spinas designare videntur, quæ conge-
lata in Passiflora Granadilla, alijs dicta propè flumina inexpletum lugente humo, prolata tibi habes. Exsurge igitur
cum Tribulo bene cordatus per aquam, cum Palma per aerem, cum Palma, quæ terram ita deserit, ut vix ipsi ad-
trahendum succum filis appensa remanere videatur; Cælum ipsum pete, ut ipsissimam Palmam victoris arripere
possis, & Cælum violenter rapere. Extolle à Tribulo, & Triunformibus herbis à Passiflora, indeque ardens spiri-
tus Acriuola, quæ in flammeo, & splendenti flore igneas tres linguas sancti illius Amoris perbellè depictas re-
fert, quæ lituris munerum septenarium etiam signat, ternarium semine complet. Cor, & mentem extolle,
disce à Solis flore, Phaeolo, Lupino illo horario, Heliotropijs omnibus, Selenotropio, quæ inferiorum
cum superioribus nexu lumina respiciunt naturæ, quæ ad creatum vertuntur Solem; ut ad Increa-
tum Maximum Optimum Sapientissimum Patrem Luminum te conuertras, & admirando ex or-
dine constructione viribus multitudine morum documentis, sacrisque figuris stirpium, Opi-
ficis Omnipotentis amore incensus, virtutes per omnes, vel minima purgante Ezou
excusso quouis mortali, quouis infenso Tribulo, ad Cedrum usque per Miso-
ricordiam, Pietatisque eo notata opera, ex bene fragrantem incorru-
pto, maximeque efficaci spiritu proueharis, atque ita excellas ad
ipsam, ut Felicitatem, Beatitatem ipsam propius, propiusque
accedere valeas: ad quam vel minimæ, contempneque her-
bulæ, vel suis aculeis, ac tribulis excitare te, atque
incitare poterint. Hæc, hæc monendi pîdis
in stirpibus vis, ni ignauus prorsus,
ac stupidus oblitereris.

incorruptibi-

lium fructu

Paradiso con

sequaris.

Quam plena in a-
gro, in Ermijs hys
Bibliotheca, quam
multi & monita,
& Magistri dunt
Religiosa illa stu-
diorum mensura
sacra illa no-
mora, ad Christianam
pietatem virtutem,
crecentesque li-
bri aperiantur, nos
credas antiquos il-
los summa prohi-
tatis Patres in ha-
insummi recitantes,
chartaceis carentes
lituris desideris suis
se; qui tali assidua
lectione perfunderen-
tur, qui talibus in
cōtemplationem em-
pellerentur summi,
pellicerentur doctis
ammonitionibus.

Tab. II.

Fluat in omnibus Creato-
ris Maestas. Porphyrio non
Thus neque aliam villi-
mam antiqui, se' folia vo-
lunt primam pubescens Na-
tura lanugine manibus de-
scriptam Dīs adirebant,
quo signis Deum Creatorem
testabantur a quo herba &
quæcumque in terra orta
sunt, ferebantur & Rami,
germinibusq; omnibus ve-
neratio quædam exprimi so-
lebat, veluti primo nutri-
mentum, & incrementum
abstinentibus, fructumq; pro-
momentibus. Myrti Palmaq;
apensis Persea Arboris fru-
ctibus gestamina cor, & lin-
guam Deo dicendam esse,
Mysterium habebant He-
brais, figuris ut superius
designantibus, plura quoq;
accidente igne ad odorem,
calorem usque & lucem.

*Mysterijs non-
nullis antiqua
superstitionis.*

Hono-
rum
pro-
grati-
uis.

*Celebrata
sive rei
sive nomi-
nis apud
Hebræos.*

Sophos.

Proceres
alios.

Lauri honores, & titulos
antiquos & recentes bel-
li, & pacis quis affatim
dixerit multa Plinius, plu-
ra forte nostri temporis
scholæ, in quibus sunt, qui
lauream sumpserint, qui
affecerint lauream & lau-
reari, & a fructu bacca-
laurei ante fructum.

—Præsigni illustri ad pu-
blica usque signa.

No-
bili-
tas.
Fa-
ma.

Ali-
mūs
& a-
lijs ad
victū
pri-
mis.

Pecu-
liari,
vel in
signi
effica-
ci.

Splē-
dore
quo-
dā ex
qua-
litate
nota-
bili.

Vsus
nobi-
litate
ipsa.

Medicina, & Artibus diuersis

Multiplici vtilitate

Existentiæ numero

Facti alicuius memoria

Decor

Eatenus quidem, ut Numen habere credita sint Aegyptijs Allia, Cypre; rident morales Satyra Numina
in hortis nata. Acria fragrantia, immo lacrymosi odoris Numina. Et Quercus apud Gallos, quæ suos
Sacerdotes sortita est, & Druidarum inde dictos, & Dodoneo Ioui sacras, quas Vocales etiam dice-
runt cum Columbæ, & in Urbis Exquilino Quercetum, cui Nymphæ illæ Viræ Quæ querulæ di-
cæ præsidebant. Adde & Fagum, unde Fagural, sacellum Iouis cum Fago sacra, vel Fagum in.
Exquilij, in quo templum Iouis Fagutalis, parum eodem retulerit, si Plinio auscultaueris, vel Varro.
Colitur Ficus Arbor Plinio in foro ipso ac conuicio. Omnia nata sacra fulguribus ibi conditis, fuminis a
Romuli Lupa. Nauia ad Patral Libonis. Certe & Solis arbores Lunæq; ad Alexandræ oscula clauas
aliasq; sacras cum ipsis Lucis abunde apud Amicos comperies. Inducta famis illius rabida stridit
perniciem, quasi a Cerere, & Nymphis viciscentibus, & Quercus, & Nemora impie excisa, quæ
ipsis dicata erant. Ophophori ramos in sacra ferebant, sceptrum Iouis eius edolatum ligno Cupressu
honorem dedit apud Pythagoreos. Antiquiores rudesq; magis & Quercubus de faxis nati dicti sunt.

A Diuis & Heroibus iuuentoribus dictæ, ut Mercurialis Artemisia, Heracles, Chironium.

Sacro apud Antiquos usu, virga fanalis. Spina nuptiarum facibus auspiciatissima. Sabini usque capiti
triumphalis Laurus, princeps autem Verbena, siue Herbena inde Hierobotani dicta, & Sagmen: &
Cincinnalis, multi quidem & nominis & nobilitatis apud Romanos nostros, dicente Plinio, nulla Ro-
manæ nobilitatis plus habet, quam Hierobotane, & qua sacrarum decernitur frondium, quæ a Legatis
ferebatur ad hostes, qua Iouis verrebatur mensa, domus lustrabatur, purgabantur, sternebantur
Arx. Perua ferebatur Verbena ius sacratum Ioui iutabatur Sagmine, cuius nominis & alia herba
participes fiebant, cum sacris vrbibus adhiberentur, expiationibus & Amuleti a Græcis quoque ex-
plurimum adhibita. Ab ea denique & ramine ut vulgaribus & quouis pede tritis Herbarum autho-
ritatis plurimum, Verbenarij quoque dictis. Alius quæ ex Recocho Indorum Sacerdotum Fanaticam
Ollivuhui serpentum prudentiam, sapientum quoque herbam vocatam, cuius vicem leuis Similax cum
Dorychnio peribelle subire inter nostrates possint, lymphatis mentibus.

Dicatione qua nimirum Antiquis Olea, inerur, Myrtus Veneri, & Hedera cum Ferula Baccho, Cere-
spica, & Cerealia inde dicta quæcumque. Quercus Aesculus, & Iuglans Ioui, Pinus Cybeli, & Pani,
Populus Herculi, Laurus & Lotus Apollini, Currellus Plutoni Proserpinæ, Diti Siluano, Acer Sta-
pori, Gramen Marti, Abrosion in Iudi, Heliotropia & Helioscopia omnia Soli, Narcissus Furij,
quibus Aconita potius ex furiali veneno.

Admirandis proprietatibus, ut luce Bazaris Iosephi aglaophotin Nidderetum, & quæ huiusmodi dicun-
tur, sunt ex nuperis, quibus & Ophioglossum, & Aster Atticus luceant, omnibus quidem ligna ex popul-
neo, & quæno genere quædam in putredinem humefacta, lucem mittunt. Aproxis Pythagorica Ne-
penthes Homerica si hæc luctum, si dolorem arceat; si illa in ignem vique violentissimum sua ad se ra-
piens exercet iura, addat Chrysothylus vtut delosus, quæ ab auro & in aurum si vix resullerint po-
tius pulchri nominis causa.

Venerata Pythagoræ Faba, qui ventri indulsit, non omne legumen, quam nec dentibus vnquam, nec
pedibus conterere voluit siue præcepto ænigmatico, siue ex cremore illo sanguineo & Mysterijs
a Luciano derisis, de quibus supra.

Iuramentis Socraticis nobiles Quercus, Platanus, Brassica, quæ non tantum inter Acrifolera præcipua,
sed omnes inter herbas antonomastica dignitate polata. Eius laudes apud Catores, & Antiquos Patres
eo iestas habet, immo eam vnica Romanis sexcentis annis & cibis dedisse, & Medicinam fecisse,
notum dedisse & fastidij ac mortis prouerbium solennitate sua, reposita scilicet, recocta crambe,
& quæ maledictis famam obtinuerunt Cuminum atque Ocyma. Leos inde Aescopica prætereunda mini-
me est, vt pote Philosopherum plurimum cibis.

Celebrata a Poëtis; alijsq; extra rem plantariam scriptoribus, ut Dictamnus, Amaranthus, Acanthus,
Caltha, Amelius Virgilio, Lotus Hyacinthus Homero & Crocus, cuius vel a Troianis temporibus ho-
nos. Viola Liliū & Rosa a pluribus præsertim bibacissimo Anacreonte. Florilegi certe & florilegi
Poëtæ omnes, laudent modo Tulipas & Anemones, quæ & primas hodie in hortis, & secundas & reli-
quas omnes habent. Lepidus Plautus formidolosas herbas habet, dum sceleratam Vinapim terit, tri-
stem antea dederat obsoleto ille Romanarum Mularum parens Ennius sociam mæsto Cepe. Moly &
Mercurio & Homero & Venelicis nobilis destrudis, vel potius Virgiliano Lusa ad hortorum custodem
relata: fascino quod præfiscine non egeat.

Dignitate Floris Indis Regibus Coatxon Tecoxochitl Lyncea nostra magno in pretio, in qua scilicet
figura colores, colorum mixtio, simul colludere videntur, ipsæque maculæ consperis pictorios quos-
cunque lusus eludere.

Præstantia ligni, Ebenus Neroni allata, rara usque a fine Imperij, tertia in tributorum auctoritate a Pom-
peo Magno in Mithridatico triumpho ductam arborem hanc miratur Plinius. Nostra vero ætate nec
rara, nec vniuersi modi, nam præter nigerrimam, subfuluam, violaceam, immo & purpurei decoris habet-
tur, dum bene nummata Principum marsupia Naturam non solum obsequiis officio magis iuuant, sed
eam noua semper concipere & parturire compellunt.

Odore primo & viribus Balsamum apud Iudæos (quibus & Aegyptijs concessum) horro regio magna,
æstimatione habitum, Vespasiano ostensum, quo in frutice Izulere Iudæi, defendere Romani, &
dimicatum pro eo, ut Plinius refert, Fisco inde serente.

Ad Coronæ usque publicum honorem non sine mysterio Laurus, Quercus, Olea, Myrtus, Hedera,
Pinus, Baccharis, Apium, Gramen protraxit, ut in præcedentibus, plures vero ex odoratis cum fiori-
bus ad sympolia, & res veneras. Porro Myrtus Principum frontes cingere solita prouerbio locum de-
dit quo Coronam myrtæam ambire qui diceretur, multo Palma nobilior, a qua quod inclyta post sæc-
tribus solita esset, Palmarium facinus heroicis appellaretur, ronce contra reprehenderetur quod fecit,
inventione ab ipsis Heroibus nomen sortitur, ut Lysimachia, Gentiana, Telephium, Euphorbium Carina.
Laserpitium Cyrenis numismatibus expressum, Batti Silphium a summo honore dictum, in noui rarique
honoris prouerbium usque Romæ ætario adseruatum, medicamentis, condimentis, odoramentis fa-
mosum.

Spica apud Campanos numismatibus etiam efficta, quos felices prouentu reddebat.

Quo pacto Orno, & Fraxino apud Calabros Manniferis Arboribus idem honor deberetur. Fraxinus
certe Homeri antiquiora præconia obtinuit. Linum Plinij, quæ cur sibi quoque vexilla non signaue-
rit quæ reliquis constituit omnibus & maiori quidem laude nostris sacula, quæ scilicet illi Aegyptum
admoerat Italia: quæ ligna misit omne per mare, quæ terras, regionesq; dilectas vixit in vnum, ex
mentes colligat hominum, iura ea stringit Regnorum, Linum inquam eiq; proxima Cannabis & qui
herbularum nerui aut dilaniati aut cuncti nobis Phytocharisma proferunt.

Triticum, Marzium, Vitis, Olea, Palma dactylifera, Cacaoat Recchi, Linum: ex Panis, Vini, Olei,
potionum, vestium laudibus, ex usu quotidie repetitis.

Secundas aliasq; plures & frumentis ferunt ac leguminibus, & pomiferis, bacciferis, arboribus, præ-
sertim Amygdalus, Prunus, Pyrus, Malus, Cerasus, Izapoli, Ate, Anona, Recchi. Ficus præter
non quod Carthaginem a Catone, a Romano Senatu extorserint, sed Darij quod palatum permo-
uisse, adeo potuerint Atticæ; ut Bello Persico causam dederint. Scis de Palestine grandioribus
Racemis: adiunge Narsetica poma quæ in Italiam Longobardos excitarunt.

sed primo forte loco apud Canarios Fontarbores illam repofuerim, quæ aquam [a qua profectio tam
multa videntibus] sola ministrat.

Sacchariferam mediam inter Arundinem fecerim, cuius Salirefinæ [ut ita dicam] an iocunditas
vel utilitas potior sit, in cibis, condimentis, fructuumq; omnium conseruatione; non facile discre-
ueris. Medicina commendat. Collaudat cibaria. Luxus extollit; vt bene sapida etiam crystalli ho-
rarios fructus inclusos, pereantes, gemmeosq; simul reddiderit.

Prunuli nuperorum in Latio & in Umbria, præsertim fungilli, Boleti antiquorum, Peps, Melopepo, Tu-
beres, Tubera, Mula Orientalibus, Cerebrastica Cypria, Asparagi Calalpinorum, Chamaepites ce-
nella germina, præcipue & Circeo monte Cæcanorum Ducum consang. nostrorum.

Intercedat hic census ille apud antiquos infelicitum arborum, ita vocabant fructu carentes & fuge,
religione damnatas, quæ feci minime solebant, addebat supersticio dicatas Inferis præsertim nigrum
ferentes. Felicitatis titulus a fructu alijs erat.

Betonica,

*in sequenti
pagina.*

Victu in preced. pag.

Plantar decus
Nobilis fama
Nobilis Plante

Si vitale lignum, si vi-
ta ex lignis succos, vel
frumenti adipos, & qua
deinde olia ab hisce
inferioribus ad superna
elato reuerenter animo
in sacris litteris respice-
re volueris; natura hu-
ius praestantia, veresque
a summa natura hono-
res, nonnisi cum ingenti
mentis fructu percipies.

Medicina.

Pec-
liari ef-
ficacia
in

Vfus
nobi-
litate

Artibus di-
uersis

Tingendi
Materia

Caladi seu
pendi
Viri etc.

Multipli utilitate.

Additum & pretium stirpibus & metallica pen-
satio. Delphico Apollini ex auro dicatus Rapha-
nus Beta ex Argento plumbei Rapum. At Rapu
quibus nunc Interamnia fruitur Nursia iam olim
superbijs, candor m & magnitudinem habuere:
cur non cesset coloris iure farax plumbum Beta?
Aurum hodie certe Agallocho debetur, quamvis
naribus nō palato famuletur supra quam duplici
ad illud ratione praestitissimi Calambac: ad oculo
verō tantum relata, minora munera Martia-
li aurea quam Citrea Atlantica illa; paria hanc
cum Auro Varroni. scilicet Citri Cedri, Citrij,
Mediciq, seu ligni, seu fructus certa praestantia est
vt incerta distinctio. Loti parulz ramorū opaci-
tate lasciuia nobiles Crassi, & Pomij exemplo
pretium dicant Arborū. Vidimus affabre obrizo
ex auro rutiloque ex argento expressos flores
& folia inter gemmas ac delicias Principum.

Splen-
dore
ex
nota-
bili
qua-
litateExistentiæ numero, ra-
tione.Raritatis.
Frequentia.

Vocabulum si Etrusco more premis no-
bilissima omnium Vrtica erit, vel com-
muni diuerbio quod omnibus facili nego-
tio innoscat, nequaquam, vt dignosca-
tur luminis indiga. si famam ad populi
palatum examines utilissima Brassica illa
multis & offis & nominibus.

Facti alicuius memoria.

Miratur ita Lithospermi speciem Plinius vt ni-
hil se maiore inter herbas cum miraculo aspe-
x se dicat, tanto decore veluti aurificum arte
aliernis inter folia candicantibus Margaritis
tam exquisita [inquit] difficultas lapidis ex
herba nascens.

Symmetria dispositione.

Decor concinnitas
pulchritudo,Aspectu exteriori ipsique
coloribus.

Tab. II.

Betonica, de qua & Apuleius & Musa libros antiqui plenos, nuperis etiam proterbio indicantibus ma-
modam in medicina potestatem. subnectamus libro quoque donatas à Iuba Euphorbia, infusa cerat
vel à fortunis auctore, à Themifone inuentore Plantaginem, à Marcione Raphanum, Diocle Rapum
Chryfippon Brassicam, celebratas inde Musco & Helido Polium, Erasistrato Lyfimachiam, Antheni-
dem Asclepiadi, Artemisiam Dioscoridi, Moly Homero, pluribus quidem laudibus Vrtica Plante. De-
sumatur vtrique nobilitas à facultate scilicet & Scripioribus. Malua Aristalibria praefertur Graecis
dicta & Omnimorbia, Betonica emulabitur, de Malua, & Asphodeli bono non sine proterbio Prae-
dus, ex hoc cibus cum Pice praecipue voluptatis Plinio, Epimenidis Platoni, Abstrusa adducatur gra-
dioribus titulis. Semmion apud antiquos à potentia maiestate appellatum, Theombronon, odorata
illa Regum Persarum, qua aduersus mentis, corporisq, incommoda utebantur. Dodecathron minime
auctoritatis, omnibus quae medebatur morbis.

Longe quoque petita China radix, quae à Sinensibus nostro saeculo dicta, quos Sinae antiquos
regni nomine decorata mittitur. Quod certe difficulter recens, nec nisi multa pecunia haberi possit
celebratur sapiente à Medicis, zgotisq, illis praescribitur; quos curare ipsi vel nesciunt, vel nequeant
vt quous culpa à Medico, in medicamento defectum, vel impedimenta leniter elabatur.
Cozomecatl. cecchi omnes antecellat, cuius prorsus admirabiles recensentur lib. 6. cap. 57. facultatem.
Peco, siue Tabacum, quam merito Panaceam Americanam Terentius noster dixit. Tabacologia perulati
libro à nuperis conscripto, quae etiam famulos hymnos nostris diebus obtinuit, libellos certe Plinio
Quernum, [Antiquis] illis omnia sanantem magna religione petunt, auro defectum, candore etiam
sago, è Celo missum, Druidis cum sua arbore nihil sacratius] & Chymicis Persicaria, atque Indica
sibi addiuerunt.

Isatis Glasum, quae à cœruleo, plures colores parantur, iuuantur ferè omnes, Achilaei Recchi, à sapient
viribus dicta, Lutum, Crocus, Cyanus Viola, à quibus colores ipsi denominati.

Castaneus edificijs perutilis, vnde Arborum Regina ab huiusmodi fabris nuncupata, quod lignum tri-
bus, tabulis, amphoris, vasis, & quidem nullis aquae temeratum iniurijs exhibeat, fructus autem
panem & obsonium: cui Quercus successerit. Obedientissima Fraxinus quocumque in opere.

Fagus vnde Guttus ille Faginus Curij, & diuini opus Alcimedontis Virgilio, praefer quae fructus laus ali-
bi à nobis nec frustra indicatur, cui in simili materia Acer non tantum mensis dicata.

Kali. Nec ars ferè vlla peculiaribus suis stirpibus destituitur, quarum vtrius ministerio. Velsa Me-
dus praeficos vnguentarios multiplices opere detinuit.

Palma Indica Babyloniorum, quae in ipsorum commodum, Medica subsidia plura, Frumentum, Cerealia
Lac, Butyrum, Saccharum, Aquam ardentem, Vinum, Acetum, Aedes, Naues, Vasa, Arma, Limes,
Mantilia, toreaz, Rudentes, Ignes, quid? ad trecentum sexaginta dicunt quae exhibuisse ferunt.

Papyrus Bibulus, è qua phyluris chartas vnde praestantia inter herbas, ex ipsa Papyro Nauis, Cyn-
bas, Piscellae, Stragula, Tegetes, Vestes, Calceos, Vela, Elychnia, Funes, Armamenta Nauis
varia, videntia Vasorum, ligna è radicibus, Coronas è flore, cibus è crudo, ac decodo sumi, &
scapo interiori potius, qui antiquis torrebatur in escam, & frequentius quidem, summoque aduocato
to, vnde merces tandem amplissima Herodoto, Theophrasto, alijsque testibus. Nec deum quae
nem ex ea dicant.

partum Hispanicum, emulazione quadam subsequitur, e quo Sportas quasi Spartae ni ab sportando
maius, Corbes, Piscellae, Piscinaeque omnes, Soleas, Calceamina, Pileos, Cola, Vras, Amphoras, Re-
stes, Rudentes, Nauium adiumenta plura, crassioraq, ad saccos fila, strata, ignes, Facies, Neuis, &
quae non ad Villaticam illam Catonis supellestem? vnde contempta quamvis nullo decore, aut hilari-
tate spectabilis merces. inferenda, tamen ad orientis ditissima praemunitaria deportetur.

Meti Recchi: Mellita, Melica, Aloes Americana nuperis nostris. Vinum, Acetum, Mel, Saccharum,
fundens; fila; acus, vestes, futoriam omnem; restes, sepes, quae claudunt, quae ligant; Ligna, Ta-
bes, Clausos, Imbricem, domum, quae excipiat totam, & litterarias, vique quae monent, Chedus.
Morus, vel vnus erici perquam decore emolumento.

Palma in Italia; Musa in Sicilia, Syrax in Europa, Vitis apud Septentrionales, & quae Peregrina, aut
Exotica implantantur non suis locis, vt vix vna aut altera studiosi Botanici ostendi possint. Balani
autem raritas, vel in ipsa patria fuit, ni in Iudaea pariter peregrina planta existeret, & India potius
incola, quod facile suspicamus.

Thymum in Hispania cum Sparto, Iadanum in Cypro, Hoaxacan Guayacan in America, Rhabar-
rum & China inde dicta, forte & Cinnamonum; quasi Cinz Amomum Dar-Seni, in c, transita equi-
antriquos inas; Aurantia cum tota familia in Neapolitanis; Syrax in nostra ditione Medulza, Parsi,
ac (xlij) montis, & in nostro Iani monte ad Albuncam Bulbellorum in Nucerni Apennini luge
Tragacantha, in Creta Diastannum, in Rhodo Aspalathus, Lotus cum Papyro in Aegyptum, ad Ce-
nesareticum Lacum odoratus Calamus, in Cilicia Crocus. Et quae patrium solum secum tulere, vt Ce-
rafa, Cydonia, Punica, Serica. Castaneae Thasae, Noces Damascenae, Michuscanica Chichne-
capatis.

Sacra, vt Rubus ardens incombustus, Sycomorus Zacchi, Ricinus Ione, Colocynthis Prophetarum,
Mandragora Rachel.

Heroica, vt Larix Caesareis in bellis. Cornus nostra, ex qua Troianus equus, & Herculis clauis iaculis
etiam & militaribus hastis. inde Fraxinus utilis hastis Ouidio dicta, & Achillis hasta nobilis. Ficus
Ruminalis Pomuli, Boletus qui Claudium inter Diuos retulit Neroni, & de quo Lepida Seneca Apocolo-
cynthosis. Palma apud Mundum Iulio sobole felici columbarum nidis frequentata. Delphica Plati-
nus Agamemnonis manu sacra addit tamen pulchriora. prodijisse Helenum è Quercu suspensij famige-
rara Helenae. pullulasse herbā è angvine Orphei, quae inter Bacchi sacrificia cibaria solum emitteret
& sepulchro Bebrici Regis in Amyci potu insana. illam Laurum, cuius ramuli illati nauibus vigila-
faciant donec abijciantur vnde & proverbium. durasse ad Plinium vsque Oleum Argis ad quam Iouan
Vacca alligata ab Argo, alia Athenis à Minerua in certamine editas & Oleaster Olympiae ex quo Her-
cules coronatus, & quae Aphricani sacra manu: literatze Vaticanae lices & Tyburta: Palma Deli Apol-
linis xrate. Platanus ex qua in Auloerene pendit Marfa, Amygdalus suspensa Phyllidis vno-
amisso. Romana Lotus, ad Lucinam, & Capillata Vestalium & Vulcani equus Vrbis. Alnus, po-
tius extra Theatrum in Atheniensis posita foro intra tamen prospiciens quae proterbio ab Alno spectans
causam dedie.

Historica.

Fabulosa.

Laurus Daphnidis, Pyrami & Thisbes Morus, Panis ac Borez Pinus, maracus ille puer Regius regis
tarius, Smilax Croci amore infelici commutata. Iacynthus, Narcissus, Adonis, Anemone, omniq,
florum turba, quorum pulchriores praefertim, vix absque Nymphis, Amasijque: vel prius, vel po-
stis saeculis reperiat; vix absque Venefice Veneris veneno, quamvis spuma Cerberi, vix acconito
excitauerit.

Hilaris vt Arbutus, Punica, maranthus tricolor.

Tristes vt uniperus, Morus nigra, Suber corticofus rudis.

Decora vt Laurus, Platanus, Ilex, quifolium, Ismirabilis, Ricinus, Rosalthea. superet Platanus re-
cento per diem Xerxe spectante auroq, ornante, & monilibus & superioribus titulis.

Speciosa in sacris Olea alias Abies; Agnus castus, Passiflora, Flos Solis, in a biete rectitudinem, ali-
tudinem, ordinem, speciem certe omnem, simul conspexeris. obscuritas hinc eximit Caprelli pra-
midem, dum mœstam facit.

Pulcherrima vt Citrea, Aurantia mala, vnde Ghetz Hadar in sacris; si flores fructus, frondes; si fiam
odorem, respicias; si densum virorem, & in topiarijs obsequium, non Myrcum damnas, sed &
Cupressum quamvis funebrem, Iuniperum tristem, Buxum foetidam adnotaueris.

Deformis, aut pulchra minus horridiuscula Rubus Aetiopti testimonio, Atroplex, Portulaca, Tru-
Polygonum.

Conformi facie vt Quercus, Ferula, Salvia.

Deformi insolenti, vt Tunc, Dracunculus, Palma, Cotyledum, Kali, & ex imperfectis plor-
tibus.

Tab. 12.

Nomen primum.
Cognomen quandoque duplex, aut etiam
implex, & scriptoris quoque addito, pro-
pter ipsa distinctio exigit, a proximis, ut
discerni possit: & sepe certe desideran-
des pronominis demonstrativi usus.

Simplex, ut Viola.
Cognomen, ut Ianthiaspi, Lilionarcissus,
Proprium unius plantæ, ut Coraus.
Plantarum generis, ut Arbor, Frumentum,
Olea, Tergifera, Humiflora.

Certum, Taxus, Olea.
Dubium controversum, Delphinium,
Oibonna, Lampfana.

Legitimum, Cicuta.
Spurium fictitium, Agemoroa.
Casu impositum, aut saltem minus cogni-
tum, ut Iberis, & pluribus hucusque.

Amni.
Figura.
Similitudi-
ne.
Analogia.
Alter Lunaria
Scorpioi. Ophioglossi
des Pylidium
Ricinus Umbilicus
Coryledon Zaxacilin.
Theophrasti Delphinii
Orchis Buglossum
Hippuris

Aliarum plantarum, ut Chameacis,
Chamepitys, Tlacap-
olis, Ahuapatis.
Numero Trifolium, Quinquifolium,
Magnitudine Hyppocistinum.
Compositi. Millefolium, Cempoal-
tione, xochitl.
Sapore. Oxys, Oxalis, Cocozitl.
Colore Iris Tlaxochitl rubia
Maculis Lyncea, Fior Tigridis,
Dracunculus.

Odore Smyrniū, Garofinus, Alliarum,
Scordium, Coahyelli, Parmica.
Proprietate quadam, Texaxapota
lapidum perforatrix, He-
liotropium.

Conditione propria, Adiantum.
Generatione, Hemionitis.
Vsu Galien.
Facultate excell.

Agnus. Hepati-
ca. Syderitis.
Aristolochia,
Phahuame, Cui
patli, Fœmina-
rum medicina.

Facultate multipl. Panax.
Animalibus Chelidonium.
Appetitu bestiarum, Cattaria. Apia-
stru, Ornithogalum.

Loco Potamogeton, Farietaria,
Halimus, ydropiper, Orocelinus,
Ahuapatis, Texaxitl.

Patria Lycium, Persea, Agaricum
olichicum.

Regione Chichimecapadi.
Teucrium Teuquiltic.
Inuentore Gentiana Achillea.
Cortusa.

Dignitate Herba sacra, Impera-
toria, Herba Regina,
Angelica.

A membris
anatomia-
tice. Folium, Radicula.
Radix Ital. Rapha-
nus.
Foglia Braſica Ita-
Cavoli. lis.

Sanctorum
dicatione. S. Maris. Mentha.
Gizcl.
S. Clara. Valeriana.
Alia, de quibus pecu-
liari opere I. Ba-
uhinus.

ab Heroibus, Heracles, Chironia,
& alia antiquis.

à fabulosis, Adonis, Hyacinthus.

Eruditorum.
Vulgi.
Antiquorum.
Nuperorum.

Theophrastum.
Dioscorideum.
Plinianum.

Mesues, & Serapionis, & aliorum.
D. Fab. Columnæ Lyncei.
N. Ant. Recchi.
P. A. Matthioli.
C. Bauhini.
C. Clusij. & al.

Officinarum.
Artificum.
Populare.

Botanicorum.
Poëtarum.
Aliorum scriptorum.

Latium, Græcum, Hebraicum.
Germanicum, Italicum.
Mexicanum, & aliarum lingua-
rum.

Hic Plantæ anceps, & con-
trouersa Auditoris, quæ
maxime agitur, dum Cri-
tico examine perquirere
opus est, non tantum anti-
quorum vulgatissimum dixe-
rim plebecula olusculum,
nempe Lampfanam; sed &
ipsissimam Fabam, ut Do-
donæo videtur.

Legi-
timū

Anti-
quo-
rum.

Spuriū,
fictitiū,
ac pene
supersti-
tiosum

Erudi-
torum.

Recē-
tiorū
Phy-
tolo-
gorū
& vel

Antiqs
nomi-
nibus

Nouis
reper-
tis plā-
tis.

Littera
le libro
rū sci-
licet, &
scripto-
rum

Offici-
narum,
medica-
rum, &
Physi-
carum.

Pharmacopœ-
rum, qui vel

Chymistarum.

Rhizotomorum.

Med. particeps
quodammodo

Florilegorum.

Olitorum, Hortu-
lanorum.

Artificum di-
ueriorum.

Populi, Rustico-
rum, Pallorum.

Vulgare plerum-
que amant plē-
bis.

Hic posterius Etymologia
deriuatio ipsa, & ratio no-
minis impositi plenius, ad la-
tentium in ipsa re vestigia
habenda.

Inde pro-
pina, &
pendentia.

Homonyma.
Synonyma.
Acquiuoca.
Cognominata.
Denominata.

Prout enim insectores fullones, vitrarj, alijque stirpibus utuntur peculiaribus quo-
que nominibus variè nominant, hinc Seda, herba Mara, herba Turca, herba
Roxa, Sapanaria, Asperilla, Concimone, & similia.

Summam hi diuersitatem non solum omnibus in linguis, sed regionibus, omnibus-
que pene dixerim in locis in nominum distributionibus habent, audiendi tamen
sunt, nam non raro è minimè spernendis signis nomina ducunt, ipsa indicante
Naturam, immò indignantem; non solum planta ipsius habitum, unde Plant. quinem
Quinqueneruium, Ophioglossum Herba senza Costola, Coronopus Herba stel-
la, Asplonium Indorata, ex peculiari conditione, dicunt ex proprijs acis; sed
internas etiam vires, unde Fegatella Lunaria minor in Apennino Gualdensi
dicitur; nec aliunde Podagraria, Pulmonaria, Verrucaria, Vincetoxicum, Vi-
ceraria, Sanguinella, immò ipsa Scorzonera sunt. Quandoque & antiqua in libris
obsoleta, aut minus declarata remanente tradita per secula à maioribus voce
restituunt, ut prædicta Lampfana, quæ observatur nobis, & controuersa apud Au-
tiores, eandem tamen Apud rusticos in Græcia hodie rationem appellationem, à
quibus petenda est, quod eruditissimus collega noster Ioan. Demissianus Lynceus
Cephallemensis nobis confirmavit. saltem autem vestigio legitimi nominis serua-
to, hæc studia nonnunquam iuuare poterunt, memori atatum hæc, apud hæc præ-
sertim simplicioris, magisq; sedati ingenij homines.

Theophrasti, cuius profectò adhuc plura, vel incognita, vel minus cognita, nec mi-
rum si nobilioribus dumtaxat ille ingenij scripserit.

Dioscoridis petrito quidem volumine tam multis Commentarioribus peruenientibus,
declarantibus, litigantibus; sed primo in Botaniciis utilitatis.

Cratæ, cuius pauca quæ referuntur.
Plinij apud quem aliorum multa excerpta prostant, nonnulla autem perturbata.

Galeni, Hieroclis, Nicandri, Pausaniæ.
Serapionis, Aëtij, Aeginetæ.

Mesues, Simeonis Sethi.
Apuleij, Vegetij, Celsi, Cassiani Bassi, Seritenij, Fossi Pemptij, necnon Varrenis,
Columellæ, Catonis.

Macri, sed Marbodei, aut cuius? plura qui cecinit.
Homeri, Virgilij, Ovidij nonnulla eliter illustrata, ut Moly, quæ nos observauimus:
nonnulla è Theocrito, Callimacho, & Interpretibus eruditionem habent.

Aegyptij Magis Sophistæ, alijsque huiusmodi attributum, quod inter Nosha Diosco-
ridi adscripta copiose inueniet, sortem, in manuscriptis codicibus margini irrepsit
diligenti nimis varijs in regionibus, ac libris plantas perquirentium manu ad-
positum. Nec tamen spernas: suaserim potius Marantha & Copteri consilio usus,
vel inde in Plantarum quibusdā lucem exquireret. Nos certe observauimus. Aco-
rum totum ab Apibus confectum insidentibus arrosus penitus folijs absumi, unde
cum in prædictis nominibus iam Piper Apum dictum vidimus, optimo iure id fa-
ctū cognouimus, haud latente hoc Antiquis, quod condiendo melle eius aromati-
ca & saluberrima partes apissimè mellificibus volucellis à Natura exhibeantur.
Plantas restituere student, ut Doffissimus Columna, qui Aquilegiam dictam Isoy-
rum Dioscoridis statuit, & Vulgi Lunariam Epimedij, Vrsi Auriculam Alj-
ma, & huiusmodi plura.

Male suppositas amouent, ne subsequentes studiosi decipiantur. Arum Aegyptiū idem
Columna pro Colocasia, seu Faba Aegyptia intrusum, quāvis cum Alpino omnis
ferè Botanici reclamarent, inter Aracei generis limites restricti, quæ legitima
hodie Colocasia, vel apud Sinas à Terrentio comperta, ut ins. penitus coprobatur.
Antiqua nomina tanquam affinis cognemine aliquo addito imponunt, ut rectè
Picicet, seu Tabacum Hyscyamum Peruvianum dicentes, non ita Miel Aloem
Americana; prius dum Caryophilleum Indicum Cempoaxechti dicunt, quod
è Tanaceti familia est.

Nova iure inuentionis, vel editionis inscribunt & componunt, ut Elephas, Cortusæ
Lyncea, Nefarea, Passiflora, & plura à nobis inferunt, quæ quandoque ad ex-
pressiorem significationem minus congruis ablatis reposuimus, ut pro Melongena
Curbifolanum; pro Mechoacan, Apocymen; pro Peruano Nasturtio, Acrimela.

Aberuditis accepta, hausta barbarie multisariam corrumpunt, ex Aro Barham
Aron, ex Aristolochia Astrologiam rotundam, retundo ore hiantes, & Violam
Marem violarum diligenter quidem, ut plantā à suis floribus seduli distinguant.

Noua induunt, ut sigillum Salomonis Hippoglosson dicentes: Oxym Alldaye: Pa-
nem cuculi Arum, & Chelidonium minus, verendo, ridendo, potius quàm di-
cendo nomine: Succisam Diaboli morsum: Sagittam Barham sylvianam.

Quandoque perturbant Arabica, ut Cyclaminum Artaniti, & Dracunc. Euph
crispum, Ricinum Cataputiam, & Ceruam maiorem vocitant, non raro Græca,
ut ex Glycyrrhiza Liquiritiam, dulcem forsan liquorem dum glutunt.

Suas qui admirabiles herbas Borissas, Leporissas, Lunarias, Sferæ Canallo, quibus
Hydrargyrum coagulare, celeberrimumquæ, sed obscuriori adhuc fama laten-
tem lapidem illum excoquere valeant, in cerebro potius indigestis fumis oppleto,
quàm villo in horto alunt: nec raro nouas sibi conſingunt stirpes, quibus perqui-
rendis nusquam autem inueniendis tempora impollorei hominutionibus illis aut
cupidis procerere possint, quos spe interim laciunt inani.

Botanica hi quisquilijs imbuti eruditioni illo puluere conspersi mirum in modum
legitima corrumpere vocabula, nomina prauertunt, ac nouis ineptire solent, &
Radicem cauam, Napellum spinosum (Berberim nempe, quem Napellum) Canti-
morbiam, Gentum oculor, & alia huiusmodi doctrina afferunt.

Hos apud vel Deliciarum, vel Amastiarum cultus concinnas sibi ex lusu conſinxit
voculas. Aquilegiam namque Amor perfetto, Lil. Constant. Raccio della Signo-
ra dicunt, Iridem Chalcedon. Giglio Fatona. Narciss. montan. coronat. Cello di
Carrelo, Delphinium pluriū, Spon di Cavaliero, & Violam tricolorer, Seera
& nota. Solanum maius H. Belladonna, Amaranthi speciem, Gelosia vocitant.

Ita scilicet nobiliores artes ad luxur, & Veneris obsequia deprimi solent.

Hi plantas etiam sed vscas tractant, & ulterius à Rhizotomis, florilegisque
corrumpere solent, vel cognomina à locis, quibus acceperint addere; quasi inibi
tantum producantur.

Con-

Tab. 13.

Absoluta ipsius duntaxat Plantæ contem-
platione, quæ scilicet ex complemento
symmetria, & organorum, functionumq.
vitalium censu est, dum omnibus ita suis
numeris constare videtur, vt nil prorsus
ipsi desit.

Perfectio.

Particularum in figuris, ineq. figuræ
membra cōpositio: membrorum in Plantæ
conuictio: spirituum in vegetali mun-
da conspiratio: hinc omnes abstrusæ
cōstitutio: hic cōsideratur, vt singula
libet suo in genere perfecta cōparetur.

Intrapo-
situm ex
cōstitutio-
ne, Natu-
raq. ipsa
petendum
ad Plan-
tam præ-
cisius ge-
nuino lo-
co statuē-
dam syn-
tactica cō-
spiratio-
ne. Et est
Gradus.

Conclu-
sa in Plā-
ta vniuer-
sim ex
omnibus
circa ip-
sam, aut
in ipsa
confide-
ratis.

Aliarum
rerū cō-
paratio-
ne qua-
dā facta,
vel ali-
qua ra-
tione
adhibi-
ta, præ-
sertim
verò plā-
tarum
Relatio.

Internis, mi-
nusq. notis
respectibus,
nec scias,
quam etiā
obseruatis

Sympathiz.
ad
Antipathiz.

Vnius so-
lunio-
do obie-
ctæ

Exteriori
facie, & be-
ne conspi-
cuis condi-
tionibus.

Animali-
bus.
Simili-
tudinis
cum
Plantis
a-
lijs.
Disimilitudinis.

Corporibus
totis.
Partibus.

Apparētibus
magis partib.
Natura, &
partibus.

Propter
Individ.

Species.
Gradatim in-
de cecedentes.
Affinitate.
Conueniēcia
quādā magis
minusq. dif-
finitæ.
Distantiæ.
Differentiæ.
Disiunctiones
Medijs remo-
ta interval-
lis, quæ quan-
doq. etiā Ho-
monyma.
Inter se maxi-
mè distant, vt

Remotarum.

Elementa, vt de Cucumeribus adnotatū, Aquā qui appetunt, vt
etiā ad suppositum vas inclinentur, Oleum autem resugant.
Apes Apiastrum amic.
Serpentes Fraxinus, & Ruta inimic.
Foenicul. amic.
Scorpiones Aconit. inimic.
Alb. Veratr. Orym. amic.
Columbos Hedera amic.
Vespertiliones Platanus cōtingens terpidus reddi.
Ciconia impositis folijs pullos suos ita liberant.
Anseres Niditellæ Democriti, Plinio Ginnamomum
Catos Phu. amic. (inde dist. inimic.)
Fainas Ruta inimic. impedit ingress.
Lupos Gilla D. Ambros. qua Turrit nida impia
arceet a suis pullis.
Leopardos Allium inimic.
Capras Cinnamomū amic. cuius succulū sequitur.
Alia Onothera, & Lysimachia, quæ sera arma-
lia cicurare dicuntur.
Ficus cum Olea
cum Ruta
Vlmi cum Vite
Myrti cum Olea & Punica
Asparagi cum arundine
Quercus cum Olea mutuo se interficiunt.
Vitis cum Brasica
Brasica cum Origano
Ruta cum Cyclamino
Filices cum Arundine, quæ secula non renouantur,
& ad inuicem ledi dicuntur.
Resinosarū, & Olisuccarū cū alijs omnibus, quæ
respuant quicunque per mixturam coniungantur,
cum alijs, quamuis magis etiam Naturæ fronte
disiuncta appareant, videntur, & scriptam quæque
sit Platanum poma ruli, Quercum Pyra.
Agnos, Agnus Scythicus.
Scorpione, vel potius Squallus, Derrici radix.
Verme, Scolopendria, Aspidium, (lum. flori.)
Homine mare & sam. Orchidit, Antropophora Co-
Linguis diuers. animal. inde dist. Cynogloss. En-
gloss. Hypogloss.
Dentibus, Dentaria inde appellatæ plures.
Pulmoni, ipsiusq. tumidi lobis, Palmatoria vbera.
Manibus, Orchis palmata rad. folia Chamæleæ.
Vesicæ, Haliencabi, Solani fructus.
Testibus diuers. anim. Orchis diuers. fructus.
Mentonibus, diuersar. leguminosar. siliqua diuers.
cuiusmodi plura apud Physicorum. Per-
tam habes.
Quercu, Chamædrys.
Pino, Chamæpythi.
Cupresso, Chamæcyparissar.
Passiflora, Capparis, Aristolochia inter se.
Quercus cum Solano, Triticum cum Cucurbita,
& innumera alia.
Triticum munitum spica mutica. Triticum spica
vacuosa, Michuacensis Recti.
Sic de Trifolio, Atriplici, Gramine nautæ, inter se.
Quandoque eodem nexu coniuncta vana sunt
tur nomina, vt Mollugo, Galium, Raba, & Pa-
rine, Malua, Althæa.
Comprehensio verò est pluribus sub eadem vniuersali
antesignana stirpe, quæ celebris, vt in Quæ-
cu, Kobur, Ilex.
Sub Solano Dulcamara, Lycopersum, & in
dem nominibus præditis suis frequentatæ, vt
Triticum vulgari munito reliqua.
Minima distantia est in floribus præsertim, quæ
varietas dicitur, & in coloribus præsertim.
Notabilis, maris & fœminæ, legitima solent, vt
in Cannabæ, Mercuriali, quæ ramentis præparatæ
gat, quam diuclat.
Mespilus a Sorbo, Sorbus a Malo vulgari.
Mala Punica, & Cydonia.
Panax, Heracleum, & Chironium, Helleborus.
Chelidonium maius & minus.
Gramen vulgare & Parnassii, Trifol. Acon.
acetosum vulgare.
Ilex & Punica, Pæonia, & Lepanthum, dist.
& inaspirabilis, Acacochil Recti, quæ
Cardinalis apud nostras est ab Azyonata
dem, Trachelium a Cypero.

Extra consignat.
Tractatio pag. seq.

Media quedam. Respeçt. pag. seq.
Omnium. pag. seq.

Porro è stirpibus qualibet
non ad socias tantum, &
contubernales, sed etiam
suarum quasi ascendente
spiritu ad inum referri a-
nimaculum Aureliam.
Eruca, Papilionem vide-
tur, pariter descendens ad
quæ a se producuntur, Fun-
gos, Villos, Squamas, Tuber-
cula, & huiusmodi plura
ad funginum vique inum
& squamosam Aeruginem.

Plurimum
scilicet
ipsa ra-
tio syn-
tactica,
quæ ex
internis,
& exter-
nis

Conclu-
sionem

Tab. 13. Quæ sequuntur Tabulæ posthumæ sunt, & nondum ab Authore recogni-
tæ, nec completæ: dantur tamen ut inveniuntur ex ipsius Prin-
cipis manuscriptis exactiori qua potuit cura, & studio,
à Francisco Stelluto Lynceo depromptæ.

Gradus relatio plurimum syntactica ratio Conclusa vniuersum in Planta	Inter in- tra, & ex- tra posi- tum	Media quadam, respectus di- xeris mutuos replicatis à Na- tura vinculis, archanisq; plu- ribus coordinationibus har- monica quodammodo disposi- tione ita referuntur.	De viribus singulis in singulis Classibus Balsamica Bezoartica Catartica &c.	Planta ad Classes.	Qualibet Planta præter pro- prium Classem in qua pluri- bus titulis statuitur a gene- rans quodammodo propen- sionem habet, qua peculiari- bus quibusdam notis aliam respicit Classem, ut Mono- spermum, Mesagrum, Mo- nospermata, ex Rapacit.	
	omnium ad om- nes	Omnium scilicet, to- tum si ab una parte plantale agmen, vni- uersumque constitua- mus, spectemusq;	Vnius ad omnes Vnaquæque enim planta alias vniuersas respicit, iti- dem nulla stirps est, qua in vniuersa coordinatione inter reliquas omnes suum locum præcise non obtineat, quo in ipsarum serie, & catena statuatur.	Classis ad Plantas.	Classis qualibet præter con- scriptas in eas plantas in- alijs quoque dispersas classi- bus sibi correspondentes ha- bet, ut Monospermatum in- ter ferulaceas, caulalim.	
		Omnium ad vnam	Et viceversa cunctarum ba- bitus quidam ad singulas respicendas, & completen- das est.	Classis ad Classes.	Omnes verò simul classes præter resultantem ex semi- ne vniuersalem deductio- nem catenam qua singulis adnexam habent & vice- versa habentur, ita etiam aliquam respiciunt, quam- uis (ut singula) responden- tem in ea plantam obtineant, & classis quacumque reli- quas omnes, suis sigillatim plantis respondentibus ut	
Extra confi- gnatum, vel traditū, ipsa scilicet tracta- tio est, dū re- spicimus quæ ab intellectu de Planta ob- seruata, rep- lita, literis- q; adnotata prostant a- pud.	Inuentores non antiquos tantum, scilicet Mercurium, Hercu- lem, Chironem, Helenam, Circeem, Artemisiam, Paonem, & siue Rhizotomos, ut Grateum, siue etiam ipsos Reges non secus ac Reginas gentium, Mithridatem, Lyfimacum, Clymenum, Thelepbum, aut Duces, ut Achillem, Alci- biadem. Sed posteros quoque Magnum Carolum procereq; alios nonnullos ætatum subsequentium, qui non alios plan- tarum tractatus nec alijs litteris exaratos quæ nomine proprio plantis indito & ab ipsis Inuentoribus plerumque mutua- to (ut hisce sapius contingit) nobis reliquerunt. Verum quæ de proprietatibus, & virtutibus plantarum per traditio- nem ab illis emanarunt, deinde alijs recentiores conscripserunt exararuntq; & ab ipsis conscripta posteris demandarunt; vel apud illos potius necesse est qui cōpererunt & scripserunt ipsi met cuiusmodi Columnam, Mathiotum, Bauhinum, Clu- sium, Hernandez, Recchum, Imperatum, & alios insigni- fane studio peregrisse nouimus. Et apud				Plantæ diuersis classibus inter se.	Vnde, & catena, cum quædam analogia è diuer- sis agminibus considerari po- test, qua occultis vinculis, licet per materias ea disper- sa, in manipulos alios, atque alios colliguntur.
	Allatores ex diuersis regionibus locisq; utpote apud antiquos, Pompeium, Leneum, Dioscoridem, Euacem; Nuperos vero Garziam, Monardum, Acoftam, Alpinum, qui ex varijs & remotissimis prouincijs ipsisque Indijs rem plantariam noua suppellectile plenioribusque thesauris insigniter ditant. Et etiam apud.				Plantæ ancipites ad Clas- ses.	Sunt & media, quæ inter- nectere classes ipsas ancipiti quodammodo utrinque affi- nitate videntur ut . . . . . .
	Descriptores historicos qui recolunt, obseruantq; Græcorum, Latinorum & Arabum traditiones, quæ à nobis suis locis in- dicata sunt: ex quibus si Philosophus Teophrastum, Diosco- ridem Medicum, Historicum Recchum, Columnam eruditio- nis sectator pratulerit, duces baud dubie fortietur quos inof- fenso pede sequatur.				Plantas ipsas nouas litteris dede- rum: obseruatione multiplici, præ- sertim visitatione plurimam natura- lium seminariorum plurimaq; pe- reginatione.	
					Plantarum facultates nouas, usu, & experimentis detectas abscon- dita quæ alias atque alias propriet- ates & naturas Botanici com- municarunt.	
					Nomina indiderunt, ipsi plantis ut publicis iuris fierent, ut earum virtutes in usum, & studia per- eas litterasque venire possent.	

Tab. 14.

Synopsis præcipuo- rum, quæ in plantis obseruari possunt.	Nomen	Legitimum, spurium, aut adulterinum, analogum, & æquiuocum obsoletum, nouum, incertum, corruptum, con- trouersum tam inter eruditos, quam in varijs officiis; quibus adde Synonyma, & amonima, & similia.	
		Cognomen { Ductum ab Auctoribus, aut primis Scriptoribus, inuentoribus, aut allatoribus, vel a regione, & patria, forma, proprietas, aut qualitatibus, internis, aut occultis, & externis ab usu, & ortu, seu productionis tempo- re, & duratione vitæ.	
		Etymon	Sumptum ex vernaculo incolarum
			Idiomate, { Ex quibus semper aliquid peculiare de plantarum na- tura detegitur.
		Genus	V. l. genuina interpretatione linguarum
			Summum { cuius species primæ sunt, arbor frutex, suffrutex herba, infimum { Sunt enim aliæ umbelliferæ, bacciferæ, capillares, { olera aromaticæ, quæ subdiuidi possunt in { cerealia, legumina.
	Differentiæ, quæ peti pos- sunt à	Substantia, Lignosa, carnea, resinosa, succo turgida lacteo, sanguineo, exsucca, viscosa, oleaginosa, sapa- li, triabili, fissili, tenera, dura, &c.	
		Forma V. g. supina, erecta, glabra, hirsuta, spinosa, geniculata, rotunda, striata, quadrata, &c.	
	Natura in qua confide- rantur	Partibus, Vt radice, caule, folijs, floribus, fructibus semine, &c.	
		Qualitatibus. Prima, secunda, tertia, quarta de quibus Galenus.	
	ortus in quo	locus tam naturalis quàm pe- regrius	Vitæ: Ex quo plantarum aliæ sunt, diureticæ, remollicitiæ, astringentes hepaticæ, &c.
			modus { naturalis { spontaneus ex eadem aut diuersa planta, { secunda magis aut steriles, quæ artificiosus, ex cultura, unde fiunt, { mine, radice, flore, fructu, semine, præter na- { unde abortus, monstra, variationes & { furculo, ramo, virga, lachryma pro- turam { degeneraciones plantarum in alias species aut usus. { pagant.
			tempus { Aliæ nam quæ inuente vere, aliæ inclinata ætate, hieme circa solstitia, aut æquinoctia, da, aut præcoces florent, germinant, vident aut semen emittunt unde altior, verax, &c.
			Coelum { Seu aspectus, & influxus syderum, climatum conditio, & oppositio ad orientem, occidentem, vel meridianum Solem, situs ad austrum, vel septentrionem, ventorumque status peculiares, terrestres, marini calidi, frigidi, &c.
			Solum { Pingue humidum, siccum, lapidosum, glareosum, vliginosum, ex quo nascuntur montana, nemorosa, campestris, hortensis, saxatilis, arenosa, & quæ crescunt in vineis, conuallibus, pratis, incolis, vijs publicis, rudibus, tectis parietibus, &c.
			Aqua { marina { Marine, fluuiales, lacustres, aut fontana, quæ vel fluuialis { vnde { omnino sub aquis, latent, superemergunt, aut su- lacustris { perferiunt lambunt in pura, limosa, aut turbida fontana { & vliginosa.
			plantæ, aliæ, { Vt thymum, super quo epithymum: linum, in quo castanea: quæ- super quibus { cus, & aliæ arbores, in quibus viscum, tum colles, cum enascuntur, { Indicum polipodium quernum, muscus, hepatica, & lare in qua Agaricus fungusque alij in alijs arboribus. Si inter plantas po- tius quam morbos numerandi sunt, & cadauera quibus mul- cus pro capillatio est.
			& pecu- { Regio: vnde Pyrenæ, Africanæ, Gallicæ, Hispanicæ, Alpine, &c. liaris. { ager priuatus { vnde Lutetianæ, Salamanticæ, Montpelienæ, &c. vt { aut peculiaris, & { Vt super cornu cerui, Si Theophrasto credimus nata bedera & insolitus locus { apud Iaponenses herba peculiaris inter ossa mortuorum.
			duratio { totius { vnde annua, biuaria, trimestres, semestres, perennes, &c. seu vita { partium { radicum, caulium, florum, foliorum, quædam enim quorundam folia, flores, &c. mutant, quædam non.
			morbi { communes { interna { temperie, { Syderatio, verminatio, radicatione, eradicatione, hir- { læsis { cōformatione, { cūlato, roratio, decorticatione, scabies, & sunt { externa { vnitæ, { gus congestis, tæda, vulnus, &c.
			corruptio { totius { naturalis { exsiccatione, aut putrefactione, contusione, { partium { violenta { abscissione, auulsiōne, aueruncatione, &c.
	Quantitas	continua	conformatio { in qua figura, connexio situs, ordo, & numerus partium attenduntur.
			materia { in qua densitas, raritas, mollities, durities leuitas, grauitas, asperitas, glabrities.
			cultura { Vbi aratio, stercoreatio, irrigatio, putatio, expurgatio, plantarum, sarritio, & partium relectio.
			mores { Aliæ nam quæ sunt Syluestres, aliæ cicurari possunt, vel non, domesticæ, lucifloræ, noctifloræ, delicatæ, robustæ, heliotropæ, sensitivæ, tristes, scansiles, reptiles, amplexicaules, &c.
			discreta { Quæ consistit in numero tam plantarum { Aliæ rare, frequentes simplices, aut multiplices species, mul- specierum quam singularum { partium, vnde { floræ, vniuersa polisperma, monisperma, &c.
			prima { In qua magnitudo totius aut partium, crassities, tenuitas, proceritas, profunditas, &c. vnde parue magnæ, tenues, crassæ, altæ, pumilæ, &c.
			secunda { Vt calor, frigus, humiditas, siccitas, ex quibus tempera nentum plantarum: sunt, enim aliæ calidæ, hu- mide, frigide, & in 1. 2. 3. vel 4. gradu, inchoato, medio, completo.
			media { Vt odor, sapor, color & quas vocant tactiles qualitates, ex quibus plantarum aliæ sunt odoratæ, inodora, candidæ, luteæ, fragiles, flexiles, tenues, crassæ, leues, alperæ, duræ, molles, solidæ, rare, vides, &c.
			prime { Quæ sunt eadem cum primis qualitatibus.
			secunde { Vt sunt attenuantes, incrassantes, aperitiuæ, astringentes, emollientes, obstruentes, rarefacientes, indurantes, &c.
	Facultates secundum medicos	tertie	quarte { Vt diureticæ, saccotice, epulotice, corrosiue, &c.
			quarte { Vt sunt occultæ, & quæ a proprietate substantiæ pendent, v. g. alimentariæ, medicamentosæ, re- nosæ, cardiacæ hepaticæ, Cephalicæ: vnde plantarum sympathia, antipathia cum mixtis, vniuersis plantis, animalibus, & corporis humani partibus, aut humoribus.
			Cibis varia { præparatione artis coquinariæ tam ad necessitatem victus, quàm delicias apparandis.
			medicina { ad sanitatem tuendam reparandam, confirmandam ex dieteticis, Cosmetices therapeutice plan- maciæ, Chimicæ, chirurgicæ, &c. præceptis.
			mecanicis { quibus plantæ materiam, ad mille instrumenta, opera, & commoda, ministrant.
			artibus li- { Poetica, Oratoria, Geometrica, Musica, pictura Architectonica, æconomica, politica, &c. in quibus beralibus, { variis plantarum usus cuiuslibet suo iure, & modo, vnde in sacris, prophaniisque magistris, vni- triumphis, funeribus ædificijs, &c. imo, & moribus formandis, rebusque repræsentandis, v- de sunt enigmata, hieroglyphica, imagines, &c.

Tab. 14.

Stirpibus acuratus examinandis tutissimi sunt
manuduces.

Artes liberales, & Scientiæ.	Phytobasani, seu diuerfa plantarum examina.	Scriptores tã noui quàm prisci botanographi; & misce lanci.	Terra hæc, Marisque vluens, exertaque ve- stitis, & perpulchrum tegumentum opificio multiplici, summeq; vario, vel ignauum quemuis aut impium in summi admiratio- nem, venerationem, amorem Opificis per- ducere, pertrahere poterit, si animum, vt par est, aduertere voluerit.
Mathematica.	Phytopsia.	<i>D. Fab. Columna Lync.</i>	Dum igitur tum pluribus artibus stir- pes materiam exhibent, atque instru- menta tum & ipsarum cognitio pluri- mis quoque utitur scientijs, atq; com- pletur: disciplinas excitat ferè omnes, atque agit ut vniuersam philosophiam si comp exum agnoscere liceat, summa- que humanis in rebus utilitati ip- sam dicere Philosophiam.
Arithmetica.	Plantarum historia.	<i>I. Camerarius.</i>	
Musica.		<i>C. Baubinus.</i>	
Anatomia,	Phytographia.	<i>C. Clusius.</i>	
Architæctura.		<i>Calceolarius, & Pet. Bald.</i>	
Geometria.	Herbilegium.	<i>I. Thaisius Hercynias.</i>	
Topographia.	Rhizotomia.	<i>C. Schiredensild Silesias.</i>	
Cosmographia.	Astrophytologia.	<i>C. Gesnerus Germanicus.</i>	
Astronomia.	Chronophytum.	<i>C. Clusius Hispanicus.</i>	
Physica.	Calendarium rusticanum.	<i>N. A. Recchus Mexican.</i>	
Anatomia physica.		<i>P. Alpinus Aegyptius.</i>	
Agricultura.	Phyturgia.	<i>Tabella Chronotopica.</i>	
Phyturg.	Phytognomonica.	<i>I. Turneisserus.</i>	
Phytognomonica.		<i>B. Charrichterius.</i>	
Statica.		<i>I. Costeus.</i>	
		<i>I. C. Scaliger.</i>	
		<i>Cato, Varro, Columella,</i>	
		<i>Palladius.</i>	
		<i>I. Bapt. Porta Villa.</i>	
		<i>I. Bapt. Porta peculiari op.</i>	
		<i>D. Fab. Columra.</i>	
		<i>C. Grollius.</i>	
		<i>Atheneus.</i>	
		<i>Apicius.</i>	
		<i>Dioscorides.</i>	
		<i>Plinius.</i>	
		<i>Galenus, Mesues, Serapio.</i>	
		<i>P. A. Matthiolus.</i>	
		<i>C. Durantes.</i>	
		<i>N. A. Recchus.</i>	
		<i>I. T. Tabernamontanus.</i>	
		<i>I. Turneisserus.</i>	
		<i>Delechampius.</i>	
		<i>H. Eilertseus B. Besteri.</i>	
		<i>H. Reg. Paris. S. Robins P. Valletii.</i>	
		<i>E. Schuuerius.</i>	
		<i>Ion. Jac. Chiffletius Bisunt. in suis</i>	
		<i>Dadalmais.</i>	
		<i>D. Fab. Columna Lync.</i>	
		<i>B. Marantha.</i>	
		<i>N. A. Recchus.</i>	
		<i>Hist. Lugdunensis.</i>	
		<i>A. Anguillara.</i>	
		<i>M. Guilandinus.</i>	
		<i>P. A. Matthiolus.</i>	
		<i>C. Gesneri Catalog.</i>	
		<i>A. Casalpini.</i>	
		<i>A. Zaluzanius.</i>	
		<i>A. Spigellius.</i>	
		<i>I. Costeus.</i>	
		<i>B. Textor.</i>	
		<i>P. Penna, & M. Lobel. Aduer.</i>	
		<i>C. G. Særrus.</i>	
		<i>C. Baubinus.</i>	
			Habes hic necessaria vltimum, amicum, ha- bitacula, medicamenta habes commoda, instrumentaque fere omnia: si vtilitatem queris, nec amplior, pleniorque in vni- uersa Natura campus, nec multiplicior merces, aut quod confertis magis specta- culis, vel pulchris obijciatur, si oblecta- tionem, si recreationem postuler, vel con- templationis exercitium, ipsam quoque si præter amplitudinem, ac præstantiam studij ab humanis titulis dignitatem exi- gis ornamenta illa antiqua, quæ vel à Cererè, & Baccho, Medæ, Agamemnone, Machaone, Podalirio, vel ab Aesculapio, Hercule, Apolline ipso sumuntur, summa nimis omittit Reges proceres toto ex Orbe habes. Attalus, Euxax, Archelaus, Iuba, Maffiniffa, Hiero, Romani Catones, Varro- nes, Imp. Diocletianus collere, & Reges & Duces Gentium Mithridates, Alibiades, Magnusq; Carolus, aliq; plures inuenerit, proprijs se. numinibus adornarunt. Sed & ipse qui agmen eludat, atq; cõcludat, cui Regni purpura, sacrisq; & folijs titulis disciplinas has condecorat: genuinisq; à Creatore sumo tuis splendorebus cõpreat, & Rex & sapiens Salomon à maxima ad minimam vq; omnibus de plantis disposui- t, Quid interim antiquius? quid di- gnius? si Protoplastus, si primus parens, & cum viribus singulis singulas stirpes nouit, & nominibus donauit, nobisq; indiguit.
Oeconomia.	Botanica.		
cibaria,	Simpliciaria.		
ars condiendi melle,			
saccharo &c.	Phytoiatria.		
Medicina.			
Pharmacopæa.			
Hippiatria.			
Vnguentaria.			
Magia naturalis.			
Chymica.			
Pyrotechnia.			
Libaria.			
Artes hic ferè omnes vsq; ad	Anthoblepsia.		
exquisitas, & confectas,	Florilegium.		
Oeconomia corporis plerū-	Topiaria, omnisque		
que ministrat, iubente scili-	viridarij ars, quæ inter		
cet hic materia.	Agriculturam, & Ar-		
Ethica.	chitecturam.		
Politica.	Botanocritica.		
Repræsent.			
Antiquit.	Phytocritica.		
Philologia.	Phytologica.		
Critica.	Phytonomia.		
Logica.			
Metaphysica.			
Encyclopædia.	Biblioteca Botanica.		

In Plantarum
notitiam, ex
nominis, ip-
siusq. rei co-
nugio, aul-
picia.

Per nomen enim
adimus plantas: &
a nomine, quæ de
plantis conscriptæ
sunt exigimus, præ-
cipue quantum ad
vsum pertinet: sic
que sit, ut quæ hu-
manæ ætatis bre-
uitate nobis depe-
reunt, plurimum
studiorum labo-
ribus, ac perenni-
bus studiis, litteris
consignata, ad po-
steros deruentur.
Pleniores nempe
contemplationes,
& sæpius, cum ia-
ctura virium ad
plantarum cogni-
tionem facta peri-
cula, libris com-
muntur; quæ
omnia in ipsis tra-
dita, & expressa,
ipsius ductu no-
minis facile asse-
quimur, & intelli-
gimus: dum no-
mina certis inqui-
rentium signis, ac
notis designata,
se produnt: alio-
quin annotationi-
bus huiusmodi de-
stituta facile obso-
lescent. Namque
haud multa ex an-
tiquis ad nos vsq.
seruata, pauca cer-
te ad nos vsq. fide-
liter traducta, de-
uenerunt, ac vix
vlla incorrupta.
Nunc porro, &
nomine, & iconi-
bus, tum nupere
ætatis industria, &
insignis in suc-
cessores beneficio
ad hoc nostrum
opus iuuatur.
Quamobrem vel

Phytopæ plantæ quæ
in nature libro
aut inde expressa fa-
cie obijciuntur, vel

viuent
exsiccata
reprehen-
cata
integra
diuisa in

figura so-
la, vel co-
loribus
additis
partes
quærendæ
plantæ in
libris
natura
& antiquorum
receptiorum
copula fieri hoc
cum inferiori

Notæ ipsæ, seu singu-
lares animaduersiones
in plantas, coniugij
ipsius nominis scilicet
& plantæ præcipua
erunt instrumenta,
eoz. potiora, quæ ma-
gis peculiaribus, &
magis euidentibus si-
gnis collectæ sunt. Ne-
que enim præcipui na-
turæ caractères obli-
terari facile, æque pos-
sunt, ut nostri indito-
rum nominum, qui
facile ponuntur re-
ponuntur, innouantur,
atteruntur.

plantæ
traditionibus
singulæ
plantæ
traditionibus
singulæ

Vel recolecti Phytologo re-
presentatur ab historicis: &
tractatus de plantæ ipsa, præ-
missio nomine ejusdem in li-
brorum notis ac signis deli-
neantur; & notæ, quibus
plantæ requiratur, eidem af-
signantur. siue

Non tractata, seu
plantæ nouæ, &
nondum cogni-
ta, vel

Tractata, & pluribus
fere tractationibus
pro Botanorum de
ea scribentium nu-
mero. vel

Natura, quæ nouas semper in dies molitur,
& producere solet diuersas habita ratione
varietatis locorum: ut laserpitium, inui-
sum antea Cyrenis, piceo illo imbre pri-
mo genitum.

Litteris (omnibus quidem nobis communi-
bus) incognita, aut omiſſa, ut plurimæ ex
imperfectis nostris, ut Elleboryngium no-
strum, alique, quæ hic primò prodeunt:
sed quàm multæ adhuc perquirendæ, non
tantum in Insulis, aut minus cognitis re-
gionibus, sed in nostra etiam Italia.

Auctore ab vno
enunciata citra
vllam controuer-
siam.

Vel pluribus à scripto-
ribus partim enuncia-
ta partim traducta,
magis, magisq. expo-
sita, nec fere absq. con-
trouersia; ipsq. vel

Ex antiquis
vt a Plinio
Barba Iouis

Vel recentioribus, ut
Agrionides, & plures aliz apud D. Fab. Columnam
Multæ apud Recch. Bauh. Clusium

Veteribus dumtaxat, eaq. proinde
antiqua, & reno-
uanda recentiori-
bus.

Verisque nobilior,
famola, sed con-
trouersis, ac dis-
putationibus ma-
xime anceps, &
agitata.

Vel recentioribus tantum, vti nupera, & antiquis incogni-
ta, (nisi forte plurimorum Phytologorum veterum libris
careamus,) ut Necociana, Tabacum, Tulippa, Meli-
Scorzonera, &c.

In quo aduertendum si se noua facie nobis of-
ferat, & nouis qualitatibus, ex quibus noui
quoq. nomen obtinere possit planta.
Si vel forte alicuius nouæ classis existima-
da sit
Sin minus, inquirendum quo in ordine inter
antiquas, & cognitæ constituenda sit
Si autem ex his, quæ antiqui tradiderunt, &
a recentioribus emanarunt nouæ aliquid
plantæ natura antiquioribus consensu ap-
pareat, desumpto cognomine ex peculiari
& magis propria eius differentia, v.g. quod
sit frutex, baccifera, & similibus, ad eam
classem, quæ similis sunt conditiones re-
ducenda.

Ab enunciente vero, seu primo plantam describen-
te, omnis omnino de illa petendus est tractatus.
Si quæ verò fuerint propriæ observationes addendæ,
quibus eius historia magis, & magis distinetur, præ-
sempiterni grati animi officio inuentoris laudibus.

Antiquis & recentioribus
Ve laserpitium Pini.
ant.
Recentioribus, & an-
tiquorum vno, ut laudat
la, quæ pseudoniam Eu-
nij, & statim Dioscoridis
& Pappolochia Pini.

Verisque tum antiquis tum recentioribus
pluribus discrepantibus pro eu-
dem veritate, ut, Iris, Asium,
Abies Helixine, Artiplex, omnes
ferme Rosæ, Lilium, Prullæ, Que-
cus &c.

Nomen

quod est ad cognitionem
plantarum

Ansæ

Et plantæ quidem omnes, & qualibet, in vnico, natura libro, innumeris licet paginis
distincto quærendæ forent. Quàm multæ enim diuise, & incognitæ, si diuise quæ-
dem comperirentur, si montes diuersosq. tractus (ut regiones inuisas, desertas, &
amplissimas æquoris oras prætereamus) nostros dico intra Italia fines periastrare-
mus, Garganum, Maiellam, Corneum, Nursinum, Nucerinum, Curium, lu-
nuarium nostrum: e quibus vix semel aliquos conscendere nobis licuit, breuiter bora-
rum morula; & Ianuarium quidem ipsum antiquæ Albunæ nostræ diuisionis sedes
vix attigimus, quandoq. Botanicis cum collegis doctissimis Fabio, Terrentio & Mo-
litore, ac Phytognoste peritissimo Coruino, ut vel leuissimè inspicienda plantarum
occurrente varietate, haud temporis satis esse possit: multa nihilominus vidimus re-
liquum negotia prorsus distulere.

Existere plantæ eodem
modo, & simplicita-
te, & vniuersitate naturæ

Seu non existen-
te, vel exoleta,
& amissa:

Ve ab aspectu nostro se-
mota, & quæ non repe-
riatur amplius, vti Ci-
renense laserpitium.

Aur a natura libro om-
nino deleta, ut quæ
nupiam sit.

Hic autem solum diues illa eruditio in promptu habenda
est, quæ ex antiquitatis cultu, & notitia deriuat.

Cuius ductu, & labore quærendi, & periculo alii pro
alijs substituendi liberamur.

Quæ comparationem instituamus ad existentes plantas,
non sine harum illustratione.

Super sit tamen spes eandem reuiscendi, si natura ad eam
producendam rursus voluerit causarum circulo rursus
suas exeat.

Superiorum mutatione, inferiora quoque mutari par est: sensim proinde, ac multis sæculis in herbis, & animalibus nouum aliquod
aliquid amissum, multa paulatim immutata detegimus; ut nihil mirum si in figuris, facultatibus, origine, & qualitatibus di-
uersarum plantarum, similes plerumq. audiamus mutationes. Medici enim illas admodum celebres Betonica vires exoleuisse
conqueruntur; quamuis ab Apuleio, Dioscoride, ac Musa promissa. Petones adeo concelebrati de mensis decedere, eorumq. immu-
tationes me. paponibus nostris concessus. Quæ rerum omnium vicissitudo, perennis. Cum temporum, locorum, circuitus vicissitudo
perennata deprehendatur, nihil a teo nouum videri debet, si in Mexicanis Recchi nostri aliqua hodie ex Theropragis plas-
tis vguerit, quæ nos, & Græcos deseruerit pædus.

Tab. 15.

Ut ad plenissimam tandem plantarum notitiam; ne scilicet planta vlla sine nomine, nèue nomen sine plantæ sue hypostasi exhibeatur, aditus facilius sit, utq. intelligamus sine dubio, per quem, & quomodo planta nobis imprimis innotuerit, discussis omnibus vetustatis nebulis, quæ plurimum studiosis offundunt tenebras, omnis antiquitas in præsentis æui notitiam renouanda est. Ut autem quæcumque stirps aspectui nostro peruia proprio dicenda sit nomine: vel ut tam ex naturæ libro, quam ex diuersiorum codicum paginis vniversim ipsamet, inquiri, inueniri, & haberi possit; denique ut cuilibet, aliorum, sui liceat observationibus, & nostras grato animo excipere, incitatis semper ulterius, & studiis nostris, & exercitijs.

Tractationes omnes de plantis conciliandæ sunt

Diuersimode nominantiū & inter se de nomine dissentientium.

Connominatium, & simplici ac recepto, omnibusq. communi nomine appellantiū eadem v.g. Iris, Afarum, &c.

Recentiorum

Antiquorum

Omnium & singulorum

Qui si nouis tantum nominibus vtuntur, ea omnia in vnū colligenda, & pro synonymis habenda.

Si vero peculiaribus & proprijs opinionibus eadem ex antiquorum fontibus deriuent: inquirendū num legitima videatur vocum sumptio: tuncq. nomen, & cognomen ab recentioribus impositum reuocandum ad synonyma, de quibus dubitatur: ut filiquastrum pro Arbo-re ludæ, an rectè a Dodon. sumptum, & Acacia antiqua Mathio. neq. enim est Acacia.

Collectis dumtaxat synonymis, ut ex mutua collectione eorundem intelligamus quid Theophrasto, quid Dioscorido, Math. &c. visum sit.

Examinatis diligenter & rite expensis iisdem synonymis omnibus, quæ vni eisdemq. plantæ, aut diuersis assignantur, ut citra dubium pateat, an sub hac, aut illa appellatione, fuerit scripta à Theophrasto, Dioscoride, Plinio, & recentioribus, ut Columna Bauhino, Clusio, Math. &c.

Adde quod in nullo idiomate respuenda vnquam sunt vulgi vocabula: ex quibus plerūque, in plantæ, & eius naturæ notitiam deducimur, siue illa successu temporum, siue recentius à plebe plantis indita sint.

Sed neque spernenda vlla etiam vulgatissima, cuiusvis, de plantis experimenta.

In his quærendum an secundum mentem historicorum, quouis sub nomine, ad propriam classem plantam reuerterint, an verò ulteriori disquisitione reuocanda sit.

Amplius quærendum an veteribus cognita sit tantum, an verò a recentioribus tantum planta noua tradita sit; & an nostras sit, an exotica, & de nouo ad nos inuecta: non enim Tunc Americana solum est, sed & Sicula, & Caietana.

Rursus an botanographi seu antiqui, seu recentiores, vel in genere de illa scripserint, vel in specie, & an capitibus libris, & tractatibus inter se conueniant.

Cum autem probe recognita fuerit, suo non abique laude restituenda erit loco, indeq. legenda, ut Faba Aegyptia, si cui forte contigerit eam vidisse, vel Dracunculus Maior, cuius gratia, male audire solet Mathiolus.

In Magia sua naturali doctissimus Collega noster Porta, quem adulescentes adhuc in Physicis arcanis audiuius, artificio commentis nouas stirpes producere molitus est, quod vix marginis in pluribus, in non omnino mutata planta, saltem in colore, & qualitatibus partium alteratur.

Cæterum experimenta non laudare non possumus, plus autem deferimus observationibus, ut nouis semper, vel saltem de nouo compertis iisdem natura distescant promptuaria.

D. Fabius Columna collega noster, qui generis nobilitatem à maioribus deriuatam proprijs haud expertem titulis reliquit, sed multiplices condidit doctrina, noua semper non solum e natura penuriam copiose eruit; sed ex antiquis, & obsoletis eximio Botanocriticæ splendore genuinas complures restituit stirpes. Idque vel confertis negotiorum tricis implexus (ea nostra conditio est) assiduo prestare non cessat, ut in Phytobasano suo, seu plantarum examine, & Ecphrasi plantarum, harum disciplinarum studiis plusquam liquido notum est, magisq. ex promissis voluminibus, quibus quotidie insudare solet, cum iucunditate, & utilitate haud exigua legentium perspicuum fiet.

Peritissimo autem deque hac de re herbaria optime merito Gaspari Bauhino, vel amplissimum hoc beneficium primo debetur. Collectionis videlicet synonymorum quam ipse in Phytopinace auspiciatus, in annotationibus ad Math. & sui in Tabernamontani prima parte completissimè videtur. Quippe vnusquisque antea Phytologus varia stirpibus pro arbitrio indens nomina, alienis prorsus posthabitis, aut de industria prætermisissis, ingentem phytosophiæ studiosis ipso in vestibulo confusionis caliginem offuderat. Ab hoc, & complures nouas plantas, & amplissimum promissum Tractationum theatrum expectent studiosi, utilissimiq. interim Pinacibus utantur.

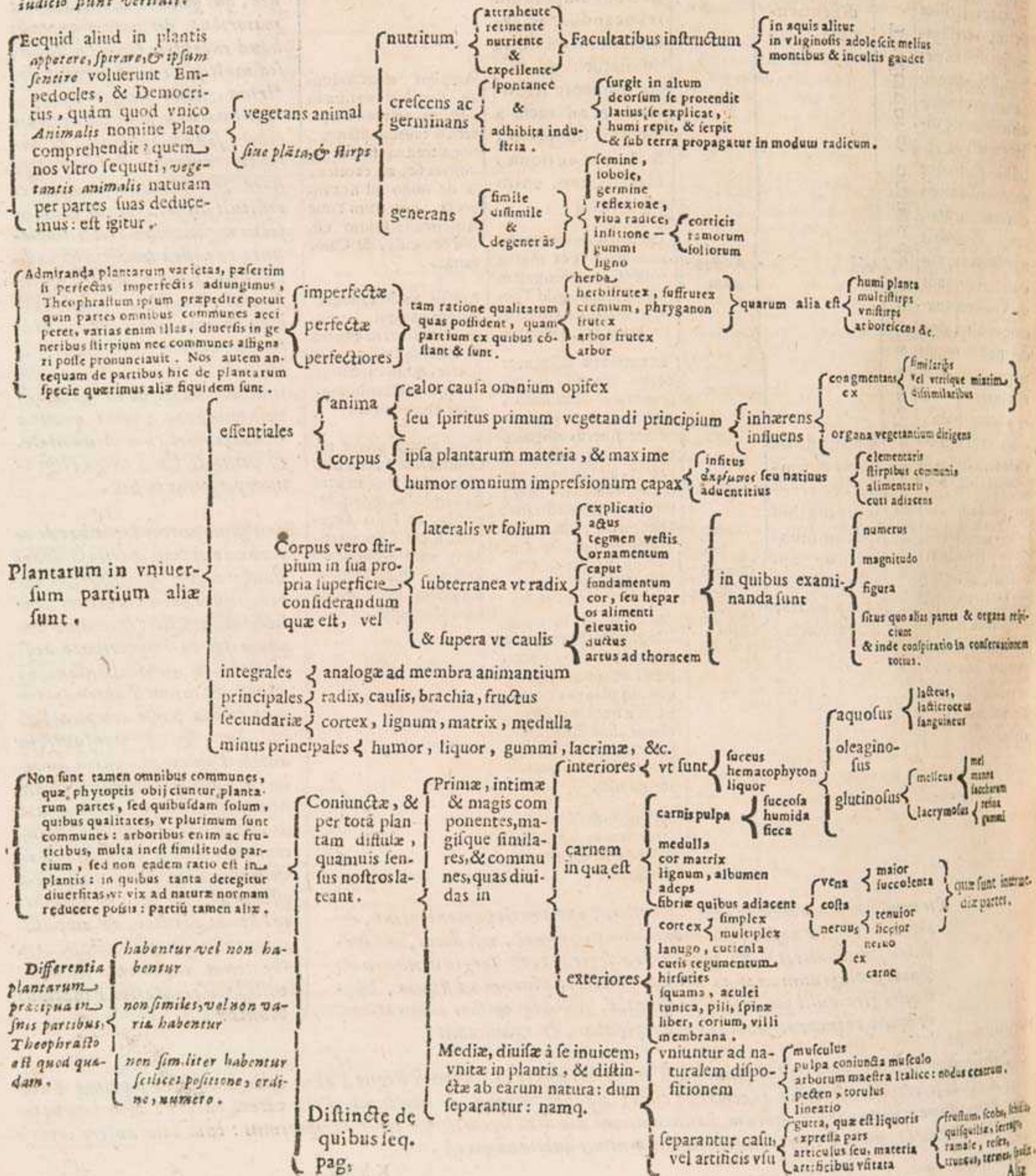
Nec montibus tantummodo, vel littoribus, aut pratis parcere solent, & abstinere Physici nostri; sed etiam libros respuant, nisi flores, aut medicina sancta decreta, & praxes præ se ferant, & largius exhibeant. Quare florilegi dumtaxat ad delicias, Medici plurimi ad stipem, Phytonomi fere nulli pro ingenij præstantia, summiq. opificis admiratione, & operis cognitione plantas contemplantur, & examinant.

Scripseramus hæc iam, cum ecce strenuus ille Terrentius noster, & Chinenfi Regno Fabio collega nunciat legitime Faba Aegyptia frequentiam etiam in quotidianis cibis; Rhabarbarumq. in hortu vili Betæ vicem habere. Hoc tam in testamur nos alimus: illam verò multorum hallucinatione nobilem libentissime certè exasperemus: cum iam autem copiose illic inuenta sit, quin ad nos transmittatur minime dubitandum est.

Habes amice lector, ex sequenti eruditissimi Principis Apostrophe, conceptissimam totius Tabulae praesentis occasionem: analogiam scilicet partium, quae plantis insunt, cum membris corporum, quae sensu pollent.

Recurris ad singulas, quae in brutis, aut etiam in nobis sunt membra, ut comparando omni te ex parte explas. An non quidquam scire poteris nisi hoc tibi ipsi prorsus simile reddideris? Crediderim te potius nihil minus temetipso novisse, & veteris ylli et error oblitum. Audisti sane dum de plantarum vita cogitarem; minutius hic si vis accipe. Brachia, crura, oculos in stirpibus quæris, nullus es, & absens magis, quam si nodum in serpo: error est non in specie tantum, nec in angusto familia limine, sed in amplissimo toto genere. Scis illas nequaquam aspicere, aut man apprehendere, vel ambulare; organa tamen ad hec instituere velis. Inesse quidem musculos recte notas; quibus appositis coagmentata extollunt, venas etiam, quibus succi ad nutriendum, augendum, pariendum interfluunt: imò & nervos, qui ad fulciendum protendantur, ceteraque huiusmodi membra, quæ pro modo, ac ratione vegetantis animæ obveniunt consequuntur munera. Iam quid anceps in radice inesse caput huiusmodi imò & fontes, si primores illos vitales focos per cetera sensum distributos hepaticordicerebrum dicas; (ut multo verbo multa:) ipsumque cordicerebrum, si dicis, basis, & caulis virtutem, quæ per medullas tota introducta corpori animata, & vegetantes merito censeas partes. Denique si vitam, & signum seu propagandi facultatem inquiris; postquam tam diversas in corpus unum congestas aures agnoveris, vita, conservationis, ac propagationis principum illis constitutum intelliges. De situ interim minime sollicitus, ne dum invertere coneris, si radix altior alimentum attrahit, si caulis altior adjungendo fugit, & digerit succum; vel si vim seminis illa, quæ vices habet capitis in se conservet, & foueat, negotij hand tantum tibi faciat: nec enim analogia vter in plantis inceptor credenda est; nec insulse pelli superaddita corporibus, plantarum cortices, & humoribus ac sudoribus, gummi vel lacrimæ contuleris; neq. sanè capiteolos, claviculos, & spinas animalium cornis unguitibus, roncibus, aculeatis mucronatisq. temere comparaveris. Hominem vti cum Aristotele inuersum cogita, & explicatis diuersarum frondium, & truncorum caulibus, aut fistulis, brachia numerosaq. crura in una stirpe compones. Iam illius transilire videris limites, nec regulam illam luxurianti apponere ingenio: dum enim florescit ulterius, aut frondefcit, folia, & fructus capillis respondere vis, & comis: nimirum talibus analogijs nobis complacemus, satis ac plerumq. quæ pulchra sunt, & concinna præterit, pro iudicio sunt veritati.

Aliæ sunt prima-
riæ quidem, &
præcipuæ, sed
quæ superflite
planta, quotan-
nis moriuntur,
aut mutantur
statis tempori-
bus; plantam
nihilominus in
perfectiōne cō-
stituunt, & sunt.

{ simplex multiplex
 repens, recta,
 capillaris, fibrosa

Circhi, nucleus, cer-
uix, quæ alias lorica
dicitur: caput, bulbus
bulbilli, glandulæ, tu-
ber, grani, torus, no-
dus; quibus adduntur
vestiaria v. g. valvæ,
tunicæ, oculus, &c.

species sunt { simplex
ramosus

Stipes, caudex, crura,
stolones, sodoles, ca-
pus, alparagus, ferula,
furculus, virga, vimen,
famenta, thyrsus, tri-
cus, brachium, ramus,
ramulus cauliculus, co-
lliculus, culmi, stipula,
framenea, stilus; his
adde partes quæ sunt
aliarum vincula v.g.
articuli, nodi, ge-
niculi.

Caulis, seu or-
ganū per quod
te plantarum
maiestas expli-
cat. cuius.

Ramum, & tarcolum
cum spilegio, nequa-
quam distinxerim a
caule: quia scissi fo-
lii, & continuati ca-
dem ratio videtur,
que caulis, & ramo-
rum rescissorum.

Fronde, & fo-
lia, quæ pariter
duntaxat cercis
temporibus vi-
vunt moriun-
tur aut immu-
tantur quorum

des, & } proprie sum ar.
pini } borum
ies } stercifolium
} solifolium
} semunifolium
} lembifolium
} facinix,
} crenx, seu strix
} dentes,
} pinx
} auriculx.

Mucrones. aculei,
spinæ, capillamen-
tum, cirrus, cryces,
ala, acetabulum,
turbo, Petili, ca-
preoli, anuli, viti-
culæ, flagellum,
palmes, malloclus,
duramentum, pedi-
culi, clauiculae,
elices græcorum,
seu vortices, visi-
lia, latera, &c.

Cachrys, pul-
gemina, vertex
gium, cacume-
&
Sarcenium, po-
fructuarius,
pampinarius fu-
rius.

Alia partium divi-
sio inter plantas
assignatur: quæ
oritur ex compa-
ratione vnius ad
plures, vel vnam
solam partem si-
quidem sunt vel

Rursus partem
dissimilium di-
ueritas nascitur
ex comparatione
vnius ad alteram
aut ad alias cum
enim dissimiles
sint aut

Aliæ sunt inter ad-
venientias numeran-
dæ, sed tamquam
sporiz, ac minus
legitimæ, quæ par-
tibus alijs adna-
scentur, vel for-
tuito plantæ, & ex
plantæ succrescunt
ut sunt

similares }
comunes }

diffimila-
res { perennes
annue (seu
porance)

[ ] [ ]

familiares, & diffimiliares } istarum quilibet
proprie, & communes }
internæ, & externæ }

Spongia, cachrys,
grana, pilula, tu-
bercula querna,
villi, squamæ, imo,
& ad has pertinet,
fungi, & alix quæ
a studiosis obser-
uari solent.

943
Spiritus generans
feu calor vitalis.

{	liquida	{	lachryma	{	pituita
		{	fusi sicut		ros
{	solida	{	sanguis	{	aqua
		{			gemma

radix
medulla
lucens
oculus
bis
semen

Principalis, sur-
timus princi-
pali

comparatur ad alteram tantum, & videndum quod vna erit	Inferior, aut superior Simplex, aut composita homogenea heterogenea

	Explicata, aut inclusa mem- brana	
	Aduentitia, aut propria	
vel cōpa- rarur plu- ribus qua- rū altera erit alteri aut alia	similis, aut di- similis	Figura colore dēnat caritat aspectu te. i.

par, aut
dispar { excessu
defectu
multitu-
dine
magnitu-
dine

Flos, qui est secundum hilaritatis festina quidam spolio, perfectioris fructificationis pronuncia, & premisso spiritu umispes fructifera abundantia, & plantarum letitia; cuius partes sunt.

Calix, nympha, flamina, flocci, capilamenta, capices, scylos, cetrus, seu sedimentum. Vngues florifolia, seu foliola, tubuli, caliculi, galericuli, cuculli, oscula, rictus, floripendii, lanugines, coma, & plura alia, quæ inter terminis delicias vus adinuenit.

Cæterum in duabus
xime partibus prin-
cipalibus, quas diximus
mam, & spiritum
alij naturam, & co-
leu compositum e-
miliaribus, aut dil-
laribus stirpium p-
bus, disquirendum
a phytologia, quæ sit

ma-	ortus, &	In
cipa-		
ani	}	}
&		
rpus	vigor	vig
x si-		
imi-	}	}
arti-		
est		

ortu exquiritur naturæ similis productio, per semen, quod per omnes stirpium partes, dispositis rite organis, & ad omnes naturæ motiones conformatur, partium nexum diffusum, tamquam fermentum excrecens in sui naturam cetera conquirit, expergefcat, ac vigente calore natum: licet plures in fixis corporibus falsis, ac spuris virtutem operari, & mouente, & accedente spiritu fieri aiant.

ius signum ex colore exteriori facile colligitur
vix enim stirpes emori credas, quibus inest viro-
seu viridis color, qui fore vegerandi, gradum e-
terius consequitur. Cum recipias a communi cal-
re in humore crassulculo digitionis compendium
si tantem excipias stirpes, quæ in litioribus, & in

colis adoleſcunt, quæ ut plurimum ſubalbefeſcunt
vel in cinericium colorem vergunt, & prope in-
bum deſcunt ut Diſſamum: arata ſunt ſubera
multa, rubet Coralium, & hypocyti cum Epithy-
mo: Mille autem inuenias in vegetantiſſis natæ
imperfectæ luxuria colores, violenta ſimulatio
gemmarum, creſcentibus ac ſe pandentibus in di-
magis verſicoloribus lapillis: inquitur autem qua-
ſi ſemper internarum qualitatum rationem exterior
illa ſpecies coloris quæ vitam vegetiorem in ſe
arguit.

arum venter, ipsa terra, magna omnium mater facit
ur Anaxagoræ; non tamen hoc, neq. alia quæq. membra
tribuit, & plantis communia existimare poteris, nec vi-
de his determinare statueris, sed pariter cum Theophras-
tæ præcipiis stirpium discrimine hærete, nisi nobiscum impo-
rte dis scionxeris. Viscum namq. à terra separatim
semen proferit, quod nunquam seminat, & tubera ab in-
terre diuisa, exteriq. membris destituta, communis di-
tis præteritum cancellos quocumq. perstripam, scilicet fide-
ijs luxuriatur natura, nec nostris retinetur legibus.

Et semen; quod est,
magnæ matris fortu-
ra; vegetantis ani-
mæ foboles, colle-
cta in compendium
planta, stirps obli-
quata; morietis plā-
tæ sortus, ac rena-
scentis genius: vai-
uersi deniq. anim-
lis vegetabilis bre-
uiarium, cuius par-
tes assignantur, &

species
iunc

nux, nucipo-
mum, aci-
nus, granum
Bacca cory-
mbus, cyti-
lus, Brion
muicofus,
vua, cach-
rys, anethi
iulus, &c.

capitellum, conus,
calix echinatus,
echinus, verticillum,
paterula, umbella,
mufcarum, panicula
racemus, florifolium
spica, culmus, &c
vulga, loculamentum
conceptaculum, vafe
vericulus, theca, elai
valvulus, concha, fi
operculamentum, va
teptum glumæ, fcapus
coriſpium, oculus, vni
putamen, nuceus, ga
valus, hilum, cartilago
pyrones, oficulum, vo
cupula gigarta &c.

— ariditas, quæ
est mors sti-
pium

seu viridis color
terius consequi
re in humore cra
si tamen excipia

qui fere vegetandi, gradum e
ar. Cum recipiat a communi cal
thiunculo digestionis compendiu
s stirpes, quæ in floribus, & la

ibus stirpibus est, qua suis non una dixerim, vel altera, sed omnibus partibus nobis aliquo modo usui venire, vel prodesse non possit, aut digna non sit, sine organi ipsius, sine praestantiae ratione. Nutrit tota meditatione mentem; fructu pascit corpus; floribus, virribusque ut; ut nihil vel minimum in tanta copia dispiciendum sit. Quid verò maioribus id opus erit exemplis firmare? videat iungina capares, immune homunciones; qui tamen earum magnitudinem ore satis probare videntur, dum subinde vulgatur proverbium (quod illarum & admirationem praefert) saltem apud Italos nostros, à plantarum illius fere alienos. Postquam iam fere plantam totam dentibus committer, ac gemmas, flosculos, flagella, fructumque omnem, & pericarpium, grana ipsa, totumque vasculum comedunt. Plantulam inter saxa viventem succo, parvulam fructu, latex & explicatis fribus, lignea, & perenni duritie, pingui solis in arido pascuo, siccat, at arboros egregio amulatam equam; quae te Mysophyrum rubens; & ipsa in ruborem usque redarguat.

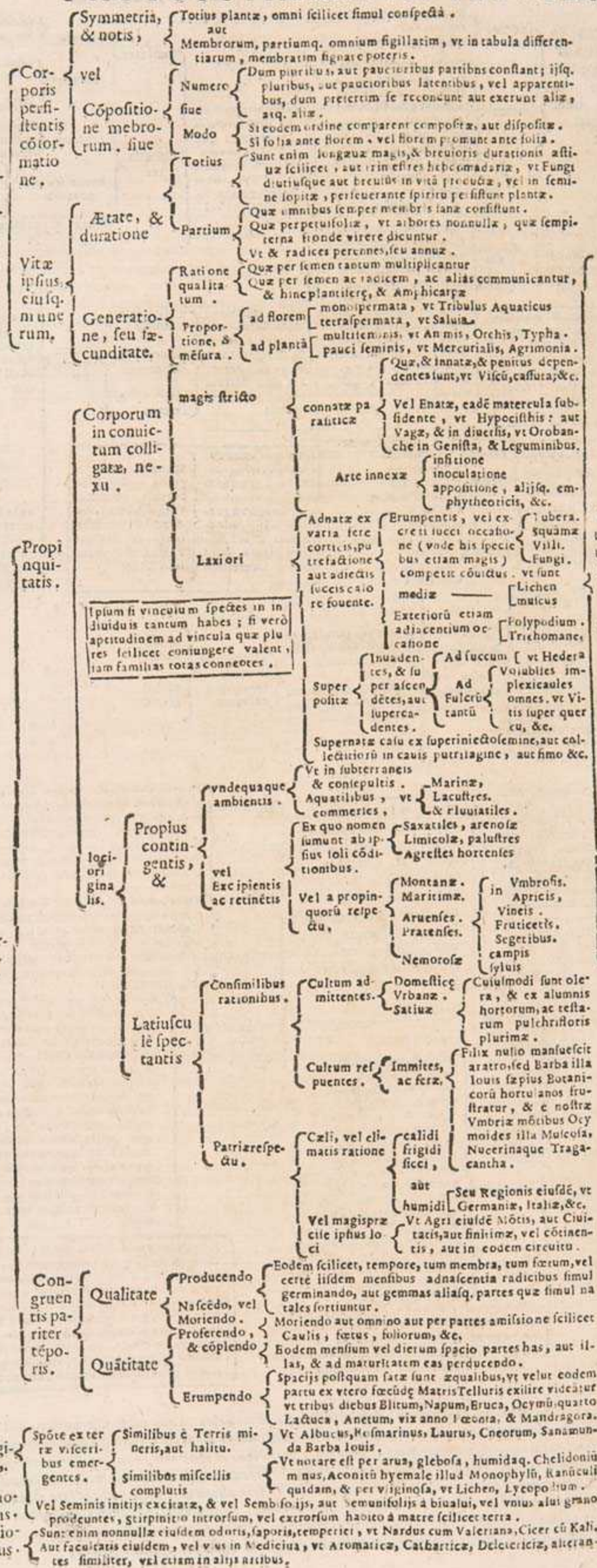

Cōueniunt inter se stirpes.

Euidentiū.

Coordinatione

Obsecutus

Sexus nota ab eo- dem concepta se- mine, ac Maris, & feminæ exortu

Proxi- ma se- ri Dispo- sitione

Affini- tatis vincu- lo

Remo- tioris respe- ctu

In- tra Plan- ta- m- tu.

Con- ueniunt, etiam cōsti- tutio- nis to- tius ra- tione.

Minus scilicet perfe- ctæ

Vni- uer- sim.

Simpli- cis cōm- plementi.

Perfe- ctæ.

Excelsa etiam su- per Plan- te cōm- plementi gā- dam.

Tab. 18.

Originem & ipsarū causā.	Principia efficiētia, cum ipsorum instrumentis, quibus diuersa accidunt.	
	Materia	magis simplicem { vt sunt elementa varie ad mixtionem concurrentia, vnde ha- litus & metallica corpora, vel spiritus maternam humum permeant es diuersis modis agunt. magis mixtam { vario diuersis & complutis, miscellisque fermento.
Locum, seu solum natum, in quo nutrimenti, educationis, & victus sedes; consideratis.	Elementis	Subterraneis { Saxatiles, arenicolæ, limicolæ. Superterrestres { Aruenses, & diuersarum Terra qualitatū.
	unde	medie { Pulitres. Maritimæ. Aquaticæ sive aquis { Maring. immeritis { lacustres aut stagnantis aquæ. Fluuiatiles, rivales, Fontanæ.
Quæ exterius accēsentur v. g.	Mixtim con- fictis ex qui- bus.	Simul aut dihunqum. { Superarborē innatæ. vientes { medie, superradicata, terrestres, enatæ. Parasitice libera. { ex calu supernatæ a liberis differentes.
	Patria diuer- sa.	confinijs diuer- sis. { syluestres, pratenses, montanæ, vallium, segetum, aruorum. Vicinijs non ita distinctis, vt quæ prope has, aut illas, in- hoc vel alio circuitu nascuntur.
Positionis si- tum.	de loco	Cælo diuersio { proximo { umbrato, aprico, calido, tepido, remoto { frigido, aut rigenti. Climare, aut { nostrates, exotice, peregrinæ, adueni- regionibus di- uerfis. { Italicæ, Germanicæ.
	quoad motum	Vaga stirps { fluctuans fixa. { natans
Magnitudi- nem, totius- que molis ra- tiones, quæ constitunt in	Partium	ex varia namque dispositione { ordinata, aut composita, partium stirps dicitur. { inordinata aut incomposita.
	Extensione quo- titatis unde & partium minorum vt igne.	maiores, proceriores, altiores, longiores, breuiiores, crassiores, latiores. frondes rami, { vnde sunt densiores flos, & { rariiores.
Numerum seu multitu- dinem spe- ciem.	Intentione, vel numero partium & in particulari. unde sunt.	magis radicata, proclitæ, molles, aut magis tenues, &c. pleniores, fæditæ, stipatæ, succulæ, pingues. inanæ, tabulatæ, cauz, spugilæ, aientes.
	Unde frequentiores, rariiores, vulgares, minus obliuiscuntur, magis abstruse; quamvis hoc ipsum ad soli natalis obseruationem spectare videatur.	
Figuram si- ue faciem.	Interiorem qua est vel	lapidea osseæ lignæ carneæ herbaceæ fungosæ varia
	Exteriorem	robusta valida firma in hecilijs laxior varia
Actionem ex qualitate.	Nota	vt efficax, debilis, similis, aut dissimilis temperiei, aut facultatis, saporis, odoris, &c.
	Occulta	vel { nullo vt Gramen Corallium. Odore { aliquo { grato { Suauis, vt Iux Moscheta, Geranium, Ambrosia, Botris, Ageratum. aromatico Gariophyllus, Nardus, Nux myrsica. molesto { Graui, vt Allium album, Narcissus, ar- genus. Fætidus, vt xytis, Cattaria, Laser sa- tidum.
Passionem	Ab Anima libus Ab Homi- nibus	Sapore, de quo supra. Qualitate, v. g. calore, frigore, & in quibus excessus, gradus, & proportio notari debent. Facultate, v. g. esculenta, deleterica, medicata, & hac vel catartica, aut diuretica, diaphoretica, vel alteranti &c.
	Cælo, & Elementis.	undeque resistentes, fortiores, agrotan- tes atque in tabum incidentes. & impatientes contactus, vnde nomen accipiunt. unde satiuæ, spontaneæ, mites, feræ, seu cultum respuentes, Urbanæ, syluestres, domesticæ, hortenses, syluestres, & va- rie quoad varium cultum se habentes.

Aspectum varium de quo pag. seq.

Plura præfati hic physicè ob-
seruare posses, quæ nunc dum-
taxat sunt admirationi. Na-
tam in Cerni cornibus Hede-
ram Theophr. Laserpitium
Cyrenis post ambrosiæ. As-
paragum è conspectu Aristoteli
cornibus, & carbonibus Ver-
ben m. alijs Absinthium, &
quam multa alia, quæ minus
aut nihil præfati nota.

Quid in plantis determinan-
dis, aut Cælium possit, aut re-
gio, vel ex hoc sumas, quod
eandem plantam à se ipsa etiam
discordare videatur, siquæ
dissimilis qualitatibus maxi-
mè immutatis, vt Scylla Si-
culis, Hispanisque ætærima,
mitis nobis, Helleborus ve-
nerum Hispanis, & medica-
mentum Italicæ Nicotiana
Indis calida, Europæis Nar-
cotica.

In plantis diuersis surgendi
seu à globo se se protendendi
& explicandi spiritus, & pri-
mò in herba speciem compa-
rendi vigor, nullus fere est
subterraneus. & hydropna-
phorum, quæ nusquam è
terra erumpunt: Licheni, ac
Lenticula debilis, herbi ma-
iores, fruticibus vegetior, uni-
uerso arborū generi nobilior,
maximus autem Cedris, ac
Troglodactilis Palmyra, imò &
Laricibus, abietibus, pinibus-
que quibusdam, & sagis con-
tingit, vti præcelsa pyrami-
dali nobis lanuarius montis.
Respondere autem videtur
hac à natura facta emissio,
profectionibus factis ab ani-
malibus, ita vt percutiendū
impellendū, salendi, ascen-
dendi, & se protendendi ad ea
ad qua viribus peruenire ni-
suntur, surgendi similes im-
petus in plantis quodammo-
do pares esse videantur: teli
enim iactum vix vlla arbo-
rum superauerint. Quare
Trabs illa Tiberiana, & lance
CXX. pedum; Abies illa Ae-
gyptis natus CXXX. Cedrus
Demetrii paris altitudinis
subinde celebrantur ab an-
tiquis.

Diuer-

Diuer
ſæ ſũt
inter-
ſe ſtir-
pes, ſi
in ca-
rum
natura
latius
in pi-
clas.

Quæ inte-
rius, vege-
tantis sunt
virtutis, &
vitalis fa-
cultatis,
ipsiusque
functionû.

Vita in his omnibus
ratio, & vincens,
refinement, que con-
summatio habenda; & in-
tuitus, que divinitus
est, vel extra per-
tinent, ut in
patuit.

Ab alijs sunt
figure quatuor
nec non inopi-
dixerit; cuius-
peras; alijs ho-
as Rites habet
quo nutrimento
nam a plenius
diores; ingenuis
magis; & non
ant dulciter; a
vitas; eaq; im-
tato plurimum
mitas.

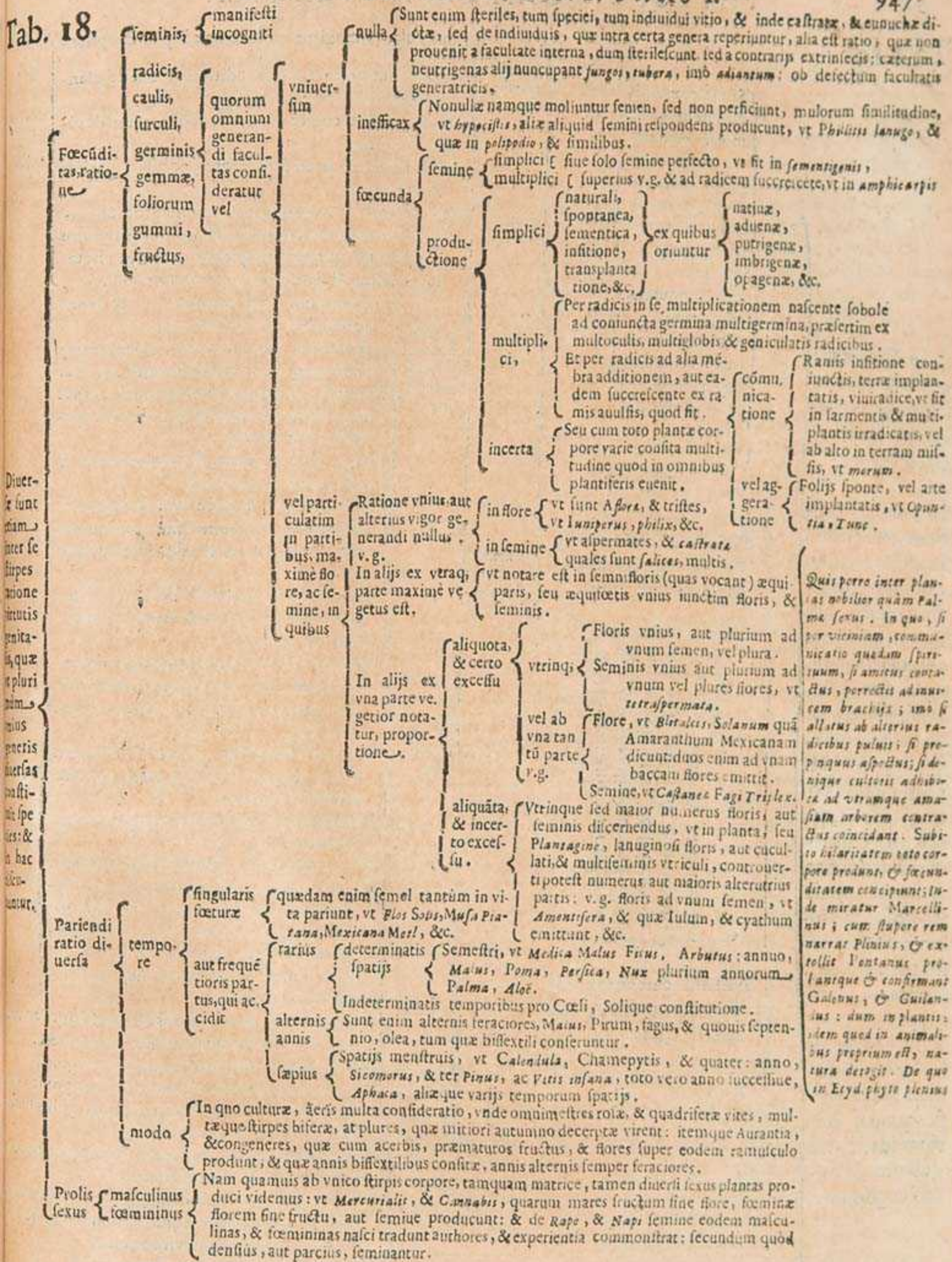
Organismum contem-
nit, & quæ minus
obediunt dixerit, ut
digerantur agnosc-
ant.

Sed patria in his, om-
nibus Celi, inquam,
ratio præter illa,
quæ ab interitu sunt
inquirenda.

Diet-

Tab. 18.

Inter plantas prædictas, quæ in nascendo, & producendo semine sexum quemdam induunt, multe sunt, quæ maris, & foemine distinctas voces audire solent apud Phytographos, ut *Peonia*, *Abrotanum*, &c. traductum etiam est hoc ad fungorum genus, & quod magis videndum, in *Agarici* recensitionibus: in spongino quoque *Zoophytorum*. Et lacrimis ipsis mascula turba connumerantur à *Virgilio*. Et hoc scitu dignum maritas populos complexas vites, & vltimos quoque, quod in agro nostro *Aquaspartano* frequens. Sed nisi ad virium præstantiam, analogiâ quadam masculos huiusmodi titulos retuleris inepte censeas: namque à surgendi virtute vinearum mascula profert *Plinius*, & densiore spiritu accedente, aut magis vegeto mascullescere semper dici possunt.

Quibus capitibus plantæ inter se conueniunt, iisdem etiam à se inuicem differre censantur: dum unum, vel plura in vna plantarum defuerint, ut prope *cacozeliam* sapiat, eorundem principiorum tot diuersa schemata descripsisse, Intellectum tamen est nobis de mente eruditissimi Principis fuisse, per diuersos calles ad plenissimam plantarum notitiam deducere studiosos phytomitas: nam quæ eadem semper sapit: iteo sine affectionis studio de conuenientia, & diff. rentia plantarum præsentis attexuisse credendus est tabulas, quæ compendiosa licet methodo, vtili tamen studio exarauit, Lector boni consule.

Tab. 19.

In *Phytonomia*
certitudinem præ-
scriptæ copulationis
nominis scilicet &
rei obfirmatio.

In vocibus qui-
dem, & litteris,
in libris, notisq;
omnibus defe-
ctus quidā, aut
mutationes eda-
cis præsertim in-
iuria temporis,
vel scribentium,
ac pingentium,
aut ineptè dicē-
tium incuria co-
tingere solēt, qui
nos in contro-
uersiā deducant,
& laxata copula
studiosos in du-
bio relinquant:
succurrendum,
propterea sedu-
la pensitatione,
& discussione, ut
verū plantis no-
men reddi pos-
sit: quod si spu-
rium fuerit, vel
dubium, & mi-
nus cognitum.

Si aut præ anti-
quitate, illius me-
moriam perierit,
aut simile nun-
quam planta ip-
sa obtinuerit: aut
certè si videat-
ur ineptum.
varium,
male innouatū,
corruptum.
dubium, & incer-
tum: Ex quibus
dubia nobis re-
sultet plantæ co-
gnitio.

Resi-
tuatur

queren-
dum de
stirpis
nomine,
seu voca-
bulo, an-
sit.

Receptū
& viti-
um

scriptum
in

designa-
tum di-
uersis de-
scriptioni-
bus

Apud vulgus, maxime in loco natali plantæ ipsius.
Vel apud antiquiores, aut eruditiores, qui de plan-
tis differere consueverunt.
Aliquo antiquo codice, sua cum planta viuis depi-
cta coloribus.
Probata fidei, & authentico libro, adhibita pariter
plantæ figura.
Aut in diuersis, loquente quasi natura proditum,
quod in vocibus consilio, & ratione impositis
contingere sapius solet: quod in Ammy, phyto-
logis multis obscurissimo, manifestum est.
Figura, cum notis existentibus, & com-
parentibus simpliciter expressis.
Habitudine, compositione, ac relatione
similitudinis pariter cōspicua, & detecta.
Numero, si eadem numero apud omnes
cognoscatur plantæ, & si cum alijs spe-
ciebus conueniat.
Patria, vbi aut plures, & frequentiores, &
efficaciores esse solent.
Viribus, ac usu, si factō scilicet periculo,
ad animum respondere sibi inuicem in
his videantur, ac si vsus idem vigeat
continuō.
Vel deficiunt attributa notæ, pluribus
paucioribus, aut diuersimode iisdem
comparentibus.
Vel notæ aliæ existere videntur, in descri-
ptione numquam expressæ, præsertim si
evidentes, singulares, aut notatu dignæ
fuerint.
Vel non conueniunt generibus, quibus
ascribuntur, ut si diuersa, plura, aut pau-
ciora sint genera.
Vel patria non conuenit: quod ibi non
reperiatur.
Vel ibi rariores sint, & alibi frequentiores.
Aut vires, facultatesque assignatæ non iu-
stificuntur, & aliæ se produnt obserua-
tione dignæ: aut interdum contrariæ,
aut saltem vix diuersæ in medica praxi:
seu dogmatica, seu methodica, aut em-
pyrica reperiuntur.
Codicis, & contextus ipsius deprauatione, ac men-
dis, contusione, mutilatione, dubio, &c.
Verbis minus proprijs, seu etiam ambiguis.
Si pars vna pro alijs, aut aliā intelligi possit, ut in
Delphinijs similitudine, alij enim in folijs florem,
alij in flore folia intelligunt.
Si nullæ notæ positæ sint, quod forte describentium
tempore essent vulgatissimæ.
Si magis communes, indeque accipies, vel pauca,
aut præcipua tantum, quæ non sufficere ad vbi-
riorem declarationem videantur.
Comparisonibus quoque minus aptis.
Patria, & loco non adnotatis.
Viribus, aut usu non expressis.
Pleniori, in viucentibus stirpibus obseruatione, &
plantæ fusijs, & accuratius delineata.
Viribus, vsuque plantarum diligentia summa obser-
uato, nec solis pharmacopeijs, olitoribus, aut micro-
mis relicto, quod multi medicorū factitare solent.
Absolutissimis in posteritatis beneficium regulari-
bus anthographis, compilatis libris, & commentarijs
editis, quibus singula, vel minutissima adnoten-
tur: quod & assequi erit facilius singulorum mi-
roscopio nostro adhibito, quod in pluribus non
etiam exequuti sumus.

obscurio-
ri, ac stir-
pibus nō
correspon-
dentibus
quia

vel insuf-
ficienti,
& minus
verifica-
ta, quod
fit.

demon-
stratione

compro-
batione

traditio-
nibus ce-
lebriori-
bus.

Phytologis ducentibus
nos plerumq; à stirpi-
bus pictis ad viuas.

Vnde utrinque innoteceat ut
& facile intelligetur, ad vsum
pariter et artis, & Hortis in-
diant stirpes, & perennant
Flores in studijs, ut studia in
Floribus.

Natura ducentenos à
stirpibus pictis ad ve-
ras, & viuas.

cōfirme-
tur, ne
quid su-
perfit du-
bijs.

Si nondum bene pror-
sus exploratum, ut adeo
pluribus applicari possit,

Aut etiam viua, & con-
stanti traditione ad nos
translatum perseveret.

median-
te rei ip-
sius, siue
subiecti.

Tab. 19.

(Si abludere quandoque litterulis nomina videantur, alijs, atq; alijs accitis testibus reducenda, & consideranda, quam facile inruditorum dentibus, tam multis permolentibus sæculis quasi carie arrodantur.

Condonandum nonnihil Pictoribus est, itidem sculptoribus, & celatoribus, plus autem illis, qui ligno stirpium effigies, & qui crassiori arborum materie flosculorum speciem inducere conantur, ut id, quod in corporis acumina crassitudinem distendit, omnem faciem elegantiorē, & subtiliores in ea lituras referre debeat.

Conferendi omnes præsertim contemporanei, aut deinceps transferibentes Phytologi, emaculandi, expurgandi, restituendi contextus.

Si facies quandoque, & inde petita signa, ac similitudines; si in actum redactæ vires, aut contradicere, aut agre, & non omni ex parte respondere videantur, examinanda singula sunt, quæ stirpibus superueniant, aut promouendis, aut perturbandis.

Comprobantium verò semper præcipuarum notarum ac similitudinum ratio habenda, & quæ collecta in omnium choro magis consonare ac splendire solent, præstantioribus, beneq; examinatis, & castigatis codicibus confirmantibus.

Aduertendum quam multum in plantis immutandis valeant.

Cæli
Soli { Varietatem,

quibus annorum constitutionibus
aëris impressionibus,
diuersis substratis materijs,
altilibusq; succis
contrarijs, alienis, insuetis
nutriantur, adoleſcant.
cultus diuersæ rationes
si necessaria, aut congruens
non habetur, aut mutatur.
diuersaq; alia, atque alia adhibetur.
foli facies, ac situs.
quoquo modo vertatur.

Animalium præterea stirpibus vefcentium.
maternamq; ipsarum aluum
stercorantium, euertentiū iniuriæ diuersæ.

Plantarum	{	ætates	{	primæ
		morbi		Medicæ
		corruptelæ		ultimæq; senectutes.

(Qua inde contingere, quandoque possunt, & natura subducuntur additiones, vel demuntur partes, variumque habitum, & numerum constituunt, ne impedimentum ullum nobis afferant, quin easdem stirpes suis non reddamus nominibus, nominaque Plantis, aut ad aliena, & illegitima coniugia quandoque impellant, summopere aciem aduertere debemus, ac dispicere. Quid inter cætera valeat ætas, vel ceratonia ostendat dum iunior à seniore adeo diuersos profert flores, ut eiusdem plantæ non facile æstimaturus sis.

Genera plura esse possunt, & alia, atque alia inueniri, nonnulla tamen, ut in præcedenti innuimus, prorsus amitti diuersis in locis, ut pauciora remaneant.

Et Patriæ plures, & scriptoribus ignotæ esse possunt, eademq; stirpes pluribus prouenire locis, ut Styraç in Syria, & in Latio in nostro Cælio, quandoq; & Patriam penitus deseruerunt, ut Cyrenas Laserpitium, ut diximus.

Novas in dies nobis facultates innotescere in plantis, nil mirum, additis semper experimentis ex Chymica noua aperta, eaq; secundissima officina à Antiquitus peritò detectas, pluribus labiſſeri, aboleri quoq; possunt, forsàn deficiente natura, quæ ut effectos homines, ita imbecilliores verbas proferre dicatur, ut de Betonica indicatum, plurimum verò semper retulerit, ut in præstantissimo genere herba proposita sumatur experimentum.

Respuendos nullos esse libros credas, nec illa quæ inscribuntur folia fructu carere, quasi in singulis perutili succo non pariter turgēt, nunquam tamen exsuccum prorsus comperias: sic ut ovari, legendo te creas. Antiquos, nuperosque Phytographos sæpe consule, plantas herbaceis in solis require aum nec in montibus licet, nec in mari, sicutam & saxa, & aquora, & sylvas & hortos in pagellis conspiciſſos habes. Latent in Bibliothecarum angulis codices, in quibus antiqua vestigia plantarum recollere possis, nec rudem spernas faciem si quam lucem afferat in caligine vetustatis. Casareus innotuit Dodoneo Rioltius non vnus latitat in Carbonaria Neapolis Canobio non obscurus, Arabes plures apud serenissimos Medicos, sed & Arabicus cum pictis iconibus Græcis haud relictis nominibus in Escoriali apud Catholicum Regem insignem nunciant, scilicet adeundi non rarò Arabes, & Chaldaei, apud quos Botanica sopita, iam apud Latinos extincta, apud Græcos per multa sæcula diuertit. In Vaticanæ thesauri carie expiscari, nobis aliquid in antiquis restituendis licuit, ut in ipsa syntaxi inferius indicatur.

Criticam in Botanicis virgam meo quidem consilio ne sumperis vnquam, quamuis hypercritico acumine polltas, nisi Columna, & Marantha porrexerint, exemplo ille, hic regulis, gnauus ille antiquarum, & vocum, & rationum, æstimator, & censor, hic ad examen, & methodum quacumq; perpendenda reducens, & serio antiquis in contextibus præsertim Botanicorum magistri Dioscoridis animaduertentes ambo, Phytonomia ambo Anatomem prosequuti videntur; sed & Columna præter libros in stirpibus, etiam ipsis inueniendis, & anatomicè inspicendis egregiam præstitit, & præstat operam.

Vt nomen Plantæ iunctum

Synonymorum placida cohorte
comitatum

Aequiuocis longe reiectis,

Homonymis distinctis

Tricis controuersiarum excussis

Ex opinionum cumulis quibuscumq;

Eritum

Explicitum,

Vt nominandi, ostendendi, indigitandi

pura, absoluta

Præditum

Inhærens

Persistat indelebile;

Et claus loco quæcumque de plantis
litteris consignantur, & vocibus
nobis adaperiat.

EX PHYTONYMIA.

Tab.20.

Phitotria, siue
vſus plantarum
in medicina,
qui duabus in
regulis totus
continetur. ſci-
licet.

vniuerſali

quæ ſtirpium
delectum ha-
bet rationepeculiari quæ
conſiſtitin vſu ad
quem ſpe-
ctat.

Loci v. g. Regionis, plagæ, tractus, agri, &c. inò & cultus diuerſi, aut
etiam terræ qualitatibus, aquæ, arenæ, &c.
Temporis v. g. autumnus, hiemis, veris, æſtatis, ſolſtitiis, æquinoctio-
rum, quibus partium, vel ipſarum ſtirpium, aliæ ſunt vegetiores,
aliæ minus viles, aut efficaces.
Vitæ ipſarum plantarum; dum enim ſeneſcunt aliæ, vires amittunt, aliæ augent.
Et hic ſignanda tempora colligendarum, exſiccandarum, & ad
vſum ſeruandarum.
Electio, quæ eſt verſatorum in arte propria cognitio.
Præparatio, quæ eſt officinarum ſingularis pragmatica.
Simplicitas, aut cum alijs tam ſtirpibus, quam medicamentis commixtio.
Modus interior, & exterior, quæ doſi, quando, quoties, & quamdiu ad vſum ſanitatis
ſumi debeat.
Affecti corporis commotiones, & circa illud non naturalia, (vt vocant) habitus, ratione
loci, temporis, ætatis, conſuetudinis, victus, &c.
Memborum affectiones, morbi ſtatus, quantitas, qualitas, & accedens diuerſi.

Nè verò quiſpiam minus ſollicitus, tam in euoluendis Auctorum paginis, quam perluſtrando ſecundum
vbiq; naturæ per terras, & maritima propatulo volumine in lapſum coincidat; imprimis iudicio perquam
diligenti, compoſitis inter ſe totidem ſcribentium ſententijs, textus ex alijs, atque alijs pariter ſcribentibus
reſtituendi erunt; vti ex Athenæo, & Plinio Theophrasto: examinanda debine verba, conferenda
partium rationes, & diſcutienda; nulla verò auctorum ſpernenda conſilia, vel animaduerſiones, quorum
diligentia veritas ſe propalat. Quin à patrio ſtirpium ſenatu, & interdum vernaculo vulgi idiomate,
aut vicino petenda nomina, vel cognominum indicia ex quibus plantarum natura plurimum ſe præbet.
Stirpium quoque deſcriptiones cribrandæ: ne ſimilitudinis ſpecie, vel analogia vitio nos decipiant. Cete-
rum in naturæ libro, ſi forte conſueſcit deſine, aut languent, aut pauciora comparant: tum præſer-
tim habenda eſt ratio: ceterorum diligens examen faciendum, quod vel ab ipſa ſtirpis natura, vel ab
alijs eiſdem ſpeciei, aut generis plantis argumentum ducat: aut denique iuxta medicam methodum, &
dogmata ſingularum iuſtificande facultates; ex quibus dubij quidquam nihil unquam ſuperſit. Atq; hæc
ad præcedentia, pro appendice appendenda.

Demum Phyto-
nomia pene
omnis conſiſtit
in exercitijs.

Phytotri-
cis, vbi

Siue a natura eductæ, & prolata, ſiue arte conſita, & educata, inuſenda, vel inquirenda, ſed præſertim nobiliſ-
ſima vti vnde pleræque hæcenus innominatæ, & incognitæ ſe promunt, maxime in Italia nobiliſ-
quæ eo plures habet ſimiles, quo pauciores botanographos perquirentes: ex montibus enim, conualli-
bus, & campeſtribus ſiue humidis, ſiue lapidoſis, &c. notabilis plantarum diſcrepantia, colligitur.

Phytotri-
cis

Phyſici in Botanicorum gratiam horti conſerendi: in quibus vniuerſæ prope naturæ ſtirpes ſalubres componere
concludantur, & ad vota compareant, dum erumpunt, creſcunt florent germinant, tractus emittunt ſe-
men concoquant, & intereunt: quales Sereniſſima Venetorum Reſpub. Perarum. Sereniſſimus Magnus
Dux Etruriæ Piſis: ſub verſatiliſſimis ſtirpium alumnis Caſalpinijs, Guilandinijs, Alpinijs, Cortuſijs, ex quibus
quod oculis placeat, quod naribus ardeat, quod ſtudia inuēt, & ſanitatē tueatur cognoſcere li-
cile eſt: tales etiam & Imperator, & Calceolarij, Pæna, & Paludanijs alijsque alunt.

Phytoſo-
phicis

Recolendæ item ad ſe tranſmiſſæ, quæ plurimum in hortulis ſeneſcentijs, omnium ſerehorum obſervationibus
accommodatiſſime aluntur. Aut etiam in cartaceis, ſeu paginarijs hortis, qui ſpicillatim quodam conſtructi, &
in librum replicati ſiccitas etiam herbas, nocturnis, diurnis ſpectaculo ſunt.
Facultatibus facti crebriori examine, ſeu experimentis, indiſcijs, explorationibus, præſertim tui medicis, tum
chimicis, &c. multoque ac diuerſo periculo, educendis, aqua, ſale, ſpiritu, odore, &c. facti.
Contemplationibus, ac ſtudioſis conſumptis vigilijs, præſertim circa penitiora naturæ ſtirpium, & cauſas
earum.
Agitationibus mutuis, amicis ſue diſceptationibus, aut alijs cum botanicis docta conſuetudine, & ſtudioſum
communicatione, ſeclufa ſemper ſtudioſa altercatione, quæ cum ſeruet intemperantius adſequitur
veritatis. Exemplo fuerit illa inter Dioſcorides, & Galenos, & alios eiſdem ætatis, quos amica dulcia
cere lapientes. vt & noſtris temporibus Cortuſius inter, & Mathioloſ, Caſalpinoſ, & Ghmoſ ac recentior
Columas, Portas, Bauhinoſ, Imperatoſ, &c.
Conſcriptionibus denique, & aduerſarijs, ac notis altercationum primo plenjs, ac tumultuarijs: tum methodi-
cis, ſiue hitorijs, ſiue Phyſicis.

Inſtituti examinis, ad cognoscendas ſtirpes ſeu plantas elaboratiſſima illa methodus a Maranta propoſita eſt, in qua ex ſu-
rioribus, pleraque inuenias ſuſius explicata, vna cum ſuis paradigmatis, diſſuſioribusque præceptis: quæ ſi tibi obſcuræ,
aut ardua magis videtur, obijciſque, Auctorem parum ea vſum: tu tamen laborem alienum proba, & quidquid in-
potes carpe fructuum. Vtinam plures in reipub. litteraria commodum digerere ſimilia, aut exantillare non pigeret.
Nec ſtirpis vilius cognitionem, aut nomen contemnendum putes: mirabilis etiam in minimis natura, & aucti. Si reſpon-
ſum ſtatim, ſi flores exiguus nullus eſt. Quidquaſo in depiſtis tabellis, in aureis, argenteis ſue emblematicis alijs queris, quæ
artis elegantiam ex aspectu? At Dei Opt. Max. opera tanto pulchriora & certè iucundiora ſunt, quam noſtra, quæ hæc
commendantur, dum ad illa propius accēſſiſſe comperiuntur: & cum his audeſ luſus noſtros, fabulas, & mania conferre.
Nonne ſtirpes dum viuunt gemmant: ſi colores in gemmis pluriſſimas: hic & colores, & organa, & amplius culum
ſuſpice. Barbato cuidam nihil eſto ſenſu ſimilis: qui nobiſcum dum Barbam Iouis in Romano ad Antiam littore ſi-
etabilem ſatis videret, quod elatis, ac nudis intenſam ferret frondibus comam ſtatim nomen petijt, & ſtatim virtutem
(vt ſolet) dato nomine, virtutem conſeſſus hucusque incognitam: ſubiratus, ſpreuit, quaſi incaſſum agnoſci-
careret vſu, nec perſuaſus unquam annuit, in pretio habendam, quod poſteriorum ſedulitas, ad maiora conſequenda
conuertere poterit, baud dubie ſi Alchimillis vtilem prædiſſem, qui ex argenteo ſolorum colore ararium turgere præ-
ſent, nihil in planta deſpiciendum duxiſſet: quid facerem? alij ſunt hominum ita compoſiti animis, vt præter comitæ
corporis aut voluptates ſenſuum, cetera, ne hilum quidem æſtiment.

FINIS TABVLARVM.

AMICO LECTORI.

HIC nonnulla ex Phytosophicis desiderarentur tabulae: sed fatum cui Author praepropero cessit, scribentis manibus nondum absolutum praeripuit opus, quin uno plures ingenij factus, qui propediem lucem expectabant in ipso penetrati mentis praefocant: dum admodum Illustris eruditionis virum XXX°. supra M. DC. Salutis; annos XLV. natum nobis eripuit. meliorque fors (ut pie credimus aseri sit Coelitibus.) Tanta interim studioforum iactura, ut eidem satis deploranda ne Academicarum quidem omnium luctuosa sufficiant epitaphia. Si enim de morali quidquam exigeres sapientia, solers Federici Principis ingenium non eruedis tantum diserta antiquitatis rudibus implicitum, sed in omnis doctrinae dogmatis assiduum, saluberima formandis moribus colligebat monita: si saceta de Geometricis, ac Mathefi, vel artefactis optares prodigia, tibi Physicam Mathefim integro volumine compingebat: Naturam sic in partes diuiserat, ut uno Vniuersali rationis speculo, omnia eiusdem arcana detegeret. Si quem phytocalus delibat hortulus Theatrum Plantarum, ad voluptatem spectantium erigebat; adeoque de subterraneis, de propatulis, & sub aspectum cadentibus, de aëreis, & superioribus admiranda singulatim recolligens, posterorum commoditati, (cui studebat) nihil non periclitatus, industriosissimam moliebatur Encyclopædiam, ad quam nouis instrumentis, magis in aëre peritos recludebat astitus. Habuisses de cerebro Principis scientiarum proptuarium: legisses in fronte de arduis quibuscunque acerrimum iudicium, in oculis infinitorum prope ideam voluminum, in ore suadam ipsam residere miratus esses, ac facundiam in manibus, tam artis, quam naturae obfirmatum experimentis compendium. Cuius domus Musæum; Porticus Lycaum Peripateticum, horti Tusculanum, villa ac possessiones Attica gymnasia facile crederentur. Nunquam bene pransus sine sale philosophorum, vel salibus poetarum, aut delectis, tamquam ferculis, doctissimorum congressibus: ut ideo spretois scurris, iisque iocis, qui capeffenda virtuti non satis iuuant: lusus omnes inter Lynceos, & spectacula inter Academicos parietes concluderet. Quia enim non splendidius modo, sed eruganda fronti, & a serijs per subcissuas animo relaxando commodius, & iucundius, quam virum genere Principem totidem nobilitate, fama, scriptis, scientia, & experientia conspicuos Portam Velsærum, Galileum, Caesarinum, Ciampolum, Pertium, Valerium, Terrentium, Columnam, atque alios, Lynceorum (quorum ipse idem Princeps) matricula ascripsisse, quorum vigilijs, lucubrationibus, & operis, non effeminati mollium poetarum prodirent lusus, sed proficui tetricæ conatus Minerue solida, & iusta implerent volumina, artiumque liberalium, & humanarum scientiarum dissoluerent nodos. Ceterum quid ad æternam memoriam commendatius, quam sedula illa Principis liberalitate, ac studio exquisitum prodijisse opus Mexicanae naturalis historiae; quam Fernandes primum Inuictissimi Philippi II. Hispaniarum Regis in Indias Protomedicus delegatus, (etsi tumultuarie satis, ut primis assolet ingenij partibus) lustratam oculis, manibusque contrèctatam in ipso natali solo contexerat; quamque postmodum Nardus Antonius Recus notis Illustrem nobilibus ex vulgari Hispanico, latinitati, ordine nedum satis commodo, reddiderat, & delitescere in Musæolo M. Antony Petilij, insusmet Nardi tum vita fundi, heredis: Vnde non nisi sagacis urbanitate Principis huiusmodi thesaurum educi, nec facile fuit, nec licuit, adeoque neque expoliri, vel doctissimis Lynceorum communiri commentarijs: quibus pro coronide Principis accederet prodigalitas, tot figurarum ex aequo similarium calandis imaginibus; eiusdemque docta dexteritas, ordini (qui est operis spiritus) meliori praescribendo. Deerant autem stuatorum commoditati Phytoptica, quibus elegantem nauauat operam, tabulae; quas & dabat, & proprii largus aris praelo committebat: dum vero cum vita simul rem imperfectam deserit, Franciscus Stellatus Lynceus ex eiusdem Larario Postumas deprompsit, ac versatissimorum consilio atgestas ceteris attexuit.

Atque hæc quidem auita nobilitatis Principis Casij memoranda fuerunt appendices, quem Iura imprimis, & Fortuna, Montis Calij Marchionem, S. Angeli, S. Poli, & Aquaspartæ Ducem fecerant; Federicus Casius, & Olympia Vrsina Aquaspartæ primi Duces, Principem genuerant; & Principem coniugia testata fuerant: primum scilicet, cum Artemisia Columna, alterum cum Isabella de Salutati; quorum prosapia, quæ per Pauli Sfortiæ, & Olympiæ de Casijs connubium, pari nobilitate, viuaci semper fama, nec senescente unquam gloria propagatur æternum duratura sit. Quis enim tum nominis, tum virtutis haeres legitimus, maiora non molietur, ubi inter proauos connumeret, Pontifices, Imperatores, Partenopeos Reges, Purpuratos Principes, Patriarchas, Archiepiscopos, Praefules, ac potentissimorum exercituum Duces, quos brevis numquam pagina captura foret.

Hoc interim quisquis legis boni consule; illam sane omnis eruditionis frustra desideratam luget supellectilem; sed in primis praecocis falcem sati, in genere non minus, quam doctrina Principis, & Academia Lynceorum Protopraefidis ac patroni sui colendissimi vigilijs, & annos temere iniectam, marrens, animo memori, grato, ac reuerenti; luctu, & querimonijs prosequitur Franciscus Stellatus Academicus Lynceus superses.

INDEX TABVLARVM PHYTOSOPHICARVM

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI, &c.

1	N S substantia, &c. seu introductio ad tabulas. fol.	905
2	E Studium circa stirpes, omnisque plantarum scientia præscribitur.	906
3	Plantæ repræsentatio, indeq; contemplatio ad plenam cognitionem.	907
4	In plantis considerata, & cognoscenda.	908
5	In planta, quæ ratio quantitatis, &c.	909
5	In planta ratio quantitatis locatæ.	910
5	Ratio quantitatis quoad contermina corpora.	911
6	Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore.	912
6	Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore.	913
6	Affectiones, & mutationes plantæ.	914. & 915
7	Vires plantæ, eius compositione destructa.	916
7	Sapores plantæ.	917
7	Qualitas.	918
7	Vires destructæ plantæ.	919. & 920
7	Sequitur idem.	921
8	Vsus plantæ, peculiaribus eius partibus nonnullis sumptis.	922
8	Charta.	923
8	Vsus plantæ alius.	924
8	Vsus plantæ, abscissis crassis membrorum partibus.	925
8	Sequitur eadem materia.	926
9	Energia, & præstantia plantæ viuentis.	927
9	Energia plantæ viuentis.	928
10	Virtus plantæ, & morale ab ea preceptum ad animos excitandos.	929
10	Sequitur eadem materia.	930. 931. & 932
11	Tituli plantæ, ornamenta, & laudes.	933
11	Sequitur eadem materia.	934
12	Nomen plantæ, quo non rarò eius aliqua peculiaris dos subindicatur.	935
13	Conclusa in planta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa considerata.	936
	<i>Sequuntur tabule Posthumæ.</i>	
13	Conclusa vniuersim in planta.	937
14	Plantarum quantitas, qualitas, actio, vsus, energia.	938
14	Scientiæ stirpium, studijque illarum promi.	939
15	In plantarum notitiam nominis ipsiusque rei coniugia, &c.	940
15	Sequitur eadem materia.	941
16	Plantarum partes, quæ Phytoptis obijciuntur.	942
16	Sequitur eadem materia.	943
17	Plantarum conuenientia inuicem, & similitudo.	944
18	Plantarum inter se diuersitas.	945
18	Sequitur eadem materia.	946. & 947
19	Nominum, seu appellationum quæ plantis dantur examen, & eorundem quandoque intereuntium restitutio.	948. & 949
20	Phytoiatria, siue vsus plantarum in medicina.	950

F I N I S.

INDEX

MEDICAMENTORVM

NOVAE HISPANIAE

Secundum Corporis partes, & morbos: à Francisco Stelluto Lynceo Fabrianen: in ordinem, redactus.

CAPITIS.

A D Capitis dolores fol.
112. 149. 183. 189.
189. 213. 328.
*Ad Capitis dolores
ex frigida causa or-
tos*, 29. 39. 45. 56. 112. 149. 189.
189. 213. 305.
*Ad Capitis dolores ex calida causa
genitos*, 149. 183. 213. 208. 257.
277. 305. 322.
Ad diuturnos capitis dolores 39.
47. 67. 112. 140. 162. 173. 189.
212. 213. 290. 305.
Ad expurgandum Caput, 29. 68.
197. 189. 305.
Ad somnum conciliandum, 56. 89.
113. 123. 173. 213. 325.
Ad Comitiales morbos, 126. 140.
320. 325.
Ad Melancholiam, 47. 200. 263.
325. 326. 331.
Ad Capitis fluxiones, 55. 70. 173.
193. 212. 213. 252. 289.
Ad Cerebrum roborandum, 42. 42.
55. 70. 173.
Ad Capitis ulcera, 76. 208. 240.

Neruorum.

A D Conuulsionem, 67. 70. 120.
126. 146. 148. 157. 158. 213.
271. 279. 286. 289. 317.
Ad stuporem, 55. 67. 120. 149. 157.
196. 213. 275. 279. 289.
Ad Paralyfim, 53. 55. 65. 71. 120.
126. 122. 142. 157. 196. 203. 275.
279. 289. 298. 302. 306.
*Ad agilitudines, & dolores ner-
uorum*, 28. 42. 56. 57. 105. 126.
161. 167. 190. 196. 199. 229. 231.
302.
Ad neruorum vulnera, 52. 53. 55.
70.
Ad contractionem, & duritiem,

105. 107. 140. 201. 270. 289. 317.
Fulmine perterritis, 160. 252.

Oculorum.

A D palpebrarum scabiem, 198.
*Ad Oculorum albigines, &
argemata*, 41. 50. 103. 104. 133.
158. 160. 189. 339.
Ad Oculorū cicatrices delēdas, 189.
Ad Oculorum nubeculas, 103. 140.
189. 339. 340.
Ad Oculorum ungulas, 103. 189.
339. 340.
Ad Oculorum ictus, & vulnera
213.
Ad Oculorum ulcera, 206.
Ad erosos oculorum angulos, 60.
198.
*Ad Oculorum encanthidem, & ex-
creescentem carnem*, 41. 70. 119.
140. 189. 229. 265. 339.
Ad Aegilopas, & sinus 208.
Ad inflammationes Oculorum, 41.
60. 69. 80. 104. 117. 119. 123.
140. 189. 213. 235. 237. 250. 265.
277. 293. 306.
Ad Oculorum dolores, 123. 233.
235. 277.
Ad Luxiosos, 193.
Ad Lippitudines, 59.
Ad Oculorum caligines, 205.
Ad Oculorū fluxiones, 59. 145. 166.

Aurium.

A D Aurium dolores, 61. 86.
113. 140. 140. 278.
Ad Parotidas, 70. 113. 140.
Ad Aures purulentas, 140.
Ad Surditatem, 85. 140. 193.

Narium.

A D sanguinis profluuium, 202.
267. 337. 337. 374.
Ad sternutamenta cienda, 29. 68.

Oris, & Linguae.

A D saturem oris, 167.
Ad pustulas, 201. 213.
Ad erodentia ulcera, 123. 201. 213.
240. 272. 292. 307.
Ad Oris balitum commendandum,
144. 307.
Ad Linguae scabritiem, 81.

Dentium, & Gen- giuarum.

A D Dentes purgandos, 140.
Ad Dentium dolores, 39. 69.
86. 139. 140. 161. 173. 188. 213.
287. 292. 320. 361.
Ad firmandos commotos dentes, 54.
59. 60. 199. 213. 294. 307. 342.
Ad fluuidas gengiuas 59. 60. 199.
293.

Gutturis, & Gulæ.

A D Anginam, 254. 328.
Ad guttaris inflammationes
254. 328.
Ad Gula distillationes, 70. 207.
*Ad faucium, & Tracheæ arteriæ
asperitates*, 168.

Pectoris, & Pulmonis.

A D cruenta sputa, & sangui-
nis reiectiones, 57. 188. 347.
Ad Phtisim, 70.
Ad suspiriosos, 173.
Ad Tussim, 70. 160. 161. 163. 168.
193. 194. 198. 207. 210. 232. 240.
242. 253. 265. 281. 291. 294. 342.
Ad Pectoris asperitates, 70. 81.
183. 235. 242. 288. 291. 342.
Ad vocem expediendam, 168. 240.
Ad Pleuritim, 70. 210. 232. 242.
267. 276.

Ad lateris dolores. 33. 70. 70. 81.
103. 113. 140. 145. 151. 152. 193.
229. 232. 254. 278.
Ad purulentas excretiones. 70. 70.
Ad Asthmaticos. 53. 70. 108. 159.
162. 168. 173. 205. 212. 267. 271.
289.
Ad renitentes excretiones. 70. 70.
173.
Ad purgandum Pectus. 42. 70. 192.
264.
Ad pectoris distillationes. 47. 207.
264.
Ad omnia pectoris incommoda. 69.
70. 144. 166. 201. 232. 235. 276.
281. 294.

Cordis.

A *D deliquium Animi.* 29. 39.
42. 47. 56. 65. 144. 171. 197.
213. 240. 254. 263. 325.
Ad Cardiacam. 29. 197. 240. 263.
325. 337.
Ad Tremorem cordis. 30. 39. 40.
42. 56. 65. 171. 197. 197. 240.
254. 263. 325. 337.
Ad pulsus Cordis. 39. 40. 42. 56.
65. 171. 197. 197. 236. 240. 254.
325. 337.

Mammarum.

A *D Mammarum inflamma-
tiones.* 140.
Ad emundandū lac Nutricis. 210.
Ad extinguendum lac. 203.
Ad lactis ubertatem praestandam.
160. 339.

Ventriculi.

A *D vomitiones, & Nauseam.*
41. 123. 160. 188. 201. 202.
Ad Caliacos. 41. 42. 148.
Ad vomitiones eiendas. 40. 154.
171. 194. 198. 238.
Ad Ventriculi dolores. 32. 40. 41.
42. 53. 55. 56. 91. 146. 150. 190.
192. 200. 204. 227. 232. 239.
250. 362.
Ad Ventriculi erosiones. 266.
Ad Ventriculi flatus. 30. 30. 32.
36. 36. 42. 53. 54. 55. 56. 96.
107. 133. 146. 161. 162. 192. 194.
196. 200. 201. 213. 232. 238. 278.
297. 306.
Ad singultum.
*Tlala yotic radix deuorata vel
ius decocti potum.*
Ad acidus ructus. 30. 36. 37. 42.
53. 54. 55. 56. 144. 154. 169. 192.
198. 232.

I N D E X.

*Ad Ventriculi inflationes, & sa-
tietates.* 28. 40. 70. 104. 107. 112.
115. 169. 171. 173. 192. 189. 203.
210. 212. 222. 232. 264. 288.
289.
Ad Appetentiam eiendam. 39. 39.
51. 120. 143. 158. 171. 196. 198.
202. 204. 235. 240.
Ad coctionem tuuandam. 29. 33. 51.
69. 70. 103. 143. 158. 160. 173.
198. 212. 288.
Ad extinguendam sitim. 70. 76.
116. 245. 261. 302.

Iocinoris.

A *D Iocinoris obstructions.*
61. 162. 178. 189. 193. 196.
229. 235. 269. 289. 289. 306. 355.
Ad morbum Regium. 178. 229. 235.
269. 289. 355.
Ad Iocinoris dolores. 196.
Ad Iocinoris duritiem. 196.
Ad refrigerandum Iocur. 154. 186.
189. 189. 196. 289.
Ad Iocinoris Scyrribū. 29. 173. 196.
Ad Cachexiam. 154. 162. 189. 196.
289.
Ad Hydropem. 28. 29. 41. 67. 108.
126. 150. 154. 166. 186. 196.
197. 201. 212. 236. 289.

Lienis.

A *D induratos Lienes.* 62. 140.
173. 301.
Ad Lienis obstructions. 61. 173.
178. 301.
Ad Lienis dolores. 173. 301.
Ad Refrigeratos Lienes. 28. 62.
173. 196. 235. 301.
Ad minuēdas exuberātes Lienes. 28.
62. 178. 196. 235. 248. 301. 305.

Intestinorum.

A *D Colicos affectus.* 28. 31.
32. 50. 53. 61. 85. 102. 133.
138. 144. 146. 169. 173. 191. 198.
200. 203. 204. 213. 229. 300. 302.
303. 306. 306. 317. 330. 337. 361.
362.
Ad Intestinorum dolores. 32. 53.
102. 106. 143. 146. 149. 150.
151. 166. 183. 184. 214.
Ad Dysentericos, & tosmia. 33.
36. 50. 68. 74. 82. 102. 104. 105.
106. 115. 117. 120. 122. 123.
179. 141. 144. 158. 159. 159. 184.
188. 197. 205. 225. 226. 226.
230. 234. 241. 244. 254. 263.
264. 265. 267. 268. 268. 283.
286. 286. 291. 291. 294. 337.

*Ad Cobibendum Aluum, & Dyar-
rheam.* 41. 42. 42. 47. 57. 68. 69.
70. 74. 76. 82. 104. 115. 117. 122.
123. 160. 168. 171. 205. 225. 225.
225. 227. 234. 238. 252. 253.
265. 281. 283. 284. 285. 286.
291. 293.
Ad Lienteriam. 42. 68. 69. 70. 80.
160. 225.
Ad diuturnas Alui fluxiones. 68.
120. 123. 283. 291.
Ad emolliendam Aluum. 65. 70. 70.
83. 83. 118. 184. 196. 205. 210.
216. 242. 245. 269. 270. 276. 294.
299. 303. 330. 361.
Ad Intestinorum inflationes. 32.
133. 138. 166. 168. 198.
Ad Teretes Intestinorum tines.
70. 70. 152. 159. 184. 201. 304.
362.
Ad Iliacam passionem. 30. 36. 53.
61. 133. 143. 144. 148. 192. 306.
337. 338.
Ad Hemorrhoidorum dolorem.
148. 317.
Ad Hemorrhoidorum defluxiones.
148. 337. 337.
Ad Hemorrhoidas sanandas. 148.
Ad Tenasmos. 284.

Renum.

A *D Renum dolores.* 153. 199.
235. 254. 286. 317. 328.
339.
Ad Lumborum dolorem. 286. 317.
328.
Ad Renum calculos, & arenulas.
36. 70. 151. 160. 162. 250. 257.
315. 325. 330.
Ad Renum vicera. 251. 339.
Ad Renum obstructions. 28. 53.
61. 71. 72. 104. 160. 233. 250.
281. 288. 323.

Vesicae.

A *D eiendam remorantem tri-
nam.* 28. 29. 31. 32. 41. 42.
50. 68. 71. 72. 85. 112. 118. 141.
142. 143. 144. 144. 146. 148. 166.
171. 194. 200. 203. 204. 223.
229. 230. 233. 235. 235. 237. 241.
242. 245. 250. 257. 264. 270. 271.
278. 281. 283. 288. 301. 314. 315.
323. 330. 355.
Ad Urina angustias. 32. 37. 37. 50.
53. 54. 61. 68. 74. 76. 117. 118.
119. 153. 153. 154. 159. 167. 186.
189. 223. 238. 245. 247. 250. 254.
270. 277. 278. 294. 330. 339.
355.
Ad urina stillicidium. 339.
Ad

INDEX.

Extremorum Membrorum.

Ad Vesicae ulcera. 118. 276.
Ad Vesicae vulnera. 276.
Ad ciendos vesicae calculos. 36. 68.
85. 162. 167. 250. 257. 270. 315.
325. 330.
Ad Vesicae calculos frangendos,
educendosque. 85. 160. 162. 250.
254. 270. 315. 315. 325. 330.

Virilium, ac Pudendorum.

AD Venerem ciendam, stimu-
landamque. 30. 50. 50. 71.
143. 145. 154. 160. 213. 225. 268.
315. 316. 325. 330.
Ad Augendam genituram. 213.
Ad Ven: rem inbibendam, & no-
cturnas pollutiones. 32.
Ad retentum semen eiiciendum.
184. 233. 301. 301.
Ad pudendorum ulcera. 123. 148.
150. 206. 213. 240. 339. 341.
Ad genitalium Phagedonas exul-
cerationes. 249.

Vteri.

AD Vteri strangulatus. 39. 42.
45. 48. 55. 56. 56. 65. 66.
171. 173. 186. 240. 274. 341.
Ad Menses educendos. 29. 30. 32.
36. 50. 126. 142. 143. 144. 148.
154. 160. 162. 186. 186. 189. 196.
201. 232. 276. 286. 330.
Ad Menses cohibendos. 55. 60. 227.
257. 337.
Ad Secundas pellendas. 53. 145.
230.
Ad expellendum foetum. 53. 14. 5.
160.
Ad alleviationem partus. 53. 145.
162. 186. 325. 330.
Ad Instantem pariendi difficulta-
tem. 53. 145. 162. 325. 330.
Ad Conceptionem iuuandam. 33.
50. 53. 102. 264. 264. 276. 325.
Ad Foetum mortuum educendum.
53. 144. 145. 160.
Ad prohibendum abortum. 264.
284. 306.
Ad Puerperia iuuanda. 141. 230.
Ad exulcerata loca. 206.
Ad induratos locos, & vteri infla-
tiones. Tlalquequetzal pulvis
deuoratus.
Ad Vteri frigiditates. 30. 32. 45.
47. 141. 160. 171.
Ad prouidentem Vterum. 47. 66.
199. 284.

AD Podagram. 173. 213. 307.
332.
Ad Coxendicos affectus. 166. 173.
212. 278. 332.
Ad Articulorum dolores. 53. 105.
105. 122. 157. 173. 203. 213. 213.
222. 275. 288. 289. 301. 306.
307. 317. 332.
Ad diuturnos articulorum dolores.
53. 54. 71. 105. 122. 139. 140.
140. 143. 157. 173. 203. 213. 288.
289. 301. 307. 317. 332.
Ad Genium dolores. 54. 122. 173.
199. 213. 213. 288. 289.
Ad articulorum Topoi. 232.
Ad Pedum tumores, & Crurum
edemata. 122. 173. 226. 232.
285. 306. 344.
Ad Inguinum inflammationes.
257. 306.
Ad Enterocelas. 76. 317.

Febrium.

AD Tertianas. 123. 172. 129.
Ad Quartanas. 29. 29. 29.
37. 42. 102. 172. 173. 226. 226.
229. 278.
Ad Continuas. 25. 72. 74. 76. 120.
140. 210. 213. 237. 237. 237.
240. 242. 248. 250. 253. 253.
254. 263. 267. 267. 268. 274.
276. 277. 283. 285. 287. 291.
297. 301. 315. 328.
Ad Causum. 25. 70. 71. 74. 76. 120.
210. 237. 237. 240. 242. 248.
252. 253. 254. 267. 268. 276.
277. 281. 283. 285. 287. 291.
297. 301. 315. 328. 340.
Ad Compositas Febres. 184.
Ad Hecticam. 81. 135.
Ad Tabidos. 60. 111.
Ad Febrium circuitas. 28. 108.
140. 189. 222.
Ad Febrium Algorei. 29. 29. 42.
47. 52. 53. 103. 113. 115. 144.
154. 173. 205. 208.
Ad Pestilentes febres. 36. 76. 124.
213. 325.

Tumorum præter Naturam.

AD Exantemata, & Morbil-
los. 232. 232. 235. 269.
Ad Inflammationes. 124. 229. 257.
264. 277. 282. 292.

Ad Furunculos. 65. 189. 193. 201.
257. 306.
Ad Gangressat, & Spacelum. 102.
Ad Erisipilas, & Sacros ignes. 25.
76. 83. 229. 277. 282. 283. 292.
Ad Herpetus. 229. 282. 283.
Ad Strumas Cheredasque. 153.
Ad Panos. 147. 257. 269. 306.
Ad Tumores discutiendos. 28. 32.
37. 39. 42. 53. 107. 112. 126. 126.
147. 160. 185. 189. 199. 230.
276. 282. 287. 300. 317. 328.
Ad Steatomata, & Melicerdas.
140. 153. 306.
Ad Tumores in uniuersis, & Ede-
mata. 54. 107. 147. 199. 264.
276. 287. 289. 291. 306. 317.
Ad Tumores ex Ictu. 276. 291.
292. 317.
Ad suggillata. 276. 291.

Vulnerum.

AD Vulnera glutinanda. 51.
53. 53. 69. 71. 129. 160. 166.
331. 362.
Ad Fluxum sanguinis. 53. 71. 160.
188. 327. 337.
Ad Sanguinis Grumos. 301.
Ad vulnera telis venantis illita.
126. 140. 169. 173.
Ad Vulnera carna replenda. 213.
Ad infixa vulneribus extrahenda.
28. 327. 330.
Ad Carnis excrescentias. 313. 307.
342.
Ad Vulnera cicatrice obducenda.
70. 173. 253. 265. 292. 306. 308.
Ad vulnera interna. 251.

Vlcerum.

AD depascentia Vlcerum. 70.
76. 251. 251. 253. 292. 308.
Ad Vlcerum Diuturna. 52. 53. 53.
108. 139. 142. 199. 200. 208. 229.
231. 237. 265. 289. 339.
Ad Vlcerum Verminea. 124. 139.
200. 307.
Ad Malefica, dolosaque Vlcerum.
70. 173. 229. 289. 306. 307. 319.
Ad Sinus, & fistulas. 85.
Ad Vlcerum ab erodentibus facta.
74. 76. 240. 252. 292.
Ad fœdida Vlcerum. 71. 80. 112. 193.
200. 200. 286. 307. 308.
Ad Ambusta. 171. 252.
Ad Vlcerum Morbi Gallici. 39. 66.
120. 122. 147. 148. 171. 189.
200. 213. 213. 287. 289.
331.

Luxa-

Luxationum, & Fracturarum.

Ad Artuum Luxationes. 113.
193. 276. 277.
Ad Offa fracta. 113. 115. 145. 193.
276. 283. 291.
Ad eos qui ab alto deuoluuntur.
330.

Venenorum.

Venenorum, omnium, & mor-
sum, & ictum. 86. 124.
213. 242. 254. 257. 300. 302.
325. 340.
Ad Viperarum morsus. 86. 242.
302. 308. 325.
Ad Serpentium Aspidumue mor-
sus. 86. 143. 242. 300. 302. 302.
308. 325.
Ad Canis rabidi morsum. 86. 308.
Ad Venena omnia. 36. 124. 144.
160. 213. 257. 261. 302. 325. 340.
Ad Opium. 145.
Ad fungos malos. 145.
Ad Ictus Scorpionum. 145. 145.
254. 315.

Decoris.

Ad Alopeciam. 68. 242.
Ad Capillorum destitutum.
133.

I N D E X.

Ad Pilos retardandos. 331.
Ad Capitis furfures. 343.
Ad Pediculos, & lendes necandos.
31. 144. 190. 254. 306. 307.
Ad Colorem conciliandum. 60.
Ad cutis vitia in facie. 28.
Ad Ionthos, & Varos. 171.
Ad Lichenas, & Impetigines. 29.
56. 68. 113. 147. 153. 158. 160.
Ad Psoram. 28. 122.
Ad Scabiem. 28. 29. 65. 68. 74. 85.
120. 120. 122. 139. 140. 148.
190. 232. 241. 252. 263. 292. 305.
Ad Leporam Græcorum. 65. 68. 82.
113. 122.
Ad Morbum Gallicum. 36. 62.
67. 68. 102. 113. 120. 120. 122.
140. 145. 147. 162. 177. 182.
184. 185. 189. 197. 200. 200. 201.
206. 212. 278. 288. 289. 298.
301. 306. 318. 319. 320. 327.
Ad Obesos extenuandos. 300.
Ad Pruritem. 191.
Ad Clauos Callos, & Verrucas.
158.
Ad Sudorem ciendum. 28. 29. 32.
36. 65. 68. 105. 126. 146. 148.
167. 189. 196. 201. 203. 205. 210.
212. 232. 288. 289.
Ad extergendam cutim. 71.

189. 189. 192. 197. 198. 202.
202. 204. 241. 256. 299. 305.
391.
Ad Pituita eiciendam. 36. 60. 67.
70. 81. 87. 87. 88. 106. 133. 140.
140. 151. 182. 189. 192. 196. 197.
198. 201. 202. 204. 241. 256.
271. 278. 305. 305.
Ad Atram bilem pellendam. 71.
178. 196. 288.

Humores omnes edu- centia.

Fol. 87. 88. 106. 108. 119. 133.
138. 139. 140. 142. 152. 164.
168. 177. 178. 182. 198. 223.
255. 256. 303. 304. 305. 306.
Ad Aluum emolliendam citandam-
que. 65. 70. 72. 83. 83. 184. 205.
210. 216. 242. 294. 299. 303.
330.
Ad Conualescentes e morbis. 120.
213. 222. 325.
Viatoribus celeritatem gignentia,
& sitim pellentia. 72. 173. 196.
Ad Muscas tollendas. 144.

Expellentium Me- dicamentorum.

Ad Bilem educendam. 70. 81.
83. 83. 87. 88. 133. 165. 166.

FINIS INDICIS.

INDEX

P L A N T A R V M,

ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Thesauri rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ describuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & observantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à fol. 347. vsque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vsque ad 839. & Columna à fol. 841. vsque ad 899.

A			
BIES Mexicana.		Acocotlis tertia.	31.
pag.	92	Acocotlis alia Icon ibidem.	
Abies Mexicana I.		Aconitum frumeto simile Theophrasti.	891.
maxima.	92	Acueyo, seu Ocixochitl, seu Omiquilitl.	32.
Abies Mexicana II.		Acuilotl, seu volubilis aquatica.	107. & 871.
media.	92	Acnitzehuariacua, seu herba aduersa veneni.	254.
Abies Mexicana III. minor.	92	Acxoyatic herba Nunnij.	133. & 873.
Abies Mexicana III. minima.	92	Acxoyatl.	348.
Abinthium Mexicanum.	208.	Agies Haitinorum.	134.
Acacia, vel M'zquitl.	455.	Ahate de Panucho.	348. & 454.
Acacia Egyptia, & Mexicana.		Ahoaton, seu Quercus parua.	211.
cum figuris.	866.	Ahuaca quauhtl, seu arbor querciformis, butiraceo fructu.	89.
Acacie Mesopotamiz Icon	867.	Ahuapatlis, Chamedris Mexicana.	133.
Acacia Siliqua.	59.	Ahuapatlis Tilacensis.	91.
Acacoyotl Arundo Vulpina.	262	Ahuatepatli.	264.
Acaltetepon, seu Monoxillus mucronatus, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacerthus nouæ Hispaniæ.	315.	Alahuacaptli leptophyllum, seu lubricum, & tenuifolium medicamentum.	298.
Acametl [metl] arundinaceum.	273.	Albana vina suauissima.	640.
Acapatli.	100.	Albanum Oppidum creditum fuisse id quod Albalonga dicebatur.	645.
Acatzan Aycxiti.	349.	Albatzapotl.	89.
Acaxaxa.	347.	Algazel, & eius Icon ex Aphrica.	893.
Acaxaxan, seu Planta palustris lenta, quæ statim comprimantibus cedat digitis. Potamogetum Mexicanum.	263. 883.	Alkekengi Mexicanum.	296.
Acaxochitl.	347.	Aloe Americana.	883.
Acaxochitl alia Icon.	454.	Alumina.	896.
Achiotl medicina tingendo apta.	74.	Amagoztic, seu Papyro lutea,	
Acitli Mergus Americanus.	686.	seu Tepeomatl Sycomorus saxatilis Mexicana.	81. & 896.
Acocotlis Quauhnaunacensis, & Tepoztlanensis.	31.	Amacpatli.	348.
Acocotlis Ligusticifascie.	32. & 862.	Amamaxtla expurgans seu Rhabarbarum vocatum monacorum.	217.
		Amara herba.	198.
		Amazauhtli.	349.
		Amazquilitl.	350.
		Ambra grisea, seu odorata.	564.
		Amolli 3. amara.	278.
		Amolli alia.	278.
		Amozotl.	349.
		Amphisbæna Mexicana.	790.
		Amphisbæna Europæ.	797.
		Amutzauhtli.	349.
		Ananas.	311.
		Anchoas, seu Zinziber masculum.	169.
		Animalia alia nouæ Hispaniæ Io: Faber doctissimus Linceus descripsit, & illustrauit.	894.
		Anime Indicum.	47.
		Anime Gummi.	50.
		Anona arbor.	90. & 870.
		Anona cathartica.	90.
		Anonyma I. Mechuac.	350.
		Anonyma II. Mech:	350.
		Anonyma III.	351.
		Anonyma IV.	351.
		Anonyma V.	351.
		Anonyma VI.	351.
		Anonyma VII.	352.
		Anonyma VIII.	352.
		Anonyma IX.	352.
		Anonyma X.	353.
		Anthilion.	228.
		Antrû Putcolanum pestiferû.	783.
		b Aoco.	

INDEX.

- Aocoxochitl.** 353.
Apanxaloe. 353.
Apatli. 286.
Aparaqua. 298.
Aper Mexicanus. 637.
**Apes, eorum differentias, natu-
 ram Illustrissimus, & Excellen-
 tissimus Principes Federicus
 Casius Romanus Lynceorum
 Institutor, descripsit, & edidit
 forma folij in tabulis. 894. &
 895.**
Apes Indici. 333.
**Apatzi puntzumeti vel cuiutzeri
 36.**
**Apatzi puntzumeti I. & II. seu
 Mustella odorata.** 226.
Aphatzefirangua aliorum. 36.
Aphatzipuntzumeti. 226.
Apitzalpatli adstrictoria. 285.
Apitzalpatli alia. 299.
Apitzalpatli. 199.
**Apitzalpatli tzontolplotli ad-
 stringens.** 199.
Apitzalpatlic. 41.
**Apoyomatli, seu Phatzi seranda,
 Cyperum Americanum.** 33.
**Apozonalli Succinum Mexica-
 num.** 336. 895.
Appensa aquosa herba. 117.
Aqua acida, & Maizio. 247.
Aqua gutta. 309.
**Aquetzpolin, seu Crocodilus
 quem alij Caimanem vocant.
 315. & 892.**
Aquitzi. 354.
Aracus Aromatica. 38.
**Arbor Achiotl ab alijs chacan-
 garica, & Panaca, medicina
 tingendo apta.** 74.
**Arbor Huacox, ab Indigenis
 Balsamum vocatum Balsam-
 fra II.** 52.
Arbor stellata. 865.
Arel Arabum, & Persarum. 71.
Arena candida Mex. 340.
Arenosum pomum. 84.
**Arisarum angusti folium Cicho-
 rium venenatum sannitum.** 891.
**Aristolochia Mexicana II. longa
 62. & 865.**
**Arum Egyptium quod sit, & in
 quo differat a Faba Egyptia,
 861.**
Arundo Vulpina. 262.
Arundo Vulpina alia. 262.
**Asarum Michuacanum Reechi.
 36.**
Asphaltion. 336.
**Aster Peruanus Farnesianus flos.
 861.**
Atatexli Potio simplex. 81.
Atatexli Potio composita. 81.
Ate Pannicensis. 348. 454.
Atehuapatli. 195.
**Atehuapatli, seu herba nascens
 iuxta riuos.** 264. & 885.
Atehuapatli. 354.
Atenxihuitl. 355.
Atepocapatli. 33. & 862.
Atepocapatli alia Icon. 454.
Atexcalquaotl. 354.
**Atlancane, seu herba aquosissima
 cis. proueniens.** 264.
Atlatocnoctli. 77.
**Atlatzopillin, seu aquosa herba
 app. nsa.** 117. 872.
Atlinam arbor. 81.
**Atlinam seu Frutex iuxta flumens
 aquasve proueniens.** 124.
Atlinam circinata. 286.
Atlotzopillinoxochitl. 117.
Atlotzopillinoxochitl rubra. 117.
**Arlychpinca, seu aqua gutta.
 309.**
Atoili. 245.
**Atototl Alcatraz, Onocrotalus
 Mexicanus dentatus.** 672.
**Atototl, Onocrotalus Mexicanus
 non dentatus.** 673.
Atriplex odorata mexicana. 159.
Atzicaztli. 356.
**Atzoyatl mirabilis mexicana.
 170. & 877.**
Auellana cathartica. 87.
**Aueuetl Ahochoetl, seu Timpa-
 num aqueum, Abies mexicana
 92. & 870.**
Auis Paradisea. 317.
eius Icon. 318.
**Auis Anonyma noua Hispania
 710.**
**Auis mexicana Psittaci colore
 709.**
Auis varia. 320.
Auis picta Americana. 705.
Aura. 331.
Aura caput. 94.
Axihuitlapapatlaotli. 356.
**Axin, seu pinguedo vermium
 quorundam.** 317.
**Axixcoca Huilizpatli Yanguita-
 lensis.** 183. & 878.
**Axixcoca huizpatli, seu medicina
 vrinæ lutea.** 153. & 876.
Axixpatli. 355. 871. 882.
Axixpatli Quahuqueculensis. 233.
**Axixpatli Texahuacensis vo-
 lubilis quinque latera.** 112.
**Axixtlacotl, seu virga diuretica
 28.**
Axochiatl, seu Flos aquæ. 241. &
 882.
Axochiatl Decolan. 252.
Axochiatl altera. 257.
Axochiotl. 356.
Axolotl, seu lusus aquarum. 316.
Aycachquahotl. 357.
Ayocomoz Atolli, & Maizio. 245.
**Ayotetli, seu planta Cucurbitæ
 sensilis.** 182.
**Ayotie, seu proxahac herba si-
 milis Testudini.** 184.
**Ayotochitl, seu Dasippus cucur-
 bitinus ab alijs Tarou, vel Ar-
 madillo dictus.** 314. & 891.
Azeaxochitl. 357.

B

B Ahei Palma Coyolli dicta. 75.
Balenæ descriptio. 568.
Balsamifera arbor I. 51.
Balsamifera III. 53.
Balsamifera IV. 53.
Balsamum prouinciæ Tolu. 53.
**Balsami frutex, indigeni Hispani
 vocant Maripendani, ibidem.**
**Bambagio Indiano, latine Gossi-
 pium Indicum.** 869.
Banaixitl. 357.
Barbatus flos. 104.
Barcanum Indorum. 179. 357.
Batata purgatiua. 299.
Bellaria è semine. 234.
Betle, & piperis differentia. 876.
Bezoar lapis. 325. & 894.
Bitonco. 93.
**Bitumen littorale nouæ Hispani-
 niæ.** 336.
**Bituminum genera Franciscus
 Imperatus lib. de fossilibus edi-
 dit.** 895.
Bixa Oniedi. 74.
Brasilium Hispanorum. 121.
Brionia Mexicana. 278.
Buriraceus fructus. 89.
**Buyobuyo piperis longi prima
 species.** 125.
Buyobuyo II. 126.
**Buyosamo Piperis longi tertia
 species.** 125.

C

Acacili. 338.
**Cacalic Tlacopatli, seu lu-
 dis glutinosa medicina, Con-
 uoluulus Cinnamomeus.** 41.
**Cacaua Quahuil, seu arbor Ca-
 cari cacauifera.** 79. 869.
Cacamilxochitl. 358.
Cacaltzin Malinaniensium. 199.
**Cacoloxochitl, seu flos ceruinus
 94.**
**Cacachichit, seu herba amara.
 198.**
Cacalich Tlacopatli. 41.
Cacalich

I N D E X.

Cacalich Coapitlanensis Trifo- lium spicatum mexicanū. 284.	Caqualpenfis. 306.	nouæ Hispaniæ. 336.
Cacamotic tlanquiloni, seu Ba- rata purgatiua. 299.	Caquiztli. 217.	Charapeti. 120.
Cacamotic. 199.	Carapuehari. 241.	Charapeti. 277.
Cacanaca. 184.	Cardui frigida quadam species. 189.	Charapetl. 362.
Cacanacxochitl. 287.	Caragna, vel Tlahuelilocaqua- huitl. 455.	Chataluic. 70.
Cacanel Hoatl chullenfis, Ana- gallis mexicana. 241.	Caragna. 56. & 865.	Cheloniscus Auctoris. 891.
Cacanoctli. 77.	Cardiaca arbor. 96.	Chian Atolli ex Mayzio. 245.
Cacaocotl. 70.	Caryophilli Indici. 154.	Chiantzulli, seu Planta in hu- more intumescens. 234.
Capapatli. 359.	Caryophillus Mexicanus. 156.	Chiantzulli alia. 234.
Cacapipilolxochitl, seu herbosus ac pendens flos. 120. & 872.	Caryophilli mexicani planta. 154.	Chiantzoltzolto. 238.
Cacapolton. 69.	Caryophillus. 24. & 862.	Chiauhxihuitl. 364.
Cacapultic. 168.	Caryophillus I. II. III. IV. 154. & 155.	Chicallotl, seu spina Papauer spinofum. 215.
Cacarlaolxochitl. 359.	Caryophillus mexicanus, V. VI. VII. 156.	Chicehec. 297.
Cacatlepatli. 153.	Cassia lignea, Cinnamomum, seu Cannella. 35.	Chichiahaucxihuitl. 233.
Cacauatl flos. 226.	Cassia filuestris. 70.	Cichiantic Coatlanensis, China adstringens. 227.
Cacauifera. 79.	Cassia fistula. 87.	Chichiantic rubea herba. 237.
Cacauitzpatli, seu Medicina pa- bulispinosa. 198.	Catus Pardus mexican. 512.	Chichicahoztic. 143.
Cacatzin seu parua Cacatl. 308.	Candapari Tlacuatzin. 238.	Chichicallotl. 215.
Cacauaxochitl, seu flos Caca- uatl. 226.	Caxtlatlan. 256. 299.	Chichicamolte. 278.
Cacaxochitl VI. 155.	Catzotl. 309.	Chichicaquilitl. 364.
Cacaxtlacotl. 189.	Cayolizan, seu Tepocan. 66.	Chichicayotli Colocynthidis me- xican. 182.
Cachos planta. 85.	Cayolpatli, seu muscarum medi- cina. 199.	Chichiçtlapalez quahuitl, seu ar- bor rubri sanguinis amara san- guiflua. 91.
Cachruiaqua. 359.	Cayolpatli Vaxacensis, herba. muscarum. 202.	Chichicpatli I. 39. 864.
Cacica XII. Chilli species. 137.	Cayopatli Vaxacensis elapho- boscum mex. 168.	Chichicpatli II. 200.
Cassia radix. 873. 874.	Cecepapatli. 362.	Chichicpatli III. 364.
Cahuazititziqui. 360.	Cecepapatli alia. 362.	Chichicpatli alia de Tlacotie IV. 365.
Calamaium I. 96.	Cecepapatli Acatlanensis, Glycir- riza æmula. 241. & 882.	Chichicmecapatli, seu Chimiæ gentis medicina. 128. & 872.
Calamaium II. 96.	Celiepatli. 362.	Chichietzonpatonic de Ocopet- layuc. 366.
Camatoroncapatli. 360.	Cempoalxochitic herba. 179.	Chichizquahuitl. 366.
Camaleus mexicanus. 721.	Cempoalxochitl prima species. 154. 876.	Chichihoalxochitl. 365.
Camochitl mexicanorum. 121.	Cenanan de Quahunahoac. 361.	Chichiltic Tepetlahuixochitl. 368.
Camolxochitl. 361.	Cenanam Tezcoquensis II. 362.	Chichilticpatli. 366.
Camopaltic. 360.	Cenanam Tezcoquensis seu ma- ter spicæ Maizij. 185. 878.	Chichilticcihuapatli. 367.
Cannella. 35. 862.	Cenanti. 185.	Chichioahutli. 269.
Cannella folium ex Orientali In- dia aduectum Icon. 864.	Centilinam. 185.	Chichipatli. 31.
Cannella folium quid differat a Tamalapatræ folio. 864.	Cenzomecatl. 362.	Chichipiltic. 367.
Canihume. 164.	Cerasus dulcis Indica. 95.	Chichual Memeya, seu planta lacte manans. 172. & 877.
Caninga. 43.	Cercopithecii, quos Mexicanes Ocumatli vocant. 318.	Chichixihuitl. 192.
Canis mexicana. 466.	Cerui nouæ Hispaniæ. 324.	Chicomeratli. 368.
Caocolatl potio. 81.	Ceruleum quomodo fiat. 109.	Chillacotl. 140.
Capillaceus flos. 68.	Cenaldilla Monardis. 307.	Chillapatli. 102.
Capillus Sacerdotis. 258.	Cenaltchichiltic, seu vitis filue- stris, Lambrusca Indigena. 128.	Chilli arbor. 50.
Capillus rubeus, sic herba appel- lata. 105.	Chacangariqua. 74.	Chilli seu Piper Indicum filiquo- sum. 134. 873.
Capilli foetidi. 191.	Chachalacametl. 361.	Chilli Indiæ Orientalis, seu Zin- giber femina. 169.
Capolin humilis. 211. 870.	Chalcuitlatl. 267.	Chillatolli ex Mayzio. 245.
Capolin, seu Cerasus dulcis In- dica. 95.	Chamecerasus Atlapalcensis. 230.	Chillocoztli IV. chilli species. 136.
Caprei nouæ Hispaniæ. 325.	Camedic Mexicana. 133.	Chilmechatl, seu Ycha. 140. & 873.
Capficum Actuarij. 134. 873.	Chamaleo albus caput echini modo profert. 860.	Chilpan. 203. 879.
Capfici species. 135.	Chapopotli Bitumen littorale.	Chilpanlacolli, seu signum fier- coris. 140.
Capfici incommoda. 135.		
Capfici vires. 134.		
Caput formicæ. 254.		
Caput auræ. 94.		

I N D E X.

Chilpanxochitl.	140.	Coapatli Asphodelina.	300. & 888.	Collotemecatl.	373.
Chilpanxochitl, seu flos signi in- star pendens mortuorum me- dicina.	210.879.	Coapatlis II.	29.	Coltzitziatli.	373.
Chilpatli.	139.873.	Coapatlis alia.	301.	Coltotl.	235.
Chilpatli.	367.	Coapatlis Detepequaquilic, coa- patlis III.	29.	Colubriolus.	187.
Chiltecpiz II. chilli species.	135.	Coatlis xochitlanensis.	301.	Colubri maxilla.	90.
Chimalatl Peruina flos Solis.	288.	Coatli humilis.	223.	Coma quid.	860.
Chimaltozatl, seu lapis specula- ris.	336.895.	Coatli II. non tingens.	119.	Comalquilitl.	306.
China mexicana differt ab orien- tali.	212.	Coatli, seu aqueus serpens.	119.	Confectio.	224.
China Mechuacanensis Phacos.	213.	Coatomame angium.	295.	Coniza Mexicana.	157.
Chipahuacaiztic.	254.	Coatzonte comatl.	250.	Coniquicuman chriqua.	373.
Chipequa, seu herba firma.	203.	Coatzonte Coxochitl, lynceis flos, seu lyncea.	266.883.	Coniza Dioscoridis, Eupatorium Mesuz.	878.
Chrysanthemum Peruvianum.	228.	Coaxihuitl herba serpentis.	145.	Contortina planta.	123.
Chocolatl potri.	81.	Coaxihuitl herba colubrina.	267.	Contrayerua.	301.
Chucte Pannucinatorum.	51.	Coaxochitl.	156.	Contrayerua flore albo pallido.	119.
Chucungarigua.	368.	Coca Peruina.	302.841.	Conuoluulus cinnamomeus.	41.
Chucungarigua alia.	369.	Coca huquixochitl.	258.	Conuoluulus pennatus.	868.
Chupiri, seu Charapeti aquam rubeo colore tingens Arcanū Venerei morbi.	120.	Cocatlicoztic.	156.	Conuulsionis medicina.	118.
Chupireni Micuacanensium.	67.	Cocauhcapatli.	372.	Copalli Dei.	231.
Cicimatic, seu Planta Cimatl similis.	265.	Cocci arbor.	71.	Copalli Montana, seu Tecopal- li quahuitl, Copallifera V. montana.	47.
Cicimatic alia.	265.883.	Cocum, seu Nux Indica ibidem		Copalli herba referens.	103.
Cicipini.	369.	Cocum Indicum.	78.	Copallifera VIII.	49.
Cihoapatli.	369.	Coccus de Maldia.	72.	Copalliquahuitl tepoztlani.	455.
Cihoapatli tepoztemica.	370.	Cochitzapotl, seu Tzapotl som- niferum.	89.	Copalliquahuitl Patlahoac, seu arbor copalli latifolia copalli- fera.	46.
Cihoapatli Xantetelco.	370.	Cocobut Panucensi.	257.	Copalliquahuitl, seu arbor gum- mifera copallifera.	45.
Cihoapatli axitzalpatli.	370.	Cococaquilil, seu Olus aquati- cum.	171.877.	Copalli totopocense copallifera, IV.	47.
Cimapatli.	371.	Cocochiatl.	123.	Copaltic, seu arbor fundens gum- mi similis copalli.	57.
Cimatl.	265.	Cococxihohitl.	372.	Copalxihuitl, seu herba copalli referens.	103.
Cimat humilis.	306.	Cococxihuitl Teuhcaltzincensis.	142.873.	Copalxochitl, seu arbor gummo- sa pruni formis.	82.
Cinnamomum.	35.	Cocoxochitl.	372.	Copalxochitl altera pruniformis grumosa.	82.
Citlaxihuitl.	371.	Coconam.	96.	Copiton.	190.
Ciuapatli Yacapichtlensis, con- za mexicana.	157.	Cocoquauhuitl axacensis, arbor cardiaca.	96.	Cornerina mexicana.	337.
Ciuipatli Hemionitica.	186. & 878.	Cocotemecatl, seu funis volubilis aeris.	141.879.	Cornigera arbor.	86.
Cuamacalli, seu maxilla Colubri	90.	Cocomecaxihuitl.	141.	Corymbus quid 860. in quo dif- ferat ab umbella & capitulo, ibidem.	
Coacihuitzpatli, dentium medi- cina,	188.	Cocoxihuitl, seu herba aeris.	158.	Coruinus flos.	94.
Coaciuizpatli, seu medicina do- loris.	301.888.	Cocoxihuitl expurgatoria.	142.	Coyayahoal, seu Ischiaton.	320.
Coahuilxochitl.	371.	Cocozxochipatli, seu Medicina lutei floris.	188.878.	Coyolli mexicanum.	71.
Coanenepepilli, Coturnicis.	204.	Cocoztamatl, seu luteū Tamatli Vrinario mirabilis.	118.872.	Coyolli.	75.
Coanenepilli, seu Contrayerua.	301.	Cocoztic.	118.	Coyolxochitl, seu Martagon vo- lubili mexicanum.	167.
Coapatli, vel Tamacazqui ypa- pan.	414.	Cocoztic.	237.	Coyopatli.	197.
Coapatli sine Tlamacazquipan.	208.	Cocoyatic, seu herba Palma si- milis.	144.873.	Coyotomatl, seu Tomalcoyolli vesicaria mexicana.	204.
Coapatli quauhnacensis.	36. & 864.	Cocoztin.	118.	Coyotomatl.	297.879.
Coapatli xararum.	184.	Cocozotli.	118.	Coyotzin.	281.
Coapatli teoitztle.	29. & 862.	Cocuaznexpille.	302.	Coyoxochitl.	374.
Coapatli yancuitlanensis.	300.	Cocuapatlis.	302.	Cozamaloixihuitl, seu herba 309.	
		Coen, seu coentic.	252.	Cozcaquauhuitl, Regina aurarum	319.
		Coentic alia.	252.		
		Coentli.	190.		
		Cohayelli, seu chichica Hoazton seu herba ferratorum folio- rum.	143.873.		
		Colcoanepilli.	204.		

I N D E X.

Coznocñli . 77.
 Cozolmecatl, seu curarum funis
 china III. mexicana medicina
 admirabilis . 213.
 Cozolmecatl fructifera . 213.
 Cozolmecat sterilis . 213.
 Cozquahuitl . 65.
 Cozticacuilotl . 107.
 Cozticacuilotlxochitl . 374.
 Cozticmetl . 271.
 Cozticmecapatli Tilacensis, cri-
 sta Galli Mexican: 242.
 Cozticpatli Acatlanensis, Tali-
 strum mex: 235. & 882.
 Cozticpatli II. 236.
 Coztictecpatl cornerina mexi-
 cana. 337.
 Cozticuitipalancapatli, Yan-
 quitlanensium. 289.
 Cozticxihuitl . 303. 891.
 Coztomatl Solanum pallens .
 203.
 Coztomatl Solani species. 203.
 Crassa Planta . 312.
 Crepitans arbor . 88.
 Crepitantis fructus . 94.
 Crocodilus nouæ Hispaniæ. 315.
 892.
 Guapapalcatl Camæleo mexica-
 nus . 721.
 Cuaztalxochitl . 257.
 Cucultzin . 177.
 Cucumer moscatus . 90.
 Cucurbita humilis . 201.
 Cucurbita simili planta . 182.
 Cucurbitina arbor . 87.
 Cuechilzomatl . 374.
 Cuertlaxochitl . 375.
 Cuyauhquilit . 375.
 Cuicuiltictecpatl, smaragd. vi-
 lior mexic. III. 338.
 Cuitcuitlapilli Glandularia. 248.
 Cuitlacopalli, seu stercus Copal-
 li, Copallifera VI. leprosa II.
 48. 865.
 Cuitlacotl Tepecuaquilicensis,
 Napiforme. 229.
 Cuiztapollin . 236.
 Cuiztapocollin, seu nidus Lacer-
 tarum . 236.
 Cumtempta Michuacanensium.
 99.
 Cugariqua . 249.
 Cupitri . 375.
 Cupressus fusa . 98.
 Curaqua, seu Brasiliu Hispano-
 rum . 121. 872.
 Curarum funis China III. mexi-
 cana, medicina admirabilis.
 213.
 Cureci . 306.
 Currungariqua . 205.
 Curutzeti . 36. 864.

Cutiriqui, seu Matlacaca . 268.

D

Dama nouæ Hispaniæ. 325.
 Dasypus Curcubitus Ar-
 madillo. 314.
 Datura mexicana. 113.
 Datura ternis floribus . 886.
 Dentes Vetulæ. 128.
 Dictamnium Creticum, Neapoli
 floruit, & semen protulit apud
 Columnam. 861.
 Diurenta . 119.
 Diuretica virga . 28.
 Domina serpentum . 328.
 Dracunculus Monoceros. 816.
 Disentericorum medicina . 225.

E

E Capatli, seu parua sambucus
 112. & 871.
 Ecapatli mexican. 126.
 Ecapatli altera . 376.
 Echiriome locotactos Lobellij .
 410.
 Eloquiltic herba geniculata. 210.
 Eloxchitl . 258.
 Eloxochitl . 378.
 Enguamba . 97.
 Epazotl, Atriplex odorata me-
 xicana. 159. 876.
 Epimedij partus mirabilis. 875.
 Erahueni . 159.
 Etsalhoitzitzilin . 320.
 Ezpatliquauhnauhnacensis san-
 guinis medicina . 127.
 Ezpatlis . 91.
 Ezqahuitl secunda . 59.
 Ezquahuitl, idest sanguinis ar-
 bor, 59. 866. Neapoli fuit ibi-
 dem .
 Eztecpatl Iaspis mexicanus 337.
 Eztetl, seu lapis sanguinis Iaspis
 mex. II. 337.

F

F Ebri fuga . 116.
 Fermentum ex Mayzio. 244.
 Fatida arbor . 68.
 Ficus Indica quorundam . 76.
 Filipendula IV. mex: 281.
 Filipendula Michuacana. 148.
 Filipendula Mich: altera . 148.
 Filipendula trifolia . 253.
 Firma herba . 203.
 Fistula Cassia . 87.
 Flos acidus . 30.

Flos amarus . 191.
 Flos Eloti . 258.
 Flos niger Tlixochitl Aracus aro-
 matica . 38.
 Flos sanguineus Monardi . 162.
 Flos signi instar pendens mor-
 tuorum medicina . 210.
 Flos Solis minor . 228.
 Flos Solis Peruanus tuberosus .
 878.
 Flos yetl . 258.
 Flos Herois . 261.
 Flos auriculæ . 30.
 Flos aquæ . 251.
 Flos passionis Granadilla dictus,
 888. eius Icon 889.
 Flos Tigris . 276. 884. & inde .
 Fœmina candida . 286.
 Foliorum differentia summa 2
 Fab. Colun na obseruata 847.
 aliæ differentia plures . 848.
 853. 856. cum sequentibus.
 Fracturarum medicina . 291.
 Fusa Cupressus . 98.

G

G aliopifera . 57.
 Galiopifera alia . 57.
 Galium Siculum nouum . 881.
 Gallus oua peperit . 773.
 Ginger Arabum . 169.
 Gladiolus Indicus . 888.
 Glandularia . 248.
 Guinaxochitl, Caryophyllus,
 mex: primus . 154.
 Glutinosa alba . 283.
 Granadilla, flos passionis dictus
 888. cum sequentibus Icon .
 889.
 Guacimo, vel Quancholotl. 401.
 Guao . 98.
 Gossipium . 308.
 Guayacan . 63.
 Guayacus Haitinorum . 84.

H

H Acal Ind. 279.
 Hacazcolotl Acaciæ spe-
 cies . 60.
 Hacoyochitl . 376.
 Hecelematzi . 302.
 Helichrysum mex: 232.
 Helitropium mexic: 341.
 Hemorrhoidalis mexicana . 306.
 Hepatis medicina . 341.
 Herba acris . 158.
 Herba aduersa venenis . 254.
 Herba Nunnij de Chaues . 133.
 Herba nascens iuxta riuos, 264.
 Her-

I N D E X

Herba montana. 17.192.878.
 Herba Principis. 291.
 Herba candida. 41.
 Herba calida Totopocensi. 201.
 879.
 Herba parua, & contorta. 177.
 Herba ferratorum foliorum. 143.
 Herba muscarum. 202.
 Herba aquosis locis proueniens.
 264.
 Herba lonchi folia. 41.
 Herba Cardinalis Barberini cum
 sequentibus. 879.
 Herba geniculata. 210.
 Herba Iris. 309.
 Herba lanuginosa. 218.
 Herba vsta I. 292.
 Herba vsta latifolia. 292.
 Herba vsta II. ibidem.
 Herbae non transeunt in alias
 plantas, quamuis degenerare
 aliquo modo obseruentur. 850.
 Herbosus flos. 120.
 Hefarda. 896.
 Hezmaytl. 377.
 Hirco caprea. 893.
 Hirsuties in plantis cultura de-
 ponitur. 877.
 Hiuca, seu mizmail. 378.
 Hoacaltliot. 377.
 Hoacaxochitl. 377.
 Hoahoahutli. 269.
 Hoatzin, seu Auis edens vocem
 nomini similem. 320.
 Hoatzinquaxutl. 378.
 Hoauhquilitl, seu Olus seminis
 in cristam compositi. 883.
 Hoautli. 269.
 Hoaxacan, seu lignum sanctum.
 62. 868.
 Hoaxin Acaciae species. 60.
 Hoaxinuc. 83.
 Hocoetzontecomatl, caput senis.
 287. & 888.
 Hoelipatli, seu suavis medicina
 286.
 Hoelipatlis. 58.
 Hoelipatlis. 41.
 Hoilacapitxochitl. saxiuoluula.
 211.
 Hoitzcolotlo. 222.
 Hoitziloxitl, Anetina, seu arbor
 resinam manans. 37.
 Hoitziloxitl, seu arbor Balsami
 Indici, seu Balsamifera I. 51.
 Hoitzilziltexochitl. 379.
 Hoitzitzil, seu Auis varia. 320.
 Hoitzitziltotol, Auis picta Ame-
 ricana. 705.
 Hoitzitzilmet. 273.
 Hoitzitziltentli. 140. 873.
 Hoitzitziltet. Helitropium Me-
 xicanum. 341. 896.

Hoitzitziltentli. 378.
 Hoitzitzilxochitl, Origanina.
 103. 871.
 Hoitzmamaxalli, arbor corni-
 gera. 86.
 Hoizocensium. 250.
 Hoitzxochitl sonchifolia. 39.
 864.
 Hoitztlacuatzin, seu Tlacuatzin
 spinosus Hystrix noua Hispa-
 nia. 322.
 Holquahuitl, seu arbor chilli.
 56. 865.
 Hordeolum. 307.
 Huacuiqua seu somnus animalis,
 Huacuique nomine. 303.
 Huapahualizpatli, seu conuulsio-
 nis medicina. 128. & 872.
 Huapahuizpatli. 379.
 Huapahuizapatli altera. 379.
 Huapaquiltic. 380.
 Huazium. 380.
 Hucimetl. 271.
 Hucipochotl Auaxacensis, Rici-
 nus Hispanus. 60. 868.
 Hucuirus saluifolia. 40.
 Huehuelicarotl. 250.
 Huemberegua. 287.
 Huichocataqua. 254.
 Huitz Tomatl. 108.
 Huitztomatzin, seu Tomatl spi-
 nosa. 108. 871.

I

I Asminum Mexic: 279.
 I Iasmini flora. 231.
 Iaspis obscurior I. Mex. 337. 895.
 896.
 Iaspis Mexican: II. & III. ibidem.
 Iaspis Mexican: IV. coliliorum-
 que dolores sedans. 338.
 Ictus oculi medicina. 206.
 Ignea arbor. 67.
 Infania arbor. 56.
 Intestina piscium. 229.
 Intestina Tucce, Talpeneae Indi-
 cae. 215.
 Iuncus capillatus. 42.
 Irati hominis medicina. 304.
 Itzecunpatli. 380.
 Itzticapatli. 331.
 Izontecapatli, seu vulnerum me-
 dicina. 125.
 Izqui Atolli ex Mayzio. 246.
 Iztac serpens noua Hispaniae,
 quadricolor. 774.
 Iztac Atolli ex mayzio. 244.
 Iztac coanene Pili, volubilis diu-
 retica. 119.
 Iztacpatliquiza sepin. 381.
 Iztactlatlauqui. 381.

K

K Iuhotoronqui, seu herbacea
 lida Totopocensis. 201.
 879.

L

L Acertus noua Hisp: 315.
 Lacertus orbicularis noua
 Hispania. 327.
 Laccifera. 58.
 Lambrusca. 128.
 Lapis Bezoar. 325.
 Lapis specularis. 336.
 Lapis sanguinis Iaspis mexica-
 nus. 337.
 Lapis Philippicarum. 338.
 Lapis pictus. 339.
 Lapis quo Indenses, & pagio-
 nes parari solebant. 339.
 Lapis Gossipij. 340.
 Lapis cristallinus. 340.
 Laudes mayz: 243.
 Laurus Michuacanensis. 98.
 Lepra medicina. 129.
 Libanotis cachryiet Apulus.
 882.
 Licopersicum Galeni. 157.
 Lignum Nephriticum non tin-
 gens. 119.
 Lignum Nephriticum. 119.
 Lignum Sanctum. 63. 64. 65. 642.
 868.
 Lilium Indicum. 277.
 Limoni folia volubilis. 122.
 Lyncea. 266.
 Lyncurij lapidis vires. 536.
 Liquidamberi arbor. 56. 865.
 Lisimachia Virginiana. 251. 882.
 Lonchifolia arbor. 39.
 Loquiltic. 382.
 Lubricum, & tenui folium medi-
 camentum. 298.
 Lupus mexicanus. 479.
 Lusus aquarum. 316.
 Luteum Tamarl. 118.
 Linx nostra. 526.
 Lyncis flos, seu Lyncea. 266.

M

M Aboyaxi chilli species 37.
 Macatozquitl, seu som-
 nus cerui. 179.
 Macayxtli. 382.
 Macazpipilloli. 388.
 Macozticmetl. 271.
 Macpalxochitl. 382.
 Macpalxochiluhuitl. 383.
 Ma-

INDEX.

Macuilxochitl, seu maon.	155.	Mergus Americanus.	686.695	Muscardinus.	199.
Macuilxochitl IV.	155.	Metl, seu Maguei, Aloe Ame-		Mus moscardinus.	586.
Macuilxochitl alia.	155.	ricana.	270.883.	Mustella odorata.	226.
Mahuaquitli panacensis serpens	200.	Metlcoztli, seu Metl luteum.		Myiophthymoye cuitlatonpit-	
Maluarica III. herba viua Acofta		171.884.		zochitl.	388.
134.		Metl lenissimum XVII.	275.		
Maguei.	270.	Metl luteum.	271.	N	
Maguei diuinum.	274.	Metl nigrum XII.	274.	N Acaxcul, seu Tloatzin,	
Maguei montanum.	273.	Metl picta.	275.	ab alijs dictum Datura.	
Maguei montanum aliud.	274.	Metl viride VI.	273.	altera mexicana.	113.872.
Maguei prunorum.	272.	Merzapotl.	90.	Nana Americanum.	311.
Maguei scrui.	275.	Mexcalmetl.	272.884.	Nanace.	205.879.
Maguei Tapayaxin.	273.	Mexochitl, seu Omexochitl.	124.	Nanahoaquahuitl.	389.
Mayzij aqua acida.	247.	872.		Nanahuapatli.	200.879.
Mayzij spica medicina.	179.	Mexocotl.	272.884.	Nanahuaquauitl, seu morbi Ve-	
Mayzio similis.	94.	Mexaxochitl.	273.	nerei arbor.	67.8868.
Mayzium torridum, & calidum.		Mexcuitlatl Talch mexic.	336. &	Nanauhquilitic.	389.
115.		895.		Narcifus binis floribus.	886.
Mamaztlacotl.	383.	Miahoapatli, seu Medicina spica		Narcifus Indicus serpentarius.	
Manati.	323.	Maizij.	179.	889.	
Maquizretzaharl, Amphisbe-		Miaxihuitl.	385.	Nasturtium Peruvianum.	161.
na Mexicana.	790.	Micatlachpahoatzli.	386.	Nauhyeteputz, cardui species.	
Marabillas de Indias.	279.	Micatzonteco mimiaootl.	333.	189.	
Maripenda.	53.	Michaxuitl.	386.	Nauhyeteputz quadri latera.	
Maron Indorum.	71.	Micaxoxo coyollin.	386.	189.	
Martagon volubile mexicanum.		Michaxochitl.	210.	Nechil Atolli ex Maizio.	245.
267.		Michuat diuret. maf. I.	238.	Necorlapatli Totopecensis vo-	
Matlacaca.	268.	Michuac diuret. maf. II.	238.	mitoria.	221.
Matlalquahuitl, Ricinus spino-		Michuac diuret. maf. III.	234.	Neixpopoalloni.	108.
sus Panucensium.	62.	Michuac diuret. femina III.	239.	Nenexton.	350.
Matlalxiuitl de xalatlaco.	385.	Michuac diuret. IV.	164.	Nepeta mexicana.	224.
Matlalxochitl.	383.	Michuacanensis laurus.	98.	Nequametl metl species.	273.
Matlalxochitl alia.	384.	Michuauh Atolli ex Maizio.	245.	884.	
Matlalytic tetzocana Triorch		Michuautl blito.	246.	Nequametl metl V. Angusti fo-	
mexicana.	253.	Micuilpatli.	105.	lia.	273.
Matlaliztic.	300.	Micui Tlaxcolli, seu piscium in-		Nequa tolli ex maizio.	244.
Mater spica Maizij.	185.	testina.	881.	Nerium 868. nostro celo suc-	
Matzatli, seu pinea Indica.		Milchilli VII. chilli species.	136.	cum luteum Apocyno simi-	
311.		Millefolium mexicanum.	194.	lem, non candidum in ramis,	
Maxilla colubri.	90.	Miltomatl.	295.	sed in radice tantum candi-	
Mazame, seu Cerui.	324.	Miltomama.	295.	dum.	868.
Mazaxochotl.	384.	Mimiyca huatzin.	387.	Netlaxochitl.	290.
Mecacacauatl.	80.	Mimosa herba Philippicarum.		Netzahualxochitl.	251.
Mecapatli, & Honduras, seu		Acofta.	123.	Nexboa de quanquecalla serpes	
Zarzaparilla.	288.888.	Mintzintzin.	130.	bicolor mex.	775.
Mecapatli pararla.	288.	Mizquitl, seu filiqua Acacia.		Nexoahutl.	269.
Mecapatli Mecatlanensis.	304.	59.		Nexmet cinereum.	273.
Mecaxochitl.	144.873.	Mizquitl, vel Acacia.	455.	Nexpayan.	390.
Medicina admirabilis.	213.	Mizquitl Michuacanensis Aca-		Nextalpe.	178.
Medicina temperata.	129.	cia noua Hispania.	60.866.	Nextlacotlij Yacapichtlenfis Li-	
Medicina Incisefudis.	130.	Mizquixochicopatli capillifera.		moni phylla.	230.887.
Medicina Disentericorum.	293.	50.		Nxxihuitl.	391.
Medicina vrina lutea.	153.	Mohuitl.	387.	Neycorlapatli.	391.
Medicina seminarum.	186.187.	Molle lentiscus Peruana.	54.865.	Neycorapatli altera.	391.
Medicina lutei floris.	188.	Moloncapatli.	387.	Nidus Lacertarum.	236.
Medicina doloris.	301.	Morbi venerei arbor.	67.	Nitrum mexicanum.	343.897.
Medicina tingendo apta.	74.	Moschum.	554.	Nocheznoalli, seu Nopalno-	
Mel Indicum.	333.	Motinenfis herba expurgans.		cheztl, idest coccum Indicum	
Melocarduus Echinatus.	410.	304.		in tanis quibusdam nascens.	
Memea.	218.	Moyothayacatl.	388.	78.	
Memeya de Tepoztlan.	384.	Mungo, seu phaseolus		No-	
Memeya Tepoztlan alia.	385.	Orthocaulis.	887.		
		Icon ibidem.			

INDEX.

Nochoztic. 392.
 Noctli, seu genus Tunarum. 76.
 Nocturnus flos. 65.
 Nonocrito. 392.
 Nopalnocheztli. 75.
 Nopalxoclicuezalticquizi. 392.
 Nouacula enses, cultri ex lapide
 339.
 Nubilosa herba. 160.
 Nucis Indicae, & cocci vocati ar-
 bor. 70.
 Nucis Indicae liquor lacteus, &
 eius vires. 73.
 Nucis Indicae aliud oleum. 73.
 Numularia Indica. 214.
 Nannij herba. 133.
 Nux Indica fructifera. 71. & 72.

O

Atzontic. 393.
 Oceloxochitl herba latifi-
 cans. 236.
 Ochra mexicana. 341.
 Ocixochitl. 33.
 Ocoloxochitl, seu flos Tigris Ti-
 gridis dicenda. 276. 884.
 Ocopetlal. 393.
 Ocopiaztl scorpion spina. 222.
 Ocopipin. 190.
 Ocoquiltic. 393.
 Ocoxochitly laualape. 394.
 Ocuiatli. 394.
 Ocuiatli altera. 304.
 Ocymini folia. 122.
 Olcatzan Pahuatlanica china
 mexicana. 212.
 Olcacarzan alia. 213.
 Oleum Enguambæ. 57.
 Oliliuhqui, seu planta orbicula-
 rium foliorum. 145. 873.
 Ololtic. 184.
 Olompatli. 395.
 Oloxihuitl. 395.
 Olus aquaticum. 171.
 Olus feminis in cristam compo-
 siti. 269.
 Omoxochitl. 124.
 Omimeztli, seu os fœmoris. 276.
 Omiquilitl. 33.
 Omizochitl, seu flos offeus. 277.
 Onocrotalus mexicanus denta-
 tus. 672.
 Onocrotalus mexicanus, non
 dentatus. 673.
 Opuntia quorundam. 76.
 Oquichitli cocaxochitl, caryo-
 phyllus mexicanus II. 155.
 Orbiculi ex Mayzio. 247.
 Origanina. 103.
 Os fœmoris. 276.
 Othonam Iouis flos. 154.
 Otomitetumquiyeti. 277.

Ovis Peruana. 660.
 Oxygeranium mex. 293.
 Oxygeranium mex. II. 293.

P

Abuli spinosa medicina. 198.
 Pacifica herba. 891.
 Pacxantin, seu planta subsidens.
 222.
 Palancapatli. 108. 200. 265. 395.
 Palla arbor quorundam. 76.
 Palma montana. 76.
 Palma Bahei 75. coyolli dicta 869
 columnia dicta ibidem.
 Palma nucifera Strabonis. 71.
 Palma pumilionis. 71.
 Panacea Americana Terrentij,
 est Nicotiana. 176.
 Panis ex Mayzio. 246.
 Panis ex semine floris Solis. 228.
 Pantera. 499.
 Panxochlit. 140.
 Papauer spinosum. 215.
 Papaya. 99.
 Papaya Orientalis siue Pepo ar-
 borefens. 870.
 Papyrus lutea. 81.
 Paradisea herba. 218.
 Parua cacatl. 308.
 Patera Iouis. 228.
 Pati, seu Metl lenissimum. 275.
 884.
 Patlahoacxihuitl. 396.
 Paxauac, vel Poxauac. 397.
 Peco. 190.
 Pelonchicilli. 161.
 Pelon Ichiatl Oquitl, ouis Per-
 uana. 660.
 Pelon Mexixquilitl, seu Nastur-
 tium Peruanum. 161. 876.
 Pennas aurium referens. 397.
 Perpena. 396.
 Petum Brasilianorum. 228.
 Phacani. 396.
 Phaco. 213. 879.
 Phatzisfrauda cyperus. 33.
 Pheuuame, Aristolochia mexi-
 cana II. longa. 162. 876.
 Piaztlacotl. 399.
 Picus Americanus. 697.
 Pinahuihuitztl, seu herba vere-
 cunda. 123.
 Pinea Indica. 311.
 Pinei cathartici. 870.
 Pinguendo vermium quorun-
 dam. 317.
 Piper Indicum Hispanorum. 134.
 Piper Indicum filiquosum. 134.
 Piper filiquosum mexic. 136.
 Piper Tauasci. 30.
 Piper rotundum cum Icone folij

163. 876.
 Piperis folij, & Betle differentia.
 876.
 Piperis longi I. species. 125.
 Piperis longi II. species 126. 873.
 species III. ibidem.
 Piperis longi IV. species. 127.
 Piperis longi V. species. 127.
 Pipilolxochitl. 120.
 Pipitzahuac. 133.
 Pita. 275.
 Pitzahoac cacazpatli. 189.
 Pitauac ciuapatli. 157.
 Placentæ ex Maizio. 244.
 Planta crassa. 312.
 Planta in humore intumescens.
 234.
 Planta lacte manans. 172.
 Planta maxima. 228.
 Planta orbicularium foliorum.
 145.
 Planta quam cocam Peruinam
 vocant. 302.
 Plantarum diuisio, siue varietas.
 861.
 Plantæ variant magnitudine ra-
 tione loci, & cultura. 861.
 Pluma fatida, Smaragdus vilior
 mex. IV. 339.
 Pocayo. 398.
 Pollin. 327.
 Pompoqua. 82.
 Pomum arenosum II. maius. 85.
 Popoyauhquilitl. 397.
 Porio mih hoahuitl. 269.
 Portiones mexicanorum. 81.
 Portiones mexicanorum aliud ge-
 nus. 81.
 Poxauac, vel Paxauac. 397.
 Pozahualizpatli. 398.
 Poztecpatl Huaxacensis gem-
 mata. 146.
 Poztecpatl mecarlamica, seu
 fracturarum medicina. 291.
 Poztecpatl. 277.
 Poztecpatl altera. 291.
 Proxahac, herba similis Testudi-
 ni. 184.
 Paniformis gummosa arbor. 82.
 Pseudo milissa noua Hisp. 334.
 Ptarmica. 27.
 Pulegium humile. 146.
 Pulegium Hispanorum in mexi-
 co. 196.
 Pultes è Maizio Attolli. 244.
 Pumaqua. 74.
 Pusquam Michuacana radix
 purgans. 162.
 Pycielt Nicotianæ species, Tabu-
 cus. 173. 877.

I N D E X.

Q Vahiele . 297.
 Quahuicxihuitl . 41.
 Quahuicxihuitl . 58.
 Quahunachatzli . 83.
 Quahutepopatlis . 76.
 Quahutlalamat . 70.
 Quahutlepatli Ocymifolio . 122.
 Quahuyetl Nicotiana species III . 173.
 Quahuyzquitzi . 404.
 Qualancapatli, seu irati hominis medicina . 304. 891.
 Quamecatl . 290.
 Quametl VIII. montanum . 273.
 Quamianatl, seu spica arboris . 258. 883.
 Quamochitl, seu arbor fructus crepitantis III. Maizio similis . 94. 868.
 Quapopol . 218.
 Quapopolton . 218.
 Quapopolztzin . 38.
 Quapopolztzin . 218.
 Quaquahuton . 250.
 Quaquahutzontic, seu fructus fructus . 250. 882.
 Quauchhochpahuatzli . 403.
 Quauchilli I. Chilli species . 135.
 Quaucholotl, seu Guacimum . 401.
 Quantzictli . 402.
 Quauhayohuatli, Auellanz Cartica . 87.
 Quauhayohuatli II. seu Cassia fistula . 87. 870.
 Quauhayohuatli III. seu semen arboris cucurbitinae nuclei Pinus forma purgans . 87.
 Quauhcaauatl . 80.
 Quauhchian . 399.
 Quauhchichicpatli . 400.
 Quahchilpacuitlaton, Pizixochitl . 402.
 Quauhcoyolli . 401.
 Quauhcuertzplacuitlapilli . 402.
 Quauhcapatl . 300.
 Quauhelochochitl . 203.
 Quauheztl . 127.
 Quauhmeatl Zarzaparilla II. & III . 289. 888.
 Quauhmeapatli altera Zarza . IV . 290.
 Quauhnex Atolli ex Maizio . 246.
 Quauhpatlathli cacaufera V . 80.
 Quauhtecopalli pitzahuac copalifera leptiphylla alia . 40.
 Quauhtezhoatl . 405.
 Quauhtechalotl Thilic Sciurus Mexicanus . 582.
 Quauhtlacpauatzli . 405.
 Quauhlatzin . 87.

Quauhlatlatzin, seu arbor crepitans . 88. 870.
 Quauhlayexochitl . 404.
 Quauhlepatli, seu arbor ignea . 67. 868.
 Alia Ocymi folia . 122.
 Quauhlepatlis . II. volubilis limoni folia . 122.
 Quauhxlol, seu arbor cucumeris moscati . 90.
 Quauhxlol alia species . 90. 406.
 Quauhxcotl collulensi oxymalua . 216.
 Quahyetl . 173. 403.
 Quahyetzapilli . 404.
 Quahyyac, seu Arbor fetida . 68.
 Quauhtla Coymatl Quapizotl, Aper Mexicanus . 637.
 Quauhtzapotl seu Anona . 90.
 Quaxoxohuqui . 406.
 Querambeni . 241.
 Querciformis arbor . 89.
 Quercus parua . 211.
 Quetzalictli, Metl XVIII . 275. 884.
 Quetzalhoitzitlin . 321.
 Quetralxoquyac, seu pluma fetida smaragd. vilior Mex . 339.
 Quetzalyzoc . 405.
 Quexquic . 261.
 Quilamolli, seu herba Amolli . 277.
 Quilpozolli . 406.
 Quimehpatli . 307.

R

R Adicum differentia plures, cum sequentibus . 850.
 Radix Cassia 874. & inde
 Rapuntij Genus herba Cardinalis cum sequentibus . 880.
 Regina Aurarum . 319.
 Resina Abietina Mex . 93.
 Resinam arbor manans . 37.
 Rhabarbarum Monachorum . 217.
 Ricinus Indicus . 868.
 Riurum medicina . 195.
 Rosmarinum Mexic . 232.
 Rosmarinum verum Dioscoridis facundum . 232.
 Rostrum Passeris X. Chilli species . 137.
 Rostrum Stroboli IX. Chilli species . 137.

S

S Abia Philippicarum . 126.
 Sacchari conficiendi modus 110

Sacchari III. respume . 111.
 Saccharum IV. Panellæ . 111.
 Saccharum I. lealdo, vel masculum dictum . 111.
 Saccharum Refinando dictum instrumentum Saccharificum ibidem .
 Sacfac Palma . 71.
 Sal . 343.
 Sal amarum . 208.
 Salium genera . 897.
 Salui folia . 305.
 Sambucus Mexicana . 99.
 Sanguiflua . 91.
 Sanguinis arbor . 59.
 Sanguinis medicina . 127.
 Saporum in plantis repertorum differentia inuestigantur . 13.
 Sassafras arbor, sic a quibusdam vocata . 61. 868.
 Saxei vermes . 166.
 Scammonium Mex . 256.
 Scarabeus Mexicanus Vnicornis 832.
 Scarabeus Mex. bicornis . 832.
 Sciurus Mexicanus . 582.
 Scope montanae medicata . 76.
 Scorzonera Michuacanensis . 254.
 Seminum differentia a Columna obseruata cum sequentibus . 858.
 Serpens Aqueus . 119.
 Serpens bicolor nouæ Hispaniæ . 775.
 Serpens quadricolor nouæ Hispaniæ . 744.
 Signum stercoris . 140.
 Silquastrum Antiquorum . 134.
 Smaragdus Mex. vilior I. II. & III . 338.
 Smaragdus vilior IV. fatidus . 339.
 Smilax aspera I. communis . 228.
 Solanum Mexicanum . 295.
 Solanum pallens . 203.
 Solani Mex. alia species . 291.
 Solan: Mex. aurei fructus . 295.
 Solan: Mex. fructus viridis . 295.
 Solan: Mex. rubei fructus . 295.
 Solan: Mex. venerei fructus . 295.
 Somnifera arbor . 89.
 Somnus cerui . 179.
 Spica arboris . 258.
 Spica Mayziz montani . 223.
 Spina Scorpij . 222.
 Stellio nouæ Hispania . 744.
 Stelluta Arbor in honoré Francisci Stelluti Lyncei sic denominata . 865.
 Stora sunis pabuli terrestres . 224.
 Stramonij varietas . 886.
 Sericnodendron VIII. Chilli species . 137.
 C Sua-

INDEX.

Suavis medicina. 288.
Subsideris planta. 222.
Succinum mexicanum. 336.895.
Succi plantarum differentia a
Columna obseruata. 859
Sudes glutinosa. 41.
Sus Albana in marmore. 646.
Sycomorus saxatilis I. mexicana
81.
Sycomorus saxatilis Mexicana.
II. 82.
Syringa lutea. 115.

T

T Abaci Haitinorum quos Me
xici vocant Pycielt 312.
Tabaci, causa facultatis narco-
tica. 174.
Tabacus Haitinorum. 173.
Tacuache, seu radix Michuaca-
nica. 164.876.
Tamarindus. 83.869.
Tamatli luteum. 118.
Tapacpatli, seu hepatis medicina
341.
Tapayaxin Lacertus orbicularis
noua Hisp. 327.
Tapayaxmetl. 273.
Tarepeni. 407.
Tatacanaltic, Chamabalanum
Mexic. 237.
Tatama Ouiedi. 311.
Tatou Auctoris, & Clusij in qui-
bus differat. 891.
Tauhquechulxochitl. 94.
Taurus Mexicanus. 587.
Tealte comaxochitl, seu Tlate-
comaxhuatl. 407.
Tecacapan. 233.
Tecamactlatlatzin. 238.
Tecamilin. 408.
Tecauhquilitl. 237.
Tececequi. 408.
Techichis. 39.
Techichicotl, stellio noua Hisp.
nia. 744.
Tecocahuitl Oera Mexicana. 341.
Tecomahaca. 55.
Tecomaxochitl. 408.409.
Teconpatli prima longifolia. 193.
Teconpatli secunda longifolia.
193.
Teconquilitl. 116.
Tecopalliquahuitl pitzahuas, seu
tenui folium, capillifera septi-
ma leptiphylla. 48.
Tecocahuitl Ochra Mexicana.
341.896.
Tecpatli. 291.
Tehoaxin. 409.
Tcixmincapatli, seu ictus ocu-

li medicina. 206.879
Temamacame. 325.893.
Temecat expurgans. 305.
Temecatl Yauztepeanfis Bryo-
nis. 200.
Temeicaxihuitl. 410.
Temolin Scarabeus Mex: vnicor-
nis. 832.
Temolin Ichcatzin Scarabeus
Mex: bicornis. 832.
Tenamaznauapoloa. 129.
Tenamazton. 129.
Tenextlacotl. 222.
Tenocohoitilin. 321.
Tentzonxochitl. 104.
Teoquilin. 166.877.
Tepari, seu crassa planta. 312.
Tepemexcalli, seu Maguei mon-
tanum aliud. 279.884.
Tepetlaxihuitl, seu herba mon-
tana. 192.
Tepetlachichixihuitl. 192.
Tepayautli, seu Yautli montana
167.
Tepetzquixochitl, seu Tzquixo-
chitl montana. 97.870.
Tepetzquixochitl. 411.
Tepetzentli, seu spica Mayzj
Montani. 223.
Tepitzicxihuitl, seu herba firma
278.
Tepocan. 66.
Tepoztlanensis Acocotlis. 31.
Tequaniytzoncal. 411.
Tequan mecatl. 412.
Tequixquiel, seu nitrum mexica-
num. 343.
Terebintus angustifol. Columna
865.
Teriopeti, vel Tzipalirzi. 412.
Terra acida. 342.
Terra alba. 341.
Terra foetida Myfi. 342.
Tesochilli VI. Chilli species. 136.
Tetlatia, seu vrens Arbor. 98.
Tetlacian. 153.
Tetoxoxocoyollin. 195.
Tetzinaclis. 78.
Tetzmitl Tonallaeosedo mystica.
171.
Tetzquixochitl, seu Yzquixo-
chitl saxea. 310.
Teuhquilitic, seu herba Principi-
pis. 291.
Teuhtlacot zauhqui, seu domi-
na serpentum. 328.
Teuxochitl, seu flos Herois. 261.
883.
Teuhxochitl alia. 261.
Texatlezapotl. 90.
Texaxapotla seu Parmica Indi-
ca. 29.862
Texcalamatl, Papyrus saxoru. 81

Texcalxiuitl. 412.
Texhuatl. 413.
Texichic deocoinico, vel Tzichi-
chic. 434.
Texioquahoitl. 413.
Texixihuitl. 292.
Texochitl seu flos Yetl. 258.
Texoxolin. 257.
Tezcapatli. 413.
Tezompotonic, seu capillifera
191.
Thalictrum Mex. 235.
Thamarindus. 83.
Tharalhan Barbarorum. 891.
Theometl. 274.884.
Theotlaquilin. 279.
Thicatalli, seu Terra alba. 341.
896.
Thlacamilxochitl quahquicalle
358.
Theuhcopalli, seu copalli Dei.
231.
Thuixochitl, seu flos pennas
Auium referens. 97.
Ticaxochitl. 94.
Tigris Mexicana. 498.
Tiguar Indorum. 179.
Tingendi medicina. 74.
Tlaaca camecaxochitl, seu flos
funis pabuli terrestres. 224.
Tlalcacauatl. 80.
Tlacamazatcazquiypapau. 414.
Tlacametl. 274.884.
Tlacametl metl. 274.
Tlacecece, vel Tlalitzic. 414.
Tlachichinoapatlahoac, seu her-
ba vsta latifolia. 292.888.
Tlachinolxochitl. 415.
Tlachpahuatlic. 133.
Tlacimatl. 306.
Tlacocalacan. 222.
Tlacocauhztli. 415.
Tlacoachichic ocapetlayuce, seu
saluifolia. 305.
Tlacoachichit. 191.
Tlacoachilton. 415.
Tlacocotl. 153.
Tlacolcoatl, seu coatli humile
223.
Tlacomtic. 417.
Tlacoozelotl Tlalocotl Carus
Pardus Mex. 512.
Tlacopatlis hoaxtepecenfium.
231.
Tlacopatlis Malinalcensis Arido-
lochis Mexicana III. 193.
Tlacorequilizpatli, seu medicina
incisa sudis. 130.
Tlacorequilizpatli. 416.
Tlacotic. 417.
Tlacotl. 416.
Tlacoxihuitl. 158.
Tlacoxihuitl. 231.
Tla-

I N D E X.

Tlacoxtiuitl.	416.	Tlalnupatl.	421.	Tlaquauhtilizpatli, seu veneræ	
Tlacoxtloxochitl flos barbatus.		Tlalitzapatzin.	422.	medicina.	225.
104.871.		Tlalitzauquilil.	422.	Tlaquilin mirabilis Peruana.	229.886.
Tlacoxtochitl, quam alij Tzon-		Tlalitzic, vel Tlacecer.	414.	Tlatecomaxouitl, vel Tealteco-	
tlatlauhqui, seu capillos ru-		Tlalla ala.	419.	maxochitl.	407.
beos vocant.	105.871.	Tlallantlacuacuitlapilli seu cauda		Tlatica parientium.	254.
Tlacoxtochitl lalmini flos.	231.	partu Tlacuatzin Michuacani-		Tlatlacizpatli, vel Tzaltlacizpa-	
Tlacoxtochitl alia.	418.	ca diuretica.	238.882.883.887.	tl.	436.
Tlacoxtazalic.	41.	Tlallantlacuacuitlapilli alia trifo-		Tlatlacizpatli, fluxionum medi-	
Tlacoxtazalic.	418.	lium Tetraphillon.	281.	cina.	207.
Tlacuitlaxcolli, seu viscera Ter-		Tlallayotli seu humilis Cucurbi-		Tlatlocoric.	426.
re.	305.	ta.	201.	Tlatlacotic tepoztlanen. scabio-	
Tlacnylottecpatl, seu lapis pi-		Tlally yetl.	423.	sa fruticosa Mexicana.	106.171.
ctus.	339.	Tlalmatzalin Hoexotzincensis,		Tlatlauhcapatl, 264.877.888.	
Tlaelpatli Tonallae, seu medici-		Amygdaloides ferrata.	294.	Tlatlauhqui.	427.
na Dysentericorum.	225.	Tlaloaxin.	112.	Tlatlauhqui Ocelotl, seu Tigris	
Tlaelpatli alia.	293.	Tlalocelloxochitl.	422.	Mexic.	498.
Tlaelpatli.	254.285.879.	Tlaloto.	423.	Tlatlauhquipatl.	428.
Tlaelpatli Acatlanensis Alfinæ		Tlalpalnoctli.	77.	Tlatlalamatic.	426.
folia II.	209.	Tlalpatlaçtli.	423.	Tlatlancuaye, Piperis longi plan-	
Tlahueli loca quahuil idest ar-		Tlalquequetzal Penna terra.	194.	ta.	126.872.
bor infanz Caragna nuncu-		Tlaltinopatli.	277.	Tlanquave.	210.
pata.	56.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo-		Tlatlapactzin.	427.
Tlahueliloca quahuil, vel cara-		tti humile Siliquastrum Mex:		Tlataquaye.	428.
gna.	455.	206.		Tlatlauhcapatl, Alfini folia.	106.
Tlalacxoyatl.	419.	Tlalxiloxochitl.	104.	Tlatlauhcapatl, Oxigeranium.	
Tlalahoacatl.	420.	Tlalxocotl, seu terra acida, &		Mexic.	293.
Tlalamatl arbor vomitoria.	70.	Alumen Mex:	342.896.	Tlatlauhcapatl alia.	428.
Tlalamatl, morbi venerei sedans		Tlalyac, seu terra foetida Myfi		Tlatlayotic, seu numularia Indi-	
dolores, & herba Ioannis In-		Mex:	342.896.	ca.	214.
fantis ab alijs Tlalcimat, seu		Tlaltxtomium, seu Yxtomium,		Tlatocnoctli.	76.
Cimatl nuncupata.	306.	humile.	219.	Tlatonil Atolli ex Mayzio.	246.
Tlalamatl alia.	129.420.869	Tlalitzicaztli, vel Tlalitzaztli.		Tlatzoan, Cupressus fusa.	98.
Tlantlacuacuitlapilli Mexican-		424.		Tlayoyomoctli.	426.
fium.	164.	Tlmacazcatacotl.	104.	Tlelatl Chinolxochitl.	429.
Tlalpakic, seu Cocoztic, seu Tla-		Tlmacazquipa, siue coapatli.	28.	Tlepatlis.	102.871.
lauhqui chioyantic, seu chi-		Tlmacazquiypapan, vel coapat-		Tlepatli derepequacuico.	429.
chiantic rubra.	237.	li.	414.	Tlatepecemitzlit.	429.
Tlalatochitl, seu humile pule-		Tlmacazquiypapan.	258.	Tlicoxochitl de guastepec ote-	
gium.	146.	Tlanatoahuizpatli.	424.	quaxochitl.	420.
Tlalahquichioyantic.	237.	Tlanca cahoaatl.	424.	Tlayotic, Iaspis mex. IV. Coli,	
Tlalcacahuatl Chimalhuacan,		Tlancapaz.	407.	llorumque dolores sedans.	238.896.
i chalcensis filipendula IV. Me-		Tlancuipatl.	425.	Tliltollin.	430.
xicana.	281.887.	Tlanexillum.	342.	Tlitzapotl.	430.
Tlalcacahuatl, seu yztacixpatli fili-		Tlanoquiloni Huaxacensis.	178.	Tlipoton.	143.
pendula trifolia.	253.	877.		Tlixochitl.	145.
Tlalcamalin.	420.	Tlanoquilonipatl.	106.	Tocacaxiuhitl.	431.
Tlalcapollin.	211.881.	Tlanoquilonipatl Yancuitlanē-		Tocancuitlaxcolli, seu Intestina	
Tlalcapollin, seu Chamæcerasus		sis lenifolia.	209.	Tucic Talpæ Indica.	115.
Atlapulcensis.	230.	Tlanoquizpatli.	178.	Tocoporle.	431.
Tlachichinoapatlahoac, herba		Tlanpanxihuitl.	420.	Tochtomahuaçtlacopillis.	42.
vsta III.	292.888.	Tlaoilli, seu Maizium.	242.	Tocizquiah, seu Mayzium tor-	
Tlalchili II. chilli III. species.	136.	Tlapalcocaçtli.	155.	ridum. & calidum.	115.872.
Tlalchinolxochitl, Venerea me-		Tlapalcocaçtli coaxochitl.	156.	Toconaxochitl.	431.
dicina.	238.	Tlapalezpatli, seu fluentis san-		Tocpatli.	62.868.
Tlalchipillin Hoexotzincensis.		guinis medicina.	91.	Toloatzin.	113.
255.883.		Tlapalhoauheli.	269.	Toltecaytli.	339.
Tlalchipillin alia.	255.	Tlapaltecacayatl.	154.	Toma.	208.
Tlalcocoltzin, seu parua herba,		Tlapaltehuatl.	339.	Tomahuaçtlacopatli, Aristolo-	
& contorta.	177.	Tlapaltic catalaxochitl.	94.	chia mex:	42.
Tlalcuitlapilli.	421.	Tlapanquipatl.	257.	Tomal spinosa.	108.
Tlalezpatli.	119.	Tlapatl Stramonium.	278.		
Tlalhoaxin.	425.	Tlaquatzin.	330.		

INDEX.

Tomatl arenosa. 297.
Tomatl, seu planta acinosa, vel Solanum. 295.
Tomatl coyoti vesicaria Mexicana. 204.
Tomoxihuitl. 218.
Tonacaxochitl. 251.
Tonal Axochiatl. 251.
Tonalxihuitl. 432.
Tonalxihuitl. 251.
Tonalxochitl Ocoitucen: Solis Nuncius. 25.
Totecyochiuh. 432.
Totocapollin. 432.
Totocuitlaxil. 433.
Totolicxitl. 306.
Totolinyzochitl. 158.
Totoncapatl, Syringa lutea. 115.
Totonuxihuitl. 112.
Totocopeccensis herba calida. 201.
Totoyixitl, Pes Passerinus. 256.
883.
Toxcuitlapilxochitl. 140.888.
Toyolchipahuac. 236.
Tozcacozhoitzilin. 321.
Tozcuitlapilxochitl, lithospermum Arundinaceum aliud. 282.
Tragoriganum Quauhnacense. 196.
Trifolium spicatum Mexicanum. 284.
Trifolium spicatum aliud. 35.
Tripodium Austrum diligit. 860.
Triticum Michuacen. 247.
Truncus Sectus. 250.
Tunarum genus. 76.
Tuna Haitinorum. 76.
Turbith. 179.
Turbith Alexandrinum album, & nigrum. 180.
Turbith cineritium, Tapfia. 180.
Turbith Indicum. 180.
Tuzpatli. 147.
Tuzpatli Cassia. 873.
Tzaguangueni III, seu Hemorrhoidalis mex. 306.
Tzahuengueni, seu filipendula Michuacana altera. 148.
Tzapeloachquahuitl. 60.
Tzaponochili. 77.
Tzapotl somniferum. 89.
Tzatzayanatquiltic. 187.
Tzarzequa. 433.
Tzauli Gluten. 283.
Tzauxochitl. 433.
Tzazahpatli. 434.
Tzene potio. 81.
Tzicatzontecomatl, seu caput fornicis. 254.
Tzichichic, vel Texichic de Oconico. 414.
Tzilocayotli, humile Siliqua-

strum. 206.
Tzimpalihuitl, sternura-mentum mouens. 29.
Tzinacanatlapatli. 434.
Tzinacancuitlaquahuitl, seu arbor ferens gummi simile ster-
cori Vespertilionum laccifera, 58.866.
Triorchis Mexic. 253.
Tzinoma. 434.
Tzinquahuyo V, Chilli species. 136.
Tzintzequam. 60.
Tzioalitziti, vel Terepeti. 412.
Tzipesi. 36.
Tziphatiti. 36.
Tzipipatl. 435.
Tziteli gummi. 212.
Tzitzin. 436.
Tzitziqui. 435.
Tzlatlacizpatli, vel Tlatlacizpatli 436.
Tzneycepohual Caryophyllus, Mexic. 154.
Tzocuilpatli. 149.
Tzocuilpatli alia. 149.
Tzocuilpatli altera. 183.436.
Tzompilhuizpatli. 437.
Tzonpelicxihuitl ne&area. 240.
Tzonpotonic Helichrysum Mexic. 232.
Tzontlatlahqui. 105.
Tzontolli, seu iuncus capillatus. 42.
Tzontzoloxic. 41.
Tzopelicquahuitl. 437.
Tzopilotl, siue aura. 331.
Tzopilotl zontecomatl, seu caput Auræ. 94.
Tzquixochitl. 97.
Tzypipatlis. 348.

V

V Acanexton Temiltzincen-
sium. 287.
Vas Gossipinum. 257.
Venerea Medicina. 225.
Venerei morbi arcanum. 120.
Verecunda herba. 123.
Vina ziniberina. 169.
Vinorum præcipuorum in Regno Neapolitano catalogus. 641.
Virga amara. 191.
Virga calcis. 222.
Virga nigra saxorum. 168.
Viscera terræ. 305.
Vitis Siluestris. 128.
Vitulus. 599.
Vitulus biceps monstruosus. 626.
Vituli monstruosi caput ex Mu-
sæo Princ. Cassij. 628.

Vitzquahuitl. 111.
Vomitoria arbor. 70.221.
Vquiro Scorzonera Michuac. II. 255.
Vrens arbor. 98.
Vrinaria mirabilis. 118.
Vuahu Atolli ex Blito. 246.
Vulnerum medicina. 124.
Vulpecula, quæ Maizium torre-
factum æmulatur colore. 332.
Vuia herba Peruina IV. 124.
Vxuqua III. Brasilijs species. 121.

X

X Auhique. 144.
Xalquahuitl stipite puncta-
to. 130.
Xaltomatl, seu Tomatl areno-
sum. 297.888.
Xalxocotl, Pomum arenosum. 85.844.869.
Xarapizqua. 49.
Xararo. 196.878.
Xararum Michuacanensium. 184.
Xanalyztic. 437.
Xaxahoaçli. 438.
Xeretzi Michuacanensium. 306.
Xexocapatl. 241.
Xicama. 309.891.
Xicoxihuitl. 438.
Xihopatli. 438.
Xilometl pilosum XIII. 274.
Xiloxochitl. 104.
Xiloxochitl flore capillaceo. 68.
868.
Xiloxochitl flore coccineo. 68.
Xilxochi Origanina. 103.
Xiopatli. 112.
Xiopatli, seu lepra medicina. 129.
872.
Xioquahuitl. 48.
Xitomanæ maiores Poma amo-
ris. 295.
Xiuh Cocolin, seu Planta contor-
tina. 123.872.
Xiuhquilitl Pitzahac, seu Anis-
renuifolia. 108.
Xiuhquilitl Pitzahac altera. 108.
Xiuhitorina. 185.
Xiuhotonqui, seu herba calida
Totopocensis. 201.
Xiuhotzitzilin. 320.
Xochicacauatl. 80.
Xochicopalquahuitl. 50.
Xochinacatzli flos auriculæ. 30.
862.
Xochiocotzoquahuitl, seu arbor
liquidambari Indici. 56.865.
Xochicopalli, seu Copalli florens
ab alijs Xarapizqua Copallife-
ra VIII. 49.
Xo-

INDEX

Xochipalli Artemisi folia. 240.	Yhoaten. 443.	Maizum torrefactum amula- tur colore. 332.
Xochipalcentli. 439.	Yhuixochitl. 97.	Yzquinchichioalli. 449.
Xocoatl. 247.	Yllamarlantli, seu dentes vetulae 128.872.	Yzquixochitl saxea. 301.
Xocoatl, seu Aqua Maizij acida. 247.	Yllamatlantlialia. 443.	Yzquixochitl. 69.868.
Xocohatelli, ex Maizio. 244.	Yllamatzapolli. 444.	Yztacquauhxiotl, seu quauhxiote alba galliopifera. 57.865.
Xocomecatli species vitis. 128.	Yllamaxochitl. 444.	Yztaccacatic, seu herba glutino- sa, & candens. 283.
Xonohonoelli. 77.	Ylli. 444.	Yztaccihuatl, seu semina can- dida. 286.
Xocoxochitl, seu Piper Tausci. 30.	Yocolxochitl. 445.	Yztachoititzilin. 321.
Xochoitzitzilin. 321.	Yohualxochitl, seu flos noctur- nus. 65.	Yztacchyatl, seu sal amarum. 208.879.
Xoloitzcuintli Lupus mexicanus 479.	Yol Atolli ex Maizio. 246.	Yztaccoanenpilli. 301.
Xolometmetl XIX. 275.884.	Yolmimiquilizpatli. 197.878.	Yztaccoapatlis. 29.
Xomitacotli. 439.	altera ibidem.	Yztaccocotlacotli. 450.
Xomotontli. 112.	Yolochichiltic. 445.	Yztacipatlis. 253.
Xonequilpatli. 105.	Yolopatli prima species. 310.	Yztacixpatli, filipendula trifo- lia. 253.
Xoporo. 440.	Yolpatli Irina. 310.	Yztacnochtli. 77.
Xotlilitzi. 210.	Yoloxochitl Aristochyea. 40. 865.	Yztacoloitzin Collulensis Scam- monium. 256.
Xoxocapatli Mexicanorum. 113.	Yotachoititzillin. 322.	Yztacpatli Tepexicensis Hoxi- mum. 106.871.
Xoxocoyolhoihoilan. 440.	Ytacquahxiotl. 58.	Yztacpatli yanguitlanensis. 151.
Xoxonacatic Hyacinthoideae capillosa. 168.877.	Ytlilayotea Quetzalitzli, idest, obscurus smaragdus, ac Ne- phriticus lapis nuncupatus la- pis III. Mexic. 337.	Yztacpatlis pipitzahuac. 133.
Xoxonazatic. 440.	Ytzeuimpatlis, seu Canis inter- fectus, vel Hordeolum. 307.	Yztacpatli yqualapensis. 152.
Xoxotlaro. 441.	Ytzeuimpatlis II. 307.891.	Yztacpatlis Atotonilci. 152.
Xoxotlito. 441.	Ytzeuimpatlis III. radice orbi- culari. 307.	Yztacpatli. 250.
Xoxouhquitepatli smaragdus vi- rior II. mex. 338.	Ytzcuinteporzolli, Canis Mexi- cana. 466.	Yztacpatli VI. VII. VIII. IX. 450. 451.
Xuchipatli. 439.	Ytzcuintpatlis prima. 307.	Yztacpatli Tepexicensis alia. Icon. 451.
Xumatli, seu Sambucus. 99.	Ytzcuintpatli. 446.	Yztacparli manalisfmi. 452.
	Ytziperequa laurus Michuaca- nensis. 98.	Yztacpatli Tepuzcullulz. Lina- ria argentea mexicana. 197. 876.
Y	Ytztacatzoyatl. 449.	Yztactexcaltlacotl, seu virga nigra laxorum. 167.877.
Y Acotomacquiltil. 441.873.	Ytzticpatli, frutex febris fuga. 116.	Yztactlacochichic. 191.
Yahoalxochitl. 35.	Yuripitaquam, Michuacanensi- um. 306.	Yztactlacocotic, seu herba can- dida sudi similis, herba lonchi- folia. 41.
Yolopatlipitzahoac, II. species. 310.	Yxiayahual Chapaltēpecensis Nepeta Mex. 224.	Yztactlalamatl. 452.
Yamancapatlis. 138.	Yxocuilpatli. 446.	Yztactlalahacaptli, yztacxalli, seu candida arena. 340.
Yamancapatli, seu medicina temperata. 129.	Yxpatlahoac. 447.	Yztacxihuitl. 233.882.
Yauhtli, seu Nubilosa herba. 160.	Yxpatli. 446.	Yztal, seu sal. 343.
Yauhuacapatlis. 305.	Yxpatli alia. 447.	Yztauhyapatli. 453.
Yautli montana. 167.	Yxtenectic, seu oculi cinerei. 180.	Yztauhiatl, Absinthium Indicum 306.
Ychcatetel, seu lapis Gossipij. 340.	Yxtlatlatzcan. 447.	Yztecpayoquetzalitzli smarag- dus Mex. vilior. 338.
Ycatlepatlis I. & II. 150.	Yxtomium, seu lanuginosa her- ba. 218.879.	Yztehiulotl, seu lapis Chrystal- linus. 340.
Ycatlepatlis III. Tlaliscapan. 150.	Yxyayahuatli, vel Yxyayahual. 448.	Yzticmicapatli. 211.
Yceceltic, vel Yceceltzin. 442.	Yyacxihuitl. 448.	Yzticpatli maluacea. 116.
Ycel Acocotlis Chullulensis, Ro- smarinus ferulaceus. 232.882.	Yzaxalasmilt. 333.	Yztli lapis. 339.896.
Ychachalotic, seu vas gossipinū. 257.	Yzcuicuil, seu oculus depictus. 151.	Yztlacatinipatli. 453.
Ychacatlepatli alia Icon. 442.875.	Yzocuilpatli. 149.875.	Yztlehuayopatli, Radix Caryo- phyllea. 45.
Ychcaxihuitl, seu Gossipium. 308.	Yzpatli. 189.	Yztomium humile. 218.
Ychcuxochitl. 442.	Yzpatli Carduigenus. 189.	Yzu-
Ycotli. 443.	Yzpatli. 197.	
Ychuanitzoz Micuachanensis m. 289.	Yzquiepatli. 449.	
Yecotl seu Palma montana. 76.	Yzquiepatli, seu Vulpecula, quæ	
Yetl Mexicanum. 173.		
Yexochitl pallida. 258.		

INDEX

Yzucaromat, Solani species .
295.

Z **Arzaparilla .** 288.888.
Zarzeparilla secunda spe-
cies . 289.

Zarzeparilla tertia radice tenui .
289.

Zarzeparilla quarta species vsu-
alis . 288.290.

Zarza non est China . 289.

Zenachilli III. Chilli species .
136.

Zibetici Animalis femina Icon .
Dom. Fabij Columnæ . 581.

Zibetici Animal Americanu . 538

Zibetici Animalis maris Icon .

D. Fabij Columnæ . 581.

Zingiber mas . 169.

Zingiber femina . 169.

Zingiberis vultus . 169.

Zoophita, vel plantanimalia .
573.

Zochio hoitzitzillin . 322.

INDEX

AVTHORVM VIRORVMQ.

ILLVSTRIVM ET INSIGNIVM

Qui à Ioanne Fabro, & Ioanne Terentio Lynceis in eorum
lucubrationibus, additionibusque his voluminibus
infertis, inter nominantur, atque laudantur.

A

AEL, & Caim fra-
tres. 543.
Adamus Elaismer Pi-
Eior. 748
Adamus Melfius Par-
macopaus. 536
Adrianus Romanus. 634.
Ælianus. 488.491.515.540.650.
666.776.
Albertus Magnus. 470.482.487.
720.
Alexander ab Alexandro. 834.
Alexander Benedictus. 549.552.
Alexander Petronius Medicus.
590.
Alexius de Alexijs Medicus. 590.
Aloysius Cademustus. 535.
Amatus Lusitanus. 557
Ambrosius Pareus. 597.820.
Americus Vespucius. 820.
Andreas Matthæus Princeps Ga-
serta. 890
Andreas Matthiolus. 496.550.
572.704.746.750.792.
Andreas Baccius Medicus. 567.
671.
Andreas Cifalpinus Medicus. 480.
Andreas Libanius. 567.781.
Angelus Colius Medicus. 403.652
Antonius Belmiferius Pharmacop-
phaus. 546.
Antonius Persius Lynceus. 473.
Ascanius Cardinalis Sfortia. 718.
Augerius Busbequius. 548.
D. Augustinus. 497.809.
Augustinus Caraten. 706.
Augustinus Niphus. 679. 731.
759.
Augustinus Origius. 599.
Aucenna. 746.887.
Aulus Gellius. 791.

B

BAluinus Breyel. 715.
Bartolomeus Ponsfiki. 641.
Bellonius. 726.
Benedictus Pererius. 478.
Bernardinus de Corduba. 550.580
581.886.889.
Bernardinus Gomesius. 666.
Bernardinus Radi Architectus.
569.
Bernardinus Sabellus Primus Ari-
cia Dux. 646.
Bernardinus Paludanus. 742.
Brasauolus. 555.746.
C
Ælius Rodiginus. 468.
Camerarius. 883.
Cardinalis Pij Encomium. 713.
Carolus Antonius Puteus. 674.693
697.
Carolus Clusius. 55.324.537.567.
575.706.712. & alibi.
Carolus figulus. 586.
Cassianus Puteus Lynceus. 470.
569.575.674.694.796.
Castelli Gandulphi Encomium. 641
Christophorus Columbus. 477.
Christophorus à Costa. 876.
Christophorus Clavius. 634.
Cicero. 485.660.764.823.
Claudianus. 400.
Claudius de Feure vir doctissimus
694.
Clemens Alexandrinus. 548. 625.
822.
Cleopatra. 720.
Columella de re rustica. 590.
Constantia Gonzaga. 715.
Constantia Magalotta. 720.
Constantius Varolius. 612.616
Cornelius Celsus. 733.

Cornelius labeo. 640.
Cornelius Trebellius Hollandus.
574.
Corona Pigbuis. 783.
Cosinus primus Magnus Dux A-
truria. 474.
Cyrus Rex Canino lacte enutritus
467.

D

DAmianus Goes Eques Lusita-
nus. 666.
Dionysius Alicarnassæus. 640.645.
Dodonaus. 156.276.

E

EPiteus. 719.

F

FAbius Columna Lynceus. 23.
55. Pluribus veterum plan-
tis vitam rescituit, plurimas no-
uas prodidit. 526. Epistola eius-
dem de Zibeto ad Ioannem Fa-
brum 550. alia Epistola eiusdem
580. 675.
Fallopius. 288.
Federicus Cassius Lynceus Roma-
nus Princeps Sancti Angeli. 216
462.464. Nomen Telescopij ex-
cogitavit. 573.491. Lignum
fossile pulcherrimum inuenit.
503.547.567.573.628.757.812
Lynceorum Princeps, & insti-
tutor. 847.874. & alibi.
Ferdinandus Imperator Neapoli-
tanus. 216.634. Theriacæ in-
staurator. 866.895.896.
Fer-

I N D E X.

Fortunius Licetus optimus Peri-
pateticus, 572. 708. 732. 734.
735. 736.

Franciscus de Almeida Medicus.
Lusitanus. 633.

Franciscus Calceolarius Vero-
nenfis. 555

Franciscus Gualdus, & eius Mu-
saum. 740.

Franciscus Imperatus Neapolita-
nus. 787. 894. 897.

Franciscus Leo. 553.

Franciscus Lopez. 706.

Franciscus Mambrianus Chirur-
gus Romanus. 767.

Franciscus Maria de Monte Car-
dinalis. 779.

Franciscus Nydermaier Medicus.
722.

Franciscus Pifferus Camaldulen-
sis Mathematicus. 473.

Franciscus Stellutus Lynceus. 543

Epistola eiusdem de Onocrotalo
ad Ioannem Fabrum missa. 680

Persium Italico sermone expli-
cavit. 719. *Anatomen Apis mi-*
rabilem fecit. 757. 865. 895.

Franciscus de Verulamio. 624.

Frater Bartholomeus de Ygarza
paruum Leonem Americanum
descripsit. 743.

Frater Donatus de Bremita ordi-
nis Sancti Dominici rariorum
stirpium studiosissimus. 787. 890

899. & alibi.

Frater Petrus de Aloysa. 695. 696

698. 705. 745. 799.

Frater dixtus ordinis Predicato-
rum. 896.

G

G *Alenus.* 480. 483. 485. 487.

492. 495. 521. 531. & alibi.

Galsleus Galileus Lynceus. 461.

506. 532. 634.

Garzias ab Horto. 35. 567. 571

814. & alibi.

Gaspar Baubinus. 216. 865. 894.

Gaspar Saluianus. 826.

Gaspar Scioppius. 831.

Georgius Agricola. 584

Georgius Grembesius primarius
electoris Bauariae Medicus. 682

Gisbertus Vossius Caesaris Archia-
ter. 765.

Gomara. 649. 869.

Gregorius Archinger Germaniae
Orpheus. 711.

Gryllus Medicus Parisiensis. 157.

H

H *Elena Antonia Virgo bar-*
bata. 765.

Heliogabalus Imperator. 720.

Hermolaus Barbarus. 536.

Henricus Corvinus. 64. 88. 303.

503. *solertissimus Romae Par-*
macophaeus, & mirus Phyto-
gnostes. 670.

Herodotus. 811. 822.

Hesychius Actius. 793.

Hieronymus Alexander. 831.

Hieronymus Benzoni. 597. 649

Hieronymus Cardanus. 550. 555.

667. 821.

Hieronymus Fabricius ab Aqua-
pendente. 614. 624. 630. 756.

773. 795.

Hieronymus Matthaeus Dux Io-
uy. 571.

Hippocrates. 495. 603. 613. 651.

733.

Horatius Poeta. 483. 619. 640. 666

719.

I

I *Acobus Romanus.* 634.

Ioannes Baierus. 783.

Ioannes Barlaeus. 642.

Ioannes Baptista Cortesius. 669.

Ioannes Baptista Laurus. 642.

Ioannes Baptista Porta Lynceus.
75. 473. 496. 737. 785.

Ioannes Baptista Serfalius Nea-
politianus. 881.

Ioannes Baptista Vuintbierius.
Medicus. 503. 756.

Ioannes Boccar de Baliz Baro. 529

Ioannes Bustamantinus Medicus
806. 869.

Ioannes Carolus liber Baro a Kir-
chberg vir doctissimus, & nobi-
lissimus. 758.

Ioannes Carolus Schad à Mitel-
bribrach. 532. 534. 682.

Ioannes Casimirus Comes de Er-
bach. 526.

Ioannes Ciampolus Lynceus. 505

506. 599.

Ioannes Davidouiz Pol-nus. 786.

Ioannes Demissanus Lynceus. 473.

584.

Ioannes Faber Lynceus 114. 279.

894.

Ioannes Ferrerius. 700.

Ioannes Godefridus ad Aschausen
Episcopus Bambergerfis. 779.

Ioanne Goropius Becanus. 408.

Ioannes Leo. 534. 549. 742.

Ioannes Leri. 699. 706. 787.

Ioannes Pona Veronensis stirpium
studiosus. 882. 886. & alibi.

Ioannes Petrus Olina. 674.

Ioannes Præcotius Medicus de-
Elissimus. 758.

Ioannes Ruellius. 549. 554.

Ioannes Schenkus. 492.

Ioannes Terrentius Lynceus 465.

Epistola eiusdem ad Io. Fabrum
ex China scripta, in qua de plu-
ribus naturalibus agitur. 556.

864.

Ioannes Keplerus Mathematicus
Casareus. 473.

Iosep̃ Barbarus Venetus. 535.

Iosep̃ à Costa e societate Iesu. 477

480. 598. 649. 668. 706.

Iosep̃ Quercetanus. 897.

Isidorus. 791.

Iulij Cesaris Capacij Encomium.
783.

Iulius Caesar Lagalla. 473.

Iulius Caesar Scaliger. 472. 489.

505. 511. 523. 543. 555. & alibi.

Iulius Mancinus Archiep̃ Pont-
ificis. 599.

Iulius Solinus. 501. 503. 749. 797

808.

Iustus Riyquius Lynceus. 646. 647

Iuuenalis. 485. 633. 807.

L

L *Aurentius Cardinalis Maga-*
lottus. 642.

Lelius Laurus Signinus. 538.

Leuinius Apollonius. 667.

Leuinius Terrentius. 468.

Lint Schotanus Historicus. 742.

Lobellius. 170. 276. 884.

Lucas Holstenius. 831.

Lucanus. 781. 809. 810.

Lucianus. 484. 803.

Lucretius. 505. 576. 623. 632. 689

764. 838.

Ludouicus Hafsia Landgrauus.
722.

Ludouicus Cescarinus Medicus.
535.

Ludouicus Coltrius, Parmato-
phus. 576.

Ludouicus Dominicus. 522. 753.

Lyncus Rex Scythia. 520.

M

M *Acrobis.* 492. 640.

Magdalena Ventura. 764.

Marcus Antonius Lucianus Ar-
chiater. 577.

Mar.

I N D E X.

- Marcus Antonius Petilius Recbi*
Nepos. 788.
- Marcus Antonius de Prosperis.*
718.
- Marcus Antonius Vlmus medicus*
763.
- Marcus Polus.* 597.
- Marcus Velferus Lynceus Duum-*
vir Augusta. 711.
- Marius Schipanus medicus Nea-*
politanus. 864. 867. 870. 894.
- Marquedus liber Baro à schuuen-*
di. 758.
- Marfilius Cagnatus Medicus.* 542.
- Martialis.* 509. 592. 595. 640. 659.
670.
- Martius Collina Zagaroli Dux.* 55
- D. Matthæus.* 710.
- Mercurialis.* 620. 621. 623. 492.
- Mulier barbata.* 763.
- Mulier Florentina triginta sex fi-*
liorum masculorum mater. 474
- Mulier Romana quatuor mammis*
lacte facundis prædita. 475.
- N
- Namyssia Giorgippi uxor.* 764
- Nardus Antonius Recbus.*
576.
- Nicander.* 881.
- Nicolaus de Comitibus Venetus.*
815.
- Nicolaus Heluetius Heremita.*
734.
- Nicolaus Monardes.* 32. 43. 48.
572. 575. 830. & alibi.
- Nicolaus Trigautius Societatis*
IESV. 563. 731.
- Nicolaus Villagag.* 600
- O
- Odoardus Barbosa Lusitanus.*
561.
- Olaus Magnus.* 489. 499. 528. 583.
791. 805.
- Oppianus.* 480. 510. 714.
- Osualdus Merlinger Tornator ar-*
tificiosissimus. 532
- Ouidius.* 482. 520. 595. 619. 659.
664. 668. 727. 734. 741. 748.
- Ouidius.* 65. 75. 85. 324.
- P
- Paulus Aegineta.* 755.
- Paulus Brill Belga Pictor.*
749.
- Paulus Sabellus primus Albani*
Princeps. 646.
- Paulus Zacchia medicus.* 732.
- Persius Porta.* 719.
- Petronius Arbiter.* 502.
- Petrus Bellonius.* 542. 820.
- Petrus de Cieza.* 890.
- Petrus Episcopus Adrimytenus,*
Theologia, & humana pruden-
tia peritissimus. 502.
- Petrus Gellius.* 504. 513. 524. 596
- Petrus Iarrius Societ. Iesu.* 562
- Petrus Hispalensis.* 597.
- Petrus Martir.* 510. 511. 572. 650.
- Petrus Paulus Calorus medicus.*
657.
- Petrus Paulus Rubenius.* 831.
- Petrus de Valle Romanus.* 864.
869. 876.
- Phatusa Pytheæ uxor.* 764.
- Philippus Cluuerius exactissimus*
Cosmographus. 635. 639. 645.
- Philippus de Liano insignis Pictor*
530.
- Philippus Pigafetta.* 567. 787. 815
- Plato.* 467.
- Plautus.* 497. 666. 838.
- Plinius.* 463. 467. 478. 481. 494.
501. 504. 519. & alibi.
- Plutarcus.* 468. 471. 652. 726. 739
- Pompilius Taliaferus medicus, &*
Anatomus celeberrimus. 767.
- Ponzettus Cardinalis.* 746.
- Propertius.* 638.
- Prosper Alpinus.* 60.
- Prosper Cicbinus Romæ Chirur-*
gus primarius. 494.
- Prosper Martianus.* 766.
- Pstacus mirabilis Balduini Breyel*
715.
- Puella Romæ a natiuitate credita*
in Puerum transit. 546.
- Q
- Q. Vintilianus.* 528. 753. 838.
- Quintus Serenus* 755. 805.
- R
- Ramus.* 745. 815.
- Raymundus Mindererus.* 577
- Rochus Ezechiël Bauthschner me-*
dicus. 559.
- Romulus, & Remus.* 543.
- Rondoletius.* 324. 568. 732.
- S
- Saba Regina.* 517.
- Salamon Rex.* 517.
- Scipio Cardinalis Burgbesius.* 713.
- Scipio Cardinalis Cobellutius.* 711.
- Seneca.* 464. 486. 534. 591. 595.
722. 776. 801. 805. 813. 838.
- Seruatiis Marel.* 567.
- Seruius.* 520. 801. 802.
- Simon Maiolus.* 675.
- Statius.* 713.
- T
- Tadeus Colicola medicus emi-*
nentissimus. 786.
- Terentius.* 796.
- Tertullianus.* 738
- Theodorus Gaza.* 636. 731.
- Theophilus Molitor Lynceus.* 114.
488. 503. Eius relatio de Mer-
gis. 526. 696. 701. 709.
- Theophrastus.* 871. 886.
- Theophrastus Paracelsus.* 655.
- Thomas Morus.* 525.
- Tibullus.* 665.
- Titus Liuius.* 639. 663. 664. 802.
- V
- Valerius Maximus.* 588.
- Varro de re rustica.* 400.
588. 590. 665.
- Vincenſius Vincentij Vrbinas.*
737.
- Virgilius Poeta.* 520. 593. 638. 671.
689. 696. 735. 747. & alibi.
- Virginus Casarinus Lynceus.*
464. 727.
- Vlricus Faber Stanbingerſis.* 788
- Vlſſes Aldrouandus.* 400. 555.
560. 596. 620. & alibi.
- Vrbaniſ VIII. P. M.* 642.
- Z
- Zonara.* 470.

Errata, quæ in superiori indice, currente prælo, tam vel omiſſis, vel vitiatis vocibus,
& plantarum nominibus, quàm ſuppoſitiſ numeris, vitari non potuerunt.

Errata	Corrige
Amacoztic fol. 896.	lege fol. 869
Axiſtlacot fol. 28.	l. fol. 38
Axochiatl fol. 241.	l. fol. 251
Ayotetli ſeu planta	l. Ayotectli, ſeu planta
cucurbitæ ſenſilis	l. cucurbitæ ſimilis

Errata	Corrige
Canuhme fol. 164.	l. fol. 168
Caocolatl potio	l. Cacanatl potio
Chimalatl fol. 288.	l. fol. 228
Coanenepepilli	l. Coanenepilli.
Coapatli, ſiue tlamacazquipan fol. 208.	l. fol. 28
	Coa-

Errata	Corrige
Coaquiltic, sine olus colubris, hanc adde fol. 187	
Colubriolus. lege Colubris olus	
Copaltic. fol. 57. l. fol. 58	
Coyolxochitl martagon volubili l. volubile	
Huitxiqua hanc etiam adde fol. 113	
Matlalytic Tetzocana, Triorche Mexicana. lege	
Triorchis	
Metlalitzic l. Metlalitzic	
Netlaxochitl. fol. 290. l. 390	
Ocixochitl. fol. 33. l. fol. 32	
Olcacatzan postec patli mecatamica leg. Mecat-	
lanica	
Omiquitl. fol. 33. l. fol. 32	
Quexquit fol. 261. l. fol. 281	
Tecpatli fol. 291. l. fol. 191	
Tepchoila capitzxochitl. quare fol. 211	

Errata	Corrige
Tepemexcalli, seu Maquei montanum. fol. 279.	
l. fol. 274	
Tlaquilin. fol. 229. l. fol. 279	
Tlilxochitl. fol. 145. l. fol. 38. & 145	
Tlalcacauar l. Tlalcacauar.	
Tonaxochitl. solis nuncius. fol. 25. l. fol. 251	
Tozancuitlaxcolli, seu	
intestinae Tucia. fol. 115. l. Tucca fol. 215	
Tomama, hanc adde ad fol. 295	
Tontonuxihoitl l. Tontocaxihoitl.	
Tzontzoloixic l. Tzontzoloixic	
Xiopatl l. xiyopatli	
Yahoalxo chitl. fol. 35. l. fol. 65	
Yzaccihuatl. fol. 286. l. fol. 208	
Yzquixochitl. faxea 301. l. yzquixochitl faxea 310	
Yzhuatomatl. hanc adde fol. 295.	

EX IOANNIS TERRENTII LYNCEI

Notis omiffæ nonnullæ, quas ad fua loca referas.

Ad Xochicopalli lib. III. Cap. VIII. pag. 49.

Herba cuius folia ferrata, chaulis rubet, flos in umbellalutens in oblongis calycibus, cacalia ferè similibus, vnde in Corymbifero genere reponi debet.

Ad Tepematl lib. III. Cap. 47. fol. 81.

Folia cordis, quorum nerui rubent, in summo quid rubrum, sed conuolutum conspicitur.

Ad Enguamba lib. III. Cap. 75. fol. 97.

Enguamba plena nodis folium Cardiacæ, neruis rubris secantibus calyces virides.

Ad Acapatli lib. III. Cap. 83. fol. 100.

An Marubio aquatico congener. radix crassa in caule, folia bina ex aduerso posita, & ferrata, in toto caule pauca folia, est herba odorata.

Ad Tepexatli lib. V. Cap. 41. fol. 167.

Caulis Castaneus, folia longa Camænerij, an Umbella flores Cacaliz similes.

Ad Tzocuilpatli alteram, lib. VI. Cap. II. fol. 183.

Habet etiam folia bina sibi opposita: flores flauis, figura absinthij; est Tzocuilpatli altera impressa.

Ad Teuhxochitl lib. 8. Cap. 1. fol. 261.

Radix crassa, longa, caules virides, sed iuxta foliorum exortum coloris castanei.

Ad Acaxaxan lib. VIII. Cap. 3. fol. 263.

Folium huius est latius, & rubrum, cum pauco vi-

ridi permixtum, flos est stellatus, ita ut quatuor foliolis, alia quatuor subsint foliola.

Ad Cicimatic lib. VIII. Cap. VI. fol. 265.

Flos rubet lychnidis, sed sex constans foliolis.

Ad fassalie Coapitlanen. lib. VIII. C. XXXV. fol. 284.

Species est Phascoli trifolij folio pyri, flos elegantissimus purpureus.

Ad Quauhmetatl lib. VIII. Cap. 42. fol. 289.

Vbicunque ramus è trunco enascitur ibidem, vel ex opposito (nam visui non satis patet capreolus exit) folia incisa sunt tribus, vel quatuor tantum incisuris, ut in Clematide, caulis caret spinis; nomen quidem cum Sarza conuenit, ipsa tamen planta alio videtur referri debere, forte ad Bryonias.

Ad Poztecpatl, lib. VIII. Cap. 44. fol. 291.

Radix colore Castaneo, ut & caulis.

Ad Tlachichino, Patlahoac lib. 8. C. XLVI. fol. 292.

Radix transversa, caules foliati, ut in Coniza, in summo flores rubri limonio similes, caudam Scorpij efficientes.

Ad Coapatli Asphodelinam lib. 8. Cap. LV. fol. 300.

Dicitur etiam Iztacpatli Matlalytic. Radix Asphodeli, caulis canna, folium Hellebori albi, caulem ambiens.

Vocum quarundam Americanarum explicatio.

A Huapatlis.	Querna medicina ob folium.	Poztec.	Fractura.
Ateuapatli.	Herba iuxta riuos proueniens.	Quahuitl.	Arbor.
Axix.	Diuretica.	Qualancapatli.	Medicina hominis irati, facit bilarem.
Ayoteli.	Cucurbita.		
Axixcocahuizpatlis.	Medicina urinae lutea.	Tecopatlis.	A duritie radice, & colore ad rubeum vergente, ut est lapis Tecontlis.
Cacacilin.	Semen simile Cochleis.		
Cacachichic.	Herba amara.	Tecpin.	Culices.
Cayol.	Musca.	Tetlatia.	Vrens medicina.
Cempoalxochitl.	A multis folijs.	Tequilitlic.	Herba principis.
Chichic.	Herba amara, & ferratorum foliorum.	Tepe.	Montes forte.
Chilpantlacolli.	Signum stercoris.	Texcalxihuitl.	Herba saxorum.
Cimatl.	Hispani vocant Herbam Ioannis Infantis.	Tezonxochitl.	Flos barbatus.
		Theoquilin.	Saxei vermes ob radicem.
Ciuipatli.	Mulierum medicina.	Tlacot.	Virga.
Coacuiuzpatlis.	Medicina doloris, quos lenit.	Tlacochochit.	Virga amara.
Coaxihuitl.	Herba serpentis, quia facit prudentem: nam sacrifici, ab ea superstitiose accipiunt responsa per phantasma; unde potius maniacorum dicenda fuisset.	Tlal.	Humilis.
		Tlael.	Dysenteria.
Cococ.	Autis.	Tlacopilin.	Cerasus humilis.
Cocoztemecatli.	Funis volabilis.	Tlaelpatli.	Medicina Dysenterica.
Cocoxihuitl.	Herba acris.	Tlalahochoerl.	Infima Abies.
Cocozxochipatlis.	Medicina lutei floris.	Tlalquequetzal.	Penna terra ob folia, millefolium nostrum.
Cocoyatic.	Planta palme similis ob folium.		
Cohayelli.	Anguis foetens.	Tlatlauqui.	Capilli.
Copal.	Gummi.	Tlatlaucapatli.	Medicina capillorum.
Copalquahuitl.	Arbor gummifera licet nomen sit commune.	Tlilxochitl.	Flos niger propter siliquas.
		Tlil.	Nigrum.
Coz.	Pallens.	Totocuilatli.	Passerinum stercus.
Coztic.	Pallida.	Tzompilhuizpatli.	Medicina sternutatoria.
Cua.	Coluber.	Tzont.	Rubei forte.
Hoitziloxitl.	Affluens resina.	Tzontlahuaqui.	Capilli rubei in floribus.
Izapotl.	Dulci sapore quo constat.	Xacotl.	Qua acido.
Licoztli.	Crocus.	Xal.	Puto Pomum.
Palanca.	Vulnera, vel Vlcera.	Xihuitl.	Puto Acidum.
Palancapatli.	Medicina vulnerum.	Xoco.	Herba.
Patli.	Medicina.	Xochitl.	Flos.
Penahuihuiztli.	Herba verecundie.	Ycha.	Gossipium forte.
Peyetl.	Radix.	Yztac texcaltlacotl.	Virga candida saxorum.
		Yztac.	Album.
		Zenal.	Sol.

Multae diuersae, quae Patli habent in nomine, quia multae medicinae eiusdem morbi diuersae

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pag.	Linea	Errata	Corrections.	Pag.	Linea	Errata	Corrections.
3	34	mutuauimus.	mutuati sumus	77	6	leuia	laeuis
4	35	perscribetur	praescribetur	Ibid.	39	Hieranii	Geranii
5	37	oferat	offerat	Ibid.	41	suut	sunt
8	1	fatentem	fatentem	78	25	species	speciei
Ibid.	32	eorum	earum	Ibid.	34	Allucinantur	hallucinantur
Ibid.	33	eorumque	earumque	Ibid.	40	Pampinule	Pimpinella
9	26	ci	is	Ibid.	40	Teueriiq.	Teuebrayq.
11	21	Pannicularum.	Panicularum	79	41	felici	felici
19	31	aere	aëre	80	vers. pen.	epatis	Hepatis
20	10	Babilones erat	Babilone serat	85	20	vorundam	quorundam
Ibid.	34	cæteris	cæteras	89	1	feliciis	feliciis
Ibid.	38	leuitatem	lauiatatem	92	ultima	simili	simili
22	39	lithospermami	lithospermi	93	18	tumores	timores
Ibid.	40	Nymphæe	Nympheæ	Ibid.	23	distinçti	detenti
24	11	vero	verò	Ibid.	32	tubaq.	rubraque
29	30	Endica	Indica	108	28	leues	laeues
31	7	Aneurismatim	Aneurismati	116	31	consentur	consentur
Ibid.	17	Quaahnacensibus	Quaahnabua-	117	7	Zopollin	Zopillin
32	21	feniculaceos	faniculaceos	122	penult.	precio	pretio
33	36	veluntur	velluntur	138	2	coluntur	coluntur
34	17	extinguitq.	extinguit	175	36	curationum	curationes
36	3	leues	laeues	182	15	chimæorum	chimicorum
Ibid.	27	leues	laeues	Ibid.	17	saleem	saltem
37	21	leuem	laeuem	Ibid.	26	sinili	simili
39	12	fructus	fructus	191	38	eranthematis	exanthematis
40	26	leuibis	lauibis	197	6	tota	sita
42	11	leues	laeues	215	24	petrolo	petiolo
45	18	vmape	vrupæ	235	2	securidare	securidaca
Ibid.	24	colo e	colore	266	35	varia	vna
46	11	& quæ	eo quod	Ibid.	37	nature	natura
Ibid.	14	per multa.	permulta.	269	17	comos	comas
Ibid.	25	per quam, si-	perquam simi-	277	24	leues	laeues
47	18	Totopocensi	Totopecense	296	11	abscindens	adstringens
48	14	lepræ	lepra	302	18	seiquidrachma	sesquidrachma
Ibid.	35	formicarum	formicis	304	7	Mecatlanensi-	Micbuacanensi-
50	11	leueni	laeuem	309	16	bus	bus
Ibid.	34	Dysentericisq.	Dysentericisq.	312	14	Ec	De
53	22	& dolorem	ad dolorem	337	7	calentibus	calentibus
55	11	mediocri, &	mediocriter ser-	338	19	cocchiez	cocchiez
58	8	ferrata	rata	357	10	affectus	affectus
60	27	leuis	laeuis	Ibid.	14	colori	colore
61	13	impingut	impinguat	358	14	quinz	quinque
63	7	epatis	Hepatis	430	6	foliorum	folium
Ibid.	29	tum	cum	450	19	aliquod	aliquot
64	10	nuci muscati	dele	458	17	folia	folia
68	12	hcmimi	homini	868	18	TVAE	TVA.
70	6	acinit	acini	Ibid.	11	p.61.26	60.26
Ibid.	7	floreq.	floretq.	873	35	p.68.35	67.35
71	25	spatio	spatium	878	47	p.69.35	68.35
Ibid.	27	libris	libras	897	46	p.148.18	147.18
72	13	geni vinus	vinigenus	951	39	p.192.17	196.17
73	40	protulissent	protulissent	Ibid.	41	p.196.24	197.24
					2	quin imo	quinimo
					26	Pertium	Persum

I N D E X

M E D I C A M E N T O R V M

N O V A E H I S P A N I A E

Secundum Corporis partes, & morbos : à Francisco Stelluto Lynceo Fabrianen:
in ordinem , redactus .

Primus numerus Librum, secundus Caput, tertius Folium indicant: nisi ubi sub eodem libro
plura assignantur Capita, aut folia: tunc enim Libri non repetitur numerus. Sed primus
numerus Caput; secundus Folium indicat. Quando autem numeri asterico notantur,
Solum morborum generi, & non Speciei in textu correspondent: Sed quia ab Au-
ctore ipso ita medicamenta designantur, nec mutari, nec omitti debuerunt.

CAPITIS.

Ad Capitis dolores.

Libro. 2. Capite. 3. Fo-
lio. 30: & c. 17. f. 39.
13. 29. 66: & 34. 68:
14. 16. 113: & 15. 7.
140: & 34. 160: l. 6.
26. 197: l. 8. 50. 296.

Ex frigida Causa.

Lib. 2. c. 3 f. 30: & 17. 39: l. 3. 1. 45:
& 18. 56: l. 5. 21. 149: & 34. 160:
& 36. 163: l. 6. 57. 214.

Ex calida Causa.

Lib. 3. c. 51. f. 99: l. 4. 12. 108: & 16.
113: l. 6. 12. 189: & 57. 214: l. 8.
26. 277: l. 9. 12. 322.

Ad corroborandum Cerebrum.

L. 2. c. 8 f. 33: et 15. 38: et 24. 42 et 25.
43: l. 3. 5. 48: & 9. 50: et 11. 52: et
16. 55: et 40. 72: et 42. 76: et 45. 79:
et 67. 93: l. 4. 36. 125: l. 5. 51. 174.

Ad diuturnos capitis dolores.

L. 3. c. 34. f. 68: l. 5. 7. 163: et 36. 163:
& 51. 174: & 17. 46. 250:

Ad purgandum caput.

Lib. 2. c. 3 f. 30: & 13. 34. 68: et 68. 94:
et 69. 94: l. 6. 26. 197: l. 8. 67. 305:

Ad Sumnum conciliandum.

Lib. 3. c. 18. f. 56: & 59. 89: l. 4. 32.
123: l. 5. 51. 174: l. 6. 57. 214: l. 8.
28. 278: & 59. 303: et 80. 312: l.
9. 14. 326:

Ad comitiales morbos, seu Epilepsiam.

Lib. 3. 40. 74: l. 4. 37. 127: l. 6. 51. 210:
l. 9. 11. 322: & 14. 326:

Ad bemieraniam.

Lib. 5. 34. 160: l. 6. 2. 183: & 60. 216:
l. 7. 57. 257:

Ad melanconiam, seu insaniam ex morbo.

Lib. 3. 7. 48: l. 5. 34. 160: l. 6. 32. 200:
et 7. 6. 224: l. 8. 3. 263: l. 9. 10. 320:
& 29. 331:

Ad Capitis fluxiones.

Lib. 3. 16. 55: & 40. 72: l. 5. 51. 174:
l. 6. 20. 193: l. 7. 49. 252:

Ad capitis Ulcera & scabiem.

Lib. 2. 18. 40: l. 3. 34. 68: & 44.
78: & 15. 51. 174: l. 7. 36. 240: & 18.
50. 296:

Ad Ophiasim, seu fluxum Capillorum.

L. 5. 8. 141: l. 7. 43. 247: l. 8. 46. 292:
l. 10. 26. 344:

N E R V O R V M.

Ad convulsiones.

L. 3. c. 40. f. 72: l. 4. c. 27 f. 120: &
37. 127: l. 5. 15. 146: & 17. 147:
& 19. 148: & 29. 154: & 30.
157: l. 6. 47. 28: & 58. 214: l. 8.
12. 271: & 17. 274: & 42. 28: l. 9.
5. 317:

Ad Stuporem.

L. 4. c. 27 f. 120: l. 5. 30. 157. l. 6. 23.
196: l. 8. 17. 274: & 22. 275: &
42. 289: & 58. 302:

Ad paralyfim.

L. 3. 11. 52: & 16. 55: & 40. f. 72: &
74: l. 4. 7. 105: & 27. 120: & 37.
126: l. 5. 10. 142: & 15. 146: &
30. 157: l. 6. 2. 183: & 5. 185:
& 23. 196: & 38. 203: l. 8. 17.
274: & 22. 275: & 42. 289: &
& 53. 298: & 58. 32:

Ad agitudines, & dolores neruorum.

Lib. 2. 1. 28: l. 3. 18. 56: & 19. 57: l.
4. 6. 105: & 18. 114: & 37.
126: & 15. 35. 162: l. 6. 13. 109:
& 31. 199:

Ad Contractiones neruorum.

Lib. 3. c. 40. f. 73: & 66. 93: l. 4. 37.
126: l. 5. 15. 146: & 56. 179: l. 6.
58. 214:

O C V L O R V M.

Ad inflammationes oculorum.

Lib. 2. 22. 42: l. 3. 23. 59: & 26. 60.
& 36. 69: & 64. 91: & 71. 95:

l. 4. 5. 104: & 22. 117: & 25. 119:
et 32. 123: et 39. 128: et 44. 129.

l. 6. 12. 189: & 22. 195: & 53.
211: & 57. 213: & 60. 215: l. 7.
228. 235: & 32. 237: & 46. 250:
& 51. 253: & 60. 258: l. 8. 6. 265.
& 26. 278: & 48. 294: & 68. 306

Ad argemata, seu albugines oculorum.

L. 2. 21. 41: l. 3. 10. 50: & 7. 95: l. 4. 3.
103: & 5. 104: l. 5. 2. 134: & 31.
158: l. 8. 35. 284: l. 10. 13. 339: &
14. 340:

Ad Encanthidem, seu excrescen- tem carnem in oculis.

L. 3. 40. 73: l. 4. 25. 119: l. 6. 26. 197:
& 60. 216: l. 7. 17. 229: l. 8. 6. 265:
& 35. 284: l. 10. 13. 339:

Ad oculorum fluxiones.

L. 3. 24. 60: l. 4. 17. 113: l. 5. 14. 145:
& 40. 166: l. 6. 35. 201.

Ad sanguinolentos oculos.

Lib. 6. 57. 213:

Ad lusciosos, seu ad clarifican- dum Visum.

Lib. 6. 20. 193: & 41. 205: l. 10. 131
339: & 14. 340.

Ad pruriginis oculorum.

Lib. 6. 28. 198:

Ad oculorum morbos in genere.

L. 3. 24. 60: et 40. 73: l. 4. 3. 103: &
5. 104: & 31. 123: l. 5. 2. 134: &
14. 145: & 38. 165: & 40. 166:
& 41. 167: l. 6. 20. 193: & 26.
197: l. 7. 24. 233: & 28. 235: &
51. 253: l. 8. 50. 296:

A V R I V M.

Ad aurium dolores.

Lib. 3. 39. 71: & 53. 86: l. 4. 16. 113.
l. 5. 6: & 7. f. 140: l. 7. 57. 257: l. 8.
50. 296.

Ad Parotidas.

Lib. 4. 16. 113: & 18. 50. 296:

Ad purulentas aures.

Lib. 5. 6. 140:

I N D E X.

Ad surditatem.
Lib. 3. c. 51. f. 84. & 61. 90. l. 5. 6.
140. l. 6. 20. 193. l. 8. 28. 278.

N A R I V M.

Ad sanguinis profluuium.
Lib. 3. c. 81. f. 99. l. 4. 17. 113. l. 5.
34. 160. l. 6. 37. 202. l. 7. 58.
257. l. 8. 8. 267. & 268. l. 10.
c. 5. et 6. 337.

*Ad sternutamenta cienda, &
pituitam educendam.*
Lib. 3. 34. 68. l. 5. 12. 144. et 55.
179.

O R I S, E T L I N G V A E.

Ad foetorem oris.
Lib. 3. c. 42. f. 76. l. 4. 36. 125.
l. 5. 13. 144. & 34. 160. & 4.
167. l. 8. 70. 307.

Ad oris Vlcera.
Lib. 3. c. 15. f. 54. & 35. 68. l. 4.
31. 123. l. 6. c. 55. 201. et 58.
213. l. 7. 36. 240. & 60. 258.
l. 8. 15. 272. & 46. 292. et 48.
294. & 70. 307.

*Ad Oris halitum commen-
dandum.*

Lib. 3. c. 42. f. 76. l. 4. 36. 125. l. 5.
13. 144. et 34. 160. l. 8. c. 70. 307.

*Ad humectandam, seu lenien-
dam linguam.*

Lib. 3. c. 47. f. 82. & 71. 95. l. 8.
1. 261. & 74. 309. et 78. 311.

Ad labiorum Vlcera.

Lib. 3. c. 47. f. 82.
D E N T I V M, E T G I N -

G I V A R V M.
Ad extergendos dentes.

Lib. 2. c. 25. f. 43. l. 3. c. 12. f. 53.
& 45. 79. l. 5. 7. 140. l. 8. 75. 310.
l. 10. 2. 336.

Ad do ores dentium.

Lib. 2. c. 17. f. 39. l. 3. 16. 55. et
27. 61. & 37. 69. et 41. 75. &
53. 86. & 66. 93. l. 4. 36. 125.
l. 5. 5. 139. & 7. 140. & 35. 162.
et 51. 174. l. 6. 6. 185. & 10.
188. & 57. 215. l. 8. 40. 287. &
46. 292. l. 9. 9. 300.

*Ad firmandos dentes, et gin-
guarum dolores.*

Lib. 3. c. 15. f. 54. et 22. 59. et 26. 60.
et 42. 76. & c. 76. 97. l. 4. 36.
125. et 42. 129. l. 6. 31. 199. et
55. 212. l. 8. 48. 294. et 70. 307.
l. 10. 24. 342.

Ad fluvidas gingivas.

Lib. 3. c. 22. f. 59. l. 6. 31. 199. &
57. 214. l. 8. 48. 294. & 75.
310.

G U T T I V R I S, E T G V L A E.

Ad anginam.

Lib. 4. c. 37. f. 127. l. 7. 53. 255.
l. 9. 17. 330.

Ad inflammationes.
L. 7. c. 53. f. 255. l. 8. 50. 296. l. 9.
17. 330.

Ad strumas.

L. 5. c. 27. f. 153. et c. 51. 175.

Ad Gula distillationes.

L. 3. c. 40. f. 72. l. 6. 45. 207.

P E C T O R I S, E T P V L M O N I S.
Ad expulsionem sanguinis.

Lib. 3. c. 64. f. 91. l. 6. 11. 188. l. 8.
35. 284.

Ad Pbtisim.

Lib. 3. c. 23. f. 72.

*Ad suspiriosos, et respira-
tionem iuuandam.*

L. 3. c. 11. 52. & 40. 42.

Ad tussim.

L. 2. c. 23. f. 42. l. 3. 68. 94. et 78.
98. l. 5. 34. 160. & 35. 161. &
36. 163. et 41. 167. et 43. 168.
& 55. 179. l. 6. c. 15. f. 191. &
19. 193. et 21. 194. & 28. 198.
41. 205. et 45. 207. et 52. 210.
l. 7. 22. 232. et 35. 240. et 51. 253.
l. 8. 6. 265. & 31. 281. et 48. 294.
l. 10. 19. 341. et 22. 342.

*Ad pectoris asperitates, seu emol-
liendum pectus.*

L. 3. c. 37. f. 69. et 68. 94. l. 4. 5.
165. l. 6. 3. 183. et 15. 191. l. 7.
15. 228. et 27. 235. et 40. 244.
l. 10. 22. 342.

Ad pectoris dolores.

L. 2. c. 8. f. 33. et 24. 42. l. 3. 29. 63.
& 40. 73. & 47. 82. & 70.
94. l. 4. c. 1. & 2. f. 102. & 45.
130. l. 5. 12. 144. & 19. & 20.
f. 148. & 32. 159. & 34. 160.
et 40. 166. l. 6. 7. 186. et c. 13.
& 14. f. 190. et 34. 201. & 48.
208. & 64. 218. & 66. 219.
l. 7. 16. 229. et 53. 255. l. 8. 23.
276. et 28. 278. et 31. 281. et
77. 310.

Ad asthmaticos.

L. 3. 11. 51. et 40. 73. l. 5. 2. 133. et
32. 159. & 36. 163. et 44. 168.
& 51. 170. l. 6. 41. 205. l. 8. 8.
267. et 13. 271. et 80. 312.

Ad omnia pectoris incommoda.

Lib. 3. c. 37. f. 65. l. 8. 23. 276.
et 31. 281.

Ad pectoris distillationes.

L. 2. 23. 42. l. 3. 40. 72. l. 6. 18.
192. et 45. 207.

*Ad corroborandum Stomachum,
et tabescentes restaurandos.*

L. 5. c. 12. f. 144. l. 6. 4. 185. et 34.
201.

Ad singultum.

Lib. 6. c. 58. f. 214.

Ad renitentes excreationes.

Lib. 5. c. 51. f. 174.

Ad Pleuritim.
L. 4. c. 4. f. 103. l. 5. 24. 151. l. 6. 12.
189. et 20. 193. et 52. f. 210.
l. 7. 23. 232. l. 8. 9. f. 268. et 12.
270. et 23. 276.

C O R D I S.

Ad deliquium animi.
L. 3. c. 30. f. 66. l. 6. c. 25. & 26. 197.
l. 8. 31. 263. & 73. 309. l. 9. 14.
326.

Ad Cardiacam.

L. 2. c. 23. et 24. f. 42. l. 6. 26. 197.
l. 7. 36. 240. l. 8. 73. 307. l. 9. 14.
326. l. 10. 4. 337.

Ad Cordis dolores.

Lib. 8. c. 77. f. 310. l. 10. 4. 337.

*Ad corroborandum cor, seu tre-
morem, & pulsum cordis.*

Lib. 2. c. 3. et 4. f. 30. & 5. 31. et
8. 33. et 13. 37. & 17. 39. &
20. 40. et c. 23. et 24. 42. l. 3.
5. 48. et 17. 56. & 45. 79. et 65.
91. l. 5. 13. 144. & 48. 171. l. 6.
26. 197. et 57. 214. l. 7. 36. 240.
& 53. 254. l. 8. 3. 263. l. 9. 14.
326. l. 10. 4. 337.

*Ad syncopem, et vanos
timores.*

L. 3. c. 30. f. 66. et 43. 76. et 73. 96.
l. 5. 51. 172. l. 6. c. 25. et 26. f. 197.
l. 8. 3. 263. et 18. 274. et 77. 310.
l. 9. 14. 326. l. 10. 4. 337.

Ad marorem cordis.

L. 7. c. 30. f. 236. et 40. 246. l. 8. 73.
309. et 77. 310.

Ad tabescentes ex iracundia.

Lib. 8. c. 64. f. 304.

Ad cordis affectus ex calore.

Lib. 8. c. 73. f. 307.

I E C I N O R I S.

Ad obstructions lecoris.

L. 3. c. 27. f. 61. et 29. 63. l. 5. 36.
163. l. 6. 12. 189. et 19. 193. et
23. 196.

Ad refrigerandum Iecur.

L. 3. c. 46. f. 80. l. 6. 12. 189. et 11.
194. l. 8. c. 15. f. 261.

Ad Iecoris scyrrhum.

L. 5. c. 51. f. 174.

Ad Cachexiam.

Lib. 3. c. 44. f. 77. et 66. 93. l. 5. 2.
133. & 9. 154. l. 6. 12. 189. et
21. 194. & 23. 196.

Ad Hydropem.

Lib. 2. c. 3. f. 30. et 16. 38. & 22.
42. l. 3. 33. 67. l. 4. 11. 108. &
37. 127. l. 5. 2. 133. et 19. 148.
et 22. 150. et 29. 154. et 39. 166.
l. 6. 7. 186. et 23. 196. et 26. 197.
& 34. 201. et 55. 212. l. 7. 39.
237. et 61. 258. l. 8. 29. 280. et
42. 289.

I N D E X.

F E L L I S.

Ad morbum Regium, & Ictericos, & arquatos.

Lib. 4. c. 15. f. 112: l. 5. 53. 178: l. 7. 17. 229: & 38. 241: l. 8. 11. 269.

L I E N I S.

Ad induratos lienes.

Lib. 3. c. 29. f. 63: l. 5. 6. 140: et 51. 174: l. 8. 58. 302:

Ad lienis obstructions.

L. 3. c. 28. f. 62: l. 5. 51. 174: et 53. 178. l. 8. 58. 302:

Ad refrigeratos lienes.

L. 2. c. 16. f. 38: l. 6. c. 23. f. 196.

Ad minuendos exuberantes lienes.

L. 2. c. 16. f. 38: l. 3. 28. 62: & 29. 63: et 40. 7.: et 83. 100: l. 5. 6. 140: & 51. 172: et 51. 174. et 53. 178: l. 6. 23. 196: l. 7. 27. 235: et 44. 248: & 58. 257: l. 8. 58. 302: et 66. 305:

M A M M A R V M.

Ad inflammationes.

Lib. 6. c. 51. f. 210:

Ad Emundandum lac.

L. 6. c. 9. f. 187: et 51. 210:

Ad augendum lac.

L. 3. c. 41. f. 75: l. 5. 34. 160: l. 9. 18. 330: l. 10. 11. 339:

Ad supprimendum lac.

L. 6. c. 39. f. 203:

V E N T R I C U L I.

Ad vomitiones, & nauseam.

L. 3. c. 42. f. 76: l. 4. 31. 123: l. 5. 34. 160: l. 6. 11. 188: et 34. 201: et 36. 202: l. 8. 35. 284:

Ad prouocandum vomitum.

L. 2. c. 19. f. 40: l. 5. 29. 154: et 49. 171: l. 6. 4. 184: et 21. 194: l. 7. 33. 238:

Ad ventriculi dolores, et corroborandum eundem.

Lib. 2. c. 3. f. 30: et 5. 31: et 6. 32. et 9. 34: et 14. 37: et 15. 38. et 19. et 20. 40: et c. 22. & 23. et 24. f. 42: et 25. 43: l. 3. 4. 48: et 11. 52: et 13. 53: et 15. 54: et 16. 55. et 17. 56: et 18. 57: et 40. 72: et 41. et 42. 75: et 45. 79: et 51. 85. et 67. 93. l. 4. 36. 125: l. 5. 1. 133: et 3. 135: et 11. 143: et 13. 144: et 16. 146: et 22. 150: et 35. 161: et 41. 167: & 47. et 48. 171: l. 6. 12. 189: et 14. 190. et 17. 192: et 21. 194: et 28. 198. et 33. 200: et 40. 204: & 55. 212: et 59. 215: l. 7. 3. 222: et 7. 224: et 13. 227: et 22. 232: et 34. 239: et 38. 241: et 40. 245. et 46. 250: l. 8. 41. 288: & 45. 291. et 50. 296:

Ad ventriculi ardores, seu erosiones.

L. 6. c. 59. f. 215: l. 8. 7. 266: et 50. 296:

Ad acidus ruellus.

L. 2. c. 24. f. 42: l. 3. 16. 55: et 17. 56: l. 5. 11. 143: et 29. 154: et 45. 169: l. 6. 9. 187: et 17. 192: et 28. 198:

Ad Tormina ex flatu, & causa frigida.

L. 5. 10. 142: et 29. 154. l. 6. 40: 204: et 47. 208:

Ad frigidas affectiones ventriculi.

L. 4. c. 37. f. 127: l. 5. 41. 167: & 45. 169: l. 6. 14. 19:

Ad inflationes ventriculi, & satietatem.

Lib. 2. c. 16. f. 38: et 19. 40: l. 3. 18. 57: et 40. 72: l. 4. 5. 105. et 16. 113: l. 5. 45. 169: & 47. 171: et 51. 174: l. 6. 12. 189: et 16. 191: et c. 17. et 18. f. 192. et 19. 193: et 28. 198: et 39. 203: et 48. 209: et 52. 210. et 66. 219: l. 7. 3. 222: et 22. 232: l. 8. 48. 294:

Ad ciendum appetitum.

Lib. 2. c. 28. f. 39: l. 4. 27. 121: et 39. 128: l. 5. 3. 135. et 10. 142: & 11. 143: et 49. 171: et 57. 179: l. 6. 16. 191. et 23. 196: et 28. 198: et 36. 202: l. 7. 27. 235. et 35. 240: et 53. 255: l. 8. 58. 302: et 78. 311:

Ad concoctionem inuandam.

Lib. 2. c. 9. f. 34: et c. 13. et 14. 37: et 15. 38: l. 3. 18. 57: et 27. 61. & 37. 69: et 40. 72: et 43. 76: l. 4. 4. 105: et 19. 115: et 41. 128: l. 5. 3. 135: et 10. 142: & 34. 160: et 51. 172: et 51. 174: l. 6. 28. 198: et 55. 212: et 54. 214: l. 7. 40. 245: l. 8. 41. 288:

Ad reslinguendam sitim.

L. 3. c. 10. f. 51. et 40. 73: & 41. 75: et 44. 77: l. 4. 21. 116: l. 6. 23. 196: l. 7. 40. 145: l. 8. 1. 261: et 59. 303. & 78. 311.

I N T E S T I N O R V M.

Ad coctos dolores, et iliacos.

Lib. 2. c. 1. f. 28: & 4. 30: & 5. 31: & c. 6. & 7. f. 32. & 12. 36: & 13. 36: & 16. 38: l. 3. 10. 51: & 13. 53: & 27. 61: & 40. 74: & 70. 94: l. 4. 1. 102: l. 5. 1. 133: & 4. 138: & 8. 141: & 11. 143: & 13. 145: & 16. 146: & 19. 148: & 45. 169: & 48. 171: et 51. 174: l. 6. 6. 185: & c. 19. et 20. f. 193: & 28. 198: & 33. 200: & 40. 204: & c. 47. & 48. f. 208: & 57. 214: & 65. 219: l. 8. 50.

297: et 58. 302: et 61. 303: l. 9. 5. 317: & 18. 330: l. 10. 8. 338:

Ad Intestinorum, seu Ventris dolores.

Lib. 2. c. 7. f. 32: & c. 18. & 19. 40: l. 3. 13. 53: & 5. 84: & 82. 99: l. 4. 1. 102: & 8. 106: & 45. 130: l. 5. 8. 141. & 11. 143. et 16. 146: et 21. 149. & 23. 151: & 25. 153: et 3. 150: et 39. 166: et 48. 171: et 55. 179: l. 6. 3. 183: & 5. 184: & 19. 187: & 17. 192: & 30. 199: et 39. 203. & 57. 114: l. 7. 13. 127: et 16. 229: et 22. 232: et 46. 250: l. 8. 58. 302: & 66. 305:

Ad disentericos, et Tormina.

Lib. 2. c. 1. f. 28: & 8. 33: & 12. 36: & 23. 42: & 26. 43: l. 3. 10. 50: & 19. 57: & 20. 58: & 34. 68: & 41. 74: & 43. 76: & 46. 81: & 48. 82: & 58. 89: & 60. 94: & 71. 95: l. 4. c. 5. & 6. f. 105: & 8. 106: & 17. 113: & c. 19. & 20. f. 115. & 27. 121: & 29. 122: & 32. 123: & 38. 127: l. 5. 5. 139. & 8. 141: & 12. 144: & 31. 158: & c. 32. & 33. f. 159. l. 6. 5. 184: & 11. 188: et 12. 189: & 15. 191: & 27. 197: & 31. 199: et 42. 205: & 47. 208. et 49. 209: & 54. 211. & 58. 214: & 59. 215: l. 7. 8. 225. & c. 10. 11. 12. f. 226: et 19. 230: et 26. 234: et 38. 241: & 52. 254: et 58. 257: et 60. 258: l. 8. c. 3. f. 263. et c. 5. 264. et 6. 265: et 8. 267: et 9. 268: et 11. 269: et 33. 283: et 35. 284: et 36. 285: et c. 37. et 38. f. 286. et c. 45. 291: et 47. 293: et 48. 294: et 50. 297: l. 10. c. 6. f. 337:

Ad cohibendum aluum, et dyarrheas.

Lib. 2. c. 23. et 24. f. 42: l. 3. c. 3. et 4. f. 47. et 4. 48: et 19. 57. et 22. 59: et 36. 68: et 26. 69: et 40. 72: et 41. 74: et 43. 76: et 48. 82: et 59. 89: et 60. 90. et c. 78. et 79. f. 98: et 81. 99: l. 4. c. 5. f. 105: et 19. 115: et 22. 117: et 27. 121: et 29. 122: et 32. 123: l. 5. 1. 133: et 34. 160: et 43. 168: et 47. 171: l. 6. 20. 193: et 21. 194: et 42. 205. et 45. 207: et 58. 214. et 61. 218: l. 7. 7. 224: et c. 8. et 9. f. 225: et 14. 227: et 26. 232. et 32. 238: et 48. 250: et 51. 257: l. 8. c. 5. f. 264: et c. 6. 265: et 25.

I N D E X.

- et 25.277: et 20.281: et 32.283:
 et c. 34. et 35. f. 84: et 36.285:
 et 37.386: et 45.291: et 47.
 293: et 48.294:
Ad Lyenteriam.
 L.2.c.23.f.42: l.3.24.68: et 26.69:
 et 40.71: et 46.81: l.5.36.160:
 l.7.8.25.
Ad fluxiones alui.
 L.2.c.5.f.31: et 20.40: et 23.42:
 l.3.15.54: et 19.57: et 34.68:
 et 41.75: et 44.77: et 62.91: et
 66.93: et 76.97: et 77.98: l.4.5.
 105: et 22.117: et 27.121: et
 32.123: l.5.34.160: et 41.167:
 l.6.5.184: et 39.203: et 58.214:
 et 59.215: et 63.217: l.7.14.
 227: et 28.235: et 33.238: l.8.
 6.265: et 25.277: et 30.281: et
 34.283: et 45.291:
*Ad Ciendam, seu Emolliendam
 aluum.*
 L.3.c.30.f.66: et 39.71: et 40.73:
 et 50.84: l.4.23.118: et 41.
 129: l.5.3.135: et 55.179: l.6.
 c.5. et 6.184: et 9.187: et 22.
 195: et 23.196: et 42.205: et
 51.210: et 61.216: l.7.40.242:
 l.8.11.269: et 12.270: et 23.276:
 et 49.295: et 54.299: et 61.
 303: et 71.308: l.9.18.330:
Ad purganda intestina.
 L.3.c.81.f.99: l.4.4.103. et 47.
 130: l.6.9.193: et 22.195: et
 61.216: et 65.219: l.8.51.297:
 et 54.299:
*Ad discutiendos Intestinorum
 flatus.*
 L.2.c.4.f.30 et 5.31: et c.6. et 7.
 32: et 12.36: l.3.11.52: et 15.
 54: et 16.55: et 27.61: et 66.
 93: l.4.1.102: et 4.103: et 10.
 167: et 27.127: et 46.130: l.5.
 1133: et 4.138: et 11.143: et
 16.146: et 17.147: et 29.153:
 et 31.158: et 33.159: et 36.163:
 et 39.166: et 48.171: et 56.179:
 l.6.5.184: et 9.187: et 17.192:
 et 19.193: et 21.194. et 23.196:
 et 28.198: et 33.200: et 34.201:
 et 39.203. et c.47 et 48.f.208:
 et 55.212: et 57.214: et 66.219:
 l.7.16.229: et 22.232: et 27.235:
 l.8.51.297:
*Ad lumbricos, et tineas, seu ver-
 mes intestinorum.*
 L.3.c.39.f.70: et 40.f.72. et 73.l.5.
 25.152: et 32.159: et 51.175: l.
 6.5.184: et 34.201: et 66.219.
 l.7.38.241: l.8.62.304: et 70.
 307:
Ad hemorrhoidas.
 L.3.c.72.f.96: l.5.19.148: l.6.64.
 218: l.8.69.306: l.10.c.5. et 6.
 f.337.
Ad Tenasum.
 Lib.8.c.35.f.284:
 R E N V M.
Ad Renum dolores.
 Lib.5.c.28.f.153: l.6.31.199:
 l.7.28.235: et 53.255: l.8.38.
 186: l.9.17.330: l.10.12.339:
Ad lumborum dolores.
 Lib.8.c.38.f.286: l.9.5.317:
 et 17.330:
Ad laterum dolores.
 L.5.c.7.f.140: l.7.28.235.
Ad renum ardores.
 Lib.7.c.53.f.255: l.10.12.339:
Ad renum partes laxas.
 Lib.6.c.7.f.32:
Ad renum obstructions.
 Lib.2.c.7.f.32: et 9.34: et 11.52:
 13.37: et 16.38: et et 27.61: et
 35.68: et 40.72. et 44.77. l.4.
 25.119: l.5.34.160: et 41.167:
 l.6.27.197: et 64.118: l.7.5.223:
 et 25.233: et 34.239: et 40.245.
 et 48.252: l.8.12.278: et 41.
 288: l.9.13.324.
Ad renum Vlcera.
 L.7.c.48.252: l.10.12.339.
Ad renum calculos.
 L.2.c.13. et 14.f.37: l.3.40.72:
 l.5.34.160: et 36.163: l.6.27.
 197: et 46.250: l.8.12.270: l.9.
 3.316: et 14.326: et 18.330.
 V E S S I C A E.
*Ad ciendum remorantem
 urinam.*
 L.2.c.1.f.28: et 3.30: et 5.31: et
 c.6. et 7.32: et 14.37: et c.15.
 et 16.f.38: et c.22. et 23.f.42:
 l.3.10.50: et 11.52: et 15.54: et
 27.61: et 31.66: et 35.68: et
 40.72: et 41.75: et 51.85: et 63.
 91: et 66.93: l.4.1.102: et 15.
 112: et 22.117: et 23.118: et
 24.119: l.5.3.135: et 8.141:
 et 10.142: et 11.143: et 12.144.
 et 13.145: et 16.146: et 17.147:
 et 19.148: et 23.151: et 28.153:
 et 29.154: et 33.159: et 34.160:
 et 38.165: et 39. et 40.f.166: et
 48.171.c.55: et 56.f.179. l.6.1.
 182: et 3.183: et 7.186: et 9.187.
 et 12.189. et 21.194: et 22.195:
 et 27.197. et 33.200: et 34.201:
 et 39.203: et 58.214: l.7.c.5.
 f.223: et 7.224: et 17.229: et
 18.230. et c.24. et 25. f.233:
 et c.27. et 28.f.235: et 31.237:
 et 34.237: et 37.241: et 40.244:
 et 40.245: et 41.246: et 46.
 250. et 57.257: l.8.12.270: et
 13.271: et 27.278: et 34.284:
 et 41.288 et 48.294: et 58.203:
 l.9.3.316: et 13.324 et 18.330:
 l.10.7.337.
Ad Vrina angustias.
 L.3.c.11.f.52: et 15.54: et 27.
 61: et 34.68: l.4.22.117. l.5.
 41.167: l.7.5.223: et 42.247:
 et 46.250: et 53.255: l.8.48.
 294: et 48.295. l.9.12.322: et
 18.330: l.10.7.337:
*Ad Vrina Ardorem, seu
 acrimoniam.*
 L.4.c.25.119: l.7.45.247: et 46.
 250: et 53.255: l.10.12.339:
Ad Vrina diffillationem.
 L.9.c.14.f.326.
*Ad Vessica Calculos frangendos,
 et educendos.*
 L.3.c.35.f.68. et 52.85: l.4.23.
 118: l.5.34.160: et 36.163: et
 41.167. l.7.37.241: et 46.250:
 et 57.257: l.8.50.297: l.9.3.
 316: et 12.322: et 14.326: et 18.
 330: l.10.7.337:
Ad Vessica Vlcera.
 L.4.c.23.f.118: et 8.24.177:
 V I R I L I V M, AC
 pudendorum.
Ad Excitandam Venerem.
 L.2.c.5.f.31: et 7.32: l.3.32:
 et 10.51: et 40.72: et 46.81:
 et 58.89: l.5.3.135: et 11.143:
 et 14.145: et 29.154: l.6.57.
 214: l.7.9.225: et 15.228: et
 33.238: et 40.244: et 40.245:
 41.246: et 50.253: l.8.10.268:
 l.9.2.315: et 4.316: et 12.322:
 et 14.326: et 18.330:
Ad augendam genituram.
 L.3.c.58.f.89: l.6.57.214:
*Ad recuperandas Vires ad
 Venerem.*
 L.6.c.57.f.214: l.7.40.246: l.9.
 14.326:
Ad ejciendum semen retentum.
 L.4.c.24.f.119: l.6.5.185: et 22.
 195: l.7.24.233: et 34.239: l.8.
 58.302.
*Ad sterilitatem ex frigore
 abortam.*
 L.2.c.9.f.34: et 20.41: l.3.10.50: et
 11.52: l.4.1.102.
*Ad eos qui mingunt sanguinem,
 vel saniem.*
 L.6.c.62.f.217: l.8.24.277:
Ad Pudendorum Vlcera.
 L.4.c.31.f.123: l.5.19.148. et
 22.150: et 56.179: l.6.21.195:
 et 43.206: et 57.214: et 64.218:
 l.7.45.249: l.8.75.310: l.10.
 10.339: et 21.341:
Ad Genitalium Phagedanas.
 L.7.c.45.f.249:

I N D E X

- Ad herniam.*
Lib. 6. c. 31. f. 199: l. 7. 20. 231: l. 9. 18. 330.
- V T E R I.
- Ad Vteri strangulatus.*
Lib. 2. c. 17. f. 39. & 23. 42: l. 3. 1. 45. & 5. 48: & 10. 50: & 16. 55: & 17. 56: & 18. 57: et c. 30. & 31. f. 66: l. 5. 48. 171: & 51. 174: l. 6. 8. 187: & 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297.
- Ad menses educendos.*
Lib. 2. c. 3. f. 30. & 5. 31: & 7. 32: & c. 13. & 14. f. 37. & 15. 38: l. 3. 10. 50: l. 4. 37. 127: & 46. 120: l. 5. 3. 135: & 10. 142: et 11. 143: & 13. 145: & 19. 148: & 29. 154. et 34. 160: & 36. 163: & 36. 179: l. 6. 5. 185: & 7. 186: & 8. 187: & 16. 191. & 21. 194: & 23. 196: & 34. 201: & 47. 208: l. 7. 70. 246: l. 8. 12. 270: l. 9. 18. 330.
- Ad sistendos menses.*
Lib. 2. c. 16. f. 55: et 24. 60: l. 7. 14. 227: et c. 57. & 58. f. 257: l. 8. 50. 296: l. 10. c. 5. & 6. f. 337.
- Ad secundas Pellendas.*
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: l. 6. 21. 194: l. 7. 18. 230.
- Ad expellendum mortuum factum, seu partum iuuandum.*
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: & 34. 160: & 36. 163: l. 6. 7. 186. et 21. 194: l. 9. 14. 326: et 18. 330.
- Ad puerperas iuuandas, et alleviationem partus.*
Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 5. 13. 145: et 36. 163: et 57. 179: l. 6. 7. 186: et 21. 194: et 47. 208: et 54. 211: et 59. 215: et l. 7. 52. 254: l. 8. 6. 265: et 13. 271. et 31. 281: et 34. 284: l. 9. 14. 326: & 18. 330.
- Ad prohibendum abortum.*
L. 3. c. 43. f. 76: et 69. 94: l. 8. 4. 264: et 35. 284: et 68. 306.
- Ad Conceptionem iuuandam, seu fecundi aem.*
L. 8. c. 4. f. 264: et 23. 276: et 48. 294 l. 9. 14. 326.
- Ad Vterinos affectus.*
Lib. 2. c. 3. f. 30. et 6. 32: et 8. 33: et 17. 39. et 23. 42: l. 3. c. 1. f. 45: et 16. 55: et 17. 66: et 31. 66: l. 4. 20. 115: l. 5. 34. 160: & 48. 171: l. 6. 8. 187: et 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297.
- Ad exulcerata loca.*
Lib. 6. c. 43. f. 42:
- Ad procidentem uterum.*
Lib. 2. c. 22. f. 42: l. 3. 5. 48: et 31. 66:
- EXTREMORVM MEMBRORVM.
- Ad podagram.*
Lib. 5. c. 51. f. 175: l. 6. 57. 214: l. 8. 50. 297. et 70. 307. l. 9. 20. 332:
- Ad Coxendios affectus.*
Lib. 5. c. 3. f. 135: et 51. 175: l. 6. 57. 214:
- Ad articulorum dolores etiam diuturnos.*
Lib. 2. c. 2. f. 29. et 25. 43: l. 3. 11. 52: & 29. 63: & 40. 73: et 79. 98: l. 4. 1. 102. 6. 105: 17. 113: et 29. 122: l. 5. 5. 139: & 6. 140. & 30. 157: & 49. 171: & 51. 175: l. 6. 57. 214: l. 7. 2. 222: l. 8. 41. 228: & 41. 289: & 57. 301: & 70. 307: & 79. 312: l. 9. 5. 317: & 20. 332.
- Ad articulorum dolores ex frigida causa.*
Lib. 3. c. 16. 15: & 66. 93: l. 4. 4. 103: & 7. 105: l. 5. 11. 143: l. 6. 38. 203: l. 7. 22. 232. & 61. 258:
- Ad genuum dolores.*
L. 6. c. 31. f. 199: l. 8. 41. 288: et 42. 289.
- Ad Articulorum topus.*
L. 7. c. 22. f. 232:
- Ad pedum tumores.*
Lib. 3. c. 51. f. 84: & 66. 93: l. 4. 37. 127: l. 6. 48. 209: l. 7. 10. 226: et 58. 257: l. 8. 42. 289:
- Ad inguinum inflammationes.*
L. 7. c. 57. f. 257:
- Ad Enterocelas.*
L. 3. c. 44. f. 77: l. 9. 5. 317.
- Ad Corroboranda membra.*
Lib. 3. c. 15. f. 54: l. 6. 48. 208: l. 8. 35. 285.
- Ad lumbos dorso Vertebrae.*
Lib. 4. c. 42. f. 129:
- Ad Erisipelas, et sacros ignes.*
Lib. 3. c. 44. f. 77. et 50. 84: l. 7. 47. 251: l. 8. c. 34. f. 284: et 50. 296: l. 9. 35. 317:
- Ad scyaticam.*
Lib. 5. c. 3. f. 135: l. 8. 50. 297:
- AD MORBOS IN SPECIE, ET PRIMO AD FEBRES.
- Ad Tertianas.*
L. 4. c. 32. f. 123: l. 5. 50. 172: l. 6. 2. 183: l. 7. 16. 229.
- Ad quartanas.*
Lib. 2. c. 1. f. 28: & 2. 29: & 3. 30: et 14. 37: & 22. 42: l. 4. 2. 102: l. 5. 50. 272: & 51. 175: l. 6. 20. 193: l. 7. 10. & 11. f. 226: & 16. 229: l. 8. 28. 278:
- Ad Continuas.*
Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 3. 34. 68: & 36. 69: & 39. 71: & 40. 73: & 46. 81: & 48. 82: & 80: 99: l. 4. 11. 108. & 21. 116: & 25. 119: & 26. 120: & 34. 125: l. 5. 29. 153: & 38. 165: & 40. 166: l. 6. 5. 184: & 9. 187: & 12. 189: 42. 205: & c. 51. & 52. f. 210. & c. 57. & 58. f. 214: l. 7. c. 2. 222: & 26. 234: & c. 31. & 32. 237: & 34. 239: & 35. 240: & 44. 248: & 46. 250: & 47. 251: & c. 48. & 49. 252: & 51. 253: & 59. 258: l. 8. 3. 263: & 8. 267: & c. 9. & 10. 268: & c. 19. f. 274: & 23. 276: et 25. 277: & c. 27. et 28. f. 278: & 30. 281: et 34. 284: et 36. 285. & 40. 287: et 45. 291. et 46. 292: et 48. 294: et 51. 297: et 74. 309: et 77. 310: et 78. 311. et 79. 312: l. 9. 3. 316: et 17. 330: l. 10. c. 15. et 16. f. 340.
- Ad febrium ardores.*
Lib. 3. c. 40. f. 73: et 41. 74: et 44. 77: et 46. 80: l. 4. 28. 121: l. 6. 58. 214: l. 7. 26. 234: et 40. 244: et 51. 253. et 53. 254: l. 8. 23. 276: et 30. 281: et 39. 287: & 45. 291: & 48. 294: et 51. 297: et 58. 302.
- Ad algores, seu frigora febrium.*
Lib. 2. c. 1. f. 28. et 2. 29: et 3. 30: et 9. 34: et c. 13. et 14. f. 37. et 24. 42: l. 3. 5. 48: et 11. 52: et 80. 99: l. 4. 16: 113. et 19. 115: l. 5. 17. 147: et 29. 154: l. 6. 9. 187: et 42. 205. et 47. 208: l. 7. 7. 224:
- Ad febrium circuitus, seu accessiones.*
L. 3. c. 81. f. 99: l. 4. 3. 103: l. 6. 60. 216.
- Ad interpolatas febres.*
L. 3. c. 33. f. 68: l. 7. 6. 224:
- Ad pestilentes febres.*
L. 3. c. 44. f. 77: l. 6. 57. 214: l. 7. 14. 226:
- Ad heclicam.*
L. 3. c. 46. 81: l. 5. 3. 135:
- Ad tabidos.*
L. 3. c. 26. f. 60: l. 6. 59. 215:

I X N D E X I

TUMORVM PRAETER NATVRAM.

Ad exentemata, & morbillos.

Lib. 5. c. 49. f. 171: l. 7. 23. 232: & 27. 235: et 32. 237: l. 8. 11. 269:

Ad inflammationes.

Lib. 8. c. 26. f. 277: et 34. & 35. f. 284: et 46. 292:

Ad furunculos, et Bubones.

Lib. 3. c. 30. f. 66: l. 5. 19. 147: l. 6. 12. 189: & 19. 193: l. 7. 46. 250: et 57. 257: l. 8. 53. 298:

Ad Gangrenas.

Lib. 4. c. 1. f. 102: l. 8. 70. 307:

Ad Panos.

L. 5. 18. 147: l. 8. 11. 69:

Ad steatomata, et meliceridas.

Lib. 5. c. 57. f. 153*: l. 8. 68. 306*: *Ad discutiendos tumores prater naturam, et oedemata.*

Lib. 2. c. 6. f. 32: et 14. 37: & 16. 38: & 18. 39: & 24. 42: l. 3. 11. 52: & 15. 54: & 18. 56: et 19. 57: et c. 30. et 31. f. 66: et 41. 74: & 66. 93: et 68. 94: & 75. 97: et 75. 98: l. 4. c. 9. et 10. f. 106: et c. 16. & 17. f. 113: et 27. 121: et 42. 129: l. 5. c. 5. 139: et 14. 145: & 18. 147: et 27. 153: et 34. 160: l. 6. c. 6. 185: & 12. 189. & 20. 193: & 21. 194: et 30. 199: & 35. 201: & 40. 204: & 53. 211: l. 7. c. 7. 224: et 33. 238: & 50. 253: & c. 57. & 58. 257: & 59. 258: l. 8. c. 24. & 25. f. 277: & 32. 282: & 39. 287: & 42. 289: & 48. 294: & 68. 306: l. 9. c. 15. f. 317: & 17. 330:

Ad tumores ex iclu.

L. 8. c. 24. f. 277: et 44. 291: l. 9. 5: 317:

VVLNERVM.

Ad Vvulnera recentia conglutinanda.

Lib. 3. c. 11. f. 52: & c. 13. et 14. f. 63: et 36. 69: et 40. 73: & 45. 79: l. 4. 35. 125: l. 5. 6. 140: et 39. 166: l. 7. 37. 241: l. 8. 12. 271: & 68. 306: l. 9. 19. 331:

Ad fistulendum sanguinem ex Vvulneribus erumpentem.

Lib. 3. c. 13. f. 53: et 40. 73: l. 6. 11. 185: et 53. 211:

Ad sanguinis grumos.

Lib. 4. c. 24. f. 119:

Ad Inueterata Vvulnera.

Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 4. 38. 127:

l. 5. 31. 158: et 51. 172: l. 6. 46. 208: & 55. 212: l. 7. 20. 231:

& 31. 237: l. 8. 68. 306:

Ad Vvulnera telis venenatis inflata.

L. 4. c. 37. f. 127: l. 5. 7. 140: & 45. 169: & 51. 174:

Ad Vvulnera carne replenda.

Lib. 6. c. 57. f. 214:

Ad infixa Vvulneribus extrahenda.

Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 9. 15. 327: et 18. 330:

Ad Carnis excrescentias.

Lib. 6. 57. 214: l. 8. 70. 307: l. 10. 24. 342:

Ad Vvulnera cicatrice obducenda.

L. 5. c. 51. f. 174: l. 8. 68. 306*:

Ad Vvulnera interna.

Lib. 7. c. 48. f. 252:

Ad Venenata Vvulnera.

Lib. 4. c. 37. f. 226:

Ad Tumores Vvulnerum.

L. 3. c. 66. f. 93: l. 8. 44. 291:

VVLNERVM.

Ad Vvulnera de pascencia, et diuturna.

L. 3. c. 11. f. 52: et c. 30. & 31. f. 66: et 38. 70: et 41. 75: & 44. 78: et 66. 93: & 68. 94: & 79. 98: l. 4. 12. 108: & 16. 113: l. 5. 34. 160: l. 6. 5. 185: l. 7. 17. 229: & 20. 231: et 31. 237: & 33. 238: & 48. 252: & 51. 253: & 52. 254: et 58. 257: et 60. 258: l. 8. 11. 269: & 42. 289: et 46. 292. et 48. 294: & 72. 308. & 79. 312: l. 10. 10. 339:

Ad inueterata, et inflammata Vvulnera.

Lib. 5. c. 27. f. 153: et 35. 162: l. 6. 30. 199: et 33. 200: et 35. 201: et 46. 208: l. 7. 52. 254. l. 8. 42. 289: et 70. 307: l. 10. 10. 339:

Ad malefica, & putrida Vvulnera.

Lib. 4. c. 37. f. 127: et 42. 129: l. 5. 5. 139: et 51. 174: l. 6. 19. 193: & 59. 215: l. 8. 37. 286: et 42. 289: et 68. 306: et 70. 307: l. 9. 8. 319*:

Ad Vermes interiorum Vvulnerum.

Lib. 3. c. 69. f. 94: l. 4. 33. 124: l. 6. 6. 185: l. 8. 70. 307:

Ad sinus, et fistulas.

L. 3. c. 51. f. 84: et 66. 93: l. 4. 17. 113: l. 8. 50. 296:

Ad Vvulnera ab Erodentibus facta.

L. 7. c. 36. f. 240*: l. 8. 50. 296:

Ad fordida Vvulnera.

Lib. 6. c. 19. f. 193*: et c. 32. & 33. f. 200: & 35. 201: l. 8. 72. 308:

Ad leniendum dolorem Vvulnerum.

Lib. 4. c. 39. f. 118.

Ad abstergenda Vvulnera.

Lib. 8. c. 11. f. 69

Ad desiccanda Vvulnera.

Lib. 10. c. 24. f. 342:

Ad Ambusia Vvulnera.

Lib. 3. c. 31. f. 66: et 66. 93: l. 5. 49. 171: l. 7. 48. 252:

LVXATIONVM, ET FRACTVRARVM.

Ad artuum luxationes.

Lib. 4. c. 18. f. 113: l. 5. 14. 145: l. 6. 20. 193: l. 8. 24. 277: et 34. 284: et 94. 291: et 44. 291:

Ad ossa fracta.

L. 2. c. 1. f. 28: l. 4. c. 18. 113: l. 5. 14. 145: l. 6. 20. 193: l. 8. 24. 277: et 34. 284: et 94. 291:

Ad eos, qui ab alto cadunt.

Lib. 8. c. 77. f. 310:

VENENORVM TAM MOR- SVVM, QVAM ICTVVM.

L. 2. c. 13. f. 37: & 15. 38: et 25. 43: l. 2. 40. 74: et 53. 86: l. 4. 37. 127: l. 5. 7. 140: et 13. 145: et 32. 159: et 34. 160: et 51. 171: l. 6. 57. 214: l. 7. 53. 254: et 57. 257: l. 8. 1. 261: et 41. 288: & 56. 300: et 58. 302: l. 9. 14. 326: l. 10. 17. 340:

Ad Viperarum, et Serpentium iclus.

L. 3. c. 23. f. 86: l. 5. 11. 143: l. 6. 32. 200: l. 7. 39. 242: et 54. 254: l. 8. c. 55. & 56: f. 300: & 58. 302: et 72. 308:

Ad venenatorum morsus.

L. 4. c. 33. f. 114: l. 5. 11. 143: l. 7. 39. 242: et 53. 255: et 57. 257: l. 8. 72. 308: l. 9. 2. 315: et 14. 3. 6. et 17. 330:

Ad opium, et fungos malos.

L. 2. c. 15. f. 38.

Ad iclus Scorpionum.

Lib. 2. c. 14. f. 37: et 15. 38: l. 7. 53. 254: l. 8. 72. 308: l. 9. 2. 315:

Ad plagas venenatas.

L. 5. c. 45. f. 169: et 51. 174: *Contra Cacodamones, et fascinoes.*

Lib. 3. 17. 56: l. 8. 58. 302: l. 10. 17. 340:

I N D E X

- Contra veneficia coitum impediencia.*
 Lib. 4. 37. 127. l. 8. 58. 302:
Fulmine ictos iunantia.
 L. 5. c. 34. f. 160. l. 7. 48. 252:
AD LVEM VENEREAM.
 Lib. 2. c. 13. f. 37. l. 3. 27. 61. et
 28. 62. et 29. 63. & c. 32. &
 33. f. 67. l. 5. 14. 145. et 18.
 147. et 36. 163. & 52. 177. l.
 6. 26. 197. & 31. 200. et 55.
 212. l. 7. 13. 227. et 23. 238. et
 61. 258. l. 8. 26. 278. et 41.
 288*. et 51. 301. et 68. 306. l.
 9. 1. 314. et 8. 319. et 10. 320.
 & 16. 328. et 19. 331. & 20.
 332:
*Ad Sedandos dolores e lue ve-
 nereae ortos,*
 Lib. 2. c. 1. f. 28. l. 3. 62. 90. &
 81. 99. l. 4. 1. 102. et 18. 114.
 & 27. 120. et 37. 127. l. 5. 6.
 140. et 51. 174. l. 6. 5. 185. et
 44. 201. l. 8. 12. 271. et 13.
 289. et 53. 298. et 68. 306. l. 9.
 16. 328:
*Ad pustulas, et eruptiones, e lue
 venerea manantes.*
 l. 2. c. 17. 39. et 28. 62. l. 4.
 30. 122. l. 5. 20. 148. l. 6. 12.
 189. et c. 32. et 33. f. 200. et
 57. 214. l. 7. 13. 227. et 21. 231.
 l. 8. 40. 287:
**AD IMPETIGINES, ET
 SCABIEM.**
 Lib. 2. c. 3. f. 30. et 16. 38. et 18.
 40. l. 3. 18. 56. et 30. 66. et 33.
 68. et 41. 75. 51. 84. et 58. 89.
 et 74. 96. et 79. 98. et 82. 99.
 l. 4. 16. 113. et 27. 120. et 30.
 122*. et 39. 128. et 43. 129. l. 5.
 5. 179. et 18. 147. et c. 19. et 20.
 f. 148. et 34. 160. et 51. 175.
 et 59. 180. l. 6. 21. 194. et 30.
 199. et 60. 216. et 62. 217. l. 7.
 38. 241. et 40. 245. et 49. 252.
 l. 8. 3. 263. et 46. 292. et 66.
 305:
Ad lichenas.
 L. 2. c. 3. f. 30*. l. 5. 27. 153. et 31.
 158. et 34. 160:
Ad Leporam.
 L. 3. c. 30. f. 66*. et 33. 68*. et 49.
 83. l. 4. 16. 113. et 30. 122. l. 5.
 59. 180:
Ad Prurimum.
 L. 6. c. 16. f. 191:
**DECORIS TOTIVS
 CORPORIS.**
Ad Aloperiam.
 L. 3. c. 33. 68*. l. 7. 42. 247*. l. 10.
 26. 344*:
- Ad pilos retardandos, aut
 leuandos.*
 L. 9. c. 19. f. 331:
*Ad procurandam copiam
 capillorum.*
 L. 3. c. 58. f. 89. l. 7. 61. 258:
*Ad tingendam, et augendam
 casariem.*
 L. 3. c. 39. f. 71. l. 4. 12. 109:
Ad maculas cutis tollendas.
 Lib. 2. c. 16. f. 38. l. 10. c. 26. et
 40. f. 341:
Ad Verrucas, et callos.
 L. 5. c. 5. f. 139. et 31. 158:
*Ad colorem conciliandum, et
 vigorem iuvenilem.*
 Lib. 3. c. 11. f. 52. et 26. 60. l. 5. 36.
 163. et 41. 167. l. 6. 23. 196:
Ad extinguendos varas.
 L. 5. c. 49. f. 171:
*Ad emendandas faciei
 maculas.*
 Lib. 2. c. 16. f. 38. l. 3. 68. 94. l. 4.
 30. 122:
Ad furandam faciem.
 L. 10. c. 20. f. 341:
Ad maciem fugandam.
 L. 3. c. 46. f. 81. l. 4. 27. 121. l. 6. 59.
 215. l. 7. 40. 244:
Ad Intumescendentem faciem.
 L. 4. c. 17. f. 113. l. 8. 67. 305:
Ad membra ambusta.
 L. 3. c. 31. f. 66. et 66. 93. l. 5. 49.
 171. l. 7. 48. 252:
*Contra pediculos, lendos, et
 cimices.*
 Lib. 2. c. 18. f. 40. l. 5. 1. 133. et 12.
 144. et 34. 160. l. 6. 13. 190. l. 7.
 52. 254. l. 8. 68. 306. et 70. 307:
Contra Pulices.
 L. 5. c. 51. f. 175:
Ad Muscas, et mures necandos.
 L. 5. c. 12. f. 144. l. 8. 70. 307:
*Ad gratiam, seu amicitiam
 conciliandam.*
 Lib. 3. c. 77. f. 97. l. 4. 32. 123. l. 8. 10.
 278. l. 10. 17. 340:
Ad odium procurandum.
 Lib. 7. c. 45. f. 249:
*Ad occidendos Leones, Canes,
 et cetera animalia.*
 L. 3. c. 10. f. 51. l. 5. c. 5. f. 139. l. 8.
 70. 307:
Ad occidendos pisces.
 Lib. 8. c. 70. f. 307:
Ad viscum faciendum.
 Lib. 6. c. 15. f. 191:
Ad glutem pictorum.
 Lib. 6. c. 33. f. 283:
Ad compingendum pigmentum.
 Lib. 4. c. 12. et 13. f. 109:
Ad tingendas lavas.
 Lib. 7. c. 36. f. 240:
- Ad filaparanda ad multos vsus.*
 L. 8. c. 12. f. 270. et 20. 275:
*Ad celeritatem viatoribus procu-
 randam, et fastidium leuandū.*
 Lib. 5. c. 51. f. 175. l. 6. 23. 196. l. 7.
 40. 245:
*Ad lassitudines ex itinere, aut
 alio labore.*
 L. 6. 31. f. 199. et 54. 211. l. 7. 17.
 229. et 48. 252. et 52. 254. l. 8.
 31. 281. et 34. 284. et 38. 286. et
 48. 294. et 59. 303. et 80. 312:
Ad conualescentes ex morbis.
 L. 4. c. 27. 120. l. 6. 57. 214. l. 7. 3. 222.
 et 46. 244. l. 9. 14. 326:
Salutem aut mortem indicantia.
 Lib. 5. c. 12. f. 144:
Ad sedandam famem.
 L. 7. c. 40. f. 243. l. 8. 59. 03:
Ad fabricandos se piones.
 Lib. 6. c. 57. f. 213:
*Ad corrigendum ingratum
 odorem in aedibus.*
 Lib. 5. c. 41. f. 167:
**AD CORRIGENDAS QVA-
 LITATES IN CORPORE
 PECCANTES.**
*Ad corrigendum frigus Prado.
 minans niterius.*
 L. 2. c. 1. f. 28. et 3. 30. et 7. 32. et 12.
 36. et 13. 37. et 18. 40. l. 3. 1. 25.
 et 16. 55. et 17. 56. et 7. 89. et
 66. 93. l. 4. 7. 105. et 17. 113.
 et 21. 116. et 37. 126. et 37. 127.
 l. 5. 7. 141. et 9. 142. et 11. 143.
 et 14. 145. et 16. 146. et 20. 148.
 et 29. 153. et 36. 161. et 40. 166.
 et 48. 171. et 57. 179. l. 6. 13.
 190. et 20. 193. et 24. 196. l. 6.
 40. 245. et 40. 246:
*Ad scissuras pedum ex
 frigore ortas.*
 Lib. 10. c. 26. f. 344:
*Ad corrigendum calorem, et
 refrigerandum.*
 L. 3. c. 35. f. 69. et 41. 75. et 46. 81.
 et 47. 82. et 50. 84. l. 4. 21. 116.
 et 28. 121. et 39. 128. et 41. 229.
 l. 7. 40. 244. l. 8. 26. 278. et 29.
 280. et 74. 309:
*Ad humiditates corporum
 temperandas.*
 L. 3. c. 15. f. 54. l. 3. 35. 125:
Aduersantia frigori: et calori.
 L. 6. c. 57. f. 214. l. 8. 59. 297:
*Ad omnes dolores, et diutur-
 nos morbos.*
 L. 8. c. 22. f. 275. et 41. 288:
AD PURGANDOS HUMORES.
Ad Bilem.
 Lib. 2. c. 19. f. 40. l. 3. 26. 60. et
 39. 70. et 44. 77. et 47. 82. et
 50. 84. et 55. 87. et 57. 88. et
 60. 90:

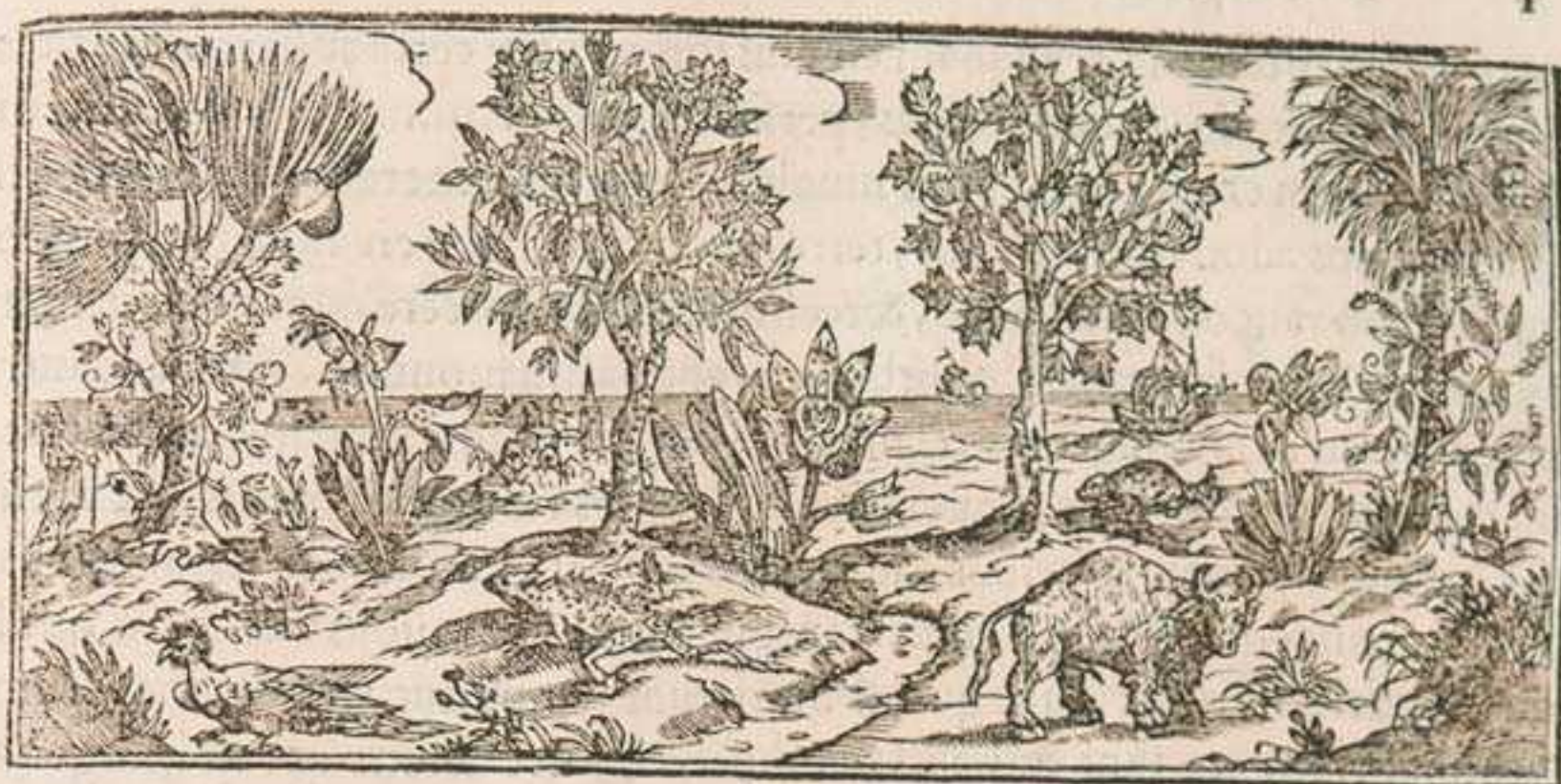
I N D E X.

- 60.50. l. 5. 2. 133: et 38. 165: l. 6.
12. 189: et 18. 192: et c. 25. et 26.
f. 197: et 29. 198: et c. 36. et 37.
202: et 40. 204: et 63. 217: l. 7. 1.
221: et 38. 241: et 56. 256: l. 8. 48.
294: et 54. 299: et 65. 305:
Ad Pituitam.
Lib. 2. c. 3. et 4. f. 30: et 19. 40: l.
3. 4. 48 et 26. 60: et 33. 67: et 39.
70: et 47. 82: et 50. 84: et c. 54.
et 55. f. 87: et 57. 88: et 60. 90:
l. 4. 9. 106: l. 5. 2. 133: et 6. 140: et
2. 144: et 23. 151: et 38. 164: et
51. 172: et 1. 182: l. 6. 18. 192:
et 24. 196: et 26. 197: et 29. 198:
et 35. 201: et 36. 202: et 40. 204:
et 65. 219: l. 7. 1. 221: et 38. 241:
et 56. 256: et 61. 258: l. 8. 26.
278: et 48. 294: et c. 65. et 66. et
67. f. 305: et 80. 312:
Ad atram Bilem.
L. 3. c. 40. f. 73: l. 4. 37. 126: l. 5. 53.
178: l. 6. 24. 196: et 55. 212: l. 7.
40. 246:
Ad melancoliam.
Lib. 3. c. 40. f. 73: l. 6. 32. 200: l. 9.
19. 331:
Ad lentos, et crassos humores in-
cidendos, coquendos, et
educendos.
Lib. 2. c. 5. f. 31: et 7. 32: et 13. 37:
l. 3. 16. 55: et 18. 56: et 38. 70: et
50. 84: et c. 56. et 57. f. 88: l. 4.
19. 106: et 11. 108: et 37. 126: l. 5.
c. 9. et 10. f. 142: et 13. 144: et
17. 147: et 38. 164: et 44. 18: et
48. 171: et 52. 177: et 54. 178:
l. 6. 1. 182: et 4. 184: et 13. 190: et
22. 195. et 23. 196: et c. 34. et 35.
201: l. 7. 4. 223: et 54. 255. et 55.
256: l. 8. 13. 271. et 42. 289: et 60.
303. et 62. 304: et 67. 305: et
68. 306:
Ad purgandum sanguinem.
Lib. 2. c. 25. f. 43: l. 7. 40. 245: et
41. 246.
Ad sanguinis redundantiam.
Lib. 7. c. 50. f. 253:
Ad sistendum sanguinem.
Lib. 3. c. 13. f. 53: et 20. 58: l. 5.
34. 160: l. 6. 11. 188.
Ad coagulatum sanguinem.
L. 4. c. 24. f. 337:
Ad venas ruptas.
Lib. 5. c. 34. f. 160.
Ad sudorem eliciendum.
Lib. 2. c. 3. f. 30: et c. 6. et 7. f. 32.
et 12. 30: et 16. 38: l. 3. 30. 66:
et 34. 68: l. 4. 4. 103: et 7. 105. et
37. 127: l. 5. 16. 146: et 20. 148:
et 29. 154: et 42. 167: l. 6. 12.
189: et 23. 196: et 34. 201. et
38. 203. et 42. 205: et 52. 210:
et 55. 212: et 62. 217: l. 7. 7. 224:
et 22. 232: l. 8. 41. 288: et 42. 289.
Ad obstructions tollendas.
L. 2. c. 3. f. 30. et c. 6. et 7. f. 32. et
13. 37: l. 8. 11. 52: l. 5. 19. 148: et
29. 153: et 33. 159: et 36. 163: l.
6. 12. 189: et 19. 193. et 21. 194:
et 23. 196: et 48. 209: et 66. 219:
l. 8. 50. 297.
PURGANTIA VNIVERSIM,
SEV EVACVANTIA.
L. 3. c. 67. f. 93: l. 4. 11. 108: l. 5. 2.
133: et 4. 138: et 5. 139: et 9.
142: et 26. 152: et 44. 168: et 52.
177: et 54. 178: l. 6. 1. 182: et 4.
184: et 21. 194: et 22. 195: et 28.
198: et 50. 209: et 60. 215: et 64.
218: l. 7. 4. 223: l. 8. 49. 295: et 321.
298: et 60. 303. et 63. 304. et 67.
305. et 68. 306:
ASTRINGENTIA MEDI-
CAMENTA.
L. 2. c. 17. f. 39. l. 3. 1. 45: et 3. 47: et
22. 59: et 24. 60: et 36. 69. et
44. 77. et 45. 79: et 48. 82: et
49. 83: et 51. 84: et 64. 91: et 71.
95. et 77. 97: l. 4. 5. 104: et 27.
120: l. 5. 22. 150. l. 7. 28. 230: et
50. 235: l. 8. 5. 264: et 36. 285: et
39. 286: et omnia fere libri
octau: l. 10. c. 23. f. 342.
HVMECTANTIA.
L. 3. c. 44. f. 77: et 47. 82: l. 7. 4. 244:
et 48. 251: l. 8. 7. 266:
ALEXIPHARMACA.
L. 5. c. 4. f. 138. et 5. 139: et 38. 168:
l. 7. 40. 244: et c. 53. et 54. 255:
et 55. 256: et 61. 258: l. 8. 41.
288: et 71. 308: et 80. 312: l. 9.
5. 317. et 10. 320:
NOCIVA MEDICAMENTA
OBSTRVCTIONES
FACIENTIA.
L. 3. c. 46. f. 81: l. 5. 3. 135:
Infantiam facientia.
Lib. 8. c. 8. f. 278.
Dolorem capitis excitantia.
L. 7. c. 15. f. 228:
Bilem generantia.
L. 7. c. 40. f. 244:
Pruritus, et exentemata
facientia.
Lib. 8. c. 40. f. 287:

F I N I S.

HISTORIAE ANIMALIVM

ET MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Liber Vnicus

IN SEX TRACTATVS DIVISVS

Francisco Fernandez Philippi Secundi primario Médico

A V T H O R E.

TRACTATVS PRIMVS

De Quadrupedibus Nouæ Hispaniæ.

Cap. I.

De Mapach, seu Animalì Cuncta Prætentante manibus.

ANIMAL est Mapach quauhpecotli, aut cane Melitensi magnitudine paulo maius, humile, teres, ac pilis vestitum nigro, alboque colore promiscuè variatis, magno capite, parvis auriculis, rostro canis venatoris, longo, ac tenui, sed singulis iuxta singulos oculos fascijs candidis in rectum vtrinque procedentibus, cauda longa, & humanis pedibus atque manibus quibus prætentare videtur omnia. Cicuratum, altumque domi nunquam non blanditur domesticis (mitescit enim facilè, ac quibusvis oblitus vescitur) quos tenerrimo prosequitur amore, ac iuxta iacens, volutatusq; humi iucundè mille modis lasciuit ac ludit; Vulpeculâ imitatur astu, & moribus, lauat instar AElurorum seu feliû manibus faciem, ac eisdem cibaria ori, haud aliter ac simiæ solet admouere. Ferocem se ostentat exteris aduenisque, notis verò atque domesticis blandum, atque amabilem, verum non semper abstinet à morfu,

A

suapte

suapte natura mordax, aut vnquam est eius innocentiae certa ac firma securitas, securae consuetudo, & familiaritas, perfidum enim Animal est, & cum minus creditur, in crura, aut manus inuolat, ac versute interdum blandimentis prouocat quos adoriatur incautos, terrorem satagit incutere inuadentibus sonitu quodam rauco, horridoque, & technis, ac arte vincere quos vi opprimere est impos. Alitur sanguine Cohortalium, aut Gallipauonum, quos aut intra domicilia, aut in agris agentes, clanculum ac per insidias corripit ac lacerat, item culmis spicisque Tlaolli quorum est pernicies, arborum pomis, ac melle metl, perque hyemem muribus, ac lacertis, & alijs huiusmodi Animalibus, incedit quandoque posterioribus tantum insilens pedibus, & furto quidquid offenderit surripit. Sunt qui ad Simiarum genus aut Cercopithecorum id Animal referant, sunt qui ad Quauhpecotli, nec desunt qui ad indigenas Vulpeculas. Animal tamen videtur sui generis ac ceteris adhuc mihi cognitis forma, & moribus dissimile. Viuit Colci in antris, & Cavitatibus Montium, Colliumue. Sunt qui Yllamaton, seu vetulam vocent, nec desunt qui Maxtle, seu gossipinum cingulum, aut Cioatlamacazque seu Sacerdotissam.

De Ayotochtli, seu Dasipode cucurbitino. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 1. fol. 314.

De citli, seu lepore. Cap. III.

Fert etiam lepores noua Hispania nostratibus similes, forma atque alimento, sed auriculis longissimis pro corporis magnitudine, latissimisque, in-
texi solent pili ab indigenis vestibis, linteisque quibus vtuntur palliorum vice, necnon & natiui, velut & Dasypodum lanugo, ac variarum auium plumae, tanta est harum Gentium circa res fere nihili industria atque diligentia.

De Tochtli seu Dasypodum generibus quos Cuniculos vocant.

Cap. IV.

Inuenias apud nouam Hispaniam varias Dasypodum differentias, prior est. Spactli seu hispanicus, qui si pinguibus versetur agris, non minus iucundam, quam apud nostros alimoniam praebet. Secundus est Eliztaçtochtli seu pectus candens. Tertius Cuitlatepolli, seu brevis caudæ. Quartus qui pertinet ad peruinos vocatus Tocantochtli, seu Talpæ Mexicensis (quam Tucam vocant) figura. Quintus Quauhtochtli. Sextus Metochtli. Septimus Cacatochtli. Octauus alter Cuitlatepolli. Vltimus vero à rubeo fuluoque colore quo variat nuncupatus Elapaltochtli quorum omnium formæ non nihil inter se distantes sunt, & ideo diuersis nuncupantur nominibus, nutrimentum verò nostratium insuauius est & durius.

De Tlacuatzin. Cap.V.

Habetur supra volumine 1. lib.9. cap.18. fol.330.

De Hoitztlacuatzin seu Tlacuatzin spinoso. Cap.VI.

*Habetur supra volumine 1. lib.9. cap.12. fol.322.*De Tzonyztac, seu Quadrupede Capillorum candentium.
Cap. VII.

Offenduntur etiam (vt audio) non procul ab Australi Pelago in Prouincia Toztlan, & Cateapani Ferarum genera à candore capillorum vocata Tzonyztac, breuibz cruribus, colore atro, crasso corpore, manibus pedibusque, & corporis magnitudine Tigris, ac proluxa cauda, Animal rarò veniens in hominum conspectum, & quod transfixum sagitta aliquando succumbat, fabulantur Indi, luteo capite visum, celerem prænunciare mortem, candenti verò, longam vitam polliceri, sed indigam, ærumnosamque, & refertam laboribus.

De Tlacaxolotl, seu Fera rotunda facie. Cap.VIII.

Animal est Tlacaxolotl Tauro vastius capite magno, prolixo rostro, latis auriculis, atrocibus dentibus, humana penè facie, vnde sumpsit nomen, crasso collo, manibus, pedibusque, & in his taurinis vnguibus, sed maioribus: clunibus magnis, latisque, cauda crassa, & proluxa ac pelle crassa, fuluoque hispida pilo, rarum animal, saxorumque & solitudinum incola, Atzaceani, Tepotzotzontle, & Tlaquelapani non procul à regione, quam à situ profundiore vocant de Honduras, vscitur montano Cacaoatl, Quapachtli, & Oriente Tlaxolli vastatis passim aruis, satisque, & cum horum non adest copia, folijs arborum, & Fruticum. Caro eius edulis est, Quadrupedumque, & pariter Volatiliu saporem præferens; hominum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, adeò est illi tergum impenetrabile, quamobrem defossa terra, ac desuper coniecta ramis ac frondibus, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos, Elephantes.

De Anonymo quodam Animali. Cap.IX.

Offenditur, & aliud Animal, cuius nomen nondum accepi, hispidum, ac Vulpis cauda fusca, & subnigra, iubatumque postquam consenuit, auriculis paruis, & angustis, corpore eius modo vario, plana, & lata facie qualis est humana, crasso rostro, halitu lethali, sagaxque, & versutum, & imbecilliorum Animalium Insidiator, & Raptor atrox.

De Tigri & Tlalocelotl. Cap. X.

De quo supra. Io. Fabr. 498.

Vlgaris est huic Orbi Tigris, sed nostrate maior, necnon Tlacocelotl, seu parvus Tigris vocatus, quoniam illi videatur similis forma, atque specie, quamuis corporis cedat magnitudine, maculae verò fuscae ac nigrae sunt, non pallidae atque candentes, quales in Tigribus, esse solent. Aggreditur Indos, Hispanos fugit, ea est huius Gentis imbecillitas, aut Hispanorum feritas, ac ei Animal congenitum ingenium.

De Miztli. Cap. XI.

Leonis nostro minimè iubato aut idem est Miztli, aut congener, in infantia fuscus, & fulvus in iuuenta, interdumque rubeus, aut subalbidus in maiorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regionis diuersitatem potest euenire) ac longè minus ferox. Est & Quamiztli affinis Leoni, vnde nomen, sed mitior, agiliorque, quo fit vt quidam Hispanorum Pantheram esse putauerint. Ad eiusdem pertinet differentias Maçamiztli qui à Ceruo, & Leone sumpsit nomen, Ceruum atque Leonem quibusdam corporis partibus imitatus, necnon & Cuitlamiztli à Leone, & Lupo indigena nomenclatione mutuata; Leone crassior minor tamen, mitiorq. & cum viuat Ceruorum, ouium, & Cohortaliū Venatione, interimatque etiam dum satur est quaecumque offenderit Animalia, cum famem semel expleuit, binos, ternosue dies dormit, abstinens à præda donec rursus efuriat. Est & Tlamiztli felle minor, sed facie Leonina, cuius exhibemus imaginem ob mirandam in tam paruo corpusculo Leonis Animalium penè omnium ferocissimi similitudinem; Ad huius fortasse differentias pertinet Leo ille paruulus, quem audio à Margarita Insula ad Regem Philippum delatum in itinere defecisse.

De Ytzcuniquani, seu Canum Interfectore. Cap. XII.

Vlgare est huic nouæ Hispaniæ Ytzcuniquani improbum Animal, & noxium, indigenis, appropinquat per noctes Oppidorum subvrbis. Vlutatque vt euocet ad se canes quos trucidet, ac voret; atque ira interemptis probis, fidiisque domiciliorum Custodibus vitæ suæ parato victu cauet, ac prospicit. Sunt qui idem Animal cum Cuitlamiztli esse putent, nec desunt qui cum Itzquintecuani, de quo inferius.

De Coyotl, seu Vulpe Indica. Cap. XIII.

Coyotl, quod quidam Hispanorum Vulpem, alij Adipum, atque alij sui generis esse putant, Animal est veteri ignotum orbi, lupino capite, oculis viuidis, magnis, atque pallentibus, paruis, & acutis auriculis, rostro longo, nigro, neque admodum crasso, neruosis cruribus, vncis ac crassis vnguibus, cauda

cauda valdè hispida, crassaque, noxio morſu, ac denique ad formam noſtratis Vulpis accedens, ad cuius fortassis genus erit referendum, mediaquè inter eum, & Lupum magnitudine; Vulpe enim noſtrate duplo maius eſt, & Lupo minus, quamobrem non Oves ſolum ac ſimilia Animalia, ſed Ceruos quoque dicitur inuadere atque occidere, & interdum quoque homines; fuſco, longo, candidoque promiſcùè pilo tegitur; ſagax eſt in venatu, ac Vulpinis moribus: atque adeò pertinax iniuriarum ultor, & erepta aliquando ſibi prædæ memor, vt poſt dies aliquot agnoſcat Raptorem, infecteturquè obuium, & interdum etiam alijs ſui generis comitatum aggrediatur, etſi fieri poſſit mordicet, & trucidet, cognitiquè magno ſtudio, & cura adibus atque interemptis quibuſque domeſticis animalibus vlciscatur iniuriam, & infelici hominis ſumat pænas. Eſt etiam erga beneficos gratum, adeò vt allatis ante eum Cohortalibus, & cæteræ prædæ parte animi beneuolentiam plerumquè teſtari ſoleat. Quod ſpectat ad vſum medicum, aiunt, dentium pene eius expurgatorum ſcari dolorem. Viuit permultis Nouæ Hiſpaniæ locis, ac præcipuè in frigus & rigorem declinantibus. Viſitat imbecilliorum Animalium præda, Maizio, alijsque frumentaceis, & ſaccharinis quoquè ſiquando offenderit arundinibus, capitur decipulis, laqueis, & occiditur ſagittâ.

De Cuilaxcoyotl. Cap. XIV.

AD Coyotl differentias pertinere videtur Cuytlaxcoyotl, nam eiſdem quoque præditus eſt moribus, & forma etiam eſſet eadem, niſi Cueltaxtli pilo ſimilis videretur, vnde inuenit nomen, collo craſſo, & impenſè hiriſuto, pectorisquè, & faciei pilorum longiorum à Ceruo, terrificus. Ad idem genus referatur Atzacoyotl, & eodem præditus eſt ingenio: ſed Formicarum aſſidet cauernis, vnde nomen: cumq; noctu vllulat multiformes edit clamores, necnō & Tlalcoyotl; qui tamen verſatur circa Oppida, & ex Cohortalium rapina magna ex parte viuit.

De Ocotochtli ſeu p. . . Daſipode. Cap. XV.

ANimal eſt ferum, vertagi magnitudine, tereti, humili, & craſſo corpore, auriculis paruis, facie leonina, Felisue, viuidis oculis, & modo rubra, crallis cruribus, vnguibus vncis, fuſco circa dorſum pilo, circa ventrem candido, ac iuxta reliquum corpus cinereo, vbique verò nigris conſperſo maculis roſtro, ac cauda breuibus, aſpera lingua, vllulatu exili, & incredibili pernecitate. Viuit Tetzcoanis montibus, venaturque Ceruos, & alia huiusmodi animalia, & interdum etiam homines, lambens, attingenſue lingua eorum oculos, cui tanta ineſt vis veneni, vt è veſtigio obæcet adeoque interimat. Occiſorum cadauera herbis, fœnoque, aut ceſpitibus tegit, & conſcendens propinquas arbores vllulat, ſtatim feræ circumſtantes intelligunt ſua deſideria, accurruntque, quàm celerrime, & ſatiantur præda; poſtremumquè omnium Ocotochtli, ne ſi prior ad eſcas acceſſerit, cætera animalia attingentia Cadauer eius exanimentur veneno.

De Oztotua. Cap. XVI.

Species est Vulpis peregrinae, nostrati similis forma, atque magnitudine, quæque tres dodrantes vix superet, nigro, candidoque vestita pilo, sed quibusdam in partibus fuluo, similibus quoque moribus, & proxima versutia. Alitur Cohortalibus, & alijs imbecillibus animalibus, quibus tendit insidias, atrociter mordet, incolit foueas, inde nomen, & in Terræ cavitatibus occultata educat sobolem; cumque aliter non datur hominum vitare manus simulat se mortuam, quin apud has Gentes in cibi iam diu venit vsus; quamuis crepitus ventris sit illi foetidissimus, Ocuitucensibus versatur agris, ubi illam curauimus depingendam. Est & altera species; quam Tepemaxtlam vocant, eadem penè forma, & natura, sed nulla in parte fulua, & cauda nigris, albisque fascijs transversim discurrentibus varia, quæ provenit quoque apud Ocuitucenses.

De Quauhpecotli, seu Mele Montano. Cap. XVII.

Animal est duos plus minus dodrantes longum, rostro prolixo, tenui, ac versus superna contorto, prolixa item cauda, pilo longo circa aluum cædente, ac per cætera fusco, aut atro, candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus, & incurvis unguibus, mitescit facile, vorax est, nullisque parcit oblati escis, nec tamen editur eius caro: placidum est animal, ac mille modis blandiens, ac ludens, noxium tamen ignotis, Melis videtur genus, atque ita Texon vocari consuevit ab Hispanis Indigenis. Accepi à viris fide dignis, & qui apud hosce agros diutissimè sunt versati alia insuper reperiri genera duo, quorum alterum sit nostras Melis, quæ tamen adhuc non sunt ad me delata. Viuit in regionibus calidis, verum alitur domi etiam in temperatis, & frigidis.

De Yzquiepatl, seu Vulpecula quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. Cap. XVIII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 20. fol. 332.

De Cercopithecis. Cap. XIX.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 7. fol. 318.

De quibusdam Canum peregrinis generibus. Cap. XX.

de uno supra. Io. Fabr. fol. 466.

Praeter Canes notos nostro Orbi, qui omnes penè ab Hispanis translati, ab Indis in his plagis hodie educantur; tria alia offendas genera, quorum primum antequam huc me conferrem vidi in patria, cæteros verò neque conspexeram, neque adhuc eo delatos puto. Naturà omnes atque moribus, nostris similes sunt, nec forma admodum differentes. Primus Xoloytzcuintli vocatus

alios

alios corporis vincit magnitudine, quæ tres plerumq; excedit cubitos, sed habet peculiare nullis pilis tegi, verum molli tantum, ac depili cute, fuluo atque Cyaneo colore maculata. Secundus Melitenfibus canibus similis est, candido, nigro, ac fuluo colore varius, sed giberolus, gratusque iucunda quadam deformitate, ac capite velut ab humeris edito, quem Michuacanensem abora, unde est oriundus vocare solent. Tertius verò nuncupatus Techichi, Catulis similis est nostratibus, Indis edulis, tristi aspectu, ac cætera vulgaribus similis. Atque hæc de canibus Nouæ Hispaniæ breuiter dicta sunt.

De Tepeytzcuitli, seu Cane Montano. Cap. XXI.

A Nimal est Canis parui magnitudine, audacissimumque, aggreditur enim Ceruos, & quandoque etiam interficit. Corpus vniuersum nigrum est, sed caput, pectus, ac collum candens, pili longi, & cauda longa, & caninum quoque caput, unde nomen: vescitur Vitellis ouorum, & pane ex aqua calenti resoluto, si quando contingat cicurari.

De Macame, seu Ceruis. Cap. XXII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 14. fol. 324.

De Cuetlaehli, seu Lupo Indico. Cap. XXIII.

de quo etiam supra Io. Fab. fol. 479. Sub nomine Xoloitzcuintli.

F Orma, colore, moribus, & mole corporis Lupo nostrati similis est, atque adeo eius (ut mihi quidem videtur) speciei, sed ampliori capite. Tauros verò sicut & nostras Lupus aggreditur, & interdum etiam homines: reperiuntur nonnulli candentes quorum etiam exhibemus imaginem: Viuit in calidis nouæ Hispaniæ locis.

De Tucan, seu Talparum Indicarum quodam genere. Cap. XXIV.

T Alpæ (ut videtur) species est, dodrantem æquans longitudine, & latitudine humerum humanum, carnosæ pinguisque, atque adeo breuibus cruribus insitens, ut ventre penè terrâ attingat, fuluo pilo, breui cauda vncibus vnguibus, longisque, rostro murino paruis, & orbicularibus auriculis, binisque superna parte, totidemque inferna primoribus, longis exertis, & incuruis non sine alijs, qui licet longe minores, sunt tamen firmissimi, edulis est caro pinguis, ac iucundo gustu, sed stuporem incurrit dentibus rodentium ossa, hebeti est visu, ac sub lucem prorsus nullo, subterraneis cavitatibus viuit, atque adeo numerosis terram cuniculis terebrat ut non sit tutum qua parte latet Viatores agere iter. Cum antro egredi contingit, repetere illud nescit, atque ita alterum de nouo excavat quo se condat, vescitur omni radicum genere, & quibusque Tlaolli partibus, nec parcat phaseolis, alijsque seminibus, quæ in cibos annuos

annuos suis latibulis seruat, ac ubi opus sit, deuoranda reponit. Est & aliud apud Nouam Hispaniam Talparú genus, & eo quod luminis prorsus sit expers, permultæ Murium differentiæ nostræ Genti prorsus ignotæ, quas modo ob temporis angustiam prætermittas per maius fortassis otium aliquando prædemus.

De Coyametl, seu Quauhcoyametl. . Cap. XXV.

de quo etiam supra Io. Fab. fol. 637.

Coyametl quem alij Quauhcoyametl quoniam est montanus, alij Quauh-
tlacoyametl, alij vero Quapicotl vocant, apro nostrati videtur similis, sed longe minor est, & umbilico (ita enim vocatur ab indigenis) circa dorsum mirabilis, in quo se recipit humor quidam aqueus, qui digitis expressus fluit, nec tamen is verus est umbilicus, aut subest quicquam ab eo quod in alijs animalibus reperiri solet diuersum: quod eo dissecto cognouimus, aliudue quam glandulosâ quædam, & mollis pinguedo; ferus est, ac truculento cum primum capitur morfu, sed cum circuratur placidus est, & amicus domesticis, habeturque in delicijs, caro est similis suillæ, aprinæue, sed durior, atque insuauior, setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibusque, & alijs montanis fructibus, necnon vermiculis, lumbricis, atque alijs eiusdem generis animalibus, quæ lacustribus humidisue, & vliginosis nascuntur locis. Deuastant etiam sata, cum ab eis non arcentur, gregatim ambulant, & redditim mites aluntur quibuscumque esculentis domestici vesci solent, verum digiti pedum manuumque variant, siquidem alij productiores sunt, alij breuiore.

De Quauhtechallotl. . Cap. XXVI.

de quo supra Io. Fab. fol. 582.

Qvinque sunt Sciurorum præter veteri Orbi notos differentiæ quos Indi Quauhtechallotliltic nuncupant aut Tlillocotequillin cognomine sum-
pto à corporis, & caudæ colore, nempe nigro, & à pinibus quos colunt vescuntur pomis quæ ex arboribus decerpunt, in earundem cavitatibus reconditis seruatisque in hyemales alimonias, ubi & sobolem educant, & nihil non abrodunt, versuti sunt, passerum voces sonant, & caudam qua se totos operiunt, lanigeram gestant, mitescunt facili opera, & quibusuis aluntur nutrimentis, dum comedunt posterioribus insistent pedibus, orique cibos admovent prioribus, attollentes maiori ex parte caudam ac corpus eadem nisi in cursu regentes, tunc enim protendunt illam, eiusdemque irati pilos erigunt, adiunguntur eorum peiles internis vestium partibus caloris conciliandi, atque ornamenti gratia, fugata ad eum modum deformitate, & hyemalis rigoris fauicia. Secundus Quauhtechallotlquapachtli, aut Cozticotequallin à luteo alui colore dictus, in duplam ferè crescit magnitudinem, alboque, nigro, & fusco colore promiscuè tegitur, si ventrem excipias qui pallens est, aut fulus quemadmodum

dum attigimus, & caudam gerit praelongam, pilosamque qua se interdum operit; Viuit in terræ foraminibus, & antris inclusus, in quibus quoque educat prolem: vescitur indico frumento, quod raptum ab Aruis in hyemem recondit. Versutus est velut & reliqui, nec vnquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius Techallotl dictus, caudam ferè depilem gestat, ac breuiorem, nec dodrantem vincit longitudine, non cicuratur, sed perpetuò mordet atrociter, & corrodit oblata omnia, fusco, & candenti colore promiscuè tingitur, & posterioribus quoque innixus pedibus oblatam edit alimoniam, sed præcipuè maizij spicas apprehensas anterioribus; oculi sunt magni si illos cum cæteris partibus conferas, viuit in antris, quæ vnguibus facile excauat, constermitque lana, gossipiòue, & quouis alio molli stramento, ac Passeres voce imitatur. Quartus Tlalmototli dictus spitamæusest, caputque, & oculos habet pro corporis amplitudine maxima, caudam vero longam, pilosamque & lineis albis, fuscis, ac nigris interstinctam, qua se eodem quo alij modo tegit. Color totius corporis varius est, & quandoque inclinans in fuluum, cætera præcedentibus similis. Quintus dictus Quimichpatlan seu Mus volans, fusco pilo, nigroque promiscuè tegitur, qui propè brachia & crura est proluxior, ac paruarum alarum forma, cuius gratia tanta celeritate in has, & illas arbores sese vibrat vt dicatur volare, est autem cæteris minor, paruo, & murino capite, magnis auriculis, nec alia, quàm cæteræ horum animalium differentia vtitur alimonia, caudam eius vltam, ac redactam in puluerem deuoratamque, aiunt parturientes iuuare. Est & aliud genus Iztaçtechalotl vocatum, cæteris forma simile, proluxiorque, & lanuginosa cauda, capite, tamen, collo, & clunibus desuper fuluis, cauda per alterna intetualia cyanea, subalbidaque, sed fuluis distincta lineis, cætero corpore subalbido, vnde nomen, ac pilis cæruleis vario.

De Quauhtentzo. Cap. XXVII.

GENUS est Syluestris Mustellæ praelongæ caudæ, fusci pili mollissimique, & punctis nigris distincti, mitissimum animal Vulpeculæ simile, & quod accedit etiam ad cognitos & domesticos, parantur è pelle eius vestes magno habitæ in pretio, tum ornamenti gratia, tum etiam arcendi frigoris molestias, manus ac pedes sunt Quauhpecotli, alitur platanis, & alijs fructibus, ac vitam agit in regionibus calidis Xonotle, vnde missum est id animal, sed Pictorum incuria periit eius imago, aut fortassis cuiuspiam minus honesti Viri rapina.

De Tepe Maxtlaton. Cap. XXVIII.

GENUS est Felis syluestris, Mustellæue, nam & æluo par fere est magnitudine, pilisque vestitum nigris, & promiscuè candentibus, puluis eius dicitur febrientibus conferre, rostrum est longum, auriculæ parvæ, breuia crura, & cauda eisdem trasuersis fascijs, nigris, candidisque, quibus Tepemaxtla-Ocoitucensis, cuius videtur species variare.

De Coyopollin. Cap. XXIX.

ANimal est paruum, muris mediocris magnitudine, aut paulò maius: cauda vero auriculis & rostro Tlacuatzin simile: nam cauda etiam pro manibus utitur, & natus matrem in metu tenet amplexam, cauda est crassior murina, firmiorque, venter ex albo pallefcit, auriculæ sunt translucidæ, pedesque & crura candida. Educat in arboribus sobolē, possetq; in genera Tlacuatzin referri, ni alicui potius arrideat magis pertinere ad mures, aut esse sui generis animal. Viuit in montibus Tepeztlanicis vbi inuentus est delineatus atque descriptus.

De Tauris, Vaccisque Quiuiræ Regionis. Cap. XXX.

de uno supra Io. Fabr. fol. 587.

CUm Hispani in eas penetrauerunt Regiones, inter alia miranda dictu, offenderunt Armenta Taurorum syluestrium, modico humilique corpore, dorso incuruuo, & frequentibus iubis, laciniisue longius propendentibus, ac fuluo totius corporis colore, & carne, nec sapore aut ialubritate nostratium Vaccarum carni cedente, qua cruda Incolæ vescuntur epotato sanguine, & pellibus aduersus frigora corpore munito. Audio Vaccam vnam ex his delatam ad Philippum Maximum, & ultra flumen quod habet nomen Aconchis, Homini quoque genus incuruum reperiri, quod tamen adhuc nō satis habeo perspectum.

De Yrzcumtepotzotli seu Canibus Gibbis. Cap. XXXI.

de uno supra. Io. Fabr. fol. 466. Sub nomine Ytacuintepotzotli.

AT quid mirum Taurorum hominumque gibberosa reperiri genera, quando gibbosum quoque Canum genus offenditur, quos vocant Michuacantes ob plagam à qua sunt oriundi. Sunt hi melitensibus paulo maiores, & colore velut & nostrates variantes, collo penè nullo, & capite ex scapulis prodeunte, cætera reliquorum Canum moribus, atque naturâ, nec aliter applaudentes heris, atque colludentes.

De Caluaria reperta Chalei & de repertis Gigantum ossibus.

Cap. XXXII.

Monstrificorum quæ præcessere animalium enarratio videtur exposcere, ut subnectam repertam apud Chalcenses ab effodientibus puteum humanam caluariam duplici facie, quaternis oculis, naribus, maxillis binis, quatuorque, & sexaginta dentibus, & his ipsis non modo iustam assequutis magnitudinem, sed multorum annorum usu, consumptis atque protritis. Quominus mirere Androgynum illum, quem aut tulit Antiquitas, aut Plato philosophandi gratia confinxit, quin permulta Gigantum non vulgaris magnitudinis ossa per hosce dies inuenta sunt, cum apud Tetzconanes, tum apud Tollucenses, quorum nonnulla in Hispanias delata sunt, alia vero miraculi gratia à Protegibus

gibus feruantur, inter quæ dentes maxillares esse scio quinquelcirciter vncias latos, ac decem longos, vnde conijcere licet capitis amplitudinem quod bini homines extensis brachijs vix possent amplecti. Hæc autem notiora sunt, quam vt fides queat illis ab aliquo denegari, & tamen non me latet à multis iudicari multa fieri non posse antequam facta sint, adeò verum est atque indubitatum quod Plinius noster dixit, *naturæ* (nempe) *vim ac maiestatem omnibus momentis fide carere*, siue horridæ magnitudinis homines aliunde in hanc regionem venerint (cum apud Promontorium bonæ spei Patagones quosdam versari monstrificæ proceritatis narretur) sintque ab indigenis occisi, siue volente natura eos hæc tulerit Tellus, auctumque numerum pertimescentes Indigenæ vastauerint ac funditus deleuerint.

De Tepemaxtla. Cap. XXXIII.

Species est Vulpis, candido, nigroq; & fuluo pilo vestita, capite paruo, modicis auriculis, corpore gracili ac quaternos ferè dodrantes longos, rostro. que tenui, & prolixo, moribus vero victuque & rapina cæterarum Vulpium: offenditur vbiuis, sed præcipuè calidis in locis.

De Æluro à quo Gallia vocata corraditur. Cap. XXXIV.

Non me latet vulgare esse hoc Felis vocati genus Hispanis, quanquam Aduenam non indigenam, verum qui ex Insulis philippicis cæpit iam in hanc nouam Hispaniam adferri, neque apud quenquam ex recentioribus, prodignitate delineatum videram, curauim in his, quos iussu Philippi Secundi Maximi condo libros depingendum. Non tamen illius usum, & mores præteriens, tum quod ab alijs nostræ ætatis descripta sint, tum quod Nos ad alia ignotiora enarranda properamus, aderit fortasse tempus, dabiturque Numine concedente otium, vbi quæ nunc breuiter attinguntur, plenius ac latius possint enarrari. Verùm Felem hoc animal vulgo vocari reuocat in memoriam accepisse ab his qui nuper ab Hispanis nauigarunt in hunc nouum Orbem, ac Regiæ Philippi Secundi ad fuere, ad eum delatum Ælurum (ni fallor) à Lusitania Canum Melitenisium more lanigerum, iubatumuè, aut laciniatum, ac candidissimo pilo insignem, atque amabilem, & in delicijs à tanto Principe haberi.

De Peruichcatl. Cap. XXXV.

De quo supra. Io. Fabr. f. 660. Sub nom. Pelon Ichiatl oquitli.

Etsi intelligam peruinas vocatas oues iam dudum delatas in Hispaniam, & ab omnibus pene visas atque cognitatas, tamen delineandas putauim quod à nullo alio ante me pictas conspexerim, vt neque eos quibus fortè fortuna ignotæ sunt, latere posset earum forma à nostratibus non parum aliena: sunt enim longè maiores, inutili tectæ vellere, carne verò neque grati, neque probati alimenti, eisque viribus quibus in lumentorum penuria non nihil ferre possint oneris, quemadmodum periclitatum est apud Peruiños priusquam eò essent veterina translata animalia. Illud silendum non est in horum peregrinorum

norum animalium ventre interdum reperiri lapillos illos quos à facultate qua venenis aduersantur, Bezares Arabum Gens vocare consuevit.

De Ariete quadringeminis armato cornibus. Cap. XXXVI.

Offendi apud Mexicanos Arietes quadringeminis armatos cornibus, quos etsi antea vidiſſem in Hispania, depingendos tamen curavi, ut his qui non viderunt eos ex Icone innotescerent, siue hi ad peculiare pertineant genus, siue euentu, casuque sint monstrifico editi atque producti.

De Tlacoyotl, seu Coyotl humili. Cap. XXXVII.

INueni in agro Tetzcocano animal pilosum valde, vocatum Tlacoyotl, duas longum spithamas, vnguibus melis, aut Quauhpecotli similibus, breuibus cruribus & nigro vestitis pilo, breuissima cauda, corpore toto ex albo vergente in fuluum, sed dorso, ac superna parte capitis, & colli nigris, lineaque distinctis candenti, caput est paruum, rostrum tenue, & longiusculum, canini exerti ac vita victulque eadem quæ Quauhpecotli.

De Ytzcuintecuari. Cap. XXXVIII.

Similis est Ytzcuintecuari vocato Quauhpecotli, ac eodem modo meli nostri congener, non solum corporis magnitudine, moribusque, sed rostro etiam (quod perlongum est, & tenue) ac pedibus qui illos Quauhpecotli suis parui videantur imitari, verum color albus est maculis nigris ac magnis distinctus, & spectabilis, nomen habet à mordendo canes, viuitque toto Tepeci non longè à mari australi.

De Leone paruo Insulæ Margaritiferae. Cap. XXXIX.

AVdio Leonum minimum genus missum elapsis annis ad Maximum Philippum secundum in itinere interiſſe, quod mirandum est, nisi fortasse AElurorum syluestrium aliqua erat differentia, quæ Leones facie referret, nec tamen ad Leonum pertineret genus qualem apud Mexicanos à me inuentam ac Tlalmiztli vocatam, depingendam atque describendam curauimus, dum historiam naturalem noui Orbis iussu Philippi Maximi condentes illic ageremus.

De Cacamiztli. Cap. XL.

ITa vocatum est hoc animal quoniam ad Leonum paruorum feliumne pertineat genus, & in iuncetis versari soleat; quadrupes quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fuluo pilo, & aliquantisper prolixo recto, auriculis breuibus ac penè nullis, ælurino capite, cauda proluxa, hispidioreque, adeò est ferox ut Ceruos plerumque aggrediatur, atque etiam occidat, unde fortassis nomen, nisi à fele potius profectum est: Miztli enim apud Mexicanos interdum AElurum, & interdum significat Leonem; viuit apud Panucenses, ubi illum curauimus & depingendum, & describendum.

Finis Tractatus I. Historiæ Quadrupedum.

13

TRACTATUS SECVNDVS

DE HISTORIA AVIVM NOVAE HISPANIAE

Cap. I.

De Hoacton Foemina.

HOACTLI mare paulo maior est, ventre, colloque alba, sed fuscis passim intersectis pennis, reliquum corpus fuscum interpositis albis, oculi magni nigrique, sed iris pallens, cætera sunt illi cum mare similia. Ardeæ cinereæ videtur species; sunt qui sentiant generis esse sui, nam magnitudine à cæteris ardeis duplo ferè vincitur, sunt qui Xoxouh, qui Hoactli vocet.

De Quetzaltotl, seu Aue plumarum diuitum. Cap. II.

Avis est cristata pauoninis magna ex parte ornata plumis, paræ magnitudinis, rostro acuto, luteoque, & pedibus pallidis, cauda Tzamatl plumis prælongis vestita, atque virentibus, nitidis, & pauonini coloris Iridis folijs forma similibus, opertisque supernè alijs nigricantibus, infernè verò & quæ parte pauoninas attingunt quæ in medio sunt inclinantibus in virorem, quasi cauente natura mediarum pulchritudini, crista plumis constat splendentibus atque pulcherrimis, pectus, collumque infernè rubris & micantibus, ac pauoninis supernè qualibus etiam dorsum tegitur, nec non eæ partes quæ subter alas sunt, interque crura: sed dilutis exilibus & mollibus, plumæ alarū sunt prælongæ, virore tinctæ diluto, & in acumen desinentes. Pennæ regentes humeros virescunt, sed subter sunt nigræ, quæ vero alas interstant non nihil incuruæ, ac vnguium colore. Plumæ huius Auis maximi æstimantur apud Indigenas, ipsique auro quandoque præferuntur, nempe longiores ad cristas, & alia capitis ac vniuersi corporis bellica, pacisque ornamenta, cæteræ vero ad textilia opera, & rerum quarumvis, sed præcipuè diuorum exprimendas formas. Cui rei pennas quoque Auicularum (quas Hoitzitzillin vocant) permiscere atque intertexere solent. Viuunt in Prouincia Tecolotlani ultra Quauhquemallan tendentibus in vocatas *honduras*, vbi magna cura cauetur ne quisquā eas occidat Aues, tantum licet eas plumis exuere, ac statim dimittere, nec omnibus sed solis Dominis: sunt enim opimorum prædiorum loco, ac transeunt ad hæredes.

De Achalalaçtli seu Piscium Voratrice. Cap. III.

AChalalaçtli quam alij Michalalaçtli vocant. Auis est Columbæ magnitudinis, & forma similis; rostro acuminato, & nigro, tres digitos longo & proportionem corporis crasso, caput crista ornatur è colore cyaneo in nigrum tendente longaque, venter candidis tegitur plumis & collum torque candente insignitur. Alæ infernè albescunt sed postremis partibus videntur fuscæ, & i-

can-

candicantibus distinctæ maculis, superne vero cyaneæ velut & reliquum corporis, extremis partibus nigrae & albis undique maculis respersæ. Cauda partim nigra, partim cyanea est, sed maculis quoque candidis variata per interualla, crura rubea sunt, pedes in digitos diuisi, in atros ungues desinentes, oculi nigri, iris verò candescens. Aduena Auis est Mexicanorum Plagæ, versaturque in fontibus ac fluuijs, pisciculis & alijs aquatilibus victitans, edulis, sed reliquarum Auium palustrium sapore atque nutrimento.

De Acolhichi seu Aue rubeorum humerorum. Cap. IV.

S Turnorum (quos Hispani *Tordos* vocant) videtur species quando magnitudine, colore, & forma pares sunt, & cum eis ubique versantur, etsi humeri primo fului appareant in rubrum vergentes, & cum ætate processere, infuluum omninò mutantur colorē, in caueas coniecti voces reddunt humanas, & lepidè garriunt, quauis re oblata vescuntur sed pane maximè atque indico frumento. Calidis frigidisque eas Aues reperias regionibus, ab Hispanis Colonis argumento rubeorum humerorum *Comendadores* vocatas, sed numerosis agminibus, & Oppidanis admodum molestis audacter incurstantes præcipueque feruidis & maritimis regionibus, malum, insuauemque præstant succum, & in Arboribus non procul ab Oppidis hominumque commercio nidificant, & sata in quibus forte consedere deuiant atque depopulantur, cantant luduntque, seu caueis includantur, seu libere per domos permittantur incedere.

De Aztatl. siue Ardea candenti. Cap. V.

A Rdeæ albæ species quædam est Aztatl, nostrati aut eadem, aut forma & magnitudine proxima, vniuersi corporis pennæ niuæ sunt aut lactei coloris, mollissimæ ac mirum in modum pexæ, atque compositæ, rostrum longum ac pallens, sed virens iuxta exortum. Crura prolixa, nigraque sicut & pedes qui in quaternos finduntur digitos, quorum tres sunt prælongi, ac Grues videntur quadamtenus imitari vocibus, degunt iuxta paludem mexicanam.

De Xoxouhqui hoactli. Cap. VI.

N Omen inuenit hæc Auis à voce, sonat enim hoho, ad Ardearum pertinet genera, etsi longe inferiore sit magnitudine. Plumæ quæ subsunt alis, ventri, ac collo, sunt cinereæ, quæ verò caput regunt purpureæ, tenijs tamen singulis digitum latis vtrinque circumdatibus, promiscuè frons nigra est atque candens, caput insignitum crista septem purpurascensibus plumis concinnata, alæ cinereo, cyaneoque colore variatæ, pedes fusi, nigri, atque pallentes: humeri, alarumue exortus candidi, rostrum ferratum nigrum crassitudinis pollicaris, & quaternas prolixi vncias, crura spithamæa, ipsaque Auis integra ab extremo rostro cū collo, quod sesqui dodrantale est ad pedes vsque, duos pene cubitos longa, lacustris est, Aduenæque paludi mexicanæ, etsi raro apud

eam capi soleat. Fera Avis est, & à Septentrionarijs regionibus ad Mexicanas credita descendere.

De Atapalcatl, seu Testa Aquaria. Cap. VII.

A Vis quam Mexicani vocant Atapalcatl, seu Testam Aquariam, Anati illi sylvestri (quam recentiores Querquedulam vocant, nostri verò Cerce- tam) similis omninò esset, nisi rostrum haberet duplo latius, colorem canden- tem, & fuluum, admotamq; manū irrito protinus innocuoq; lanciaret morlu. Cæterum lacustris avis est, & sylvestriū Anatum genus, lacus Mexicani Adu- na, insuauisque, & piscoso nutrimento. Quin & ea (quam diximus Querquedu- lam vocari) ad eundem lacum cum cæteris palustribus per hyemem se confert, delineandam tamen non duximus, quod esset nostro Orbi & Animalium re- centibus scriptoribus notissima.

De Atototl, seu Aue aquatili, mare. Cap. VIII.

de uno supra. Io. Fabr. fol. 672.

P Afferem nostratem æmulatur magnitudine & forma, sed rostrum est ni- grum, crura, pedesque fului, corporis inferiora magna ex parte candida, cætera fuluo, albo, nigroque variantia colore. Indigena est Mexicano lacui Iuncetis atque carectis vere educans, muriūque voces cantu imitata cui ab or- tu solis in noctem, vsque pertinax assuescit, estur assa, elixauè, nec malum aut omnino insulsum præbet alimentum.

De Acacalotl Mare, seu Coruo Aquatico. Cap. IX.

A Vis est à cauda extrema ad rostri vsque acumen quatuor ferè longa do- drantes, ac mediore amplitudinis, crura sesqui spithamea, rostrum arcus instar incuruum, duos palmos longum, ac mediocriter tenue, pedes in qua- ternos finduntur digitos, nigerrimis munitos unguibus, crura minus nigre- scunt digitis, rostrum cyaneum est, & exiguum caput, plumæ infernæ fuscæ insertis rubris, superiores verò promiscuè purpureæ, subnigræ, virides, atque splendentes. Cervix est septem digitos longa, caput, collumque pennis fuscis, albis, & viridibus teguntur, ac paulisper fuluescentibus, oculi sunt nigri, & iris sanguineo tingitur colore. Cæterum ab externis oculorum angulis vsque ad rostrum vnciæ vnius interuallo deplumis, & glabra est pellis, rubescensque ex albo, alæ viridi splendentique subtus pellucet colore, & qui pro varijs solis percussibus euariet, atque mutetur, supernè verò propè exortum passæ sunt, deinde vero viridi, atque pavonino spectabiles colore, Indigena huic Plagæ Avis est. Versatur circa lacus, ac piscibus victitat. Masculus fortassis est, & avis (quam Recentiores vocant Arcuatam) aut illi saltem congener. Educat Filios veris tempore iuxta loca lacustria, bonum præstat alimētum, nec valdè iniucundum, crassum tamen atque (vt lacustres Aues decet) piscosi odoris, & viscosum.

De Acolin, seu Aquatili Coturnice. Cap. X.

STurno est Acolin magnitudine par, cruribus, pedibusque è viridi pallescē, ribus, & in quatuor prolixiores digitos diuisis, rostrum est luteum, & longiusculum proportionē corporis, tenuēque, & mucronatum, oculi nigri, Iris fulua, ac paruum caput: interna corporis candida sunt, lateribus fusco macularis colore, superiora verò, & cauda quæ breuiuscula est fulua sunt, sed maculis nigricantibus distincta, & candidis lineis, quasuis pennas circumambientibus, eiusque coloris punctis nonnunquam conspersis: lacus incolit, piscosumque, ne tamen admodum ingratum præstat alimentum. Vermiculis muscis & huiusmodi alijs paruis Animalibus victitat circa paludem volitantibus. Indigena est huius lacus, caput mira colorum varietate micat, quod medium atræ linea secat, ac velut cinereæ alæ latera: maculæque parvæ, & candentes canthos externos: collum, pectusque cinerea sunt, cætera è fuluo in viride potius inclinant.

De Acacahoaçtli, seu Aue aquatili raucum sonante.
Cap. XI.

AVis est quam Acaçahoaçtli vocant ob cantus raucedinem Alcionum. species illa est, quam nostri martinetur piscatorem vocare solent, circa aquarum fluentia victus gratia, ac congenita quadam versantem natura. Anate fera paulò minor est, colloque, & rostro spithameo, hoc est tres digitos latus pronominet, mediocrem sortitur crassitudinem, in aërem definit ac morsui est per quam opportunum, supernè autem nigrum est, & infernè album, & pallescens circa latera, oculi nigri sunt, Iris verò propè pupillam rubra, deinde pallida, ac demum candens, ab oculis ad rostri vsque ex ortum fascia è viridi pallescens procedit. Crura pedesque in digitos fissi virefcunt extrinsecus, intrinsecus verò inclinant in pallorem, color totius corporis magna ex parte albus est, fulvis pennis insertis, verum superna magis fusca sunt, interna verò candidiora, alæ infernè cinereæ, ac desuper circa extrema nigra, mox è fuluo rubefcentes, deinde pallescentes ex fuluo, ac demum fuluescentes circa dorsum. Piscibus victitat, mitescit minimo negotio, nec est cantu insuavis, indulgenter tamen, ac blandè vermiculis, & alijs exiguis animalibus quæ in paludibus gignuntur alenda. Carne etiam vescitur, & alijs non paucis ubi fieri aliter non possit, crassi est alimenti, neque dissimilis ei, quod Anates feræ præstare solent, Indigena est huius Plagæ, & vere educat inter iunceta sobolem, mirum est, cū sit ceruix pro ratione reliqui corporis longissima, in quam breuitatem illam cum libet contrahat, quod frequentius facere solet. Cauda pusilla est, nigraque, & nonnihil præferes splendoris, quæ in maiorem procedit amplitudinem, patrio nomine appellatur Tolcomocli. Similis omninò esset hæc Auis Compari, nisi rostrum desuper nigricaret, subtus rubesceret, velut pedes, & crura, & versus corpus fuluum nigrumque promiscuè cerneretur.

De Amacozque, seu Aue rubescentis colli. Cap XII.

A Vis est palustris nostrati Turturi magnitudine par, cruribus, pedibusque fissis in digitos, atque ex albo rubescentibus, nigris vnguibus, rostro mediocriter longo, exili, & nigro, atris oculis, & Iride rubea, pectoris, ventris, & alarum inferna alba sunt: sed cauda quæ mediocrem longitudinem nanciscitur, fuluo, & nigro colore est inspersa; at collum pectusque torques bini, minimi ferè digiti distantes interuallo, nigrique cingunt, quorum anterior vnde quaque circuit, posterior superna deficit, ac disparet parte; frontem autem ab oculo ad oculum alter, eadem latitudine, & colore. Quin ex utroque latere maculae binæ candentes pari amplitudine supra oculos versus collum attingentes, ferè illud discurrunt: superna corporis, adeoque ipsa cauda albo, nigro, fuluoque sunt colore, alæ verò desuper fuluo, & fusco. Indigena Avis est, lacus Mexicani alumna, ac veris tempore educans sobolem: estur caro, quæ eodem, quo cæterarum aquaticarum est nutrimento, vescitur culicibus, pisciculisque, & lacu tribus vermibus, vehementius perstrepat, quàm pro corporis ratione, nec tamen potest garrulis Auib. annumerari.

De Acatechichitli, seu Aue confricante se ad Arundines. Cap. XIII.

A Vicula est Corduele paulo minor desuper virescens, e fusco; subter vero ex albo pallescens, cantillat ut Achantillis, ac simili vescitur alimonia.

De Acuicuitzcatl, seu Arundine Aquatili. Cap XIV.

Quam Mexicenses Acuicuitzcatl vocant, *Larum* latini, ac *Gauiam* nuncupare solent, hanc modo non duximus describendam, quod à quibusdam recentiorum sub secundi lari nomine depingatur.

De Auib. quibusdam rostri maximi. Cap. XV.

A Deunt quotannis statò tempore eam Prouinciam, quam *Honduras* vocare mos est, Auium numerosa examina, columbarum magnitudine, spectandaque forma, cum ob pennarum varietatem, quæ luteæ, coccineæ, candida, ac cyaneæ sunt, tum ob rostri monstrificam magnitudinem, quod præterquam quod, partim est coccineum, ac partim candidum, & maculis è nigro lucescentibus, passim interfertis distinctum; reliquo corpore est longius. Auem nondum mihi videre licuit, rostrum apud me est, quod si procedente tempore facta mihi non fuerit eius copia, curabo depingendum. Sunt qui ad Psittacorum genus referant.

De Atototloquichitl, seu Passere Aquatico mare. Cap. XVI.

Passaris nostratis æquat magnitudinem, & formam, rostrum tamen nigrum est, crura, ac pedes fului, inferiora corporis magna ex parte candida, cætera fulua, candidoque, ac nigro variata colore. Indigena est Prouinciæ Mexicane auis, Iuncetis carectisq. educans prolem; mures cantu, soléque quamprimum

exoriente æmulari solet, & toto die occinens pertinax perseverat. Edulis est eius caro, bonumque, nec insuaue præbet alimentum.

De Quauhchichil, seu Auicula capitis rubei. Cap. XVII.

A Vicula est Hoitzitzillin paulò maior, infra candens, supra verò virescens è fusco, sed caput coccineis quibusdam ornatur plumis (vnde nomen) femora verò nigris; & rostrum, pedesque atra sunt; in frigidis viuit, caueaque detenta, suauiter occinit.

De Chichiçtli. Cap. XVIII.

A Visquam Mexicani à sonitu Chichiçtli vocant, species est Noctue, Gallinæ cohortalis magnitudine: si plumæ quoque veniant in censum pennatis cruribus, ac plumis corporis vniuersi, fuluo, albo, fusco, nigroq. resperis colore. Oculi sunt atrii, & palpebræ cæruleæ; par est Tolchiquatli magnitudine, aut ea paulò maior, circa Mexicanam verò paludem, atque Urbem ipsam versari solet.

De Cenotzqui. Cap. XIX.

CEnotzqui, seu Auis euocatrix niuis ideo vocata, quòd paulo antequam ningeret clamitare soleat, fileat verò niue iam decidente, & postquam ningerit magnitudine, voce, forma, rostri aduncitate, curuitate vnguium, paruarum Auium aucupio, ac lacertarum venatu Tinnunculo similis est, sed colorum formosa, & spectabili quadam varietate conspicua. Vngues sunt nigri, crura pallent, pectus fuluum est, ac venter nigris maculis conspersus, & candidis tegitur maiori ex parte plumis, alæ subter candidæ, & cinereæ sunt, anterius, supernèque fuluæ, ac nigrae, paulò post cinereæ, atrisque conspersæ maculis, & postremis demum partibus nigrae, licet maculis albis latisque varientur; cauda subtus nigro, candidoque tingitur colore, desuper verò velut, & reliquum corpus fuluo, nigrantibus distinctum maculis. Caput nigrum est, fascia distinctum cinerea, rostrum paruum cinereum supernè atque infernè, sed supernè iuxta exortum linea ambitur lutea. Oculi nigri sunt, & pallentes palpebræ, quouis cælo gaudet, montana colit, & veris tempore educat sobolem. Ita conuoluit huc, & illuc caput, contorto in varias partes collo, vt eodem situ immota persistans cuncta circumspiciat. Est & alia eiusdem Auis species: quam seorsim depingendam curauimus, Tinnunculo similis est, & quibusdam distans colorum varietatibus: capite siquidem fuluo, & cinereo est, & collo partim nigro, ac partim candescente. Sunt qui *Ceceto* vocent.

De Coltotl, seu Auicula inflexa. Cap. XX.

A Vicula est Coltotl, passeris nostratis magnitudine, & forma: plumis infernè cinereis supernè nigris, sed per ambitum interdum nigris atque interdum candentibus: Indigena est huius Mexicanæ Prouinciæ. Vere (vt cæteræ penè omnes) educat sobolem, & claustris contenta modicis, cantu Carduellem nostratam iucundè solet imitari.

De Ceoan, seu Aue niuea. Cap. XXI.

T Vrdo visciuro paulo maior est, circa pectus, ventrem, atque alarum exortum fuluescens, permixtis ad caudam cinereis plumis, alarum extrema, caudaque ipsa, infernè cinerea sunt, supernè verò vniuersum corpus nigrescit è fusco, rostrum, quod paruum est, atque exile, cruraque fuluescunt: mentum candet, insertis tamen nigris aliquot pennis. Sermonem humanum æmulator, velut irridens transeuntes, quos tamen vbi licet insequitur.

De Comaltecatl. Cap. XXII.

A Vis est Comaltecatl lacustris, à Regionibus argentibus, Septentrionarijsq; ad solum hoc Mexicanum quotannis per hyemem velut ad aprica, & tepida loca, postquam alibi educauit sobolem, confugiens. Spithamam vnā, ac præterea uncias sex ab vltima cauda ad summum vsque rostrum longa, & columbi syluestris amplitudine, cruribus dodrantalibus, tenuibus, ac rubescentibus, pedibus concoloribus, in tres digitos longiusculos diuisis, plumis vniuersi corporis candentibus, superna parte capitis, rostroque nigris, alis supernè, infernèque candido, ac nigro colore variatis, & rostro palmum longo, tenui, atque desinente in mucronem. Estur eius caro, verum sapore piscoso est, malumque, & iniucundum exhibet nutrimentum.

De Chochopitli. Cap. XXIII.

A Lienigena quoque est Chochopitli, seu Auis rostrata, aduenaque huic Mexicano lacui, *Chorlito* à Toletanis vocatæ Aui persimilis: ab extrema cauda ad rostri vsque acumen sesquipithamiam longa, rostrum ferè palmum, ad extremum nigrum, & virens iuxta exortum, candentibus regitur pennis, insertis tamen circa alas quibusdam fuscis, quas cum collo, & capite albas, nigrasque potius fortitur: carniū natura, & cibus idem qui Comaltecatl.

De Coyolcozque, seu Colli sonali. Cap. XXIV.

Species est Collin, seu Mexicanæ Coturnicis, inter quamplures alias de quibus loquemur seorsim. Ergo Coturnicibus vocatis à nostris similis hæc est, magnitudine, cantu, nutrimento, volatu, & moribus, sed diuerso colore, qui supernè est ex fuluo, candidoque commixtus, infernè verò tantum fuluus, etsi verticem, & collum nigrantes, albæque plumæ occupent, & tænias ab utroque latere, adeoque à collo ad vtrumque oculum constituent, atque efforment. Oculi sunt atrii, & fulua crura. Indigena Auis est, campestribusque locis, velut & nostras frequens, ac simili etiam alimento, & quòd ad illud Perdici Hispanicæ (est enim eius species) proximè accedat.

De Colcuicuiltic. Cap. XXV.

Colcuicuiltic, seu Coturnicis Simulachrum, Coturnicis quoque nostræ est species: albis, nigris, coccineisque variata plumis, & protractis desuper potius lineis, quàm circumscriptis maculis, subter verò potius maculis frequen-

tibus quam lineis: pedes, cruraque cyanea sunt: sed cantu, magnitudine, moribus, ac cæteris cunctis, præcedenti omninò similis.

De Quachilton, seu Ave Siliquastrini Capitis. Cap. XXVI.

Similis esset Quachilton, magnitudine, & forma, ei Aui quam recentiores *Fulicam*, Hispani vero *Foja* vocant: eodem enim modo superna parte calida est, iuxta rostri exortum, adeoque eius species, sed quoniam nō omni ex parte conuenit, imò quibusdam in rebus distat, eam & describendam, & delineandam curauimus: Fulicā velut nostrate, orbique notissima vetulto sub silentio pertransitā. Totius ergo corporis color purpurascit ex nigro, non sine quibusdam candentibus, quæ passim interseruntur pennis; rostrum initio pallet, sed adulescentibus rubescit: lutea quoque crura sunt, aut inclinantia in virorem, in quatuorq; pallentes digitos diuisa sine vlla membrana; quamobrem ultra rostri colorem, qui longè diuersus est, à priori Fulica magnopere distat. Oculi nigri sunt, & fulua Iris, lacustris etiam est, & Mexicanæ paludi aduena, piscibus victitat, nec malum aut iniucundum dicitur præstare alimentum: nocte intempesta, summòque mane gallinaceorum more (ea enim est illi consueta vox) clamare, aut cantare solet: sunt qui Yacacintli vocent.

De Cozcaquauhtli. Cap. XXVII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 8. fol. 319.

De Coztototl, seu Ave pallida. Cap. XXVIII.

Avicula est, *Canarij* apud Hispanos (quoniam Insulis eius nominis est familiaris) vocati magnitudine, tota lutea; extremis tamen alarum partibus nigris, caueis inclusa Carduelem cantu imitatur, deuorataque bonum, & gratum præbet alimentum: calidis degit, offenditurque Regionibus.

De Chiquatli, seu Noctua. Cap. XXIX.

Avis est Rusticulæ nostrati par, longo rostro, tenui, & pullo, ac tanis iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, inferiora corporis pallida sunt, nigris quibusdam plumis circa collum interfertis, Iris lutea, ac nigri oculi, cætera ex fuluo, fusco, & cinereo permixta. In montibus versatur, humipeta est, & in vimineum, alteriusue materiei coniecta carcerem, haud vulgariter garrit. Alitur facili opera, nantlaolitio pane, vermiculis, alijsque hisce similibus vesci cōsuevit, calidis, frigidisque regionibus capitur, pingueque, & non omninò aspernandum præbet alimentum. Sunt qui eam Auem Chiquatol vocent.

De Cencontlatolli, seu quadringentis linguis. Cap. XXX.

Avis, quam à cantus multiplicitate, & numerofo concentu Cencontlatolli Indi vocant, Sturno nostrati par est magnitudine, subtus alba, superne verò magna ex parte fusca, permixtis tamen pullis, ac candidatibus pennis, præcipuè tamen circa caudam & caput, quod quadam veluti corona circumdatur,

ornaturq; albescente: in caueis quibus detinetur suauissimè cantat, nec est auis vlla, animalue, cuius vocem non reddat luculentissimè, & exquisitissimè amuletur. Quid? Philomelam ipsam longo superat interuallo, cuius suauissimum concentum tantoperè laudant, celebrantque vetusti Authores, ac quidquid auicularum apud nostrum Orbem cantu auditur suauissimum. Alitur facile: nihil enim ex his, quæ in vsum nutrimenti cedere solent respuit, sed calidas amat regiones, frigidas reformidans, aut cælo exultat temperato. Est & altera eius species Tzonpan vocata (nisi fœmina eiusdem speciei fortassis est) eadem magnitudine, forma, & cantu, plumis tamen infernè albis, cinereis, & nigris. Desuper verò pullis, nigris, atque candentibus.

De Chilcanauhtli, seu Anate Chilli colore. Cap. XXXI.

A Natis sylvestris species est Chilcanauhtli magnitudine, & forma, vocatur apud nostros Querquedula, verum paulò minor, ac rostro latiore, etsi hac ipsa rostri latitudine cedat Atapalcatl, color plumarum vniuersi corporis fuluus est, sed alarum varius, quippe interdum cæruleus, interdum candidus, aut ex nigro virescens esse cernitur. Oculi sunt nigri, & coccinea Iris, palmipes est, pedesque, & crura habet ex pallido fuluescentia. Aduena est huic Mexicanæ paludi, atra carne, & piscoso alimento.

De Izanatl. Cap. XXXII.

S Turnorum Indigenarum quoddam est genus, nam colore, naturà, moribus, voceque etsi magis sonora illis assimilari contingit, à rostri acumine ad caudæ exortum spithamea Avis est, & brachium crassa, vnde ad extremum caudæ in dodrantalem protenditur longitudinem; pennæ sunt nigrae, pauonino colore splendentes, pedes, ac crura nigra, itemque rostrum, quod tres digitos latos est longum, & minimum digitum crassum, ac interdum Picarum Indicarum more risu quodam videtur commoueri; regionibus frigidis est magna, ex parte familiaris. Sunt qui Yxtlaoltzanatl vocent.

De Hocitzanatl, seu magno Sturno. Cap. XXXIII.

C Irca vrbes versatur Hocitzanatl, essetque monedulis nostratibus prorsus similis, nisi eas vinceret corporis magnitudine, & prolixitate caudæ (qua vel Picis ipsis est par) & è nigro colore in cæruleum splendentem paulisper inclinaret. Garrula est, altaque vocis, & sonoræ, crura sunt nigra, & mediocriter lōga, ac pedes in quaternos fissi digitos, armatos vnguibus prolixis, ac nigris; alimoniam iucundam præbet, atramque, & pertinentem ad succum melancholicum, sunt qui Caxeaxtototl vocent.

De Tequixquiacatzanatl. Cap. XXXIV.

T Equixquiacatzanatl, seu Sturnus falsus, qui iuxta falsos lacus versatur, Auicula est, Sturno formà, magnitudine, & colore perfimilis, caudà tamen prolixiore, & paulo maiori corpore, plumæ, pennæque omnes, si excipias eas quæ collum, & caput vestiunt (nam hæ pullæ sunt) nigrescunt cum quodam fulgore.

re. Hispani Indigenæ ob similitudinem quam habet cum Sturnis nostratibus *Tordos* nuncupant, gregatim volant, numerofo, & immenfo agmine, ac fata iuxta quæ confedere deuant; Veris tempore educant sobolem; Estur caro, fed ingrati eft, duri, atque atrabiliofi nutrimenti: Sunt eorum plura genera de quibus feorfim. Cantu querulùm fonant, Monedularum fortaffis, aut Sturnorum fpecies, nifi libeat aues fui generis (quod verifimilius videtur) effe fateri.

De Tzanahoei. Cap. XXXV.

Picæ noſtrati Tzanahoei fimilis eſſet, niſi tota nigricaret, præter caput, & col. lum, quæ inclinant in fuluum colorem, nam & cauda proluxa eſt, & par ferè magnitudo, querula eſt vox, velut illa minorum Sturnorum. Diſcit humanas voces, ſurripit clanculum quidquid offendit, & ſenſibus viget, humanis per quam proximis.

De Tolocatzanatl, ſeu Sturno Iunceti. Cap. XXXVI.

HSpanienſibus Sturnis fimilis eſt formà, & magnitudine, verùm paulo minor, totus niger, ſi caput excipias, quod fulcum eſt: edit autem pro voce clamorem.

De Tzanatltototl, ſeu Aue ſimili aut congenere Tzanatl. Cap. XXXVII.

Avis eſt dodrantem ferè longa, aut Sturni noſtratis magnitudine, roſtro craſſo, & breui, cinereo, & nonnihil incuruo; collo, pectore, & ventre rubicente; capite nigro caudaque, ac reliquo corpore, pennis nigris, albis, & alicubi etiam tuluſ variato, pedibus verò cinereis, & in quaternos ſcillis digitos; eſt autem ingrata alimonia, & cantu minimè iucundo.

De Chiltototl. Cap. XXXVIII.

Chiltototl, ſeu Auis ſimilis Chilli, Paſſeris conſtat magnitudine, colore, & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, & incuruum, tenuius, & longius. Venter caputque flammea, & cauda nigra, caueâ canit incluſa, nec inſuauiter; arboribus nidificat; grato, optimoque conſtat alimento, & eſt totius nouæ Hiſpaniæ incola.

De Colin aliquot generibus. Cap. XXXIX.

Colin genera (quas Coturnices vocant Hiſpani, quoniam noſtratibus ſunt ſimiles, etſi ad Perdicum ſpecies ſint citra dubium referendæ) multa apud novos Hiſpanos eſt reperire. Nonnulla fuſca, & criſtata, quæ Quauhtzonecolin nuncupant, mediocris magnitudinis, cantu inſigni, ſed lugubri; Alia fuſca quoque, ſed criſtarum expertia, & paulo minora; Alia omnium maxima, fuluaque, ſed capite albo, & nigro variato colore, extremis verò alis, & dorſo candentibus; pedes verò ac roſtrum nigra ſunt, Hiſpanis (vt dixi) Coturnicibus aſſimilantur

lantur omnia, & bono, ac grato constant alimento, si tamen iugules duobus, tribusue diebus antequam assa mensis apponantur. Exhibetur earum caro etiam malè habentibus, nec est apud Indos alia vlla post cohortales, quæ ei possit anteferri, aut alimenti salubritate, gratiaue, aut gustu: canunt nostratium instar, etsi aliæ alijs suauius; caueis includuntur, vescuntur indico, nostroue frumento, & sunt quàm pluribus huius plagæ locis familiares.

De Coxolitli quam Phasianum patrium vocant. Cap. XL.

G Allipauonum vocatorum sunt hæ Aues magnitudine, quas Indigenæ Phasianos nuncupare consueuerunt, color est fuluus, crista nigra, vniuerso procurrens capite: pedes, rostrumque rubea sunt, nigri ungues, pectus candidis punctis variatum. Caro, si aliquamdiu auis hæc feruetur interempta, salubris est, & grati alimenti, alias iniucunda, & quàm deceret durior. Sunt & alia Auium genera, quæ computentur ab Indigenis inter Phasianos, sed de illis suis agemus locis; hæc autem de qua modo est sermo cucullit non cantat.

De Chachalacamel. Cap. XLI.

Color est fuscus, pectus in caudam vsque è candido in pullum vergens, pedes rostrumque cyanea, Hispanicas voce imitatur gallinas, sed pertinax cantus, credas audire aues multas simul perstreptentes: est enim valdè sonora, vox, vnde est sortita nomen, non est enim aliud Chachalamel quam Auis vociferans, atque clamitans; magnitudinem æquat nostratium cohortalium, sobolem verò educat iuxta montana loca, in quibus viuit.

De Cocotli. Cap. XLII.

Similis est Cocotl Turturi nostrati, sed corporis magnitudine longè minori, dum canit sonat hu hu hu, bono cōstat nutrimento, sed tamen duriusculo, abundant eis montana atque Oppida.

De Tzinitzcan. Cap. XLIII.

Avis est parua Columbæ penè par, plumis multorum colorum vestita, quibus Imagines miræ subtilitatis intexunt Indigenæ (eius enim artis præcellentia vniuerso Orbi iamdiu innotuere) & utebantur festiuis diebus in bello, Templis, ac publicis tripudijs; rostrum breue est, incuruum, & pallidum, caput columbinum, collumque, sed quæ plumis virentibus ac nitidis vestiantur, pectus ac venter rubea sunt, præter eam eius partem, quæ est proxima caudæ: illa enim cyaneo, candentique promiscue tingitur colore, cauda supernè virenti, ac infernè nigro, alæ verò partim albo, & partim subnigro, atro oculi, Iris luteo, sed in coccineum vergente, verum crura, ac pedes cinereo. Viuit in calidis iuxta Oceanum australe, alitur in caueis, & vescitur fructibus, pulcherrima auis est, si quæ alia, sed neque cantillat, neque (quod sciam) eduli carne constat.

De Cocotzin. Cap. XLIV.

Cocotzin seu Turtur, auicula est nostro passere paulo maior, cuius corpus vniuersum supernè fuscum est, plumas tamen singulas, nigro ambiente colore, alarum anteriora partim nigra sunt, sed maiori ex parte fuluescunt. Cauda extrema albo, & fusco promiscuè colore tingitur, plumæ quæ infernum corpus vestiunt, albæ sunt, sed in lineas fuscas desinentes; alarum inferna fulua, cinerea, & nigra; caput paruum est, rostrum paruum, & nigrum, collum breue, crura rubentia, ungues fusci, ac parui. Nomen habet apud Mexicanos ab alarum colore, & strepitu, apud Hispanos verò qui eos *Turtures* vocant; à vocis murmure, sapore, ac nutrimento, etsi nostris Turturibus longè minores sint: Indigena Auis est, Mexicanique agri alumna, ac valdè frequens, sonat hu hu, bono constat nutrimento, etsi duriusculo, visitur in montanis locis atque etià iuxta Oppida. Aiunt, si mulieri (nescienti quid edat) cocta cibi loco exhibeatur mederi Zelotipiæ, sed quomodo id fieri possit Theologi videant. Est & aliud genus prædictæ auiculæ omninò simile, sed fuluo corpore, nigroque, & capite cinereo, cuius forma, atque natura ex præcedenti aptè percipietur, sunt qui Tlapalcocotli hanc, ob fuluum colorem vocent.

De Altera Chiltototl. Cap. XLV.

Nigra Auis est, sed alba pectus, atque humeros; fronte (qua parte depilis est) nigra macula insignis, cruribus mediocriter longis, ac morfu celeri erga tentantes eam apprehendere, eduli carne constat, sed nutrimento non admodum expetendo.

De Ecatototl seu Aue venti. Cap. XLVI.

ANate domestica paulo minor est; rostro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, plumis infernè candidis, supernè vero iuxta femora fuluis, lineis tamen nigris intercurfantibus, circa residuum verò & caudam fuluis; alæ sunt subtus cinereæ, supernè verò fuscae, nigrae, atque albæ, caput est nigrum, cristatumque, sed ab occipitio teniæ candentes vtrique procedunt ad oculos, qui atrii sunt, & lutea constant iri, cum in cæteris, auib; sint paludes incolentibus similes.

De Altera Ecatototl. Cap. XLVII.

Præcedenti similis est, sed crista maiori, orbiculari, ac coronæ modo eminenti, paululumque alba, pectus, è fusco vergit in cinereum, venter candens est, ac pedes plani, crura fulua, & pennæ circa ea exortæ, cauda orbicularis, & infernè albo, pulloque colore variata, supernè verò fusca: alæ subtus candentes, cinereæ, ac pullæ sunt, desuper nigrae, candidis tamen quibusdam insertis pennis, reliqua verò, quæ aquaticis natura.

De Elotototl, seu Aue spicæ Maizij. Cap. XLVIII.

ITa vocata est hæc Auis, quod messistempore proueniat, Passeris æquat magnitudinem, rostro breui constat, tenuique colore corporis partim albo, partim pullo, ac partim cyaneo, atque cinereo. Cantus est omninò expers, atque ideo domi non educatur; edulis est, sed neque laudato, neque suavi nutrimento. Viuit autem in gelidis regionibus.

De Elotototl. Cap. XLIX.

Avis est sesquidrantalis, si caudam, rostrumque cum reliquo metiaris corpore, rostrum nigrum ac splendens, cyaneum supernè corpus, sed præcipuè cauda, & alæ, nigris tamen lineis intercurrentibus alas per interualla, & infernè cinereum; atque dorsum, collum, ac caput vestiunt plumæ, in nigrum magis inclinare videntur, quæque cristam quandam, quæ ei supereminet componunt; fronti etiam insunt plumæ quædam caruleæ, & pedes sunt nigri, oculos ambit circulus concinnatus e plumis candentibus: grato nutrimento constat, frigidisque locis educat sobolem; sunt qui vocent Ocotzinizcan.

De Hoactzin, seu Aue similem nomini edente vocem. Cap. L.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 10. fol. 320.

De Hoexocanauhtli. Cap. LI.

Hoexocanauhtli, seu Anas salicaris, altera species est earum auium, quas Hispani *Martinetes* vocare solent, quibus rostro, cruribus, pedibus, totiusque corporis forma, victu insuper, vitæque quadamtenus est similis: Magnitudo Tolcomotli, sed crista magna in cyaneum colorem vergente insignitur. Alarum color supernè cyaneus est, etsi in albas lineas plumæ desinant, infernè verò cyaneus reliqui corporis color, aut fuluus est, cinereusue, aut candens: vocata autem est eo nomine, quoniam in salicibus nidificet.

De Hoitlallotl. Cap. LII.

Hoitlallotl, seu Auis longa, à rostri acumine ad caudæ usque exortum; (quæ spithamam quoque longa est) dodrantem prolixa conspicitur: rostrum desuper magnum, subter verò cinereum, quadrantem longum, ac mediocriter crassum. Cauda virens, sed pauonino splendore, plumæ totius corporis ex albo fuluescunt, fuluescuntque prope caudam è nigro; sed quæ corporis vestiunt superiora nigræ, sunt maculis candicantibus conspersæ. Humipeta Auis est, ac volatus modici, sed adeò pernice cursu, ut equorum velocissimorum agilitatem longè excedat; Calidis Regionibus viuit, nec expetendam præbet alimoniam.

De Hoaçtli, siue Toloactli, idest Aue sicca. Cap. LIII.

A Vis est lacus Mexicani alumna, ternas spithamas a rostri ipsius acumine ad caudam postremam longa, ac gallinæ nostræ magnitudine, crura pedem vnum prolixa, rostrum cum vncia trientem, crassitudine verò pollicem æquans, supernè id nigrum est, lateribus autem pallens, ac infernè nigrum, & subfuscum, oculi sunt magni, Iris lutea, & palpebræ rubear, vertex plumis nigris tegitur, itemque cristà insigni, similiter nigra. Collum, venter, corpusque vniuersum candet, sed cauda cinerea est, velut, & alæ desuper, nam infernè sunt albidiores, superiores alarum partes virore quodam splendent, dorsum etsi candidis tegatur plumis, pennistamen nigris in virentem inclinantibus splendorem passim vestiri solet. Pedes qui in digitos fissi sunt, & crura quoque pallescunt, alba fascia circumcingitur caput à rostri exortu ad oculos usque procedente. Lacus Mexicani Aduena est, vocaturque ab Hispanis Indigenis velut & quædam aliæ Aues *Martinus Piscator*, ob piscium quibus alitur capturam, arundinetis educat sobolem, grauem infert morsum, ac grauem similiter edit vocem.

De Hoitzitziltototl seu Aue varia. Cap. LIV.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 320.

De Hoitzitzilpapotl. Cap. LV.

Similis est Hoitzitzilpapotl Hoitzitzillin, vnde nomen, est autem Papilio: nis genus, cuius corpus oblongum est, ac desinens in tenuitatē, & transversis quibusdam lineis aurei coloris distinctum, sed maculis nigris interlertis: alarum superiora eodem colore distincta sunt, sed inferiora rubescunt lineis haud absimiliter discurrentibus transversim: cætera Papilionum reliquo generi consona. Sunt & aliæ innumeræ apud nouam Hispaniam differentiæ non visis variatæ coloribus, pulcherrimæque, quarum nonnullas delineandas curauimus, vt essent velut quædam reliquarum indicia, describendas tamen nullas penè duximus, & quod nullius, præter spectabilem quandam naturam essent vsus, & quòd magna ex parte sibi ipsis mutuò assimilarentur.

De Hoilotl, siue Columba. Cap. LVI.

Columbæ species est Hoilotl, cui similis est magnitudine, murmure, & nutrimento, venter tamen, pectusque teguntur plumis fuluis diluti coloris, inferiora caudæ cinereis, ac pariter alarum interna, superna omnia fusca sunt, ac maculis conspersa nigris, pedes, cruraque rubra, ac rostrum nigrum, frigidis viuit regionibus, syluestribusque, & fera habetur auis, dum canit colto videtur proferre, & ob hoc apud Panucenses huius obtinuit à cantu nomen.

De Hoauhtotl. Cap. LVII.

ITa vocata est, quòd apparere in his Regionibus consueſcat, à meſſe Tlaolli, proueniente iam Hoauhtli: maior est paſſere noſtrate, pedibus, ac roſtro, fuſcis, cæteris coccineis, ſi tamen dempſeris caput, dorſum, & alas, quæ viridi diluto tamen conſtant colore. Coturnicis penè more canit, edulis eſt, & alba caro, nec malum, ingratiue ſaporis præbet alimentum, ſed tenerum, ac multis ſuaue; includitur caueis, veſciturque frumento hispanico, & indico.

De Hoexototl, ſeu Aue Saligna. Cap. LVIII.

HOexototl, ſeu Auiſ vocata Saligna, quoniam circa Salices magna ex parte verſatur, modica eſt, ac Paſſeris parui magnitudine, fuſca, ac pallens promiſcùè tota, pedibus, ac roſtro nigris, tenero, ac grato alimento, nec cantu iniucundo, imitatur enim occentu noſtros Cardueles, alitur Chian, & indico frumento in puluerem redactò. Aduena eſt huic Prouinciæ, ſtatique ad eam procedit temporibus, cùm alibi educet ſobolem.

De Huexolotl. Cap. LIX.

GAllus eſt Indicus, quem Gallipauonem quidam vocant, noruntque omnes: reperiuntur alij ſylueſtres, duplo domeſticis maiores, duriore, & inſuauiori alimonia, cætera ſimiles, qui interdum ſagittis, interdum verò, tormentorum bellicorum vi ſolent interimi. Sunt & ſcæminæ, in ſupradictò genere Cihuatotolin vocatæ, quæ maribus ſunt viliores, etſi gratiſſimo atque ſalubri alimento, cedente tamen ei, quod ſumitur à noſtratibus, ob humiditatem & pinguedinem quandam nimiam, & nauſeam mouentem aliquibus delicatioris palati.

De Hoilotl. iterum Cap. LX.

Sunt inter Columbas huius Orbis, quædam montanæ maximæ omnium, ac domeſticis ferè pares, vergentes in colorem purpureum, candidis humeris, coccineo roſtro ac pedibus, eduli, ſed dura carne, & nutrimento parum iucundo. Sunt & aliæ etiam ſylueſtres, coloris fului, ſed tamen diluti, pedes tamen ac roſtrum ruſcentes, quibus vngues nigri ſunt, humeri vero albi.

De Hoaçtzin altera. Cap. LXI.

Fuſca Auiſ eſt, Hiſpanicæ gallinæ circiter magnitudine, cuius oculi nigricant, cantus verò ſimilis eſt vocatæ Calandriæ iucundus, ac ſonorus; quin homine conſpecto videtur ridere, aut irridere eum: non miteſcit, edulis eſt, quanquam nec tenera carne conſtet, nec bono ſit expetibilis alimento.

De Hoitzilaztatl. Cap. LXII.

ARdeæ ſpecies eſt mirandæ paruitatis, ſi cæteris ſui generis comparetur, vix enim æquat Columbam, candidiſſima eſt, ac cæterarum Ardearum forma,

ma, rostro tamē purpureo, si eam partem excipias, quæ præest exortui: illa enim lutea est, pedibus pallidis, purpurascens cruribus, & vnguibus fuscis. Vescitur piscibus, quos in lacubus ubi versatur, altero ad se actos pede, rostro inuolare solet.

De Yztactzonyayauhqui, seu Aue varij capitis. Cap. LXIII.

A Natis feræ, palmipedisque species est, rostro nigro, mediocriter lato, vniuerso penè corpore candenti, nigro atque cinereo, sed circa collum, & caput purpureo, albo, cyaneo, viridi, ac ad solis repercussus, lapidis, vestitus heliotropiæ instar vario, atque pauonino; palmæ, cruraque rubra sunt, alimentum verò quale ceterarum palustrium, lacui siquidem Mexicano aduena est: Illud minimè prætereundum, Anatis id genus non gradiri, sed natare velut, & Acitli, ceu lepus aquatilis, & vtrisque crura esse eodem modo, natatui tamen cōcessa, minimè ad incesum, ut quæ extremo adhærescant, & cōglutinentur corpori, velut Auibus monstrificis, & quæ fortasse cæteris alijs genitis à rerum natura raritate, & singulari fabrica minimè cedant.

De Colcanauhtlicioatl. Cap. LXIV.

A Natis sylvestris genus est Colcanauhtli, fusca maiori ex parte supernè, & aliquantisper candens, infernè verò alba, & partim fusca præter alas, quæ infernè prorsus candidæ sunt. Caput est superiori parte nigrum, atque cinereum, sed in atrum præcipuè colorem inclinans, inferiori verò magis incinereum, palmipes est, crura, ac pedes è pallido rubescunt, rostrum est supernè nigrum, infernè autem, ac circa latera fuluum, versatur iuxta stagnantes aquas & loca palustria.

De Quachichil. Cap. LXV.

A Vicula est Hoitzitzillin paulò maior infernè candicans, supernè verò virescens, etsi caput coccineis, quibusdam exornetur plumis, ac femora, nigris, pedes ac rostrum nigra sunt. Viuit in frigidis regionibus, & cauea inclusa suauiter canit.

De Concanauhtli. Cap. LXVI.

G Enus est Anatis magnæ Lauanco nostrati similis, quam ob eam rem, non curauimus depingendam.

De Ytzquauhtli seu Aquila nouaculæ. Cap. LXVII.

A Quilæ species est paulo Tlacoquauhtli maior, acriorque, Aues enim magnas, & lepores ipsos persequitur, infestat, ac rapit, color est promiscuè pullus ac niger, candido, & fuluo quandoque permixtis: frigidis locis degit, ac raptu viuit.

De Yacapitzahoac Mare, seu Aue rostri mucronati. Cap. LXVIII.

A Natis sylvestris species est, querquedula vocata paulo maior, rostro gracili, ac breui infernè fuluo, ac desuper nigro, cruribus planis, interna parte cinereis, externa vero nigris; digitis ternis diuisis inter se, sed tenuibus, latis, & ex albo nigrescentibus; caudam, aut nullam habet, aut breuissimam: interna corporis argentea sunt, superiora verò cum capite, & anteriori parte colli quibusdam licet plumis albis permixtis nigra, quod alis quoque usu venire solet, oculi nigri sunt, Iris rubra, reliqua verò natura, quæ Anatibus feris inesse consuevit.

De Yacatopil seu rostro sudis. Cap. LXIX.

A Vis est Yacatopil Columbi sylvestris magnitudine, rostro quatuor digitos longo, tenui, pallidoque, sed magna ex parte nigro, cruribus luteis, pedibus eiusdem coloris in quaternos digitos diuisis; color vniuersi corporis, alarum, & caudæ ex albo, cinereo, nigro, & fusco permixtus est, sed inferiora simul cum cauda album magis participant, reliquæ verò partes, ceteris quos diximus præditæ sunt coloribus. Aduena ergo est huic Plagæ, & quo tempore ad eam se confert, ad lacum versatur Mexicanum; vescitur vermibus, & sapore constat, nutrimentoque aliarum sylvestrium Anatum, nec tamen tergiuersari licet, in differentias earum quas vocant Gallinularum esse referendam.

De Yacatexotli, seu rostro cyaneo. Cap. LXV.

A Natis pene domesticæ constat Yacatexotli magnitudine, estque inter Anates lacustres, & feras similiter adnumeranda; rostro confans lato, & circa extremum obrotundo, coloris supernè cyanei, infernè verò ex albo rubeſcentis, candescentibus cruribus, è nigro, atque etiam palmis, pennarum superni corporis color fuluus est, inferni verò ex argenteo nigricat, alæ subtus cinereæ sunt, superna vero parte nigræ, reliqua natura, quæ Anatibus lacustribus, & feris esse solet.

De Yxcuicuil, seu Oculo picto. Cap. LXXI.

P Asseris est magnitudine, & colore, præterquam quod superiores plumæ fulvæ magis videntur, & circa rostrum, caputque nigrescunt nonnullæ, aliæ verò palleſcunt ex albo; edulis est eius caro, sed non satis boni aut grati alimenti; caueis inclusa iucundè canit, vermiculis, alijsque similibus ali solet, & in frigidis Regionibus versari.

De Yexixouhqui, seu Aue cyaneorum pedum. Cap. LXXII.

P Erſimilis est hæc Avis magnitudine, forma, colore, rostroque ei, quam apud Hispanos Toletanum Regnum incolentes *Andario* vocari est consuetum, sed caput candicantibus tegitur plumis, nec rostrum adeò est in superiorem partem contortum; iuxta lacus versatur Prouinciæ Mexicensis, ad quam singulis quibusque annis statò tempore diuertere solet.

De

De Yohaltecolotl, seu Bubone nocturno. Cap. LXXIII.

B Vbonis species est frigidis proueniens Regionibus, nec tamen aurita, eadem magnitudine, & plumarum colore, quo Noctua circiter constans, sed caput multis plumis magnis, ac velut crispis flocco non dissimilibus amplificato.

De Yohoalcoachillin. Cap. LXXIV.

Tertia species est Fulicæ recentiorum, eademque constans magnitudine, forma, caluitie, & rostro; quanquam non parum distet colore, rostrum enim rubeum est, ac luteum propè extrema, plumæ infernè, ac circa collum, & caput purpureæ sunt, supernè verò ex pallido virescentes, cyaneæ, & fulvæ, frigidis autem viuit Regionibus.

De Yllamatototl, seu Aue vetula. Cap. LXXV.

Passeris nostrati similis est, magnitudine, forma, & colore, paulo tamen maior, cauda infernè fuluescente, ventre albo, pectoreque, & collo infernè ruffo, bono constat, & grato nutrimento.

De Yxamatzcattototl, seu Aue candenti colore illita oculos.
Cap. LXXVI.

Magnitudine est, ac voce Passeris, colore subtus pallenti, circa alas verò, & caudam albo, capite fusco, sed partibus, quæ propinque oculis sunt candentibus, vnde nomen; pedes, rostrumque cyanei, exaturatique sunt coloris; edulis est, sed apud homines paulo sagacioris palati parum expetiti nutrimenti.

De Miacatototl, seu Aue Germinis Maizij. Cap. LXXVII.

Avicula est satis parua, ita nuncupata, quòd germinibus Maizij insidere soleat, ventre pallenti, ac reliquo corpore nigro, plumis tamen candentibus intersertis, alæ, caudaque infernè cinerea sunt, frigidis degit locis, ac bono constat alimento.

De Tempatlahoac altera, seu Aue lati rostri. Cap. LXXVIII.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 697.

Anatidis feræ genus est Tempatlahoac domesticæ magnitudine, rostro lato, & longo, vnde quaque nigrante, lingua alba, cruribus, palmisque è pallido rubescentibus, collo, & capite viridibus, purpureis, & nigro splendentibus colore, adeoque pauonino, aut gemmæ heliotropiæ; oculi nigri sunt, pallens iris, pectus candens, & reliquum corpus infernè fuluum, sed binis maculis iuxta caudam vtrinque candentibus insignitum, supernè autem semicirculis quibusdam in ambitu ex albo tendentibus in fuscum, intra verò è nigro in viridem splen-

splendentem, alæ initio cyaneæ sunt, mox candidæ, & tandem virenti micantes splendore, earumdem tamen extrema altero latere fulva sunt, altero verò fulgida, & viridia. Cauda desuper, subterque per ambitum candescit, ceterum infernè atra est, pauonina verò supernè. Aduena est lacui Mexicano, & qualem alia lacustres Aves solent, præstat alimoniam. Hirundinem Indigenæ Hispani vocant.

De Mocototl, seu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl.

Cap. LXXIX.

FVisca Auis est, pallido tamen colore permixto, pectus candet, ac subtrus cauda, pedes, rostrumque coccinea sunt, & sturni magnitudo, canit suaviter, caueisque detinetur inclusa, vescitur massa, ac maizio trito, gratoque & salubri constat alimento. Est & hæc Aduena Mexicano lacui, calidarumque Regionum alumna, altipetaque iucunda, & hilaris.

De Chietottotl. Cap. LXXX.

AVis est Turdo visciuro nostrati, forma, & magnitudine similis, sed cinerea tota, si demas partes quæ circa ventrem postremū, & sub mento sunt, ubi candescunt penne: pedes sunt pulli, verum crura è pullo vergunt in candidū, rostrum incuruum, sed tenue, cuius superior pars, longior visitur inferna; in frigidis regionibus vivit, nec malo, ingratoque constat alimento.

De Nochtotl seu Aue. . . . Cap. LXXXI.

AVis vocata Nochtotl, seu ob colorem, seu ob pabulum, Hispanico passeri videtur par, forma, magnitudine, & colore, sed caput mentum, ac desuper exortus ipsæ caudæ coccineo colore tingitur, reliquum corpus, magna ex parte fusco, alias verò nigro, atque candenti: caueis solet includi, ac Carduelles nostrates imitari cantu.

De Nexhoitzillin, seu Hoitzillin cinereo. Cap. LXXXII.

AVicula est parvitatē visendæ, rostro aliquantisper incuruo, tenui, & longitudine uniuersum pene corpus æquante, plumæ quæ paruulæ sunt, nigro, virenti, fuluoque colore micant; ex his mira Indorū opificia, mira huius generis natura, dicta à nobis alibi est. Vivit frigidis in locis, ac interdum calentibus, cuius sunt non pauca species à nobis alibi magna ex parte numeratæ.

De Nexton. Cap. LXXXIII.

AVis est Columbæ magnitudine persimilis, verum corpore magna ex parte cinereo, ventre ac collo infernè albo, pedibus, ac cruribus, rostroque nigris, quod est pro magnitudine corporis nimis incuruum, etsi circa extremū tenue. Caueis inclusa iucundè modulatur, Regionibus frigidis degit, nidificat in arboribus, vescitur seminibus, vermiculisq. & salubre, gratumque exhibet alimentum, sunt qui Nextotl vocent.

De Nextototl. Cap. LXXXIV.

A Vis est, Columbis nostratibus paulò minor, coloris magna ex parte cinerei; ventre, collòque inferna parte albis, pedibus, cruribus, & rostro nigris.

De Ococolin, seu Perdice montana. Cap. LXXXV.

P Erdicis species est Ococolin, nostrate maior, duas enim spithamas & trientem aequat lógitudine, à rostro extremo ad ultimos vsque pedes, crassitudine quoque excedens eandem: rostrum, crura, ac pedes candescunt è rubeo, totius corporis color fuscus, pallens, & fulvus est. Alæ infernè cinereæ sunt, ac pullæ supernè, maculisque albis & fulvis distinctæ: caput, collumque magna ex parte fulvescunt, & insperguntur pullis, ac candentibus pennis, velut quæ circa superiorem capitis sunt partem, in lateribus atque sub rostro nigris; oculi sunt placidi, iris nigra, optimum, ac pergratum alimentum, & Coturnicis carni minimè cedens, etsi à nostratium Perdicum alimento longè distet. Regionibus exultat temperatis, aut paulò frigidioribus, in feruentibus enim necna. fci, nec vivere gaudet.

De Ocotzinitzcan. Cap. LXXXVI.

A Vis est, Columbæ magnitudine, rostro nigro, crassitudine, ac longitudine mediocri, colore cyaneo, sed partim albo, atque cinereo, cruribus, pedibusque, & vnguibus nigris, boni est ac grati alimenti; vjuitque in frigidis locis.

De Oconenetl. Cap. LXXXVII.

P Ici Marcij, genus est maximum, cuius pulvis deuoratus (Indorum testimonio) medetur Hydropicis.

De Pepatzca, seu Anate splendenti. Cap. LXXXVIII.

A Natis feræ est species, Querquedulæ vocatæ forma, magnitudine, & totius corporis colore persimilis, sed capite subfuluo, tenijque viridibus ab occipitio in oculos procedentibus, infernè verò in cinereum colorem tendentibus ex albo, ac supernè variantibus interdum fusco, aut fuluo, interdum vero viridi ac nigro; cruribus, palmisque cinereis, rostro atro, & illi Querquedulæ pari latitudine, ac nigrantibus oculis. Aduena est Mexicanæ paludi, nec potiore, gratioræue, quàm ceteris lacustribus contingat, nutrimento.

De Pipixcan, seu Aue furaci. Cap. LXXXIX.

G Auix, aut Lari est genus, haud dissimile cinereæ, quam quidam recentiorum depinxerunt, tum magnitudine, tum etiam colore, sed vertice, ac rostro nigris, quod etiam est modicè incuruum, ac prope extremum rubescens. Crura, è nigro vergunt in sanguineum colorem, cauda extrema de-
super

super cinerea est, sicut alarum postremae partes partim albæ, ac partim nigrescendentibus tamen maculis parvis per intervalla intersertis. Circa lacus, & flumina versatur, piscibusque parvis, & vermiculis victitat. Aduena est, neque educat stagnis Mexicanis prolem; edulis est, sed minimè probato nutrimento, aquatilisque, clamat, rodit ossa, ac quiduis obuium edit.

De Pipizton, seu Auicula splendenti. Cap. XC.

Auicula est, Coltotl vocatae adeò similis, ut vix alteram, ab altera discernere, atque separare possis: eademque ferè natura, quamobrem de ea plura dicere supersedeo.

De Poxaqua. Cap. XCI.

Genus est Ori, aut Afionis, naturà nostratibus similis, sed diuersus formà, quamobrem pingendum curauimus.

De Quauhtotli. Cap. XCII.

Quam Auem, Recentiores sacrum Falconem nuncupant, Mexicani Quauhtotli, seu Arborum Accipitrum vocare consueuerunt. Eam Auem ad nos allatam, pingi nolimus, quòd in omnibus, cum nostrate ferè conueniat. Fateor Accipitrum omne genus, apud hanc nouam Hispaniam, Yucatanicamue Prouinciam, repertum, præstantius esse, atque animosius, in veteri Orbe natis: verùm cum formà, atque naturà conueniant, non duxi interponendum nostris Imaginibus.

De Cocoztli, seu Auicula lutea. Cap. XCIII.

Auicula est, Cardueli cantu similis, necnon & magnitudine, verùm è luteo, in fuscum inclinans colorem.

De Quauhchochopitli, seu Auicula ligna excauante. Cap. XCIV.

Auicula est, Mexicanæ Coturnicis formà, & magnitudine, plumis nigris, aut pullis, lineis albis, transuersim discurrentibus distinctis; ventre, pectorèque, minij colore; lingua picorum more, quorum est species prolixa: viuit in frigidis, & arbores rostro sæpiusculè petitas excauat.

De Ecatototl, seu Aue venti. Cap. XCV.

Aue domestica, paulò minor est Ecatototl; rostro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, inferna teguntur plumis candentibus, superna verò iuxta femora fuluis, lineis tamen quibusdam nigris intercurrentibus, iuxta reliquum verò fuluis, & obscuris. Alæ sunt subter cinereæ, superne verò fuscae, candidæ, atque nigrescentes. Caput atrum est, & cristatum, sed ab occipite macula candida vtrinque procedunt ad oculos; hi nigrescunt, pallescitque Iris, cætera lacustribus Anatibus sunt similia. Atecatototl femina, mari similis est, sed crista maiori, rotunda, & coronæ modo eminenti, paulisper-

lisperque candida: pectus è fusco vergit, in cinereum, venter candet, palmipes est, crura pullo colore tincta, & plumæ, quæ non longius ab illis oriuntur. Cauda rotunda, candido pulloque infernè colore variata, ac fusca supernè. Alæ subrus cinereæ sunt, candidæ, ac pullæ, desuper vero nigræ, etsi candentes quædam pennæ interserantur: reliqua natura, quæ mari.

De Hoinetli, seu Aue incurua. Cap. XCVI.

Species est Accipitris, Asturis ferè magnitudine, maiori tamen capite, rostro incuruo, ac nigro, cruribus luteis, incuruis vnguibus, cauda spithamam longa, lataque, & magnis alis, pennarum color subrus candens est, fulvis variatus plumis, nigrisque iuxta alas, atris verò supernè, fuscis, fulvis atque candentibus: oculi viuidi sunt, & nigri, sed iris lutea, viuit ex raptu auicularum, paruarum, & imbellium.

De Quauheilni. Cap. XCVII.

AVicula est Passeri nostrati magnitudine similis, rostro tenui, & nigro, vnciam vnicam longo; collo, & ventre extrinsecus candentibus, sed extrinsecus (si plumæ explicentur) nigris, reliquum corpus promiscuè album, fuscum, & nigrum est, & pedes, cruræque nigra. Aduena, est huic Mexicanæ paludi, mulcisque, & lacustribus victitat animalibus, edulis neque semper insuavis alimonia: interdum siquidem pinguescit, & suaue præbet alimentum: species verò Tzirzicuilotl, sed alimonie minus commendabilis.

De Tlalacatl, seu Anser Montano. Cap. XCVIII.

Anser montanus est Tlalacatl domestico similis, sed pullo magna ex parte constans rostro, & cruribus ex rubro candescentibus, cætera partim alba sunt partim vero fusca, fulua, & nigra. Scio anseri syluestri nostrati aut omnino eundem esse, aut congenerem, sed interim patiantur lectores vnam, aut alteram Auem ex nostratibus tot peregrinis, Indicisque, vel quod hic etiam proueniant, interseri, nè vel vna ex peregrinis quarum facta mihi copia est lateret conterraneos, quorum vsui, & iucunditati semper pro viribus studuimus.

De Quatoztli. Cap. XCIX.

AVicula est Carduele minor, pullo, ac nigro colore conspersa, sed postremo corpore, ac circa caput pallens, viuit in frigidis, sonatque Tzirzi. Est & alia Auicula eodem nomine, ac penè magnitudine, vt plurimum lutea, sed fuscis quibusdam iuxta caudam pennis circa pectus, collumque candentibus, & alijs rubescentibus è pallido cristata, cuius pedes ex pallido quoque rubescunt, nigrescuntque oculi, ac rostrum. Viuit in Tetzocanis montibus, edulis est, includiturque caueis deliciarum gratia, etiam si suaui cantu vigeat nullo.

De Yzquauhtli. Cap. C.

Aquilæ pulcherrimum est, & cristatum genus, rostro ad radicem luteo, deinde verò nigro, nigris vnguibus, pedibus pallidis, cruribus, ventreque è nigro,

è nigro, & candido permixtis, fuluo, collo, dorso, & cauda nigris, ac fuscis; coronâ, cristâque nigra, atque subrecta: magnitudinem circiter æquat vulgaris Arietis, adeò vt vel ferocium Animalium audaciam, & homines etiam ipsos postquam cicurata est, leui ex causa aggrediatur, & inuolet; mitescit tamen, & aucupio non minus ac reliquum Accipitrum genus videtur idonea, atque inferuire solet. Auis digna vt quæ à regijs aucupibus alatur, ac circumferatur: querula est, morosa, feroxque, & venatur non Aues modo, verùm & lepores, aliaque Animalia his similia.

De Tepetototl. Cap. CI.

Tepetototl, seu montana Auis, quam alij Tecuocholli. Hispani vero Indigenæ *Phasianum* vocant, Auis est Anseris magnitudine, colore splendenti, nigroque, plumis tamen nonnullis infernè candentibus circa caudam in postremis alis: cruribus, pedibusque cinereis, rostro incuruo, partim cinereo, & partim luteo, ac circa radicem velut tumentis, crista plicatili, oculis nigris, sed pallenti Iride; alitur frumentaceis frugibus, seu in massam, seu in panem coactis, alijsque similibus esculentis. Edulis est, ac pinguis caro, nec dissimilis illi Indicarum Cohortaliis: Mite Animal, hominis amicum, & quod cibum apprehenso domesticorum pallio exigat, pulsetque clausam ianuam, ubi aliquò intrare ei opus sit rostro, herumque sequatur si liberum sit, venientemque alacriter applaudensque excipiat.

De Tecolotl. Cap. CII.

Bvbonis auriti, visendi aspectus species est, nigroque, ac fusco colore varij, cuius oculi magni, aureique sunt, cætera reliquorum Bubonum naturæ similia.

De Tlacoquauhtli. Cap. CIII.

Tlacoquauhtli, seu Aquila virgæ, genus est Aquilæ frigidis degens regionibus, Asturis magnitudine, colore fusco, & cinereo, Auiculas, mures, & lacertas rapiens, necnon Colotos, & inde victum sibi parans.

De Tzitzihua Mare. Cap. CIV.

ANatis feræ genus est, domesticæ magnitudine, rostro earuleo, longo æqualiter, ac mediocriter crasso, cruribus, palmisque cinereis; capite fuluo, & pauonino variato virore, torque verò, pectoreque & maiori parte corporis infernè candentibus, cætero qualis esse solet vocatorum Asturum colore, & candenti vtrinque iuxta caudam, quæ per ambitum alba est, subtus nigra, supernè verò candido colore, nigro, & fusco variato, binisque prolixioribus pennis nigricantibus insignis. Alæ infernè per ambitum argenteæ sunt, & circa medium cinereæ, supernè verò circa humeros cinereæ quoque sunt, mox è pallido rubescences, deinde nitidæ, atque pauonine, rursus albæ, ac tandem alterutra extremorum parte cinereæ, altera verò paulisper virides, atque splendentes.

dentes. Euariat non nihil fœmina vt videri potest: in ea quam exhibemus imagine.

De Toltecocoltli Mare, seu Metzcanauhtli 1. Aue lunari. Cap. CV.

A Natis feræ genus est Auisilla, quæ quoniam splendente noctu luna capiet, Metzcanauhtli dicitur, Querquedula vocata magnitudine proxima, sed omnium (vt mihi quidem videtur) pulcherrima. Rostrum est mediocriter latum, ac longum, supernè cyaneum, & infernè nigrum; vniuersum corpus candens, nigris distinguitur punctis, sed iuxta pectus frequentioribus. Alæ infernè candentes, & fuscæ sunt, supernè vero cyaneæ, albæ, virides, fuluæ, & nigre promiscuè reperiuntur. Crura palmarumque ex pallido rubescunt, caput partim subfuluum, & subnigrum est, & partim pauoninum colorem imitatur, inter rostrum verò, atque oculos (qui mediocres magnitudine, nigri, ac velut exerti visuntur) candida macula supernâ parte latiori, infernâ verò desinente in inangustum est insignitum; cauda infernè cyanea est, supernè subnigra, & albescens in ambitu; nutrimentum autem quod præbet, quale aliarum auium palustrium.

De Toltecocoltli fœmina, seu Aue Stertrice Iunceti. Cap. CVI.

A Natis syluestris genus est, aduenæ huic Mexicano lacui, cuius rostrum apparet nigrum, ac latum mediocriter, palmarum, cruraque cinerea, color corporis vniuersi, & alarum, albus magna ex parte infernè est, admixto colore nigro: supernè verò, vt plurimum niger permixtus circa pennarum ambitum fuluescenti, ac candido, & circa alas extremas interdum viridi, splendens, aut pauonino: nutrimento constat, quali cæteræ aues palustres.

De Tolchiquatli, siue Noctua Iunceti. Cap. CVII.

N Octuæ species est Tolchiquatli, quæ licet paruo constet corpore, si plumis vestitam, auctamque consideres, metiarisque, Gallinas cohortales nostras magnitudine æquare iudices; oculi magni sunt, atrique, pallida Iris, rostrum nigrum, incuruum, & breue, pedes, cruraque impensè hispida, & ex albo paulisper fuluescentia, incurui, atrique ungues, plumæ circa rostrum albæ, atque candentes iuxta ventrem, iuxta alas infernè nigrae, ac permixtim fuluæ, supernè verò nigrae, pallidæ, candidæ, ac fuluæ. Sunt autem eadem prolixa velut cauda: nocte volat, quo tempore venatur, ac deuorat mures: versatur iuxta lacus, & Oppida, & fortè in villularum, & Aluconum referenda genus.

De Tzonyayauhqui mare, seu Aue Capitis variij. Cap. CVIII.

A Natis feræ species est, circa lacus agens vitam, ac magnitudine domesticæ pene par: rostro lato, cyaneo supernè, binis tantum maculis interstincto, altera in extremi rostri exerta quadam, tenuique, qua mordet, particula, infernè verò ex cyaneo nigrescente. Cruribus breuibus, ac caruleis, quales palmarum quoque sunt, pallido tamen colore interdum insperso; capite, & collo crassiss, iuxta latera pauonino colore, aliquando tamen nigriore vertice: pectus nigrum

nigrum est: ventris, ac corporis latera candescentia, etsi caudam lineæ nigræ transuersim discurrentes condecorant: dorsum fascia nigra fulucente latâ digitos tres, ac in extremum usque caudæ procedente insignitur; Demum alæ nigro, fuluo, candido, atque cinereo promiscuè tinguntur colore. Indigena quoque avis est, & lenta, crassaque constat alimonia.

De Tzonyayauhqui fœmina, Cap. CIX.

Minori corpore fœmina constat, rostro lato, cyaneoque, & alicubi candenti commaculato colore, oculis nigris, & iride fulua: color vniuersi corporis è candido, nigro, & fuluo permixtus est: quamquam venter albus magis, alæ verò sint maiori ex parte nigræ; crura, palmæque eundem quem corpus sortiuntur colorem: est etiam similis Mari, natura, atque nutrimento.

De Techictli. Cap. CX.

Techictli, seu avis testaceo albens ad arundines, Auicula est Carduele minor, cuius pedes, ac crura rubra sunt; breue rostrum, acutum, & tenue, & superna parte nigrum, inferna vero album, non sine rubedine quadam, pennæ pectoris, ac ventris candidæ, & caput magnum cum quadam fuluedine, quæ per medium eius discurrit: alæ item fuluæ sunt, maculis nigris, atque cinereis intermixtis; cauda supernè, atque infernè, *Astur* vocati caudam colorum varietate imitatur. Edulis est, ac bono constat alimento. Educat verè prolem, & ad Trogloditis species videtur pertinere. Est & alia Avis eodem nomine, sed vincens magnitudine, rostro tenui, longioreque, & colore totius corporis è fusco, & cinereo promiscuè commixto.

De Tozcacoztli Mare, seu gutturis pallidi. Cap. CXI.

Auicula est Cardueli nostrati pene par, cruribus ex albo rubescentibus, rostro breui, acuminato, tenuique, supernè nigro, infernè verò ex albo (qualia etiam crura sunt) paulisper rubescente; inferna corporis lutea sunt, superna partim lutea, ac partim cyanea: alæ infernè cinereæ, supernè vero ex fusco pallescentes, velut & cauda; oculi nigri, fascia quoque nigra ab ortu rostri per vtrumque oculum ad pectus usque procedit: caueis inclusa alitur concentus grata, qui est illi, etsi exilis, impense tamen suavis. Vescitur Culicibus; Indigena est Mexicanæ huius Prouinciæ, cuius generis fœmina Cocochatlcoatl dicitur. Estur vtriusque caro, neque est alimenti omnino contemnendi. Sunt qui Quicochatloquichtli vocent.

De Tzopilotl, siue Aura. Cap. CXII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 331.

De Tlatpetlachiquatli, seu Otide saxorum. Cap. CXIII.

Duas species peregrinas huius avis adhuc offendi, & particulari quadam forma spectandas, quas facile ex imagine, qui volet depræhendet, quarum alteram Tlatchiquatli, alteram vero Poxaquam nominant.

De

De Tlalchinoltototl, seu Aue combusta. Cap. CXIV.

Passer nostrati magnitudine, forma, & colore similis ferè est; caueisque inclusa, non minus Carduele cantu placida.

De Tetzonpan. Cap. CXV.

Avis est Sturni aut Centzonpantli magnitudine, cinereo, candido, pullo, atque nigro colore; cantu præcellens, & altera illius species, ut credi par est.

De Tlapalchichi, seu Confricatrice rubea. Cap. CXVI.

O motum, quo confricari videtur, id sortita est nomen. Est autem aucula Cardueli par, rarò sese conspicindam, aut capiendam præbens: frigida loca incolit, mille variatur coloribus visu iucundis, pulcherrimisque; partim siquidem carulea est, & partim è viridi, aut rubeo pallescit, partim verò apparet flammea, rostrum supernè nigricat, ac albicat internè, breue quidem, & si longitudini crassitudinem compares, crassiusculum: edulis est, & bono, gratoque constat alimento.

De Toznene. Cap. CXVII.

Psittaci id genus, viridi ac luteo colore micat, oculi rubeo, rostrum verò candenti, aut nigro; fusco pedes, sed in candidum inclinante: propensius est, aptiusque ad humanos sermones exprimendos cæteris, ac frequentius apud Hispanos. Alterum genus vocant Cochò, viridi colore, rubeo, & candenti capite, minorisque molis, quod loquax quoque est, nec admodum dissimile præcedenti, quamvis sono distet. Hos Psittacos vocant Hispani *Catherinas*. Tertium Quiltoton, tinctum virore, vocatæ Calandriæ, aut Galeritæ non cristatæ magnitudine, frontem candida macula insignitum, rostro candido, & nigris pedibus, humanas voces imitatur, & gregatim cum congeneribus volat, cum cæteri compares tantum reperiantur; omnes verò in excelsis arboribus nidificant. Primum de quo diximus genus, certas, statasque Arbores, quas nunquā deserat eligit, quæ cum in hæredes transeant, Dominis illarum sint haud parum, vel ob eas aues, & plumarum spoliū vtilis. Sunt & quas Haitinihuacamaías vocant, Mexicani verò Alo, totæ rubeæ præter humeros, & caudam, quæ cyanea sunt, & Gallinæ cohortalis nostræ circiter magnitudine, rostro magno, candenti, & resimo, pedibus nigris, ac carne similiter nigra, ex quibus nonnullæ offenduntur, quæ humanum sermonem edoctæ æmulentur, rusticè tamen, & inconditè, filiosque suos more aliarum domesticarum auium educunt in domibus, ubi aluntur. Offendas & alias virore diluto tinctas, nigrante rostro, pedibusque, cauda, & humeris virore tinctis ex saturato, nec præfatis minores. Viuunt hæ iuxta montium cacumina, & excelsas Pinus, ac clamant vehementer, volantque binæ, sunt & montanæ inconditæ formæ, quæ non cicurantur, aut aluntur domi. Nullius earum est caro edulis: nam & atra est, & gustus iniucundi; commune est omnibus utramque maxillam mouere, quod nulli

nulli aliorum contingit Animalium; sunt & alia genera de quibus seorsim loquemur, ac fortassis de prædictis latius per otium.

De Tzitzicuilotl. Cap. CXVIII.

A Vis est fusca, sed diluti coloris, quæ imbris apparere solet decidentibus, atque exultare, unde evenit ei nomen; pedibus longis, ac nigris, tenui, ac longo collo; rostro prolixo, nigroque; eduli, ac pingui carne, grato sapore, sed alimento pituitoso, & olente falsuginem. Sunt & aliæ minores eadem forma, & magnitudine, nec desunt qui eas omnes nominent Atzitzicuilotl.

De Tlalquipatli. Cap. CXVIX.

A Ltera species est Oti peregrina, cornutæque, aut si mauis auriculata, parvo constans corpore, rostro resimo, ac breui; oculis nigris, Iri ex luteo rubescente, plumis totius corporis, quibus & crura vestiuntur, fuscis, atque cinereis, atrisque, & incurvis unguibus: cætera verò Oto nostrati natura.

De Xiuhtototl, seu herbarum Ave. Cap. CXX.

A Vicula est Passere nostrate paulò maior, sed tot spectandis coloribus variata, ut nequeant non esse visu gratissima: corpus, caput, collumque plumis teguntur cyaneis, non sine quibusdam fulvis permixtis: cauda nigra est, sed candens circa extrema: Alæ infernè cinereæ sunt, supernè verò partim cyaneæ, partim fulvæ, ac partim etiam nigre, rostrum breue, crassiusculum, vergensque in fuscum ex albo, & pedes cruraque pulla: in caueis inclusa garrit, non insuauiter. Edulis est, & sapore, nutrimentoque constat quale cætera auiculæ præbere solent. Sunt qui Elotototl vocent.

De Xalcuani, seu Ave Arenam deglutiente. Cap. CXXI.

A Natis feræ species est Xalcuani, domesticæ paulò minor, rostro mediocriter lato, liuentisque superna parte coloris ad exortum, atque extremum, & infernè nigro; plumis infernè, corpus tegentibus albis, circa pectus, tamen, & supernam in partem fulvis, sed candidis discurrentibus transversim; alis, caudæque virenti, candido, nigro, ac fusco colore variantibus desuper, subter verò albis, atque cinereis; circa caput viridi ab occipitio ad oculos discurrente tænia, reliquo vero capite ex albo vergente in colorem cinereum, pullo, nigrescente, permixto: cruribus proportionem reliqui corporis parvis, pulli coloris, ac planis pedibus. Aduena est huic lacui, saporis piscosi, atque ingrati nutrimenti.

De Xochitototl. Cap. CXXII.

A Vis est Sturni magnitudine, ventre, pectore, & cauda, magna ex parte croceis, non sine mixtione coloris atrii; alis subter cinereis, supernè atro, & candenti colore permixtis, reliquum corpus simul cum capite atrum est: cantu Picas imitatur, ac eduli carne constat. Hæc est eadem illa quam Coztototl supra vocauimus, mutatis tamen temporis progressu pennis.

De Tzonyayauhqui tertia. Cap. CXXIII.

DVas alias Aues similis nominis alibi descripsimus, hæc autem tertia Stur-
ni æquat magnitudinem, quæ subtus est alba, fulvæque, desuper verò
ex viridi pallescens. Dextræ alæ exortus candet, fulvescitque, caput verò par-
tim virefcit, ac pallet, & partim nigricat; pars colli dextera nigra est, sed rostru
atrum, pedes verò, & crura ex albo rubescunt, caucâ inclusâ, cantu suavi ad-
stantibus impensè grata esse solet.

De Xomotl. Cap. CXXIV.

AVis est dorso & alis desuper nigris, ac pectore fusco: huius pennæ Indo-
rum vestibibus intexi præcipuè solent; palmipes est, & cristata, quod cum
nascitur, percipitur euidentius.

De Xochitototl altera, seu Aue florida. Cap. CXXV.

AVicula est, Passeri nostrati, forma, & magnitudine similis; variat tamen
plumarum colore, quæ partim pallent, partim nigricant, partim albæ
sunt, ac partim quoque fuscæ: suavi cantu placet, quævis incolit loca, vermi-
culis, feminibusque vescitur exilibus, nidum construit ex arborum ramis
pendulum, ubi etiam incubat ovis, neque est insuavi aut vitiato nutrimento.

De Xoxouquihoacli. Cap. CXXVI.

NOmen sortita est hæc Avis à voce, & ad Ardearum genera (ut mihi qui-
dem videtur) pertinet, quamvis plurimum distet magnitudine; plumæ,
quæ subsunt alis, ventri, ac collo, cinereæ sunt, quæ verò caput tegunt purpu-
reæ, tænijs tamen digitum latis, vtrinque circumdantibus. Frons promiscuè
candens, & nigra est, caput verò insignitum crista, septem concinnata purpu-
rascentibus plumis. Alæ sunt cinereo, cæruleoque colore variæ, pedes fusci, ni-
gri, atque pallentes; humeri, alarumque exortus candidi, rostrum ferratum,
nigrum, pollicaris crassitudinis, ac septem prolixum uncias: crura spithamea,
totaque ipsa avis ab extremo rostro cum collo (quod sesquidodrantale est) ad
pedes usque tres dodrantes longa. Lacustris est avis, atque advena Mexicanæ
paludi, apud quam quoque rarò capitur; fera est, & à Septentrionarijs Regio-
nibus credita descendere in Mexicanas.

De Nepapantototl. Cap. CXXVII.

ANatis ferè genus est frequens Mexicanæ paludi, rostro in acutum quadam-
tenus definente, cætera autem similis, nisi quod nullum est genus colo-
ris illas ornari solitum, quod huic soli non contingat, sitque ei spectando or-
namento, atque pulchritudini; unde est sortita nomen.

De Atototl, seu Aue Aquatica. Cap. CXXVIII.

E T si non me latet Atototli, quam *Onocrotalum* Græci vocant, nostri verò *Alcatrazum* descriptam esse ab antiquis, ac veteri cognitam mundo, tamen quoniam rarò Hispanis visa est, variantque in ea describenda Authores, & lacui Mexicano quanquam advena sit, tamen frequentissima, eam depingendam, & breuius exprimendam curauimus. Est ergo aquatica Auis, vnde nomen inuenit, cristata, palmipes, & olore longè maior, minime edulis, pennis ut plurimum ex candido inclinantibus in fuluum, etsi alæ maiori ex parte (quod Mari præcipuè euenit) nigrescant, nigris quoque vnguibus, pedibus verò, cruribusque, & rostro, quod palmos duos longum est candidis, & paruis circumscriptum dentibus, ac iuxta finem incuruum, cavitare illa ingenti, & capacissima alimoniam seruatrice, quæ ei subest, oculisque ex luteo rubescentibus. Piscibus, quos rapit victitat, & ideò iuxta lacus, fluminaque, necnon in ipso mari versari solet.

De Aue Paradisea. Cap. CXXIX.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 6. fol. 317.

De Acitli, seu Aqueo lepore. Cap. CXXX.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 686.

A Lterum genus eius Anatis, quam *Colymbum* Aristoteles, Gaza verò *Vrinatricem* vocat, Acitli seu Aquatilem leporem consueuerant vocare Mexicani: hæc eadem prorsus esset, quæ descripta, delineataque à quibusdam recetiorum, nisi caput longè maiori insigniretur crista, atraque, venter colore argenteo splenderet, & collum infernè niueo, supernè verò è nigro vergente in fulcū; lacubus innatat, ac iuxta eos perpetuò versatur: nam neque volandi potis est, neque per terram commodè incedendi, femoribus ita reliquo corpori connexis atque coalitis, ut natatui, non incessui queant inferuire: piscibus quos inuolat vescitur, victitatque; prolem in iunctis, atque arundinetis educat, nec Anatum nostratium vulgarem vincit magnitudinem. Masculus aliquanto longior est corpore, collo, ac crista ampliori, rostrum feminae breuius est, nigrum, & vtrinque iuxta oculos plumis tectum fuluis, cum Mas candentibus regatur. Hæc est Auis illa, quam Indi fabulantur ventos euocare, ubi se peti sentit ab Aucupibus, quibus stantibus, turbatisque vndis, euertantur Cymbæ quibus nauigant, submerganturque eam insequentes, si quinque prius sagittis excussis arcu non contingat attingi, atque trucidari, & in cuius disiectæ corde reperiri gemmam arbitrentur, ad multa utilissimam, & magno habitam in pretio, nec alteri quam Deo consecrandam: Verum hæc nugæ sunt, & mendacia ab horum hominum profecta leuitate, atque credulitate. Insuauis, parumque salubri velut & aliæ Aues palustres constat alimonia, atque ideò à nullo sagacioris palati admodum expetenda.

De Acolin, seu Coturnice aquatica. Cap. CXXXI.

A Vis est fusca, Coturnicis magnitudine, unde nomen: pedibus longis, prolixo rostro curuato in inferiora, coloris fusci, obscurique; versatur circa lacum Mexicanum, nunquam fermè volat, sed iuxta aquarum summa curssitat velocissimè: alitur piscibus, ipsaque edulis est, nutrimenti tamen vulgaris atque palutris.

De Cehoilotl. Cap. CXXXII.

G Enus est Columbæ sylvestris, cuius pennæ fuscae sunt, præter eas, quæ pectus & extremas vestiunt alas, nimirum candidas, & pallentes; Iris nigra, coccineus ambitus, pedes, cruraque rubra, & patria Oppidum Quauh-nahuacense.

De Toxcacoztic. Cap. CXXXIII.

T Vrdi nostratis visciuari, quem appellant *Charlam* Hispani magnitudine est æqua, formaque persimili; sed collum, & pectus lutea sunt, ac fascia eiusdem coloris frontem præcincta, & quanquam pro cantu clamorem edat, posset in Sturnorum species non ineptè referri.

De Cacacollin. Cap. CXXXIV.

C Oturnicis vocata species est Cacacollin, eademque constans magnitudine, forma, nutrimento, & cantu, atque eisdem ferè coloribus variata.

De Tzinitzcan. Cap. CXXXV.

A Vis est parua Carduele minor, plumis vestita multorum colorum, quibus effigies multæ subtilitatis texunt Indigenæ (eo enim opificio claruere ab hoc Orbe expugnato, ac toti penè claruere Orbi) ornantque festiuis diebus Tempa, belloque, pace, & publicis tripudijs, atque choreis capita, ac reliquum corpus.

De Yacapatlahoac, seu Aue lati rostri. Cap. CXXXVI.

A Natis feræ species est Yacapatlahoac, domestica paulo minor, longo, ac lato rostro, sed præcipue iuxta extremum; crura, palmæ, rostrumque ex pallido inferna parte rubescunt; at rostrum supernè in ambitu rubescit ex fulco, & circa extremum ex fuluo nigrescit: corpus vniuersum tegitur pennis, semicirculos quosdam imitantibus; fuluis, nigris, & candidis (si eas partes excipias, quæ ad ventrem spectant, nempe omnino fuluas) alæ foris partim albæ, partim virides, splendentes, & ut plurimum, fuscae sunt; intrinsecus verò albicant: vita demum, ac carniū eius nutrimentum, ceteris Anatum ferarum generibus sunt penè similia. Hispani lauancum, & regiam anatem vocant, nec desunt, qui Tempatlahoac vocare malint.

De Oconenetl. Cap. CXXXVII.

Plci marcij genus est maximum, cuius pulverem narrant hydropicis mereri.

De Yxamazcatl. Cap. CXXXVIII.

Avis est Sturni magnitudine, rostro mediocri, ac nonnihil incuruo, & cinerei coloris, oculis nigris, sed iri caerulea, plumis quibus subtegitur è fusco virescentibus, pectore luteo, ac ventre albo, & subfuscis cruribus, pedibusque: nullius est, præterquam plumarum usus, præterque carniū cæterarum auicularum nutrimenti: dicitur autem Yxamazcatl à colore luteo oculorum.

De Chiantototl. Cap. CXXXIX.

Avis est Sturni magnitudine, mediocri rostro, ac nonnihil incuruo, cinereique coloris; nomen sumpsit à colore Seminichian simili, auicula hæc, acuti, ac cinerei rostri, pectore, ac ventre candenti, sed subfuscis plumis maculato; dorso subfusco, & cyaneo, alis verò candidis, atque subnigris, nigris etiam oculis, & fuscis cruribus, ac pedibus, paruo capite, cinereoque, sed linea candida iuxta alterutrum oculum insignito: minimè cantillat, & Tezcoquensibus agris vitam agit, Tutlæque mistecæ superioris: gaudet niuium tempore, & bonum præstat edentibus alimentum.

De Coztototl, seu Aue lutea. Cap. CXL.

Avicula est, fusco, nigro, cinereo, & luteo colore varia: vivit Tetzcocanis montibus, & quò cæteræ huiusmodi Auiculæ constat nutrimento: cantat suauiter, ac colorem in nigrum, candidum, & luteum mutare vicissim solet.

De Tlaquiloltototl, seu picta Aue. Cap. CXLI.

Avis est pulcherrimis variata coloribus, nempe luteo, coccineo, viridi, purpureo, nigro, atque cyaneo; lutea oculorum (qui nigri sunt) Iride, & cinereis cruribus, ac pedibus; vivit in calidis Regionibus.

De Tlauhtototl, seu Aue Coccinea. Cap. CXLII.

Eisdem variatur Tlauhtototl colorum differentiis, sed paulò minori constat corpore; vivit quoque Regionibus calidis, non procul à littoribus maris austrini.

De Coztototl, seu Aue lutea. Cap. CXLIII.

Avicula est lutea tota, sed capite nigra macula insignito, caudaque, & alis, pallido, nigroque variatis colore.

De Tlaquauhtli . Cap. CXLIV.

Aquilæ genus est mediocris magnitudinis, incuruo rostro, propè exortu luteo, diluto, ac circa cuspidem subnigro colore variato, ventre verò pallenti, atque subfuluo, luteis pedibus; incuruis, ac cinereis unguibus, occipitio pallido, cauda fusca promiscuè, atque cinerea, & reliquo corpore fuluo, atque subnigro: reliqua natura quæ Aquilis.

De Cocho Psittaci genere . Cap. CXLV.

Psittaci genus est magni, rostro supernè cinereo, infra verò subnigro, cinereis cruribus, pedibusque viridi colore; sed cyaneo capite, candido, coccineoque variato colore, & quadamtenus pallenti, necnon alis postremis coccineo, discit humanum sermonem, & cæterorum Psittacorum instar indistincta pene similitudine reddit voces humanas.

De altero Cocho . Cap. CXLVI.

Similis est prædicto, sed longè minore corpore, nigris oculis, Iri lutea, ac plumis ambientibus oculos rubeis, pennis verò alarum & fuscis, & cyaneis.

De Opipixcan . Cap. CXLVII.

ANatis feræ genus est, rostro subrubro, cruribus verò ac pedibus, qui plani sunt, fuluo, ac candenti variatis colore; reliquo vero corpore cinereo, & nigro: viuit circa lacus, & quo cæteræ Anatum differentiæ, constat nutrimento.

De Toquilcoyotl . Cap. CXLVIII.

Rostrum est prolixum, ac mediocriter tenue, ceruix prælonga, caput coccinea macula desuper insignitum, lutea Iris, & corpus vniuersum fuscum, nigrum promiscuè, atque cinereum; versatur iuxta aquas, edulique (licet parum expetenda) carne constat: nomen verò habet à voce. Gruis æquat magnitudinem, ad cuius refertur species, nam & eius mores imitatur, reliquamque naturam, si maculam rubescentem excipias. Sunt qui Coceyauhqui vocent.

De Coyoltototl . Cap. CXLIX.

Avis est mediocris magnitudinis, fuscis pedibus, cruribusque, rostro crassiusculo, fusco, & breui, ac desinente in acumen; pectore, ac ventre coccineis, ac reliquo corpore subrubro, atque nigrescente: nomen habet à sonitu illi sonalium simili.

De Nopaltencol . Cap. CL.

Avis est subfusca, & cinerea tota, rostro subincuruo, & prolixo, sturno paulo maior, & iri oculorum rubra.

De Ceceto. Cap. CLI.

NOmen habet à voce; Tinunculi autem videtur species, sed peregrina, & nunquam nostro visa Orbi, etsi ijdem prorsus sint mores, atque natura; quamobrem cætera narrare superiædeo: ubique frequens est, sed calidis maximè regionibus, vbi ex auiculis, quas rapit victitat.

De Metzcanauhtli, seu Anate lunari. Cap. CLII.

ANatis species est domesticæ par, ac eisdem variata coloribus: viuit apud Mexicanam paludem, vbi capi à Mexicanis Aucupibus plerumque solet.

De Toleomoctli. Cap. CLIII.

AVis est magna, tres circiter spithamas prolixa; rostro longo, tenuique, superne nigrescente, & pallescenti inferne; luteis cruribus, & vergentibus in purpureum, sicut & ipsi pedes: ventre, ac pectore albo, sed fuscis quibusdam undulato pennis; alis desuper fusco, candido, cæruleoque variantibus colore, iri rubra, & ictu quem rostro infert valde nociuo; & quanquam palmipes non est, piscium circa lacus agens viuit rapina, & ad species Alcionum, quos Hispani vocant *Martinetes* pertinere videtur: Aiunt corio nudatam, assamque, & ex oleo, & aqua ingestam, gratum exhibere alimentum.

De Yacacintli, seu rostro spicæ Maizij. Cap. CLIV.

AVis est ternos circiter dodrantes prolixa, virentibus cruribus, capite, & ventre cyaneis, sed vergentibus in purpureum; alis promiscuè fulvis, nigrisque, luteis oculis, ac rostro, sed in coccineum propè exortum vergente, quod tres penè digitos latos longum est: anteriori parte capitis depili, & calua; ad recentiorū Fulicas videtur pertinere, ac piscium prædā iuxta lacus, & flumina viuere: Edulis est eius caro, sed nec bonum, nec gratum præbet alimentum.

De Yztactzon yayauhqui. Cap. CLV.

GENUS est Anatis feræ, paruaque, cuius rostrum est latum, atque cæruleū, & iuxta extremum alba quadam distinctum macula, pedes etiam (qui plani sunt) vergunt in cæruleum, & reliquum corpus, albo, fuluque variat colore: cæterum eadem penè vita, quæ reliquis lacustribus Auibus, ijdem mores, & alimonia.

De Ocotzinitzcan. Cap. CLVI.

AVis est formosa, Columbæ magnitudine, rostro duos circiter digitos latos longo, nigroque; capite, & pectore purpureis, necnon cruribus, ac pedibus; reliquo vero corpore ex luteo virefcenti. Viuit in regionibus calidis iuxta maris Australis littora, nec tamen cantu suavis est, neque iucundo nutrimento.

De Quauhtotopoli. Cap. CLVII.

Eisdem viuit Regionibus Quauhtotopoli, sed paulò minor est, minorique & atro rostro, nigris oculis, fuscis cruribus, pedibusque, & fusco capitis verice, quod tamen est coccinea præcinctum tæniâ, reliquum verò corpus, luteo dilutiore, ac colore fusco promiscuè tinctum micat.

De Caxcaxtototl. Cap. CLVIII.

Avis est tota cyanea, subnigraque, ac sturnos huius Orbis maiusculos æquans longitudine: capite paruo, nigris oculis, sed lutea iri, nigroque rostro longiusculo, ac desinente in acumen: edulis non est, neque canora; viuitque in plagis temperatis, qualis est Mexicensis, aut paulò calidioribus: Sunt qui Hueitzanatl vocent, & referant ad speciem Sturnorum Mexicensium.

De Tlacahoilotl. Cap. CLIX.

Species est Columbæ sylvestris nostris vocatis arabicis quadantenus similis, incuruo rostro, mediocri, rubeoque; cruribus rubeis, pedibusque, nec non oculorum iri, pectore, ventre, & alarum anterioribus partibus; cætera cærulea sunt, interfertis tamen iuxta caput, & collum inferna præcipue parte, nonnullis rubeis pennis. Viuit iuxta agros Mexicanos, nec expetendo constat nutrimento.

De Cochitenacatl. Cap. CLX.

Avis est littorum Oceani Australis alumna, duas prolixa plus minus spatia mas, rostro incuruo septenas penè uncias longo, supernâ parte candenti, ferratoque, sed inferna nigro: oculis atris, sed iri ex luteo rubescente, capite, & collo in lineam vsque coccineam, qua præcinctum est supernè, & infernè nigro; deinde verò, supernè nigro, & infernè pallenti, sed rubeis maculis atrisq. lineis variato: cauda, alisque nigris, ventre virenti, purpureis femoribus, nigris vnguibus; cruribus, pedibusque è cinereo virescentibus, & plumis, quæ sunt à femoribus vsque in caudam, rubeis: piscibus victitat, nec omnino ingrato constat alimento.

De Cochitototl, seu Aue Florida. Cap. CLXI.

Avis est Sturno nostrati magnitudine circiter par, rostro tamen acuminato, tenui, & paulisper incuruo: vnguibus nigris, cinereis cruribus, capite verò, collo, & supernis alis promiscuè cinereis, ac nigris; cæteris verò partibus luteis, vnde fortassis nomen: oculi vero atrii sunt, & pallens iris; vermiculis victitat, & feminibus; calidis regionibus viuit, nec tamen cantu placet aut alimento.

De Tlapaltototl. Cap. CLXII.

Avicula est Cardueli nostro par, aut paulò minor, rostro paruulo, tenuique, oculis nigris, sed iride lutea; alis, caudaque è nigro rubescen-
tibus,

tibus, ac reliquo corpore prorsus coccineo. Viuit in calidis, nec sapit eius caro, aut cantu admodum est iucunda, sed visu pulchra, ac non mediocriter spectanda.

De Tlanquiquiztototl, seu Passere sibilante. Cap. CLXIII.

A Vis est littorum Oceani australis alumna, Columbæ par, rostro crasso, acuminato, & nigro; atris oculis, iri lutea, alis, caudaque albo, & nigro colore variatis, tænia nigra à rostro ad extremum usque pectus procedente, alis verò circa priores partes etiam luteis, ac vniuersim reliquo corpore pallenti, si demas pedes, & crura, quæ fusca sunt, & ungues ipsos, qui ex albo nonnihil pallescunt: viuit iuxta arbores ornatas floribus, quorum victitat melligine: educat vere sobolem, habeturque maximi à Tototepecensibus, quibus est familiaris ac frequens.

De Hoitzitzillin Tepuzcullæ. Cap. CLXIV.

Species quædam est Hoitzitzillin pulcherrima, ac maxima, rostro longo, tenui, incuruo, cæruleoque, colore vniuersi corporis Heliotropij, paoninæ & splendenti: Viuit melligine florum, velut congeneres, & artificibus intexendarum pennarum materiem exhibet, gratam atque pretiosam.

De Quauhtotopotli. Cap. CLXV.

Pici species est peregrina, rostro longo, nigroque, & nonnullis in partibus fuluo: colore nigro, sed candidis plumis maculato, ac præcipuè circa caudam, postremas alarum partes, rostrum, ac ventrem, qui penè totus candidus est, ac cinereis pedibus: mitescit, aliturque domi, Sturno nostrati par; excavat arbores modo cæterorum Picorum, quibus victu, nutrimento, ac reliqua natura est similis.

De altera Xochitenacatl. Cap. CLXVI.

A Vis est Columbæ magnitudine, rostro præ corporis mole maximo, ferratoque, superiori parte luteo, inferiori verò subnigro, & in purpureum colorem vergente, oculis nigris, sed iri rubescente ex luteo, ac reliquo corpore cæruleo, cinereoque. Viuit circa littora Oceani Australis, ac piscibus, quos rapit vesci solet.

De Perutototl. Cap. CLXVII.

A Nas est peruina, quam velut nostro iam notam orbi, non curauimus describendam. Variat nonnihil fæmina à mari, velut ex vtraque Imagine cuius erit facile intueri.

De Chiquatototl. Cap. CLXVIII.

A Vis est Rusticulæ nostrati similis, rostro longo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, nigra item macula inter pectus, & collum insignis; cætero verò corpore, ex albo, luteo, fuscoque variato, iri lutea, ac nigris

gris oculis. In regionibus temperatis, seminibus, & vermiculis victitat, ac grato constat alimento.

De Elototl. Cap. CLXIX.

E Lototl, seu Avis basis spica Maizij ad Rusticularum etiam genus videtur pertinere; rostro enim constat longo, Corurnicis magnitudine, bono nutrimento, & colore totius corporis albo, fulvòque promiscuè, atque nigro: alitur domi, sibilæque non cantum edit; Sunt qui Chietotl vocent.

De Quachichiltic fœmina. Cap. CLXX.

F Oemina est alterius Quachichiltic oquichtli, de qua in superioribus, eadem forma, & magnitudine, etsi inclusa caueis in luteum mutetur colorem, cuius rei gratia, hanc Auiculam, & rubeam, & luteam curauimus depingendam: alitur cantus gratia, & suauiter modulatur. Nascitur in agris Mexicanis, educaturque in domibus, quibus est mirum in modum causa deliciarum frequens.

De Cocochatl. Cap. CLXXI.

A Viculae sunt Carduele paulo maiores, luteo, alboque, & fuluo quoque colore variatae, ac macula iuxta alterutrum oculum insignes, etsi in mari hæc longè maior appareat; nascuntur in temperatis, aut aliquanto infrius decliuibus auris, qualia sunt Tetzcoquentia, nec sunt cantu, aut nutrimento plurimum expetendo.

De Elcoztotl. Cap. CLXXII.

A Vis est Turdo Visciuro, aut Merulae par, luteo pectore, ac ventre, vnde inuenit nomen, nigra cauda, alis ex nigro fuluescentibus, capite, collo, dorsoque, & cruribus cinereis, rostro subnigro, longiusculo, & iuxta acumen paulisper contorto, & iride oculorum (qui nigri sunt) lutea; nascitur temperatis locis, seminibus, ac vermiculis victitat; educat vere, nec valde suauem edit cantum, aut expetendam præstat alimoniam.

De Quapetlahoac. Cap. CLXXIII.

A Vis est Quapetlahoac sesquidodrantem longa, rostro magno, rubeoque, & in acumen desinente; alis nigris, ac reliquo penè corpore ex cinereo rufescente: minimè canit, & mediocre præbet alimentum.

De Cacalotl, seu Coruo. Cap. CLXXIV.

I Nueni Coruum quibusdam candidis pennis insignem, quem, quia memoria dignus mihi est visus depingendum curavi, & in hac Avium Mexicanarum historia describendum.

De Colcanauhtli, seu Anate Coturnicum Mexicanaum colore.
Cap. CLXXV.

A Natis feræ species est, mediocris magnitudinis, rostro lato, & nigro; fulvis pedibus, ac cætero corpore, albo, fuluo, nigroque, & cinereo colore variato: cætera Anatibus feris similis.

De Tlotli. Cap. CLXXVI.

F Alconis columbarij, quem *Nebbi* vocant, genus est peregrinum, nigrum totum, si rostrum, cruraque, & pedes excipias, quæ lutea sunt, & mirè (ut narrant) operæ in aucupio, quibus differt à nostrate; quamobrem & depingendum, & memorandum duximus.

De Quaxoxotototl. Cap. CLXXVII.

A Llata est ad nos à littoribus Maris australis avis quædam pulcherrima, Columbæ plus minus magnitudine, rostro magno, latoque, nigro, & in acumen contortum tendente, vertice cyaneo, & reliquo corpore cyaneo, pallido, viridique promiscuè, & nigro, quæ minimè canit, nec iuauit constatatimento.

De Tlahquechul. Cap. CLXXVIII.

P Lateæ, Pelicanouæ videtur similis, sed coccineo, pulcherrimoque vniuersi ferè corporis colore, aut ex albo rubescenti, lato, atque obrotundo circa finem rostro, cinereoque, pupilla nigra, iride rubra, rugosa fronte, gallipauonis, Auræque, depili penè capite, candentique, cum vniuerso fere collo, & parte pectoris, & fascia nigra latiuscula, caput à collo distinguente: circa littora maris, aut fluminum viuit, vesciturque pisciculis adhuc viuentibus, quos rapit, mortuos enim non attingit, ut nobis (eam domi satagentibus educare) patuit experimento.

De Quapachtototl. Cap. CLXXIX.

Q Vapachtototl, seu avis fulua, octo uncias longa est, ac totidem cauda, rostrum è cyaneo nigricans longiusculum, incuruumque: oculi nigri, & iris alba, pectus cinereum, ac inde ad caudam vsque venter niger, cauda ex nigro fuluescens, alæ verò, collum, atque caput fulua, vnde inuenit apud Indos nomen: grato aiunt constare nutrimento, cum canit, risum æmulatur, atque ideo inauspicati habebatur ab Indis ominis, quo tempore Evangelij præclarissima dies nondum eis illuxerat.

De Yohualtototl, seu Aue nocturna. Cap. CLXXX.

A Vicula est Passeri nostro pene par, ita vocata, aut quoniam noctu victum quærere soleat, aut quod nigra tota sit paulisper vergens in fuluum, iride tamen, & inferiori rostro ex luteo rubescentibus: est autem neque suaui cantu, neque nutrimento admodum probato.

De Yohualcuachili, seu capite Chilli nocturno. Cap. CLXXXI.

A Vis est littoris Oceani Septentrionalis alumna, salforumue lacuum, è quibus victum sumit, inuenta apud Flumen Tuspæ: vix æquat sturni nostratis magnitudinem, sed collo constat tenui, ac longo, capite paruo & in longum producto, proluxo rostro, luteoque, proluxisque cruribus, pedum digitis, atque vnguibus qui lutei sunt. Digniti, & crura cinerea cum inferiori parte femorum, nam superior fulua est, cauda brevis, atque fulua, cum anteriori alarum parte, nam posterior cyanea est, reliquum corpus nigrum, quibusdam tamen fulvis circa ventrem permixtis pennis. Sed mirandum est ab exortu rostri assurgere coronam, Orbemue superiori parte in tres diuisum cuspides, e luteo rubescentem, ac mediocriter crassum, & ab anteriori alarum parte, binos aculeos contortos, quod nulli auium adhuc noui euenisse, præterquam huic, cauente ita (vt exilimo) natura auiculæ aliàs imbecilli, vt ijs velut præsidijs sese à fortioribus auibus tueretur, nihilque esset adeò debile, imbellesque quod vim quampiam non posset inferre hosti.

De Cacalototl seu Aue Coruina. Cap. CXXXII.

AD Sturnorum Tzanatlue genus videtur pertinere Cacalototl, Sturno enim nostrati est par, vniuerso corpore, è nigro vergente in cæruleum, atro rostro, cauda proluxa, & iri ex luteo rubescente. Inutili carne constat, nullo delectat cantu, viuitque in regionibus temperatis, aut calidioribus.

De Chilcoquipaltotl. Cap. CLXXXIII.

MErulæ magnitudinem æquat Chilcoquipaltotl, cuius rostrum vergit in nigrum è cyaneo, caput nigricat, virescunt crura; venter, pectusque pallescunt, reliquum verò corpus luteo, viridique, necnon albo, & nigro, variatur colore. Viuit in calidis, non tamen valet cantu, aut nutrimento.

De Chiltototl. Cap. CLXXXIV.

Similis est præcedenti colorum varietate, & magnitudine, necnon moribus, sed capite coccineo, & fulvis pedibus, & fortassis ei congener.

De Tatac. Cap. CLXXXV.

A Vis est Passeris magnitudine, capite, cauda, dorso atque alis promiscuè cinereis, albisque, & è nigro in cyaneum tendentibus colorem: collo, & pectore infernè rubescentibus ex luteo, ventre albo, albis, & cinereis femoribus, cruribus verò ac pedibus è fusco virescentibus, ac lineis albis, & incuruis supernè circumdantibus oculis, qui nigri sunt; nec canit, nec admodum expetendam præstat alimoniam, viuitque in temperatis regionibus.

De Quatotomomi. Cap. CLXXXVI.

PIci genus est Ipupæ magnitudine, & nigro, fuscoque varium colore; rostrum, quo ex cauat perforatque arbores, tres digitos longum est, firmum, & can-

& candens, ac infernè breuius quàm supernè: caput est paruum, ac rubeis cōtectum plumis, & crista etiam rubra insignitum: tres vncias longa, sed superna parte nigra: alterutro colli latere fascia candida descendit ad vltimū circiter pectus: pedes cruraque liuida sunt. Viuit Tototepeci Mistece superioris, non longè à mari australi: nidificat in arboribus excelsis. Vescitur Cicadis Tlaolli, & vermiculis: imbrium educat tempore, hoc est a mense Majo vsq. in Septembrem; edulis tamen non est, aut alium quempiam (quod acceperim) præstat vsum.

De Xochitenucatl. Cap. CLXXXVII.

A Vis est Psittaci magnitudine, & forma, ac pene tota viridis, insertis tamen nonnullis pennis rubescentibus, pauoninisque alijs; verum crura, pedesque nigra sunt, & tenuia; rostrum incuruum, quaternas penè vncias longum, ferratumque, vnde nomen, & luteo, ac nigro varium colore; calidarum regionum atque maritimarum Incola est, neque alium (quod nouerim) quam plumæ præstat vsum.

De Chachauatototl. Cap. CLXXXVIII.

A Vicula est Tepuzculullam singulis rediens annis, Carduele nostro paulò maior; pedibus fuscis, rostro paruo, & nigro, infernis partibus luteis, reliquis verò cæruleo, nigro, atque cinereo variatis colore, cuius nulla alia est præterquàm plumarum vtilitas.

De Chichiltototl Tepazcullulæ. Cap. CLXXXIX.

Incola est Regionum calidarum Auicula illa, quam Mexicanæ Chiltototl vocant, & circa Tepuzculullæ montes viuit, magnitudine præcedentis, infernis tamen partibus rubeis, supernis verò cinereis, & nigris, sed in purpureum colorem vergentibus, rostro verò paulò acutiore, atque longiore.

De Tlauhtototl, seu Aue rubea. Cap. CXC.

A Vicula est tota rubra, vnde euenit illi nomen, Merulæ penè magnitudine, & nigris quibusdam plumis alis interfertis; prouenit Totonacapæ, & caueis inclusa canit suauiter.

De Tlauhquechultototl. Cap. CXCI.

Tlauhquechultototl, seu auis capite Plateæ similis, præcedenti maior est, rostro longo, & nigro, sed inferna parte longè breuiori, vertice ac toto pene collo desuper rubeo, infernis cunctis cinereis; alis verò ac dorso nigris, sed albis transuersisque lineis variatis: degit Pauhatlamijs agris Prouinciæ Totonacapæ. Pici species est arbores perforans, cuius capitis plumæ rubescentes applicatæ, aut verius agglutinatæ, capitis curant dolorem, seu in eam sententiam venerint, quòd vertici auis adhæreant, siue id ita se habere experimento aliquo cognouerint.

De Cocozton. Cap. CXCI.

A Vicula est Cardueli magnitudine similis, luteis, cyaneisque pennis varia, sed nullo insignis cantu.

De Techitli. Cap. CXCI.

P Ræcedenti pene est par, sed cinereo, & fusco varians colore, cuius nihil accepi quod memoria dignum reputarem.

De Quapach canauhtli. Cap. CXCI.

G Enus est Anatis feræ lacus Mexicani alumnae, rostro lato, caruleoque qualia etiam sunt crura, atque pedes, capite, collo, pectore, ac ventre fuluo; cauda breui, alba, & nigra, alis cum dorso, è fusco, fuluoque transuersistænijs variatis, ac nigris oculis, moribus verò, victu, atque nutrimento cæterarum sive luelstrum Anatum.

De Ayo quantototl tiltic. Cap. CXCV.

P Vlchrè canit, sed non mitescit, & suavi constat alimento, Passere maior est, vescitur arborum fructibus, rostro constat paruo, fusco, ac nigro, & reliqui corporis colore è luteo vergente in candidum.

De Motmot. Cap. CXCVI.

A Vis est calidis frequens regionibus Columbae magnitudine, coccineis oculis, & nigra pupilla, rostro incuruo, subnigro, tres penè digitos longo, & acuminato, inferne breuiori, serratoque supernè; capite caruleo, & paurino, fuscis pedibus, virentique cætero corporis colore: rarum est inesse caudæ pennam vnicam cæteris longiorem, & quæ extrema tantum parte sit capillata, tantæque pulchritudinis auem, nullum præterquam plumarum habere, vsum.

De Cacatototl. Cap. CXCVII.

A Vicula est par Achantilli, infernis omnibus candidis, supernis verò subnigris, atque subfulvis, & cinereis pedibus: vescitur semine hoauhtli: iucundè canit, viuitque in planis Tetzcoquensibus.

De Teoauhtototl. Cap. CXCVIII.

T Etcocanis etiam montibus, & agris viuit, bonum præstat alimentum, nec alitur domi, nec gratus ei cantus, obtigit: magnitudo circiter, quæ Passeri, rostrumque breue; cæterum partium infernarum color albus est, ac in luteum vergens, supernarum verò cyaneus, & alarum niger.

De Acxoyatototl. Cap. CXCI.

C Arduelis æquat Axoyatototl magnitudinem, color est infernè subalbidus, supernè verò subfuscus, & luteus, crura ex luteo rubescunt, cristæque quam

quam capite gestat: edulis est; includitur caueis, sed caret cantu, prouenit in montibus Tetzcoquensibus; marem verò curauimus depingendum.

De Picicitli. Cap. CC.

Tetzcoquensis etiam Auis Picicitli, paruula, totoque cinerea corpore, si caput excipias, & collum, quæ atra sunt, sed candenti macula oculos (qui magni sunt) ambiente, cuius acumen in pectus vsque procedit; apparent post imbres, educatæque domi breui moriuntur: carent cantu, bonum præstant alimentum; sed nesciunt Indi referre vbi producant sobolem.

De Amaxocototl. Cap. CCI.

Viuat in temperatis aut paulò frigidioribus locis, gratum alimentum præbet, iucundoque pollet, atque sonoro occentu: præcedenti paulò maiorem adepta magnitudinem, cinereo circa collum, pectus, ac ventrem colore, fuscis pedibus, alis verò, dorso, caudaque cinereo, & nigro colore variatis

De Xompantotl. Cap. CCII.

Cardueli est penè par, non educatur domi, bonam præbet alimoniam, sobolem procreat intra oppida, aut iuxta propinquos agros, & colore albo, purpureo, luteo, & candenti distinguitur.

De Cuitcuitzcatotl. Cap. CCIII.

Paulò maior est præcedenti, versatur in syluestribus, montanisq. arboribus: non alitur domi, & tamen pergratè cantillat: inferna coccinea sunt, pulla crura, capitis superior pars fulua, reliquum verò corpus cyaneo, candido, atque subnigro colore distinguitur.

De Xotlapech. Cap. CCIV.

Fluus est Xotlapech supernè, atque infernè cyaneus, nec magnitudine æquans sturnum; caput humili quadam, sed pulchra crista insignitur, fului etiam coloris, cuius extrema versus rostrum pennæ subnigræ, atque subrectæ excipiunt: edulis est, in montibus agit, & nullo placidus habetur cantu.

De Olototl. Cap. CCV.

Viuat in montibus Tetzcocanis auis præcedenti par, sed tota penè cyanea pauoninaque, quamuis circa collum, & ventrem albi, rubrique coloris: edulis, nec expers cantus, qui tamen est exilis. Auis verò ipsa de pulchritudine posset cum multis alijs certare.

De Yxtezcototl. Cap. CCVI.

Cedit pulchritudine præcedenti Yxtezcototl, Passeris magnitudine, variata tamen cinereo, fusco, & nigro colore: Viuit in montibus Regionum, temperatarum: edulis est, exiliter canit; nec viuit in domibus alta.

De Ayoquantototl. Cap. CCVII.

AT Ayoquantototl par ferè magnitudine, luteo, nigro, subalbidoque colore variatur. Montana colit: bono alimento constat, & quoniam canis impensè exilis est, caueis includi minimè consuevit.

De Xolotlapech. Cap. CCVIII.

AVis est edulis, ac præcedentis penè magnitudine, infernè lutea, fusca, verò supernè, viuit in arboribus montium Tetzocanorum, vbi prolem educat: vescitur vermiculis, non canit, aut expetendum admodum præbet alimentum.

De Elotototl. Cap. CCIX.

LOngè minor est Elotototl, ac Cardueli penè par, sed albo, aut cyaneo colore, caudaque penè tota nigra: Viuit iuxta arbores montium Tetzocanorum. Edulis est: non canit, & ideò neque alitur in domibus.

De Chiltototl. Cap. CCX.

AVicula est Carduele paulò maior, tota ferè coccinea, sed nigris iuxta alas admixtis plumis: maculis verò prope oculos candentibus, & rostro paruo, ac nigro: minimè canit, sed obstrepit, edulis est, educat in Arboribus Tetzocanensibus, vesciturque vermiculis, & culicibus.

De Ococolin. Cap. CCXI.

GEnus est Pici Sturni magnitudine, & pulchrè variatum colore nigro, & luteo; circa dorsum verò, crura, ac ventrem cinereo, rostroque longo, & acuto: Viuit in Tetzocanarum sylvarum arboribus, vbi sobolem educat: edulis est, nec tamen cantillat.

De Xiquipiltototl. Cap. CCXII.

AVicula est minima, nigra macula rostrum, collumque conspersa, cætera cyaneo, cinereoque tincta colore: inclusa caueis cantillat, chian semine vescitur, & tritotlaolli: educat sobolem circa Tetzocanorum montium Arbores.

De Quauhelotototl. Cap. CCXIII.

AVis est tota cyanea, Columba paulò maior, & crista in acutum tendente eiusdem coloris insignita: calidarum regionum alumna est, & quanquā visu pulchra & spectabilis, plumarumque colore commendata, nec canit, nec eduli constat nutrimento.

De Cuechtototl. Cap. CCXIV.

AVis est magnitudine, & rostro Psittaci, incuruis, & rapacibus unguibus, luteis cruribus, pedibusque, sed nigris punctis distinctis: alis cyaneis, sub-

subalbidisque è fulvis variatis plumis; pectore, ac ventre rubescentibus; capite è candido in coccineum vergente colorem, depili; rugosoque, quale etiam est collum, quod torque iuxta pectus ambitur eminenti, & albo, sed cyaneis, ac transversis distincto tænijs, habet etiam ad rostri radicem (quod rarum est) Orbem concinnatum ex acinis multis, ex albo in rubrum colorem vergentibus. Hanc auem ego nunquam vidi, sed eius tantum imaginem apud Tetzcoquenses, in Aula quadam Regiæ domus, vbi ordine quodam Principum, eius Provinciæ formæ serie quadam videbantur delineatæ, quam in libros hoscæ transferendam curavi, quoniam ex nonnullis Incolarum accepi, littoribus Oceani esse frequentem, qui tamen nihil quod ad eius naturam aut mores spectaret narrare potuere, præterquam vivere ex rapto, & versari solitam non procul à mari.

De Caquantototl. Cap. CCXV.

Offendi etiam apud Tetzcoquenses Auiculam cristatam, pulchra, ac rara forma, Passeris magnitudine, coloris cinerei, sed extrema cauda lutea, & ab extremis alarum pennis coccineis quibusdam capillamentis propendentibus, paruo capite, paruoque rostro, quæ in montibus etiam viuit eiusdem Plagæ, ac feminibus vescitur, neque est cantu, aut nutrimento cæteris auiculis commendatior.

De Yayauhquitotl. Cap. CCXVI.

Avis est Sturni magnitudine, viridi, cyaneoque, fuluo, & cinereo colore distincta, in qua vel illud memoratu dignum est, & pene huic aui peculiare, duas pennas ab extrema cauda prodire cæteris longiores, quarum pars prior depilis sit, extrema verò cyaneis, & nigris pilis vestita.

De Axoquen. Cap. CCXVII.

Avis est è Piscium rapto viuens, & ad Alcionum fortasse pertinens differentias, quos *Martinetes* vulgus Hispanorum vocare solet. Avis est ictus satis noxij, cinereo, luteo, ac fuluo colore varia, rostro nigro, acutoque, & octo uncias longo, collo verò duas spithamas ac pelle laxius dependente cauo, cauda verò sesquidodrantem prolixa, ac productis cruribus, qualia aquaticas aues decere solent. Sunt qui Acaçahoaçtli vocare malint.

De Ahuatototl. Cap. CCXVIII.

Avis est Sturni magnitudine, & forma, sed alis, & cauda cæruleis, cætero verò corpore è subalbido vergente in fuscum; viuit in Quercubus, & loborem educat, vnde euenit ei nomen.

De Guitguit. Cap. CCXIX.

A Vicula est minima, Regulo similis, viridi colore, & suaui nutrimento, ea est naturæ rerum vis, ut hæc tantula avis, ac fere nulla, audeat coruorum examina confectari, & vbilibet latitare cogat, ac sese inter arundineta tueri. Est & aliud auicularum genus in Insula præcipue Cubu, gregatim volantium, & Rizi (cuius seminis maximus est apud eas Gentes prouentus, atque usus) deuastantium fata, nomine maja, multi nutrimenti, gratique, & facilis coctionis, colorisque fului, quibus est in colli postica parte (dictu mirandum, & nulli alteri animali concessum) caput, ventriculus, primumque receptaculum nutrimenti.

De Daic. Cap. CCXX.

Vlgaris avis hæc Columbi æquat magnitudinem, & bonam alimoniam præstat; nidum excavat cauda, ac pedibus iuxta sabulosa loca, quaternas altum spithamas, ubi ponit oua per imbres anserinis maiora, & pugnum ferme ampla, dicta ab Indigenis Tapum, quinquagena, pluraue, & citra vllum albumen, pinguis naturæ, & crassæ, quæ assa, aut cocta, bonum, ac pingue præbent alimentum, fixa verò crassum, & malum, concoctuque difficile; mirum est auem adeo paruam tantæ magnitudinis oua, tamque numerosa edere, eadem tam profunda in scrobe collocare, & collocata citra incubantis Parentis opem, atque teporem pullos excludi, & exclusos euolare, è vestigio. Viuit in Philippicis.

De Tuputu. Cap. CCXXI.

Nomen inuenit à cantu, versatur in carectis, herbosisque locis: magnas arbores minimè conscendit. Phasiano forma similis est, minor tamen: loco carnis habet vermes, quibus adeo refertæ sunt singulæ corporis partes, ut mirum sit nihil præter eos ac pellem in ea Aue reperiri, quam tamen non perforant, aut rumpunt densis ornatam pennis, cum cætera solos vermes esse planè perspiciatur.

De Pauxi vocata Aue. Cap. CCXXII.

Non est prætereunda Auis illa, à Margarita (ut ferebant) ad Regem Philippum delata, quam in horto eius vidimus Galli gallinacei magnitudine, aut paulo maiorem, nigro colore plumarum, sed splendenti, & pauonino, rubeo, & incuruo rostro, & Psittaci simili, mitem, sed capi, & attrahenti à quouis renuentem. Erat in hac Aue insigne, & peculiare, tumorem quendam radici rostri affigi, qua parte erat tenuior, pyri forma, lapidis duritia, & cæruleo colore, qualis esse solet lapidis cyanei, aut vocati Turcoidis; alebatur autem si bene memini frumentaceis seminibus, & cæterarum cohortalium nutrimento, quibus forma quoque videbatur similis,

De Altera Aue delata ad Philippum II. Cap. CCXXIII.

Merito alia Auis visa mihi in eodem horto, erit præcedenti adnectenda, Ciconiæ (ni mente excidit) magnitudine, & cinereo colore, cristam hæc gestabat octo (vt mihi quidem videtur) uncias longam, è multis aggeratam plumis subiectis eiusdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipuè circa summum dilatatis, atque excrescentibus, verùm Custodum incuria periit, antequàm ego discedens ab Hispanijs Optimi, Maximique Regis iussu nauigassem ad Indos.

De Pitzmalotl. Cap. CCXXIV.

Genus est Sturni dodrante paulò maius, lato rostro, nigroque, Oceani australis littorum Incola, cæterorum Sturnorum huius Orbis moribus, & natura.

De Picalotl. Cap. CCXXV.

Avis est prolixa dodrantes binos, infernè candens, ac supernè cyanea, rostro nigro, crasso, & longo, & nigricante crista: vociferatur, non canit; alitur domi, vescitur Tlaolli, alijsque frumentaceis seminibus, vermiculisque, ac bonum assa, aut elixa præbet alimentum. Viuit in Prouincia Ygualapæ, non procul ab australi Oceano.

De plurimis alijs Auiculis anonimis, ab eadem Prouincia missis.

Cap. CCXXVI.

Missæ præterea sunt ab eadem Prouincia multæ auiculæ sine nomine, quarum quinque priores fulvæ, atque cinereæ sunt; sexta lutea, & cinerea; septima verò nigra, & rubra, non sine quibusdam luteis propè alas pennis, quarum omnium cantus, & nutrimentum, neque possunt impense aut improbari, aut commendari.

De Quarta Elotototl. Cap. CCXXVII.

Avicula est Passeris magnitudine, tota (si alas excipias, pedesque, & rostrum) cyanea, sed maculis cinereis conspersa: alæ enim fulvæ, nigro; pallenti, ac cinereo variantur colore, rostrum è candido vergit in nigrum, ac pedes, cruraque cinerea, & fusca promiscuè sunt; oculi nigri, & iris lutea: caueis inclusa suauiter canit: bonum præbet alimentum, versaturque in Regionibus temperatis, qualis est Mexicana, aliturque Tlaolli.

De Yacatlil, seu Aue rostri nigri. Cap. CCXXVIII.

Nomen inuenit hæc Auis à nigro rostro, digitum transversum longo, & è crassiuscula origine desinente in acumen. Sturni æquat magnitudinem, cinerea est, & viuit in locis calidis.

De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

A Vis est lacustris, ac littorum maris Septentrionalis alumna, sesquipalmū longa, si rostrum excipias, quod octo pene vncias est prolixum, ac tres latum, (portentosa nempe magnitudine, & vniuersi corporis longitudinem, pene æquante) ferratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo pallescens, sed singulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum est, superna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo pallescens, sed rubeis hemiciclis distinctum, cauda atra, circa cuius exortum plumæ adstant albæ, & coccinæ: pedes & crura cinerea sunt, sed cyaneis maculis variata; ungues nigri, oculique, verum Iris rubescens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fuluescunt; Domestica Avis est, saliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibusque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuit.

Finis II. Tractatus Historiæ Avium.

TRACTATVS TERTIVS

DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.

De Acaltetepon, seu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant. Cap. I.

Habetur supra volumine 1. lib. 2. cap. 11. fol. 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepon nuntantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulgariūque differentias omnes, quasque feruentium Regionum Incolæ Cuetzpalin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas verò quæ in sepas chalcidicas, sepedonesue quadrupedes referri possent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores, nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipsos nascuntur, Acaltetepon. Venenatarum tria adhuc apud novos Hispanos offendi genera, morsus noxij, sed minimè (si tempestiuè occurratur ei) læthalis, quarum duæ priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, sed picturarum distinguuntur varietate: altera namque luteis tantum ornatur spherulis in fuscum, candidumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem procedentibus, luteisque, & secundum transversum fuscis, & pallescentibus è candi-

candido. Postremum genus peculiari nomine Tetzauhcoatl, quòd rarò occur-
rat, nuncupatum, ac prorsus à Tetzauhcoatl serpente diuersum, paruulo, ac
pene nullo, sed lætifero (vt ferunt) morfu, omnium est minimum, fusci colo-
ris in fuluum inclinantis, sed cauda magna ex parte cyanea. Est & quartum
genus ita vocatum, non quòd venenatum sit (est enim innoxij morfus) sed
quòd venenatis maiuscula corporis mole videatur respondere, cum cætera vul-
garibus lacertis prorsus sint similia.

De Ahueyaçtli, seu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

Serpens est Ahueyaçtli Tecutlazoçauhqui forma, sed sonalibus carens, ve-
neno verò hemorrhoo antiquorum congener, exertis caninis, & lethali
ictu, quo vniuersum corpus ita afficitur, vt vndique sanguinem effundat,
nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluere (si con-
tingat morderi hominem ab hac fera) rursus hiant, manantque sanguine, tan-
ta est vis huius perniciosi, atque monstrifici veneni, cuius remedia erit (vbi
commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, seu Aquatico colore. Cap. IV.

Quas Haitiniyguanas vocant, Mexicenses Aquaquetzpallin vocare con-
sueuerunt, Colotum videntur referre; sed plurimum distant forma,
atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, si caudam pariter
metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior est, humanoque humero inter
vtraque crura crassior: digiti tenues sunt, & pro magnitudine corporis longis-
simi; brachia, cruraque crassitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne di-
cam) æquant: venter candescit ex viridi, & reliquum corpus squamiferum est,
colorisque medij inter argenteum & virentem: ungues sunt mediocres, cau-
da prolixa, & in extremum vsque à posterioribus pedibus sensim gracillescens;
dorso imminent pinnae quædam angustæ vnciam vnâ longæ, spissæ, & pro-
tractæ ad extremum vsque caudæ, licet sensim fiant breuiores: caput supernè
deforme, ac horridum est, prædurum, ac velut clauatum, sicut superior quo-
que colli pars: oculi nigri, & mandibula inferior cærulea, è qua pendet mem-
brana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, squamosa, & palcaribus si-
milis, nonnulloque circa exortum clauata intervallo, pinnataue, ac è viridi
in flauum colorem vergens, eadem mandibula cæruleis tegitur laminis, rotun-
dis, magnisque, ac præcipuè alterutro latere vnica, quæ nostratam assem, di-
midiumue argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, &
nitore piscium æmulatur squamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium,
sedem, & quæ rutescat vehementius, oris rictus magnus est, ac dentes parui,
innocuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata gustui,
optimique nutrimenti, velut & ipsa eius est caro (ita enim vocare libet, quoniã
carni potius, quàm pisces generi similis est) quæ pullis nostratium cohorta-
lium minimè cedit, seu gustum spectes, seu alimoniam. Vix est, qui cum pri-
mum incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, etsi aliòqui mite,

innocuunque, aut qui semel degustatum, summa non prosequatur auiditate. Sunt etiam in hoc genere terrestria, Quequetzpallin vocata, nonnihil tamen distantia colore, & meliore, atque iucundiore alimento, sed reliqua natura pene eadem, in quibus omnibus illud videtur mirabile, terram reptatam eorum abdomine, ventreue pinguescere, ac fieri longe sapidiora: calidis verò Regionibus degunt, unde ad Mexicanam Urbem quadragesimali præcipue tempore deferuntur.

De Aquetzpalin, seu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant.
Cap. V.

Habetur supra volumine I. lib. 2. cap. 111. fol. 315.

De Acoatl, seu serpente Aquatili. Cap. VI.

IN paludibus temperatarum Regionum versari solet, dentibus parvis, ac innoxio morfu, longus quinque dodrantes, ac pollicem crassus, supernè tænijs nigris, & cyaneis alternis distinctus, & cyaneus infernè; capitis superna nigra sunt, latera cyanea, ac inferna lutea. Viuum audio parere, ne indico impare vipera nostra dicatur carere. Sunt qui Miaoacoatl vocent, quoniam spicæ Maizij colore sit.

De Aquaqua, seu Bufone. Cap. VII.

Versantur in calidis Regionibus huius nouæ Hispaniæ, ac præcipue iuxta utriusque maris littora, mirandæ magnitudinis Bufones, ut qui galeros mediocres æquare soleant, cæterà nostratibus similes, nisi quod veneno sunt mitiore, ob quorum magnitudinem, eos in hac enarratione pertransire silentio nolui.

De Colcoatl, seu Serpente Coturnicibus simili. Cap. VIII.

ANguis est binis dodrantibus paulò longior, pollicem crassus, ac Teuhtlacauhqui primæ (ut videtur) species, nam & sonalia pro numero annorum caudæ innaſcuntur, augenturque: venter candet, ac nitescit, dorsum verò maculis nigris, & fuluis variatur, atque distinguitur, conspiciturque venter iuxta caudam reliquo corpore crassior, caudaque adeo brevis, & subito attenuata, ut vix latum digitum æquet: dentes omnes parui, breuesque sunt, & tamen lethalem infligit morſum, sed qui (si adsit diligentia) remedijs aliorum venenatorum animalium morſibus destinatis, coerceri, atque curari solet.

De Cencoatl. Cap. IX.

ANguis est septem prolixus spithamas, ac tres crassus pollices, si excipias partes, quæ sunt iuxta ventrem, ubi longè amplior videtur, & unde cauda ad usque extrema subito gracileſcit: color est infernè albus, liuidusque, dorſo verò atque lateribus niger, nisi quod tænijs ruffis sese cruciantibus circa latera distingui solet, dentes verò parui apparent, ac minimè lethalis morſus.

De

De Tzicatlinan serpente. Cap.X.

Genus est Serpentis Tzicatlinan, seu Formicarum mater, ita vocatum, quòd earum cuniculis viuat, & quando foras exeunt sequatur eas, statis anni temporibus; pulcherrimus est omnium Serpentium, nec cuiquam noxius, minimi digiti crassitudinem æquat, ac duorum dodrantum longitudinem, fascijs distinguitur candidis, rubrisque transuersis, & alternis, non viuit nisi cum Formicis, aut alibi, quàm Regionibus calentibus: quod verò spectat ad medicinam, tufus, appositusque, dicitur tumores præter naturam discutere.

De Canauhcoatl. Cap XI.

Hominis æquat Anguis hic crassitudinem eundemque dupla longitudine excedit: incolit saxa, antraque & occurrentibus animalibus ad se tractis halitu victitat, euenitque aliquando, vt Indi iter agentes infederint ei, rati truncum esse (tanta est eius vilitas, atque stupiditas) nec intellexerint, quàm instabili, terrificæque sedi institerint, donec Angue sensim præterlabente, perterriti surrexerint; innocens tamen esse dicitur, ac nullo pene noxius morfu.

De Ecacoatl, seu Angue venti. Cap.XII.

Anguis est sex spithamas longus, binasque vncias crassus, innocuus, dentibus paruis, ventre argenteo, lateribus, ac dorso, lineis septem candidis, luteis, cyaneis, & nigris alternatim interstinctis, lingua prolixa, tenui, bifida, & nigricante, quam vibrat velocissime, atris oculis, & pro magnitudine corporis amplitudine insignibus, & Iride pallida.

De Quatapalcatl, seu Chameleone Mexicensi. Cap.XIII.

de vno supra Io. Fabr. fol. 721.

Genus est Chameleonis Quatapalcatl, in calidis nouæ Hispaniæ repertum Regionibus, parùm à nostro, (vt ex imagine licet coniectari) distans, sed tamen non prorsus idem; vidi & apud Haitinos Chameleones, sed longè minores nostratibus, & vulgaribus lacertis penè similes, verùm de his suo dicendum est loco.

De Cuicuilcoatl, seu Colubro vario. Cap.XIV.

Serpens est dodrantem longus, ac minimum digitum crassus, cauda ab ipso ano tenuiore, velut & Tzoalcoatl, trium vnciarum interuallo; dentes habet paruulos, ventrem liuidum, fuscum, dorsum atris interstinctum lineis: nascitur in frigidis, ac lethalem infligit morsum, nec sunt aduersus eum alia, quàm contra Teuchlacotzauhqui remedia excogitata.

De Cencoatl, seu Colubro simili spicæ mayzij, similibusque coloribus variato. Cap. XV.

Genus est Serpentis innocuum, maculis interstinctum fulvis, & nigris, ac ventre candido, longum cubitos quatuor, & brachio tenuius, dentibus paruis, ordine duplici serie quadam dispositis. Viuit in calidis, nec plura adhuc de eo Serpente comperi.

De Colcoatl, seu Colubro Coturnicum colore. Cap. XVI.

Serpens est lethalis morsus, longus tres spithamas, ac pollicem crassus, similis est Teuctlacocauhqui, similibusque mordet caninis: huic à meatu per quem redduntur excrementa, subitur cauda, tenuatur, atque gracilescit.

De Cuech, seu Colubro sonalibus insignito. Cap. XVII.

Serpentis genus est innocuum, quatuor cubitorum longitudinis: candet huic venter, dorsum fulvis, nigrisque maculis distinguitur: dentes parui, ac corporis crassitudo ternos digitos æquans.

De Yztaccoatl, seu albo Colubro. Cap. XVIII.

de quo supra Io. Fab. fol. 774.

Serpens est lethiferi (vt narrant) morsus, quinque prolixus cubitos, teres, oblongo capite, oculis magnis, ac nigris, binis caninis, qui superiori maxillæ infiguntur, exercique sunt, alijs verò modicis; collo tenui, palmumque longo, à quo ad medium vsque corporis tres pollices crassus est, vnde sensim vsque ad caudam extremam attenuari incipit, venter infernè albus est, vergens in liuidum, sed ab ano in extremum vsque caudæ, ac iuxta collum inferna rubent; dorsum cinereis tegitur squamis, ac velut maculis quibusdam albo colore distinctis, vnde nomen: agilis Coluber est, & qui sese cauda tueatur, in girumq. (si quis eum attigerit, seu repat, seu pendeat dum tamen apprehendatur) se contorqueat.

De Yztactecoizin, seu alba Lacerta. Cap. XIX.

Lacertæ genus est ventris candescentis, fusci dorfi, sed candidis lineis sectum, dum longitudinem discurrentibus, alijsque per interualla transversis interstinctum, maculis quoque nigricantibus, & quibusdam in locis obscurum. Innocui est morsus, vitamque agit in frigidis plagis, cuius Nos, & masculi, & femina præstamus imaginem.

De Macacoatl, seu Angue Ceruino. Cap. XX.

Serpens est femoris, & interdum humani corporis crassitudine, longitudine verò vicenum quandoque pedum, maculis conspersus fuscis, vergentibus in nigrum, fulvisque; ceruino capite, vnde nomen, nisi fortè id contigit, ob cornua, quæ audio ei iam senescenti innasce, accommodatissima excitandæ veneri. Prouenit regionibus calidis, vbi, quò calidiores sunt, eò in maiorem crescit amplitudinem.

De Macacoatl. Cap. XXI.

Ceruino & hic Anguis capite constat, ceruinamque mansuetudinem circuratus præfert, sed minor est, maculis licet subluteis, & nigricantibus distinguatur.

De Maquizcoatl. Cap. XXII.

Maquizcoatl, quem alij Tetzauhcoatl vocare consueuerunt, seu anguem abusus, quòd rarò, ac per miraculum videatur ab aliquo, sesquidodrantem longus est, ac minimi digiti æquans crassitudinem, coloris argentei, nitidi, ac veluti translucidi in vtramque partem, vt libet graditur, et si capite vnico insignitus, Amphibænæ Antiquorū fortassis species. Est & alius Anguis eodem nuncupatus nomine, nō modo ancipiti incessu, capitibus quoque binis, quem adhuc mihi non licuit videre, nisi fortassis is de quo diximus est, quem conspeximus Itztolucæ, & curauimus depingendum.

De Cencoatl. Cap. XXIII.

Serpens est candenti, ac nigro variatus colore, aspectu pulcher, & magnitudine mediocri, qui licet morfu lædat, non tamen occidit.

De Teuhtlacotzauhqui, seu Domina serpentum. Cap. XXIV.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 17. fol. 328.

De Tecoixin torquata. Cap. XXV.

Lacertæ genus est innoxium, torque insignitum candida; vnde nomen, corpore crasso, integrumque dodrantem longo, ventre candenti, fusco dorso, sed vicissim dilutior, exsaturatiorque colore distincto.

De Tlehua, seu Igneo Colubro. Cap. XXVI.

Anguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus, squamis albis, nigris, fulvis, fuscisque distinctus; caput est viperæ nostratis capiti simile, caudaque iuxta finem subito attenuata, interualloque binorum tantum digitorum, quæ desinit in sonalia: lethalem infert morsum, vrentemque, vnde ouenit ei nomen, cū incedit in latera vtrinque se conuoluit, ac lento procedit

dit gressu: contra eius morsum, aiunt conferre rufam radicem herbae, quam vocant Amolam, de qua suo dictum iam a nobis est loco.

De Petzcoatl, seu Angue lubrico. Cap. XXVII.

Serpentis est venenatum genus spithamas prolixum binas, candenti ventre, fuluo dorso, ac è medio ferè corpore ad caput sensim gracilescens, & rursus circa caudam duarum vnciarum interuallo, reliquo crassius corpore, sed nusquam minimi digiti crassitudinem excedens: sinuosè graditur, ac se paulatim contorquet: offenditur agro Mexicano. Aiunt morsui eius remedio esse Rubetae intestina utcunque deuorata, item arboris ferentis cornua similia taurinis ac Mizquitl quauis contusa, & applicatae partes. Viuit saxosis, montosisque quarumuis Regionū locis; sunt qui hunc eundem Serpentem Tlalcoatl necnon Elzoalcoatl vocare soleant.

De Petlacoatl. Cap. XXVIII.

ITa vocant Mexicenses nostratē Scolopendram, apud quos mira visitur magnitudine, ut quae pedes duos longitudine, & crassitudine duos digitos latos interdum excedat.

De Tlilcoatl. Cap. XXIX.

REperi apud Tepoztlanum Anguis genus, decem plus minus prolixum, cubitos, hominis verò crassitudine, totum nigrum, in cyaneum tamen vergens colorem (si ventrem excipias, qui albescit) praecinctum lineis albis, cyaneis, pallidis, ac fuluis, caret sonalibus. ac tamen lethalis est morsus: recta procedit sese conuolens in gyros, & cum morsum studet infligere, sese supra, caudam erigit: caret caninis: pascitur piscibus, quos rapit iuxta flumina, insectatur Accipitrum genus, atque adeò adstricto eos cingit nodo, ut & interimat pariter, & hiscat, atque rumpatur. Nec est serpens vllus, qui tanta velocitate insectetur homines. Est & alius eiusdem nominis, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo aliàs.

De Tlecoatl, seu Igneo Serpente. Cap. XXX.

Coluber est in sex dodrantum mensuram adolescens, triumque digitorum crassitudinem. Viuit montanis locis, & lethalem infert morsum: color est fuluus: Sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum: sinuosè incedit, in vtraque sese latera contorquens. Viuit in montibus Tepeztlanicis, unde delatum ad nos, & describendum, & delineandum curauimus.

De Techichicotl, seu lapide inculto. Cap. XXXI.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 686.

ITa vocatum est id Lacertae genus, ob similitudinem cum rudi lapide; dorsum huius, pedes, caudaque candido, luteo, & nigro variantur colore. Venter candet, & cauda ex pallido rubescit.

De Quauhtzicatlinam, seu matre formicarum. Cap. XXXII.

ID nominis sortitus est hic Anguis, quoniam cum Formicis habitare solet; eodemque antro degere, dodrantalis, atque innocens est, & minimum crassus digitum, maculisque distinctus cinereis: ventre cyaneo diluto, ac veluti transversis lineis nigrescentibus, cinereisque, vel subalbidis spectabili. Est & alius eodem nomine Serpens, sed colore igneo, de quo alibi.

De altero Teuhtlacotzauhqui. Cap. XXXIII.

Est & alius Serpens, Teuhtlacotzauhqui quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine, nec dissimilis alteri eiusdem nominis, tum forma, tum veneni saevitia, & atrocitate: praeterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda, sed huius color pulchellus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contingit) oblique sese interfecantibus: aiunt, eam esse veneni huius vim ut non ictu tantum, verum contactu quoque officiat, unde sortitum nomen.

De genere Tamacolin, seu rubetarum. Cap. XXXIV.

PLura reperias apud nouam Hispaniam Tamacolin, Rubetarumue genera distantia inter sese; colore, magnitudine, & veneno; quædam enim maritimorum locorum Incolæ venenatae sunt, & scutis mediocris amplitudinis, umbelliferae similitudine pares, quod genus etsi longè minori Icone curauimus exprimendum, alia mediocris magnitudinis, sed non usque adeo monstrificæ, venenatae, & adeo in regionibus calidis frequentes, imbrium præcipue tempore, ut vix pedem figas, quin aliquam non calces. Alia verò longè minores, expertesque veneni, quædam sunt atræ, nonnullæ fuscae, atque alia virentes: reperias quoque inter ranas nonnullas nigras, atque ita Rubetis similes, ut horreas illarum aspectum, edules tamen, ac expetendas ob gratum, probatumque nutrimentum.

De Tlilcuetzpallin, seu nigra lacerta. Cap. XXXV.

Dvo sunt Lacertarum genera, quæ à nigro colore Tlilcuetzpallin vocari consuevere, innoxia, atque innocentis morsus, quarum altera paulo crassior est, altera verò tenuior; sed binis lineis cinereis recta à capite ad caudam supra dorsum procedentibus, alijs verò eiusdem coloris delatis transversim.

De Tecoixin, seu saxorum lacerta. XXXVI.

Lacertæ genus est mite, sed corpore cæteris lacertis crassiore, aluo candente, mento cyaneo, & lateribus utrinque circa ventrem cæruleis, reliquo verò corpore iuxta caudam fusco, mox pullo, & versus collum caputque nigro: fascijs binis albis collum torquis modo ambientibus, & anteriora crura cingentibus, forma semicirculorum, vniuersum corpus paruis squamis tegitur, atque quadratis, quanquam hæ sint in cruribus & cauda minores; Caput videtur te-

studineum imitari forma, dentes sunt parui, ac innocens morsus, inter saxa degit, vnde nomen; vermiculis vescitur; & magna ex parte in gelidis regionibus iuuenitur, ac vere educat sobolem; incessus, pedes, & crura reliquis lacertis similia sunt: fœminis candet venter, maribus verò cyaneo est, & exaturato colore: dorsum in utroque sexu conspicitur fuscum, atque etiam ipsa cauda, sed candenti, luteoque colore conspersa, binis ut dixi fascijs caput, collumque cingentibus. Sunt & alia Lacertarum genera, quorum formas ex Iconibus promptum erit depræhendere, ut necessarium non fuerit eas pluribus modo describere, quales sunt Milquaxuch, altera Tecoixin mas, & fœmina. Quauh-cuetzpallin, seu syluestris lacerta, Acaltetepo, Yztaçtecoixin, mas & fœmina. Cuelzpalcociton, & aliæ, quæ his forma, & natura, magna ex parte sunt similes.

De Tetzauhcoatl, seu serpente raro. Cap. XXXVII.

Minimus est Coluber, & tamen morsus lethalis, vix enim quatuor uncias longitudine æquat, aut pennam anserinam crassitudine: venter rubeus est, punctis nigris distinctus, & dorsum fuluum eiusdem coloris punctis variatum: frigidis regionibus familiaris est, siue editæ sint, siue humiles, adeoque ipsis Indorum tectis.

De Texixincoyotl. Cap. XXXVIII.

Genus est Lacertæ ad species pertinens Tecuerzpallin, sed corpore tenuiori, & squamoso, partim cyaneo infernè, partim vero candenti; supernè verò pallenti, atque nigro, sed capite, ac torque nigricantibus: innoxium est animal, velut & Tecuetzpallin.

De Xaxalhua. XXXIX.

Coluber est sex dodrantes prolixus, & ternos digitos crassus, venter candenti, ac reliquo corpore nigro, sed distincto punctis albis, lineaque quadam candida procurrente secundum corporis longitudinem: oculis magnis, modicis dentibus, noxij sed minimè lethalis morsus, cauda sonalibus carente, & quæ binum, senumue dodrantem interuallo sensim gracillescit.

De Teixminani, seu serpente inuolante oculos. Cap. XL.

Serpens est prælongus, & tenuis, cuiusmodi etiam caput cernitur, venter liuido, ac fusco dorso. Sunt qui Micoatl vocent, quoniam sagittæ sit similis: vibrat se ex arboribus, & in hominum oculos iaculatur, Iaculi censetur species, nam tametsi crassitudine cedat, mirum in modum similis est proprietate, atque natura: rectâ incedit, corpus in spiras minimè conuoluens: nascitur apud Quauhnhuacenses, vbi illum curauimus, & delineandum, & describendum.

De Tecuixin, seu innocuis Lacertarum generibus. Cap. XLI.

PLura sunt apud nouam Hispaniam innocuarum Lacertarum genera, quarum nonnullas depingere, atque describere placuit, omissis alijs. Prior occurrit illa, quam Tototepecenses apud quos frequens est, Cuti patria lingua vocant, mediocri magnitudine, alboque, & nigro variata colore; est in ea insigne, in posteriores pedes sese attollere, & anguium modo edere sibila. Secunda verò, quam à colore nigro vocant Cutezpallin, vtriusque sexus proprietate, & forma, nonnullam indicans differentiam; Tertia Quetzpalcochiton nomen à perpetuo sopore sortita, euocando sudori mirè utilis, si pulvis dragmæ vnius pondere deuoretur ex aqua. De Yztaçtecuixin, & alijs duabus speciebus, quæ generis retinent appellationem, ac Tecuixin simpliciter nuncupantur, seorsim est dictum à nobis.

De Tlilcoatl. Cap. XLII.

ANguis est in vastam crescens longitudinem, & crassitudinem, innoxius, ac in montibus vitam agens Tepoztlanicis; nomen sumpsit à cyaneo colore in nigrum vergente. Est & alius eodem nomine, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo suo loco est dicendum.

De Tetzahcoatl. Cap. XLIII.

ANguis est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cuius ictus pestilens est, dorsum nigrum, venter candescens ex pallido, & rubescens infernè cauda, venter autem, & cauda punctis nigris confecta: caput nigrum, ac torque circumcinctum luteo, remedium morsus, est ictum locum fugere, sed comesto prius Picietl, ne venenum noceat præsidium adferentibus, quod etiam velut egregiam antidotum admouere expedit vulneri: cum nec solum aduersans illatæ noxæ, sed ipsis quoque serpentibus infensum sit, & inimicum.

De Tapayaxin, Cap. XLIV.

AD Lacertæ differentias videtur pertinere, quanquam orbiculari penè planoque constet corpore, ac Raia vocatæ quadamtenus forma, ni longè minor esset, nec uncias quatuor longitudine, aut latitudine æquans, cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehensum sed caput est durissimum, & quibusdam clauatum, horrensque aculeis corollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contrectarique placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis, quamobrem amicus hominis ab Indigenis nuncupari solet: illud est in eo mirabile, & nulli alteri (quod sciam) commune, compressis, vexatisue oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine temperatissimo, aut sana fruente valetudine, tanto interdum impetu, vt ad trium passuum distantiam contingat reieclari. Siccatum hoc ad ignem, reductum in puluerem, deuoratumque ex vino,

aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnoperè auxiliari solet; quod multis certissimisq. experimentis est comprobatum, vacuata morbi causa per suprema, infernaque, ac demum euocata vrina, permixta pituita, alijsque longis, crassissimisq. filamentis. Viuit in montibus frigidarum Regionum, vbi passim offenditur.

De Temacuilcahuilia serpente. Cap. XLV.

Nomen inuenit à fortitudine hic Serpens: est enim Temacuilcahuilia cū quinis hominibus pugnans: in obuios enim impetum facit, eaque vi opprimit, vt si collo semel se aduoluerit, strangulet, interimatque, sin verò, corporis ipse coluber disrumpatur obnixu, saluo homine: qui huius naturam nouere eum deludunt, opposcentes arborem, aliudue cuius nexu, disrumpatur, putans comprimere hominem, vt ita tandem conuulsus intereat. Ali etiam vidimus ab Indis deliciarum gratia colubros quosdam virides, qui allati ab agris pollicari tantum magnitudine, in femoris crassitudinem amplificentur, & adolescant, vbi pro antro est illis dolium stramento indulgentiæ gratia emollitum, vbi magna ex parte quiescunt, viuuntque, nisi cū edendi est tempus: tunc enim egressi, cubile, aut humeros heri amicè conscendunt, beneuolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut epythilij in medio contracti in spiras, rotamque magnam æquantes, innocentissimi vescuntur oblati, atque quiescunt.

De Tepecolcoatl, seu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. Cap. XLVI.

Teuhtlacotzauhqui primi videtur species, sonalia siquidem pro annorum numero aucta in cauda gestat, & reliquam eius formam videtur præferre, sed squalidior est, & quincuncibus sese iuxta dorsum secantibus, ad secundi Teuhtlacotzauhqui formam, videtur potius accedere.

De Chiauhcoatl. Cap. XLVII.

Coluber est mediocris magnitudinis, cinereis, ac nigris maculis distinctus, cornatus sonalibus, ac lethalis morsus, quanquàm si tempestiuè occurratur auxilia prosint. Huius speciei fortassis est, aut idem (ætate tamen differens) quem alij Cuicuilcoatl vocant, & nos, ea forma, & magnitudine qua depictus est, allatum curauimus delineandum.

De Nexoa. Cap. XLVIII.

de vno supra Io. Fabr. fol. 775.

Serpens est quinque cubitos longus, totus cinereus, vnde inuenit nomen, & innoxij morsus, qui repertus à nobis est apud Quachquchullenses.

De Oto Colubri genere. Cap. XLIX.

Quatuor Serpens hic spithamas longus est, ac pollicem crassus, caput est paruum, venter candet, totus verò albis, & nigris punctis, ternisque lineis

lineis rubris, tranſuerſim procedentibus diſtinguitur. Adeo lethalis eſt morſus, vt intra quinque, aut ſex horas hominem iſtum occidat, colit loca humida, vmbroſaque, & grefſu tardo incedit; aggreditur occurrentes ſponte, & nulla prius illata iniuria, offenditurque paſſim in Inſula Cubu.

De Aguafen. Cap. L.

D Vas Spithamas tantum longus eſt Aguafen anguis, cæterorumque vulgarium forma, fuſco colore, lato capite, atque compreſſo; adeo verò lethali eſt iſtu, vt intra dimidiæ horæ ſpatium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac miſerè putreſcente. Verſatur montofis locis, editis, atque arenibus, Alexitherium eius eſt Pangaguaſen, de quo ſumus inter Plantas loquuti, naſcitur in Philippicis.

De Ataligato Angue. Cap. LI.

P Aruulus eſt, nec pennæ anſerinæ excedit aut craſſitudinem, aut longitudinem; centeni ſemper, plureſue offenduntur, neque vnquam à ſeſe inuicem ſeparati veneni expertes, ſed aliàs adeo pernicioſi, vt aggreſſi dormientem ſi forè quemquam reperere, nulla arte auelli queant, donec tandem hominem interemptum iſtibus hinc inde allatis totum abſumpſerint, atque deuorauerint.

De Teque Lacerta. Cap. LII.

I N domibus, montaniſque locis oberrat, & interdum etiam in cauitatibus lignorum, aut arundinum, dodrantalis eſt, oculis paruis, nigris, ac lucidis, & fuſco prædita colore: expurgat cum libet (Cantores imitata) guttur, mox canit, ſonatque Chacon, vnde etiam illi obſiguit nomen, ſunt enim qui ita vocent, & tandem velut cantu deſaſſata conqueritur. Paratur ex huiusmodi animalibus lethiferum ad inficiendas ſagittas venenum toxicumue, incluſis arundinum internodijs, mox punctis, actiſque in rabiem donec mortem obeant, atque ita demum earum ſanie perunctis ſagittis.

De Taletec Lacerta. Cap. LIII.

P Aruulæ ſunt, viuuntque in Platanis, aut ædibus, meliores in platanis: Hiſpanicis, ſunt forma ſimiles, fuſcæ, & nigris oculis: aſthmati opitulantur, ſi extractis viſceribus conuoluantur rizo, ac pariter includantur Platani folijs intextis in fiſcellam, atque ita ex aqua elixæ, cū ſale, & igni admotæ donec rizum percoctum ſit tandem mandantur.

De Dopone. Cap. LIV.

C Oluber eſt longus quaternos, aut quinos pedes, nec pollicè craſſior, diluto virore vniuerſum eius corpus tingitur, ſi caudam excipias, quæ fuſca eſt, caput eſt magnum, & octangula figura vſque ad oculos, qui ſunt nigri, nigraq. iride, & tenui circumdati à quo loco ſenſim extenuatur vſque ad os, quod longum eſt, & ſimum, ſex armatum ſupernè dentibus, ac totidem infernè,
præter

præter alios minores, lingua nigra est, tenuis, & mobilis. Intra diem vnicui mortem infert: corpus siquidem vniuersum attollit in tumorem: remedio est Alexitherium pangaguaen, qua ratione diximus assumptum.

De Haro Coloti genere. Cap LV.

L Acerti genus est femoris æquans crassitudinem, caput decem uncias longum, initio latum, sed quod desinat in acuminatum os: quaternis incedit pedibus velut Quaquetzpalin Mexicense, cuius est fortassis species, eidemque persimilem caudam gestat, & lento quoque incedit gradu. Versatur in arboribus natis iuxta riuos, aut dulcia flumina, neq; descendit ad iunceta, Lymphamue, nisi cum sese conatur vindicare à solis iniuria: venatur gallinas, quando celeritate nequit, malitiosa quadam, & astuta arte, colludens enim illis volutatur solo, atque ita rapit improuisas; natiua quadam simplicitate ad eum accedentes. Nascitur in Philippicis.

De Bitin Colubrigenere. Cap. LVI.

V iuit in montanis locis Anguis Bitin, aspectuque constat terrifico, nigris punctis, rubeis, ac candidis, vitulino capite, ampla fronte usque ad oculos, qui nigri sunt, lucidique sed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis, & acutis dentibus caninis quaternis digitum prolixis, sese mutuò inuicem excipientibus quatuor vlnarum longitudine, & crassitudine hominis, conscendit arbores, vnde se vibrat appensus cauda, rapitque homines, & apros, & alia huius generis animalia, deuorans ea quandoque integra, & ex eo venatu viuens: prouenit in Insula Cubu, visusque est in Insula Lutaya à militibus Hispanis, cum vellent Naues leuare onere.

De Coyuta. Cap. LVII.

C oluber est innocuus sex spithamas prolixus, ac pollicem crassus, nigro vero, & luteo colore perpulcher, misit eum ad Nos Tototepec Nouæ Hispaniæ Prouincia.

De Colubro splendente in tenebris quem vocant Cumcoatl.

Cap. LVIII.

D epingendum etiam curauimus Colubrum ab Iguala Prouincia missum ob peculiare eius miraculum: nam nocturnis splendet sub tenebris, & lethalem infert morsum: est autem brachium crassus, & quaternos longus cubitos. O.N.

Finis III. Tractatus Historiæ Reptilium.

TRACTATUS QVARTVS

DE HISTORIA INSECTORVM NOVAE HISPANIAE.

De Atocatl, seu Araneo versant e in aquis. Cap. I.

GENVS est Atocatl Aranei, rubro, aureo, & nigro variatum colore, telam ducens magna ex parte, vitamque agens iuxta Plantam vocatam ab incolis Metl leuissimi, atque innocentissimi ictus, mirum qua dexteritate opus peragat, filis hinc, atque illinc distractis, & in Orbem veluti circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto, atque stipante subtegmine.

De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 5. fol. 317.

De Aoachtocatl, seu Araneo ro...do Cap. III.

GENUS est Aranei miræ magnitudinis (ouum enim excedit columbinum) expers lethalis veneni, in calidis proueniens regionibus, qualis est Quauhnaoocensis, & copiosius, maiusque in feruentioribus. Sunt qui Tlahochoetl vocent.

De Ecatocatl, seu Araneo venti. Cap. IV.

ARANEI genus est Orbiculare, nucis ponticæ amplitudine, ac forma, sed aliquanto oblongiore, linea lutei coloris intercurrente dorsum, nigris distincta punctis, prætereaque coccineo, candido, & fuluo colore: veneni videtur expers; pedes non usque adeò sunt proluxi, ut alijs generibus contingere solent, crassiusculi tamen apparent, ac nigro, alboque colore varij, nascitur Tepoztlani, cuius Oppidi agris est perquam familiare: sunt qui Ocelotocatl nuncupent, atque id nomen adiecimus illius imagini.

De Hoitztocatl, seu Araneo spinoso. Cap. V.

GENUS est Aranei dementiam morfu inducentis, cuius corporis media, superiorque pars atra est, reliqua verò lutea, forma tribulo similis, & aculeata, unde nomen est impositum; Hoitztli enim nomen spinam sonat.

De Tapachichi. Cap. VI.

LOCUSTÆ genus est forma nostratis, sed spectandis variata coloribus, alæ enim superiores virides sunt, ac nigris punctis distinctæ, interiores verò nigrae ac rubeutes, corpus cinereum est atrum, ac viride, cornua verò coccinea, offenditur apud Tepoztlanenses, ubi sunt qui vocent eam Tzontecomama.

De Temahoani. Cap. VII.

Genus nigrum est vermis spinulis luteis horridum, acervatimque. & serie quadam per intervalla dispositis, noxijs atque venenatis. Viuit Tepoztlan, vbi vocatur à quibusdam Xuchiahoatecolotl.

De Techichiatl. Cap. VIII.

Techichiatl, seu lapis maculatus, ita dictus est à forma, qua lapidem quempiam maculatum hic vermis imitari solet; est autem eius caput vocati Tiburonis simile, rostrum ex albo rubescens, atri oculi, nigra linea distincti, quæ ex altero procedit ad alterum: vniuersum corpus rubeum est, & atro semicirculo ex alterutra parte distinctum: venter ac pedes nigra, verum quibusdam illorum partibus ex albo nigrescentibus. Est & alius vocatus Eloahoatecolotl prædicto similis, sed spinifer totus, minor, & in viridiorem inclinans colorem; alius verò fusco, & viridi colore varius, qui à gossipio nomen inuenit: Ichcatzin enim vocari ab Indis consuevit, necnon, & quem Xochiaietlan nuncupant magnitudine, corporis lenitate bombicina, & splendore insignis, varianisque coccineo, luteo ac nigro colore; quorum nihil præter formam memoratu dignum, & à cæteris vermibus alienum accepi.

De Coyayahual. Cap. IX.

Habetur supra lib. 9. cap. 9. fol. 320.

De Ytzuqua seu sipantipe. Cap. X.

Reperitur & aliud vermis genus apud Michhoacanenses vocatum lingua patria Ytzuqua, & Sipantipe, corniculis binis, quibus iter præterat, rubris, monstrifica forma, ac nigro, fuscoque colore varius, quem cæteris duxi adijciendum, quod Melones indistincta similitudine oleat.

De Temictli. Cap. XI.

Vermis est, qui haud aliter ac bombices solent, sese (postquam in iustam magnitudinem adoleuit) in membranam feralem ab ipso filis intextam condit, & deinde ac si parum esset suapte sponte detrusum in carcerem exhalasse animam, se libitinamque suam à furculo aliquo suspendit, ut procedente tempore in volatilem papilionem vertatur, ac insperatas subeat formationes.

De nonnullis Papilionum generibus. Cap. XII.

Reperiuntur apud nouā Hispaniam permulta Papilionum visu pulcherri-
ma genera, mira magnitudine, ac varietate colorum, ex quibus nonnulla depingenda curauimus, & natiuis reddenda coloribus, ut reliquorum, quæ innumera sunt indicium aliquod esse possent.

De Pollin. Cap. XIII.

*Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 15. fol. 327.**Nascitur Hocitlalpæ.*

De Insecto altero, quod Tenamaznanapaloa vocant. Cap. XIV.

Nomen sumpsit à lapillis apprehendendis pedibus, quæ est eius natura. cornua fert tenuia longa, ac se ipso triplo proluxiora. Locustæ videtur genus, eiusque insecti, quod apud Hispanos vocant *Ceruam paruam*, crustatum animal, ternis utrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breuiore: innoxium est, & cuius nulla narretur vis, aut peculiaris natura.

De Cohapoachin. Cap. XV.

Vermiculus est cinereus, & hispidus, ramulis quibusdam viridantibus operatus, valde exilium foliorum (ita enim libet modò vocare) corradæ quadamtenus similium serie quadam, ac per intervalla dorsum occupantium, quod lineis nigris transversim ductis distinctum est, secundum ramulorum progressum; ramuli utrinque desinentes, lutea quadam excipiuntur linea, rectaque procurrenti: digitis æquat plus minus magnitudinem. Caput, pedes, caudaque candido sunt, cyaneo, atque coccineo colore, visendo quodam ordine distincta: noxium morsum infligit, & calorem vehementem in ictis partibus excitat. Sunt & alia innumera vermium pulcherrimorum genera, quæ ex his quos depinximus gratia exempli, valeant facile deprehendi.

De Tetlatoca. Cap. XVI.

Genus est Vespæ aculeatum, pungensque, ita vocatum, quoniam singulis quibusque diebus, effossa terra, & aliò delata parat cubile, sed fauos minimè construit, nigrum inclinans in cæruleum, si alas excipias, quæ fulvæ sunt, & cornicula, quæ luteo colore tinguntur. Viuit in montibus Tepoztlanicis.

De Quauhmeatl. Cap. XVII.

Genus est Reptilis, surculo arenti, longoque, & quibusdam appendicibus aucto, ita simile, ut vix (si quiescat) animatum esse credas: id tamen quoniam sine capite ad nos delatum est, depingi nolimus: etsi aspectu rarò, mirabilique, neque unquam à nobis ante oblato.

De Quetzalmiahuatl. seu Vespa pennas Huacamayæ colore imitata. Cap. XVIII.

Vespæ nostrati similis est forma, aculeo, & dolore, ictu excitato, sed cauda lutea, & fuluo corpore, alis verò atris, & nitentibus: Viuit Tepoztlanicis agris, & instar Vespæ nostræ Orbis fauos construere solet.

De Quauhtemolin. Cap. XIX.

Genus est scarabei parui, volatilis, pulli, sed lineis albis distincti, cuius nihil memoria dignum accepi.

De Quauhocuillin. Cap. XX.

Ita vocant nostratia centipeda, ab Hispanis *Cochinillas* vocata, quarum est in his regionibus copia.

De Tleocuillin. Cap. XXI.

Genus est Cantharidum paruarum rubri capitis, pectoris smaragdini, & reliqui corporis fului, aiunt, lepræ illitas, atque confricatas mederi. Viunt apud Hocitlalpenses: Est autem Tleocuillin igneus vermis, & ab ignea, atque vrenti natura, impositum est Insecto huic nomen.

De Temolin seu Scarabeis. Cap. XXII.

De quo supra Io. Fabr. fol. 832.

Reperias apud hanc nouam Hispaniam plura scarabeorum genera, quorū mihi in hunc usque diem quinos è naue licuit videre; ex his insigniora picta tradimus, vel quoniam eorum derafa deuorataque ex aqua cornua, Venerem dicuntur mirum in modum excitare.

De Tlalacatl seu Arundine terrestri. Cap. XXIII.

Animal est paruum Cicadæ simile, & alarum expers, capite, pedibus, totoque corpore fuluis, geminis formicarum instar armatum chelis, quibus mordet, & nullius (quod sciam) in medicina iuuamenti.

De Tlaxiquipillin seu Marsupio terrestri. Cap. XXIV.

Vermis est niger, vrentis naturæ, cuius puluis inspersus medetur lepræ. Vidi & alium fuluum, teretem, tenuem, & paruum, qui in tenebris mirum in modum lucet, cuius non teneo memoriter nomen.

De Tocatl seu Araneorum generibus. Cap. XXV.

Primum Araneorum genus Tlacoltocatl, seu steroris Araneus vocatur mediocri corporis magnitudine, & colore, inter nigrum, & fuscum constans. Secundum quod maius est Tocamaxacuali dicitur, eodem pene colore: Tertium Tocatlzintlahqui minus prædictis, ac nigri coloris. Quartum Tzintlatlahqui nuncupatur non ob aliud, quàm quod etsi toto fere corpore niger sit, macula tamen rubea insignitur. Est, & aliud dictum Tocamaxacuali corpore magno fuluo, atque hirsuto, & septimum omnium maximum Tlalthochoetl coloris nigri pallescentis, atque cinerei. Est & Ocelotocatl eò ita nominatum, quòd Tigris pellem colorum varietate quadamtenus imitetur, necnon Huitztocatl ab spinis nomen sortitum, & Atocatl ab aquis iuxta quas
folet

solet versari interstinctum nigro, coccineoque, & pallido colore: in maritimis locis maximos audio reperiri, nec scio quodpiam eorum genus valde nocentis esse veneni, etsi nonnulli morsu sint noxij, & Tocamaxacuali difficile sanabilia infligere vulnera quæque (si cicatrice obduci contingat) alijs atque alijs locis renouentur, eademque non morsu, aut ictu excitato, sed incessu confricatione, & redditis in afficiendum locum alui excrementis.

De Hocitexca. Cap. XXVI.

Hocitexca seu magna Cimex denarij argentei æquat amplitudinem, alata, fetida, atque hominibus infesta pestis tum odore qui illi foetidissimus est, tum haustu sanguinis humani, excitatisque rubeis eruptionibus: ob cuius monstri nostris nunquam visam, atque admirandam magnitudinem non iudicaui in hac historia præter mittendam.

De Tzontecomama, seu Insecto, cui Caput videtur esse oneri Cap. XXVII.

Cicadæ genus est nostrati simile, sed ea magnitudine ob quam solam delineandum apud Quauhnahuacenses curauimus.

De Laualaua aranei genere. Cap. XXVIII.

Paruuli sunt, aureique, & punctis rubris distincti, vulnus est noxium; ictosque agit in insaniam, membrisque subinde stupor inducitur, inferunturque anxietates, & dolores: præsidium est Tubæ prioris Tambalaguisæ, & Pilipoc singulorum tres obolos tundere, ac ex vino palmarum resolutos deuorare; aut oleum cuius mixtionem narrauimus inter plantas nouæ Hispaniæ, illinire vulnere; cauendum tamen primis tribus diebus à potu, aut si bibendum sit, vinum palmarum, aut nostras, quod præstantius est assumendum, præterea etiam ab aëre, & sole. Viunt in pratis herbiferis Philippicarum Insularum.

De Lumatec Hirundinis genere. Cap. XXIX.

Hirundinis est species inter herbas, & montium arbores viuens, semidigitum longa, & impensè tenuis. adhærent iter agentibus, subeuntque quouis humani corporis meatus etiam angustos, & fœdos, neque prius discedunt quam humano satientur sanguine: tunc enim sponte cadunt, ac minus infestant sole vigente. Remedium est arundinibus quibusdam præacutis eas auellere, aut se se tueri intra aquas confidentes saxi, si quæ fortè adsint, aut pyram construere, atque interponere ignem.

De Sulum Formicarum genere. Cap. XXX.

Reperiuntur in Philippicis Insulis duo Formicarum genera Sulum dicta, quarum alia sunt sex digitos longa, ac crassa digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidij digiti, prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues, & firmi, viuuntque in montium arboribus. Alia sunt alatis Formicis similes, & aliquanto maiores, viuunt in campestribus, atque aduersus hyemis iniurias congerunt arenæ acervos incredibilis magnitudinis, intra quos fauos construunt, vbi tutæ, & munitissimæ degunt.

Finis IV. Tractatus Historiæ Insectorum.

TRACTATVS QVINTVS
DE HISTORIA AQUATILIVM NOVAE HISPANIAE
 De Axaxayacatl, seu Musca palustri aquosa facie constante. Cap. I.

AXAXAYACATL parua quædam musca est, & lacustris, faciem candoris aquei gestans, vnde nomen, quæ retibus in Mexicana compræhenditur palude tam fertili statim temporibus captura, vt ex eisdem innumeris tritis, commixtisque globuli parentur, qui toto anni decursu veneant in emporijs, coquunt illos Indigenæ Maizij spicæ membranis conuolutos coniectosque in nitratam aquam, atque ita bonum, multumque, nec gustu insuaue præstant alimentum, quin eisdem aluntur mille Auicularum domesticarum genera, quæ inclusæ caueis non sine audientium voluptate occinere solent; sunt earum muscarum, maiorum, minorumque bina genera sed in minimis diutius immorari dum ad maiora propero, necessarium non duxi.

De Axolotl, siue lusu Aquarum. Cap. II.

Habetur supra lib. 9. cap. 4. fol. 316.

De Atetepitz, seu scarabeo lacustri. Cap. III.

A crustæ duritia accepit Atetepitz nomen, in lacubus versatur Mexicanis, quibusdam terrestribus scarabeis (vt ex eius imagine apparet) magnitudine, & forma, & pullo quodam colore in atrum vergente per similes: crustatum animal, & quatuor saliens pedibus, quorum bini, qua parte vmbilicus in alijs situs est, oriuntur, ac sese vbi supinus iacere cogitur vibrans in pronum, atque contorquens; Estur ab Incolis, qui Pamphagorum more nulli pene rei parant.

cunt. Vulgare tamen præbet alimentum, velut & Achichimatli, & Atetepitz scarabeorum parvorum, & palustrium, ut conijci potest genera.

De Atolocatli, seu Gerynis. Cap. IV.

Quam varij sunt hominum mores, quotuplicia rerum naturalium genera diuersis vniuersi Orbis plagis in cibos, mensasque venere? En Gerynis non sine voluptate vescuntur hi Occidentales Indi, quos aut intueri, aut nominare horrent nostri, & locustis frixis, formicisque non parcunt, expetunturque ab hac gente multa, quibus nihil à reliquorum mundi Incolarum obsonijs est ablegatius. Quid? quod in eorum emporijs passim illos venales reperis? neque admodum mali, ingratiue noscuntur palato, non vnico parati licitatiue modo? interim ipsi patrio fruuntur cibo, dum in indicas illas cohortales, quarum masculos Galli pauones vocant, patiantur nos fœuire.

De Anenez Insecto lacustri Cap. V.

Insecti lacustris genus est Anenez, crustatum, paruum, depressum, tres digitos latos longum, ac toto corpore, si ventrem excipias, teres, septem transversis incisum lineis virentis coloris, ternis vtrunque cruribus tenuibus, ac longis, quæ versus caput procedentia sensim fiunt breuiora. Capite, oculis, totaque corporis forma, terrestri cicadæ ferè similis est; vescuntur eo Indi, haud aliter ac squillis, neque dissimilem (nam & nos periclitati sumus) alimoniam præbet.

De Amilotl, seu Pisce Tereti. Cap. VI.

Ad genus candidorum piscium quos vniuersim Mexicani Yztacmichin vocant, referuntur tres illi magnitudine quidem differentes, Amilotl nempe omnium maximus, Xalmichin mediocris, omniumque minimus Yztacmichin. Amilotl igitur lacustris piscis est squamosus, & coloris (ni quibusdam pullis maculis conspergetetur) candescentis; sesquidodrantem longitudine, & pollicem crassitudine excedit, binas pinnas habet in dorso, totidem in ventre, vtrunque vnâ ac infra ventrem alteram: caput est longum, rostrum acuminatum, sed inferna maxilla prominentiori: oculi sunt nigri, iris aurea, aureum caput, venter luteus, adeoque reliquum pene corpus, optimum, & concoctu facile præbet alimentum, nam & ouis capitur magna ex parte onustus, adeoque gratum, ut cum grauem quandam euasissem ægritudinem, mihi que nutrimenta omnia à sanis hominibus, & sagacioris palati vehementer experita sorderent, displicerentque vehementius, hoc vno cibi genere suauissimè usus sum, & ad vires instaurandas non mediocriter adiutus; sed magnitudo ipsa adeo gratiam commendat, ut quò in maiorem amplitudinè adoleuerit, eò maiori habeatur in pretio, expetatur auidius, rarius inueniatur venalis, inuentusque ematur carius.

De Ahuauhtl, seu Muscarum palustrium Ovis. Cap. VII.

Extrahitur è Mexicensi lacu piscosum quippiam vocatum Ahuauhtli, copioso prouentu, haud absimile papauerino semini, hoc est oua Axaxayacatl de qui-

de quibus iam dictum à nobis, proiectis in eum sinibus humeri, femorisue crassitudinis laxius tamen contortis, qua parte fluctus tumidiores sunt, quibus commotum, turbatumque solet adhærescere; Inde corradunt Piscatores, atque in magna vasa recundunt, ex his, aut effingunt placentas, illis quæ è Tlaolli parantur persimiles, aut Orbes, quos Tamales patria lingua vocant, aut digestum in inuoluchra spicarum Maizij reponunt, ut inde occasione oblata coctione, aut torrefactione parent fercula, piscosum quiddam sapit, ipsorumue piscium oua, nec omnino malum ferunt præstare alimentum; imò licet aridum, & strangulans, ventriculum firmans debile, ac dissolutum.

De Acocilin, seu Imagine Cocleæ. Cap. VIII.

Squillæ species est Acocilin nostratibus maior, quæ in Palude capitur Mexicana, cauda autem insignis, binis schelis, quaternis alterutra parte cruribus, quibus & graditur, & retrocedit: oculis binis, & corniculis duobus prætenuibus: Color est infernè candens, supernè pulius, sed qui cum elixatur in rubrum (quod cæteris quoque Squillarum generibus est commune) mutetur; fæminæ plenæ ouis nigris, circa postremum ventrem patulis, capiuntur papaveris semini forma, & magnitudine similibus, quæ inflexa tuentur cauda, retinentque. Grati sunt nutrimenti, nostratiumque Squillarum sapore, ac succo simili.

De Ahuihuitla, seu Aquam trahente. Cap. IX.

Genus est Insecti Vermisue crustati lacus Mexicani alumni, calami anserini crassitudine, & latitudine trium uncularum, coloris supernè fului, & albi infernè, ternis graditur utrinque pedibus, caput est exile, & latiusculum, forcipe armatum, bono, gratoque constat alimento, cauda verò, quæ crusta tegitur dura pungit, venenumque solet inferre.

De Ahuitzotl. Cap. X.

Reperias in fluminibus dulcium aquarum calidas regiones abluentium, quale est Yauhtepecensis genus quoddam animalis nigro, pulloque variatum colore, canis Melitenfis magnitudine, quod Lutriæ potest reputari genus, quin lutriæ etiam ipsæ magna copia proueniunt in noua Hispania. Nec non aliud aquatile, animal illis haud absimile, leo aquatilis vocatus, ab Indigenis verò nānāduta ternas pene longus spithamas, rufo pilo, longoque, & molli, sed obscuriore circa dorsum, rostro prolixo, & tenui, incuruis ungibus, cauda longa, breuibus cruribus, & auriculis, & cauda binos dodrantes prolixa, qui piscibus victitat, nec aliam quam pellis utilitatem præbet, viuitque non longè à littoribus maris australis.

De Atopinan. Cap. XI.

Nualibus Scarabæis similis est Atopinan: quatuor tamen uncias longus, ac duas extensus in latum, color est fuscus, & crustaceum tegmen, crepitat volans, & circa Lacum Mexicanum noctu versari solet inter iunceta: editur

tur ab Indigenis elixus cum alijs piscibus paruis, atque herbis. Similis videtur Xopanxacalli, & ad Locustarum palutrium species pertinere.

De Ocuiliztac, seu Vermiculis candidis. Cap. XII.

ITa vocare solent Mexicenses quosdam vermiculos alumnos Tenochtitlanæ Paludis, haud absimiles his, qui è putrescentibus carnibus solent generari: videntur hi dum crudi sunt attriti, at torridi in patinis, aut vocatis comalibus, statim candicant; hos comedunt conspersos sale Indigenæ, suavis testati esse saporis, & quo amigdala nostratia æmulentur: vberima sese vltro offert quotannis statotempore eorum vermium captura, sed præcipuè per largiores imbres, mali sunt succi, & inter horrida, viliaque fercula recensendi; quamobrem in diuitum, aut ciuiliorum hominum non veniunt mensas, sed aliorum tamen, quibus alimoniam potioris, aut gratioris non suppetit copia aut quorum palatū nihil adeo scedum est, aut horridum, vt effugiat, modo sapiat. Non desunt, qui ab hoc abhorrentes alimento cohortalibus Anatibus, pullis, & Anseribus, eodem saginati libentius vtantur.

De Amacpalli, seu manu coccinea. Cap. XIII.

SPongia marinæ est species, duriori tamen, quàm cæteræ callo, & in digitos longos, ac teretes, manusue figuram efformata, vnde euenit illi nomen, ob cuius raram, & peregrinam formam ab australi missam mari, sub oculos nostra gentis ponendam expressa imagine statuimus.

De Atexcalquahuitl. Cap. XIV.

ATexcalquahuitl, seu Arbor lapidea aquæ, saxi marinis innascitur, vnde profert stipites lapideos, fuscosque, & nullis ornatos folijs, cuius tamen nihil memoratu dignum accepi: Sunt qui Isidos plocamon Plinij, Caritoblepharonue esse contendunt, nec desunt qui Antipaten Dioscoridis, referantque ad Corallorum genus.

De Atonahuiztli. Cap. XV.

GENUSEST lacustris Insecti tenuis, & longiusculi, ternis vtrinque pedibus insistens, ac chellis binis exorientibus circa rostrum quibus innatat, ac deinit, nulla insigni facultate præditus, sed vitam agens circa lacus.

De Xochipaltapachtli, seu Concha minij coloris auriculata. Cap. XVI.

VIDIMUS iuxta mare australe inter alia Concharum genera, quoddam Xochipaltapachtli, à minij colore vocatum, mediocri magnitudine, transversis semicirculis lineas secundum rectum procedentes secantibus, ac colore minij rubeo, dilutiore, ac luteo in rubeum tendente distinctum: alterum maiusculum, ac lineis simillimum, sed colore candido, rubeo, & fusco varium, ac demum tertium citra auriculas rubeo, diluto, fuscoque colore, & lineis dumtaxat

taxat rectis, sed quæ in eo ipso procursu in ternos finiantur orbiculos, quarum nihil insigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & septentrionalis Conchis quadamtenus dissidere.

De Chacallin. Cap. XVII.

Chacallin, seu locusta palustris Mexicano capitur lacu, Græci hanc . . . latini squillam gibam, Hispani verò *Camarones* vocant in usum venit alimenti, & nota præstat in cibis commoda, atque ideo à nobis silentio pertransita.

De Cocolin. Cap. XVIII.

Cocolin, seu cænum grauitè olens vocatur ab Indis fuscum quoddam Mexicanum lacus excrementum: vnde innatans, limo simile, quem odore quoque videtur emulari: vnde nomen: vendunt hoc Indi, ac in fercula adhibent, gulæ quauis re oblata explendæ gratia, cum tamen virosi odorem spiret, & noxio constet nutrimento.

De Cueyatl. Cap. XIX.

Vocant Mexicani Cueyatl ranarum speciem quamdam in prædicto solitam capi lacu, hæc eadè cum nostratibus esset; nisi è viridi colore vergeret in nigrum, nam & cibis idonea est, & salubre, gratumque præstat alimentum: reperias tria earum mediocris magnitudinis genera, fuscique coloris, quarum Xuchcatl omnium minimæ sunt, viridesque. Acacueyatl omnium maximæ atque teterrimæ. Cueyatl vero femora habent interna parte lutea, pectusque, & mediocri inter præcedentes constant magnitudine, quæ omnes sunt aptæ cibis: reperiuntur quoque Rubetæ parvæ vocatæ Tamacolli, aliæ verò monstrificæ magnitudine Aquaquæ nominatæ, quarum lac posteriori parte fuscum veneficum est, sed de his suo dictum est loco.

De Yzcacahuitli. Cap. XX.

Lumbricorum tenuissimorum congeries quædam est Yzcacahuitli, quæ retibus Mexicano capta lacu, ac vasis quibusdam capacibus seruata in emporijs, quæ Tianquiz patria lingua vocant, venundantur, eadem ab Institoribus decocta pullum colorem induit, odoremque qualem piscium fundunt oua, & coactam panis refert substantiam, lac auget lactantibus enixis; quò fit, ut quidam inde placentas efforment, & exsiccatas reponant, etsi neque eo modo diutius saluæ seruentur, incorruptæque; cum semidecoctæ sunt, additur siliquastrum, ut simul cum sale saporis esculentorum adaugeat gratiam, quo pacto palatum demulcet, nec insigne aliquod videtur inferre nocumentum.

De Yayauhqui, seu Atro Xohili. Cap. XXI.

Minima vocatorum Xohilium species est Yayauhqui, pisciculus nempe lacustris, squamosus, minimi digiti magnitudine, pullo colore, vnde nomen,

men: ventre proportionē corporis maximo, Gerynorum æmulo, & laxioris quàm deceat cibi, ideoque neque admodum salubris, neque ab ullo anxie expetiti.

De Yacapitzahuac, seu Pisce tenuis nasi. Cap. XXII.

Minimus est eorum piscium, quos Indi Yztacmichin, nostri verò candidos vocant, lacustris, fluuiatilifue, viuiparus, squamosus, coloris argentei, nec mali, aspernandive alimenti, ouorum præcipuè copia, gratiâ commendante; minutis, candentibusque tegitur squamis, & inferior est gustu, ac salubritate, vocato Amilotl specie candidorum maxima, de quo suo dictum est loco.

Iterum de Yacapitzahuac. Cap. XXIII.

Piscis est Mexicani lacus spithamam longus, & pollice paulò crassior minutis ille squamis tegitur, pinnulas duas habet in ventre, in dorso vnicam, & singulas in singulis branchijs: oculi sunt parui, ac nigri, color totius corporis candēs, nisi quod iuxta branchias palleſcit; ad Pisces albos, quos Yztacmichin hæc gens vocat, pertinet: bono alimentò constat, & minimè ingrato sapore: influunt enim huic Mexicano lacui fontes, riuulique non pauci, amœni, admodumque salubres, quorum lymphis præter pluuias, magna ex parte constat.

De Yztatl, seu sale fontano. Cap. XXIV.

Etsi alibi sim de sale vniuersim loquutus, de fontano est hic rursus nonnihil adiiciendum: generatur ergo è quibusdam falsis fontium aquis, multis erumpentium locis, coniectis in cavitates quasdam arte paratas, salis genus optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò, quæ ad naturâ terrenâ potius accedunt, cum nonnulla aquæ portione coactis; sal verò, aut Nitrum, quod colligitur, deraditurue ex alueo palustri pluuijs cessantibus areſcente, vt à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra, liquata tenuior pars cum lymphâ fluit per canales ad hydrias, e quibus desumpta in cavitates prædictas dispertitur, vbi vi solis in sale coit.

De Michpillin, seu Ovis Piscium. Cap. XXV.

Genus illud lacustre albū, quod ex omni piscium in lacu degentium mexicano conflatur multitudine, vnde factum est illi nomen, statis anni temporibus eadem captum palude haud aliter, quàm Thyni, Trichiæ, scombri, simileſq; pisces alij gregatim vagantes in Oceano, Agmen pisciculorum esse creditur haud lendibus maiorum, medio id procedit alueo in neutrum litus inclinans, tam numerosâ multitudine, vt quinque cubitorum interuallum, aut amplius occupet: non prætermittunt occasionem Piscatores, sed diligenti obseruatione, & cura, vagantes Pisciculos captant, excipiuntue retibus, atque ita non mediocris solet sæpenumero fieri captura. Coquuntur iisdem ahenis fictilibusue vasis, ferculisque vbi opus est adiiciuntur, addito siliquaſtro, chilliue, quo apparatus, neque modico, nec ingrato cibo constant, sed quo non modo In-

di, verum Aduenæ quoque Hispani sæpenumero vesci gaudeant.

De Xiomichin Mexicanorum, quam nostri Troctam
vocant. Cap. XXVI.

Piscis est squamosus Troctæ, Salarisue nostratis forma, magnitudine, suatate, squamis, ac nutrimento; sed punctis rubeis minimè distinctus, quam ruboris cuiusdam expers non sit: circa torrentes calidarum regionum non longè à Mexicana Vrbe, magnaue aquæ dulcis versatur flumina. Caput resimum est, duorum dodrantum longitudo, squamæ minutæ, dorsum nigrum, candida latera, squamis tamen quibusdam nigris conspersa, ac venter albus: dorso quaternæ insunt pinnae, ventri totidem, quaternæ iuxta branchias, ac binæ aliæ circa excrementi meatum: varijs capitur locis, sed præcipuè iuxta Hocyacocotlan, sunt autem, qui Patlani michin vocent.

De Malullis Cap. XXVII.

Vocant Gualtecæ Malulles, genus quoddam Ranarum aquaticarum optimi, pergratique alimenti, ac pondere libram vnā æquantium.

De Tepechacallin. Cap. XXVIII.

Capiuntur in fluminibus calentium Regionū eæ, quas locustas latini, Mexicani verò Tepechacallin vocant, dodrantem longæ, ac duos pollices plus minùs crassæ: eduntur coctæ, aut ferculi modo, quod candidum vocamus, paratæ, qua præparatione, carniū saporē præferunt, quanquam piscosum aliquid semper oleant. In Mexicano verò Lacu Cicada versatur palustris, patria lingua dicta Atopinan. Item Colcæ parue, quibus vesci Indi minimè assueverant, Cancrorumque varia, & innumera genera, nec eorum modò, quorum meminit Antiquitas, sed aliorum quoque, qui varia forma, & varijs etiam constant coloribus, haud minori Concharum copia, atque varietate. Verum nobis animus non est tam multa animalia prosequi, donec per otium liberius concedatur deuagari, quemadmodum nec Scarabæorum, qui itidem eduntur ab Indis varia, genera, quale est Atetepitz, & Coatecpatl.

De Xohuilin. Cap. XXIX.

Xohuilin maximus, & qui iam ad iustam deuenit magnitudinem, Xohuilin simpliciter dicitur: qui verò natu minor est, sed ætate huic secundus, TlacoXohuilin nuncupatur. Tertius ab illo Tepiton xohuilin, ac minimus omnium Yayauhqui, de quo alibi sumus loquuti: maximus omnium lacustris est, ac dodrantem æquans longitudine, nec piscibus circa Hispanorum flumina, versantibus dissimilis, candens est, verum totus pene sanguineis perfunditur guttis: cauda est lunata, vnica dorso pinna, branchijs binæ, binæ ventri, ac iuxta anum vnica: caput resimum est, corpus tectum squamis exilibus, & venter ouis magna ex parte onustus, oculi sunt parui, nigrique, iris ex pallido rubescit, & corpus vniuersum pallescit è candido; estur in meliorum piscium penu-

penuria, et si vitioso constet alimento, parumque grato, carneque laxiore quam deceat, atque molliore.

De Xalmichin, seu Pisce arenoso. Cap. XXX.

Species est mediocris eorum piscium, quos candidos, seu Yztacmichin vocant, aut is ipse Amilotl, mediocri tamen, nec vigentis ætatis magnitudine: Amilotl enim maximus alborum est, Xalmichin mediocris, & qui simpliciter Yztacmichin vocatur, minimus. Est & alius pisculus Xalmichin dictus, vix minimum digitum longitudine, aut crassitudine æquans, rubeis squamulis, nec nostratibus rubeculis valde dissimilis, qui omnes squamosi sunt, bonoque, & grato alimento, præcipuè si iustam attigerint magnitudinem, elixique ex aqua, pura, additoque hortensi apio edantur.

De Xalmichin Quauhnahoacensi. Cap. XXXI.

Piscis est dodrantalis molli, & candenti tectus pelle, sed circa dorsum Mustellinae modo distincta: cauda lunata, candido, nigroque variata colore, pinnis duabus circa dorsum, binis circa branchias, & circa excrementi meatum unica. Viuit in fluminibus regionum calidarum, & quamuis non sit squamosus, gratum tamen præbet, ac bonum alimentum.

De Texcalnanacatl, seu Fungo lapideo. Cap. XXXII.

A figura nomen accepit hic lapis, qui fungis similis est, ac colore albo, cinereo, & subrubro variatus: offenditur aliter propè littora maris australis, cuius fortassis salsa aquarum vi, hac est donatus forma.

De Tapachpoxcauhqui. Cap. XXXIII.

Tapachpoxcauhqui, seu Concha muscosa, Conchæ genus est, cui muscus innascitur, à mari australi delata. Inuenit verò à musco eidem innascenti nomen.

De Huitzitzilmichin. Cap. XXXIV.

Piscis est Oceani septentrionalis alumnus, laminis squamarum instar tectus, duos longus cubitos, tenuisque, & rostro octo vncias prolixo, sed superiori parte contra acuum aliarum naturam paulò longiori, ad quarum tamen species puto referendum, & colore candenti nutrimento verò salubri, & grato, quale est Afellorum.

De Tlacamichin. Cap. XXXV.

Ita appellant Indi piscem, quem Hispani Indigenæ *Dobalum* vocant, qui versatur quoque in mari australi, diciturque ab antiquis (è multorum virorum sententia) lupus, ab alijs iamdiu descriptus, cum capitis eius lapillis, atque usu.

De Quatetl. Cap. XXXVI.

Piscis, quem Mistecæ Quatetl vocant, Mexicani verò Axolomichin, dicitur ab Hispanis *Bagre*: in utroque viuit Oceano, & ad flumina quoque descendit. Piscis est corio, non squamis tectus, ad duos, tresue palmos adolescens, duas prælongas gestat barbas quarum ratione barbatus quoque dici posset: cauda est lunata, supra dorsum prælonga pinna, statim à capite sumens exordium: alia, verò non longè à cauda, quæ parua est: circa ventrem duæ aliæ, præter duas, quæ subsunt collo. Prægrato constat alimento, pinguique, & elixus estur: dorsum, nigrum est, ad media usque latera; venter verò, & reliquum corpus candens lineaque inter partem candentem, & nigram vtring, rectà procedens.

De Papalomichin. Cap. XXXVII.

Piscis quem Mistecæ vocant Papalomichin, Mexicani verò Tzatzapalmichin, Hispani *Muxarran* nuncupant, Antiqui verò (ut creditur) *Sparum*: nascitur in utroque Oceano, paruus piscis est, ac latus, & cauda lunata, duabus ornatur pinnis iuxta branchias, præterea alijs iuxta ventrem binis, & altera iuxta caudam, & supra dorsum altera, quæ à capite ad caudam usque procedit, horridulis spinis constat: Piscis est squamosus, & grato, salubrique nutrimento. Vocant & alium Piscem *Muxarran nigram* Hispani, Mexicani verò Cacalomichin, duarum Spithamarum longitudine, coloris nigri, magnis squamis, cauda orbiculari, vniuerso dorso spinifero, ac pinna propè caudam magna, caudam ipsam attingente, ac præter illas branchiarum, duasque alias, quas habet in ventre non longè à capite, alia est prædicta valde similis, bono, & grato constat alimento, & in utroque Oceano dicitur viuere.

De Xochipaltapachtli, seu Concha auriculata minij colore
Cap. XXXVIII.

Vidimus iuxta australe Oceanum inter alia Concharum genera quoddam Xochipaltapachtli à colore minij vocatum, mediocri magnitudine, transversis semicirculis, lineas alias secundum rectum procedentes secantibus, ac colore minij rubeo dilutiore, ac luteo in rubeum tendente distinctum. Alterum, etiam maiusculum, ac lineis simillimum, sed colore candido, rubeoque, & fusco varium, ac demum tertium sine auriculis rubeo diluto, fuscoque tantum varians colore, & lineis duntaxat rectis, sed quæ in eo ipso procursu in ternos desinant orbiculos, quorum nihil insigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & septentrionalis Conchis, quadamtenus dissidere,

De Acipaquitli. Cap. XXXIX.

Quem latini *Serram* vocant, Mistecæ Acipaquitli nuncupare consueuerunt utroque viuentem Oceano; huius formam verissima imagine ex ipso Pisce desumptam reddendam curauimus; sed describendum piscem noluimus, ut de quo nostram protulerimus in commentarijs, in X. Plinij librum editis sentiam

sententiam, ad quem Lectorem duximus ablegandum, cum iamdudum nostri is innotuerit Regionibus, & nunc ob temporis angustiam non liceat per cognita diuagari.

De Alofac, lupeaue maris Australis. Cap. XL.

Allatus est à Mari australi ad nos Piscis, quem *Saualo* nostri vocabant Hispani, eo per omnia similem, sed maiorem, ac longè inferiorem sapore, quem tamen depingi nolimus, ob indistinctam pene cum eo similitudinem, sed specie distare putauimus ob saporis, nutrimentique insignem differentiam, comedimus etiam in Haitina Insula, cum ab eius Ecclesiae Antistite, hospitio exciperemur, eodem nomine, & forma Piscem, à septentrionali peti- tum Oceano, sed adeo dissimili gustu, ac nutrimento, ut diuersum ab illo esse intrepidè iudicauerim.

De Acacana, seu Pisce gibbo. Cap. XLI.

Piscis est pene dodrantalis inferiori labro prolixiore, ac insigni gibba, quæ à capitis exordio ad os vsque (quod est valdè paruum) arcuato flexu descendit, unde nomen sortitus est, dorsum, lateraque cyanea sunt, venter, ac laterum pars alba, ac præter duas pinnas, quæ circa branchias sunt, vtrinque vnica angusta, & longa; & aliam paruum, duæ aliæ visuntur breues, altera à medio ventre, altera verò à dorso in caudam vsque procedens; squamosus non est, & tamen bono constat alimento; Mare illum ad me misit Australe, etsi quidam referant in septentrionali quoque reperiri,

De ferra Pisce. Cap. XLII.

Allatus est ab eodem Mari Piscis à Tototepecensibus Tlateconimichin nū- cupatus, dodrante paulò longior, angustusque, lunata cauda, acuto capite multis exiguis, & peracutis dentibus, ac præterea, quæ branchijs circumstant supra, infraque, & ab utroque latere binis pinnis, altera circa dorsum, & circa ventrem altera, à quibus in caudam vsque quidam velut dentes procedunt, quorum ratione Hispani, Coloni *Serram* vocant, cute tegitur, ac ad suarorum, scombrorumuè videtur genera pertinere.

De Acacapallin. Cap. XLIII.

Reperitur etiam in mari australi Sargus, vbi Acacapallin ab asperitate vocatur, magnis squamis tectus, & tænijs transversis, fuscisque distinctus.

De Acuetzpalmichin. Cap. XLIV.

SPirenæ altera species est, & quam nostri *Bicudam* vocant, viuitque in Mari australi iuxta Tototepecenses, insigne est in hoc Pisce inferius rostrum longius esse superiori, & squamis regi, sunt qui Quacuetzpalmichin vocent.

De Coatetl. Cap. XLV.

Piscis est fluminum, ac Maris Australis Incola, *Bagre* ab indigenis Hispanis appellatus, corio tectus molli, lunata cauda, binis insignis praelongis barbis, prolixa item pinna, quæ à dorso iuxta caput oritur, binis alijs circa branchias, ac iuxta caudam supernè infernèque duabus, notissimus est in noua Hispania, & interdum ad trium cubitorum longitudinem adolefcit.

De Huitzitzilmichin. Cap. XLVI.

Genuse est Acus, sed rostro inferiori tres digitos longo, & prætenui, superiore verò mediocriter lato, ac femiunciali: cætera alijs congeneribus similis. Viuit in Mari Australi, & squamis tegitur.

De Papalomichin. Cap. XLVII.

Ita vocant Incolæ sparum album, quem nostri *Muxarram* vocant, maris etiam australis Alumnam, nigrum verò seu Cantharum, Cacalomichin, quos Pisces velut notos, etiam Hispanis, & in septentrionali quoque mari, non curauimus depingendos.

De Quetzalmichin. Cap. XLVIII.

Insignis etiam Piscis est Quetzalmichin, quem fabrum vocant, sed mari etiam mediterraneo frequens, vel ob crines, quos dorso gestat, nigros, & praelongos, quem velut notum quoque prætereo.

De Tenexmichin, seu Pagro. Cap. XLIX.

Eadem ratione, & Pagrum prætereundum duxi, dum tamen constet apud Australe Oceanum, non minus ac apud nostra maria versari, quod etiam de Tlaxcalmichin, seu solea dictum esse velim.

De Coyamemichin. Cap. L.

Coyamemichin, quem Indigenæ Hispani *Porcum* vocant, vtriusque Maris Incola est, rotunda pene forma, lunata cauda, ac binis pinnis supernè infernèque praelongis, à medio corpore in caudam vsque procedentibus, & resimo, ac obrotundo capite; squamosus est, & grati, probatque alimenti.

De Yzcohua. Cap. LI.

Versatur quoque in prædicto Mari Piscis, quem Mexicani Yzcohua, Antiqui lupum, & Hispalenses *Robalo*, qui offenditur etiam in fluminibus, squamosus, gratique, & valde probati nutrimenti, necnon & Trichiæ nostrates vocatæ ab Incolis Cacamichin, Coracini etiam, quos Incolæ Popoyotl vocant, & Macamichin, quos nostri *Chucharroz*, computatos inter *Trachuros* minores squamosos, lunata cauda, oblongosque, & magni capitis, & Galeorum genera permulta: Præterea Tentzonmichin, seu Piscis barbatus, ita dictus à barbis praelongis

longis, quibus est insignitus, & id Mugilum genus, quod nostri *Licam* Indigenæ Malacahual vocant: & quem nostri *Roncador*, Indigenæ Chianmichin, & Antiqui Exocætum: & eorum, quos indigenæ Cocamalomichin, nostri *Palomentas*, & Antiqui *Glaucos* vocant, species tres, quorum alter latior est, ac quaternis, quinisque lineis cyaneis transfuersim discurrentibus insignitus.

De Coamichin. Cap. LII.

Missi præterea sunt ad me Icones aliorum quorundam Piscium, qui procedente tempore deferentur, ac si opus fuerit, delineabuntur; quorum interim nonnihil dixisse conueniet, interque illos in primis de Coamichin, qui ab Anguibus, quorum referre videtur formam habet nomen; longiusculus enim est, teres, ac minimè squamosus, ac fortassis inter Galeos, reponendus. Secundus Cochomichin, qui à Psittaco sortitus est nuncupationem, cui rostro iudices magnopere assimilari. Alia insuper spirenæ species, teres, parua, ac prælongo rostro, vocata Totomichin, necnon Colomichin oblongus piscis, ac paruus, ac Achiyomichin prorsus similis illi, quem gibbum vocant, sed differens colore, qui huic ruber est.

De Manati. Cap. LIII.

Habetur supra lib. 9. cap. 13. fol. 323.

De Piscibus, qui nauigantibus in Nouam Hispaniam occurrere solent. Cap. LIV.

Nauigantibus in Nouam Hispaniam solent occurrere, & facili opera capi Tiburones, vasti Pisces, & ad Cartilagineorum, oblongorumque differentias pertinentes, qui adeo voraces sunt, ut Ingentem quandoque canem a Tiburone absumptum eiusdemque posteriora utraque crura, una cum natibus vno morfu ablata complures se vidisse testentur, referantque, lanienis cultrum, hamum prægrandem maximamque Taurini capitis partem in stomacho alterius simul inuenta. Quin traditur in peculiari maris recessu festiuissimus de illis iocus, demitti videlicet, integram equi partem quartam, ut adeo aquæ extimam, ad aliquot palmos non attingeret superficiem accurrere nihilominus ad obturum, & olfactum tanta pernecitate, & impetu Tiburones, ut saltu ex aquis prorumpentes medio in aere carnem, & ossa ipsa non minori facilitate effracta sorberent, quàm si quis lactucam discerperet. Horum Tiburonum capitibus, ob asperitatem ingenitam supini adherent adeo pisciculi, quos Romero vocat, ut nullo conatu eos abigere possint, illi verò dolatæ prædæ portiunculis, quæ plerunque per rictus Tiburonis effugiunt, victum sibi quærunt: Hique ad turdorum differentias pertinentes, grati gustus, ac salubris. Quid numerem Mugilum alatorum turbam, & aureos Pisces, eosdem toto insequentes Pelago, iucundæ, atque optimæ alimonie, quos in Anthiæ species fortassis aliquis referat, aut Delphinos Toninas vocatos, mali inter Nautas ominis, & procellosum tempus prælagantes, marinos homines, trabes prælongas, Porcos, Pagros Raias, Bal-

Ballenas, scolopaces, & alios permultos in mentem modò non venientes, qui mihi semel tantùm in Nouam Hispaniam nauiganti casu sunt oblati.

De Pisce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus est.

Cap. LV.

Pisciculus est vix duos palmos longus, sed pinna caudæ instar sex pene prolixa digitos, corio intectus duro, fusco, sed circa ventrem candenti, & vbique pentagonis, sexangulisue distincto figuris, os est minimum, sed longiusculis munitum dentibus, oculi magni, pinnae circa aures binæ satis paruae, quemadmodum & aliæ duæ, quarum altera circa extrema ventris est; altera, verò iuxta postremum dorsum: mirum est in hoc pisciculo duas prominere iuxta frontem spinas acuminatas infractæ duritiei instar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine, & forma, circa ventris postrema; cæterum de nutrimento aut natura eius nihil adhuc memorandum habeo, quod tradere possim posteritati, nisi pandente sese quotidie amplius mundo, antequam moriar quicquam hisce meis scriptis adijci posse liceat sperare.

De Cuitlapetotl, seu Pisciculo lacustri ventris magni. Cap. LVI.

Pisciculus est digitum longus, crassusque, ita vocatus, quòd cœnosis aquis degat, & ventrem habeat proportionem corporis magnum, fusci coloris. Vulgaris alimenti, & Mexicanis lacubus familiaris. O.N.

Finis V. Tractatus Historiæ Aquatilium.

TRACTATVS SEXTVS

DE HISTORIA MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Hic tractatus constat 36 capitibus, quorum 26. habentur supra, Volumine 1. lib. 10. capitibus, & folijs infra notandis.

Cap. 1.	<i>De Chimaltizatl, seu lapide speculari. f. Ib.</i>	cap. 3. fol. 336
Cap. 2.	<i>De Chapopotli.</i>	cap. 2. fol. 336
Cap. 3.	<i>De Hoitzjtztetl.</i>	cap. 18. fol. 341
Cap. 4.	<i>De Tchcatetl, seu lapide Gossij.</i>	cap. 15. fol. 340
Cap. 5.	<i>De Yztacxalli.</i>	cap. 16 fol. 340
Cap. 6.	<i>De Tlanexillo.</i>	cap. 22 fol. 342
Cap. 7.	<i>De Tapachpatli seu hepatis medicina</i>	cap. 19 fol. 341
Cap. 8.	<i>De Yztli lapide.</i>	cap. 14 fol. 339
Cap. 9.	<i>De Yztatl, seu sale ingenere.</i>	cap. 25 fol. 343
		Cap. 10.

Cap. X. De Texotli seu filatico.

Genus est Terræ in montibus quarundam Nouæ Hispaniæ Regionum effossæ, teritur hæc, includitur fæccis, atque effusa desuper aqua, tenuior pars permittitur excolari, siccata redigitur in placentas cyaneas, quibus pictores eundem colorem æmulantur: quæ remansit in fæccis crassior pars tunditur, effusaque rursus aqua, tenuior secundò fluit, ad eadem utilis, quamquam dilutior, atque vilior.

Cap. XI. De Tlalyac, seu terra fetida. *ubi sup. cap. 23. fol. 341*

Cap. XII. De Teticatl.

Teticatl, seu lapis Ticatl lapidis albi genus est, quo vsto vtuntur pictores ad albū colorem exprimendum: quamuis Chimalticatl vocato, candore cedat.

Cap. 13. De Tequixquitl iterum. *ubi sup. cap. 26. fol. 344*

Cap. XIV. De Tecuitlatl.

Scaturit Tecuitlatl nonnullis è locis Aluei Mexicani lacus persimilis limo, & summas statim petit aquas, vnde excipitur, verriturque retibus, aut coaggetatur palis, Indi extractum, & paulisper ficcari permissum ad solem efformant in placentulas: rursus exponitur soli herbis virentibus super impositum, donec exquisitè arefcat, ita reponitur, vt cæseus in anni tantum vnius vsus: estur vbi opus est cum Maizio torrefacto, vulgaribusque Indorum placentis: Vnaquæque limi huius vomica peculiarem sortitur Dominum, cui mille aureos interdum annuos reddat: sapore est casei, à quo sumpsit apud Hispanos nomen, sed minùs grato, & cæni quodam odore: color adhuc recenti cyaneus, aut viridis, sed limosus inueterato, è viridi nempe vergens in nigrum, edulis exigua portione, eademque assumpta loco salis, condimentiue maizij, at quæ ex eo parantur placentulæ, improbi sunt, ac rustici cibi, & hoc vel eo constare potest, quòd cum Hispanienses Coloni nihil quod ad palati delicias spectet maximè apud has regiones intactum reliquerint, id nutrimenti nunquam suis permiserint faucibus deuorandum.

Cap. XV. De Tlahuitl, seu Rubrica fabrili.

Quod Mexicani Tlahuitl vocant, nos Arabum æmulatione Macram, Latini vero Rubricam fabrilem appellant, genus est pallentis Terræ, quæ torrefacta rubeum è vestigio induit colorem, utilis pictoribus, ædiumque parietibus, soleue inficiendis colore.

Cap. XVI. De Tetlilli.

Tetlilli seu Ater lapis genus est terræ in mystecarū regione vocata huius Nouæ Hispaniæ præcipuè effossæ, atra, & qua pictores eidē colori imitando passim vtantur, etsi alia paretur apud eos atramenti differentia vocata Ocotlilli ex fumo assularum Pinus cuiusuis, nuncupatę patria lingua Ocotl, vnde nomen

atramento, vltarum nempe fumus in vaforum opertorum cavitare in pilulas coit, quas demum derafas in suis emporijs venundare frequenter solent.

Cap. XVII. De Tecuixtli.

Tecuixtli, seu Terra lutea Ochrae est species inficiendis tectis, camerisque idonea, quae locis quibusdam huius Regionis vberissime prouenit,

Cap. 18. De Tlalxocotl, seu Terra acida. *ubi sup. cap. 26. fol. 342*

Cap. 19. De Ticatlalli, seu Terra alba. *cap. 21. fol. 341*

Cap. 20. De Tequixquilitl, seu Nitro iterum. *cap. 26. fol. 343*

Cap. 21. De Tecoca huitl. *cap. 20. fol. 341*

Cap. XXII. De Tecuixtli, seu colore luteo.

Genus est Terrae, cuius fumo condecorare Indi denigratas trabes, caeterasque materies solent, atque inficere rudes quasdam, & modici sumptus tabellas

Cap. XXIII. De Xicaltetl

Hoc est aliud candidum, ac minerale pigmentum, Quoxicaræ vocatum, quo primum res illinuntur, ut alij de super appositi colores tenacius adherescant, nec valeant facile deradi, aut vlla violentia deleri.

Cap. 24. De Quetzalytztli, de hoc fit mentio. *ubi sup. cap. 7. fol. 337*

Cap. 25. De Ezteitl, seu lapide sanguinis. *cap. 6. fol. 337*

Cap. 26. De Apoconalli. *cap. 1. fol. 336*

Cap. 27. De Eztecpatl. *cap. 65 fol. 337*

Cap. 28. De Tlapalte huitl. *cap. 12 fol. 339*

Cap. 29. De Tlacuiloltecpatl, seu lapide picto. *cap. 10 fol. 339*

Cap. 30. De Toltecayztli. *cap. 13 fol. 339*

Cap. XXXI. De Matlalxihuitl.

Ita vocant, cynaeos omnes lapides, quales sunt vocati Torcoides cyaneique, sed praecipue viliores quosdam, qui videntur ad praedictorum species pertinere nullam tamen eorum utilem facultatem medicinae nosse sunt testati, ad hostiam referendus est, quamquam dilutior, quem Xiuhtomolin nuncupant.

Cap. 32. De Quetzalxoquyac, seu Pluma foetida. *cap. 10. fol. 339*

Cap. 33. De Coztictecpatl. *ubi sup. cap. 4. fol. 337*

Cap. 34. De Lapide Philippicarum: *cap. 9. fol. 338*

Cap. XXXV. De lapide aqueo.

Sacrificus quidam ostendit mihi gemmam etiam candentem, & ad chrystallorum (ut videbatur) pertinentem genera, in qua mirum erat guttulam velut aquae interceptam, & parua contentam cavitare semper tenere foraminis superiora; quoque magis deprimeretur eo auidius ad superiora tendere, cuius ego naturalem rationem adhuc peruestigare nequii.

Cap. 36. De Ttehuilotl, & lapide Crystallino *ubi sup. cap. 17. fol. 340*

INDICES

ALPHABETICI

SEX TRACTATVVM HISTORIAE

Animalium, & Mineralium Nouæ Hispaniæ. & in primis Tractatus Primi De Quadrupedibus.

A D E Aeluro à quo Gallia vocata corraditur. fol. 11. Cap. 4. quodam Animali. f. 3. c. 9. De Ariete quadrigenis armato cornibus. f. 12. c. 36. De Ayoroctli, seu Dasipode cucurbitino. f. 2. c. 2. C De Cacamiztli. fol. 12. Cap. 40. De Canum quibusdam peregrinis generibus. f. 6. c. 20. De Caluaria reperta Chalei, & de repertis Gigantum Ossibus. f. 10. c. 32. De Cercopithecis. f. 6. c. 19. De Cirl, seu Lepore. f. 2. c. 3. De Coyameitl, seu Quauhcoyameitl. f. 8. c. 25. De Coypollin. f. 10. c. 29. De Coyotl, seu Vulpe Indica. fol. 4. Cap. 13. De Cuertlahtli, seu Lupo Indico. f. 7. c. 23. De Cuitlaxcoyotl. f. 5. c. 14. H De Hoitzlacuarzin, seu Tlacuarzin Spinoso. f. 3. c. 6. L De Leone paruo Insule Margaritifera. f. 12. c. 39. M De Maçame, seu Ceruis. fol. 7. Cap. 22. De Mapach, seu Animal cuncta prætentante manibus. f. 1. c. 1. De Miztli. f. 4. c. 11. O De Ocotocheli, seu Dasipode. f. 5. c. 15. De Oztohua. f. 6. c. 16.	P De Peruicheatl. f. 11. c. 35. Q De Quauhpegotli, seu Mele Montano. f. 6. c. 17. De Quauhtecaltotl. f. 8. c. 26. De Quauhcentzo. f. 9. c. 27. T De Tauris, Vaccisq. Quinirz regionis. f. 10. c. 30. De Tepe Maxtla. f. 11. c. 33. De Tepe Maxtlaton. f. 9. c. 28. De Tepeyztcutli, seu Cane Montano. f. 7. c. 21. De Tigri, & Talocelotl. f. 4. c. 10. De Tlacaxcelotl, seu fera rotunda facie. f. 3. c. 8. De Tlacuatzin. f. 3. c. 5. De Tlacoyotl, seu Coyotl humilis. f. 2. c. 37. De Tochtli, seu Dasypodum generibus, quos Cuniculos vocant. f. 2. c. 4. De Tucan, seu Talparum Indicarum quodam genere. f. 7. c. 24. De Tzonyztac, seu Quadrupede capillorum cadentium. f. 3. c. 7. Y De Ytzeuintecuani. f. 12. c. 38. De Ytzeumtepotzotli, seu Canibus gibbis. f. 10. c. 31. De Ytzeumquani, seu Canum interfectore. f. 4. c. 12. De Yzquepatl, seu Vulpecula, quæ Mayzium torrefactum æmulatur colore. f. 6. c. 18. I N D E X <i>Tractatus Secundi de Aibus.</i> A De Acaçahoaçtli, seu Aue Aquatili rucum sonan-	ti. fol. 16. Cap. 11. De Acacalotl Mare, seu Coruo Aquatico. f. 15. c. 9. De Acatechichitli, seu Aue conficante se ad Arundines. fol. 17. Cap. 13. De Achalalaçtli, seu Piscium voratrice. f. 13. c. 3. De Acitli, seu Aqueo Lepore. f. 41. c. 130. De Acolchichi, seu Aue rubeorum humerorum. f. 14. c. 4. De Acolin, seu Coturnice aquatica. f. 42. c. 131. De Acolin, seu Aquatili Coturnice. f. 16. c. 10. De Acu cuizcatl, seu Arundine Aquatili. f. 17. c. 14. De Acxoyatototl. f. 52. c. 199. De Ahuatototl. f. 55. c. 218. De Amacoçque, seu Aue rubeo scentis colli. f. 17. c. 12. De Amaxocotototl. f. 53. c. 201. De Arapalcatl, seu Tetia aquaria. f. 15. c. 7. De Atototl, seu Aue Aquatili Mare. f. 15. c. 8. De Atototl, seu Aue aquatica. f. 41. c. 128. De Atototloquichitl, seu Passere aquatico Mare. f. 7. c. 16. De Aue Paradisea. f. 41. c. 129. De Aue altera delata ad Philip- pum secundum. f. 57. c. 223. De Aibus quibusdam rostri maximi. f. 7. c. 15. De alijs pluribus Aibus Ano- nimis ab eadem prouincia Missis. f. 57. c. 226. De Axoquen. f. 55. c. 217. De Ayoquātōtōtli tilitic. f. 52. c. 195. De Ayoquantototl. f. 54. c. 207. De Aztatl, siue Ardea candens. f. 14. c. 5. M 2 De

- C**
- De Caedcollin .f. 42. c. 134
De Cacalotl, seu Coruo. f. 48. c. 174
De Caca lorototl, seu Aue Cor-
uiua .f. 50. c. 182.
De Cacatrotl .f. 52. c. 197
De Caquantotl .f. 55. c. 215.
De Caxcaxototl .f. 46. c. 158
De Cegeto .f. 45. c. 151.
De Cehoilod .f. 42. c. 132
De Cenconlatotli, seu quadrin-
gentis linguis .f. 20. c. 30
De Cenotzqui .f. 18. c. 19
De Ceoan, seu Aue ninea. f. 19. 21
De Chachalacametl .f. 23. c. 41
De Chachauatorotl .f. 51. c. 188
De Chiantotl .f. 43. c. 139
De Chichiltotl Tepazcullu-
la .f. 51. c. 189
De Chietottotl .f. 31. c. 80
De Chichitli .f. 18. c. 18
De Chilcanauhli, seu Anate
Chilli colore .f. 21. c. 31
De Chilcoquipaltotl .f. 50. c. 183
De Chiltotl .f. 22. c. 38
De Chiltotl .f. 54. c. 210
De Chiltotl .f. 50. c. 184.
De Chiltotl altera .f. 24. c. 45
De Chiquatli, seu Noctua. f. 20. 29
De Chiquatorotl .f. 47. c. 168.
De Chochopitli .f. 19. c. 23
De Cocho Pictaci genere .
fol. 44. Cap. 145
De Cocho altero .f. 44. c. 146
De Cochitenacatl .f. 46. c. 160
De Cochitotl, seu Aue flori-
da .f. 46. c. 161
De Cocochatl .f. 48. c. 171
De Cocotli .f. 23. c. 42
De Cocorzin .f. 24. c. 44
De Cocozon .f. 52. c. 192
De Cocoztli, seu Auicula Lu-
tea .f. 33. c. 93
De Colcanauhlicioatl .f. 28. 64
De Colcanauhli, seu Anate Co-
turnicum Mexicanarum co-
lore .f. 49. c. 175
De Colcuicuiltic .f. 19. c. 25
De Colin aliquot generibus .
fol. 22. c. 39
De Coltotl, seu Auicula infle-
xa .f. 18. c. 10
De Comaltecatl .f. 19. c. 22
De Concanauhli .f. 28. c. 66
De Coxolitli, quam Phasianum
Patrium vocant .f. 23. c. 40
De Coyolcozque, seu Colli so-
nali .f. 19. c. 24
De Coyolcorotl .f. 44. c. 149
De Cozcaquauhli .f. 20. c. 27
De Coztotl, seu Aue Palli-
da .f. 20. c. 28
De Coztotl, seu Aue lutea, fol.
43. c. 140
- De Coztotl, seu Aue In-
tea .f. 43. c. 43
De Cuechtotl .f. 54. c. 214
De Cuitcui zcatotl .f. 53. c. 203
D
De Daic .f. 56. c. 220
E
De Ecatotl, seu Aue Ven-
ti .f. 24. c. 46.
De Ecatotl a tera .f. 24. c. 47
De Ecatotl, seu Aue Ven-
ti .f. 33. c. 95.
De Elcoztotl .f. 48. c. 172
De Elototl, seu Aue Spica
Mayzij .f. 25. c. 48
De Elototl .f. 25. c. 49
De Elototl .f. 48. c. 169
De elototl .f. 54. c. 209
De Quarta Elototl .f. 57. c. 227
G
De Guitguit .f. 56. c. 219
H
De Hoacton femina .f. 13. c. 1
De Hoactli, siue Toloactli, idest
Aue Sicca .f. 26. c. 53
De Hoactzin, seu Aue similem
nominiedente vocem .f. 25. 50
De Hoactzin altera .f. 27. c. 61
De Hoauhtotl .f. 27. c. 57
De Hoexocanauhli .f. 25. c. 51
De Hocitzanatl, seu magno
Sturno .f. 21. c. 33
De Hoexototl, siue Aue Sali-
gna .f. 27. c. 58
De Hoilotl, siue Coluba .f. 26. 56
De Hoilotl iterum .f. 27. c. 60
De Hoinetli, seu Aue incur-
ua .f. 34. c. 96
De Hoitlallotl .f. 25. c. 52
De Hoitzilazatl .f. 27. c. 62
De Hoitzitzillin Tepuzcullu-
la .f. 47. c. 164
De Hoitzitziltotl, seu Aue
varia .f. 26. c. 54
De Hoitzitzil papalotl .f. 26. c. 55
De Huexolotl .f. 27. c. 59
I
De Izanatl .f. 21. c. 32
M
De Metzcanauhli, seu Anate
lunari .f. 45. c. 152
De Miacatotl, seu Aue ger-
minis Mayzij .f. 30. c. 77
De Moçototl, seu Aue quæ
alitur herba vocata Moco-
qlitl .f. 31. c. 79
De Motmot .f. 52. c. 196
N
De Nepapantotl .f. 40. c. 127
De Nexohoitillin, seu Hoizil-
lin cinereo .f. 31. c. 82
De Nexton .f. 31. c. 83
De Nextotl .f. 32. c. 84
- De Nochtotl, seu Aue
fol. 1. cap. 81
De Nopaltencol .f. 44. c. 150
O
De Ocoçolin, seu Perdice Mon-
tana .f. 32. c. 85
De Ocoçolin .f. 34. c. 211
De Oconeneti .f. 32. c. 87
De Oconeneti .f. 43. c. 137
De Ocorzintzean .f. 32. c. 86
De Ocorzintzean .f. 45. c. 156
De Olorotl .f. 53. c. 205
De Opipixcan .f. 44. c. 147
P
De Pauxi vocata Aue .f. 56. c. 222
De Papatzca, seu Anate splen-
denti .f. 32. c. 88
De Perutotl .f. 47. c. 167
De Pçalotl .f. 57. c. 225
De Picicilti .f. 53. c. 200
De Pipixcan, seu Aue fura-
ci .f. 32. c. 89
De Pipizon, seu Auicula splen-
denti .f. 33. c. 90
De Pitzmalotl .f. 57. c. 224
De Plurimis alijs Auiculis ano-
nimis ab eadem prouincia
missis .f. 57. c. 226
De Poxaqua .f. 33. c. 91
Q
De Quachichil .f. 28. c. 65
De Quachichiltic femina .
fol. 48. c. 170
De Quachilton, seu Aue Sili-
quastrini capitis .f. 20. c. 26
De Quapach canauhli .f. 52. 194
De Quapachtotl .f. 49. c. 179
De Quaperlahoac .f. 48. c. 173
De Quarotomomi .f. 50. c. 186
De Quatoztli .f. 34. c. 99
De Quauhçilni .f. 34. c. 97
De Quauhçichil, seu Auicula
capitis rubei .f. 18. c. 17
De Quauhçochopitli, seu Aui-
cula ligna excauante .f. 33. c. 94
De Quauhçotopotl .f. 46. c. 157
De Quauhçotopotl .f. 47. c. 165
De Quauhçotli .f. 33. c. 92
De Quaxoxototl .f. 49. c. 177
De Quauhçototl .f. 54. c. 213
De Quetzaltotl, seu Aue plu-
marum diuitum .f. 13. c. 2
T
De Tatar .f. 50. c. 185
De Techitli .f. 37. c. 110
De Techitli .f. 52. c. 193
De Tecolotl .f. 35. c. 102
De Temparlahoac altera, seu
Aue lati rostri .f. 30. c. 78
De Teoauhtotl .f. 52. c. 198
De Tepetotl .f. 35. c. 101
De Tequixquiacarzanatl .f. 21. 34
De Tetzompan .f. 38. c. 115
De

De Tlacaholotl . f.46.c.159
 De Tlacoq auhtli . f.35.c.103
 De Tlalacatl, seu Anlere Mon-
 tano . f.34. c.98
 De Tlalchinoltototl, seu Aue
 combusta . f.38. c.114
 De Tlalquiparli . f.39. c.119
 De Tlanquiquiztototl, seu Pas-
 sere sibilante . f.47.c.163
 De Tlapalchichi, seu confrica-
 trice rubea . f.38. c.116
 De Tlapaltototl . f.46.c.162
 De Tlaquauhtli . f.44. c.144
 De Tlaquiloltototl, seu Aue
 picta . f.43.c.141
 De Tlatepetlachiquahli, seu Oti-
 de saxorum . f.37.c.113
 De Tlanhquechu tototl . f.51. 191
 De Tlanhquechul . f.49.c.178
 De Tlanhtototl, seu Aue Coc-
 cineae . f.43.c.142
 De Tlauhtototl, seu Aue ru-
 bea . f.51.c.190
 De Tloth . f.49. c.176
 De Tolocatzanatl, seu Sturno
 iunceti . f.22.c.36
 De Tolchiquatli, siue Noctua
 iunceti . f.36.c.107
 De Tolcomotli . f.45.c.153
 De Totecoloctli femina, seu
 Aue stertrice iunc. ti . f.36.106
 De Toquicoyotl . f.44. c.148
 De Torecoloctli mare, seu Met-
 zcanauhtli, idest Aue Luna-
 ri . f.36. c.105
 De Tuputu . f.56. c.221
 De Tozacoztli mare, seu gut-
 turis pallidi . f.37.c.111
 De Tozacoztic . f.42.c.133
 De Toznene . f.38.c.117
 De Tzanhoei . f.22.c.35
 De Tzanaltototl, seu Aue
 simili, aut congeneri Tza-
 natl . f.22.c.37
 De Tzinitzcan . f.42.c.135
 De Tzintzcan . f.23.c.43
 De Tzizicuilotl . f.39. c.118
 De Tzitzihua mare . f.35.c.104
 De Tzonyayauhqui mare, seu
 Aue capitis varij . f.36. c.108
 De Tzonyayauhqui lamina .
 fol.27. cap.109
 De Tzonyayauhqui tertia .
 fol.40. cap.123
 De Tzopilotl, siue Aura . f.37.112
 X
 De Xalcuani, seu Aue arenam
 deglutiente . f.39. c.121
 De Xiquipiltototl . f.54. c.212
 De Xiuhototl, seu nerbarum
 Aue . f.39.c.120
 De Xochitototl . f.39.c.122
 De Xochitototl altera seu Aue

florida . f.40.c.125
 De Xochitenucatl . f.51.c.187
 De Xochitenacatl altera . fol.47.
 cap.166
 De Xochitenucatl . f.51.c.187
 De Xochitenacatl altera . fol.58.
 Cap.229
 De Xomotl . f.40.c.124
 De Xompantototl . f.53. c.202
 De Xolotlapech . f.54. c.208
 De Xotlapech . f.53. c.204
 De Xoxouhquihoactli . f.14. c.6
 De Xoxouhquihoactli . f.40.126
 Y
 De Yacacintli, seu rostro spicae
 Mayzij . f.45.c.154
 De Yacaparlahoac, seu Aue
 latirostri . f.42.c.136
 De Yacapitzahoac Mare, seu
 Aue rostri mucronati . f.29.68
 De Yacatl, siue Aue rostri ni-
 gri . f.57.c.228
 De Yacatexotli, seu rostro Cia-
 neo . f.29.c.70
 De Yacatopil, seu rostro su-
 dis . f.29.c.69
 De Yohualtototl, seu Aue no-
 cturna . f.49. c.180
 De Yayauhquitototl . f.55.c.216
 De Yaxixouhqui, seu Aue cya-
 neorum pedum . f.29.c.72
 De Yllamatotl, seu Aue vetu-
 la . f.30.c.75
 De Yohaltecolotl, seu Bubone
 nocturno . f.30.c.73
 De Yohoalcoachillin . f.30.c.74
 De Yohualcuachili, seu capite
 Chilli nocturno . f.50.c.18
 De Yzquauhtli, seu Aquila no-
 uacula . f.28.c.67
 De Yxamatzeatl tototl, seu Aue
 candenti colore illita ocu-
 los . f.30.c.76
 De Yxamazcatl . f.43.c.138
 De Yxtezcatototl . f.53.c.206
 De Yxcuicuil, seu oculo pi-
 cto . f.29.c.71
 De Yzquauhtli . f.34.c.100
 De Yztaetzonyayauhqui, seu
 Aue varij Capitis . f.28.c.63
 De Yztaetzonyayauhqui . f.45.155

I N D E X
*Tractatus Tertij de Repti-
 libus.*

A
 De Acaltetepon, seu Mo-
 noxilo mucronato, quod
 priuatim Tzanacuicahuya
 vocant . fol.58. cap.1

De Acoatl, seu Serpente aqua-
 til . f.60.c.6
 De Aguafen . f.69.c.50
 De Ahueyaactli, seu H. morrhoo
 Indico . f.59. c.
 De Aijs duobus Lacertiarum
 generibus, qua proprie Acal-
 tetepon nuncupantur . f.58.c.2
 De Aquasqua, seu Bufone . f.60.7
 De Aquetzpallin, seu Croco-
 dilis, quos alij Caymaes
 vocant . f.60.c.5
 De Aquaquetzpallin, seu aqua-
 rico colore . f.59.c.4
 De Ataligato Angue . f.69.c.51
 B
 De Bicin Colubri genere . f.70.56
 C
 De Canauhcoatl . f.61.c.11
 De Cencoatl . f.60.c.9
 De Cencoatl . f.63.c.23
 De Cencoatl, seu Colubro simi-
 li spicae mayzij, similibusque
 coloribus variato . f.62. c.15
 De Chiahuhcoatl . f.68.c.47
 De Colcoatl, seu Colubro Co-
 turnicum colore . f.62. c.16
 De Colcatl, seu serpente Co-
 turnicibus simili . f.60.c.8
 De Colubro splendente in tene-
 bris, quem vocant Cum-
 coatl . f.70.c.58
 De Coyuta . f.70.c.57
 De Cuech, seu Colubro sonali-
 bus insignito . f.62.c.17
 De Cuicuilcoatl, seu Colubro
 vario . f.61.c.14
 D
 De Dopone . f.69.c.54
 E
 De Ecacatl, seu Angue ven-
 ti . f.61. c.12
 H
 De Haro Colori genere . f.70.c.55
 M
 De Macacoatl, seu Angue Cer-
 uino . f.63.c.20
 De Macacoatl . f.63. c.21
 De Maquizcoatl . f.63. c.22
 N
 De Nexoa . f.68.c.48
 O
 De Oto Colubri genere . f.68. 49
 P
 De Petlacoatl . f.64.c.28
 De Petzcoatl, seu Angue lubri-
 co . f.64.c.27
 Q
 De Quatapalcatl, seu Chameleo-
 ne Mexicensi . f.61.c.13
 De Quauhtzicatlinam, seu ma-
 tre formicarum . f.65.c.32
 De

T

De Taletec Lacerta. f. 69. c. 53
 De Tapayaxin. f. 67. c. 44
 De Genere Tamacolin, seu Rubetarum. f. 65. c. 34
 De Teccoixin torquata. f. 63. c. 25
 De Teccoixin, seu saxorum lacerta. f. 65. c. 36
 De Techichicotl, seu lapide inculto. f. 64. c. 31
 De Tepecolcoatl, seu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. f. 68. c. 46
 De Teque Lacerta. f. 69. c. 52
 De Tecuixin, seu innocuis lacerarum generibus. f. 67. c. 41
 De Teximinani, seu serpente inuolante oculos. f. 66. c. 40
 De Temacuilcahuilia serpente. f. 68. c. 45
 De Tetzuncoatl, seu serpente raro. f. 66. c. 37
 De Tetzauhcoatl. f. 67. c. 43
 De Teuhtlacotzauhqui, seu domina serpentum. f. 63. c. 24
 De Teuhtlacotzauhqui altero. f. 65. c. 33
 De Texincoyotl. f. 66. c. 38
 De Tlehua, seu igneo Columbro. f. 63. c. 26
 De Tlecoatl, seu igneo serpente. f. 64. c. 30
 De Tlecoatl. f. 67. c. 42
 De Tlilcoatl. f. 64. c. 29
 De Tlilcuezpallin, seu nigra lacerta. f. 65. c. 35
 De Tzicatlinan serpente. f. 61. c. 10
 X
 De Xaxathua. f. 66. c. 39
 Y
 De Yzraccoatl, seu albo Columbo. f. 6. c. 18
 De Yztacicozin, seu alba lacerta. f. 62. c. 19

I N D E X
Tractatus Quarti de In-
sectis.

A

DE Aoachrocatl, seu Araneo. f. 71. c. 3
 De Atocatl, seu Araneo versante in aquis. f. 71. c. 1
 De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine. f. 71. c. 2
 C
 De Cohahoapochin. f. 73. c. 15
 De Coyayahoal. f. 72. c. 9
 E
 De Ecatocatl, seu Araneo ven-

ti. fol. 71. Cap. 4
 H
 De Hocirexca. f. 75. c. 26
 De Hontzocatl, seu Araneo spinoso. f. 71. c. 5
 L
 De Lauallaua Aranei genere. fol. 75. c. 28
 De Lumatec Hirundinis genere. f. 75. c. 29
 P
 De Pollin. f. 73. c. 13
 De Papilionum Nonnullis generibus. f. 72. c. 12
 Q
 De Qcauhmecatl. f. 73. c. 17
 De Quauhocuilin. f. 74. c. 20
 De Quauhquemolin. f. 74. c. 19
 De Quetzalmiahual, seu Vespa pennas Huacamaya colore imitata. f. 73. c. 18
 S
 De Sulum formicarum genere. f. 76. c. 30
 T
 De Tapalchichi. f. 71. c. 6
 De Techichiatl. f. 72. c. 8
 De Temahoani. f. 72. c. 7
 De Temicli. f. 72. c. 11
 De Temolin, seu Scarabeis. fol. 74. cap. 22
 De Tetlaroca. f. 73. c. 16
 De Insecto altero, quod Tenzamazanapalob vocant. f. 73. c. 14
 De Tlalacatl, seu Arundine terrestri. f. 74. c. 23
 De Tlaxiquipillin, seu Marsupio Terrestri. f. 74. c. 24
 De Tleocuilin. f. 74. c. 21
 De Tocatl, seu Araneorum generibus. f. 74. c. 25
 De Tzentecomama, seu Insecto, cui caput videtur esse oneri. f. 75. c. 27
 Y
 De Ytzuqua, seu Sipantipe. fol. 72. cap. 10

I N D E X
Tractatus Quinti de Aquatilibus.

A

DE Acacana, seu Pisce Gibbo. fol. 85. Cap. 41
 De Acacapallin. f. 85. c. 43
 De Acipaquitl. f. 84. c. 39
 De Acuetzpalmichin. f. 85. c. 44
 De Alosac, Lupeae Maris Australis. f. 85. c. 40
 De Acocilin, seu imagine Co-

chlez. f. 78. c. 8
 De Ahuauhtl, seu Muscarum palustrium Ouis. f. 77. c. 7
 De Ahuahuila, seu Aquam trahente. f. 78. c. 9
 De Ahuizotl. f. 78. c. 10
 De Anenez In lecto lacustri. fol. 77. c. 5
 De Amacpalli, seu manu coccinea. f. 79. c. 13
 De Amilotl, seu Pisce tere- ti. f. 77. c. 6
 De Atexcalquahuil. f. 79. c. 14
 De Atolocatl, seu Geryonis. fol. 77. c. 4
 De Atetepitz, seu Scarabeo lacustri. f. 76. c. 3
 De Atonahuiztli. f. 79. c. 15
 De Atopinan. f. 78. c. 11
 De Axaxayacatl, seu Musca palustri, aquosa facie constan- te. f. 76. c. 1
 De Axolotl, siue lusu aquarum. f. 76. c. 2
 C
 De Chacallin. f. 80. c. 17
 De Coamichin. f. 87. c. 52
 De Coatetl. f. 86. c. 45
 De Cocolin. f. 80. c. 18
 De Coyamemichin. f. 86. c. 50
 De Cueyatl. f. 80. c. 19
 De Cuilaperotl, seu Pisciculo lacustri ventris magni. f. 88. c. 36
 H
 De Huiztitzilmichin. f. 83. c. 34
 De Huiztitzilmichin. f. 86. c. 46
 M
 De Malullis. f. 82. c. 27
 De Manati. f. 87. c. 53
 De Michpillin, seu Ouis piscium. f. 81. c. 25
 O
 De Ocuiliztac, seu Vermiculis candidis. f. 79. c. 12
 P
 De Papalomichin. f. 84. c. 37
 De Papalomichin. f. 86. c. 47
 De Pisce Tauri forma, qui a Chi- nes Oceano delatus est. f. 88. c. 55
 De Piscibus, qui nauigantibus in nouam Hispaniam occur- rere solent. f. 87. c. 54
 Q
 De Quateel. f. 84. c. 36
 De Quetzalmichin. f. 86. c. 48
 S
 De Serra Pisce. f. 85. c. 42
 T
 De Tapachpoxcauhqui. f. 83. c. 33
 De Tenemichin, seu Pagro. fol. 86. cap. 49
 De Tapachacalun. f. 82. c. 28
 De Texcalnanacatl, seu lun- go

ga lapideo . f.83. c.22
De Tlacamichin . f.83. c.33

X

De Xalmichin, seu Pisce areno-
lo. f.83. c.30

De Xalmichin quauhnaoacen-
si . f.83. c.31

De Xiomichin Mexicanorum
quam nostri Troctam vo-
cant . f.82. c.26

De Xochipaltapacheli, seu Con-
cha minij coloris auriculata.
fol.79. c.16

De Xohuilin . f.82. c.29

Y

De Yayauhqui, seu Arro Xohi-
li . f.80. c.21

De Yacapitzahuac, seu Pisce
tenuisnafi . f.81. c.22

De Yacapitzahuac . f.81. c.23

De Yzcacahuitli . f.80. c.20

De Yzcohua . f.86. c.51

De Yztalt, seu Sale Fontano.
f.81. c.24

I N D E X

*Tractatus Sexti de Mi-
neralibus.*

A

D E Apoconalli. fol.90. C.26

C

De Chapopotli . f.88. c.2

De Chimaltizatl, seu lapide spe-
culari . f.88. c.1

De Coztitcepatli . f.90. c.33

E

De Eztepatli . f.90. c.27

De Ezterl, seu lapide sangui-
nis . f.90. c.25

H

De Hoitzitziltetl . f.88. c.3

L

De Lapide philippicarū . f.90. c.34

De Lapide Aqueo . f.90. c.35

M

De Matlalxiuhitl . 90. c.31

Q

De Quetzalxoquyac, seu pluma
foetida . f.90. c.32

De Quetzalytzeli . f.90. c.24

T

De Tapachpatli, seu hepatis me-
dicina . f.88. c.7

De Tecoca huitl . f.90. c.21

De Tecuitlatl . f.89. c.14

De Tecuixeli . f.90. c.17

De Tecuixtli, seu colore lu-
teo . f.90. c.22

De Tequixquilitl, seu nitro ite-
rum . f.90. c.20

De Tequixquitl iterū . f.89. c.13

De Tetilli . f.89. c.16

De Teticatl . f.89. c.12

De Tezotli, seu Silatico . f.89. c.10

De Ticatlalli, seu Terra al-
ba . f.90. c.19

De Toltēcayztli . f.90. c.30

De Tlacuiloltecpatl, seu lapide
picto . f.90. c.29

De Tlahuitl, seu rubrica fabri-
li . f.89. c.15

De Tlaxocotl, seu Terra aci-
da . f.90. c.18

De Tlalyac, seu terra forti-
da . f.89. c.11

De Tlanezillo . f.88. c.6

De Tlapaltehuilatl . f.90. c.28

De Xicaltetl . f.90. c.23

Y

De Ychatecl, seu lapide Gossi-
pij . f.88. c.4

De Yztacxalli . f.88. c.5

De Yztatl, seu sale in gene-
re . f.88. c.9

De Yztehuilotl, & lapide Chy-
stallino . f.90. c.36

De Yztli lapide . f.88. c.8

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGE.

pag. 4	cap. II.	felle	lege	fele
pag. 8	cap. XXV.	circuratur	l.	cicuratur
pag. 8	cap. XXVI.	hyemmalis	l.	hiemalis
pag. 8	cap. XXVI.	fulus	l.	fulvus
pag. 10	cap. XXX.	Incuruuo	l.	Incuruos
pag. 11	cap. XXIV.	non	l.	naturam
pag. 13	cap. III.	candent	l.	candenti
pag. 15 vsque ad pag. 23		hist. quadruped.	l.	hist. auium
pag. 15	cap. IX.	alimteum	l.	alimentum
pag. 15	cap. IX.	medioris	l.	mediocris
pag. 16	cap. XI.	pronominet	l.	prominet
pag. 17	cap. XIII.	Corduele	l.	carduele
pag. 29	cap. XV.	Columbarum	l.	columbarum
pag. 29	cap. LXV.		l.	LXX
pag. 30	cap. LXXV.		l.	LXXIV
pag. 38	cap. CXVII.	conspicindam	l.	conspiciendam
pag. 49	cap. CLXV.	Mexicanaum	l.	Mexicanarum
pag. 58	cap. II.	nunpantur	l.	nuncupantur
pag. 74	cap. XXVI.	nigerfit	l.	negrescit
pag. 81	cap. XXVI.	suatate	l.	suauitate
pag. 85	cap. XLI.	aliam paruam	l.	alia parua
pag. 87	cap. LIV.	dolatæ,	l.	delatæ

Gustato hinc stirpes omni ex parte. Prima hæc impressio, quæ & tactum quemdam habet, reliquum ostendat virium. Leuiuscula quæ per halitum præcedit fumi cuiusdam est, qui in hac quoque socium saporibus odorem facit. Simpliciores ut vides Sytthemate quodam præsignauimus, obscura certè omnium multitudine. Intercapedines reple si potes; si & nomina suppetunt. Tot saporibus quot cibi, si ab his petas; sed parum diximus: tot certè quot ea quæ admittuntur ad gustum. Vnicum inter liquores Vinum affatim eluserit, gustu in omnibus, & vasculis etiam singillatim; quin etiam temporibus anni, & ætatis diuerso: sed & poma, & fructus. Pyrum sume discurre eandem per familiam; per singula quæ variant. offendes saporibus multos, necdum extra Pyretum. Architrictinus sanè & Coquus, plurimum ex eo apud Magnates gratiæ nancisci solent dum harmonicè saporibus modulatur, gustulos omniformes componit plures quidem multo, gratiores, sapidosque & in ollis, & in aulis magis; quam Ethicus vnquam sententias, aut doctrinas Philosophus obtulerint. A mixtione fecundius, & proportionum in ea multifarijs rationibus in omnem excurrent numerum. Vertuntur ad inuicem inde, ac inuertuntur non intensione tantum, ac remissione ut dicunt; quibus multi consistunt; sed in alios atque alios beneque diffitos saporibus.

Ad homines porrò hi, immò ora faucesque hominum, primæ scilicet gustationis instrumenta notantur; nec illud nobis arrogemus sensus nostros tanquam trutinam ac mensuram se habere rerum omnium, nequè existimemus quæ ora non ferunt tuto interius admitti posse, pari se quoque modo inibi habitura. Occultæ siquidem in nonnullis acies, tardiores in alijs, quæ si non oris breui, longiori certè Stomachi calore excitata, erumpant in impetus. Sunt quasdam in partes quæ insiliant, aditusque obtineant: quæ ab alijs repellantur quasi præclusis. Palato, orique vniuerso blanditur Saccharum, quod oculum perpungat, erodatque appositum. Fungus vel canæ gulæ gratissimus: Napellus ori innocens; in ventrem demissi: obstruit, strangulat alius, alius destruit, multiplicibus expergefæctis, concitatisque ferendi, conculcandi, comprimendi instrumentis. Diuersis nimirum in partibus conlocatio diuersa, ita receptio, indeque sensus. Plurimum quoque fecerit transitus, & viæ ratio, obuiarumque, & diutius retinentium partium. ita Asparagus & Terebinthi lacryma, longo ad vescicam dum feruntur itinere incenduntur, odorumque sumunt spiritum. Thimelææ radices initio placidæ ardorem in faucibus tandem & inextinguibilem relinquunt. Piper & Allium tuto per aluum descendunt, quæ cuti imposita rodunt in vlcus.

Diuersitas in alijs inde animantibus multo maior. Ingerunt, vorant vermes lutum; teredines ligna, lapillos Columbæ, dura quæque Struthiocameli, venenum Animalia nonnulla: non desunt inter homines, qui glebis ipsis, qui rudum cæmentis, qui carbonibus utriusque atratis non parcant dentibus, & quod mirum magis, infima sunt animalcula, quæ amarissimum fel depascantur, ut eruditissimus, doctissimusque D. Ioan. Faber Lynceus noster animaduertit, nec nisi ventre crediderim, & voluptate magistris, saporibusq. pellicientibus.

Quod verò ab elementis deducantur id proximum quidem fuit, nec mirum si vix vllas partes obtinuerit aër, quem vel ipsi etiam Chamæleonti prorsus credideris insipidum. Quod in receptantibus instrumentis minimè abiturus consistat in succum; quodve ex consueto assiduè ea percurrat atque peruadat; nisi quandoque ab odoratis insumptis rebus corpulentior emittatur halitus, ut quis è Violæ, ac Gelsimini confertis floribus ipsummet sibi odorem prægustare, haustuque combibere videatur. Cuiusmodi & spissatus magis ille fuerit, si moriturientem Democritum retinere cibi vice in viuis potuit; qui ex melle, vino, pane calentibus emissus, naribus quodammodo in latè fufum manducatur saporem.

Propiùs certè à conlocatis in figuras duceres particulis, nec inde admirari mutationibus, quamuis liquore in eodem aut vase contingeret; si illarum distributione, dispositione varia alius, atque alius subinde mittatur sapor. Interim secundo, & communi magis sensu ab aqueis, terreisque saporibus acceperis; quæ suis compositionis, connexionisque modis, diuerso spiritu consistant, ac fundantur: in igneam ferè solutionem, in summo illo & acutissimo agantur: nequaquam aër nisi quoad laxius coagmentum interueniat.

EXerceat cratis hac Criticos per nos licebit, quam ad Medicorum lancem ipsorum bona digessimus fide: Galeni inquam, Auicennae, Recchi, & nuperorum, ut primis in ea notatum litteris vides. Incerta in ea nonnulla, ne dixerim plura: Abscissa penitus quae in qualitatibus extrema, siue apices maius, ut margine à nobis physicè addito est indicatum. An ut ad humanum corpus cuncta retulerint: quod medio quodammodo se habere videatur? Ipsa verò multo magis mutilata: humiditas, vel malè concepta potius, cuius vocabulo non aliud quidquam præter vnā madefactionem intelligere videntur; ad eam dumtaxat partem quae liquoris est, & cum scholasticis quidem omnibus ferè redigentes. quod forsan in ignis gratiam factum, qui cum tenuitate prorsus iungitur. Plures hic areolae nō autem in Naturae vacauerint officinis, quippe vltius replere poteris, quae exempla habent; si in votis fuerit affatim folium in mappā distendere, quae verò prorsus carent nequaquam in chartaceis erit, implere ut queas: perquirentibus autē secus euenerit, in naturae libris, in quibus, & luculentiùs & alia forsan dispositione, ac trutina.

Medicorum instrumenta ad Mathematicam & Oeconomicam amussim non sunt; referunt potius eam quae in monetis diuersorum Regnorum & Principum, in mensura, ac ponderum rationibus; quantitatis, signi, reique differentia obseruatur. Nutant certè gradus, nec tantum ad duos vsque lubricè excurritur; sed ab ascensione ad ea quae contraria existimantur descensus fit, & minutius nihilominus ad gradulos vsque maiorum scilicet sectionuculas, non secus partiti sunt; ac si in primis illis exploratissima res esset. Cali, Solique patrij ratio in Scylla, Aro, & Helleboro, & huiusmodi in culpa erit; quandoque heterogenei corporis, ut Bedoar Citrium, Pēpo. Sed in Opio concors à ratione exorbitauerit plurimum census, quod frigidum amaro, rodendique vi reclamantibus, aestimatum est vsquequaque. At exiccati vlti recentis non parum habenda ratio, ut in Coriandro, Papyro, Arundine; membrorum inde, in quibus vis exeratur, nam quae de actu, & potentia distinguuntur, logica credamus potius quam naturalia. Piper in manu detentum non calefacit; vritur ut diximus à Saccharo oculus: quae ardet, quae intus vrit aqua frigida etiam sentitur, & madida: spirituum bene percitorum spissa in aqueo liquore non deest phalanx. Frigefaciunt calida, quae aperiendo extrahunt, & quae indurata relinquunt. Calefaciunt frigida, quae occludendo ignē ad usque cōprimunt. Cōsideranda quae impetantur corpora, & quo tempore, ac modo recipiant.

Turbant rem omnem Caphura, Vitriolum, Halitrum. dicas frigida quae caustica rodant, vrant, in ignem, in balitus abeant: dicas calida quae perfrigerent in glaciē vsque, quae acescant, quae sitim sedent. Peius autem Hydrargyrum grauissimum illud, & caecumina petens; quod in sublimi & in praecipiti agatur; quod aëreum vel Arist. dicatur; quod frigidissimum vrat, & igne statim absumatur. Pessimè Acetū ne è domo discedas, sicciū illud, quod tamen liquidum; quod aqueum; quod subtile, & stringens: acidum, frigidum, & ignea acrimonia ad summum vsque mordicans, pertingens cerebri verticem: quod tamen è calido Vīno. sed & satis Vinum ipsum confuderit, si ab Asprinio, Pistarello, Albano, Vrbianotano, ad Graecum, Maluaticū, & Scipacapilli Neapolitanum, à rigido scilicet ad igneum; & per media processeris. Rem omnem in eodem habeas dolio. dulce temperatū, veterascens tibi calidū erit; acescens frigidum, ad vltimū perueniens acerrimū calidissimū.

Ad hominis tactū Rana, Lacerta frigida sunt, quae vitam in calore habent. Violento igne aurum in liquorem fusum manet, inde non frigore vlllo opus est, ut gelascat, tantillum minue concresecet medio, beneque adhuc in ardenti camino: argentum itidem medio in examine, quamuis nec minuas. Solis calor marinum durauerit salem, fuderit ignis calor duratum; quae ab eodem opposita. Vīn tuis credere manibus? Aquam ad abluendum modicè calefactam in Vmbria nostrae rigentibus brumis infundebant famuli, dextera hac quae scribit, & scripserat, algebat nuda percurrrens echartam; sinistra pectus fouebat, fouebaturq. tepore. ad hanc [ab opere semotis] frigida, ad illam calens accessit aqua, quae media erat, quae eadem, eodemque à vase & foco. distinguere ne opus erat, eandem qualitatem in dexteram, atque sinistram, vel potius sensum, aut rationem qualitatis?

Quid igitur de qualitatibus? fiunt, inuertuntur, mutantur cum saporibus; nec à calore diffitum frigus, summum, summo. Radices quarendae sunt, quae plurimum absconditae: cognoscendus quomodo vnicus, & inexhaustus caloris fons Sol: quid, & vnde frigus, cur decretum illud cognitum quo à natura opere arcetur; reliquum arcanæ ipsius non aperuerit naturae. an cum illo pariter ab ingressu contemplantes exclusi? Perpendendum quid absolutè, quid aliorum respectu discernatur. quid res ipsa considerata, quid dum in alia agit, habeat qualitatis. Quis influens, quis proprius calor; quis naturalis, an aliquis præter naturam; quis caelestis, an pulchrior, nobilior tantum: qui potius receptionum modi, tum à mittente, tum missis partibus; harum densitate, impetu, turbis, figuris; ante, vel ab ingressu, exituque, & cōclusionibus; non tamen huius loci & anguli. boni consule, quae cum Botanicis interim pensitauimus, & quae ipsi leuiter subindicasse volumus.

